Google

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

+ *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
+ *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
+ *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
+ *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página `http://books.google.com`

Digitized by Google

Digitized by Google

23 — 5

Digitized by Google

11° = 8225

Digitized by Google

FLL
N. 1316

Digitized by Google

Digitized by Google

ENCHIRIDION,

SIVE MANVALE CONFESSARIORVM, ET POENITENTIVM,

Complectens penè reſolutionē omnium dubiorum, quæ in ſacris confeſsionibus occurrere ſolent circa peccata, abſolutiones, reſtitutiones, cenſuras, & irregularitates.

AVCTORE MARTINO AB AZPILCVETA DOCTORE NAVARRO.

Nunc quartò recognitum, & innumeris penè locis emendatum, & multis locis locupletatum ab eodem in Rom. Curia S. D. N. Gregorij XIII. eiúſque in foro Pœnitentiariæ obſequiis inſeruiente.

Ad S. D. N. Gregorium XIII. Pont. Opt. Max.

IN VIRTVTE,

ET FORTVNA.

LVGDVNI,

APVD GVLIELMVM ROVILLIVM.

M. D. LXXXIIII.

Cum priuilegio Chriſtianiſs. Regis, & Catholicæ Maieſtatis.

Digitized by Google

Inſignis forma, doctrina inſignior vnius:
At ſuperat ſummi cultus vtrunque Dei.

Digitized by Google

S. D. N.

GREGORIO XIII.

PONT. OPT. MAX.

MARTINVS AB AZPILCVETA DOCTOR NAVARRVS,

In iſta mira gubernandi vigilantia perpetuam perſeuerantiam.

QVOD Enchiridion, ſiue Manuale Confeſſariorum, & pænitentium ante annos viginti ſermone vulgari edideram, nunc latinitate donatum editurus, tuæ, quæ ſecundum diuinam prima eſt, Maieſtati, audeo nuncupare, B. Pater; non quidem quòd humilitatem Auctoris, & operis non agnoſcã; neque quòd iſtam tuam, Sacroſanctæq; Sedis, cui præſides ſublimitatem poſt Dei maximam, cui nil niſi altum offerri decuit, exploratã non habeam: ſed quod in id me moueat primum vehemens illud deſiderium ſigno aliquo teſtandi meam erga te obſeruãtiam, & pietatem, conceptum iam inde: à quo tempore miſſus in Hiſpaniam à latere Legatus, admirabilis prudentiæ, iuſtitiæ, conſtantiæq; ſpecimen toti ei edidiſti Illuſtriſſ. Deinde quod viſum eſt nõnullis eſſe muneris, ætatis, & officij mei; vt qui iunior in aliis Regnis multis Regibus, & principibus officinæ meæ pauperis munuſcula obtulerim, iam ſenior multis annis

Digitized by Google

in tuis moratus, & ſacerrimo tuæ Pænitentiariæ Prætorio adſcriptus, offerã iſtud humile quidem; ſed ad id, ni fallor, perutile, & longe aliis præſtantius Sanct. tuæ, à qua, & fel. rec. Pio V. quem tu tanti facis, tantoque opere præter aliorum conſuetudinem, quibus præceſſorum facta diſplicere ſolent, imitaris, & quã licet exuperas, maiora beneficia quàm vnquam ab aliis accepi. Accedit quòd eiſdem ipſis viſum eſt, vt opus in Hiſpania Hiſpano ſermone ab homine Hiſpano compoſitum Hiſpaniarum ſummæ eidemq́; incomparabili Proreginæ Dominæ Ioannæ Auſtriacæ Luſitaniæ Principi dicatum; idem in Latio ab homine iam quadamtenus Latino factum latinum Latinorum Regi, totiuſque Chriſtiani populi ſummo Patri dicetur, quo vt illud fuit ab omnibus illius ſubditis maximo cum plauſu ſuſceptum, ob Maieſtatem tantæ patronæ; quæ tot Auguſtorum, & Auguſtarum, tot Regum & Reginarũ vxor, mater, filia, nurus, ſoror, amita, & matertera extitit, & extat; quæque omniũ virtutum heroicarum radiis, ceu ſydus irradians, earũ ſe toti orbi præſtat exemplar: ita hoc à toto orbe Chriſtiano tibi ſubdito pari plauſu, & eo maiori, quo materies illius ſpirituum patri magis, quàm corporum dominis conueniat, ſuſcipiatur, te patrono velut Deo quodam tutelari; qui non ſolum dignitate, qua Prodeus es; ſed etiam meritis longo interuallo omnes ſuperas; quippe qui per ingenitas, & inditas animi, corporiſq́; dotes diuini, humanique iuris præſtantiſsimarumq́; omnium artium exactam cognitionem tibi comparaſti; quique ab ineunte ætate concreſcentem prudentiam, iuſtitiam, fortitudinem, conſtantiã, modeſtiam, omneque virtutis decus coluiſti, ita vt exiſtimeris alius Fabius Maximus temperantia, Curius frugalitate, Xenocrates conſtantia, Fabricius magnanimitate, Scipio prudentia, Marcellus animo,

iuſtitia

Digitized by Google

iuſtitia Cato, Iulius dictator clementia, niſi qua parte ea fide, ſpe, ac charitate exornando eos ſuperas, per quas ab imo in ſumma per omnes numerum gradus progreſſus, & nō per flexaminas, ac potentes Cæſarum, Regumq́; cōmendationes, non per eblandita ſuffragia viam tibi ad hanc monarchiam muniniſti, aut certe Deus ipſe muniuit: & ita quidem, vt dignus fueris, qui prima collatione intra Sacroſanctum Illuſtriß. Cardinalium conclaue habita, Spirituſancto afflante, omniū vnanimi conſenſu in Max. Pont. deligereris: cum numquam fortaßis in Summo illo Senatu interregni anterioris, tāto muneri ſubeundo tot pares fuerint. Quo euenit, vt ſi vllus vmquam huic cœli vicariæ vrbi, adeoque toti imperio Chriſtiano iucundißimus dies illuxit: ſi ex honore cuiquā delato ad illos, qui eum decreuerunt immortalis gloria, & ad bonos omnes incredibilis lætitia redundauit, is certe III. Idus Maias 1572. concordibus cunctis omnium ſacri Senatus Patrum ſuffragiis, te Pont. Max. renunciato, obtigit. Quid enim factum eſt vnquam, vel ad cōmendationem Patrum purpuratorū illuſtrius, vel ad recreandum Rempublicam Chriſtianam morte pientiſſimi Pont. Pij V. cuius in locum ſuffectus es, ſummo mœrore confectam opportunius, aut ſapientius, quàm te Dei Vicarium delectum eſſe? Neque verò patres purpuratos ſua fefellit ſpes, nec orbem ſua expectatio: quandoquidem cerneris tecum te reputare, non tam Regem dominantem: quàm paſtorem vere Gregorium ſuper grege tuo vigilare debentem, vocatumque à Deo tamquā Aaron, non ad feſtum, non ad voluptates, aut otium: ſed ad labores, curas, & vigilias: quibus ita te totum dedis, vt nihil a te inferius Solium modeſtè recteque moderante, nunc ſupremum moderans degeneres, & (vt Fabricij verbo vtar) difficilius a recto, quàm Sol a ſuo curſu, auerta-

ris. Quamobrem B. P. cōfidenter ſupplico S. T. vt hoc munus humile humillimi filij, & ſerui, quod antea ſereno animo ſuſcepiſſes, nunc ſereniſſimo ſuſcipere digneris: ſimul benedictionem tuam Apoſtolicam impartiri ei iam octogenario, quo te praeat in cœlum, in aliquo eius receſſu locandus; ex quo te olim poſt multos annos ſanctiſſimè populo Chriſtiano impenſos videre liceat, maximo dracone victo, ampliſſima eius ſede, vel alia cuiuſpiam eiuſdem ordinis, donatum. Amen.

BEATISSIME PATER.

IN Enchiridion, ſiue Manuale Confeſſariorū, quod Sanctitati tuæ octogenarius ante circiter decē annos dedicaueram, & poſtea ter in hoc decennio reuiſum, & nunc iam quantò ſerius, & accuratius, adeò pluribus in locis, quàm putabam emendatum, auctum, ordinatum, & illucidatum, (vt cuipiam videri poſſit nouū) denuò eidem nonogenarius conſecro: ſupplicando quàm humillimè ſublimitati tuæ poſt diuinam primæ, vt ex alto humilia reſpiciens, animo de more ſereno, ac benigno ſuſcipere digneris munus pauper in paupere officina refectum, & ab Authore paupere quidem; ſed quàm digniſſimam pro ſua tenuitate concipere poteſt, reuerentia oblatum: quo animoſius audeam eidem offerre alia omnia opuſcula mea ſimili diligētia recognita, & lucidiora, vtilioraque facta ſimul typis excuſa: quod propediem me facturum ſpero in gloriam D. N. Ieſu Chriſti, qui te ſuum ſummum in terris Vicarium Eccleſiæ ſuæ ſanctæ, quàm diutiſſimè ſeruet incolumem. Amen.

GREGO

AD futuram rei memoriam. Cum à fœl.record. Pio Papa Quinto prædeceſſore noſtro emanauerint literæ tenoris ſubſequentis.

Dilecto filio Martino ab Azpilcueta Decretorum Doctori Pius Papa Quintus. Dilecte fili ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Dudum, a fœl.record.Paulo Papa Tertio prædeceſſore noſtro emanarũt literę tenoris ſubſequentis. Dilecto filio Martino ab Azpilcueta Decretorum Doctori, primariam cathedram Iuris Canonici in vniuerſitate ſtudij Conimbricẽſis actu Regenti Paulus Papa Tertius. Dilecte fili ſalutem & apoſtolicã benedictionem. Cum ſicut nobis exponi feciſti, vt aliis iuxta traditum tibi a Deo talentum prodeſſe poſſes nonnullas lecturas ſuper voluminibus Decreti, & Decretalium non ſine maximis laboribus & vigiliis, ad laudem diuini nominis, cuius ope literariæ rei, & Chriſtianæ Reipublicæ conſuluiſſe, & profeciſſe credis ſcribendo compoſueris, & compilaueris, eaſque de proximo tuis propriis expenſis in lucem edere, & imprimi facere intẽdas, pro parte tua nobis fuit humiliter ſupplicatum, vt tibi, quòd lecturæ huiuſmodi abſque tuo conſenſu imprimi non poſſint, vt tuarum vigiliarum effectu lęteris, concedere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos volentes te ſpecialis gratiæ fauore proſequi, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati tibi, quòd ad ſeptennium a die, quo tu lecturas prædictas imprimi feceris computandum, nullus alius per vniuerſum orbẽ Chriſtianum conſtitutus lecturas ipſas, vel illarum partem aliquam imprimere, ſeu imprimi facere, vel impreſſas in ſua domo, aut alibi habere, & tenere, nec illas vendere, ſeu mutuo aut ex dono vel alias donare poſſit auctoritate Apoſtolica tenore præſentium de ſpeciali gratia indulgemus: diſtricte inhibentes in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub excommunicationis pœna, eo ipſo ſi contra factum fuerit incurrenda, omnibus, & ſingulis, cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, & conditionis exiſtentibus, & quauis apoſtolica authoritate, aut facultate fungentib. per vniuerſum orbem conſtitutis, ne lecturas huiuſmodi, vel earũ partem aliquam abſque tuo expreſſo conſenſu, & licentia ſeptennio prædicto duntaxat durante imprimere, ſeu imprimi facere, aut vendere, ſeu donare præſumat. Non obſtantibus cõſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac quarumcunque prouinciarum, & locorum ſtatutis, & conſuetudinibus, etiã iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, necnõ priuilegiis, Indulgẽtiis, & literis apoſtolicis quibuſuis prouinciis, & illarum perſonis, ac vniuerſitatibus, & collegiis, etiam per nos, & Sedẽ Apoſtolicam ſub quibuſcunque temporibus, & formis, ac cum quibuſ-

Digitized by Google

uis clauſulis,& decretis, etiam derogatoriarũ derogatariis,vel alias quomodolibet conceſſis,confirmatis,ac etiam iteratis vicibus innouatis. Quibus omnibus,etiam ſi de illis,eorumque totis tenoribus ſpecialis,ſpecifica,expreſſa, & indiuidua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idẽ importantes mentio, ſeu quæuis alia expreſſio habenda,aut exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret tenores huiuſmodi,ac ſi de verbo ad verbum, inſererentur præſentibus pro expreſſis, ac de verbo ad verbũ inſertis habentes illis alias in ſuo robore permanſuris hac vice duntaxat ſpecialiter & expreſſe derogamus,cæteriſque contrariis quibuſcumque. Datum Romæ apud Sanctum Petrũ ſub annulo piſcatoris die 8.Ianua. M. D. XLIIII. Pontificatus noſtri anno nono. Et deinde. Cum ſicut nobis nuper tu exponi feciſti,ſicut aſſeris, rogeris a multis, vt opera tua tam prius edita,quàm nondum edita,quę ſuper iure Põtificio,& ad declarationem illius pertinentibus habes cõpoſita typis excudi facere, idque facere proponas vita comite, & Deo iuuante impenſis tuis, & te præſente, quo correctiora,auctiora,& pientiora prodeant, nobis humiliter ſupplicari feciſti,vt in pręmiſſis opportune prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos te amplioris gratiæ fauore proſequi volentes,huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, Apoſtolica auctoritate tenore pręſentium declaramus,intentionem noſtrã eſſe, vt prędicti Pauli prędeceſſoris noſtri litterę,quæ de lecturis loquũtur, habeant etiam locum in aliis Commentariis, libris, & tractatibus,quos tu edideris ſuper iis,quę pertinent ad prædicti Iuris pontificij declarationem. Nõ obſtantibus omnibus ſupradictis,quæ idẽ Paulus Prædeceſſor in dictis præinſertis litteris voluit non obſtare. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo piſcatoris die 17. Maij M. D. LXXI. Pontificatus noſtri anno ſexto. Ac cum poſtmodũ videlicet nonis Nouembris,Pontificatus noſtri anno primo,eundem Martinum ſpecialibus fauoribus & gratiis proſequi volentes ſtatuerimus, prædictoque Martino conceſſerimus litteras fœl.recor.Pauli Tertij,& Pij V.prędeceſſorum noſtrorum pręinſertas locũ habere,& ſe extendi in his,quę de lecturis,& aliis loquuntur in quibuſcunque Commentariis,& tractatibus,quæ idem Martinus ediderit,ſuper prędicti Iuris Canonici declaratione, & interpretatione,& pręſertim ſuper Manuali Cõfeſſariorum, ab eo prius lingua Hiſpanica edito, nunc recognito,aucto,latinitateq; donato.Cum autẽ,vt accepimus, in obſequium Dei,ſacroſanctęque Sedis Apoſtolicę non ſine magno labore duobus annis proxime pręteritis idẽ Martinus intenderit, & in præſentia intendat recognitioni operum ſuorum tam editorum, quàm non editorum, quo emendatiora, defœcatiora, auctiora, & vtiliora effecta typis excudantur. Nos eundem Martinum amplioribus fauoribus & gratiis proſequi volentes, Motu proprio,non ad dicti Martini,aut

ni, aut alterius pro nobis deſuper oblatæ petitionis inſtantiam, ſed ex certa noſtra ſcientia, indultum, inhibitionem, declarationẽ, decretum, derogationem, aliaque omnia in præinſertis litteris Apoſtolicis & earum ſingulis contenta ad decẽ annos a Data præſentium computandos, ita vt quis ea, vel illorum partẽ aliquam ſine ſuo expreſſo ad id in ſcriptis conſenſu imprimere, vel alibi impreſſa dicto decẽnio durante vendere, aut venalia tenere, donare, aut permutare non poſſit Apoſtolica auctoritate tenore præſentiũ prorogamus, extendimus, & ampliamus, & quemlibet cõtrauenientem cenſuras, & pœnas in præinſertis litteris contentas eo ipſo, & abſque alia declaratione incurrere. Sicque per quoſcunque Iudices & Commiſſarios quauis auctoritate fungentes, ſublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate vbique iudicari, & definiri debere, irritũ quoque & inane decernimus, ſi ſecus ſuper his a quoquã quauis auctoritate ſcienter vel ignoranter cõtigerit attentari. Non obſtantibus præmiſſis ac omnibus illis, quæ in omnibus ſupradictis litteris conceſſum eſt nõ obſtare, cæteriſque cõtrariis quibuſcumque. Inſuper quia difficile foret, præſentes litteras ad quæcunque loca deferri, volumus, & dicta auctoritate decernimus ipſarum tranſumptis, & exemplis, & in eiſdem exemplis, lecturis, Commentariis, Manuali, & aliis operibus huiuſmodi impreſſis plenam, & eandem prorſus fidem vbique in iudicio & extra adhiberi, quæ originalibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo piſcatoris die 21. Nouembris, Pontificatus noſtri Anno nono.

Ca. Glorierius.

Extraict du priuilege du Roy de France & de Pologne.

PAR grace & priuilege du Roy, eſt permis au Docteur Martin de Azpilcueta Nauarrois demeurant à Rome (apres auoir veu la permiſſion & bref de noſtre ſainct pere le Pape Gregoire XIII. obtenu par ledict Azpilcueta) de faire imprimer toutes ſes œuures en France, & meſmes le liure intitulé Manuale Confeſſariorum *en langue Latine, lequel il a nouuellemẽt reueu, corrigé, augmenté. Pource eſt faict defence de par ledict Seigneur Roy, à tous Libraires & Imprimeurs, & perſonnes quelconques, de non imprimer, ny faire imprimer vendre, ny diſtribuer en ſes Pays, terres, & Seigneuries ledict liure, ſi ce n'eſt par conſentement de luy, ou de Guillaume Rouille Libraire de Lyon: auquel il a donné charge de l'imprimer ou faire imprimer aux frais & deſpens dudict Azpilcueta, & ce iuſques au temps & terme de dix ans, à compter du iour & datte que ſera paracheuée la premiere impreſſion, ſur peine d'amande arbitraire & de confiſcation des liures qu'ils auroient imprimez, comme plus à plein eſt contenu aux lettres de priuilege, ſur ce données à Paris l'onzieſme iour d'Auril mil cinq cens quatre vints & deux, & de ſon regne le huictieſme.*

Par le Roy, maiſtre Mangot M. des Requeſtes de l'hoſtel preſent.

Signé, DE NOVVEAV.

Et ſeellé du grand ſeau en cire iaune à ſimple queuë.

† 5

PIO LECTORI S.

NVmquam adeo noui, candide Lector, illud omnibus notũ, Curæ poſteriores meliores, vt in hac huius noſtri Enchiridij, ſiue manualis recognitione vltima. Siquidem cũ illud antehac ter recognouerim, emẽdauerim, reformauerim, atq; auxerim: nihilominus nũc tot loca emẽdanda, reformanda, elucidanda, & ordinanda inueni: quod cogor memoria repetere illud, quod Eccleſia catholica Spiritu ſancto illi Deo noſtro æterno, donorumq; omniũ largitori cantat & pſallit: *Sine tuo numine nihil eſt in homine, nihil eſt innoxiũ, nihil ſincerũ, nihil limpidum, nihil integrũ.* Cuius opem quã humillime implorãdo, & quæcumq; dixerim Sacroſanctæ Eccleſiæ Rom. quę vna, vt ſuprema omniũ eſt magiſtra, cẽſuræ, & cuiuſuis alius melius ſentiẽtis iudicio ſummittendo, conabor, vt hoc opus omni nationi orthodoxæ hactenus gratũ, poſthac ſit longe gratius. Ob quod etiam omittimus multa, quæ ad te præfati fuimus in primis tribus editionibus, eo quorundam piorum, & prudentiũ conſilio, ne quæ tunc ob aliquas cauſas erant opportuna, nunc eis ceſſantibus tibi videantur importuna. Omittimus etiã aſteriſcos hactenus additos, & in hac recognitione addendos: ne frequẽtia eorum Lectorem remoretur, & eius attentionem impediat. Nomina item eorũ, ob quorũ interrogata, & monita multa addidimus & addimus: quia nõnulli eorũ nolunt nominari: & nonnullis aliorum nominatio diſplicet: & modeſtia prudentia, quę maxima eſt, Romana id quodãtenus faſtidit. Vale in Chriſto Ieſu, qui nos omnes ſaluet. Amen.

GEOR

Digitized by Google

GEORGIVS CALANDRVS LVSITANVS IVRISCONS.

Candido Lectori S.

EXpectabam (Lector beneuole) aliam maiorem occaſionem, qua poſſem Domino, ac præceptori meo officij mei debitum ex integro perſoluere, ſed recens editio aurei Enchiridij, ſiue Manualis Confeſſariorum, & operum aliorum eiuſdem frequentia non patiũtur longiores moras, & me quaſi nolentem cogunt, vtcumque prodire foras, ac illum veluti magnæ ſummæ creditorẽ, leui quodam, ſed grati animi indice, munuſculo præuenire, donec pleno aliquando opere ſatisfaciam. Sic frondibus coronantur Diuorũ altaria, & mola litant, qui thura non habent. Quod autem præcipue me ad hoc adegit, eſt, quòd arbitrer è Republica Chriſtiana eſſe, vt vel leuis notitia habeatur de magna æſtimatione eruditionis eius: quam cum vitæ integritate coniunctam ſemper habuit, deque qualitate operum eius, quo libentius ea legantur. Ob oculos ergo propono tibi, candide Lector, vnum noſtri ſæculi doctrinæ, an ſanctitatis exemplar D. Martinum ab Azpilcueta Doctorem Nauarrũ, qui tam præfato Manuali, quàm omnibus aliis, vtrumque ſartũ tectum oſtendit. Alterum quidem, dum primum in ſe, deinde in aliis vitia omnia atque peccata remediis opportunis extirpat, & actus hominum ad bene beateque viuendum ſedulo inſtruit. Alterum dum in iis rite peragendis omnia iuris diuini, & humani, & vtriuſque philoſophiæ penetralia reſerat, & abſtruſa quæque recludit, & in medium profert, ea copia, vt nihil addi poſſit, ea breuitate, vt nihil diminui, tanto in hac vltima manu ſuis prioribus ſuperior, quanto ſua priores aliena ſuperarunt. Sic ſunt eiuſdem Auctoris opera nouiſſima, vel quæ addendo prioribus olim editis locupletat: quæ de nouo nunc edit plurima. Vergente quippe deorſum conditione corporea, vigor ſpiritus in ſublimiora cõſcendit, & quaſi alter naturæ cygnus, quo morti proximior, eo ſuauius modulatur. In eo ſub tenui carne tenuiſſimus ſpiritus eniteſcit: quaſi

ſine

Digitized by Google

ſine carne totus ſpiritus. Nihil turbidum manat, nil inſipidum: ſed omnia pura, ac defæcata, vtroque ſale, tam conſcientiæ, quàm ſcientiæ bene condita. Fluunt ex ore doctrinæ, ac ſanctitatis flores, Amalthea cornu copiam dixeris, ſic gratiæ, ac lepores, doctæ ac beatæ animæ circumſtant vndique, ſiue antiquis operibus addit, ſiue de nouo cudit. Vtriuſque tẽporis ego teſtis oculatus ſum, qui a quadraginta annis Salmanticæ, & Conymbricæ (Caſtellæ, ac Luſitaniæ literarum Emporiis) cœpi ſub eius diſciplina operam iuri nauare: & vſque ad præſens, quo Romæ in almo gymnaſio, gratia S. D. N. Grego. XIII. Pont. Opt. Max. iam per ſeptennium iuris Pontificij ordinarius interpres, quãtumuis minimus exiſto, eiuſdem D. mei præceptoris eximiis ſcriptis addiſco, & quotidie proficio, ſicut omnibus multum, ſic magis nouiſſimè. Quanto igitur maiori laude putas, Candide Lector, quòd celebrare potuiſſent hodierna eius opera inſignes illi duo viri, quorum Epigrammata ſubiiciuntur edita Conymbricæ ab hinc annis triginta quinque, quo tempore ille primos ſuos edebat fœtus: quorum alter heroico, alter elegiaco carmine cecinerunt, toto orbe iam tunc celeberrimum Nauarrũ, tum prælegendo, tum de iure reſpondendo in inclytis Hiſpaniarum Academiis ea, quæ didiſcerat, ſimul & docuerat antea iunior in Gallicanis, ſi vidiſſent eundem nunc longe ſeniorẽ, & maiori otio Romæ vetera ſua augentem, & noua indies proferentem: & vtraque ingenio acutiſſimo exornantem, induſtria ſolertiſſima elaborantẽ, doctrina abſolutiſſima perficientem, gratiſque ad quæſita tamquam alterum iuris Apollinem ex tripode reſpondentem? Deduxi Candide Lector, magni mei præceptoris, ac domini primas hic tantum lineas: depingent alij ſuos colores, hoc artem oratoriam, in qua non adeo verſor, deſiderat, illi ſimplex veritas, in qua ſoleo verſari, ſufficit. Bene vale, & fruere.

Romæ XX. Martij M. D. LXXIX.

DVO

DVO EPIGRAMMATA ILLORVM DVORVM INSIGNIVM VIRORVM,

Quos Regia Maieſtas ex Gallia Conymbricam magnis honorariis duxit, primis Authoris operibus ante triginta annos Conymbricæ adiecta.

Alterum illius eruditiſſimi, qui tunc inſignis Collegij bonarum artium Conymbricenſis profeſſor erat primarius.

AD AVTHOREM.

Macte animi, venerande ſenex, qui pectore ſancto
Abdita ſecreti reſeras penetralia Iuris:
Et veras recludis opes: vitiiq; rebellis
Sæpe renaſcentem reſecas rationibus herbam.
Non tu Dictæo mendacia callidus antro,
Authoremque Iouem fingis, lucone Capeno
Auia nocturnæ ſimulas commertia nymphæ,
Nec tripodas Phœbi mentita oracula fundis:
Sed liquidas veri puris de fontibus vnda
Pectora noſtra rigas; moreſque in praua fluentes
Corrigis, & iuſtis legum compeſcis habenis.
Spes nimias, animoſque feros moderamine flectis.

Pontifice

Digitized by Google

Pontifices tu per ſacros, dominoſque potentis
Auſoniæ, Regeſque doces diſcrimine certo
Noſſe modum iuris: flexuque obliqua doloſo
Exigis ad Canones interpres commodus æquos.
Ergo velut dubiis Phœbæa oracula rebus,
Aut libycas ſortes, aut Dodonæa petebant
Templa inopes veri, trepidoque inſtante tumultu:
Sic cum perplexis mentes ambagibus error
Implicat, & iuris ſinuoſo tramite fallit
Semita: tu dubios regis erranteſque reducis,
Confirmas trepidos, reuocaſque in cæca ruentes:
Et mala ne ſerpant rabioſæ ſemina litis,
Ante caues: & iuſtitiæ præceptor inermis
Aurea compoſitis inſtauras ſecula bellis.

Catholicæ Maieſtatis priuilegio cautum eſt, ne Bibliopola, Typographus, aut quiuis alius cuiuſlibet cõditionis, vendere in Regno Hiſpaniæ hoc Manuale Confeſſariorum citra voluntatem Authoris audeat. Qui autem id attentare præſumpſerit, pœnis in dicto priuilegio adſcriptis multabitur.

Digitized by Google

ALTERVM
IACOBI TEVII I. C.
ELOQVENTISSIMI
AD EVNDEM.

MENS, lingua, ingenium, natura dona parentis
Sint licèt, artificis munere cuncta nitent.
Pura quidem, & minimis mens candida sordibus vt ſit
Natura, arte eadem purior eſſe poteſt.
Linguæ itidem ſonitum præbet natura ſuauem:
Suauior, vt fiat, poſtulat artis opem.
Quis neget ingenium noſtra magis arte iuuari:
Vt ſolet aſsiduo vomere cultus ager?
Hæc data diuino tria ſunt tibi munere dona,
Mens pia, & ingenij lumen, & oris opes.
Purius illa tamen ſtudiis exculta niteſcunt,
Et rude ſi quid erat, ſedulus arte dolas.
Sidera ceu claro debent ſua lumina Phœbo:
Sic ſua virtutum lumina terra tibi.
Sermo fluit facilis, ſapienti è pectore manans:
In ſene doctiliquo Neſtore qualis erat.
Teſtis erit lingua, & mentis latiſsimus orbis:
At quale ingenium ſit tibi ſcripta docent.

QVONIAM

Digitized by Google

QVONIAM ELENCHVS PRÆLVDIORVM INSERITVR

infrà initio Præludiorum, ideo hic tantùm inſerimus Elenchum capitum in hanc, quæ ſequitur formam.

ELENCHVS CAPITVM.

De contritione, prima parte ſacramenti Pænitentiæ. cap.1.
De confeſſione, ſecunda parte Pænitentiæ. cap.2.
De ſatisfactione, tertia parte Pænitentiæ. cap.3.
De poteſtate, ſcientia, & bonitate Confeſſarij. cap.4.
De interrogationibus pœnitentis, & qua prudentia faciendæ. cap.5.
De peccatorũ circunſtantiis. cap. 6.
De conſeruanda fama proximi in confeſſione. cap.7.
De ſigillo confeſſionis. cap.8.
In quibus caſibus confeſſio iteranda. cap.9.
Quomodo confeſſarius excipiet confitentem. cap.10.
De primo præcepto Decalogi, De colendo Deo. cap.11.
De ſecundo præcepto, De non vane iurando. cap.12.
De tertio præcepto ſeruandi feſta. cap.13.
De præcepto honorandi patrem, & matrem. cap.14.
De quinto præcepto, De non occidendo. cap.15.
De ſexto præcepto, De non mœchando. cap.16.
De ſeptimo præcepto, De non furando. cap.17.
De octauo præcepto, De non falſe teſtando. cap.18.
De nono præcepto, De non concupiſcendo vxorẽ proximi. cap.19.
De decimo præcepto, & conſiliis euangelicis. cap.20.
De quinque præceptis eccleſiæ. cap.21.
De ſeptem ſacramentis eccleſiæ. cap. 22.
De ſuperbia, & ſeptem peccatis capitalibus. cap.23.
De operibus miſericordiæ, & ſenſibus exterioribus. cap.24.
De peccatis diuerſorum ſtatuum. cap.25.
Quomodo ſe geret confeſſarius erga confeſſum. cap.26.
De cẽſuris eccleſiaſticis, caſibus reſeruatis, & irregularitate. cap.27.

ENCHI

ENCHIRIDION,

SIVE MANVALE CONFESSARIORVM, ET PAENITENTIVM,

Complectens reſolutionē omnium pene dubiorum, quæ in ſacris confeſsionibus occurrere ſolent circa peccata, abſolutiones, reſtitutiones, cenſuras, & irregularitates.

AVCTORE MARTINO AB AZPILCVETA DOCTORE NAVARRO.

Nunc quartò ab eodem Auctore recognitum, & innumeris pene locis emendatum, & multis locupletatum & auctum.

QVONIAM totus hic liber de peccatoris anima per pænitentiam a peccato liberanda tractat, præludemus pauca, quæ conſiderata & perpenſa facile poſſunt nos peccantes vrgere ad agnoſcendam aliquorum noſtrorum erga Deum optimum maximum ingratitudinem, imprudentiam, & impudentiam, qua maiora minoribus, immo & mala bonis, & peſsima optimis præponimus. Ea vero duximus contrahenda in decem præludia, nihil plane, quod non ſit vtile, & neceſſarium fere omnibus, etiam vtrumque ius callentibus, continentia.

Digitized by Google

Primùm ob oculos proponet nobis peccantibus animæ noſtræ dignitatem.

Secundum, eius vires, & potentias ſenſitiuas.

Tertium, eius vires, & potentias intellectiuas.

Quartum, finem vltimũ, & beatitudinẽ, in quam creati, & redempti ſumus, & miſeriã æternã, quam cauere debemus.

Quintum, animæ paſsiones, & habitus, quibus in merita, vel demerita mouemur.

Sextum, animæ actus humanos, quibus in æternam beatitudinem, vel miſeriam itur.

Septimum, quæ ſint merita, & demerita.

Octauum, membra demeriti in peccatum originale, & actuale.

Nonum, peccati actualis varia genera: & quid ſit peccatum mortale: & quid veniale: & quibus notis peccatum mortale a veniali diſcernatur.

Decimum, pœnitentiæ ſacramentum, & eius partes.

De eſſentia animæ rationalis.

Prælud. I.

SVMMARIVM.

1 *Anima quid ſit definitur.*
2 *Definitio genere & differentia conſtare debet.*
3 *Animam qui dixerẽ corporeã, aut mortalem heretici.*
4 *Animam vnam tantum eſſe in homine contra gloſ.*
5 *Animam rationalem verã formã ſubſtantialem corporis eſſe.*
6 *Anima rationalis quẽ in finẽ creata.*
7 *Gratia & operibus, & non ſola fide hominem ſaluari.*
7 *Iuſtus fit nullus, niſi per merita Chriſti: nec per illa, lege priuata, niſi ſic, & ſic communicata.*
8 *Gratiã primam nemo de condigno meretur.*
9 *Chriſti anima quo tempore iuſta, & beata effecta.*
9 *Mariæ, Ioannis, & Ieremiæ animæ, quando iuſtæ factæ.*
10 *Animam humanã imaginari par vulis membris diſtinctam error.*
10 *Anima tota in toto corpore, & tota in qualibet eius parte.*
11 *Deus totus in toto orbe, & totus in qualibet eius parte.*
11 *Chriſti corpus totum in tota hoſtia, & totum in qualibet eius parte.*
12 *Animã aſſerere non eſſe formam ſubſtantialem hominis hæreticum.*
13 *Intellectus dicti Pauli de interiore, & exteriore homine.*
14 *Animæ ſedem eſſe cor, & illã in ſanguine habitare & creſcere, vt intelligendum.*
15 *Animã, Deum, & Angelos putans corporeos, an peccet, & ſit hæreticus.*

16 Pot

26 *Peccatur quibus modis circa credenda de anima. & nu. 17.*

DE præfata eſſentia animæ rationalis dicimus ſequĕtia. Primo, quod multi, qui corpori magis, quam animæ indulgemus, parũ auſcultamus illud pſal 65. *Venite, audite, & narrabo omnes qui timetis Deum: quanta fecit anima mea*: quandoquidem nimium occupati in curando corpore parum de beneficiis illi a Deo collatis curamus. Ob quod ait B. Bern. in princ. Meditationũ: *Multi multa ſciunt, & ſeipſos neſciunt, alios inſpiciunt, & ſeipſos deſerunt, Deum quærunt per iſta exteriora, deſerentes ſua interiora, quibus interior eſt Deus.* Et illud: *O anima Dei inſignita imagine, decorata ſimilitudine, deſponſata fide, dotata ſpiritu, redempta ſanguine, deputata cum angelis, capax beatitudinis, heres bonitatis, rationis capax, quid tibi cum carne, vnde tanta malapateris?*

1 Secundo, quod animæ noſtræ rationalis perfecta cognitio nulli vmquam ſine ſacrarum litterarum, aut fidei orthodoxæ cognitione plene patuit. Quapropter, omiſſa definitione animę, quam tradit Ariſto. lib. 3. de anima. text. 4. & 5. quamque explicat Angelicus, & omniſcius ille Thom. 1. par. q. 76. art. 4 ſcilicet: *Anima rationalis eſt actus corporis phyſici, organici, potentia vitam habentis*, definiamus eam noſtro propoſito ſic aptius: *Anima rationalis eſt ſubſtantia, per ſe ſubſiſtens, incorporea, immortalis, creata a Deo ex nihilo, vbi & quando infunditur corpori, vt ſit forma ſubſtantialis eius, per ſe, ad beatitudinem per gratiam, & bona opera conſequendam apta.*

2 Dixi: Subſtantia, ne definitio careat genere, quo & differentia debet conſtare omnis optima definitio. quod docuit per theoriam Ariſt. lib. 6. Topicor. cap. 1. & 2. & per praxim & vſum Iuriſconſultus Vlpianus in l. 1. ff. de dolo malo. & l. 1. ff. de teſta. vbi Barto. & alij hoc explicant: & conſtat, verbum, Subſtantia, eſſe genus ad animam humanam: omnis etenim anima humana eſt ſubſtantia, vt probat diuinus Thom. 2. libr. ſentent. diſtin. 3. quæſt. 1. art. 6. non tamen econtrario omnis ſubſtantia eſt anima humana.

Dixi: Per ſe ſubſiſtens, vt differat ab anima vegetatiua plantarum, & a ſenſitiua ceterorũ animalium, quæ non poſſunt per ſe ſubſiſtere, vt probat idem ſanctus Thom. 1. part. quęſtione 75. art. 3. & 6. & q. 76. art. 3.

3 Dixi: Incorporea, ad differentiam ſubſtantiæ corporeæ, & ad damnationem Diogenis, & aliorum ethnicorum philoſophorum, qui dixerunt, animam eſſe ventum, vel aërem, vt refert beatus Iſidorus lib. 11. originum, ſiue etymologiarum c. 1. de homine, & partibus eius: & S. Antoninus par. 1. tit. 1. c. 4. in princ. quos appellat hæreticos Tertullianiſtas Iſidorus vbi ſupra lib. 8. cap. 5. relatus in c. pen. 24. q. 3.

Dixi: Immortalis, tum ad retundendam hæreſim, quæ, vt ait Iſidorus in eod. cap. 5 Arabicorum eſt, dicentium, animam ſimul cum corpore interire: quod hæreticum eſſe declarauit concil. Lateranen. ſeſſ. 8. cap. 1. in princ. & antea probauit ſanctus Thom. 1. part. quæſt. 61. art. 2. ad 3. &

4 2. 2. quæſt. 164. artic. 1. ad 1. tum ad differĕtiam aliarum animarum, quæ cum ſuis corporibus moriuntur, vt

Digitized by Google

ait ibidem ſanctus Thom. & gloſſ. clement.1. §. porro. verb. intellectiuæ.de ſumma Trinita.& fide cathol. quæ tamẽ innuit vnum falſum(quod etiam male affirmat Ioannes Brunus de ſponſalib.concluſ.14.num.4.) quatenus loquitur de anima vegetatiua, qua viuimus, & ſenſitiua, qua ſentimus: ſignificat etenim in nobis eſſe tres animas, videlicet vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem, & morientibus nobis mori duas. quod vtique falſum eſt: quoniam nulla eſt in homine alia anima præter rationalem, vt habetur in libro de eccleſ.dogmat. cap.15. in princip.tom.3.inter opera Auguſt. & late probat ſanctus Thom.in 1.part. quæſt.76.artic.3.& lib.2.contra Gent. cap.58. & de anima artic.11. & quolibet. 1.quæſt.4. artic. 1. Et ita ipſamet eſt vegetatrix, ſiue vegetatiua; & ſentiens, ſiue ſenſitiua; & intelligens,ſiue intellectiua.

Dixi: Creata a Deo, ad damnandam hæreſim Tertulliani, aſſerentis animas ab Angelis creari, vt tradit B.Augu.in lib.de hæreſib.ad Quodvultdeum.cap.86. contra Symbolum Athanaſij,& cap. firmiter.de ſumma Trinit.& fid.catho.quibus docemur, Deum eſſe creatorem omnium,viſibilium,& inuiſibilium.

Dixi: Ex nihilo,ad fugiendũ hæreſim Gnoſticorum,qui,vt ait Iſidorus in dict. c,5. & refert Auguſt. vbi ſupra cap.6.ob altitudinem ſcientiæ, quam ſibi arrogabant,ſe ita appellare voluerunt: & dixerunt ex natura Dei creatas animas, & nõ ex nihilo. quæ hæreſis fuit etiam Manichæorum, damnata per primum concilium Baccharen. cap. 5. in hæc verba: *Si quis animas humanas,vel Angelos ex Dei credit ſubſtantia exſtitiſſe, ſicut Manichæus & Priſcillanus dixerunt; anathema ſit.*

Dixi: Vbi, & quando infunditur corpori, ad fugiẽdum errorem Origenianorum,aſſerentium animas hominum iam inde a principio mundi fuiſſe ſimul cum Angelis creatas in cælo: & inde poſtea mitti in corpora, vt ait Iſidorus vbi ſupra,& refert ſanctus Thom. in 1.part. quæſt. 118.art.4.Contra item illos, qui aſſerunt, prius creari animas, quam in corpora mittantur quod videtur ſenſiſſe glo. c.ſi quis obiecerit. 1.quæſt. 3.dum ait, animã prius viuere,quam ſit in corpore. quod tamen hæreticum eſſe dicit gloſſ. Ioan. in cap. quod vero non formatum. 32.quæſt. 2. in hæc verba memoratu digniſſima, quæ decerpere potuit ex Magiſtro ſentent. lib.2. diſtinct. 17. *Fides noſtra eſt, quod quotidie Deus nouas creat animas, & infundit nouis corporibus, & infundendo creat, & creando infundit.* Cui conſonat S.Thom.communiter receptus in dicto lib.2.ſententia. diſtin.3. quæſt.1.artic.4.ad 1.& diſtinct.17. quæſt. 2. artic.2.& 1.part. quæſt.90.artic.4.Ita quod anima non creatur in cælo, ſed intra corpus: & non antequam infundatur, ſed cum infunditur, vt infra eodem numero 11.dicetur.

5 Dixi: Vt ſit forma ſubſtantialis eius per ſe.Primum ad declinandam hæreſim eorum, qui dixerunt animam non eſſe formam ſubſtantialem corporis.Deinde contra eos,qui dixerunt, non eſſe talem formam, ſaltem in quantum eſt rationalis. quos damnauit concilium Viennenſe in

Digitized by Google

ſe in clement.1. §. porro. de ſumma Trinit. & fide cathol. in hæc verba: *Porro doctrinam omnem, ſeu poſitionem, temere aſſerentem, aut vertentem in dubium, quod ſubſtantia animæ rationalis, ſeu intellectiua vere, ac per ſe humani corporis non ſit forma, velut erroneam, ac veritati catholicæ inimicam fidei, prædicto ſacro approbante concilio reprobamus.* & tradit ſanctus Thom. Opuſc.24.

6 Dixi: Ad obtinendam beatitudinem, quo mõſtraremus finem illum vltimum & feliciſsimum, ad quem habendum creatæ ſunt animæ noſtræ, ac ſubinde nos ipſi, iuxta illud B.Auguſt.in Enchiri.cap.9.citatum à Magiſtro in 2.lib.ſenten.diſt.1. *Fecit Deus rationalem creaturam, quæ ſummum bonum intelligeret, & intelligendo amaret, & amando poßideret, ac poßidendo frueretur.*

7 Dixi: Per gratiam, ad excludendum errorem Pelagianorum tradentium (vt refert B. Auguſt.in præcitato lib.de hęreſibus ad Quodvultdeum, cap 88.) poſſe nos per ſolam potentiam naturalem cum concurſu generali Dei, ſine vlla ope ſpeciali gratiæ, iuſtificari, & glorificari (quos appellat hæreticos Iſidorus in c.pen. 25 q 3) qui damnati fuerunt olim in concilio Mileuitano, c.5.& concilio Africano, c.80 relatis in tribus capitibus vltimis de conſecr.diſtin.4. & nouiſſime in concilio Trid.ſeſſ.6. c. 1.& can.1.2. & 3. vt dicemus infra in prælud 3.nu.11.

8 Dixi: Et per bona opera, ad ſignificãdum, quod licet primam gratiam, qua per baptiſmum, vel pænitentiam iuſtificamur, nemo ſuis operibus de condigno mereri poſſit, vt definit præfatum concilium Trid. vbi ſupra cap.5.& can.1. & 3. & docet ſanctus Thom.1.2. quæſt.112. artic.2. & 114.artic.2. nullus tamen adultus iudicio rationis fungens lege communi iuſtificatur, niſi præuio aliquo actu moraliter bono, libero arbitrio ſuo producto, etiam ſi fide perpolleat, iuxta illud Augu. in cap. omnis.de conſecrat.diſtin.4. *Omnis, qui iam ſuæ vitæ arbiter conſtitutus eſt, cum accedit ad ſacramentum fidelium niſi eum pæniteat veteris vitæ, nouam non poterit inchoare. ab hac pænitentia, cum baptizantur ſoli paruuli immunes ſunt: nondum enim vti poſſunt libero arbitrio.* quod ipſum ait in cap. firmiſſime. 15. quæſtione 1. & iuxta ea, quæ tradit ſanctus Thomas 1. 2. quæſtione 113. per totam. Adultus, inquam, iudicio rationis fungens: quia infantes, pueri, & adulti, carentes iam a natiuitatę ratione, ob merita Ieſu Chriſti domini noſtri per baptiſmum communicata eam nunc ſub lege gratiæ conſequuntur, cap.maiores. de baptiſ. & olim ſub lege naturali & ſcripta ob eadem merita applicata per circumciſionem, & alia ſacrificia & oblationes, in id inſtituta, conſequebantur. non tamen ex opere operato, ſicuti nunc per ſacramenta, cap. quod autem. & cap.ex quo. de conſecrat. d.4 Domini autem noſtri Ieſu Chriſti anima illa glorioſiſſima, & ſemper benedicta, legę priuata, ſine vllo eius actu & merito præcedente, in primo ſuæ cõceptionis inſtanti, non ſolum fuit iuſtificata, ſed etiam beatificata, quoad beatitudinem animæ propriam, vt ante & poſt alios declarat ſanctus Thom.3 par.quæſt.19

Digitized by Google

art.3.& 3.lib.ſent.d.18.art.2.4. & ſeq.
9 & opuſc.3.c.238.Eadem item lege priuata beata & immaculata virgo Maria,Dei mater in primo ſuę conceptionis inſtãti, Beatus item Ioannes Baptiſta, & Ieremias antequam naſcerentur, ſine vllo ſacramento & ſacrificio fuerunt iuſtificati,iuxta ea,quæ leguntur,& notantur, Luc.1. & Ier.1.& tradit S.Tho.in d.3.par.q. 27.art.2.& 6.& q.27. per tot. & 3.lib. ſen.diſt.3.q.1.art.1.& 2.

10 Tertio dicimus, quod ex hac definitione ſic explicata infertur primo,errare illos,qui imaginãtur animas humanas eſſe diuiſibiles, quales ſunt animæ aliorũ animantium, habereque capitula, ſeu parua capita, brachiola, manuſculas, & alia membra, quæ reſpondent corporis partibus,quas animant & informãt. Quoniã anima rationalis eſt res incorporea,& indiuiſibilis, neque habet vlla talia mẽbra: immo tota eſt in toto corpore, & tota in qualibet eius parte quoad ipſam animæ ſubſtantiã,& eſſentiam. quod doctus S. Tho ab omnibus receptus in 1.part. quæſtione 8.artic.2.ad 3. & in tertia parte quæſtio. 46. art.7. & in 1.lib. ſent.diſtin. 8.q.5.artic.3.poſt beatum
11 Auguſtinum lib. 6. de Trinitat. c.6. quemadmodum Deus optimus maximus eſt totus in toto mũdo, & totus in qualibet eius parte:quia eſt vbique ſecũdum magiſtrum & alios in dicto 1.lib.ſentent. diſt.37. & ſanctum Thom.in præcitata 1.par.quæſtio.8.art.2.& 3.lib. contra gent.cap. 68.& ſicut ſanctiſſimum Chriſti corpus in almo & admirabili Euchariſtiæ ſacramento totum atque integrum eſt ſub tota panis & vini ſpecie, & totum ſub altera tantum ac qualibet eius parte, cap. ſinguli. & cap.vbi pars. de conſecrat. diſtin.2. & definiuit nupertime ſacroſanctũ Conc.Trid.ſeſſ.13. cap.3. declarando in cano.3. hæreticum eum, qui negat totum Chriſti corpus contineri ſub vnaquaque ſpecie,& ſub ſingulis cuiuſque ſpeciei partibus, ſeparatione facta.

12 Secundo infertur:animam non eſſe hominem. tum quia anima, vt diximus ſupra nume.2. & 3. eſt ſubſtantia incorporea, & immortalis, cap.firmiter. de ſum. Trinit.& fide catho. & tradit S.Tho. opuſ.23. tum quia homo duabus partibus conſtat;anima nempe rationali & corpore. Id quod tradit grauiſſimus auctor Innocent. tertius in cap. in quadam.§.ſed aduerſus.de celebrat. miſſar. in hæc verba: *Ad eſſe hominis duo principaliter exiguntur, videlicet corpus, & anima,ex quorum coniunctione verus homo ſubſiſtit.* quod ipſum antea docuit ſanctiſſimus ille pater noſter Auguſtinus in libro 19. de ciuita. Dei, cap.3 per totum, & in cap.Moyſes.31.quæſtione 2.& latius expreſſit diuinus Thom. prima parte quæſtio.75.artic.4. & quæſtio.79.art.1.poſt Ariſto.2.lib.de anima.tex.3.

Tertio infertur, cauendum eſſe, nequis ex illis verbis eiuſdem Auguſtini in præcitato cap. Moyſes. *Oportet primum domum compaginari, & ſic habitatorem induci*, colligat id, quod vtinam nemo collegerit; nempe perinde animam rationalem eſſe in corpore, ac motor nauis eſt in naui, & habitator domus in domo, quod non ſit vera,&

m, & eſſentialis forma humani corporis. quoniam hoc eſt hæreticum, & damnatum per cle. 1. §. porro. de ſum. Trinit. & fide cath. vt prædiximus ſupra nu. 5.

13 Quarto infertur, quod Paulus cum in epiſtol. 2. ad Corinth. cap. 4. appellat hominem interiorem partem intellectiuam, & hominem exteriorem partem ſenſitiuam, noluit dicere, quod aliqua illarũ pars ſeparata ſit homo, vt quidam hæreticus Tertullianus nomine inde collegit, auctore ſancto Thom ibid. lect. 5. ſed quod ſecundum rei veritatẽ pars intellectiua eſt principalior pars hominis: & ſecundum aliquorum falſam æſtimationem pars ſenſitiua eſt pars principalior eius: & totum ſolet interdum nominari a parte principaliori, vt declarat idem ſanctus Tho. 1. part. quæſt. 75. art. 4. ad 1. & latius in dicta lect. 5. ſuper præfixum caput 4. epiſtolæ ſecundæ ad Corinth.

14 Quinto infertur, glo. illam c. 1. de ſacra vnction. in prin. quæ inquit, cor eſſe animæ ſedem, non eſſe ita intelligẽdam, quod anima ſoli cordi inſideat, indeque reliquum corpus gubernet: ſed quod licet per ſe totã immediate omnes eius partes animet & informet: in corde tamen operatur quamplurima eorum, quæ ad vitam pertinent, quæ non operatur in alis partibus, iuxta illud Parthenices Marianæ,

Cor prius ex illo, quoniam deſcendit in artus.
Vitalis alor a pleno ceu flumina fonte:
Illic prima domus vitæ, poſtrema per illud
Diſcedẽs terris animus veſtigia ponit.

Neque tamẽ ex hoc eleganti elogio colligas, prius tempore cor ipſum animari, quam cetera alia corporis membra; nec poſterius tempore, quã illa deſtitui ab anima. Quoniam vno & eodem tempore creatur a Deo ex nihilo intra corpuſculum iam ad id organice fabricatum & paratũ, & ſimul ei toti, & cuilibet parti coniungitur tanquã forma eius ſubſtantialis, & eſſentialis, ex qua & illo corpuſculo cõſtituitur verus homo, vt colligitur ex S. Tho. communiter recepto 1. par. q. 90. art. 2. 3. & 4. & q. 118. artic. 2. & ex Magiſtro Scoto, & aliis in 2. lib. ſenten. diſt. 17.

Sexto infertur ad eundem itẽ modum intelligendũ eſſe illud B. Auguſtini in præcitato cap. Moyſes. 32. q. 2. *Anima, quia ſpiritus eſt, in ſicco habitare nõ poteſt, ideo in ſanguine fertur habitare.* Infertur itẽ, quod in illo dicto beati Hieronymi in cap. ne tales. de conſecrat. diſt. 5. *Nec poteſt viuere anima, niſi creſcẽdi capax ſit,* per verbum, anima, intelligendum eſſe hominem animatum, vt ibidem glo. intellexit per figuram Synecdochen, capiendo partem pro toto (quamuis recentior editio aptius pro anima habeat animal.) anima enim humana nec augeri, nec minui poteſt: ſed ſemper manet eadẽ, & incorruptibilis, vt ſupra dictum eſt, & probat S. Thom. 1. par. q 75 art 6. & Scotus, Bonauentura, & alij in 2. lib. ſent. diſt. 17.

Septimo infertur, illud Vergilij: *Igneus ollis eſt vigor, & cæleſtis origo* quod glo. in §. fi. inſtitu. de iur. natu. gẽt. & ciui. intelligit de hominibus, eſſe quidem verũ in eo ſenſu, quod origo hominum quoad animam eſt

Digitized by Google

immediate a Deo per creationem ex nihilo intra corpuſculum, quod embrio dicitur: non autem in illo, quod de aliqua parte cæleſti ſit illa facta. hoc enim eſt, vt diximus, erroneum.

35 Octauo infertur, longe magis e re noſtra eſſe per ſe, & ſimpliciter ſcire prædicta, eademque ruminare, quam alias ſcientias (etiam iuris) cognitioni fidei catholicę minime neceſſarias. tum per illud dictum Bernardi relatum ſupra initio huius præludij. tum quia hæc pertinent ad cognitionem fidei orthodoxæ, cuius ſtudium eſſe vtilius & melius, quam aliarum ſcientiarum, (etiam iuris, etiam laicis) ſingulariter definiuit Inno. receptus in cap. firmiter. nu. 6. de ſumma Trin. & fid. catho. tũ quia oportet, omnes credere, ſaltem implicite, omnia, quæ ſunt catholicæ fidei, hoc eſt credere in genere eſſe vera omnia, quæ credit ſacroſancta catholica Romana eccleſia: & etiam explicite articulos fidei ſecundum S. Tho. 2. 2. q. 2. art. 5. & 6. ſaltem eos, quos illa ſollemnizat, ſecundũ eundem, quoad hoc ab omnibus receptum ibid. art. 7.

Nono infertur, quæſtionis eſſe quotidianæ, An, & quantum peccent circa prædicta errantes? imo: An ſint hæretici, adeo vt incurrant cenſuras contra eos latas?

Ad quam quidem quęſtionem dicendum videtur primo, quod peccant, niſi ſimplicitas, vel ignorantia iuſta eos excuſet: & quod ſunt hæretici, ſi pertinaciter id teneant, arg. clem. 1. de ſum. Trinit. & fid. catho. §. porro. iuncta glo. in verb. pertinaciter. de hæret. & cle. 1. § pe. iuncta gl. eod. verbo. de vſur. & tradit ſanctus Thom. vbi ſupra.

Secundo, quod non ſunt hæretici, ſi pertinaciter non errant, hoc eſt, ſi habent pręparationem animi actualem, vel virtualem reſipiſcendi, & credendi contrarium, cum primum nouerint, id teneri pro fide ab eccleſia Romana: quales arbitror innumeros, qui ſimpliciter, & bona fide ſine pertinacia imaginantur animas humanas, exutas corpore paruulas quaſi infantes; eo quod frequenter audiunt, vel legunt, animam ſancti Pauli, primi eremitæ viſam fuiſſe in huiuſmodi figura a ſancto Antonio per angelos in cælum deferri, vt in eius vita deſcribit diuinus Hieronymus: & animam ſanctæ Scholaſticæ a beato Benedicto eius fratre, vt in 2. lib. Dialogor. cap. 33. ſcribit Beatus Gregorius: & alias ab aliis. Sicut & imaginantur angelos infantubs. & (quod peius eſt) imaginantur etiam ipſum Deum patrem omnipotentem figuræ cuiuſdam viri grauis & ſeneſcentis: & Spiritum ſanctũ columbam. eo quod paſſim vident angelos pictos puerili figura in tabulis repreſentationis Natiuitatis, & Adſcentionis domini noſtri Ieſu Chriſti, & Aſſumptionis Deiparæ virginis, & alibi ſæpe. & eo quod vident Deum patrem repreſentatum in figura grauis, ſenioriſque hominis: & Spiritum ſanctum in ſpecie columbæ. quas imaginationes falſas concipiunt, eo quod non ſatis docentur a parochis, & concionatoribus, animas, & angelos non eſſe corporeos: & longe minus infinite Deum ipſum optimum maximum, licet per ſpecies corporeas repreſententur. &

quod

quod huiuſmodi repreſentatio ideo fit, quia ſpiritalia, & incorporea nequeunt oculis corporeis repreſentari talia, qualia vere ſunt: & ita repreſentantur in figuris, quæ ſignificent nobis, non quidem ea eſſe talis figuræ: ſed aliquas eorũ virtutes, & proprietates habere. Figura etenim infantilis animæ, quæ in cælum defertur, ſignificat eius innocentiam. & quod eiuſmodi figura angeli ornantis Chriſti Natiuitatem, & Adſcentionẽ, & eius Mariæ matris Aſſumptionem, ſignificat ſimplicem, & promptam deuotionem ad eis miniſtrandum. Senilis vero ætas in Deo patre ſummam eius auctoritatem, & prouidentiam deſignat. Columbæ vero, quę ſimplex & amans eſt, figura ſummam ſimplicitatem, & amorem Spiritus ſancti, qui eſt ſummus & ſimplex amor patris, & filij eis conſubſtantialis. Nam ſi ſatis hæc docerentur, libenter deponerẽt huiuſmodi falſas imaginationes; crederentque firmiter; quod nec anima, nec angelus, & longe minus Deus ipſe pater, nec filius, qua parte eſt Deus, nec Spiritus ſanctus vllatenus viſu corporeo cerni poſſunt.

16 Tertio, quod cum, vt plurimum, nulli orthodoxorum cõcipiant prędictas imaginationes cum credulitate pertinaci, quod Deus, angeli, & animæ habeant corpora, ſiue quod ſint corporea, non ſolum non ſunt cenſendi hæretici, immo nec regulariter peccare, ſaltem mortaliter, ſi ſimpliciter & bona fide id faciant: per id quod in ſimili ſingulariter dixit Innoc. in præcitato cap. firmiter. de ſumma Trinit. & fide catho. nu. 7. cui nemo hucuſque quem viderim, contradicit, & adſiſtit Panor. in ea. rub. nu. 4. & ſeq. communiter receptus; videlicet, non eſſe hæreticum, immo neque peccare eum, qui naturali ratione motus falſo opinaretur, patrem in diuinis ſeniorem & antiquiorem eſſe filio: & filium Spiritu ſancto, modo paratus ſit corrigi ab eccleſia, iuxta Aug. in cap. dixit apoſtolus 24. quæſt. 3. quod ipſum tenet Caſtren. lib. 1. aduerſus omnes hæreſes cap. 9. de omni alia hæreſi, quam quis ſine pertinacia credit, vel aſſerit, neſciens contrarium teneri a ſancta catholica Romana eccleſia.

17 Quarto, quod hoc limitandum eſt. Primo, ne procedat quoad forum exterius, in quo præſumentur hæretici, licet vere tales non ſint. & ideo, vt plurimum, aliqua pœna maiore pro qualitate perſonarum plectuntur qui probantur, vel confitentur aſſeruiſſe talia, arg. cap. accuſatus. in princ. & §. 1 & 5. de hæretic. lib. 6. Secundo, ne procedat quoad forum conſcientiæ quoad peccatum in iis, qui tenentur ſcire, illa eſſe de fide, licet id ſua culpa ignorent, vel non animaduertant, nec conſiderent. Tales enim & ſi coram Deo, & in foro conſcientiæ non ſint cenſendi hęretici, vt præcitati aſſerunt, nec conſequenter in illo foro incurrant cenſuras, & alias pœnas contra hæreticos ſtatutas: cenſendi ſunt tamẽ grauiter peccare; cum ignorantia iuris, quod quis tenetur ſcire, non excuſet. §. notandum. poſito ſub cap. ſi quem pænituerit. 1. quæſt. 4. cum glo. & omnibus aliis ſcribentibus, & c. ignorantia. cum glo. & ei adnotatis de regul. iur. lib. 6. & tradit ſanctus

Digitized by Google

Tho.in 1.2.quæſt.76.art.2. & 4. & q. 90.art.4. & 1.2. quæſt.53. art.2. quod ſatis ſentit Inno.in dicto cap. firmiter.de ſum.Trin.& fid.catholic.nu.2. dum ſentit differre clericos a laicis in materia credendi fidei articulos, & clarius Panor vbi ſupra:quamuis nec ipſi,nec alij,quod ſciam,hoc ſatis declarent. Sed probatur ratione illa irrefragabili,quod paria ſunt ſcire, vel ſcire debere, l.quod te mihi dare oportet.ff de reb.cred.cũ multis ibi a recentioribus allatis.& conſtat grauiſſime peccare illos, qui ſcientes,contrarium eſſe de fide, affirmant talia,ergo etiã qui neſciunt, ſi ſcire deberent, grauiter peccant: licet illa qualiſqualis ignorantia & incogitantia cum fide implicita, & propoſito,ſaltem virtuali, credendi quidquid nouerint, & aduerterint eſſe de fide,a pertinacia, cenſura, & aliis pœnis excuſet. In quod faciunt cap.hæc eſt fides.24. q.1. & cap. dixit apoſtolus.ead.cauſ.q.3.& quæ latius tradit beatus Antoninus.2.par.tit.12. cap.5.§.1.

Quinto, quod nullus prædictorũ errorum,nec alius,ſi tantum mentalis fuerit,inducit excommunicationem,nec alias pœnas a iure ſtatutas, licet vere ſit hæreſis, & peccatum mortale grauiſſimum,vt dicetur infra cap.11.nu.17.

Circa

Prædicta ergo alij peccant mortaliter, & ſunt hæretici;alij peccant mortaliter,& non ſunt hæretici; alij non peccant,vel ſolum venialiter.

Primi ordinis eſt primo,qui ſciẽs, & aduertens contrarium teneri a ſancta catholica Romana eccleſia, credit animam non eſſe ſubſtantiã, quæ per ſe ſubſiſtere poſſit,differentem a corpore,quod informat.ſupra nu.2.3.& 10.

Secundo,qui cum eadem ſcientia credit,eam eſſe corpoream, vel habere formam humanam in parua membra digeſtam.nu.3.& 10.

Tertio, qui cum eadem ſcientia credit,eam ſimul cum corpore interire.nu.3.

Quarto, qui cum eadem ſcientia credit animas creari ab angelis, vel eſſe de ſubſtantia,vel parte Dei.numero 4.

Quinto, qui cum eadem ſcientia credit, omnes animas creari antequam infudantur corpuſculis. numero 4.

Sexto, qui cum eadem ſcientia credit, animam non eſſe formam ſubſtantialem humani corporis.numero 5.

Septimo,qui cum eadem ſcientia credit,poſſe nos ſaluari ſolis viribus naturalibus,& noſtro libero arbitrio ſine gratia ſpeciali ſupernaturali. nume.7.

Secundi ordinis ſunt,qui prędicta credunt ignorantes, vel non aduertentes, contrarium teneri a ſancta eccleſia catholica Romana:quod ſi ſcirent, & aduerterent, non crederent illa. ſed ſunt perſonæ, quæ id ſcire, & aduertere debent. numero 16.& 17.

Tertij ordinis ſunt, qui credunt prædicta neſcientes, nec ſcire debentes contrarium teneri ab eccleſia.ibid.

De

De animæ potẽtiis, quatenus eſt vegetatrix, & ſentiens.
Prælud. II.

SVMMARIVM.

1 *Animæ potentia quid, & quot.*
2 *Potẽtiæ ſentiẽdi exteriores quinque.*
3 *Interiores quatuor.*
4 *Anima rationalis habet vim appetitiuam animæ ſenſitiuæ.*
5 *Senſualitas appellatur vis appetens, ſenſibilis, irraſcibilis, & concupiſcibilis.*
6 *Anima rationalis diſtinguitur a potentiis ſenſitiuis.*

1 DE potentiis animæ, quatenus eſt vegetatrix, & ſentiens, dicimus pauca. Primo, quod potẽtia, ſeu virtus, ſiue vis animæ, de qua hic agimus, eſt proximum principium operationis eius, vt ſatis colligitur ex ſancto Thom. 1. part. q. 67. art. 1. & 4. & quæſt. 79. per totam.

Secundo dicimus, quod diuina bonitas eam ornauit omnibus potentijs, virtutibus, & viribus, quas habet anima vegetans, ſiue vegetatiua, qua plantæ viuunt. adeo quidem quod merito anima rationalis poſſet appellari vegetatrix, ſiue vegetatiua, vt reſolute ait Ioan. Maior in 2. lib. ſentent. diſt. 16. quæſt. 2. Siquidem cum in homine, vt dictum eſt ſupra, prælud. 1. nu. 4. vna ſola ſit anima: & videamus eum nutriri, augeri, & perfici: & nutritum, auctum, & perfectum ſimilem ſibi generare, conſequens plane eſt, eius animam habere omnes vegetatiuæ animæ potentias, vires, facultates, quæ ſunt tres. Nutritiua, quæ conſeruat corpus: Augmentatiua, quæ auget & perficit illud: & Generatiua, quæ ſibi ſimile producit, iuxta illud Ariſt. 2. li. de anima, tex. 13. *Opera animæ vegetatiuæ ſunt tria, generare, alimẽto vti, & augmentũ facere,* vt declarat S. Tho. 1. part. q. 78. art. 1. & de anima, art 13.

2 Tertio dicimus, quod eadem illa bonitas ornauit eam etiam potẽtiis, viribus, & facultatibus omnibus animæ ſenſitiuæ. adeo quidem vt merito anima rationalis appellari poſſit ſentiens, ſiue ſenſitiua, vt recte dicit Ioan. Maior in dicto 2. lib. ſent. diſt. 16. q. 2. Cum enim videamus, hominem mouere ſe ſe, efficitur eum habere potentiam motiuã animæ ſenſitiuæ. Cum item perſpiciamus, eum ſentire & cognoſcere, conſequitur, eũ habere potentiã animæ ſenſitiuæ cognoſcitiuam, quæ diuiditur in interiorem, & exteriorem. Exteriorem exercet per potẽtias exteriores, quæ ſunt quinque, Viſus videlicet, Auditus, Odoratus, Guſtus, & Tactus, quos receſuit etiam gl. l. quod meo. ff. de adq. poſſ. Interiorem autem cognitionem ſenſitiuam exercet per potentias ſenſitiuas interiores, quæ ſunt quatuor.

3 Prima eſt Sẽſus communis, cuius munus & officium eſt recipere interius cognitiones omnium, quæ prædicti quinque ſenſus exterius cognoſcunt, & de illis iudicare. Secunda eſt Imaginatiua, ſeu Cogitatiua, cuius muneris eſt ſeruare omnia, quæ recipit Senſus cõmunis. Tertia Aeſtimatiua, ad quam ſpectat recipere intentiones, quas animal naturaliter percipit, ſed aliter quam per ſenſus exteriores: vt eſt illa, qua ouis æſtimat lupum eſſe ſuum inimicum. Quarta eſt Memoratiua,

cuius

Digitized by Google

cuius officium eſt conſeruare tanquam in theſauro intentiones, quas æſtimatiua recipit, ſecundum ſanctum Thom. 1. part. quæſt. 79 artic. 6. in corpore quæſt. qui in quæſt. 78. ar. 4. ait Auicen. addidiſſe his quintam, videlicet phantaſiam: ſed ſuperuacanee, cum eius officium efficiat Imaginatiua.

4 Quarto dicimus, quòd hæc eadem anima noſtra habet potentiam appetendi, qua pollet anima ſenſitiua, quia poteſt appetere ac renuere quæ per ſenſus prædictos cognoſcit. Quæ quidem potentia appetitiua ſenſualitas vocatur a ſancto Thom. 1. part. quæſt. 81 art. 1. & a Ioan. 22 in procemio clemen. & ab Innoc. III. in cap. 1. §. in vertice. de ſacra vnctione. quæ vox, quamuis non videatur latina, ea tamen vtitur etiam magiſter in 2. lib. ſent diſt 24. vbi eam definit.

5 Quinto dicimus, quod hæc ſenſualitas, ſiue potentia, ſiue vis appetitiua ſenſitiua diuiditur in concupiſcibilē, & iraſcibilē. Concupiſcibilis eſt illa, per quam anima humana, quatenus cõuenit cũ ſenſitiua, poteſt appetere, ſiue velle, vel renuere, ſiue nolle illa, quæ apprehendit conuenire, vel non conuenire per prædictos ſenſus, ea ratione quod conueniant, vel non conueniant. Iraſcibilis vero eſt illa, per quam audet reſiſtere illis, per quæ impugnantur, vel per quæ impediuntur illi ea, quæ ſibi conuenire videntur. Itaque potentia iraſcibilis propugnatrix eſt potentię concupiſcibilis, vt dixit S. Thom. in dicta quæſt. 81. art. 2. qui in ſeq. artic. probat, prædictas duas potentias ſubdi rationi, eique obedire: licet quoad aliquid ei repugnent, & ſubmurmurent. Quoniam dictante ratione, non eſſe expetendum, vel cupiendum, aut renuendum illud, aut illud, aut non eſſe reſiſtēdum illi, aut illi: aut omnino obediunt, aut certe refrenantur. Quod experiētia palam docet, quoties ira, timore, audacia, amore, vel odio perciti, aut omnino, aut ex parte ſedamur, conſiderando aliqua a nobis, vel ab aliis propoſita rationi cõſentanea: ſicuti 1. Reg. c. 25. Dauidis ardens ira extincta fuit per rationes & preces Abigail iuſtiſſimas. Amor item effrenatus, & furēs Mariæ Magdalenæ, repreſſus & extinctus fuit per prædicationē domini noſtri Ieſu Chriſti, diuinæ & humanę rationi cõſentaneam, Luc. c. 7.

6 Sexto, quod ſatis grauis quęſtionis eſt: An quælibet prædictarum potētiarum vegetatiuæ ac ſenſitiuæ ſit re ipſa idem quod anima? In qua quidem quæſtione illa videtur verior, facilior, & commodior ſententia, quæ habet, nullam harum potentiarum, quas habet anima rationalis humana, quatenus eſt vegetatiua, vel ſenſitiua, cognoſcitiua, aut appetitiua, eſſe idem quod ipſamet anima, eo quod omnes prædictæ potentiæ conſtant & ſunt cõpoſitæ ex aliqua parte corporis & ipſamet anima: ſicut totus homo conſtat ex anima, & toto corpore. Et ita ſicut totus homo non eſt ſola anima ipſius, vt præ dictũ eſt prælu. 1. nu. 11. ita partes illæ hominis, quæ ſunt potētiæ ſenſitiuę, & organa ſenſuũ ipſius nõ ſunt ſola anima, ex qua & aliquibus partibus corporis conſtant. quia eadem ratio, quæ eſt de toto ad totum, eſt de parte ad partem, l. quæ de tota. ff. de rei vendic. & c. paſtoralis. §. item cum

totum

Digitized by Google

totum.de offic.deleg.quod longe dilucidius,quã alij omnes tradit Ioan. Maior in 2.lib ſent.diſt.16. quæſt.2

Circa

Potentias ſenſitiuas animæ humanæ nullus fere peccat, credendo illud, aut illud, niſi qui ſcit, vel ſcire debet, vnam tantum animam (rationalem ſcilicet) eſſe in homine, iuxta dicta ſupra in prælud.1.num.4.& nihilominus credit, animam rationalem nõ ſentire, ſed ſolum intelligere: quia conſequenter videtur confiteri, plures animas eſſe in homine, quod eſt erroneum. An autem id ſentiens ſit hæreticus, vel peccet mortaliter? facile colligitur ex prę̃l. 1. num. 16. & 17.

De potẽtiis animæ, quatenus eſt rationalis, ſiue intellectiua. *Pralud. III.*

SVMMARIVM.

1 *Anima rationalis quas potentias habeat:*
2 *& an ſint ipſa.*
2 *Anima & memoria non differunt:*
3 *ſicut nec intellectus & ratio.*
4 *Anima cur appellatur intellectus, memoria, intellectus agens, intellectus poßibilis, & ratio, tum ſuperior, tum inferior.*
5 *Anima appetitus, & intellectus varie appellatur.*
6 *Appetendi & noſcendi vis intellectiua vt differunt.*
7 *Intellectus an potior voluntate.*
8 *Voluntas & intellectus vario modo animam mouent.*
Appetendi vis diuiditur vt ſenſualitas.
9 *Anima ſola rationalis habet liberum arbitrium.*
10 *Liberum arbitrium non eſſe homini hæreſis.*
11 *Liberum arbitrium, vt ſufficit ad cadendum, & non ad ſurgendum.*
11 *Gratiam gratum faciẽtem primam nemo de condigno meretur.*
12 *Gratia Dei quæſita ſine dono perſeuerantiæ non perdurat.*
13 *Anima plura noſcit vi rationali, quam ſenſitiua.*
14 *Anima vt noſcit ſe, & angelos, & vtriuſque actus.*
15 *Anima & angelus non cognoſcunt per ſuas eſſentias, vt Deus per ſuam.*
16 *Homo imago Dei eſt quoad mẽtem, non quoad corpus.*
17 *Imago Dei eſt mulier ſicut vir.*
18 *Homo imago Dei quoad naturam, potentias & actus.*
19 *Homo qua via Deum vnum & trinum melius cognoſcit.*
20 *Generatio, & proceßio in diuinis ſpiritualißima.*

1 DE potentiis animę, quatenus eſt rationalis, ſiue intellectiua dicimus ſequẽtia. Primo, quod Deus Opt. Max. donauit animam rationalem humanam non ſolum prę̃fatis potentiis, quibus decorauit animam vegetatiuam & ſenſitiuam: ſed etiam aliis duabus longe nobilioribus videlicet potentia intelligendi, quam ſcholę intellectum appellant, & potentia appetitiua, ſiue appetendi, quã eædem voluntatem nominant.

2 Secundo dicimus, quod ſanctus Thom. cum ſuis aſſeclis 1. part. quęſt. 77 art.1.& lib.1.ſenten.diſt.3 q.4. art. 2.& de anima art.12. & alibi ſępe ait, illas non eſſe animam: ſed ab ea, & inter

inter ſe re ipſa differentes, ita vt anima ſit ſubſtantia: intellectus vero & voluntas duo accidentia diuerſa inſeparabiliter ab ea emanantia. Scotus autem contra tenet in 2. lib. ſent. diſt. 16. cum ſuis ſequacibus & omnibus Pariſienſibus, exceptis Dominicanis, vt teſtatur ibidem Ioan. Maior quæſt. 1. qui eam per multas propoſitiones dilucidius, quam alij omnes ibi explicat: ſicut econtrario Gabriel, diffuſius aliis obumbraſſe videri poteſt. Equidem Scoto magis accedo tum ob eius rationes, tũ quia cum parũ, immo nihil referat quoad ſalutem animę, de qua tractamus, vtram harum teneamus, per hanc vitamus multas difficultates quæ multum laboris, & parum vtilitatis ingerunt. tum quia ipſemet S Tho. in dicta 1. part. quęſt. 79 art. 7. ait memoriam non eſſe potentiam ſeparatam ab intellectu, & ante in eadem quæſt. artic 1. 3. & 4. affirmat, intellectum poſſibilem non ſeparari ab intellectu agente, neque ſpeculatiuum à practico, ibidem articul. 11. nec rationem ab intellectu: nec rationem ſuperiorem ab inferiori, articul. 8. & 9 Ad quæ omni adicenda vir ſanctiſſimus, itidemque doctiſſimus eo mouetur, quod abſque neceſſitate non ſunt res multiplicandę, iuxta illud Ariſt. 1. Phyſicor. cap. 5. *Fruſtra fit per plura, quod fieri poteſt per pauciora.* Id quod non latuit gloſſam in princ. & in fin clem. 1. de ſumma Trinit. & fid. cathol. & æque fere facile ſuſtineri poteſt, quod hę duę potentię, intellectus ſcilicet, & voluntas ſint vna & eadem res inter ſe & cum anima ipſa, & quod memoria & intellectus ſint vna, & eadem potẽtia. tum denique, quod clariſsimus ille iuxta ac ſanctiſſimus rerum vtilium doctor Iſidorus, quem nemo eorum citat, in hac fuit opinione 11. lib. originum, ſiue etymologiarum cap. 1. eamque declarauit quambreuiſsime per hæc verba: *Hæ* (videlicet potentię) *ita adiunctæ ſunt animæ: vt vna res ſit: pro efficientiis enim cauſarum diuerſa nomina ſortita eſt anima. nam & memoria mens eſt: vnde & immemores dicuntur amẽtes. dum ergo viuificat corpus, anima eſt: dum vult, animus eſt: dum ſcit, mens eſt: dum recolit, memoria eſt: dum rectum iudicat, ratio eſt: dum ſpirat, ſpiritus eſt.* Quę quidem verba aperte ſonant, animam pro varietate officiorum variis appellari nominibus: non quidem eo quod illæ vires & potentiæ ſint ab ea, vel inter ſe re diſtinctę: ſed eo quod diuerſos, & diſtinctos effectus operatur per illas, quemadmodum Deus ipſe, cum ſit vna res ſimpliciſſima, tamen quia infinitas vires habet, & infinita operatur, infinita ſortitur nomina: cum tamen nihil ſit in eo, quod non ſit ipſiuſmet ſubſtantia, iuxta cap. firmiter. de ſum. Trinit. & fid cath. adiuncta glo. in verb. ſimplex omnino. & tradit Aquinas 1. part. qu. 3. & quæſt. 9 artic. 1 & ſicut vnus & idem homo propter varia officia, varia ſortitur nomina: dicitur etenim pater, quia filium habet, rex, quia regnum, & comes, quia comitatum.

4 Tertio dicimus, quod anima humana, quatenus habet vim intelligendi, varie appellatur. Nam appellatur intellectus, qua ratione intelligere poteſt, & intellectus agens, qua ratione agnoſcit & agit cognitiones

tiones & notitias: intellectus vero poſſibilis,quatenus recipit eas: memoria vero,quatenus eas recolit,ſecundum Ariſt.lib.3. de anima.Ratio autem dicitur ſecundum Aug. lib 3. ſuper Geneſ.ad literam,c.20 quatenus aliud ex alio deducit. quod pulchre declarat S.Tho.in 1. part q. 78. art 8.pars vero ſuperior rationis ſecundum eundem Augu. ibid.c. 13.eo quòd intendit æternis concupiſcendis,& conſiderandis. pars vero inferior rationis, quatenus intẽdit temporibus gubernãdis,quòd latius declarat idem Tho.in dicta q.79 art.9. & Magiſter,& alij in 2.lib. ſent. diſt. 24.intellectus vero ſpeculatiuus quatenus id,quod intelligit, nõ ordinat ad opus:practicus autem , quatenus id,quod intelligit, ordinat ad opus, vt idem declarat in præcitata q. 79. art.11.iuxta illud Ariſt.3.li.de anima, text. 49. *Intellectus ſpeculatiuus per extenſionem fit practicus.*

5 Quarto dicimus,quod eadẽ anima varie appellatur, quatenus habet vim volẽdi,vel nolendi rationalem, appellatur enim proprie animus , vt Iſidorus ait vbi ſupra. appellatur itẽ a vulgo voluntas , quamuis a nullo auctore linguæ latinæ idoneo,quem legerim , ſic appelletur. Nam ille actus volendi,vel nolendi , qui barbare dicitur volitio,vel nolitio , eſt latine voluntas , vt docet Marcus Tullius 4.lib.Tuſculanar.ibi : *Appetitionem,quam Græci βούλησιν appellant,nos voluntatem vocamus.* Quod ipſum ſentit Auguſt.§.1.15.q.5.ibi:*Voluntas eſt animi motus ad aliquid imitandum,vel non imitandum.* Appellatur etiam ſpiritus a Paulo ad Galatas 5. ibi : *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum : ſpiritus autem aduerſus carnem* , vbi ſpiritus ſignificat concupiſcentiam ſpiritualium , vt colligitur ex S Thom.ibidem lect.4.& 1.2. q.70.artic.4.in corpor.q. Appellatur item appetitus intellectiuus vulgariter. Veruntamen quia loquendum eſt vt plures, vim, ſeu potentiam intelligẽdi appellabimus intellectum: vim vero , ſeu potentiam volendi, aut nolendi voluntatem,vt vterque, tam Scotus,quam S. Tho. appellat.

6 Quinto dicimus, quod ex iis infertur,quod voluntas,quæ eſt vis, & potentia volendi,& appetendi intellectiua longe differt a vi,ſeu potentia volendi,ſeu appetendi ſenſitiua. tum quod illa , vt infra in 8. dicto. num 13 dicetur ad plura extenditur. tũ quod hæc appellatur ſenſualitas, vt in proxime præcendenti prælud. diximus,iuxta illa , quæ tradit Ariſt. 3 de anima. quæ ſubtiliter tractat vterque Thom. in 1. part. quæſt. 80. artic. 2. illa vero a vulgo appellatur voluntas,ſeu potentia, vel vis appetitiua, ſiue rationalis. tum ob illud Pauli ad Galatas 5. ſupra relatum: *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: ſpiritus autem aduerſus carnem* : vbi per carnem,ſignificatur ſenſualitas : per ſpiritum autem voluntas ſuperior: tum quia experimur , nos velle aliqua per ſenſualitatem , a quibus abhorremus per vim appetitiuam intellectiuam , iuxta illud eiuſdem Pauli ad Rom. 7. *Sentio aliam legem in membris meis , repugnantem legi mentis meæ.* Tum quia potentia appetitiua ſenſitiua , ſiue ſenſualitas , non eſt ipſa anima : ſed pars quędam hominis compoſita ex anima , & materia , ſiue corpore, in

Digitized by Google

in qua eſt vis appetitiua ſenſitiua. Voluntas autem eſt ſecundum opinionem, quam ſequimur, ipſa anima pura: ſecundum vero ſanctum Tho. eſt accidens quoddam inſeparabiliter ab eſſentia animæ fluens, vt di-
7 ctum eſt. Quibus quidem omnibus addo aſſeri ab omnibus, quod alia ratione volũtas, ſiue anima velle potens mouet intellectum, ſiue ſeipſam intelligere potentem: & alia anima, quatenus eſt intellectus, voluntatem. Voluntas enim mouet intellectum veluti volendo, & imperando, vt agat illud, aut illud: intellectus autẽ mouet voluntatem præſentando, & obiectum, & rationem, qua illud velle, aut nolle debeat, vt declarat S. Tho. 1. 2. q 9. art. 1.

8 Sexto dicimus, quod ſicut ſenſualitas, & potentia appetitiua animæ humanæ ſenſitiuæ comprehendit vim iraſcibilem, & concupiſcibilem, quæ non re, ſed tantum ratione differunt: ſic potentia, & vis appetitiua animæ intellectiuæ cõtinet ſub ſe iraſcibilem, & concupiſcibilem eiuſdem partis intellectiuę, per quas non ſolum poteſt facere id, quod faciunt concupiſcibilis, & iraſcibilis ſenſualitas circa ſenſilia: ſed etiam circa ea, quæ tantum ſunt intelligibilia, & poteſt concupiſcere ea omnia, quæ cognouit per ſenſum, vel rationem conuenire, & renuere contraria: quod eſt officium partis concupiſcibilis. Poteſt item renuendo reſiſtere omnibus impugnantibus, vel conuenientia impediẽtibus, quæ cognoſcit eſſe talia, ſiue per ſenſum, ſiue per intellectum: quod eſt officium iraſcibilis, vt colligitur ex S. Tho. in dicta q. 81. art. 3.

9 Septimo dicimus, quod licet anima humana ea ratione, qua eſt ſenſitiua, non habeat liberum arbitriũ: habet tamen illud qua ratione eſt intellectiua. tum per illud Eccle. 15. *Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui*, id eſt, libertate arbitrij ſui, ſecundum glo. eiuſdem, & ſanctum Thom. 1. parte quæſt. 21. art. 2. & 2. 2. quæſt. 104. art. 1. tum quia libere eligit, & refutat per potentiam, ſiue vim appetendi ea, quæ ſibi repreſentantur a potentia, ſiue vi intelligendi, & iudicandi, ratiocinando, quando fuſiſſime docet Magiſter 2. lib. ſent. diſt. 24. cum aliis in eum commentantibus: & ſanct. Thom. in dicta 1. parte q. 83. per quatuor articulos. tum quia hoc diſtat inter inanima, & animata ſola anima vegetatiua tantum ex vna parte, & animalia bruta ex altera, & hominem ex tertia, quod prima agunt ſine iudicio proprio: alia cum iudicio proprio, ſed naturali, non libero: homo vero ex iudicio proprio libero, potenti diuerſa eligere. Nec ideo putet quis, liberum arbitrium eſſe actum, vel habitum naturalem infuſum, vel adquiſitum alicuius potentię: quia immo eſt ipſa potentia animi, vt concludit ſanctus Tho. 1. part. quęſt. 83. artic. 2. poſt Magiſtrum in 2. lib. ſentent. diſt. 24 vbi idem S. Tho. & alij idem affirmant. & cum per ſupra dicta num. 8. non diſtinguantur re ab anima ſecundũ eos, quos in hoc ſequimur, ſed ſolum ratione, conſequitur, liberum arbitrium eſſe ipſammet animã ea ratione, quod cognoſcendo aliquid, per vim intelligendi poteſt libere illud velle, vel nolle per vim appetendi.

Digitized by Google

tendi, & ideo non abs re definitur a prædictis eſſe facultas voluntatis & rationis: quia in eius exercitio oportet interuenire actum cognoſcendi, & ratiocinandi, ſeu conſultandi, qui pertinet ad intellectum, ſeu vim intelligendi, & actum eligendi, qui pertinet ad voluntatem, ſeu vim appetendi Itaque anima eſt, & dicitur liberum arbitrium ratione præfata.

10 Ceterum circa liberum hominis arbitrium duæ ſunt hæreſes. Altera eſt Lutheranorum, vel potius antiqua Albanenſium per impium Lutherum renouata, quæ omnino negat ineſſe homini liberum arbitrium. Altera eſt Pelagianorum, quæ habet (vt teſtatur beatus Auguſtinus in lib. de hæreſib. ad Quoduultdeum c. 88) tantum eſſe illi liberi arbitrij, vt per illud ſolum ſine ſpeciali gratia poſsit iuſtificationem mereri Quarum prior reprobatur non ſolum a ſancto Thom. vbi ſupra, & latiſsime a Caſtrenſi in lib 9. aduerſus omnes hæreſes, verbo libertas. in princip. & a quamplurimis aliis alibi: ſed etiam a ſacroſancto Concil. Trident. ſeſſ. 6. de iuſtificat can. 4. 5. & 6. quorum quartus ſic habet: *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum, & excitatum nihil cooperari aſſentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam iuſtificationis gratiam ſe diſponat, ac præparet, neque poſſit diſſentire, ſi velit, ſed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, mereque paſſiue ſe habere; anathema ſit.* Quintus vero ſic inquit: *Si quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum, & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo, imo titulum ſine re, figmentum denique a Sathana inuectum in eccleſiam; anathema ſit.* Sextus demum ſic: *Si quis dixerit, non eſſe in poteſtate hominis, vias ſuas malas facere, ſed mala opera, ita, vt bona Deum operari, non permiſsiue ſolum, ſed etiam proprie, & per ſe adeo, vt ſit proprium eius opus non minus proditio Iudæ, quam vocatio Paulli; anathema ſit.*

11 Cuius rei conſideratio valde nobis profuerit. multum etenim nos ad eius gratiam petendam, & flagitãdam ſubmittet reputare nobiſcum, poſſe quidem nos mala facere per ſolum noſtrum liberum arbitrium: bona vero, quæ ſufficiant ad vitam æternam conſequendam nequaquam. Poſterior vero hæreſis prædicta Pelagianorum, damnata olim in cõcilio Mileuitano can. 3. & cap 4 & 5. relatis in tribus cap. vltimis, de conſecrat diſtinct. 4 nuper iterum damnata fuit a ſacro Concil. Trident. præcitata ſeſſ. 6. de iuſtificat. per tres canones. 1. 2. & 3. Primus ſic habet: *Si quis dixerit, hominem ſuis operibus, quæ vel per legis doctrinam fiunt, abſque diuina per Ieſum Chriſtum gratia poſſe iuſtificari coram Deo; anathema ſit.* Secundus vero ſic: *Si quis dixerit, ad hoc ſolum diuinam gratiam per Chriſtum Ieſum dari, vt facilius hominem iuſte viuere, ac vitam æternam promereri poſſit; quaſi per liberum arbitrium ſine gratia vtrumque, ſed ægre tamen, & difficulter poſſit; anathema ſit.* Canon vero tertius ſic ait: *Si quis dixerit, ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, vt ei tu-*

Digitized by Google

ſtificationis gratia conferatur; anathema ſit.

12 Quibus addẽdum, quod etiam ad perſtandũ in gratia iam quæſita, & perſeuerandũ in ea ad finem vſque, egemus auxilio Dei ſpeciali, vt probat Aquinas communiter receptus 1.2.q.109.ar.10. & q.114.ar.2.& in 2.lib. ſent q.38. artic.4. Immo & Conc.Trid. declarauit in dicta ſeſſ. 6.c.13.& can.22.cõtrarium eſſe hæreſim. Quare ſummo ſtudio nitamur eam quærere, & quæſitã conſeruare, ne Deus noſter non minus iuſtus, quã miſericors, vidẽs noſtrã in ea quærenda oſcitantiã,& in eadem cõſeruanda negligentiã obiiciat nobis illud Deuter. 32. *Abſcondam faciem meam a vobis, generatio enim peruerſa eſtis, & infideles filij.* a qua nos indignatione miſericordia eius infinita liberet. Amen.

Quæ autem gratia requiratur ad merendum de condigno, & ſiqua, & quæ, etiam quoad bene operandum moraliter tantum, dicemus infra cap.27.

13 Octauo, quod lõge plura poteſt anima noſtra cognoſcere, & appetere, quatenus eſt rationalis, quam quatenus eſt ſenſitiua. Nã quatenus eſt ſenſitiua nihil aliud cognoſcere, vel appetere poteſt (vt prædiximus) quam corporea,& ſenſilia: quatenus vero eſt rationalis poteſt cognoſcere, ac appetere primum omnia ſenſilia. etenim ad ea omnia quamlibet materialia, corporalia,& ſingularia prædictę illius potẽtiæ ſe extendunt per notitias, & appetitus immateriales, ſecundũ omnes: licet de modo, qui parum facit ad conſcientias, inter eos omnes non conueniat, vt videre eſt per vtrumque Thom. 1. part.quæſt 86.art.1.

14 Deinde poteſt etiã cognoſcere & appetere omnia vniuerſalia inſenſilia, incorporalia. & ſpiritualia; puta ſe ipſam,& ſuos actus interiores; angelos item, & eorum actus, immo & Deum ipſum aliquo modo & in eius ſimpliciſſima, indiuiduaq; ſubſtantia trinitatẽ perſonarum (licet nõ naturali lumine) iuxta illud collectæ eius diei feſti: *Qui dediſti famulis tuis in confeßione veræ fidei, æternæ Trinitatis gloriam agnoſcere, & in potentia maieſtatis adorare vnitatem.* Nõ tamen dicimus, Deum eſſe primum, quod cognoſcimus, cum communiter per cognitionem creaturarum (quę ſunt eius veſtigia) in illius, qui eſt cauſa earum, agnitionem veniamus, iuxta illud Pauli ad Rom. 1. *Inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur:* vel per doctrinam, ſeu prædicationem magiſtrorum ad Rom.10. & c.cum ex iniuncto.de hæretic. quæ omnia latius fundari poſſunt per ea, quæ tradit Angelicus doctor 1.part. q. 88.art.1.2.& 3.

Nono dicimus, quod anima noſtra cognoſcit ſe per intellectus ſui actum, ſuam naturam conſiderando. quæ conſideratio tam vtilis erit ea vtentibus, quam eius negligentia noſcens ea non vtentibus, iuxta ſanctum Thom. in dicta 1.part.quæſt.87.art.1. qui in art.3. & 4. concludit, animam noſtram per vim intellectus cognoſcere proprium actum intelligendi, iuxta illud beati Auguſt. 9. de Trinit.cap.3. *Intelligo me intelligere.* Immo & proprium actum volendi, iuxta illud

eiuſdem

Digitized by Google

eiuſdem ibidem: *Intelligo me velle.* per quem modum, etiam in ſtatu præſenti, poſſumus intelligere angelos, ſaltem imperfecte, & per ſimilitudinem, etiam affirmatiue, aliquid cognoſcere de illis, vt declarat diuinus Thom. 1 part. quæſt. 88. artic. 1.

15 Decimo dicimus, quod inter cognitionem Dei, & cognitionem angeli, & animæ noſtræ plurimum intereſt. Deus enim ſua ſimpliciſſima eſſentia, ſine vlla alia qualitate, vel accidente, & ſine vllo diſcurſu ſe, cunctaque alia ſimul intelligit: angelus vero, & anima noſtra nihil cognoſcunt, per ſuas ipſorum eſſentias, ſed per qualitates ſibi inhærentes. Siquidem omnis tam angeli, quam animæ noſtræ intelligentia, notitia, & cognitio eſt quædã qualitas, & accidẽs reale diſtinctum ab eis, & eorum potentiis, inhærens illis quæ colliguntur ex S. Thom. vbi ſupra art. 2. & 4. & de anima art. 16. Inter angelum autem, & animam noſtram hoc intereſt, quod hæc intelligit componendo, & diuidendo ea, quæ actu ſimplici apprehendit, & ratiocinando, ſeu aliud ex alio ex eis deducendo: angelus vero ſine vllo diſcurſu ſimulac quidditatem rei cognoſcit, omnia, quę illam conſequuntur, apprehendit.

16 Vndecimo dicimus, debere nos quammaximas gratias Deo agere, eo quod non ſolum dederit nobis eſſe, vt aliis creaturis ſuis inanimis: & viuere, vt plantis; & ſentire, vt beſtiis; ſed etiam ſapere, & intelligere, vt angelis: & ita effecerit nos imagines ſui ipſius, iuxta illud Geneſ. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram.* quæ imago Dei non conſiſtit in corporali figura, neque in eſſe, vel ſentire: ſed in eſſe intellectuali, quo præſtat ceteris animantibus, ſecũdum diuum Augu. in lib. octuagintatrium quæſtionum quæſt. 51. & in ſapere, & intelligere, & aptitudine ad cognoſcendum & amandum eum, vt inquit ſanctus Thom. 1. part. quæſt. 93. artic. 2. & 4. quod quidem beneficium nullis aliis creaturis conceſſit, præterquam angelis, qui eo maiorem eius imaginem, quam homo gerunt, quo magis intellectualem naturam habent. Vnde neque homo quoad alias partes, quam quo ad mentem gerit prædictam Dei imaginem, ſed ſolum veſtigium, ſicut & aliæ creaturæ, vt declarat idem ſanctus Thom. vbi ſupra. Nec obſtat l. ſi quis in metallum. C. de pœn. quatenus habet, faciem hominis non eſſe maculandam aliqua nota pœnæ, eo quo ad imaginem pulchritudinis cæleſtis eſt figurata. Quia non ſignificat, vt aliqui putãt, imaginem Dei, quæ eſt in homine, eſſe ſecundum faciem corporalem, & ideo non eſſe maculandam: ſed ſolum inſinuat, corpus hominis erecta facie longe aptius eſſe ad cõtemplandum cælum, & ad ſignificãdam imaginem Dei, eius in mente reconditam, quam ceterorum animalium: & propterea maius veſtigium relucere in eius corpore (præſertim facie) quam in aliis, vt ait Augu. in præcitato lib. octuagintatrium quæſtionum, quæſt. 51. & declarat ſanctus Thom. in dicta quæſt. 93. artic. 6. ad 3. & ideo non eſſe maculandam.

Digitized by Google

17 Duodecimo dicimus, quod hæc imago Dei ita eſt in muliere, ac in viro, vt poſt, & ante alios concludit ſanctus Thom. vbi ſupra, art. 4. quia vterq; habet animam rationalem, & intellectualem naturam. Nec obſtat illud 1. Cor. 11. *Vir eſt imago Dei, mulier vero imago* (alias gloria) *viri.* Nec illud Auguſt. lib. quæſtionum veteris teſtamenti, q. 45. relatum in cap. hæc imago. 33. quæſt. 5. *Mulier ad imaginem Dei non eſt facta.* Non, inquam, hæc obſtant, quia nõ agunt de imagine Dei principali, quę conſiſtit in eſſentia hominis; ſed de alia minus principali, quæ conſiſtit in productione, & proceſſione. Nam quo ad hanc vir dicitur ſimilis Deo; eo quod ſicut ille a nullo alio eſt, ita vir ex nullo alio homine proceſſit: mulier autem proceſſit a Deo, aſſumente illam ex homine, vt ſentit S. Thom. vbi ſupra.

18 Decimotertio dicimus, quod anima noſtra non ſolum eſt imago Dei, ſecundum ſuam naturam intellectualem: ſed etiam ſecundum ſuas potentias, & actus. quia non ſolum, quatenus eſt apta ad cognoſcendum, & amandum Deum, eſt illi ſimilis: ſed etiã quatenus habet vim memorandi, intelligendi, & volendi. Primo, quia ſicut Deus ille ſummus, habens in ſe ſimpliciſſimam ſubſtãtiam, poteſt meminiſſe, intelligere, ac velle ſine vlla materiali qualitate: ita & anima noſtra habẽs immaterialem ſubſtantiã poteſt meminiſſe, intelligere, ac velle ſine aliqua materiali qualitate, licet nõ ſine immateriali, vti Deus. Secundo, quod ſicut in illa ſumma, vna, diuina, & indiuidua eſſentia ſunt tres perſonæ, pater, filius, & Spiritus ſanctus: ita & in anima noſtra vna, & indiuidua ſunt tres potentiæ, memoria, intellectus, & voluntas. Tertiò, quod ſicut in illa ſumma, & indiuidua ſubſtantia eſt pater, qui cognoſcendo ſe generat notitiam & imaginem ſui, quæ eſt verbum, & filius eius ei cõſubſtantialis: & rurſus pater, & notitia illa, & verbum ſupremum, quod eſt filius, amando ſe ſe producũt ſummum illum mutuum amorem, ſui conſubſtantialem, qui eſt Spiritus ſanctus: ita in eſſentia animæ noſtræ ipſa ſe ſe intelligẽdo per ſuum intellectum generat notitiam ſui, quæ eſt eius imago: & per illam notitiam, quæ eius eſt imago, & volũtatem generat ſui amorem. Quarto, quod ſicut filius genitus a patre non eſt pater, neque Spiritus ſanctus: nec Spiritus ſanctus productus a patre & filio eſt, pater, aut filius, aut vterque: ita neque imago illa, quæ eſt filia quædã animæ eſt ipſa anima, ſiue intellectus, nec amor ſui productus ab ea, & a notitia ſui, qui eſt quidã filius eius, eſt ipſa, nec intellectus, nec volũtas. Eſt tamen immẽſa differentia: quia notitia illa, imago, & verbum a patre productum eſt ſubſtantia, & conſubſtantialis eius imago coæterna: amor item ille ſummus a patre & filio productus eſt ſubſtantia, & conſubſtantialis coæterna vtrique: at verbum, & imago, & notitia noſtræ animæ, intelligẽdo ſe genitam eſt accidens, & accidentaria forma: ſimiliter & amor a notitia, & voluntate productus eſt accidens, & non ſubſtantia, & recentior ea. quæ omnia ſunt ex mente omnium in 1. lib. ſenten

ſententia. diſt.2. & ſancti Thom. 1. part.quæſt.93.artic.7. & eiuſdem in 1.lib.ſenten. diſtin.3.q.4.ar.1.& q.5.

19 Decimo quarto dicimus ſemper memorandum eſſe id,quod ſentiunt Beati Auguſt.in cap.31.Soliloquiorum,& Bernardus in cap.1.Meditationum:optimam nempe viam perueniendi in Dei cognitionem eſſe per cognitionem exteriorem vagam introire in cognitioné noſtræ animæ ſtabilem:& per eam ſatis ruminatam adſcendere ad cognitionem eius diuinæ maieſtatis. Quibus addo,quod omnium excellentiſſima via perueniendi ad qualem qualẽ illius ſummi ſummę Trinitatis myſterij, & perſonarum diuinarum emanationis cognitionem eſt cõſideratio eorum,quę proxime ſuperiori Corollario continentur. per quã ſtolida illa,& pudenda imaginatio eorum,quæ generationem filij Dei, & proceſſionem Spiritus ſancti imaginantur veluti corporalẽ exploditur & longe abigitur. qua in re,multos,multum errare, nouimus:& in iis quendam gente Iudęũ, & profeſſione Chriſtianum, qui ab hinc triginta plus minus annis plurimum in hac alma vrbe valuit, & maximis largitionibus, & aſtutiis Officio Sanctæ Inquiſitionis in Luſitaniæ regna introducendo fruſtra obſtitit. Is enim omnes leges,& ſectas expertus ad ſpurciſſimam Mahometis ſectam tandem transfugit, eam,quæ Iudæorum eſt,eo exoſus, quod diceret,nullũ Iudęum,qui ſibi vir bonus videretur,vmquam inueniſſe:Chriſtianam vero,quam dicebat ſibi ex omni alia parte placere, eo reſpuẽs,quod firmiter doceret,& crederet,Deum habere filiũ: quod ei videbatur impoſſibile.quale profecto, immo impoſſibilium impoſſibiliſſimum videri debet, ſtolide, nefande,ac hæretice imaginanti(vt ille imaginabatur) generationem filij Dei eſſe corporalem: poſſibile vero,immo & infinita Dei omnipotentia digniſſimũ contemplanti,generationem illam eſſe ter ſpiritualiſſimam,vt ſancta mater catholica eccleſia Romana ſancte cõtemplatur.cõtemplanti, inquã,& quã ſubmiſſiſſime ſuſpicienti,& adoranti.

20 Scio item, multos multum ſe profuturos,ſi ſæpe memoria voluerint generationem illam filij Dei, qua pater æternus,vti memoria fecunda, generat filium, qui eſt ſumma notitia,& imago eius,& productionem illam, qua pater & filius producunt Spiritum ſanctum, ſummum vtriuſque amorem eſſe ſpirituales, & quadamtenus ſimiles generationi ſpirituali, qua in eſſentia animæ noſtræ memoria fecũda generat ipſius notitiam,& imaginem: & rurſus illa, & voluntas eiuſdem amorem producunt.

Contra dicta errat

Primo qui credit non eſſe homini liberum arbitrium.nu.10.

Secundo, qui credit liberum arbitrium ſufficere ad benemerendum gratiam de condigno.nu.11.

Tertio,qui credit angelos, vel animas ſe ſolis ſine accidentibus cognoſcere.nu.15.

Quarto, qui credit, hominem eſſe imaginem Dei quoad corpus, num.16.

Quinto, qui credit generationem in diuinis eſſe corporalem.nu.19.

Digitized by Google

Quis autem horum Peccet mortaliter, & ſit hæreticus, & excommunicatus: & quis tantum peccet mortaliter, & non ſit hæreticus: & quis non peccet ſaltem mortaliter, colligitur ex pręludio 1. nu. 16. & 17.

De ſumma beatitudine, & ſumma miſeria. Pralud. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Beatitudinis & miſeria æterna notio magnũ ad pœnitentiã calcar.*
2 *Finis quid, duplex, vltimus, & medius, & quid vterque. & nu. 3.*
3 *Finis multiplex, verus, falſus, cuius, & quo, & quid ſint. & nu. 3.*
4 *Finis vltimus & beatitudo idem.*
5 *Beatitudo eſſentialis eſt actus intellectus S. Thomæ, voluntatis Scoto.*
6 *Beatitudo quid ſit, & quotuplex.*
7 *Deus eſt quidquid in eo eſt.*
8 *Beatitudo eſt actus, & non habitus, neque potentia.*
9 *Beatitudo ſine cognitione, & amore Dei eſſe non poteſt.*
10 *Beatitudo vera duplex, perfecta, & imperfecta.*
11 *Beatos non videre Dei eſſentiam aſſerere hæreticum.*
11 *Beatitudinem perfectam non facit cognitio Dei confuſa, neque demõſtrata, neq; fidei, ſed intuitiua.*
12 *Beatitudo perfecta vt ſecura: & quid imperfecta.*
12 *Paullum & Moyſen non fecit beatos viſio Dei tranſitoria.*
13 *Dei viſio intuitiua inſeparabilis a gaudio, & delectatione.*
14 *Beatitudo ab omnibus intenta paucis eſt nota.*
15 *Beatitudo creaturæ obiectiua increata, ſed formalis creata.*
16 *Beatitudinem perfectam viribus naturalibus quæri, aſſerere hæreticũ.*
17 *Beatitudo humana duplex, perfecta & imperfecta.*
18 *Beatitudo imperfecta, quæ magis ad perfectam accedat.*
19 *Beatitudo perfecta ſatiat animum cunctis cupitis, quæ ſunt hæc.*
20 *Miſeria quid, & quotuplex, & eius partium definitio nu. 21.*
22 *Miſeriam inferni eſſe interminabilem, eſt de fide.*
23 *Miſeriæ ſummæ quattuor gradus.*
24 *Pœna ſumme miſerorum ſupremi gradus ſeptuplex.*
25 *Beatitudo ſumma, & miſeria ei cõtraria ſunt explicite credenda. nume. 25.*

1 DE ſumma beatitudine, & ſumma miſeria dicimus ſequentia. Primo, quod quia vix aliquid aliud magis nos ad vere pęnitendũ mouere poteſt, quam earũ frequens conſideratio, ideo expedit eas ob oculos hoc in loco proponere. præſertim cum etiam ethnicus Perſius carpſerit illum, cui vltimum finem, in quem eſt creatus, non ſibi proponit vti ſcopum, in quem ſuas actiones drigat, per illa verba:

Eſt ne aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
An paſſim ſequeris coruos, teſtaq. lutoq.
Securus quò pes ferat, & ex tempore viuis?

Cuius quidem finis & ſcopi definitio, & inquiſitio quamplurimorum philoſophorũ ingenia fruſtra exercuit. Nec enim plene ſatisfecit operoſa illa hac de re Ariſtotelis inqui

inquiſitio in lib.1.& 10.Ethic.& lõge minus verboſa illa Marci Tullij in quinque lib.de finib.bono.& malo.quæ profectò non ſunt tanti facienda, quãti ego ea olim adoleſcẽs faciebam,imitatus gloripetas illos, qui malunt veritatem diſcere per ambages ex ethnicorũ Philoſophia obſcura & nubila, quam recta ex Euangelio claro & ſereno, a ſacris doctoribus expoſito.

2 Secundo, quod nuper in Commentario de finib.humano.actuum ſuper cap.cum miniſter.23.q.5. definiuimus ex mente Ariſto. 2. Phyſicor.cap.3.& ſancti Tho. & aliorum in 2.lib.ſenten. diſtin.38. finem eſſe bonum verum,vel apparens, quod propter ſe appetitum facit,vt aliud propter ipſum appetatur.Cuius definitionis declaratione breuitatis ſtudio hic non repetita, ad memoriam reuocamus quod ibi,nu.4. diuiſimus finem in vltimum & medium.Vltimus eſt,qui propter ſe ipſum ſolũ amatur. & hic eſt duplex. Alter eſt vere vltimus, & omnium creatorum ſcopus, qui propter ſe tantũ,& non propter aliud eſt amabilis;qualis eſt ſolus Deus, vt probat ſanctus Thom. 1.2. quæſt.1.art. 2.& quæſt.27.art.1.quippe qui ſuper omnia eſt diligendus, Deutero. 6. Matth.22.Marc.12.& Luc.10.

3 Alter eſt falſus, quem falſi homines pro ſua falſa imaginatione impudentiſſime,ſtolidiſſimeq. tacite,vel expreſſe fingunt, & adorant, iuxta illud Apoſtoli ad Philip. 3. *Quorum Deus venter eſt*, qualis erat voluptas Epicureo, in quem Marcus Tullius duos libros prædictorum quinque de finib.bono.& malor.fere prodegit. Finis medius eſt, qui propter ſe,& propter aliud amatur.qui etiam eſt duplex.Alter vere medius; ille ſcilicet, qui vere eſt propter ſe, ac propter aliud amabilis: quales ſunt virtutes, & honeſta omnia, ſecundum Ambroſium lib.1.officior.Alter falſe medius;ille ſcilicet, qui non poteſt eſſe amabilis propter ſe:qualis eſt pecunia. vel non eſt amabilis propter aliud: qualis eſt Deus.

Tertio dicimus,quod etiam ibidem,nu.6.diuiſimus finem,in finem cuius, & in finem quo (licet hæc nomina Ciceronianis parum probentur.) Finis cuius eſt id, in quo eſt ratio boni:finis autem quo adeptio & poſſeſſio, ſiue vſus, vel fruitio eius. vt auari finis cuius eſt pecunia, in qua eſt ratio boni: finis vero quo eſt adeptio, poſſeſſio, & vſus eius, vt declarat ſanctus Thom. 1.2.quæſt.1.artic.8. & quæſt. 2.art.7. & ita finis, & ſcopus cuius totius humanæ vitæ eſt ipſe Deus optimus maximus ſemperque benedictus, in quo eſt ſumma & infinita ratio boni, finis vero quo eius adeptio,& poſſeſſio,ſiue fruitio.

4 Et conſequenter alius eſt finis vltimus noſter cuius, & alius finis vltimus noſter quo. & quia vltimus finis noſter cuius,& obiectum beatitudinis noſtræ, ſiue beatitudo obiectiua, idem ſunt: & finis vltimus noſter quo,& adeptio finis cuius, ſiue beatitudo eſſentialis noſtra, etiam idem ſunt: conſequitur aliud eſſe beatitudinem noſtram eſſentialem, & aliud eiuſdem obiectum, ſecundum omnes catholicos in locis prędictis,præſertim S.Tho.

Digitized by Google

in dicta 1.2.q.3.art.1.vbi definit beatitudinẽ eſſentialem eſſe rem creatam,& factam: obiectum autẽ eius eſſe Deum ipſum,increatum, & rerum omnium creatorem.

5 Quarto dicimus, quod (vt aliorum opiniones prætermittam) ſanctus Thom.cum ſuis aſſeclis,& Scotus cum ſuis diuerſimode definiunt beatitudinem, ſiue finem vltimum verum quo noſtrum.quoniam ſanctus Thom. cẽſet eam eſſentialiter eſſe actum intellectus ſpeculatiui: Scotus autem eſſe actum voluntatis. Vterque namque ait, eam eſſe actum potentię maximę intellectiuarum: & ſanctus Tho. eam putat eſſe intellectum: Scotus autem voluntatem. de qua tamen differentia, quæ ſolam theoriam reſpicit, & non praxim, quò nos animum in hoc opere intendimus: cuiuſque nihil refert, an hoc, vel illud teneamus, parum curandum cenſentes,ſequimur in definienda beatitudine opinionem ſancti Thom. quæ receptior videtur. Quibus addimus, quod beatitudo, & beatitas tempore Marci Tullij Ciceronis videbantur nomina duriuſcula: ſed ea, vſus emolliuit, & generaliter ſumpta videntur ſignificare omnem rei volitæ poſſeſſionem, iuxta illud vulgò iactatum: *Beatus qui*
6 *poßidet.* Et quia non ſolum res verè bonas, ſed etiam malas, quæ aliqua ratione apparent bonæ, velle ſolemus, beatitudo diuidi poteſt in veram, quæ definiri poteſt eſſe poſſeſſio veri boni: & in falſam, quę communiter definitur eſſe poſſeſsio boni tantum apparentis,iuxta illud Regij Prophetæ, pſal. 143. *Beatum dixerunt populũ,cui hæc ſunt: Beatus populus cuius dominus Deus eius.* quorum quidem prius ad falſam:poſterius vero ad veram pertinere ait ſanctus Antoninus in 4. part.tit.7.cap.4.§.1.

Quinto dicimus,quod beatitudo vera diuidi poteſt in ſummam,quæ eſt ſummum bonum, ſiue vltimus finis verus, vel poſſeſſio eius, & in non ſummã, quæ eſt poſſeſſio boni non ſummi. Beatitudo rurſum ſumma in increatam & creatam. Beatitudo increata eſt ipſemet Deus optimus maximus, qua ratione eſt infinita ſui ipſius cognitio, & frui-
7 tio. Cum omnis operatio Dei, & quidquid eſt in Deo, ſit ipſemet Deus,qui ſe ipſo ſolo ſimpliciſſimo cognoſcit & amat ſe,& omnia alia. vt probat ſanctus Thom. communiter receptus 1.part.quęſt.3.per totam, & de ſimplicitate Dei art.5. & 6.& in q.14. de ſcientia Dei. art.4. & quęſt.20.de amore Dei,art.1.Beatitudo vero ſumma creata generaliter ſumpta definiri poteſt iuxta mentem prædicti ſancti Thom.eſſe cognitio intellectiua Dei cum fruitione eiuſdem.

8 Dixi: Cognitio, pro genere ad inſinuandum,quod beatitudo eſſentialis creata eſt operatio,ſiue actio, vel actus:& non potentia, non habitus, neque alia vlla virtus animæ partis intellectiuæ, vel ſenſitiuæ, vt probat S. Tho. 1.2. quæſt.3. artic.2, aſſerente philoſopho 1. & 7. Ethicor.felicitatem, ſiue beatitudinem eſſe operationem ſecundum virtutem perfectam.

9 Dixi:Intellectiua, ad inſinuandum, quod beatitudo eſt operatio præſtan

præſtantiſſimę potentiarum animę, quæ eſt intellectus, ſecundum ſanctum Thom. quem ſequimur:& ad ſignificandum, quod beatitudo non poteſt eſſe in parte ſenſitiua, vt luculenter demonſtrat idem lib.3. contra gent.cap.33.Contrariũ enim eſt hæreſis, de qua Alfonſus Caſtrẽſis lib.3.aduerſus omnes hęreſes verbo, beatitudo.

Dixi:Dei, ad excludendas omnes cognitiones aliarum rerum, etiam eas, quibus diriguntur actus omniũ virtutum moralium. actus item, & cognitiones pertinentes ad prudentiam, & ad cognitionem omniũ aliarum artium, in quibus non conſiſtere beatitudinem non ſolũ probat: ſed etiam demonſtrat angelicus Doctor vbi ſupra, cap. 34.35. & 36.Immo neque in vlla cognitione, quamlibet ampla, omnium ſubſtantiarum ſeparatarum, ſeu angelorũ. ſiue quia illa non poteſt haberi ſine Dei cognitione, vt idem Angelicus Doctor vbi ſupra & mirabiliter in lib.4.cap.4.42.& 43.demonſtrat: ſiue quia etiam ſi abſque illa haberi poſſet, tamen ſine illa non ſufficeret ad hoc, vt eſſet beatitudo, per ea, quæ idem auctor ibidem cap.44. adducit.

10 Dixi:Cum fruitione eiuſdem: quia cognitio, quæ Dei fruitione caret, non poteſt eſſe beatitudo, quę vtrãque comprehendit, vt infra patebit. quare cognitiones illæ, quas multi theorice (ſine vllo amoris affectu) diſſerentes, concipiũt de Deo, non ſunt beatitudo: quippe quibus nõ ineſt fruitio, quæ eſt inhæſio rei per amorem propter ipſam ſolam conceptum, vt tradit ſanctus Tho. communiter receptus 1.2.q.11.art.1. & 3.& q.12.art.2.

11 Sexto dicimus, quod beatitudo ſumma creata eſt duplex. altera perfecta: imperfecta altera. Perfecta eſt cognitio Dei intellectiua, intuitiua, perpetua cum fruitione eiuſdem, producente ſummum gaudium ac delectationem & ſatietem omnium deſiderabilium.

Dixi:Cognitio Dei intellectiua, eadem ratione, qua in definitione beatitudinis in genere.

Dixi:Intuitiua, ſiue viſiua. tum ad confutandum errorem Armeniorũ, aſſerentium beatos nõ intueri Dei eſſentiam. quod hæreticum eſt per ea, quæ tradit Alfonſus Caſtren. lib.3.aduerſus omnes hæreſes, verbo beatitudo. in prin. tum ad confutandum errorem Begulnorum, dicentium poſſe quem in hac vita eſſe perfecte beatum & ab exercitio virtutum abſolutum. qui damnatur in cle.ad noſtrum. de hæretic. tum quia nulla cognitio citerior illa poteſt dici beatitudo perfecta eſſentialis. Non quidem illa confuſa, & communis, quæ fere communiter omnibus hominibus ineſt: ſiue quia Deum eſſe ſit per ſe notum, ſicut alia demonſtrationis principia: ſiue, quod verius exiſtimat ſanctus Thom.1.part.q.2.& artic.1.& 2. & 1. lib.ſenten.diſt.3.quæſt.1.artic.2.quia euidenti ratione demõſtratur: præſertim illa, qua homo videns res naturales certum ordinem ſeruare (cum ordo abſque ordinatore non conſiſtat) percipit aliquem eſſe ordinatorem earum, vt pulchre deducit ſanctus Thom. vbi ſupra.& lib.1. cont.gent.cap.12.13.& 14.Nõ etiam

Digitized by Google

illa,quæ per demonſtrationem habetur, licet altior ſit prædicta communi tum quia licet per eam oſtendatur Deus eſſe immortalis, æternus,incorporeus, omnino ſimplex, vnicus,& alia huiuſmodi, vt præfatus auctor in prædicto lib. contra gent.multis capp.dilucide oſtendit: per eam tamen non peruenitur ad cognoſcendum, Deum eſſe commune bonum, poſſibile communicatu omnibus hominibus, quibus inſitum eſt beatitudinis deſideriū: neque ad cognoſcēdum multa alia prædicata de Deo. tum quia perfecta beatitudo omnem miſeriam excludit.& cognitioni prædictæ multiplex miſeria,& error adiungi poteſt,vt palam eſt.tum per alia, quæ profunde tradit ſanctus Thom. vbi ſupra cap.37. Non item ſufficit illa cognitio,quæ per fidem habetur,licet ſit longe certior,purior, & amplior, quam prædicta, quæ per demonſtrationem contingit.tum quia beatitudo eſt perfecta humani intellectus cognitio:& cognitio fidei ex parte intellectus eſt imperfecta: quia per eam non capit perfecte id, cui credendo aſſentitur. tū quia beatitudo (cum ſit vltimus finis) trāquillat, ſiue quietat naturale deſiderium:& cognitio fidei non tranquillat, immo accendit, & inflammat eam habentem ad videndum illud,quod credit, & amat.cū quiſque,quod credit & optat, deſideret videre.tum per alia, quibus idē auctor id concludit vbi ſupra,cap.44.

12 Dixi,Perpetua,quia tranſitoria, de qua qui eam habet, non eſt certus perpetuo eſſe duraturam, non ſufficit:qualis fuit illa Paulli,qua in raptu vidit Deum, 2. Corin.cap.12. vbi hoc lectione 2.declarat ſanctus Thom. & qua etiam Moyſes vidit eum,ſecundum Auguſt.cap.12.ſuper Geneſ. ad litteram. quæ non fecerunt eos beatos: immo remanſerūt viatores, vt Ioan. Maior poſt alios dixit in procemio 1.lib.ſent.quæſt.1. Eſt enim de neceſsitate beatitudinis certitudo perpetuitatis eius, vt late probat ſanctus Thom.1.2.quæſtio.5.artic.4. & lib.3. contra Gentiles, cap.61.& 62.& 4. cont. gent. cap.91.

13 Dixi:Producēte ſummum gaudium,& delectationē ad ſignificandū,hoc eſſe inſeparabile ab illa cognitione,ſiue intuitione Dei beatifica.Nemo enim poteſt habere ſummum bonum,quod eſt intuitio Dei, abſque ſumma delectatione,vt tradit idem ſanctus Tho 1.2.q.4. art.1. & 2. ex viſione enim Dei cauſatur tanta delectatio,vt qui Deum videt, nulla delectatione indigere poſſit, vt ipſe ait vbi ſupra,art.1.

Dixi:Satietatem omnium deſiderabilium, ad maiorem declarationē præfati gaudij, & delectationis: & ad ſignificādum, quod nulli beatorum deeſt aliquod bonum deſiderandum:cū habeat ipſum bonum infinitum, quod eſt bonum omnis boni,ſecundum Augu.epiſt.66.& 13. de Trinit. cap.7. relatum vbi ſupra a ſancto Tho.q.5.art.2.

Beatitudo vero imperfecta eſt cognitio Dei intellectiua,non intuitiua,perpetua, cū fruitione eiuſdem.

Dixi:Non intuitiua perpetua, ad differentiam perfectę beatitudinis, quæ requirit, vt proxime dictum fuit,illud vtrumque: & quia donec ad

nec ad illam perueniat ſemper creſcere poteſt, contra alium errorem, damnatum in clemen. ad noſtrum. de hæretic.

14 Septimo dicimus, quod iure quis mirari poteſt, vt inquit Beatus Aug. in lib. 13. de Trinit. cap. 4 quod cum omnes homines naturaliter deſideremus cõſequi beatitudinem illam & felicitatem æternam, cumque omnes ob oculos eam habere debeamus, vti ſcopum, In quem noſtras actiones tanquam ſagittantes ſagittas in metam dirigamus, vt ait philoſophus a Catholicis receptus, in 1. Ethic. pauci tamen collatione aliorum ſatis eam explicite nouerunt, & noſcunt. Siquidem cum illa (præſertim perfecta) nequeat ſatis cognoſci, nec percipi abſque catholicæ fidei lumine, pauciſſimi gentilium, etiam philoſophorum, ad iuſtam & perfectam cognitionẽ peruenerũt, & perueniunt: pauci quoque chriſtianorum collatione aliorum eam, ſaltem ſatis explicite noſcunt: & pauciores iuſtam nauant operam ad eam cognoſcendam & ob oculos habendam perfectam, & exercendam imperfectam, per quam tandem perueniamus ad perfectam illam omnibus votis ſemper deſiderandam.

15 Octauo dicimus, quod licet obiectum beatitudinis, ſiue beatitudo obiectiua, & vltimus finis cuius beatitudinis, qui ipſemet Deus eſt, ſit res increata, iuxta illud Symboli Athanaſij: *Increatus pater, increatus filius, increatus ſpiritus ſanctus*: beatitudo tamen ipſa, qua quis formaliter eſt beatus, res creata eſt, vt poſt, & ante alios concludit ſanctus Thom. 1. 2. q. 3. art. 1. & q. 26. ar. 3. eſt enim qualitas quædam creata in potentia intellectiu., qua Deus clare, & facie ad faciem cognoſcitur, ſi eſt perfecta: per ſpeculum vero in ænigmate, ſi eſt imperfecta, vt ait Paullus 1. ad Cor. 13.

Nono dicimus, quod neque beatitudo formalis perfecta, neque imperfecta eſt ipſa anima beata: neque vlla eius potentia: neque vllus habitus, vel virtus eius, etiam charitas etiam conſummata in patria: ſed neque eſt gratia ipſa gratum faciẽs (ſiue teneamus cum ſancto Thom. eſſe aliam a charitate, quod ſignificat clemen. 1. §. fin. de ſumma Trin. & fide cathol. ſiue cum Scoto eſſe eandem:) ſed neque eſt aliquod aliud bonum, vel opus operatum, manens extra operantem: ſed eſt operatio, non quidem tranſiens in exteriorem materiam, qualis eſt ſectio, & vſtio, quæ non perficit agentẽ, vt ait philoſophus 9. Metaphyſic. ſed manens intra ipſum, qualis eſt intellect'o, & (vt ita dicam) volitio, ſeu voluntas, quæ perficit agentem ſecundum eundem.

16 Decimo dicimus, quod inter productionẽ beatitudinis perfectæ, & imperfectæ plurimum intereſt. Perfecta enim nullatenus poteſt produci ab intellectu creato viribus eius naturalibus, neque gratuitis, quãlibet magnis, ſine illo admirabili gloriç lumine, iuxta illud pſa. 35. *In lumine tuo videbimus lumen*. quod Deus ipſe ſua infinita bonitate indit intellectui beati, quo eleuatur, & augetur virtute ad illam admirãdam operationem clare videndi Deum, immenſo lumine reſplendentem, vt probat

probat ſanctus Tho. vbi ſupra cap. 55. cum Magiſtro & omnibus aliis in 4.lib.ſenten.diſtinct.49.quin & in dicta clem.ad noſtrum. de hæretic. declaratũ eſt, hæreticũ eſſe dicere contrarium,vbi gloſ.in verbor non indiget. aſſignat rationem deſumptam ad literam ex ſancto Thom. vbi ſupra. Imperfecta vero poteſt produci abſque illo gloriæ lumine. in gradu quidem infimo viribus naturalibus animæ,quibus peruenit ad cognitionem,& fruitionem Dei confuſam, vel claram per demonſtrationem eius exiſtentiæ & bonitatis: in altiore vero gradu addito dono fidei,& ſpei informis: in maximo autem addito dono mirabili charitatis & gratiæ ſuperna bonitate infuſæ,qua anima fit Deo grata, & ad perfectam beatitudinem accepta. & de hac quidem imperfecta beatitudine,quę eſt principium, vel via,vel participatio aliqua beatitudinis perfectæ, intelligẽdæ ſunt omnes ſcripturæ vtriuſque teſtamenti,appellantes aliquos viatores beatos, ſecũdum mentem omnium catholicorum in locis præcitatis. Cuius modi ſunt Pſalm.1.*Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum.* 31. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates.* 40. *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem.* 118. *Beati immaculati in via,qui ambulant in lege domini.*& 127.*Beati omnes qui timent dominum, qui ambulant in viis eius.*& octo beatitudines euangelicæ Matth.5. Luc. 6. & aliæ innumeræ.

Vndecimo dicimus, quod Euangelia,& Epiſtolæ catholicæ, & Symbola appellãtia beatitudinem vitam æternam,non ſignificant,illam eſſe ſubſtantiam, & eſſe viuentis: ſed prædictam beatificam, & æternam operationem viuentis. Sola enim beatitudo Dei eſt ipſius eſſe. Boëtius item dicens, lib. 3. de conſolat. Philoſoph. proſa 2. in princ quod beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, non definit beatitudinem per genus,ſed per effectum,ſcilicet, quod beatitudo perfecta cauſat ſtatum nullius boni egentem, vt ſentit S. Thom.1. part.q.26.art.1.& 1.2.q.3 art.2.& 3. in dicta diſt.49.q.2.

17 Duodecimo, quod licet beatitudo Dei ſit ipſemet Deus,quia eius eſſe,vt prædictum eſt,ſua eſt operatio:beatitudo tamen perfecta creata,ſiue angelorum, ſiue hominum, eſt operatio ab eorum ſubſtantiis, & eſſe diſtincta, contra hæreſim, de qua Alfonſus Caſtren. vbi ſupra verbo,beatitudo,in prin.non tamen eſt interrupta, ſed ſempiterna, qua ſemper,& æternùm vnientur ei, vt ſupra num. 11. eſt declaratum, quo confutatur hæreſis Origeniana, de qua Alfonſus vbi ſupra poſt Aug. in libr. de hæreſib. ad Quodvultdeum, cap. 42.& 43.& 52.de ciuitit. Dei.cap. 20.

18 Decimotertio, quod humana beatitudo eſt duplex, perfecta, & imperfecta. Perfecta eſt, quæ ſupra eod.num.11. definitur:quæque nulli poteſt contingere in hac vita, vt declaratum eſt per conciliũ Vienn. clem. ad noſtrum. verſ. quarto. de hæretic. Quoniam, vt ait Ariſt. 10. Ethic.& vltimo Metaphyſicor. non poteſt eſſe perpetua,& ſine interruptione,tum eſus & potus, tum ſomni,& aliarũ actionum neceſſariarũ.

Imperfecta

Digitized by Google

Imperfecta vero eſt, qua homo in hac vita per cognitionem, & contemplationem Dei, adiuncto amore, coniungitur eidem: quæ tanto magis ad perfectam accedit, quanto minus interrumpitur. quo nomine vita contemplatiua plurimum ſuperat actiuam, quæ multo magis interrumpitur, iuxta illud teſtimonium Chriſti Luc. 10. *Maria optimam partem elegit.* nulla tamen cognitio Dei, quantumlibet intenſa, & quantalibet fide, ſpe, & charitate comitata, & continuata, in hac vita poteſt dici perfecta, vt prædictum eſt. Cui conſonat illud Pathenices Marianæ.

Felices quicumque iſtis a Syrtibus altam
Viſuri pacem ſunt in loca tuta recepti.
Nam neque mens vllam ſecus eſt habitura quietem,
Neglectos ſenſura dies, nec dulcia ſecla.

Et illud Iob cap. 13. *Homo natus de muliere, breui viuens tempore repletur multis miſeriis.* at nemo poteſt eſſe ſimul miſer, & beatus, vt ſupra dictum eſt.

19 Deximoquarto, quod hæc beatitudo ſumma & perfecta, quæ eſt intuitio, & viſio Dei, implet cumulatiſsime, etiam ante iudicium finale (vt definit conc. Florent. ſub Eugenio quarto, de quo per Alfonſum vbi ſupra) omne deſiderium cuiuſlibet generis omnium bonorum homini a natura inſitum, iuxta illud pſal. 102. *Qui replet bonis deſiderium tuum.* Et illud pſalm. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Omnia enim, quæ homo naturaliter deſiderat, reducuntur ad ſcientiam, aut ad vitæ rectitudinem, aut ad honoris ſublimitatem, aut ad famæ celebritatem, aut ad ſui cõſeruationem. at omnia prædicta cumulatiſſime affluentiſſimeque confert prædicta, quam credimus & ſperamus, viſio beatifica. Siquidem, vt egregie deducit ſanctiſſimus, qui ea nunc fruitur Aquinas, in præallegato lib. 3. contra Gentiles, c. 63. cõfert primo omnium generum, & ſpecierum, & virtutum, & totius ordinis vniuerſi, & omnium, quæ ſunt in rerum natura ſcietiam. Secundo, vt in omnibus, & per omnia voluntas ſit recta, & per omnia pars hominis inferior, parti ſuperiori ſubiiciatur, & omnia ratio gubernet. Tertio, honoris ſublimitatem, quatenus beatus Deo, ſæculorum ſummo regi vnitus, ipſe quoque merito rex dicitur, iuxta illud Apoc. 20. *Regnabunt cum Chriſto.* Quarto nominis, & famæ celebritatem non ſolum apud homines, quorũ opinio falli poteſt: ſed etiam apud ipſummet Deum, angelos, & ſanctos eius, ita vt in ſacra ſcriptura merito dicatur gloria, iuxta illud pſal. 83. *Gratiam & gloriã dabit dominus.* Quinto, diuitias, iuxta illud pſal. 111. *Gloria & diuitiæ in domo eius.* Sexto ſummã voluptatem, iuxta illud pſalm. 35. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Septimo ſui conſeruationem, iuxta illud Iſaiæ 25. *Non eſurient, neque ſitient, & non percutiet eos æſtus, nec ſol.* & illud Apoc. 21. *Abſterget Deus omnem lacrymã ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, qua prima abierunt.*

Digitized by Google

runt. Quæ quidem omnia confirmantur, eoquod (vt Iſaias cap. 64. & Paullus 1. Cor. c. 2. inquiunt) *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis adſcendit quæ præparauit Deus diligentibus ſe*. Quod paullo magis explicans Beatus Auguſt. in vlt. lib. de ciuit. Dei c. vlt. in prin. relatus a S. Anton. in 4 part. ſum. tit. 7. cap. 7 §. 10. ſic ait: *Quanta illa felicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonũ? vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus*, & paullo poſt. *Quid eſt enim aliud quod per prophetã dixit? Ego ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi plebs: niſi ego ero, vnde ſatientur, ego ero quæcunque ab omnibus honeſte deſiderantur, & vita, & ſalus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax & omnia bona?* & paullo inferius in fine: *ibi vacabimus, & videbimus: videbimus, & amabimus: amabimus, & laudabimus, iuxta illud* (addit B. Antoninus) *pſal. 83. Beati qui habitant in domo tua, in ſæcula ſæculorum laudabunt te*. Et quãquam non omnes erunt pares in gloria, ſicut nec fuerunt pares in merito: quia alius alio clarius Deum videbit, & Deo copioſius fruetur, iuxta illud Ioan. 14. *In domo patris mei manſiones multæ ſunt*. & illud Paulli: *Sicut ſtella a ſtella in claritate differt*. quo confutatur error Iouiniani cõtrarius, vt tradit Alfonſus Caſtren. præcitato lib 3. aduerſus omnes hęreſes, verbo Beatitudo, hęreſi 7. poſt conc. Florent. ſupra citatum, ante quod clarius S. Thom. receptas 1. 2. quæſt. 5. art. 2 omnes tamen omnino omnibus concupitis replebuntur, ſatiabuntur, & tranquillabuntur.

20 Decimoquinto dicimus, quòd ſicut malum eſt duplex, verum, & apparens: ita miſeria eſt duplex, vera, & apparens. Vera eſt paſsio veri mali: apparens vero paſſio mali apparentis tantum, qualis eſt paſſio vinculorum phrenetico, & fames eſurienti otioſo, quæ ipſum ad bene operandum incitat, cap. non omnis. 5. quæſt. 5.

21 Decimoſexto dicimus, quod miſeria vera diuiditur in ſummam, & non ſummam. Summa miſeria eſt paſſio carentiæ viſionis, & fruitionis Dei. quæ diuiditur in perfecte ſummã, & imperfecte ſummam: ſicut beatitudo ſumma, vt ſupra diximus. Miſeria perfecte ſumma eſt miſeria carentiæ viſionis & fruitionis diuinæ, comitata æterno ſenſus cruciatu, & omnium malorum genere.

Dixi: Miſeria pro genere. Dixi: Carentiæ viſionis ac fruitionis ad differẽtiam aliarũ mille miſeriarũ, quas in hac miſera vita patimur, Dixi: Cum cruciatu, ad excludẽdam carentiam viſionis Dei, quam ſæpe patimur in hac vita ſine cruciatu, immo aliquando cum voluptate, iuxta illud Prouer. 2. *Lætantur cum malefecerint: & exultant in rebus peſſimis*. relatum in ca quam ſit graue. de exceſſib, prælator.

22 Dixi: Aeterno, ad excludendam miſeriam exiſtentium in Purgatorio, quorum cruciatus eſt temporarius. c. cum Marthæ. §. tertio loco. de celebr. miſſar. & c. animæ. & cap. pro obeuntibus. 13. q. 2. & ad damnãdum errorem Origenianorum, & aliorum aſſerentium, præfatam miſeriam aliquando terminandam. de quo poſt Auguſt. in lib de hæreſib.

ad

ad Quodvultdeum cap.43. Alfonſus caſtren lib 3.aduerſus omnes hæreſes verbo,beatitudo. hæreſi 3.& lib. 8.verbo,Infernus, hæreſi 2.

Dixi: Senſus, ad excludendam miſeriam decedentium cum ſolo peccato originali, qui pœnam quidem patiuntur damni, hoc eſt carentiæ viſionis Dei: ſine tamen aliquo cruciatu.cap.maiores. §.verum quidem.de baptiſmo.& cap. firmiſſime. de conſecrat. diſt. 4. & tradit S.Tho in 3.lib.ſent.diſt.23.q.2.art 1. quæſtiũcula 2.& in 4.diſt.45.q 1.ar.3.

Dixi: Omni omnium malorum,ad explicandam illam ter horrendam pœnam,quam patiũtur decedẽtes in peccato mortali, qui perfecte ſummam miſeriã patiuntur: & ad cõfutandam hæreſim,quę habet,verũ infernũ eſſe in hac vita,& non in alia. de qua per Alfonſum vbi ſupra verbo,infernus, nullus enim cruciatus in hac vita eſt eiuſmodi,vt palã eſt.

23 Miſeria imperfecte ſumma eſt miſeria carentiæ viſionis,& fruitionis Dei,ſine cruciatu,ſaltem ſenſus, qualis eſt miſeria decedẽtium cum ſolo peccato originali,qualis eſt itẽ exiſtentium in Purgatorio: immo & illa viuentium,qui nullam cognitionem Dei coniunctam cum fruitione eiuſdem habent, qui ore, vel opere ſunt de numero inſipientium, qui dicũt in corde ſuo(vt inquit Regius Propheta pſal.52.)nõ eſt Deus.

Decimoquinto dicimus,quod ex prædictis infertur, eos ſolos qui locati ſunt in inferno illo loco, in quo,teſtante Iob. c. 10. nulla eſt redeptio, eſſe in ſupremo gradu miſerię perfecte ſummæ: qui vero in loco,quem Limbum puerorum vocant,in gradu eis proximo: qui autem in Purgatorio,in tertio:qui autem adhuc viuentes nullam Dei optimi maximi cognitionẽ & fruitionem habent, in quarto. Porro miſer & infelix quiuis ſupremi gradus iure dicere potuit,cum infectus mortifero peccato decederet, illud Iob. 10. *Vadam (& non reuertar) ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine,terram miſeriæ, & tenebrarũ, vbi vmbra mortis, & nullus ordo: ſed ſempiternus horror inhabitat.*

24 Ex quo elogio prolixe colligit B Antoninus in 2.par.tit.5.c.3.ſeptuplicem pœnam, quarum ſumma, paucis additis, & multis detractis eſt, quod prima eſt carcer æternus, ſitus in loco infimo turpiſſimo, & obſcuriſſimo, in quem omnis fæx elementorum effundetur, quem nõ poteſt non ſumme horrere anima nobiliſſima,ad altiſſimum idemque nitidiſſimum & ſplendidiſſimũ cæli empyrei palatium creata: vt rex delicatiſſimus carcerem ſqualore, & pædore ſordentem non poteſt non maxime horrere.

Secunda eſt priuatio viſionis intuitiuæ Dei parientis omnigenam miſeriam, quã ſanctus Chryſoſtomus tanti faciebat,vt diceret,malle ſe mille alias pœnas infernales pati,quam ea æternùm priuari.

Tertia,ignis ille ardẽtiſſimus,quo adeo infelices ardebunt, vt illi ſoli pœnæ nulla martyrum tormenta æquari poſſint,teſte Aug.in § fin.de pænit.diſt 7.

Quarta, deſperatio, nulla vnquam,dum Deus erit Deus,conſolatione,refrigerio, nec redemptione leuãda. Sicut enim ſummè perfecta beatitudo

beatitudo omnem excludit miſeriam, ſic ſumme perfecta miſeria nullã cõſolationem admittit. Quia quod operatur oppoſitum in oppoſito, operatur propoſitum in propoſito. cap. ſciendum. 8. q. 1. l. & ſi contra tabulas. ff. de vulgari. & pupil. & tradit S. Thom. de malo. q. 6. artic. 6. & quæſt. 13. art. 4.

Quinta, tenebræ, tum exteriores denſiſsimæ, quæ nullo ſolis radio, nulloque ſplendore ignis, qui licet ibi plurimus ſit, eſt tamen obſcuriſſimus, attenuantur, tum interiores, quibus adeo cæcantur, vt Deum putent iniuſtum. & ſcientia hic quæſita, & per mortem plurimum aucta, quæ beatis eſt ſolatio, eis ſit maiori ſupplicio, dum per eam clarius cognoſcunt, quantę beatitudinis damnum ſua culpa patiantur: vnde vermis ille ſæuè corda eorum corrodens & lanians numquam intermoriturus oritur, Iſa. 66.

Sexta, ſocietas cacodæmonum, & continua cum eis conuerſatio, quorum aſpectus adeo eſt terribilis, vt quidam vir ſanctus, teſtante beato Antonino, vbi ſupra, vnius ſolius adſpectu fere exanimatus, poſtea in ſe reuerſus teſtaretur, malle ſe fornacem ignis ardentem ingredi, quã iterum eum videre.

Septima, confuſio. vt enim habet prædictum elogium, ibi nullus ordo: ſed ſempiternus horror inhabitat. horor, inquam, clamorum blaſfemiarum, lamentorum, eiulatuum Deo, ſibiipſis, & ſociis, tam cacodæmonibus, quam aliis infelicibus maledicentium, maleque precantium, quibus confunditur illud innumeris nominibus lamentabile regnum.

25 Decimoſexto dicimus, quod omnes orthodoxi debemus ſub pœna peccati mortiferi credere non ſolum impliciter, ſed etiam explicitet vitam æternam, & mortem æternam. Quoniam omnes ſub prędicta pœna tenemur explicite credere articulos fidei, vt ait ſanctus Thom. 2. 2. q. 2. art. 5. & 6. quem omnes probant, vt minimum eos, quos ſancta catholica Romana eccleſia ſollemniter celebrat, ſecundum eundem vbi ſupra art. 7. & hunc articulum de vita æterna, & morte æterna illi contraria non ſolum celebrat per finem ſymboli Apoſtolorum, quo illa vtitur, & Nicæni & Athanaſij: ſed etiam per feſtum particulare omnium defunctorum, poſtridie feſti omnium ſanctorum, per miſſas defunctorum, & alia multa diuina officia.

26 Decimoſeptimo dicimus, expertos aſſerere, nihil fere magis mouere homines ad peccata præterita plangenda, & alia in poſterum non committenda, quam frequens, & intenſa beatitudinis, & miſeriæ prædictarum, earumque æternitatis meditatio. quod ſatis probat illud Eccleſ. 7. *Memorare nouiſsima tua, & in æternũ non peccabis.* Duæ enim illæ ſunt bona pars illorum nouiſſimorum, & earundem eiuſmodi meditatio pars non minima exercitij cuiuſdam illuſtriſſimæ Religionis, quo breui eius nouitij perducuntur ad iuſtum voluptatum, vanitatum, & cupiditatum contemptum: & ad pium amorem & cultũ Dei, angelorũ, ſanctorũ, & ſanctarũ præſertim principis omnium illorũ glorioſiſſimæ

ſimæ virginis matris Mariæ, quæ nobis ea impetret, ſemperque conſeruet. Amen.

De paſsionibus, habitibus, virtutibus, & vitiis animæ rationalis. Prælud. V.

SVMMARIVM.

1 *Paßio animæ quid, & nulla proprie in appetitu intellectiuo.*

2 *Paßiones principales quattuor: & aliæ quot, & quæ.*

3 *Paßiones ſex in appetitu concupiſcibili ſenſitiuo;*

3 *& quinque in iraſcibili. & earum ſubordinatio. nu. 4.*

4 *Bonum abſolute conſideratum obiectum potentiæ concupiſcibilis: & conſideratum vt arduum potentiæ iraſcibilis.*

5 *Paßionum alia bona, alia mala ſuapte natura.*

6 *& quæ bona, & quæ mala in ſe, & ſuo genere. & 7.*

7 *Paßiones animæ omnes eſſe morbos, falſum.*

8 *Auctorum dicta de paßionibus animæ vt interpretanda.*

9 *Dubiis, & non claris eſſe locum coniecturis.*

10 *Paßionum ſacra confeßio qualis eſſe debeat.*

11 *Confeſſarius confitentem paßiones quid monebit.*

12 *Habitus quid, & quotuplex. nu. 13.*

14 *Virtus quid, & vt non repugnat peccato.*

14 *Vitium quid, & vt non repugnat merito.*

15 *Peccatum mortale vt ſolum charitati repugnat.*

1 DE paſſionibus, habitibus, virtutibus, & vitiis animæ rationalis dicimus ſequentia. Primo, quod paſſio animæ eſt motus appetitiuæ virtutis, ſenſibilis, in imaginatione boni, vel mali, ſecundum Damaſcenum libro 2. cap. 22. circa princi. relatum & declaratum a ſancto Thom. 1. 2. quæſt. 22. articul. 3. Ex quo infertur, quod paſſiones proprie non ſunt in appetitu intellectiuo, & voluntate ſuperiori, quatenus diſtinguitur ab appetitu ſenſitiuo, & inferiori eiuſdem, licet inueniantur in eo motus præuenientes deliberationem conformes motibus appetitiuæ virtutis ſenſibilis, iuxta mentem ſancti Thom. in dict. 1. 2. q. 17. art. 7.

2 Secũdo dicimus, quod paſſiones principales ſunt quatuor. duæ potẽtiæ concupiſcibilis; ſcilicet gaudiũ, & triſtitia: & duæ potẽtiæ iraſcibilis; ſpes ſcilicet & timor, iuxta illud Seuerini Boëtij 1. de conſolat. Philoſoph. metro vltimo.

Gaudia pelle,
Pelle timorem,
Spemquè fugato,
Nec dolor adſit;
Nubila mens eſt,
Vinctaque frenis,
Hæc vbi regnant.

Et iuxta illud Parthenices Marianæ, lib. 4.

Quattuor aduerſis miſcentur vt æquora ventis,
Heoo, Zephyro, Libyco, gelidoque Aquilone:
Sic totidem noſtras ingenti turbine mentes
Subuerti furiis, pectuſque in prælia mitti.

Digitized by Google

Spes leuat arrectos, metus alto a vertice fluctus
Deiicit: hinc animum pulſat furibunda voluptas:
Inde dolor, fluctus ceu fracti fluctibus altum
Clamore ingeminat, piceis abſcondita nimbis
Nec radios fundit ratio, nec vela gubernat.

3 Tertio dicimus, quod gaudium eſt de bono præſenti: triſtitia de malo præſenti: ſpes de bono futuro arduo: timor de futuro malo arduo, vt exprimit S. Thom. 1.2.q.25. art.4. Eſt autem vna paſſio, quæ non habet contrariam, niſi priuatiue, vel per ceſſationem ab ea, puta ira: iraſci enim non eſt aliud contrarium proprie, quam miteſcere, & ab ira ceſſare, ſecundum philoſophum 2. Rhetoricor. cap.3. declaratum a ſancto Thom. vbi ſupra quæſt.23. art.4. in corp. quæſt.

Dixi autem quattuor eſſe principales paſſiones, ſignificando, eſſe alias minus principales. ſunt enim omnes vndecim, vt tradit S Antoninus, 1. par. tit.6. c.2. in prin. Sex quidē in potentia cōcupiſcibili; amor ſcilicet, & odium, deſiderium, ſeu concupiſcentia, & fuga, ſiue rectius renutus, aut refutatio: & gaudium, ſiue delectatio, & triſtitia, ſiue dolor. In iraſcibili autem quinque; ſpes ſcilicet, & deſperatio: timor, & audacia, & ira, cui, vt paullo ſuperius diximus, nulla alia paſſio opponitur. Illę vero ſupra dictæ quattuor ea ratione dicuntur principales: quia ſunt fines & ſcopi aliarum paſſionū quod cum ordine, & ſufficientia illorum colligitur, præſuppoſito quod obiectum potentiæ appetitiuæ concupiſcibilis eſt bonum, vel malum abſolute conſideratum, obiectum vero iraſcibilis bonum, vel malum arduum, ſiue difficile, conſideratum ſub ratione arduitatis, vel difficultatis, vt tradit S. Thom. 1.2 q.23. ar.1. quem ſubtiliter defendit ibi Caiet. contra ſubtilem Scotum: quamuis quoad animæ ſalutem parum refferat, vtrum illorum ſequamur.

4 Quarto dicimus, quod ex prædictis colligitur præfatarum vndecim paſſionum ordo: & quod quattuor prædictæ ſunt principaliores, ſic: Bonum abſolute conſideratum cauſat in potentia appetitiua quandam complacentiam ob conformitatem & aptitudinem, quam habet ad illam, quæ eſt amor, ſiue prima paſſio amoris: bonum autem amatum, & nondum habitum cauſat deſiderium adipiſcendi illud, quod eſt ſecunda paſſio deſiderij, ſeu concupiſcentiæ: bonum vero deſideratum iam adeptum, ſiue obtentum parit in appetitu quietem quandam ex ipſo bono adepto: quæ eſt tertia paſſio, videlicet delectatio. Ecōtrario autem malum cognitum cauſat diſplicentiā ob ineptitudinem, vel contrarietatem, quam habet ad appetitum, quæ eſt paſſio quarta odij contraria paſſioni amoris: malum vero cognitū, & exoſum, nondum acceptum, vel (vt ita dicam) nondum ventū generat fugam, vel (vt clarius loquar) reſpuitionem, vel latinius renutum, ne eueniat, quæ eſt quinta paſſio, contraria deſiderio: malum autem iam acceptum, ſiue ventum cauſat triſtitiam, vel dolorem, quæ eſt ſexta paſſio, contraria

Digitized by Google

contraria gaudio, & lætitiæ. quæ ſunt ſex paſſiones potentiæ appetitiuæ cócupiſcibilis. In potentia vero iraſcibili ſunt quinque. nam bonum apprehenſum, vt arduum & difficile propter bonitatem, quæ habet aptitudinem, & conformitatem ad appetitum generat ſpem, quæ eſt prima paſſio iraſcibilis. Idé autem ſperatum vt quæſibile nódum adeptum generat fiduciam, vel audaciam, quæ eſt ſecunda paſſio iraſcibilis: & econtrario malú apprehenſum, vt ineuitabile generat deſperationem, quæ eſt tertia paſſio potentiæ iraſcibilis, contraria ſpei, ſecundum ſanctú Thom. 1. 2. q. 23. art. 2. in cor. q. & q. 40. art. 4. Malum autem futurum apprehenſum, vt euitatu difficile generat timoré, quartam iraſcibilis potentię paſsionem, contrariam fiduciæ, & audaciæ, ſecundum eundem ſanctum Thom. dicta q. 35. art. 1. Quinta vero paſſio potentiæ iraſcibilis eſt ira, quæ generatur frequẽter ex malo iam accepto, quæ non habet contrarium ſecundum Aquinatem, præcitata 1. 2. quæſt. 23. art. 3. Quia bonú arduum iam adeptum non parit paſſionem vllam in iraſcibili: ſed gaudium in potentia concupiſcibili: quia deſinit habere rationé ardui. Dixi autem. frequẽter iram naſci ex malo accepto: quoniam frequenter naſcitur triſtitia ſola, quę pertinet ad potentiam concupiſcibilem.

5 Quarto dicimus, quòd præfatarum paſſionum aliquot etiam per ſe in genere conſideratæ dicuntur bonæ, & aliquot malæ. Bonæ quidem quia, vt beatus Augu. in lib. 9. de ciuit. Dei, cap. 5. ait, miſericordia ad virtutem pertinet: & miſericordia, quatenus eſt dolor, ſiue triſtitia de aliena miſeria eſt paſſio, vt declarat ſanctus Thom. 2. 2. q. 30. art. 3. Ariſtot. item in 2. Ethic. ait, verecundiam eſſe paſſionem laudabilé, quæ ſpecies quædam timoris eſt, vt belle declarat Angelicus doctor 1. 2. q.

6 42. ar. 4. Et quia ſicut quidã actus exteriores conſiderati in ſuo genere, ſiue ex obiecto ſuo dicuntur boni, vt dare eleemoſynam, & ſubuenire proximo, c. venerabilibus. §. fi. de ſenten. excom. & tradit late idem Angelicus doctor in præcitata 1. 2. q. 18. ar. 2. ita paſſiones quædam, quæ ſunt de obiecto ſuo genere bonæ, quales ſunt miſericordia, quæ eſt quædam triſtitia de malo proximi, & verecundia, quæ retrahit a turpitudine, merito in ſe, & ſuo genere ſunt bonæ. Malæ auté ſunt in ſe, & ſuo genere quædam paſſiones; illæ ſcilicet, quæ ſunt de obiecto ſuo genere malæ; cuiuſmodi eſt gaudium de malo alieno, & triſtitia de bono alieno. Sicut etiã quidam actus exteriores in ſe, & ſuo obiecto ſunt mali; vt capere alienum, & percutere proximum, iuxta doctrinam ſancti Tho. in dict. q. 18. art. 8. quæ autem ſint bonæ, & quæ malę mox dicetur. Neque obſtat opinio Stoicorum, quæ habet, omnes paſſiones eſſe malas, & animæ morbos, & perturbationes. Quoniam illa opinio eſt falſa, aut certe intelligenda, de paſſionibus rectæ rationi diſſonantibus, aut eam præuenientibus, vt declarat ſanctus Thom. in dicta q. 24. art. 2. in corpor. quæſt.

7 Quinto dicimus quod ex iis infertur. Primo, non omnes paſſiones

C 2

Digitized by Google

eſſe bonas: neque omnes malas, vt Stoici docuerunt: ſed alias eſſe bonas;illas ſcilicet, quæ rectæ rationi conſonant:& alias malas; illæ ſcilicet,quæ illi diſſonant. De amore bono eſt illud Prouer.29. *Qui amat ſapientiam lætificat patrem ſuum.* De malo autem illud Eccle.10. *Nihil eſt iniquius, quam amare pecuniam.* De deſiderio bono eſt illud Pſal.118. *Cõcupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore.* De malo autem illud Pſal.111. *Deſiderium peccatorum peribit.* De bono gaudio, ſiue lætitia illud Matth.23 *Intra in gaudium Domini Dei tui.* De malo autem illud Iob.20. *Gaudium hypocritæ eſt inſtar puncti.* De bono odio eſt illud Pſal.118. *Iniquos odio habui.* De malo illud.108. *Odium pro dilectione mea.* De deſperatione bona eſt illud 1.Reg. 23 *Deſperauit Dauid poſſe euadere.* De mala autem illud Eccleſ.27. *Denudare amici myſteria deſperatio eſt animæ infidelis.* De triſtitia bona eſt illud Marc.14. *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* De mala autem illud Eccleſ. 14. *Felix vir, qui non habuit animi triſtitiam.* De bona ſpe, ſiue fiducia eſt illud Pſal.13 *Quoniam dominus ſpes eius eſt.* Et illud Prouerb.3. *Habe fiduciam in domino.* De malo autem illud Prouerb.15. *Spes impiorum peribit.* Et illud 47. *Fiduciam habuiſti in malitia.* De timore bono eſt illud Eccl.1. *Initium ſapientiæ timor domini.* De malo illud Pſal.13. *Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* De ira bona illud Pſal.34. *Iraſcimini, & nolite peccare.* De mala autem eſt illud Pſal. 36. *Deſine ab ira, & derlinque furorẽ.* Quibus addo, quod malarum aliæ ſunt mortaliter malæ; illæ ſcilicet quibus frangitur lex, cuius fractio eſt mortalis; & aliæ venialiter tantum; illæ ſcilicet, quibus frangitur lex, cuius fractio eſt venialis tantum.

8 Secundo infertur, omnes textus, tam Bibliorum, quam canonum, & legum, omnia item dicta ſacrorum doctorum, & etiam Ethnicorũ generatim ſignificantium, non eſſe amanda, neque deſideranda temporaria, neque de illis adeptis gaudendum, intelligi debere de amore, deſiderio, & gaudio inordinatis, ſeu rectæ rationi diſſonis. Illa autẽ, quæ habent non eſſe odio habendũ proximum, nec fugiendum, nec de morte, aliiſue malis acceptis contriſtandum, nũquam iraſcendũ, intelligenda ſunt de odio, fuga, & triſtitia inordinatis, ſeu rectę rationi diſſonis.

Ex quo ſubinfertur, procul dubio excuſari poſſe a nota hæreſeωs eos, qui generaliter aſſerunt, non eſſe timendum, aut non eſſe ſperandum in homine: ſine timore ſeruiendum domino Deo noſtro: nõ eſſe timendum diabolum: procurandam eſſe mentis ſecuritatem, & id genus alia. quoniam hæc omnia poſſunt eſſe aliquo reſpectu ordinata, ſiue rectæ rationi cõſona, & conſequenter bona, & catholica. & in dubio genera-
9 le verbũ, quod ad bonũ ſenſum, & malum trahi poteſt, interpretandum eſt in bonũ. l. in ambigua. ff. de legib. c.2. de reg. iur. c.1. de iureiur. lib.6. l. merito. ff. pro ſoc. & l. ſi procurator. ff. de condi. indeb. Dixi ſupra, generaliter, nullatenus declarando ſe loqui de inordinato: nam ſi id faciat, in illo ſenſu malo ſunt accipien

Digitized by Google

accipienda.quia in claris non eſt locus coniecturis. l.continuus. §.cum ita.ff.de verb.oblig.

11 Tertio infertur quiddam confeſſariis quottidianum; videlicet, quod pænitentes multis confitentur ſe habuiſſe præfatas paſſiones, amoris,odij,ſpei,deſperationis,gaudij,triſtitiæ, timoris, & iræ; &c. & non declarant ſatis, an habuerint eas bene,vel male ordinatas:neque qui declarant habuiſſe illas inordinatas,ſatis declarant, quanta fuerit earum inordinatio,vt iudicari poſſit, an peruenerint ad culpam mortiferam, & conſequenter admoneri poſſint, & debeant, vt de illis tamquam de mortalibus doleant,id eſt, vt ita doleant, quod proponant firmiter nunquam ſe admiſſuros ſimiles,iuxta ea,quæ infra c.1.num.2. & cap.2. nū.5. notantur. Quare pænitens qui ſic generatim & confuſe confitetur huiuſmodi paſſiones,interrogandus eſt,num omnes illę, vel quæ illarum fuerint tantæ, vt mouiſſent eum, ad volēdum potius transgredi legem ad peccati mortiferi pœnam obligātem, quam deſiſtere a proſecutione huiuſmodi paſſionis, amoris, odij,gaudij,lætitiæ, triſtitiæ, vel ſpei, & fiduciæ,timoris, & iræ: niſi confeſſarius ex qualitate perſonæ,vel modo confitendi tacite cōiiciat paruitatem,vel magnitudinē malitiæ, vel vanitatis earum,vt frequenter coniiciunt.

12 Sexto dicimus, quod habitus animæ eſt qualitas ſtabilis,inhærēs eſſentiæ ipſius, vel alicui potentiæ eius, inclinans eam ad aliquid agendum. Dixi, qualitas, pro genere: quia omnis habitus eſt qualitas:nō tamen econtrario omnis qualitas eſt habitus,vt docet Ariſtot.in prædicamen.qualit.

Dixi:Stabilis, ad differentiam actus, qui eſt tranſitorius, vt infra præl.6.nu.1.dicetur. Dixi:Inhærens, ad ſignificandum, quod nō eſt anima, neque aliqua ſubſtantia per ſe ſubſiſtens: ſed quoddam accidens, quod poteſt ſubiecto adeſſe, & abeſſe,ſine illius corruptione,ſecundū Porphyrium in prædicabilib. Per quod reprobatur opinio Magiſtri, dicentis in 1.lib.ſent diſt.17.& lib.2. d.26. gratiā eſſe ipſummet Spiritū ſanctū.& hæreſis Lutherana quę habet,gratiā non eſſe inhærentem cōtra clem.1.§.fi.de ſum.Trinit. & fid. catho.& tradita per S.Tho.communiter receptum in 1.2.q.110.arti.1. & eundem & Scotum, & alios omnes in d diſt.17. & 26.& contra Concil. Triden.ſeſſ.6.can.11.

Dixi:Eſſentiæ ipſius.ad includendum gratiam gratū facientem,quæ ſecundum opinionem S.Thom. inhæret eſſentiæ animæ, qua regeneratur, & fit conſors diuinæ naturæ iuxta illud 2.Pet.1. *Vt ſimus conſortes naturæ diuinæ.* declaratum per eundem ſanctum Tho.1.2.q.50.art.2.

Dixi:Vel alicui potentiæ,inclināſ eam ad aliquid agendum ad includēdum omnes habitus alios a prædicta gratia, qui ſecūdum eundem non inhærent eſſentiæ animæ: ſed potentiis eius, quas diſponunt, inclinant,& impellunt ad aliquid bene, vel male agendum. quod colligitur ex eod.ſancto Thom.in 1.2.q. 49.art.2.& ex Ariſt.2.Ethic.

An autem habitus gratiæ, & habitus charitatis diſtinguantur re, vt

C 3

ait S.Tho.cum ſuis aſſeclis in dicta 1.2.q.110.art.3.& in 3.par.q.7.art.1.an vero ratione tantum, vt ſentit Magiſter, & affirmat Scotus cum ſuis in 2.lib.ſent. diſt.26.&, an charitas inhæreat plus animæ potentiæ differenti re ab ea,ſed inſeparabili, vt ait S.Tho.an ipſi animæ,vt alij, de quibus eſt Io.Maior.3.lib.ſenten.dicta diſt.26.q.1.non tracto. quoniam quoad animæ ſalutem nihil refert, an hoc,vel illud teneamus.

13 Septimo dicimus,quod habitus eſt duplex,infuſus,& adquiſitus. Infuſus eſt,quem benigniſſimus Deus ſolus infundit, vt probatur in cle.1. §.fi.& in cap.maiores.in fin.prin.de baptiſm.& tradit S.Thom.communiter receptus 1.2.q.51.art.4. Adquiſitus autē eſt,qui producitur ab actibus frequentatis. ita quod actus eſt cauſſa partialis habitus adquiſiti,vel aucti:& econtrario,habitus eſt cauſa partialis producendi nouos actus ſimiles illis, per quos eſt genitus, vel auctus, vt colligitur ex ſancto Thom.1.2.quæſt.fi.art.4.& quęſt.49. art.2.& 3.qui in art.4. probat neceſſitatem habituum.

Octauo,quod duplex eſt habitus adquiſitus, bonus, & malus. Bonus eſt qui producitur ab actibus bonis: malus autem, qui ab actibus malis.

14 Nono dicimus, quod virtus eſt habitus animæ bonus:vitium autē habitus animæ malus.tum per illud Auguſt.lib.de perfect.iuſt.circa finē 4.ratiocinationis. relatum a ſancto Thom.1.2.q.71.art.1. *Virtus eſt qualitas, quæ facit bonum habentem:vitium autem qualitas, ſecundum quam malus eſt animus.* tum quia vitium eſt contra naturam hominis quatenus homo eſt, vt probat Angelicus doctor in præcitata quæſt.71.art.2. qui in art.3. concludit, actum malum peiorem eſſe ſimpliciter habitu malo,quamuis ſecūdum quid (eoquod vitium eſt diuturnius) ſit peius actu malo,& vitioſo. & in art.4.concludit,actum malum,qui eſt peccatum compati ſibi virtutem,ſicut & actus bonus compatitur ſibi vitium. quā-

15 quam peccatum mortale non poteſt eſſe ſimul cum charitate regina virtutum, quæ eſt gratia gratum faciens,vel ab ea inſeparabilis; quæque eſt habitus omnium longe nobiliſſimus a Deo ſupernaturaliter infuſus:licet poſſit eſſe cum fide, & ſpe informibus,vt ibidem S.Tho. tradit: & Conc. Trid. nuper definiuit ſeſſ.6.cap.14.& nū.28.

De actu humano, ſiue morali anima humana. Prælud. VI.

SVMMARIVM.

1 *Actus humanus & moralis idem:& quid ſint.*

2 *Voluntarium ſimpliciter, & ſecundum quid.*

3 *Omiſsio pura quid.*

3 *Violentum quid, & in quo a metu differat.*

4 *Metu facta regulariter valere, ſed reſcindi poſſe:niſi,&c.nu.5.*

5 *Sacramenta quæ metu facta valent.*

6 *Violentus nullus eſt actus elicitus, ſiue interior.*

6 *Voluntas,etiam a Deo, non cogitur violenter.*

7 *Metu factum reſcinditur,nō autem blanditiis extortum.*

8 Igno-

3 *Ignorantia, quæ facit actum non eſſe humanum.*

1 DE actu humano, ſiue morali dicimus ſequentia. Primo, quod ea, quibus in beatam vitã, vel mortem æternam ab adultis mentis compotibus itur, ſunt actus humani, ſiue morales, ſecundum S. Tho. receptum in 1.2.q.6.art.1.& alios in 2. lib.ſenten.diſt.24.& 25. Definitur autem actus humanus, ſiue moralis eſſe actus hominis tranſitorius, & voluntarius perfecte, ac ſimpliciter, vel omiſſio eius.

2 Dixi: Tranſitorius, ad differentiã habituum, qui ſunt qualitates ſtabiles, & permanentes, iuxta Ariſto. in præd.qualitat. Dixi: Voluntarius, ad excludendum actus hominis omnino violentos: qui ſunt illi, quorum principium eſt ab extrinſeco, paſſo non conferente vim, id eſt, eo qui patitur, non opitulante, neque iuuante; qualis eſt is, quo homo per vim abſolutam facit; vt oblatio thuris, quæ per manum violenter ab alio ad id adactam idolo fit, cap. presbyteros.50.diſt.

Dixi: Perfecte, ad excludendum actus puerorum, amẽtium, & ſubitò ex ſola imaginatione abſque deliberatione more brutorum agentium; quorum actus, & ſi ea parte ſint voluntarij, qua propter finem (ſaltem imperfecte cognitum) aguntur: non tamen ſunt perfecte volũtarij: quia non aguntur propter finem ſatis perfecte cognitum; eo quod non aguntur ob finem cognitum propter rationem, & proportionem, quam habet finis ad id, quod propter illum agitur: quod ſolius iudicio, & ratione vtentis eſt, vt pulchre de more docet Angelicus doctor in 1.2.quæſt.6.art.2.

3 Dixi: Simpliciter, ad includendos actus factos metu, qui licet non ſint ſecundum quid voluntarij: ſunt tamen ſimpliciter tales, ſecundum eundẽ S. Tho. in ead.q.6.art.6. Dixi: Vel omiſſio, ad comprehendendam omiſſionẽ, per quã id, quod quis poteſt, & debet agere, agit, iuxta eundem vbi ſupra, art.3. ex quo, & altero Thoma ibidem colligas, tria requiri ad hoc, vt omiſſio cuiuſpiam ſit purè volũtaria; videlicet, quod poſſit, & debeat facere, & non velit, negatiue tantũ, id eſt, quod neque velit, neque nolit. Nam ſi nollet agere, id eſt, haberet nolitionem, ſiue voluntatem non agendi, non eſſet tam actus omiſſionis, quã commiſſionis.

Secundo dicimus, quod ex iis infertur. Primo ratio decidendi principij 32. q.5. quatenus habet, nihil peccare illam, cuius omnino renitentis virginitas violatur, quia immo, vt beata Lucia, relata ibi a Gratiano dixit, ea duplicatur ad coronã.

4 Infertur ſecũdo, quod actus (etiã metu factus) eſt actus humanus, quia eſt volũtarius ſimpliciter, licet ſit inuoluntarius, ſecundum quid, vt ait Aquinas in 1.2.q.6.art.6.& probatur in cap. merito.15. q.1. quatenus habet, eum, qui metu alicuius mali facit aliquid, velle illud, licet nõ propter ſe, ſed propter aliud. In qua re inſignis quidã Theologus in quadã epiſtola ad me ſcripta, & inſigniſſimus Decius in l.velle. ff.de reg.iur. lapſi fuerunt, quatenus dixerũt, metu facta non eſſe ſimpliciter voluntaria: ſed ſecundum quid tantũ. Ratio ſiquidem diuerſitatis inter vio-

Digitized by Google

lenter, & metu factum, illa eſt, quod violenter dicitur, cuius principium eſt ab extrinſeco, paſſo non conferente vim, ſiue non adiuuante, l. 1. ff. quod met. cau. quæ habet, vim eſſe rei maioris impetum, cui reſiſti nõ poteſt, vt tradit Angelicus doctor 2. 2. q. 175. ar. 1. ad 1. qualis eſt thurificatio ſupradicta: quod autem metu fit, licet ab extrinſeco impulſionẽ habeat: paſſum tamen, id eſt, qui compellitur, cõfert vim, & adiuuat: quia conſentit, dicto cap. merito. & l. 2. ff.
5 quod met. cau. Et ita factum per vim puram, nec meritum, nec peccatum eſt: neque prodeſt, neque nocet quoad vllum forum: quia non eſt actus humanus, factum autem metu, quia eſt actus humanus poteſt aliquando eſſe meritum, & (vt plurimum) prodeſt, & nocet quoad vtrumque forum: quamuis regulariter reſcindi poſſit, vt reſoluit gl. recepta in cap. abbas. de his, quæ vi met. niſi quoad ſacramenta characterem imprimentia, quoad quæ nõ poteſt reſcindi, cap. maiores. §. item quæritur. de baptiſ. & eius eff. & niſi quo ad ea, quæ liberam & ſpontaneam voluntatem requirunt, vt matrimonium. cap. cum locũ. de ſponſ. & votum. cap. 1. de iis, quæ vi met. quia illa metu facta nihil valent, &, ſine vlla reſciſſione ſunt inualida, ſiue nulla.

6 Infertur tertio, quod nullus actus voluntarius elicitus, ſiue interior poteſt eſſe violentus: nam nullus talis fit, paſſo non conferente vim. Volũtas enim, ſiue anima velle potens, non poteſt abſolute cogi, ſiue per vim præciſam ad actum a ſe ipſa eliciendum, id eſt, ad volẽdum, aut nolendum, vt pulchre probat ſanctus Thom. 1. 2. q. 6. art. 4. Nam, vt ibi ad 4. ait, etiam ſi moueatur, & cogatur a Deo ad volendum, non patitur violentiam: quia ipſa confert vim, & adiuuat, dum vult: & ita non fit, paſſo non conferente vim. & conſequenter non eſt violentum per ſupra dicta.

7 Infertur quarto, quod nullus actus, neque interior, neque exterior deſinit eſſe inuoluntarius, eo quod producatur per concupiſcentiam plurimum impellentem animum ad volendum: immo eſt magis voluntarius, ſecundum ſanctum Thom. in dicta quæſt. 6. art. 7. Quæ poteſt eſſe recta & noua ratio, quare blanditiæ faciũt, vt actus per eas factus reſcindi poſſit, ſicut metus. & quod licet teſtamentũ metu factum non valeat, l. fin. ff. ſi quis aliquem teſta. prohib. teſtamentum tamen vxoris blando ſermone mariti procuratum valet. l. fi. C. eo. & d. l. fi. ff. ſi quis aliq.

8 Infertur quinto, quod actus factus per ignorantiam aliquando eſt actus humanus, & aliquando non. & quidem eſt actus humanus, regulariter. non eſt autem humanus quando tria concurrunt. Quorum primũ eſt ignorantia illius rei, quam quis non tenetur ſcire. Secundum, quod non ſit affectata, ſeu deſiderata, vel procurata. Tertium, quod ſit talis, ſine qua non fieret actus. quia hæc tria efficiunt inuoluntarium. Quæ pulchre determinat Angelicus Doctor in dicta q. 6. art. 1. & probatur in cap. 2. de conſti. & cap. ignorantia. de reg. iur. lib. 6. & c. fi. 37. diſt. & melius. §. notandum. 1. quæſt. 4. ſub cap. turbat.

Digitized by Google

bat. cum eis adnotatis per glo. & doctores.

Infertur denique ſexto, actũ humanum non eſſe habitum: quia hic eſt ſtabilis, ille autem, vt dictum eſt, tranſitorius. hic impellit eum, cui hæret, ad actus ſibi conuenientes: ille vero non, vt ſatis colligitur ex cle.1. § fi. de ſum. Trinit. & fid. cath. & Card. Imol. ibid.

De actu humano ſiue morali bono, qui eſt meritum, & malo, qui eſt peccatum. Prælud. VII.

SVMMARIVM.

1 *Meritum quid, & quotuplex.*
2 *Gratia gratũ faciens quid, & quanti valoris. nu.3.*
3 *Bona in peccato mortali facta quãtum proſunt.*
4 *Actus humanus malus, & peccatum mortale idem.*
5 *Peccatum morale quid, late.*
6 *Lex æterna quid, & quid ei contrarium,*
6 *Omiſſio pura cur dicitur factum negatiue.*
7 *Verba illa, dictum, factum, & concupitum quomodo accipiantur.*
8 *Deſinitio hæc peccati cur eligitur.*
9 *Peccatum & delictum in propoſito idem.*
10 *Peccatum originale quomodo voluntarium.*
11 *Peccatum veniale qua ratione vere peccatum.*
12 *Peccata omnia eſſe mala, quia prohibita vt defendatur.*
13 *Peccatum non eſt vitium: & quibus conſtat. nu.14.*
15 *Peccatum vt aliud eſt in genere entis, & aliud in genere moris.*
16 *Actus manens idem in genere entis nunc bonus nunc malus.*
17 *Actus nullus ſimul bonus, & malus, etiam diuerſa ratione.*
18 *Bonis in agẽdis ne ſint mala, magna cura adhibenda.*
19 *Peccatum cordis, oris, & facti in genere moris vnum tantum eſſe.*
20 *Confiteri peccatum mentis ſiue operis non ſufficit: ſed contra ſic.*
21 *Peccatum non eſſe reatum, licet aliquando ſic vocetur.*
21 *Reatus quid proprie, & ad quid transfertur.*
22 *Reatum pro obligatione ad pœnam eſſe filiũ peccati: & triplicẽ. nu.23.*
22 *Actionis mater obligatio.*
24 *Otioſum omne malum.*
24 *Circumſtantiæ cuius defectu omnis actus ſit malus.*
25 *Peccatur quibus modis circa peccati cognitionem.*

1 DE præfatis membris actus moralis dicimus multa. Primo, quod actus humanus, ſiue moralis diuiditur in bonum, & malum: & quod bonus eſt, qui nulla lege ob ſe, neque ob ſuas circumſtãtias prohibetur, & appellatur meritum ſecundum mentem S. Thomæ communiter recepti 1.2.q.14.art.6.

2 Secundo, quod meritum eſt duplex. Alterum ſimpliciter ſeu de cõdigno. Alterum ſecundum quid, ſeu de congruo. Meritum ſimplex, ſiue de condigno eſt, quod meretur gratiam, & gloriam, & vitam æternam. Quod definiri poteſt eſſe actus humanus bonus, factus ab eo, qui habet gratiam Dei gratum facientem. Cuius meminit glo. in §. fi. cle. 2. de

ſum.Trinit.& fid.catho. verbo,omnibus. Quæ gratia gratum faciens definiri poteſt, eſſe donum Dei ſupernaturale,infuſum a Deo creaturæ rationali, quo eſt illi ad vitam æternam accepta, ex mente ſancti Thom.1.2.quæſt.110.& 111. & Scoti. & aliorum in 2.lib.ſentent. diſtinct. 26.& 27.

3 Meritum autem de congruo, vt ſanctus Tho.in dicta q.114.art.6. & alij multi loquuntur, ſiue meritum ſecundum quid, vt ipſemet S.Tho. ibidem nominat, eſt actus humanus bonus, factus ab aliquo extra gratiam Dei exiſtente,cui de quadã congruitate, & ſecundum quid debetur aliqua merces ſpiritualis, vel temporalis,vt ſentit gl.c.quod quidam.de pœnit. & remiſſ. quæ ponit illos duos ſenarios:

Quæ cum mortali bona fiunt, dant bona terræ,
Cor faciunt humile, minuunt tormenta gehennæ.

Cui eſt alia ſimilis in cap.quærat. §.quod autem.de pœnit.diſtin.3.vbi nuper,nu.2. addidimus aliquos fructus vltra eos,quos ſcripſimus infra in cap.27.num.270.qui fructus licet magnæ ſint in ſe vtilitatis, collati tamen cum gratia gratum faciente, & gloria æterna, ei reſpondente, adeo paruæ ſunt,vt in cap nihil. de conſecrat. diſtinct.5. dicantur,nihil prodeſſe:cum tamen de fide ſit,prodeſſe ad multa, vt dictum eſt, & ſatis definit Concil.Trid.ſeſſ.6.cap. 7.& can.7.

4 Tertio dicimus,quod licet verbum, peccatum, generaliter acceptum,vt docet ſanctus Thom: in 1. part.quæſt.63.artic.1. ſignificet omnem deuiationẽ, vel declinationem a rectitudine operi debita, ſiue in naturalibus, ſiue moralibus, iuxta Ariſt.2.Phyſicor. vbi monſtra naturæ vocat peccata:in propoſito tamẽ ſolum accipitur pro deuiatione in moralibus; qualis eſt omnis actus moralis malus, ſiue peccatum morale.Definitur autem peccatum morale varie a variis. ex omnibus autem definitionib. quas poſt veteres auctores tradit Magiſt. cum ſancto Tho & aliis recentioribus in 2.lib. ſententiar.diſt.35. & in 1.2.quæſt.71. art.6. & alij alibi, illam eligimus, quam magnus ille Auguſt. tradit in 2.lib. contra Fauſtum, cap.27. quæ non latuit glo.in cap.ille rex.de pœ-
5 nit.diſtin.3. Videlicet peccatum eſt dictum,factum, aut concupitum contra legem Dei æternam: tum quia clarior, & vſitatior eſt: tum quia conuertitur cum ſuo definito. Nam cuicunque conuenit definitum,id eſt,peccatum,cõuenit etiam definitio: & contrario,vt per infra dicenda patebit. Nam lex æterna, vt idem Auguſt ait in lib.1.de libero arbitrio c.6. & poſt eum Angelicus doctor 1.2.q 91. art.1. eſt ſumma ratio Dei,quę iam inde ab æterno cuncta ordinauit:& poſt mundum creatum omnia gubernat,iuxta illud Poëtæ,

Quidquid habet Phlegethõ,quidquid caua viſcera terræ,
Quidquid habet pelagus, quidquid ſecat aëra pennis,
Feciſti ſolus,totumque opus ipſe gubernas.

Et ita quidquid eſt contra legem, & rationem naturalem, eſt contra legem æternam:licet non econtrario,

Digitized by Google

rio, quidquid eſt contra legem æternam, ſit contra legem & rationem naturalem, qualia ſunt quæ ſupernaturalibus obuiant, & fere omnis hæreſis, blasfemia, & ſimilia. quod docet Angelicus doctor in dicta q. 91. art. fin. & late iuxta ac ſubtiliter enucleat alter Thom. ibidem.

6 Non obſtat primo, quod prædicta peccati definitio non videtur conuenire puræ omiſſioni, quæ, vt prædictum eſt ſupra prælud. 6. nu. 3. ſaltem tribus concurrentibus eſt actus humanus malus, & peccatum: & tamen non eſt dictum, factum, aut cõcupitum. Nam licet illa omiſſio non ſit dictum, factum, aut concupitum affirmatiuum: eſt tamen negatiuum. eſt namque non dictũ, quod debebat dici: non factum, quod debebat fieri: vel non concupitum, quod debebat concupiſci. Quoniã affirmatio, & negatio reducũtur ad idem genus, vt in hac ſpecie tradit Aquinas in 1. 2. q. 71. art. 6. & probatur per l. ſi mora. ff. ſolut. matrim. quæ non factum, quod debebat fieri, vocat factum, vt ibi adnotauit gloſſ. Ibi enim iuriſconſultus appellat factum omiſſionẽ traditionis dotis faciendæ mulieri. Et gloſſ. recepta ibi per Bartol. Alex. & alios in l. 2. ff. de verb. obli. ait, diuiſionem illam iuriſcõſulti, qua diuidit ſtipulationem in ſtipulationem de faciendo, & dando, comprehendere etiam ſtipulationem de non faciendo, & non dando.

7 Non item obſtat ſecundo, quod res dictæ, factæ, aut concupitæ non ſunt peccata: quia illa verba definitionis, dictum, factum, & concupitum, non accipiuntur pro illis rebus: ſed pro ipſis actibus dicendi, faciendi, & concupiſcendi, ſeu volendi eas, hoc eſt, pro ipſa dictione, factione, &, vt ita dixerim, concupitione, ſeu volitione, vel latinius voluntate: quod poſt alios Gabriel recte intellexit in dicta q. 35. q. 1.

8 Non obſtat tertio, quod illa Auguſt. relata a Gratiano in §. 1. 15. quæſt. 1. videlicet: *Peccatum eſt voluntas retinendi, vel conſequendi quod iuſtitia vetat*, nullam facit mentionem de dicto, vel facto: cum enim mentionem fecerit de concupito, & voluntate, quæ radix eſt malitiæ dicti, ſeu dictionis, facti, ſeu factionis vel actionis, adeo quidem vt vnum tantum peccatum conſtituatur ex illis, vt in prælud. ſequen. dicemus, faciendo mentionem de voluntate, ſatis videri poteſt feciſſe mentionem de illis, quorum malitia pendet ab ea.

9 Non obſtat quarto, quod ſecundum hanc definitionem delictum eſſet peccatum: & tamen Auguſt. in quæſtion. Leuit. ſignificat, quod peccatum eſt perpetratio mali, & ita commiſſio: delictum autem deſertio boni, & ita omiſſio. quod adnotauit gloſ. in. reg. peccatum. & reg. delictum. de reg. iur. lib. 6. & ante illam Magiſt. in 4. lib. ſent. diſt. 42. quia ibidem ipſemet Magiſt. dixit, indifferenter apud auctores, omne peccatum nomine delicti intelligi: & econtrario omne delictum nomine peccati, per cap. ille rex. de pæn. diſt. 3. & c. ſi peccatum. de pæn. diſtinct. 1.

10 Non obſtat quinto, quod peccatum originale infantis, immo & nõdum nati eſt peccatum: & tamen

non

non videtur eſſe dictum, factum, aut concupitum: quia licet non ſit factum, aut concupitum perſonale ipſius actuale: eſt tamen ſuæ naturæ humanæ, iuxta dicenda in princ. prælud. ſeq.

11 Quarto dicimus, quod ex prædictis infertur primo, omne veniale peccatum eſſe peccatum: quia ei præfata definitio couenit tum quia illud appellat peccatum Aug. in c. vnum. § fi. diſt. 25 & Ioan. Chryſoſt. in c. de quotidianis. de pænit. diſt. 3. tum quia ſanctus Thom. 1. 2. qu. 61. art. 1. omnem actum inordinatum, & vitioſum appellat peccatum. at inter omnes conuenit, omne peccatum veniale eſſe actum inordinatum tum quia Magiſt. cum eod. ſancto Thom. & aliis in lib. ſent. diſt. 35. & 42. præſupponit veniale peccatum comprehendi ſub verbo, peccatum, quod ab Auguſt. vbi ſupra definitur eſſe dictum, factum, &c. Contrarium vero ait S. Bonauentura cum aliquod aliis in dicta diſt. 42. videlicet peccatum veniale non eſſe cõtra legem, ſed præter legem. Cui conſonat etiam Angelicus Doctor ibid. quæſt. 1 art. 4. & 1. 2. quæſt. 88 art. 1 & contra gent. c. 139. dicens, quod diuiſio peccati in mortale & veniale non eſt diuiſio generis in ſpecies, quæ æqualiter participant rationem generis: ſed eſt diuiſio analogi in ea, de quibus prædicatur ſecundum prius & poſterius. non enim, inquit, eſt contra legem, ſed præter legem. vbi Caietanus nihil non facit, quo illum a telis Durandi lib. 2. ſenten diſt. 43 vbi noſtram illationem tuetur, defendat. Quin & ipſe Caietanus. 1. 2 quæſt. 72. artic. 5. carpit Scotum, eo quod in diſt. 22. eiuſdem 2. lib. ſentent. dixiſſet, peccatum veniale non eſſe contra legem: quia negari non poteſt eſſe contra legem æternam & virtutis. Quæ quidem cõtentio dirimi poſſe videtur, dicendo, quod altera opinio procedit de contrarietate legis, ſufficienti ad aſſequutionem æternæ vitæ impediendam: altera vero de contrarietate ſecundum quid, quæ ſolum ſufficit ad eam differendam.

12 Infertur ſecundo, illud celebre elogium, quod nõ omne peccatum, ideo eſt malum, quia prohibitum, iuxta gloſſ. celebrem c. ex parte. 1. de offic. deleg. intelligendum eſſe de prohibitione humana: non autem de prohibitione legis æternæ, per quam omne peccatum prohibetur, vt ex hac definitione colligitur, & adnotauit S. Th. in dicto ar. 9.

13 Infertur tertio, peccatũ non eſſe vitium: quoniam peccatum eſt dictum, factum, aut concupitum, & ita actus, vt ſupra dictum eſt, vitium autem eſt habitus, ſecundum Marcum Tullium in 4 lib. Tuſculanar. relatum a S. Tho. in 1. 2. q. 71. art. 1. ad 3. quod etiam colligitur ex Ambroſio in c. ille rex. de pænit. diſt. 3. vbi gloſ. Ioan. ſingularis.

14 Infertur quarto, peccatum conſtare ex duobus, videlicet ex ipſo actu, qui eſt quædam res naturalis, & ex tortuoſitate, (vt ita dixerim) & defectu rectitudinis, qua caret, ex eo, quod deuiat, & eſt contra legem, & regulam æternam: quæ carentia appellatur priuatio, inordinatio, tortuoſitas, & deformitas, & quod, quatenus eſt actus, & res merito

rito dicitur quoddam bonum naturale : quia omnis res, quatenus eſt aliquid, eſt bonum naturale : iuxta illud Gen.1. *Omnia, quæ fecerat, erant valde bona.* Sed quatenus eſt defectus, & priuatio boni dicitur malum, & nihil ab Aug. ſuper Ioan. qui verbum, nihil, poſitum in illo celebri dicto Ioan.1. *Sine ipſo factum eſt nihil,* exponit de peccato, quod non eſt intelligẽdum de peccato quoad ipſum actum, quatenus eſt quædam res : ſed de peccato, quatenus eſt inordinatio, & deeſt ei rectitudo, vt poſt, & ante alios declarat S.Thom. in 2.lib.ſentent.diſt.37 q.1.art.2. vbi cõcludit, non debere dici peccatum eſſe a Deo, niſi cum illa additione, in quantum eſt actus, & in quantum eſt quædam res.

15 Infertur quinto, aliud eſſe peccatum in genere naturæ, & prout eſt quoddam ens naturale : & aliud in genere moris, & prout eſt quoddam ens morale. Nam, vt in illatione præcedenti eſt dictum, peccatum eſt aliquid & bonum prout eſt ens naturale, & prout eſt ens morale dicitur nihil, & malum. Ex quo ſubinfertur fieri poſſe, quod actus, qui ſit vnus & idem numero in genere entis, vel naturæ, nunc ſit bonus, & paullopoſt malus in genere moris, id eſt, quatenus eſt ens morale. Nam ambulatio, qua quis vadit ad eccleſiam eſt vna, & eadem res in genere naturæ, at ſi eam cupit facere ob inanem gloriam, erit mala toto tempore, quo ob eam ambulauerit, & ſi mutata voluntatẽ continuat eam ad Dei obſequium, erit bona, dum ei de aliis requiſitis nihil deſit, vt tradit Aquinas 1.2.q.20 art.6.

16 Ex quo ſubinfertur, quod vnus actus, qui eſt ſimplex, & idem numero ſecundum genus entis, & naturæ poteſt eſſe duplex, & diuerſus in genere moris, puta bonus, & malus : peccatum & meritum, id quod idem Aquinas probat vbi ſupra. Et quamuis ille de actu ſolo exteriori formet & proſequatur quæſtionem, non tamen ob id intelligas, contrarium ſenſiſſe de actu interiori, quod ibidem adnotauit Caietanus, cuius quottidianum exemplum accipe in actu volendi comedere carnes, continuato ab hora, qua licet eas comedere vſque ad horam, qua non licet, quod non raro contingit apud infimates in carnis priuio, & apud ſummates paſſim in noctibus, quæ præcedũt dies, quibus eſus carnium vetatur, qualis eſt dies Iouis, & quicunque præcedit Quattuor tempora, & feſtorum vigilias.

17 Animaduertendum tamen eſt, quod nullus actus pro eodem tempore adæquato poteſt eſſe bonus ſimul, & malus : peccatum, & meritũ, etiam diuerſa ratione: quia implicat contradictionem, nam ſi eſt malus, aliqua rectitudo ad bonitatem neceſſaria ei deeſt: & ſi eſt bonus, nulla. Quia bonum conſtat ex integra cauſa ſecundum Dionyſium, c.4. de diuinis nominib. id, quod affirmat
18 S.Thom 1.2. q.2. art.6 & clarius in 2.lib.ſent.diſt.40.q.1.ar.4. & Ioan. Maior ibid.q.7. & Caiet. ſuper Matt. c.6. Quibus (prodolor) conſequens eſt, bonam operum aliquorum noſtrorum partem eſſe malam, minor enim pars eſt eorum, quibus nulla deeſt rectitudo, vel obiecti, vel finis vel alicuius circumſtantiæ. Quãob

Digitized by Google

tem magna cura,& ſtudio eſt opus, vt quæcunque agimus,circunſpecte agamus:ne bona,quę labore magno ad bene merendum perficimus,parua incuria perdamus: vel (quod peius eſt) fiant nobis mala, ob quæ puniamur.

19 Infertur ſexto,quod peccatum interius, quo quis peccat, volendo aliquid dicere,aut facere,& dictum, & factum ipſum exterius ſunt quidem plura entia, & plures res, quo ad eſſentiam rei naturalis. Siquidem alia res eſt exterior actus, & alia interior:ſunt tamen vnum peccatum in genere moris, quidquid voluat, & reuoluat ſatis leuiter & inutiliter Ioan. Maior,in dicta diſt. 42.quæſt.2. Quoniam, vt eleganter de more ait Aquinas 1.2. quæſt. 20. artic. 3.actus interior & exterior, ei reſpondens, licet ſint duo in genere,& eſſe naturæ: in genere tamen & eſſe morali ſunt vnus. Neque tamen ex hoc inferas ſufficere pænitenti confiteri peccatum interius ſolum ſine exteriori. Quoniam oportet confiteri omnia peccata mortifera, cap. omnis. de pænit. & & remiſſ.& clarius in cap.5 & can. 6.ſeſſ.14.Conc. Trid & conſtat,peccatum exterius eſſe peccatum mortiferum, quando interius eſt huiuſmodi,& licet peccatum interius, & exterius ſint vnum peccatum in genere moris: ſunt tamen duo in genere naturæ, vt prædictum eſt.

20 Neque obſtat,ꝙ ſufficit confiteri exterius: quia qui confitetur exterius,implicite confitetur interius, l.Labeo. §. Tubero. ff. de ſupellect. leg.arg.item cap. præterea.de offic. deleg.cum ſine illo non eſſet peccatum.Non autem contrà,qui cōfitetur interius, videtur confiteri exterius:cum interius paſſim inueniatur ſine exteriori: & non concludit hoc adeſſe,quod contingit abeſſe. l. neque natales. C. de probat.& cap. in præſentia.eod.tit.

21 Infertur ſexto, peccatum eſſe aliud a reatu peccati,tum quia peccatum per prædicta eſt dictum, factum, &c. reatus autem peccati eſt obligatio nata ex peccato ad pœnā ſubeundam. tum quia Magiſt. in 2. lib. ſent. diſt. 42.ait, quod licet aliquando in ſcripturis auctorum verbum,reatus, ſignificet culpā,& aliquando pœnam:id tamen non contingit ex originaria verbi ſignificatione:ſed quia,cum reatus ſit quoddam medium inter illa, nomen eius transfertur ad ſignificandum extrema,tum quod verbum, reatus, eſt verbum nouum & incognitū Marci Tullij ætati,& a Meſſala ſub Auguſto Cæſare vſurpatum, vt docet Quinctilianus lib.8. Inſtit.c.3. Vſurpatum,inquam, pro ſtatu rei criminis,quod colligitur ex l.ſi quis diutino.ff.de pænit.quidquid ibi reuoluat Accur. Vbi adnotauit Budæus, errore nimio apud Iuriſconſ. ætatis noſtræ pro crimine reatum accipi. Et quamuis iuxta ſenſum Budæi, etiam obligatio ad pęnam non dicatur proprie reatus,ſed ipſe ſtatus rei,qui accuſatus eſt, & inter reos receptus:Gregorius tamen in cap. ſi peccatum de pænit.diſt. 1. & Magiſter cum Aquinate,& aliis vbi ſupra pro illa obligatione accipiunt. At quia duplex eſt peccatum: alterum mortale,alterum veniale, c. vnum, §.criminis.25.diſt.ſic duplex eſt reatus.

Digitized by Google

tus. Alter, quo quis obligatur ad pœnam æternam. Alter, quo quis obligatur ad pœnam temporalem, ſecundum omnes. Itaque peccatum eſt mater reatus: reatus vero filius peccati: ſicut obligatio eſt mater actionis, l. licet. § ea obligatio. ff. de procur & actio filia eius, gl in rub. 23 de action. inſtit. Reatus autem ſiue obligatio ad pœnã eſt triplex: quia peccatum eo quod triplicem ordinem offendat, ad triplicem pænam obligat. Quatenus enim offendit ordinem propriæ rationis, obligat ad pænam remorſus cõſcientię, iuxta illud Aug. lib. 1. Confeſſ. c. 12. *Omnis inordinatus animus ſibi ipſi eſt pœna*. quam conſcientiæ remorſum eſſe dixit S. Tho. 1. 2. q. 87. ar. 2. Quatenus autem offendit ordinem Dei, obligat ad pœnam æternam, vel tẽporariam ab eo infligendam. Quatenus vero offendit legem humanam, obligat ad pœnam illius legis per hominem ſtatutam. Quo fit, vt qui peccamus, conſiderare deberemus, quod licet poſſimus effugere frequẽter hominis legiſlatoris pœnam, errata noſtra ignorantis, nequaquam tamen poſſumus vitare pœnam Dei, omnia cernentis: nec conſcientiæ noſtræ omnia noſtra videntis: niſi per pænitentiam legitimam, peccato accommodam.

24 Infertur ſeptimo, quod actus deliberatus, qui non eſt bonus, eſt peccatum. Quoniam multi ſunt actus, qui iuxta ſuum genus, vel ſuã ſpeciem, ideſt, ex obiecto ſuo neque boni ſunt, neque mali, qualis eſt deambulatio in campum & leuatio feſtucæ, vt S. Tho. communiter receptus habet 1. 2. q. 18. artic. & nullus tamen inuenitur in indiuiduo, qui non ſit malus, ſi non eſt bonus: quoniam nullus talis inuenitur, cui non deſit bonitas vel obiecti, vel finis, vel alicuius circunſtantiæ & quãuis olim contrarium viſum fuerit mihi verius ſequuto Scotum in 2 lib. ſen. diſt. 7. & 41. & quolib. 18. eo quod videbatur dari poſſe actus indifferens ſine vlla circunſtantia in nullum finem bonum, vel malum ordinatus: poſtquam tamen legi Caiet. ſuper S. Thom. in dicto ar 8. ſequutus ſum hoc. Quia omnis actus deliberatus otioſus eſt malus, iuxta illud Matt. 12. *Omne verbum otioſum, &c.* Sed redij poſtea ad eam illa firma ratione, quòd omnis actio, quæ non fit ad aliquem finem eſt otioſa: & ita deeſt ei circunſtantia finis, ſiue ordinatio ad bonum finem: & conſequẽter eſt contra legem æternam, quæ ad bonitatem actus exigit omnium circunſtantiarum concurſum rationabilem, quæque habet hominem agere propter finem. iuxta Ariſtotel. in 2. Phyſicor. capit. 3. relatum a ſancto Thom. 1. 2. quæſt. 1. art. 1. & 2.

25 Infertur octauo, quam vane, & ſtulte errauerint multi ſuper peccato actuali. Alij quidem, vt Valerius, quod peccatum non eſt a libero arbitrio, ſed a dæmone tantum. Alij, vt Lutherus, quod omne opus, quãlibet recte factum, eſt peccatum. Alij, vt Aetius, & Armenij, quod aliqua ſunt peccata omnino irremiſsibilia. Alij, vt Vualdenſes, quod nullum peccatum mortale eſt tolerandum, etiam ad vitandum maius malum. Alij, vt Iouinianus, quod ſemel iuſtificatus non poteſt amplius

Digitized by Google

plius peccare. de quibus late Caſtren. lib.11. aduerſus omnes hæreſes, verb. peccatum. hæreſi 3. & ſeqq. Alij, vt Valdenſes, quod per peccatum mortale perditur omnis poteſtas, tam laica, quam eccleſiaſtica, vt per eundem Alfonſum vbi ſupra verb. poteſtas. hæreſi. 1.

De peccati vna ſpecie, quæ eſt peccatum originale. Prælud. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Peccatũ duplex, originale, & actuale: & quid originale.*
2 *Peccatum aptius genus ad originale, quã carentia iuſtitiæ originalis.*
3 *Peccatum originale tollitur per baptiſmum, ſed non carentia.*
4 *Peccatum quod primi parentis, & vt transfertur in deſcendentes.*
5 *Iuſtitiam originalem ſibi, & omnibus perdidit Adam.*
6 *Peccatum originale non eſt reatus, & cum eo omnes naſcimur.*
7 *Peccatum originale non eſt ea multa, quorum nomine appellatur.*
8 *Peccatum originale excludit omnes a vita æterna.*
9 *Peccato originali vt caruit Chriſtus, & mater eius.*
10 *Peccatum circa originale qui ſic, & ſic errant, hæretici.*

1 DE præfata peccati originalis ſpecie dicimus. Primo, quod peccatum diuiditur in peccatũ originale, & peccatum actuale. & quod peccatum originale, attenta magis mẽte, quàm verbis Anſelmi de conceptu virginali, c 2. & 3. & Magiſtri, & aliorum in 2. lib. ſenten. diſt. 30. & ſancti Thom. 1. 2. quæſt. 81. & 82. & 3. par. q. 77. art. 1. & melius ad Romanos 5. lect. 2. colum. 3. & 2. & aliorum catholicorum alibi, præcipue trium §§. 1. 2. & 3. Decreti de peccato originali. ſeſſ. 5. Conc. Trid. poteſt definiri eſſe peccatum primum primi parentis, quatenus fuit naturæ, transfuſum per virtutem ſeminalem in omnes, immediate, vel mediate ab eo genitos, quo ſibi, & illis perdidit iuſtitiam originalem quoad hoc ſæculum, & beatitudinem æternam quod alterum.

2 Dixi: Peccatum, pro genere: quia licet Anſelmus frequẽtius receptus ponat vbi ſupra pro eo, carentia iuſtitiæ originalis, & alij concupiſcẽtia, vel habitus improprius, vel fomes, vel lex membrorum, vel tyrannus, & alij reatus, vel pœna: aptius tamen ponitur peccatum. Tum per hæc verba circumſpectiſſima ſancti Tho. ad Ro. 5. lec. 3. col. 2. *Sicut peccatum actuale eſt peccatum perſonæ, quia per voluntatẽ perſonæ peccãtis committitur: ita peccatũ originale eſt peccatum naturæ, eo quod per voluntatem principij humanæ naturæ commiſſum eſt. Et ſicut peccatũ actuale, quod eſt peccatum perſonæ, trahitur ad ſingula mẽbra per aliquem actum perſonalem: ita peccatum originale trahitur ad ſingulos homines per actum naturæ, qui eſt generatio.* Tum per præfatum conc. Trid. quatenus vbi ſupra §. 2. declarat hæreticum eum, qui dixerit, Adamum inquinatum per inobedientiæ peccatum, mortem, & pœnas corporis tantum in omne genus humanum transfudiſſe: nõ autem & peccatum, quod mors eſt animæ. Et quatenus §. 5. definit, hæreticum eſſe negare, quod per baptiſmum remittatur

omnis

Digitized by Google

omnis reatus originalis peccati: aut aſſerere nō tolli totum id,quod veram, & propriam peccati rationem habet.

3 At per baptiſmum non tollitur carentia originalis iuſtitiæ,nec concupiſcentia,nec habitus ille improprius,neque fomes,neque lex membrorum, neque tyrannus, licet aliquantum refrenetur, ſecundū omnes:Ergo nullum illorum eſt de vera,& propria ratione peccati originalis:ac cōſequenter neque verum genus definiti, quod eſt de quidditate & ratione ſpeciei iuxta Porphyrium in Prædicabilib.Et quamuis reatus omnis tollatur per baptiſmum: tamen ſecundum Magiſtrum ſenten.cōmuniter receptum, peccatum originale,non eſt reatus, neque pœna, ſed culpa,vt infra dicemus. Ergo aptius genus eſt peccatum,quam aliquod illorum.

4 Dixi: Primum primi parentis, quoniam alia peccata, quæ ipſe fecit, vel poſteri eius faciunt, non ſunt peccata originalia, neq; tranſierunt, neque tranſeunt in poſteros, vt probat S.Thom. receptus in hoc ab aliis 1.2.q.81.art.2. & melius in præallegata lect.3.c.5.ad Roma.

Dixi:Quatenus fuit naturæ:quia quatenus perſonale, ac ſola perſonali voluntate cōmiſſum fuit, non fuit neque eſt originale,neq; tranſfuſum: ſed quatenus fuit peccatum naturæ, & voluntate poſterorum eius commiſſum,ea ratione,& modo, qui ex prædictis verbis ſancti Thom.colligitur.

Dixi: Per virtutem ſeminalem, ad ſignificandum quomodo, & a quo,& in quos deriuatur. Nam homo, qui in puris naturalibus crearetur miraculoſe alia de materia, quam humana carne non haberet hoc peccatum originale: quia ille non eſſet ex Adami poſteris. Immo nec ſi crearetur de carne humana ratione alia,quàm per virtutem ſeminalem, iuxta ſententiam eiuſdem ſancti Thom.1.2.quæſt 81.artic.4. & 2.lib.ſententiar. diſtinct.31. quæſt.1. ar.2. & aliorum præſertim Durandi in dict.diſtinct.30.quæſt.2.& tamen careret iuſtitia originali,& fomitem ac concupiſcentiam,quam baptizati habent,haberet,vt ſatis colligitur ex eodem ſancto Thoma quæſt 81.ar.4.

5 Dixi:Quo ſibi & poſteris,perdidit,iuſtitiam orginalem quoad hoc ſæculum ad inſinuandū illud grande,irreparabileque damnum, quod ſibi, & nobis intulit protoplaſtus. Illa enim iuſtitia erat quoddam donum ſupernaturale, inditum a Deo Adamo pro ipſo, & pro poſteris eius, quo vires inferiores ſubiiciebat ſuperioribus,& ſuperiores Deo, harmoniam quandam miram conſtituens: cui per peccatum amiſſæ ſucceſſit diſcordia, & rebelliō deploranda, & potentia concupiſcendi tam ſenſualitatis,quam voluntatis ſuperioris effrenata, ſecundum omnes. De qua Poëta quidam celebris,poſtquam graphice conſcripſit mortem, & alia, quæ perditio hæc iuſtitiæ attulit,concludit:

Hac fuga iuſtitia noſtris mala cuncta diebus
Intulit;&c.

Dixi:Et beatitudinem,quo ad alterum ſæculum, ad oſtendendum terribilem effectum, quē hoc pec-

Digitized by Google

catum operatur; ſcilicet quod facit æternum vita carere beata. cap. firmiſſime. de conſecrat. diſt. 4.

6 Secundo dicimus, quod ex præfata definitione infertur primo, peccatum originale non eſſe reatum, vt probat Magiſter 2. lib. ſententia. diſtin. 30. quia, vt ſupra in præludio præcedenti, nu. 22. diximus, peccatum non eſt reatus.

Infertur ſecundo, hæreticos eſſe, qui dicunt, non naſci homines cum vero peccato: quia eſt contra prædicta, fundata in illo Apoſtoli, Ro. 5. *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors; & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.* & in illo eiuſdem, ad Epheſ. 2. *Omnes filij iræ naſcimur.* Et in definitione c. firmiſſime crede, &c. de conſecra. diſt. 4. & Conc. Trid. vbi ſupra §. 1.

7 Tertio dicimus, quod peccatum originale non eſt actus perſonalis, neque potentia, vt palam eſt, neque habitus, vt diſtinguitur ab actu, quia eſt peccatum: & nulla peccata ſunt habitus, vt dictum eſt ſupra præludio præcedenti, nu. 14. quamuis late accepto vocabulo metaphoricōs dici queat habitus: eo quod, vt ille inclinat ad ſuos actus, ita originalis peccati fomes inclinat ad ſuos, iuxta ſanctum Thom. 1. 2. q. 82. art. 1. ad 1. & Durandum & alios in 2. lib. ſentent. diſtinct. 30. quæſt. 2. Neque eſt vere concupiſcentia, ſeu, vt Magiſter in dicta diſt. 30. declarando ait concupiſcibilitas. Neque fomes peccati, licet materia eius aliquo modo dici queat iuxta ſanctum Thom. in dicta quæſt. 82. ar. 3. & licet quandoque vocetur peccatum, nominando effectum per cauſam, iuxta illud Apoſt. Rom. 6. *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore*, adiuncta expoſitione ſancti Thom. ibid. lect. 3. dum ait, non iubere apoſtolum, ne peccatum, hoc eſt fomes peccati, ſit in nobis: ſed quod non regnet in nobis, qui debemus, & poſſumus cum gratia Chriſti ei reſiſtere. Quoniam, vt ſupra, num. 1. dictum eſt, per baptiſmum tollitur totum id, quod eſt de vera ratione peccati originalis, vt determinat Concil. Trident. vbi ſupra; & tamen experimur baptizati poſt baptiſmum motus iræ, amoris, & voluptatis, præuenientes rationem, qui ex fomite illo manant. Et idem eſt dicendum de carentia iuſtitiæ originalis, quæ per baptiſmum non reſtituitur.

Quarto, quod peccatum originale proprie eſt peccatum, ſeu culpa, ſiue deformitas, & defectus rectitudinis, qua caruit ille actus primi peccati primi parentis, quatenus fuit actus voluntarius totius naturæ, omniumque ab illo deriuandorum per virtutem ſeminalem, eo modo, quo initio huius præludij monſtratum eſt.

8 Quinto, quod in vno homine non eſt, niſi vnum peccatum originale, vt idem ſanctus Thom. receptus, in 1. 2. quæſt. 82. artic. 2. docet. qui in 3. & 4 concludit ineſſe id omnibus hominibus, & æqualiter. Cui conſequens eſt, omnes homines mundi, natos iam, & nondum natos, mares, & fœminas, adultos, & paruos, diſcretos, & fatuos, qui manētes in originali peccato moriuntur & morientur, damnari, ſaltem

Digitized by Google

pœna damni, per quam excluduntur a vita æterna beata æternùm, per finem prædictæ definitionis, & cap. firmiſſime. de conſecrat. diſt. 4. quod Gratianus attribuit Auguſt. licet bonam eius partem tribuat Magiſter ſentent. in 2. lib. diſt 30. lib. de Dogmaticis eccleſiaſticis.

9 Sexto, quod hoc peccato originali caruerunt dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſecundum Aquinatem 1.2.q.81.art.3.& 3.par.q.27.art.2. quia non deſcendit ab Adamo per virtutem ſeminalē, & glorioſiſſima Virgo eius mater, ſecundum pleroſque catholicos, eo quod fuit præſeruata priuilegio particulari: quamuis plerique grauiſſimi & ſanctiſſimi viri contra ſentiant. Vnde neutra opinio eſt damnanda, iuxta iuſſa Papæ Sixti in extrauagan. 1. de reliq. & venera. ſancto. renouata nuperrime per Conc. Trid. vbi ſupra, §. vlt.

10 Septimo, quod contra prędicta errat, & eſt hæreticus qui non confitetur, Adamum ſtatim ac peccauit, ſanctitatem, & iuſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe incurriſſeq; iram, & indignationem Dei, atque mortem ſibi comminatam. totumq; Adamum per illam offenſam ſecundum corpus, & animam in deterius commutatum fuiſſe, vt habet Conc. Trid. ſeſſ. 5. c. 1.

De peccati altera ſpecie, quæ eſt peccatum actuale, & de ſpeciebus eius, præſertim mortali. Prælud. IX.

SVMMARIVM.

1 Peccatum actuale quid, & quæ eius ſpecies noſcendæ confeſſario.

2 Peccatum diuiditur ſeptem modis, in cordis, oris, & operis. nu. 2.

3 Et in facti cordis, & conſuetudinis.

4 Et in ſeptem capitalia.

5 Et in Deum, proximum, & ſeipſum.

6 Et in peccatum per exceſſum, & defectum.

7 Et in peccatū mortale, & veniale.

2 Peccati diuiſiones in quod proſunt confeſſariis.

3 Mors animæ triplex, ſignata per tres ſuſcitatos.

3 Peccatum mortale & veniale ſpecie differunt.

8 Peccatum ad mortale poſſunt obligare leges humanæ.

9 Conſcientiæ contra legem quis dicitur peccare.

10 Ignorantia quæ excuſat.

11 Subreptitio quæ excuſat.

12 Paruitas rei vt excuſat: & quid ſit illa remiſſiue.

13 Diſpenſatio quæ excuſat a mortali.

14 Diſpenſatio alia iuſta, alia iniuſta, alia nulla.

14 Diſpenſatio ſine cauſa quæ non mortalis.

15 Diſpenſatio inferioris circa legem ſuperioris quæ valet.

16 Cauſa quæ iuſta excuſat circa legem humanam.

17 Peccatum mortale eſt contemptus conſilij diuini,

18 & ſalutis proximi.

19 Finem vltimum non ponit in creatura quiſquis mortaliter peccat.

20 Peccatum quoddam duplex, quoddam ſimplex, quoddam multiplex.

1 DE hac re dicim⁹ primo, quod peccatum actuale definiri poteſt, eſſe peccatum, quod nō eſt originale. Dixi, Peccatum pro genere,

Digitized by Google

& reliquum pro differentia.

Secundo, quod quia erroneum, & hæreticum eſt illud paradoxum Marci Tullij:

Omnia peccata ſunt æqualia,

2 vt tradit ſanctus Tho. receptus ab omnibus catholicis 1.2.q.73 art. 2.& q.2.art.9.de Malo.& non ſufficit pænitenti confiteri peccata ſua in genere, neque confeſſario ea ſic audire: ſed oportet confiteri,& audire illa in ſpecie,vt infra c.2. latius tradetur, ideo peccati actualis diuiſiones ſunt conſiderandæ.

Prima eſt Anſelmi in lib.de ſimilit.c 24. relati ab eod. ſancto Tho. 2.2.q.162. art.4. & in c.ſuper tribus. de pænit.diſt.2.in peccatum cordis, oris, & operis: quæ per tria verba prædictæ definitionis clare probantur. Quæ tamen diuiſio non eſt generis in ſuas ſpecies, ſed eiuſdem peccati in diuerſos gradus,vt ſupra prælud.7.nu.11.diximus, admonendo confeſſarium quiddam quottidianum.

3 Secunda diuiſio eſt Augu.in lib. de ſermone domini in monte relat. in c.ſicut tribus de pænit.diſtin.2 in peccatum cordis, facti,& conſuetudinis:quę etiam non eſt diuiſio peccati in membra diuerſæ ſpeciei:ſed in tria membra diuerſorum graduum eiuſdem peccati. Quod eleganter de more ait ibi Augu. ſignificari per tria genera mortuorum, quos dominus reſuſcitaſſe ait Euangelium, Matth.9.Luc.7.Ioan.11.cui cap.ſicut tribus adtexuit gloſ. eod, illa carmina, magna pietate parique arte compoſita:

Mens mala mors intus,malus actus, mors foris,
Tumba puella, puer Lazarus: iſta notant,vſus
Hanc verbo, hunc motu,lacrymando ſuſcitat illum
Chriſtus, & in modico naſcitur æger homo.

4 Tertia diuiſio eſt S.Gregorij in lib.31. Moralium, c.31.relata a Magiſtro in 2.lib.ſentent.diſt.42. in ſeptem capitalia.Et rurſus ſeptem capitalia in quinque ſpiritualia;videlicet Inanem gloriam, Iram, Inuidiam,Auaritiam, & Accidiam:& in duo carnalia Luxuriam ſcilicet, & Gulam. Quæ eſt diuiſio peccati in membra ſpecierum diuerſarum,ſeu diuerſorum generũ ſubalternorum: quia ſingula illorum ſeptẽ a ſe inuicem differunt ſpecie;cum eorum omnia obiecta ſpecie differant, vt erudite declarat S.Thom. in dicta q.72.artic.2. Id autem, quod in alia editione hoc in loco ſubiecimus de differentia confitendi aliquam circumſtantiam neceſſario confitendam non confeſſo ipſo peccato, omittimus, quia ſatis exprimitur in c.6.ſub finem infra eo.

5 Quarta diuiſio eſt Iſidori in lib. de ſum. bono in peccatũ in Deum, & proximum,& ſe ipſum,quam refert ſanctus Thom.vbi ſupra art.4. quæ tamen diuiſio parum eſt confeſſariis neceſſaria.

6 Quinta diuiſio colligitur ex ſancto Thom.vbi ſupra artic.8.in peccatum per exceſſum,& in peccatum par defectum. de qua idem dicendum eſt, quod de duabus proxime præcedentibus,

7 Sexta diuiſio peccati eſt in peccatũ lethale,ſeu mortale, ſiue mortiferum,& in peccatum veniale.quę diuiſio,

Digitized by Google

diuiſio, an ſit generis in ſuas ſpecies, nec ne, ſatis colligitur ex prælud io 7. num 11.

Tertio dicimus, quod longe vtiliſſimum fuerit pænitenti, confeſſarioque noſſe notas, quibus veniale a mortali diſcernatur. quod non ſatis diſcernitur dicendo, quod mortale ſit contra legem: veniale vero præter eam. Quia ſupra prælud. 7. nu. 11. probatũ eſt, etiam peccatum veniale eſſe contra legem: & per infra ſcripta patebit, non omnia contra legem facta eſſe mortalia. Notæ autem præfatæ ſatis colliguntur ex definitione infra ſcripta peccati mortalis, & ſua declaratione.

8 Quarto, quod peccatum mortale eſt peccatum contra præceptum diuinũ: vel humanum, promulgatũ, receptũ, & non derogatum, æterna pœna munitum, vel contra aliquid pro tali habitum, vel an tale ſit dubitatum, quod ignorãtia, ſubreptio, vel paruitas rei, aut diſpenſatio iuſta, vel cauſa iuſta, quo ad legẽ humanam ab ea non excuſat, vel contra diuinum conſiliũ contemptum, vel contra ſalutem animæ proximi ſpretam, vel ob finem malum, vel in quo finis vltimus ponitur.

Dixi: Peccatum, pro genere: quia omne peccatum mortale eſt peccatum: non tamen contra omne peccatum eſt mortale: quandoquidem innumera ſunt venialia, c. de quotidianis. de pænit. diſt. 3.

Dixi: Contra præceptum: quia factum contra conſilium, etiam diuinum, regulariter non eſt peccatum, etiam veniale. §. fi. 4. diſt. & cap pen. 14. quæſt. 1.

Dixi: Contra præceptũ diuinum, vel humanum, vt comprehenderem præcepta naturalia diuina, diuina poſitiua, & humana, quę tria poſſunt obligare ad mortale. Diuina quidẽ, ſiue naturalia, ſiue poſitiua, iuxta illud Pſal. 118. octonario 2. verſ. 5. *Maledicti, qui declinant a mandatis tuis.* Et illud Pſal. 88. verſic. 31. *Si iuſtitias meas profanauerint, & mandata mea non cuſtodierint.* Lex vero humana iuxta cap. 2. de maiorit. & obedien. ſi modo ſit promulgata, recepta, & non derogata in totum, vel pro parte, contra quam agitur, §. leges. 4. diſtinct. vt late tradimus in Commentario prædicti cap. fraternitas. 12. quæſt. 2.

Dixi, Aeterna pœna munitum, ad excludendũ peccata, quę fiunt cõtra præcepta legum, quæ non infligunt pœnam æternã. Qualia ſunt etiam aliquot diuina; puta de non iocoſe, nec officioſe mẽtiendo, c. primum. 22. q. 2. & latius tradimus infra c. 23. num. 47. poſt Caietanum tomo 1. Opuſcul. Opuſculo 25. q. 1. & 2. 2. q. 72. ar. 5. Qualia ſunt etiam illa, quorum auctor non habuit animum obligandi ad illam pœnam, vt ſunt ſtatuta Dominicanorum, ſecundum ſanctum Thom. 1. 2. q. 106. art. 9. ad 1. quem ſequuntur Ioan. And. & alij in c. relatum. ne cler. vel monach. Qualia item ſunt ſtatuta compluꝛium aliorum ordinum, & collegiorum, facta inſtar Dominicanorum. Qualia item ſunt, quæ non continent verba præcipientia, ſed tantum ordinantia, vel ſtatuentia, vt ſunt multæ leges ſæculares, vt latius traditur infra dicto c. 23. nu. 43. & ſeqq & in præalleg. Comment. c. fraternitas. 12. q. 2.

9 Dixi: Vel contra aliquid pro tali habitum, ad comprehendendũ peccata facta contra conſcientias dictantes, vel dubitantes ea eſſe mortalia, quamuis non vere ſint talia, per c. per tuas. 2. de ſimon. Quibus addo, quod ad hoc, quod peccatum ſit mortale, non ſufficit quod fiat contra conſcientiam, quæ dictat, id eſſe peccatum ſimpliciter, ſed oportet, (vt dictum eſt) eſſe peccatum mortale. Vnde peccata, quę fiunt contra conſcientiam dictantem, illa eſſe venialia, vel eſſe ſimpliciter peccata, ſolum erunt venialia, ſi ex ſe alioqui non ſunt mortalia. Quia, vt ait Bal. l. 1. ff. de ſenatori. in cauſato non poteſt eſſe plus virtutis, quã in id potentia cauſæ infundat. Pro quo facit cap. licet ex quadam. de teſtib. & c. 1. §. hoc notandum. qui feu. dat. poſſ. Et conſciẽtia, quod aliquid ſit veniale, vel ſimpliciter peccatũ, nõ infundit in id grauitatem lethalem, quam non habet. Addo item, quod non ſufficit, nec requiritur ad hoc conſcientia, vel dubietas generalis: ſed requiritur & ſufficit ſpecialis, vt poſt Thom. a Vio dicto 1. tom. Opuſcul. Opuſc 31. reſponſione 23. verſ. ſeptimum dubiũ. tradidimus in cap. ſi quis autem. num. 61. & ſeq. de pæn. diſt. 7. verbi gratia: Si iuriſperitus dubitaret in genere, an iuriſconſultis liceat die feſto conſulere: nulla tamen eum teneret dubitatio, an hoc die feſto hoc conſilium huic a ſe dari liceat, nullum admittitur ex parte dubitationis cõſcientiæ peccatum: econtrario autem, ſi quis arbitretur licere generaliter iuriſperitis, diebus feſtis conſulere: dubitet autem, an nunc, & huic, & hoc conſilium ſibi liceat dare, peccatum eſſet ex capite dubitationis. Addo denique, quod non ſufficit ad hoc ſcrupulus in genere, nec in particulari. Nam ſi quis facit opus licitum, quod credit ei licere, non peccat, licet angatur ſcrupulo generali, vel particulari in contrarium, vt late probamus in præcitato cap. ſi quis autem. num. 23.

10 Dixi: Quod ignorantia non excuſat: quoniam illa quãdo eſt facti, immo & frequenter, quando eſt iuris, excuſat eo modo, quo reddit actum inuoluntarium, vt ſupra prę lud. 6. nu. 9. declaratum fuit.

11 Dixi: Subreptio non excuſat: ea enim in omni materia excuſat a peccato mortali, vt dicemus infra cap. 11. nu. 4. & tradidimus in cap. inter verba. 11. quæſt. 3. poſt alios ibi citatos, præſertim ſanctum Tho. quæſt. 88. art. 5. & 2. 2. quæſt. 35. art. 5. & q. 58. artic. 3. Qualis frequenter inuenitur in Accidię materia, dum quis habet diſplicentias quaſdam bonorum diuinorum non ſatis deliberatas. Cui addi poteſt paruitas iudicij, qualem habent ſemidormientes, vel ſemiebrij, vel adeo turbati, quod licet ſufficiat ad veniale; non tamen ad mortale, vt pulchre determinat Io. Maior in 3. lib. ſentent. diſtinct. 37. quæſt. 14.

12 Dixi: Vel paruitas rei: quia etiã hæc in omni materia excuſat, ſecũdum S. Tho. in locis proxime citatis. Quæ autem quantitas dicatur magna & notabilis ad efficiendum furtum mortale, latius, quàm alij, tractauimus in Commen. c. ſi. 14. q. 6. cuius ſumma inſeritur infra, cap. 17. poſt princ.

13 Dixi:

13 Dixi: Vel diſpenſatio iuſta: quia hæc quoque ſemper excuſat. Per iuſtam autem intelligo eam, quæ valet ipſo iure, licet nõ fuerit iuſte facta, quales multæ fiunt circa leges humanas: quamuis nulla earũ, quæ circa legem diuinam, & naturalem ſine iuſta cauſſa fiunt, inuenitur talis: nulla enim earum valet ipſo iure. Quia nullus Princeps id faciendi facultatẽ habet, iuxta gl. ſollemnem cap. non eſt. de voto. quæ agit de diſpenſatione ſuper voto: & glo. cap. quanto. de iureiur. quæ agit de diſpenſatione ſuper iuramento. Arbitror autem, quod licet diſpenſator peccet: tamen diſpenſatus, ſi bona fide, nixus ſuperioris auctoritate putat, eam ſibi iuſta de cauſa eſſe datam excuſatur, donec ſatis nouerit, eam non fuiſſe ſic datam, arg. c.
14 quid culpatur. 13. quæſt. 5. Tales etiam ſunt, quæ fiunt circa legem diuinam, & naturalem iuſta de cauſa ab eis, qui poteſtatem habent, ſecundum prædictas glo. Tales item ſunt, quæ fiunt a Principibus, qui non recognoſcunt ſuperiores, circa ſuas leges, etiã ſine iuſta cauſa, modo ſine ſubreptione fiant. Nam iuſtæ dicentur quoad hoc: etiam ſi diſpenſans, & diſpenſatus ambo ſciãt, non ineſſe iuſtam cauſſam. Quia licet Princeps diſpenſans circa ſuam legem ſine cauſa peccet, iuxta mentem vtriuſque Thom. 1. 2. quæſt. 96. art. 5. quam latius explicauimus in prædicto cap. ſi quando. de reſcrip. except. 8. nu. 12. & licet diſpenſatus peccet, nolendo ſine cauſa ſe conformare moribus honeſtis illorum, quibus conuiuit contra c. quæ contra, diſtinct. 8. non tamen peccat ob tranſgreſſionem legis per diſpenſationẽ ei relaxatæ. Quia illa diſpenſatio, & relaxatio (licet iniuſta) valida eſt ipſo iure, vt abſolutio excõmunicationis iniuſta. c. venerabilibus. §. ſane. de ſenten. excommu. lib. 6. Aduertendum autem, quod peccatum, quod admittit ſuperior in relaxando ſine iuſta cauſa ſuam legem erga aliquem, per cap. iuſtum eſt. 9. diſt. & peccatum quod diſpenſatus committit, petendo eam ſine dicta iuſta cauſſa, ſolum, ſunt venialia, ſi ſcandalum & damnum notabile alterius ceſſant, ſecũdum Caietanum 1. 2. q. 96. art. 5.

15 Magna tamen quæſtio eſt, an diſpenſatio inferioris circa legẽ ſuperioris, etiam in caſu, in quo ei cõceditur poteſtas diſpenſandi, ſine iuſta cauſa facta valeat? Et verius puto non valere. tum quia diſpẽſatio definitur eſſe relaxatio legis, cauſa cognita, iuxta gl. ſollemnem. §. niſi rigor. 1. q. 7. quia ſic ſe habet inferior ad legem ſui ſuperioris principis: ſicut ille ad legem Dei, cap. cum inferior. de maior. & obed. & c. inferior. 21. diſt. Et diſpenſatio principis ſuperioris circa legem Dei ſine iuſta cauſa nihil valet, nec excuſat, vt prædictum eſt. tum quod Innoc. ſingulariter dicit, in c. dudũ. 2. de elect. quod diſpenſatio a Legato facta, etiam auctoritate Papæ ſibi cõmiſſa, ſine iuſta cauſa non valet.

Quibus omnibus addo primo, inferiorem non cenſeri diſpenſare circa legẽ ſuperioris, niſi id exprimat, etiam ſi iubeat, aut permittat fieri aliquid, quod ſine ipſius diſpenſatione iuſte fieri nequiret, iuxta duo dicta Inno. relata, & cõcordata

Digitized by Google

ab Oſtien.& Pan.in c.diuerſis fallaciis.de cler.coniug.

Addo ſecundo, quod non creditur ei dicenti,ſe facere illam aliqua iuſta cauſa,niſi illa probetur,ſi non eſt facta cum cauſſę cognitione,per ea,quæ latius adduximus in Commen.cap.non liceat.§.4. 12.q.2. Immo neque ſi fiat cum illa, ſi ſciretur, cauſam eſſe falſam quoad forū conſcientiæ: quamquam diſpenſatus credens bona fide,ſecum diſpenſatum,excuſari poſſet ob ſuperioris auctoritatem.

Addo Tertio, quod diſpenſatio ab inferiore circa ſuam,vel prædeceſſoris,vel inferioris ſui legem facta valet in vtroque foro, etiam ſi pro ſolo voluntatis libito eam fecerit. Immo etiam arbitror, eum tacite diſpenſare circa illam, quoties prudens & ſciens iubet aut concedit fieri aliquid contra eam,nulla de diſpenſatione mētione facta, quæ breuitatis cauſa latius in præſentia non confirmo.

16 Dixi: Vel iuſta cauſa, quia (vt dicemus in cap.23.infra.nu.42.)cauſa rationabilis ſemper excuſat, ſaltem a mortali trangreſſorem legis humanæ,ſecundum mentem ſancti Thom.1.2.q.96.art.6.& aliorum, in dicto num.42.citatorum. Eam vero cauſam equidem dixerim iuſtam, ob quam legiſlator, ſi adeſſet, eum pro excuſato haberet,arg. gl.ſingularis,& communiter receptæ in l.tale pactū. §.qui prouocauit.ff. de pact. Quin & cauſa, quam quis bonā fide putat iuſtam,etiam ſi omnino iuſta non ſit, excuſat a mortali, licet non a veniali, vt eleganter dixit Caietan.in 2.2.quæſt.143. art.3. poſt alios non citatos ab eo, quos ibidem citauimus.

17 Dixi: Aut contra diuinum conſilium contemptum:nā licet conſilia diuina non obligent,etiā ad veniale, vt prædictum eſt: tamen qui ea per contemptum tranſgrediuntur,vel non implēt, mortaliter peccant:iuxta glo. ſingularem & receptam in cap.quis autem.10.diſt.

18 Dixi: Vel contra ſalutem animæ proximi ſpretam:nam qui facit aliquid,quod ex ſe nō eſt mortale,nec forte illicitum,qualis eſt exornatio mulieris, vel viri per contemptum ſalutis animæ proximi,quem credit ſpiritualiter per eam periturū,mortaliter peccat:quamuis non ita peccaret,ſi huiuſmodi contemptus abeſſet,vt late dicetur infra c.13.nu.23.

Dixi: Vel ob finem mortalē:quia omnis actus in finem mortalem relatus eſt mortalis, etiam ſi ſuo genere mortalis non ſit cap.cum miniſter.23.q.5. vbi poſt ſanctum Tho. 1.2.q.18. art.4. id late tractauimus, nume.23.

19 Dixi: Vel in quo finis vltimus conſtituitur: quia per hoc efficitur mortale, vt tradit vterque Thomas in d.1.2.q.88.art.4.Conſtituere autē videri poteſt quis alicui vltimum finem in aliquo, quando ſic afficitur ei, vt malit auerti a Deo, ſiue mortaliter peccare, quod continet auerſionem ab eo, quam omittere illud,per dicta vtriuſque Thom. in dicto art.4.& artic.ſeq. Sed contrarium eſſe verius diximus in Commentario prædicti cap.cū miniſter. nu.21.tum quia hoc non exprimitur a præfatis, tum quia alioqui bis peccarent omnes, qui ſemel ſcienter

ter peccarent mortaliter:quia trãſgrederentur legem, quod eſt vnum peccatum: & ponerent finem vltimum in eo, quod eſt alterum. tum quod multi peccant mortaliter, cognoſcentes ſe minime in eo finem vltimum conſtituere.

Quinto dicimus, quod peccatum veniale poteſt definiri eſſe peccatũ actuale, quod non eſt mortale.

20 Sexto, quod poteſt addi alia diuiſio peccati in ſimplex, & multiplex. Peccatũ ſimplex eſt, quod vna ſola ratione eſt peccatum; vt furari, & fornicari ſine alio malo fine, vel alia mala circumſtantia Multiplex autem eſt, quod multiplici ratione eſt tale: vt furari ad mœchandum, & percutere religioſum. Vnde oportet confeſſarium & pænitẽtem circumſpicere non ſolum, an actus ſit peccatum ratione ſui obiecti tantũ: ſed etiam, an ſit tale ratione alterius mali finis, vel malæ circumſtantiæ. Totuplex eſt enim peccatum, & totuplicis ſpeciei, quotuplici ratione diuerſa eſt tale. Furtum enim factum ad mœchandum eſt peccatum iniuſtitiæ ratione obiecti, quatenus eſt contrectatio rei alienæ: & peccatum luxuriæ ratione finis, quatenus fit ad mœchandum: & ſi fieret in loco ſacro, eſſet ſacrilegium: & ſi ad emendum gladium ad occidendum hominem, diceretur homicidium.

Dixi: Mali finis, & malæ circumſtantiæ: quia non omnes circumſtantiȩ multiplicant peccatum, vel ſpeciem peccati.

Septimo, dicimus quod hȩc diuiſio confirmatur eo quod etiam bonus actus, qui eſt contrarius peccato eſt multiplex. Simplex, qui vna ſola ratione eſt bonus. Multiplex autem, qui multiplici ratione eſt talis. Verbi gratia, ieiunium paſſum ea ſola ratione, quod eſt præceptũ, eſt actus bonus ſimplex, & aptus ad ſolam virtutem obedientiæ, & eius præmium quærenda: paſſum autem ad caſtigandum corpus eſt duplex, & aptum ad quærendum etiam virtutem caſtitatis & præmium eius: paſſum vero ad placendum Deo eſt triplex, & aptum etiam ad quærendum charitatem, & eius præmium: paſſum autem ad ſacrificandum carnem ſuam Deo quadruplex, & aptũ etiam ad quærẽdum latriæ, ſiue religionis virtutem, & præmium eius, & ſic de ſingulis.

De pænitentia, & eius partibus.
Prælud. X.

1 *Pænitentia quid generaliter, & aliqua ſine dolore, & aliqua cum dolore.*

2 *Pænitentia verbum latinum quid proprie, & quid improprie ſignificat.*

3 *Pænitentia alia bona, & alia mala.*

4 *Pænitentia Sacramenti a Chriſto inſtituti tres actus, de fide eſt.*

1 DE pænitẽtia, & eius partibus dicimus pauca. Primo, quod pænitere dicitur generaliter, qui nollet feciſſe aliquid iam a ſe factum. Quod dupliciter contingit. Vel ſine dolore, vt in beatis, quos ſine dolore ſuorum erratorum pœnitet, vt tradit Angelicus doctor in 4. lib. ſenten. diſtinct. 14. quæſt. 1. art. 3. quæſtiuncula 3. & 4. Vel cum dolore; vt in viatoribus, qui non ſolum nolunt: ſed etiam dolent peccaſſe.

Digitized by Google

iuxta illud Auguſt. in cap. pænitentia. 2. de pænit. diſt. 3. *Panitere eſt panam tenere.*

2 Secũdo, quod verbum, pænitentia, minime latinum eſſe, & vtẽdum eſſe loco eius verbo Græco μετάνοια pleriſque viſum eſt: ſed eo vtitur Plinius iunior in illo Epiſt. 130. *Supereſt vt agat pænitentiam pænitentiæ ſuæ.* Et ſenior lib. 17. cap. 12. *Nihil eſt fœdius agricolis, quam geſta rei pænitentia.* Et quod verbo, pænitudo, vtitur Sacra Scriptura in eadem ſignificatione, Deut. 30. & 1. & Reg. 15. & vtrumque proprie ſignificat actum pænitendi, hoc, eſt nolendi feciſſe aliquid a ſe factum. Transfertur tamen ad ſignificandum ſacramentum pænitentiæ, vt in cap. quod in te. de pænit. & remiſſ. & etiam ad ſignificandum pœnam a ſacerdote in ſatisfactionem impoſitam c. falſas. de pæn. diſt. 5. & proprius ad ſignificandum habitum, qui eſt virtus inclinans ad prædictum pænitendi actum immediate, vel mediate, iuxta ſanctum Tho. & præfatos, diuidentes pænitentiam in pænitentiam virtutem, & pœnitentiam ſacramentum. In hoc autem libro, vt plurimum, vtemur eo ad ſignificandum habitum pænitendi, quæ eſt pænitentia virtus, vel eius actum, vel ſacramentum pænitentiæ, vel pœnam, quæ a confeſſario iniungitur confeſſo.

3 Tertio dicimus, quod verbum pænitẽtia generaliter acceptum includit malã, qualis eſt, quæ de opere bono habetur, & bonam qualis eſt quæ de opere malo concipitur, de qua in propoſito agendum. Porro pænitẽtia bona priori modo accepta, videlicet pro actu, ſiue habitu bene dolendi iam inde ab Adamo protoplaſto incœpit: fuitque ſemper ad ſalutem neceſſaria iis, qui peccatum mortale incurrerunt, vt declarauit nuper ſacroſanctũ Cõc. Trid. ſeſſ. 6. c. 14. & ſeſſ. 14. cap. 1.

4 Pænitentia vero, prout eſt ſacramentum, cœpit a paſſo Chriſto, qui omnia ſacramenta nouæ legis, & in iis pænitentiæ inſtituit, vt nouiſſime clarius, quam vmquam declarauit prædictum Conc. ſeſſ. 7. can. 1. quod in dicta ſeſſ. 14. c. 3. ait, quod licet vis præcipua ſacramenti pænitentiæ ſit forma, & illa ponatur in illis miniſtri verbis: *Ego te abſoluo*, &cet. tamen quaſi materia eius ſunt illi tres pœnitentis actus Cõtritio, Confeſſio, & Satisfactio. Et adeo quidem quod in cano. 4. eiuſdem ſeſſ. declarauit hæreticum, qui contradixerit per iſta verba: *Si quis negauerit, ad integram, & perfectam peccatorum remiſſionem requiri tres actus in pænitente, quaſi materiam ſacramenti pænitentiæ, videlicet, Contritionem, Confeſſionem, & ſatisfactionem, quæ tres pænitentiæ partes dicũtur; anathema ſit.* Et quia in iis tribus actibus recte proponendis, iuſtificatio eius, qui gratiam baptiſmalem perdidit, præcipue conſiſtit, vt declarauit idem Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 14. ideo ab illis incipimus, fauore diuino tamen iterum prius implorato, ſubmittendo quæcunque dixero Sanctiſſ. Domini Noſtri, eiuſque Sacroſanctæ, & Catholicæ Eccleſiæ Romanæ iudicio (exoptata cuiuſuis alterius melius me ſentientis cenſura.)

Finis Præludiorum.

Digitized by Google

ENCHIRIDION, SIVE MANVALE CONFESSARIORVM, ET PAENITENTIVM,

Complectens reſolutionẽ omnium penè dubiorum, quæ in ſacris confeſsionibus occurrere ſolent circa peccata, abſolutiones, reſtitutiones, cenſuras, & irregularitates.

AVCTORE MARTINO AB AZPILCVETA DOCTORE NAVARRO.

De contritione prima parte Sacramenti pænitentiæ. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Contritio quid, & vt non eſt eſſentialiter dolor. nu. 3. & nu. 4.*

2 *Pænitudo peccati eſt nolle illud admiſiſſe.*

2 *Amor Dei debet eſſe firmiſſimus, & vt non intenſiſſimus. nu. 4.*

5 *Amor Dei ſuper omnia & obediẽtialis, virtualis eſt contritio.*

6 *Contritio quem, de quo, & quãtum dolorem requirat, & nu. 7. & 8.*

7 *Contritio non neceſſaria de futuris, ſed propoſitum eis cauendi.*

9 *Pænitens non tenetur credere, ſe mortaliter non peccaturum.*

10 *Peccatum licet contritum, eſt tamen confitendum.*

11 *Contritus virtute vt tenetur conteri actu.*

11 *Propoſitum virtuale vitandi futura quando ſat pænitenti.*

13 *Et quod ſatis eſt oranti, ſacrificanti, & bona in Deum referenti.*

15 *Contritio in finem vitæ dilata quo ad quæ dubia.*

16 *Contritus non eſt qui non odit peccatum pluſquam alia mala. nu. 17.*

18 *Contritus vt eſt, qui conatur eſſe contritus, & non eſt.*

19 *Pænitens volens peccare data certa occaſione non abſoluendus.*

20 *Dolor pænitentis vt non debet eſſe nimius, & nu. 21.*

22 *Contritio quàm ſingularis requiritur de ſingulis peccatis, & nu. 23.*

23 *Contritio ſingularis non neceſſaria de venialibus.*

Digitized by Google

ANtiquorum & recentiorũ quos in c. perfecta de pœnit. diſt. 1. citauimus, ſecuti ſententiam, definimus, quod, contritio eſt pænitudo voluntaria, cum dolore maximo actuali, vel virtuali, peccati proprij, iam commiſſi, quatenus eſt offenſa Dei, ſuper omnia dilecti, cum ſpe veniæ, & propoſito non peccandi amplius (ſaltem mortaliter) & confitendi, & ſatisfaciendi, vt minimum virtuali.

2 Dixi: Pænitudo, tum pro genere, quia omnis contritio eſt pænitudo, ſumpto verbo, pœnitudo, pro actu pœnitendi, vt ſupra prælud. 10. num. 2. & 3. diximus: non tamen, contra, omnis pænitudo eſt contritio: tum quia licet alij aſſerant, contritionem eſſe dolorem, alij pudorem, alij aliud: ipſa tamen quoad ſuam eſſentiam proprie eſt pænitentia, ſeu pænitudo, & actus pænitendi, ſeu nolendi peccaſſe, vt clarius aliis exprimit Cardinal. ille doctiſſimus Caietan. in 1. tom. Opuſcul. Opuſc. 4. q. 1. quod antea ſenſerat Palud. in 4. lib. ſentent diſt. 19. quæſt. 1. & ſubtilis doctor, quem ipſi tacent in eo. 4. lib. ſent diſt. 14. in fin. qui admodum ſubtiliter ait, quod hæc quatuor inter ſe diſtinguuntur. Pænitentia virtus, quæ eſt habitus, inclinans nos ad volendum vltionem noſtri peccati. Voluntas puniendi, ſeu velle punire, quod ex ea oritur. Pænitudo peccati, ſeu non velle peccaſſe: quæ eſt pars punitionis. Et ſuſceptio ac toleratio punitionis, quæ eſt ſatisfactio, vel pars eius. Quorum diſcrimen ex eo conſtat, quod ſingula illorum ſine tribus reperiuntur: quamuis tertium ſub quarto quadamtenus cõtinetur: quę breuitatis gratia, quia parum praxi ſunt vtilia, non explicamus: quod tamen ipſe Scotus vbi ſupra facit. Tertium autem horum, ſcilicet nolle peccaſſe, eſt eſſentialiter, vt ita dixerim, contritio.

3 Dixi: Voluntaria, tum quia pænitentia violenta, qualis eſt damnatorum ſecundum Scotum in 4. lib. ſentent. diſtinct. 17. art. 3. non ſufficit, neque illa, quæ repente ac naturaliter ſine vlla deliberatione prouenit, quia non eſt voluntaria, per ea, quæ ſupra prælud 6. nu. 2. & ſeq. poſt S. Thom. 1. 2. quæſt. 6. art. 1. poſuimus. Dixi: Cum dolore, ad differentiam pænitentię dolore carentis, qualis eſt illa beatorum, qui ſine vllo dolore meminerunt peccatorum olim admiſſorum, & nollent illa admiſiſſe, vt tradit ſanctus Tho. in 4 lib. ſenten. diſt. 14. quæſt 1. art. 3. quæſtiuncula 3. qualis item reperitur in eo viatore, qui nollet peccaſſe ſine actuali conſideratione, quod ipſe id perpetrauit, ſine qua non naſcitur dolor, ſecundum Scotum in 4. lib. ſentent. diſtinct. 14. artic. 3. quod etiam Adrianus in 4. de pæn. quæſt. 1. col. 4. affirmat. Non curo hic tractare illam opinionem ſubtilem doctoris ſubtilis in prædicta diſtinct. 14. art. 3. quem late ſequitur Andræas a Vega in lib. 14. cap. 5. & cap. 18. de iuſtificat videlicet, quod pænitentia ornata iis, quæ in propoſita noſtra definitione continentur, ſufficit ad delenda peccata, etiam ſi abſque dolore cõtingat, vt hic dicitur contingere poſſe: quia id de rariſſime contingentibus eſt, de quibus

quibus lex parum curat, l. nam ad ea.ff. de legib.

4 Dixi: Maximo, non quidem ideo, quod dolor ille debeat eſſe ſummè intenſus: rarus enim, aut nullus dolor eſt, qui non poſſit magis intendi, vt omnes ſentiunt, & experientia (quæ rerum eſt magiſtra, cap. quam ſit de elect. lib. 6.) docet. Neque ideo, quod omnes alios dolores ſuperare debeat: non enim opus eſt, vt damnatorum dolorem excedat, qui omnes huius ſæculi dolores facile vincit, c. fin. de pæn. diſt. 7. Neque quod æquari debeat illi acerbiſſimo, quem ſaluator noſter Ieſus Chriſtus pro nobis miſeris patiens ſuſtinuit, qui fuit maior omni allo huius ſæculi dolore, ſecundum ſanctum Tho. 3. part. quæſt. 46. art. 6. ad 4. & quæſt. 48. art. 2. in cor. quæſt. Immo nec debet eſſe intenſior quolibet alio dolore cuiuſuis mali: ſed debet eſſe maximus, quoad æſtimationem, id eſt, quod malit perpeti, perpaſſumque fuiſſe omnia mala, quàm mortifere peccaſſe, ſecundum eundem ſanctum Thom. in 4. lib. ſententiar. diſt. 15. quæſt. 2. artic. 3 quæſtiuncula 3. & quolib. 1. q. 5. ar. 9. Sicut etiã dicimus, timorem Dei maximum eſſe debere, non quidem neceſſario quoad intenſionem, ſed quoad firmitatem, hoc eſt, quod dilectio eius præferenda eſt omni dilectioni cuiuſcunque creaturæ: nec propter vllam aliam deſerenda: non tamen eſt neceſſum, vt intenſior ſit ea, qua parentes noſtros, vel filios diligimus, vt diximus, ſequuti ſanctum Tho. 1. 2. q. 109. art. 3. in addit. cap. quando de conſecrat. diſt. 1. num. 10.

5 Dixi: Actuali vel virtuali, quia ſufficit actus, qui licet non ſit pænitentia talis formaliter: eſt tamen virtualiter, ſecundum Scotum communiter receptum in 4. lib. ſentent. diſt. 14. q. 1. artic. 10. Qualis eſt actus peccatoris, quo amore Dei vult ſubire martyrium ſibi oblatum repente, ſine peccatorum memoria. Immo quilibet amor Dei, quo plus, quam omnia alia diligitur, videtur virtualis peccatorum pænitentia, ſecundum communem, cui aſſentit Gabriel in præcitato 4. lib. ſent. diſt. 14. quæſt. 1. concl. 12. & 13. & in 3. diſt. 27. quæſt. 1. quam ſequitur ille doctiſſimus & perſpicacis ingenij vir Ioan. Medina in Codic. de pænit. q. 2. Et merito cum ille hoc intelligendum eſſe exiſtimet de amore, quem obedientialem vocauit, qui virtualiter cõtinet voluntatem efficacem adimplendi quidquid Deus præcipit. Veruntamen eruditiſſimus iuxta ac pius frater Dominicus Sotus, ſoli martyrio hoc tribuendum eſſe exiſtimauit, lib. 1. cap. 18. de nat. & grat. Sed prior ſententia confirmatur primo eoquod in hoc plus operatur amor, quo quis martyrium patitur, quam pęna eius ſubita. arg. 1. ad Cor. cap. 13 Secundo, quod fieri poteſt, vt quis plus amet, deſideretur martyrium, non patiendo illud, quam alius patiendo, præſertim momentaneè. Poſſet item contingere, vt ex duobus, qui ſeſe martyrio obtulerunt, alter, qui plus diligit, & deſiderat, non patiatur, alter vero ſic. Tertio, quod eiuſmodi amor extenditur ad recipiendũ martyrium debitum: immo & ad volendam concipiendamque formalem

malem contritionem tempore, & loco debito, ſicuti recte vbi ſupra probat Medina. Quamobrem aperte conſtat, quantum hæc ſententia a Lutherana diſſideat: eſt enim limitanda procedere tantum, quãdo defectus temporis, aut inculpata incõſideratio peccatorũ fuit in cauſſa, quo minus formaliter pœniteret, cũ tamen Lutherus, nec actuale, nec virtuale propoſitum huiuſmodi requirat, dicens ſufficere reſipiſcentiam, & nouam vitam, quod damnatum eſt a ſacro conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. & can. 5.

6 Interrogatus autem: An id, quod fertur dixiſſe quidam inſignis doctor Academiæ Cõplutenſis aſſumptus poſtea in Epiſcopũ Legionen. meritiſſimum, videatur tenendum, nempe contritionem ſuapte natura requirere formale propoſitum de non vlterius peccando, ſed per accidens, temporis, vel conſiderationis defectu, ſufficere virtualem? reſpõdi affirmatiue: modo ita eum peccatorum pæniteat, quòd ſi aduerteret ad futura proponeret de nunquam iterando ea, nec admittendo futura. Et ad hunc modum intelligenda videntur ea, quæ de ſufficientia propoſiti virtualis erudite ac magnifice nuper ſcripſit prædictus Andræas a Vega lib. 13 cap. 21. de iuſtificat. Et hinc confirmari videtur illud Silueſtri verb. Contritio q. 1 Qui mauult mori, quam peccare contritus eſt. Et illud Paludani in 4 lib ſent diſt. 17. q. 1. concl 5 Cui diſplicet, quod huiuſmodi formalem cõtritionem ſibi comparare non poteſt, cõtritus eſt, de quo mox plura.

7 Dixi: Proprij iam commiſſi, ad differentiã de pænitente de peccato alieno, & ad ſignificandum, quod non eſt opus, vt ſit de peccato futuro: licet, vt ſtatim ſubijciam, intentio, ſeu propoſitum non peccandi amplius, vtrunque debeat cõplecti. Præteritum quidem ad hoc, quod non repetat illud denuò. Futurum vero ad hoc, vt illud non admittat.

Dixi: Quatenus eſt offenſa Dei: quia ob id principaliter debet pænitere. Nam quem alio reſpectu (puta metu pœnæ, infamiæ, aut alio ſimili) principaliter pænitet, vt proditorẽ Iudam, & Antiochum pænituit, non concipit eam, de qua loquimur, pænitudinem & contritionem. c. Iudas. c. Sceleratior. de pæn. d. 3. & tradit S. Tho. in 3. par. q. 86. art. 1 & alij in 4. lib ſent. diſt. 14. & 16. & Adrian. de pænit. q 1 col. 4. Plus enim pænitere ac dolere oportet de peccato, eo quod ſit offenſa Dei, quam quod incommodet ſibi, vt aperuit Angelicus doctor in dicto 4. lib. ſent. diſt. 17. quæſt. 2. art. 3. q. 1. ad 4.

8 Addo, quod ex iis, quæ in hoc num. 7. diximus, & infra num. 33. dicemus, infertur, non eſſe veram illam opinionem, quam nuper vidimus defendi in ſelectis quibuſdam commitiis. Videlicet, ſufficere ad condonationem peccati per ſacramentum pænitentiæ attritionem, qua pænitens dolet de peccato, etiam ſi ſciat, eam non eſſe contritionẽ, nec doleat propter Deum, vel quia eum offendit: ſed propter infamiam vel alia mala temporalia. Oportet enim in primis, vt pæniteat ob amorem Dei, vel eoquod eſt eius offenſa, ſaltem virtualiter, & quod videatur ei ſufficere illa

pænitentia:

Digitized by Google

pœnitentia: aut ſaltē ꝙ non videatur ei non ſufficere ad petendā abſolutionē, arg. c. firmiſſime. 15. q. 1. & eorū, quæ ſupra allata ſunt. Quāquam pœnitere minus principaliter de peccato ob prædictos reſpectus non obuiat contritioni, modo principaliùs id fiat, eoquod eſt Dei offenſa: ſicut & amare Deum minus principaliter ob eius in nos collata, vel conferenda beneficia non obuiat merito diligendi eum principaliter ob ſemetipſum, iuxta illud pſal. 118. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem*, id eſt, propter repoſitam mercedem, quam promiſiſti his, qui tibi placuerit. Quinimo minime malum eſt pœnitere ſolum metu pœnæ, infamiæ, vel alterius mali: modo voluntatem peccandi excludat, vt luculenter declarat concil. Trident. ſeſſ. 14. capit 4. §. illa vero. Cuius illa verba: *Si voluntatem peccandi excludat*, perinde ſignificant, ac illa: Modo non ea mente pœniteat, & eis reſpectibus, quod ſi illi non intercederent, non pœniteret, immo peccare pergeret.

Dixi: Super omnia dilecti: quoniā amor Dei, niſi maior ſit, quā quiuis alius cuiuſcunque rei (ſaltem quoad firmitatem) non ſufficit: immo eſt peccatum, ſi magis aliud, quā Deus, vel æque ac ille diligitur, vt poſt Angelicum doctorem 1. 2. q. 109. art. 3. iādudum in additione c. quando. de conſecr. diſt. 1. dicebamus. Quod intelligendum eſt de amore, quo diligitur Deus comparatiue, minus quam aliud, vel æque ac ille: non autem de amore, quo ſimpliciter diligitur Deus ſine comparatione ad aliud minus, licet amor ille vere non ſit amor ſuper omnia, vt facile colligat quis ex dicto concil. Trid. præcitato cap. 4. ſeſſ. 14. Dixi: Cum ſpe veniæ: quia ſine illa ſaltem virtuali non contingit venia, c. ſceleratior. de pœnit. diſt. 3.

9 Dixi: Cum propoſito non peccandi amplius (ſaltem mortaliter) quia ſine eo non ſufficit, vt ſentit Ambroſius in c. pęnitētia. 1. de pœn. diſt. 3. & Con. Florentinum coactum ſub Eugenio quarto exponit. Licet enim pœnitudo non ſe extendat ad peccata nondum perpetrata: non tamen fiet cōtritio, niſi eam comitetur propoſitum vitandi in poſterum omnia, & ſingula peccata mortifera, tam pręterita, & præſentia quo ad effectum non committendi ea denuo, quam futura, teſte Adriano de pœnitentia. quæſt. 1. col. 3. poſt Palud. in 4 lib. ſent. diſt. 17. quæſt. 1. col. 5. Non tamen eſt neceſſarium, vt credat pœnitens ſe amplius non peccaturum mortifere: quinimo id quandam ſuperbiam ſaperet, vt oppoſitum humilitatem, quod teſtatur Innoc. receptus in c. omnis. de pœn. & remiſſ. quia ſatis eſt, vt nolit amplius peccare, & proponat id efficere ope diuina.

10 Dixi: Cum propoſito confitendi, quia licet contritio dimittat peccata, quoad culpam: nō tamen tollit obligationē confitendi ea proprio ſacerdoti, iuxta illud ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti 20. *Quorū remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*: hoc eſt, non ſunt remiſſa quoad obligationem confitendi ea eccleſiæ, vt innuit Adrianus in quarta de confeſſione.

quæſt. 1.

q.1 & tradit S.Tho.in 4.lib.ſentent. diſtin.17.q.1.art.1.quæſtiuncula 1. in cor.quæſt.& innuit.Concil.Triden. ſeſſ.14.cap.1. Neque cum ratione pugnat, eum, qui reſtituitur in Dei gratiam per contritionem, teneri ad confitendum offenſam: cum & is, cui crimen in foro laico ea lege cõdonatur, vt vnum annum in bello militet, a die quidem condonationis in gratiam regis redit: tenetur tamen militare illum annum. Dixi: Saltem mortaliter: quia non eſt neceſſum habere propoſitum numquam peccandi venialiter, arg. cap.ſepties.de pænit.diſt.3.

11 Dixi: Et ſatisfaciendi, propter ea, quæ inferius c.3.dicentur. Et adieci: Vt minimum virtuali: eo quod ſicut actus, qui eſt pænitẽtia virtualis ſufficit, ita eadẽ ratione ſufficere videtur, quod eã comitetur id, quod eſt propoſitum virtuale confitendi, ſatisfaciendi, & amplius nõ peccandi. quod Ioã Maior.in 4 lib.ſenten. diſt.14.q.1.affirmat. Et licet Caietanus lib.1 Opuſculor. Opuſc. 4. q.1. ſentiat, tale propoſitum debere eſſe expreſſum: in ſumma tamen verb. confeſſionis conditio 12 & verbo confeſſionis iteratio. idem ſentit. & merito, cum nihil referat, quid ex æquipollentibus fiat, l.ſi.ff.mand.& cap.licet ex quadam.de teſtab.& tacitum, & expreſſum, ſiue virtuale, & formale exæquantur, l.cum quid.ff. de reb.cred. quod tamen intelligo procedere, quando defectus temporis, vel quædam inculpabilis inconſideratio pænitentis fuit in cauſa, quominus haberet formale propoſitum.

12 Neque obſtat, quod quidã dicitur tenuiſſe mordicus contrariũ: ſcilicet ſemper requiri propoſitũ formale mutandæ vitæ, & non peccãdi decetero. Tum per rationes hic a nobis inſinuatas, quæ ſi ſatis explicentur probãt, ſufficere propoſitum virtuale, quãdo (vt limitauimus) defectus tẽporis, vel inculpabilis conſideratio pænitentis eſt cauſa non habendi formale. Tum, quod etiam contritio virtualis ſufficit, quod eſt plus, vt ſupra nume.5.diximus. Tum quod Conc.Trid. ſeſſ.14. cap.4. requirit quidem propoſitum non peccandi decetero in genere, & non in ſpecie formale: & ita ſatisfit ei per virtuale, quod eſt vna ſpecies propoſiti generaliter concepti, vt nuper ſcripſimus in gloſ. ſum. nu. 6. & cap. ecce.num.1.de pænit.diſtinct.1.

13 Tum, quod etiam ad horas canonicas recte pronunciandas requiritur propoſitum intendendi, & attendendi: at ſufficit virtuale, vt probauimus in Enchirid de orat.& horis can.cap 13.num.17. Tum quod ad conficienda ſacramenta, præſertim Euchariſtię, maximum propoſitum, & maxima intentio, & attentio conficiendi ea requiruntur: at ſufficiũt propoſitum, intentio & attentio virtualia. Ita quod licet qui confirmat vngit, abſoluit, & conſecrat nullum propoſitum actuale, ſiue formale, neque vllam intentionem, neque attentionem actualem: ſiue formalem habeat quando id facit, conficit verum ſacramentum, modo ea virtualiter habeat, ſecundũ omnes. Tum denique quod, vt opera ſint bona, debent in aliquem bonum finem referri: attamen ſufficit, vt virtualiter referantur. Quin, & vt ſint

meritoria,

meritoria, oportet ea referri in Deum: at ſufficit relatio virtualis, etiam illa, quæ fit tacite per gratiam habitualem, vt poſt ſanctum Thom.2.lib ſentent. diſt.4. quæſt 1. art.4 & 5. & alios alibi, diximus in c.charitas.2.de pænit.diſt.2.nu.22.

COROLLARIA.

14 Ex hac definitione ſic explicata multa inferuntur. Primo, quod communis modus loquendi probatus a Conc.Floren & Trid ſeſſ.14 c.4.per quem contritio definitur eſſe animi dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo, intelligendus eſt cauſatiue, hoc eſt, quod eſt cauſa doloris,& deteſtationis: cum per ſupradicta hoc eod.c.num.2.conſtet, non eſſe dolorem eſſentialiter: ſed cauſam, ex qua,& aliis ad id neceſſariis naſcitur dolor, ſi aliunde non impediatur, ſecundum Scotum in 4. lib.ſenten.diſt.14.& 16.

15 Secundo infertur, quod plurimum decipiuntur quidam putãtes, quemlibet dolorem, & quamlibet pectoris tunſionẽ,& quamlibet prolationem Miſerere mei, eſſe contritionem,& ſufficere ad lethaliũ peccatorum condonationem impetrandam: cum ad id ſit neceſſaria talis pænitentia, qualem ſuperius depinximus, nobili ac generoſo animo digna. Neque obſtat, quod quilibet peccator, quamlibet magnus, præſumitur mori contritus, ſiqua contritionis ſigna oſtenderit, c.a nobis, de ſent.excõ.puta ſi petierit confeſſionẽ: ſi iurauerit parere mandatis Eccleſiæ: ſi cum loqui nõ poſſit, ſubleuat oculos, aut palmas in cælum, aut tũdit pectus, vt exprimit Oſtien. communiter receptus in dicto cap. a nobis. Non, inquam, hoc obſtat: quoniam id ſolum procedit quo ad effectum, vt eccleſia præſumat, eum habere pænitentiam, prædictis qualitatibus ornatam ad effectum non denegandi ei eccleſiaſticam ſepulturam: non autem ad effectum aſtruendi, quod per id impetret a Deo veniam peccatorum mortiferorum: niſi veram concipiat pænitentiam, quam concepiſſe præſumitur.

Tertio infertur, quod merito B. Augu. dubitabat in c.ſi quis autem. & c.fi.de pænit.diſt.7.de ſalute illorum, quos non ante, ſed poſt ægritudinem pænitebat peccaſſe. Nam, vt eius dictum ibi declarantes diximus, æger preſſus ægritudine, metu mortis, & aliis curis, vix erigit animum ad deſcriptam contritionem concipiendam.& ita ibi Auguſt.dubitabat de vera ſalute: non autem de præſumpta ad concedendam abſolutionem,& eccleſiaſticam ſepulturam. quod omnes debemus animaduertere, & concionatores frequenter prædicare.

16 Quarto infertur, quod vt pænitudo peccati perueniat ad gradum contritioni neceſſarium, oportet, pænitentem plus odiſſe peccatum, quam quoduis aliud malum pœnæ, odio dignum, ſimul & velle vitare idem plus, quam quodlibet aliud malum vitatu dignum, vt ſentit ſanctus Thom. quolib. 1.art.9. & omnes in 4.lib.ſententiar. diſtinct. 17.quæſt.2.artic.4.quæſtiuncula 1.ad 4.& in diſt.14.& 17.& recte declarauit Tho.a Vio. Tomo 1.Opuſculor.

Digitized by Google

Opuſcul.4.q.1.& Opuſcul.17.quæſt. vnica.

17 Quinto infertur, non eſſe contritum eum,qui actu,aut virtute nõ eſt eo animo, vt malit generatim pati quamlibet pęnã, quam mortifere peccare,aut peccaſſe, quicquid Innoc.in cap.omnis.de pænit. & remiſſ. ſenſerit. Quoniam,vt ſanctus Tho.dicto quolib.1.ar.9.ſenſit, omnis,qui eſt contritus,habet charitatem: & omnis, qui charitatem habet, Deum plus quam ſe amat: & omnis, qui Deum ita amat, mauult perdere ſe,& ſua,quã Deum:& cum per peccatum mortiferum perdatur ſibi Deus, conſequens eſt, vt malit (ſaltem generatim) omnia mala pati,quam ſic peccare.Dixi autem,generatim: quia nemo, vt idem ſanctus Thom. in dicto Opuſc.1. art.9. ait, & ante illum cenſuit Innoc. in præcitato c.omnis. de pænit. & remiſſ. tenetur ad conferendum ſpeciatim,reputando ſecum, quod malit illud,& illud mortis genus & pęnarum pati, quàm peccare, peccaſſeue. Immo id eſſet imprudentiæ; ſicut & imprudens foret confeſſarius,qui interrogat pænitentẽ,malletne potius filios ſuos, vel ſe mortem obiiſſe,quam peccaſſe:aut ſitne paratus potius mori, perdereue filios,quam mortiferũ peccatum admittere? Quoniam nimia eſt huiuſmodi tentatio,&,vt perire ait idem Angelicus doctor d.ar.9.ſicut delectabilia plus mouent animũ ad delectandum, ſi ſpeciatim recogitentur,quam ſi generatim: ita terribilia multo plus terrent, ſi ſpeciatim cogitentur, quam ſi generatim. & ſic ſemper poteſt,vt qui generaliter malit omnia mala pati, quam mortifere peccata,nolit hoc, aut illud malum ſpeciatim conſideratum, quocirca ſatis eſt confeſſario, vt videatur ei pænitens ſufficientem peccatorum pænitudinem habere.

18 Si vero intellexerit,eum minime eam habere,laboret quantũ poterit addere ei animum ad eam habendam, & ad malẽdum perdere in genere alia omnia ſua bona, quam Deum, qui eſt ſummum bonũ eius, & omniũ,ſine quo nihil eſt bonum. Quod ſi forte non poſſit eius animum ad tam excellſum cõtritionis gradum attollere, contendat eum eleuare ſaltem ad hoc, quod vere ipſum pæniteat,quod talem nõ habeat,per ea quæ breuiter infra c.10. nu.4.tanguntur,& hoc ſufficit,vt ſit contritus, vel ſaltem ita attritus,vt poſſit abſolui, iuxta Paludanum in lib.4.ſententia.diſt.17. quæſt.1.art.5. Quæ concluſio non parum conſolationis ſecum adfert, & eſt communis apud ſanctum Thom. & S. Bonauen.& omnes Theologos.Diximus: Saltem ita attritus, vt poſſit abſolui, quò tollamus ſcrupulum, quem vir quidam valde doctus, & pius ſanctiſſimæ Societatis Ieſu nobis contra hoc inſinuat. Eo quod pęnitere,ac dolere quod aliquid nõ habeam,non eſt illud habere: ſicut nec dolere eo quod non communicauerim, eſt communicare, neque perinde valet, vt probamus in c.vt quid paras.de conſecrat.diſt.2.poſt Ioan. Turrecrem. contra glo. ibid. Neq; animo diſcruciari eo quod nõ ſim confeſſus,eſt confiteri:ſicut nec velle arborem conſcendere, eſt ipſam conſcendere,vt ait gloſſ.in l.in

vendea

Digitized by Google

vendentis. C. de contrahen. empt. Dicimus itaque re vera pænitere quem, eo quod non habeat contritionem, non eſſe illam habere (ſaltem formaliter) neq; pænitere me, quod non valeo pænitere, quantum mihi expedit ad contritionem habendã, ſufficit ad ipſam habendam: niſi alias iam ipſam habeam: ſufficere tamen ad credẽdum, me habere iuſtam attritionem, quo poſſim a cõfeſſario abſolui, & a Deo veniam obtinere, media ſacramentali abſolutione. Quin & dici poſſet, eſto talis dolor non ſit contritio formalis: deſiderium tamẽ habendi eam, adiuncto iuſto dolore, quo dolet ſe non poſſe peruenire ad cõtritionis perfectionẽ (ſaltem virtualiter) eſſe ipſam contritionem in voluntate partis intellectiuæ ſita, fomento Dei auxilij bona deſideria fouentis, etiam ſi pars ſenſitiua recalcitraret. Vtilis, & deſiderata breuitas, quam liber expoſtulat, negat locum aliis replicationibus, & triplicationibus, potius ſubtilibus, quam fructuoſis. quod etenim hucuſque dictum eſt, nobis videtur ſufficere ad ſcopum, quem propoſuimus.

19 Porro bonum ſignum eſt, quod pænitens ſua ſpõte affirmet, ſe malle mortuum eſſe, aut quid aliud ſimile pati, quam peccaſſe, iuxta ſententiam doctiſſimi Cardin. Ioan. a Turrecrem. in Sum. de pænit. diſt. 3. qui ſecutus S. Bonauenturam tenet, peccatorem, qui ſecũ ſtatuit, potius peccare mortaliter, quam mori, non eſſe abſoluendũ: illi vero, qui nihil circa hoc ſecum deliberauit, etiam ſi dubitet, quid faceret, dum ſe in tali articulo conſtitutum adſpiceret, non eſſe denegandam abſolutionem: dummodo habeat propoſitum non peccandi, & nollet offendere Deum, etiam ſi talis illi occurrat occaſio. Quocirca valde deplorandi ſunt, qui ad confeſſionem, & communionem accedunt cum propoſito vindicãdi ſe auctoritate ſua propria de illis, qui eos alapis, aut plagis cæderent, aut fuſtibus percuterent, vel proditores, latrones, meretrices, Iudęos, Sarracenos, Hæreticos, vel aliis huiuſmodi nominibus compellarẽt, aliaue ſimili iniuria afficerent. Eodem item modo deplorandi ſunt illi, qui ad prædicta ſacramenta accedunt antequam exuant ſuam deprauatam voluntatem vtendi hac, vel illa illicita voluptate, ſi ea, vel illa occaſio eam percipiendi cum aliqua muliere, vel viro eis occurreret. Illi etiã, qui antequã ab animo depellant propoſitũ perpetrandi quidquid rex, pater, dominus, amicus, aut ſocius ipſis præciperet, aut rogaret, etiã ſi letale crimen illud eſſet, præfata ſacramenta ſumunt. Horũ profecto miſereri debemus, ipſoſq; cũ lacrymis compaſſionis rogare, vt attendant, ſe in quodam diabolico ſtatu, quæ dãnatio æterna eſt deliteſcere, qui tali confeſſione, & cõmunione magis ac magis excreſcit, arg. c. ſi propterea. & c. ſi cui de pænit. diſt. 1.

20 Sexto infertur, dolorem ſenſus, ſingultus, planctus, lacrymas, & id genus alia non eſſe ad contritionem neceſſaria: quoniam ſufficit dolor voluntatis rationalis ex pænitudine manans: tum per ſupra dicta: tum quia, vt ſanct. Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 17. q. 2. art. 1. quæſt. 1.

Digitized by Google

& artic.2.q.1.& 2.ait,hic dolor non eſt in manu noſtra, licet vtile ſit illum habere, & deſiderare, flereque largius eo, quod peccauerit, quam quod alia damna ei acciderint, ſecundum omnium mentem. Cui conſequens eſt illud Paludani in dicto 4 lib.ſentent diſt.17.q.1.ar.5. approbatum a recentioribus, ſcilicet pænitenté debere hoc deſiderare, non eſſe intelligendum de debito obligationis:ſed decétiæ tantum & vtilitatis. Parique ratione non inconueniens fuerit, vt pænitens maiore dolore ſenſus afficiatur ob mortem patris,aut alterius cognati, vel plagam propriam, quam ob peccatum admiſſum: quod paſſim contingit. Immo neq; oportet, vt is dolor voluntatis rationalis ſit intentior alio quouis dolore rationalis voluntatis ob alia multa concepto, per dicta ſupra hoc c.nu.4. Sufficit enim, vt pluris faciat malum peccati,& ob id perdere, vel perdidiſſe Deum, quam quoduis aliud malum generatim ad finem euitandi illud, dolendique non euitaſſe,iuxta Maior. in 4 lib.ſenten.diſt.14.q.2. Quinimmo ſatis eſt,vt velit,coneturque ita dolere, & non poſſit; doleatque ex animo ſe non poſſe id facere per dicta ſupra num 18.& nu.19.& ſubinde quamuis intenſius perſentiat, & defleat mortem patris,quam peccatum admiſſum: ſatisfacit tamen, ſi modo malit Deum non offendere, vel offendiſſe, quam patrem ſuum viuere.

21 Septimo infertur, quod dolor ſenſilis ex pænitétia naſcens, & alia corpus affligentia,qualia ſunt ieiunare,cilicia veſtire,humi accubare, & aliæ ſimiles auſteritates non debent adeo modum excedere, vt humani corporis habitudinem corrũpant,efficiantque pœnitentem inhabilem ad faciendum ea,quæ ſecundum ſuum ſtatũ facere tenetur. Dolor enim ille nititur amore Dei, ſuper omnia dilecti, qui huiuſmodi nimietatem reiicit,cap non mediocriter.de conſecra diſt.5.& tradit S. Thom in 4 lib.ſenten.diſtin.17.q.2. ar.3 & Opuſ.1.art.9.

22 Octauo, quod licet aliqui ſentire videri poſſint; videlicet Raym. in ſumma & Ange.verbo contritio. §.3.Ludolph.1.par.vitæ Chriſti, cap. 20. de ſingulis peccatis mortalibus ſingulas pænitudines eſſe habẽdas: contrarium tamen eſt tenendũ cum Ioan.Maior.in 4 lib.ſententiar diſt. 17.q.5. & Cardi S.Sixti eruditiſſimo Tomo 1.Opuſcul. Opuſc.4.q.2.ſuper 3.part. ſanct.Thom. q.87.art.1.ſcilicet ſufficere, quod peccatorum pænitudo adeo ſit extenſa, vt ſaltem virtualiter protendatur ad vniuerſa mortifera,tam ea, quæ meminit, quàm quæ non meminit. Non enim eſt neceſſe,vt pænitens recogitans, confitenſue ſua peccata de vnoquoque peccato mortifero ſpecialem, & ſingularé eius pænitudinem concipiat: ſed ſatis eſt, vt concipiat generalem eiuſmodi pænitudiné, quæ virtute ſe extendat ad omnia mortifera: ſiue id faciat ab initio, cum incipit reuocare in memoriam peccata confitenda:ſiue inter reuocandum: ſiue quouis alio tempore,vel temporis momento;qualis eſt pœnitudo,qua pænitent Deum tam mortifere offendiſſe quouis modo cum propoſito,ſaltem virtuali,confitendi,&

Digitized by Google

di,& ſatisfaciendi quando, & vt neceſſum fuerit, & nunquam amplius ſic offendendi, eo quod eum ſuper omnia diligit;capitalemq; eiuſdem offenſam plus, quàm quiduis aliud odio dignum odit,vt ſupra hoc eodem cap.num.19 tradidimus.

23 De hoc intelligitur illud Ezech. cap.33 relatum in cap. ponderet.50. diſt. *In quacunque hora conuerſus fuerit,& ingemuerit peccator;&c.* Nam, vt alia omittam, ſi de ſingulis peccatis ſingulæ pęnitudines cōcipiendæ eſſent,contingeret caſus,in quo quis adhuc viuens priuaretur potentia conſequendi ſalutem æternam, contra expreſſa canonum ſacrorum teſtimonia in c.3. de pænit. diſt.7. & cap.ponderet.50.diſt.& contra prædictum Ezechielis locum Nam qui mille peccata letalia commiſiſſet, & ſolam quartam horæ partem victurus ægrotaret, aut ad ſuſpendiū duceretur, non poſſe viuens concipere de illis mille peccatis mille pænitudines ad id neceſſarias, quo ſaluaretur.Nolumus tamen dicere, quod ſicut eiuſmodi pænitentia generalis ſufficit ad remiſſionem omnium peccatorum obtinendam: ita etiam ſufficiat ad eximendum pænitentem ab obligatione reuocandi in memoriam,& deteſtandi tempore debito omnia genera, & ſpecies illorum, quæ peccauit,enumerando illa numero certo, vel veriſimili confeſſario.

Dixi:Genera,& ſpecies,quia non tenetur ſingul rum criminum cuiuſcunque ſpeciei in particulari reminiſci: neque etiam in indiuiduo ſingula deteſtari.id,quod etiam ſentit Medina vbi ſupra.

Nono, non eſſe neceſſariam pænitudinem ſupra definitam ad condonationem venialium conſequendam: neque conſequenter oportet, vt pænitudo vnius venialis ad aliud extendatur.tum quia ſufficit ad remiſſionem venialis quicunque dolor,ſiue actualis, ſiue virtualis:quãuis non ſit tam magnus, quam exigitur ad delenda peccata mortalia, iuxta S.Thom. receptum in 3 part. q.87.artic.1 ad 1.& in 4.lib. ſentent. diſtin.16. quæſtiuncula 2.tum quia, vnum veniale poteſt remitti ſine alio,vt idem vbi ſupra tradit. Quia illa venialia tātummodo remittuntur, ad quæ dolor ille, ſiue actualis, ſiue virtualis extenditur,iuxta eundem S.Thom. in dicta 3 part. q.87. art.4 Cæterum qui dubitat, an peccatum ſit mortale, vel veniale, debet ita illius pænitere, ac ſi eſſet mortale, vel ſaltem cum conditione,Si,& Quatenus eſſet mortale,ſecundum illud Augu.cap. ſi quis autem de pænit.diſtin.7. *Tene certum & relinque incertum.*

SVMMARIVM.

24 *Contritio delet omne peccatū, etiam ante confeſſionem.*

25 *Quæ ſemper fuit neceſſaria, ſed non ſtatim poſt peccatum.nu.26.*

27 *Contritio quando,& in quibus caſibus neceſſario habenda. & nu.28.*

29 *Contritio vt habetur ſine memoria peccati nondum remiſſi.& nu.30.*

31 *Pænitudo maior de maiori peccato bona,ſed non neceſſaria.*

32 *Contritio carens debitis circumſtantiis non eſt contritio.*

33 *Attritio duplex, & quæ non ſufficit*

ad abſoluendum confitentem. & 34. & 35.

36 *Pænitentia minor ſufficit baptizando, quam abſoluendo.*

37 *Attritio quæ cognoſcitur non eſſe contritio non ſufficit baptizando.*

38 *Attritus vt ſit contritus, & non attrito contritio.*

39 *Contritio perficitur gratia: & ad eã mouent ſex.*

40 *Contritionis effectus qui ſint.*

41 *Contritio quod non ſit pars pænitentia, & attritio ſit mala, hæreſis.*

42 *Contritio quæ ſufficit, & quæ non ad abſoluendum. & nu. 45.*

43 *Sacramentũ baptiſmi per ſe tẽdit in peccatũ, Euchariſtiæ per accidens.*

44 *Attritio quæ ſufficit ad Euchariſtiã non valenti confiteri, & quæ ad abſoluendum valenti confiteri.*

24 DEcimo infertur, verum eſſe id, quod fere omnes aſſerunt; nempe frequenter per ſolam contritionem, etiã ante confeſſionẽ, & pænitentiæ ſacramentũ actu ſuſceptum cõdonari mortifera peccata, iuxta cap. dixi. & cap. magna. de pænit. diſt. 1. & S. Tho. 3. par. q. 86. art. 2. & in 2. lib. ſenten. diſtinct. 17. art. 5. quæſtiuncula 2. a Palud. & aliis receptum & a Panor. in cap. Deus, qui. de pæniten. & remiſſ. quod & nos in gl. ſum. in cap. ecce. de pænit. diſt. 1. latius nuper tradidimus: licet Magiſter Gratianus in cap. pen. §. quibus. præfatæ diſt. cum aliquot antiquioribus dubitaſſet. de quo tamen hodie nõ licet dubitare poſt declarationem Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. quod tamen addit, huiuſmodi condonationem, & reconciliationem non eſſe adſcribendam Contritioni ſine ſacramento, id eſt, confeſſionis, voto, quod in illa includitur. Quia talis condonatio non eſt credenda fieri per ſolam pænitudinem, & dolorem inde natũ: ſed potius per gratiam, quã ita pænitenti donat Deus, quaque illa pænitudo fit contritio, iuxta gl. receptam in cap. conuertimini. de pænit. diſtin. 1. Gratia enim cauſa eſt formalis condonationis peccatorum, ſecundum S. Thom. 1. 2. q. 113. art. 8. & in 4. ſenten. diſt. 1. art. 4. quæſtiuncula 1. & tradidimus latius in c. conuertimini. nu. 5. & in d. cap. ecce. nu. 4. & 5. de pænit. diſt. 1.

25 Vndecimo infertur quod ſicut nunc in lege gratiæ contingit, ſola pænitẽtia peccata dimitti: ſic etiam ante eam in lege naturæ ſcripta, vera pænitentia remittebãtur. id, quod euidentiore ratione dicendum eſt. certum etenim eſt, quod tunc nondum erat ſacramentum pænitentiæ inſtitutum, nec ſacramentalis confeſſio. Certum item, quod etiam tũc erant remiſſio peccatorum, etiam mortalium: & ita niſi per pænitentiam virtutis actum, & contritionem illa cõtigiſſet, nullatenus aliàs contingere poterat. Facit, quod licet, vt prædictum eſt, ſine ſacramento pænitentiæ, actu ſuſcepto, contingat aliquando remiſſio peccatoris: numquam tamen contingit ſine pænitentia. Hæc enim pænitentia ſemper fuit, eſt, & erit iure naturæ ad ſalutem neceſſaria, ſicuti late in glo. Summæ de pænit. diſt. 1. & diſt. 5. probauimus: nullaque neceſſitas excuſat ab ea. Etenim, qui poſt letale crimen admiſſum ante mortem non eſt vere contrarius, licet non detur ei ſpacium ad recolendum, & deteſtãdum peccata ſua, ob id

Digitized by Google

ob id potiſſimum, quod in ipſa peccati perpetratione moritur, vel ſubitanea morte corripitur, abſque dubio damnabitur: licet ille, qui confiteri ea non potuit, ſi contritionem habuit, excuſetur ab obligatione confitendi, vt poſt, & ante alios exprimit S. Antoninus in 3. par. tit. 13. cap. 18. §. 2. Dixi pęnitentia vera: non autem pænitentia qualificata, modo ſupra dicto: nam hæc eſt vna ex tribus ſacramenti pænitentiæ partibus, & includit in ſe propoſitum confitendi, vt inquit ſanctus Thom. in 4. lib. ſenten. diſt. 17. quæſt. 1. art. 1. quęſtiuncula 1. quod numquam fuit neceſſarium ante legem gratiæ, nec lege naturali præcipitur plus, quam ipſa confeſſio, ſicut poſtea dicemus in cap. ſeq. nume. 2. neque pluſquam ſacramentũ pænitentię, quod eſt legis nouæ tantum, ſecundum omnes.

26 Duodecimo infertur, quæſtionis non mediocris eſſe: An poſſit inueniri pænitudo, cui tota hæc noſtra definitio conueniat, per quam peccata mortalia non condonentur? Scotus enim in 4. lib. ſenten. diſtin. 14. quæſt. 2. art. 2. & Card. S. Sixti & Caietanus Tomo 1. Opuſculor. Opuſc. 5. q. 2. & q. 4 aiunt poſſe. Tum quia iuxta eos pænitudo prædicta diuiditur in eam, quæ appellatur formata, hoc eſt, quam gratia Dei iuſtificans, & condonans peccata format, & ornat: & in eam, quæ informis dicitur, hoc eſt, quam prædicta gratia non ornat. Tum quia peccator non poteſt ſibi ſuo ſolo libero arbitrio, ſine gratia gratum faciente quærere veniam, iuxta tria poſtrema capp. de conſecr. diſt. 4: & Conc. Trid. cap. 1. & can. 2. & gloſſ. in cap. magna. & cap. conuertimini. de pænit. diſt. 1. & ſecundum prædictos poteſt præfatam pænitudinem concipere viribus ſuis naturalibus, quibus Deũ ſuper omnia diligere poſſumus, iuxta Scotum in 2. lib. ſent. diſt. 28. & in 3. diſt. 37. quæſtio. 1. Tum quia eiuſmodi pænitudo non eſt vltima, & immediata diſpoſitio ad gratiam. Quoniam alioquin ſcire poſſet quis, ſe eſſe in ſtatu gratiæ ſine vlla reuelatione; quippe qui ſcire poſſet, ſe habere eiuſmodi pænitudinem: quod eſt contra expreſſa Sacræ Scripturæ, & iuris teſtimonia; videlicet Eccle. 3. & c. fin. de purga. can. & Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 9. contra inanem hæreticorum fiduciam. & can. 12.

Contrarium tamen nobis videtur verius, quod etiam contendit eruditiſſimus Catharinus lib. 5. adnotationum in Caietan. adnotat. de ſacramento pænitentiæ: quia eiuſmodi pænitudo non poteſt haberi ſine amore Dei ſuper omnia, qui ſolis viribus naturalibus ſine gratia haberi nequit poſt Adami peccatum, vt docet ſanctus Thom. declaratus ibidem a Caietano 1. 2. quæſtione 109. articulo tertio. tum quia licet Scotus vbi ſupra & Gabriel, qui eum ſequitur, in dicto 3. libro ſenten. diſt. 17. quęſt. 1. teneat, poſſe nos poſt Adæ peccatũ noſtris propriis viribus diligere Deum ſuper omnia: addunt tamen, neminem ad eum gradum peruenire, qui gratiam Dei nõ aſſequatur. Quinimmo ſubiiciunt, non ſolum prędictam actualem pænitudinem, ſed etiá virtualem, quæ ex amore Dei ſuper

Digitized by Google

omnia reſultat,ſufficere,eſſeque vltimam, & immediatam diſpoſitionem ad gratiam Dei gratum faciẽtem quærendã; ita vt nemo ad eam perueniat, quem miſericordiſſimus Deus ſua gratia non donet.

Neque obſtat fundamentum alterius opinionis;videlicet quod hãc opinionem ſequitur,poſſe nos ſcire Deo eſſe gratos ſine reuelatione ſpeciali: quia negamus, nos poſſe ſcire, quod pænitudinem omnibus prædictis qualitatibus ornatam habeamus:tametſi frequenter iuſte id credere poſſimus.

27 Decimotertio infertur quod licet ſic toto tempore, quo quis ſe agnoſcit letali peccato mortuum de bono conſilio debeat curare,vt a tam graui morbo reſurgat, periculumque mortis ſubitæ ac æternæ effugiat,iuxta illud Eccl.5.*Ne tardes conuerti ad dominum,& ne differas de die in diem*.& iuxta ſanctum Tho. & communem in 4. lib.ſenten. diſtin. 17.& Caiet. Quolib.7.non tamen ad id tenetur præcepto,ad nouum peccatum mortiferum obligante: niſi ea temporis parte, qua memoriæ occurrit quoad vſum,i l eſt,cupiendum, vel renuendum: comittendum, vel omittendum, ſecundum communem opinionem.Immo neque tunc ob ea, quæ id affirmauit Adrianus in 4.de Confeſſ.quæſt.3.& Card. ſancti Sixti Quolib.7.& ob ea, quæ nos addimus in 3.part. glo. Summæ de pænit.diſt.5.nume.10. & ſeqq. quidquid Catharinus vbi ſupra dicat de Caietano, qui ſecum pugnat in eo, quod facile potuit eũ excuſare, ſi voluiſſet.Et hoc eſt tenendum. quoniam ſicut alia præcepta affirmatiua de baptiſmo ſuſcipiendo,& confeſſione facienda non obligant ſub pœna noui peccati,niſi pro tempore neceſſitatis:ita per cõſequutionem præceptum affirmatiuum de ſe conuertendo non obligat ſub pœna noui peccati letalis: niſi in articulo neceſſitatis: in illo vero ſic. Quamobrẽ ad prædictam pænitudinem concipiendam tenebimur imminente articulo mortis naturalis,vel violentæ, vel adminiſtrandi,ſuſcipiendiui aliquod ſacramentum, ſecundum omnes. Immo etiã inſtante populi neceſſitate aliqua grãdi,cui abſque orationis feruore prouideri non poſſet, ſecundũ Adrianum vbi ſupra.

28 Decimoquarto infertur, quod licet ſalutare ac frugiferum conſilium ſit, vt toties concipiamus pænitudinem omniũ peccatorũ mortalium,tam iam aliàs contritorum, quam aliorum,quoties ea nobis memoriæ occurrerint: non tamen eſt præceptum,quod nos obliget ad eã habendam bis ſpeciatim de eodem. quia Deus non iudicat bis in idipſum.Naum 1.& cap.at ſi clerici.§.de adulteriis vero.de iudic. tametſi teneamur, ne vmquam illud nobis placeat actu, vel virtute. Quoniam licet illa noua (vt ita dicam) complacentia non ſuſcitet illam priorem culpam,quæ iam extincta fuit: producit tamen nouam ei ſimilem, arg.cap.notum.2.q.1. & cap.1.de offic.deleg. cap.ſicut tribus. de pænit. diſt.1.& cap.ſed penſandum.6. diſt. Vnde licet illud aliquorum conſilium,vt peccata prętérita,etiam bene confeſſa, frequenter ad memoriam reuocemus, quo meliùs illa

iterum

Digitized by Google

iterum atque iterum deteſtemur, & veluti quendam myrrhæ manipulum, id eſt, ſanctæ triſtitiæ de illis faciamus, vehementer probem quo ad peccata, quę ſuapte natura triſtitiam, metum, aut terrorē incutiunt: non tamen crediderim, eos intellexiſſe de illis, quorum refricata memoria ad illicitam delectationem inſtigat. Cuiuſmodi ſunt peccata carnis, magni cuiuſdam honoris, & lucri temporalis: quinimmo cōſultiùs exiſtimarem, eorum numquam amplius in particulari meminiſſe: niſi quando opus eſt ſemel illa confiteri cum debita contritione, vt recte inſinuat Frater Ludouicus a Granata Dominicanus, vir vita, & doctrina concionator omnibus numeris abſolutus, in eo libro admodum ſancto & celebri, quem de oratione compoſuit: vel quando appetitus carnis ſunt probe mortificati per vehementem aliquam contemplationem, aut orationem, ſiue per eximiam quandam abſtinentiam, ſiue per morbos, aut dolores. Quoniam omne delectabile in particulari conſideratum ad ſui deſiderium allicit, iuxta Ariſt. 3. Ethic. & ſanctū Thom. quolib. 1. q. 5. art 9. & dicemus infra cap. 9. & hoc in ſpecie ſenſit idem S. Thom. in Opuſcul. 6.

29 Decimoquinto infertur, magnę prudentiæ ſanctique cōſilij eſſe curare, vt poſt peccatum admiſſum, quàm citiſſime nos eius pęniteat: cū per id, etiam ante confeſſionem in Dei gratiam redeamus. adeo quidē vt fieri poſſit, vt qui centies mortaliter peccauit per totum anni ab vltima confeſſione ſpacium, nō manſerit quatuor horis ſine Dei gratia: eo quod ſtatim ac peccauit, ſingulorum peccatorum legitime pænituerit. Quocirca multi ſimplices ſunt merito inſtituendi, exiſtimantes eos, qui mortaliter deliquerunt, ſemper eſſe in crimine quouſque confiteantur. Nam, vt ſupra declarauimus, ad hoc, vt a peccatis reſiliant, ſatis eſt eis habere excellentem illū dolorem, ſupra definitum: quamuis remaneant obligati adhuc ad confeſſionem ceterum, cum huiuſmodi homines raro, vt pote rudiores, doleant, vt dolere conuenit, niſi quando confeſſarium adeunt, vti nos in repetit. §. in Leuitico. de pænit. diſt. 1. not. 18. num. 5. diximus, ideo conſilium optimum & ſanctiſſimum eſſet eos inducere ad frequenter confitendum. & ſaltem in tribus feſtis Paſchalibus, & in feſto Aſſumptionis Deiparæ virginis. Eo item reſpectu conducit maxime ſubitò poſt peccatum cōtritionem habere: ne videlicet bonorū operum, quæ ante confeſſionem fiunt, iacturam faciamus: quæ quidem perirēt, niſi adeſſet confeſſio. Nam opera quantumcunque moraliter bona, ſi fiunt extra charitatē in ſtatu peccati mortiferi, abſque dubio pereunt, & mortua reputantur, quātum attinet ad gratiam & gloriam promerendā, 1. ad Cor. 13. & c. nihil. de conſecrat. diſtin. 5. licet quoad alia proſint, iuxta gl. c. quod quidam, de pænit, & remiſ. in quibus tribus locis aliàs late id tradidimus, & in repet. c. quando. de conſecr. diſt. 1. cum in multis locis, tum in additione. Tradit etiam poſt alios Io. Maior in 4. lib. ſenten. diſt. 14. q. 2. vt inferius c. 17. nu. 162. explicatur.

Digitized by Google

30 Decimoſexto infertur, quod (quidquid dicat beatus Antoninus in 3.part.tit.14. cap.18. in princ.) tenendum eſt, quod peccator licet neque ſpeciatim, neque particulatim meminiſſet alicuius peccati mortalis nondum condonati: poſſet tamē de illo contritionem habere, concipiendo pænitudinem modo ſupra dicto qualiſicata. Aliter enim ſequeretur, eum, qui alicuius peccati mortalis nondum remiſſi recordari non poſſet, eſſe extra ſtatum ſalutis, contra cap.1.de pænit. diſt.7.& cap. pōderet.50.diſt.& quamuis reſponderi poſſit in tali caſu, amorem, quo diligitur Deus ſuper omnia, ſufficere, vt Gabriel inſinuauit in 3.lib.ſenten.diſt.27.q.1. replicari tamen poſſet, quod iam ſupra nu.5. dictum eſt, eiuſmodi amorem eſſe contritionem virtualem.

31 Decimoſeptimo infertur, quod licet de grauiori peccato, grauior requiratur pænitētia, ſiue pœnitudo: hoc tamen eſt intelligendū de conſilio, & honeſtate, arg. cap. tempora. 26.q.7. ſecundum ſanctum Thom. in 4.lib.ſenten.diſt.17.q.1.art.1. & 2. non autem de neceſſitate, arg. cap. talis. de pænit. diſt.3. Quoniam definitio ſupra tradita nihil tale requirit. Et quia ſecundum mentem communem doctorum, quam explicat Ioan. Maior in præcitato 4. lib.ſentent. diſt.14.q.1.& diſt.17.q.1. pœnitudo circumamicta debitis circumſtantiis, & ſupradictis, quātumcunque ſit remiſſa, & breuiſſimo tempore, etiam in inſtanti concepta, ſatis eſt ad crimina diluenda quantum ad culpam, & ad commutandum pænam æternam Inferni in temporalem Purgatorij, cōtra ſententiam Scoti in dicta diſt.14. q. 2.art.1. quæ hodie communiter non probatur.

32 Dixi: Debitis circumſtantiis: quoniam ſi ego alienum retineo, & potens reſtituere non reſtituo: vel habeo odiū mortale, quod ab animo nō expello: vel non relinquo ſodalitia, & occaſiones valde propinquas peccandi mortaliter: vel non peruenio ad concipiēdum propoſitum actuale, quo mallē potius mori, quam mortifere peccare, non habeo veram talem pænitentiā, neque proinde conſequor remiſſionem.

33 Decimooctauo infertur, quod pænitentia de peccatis imperfecta, quam neque debitæ circumſtantiæ, neque qualitates prædictæ ornant, poterit nuncupari attritio: non autem contritio. quæ, ſecūdum Caiet. Tomo 1. Opuſculor. Opuſc.4. q.1. & Opuſc.5. quæſtio.5. eſt duplex. Altera eorū, quos pænitet mortaliter peccaſſe, vellentque non peccaſſe: ſed non omnino ſtatuūt a peccatis ſuis abſtinere. Altera eorum, quos pænitet quidem peccaſſe, & ſtatuunt amplius non peccare, non concipiendo peccatum, vt rem ſupra omnia deteſtabilia deteſtandam, neque reputando ipſum vitādum ſupra omne vitabile. Quinimmo, etiam pænitudo illa, a nobis ſupra definita, quam habent illi, qui deteſtantur peccatum ſupra omne deteſtabile, ipſumque vitare proponunt ſupra omne aliud merito, vitandum, eſt attritio, vt ipſe arbitror, quoadvſque Deus propter ſuam miſericordiam, gratiam ſuam impartitus fuerit: ſed eſt alterius ſpeciei,

ſecun

Digitized by Google

ſecundum eundem, appellaturque contritio informis. At ſecundum opinionem communem, quam ſupra ſequuti ſumus, cuicunque habenti eiuſmodi pænitentiam Deus pro ſua miſericordia ſtatim elargitur gratiam: & ſubinde non inuenitur ſine gratia.

34 Prima ſpecies prædictarum attritionum non ſufficit, vt per eam ſolum remittatur peccatum, immo neque per eam,& abſolutionem ſacramentalem ſimul: quinimo peccat,qui cum ea petit,aut accipit abſolutionem. Id quod etiam eſt dicendum de illa pænitudine, quam quis concipit ob id ſolum, aut ſaltem principaliter propter detrimentum honoris, quietis, aut vtilitatis temporalis: aut propter metum infamiæ,laborum,aut pęnæ temporalis,vel æternæ: quamuis talis pænitudo non ſit peccatum, neque malum opus (veluti quidam dixerunt) immo potius eſt laudanda: niſi quando eo animo concipitur,quod peccaret, vel a peccato non ceſſaret,niſi eiuſmodi malum,vel metus intercederet. Quoniam hoc iam eſſet nouum peccatum adiungere,c.ſi propterea.& cap.ſi cui de pæn. diſt. 1. vt ſupra diximus.

Secunda item ſpecies attritionis non ſufficit, ſecundum eundem, vt propter illam remittantur peccata, etiam abſolutione ſacramentali adiuncta: licet ſufficiat ad ipſam abſolutionem licite petendam ac recipiendam abſque vlla culpa: & ad hoc, vt illa ita ſit valida,vt non teneatur reiterare confeſſionem: immo etiam ad obtinendum effectum ſacramenti, quando pænitens prædictam pęnitudinem fuerit conſequutus.

35 Ab hac opinione propter ſummam eius auctoritatem,& quia ei a nemine contradicitur, hucuſque nunquam fui auſus diſcedere: ſed nunc, ſub debita cenſura, videtur, eum, quem iure, & ex animo pænitet mortaliter peccaſſe, & ſtatuit in poſterum nunquam amplius peccare,ob id principaliter, quod peccatum eſt offenſa Dei, & credens ſine craſſa ignorantia, ſuum dolorem eſſe in id ſufficientem,confitetur ſacerdoti, recipitque ſacramentalem abſolutionem,non ſolum ſatisfacere præcepto confeſſionis, ſicut ille dicit:ſed etiam conſequi, gratiam, & miſericordiam a patre gratiarum,& miſericordiarum. Quoniam nulla Scripturæ ſacræ loca habent expreſſe,neceſſarium, eſſe concipere peccatum tanquam quid maxime omnium vitabile,& deteſtabile. Solum enim habent: *Pænitentiam agite.* Matth.3.& Luc. *Pænitemini.* Marc. 1.& Actor.3. *Facite fructus dignos pænitentia.* Luc.3. & cap. conſideret. §. fi.de pænit.diſt.5. *In quacunque hora conuerſus fuerit peccator, iniquitatum ſuarum amplius non recordabor.* Ezch. 33.& cap. ponderet.50.diſt. *Conuertimini ad me.* Iohel.2.& c.conuertimini.de pænit.diſtinct.1. *Scindite corda veſtra.* Iohel. 2. & capit. ſcindite de pænit. diſtin.1. *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* pſalm. 31. & cap.1. de pænit.diſtin.1. Nullum præterea concilium,neque ſummus Pontifex, neque quiſquam ex tot ſacris doctoribus,in Decreto citatis, eo modo interpretatus eſt,

quod

Digitized by Google

quod iamdiu conc. Florent ſub Eugenio quarto, in decreto de ſacramentis, & denuo Tridentinum in ſeſſ.14.cap.5 clarius, & explicatius dixerunt. Nempe neceſſarium eſſe dolere de peccatis cum firmo propoſito non peccandi de cetero, & cum ſpe veniæ, neque requirunt huiuſmodi reflexiones, cõparationeſque difficiles, pauciſſimis cognitas, & paucioribus vſitatas. Quinimmo beatus Auguſt. in cap. nullus. §. quod quamuis, de pænit. diſt 7. conſtituens differentiam inter conuerſum, & verſum, dicit, verſum eſſe, qui timore pœnæ compulſus abſtinet a peccato: conuerſum vero, qui ſolummodo, vel ſaltem principaliter, propter Dei amorem a peccãdo ſuperſedet, & quia ipſum pænitet offendiſſe Deum. Et accedit ad hoc, quod pauci (collatione aliorum) cõfitentes ab inſtitutione confeſſionis in noſtra tempora fecerunt, & faciunt hoc, quod ille requirit: & pauciores confeſſarij id ſuaſerunt, & ſuadent. Immo noſtro iudicio conc. Triden. præcitata ſeſſ. 14. cap. 4. ſatis aperte hoc quod dicimus, intelligit. Quocirca recreat nos audiuiſſe, fratrem Franciſcum a Victoria, virum profecto piiſſimum, clariſſimumque doctorem, qui Hiſpanias rara illa ſua Theologica eruditione (ſacramentali præſertim, & morali) prę ſuis anteceſſoribus illuſtrauit, idipſum aſſeruiſſe, quin etiam, quãtum intelligo, idem ſenſit Dominicus Sotus lib. 2. de nat. & grat. cap. 15. aſſerens illud, quod in ſequenti corollario continetur, quod hoc confirmat. Ex quibus omnibus cõſtat, quàm vtilis, & ſecura ſit homini pænitenti confeſſio.

36 Decimonono infertur, ad illam magnam differentiam, quam idem Magiſter Sotus ponit inter pænitentiam peccatorum ad ſuſcipiendum baptiſmum neceſſariam, & inter eam, quæ neceſſaria eſt ad ſacramentum pęnitentiæ: videlicet quod ad ſuſcipiendum baptiſmum ſufficit quæcunque pænitudo, & deteſtatio peccati cum ceſſatione a peccando, ita quod ſit extra propoſitum peccandi, & quod non placeat ei peccaſſe, id, quod, ait ſentire con. Trid. ſeſſ. 6. cap. 6. Quinimmo addit vbi ſupra volenti baptizari ſufficere quantulamcunque attritionem, vt baptiſmi ſacramentum illi poſſit conferri: quamuis manifeſtum ſit, illam non eſſe contritionem: ad ſacramentũ tamen pænitentiæ requiri pænitentiam de peccatis propter amorem Dei, & eoquod peccatũ eſt eius offenſa: & quod a pænitente putetur eſſe contritio, vel ſaltem non credatur non eſſe contritio, aitque ſibi videri conc. Trid. prællegata ſeſſ. 14 c. 4. & ſeſſ. 6. cap. 14. id ſenſiſſe, per quod plurimum præcedens corollarium corroboratur.

Hæc tamen doctrina, licet ſatis bona videatur, quãtum pertinet ad ſacramẽtum pænitentiæ: quantũ tamen pertinet ad ſacramentũ baptiſmi, admodũ noua mihi viſa eſt, quatenus habet qualemcunque pęnitudinem, etiamſi agnoſcatur non eſſe contritio, adiuncta ceſſatione a peccatis, ſatis eſſe ad baptiſmi ſacramẽtum ſuſcipiendum. Quoniã B. Aug. relatus in aliquot decretis expreſſe ait, hominẽ peccati mortalis reatu implicitum nunquam Dei gratiam

aſſequuturum, niſi eum veteris vitæ pæniteat. Nam in c firmiſſime. 14. quæſt. 1. ait, nullum hominem vitam æternam accepturum, qui non fuerit hic a malo per pænitentiam, fidemque conuerſus: & per ſacramentum fidei, & pænitentiæ, id eſt, per baptiſmum liberatus, & paullo inferius: *Maioribus opus eſt, inquit, de malis ſuis pænitentiam agere*: & loquitur de pænitentia ante Baptiſmum, & cap omnis, de conſecrat. diſt. 4 ibi: *Niſi eum pæniteat veteris vitæ, nouam non poterit inchoare, ab hac pænitentia, cum baptizantur, ſoli paruuli immunes ſunt*, & in cap. ſeq. ibi: *Agant homines ante baptiſmum pænitentiam*, &c. Idipſum eiſdem penè verbis affirmat Ambroſius in cap. 1. & 2. de pæn. diſt. 3. Quin & alij omnes in aliis locis aſſerere ſolẽt, his, qui poſt baptiſmum in peccatum prolapſi ſunt, neceſſariam eſſe pænitentiam. Diuinus etiam Petrus apoſtolus, Act. 2. ſic ait: *Agite pænitentiam, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum*. Vbi non videtur de quacunque pænitudine intellexiſſe: ſed de illa, quæ concipitur propter Dei amorem, & eoquod peccatum eſt eius offenſa, & quamuis almũ conc. Trid. præcitata ſeſſ. 6. cap. 6. & c. 14. dicat ſufficere aliquod odium, & deteſtationem addit tamen eſſe neceſſarium, vt talis ſit pænitentia, qualis ante baptiſmum exigitur, nõ tamen explicat qualis illa ſit: & conſequenter id reliquit antiquæ interpretationi.

Quapropter equidem ſub debita correctione ſemper conſulerem illis, qui infideles adultos aliquos baptizant, ſiue apud nos, ſiue apud Indos, vt priùs illos inducant ad pænitudinem peccatorum mortiferorum, eoquod illis offenderunt Deum, quem ſuper omnia amare, & honorare debuiſſent. Nec auderem aſſerere, eis licere baptizare illos, quamuis videant, non pænitere eos ob amorem Dei: ſed ob alias cauſas. Quin affirmo, perperã agere illos, qui, vt fama eſt, baptizãt Indos antequam videant, eos habere pænitudinem, quæ videatur contritio, eoquod petũt baptiſmum, eo reſpectu principaliter quòd pileus, vel alia ludicra illis donantur: licet aliquam pænitudinem ſuæ malæ vitæ leuem, & imbecillem conceperint ob aliquas cauſas, quæ amore Dei nequaquam nituntur. Videtur tamen nobis poſſe aliam aſſignari differentiam inter pænitentiam ad baptiſmum ſuſcipiendum neceſſariam, & illam, quæ ad ſacramentum pænitentiæ neceſſario requiritur: videlicet quòd ad baptiſmum ſufficit pænitentia, ſeu pænitudo generalis omniũ peccatorũ mortaliũ totiuſque vitæ malæ tranſactæ, adducẽdo ad ſummum aliqua in memoriam, non deſcendendo particulariter ad omnes eorum ſpecies: qua praxi videtur vſus fuiſſe diuinus Petrus in baptizando eos, quos primos in feſto Pentecoſtes, Act. 2. legimus baptizaſſe: ad recipiendum vero ſacramentalem abſolutionem vltra hoc etiam opus eſt recolere omnes ſpecies peccatorum, & de illis omnibus ſpeciatim pænitere: licet in indiuiduo non teneatur ſigillatim, ſiue particulatim de ſingulis cuiuſlibet ſpeciei pænitere, dolereque, vt ſupra nu. 22. dictum eſt.

3 Vigeſimo

Digitized by Google

38 Vigeſimo infertur, quod quãuis virtute ſacramenti attritus fiat contritus: ipſa tamen attritio non efficitur contritio, ſecundum ſanctum Tho. in 4 lib. ſent. diſt. 17. qu. 2. art. 2. licet iuxta Scotum in eodem 4. q. 2. art 1. quem ex parte ſequitur Caiet. tomo 1. Opuſcutor. Opuſc. 4. q. 1. ſuperueniẽte Dei gratia, fiat cõtritio. Poſſunt tamen conciliari, intelligẽdo S. Thom. de attritione, quæ non eſt contritio propter deffectum intrinſecum ex parte ſubiecti, & ſcopi qui eſſe debet Deus ipſe, vel amor eiuſdem, quia videlicet ille dolor non concipitur ſolum, nec principaliter propter amorem Dei, vel eoquod peccatum eſt eius offenſa, vel iniuria: ſed ſolum, vel tantum, aut principalius propter damnum, quod ipſi ex eo cõtigit, vel timet ſibi hac in vita, vel in futura euenturum: huiuſmodi enim attritio nunquam efficitur contritio, licet ad eam ducat: Scotum vero, eiuſque ſequaces, qui contrarium opinantur, de illa pænitudine, quæ eſt attritio, & non contritio, non ob defectum iſtum intrinſecum ex parte obiecti: ſed ob aliam cauſam extrinſecam, qualis eſt defectus gratiæ, vel propoſiti de abſtinendo.

Vigeſimoprimo infertur, non eſſe nimis firmum illud Ioan. Maioris in præfato 4. li. ſent. diſt. 17. q. 3. videlicet, neminem eſſe adeo imprudentem, qui tempore, quo peccata ſua confeſſario cõfitetur, non illa deteſtetur formaliter, aut virtualiter. Non eſſe, inquã, nimis firmum: quia inde ſequeretur, quemlibet confitentem habere iuſtam contritionem: quod eſt cõtra duo præcedentia corollaria, & dicta in principio huius c. Scotus autem in dicto 4. lib. ſent. diſt. 14. q. 2 artic. 2. non ita laxe loquitur circa hoc, ac quidam aiũt: immo ſecundum eum, nulla pœnitudo momentanea ſufficit ad remiſſionem peccati: quamuis iuxta communem, quam ſequuti ſumus ſupra, ſufficiat.

39 Vigeſimoſecũdo, infertur quod cauſa contritionis ex parte Dei eſt eius gratia, & miſericordia: ex parte vero noſtra ſunt ſex, quæ ſecundum Raymũdum, relatum a S. Antonino in 3. par. tit. 14. c. 18. § 5. diſponunt ad gratiam obtinendam. Memoria, ſcilicet, peccati: Pudor ex peccato proueniens: Vtilitas eius: Timor iudicij diuini: Meditari quòd per illud cæleſtem gloriã amittimus, noſtrumque creatorem offendimus: Spes veniam conſequendi, & gratiam amiſſam recuperandi, perueniendique ad felicitatem æternam. Conducit etiam maxime ad hoc conſiderare (vt in c. fratres. de pæn diſt. 5. nu. 96. diximus) quod qui mortaliter delinquit, in effectu Deũ a ſe proiicit, ſicque illum tractat, ac ſi non eſſet vltimus finis, & ſubinde ac ſi nõ eſſet ſummus Deus: reputareque ſecum, & ruminare, quidnam faceret, vt a Rege veniã impetraret, ſi eum negaſſet eſſe ſuum Regem: & quod, ſi ſemel Rex illi veniam cõcederet, quantum ſibi caueret in poſterum, ne iterum in eandem rebellionem prolaberetur, certò ſciens à Regis voluntate & nutu pẽdere vitam ſuã, ſicuti noſtra pendet a Deo?

40 Vigeſimotertio infertur, quod effectus contritionis eſt, non ſolum delere peccatum quãtum ad totam culpam

Digitized by Google

culpã, vt ex ſupra dictis nu 24. & nu. 31. conſtat, per c. dixi. & c. magna. de pænit. diſt. 1. verum etiam extenditur ad remittendam aliquam pœnæ temporalis portionem, in quam æterna commutatur, ſecundum ſanctum Thom. in 3. part. quæſt. 86. art. 4. & in 4 ſentent. diſt. 17. quæſt. 3. ar. 1. non tamen abolet, vt plurimum, totam pœnam, quod nos in extrauagante vnigenitus, de pæn. & remiſſ. in tractatu de indulgentiis ſuper §. in Leuitico. de pæn. diſt. 1. notab. 12. abunde ſatis ſuperque collegimus, vbi de culpa & pœna diſputauimus.

Dixi: Vt plurimum: quia non nunquam tanta eſt contritio, vt deleat omnem culpam & remittat omnem pœnam, iuxta gloſſ. c. menſuram, de pænit diſtinct. 1. & gloſſ. in cap. Deus, qui de pænit. & remiſſ. & gloſſ. extrauag. 1. de pænit. & remiſſ. & tradit ſanctus Tho. in 3. lib. ſent. diſtinct. 19. art. 3. quæſt. 2. & in 4. diſt. 15. quæſt. 2 art. 1. quæſt. 3. & 17. quæſt. 2. artic. 1. quæſt. 1. nunquam tamen ob id tollitur obligatio confitendi peccatum, ſecundum omnium ſententiam.

41 Vigeſimoquarto infertur, quod ſanctiſſime a ſacroſancto concil. Trident. ſeſſ. 14.. cap. 3. & 4. definitum eſt hæreſim eſſe dicere, pænitudinem, ſiue pænitentiam, non fuiſſe quouis tempore neceſſariam ad impetrandam culpæ mortalis condonationem. Dicere item contritionem non eſſe vnam ex tribus partibus, quas ſibi tanquam materiam ſubſtituit pęnitentiæ ſacramentum. Dicere item, eſſe malum examinare conſcientiam ad faciendum peccatorum memoriam cum ipſorum deteſtatione, & emendationis propoſito: quamuis ad gradum integræ contritionis non perueniat. Dicere item, non eſſe de fide, contritionem non ſolum includere in ſe ceſſationem a peccato, & vitæ nouæ propoſitum, & inchoationem, ſed veteris etiam odium continere, & propoſitum illud confitendi tempore debito cum ſpe obtinendi veniam, & miſericordiam: licet, vt ſupra nu. 11. & 12. diximus, ſufficiat propoſitum virtuale, quando defectus temporis, vel inculpata conſideratio pænitentis fuit in cauſa, vt non habeatur formale. Dicere item, contritionem iuſtam non eſſe neceſſariam nunc in lege gratiæ ad culpæ mortalis poſt baptiſmum admiſſæ deletionem.

42 Vigeſimoquinto infertur, quod cuidam erudito viſum eſt, dixiſſe nos ſupra nu. 36. attritionem cognitam, id eſt, quæ cognoſcitur nõ eſſe cõtritio, non ſufficere ad abſolutionem. Contra quod opponit multa, quæ aliàs hic ſcripſimus: cui nunc breuius reſpõdemus. Primo, nos id nõ dixiſſe ibi: licet ex eo tacite colligatur, multas eſſe attritiones, quæ non ſufficiunt ad iuſtã abſolutionẽ. Qualis eſt pænitudo præteriti ſine propoſito actuali, vel virtuali vitãdi futura, vel reſtituẽdi male parta, per c pænitẽtia, de pæn diſt. 3. & c. falſas, de pænit. diſt. 5. cum multis, quæ ibi adduximus. Fateor tamen, me ſecutum fuiſſe Sotum, quatenus ait in lib. 2. de nat. & grat quod ad ſuſcipiendum ſacramentum pænitentiæ requiritur attritio, quam putet pænitens eſſe contritionem: vel non putet non eſſe contritionem.

Secundo

Digitized by Google

Secundo, quod licet ex præfato Soti dicto videatur inferri, non ſufficere ad abſolutionem attritionem illam, quæ cognoſcitur non eſſe contritio: intelligendum tamen eſt illud neceſſario de attritione, qua putatur non eſſe contritio, nec futura talis, etiam munita calore abſolutionis ſacramentalis. Cum Sotus ſequatur opinionẽ ſancti Thomæ, communiter receptam, aientis, ſufficere ad deletionem peccati attritionem illam, quæ accedente ſacramento fit contritio.

Tertio, quod eius tria priora argumenta vrgent, quidẽ contra ſententiam Gratiani in c. cõuertimini. verſic. leproſi. & c. omnis. de pœnit. diſt. 1. & Ioan. Maioris, & corũ, quos ipſe ſequitur in 4. lib. ſenten. diſtin. 14. q. 2. quæ habet, per ſacramentum pœnitentiæ non remitti cuipiã culpam: quia remittitur per contritionem præcedentẽ. a qua quidem ſententia nos ſemper diſceſſimus ſecuti ſanctum Thomam communiter receptũ in eod. 4. lib. ſenten. diſt. 17. q. 2. arti. 1. vt eſt videre ſupra eodem cap. nu. 36. & in Summa de pæniten. diſtin. 1. nume. 4. & 5. & latius & neruoſius in cap. conuertimini. nume. 5. ead. diſtin. Vrgent, inquam, eius argumenta contra præfatam opinionem: nihil tamen faciunt cõtra Sotum, neque contra nos, qui fatemur, quam plurimos confiteri cum attritione, quæ ſola non facit eos contritos; ſed acceſſione ſacramenti fiunt contriti. quorum de numero maiorem partem plebis eſſe putauimus in dicto cap. conuertimini. nume. 5.

Quarto, quod differentia inter ſacramentum pænitentiæ, & Euchariſtiæ quoad hoc propoſitum non conſiſtit in hoc, quod illud (vt ipſe ait) ſolis infirmis, & mortuis datur: hoc autem ſolis ſanis: ſed quod illud per ſe ordinatur ad ſanandum, & per accidens ad ſanitatem cõſeruandam, & augendam: & cõtra hoc principaliter ad ſanitatem conſeruandam & augendam, & per accidens ad ſanandum. Siquidem ſacramentum pænitentiæ iuſte datur ſecundum omnes eis, qui ſola peccata venialia, vel ſola mortalia iampridem confeſſa, & remiſſa cõfitentur, qui creduntur eſſe ſani: cum neque venialia, neque mortalia iam confeſſa & condonata repugnent charitati, vt tradit S. Thomas in 4. lib. ſentent. diſt. 22. q. 1. art. 3. q. 1. ad 1. & frequẽtiſſima praxis ſelectorum presbyterorum, præſertim monachorum, habet confiteri, quoties celebrãt: quos tamẽ certum eſt non ſemper cõfiteri mortalia noua: ſed venialia, vel mortalia antiqua iam
44 confeſſa. Cuius rei ratio eſt, quia omnia ſacramenta nouæ legis cõferunt gratiam, vt poſt receptam ſententiam diſt. 1. lib. 4. ſentent. definitur a conc. Trid. ſeſſ. 7. de ſacramentis in genere. can. 6. 7. & 8. ita frequenter auget charitatem, & non ſanat: & contra ſacramentum pænitentiæ frequenter per accidens ſanat: cum ſcilicet aliquis credens probabiliter, ſe eſſe in ſtatu gratiæ, in quo tamen non eſt, ſumit illud, vt docet ſanctus Thom. communiter receptus in 3. part. quæſt. 79. ar. 3. Quinto negamus, ex prædicto Soti dicto ſequi, quod tanta diſpoſitio requiratur ad ſuſcipiendum ſacramentum

mentum pœnitentiæ, quanta requiritur ad ſacramentum Euchariſtiæ. Tum quia ad ſacramentum Euchariſtitiæ non ſolum requiritur contritio: ſed etiam confeſſio, ſecundum glo. receptam in cap. de homine. de celebrat. miſſar. approbatam a Concil. Trid. ſeſſ. 13. can. vlt. Tum quia ad Euchariſtiam oportet, putare ſe eſſe in ſtatu gratiæ: ad abſolutionem autem ſufficit putare, ſe ita eſſe attritum, quod, mediante illa, fiet contritus.

Sexto, negamus ſufficere ad abſolutionem ſacramẽtalem attritionem, ſiue pænitudinem, qua peccator ceſſat a peccato propter ſolam pœnam inferni, quatenus pœna eſt, ſi nullus actualis, vel virtualis Dei amor, vel odiũ peccati, quatenus eſt ipſius offenſa cũ comitetur, per dicta ſupra, præſertim, nu. 34. & 35.

De Confeſsione ſacramentali, ſecunda parte ſacramenti pœnitentiæ. Cap. II.

1 Confeſsio ſacramentalis quid.
2 Confeſsio non fuit inducta iure naturæ:
3 Sed diuino Ieſu Chriſti domini noſtri.
4 Confeſsio facta laico non eſt ſacramentalis.
5 Confeſsio ſacramentalis exigit multa: & 6. 7. & 8.
6 In quibus multi errant.
9 Confeſsio, quo tempore facienda, lege diuina.
9 Quo humana, & quo extra illa, & num. 10.
11 Confeſsio ſacramentalis fuit inſtituta a Chriſto,
12 de omni mortali, & eius circumſtantiis.

Secunda pars ſacramenti pænitentiæ eſt Confeſſio ſacramentalis (quam vocalem, & auricularem appellamus, eo quod voce, & in aurem ſecreto fiat) quam addentes aliquid recentiorum definitioni, præſertim Gabrielis in 4. libro ſentent diſt. 17. q. 1. in hunc modum poſſumus definire: Confeſſio ſacramentalis eſt peccatoris accuſatio, ſecreta, de ſuis peccatis, coram proprio ſacerdote; vt ab illis ſacramentaliter abſoluatur.

Dixi: Accuſatio, pro genere, quo & differentia debet conſtare omnis definitio, vt dictũ eſt ſupra prælud. 1. nu. 2. & ad differentiam accuſationum, & confeſſionũ iudicialium, vel quæ accidunt extra iudicium: quæ quidem nõ gratia ſeipſos accuſandi, ſed propter alios fines fieri ſolẽt. vt toto tit. de Confeſſis, Digeſtis, Codice, Decretalibus, & lib. 6.

Dixi: ſecreta; tum ad excludendum generalem illam, publicamque confeſſionem, quæ fit in principio, aut medio Miſſæ, vel alias ſæpiſſime; tum ad inſinuandum non eſſe neceſſarium, vt fiat publice, vel aliquo tertio audiente: quamuis etiam, aliis audientibus facta valere poſſit, vt infra eodem, num. 6. & 7. trademus.

Dixi: De ſuis peccatis, ad reiiciẽdum illam, qua quidam ſe de virtutibus, quidã vtero de peccatis alienis accuſant, cap. omnis. de pænit. & remiſſ. ibi: *Peccata.* & ibi: *Sua.*

Dixi: Coram ſacerdote, ad excludendam illam, quæ fit alij: quoniam illa non eſt ſacramentalis, d. c. omnis ibi: *Sacerdoti*, & clarius in Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 6.

F

Digitized by Google

Dixi: Proprio, id eſt, habenti iuriſdictionem in foro cōſcientiæ ſupra illum, qui ſeipſum accuſat, d.c. omnis. ibi: *Proprio*, Nam illa, quæ fit alij, quam proprio ſacerdoti, non eſt ſacramentalis: ſiquidem abſolutio facta ab illo, qui non eſt ſacerdos: vel a ſacerdote, qui nō eſt proprius, non eſt ſacramentalis, vt infra c.22.nu.11. tradémus.

Dixi: Vt ab illis abſoluatur: quoniam quæ fit propter alium finem, non eſt ſacramentalis: cum eſſentia ſacramenti pænitētiæ in abſolutione conſiſtat, vt diximus in c. ſacrificium. de conſecrat. diſt. 2.

2 Ex qua definitione infertur primo, illam cōfeſſionem domini noſtri Ieſu Chriſti, Matth. 11. *Confiteor tibi, pater cæli, & terra*, & alias multas huiuſmodi cōfeſſiones, quarum in multis pſalmis fit mentio, non fuiſſe ſacramentales: ſed potius Dei laudes.

Infertur ſecundo, hanc confeſſionem ſacramentalem non fuiſſe iure naturali inductam, cum poſt aduentum redemptoris noſtri omnia ſacramenta nouæ legis initium habuerint, iuxta ſententiam omnium in 4. lib. ſenten. diſtin. 1. & nuper expreſſit Conc. Trid. ſeſſ. 7. cano. 1. de ſacramentis in genere: & ita conſequenter poſt Chriſti domini aduentum incœpit ſacramentalis confeſſio, quæ eſt vna pars ſacramenti pœnitentiæ, vt prædictum eſt ſupra c. 1. nu. 25 & prælud. 10. nu. 4.

3 Infertur tertio, quod ſacramentalis confeſſio, vt in glo Summæ de pænit. diſt. 5. num. diximus non fuit inuenta, neque inſtituta in paradiſo terreſtri, vt quidam relati ab eadem gloſ. dixerunt: neque a Ioſue, vt alij, quos eadem gloſſ. refert, aſſeruerunt: neque a Iacobo apoſtolo, vt alij ibidem relati affirmarunt: neque ab eccleſiæ conſuetudine, vt ipſamet gloſſa a Canoniſtis, ibi & in c. omnis de pænit. & remiſſ. communiter recepta videtur innuere: ſed immediate a Chriſto domino noſtro, vt tradit Aquinas in 4. lib. ſentent. diſt. 16. & diſt. 17. etenim ex præfata definitione colligitur, hanc confeſſionem ſacramentalem eſſe partem ſubſtantialem eius, iuxta S. Tho. in 3. part. q. 64. ar. 2. & in dict. 4. lib. ſenten. diſt. 2. q. 1. ar. 2. & diſt. 5. q. 1. artic. 1. & communem opinionem in eodem 4. lib. ſenten. diſt. 17. vt latius diximus in 1. parte glo. Summę, de pænit. diſt. 5. nu. 14. Id quod etiam explicuit Concil. Trid. vbi ſupra. & in ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 3. declarans id fundari irrefragabiliter in illo Ioan. 20. *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis retenta ſunt.*

4 Infertur quarto, confeſſionē factam homini laico non eſſe ſacramentalem, ob idq; ſuo loco & tēpore repetendam eſſe, ſecundū omnes in 4. lib. ſenten. diſt 17. & cap. quem pænitet. de pænit. diſt. 1. vbi nuperrime multa de cōfeſſione ſcripſimus.

5 Infertur quinto, huiuſmodi confeſſionem ſacramentalem, & auricularem, vt legitima ſit requirere ſexdecim conditiones, quæ iis verſibus continentur.

Sit ſimplex, humilis confeſsio, pura, fidelis,

Atque frequens, nuda, & diſcreta, libens verecunda,

Integra,

Integra, ſecreta, & lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accuſans, & ſit parere parata.

Quæ quidem ſexdecim conditiones explicantur a S. Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 17. quæſt. 3. artic. 3. & a S. Antonino in 3. part. titul. 14. cap. 1. & 2. noſque etiam in cap. fratres. de pænit. diſtinct. 5. num. 2. & ſeqq. copioſius & vtilius explicauimus, dicentes, in Summa, quod, Simplex inſinuat, quod ſit ſine plica generalitatis, vel diſiunctionis verborum ſic vt confeſſarius peccatum ita intelligat, vt poſſit diſcernere, an ſit mortale, vel veniale.

6 Circa quod multi grauiter errant, qui mortaliter peccarunt nimis comedendo, nimis bibendo, loquendo, ridendo, murmurando, irridendo, iocando, & alia ſimilia faciendo: quæ cum poſſint eſſe, immo frequenter ſint venialia, confeſſarius intelliget, illa eſſe venialia. Quare oportet diligenter explicare circumſtantias, per quas facta fuerunt mortalia: puta quod fuerunt facta cum notabili Dei, vel ſanctorum, vel eccleſiæ, vel ſacramentorũ, aut religionum irreuerentia: aut cũ notabili aliquo nocumento ſalutis ſpiritualis, aut corporalis honoris, famæ, vel alterius rei, ſiue ad ſe, ſiue ad proximum pertinentis, vt ita conſtet, an grauitas culpæ peruenerit ad mortalem, nec ne: niſi ex qualitate perſonæ, vel modo confitenti confeſſarius talem conijciat paruitatem, vel grauitatem malitiæ, vt diximus ſupra prælud. 5. num. 11. per ea, quæ infra ſuper vnoquoque præcepto ab 11. capit. vſque ad 21. & ſuper vtroque vitio cap. 23. tradentur.

7 Humilis, id eſt, cum ſignis animi ſubmiſſi, modeſtique. Pura, id eſt, ſine mixtione rerum impertinentium. Fidelis, id eſt, ſine mendacio; maxime in his, quorum veritatem confeſſio neceſſariò requirit. Frequens, id eſt, quod fiat ſæpe. quæ conditio apponitur propter illum, qui ſæpe cadit, quæ quidem eſt ſecundum conſilium, præterquam in illis tantum caſibus, & temporibus, quibus ea præcipitur fieri a iure, vel ſtatuto. Nuda, quod iocis, aut aliæ re peccati grauitas non occultetur. Diſcreta, quod fiat verbis honeſtis, ſitque debitis circumſtantiis explicata. Libens, hoc eſt, voluntaria; nempe vt fiat (ſaltem principaliter) propter Deum: licet alioquin minus principaliter ex verecũdia, vel quacunque alia humana cauſa is, qui confitetur, moueatur. Verecunda, videlicet, ne ſicuti fabula, vel hiſtoria impudenter narretur: ſed cum pudore cordis, quẽ facies ipſa præſeferat. Integra, quod nullum crimen (ſaltem letale) cuius adhibita debita diligentia recordatur, taceat. Secreta, quo ſignificatur primo, quod ab eodem pænitente, non autem per alium facienda ſit. deinde, quod nullus teneatur confiteri, tertio alio audiente, immo neque licet regulariter, ſaltem de peccatis occultis.

8 Cæterum, quia ex prædicta verbo, Regulariter, intulerunt aliqui viri pij, me ſenſiſſe hoc loco, licere aliquãdo publice confiteri, quod videbatur eſſe contra hanc conditionem ſecreti omnibus probatam: & quod ipſe poſt S. Antoninum, a

Digitized by Google

part.tit.8.c.4.§.1.& poſt Caietanum, 2.2.q.73.art.3. & in c.inter verba.11. q.3.dixi,eſſe peccatum infamare ſeipſum,conſtituendum eſt,quod con fiteri publice non eſt illicitum eo quod ſpeciatim id prohibuerit dominus noſter Ieſus Chriſtus: ſed quia regulariter non licet publicare propria peccata:veruntamẽ quia nonnumquam licet publicare illa in aliquem in finem bonum, prout in dicto cap inter verba. rationibus & exemplis ſanctorum Ambroſij, & Anſelmi probauimus,ideo etiam licet aliquando facere dictam confeſſionem,audientibus aliis, vt ſcite declarauit ſanctum Conc. Trid. ſeſſ.14.cap.5 ſubdens,quod Chriſtus non præcepit, quod peccator confiteatur publice:ſed quod non vetuit, quin aliquis in vindictam ſuorum ſcelerum, & ſui humilitatem, cum ob aliorum exemplum, tum ob eccleſiæ offenſæ ædificationem delicta ſua publice confiteri poſſit.Propter quod tollitur ſcrupulus de valore, ac iuſtitia illarum confeſſionum, quæ fiunt in mari a periclitantibus,& a peſte infectis, remotis a cõfeſſario:& a vulneratis in prælijs inter medendum, audientibus chirurgis, & aliis opitulantibus. Illarum item quæ fiunt per interpretem ab ignorante idioma confeſſarij: quia non deſinunt valere, & eſſe legitimæ, eo quod alij eas audiant.

Lacrymabilis, id eſt, quæ ſecum gerat contritionem, ſupra c.1.nu.1. & ſeqq.definitam; vel ſaltem attritionem illam ſecũdam,quam ſupra c.1.nu.34.& ſeq.memorauimus. Accelerata, id eſt, vt ſimul atque peccatum commiſſum eſt, fiat. quod quidem eſt conſilium,vt dicetur infra nu. 1. Fortis, vt præ timore,aut pudore,vel verecũdia,vel ex neceſſario dicendis omittatur. Accuſans, ſeipſum: non autem carnem,mundum,aut dæmonem,vel ſaltem non æque, aut ita principaliter, ſicut ſeipſum. Parere demum parata,nempe confeſſario, ita vt pænitens habeat in animo exſequi quod confeſſarius ei præceperit: quod quidem partim eſt de conſilio, partim vero de præcepto, vt inferius, cap. ſequenti explicabitur.

9 Infertur ſexto,per ſolam legem diuinam nõ eſſe definitum tempus, quo homo confiteri teneatur: eſſe autem definitum iure canonico humano, omnes peccatores ſemel in anno obligari ad confitendum, c. omnis.de pænit. & remiſſ. Religioſus autem ſancti Benedicti & alij ſaltem de honeſtate duodecies in anno,ſemel ſcilicet ſingulis menſibus, ad cõfeſſionem adſtringuntur, cle,ne in agro.§.ſane.iuncta glo. de ſtat. monach. omnes itẽ ſanctimoniales c.10. ſeſſ.25. de regu. & monialib.Conc.Trid. Vnde,ſecundum communem opinionem,nõ tenetur peccator ſimul ac mortifere peccat, ſtatim confiteri, etiamſi fuerit ſacerdos, aut monachus, vel peccatũ ſit notorium, ſecundum Panor. in præcitato cap. omnis. de pænit. & remiſſ. nu.24. & S.Thom. communiter receptum in 4.lib.ſenten. diſt. 17,q.3.artic.1.id, quod nos etiam in cap.fratres.de pænit.diſt.5.a num.9. copioſius diſputauimus; quidquid dicat Innoc. in dicto cap.omnis. & gloſſ.in ſumma de pænit.ead.diſt.5.

in ea

in cuius tertia parte, nu.27. & ſeqq. id diximus, præterquam quando vult ſacram communionem accipere, aut ſacrum facere, & habet copiam confeſſarij, iuxta gloſſ. ſingularem in cap. de homine. de celebratio. miſſar. per argumentum à contrario ſenſu omnium calculis approbatam: & nunc denuo à ſancto Concil. Trid. ſeſſ.13. cap.7. confirmatam, contra nouam Caietani opinionem in 3. part. quæſt.80. art.4. & in c.11. epiſt.1. ad Cor. & in ſumma, verbo, communio. vt inferius, cap.21. num.49. dicemus. Quocirca qui accedit ad quemcunque ordinem ſacrum recipiendum, quoniam ſacram Euchariſtiam accipere debet, vti communi opinione receptum eſt, debet confeſſus accedere, ſecundum beatum Thom. Quolib. 1. art.11. vel etiam quando inſtat veriſimilis mortis articulus, quem definit eſſe Panor. in cap. paſtoralis. §. 1. nu.5. de offic. ord. illum, in quo homines cõmuniter moriuntur, qualem facit probabile naufragium, imminens prælium, & grauis, & acuta febris, cap. cum infirmitas. de pænit. & remiſ. tempus item pariendi, arg l 2. § ſi non propter. ff. ſi quis cautionib. vt poſt Oſtienſ. Panor. vbi ſupra concludit, ſaltem quo ad mulierem, quæ numquam peperit, vel experta eſt partus difficiles.

10 Debet item cum probabiliter credit, ſe per totum annum non habiturum opportunitatem confitendi: vel etiam quando conſcientia dictat, illum ad confeſſionem teneri, argu. cap. finalis de præſcript. quamuis hoc ſatis eſſet, illam deponere, ſi fuerit erronea, argu. cap. inquiſitioni. de ſenten. excom. vel quando vouiſſet, pluries confiteri, arg. cap. magnæ. de voto. vel etiam, ſecundum aliquos, quando ſtatim poſt confeſſionem, & communionem in Paſchate recordaretur, ſe fuiſſe oblitum alicuius culpæ mortiferæ in confeſſione. quod tamen nullus text. nec ratio concludit neceſſario faciendum: & ita non eſt aſſerendum, argu. cap. legatur. 24. quæſt.2. niſi forte in illo, qui iam ad ſacræ Euchariſtiæ perceptionem accinctus, antequam eam ſumat, recordatur alicuius mortalis culpæ nondum confeſſæ, & ne aliis ſit ſcandalo, aut impedimẽto, aut quia eius confeſſarius non eſt præſens, communicat, proponẽs eam ſtatim à communione confiteri, nolens in ſequentem annum cõfeſſionem illius peccati differre. quod licet ſecundum rigorem iuris antiqui non poſſit probari eſſe neceſſarium, ſi propoſitum illud non peruenit ad votum. ſiquidem cum eo non peruenerit, non habuit vim obligandi, ſecundum Archid. in cap.1. 17. quæſt.1. & ea, quæ tradimus in cap. fratres. num.19. de pænit. diſtinct.5. videtur tamen probari de iure nouo Concil. Trid. ſeſſ.13. cap.7. quatenus præcipit, vt qui neceſſitate vrgente abſque præuia confeſſione celebrauerit, quàm citiſſime poſtea confiteatur. & videtur, quod ſi concilium interrogatum fuiſſet de laicis, qui licite interdum communicant abſque præuia confeſſione, veluti in prædicto caſu, vel aliis huiuſmodi, in quibus deeſt copia confeſſarij, idem, & de illis definiſſet. & ita videtur definiſſe, iuxta gloſſ.

Digitized by Google

ſingul.in l.tale pactum.§.fi.ff.de pactis. An autem propter obliuionis periculum quis ante tempus ſtatutum confiteri teneatur: dicemus infra,cap.21.nu.53.

11 Sexto dicimus, quod poſt primam huius libri editionẽ ſanctum Conc.Trid.ſeſſ.14.cap.5.& can.6.excommunicauit eum,qui dixerit,cõfeſſionem ſacramentalem non eſſe vel inſtitutam, vel ad ſalutem neceſſariã iure diuino ei, qui poſt baptiſmum in culpam letalem inciderit:aut non fuiſſe a Chriſto domino inſtitutam,& præceptam.Eum item, qui dixerit nos nõ obligari iure diuino ad confitendum omnia,& ſingula peccata mortalia,quorum memoriam cũ debita,& diligenti præmeditatione habemus,etiam occulta,& interna,ſolo volũtaris conſenſu abſque verbis, & operibus conſummata,& circumſtantias,quę ſpeciem peccati ex vna ſpecie in alium mutãt cap.5 & can.7. Eum item,qui aſſeruerit, hanc confeſſionem omnium peccatorum, quã eccleſia ſeruat,eſſe impoſſibilem:vel illam habuiſſe originem a conſuetudine,vel ordinatione eccleſiaſtica:vel ad eã nõ teneri omnes,& ſingulos vtriuſque ſexus Chriſti fideles, & ob id ſuadendũ eſſe eis,vt non confiteantur tempore Quadrageſimæ cap.5. & can.8.& ſeſſ.13.can.9.de ſac.euch. Vel quod non eſt bonum confiteri peccata venialia eod.cap.5.& can.7. Quo fit,vt temerarium ſit aliquorũ laicorum iudicium,qui iudicãt,clericos, & religioſos toties peccaſſe mortaliter,quoties vident,eos confiteri.quod ſæpe prædicari deberet ad ſeruandum famam illorum, qui frequentant confeſſionem,etiam cũ eis non eſt neceſſaria: & ad eos in id animandum,ne tam pium, & ſalutare opus omittant; quod vidi omitti ab aliquibus, ne dicerentur, vel crederentur ab eis,qui viderent, eos tam frequenter confiteri, peccata mortalia confeſſos fuiſſe; & conſequenter tam frequenter peccaſſe mortaliter. Quãdo autem,aut in quibus caſibus cõfeſſio, quæ nulla eſt,debeat iterari,dicetur infra c. 9.nu.3.& ſeq.

De ſatisfactione,tertia parte ſacramenti pœnitentiæ.

Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Satisfactio quid.*

2 *Et eſt neceſſaria etiam poſt reſtitutionem.*

3 *Satisfactio triplex non eſt neceſſaria ob triplex genus peccati.*

4 *Satisfactio fit opere aliàs debito.*

5 *Et cur melior impoſita.*

6 *Satisfactio ſacramentalis in mortali facta quid prodeſt,*

7 *Pœna peccati temporaria, in quam æterna mutatur,an per bona opera in malo ſtatu facta tollatur.*

8 *Bona in malo ſtatu facta proſunt etiam ad præmia gratiæ.*

9 *Satisfactio vna penſat offenſam factam,altera cauet futuram.*

10 *Occaſio peccandi propinqua cauenda,non remota.*

11 *Miles & mercator non tenentur neceſſario abſtinere ab arte ſua.*

12 *Occaſio, quæ eſt propinqua peccandi vni,non ſemper eſt alteri.*

13 Pe

13 *Pœnitens non tenetur credere, ſe non peccaturum in arte ſua.*

14 *Occaſio propinqua ſtudioſe deſinita.*

15 *Occaſione, de qua credendum, quod rarò inducet ad mortale,*

16 *Matrimonio inualido coniuncti vt poſſunt licite cohabitare.*

17 *Abſoluendus quando quis, licet peccandi occaſionem non vitet.*

18 *Miles volens redire ad bellum, quod credit iniuſtum, non abſoluendus*

19 *Concubinarij qui non poſsint abſolui, & qui poſsint.*

20 *Hoſpita ſolita polui cũ hoſpite quomodo poteſt abſolui.*

21 *Abſoluendæ quæ familiares peccantes cum cognatis, & heris. & numero 22.*

23 *Abſoluendi, qui aulici non ſunt reginarũ menſis præſentes. & nu. 24.*

24 *Abſoluendus non eſt miſcens ſe cœtui laſciuo. & nu. 26.*

25 *Abſoluendus non eſt qui comedit ad mortale incitantia.*

26 *Clyſtere quis fundens non abſoluendus.*

27 *Feminam quis manuducens non abſoluendus.*

1 De ſatisfactione dicimus multa. Primo, quod ſatisfactio ſecundum Scotum in 4. lib. ſenten. diſtin. 15. q. 1. art. 1. bifariam ſumitur; largè videlicet, ſiue in genere, vt in l. 1. ff. qui ſatiſd. cog. & in l. ſi rem. §. omnis. ff. de pignor. act. & ſtrictè, ſiue in ſpecie, vt in cap. perfecta. de pænit. diſt. 1. & in cap. ſatisfactio. de pænit. diſt. 3. Et large quidem accepta comprehendit reſtitutionem; quippe quæ eſt genus ad illam, vt innuit gl. cap. peccati venia. de reg. iur. lib. 6. & diximus in rub. de reſti. ſpol. Accepta vero ſtrictè differt ab illa; quoniam reſtitutio eſt redditio rei acceptæ, vel dãni illati compenſatio, ſecundum omnes in 4. lib. ſenten. diſt. 15. & toto tit. de reſti. ſpolia. vel repoſitio rei in eum ſtatum, quẽ habuit, l. reſtituere. ff. de verb. ſigni. & cap. ſi quem. §. fi. 2. q. 3. & diximus latius in dicta rub. Neque enim eſt ſolutio ratione culpæ contra Deum cõmiſſæ, immo potius eſt a peccato ceſſatio, iuxta communem ſententiam in dicta diſt. 15. quam probat c. ſæpe. de reſti. ſpol. Satisfactio verò in ſpecie accepta, nempe pro tertia parte ſacramenti pænitentiæ definiri poteſt, vt nuperrime definiuimus in cap. ſatisfactio. de pænit. diſtin. 3. num. 2. paſſio voluntaria pœnæ pro peccato, ad placandum Deum, cum propoſito non offendendi eum amplius.

Dixi: Paſſio, pro genere, & non, vt in alia editione, Compenſatio, quia cõpenſatio propriè non eſt ſimplex ſolutio: ſed debiti, & crediti inuicẽ inter ſe cõtributio. l. 1. ff. de compenſat. qualis non videtur proprie omnis, de qua loquimur, ſatisfactio.

Dixi: Voluntaria, quia debet eſſe actus virtutis, vt probat S. Tho. communiter receptus in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 1. art. 1. & omnis actus virtutis debet eſſe voluntarius, iuxta illud pſal. 118. *Voluntaria oris mei beneplacita fac, domine.*

2 Ex qua definitione infertur id, quod catholica doctrina cõtra execrandam Lutheranorum temeritatem nos docet; videlicet, eum, qui peccauit, non ſolum teneri ad reſtituendum damnum illatum alteri, ſi quod intulit, cap. ſi res. 14. q. 6. & reg. peccatum. de regulis iuris libro 6.

Digitized by Google

verum etiam ad ſatisfaciendũ Deo pro offenſa, & iniuria ei per rebellem tranſgreſſionem eius præceptorum facta, ſiue alteri noceat, ſiue non: ſicut reſolutè diximus in cap 1. §.ponat ſe. de pænit.diſt 5. & in dicto cap.ſatisfactio.de pænit.diſt.3.& dicemus infra,c.16. nempe fore neceſſarium pænitenti propoſitum ſatisfaciendi Deo in hac vita per pænitentiam, aut indulgentiam: vel in Purgatorio per pœnam, An vero teneatur ſub pœna peccati acceptare pænitentiam a ſacerdote iniũctam, & ad habendum propoſitum ſatisfaciendi in hac vita dicemus infra in dicto c.16.nu.1.& 20. vbi contrarias opiniones referemus.

3 Secũdo dicimus, ſatisfactionem tripliciter fieri; videlicet ieiuniis, orationibus,& eleemoſynis, ſecundum omnes in 4.lib.ſenten. diſt.16. & facit c.animæ.13.q.2.ad quas,omnes aliæ ſatisfactiones reducuntur: quoniam vigiliæ, peregrinationes, & alia huiuſmodi,quę carnem affligunt,ieiunio adnumerantur: opera verò miſericordiæ corporalia eleemoſynis: ſpiritualia verò orationi, ſecundum Scotum in præcitato 4. lib.ſenten.diſt.15.q.1.

Tertio dicimus, non eſſe ſatis limitatum illud, quod multi dicunt; ſcilicet,quod ſicut tribus modis cõtingit peccare;corde videlicet, ore, & opere: ita tribus modis oportet ſatisfacere; nempe corde per contritionem,ore per confeſſionem, & opere per ſatisfactionem. quoniam hic non agimus de contritione, & confeſſione;quæ ſunt alię partes ſacramenti pænitentię:ſed ſolũ de ſatisfactione,quæ eſt tertia pars ab illis diſtincta. Et ſi reſponderis, contritionem,& confeſſionem, quatenus ſunt duo opera pœnalia, poſſe nuncupari ſpecies huius tertiæ partis, licet alioqui ſint duæ partes eiuſdem ſacramenti propter diuerſas rationes, replicabo, eſſe multa peccata,quæ non perueniunt ad os, & plurima, quæ non perueniunt ad opus:pro quibus tamẽ omnibus eſt ſatisfaciendum.

4 Quarto dicimus, quod hæc ſatisfactio fieri poteſt per bona opera aliàs debita, vt copioſe deducit Caiet.Tom.1.Opuſc.Opuſc.6.q.1.dũ tamen illa fiant non ſolum ad debitum perſoluendum; verum etiam ad ſatisfaciẽdum pro peccato. quin etiam poteſt fieri per ærumnas, tribulationes, & flagella a Deo nobis inflicta, & patienter tolerata, offerendo ea in recompenſationem noſtrarum offenſarum,iuxta S.Tho.in in 4.lib.ſenten.diſt.15.quæſt.1.art.4. quod poſtea Conc. Trid.redegit in articulum fidei,ſeſſ.14.cap.8. & 9. & cano.13.

5 Quinto dicimus, quod ſatisfactio a confeſſario iniuncta,& a pænitente accepta duplici ex cauſa eſt præſtantior illa,quam quiſque ſpõte ſua ſuſcipit. Primo, quia eſt illa magis ſatisfactoria; nam ex definitione colligitur eſſe quid ſacramẽtale, quod ceteris paribus ob ſacramenti fomentum maiorem habet effectum, iuxta ea,quæ diximus in c.1.in princ.de pænit. diſt.6.num.36.

6 Deinde quia, ſecundum omnes, ſatisfactoria eſt,licet fiat in peccato mortali, ſaltem pro tempore, quo peccator ab eo ſurrexerit:altera vero minime, iuxta S.Tho. & alios in 4.lib.

Digitized by Google

4.lib.ſent.diſt.16. q.1.art.1. licet nos in præcitato c.1.in princ.nu.46.opinionem magis communem Scoti,& Io.Maioris in dicto 4.lib.ſenten.diſtin.15.q.1. tenuerimus,dicẽtes, eam non ſolum valere quoad militãtem eccleſiam: ſed etiam quoad triumphantem cõtra diſtinctionem Cardinalis Caietani in dicto Thom.1. Opuſc.Opuſc.6.q.1.

7 Neque obſtat,quod quidam dicitur opponere, quòd ſecundum S. Tho.& quoſdam alios,nullum opus in ſtatu peccati mortalis factum eſt ſatisfactorium pro pœna peccato debita,ea ratione, quod opera noſtra bona non ſunt ſatisfactoria,niſi virtute paſſionis domini noſtri Ieſu Chriſti:& quòd illa non communicatur,niſi eius amicis,ſibique gratis.non, inquam, hoc obſtat. Tum quia etiã ipſe affirmo in c.1.in prin. nu.46.de pænit diſtin.6.id tenere S. Tho.in 4.lib.ſenten.diſtin.15.quæſt. 1.art.3.Bonauenturam, Richardum, & Durandum in eo.4.lib.ſenten.diſtin.15. & Caietanum in præcitato Tom.1.Opuſc.Opuſc.6.q.1. quorum ſentẽtiam appello communem ibi, & in eod.c.1.§.ſacerdos.nume.27.& ſeqq Tum quod non eſt pro communi opinione auctoritas aliqua, cui neceſſariò ſit ſtandum: nec ratio, quæ neceſſariò eam euincat. Tum quod omnes ſentiunt, pænitentiam a ſacerdote iniunctam, & in peccato mortali adimpleã prodeſſe pro tempore, quo peccator ad gratiam ſurrexerit. Tum quod etiam idem S.Thom. poſt Magiſtrum in 4.lib.ſenten. diſtinct.45.tenet in 2.lib. ſententiar. diſtinct. 41. quæſt.1.artic.4.q.4.ad 9.ſuffragia facta pro defunctis ab exiſtẽte in peccato mortali prodeſſe illis,qui ſunt in Purgatorio.quod etiam Auguſtinus Triumphus Anconitanus aſſeruit in ſumma de poteſtate Papæ 1. par.q.32.artic.2. quem retulimus in tractatu de Iubilæo, notab.22.nu. 3.& in cap.fi.nume 5.de pæni.diſtin. 4. Tum quod multi tenent, peccatum veniale poſſe remitti abſque mortali, quorum ſententiam validis argumentis muniuimus in præcitato §.ſacerdos.nume.25.& cap.de quottidianis.num.11.de pænit.diſt.3. Tum quod ipſemet Chriſtus, & apoſtoli eius ad preces aliquorum peccatorũ ſanarunt multos ægrotos,etiam antequam iuſtificarẽtur.

8 Tum quod rationi eorum noue reſponderi poteſt,concedendo quidem,opera noſtra non eſſe ſatisfactoria pro pœna peccato debita,niſi per virtutem,quã accipiunt ex paſſione Chriſti, vt declarat ſacrum Conc.Trid.ſeſſ.14.c.8.& 9.& can.13. & 14 & quod illa nõ cõmunicatur, niſi ſuis amicis,ſibiq; gratis quoad gratiam & gloriam æternam: nec conſequenter quoad remiſsionem æternæ pœnæ,vt ſentit idem Conc. Trid. ſeſſ.6. cap.8. negando tamen, quod nõ communicetur bene operantibus quoad pœnam temporalẽ, in quam, remiſſa culpa, cõmutatur æterna, vt ſatis ſentit idem Conc quatenus habet, eam cõmunicari quoad præparationem neceſſariam ad conſequendam gratiam iuſtificantem, quod eſt maius, quàm remiſsio pœnæ temporalis in quam iam commutata eſt per remiſsionem culpæ.Tum quod bona in ſtatu peccati mortiferi facta proſunt

Digitized by Google

ad multa, iuxta gloſſ. cap. quod quidam. de pænit. & remiſſ. & cap. quærat. §. quod autem. de pænit. diſtinct. 3. & nos quoque poſt alios vtrobique tradidimus: & in hoc Enchirid. ſupra prælud. 7. num. 3. & latius infra cap. 27. nu. 270. etiam tangentia iuſtificationem, qualis eſt præparatio ad gratiam: auxilium item ſpeciale ad illam faciendam, vt prædictum Conc. ſatis probat in dicta ſeſſ. 6. cap. 7. Tum quod maior ratio ſuadet, vt communicetur quoad pœnam temporariam, quàm quoad pœnam æternam, quæ commutata eſt in temporalem: & communicatum principali videtur communicatum acceſſorio argumen. l. cum principalis. & l. nihil. §. cum principalis. ff. de regul. iur. & cap. acceſſorium. de regul. iur. lib. 6. Tum denique, quòd communis opinio non facit ius; immo vnius ſententia meliore ratione fundata debet ei præferri l. 2. §. ſed nec. C. de veter. iur. enuclean. vnde hoc Panor. receptus colligit. Quare non dānantes communem credimus, hanc eſſe veriorem, & eam cupimus eſſe omnibus perſuaſam ad effectum implendi pænitentiam; & faciendi multa bona opera in malo ſtatu peccati. Cupimus autem alteram credi ad effectum magis abominandi peccata mortifera, vti horrenda monſtra, eo quod ſecundum illam, non ſolum auferunt gratiam, ſed etiam facultatē ſatisfaciendi pro pœna temporaria peccatis iam condonatis, & venialibus debita. quod etiam inſinuamus ſub finem præcitati §. ſacerdos.

Sexto dicimus, quod poſt primam editionem huius libri Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 8. & 9. & can. 13. excommunicauit eum, qui dixerit totam pœnam ſimul cum culpa remitti ſemper a Deo: ita vt non ſit opus amplius quam credere Chriſtū dominū pro omnibus ſatisfeciſſe. Excommunicat item affirmātem, non ſatisfacere nos Deo pro peccatis per pœnam temporalem, in quam cōmutatur æterna: nec per veniam culpæ, mediantibus meritis domini noſtri Ieſu Chriſti: nec ſufferendo mala pœnæ nobis a Deo inflicta, vel a confeſſario iniuncta, vel a nobis ſponte ſuſcepta. can. 13. Excommunicauit item aſſerentem, ſatisfactiones, quibus pænitētes per Chriſtum Ieſum peccata redimunt, non eſſe veros Dei cultus, ſed traditiones hominum, & doctrinam humanitùs adinuentam gratiſque confictā can. 14. Eſt tamen notandum, quod vt dictum Conc. in prædicto cap. 8. deſinit, noſtræ ſatisfactiones non habēt vim, neque efficaciam, niſi nitantur meritis domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eam eis tribuit.

9 Septimo dicimus, quod cum in exordio huius capitis dicitur, quod ſatisfactio hæc, quæ eſt tertia pars ſacramenti pænitentiæ habet duas partes, quarum vna eſt paſſio voluntaria pœnæ pro peccato, ſeu offenſa facta: & altera abſtinentia a facienda, & quod hæc ſecunda pars requirit, vt Beatus Auguſtinus ait in cap. ſatisfactio. de pænitentia diſtinctione tertia, vt excindantur cauſæ peccandi, quærunt nonnulli grauiſſimi & peritiſſimi confeſ-

ſarij

ſarij grauiſſimas, & quotidianas quæſtiones, quarum deciſio pendet ex duabus generalibus. Altera eſt, An ad abſoluendum pænitẽtem, ſit neceſſarium, vt ille ſtatuat, ſe nõ vſurum amplius occaſione aliqua, quæ illum ad peccandum impulit: Altera, An ſit opus, vt ſtatuat, nunquam ſe præbiturum alteri occaſionem peccandi, quam antea præbuerit.

10 Ad quarum priorem reſpondebimus in hac additione: ad poſteriorem verò in ea, quam faciemus infra ad cap. 14. num. 30. Reſpondemus itaque primo, non teneri ſtatuere nunquam ſe vſurum occaſionibus remotis. Nam alioquin, ſicut ad aliud propoſitum inquit Paullus 1. ad Corinth. 5. eſſet neceſſe migrare ab hoc mundo: ſiquidẽ quidquid fere in eo eſt poteſt eſſe occaſio peccandi, quia poteſt eſſe talis occaſio bona valetudo, & morbus, diuitiæ, & paupertas: habere, & non habere vxorem, parentes, liberos, conſanguineos amicos: pax item, & bellum, proſpera, & aduerſa: ecquid non? iuxta capit. de occidendis, ſub fin. 23. qu. 5. & ea, quæ notantur a S. Thom. 2. 2. q. 43 art. 1. Nec etiam tenetur ſtatuere, ſe perpetuò abſtenturum ab occaſionibus propinquis peccati venialis, quia cum ad ſui abſolutionem nõ ſit neceſſarium propoſitum nunquam venialiter peccandi: ita neque erit neceſſariũ propoſitum nunquam vtendi occaſionibus ſic peccandi, argumento a maiori, iuxta clement. 1. de reliq. & vener. ſanctor. & capit. cum in cunctis. de elect.

Reſpondemus ſecundo, neceſſarium eſſe abſtinere a propinquis, ſed quales dicuntur huiuſmodi? Reſpondeo, quod mallem audire alium optime reſpondentem, quàm reſpondere: quia nemo, quem viderim, id pro dignitate definit, & ſufficiẽs eius determinatio eſt difficilis.

11 Primo quidem, quia non videtur ſatisfacere illa Gregorij in cap. negotium, de pæn. diſt. 5. licet ſit omnium optima, ſcilicet quòd eſt illa, qua non poſſumus, aut non ſine magna difficultate vti ſine peccato: quoniam S. Leo in c. qualitas, & in cap. contrarium. de pæn. diſt. 5. dicit difficile eſſe militi, & negotiatori abſtinere ſe a peccato, ſuam artem exercendo, & certum eſt, quòd licet ſit bonum conſilium pænitenti militi, aut negotiatori, ne ad artem ſuã reuertatur, cap. conſideret. §. in his omnibus. de pæn. diſt. 5. non tamen eſt neceſſe, vt probauimus in præcitatis c. qualitas, & cap. cõtrarium, de pæn. diſt. 5. quod illius dicta cõtinet.

12 Deinde, quia id, quod vni eſt occaſio propinqua huiuſmodi, non eſt alteri: nam adoleſcẽti & puellæ eſt occaſio proquinqua huiuſmodi degere ſolos in eadem domo, argum. gloſſ. cap abſit. 11. q. 3. qualis tamen non eſt ſeni, & puellæ, neque vetulæ & adoleſcenti. Præterea non eſt, vt plurimum, talis occaſio cohabitatio cum matre ſua, filia, nepte aut ſorore, cap. volumus, & cap. cum omnibus. 81. diſt. quandoque tamen ſic, cap. 1. de cohabitat. clericor. & mulier. Adire item conſpectum tyranni principis Turcarum eſt occaſio propinqua huiuſmodi deficiendi a fide homini puſillanimo, & inconſtanti: non tamen forti, & conſtanti, immo

Digitized by Google

immo eſt occaſio martyrij, ca. preſbyteros. 50. diſt. Denique nulla occaſio eſt, quæ nos poſſit cogere ad peccandum: quia, vt inquit Auguſt. in §. 1. 15. q. 1. peccatum adeo eſt voluntarium, vt nullo modo peccatum ſit, ſi non ſit voluntarium, faciunt cap. tolerabilius, & capit. ita ne. 32. quæſt. 5. & tradit Aquinas 1. 2. quæſt. 71. art. 5. q. 73. art. 6. & alibi ſæpe, & nulla occaſio eſt, quæ aliquando non faciat peccare aliquem: & quod peius eſt, nullum eſt officium, in quo qui in eo verſantur, interdũ non peccent, iuxta illud cap. de occidendis 23. q. 5. *Quid eſt in hominum vſu bono, ac licito, vnde non poſſit pernicies irrogari?*

13 Reſpondemus tertio, quod, vt aliqua occaſio ſit huiuſmodi, non ſatis eſt, vt pænitens & confeſſarius credant, quod niſi pænitens ſe abſtineat ab ea, non nunquam ob eam peccaturus eſt, etiam mortifere in ſuis officiis: neque oportet id credere, vt pænitens abſoluatur, iuxta Innoc. receptum in cap. omnis de pænit. & remiſſ. quãquam teneatur proponere nũquam ſe amplius ope diuina mortaliter peccaturum: & paucorum militũ & negotiatorum confeſſarij credunt, illos in poſterum non peccaturos mortaliter in illis ſuæ vitæ artibus: attamen, vt dictum eſt, non debet eis præcipere ne ad eas redeant, cũ neque beatus Ioannes Baptiſta præceperit, Luc. 3. militibus ab eo quærentibus, quid facto opus eſſet, vt ſalui fierent, deſerere militiam, neque eccleſia pręcipit militi, aut negotiatori, ne perſeuerent in ſuis officiis: quamuis id eo inlat. iuxta cap. conſideret. §. in iis. de pæn. diſt. 5. immo numerat illa inter licita, tametſi periculoſa, cap. noli, cap. militare. 23. quæſt. 1. ca. quoniam 88. diſt. & tradit S. Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 16, q. 4. art. 2. q. 3.

14 Quarto reſpondimus, quod Occaſio propinqua huiuſmodi, a qua pænitens neceſſariò debet abſtinere, atque ſtatuere, ſe numquam ea vſurum, vt a confeſſario abſolui poſſit, eſt omnis illa, & ſola, quæ eſt peccatum mortale: aut talis occaſio peculiaris, qua credit, vel debet credere confeſſarius, vel pænitens, numquam, vel raro, ſe vſurum ea ſine peccato mortali, bene perpenſis eius circunſtantiis.

Dixi: Quod in ſe eſt peccatum mortale, vt includerem officium, & artem Necromantiæ, & fænerandi, & alias artes, & officia, quæ non poſſunt exerceri ſine peccato mortali.

Dixi: Peculiaris, ad excludendam occaſionem generalem, quam præbet officium, ars, aut exercitium, quo poſſumus vti licitè, credimus tamen nos aliquando in eo peccaturos mortaliter, hæc etenim non eſt talis occaſio: ſiquidem illum, qui dixerit, eam eſſe talem, oportet dicere, deſerenda eſſe a pęnitente omnia officia, & omnes artes, in quibus aliquando peccauit, vt poſſit abſolui: quia omnia præbent occaſionem generalem peccandi, de qua credendum eſt, quod non nunquam in peccatum mortale nos inducet, per proximum ſuperius dictum: cuius contrarium ibi probatum eſt.

Dixi: Confeſſarius, aut pænitens: quia ſatis eſt, vt alter eorum credat,

Digitized by Google

credat, aut debeat credere.

Dixi: Numquam, aut raro, vt excluderem eas, quibus frequenter vtimur ſine peccato mortali, & includerem eas, quibus rariſſimè vtimur ſine illo.

Dixi: Perpenſis circunſtantiis, vt ſignificarem, quod hæ poſſunt eſſe cauſa, vt eadem occaſio ſit talis vni pænitenti, & non alteri: quia poſſunt facere, vt confeſſarius, vel pænitens credat, quod numquam, aut raro per eam eſt peccaturus.

Huius autem definitionis probatio nititur eo, quod nemo poteſt abſolui, niſi ſtatuat (ſaltem virtualiter) numquam ſe in poſterum mortaliter peccaturum: & conſequenter euitaturum occaſionē, quæ ex ſe ſit mortifera, aut peculiaris huiuſmodi, quam probabiliter credit peccati mortalis cauſam ſibi fore, iuxta illud Eccl. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo*. de qao late diximus in cap ſi quis autem, nu. 4. & 5. de pæn. diſtinct. 7. quippe non vitare huiuſmodi occaſionem eſt peccatum mortale: at talis eſt occaſio, qua credit, ſe fere ſemper ad ſic peccandum impulſum iri.

Ex qua definitione colligitur peculiaris reſponſio ad grauiſsimas & quotidianas quæſtiones nobis propoſitas. Prima eſt, quod confeſſarius non debet regulariter abſoluere pænitentem, qui non vult relinquere occaſionem, quæ fere omnes qui ſunt ei ſimiles, facit quaſi ſemper mortaliter peccare. Quoniam confeſſarius & penitens debent credere, quòd id, quod efficit aliqua cauſa in vno ſubiecto, efficiet alia ei ſimilis in alio ſubiecto ſimili: à pari enim cauſa in pari ſubiecto par producitur effectus, ſecundum doctrinam Ariſtotelicam lib. 3. Phyſicor.

15 Dixi: Regulariter, quia bene poterit, quando tales occurrunt circunſtantiæ, quæ perſuadent, quod numquam, aut raro peccabit propter eam: quamuis non ſe abſtineat ab ea, & re multum ruminata, Spirituique ſancto commendata, videtur quod tunc poſſunt hoc credere confeſſarius, & penitens, quando quatuor concurrunt. Primum, vera pænitudo præteritorum. Secundum, verum propoſitum non peccandi, cum ſe inuenerit in ea. Tertium credulitas, quod, Deo iuuante, non peccabit, cum in ea ſe inuenerit. Quartum, quod ſubſit aliqua rationabilis cauſa non ſe ſeparandi ab ea.

16 Ad quod me mouet. Primo, quod occurrit mihi caſus, in quo duo, quorum matrimonium ob certum occultum impedimentum erat inualidum, poſt ſuſceptos liberos quatuor annis ſimul cohabitarunt in eadem domo expectantes diſpenſationem, ſeparati tantum à toro, continentes ſe a venereis, non ſecus ac frater, & ſoror. Deinde quod Papa Lucius tertius in c. cōſultationi. de frigid. & malef. definit, poſſe duos matrimonio iunctos viuere coniunctim, vt frater & ſoror: licet non valeat eorum matrimonium ob coeundi impotentiam. Cuius argumenti vim non tollet, qui reſponderit, quòd ea impotentia eos a peccato præſeruabat, tum quia poterat alter eſſe potens, tum quod

experientia

experientia conſtat, multa eaque turpiſſima eſſe peccata inter multos, qui tametſi non ſint ad copulam apti: ſunt tamen ad ſe polluendum, & ſordidæ ac fœdæ delectationi indulgẽdum: & de iis quidem loquitur prędictus Papa, ſi ſatis eius verba expendantur. Tertio, quod non expedit nimis adſtringere pænitentem: quia qui nimis emungit, elicit ſanguinem, Prouerb. cap. 30. & cap. denique. 4 diſt. Quarto, quod multum intereſt inter peccatum, & occaſionem peccandi, quippe non licet vnquam ad peccatum redire: ad occaſionem autem licet ob multas cauſas, quatuor prædictis concurrentibus. Quinto, quod non eſt opus credere, nunquam in poſterum ſe mortaliter peccaturos per dictum Innoc. approbatum, & ſuperiùs adductum, in cap. omnis, de pænit. & remiſſ.

17 Secunda reſponſio, quæ ex prædicta definitione colligitur, eſt, quod rectè faciunt confeſſarij, abſoluendo multos adoleſcentes, qui verſantur inter mulieres, emendo, vendendo, laborãdo, & conuerſando abſque cohabitatione illarum in eadem domo: licet non proponant, perpetuò abſtinere ab occaſione peccandi, quam id illis præbet, quamuis ſæpius peccent voluntate, verbis, aut tactibus impudicis, & etiam copula. Quia occaſio, quæ ex hoc præbetur ad peccandum, non eſt ex ſe peccatum mortiferum: neque huiuſmodi, vt fere ſemper faciat mortaliter peccare eos, qui ea vtuntur: & conſequenter propoſita definitio occaſionis propinquę non conuenit illi.

18 Tertia, quod non poteſt abſolui miles, qui vult redire ab bellum, quod credit eſſe iniuſtum: neq; qui vult redire ad ſuam Necromãtiam, vel Superſtitionem, aut exercitium vſurarum, aut cambiorum vſuratiorum, aut contractuum iniuſtorum, & alia ſimilia: quæ exerceri ſine peccato mortali non poſſunt, iuxta mentem S. Thom. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad 4. & 4. lib. ſenteat diſt. 16. q. 4. art 2. q. 3. in corpore q.

19 Quarta reſponſio, quod non poſſunt abſolui concubinarij publici, iuxta Angelum in verbo concubinatus, neque etiam hi, de quibus id ſcitur ab aliquibus, iuxta Siluestr. eo. verb. quia eſt occaſio, quæ in ſe eſt peccatum mortale ob ſcandalum, quod ſcientibus præbet, vnde conuenit ei prima pars propoſitæ definitionis.

Quinta, quod regulariter non poſſunt abſolui concubinarij, quantumuis occulti, vt dicemus infra c. 16. nu. 20. & ſeq. quia confeſſarius, vel pænitens debet credere, quod nunquam, aut raro, ſi ſimul viuant, omittent peccare mortaliter voluntate, verbis, vel opere. Dixi: Regulariter: quia recte poterunt abſolui concurrentibus quatuor prædictis, quæ ſufficiunt, & ſunt neceſſaria, vt confeſſarius & pænitens credãt nunquam, aut raro futurum relapſum per rationes in ſecunda reſponſione adductas.

Sexta, quod non potuit abſolui quędam concubina, nolẽs omittere occaſionem & voluntatem vitandi ſuum concubinum ægrotantem, & tenendi, aut porrigendi ei cãdelãm in agone mortis, ſi ſciebatur, eius eſſe

eſſe concubina: quia eſt occaſio, quæ in ſe eſt peccatum ob ſcandalum, quod datur, immo neque ſi neſciebatur, niſi concurrerent illa quattuor, quæ diximus debere concurrere, ſupra nu. 15. quem concurſum equidem non crederē interuenire: niſi illa conciperet propoſitum adhortandi eum, ſaltem generatim & ſincerè ad pænitentiam peccatorum præteritorum, vt eorum memoria per præſentiam renouata ſit potius theriaca, quàm aconitum. Nam tunc quia ceſſaret ratio prohibitionis, ceſſaret quoque prohibitio, c. cum ceſſante. de appel.

20 Septima, quod confeſſarius poteſt iuſtè abſoluere illam hoſpitam, quæ hoſpites excipiens, quoties quēdam certum excipit, habet rem occulte cum illo: modo ſtatuat, & polliceatur nunquam in poſterum ſe recepturam eum, etiam non data alia cautione, quia nullus eſt textus, neque ratio, quæ probet, aliam cautionem eſſe præſtandam. Immo, concurrentibus prædictis quattuor, poſſet eam abſoluere ſine huiuſmodi propoſito, & promiſſione, quādo abſque magno detrimento, & ſcandalo nō poſſet eum ab hoſpitio ſuo prohibere: modo proponeret, ac promitteret, nūquam ſe ſolam cum eo ſolo in aliquo cubiculo ſeparato verſaturam: & dicturam, ſe præteriti ex animo pænitere, & iam cōfeſſam fuiſſe, propoſuiſſeque, nūquam ſe amplius cum eo peccaturam.

21 Octaua reſponſio, quod poſſunt abſolui, ſine ſeparatione, cognatæ, ancillæ, ac famulæ, quæ rem habuerunt cum ſuis conſanguineis, dominis, vel heris, in quorum domo degunt, concurrentibus quattuor prædictis: quorum quartum, ſcilicet cauſa notabilis, eſt quod non poſſunt ſine magno incommodo, & detrimento ſeparari.

Eſt tamen quæſtio notabilis: An poſſint abſolui prædictæ iterum abſque ſeparatione, ſi reciderint? & videtur nobis poſſe, concurrentibus prædictis quattuor. Et idem dicendum arbitror de tertia, & quarta vice, quia non ſolum ſemel, aut bis, vel ſepties: ſed etiam ſeptuagies ſepties eſt parcendum, Matth. 18. & Luc. 17. & cap. ſepties. de pæn. diſt. 3. & quia quotidie abſoluimus multos qui quotannis recidunt: & quia recidere non eſt neceſſarium argumentum ad iudicandum pænitentiam præſentem, vel præteritam non fuiſſe, aut non eſſe veram: quod probat Gratianus, diſt. 3. de pæn. per totam. Veruntamen ipſe, ſi eſſem confeſſarius, non abſoluerem eas, ſi viderem, quod vicibus præteritis nulla emendatio, neque inchoatio eius extitiſſet: ne ſi circunſtantiæ infirmitatis, puſillanimitatis, & magna propenſio earum ad peccandum & diffidētia, quam habent illæ de pænitudine alterius partis mihi perſuaderent, quod niſi ſepararentur, nulla conſequeretur emendatio. Et facilius negarem abſolutionem famulæ, quàm cognatæ, & cognatæ, quæ non eſſet in primo gradu, quàm ancillæ, quia facilius poſſunt ſeparari aliæ, quàm aliæ. Et ante abſolutionem præciperem eis, vt forti, & Chriſtiano animo dicerent perſonis, quibuſcum degunt, & peccant, negari ſibi abſolutionem, niſi ſeparentur, obſecrareque vehementer

menter per Deum, vt ineant rationem, qua honeſte ab illis ſeparentur, alioqui ſe confeſſario obedituras. quo pacto abſoluerem eas: quia mihi viderentur ſatis quattuor prędicta concurrere & poſtea quamuis non ſequeretur ſeparatio: ſi tamen conſequeretur notabilis emendatio, eas iterum abſoluerem ſpe maioris correctionis futuræ, commendata re Ieſu Chriſto domino noſtro, & vtendo prudentia, & varia circumſpectione, quæ ob varietatem circumſtātiarum adhiberi deberet, propoſito ante oculos primū remedio ſpirituali animarum: deinde etiam honoris, & bonorum temporalium, quantum fieri poſſet. & non nunquam vterer erga ancillam eo remedio nouo, quod ponimus infra c.16.nu.22.

22 Nona reſponſio, quod idem dicendum eſt de illo, qui occulte rem, aut impudicos tactus habet cum aliqua conſanguinea, aut alia ſibi amica in alia domo degente; ſcilicet, eū abſolui poſſe ſine propoſito numquam ingrediendi eam: quamuis ego adigerem eum, vt proponeret, ſe numquam ſolum cum illa ſola ſine maxima cauſa in eadē camera verſaturum: & vt admoneret eā, ſe pænitere peccati cum ea cōmiſſi, & confeſſum eſſe: rogaretque eam, vt idem faceret; perſuaſumque ſibi haberet, fruſtra eam cogitaturam, ſe ampliùs rediturum ad illud peccatum, vel ſe ſolum cum ea in aliqua ſecretiore parte conuerſaturum.

23 Decima, iuſte fuiſſe reſponſum cuidam aulico, qui adſiſtens de more curiæ Reginæ menſæ adeo blande cum quadam nobili eidem menſæ adſiſtenti colloquebatur, vt non ſolum ſe oblectaret ſermone, & cogitatione ſordidis: ſed etiam turpi ſe pollutione interdū fœdaret. Fuit enim reſponſum, ipſum non poſſe abſolui: niſi ſtatueret, numquam ſe in poſterum ſic conuerſaturum cum ea, etiam ſi verſaretur animo ducendi eam in vxorem, & pares ad id eſſent. Quoniam illa occaſio eſt in ſe peccatum mortale, & conſequenter propinqua, quæ neceſſariò euitari debet per primam definitionis partem.

24 Quinimmo addo, non ſatis eſſe, vt proponat, ſe cum illa in poſterum non ſic verſaturū: quia neceſſe eſt, vt proponat, ſe non verſaturum, etiam alio modo ex ſe licito: de quo tamen crederet, ſuā imbecillitatem & amorem erga illam eiuſmodi eſſe, qui quaſi ſemper eum induceret ad peccandum, quoties cum ea ſic verſaretur Id quod etiam eſt dicendum de puellis nobilibus adſtantibus Reginarum menſis: & de adoleſcentibus, & adoleſcentulis nobilium, & ruſticorum, qui in aliquibus partibus conueniunt, & mutuo ſeſe miſcent, & contingunt: & dum choreæ ducuntur, & alia ſpectacula fiunt, illi in illarum gremiis recumbunt, fingentes id facere quò illæ capita eorum vermiculis purgent; interdum impudice ſe ſe tangentes, & amplectentes, & facientes id genus alia, digniſſima, quæ à concionatoribus publice reprehenderentur.

Vndecima, quod poſſunt abſolui, concurrentibus prædictis quatuor, qui ſunt in faciē eccleſiæ coniugati & propter legitimum aliquod occultum

cultum impedimentum non valet eorum matrimonium; expectantque diſpenſationem; vt denuo contrahant; & ex ſeparatione ſequeretur notabile incommodum per ſupradicta nu.16.

25 Duodecima,quod etiam abſolui poteſt ille,qui ob eſum rerum calidarum incidit in adeo graues carnis in temptationes,vt eum aliquãdo impulerint ad conſentiendum pollutioni, vel fornicationi, ſine propoſito numquam in poſterum ſic edendi, concurrentibus quattuor prædictis. Immo credo, quod in hoc caſu ſufficeret concurſus trium priorum quia occaſio non eſt propinqua: quippe quæ non eſt in ſe peccatum mortale: neque facit quaſi ſemper mortaliter peccare illos,qui ea vtuntur. quod tamen intelligendum eſt de illo, qui non comedit ſic in hunc malum finem: nam ſi comederet in eum, illud eſſet in ſe peccatũ mortale:& conſequenter eſſet neceſſe ſtatuere,numquam ſe illa vſurum.

26 Decimatertia, quod etiam poteſt abſolui, concurrentibus prædictis quattuor,qui ob ſermonem,vel confabulationem, choreã, vel amplexum alterius iuxta honeſtam patriæ conſuetudinem, ſæpe per delectationem moroſam,& deprauatam voluntatem peccauit, abſque propoſito nunquam ea occaſione vtendi:quo etiam in caſu credo ſufficere concurſum trium priorum.Quoniam hæc occaſio non eſt ex iis,quę ſunt in ſe mortiferæ: neque ex iis, quæ fere ſemper ad mortifere peccandum nos inducunt.

Decimaquarta,quod idem eſt dicendum de viro fundente clyſteres mulieribus, & de femina eoſdem fundente viris: & de chirurgo, & medico, qui medendis pulchris feminis in locis ſecretioribus ſæpe peccarunt, ſaltem moroſis delectationibus, & libidinoſis ac deprauatis voluptatibus.

Decimaquinta, quod idem item eſt dicendum de confeſſario, qui, quoties audit confeſſionem certæ cuiuſdam perſonæ,peccat:& de pænitente,qui idem facit,quoties confitetur certo cuidam cõfeſſario con ſueto: & non poſſunt commutare ſine aliqua magna nota: poterunt etenim abſolui ſine mutatione, con currentibus quattuor prædictis.

27 Decimaſexta,quod idem eſt dicẽdum de perſona,quæ ex eo, quod ducat aliam manu, aut ducatur ab alia: vel quia videt lauantes feminas in flumine, aut viros natantes: aut ex adſpectu pedum,crurium,pectorum,cinctuum, bracharum: perizomatum, aut aliorum eiuſdem generis ſæpe peccauit. Quamquam optimum eſſet cauere ab iis omnibus, quando ex eo non ſequeretur notabile damnum.

De poteſtate ſcientia, & bonitate confeſſary. Cap.IIII.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſarius debet habere poteſtatem,ſcientiam,& bonitatem.*

2 *Sacerdos non omnis poteſt audire confeſſiones.*

3 *Sacerdos non omnis habet iuriſdictionem actualem.*

4 *Sacerdos in articulo mortis quoſlibet abſoluit:*

5 *Et quem extra illum.nu.6.& 7.*
8 *Confeſſarius quis perfectus, & quis ſufficiens.*
9 *Confeſſarius audiens ex præcepto minori ſcientia indiget, quam audiens ſponte.& nu.10.*
11 *Confeſſarius poteſt eſſe quis idoneus vni loco,& non alij.*
12 *Confeſſarius non eſt ſufficiens abſque iuſta ſcientia,& ſoluendi poteſtate.*
13 *Confeſſarius imperitus qui excuſetur a culpa.*
14 *Prælato præcipienti audire confeſſiones quis ſubditus non paret.*
15 *Confeſſarius abſoluens in peccato peccat; ſed valet abſolutio.*
16 *Abſolutio ſacramentalis quod ſit actus iudicialis eſt de fide.*

CIrca hoc caput de poteſtate, ſcientia,& bonitate confeſſarij dicimus. Primo,cōfeſſarium debere pollere poteſtate, c.1.in princ. de pœnit.diſt.6. & quæ ibi diximus. Item ſcientia,d.c.1. §.caueat.& quæ ibi tradidimus. Item bonitate, vt recte ſuo munere perfungatur,dict. c 1. § laboret.& §.ſacerdos. & quæ ibi ſcripſimus.

2 Et poteſtas quidem conſiſtit in hoc, quod ſit presbyter habens iuriſdictionem actualē, ordinariam, vel delegatam, quæ ad peccata ſibi confeſſa extendatur,cap.adiicimus. §. ecce & cap. generaliter. §. ecce. 16.quæſt.1.& Concil. Trident. ſeſſ. 14.cap.6.& 7.& tradit ſanct.Thom. in 4.lib.ſenten.diſtin.17.quæſt.3.art. 3.quæſt.4.& Quolib.11.& 31.Opuſc. 19.cap.4.

3 Quo efficitur, vt non omnis ſacerdos eo ipſo, quod ſacerdos eſt, ad id idoneus ſit. Quia licet per ſacerdotalem characterem accipiat poteſtatem,& iuriſdictionem habitualem ad abſoluendum (quidquid aliqui Neoterici cōtra prædicta iura perperam dixerint:) actualem tamen, quæ ad id neceſſaria eſt, non recipit; puta ordinariam, vel delegatam a ſummo Pontifice, ſeu Vicario, vel a Parocho: vel ſaltem vt ratione bullarum, vel propter alias conceſſiones poſſit a pænitente eligi tamquā proprius ſacerdos. Nam aliter neque in Quadrageſima, neque alio tempore poteſt valide, & efficaciter abſoluere, iuxta Panor. communiter receptum in c.omnis. de pænit. & remiſſ. nu.7.& Adrian. de confeſſ. dub. 8.& nos latius in cap.placuit.nu.8.de pænit. diſtin.6. tradidimus (circa quod aliqui, etiā docti, decipiuntur:) præterquam in

4 mortis articulo, in quo quilibet ſimplex ſacerdos poteſt audire confeſſiones, & a quacunque cenſura, & quibuſcunque caſibus abſoluere, arg cap.quod de iis.de ſent.excom. cap.paſtoralis.§. præterea. de offic. ordin. & cap.ſi quis ſuadente.17. q. 4.& ea,quæ latius ſcripſimus in c.1. nu.73. de pænit. diſtinct.6. & tradit S.Thom. vbi ſupra, & nuper declaratum eſt,& optime a Concil.Trid. ſeſſ.14.cap.7.adiecta tamen modificatione inferius appoſita in princ. cap.26.nu 4.

5 Ab hac etiam regula excipiuntur illi, qui non habent, niſi venialia,aut mortalia alias rite ac legitime confeſſa: quos quilibet ſacerdos audire poteſt, ſecundum Caiet. in ſumma, verb.abſolutio. quod quidem non ea de cauſa licet,quod ad id nō opus ſit iuriſdictione ordinaria,

ria, vel delegata, vt ille ait: ſed propter aliam rationem, quam nos, illius confutata, dedimus in cap. placuit. nu. 22. de pænit. diſt. 5.

6 Porro in primo horũ duorum caſuum, quos excipimus; puta in articulo mortis poterit etiam religioſus ſine licentia ſui ſuperioris valide, & licite abſoluere: quoniam tũc ab ipſo Papa habet eam, ſaltem tacitam. At in ſecundo caſu; nempe quando non ſunt, niſi venialia, aut mortalia iam rite & legitime confeſſa non poteſt licite abſoluere: quamuis valeat abſolutio, ſecũdum doctrinam Palud. in 4. lib. ſentent. diſt. 17. quæſt. 3. a S. Antonino, 3. part. tit. 17. c. 1. Angelo, in verbo confeſſio. §. 4. & aliis receptam; nempe religioſum non poſſe audire confeſſionem aliquam, niſi ad hoc a prælato ſuo fuerit tamquam idoneus expoſitus: etiamſi pænitens alias ex priuilegio ſummi Pontificis poſſit quemcumq; ſacerdotẽ, ſiue ſæcularem, ſiue regularẽ eligere: eo quod religioſus nõ habet velle, neq; nolle, cap. nullus. c. quorũdam. de elect. lib. 6. Quod ſane, iudicio meo, debet intelligi de illo religioſo, cui aliquo ſtatuto ſuæ religionis, vel mandato ſui ſuperioris eſt negata facultas audiendi confeſſiones: non autẽ de aliis. Tum quia nullus textus, neque ratio efficax reperitur, quæ opinionem Paludani contra illos fundare valeat. Tum quia religioſus in multis habet velle, & nolle, iuxta S. Thom. communiter receptum 2. 2. quæſt. 104. articul. 5. & Dominic. in prædicto cap quorundam. Tum etiam, quia audire confeſſiones eſt opus charitatis: & quemadmodum religioſus abſque alia ſuperioris ſui licentia, dummodo ſibi præceptis non deſit, neque prohibita tranſgrediatur, poteſt pacem componere inter duos inimicos, & bonum conſilium dare conſulenti ipſum: ita etiam poterit, & fortiori ratione, componere pacem inter Deum, & proximum, vt ſaluetur. Tum denique quia hoc obſeruant communiter regulares, aliique plurimi religioſi, quibus nullum eſt ſtatutum, aut præceptum contrarium.

7 Secundo dicimus, quod quamuis clerici ſæculares nõ poſſint alij aliorum audire confeſſiones poſt Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 15. ſicut poterant antea: poſſunt tamen alij religioſi, qui ante illud poterant virtute ſuarum bullarum confiteri clericis ſecularibus idoneis. De quo tamen dubitat quidam vir doctiſſimus. Cuius dubium auferri poteſt ea conſideratione, quod per dictum Concilium, vt ex eius contextu facile apparet, nihil mutatur quo ad illos. Sic enim habet: *Quamuis presbyteri in ſua ordinatione a peccatis abſoluendi poteſtatem accipiant; decernit tamen ſancta Synodus, nullum, etiam regularem, poſſe confeſſiones ſæcularium, etiam ſacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut aliàs idoneus iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat: priuilegiis, & conſuetudine quacunque, etiam immemorabili, non obſtantibus.* Per quæ verba non prohibentur regulares audire

confeſſiones: & a iure antiquo non eſt recedendum, niſi quatenus inuenitur expreſſum, l.præcipimus.C.de appellat.& c.2.de tranſlat.præl. Illa item cōſideratione, quod ratio, quæ mouit mutare illud in ſæcularibus, qui regulariter ſunt in hoc diſtractiores, & negligētiores, non habet locum in religioſis, qui regulariter ſunt in eo circumſpectiores, & diligentiores.& ita ceſſant verba, & ratio, qua ſola ceſſante, lex quoq; ceſſat, l.adigere. §.quamuis.ff de iure patronat. & c.cum ceſſante. de appellat.etiam ſi verba non ceſſarent: quæ tamen in hoc caſu ceſſant.

8 Tertio dicimus, quod confeſſarius, vt ſit perfectus, & vt ſolus poſſit de omnibus diſcernere, debet probe tenere atq; callere ſacramentalem & moralem Theologiam, vtriuſq; iuris peritiā, & conſtitutiones Synodales illius religionis, in qua audit confeſſiones: vti nos probauimus in d.§.caueat.nu.9. veruntamen, vt ſit ſufficiens muneri ſuo obeundo, ſatis, & neceſſarium eſt, vt libros, ſiue Græcos, ſiue Latinos, ſiue vulgares relegens, diligenterq; ſecum conſiderans intelligat, quæ peccata ex iis, quæ illi, quos audit, communiter perpetrant, ſint mortalia, quæue venialia; & quę circumſtantiæ ſint neceſſario confitendæ; quibuſq; criminibus annexa ſit excommunicatio; quæ ſint peccata reſeruata; quæque reſtitutionem expoſtulant: vel ſaltem ſciat dubitare in iis, quæ alij mediocriter eruditi intelligunt; vt nouerit conſulere peritiores quo modo, & quando agendum ſit id, de quo dubitat. Quod ſi auditurus ſit clericos debet etiam ſcire illos caſus, in quibus irregularitas incurritur: aut ſaltē noſſe dubitare circa illos, vt nos probauimus in dict. §.caueat.nu.27. Quæ quidem reſolutio fundatur. Partim in dictis S.Tho.lib.4.ſenten. diſtin.17. in expoſitione textus, ſiue litteræ, & in cap.omnis. verſicul.ſacerdos de pænit.& remiſſ.& Caieta. in ſumma, verb confeſſori neceſſaria, & aliorum doctorum. Partim in eo, quod vnuſquiſque noſſe debet id, quod illi neceſſarium eſt ad ſuum munus & officium rectè exercendum, cap. non eſt ſine culpa.de regulis iur lib.6. & l.illicitas. §.penult.ff. de offic. præſid.cum eis adnotatis. etiam lege naturali, iuxta illud Perſij:

Publica lex hominum, naturaque continet hoc fas,
Vt teneat vetitos inſcitia debilis actus.

Partim, eo quod ſciētia eminens nō eſt neceſſaria: quoniā ſatis eſt illa, quæ dicitur ſufficiens, iuxta Innoc. receptū in c.cum in cūctis.de elect. Partim quod eccleſiæ primitiuæ presbyteri nihil amplius, quā quod dictū eſt, ſciebāt. Partim, quod ſatis eſt in iudicio exteriori mediocrem quandam cauſarum perititiā habere, vel ſaltem aliquem adſeſſorē, vt ſit iudex, l.certi.C.de iudic. & c.ſtatutum.§.adſeſſorem.de reſcript.lib.6. Partim, quod mille ab hinc annis in tota eccleſia Chriſtiana ita communiter obſeruatum eſſe videtur.

9 Ex qua reſolutione ſequitur primum, non eſſe valde iuri conſonam illam differentiā Durandi receptam a S.Antonin.in 3.par.tit.17.c.16.aliiſque doctoribus, & a nobis etiam in præcit

præcitato §.caueat.quam conſtituit inter confeſſarios, qui ex obedientia, & charitate onus confitendi aſſumunt, & inter eos, qui ſua ſponte ad id faciendum ſeſe offerũt. Videlicet,quod ij,iuxta illos,tenentur de omnibus ſibi à pænitente propoſitis iudicare, An illud ſit mortale, nec ne? An habeat reſtitutionẽ,aut excommunicationem annexam? An contractus ſit licitus, vel illicitus? An impediat cõmunionem nec ne? Ille autem,qui ex obediẽtia,& charitate id oneris ſuis humeris imponit, nõ obligatur ad amplius, quam ad id, quod dictum eſt. Quoniam hæc differentia nullo canone comprobatur: & quoniam ſi vera eſſet, pauci, aut nulli ex confeſſariis ſæcularibus ſalui fierent: & quia obedientia non liberat a peccato illum confeſſarium,qui cognoſcens ſe nõ intelligere,quod opus eſt ad audiẽdum cõfeſſiones,eas audit, ſicut aſſerit idem diuus Anton. vbi ſupra. Solum enim excuſat illum, qui dubitat, an ipſe ſciat, quod ſufficit, an non? argu.cap.quid culpatur.23.q.1. Tum quia §.ſæpe. l.1. ff. depoſit.ad hanc ſententiam allegatus a remotis agit,& nihil concludit. Primum quia agit de illo,qui ſe gratis offert ad depoſitum cuſtodiendum.

10 Deinde quia quamuis dicat, huiuſmodi depoſitarium teneri ad reſarciendum damnum, quod ſua culpa contigit,ad quod alias nullatenus teneretur, cap. 1. de depoſit. non tamen dicit (vt quidam illi falſo imponunt) teneri ad illud damnum, quod culpa ſua leuiſſima acciderit: & conſequenter debet intelligi de leui culpa,vt recte annotauit Dec.in l.contractus.col.1.ff.de regul.iur. Quibus accidit,quod qui gratis ſe offert ad cuſtodiam depoſiti,non debet ad amplius obligari, quam ille, qui propter ſtipendium idem facit, vt ſentit Gregorius nonus in præcitato cap.1. de depoſito. Eum autem, qui ratione ſtipendij aliquid cuſtodiendum recipit, non obligat culpa leuiſſima, licet obliget legis,dict.cap 1.& qui tunc huic oneri ſponte ſua ſe offert (vt plurimum) propter aliquod ſtipendium, quo vitam ſuam ſuſtentare valeat, facit.Denique quod Panor.& Imol. qui tenent cum communi ſententia,depoſitarium ſponte ſe offerentem obligari ad culpã leuiſſimam, fundantur in eo, quod huiuſmodi depoſitarius præſumitur accipere depoſitum propriæ tantum vtilitatis intuitu: & conſequenter videntur ſentire, quod ſi conſtaret, illum ſe ſe huic labori obtuliſſe intuitu illius, qui deponit, non eſſet tunc obligatus,niſi ex dolo, vel lata culpa, quod ſi intuitu vtriuſque id fecerit tunc teneretur ex lata culpa, & leui. Manifeſtum eſt autem,confeſſarium onus audiendę confeſſionis aſſumere principalius, aut æque principaliter propter pænitentem, & in eius gratiam,quam propter ſe: & conſequenter non tenetur, eo quod ſe obtulit,ad amplius, quam ad vitandum culpam latam, aut leuem: & id,quod cõmuniter eidem officio operam nauantes euitare ſolent, & ſibi cauere ab eo,quod iuxta talis muneris naturam videntur obligari. Et hoc in toto orbe videmus communiter obſeruari.

Secundo ſequitur,quod non qui-

Digitized by Google

cunque eſt idoneus ad audiendam confeſſionẽ alicuius certæ perſonæ, vel in aliquo certo loco eſt idoneus ad audiendam confeſſionem quorumuis aliorum,& in quocũque loco. Pro quo facit illud Pragmaticæ ſanctionis Gallicanæ, tit.de collat. §.in eccleſiis.adiuncta glo.in verbo muratis. quatenus ſentit, in opidis muro cinctis habiliores rectores, ſeu parochos poni debere.id, quod multis errandi occaſionem tollit.

11 Tertio ſequitur,quod qui audit confeſſionem in aliquo vico,aut pago ruſticorum & ſimplicium hominum non tanta eget ſcientia,quanta ille,qui audit in ciuitate:neque qui audit in ciuitate mediterranea tantá,quanta qui in ciuitate maritima: nec qui in maritima tanta, quanta qui in vniuerſo quodam Regno,vel India:nec qui audit vbi, ſunt multi viri litterati, quos poſſit conſulere, vt vbi nullus eſt talis.

12 Quarto ſequitur, quod confeſſarius,qui neſcit diſcernere, in quibus caſibus poſſit,aut non poſſit abſoluere:neque differentiã inter maiorem & minorem excõmunicationem: vel ignorat peccata mortalia communia, aut ſimplicem fornicationem, aut voluntatem deliberatam ad peccandum mortaliter eſſe peccatum mortale: vel quamcumque ſuperbiam,iram,inuidiam, aut gulam exiſtimat eſſe mortalem:vel circa dubios contractus,ſaltem dubitare,minime nouit,non excuſatur a culpa,quantalibet bona vita, conſcientia,ſubtilitate,& ingenio naturali præfulgeat ad alia munera obeunda,arg.cap.non eſt putanda.1.q.1. Et quod ille,qui eiuſmodi confeſſarios ad audiendum cõfeſſiones præfecit, vel præfectos tolerat, multo grauius peccat, arg. notatorum in glo.cap.1. de offic. delegat. & affirmãt Albertus Magiſter ſancti Thomæ, Bonauen. & alij in 4. lib. ſent. diſtin.17.& diſtinctius B.Antonin.3. par.tit.17.cap.6.§.1.

13 Quinto dicimus, veram eſſe illam ſententiam S.Anton. vbi ſupra; videlicet, huiuſmodi confeſſarium imperitum in tribus caſibus excuſari poſſe.Primus eſt,quando is, qui confitetur, eſt valde ſibi ipſi ſufficiens ad ſuorum peccatorum grauitatem confeſſario exponendam, & reputatur habere rectã conſcientiam. Secundus caſus eſt, quando confitentes ſunt perſonę ſpirituales ſolitæ ſæpe confiteri:& perinde cõmuniter nõ aliis,quam peccatis venialibus tenentur.Tertius eſt quando pœnitens eſt in articulo mortis, & non adeſt alius, qui poſſit eum audire pręter illum. Qua eadem ratione idem videtur dicendum de confeſſario, qui eſt apud Infideles, Sarracenos,vel Gentiles,penes quos ſunt Chriſtani liberi,vel ſerui catenis vincti,vel ſoluti, quibus non eſt copia confeſſarij peritioris,arg. c.1. §.fi.ne ſed.vacan lib.6.& l.generaliter.§.ſpurios ff.de Decur.

14 Sexto dicimus,quod etiam qui obedientiæ præcepto confeſſiones audit, iudicando ſe ad id non eſſe idoneum, peccat. Nam neque prælatus id ei debet præcipere,arg.1.ad Timoth.cap.1.& cap.nihil. de elect. & cap.fi.eo.tit.lib.6.neque ſubditus, ſi non eſt idoneus,debet id acceptare.cap.non eſt putanda. 1.q.1. At ſi dubitat de ſua ſufficientia, poterit

prælati

prælati ſeſe præcepto conformare, arg.cap.quid culpatur.23.q.1. & eorum, quæ tradit diuinus Thom.2 2. q.104.art.5.& 1.lib.ſenten.diſtin.29. art.vlt.ad 3.ſaltem ſi nouerit,prælatum id muneris ei non iniunxiſſe ira,odio,amore, vel cupiditate permotum. Superior autem cum ſecura conſcientia poterit hoc illi præcipere,ſi iudicat,illum idoneum audiendis confeſſionibus, quibus eum præficit,iuxta id, quod dictum eſt, arg.c.apoſtolicæ.de cler.excom.minist.& c.innotuit.de elect.

15 Septimo dicimus,quod bonitas confeſſarij ad minus debet eſſe tanta,vt ſit, vel probabiliter credat, ſe eſſe extra ſtatum letiferæ culpæ,c.1. §.caueat.& §.laboret. de pænit.diſt. 6.Nam ſi in eo ſtatu audiret confeſſiones,& abſolueret mortalis culpę reatum incurreret Quia omnis,qui recipit, vel adminiſtrat ſacramentum in peccato mortali, mortaliter peccat,cap.illud.95.diſtin.& cap.per Iſaiam1.q.1. & tradidimus nos poſt ſanctum Tho.in 3.par.q.64.art.6. & 4.lib.ſenten.diſt.5.q.2.art.2.quæſt.1. in cap.quando.de conſecrat. diſtin. 1.cap.6.nume.43.& ſeqq. licet eius abſolutio communiter valeat, arg. c.maledictum. & dicti c.per Iſaiam. 1.quæſt.1.

16 Octauo dicimus,quod poſtquā hæc fuerunt typis excuſa, declarauit ſanctum Conc.Trid.ſeſſ.14.can. 9.&10. hæreticum eum, qui dixerit, abſolutionem ſacramentalem ſacerdotis non eſſe actum iudicialem, ſed nudum miniſterium pronunciandi,& declarandi,remiſſa eſſe peccata confitenti; modo tantum credat, ſe eſſe abſolutum; etiam ſi ſacerdos non ſerio, ſed ioco abſoluat.Eum item, qui dixerit, non requiri confeſſionem pænitentis, vt ſacerdos eum abſoluere poſſit.Eum item,qui dixerit,ſacerdotem, qui in peccato mortali eſt, poteſtatem ligandi,& ſoluendi non habere;& ita abſolutionem ab eo impertitam nō eſſe validam, vel eum, qui non eſt presbyter,poſſe ſacramentum abſolutionis conferre.

De his, quæ confeſſarius debet pænitentem interrogare, & qua prudentia id facere debet.

Cap. V.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſarius quis debet interrogare ſub pœna culpæ mortalis.nu.2.*

3 *Confeſſarius interrogādo ſeruet hæc tria.*

4 *Et circa peccata carnis hoc.*

1 Dicturi de iis, quæ confeſſarius tenetur pænitentem interrogare, & qua prudentia id agere debet, præſupponimus. Primo, quòd is, cui iniunctum eſt aliquod onus,debet illud rectè ſubire, c.non eſt putanda. 1.q.1. & c. iudicantem. 30.q.5.

Secundo præſupponimus,hoc eſſe præcipuum confeſſarij munus, ideoque prudenter exercendum, ac ſubinde interrogandum pænitentem id, quod expedit, & non amplius,iuxta illud Auguſtini relatum a Gratiano in cap.1.de pænit. diſtin. 6. §. Diligens, & a Magiſtro in 4.

Digitized by Google

diſt.19. *Diligens confeſſarius ſapienter interroget peccatorem, quod forſitan ignorat, vel verecundia vult occultare.* quibus verbis addit Beatus Tho. in 4.diſtin.19. in expoſitione litteræ, confeſſarium teneri ſcrutari conſcientiam peccatoris, ſicut ſolet medicus ægritudinem ægroti, & iudex cauſam litigantis.

2 Ex quibus infertur. Primò, verũ eſſe illud Angeli in Summa verb. interrogationes. in principio, quod nos latius tractauimus in dicto §. diligens. nempe, confeſſarium teneri ſub pœna peccati mortiferi ad interrogandum omnia, quæ ipſe videt, animaduertit, & credit eſſe neceſſaria ad hoc, vt confeſſio ſit integra & fructuoſa; cuiuſmodi eſt quod ipſe exiſtimat, pænitentem velle ſilere ob ignorantiam, inconſiderationem, aut obliuionem, arg. cap. ſit rector. 43. diſt. Nam hoc ad ſuũ munus pertinet, c. omnis. de pæn & remiſſ. ſed nõ eſt eiuſmodi, quod (ſuo iudicio) pænitens, aut intelligit, aut aduertit, neque præ obliuione verecundiaue prætermittit. tunc enim poteſt ſibi perſuadere, pænitentem id non perpetraſſe, vel iam aliàs fuiſſe confeſſum. quamuis omittere aliquam interrogationem per inaduertentiam, aut obliuionem non videatur eſſe mortiferum, arg. dicti cap. ſit rector. & eorum, quæ in præslud. 7. & in repet. c. Inter verba. 11. q. 3. diximus. Equidem ex confeſſionibus, quas audiui, intelligo, duas interrogationes eſſe maximè neceſſarias. Alteram de numero peccatorum, cuius expreſſio eſt neceſſaria, vt dicetur infra in cap. 6. quia video paucos exprimere: Toties peccaui in hoc, & toties in illo: immo ſibi ſatisfeciſſe videntur, dicendo: Sæpeſæpius, aut: Infinitis vicibus: quod non ſufficit. Alteram de ſpecie particulari eius, quod generaliter confitentur. quoniam adeo generaliter confitentur non nulli, vt nequeat ſatis intelligere confeſſarius, an ſit peccatum veniale, an mortale; vt declaratur ſupra cap. 2. nu. 6.

3 Infertur ſecundo, quòd confeſſarius debet obſeruare illa tria, quæ nos in d. §. diligens. nu. 2. & ſequen comprobauimus. Primum eſt, vt nõ interroget omnia, quæ pænitens poterat commiſiſſe: ſed tantum illa, quæ homines eiuſdem qualitatis efficere ſolent, arg. cap. de teſtibus. de teſtib. cum his, quæ in dicto §. diligens. citauimus. Vnde nec nobilem laicum debet interrogare illa, quæ communiter ſoli eccleſiaſtici ſolent facere. Secundum eſt, vt ſolum interroget conſueta peccata, quæ ferè omnes nouerunt: qualia ſunt tranſgreſſiones viſitatiores præceptorum Decalogi, & ſeptem crimina capitalia, & omiſſiones circa quattuordecim articulos fidei, & circa ſeptem Eccleſiæ ſacramenta, & opera miſericordiæ, & circa cuſtodiam quinque ſenſuũ, & alia huiuſmodi. Non autem interroget peccata occultiora, quæ perditiſſimi homines inuenerunt: vel ſi forſan de his verbum fecerit, ita caute & diſſimulanter faciat, talibuſque circumloquis vtatur, vt ſi pænitens illa commiſerit, proferat: ſin minus ea non edſcat.

4 Tertium, vt in peccatis carnalibus non deſcendat nimiùm ad peculiares circumſtantias, ſingulas quaſque

Digitized by Google

quaſque minutatim interrogando, ne ſeipſum, aut pænitentem ad aliquam delectationem alliciat. etenim quemadmodum docet Philoſoph.3.Ethic.& Thom. quolib.1.q.5. art.9. delectabilia tanto magis mouent, quanto particularius conſiderantur. Quocirca cum de pollutione voluntaria, & extraordinaria, vel de fornicatione interrogat, nihil de modo perpetrandi diſquirat: ſatis eſt enim dicere, quoties id cõmiſerit: modò id explicet, quod neceſſarium eſt ad ipſius peccati naturam & ſpeciem dignoſcendam, citra deſcenſum ad aliquas turpes circumſtantias peccati. Quod adeo verum eſt, vt nullatenus pænitenti permittere debeat, nimis diſtinctè illas exprimere, vti poſt alios in dicto §.diligens.diximus.& conſequenter ſummatim tantum debet interrogare de oſculis, amplexibus,aliiſque tactibus impudicis eos, qui non ſunt obſtricti matrimonio: illos autem, qui obſtricti ſunt, magis perfunctorie, vel nihil prorſus, vel ſolùm ad intelligendum,an aliqua extraordinaria pollutio fuerit ſubſequuta: vel an illi tactus fuerint cum probabilis pollutionis periculo. Quoniam alia, aut non ſunt peccata, aut non ſunt niſi venialia, vti rectè Caietanus ſecunda ſecundæ quæſtione 154. articulo primo explicuit, & inferiùs dicetur. Immo & cum circa hoc aliquid confeſſarius interrogauerit, honeſtis vocabulis vti debet,neque turpiter nominet, quod eſt turpe auditu, arg.principij proœmij Decretalium.

De circumſtantiis peccati. Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Circumſtantia quid: & quæ ſint eius ſpecies.nu.2.*
3 *Circumſtantia mutans ſpeciem neceſſariò confitenda.*
4 *Circumſtantia prohibita alia lege, quàm ipſum peccatum vt confitenda.*
5 *Circumſtantia extenuans peccatum quando confitenda.*
6 *Circumſtantia,quæ neceſſariò confitenda.nu.7.& 5.ſeqq.*
13 *Circumſtantia perſonæ,& religionis quando confitenda.*
14 *Circumſtantia conſcientiæ contrariæ quando confitenda.*
15 *Circumſtantia numeri non eſt propriè circumſtantia.*
16 *Peccati numerus vt augetur iterãdo,continuando,& interrumpendo.nu.17.& 19.*
19 *Pænitens poteſt vno verbo mille peccata confiteri.*
20 *Circumſtantia oblita poteſt confiteri,peccato non confeſſo.*

1 DE peccati circumſtantiis dicimus. Primo, quod peccati circumſtantia iuxta mentem iuris, cap.conſideret.de pænit. diſt.5.l.aut facta.ff.de pœnit. c.ſicut dignum.de homicid. Pan. & aliorum interpretum ibidem,S.Thomæ 1.2.q.7. & in 4.lib.ſenten. diſtinct.16. & omnium aliorum ibidem,& Anton. 3.par.tit. 17.cap.17.§.4.Gerſon.2.par. fol.170. quos retulimus in principio dicti c. conſideret.& alibi,eſt quoddam accidens actus humani,qui peccatum eſt. Dixi: Accidens: quoniam nulla circumſtãtia actus eſt eiuſdem ſub-

ſtantia. Dixi: Actus humani, qui peccatum eſt: quoniã ſæpe fit, vt actus, qui ſecundum ſe non eſt peccatum, ſit tale ob adiunctam circumſtantiam. Cum enim tunc ipſamet circumſtantia ſit illud, in quo peccatum conſiſtit, non eſt accidens peccati: ſed illius rei, quę peccatum eſt: ſicut non in d.c.conſideret.nu.3.elucidauimus, ſequentes Alex. Halenſem, in 4 par.q.77.art.2.col.2.

2 Secundo dicimus, quòd circumſtantiæ actus moralis ſunt ſeptem, quæ continentur in illo verſiculo: *Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando*, relato à S.Tho. in d.q. 7.art.3. in corpore quæſt. qui magis nobis placet, quàm illud Palud. in 4. diſt.16.q.3 art.1. vti nos diximus in princ. dicti c.conſideret.nu.4. Quoniam in illo Palud. ponitur verbum, Quoties, quot numerum denotat, loco, Quibus auxiliis: & numerus non eſt circumſtantia: ſed potius peccati multiplicatio, vt ibidem tradidimus.

3 Tertio dicimus, quod harum circumſtantiarum omnes illæ, & ſolæ in ſacramentali confeſſione neceſſariò exponi debent, quæ efficiunt opera, quorum ſunt circumſtantiæ, peccata mortalia: vel quòd illa, quæ ſunt mortalia vnius ſpeciei, fiant etiam, vt ſint alterius: vel quod eſt mortale ob vnam cauſam, ſit etiam propter aliam: ſiue mutent opera ipſa ex vna in alteram ſpeciem, ſiue ſecus iuxta cõmunem opinionem, quam copioſè ibidem, nu.5. pertractauimus. & ſolæ illæ, & omnes ſunt huius generis, quæ ſecundum ſanctum Tho. in dicta diſt.16.q.6.art.2. q.3. vltra malitiam eiuſdem operis habent ſpecialem repugnantiã cum ratione. Secundum Scotum verò illæ ſunt in confeſſione aperiendæ, quæ diuerſis, ſpecialibuſque præceptis prohibentur.

Diximus: Specialibus: quoniam non ſufficit eſſe talia, quòd vnum in altero includatur: qualia ſunt lex prohibens omne malum, & prohibens homicidium, quod etiam in dicto principio, nume.74. probauimus & in corollariis ſequentibus ſpeciatim explicabimus. Ante quorum explicationem admonemus, quòd poſtquam hæc fuerunt Hiſpanè excuſſa, Conc. Trid. ſeſſ.14. cap.5. & can.7. definiuit, hæreticum eſſe, qui dixerit, nos non teneri ad confitendum circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant. quod quidem eſt intelligendum de circumſtantia, quæ ſpeciem peccati venialis mutat in mortale: vel ſpeciem vnius mortalis in aliud mortale: non autem de illa, quæ mutat ſpeciem vnius venialis in aliud veniale, quod non eſt neceſſariò confitendum iuxta glo. cap. omnis. de pænit. & remiſſ. receptam ibi, & in 4. lib. ſenten. diſtin.17. Et quamuis prædictum Conc. non loquatur expreſsè, niſi de illa circumſtantia, quę mutat ſpeciem peccati, intelligendum tamen eſt etiã de illa, quæ opus alioquin ex ſe bonum, vel ſaltem non malum, facit mortiferum: immo etiam de illa, quæ facit, vt opus, quod ob vnum reſpectum eſt mortiferum, ſit tale ob alterum: quamuis ſpecies operis quantum ad ſuam eſſentiam minimè mutetur. quoniam, circumſtantia, quæ facit de bono malum, vel de veniali mortale, vel de mortali

vno

vno reſpectu, vt ſit tale altero, dici poteſt mutare ſpeciem vt non ita multo poſt dicetur infra in illat. 4. num. 5. & ſeq. Ratio enim, quæ ad hoc definiẽdum Concilium mouet, eſt, quod confeſſarius eſt iudex, qui in cauſa pœnitentis non poſſet æquã ferre ſententiam abſque manifeſtatione circumſtantiæ, quæ mutat ſpeciem peccati: quæ quidem ratio militat etiam in tribus prædictis circumſtantiis: quare idem iuris debet eſſe de omnibus, l. illud. ff. ad legem Aquil.

Ex prædictis infertur. Primo, non eſſe confitendas illas circumſtantias, ſcilicet eſſe peccatum commiſſum in ſecunda, vel tertia feria, aut in prato, vel vinea, manu dextra, vel ſiniſtra: quoniam per has nullũ prædictorum trium fit, ſiquidem non fit mortale, quod ſine illis non eſſet tale, neque etiam fit letale alterius ſpeciei, neque alio reſpectu.

Infertur ſecundo, quòd peccans ob fiduciam, quod poſtea per confeſſionem veniam obtinebit, non tenetur de neceſſitate id confiteri: quia non eſt circumſtantia adeo peccatum aggrauans: immo potius minuit vt inquit Caiet 2. 2. q. 121. art. 2. quidquid Bonauent. in Apolog. inſinuauerit.

4 Infertur tertio, quòd is qui furatus eſt aliquid ſacrum, vel ex loco ſacro, non ſatisfacit dicendo, ſe id furtum feciſſe: ſed oportet exprimere, eſſe rem ſacram, vel de loco ſacro ſurreptam. Nam hæc circumſtantia efficit, vt quod eſt mortale vnius ſpeciei, aut vno reſpectu, fiat etiam alterius, vel altero reſpectu: eo quòd ſpecialiter prohibetur lege particulari alia diſtincta ab illa, quæ furtum prohibet, quæ quidem præcipit, ne quid ſacrum, aut de loco ſacro ſurripiatur, cap. quiſquis. 17. q. 4 Id quod etiam eſt dicendum de homicidio & fornicatione in loco ſacro perpetratis: per hanc enim circumſtantiam fiunt mortalia alterius ſpeciei, eoquod ob alium reſpectum, quàm legis diuinæ, lege ſcilicet humana ſpeciali prohibentur c. propoſuiſti, de conſec. eccl. vel altar. & c. eccleſiis, de conſec. diſt 1.

Infertur quarto, eum, qui cum cõiugata, vel religioſa, vel cognata rem habuit, non ſatisfacere confitendo, ſe cum femina concubuiſſe: quoniam debet exprimere, fuiſſe coniugatam, religioſam, vel conſanguineam. Nam in primo caſu eſt proprie adulterium: in ſecundo vero ſacrilegium: in tertio autem inceſtus, & conſequenter, quod erat mortale vnius generis, efficitur alterius. Is item, qui deliberauit furari, vt poſſit rem habere cum religioſa, & coniugata, tenebitur confiteri furtum, ſacrilegiũ, & adulteriũ. Nã & ſi tria hæc ſint vnus interior actus voluntatis: ille tamẽ ex triplici cauſa, eaque diuerſa eſt crimen mortale. Siquidem trifariam rationi repugnat, & tribus etiã diſtinctis, & ſpecialibus legibus prohibetur.

Ex quibus facile colligas reſponſum ad quæſtionem, nuper nobis propoſitam, An ſcilicet, cõiugatus, qui rem habuit cum vxore aliena, teneatur declarare non ſolùm ſe eſſe cõiugatum: ſed etiam illam, cum qua rem habuit? Reſoluenda eſt enim affirmatiue: quia eſt circumſtantia, quæ per ſe ſola mutat ſpeciem

ciem peccati, & ita eſt confitenda per prædicta.

Infertur quinto, quòd omnis circumſtãtia finis, prohibita per aliam legem ſpecialem, & diuerſam ab illa, qua principalis actus prohibetur, debet in cõfeſſione explicari: cuiuſmodi eſt circumſtantia furantis ad fornicandum, occidendum, vel percutiendum alterum.

Infertur ſexto, eum, qui mentitur, vt alios delectet ſine alterius detrimento (quod eſt mendacium iocoſum, & veniale tantùm) hac intentione, vt etiam ſi intelligeret eſſe mortale, nihilominus mentiretur, teneri illam circunſtantiam confiteri: quoniam per illam efficitur mortale, quod ſine illa nõ eſſet tale.

5 Septimo, quòd non tenetur illas circumſtantias confiteri, quę peccatum extenuant. Vnde qui peccauit cum muliere quadam ab ea prouocatus, non tenetur confiteri ſe eſſe prouocatum ab illa. Siquidem id peccatum extenuat, per cap. ſignificauit. de pæn. & remiſſ. quod in hoc dixit ſingulare Feli. in cap. dilecti. de excep. & per l ſi adulterium cum inceſtu. §. Imperatores. ff. ad l. Iul. de adultar. quem ad hoc aiebat ſingularem Iaſ. in l. vt vim. ff. de iuſt. & iure. aptiſſimus tamen ad hoc propoſitum textus in dicto cap. conſideret, verb. tentatione. de pæn. diſt. 1. Immo opinio communis, quam ſequebamur in dicto cap. conſideret. nu. 5. videlicet, quòd pænitens illam circũſtantiam ſubticere debet: quia in confeſſione ſe ipſum excuſare non debet, nunc diſplicet, tum quia nulla lege, aut ratione fulcitur, nec ... poſſit efficaciter comprobari: tum quia, quocumque modo illam exprimat, ſe ipſum ſufficienter accuſat, imputando ſibi culpam, quam habet nihil illi detrahens, neque adiiciens. Tum quia ſecundum Bonauenturam, in 4. lib ſent. diſt. 16. & communem, quam vbi ſupra ſequuti fuimus, tenetur manifeſtare illas circumſtantias extenuantes, quæ ita extenuant, vt efficiant non eſſe peccatum, vel ad ſummum veniale tantùm, quod aliàs fuerat mortale: qualis eſt circumſtantia grauis morbi, quæ nullum, vel veniale tantum peccatum facit eſum carnium in Quadrageſima, & etiam quãdo eas confeſſarius pænitẽtem interrogat: vel quando ex earum occultatione occaſionem alicuius mali idem cõfeſſarius apprehenderet, arg. capit. nihil de præſcript.

6 Infertur octauo, quòd quamuis ſit laudabile confiteri circumſtantias, quæ ita peccatum adaugent, vt illud ex paruo magnum, vel ex magno maius efficiant: opinio tamen communior & probabilior habet, hoc non eſſe neceſſarium, quãdo augmentum illud non eſt in cauſa, vt veniale mortale fiat: vel alterius ſpeciei mortalis, vel alio reſpectu, quod nos vbi ſupra copioſe confirmauimus, & ſatis declaratum eſt nunc per conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. & 5. & can. 7. a contrario ſenſu, licet Marſilius in lib. 4. ſent. q. 12. art. 1. communem iſtam ſententiam reſtringat, ne ſit ei locus in circunſtãtia, quę clare & manifeſte peccatum adauget: a quo ibi diſceſſimus ob multas variaſque conſiderationes Et quamuis poſt hæc Dominicus Sotus aſſeruerit idẽ, quod Marſilius

Digitized by Google

ſilius contra communem: non tamen debemus ab ea diſcedere. Tum quia confeſſarij tam magnam inueniunt difficultatem in perquirendis omnibus circũſtantiis mutantibus ſpeciem, etiam ſine perquiſitione non mutantium, ſed notabiliter aggrauantium, vt putent quaſi impoſſibile perquirere has, & illas: & Deus non obligat ad impoſſibile, neque ad nimis difficile, iuxta mentem S. Thom. in 4. lib. ſent. diſt. 15. 7. q. 1. art. 2. Tum quia multi pænitẽtes remanẽt cum magnis ſcrupulis, an confeſſi fuerint bene, aut male, videntes pauca peccata eſſe vnius ſpeciei, quæ nõ ſint maiora, vel minora notabiliter, quàm alia eiuſdẽ, ratione perſonæ, loci, moræ, modi, præludiorum, aut conſequentium, & ita fiunt importuniſſimi confeſſariis, redeuntes ad ſe recõciliandum, & dicentes, cõfeſſi fuimus: Peierauimus, Percuſſimus, Fornicati fuimus: ſed nõ diximus tempus, quod in eo conſumpſimus: neque quod paullo ante, aut poſt dicimus, aut fecimus hoc, vel illud, quod augebat peccatum. Et vix eſt vlla via alia ſedandi & tranquillandi eos, quàm docẽdo, illas circunſtantias non eſſe neceſſariò confitendas: quia non mutant ſpeciem ſaltem in genere moris. Item quia peccator non tenetur, vt aſſerit communis, & idem Sotus in 4. diſt. 18. q. 2. art. 4. confiteri mala verba, ſigna, & geſtus, quæ antecedũt homicidium, aut percuſsionem: ſufficit enim dicere: Interfeci: Percuſſi: neque oſcula, & alia multa turpia, quæ præcedunt fornicationem: ſufficit enim dicere: fornicatus ſum. Neque cogitationes & voluntates apparatuum ad furandum, vel committendum alia deiicta: immo ſatiſfacit vltimum actum confitendo, vt dixit Sotus poſt alios in dicto art. 2. dicendo: Percuſſi, Interfeci, Decies, fornicatus, Furatus fui toties, &c. Tum quia ſanctum conc. Trid. præcitata ſeſſ. 14. c. 5 & can. 7. cui interfuerũt viri doctiſſimi, & ſanctiſſimi, qui de his opinionibus in ſcholis diſſeruerũt, declarauit circumſtantias, quæ mutãt ſpeciem, eſſe confitendas, arg. l 1 ff. de offic. eius cui. & c. cum apoſtolica de his, quæ fiunt a præl. Tũ denique, quod intereſt plurimum ad ſalutem animarum, vt amemus & non horreamus confeſſionem. in quod iuuabit alleuiatio eius ab omnibus illis oneribus & difficultatibus, a quibus poteſt leuari, iuxta eius inſtitutionem diuiná, & declarationem ſanctæ matris eccleſiæ: Iugum enim Domini ſuaue eſt, & onus eius leue, Matth. 11. Neq; obſtat, quod quidam dicitur dubitare de hac noſtra ſententia, quam nobiſcum fertur eſſe communem, allegans pro ea multos, quos nos non citamus, eoquod legit aliquos graues auctores cõtrarium tenere, quos nos etiam legimus: ſed intrepide hanc partem elegimus. Tum per fundamenta, quæ hic, & in aliis locis a nobis citatis traduntur. Tum quia puto eos, qui dubitant cauere ſibi debere, ne fere ſemper eos poſt auditas, vel factas confeſſiones conſcientia mordeat, dictans, ſe non ſatis inquiſiiſſe, vel expreſſiſſe grauitatem peccatorum, quam circunſtãtia intenſionis, & extenſionis actus, aut irreuerentiæ, contemptus, temporis, loci, perſonæ, & aliæ inducũt.

8 Quibus

8 Quibus addo, quod quamuis hęc noſtra, quæ, vt diximus, cõmunis eſt opinio, videatur facere pro alia cõcluſione prædicti Soti in dicta diſt. 18 q. 2 art. 4. de qua nuper interrogati fuimus: non tamen videtur nobis vera. Illa enim concluſio habet, nõ eſſe neceſſe cõfiteri virginitatis circumſtantiam, idest, quod is qui confitetur, eſt virgo, ſi voluntas fornicandi nõ peruenit ad actum quãuis ſecus ſit, quando peruenit. Non inquam, videtur vera. Tum quia peccata voluntatis, oris, & operis ſunt eiuſdem ſpeciei, & nõ differunt, niſi quòd alia ſunt magis perfecta quam alia, vt dicemus infra in c. 16. nu. 9. poſt S. Tho. 1. ſec. q. 52. art. 7. & conſequenter ſtuprum mentale, quod eſt voluntas habendi copulam cum virgine, aut cum ſit virgo, erit eiuſdem ſpeciei, cuius ſtuprũ reale, quod eſt ipſa copula: & ſi quis eam habuit, debet cõfiteri illam circumſtantiã, vt ipſemet ait, etiam debet cõfiteri, qui eam voluit habere, licet non habuerit. Cum alia ſpecies luxuriæ ſit velle fornicari cum virgine, vel cũ ſit virgo, & alia velle fornicari cum corrupto vel corrupta, vel cum ſit corruptus, vel corrupta. Tum quia conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 5. can. 7. declarauit circumſtantiam, quæ mutat peccati ſpeciem ex vna in aliam, neceſſario eſſe confitendam, qualis eſt hæc, de qua loquimur, vt prædictum eſt. Tum denique quia nõ facit pro eo prædicta opinio communis: quia loquitur de circumſtantia non mutante ſpeciem peccati: concluſio vero eius, de circumſtantia illam mutante. Videtur tamen nobis hæc communis opinio reſtringenda.

9 Primo, ne procedat in circumſtantia, quæ ſic auget peccatum, vt ratione ipſius fiat reſeruatum, ſaltem ex vi conſtitutionum ſynodalium, quæ ſolent aliquando furta aliqua, & damna certę cuiuſdam quantitatis Epiſcopo reſeruare, vel addere quòd abſolutio, ſiue reſtitutio fiat certo quodam modo.

Secũdo poſſet etiam reſtringi, ne procedat in ea circũſtantia, quæ habet annexam excõmunicationem, vel efficit, vt ea ſit Papalis: quemadmodũ leuis percuſſio clerici eſt epiſcopalis, c. peruenit. de ſent. excom. vbi text. ſingularis: grauis vero eſt Papalis, c. ſi quis ſuadente. 17 q. 4.

Tertio limitatur in ea circũſtãtia, quã confeſſarius interrogat, & non poteſt ſileri abſq; periculo alicuius ſpiritualis incõmodi, vt recte aſſeruit Silueſt. in ſumma. verb. cõfeſſ. 1. q. 9. Quãuis Ioãnes de Friburgo, qui fuit auctor ſummæ confeſſorum, id non dicat in loco citato ab ea, lib. 3. tit. 33. q. 11. neque etiam vbi de hac materia tractat, lib. 3. tit. 34. q. 81.

10 Quarto dicimus, ꝙ circũſtantia diei feſti non eſt neceſſariò cõfitenda: quoniã nõ facit eſſe letale, quod ſine illa nõ eſſet tale, neque alterius ſpeciei talis, neque alio reſpectu: niſi eſſet opus ſeruile in feſtis prohibitum, quale nõ eſt peccatum iuxta S. Tho. in 3. lib ſent. diſt. 37. art. 5. q. 2. Quam aſſertionem confirmauimus in dicto c. conſideret. nu. 17. & ſeq. multis fundamentis, reſpondendo totidẽ aliis oppoſitis, ſequuti in eo Cardinalem Caietanũ 1. 2. q. 7. & 2. 2. q. 122. art. 4. & in quol 10. & in ſumma verb. dies feſtus. reſolutumque Silueſtrum, verb. circumſtantia q. 3. & verb.

& verb dies dominica,q.fi.& in Aurea roſa caſu.63.vbi teſtatur,doctiſſimos quoſque ordinis Dominicani conueniſſe, & hanc opinionem ſuſcepiſſe: & Iacobum Almaynum in 4.lib.ſent.diſt.17. col. 24. Quamuis communis opinio poſſet in duobus caſibus obſeruari,ſicut diximus ibidem,nu. 40. nempe quando eo fine peccatum committitur, vt in eo fiat aliquod opus manuale prohibitum in illo die, & quando intentione & propoſito violandi feſtum letale crimen admittitur.

11 Quinto dicimus,quòd circumſtantia diei ieiunio vel orationi cõſecrati,licèt videatur aliquantulum augere peccatum:non eſt de neceſſitate confitenda, niſi peccatum perpetretur cum propoſito violãdi per illud huiuſmodi diem. Quoniã non efficit mortale, quod aliàs non eſſet tale, nec mutat in ſpeciẽ mortalis, nec facit, vt nouo reſpectu ſit tale: quorum aliquod requiritur ad hoc, vt circumſtantię confeſſio ſit neceſſaria,vt ſupra dictum eſt,& probauimus in princ.dicti cap. conſideret. num.32 verſic.ad primum.

Sexto dicimus, quòd quamuis circumſtãtia loci ſacri omne peccatum grauius reddat ſecundum accidens: tamen non eſt neceſſariò cõfitenda, niſi quando ipſum opus peccati ſanctitati, vel immunitati eiuſdem loci directè contrarietur: qualis eſt humani ſanguinis,vel ſeminis effuſio, vel violenta abſtractio eorum, qui ad loca ſacra confugiunt.Quoniam in his,quod erat mortale propter vnam cauſam, fit etiam mortale propter alteram, argumento c.eccleſiis.de cõſec.diſt.1. & c. propoſuiſti.de conſec.eccl.& c. 1.eod.tit. libr.6. vel quod peccatum non erat, aut ſolùm veniale ex genere ſuo ratione talis circumſtãtiæ fit mortale, vt eſt actus coniugalis inter virum & vxorem ibidem ſine cauſa iuſta exercitus,qui quidem in aliis locis peccatum non eſſet.

12 Septimo, quòd qui in eccleſia committit peccatũ aliquod ſuperbiæ,periurij.aut gulę,&c.non tenetur neceſſariò confiteri circumſtãtiam loci: neque qui exiſtens in eodem loco deſiderat occidere,ferire, vel fornicari extra illum, dummodo nõ cupiat id committere in eodem. Nam qui tale deſiderium cõciperet, etiam ſi extra locum ſacrũ exiſteret,circumſtantiam ſacrilegij, quod in eo admittit confiteri teneretur, vt in principio dicti c. conſideret.num.22.diximus.

13 Octauo dicimus,quod quamuis circumſtantia propriæ perſonæ aliquando peccatum augeat, quia ceteris paribus, plus peccat dignitate aliqua præditus, quàm priuatus, cap. homo. 40. diſtinct.& prælatus plus, quam ſubditus. cap.præcipue. 11. quæſt. 3. & ſapiens plus, quam ignorans,c.ſicut dignum.de homic. & multo plus ille, qui affectat ignorantiã,vt liberius peccet,quàm peccaret ſciens,ca.pen.37.diſt. & bonus plus quam malus: & melior, quàm minus bonus: & licèt propterea vtile ſit huiuſmodi circumſtantiã confiteri: non tamen communiter neceſſarium eſt. Quoniam illa,vt plurimum,neque ex veniali facit mortale:neque ex mortali vnius ſpeciei mortale alterius:neque ex mortali vno reſpectu, mortale alio propter

alium

alium finem. At vero quando hoc fieret, puta cum agitur contra votum, vel contra ſtatum voto firmatum, vt cũ religioſus fornicatur, circumſtantia perſonæ confitenda eſt: quoniam tunc aliquod ex illis tribus prædictis efficitur. Quod quidẽ non ita fit, quando religioſus blaſſemat, vel quoduis aliud crimen, quod non eſt contra ſua vota, vel regulam, quam eſt profeſſus, admittit, vt poſt Caietanum 1.2.q.7.art.1. diximus in dicto princip.c.conſideret nu.50. Circumſtantia enim religionis communiter non facit eſſe mortale, quod ſuapte natura non erat tale: neq; etiã facit eſſe alterius ſpeciei, quod ex ſe erat alterius. Et ita patet reſpõſio ad id, quod nuper quæſitũ fuit, An ſcilicet religioſus, qui fornicatus eſt, teneatur confiteri, ſe eſſe religioſum: nam per prædicta eſt palam, eum ad id teneri.

14 Nono dicimus, quod tunc demum, & non alias, eſt neceſſarium confiteri circumſtãtiam, quod peccauerit contra conſcientiam, quando opus effectum ob nullam aliam legem: ſed ſolùm propter conſcientiam erroneam tantũ fit peccatum: tunc enim ſolummodo vnum ex tribus illis prædictis, & non alia efficere manifeſtum eſt, ſicut nos vbi ſupra, nume.58.& 65. noue declarauimus.

Decimo, quòd numerus peccatorum non eſt circumſtãtia: ſed additio peccati ad peccatum. Quoniam frequentatio peccati non circumſtat prius peccatum: ſed conſtituit nouum & ſeparatum a priori. Circa quod quattuor diximus in dicto cap.conſideret.nu.41. Quorum primum eſt, non eſſe ſatis dicere: Peccaui ſæpe in hoc genere peccati: quoniam verbum illud, Sępe, ita verificatur in numero denario, immo & in binario, ſicut in centenario, iuxta glo.1.cap.monaſteria. de vita, & honeſt.cleri.late Georg. in prin. Cle.ſæpe de verbo.ſignifi. quamuis Archidiaco.in cap.imitare. 6.q.1. & in princ. d.cap. conſideret. partem affirmatiuam defendat, quem licèt Angelus verb.cõfeſſio.1.§.13.noluerit reprobare: meritò tamẽ eum reprobauit Cardinalis Alexandrinus in d.cap.imitare.

15 Secundum, peccatorem teneri ad dicẽdum certum numerum peccatorum, ſi eum nouerit exprimere, dicendo: Hoc peccatum commiſi toties, quòd ſi certum numerum minimè nouit, debet ſecum rationem ponere, quoties in die, vel hebdomada, aut menſe, plus minuſue illud peccatum admiſerit, & exponere numerum veriſimiliorem. Peccaret enim mortaliter, qui præ pudore vel hypocriſi aliquid ex numero, cuius meminit, ſubticeret, immò etiam ſi per culpam ſuam latam fiat, quo minus recordetur, eo quòd ea de re nihil antea ſecum præcogitarat, cum tamen id facere potuiſſet, & proinde confeſſio nihil valet.

Tertium, ſatis eſſe abſque aliquo numero ſuum ſtatum ſufficienter manifeſtare: veluti ſiqua publica meretrix per decennium parata & expoſita ad fornicandum, tam cum clericis, religioſis, quàm laicis & coniugatis, aut ſolutis: & poſt conuerſionem cõfiteretur, exprimeretque ſe toto illo temporis ſpatio in

eo

Digitized by Google

eo ſtatu fuiſſe.hoc,inquã,ſatis eſſet, vt poſt Cardinalem Caiet. Tomo 1. Opuſculorũ, Opuſ.18.q.3. concluſimus in dict.c.conſideret.ponderantes illa verba. *Quantum perſeuerauerit, & defleat quod perſeuerãter peccauit*. Per quæ prædictam ſententiam ſingulariter probauimus, vt ibi diximus:& addidimus, eum,qui annũ integrum omiſit dicere horas canonicas,ſatisfacere, dicendo:Anno integro omiſi diuinum officium.

16 Quartũ, quod toties numerus peccatorum augetur, quoties peccatum ipſum, vel voluntas peccandi, quæ fuerat interciſa, renouatur, ſecundum Io.And.in reg.delictum, col.pen. de reg.iur.lib.6. in Mercurial. quod plane verum eſt in peccatis internis,quæ ſolo animo conſummantur,vt odium,& hæreſis:nõ autem idem eſt in illis, quæ opere exteriori conſummantur. Nam illa voluntas non dicitur iterari, donec opere exteriori perficiatur, vel interrumpatur:vt euenire ſolet, quando quis vadit in longinquũ ad homicidium perpetrandum, & in ipſo itinere,quod vno die conficit,nunc de illo,nunc de aliis meditatur.hic enim non peccat in hoc amplius, quam vnum peccatum, licet multo grauius, iuxta Caiet.in dicto 1.Tomo Opuſculor.Opuſculo 17. quæſt. 3.quem in dicto principio.num.48. ſequimur, ponderantes textum ad hoc ſingularem in c.cum pro cauſa.de ſentent.excommu.

Ex quo inferimus primo, peccatum non iterari, aut multiplicari etiã ſi durante opere exteriori multoties voluntas interior interrumpatur & renouetur:neq; etiam ecótrario,ſi manente eadem voluntate opus multiplicetur exterius, antequam delictum finiatur, vti copioſius in docto principio, numer.48. comprobauimus.

Infertur ſecundo, quod omnes actus interiores & exteriores, qui tantummodo ſunt veluti quædam via ad vnicum peccatum perpetrandum, vnicum tantum efficiunt peccatum,etiam ſi illi actus fuerint interrupti:quales ſunt paſſus itineris, præparatio æqui, lanceæ,aliorumq; armorum vna cum deſideriis, variis vicibus interruptis, verbo, eſu, & ſomno renouatis, eius, qui vadit ad occidendum alium triginta, vel quadraginta miliaribus diſtantem. Nam licet illi actus in genere entis conſiderari,ſingulatim ſint multæ & variæ res: tamen conſiderati tanquam via & partes ipſius peccati,quibus totum peccatum eſt conſummandum, non amplius, quam vnum peccatum efficiunt: ſicut lapides, columnæ, ligna, reliquaque materia vnius domus multa ſunt ſecundum ſe ſumpta: ceterum omnia ſimul cõſiderata tamquam partes vnius domus, non amplius, quam vnicam domum conficiunt, l.eum qui. ff. de vſucapion. & l.qui vniuerſa.ff.de adquir.poſſeſ.

17 Nunc autem ad ſoluendas ſex quæſtiones ab hinc aliquibus menſibus nobis propoſitas addimus primo, quod non ſolum plures actus exteriores, tendentes in vnum peccatum principale, qui diuerſi ſunt in genere entis cenſentur conſtituere vnũ peccatum in genere moris ſaltem quoad effectum cõfitendi numerum peccatorum, quando

vnus eſt in alium via: ſed etiam quando quis vno impetu fertur in illos omnes. Tum argu. præfati cap. cum pro cauſa. de ſent. excom., quatenus probat, eum, qui vno impetu pluries percutit clericum, ſemel tantum excõmunicari. Tum argumento aliorum iurium, per quæ Ioan. Andr. in dicto Mercur. c. delictum. de reg. iur. lib. 6. cõcludit, quendam Anglicum, qui tres ictus vno impetu intulit clerico, ſemel tantum excommunicatum fuiſſe. Tum quod ille vnicus impetus videtur includere quamdam vnitatem in genere moris, & efficere, vt quadamtenus vnus corũ ſit ad alium via, vel conſequens: licet ſuapte natura in genere entis per ſe ſubſiſtat. Tũ, quod qui vnico impetu bis, vel ter appellat, ſemel tantum appellaſſe dicitur, c. Lotharius. adiũcta gl. verb. appellauit. 31. q. 2. & qui bis, vel ter eandem rem in teſtamento, vel codicillis legauit, videtur ſemel legaſſe, l. cum quæſtio. C. de legat.

Addimus ſecundo, quod ſicut actus præambuli ad actum principalem peccati non augent numerum peccatorum, neceſſario confitendum: ita eadem ratione nec conſequentes, nec ſubſequentes actum principalem peccati: quales videntur eſſe actus, quibus quis fecit aliquod peccatum principale: & poſtea inordinate gaudet, lætatur, triſtatur, dolet, vel loquitur de illo, vel acceſſoriis eius. Tum quod eadem ratio videtur, & ſic idẽ eſt de vtriſque iudicandum. l. illud. ff. ad leg. Aquil. c. dudum. 2. de elect. Tũ quod qui furatus eſt infantem, qui apud eum adoleuit, vnum furtum feciſſe dicitur, l. inficiando. §. infans. ff. de furtis. Tum quod pauci, collatione aliorum, inueniuntur, qui poſt vindicatam iniuriam; poſt fornicationem in domo ſua ſecure habitam; poſt furtum & dolũ admiſſum, non velint, dicant, vel faciant aliqua inordinata, gaudendo, comedendo, bibendo, & ridendo, iuxta illud. Prouerb. 2. *Lætantur cum male fecerint*: attamen nemo dicet, eorũ omnium numerũ nominatim eſſe confitendum. Tum quia totus eccleſiæ Chriſtianæ vſus videtur habere, quod ſicut ſufficit homicidæ confiteri, ſe occidiſſe talem hominem, nõ confitendo numerum voluntatum, & aliorũ actuum inordinatorum præambulorum illius homicidij, ita ſufficit confiteri illud, non confitendo numerum actuum conſequentium, quibus id ei placuit, & monſtrauit aliis, verbis, vel factis placuiſſe ſibi. Et quod ſicut fornicanti ſufficit confiteri principalem actum, non confitendo numerum voluntatum, dictorum, & factorum præambulorum inordinatorum: ita ſufficit confiteri principalem actũ, non confitendo numerum voluntatum dictorum, & factorum inordinatorum cõſequentium. Tum quia licet ſinguli præfatorum actuum ſint per ſe ipſos peccata mortifera quoad iudicium Dei exactum: & licet oporteat vt contritio, per quam ſunt remittenda, formaliter, vel virtualiter perueniat ad omnia illa: quoad tamen iudicium ſalutare pœnitentiæ, & huius vitæ, quod facere debet confeſſarius, ſatis eſt, vt numerus eorũ ſic patefiat ei, vt ſtatus pœnitentis ſatis pateat confeſſario

ad

Digitized by Google

ad iudicandum qualem ei debeat exhibere medicinã, vt pulchre declarauit Caieta. Tomo 1. Opuſcul. Opuſculo 5.q.3.Cum ergo communiter poſt, & ante actum principalem multa cogitata, dicta, & facta inordinata ſoleant haberi,ſatis conſtat confeſſario quoad iudicium ſuum ſalutare ferendũ ſtatus pænitentis quoad illam ſpeciem peccati. Arbitramur autem, quod licet, qui rem habuit cum aliqua, non teneatur confiteri colloquia, oſcula, & alios huiuſmodi actus antecedẽtes, & conſequentes propinquos ad coitum:tenetur tamen qui bis coiuit, etiamſi vnus actus ſit propinquus alteri, dicere ſe bis coiuiſſe,illa ratione diuerſitatis, quod vnus coitus iſtorum non eſt communiter via, neq; præambulum ordinatum ad alterum,neq; conſequens illum, neque quis vno impetu fertur in vtrumque:colloquia vero, oſcula,& amplexus ſunt cõmuniter præambula,& conſequentia coitum,quem præcedunt,vel conſequuntur. Non autem ſine cauſa adiecimus ſupra: Tendentes ad vnum peccatum principale: quoniam ſi actus illi ſunt peccata ſeparata ſecundum ſe, vel ordinantur ad alia peccata,tot peccata committuntur, quod ſunt illi ex natura ſua, vel quot ſunt fines deprauati,ad quos diriguntur.Nam qui pergit ad homicidiũ perpetrandum, & in via furatur, rapit, peierat, blasfemat, vel ſuum eſum, potum, iter, & colloquia non ſolum dirigit in homicidium conceptum: verum etiam in adulterium, infamiã, & ſacrilegia perpetranda, tot peccata diuerſa cõmittit, quot ſunt ibi actus in ſe mali, & quot fines diuerſi mali, in quos diriguntur. quod ipſum eſt dicendum de actibus conſequentibus, & de illis, in quos vno impetu fertur.

Ex quibus infertur primo, quod licet quando inter præambula, & cõſequentia, & actum principalem ſit aliqua notabilis interruptio,illa ſint peccata diuerſa,etiam in genere moris,etiam ad effectum,vt contritio formaliter,vel virtualiter debeat peruenire ad illa: non tamen videntur diuerſa quoad effectũ neceſſario confitendi numerũ eorum: eo quod ſine illa ſpecificatione ſatis videtur cõſtare ſtatus confitentis quoad iudiciũ ſalutare ſacerdotis.

18 Infertur ſecũdo deciſio primæ prædictarum ſex quæſtionum: ſcilicet quod qui eodem impetu dicit alteri quattuor, vel quinque iniurioſa verba ſignificantia diuerſas iniurias;puta quod ſit fur,falſarius, hæreticus, cẽſendus eſt peccare diuerſa peccata. Tum quia non ſunt antecedentia,neq; conſequentia ad vnum principale peccatum: neque ſunt vnum,neq; vnius ſpeciei.Tum quia licet qui vno impetu infert clerico tres ictus,non ſit niſi ſemel excommunicatus:ſi autem vno impetu,etiam vnico ictu tres ferit clericos,ter eſt excõmunicatus,ſecundum Ioan. Andr. in dicto Mercur. c.delictum. de regu.iur lib 6. Tum quia eadẽ ratione qui ferit, & blaſfemat, & hæreſim aſſerit, tria peccata cõmittit cum numero neceſſario confitenda,arg.l.prætor.§.fin. ff. de iniur. qui vero dicit totidem verba iniurioſa, ſignificantia tantum vnam iniuriam; vt quia appel-

Digitized by Google

lat aliquem quater, vel quinquies furem hęreticum, vel latronē, vnum tantum peccatum admittit quoad neceſſitatem confitendi numerum inſtar bis, vel ter vnico cōtextu appellantis, dicto c. Lotharius. adiuncta glo. verb. appellauit. 31. q. 2.

Infertur tertio deciſio ſecundæ quæſtionis: ſcilicet, quod qui dicit alicui vnum verbum iniurioſum: & ille reſpondet, vnde prouocator replicat, eidem dicens tria verba iniurioſa, peccat tria peccata, ſi tres diuerſas iniurias ſignificant: vnum autem ſolum, ſi tantum vnam.

Infertur quarto deciſio tertiæ quęſtionis: ſcilicet, quod qui imprecatur mortem alicui, & toti familiæ eius, duo tātum peccata committit: non tot, quot ſunt perſonæ familiæ. Tū, quod tota familia pro vna perſona ficta accipitur. l. 1. ff. ſi fam. furt. fecis. dicatur. Tum, quod familia, licet ſignificet multos: eos tamē collectiue tamquam vnum corpus fictum ſignificat. Tum quod qui vnā domum vult inflammare, vel exurere, non videtur peccare tot peccata, quod partes habet, ſed vnum: quia vnum corpus compoſitum ex multis vult inflammare, vel exurere, argu. l. eum qui. ff. de vſucap. Et qui vult furari vnā mylliadem ducatorum, vel vnum aceruum tritici, vnum ſolum peccatum videtur peccare, arg. l. vulgaris ff. de furtis & c. vulgaris. de pænit. diſt. 1.

Infertur quinto deciſio quartæ quęſtionis: ſcilicet quod qui blasfemando maledicit D. Petro, & vndecim Apoſtolis, duo tantum peccata videtur admittere, eiſdē rationibus.

Infertur ſexto deciſio quintę quęſtionis: ſcilicet quod ſex peccata peccat, qui peccans mollitiei peccatum inducit ſibi ſucceſſiue in memoriam, vt magis delectetur, virginem, viduam, nuptam, cognatam, & monialem: quia ſunt quinque peccata diuerſarum ſpecierū: cum virtualiter prædictis quinque commiſceatur, vel eis mortifere delectetur: & nulla illorum ſint antecedentia, vel conſequentia alterius.

Infertur ſeptimo deciſio ſextæ quæſtionis: ſcilicet, quod ſemel tantum videtur peccare quoad neceſſitatem cōfitendi numerum, qui poſt vnam fornicationē cum amica habitam, eam vigeſies oſculatur non ad iterādum fornicationem, ſed ad maiorem delectationem: quia illa omnia oſcula videntur conſequentia fornicationis, & rei iam habitæ.

Infertur octauo ſolutio illius quęſtionis, quot nempe peccata cōmitteret ille, qui longo tempore illicitis amoribus irretitus, mulierē perſequitur, ſed nō potitur ea? dicimus enim, vt minimū toties illum peccare, quoties interrumpit malam illam voluntatē peccandi conceptam ceſſando ab impendenda opera exteriore pro illo tempore, & iterum poſtea illam continuat. Ita quod ſi diem integrum, vel noctē, aut partem eorum inſumpſit muſicis cantilenis, quo mulierem alliceret, vel opportunitati captandæ, qua ipſam alloqueretur, vel aliis officiis, quibus in illum finem peſſimū eam flecteret, quādiu talis voluntas & opera exterior non interrūpitur, vnum tantum peccatum erit, licet tanto grauius, quanto diuturnius. At vero ſi opera illa exteriore, quam tunc adhibet,

Digitized by Google

adhibet, finita, vacat aliis negotiis, quæ non ſunt via, neque præludia ad prædictum opus, & iterum redit ad eandem illam malã voluntatem ſolam, vel ad aliam faciendi aliud opus exterius ſimile, vel diſſimile præcedentibus, ad prauum illum finem cõſequendum, peccatum aliud committet, & tot ſubinde peccata tenebitur cõfiteri, quot interruptiones, aut renouationes huiuſmodi interuenerint, præter multas alias volũtates, ſeu volitiones abſolutas, quas habuit abſque operis conſummatione: & confitendo numerum veriſimilem eorum ſatisfaciet.

19 Decimo dicimus, quod pænitens poteſt vnico verbo mille peccata mortalia cõfiteri: veluti dicendo: Millies blaſphemaui: Millies peieraui: Millies fornicatus ſum: Millies occidere ſtatui: Millies feci contra meum votum, vel iuramentum: Decies conſului alicui, vt in peccato mortali perſeueraret: Illud, aut illud toties feci ad finem fornicandi. Quoniam huiuſmodi confeſſioni nihil deeſt ad ipſius integritatem, etiã ſi tot peccata paucis, ſed claris verbis expreſſerit, vt nos in principio dicti cap. conſideret. nu. 110. poſt Caiet. diximus.

Vndecimo, quod circumſtantia ſcandali in duobus caſibus eſt neceſſario confitenda, ſecundum omnes, vti nos in c. 1. §. animaduertere. nu. 5. de pænit. diſt. 5. diximus. Quoniam in his vnum ex tribus illis ſupradictis efficitur. Prior caſus eſt, quando ſcandalum eſt formale, hoc eſt, quando aliquid dictum, aut factum fuit, animo prouocãdi alium ad peccatum mortale, & non ſolum tenetur confiteri, id quod prædicto animo dixit, aut fecit: ſed etiam tenetur explicare illam peccati ſpeciem, ad quam prouocare intendebat, per dicta ſupra in c. præcedenti, num. 2. Poſterior caſus eſt, cum per opus ſuo genere bonum aut indifferens, ſecundum ſpeciem tamen & apparentiam malam præbetur occaſio peccãdi mortifere. Super alio vero tertio caſu diuerſa eſt auctorum ſententia: videlicet cum quis mortifere coram aliis peccat abſq; propoſito prouocandi eos ad mortifere peccandum. Nam Adrian. in 4. de ſacram. cõfeſ. q. 4. Ioan. Maior. in 4. diſt. 38. q. 3. & Silueſt. in ſumma verb. ſcandalum. q. 3. ſentiunt partem affirmatiuam: beatus autem Tho. 2. 2. q. 43. art. 3. negatiuam, quatenus ait, quod licet grauius peccet, qui peccat publice, quam qui peccat occulte: non tamen ob hoc dicitur communiter peccatum ſcandali ſpeciale. quod ipſum affirmat Caiet. in ſumma, verb. ſcandalum. Nobis idem nunc videtur, quod vbi ſupra, §. animaduertere. viſum fuit: nempe quod priori opinioni ſit locus quando eiuſmodi peccatum per eiuſmodi perſonam vel in conſpectu eiuſmodi hominũ admittitur, quod veriſimiliter id videntes peccati occaſionem accipient: opinioni vero poſteriori ſancti Thomæ ſit locus, quando non ſit per talem perſonam, nec coram talibus, vt ibidem latius extendimus.

20 Duodecimo dicimus, notandũ eſſe, eum, qui obliuiſcitur, confiteri circumſtantiã neceſſario confitendam, non obligari ad iterum confitendum peccatũ, quod iam eſt con-

Digitized by Google

feſſus: ſed ſatis eſt ei, vt ſolam circumſtantiam cõfiteatur; verbi gratia. Iurauit quis ſe non iniecturum manus violentas in clericum, non furaturum, non blasfematurum: deinde percuſſit clericum, furatus eſt, blasfemauit: poſt quod confeſſus eſt, ſe illa feciſſe, oblitus dicere, quòd antea iurauerat, ſe illa non commiſſurum, non tenetur ad iterum confitendum illa: ſed ſatis eſt confiteri, quòd ſemel, bis, ter, vel toties, licita iuramenta fuit tranſgreſſus: vel confiteri ſe feciſſe aliqua opera in ſe mala, quæ ſe non facturum antea iurauerat: quod in dicto cap. conſideret. nu. 204. latius tradidimus.

Neque obſtat, quòd, vt quidam opponit, ſi vt nos approbamus, non eſt neceſſe confiteri illas circũſtantias, quæ notabiliter aggrauant non mutando ſpeciem, ſequeretur, quòd ſufficeret fornicanti corde & opere confiteri peccaſſe corde, non exprimendo quòd opere compleuerit. Et quòd qui ter ſola mente peccauit, & bis mẽte & opere, ſatisfaceret confitendo ſe quinquies decreuiſſe fornicari. Sequeretur item poſſe confitentem reſpondere confeſſario interroganti, an opere peccauerit, quòd non: quia poteſt negare illa, quæ non tenetur neceſſario confiteri, qualia ſunt venialia, & etiam mortalia iam legitime confeſſa. Ad quæ reſpondetur negando eiuſmodi conſequentias: quia cõcluſio noſtra, quã ipſe quoque probat, loquitur de circumſtantiis peccati: & non de peccato, neque de ipſius perfectione, ad quæ ſiunt conſequentiæ. Nam peccatum operis non eſt circumſtantia peccati mentis, ſed peccatum & perfectio peccati cordis: & a diuerſis non fit illatio. l. Papinianus. ff. de minor. & cap. ad audiẽtiã. de decim. & peccata operis oportet confiteri: quia tenemur confiteri omnia peccata, c. omnis. de pænit. & remiſſ. vt ſupra in prçludio 7. nu. 19. & 20. poſt S. Tho. ibi citatum declarauimus, addentes rationẽ, quare ſufficiat confiteri peccatum operis ſine confeſſiione peccati cordis, & non econtrario, peccatum cordis ſine peccato operis.

Quod pænitens debeat famam proximi conſeruare, non manifeſtando cõplices delicti.
Cap. VII.

SVMMARIVM.

1 *Manifeſtare aliena peccata qua lege prohibitum.*
1 *Confeßio ſacramentalis qua lege debet eſſe integra.*
1 *Legum duarum contrariarum vtra potior.*
2 *Pænitens non debet nominare perſonam, cum qua peccauit.*
3 *Circumſtantia alioqui neceſſariò cõfitenda quo caſu tacenda.*
4 *Confeſſor vt ſcandalizari poteſt ratione circumſtantiæ.*
5 *Pænitens quis debet petere facultatem confitendi alteri.*
5 *Pænitens quando mutato habitu cõfitebitur.*
6 *Communicari poteſt abſque confeßione inopia confeſſarÿ.*
7 *Confeſſarius quis prodeſſe poßit, & non obeſſe.*
8 *Verecundia non eſt iuſta cauſa adeundi extraneum confeſſarium.*

1 Pro

1 PRo fundamento dicendorum in hoc cap. præſupponimus primo infamare alterum iniuſtè, & reuelare aliena peccata ea ignoranti eſſe peccatum, lege diuina naturali prohibitum, vt diximus in capit. inter verba. 11. quæſtione tertia. in cuius repetitione id pro ſexta concluſione collegimus, eamque 71. corollariis ornauimus, & infra cap. 18. in breue compendium contraximus.

Secundò præſupponimus, quòd lex præcipiens, vt confeſsio ſacramentalis ſit integra, eſt lex diuina poſitiua a Chriſto domino noſtro inſtituta, vt in gl. ſummæ. de pænit. diſt. 5. & ſupra, cap. 2. docuimus.

Tertiò præſupponimus, quòd quando duæ leges contrariæ in aliquo caſu concurrunt, in quo alterius obſeruatio eſt omittenda, tunc temporis illa, quæ maior eſt, minori debet anteferri, & hęc illi cedere, arg. cap. Iulianus. & cap. ſi dominus. 11. q. 3. & cap. ſicut. adiuncta glo. verb. neceſſitate. de conſecr. diſtin. 1. vbi late diximus, & aliquid in cap. ſacerdos. nu. 25. de pænit. diſt. 6.

2 Ex quibus infertur primò, pęnitentem non debere nominare perſonam cum qua peccauit: quoniam ſupradicta lex naturalis diuina hoc prohibet.

Secundò infertur, quòd confeſſarius præuidens pænitentẽ velle nominare perſonas delicti conſortes, vel per quas ipſe induxit, vel a quibus fuit ad peccandum inductus, debet ſtatim ei occurrere, ipſumque admonere, ne illas nominet, ne ipſe confeſſarius pariter peccet infamiæ peccato conſentiendo, vt ait S. Bonauent. in 4. lib. ſenten. diſt. 21. art. 1. q. 3. & facit cap. notum. 2. q. 1. & cap. 1. de offi. deleg.

3 Tertio infertur quòd quamuis opinio communior, in 4. lib. ſenten. diſt. 16. affirmet, quòd quando circũſtantia neceſſariò confitenda non poteſt manifeſtari abſque reuelatione tertiæ perſonę, nunc poteſt licitè illa reuelari, oppoſita nihilominus eſt verior, quam tenet Innoc. in cap. omnis. de pæniten. & remiſſ. & Oſtien. ibid. & nos latius aſſeruimus in dicto c. ſacerdos. nu. 95. & 96. nempe quòd potius debet circũſtantiá tacere, quàm proximum diffamare, quãdo alterum de duobus neceſſariò fieri oportet. Exemplum de pęnitente, qui commiſit inceſtum cum propria matre, vel filia, vel extitit mediator, vt ab alio cõmitteretur: ſed quia pænitens, vel mater, vel filia confeſſario ſunt noti, non poteſt cognationis gradũ exprimere abſque mulieris infamia: in hoc enim caſu tenetur circumſtantiam tacére, & eam non infamare. Primùm quia lex de non infamando proximo, diuina naturalis eſt: Lex autem, quæ iubet confeſſionis integritatem, eſt diuina poſitiua, & ita hæc debet illi cedere per dicta in §. ſi. 6. diſtin. cum non ſit locus vtrique. Deinde quia ſecundum opinionem communem, pænitens debet tacere peccatum, quod in confeſſione detectum, ſibi, vel confeſſario probabile dãnum animę, vel corporis, vel famę adferret. Veluti ſi pænitens confeſſarij fratrem occidiſſet, & ſi confiteretur ſe aliquem occidiſſe, ſtatim ſacerdos putaret ſuum fratrem ab illo occiſum: aut ſi cognatam ſuam, quæ

filia eſſet confeſſarij, carnaliter cognouiſſet, & circumſtãtiam cognationis exprimeret, cõfeſſarius ſuam eſſe filiam ſuſpicaretur. quibus caſibus pænitens debet curare concedi ſibi facultatem confitendi alteri: quam ſi impetrare non poteſt, tunc omnia alia peccata debet exponere, & vnum illud tacere, cum propoſito illud eidem confitendi, quando prędictum ceſſauerit impedimentum, ſecundum S. Tho. in 4. diſtin. 17. q. 3. art. 4. & Altiſid. probatum a Io. Maiore in 4. lib. ſenten. diſt. 17. quæſt. 5.

4 Denique quia communis habet opinio, quòd ſi pęnitens ob id quod femina eſt, vel ob peccati enormitatem, vel propter alias cauſas probabiliter credit, ſi ſuum peccatum vel eius circumſtantiam proderet in confeſſione, ſcandalum magnum vel grandem occaſionem peccandi mortaliter confeſſario prębetet, tũc nullo modo debet illam cõfeſſario detegere, ſecundum Adrian. in 4. de confeſſ. q. 4. ver. ad argumenta quæ contra hoc: eo quòd lex quæ ſcandalum prohibet, eſt diuina & naturalis Matthæ. 18. & Marc. 9. & cap. 2. de oper. noui nuntia. Quæ autem obligat ad confitendum omnia peccata, & omnes eorum circumſtantias eſt quidem diuina, ſed poſitiua, vt ſupra diximus: & conſequenter patet, illam eſſe fortiorem iſta: & quando concurrunt ſimul, hæc illi cedere debet, per prædicta. nume. 1. Quod quidẽ eſt verum, ſaltẽ quando ſcandalum illud paſſiuum, quod ex tali confeſſione inferretur, ex ignorantia vel infirmitate, non autem ex malitia proueniret, vt ſentit Io. Maior, in 4. lib. ſent. diſt. 18. q. 5.

Neque obſtat, quod quidam contrariam teneant ſententiam. Tum quia fundamenta noſtra longe fortiora ſunt, quàm fundamenta contrariæ. Tum quia fundamentũ principale cõtrariæ eſt, quòd communis tenet oppoſitum, quod ipſum etiam nos aſſerimus. Sed non obſtat, quia a communi recedendum eſt, quãdo pro cõtraria eſt textus, vel ratio, cui non poteſt ſatis bene reſponderi, vt diximus infra cap. 27. nume. 286. per textum, cum gl. & communi in cap. capellanus. de feriis. & l. 1. §. ſed neque. C. de vet. iur. enucl. & rationibus prædictis non poteſt bene reſponderi a communi, neque ille ibi eis reſpondet. Tum quia præſupponunt, me eſſe auctorem huius opinionis, quod demiratus ſum, cum citauerim duos grauiſſimos auctores illius, ſcilicet Inno. & Oſtien. Tum quia prædictum dictum S. Thom. quod in hoc allegaui, eſt communiter receptum, nec illi illud negabit, cum ſit eiuſdem ordinis, & ex eo efficaciter infertur opinio noſtra, a qua non eſt diſcedendum: quamuis etiam Sotus immemor noſtrarum rationum, ſequatur communem in 4 lib. ſent. diſt. 18. q. 2. art. 5. Tum denique quia omnium fere ſententia, vt in cap. ſeq. nu. 6. dicemus, habet, quòd confeſſarius, qui non poteſt confiteri peccatum aliquod ſine reuelatione confeſſionis, debet tacere illud, & reliqua confiteri Quæſitum eſt autem nuper a nobis; An qui cõmiſit inceſtum, teneatur confiteri circumſtãtiam graduum cognationis & affinitatis. Cui reſpondimus teneri: quoniam aggrauat peccatũ, mutãdo ſpeciem. Alia enim ſpecies

ince

Digitized by Google

inceſtus eſt copula cum cognata in primo gradu, & alia cum cognata in ſecundo, & alia cum cognata in tertio, & alia cum cognata in quarto, & circumſtantia, quæ mutat ſpeciem, confitenda eſt per Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 7.

5 Quarto infertur, quòd pœnitens in caſibus, in quibus non poteſt confiteri circumſtantiã neceſſariò confitendam ſine alterius infamia, debet ſecundum omnes doctores in 4. lib. ſenten. diſtin. 17. q. 3. procurare facultatem confitendi alteri, qui eũ minime noſcat: & ſi talem non inueniat, debet mutato habitu confiteri illi, qui aliàs ipſum agnoſceret, ita, vt neque ex voce, aut alio ſigno deprehendatur, & nomẽ proprium, patriam, & profeſſionẽ taceat. quod licitè facere poteſt: quia hæc non tenetur manifeſtare, niſi quando ex illis oritur aliqua circumſtantia neceſſariò confitenda: qualis eſt eſſe coniungatum, quoad illam culpam, qua matrimonium læditur: vel eſſe religioſum, quoad culpam, qua votum religionis infringitur. Confeſſario autem ſatis eſt, vt pœnitens eũ certiorem faciat, ſe poſſe ab illo audiri, & abſolui. Nolumus tamen dicere, hanc ſolam cauſam ſufficere, vt pœnitens poſſit extraneo confeſſario, non habenti in hoc priuilegium confiteri, abſque ſui parochi, vel alterius ſuperioris licentia: hoc enim non eſt verum, ſecundum Palud. receptum in 4. lib. ſent. diſt. 16. quæſt. 3. quod & nos in cap. ſacerdos & in cap. fin. de pœnit. diſtin. 6. tradidimus.

6 Quinto infertur, quòd quamuis aliqui ſentire videãtur, quòd quando nullum ex prædictis remedium inuenitur, huiuſmodi pœnitentem videri non habere copiam confeſſarij, & ſubinde poſſe ſine præuia cõfeſſione communicare, arg. gl. fi. receptæ. c. de homine. de celeb. miſſ. nihilominus tamen verius arbitramur in tali caſu debere reliqua omnia peccata cõfiteri, omiſſo illo, aut eius circumſtantia, quæ non poteſt abſque dicto periculo exprimi, cum propoſito tamen id confitendi, cum primum occurrerit confeſſarius, cui abſque tali periculo poſſit illud manifeſtare per prædicta ſupra, eo. nu. 3. vt Maior ſentit in 4. diſt. 17. q. 5.

7 Sexto infertur, quòd quãdo proprius confeſſarius huiuſmodi eſt, vt probabile ſit, confeſſionẽ talis peccati, & circumſtantiæ illi factam, profuturã & nullatenus obfuturam, poteſt & debet pœnitens illam ei confiteri arg. cap. hoc videtur. 22. q. 5. hoc enim non eſt infamare, quia nihil contra ius reuelatur. Nam iure fieri poteſt reuelatio criminis alterius ei, quẽ ſcit profuturum & nõ obfuturum, ſecundum ſanctum Auguſt. in d. cap. hoc videtur. dummodo prius eum per ſe corripiat, vel nulla ſit ei ſpes correctionis, per ſuam correptionem, per ea, quæ in repet. cap. inter verba. 11. q. 3. conclu. 6. dicebamus.

8 Septimo infertur, non eſſe iuſtã cauſam adeundi extraneum confeſſarium, nõ habita facultate proprij, timorem quòd poſt confeſſionem parochus magis ſollicite & accurate illius curã ſit habiturus, nec adeo bene vt primum de ipſo opinaturus, ſecundum Silueſt. verb. confeſſio. 1. q. 6. tũ quia nulla eſt lex, neque

Digitized by Google

ratio, quæ id conuincat: tum quia pudor ſolus ad hoc non eſt legitima cauſa, niſi quando adeo magnus foret, vt pænitentem conſtitueret in periculo tacēdi aliquod peccatum, vel circumſtantiam neceſſariò confitendam, vt in cap. placuit. nu. 150. de pænit. diſtin. 6. diximus.

De ſigillo confeſsionis. Cap. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Sigillum confeßionis quid, & quare ſic vocetur.*

2 *Sigillum ſecreti duobus modis ſumitur, & quid ſit.*

3 *Sigillum confeßionis quæ includat:*

4 *& quos obliget. & 7.*

5 *Sigillum omne confeßionis eſt ſigillum ſecreti, non econtrario.*

6 *Confeſſor non potens confiteri ſuum peccatum, niſi reuelando confeſſum, taceat illud.*

7 *Sigillum confeßionis etiam poſt mortem durat.*

8 *Confeſſarius vt ſæpe confeßionē detegit. nu. 9. & 10.*

11 *Sigillū confeßionis quando non violatur. nu. 12. & 14.*

13 *Confeſſor audiens multos pueros vt peccat.*

15 *Confeſſor deponens de ſibi confeſsis quis frangit ſigillum.*

16 *Confeſſor dicens in tali loco admittūtur grauia peccata, male facit.*

17 *Confeſſor quas pœnitentias imponit prudenter.*

18 *Confeßio ſimilitudinaria non inducit ſigillum.*

19 *Confeſſor vt iuſte negat, adulteram non eſſe ſibi confeſſam adulterium.*

1 PRo fundamento dicendorum decurtantes ea, quæ tradidimus in cap. ſacerdos. de pænit. diſt. 6. nu. 35. poſt S. Tho. in 4. lib. ſent. diſtin. 21. quæſt. 3. art. 1. quęſt. 3. ad 3. & communem opin. dicimus primo, ſigillum nihil aliud eſſe, quàm obligationē, vel debitum occultandi aliquid: dicique ſigillum per metaphorā: nam ſicut ſigillum continet occultam rem obſignatam in charta, vel tabula, l. 1. §. fi. & l. cum ab initio. & l. ſi quis ſignatoribus. ff. quemad. teſta. aper. ita obligatio ſeruandi aliquod ſecretum efficit, ne illud fiat manifeſtum.

2 Secundo dicimus, quod ſigillum ſecreti diuiditur in ſigillum legis diuinæ naturalis, quod eſt obligatio a iure ipſo naturali inducta ad occultandum aliquid; & in ſigillū confeſſionis, quod nihil aliud eſt, quàm obligatio a lege diuina poſitiua per redemptorem noſtrum inducta, ad occultandum, quod in ſacramentali confeſſione reuelatur. qui quidem propter multas cauſas, quas in dicto cap. ſacerdos. nu. 33. adduximus, voluit, vt quamuis alia ſecreta regulariter obſeruanda, c. qui ambulat. 5. q. 5. quod cum aliis citauimus in dicto cap. ſacerdos. in princ. nu. 3. cum ſeqq. ſæpe poſſint, & debeant reuelari; videlicet quando iubet ſuperior, cap. intimauit. de teſtib. cum ei annotatis per Panor. & Felin. & per Innoc. & Panormi. in cap. omnis. de pænit. & remiſſ. & Panormi. in cap. qualiter. 2. §. ſi vero. ſub finem. de accuſat. vel quando occultatio talis ſecreti nocet animæ, corpori, honori, aut rei familiari alterius, vti diximus in repet. c. inter verba. 11. q. 3.

concl.

concl. 6. tamen confeſſionis ſigillum numquam eſt reſerãdum, prѕterquam in vno caſu, nempe quando qui confeſſus eſt, ad id facultatem dederit quibuſdam conditionibus affectam, vt infra nu. 10. & ſeq. dicetur: quinimmo confeſſarius, qui directe, vel indirecte confeſſionem detegit, ſiue abſoluat pœnitentem, ſiue non, ſemper peccat mortaliter, ſiue id faciat prѕ timore, etiam ipſius mortis, ſiue gratia vitandi ſcãdalum, aut commodum aliquod reportandi, vel propter quemcumque alium finem rectum, aut prauũ. cap. ſacerdos. de pœnit. diſt. 6.

3 Tertio dicimus, quòd idem redemptor noſter Ieſus Chriſtus voluit vt ſub iſta obligatione non ſolum includerẽtur peccata mortalia & venialia: verum etiam eorum circumſtantiѕ neceſſario, vel voluntarie confeſſѕ, & quѕcunque alia, quѕ licet peccata non ſint: ſunt tamen talia, per quѕ detecta, detegi poteſt, directe vel indirecte, in genere vel in ſpecie, eum qui confeſſus eſt, confeſſum fuiſſe, ſe admiſiſſe aliquod mortale, vel aliquod particulare veniale etiam ſi leuiſſimum foret, vt diximus in c. ſacerdos. nu. 68. per dictum cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. in illis verbis: *caueat ſacerdos, ne verbo, vel ſigno, vel alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem.*

4 Quarto dicimus, quòd hoc ſigillo & obligatione ſecreti confeſſionis non ſolum ipſe confeſſarius remanet obligatus: verum etiam, vt diximus in cap. 1. in princ. num. 77. de pœnit. diſt. 6. omnes illi, qui confeſſionem ſacramentalem audierũt vel intellexerunt licite, vel illicite, mediate, vel immediate, ſiue ſint clerici ſiue laici, ſiue viri, ſiue fœminѕ, iuxta S. Thom. Palud. & omnes alios in 4. diſt. 21.

5 Ex quibus infertur. Primo, quòd omne ſigillum confeſſionis eſt etiã ſecreti naturalis: non autem econtrario omne ſigillum ſecreti naturalis eſt ſigillum confeſſionis.

Secundo infertur, quòd ſigillum confeſſionis eſt fortius altero, quoniam alterum ſolum introductum eſt a lege diuina naturali: hoc autem, de quo in prѕſenti agimus à lege diuina naturali & poſitiua.

Tertio infertur, quòd quamuis qui aliquod horum ſigillorum infregerit, peccet mortaliter: grauius tamen peccat, qui frangit confeſſionis ſigillum quàm qui alterius ſecreti naturalis: quoniam ille peccat contra duas diuinas leges: hic autem contra legem naturѕ tantum. Sicuti etiam grauius offendit, qui reſerat ſecretum, quod iurauit ſeruare, quam ille qui ſolum idem promiſit. c. 1. 22. q. 1. & gloſſ. in c. iuramenti. ea cauſ. q. 5. vti copioſius in d. c. ſacerdos. nu. 36. & ſeq. diximus.

6 Quarto infertur, quòd confeſſarius, qui cõmiſit aliquod mortale, quod non poteſt confiteri abſque confeſſionis ſibi factѕ reuelatione, tenetur illud tacere, & reliqua cõfiteri cũ propoſito illud etiam confitẽdi quando abſque prѕdicti ſigilli prѕiudicio facere poterit, ſecũdum omnes in 4. ſent. diſt. 21. quatenus tenent, quod, vt dictum eſt, non eſt niſi vnus caſus, in quo illud liceat reuelare, qui quidem non eſt hic.

7 Quinto infertur, quòd ſicut in dicto cap. ſacerdos. diximus, non ſolum

Digitized by Google

ſolum ſacerdos, & laicus cui propter aliquam neceſſitatem fit confeſſio, iuxta, c. 1. in princ. de pæn. diſt. 6. & etiam interpres, qui partes pænitentis, qui linguam ignorat, agit, hoc ſecretum obſeruare tenentur: verum etiam qui caſu vel dolo licite vel illicite alicuius confeſſionem audit: immo & is, cui cauſa conſilij petendi ab eo, vel detrahẽdi reuelatur. Quoniam res cum onere ſuo tranſeunt. c. ex literis. de pig. ca. paſtoralis. de decim. l. 2. & 3 C. quib. cauſ. pig. tacit cõtrah. & trad. S. Tho. receptus a Palud. & aliis in 4. libr. ſent. diſt. 21. quæſt 3. art. 1 & 2. & confeſſio ſimul ac fit in forma ſacramentali, annexam habet obligationem ſecreti: adeo quidem, quòd iudex nihil deberet agere, aut aggredi ob famam, vel indicium, quod inde oriretur.

Sexto infertur, quòd hoc ſigillum & obligatiò durat etiam poſt mortem, quoniam naſcitur ex præcepto negatiuo, cuius vis quoad ſemper, & pro ſemper obligat, vt ait S. Thom 2. 2. q. 33. art. 2. in corpore q. Panor. & alij in c. nouit. de iudic. Archid. in princ. de pæn. diſt. 5. & in cap. ſi peccauerit. 2. q. 1. & cap. præcepta. de conſec. diſt. 1.

8 Septimo infertur, quòd hoc ſigillum violauit, veluti in dicto cap. ſacerdos. nu. 53. diximus, quidam parochus, qui ſuo parochiano publicè conquerenti, quod ſibi Euchariſtiæ ſacramentum denegabat, publicè etiam in hunc modum reſpondit: Ne queraris, amice, quòd tibi denegem ſacramentum, quia habes caſum reſeruatum, a quo ego nõ poſſum te abſoluere. Nam perinde eſt ac ſi diceret, ille confeſſus eſt mihi aliquod mortale: ſiquidem venialia reſeruari non ſolent. arg. gloſ. cap. 2. de pænit. & remiſſ. lib. 6.

9 Octauo infertur, quòd confeſſarius in hunc modum loquens: Ille mihi confeſſus eſt multa & valde grauia peccata, confeſſionem detegit, vt nos poſt Palud. in 4. lib. ſent. diſt. 21. q. 3. in dicto cap. ſacerdos. nu. 54 diximus: & etiam ille, qui duarum aut trium perſonarum confeſſionibus auditis, de vna illarum ſic loquitur: Hic nullum peccatum mortale habuit: quoniam indirecte videtur ſignificare, alios duos mortalia fuiſſe cõfeſſos, ſicut in dicto c. ſacerdos. num. 57. & 59. diximus, adiicientes idem facere illum, qui confeſſione pænitentis audita, ſtatim conſulit virum doctum præſentem, a quo quid agendum ſit in aliquo caſu confeſſionis quærit, & accepto conſilio illico redit, vt eum abſoluat.

Nono infertur, quòd hoc etiam ſigillum infringit ſacerdos, qui cum ipſe alteri confitetur, accuſat ſe abſoluiſſe aliquẽ a peccato ſimoniæ, eo modo vt alter ſciens a quo fuiſſet in confeſſarium electus, facile poterat coniicere, quiſnam fuiſſet abſolutus, vt in dicto cap. ſacerdos. num. 58. diximus.

10 Decimo infertur, quòd grauiter errabant quidã confeſſarij, quos Oſtiẽſis in ſumma de pæn. & remiſſ. §. in quo tenetur. narrat, ſe vidiſſe ridentes & iocãtes, qui ſibi inuicem confeſſiones auditas referebant, dicentes in hunc modum: Quidam miles, vel quædam mulier venit ad me hodie, & illud, aut illud mihi confeſſi

confeſſi ſunt, qui quidem quamuis illorum nomina non exprimerent: per coniecturas tamen facile fuerat deprehēdere, quo in loco etiam reprehendit eos, qui dicunt: Ille confeſſus eſt admodum bene: Confeſſio illius non mihi ſatisfecit, vt in c. ſacerdos. de pæn. diſ. 6. nu. 59. diximus.

Neque obſtat, quòd Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 8. de reform. iuſſit, vt confeſſarij imponant pænitentias publicas iis, qui publicè peccarūt cum ſcādalo aliorum manifeſto, vt quos ad malum inuitarunt, eoſdem ad bonum incitent: tum quia noluit ſtatuere, vt confeſſarij hoc facerent eo modo, quo ſciatur eas ab illis fuiſſe impoſitas: tum quia nō loquitur de confeſſariis: tum quia illud eſſet rumpere indirectè ſigillum illud: tum quia etiam erat ſancitum antea in cap. 1 de pænit. & remiſſ. vt peccatis publicis imponatur publica pænitentia: ſed illud, vt in cap. ſacerdos de pæn. diſt. 6. num. 87. & ſeq. probauimus intelligitur in foro mixto exteriori, in quo poſſet intelligi hoc dictum Concilij: & non in mero interiori, quod ſignificat dictum Concilium in tribuendo poteſtatem epiſcopis mutandi pænitentiam publicam, de qua loquitur: tum quia non eſt recedendum ab antiquo iure, quando nouum ad id nos non compellit. Itaque credo, confeſſarium non debere palam facere indirectè, quòd pænitens ſibi cōfeſſus fuit aliquod peccatum publicum ſcandaloſum, imponendo ei pænitentiam publicam ſic vt credatur ab illo fuiſſe data: quamquam bene poteſt imponere ita, vt crederetur, pænitentem a ſe illud facere ad ędificationem eorum, quos ſcandalizauit, & etiam poſſet ei ſuadere, vt hoc ſignificaret illis, quos ſcādalizauit, dicendo ſe id facere, quo ſciant ſe ex animo pænitere, percupereque, nequis eius exēplo peccet.

Vndecimo infertur, quòd contra hoc ſigillum etiam facit, qui de cōcubinariis, vel aliis publicis peccatoribus aſſeuerat, illos peccata illa publica fuiſſe ſibi confeſſos. Quāuis enim non reuelet peccata, ſiquidem publica erant: ea tamen ratione viſus eſt reuelare, quia dicit illos talia peccata in confeſſione explicuiſſe, vt in dicto cap. ſacerdos. num. 62. comprobauimus. Ille item reuelat confeſſionem, qui dicit: Ille confeſſus eſt mihi: ſed ego eum non abſolui, conſtat enim eum, qui huiuſmodi verba audierit coniecturum, pænitentem confeſſum eſſe aliquod peccatum mortale: quamuis Caietanus cuius argumentis ibidem num. 64. reſpondimus, oppoſitum teneat. Præterea ſecundum omnes ille etiā infringit ſigillum, qui dicit: Ego illum non abſolui, quia non vult reſtituere, vel relinquere cōcubinam, aut alia peccata.

11 Duodecimo infertur, quòd non frangit hoc ſigillum parochus ille, qui accerſitus ad ſacram Euchariſtiam miniſtrandam publicis vſurariis, vel aliis ſimilibus peccatoribus, quorum confeſſionem vel ipſe, vel alius audierat, cum illis ita ſe gerit, ac ſi nihil per confeſſionem accepiſſet, & in hunc modum loquitur: Hi homines quantū apparet hucuſque in peccato publico permanſerunt & permanent: & publico peccatori, quouſque etiam publice cō-

ſtet.

Digitized by Google

ſtet, quòd deſiit eſſe talis, non debet Euchariſtiæ ſacramentum publice miniſtrari. Nam iſtius modi verbis non reuelatur cõfeſſio, neque quidquã falsè dicitur, ſicuti poſt Palud. in 4. diſt. 9 quæſt 4. col 2. diximus in princ. cap. 1. num. 91 & 92. & in cap. ſacerdos. num. 65. de pænit. diſt. 6. At vero ſi diceret: Ego non poſſum, vel non potui illos abſoluere, quia publicam illorum pænitentiam non video, iam tũc violat ſigillum: quod nos multis rationibus contra Caiet. in princ. dicit cap. ſacerdos. num. 65. confirmauimus. Ille autem qui dicit: Ego audiui confeſſionem Petri, vel: Audiui peccata Petri, vel: Petrũ a ſuis peccatis abſolui, non eſt ſigilli violator: tum quia per hoc non aſſerit aliqua mortalia peccata generatim vel ſpeciatim ſibi fuiſſe cõfeſſa, nec aliqua venialia in ſpecie, tum quia in ſumma nihil amplius dicit, quàm ſi dixiſſet: Confeſſus eſt mihi, & ego ipſum abſolui, quibus verbis nullus confeſſionem reuelare videtur, vt in dicto cap. ſacerdos. num. 68 diximus: niſi quando aliquis adeo clam eſt confeſſus, vt nollit alium ſcire ſe tali ſacerdoti fuiſſe confeſſum, quod quidem contingit, quando vxor fratris ipſius confeſſarij contra maritum peccauit, confiteturque alteri omnia ſua peccata, vt poſtea reliqua præter illud vnum, mariti fratri vel conſanguinei cõfiteatur, qui quidem ſi noſſet, illam alteri fuiſſe confeſſam, aliquid mali ſuſpicaretur.

12 Decimotertio infertur, quòd nõ rumpit ſigillum, qui dicit: Eo ad audiendam reconciliationem Petri, qui ſuis minutiſſimis peccatis, vt ſolet, caput mihi obtundet: nam hic ſolum in genere peccata venialia alterius manifeſtat. Non eſt item violator ſigilli, qui ſine expreſſione cauſę denegat alicui ſuffragium in electione prælati, eo quod eius peccata per confeſſionem cognouerat. Neque ille qui dicit: Tale peccatũ mortale in cõfeſſione audiui, dummodo adeo circumſpecte & caute hoc dixerit: Vt nullo modo poſſit cognoſci perſona, quæ tale peccatum fuerat confeſſa, ſecundũ Palud. & communem opinionem in 4 lib. ſentent. diſt. 21. & Adrian. in dicto dub. 10. quamuis Panor. in cap. omnis. nu. 8. de pænit. & remiſſ. oppoſitum ſentiat, cuius argumenta ſatis aperte & ſufficienter in dicto ca. ſacerdos. num. 78. diſſoluimus, ibi tamen nu. 81. adiecimus, ſatius eſſe talia verba numquam proferre, niſi propter magnam proximi vtilitatem, & quòd viri grauiſſimi raro ita loqui deberẽt, & rarius minus graues, & rariſſime leues, quoniam hi facilius, quàm illi incidunt in ſuſpicionem criminis de violato ſigillo confeſſionis.

13 Decimoquarto infertur, quòd ſacrilega eſt illa parochorum quorundam conſuetudo audiendi ſimul multos pueros in vnum congregatos, iam rationis vſum habentes ſine vlla neceſſitate, tum quia pænitẽtiæ ſacramentum iniuriam faciũt, ipſo ad riſum & iocum abutentes, arg. l. Mimæ C. de epiſc. audien. & §. fin. auth. de ſanct. epiſc. & glo. c. cum decorem. de vita & honeſt. cler. Tũ etiam quia ipſi pueri poſtea ſuorum ſodalium confeſſiones aliis pueris manifeſtant, in quo contra multa

præcepta

præcepta delinquitur, quæ in cap. omnis.de pæn.& remiſſ.& in 4. diſt. 21 habentur, vt in dicto cap. ſacerdos nu.119. diximus.

14 Decimoquinto infertur, quòd cōfeſſarius interrogatus, quid egerit circa pænitentem, quem non abſoluit, reſpondere debet ſe ſuo munere fuiſſe perfunctum: at vero ſi diceret, ſe non abſoluiſſe, iam ſigillum perſtringeret nam tunc probabilem ingerit ſuſpicionem, aliquod peccatum graue confeſſum eſſe pœnitentem, vel aliquam excommunicationem incurriſſe, vel nolle emendari: quantumuis Caietanus hoc defendere cōtēdat, vt in præallegato c ſacerdos nu.93. diximus.

Decimoſexto infertur, quòd non rumpit ſigillum iſtud confeſſarius, qui circa peccatum, quod audiuit in confeſſione, conſilio alterius indigens, eo modo poſtulat illud ſibi dari, vt ex eius verbis nullo modo poſſit intelligi quis fuerit auctor ſceleris, c. officij. de pæn.& remiſſ.& diximus ſupra eod. c. illat. 11.

15 Decimoſeptimo infertur, quòd confeſſarius, qui vocatus in teſtem ante iudicem exponit, quod in confeſſione acceperat, quia alio modo idipſum intellexerat, non dicitur ſigillum cōfeſſionis diſſoluere: dummodo ita prudenter deponat, ac ſi numquam quidpiam tale in confeſſione percepiſſet, ſecundum S. Tho. in 4. lib. ſent. diſt. 21 q.3. art.2. ab omnibus receptum, vt nos id etiam in dicto cap. ſacerdos. nu. 61. diximus. Nā ſi aliquid aliud adderet ex his, quæ nouit in confeſſione ſupra id, quod antè cognouerat, ſiue rem ipſam, ſiue rei certitudinem augendo, iam fit ſigilli violator, ſecūdum mentem omnium doctorum, quam Syluest. verb confeſſ. 3. q.5. expreſſit.

Decimooctauo infertur, quòd nec ille infringit hoc ſigillum, qui ex licentia pænitentis libere & ſponte & ex iuxta cauſa ſibi conceſſa confeſſionem detegit ſecundū S. Tho. in 4. lib. ſent diſt. 21. q.3. art.2. & multos alios quorum opinionem multis textibus, & rationibus comprobauimus in dicto c. ſacerdos. nu. 151. & ſeq. nouam aliam rationem antiquæ definitioni reddentes.

16 Decimonono infertur, quòd male fecit confeſſarius, licet non dicatur confeſſionis reuelator, ita loquendo: in tali loco (expreſſo nomine loci, in quo audit cōfeſſiones) grauia crimina perpetrantur. Nam ſimplices ſcandalizantur, exiſtimātes his, & aliis ſimilibus verbis cōfeſſiones reuelari, atque ſubinde ſpeciem mali præſeferunt: & idcirco ab illis abſtinere debemus, ſicut diximus in c. ſacerdos. nu. 54. iuxta illud Apoſtol. 1. ad Theſſ. 5 relatum in cap. cum ob omni. de vit. & honeſt. cler. *Ab omni ſpecie mali abſtinete vos.*

17 Vigeſimo infertur, quòd nō eſt prudētis confeſſarij iniungere pænitenti multa ieiunia, & graues alias pænitētias, quàs ille teneatur ſtatim à cōfeſſione vel paullo poſt eā perficere, quando pænitentiæ fuerint huiuſmodi, vt commode & ſecreto fieri non poſſint, abſq; eo ꝙ ab aliquibus videārur, qui ſubinde ſuſpicentur propter grauia aliqua crimina illas fuiſſe iniunctas a confeſſario, ſicut in præcitato cap. ſacerdos. nu. 103. diximus quāuis aliqui affirment, propter grauia peccata graues

ues quoque imponi poſſe pænitentias, dummodo ex eo nulla ſpecialis ſuſpicio exoriri poſſit propter iſta, vel alia crimina confeſſa fuiſſe impoſitas: ceterum quia cõfeſſarius nullo modo, nec in genere, nec in ſpecie poteſt reuelare aliqua peccata mortalia ſibi eſſe confeſſa, hoc non eſſe ſecurum arbitramur, niſi conſenſus pænitentis iuſta de cauſa datus id iuſtificet.

Vigeſimoprimo infertur, quod non facit contra ſigillum confeſſarius, qui ex Petri confeſſione intelligens, Ioannem fuiſſe illius complicem in delicto, poſtea Ioannem de illo crimine interrogat: dummodo non exprimat, quod rem a Petro acceperit, ſecundum Angelũ, verb. confeſſio. 3. q. 16. immo nec in particulari interrogando ſigillum aperit, quando Ioannes veriſimiliter ſuſpicari non poteſt illud expreſſiſſe Petrum in ſua confeſſione: quia nimirum peccatum eiuſmodi erat, vt circa illud cõfeſſarij ſoleant interrogare Caueat tamen, ne tunc quidquam de Petro ſciſcitetur, iuxta Silueſt. dicta q. 16.

18 Vigeſimoſecũdo infertur, quòd qui reuelat ſecretum reuelatum ſibi ſub ſigillo confeſſionis, vt vulgo fit, ſine ſacramentali peccatorum ſuorũ confeſſione, non frangit ſigillum confeſſionis, ſecundum Innoc. Pan. & communem in cap. omnis, de pænit. & remiſſ. quos retulimus in cap. ſacerdos. nu. 39. de pænit. diſt. 6. etiam ſi genu flexo, & præuio ſigno crucis in fronte reuelauit, vt diximus in repe. cap. inter verba. 11. q. 3. citantes in hoc Sotum, & Caietanum, quem ille non citat.

19 Ad illud vero dubium, quid faciet confeſſarius alicuius mulieris ductus in aliquod deſertum a marito eius nobilis, vel a tyranno, & interrogante, an ſua vxor cõfeſſa fuerit ei, ſe adulteratam eſſe, intentando ei mortem, ſi veritatem non dixerit? reſpondeo, quòd poteſt abſolute dicere, & ſi opus eſt, iurare, eam ſibi non eſſe confeſſum vllum adulterium, adiiciendo mente, eo modo quo dicere obligetur.

In quibus caſibus confeſsio debeat iterari.
Cap. IX.

SVMMARIVM.

1 *Peccatum recte cõfeſſum ſemel non eſt neceſſe iterum confiteri.*

2 *Abſolutio etiam iniuſta valet, niſi adſit defectus ſubſtantialis.*

3 *Sacramẽta collata excommunicato regulariter valent.*

4 *Abſolutio a peccatis etiam iniuſta excommunicati communiter valet. num. 5.*

6 *Abſolutio carentis iuriſdictione nõ valet. nu. 7.*

8 *Confeſsio facta excommunicato, ſuſpenſo, vel interdicto, quæ valet. num. 9. & 10.*

11 *Confeſsio facta curato carenti omni titulo inualida.*

12 *Confeſsio facta neſcienti, aut nolenti abſoluere, vt conuenit, nulla.*

13 *Cõfeſsio ſine propoſito vitandi futura, vel non integra nulla.*

15 *Confeſsio omittentis aliquid confiteri iuſta de cauſa valet. num. 15.*

16 *Confeſsio ſine debita cura reminiſcendi quæ non valet.*

17 *Confeſsio nõ iteranda ob pœnitentiã*

non

non impletam, neque, &c. nu. 18.
19 Confitens ei, cui male confeſſus eſt, non tenetur confeſſa reconfiteri.

1 Circa hoc dicimus primo, conclusionem eſſe ab omnibus Catholicis receptam in 4. diſtin. 17. peccatum ſemel rite ac legitime confeſſum non eſſe neceſſario iterum confitendum, attenta ſola lege diuina & canonica. Immo neq; lex vlla humana ſanciri poteſt, quæ ad id faciendum obliget abſque pænitentis conſenſu, iuxta veriorem ſententiam S Tho. quodlib. 1. art. 12. & aliorum complurium, ſcilicet Gerſonis, in lectio. 2. ſuper Marc. Palud. in 4. lib. ſent diſtin. 17. q. 5. & Iacob. Almaini ibi & Dionyſ. quem Ioan. Maior & Iacob. ſequūtur, & Adria. in 4. de ſacramen. confeſſ. q. 5. quos in cap. fratres. nu. 30 de pænit. diſt. 5. & in c. fi. num. 112. & ſeqq. de pænit. diſt. 6. ſequuti fuimus.

2 Secundo dicimus, quod ſicut aliæ iudicum ſententiæ communiter valent, etiam ſi ſint iniuſtæ. c. 1. 11. quæſt. 3. c. cum inter. de re iudic. niſi quando defectus eſt ſubſtantialis. c. 1. eod. & l. 1. & tot. tit. C. quando prouoc. non eſt neceſſ. ita eadem omnino ratione abſolutio ſacerdotis regulariter valet, etiam ſi fuerit iniuſta, quando nihil ex ſubſtantialibus deeſt, ſecundum mentem omnium in dicto 4. lib. ſent. diſtinct. 17. argu. l. illud. ff ad leg. Aquil. & c. 2. de tranſlat. prælator.

3 Tertio dicimus, quod quamuis peccatum ſit excommunicato miniſtrare ſacramēta, ſi tamen illi conferātur, vera ſunt & valida, vt in c. 1. §. cautus. num. 25. & ſeqq. de pænit. diſt. 5. affirmauimus. ſiquidem confeſſio facta ab excommunicato valet, c. cum illorum. de ſent. excom. Matrimonium item ab illo contractū. c. ſignificaſti. de eo, qui dux. in matri. Sacramēta item Euchariſtiæ, Confirmationis, & Ordinis ab eo adminiſtrata, vel ſuſcepta valēt propter rationes vbi ſupra adductas.

4 Quarto dicimus, quod ex præmiſſis deducitur, primo abſolutionē a peccatis, quæ cōfertur maiore, aut minore excommunicatione legato communiter valere: quia excommunicatio non inducit defectum ſubſtantialem abſolutionis a peccatis, quamuis excommunicatus, qui dat & accipit eam ſcienter, ſacrilegium committat. argu. cap. ſi celebrat. de cler. excom miniſt. & cap. ſacris. de his quæ vi met. cauſa fiūt in ca. fratres nu. 40. de pœnit. diſtin. 5. contra Angelum in verb. confeſſio. 2. §. 4. & verb. confeſſio. 5 §. 10. probauimus. qui quidem incaute pro ſe adduxit Richard. in 4 lib. ſent diſt. 28. arti. 9. quæſt. 4. quem cōſtat nobiſcum ſentire, & conſequenter illum ad iterandam confeſſionem non teneri, vt in prædicto cap. fratres num. 45. probauimus, poſt Caiet. verb. abſolutionis impedimenta & verb. confeſſionis iteratio & Caiet. Tom. 1. Opuſculor Opuſc. 5. q. 2. & facit cap. Apoſtolicæ de excomm. miniſtr. & ea, quæ ait Card. conſil. 40. & Felin. in cap. ſicut tuis. col. 1. de ſim. & maxime prædicta abſolutio valet quādo excommunicatus neſciebat, vel non aduertebat, ſe eſſe excommunicatum, ſiue ignorātia, aut inconſideratio fuerit iuſta, ſiue ſecus: dummodo quando abſoluebatur, neque crederet, neq; aduerteret, ſe peccare

Digitized by Google

recipiendo abſolutionem: vt cum aliquis eſt excommunicatus, & neſciens id, vel non aduertens, ſe excommunicatum eſſe, bona fide peccata ſua confitetur, & petit abſolutionem. ſicut ſolēt multi facere, qui ignorant ſe propter percuſſionem clerici in minoribus conſtituti, vel prima tonſura initiati excommunicationem incurrere: aut etiam ignorant, vel non aduertunt ſententiam excõmunicationis generalem eſſe promulgatā contra eos, qui fructus arborū, vel quid aliud ſurripuerint: hi etenim quamuis remaneāt obligati ad impetrādam abſolutionem ab excommunicatione, non tamen tenentur iterare confeſſionem.

Et ſi excommunicatio eſſet iniuſta, multo potiori iure valeret abſolutio. Quemadmodum enim qui excommunicatur excõmunicatione inualida, ſiue nulla poteſt iuſte abſolui, ſecundum omnes, arg. cap. ſolet. de ſent. excō. lib. 6. & per multa a nobis citata, in prælect. c. cum contingat. de reſcript. ſic etiam excommunicatus per excommunicationem validam, ſed iniuſtam in foro cōſcientiæ, & coram Deo poteſt a ſuis peccatis abſolui. Quoniam in illo foro non eſt excommunicatus, vt ſentit Richar. in 4. diſt. 18. art. 3. q. 4. & Adrian. in 4 de confeſſ. q. 4. col. 10. expreſſit, & ex Felino, & aliis ab eod. in c. fi. de teſtib. cog. colligitur. Non obſtat, quod Silueſt. in verb. confeſſio. 1. q. 5. ſequutus Palud. tenuit contra prædicta, ſcilicet abſolutionem impenſam excommunicato non valere, quia in c. fratres. de pænit. diſt. 5. nu. 50. admonui tenendum eſſe circa hoc in multis contra Palud. ibi relatum per multas rationes efficaces Caietani quē in c. fratres. de pænit. diſt. 5. num. 50. contra Palud. cito, & ſequor. Et ſi quod Manuale alicuius epiſcopatus generaliter habet, cōfeſſionem excommunicati maiori excommunicatione reiterandam eſſe, limitandum eſt ad caſus ibi expreſſos & infra inſinuatos. Neque etiam obſtat, collationem beneficij excommunicato factam nihil valere, c. poſtulaſtis. de cler. excom. miniſt. quia ius humanum circa ea, quæ ſunt iuris humani ſancire potuit: quod non fecit, nec potuit facere circa ſubſtantialia ſacramentorum, quæ ſunt iuris diuini ab ipſo Ieſu Chriſto domino noſtro inſtituta, vt apertius quàm vmquam Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 1. dixit.

§ Secundo, deducitur, inanem eſſe abſolutionem cōceſſam illi excommunicato, qui non ſolum intelligit ſe eſſe excommunicatum: ſed etiam nouit eſſe letalem culpam vel recipere, vel procurare ſibi dari abſolutionē a peccatis antequam ab excommunicatione abſoluatur. Quoniam huiuſmodi defectus eſt ſubſtantialis, non quia abſolutio excommunicato impeditur ſcienti ſe talem eſſe: ſed potius quia integrā confeſſionem non facit: ſiquidem non cōfitetur peccatum illud, quod perpetrat petendo ſibi abſolutionem conferri, ſciens ſe peccare petendo & accipiendo eam, & ſacerdotem impedendo. Et quamuis integra fuiſſet confeſſio; puta ſi ipſe confiteretur illud peccatum, quod in expetenda abſolutione committit: tamen adhuc nihil valeret, quia

deficit

Digitized by Google

deficit contritio vel attritio debita, quę confeſſionem comitari debuiſſet, vt conſtat ex ſupradictis, in c.1. nu.37. & ſeq.

6 Tertio deducitur, quod abſolutio confeſſarij non habentis iuriſdictionem ordinariam, vel delegatam, nulla eſt, & debet iterari. Quoniam defectus poteſtatis eſt eſſentialis non ſolum quoad hoc, ſed etiam quoad alia omnia, ſecundum omnes in 4. lib ſenten. diſt. 17. & tactum fuit ſupra, in c.4. facit l. fi. ff. de iuriſd. omn. iud. & cap. 2. de conſtit. lib. 6. & eſt expreſſum in Cōci. Trid. ſeſſ. 14. c. 6. & 7. Nec ſufficit ratificatio, facta a proprio ordinario confeſſario, quamuis pænitens hac fiducia fretus confiteretur, quod id gratum & ratum ille habiturus eſſet. Quoniam nulla ratificatio efficere poteſt, vt ſit ſacramentū quod ab initio non fuit tale, ſecundum Palud in 4. lib. ſenten. diſt. 17. q. 3.

Nec hoc eſt contrarium ſententiæ Oſtienſ. in ſumma de pænit. & remiſſ. §. cui confitendum. num. 14. verſi. octauo dicentis ſufficere ratificationem: non enim dicere voluit, confeſſionem extraneo confeſſario factam cum ſpe futuræ ratificationis a proprio faciendæ per eam fieri validam: ſed quod confeſſio facta extraneo credenti probabiliter, quod id eſt gratū de præſenti proprio, valet, vt recte docuit Silueſt. in verb. confeſſor. 1. §. 6. verſic. octauo ſi ſacerdos. Cuius rei exemplum vt in c. placuit. de pænit. diſt. 6 nu. 105. diximus, inuenitur in parochianis duorum parochorum, ſeu curatorum, qui adeo ſunt familiares, & amici, quod vterque illorum tam vult, vt alteri confiteantur ac ſibi. Nam eo caſu confeſſio & abſolutio impenſæ parochianis vnius, qui alteri parocho confitentur, abſque alia licentia validæ reputantur, non quidem vi ratificationis futuræ: ſed cuiuſdam præſentis ratificationis, & licentiæ tacitæ.

7 Quarto deducitur, quod ſicut abſolutio confeſſarij poteſtate carentis ad abſoluēdum pænitentem nihil valet, ita abſolutio illius, qui eā habet ad abſoluendū de aliquibus peccatis, & nō de aliis, eo quod alia ſunt reſeruata, alia vero nō, vel ob aliam rationem, valet quo ad illa, quo ad quæ non eſt defectus poteſtatis, qui eſt ſubſtantialis, quo ad alia vero, quoad quæ eſt talis defectus, minime. Quamobrem pænitens, cum id ei conſtiterit, non tenebitur omnia peccata iterum confiteri: ſed ſolum illa, a quibus eū confeſſarius non valuit abſoluere, ſecūdum omnes in 4. lib. ſent. diſt. 17.

8 Quinto deducitur, quod confeſſio eius, qui confitetur excommunicato, ſuſpenſo, vel interdicto, publiceq; denunciato, & declarato nihil valet: & eſt iteranda. Quoniam eiuſmodi excommunicatus non habet poteſtatem ſufficientem ad ſententiam validam proferēdam, c. ad probandum. de re iudic. & cap. veritatis. de dolo & contu. id quod itē eſt aſſerēdum de illo, qui ita publice manus violentas in clericum iniecit, vt nulla poſſit tergiuerſatione celari, etiam ſi denunciatus nō fuerit, vt patet ex fine extrauagan. ad euitanda ſcandala, Martini quinti cuius verum tenorem tranſcribimus infra c. 27. nu. 35. & prius in c. 1.

Digitized by Google

§. laboret n. 10. de pœni. diſt 6. decerptum eſt ex ſtatutis eccleſiæ Gallicanæ. quem S. Anton. 2. par. tit. 9. cap. 10. §. 1. verſi. ſextum. & Felin. in cap. Rodulphus. de reſcript. & aliquot alij non fuerunt aſſequuti: quæque innouata fuit per Conc. Lateranen. ſub Leone decimo, vt infra dicetur. Quamuis maius dubium ſit de illo, qui eſt notorie ſuſpenſus, vel interdictus, vel excõmunicatus propter aliam cauſam, quam propter notoriam clerici percuſſionem: ſed idem omnino iudicandum eſſe de illo, ſicut de notorie excommunicato propter clerici percuſſionem, iam in dict. §. laboret. a nu. 14. multis fundamentis, & contrariorum argumentorum aptis ſolutionibus aſſeruimus: quamuis cõtrariũ paſſim ſeruari audiamus in Germania, Gallia, & aliquot aliis Regnis, vbi catholici non vitant eos, qui notorie ſunt hæretici: ac conſequenter excommunicati c. excommunicamus. de hæret. & per bullã Cenæ domini, quæ quotannis in vrbe fertur; & conſuetudo dicitur optima legum interpres. c. cum dilectus. de cõſuet. & l. minime ff. de leg. quę conſuetudo quoniam ſcitur, & toleratur a ſummis Pontificibus, qui eam nequeunt de facto extirpare, ſatis poteſt dici excuſare catholicos ea vtẽtes. quod etiam tangitur infra cap. 27. nu. 35. & poſt illa latius reſoluimus in Enchirid. de orat. cap. 22. Miſcel. 2. nu. 5. hæretico notorio, ſi non eſt denunciatus excommunicatus, licite cõmunicatur. & ita recedimus a parificatione denunciati & notorie excommunicati ſuſpenſi vel interdicti, quã hic antea fecimus per illa multa, quibus idem fecimus in præcitato §. laboret.

9 Sexto deducitur, quod valida eſt confeſſio, & abſolutio illi pænitenti conceſſa, qui præ ignorantia confeſſus eſt ſacerdoti, vinculo excommunicationis, vel interdicti, vel ſuſpenſionis irretito: qui quidem non eſt publice denunciatus: ſed ſolum eſt excommunicatus, vel ſuſpenſus per ſententiam a iure, vel ab homine, vel ſtatuto latam: vt patet ex dicta extrauagant. Martini Quinti. Quoniam cenſuræ occultæ in præterito tempore, & etiã aliæ in præſenti niſi fuerint in publico denunciatæ, nõ impediunt valorem actus, qui ratione publici officij exercetur, cap. ad probandum. de re iudic. vbi Panor. & Felin. cum communi ſic reſoluunt. Facit l. Barbarius. ff. de offic. præt. & c. 1. 3. q. 7. §. verum.

10 Eſt tamen dubium, an idem ſit dicendum de confeſſione facta alicui excommunicato, qui quamuis non ſit notorie talis, neque denunciatus vt talis, tamẽ hoc ipſe pænitens nõ ignorat. Et quamuis aliqui partem negatiuam amplecterentur, quia Calderin. affirmat in dict. c. ad probãdum. de re iudic. receptus per Panormi. & communem ibidem, & alios, quos ibi col. pen. Felin. refert, omnes actus ab excõmunicato, etiã occulto, ratione publici officij exercitos in fauorem illius, qui eiuſdem excommunicati operam expoſcit, eſſe inanes, & nullius effectus: verũtamen oppoſita eſt tenenda ſententia. Quoniam licet opinio Calderini eius ætate ante dictam extrauag. Martini quinti tamquam vera defenderetur, erat enim talis: poſt tamen

Digitized by Google

men amplius non eſt tenenda, vt in c.dilectus.2. de præb.diximus, antequam legeremus Feli. in dicto cap. ad probandum.qui & ſi ſubdubitans tenet illam definitionem nó habere locum poſt illius extrauagantis editionem:quoniam fundabatur in eo, quod qui nouit aliquem miniſtrum publicum eſſe excommunicatum, peccat participãdo cum eo: & poſt illam extrauagantẽ non peccat,niſi denuntiatus,vel ſit notorie excommunicatus, quamuis excõmunicatio ſit ſpecialis, ſicut nos poſt Coſmam in gloſ. ſtatutorũ eccleſiæ Gallicanæ. tit.de excommunic.non vitan.verb.generaliter. defendimus in §.laboret.nu.25.de pœnit.diſt.6. Verum tamen eſt,quod ſi cõfitens peccaret mortaliter inducendo hunc confeſſariũ excommunicatum ad audiendam ſuam confeſſionem,ſciens, illum tali vinculo detineri,& ſe non poſſe illi confiteri abſque reatu letalis culpæ;idque aduertens tale peccatum nõ confiteretur, huiuſmodi confeſſio & abſolutio nullius eſſent momenti.non eo quod confeſſio fieret excommunicato, vel quia abſolutio impẽderetur a tali:ſed quia confeſſio non eſſet integra;quippe quod in ea nõ exprimeretur peccatum in confitendo ei, & ab eo ſacramentalem abſolutionem accipiendo admiſſum. Vnde infertur idem omnino dicendum eſſe de illo, qui confitetur ſacerdoti mortali peccato irretito etiam non excommunicato, quando ob id quod illum ad ſe audiendum & abſoluendum inducit, peccat mortaliter, & aduertens ſe in hoc peccare,illud tamen peccatum non confitetur. Huiuſmodi autem inductio ſiue perſuaſio tũc eſt peccatum mortale, quando abſque vlla neceſſitate, vel debito quo alius teneretur, illum induxit ad faciendum ſacrum,vel miniſtrandum aliquod ſacramentum,quem ſcit mortali crimine infectum. Quia non ſolum qui faciunt, ſed etiã qui cõſentiunt facientibus, & cet.ad Ro. 1.& c.notum. 2.quæſt.1.

11 Septimo diducitur, quòd confeſſio facta parocho,qui nullum titulum bonum,aut malum habuit a ſuperiori,& abſolutio ab eodẽ impenſa nil valent:& ideo ſunt reiterandæ, ſecundum Panor. in c. nihil.de elect.col.6. & in c. dudum.2. eod.tit.& ſumma Roſella,verb. cõfeſſor.1.§. 41. & Silueſt. eodẽ,quæſt. 19.verſ.ex his concluditur, & Caiet. verb abſolutionis impedimẽta, ver, & propterea.& verbo, confeſſionis iteratio. verſ.memento tamen,propter poteſtatis defectũ,qui eſt eſſentialis.Non diximus fruſtra : Titulũ bonũ,aut malum:quoniã abſolutio data ab eo, qui titulum habet licet malum,a ſuperiori, & virtute eius poſſeſſionem accepit,non eſt irrita ſecũdum Inno.in d.c.dudum.2.arg. cap.nonne.8.quæſt.4. quam panor. & communis ibi ſequũtur, & idem dico de abſolutione data ab eo, qui aliqua de cauſa bonum titulum, quo fruebatur, amiſit : dummodo amiſsio illa non eſſet notoria. Cui quidem quadrare poteſt quoddam dictum Gregorij noni cum ſua gl. in dicto capit. dudum. adiuncta gloſſa, verbo, deceptæ. ſecundum Panormit. ibidem colum. 7. Immo & ille, qui bona fide confitetur ei,

Digitized by Google

qui nullum titulum, neque bonum, neque malum habuit: vel illi, qui notoriè amiſit eum, quamdiu in ſua bona fide perſeuerat, ſaluabitur. Si tamen poſtea eam amiſerit, confeſſio iteranda erit, ſecundum Panor. in dicto cap. nihil. & d. cap. dudum 2. & ſupradictos.

12 Octauo deducitur, quod confeſſio facta ſacerdoti, qui vel neſciuit, vel noluit vti circa abſolutionem forma eius ſubſtantiali ad id neceſſaria, nihil prorſus valet: quoniam habet defectum eſſentialem, arg. c. de homine. de celebr. miſſ. quamuis crediderim, raro aut numquam hac ſola de cauſa confeſſionem inanem fieri. Quoniam fere omnes nouerunt formam ſubſtantialem abſoluendi, de qua cum ſuis antecedentibus & conſequentibus poſtea ſummatim infra cap. 26. agemus. & expreſſimus copioſius in princ. cap. 1. de pœnit. diſt. 6. a nu. 7. & ſeqq. & cõmuniter loquendo nemini deeſt intentio & animus abſoluendi. Illud etiã addiderim, duobus modis poſſe prudentem confeſſarium dignoſcere, quando pœnitentis confeſſio, ob id quòd imperito confeſſario facta fuerit, debeat iterari: videlicet, quãdo ipſum ipſiuſque omnimodam ignorantiam nouit. & quando ex diſcurſu confeſſionis ſibi factæ, id colligit, eo quòd in rebus grauibus, quas minime ignorare debuiſſet, nullum remorſum conſcientiæ, aut ſcrupulum iniecit ipſi pęnitenti. Veluti ſi ſimplicem fornicationem, vel omiſſionem ſacræ communionis in paſchate, vel ſemel in anno, eſſe peccata mortalia diiudicare non nouit, ex ſupradictis in c. 5. nu. 2.

13 Nono, vt attingamus defectus, qui ex parte contritionis contingũt, diducitur, quòd confeſſio ſine propoſito vitandi peccata mortalia in poſterum, quamuis ſecum gerat qualè quale deſiderium vitandi, nihi valet, & iteranda eſt: qualis eſt confeſſio illius, quem pœnitet alienum vſurpaſſe, & non habet reſtituendi animum: qualis itẽ eſt confeſſio eius, qui dolet ſe fornicatum fuiſſe, ſed non ſtatuit relinquere cõcubinam. Nã pęnitens qui non confitetur propoſitum non vitãdi illud, quo mortaliter offendit, nõ integre confitetur, & ſi illud ſimul cum aliis peccatis confiteatur, ſe ipſum inhabilem & incapacem abſolutionis efficit, arg. cap. peccati venia. de reg. iur. lib. 6. cap. legatur. 24. q. 2. & cap. illud. 95. diſt. & cap. per Eſaiam. 1. q. 1. At vero ſi de peccatis pręteritis dolet, proponitque futura vitare, quamuis nõ adeo doleat; neque ita perfecte illa vitare proponat, vt perueniat ad ſufficientem contritionẽ, neque ad eam attritionem, quæ adiuncta ſacramento in contritionem tranſeat, nõ tamen tenebitur iterare confeſſionem, vt in c. fratres. nu. 33. de pœnit. diſt. 5. probauimus. Nam alioqui nemo ſciret ſe recte fuiſſe confeſſum, ſiquidem nulli conſtare poteſt, an ſit in ſtatu gratiæ, iuxta illud Eccl. 9. *Nemo ſcit, an ſit odio vel amore dignus*, cap. fi. de purg. cano. & ex conſequenti, nemo ſcit, an fuerit contritus: nam ſi hoc ſcire poſſet, poſſet etiam illud, arg. cap. dixi. cap. magna, de pœnit. diſt. 1. & quia confeſſio iterari nõ debet eo ſolo, quod ſit informis, qualis eſt illa per quam gratia & charitas non obtinentur,

ſecun

ſecundum S.Tho.in 4. diſt. 17. q. 3. art.4.& latè tradit alter Tho.q.5.in in materia confeſsionis. quamuis Gratianus in c.fi.de pœniten. diſt.5. cum ſuo magno interprete in gl.fi. eiuſdem c.fi.& aliis auctoribus oppoſitã ſententiam tueãtur. Sed quod prędiximus,haud dubie tenendũ eſt vt in d. c. fratres.nu.50.tradidimus.

14 Decimo deducitur,quòd quoad effectum ex parte confeſsionis nihil valet confeſſio, quæ nõ eſt integra,eo quod pænitens prudens & ſciens præ pudore,aut hypocriſi,vel alia iniuſta cauſa omiſerit confiteri aliquod peccatũ mortale:vel quod probabiliter ipſe dubitabat,an eſſet tale: vel aliquam circumſtantiam neceſſario confitendam: vel etiam eo quod data opera & ſtudioſe confeſſus eſt letalem culpam alicui ſacerdoti, a quo nõ bene intelligebatur; vel confeſſio non fuit aperta & clara ob verba obſcura;vel quia cõfeſſarius dormitabat,vel quia confeſſionem diuiſit,dum vni ſacerdoti partem vnam peccatorum ſuorũ, alteri verò partem alteram confitetur.cum omnia peccata ſiue cordis, ſiue linguę,ſiue operis,ſiue occulta, ſiue manifeſta,vni eidemque ſacerdoti dicenda & confitenda ſint:quãuis ille nõ poſſit ab omnibus abſoluere: & propterea neceſſarium ſit ad ſuperiorem recurrere,ſecundum S.Tho.in 4.lib.ſent.diſt.17.q.3.art 4. quem Scotus & communis ſequitur, & eſt textus in c.omnis. de pænit.& remiſſ.& in cap 1. §.caitus de pænit.diſt.1.in Concil.Floren.in decret.Eugen §.quartum.

15 Vndecimo, quòd non tenetur pænitens iterare confeſſionem, in qua aliquid ex his omiſerit confiteri propter aliquam cauſam, quę iuſta ſit,qualis eſt veriſimiliter credere, quòd confeſſio peccati ipſum confeſſarium ad peccandum alliceret, vel induceret in notitiam alicuius peccati & peccantis, quorum notitiam ipſe habuit per confeſſionem propter illa, quæ ſupra in c.8. nu.6.diximus. Neque etiam tenebitur confeſſionem iterare, ſi omittit aliquid confiteri,neſciens illud eſſe letale.Nam quamuis ignorantia legis diuinæ aliquando non excuſet a peccato,excuſat tamen, ne peccet id non confitendo, ſicut poſt Ioan. Gerſonum,Adrianum,& Silueſt.deſiniuimus in cap.fratres. de pænit. diſt.5.nu.82. nouam huius rei rationem afferentes.Et conſequẽter puerï vel puellæ, qui grandiores facti noue agnoſcũt eſſe peccatum mortale quod aliàs omiſerunt confiteri, ignorantes illud eſſe tale, non tenentur iterare confeſſionem eorũ, quæ confeſſi fuerunt,vt etiam tenet Silueſt.verb.confeſſio. 1.q.3.verſ.qui ex neſcientia.

16 Duodecimo deducitur,quod qui confeſſus eſt non adhibita debita diligentia,qua peccata commiſſa in memoriam reuocaret, & ob id aliquod peccatum omiſit,debet cõfeſſionem repetere: quoniam patitur defectum eſſentialem ex parte confeſſionis,ſiquidem culpa ſua nõ extitit integra. Quanta vero debeat eſſe huiuſmodi diligentia nos in dicto cap.fratres.nu 66.& ſeqq.radicitus perſcrutauimus, vbi in ſumma diximus, tantam debere eſſe ac ſufficere, quanta viro prudenti & æſtimatori humano videbitur neceſ-

Digitized by Google

ſaria hominibus eiuſdem qualitatis & conditionis, cuius eſt pœnitens ille, attenta ſaltem ipſius voluntate, qua cupit interrogari a confeſſario, & de interrogatis reſpondere, quæ, ſicut ibidē, nu. 8c. diximus, magnam partem diligentiæ requiſitæ ſupplet. Confeſſarius autem, qui defectum notabilem circa hanc debitam diligentiam agnoſcit in pœnitēte, debet illi imperare, vt eam adhibeat, & poſtea redeat: niſi articulus mortis, vel belli, vel ſcandali, vel alia ſimilis cauſa perſuaſerit cōtrarium, vt etiam ait Adrian. in 4. de ſacram. confeſſionis.

17 Decimotertio deducitur confeſſionem quoad defectum ex parte ſatisfactionis nō eſſe neceſſario iterandam, ob id quòd pœnitens pęnitentiam ſibi iniunctam adimpleuerit extra ſtatū gratiæ: immo neque ob id, quòd eam nullatenus impleuerit, neque in bono, neque in malo ſtatu: ſiue id per obliuionem, ſiue per negligentiam, vel contemptum contigerit, vt in cap. contrarium. nu. 20. & ſeqq. de pœnit. diſt. 5. abſque ſcrupulo aſſeuerauimus poſt S. Tho. qui hoc ſentit quolib. 1. ar. 12. de quo nihil dubitat Caiet. in ſumma verb. confeſsionis iteratio. verſ. ex ſatisfactionis autem. neque Ioannes Maior in 4. lib. ſent. diſt. 17. q. 6. neque etiam Palud. in eodem 4. diſt. 17. q. 5. oppoſitum dicit, ſi ſatis eius verba expendantur: quamuis aliquam errādi anſam beato Antonino præbuerit, qui Angelum & Silueſt. labi fecit. Cumque id ſępe conſuluiſſemus, & affirmaremus numquam Paludanum id tenuiſſe, valde gratū fuit poſtea vidiſſe Adrianum in 4. de confeſſ. col. pe. in fin. de concluſione noſtra, & de mente Paludani idē quod nos ſenſiſſe. quæ quidem ſententia proculdubio tenēda eſt, quidquid aliquot Confeſſionalia contineant, niſi quando pœnitenti ante abſolutionem iniungitur pœnitentia: & ille cum imponitur ipſi contemnit, aut iuſtam curam non adhibet, quo poſtea iniunctæ pœnitentię recordetur, vt eā poſsit adimplere. quod optime tetigit Caieta. vbi ſupra. Tunc enim nihil valeret, etiam ſi poſtea eam iniunctam exequeretur, non quia quando illa iniungebatur, peccauit, & de illo peccato nō ſe accuſauit: atque ideo non fuit integra confeſſio.

19 Decimoquartò deducitur, quòd confeſſio illius, qui credit, ſe nō habere tantam virtutem, qua de cetero a peccatis abſtineat, valida eſt, immo etiam ſi credat ſe ante mortem peccaturum mortaliter: quoniā hic defectus non eſt eſſentialis, neque accidentarius, vt ſupra in cap. 1. nu. 9. poſt Innoc. in c. omnis. de pœnit. & remiſſ. communiter receptum affirmamus. Non valeret tamē confeſſio illius, qui crederet ſe non poſſe a Deo ſufficiens auxilium ad non peccandum mortaliter impetrare. Siquidem hic non ſolum non doleret de omnibus peccatis præteritis: verum etiam peccatum infidelitatis committeret, non credēs, Deum cuicunque facienti quod in ſe eſt, gratiam concedere, vt recte dixit dixit Adrian. in 4. de ſacramen. confeſſ. q. 4. col. pen.

19 Decimoquinto deducitur, quòd quando pœnitens propter iterandam confeſſionem adit eundem ſacerdo-

cerdotem, qui meminit peccatorũ, vel ſaltem pænitentiæ, quam iniunxerat, non tenetur iterum confiteri in particulari peccata iã ſemel confeſſa: ſed ſatis erit illi dicere in genere in hunc modum: De omnibus peccatis, quæ tibi pater aliàs fui cõfeſſus, dico Deo meam culpam, & tibi, &c. & deinde declarare peccatum, quòd ſcienter omiſit, cum ſimulatione, fictione, & mala intentione, qua id fecit. Si vero eidem ſacerdoti non confitetur, vel confeſſarius neque peccatorum neque pęnitentiæ, quam ratione eorum iniunxerat, recordatur, debet tunc pęnitens repetere confeſſionem, perinde ac ſi antea non fuiſſet confeſſus, iuxta opinionem communem ſancti Antonini 3. par. tit. 14. cap. 19. §. 4. & Silueſt. verb. confeſſio. 1. q. 3. verſ. ſi tamen confiteretur. qui alios citant.

Diximus: Neque recordatur pænitentiæ, nam ſi memoriam illius haberet, ſatis eſſet, immo etiã meo iudicio, ſi recordaretur ſtatus, quem habebat pænitens, ſaltem in confuſo, quo caſu opinio Medinæ in Codice de confeſſione. fol. 75. obſeruari poſſet, qui quidem aliorum veſtigiis adhętens abſolute tenet, prędictam memoriam neceſſariam nõ eſſe. At vero quando nihil ex hiſce tribus concurreret, eſſet confeſsio noua, & ſubinde oporteret eam eſſe integram.

De modo, quo confeſſarius erga pænitentem ſe gerere debet.
Cap. X.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſarius ſic recipiat pænitentem:*
2 *Et hæc interroget.*
3 *Confeſſor quæ dicat in principio, medio, & fine.*
4 *Confeſſor quid admonebit confeſſum non ſatis contritum.*
5 *Pænitens quomodo confeſsionem inchoabit.*
6 *Confeſſor non oſtendat pauorem:*
6 *Nec ſinat nominare complices.*
7 *Confeſſor pænitentem volentem palliare peccata quid monebit.*
8 *Confeſſor interrogando pænitentem vnde incipiet.*

1 Circa hoc dicimus primo, quòd confeſſarius rogatus audire confeſſionem, primum (ſaltem de conſilio) quatenus vacauerit, debet mentem ſuam ad Deum eleuare, & formaliter vel virtualiter, ſaltem corde, dicere illud pſal. 50. *Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis.* id eſt, infunde mihi mentem puram, & intentionem rectam, vt ad hoc tam ſanctum negotium nõ me moueat, ſaltem principaliter, cupiditas gloriæ, vel lucri, aut voluptatis, vel ſtudium placendi hominibus, aut res nouas diſcendi, & pro tua infinita bonitate fac, vt vterque noſtrũ, ego quidem audiendo, hic vero dicendo, tuæ maieſtati placeamus. Amen.

Secundo debet pænitentem ſuſcipiendo exhibere, ſe talem quálem eum eſſe debere ſignificant illi verſus, quos retulimus in c. 1. §. quibus cognitis. nu. 1. de pæni. diſt. 6. relatos a S. Tho. in 4. lib. ſenten. diſtin. 17. in expoſitione tex. in fine.

Confeſſor dulcis, affabilis, atque ſuauis,

Digitized by Google

Prudens, diſcretus, mitis, pius, atque benignus.

Ipſumque animare ad ſua vulnera detegenda, & ad ſpem de ipſorũ vulnerum ſanitate concipiendam.

Tertio debet inducere pænitentem, ſi nouit, ad faciẽdum actus exteriores confeſſioni conuenientes, qui ſunt genua flectere, ſigno crucis ſe præmunire, &c & ſi ignorat, eum eos doceat, admonendo ipſum vt intelligat ſe potius Deo, quàm homini confiteri: ideoque cum maxima reuerentia id facere debere: iubeatque ei vtrumque genu in terrã deflectere, & faciem ad vnum latus inclinare. Quod ſi eum non ſatis agnouit, de eius ſtatu & conditione interroget, vt quod expedit poſſit illũm rectius interrogare. Si autem ipſum ſatis nouit, ab his ſuperſedeat, vt diximus in cap. conſideret. in prin. nu. 60. de pænit diſt. 5. arg. l. 1. ff. de actio. empt. cap. cùm qui. de reg. iur. lib. 6.

2 Quarto interroget eum, an aliquo detineatur impedimento, ob quod non debeat eũ abſoluere: quale eſt habere concubinam, quã nolit domo eiicere: quale eſt eſſe vſurarium, & nolit deſiſtere: quale odium capitale contra aliquem conceptũ, quod nolit ab animo expellere: ne poſtea de illo queratur dicendo: Voluiſti primum mea audire peccata, & poſtea mihi abſolutionem denegas? Eodem item modo ſe gerat erga eccleſiaſticum multis incompatibilibus beneficiis ſine iuſta diſpẽſatione oneratum, ipſumque admoneat, vt ante omnia ſibi conſulat, quo pacto habeat ſecuram cõſcientiam, & deinde eius audiet cõfeſſionem. Caiet. in ſumma verb. interrogationes confeſſionis. §. ſcito ſecundo. ver. ſecunda ſi eſt impeditus. arg cap. nihil. de præſcrip. & cap. 2. de oper. noui nũciat. Quod quidem conſilium licet hucuſque nobis placuerit, nunc tamen valde damnoſum videtur. Tum quia hoc eſt pertrahere pænitentem ad ſuos defectus manifeſtandos extra confeſſionem. tum quia fieri poteſt, vt poſtquam fuerit confeſſus, pariterque admonitus a confeſſario nouum animum induat exeundi a peccato; in quo prius reſidere deſtinabat. Nõ eſt etiam neceſſarium interrogare, an ſit excommunicatus in hunc finem, vt confeſſarius vitet excommunicationem minorem, quam incurrũt qui excommunicato communicant, quia non incurrunt illam communicando in his, quæ ad eius animæ ſalutem conducunt. c. cum voluntate. de ſent. excom. talis autẽ eſt confeſſarij cum pænitente colloquutio, & cõmunicatio circa peccatorum confeſſionem. Neque cle. 1. de priuil. neque Innoc. poſt quem facta fuit illa, citatus male a ſumma Roſella. verb. confeſſus. 1. §. 10. aliud ſenſerunt. Quoniam ſatis eſt vt abſoluta iam confeſſione prius pænitens ab excõmunicatione, quàm a peccatis abſoluatur, vt in c. præcedenti nu. 4. dictum eſt.

3 Quinto, conſideret attẽtè a principio vſque ad medium, & a medio vſque ad finem cõfeſſionis, an propter aliquam cauſam ex ſupradictis in cap. præcedenti nume. 4. teneatur pænitens iterare confeſſionem, vel confeſſiones alias præcedentes: & ſi inuenerit ipſum teneri ad eas re-

petea

petendas, & quòd id pœnitens non aduerterat, debet ipſum admonere, vt iterum conſcientiam examinet, ſi per tempus licuerit, maxime ſi multorum retro annorum confeſſiones repetere debeat. Si autem nulla adſit cauſa iterandi confeſſionem, roget, an debitam adhibuerit diligentiam ad recolenda ſua peccata, per quam excuſatur a confeſſione oblitorum, quo caſu ſatisfacit cõfitendo ea, quæ occurrerint cum propoſito confitendi alia, cum ea in memoriam venerint. Vtileque fuerit accuſare ſe ad cautelam de negligentia, Si, & quatenus eam admiſerit.

4 Sexto prudenter etiam conſideret, an pænitens debitam contritionem gerat: caueat tamen ne ipſum in tentationes damnoſas, & ſuperuacaneas coniiciat, vt in cap. 1. num. 17. dictum eſt, & ſi videtur ei non habere ſufficientem contritionem, cohortetur eum ad maiorem concipiendam illis conſiderationibus in eo. cap. 1. num. 39. tactis, quæ ſunt priuatio gratiæ, mors animæ, amiſſio felicitatis æternæ, receſſus a patrocinio diuino, & acceſſus ad ſubiectionem diaboli. Deinde inducat illum ad Dei amorem propter quem, dolorem & deteſtationem de peccatis præteritis, & propoſitum firmum cauendi ſibi in futurum concipere debet. Quod ſi adhuc his omnibus ad dolorem nõ ſufficienter eum moueri conſideret, interroget, an doleat, quòd non doleat tantum, quantum deberet, & an vellet huiuſmodi dolorem ſufficientem cõcipere. Quòd ſi annuat, ſatis erit per ſupradicta in dicto c. 1. nu. 18. At vero ſi eius dolor non eo vſque perueniat, vel quia non proponit in poſterum ſe a peccatis abſtinere, licet id quadamtenus deſiderat, vel nolit reſtituere, vel concubinam relinquere, vel odium a ſe repellere, vel dicit, ſe non poſſe, vel nolle caſte viuere, vel officio; quod ſine peccato mortali exercere non poteſt, renunciare, vel alia huiuſmodi, nullo modo eum debet abſoluere per cap. quod quidam. de pænit. & remiſſ. Poterit tamen ſacerdos aliquam iniungere pænitentiam, iuxta idem cap. cum tamen admonendo non remanere abſolutum, neque ſatisfeciſſe eccleſiæ præcepto de confeſſione ſemel in anno ad minus peragẽda, quidquid dicat Silueſt. verb. confeſſor. 4. q. 2. verſic. & hoc quidem, vt ſenſit Adrian. in 4. de confeſſ. q. 4. §. ſed quid ſi craſſa ignorantia, & late probat Medina in Codice de confeſſis. de confeſſi. ſine pænitentia. Nihil enim valet talis confeſſio. tum propter eſſentialem defectum ex parte contritionis, vt ſupra in cap præcedẽti, nu. 13. dictum eſt, tum quia concilium generale Romanum in capit. omnis. vtriuſque. de pænitent. & remiſſ. & Florentinum in decreto Eugenij 4. aperte oppoſitam ſententiam expreſſerunt. Præterea debet illum admonere, vt quotcũque bona opera poſſit facere, non omittat, quo Deus cor eius illuminare & emollire ad agendam pænitentiam dignetur, iuxta dictum cap. quod quidam. & c. falſas de pæn. diſt. 1. ſed nõ debet illi abſolutionem impendere, etiam ſi eam importune ſatagat extorquere, aliquod ſcandalum aut

deſperationem

Digitized by Google

deſperationem præſeferens. Quoniam abſque dubio ſacrilegij peccatum committeret abſoluẽdo, neque talis ſcãdali aliquam rationem habere debet: quoniam ipſe ſibi illud accipit, nemine ei dante, ideoque ſcandalum phariſaicum eſt, & ſubinde negligendum, arg. Matth. 15. iuxta S. Tho. 2. 2. q. 43. art. 7. ad 2. & in 3. part. q. 42. art 2. in cor. q. & eundem in 4. lib. ſent. diſt. 38. q. 2. ar. 3 q. 2. ad 1. & omnes alios dicta diſt. 38. An vero qui tacet aliquod peccatũ in confeſſione, incurrat excõmunicationem ſynodalium conſtitutionum, inferius in c. 27. nu. 269. dicetur.

5 Septimo, vtile eſt, quamuis non neceſſarium, vt pœnitens iubeatur a confeſſario hoc modo ſuam confeſſionem exordiri: Confiteor Deo omnipotenti, beatæ Mariæ ſemper virgini & ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo, & omnibus ſanctis cœleſtis curiæ, & tibi pater, quia peccaui nimis cogitatione, verbo, opere, &c. Deinde vero ſi pœnitens non ſtatim id facere inceperit, ipſum admoneat, vt omnia peccata, quorum memoriam habet, & de quibus conſcientia magis ſtimulatur ſtatim exponat, imputãdo culpam ſibi ſoli, vel potius principalius, quam cælo, dæmoni, mundo, carni, ſodalibus, vel corporis conſtitutioni, ſiue complexioni, & circumſtantias neceſſarias declarando.

6 Cum vero aliquod graue vel turpe peccatũ ab ipſo audierit, nulla ſigna admirationis, abominationis, aut pauoris oſtendat, veluti ſpuendo, vel ſe cruce ſignãdo, vel ſeipſum commouendo: quin potius ac ſi nihil audiret, vſque ad finem confeſſionis diſſimulet, & tunc cum iam velit pœnitentiam imponere, peccatorum grauitatem & deformitatem exponat, ſecundum omnes, arg. cap. 15. cautus. §. diligens. & §. quibus. de pœnit. diſt. 6. Porro ſi viderit pœnitentem velle aliquam perſonam nominare, etiam propter aliquam circumſtantiam neceſſario explicandam, nullatenus id patiatur, iuxta ſupradicta in c. 7. nu. 2. Et ſi viderit ſe ipſum excuſantẽ in hũc modum: Ego non occido. Alienum non rapio: Nulli male volo, manſuete & benigne reprehendat, inſinuans locum illum non eſſe excuſationis, ſed accuſationis potius: ſubindeq; verbis ſuauibus eum animet ad accuſandum ſe, timore prorſus relegato. Et ſi pœnitens per ſe ipſum peccata recenſeat, patiatur pro libito ſuo ipſum dicere quantumcunque rudi & craſſa, vt dicunt, Minerua, & ſine ordine rem exponat: ſic enim agnoſcet quibus peccatis magis implicatus extiterit, & de quibus debeat eum amplius interrogare, vt diximus in dicto §. diligens. numero 6. Atqui ſi maluerit de illis interrogari, quàm ſolus eadem referre, dummodo propoſitum habeat ad omnia mortalia crimina referandum (etiam ſi de illis non interrogaretur) non eſſet ea de cauſa condemnandus, ſed potius adiuuandus. Si tamen deliberaret aliquod mortale non confiteri, niſi de illo confeſſarius interrogaret, peccaret mortaliter. & tunc confeſſarius, ſi forſan hoc intelligeret, ad deteſtandum hoc pecatum ipſum inſtigare deberet.

7 Octauo, ſi confeſſarius viderit pœnitentem

Digitized by Google

pœnitentem peccata ſua occultare velle, vel probabiliter credit ea obliuiſci, vel putare non eſſe peccata mortalia, debet caute & prudenter illum pertrahere ad dicendum ea, ipſumque docere illa eſſe letifera, perſuadẽdo vt ea de quibus dubitat an commiſerit nec ne, confiteatur tãquam dubia, & non tãquam certa, & indubitanter commiſſa referãtur, neque etiam tamquam non admiſſa relinquãtur: & denique talem ſe ore & lingua manifeſtet exterius, qualem ſe in corde agnoſcit interius, in hunc modum ſeipſum incuſans: Videor mihi in hoc, vel illud peccatum conſenſiſſe, atqui non ſum omnino certus. Id quod etiam facere debet, ſi dubitat circa aliquod peccatum, an ſit mortale vel veniale. Ceterum ſi ambo dubitauerint, tũc pœnitens ſub conditione, peccatum in hunc modum deteſtetur: Si hoc eſt mortale, me pęnitet de illo tamquam de mortali. Similiter ſi de aliquo actu dubitaret, an bonus eſſet aut malus, ſub eadem conditione ipſum deteſtetur, ſcilicet: Si & quatenus eſt malus; quoniam ſi bonus eſt, nullo pacto eum deteſtari debet, Ioan. Maior in 4. lib. ſenten. diſt. 17. q. 3. Si vero recordatur ſe letale crimen admiſiſſe, non tamen occurrit in ſpecie, quod fuerit, tunc fateatur ſe deliquiſſe mortaliter, etiam ſi de eo in ſpecie memoriam non habet. Idem Maior vbi ſupra.

8 Nono, poſtquam pœnitens explicauit quidquid circa ſua peccata dicendum recordatur, ſi ſacerdoti viſum fuerit, illum non abſolute & perfecte illa manifeſtaſſe, vt non raro contingit, debet tunc ſacerdos ipſum interrogare circa id, quod ſibi neceſſarium videbitur a decem pręceptis Decalogi initiũ faciendo.

Circa quod raro, vt puto, mortaliter peccat confeſſarius, niſi cum principaliter acceptat officium audiendi cõfeſſiones ob lucrum, fauorem, curioſitatem, vel carnalem voluptatẽ. Dixi, principaliter, quia qui minus principaliter tria prædicta horum quæreret, nõ peccaret etiam ſi non acceptaret illud officium, niſi aliquod eorum reſpiceret tãquam cauſam, ſine qua id non faceret, per ea quæ latius tradidimus in Comment. c. cum miniſter. 23. q. 5.

De primo præcepto Decalogi nempe de colẽdo Deo & aliis duobus præceptis, ſcilicet de diligendo Deum, & credendo in eum. *Cap. XI.*

SVMMARIVM.

1 *Symbolum Apoſtolorum eſt ſumma Chriſtianis credendorum.*

1 *Oratio dominica continet ſummam a Deo petendorum.*

2 *Decalogus etiam nũc durat, & eſt ſpeculum baptizatis.*

3 *Decalogus cõtinet ſummam eorum, quæ agere & vitare tenemur.*

4 *Præcepti tranſgreſſio omnis mortalis, niſi, &c.*

4 *Præceptorum multorum tranſgreſſio quæ vnicum peccatum.*

5 *Præceptum de diligendo Deũ ſuper omnia, & proximum ſicut ſeipſum, cur non ſit de decem decalogi.*

Circa hoc dicimus primo cum S. Thom. in princ. Opuſcul. 4. & 2. 2. q.

Digitized by Google

2.2.q.83.art. 9 & conc. Colonien. in Enchiri. Chriſtianę inſtitutionis in princ.quòd quemadmodum ſumma omnium, quæ quilibet Chriſtianus tenetur credere in Symbolo Apoſtolorum cõprehenditur, & in oratione dominica omnium, quæ a Deo petẽda ſunt: ita in Decalogo,quem Deus per manus magni illius ſerui ſui Moſis electæ plebi ſuæ, tradidit Exod. 20. ſumma omnium, quæ facienda ſunt, exprimitur. Noluerũt tamen hi patres innuere,nihil quod non contineatur in Symbolo, eſſe neceſſario credendum:neque quidquam, quod non comprehendatur in Decalogo,eſſe faciendum, ſiquidem omnes tenemur credere myſteriũ ſanctiſſimæ Euchariſtiæ c. 1. §.fin.de ſum.Trinit.& fide cathol.& clem.ſi dominum.de reliq.& vener. ſanct. quod tamen non continetur in Symbolo. Omnes item obligamur Deum diligere ſuper omne aliud, quod tamen in Decalogo nõ habetur,vt dicitur infra eod c.nu 6.

2 Secundo dicimus, quòd Decalogus, ſiue decem præcepta legis antiquæ adhuc in noua & Euangelica perſeuerant.Quoniam licet vetus illa lex quantum ad cærimonialia & iudicialia,expirauerit,§. fin 6. diſt.& c.1. de purific. poſt part. non tamen quoad moralia, quæ pertinent ad legem naturæ, cuiuſmodi ſunt decem præcepta, excepto tertio, quantum ad Sabbathi obſeruationem, ſecundum Gratian.in dicto §.fin.& ſanct. Thom.1.2. quæſtion. 100 art. 4.& alios in 3. lib. ſentent. diſtinct.17.

3 Tertio dicimus, quòd hæc decem præcepta, vt recte dicitur in dicto Colonienſi Cõcilio, ſunt veluti quoddam ſpeculum, quod traditur baptizato vt intueatur, quantum per fidem acceptam vitam ſuã renouauerit, & ordinauerit: vel quantum a via illa declinauerit,per quam Spiritus ſanctus in baptiſmo acceptus ipſum deducebat: & quæ in re, vel quantum candidam illam veſtem, quam ibi induerat, tranſgrediendo quod ibi promiſerat, maculauerit: & vt poſtquam maculas & vulnera probe conſpexerit,de illis doleat, & cum integra fiducia redeat ad medicum, qui nullum ægrotum (etiam in eundem morbum ſæpiſſime relapſum) a ſe repellit,& reiicit,Matthæ.9.& 11.

4 Quarto dicimus,quòd quidquid eſt contra aliquod ex decem præceptis, regulariter eſt mortale, niſi vna ex tribus cauſis ipſum excuſauerit. Prima eſt defectus deliberationis,vt cõtingit in accidia ſiue tædio circa ſpiritualia ſubito nos ſurripiẽte.Secunda eſt paruitas,ſiue exiguitas rei in his, quæ ſunt contra ipſa præcepta, cuiuſmodi eſt paruum & exiguũfurtũ,iuxta S.Tho 1.2.qu.88. art.5.& 6.& 2.2.q.3 art.5.& q 59.art.4. & nos latius tradidimus in repet. cap inter verba. 11 quæſt.3. poſt S. Antonin.2.par. tit.4.cap. 5. § 7 & 8. & Adrian. quolib. 8. communiter receptos,& vt colligitur ex quadam Auguſtini ſententia a Gratiano relata in §.fin. cap. vnum. 25.diſt. ibi: *Ebrietas ſi aſſidua ſit*, & ibi: *Si plus proximum ex ſperauerit*. Tertia eſt defectus iudicij ſufficientis, quĩ contingit in ſemidormientibus,aut ſemiebriis, vel adeo perturbatis, quòd quamuis tale iudicium ad

peccatum

peccatum veniale ſufficiat, tamen ad completam rationem mortalis non ſufficit, iuxta Ioan. Maiorem in 3 lib ſent. diſt. 37 q. 14.

Quinto dicimus, quòd peccatum commiſſum contra plura præcepta, quorum vnum eſt generale alterum ſpeciale, in generali comprehẽſum, non eſt niſi vnum, exempli cauſa: Homicidium eſt contra præceptum ſpeciale de non occidendo, & contra generale de obſequendo & obediendo Deo in omnibus, quæ præcipit, & contra præceptum de gratia & amore diuino conſeruandis: non eſt tamen niſi vnicum peccatum, ſicut tactum eſt in cap. 6. nu. 3 cum de circumſtantiis neceſſariis confitendis ageremus.

Ex quo colligitur reſponſio illius quæſtionis, nuper nobis propoſitæ: An qui non ieiunat vigiliam ſancti Matthæi, quando in quatuor tempora incidit, aut miſſam in die Dominico, cum quo concurrit aliud feſtum obſeruandum, non audit, aut monachus Franciſcanus, qui non ieiunat die Veneris, in quo aliqua vigilia incidit, ſatisfaciat confitendo, ſe non ieiunaſſe, aut non audiſſe miſſam in vno die, in quo ad id præcepto tenebatur? Reſpõdendum enim eſt, quòd non, quia dicere debet ſe eo die ad id duobus diuerſis præceptis ſpecialibus obligatũ fuiſſe per dicta ſupra: in prælud. 9. nu. 20. Quamquam qui vnum peccatum ex quo alia ſequuntur committit: vt qui aliquem indignum eligit, ex quo malæ gubernationes oriuntur, non niſi vnum peccat ſecundum Alexand. Halenſem, 2. par. de accep. perſon. & ſentit S. Bonauent. in 4. lib. ſent. diſ. 38 ſuper litera Magiſtri, q. 2. Quòd autem nõ ſolum peccet mortaliter qui facit opus: ſed etiam qui vult deliberate id facere, aut delectatur in eo, & qui conſentit aliquo nouem modorum, qui explicantur infra nu. 11. traditur infra nu. 12. & 15.

5 Sexto dicimus, quòd præcepta de diligendo Deum ſuper omnia: & proximum ſicut ſeipſum non numerantur inter iſta decem: quod docuit S. Thom. 1. 2. quæſt 100. quòniam in Decalogo non fuerunt hominibus tradita prima principia, quæ vnuſquiſque per ſeipſum, natura magiſtra, vel per fidem intelligit, qualia ſunt hæc quæ fons & origo Decalogi, & decẽ præceptorum in eo cõtentorum exiſtũt, neque etiam in eodem Decalogo traduntur ea præcepta, quæ difficile, vel per maximã induſtriã ingenij ex his decem puntur: ſed tantũ illa, quæ ab omnibus poſſunt facile deduci. Vnde infertur, præcepta de fide & charitate non contineri in Decalogo: ſed præſupponi ad illum, quod multi graues doctores adnotarunt: & præſertim S. Thom. 1 2. quæſt 100. art. 4. & 2. 2: quæſt. 44. art. 4. & quæſt. 79. art. 2. Caiet 2. 2 q. 64 art. 8. & Anton. 4. part tit. 4. cap. 1 § 1. Et conſequenter errant qui dicunt primum Decalogi præceptum eſſe de diligendo Deo. Eſt enim contra prædicta, & contra textum ipſius Decalogi, Exod. 20. Cuius primum præceptum eſt illud: *Non habebis Deos alienos coram me* Quibus verbis ſolum peccatum Superſtitionis & idololatriæ quæ ſunt contraria virtuti Religionis & Latriæ, prohibentur. Quæ quidem

quidem virtus non eſt theologica, ſed moralis ſecundum ſanct. Tho. receptum 2.2.quæſt.81.art.5.& nulla ibi fit mentio de dilectione Dei & proximi, quæ pertinet ad virtutem charitatis.2.2.q.27.arti.1.quæ theologica eſt, 1.2. quæſt.62. & 2.quæſt. 23. artic.6. Errant etiam qui putant præceptum de credendo in Deum eſſe primum Decalogi eadem ratione; cum fides ſit virtus theologa,& non moralis.

De præcepto de diligendo Deũ, quod non eſt Decalogi.

SVMMARIVM.

6 *Præcepta de diligendo Deum & proximum maiora omnibus præceptis Decalogi, & quãdo adimplenda, num.7.8.9. & 10.*

11 *Præcepti transgreſſio, etiam mentalis tantum, qua mortalis. & nu.12.*

13 *Delectatio qua moroſa, & concurrentibus quattuor mortalis.*

14 *Delectationi malæ reſiſtere, virtus, conſentire peccatum. nu.13. & 14.*

15 *Cenſuræ non incurruntur per ſolum conſenſum.*

16 *Reſtituendi obligatio non contrahitur ſolo conſenſu.*

17 *Præcepta Dei non impleri poſſe in ſtatu malo in quo ſenſu eſt de fide.*

6 SEptimo, quòd neceſſarium videtur hic tractare de præcepto amandi Deum, & credendi in eum, quæ duo, hoc præceptum primum, & omnia alia Decalogi præſupponũt, vt ſatisfiat his, qui peccata, quæ fiunt contra hæc duo præcepta, reducunt ad primum Decalogi. Et ita primo ponemus ea quæ pertinent ad præceptum de amando Deum. Secundo, ea quæ pertinent ad præceptum de credendo in eum. Tertio, ea quæ pertinent ad præceptum de colendo illum, quod vere & proprie eſt primum præceptum Decalogi.

Circa quod dicimus primò, quod hoc præceptum de amando Deum non eſt quidem primum Decalogi: ſed maximum omnium præceptorum tam Decalogi, quàm aliorum, iuxta domini noſtri Ieſu Chriſti doctrinam Matthæ.22. quæ diuerſis verbis habetur in ſcriptura. Nam in Deuterono.cap.6. ſic habetur. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota fortitudine tua*: Et in Euangelio Matthæ.c. 22.ſic. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & ex tota mente tua.* & apud Marc.c. 12.ſic: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua.* Apud Lucam vero c.10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.* Omnes tamen in ſenſu conueniunt, & in ſumma hoc ſibi volunt, Deum præcipere, vt eum plene & integre diligamus, nõ quidẽ quo ad hanc vitam, eo mòdo, vt omnibus horis & momentis id actum faciamus, hoc enim fieri non poteſt in ea, in qua cibo, ſomno, labore, & negotiis neceſſariis id interrumpitur: ſed vt explicat S.Tho 2.2 q 44.art.3. vt ſcilicet in omnibus totam intentionem noſtram, quæ per cor exprimitur, in eius amorem & obſequiũ dirigamus, totumque noſtrum intellectum (qui per mentem ſignificatur

catur) illi ſubiiciamus: omneſque appetitus (qui per animam notantur) ad normam ſuæ ſanctiſſimæ legis componamus: & denique omnia noſtra opera exteriora, quæ nomine fortitudinis, virtutis, & virium ſignificantur, eidem conformemus. In ſumma vero hoc totum nihil aliud ſignificat, quam Deum nobis præcipere, vt ſe propter ſe ipſum, & magis quam cetera omnia diligamus, eidemque inſeruiamus tam interiori quam exteriori obſequio. magis, inquam, non quoad intenſionem & feruorem: ſed quoad æſtimationem & appretiationem: vt explicuimus in additione c. quando. de conſec. diſt. 1. & ſupra cap. 1. nu. 2. poſt S. Thom. 1. 2. q. 109. art. 3. & 2. 2. quæſt. 184. artic. 3. & alios Neotericos, inter quos eſt Ioan. Maior. in 1. diſtinct. 1. q. 2. & in 4. diſt. 14. q. 1. Caieta. 2. 2. q. 49. arti. 4. Hoc eſt, vt eum, eiuſque amorem pluris, quam aliquam creaturam, immo & quam vniuerſas æſtimemus & faciamus: & propter amorem eius potius eligamus mortem oppetere, quam ipſum vel corde, vel verbo, vel opere mortaliter peccando negare.

7 Secundo dicimus, quod hoc magnum præceptum de diligẽdo Deo ſuper alia omnia poſt peccatũ Adæ non poteſt, niſi in ſtatu gratiæ adimpleri ſecundum aliquos, inter quos videtur eſſe S. Tho. 1. 2. q. 100. art 10. & 2. 2. q. 40. art. 1. & 6. & melius q. 109. art. 3. Contra quod tamen facit, quod homo ſola virtute naturali, etiam exiſtens in peccato mortali poteſt cõcipere, immo concipit partim Deũ eſſe ſuper omnia diligibilem, & finem omnium vltimum, & cõſequenter eum vt talem diligere poteſt. Deinde quod datur dilectio Dei ſuper omnia ſine gratia, vt probat Caiet. 1. Tomo Opuſculor. Opuſc. 4. q. 1. Præterea, quod ipſemet Tho. in 2. lib. ſent. diſt. 28. q. 1. artic. 3. affirmat, poſſe quem ſine gratia implere præceptum diligẽdi Deum, quoad ſubſtantiam actus, licet non quoad meritũ beatitudinis, quoad quod poteſt intelligi prædicta prior eius opinio, quod ſatis ſentit cõcordia ſancti Thom. 1548. quę diſtinctio fit etiam in aliis pręceptis infra hoc eod cap.

Tertio dicimus, quod eſt quæſtio difficilis, non tam bene tractata, quã neceſſaria & quottidie occurrens, videlicet, quãdo teneamur ad hoc præceptum actu adimplendum ſub pœna noui peccati mortalis, eo modo, quo in hac miſera vita expleri poteſt: nam perfecte non niſi in alia adimpletur, ſecundum Aug. in lib. de perfecta iuſtit. in reſponſione ratiocinat. 16. & Thom. 2. 2. q. 44. art. 6. & in 3. lib. ſentent. diſtin. 27. q. 3. art. 4. Difficultatem enim ingerit, primum quod ſit affirmatiuum præceptum, & conſequenter non obligat pro quocunque tempore. ſanctus Tho. 2. 2. q. 33. art. 2. & Arch. in cap. ſi peccauerit 2. q. 1. & in ſumma de pænit. diſtinct. 5. ab omnibus recepti: & non videtur præfinitum tempus, quo id fieri debeat. Deinde quod dura videtur Scoti ſententia dicto lib. 3. ſentent. diſt. 27. q. 3. a quo recedit Adrian. q. 4. de confeſ. nempe, nos omnibus feſtiuis diebus teneri ad illud: quia nullus eſt textus, nec vlla ratio, quæ id neceſſariò

concludat, & ita non videtur aſſerendum, c. conſuluiſti. 2. q. 5. §. conſideremus, Auth. de trien. & ſemiſſ. colla. 3. Nam miſſa, quam illis diebus præcipimur audire, per c. miſſas. de conſec. diſt. 1. recte audiri poteſt ſine tali amore actu concepto. vnde rari vel nulli ſe huius omiſſionis accuſant. Præterea, quòd nimis laxa videtur opinio dicentium, non obligari nos ad implendum illud præceptum amplius, quàm ſemel in vita. quod meo iudicio Sotus lib. 2. de iuſt. & iure q. 3. art. 10. & lib. de natu. & grat. c. 19. recte confutat. Denique quòd dicta Soti non videntur ſatisfacere. tum quia dicit aliquando non obligari nos amplius, quàm ad opus exterius in quocunque ſtatu exhibitum; puta ad increpandum blaſphemum, & ſanctus Thom. vbi ſupra dicit hoc præceptum non impleri niſi in ſtatu gratiæ. tum quòd idem Sotus vbi ſupra tenet obligare pro tempore baptiſmi, & idem lib. 2. de natu. & grat. cap. 15. docuit, ad recipiendum baptiſmum non eſſe neceſſarium tantum efficere, quantum requiritur ad recipiendum pœnitentiæ ſacramentum, quoniam ad hoc non ſufficit attritio, quæ noſcitur non eſſe contritio: ad baptiſmum autem ſic, ſecũdum ipſum. tum etiám, quia idem affirmat, vnumquemque quoties inſigne aliquod beneficium a Deo conſequitur, teneri ad illud explendum, quod tamen nulla lege neque ratione efficaci euinci poſſe videtur: & ita non eſt aſſerendum, iuxta dictum c. conſuluiſti.

8 Quarto dicimus (ſaluo tamen meliori iudicio) ſanctiſsimum quidem conſilium eſſe, vt non ſolùm diebus feſtiuis: verumetiam quotieſcumque commodè poterimus, nitamur implere prædictum mãdatum, præmiſſa (ſi opus fuerit) debita noſtrorum criminum deteſtatione: ſed non præceptum, quod nos ſub reatu nouæ culpæ mortalis obliget, niſi. Primo cum ad vſum rationis peruenimus, & iam habemus vel habere debemus cognitionem, referendi & dirigendi nos ipſos, noſtraque omnia opera in Deũ ipſum tanquam in noſtrum vltimum finem, ſaltem in confuſo, & eo modo, quo id pueri præſtare poſſunt, vt ſenſit ſubtiliter S. Tho. 1. 2. quæſt. 89. art. 6. quem (licet in alium finẽ) retulimus in Enchiridio de Oratione c. 2. nu. 15.

Secũdò, cum tenemur ad habendam cõtritionem de peccatis mortalibus, iuxta dicta in c. 1. nu. 31. vt explicuit Caietan. in dicto artic. 6. quoniam contritio ſine hoc amore haberi non poteſt, vt ibi dictũ eſt. Non tamen ad id tenemur, quoties miniſtramus, vel accipimus ſacramenta; quoniam ſufficit nobis habere tunc gratiam, vel charitatem habitualem, quamuis non habeamus amorem præfatum actualem, quia non tenemur tunc habere cõtritionem, quia ſufficit habuiſſe antea, & non perdidiſſe gratiam habitualem. Ex quo ſequitur, non eſſe neceſſarium hunc amorem actualem quando baptiſmus eſt ab adulto recipiendus, licet illud dicat Sotus præcitato lib. 1. de natu. & grat. cap. 32.

9 Contra quem facit, quod ipſemet d. lib. 2. de natu. & grat. cap. 15. aſſer

aſſeruit ad baptiſmum non eſſe neceſſariam contritionem: ſed ſatis eſſe attritionem, etiam illam, quæ ſcitur non eſſe contritio, licet id nobis non videatur verum, per ea quæ in d.c.1. nu. 17. diximus. Facit etiam contra eumdem, quòd eadẽ ratione teneremur implere hoc mãdatum, quotieſcũque aliquod ſacramentum recipimus, & conſequenter cum contrahimus matrimoniũ, quod falſum eſt. Satis enim eſt, vt non ſimus in peccato mortali, aut probabiliter id credamus: quamuis huiuſmodi adeo excelſum amorẽ actualem animo non concipiamus. Facit itẽ, quòd nullus peccati mortalis reum diceret eſſe illum, qui octo dies ante baptiſmum rectam contritionem de peccatis concipiens, & ſeipſum probabiliter conſtituens in ſtatu gratiæ: poſtea ante noui peccati mortalis admiſsionẽ ſine hoc amore actuali baptiſmum ſuſciperet. Quare hic tertius caſus eſt reſtringendus ad eos, qui ante baptiſmum non habuerunt contritionem.

Tertio quotieſcunque, tenemur proximum ex charitate diligere, nam tunc pariter eodem amore Deum diligere tenemur, ſiquidem hi duo amores ſunt eiuſdem generis & naturæ: & in amore proximi amor Dei tamquam finis includitur, vt colligitur ex vtroque Tho. 2.2.q.44.ar.2.& 2.2.q.25.ar.1.vt infra cap.14.nu.4 dicemus.

10 Quibus addo primo, eum, qui diligit Deum, probabiliter credens ſe eſſe in ſtatu gratiæ, ſubindeque ſuum amorem eſſe amorem Dei ſuper omne illud, quamuis in rei veritate non ſit huiuſmodi, neque ſit in eodem ſtatu, nihilominus tamen adimplere hoc præceptum, quoad effectum euitãdi nouum peccatum quod admitteretur ob omiſsionem implementi eius: quoniam ſine ſpeciali reuelatione ſcire non poteſt quis, quando eſt in ſtatu gratiæ, Ecc.9.& Iob.9.relati in c.fi.de purg. cano.& tradit ſanctus Thom. 1.2.q. 112.art 5.& definit Con.Trid.ſeſſ.6. c.9. & can. 12. & 13. & 14. Et ita niſi hoc teneamus, nequiremus ſcire, quando hoc præceptũ impleremus.

Addo ſecundo, quod poſſet (noſtro iudicio) affirmari, quod hoc ſupremum mandatum licet præcipue & principaliter excelſum illum amorem a charitate profectũ nobis præcipiat, minus principaliter tamen etiam obligat aliquãdo ad diligendum Deum hoc eodẽ amore, vel alio bono & naturali, non obligando ad præfatũ ſublimẽ charitatis, vel ſaltem quamuis hoc præceptum ad id non obliget: obligat tamen nos naturæ, quæ habetur in l. veluti, ibi: *Vt patriæ parentibuſque pareamus*.ff.de iuſt. & iur. quæ ſatis iubet amare patriam, reges, parentes, & dominos, quin etiam omnes proximos, in quibuſdam caſibus & etiam deum ipſum, tanquam Regẽ, parentem, dominum, gubernatorẽ, & protectorem, ſaltem aliquo bono amore naturali. & propterea, vt docuit bene prædictus Sotus vbi ſupra, quando Deum audimus blaſfemari, aut inhonorati, tunc tenemur ad actum diuinum amoris, ſaltem naturalis boni, quo impulſi, eũ, qui in Deum blaſfemus, vel contumelioſus extiterit increpemus.

Quod quidem ita faciendum eſſe Conc.Lateranen.ſeſſ.9.§.ad abolendam.in ſpecie præcepit. Nec obſtat his dicere, quòd amor Dei debet eſſe talis,quo ille ſuper omnia diligatur: & quòd niſi talis ſit, non eſt bonus, vt videtur ſentire ſanctus Tho.1.2.q 109.art.3.reſpondetur etenim, quòd licet diligere Deum comparatiue minus quàm illum, vel æque ac illum ſit malum: diligere tamen eum abſolute æque, vel minus abſque vlla comparatione, non eſt malum, vt alij dicunt. quæ quidem omnia tamquam quottidiana & parum ſpecificata debitæ correctioni ſubiicimus.

11 Quinto dicimus,quòd non ſolum eſt peccatum mortale tranſgreſſio præcepti ſub eius pęna obligantis:ſed etiam propoſitum tranſgrediendi,immo & deſiderium deliberatū id faciendi,immo & (quod maius eſt) ipſe conſenſus, ipſa volitio, ſeu voluntas vera, & expreſſa delectandi ſe illa trāſgreſſione, cogitata licet nec faciat,nec proponat, nec deſideret facere,Qualis eſt conſenſus illius, qui de antiquo peccato mortali cogitat abſque propoſito & deſiderio id faciēdi:eo tamen animo, vt ex eo naſcatur & creſcat ei aliqua delectatio, qua fruatur. Quinimmo(quod maius eſt)cōſenſus,& volūtas interpretatiua vel tacita illius eſt culpa letalis.Quæ plane omnia conſonant communi opinioni, quæ colligitur ex beato Auguſtino lib.10. de Trinit.& Magiſt. ſent.in 2.diſt.24.cum ſuis commentatoribus, & ex S.Thom.1.2.q.74.& beato Anton.1.par.tit.5.c.1 §.5.& Io. Maiore in 2.diſt.24. q.18. & Caiet. in ſumma verb, delectatio moroſa. in princip. & Tomo 1.Opuſculor. Opuſc.14.q.1.& ex eis,quæ nos clarius & copioſius,quam alij reſoluimus in cap. cogitationis. de pænit. diſt.1. & in c.ſed pēſanduum. diſt.6.

12 vbi in ſumma diximus conſenſum verum & expreſſum,quem Caietanus poſitiuum vocat, ipſius delectationis eſſe illum, quem ſupra docuimus. At vero tacitus conſenſus, quem alij interpretatiuum, alij moroſam delectationē dixere Caietanus autem negatiuum nō poſitiuum appellauit, tunc demum eſt peccatū mortale, quando quattuor concurrunt. Primum vt id, de quo ſumitur delectatio ſit letalis culpa. vt ait S.Tho.1.2.q.74.art.8.

Secundum vt qui delectatur aduertat ſe delectari; nam ſi circa id non aduerteret, quamuis diem integrum delectatio perduraret non peccaret, mortaliter, iuxta textum mihi ſingularem, in c. ſed penſandum.diſtin.6.ibi: Ex deliberatione conſentit. Neque ſatis eſt aduertere: niſi integre aduertat ſecundum Caietanum vbi ſupra.

Tertiū,vt non obſiſtat delectationi,eam a ſe depellere cōtendendo: quoniā ſi id conaretur, iam potius virtuti,quàm vitio eſſet tribuēdum quamuis eam a ſe non omnino repelleret,dicto c. ſed penſandum.

Quartum, vt abſque rationabili cauſa omitteret eam à ſe reiicere: etenim ſi omitteret eam depellere, quia nouit ſe ea vi & virtute animi pollere, vt certus ſit, ſe non ita victum,vel flexum iri ab ea,vt actum, de quo eſt,velit:neq; ita vt voluntas eius ſuperior, ſeu rationalis, velit

ea

ea ſenſuali delectatione frui, non eſſet culpa, ſaltem letalis, dummodo expreſſe non conſentiret in illã. Id quod item dicendum eſt, ſi ideo delectationi nõ reſiſteret, eamque a ſe non repelleret, eo quòd crederet quo magis velit tentationi obſiſtere, & cõtra ipſam pugnaret eo illa magis augeretur, quam minueretur: ſicut erga carnis illecebras cõtingere ſolet, quæ quidem fugiẽdo potius, quam reſiſtendo ſuperãtur, ſecundum ſanctum Tho. 2.2.q. 35.art.1.Io.Gerſonum de pollutione not.7.& alios alibi. Idem eſſet, ſi delectationem illam omiſiſſet expellere, ne ſuam occupationem honeſtam, & neceſſariam, aut vtilem, derelinqueret: quale eſt ſtudiũ & lectio rerum impudicarum, ad huiuſmodi delectationes prouocantium, neceſſaria ad prælegendum ſcholaſticis vel concionandum populo. Quale item audire confeſsiones de rebus impudicis, & alia huiuſmodi; argum nto eorum, quæ ſingulariter ſcripſit Caiet.in d Opuſc,14.q.1. 2. & 3. & conſequenter, & hoc ſit mortale, oportet illum, cui eiuſmodi delectatio oritur, eſſe talem, vt ſuæ imbecillitatis & conſuetudinis præteritæ ratione habita merito credere teneatur, ſe niſi illam reprimeret, in ipſum opus malum, vnde naſcitur delectatio, vel ſaltem in delect.tionem eiuſdem operis vere & realiter conſenſurum.

Ex qua quidem reſolutione intulimus in c.cogitationis.de pænit. diſt. 1.deciſionem multorũ caſuum, qui quottidie contingunt, quos hic breuitatis gratia tacemus.

Infertur item ex eadem reſolutione delectationẽ, quæ moroſa nuncupatur (a mora videlicet deducto vocabulo) non eſſe ita nominatam ratione temporaneæ durationis, ſed propter moram, quam facit ipſa ratio in ea nõ expellenda. Quia nimirum ea non repellit quam citiſsime poteſt, & debet; vel (quod deterius eſt) quia eam deliberate acceptat. quod quidem vel in inſtanti fieri poteſt, ſecundum omnes. In his autem duobus caſibus peccatũ mortale committitur licet opus exterius nunquam fiat, neque adſit propoſitum faciendi. Quod quidem veriſsimum eſt, non ſolum in peccatis carnalibus, verum etiam in reliquis, iuxta mentem omnium, quod expreſſe S.Bonauent, in 2.lib. ſentent. diſt. 24. in expoſitione litteræ adnotauit.

14 Itaque reſiſtere delectationi, quæ naſcitur ex cogitatione alicuius peccati mortalis virtus eſt: adſiſtere autem, & aſſentiri expreſſe letalis eſt culpa: non reſiſtere vero neque adſiſtere aliquando eſt peccatum veniale, & aliquando mortale, ſcilicet quando quattuor illa ſupradicta concurrũt. Quoniam omnis voluntas deliberata de peccato mortali, vel (proprius loquendo) omnis voluntas deliberata ſe delectandi de actu, qui eſt peccatum mortale, eſt mortifera, c.1.§. põderoſus.49.diſt & S.Th.1.2.q.74.art.8.

At quoniam in huiuſmodi delectationibus, maxime ſi carnales ſunt, ſemper ineſt aliquid periculi ratione naturæ humanæ corruptæ, expedit vt qui huiuſmodi delectationes habuit, & non eſt certus, an ipſis cõſenſerit, neque an ſufficien

ter reſtiterit, de illis in confeſſione ſe ipſum incuſet, dicens ſe dubitare, an quantum debuit illis reſiſtere contenderit. Nam ſi credit ſe conſenſiſſe, vel non reſtitiſſe, vt eis frueretur, vel admodum negligenter ſe geſſit in eis depellendis, cum probabili conſentiendi periculo in eaſdem delectationes, vel in opera, ex quorum cogitatione illæ naſcuntur. tunc neceſſarium eſſet confiteri, quod circa hoc credit & ſentit.

15 Sexto dicimus, quòd non ſolum peccat, qui aliquod peccatum committit, & in eo perpetrando eſt præcipuus exequutor: verumetiam omnes alij, qui eidem culpæ conſentiunt, iuxta illud ad Roma. 1. Non ſolum qui faciunt ſed & qui conſentiunt facientibus. cap. 1. de offic. deleg. vbi gl. & omnes c. notum. 2. q. 1. c. ſicut dignum, per totum de homic. conſentiunt, inquam, aliquo nouem modorum contentorum in duobus ſenariis, quos poſuit S. Tho. 2. 2. q. 62. artic. 7. in corp. q. & in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 1. art. 5. q. 3. ſcilicet,

Iuſsio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

16 Quibus ſignificatur illum conſentire delicto, qui iubet, conſulit, cōſentit, laudat, recipit principalem delinquentem, vel adiuuat, vel non impedit verbo, aut opere, vel non manifeſtat: cum teneatur & poſſit. quorum modorum interpretatio & dilatatio, inferius c. 17. nu. 17. & nu. 130. & ſeqq. fiet. Interim autem dicimus, peccare mortaliter eũ, qui aliquo iſtorum nouẽ modorum, principali auctori delicti conſentit: quãuis non ſemper incurrat eaſdẽ cenſuras & irregularitatem, neque eandem reſtituendi obligationem, quas ille, c. cum quis. de ſent. excommuni. lib. 6. & c. felicis. §. illud, de pœn. eo. lib. Oſtien. in ſumma de pœn. §. quibus, & Caiet. in ſumma verb. reſtitutio. §. conſenſus. & Fel. in tracta. Quando conatus, & alij alibi.

Diximus autem in tribus vltimis modis: Cum teneretur & poſſit: non enim poteſtas ſine obligatione ſatis eſt, ſecundum S. Tho. 2. 2. q. 44. art. 4. & q. 72. art. 6. & melius 1. 2. q. 6. art. 3. & vtrobique Caieta. & melius in 2. 2. q. 64. art. 7. & diximus ſupra prælud. 6. nu. 3.

Vnde infertur, quòd cuilibet modorum peccandi, faciendo vel volẽdo facere aliquod peccatum poſſint adiungi alij nouem, iuxta nouem modos illi conſentiendi, quos & ſi nō ſemper infra expreſſerimus, aliquando tamen inſinuabimus. Illud tamen nunc admonentes, tunc aliquem conſilio ſuo, verbis, aut operibus teneri impedire, quãdo ex officio, quod habet, vel alio titulo ad id faciendum obligatur. Tunc etiã, quando proximus circa id extremã patitur indigentiam, & ipſe poteſt id ipſum præſtare, non ſe in conſimilem neceſſitatem conijciendo; etiam ſi ob id rei familiaris, aut honoris iacturam aliquã faciat: immo etiam cũ proximus re illa maxime indiget, & ipſe ſine vitæ ſuæ, ſalutis, honoris & rei familiaris detrimento poteſt commode id facere: per id, quod in c. 1. de reſtitu. ſpol. & cap. 24. & 25. infra, & cap. inter verba. 11. quæſt. 3. & profundius in Commen.

cap.

cap. non in inferenda.24. quæſtio.3. diximus.

17 Septimò dicimus,quòd vniuerſa iſta decem præcepta, & alia omnia poſſunt impleri ab illo, qui eſt in peccato mortali, quoad ſubſtantiam actus & præcepti, & effectum euitandi nouum peccatum,quod incurreret,ſi nõ adimpleret illud iuxta definitionem Aquinatis in 1.2.q.100.art.10.& 2.2. q.44.art.1.ſi communiter recepti. quod Conc. Trid. ſeſſ.6.cap 6.ſenſit,declarans hęreticum eſſe illũ,qui dixerit,opera noſtra ob id ſolũ,quod fiant extra ſtatum gratiæ, eſſe peccata, quidquid dixerit Dion.Carthuſianus lib.2.ſenten.diſt.17.quem aliquot alij ſequuti fuerunt. Eſt enim hoc vnum inter alia commoda, quæ opera facta etiam in peccato mortali ſecum afferunt (de quibus gloſſ.in cap.quod quidam de pænit. & remiſſ.licet ad promerendam gratiam in hac vita, & gloriam in futura nihil valeant) implementum præcepti in illo ſtatu.cap.nihil. de conſecra. diſtinct.5. vbi latius diximus,& in §. fi.de pænit.diſt.4.ſub qua regula includitur etiam pręceptum de diligendo Deo iuxta declarationem nunc additam ſupra,nu.6. Per quod tollitur ratio, qua inſanus Lutherus inſane docuit, Deum dediſſe nobis duo præcepta, quæ in hac vita non poſſumus implere : nempe præceptum de diligendo Deo, & de non concupiſcendo. quod efficaciſſime poſt alios confutat Caſtrenſis in lib. aduerſus omnes hæreſes verb. præceptum. in principio & damnauit Concilio Triden. ſeſſ. 6. cap. 11. & can.18.

Contra præceptum maximum de diligendo Deum,quod non eſt Decalogi vt peccatur.

SVMMARIVM.

18 *Odium Dei vt genere ſuo maximũ peccatorum.*

18 *Præceptum diligendi Deum quis frangit.*

19 *Amat qui firmius aliquid quã Deũ peccat,non qui feruentius.*

20 *Amat quiſnam Deum ob alia, quã ob ipſum;& quando amandus.*

20 *Viuere qui vult ſemper hanc vitam peccat.*

18 Contra hoc præceptum de bene diligendo Deo peccat mortaliter primo, qui deliberate odit Deum, quod quidem ex genere ſuo eſt maximum omnium peccatorum, vt probat S.Tho.2.2.q.34. art.2.& q.39.art.2.&1.2.q.73. artic.4. Tũ quia actus, qui opponitur actui ſumme bono,ſumme malus eſt, ſecundum Ariſt.Ethic.9. Actus autem maxime bonus eſt Dei amor, cap. charitas.2.de pæni.diſt.2.cui odium Dei eſt contrarium. Tum quia maximo præcepto omniũ contrarium eſt,Matth.22. Tum quia directe ſeparat a Deo,quod alia peccata communiter non faciunt, ſicut explicuit ſanctus Thom.2. 2.quæſtio.34. art. 2. Dixi : Deliberate, quoniam ſubreptio iudicium præueniens in quacunque materia excuſat a mortali, vt diximus ſupra prælud.9. nu. 11.& eo.cap.nu.4.

Secũdo peccat mortaliter q omittit amare Deũ ſuper omne aliud amabile quo tempore id tenetur facere,

Digitized by Google

de quo ſupra nu.6.& ſeqq.

Tertio peccat mortaliter, qui omittit referre ac dirigere ſe, ſuaque omnia in Deũ tanquam in primum principium & vltimũ finem ſuum, tempore quo ad id tenetur. Quando autem ad id teneatur, etiam ibidem dictum eſt.

Quarto peccat mortaliter qui amat Deum, ſed minus, vel nõ plus quàm alia cõparatiue, hoc eſt actu, vel virtute, expreſſe aut tacite gerens in animo, quòd tantum vel æque æſtimat vel amat alium ac ipſum Deum: ſecus autem ſi abſolute ſine comparatione id faceret, iuxta declarationem ſuperius poſitam.

19 Quinto peccat qui ſe ipſum, vel ſuam vxorem, filium, aut Regem ſuum, & dominũ, vel quamcumque aliam creaturam firmius diligit, quàm ipſum Deum. Dixi, Firmius, quia non debet peccato imputari diligere ſeipſum, vel alium intenſius, aut feruentius, quàm Deum: dummodo Deus firmius & fortius diligatur, vt in additione c.quando. de conſecrat.diſt.1.enucleauimus, & ſupra eo. cap.nume.6. & ſeq.etiam tetigimus.

Admonemus item indirecte diligere creaturam amplius quàm Deũ, non eſſe contra hoc præceptũ. Quoniam quicunque peccat mortaliter, indirecte plus diligit aliud, quàm Deum, in quantum aliquid vult cõtra eius præcepta: attamẽ huiuſmodi delinquens non ideo peccat contra iſtud præceptum, quoniam directe non facit contra ipſum, neque aliquid operatur, quod ſecundum ſe & ſuam naturam ſeparet a Deo, ſed ſecundum accidens iuxta S.Tho. 2.2.q.34.art.2.& Scotum in 1.lib.ſent. diſt.1.q.5.ſub fi.

20 Sexto peccat mortaliter qui diligit Deum eo ſolo, vel præcipue & principaliter, quòd ab eo accipit, aut ſperat accipere ſpiritualia, vel temporalia bona iuxta Franciſcũ Mayronem in 1.lib.ſent.diſt.1. & Silueſt. verb.charitas.q.7. vti in dicta additione poſt Thom.1.2.q.199.art 3.ſub finem diximus. Vnde infertur, Cõc. Trid.ſeſſ.6.can.26.& 31.quatenus declarat eſſe hæreticum aſſerentem, eſſe peccatum operari bene ob remunerationem obtinẽdam, eſſe intelligendum de eo, qui tacite vel expreſſe minoris æſtimat præmiũ, quod ſperat, quam ipſum largitorẽ, vel ſaltem abſque conſideratione aliqua vnius, vel alterius, & abſque eo quod finem vltimum & principalem conſtituat, recte operatur.

Septimo peccat mortaliter, qui eo tempore Deum amare negligit, quo ſub peccati mortalis reatu tenetur; veluti quando mortis periculũ, vel neceſſitas recipiendi, vel adminiſtrandi aliquod ſacramentum ſeſe obtulit. Ioan. Tabien. verb.charitas, §.30. & ſenſerat antea Maior. in 3. lib.ſent.diſt.37.q.13.niſi probabiliter crederet ſe gratiam, vel charitatem habere.

Octauo peccat mortaliter qui deliberare vult in hoc miſero ſæculo perpetuo viuere, quia bonis eiuſdẽ, nẽpe diuitiis, gaudiis etiã licitis ſciẽtia, & aliis huiuſmodi delectatur, vel propter alias cauſas, ſecundũ Adria. in 3.de cõfeſſ.q.4.ſub fi. quãuis peccatũ non ſit longam vitã exoptare, etiã aduertendo, quòd ob id æterna gaudia differuntur ſecũdũ eundẽ.

Nono

Digitized by Google

Nono peccat qui feſtiuis diebus omiſit producere actum de diligendo Deo ſuper omnia alia, ſecundum Ioan. Tab. verb. charitas. §.20. ſed oppoſitum cũ Adriano, in 4. de confeſſ. q. 3. col. 2. ſub fi. verius ſupra nu. 7. exiſtimauimus.

De præcepto de credendo in Deum, quod non eſt Decalogi.

SVMMARIVM.

21 *Præceptum credendi, & præceptum diligendi differũt vt fides, & charitas.*

21 *Infidelis duplex, poſitiue & negatiue: hic non peccat, ille vero ſic.*

21 Circa hoc præſupponimus primo, quòd præceptum de recte credendo in Deum, quod pertinet ad virtutem fidei, tam differt a præcepto de diligendo, quod pertinet ad virtutẽ charitatis, quàm virtus fidei quæ inclinat ad credẽdum a virtute charitatis, quæ inclinat ad diligendum, quæ lõge alia & maior eſt, quàm illa, 1. Corin. 13. & c. charitas. in 2. de pœnit diſt. 2. & monſtrat S. Tho. 1. 2. q. 23. art. 6.

Secundo præſupponimus, quòd licet S. Tho. 2 2. q. 16. art. 1. a Caietano declaratus dicat, quòd licet in multis locis veteris & noui teſtamenti, ſupra nu. 6. citatis fuerint data præcepta de diligendo Deo: in veteri tamen non fuerunt data de fide: quamquam certũ eſt, neminem vmquam ſaluum factum eſſe, neque placuiſſe Deo ſine fide. Heb. 11. cui cõſonat principium ſymboli Athanaſij: *Quicunque vult ſaluus eſſe, ante omnia opus eſt, vt teneat catholicam fidem: quam niſi quiſque integram inuiolatamque ſeruauerit, abſque dubio in æternum peribit*, & cap. firmiter. de ſum. Trinit. & fide catho. Nam infidelis poſitiue, qui eſt omnis, qui non vult credere poſt fidem ſibi ſatis notificatam, peccat peccatum infidelitatis, per quod damnatur: & infidelis negatiue, qualis eſt omnis, qui non credit, eo quòd non eſt ſibi ſatis nõficata fides, licet non peccet non credendo, nec ob hoc damnetur, dãnabitur tamen propter alia peccata, vt eleganter declarat vterque S. Tho. 2. 2. q. 10. art. 1.

Contra præceptum de recte credendo in Deum, quod non eſt Decalogi vt peccatur.

SVMMARIVM.

22 † *Præceptum credendi frangit, qui credit non eſſe catholicum quod tenetur credere eſſe tale.*

22 † *Excommunicatus quis dicto, vel ſcripto affirmat contrariũ fidei.*

22 † *Hæreſis & hæreticus quid, & vt excommunicatus.*

22 † *Pertinax quiſnam ſit.*

22 † *Dubium de fide non facit ſcrupulus, neque ſubreptio.*

22 * *Credens quemlibet ſaluari in ſua lege vt peccat.*

22 * *Fidei articulos expreſſe, & in particulari non credens quando peccat.*

22 * *Articuli fidei qui ſint explicite credendi.*

22 * *Credens patrem in diuinis maiorem eſſe filio vt peccat.*

22 † Contra hoc præceptum peccant mortaliter. Primo om-

nes infideles, quibus ſatis notificatum eſt Chriſti Euangelium, & non credunt ei: & omnes fideles, qui credunt quidem, ei ſed peruerſe intelligũnt illud, vel alia loca ſacræ ſcripturæ contra ſenſum ab Eccleſia catholica definitum, vel ignorant aliquod tale, quod explicite ſcire tenentur.

Secundo, qui pertinaciter credit aliquam hæreſim; qualis eſt, quidquid ſanctæ fidei catholicæ contrarium eſt, cap. a recta. & cap. hæc eſt fides 24. q. 1. & eſt hæreticus ſecundum communem, in rub. de hæret. & trad. Alfonſus Caſtrenſis lib. 1. aduerſus omnes hæreſes, cap. 9. & nos in cap. nouit. de iudic. notab. nu. 4. & ſubinde ſunt excommunicati cap. excommunicamus. de hæret. & cap. audiuimus. 24. q. 1. per bullam Cœnæ domini, vt in ea videre eſt: Anton. 3. par. tit. 23. cap. 71. & latius infra cap. 27. nu. 56. dummodo errorem illum, verbo, vel ſcripto, vel opere (etiam ſibi ſoli) expreſſerit: alioquin vere nõ eſt excommunicatus. Quoniam ob ſolum actum interiorem non incurritur excommunicatio, vt poſt Caiet. in ſumma verb. hæreſis. diximus in cap. inter verba. 11. q. 3. & nuper latius in c. cogitationis. de pœni. diſt. 1. Addimus autem, Pertinaciter, quoniã ſi præ ſimplicitate vel ignorantia id credit, quia ſibi videtur eccleſia ita tenere, & eſt paratus errorem deponere, quandocunque veritatem fuerit edoctus, ille nõ eſt hæreticus, neque excommunicatus, vt etiam poſt Innoc. in cap. firmiter. de ſumma Trinit. & fid. catho. communiter receptum nos in addit. c. quando. de conſecrat. diſtin. 1. nume. 72. & ſupra prælud. 1. nume. 15. & ſeqq diximus, addendo, quòd nec peccat mortaliter quidem regulariter. Ille autem dicitur pertinax, qui credit animo non diſcedẽdi a ſua perſuaſione, etiam monitus, contrarium ab eccleſia teneri. arg. glo. ſing. Cle. 1. §. porro. de ſumma Trinit. & fid. catho. Immo & qui credit aliquid, quod ſcit eſſe contra fidem, vel contra catholicæ eccleſiæ definitionẽ: licet affirmet, ſe eſſe paratum ad corrigẽdum ſeipſum, vti poſt Caiet. 2. 2. q. 11. art. 4. diximus in repet. cap. nouit. de iudic. not. 3. nu. 41. & in dicto prælud. 1. nu. 15. repetimus. Porro verum eſt, quòd quamuis Eccleſia iudicaret eſſe hæreticum illum, qui aliquid credit, quod manifeſte fidei catholicæ, & articulis eiuſdem eſt contrarium (eſto quod aſſereret ſe eſſe paratum ad correctionem ſuſcipiendam) coram Deo tamen, neque hæreticus, neque excommunicatus eſt, ſi vere ignoranter id facit: & quidquid ſancta mater eccleſia docet, vere & implicite credit, iuxta tradita in prædicto prælud. 1. dicto nu. 15. & ſeqq.

Tertio peccat mortaliter, qui de rebus fidei pertinaciter dubitat, cap. dubius. de hæret. At vero ſubreptitia dubietas, & non deliberata, maxime illa, quæ renitente voluntate euenire ſolet, & contra voluntatem habentis illam perdurat, vel non eſt peccatum, aut ſolum veniale. Ioan. And. receptus in dicto cap. dubius. & multo minus ſcrupuli, qui contra fidem exoriri ſolent, & contra voluntatem habiti moleſte perdurant, vt poſt Ioannem Maiorem in 3. lib. ſententia. diſtin. 25. q. 4. nos in repe.

cap.

Digitized by Google

cinter verba.11.q.4.cõcl.6. diximus.

Quarto peccat mortaliter, qui deliberate credit, quemcumque infidelem, ſi bene moraliter vixerit, poſſe in ſua ſecta ſaluari, c.1.§. fi.de ſumma Trinit.& fide catho.& prin. & fin.Symboli Athanaſij.

Quinto peccat mortaliter, qui iam diſcretione pollens negligit ſcire explicite, & in particulari eſſe vnum Deum ſolum, qui mundum vniuerſum creauit, & iuſtiſſime regit, ipſumque eſſe vnicum ſolum in eſſentia,& trinum in perſonis, ſcilicet Patrem, Filium,& Spiritum ſanctum, in quo ineffabile ſanctiſſimæ Trinitatis myſterium cõtinetur, iuxta mentem S.Thom.2.2. q. 2.art.8. communiter recepti. Nam licet ante aduentum Chriſti redemptoris noſtri ſatis eſſet credere vnum Deum, qui remunerat bonos,& malos punit, iuxta Apoſt.Hebr.11. poſt ſancti tamen ſui euangelij promulgationem, non ſatis eſt illud credere: quamuis in genere, vel implicite credat quidquid ſancta mater eccleſia tenet,& credit ſecũdum eumdem & communem.

Sexto peccat mortaliter qui prædictam diſcretionem habens, negligit ſcire explicite, & in particulari ſecundam perſonam Trinit.ſcilicet filiũ Dei patris, qui eſt idẽ Deus, qui pater, propter noſtrã ſalutem factũ eſſe hominem, natum & mortuum; iuxta mentem eiuſdem, ibidem art. 7. quidquid Roſella dicat, quem iuſte Syluest. confutat. Immo & qui ignorat illos alios articulos prædicti Symboli, ſaltem quos eccleſia ſolemnizat, vt prædictos, ſecũdum eumdem S.Thom ibidem, & diximus & ſupra prælud. 4.nu. 25. Quocirca omnes parochos, patrinos parentes, & confeſſarios (præſertim plebeiorum) & etiam concionatores obſecramus, vt fidem iſtam articulorum explicitam,& in particulari, ceterorumque, qui in Symbolo Apoſtolorum, quo ſancta Romana Eccleſia vtitur, continentur, ſæpiſſime commendare & inculcare non deſinant. Quoniam in vniuerſa Chriſtiana republica circa hæc tanta eſt ſocordia, vt multos paſſim inuenias nihil magis in particulari & explicite de hiſce rebus credere, quàm ethnicum quendam philoſophum, ſola vnius veri Dei naturali cognitione præditum: quamuis modo non auderem ceterorum articulorum, quos non adeo ſolemnizat eccleſia, ignorantiam, tamquam letalem & mortiferam condemnare: dummodo ſaltem implicite & in genere credatur, quidquid ſancta mater eccleſia Romana credendum præcipit.

Septimo peccat qui non ediſcit, & memoriæ mandat Symbolum Apoſtolicum, & Orationem dominicam, latina, vel alia lingua, quod ſaltem eſt veniale graue, per ca. vos. de conſe.diſt.4 & diximus in repet. c.quando.de conſecr. diſtinct.1.poſt Palud.in 4 lib ſentent. diſt. 15. qu. 5. col.2.vt etiam inferius in c.13. num. 137. dicemus.

Octauo peccat, qui circa Trinitatis myſterium credit, Patrẽ Filio, aut Filium Spiritu ſancto antiquiorem, vel Patrem aut Spiritum ſanctum humanam vel aliam corpoream formam habere, vt Filius in quantum eſt homo habet: vel diuinam

nam generationem aut proceſſionem Spiritus ſancti eſſe inſtar generationis humanæ, vel alterius corporeæ, vt diximus ſupra prælud. 3. nu.16.& ſeq. niſi ignorantia, aut rudis ſimplicitas ipſum excuſent: quæ quidem ipſum excuſare poſſunt: immo & quaſi ſemper excuſant ad hoc vt non ſit hæreticus, nec excommunicatus, licet non ſemper excuſent a peccato, vt ſupra prælud. num.17. poſt Innoc. & alios ibi citatos, tradimus. Et in dicto prælud.3.num.18. explicauimus, generationem filij in diuinis eſſe inſtar productionis notitiæ ab intellectu: emanationem autem Spiritus ſancti eſſe ſimilem proceſſioni amoris ab intellectu & voluntate: nullo autem modo per modum corporeæ generationis, id quod aliqui temere ac ſtulte comminiſcuntur, vt ibi admonuimus.

Nono peccat mortaliter, qui contra ſacrum concil. Trid. ſeſſ.4. in decreto de editione, & vſu ſacrorum librorum aſſerit veterem, & vulgatam editionem ſacræ ſcripturæ non eſſe pro authentica habendam: vel qui eam contra vniuerſalis Eccleſiæ Dei declarationem, & contra concordem ſanctorum patrum ſenſum interpretatur: quamuis eius interpretatio numquam ſit edenda.

De præcepto de colendo, ſiue honorando Deum, quod eſt primum Decalogi.

SVMMARIVM.

22 *Præceptum colendi Deum, vt differt a præcepto diligendi, & credendi.*

Superſtitio eſt maximum vitiorum moralium.

24 *Superſtitio quadruplex, & quælibet præter primam letalis.*

25 *Dæmones biſariam inuocantur, expreſſe & tacite.*

25 *Inuocatio Dæmonum tacita fit quinque modis.*

22 DE præcepto de colendo, ſiue honorando Deum, quod eſt primum Decalogi dicimus primo, quod hoc præceptum tam differt a prædictis duobus præceptis de diligendo Deum & credendo in eum, quã differt virtus religionis, quæ eſt moralis, licet omnium ſuprema, ſecundum S.Tho. receptum. 2.2.q.81.art.2. & 6. a virtutibus fidei & charitatis, quæ ſunt theologicæ, & longe omnibus moralibus maiores, ſecundum eundem receptum 1.2.quæſt.62.

Secundo dicimus, quòd nemini debet videri præceptum hoc non fuiſſe conuenienter datum. Exod. 20. eo quòd datum fuit negatiue, & non affirmatiue, ſicut præceptum quartum de honorando parentes. Tum quia id factum fuit ea ratione quam alte declarat S. Thom. 2.2. q. 122.art. 2. Tum quia, dum ibi vetatur cultus falſorum deorũm, præcipitur cultus veri Dei, argumento a contrario ſenſu, quod eſt fortiſſimũ l.1.ff.de offic.eius, cui mand. eſt iur. & c.cum Apoſtolica de his, quę fiũt a præla. ſine conſen. cap. præterquã quod in ſecundo præcepto directe iubentur ſabbatha ſanctificari.

Tertio dicimus, quòd ſicut virtus latriæ, ſeu veræ religionis, ad quam pertinet hoc præceptum, eſt maxima inter omnes morales virtutes, vt probat S.Thom.2.2.q.81.art.2. receptus,

ceptus, ita vitium ſuperſtitionis, & falſæ religionis, quod quidem hoc primo mandato prohibetur, ex genere ſuo eſt maximũ omnium peccatorum, quæ actibus virtutum moralium opponuntur. Quod S. Tho. 2.2.q.92. art.1. adiunctis quæ ait qu. 94.art.3. ſenſit, & nititur ea ratione quod contraria de contrariis dicuntur, ca. ſciendum. 8. q. 1. & l. & ſi contra tabulas. ff. de vulg. & pupill. Vnde quemadmodum virtus religionis & latriæ inclinat & ordinat nos ad Deum ipſum debito modo colendum & honorandum, tamquam primum principium, ſupremumque gubernatorem noſtrum, qui nos creauit, & regit. 2.2.q. 81. art.2. & 3. Sic etiam e contrario vitium hoc ſuperſtitionis & falſæ religionis inclinat ad reddendum Deo cultum pernicioſe aut ſuperflue, vel etiam ipſi creaturæ tacite, vel expreſſe. 2.2. quæſt. 92. art. 1. & 2.

23 Quarto dicimus, quòd quattuor ſunt falſæ religionis, vel ſuperſtitionis ſpecies, vt ex beato Auguſtino, in lib. 2. de doctr. Chriſtiana relato in c. illud 26. q. 2. & ab vtroque Thoma 2. 2. q. 92. art. 2. colligitur. Prima eſt, qua pernicioſus vel ſuperfluus cultus exhibetur Deo. Eſt autem pernicioſus cultus, qui cæremoniis mendacibus, falſitatem aliquam præſeferẽtibus, redditur: quales ſunt Iudaicæ cæremoniæ: ſignificãt enim Meſſiam eſſe venturum, ſecundum S. Tho. 2.2.q.93. art.1. Superfluus vero cultus eſt, qui illis cæremoniis exhibetur, quæ neque ad Dei gloriam, neque ad ſubiiciendam carnẽ ſpiritui, & ſpiritum Deo ipſi, quidquam conferunt, iuxta S. Tho. dicta. q. 92. art. 2. & facit c. quiſquis 41. diſt. qualis eſt cæremonia quædam orandi ante ſolis ortum, vel audiendi ſacrum a ſacerdote, qui vocetur Ioannes, vel dicendi bis halleluia, vel Pater noſter &c. quãdo ſemel tantum eſt dicendum. Secunda ſpecies eſt, qua cultus diuinus alicui creaturæ redditur, gratia ipſam honorandi: & hæc dicitur Idololatria. Tertia ſpecies eſt, qua cultus diuinus redditur creaturæ ad aſſequendam aliquam ſciẽtiam vel inſtructionem: & hæc dicitur Diuinatio. Quarta ſpecies eſt, qua idem cultus tribuitur creaturæ, vt ab ipſa opera noſtra dirigantur.

24 Quinto dicimus, omnes iſtas ſuperſtitiones ex genere ſuo eſſe letalia crimina valde grauia, excepta prima ſpecie, qua parte continet cultum ſuperfluum: ſed non cõtrarium diuinæ, aut humanæ legi: ſicut ieiunare in die dominica, vel dicere Pater noſter adeo priuate, & ſibi ſoli, ac ſi non eſſet pars membrum eccleſiæ, ſecundum Caiet. 2.2. quæſt. 92. art. 1. Quarta etiam ſpecies non eſt peccatum mortale, quando bona fide, vel præ ignorantia ea aliquis vtitur anteaquam veritatem edoceatur, vt ex mente S. Tho. vbi ſupra, & S. Anton. 2. part. tit. 12. c. 1. §. 12. & Caiet. 2. q. 95. art. 2. colligitur, ſecundum quos in iſtis duobus caſibus non eſt communiter amplius, quàm veniale peccatum, vt inferius explicabimus.

25 Sexto dicimus, quòd duplex modus inuocandi dæmonem. Vnus eſt expreſſus: alter vero tacitus. Expreſſus eſt, quo aperte vocatur, vel inuocatur dæmon, vel fit aliquid, quod

creditur

Digitized by Google

creditur opera ipſius dæmonis fore perficiendum, ſecundum men- S.Tho. quam Caiet. 2.2.q.95, art. 3. expreſsit.Nam priore modo,verbo: poſteriore autem opere, auxilium dæmonis imploratur.Tacita autem inuocatio dæmonis toties fit, quoties aliquis enititur efficere aliquid per cauſas, quæ nec virtute ſua naturali,neque ex diuina,aut eccleſiaſtica diſpoſitione poſſunt illud efficere, vel quando huiuſmodi cauſæ tamquam neceſſariæ adiunguntur aliis, quæ poſſunt talem effectum producere,iuxta mentem S. Tho.2. 2. q.96.art.1. & in multis art. q. 95. eiuſdem 2.2. cuius definitionis exépla poſſunt eſſe quidam rami ab iſta radice procedentes, quos poſuit Caiet. in ſumma verb. incantatio. Quorũ primus eſt vti verbis ſacris hac cõditione vt ſint ſcripta in illa, vel illa materia: vel tali tẽpore, aut hora:& aliis huiuſmodi,quæ neque ad diuinum cultum, neque eius honorem,neque ad rectam rationem pertinent. Secundus eſt, adiungere cauſis naturalibus aliquos characteres,vim ſignificandi habentes, qui quidem ad dæmones illos probe intelligentes referuntur, vel ſunt nomina ignota,quæ ipſo quòd ſunt talia tacite ad eos referuntur.Tertius eſt,vti cauſis naturalibus ad effectũ ſupernaturalem, veluti ad agnoſcẽdas hominũ arcanas cogitationes, vel ad ſubito medendum. Quartus eſt vti verbis ſacris ad inanem effectum, ſicut ad mouendum anulum ſupra filum, vel ad voluendum cribrum,quæ quidem non verba ſacra, ſed ipſe diabolus mouet,vt illis verbis honorem ſibi faciat exhiberi. Quintus eſt miſcere falſa,veluti dicendo Chriſtum habuiſſe febres. Qua quidẽ in re iure quis miretur illorum hominum imprudentiam, qui his & aliis ſimilibus ſuperſtitionibus credunt, quod Deus tam frequenter impartitus fuerit vetulis quibuſdam deliris, & hominibus ignorantibus,& (vt plurimum) corruptis moribus,vitaque reprehenſibili,ea, quæ nõ eſt elargitus ſanctis, quibus in gradu adeo alto profunda ſuæ diuinæ ſapientiæ arcana, virtutemque ſuæ infinitæ potentiæ qua tot miracula fecerunt, communicauit:quamuis malis interdum concedat,quot aliquot bonis non concedit,vt infra nu.36.tangitur.

Septimo dicimus, ꝙ Conc. Trid. ſeſſ. 23. in decreto de inuocatione ſanctorum declarat hæreticum eũ, qui dixerit a nobis ſanctos inuocandos non eſſe, aut eorum preces nobis apud Deum non prodeſſe: aut eorũ reliquias & imagines non eſſe nobis venerandas,ſimul declarãdo, quòd vt ſanctiſſimum eſt imagines honeſtas ſanctorũ, maxime Domini noſtri Ieſu Chriſti & eius matris habere & colere, ſic peccatum eſt imagines ornare & habere,quæ ſua venuſtate,nuditate,forma,aut habitu, ad libidinem & alia vitia alliciant. In quo multos (etiam religioſos) errare video, veſtientes dominam noſtram,& beatam Mariam Magdelenam & alias ſanctas ornamentis profanis, & vanis quibus etiam honeſtæ feminæ ſeſe veſtire vererentur. Item declarauit vbi ſupra, eſſe Idololatriam credere illis aliquam diuinitatem, aut virtutem ineſſe, præterquam ad ea, quorum ſunt

ſunt imagines repræſentandæ. Item declarauit ibinem, neminem debere in eccleſia collocare, nec domi habere imagines inſolitas, & inuſitatas ſine approbatione epiſcopi.

Circa præceptum maximum de colendo Deum, quod eſt Decalogi, vt peccatur.

SVMMARIVM.

26 *Præceptum de colendo Deum frãgitur trigintaocto modis præter participantes, a num. 26. vſque in finem cap.*
26 *Excommunicatus, an ſit exterius faciens opus infidelitatis.*
27 *Diſputare de fide laico illicitum.*
28 *Ars Magica vetita.*
29 *Maleficium an maleficio tolli poſſit.*
30 *Sortes quæ prohibitæ, & quæ licitæ.*
31 *Incantatio prohibita, & fide indigna.*
32 *Philtra quæ illicita.*
32 *Adoratio imaginum quæ illicita.*
33 *Somniis quibus non credendum.*
34 *Reliquias, nomina, & breuia vt geſtanda, & nu. 35. & 36.*
37 *Auguriis non credendum.*
38 *Dæmoni herbam & muſicam nihil reſiſtere.*
38 *Ars notoria illicita, & quæ ſit illa.*
38 *Striges, & Sagas reprobatas.*
39 *Duella illicita, exceptis duobus, & quæ prohibita per Conc. Trid.*
40 *Tentare Deum illicitum, etiam per martyrium, & 41.*
40 *Martyrium pati quando crimen mortale.*
40 *Diis, Deabuſue gẽtiliũ, aut planetis aliquid diuinitatis tribuere impiũ.*
40 *Magiſter Poetas gentiles prælegens vt peccat.*

Contra hoc præceptum de colendo Deum peccat mortaliter primo qui ſeipſum, vel alium circumcidit, vel vtitur aliqua cæremonia Iudaica, vel Mahometica, quæ aliquam falſitatem noſtræ ſanctæ Catholicæque fidei contrariam ſignificat, etiam ſi minime veram eſſe credit, per ſupradicta, num. 22. & ſeq.

26 Secundo peccat mortaliter, qui expreſſe dæmonem, Solem Lunam, Idolum, vel creaturam aliquam, tamquam Deum adorat, etiam ſolo cultu exteriori, ſupra num. 19. Vel habuit dæmonem, ſeu ſpiritum, quem vocant familiarem vt ipſum admoneret, vel ei oſtenderet, renuntiaretue, quæ in locis remotis, aut ſecretis geruntur, ſicuti copioſe probauimus in cap. nouit. de iudic. not. 1. Circa quod nullatenus excuſamus Reges, qui non puniunt eos, qui huiuſmodi dæmonibus familiaribus vtuntur, ſed potius expetunt ab eis certiores fieri, de his, quæ in hoſtium caſtris geruntur, aut quæ aduerſarij moliuntur.

27 Tertio peccat mortaliter qui ex metu, vel aliam ob cauſam dicit ex animo aliquid contra fidem, vel conſenſit in aliquod opus infidelitatis exterius, etiam ſi intra ſe, & in corde ſuo oppoſitum crederet: ſicut Marcellino Papæ legimus contigiſſe c. nunc autem. 21. diſt. qui non ſolum eſt excommunicatus in foro exteriori: ſed etiam in foro conſcientiæ, ſecundum Caiet. 2. 2. quæſt. 94. art. 1. Sed huius oppoſitam ſententiam olim pro reſpõſo dedimus interrogati de certis caſibus, qui cuidam religioſo Societatis Ieſu apud

Sarraceno

Sarracenos agenti occurrerunt erga Chriſtianos quoſdam, qui timore perculſi, & propter alias cauſas, ſe eſſe Sarracenos finxerunt, & ſequuti ſumus eum, qui Repertorium Inquiſitorum compoſuit, in verb. hæreticus. quod nunc quoq; verius arbitramur, quã quod Caieta. aſſeruit, ſic enim Silue. verb. hæreſis. q. 9. & Io. Tabienſis. verb. hæreticus. nu. 2. & verb. Apoſtaſia. nu. 3. viſum eſt. & profecto etiamſi hoc nullus aſſereret, nos eandem ſententiam teneremus: quonia huiuſmodi homo non eſt vere hæreticus: quamuis grauiſſime peccet, ſecundum Alex. Halenſem. 2. part. tit. 53. memb. 2. id quod ex hæretici hæreſiſque definitione, quam in repet. cap. nouit de iudic. notab. 3. nu. 41. adduximus, comprobatur. Et excommunicatio illa iuris, quæ continetur in bulla Cænæ domini ſolum fertur contra hæreticos credentes, vel contra fautores, atque receptatores hæreticorum, quorum de numero non eſt cenſendus is, de quo modo loquimur: niſi quando aliquod opus exterius hæreticum cõmiſiſſet, alicui hæreſi vel hæretico auxilium præſtando: in quo caſu, excommunicatus remaneret, non quia hæreticus, ſed quia fautor hæreticorum eſt.

Quarto peccat mortaliter, qui aliquem habitum, vel ſignum Iudæi, vel Sarraceni defert in loco vbi in veſte, vel quouis alio charactere vnuſquiſque ſuę legis profeſſionem indicat, ita Ange. verb. infidelitas. §. 9. Silueſter eod. verbo. & Caieta. in ſumma verbo. habitus omiſſio. Id enim facere perinde eſt, ac præ timore ſe Iudęum eſſe, aut Sarracenũ confiteri. Non autem peccaret propter ſolam omiſſionẽ ſigni vel habitus Chriſtianiſmi: dũmodo ſigna Iudæorum aut Sarracenorum non acciperet, ſicut recte docuit idem Caiet. 2. 2. q. 3. art. 2.

Quinto peccat mortaliter, qui diſputat de fide, cum ſit laicus, ſciẽs laicis eſſe prohibitum ſub excommunicationis pœna de illa diſputare, cap. quicunque. de hæret. lib. 6. & l. pen. C. de ſumma Trinit. & Caietanus in ſumma verb. diſputatio. qui in 2. 2. quæſt. 10. art. 7. limitat hoc in diſputante gratia exercitij, licet dici poſſit talem non includi hic: quia neſcit, neque debet ſcire id eſſe ſibi tali pæna prohibitum.

Sexto peccat mortaliter, qui aliquas reliquias falſas, tamquam ſi vere ſanctorum eſſent, adorandas proponit, vel votiuas imagines pro miraculis falſis obtulit imagini crucifixi vel beatiſſimæ Virginis, aut aliorum ſanctorum: vt alij ſimili exemplo prouocati aliquid templo offerant vel alia ſimilia ad offerandum comparent vt inde aliquid accedat lucri. quoniam magna diuino cultui infertur irreuerentia, mendacia circa res ſacras perſuadendo, Caiet. vbi ſupra in verb. ſuperſtitio. & quia eſt primæ ſpeciei ſuperſtitionis per dicta ſupra num. 23.

28 Septimo peccat mortaliter, qui dæmonem expreſſe, corde, vel verbo inuocat, quo ſibi ſit auxilio, conſilio, vel fauori. Quia eſt tertia ſpecies ſuperſtitionis, de qua ſupra, dicto num. 23.

Octauo peccat mortaliter, qui dæmonem per modũ obſecrationis adiurat,

adiurat, vt ab eo aliquid diſcat, vel auxiliũ ab eo accipiat, c. illud, 26. q. 2. & ſupra eod. d. nu. 23. Quanquã licitum ſit dæmones adiurare per modum coactionis, obſtringendo eos eccleſiaſticis exorciſmis, vel quando ſine inuocatione ipſi adſunt, vt ſolent in arreptitiis adeſſe. Nam licet tunc eos interrogare, ſine prece tamen, & ſine aliquo ſocietatis pacto ad aliquorũ vtilitatem, ſecundũ B. Anto. 2. par. tit 12. c. 1. §. 5. Quin etiam colloqui cum ipſis dęmonibus corpora hominũ obſidẽtibus, ob curioſitatẽ, vel vanitatem tantũ, non eſt pluſquã veniale: quoniam nullo pacto illis couti licet, niſi tanquam inimicis, Caiet. verb. interrogatio primi præcepti.

Nono peccat mortaliter, qui Necromantiã, vel aliquam aliã magicam artẽ diſcit, vel ea vtitur, vel deliberato animo eam vult ediſcere, vel ea vti. Quoniã iuxta Rich. in 2. lib ſent. diſt. 17. non eſt ſcientia: ſed potius ſuperſtitio. l. culpa. C. de malef. & mat. Quod ſi libros huiuſce facultatis habet, & nolit eos comburerę, non eſt abſoluendus, ſecundũ Ang. verb. curioſitas. §. 10. Nam tertia ſpecies eſt ſuperſtitionis, de qua ſupra eod. nu. 23. & 24.

Decimo peccat mortaliter, qui vult dæmonis opera, vel aliis illicitis modis theſaurum inueſtigare, arg. c. illud. 26. q. 2. vel ſi conſulit, aut cõſuli ſuadet maleficos, aut eos in domum ſuam accerſit cauſa percontandi aliquid, Leuit. 20. *Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos. &c.* & l. nemo. C. de malef. & mat. Vel veneficia aliqua compoſuit, vt incantationibus, aut inuocationibus dæmonum tacitis vel expreſſis noceret alicui, Exod. 22. *Maleficos non patieris viuere.* l. multi. C. de malef. & mat.

29 Vndecimo peccat mortaliter, qui aliquod maleficiũ, aut incantationem alio maleficio, aut incantatione diſſoluit, aut precatur aliũ, vt diſſoluat: quamuis ille eſſet ad id agendũ paratus, ſecundũ S. Tho. in 4. diſt. 34. q. 1. art. 3. & Io. Maiorẽ, ibidem, q. 2. cõmuniter receptos. Id quod etiam Silueſt. verb. maleficium. q. 8. arg. l. nullus. & l. nemo. C. de malef. & mat. & c. non obſeruetis 26 q. 7. cõprobat: quidquid dicat Angelus verb. ſuperſtitio. §. 13. nunquam enim eſt licitũ alium ad peccandũ inducere, quamuis ille ſit ad id paratus. Quia non licet cõſentire peccanti, arg. cap. 1. ad Rom. & c. notum. 2. q. 1. quamuis liceat alieno peccato vti, dummodo res ipſa, quæ petitur, non ſit peccatum c. mouet. 22. q. 1. Quod latius tradidimus in Repet. c. inter verba 11. q. 3. Atqui fas eſt maleficiũ licitis modis diſſoluere: puta exorciſmis approbatis, aqua benedicta, ſanctorum precibus, vera pænitentia, deuota Euchariſtiæ perceptione, ſecundum omniũ doctorum ſententiã, præcipue Ioan. Maioris, in 4. lib ſent. diſt. 35. q. 2. & etiam ſine vlla inuocatione ſoluendo vinculum capillorũ, vel aliarum rerum, quibus incantatio continetur.

30 Duodecimo peccat mortaliter, qui interrogat, vel vult interrogare diuinos ſiue diuinatores circa aliquod furtum, vel quidpiã aliud ſecretum: vel idipſum ſortibus, aleis, chartis, libris, cribro, aſtrolabio tẽ-

Digitized by Google

tat aliquid cognoſcere Deut. c. 17. *Non inueniatur in te qui Pythones, ac diuinos conſulat*, dicta l.nemo. C. de malefi.& mat.

Decimotertio peccat mortaliter, qui adhibuit incantationes ad animalia ſeruanda, vel inuenienda,&c. vtendo verbis ſacris, aut profanis, vel aliqua alia vana obſeruatione. Sanctus Thomas.2.2. quæſt 96 art.4. ad 2.

31 Decimoquarto, qui credit effectum illum, qui ex operibus magorum diuinantium & incantatorum procedit, etiam ſi ad ſanitatẽ perueniatur, virtute verborum, vel rerum, quas applicant effici, cum huiuſmodi res iuxta naturam ſuam ad ſimilem effectum, producendum tali virtute careant: quoniam talem effectum dæmon efficit per alias cauſas naturales, quas ad id ob pactum expreſſe vel tacite cum incantatore conuentum applicat, ſecundum S.Tho.q.96.art 2. & S Ant. 2.par.tit. 12. c. 1. & reliquos omnes in 2.lib.ſent.diſt.7.

Decimoquinto, qui aliquem peregrinum, quem Hiſpani Gittanũ, Itali vero Cingarum,& Galli Ægyptium vulgo vocant, de fortuna ſua percontatur, animo credendi id quod ille reſponderit: quamuis ſi ex curioſitate, vel ridendi gratia id faceret, non eſſet letalis culpa, niſi perſona talis eſſet conditionis, vt ex illa interrogatione alij grauiter offenderentur: tunc enim ratione ſcandali grauius peccatum eſſet.c. 2.de noui oper.nunc.

32 Decimoſexto peccat mortaliter, qui alicui philtrum, ſiue poculum amatorium propinat, vt ab ipſo ametur Ang.verb.interrogatio primi præcepti.

Decimoſeptimo, qui rebus ſacris & eccleſiaſticis aliquam incantationem, aut maleficium facit, aut fieri procurat: veluti aqua baptiſmali, oleo ſancto, ara conſecrata, verbis conſecrationis, &c. vel aliquid horum ſecum ob malum finẽ geſtat, Anto.part.2.tit.12. cap.1.§.12. Cui caſui in plurimis diœceſibus excommunicatio ſynodalis annexa eſſe ſolet.

Decimooctauo, qui ob ſanitatem alicui reſtituendam aliquid applicat, quod nulla virtute pollebat ad ſanandum: veluti cingulo metiri, vimen findere, aperire arborem, vrinam ſupra certam herbam emittere, lienis morbos ſecare: niſi propter ignorantiam excuſetur.

Decimonono peccat mortaliter, qui ſanctorũ imagines ſolum propter ipſaſmet adorat, ſine vlla in ipſos ſanctos tacita, vel expreſſa relatione,& ſine reſpectu, ꝙ repreſentẽt ipſos ſanctos in cælo degentes, aut ipſum Deum, de cõſec.diſt. 3.c, perlatum,& c.venerabilis.

Item qui fingit, parat, aut habet fictas aliquas imagines ſanctorum, vel alias ita nudas, laſciuas, & inhoneſtas, vt probabiliter credi poſſit, motum iri aliquos per eas ad concipiendum,& volendum turpia, vt ſupra.nu.23. diximus.

Item qui fingit, parat, aut habet imagines aliquas probroſas virgini matri, Sanctis, ſummo Pontifici, Cardinalibus, Epiſcopis, aliiſve Prælatis eccleſiaſticis, aut iniurias orthodoxæ, catholicæque fidei.

33 Vigeſimo peccat mortaliter, qui

ęci aliquid futurum, vel arcanum credit ob id maxime, quia aliquid ſomniauit propter expreſſam, aut tacitam dæmonis inuocationē; videlicet, quia propter inſomnium credidit illud, ad quod vis ſomnij extendi non poteſt: veluti ſe numquam fore interficiēdum, vel quòd theſaurum inueniet, vel ſcire quam ſit vxorem ducturus, ſecundum S. Tho.2.2.q.92.art.6.Deut.18. c. ſciēdem.26.q. 4. Quamuis credere aliquid quod in ſomniis accepit, dum exiſtimat eſſe reuelationem diuinam, vel cauſam, aut ſignum naturale ſufficiens ad ſignificandum, quod portendit, non eſt peccatum, iuxta eundem S.Tho.in d.art. 6. & Caiet. in ſumma verb. ſomniorum obſeruátio.

Vigeſimoprimo peccat mortaliter, qui propter ea, quæ ſomniauit, omittit facere aliquid ad ſalutem animæ neceſſarium, vel operatur aliquid eiuſdem ſaluti contrarium: licet ſi non eſt tale, ſolum venialiter peccet, vt Caiet.ibidem tradit.

54 Vigeſimoſecundo peccat mortaliter, qui certam ſpem conſtituit in deferendis aliquot nominibus ſcriptis, firmiter credens propterea fore, vt numquam in bello vulneraretur, feriretur, vel repentina morte aperetur: aut quod neque aqua neque igne periret, vel quòd erga principes omnia ſint illi proſpere ceſſura. Quoniam huiuſmodi nomina neque virtute naturali, neque ordinatione diuina, vel eccleſiaſtica vllam vim habent ad tales effectus producendos, & conſequenter vana eſt eorum obſeruatio, per dicta ſupra, num. 22. Quocirca talia breuia vel nomina ſunt reprobata, & peccāt mortaliter, qui ea confingunt, vel qui illis vtuntur, vel qui conſulunt, vt alij eiſdem vtantur iuxta beatum Ant.2.part.tit.12.c.1.§.13.niſi adeo ignorantes & rudes fuerint, vt eos ignorantia excuſet.

55 Vigeſimotertio peccat, qui breuia aliqua (vt vulgo vocant) vel cōiurationes, vel nomina, collo appēſa geſtant, niſi hæ quattuor conditiones concurrant. Prima eſt, quod ſint nomina cognita, & intellecta & ſancta: veluti ex euāgelio & ſcriptura ſacra, aut aliquo viro ſancto deſumpta. Secunda, ꝙ in eis nullus alius character aut ſignum præter Chriſti crucē aut aliud ſacrū contineatur. Tertia quod in eis nihil ſit falſi, aut vani, aut ad inuocationem dæmonum pertinēs. Quarta, quod nullā conſtituat ſpem in modo ſcribendi, vel ligādi, neque in eo quòd in membrana, vt vocant virgine, aut cum ſol oritur, vel quādo legitur euangeliū, conſcribatur, vel ꝙ debeant tot ſigillis ligari & a puella virgine, aut quòd a nemine videatur, & alia ſimilia, quæ neque ad laudem Dei, neque ad alium effectum naturalem, vel inſtitutum deſeruiunt, ſecundum Anto.2.part.tit. 12.c.1.§.13 arg.c.non licet.26.q.6.& Martinum ab Arles, conterraneum noſtrum, de ſuperſtitionibus. nu 4. volu. decem Tractatuum, & ſatis colligitur ex Thoma.2.2. quæſt. 96. art.4.

Vigeſimoquarto, qui facit, aut defert aliquos verſus ſcriptos in die Aſcēſionis, credēs minorē virtutem habituros, ſi ante Euangeliū decantatum, vel poſt ſacra peracta, vel in

Digitized by Google

alio die, in quo talia verba Euangelij in eiuſmodi ſchedulis cõtenta decantari non ſolent, fuiſſent deſcriīg. Roſel. verb. ſortilegium. §. 2.

Vigeſimoquinto, qui defert aliquas reliquias ſuperſtitioſa quadã & vana obſeruatione ductus: veluti ſi vas vbi ſunt geſtandæ, ſit trigonum, vel rotundũ, &c. quæ nimirum & alia huiuſmodi ad diuinum cultũ nihil attinent. Tho. 2. 2. q. 96. art. 4. neque ad alium effectũ naturalem, vel alium inſtitutum deſeruiunt. Verumtamen religioſum eſt cum decenti veneratione reliquias portare, abſque aliarum vanitatum interpoſitione iuxta eundem ſanctum Thomam vbi ſupra.

36 Vigeſimoſexto, qui in die beati Ioannis Baptiſtæ herbas colligit, credens in tali die collectas maiori virtute pollere, quam ſi in alio die, vel poſt ortum ſolis colligerentur, vel in die S. Petri, vel alterius ſancti iumentis venam pertundit, id vtilius fore credens, nam id licitũ eſt, iuxta Martinũ de Arles in d. tract. de ſuperſtitionibus, nu. 8. Quoniam quamuis peccatum non ſit herbam medicinalem colligere ſimul cum oratione Dominica, vel ſymbolo, ſi ex deuotione fiat, & abſque ſuperſtitione, vel etiam eadẽ herba vti, arg. c. nõ licet. 26. q. 5. attamen ſi aliqua vanitatis ſpecies inſeritur, peccati rationem habet, licet aliquando propter ignorantiam aut ſimplicitatem, letale non ſit, per dicta ſupra nu. 22. & ſeqq.

Quibus addo, quòd mulieres vtentes quibuſdam ſignis & benedictionibus ſine ſuperſtitione & vanitate licitis orationibus & exorciſmis, obteſtantes per paſsionem Chriſti & alia huiuſmodi, nõ peccant mortaliter. Verumtamen, horum vſus debet illis merito interdici: quoniam ſæpiſsime multa vana & ſuperſtitioſa intermiſcent, niſi aliàs ſint ſint perſonæ honeſtæ, & prudentes, de quarum vita bona habeatur in populo exiſtimatio, niſi ex hoc aliæ ſimplices perſonæ anſam arriperent ad quidpiam ſimile faciendum: ſi enim ea illis præberetur occaſio, deberent huiuſmodi perſonæ honeſtæ ab his protinus abſtinere, iuxta verbum Apoſt. 1. ad Theſſ. 5. *Ab omni ſpecie mali* (aliàs mala) *abſtinete vos.* c. cũ ab omni. de vita & honeſt. cler. vt ſenſit beatus Ant. 2. par. tit. 12. c. 1. §. 11. Porro, illi, qui vulgo ſalutatores vocantur (quantumcunque aliàs ſint perditiſsimi homines) licite poſſunt ſuo munere perfungi: quoniam gratia illa gratis data, huiuſmodi hominibus a Deo ſolo conceditur in vtilitatem aliorum. Margarita confeſſ.

37 Vigeſimoſeptimo peccat mortaliter, qui eo quod audit aues garrire, vlulare lupos, mugire boues, & rugire leones & alia animalia &c. vel quia obuiauit lepori, aut mulieri grauidæ, certò credit ſibi mali quidquam imminere. c. illos. 26. q. 2. & ſeq.

Vigeſimooctauo, qui certo credit aliquem, quia ſub tali ſidere vel conſtellatione natus fuerit, vel propter complexionem, aut phiſiognomiam, cogi ad bene vel male operandum, cap. illud. 26. q. 2.

38 Vigeſimonono, qui obſeruat illum diẽ potius quam illũ ad exeundũ domo, vel ad iter agendum,

vel

vel quo pede ſtatim a ſomno terrã contingat: vel quem pedem primũ calceat: vel quod domo egrediens in limine impingat: & ob id reuocedit: vel quia ſimulatque excitatur a ſomno, ſtatim ſternutauit, & ob id in lectum reuertitur. qui has & ſimiles vanitates obſeruant, vt plurimum venialiter peccant, antequã a ſuis curatis, vel concionatoribus, vel confeſſariis admoneantur. Poſt admonitionem autem, ſecundum beatum Anto. 2. par. tit. 12. & citata ſup. eo. cap. nu. 24. iam mortalia crimina iudicantur.

Trigeſimo, qui diſcit vel vult diſcere artem, quam notoriam vocãt, quæ certis ieiuniis & variis quibuſdam obſeruationibus, ſapientiam infuſam pollicetur. ſanctus Tho. 2. 2. q. 96. art. 1.

Trigeſimoprimo, qui credit herbas, vel muſicam contra dæmones aliquid poſſe: quamuis verum ſit contra paſsiones & humores corporeos vim habere, quæ ſi ad quandam temperiem reducantur, non adeo poteſt vexare dæmon, Angel. verb. ſuperſtitio. §. 6.

Trigeſimoſecundo peccat mortaliter, qui credit veneficos, aut veneficas, vel ſtriges corporaliter per aera vehi ad diuerſa loca (vt illi exiſtimãt) c. epiſcopi 26. q. 5. Quamuis credere quòd aliquando, licet raro, dæmon aliquos de loco in locum Deo permittente tranſportet, non eſt peccatum, Caiet. 2. 2. q 95. art. 3. & experientia iudicum compertum eſt in Germania, vti traditur in Malleo maleficarum, 2. par. c. 3. & probatur rationibus late deductis in 1. par. q. 1. eiuſdem libri.

Trigeſimotertio, qui vult ſortes experiri, aut expertus eſt, vt per eas dæmon, vel cæli conſtellatio ipſum admoneret, quid facto opus eſſet, vel aliquid arcani, aut futuri reuelaret, vel ſortes iacit ad electionem eccleſiaſtici beneficij. nullo prius facto bonorum & idoneorum delectu. Tho. 2. 2. q 95. art. 8. c. 1. 2. & 3. de ſortileg. quamuis ſortes mittere ad rei alicuius partitionem, vel ad capiendum conſilium, ingruente neceſſitate, ſubmittẽdo ſe fortunæ, quatenus diuina prouidentia eſt, non eſt illicitũ. Verbi grat. tempore peſtis, aut belli quinam clerici, aut monachi etiam cum periculo vitæ remanſuri ſint ad miniſterium eccleſiæ, & quinam diſceſſuri, ne omnes periclitentur, neque eccleſia deſerta relinquatur, ſecundum eundem auctorem.

39 Trigeſimoquarto peccat mortaliter, qui alium prouocat ad duellum, vel prouocatus acceptat: quod inter ſortium ſpecies poteſt numerari, ſecũdum vtrumque Thomam, 2. 2. q. 95. ar. fi. c. 2. de purg. vulg. cap. Monomachiam. 2. q. 5. duobus duntaxat caſibus exceptis. Primus eſt quando, Rex quiſpiam iniuſte impugnatus videt ſe viribus inferiorem alio ad deſcendendum in prælium. Secundus eſt, quando aliquis falſo accuſatus, ſe interimendum præuidet, vel iniuſte ſibi membrum aliquod amputandũ, niſi duellũ acceptauerit, ſecundũ Caiet. ibidem, quamuis Lyranus 1. Reg. 17. laxius de hoc loquatur. quod idem eſt dicendum de eo, qui vult conſulit, delectatur, copiamve ad id peragẽdum aliis accedit, vt in addit. cap.

Digitized by Google

quando de conſecr. di*ſ*t. 1. diximus. Et quamuis ex vrgente aliqua cauſa rex ipſe tolerare poſſit: nullatenus tamen id concedere valet, ſecũdum eundem Caieta. vbi ſupra. Nunc autem ſacroſanctum Conc. Trid. ſeſſ. 25. cap. 19. excommunicat eos, qui in terris ſuis permittunt duellum ſiue ſingulare certamen aliquod, quãuis ſit Imperator, & priuat iuriſdictione territorij, id quod permittit, ſi illud obtinet ab eccleſia, & etiam dominio directo, ſi eſt feudum: & facientes, & eos, quos vocãt patrinos, excõmunicat, notat infamia, bonis priuat, & reputat homicidas, & morientem in eo priuat ſacra ſepultura, & eum qui cõſuluerit, aut ſpectauerit illud, excommunicat.

Trigeſimoquinto peccat mortaliter, qui ſumit, vel cogit, aut vult ſumere, vel cogere ad ſumẽdum feruentem aquam, ferrum candens, vel prunas ignitas, vel in fornacem ardentẽ ingredi, vel quid aliud ſimile tẽtat, vt a ſuſpicione criminis, quod ſibi imponitur, ſeipſum expurget, cap. fin. de purg. vulg. & cap. conſuluiſti. 2. quæſt. 5. Thom. 2. 2. quæſt. 95. art. 8. ad 3.

40 Trigeſimoſexto peccat mortaliter, qui Deum tentat, ſe martyrio temere offerens, ipſoſque infideles irritans, & occaſionem illis ſuggerens ad eum occidendũ ſine aliqua cauſa, quæ vi præcepti, aut cõſilij ad id ipſum obliget, & dirigat, arg. cap. fin. de iniur. Thom. 2. 2. q. 124. art. 1. ad 3. Eſt autem martyrium in præcepto primo quantum ad animi præparationem: tenemur enim potius velle mori, quam fidem deſerere, aut peccare mortaliter, ſecundum S. Tho. communiter receptum in quolib. 4. art. 20. Deinde quantum ad effectum, id eſt, ad ipſum actualiter perferendum, quando ſubire ipſum eſt neceſſariam ad fidẽ, aut bonitatem multorum conſeruadam, vel ad vitandas blasfemias. Eſt autem ſolum in conſilio, quando ex eo nihil amplius, quã Dei gloria, vel fidei exaltatio conſequitur, ſecundum mentem eiuſdem doctoris. 2. 2. q. 126. ar. 3. ad 1. Neque ad perferendum martyrium eſt neceſſaria perfecta charitas, quamuis huiuſmodi charitas exigatur, quò cum voluptate, & gaudio toleretur ſecundum eundem S. Tho. in d. quolib. 4. art. 19. Quoniam etiam in ſtatu peccati mortalis poteſt ſubiri, iuxta Apoſt. 1. Corin. 13. & S. Tho. ſententiam in dicto quolib.

41 Trigeſimoſeptimo peccat mortaliter, qui Deũ tentat, dicendo aliquid, aut faciendo intẽtione expreſſa experiendi diuinam potentiam, ſapientiam, vel pietatem, vel tacite faciendo aliquid, quod tantum ad hanc experientiam faciendam conducit. Verbi gratia, concionari nulla præuia meditatione (cum eam poſſet adhibere) ſecum reputãs per interiorem inſpirationem a Deo ſibi neceſſaria ſubſidia præſtitum iri, ſecundum Rodolphum, 1. par. vitæ Chriſti, cap. 32.

Trigeſimooctauo peccat mortaliter, qui ſe probabili periculo mortis aut mutilationis obiecit ſine neceſſitate, aut vtilitate; veluti ægrotus, qui reſpuens humanum remedium, quod facile haberi poteſt, ſoli ſe diuinę prouidentiæ committit. S. Tho. 2. 2. q. 97. art. 1. Quamuis nolle vti medicina tempore martyrij, vel

alio

Digitized by Google

alio propter commodum ſpirituale; puta propter carnem domandam, paſſioneſque efferueſcentes cõprimendas, vel vt melius Chriſti paſſionem ſentiret, perferendo vulnera, vel cauteria, morbum ilyacum, aliaſque huiuſmodi corporũ ægritudines, quæ mortis periculum ſecum non adferũt, nullum eſſet peccatum: ſed potius meritum, vt recte docuit Caiet. in dicto art. 1.

31 Trigeſimonono peccat mortaliter, qui credit habere aliquid diuinitatis cæli planetas, Saturnum, Iouem, Martem, Solem, Mercurium, Venerem, & Lunam. Qui item credit, cæcicolas homines illos idololatras & facinoroſos Herculem, Iouem, & id genus alios, vel fœminas inhoneſtas, vt Venerem, Iunonem, & id genus alias, quos, & quas Gentiles ſuis in libris celebrant, & ſtolidiſſime extollunt.

Quadrageſimo peccant magiſtri, qui prælegentes libros & fabulas gentiliũ poetarum, & aduertentes, vel aduertere debentes, quod diſcipuli incipiũt credere, illos, vel illas habuiſſe, habereue aliquam diuinitatem, non monent eos veritatem catholicam: vt ſcilicet firmiter ſibi perſuadeant, illos fuiſſe homines puros, & vitiis magis, quam virtutibus deditos, cruciarique in inferno, cruciatũque iri æternum. Quia niſi hoc fecerint, videntur eorum errori conſentire, & quos poſſunt ab eo non reuocare contra cap. 1. Pauli ad Roma. & cap. 1. de offi. deleg & cap. notum. 2. quæſt. 1. & cap. qui poteſt, & multa alia 23. q. 3. In quo, vt ſcio, magiſtros meos olim peccaſſe: ita credo, plurimos nunc quoque peccare, quos à concionatoribus frequenter moneri e re Chriſtiana arbitror.

Quadrageſimoprimò peccat mortaliter, qui conſentit ſupradictis aliquo ex illis nouem modis, eod. cap. nu. 16. relatis.

De ſecundo præcepto Decalogi de non aſſumendo nomen Dei in vanum.

Cap. XII.

SVMMARIVM.

1 *Præceptum ſecundũ Decalogi quid per nomen Dei comprehendat.*

1 *Iurare quid ſit. nu. 1. Et eſt actus latriæ & religionis. nu. 2.*

3 *Iuramentum ſine tribus comitibus peccatum: & eſt duplex.*

4 *Iurans falſa vt peccat. & 4. nu. ſeqq.*

4 *Iurare numquam licere dicens eſt hæreticus.*

4 *Iurare per creaturas quando blasfemia.*

8 *Iurare ſecundum ſuam intẽtionem, & non illius, cui iuratur vt peccatum. nu. 9. & ſeqq.*

10 *Iuramẽtum rei paruæ an obliget ad mortale.*

Iuramentum conditionale quod ligat. nu. 11. & 12. & quod factum ſine animo adimplendi, nu. 13. & quod factum contra conſilia. nu. 15. & 16. & quod doloſum. nu. 13. 14. & quod factum de re vana. nume. 17.

18 *Iuramentum de redeundo in carcerem quod ligat. & quãdo factum ſecundum intentionem remotam eius, cui iuratur. nu. 19.*

22 *Iuramentum de ſecreto ſeruando, quando ligat. & nu. 23.*

Digitized by Google

1 PRo fundamento dicendorum, præſupponimus primo, nõ ſolum illum aſſumere nomen Dei in vanum, qui per eum male iurat, vel bene iuratum male adimplet, iuxta gloſſas & opinionem communem, Exod.20. ſed etiam eum, qui male vouet, vel male adimplet, quod bene vouit: vel qui effutit blasfemias, aut iniurioſa verba contra Deum & ſanctos. quod recte ſenſit conc. Colonien. in explicatione ſecundi præcepti, & alij, in quibus eſt Angelus in verbo. interrogatio ſecundi præcepti. Dicemus autem primo de hoc præcepto, quatenus agit de iuramento: & mox de eodem, quatenus comprehendit votũ. Demum de eodem, quatenus vetat blasfemiam.

Secundo præſupponimus, quòd iurare eſt affirmare, vel negare aliquid adducendo expreſſe vel tacite Deum in teſtem tamquam infallibilem veritatẽ, iuxta ea, quæ in rub. de iureiur. diximus ſequẽtes ſenſum glo. in ſumma 22. q.1. & mentem S. Tho. 2.2. q.79. art.2. & in 3. diſt.39. q. 1. & aliorum ibidem, & Goff. & aliorum in rub. de iureiur. & S. Antoninum 2. par. tit.10. cap.3.

Dixi: Expreſſe, ad includendum iuramenta, quæ fiunt huiuſmodi verbis: Allego, vel facio Deum teſtem huiuſce rei: tacite autem cum dicimus: Viuit Deus, per Deum, &c. Vel nominando aliquã creaturam, in quantum in ea reſplendet diuina veritas: vt quando quis iurat per euãgelia, per ſanctos, per cælum, vel per ſalutem domini ſui: quod perinde eſt, ac ſi iuraret per Deum, cui veritas eſt in Euangelio, vel per veritatem, quam ſancti crediderunt, vel per Deum, a quo pendet ſalus Domini ſui, arg. Iacob. cap.5. & cap. & ſi Chriſtus de iureiur. & glo. ſing. c. quoties. 1. q.7. &c. Idem facit, qui nominat creaturam aliquam a ſe dilectam, vt in ea diuina exerceatur iuſtitia, ſi verum non ſit, quod iurat. Et qui iurat per vitam ſuam, aut patris, aut filiorum, vel iurat adiuncta execratione, niſi quod iurauerit verum fuerit: quod appellatur iuramẽtum per execrationem, vt ſenſit S. Tho. in dicta quæſt.89. art.1. & Caietanus declarauit, ſingulariter interim adnotans, non committere duplex peccatum, nempe execrationis & periurij, qui aſſerens aliquid falſi, inſuper adiungit: Hęc mihi faciat Deus, & hæc addat, niſi verum ſit, quod affirmo. Cum enim ea execratio prolata ſit ſola cauſa aduocandi Deum in teſtem, non erit amplius quam periurium. nam actus agentium non extenduntur vltra intentionem eorum, l. non omnis. ff. de reb. cred. & cap. ad audientiam. de decim.

2 Ex quibus infertur primo, iurare eſſe actum ſuapte natura bonum: quia eſt actus latrię, ſiue religionis, quo diuinum honorẽ illi, per quem iuratur, exhibemus: allegatur enim tamquam infallibilis teſtis, & prima veritas, quæ Deus eſt. c. a nobis 2. de ſent. excom. ſecundum S. Tho. 2.2. q.89. art.4. & probat dictum cap. & ſi Chriſtus.

Infertur ſecũdo eum, qui aliquid affirmat, vel negat, dicendo: Per fidem meam, vel: In fide mea, vel: In veritate, nihil iurare, ſi nomine fidei, aut veritatis nihil amplius, quã fidem

ſidem & humanam veritatem intelligat, iuxta illam loquēdi normam, qua principes & nobiles communiter vti ſolent dicentes: Per fidem meam regalem. vel: Per fidem gentilis, ſiue nobilis hominis. Neque etiam iurat, qui dicit, Deus ſcit, an ego verum dicam. Neque qui dicit: Hoc dixerim coram Domino, ſi careat intentione iurandi. non enim inuocat Deum, tamquam teſtem eorum quæ dicit: ſed tamquam ſpectatorem, ſecundum Caietan. 2.2. q.89. art.2. quem tamen non ſequimur in eo quòd aſſerit, non iurare illum, qui dixerit: Deus ſcit, me verum dicere. qui enim huiuſmodi verbis vtitur, Deum vt teſtem adducit, ſecundum ſanum & communem intellectum.

3 Infertur tertio, quòd omne iuramentum, ad hoc vt licitū ſit, requirit tres comites: nempe veritatem, iudicium, & iuſtitiam: hoc eſt, quod verum ſit quod iuratur: & quod ſit iuſtum: & quòd cum reuerentia debita, Deo fiat. Et ſi aliquod ex his tribus ei deſit, peccatū eſt, per illud Iere. 4. *Et iurabunt in veritate, & iudicio, & iuſtitia.* relatum in c. & iurabunt. 22. q. 1. & dicto cap. & ſi Chriſtus. & S. Thom. 2.2. q.89. artic. 2. & 3. Peccatum, inquam, mortale regulariter, cum ei veritas deeſt, vel tanta iuſtitia, vt ſit mortale, id quod iuramento confirmatur. Veniale vero, cum nō deeſt niſi iudicium, ſiue reuerentia, vel iuſtitia leuis: vt cum iurat quis, ſe facturū aliquid, quod ſolum eſt illicitum venialiter: non enim erit tunc amplius, quàm veniale, ſecundum communem ſententiam, a Caietano ibidem optime, & a nobis in dicto cap. & ſi Chriſtus. explicitam.

Infertur quarto, quòd duo ſunt genera iuramenti. Alterum aſſertorium quo vel præterita vel præſentia aſſerūtur. Alterum vero promiſſorium quo futura promittūtur, ſecundum Goffred. in ſumma de iureiur. ab omnibus receptum. & ideo duobus etiam modis peccari poteſt ratione iuramenti; ſcilicet, aut perperam iurando, vel male adimplēdo, quod recte iuratum eſt.

4 Infertur quinto, quòd peccat mortaliter contra hoc præceptum, quatenus agit de iuramēto. Primo, qui credit iurare ſuapte natura eſſe malum, & numquam licitum. & nō ſolum mortaliter peccat, ſed etiam eſt hęreticus, ſi pertinaciter id facit: quia id eſt contrarium contextui c. 6. Deuter. & cap. & ſi Chriſtus. de iureiur. S. Thom. 2.2. q.89. art.2. & in 3. lib. ſenten. diſt. 39. art 2. Caſtren. lib. 2. contra omnes hæreſes. verb. iuramentum. Eſt enim ex ſe, vt ſupra dictum eſt, num. 2. actus latriæ & religionis, quæ inter virtutes morales ſupremum obtinet principatum, ſecundum eundem S. Tho. 2.2. q.89. ar. 4. adiunctis quæ ait, q.81. art.2.

Secūdo, qui iurat per dæmonem, vel Mahometum, vel per Idolum aliquod, aut Deum falſum, cap. mouet. 22. quæſtio. 1. ſimulque blasfemat. Quoniam id, quod Dei proprium eſt, ſcilicet, eſſe infallibilem veritatem, tribuit creaturæ: quod eſt blasfemia, iuxta notata a S. Tho. 2.2. q.13. art.1. & 4. lib. ſent. diſt.14. in ex poſ. litteræ.

Tertio, qui iurat per aliquam creaturā, nulla habita Dei ratione.

Digitized by Google

aut reſpectu tacito vel expreſſo, eã adducens tamquam teſtem infallibilem ſuæ ſententiæ,ſubindeque diuinum honorem,& reuerentiam ei tribuens, ſecundum omnium mentem,& ea quæ diximus ſupra eo.nu. 2.& per cap.clericũ.22.q.1.& S.Tho. 2.2.q.89.art.6.& dicto 3.lib.ſent.diſt. 39.in expoſ.litter.

5 Diximus: Eam adducens veluti teſtem,&c. Quoniã iurare per creaturã abſque reſpectu tacito vel expreſſo bonitatis diuinæ in ea reſplendẽtis, & ſine tacita vel expreſſa intentione adducendi eam in teſtem infallibilem:ſed in talem,qualis ipſa eſt in ſe,& non deſignando ipſam tamquam obiectum, in quo diuina iuſtitia exerceatur,non eſſet meo quidem iudicio iuramentum: non enim tũc adducitur Deus tamquam teſtis.neque etiam eſſe peccatum exiſtimarem:quoniam non exhibetur diuinus honor creaturę coram Deo, vt patet ex ſupradictis, nu.1.& 2.& ex mente S.Thom.dicta diſt.39.q.1.art.1.ad 4. & ad vlt.communiter receptum. Verum eſt tamẽ quod Chriſtiani quando iurant per creaturam aliquam ſacram, vel in qua valde nobiliter relucet bonitas diuina,qualia ſunt, Cælum, Sol,Luna,Stellæ, Lumen, & alia id genus, per Deum ipſum,qui eorum eſt Dominus, communiter iurare videntur.& ſaltem in foro exteriori excuſabũtur a peccato grauiſſimo deferendi honorem diuinum creaturæ, ſed iudicabuntur obſtricti vinculo iuramenti:in foro autem interiori & coram Deo peccatum grauiſſimæ ſuperſtitionis admittunt, ſi prædictas creaturas tamquam teſtes infallibiles infallibilis veritatis allegarent, etiam ſi per Deiparam Virginem iurarent: attamen nullo iuramenti vinculo obligarentur, ſi neque actu, ſiue actualiter, neque virtute,ſeu virtualiter Deum in teſtem,ſed potius ipſam creaturam,vt talis eſt, aduocare vellent.arg. cap. & ſi Chriſtus. in princ. de iureiur. cap.conſideret. cap.clericum. cap.ſi quis per caput.22.q.1.& S.Thom.vbi ſup.Quod quidem facere videntur, qui iurant per ſuam veritatem,aut fidem:vel per fidem,quã ſuo generi vel dignitati debẽt.Per has barbas, per has veſtes,per hos capillos, per has paleas,& per alia vilia,in quibus nihil diuinę bonitatis ſpeciatim relucet. quos arbitror non iurare bene,neque male,neque intentionem id faciendi habere, per ſupradicta.

6 Quarto peccat mortaliter, qui iurat falſum, ſciens aut exiſtimans eſſe falſum, & aduertens ſe iurare, quod quidam docti appellare ſolẽt, aduertere de dicto,& iuramento, c. animaduertendum.22. q.2.ſiue fuerit maior natu, ſiue puer:dummodo annos diſcretionis attigerit, c.1. de delict. pueror. ſiue ob vtilitatem ſuam,ſiue alienam, ſiue ex leuitate, ſiue iocandi, vel excuſandi, & ſe purgandi gratia, ſiue ob timorem mortis, ſiue ob alias quaſcunque cauſas iurauerit:quamuis id iræ furore percitus faceret, iurando non ſolum per Deum, per ſacroſancta euangelia, per beatam Virginem, per ſanctos: ſed etiam per vitam propriam,& per conſcientiam: vel dicendo: Ita Deus me adiuuet.S. Bonauent.in 3.lib.ſent. diſt.39. q.3.& Gabri.ead. diſtinctio.Neque obſtat

ſole

Digitized by Google

ſolemnis gloſ.c.veniens.de iureiur. quæ dixit,nõ eſſe amplius quàm veniale iurare falſum iocãdi gratia:nã cõmuniter & merito reprobatur, vt & nos eã prælegẽtes reprobauimus.

Quinto peccat mortaliter, qui iurat falſum, non aduertens eſſe tale,verumtamen ita diſpoſitus iurat, vt etiam ſi aduerteret eſſe falſum, nihilominus iuraret propter peruerſam cõſuetudinem, qua tertio quoque verbo tam falſa,quàm vera iuramento confirmat,quòd etiam tenuit Caiet.2.2.q. 89. art.3. quoniam inconſideratio illa non fuit cauſa, ſed potius comes iuramẽti. Quamquam communiter iurare falſum, cõſiderando,an illud ſit falſum, vel an iuret,non eſt amplius quàm veniale ſecundum S.Tho.dicto art. 3. & communem opinionem.

7 Sexto,qui per ignorãtiam,quam craſſam,vel ſupinam vocant, iurat falſum, credens ſe iurare verum, Ioan. Andr.in c,tua.de iureiur.Ang. & Syluest.verb.periurium.quamuis ſi debitam adhibet diligentiam,nihil peccat.c.homines.22.q.1.ſi tamẽ aliquam adhibet, ſed non quantam debet,non amplius quàm venialiter delinquit,ſecundum eoſdem.

Septimo peccat, qui iurat veritatem, credẽs eſſe falſum quod iurat, & conſiderans id quod iuramento firmat,& aduertens ſe iurare,quamuis iocandi gratia id faciat,dicto c. homines. ſecundum omnes. Ceterum ſi quod iurat, aduertit, non aduertendo ſe iurare illud,vel contra aduertit,ſe iurare non aduertendo quid iurat,nõ peccat mortaliter, licet graue veniale peccet.Si autem neque hoc, neque illud aduertit, immo vtrumque ſine deliberatione & conſideratione facit, peccat quidem,ſed tantum veniale leue.S.Bonauent.in 3.diſt.39.quæſt.3.art.1. niſi forſan ipſa inconſideratio ex voluntate deliberata & ex contemptu oriretur: tunc enim eſſet mortale ratione contemptus. Ang. in verb. periurium,ante §. 1.

Octauo peccat,qui iurat aliquid, affirmans illud eſſe verum,neſciens an ita ſit, Aureol in 3.diſt. 39. Ang. verb.periurium.§.4 niſi affirmet eo ſolum modo, quo illud nouit, ad normam videlicet illam,qua Archidiaconus reſpondet Epiſcopo ſuper eo,qui ſacros ordines ſuſcipit.reſpõdet enim, eum eſſe bonum & dignum,cum tamen id non recte percalleat:quoniam id non ſimpliciter aſſeuerat, ſed hoc interim adiiciẽs. Quantum humana fragilitas noſſe permittit,cap.1.de ſcrut.in ord.faci. & omnes ibi &. Angel. verb.periurium.§ 3.

7 Nono,qui iurat id,quod eſt verũ ſecundum mentem ſuam,nõ autem ſecundum intentionem illius, cui iurat:cum eſſet iuſſus iurare a iudice competente ſeruato ordine iuris, vel ſe offerendo ſponte ad iurandũ, c.quacunque arte.22.q.5.S. Tho.2.2. q.89.art. 7.ad 4. Dixi: Iudice competente,&c. Quoniam ſi iudex iuramentum exigens talis non fuerit, vel eſto quòd ſit competens, interrogat tamen contra iuris ordinem, vel eſt alius homo priuatus,qui per metum aut importunitatem iuramentum extorquet,tunc iurare poterit id quod ſecundum ſuam mentem eſt verũ.falſum autem ſecundũ mentem alterius, cui exhibet iura-

mentum

Digitized by Google

mentum.c.humanæ aures.22.q.5.in cuius Commen.late de hoc diſſerui mus. Sicuti beatum Franciſcum feciſſe ferunt,qui rogatus, qua pertrexiſſet quidam homicida, qui iuxta eum tranſierat, manus per manicas immittens reſpondit,non traſiſſe illac,intelligẽs non tranſiſſe per illas manicas,vt referũt Ang.de Peruſio in l.idem.§. ſi tibi. ff. de condic. ob turp.cauſ.& Ioan.de Ana.in c.qui cũ fure.col.fin. de fur. Quamuis idem Angel. dicat in l. quibus §. qui ex voluntate.ff. de fur. cum manu aurem tetigiſſe, de quo nos in c. inter verba 11.q.3.concl 6.mentionem fecimus, addentes illud cum Adriano in 4.de confeſſ. dub. 10. col.3. & in quolib.11.littera C.quod qui ſic inique interrogatur,poteſt optime reſpondere,quod neſcit,intelligendo, non eo modo ſe ſcire, quo illud di-

9 cere teneatur.Vnde infertur,quòd quando iudex interrogat de aliquo delicto,quod notorium non eſt,neque de eo habetur ſemiplena probatio,neque eius infamia præceſſit, neq; indicia approbata intercedunt, neque ex eius occultatione alteri euenit notabile præiudiciũ, quãuis indirecte in damnum accuſatoris redundet,non tenetur ille iudici reſpondere ſecundum eius intentionem, rei veritatem manifeſtando: ſatis enim eſt eum, qui iurat dicere veritatem iuxta intentionem ſuam, vti diximus in dicto c. inter verba. 11.q.3.concl.6.poſt S.Tho.2.2. q.70. artic.1.vbi Caiet.& Maior.in 4.diſt. 15. quæſt. 18. Et conſequenter mulier, quæ ſecretum habet impedimentum,ratione cuius neque velit, neque poſſit habitare cum viro, & propterea excommunicationis ſententiam patiatur,cum poſtea eam in articulo mortis conſtitutam oporteat iurare,ſe cum marito vitam facturam, vt poſſit abſolui,tunc temporis poteſt & debet iurare ſe id facturam,concipiendo intra ſe conditionem illam , Si id ſine peccato fieri poſſit: & ob hoc ſi poſtea conualuerit ex infirmitate, & ad maritum nequaquam redierit, periurij rea nullatenus erit,arg. eorum quæ not. Panor. poſt Oſtien. & communem in c.litteras.nu.20.de reſt.ſpol. iuncto dicto c. humanæ aures.

10 Decimo peccat,qui iurat ſe aliquid licitum effecturum , quod poſtea non facit, ſecundum omnes in 3. lib. ſentent. diſt 39.& c.ſi vero de iureiur. quamuis ira percitus iuret, modo non eſſet tanta , quæ iuranti iudicium ad mortalem culpam ſufficiens adimeret,iuxta not.in ſimili de voto per Ioan. Andræ. & communem in cap. dudum de conuerſ. coniug de quo infra eod. num. 24. An autem idem ſit de illo,qui iurat rem leuem licitam , eſt dubium. Nã Caiet.2.2.q.89.art.7. tenet quòd ſic. Cuius ſententia aliàs magis placuit, quàm contraria, quam tenuerunt.B.Anton.2.par.tit.10.cap.4.§.1. col.4.& Silueſt.verb.iuramentum.1. & poſt eos Sotus lib.7.qu.2. art.1. & lib.8.q.1.art.7.& q.2.art.3. de iuſt. & iur. Nunc autem magis placet prædicta opinio ſancti Antonini. Tum quia videtur eſſe receptior a qua non ſoleo recedere ſine textu , vel efficaci ratione ad id cogente,per c. de quibus.20 diſtinct. & doctrinam Ioan.Andr.receptam in c.1.de conſt. Tum quia paruitas rei in omnium

præceptorum

præceptorum materia excuſat a culpa mortali.per §.nunc autem ſub ſin. 25. diſt. & alia late citata ſupra cap.11.num.4.ergo etiam in materia præcepti de implendo iuramentum paruitas & leuitas rei excuſabit a culpa mortali. Tum quia lex Dei de non furando, vel non iniuriando, non minus ligat, quam lex iuramẽti: at paruitas furti,& iniuriæ excuſat a mortali ſecundum omnes, vt in dicto nu. 4. diximus. Tum quia, qui præcepto eccleſiæ vel iuramento tenetur recitare diuinum officiũ, & qui ſine cõtemptu vnũ vel alterũ verſiculum omittit,nõ peccat mortaliter,ſecundum omnes.Tum quia non obſtat cõſideratio illa Caietani qui me aliàs in eius opinionem flexit,videlicet,quòd verſiculus vnius pſalmi relatus ad totum officium, quod eſt quid magnum, quia eſt pars eius exigua & reputatur pro modico & nihil,idem tamen verſiculus,per ſe ab aliquo omiſſus,non eſt pars alterius magni, ſed eſt quoddam totum per ſe.Non,inquã, obſtat illa conſideratio, eo quòd nõ omne totum eſt quid magnum: immo paruum,& cuius furtum non inducit culpam mortalẽ, nec actionem de dolo, ſecundum eumdem & alios omnes, quãuis ad actionem furti pro eo dandam de rigore iuris ſufficiat iuxta gloſſ. receptam in §. gallinarum. inſtit. de rerum diuiſ. verb.animo. Tum quia ipſemet fatetur iuramenta matrum de dando filiis plorantibus pomo,vel caſtigãdo eos non impleta non facere eas reas culpæ mortalis,ſecũdum communem,& difficile eſt excuſare illas alia ratione,quàm paruitatis:quãuis aliàs ſategimus eas fortiore ratione excuſare, quàm ipſe Caiet. Tũ quia iuramentum de faciendo peccato veniali non eſt,pluſquam peccatum veniale,vt ſupra dictum eſt, & fractio iuramenti de facienda re leui & parua,non videtur eſſe peior fractione iuramenti de faciendo aliquid quod eſt peccatum veniale. Tum denique, quod par eſt credere Chriſtum miſericordiſſimum non condemnaturum morte eterna illum,qui iurauit vni,vel alteri ſe ſalutaturum ſalute parui momenti nomine illius vnum vel alterum, vel dicturum aliquid minimi momenti. Quare tenendum videtur cum communi,peccare quidem venialiter qui iuramẽtum de re parua & leui non implet:non autem mortaliter,quod ipſum de voto rei leuis dicemus,infra nu.40.

11 Ex quibus infertur reſpõſio ad illam quæſtionem,nuper nobis propoſitam, An qui dixit: Deus male mihi vertat, & me non adiuuet, ſi amplius luſero, ab hoc iuramento abſolui poſſit nulla alia de cauſa, quàm quod ipſe magnum ludendi deſiderium & tẽtationem patiatur? Reſponderi enim debet, quòd non: quia eſt verum iuramentum per id quod ſupra nu.1.& 4.dicitur,& de re graui facta: & ſine iuſta cauſa a iuramento iuſto de re graui abſolui nemo poteſt, gloſſ. ſolemnis. & recepta c.quando.de iureiur. quãmuis in rem meliorem,aut æque bonam, aut alia iuramenta commutari poſſet,quod tamen interroganti,ne faceret cõſului & perſuaſi. Quia illud iuramentum de ludo illicito in magna quantitate intelligebatur,quod

e repub

e republica eſt etiam e caſtris militum exulare, & non de ludo licito in parua quantitate, qui ånimi cauſa etiam rogatis licet, & ita nuper ſanctiſſimus D. N. Pius V. renuit in ſimili caſu diſpenſare.

Vndecimo, qui iurat aliquid facere, & poſtea id non facit eo quòd aliquid euenit, quod ſi eueniſſet a principio nullatenus ſe id facturum iuraſſet, aliquando peccat mortaliter: aliquando vero minime, ſicut inferius c.18.nu.19.dicemus.

12 Duodecimo, qui iurat ſe non iturum, aut non tranſiturum per illum, aut illum locum, ne libidinis aut illiciti ludi occaſione tentetur, & poſt, eadem occaſione permanāte, pertranſit quamuis qui hoc iuraret abſque alicuius finis boni & honeſti aut vtilis intuitu, non peccaret mortaliter contrafaciendo: quia iuramentum eſſet vanum, iuxta Caiet. in ſumma verb. periurium, & mentem ſancti Antonini vbi ſupra.

13 Decimotertio, qui iurat deliberate ſe aliquid facturū ſine animo adimplēdi, c.1.& 2.22.q.2. Quoniam qui iurat aliquid, tenetur habere animum id adimplendi ſub pœna letalis culpę. Vnde qui iurat aliquid illicitum facere cum animo faciendi, bis peccat, ſcilicet volendo illicitum admittere: deinde iurando ſe id facturum, quoniam contra iuſtitiam iurauit. Qui vero iurat ſe aliquid illicitum perpetraturum ſine animo adimplendi, vno tantum modo peccat ſecundum mentem Caiet. 2.2.q.89.artic.7. iuxta quem etiam rationalis timor mortis in caſu ſimili nullatenus excuſat.

Decimoquarto peccat, qui ſophiſtice & doloſe aliquid iurat, aliter intelligens, quàm ille cui iurat intelligit, nulla intercedēte cauſa, aut iuſta ratione vtendi tali duplicitate, non ſolum peccat mortaliter (vt dictum eſt) verum etiam poſtea non adimplēs illud, ſecundum ſanum & communem intellectum illius cui præſtitit iuramentū. Quoniā quādo iurans vtitur dolo, alter vero minime, iuramentum adimpleri debet ſecundum ſanam & communem intentionem illius, cui iuratum eſt, c. quacunque arte. 22. q. 1. & omnes ibidē, Inno. & cōmunis in c. veniens. de iureiur. quamuis quando qui iurat eſt in bona fide, alter vero vtitur dolo, debet tunc promiſſum adimpleri ſecundum intentionem iurantis. c. humanæ aures 22.q.5. Innoc. cū communi in dicto c. veniens. Tho. 2.2.q.89.art.7.ad 4. Quare non peccat non adimplendo, quod iurauit, qui dolo aliquo circumuentus, iurauit, ſi dolus eſt eiuſmodi, vt ſi a principio rem præuidiſſet, nullatenus iuraſſet: quoniam iuramentum non obligat extra intētionem illius, qui bona fide iurat, ſiue in genere, ſiue in particulari iurauerit ſe hoc vel illud facturum, quod ſibi ab alio fuerat iniunctum, c. Quinta vallis, c. veniēs. de iureiur. Neque Deus tale iuramētum bona fide emiſſum alio modo acceptat, quàm illo ſecūdum quem ex corde proceſſit. cap. humanæ aures, 22.q.5.

14 Decimoquinto peccat, qui ob metum iurat aliquid licitum facere abſque intentione obligandi ſe ad implendum illud, vel cum intentione adimplendi, quod tamen minime facit ſanctus Thom. 2.2. quæſt. 89. art.7.

Digitized by Google

ar.7.ad 3.& Anton.2. par.tit.10.c. 6. §.quintus caſus. Quoniā redimere propriam vel alienam vexationem virtutis opus eſt, l. nec timorem. §. fin. & l. iſti quidem. ff. quod met. cauſ. & cap. dilectus. 1.de ſimon.Et omne opus virtutis iuramento promiſſum eſt faciendum, c. ſi vero de iureiur, & cap. quamuis pactum de pact. lib. 6. vt nos in cap.verum de iureiur.reſpondendo cum communi illi textui,poſt Caiet.in dicto art. 7. diffuſe probauimus. Verum eſt tamen ſecundum prædictos,quod ſi quando iurauit ob metum, habuit intentionem perficiendi quod iurauit in aliquo ſenſu vero,licet diuerſo ab illius mente,qui ipſum iurare compulit, tunc neque peccaret iurando, neque etiam non adimplendo amplius quàm ipſe intellexit. Quoniam non tenetur aliquis iurare ſecundum intentionem illius,qui perperam ipſum ad iurādum cogit, iuxta ea,quæ dicta ſunt ſupra nu.13. Quapropter qui iurat latroni, ſe centum aureos illi daturum ſub conditione intra ſe concepta ſi forſan illi debet,non tenetur illos perſoluere, ſi aliàs non debet,ſecūdum Sylueſt.verb.iuramētum.4. quæſt.7. verſic. ſecundum. Et quamuis hoc exemplum non placeat Caietano in dicto artic.7.ad 3.recte tamen poteſt defendi: quoniam nihil falſi in eo iurari aliquido conſtat.

15 Decimoſexto, qui iurat aliquid facere cōtra diuinum aliquod præceptum,puta furari aliquid notabile,aut non deponere odium,vel alteri auxilio eſſe in opere peccati mortalis: veluti ſi cum aliis coniurauit ad defendendum vel perpetrandum aliquod ſcelus, vel agendum aliquid contra obedientiam.c. in malis.c.qui ſacramēto.& c.neceſſe.22 q.4.Diximus: in opere peccati mortalis:quoniam qui iurat aliquid facere quod non eſt amplius quàm veniale,ſolum venialiter peccat iurando & adimplēdo,ſecundum ſanctum Anton.2.par.tit.3.c.4.§.1.col.4. quamuis ea potiſſimum ratione cōpleret, quia videlicet iuramentum appoſuit,ſicut recte inſinuauit Sylu. verb.iuramentum.4. qu 1. Etiam ſi oppoſitum Angel. verbo iuramentum.5 §.2. aſſeueret. Quoniam circumſtantia illa committendi veniale ob id, quod iurauerat, potius extenuat, quam exaggerat culpam quia in eo aliqua reuerentia erga Deum habetur.

16 Decimoſeptimo peccat,qui iurat ſe nō facturum aliquid, ad quod non tenetur,eſt tamen ſecundum ſe melius id facere, quàm non facere, ſi forſan erat aliquid ad conſilia euangelica pertinens:veluti ſi iuraret,ſe non mutuo daturum,aut non crediturum rem ſuam,vel non collaturum eleemoſynam ei,qui grauē non pateretur indigentiam,vel non ingreſſurum religionem, vel non accepturum ſacros ordines, vel epiſcopatum & alia ſimilia, ſecundum Angel. verb. iuramentum. 5. §. 3.& Syluest verb. iuramentum. 2. §. 7. Sed nobis oppoſitum magis placet: quoniam neque S.Thom.2.2.quæſt. 89. art. 7. ad 1. neque S. Anton. 2. part. tit. 10. cap. 6. §. tertius caſus. dicunt hoc eſſe mortale, vt aliqui exiſtimarunt. Caietanus etiam in dicto artic. 7.ad 6. & Ioan. Tabien. verb.iurare.§.10.& gl. communiter

recepta.

Digitized by Google

recepta.in c.1.35. diſt. ſed a nemine in hoc adducta, tenẽt nõ eſſe letale. Et ratio eſt, quoniam deterius videtur iurare ſe aliquid facturum, vel facere omiſſurum, quod quidẽ factum vel omiſſum eſt veniale, quàm iurare ſe facturum aut omiſſurum, quod ex genere ſuo non eſt peccatum, licet contrarium eius ſit melius eo. Iuramentum autem peccandi venialiter, non eſt amplius quàm veniale, vt ſupra dictum eſt, quod quidem intelligendum eſt, quando non iurauit animo non adimplendi etiam in caſu in quo id non faciendo peccaret mortaliter. Quoniam hoc perinde iam eſſet, ac iurare ſe ſcelus letale commiſſurum, quod quidẽ ſemper eſſet mortale, vt in præcedentibus dictũ eſt.

17 Et quãuis huiuſmodi iuramẽta ſine peccato obſeruari poſsint, nihilomagis tamen ad ſui obſeruationem obligant. quoniam vt docuit S.Tho. dicto art.7. ad 3. huiuſmodi iuramentis Spiritui ſancto apponitur obſtaculũ, cuius eſt proprium ſancta deſideria animis inſtillare. Quocirca talia iuramenta propria etiam auctoritate iurantis poſſunt infringi, iuxta ſanct. Anton. 2.part.tit.10.c.6. §.tertius caſus. per cap.ſi aliquid 1.& 2 22.q.4. quidquid Archid. in dict. cap.ſi aliquid. Ioan. Andr.& Panor. in cap.ſi vero.de iureiur. dixerint. Quin etiã addimus fore melius frangere, quàm ſeruare iuramentũ de re, quæ ſuapte natura ſit otioſa, vel ad malum & bonũ pariter indifferens: vt verbi gratia, qui iuraret ſe non habiturum in ſuum miniſterium illum, aut illum: vel ſe non alloquuturum aliquem de hac vel illa re: vel non aditurum alterius domum: vel non miſſurum panes coquendos ad furnum illius: vel eius apothecam non adire, vt aliquid emat, &c. niſi huiuſmodi iuramenta proximo fierent ex aliquo pacto, Angel. verb iuramentum.4.§. 5. vel ſoli Deo propter vitandam aliquam occaſionem peccandi, quæ inde ſibi ſubminiſtratur, ſicut ſupra nu.12. dictum eſt.

18 Decimooctauo, qui iurat ſe in carcerem rediturum, & non reuertitur, quamuis ſciat ſe ob id mortem obiturum, eamque ſibi inferendam iniuſte ſecundum Caiet 2.2.q.89.art. 7.ad 4. licet Ioan. Tabien. in verbo iurare. §. 10. nitatur Caietano reſpondere: verum non ſatis ſuffficiẽter id facit. Hoc tamen eſt intelligendum, dummodo carcer non ſit iniurioſus, qualis eſſet ſi foret priuatus alicuius latronis, vel tyranni, Panor. in dicto c.ſi vero gloſſ. communiter recepta clem. paſtoralis de ſentent.& re iud. verb. per violentiã. & Ioan. And. in ſpecie, in rubr. de iureiur. vel iudicis non competentis, ſiue etiam competentis, abſque tamen iuris ordine procedentis: & quãuis cum iurat ſe rediturum, non habeat animum reuertendi, ſecundum Ang. verb. iuramentum.1.§.37.

Decimonono peccat vxor, quæ marito iurat ſe adulterij crimine carere, hac ratione perſuaſa, quia videlicet poterat id iuramẽto confirmare, quoniam egerat pœnitentiam, fueratque iam adulterium ſacerdoti confeſſa, arg.c.fin. de purg. canon. Sylueſt. verbo iuramentum.2. §.8. quamuis ſi maritus eam circa hoc ad iurandum compellit, tunc quia id iniuſte

Digitized by Google

ſi iniuſte agit, poteſt illa iurare, quod ſecundum ſuam intentionem verum eſt, falſum autem iuxta mariti mentem, vt conſtat ex ſupradictis nu. 8 Ang. verb. iuramentum. 4. §. 1. quod nos latius & profundius confirmamus in Commentario prædicti cap. humanæ aures. 22. q. 5.

Ex quo infertur reſponſio ad interrogationẽ nuper factam; An qui iurat ſe non habere rem aliquam ob alio petitam, vt ab ea danda, vel commodanda ſe excuſet, peccet? Reſponderi enim debet, peccare, ſi mens eius verbis conſonat: ſed non ſi non tenetur ad dandam vel commodandam, neque reſpondendum iuxta mentem petentis, & ea mente iuret, quod non habeat illam, ad eam illi dandam aut commodandam, per prædicta.

19 Vigeſimo peccat, qui tempore peſtis iurat verum ad portas ciuitatis, ſed doloſe contra intentionẽ interrogantium. Silueſt. verb. iuramentum. 3. q. 2. Quoniam ad ingrediendum ciuitatem ſua ſponte ſe offert: niſi forte cuſtodes ciuitatis crederent aliquam vrbem eſſe infectam a peſte, quæ re vera nõ erat: vel ingreſſurus rationabiliter credit, neque ſe, neque aliquid ſuum eſſe peſte contaminatum, & ſubinde verum iurat, ſe non tranſiſſe per talem locum ſecundum pręcipuam intentionem, licet remotam ipſorum cuſtodum. Eadem eſt ratio de ſcholaſticis vniuerſitatum, qui cathedrarum candidatos, ſiue oppoſitores (vt vocant) extra ſcholas alloquuntur de illis rebus, quæ ad ſubornandum minime faciunt, quod tamen ſi poſtea cum ſuffragaturi ſunt confiterentur, exinde redderentur inhabiles ad ſuum ſuffragiũ conferendum, & ea de cauſa iurati reſpondent, ſe nulli candidatorum quidquam fuiſſe loquutos, intra ſe intelligentes nihil egiſſe de illis rebus, quæ contra ſtatutorum mentem fuiſſe videbantur.

Vigeſimoprimo, qui iurat ſe rationem habiturum boni, vel vtilitatis ad aliquam communitatẽ pertinentis, vel ad munus, quo fungitur, quam tamen poſtea non habet, argu. c. ſi vero. c. ego. & c. veritatis. de iureiur.

20 Vigeſimoſecundo peccat mortaliter, qui inducit ad iurandũ eum, quem falſo iuraturum arbitratur, cap. ille. 22. q. 5. niſi cum inducit iuris, ordinem ſequutus, ſicut iudex ad alterius partis inſtantiam, ſecundum Richardum. in 3. diſt. 38. Quocirca rationi conſonum videtur, nõ eſſe deferendum iuramentum illi, de quo magna habetur pręſumptio, quod illud non obſeruabit. quod ſentit Alexander quartus in c. clericus. de cohabit. cleric. & mulier. quatenus aſſerit ob hoc non eſſe recipiendum iuramẽtum a clericis ſe non redituros ad ſuas concubinas, vbi Panor inquit, recte fuiſſe conſultum, ſi ſcholaſtici vniuerſitatum non obſtringerentur iuramento ſe Rectori parituros; eſſet enim præſtantius, vt aliis pœnis ad id agendum ſtimularentur. Vnde infertur, perperam agere confeſſarios cum pertrahunt pœnitentes ad vouendum, vel ad iurandum ſe ab aliquo carnali peccato, vel alij quod perinde ac illud allicit, abſtenturos, Ang. verb. iuramentum. 3.

Digitized by Google

§.11.& Silueſt.eod.verb. q. 9. Caiet. 2.2.q.88 art 2.col.3.

Diximus,inducit, quia textus de tali loquitur. Vnde videtur inferri, quòd ſi alter ſponte ſe offert ad iurandum,adſitque rationabilis cauſa ad recipiendum iuramentum, non peccat ille qui recipit ſecundum Silueſt.vbi ſupra.

21 Vigeſimotertio,qui expoſtulat iuramentum a famulis, vel ſeruis ſuis,vel quibuſcunque aliis, vt declarent auctorem alicuius furti ei facti,ea intentione,vt furem in omnibus caſibus prodant: quoniam id licite fieri nequit, niſi in illis, quibus alij exteri poſſent furtum reuelare: ipſe autem vult obligare ſuos ad id faciendum in omnibus caſibus: quod minime fas eſt, vt latius inferius in c 18.dicemus. Petere tamen ab eis iuramentum, quo adſtringerentur vera dicere in illis caſibus, in quibus exteri etiam veritatem detegere licite poſſent,non eſſet peccatum iuxta mentem B. Anto.2.par.tit.10.cap.5.§.6.& etiam Ang.Silueſt. & Tabien. verb.familia.licet paullo aliter loquantur, & diximus in c.inter verba 11.q.3.conclu. 6. Neque etiam liceret ſimpliciter expoſcere iuramentum,vt verum exprimant,etiam ſi non addatur,vt in quolibet caſu id faciant,vt patet ex eis, quæ nos in d. conclu. 6.diximus.

22 Vigeſimoquarto, qui iurat facere,vel implere aliquid,credens ſe non poſſe illud præſtare, veluti ſi iurat ſe ad certum tempus perſoluturum debita, probabiliter credens non futuram ei facultatem id eo tempore faciendi, Silueſt. verb.iuramentum 3.q.25. Cæterum ſi iurat credẽs ſe poſſe perſoluere. & facit quod in ſe eſt vt ſoluat,quamuis nõ ſatis faciat,non peccat.c. querelam. de iureiur. Si tamen tranſacto tempore ad id definito,quàm citiſsime poterit nõ perſoluerit,peccabit arg. c.cum dilecti. de dolo & contum.l. Celſus.ff.de recep.arbit.

23 Vigeſimoquinto peccat, qui iurat ſub ſigillo ſecreti, ſe aliquid habiturũ,quod in Cõcilio, Senatuve pertractatũ eſt, vel ſuæ fidei cõmiſſum fuit,& nõ occultat, & manifeſtat caſibus,in quibus nõ debet. arg.c.qui ambulat.5.q.5.idem eſt de illo,qui alterũ inducit ad violandũ eiuſmodi ſecretũ,ſecundum S.Ant. 2.par.tit.10.cap.8.§.3.

De præcepto ſecundo, quatenus continet, non male vouendum, & bene votum bene adimplendum.

SVMMARIVM.

24 Votum quid De re mala non valet, ſed de præcepto ſic.& nu.25.
26 Votum obligat ad implementum ſui ſub reatu mortalis culpæ.
26 Votum non fit per propoſitum ſolũ.
26 Votum mentale quid ſit,& qualem deliberationem requirat.
26 Votum abſque animo adimplendi quo modo obligat ad ſui complementum.
27 Votum de re neceſſario futura, & de re illicita,& de indifferenti,vt
28 indifferens eſt,& de eo,quod eſt contra conſilium Chriſti non valet. nu.29.
30 Votum in finem malum non valet, ſed ſic in bonum ex illo exortum. & nu.31.

32 Finis

Digitized by Google

32 Finis malus, & bonum ex malo natum differunt.

32 Votum proprie non eſt malorum renunciatio, quæ fit in baptiſmo.

32 Votum eſt duplex, nempe ſollemne & ſimplex.

32 Votum plus obligat quàm iuramentum, cum concordia contradicentium.

32 Voti opus melius, quàm voluntariũ. quod ſic eſt limandum.

33 Confeſſarius ſic admoneat pænitentem, qui votum violauit, &c.

24 DEclarato iam hoc præcepto, quatenus habet nõ male iurandum, declaremus nunc idẽ, quatenus includit non male vouendum. Pro quo præſupponimus primo, quòd ſecundum mentem magiſtri S.Thomæ & aliorum in 4.lib. ſent.diſt.38.& Thom.2.2.q. 88. ar. 1. & 2.& aliorum alibi. Beati Anto.2. par.tit.11.c.2.in prin. Archid.in cap. qui bona. 17.q.1. & Panor. & aliorũ in c.litteraturam.de voto, & communem opi. Votum eſt promiſſio, deliberate Deo facta, de aliquo bono maiori, a ſuperiori nno irritata.

Dixi, promiſſio pro genere, & ad inſinuandum, quòd non ſufficit deſiderium, neque propoſitum etiam valde deliberatum faciendi, niſi ſimul adſit animus ſe ipſum obligãdi, ſecundum eundem communem vbi ſupra.

Dixi, promiſſio in genere, ad ſignificandum, quod vt aliqua promiſſio ſit votum, ſufficit vt ſolum ſit mentalis, etiam ſi nihil dicatur, aut ſcribatur, modo fiat animo, vel mente obligandi ſecundum communem vbi ſupra.

Diximus, Deliberate, quoniam promiſſio ſubita, & abſque conſideratione facta non ſufficeret. Sufficit autem tanta deliberatio & cõſideratio, quanta ad peccandũ mortaliter, vel merendum ſufficeret ſecundum Palud.in 4.lib.ſent. diſt.38. nu.1.col. 2. communiter receptum. Nam, vt ait gl.ſingul. in c. mulier. 32.q.2.quæ habet ſimilem 20. q.1.in ſumma, iudicium. quod ſufficit ad obligandũ diabolo, ſufficit ad obligandum Deo. Vnde infertur, votum factum ex iracundia, quæ iudicium & rationem vouentis non abſorbet adeo vt tunc poſſet mortaliter delinquere, validum eſſe, vt ex Io. Andr. & ex communi opinione in c.dudum de conuerſ.coniug. colligitur, etiam ſi multi graues auctores, Ludo.Roma.ſing. 408. & Iaſ.in l.ſi filiã.C.de inoff.teſta. oppoſitum ſenſerint. quod ipſum eſt dicendum de iuramento, vt tactum eſt ſupra eod.nu.10.

25 Dixi, Facta Deo, quoniam omne votum tacite, vel expreſſe, mediate, vel immediate fit Deo, ſecundum S.Tho.in d.q.88.art.5. ad 3. Ex quo colligitur reſponſio ad quæſtionem nuper nobis propoſitam; An voueat qui dicit alteri: Ego promitto tibi, me cum illo, aut illo amplius non luſurum; reſponderi enim debet, quòd non, quia non eſt promiſſio facta Deo, & ita illi definitio voti ſupra poſiti nõ cõuenit.

Dixi, De aliquo bono, ad ſignificandum, ꝙ promiſſio de re illicita, quæ vel veniale, vel mortale peccatum eſt, non eſt votum. c. ſi aliquid. & c.in malis. 22.q.4. Dixi, Maiori bono, non quidem vt Richar. Maior, & aliquot alij in 4. lib. ſent.

Digitized by Google

di.l.38.dicunt quia votum neceſſario fieri debeat de his, quæ ſunt de conſilio, non autem de præcepto: ſatis enim eſt, vt ſit maius bonum, ſiue ſit de conſilio, ſiue de præcepto, ſecundum eundem S. Tho.in 2.2.q.88.art.2. Quamobrem qui vouit non fornicari, neque adulterari & non furari, per huiuſmodi votu ita obligatur, vt ſi fregerit illud, non ſolum cenſeatur tranſgredi præceptum de non fornicando, vel non adulterando, aut non furando: ſed etiam præceptum hoc de adimplēdo voto, & ſubinde non ſufficeret tali tranſgreſſori culpā ſine huiuſmodi circunſtantia confiteri, vt bene annotauit S. Anto.2 par.tit.11.c.2.§.1.& melius Caieta.in d.q.88.art.1.licet oppoſitum ſed male teneat Io.Tabien.verb.votum.1.§.

Dixi etiam, de bono maiori, ad ſignificandum, quod votum faciendi vel omittendi aliquid facere, cuius contrarium ſecundum ſe melius eſt, nihil valet, cuiuſmodi eſſet votum non ingrediendi religionē, non mutuandi pecuniam, & alia huiuſmodi, ſecundum ſanctum Anto.in d cap.2 §.1.

Dixi, A ſuperiori non irritata, quoniam vota filiorum familias, religioſorum, & aliorum, qui alterius poteſtati ſubduntur, legitime a ſuis parentibus, prælatis, aliiſque ſuperioribus irritata non obligant, cap. puella.& cap.fi.20.q.2.ſecundum S. Thom. in d. q. 88. art. 9. & omnes alios.

26 Secundo præſupponimus, quòd ex hac definitione infertur. Primo omne votum ad ſui obſeruantiam obligare ſub pœna peccati mortalis, Eccl.5.& c.licet.c.magnæ.de voto S.Tho.2.2.q.88.art.3.& omnes in dicta diſt.38.lib.4.

Secundo infertur, ſolum propoſitum faciendi aliquid boni, abſque promiſſione & animo ſeipſum obligandi, non obligare communiter ſuo reatu mortalis culpæ, neque venialis: quia non obligat ſecundum S.Tho.receptum 2.2.q.88.art.1. quē ſequitur Archid in c.qui bona.17.q.1 & Panor.in c.litteraturam. de voto.quidquid videatur aſſerere gloſ. celebris.c.qui bona.17.q.1.

Tertio infertur, votum fieri poſſe abſque verbis expreſsis, arg.cap. cum apud, de ſponſal.

Quarto, quòd deliberatio, quæ ſatis eſt ad obligandum nos diabolo per peccatum mortiferum, eadē ſufficit ad obligandum nos Deo per votum ad vitam æternam conducens, vt ſupra dictum eſt, per gl. ſing.in c.mulier.32.q.2. quæ id ante Palud. & Caietan.vbi ſupra, & alios dixit.

Quinto infertur, quod huiuſmodi deliberatio in momēto temporis fieri poteſt: & ſatis eſt quod actu vel virtute fiat. Quapropter illud Panor.in d.c.litteraturam. de voto. col.2.quòd deliberatio, & propoſitum debet promiſſionē præcedere, intelligendum eſt, de præcedentia, vt philoſophi aiunt, naturæ, ſeu cauſæ, & non temporis, id eſt, quòd non eſt opus, vt per aliquod ſpaciū temporis deliberatio præcedat votum, ſed vt ad merendum, vel peccandum mortaliter ſufficit facta in eodem momento temporis, in quo bonum opus aut peccatum admittitur: ſic etiam vt votum ſit validū

ſatis

Digitized by Google

ſatis eſt,vt in eodẽ momento temporis fiat deliberatio, quo fit votũ ipſum. Nã quamuis vtrũque ſimul in eodẽ tempore efficiatur: ſemper tamen deliberatio præcedit votum natura, quemadmodũ ſubſtantia ſolis præcedit ſuam lucẽ, & ignis calorem ſuum. Eſt tamẽ valde magna differentia inter votũ, quod magna præcedente deliberatione fit, & illud quod ſubitaneo & repẽtino motu, vel paſsione aliqua intercedẽte, cuiuſmodi ſunt illa quæ paſsim a quibuſdã, & ex quacunque leui cupiditate fiunt: quoniam huiuſmodi vota facile diſpenſantur, commutantur, vel redimuntur. c. 1. de voto. alia vero non ſic. quod etiam Caiet. vbi ſupra art. 1. probat.

Sexto infertur, quod ſolum propoſitũ ingrediendi religionem ſine promiſsione tacita vel expreſſa, etiam ſi induat quis habitum religionis, non efficit votum, quamuis Palud. in d. q. 1. art. 1 & Ant. in d. c. 2. §. 1. & aliquot alij per c. conſulti. de regul. oppoſitum tueantur. Quoniã in caſu illius capitis fuerat promiſſio, ſaltem implicita, aut virtualis, vt declarat optime Panor. in d. c. litteraturam. & Caiet. in d. q. 88. art. 1. & alij etiam alibi.

27 Septimo infertur, ꝙ qui Deo aliqtid promittit, quamuis ſine animo adimplendi promittat, re vera vouet, & tenetur adimplere: ſecus autẽ eſſet, ſi verbotenus abſque animo ſe obligãdi promitteret, vt eleganter prædictus Cardi. in d. art. 1. confirmat, vbi ſubdit quod quemadmodum Eccleſia, ei qui vouit, ſi poſtea dicat non habuiſſe intentionem ſeipſum obligandi, non credit: ſic etiam perperam agunt religioſorum prælati, qui ſine aliis coniecturis, ſuis ſubditis iurantibus ſe nõ habuiſſe intentionem profitendi, cum profeſſi ſunt, facile credunt.

28 Octauo infertur, ꝙ non eſt votum promiſsio, quæ de rebus neceſſario euenturis fit, quale eſt votum de moriendo, arg. l. 1. ff. de condit. & demon. neque etiam votum de re, quæ in ſe ſit culpa letalis, aut venialis. Quoniam illud non eſt bonum, & multo minus erit maius bonum. Immo promiſſio facta de faciendo aliquid, quod eſt peccatum mortale, eſt mortalis: & promiſsio de faciendo veniale, eſt venialis, vt ſupra nu. 15. dictum eſt de iuramento.

Nono infertur, quòd promiſsio de re indifferenti, quatenus indifferens eſt, non eſt votũ: quoniam res indifferens non eſt quid bonũ ſecundum ſe, niſi aliqua circunſtantia apponatur, quæ rem alioqui indifferentem bonam efficiat. exempli cauſa: Votũ de non nendo, vel non filando in die ſabbathi, etiam in honorem beatiſsimæ virginis matris, vel votum eundi in ciuitatem Genuenſem, vel non adeundi talẽ domum, abſolute & ſimpliciter emiſſum, non eſt dicendum votum: quoniam nihil horũ ſecundum ſe eſt malum, aut bonum. Neque enim in die ſabbathi nere vel filare ex natura ſua deputari poteſt inter obſequia beatæ Virginis. Licet votum de non nendo die ſabbathi, vt aliquoties virginis Roſarium recitetur, vel de ciuitate Genuenſi adeunda ob vidẽdam adorandamque Chriſti imaginem, quem Veronicã appellant, vel non ingrediendo ta-

Digitized by Google

lem domum, ne quam perſonā impudicam inſpectet,quæ ſe ad libidinem vel ad ludos illicitos prduocaret, ſint valida. Quoniam per has circumſtantias, quæ alioquin erant indifferentia,fiunt bona, argu.cap. paratus.23.q.1.cap.diſciplina. & cap. & qui emendat.45. diſtinct. Quamobrem circumſtantiis iſtis deficientibus, voti vinculū ceſſaret,vt Caie. in q.88.art.2. ſingulariter definiuit.

29 Decimo infertur,quòd vota de non faciendo aliqua, quæ Redemptor noſter conſulit: vt vouere non ſeruare caſtitatem, paupertatem, & alia huiuſmodi, quamuis licite valeant obſeruari,minime tamē obligant,cap.ſi.§.ſi.22.quæſt.4.& Palud. cum communi in 4.lib. ſent. diſt.38. quęſt.1.col.4.quin potius ita vouens peccat, licet vt plurimum non grauius,quàm venialiter,quod ſatis diffuſe idem Caietanus in dicta q.88. art 2.confirmat, præterquam ſi huiuſmodi vota fierent gratia diſplicendi talium cōſiliorum diuino auctori,vel animo non adimplendi talia conſilia,quamuis occurreret caſus,in quo vim præcepti obtineret.

30 Vndecimo infertur, quòd votum maioris boni ob malum finem emiſſum non obligat, ſiue finis ille malus ſit finis illius boni quod vouetur, quale eſt votum faciendi eleemoſynam ob inanem gloriam aucupandam, vel ob aliquam voluptatem illicitam:ſiue ſit finis ipſiuſmet voti, quale eſt votum, quo dux ad bellum iniuſtum proficiſcens, promittit ſe alicui operi pio mille ducatos oblaturum,vt victoriam,licet iniquam,conſequatur, ea intentione vt illud votum ſit medium ad talem victoriam aſſequendam, vel in gratiarum actionē victoriæ iniquæ.Quoniam omne opus cuius finis eſt malus. ipſum quoque malum eſt.cap.cum miniſter.23. quæſt. 5.in cuius Commentario latius hoc diximus,& cap.non eſt putanda.1.q. 1. Et cōſequenter quamuis id quod vouetur, bonum ſit: votum tamen de illo propter malum finem, malum eſt: & ita non eſt conueniens materia voti.

31 Dixi, Inique, quoniam ſi quis voueret aliquod bonum in gratiarū actionem euentus victoriæ abſolute ſine iniquitate & iniuſtitia conſideratæ, quatenus eſt quoddam donum Dei, valeret votum:ſicut valet votum de faciendo aliquid pium in gratiarum actionē pro filio, quem dederit Deus ex concubina,attenta illa datione filij abſolute ſine iniuſtitia fornicationis, tamquam quodam. Dei dono, vt mox dicetur. At vero,ſi neque finis boni quod vouet, neque eiuſdem voti eſſet malus,licet cauſa quæ impellit ad vouendum,mala eſſet, nō ideo votum deſineret eſſe bonum.Exemplum de eo,qui aliquam religionem profitetur,non collimando,neque dirigendo ſuam profeſſionem, & ſua vota in finem luxuriandi,licet ad id impellatur ſpe ibi reperiendi occaſio-

32 nem luxuriandi. Idem eſt omnino dicendum de eo, qui aliquid vouet anteaquam in duellum ſiue ſingulare certamen deſcendat, hac intentione,vt a morte, vel vulnere liber a certamine egrediatur. Idem quoque de eo, qui vouet aliquid, ſi Deus illi concedat filium generare ex muliere,quæ ſua non eſt.Etenim quamuis

Digitized by Google

quamuis velle vincere, vulnerare, occidere in duello iniuſto malum ſit: velle tamen ſine vulnere ſanum & incolumen euadere, non eſt tale. Et quamuis rem habere cum illa, quæ non eſt propria vxor, ſcelus ſit, ſuſcipere tamen filium ex illa dono Dei, non eſt tale. Idem dicendum de illo, qui huiuſmodi votum fecerit, Si a Deo illa, aut illa temporalia bona per fas, aut nefas conſequar, illud aut illud opus bonum faciam: quoniam huiuſmodi votum non adhibetur tamquam mediū ad peccatum, neque vt gratiarum actio pro peccato, ſed vt gratiarum actio pro re in ſe bona, & dono Dei data, & a fortiori validius erit votum, quod fit in vltionem proprij peccati. verbi gratia: Aliquis vouet illam aut illam pænitentiam vel pœnam ſubire, vel petere Hieroſolymam, vel ſummam aliquam pecuniæ erogare piis operibus, ſi tale, vel tale ſcelus admiſerit, vt ſubtiliter & late poſt alios Card. Caiet. in dicta q. 88. art. 2. confirmat.

Duodecimo infertur quòd abrenunciatio illa malorum, quæ fit in baptiſmo, non eſt proprie votum, vt dixit Palud. in 4. diſtin. 38. quæſt. 2. & neruoſe probat Caiet. in dicta quæſtio. 88. art. 2. quamuis Magiſter, & alij multi oppoſitū docuerint. quorum opinio vera eſt intellecta de voto improprio.

Decimotertio infertur, quòd duplex eſt voti genus. Alterum ſollemne. Alterum ſimplex. Votum ſollemne eſt, quod profeſſione tacita, vel expreſſa religionis approbatæ, vel ex ſacrorum ordinum ſuſceptione celebratur, cap. 1. de voto. lib. 6. Simplex autem eſt quodcunque aliud, ſiue occultum, ſiue publicum fuerit, Palud. communiter receptus in dicto 4. diſt. 38. quæſt. 2. & B. Anton. 2. par. tit. 11. c. 2. §. 1. Et quamuis mortale peccatum admittat, qui violauerit votum ſimplex, & nonnumquam etiam ſcandalum præſeferat: maius tamen crimen eſt, grauiuſque ſcandalum communiter ſequitur ex voti ſollemnis tranſgreſſione, arg. cap. homo. 40. diſt. & cap præcipue. 11. quæſt. 3.

Tertio præſupponimus, votū maiorem vim obligandi habere quàm iuramentum, ſecundum S. Tho. 2. 2. q. 89. art. 8. quamuis Ioan. Maior in prædicto 4. diſtin 38. quæſt. 5. oppoſitum tueatur. Cuius quidem opinio vera eſt, quando vtrumque principaliter fit in honorē Dei, vel vtrumque principaliter in vtilitatem proximi. Opinio autem S. Tho. cum votum principaliter fit in honorem Dei: iuramentum autem principaliter fit in vtilitatem proximi, vt communiter fieri ſolet, quod nos in c. quāto. de iureiur. vtramque opinionem conciliantes, definiuimus. & poſtea Michael a Medina lib. 5. c. 22. & 23. de continentia. egregie probat, quod obligatio iuramenti eſt firmior, quā voti, licet hæc ſanctior ſit illa, cum per illam promittamus proximo, & per hanc Deo.

Quarto præſupponimus, bonum opus ex voto plus meriti habere, quam aliud non ex vi voti factum, ſecundum S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 6. & Opuſculo 17. cap. 12. & Opuſcul. 18. cap. 3. & Richard. & alios omnes in 4. diſt. 38. & glo. ſingularem in clemen. 2. de reliq. & venerat. ſanct. qui

Digitized by Google

quidem omnes ſequentes beatum Anſelmum in lib.de ſimilit. aſſeuerant, eum qui aliquod bonum facit ex vi voti,ſimilem eſſe illi, qui arborem cum fructu ſuo donat: eum vero qui facit opus ſine voto, offerenti fructum ſine arbore:quamuis opus conſilij plus meriti habeat, ceteris paribus, quàm opus præcepti,cap.cum in officiis.de teſta. iuxta communem opinionem, quam declarat præcitatus Medina in Codice de pænit.q.43.

33 Quinto præſupponimus,cõfeſſarium teneri admonere pænitentẽ, qui non adimpleuit votum tempore,quo debebat,nõ liberari ab obligatione poſtea adimplẽdi illud propter pænitentiam, quam iniungit, eo quod votum non adimpleuit tẽpore debito,niſi aliqua impoſſibilitas iuris,vel facti ſuperuenerit, vel eiuſmodi erat, quod debito tẽpore tranſeunti,eiuſdem obligatio tranſibat,iuxta mentẽ omniũ, quã explicat Caie.in ſumma de materia voti.

Modi vſitatiores, quibus peccatur male vouendo, vel male votum implendo.

SVMMARIVM.

34 Vouens rem mortalem,vel venialem vt peccat.

34 Vouens item id quod eſt præceptum, vel cõtra conſiliũ & nu.35.& 36.

37 Vouens ſtulta vota,vt non pectendi ſe,non lauandi.

38 Vouens illud,quod ſciebat,ſe non poſſe præſtare.

39 Votum vel partem eius qui recte frangit ob cauſam.& 40.

41 Vouens qui tenetur ſtatim implere, vel ad certum tempus,&c.

42 Vouens ſub conditione, & ſatagens ne adimpleatur illa.

42 Vouens ſi perpetrauerit illud,aut illud crimen.& 43.

43 Vouens ob malum finem, vel ob bonum,qui naſcitur ex malo.

43 Vouens virginitatem, & eam poſquàm violauit,non obſeruat.

43 Vouens ſe vxorem ducturum, & poſtea non ducit.

44 Votum religionis impediens, vel ab illa abſtrahens ad quid teneatur.

45 Votum religionis ſuadẽs,vel ingreſſum ordinis diſſoluti,&c.

46 Vouens religionem,& quia non recipitur vt ipſe vult,&c.

46 Vouentem religionem an ſtatim ligent onera eius.

47 Vouens ingredi & profiteri,& poſtea exit.

48 Vouens religionem ſtrictiorem, & intrat laxiorem,&c.

49 Religionis de ingreſſu an conſulẽdũ.

50 Religionem relaxatam ingrediens, vel in eam filios intrudens. nu.51.

52 Vouens præ timore mortis ſpiritualis, aut corporalis,vel alterius mali etc.

53 Vouens rem dignam voto, quæ tamen maius bonum excludit.

53 Vouens non bibere vinum & crebro id violat,vel facere aliquid in tẽpore certo,quo tranſacto illud non adimplet.nu.54.

54 Voti quem pænitet,vel dubitando de voto an valeat,ipſum violat.

55 Votum qui non adimplet per alium, quod per ſe ipſum non poteſt.

56 Vota defuncti qui non adimplet,adiunctis exemplis,& 75.

57 Diſpenſatus ſuper voto per falſam aut iniuſtam cauſam.

58 Vouere qui pertinaciter tenet eſſe malum.

59 Vo

59 Votum coniugum de abſtinendo, & pactum an paria. & 60.
60 Votum mariti & vxoris ſine licentia quod valet. & 61.
61 Votum de ingreſſu religionis generale an tollat refutatio vnius ſuperioris.

34 EX præmiſſis infertur, multos peccare contra hoc ſecundũ præceptum, quatenus præcipit non male vouendũ, & bene votum recte adimplendum. Et primo peccat, qui vouet aliquod peccatum mortale, vt occidere, & odiſſe, ſeu odio habere, &c. per ſupradicta, nu. 28.

Dixi: mortale quoniam votum de re, quæ in ſe ſolum eſt peccatũ veniale, nõ erit pluſquam veniale, niſi vouens ea mẽte votum emitteret, vt etiam ſi eſſet peccatum mortale, nihilominus id ſe facturum voueret.

Secundo, qui vouet ſe facturũ id, ad quod ſub pœna mortalis culpæ tenetur; vt non fornicari, vel confiteri in Quadrageſima, & nõ implet, & peccat nõ ſolum quia fornicatur, vel non confitetur; ſed etiam quia tranſgreditur votũ, quo fit, vt huiuſmodi peccatũ cum hac circũſtantia confiteri tenentur, per ſupradicta c. 6. nu. 3. & 4. quidquid dixerit Io. Tabien. in verb. votũ. §. 1. cuius opinio non habet locum etiam in illo, qui vouet in genere ſe nõ amplius peccaturum, quidquid Io. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 30. q. 1. inſinuauerit.

35 Tertio peccat, qui id, ad quod ſolũ de conſilio tenebatur, vouet ſe nõ facturũ etiam ſi occurrerent caſus, ad quos ex vi præcepti obligaretur, vt qui vouet non mutuare, aut non facere eleemoſynam, etiam in caſu extremæ neceſſitatis, non ſolũ quia huiuſmodi voluntas ſecundũ ſe talis erat, verumetiã quia eã voto firmat. Idem dicendum eſt de illo, qui vouet ſe non facturũ id, quod eſt de conſilio, eo animo, vt diſpliceat Deo tantũ, quãtum mortalia crimina ei diſplicere ſolent, ſecus tamen eſſet, ſi voueret Deo, vt diſpliceret ei eo gradu, quo venialia ipſi diſplicent; tunc enim non amplius quam venialiter delinqueret, quod ipſum leuius eſſet, quando quis votũ emitteret non aduertens, ſe in eo diuinæ bonitati rem ingratam admittere, vt Card. Caiet. egregie docet, 2. 2. q. 88. art. 2. & tactum eſt ſupra, nu. 3.

36 Quarto, qui vouet aliquid quod ſuapte quidẽ natura eſt contra conſilium euangelicum, aut malum, vel non ita bonũ ſicut oppoſitũ, vel indifferens, ſed id facit eũ aliqua circumſtantia vel reſpectu, quo fit bonum & honeſtũ & poſtea nõ adimplet: vt ſi vouet ingredi aliquod monaſterium quandiu in eo regularis obſeruantia nõ viget: vel vouet non facere eleemoſynam: vel non fideiubere, aut non mutuare aliquid illi vel illi extra tẽpus cuiuſdã eximiæ eut extremæ neceſſitatis; ne aliquã exinde occaſionem peccandi caperet. nam ſicut multa ſunt ex genere ſuo mala, vel non adeo bona, ſicut eorũ oppoſita, vel indifferentia, quę ratione alicuius circumſtantiæ redduntur bona vel meliora, quàm eorum oppoſita, arg. text. ſing. c. venerabilibus. §. poteſt. de ſent. excom. lib 6. cap. ne quis. 22. q. 2. c. noli. 23. q. 1. & c. cum miniſter. 23. q. 1.

37 Quinto, qui emittit aliqua vota ſtulta, vel temeraria: qualia ſunt nõ pectere capillos in die ſabbathi,

M 5

non filare, non lauare caput. nō edere animaliū capita in honorē beati Io. Baptiſtæ. Non immittere oſſa in ignē in honorē S. Laurentij, & alia huiuſmodi, quę neque ad honorem Dei, aut ſuam proximive vtilitatem videntur ſpectare, & ea abſque vlla diſpenſatione & licentia ſui confeſſarij tranſgreditur, ſecundū Silueſt. verb. votum. 1. q. 3. Quod verum eſt intelligendo de illo vouēte, qui credit eiuſmodi vota valere, vel dubitat de eorum valore, & ante depoſitionē conſcientiæ erroneę illa trāſgreditur: non autem de eo, qui ſcit, vel credit ea non valere, quamuis poſſent licite obſeruari, vt Gratianus in c. fi. 22. q. 4. docuit. quoniam propria vouētis auctoritate poſſunt diſſolui: quippe quę ſecundū S. Tho. 2. 2. q. 88. art. 2. ridicula ſunt, & magnam ſuperſtitionis ſpeciem pręſeferunt, ſecundum Raymundum, in ſumma huius tituli, & Albertum in 4. diſt. 38. quod ipſum fere dici poteſt de illo, qui vouet ſe nudū peregrinaturum: quoniam id inhoneſtū eſt, & poſſet valetudini corporis maxime officere, præſertim in hyeme: quamuis S. Anto. 2. par. tit. 11. c. 3. §. 3. videatur huiuſmodi votum in aliud fore commutandum.

38 Sexto peccat. qui vouet aliquid ſçiens & animaduertens, ſe nō poſſe illud adimplere. Angel. verb. votum 2. §. 9. Dixi, Animaduertēs, quia ſecus eſſet ſi non aduerteret illam impotentiam. *Nam ream linguam nō facit niſi rea mens.* cap. homines. 22. quæſt. 2.

Septimo, qui vouet ſe animo obligandi & non adimplendi, ſecundum Caietan. 2. 2. q. 88. art. 1. & recte quidem, quia habet animum non ſoluendi Deo, quod ei debet.

Dixi, Animo ſe obligādi, quia qui vouet animo non ſe obligandi, non tenetur voto in foro conſcientiæ. Nam id non eſt vere votum per ſupradicta nu. 26. ita quòd ille teneatur voto, qui vouet animo ſe obligandi & adimplēdi, vel ſaltē animo obligandi: nō autem qui vouet ſine animo ſaltem ſe obligandi per prædicta ibidem. & quia actus agentiū non operātur vltra intentiones eorum. Quare apte reſponſum fuit nuper, bis peccaſſe illum non implendo ſuum votum factum animo vouendi, & non implendi. primo vouendo, ſecundo non implendo.

39 Octauo peccat, qui vouet votum licitum, ipſumque poſtea violat: peccat inquā, mortaliter toties, quoties ipſum violat, cap. licet, & c. magnæ. de vot. ſecundum omnes: niſi id fecerit per obliuionem tolerabilem, vel ægritudinem, vel ob aliā iuſtam impotentiam: vt qui vouet templum aliquod, ſiue pauperum xenodochium ædificare, vel certam eleemoſynam facere, & poſtea ſit inops, aut vouet ieiunare, & poſtea ægrotat. Ang. verb. votū. 3. q. 1. Porro ſi poſtea redit ad pinguiorem fortunam, vel ſanitati reſtituitur, totū, vel partem, quam poſſit, tenebitur adimplere: ſicut illa, quæ vouet caſtitatem, & poſtea nupſit, conſummauitque matrimonium, non tenetur ad plene perfecteque caſtitatem ſeruandam: quoniam debitum coniugale viro ſuo tenetur perſoluere, cum ille ab ipſa expoſtularit: tenetur tamen obſeruare ſecundum partem ſibi poſſibilem, ſcilicet ad non

exigen

Digitized by Google

exigendum debitum. Quinimo debet etiam voluntatem habere ſeruādi caſtitatem perfecte & integre quando ſibi fuerit licitum & poſſibile, puta marito, vita iam defuncto, Caiet. in ſumma. de materia voti. Vnde infertur, quòd non liberatur quis a voti obligatione propter omnia illa, quæ voto iam emiſſo ſuperueniunt, quæ ſi a principio accidereat, ille qui vouit, a vouendo deſiſteret, vt inferius in cap.18.nu.9. apertius dicemus.

40 Nono, qui vouet aliquid etiam minimum: puta dicere vnum tantum Pſalterij verſiculum, vel aue Maria: poſtea vero non dicit, vel dare poculum aquæ frigidæ amore Chriſti, & non dat, ſecundum Caiet. 2.2.q. 89. art. 7. Cuius opinio licet aliàs placuerit, nunc tamen contraria, quam tenet Sotus lib.7.q.2.art.1. de iuſt. & iure. magis placeat, per ea quæ ſupra, nu. 10. de iuramento rei leuis & paruæ diximus.

41 Decimo peccat, qui vouet aliquid ſe ſtatim facturum, vel intra certum tempus, ſiue votum eſſet tacitum ſiue expreſſum, quod tamen non ſtatim, vel intra tempus præfinitum implet, ſecundum S. Tho. communiter receptum 2.2.q.88.art. 9.ad 3.& in 4.lib.ſent.diſt.38.q.1.art. 1.per textum Deut.c.23. Quòd ſi certo nouit, ſe non vouiſſe animo ſtatim adimplendi, neque tempori terminum præfiniſſe tacite vel expreſſe, intra quod votum adimplere teneretur, non peccat mortaliter non adimplendo, quandiu conſcientia non remordet, ſe eſſe in mora circa eius implementum. Hoc enim eſt ſignum, quod non eſt tranſactum tempus, intra quod teneatur implere illud, iuxta mētem prædicti Cardinalis. 2.2.q.88.art.3.& in ſumma de materia voti. Et ſi culpa ſua factum eſſet, vt iam nō poſſet implere, iam peccauit, eo quòd ad voti executionem ſe ipſum reddidit impotentem: vt quę vouit virginitatem, ſi ſe corrumpi pateretur, non ſolum teneretur obſeruare, quod ſupererat adimplēdum, verumetiam dignam agere pænitentiā: quia culpa ſua effecta ſit impotens ad integrè virginitatem obſeruandā. arg. l. in toto iure. ff. de reg. iur.& c. commiſſa. de elec. lib.6.

42 Vndecimo, qui facit votū adiecta tamen aliqua conditione, cuius implemētum ipſe impedit, & poſtea nō implet votum, ſecundū Richar. in 4.lib.ſent.diſt.38.ar.3 q.3. Vnde infert, non eſſe liberum ab obligatione voti, eum, qui vouit Deo aliquid cum conditione, Si Deus ipſum ab aliquo peccato præſeruaret, poſtea vero non facit id quod feciſſet, aut deliberabat facere ad ſe preſeruandum ab illo peccato, quādo promiſit, ſi non promiſiſſet, vel ſe in illud peccatum præcipitem dedit, ne ad implendum remaneret adſtrictus: quamuis Angel. verb. votum. 1. §. 10. & alij non adeo bene ſententiam Richardi referre videantur.

43 Duodecimo peccat mortaliter, qui vouet ingredi religionem, ſi fornicationem, vel adulterium, aliudve ſcelus admitteret hac intentione, vt huiuſmodi peccata vitaret, vel gratia imponendi ſibi aliquam pænitentiam, vel abſolute ſe obligat, ſi hoc vel illud ſibi accideret: quod quidem poſtea etiam completa conditione non implet. Quoniam huiuſmodi

Digitized by Google

huiuſmodi vota cõditionalia ſunt, & ideo conditione adimpleta obligant,arg.l. cedere diem. ff. de verb. ſignific.c.ſi pro te.de reſcript. lib.6. Quamuis ſi contentum in conditione poneretur pro fine,non valerent, vt dictum eſt ſupra nu.30.nec facta ſub conditione obligarent ante adimpletam conditionẽ,niſi vouens ipſe eſſet in cauſa,quo minus adimplerentur:vt mater, quæ vouet ieiunare, ſi filius recuperet ſanitatem, non tenebitur ad ieiunium, ſi filius moriatur. Angel. verbo. votum. 3. §.1.

Præſuppoſito igitur, quod vota huiuſmodi cõditionalia, etiam pœnalia, quibus quis vouet ingreſſum monaſterij,vel peregrinationem in terram ſanctam, vel Vrbem, &c. Si illud, aut illud euenerit: aut illud peccatum admiſerit, quæſitum eſt nuper, quis in eiuſmodi diſpenſet? Ad quod Sotus reſpondet lib.7.q.4. art 3.de iuſtit & iure antequam peccetur,epiſcopum poſſe, & poſtea nõ niſi Papam. Sed nobis videtur diſcrimen eſſe inter caſum, quo quis vouet ingredi religionem,vel peregrinari in terram ſanctam, vel Vrbem, &c. Si tale, vel tale peccatum commiſerit,& inter caſum,quo quis vouet non admittere tale peccatum ſub pœna eundi Hieroſolymam,aut ingrediendi religionem, &c. quia in priori caſu,ſolum eſt vnum votũ conditionale religionis, in quo neque ante, neque poſt adimpletam conditionem epiſcopus diſpenſare poteſt,vt dicetur infra num.75.in ſecundo vero duo vota ſunt.Alterum abſolutum tale peccatum non committendi: alterum conditionale & pœnale ingrediẽdi religionem, &c. Si peccauerit,&c. quorum prius eſt principale,& poſterius acceſſorium, & certum eſt in priori voto principali epiſcopum diſpenſare poſſe,per notata in præfato num. 75.cum non ſit votum perpetuæ caſtitatis,neque religionis, neque aliud ex quinque Papæ reſeruatis, & ita videtur antequam prius abſolutum violetur, & per illius violationem poſterius cõditionale purificetur, epiſcopum in vtroque diſpenſare poſſe: tum quia acceſſorium ſequitur principale,c.acceſſorium,de reg.iur. lib.6.l. cum principalis. ff. eod. tum quia, ſublato priori principali per epiſcopi diſpenſationem, tollitur ſecundum conditionale, quum per violationem prioris, quod non eſt, non poſſit purificari.

Ex quibus infertur ſolutio quæſtionis nuper propoſitæ, An valeat iuramentum,aut votum non ludendi, aut non ingrediendi talem domum,quæ illi occaſionem peccandi præbet, ſub pœna eundi genibus Hieroſolymam ore bufonem ferendo? Reſponderi enim debet, valere quidem quoad ipſam profectionem: ſed non quoad circumſtantiam ferendi bufonem: quia id inhoneſtum eſt, & nullius erga Deum reuerentiæ. Neque quoad circumſtãtiam eundi genibus, quia eſt impoſſibile, ſaltem moraliter, quod ſub votum non cadit, arg l. Nepos Proculo. ff. de verb. ſign. & c.faciet 22. q. 3. Profectio vero ipſa eſt honeſta & poſſibilis, & ita merito quoad ipſam valet, licet non quoad circumſtantias.arg cap.vtile per inutile non vitiatur. de reg.iur. lib.6.

Digitized by Google

§ 6. quando ſunt ſeparabilia, vt hæc.

Decimotertio peccat mortaliter, qui vouet aliquid propter malũ finem, veluti ieiunare, vel eleemoſynam facere, vt conſequatur iniuſtam vindictam, vel voluptatem illicitam. Richar. in 4. diſt. 38. q. 1. & late Caiet. 2. 2. q. 88. art. 2. & dictum eſt ſupra eod. nu. 30. & ſeq. Vbi tamen diximus, quod qui concubinam habens, promittit Deo aliqua pia ſi dederit ipſi filium ex ea, non vouere propter malum finem, & ideo teneri ad implendum illud, adimpleta conditione, per rationem ibidem allatam.

Decimoquarto peccat mortaliter, qui vouet virginitatem animo perpetuo eam ſeruandi, & poſt votum ſemel vel pluries violatum proponit non continere, ſecundum ſanctũ Thom. 2. 2. quæſt. 88. art. 3. ad 2. communiter receptum in 4. lib. ſenten. diſtinct. 38. Secus autem eſſet, ſi eo animo eam voueret, vt ad eam ſemel amiſſam ſeruandam non teneretur: quia actus agentium non operantur vltra fines eorum l. non omnis. ff. ſi cert. pet. cap. ad audientiam. de decim. Porro, qui vouet non ducere vxorem, non cenſetur vouere continentiam, & ideo fornicando non peccaret plus, quàm ſi illud non vouiſſet, Roſel. verb. impedimentum. 4. c. 12. licet qui vouet continentiam, ducendo poſtea vxorem peccet mortaliter ſecundum omnes. Verum eſt item, quod votum abſolute ducendi vxorem non valet, ſiquidem vxorem ducere eſt a ſtatu perfectiori ad minus perfectum deſcendere, ſcilicet a ſtatu continentium, ad ſtatum coniugatorum arg. c. nuptiæ. 32. q. 1.

Dixi: Abſolute, quoniam ſi voueret ea de cauſa, quòd ſe imbecillem, & vix ſufficientem ad reſiſtendum peccato fornicationis agnoſceret, & quod niſi vxorẽ duceret carni ſuccumberet, obligaretur, vt recte aduotauit Caiet. 2. 2. quæſt. 88. art. 2. Quoniam illa circumſtantia de adhibẽdo remedio propriæ carnis imbecillitati facit, vt quod alioquin erat minus bonum, efficiatur maius bonum. Per quod ante tres annos reſpõdimus teneri adducẽdam vxorem quendam, qui vouit vxorem ducere, dum periculum mortis nauigando incurriſſet, vt vitio carnis, quo maxime laborabat, commodius reſiſteret.

44 Decimoquinto peccat mortaliter qui aliquem retrahit a propoſito religionis, quod volebat exequi oblata iam opportunitate, & aliis circumſtantiis ad id neceſſariis, ſecundum Palud. in 4 diſt. 15. quæſt. 2. art. 2. & S. Anton. 1. part. tit. 2. cap. 2. §. 1. Angel. Sylueſt. Tabien. & communem, verb. reſtitutio. Grauius tamen peccaret, ſi poſt ingreſſum religionis, in qua animo ſtabili, perſeuerabat, egreſſum ei perſuaſit: grauiſſime vero, ſi poſt profeſſionẽ, ſine iuſta diſpenſatione fecit eum apoſtatare, iuxta mentem prædictorum. Quinimo in tertio caſu tenetur eũdem ipſum reſtituere religioni, ſi poteſt, vel ſi non poteſt alium ſimilem vel ſe ipſum religioni tradere, ſecundum Scotum in 4. diſt. 15. qu 3. in reſpon. ad 2. qu quod etiam in præcedentibus duobus caſibus eſſe faciendum tradunt B. Anton.

vbi

vbi ſupra, & Adrian. in 4. de reſtit. q.3. nobis tamen poſt Caietan. videtur ſufficere in illis caſibus ſuadere alteri æque bono, vt ingrediatur religionem, etiam ſi hoc illi omnino non perſuadeat, quod etiam idem Scotus vbi ſupra videtur ſentire, & ex vtroque Tho. 2.2.q.62.ar.2. poteſt
45 facile deduci. Quinimmo credimus in nullo caſu teneri ſe ipſum religioni tradere, quod Ioan. Maior in 4. diſt. 15.q. 17. non exiguis argumentis perſuaſus, & horum contraria diſſoluens tenet, & Sotus lib. 4. q.6.art.3. de iuſt. & iure Illud vero cum opinione communi perſuaſum habemus, illum qui retrahit alium ab ingrediendi, vel profitendi religionem propoſito aliqua bona intentione iuſtiſque de cauſis non peccare, neque incidere in canonem cap.18. de regul. ſeſſ. 25. concil. Trid. cuius tenor refertur infra, c. 24. nu.17. in quibus iuſtis cauſis ſunt, quòd volens ingredi eſt coniugatus, & ſine conſenſu coniugis vult id facere: vel quia credit ipſum nullatenus religioni conuenire, ipſique fore vtilem, vel propter ſuum ſpiritualem commodum, quod ex ipſius ingreſſuri conſiliis percipit, ſibi ad honeſte viuendum conducens, præſertim ea de cauſa, quod in monaſterio, in quod ingredi deſtinat, male contra diſciplinam regularem viuitur. Nam inducere ad talem religionem & eandem ingredi, & in ea recipi peccatum eſt: ſiue ſit virorum, ſiue feminarum, non obſtante, quòd ab eccleſia toleretur, ſecundum opinionem communem, quam recte explicat Caiet. 2.2.q. 189. art.9.
46 Præterea in ea ſumus ſententia, quòd etiam ſi laude dignum ſit aliquem ad religionem inducere, ſecundum S. Tho. præcitata 2.2.q.189. art.9. non eſſe tamen valde laudandum illum, qui perſuadet alteri vouere religionis ingreſſum: quoniã, vt recte tetigit Caiet. vbi ſupra art. 2. & idem experientia ipſa nos docet, minus alacri animo perferunt onera religionis, minuſque perſeuerant, qui votis ipſis quaſi coacti ingrediuntur, quàm qui libera ſpontaneaque volũtate id faciunt, etiam ſi vtrumque ex genere ſuo rectum & licitum ſit, ſecundum ſanctum Thom. 2.2.q.189. art. 2. Præterea hoc etiam addimus, quòd ſicut qui inducit alium ad religionem, vbi perfecte regula obſeruatur, laudabiliter facit, iuxta eundem ſanctũ Tho. vbi ſupra art. 9. ſic econtrario qui alteri ſuadet ingredi religionem adeo laxatam, qualem modo dicemus, & vbi regula perperam obſeruatur, peccat. Adiicimus etiã, eum qui vouet ingredi religionem, non ſatisfacere ingrediendo, vbi regula non ſeruatur, & vbi cum diſſolutione viuitur: & ſi quandò vouet, non intendit ingredi aliam religionem præter illam, & nulla ſit ſpes breui poſtmodum tempore, illam ſuæ priſtinæ ſinceritati reſtitutum iri, non tenebitur ingredi illam, neq; aliam: quoniam eius votum quodammodo ratione euentus iam factum eſt illicitum, vt ſubtiliter adnotauit Ioan. Maior in 4. lib. ſentent. diſt. 38. quæſt. 20. Quod idem dicimus de illo, qui monaſterium reformatum vbi recipiatur, non inuenit: quamuis inueniat aliquod quod vocatur reformatum: ſed re vera cõſtat non eſſe

Digitized by Google

& tale: quoniam ibi vnuſquiſque pro ſua voluntate vitam agit, & fere omnes putantur eſſe malæ conſciẽtiæ at vero contrarium eſſet dicendum de illo qui inueniret monaſterium, quod non diceretur reformatum, nihilominus tamen re vera in timore domini, & votorum eſſentialium obſeruantia, & ſub regimine obedientiaque ſui prælati ibi communiter viuitur, etiam ſi non adeo ſtricte ſicut regularis diſciplina exigit quoad ea, quæ accidẽtaria ſunt ibidem viueretur. Caietan. 2.2. quæſt. 189. art. 3.

Decimoſexto peccat, qui vouet religionem in genere & abſolute, neque ſaltem animo ſuo votum reſtringit ad hanc, vel illam religionem: hoc vel illud monaſterium: & quia eum nolunt recipere, vbi ipſe vellet, non vult intrare aliam, quæ ipſum reciperet, arg. c. non eſt. & ca. magnæ. de vot.

Dixi: Non reſtringit, quia ſi reſtringeret, ſaltem animo, ad certam aliquam religionem, vel certum monaſterium, & ibi nolunt ipſum recipere non tenetur aliam ingredi, etiam ſi eum ibi libenter reciperent, quia limitata cauſa limitatum producit effectum, l. non omnis. ff. ſi cert. pet. cap. ſuper litteris. de reſcr. quamuis præfatus Sotus libr. 8. de iuſtit. & iur. qu. 2. art. 1. abſque ſufficienti fundamẽto dicat, debere eum prius curare ingreſſum in illam, & ſi eum illa non receperit, teneri intrare aliam, quod tamen nullo iure nullaque efficaci ratione probatur, & ita non eſt tenendum, cap. conſuluiſti. 2. q. 4. §. conſideremus. auth. de trient. & ſemiſſ. collat. 3. ſicut ſtatim infra nu. 48. dicemus.

47 Decimoſeptimo peccat, qui vouet ingredi certum aliquod monaſterium, vel certam religionem intentione ſe ipſum obligandi ad obſeruandam continentiam, etiam ſi non admittatur neque ad habitũ, neque ad profeſſionem, & non vult eam, dum vixerit, ſeruare, eo quòd non fuit admiſſus.

Dixi: Vouet intentione ſe ipſum obligandi, &c. quoniam ſi ea caruit intentione, ſed abſolute vouet tale monaſterium, vel religionem intrare, quin etiam (quod amplius eſt) perſeuerare, vel profeſſionem emittere, ad nihil eorum erit obligatus, & poterit vxorem ducere, ſi non admittatur. Immo etiam ſi fuerit admiſſus ad habitum, ſi poſtea contraxerit matrimonium, licet peccet contrahendo, non tamen obligatur ad continentiam obſeruandam, & quandiu matrimonij vinculum durat, poterit cõiugale debitum poſtulare. Nam quemadmodum, qui promiſit Deo intra annum ſacros ordines ſuſcipere, ſi eo tempore non ſuſcipiat, peccati quidem reus erit, ſed non erit adſtrictus ad diuinum officium recitandum, ad quod ordo ſacer, ſi ipſum ſuſcepiſſet, obligabat, iuxta late tradita per nos in capit. quando. de conſecr. diſt. 1. cap. 7. nu. 2. neque ſi in peccatum fornicationis prolabatur faciet contra votum vel cõtinentiam, quã ordo ſacer ſibi habet annexam: ſic etiam qui vouet ingredi religionem, & in ea permanere, ſi poſtea duxit vxorem, tenebitur quidem ratione peccati nõ exiguam agere pænitentiam, & etiã retinere voluntatẽ adimplẽdi votum,

ſi aliq

Digitized by Google

ſi aliquando potuerit: at quandiu matrimonij vinculum durat, nō tenebitur ad continentiam obſeruandam, vt copioſe & ſubtiliter Card. Caiet.2.2.q.189. art. 4. comprobat. Cæterum ei Sotus lib.8.q.2.art.1.de iuſtit.& iur. contradicit circa differentiam, quam aſſignat inter illum qui voto ſimplici ſe obligauit ad religionem,& inter eum, qui vouet ingredi,& profiteri. Sed nobis opinio prædicti Card. magis adridet. Primo quia ſicut longe diſtant inter ſe votum de ingrediendo religionem ad eam probandam, & de ingrediendo eam ad eam profitendam, eamque perpetuo retinēdam. c.ad apoſtolicam.de regul.c.1. & c. non ſolum. eod. tit.lib. 6. ſic etiam votum obligandi ſe ad vnum ex his duobus erit valde diuerſum a voto, quo ſe quis obſtringit ad alterum.

Secundo, quia nullus iuriſperitus (meo quidem iudicio) inuenietur, qui non iudicaret, diſpenſationem illam eſſe ſubreptitiam, quam qui vouit ingredi ſimul & profiteri impetraret, exprimendo tantum, quod vouit ingredi,& tacendo, quod vouit etiam profiteri.arg cap.poſtulaſti.de reſcript.

Tertio, quòd qui vouet tantum ingredi religionem, eamque ingreditur, & poſt ingreſſum vouet profiteri, multo amplius obligabitur ad profeſſionem faciendam, quàm alter, qui poſtquam ingreditur, non emiſit votum de profitendo in ea, arg.c.1.de treug. & pac.& auth.itaque C.commu.de ſucceſ.

Quarto, quòd ius commune non adeo obligat ad perſeuerandum eū, qui vouet ingredi ad probādum, ſicut obligat votum, quod quis facit perſeuerādi & profitedi, ſiue id ante ingreſſum, ſiue poſt faciat. quoniam iuri cōmuni ſatisfacit ingrediendo bona fide & ſine dolo, vt probet vireſque ſuas experiatur: quāuis ſi talis vitæ ratio diſpliceat, poterit, ſi libeat, exire, dicto cap. ad Apoſtolicam.& dicto cap.non ſolū, ibi *Pro voluntate*,& cap.1.ibi, *Libere*. At vero ſi emiſit votum profitendi, nihil tale efficere licebit, niſi iuſta cauſa in id eum iuuet, arg.cap. non eſt,& cap. magnæ de voto. Quocirca mihi perſuaſum habeo, eum qui prius horum votorum emiſerit, poſſe intra annum probationis religionem, quam eligit relinquere eo ſolo, quòd modus ille viuendi diſpliceat: non autem ille, qui poſterius emiſit, niſi poſt diſpenſationem impetratam ex cauſa, quæ viro prudēti videatur iuſta, arg.dicti ca. non eſt, iuncta gloſſ. qui autem vouit fieri religioſus nihilo alio expreſſo ſolum ingreſſum videtur vouere, ſecundum vtrumque Tho. 2.2 quæſt. 189.art.4.

48 Decimooctauo peccat, qui vouet ſtrictiorem ingredi religionem, & poſtea ingreditur laxiorē ſecundum S.Tho.2.2 q fin.art.penult ſed iam nō tenebitur illam ſtrictiorem intrare, ſi profeſſionem emiſit in ea, vbi laxius viuitur, c.qui poſt votum. de reg.li 6 aliàs verò ſic, ſecundum Archid. communiter ibi receptum. Adiicimus etiam eum, qui vouet religionem, ſi nulla eum velit admittere, poſſe in ſeculo remanere & vxorem ducere, ſecundum Angel. verb.votum.3 §.11.& Card. Caiet.2.

2.q.

Digitized by Google

1.q.189.art.3.quamuis Innoc. iiij. in cap.porrectum.de regul.oppoſitum ſentire videatur. At vero qui vouet aliquam intrare religionē, ſine expreſſa tamen vel tacita limitatione huius aut illius monaſterij, ſi in finitimis & propinquis cœnobiis nō admittatur, tenebitur ad remotiora externaque proficiſci, vbi ſit aliqua ſpes, quòd eum recipient. at vero ſi ſaltem tacite ſecum intellexit de monaſteriis tantum ſuæ regionis, aut regni, vel linguæ, ſi in his non inueniat receptores, non tenebitur ad alia monaſteria tentanda. quod etiam placuit prędicto Cardinali in dicta q.88.art.3.

49 Dicimus tamen, quòd quamuis S.Tho.2.2.q.189.ar.10.affirmet, non eſſe opus nimio conſilio, longaque deliberatione ad ſtatuendum propoſitum ingrediendi religionē propter rationes & auctoritates, quas ibidem adducit, & propter alias, quas nos etiam in additione cap. quando, de cōſecr.diſt.1.ſcripſimus: nihilominus tamen hoc eſſet intelligendum de illo, cui ſpecialia non obſtant impedimenta; puta morbus, debita, ceteraque huiuſmodi: ſicut in eodem loco exprimit, & de illo, qui adeo bene ſit ad ingreſſum religionis diſpoſitus, ita vt in Deo totam ſuam collocarit fiduciam, quòd eius auxilio quodcunq; onus religionis valebit ſuſtinere ſecundum prædictum Cardinalem, qui ait hoc adeo eſſe neceſſarium, quòd qui huiuſmodi fiduciam nō habet, eam debet procurare multa oratione, ſacra confeſſione, ſacræ Euchariſtiæ aſſidua perceptione, & ſacræ ſcripturæ lectione. neque prius ingrediatur, quàm ſaltem ſperet huiuſmodi voluntatem fiduciamque poſt ingreſſum ſibi a Deo præſtitum iri. quæ quidem concluſio ſingularis & quotidiana eſt. Gerſon vero in regul.moral.& Ioan.Maior in 4.diſt.38. q.16. ſub finem aliquid amplius videntur exigere. quibus omnibus adde quæ hac de re diximus in Commen. cap. non dicatis. 12.quæſt.1.num.2. & quod S.Thom. in dicta q.art.4.concludit, quod vouens ingredi religionem non tenetur ad perpetuo perſeuerandum in ea, niſi ſpecialiter id intēderit. cui addit ſingulariter Caietan. quod vouens ingredi, & fieri religioſus ſunt paria, ſi expreſſe non intendatur fieri religioſus irreuocabiliter, & in eſſe perfecto.

50 Decimonono, qui ingreditur & profitetur religionem aliquam, & quia ibi regularis obſeruantia nequaquam viget, non obſeruat iſta regionis præcepta, quæ ſub reatu culpæ mortalis obligant: neque excuſabitur, eo quòd non intendat obligare ſe ad viuendum arctius, quàm in tali monaſterio viuitur eadem ratione, qua non excuſatur a continentia obſeruanda, qui ſacros ordines ſuſcepit abſque intentione obligandi ſe ad eam ſeruandam. Quocirca qui huiuſmodi religionem, vel monaſterium ingreditur, & profitetur, ſi tunc nō omnia, quæ ibi ſub reatu mortalis delicti obligant, præmeditatur, vel ſi ea pręmeditatus non intendit ſe ad illa obligare, tenetur huiuſmodi intentionem mutare in illam, qua intendat talia religionis præcepta in poſterū obſeruare, vel eā noue profiteri, vt

Digitized by Google

recte adnotauit prædictus Maior in 4 diſt.38.quæſt.20. Quod quidem verum eſt quoad eſſentialia vota non autem quoad alias accidentarias obſeruationes, quæ ſunt iam ſublatæ, vel mitigatæ apoſtolicis priuilegiis veris, vel tempore immemoriali præſcriptis: vel ex licentia tacita vel expreſſa proprij prælati ad hoc facultatem habentis: vel ex conſuetudine, quæ licet non ſit immemorialis, eſt tamen adeo rationabilis, & tot annorum, adeoque vetus & antiqua, quæ ad ita emolliendas prædictas obſeruationes ſufficeret. Quoad quas obſeruationes recte poterit defendi opinio Panor. in c. ſuper eo. de regular. & c. Deus qui. de vit. & honeſt. cler. quem prædictus Ioan. Maior licentioſius, liberiuſque quàm par erat, carpſit: cum conſtet etiam Cardi. Florent. in c. cum ad monaſterium. de ſtat. monach. & poſt eum multos alios (in quibus ſunt Feli. in c. nam concupiſcentiam. de conſtit. & Aufrerius deciſ. Tholoſ. 448.) immo & S. Ant. 3. par. tit. 16. cap. 1. §. 11. & 12. idem tenuiſſe. Cumque conſtet totius orbis Chriſtiani maximã partem idem obſeruare ipſo ſummo Pontifice ſciente & tolerante: & cõſequenter ipſum aliquatenus diſpenſatione, iuxta glo. ſingul. c. qui cira. de conſang. quamuis capitulũ illud, cuius eſt illa gloſſa, non probat id quod illa dicit, ſed aliud ſingularius vt in c. ſi quis autem. nu. 67. de pænit. diſt. 7. diximus.

51 Vigeſimo peccat, qui filios, vel filias offert monaſteriis religioſis, vbi nimia cum libertate & licentia viuitur, & promiſſa ſecundum regulam ſuam & religionem nõ obſeruantur, iuxta mentem Card. Caieta. 2.2. q. 189. art. 5. Quod tamen limitandum eſt procedere, quando filiæ, vel filij traduntur monaſteriis in eiſdem educandi inſtituendique, quo in eis fiant monachi, vel monachæ, & ibi tam licentioſe viuitur, ac ſupra eodem c. nu. 46. dictũ eſt: aliàs non eſſet peccatum, ſaltẽ mortale, vt patet ex his, quæ ibi, & in præcedenti caſu diximus.

52 Vigeſimoprimo, qui vouet præ timore mortis animæ, vel corporalis naturalis, vel caſualis concepto in periculo infirmitatis, maris, partus, naufragij, belli, hoſtium, aliiſve ſimilibus, & non implet, etiã conditione, ſub qua forte vouit, completa. Quoniam timor, quo mors animæ timetur, qui a Deo proficiſcitur, neque ille, quo timetur mors corporis naturalis, caſualis, vel accidentaria, immo neque timor, mortis violentæ, qui non infertur ad extorquendum votum, infirmat illud. c. Gonſaldus. 17. q. 2. c. ſicut nobis. de regul. niſi tãtus ſit, vt hominem ab vſu rationis alienet. c. ſicut tenor. eod. tit. Impediret autem timor mortis violentæ, qui dicitur iuſtus, vel alterius mali ad id ſufficientis ordinati ad extorquendum votum, c. 1. de his, quæ vi. per quod id tradunt Panor. & alij ibi, & in d. c. ſicut nobis. adiunctis quæ aiunt glo. idem Panor. & communis in c. abbas. de his, quæ vi. & Fortun. de vltimo fine, illat. 21. nu. 342. & nos etiam in c. verum. de iureiur. diximus quidquid dixerit Silueſt. verb. metus. quæſt. 8. poſt Card. in dicto cap. abbas. dum loco eius

vitio

Digitized by Google

vitio librarij, vel impreſſoris Panormitanum allegat.

53 Vigeſimoſecundo peccat, qui vouet aliquid dignum, quod voueatur, ſed eſt huiuſmodi naturæ, quod de ſe aliud maius bonum excludit: vt qui vouet perſeuerare in religione aliqua de laxioribus, quod de ſe excludit aliam arctiorem, & neque hoc neque illud adimplet: quoniam illud votum ad alterum ex duobus ſupradictis obligat: non autem ad perſeuerandum in minus bono, ſi ad alterum perfectius tranſire voluerit, iuxta ſententiam omnium, quam Io. Tabien. in verb. votum. 1. §. ſi explicuit.

Vigeſimotertio peccat, qui vouet ſe numquam, dum viuet, vinum, vel quid aliud ſimile bibiturum: poſtea tamen bibit, quotieſcunque id facit: etiamſi in eadem die multoties biberet. quin etiam quamuis nō promittat, ſe non bibiturum, niſi quodam die certo, puta die Veneris, aut Sabbathi. nam licet Palud. in 4. diſt. 15. q. 4 innuere videatur, quòd tunc tantum prima vice eſt peccatū mortale, non autem ſecunda, vel vlteriori, niſi id ex contemptu faceret: oppoſitum tamen, ſcilicet ꝙ qualibet vice mortale peccatum admittatur, verius apparet. in quod etiam tandem ipſe Palud. ibi, & in alio loco magis propendet, & Io. Maior in eadem diſt. q. 6. id aſſeuerat.

54 Vigeſimoquarto, qui vouet aliquid facere aliquo certo tempore; veluti orare, ieiunare aliquo certo die, & non facit illud præſcripto tempore, immo & ſi poſt illud non fecerit, quantocius commode poterit. Quoniam qui tenetur debitum aliquod perſoluere ſuo creditori ad præſtitutum diem, ſi eo non ſoluerit, tenetur poſtea ſoluere. l. Celſus. ff. de recept. arbit. cap. cum dilecti. de dolo & contu. Quod tamen limitandum eſt procedere, quando qui vouet non reſpexit principaliter diem vel tempus, quo promiſit explere votum, vt communiter nō reſpiciunt confeſſarij in diebus, quos imponunt ieiunandos pænitentibus, iubentes, vt diebus Veneris & Sabbathi vnius menſis, vel anni ieiunent: pænitens enim, qui aliquo illorum dierum non ieiunaret, teneretur alio poſtea ieiunare. Quo quidem caſu, ſententia Silueſtri in verb. votum. 2. q. 4 poterit defendi: ſecus eſſet tamen, quando principaliter reſpexit tempus, rem autem quam vouit, veluti onus, aut quid adiacens ipſius temporis ſibi præfixit. qualis eſt mens & intentio ſanctæ matris eccleſiæ circa ieiunia, quæ in honorem huius vel illius ſancti, vel aliis ſtatutis diebus anni fidelibus proponit obſeruanda: ex quibus, ſi aliqua omittimus, quamuis in eo peccemus, & ob id pænitentiam agere teneamur, nihilominus tamen nulla deinde remanet obligatio ad totidem aliis diebus, quot omiſimus, ieiunandum, vt luculenter Card. q. 88. art. 12. ſub finem explicuit: ſicut neque qui diuinum officium vno die dicere omittit, illud idem alio die tenetur perſoluere, ſed ſolum ad pænitentiam agendā pro delicto tenetur, ſicut diffuſius in repet. c. quando. de conſecr. diſt. 1. c. 10. nu. 53. diximus.

Vigeſimoquinto, qui vouet, & pænitudine ductus, non vult illud

Digitized by Google

adimplere,arg.c.vouentibus.17.q.2. Non tamen peccaret, ſaltē mortaliter, ob hoc tantum, quòd pænituerit vouiſſe, modo poſtea adimpleat,& propoſitum non adimplendi non concipiat,Ang.verb.votum. 3.§.13.Silueſt.verb. votum.2.q.20.licet additio ad prædictum Ang.oppoſitum teneat,præſupponēs, paria eſſe,quē pænitere ſe vouiſſe,& nolle adimplere votū, quod falsū eſt.

Vigeſimoſexto,qui vouet aliquā abſtinentiam,aut quid aliud ſimile, & dubitans poſtea an debeat implere, nec ne abſque ſuperioris diſpēſatione,quē facile poterat adire,votum violat. Roſel. verb.votū.5.§.7.

55 Vigeſimoſeptimo, qui vouet aliquid,quod per ſe ipſum adimplere non valet, nec per alium curat adimpleri,illis caſibus,in quibus id agere tenetur, ſecundum mentem Innoc. in cap. ſcripturæ de voto. & Panor.in c.licet.eo.tit. S.Ant.2.par. tit.11.c.2.§.5.Ang verb.votum.3.§.7. & Silueſt.verb.votum.4.q.12. Caſus autem, in quibus aliquis tenetur alium ſibi ſubſtituere ad complendum votum, quando per ſe ipſum id minime valet, ſunt qui ſequuntur. Primus, quando votum ipſum, ſaltem tacite,ad id videtur extendi, vt votum epitulandi his,qui in terra ſancta pugnāt,extenditur ad opē per alium ferendā.Secundus,quando aliquis vouet id, quod nullatenus per ſe ipſum poterit executioni mandare, ſecundum eoſdem auctores, vbi ſupra. Tertio,quando ſua culpa effectus eſt impotens ad votum implendum,ſecundum maiorem prædictorū doctorum partem.id quod ſine ſolido fundamēto dicitur,quocirca oppoſitū cum Silueſtro vbi ſupra verius arbitramur.

56 Vigeſimooctauo peccat hæres, qui vota realia defuncti non adimplet, ſunt autem illa, quæ ad rem familiarem illius pertinere videntur;vtpote ſi nouiſſet templū ſtruere, vel pro amore Dei eleemoſynā aliquam elargiri. Quoniam ita tenetur eiuſmodi votis ſatisfacere,ac alia debita perſoluere,l.2.ff.de pollicit.notant Panor. & alij in c.licet, de voto. ſecus tamen eſt de perſonalibus, cuiuſmodi ſunt vota ieiunandi,macerandi corpus, cōtinendi, & alia ſimilia, & gl.in d.l.2.ff.de pollicit. Quæ procedunt ſiue heres ſit filius, ſiue extraneus quiſpiam alius, niſi ipſe ſponte ſua ſe ad id voluit obligare, ſecundum Palud. cōmuniter receptum in 4. lib. ſent. diſt.38 q.3.ar.3.qui addit,quòd quādo ille, qui defunctus eſt, emiſerat votum, partim reale, partim vero perſonale, & expreſsit vtrumque; puta vouit pergere ad Diuum Iacobum,ibique calicem aureum offerre, vel monaſterium ædificare, & ipſum ingredi,heres non tenebitur ad id quatenus eſt perſonale:ſed ſic quatenus eſt reale.& ita in duobus exēplis modo poſitis non tenebitur adire Diuum Iacobum, neque monaſterium intrare:tenebitur tamen ipſum ædificare,& calicem offerre. At vero,quando expreſsit ſolū votum perſonale, non autem reale, quod erat acceſſorium,ad nihil tebitur:verbi gratia. Heres illius, qui vouit adire Diuum Iacobum, non tenebitur ipſe illuc pergere, neque tenebitur illa perſoluere, quæ defunctus eò accedens expendiſſet.

Item

Digitized by Google

Item hæres illius, qui vouit religionem, non tenetur in demortui locũ, ſe ipſum religioni dicare, neq; monaſterio conferre illa bona, quæ mortuus ſecum adſportaſſet, ſi eam ingreſſus fuiſſet, arg. l. cum principalis ff de reg. iur. & c. acceſſorium. de reg. iur. lib. 6.

57 Vigeſimonono peccat, qui ob falſam, vel iniuſtã cauſam voti diſpenſationẽ impetrat, vel diſpenſat in ipſo, gl. ſing. in c. non eſt. communiter recepta, de vot. & S. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 13 quoniã diſpenſatio, quæ falſæ cauſæ innititur, ſubreptitia eſt, & inanis. c. ſuper litteris, & c. ad audientiã de reſcript. & l. & ſi legibus. C. ſi contra ius vel vtilit. quæ autem ſine cauſa iuſta fit, nõ tollit diuinæ legis obligationem, iuxta gloſſas communiter receptas, in c. non eſt de voto. & c. quando. de iureiur. arg. c. ſunt quidam. 25. q. 1. Et quamuis Adrianus in 4. de reſtit. teneat, ꝙ ille cui conceditur diſpenſatio ſine cauſa, & contra legem penitus humanam, nihil peccet, licet diſpenſator ſit: oppoſitum tamen, quod tenuit Caie. 2. 2. q. 96. art. 5. nobis verius eſſe videtur, videlicet vtrumque peccare, propter rationes, quas ille ibi adfert, & quas nos in c. quæ contra mores. 8. diſt. adiecimus. Occurrit tamen nunc concordia prædictorum auctorum, videlicet ponendo differentiã inter actũ diſpenſandi, & inter actum vtendi diſpenſatione iam impetrata ſine ſubreptione, & dicendo, quòd opinio Caietani procedat in priori: & opinio Adriani in poſteriori. quo multa dubia quottidiana ſolui poſſunt. Addo tamen, illum qui diſpenſat grauius peccare, quàm eum, qui petit & impetrat: nihilominus tamẽ neutrum eorum mortaliter: niſi quando ex tali diſpenſatione notabile aliquod ſcandalum exoritur. Addo item, quòd multo minor cauſa ſufficit ad diſpenſandum ſine peccato circa legem omnino humanã, quàm circa legem naturalem & diuinam.

58 Trigeſimo peccat, qui credit pertinaciter eſſe malũ vouere, etiã cum debitis circunſtantiis, ſicut aliqui hæretici tenent, ſecundũ mentem ſancti Thom. 2. 2. quæſt. 88. art. 4. & lib. 2. contra Gent. c. 238. quod eſſe hæreticum late probat Caſtr. lib. aduerſus omnes hæreſes. verbo, votum.

59 Trigeſimoprimo peccat, qui, vel quæ ex cõſenſu coniugis emittit votum continentiæ: poſtea vero debitum coniugale poſcit, ſecundũ omnes. Id etiam eſt dicendũ ſi debitum ſoluit ei, qui de ipſius conſenſu votũ emiſit, ſecũdum S. Tho. in 4. diſt. 38. quoniam conſentit peccato mortali, quod alter admittit coniugale debitũ exigendo, & ſubinde peccat. Ad Rom. 1. & cap. 1. de offic. deleg. Attamen non peccaret, ſi peteret, ſecundum Immo. & Panor. & aliis in c. 1. de conuerſ. coniu. & Silueſt. verb. votum 5. q. 2. receptum.

Trigeſimoſecundo peccat, qui, vel quæ coniux poſtquam ambo votum ſimplex continentiæ fecerunt, alter illorum debitum ab altero petit. c. quod Deo. 33. q. 1. quamuis alter illorum votum ſuum violauerit fornicando, ſecundum omnes, quoniam non debet frangere ſuum votum ob id, quòd alter ſuum

violauerit. Verum eſt tamen, quod ſi timeant ſibi incontinentiam, deberent a ſummo Pontifice diſpenſationem obtinere: quoniam epiſcopus id facere nequit, niſi forſan quando illud ex aliquo magno timore originem duceret, qui tamen non erat ſatis ad voti obligationem impediendam, ſecundum communem opinionem in cap. veniens. qui cleric. vel vouent. vbi tex. ſingularis, quidquid dixerit Ioan. Maior in 4. diſt. 32. quæſt. 2. Cuius opinio poſſet habere locum, quando ad ſedē Apoſtolicam non pateret recurſus, vti. Silueſt. verb. matrimonium. 7. §. 5. & verb. diſpenſatio. §. 9. inſinuauit. Cuius rei radicem nos in cap. at ſi clerici. §. de adulteriis vero. de iudi. expreſſimus, vt inferius, nume. 76. dicemus.

Dixi: Poſtquam votum fecerunt; quoniam ſi tantummodo pepigerunt inter ſe ad certum vſque tempus abſtinere, veluti vſque ad Paſcha, bene poſſunt ambo poſtea mutare ſententiam, arg. cap. præterea. de ſponſal. Immo etiam ſi alterum illorum ſolum pænituit pacti, & alter intelligit, eum quem pœnitet pepigiſſe propenſum eſſe ad incontinentiam, & facile in eam lapſurum, tunc deberet ei debitum coniugale perſoluere, ſecundum Hugonem Card. 1. ad Cor. 6. Nam quamuis pactum præceſſerit inter eos, non tamen vouerunt, & ita ſibi inuicem poſſunt remittere pactum.

60 Eſt tamen notandum, quod votum alterius coniugum ſine alterius conſenſu de non ſoluendo debitum: immo etiam de non petendo eſt illicitum, ſecundum S. Tho. in 4. lib. ſent. diſt. 32. quæſt. 2. & Palud. ibidem, quæſt. 2. quoniam eſt graue onus alteri, eo quod in eam neceſſitatem adigitur, vt pudorem petendi debitum ſemper ſubire cogatur. Quocirca non ſolum epiſcopus huiuſmodi votum poteſt diſſoluere, immo & alter cōiugum poteſt omnino illud irritare; quippe quòd in ſuum præiudicium vergat. Neque duo capita videlicet. cap. quidam. & c. placet. de conuer. coniug. quæ contrarium ſignificare videtur, aliquid obſtant: non enim innuunt, eum, qui profeſſus eſt religionē abſque coniugis conſenſu, non poſſe petere debitum, ſed potius non poſſe exigere, hoc eſt, ad ipſum perſoluendum compellere l. exigere. ff. de iudic. & l. ſi conſtante. ff. ſolu. matri. cum eis adnot. At vero votum non habendi copulam, niſi quando mos gerendus ſit alteri coniugum, licitum eſt, vimque habet obligandi. Quoniam qui tale vouet, ſibi ſoli & non alteri præiudicium facit. Silueſt. verb. votum. 5. §. 2. & quia qui profitetur religionem, vouet non habere copulam carnalem, alter coniugum, qui ſine alterius cōſenſu profitetur, non ſolum vouet non exigere debitum, ſed etiam neque petere, neque ſoluere, ideo eius votum, quamuis nihil valeat quoad non ſoluendum & non petendum debitum coniugale, quatenus alteri coniugi præiudicat, valet tamen quoad non exigendum & non petendum, quatenus ſibi tantum præiudicat. Quo fit vt altero mortuo, huiuſmodi coniux ad caſtitatem ſeruandam teneatur: quamuis ſi poſtea vxorem duxerit matrimonium ſit validum, vt

probe

Digitized by Google

probe docuit Silueſt. verbo, votum.
4.quæſt.2.

61 Trigeſimotertio peccat, qui, vel
quæ coniux vouet rem, quæ nō ten-
dit in præiudicium alterius, veluti
ieiunare, vel facere aliquid, ad quod
ex vi legis diuinæ, aut humanæ te-
nebatur: vel dare eleemoſynam ex
his, quæ vltra dotem poſſidet: poſt-
ea autem illud non adimplet, ſe-
cundum mentem omnium docto-
rum, quam Angel. verb. votum. 2. §.
8. & Silueſt. verbo. votum. 3. §.1. ex-
preſſit.

Dixi: Quod non vergit in præiu-
dicium alterius, quoniam ſi aliquo
modo præiudicat, nullam vim ha-
bet obligādi. Vnde mulier, quæ vo-
uet abſtinentiam, vel peregrinatio-
nem ſine mariti licentia, non tene-
tur eas adimplere, cap. manifeſtum.
& cap. noluit. 33. q.5. ſi maritus repu-
gnauerit. Immo etiam ſi, ipſo con-
ſentiēte, talia emiſerit vota, & poſt-
ea ille contradixerit, vxor nō adim-
plens votum non peccabit: maritus
vero peccat, quādo ſine cauſa, quod
primum conceſſerat, poſtea reuo-
cat, Richar. in 4. diſt. 32. quæſt. 2. art.
2. quamuis conſenſum, quem adhi-
buit in votum continentiæ, reuoca-
re non valeat; Silueſt. vbi ſupra. Ne-
que maritus in iniuriam præiudi-
ciumve vxoris, quantum attinet ad
coniugale debitum, quidquam vo-
uere poteſt. Nam quoad hoc æqua-
lis conditionis eſſe iudicantur. cap.
gaudemus. de diuor. & c. ſi quis vxo-
rē. 32. q.1. Mulier vero, quæ anteqnā
nuberet, aliqua vota vouit, & poſt-
quam nupſit non poteſt abſque ma-
riti præiudicio ea implere, excuſā-
bitur ab eorum executione, ſi mari-
tus numquā præbeat aſſenſum: quo
tamē mortuo tenebitur eadem im-
plere. c. manifeſtum. 33. q.5. Roſ. verb.
votum. 2. §.8.

62 Trigeſimoquarto, qui vouet
terræ ſanctæ ſuccurrere ex licentia
vxoris ſuæ, vel etiam abſque licen-
tia, & poſtea non implet c. ex mul-
ta de voto. quamuis conſultius eſſet
nihil tale vouere, ſi vxor non poteſt
virum comitari, neque etiam abſ-
que periculo incontinentiæ rema-
nere, ſecundum ſanctum Thom. in
4. lib. ſenten. diſt. 32. q.1. art.4. Vxor
etiam, ſecundum Oſtien. Pan. & cō-
munem in dicto c. ex multa. poteſt
huiuſmodi votum ſine licentia ma-
riti facere, & tenebitur illud adim-
plere, quando ſine periculo incon-
tinentiæ id poſſet efficere, & habe-
ret talem facultatē, quę poſſet mili-
tes ſecum ducere, qui auxilio eſſe
poſſent, quamuis S. Tho in dicto ar.
4. & Silueſt. verb. votum. 5. q.1. oppo-
ſitum tueantur. Sed primum verius
apparet, etiam ſi nullus ipſorum
abſque alterius licentia poſſit habi-
tū ſuum in habitum religioſorum,
quos tertij ordinis vocant, vel cu-
iuſcunque alterius religionis mu-
tare, quoniam id præiudicium ac
nō nihil horroris ac faſtidij afferet.
Adde hic dictis ſupra num. 48. quod
vouens generaliter ingredi religio-
nem, vel ſpecialiter aliquam reli-
gionem non reſtringens ſe, ſaltem
tacite, ad certum monaſterium non
cenſetur ſatisfacere voto, eo quòd
refutetur ab vno, vel altero Prælato
illius religionis, licet ſit Prouincia-
lis vel Generalis; niſi cauſa cognita
iudicaret, illum eſſe ineptū religio-
ni vt nuper latius probauimus.

Digitized by Google

De irritatione, commutatione, & diſpenſatione votorum.

SVMMARIVM.

63 *Diſpenſare, commutare, & irritare votum differunt.*

64 *Diſpenſant & commutant ſoli prælati: ſed quidam irritant, ſed non æque.*

65 *Votum de numquam peccando venialiter non valet.*

65 *Votum de non peccando mortaliter valet, ſed facile ſoluitur.*

65 *Votum de non peccãdo hoc, vel illud veniale, vt valet.*

65 *Votum religioſi de non peccando irritat ſuperior.*

65 *Vota nouitij non irritat ſuperior.*

65 *Vota ſæcularis per profeſſionem tolluntur.*

66 *Votum irritatum non reſurgit per mortem irritantis.*

67 *Vota religioſorum, quæ valida, & quæ a nutu pendent ſuperioris.*

68 *Vouere poteſt qui poteſt peccare, vel mereri.*

69 *Vota religioſorum, & minorũ quomodo differant, & conueniant.*

70 *Votum potentium ad matrimonium quæ irritari poſſunt.*

71 *Vota inualida ratificãtur, niſi &c.*

72 *Diſpenſatus ſuper voto, vel commutans illud qui peccat.*

72 *Religioſus diſpenſatus per hãc ſubreptionem.*

73 *Votum qui ſuperior poſt approbatũ irritat.*

73 *Votum ab alio factũ & a ſe ratum non implet, &c.*

63 PRo luce dicendorum preſupponimus primo, diſpenſationem, commutationem, & irritationem, inter ſe differre. Nam irritatio non aliam cauſam expoſtulat, quàm voluntatem illius, qui ad irritãdum habet facultatem, cap. puella. 20. q. 2. cap. manifeſtum. 33. quæſtio. 5. tradit Palud. in 4. diſt. 38. quæſt. 4. & S. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. §. 6. Diſpenſatio vero cauſam iuſtam & rationabilem requirit. quia qui habet auctoritatem diſpenſandi, poterit omnino votũ relaxare abſque eo, quòd loco voti aliquid iniungat vouenti, & tunc tam vouens, quàm qui diſpenſat manent in conſcientia ſecuri. Commutatio autem, vel redemptio voti exigit, vt id in quod votum eſt commutãdum redimendumve æque bonum ſit aut melius, quàm id quod vouit. tunc autẽ æque bonum exigitur, quando ex aliqua cauſa rationabili commutatur, tunc vero melius requiritur, quando ſine aliqua cauſa ſed ſolum ex mera voluntate eſt facienda commutatio, iuxta mentem omnium, quam optime Card. Caiet. 2. 2. q. 88. artic. 12. explicuit. Vnde infertur id, quod nos eundem Card. vbi ſupra ſequuti in glo. 2. cap. quanto. de iureiur. diximus nempe, eum qui habet poteſtatem ad diſpenſandum & commutandum, poſſe partim diſpenſando: partim vero commutando relaxare votum ſine cauſa omnino iuſta ad votũ ipſum omnino relaxandum, imponendo aliquid loco eiuſdẽ vouenti, licet minus ſit eo, quod vouit.

64 Secundo præſupponimus, prælatos eccleſiaſticos habere poteſtatem diſpenſandi, vel commutandi vota, ſecundum S. Tho. 22. quæſt. 88. art. 12. & alios in 4. lib. ſent. diſt. 38. & omnium

Digitized by Google

omnium ſententiam. Multi autem alij habent poteſtatem irritādi vota;puta pater,& eo deficiente,mater quæ tutelam filiorum ſuſcepit,& ipſi tutores, vel curatores pupillorum, vel minorum. Maritus etiam poteſt vxoris vota, & dominus vota ſeruorum,& Abbas vel alius prælatus vota religioſorum irrita facere, cap.illud.20. q.1. cap.mulier.32. q.2. & cap.puella. 20.q.2. & cap.manifeſta,& cap.nolunt.33.q.5.cum ſuis gl. Nam, vt recte definit S.Thom. 2.2. q.88.art.8. Nullus, qui alterius ſubditur poteſtati, poteſt emittere votum, quod validum ſit in eis,in quibus ille ſubiicitur,abſque eius conſenſu.

Tertio præſupponimus,non omnes præfatos æqualem irritandi poteſtatem ſortiri. Quoniam pater, & mater,quæ deficiente patre illi ſuccedit, vel tutor poſſunt omnia vota irritare, tam realia, quæ ad rem familiarem pertinent, quàm perſonalia,quæ fiunt ab illis,qui pro ætatis defectu non poſſunt matrimonium contrahere.adeo vt qui vouerunt, numquam amplius illa vota implere teneantur, etiamſi ipſimet, qui ea irritarunt, in ea denuo conſentirent: niſi vouens eadem vota iterum ratificaret. Idem omnino dicendum eſt de prælatis, quoad vota religioſorum. at vero neque pater, neque mater, neque curator yllo modo poſſunt irritare vota illius,qui ad iuſtam peruenit ætatem, in qua matrimonium poſſet contrahere, ſi vota ſint perſonalia, & iuri illorum non præiudicant, qualia ſunt votum religionis,& votum caſtitatis.arg.cap,ſi annum. de iud. lib.6. Poſſent tamen irritare vota realia ad rem familiarem pertinentia, & etiam perſonalia, quæ illis præiudicant. Neque quidquam ad rem facit,vt vota illa ſint pure perſonalia, vel principaliter perſonalia,& acceſſoriè realia:quale eſt votum ingrediendi religionem,cap.in præſentia. de probat. auth. ingreſſi. C.de ſacroſan. eccle. cum ei adnot. Quoniam de his omnibus perinde iudicandum eſt, ac ſi pure perſonalia eſſent. arg.cap. acceſſorium. de reg.iur.lib.6.cum ſuis concord.

Maritus autē nullo modo poteſt vxoris vota irritare & nulla facere, neque rurſus vxor vota mariti, niſi in quātum alter alteri præiudicium facit,quidquid dicat & affirmet Panor.in cap.ſcripturæ.de voto.ſecundum Angel.& Silueſt. verb. votum. 5.q.1.propter rationem S.Tho.2.2.q. 88.art.8.quam adduximus ſupra,præterquam in caſu quando alter coniugum notoriam fornicationem,ſiue carnalem ſiue ſpirituale admitteret,cap.Agathoſa.27.q.2. ſecundum Panor.in cap.fin.de conuerſ. coniugat. qua de cauſa alter illorum poterit nullum reddere votum alterius,quo ſe obſtrinxerat ad numquā coniugale debitum expoſtulādum, vt conſtat ex ſupradictis. Dominus item poteſt ſerui ſui vota, quæ in ſuum præiudicium vergunt,omnino abolere, reliqua vero nequaquam, ſecundum omnes.

65 Pro ſolutione autem quæſtionum,quę mihi de hac re proponuntur,dico,quòd votum numquam venialiter peccandi,& numquam peccandi non valent: quia ſunt de re homini in hac vita impoſſibili, iux-

ta illud Io.1.cap.1. *Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus.* Item votum numquam mortaliter peccadi, videtur eſſe de re tam difficili, quamuis non impoſſibili, vt non obliget, aut certe facile per ordinarium relaxari debeat. Item votum non committendi tale, vel tale peccatum veniale, valet. Credo tamen eius tranſgreſſionem non eſſe, niſi veniale communiter, ſicut nec alia tranſgreſſio voti de re leui eſſe videtur. quia votum quod eſt quædam lex, quam ſibi vouens tulit, non magis eum obligare videtur, quàm lex a Deo, & eccleſia ei lata, cuius leuis tranſgreſſio non eſt mortifera.cap.vnum. §.ſi.25.diſt. ſanctus Thom.2.2.q.88. art.1.& aliis locis citatis in cap.11.nu.4.diximus. Et votum non committendi tale, vel tale peccatum mortale, validum eſt, eiuſque tranſgreſſio duplex peccatum eſt, & tranſgreſſor circumſtantiá voti conſitori tenetur. Quoniam pro certa habeo opinionem, quæ aſſerit materiam eſſe ſatis conuenientem ad vouendum eam, quæ præcepta eſt, vt dictum eſt ſupra num.45. quamuis quæ ſolum conſilij eſt, magis propria ſit. Item, quòd verior mihi videtur Soti opinio, in lib.7.quæſtio.3.artic.3.de iuſt.& iur. quàm Caiet.2.2.q.88.ſcilicet, quòd ſuperior religioſi, omnia eius vota, quamuis ſint de non peccando tali vel tali veniali peccato, aut tali vel tali mortali, irritare poteſt: quia quamuis prælatus tollere non poſſit obligationem, quia ſubditus ad illa peccata non committenda aliis legibus tenetur: nouam tamen obligationem quam ſibi ſufficientem ad id libertatem non habens impoſuit tollere poteſt. Item quòd ſuperior non poteſt irritare vota nouitiorum ſicut profeſſorum: quia illorum voluntas adhuc a ſuperioris voluntate non pendet, arg.cap.1. de reg.lib.6 Item quòd religioſus, cum eſſet ſæcularis fecit, ipſo facto commutantur in votum ſollemne religionis, cap.ſcripturæ.de vot. cum ei adnotat. Interrogatus autem; An maritus vota, quæ ſua vxor antequam nuberet fecit, irrita & nulla facere poſſet? Reſpondi poſſe, ſi marito præiudicant, prout eſt textus ſing. in cap.noluit 33. q.5. quem ad hoc a paucis citari credo, in quo S.Auguſt. ait: *vt ſi adhuc innupta conceſſerat pater vota perſoluere, ſi antequam perſoluerit nupſerit & viro eius non placuerit, non perſoluat.* Interrogatus item; An maritus omnia vota, quæ vxor ſub eius poteſtate facit, irritare poſſit? & qualia poſſit? & qualiá non? Reſpondi non poſſe, niſi ea quæ ſibi præiudicant, vt ſupra dictum eſt.

66 Quarto ſupponimus, fuiſſe opinionem Innoc. in cap.ſcripturæ. de vot. quod vota eius, qui habet ætatem nubendi, aut ducendi vxorem, a maritis, vel vxoribus, dominis, parentibus, curatoribus irritata, ſicut obligant quoad ea, quæ non ſunt in prædicium irritantium, iuxta communem opinionem: ita quoque incipiunt obligare ſimulatque ipſi vouentes liberantur a ſubiectione irritantium. Sed profecto contrarium verius, & rationi conformius nobis apparet, per cap quidam. & cap. placet. de conuer.coniug. vt tenent Panor. in dicto cap.ſcripturæ. Angel. Silu.

Syluest.verb.votum.4.qu.2.& Caiet. 2.2.q.88.art.8.niſi quando expreſſe, ſe aliquid facturos vouerũt,poſteaquã ab alterius ſubiectione ſe liberos inuenirent,ſecundum omnes.

67 Quinto,ſupponimus vota religioſorum, quorum materia neque in genere neq; in ſpecie eſt eis prohibita,& proinde ſecundum ſe ſunt valida,nõ ideo nullius vigoris exiſtimari,quia ſunt irritabilia,quinimmo ad ſui obſeruantiam obligant, quouſque ab illis,qui id poſſunt facere irritentur, etiam ſi prius ea numquam approbaſſent, quoniam ſub ea conditione ſemper fieri vidẽtur ſi ſuperior nõ contradixerit,quæ quidem conditio ſemper impleta manet,donec ſuperior cõtradixerit. At vero vota, quæ fiunt in rebus prohibitis a ſuo ſuperiori:alioquin tamen licitis, non obligant, donec prælatus ea probauerit, quoniam ſub hac conditione ſemper fieri creduntur, ſi videlicet ſuperior annuerit,vt Card. Caiet. vbi ſupra recte definiuit. Et hoc modo debet limitari & interpretari quoddam dictum concilij Agathenſis. capit. monacho. 20.q 4.ſcilicet monacho non eſſe licitum vouere.

68 Sexto,ſupponimus quòd licet qui carent ætate ſufficienti ad contrahendum matrimonium,ſi eo iudicio polleant,vt poſſint iam & mereri,& peccare,quæcũque vota,ſiue perſonalia, ſiue realia, regulariter emittere poſſunt, quibus obligentur,iuxta gloſſam inſignẽ,ab omnibus receptã in c.mulier.32 q.2. Panorm. cum communi in cap. 2.de voto.nihilominus parentes illorum vel tutores omnia illa recte poſſunt irritare.cap.puella 20. q 2. & c.mulier. 32.q.2.deſumptũ ex c.30. Numeror.

Dixi : regulariter:quoniam voto ſolemni religionis ſe non poſſunt obſtringere, etiam cum conſenſu patris,aut tutoris,c.1.de Regul. li.6. bene tamen voto ſimplici,quidquid aliud inſinuent Angelus,& Roſella, male percipiẽtes, quid ſibi voluerit S.Thom. 2. 2.q. 88.art.9.vt optime declarat.Syluest.verb.votum.3.q.5.

69 Septimo ſupponimus, illud q; definitum eſt de pueris,qui nondum ætatem nubendi, vel ducendi vxores attigerunt, illud ſtatuendum eſſe de religioſis, quantum attinet ad votorum irritationem, quàm ipſorum ſuperiores facere poſſunt : ſcilicet eorũ vota,quæ de rebus bonis honeſtiſque fiũt:quæ neque ſuæ regulæ, neque præceptis diuinis, neque ſuperiorum ſtatutis repugnant, valida eſſe,quandiu ſibi à ſuis ſuperioribus non obſiſtitur. Veruntamen illi pro mera volũtate ſua, ſine alia ratione & cauſa poſſunt illa irritare,& nulla reddere, ſicut ſenſit Innoc. communiter receptus, in c. ſcripturæ,de vot. & ſanctus Thom. iuxta Card Caiet.interpretationem. 2.2 quæſt.88.art.8.& Palud. in 4 diſt. 38.quæſt,2.& S.Anton.2. part. tit. 11. cap. 2.§. 6. & ſic venit intelligendum præallegatum illud concilium Agathenſe in capit. monacho 20. quæſt.4. Eſt tamen circa hoc adnotandum, quod licet recte poſſimus affirmare quoad effectum, ne monachus teneatur adimplere votum, ſatis eſſe quòd ſuperior iubeat, eum ne faciat id, quod vouit, vel nolit ad id agendum facultatem concedere,eſto prius non ſit effectus cer-

tior

tior de voto: quoad effectum tamen, vt votum irritum, & inane fiat, non ſatis eſt hoc, ſed præterea neceſſarium eſt, vt prælatus de voto ipſo iam præmonitus, voluntate & auctoritate ſua illud omnino irritet, & nullum faciat, quod optime docuit Caiet. in dicto art. 2.

70 Octauo dicimus, quòd illi quibus ſatis ætatis eſt, vt poſſint contrahere matrimoniũ, poſſunt etiam quæcunque vota perſonalia facere, eademque adimplere tenentur, etiã renitentibus patribus, aut eorum curam gerentibus, cuiuſmodi ſunt vota continentiæ, religionis, dicendi aliquas orationes, & alia ſimilia: dummodo regimini & gubernationi domus paternæ, aut parentum poteſtati, ſiue rei familiari nihil nocumenti, aut iniuriæ inferant. Talia enim vota nihil valerent, niſi eſſent in ſubſidium terræ ſanctæ, vel fierent ex rebus caſtrenſibus, hoc eſt in bello vel quaſi in bello partis, de quibus infra ca. 17. agemus, vel cum expreſſo tacitove conſenſu patris, vt optime collegit Syluest. verb. votum. 3. q. 6. At vero vota realia, quæ principaliter ad rem familiarem pertinent, ſi ab illis fiant, qui poſſunt nubere, vel vxorem ducere, licet valida ſint, poſſunt tamen penitus aboleri, aut irritari à parentibus vel curatoribus, donec ad vigeſſimumquintum annum peruenerint, quemadmodũ tam perſonalia quã realia puerorum qui ad decimumquartum & puellarum quæ ad duodecimũ non peruenerũt, ſecundum B. Antoninum. 2. part. tit. 11. c. 2. §. 10.

Dixi: Principaliter, quæ ad rem familiarem pertinent, quoniam vota, quæ acceſſorie illam tangunt nõ poſſunt irritare, quando adiunguntur perſonalibus, quæ ab eis irritari non poſſunt: cuiuſmodi eſt votum profeſſionis, quod quidem ex conſequenti bona profitentis transferẽ in monaſterium cum ipſa perſona: cap. in præſentia. de probat.

71 Nono ſupponimus, patrem & tutorem poſſe votum ſollemne reuocare, ſi factum fuerit ab eo, qui non habet ætatem, vt poſſit contrahere matrimonium. Irritandum eſt autẽ antea, quàm ad prædictam ætatem peruenerit: quoniam poſt eam irritare non poteſt, cap. puella. & ibi Card. S. Xiſti. 20. qu. 3. Cuius contrarium accidit circa votum ſimplex, quod etiam poſtquam ad legitimam ætatem peruenerit, poterunt irritare: dum tamen filius adhuc in illa ætate ratum non fecerit votum. quod egregie Caietanus 2. 2. q. 89. art. 5. adnotauit.

Decimo ſupponimus, quòd vt aliquis votum ſuum inualidum ratificaſſe cenſeatur, non ſatis eſt credere votum, quod emiſit validum fuiſſe, & ideo proponere illud adimplere, vel ratione illius in monaſterio permanere, putans profeſſionem eſſe validam: ſed oportet, vt reſciat illius nullitatem, & velit illud noue validare, vt ſingulariter tradit Caietan. vbi ſupra, quem ſequimur, tum per rationem, eius tum quia errans non conſentit, lege ſi per errorem. ff. de iuriſd. omn. iudic. tum quia etiam nouo conſenſu opus eſt ad validandum matrimonium nulliter contractum, vt dicemus infra cap. 22. num. 69. & 86. quin potius neceſſarium eſt, vt ita gratum habeat, vt velit

quòd

Digitized by Google

quòd votum antea factum ab ipſa ratificatione ſit validum, etiam ſi prius non valuiſſet, quod præclare etiam idẽ Card. ibi ſupra explicuit.

Vndecimo, quòd hæc cõſequitur peccare primo, qui carens poteſtate ad diſpenſandum, commutãdum, redimẽdum, vel irritandum votum, aliquid horum fecit.

72 Secundo, qui habens tantùm poteſtatem ad redimendum, vel commutandum, qualem habẽt multi confeſſarij virtute bullarum, aut Iubileorum electi, diſpenſat ſuper voto, vel ipſum irritat, & nullum facit, arg. c. 2. de conſt. lib. 6. & l. fin. ff. de iuriſd. omni. iudic. quatenus habent, male facere eum, qui extra territorium ſuum, vel poteſtatem ſibi conceſſam aliquid facit. Immo & actus ab eo factus non valet, vt ſenſit Caiet. 2. 2. q. 88 art. 12. quod etiam in cap. quando. de iureiur. diximus, præſertim quòd vti iuriſdictione, quam quis non habet, peccatum eſt letale, ſecũdum S. Thom. receptum, 2. 2. q. 60. artic. 6.

Tertio peccat, qui ex ordine Mẽdicantium ad Canonicos regulares, vult tranſire ex diſpenſatione Papę, & quia intellexit illam obtinere non poſſe, niſi prius habitum dimittat, ob id eum dimiſit, & aliquãdo ſæculari veſte indutus inceſſit, & poſtea eam diſpenſationem impetrans, huiuſmodi diabolicam aſtutiam ſubſtinet, vt in prælect. cap. ſi quando. de reſcrip. excep. 6. num. 4. comprobauimus. Quocirca huiuſmodi religioſo conſulendum eſt id quod ſępe complures admonuimus, vt videlicet ad priſtinã illam ſuam religionem reuertatur, vel iterum ſupplicet ſummo Pontifici, vt ea taciturnitate non obſtante, diſpenſationem ratam & validam eſſe velit.

73 Quarto, qui cum eſſet ſuperior, poteſtatemque haberet irritandi, vel obliterandi aliquod votum, in ipſum conſenſit: poſtea vero ſine rationabili cauſa, ipſum ex mera malitia, vel proprio impulſus affectu, vel fingens illud votum in maximum vergere pręiudicium, irritat & annullat, cum parum, aut nihil inde emanaret nocumenti, ſecundũ prædictũ Card. Caiet. 2. 2. q. 88. art. 8. Qui tamen adijcit, ſubditos non peccare, ſi non adimpleant votum, quod fuit ita perperam irritatum, ſicut etiam ſuperiores nihil peccant, dum legitime irritant ſubditorum vota ſolum pro libera volũtate ſua, ſine cauſa aliqua & malitia, antequã illa approbentur: quoniam in hoc ſuo iure vtuntur, cap. puella. cap. illud. 20. quæſt. 2. cap. noluit. & cap. manifeſtum. 33. q. 5.

74 Quinto qui votum a parẽtibus ſuis, vel aliis ab eo factum & a ſe ratificatum non implet: non autem ſi nõ ratificauit, niſi animo ſe ipſum obligandi ad nihil aliud amplius, quàm ipſe voluerit, cap. licet. cum eiã dnotat. per omnes de vot.

Quis ſuper voto diſpẽſare, aut illud commutare valeat.

SVMMARIVM.

75 Diſpenſant ſoli Prælati Eccleſiaſtici circa vota.

75 Papa ſolus diſpenſat ſuper voto ſolemni, & aliis quinque.

Epiſcopalem iuriſdictionem habẽs an in hoc æquetur Epiſcopo.

76 Diſpen

76 Diſpenſans & diſpenſatus ſuper voto abſque iuſta cauſa vt peccant.

77 Diſpenſandi vna cauſa ſuper voto eſt leuitas vouendi.

78 Voto res oblata cui debeatur, facta diſpenſatione.

78 Votum omne tollit profeſſio religionis.

79 Votum qui commutare poteſt an poſſit diſpenſare.

80 Voti commutatio vi Cruciata facienda eſt in eius vtilitatem.

80 Votum caſtitatis bis frangit, quæ nubit, & conſummat.

80 Vota futura includit poteſtas diſpenſandi.

80 Peccata futura includit poteſtas abſoluendi.

75 CIrca hoc dicimus primo, quod ſoli prælati eccleſiaſtici habent poteſtatem diſpenſandi & cōmutādi vota propter rationē, quam S. Tho. cōmuniter receptus reddit, 2.2.q.88.art.12.per illud 2. ad Cor. 2. *Nam & ego quod donaui.&c.*

Dixi, Et commutandi, quia non poteſt quis auctoritate propria cōmutare votum, etiam in melius, niſi manifeſtum ſit, illud eſſe gratius Deo, vt pulchre declarat Caiet. in præfato art.12. neque conſequenter confeſſarius, neque alius, cui non ſit data facultas commutandi vota.

Secundo dicimus, quod ſolus Papa, vel qui poteſtatem ab ipſo peculiarem habet, poteſt ſuper quinque votis diſpenſare, ſcilicet ſuper voto perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis in Hieruſalem, vel Romam, vel ad ſanctum Iacobum Compoſtellæ Etenim quāuis nullus textus reperiatur, qui omnia iſta vota ſoli Papæ reſeruet, præter votum in Hieruſalē, per c. ex multa de voto. adiuncta gloſſ. ſingul. verb. incūbit. Quinimmo neque hoc quando ex deuotione, & non in ſubſidium terræ ſanctæ fit, ſecundum Panor. in dicto c. ex multa. quem ibi ſequitur Rauēnas: iuxta tamen Romanæ curię ſtilum, qui ſatis colligitur ex extrauagāti Xiſti quarti, c. & ſi dominici, de pænit. & remiſſ. omnia hæc ſunt ſummo Pōtifici reſeruata. Vnde ſecundum aliquos, quicunque inferior ab aliquo iſtorum quinque tētaret abſoluere, præterquam quòd peccaret mortaliter, pœnam etiam excommunicationis incurreret: per dictam extrauag. quod tamen non eſt verum niſi de illo, qui ex facultate vel conceſſione eiuſdem Papæ Xiſti quarti abſolueret: quoniam de tali tantum ipſa loquitur, vti poſt Syluest. verb. excommunicatio. 7. caſu 32. & Ang. verb. excommunicatio. 5. §. 31. nos ſuper eandem extrauagātem expreſſimus. In ceteris autem votis alij Prælati inferiores poterunt diſpenſare, vt epiſcopi, vel qui iuriſdictionem epiſcopalem ſortiti ſunt. quamuis Panor. c. propoſuit. de conceſſ. præb. ſolam commutandi poteſtatem illis concedat, ſed non eſt verum propter ea, quæ ipſe in c. 1. de voto docuit.

Tertio quod prælati inferiores epiſcopis, non habentes iuriſdictionem quaſi epiſcopalem, nihil tale poſſunt, ſecundum Inno. in dicto, c. 1. de voto. ab Oſtien. reliquiſque omnibus communiter receptum, & a Panor. in dicto c. 1 explicatam, niſi ad hoc præſcriptione, vel priuilegio peculiari muniantur. Verum eſt tamen,

Digitized by Google

men, prælatos regulares poſſe religioſorum ſuorum vota irritare, ſicut dictum eſt ſupra,nu.63. id quod etiam Sylueſt.verb.votum.4. quæſt. 3.aſſeruit. immo & diſpẽſare ſi ſunt exempti. Quoniam eorum iuriſdictio quaſi epiſcopalis reputatur, iuxta gloſſ. ſing.& receptam,Clem. 1. de reb, eccleſ. non alienan. aliàs vero minime, quidquid aliqui ſenſiſſe videantur.

Quarto dicimus, quòd nullus præter ſummum Pontificem poteſt diſpenſare ſuper voto continentiæ ſollemniter emiſſo per ſacri ordinis ſuſceptionem iuxta communem omnium doctorum ſententiam affirmantium, illum poſſe diſpenſare in voto ſollemni per profeſſionem facto, ſi grauiſſima aliqua adſit neceſſitas,ſecundum Innoc.& gloſſ. communiter receptam in cap. cum ad monaſterium.de ſtat.monachor. quam nos in cap. litteras. de reſtit. ſpoliat.copioſe roborauimus.

78 Quinto dicimus,quod cõmunis doctorum conſenſus habet, quòd quamuis epiſcopi non poſſint diſpenſare in voto etiam ſimplici perpetuæ continentiæ,niſi ſit magnum periculum incontinentiæ, & non poſſit adiri Papa,iuxta Sylueſt.verb. votum 4. q. 4. vti inferius dicemus: poſſent tamen diſpenſare in voto continentiæ non perpetuo, ſed ad tempus ſeruãdæ, veluti per annum, ſecundũ Pal.in 4.diſt.38.q.4. Immo, & ſecundum Anton. & alios idem facere poſſent circa votum de numquam contrahendo matrimonio, Angel.verb.votum.4.§. 9 & Sylueſt. q 4 In hoc vltimo tamen contrariũ tenet Caiet. Tomo 2. Opuſculorum Opuſculo 21.q. 1. Cuius opinio licet aliàs mihi placuerit, nunc tamen magis placet opinio Angeli & Syluestri. Tum quia illa ſeruatur in ſacro Pænitentiæ prætorio. Tum quia præſuppoſita opinione communi, quam ipſe quoque Caietanus tenet, ſcilicet, materiam voti ſufficientem eſſe opus,quod non eſt ſupererogationis,ſed præceptum,non poteſt vere dici æquiualere votum de non nubẽdo & votum caſtitatis, per quod corruit eius fundamentũ, vnà cum reſponſionibus ad duo argumenta neruoſa, quæ ipſe contra ſe proponit:quę nimia ſubtilate potius,quàm æquitate niti videntur.

Sexto dicimus,neminem ſibi perſuadere debere, ſummum Pontificẽ pro mera voluntate ſua ſine iuſta cauſa poſſe diſpenſare,aut commutare vota, neque omnem diſpenſatum ſine iuſta cauſa poſſe eſſe ſecurum, per gloſſ. ſing. cap. non eſt de vot. Neque obſtat cap. veniens. de iureiur quatenus habet, in quocunque iuramento eſſe ſuperioris ius exceptum: quod etiam in votis aſſerendum eſt, quoniam illa verba non ſignificant excipi voluntatem Papæ, vt recte ponderauit ſanctus Thom. 2.2. quæſt.88.art.12.ſed nullo iuramento aut voto & auctoritati ſummi Pontificis derogari aut detrahi poſſe,quominus cum rationabili cauſa in illis poſſit ſancte diſpenſare. Quamuis in religioſorum votis & iuramentis intelligendum ſit (Salua ſui ſuperioris voluntate) & ex conſequenti, ſalua voluntate ſummi Pontificis, qui eſt ſupremus omniũ Antiſtes Nõ enim eſt quoad hoc Papæ tantą poteſtas ſuper alios omnes

Digitized by Google

omnes orbis Chriſtianos, quanta eidē & aliis religioſorum prælatis ſuper religioſis, vt explicuit optime doctiſsimus Caietanus in d.art. 11. Eſt autem notandum, quód quæuis cauſa reddens complementum ipſius voti malum vel inutile, vel maioris boni impeditiuum, eſt ſatis iuſta & rationabilis ad diſpenſandum, ſecundū omnes poſt S.Thom. 2.2.q.88.art.10. Immo etiam ad hoc, vt ſine diſpenſatione implementū eius omittatus, ſi manifeſtum ſit vnum ex tribus ſupra explicatis efficere, vt patet ex his quæ in ſuperioribus, nu.24. & ſeqq. poſt ſanctum Thom. 2.2. quæſt. 88. art. 10. & 11. diximus.

77 Septimo dicimus, quod vna ex iuſtis cauſis ad diſpenſandū eſt leuitas, vel facilitas in vouendo, ſecundum Panor. in c. 1. de voto per illum text. & S. Anto 2.par.tit.11.c.1. in principio. Imbecillitas itē eius, qui vouit ad exequendum, quod vouit, ſcilicet, ad ieiunandum, vel peregrinandum. Habere item numeroſam familiam, quæ abſque notabili nocumento, patroni abſentiam tolerare non poteſt: & alia ſimilia, de quibus certa omnino regula afferri non poteſt, & ſubinde arbitrio ſuperioris definiri debet, iuxta Pan. in cap.1. de vot. iuxta quem, per finē cap. ex multa. de voto. ſufficit neceſſitas, vel vtilitas publica, quæ tamen non requiritur, ſicut quidam ſenſerunt; ſatis eſt enim, vt ſit vtilitas priuata, arg. cap.1. & 2. de voto.

Octauo, quod ſuperior, qui votū commutat, debet perpendore vouētis qualitatem, & expenſas, quas facturus eſſet in explendo voto peregrinationis, vel aliorum ſimilium vltra illas, quas domi ſuæ facturus eſſet, illaſque omnes in alia pia opera conuertere, laborem autem itineris in ieiunia, & orationes mutare, ſecundum Angel. verb. votum. 4. §.12. iuxta quē votum ieiunandi a paupere emiſſum, minoris redimi poteſt, quàm votum diuitis. Item ſi impedimentum ſit temporariū, tunc ſolum dilationem aliquam temporis concedere poteſt.

78 Nono quod quamuis aliqui crediderint, munus voto promiſſum dandum eſſe illi, cui promiſſum eſt, etiam conſequuta voti diſpenſatione, aut commutatione: oppoſitum tamen verius arbitramur, iuxta mentem S.Thom. in 4. lib. ſent. diſt. 38. quæſt. 1. art. 3. & 2.2. q. vltima, art. 3. Angel. verb. votum. 3. §.26. & Silueſt. verb. votum. 4. q. 1. Id quod Caietanus efficaciter probat Tomo 2. Opuſculo 11. qu. 1. de voto non nubendi, & nos efficacius in Apolog. de reditib. eccleſiaſt. quæſt. 1. monit. 71. num. 1. Poteſt enim diſpenſari in tali voto ſine conſenſu eius, cui vouetur, vt ibi efficaciter probamus. Porro quemadmodum vna ex legitimis cauſis ad votum caſtitatis commutandum eſt magna fragilitas, quam vouens in ſe ipſo experitur ad obſeruandum votum, & ob quam ſe credit non adpleturum, quod vouit, Angelus verb. votum 4. §.6. ita etiam certiſſimum eſt, quodcunque aliud votum poſſe in religionis votum permutari, Caietanus in ſumma, verb. voti commutatio, etiam ſi ſit Hieroſolymitanum, ca. ſcripturæ. de voto.

79 Decimo dicimus, quód licet

quilibet

Digitized by Google

cuilibet ſimplex ſacerdos poſſit a quocunque peccato, & quacunque excommunicatione & fractione voti in articulo mortis abſoluere:non tamen poteſt aut in votis diſpenſare,aut aliquod illorum commutare. Etenim ſola peccatorum abſolutio, non autem votorum diſpēſatio vel commutatio illis cōceditur, ſecundum mentem omnium doctorum. quod etiā explicuit Silueſter verb. votum.4.§.13. Quod quidem etiam in multis Iubileis videmus accidere, noſque etiam in §. in Leuitico. not.27.num.1.& ſeqq. comprobauimus,eum qui nō habet ampliorem auctoritatem, quàm commutandi, non poſſe diſpenſare:& qui non habet poteſtatē niſi ad diſpenſandum, non poſſe commutare, cum iſta inter ſe ſint valde diuerſa: & poteſtas & priuilegium diſpenſandi poſſit aliquid operari, abſque eo quod ad commutationem extendatur.

Illud autem, quod Sotus lib.7.q.4.artic.3.de iuſt. & iur.aſſeruit,forte rem non adeo perpendens; ſcilicet, eum qui habet poteſtatē ad diſpenſandum, quod amplius eſt, habere etiam ad commutandum,quod minus eſt,forſan verum eſt in illis,qui ſunt huiuſmodi auctoritatem ſortiti iure communi,& tamquam ordinarij:non autem in his,qui priuilegiorum vi, & tamquam delegati eamdem adepti ſunt, arg.c.priuilegia.3.diſt. & c.ſane. & cap.porro. de priuileg.& not.in c.1.de reſcrip.vbi poſt alios reſoluit Decius, priuilegium ita interpretandum, vt aliquid operetur contra ius: ſed dato aliquo tali, in reliquis eſt reſtringendum, quia priuilegia ſunt reſtringenda,cap.porro.de priuil.

Vndecimo dicimus, quòd Papa Innocentius ſeptimus conceſſit confeſſariis rite præſentatis ex Ordine fratrum Minorum,vt poſſint in omnibus votis diſpenſare in quibus poſſunt Epiſcopi, præterquā in voto peregrinationis vltra duas dietas, in conceſſione 115. quod etiam commemorat Compendiū priuileg. relig. Idem etiam poſſunt confeſſarij Ordinis Dominicani, & aliorum, qui priuilegiorum Ordinis S. Franciſci ſunt participes.

Duodecimo dicimus, quòd aliqui ſimplices in eo ſunt errore, vt ſimul atque diploma ſiue bullam acceperunt, in qua Papa concedit, vt confeſſarius poſſit certa illorum vota vel commutare, vel diſpenſare, credant ſe ſtatim a ſuis votis liberari. Etenim aliud eſt committere poteſtatem diſpenſandi,vel commutandi, aliud vero diſpenſare & commutare,c.gratum.& c.relatum. de offic.deleg.adiuncto c.ſi cui nulla.de præb.lib.6.& cap.ſi ſuper gratiam. de offic. deleg.eod.lib. Quocirca ab ipſo confeſſario petere debent,vt ſua debita in alia opera pietatis commutet,aut diſpēſet. Enimuero niſi confeſſarius fuerit requiſitus, immo etiam ſi fuerit, niſi diſpēſauerit,aut commutauerit, licet aliàs ab omnibus peccatis abſoluat, & plenariā indulgentiam illis concedat,vota adhuc ſicut antea in ſuo vigore perſeuerant.

Decimotertio,quòd etiam ſi votum neminem alium, etiam ſi ſit heres,quàm ipſum voventem obliget quoad obligationem perſonalem, ſicut dictum eſt, neque quoad

Digitized by Google

realem ex vi voti; obligat tamen eum ex vi pacti contractus & promiſſionis eo modo, quo obligaret eum iuramentum alterius, cap. ex parte.de cenſib. & notat in cap.2.de pact.lib.6.& in cap.cum C.laicus de foro compet. & Feli.in cap cum ſit. nu.9.eod tit. Quamobrem populus, qui nunc eſt, tenetur ad implenda vota de obſeruatione feſtorum, aut aliarum rerum eiuſdem populi, qui centũ ab hinc annis præceſſit:quandoquidem eſt vnus idemque populus.cap.denique.7.q.1. vbi gloſſ.& l. proponebatur. ff. de iudic.aut ex vi voti,quia eſt idem populus, aut ſaltem ex vi contractus & promiſſionis, quæ in ſucceſſorem vniuerſalem pertranſit,l.1.& 2. C.de hæred. actionib.

80 Admonemus inſuper confeſſarios, qui vota per bullas Cruciatæ commutant,quòd cõmutatio in vtilitatem ipſius Cruciatæ fieri debet: in quo multi errant commutantes ea in ieiunia, orationes, peregrinationes, miſſas, eleemoſynas pauperum:quia tenor bullæ habet, vt huiuſmodi commutatio fiat in vtilitatem Cruciatæ. & idem dicẽdum eſt de his, qui commutant virtute Iubileorum, aut aliarum gratiarum, quæ præcipiunt hoc facere in vtilitatem aliquorum locorum particularium arg.l.illud.ad l.Aquil.

Decimoquarto, quod quæſitum eſt nuper a nobis; An qui cõtra ſimplex caſtitatis votum contraxit matrimonium, teneatur ingredi religionem antequam illud conſummet? cum illo modo ſuum votum perſoluere poſſit, & non alio. Et Silueſt. verb. matrimonium.7. q. 5. viſum fuit, quòd ſic: & Soto quòd non in 4.lib.ſent.diſt.38. q.2.art.1. & nobis prima fronte opinio Soti verior viſa fuit; quia votũ ingrediendi religionem non fecit, & quia videtur ſufficere, vt ſuum votum non petendo debitum impleat,quamuis reddendo petitum, matrimonium cõſummat. Sed poſtea,omnibus ſatis perpenſis, Silueſtri verior viſa eſt:tum propter eius rationem:tum quia omne votum oblata opportunitate perſoluendum eſt, & opportunitatem in id adeſſe, negari non poteſt, antequam matrimoniũ conſummetur.c.commiſſum. de ſpõſal. tum quia S.Tho.& Richar.in 4.diſt. 38. tenent, quòd qui contra votum caſtitatis matrimonium contraxit, conſummando illud peccat. quod verum non eſſet,ſi poſt contractum & non conſummatũ ad ſeruandum votum caſtitatis nõ teneretur,quod ſeruari ſine ingreſſu religionis nequit. Neque obſtat,quòd ingreſſum religionis formalem nõ vouit,quia ſufficit aliud illi propinquum feciſſe, ex quo & eius tráſgreſſione vna virtualis ad illud obligatio naſcitur. Tum quia idem Sotus fatetur, quòd votum religionis poſt contractum & nondum cõſummatum, ad ſui ingreſſum obligat:& non alia ratione,quam quod adhuc perſolui poteſt, & eadem ratio voto caſtitatis conuenire videtur.

Ex quo ſequitur,quòd votum religionis,quoad hoc non eſt firmius, quàm ſimplex caſtitatis: & quoad alios effectus infirmius eſt; quia qui religionis ingreſſum vouit, fornicando nec ante, nec poſt matrimonium contra illud peccat, & qui caſtitatem

Digitized by Google

ſtitatem vouit,ſic. quia votum reli-
gionis ante profeſſionem nõ magis
ad ſeruandam caſtitatem, quàm ad
ieiunium & alias cęremonias & ſta-
tuta religionis ſeruanda obligat.
Vnde ſequitur, quòd qui contraxit
matrimonium & cõſummauit con-
tra ſolum ſimplex religionis votũ,
poſtea reddere & petere debitum
ſine alia diſpenſatione poteſt, quã-
uis qui contraxit contra votum ca-
ſtitatis,iuſta diſpenſatione ad id in-
diget, quæ eſt quottidiana & ſingu-
laris cõcluſio. Quibus omnibus eſt
conſequẽs,quòd qui caſtitatem vo-
uit, & matrimonium contraxit, &
poſtea conſummauit, duo peccata
commiſit. Vnum in contrahendo,
alterum in conſummando: quam-
quam Sotus tenet non niſi vnũ com
mittere. & verum eſſet, ſi vera eſſet
eius altera opinio ſuperius refuta-
ta. Quibus omnibus adde,quod So-
tus lib.7.q.4.ar.3.de iuſtit.& iure te-
net, quod per Cruciatã poteſt quis
abſolui a peccatis poſt eam conceſ-
ſam commiſſis, non tamen diſpen-
ſari in voto poſt eam facto,ſed non
recte. Tum quia omnes rationes,
quæ adducuntur ad probandum Iu-
bileã, & alia indulta ad abſoluen-
dum a peccatis conceſſa, includere
peccata futura,niſi excipiantur,con
cludunt etiam vota futura, quorum
relaxandi poteſtas in eis ſit,vt vide-
ri poteſt per rationes, quas nos in
tractatu de indulgentiis ſuper §.in
Leuit de pænit.diſtin.1.not.34.nu.4.
aſſeruimus contra gloſſ.extrauag.1.
de pænit. & remiſ. quæ tenuit in-
cludere futura peccata. Tum quia
facultas, quam ſancta Sedes Apo-
ſtolica facit ſuis Legatis ad diſpen-
ſandum ſuper votis, extenditur ab
eis ad futura. Tum quia commiſ-
ſarij Cruciatarum paſſim relaxant,
vel commutant vota facta poſt illas
conceſſas.

De præcepto ſecundo, quoad blaſſemiam.

SVMMARIVM.

81 *Blaſſemia quid? & eſt duplex, mentalis & vocalis.*
82 *Blaſſemia eſt contraria confeßioni fidei. nu. 82. & 83.*
84 *Et ſecundo præcepto. &c.*
85 *Blaſſemus qui iocando, aut turpiter nominando, vt peccat.*
86 *Maledicens creaturas qui blaſſemus.*
87 *Blaſſemus an ſit, qui cantilenas profanas diuinis admiſcet.*
88 *Interrogatus quod ſcit, qui & vt iuſte negat.*
89 *Iuramentum quod ligat poſt ad quod non ligat cum ſit.*

81 DE blaſſemia, quæ etiam per hoc ſecundum præceptum vetatur, dicimus primo, quòd ſecundum Ambroſium in lib. de Paradiſo, Alex. Halenſem par.2. ſummæ. q. 148. & S. Tho. 2.2.q.13. communiter receptos, Blaſſemare eſt dicere tacite, vel expreſſe, verbo, vel ſcripto contra Deum, aut eius ſanctos quidpiam contumelioſum, & quod quidem ſit vel tribuẽdo Deo quod illi non conuenit, vel auferendo quod conuenit, vel tribuendo creaturæ, quod ſolius Dei proprium eſt: quod ſi ſola mente dicitur, eſt blaſſemia mentalis: ſi verbo, vocalis: ſi autem ſcripto, ſcripta.

Digitized by Google

82 Secundo diximus, quòd blasſemia eſt confeſſioni fidei & charitati diuinæ contraria,& diuino honori videtur derogare,& propterea peccatum eſt mortale grauiſſimum, ſecundum S. Tho. communiter receptum, 2.2.q.13.art.12.& 3. Quamuis neque blasſemia exterior, neque interior, ſecundum ſe tantum ſit dicenda hæreſis: aliud eſt enim credere, aliud dicere, etiam ſi ſola mente dicatur, & blasſemia in dicendo, hæreſis autem in credendo conſiſtit ſecundum vtrumq; S.Tho. dicta q.13. vbi adiecit iunior tribus modis contingere aliquid dicere; ſcilicet deſiderando, præcipiendo, affirmando.

83 Tertio dicimus, quòd nullus blasſemus debet abſolui, etiam in foro conſcientiæ, abſque eo, quod arbitrio ſeueri cuiuſdam cõfeſſarij grauiſſima illi pænitentia imponatur. quod ſtatuit concilium Lateranenſe vltimum, ſeſſ.9. §.ad abolendam, ſub Leo X. quod nos in c.inter verb.11.q.3. concluſ.6. tranſtulimus,& elucidauimus.

Quarto, quod interrogatus; An teneatur quis corrigere alterum, quem blasſemãtem audiuit, quamuis emendatio non ſperetur? Reſpondi, quòd ſic, & quòd id acriter facere tenetur, ſi ſine ſuo periculo facere poteſt, vt ſancitum eſt a præcitato concilio Lateranen.

84 Quinto, quod contra hoc ſecundum præceptum, quatenus blasſemiã vetat, peccat mortaliter, primò, qui blasſemat contra Deũ, vel Sanctos, his vtens loquendi modis: Pigeat Deum, vel: Doleat Deus: Nõ credo in Deum: vel denego, aut maledico Deum,&c. vel dicens, Deum non eſſe miſericordem, non ſeruare iuſtitiam, eſſe acceptatorem perſonarum, non videre quæ agantur in mundo, aut non curare humana, aut illum iniuſte punire, vel hoc aut illud non poſſe efficere: vel tribuit homini, quod ſoli Deo conuenit; quale eſt, hominem beatum facere, vel poſſe ventura prænoſcere, ſecundum prædicta: quamuis iocoſe iſta diceret, ſi attendit quid verba ſignificant, & cum deliberatione illa protulit, ſecundum Bernar. de Buſto 1.par.ſerm. 17. Is enim, ſi tantum ita furore correptus,& paſſione excæcatus in ſimilia verba prorupit, vt quid diceret, quidve verba ſignificarent minime aduerteret, tantum venialiter peccat, ſanctus Tho.2.2.q.13.art.1. Si vero attendit eſſe verba blasſemiæ, mortaliter delinquit, etiam ſi repentina correptus ira, verba protulerit, ipſumque ſtatim pænituerit illa dixiſſe, ſecundum eundem vbi ſupra. Neque quidquam ad rem facit, an ſubitanea illa ira ex iniuſta cauſa originẽ habeat, vel ex ludo, ebrietate, vel aliqua occupatione circa rem illicitam, ſecundum Ang.verb. blaſphemia.§.6. etiam ſi contrarium teneat Panor. in c ſtatuimus. de maled. cuius dictum eſt verum, quantũ attinet ad forum exterius. Neque ſatis eſt ad peccandum mortaliter, quòd talis inconſideratio ex deprauata quadã conſuetudine cum propriæ ſalutis contemptu coniuncta, vel ex culpa lata procedat, iuxta Silueſt. verb. blaſphemia.q. 4. dummodo illa incõſideratio prolationi talis blasſemiæ cauſam dederit, hoc eſt,

Digitized by Google

eſt,quod ſi animaduerteret id quod pronunciat, non pronunciaret illud ſecundum Caietan. in ſumma verb.blaſfemia.

85 Secundo peccat mortaliter,qui Deum,vel Sanctos iniurioſe nominat, pudẽda ipſorum membra propriis nominibus explicans, & aduertens quod dicit, etiam ſi iocãdi gratia id faceret,Ang.in interrogatione 1.præcepti.quĉuis vti iſtis modis loquendi;puta: Per corpus Domini, per ſanguinem eius; ſiue iurando,ſiue cum alio contendendo, non eſt blaſfemia,Caiet.vbi ſupra. Quoniam poſt Chriſti incarnationem Deus dicitur habere corpus & ſanguinem, in quantum homo, non autem in quantum Deus, de quo in additione,c.quando.de conſecr.diſt.1. copioſius diximus.

86 Tertio, qui maledicit alicui creaturæ ratione carenti,in quantũ eſt creatura Dei:eſt enim blaſfemia perinde ac maledicere Deũ:ſi tamẽ ſimpliciter maledicit,nõ intendendo aliquid amplius,tunc ſolum erit verbum otioſum & vanũ,ac conſequenter veniale tantam, quod etiã placuit Caietano 2.2.q.13.art.1.

87 Quarto, qui diuino cultui cãtilenas ſæculares profanas & turpes admiſcet, ſiue illa voce humana,ſiue alio organo proferãtur:vel patitur,aut procurat, vt miſceãtur. quoniam in hoc cultui eccleſiaſtico, & Deo ipſi irrogatur iniuria, iuxta Caietan.2.2.q.91.& in ſumma verb organũ viſus.quem nos etiam in Enchir.de Orat.c.16.nu.42.& 48. ſequuti ſumus (quod ipſum decreuit nunc Conc. Trid. ſeſſ. 22.in decreto de obſeruandis & euitandis in celebratione miſſæ.) vbi etiam cum eodem Caietano adiecimus, quòd ſi aliqui præ ruſtica ſimplicitate exiſtimarẽt iſta licere recreandi animi gratia, quoniam vident communiter in his vſum & conſuetudinem inualuiſſe, ſi tamen intelligerent id eſſe illicitum, & ſcelus eſſe mortale, nullatenus id facerent, excuſarentur quidem a tanto, ſed non a toto. Nunc autem dicimus nobis nõ videri letale crimen, niſi cum cantilena eſt turpis & laſciua, vana & profana & cantatur durante diuino officio ab his, qui iam ſunt præmoniti id non licere. Idem aſſerimus de his qui in nocte Natalis Domini turpes rythmos, vel ſcommata ſibi inuicẽ occinunt, vel execrationes quaſdam interſerunt,tempore quo dicturi lectiones petunt benedictiones,vt diximus in dicto c.16.nu.42.

88 Rogatus autem, An ille,qui furatus aliquid interrogatur a iudice incompetente,vel alio ſine iuris ordine legitimo, vtrũ tale quid ſit furatus, poſſit ſecura conſcientia reſpõdere verbo abſolute & ſimpliciter,ſed id non eſſe furatum,intelligendo intra mẽtem & tacite penes ſe,quod nõ eſt furatus illo die, menſe, vel anno puta anno milleſimo quingẽteſimo ſeptuageſimo primo, vel ſecundo &c.reſpondi affirmatiue per fundamenta ſolida & irrefragabilia quæ pro Paluda. Gabriele,& Adrian & aliis pleriſq; hoc tenentibus, & affirmantibus præfato modo reſpondentem non mentiri adduximus infra cap.25.nu.43.

89 Rogatus item,An iuramentum de actu, qui tempore iuramenti eſt

illicitus, liget iurantem pro tempore in quo fuerit licitus; puta iuraui numquam ingredi talem domum odio matris meæ, quæ eam inhabitat, qua mortua, incipit habitari ab alia, quæ poteſt eſſe mihi occaſio peccati? Reſpondi partem affirmantem eſſe veram in iuramento generali & apto comprehendere eũdem actum, tam tempore, quo eſt illicitus quàm quo eſt licitus: partem vero negatiuam in iuramento ſpeciali, vel reſtricto ex natura verborum, vel ex cauſa, ob quam fit, vel aliis circumſtantiis, ad actum illicitum pro tempore quo eſt illicitus. Exemplum primi. Iurauit quis generaliter ſeruare omnia ſtatuta eccleſiæ N.. inter quæ tempore iuramẽti inuenitur vnum factum contra canones ab epiſcopo & capitulo, cuius obſeruantia eſt illicita, ar. cap. quod ſuper iis. & eorum, quę ibi citat Fel. de maior. & obed. poſtea vero confirmatur illud ex certa ſcientia a S. Sed. Apoſtolica, quo eius obſeruantia fit licita, is tenebitur ſeruare illud ſtatutum poſt confirmationem Papæ vi iuramẽti, cum comprehendatur ſub illo, & poſſit ſeruari ſine interitu vel diſpendio ſalutis æternæ. arg. cap. ſi vero. de iureiur. & c. quamuis. de pact. eo lib. Itẽ iurauit quis generaliter, numquam intrare talem domum nulla adiecta cauſa ſpeciali. quod per prædicta ſupra nu. 16. & ſeqq. temerarium, ſiue vanũ eſt, ſi tamen poſtea incipit inhabitari ab aliqua, cuius conſortium teneatur ille vitare, pro tempore inhabitationis illius ligabit eum iuramentum. quia nec ex natura verborum, neque ex cauſa, vel alia circũſtantia reſtringitur ad ſolum tẽpus, quo illicitum, vel temerariũ, aut vanum eſt. Exemplum ſecundi: iurat quis numquam intrare talem domum, donec mater eius eam inhabitauerit, vel ob cauſam finalẽ euitandi eius bonam conuerſationem, quod illicitum eſt, ſi poſtea alio migrauerit mater, & eam inhabitare cœperit alia, cuius conuerſatio eſſet magna peccandi occaſio tali iurãti, poterit quidem intrare illam ſine violatione iuramenti; quamquã alia de cauſa deberet id euitare; quia iuramentum illud fuit reſtrictum ex natura verborum, vel ex cauſa finali ad tempus, quo erat temerarium vel illicitum, & actus agentium non operantur vltra intẽtionem eorum. l. non omnis. ff. ſi certum pet. & c. fi. de præb.

De obſeruatione feſtorum, quod pertinet ad tertium præceptum Decalogi, Sabbatha ſanctifices. Cap. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Feſti dies omnes Chriſtianorum ſunt lege humana inducti.*

2 *Feſti obſeruatio nunc non tam ſtricta ac olim.*

2 *Feſtis diebus præcipimur audire miſſam, & vetamur opus ſeruile facere.*

2 *Finis præcepti alius ab eo non eſt in præcepto.*

2 *Seruilia opera quæ ſunt.*

3 *Seruilia ſeptem opera permittuntur, quinque non ſeruilia prohibentur.*

4 *Feſta vt potius relaxantur ob neceſſitatem, quàm ob pietatem.*

5 *Feſtis*

Digitized by Google

ſ *Feſtis quod licet gratis, licet ob mercedem.*

ſ *Feſta inducunt, tollunt, & moderantur lex & conſuetudo.*

ſ *Feſta ſua omnis regio & morantes in ea debent obſeruare.*

ſ *Feſtos dies quos viator ſeruare teneatur.*

1 CIrca hoc dicimus primo, omnia Chriſtianorum feſta, etiã dies dominicos, ſolo humano iure, nulla vero iure diuino naturali, aut ſupernaturali eſſe in eccleſiam introducta, vt in cap. licet. de feriis. & in cap. 1. de conſecr. diſt. 3. comprobauimus. Id quod etiam ſentit Ioannes Turrecrem. in dicto c. 1. & clarius Archidiaco. in cap. ieiunia. ea. diſt. 3. & S. Tho. 2. 2. quæſt. 122. art. 4. & 5. S. Anton. 2. par. tit. 9. cap. 7. §. antepen. & Ioan. Maior in 3. lib. ſent. diſt. 27. q. 13. ſupra omnes tamen Thom. Vualdenſis, de ſacramental. cap. 14. vbi ad hoc adducit beatum Hieronymum & Remigium, quamuis Panor. cap. licet. de feriis cum multis aliis & Angel. verbo, feriæ. §. 43. teneant, ſaltem dies dominicos iure diuino feſtiuos eſſe, quam ſententiã Silueſt. in verb. dominica. q. 1. verſ. 7. communem eſſe aſſeruit. Veruntamen quod modo definiuimus eſt tenendum quamuis ius naturale & diuinum præcipiant nobis, Deum ipſum honorare & revereri, non tamen definiunt tempus, quo in nouo teſtamento id facere teneamur: ſolum autem ius humanum decernit ſtatuitque certos dies, in quibus ab operibus ſeruilibus ceſſare oportet, vt id faciamus. Nec obſtat cap. licet. de feriis. quo ipſi nituntur, quatenus habet, quòd tã veteris, quàm noui teſtamenti pagina ſeptimum diem humanæ quieti deputauerit. Quoniam poteſt noue, & ſingulari modo reſponderi ad ſummum probare, quòd in vtroque tam nouo, quàm veteri teſtamento inuenitur, quòd vnus de ſeptem diebus debet obſeruari: non tamen quòd hoc Deus præceperit in vtroque; nam licet id præceperit in veteri teſtamento præcepto cæremoniali: in nouo tamen teſtamento, in quo illud ceſſauit, a principio Apoſtoli auctoritate ſua & non lege diuina cœperunt diem Dominicum obſeruare, idemque facere fidelibus præceperunt. Vnde infertur, quanta ſit conſuetudinis vis circa cuſtodiam & obſeruationem feſtorum, arg. cap. fin. de conſuetu. & l. 2. quæ ſit longa conſuetudo.

2 Secundo dicimus, quòd ius humanum Chriſtianorum non adeo ſtricte præcipit, ſuos dies feſtos obſeruari, ac ius diuinum antiquum ſuum illud ſabbathum tradidit obſeruandum, ſecundum S. Tho. in dicta q. 122. art. 4. ad 4. communiter receptum. Quapropter multa nobis in diebus dominicis fieri permittuntur, vt præparare cibos, & alia huiuſmodi, quæ nullatenus in ſabbathis veteris legis fieri poterant. Vnde etiam conſequitur, vt circa prohibita in noſtris feſtis nobis ſit facilior diſpenſatio, quàm in rebus prohibitis in ſabbatho illo antiquo, ſecundum eundem S. Thom. in d. art. 4.

Tertio dicimus, quòd hoc præcepto de colendis feſtis non præcipitur cultus diuinus interior, qui in meditando & colendo Deo conſi-

Digitized by Google

ſtit:ſed tantum exterior, qui cõſiſtit in audienda miſſa. cap. miſſas. de conſecr. diſtin.1.& in abſtinendo ab operibus ſeruilibus exterioribus. c. ieiunia. cum glo.& Archid. de conſecr. diſt.3. quæ miniſterio corporis ſunt exercenda, ſicut eleganter docuit Caiet. 2.2.q.122.artic.4.in princ. Quoniam quamuis finis huius præcepti ſit, vt homo Deo vacet, ipſoque fruatur,& in eo quieſcat, vt docuit S.Tho. ibidem: quando tamen finis præcepti eſt aliud a re præcepta, tunc non cadit ſub præceptum, ſicut idem S.Tho. communiter receptus 1.2.q.100.art.9.aſſeruit. Verũ eſt tamen, quòd ſunt neceſſaria propoſitum & attentio interiora ad recte audiendum ſacrum, quò ſit religionis opus.

3 Quarto dicimus, in diebus feſtiuis non omnia opera prohiberi, ſed tantum ſeruilia, quæ ſunt illa, quæ proprie ſeruientibus conueniũt, iuxta tex. Leuit.23.c. *Omne opus ſeruile non facias in eo.* Non autem illa, quæ communia ſunt tam iis, qui ſeruiunt, quàm illis, quibus ſeruitur, ſecundum eundem S.Thom. in d.q. 122.art.4.ad 3.

Quinto dicimus, quod ex ſupradictis infertur ſeptem generum opera notata a S.Tho. in dicto art.4. in diebus feſtis licite exerceri. Prima illa, quibus in diuino cultu Deo ſeruimus. Io.c.3. Secunda, quibus ſpiritualia exercemus, quale eſt docere verbo, vel ſcripto, iuxta glo. mirabilem c.28. Numerorum. Tertia, quæ ſunt ad ſalutem propriã neceſſaria 1. Machab.4.& cap. diſcipulo. de conſecr. diſt.5. Quarta, quæ ad ſalutem corporalẽ proximi ſunt neceſſaria, Prouerb.4. *Erue illos, qui ducuntur ad mortem*, c. non in inferenda.23.q.3. Quinta, quæ ſunt neceſſaria ad vitandum damnum ſibi, vel proximo imminens. Deut.22. *Non videbis bouem fratris tui, &c.* Sexta, quibus parantur cibi per conſuetudinem eccleſiæ. Septima, piſcari quandoque per conſuetudinem eiuſdem eccleſiæ, cap licet. de feriis.

Sexto dicimus quòd quinque ſunt opera non ſeruilia, quę prohibentur in feſtis iure canonico. Nam in c.1. de feriis: prohibentur mercatus, iudicium ciuile, vel criminale, & iuramentum: niſi pro pace, vel alia neceſſitate præſtetur,& in cap. fi. de feriis. omnis proceſſus & ſtrepitus iudicialis, niſi pietas ſuadeat,& neceſſitas vrgeat.

4 Septimo, quòd non omnia, quæ poſſunt fieri gratia neceſſitatis, poſſunt fieri ratione pietatis. Nã propter neceſſitatẽ omnia opera tã ſeruilia, quàm non ſeruilia, exerceri poſſunt: ſed non omnia permittuntur cauſa pietatis, ſi per pietatem intelligamus virtutem illam, qua patriam & parentes veneramur, ſicut accepit Marcus Tullius 2. Rhetoric. ad Heren. & Auguſt. c.1. 22.q.2. Neque ſi pietatem pro miſericordia accipimus. Etenim, quamuis opera, quæ ex natura ſua ad miſericordiã pertinent (vt veſtire nudum, alere pauperem, cap. tria.45. diſt.) in omnibus diebus feſtis poſſint licite fieri, iuxta gl. cap. fi. de feriis. immo & opera iudicialia, dicto c. fi. alia tamẽ opera ſeruilia, quæ ex ſola intentione operantis ad miſericordiã diriguntur, fieri nequeũt. Quamobrem qui ſub miſericordię & pietatis prętextu,

Digitized by Google

textu,abſque alia vrgente neceſſitate in diebus feſtiuis ædificant, vel reficiunt pontes,ſternunt vias, tota errant via, iuxta Caietan.2.2.q.122. art.4. At vero ſi per pietatem cultũ Dei intelligamus, tũc dicimus,omnia illa opera, quæ ſuapte natura & immediate tendunt in honorẽ Dei, veluti portare crucem, & reliquias ſanctorum, licite fieri poſſe Immo & alia, quæ ſunt veluti præambula & præparatoria horum, quæ ſimul vel paullo ante ſolent fieri: veluti pulſare cymbala ante miſſam, vel veſperas. Diuerſa tamen ratio eſt de aliis operibus,quæ licet ſint præparatoria in ſupradicta,ante tamen feſtum ipſum commode poſſunt fieri: qualia ſunt formas(quas hoſtias vocamus)conſecrandas effingere,vertere eccleſiam,tapetibus ornare: & multo minus illa opera,quæ ſecundum ſe non deſeruiunt diuino cultui,neque ſunt præparatoria in illũ; qualia ſunt arare, ſerere, & metere ad aliquod ſubſidium eccleſiæ præſtandum,quo diuinus cultus ibi fiat; nam iſta non ſunt licita, niſi iuſta intercedat neceſsitas: vt ſi eccleſia adeo eſſet tenuis & pauper,quòd neceſſariis ad cultum careret.

5 Octauo dicimus,quòd tam licite ac principaliter poteſt fieri in diebus feſtis ob pecuniam,quod gratis licite fieri poteſt in eis, quàm licite & principaliter ob eam quouis alio tempore id fieri poteſt,& quòd propoſitum & intentio lucrandi,nõ facit,vt opus quod aliàs ex ſuo genere non eſt ſeruile, ob hoc fiat tale formaliter vel materialiter. Quod poſt Card. Caietan.2.2.q.122.art.4.& in ſumma,verb.feſtor. pag. penult. validiſſimis rationibus in cap. ieiunia.de conſec.diſt.3. cõprobauimus, quãuis Richard.lib.3.diſt.37.& Ang. verb. feriæ.§.9. & Io.Tabien. verb. feriæ.nu.17.& Siueſt.verb. dominica.q.4. non ſatis rem perpendentes, contrarium teneant. Quibus addo, quòd nouiſſime Conc.Trid. ſeſſ.25. c.12. declarauit, dies feſtos in ſuo epiſcopatu ſeruari ab epiſcopo præceptos a religioſis quamuis exemptis ſeruandos eſſe.

Nono dicimus,quòd quãuis feſta, quæ iure cõmuni ſunt omnibus obſeruanda,ſint iam expreſſa & determinata in c.pronunciãdum.de conſec.diſt.3.& c.conqueſtus. de feriis, & alibi:multa tamen ex eis abſtulit cõſuetudo,& alia induxit. Quapropter in ſingulis regionibus illa feſta obſeruanda ſunt,quę lex,aut conſtitutio ſynodalis recepta, & nõ abrogata,vel conſuetudo pręſcripta, ibi pręcepit obſeruari,per prædicta capitula,& cap.fin.de conſuetu.quandoquidem,vt dictum eſt ſupra, eod. cap.num. 2. omnia ex lege humana inducta ſunt.

Ex quo infertur primo, quòd ſi conſuetudo præſcripta præcipit id, quod paſſim fieri videmus, vt a media nocte vſque ad mediam noctem feſta ſeruentur, neutiquam ſeruãda ſunt a primis veſperis vſque ad ſecundas veſperas,quamuis ius ipſum commune id præcipere videatur, cap.1.de feriis.& quòd ſi vſus haberet,vt ſolum ſeruentur vſque ad meridiem,vel vſque ad ſollemnia miſſarum peracta,poſtea poſſent opera ſeruilia fieri.

Infertur ſecundo, quòd vnaquæque prouincia,aut ciuitas obſeruare

Digitized by Google

tenetur illa, eo modo, & tantũ, quæ, quomodo, & quantum conſuetudo ipſius præcipit obſeruari.

Infertur tertio, quòd qui degit in aliquo loco, tenetur obſeruare feſta illius loci vbi tunc degit: nõ autem illa feſta, quæ in eius propria patria obſeruantur, arg. cap. illa. adiuncta glo. 11. diſt. ibi: *Dum fueris Romæ, Romano viuito more, dum fueris alibi, viuito ſicut ibi.* Vt de ieiuniis, & de facultate non edendi oua, lacticinia, aut animalium inteſtina in diebus veneris, ſabbathi, & aliis diebus vigiliarum, ieiuniorum, & abſtinentiarum dicetur inferius, c. 23. nu. 118. poſt Card. & Pan. ibi citatos.

Infertur quarto, quòd operarij, qui ad locandas operas ſuas vadunt in alias regiones; non tenentur obſeruare dies feſtos ſuorum locorũ, ſed illorum, vbi ad tempus commorantur.

Infertur quinto, quòd perperam agunt parochi ſuis parochianis pænitentias, aut publicas pœnas imponentes; eo quod in feſtis illis, quę in propria ſua parochia obſeruãtur, in aliis vbi illa non ſeruabãtur, operas ſuas conducti præſtiterunt.

Infertur ſexto, poſſe rationabiliter teneri eos, qui in feſti vigilia, & etiam in ipſo die feſto, a ſuo proprio loco in alium laborandi gratia cõmeant, vbi feſtum illud non obſeruatur, iuxta rigorem iuris nullatenus peccare. Siquidem non violant feſta, vbi obſeruari debent; dum tamen ſi eodem die egrediantur, miſſam audiant. Quoniam dies feſtus vbi ipſum deprehendit, ad id ipſum obligauit; vt ego iter faciens, nõ ſemel putaui me ad audiendam miſſam, vel faciendam obligatum; eo quòd ante meridiem tranſibã, egrediebar & ingrediebar aliquem locũ, vbi obſeruabatur aliquod feſtum quòd aliis in locis non erat obſeruãdum: quamuis crediderim ſolum tranſitum non adeo obligare.

Modi peccandi mortaliter vſitatiores contra hoc tertium præceptũ de colẽdis feſtis.

SVMMARIVM.

6 *Feſtum, qui violat, peccat mortaliter, niſi aliquod horum excuſet.*
6 *Feſtum qui violat vi, metu, præcepto, vel coactione vt peccat.*
7 *Feſtum qui violat iter agendo, deferendo onera &c.*
8 *Feſtum vt violat, qui vendit, emit, permutat, &c.*
9 *Feſtum an violet tonſor, piſcator, molitor.*
10 *Feſtum an violet laborans pro pauperibus, pontibus, & viis. nu. 11.*
11 *Venator quis violat feſtum.*
12 *Feſtum an violet mulio, qui in eius vigilia mittit iumenta operatura.*
12 *Conſulere pro lucro an liceat feſtis.*
13 *Feſtum an violet ob pietatem vel neceſſitatem, vel ſine illa tranſcribens librum, pulſans lyram, canens &c. nu. 14.*
15 *Feſtum an violet laborans ob neceſſitatem, qui ludit, ſaltat, venatur, & otioſe tota die vagatur.*
15 *Feſtis Crucis, Michaelis, Innocentiũ, & S. Silueſtri licite quis laborat.*
16 *Feſto de violato, quædam accuſandi conſuetudo mala.*
17 *Feſtis contritio bona, ſed non neceſſaria.*
18 *Feſtum an violet, qui omittit in eo*

opera

Digitized by Google

opera præcepta.

19 Oblatio in Miſſa quando neceſſaria.

6 Circa hæc peccat primo, qui diebus dominicis, vel aliis feſtis ſub præcepto obſeruandis, aliquod opus ſeruile, vel ex aliis quinque prohibitis facit: niſi excuſet exiguitas, vel licita conſuetudo, vel neceſſitas aliqua ſpiritualis, vel corporalis ſalutis ſuæ, vel proximi, vel detrimentum imminens rebus ſuis, vel proximi, quod non poteſt differri, neque præueniri, vt patet ex ſupradictis, nu. 3. & ex Oſtien. in ſumma de feriis. §. 4. Ob quam neceſſitatem, aut conſuetudinem excuſantur, qui frumentum ex area deferũt in horrea, vel vuas ex vinea, quando imbres, & pluuiæ timentur, & quicunque alij, qui ſimilia faciunt. Sic etiam fabriferrarij, qui equos iter agentium ferrant, & macellarij, qui vendunt carnes in feſtis, eaſque pręparant ad vendendum, quando antea non potuerunt parare, & tabernarij, hoſpitumque ſuſceptores, qui in ſuis tabernis aut hoſpitiis propter ementium neceſſitatem cibos & neceſſaria vendunt: non autem, qui vt ludant, aut inebrientur, id faciunt. Angel. vbi ſupra. §. 12. Cuius tamen opinio duriuſcula nobis videtur, nec tenenda, vbi conſuetudo contrarium præſcripſit. Excuſantur etiam, qui cibos & edulia, & alia neceſſaria vẽdunt, puta panem, vinum, fructus, herbas, &c. quæ diei feſto conducunt. Caiet. vbi ſupra. Excuſantur etiam Agaſones, qui iumentis oneratis diebus feſtis ſuum iter non intermittunt: non autem qui de domibus ſuis proficiſcuntur diebus feſtis, cum ſe continere potuiſſent, iuxta Caietanum vbi ſupra, aut in aliud tempus differre, niſi antea aut poſt audiant miſſam.

Diximus, Oneratis: quia conducere deonerata non eſt aliud, quàm iter facere, & iter facientes excuſantur: quamuis conducant mulos onuſtos ſuis lectis, veſtibus, & viaticis, modo miſſam audiant, licet longius & toto die iter faciant. Nam aliquantulum itineris facere, non eſt opus ſeruile, neque prohibitum in feſtis, & ſine vlla excuſatione conſuetudinis, aut neceſſitatis fas eſt, ſecundum omnes. Et idem dicendũ videtur de longitiori & totius diei itinere, & licet ſecundum aliquos hoc ſub genere operis ſeruilis ponatur: conſuetudo tamen effecit, vt liceret modo miſſa audiatur.

7 Similiter excuſantur, qui diebus feſtis excoquunt vitrum, ollas, tegulas, calcem, quorum decoctio intermitti in alium diem non poteſt. Angel. verb. feriæ. §. 19. Caietan. vbi ſupra. & tonſores, qui diebus feſtis infirmis venas aperiunt, & ſubditi & ſerui iuſſi & compulſi a ſuis heris ad opus agendum feſtis diebus non ob contemptum feſtorum: ſed alterius rei gratia, qui niſi morem gererent, in magnum aliquod damnum perſonale, vel reale inciderent, maxime ſi ob id miſſa prætermiſſa non fuit. Idem dicendum eſt de vxoribus & liberis, qui in poteſtate ſunt maritorum, & fratrum, & de agricolis ad id iuſto metu compulſis, qui laboris ſui mercedem accipere poſſunt. Roſel. vbi ſupra caſu 23. & 24. Sylueſt. vbi ſupra, quæſt. 5. vbi id quo ſupra ddiximus eod.

cap. iii.

Digitized by Google

cap. num. 5. Et ſi ſunt famuli ſtipendiarij finito tempore in quod ſe aſtrinxerunt, diſcedant ab eis, nec intra tempus debent parere ſuis heris, niſi aliqua de cauſa iuſta. Si quis tamen iuberetur, vt operaretur in contemptum feſtorum & eccleſiæ, quæ ea ſanxit, non debet obedire, etiam ſi ob oculos certam ab eis propoſitam mortem videat, art. cap. ſacri. de his quæ vi. & cap. ita ne. 32. q. 5. Hoc enim iam non ſolum eſſet contra ius humanum, in quo neceſſitatis excuſatio communiter locum habet: ſed etiam contra diuinum & naturale, quo ſuperiorum obſeruantia imperatur, l. veluti. ff de iuſt. & iur. & Luc. cap. 10.

8 Secundo peccat, qui vendit, aut emit die feſto, multum temporis in eo conſumendo cap. 1. de feriis. non tamen ſi parum, vt fieri ſolet in emendis aut vendendis candelis, & aliis ſimilibus: in quibus de pretio non eſt conueniendum: quia iam æſtimata ſunt, aut cito fit, iuxta omnium ſententiã, & præſertim Sylue. verb. Dominica. q. 3. quod temperãdum videtur iuxta ſequens.

Tertio peccat, qui nundinas adit, aut in eis negotiatur, non audita miſſa, cum poſſit: aut id facit contra iuſſum epiſcopi: niſi exiguitas excuſet: aut in eiuſmodi negotio magnum ſuſciperet damnum, niſi eo die tractaretur, aut alia iuſta cauſa excuſaret, Sylueſt. vbi ſupra. Nec refert, an nundinæ agantur die Dominico, aut feſto maiori, aut minori: quia ſi conſuetudine præſcriptũ eſt, & nulla eſt prohibitio noua eius, qui prohibere poteſt, licet, audita miſſa, negotiari eo die. Cum enim omnes dies feſti lege humana cõſtituti ſint, vt dictum eſt ſupra eod. nu. 1. conſuetudo poterit moderari feſtum diei nundinarum, quia etiam omnino tollere poſſet, argu. cap. fin de conſuetud. Quemadmodum iam modificati ſunt, quantum ad res, quæ in auctione venduntur, auctoritate iudicis, vel alia ſecundũ Caietanum, in ſumma, verb. in feſto licita, & etiam vigiliæ ſollemnium feſtorum, quantum ad tonſuram, quam tonſores exercere poſſunt ad duas horas poſt noctis ingreſſum, ſecundum diſpenſationem Eugenij Papæ iiij. Quod intelligi debet in his regionibus, in quibus cultus fit a veſpera in veſperam vt iure communi fieri debet, cap. 1. de feriis. Nam vbi cultus feſti incipit a media nocte, & ad mediam noctem perdurat, vt apud nos vſu receptum eſt, hoc priuilegium non eſt in vſu: quandoquidem abſque priuilegio tondere poteſt vſque ad mediam noctem. argum. l. more Romano ff. de feriis.

9 Addimus item cum Caiet. 2. 2. q. 122. art. 4. quod neque tondere barbam, neque in id conſentire vno, aut alio die feſto, eſt peccatum mortale, ob paruitatem operis: neque etiã veniale, ſi aliqua in id adſit cauſa, licet contrarium ſenſerit Archid. in cap. peruenit. de conſecr diſt. 3. cuius ſententia locum habet in tonſore, qui multis barbam detondet, vel aliter parat. Neque peccant, qui piſcantur die feſto certum piſcium genus, quòd tantum certis diebus aduenit, vel conſpicitur & illico diſcedit, niſi tunc capiatur. Cuius generis ſunt Thuni, Halecia, & Sardæ: aliquam

Digitized by Google

aliquam tamen eleemoſynam debet erogare in eccleſias viciniores, aut in pauperes, iuxta c.licet. de feriis. cum ei adnotat. per Panorm. & alios,& per Ang.verb.feriæ. §. 34.& 35.Caiet.vbi ſupra. Quia licet c.licet non loquatur niſi de Halecibus,ſiue Aringuis: eadem tamen ratio idem ſuadet in reliquos nominatos piſces. Licitum etiam videtur molere molendinis fluminum, vel ventorũ, quæ ſine magna occupatione molunt,maxime ſi adſit conſuetudo, & a prælatis non prohibeatur. Contrarium tamen dicẽdum eſt de molitura piſtrinorum, quæ magnam occupationem & laborem requirũt excepta magna neceſſitate, ſecundũ Roſel. verb. feriæ.§.9.

10 Quarto,qui laborat etiam pro pauperibus diebus feſtis, etiam audita miſſa, principalius propter aliquod commodum, vel amicitiam, aut cognationem,quàm ob eleemoſynam, aut etiã principalius propter paupertatem: verum nõ vſque adeo magnã, aut vſque ad vltimum eius potentiam laborat, ſecundum mentem Monaldi in ſumma verb.feriæ. Neque diſcrimen ſtatuendum eſt inter dominicos, aut alios dies feſtos maiores,aut minores,ſecũdum eundem: niſi quod maius feſtum maiorẽ cauſam requirit, quod ipſa vulgi conſuetudo ſeruat.

11 Quinto, qui laborat diebus feſtis in extruendis, aut reficiendis põtibus aut viis,quamquam ſit pietas & miſericordia erga viatores, tamen abſque magna, quæ vrgeat neceſſitate id facit, ſecũdum Caiet. 1.2.q.122.art.4.& in ſumma verb.feſtos dies.contra alios pleroſque ob dicta ſupra eo.c.nu.4.ſecundum quæ & omnes licet facere opus diebus feſtis iis,qui aliter ſe ſuſtentare nequeunt,modo id occulte faciant,vt vitetur ſcãdalum,& audiatur miſſa.

Sexto peccat mortaliter, qui venatur feſtis diebus nõ audita miſſa, ſecundum omnes: non tamẽ ſi eam audiret, etiam ſi venaretur quæſtus cauſa per ſuperius dicta,num. 8. ex Caiet.in ſumma in verb.feſtos.quia non eſt ſeruile opus,neque de num. quinque nõ ſeruilium prohibitum, neque lucrãdi finis efficit,vt tale ſit, quidquid dicant Roſella verb.feriæ. §.11.& Syluest.verb.Dominica.q.5.

12 Septimo peccat,qui iumenta ſua feſto die,aut eius veſpere mittit aliquo,vt alterius diei feſti vtilitatem, in quo eſſent impedita,lucretur,ſecundum Roſellam vbi ſupra. §. 22. Niſi mittat propter res neceſſarias eiuſdem diei,vel ſequentis,quæ antea deuehi non potuerunt, & niſi qui cõducit,miſſam audiat,ac breui itinere vtatur,aut conſuetudine excuſetur,per ſuperius dicta eod.cap. nu.8.quod tamen intelligendum eſt de iumentis oneratis: nam vacua mittere poteſt, ob ſuperius dicta eodem cap.nu.6.

Octauo peccat mortaliter doctor, aut litteratus, qui dat conſilium principaliter ob quæſtum,etiam illi,qui e longinquo venit,ſecundum Syluest.vbi ſup.q. 5. concl.3.& communem ſententiam. Cuius tamen contraria eſt longe verior:tum quia conſilium non eſt opus ſeruile, neque aliquod ex aliis quinque prohibitis:tum quia quod licitum eſt facere diebus feſtis, perinde fieri poteſt ob lucrum, ac in profeſtis, vt

ſupra

Digitized by Google

ſupra eod.cap.nu.5.diximus. Quare non eſt peccatum inſtruere, ſiue informare iudicem, etiam cum procuratore & aduocato, verbo, aut ſcripto, etiam ob pecuniam, & minus prælegere aliquã facultatem honeſtam: quia eſt exercitatio operis ſpiritualis, vt late probatur a Caiet. in dicta quæſt.122.art.4. & in ſumma, verb.feſtos dies.

13 Nono peccat mortaliter iudex, qui audit litigatores diebus feſtis, cap.fin de feriis. quamuis enim non ſit opus ſeruile, eſt tamen vnũm, de quinque non ſeruilibus prohibitis: niſi ob pietatem, & miſericordiam id faciat. Quia quæ non ſunt ſeruilia, licet ſint prohibita, conceduntur fieri ob ſolam miſericordiam abſque alia neceſſitate, & ob hanc rationem licent multo magis, quàm ſeruilia, vt ſupra eod.cap.nu. 3. & 4. diximus. Satiſque iuſta neceſſitas videtur, ſi alio tempore, aut ad iudicem accedi non poteſt, aut teſtes haberi nequeunt. Caietanus vbi ſupra. Quamobrem excuſantur iudices ruſticorum, qui diebus feſtis, ſecundum conſuetudinem aliquarum regionũ, ius dicunt ruſticis, eoquod aliis diebus neque iudices, neque teſtes ſuppetunt, aut ne pauperes amittant ſuos dies operarios, quibus ad vitam ſuſtentandam maxime indigent.

14 Decimo, qui tranſcribit librum, aut inſtrumentum ob quæſtũ, ſecundum Roſellam. verb feriæ. §. 12. & Angel. eod. verb. §. 31. non tamen propter rationem ab eis allatam: ſed quia quamuis ſcribere de ſe nõ ſit opus ſeruile, etiam ſi ob lucrum fiat: ſed ſeruile eſt tranſcribere, & tranſcribendo componere libros, vt lucretur, quia hoc mechanicum, & corporale eſt.

Ex quo ſequitur, non eſſe peccatum ſcribere litteras, conſilia, neque inſtrumenta, de iis rebus, quæ licite fiunt diebus feſtis, etiam ſi ob lucrũ fiant, per ſupradicta, eod.cap.num.5. quod idem eſt iudicium de eo, qui pulſat organa, vel alia inſtrumenta, aut cantat die feſto, ſiue principaliter id faciat ob diuinũ cultum, ſiue ob honeſtam animi recreationem, ſiue ob aliquem alium finem pium & neceſſarium, ſiue ob quæſtum, quidquid dicant Angel. & Sylueſt. quia non ſunt opera ſeruilia, neque talia ex fine lucrandi efficiuntur, vt ſupra eod.cap.num.5.dictum eſt.

15 Admonemus autem hoc loco quattuor. Primum, quòd licet epiſcopus ſub pœna excommunicationis iuberet, vt nemo diebus feſtis operaretur, qui tamen ex neceſſitate id faceret, eiuſmodi pœnæ non eſſet reus. Quia ſententia eius generalis, iuridice interpretanda eſt, nempe quòd nemo efficiat opus, niſi lege conceſſum, arg.l. ſi procurator. ff.de condic. indeb. c. Quinta vallis, de iureiur. vt in c. inter verb.11.q.3.concl.6. diximus. At cuilibet cõceditur opus vitæ neceſſarium, c. diſcipulos. de conſec.diſt. 5. vt ſupra dictum eſt. Et ſi in excommunicatione iuberetur, quòd neque neceſſitatis cauſa, neque pietatis laboretur, contineret errorem intolerabilem contra c.fi.de fer.& conſequenter irritum eſſet, arg.c.1. de re iud.& cap.per tuas. de ſent.excom. Roſel.vbi ſupra, §. 27.& Syluest. vbi ſupra, quæſt. 7.

Secundum

Digitized by Google

Secundum, quòd Papa Eugenius quartus, vt habetur in Compendio Priuilegiorum fol. 69. conſtituit, vt laici qui operarẽtur in feſtis ſanctæ Crucis, & S. Michaelis menſis Septẽbris, & in feſtis Innocentium, & S. Syluestri non peccẽt mortaliter, niſi huiuſmodi dies dominicis incidant. Item qui audita miſſa, reliquum tẽpus diei feſti cõſumunt in venationibus, in bellorum ſimulachris, ſiue iuſtis & torneamentis, in luſibus, in choreis, aut otioſe vagantur, non peccant mortaliter: quia non faciũt opus ſeruile, licet ſic grauiter, ſecundum Caiet. in ſumma, verb. in feſto licita. quia tẽpus diuino cultui conſecratum Deo non tribuunt: & quia in huiuſmodi occupationibus multa occurrunt peccata mortalia, ſecũdum S. Anton. 2 part. 9. cap. 7. §. 5. vbi ait, omnium lacrymis deflendam eſſe Christianorum cæcitatem, qui grauius Deum offendunt diebus feſtis eiuſdem diuino cultui dedicatis, quàm tota hebdomada ad vitam parandam inſtituta.

16 Ex quibus infertur reſponſio ad interrogationem, nuper factam, An neceſſitas ſola ſine licentia ſuperioris excuſet à peccato feſto die operantem? Reſpondeo, quòd ſic, ſi neceſſitas eſt indubia, adeo, vt quãuis epiſcopus præciperet, ne operaretur, poſſet operari, vt ſupra dicitur, ceſſante tamen ſcandalo: quoniam cum eo nihil agi debet, cap. nihil cum ſcandalo. de præſcrip. quemadmodum etiam, qui iuſtam cauſam & claram non ieiunandi habet, ſine tali facultate excuſatur, iuxta S. Tho. 2. 2. quæſt. 147.

Tertium, quod reprehenſione dignisſima eſt multorũ parochorum conſuetudo, qui ſuos parochianos, qui feſtum violauerunt, aut die quo præcipitur ieiunium non ieiunarũt, cogunt ad petendum publicè veniam, die ſequenti inter miſſarum ſollemnia cum eorum infamia, præſertim ſi huiuſmodi tranſgreſſiones ſunt occultæ, & non niſi ex confeſſione cognoſcuntur, amentiaque maxima eſt credere, illum, qui ſic publice confeſſus eſt, liberum eſſe a ſecreta confeſſione eiuſdem peccati, quam confeſſario tenetur facere, vt probauimus in cap. ſacerdos. nu. 107. de pœnit. diſt. 6.

17 Quartum, quòd quamuis contritio, aut compunctio peccatorum optima ſit in diebus feſtis, præſertim his, qui intelligunt ſe peccato mortali teneri, non tamen præcepta eſt ſub pœna peccati, ſecundum Roſel. verb. feriæ. §. 2. Caiet. in ſumma verb. contritio. & 2. 2. qu. 122. art. 4. & Syluest verb. dominica. q. 6. nu. 4. quos in hoc ſequimur.

Vndecimo peccat mortaliter, qui diebus feſtis miſſam non audit, vel audit diſtrahendo ſe ſponte ad cogitationem rerum, attentionis miſſæ debitæ impatibilium. Quia audire miſſam diebus feſtis cum mediocri attentione eſt præceptum, in ca. miſſas. de conſecr. diſt. 1. ſecundum Angel. verb. feriæ. §. 4. & Caietan. in ſumma verb. violatio feſtorum, & nos late diximus in repet. cap. quando. de conſecr. diſt. 1. cap. 3. num. 19. & cap. 2. num. 10.

18 Duodecimo peccat mortaliter, qui aliis tẽporibus non vacauit orationi, ad quam tenebatur ex priuata obligatione: quales ſunt preces canonicæ.

Digitized by Google

canonicæ horariæ,& quas ſacerdos impoſuit pro pænitentia, & a proprio prælato ſpirituali eſt iuſſa, ex communi omnium ſententia. Et idem eſt dicendum de illo,qui preces ad Deum facere prætermiſit eo tempore, in quo nullum aliud remedium ſuæ ſalutis, aut proximi eſſe videbatur. Tunc enim lex diuina naturalis ad id nos obligat, vt probauimus in d.c.quando. c.3. nu. 13. ſequuti mentem Paludan. in 4. diſt.15.quæſt.1.& Silueſt. verb. oratio.§.8.vbi poſuimus exemplum de illo, qui in grauiſſimam tentationẽ impatientiæ, aut libidinis iniectus, iudicat nullum aliud remedium ad victoriam ſupereſſe,præterquã ſpeciale auxilium Dei,oratione impetrandum, & de illo,qui eminus intuens duos in duello conſerturos manus, exiſtimat nullum aliud eſſe remedium, niſi ſpeciale auxilium Dei oratione impetrandum, ad dirimendum illud duellum iniuſtum. In his enim caſibus id a Deo petere tenetur,de quo in ſeqq.

Contra hoc opponit quidam, quod ex hoc ſequeretur teneri quẽ de præcepto ad orãdum pro iis,qui auctoritate iudicum comburuntur, vel ſuſpenduntur,quod etſi falſum? Cui reſpondemus negando illationem; quoniam ij iuſte occiduntur, illi iniuſte ſe occidere conantur: & ita in iis non licet ponere obicem cõtra iuſtitiam, iuxta notata in l.vt vim.ff.de iuſt.& iur.& latius traditur a nobis in comment.cap. non in inferenda.23.q.3.in illis autem ſic,iuxta prædictum cap.non in inferenda. cum ſuis concordantibus.

19 Decimotertio peccat,qui nil inter miſſarum ſollemnia offert die feſto, cum haberet vnde poſſet, & cum eo ex antiqua cõſuetudine offerendum eſſet,cum notabili ſcãdalo,aut præbẽdo occaſionẽ,ne maior pars populi offerat,arg. cap.omnis. de conſecr.diſt.1.quia licet communi lege nemo ad offerẽdum diebus feſtis obligetur,ſecundum S.Tho.2.2.q.86.art.1. & Ioan. Turrecrem. in dicto cap.omnis.& S.Anto.3. par.tit. 2.& Ioan.And.Panor.& commun.in rub.de parochis. tenetur tamen cõſuetudine, vbi a decem annis recepta eſt,ſecundum Panor. in c.ſuam. de ſimon. cui ſatisfit communiter, quando maior pars populi,capituli, aut collegij offert. Neque eam infringit, qui eo quòd tunc non habeat,non offert,ſatiſque eſt offerre quod libitum cuique fuerit, ſecundum Silueſt. verb. decima. §.1. niſi præſcriptum ſit,vt offeratur certa & definita quantitas,iuxta ſententiam prædictatorum, & Sylueſt. verb.dominica.§.1.

De quarto præcepto honorandi patrem,& matrem,& amãdi proximũ. Cap. XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Religio eſt virtus annexa iuſtitiæ.*
1 *Pietas, quæ eſt virtus annexa iuſtitiæ,non eſt miſericordia.*
1 *Miſericordia,quæ eſt virtus coniuncta charitati,non eſt pietas.*
2 *Obſeruantia virtus coniuncta iuſtitiæ.*
2 *Religio aliquando vocatur pietas, immo & obſeruantia.*
2 *Religionem ſpectant tria præcepta, quatuor*

Digitized by Google

quattuor pietatẽ & obſeruantiã.
2 *Patres qui dicantur in hoc quarto precepto.*
3 *Proximi quonam pacto comprehendantur in quarto precepto.*
4 *Patres in tribus honorantur, ſed minus quàm Deus.*
5 *Preceptum diligendi proximum non eſt ex decem: & vt ex eo ſeptem naſcuntur.*
6 *Amor proximi charitatiuus, & naturalis, qui etiam eſt duplex.*
7 *Preceptum de diligendo proximo ad quid pro ſemper obligat.*
8 *Amandi proximi preceptũ in malo ſtatu vt impletur. nu. 9. & 10.*
10 *Conſuetudo dicendi, Dæmon te arripiat diabolica.*
10 *Amor honeſtus inter virum & vxorem per quid conſeruatur.*

1 PRo fundamento dicendorum præſupponimus primò, quod inter virtutes iuſtitiæ annexas, quẽadmodum eſt vna, quæ nuncupatur religio, quæ iuxta Marcũ Tullium in 3. Rhetoric. ad Herennium, & S. Thom. 22. q. 81. eſt virtus, impellens hominem ad honorandum colendumque Deum, tamquam primum principium noſtrum, à quo ſumus, & in quo viuimus: ita eſt alia quæ dicitur pietas, quæ ſecundum eundem Tullium vbi ſupra & ſanctum Thom. 2. 2. quæſt. 101. eſt virtus, quæ impellit homines ad colendum parentes, cognatos, patriam, & amicos tamquam principia quædam ſecundaria, quibus ſubſiſtimus, & conſeruamur. Et quamuis vulgus in communi vſu loquendi pietatem & miſericordiam pro eadem re accipiat: tamẽ re vera diuerſa ſunt. tum quia miſericordia eſt virtus annexa charitati, ſecundum ſanctum Tho. receptum 2. 2. quæſt. 30. artic. 1. pietas autem annexa iuſtitiæ, ſecundum eundem, 2. 2. quæſt. 101. artic. 1. tum quod pietas impellit ad reuerentiam præſtandam perſonis prædictis: miſericordia autem, vt aliorum neceſſitatibus opitulemur, vt docuit Cardin. Caietan. in dicta quæſt. 101. artic. 1. frequenter tamen a viris doctis altera alterius nomine nuncupatur. Quibus addimus, quòd licet prædicta virtus pietatis præcipue animum inclinet ad honorem exhibendum ſupradictis perſonis, tamquam principiis noſtris ſecundariis, a quibus noſtrum eſſe accipimus, & in eo conſeruamur: tamen ſecundario & minus principaliter, etiam inuitat parentes ad honorandum proprios filios, & maritum & vxorem ad mutuo ſe honorandum.

2 Secundo præſupponimus, quòd eſt alia tertia virtus, adiuncta etiam iuſtitiæ, quæ dicitur obſeruãtia, quæ ſecũdum Marcum Tullium 3. Rhethor. & ſanctum Thom. receptum 2. 2. quæſt. 102. artic. 1. eſt, qua viros in dignitate conſtitutos veneramur tamquam principia, non quidem exiſtentiæ noſtræ, ſed gubernationis. & vt religio antecellit pietatem: ita pietas obſeruantiam. & quemadmodum religio ſæpiſſime pietatis nomine ſignificatur, iuxta beatum Auguſt. lib. 10. de ciuitate Dei, & ſanctum Thom. 2. 2. quæſt. 101. artic. 3. ſic etiam obſeruantia ſæpiſſime nomine pietatis exprimitur, ſecundum eundem in dicta quæſt. 101. art. 1. Item quemadmodum tria præcepta prima primæ tabulæ, quæ ſupra memorauimus, pertinent ad

Digitized by Google

religionem, quæ eſt annexa iuſtitiæ, ſic etiam hoc, quod eſt quartum, ſecundum ordinem Decalogi, & primum inter præcepta ſecundæ tabulæ, datur præcipue de operibus ſpectantibus ad pietatem: ſecundario veró de operibus obſeruantiæ. Immo iudicio meo, ad omnia opera charitatis, quæ proximo debentur, poteſt facile extendi, iuxta dictum quoddam Sanct. Bonauenturæ, in 3. diſtinct. 37. in expoſitione litteræ, quod ſtatim in medium proferemus.

Tertio præſupponimus, quòd pater poteſt præcepto ſuo filium obligare ad peccatum mortale: immo & re vera obligat, quoties rem alicuius magni momẽti, quæ ſub eius poteſtate poſita eſt, ipſi præcipit, vt poſt Alexan. de Ales 3. part. ſuper 4. præcepto colligunt Angel. verb. filius. §. 30. & Silueſt. eod. verb. q. 22. pro quibus eſt text. Deut. cap. 21. & ad Ephe. cap 6.

3 Quarto præſupponimus, quòd in hoc præcepto ſub nomine parentum, iuxta concilium Colonienſe, quo loco de hoc agit, præcipue intelligimus eos, qui nos genuerunt: cognatos item, patriam, & amicos eius, quæ nos conſeruat. Eccleſ. 3. ſecundario autem intelligimus gubernatores eccleſiaſticos. 1. ad Cor. 4. & ſæculares. 4. Regum 5. & qui noſtri curam gerunt, quales ſunt tutores & curatores. ff. de auctor. tut. & curat. per totum titulum, magiſtri, pędagogi: immo & omnes proximi iuxta beatum Bonauenturam in 3. diſtin 37. in expoſitione litteræ: nam quodammodo cognati noſtri ſunt, l. vt vim. ff de iuſt. & iure, quandoquidem omnes ab eodem parente Adamo originem ducimus, iuxta gloſſam dictæ l. vt vim. Quæ licet vera ſint, quatenus hoc præceptum extenditur ad actus virtutis pietatis, & obſeruantiæ, & charitatis erga proximos. Non tamen quoad effectum confitendi neceſſario circumſtantiá perſonæ offenſæ; quoad id enim non videntur intelligi omnes proximi, nec cognati, ſed ſolum veri parentes, & ſuperiores quoad ea, in quibus illi habent poteſtatem ſuper nos.

4 Quinto præſupponimus, quòd honor, de quo præceptum hoc loquitur, in tribus conſiſtit, videlicet in amando, obediendo, & honorando, tam corde, quàm verbo & opere. Neq; eſt contrarium illud Euangelij, Lucæ 14. *Qui non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem & filios, & fratres, & ſorores, &c. non poteſt meus eſſe diſcipulus*; nihil enim aliud ſibi vult, quàm quod idem dominus dixit, Matth. 10. *Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non eſt me dignus*; id eſt, quòd Deus vult, vt diligamus quidem, amemus, audiamus, & honoremus parentes, non tamen plus, neque tantum, ſicut eum. & quòd quando ille præceperit aliquid, quod parentum imperio repugnet, tunc ipſe præferatur.

5 Sexto, quòd præceptum illud de diligendo proximo, ſicut ſe ipſum Matth. 22. non numeratur inter pręcepta Decalogi, ſicut nec etiam præceptum de diligendo Deo ſuper omnia inter illa numerari diximus ſupra eodem cap. 11. num. 5. & 6. poſt ſanctũ Tho. Quemadmodum enim

præcept

Digitized by Google

præceptum dilectionis Dei ſuper omnia eſt origo, vnde immediate deriuātur tria prima præcepta Decalogi: ſic etiam hoc de diligendo proximo eſt principium, vnde quartum præceptum, & ſex alia, quæ ſequuntur originem dūcunt, quæ quidem præcepta ſecundæ tabulæ nuncupantur; ſicut tria prima præcepta dicuntur primæ tabulæ, Exod. 20. de quibus pulchre ſanctus Thom. 1.2. quæſt.122. artic. 4. ad 6.& gloſſ. ſing.cap.quid in omnibus.32. quæſt. 7.Diximus: Immediate; quoniam mediate vel immediate, omnia pręcepta ab illo primo de diligendo Deo ſuper omnia, tamquam a primo principio deducuntur; ab ipſo enim ſtatim pullulat præceptum de diligendo proximo ſicut ſe ipſum. iuxta declarationem ſancti Thom. 2.2.quæſt.44. articul. 2. ab omnibus receptam.

6 Septimo præſupponimus, quòd duæ ſunt ſpecies honeſti amoris proximi, quod facile colligas ex vtroque Thom. præcitata 2.2. q.23. art.1. & 24.art.1. & 1.2.q.26.art.1. ad 6.Alter naturalis & humanus. Alter ſupernaturalis & diuinus, qui charitas, vel charitatiuus appellatur. Amor naturalis, ſiue humanus ille eſt, quo proximum diligimus ea ratione, quod eſt homo, cognatus, vicinus, vel quocunque alio reſpectu; qui neq; Deum ipſum ſupra omnia dilectūm, neque æternam felicitatem, neq; capacitatē ad illam in ſe continet. Amor autem humanus in duos alios amores ſubdiuiditur, iuxta eundem S.Tho.1.2.q.26. art.4. non obſtante illa ſubtilitate, quam ibi Caietanus tetigit. Alterū vocant amorem cōcupiſcentiæ, quo proximum ipſum principaliter ad aliquod bonum noſtrum voluptarium, commodum, vel vtile amamus. Alterum vocant amicitiæ, quo principaliter proximum ad bonum eius voluptarium, commodum, vel vtile amamus. Et vterq; eorum poteſt eſſe bonus & honeſtus, ſi fuerit bene ordinatus: & vterque malus & inhoneſtus, ſi fuerit male ordinatus. Alter autem eſt amor ſupernaturalis & diuinus, ſeu charitatiuus vel charitas infuſa, qua proximum amamus, & eſt eiuſdem generis & naturæ, cuius eſt amór Dei charitatiuus, ſeu charitas, ſecūdum S.Tho. 2.2.q.23.art.5. Nam licet obiectum materiale amoris charitatiui proximi ſit idem proximus, obiectum tamen formale, ſiue ratio, vel cauſa amoris, eſt ipſa diuina & infinita bonitas, quæ nihil aliud eſt quàm ipſe Deus ſuper omnia benedictus. Idem S.Thom.explicatus ibi a Caietano, 2.2.q.25.art.1. Etenim neque amor ille concupiſcentiæ, quo proximum ad noſtram voluptatem, aut vtilitatem amamus, neque etiam amor amicitię naturalis, quo ipſum diligimus ad bonum illius; eo quòd ſit cognatus, ſocius, vicinus, vel amicus, vel propter quamcunque aliam communicationē temporalem eſt charitas, ſeu charitatiuus, ſaltem in quantum talis eſt, iuxta mentem eorundem, quod in dicta additione. c.quando.de conſec.diſt.1.latius dicebamus, quod parum a multis aduertitur.

7 Solus enim ille amor proximi eſt charitas, ſeu charitatiuus, quo ipſum diligimus, eo

Digitized by Google

quòd eſt capax & aptus, ſicut nos, ad participandum nobiſcum illam æternam beatitudinē, quam diuina bonitas dare & communicare dignatur, gratiſſima ſui viſione & gaudio æterno & inexplicabili, & optare illam ei tamquam illius capaci. Sic etiam ad hoc, vt amor quo noſmetipſos diligimus, ſit charitatiuus, ſeu charitas, oportet vt ea nos ratione diligamus, quod Deus propter ſuam infinitam bonitatem nos fecit capaces æternæ felicitatis, quæ in intuendo eo ſemper pariter & amando & fruendo cōſiſtit, vt ſupra in prælud. 4. late diximus. Verum eſt tamen, quod quemadmodum omnis actus cuiuſcunque virtutis poteſt fieri actus charitatis imperatus, quando fit intuitu charitatis: ſic etiam amor cōcupiſcentię vel amicitiæ honeſtus ſit actus charitatis imperatus, ſi ob eam habeatur. Sicut enim ſoluere debitum, eo ſolo, quod iuſtum eſt, eſt actus virtutis iuſtitiæ & actus charitatis imperatus, ſi fiat etiam ob finem Deo placendi: ſic actus amandi patrem eo ſolo, quod pater eſt, eſt actus virtutis pietatis, & non charitatis: fit tamen actus charitatis imperatus, ſi habetur etiam ob finem Deo placēdi. Vnde facile infertur, quàm rarus & parcus huius amoris charitatis vſus ſit inter Chriſtianos vulgares; cum licet omnes aliquos amēt, eo quod ſint cognati, vicini, conterranei, placidi, iucundi, aut vtiles: rari tamen ſunt, qui (niſi raro) ament alios ea ratione, quod ſunt capaces beatitudinis æternæ, & quòd niſi culpa mortalis obſiſtat, ea ſimul fruentur, videndo & diligendo cum ineffabili gaudio Deum infinite bonum, & quem miſit filium ſuum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt experientia, quæ rerum magiſtra eſt. c. quam ſit. de elect. lib. 6. pluſquam oportet, atteſtatur; cum raro hoc veniat in mentem altioris ordinis hominibus erga minoris ordinis proximos: adeo quidem quòd vix reputent infimates ſordidos, & ſqualidos tantę rei fore ſecum participes, & ſatis ſuperq; putent facere, ſi eos aliquo amore dignentur; ſi eos non contemnant; vel ſaltem ſi amore aliquo naturali dignētur, parum conſiderantes quod de hoc ſupremo amore præcepit Chriſtus in illis verbis Ioan. 15. *Hoc eſt præceptū meum, vt diligatis inuicem*, & Paul. ad Coloſ. 3. in illis verbis. *Super omnia tamen mutuam charitatem habete, quæ eſt vinculum perfectionis.*

8 Octauò præſupponimus, quòd circa hanc materiam eſt dubium, a nemine (quod ſciam) pro dignitate reſolutum, quo videlicet tempore teneamur ad præceptum de diligendo proximum, ſicut nos ipſos, ſub pœna noui peccati mortalis nō adimplendo tunc illud? Ad quod breuiter (ſalua debita cenſura) reſpondeo primo, quòd nos obligat ſemper, & pro ſemper; ne vnquam ab amore & dilectione, qua Deum & proximum in genere ex charitate diligimus; vllum etiam inimicum noſtrum, vel Dei excludamus, niſi iam æternis fuerit ſuppliciis in inferno condemnatus, iuxta mentem vtriuſque S. Thom. 2. 2. q. 25. ar. 6. 8. & 9. & q. 83. art. 8. iuxta quam quod de damnatis dixi, intelligo.

9 Reſpondeo ſecundo, quòd nos obligat,

obligat, vt quotieſcunque inimicus, qui nos offendit, veniam a nobis poſtulat, ipſum diligamus, & ſpecialia amoris ſigna illi oſtendamus iuxta mentem eorũdem in dict. quæſt. 83. art. 8. Sed crediderim, ſatis eſſe ipſum diligere amore aliquo naturali, & huius amoris aliqua ſigna exhibere, etiam ſi amorẽ illum excellentem, & ſublimem charitatis, ſeu charitatiuum minime corde concipiamus; ad hoc ne in nouã aliquam culpam mortalẽ propterea incidamus; tum quia contrarium nullo iure, nec vlla efficaci ratione cõcluditur; tum quia licet hoc primo aſpectu contrarium videatur ei, quod ipſi dicunt in dicta q. 83. art. 8. introſpecti tamen forte hoc ſentiunt.

Reſpondeo tertio, quod nos obligat etiam hoc præceptum, quando proximus eſt conſtitutus in extrema neceſſitate noſtri auxilij ad ſalutem animæ ſuæ; qualis eſſet infans aliquis, aut mente captus, aut etiam cordatus, qui ſine baptiſmi ſacramento iam iam eſſet moriturus; qualis eſſet etiam, qui depoſceret aliquod conſilium, vel ſolamen, vel auxilium aliquod ſpirituale a nobis, ſine quo veriſimile eſſet eum condemnatum iri.

Dixi; Quando ad ſalutem animæ noſtro indiget auxilio: quoniam putamus non peccaturum eum, qui hunc amorẽ charitatiuum non conciperet erga eum, qui eam pateretur extremam neceſſitatem vitę corporeę, ſi modo alio amore naturali inferiore diuino, quo cognatum, amicum, ſocium, vel vicinum diligere ſolet, ipſum proſequendo, ei opitularetur. argumen. notator. in cap. paſce. 86. diſtinct. & in l. necare. ff. de liber. agnoſc. & eorum, quæ Caiet. 2. 2. q. 25. art. tradidit. Nec quidquam obſtat dicere, eandem eſſe rationem illius, qui abſque amore charitatis, ſolo amore naturali impulſus, ſubuenit proximo in periculo ſpirituali conſtituto; quoniam rariſſime poterit euenire, vt huiuſmodi neceſſitati ſpirituali occurri poſſit abſque deſiderio ſpiritualis ſalutis, quod formaliter, aut virtualiter amorem charitatis includit.

Quarto, quòd vt ſupra c. 11. nu. 7. diximus, videtur nobis non peccare noue illum, qui bona fide credens ſe eſſe in ſtatu gratiæ, cum tamen non ſit, adimplet præceptum, de diligendo Deum ex charitate, quãdo ad id eſt obligatus: ita a fortiori ſatisfacere videtur præcepto de diligendo proximo ex charitate, qui extra ſtatum gratiæ illud implet, putans veriſimiliter ſe in eo eſſe.

Quinto, quod poſſet etiã defendi, numquã obligari ad implendum hoc præceptũ de dilectione proximi in ſtatu gratiæ ex ſpeciali amore charitatis; niſi cum neceſſitas adminiſtrandi ſacramentum ei, qui extrema neceſſitate ſpirituali laborat, vel alia ſimilis cauſa ad id compellit, & obligat quæ omnia tamquam quottidiana commendamus.

10 Sexto, quòd ex his infertur, quã diabolica ſit illa conſuetudo maledicendi proximo, dicendo: Diabolus te arripiat: Commendo te dæmoni: & econtrario, quàm angelica, quàm vtilis & conſolans illa, corde ac voce dicendi: Dominus te ſanctum faciat: Deus te perducat ad paradiſum, &c. Vtinam illic nos ali-

quando conueniamus, & aliæ ſimiles, præſertim viri feminis: & feminæ viris. Etenim tale deſideriũ vere in animo cõceptum valde refrenat cohibetque, ne amor humanus, & honeſtus degeneret in libidinem; quod frequens ait eſſe Hieronymus.

Septimo, quòd obſeruanda eſt regula, quam in Commen. cap. non in inferẽda. 23. q. 3. nu. 25. a nemine alio traditã ex eis, quæ ibi præmiſſa fuerunt, intulimus: & poſtea transtulimus infra cap. 25. nu. 17. nempe quòd quoties quis videt proximum in periculo patiẽdi aliquod notabile dãnum, a quo non poteſt vel creditur non poſſe liberari, niſi ipſe illi ſubueniat, toties obligatur ad eum liberandum ſub pœna noui peccati, modo id præſtare poſſit abſque dãno, quod vir prudens iudicaret ſufficere ad excuſandum.

De peccatis filiorum contra parentes circa hoc præceptum.

SVMMARIVM.

11 Filius vt peccat mortaliter odiendo parentes, aut eis malum cupiendo, aut eis amoris ſigna nõ monſtrãdo.

12 Filius qui non obedit patri quoad regimen, & bonos mores.

13 Filius parentes feriens, ad iram prouocans, eos accuſans, execrãs, contemnens, mortem exoptans, vel nõ liberans e carcere.

13 Filius qui parentibus in magna neceſſitate conſtitutis non ſuccurrit.

14 Filius, qui ob parentum ſubuentionem non egreditur religionem.

15 Filius, qui non ducit vxorem, quam pater vult.

16 Filius qui parentum male parta non reſtituit, neque legata implet.

11 Ex prædictis infertur, quod peccat cõtra hoc præceptum de honorando parẽtes primò filius, qui grauiter odit vel aliquod graue damnum deſiderat parentibus; ſi enim graue & iniuſtum odium & deſiderium deliberatum inferendi cuiquam, etiam extraneo, aliquod damnum notabile eſt peccatũ mortale; multo magis odium in parentes naturales grauius erit, geretque ſecum circumſtantiam neceſſariò confitendam, per ſupradicta cap. 6. nu. 3. & ſeqq.

Secundo filius, qui eſto, quòd non odit parentes (immo potius diligit) numquam tamẽ, vel raro ſigna amoris illis oſtendit, quin potius ſemper illos toruò intuetur adſpectu: & ita aſpere alloquitur, ac ſi eos odio haberet, ſecundum Angel. verb. filius. §. 30. & Silu. verb. filius. q. 22. & Tabien. verb. filij. §. 16. Quoniam tenemur eos diligere, reuereri, ipſiſque obedire tam corde, quàm verbis, & operibus, vt expoſitum eſt nu. 4. ſupra eod.

12 Tertio peccat filius, qui in rebus pertinentibus ad regimen & gubernationem domus & rei familiaris nõ vult parere parentibus, Ang. Silu. & Io. Tabien. vbi ſupra; niſi quando ex incogitantia, ſiue inaduertentia, abſque contemptu, & obſtinatione omittit obedire; tunc enim venialiter tãtum delinquit. Si vero in aliis, quæ non pertinent ad ipſorum parentum gubernationem & curam obedire noluerit, nõ peccat mortaliter. Ang. & Silueſt. vbi ſupra.

Quarto, filius qui non obedit in

his,

Digitized by Google

lis, quæ pertinent ad bonos mores, ad ſalutem animæ; vtpote fugere noxia ſodaiium contubernia, ludos prohibitos, meretrices, aliaque huiuſmodi vitia, quibus tempus infeliciter abſumitur, ſecundum auctores ſupra allegatos.

Quinto peccat qui filius parẽtes, etiã leuiter percutit, ſecundum Richa. in 3. diſt. 37. vel cõtumelioſis verbis ipſos cũ animi deliberatione inceſſit; vt merito illos ad iracundiam notabilem prouocet, Alex. in 3. par. de 4. præcepto, & Richar. vbi ſupra.

Sexto, filius qui ex animo ipſis maledicit, ſiue viuis, ſiue iam ſæculo defunctis. Exod. 21. & Alex. vbi ſupra: ſi tamen ore tenus tantum maledixit. non amplius, quàm venialiter offendit.

Septimo, filius qui alicuius criminis eos accuſat ſecundũ Richar. vbi ſupra, niſi eſſet proditionis crimẽ in Regem, vel in Rempublicam. Nam in hoc caſu quamuis nõ obligetur, vt Decius in c. 1. nu. 7. de offic. deleg. aſſeruit, nihilominus liceret, arg. l. minime. ff. de relig. & ſumpt. funer. immo ſæpiſſime obligatur, vt nos in repet. c. inter verba. 11. q. 3. conclu. 6. diximus.

Octauo filius, qui ita parentes cõtemnit, vt ſibi dedecori & contumeliæ futurum eſſe exiſtimaret ſe pro filio illorum haberi, Alex. vbi ſupra. Diximus: Contemnit; nam ſi abſque contemptu id facit ad vitandũ aliquod incommodum ſiniſtrę opinionis, vel ob aliã huiuſmodi cauſam, non peccaret mortaliter maxime ſi parentes tacite, vel expreſſe in eo conſentirent, ad fugiendum ſuum incommodum, quod ex incommodo filij eis prouenire. Cõtra tamen hæc opponit quidam, quod licite quis poteſt ſe inhonoratum iudicare; eo quod patre Iudæo, vel hæretico, vel perduelione ſit natus, arg. l. quiſquis. C. ad leg. Iuliam maieſt. & c. 2. & c. ſtatutum. & cap. cum ſecundum. de hæret. lib. 6. Cui reſpondetur, non dicere nos hic peccare illum, qui ſe abiectum, vel infamem putat; eo quod ſit talibus parentibus natus: ſed longe aliud; ſcilicet peccare il'ũ, qui adeo deſpicit parentes ſuos, vt ſe putet, &c. Ita quod ratio peccati non eſt ſita in eo, quòd ſe vilem putet, ſed in eo quod deſpicit indebite parentes inculpatos, quos etiam ſi ſint pauperes, & abiecti, & ipſe diues, & ſublimis tenetur honorare per hoc quartum præceptum.

Nono peccat mortaliter filius, qui parentibus mortem deſiderat, quò citius ipſorũ bona ad ſe perueniant: vel non dat operam, quo ipſos a captiuitate liberet, vel ab inſano furore, quo ſunt mente capti & iudicij expertes, arg. cap. 2. de conceſ. præb. & l. fin. C. de pact. hac enim de cauſa poteſt exheredari. authen. vt cum dẽ appellat. cog. §. cauſas. vel ſi forſan prohibuit, ne teſtarentur: vel a reſtituendis alienis bonis ipſorum animos auertit, argum. l. 1. C. de teſtamen. & l. 2. C. ſi quis aliq. teſtar. prohib.

11 Decimo peccat filius, qui parentibus magna neceſſitate oppreſſis non ſubuenit, maxime circa victum & veſtitum, vel grauibus morbis detentis; cum id commode facere poteſt, arg. cap. inter cetera. 22. quęſt. 4. cap. non ſatis. 86. diſtin. & Angel.

Digitized by Google

verb. filius. §. 30. niſi ſciat, patrem ex proprijs bonis, vel officio, quo fungitur, ſibi poſſe cõſulere: tunc enim non tenetur ex bonis ſuis quidquam conferre: niſi munus illud, aut ars, quam pater callebat, ſuo ſtatui eſſet dedecori, argu. l. ſi quis a liberis. §. idem reſcripſit. ff. de lib. agnoſc. adiuncta glo.

14 Vndecimo, qui filius parentibus in extrema neceſſitate conſtitutis, eiuſque auxilio & ope indigentibus, ingreditur religionem, vel ab ea nõ egreditur, etiã ſi ſit profeſſus, quando veriſimile eſt egrediendo, ipſis poſſe ſubuenire, aliter vero minime. arg. cap. paſce. 86. diſt. vel quãdo parẽtes ita grauis premit neceſſitas, quæ licet non ſit extrema, eſt tamen talis, quæ filium obligat ex præcepto ad eorum inopiam ſubleuandã: aliàs vero minime, & eo nõ obſtante ingreditur religionem, S. Tho. 2. 2. q. 101. art. 4. quamuis in hoc caſu, ſi iam eſt profeſſus, non teneatur exire: debet tamen pro viribus in ſtatu ſuo perſeuerando eis ſubuenire, ſecundum Caietanum, in dicto art. 4. Per quam reſolutionem duæ opiniones contraria ſentientes; videlicet S. Tho. in dicto art. 4. Nicolai Lyrani, Matthæi 15. & Io. Maioris in 4. lib. ſenten. diſt. 38. quæſt. 16. poſſunt ad concordiam reduci. Illud autem addimus, quòd ille non tetigit; nempe, quòd ſi parentes ſunt in tali neceſſitate cõſtituti, quando filius ingreditur religionem, tunc tenetur egredi, quando non egrediendo tali neceſſitati ſubuenire non poſſet, egrediendo vero poſſet. quoniam huiuſmodi debitum præceſſit ipſum religionis ingreſſum; Id quod optime Io. Maior vbi ſupra videtur intellexiſſe. quæ quidem omnia poſt hæc ſcripſimus in tracta. de pauper. ſuper cap. nullam. 18. q. 2. nu. 48.

15 Duodecimo peccat filius, qui ducturus vxorem, non vult ducere in vxorem, quam pater præcepit, vt illo matrimonio inimicitiæ periculoſæ ſopiantur, vel contra præceptũ paternum ſe minime dignam vxorem ducit, arg. cap. aliter. 30. q. 5. & c. honorantur. 32. q. 1. & cap. 1. de deſponſ. impub. ſecundum S. Bonauen. licet enim iuxta inſignes gloſſas. c. de raptoribus. 36. q. 2. & authen. ſed ſi poſt. C. de inoffic. teſtam. pater non poſſit filiam exhæredare, eo quòd contra ipſius voluntatem maritum eligit non indignum ſe; immo neque etiam ſi indignum, iuxta communem opinionem, quam ſequuntur Fel. & Decius in cap. eccleſia. de conſtit. & Ioan. Lupus in repet. cap. per veſtras. de don. int. §. 9. Nihilominus tamẽ filia male facit, & patri iniuriã irrogat, & ex conſequenti peccat mortaliter, quando ſaltem contrauenit voluntati patris ſine rationabili cauſa, vel tali, quę coram Deo iuſta ei videatur, & iuxta hunc modum limitandum eſt, quod in huius caſus initio dicitur. Ex quo poteſt colligi nouus & ſingularis intellectus cap. 1. de deſponſ. impub. circa id, quatenus habet, filium teneri ducere vxorem illam, de qua aſſumenda paciſcitur pater; videlicet, quòd non ſolum debet de honeſtate, ſed etiam de neceſſitate, quo ad effectum non peccandi, licet non quo ad effectum, vt ad id cogi poſſit.

16 Decimotertio, qui filius cui ex

hæredi

hæreditate paterna aliqua bona obueniunt, quæ ſcit iniuſte, vt per vſuras parta fuiſſe, & ea, vt par eſt, non reſtituit, cap. Michael. de vſur. cum gl. & no. ibi per omnes.

Decimoquarto, qui filius ex negligētia, vel auaritia diu differt debita patris defuncti perſoluere, vel legata teſtamenti adimplere, maxime illa, quæ ad pia opera pertinent, iuxta beatum Antonin. 2. par. tit. 2. c. 7. §. 3. & cap. 8. Diximus: Diu differt; quoniam exigui temporis procraſtinatio circa hæc non videtur crimen letale, argum. l. ſi debitori. ff. de iud. Immo nec veniale, ſi ea de cauſa potiſſimum rem produxit, vt bona defuncti meliùs venderentur, ad copioſiores eleemoſynas erogandas, quamuis huiuſmodi intentio non ſufficeret ad rem diutius differendam, ſecundum S. Thom. quolib. 6. art. 14.

De peccatis parentum erga filios contra hoc præceptum.

SVMMARIVM.

17 *Pater & mater peccant non ſuccurrendo filiis.*

17 *Mater, quæ filios non lactat propriis vberibus, vt peccat.*

17 *Patres, qui exponūt filios ad ianuas aliorum, vel Xenodochiorum.*

17 *Patres, qui irritant vota filiorum, in quæ iam conſenſerant.*

17 *Patres, qui dolo, aut timore filios inducunt, aut extrahunt a religione.*

17 *Patres, qui cogunt filios ad matrimonium contra eorum vota.*

18 *Patres, qui ſinunt filias ſuas amare, vel amari ob malum finē, vel iam deſponſatas habere tactus impudicos.*

17 Decimoquinto contra hoc præceptum peccant pater & mater, qui notabiliter negligūt exhibere illa quę ad filij neceſſitatem ſpiritualem, aut corporalem pertinent, ſi nulla eſt eis excuſatio paupertatis, vel alterius rationabilis cauſæ. cap. duo iſta. & cap. non putes. 23. q. 4. 1 ad Timo. 5. tex. ſing. in c. ſi quis reliquerit. 30. diſt.

Decimoſexto peccat mater, quæ filium proprio lacte non nutrit, vel negligit notabiliter deligere nutricem bonam, vel gerere curam circa bonam pueri educationem, vel vſque ad triēnium ei non miniſtrauit neceſſaria, per ea, quæ diximus in c. ad eius. 5. diſt. & arg. c. fin. de conuer. infidel. & l. nec filium. C. de patr. poteſt. quamuis nolle filium propriis vberibus lactare ſine cauſa iuſta, nō ſit amplius, quàm veniale, & cum cauſa neque veniale.

Diximus: Vſque ad trienniū: quoniā deinceps pater ipſe tenetur omnia neceſſaria filio exhibere, niſi ſit pauper, & filio nulla ſint bona, neque ars, aut officiū decens, quo poſſit ſe ipſum alere: neque ſit aliàs adeo ingratus & criminoſus, vt ſecundum iura exheredari mereatur, arg. l. necare. & l. ſi quis a liberis. ff. de liber. agnoſ. quod rectè notauit Silueſt. verb. filij. §. 21.

Decimoſeptimo peccat mortaliter pater qui ob auaritiā exponit filios ad hoſpitalia pauperū, vel ad ianuas ciuitatis, aut ad alia loca publica, vel priuata. l. necare. ff. de liber. agnoſ. &

Digitized by Google

c.1.& 2.de infant.exposi. cum glo.& ibi adnotatis: vel non vult filias, etiã ſpurias, dotare, cum poſſit. c.cum haberet. de eo, qui duxit in matri.ſecundum Panor.ibidem, & Vualden. de ſucceſ.ab inteſt.& Dec.in c.clerici.de iudic.

Decimooctauo peccant parentes, qui abſque cauſa votum aliquod, ſiue peregrinationis, ſiue abſtinentię, quod filij cum eorum bona venia fecerant, reuocant, iuxta prędicta in c.11.nu.61.& 63.

Decimonono parẽtes, qui filium ab aliqua religione, quam fuerat ingreſſus, cum iam eſſet in ætate ad ingrediendũ ſufficiente, vi, vel dolo reuocant, c.puella.20.q.2.vel ſi filio, vel filiæ, qui vel quæ votum continẽtiæ, aut religionis emiſerat, poſtquam ad ætatem deliberãdi peruenerant, cõſulunt, vel cogunt ad coniugium eligendum, arg.c.1. & ei adnotatorum.de offi.deleg.

Vigeſimo, qui parentes, dolis, aut minis, aliiſque huiuſmodi mediis filiam cogunt religionem intrare, argu.cap.1.de his quæ vi.& cap.requiſiuit. de ſponſal. quod eſt quidam magnus ætatis noſtræ abuſus, & cauſa ruinæ religionibus, & vt in illis maledicantur perpetuo, qui eas in id compulerunt. Ob quod nuper ſanctum Conc.Trid. ſeſſ.25. c.18. de reg.in hæc verba ſtatuit: *Anathemati ſancta Synodus ſubiicit omnes & ſingulas perſonas cuiuſcunque qualitatis vel conditionis fuerint, tam clericos, quàm laicos ſeculares, vel regulares, atque etiam qualibet dignitate fungentes, ſi quomodocũque coegerint aliquam virginem, vel viduã, aut aliam quamcumque mulierem inuitam; præterquam in caſibus in iure expreſſis, ad ingrediendum monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cuiuſcunque religionis, vel ad emittendam profeſſionem; quique conſilium, auxilium, vel fauorem dederint; quique ſcientes eam non ſponte ingredi monaſterium, aut habitum ſuſcipere, aut profeſſionem emittere; quoquo modo eidem actui vel præſentiam, vel conſenſum, vel auctoritatem interpoſuerint. Simili quoque anathemati ſubiicit eos, qui ſanctam virginum vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo ſine iuſta cauſa impedierint.*

18 Vigeſimoprimo, qui parentes patiuntur filias ſuas habere amatores ob malum finẽ, vel eas a ſuſpectis ſodalitiis non ſeparant; qualia ſunt aliquarum feminarum conſortia; quas veriſimile eſt ipſas ad peccandum impulſuras.

Vigeſimoſecundo peccant mortaliter parentes, qui noſcunt filiam turpem vitam agere, vel vti fucis & irritamentis ad inducendum aliquem in peccatum mortale, & ipſam neque reprehendunt; neque corrigunt, argumen. cap. duo iſta nomina. 23. quæſtione 4. Verumtamen illa eo ſolo, quod ſe ornet cultius, quàm ſtatui ſuo conueniat abſque fine malo, ſaltem mortali, non peccat amplius quàm venialiter; nec conſequenter parentes amplius, quàm venialiter peccarent non reprehendendo eam. Siquidem qui conſentit in crimen alterius, non grauius peccat communiter, quàm auctor illius, c.1.de offic.deleg.

Vigeſimotertio peccant parentes qui

Digitized by Google

qui conſentiunt, vt cum filia ſua ſponſa vtatur ſponſus tactibus impudicis, & enormibus, vt ſentit S. Thom. 2.2.q.154.art. 4. id quod eiuſdem commentator amplificat ibidem. Quamuis oſcula & amplexus videntur licita talibus ſponſis, etiam ob ſolam delectationem inde percipiendam, tamquam principium nuptiarum promiſſarum, quæ aliis eſſent illicita: & multo magis quando abſque fine delectationis, ſed honeſti amoris & beneuolentiæ, & neceſſitudinis intuitu id faciunt: ita & parentes licite eis poſſunt ea permittere: ſed quia communiter ſpōſi cum ſoli abſque arbitris conuerſantur, huiuſmodi tactibus impudicis vti ſolent, non deberet eis permitti, vt ſoli ſecretò conuerſentur.

De peccatis coniugum contra hoc præceptum.

SVMMARIVM.

19 *Coniux vt peccat, vetando coniugi miſſam, & ieiunium.*

19 *Coniux percutiens, vel verbis infamans coniugem.*

20 *Vxor notabiliter tollis obedientiam marito, &c.*

20 *Vxor nolens migrare cum marito.*

20 *Coniux prouocans cōiugem ad magnam iram, vel ad blaſfemandū.*

20 *Coniux notabiliter contēnens coniugem.*

19 Vigeſimoquarto peccat contra hoc quartum præceptū coniux, qui, vel quæ abſque cauſa prohibet coniugi, ne diebus feſtis audiat miſſam, aut cogit violare aliquod præceptum diuinum, aut eccleſiaſticum, obligans ſub pœna peccati mortalis, puta ne ieiun. & ieiunia præcepta, iuxta mētem Beati Antonini 2. part. tit 9. c. 10. §. 2.

Vigeſimoquinto, peccat, qui vel quæ coniux immoderate percutit, aut verberat coniugem, ſiquidem neque ſeruum ita cædere debet, l. 1. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni iur. §. fin. Inſt. eod. tit.

Vigeſimoſexto qui cauſa contitiandi, vel infamandi notabiliter, deliberate aliquod verbum, licet ex ſuapte natura minime iniurium, in coniugem profert, vel e contrario ſine animo diffamandi, iniuriamve irrogandi, aliquid dicit, quod ſuapte natura eſt aptum ad infamandum, & inde infamia ſubſequitur: vel ſaltem adeſt periculum eius infamiæ probabile, iuxta ſententiam S. Tho. 2.2.q.73.art.2. Quod nos etiam in c. inter verba, 11. quæſt. 3. concluſ. 3. comprobauimus.

Vigeſimoſeptimo peccat mortaliter vxor, quæ marito eſt notabiliter inobediens in his, quæ ad regimen domus, & familiæ bonoſque mores pertinent, cap. eſt ordo. & ca. hæc imago. 33. quæſt. 5. Richar. vbi ſupra, diſt. 37.

20 Vigeſimonono peccat vxor, quæ non vult ſequi maritum aliò migrantem, etenim ſub reatu culpæ mortalis eum tenetur comitari, ca. vnaquæque. 13. q. 2. niſi pactum præceſſerit inter eos, ne maritus aliò migraret, tūc enim minime teneretur, niſi viro aliqua iuſta neceſſitas illinc diſcedendi ſuperueniret, vt morbus, vel capitalis inimicitia. Neque etiā teneretur ſequi maritū vagabundū, ſi eo tempore, quo matri-

monium

Digitized by Google

monium contraxerunt, ille non ſolebat vagari, vel vxor eiuſmodi mariti morem non intellexerat, gloſſ. in dicto cap. vnaquæque. & ca. ſi quis neceſſitate. 34. q. 1. Etenim ſi id prænouiſſet a principio, tenetur eum ſequi, quandiu ex honeſta cauſa ille vagaretur: non tamen ſi ob turpem cauſam id faceret, vel circumduceret, exponendo peccati, vel mortis periculo, quia tunc nullatenus ipſum ſequi teneretur. Qui enim ita vagatur, abſq; dubio peccat, & proinde non eſt illi conſentiendum, argum. cap. non ſemper. 11. quæſt. 3. & Silueſt verb. vxor. q. 8.

Vigeſimooctauo qui, vel quæ coniux per iram, & rixam ad blaſfemiam prouocat coniugē & ſciens, aut ſcire debens, illum, vel illam, ad blasfemiam, vel ad aliam mortalem culpam prouocatum iri, non ſe reprimit, arg. cap. fin. de iniur.

Vigeſimonono peccat mortaliter vxor, quæ contemnit marito debitā ſubiectionem præſtare, vel illi aliquid notabile imperat, aut eius iuſtum præceptum non implet, quale eſt præceptum, vt ſuperflua & vana moreſque incompoſitos exuat, arg. cap. cum caput. 33. q. 5.

Dixi, Contemnit, quoniam cum præceptum mariti non ſit maius, quàm eccleſiæ, argum. eorum, quæ ſupra eodem cap. num. 12. diximus, & illud non obliget ſemper ſub mortali, ſi deſit contemptus, iuxta ſanct. Thom. 2. 2. quæſt. 186. artic. 9. & late per nos in rubr. de pœn. & communem opinionem, non etiam eius præceptum ſemper obligat, ſi contemptus adſit, licet aliquando ſic.

De peccatis dominorum, & ſuperiorum erga ſeruos, & famulos, & ſubditos: & econtrario.

SVMMARIVM.

21 *Dominus vt violat quartum præceptum erga ſubditos ſuos.*

22 *Subditus vt violat quartum præceptum erga ſuperiorem.*

21 Trigeſimo peccat dominus, vel herus, qui notabiliter negligit ea, quæ pertinēt ad ſeruorum, famulorumve ſuorum cōſcientiam, non curando ne aſſueſcant male iurare, vel præcepta Dei, aut eccleſiæ violare: aut non monent eos confiteri & communicare, & miſſam audire diebus ad id ſtatutis: vel negligit notabiliter procurare illis ſacramenta Confirmationis, & Vnctionis extremæ ſuo tempore, & aliàs chriſtiane viuere arg. cap. duo ſunt. 23. q. 4. & 1. ad Timo. 5.

Trigeſimoprimo dominus, vel herus, qui habet ſeruum neophytum, ſeu noue ad fidem conuerſum, & non curat per ſe, neque per alium Chriſtianam doctrinam ipſum docere: & quid ſit eſſe Chriſtianum, & ſubinde qualem vitam agere teneatur.

Trigeſimo ſecundo herus, vel dominus, qui notabiliter negligit noſſe peccata manifeſta ſeruorum & famulorum ſuorum, vt poſſit eos corrigere, ſecūdum S. Anton. 2. par. tit. 5. cap. 9. § 2. & eum, qui ex familia ſua neque verbis, neque alia iuſta pœna emendatur, debet ab ea eiicere, vel ei neceſſaria denegare, ſi veriſimiliter credit hac ratione ad

bonam

Digitized by Google

bonam mentem illum reuocatum in,arg.reg.S.auguſt. cap.3. At ſi veriſimile eſt, eum a domo expulſum deteriorem fore, melius erit eum domi retinere, adhibendo ei remedia,quæ commode poterit,arg.cap. quantumlibet.47.diſt.

Trigeſimotertio peccat dominus, vel herus qui prohibuit ſeruis ſuis,maxime quos ſciebat concubinis alligatos,ne vxores ducerent, c. 1.& per totum titulum, de coniug. ſeruor. Dixi, Prohibuit, quoniam non tenetur præbere conſenſum, facultatemque illis facere ad contrahendum matrimonium: ſed tantum ad non prohibendum & non impediendum,eo quòd valde diſtāt præbere conſenſum, & non impedire,vt inferius,cap.22.de matrim.nu. 34. dicemus: quamuis neutro caſu libertatem aſſequantur, iuxta mentem gloſ.Panor.& commun.in ca.1. de coniug.ſeruor.

22 Trigeſimoquarto peccat ſubditus qui notabiliter contemnit ſuperiores,vel illis honorem notabilem & debitum denegat, etiam ſi ſint diſcoli & mali, 1. Petri cap. 2. & ad Rom.13.cap. ſolitæ. de maiorit. cap. omnis de cenſib.

Trigeſimoquinto peccat ſubditus,qui leges & præcepta iuſta ſuperiorum violat,eo quòd putat,in hac vita neminem in alium poteſtatem habere:& non ſolum peccat mortaliter,contra cap. ad hæc.89.diſt.ſed etiam eſt hereticus,Extrauag.vnam ſanctam.de maiorit.& obed.& gloſ. ſingul. recepta in cap. generali. de elect.lib.6.verb.inhibemus.

Trigeſimoſexto peccat ſubditus, qui iuſta ſuperiorum præcepta, aut leges omittit obſeruare, eo quòd nō vult ſe illis ſubmittere: quamuis credat illos eſſe vere ſuos ſuperiores, quòd eſt proprie peccatum inobedientiæ, iuxta S. Thom. 2. 2. quæſt.105. art. 1. Etenim ſi aliis de cauſis id omittit, aliquando peccat mortaliter, aliquando venialiter, aliquando nullo modo,iuxta cauſarum varietatem,qua de re latius in cap.23.num.36.tractabimus.

Qui peccant contra quartum præceptum, quatenus extenditur ad honorandum proximum.

SVMMARIVM.

23 *Proximum non honorans quis violat hoc quartum præceptum.*
23 *Proximus qui non diligit ſe, aut proximū charitate, cùm tenetur.*
23 *Proximus,qui alium excipit à ſuis orationibus generalibus.*
23 *Proximus,qui non diligit proximū, cùm tenetur.*
23 *Amat qui plus ſe,aut corpus,quàm animam ſuam.*
24 *Amat qui ſe ipſum vel proximum cum offenſa mortali Dei.*
24 *Proximus, qui deſiderat, vt alius mortaliter peccet,vel condēnetur.*
24 *Excommunicationem qui procurat in finem, vt proximus condemnetur.*
25 *Accuſare qui aut denuntiare recuſat, quando debet, &c.*
25 *Odium, & rancor duplex.*
25 *Odium aut rancorem malum quis dicitur habere.*
25 *Inimico an quis debeat amoris ſigna oſtendere.*

25 *Iniuria*

25 *Iniuria non omnis affectus eam remittere poteſt.*
25 *Iniuria veniam vter offenſorum petere debeat.*
26 *Periculo peccandi ſe exponens, vel agens contra conſcientiam.*
27 *Peccatum mortale alterius, qui non impedit, cũ poßit abſque ſuo nocumento.*
27 *Peccati alterius qui eſt cauſa niſi, &c.*
28 *Peccat qui mortaliter, vel ſpeciẽ eius rei præſtat, vt alius ita peccet.*
29 *Peccat qui venialiter, vt aliũ ſic peccare faciat, ſolũ venialiter peccat.*
30 *Proximus, qui fecit aliquid, ob quod credit aliũ mortaliter peccaturũ.*
30 *Proximus familiaris alicuius cum ſcandalo alterius.*
31 *Proximus qui rancorem, aut odium non deponit, ne ſibi detrahatur.*
32 *Proximus, qui ſcandalum praebet edendo carnes vel non ieiunans.*
32 *Occaſio quæ neceſſario vitanda pænitenti, vt abſolui poßit.*
33 *Finis principalis operis boni licet nõ poßit eſſe bonum minus illo, poteſt tamen eſſe minus principalis, modo non ſit malũ culpæ, ſeu peccatũ.*
34 *Occaſionem dare ad veniale, veniale tantum eſt.*
35 *Occaſio peccandi per actus de ſe bonos, quæ vitanda.*
36 *Synagogas, Mezchitas, & Idola, qui facit, aut reficit.*
36 *Miſſa præcepta tempore canens, ſaltans, &c.*
36 *Membra pudenda nuda oſtendens, vel videns.*
37 *Ornans ſe ornatu ad peccandum prouocante.*
37 *Scurra, vel alius peccans cauſa nimis ridendi, bibendi, &c.*
37 *Peccatum veniale peius omni malo pœna, & diſponit ad mortale.*
38 *Peccati cauſam qui dat arma, vel alia commodando.*
38 *Peccat ſuadens alij peccatum licet nolit, vt faciat illud, & 42.*
39 *Peccat petens, quod peccatum eſt, etiam ad id parato, & alioquì bonum. num. 40.*
39 *Iuret vt per falſum Deum ethnicum velle malum, ſed non vt iuret, licet ſciat iuraturum per falſum Deũ.*
40 *Vſurario carenti peccunia commendans illam vt peccat.*
40 *Peccatum per minus arcere a maiori vt bonum.*
40 *Peccat quando petens bonum ab eo qui dando peccabit.*
41 *Sacerdotis mali ad miſſandum inductio quæ peccatum.*
41 *Tyrannum rogare pro iuſtitia, aut gratia non eſt peccatum.*
42 *Peccata an ſint vrbane dicta, in peccata mouentia.*
42 *Tactus mamillarum & quidam alij qualis occaſio peccandi. 44*
43 *Scholarum gradus, & præmia Minerualia cur licita.*
43 *Scientiæ licet ob eas dentur gradus, & cathedræ licita.*
43 *Ars mechanica, licet ſit occaſio malorum, vt bona.*
43 *Sientiæ malus vſus non efficit eam malam.*
43 *Legem non arguit malam malus eius vſus.*
44 *Publici conuentus in bonum finem iuſti, & boni.*
44 *Scandalum ob quod non omittenda præcepta, vel conſilia.*
44 *Bona quæ nõ omittẽda ob ſcãdalũ.*
44 *Bonum ſpeciem mali habens omittendum, aut excuſandum.*

Trigeſimoſeptimo peccat qui quando tenetur, non amat ſe, vel proximum charitate, ſiue amore charitatiuo, id eſt, propter Deum & quia ſunt capaces æternæ beatitudinis, exoptando eam ſibi ipſis, vt in addit. repet. cap. quando de conſecr. diſt. 1. latius diximus, & ſupra eod. cap. 7. & 9. breuiter repetiuimus: vel amore naturali tempore quo id facere tenetur ſub pœna mortalis peccati, & quod tempus ſit ſupra eod. c. nu. 8. inſinuauimus.

Trigeſimooctauo qui aliquos a participatione, & communione generalium orationum, in quibus pro aliis orare ſolet, excludit, quales ſunt illæ petitiones orationis Dominicæ, *Panem noſtrum da nobis hodie, & dimitte nobis debita noſtra* &c. iuxta mentem S. Tho. 2. 2. quæſt. 25. art. 4. 6. 8. & 9.

Trigeſimonono, qui habuit animum non diligendi, vel non ſubueniendi cuipiam proximo, eo quòd ille ſit peccator, vel eum offenderit, vel ob aliam cauſam, caſu quo illud eſſet ei ad ſalutem neceſſarium, ſecundum vtrumque Thom. in dicto art. 8. & 9.

Quadrageſimo peccat, qui amat aliquam aliam creaturam firmius quàm animam ſuam, vel corpus ſuum firmiùs, quàm animam proximi vel honorem, aut fortunas ſuas, quàm corpus proprium, aut proximi, adeo quod omittit, vel ſtatuit non opitulari extremæ neceſſitati illius, cui tunc plus deberet, vt non deſit ei cui minus deberet. S. Bonauentura, & Richardus in 3. diſtin. 29. Etenim non ſatis eſt diligere, quod oportet, niſi etiam debitus diligendi ordo ſeruetur, puta primo firmius Deum, quàm alia omnia. Secundo, nos ipſos quo ad animas noſtras. Tertio, animam proximi. Quarto, proprium corpus, iuxta Auguſt. lib. 1. de doct. Chriſtiana, & S. Thom. receptum, 2. 2. quæſt. 26. per totam. Dixi, Firmius, non autem intenſius, aut feruentius: quoniam non tenemur ad id, vt in dicta additione & ſupra cap. 1. num. 4. declarauimus, vbi probauimus, ſatis eſſe, quòd firmius diligamus, hoc eſt, vt pluris faciamus & æſtimemus id quod magis amare debemus, & eius amorẽ, quàm id quod minus debemus & eius amorem.

24 Quadrageſimoprimo, qui tantum amat ſeipſum, vel filium, vel amicum, vel delicias, diuitias, honores, aut dominum ſuum temporalem, vt ſit paratus pro his animo, vel opere Deum mortaliter offendere, ſecundum Scotum & Franciſcum Mayronem in lib. 1. ſent. diſt. 1.

Quadrageſimoſecũdo peccat qui deſiderat, vt aliquis mortaliter delinquat, vel damnationem æternam incurrat, vel (quod grauius eſt) Deũ orauit, vt aliquid horum proximo eueniat, vel ex animo maledixit, vt ille aut ille perpetuis Infernis flammis crucietur: vel ſententiam excommunicationis cõtra proximum facit pronunciari hoc animo, vt qui rem ipſi ablatã nõ reſtituat, animæ ſuæ iacturam faciat, vel alia huiuſmodi admittat, vt in dicta additione diximus.

Quadrageſimotertio, qui non reprehendit proximũ, aut non denunciat, cum debet, vel reprehendit aut denunciat aliter quàm debet, &c. vt infe

vt inferius. cap. 24. a num. 17. & ſeqq. dicetur.

25 Quadrageſimoquarto peccat, qui eo quòd eſt iniuria affectus, vel alia de cauſa aliquem odio & rãcore proſequitur, c. ſi quis cõtriſtatus. 90. diſt. c. fi. de pœnit. diſt. 5. Etenim quilibet offenſus tenetur emittere ex animo odium & rancoré malum: immo & ad non concipiendum illum contra ſuum offenſorem, quantalibet fuerit iniuria, iuxta ſententiam diui Gregorij dict. c. fin.

Dixi: Odium & rãcorem malum, qui eſt vna ex filiabus accidiæ; non enim obligatur ad eiiciẽdum illum rancorem bonum; qui naſcitur ex ira, qua quis appetit, vt per iudicem caſtigetur delictum: immo aliquando tenetur illum concipere, conſeruare, & oſtendere, c. ſi is qui. cap. eſt iniuſta miſericordia. c. diſplicet. 23. q. 4. Silueſt. verb. charitas. quæſt. 4. putà quãdo ad ſalutem ſpiritualem offenſoris, vel ad Dei obſequium, aut ad Reipub. vtilitatem conducit, ſicut in dicta additione diximus. Nõ tenetur etiam eum alloqui, neque ei ſigna amoris oſtendere, niſi tempore neceſſitatis; ſatis eſt enim habere animum ad talia ſigna oſtẽdenda in prædicto tempore, iuxta S. Tho. receptum, 2. 2. quæſt. 25. art 9. maxime quando offenſor ſatisfacere renuit, aut non vult ſufficienter id facere. immo nec tunc tenebitur ſub reatu peccati illum in ſuam cõuerſationem, & amicitiam peculiarem admittere; quamuis aliquod ſignum ſpeciale amicitiæ teneatur oſtendere, vt tactum eſt ſupra eo. nume. 9. Quocirca confeſſarij aduertere debent, quando & quomodo ob hoc offenſis abſolutionem negent, vel concedant, vt docuit Caiet. in dicta q. 25. art. 9. Multomi- nus item tenetur cõdonare ſatisfactionem iniuriæ, quæ in iudicio peti poteſt, iuxta glo. ſing. in dicto c. ſi quis contriſtatus. Immo aliqui ſunt, qui etiam ſi velint, nõ poſſunt id facere; quales ſunt vxor, filiusfamilias nondum emancipatus, ſeruus, & religioſus, iuxta glo. receptam in cap. parochianos. de ſent. excom. Quoniam actio cõtra iniuriantem ad ſuperiores pertinet; ſcilicet ad maritũ, patrem, dominum, & prælatum, ſecundum gloſſ. præallegatam. Addimuſque, quod quando duo ſe mutuo offendunt, & amborum offenſio eſt æque grauis qui prius offendit, debet prius reconciliationem petere: at vero ſi poſterior iniuria ſit maior, poſterior debet prius eam petere. Silueſt. in roſa aurea caſu. 56.

26 Quadrageſimoquinto, qui periculo peccandi mortaliter ſe exponit, vt qui dubitans de aliquo, an ſit mortale nec ne, facit illud: aut omittit confiteri, argum. cap. ſi quis autẽ. de pœnit. diſt. 7. vt ibi num. 57. & 81. copioſius diximus, & S. Bonauent. in 4. diſtin. 7. & Caietan. in ſumma verb. periculo peccandi ſe exponere. tenent: & fortiori ratione letale crimen incurrit, qui agit contra conſcientiam, dum facit aliquid, aut omittit facere, quod illa in particulari & in indiuiduo dictat eſſe peccatum mortale. Tenetur enim eam deponere, aut quod illa dictat facere, cap. per tuas. 2. de ſimon. vt in dicto cap. ſi quis autem. nu. 120. copioſius diximus. Dixi, In particulari: quoniam quando conſcientia

generaliter

generaliter dubitat, aut dictat contrarium illius, quod in particulari & in diuiduo rectum iudicat, non eſt mortale, vt in præallegato cap. ſi quis autem. nu. 61. diximus.

27 Quadrageſimoſexto peccat mortaliter, qui potens impedire, ne alius mortale crimen admittat, non impedit. cap. qui alios. de hæret. c. error. 83. diſtinct. cap. negligere. 2. quæſt. 7. & alia in gloſis eorum citata. Hanc concluſionem, quam ſignificant multi textus, non in alia huius operis editione limitauimus, ſolum procedere in eo, qui ſine verecundia, incommodo, & dedecore id poterat impedire, ſecundum Felin. in dicto cap. qui alios. vt in repet. cap. ſi peccauerit. 2. quæſt. 1. latius diximus, & in repet. cap. inter verba & infra cap. 24. nu. 20. Neque obſtat id quod numero ſequenti dicitur, videlicet, quòd non peccat mortaliter is, qui ab vſurario mutuo pecunias expoſcit, quem credit ſine vſura & peccato non mutuo daturum. Nec etiam qui petit a curato ſuo, vt baptizet ſibi filium, credens eum eſſe in peccato mortali, & quod abſque contritione illius peccati baptizabit, & videtur vtrũque horum poſſe ab huiuſmodi petitione abſtinere abſque incommodo, verecundia, & dedecore, ſaltem in caſu, quo qui petit ad vſuram nõ graui premeretur neceſſitate: & inuenirentur ſacerdotes, qui cum licentia proprij curati, quæ facile ſolet concedi, id baptiſma miniſtrare vellent: & certum eſt, quòd illa peccata mortalia, quæ creduntur conſequutura præfatas petitiones, illis omiſſis, impedirentur. Accedit etiam, quòd non peccat mortaliter ob hoc ſolum mulier, quæ gloriæ vanæ & venialis deſiderio tacta, abſque alio fine mortali ſe fucat & ornat, licet credat aliquos, qui ipſam ſic fucatam, & ornatam videbunt, in eius cõcupiſcentiam mortalem exarſuros, vt infra cap. 23. nu. 23. dicitur: at tamen certum eſt, eam abſque incommodo verecundiæ, & dedecore ſuo poſſe ab huiuſmodi ornatu temperare. Addo his fundamẽtis, quòd etiam inferius, cap. 27. nu. 78. opponitur, eum qui omittit clericum defendere, ne ab alio percutiatur, cùm poſſit ſine ſuo detrimento auxiliari, non incurrere excommunicationem, de qua in cap. quantæ. de ſent. excom. ſaltem in foro conſcientiæ, ſi abſque dolo malo & conſenſu omiſerit defendere. Item, quod inferius, cap. 24 nu. 11. & ſeq. etiam definiuimus, neminem teneri alteri ſpiritualem eleemoſynam elargiri ſub reatu mortalis culpæ: niſi ei, qui eius extremam patitur indigẽtiam: & manifeſtum eſt, eum, qui voluntarie crimen letale cõmittit, ſciens & aduertens illud eſſe tale, potenſque per ſe illud excuſare, non eſſe in extrema neceſſitate ſpirituali, vt ei ab alio ad id auxilium præſtetur. Sed horum (quæ ſunt egregia) dubiorum exactam ſolutionem ponemus infra cap. 21. num. 15. & in cap. 24. num. 16. quoniam id illi loco eſt aptius.

28 Quadrageſimoſeptimo peccat, qui conſilio ſuo, fauore, vel ope alij eſt cauſa peccandi mortaliter, cap. noli. de pœnit. diſtin. 1. Nolumus autem dicere, quòd quicunque ab alio aliquid petit, credens, petitionem il-

Digitized by Google

lam futuram eſſe alteri occaſionem peccandi mortaliter, eſt cauſa illius peccati; non enim eſt quum cum iuſta cauſa id petit; eſt autem quum ſine illa id facit. Nam qui neceſſitate oppreſſus mutuum poſcit ab vſurario, ſciens illum ſine vſura nullatenus mutuo daturum, non peccat: quamuis peccet qui dat. Peccaret autem qui abſque neceſſitate id peteret, vt etiam in cap. 1. §. ſacerdos. nu. 6. de pœnit. diſt. 6. declarauimus, iuxta Ioan. Maioris definitionem, in 4. lib. ſent. diſt. 15. quæſt. 1. qua definit, eum, qui curatum ſcelere aliquo mortali irretitum obſecrat, vt filium ſuum baptizet, non propterea peccare, etiam ſi ſciat illum non prænia pœnitentia peccati baptiſmatis ſacramentum puero adminiſtraturum: & per conſequens ea de cauſa reatum mortalis culpę incurſurum, cap. præter. adiuncta gloſſ. verb. agentibus, & verb. communio. 32. diſt. quæ quidem doctrina tunc procedit, quando id quod petitur, ex ſe non eſt peccatum, vt in exemplo prædicto de adminiſtratione baptiſmatis, & in petitione mutui. Nã ſi tale eſſet, numquam liceret; vt ſi peteret dari ſibi baptiſma abſque contritione, vel mutuo dari ſibi ſub vſura, vt optime tradit Caietan. 2. 2. q. 78. art. 4. & part. 3. q. 46. art. 6.

Quadrageſimooctauo peccat, qui facit, aut dicit aliquid, quod de ſe non eſt mortale, cum intentione tamen alterum ad illud inducendi: vel abſque tali intentione, facit aliquid, quod præ ſe fert ſpeciem peccati mortalis, & factum in tali loco, & coram talibus eſt ſufficiens impulſus ad peccandum mortaliter arbitrio boni viri, & prudentis, ſecundum ſanctum Thom. 2. 2. quæſt. 43. art. 3. & 4. & S. Anton. 2. part. tit. 7. c. 4. ante §. quod etiam poſt ipſum nos in c. 6. ſupra eod. & in c. 1. §. animaduertere, nu. 6. de pœnit. diſtin. 5. tradidimus.

Dixi: Quod de ſe nõ eſt mortale: quoniam ſi eſſet tale de ſe, eſſent duo peccata effectu, vel vnum cum circũſtantia ſcandali neceſſario confitenda ob ea, quæ in duobus locis prædictis tradidimus.

29 Dixi etiam: Et quia ſit in tali loco, & coram talibus: quoniã quod ex ſe non eſt peccatum mortale, licet habeat ſpeciem eius, factum coram alio ſine intentione inducendi ad peccatum non eſt mortale: immo etiam quod de ſe eſt mortale, commiſſum coram aliis abſque tali intentione, & abſque periculo probabili impellendi alios in peccatum non adfert ſecum circumſtantiam neceſſario confitendam, vt in dicto §. animaduertere. nu. 8. & cap. conſideret. in principio. nume. 115. noua quadam diſtinctione duas oppoſitas opiniones ad concordiam redegimus. Item neque veniale peccatum fit amplius quàm veniale eo quòd fiat animo alliciendi alterum ac peccandum venialiter, ſecundum omnes.

30 Quadrageſimonono, qui tam parui æſtimat ſalutem ſpiritualem proximi, vt abſque neceſſitate, vel vtilitate, ſed ex mera libertate ſuæ voluntatis aliquid agit, quod credit proximũ ad mortaliter peccandum illecturum: eſt exemplũ in femina, quæ ſine cauſa exhibet ſe conſpiciendam illi, quem credit ſimulatq; perſpe

Digitized by Google

perſpexerit,peruerſum aliquod deſiderium peccandi mortaliter conceptarum,etiam ſi illa non intendat ad huiuſmodi deſiderium allicere, vt in dict. §.animaduertere. num.6. poſt beatum Anto.2.par.tit.7.cap.4. defendimus facit c.nihil.de preſcri. & c.2.de oper.noui.nunc.

Dixi: Abſq; neceſſitate,vel vtilitate,ſed ex mera volũtate:quoniam ſi alioquin nõ poteſt congruo quodam modo talia loca non adire,aut tunc temporis illis non adeſſe, vbi ab alio ſolet videri:quia verbi gratia, eundũ eſt illi ad eccleſiam, vel alio, vel ſedere oportet ad ianuam cum vicinis & affinibus, ne inurbanitatis poſſit argui,nullatenus peccat,ſecũdum eundem.Hic occurrit ſcrupulus non cõtemnendus,qui ex alio notabili poſtea dicendo naſcitur,circa mulierem,quę propter appetitum inanis glorię(in quo ſolum venialiter delinquit) fuco faciẽ depingit,an peccet in hoc mortaliter; ſed inferius in cap.16.nu.23. ad hoc dubium reſpondebimus; illi enim loco meliùs quadrabit.

31 Quinquageſimo,qui abſq; cauſa neceſſaria, vel vtili, alicuius mulieris ſuſpectæ conſuetudine familiari vtitur, & aduertens ſe ſcandalum præbere aliis, qui male illa iudicant:tamen ab ea non diſcedit;eo quòd nihili facit ſcandalum aliorum. Eodem modo peccat, qui frequenter moniales, debitam clauſuram non obſeruantes inuiſit:& inde populus occaſionem accipit detrahendi & murmurandi,etiam ſi alioquin caſte viuat,& recta intentione loca illa frequenter. Ille itẽ,qui domi ſuæ habet aliquam mulierem,de qua populus ſiniſtri aliquid ſuſpicatur,ſiue ſit cognata,ſiue extranea, quamdiu eam a ſe non reiicit.Ioan. Maior iñ 4.lib.ſent.diſt.15.q.30. Idẽ dico de eo,qui habitat cum femina, cum qua eum rem habere populus ſuſpicatur,etiam ſi alioquin, neque opere, neque cogitatione cum ea peccet, vt in cap.inter verba. 11.q.3. concluſ.5 etiam diximus.

32 Altera duarum quæſtionum ſupra cap.3.nu.9.propoſitarum, quam remiſimus huc terminandam, eſt; An qui occaſionem peccandi alteri præbet ſine propoſito numquã amplius eam præbendi, abſolui poſſit? Ad quam reſpondi, quòd occaſio faciens alterum peccare, a qua pœnitens abſtinere, & numquam amplius ſe eam daturum ſtatuere debet, quò abſolui poſſit definiri poteſt eſſe omnis & ſola illa, quæ eſt ſcandalum actiuũ mortiferum, hoc eſt, quod qui eam dat, mortaliter dando peccat. Et ſi roges, quæ eſt illa,quã qui dat, mortaliter peccat; Reſpondeo quod omnis & ſola illa, quæ datur per peccatum mortale,aut intentione principali,vel minus principali inducendi ad illud, aut ad id iuuando, aut contemnendo ſalutem ſpiritualem proximi,aut in id, ſaltem interpretatiue, conſentiendo.

Dixi: Per peccatum mortale, vt omnis illa occaſio, quæ per opera mortaliter mala datur, includatur, in prædicta definitione. De qua occaſione agit ſanctus Tho. 2.2.q.43. ar.4.quoniam licet omne peccatum mortale, quo ſcandalizamus, non habeat circumſtantiam neceſſariò confitendam, vt ſupra in c.6.nu.19.

Q 2

dictum eſt; cum tamen numquam liceat peccare mortaliter, claru eſt, quod non eſt abſoluendus qui non proponit, ſe numquã daturum occaſionem peccandi per peccatũ mortale: quia qui tenetur ad aliquid, tenetur ad conſequens neceſſarium, arg. l. illud. de acquir. hæred. & cap. præterea. de offi. deleg.

33 Dixi: Aut intentione principali, vel minus principali inducendi ad pecatum mortale, ad includendum omnes occaſiones, quæ cum hac intentione dátur, ſiue opera ex ſe bona ſint ſiue mala, ſiue ad malum, ſiue ad bonum inuitent. Quia ſimul ac cum huiuſmodi intentione dantur, tales ſunt, iuxta S. Thom. 2. 2. q. 43. ar. 2. ad 4. Nec huic obſtat, quod in c. inter verba. 11. q. 3. & in c. quando. de conſec. diſt. 1. & in additione eius, & latius nuper in commentario cap. cum miniſter 23. q. 5. nu. 39. dixi, ſcilicet, quòd opus non deſinit eſſe bonum, ſi principaliter propter Deum fiat, aut quia eſt bonũ, quamuis minus principaliter, ob aliquod bonum tẽporale fiat, propter quod ſi principaliter fieret, malum eſſet. Non, inquam, hoc obſtat: quia intelligendum eſt, quando quod minus principaliter intenditur, non eſt malum culpæ, ſeu peccatum: ſed res bene appetibilis, quamuis non poſſit eſſe finis principalis virtutis, quæ præſtantior ea eſt. Id autem, quod in hac defini ione dixi, intelligendum eſt de eo, quod eſt malum culpæ, ſeu peccatum, quod nullatenus deſiderare, nec velle, nec nobis finem principalem, nec minus principalem proponere poſſumus. Cuius enim finis malus eſt, ipſum quoque malum eſt, dicto cap. cum miniſter. 23. q. 5. vbi nu. 36. diximus, hoc diſtare inter finem malum, quia eſt malum culpæ, & inter finem malum, quia eſt ineptus; eo quod ſit medio minus bonus, quod hic poteſt eſſe finis minus principalis boni operis: ille vero non.

Dixi: Aut ad id iuuando, ad includendum eas, quibus quis dat opem ad peccandum; opem enim ferens peccat, c. ſicut dignum. § illi autem. & §. hi quoque. de homicid. qualis eſt, quam præbet is, qui aliquam ſynagogam Iudæorum ædificat, aut reficit: quamuis ſine aliqua intẽtione mouẽdi ad peccandum id faciat.

Dixi: Aut contemnendo ſalutem ſpirituale proximi, ad includendum eas, quæ dantur ob proximi ſalutis contemptum; qualis eſt, quam dat is, qui ideo tranſit per ianuam domus alterius, quem ob illum tranſitum mortaliter ira, aut amore inordinato peccaturum credit, quòd nihili pendat, aut parui faciat, quòd alter ad id moueatur; contemptus enim huiuſmodi efficit, vt mortale ſit, quod aliàs non eſſet. S. Thom. 2. 2. quæſt. 186. artic. 9. & ante illum glo. c. quis autem. 10. diſt putata ſingularis a noſtris.

Dixi: Aut conſentiendo: quia conſentiens peccat, ſicut principalis, ad Rom. 1. cap. notum. 2. quæſt. 1. cap. 1. de offic. deleg.

Dixi: Aut ſaltem interpretatiue, ad includendum eas, quæ dantur per eum, qui aliquid facit, quod ex ſua natura & circumſtantiis, cum quibus facit, adeo ad peccatũ mortale incitat; vt maiorem partem eorum, qui ſunt eiuſdem qualitatis, cuius

Digitized by Google

cuius ſunt hi, quibus datur illa occaſio,in peccatum mortale deiicere ſoleat:aut facit aliquid,quod quamuis ex ſua natura & circumſtantiis tale nō ſit:tamen credit & aduertit, ob illud certam aliquam perſonam ex ſua infirmitate, aut ignorantia mortaliter peccaturam, & antequam huic rei prouideat, id facit:aut credit & aduertit ex malitia peccaturam, ſine tamen vlla cauſa, & ſine vtilitate ſua, nec aliena illud facit: aut prætermittit aliquid facere cōtra legē iuſtitiæ,aut charitatis præceptum, ob quod alius mortaliter peccat.Addidi tamen: Certam aliquam perſonā,quia non ſufficit credere aliquam generaliter peccaturam; vt qui ad animi recreationem aliquam ludum inſtituit,nō peccat, eo quòd aliquem in eo peccaturum credat: ſicut nec ille,qui credit,aliquem malum eſſe in aliquo oppido, aut in aliquo magno conuentu peccat,vt colligitur ex textu ſingulari cap.Oſius.de elect.Quamuis ea de re nulla ſit præſumptio particularis, licet peccaret, ſi crederet illum aut illum illius oppidi,vel conuentus,eſſe malum.

34 Dixi:Faciendi mortaliter peccare: quia non ſufficit illa,quæ venialiter peccare facit;cum,vt abſoluatur, non ſit opus propoſito numquam amplius ad veniale redeundi, quod confeſſius eſt, iuxta ſanctum Thom.3.par.quæſt.87. art.1.& ſupra c.1. dictum fuit: & occaſionem venialiter peccandi per opus,quod nō eſt mortale, dare ad ſummum eſt peccatum veniale,& nihil amplius, iuxta eundem ſanctum Thom. 2.2. quæſt.43.ar.4.

Ex qua generali,& reſoluta definitione,multorum dubiorum,quę a nobis,poſtquā ad ſexageſimum annum peruenimus, quæſita ſæpius fuerunt, peculiaris reſponſio colligitur. Primo quidem, quod talem occaſionem dat, quiſquis corā alio mortaliter peccat,per primam partem dictę definitionis;licet eam tali modo non dederit, vt circumſtātiæ neceſſario confitendæ cauſa eſſet. quod quando contingat in cap. 6. nu.9.& ſeqq.dictum fuit.

35 Secundo,quòd talis eſt occaſio, quā dat quælibet perſona,quæ cum intentione principali inducendi ad amorem inhoneſtū & mortiferum aliquam eleemoſynam præbet, aut alloquitur, inuiſit,docet,conſulit:& a fortiori erit talis ea,quæ datur viſu,nutu,blanda & amatoria loquutione, aut blandimentis, tactibus, muneribus, aut obſequiis in hunc finem directis. quia harum cuilibet ſecunda pars dictæ definitionis conuenit. Nec obſtat dicere, quòd fortaſſis ex ea finis mortifer, qui prætendebatur, non ſequitur;cum omnis voluntas, vt alius mortaliter peccet, mortifera ſit, vt ſupra c.11. nu.11.& nu.15.& 16.poſt S.Tho. 1.2. q.74.& S.Anto.3.par.tit.5. cap.1. §.& Magiſtrum in 2.diſtin.24. & Ioan. Maiorem dicta diſtin.24.q. 18.dicitur: & ſic qui aliquam harum occaſionum dedit, niſi ſtatuat numquam amplius eam ſe taliter daturum abſolui non debet.

36 Tertio, quòd eſt talis, quā dat, qui etiam ſine alia praua intentione facit aut reficit Idola apud Indos: aut Synagogas, apud Iudæos: aut Mezchitas apud Mahumetanos:aut

Pagana templa apud Paganos: aut Hæretica apud Hæreticos: aut facit aliquid aliud, cuius principalis vſus eſt peccatum mortale: quia occaſionem ad illud dat cum auxilio, & ſic in tertia parte dictæ definitionis comprehenditur.

Quarto, quòd etiam talis eſt, quã aliqui diebus feſtis, miſſa ab ipſis audita aliis, qui eam non audierunt, præbent, canẽdo, pulſando, choreas ducendo, ſaltando, ludendo, aut faciendo alias res, quibus præſentes tempore, quo audire miſſam ex pręcepto tenẽtur, detinẽt, eo ſolo, quod eorum ſalutem ſpiritualem parui pendunt, reſpondentes dicentibus eos occaſionem peccandi præbere, nihil ſua referre, cum ipſi eam audierint: quia eis quarta particula dictæ definitionis conuenit. Quapropter gubernatores, qui hæc fieri publice tempore diuinorũ officiorum, ſaltem præceptorum, prohibẽt, laude digni ſunt.

Quinto, quòd eſt talis illa occaſio laſciua & inciuilis, quã præbent, qui pudenda oſtendunt, aut vident nuda, aut operta veſtibus tenuiſſimis, ſine circumſtantia iuſtificante; quãuis id ſine intentione inducendi ad culpam mortiferam faciant, per primam definitionis partem. Quia talis occaſio eſt peccatum mortale; cùm ex ſua natura communiter ad culpam mortiferam, ſaltem voluntatis, aut delectationis mortiferæ moroſæ inducat. Vnde legitur, Barnabã maledixiſſe nudis viris & mulieribus nudis: & ſine propoſito nũquam amplius ſe eam daturos non ſunt abſoluendi. Dixi: Sine circumſtantia iuſtificante, ad excludendum ex hoc numero adſpectus, & tactus, quos infirmi talium membrorum medicis, chirurgis, & clyſteriferis permittunt.

37 Sexto, quòd etiã eſt talis, quam dat, qui credit aliam certam perſonam obuiam ſibi factam in concupiſcentiam, aut iram mortiferam ex ſua infirmitate, aut ignorantia caſuram, & hoc aduertens obuiam illi fit, non prouidendo eius infirmitati aut ignorantiæ, quamuis ſine intentione vt illa peccet id faciat. Quia illi conuenit ſexta prædictæ definitionis particula; videlicet, Conſenſus interpretatiui.

Septimo, quòd talem occaſionem non dat, qui ſine intentione & contemptu mortifero ita ſe ornat, vt credat quidem ſe ab aliqua perſona totius populi, aut circi, vel eccleſiæ odio, vel concupiſcentia mortifera habendum, ſi illò ierit: neſcit tamen a quo, aut id non aduertit: nec etiam ſi ſciat quis, ſi intelligat quòd ex malitia, praua conſuetudine, & habitu quem habet, peccabit; quales ſunt hi, qui non ſolum tales occaſiones fugiunt: ſed etiam aucupantur, immo ſe de eo iactant. Quia eiuſmodi occaſioni nec dicta ſexta particula, nec alia dictæ definitionis conuenit, & per hanc & præcedentem deciſionem, id quod Caietan. dicit 2.2.q.186.art.9. verſic. ad 4. & id quod Siluest. verbo, ornatus. quæſt. 4. & alij affirmant, conciliari poſſunt.

Octauo, quod nec etiam eſt talis occaſio illa, quam dãt ſcurra & alij, qui præbent occaſionem nimiam ridendi, comedendi, bibẽdi, veſtiendi, aut loquendi; modo nimietas illa

non

Digitized by Google

nō perueniat ad culpæ mortalis exceſſum. Per ſeptimam enim dictæ definitionis partem, ex numero dictarum occaſionum excluditur; quia ſolum venialiter peccare facit: quāquam magnopere illis eſt cōſulendum, vt ab eo abſtineant. Tum quia ob nullam omnino rem peccatum veniale committendum eſt, vt ſentit glo. in c. ſi aliquid. 22. q. 4. & probat cap. 1. cum ſeqq. 22. quæſt. 2. quātominus tot ſunt committenda. Tū quia etiam vnum tantum peccatum veniale diſponit ad mortale, iuxta S. Thom. 1. 2. q. 88. art. 3. Idem dicendum eſt de eo, qui dicit aliquid, aut facit, vt ad amorem vanum, aut veniale tantum malum alliciat; qualis eſt illa, qua quis videt; alloquitur, vel obſequio aliquā feminam proſequitur, non quidem quo moueat eam in copulam carnalem, neque in tactus inhoneſtos, neque delectationem moroſam: ſed quo illa delectetur eius adſpectu, alloquio, pulchritudine, ac ornatu, & eū beneuole intueatur, complacentiam de bene conſtituta & culta perſona ſignificādo, ſine alia delectatione, aut ſine mortiferi mali, quamquā magna circumſpectione opus eſt; ne hoc aliqua mortali culpa inficiatur.

38 Nono, quòd interdum abſolui poteſt, qui occaſionem interficiendi dedit ob cōmodatam baliſtam abſque malo fine, licet nūquam ſe amplius ſic commodaturū non ſtatuat, & interdum nō. Quia commodare ex ſua natura, talem occaſionem nō efficit: circumſtantię tamen eam efficere poſſent. Proinde, ſi quis alicui, qui cum alio rixatus eſt, irato animo baliſtam petenti commodauerit eam, talem præbet occaſionē: quia interuenit auxilium, aut contemptus ſalutis ſpiritualis, aut conſenſus ſaltem interpretatiuus, quod per quintam & ſextam dictæ definitionis partem ſufficit ad efficiendū, vt aliquid ſit eiuſmodi occaſio. Idē dicendum de eo, qui commodat, aut vendit lanceam, ſclopettum, enſem, aut alia arma, aut pigmēta, aut chartas luſorias, talos, orbiculos, aut aliquid aliud; quod bene & male alteri tradi poteſt.

Decimo, quòd talis eſt illa occaſio quottidiana, quam dat, qui imperat, conſulit, aut rogat alium, vt falſo iuret, iniuriam inferat, percutiat, fornicetur, aut aliud opus manifeſte malum faciat, ad tentandam virtutem eius tātum, licet non intendat eum ad id inducere; immo introrſum deſideret, ne illud faciat: quia eſt peccatum mortale. Nam eſt actus ſuapte natura ad culpam mortiferā inducens ſine circūſtantia iuſtificante: & ſic illi prima dictę definitionis pars conuenit.

39 Vndecimo, quod talem occaſionem non præbet, qui ab eo, qui ex ſua malitia eſt ad peccandum paratus, petit aliquam rem ex ſe bonam: quæ tamen eſt materia exercendi peccatum ab ipſo cōceptum; quamuis talis ſit ea, quam dat ille, qui petit aliquid, quod eſt peccatum ab eo, qui ad id accinctus ſiue paratus eſt. Ex quo colligitur ratio, quam quidam perdoctus quærebat. Cur qui mutuatur ab vſurario ad dandū ſub vſuris parato, ob neceſſitatem petit, non peccat: qui vero petit ab eodem ad vſuram peccat? Eſt enim ratio quod qui primum petit non ab

eo rem malam, quamuis materiam peccandi offerat: qui autem petit po ſterius, ſic, vt recte declarauit & probauit Caieta. vbi ſupra, cui concordat Dominicus Sotus, tacito eo, de iuſtitia & iure lib. 6. q. 1. ar. 5. Pro quo facit decretum S. Auguſtini. c. mouet. 22. q. 1. quo probatur, non eſſe peccatum, petere ab infideli, vt ſe promiſſis ſtaturum iuret, licet illum per ſuum falſum Deum iuraturum ſciat; quanquam petere vt per illum ſuum falſum Deum iuraret, peccatũ eſſet. Facit etiam ratio ſuperius facta; ſcilicet non eſſe peccatum occaſionem peccandi ſine mala intentione cum neceſſitate, aut vtilitate præbere ei, qui ex ſua malitia peccat: quamquam petere vt peccet, aut vt rem, quæ peccatum eſt, faciat, ſic. Facit etiam, quod ſicut illud decretum cap. mouet. 22. q. 1. probat, & S. Tho. dixit 2. 2. q. 78. ar. 4. alieno peccato ſine conſenſu in illud vti licitum eſt; quemadmodum ipſemet Deus pro ſua bonitate noſtris peccatis in bonos fines vtitur.

40 Duodecimo, quòd non eſt talis occaſio illa vſu frequentiſsima, quã aliquis dat deponendo ſuos nũmos apud nummularios vſurarios, aut contractus vſurarios exercẽtes, qui proprios habent ad illas exercẽdas, vt dixit ſanctus Thom. in dicto art. 4. quia nulla particula dictæ definitionis illi conuenit. Eſt autem talis illa, quam dat, qui deponit apud talem nummularium, qui proprios nummos nõ habet, quibus ſuas vſuras exerceat, ſicut idem S. Tho. ſentire videtur. quod verius videtur, quàm quod Caietanus ſuper ipſum, in dicta q. 78. art. 4. inſinuauit. Idemque quod nobis, viſum fuit Soto lib. 6. q. 1. ſub finem, de iuſt. & iur. Quia differentia, quam ſanctus Tho. inter illos duos ponit, non ſatis bene verificatur, intelligẽdo eam, vt Caietanus quo ad peccatũ veniale, quod vnus incurrit: quia ſuam pecuniam non depoſuit prudenter eam committendo ei, quem credebat eã impenſurum; cum propriam non haberet, & alius non: quia prudenter depoſuit apud eum, quem credit eam non impenſurum, cum propriã habeat. Nam is intellectus a mente ſancti Tho. eſt maxime alienus: quæ eſt concluſio notabilis pro mille, apud cambia vſuraria exercentes deponentibus.

Decimotertio, quòd talem occaſionem non præbet, qui alium ad committendum aliquod peccatum minus inducit, videns eum ad maius committẽdum deliberatum, nec valens alio modo illud ei diſſuadere, vt etiam infra c. 17. nu. 265. dicemus, quamuis Caietan. vbi ſupra oppoſitum tenuerit. Quia licitum & etiam ſanctum eſt precari & perſuadere ei, qui proponit interficere, aut adulterari, vt ſatis eſſe ducat percutere, aut fornicari, vt clare S. Auguſt. in c. ſi quod verius. 33. q. 2. dixit & Adria. quolib. 1. q. 2. & etiam Sotus ſuper c. 3. ad Rom. & Caieta. in ſumma verb. tyrannus.

Decimoquarto, quòd per prędicta declarari poteſt illa concluſio Soti lib. 6. q. 1. ar. 5. de iuſt. & iure. ſcilicet, quod non peccat qui aliquid, quod in ſe bonum eſt, petit ab eo, qui dare aut facere bene poteſt; eo quod ſcit, alium dando, aut faciendo petitum peccaturum. Quoniam per prædicta

Digitized by Google

prædicta vera videtur, quando ſine cõtemptu ſalutis ſpiritualis proximi, & non præbito ad illud auxilio, nec cõſenſu in illud. etiam interpretatiuo, petitur, & alius per malitiam, & non per ſolam ignorãtiam, aut infirmitatem peccat, at quando aliquid horum concurrit, non videtur vera.

41 Decimoquinto, quòd illa concluſio, quam poſt S. Thom. in 4. lib. ſenten diſt. 24. q. 1. ar. 5. ad 3. & Silueſt. verb. clericus. §. 8. q. 1. aſſerimus infra cap. 25. nu. 78. ſcilicet mortaliter peccare, qui credens, ſacerdotem eſſe in peccato mortali, & quod eius non pænitebit ante miſſam, quam faciet, inducit ipſum ad eam celebrandam, eſt intelligenda de ſacerdote ab eccleſia per excommunicationem, aut ſuſpenſionem notoriam pulſo, aut non præparato, nec ad miſſam obligato, aut per ignorantiam, aut infirmitatem, & non per malitiam peccante: aut eum cum mala intentione, aut conſenſu, aut contẽptu ſalutis ſpiritualis eius inducit, & non aliàs, vt colligitur ex prædictis, & his, quæ in c. 1. §. ſacerdos. nu. 3. & ſeq. de pænit. diſt. 6. poſt vtrumque Tho. in 3. part. q. 64. art. 6. copioſius diximus. Propter quę omnia credo, homines rogantes ſacerdotes, vt pro illis miſſas faciant, aut vt illis ſacramenta adminiſtrent, raro ob id peccare.

Decimoſexto, quòd nec etiam eſt talis ea, quam ſubditus alicuius tyranni, qui dominium & iuriſdictionem alicuius ſtatus vſurpauit, eidem dat, petens iuſtitiæ adminiſtrationem, aut beneficium, ſeu gratiam aliquam honeſtam. Quia dicta definitio illi non conuenit; cum ipſe per malitiam peccet, & ſubditus non petat opus ex ſe malum: quamuis materiam peccandi offerat, immo ad minùs peccãdum inducat. Siquidem dat operam, vt qui peccat alienam poteſtatem vſurpando, nõ peccet etiam iuſtitię adminiſtrationem & beneficiorum, ſeu gratiarum diſtributionem prętermittendo, vt recte Caieta. in ſumma verbo, tyrannus. declarauit.

42 Decimoſeptimo, quòd talis fuit illa, quam quidam nobis religioſo cuidam iuueni ab eodem, hoſpitio excepto dedit, introducens ei in cubiculum noctu puellam ſine intentione inducendi illum, aut illam ad peccandum: ſed tantum tentãdi eius caſtitatis virtutem. quia prima dictæ definitionis pars ei conuenire videtur; cum illud opus peccatum ſit mortale; quippe quod ſua natura eſt inductiuum ad culpam mortiferam: niſi illius magna religio, & puellæ magna honeſtas circumſtantiam iuſtificãtem produceret. Idem item dicendum de ea, quam dedit is, qui amatorie quandam mulierem ſolicitauit nolens, vt illa in id conſentiret: ſed vt intelligeret, quid reſponderet. Idem item dicendum de ea, quam alius dedit alteri, cum ſoli eſſent, ſtudioſe dicens ſine mala intentione, vt eam experiretur; Si te multum deprecarer, dormires ne mecum?

Decimooctauo, quòd non erãt tales, quas ſibi mutuo dederunt duo Hiſpaniæ magnates, cum alter alteram ſuper mulam ſuam retrò ſe ferret, qui cum tranſirent cum ſuo comitatu per locum quendam ſecre-

Digitized by Google

tum, abſque fine mortali, aulicè dixit illi; Qualis locus erat hic, dominica, ad voluptati indulgendum, ſi tu alia fuiſſes, & illa reſpondit; Erat quidem valde aptus, ſi tu alius fuiſſes, cum impotentiæ inſimulás. Nec etiam illa, quam grauis quidam vir dedit, dicens ſine alio malo ſine vrbano ſermone honoratæ cuidam feminæ; Vis vt in eodem lecto nos metiamur? Quia quamuis hæc verba per ſe ad peccatum mortale dirigantur: ex qualitate tamen perſonarum, fine, & modo dicendi colligebatur circumſtãtia quædam, moderans vim eorum, quam ad inducendum ad peccatum mortale habent: de quo caſu & aliis ſimilibus, qui occurrunt inter aulicos vrbanè iocantes, ego ſatis hucuſque dubitaui.

Decimonono, quòd diu, multumque dubitaui, an eſſet talis illa, quam quidam ſacerdos ante triginta annos mihi confeſſus fuit, ſe dediſſe, admouẽdo, iocoſo honeſtoque amore abſque mala intentione manus honeſtę cuiuſdam mulieris pectori, & eiuſdem mamillas tangendo. Cuius deciſionem numquam hactenus affirmare ſum auſus: nunc autem dico mihi videri eam non eſſe talem; quia nulla pars prædictæ definitionis eam comprehendit, quando tactus ille ex ſua natura nõ tantum incitat ad peccatum mortale, vt quaſi ſemper mortaliter peccare faciat perſonas, quæ ſunt eiuſmodi qualitatis, quando, vt dixi, iocoſe fit: quamuis ſi ſerio fieret, aliud dici deberet. Idem dicendum eſt de eo, qui abſque mortali fine & intentione, aliquam feminam per manum, aut brachium ducit: quamuis vterque ſit iuuenis. Et etiam de eo, qui manum premit, Caiet. 2. 2. q. 154. artic. 4. aut vellicat, aut brachium torquet, aut eius pedem ſuo contingit. Et etiá de eo, qui amplectitur, & oſculatur, vbi talis eſt conſuetudo, modo partium obſcœnarum adſpectus & tactus abſit, de quibus iam dictum eſt, & modo non ſit alius finis & intẽtio mortalis, vt ſolet fieri in choreis, iocis, ſaltationibus, & aliquibus ludis ad recreationem adhibitis; maxime inter cognatos, & familiares, in quibuſdam regionibus plus quàm in aliis.

43 Vigeſimo, quòd nec etiam eſt talis occaſio illa peccandi, quá dant Vniuerſitates, Studia, Collegia, gradus, magiſteria, doctoratus ad docendum ſciẽtias licitas inſtituta: licet multi propter illa peccent, docendo, diſcendo, gradus conferẽdo, ſuffragia ferendo, & male rem gerendo, per ſuperbiam, ambitionem, vanam gloriam, inuidiá, auaritiam, technas, mendacia, subornationes, & etiam periuria. Ob quæ huius contrarium dixit ille Hæreſiarcha Vuicleffus damnatus per Cõc. Conſtantien. ſeſſ. 8. cuius articulus damnatus ibidem eſt, Vniuerſitates, Studia, Collegia, graduationes & magiſteria in eiſdem, ſunt vana gentilitate introducta: & tantum proſunt eccleſiæ, ſicut diabolus. Sed longe verior eſt noſtra hæc reſpõſio; quia pręfatam occaſionem non comprehendit prædicta reſolutio. Optimum tamen eſſet, vt conſiderarent Rectores & Gubernatores ſcholarum & collegiorum, tanta eſſe peccata, quæ in illis committuntur, vt

occaſio

occaſionem dederint illi hæretico & ſuis ſequacibus ad illud de ipſis affirmandum. Ideoque omnibus artibus, & viribus nauarent operam diminuendis illis, etiam ſi omnino exinanire non poſſent.

Vigeſimoprimo, quòd nec etiam eſt talis occaſio, quam dant peccandi ſcientiæ licitæ Theologiæ, Legũ, & Medicinæ: quamuis quidam ſcripſit, quòd animæ peribant ob ſacrã Theologiam ad earum ſalutẽ inuẽtam: & corpora ob Medicinam ad eorum valetudinem inuentam: & bona per leges ad eorum conſeruationem latas; quia culpa non eſt earum, nec ſuorum auctorum: ſed eorum qui eis abutuntur. Idem item dicendum de aliis ſcientiis, & artibus, quas infamia notare infamis Cornelius Agrippa, & damnare damnatus Lutherus voluerũt, quos eorum debellator Caſtrenſis refert in lib. 6. aduerſus omnes hæreſes, verb. ſcientia.

Vigeſimoſecũdo, quòd nec etiam talem occaſionem dant, qui illas artes mechanicas exercent, quarum operum vſus bonus & malus eſſe poteſt: quamquam plures illis male venialiter vtantur, vt in cap. negotium. de pœnit. diſt. 5. num. 5. & 19. & 17. probauimus: quia per ſeptimam particulam dictæ reſolutionis excipiuntur. Quandoquidem peccatum veniale non adimit gratiam diuinam, nec illius dimiſſio ad illam conſequendam eſt neceſſaria, ſecundum ſanctum Thom. 3. part. quæſt. 87. art. 1. & dictum fuit ſupra, cap. 1. num. 16. Ob quod mihi videtur, abſolutionem non eſſe denegandam perſonis, quæ componunt pigmenta, induſia, collaria, ſudaria, mamillaria, & alia valde operoſa, quibus communiter homines male venialiter vtuntur, licet confeſſarij ab hoc eas abducere deberent, præſertim moniales, quæ cum ſint profeſſæ ſtatum perfectionis illuſtrem, a dandis & accipiendis vanitatem occaſionibus, multum cauere debent, licet non ſint niſi veniales. Quia quamuis maculam non inſpergant, tollunt tamen decoris lucem & obſcurant, vt declarauit ſanctus Tho. 1. 2. quæſt. 87. art. 1. poſt S. Auguſt. qui in lib. de pœnit. dixit, *Peccata venialia, ſi multiplicentur, decorem noſtrum ita exterminant, vt a cæleſtis ſponſi amplexibus nos ſeparent.*

Vigeſimotertio, quòd nec etiam dat talem occaſionem, qui habet artem faciendi opera, quæ ex ſe ſunt talia, vt illis homines bene, & male vti poſſint: quamuis maior pars male etiam mortaliter vtatur, vt efficaciter in præcitato capit. negotium, num. 8. de pœnit. diſt. 5. probauimus, ſequuti mentem diui Tho. & Caietani, 2. 2. quæſt. 69. artic. 2. & præcipue per iſtam rationem, quod aliqua ars, aut alia res nõ eſt mala, eo quòd plures male etiam mortaliter ea vtantur. Bona enim eſt lex illa naturalis & diuina, de vno ſolo Deo recte colendo; quamuis maior hominum pars, immo & nouem ex decem, qui ſunt Pagani, Iudæi, Mauri, Hæretici, & multi Catholici male etiam mortaliter ea vtantur. Bona etiã eſt lex de nõ iurãdo irreligioſe: ſed maxima hominum pars recenſendo in ea Gentiles, Iudæos, Mauros, & Hæreticos, & Catholicos, quos omnes illæ obligant, iurãt, aut habent

habent voluntatem iurandi per falſos Deos, aut irreligioſe per verum. Sancta eſt item lex ſexti, & noni præcepti Decalogi, de non fornicando, nec concupiſcendo: maior tamen pars in illam mortaliter peccat, opere, ore, voluntate deliberata, aut moroſa delectatione carnali cõtra naturam, aut præter illam.

44 Vigeſimoquartò, quòd nec etiã talem occaſionem peccandi dat, qui ad bonum finem permittit, aut in instituit cum moderatione debita ſupplicationes, congregationes publicas, & ſollemnes orationes, mercatus, nuptias, primas miſſas, belli ſimulachra, publica conuiuia, & exercitationes currẽdi, aut choreas, & tripudia faciendi. Quia prædicta reſolutio eam non comprehendit: & quia ſunt opera ſuapte natura talia, quibus homines & bene, & male vti poſſunt. Et quamuis multi ex illis occaſionem peccandi capiant: multi tamen illis bene vtuntur, & ex his, qui male vtuntur quamuis aliqui mortaliter peccent: maior tamen pars ſine comparatione non peccat amplius, quàm venialiter.

Vigeſimoquinto, an occaſio peccandi, quæ ex agitatione taurorum datur ſit talis, vel non, infra in cap. ſeq. num. 9. dicetur.

Vigeſimoſexto, an ſit talis occaſio, quæ ex permiſſione lupanarium publicorum datur, infra in cap. 17. num. 195. dicetur.

Vigeſimoſeptimo, quòd talis eſt occaſio, quam dat ille, qui ne ſcandalizet alium, qui iniuſte offenditur, omiſit aliquid facere, quod ſub reatu mortalis culpæ efficere tenebatur, puta rancorem in inimicum conceptum deponere, vel opitulari proximo extrema neceſſitate laboranti, ſecundum S. Thom. 2. 2. q. 43. art. 7. Richar. in 4. lib. ſent. diſt. 38. & tex. in c. vtilius. de reg. S. Anto. 3. par. tit. 7. c. 4. §. 5. Neque etiam opera, quæ non ſunt præcepti, ſed conſilij; puta dare eleemoſynam, ieiunare, & id genus alia omittẽda ſunt ob malitiam, inuidiam, vel male diſpoſitam voluntatem illorum, qui propterea ſcandalizantur. Eſt enim ſcandalum Phariſæorum Matth. 15. & c. inter verba. 11. qu. 3. Immo nec quando ſcandalum ex ignorantia, vel infirmitate animi oritur, quod puſillorum, aut ignorantium, ſeu imbecillium nuncupatur, debent bona opera in totum relinqui: ſed occultari, aut differri quouſque moneatur proximus, bonitatem eius, quod facit. Quòd ſi poſt huiuſmodi admonitionem adhuc ſcãdalizatur, nihili eſt habendum tale ſcãdalum, tunc enim iam fit phariſaicum iuxta præallegatos doctores, & beatum Gregorium in dicto c. inter verba. Niſi quando illi admoniti non intelligunt rationem, quæ illis redditur: aut antiqua conſuetudo, vel alia ratio, qua ipſi nituntur, perſuadet eis non eſſe iuſtam illam rationem, quæ ipſis redditur. Tunc enim, quia ſcandalum non ex malitia, ſed ex ignorantia oritur, talia opera etiam ſecundum ſe bona, cum non ſint de neceſſitate ſalutis ſpiritualis, dimittenda ſunt, vt Card. Caietan. 2. 2. quæſt. 54. art. 7. docuit. Nemo tamen ſubinde cogitet, in gratiam proximi, aut propter euitandum ſcandalum, licere alicui nec vnicum peccatum

[illegible]rum veniale committere, ſecundum ſanctum Thom. in 3. diſt. 43. art. 7. ad 5. Immo neque propter impediendam mortem alterius, mentiri vllo modo licet, c. ſuper eo. de vſur. & cap. primum. 22. qu. 2. facit gloſſ. ſingul cap ſi aliquid. 22. q. 4.

Vigeſimooctauo, quod talis eſt occaſio, quam dat is, qui ex aliqua cauſa occultò veſcitur carnibus in diebus ab eccleſia prohibitis, vel ieiuniis præceptis non ieiunat, & eos qui propter ignorantiam ſcandalizari videntur, certiores, non fecit, vt patet ex prædictis.

Quid reſtituet anima proximi bona lædens.

SVMMARIVM.

45 *Reſtituat quo pacto, qui proximum damnificauit in bonis animæ.*

CIrca hoc dicimus, quod, qui proximo nocuit in bonis animæ, eo quòd ad peccandum mortaliter ipſum induxit, tenetur iuxta vires eniti, vt bonum quod ſua opera amiſit, ipſi reſtituatur. Nam ſi rerũ corporaliũ reſtitutio eſt neceſſaria, multo certe amplius ſpiritualium, quæ ad animã pertinent, arg. c. cum in cunctis. de elect. & authent. multo magis. C. de ſacroſ. eccleſ. Siquidem hæc nobiliora bona ſunt illis. cap. deteriores. 6. quæſt. 1. Proinde modo, quo nocuit reſtituere debet, inducendo eum, quem decepit ad peccandum, ad pœnitentiam, & opera meritoria conſulendo, exhortando, & pro eo Deum precibus, tum propriis, tum alienis, ſi opus eſt, interpellando, eiuſque conuerſionem impetrando, reuocare contendat, abſque tamen peccati occulti manifeſtatione. Vnde conſtat, quantum oneris contrahat, qui alium ad peccandum inducit, quoniam vix dignã reſtitutionẽ facere poteſt, ſiquidem voluntas, quæ ſemel corruit in peccatum, vix multis etiam admonitionibus cõſiliiſque ad virtutem reſurgit, ſecundum Scot. in 4 lib. ſentent. diſt. 16. qu. 3. in hoc communiter ibi receptum, & Adrian. in 4. de reſtit. q. 31. & alios alibi. Sed hæc omnia videntur intelligenda de illo, qui vi, dolo, aut fraude alium ad peccandũ induxit, vt ſi pater, dominus, aut paterfamilias auctoritate ſua induceret filium ſuum, aut clientem, vt cũ alio inimicitias exerceret, aut litteris præditus, aut hæreticus quiſpiã, alteri perſuaderet, illum, aut illum contractum non eſſe vſurarium: vel illam, aut illam doctrinam eſſe veram, cum cõtrarium eſſet verum: vel qui ſuſurrando & falſa renuntiando inter duos inimicitias diſſeminat. Non eſt autem intelligendũ hoc de illo, qui ad peccandum impulit aliũ qui ſcit illud eſſe peccatũ, & poteſt liberare & abſque vllo timore, aut erubeſcentia illius, qui induxit illũ ad peccãdum, abſtinere ab illo peccato, & ab illo reſilire. Nam hic ad nullam tenetur reſtitutionẽ a iuſtitia præceptã, de qua hic loquimur, ſiquidem nihil commiſit contra iuſtitiam, quamquam debet illum ex charitate, ſicut alios peccatores, & aliquãdo plus corrigere, id quod erudite inſinuauit, & meo iudicio, efficaciter probauit Sotus lib. 4. q. 4. art. 3. de iuſt. & iur. & latiùs nos nuper tradidimus in cap. noli. de pænit. diſt. 1.

Digitized by Google

De quinto præcepto Decalogi, Non occides. Cap. XV.

SVMMARIVM.

1 *Præceptum quintum vetat mortem corporis, non animæ.*
2 *Occidunt iuſte, bellans iuſte, & ſe vel alium defendens.*
3 *Mors aliena pro medio defenſionis propriæ an ſit licita.*
3 *Vita proximi quando plus æſtimanda, quàm res propria.*
3 *Defenſio iuſta inculpatæ tutelæ.*
4 *Fugere quis an teneatur.*
4 *Honorem ob tuẽdum vt licet alium percutere.*

1 PRo fundamento dicendorum dicimus primo, ſequẽtes conc. Colon. in declaratione huius præcepti, hoc præceptum fuiſſe interpretatum ab eodem, qui illud tradidit, vt patet Matth. 5. ſcilicet, quòd per illud non ſolum prohibetur homicidium, aut quæuis percuſſio: verum etiam voluntas id faciendi. Etenim vt docuit ſanctus Tho. receptus 1.2. qu. 72. art. 7. quem nos ſequimur in additione. cap. quando. de conſec. diſt. 1. & ſupra in prælud. 9. nu. 2. peccata cordis, oris, & operis eiuſdem ſunt ſpeciei.

Secundo dicimus, hoc præceptum tanto melius cuſtodiri debere, quãto potiores ob fines latum fuit, quos in dicta additione congeſſimus, & quòd ille infringit illud, qui ob vindictam, vel aliquem alium reſpectum publicum, vel priuatum iniuſtum, vult, procurat, aut operatur, aut aliquod detrimentum perſonale, aut corporale notabile proximi, non autem qui vult, procurat, aut operatur detrimentum animæ, vt ipſummet Concilium ſenſit.

2 Tertio, quòd ſepe quis licite alterum occidit. Primo, vt iudex publica auctoritate, ca. ille. 23. quæſt. 4. Exod. 22. *Maleficos non patieris viuere ſuper terram*, ſecundum ſanctũ Tho. 2.2. quæſt. 64. art. 2. etiam ob furtum, iuxta alterum Thom. in dicto art. 2. quæ eſt communis opinio in 4. lib. ſent. diſt. 15. contra Scotum. Secundo in bello iuſto, quod etiam auctoritate publica geritur, ca. niſi. ca. noli. cap. quid culpatur. & capit. militare. 23. quæſt. 1. Tertio ob vitæ propriæ defenſionem, poſt Caiet. in dicta q. 64. art. 7. & Anton. 3. part. tit. 4. cap. 3. ſub finem, & Syluest. verb. bellum. quæſt. 2. probauimus in c. olim. 1. de reſtit. ſpol. quod opportune pro hoc facit vbi reſpondimus ad cap. 2. de homicid. quod ſecundum Panorm. ibidem contrarium probat, in illis verbis: *Te tuaque liberando*. Reſpõdimus etiam ad rationem, quæ pro illo facit, videlicet quòd, vt ſupra cap. præcedenti dictum eſt, tenemur ad magis diligendum vitam proximi, quam noſtras fortunas. Reſpondimus, inquam, quod illud eſt verum in caſu neceſſitatis: extra tamẽ illum, maiorem curam habere quis debet rerum ſuarum ad ſuam ſuorumque vitam tuendam, & ad virtutem exercendam, quàm vitæ alienæ, iuxta ſanctum Thom. receptum in dicto ar. 7. Pro quo facit l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. At qui capis aliena titulo alio, quàm neceſſitatis, non eſt poſitus in illa.

Quinto, propter defenſionem proximi. glo. pen. Cle. 1. de homicid. & in

& in ſumma, 15. qu.8.Innoc. Panor. & Commun.in cap.ſi vero.1.de ſen. excom.Panor.in cap.penult.de cler. percuſſ.quidquid dicat Fortun.præcitata l.vt vim.ff.de iuſt.& iur.num. 24.Omnes autem hi caſus vna in re conueniunt,ſcilicet,quod in omnibus eis peccat occiſor, qui ob odium,aut vindictam priuatam occidit,cap.cum miniſter. 33.q.3. differũt autem in aliis. Etenim in tertio caſu, qui hominem necat, neque peccat,neque eſt irregularis: in ceteris autem licet non peccet, fit irregularis,iuxta gloſſ.ſingul. ab omnibus fere receptam, quæ eſt penul. Clem.1.de homid.Item, qui in duobus primis caſibus, ſcilicet, iudicis auctoritate,aut in bello iuſto occidit, aut iubet occidere, poteſt quidem habere propoſitum,& animum occidendi propter bonum pacis & tranquillitatẽ reipub. at qui in aliis caſibus occidit,non poteſt iuſte habere animum occidendi,nec apprehendere mortem alterius tamquam medium ad ſe defendendum:ſolum enim debet intendere in defenſionem ſui,rerum ſuarum, aut proximi, licet exinde mors aggreſſoris fuerit ſubſequuta,vt videtur ſentire ſanctus Thom.2.2.quæſt.64.artic.7. & expreſſit late ibi Caiet. & Card. ſancti Xiſti in cap.de occidendis 23. quæſt.5.& Abulen.ſuper Matth.cap. 5.quæſt.46.

3 Pro quibus faciunt aliqua dicta S.Auguſtini,quorum præcipuum eſt in dicto cap.de occidendis hominibus,ne ab eis quiſquam occidatur, non mihi placet cõſilium, niſi forte ſit miles aut publica functione fungatur. Contrarium tamen tenuimus nos in dicto c.olim.quod etiam poſtea late aſſeruit Sotus in lib. 5. quæſt.1.art.8.de iuſt.& iur.Primum, quòd hæc ſubtilis limitatio videtur noua, & nouitates, qua parte fieri poteſt,ſunt fugiendæ. c.ex parte.de conſuet. tum quia vim vi repellere licere,omnia iura clamant,vt habet prædictum cap. olim & l.ſcientiam. §.qui cum aliter.ff.ad l.Aquil. & l.1. ff.de vi,& vi armat.& l.1. C.vnde vi. & ibi citata in eis per gloſſas. Tum quia licet cuiuis ferro ſe petentem occidere,l. ſed etſi quemcunque. ff. ad leg.Aquil.Tum quia,niſi S.Tho. vbi ſupra hoc inſinuaſſet, nullus præfatorum id tenuiſſet,& ſanctum Thomam id noluiſſe dicere, ſatis probat Sotus vbi ſupra. Tum quia præfatum Auguſtini dictum intelligendum eſt de volente occidere alium, quàm aggreſſorem, vel aggreſſorem ſine præciſa neceſſitate, vt iura iuribus concordent, quòd expedit,cap. cum expediat.de elect. lib. 6.& l.1.C.de inoffic.donat.Tum quòd alioqui vix vllus vmquam occideret aggreſſorem ſine peccato: quoniam omnis inuaſus, vt plurimum,concipit voluntatem occidendi,ſi aliàs ſe, ſuaque tueri nequeat. Tum quòd metus mortis, quæ eſt ſecundum Philoſophum omnium terribilium maximum, non permittit, vt fragilitas humana tam æquo animo ſit, vt percutiendo aggreſſorem, ſolum velit ſe defendere, & non occidere, & ita qui ſe defendit, etiam vibrando enſem, non peccat, ſecundum gloſſ. Clẽ.1.de homicid. etiam ſi ſpiculum dirigat in guttur aggreſſoris, vt recte explicat Sotus. Quare nõ licet

occidere

Digitized by Google

occidere alium antequã aggrediatur, ne occidatur ab eo, habita opportunitate id faciendi, licet ſciatur id eum velle facere: quia nulla iura naturalia, nec humana hoc permittunt in alium, quàm aggreſſorem, vt præfatus Auguſtinus videtur innuere. Credimus autem dici poſſe, quoad hoc illum tantum aggreſſorem, qui decreuit occidere alium, nulla mora interpoſita, qua vllo modo poſſit effugere mortem, niſi præueniat eum antequam aggrediatur; qualis videtur eſſe vxor, quæ certo nouit ſe occidendam a marito pugione, quem ſuppoſuit ceruicali ad occidendam eam dormientem, & non poteſt fugere concluſa claue ianua. Non tamen videtur talis, qui occidit inſidiatorem ſuum, nõdum aggredientem a quo tandem certo credit ſe occidẽdum, niſi præueniat, de quo me quidam eruditus interrogauit: quia hoc caſu interponitur magna mora diei, menſis, vel anni, qua poſſet liberare abſentando, continendo ſe domi, vel aliquo tuto loco, morte, morbo, aut pœnitentia inſidiantis, quod, vt puto, eſſe verum quoad forum interius, ita videtur in foro exteriori excuſatum iri, ſi occiſus minatus fuit mortem occidenti, & erat conſuetus ſuas minas exequi, quod Caſtrenſis annotauit in l. 1. C. quando liceat vnicuique ſine iud. ſe vindicare. Item, vt quis in tribus vltimis caſibus iuſte occidat, oportet, vt circa defenſionem obſeruet moderamen inculpatæ tutelæ; vt id ſolum faciat, ſine quo iniuria non poſſit vitari, vt in glo. fi. dicti cap. olim. pluſquam alij declarauimus. Proinde nõ licet ipſe defendere maiori vi, quàm ſit ad propulſandam iniuriam neceſſaria, per dictum cap. olim. & per dictam l. 1. C. vnde vi, & per tradita a S. Anton. 2. par. tit. 7. cap. 8. §. 1. nec conſequenter armis, ab eo, qui ſine illis inuaditur, iuxta prædictam gloſſam, niſi quando pugnus inuaſoris eſt ita, aut paullo minus fortis, quàm enſis inuaſi, iuxta eãdem gloſſam ſing. communiter receptam, dictæ l. 1. Idem nobis videtur, quando niſi ſe armis defenderet, iniuriam maximam honoris, aut perſonæ pateretur: ſiquidem iuxta prædicta in 4. caſu, ſupra eodem cap. num. 2. recte quis poteſt ob ſuarum rerum cuſtodiam alterum occidere: at honor pluris valet, quàm alia bona fortunæ, cap. ſuam. iũcta gloſ. verb. modeſtiæ. de pœnis. Prouerb. 22. Ariſt. 4. Ethic. & gloſſ. extrauag. ad conditorem. §. rurſus. verb. honori. de verb. ſignifi. & iniuria perſonæ maior eſt, quàm fortunarum. l. in ſeruorum. ff. de pœn.

4 Ex quo, in dicto cap. olim. extra gloſ. cum Panor. inferebamus, quòd ſi ille, quem alius aggreditur, non poteſt abſque ſuo dedecore fugere, non tenetur id facere: & ſi non poteſt vitare vulnus, aut alapam, quam ſibi alter molitur impingere, niſi ipſum occidendo, poterit occidere, Bal. in repet. l. 1. C. vnde vi. Contra vero, qui iam eſt vulneratus, vel quẽ aggreſſor iam reliquit & fugit, non poteſt abſque peccato illum occidere: quoniam iam illud eſt vindictam ſumere, & limites defenſionis trãſgredi, ſecundum Richard. in 3. lib. ſentent. diſtinct. 37. Quod limitandum exiſtimo, quando affectus iniuria vulneris, aut alapæ, vel alia, magnam

nam ſui honoris iacturam faceret, ſi fugientem non perſequeretur. Nam talis poſſet eum perſequi, & percutere tantum, quãtum ad ſui honoris defenſionem opus eſſet. Nam licet illud non eſſet defendere perſonam, neque fortunas: eſſet tamen defendere honorem, quem licet, vt prædictum eſt, defendere, etiam occidendo, ſi eo ad id opus eſſet. Addimus item, quia multis videtur id expedire, licet res manifeſta ſit; ſcilicet, maritum occidentem, aut cupientem occidere vxorem in adulterio deprehẽſam, peccare mortaliter. cap. inter hæc. 33. q. 2. vbi glo. ſingu. & celeb. quamuis in foro exteriori minime puniatur.

Peccat mortaliter quis contra hoc quintum præceptum.

SVMMARIVM.

5 *Occidens, feriens, procurans, & eo gaudẽs: niſi id faciat ſe, vel alium*

5 *vel ſua bona defendẽdo, vel ſit latro.*

5 *Latro diurnus & nocturnus in quo differunt.*

6 *Occidens caſu, & exponens ſe periculo mortis corporalis.*

7 *Irregularis eſt occidẽs maritum alicuius femina ob ſui defenſionem.*

8 *Occidens, aut feriens miniſtros iuſtitiæ, etiam ſe defendendo.*

9 *Duella mala, vel torneamenta iniens, vel eis adſiſtens.*

9 *Torneamenta quædam ſunt licita.*

10 *Mortem alienam deſiderans, vel ea ſe delectans.*

10 *Delectari poteſt quis bono naſcente de alterius morte.*

10 *Mortem propriam iratus exoptans, aut vitam abbreuians. nu. 12.*

11 *Excommunicatus qui clericus ſe ipſum percutiens.*

12 *Martyrio ſe ob tædium vitæ ſe offerens, aut optans ſe non fuiſſe natũ.*

13 *Comedens, vel propinans notabiliter noxia.*

13 *Infante cum tenero in eodem lecto dormiens.*

13 *Mater quæ filium ſuum tenerum admittit in lecto.*

14 *Abortiens, vel abortiendi periculum ſubiens, vel procurans.*

14 *Irregularis fit quis propter abortum procuratum.*

15 *Bellum ad iniuſtum pergens, vel in eo militans.*

15 *Reſtitutio rei lucrifactæ in bello iniuſto.*

16 *Mortem ad iniuſtam pergens, vel ab ea non liberans. nu. 17.*

17 *Vindictã non vetans, conſentiens illi, vel morti aliquo ex nouem modis.*

17 *Teſtem ad condemnandum nemo tenetur ſe offerre.*

18 *Taurorum agitatio quando auctori viſa valde crudelis.*

18 *Taurorum agitatio Gallis, & olim Nauarris inconſueta.*

19 *Taurorum agitatio per Pium V. prohibita vt intelligenda. nu. 20.*

19 *Taurorum agitationi duellis æquata qui prohibentur intereſſe,*

20 *Feſta ſanctorum non tauris, ſed iis exhilaranda.*

20 *Taurorum agitatio torneamentis æquata, vt moderata licet.*

5 EX præfatis infertur peccare mortaliter contra hoc quintũ præceptum. Primo, qui iniuſte occidit, aut mutilat, aut fuſte, vel aliter notabiliter ferit aliũ, aut quidpiam horum vult, procurat, aut delectatur ea feciſſe. 23. q. 5. in fine ſummæ. Id autem quod Ioan. Maior in 4.

Digitized by Google

lib.ſent.diſt.17.q.4.admonet,vt confeſſarius interroget homicidã,quid impulerit ipſum ad occidendum,& quantũ temporis in propoſito perſeuerauerit,& quoties decreuerit id facere,& poſtquam perfecit,quoties meminit & factum placuit. Illa, inquam,admonitio pertinet ad peccatorum circumſtantiã,quam numeri vocant, & non pertinet plus ad hoc peccatum,quàm ad alia. Et quod dicit,toties hominẽ illũ peccare mortaliter,quoties id voluit,debet limitari iuxta illa, quæ in c.1. de pœnit. diſt.5.nu.48.& ſupr.c.6.nu.14.& ſeqq. definita ſunt;ſcilicet,vt nõ procedat quando abſq; interruptione operis exterioris actus interior continuatur,vel abſq; interruptione actus interioris apparatus exteriores & prę ludia maleficij multiplicantur.

Dixi ſupra : Iniuſte,quoniam qui iuſte occidit propter iuſtam defenſionem proximi, vel ſui honoris, & rei familiaris , etiamſi aliter propriam vitam defendere poſſet , non peccat ; licet irregularitatem contrahat , iuxta gloſſ. ſingul. quæ penultima eſt,Clem.1.de homicid.receptam per omnes ibi , & Silueſt. verb.homicida.1.quæſt 9 Quamuis poſtquam hæc ſcripſiſſemus , contrarium tenuerit ibidem Reuerendiſſimus Segobięſis Didacus a Leyua.ſequutus Fortunium,in l.vt vim. ff.de iuſt. & iure. eo quod eiuſmodi defenſor non peccat. quæ ratio fragilis eſt; cum iudices, aduocati , & teſtes,& alij ſine peccato cooperantes ad iuſte damnandum morte delinquentem, nõ peccent,immo mereantur : attamen iregulares fiunt, ſecundum omnes , vt dicemus infra c.27.nu.209. & ſeruat Curiæ Roma. ſtilus, qui ius facit, cap. quam graui de crimin.falſi & cap. ex litteris. de conſtit. Quare a communi non eſt recedendum.

Secundo , peccat mortaliter, qui noctu, aut diu furem interimit,cum poſſet illum apprehendere , & ſe ſuaque defenſare , non occidendo eum , per reſolutionem cõmunem, in cap. ſi perfodiens. de homicid. etenim quamuis magna intercedat differentia, quantum attinet ad forum exterius inter lationem diurnum & nocturnum , quòd hic præſumitur occidere velle, non autem ille:quo ad forum tamen conſcientiæ nihil eſt diſcriminis; quia occiſor ſcit veritatem , cui in hoc foro cedit præſumptio , argu. cap.tua. & cap.is qui. cum eis adnot. de ſpon.

Tertio,qui occidit aliquem,etiam propter tuendam ſuam caſtitatem, quã adhuc ſaluo omni honore ſuo poterat bene defendere , fugiendo, vociferando , vel alio modo , iuxta communem opinionem , quam S. Anton.2.par.tit.7.cap.8.§.2. optime declarauit. Nec intereſt , an ſit vir, aut femina ſic ſe defendens.

6 Quarto,qui caſu occidit,percutitue aliquem præter intentionem: ſed in culpa fuit in non aduertendo,vel non adhibendo eam diligentiam,quã homines mediocriter prudentes in ſimilibus actibus adhibere ſolent ; ne mors aliqua,vel noxa perſonalis cõſequatur; vt ſi deiiciẽs tegulas ex aliquo tecto , antequam deorſum eas mitteret, non præmonuit tranſeuntes,nec vllum eius rei ſignum poſuit:aut caſtigaturus aliquem puerum,nõ abſtulit gladium

a cing

cingulo, quo erat eum caſtigaturus, per quem poſtea e vagina elaſum, illũ occidit, aut lædit, c. ad audientiam. c. lator. c presbyterum. de homicid. l. ſi putator. ff. ad l. Aquil. Et addimus, quod ad hoc, vt homicidium caſuale ſit peccatũ mortale, nec ne, parum facit ad rem, an opus vnde mors conſequitur, licitum ſit, vel illicitum; nam in vtroque caſu crimen erit letale, ſi præceſſit culpa in non adhibendo debitam diligentiam ad periculũ mortis vitandum, & in neutro, ſi ea fuerit adhibita: quamuis quantum ad irregularitatem plurimum referat, vt Caiet. 2. 2. q. 64. art. 8. ſufficienter probauit.

7 Vnde infertur, illud S. Antonini 3. par. tit. 5. c. 8. §. 1. qui illicite aliquid aggreditur, quod eſt cauſa, vt alium occideret propter ſui neceſſariam defenſionem, non ſolum peccat id aggrediendo, ſed etiam eſt homicida. quod eſt intelligendum, quando opus illud illicitum erat quædam via ad homicidium perpetrandum, iuxta mentẽ Caietani in dict. art. 8. Vt ſi intendens tantum percutere hominem, interimit, & probatur efficaciter per c. fin. de homicid. lib. 6. Per quod defendi poteſt aliud eiuſdem S. Antonini dictum, in dict. §. 1. ſcilicet, quòd qui ad mulierem alienam ingreditur, eiuſque maritum interficit, vt ſe defenderet ab eo, qui eum inuẽtum cum illa volebat occidere, eſt homicida quoad irregularitatem. Talis enim ingreſſus iure dici poteſt eſſe via ad tale homicidium, & ſubinde præuideri debuiſſe ab eo illius cõſequutionem. de quo latius idfra c. 27. nu. 238.

8 Sexto peccat, qui damnatus ad mortem, occidit, aut percutit miniſtrum iuſtitiæ, quo ſe eripiat; quoniam quoties vis eſt iuſta, reſiſtentia eſt iniuſta, iuxta glo. l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. & Scotum cõmuniter receptum in 4. lib ſent. diſt. 15. q. 3.

Septimo, qui ne timidus, puſillanimis, aut ignauus habeatur, vel per audaciam nimiam decernit deliberate amittere, aut amittendi periculo exponere vitam, aut membrum aliquod, vel partem eius notabilem, aut inferendi notabile damnum in proximi perſonam, loco, tempore, vel modo indebito, iuxta mentem ſancti Thomæ. 2. 2. quæſt. 126. art. 1. receptam, & per Caietan. in ſumma verb. timiditas. Dixi: Deliberate, quia ſubreptio & inconſideratio eius, quod aggrediebatur, ipſum excuſare poſſet a mortali, Caietan. ibidem, & probatur per dicta in c. 11. ſupra eo. nu. 4.

Neque obſtat, quod ex hoc videtur inferri vnum falſum; ſcilicet latronem qui furatur, peccare bis; videlicet furando, & ſe exponendo periculo ſuſpenſionis, quia hic agitur de illo, qui per intimiditatem, ne habeatur timidus, ſtulte & directe per ſe, ſe exponit periculo perdendi vitam, &c. latro autem non ſe exponit per ſe, & directe, nec per intimiditatem eiuſmodi periculo, ſed per accidens, & per quandam conſequutionem: quod non diuerſificat, nec multiplicat ſpeciem peccati, arg. l. ſi quis ne cauſam. ff. de reb. cred. cum multis ibi citatis per recentiores, & S. Thom. 1. 2. q. 18. art 11. Et ideo cõcedo, quod latro, qui furaretur, ne a ſociis iudicaretur timidus mortis, quam propter furtum

Digitized by Google

incurrere poſſet, bis peccaret.

Octauo peccat, qui aliquo ioco vtitur cũ periculo ſuæ vitę probabili, puta funambulus ſuper funes in altiſſimis locis corpus volutãs, iuxta Silueſt. verb. ars. q. 8. quod, meo iudicio, non procedit quando prudentis arbitrio ille funambulus eis viribus & velocitate pollebat, locuſq; ſic erat appoſitus, vt ſine periculo veriſimili talẽ iocũ exercere poſſet, arg. extrauag. 1. Ioan. 22. de torneamen.

Ex quo infertur reſpõſio ad quæſtionem; An qui hauriunt, vel dant venenum ad experiendam theriacã mortaliter peccent? Et aliis quidem videtur nõ peccare, concurrentibus his; ſcilicet, quod qui compoſuit illã pro homine legali habeatur: & quod eam de cõſilio inſigniũ medicorum ſolito de more iuxta præcepta medicinæ compoſuerit & quòd iã facto in aliquo bruto animali periculo, virtus eius comprobata ſit: quodque tam qui dat, quàm qui ſumit venenũ, credit theriacam eſſe talem; qualis eſſe debet prædicto modo cõpoſita: & nullum ſubeſſe mortis, nec alterius notabilis damni corporalis periculum. Aliis tamen aliud viſum eſt; quibus libenter accedo ante periculum, vel experimentum factum; eo quòd ſatis experimenti poteſt accipi in brutis, poſt tamen factum non auderem damnare aliorum opinione vſum.

9 Nono peccat mortaliter, qui aliquod duellum, ſiue ſingulare certamen illicitum aggreditur, vel procedit ad torneamenta, aliave huiuſmodi exercitia prohibita; vnde vt plurimum cædes, vel grauia vulnera reportantur: vel ad id alium induxit: vel non impediuit, cum poſſet, c. monomachiam. 2. q. 5. c. 1. & 2. de cleric. pugn. in duello, & cap. 1. de torneamen.

Dixi: Vt plurimum, vnde cædes, vel grauia vulnera reportãtur: quoniã multa torneamenta, haſtiludia, ludus Troianus, ſiue cannarum, vel virgarum, quibus equites tecti clypeis ludere ſolent, aliaq; huiuſmodi, quę exercentur, eo adhibito moderamine, quo cædes & alia pericula caueantur, non ſunt illicita: ſed potius permittuntur, per extrauag. 1. de torneamen. quod probat Ioannes Maior in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 5. licet quandoque, ſed raro mors & vulnera notabilia cõſequantur. Dixi: Duellum illicitum, quoniam qui iuſtum duellũ ingreditur, non peccat; quale eſt illud eius, cui per ſententiam iniuſtã, vita vel membrum eripiendum eſt: niſi cum accuſatore in arenam, & illud duellum deſcendat; quale eſt etiam illud Regis, vel Ducis, qui videns ſe fouere iuſtitiã, & ab aduerſario multo maiori potentia præcelli, quo credit ſe in vniuerſali prælio ab eo ſuperandum, & ideo eligit duellum & ſingulare certamen, iuxta ſententiam Caietani, 2. 2. quæſt. 95. artic. 8. Nuper autem Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 9. de reformat. addit multa quoad duelli materiam, quæ ſupra cap. 11. nu. 39. poſita fuerunt.

Decimo peccat, qui interfuit huiuſmodi torneamentis, aut duellis illicitis cum magna ſui animi voluptate, conſenſuque deliberato; quod fierent, vel tali intentione ſpectat eos, vt licet foret ſibi interdictum ſpectare illos ſub reatu mortalis culpæ,

culpæ, nihilominus tamen ſpectaret eos, vel eius præſentia fuit in cauſa, vt tales ludi fierent. Silueſt. verb. duellum.3. Quamuis extra hos tres caſus non erit amplius, quàm veniale: niſi ratione ſcandali fiat mortale; eo quòd ſpectator ſit ſacerdos, aut monachus. Angel. in interrog. 5. præcepti. Dubio autem quottidiano, quod circa hæc mouet quidam reſpondetur infra in fine nu. 27.

10 Vndecimo peccat, qui deliberate alicuius mortem optat, vt in eius munus, aut officium ſuccedat, vel ne reprehẽdatur, aut caſtigetur ab illo ſecundum omnes: vel etiã ſi quamuis mortem nemini deſideret, neq; ex alterius cæde voluptatem capiat: ſed animaduertẽs deliberare delectatur cogitatione perueſi operis homicidij; quia inde ſibi aliquod bonum vel vtilitas prouenire poſſet, vt ſentiunt S. Bonauent. in 2. diſt. 24 in expoſit. litteræ poſt q. 4. Alex. Alenſ. 2 par. tractatu. de peccato veniali, & Caiet in ſumma, verb. delectatio moroſa, quamuis delectari propter bonum, vel vtilitatem, quæ ex illa morte ſibi oriretur, non autem propter ipſam mortem non eſſet peccatũ, propter ea, quæ in rep. c. inter verba. 11. q. 3. & in addit. cap. quando. de conſec. diſtin. 2. diximus. Quin etiã optare licet alterius mortem, aut morbum, aut rei familiaris iacturam, in finem vt cõuertatur ad dominum: vel ne tot totáq; facinora perpetret, vel in alium finem honeſtum & ſanctum, iuxta Alexan. in tract. de maledict. & S. Tho. 2. 2. q. 36. ar. 1. & multi ſancte deſiderant mortem Turcarum Principi, ſi non ſe conuertat, vt Deus Chriſtianiſmum liberet ab eius tyrannide. Immo & inimicis Chriſtianis iniuſte nos perſequentibus, quando aliud non adeſſet commodius remedium, poſſemus ob hunc finem deſiderare eam, vt ſpeciatim tradidit Sotus lib. 5. q. 12. art. 1. de iuſt. & iure.

11 Duodecimo peccat mortaliter, qui deliberato animo ſibi mortem, aut membri mutilationem præ ira, impatientia, dedecore, paupertate, aut pro quouis alio infortunio exoptat, cap. ſi non licet. 23. q. 5. iuxta beatum Auguſt. lib. 1. de ciuit. Dei & S. Thom. receptum. 2. 2. q. 46. art. 5. & Oliuerium Malhart. de triplici tædio. in ſermone 8. aduentus. Quoniam nemo eſt dominus, ſaltem quo ad hoc, ſuæ vitæ, aut ſuorum membrorum, l. liber homo. ff. ad l. Aquil. c. contingit. 1. de ſent. excom. & ob alias rationes, quas beatus Tho. in dicto art. 5. adducit. Proinde ſi ea de cauſa, cùm eſſet clericus, aut monachus, ſibi ipſi manus iniecit, excommunicationem incurrit, iuxta Ioan. And. Panor. Felin. & alios omnes in d. c. contingit. 1. de ſent. excom. Non autem illam incurrit, qui zelo deuotionis pectus pugno, faciem palma, vel corpus vt cohiberet diſciplina percutit. Neq; etiam, iudicio noſtro, ſi talis eſt percuſſio, vt ſibi licite poſſet inferre: licet non conſentire, vt ſibi ab alio inferretur; qualis eſt capillos, aut barbã vellere, ſe alapis cędere ob mortẽ parentum aut amicorum, iuxta mentem omnium doctorum in dicto c. contingit: quamuis nullus eorum hoc expreſſerit.

12 Decimotertio peccat, qui ſe ipſum offert, vel habet animũ offerẽdi ſe ad martyriũ principalius ob virg

Digitized by Google

lib.ſent.diſt.17.q.4.admonet,vt confeſſarius interroget homicidā,quid impulerit ipſum ad occidendum,& quantū temporis in propoſito perſeuerauerit,& quoties decreuerit id facere,& poſtquam perfecit,quoties meminit & factum placuit. Illa, inquam,admonitio pertinet ad peccatorum circumſtantiā,quam numeri vocant, & non pertinet plus ad hoc peccatum,quàm ad alia. Et quod dicit,toties hominē illū peccare mortaliter,quoties id voluit,debet limitari iuxta illa, quæ in c.1. de pœnit. diſt.5.nu.48.& ſupr.c.6.nu.14.&ſeqq. definita ſunt;ſcilicet,vt nō procedat quando abſq; interruptione operis exterioris actus interior continuatur,vel abſq; interruptione actus interioris apparatus exteriores & prę ludia maleficij multiplicantur.

Dixi ſupra: Iniuſte,quoniam qui iuſte occidit propter iuſtam defenſionem proximi, vel ſui honoris, & rei familiaris, etiamſi aliter propriam vitam defendere poſſet, non peccat; licet irregularitatem contrahat, iuxta gloſſ. ſingul. quæ penultima eſt,Clem.1.de homicid.receptam per omnes ibi, & Silueſt. verb.homicida.1.quæſt 9 Quamuis poſtquam hæc ſcripſiſſemus, contrarium tenuerit ibidem Reuerendiſſimus Segobiēſis Didacus a Leyua.ſequutus Fortunium,in l.vt vim. ff.de iuſt. & iure. eo quod eiuſmodi defenſor non peccat. quæ ratio fragilis eſt; cum iudices, aduocati, & teſtes,& alij ſine peccato cooperantes ad iuſte damnandum morte delinquentem, nō peccent,immo mereantur: attamen iregulares fiunt, ſecundum omnes, vt dicemus infra c.27.nu.209. & ſeruat Curiæ Romæ ſtilus, qui ius facit, cap. quam graui de crimin.falſi & cap. ex litteris. de conſtit. Quare a communi non eſt recedendum.

Secundo, peccat mortaliter, qui noctu, aut diu furem interimit,cum poſſet illum apprehendere, & ſe ſuaque defenſare, non occidendo eum, per reſolutionem cōmunem, in cap. ſi perfodiens. de homicid. etenim quamuis magna intercedat differentia, quantum attinet ad forum exterius inter lationem diurnum & nocturnum, quòd hic præſumitur occidere velle, non autem ille:quo ad forum tamen conſcientiæ nihil eſt diſcriminis; quia occiſor ſcit veritatem, cui in hoc foro cedit præſumptio, argu. cap.tua. & cap.is qui. cum eis adnot. de ſpon.

Tertio,qui occidit aliquem,etiam propter tuendam ſuam caſtitatem, quā adhuc ſaluo omni honore ſuo poterat bene defendere, fugiendo, vociferando, vel alio modo, iuxta communem opinionem, quam S. Anton.2.par.tit.7.cap.8.§.2. optime declarauit. Nec intereſt, an ſit vir, aut femina ſic ſe defendens.

6 Quarto,qui caſu occidit,percutitue aliquem præter intentionem: ſed in culpa fuit in non aduertendo,vel non adhibendo eam diligentiam,quā homines mediocriter prudentes in ſimilibus actibus adhibere ſolent; ne mors aliqua,vel noxa perſonalis cōſequatur; vt ſi deiiciēs tegulas ex aliquo tecto, antequam deorſum eas mitteret, non præmonuit tranſeuntes,nec vllum eius rei ſignum poſuit:aut caſtigaturus aliquem puerum,nō abſtulit gladium

a cing

a cingulo, quo erat eum caſtigaturus, per quem poſtea e vagina elapſum, illũ occidit, aut lædit, c. ad audientiam. c. lator. c presbyterum. de homicid. l. ſi putator. ff. ad l. Aquil. Et addimus, quod ad hoc, vt homicidium caſuale ſit peccatũ mortale, nec ne, parum facit ad rem, an opus vnde mors conſequitur, licitum ſit, vel illicitum; nam in vtroque caſu crimen erit letale, ſi præceſſit culpa in non adhibendo debitam diligentiam ad periculũ mortis vitandum, & in neutro, ſi ea fuerit adhibita: quamuis quantum ad irregularitatem plurimum referat, vt Caiet. 2. 2. q. 64. art. 8. ſufficienter probauit.

7 Vnde infertur, illud S. Antonini 3. par. tit. 5. c. 8. §. 1. qui illicite aliquid aggreditur, quod eſt cauſa, vt alium occideret propter ſui neceſſariam defenſionem, non ſolum peccat id aggrediendo, ſed etiam eſt homicida. quod eſt intelligendum, quando opus illud illicitum erat quædam via ad homicidium perpetrandum, iuxta mentẽ Caietani in dict. art. 8. Vt ſi intendens tantum percutere hominem, interimit, & probatur efficaciter per c. fin. de homicid. lib. 6. Per quod defendi poteſt aliud eiuſdem S. Antonini dictum, in dict. §. 1. ſcilicet, quòd qui ad mulierem alienam ingreditur, eiuſque maritum interficit, vt ſe defenderet ab eo, qui eum inuẽtum cum illa volebat occidere, eſt homicida quoad irregularitatem. Talis enim ingreſſus iure dici poteſt eſſe via ad tale homicidium, & ſubinde præuideri debuiſſe ab eo illius cõſequutionem. de quo latius idfra c. 27. nu. 238.

8 Sexto peccat, qui damnatus ad mortem, occidit, aut percutit miniſtrum iuſtitiæ, quo ſe eripiat; quoniam quoties vis eſt iuſta, reſiſtentia eſt iniuſta, iuxta glo. l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. & Scotum cõmuniter receptum in 4. lib ſent. diſt. 15. q. 3.

Septimo, qui ne timidus, puſillanimis, aut ignauus habeatur, vel per audaciam nimiam decernit deliberate amittere, aut amittendi periculo exponere vitam, aut membrum aliquod, vel partem eius notabilem, aut inferendi notabile damnum in proximi perſonam, loco, tempore, vel modo indebito, iuxta mentem ſancti Thomæ. 2. 2. quæſt. 126. art. 1. receptam, & per Caietan. in ſumma verb. timiditas. Dixi: Deliberate, quia ſubreptio & inconſideratio eius, quod aggrediebatur, ipſum excuſare poſſet a mortali, Caietan. ibidem, & probatur per dicta in c. 11. ſupra eo. nu. 4.

Neque obſtat, quod ex hoc videtur inferri vnum falſum; ſcilicet latronem qui furatur, peccare bis; videlicet furando, & ſe exponendo periculo ſuſpenſionis, quia hic agitur de illo, qui per intimiditatem, ne habeatur timidus, ſtulte & directe per ſe, ſe exponit periculo perdendi vitam, &c. latro autem non ſe exponit per ſe, & directe, nec per intimiditatem eiuſmodi periculo, ſed per accidens, & per quandam conſequutionem: quod non diuerſificat, nec multiplicat ſpeciem peccati, arg. l. ſi quis ne cauſam. ff. de reb. cred. cum multis ibi citatis per recentiores, & S. Thom. 1. 2. q. 18. art 11. Et ideo cõcedo, quod latro, qui furaretur, ne a ſociis iudicaretur timidus mortis, quam propter furtum

Digitized by Google

incurrere poſſet, bis peccaret.

Octauo peccat, qui aliquo ioco vtitur cũ periculo ſuæ vitę probabili, puta funambulus ſuper funes in altiſſimis locis corpus volutãs, iuxta Silueſt. verb. ars. q. 8. quod, meo iudicio, non procedit quando prudentis arbitrio ille funambulus eis viribus & velocitate pollebat, locuſq; ſic erat appoſitus, vt ſine periculo veriſimili talẽ iocũ exercere poſſet, arg. extrauag. 1. Ioan. 22. de torneamen.

Ex quo infertur reſpõſio ad quæſtionem; An qui hauriunt, vel dant venenum ad experiendam theriacã mortaliter peccent? Et aliis quidem videtur nõ peccare, concurrentibus his; ſcilicet, quod qui compoſuit illã pro homine legali habeatur: & quod eam de cõſilio inſigniũ medicorum ſolito de more iuxta præcepta medicinæ compoſuerit & quòd iã facto in aliquo bruto animali periculo, virtus eius comprobata ſit: quodque tam qui dat, quàm qui ſumit venenũ, credit theriacam eſſe talem; qualis eſſe debet prædicto modo cõpoſita: & nullum ſubeſſe mortis, nec alterius notabilis damni corporalis periculum. Aliis tamen aliud viſum eſt; quibus libenter accedo ante periculum, vel experimentum factum; eo quòd ſatis experimenti poteſt accipi in brutis, poſt tamen factum non auderem damnare aliorum opinione vſum.

9 Nono peccat mortaliter, qui aliquod duellum, ſiue ſingulare certamen illicitum aggreditur, vel procedit ad torneamenta, aliave huiuſmodi exercitia prohibita; vnde vt plurimum cædes, vel grauia vulnera reportantur: vel ad id alium induxit: vel non impediuit, cum poſſet, c. monomachiam. 2. q. 5. c. 1. & 2. de cleric. pugn. in duello, & cap. 1. de torneamen.

Dixi: Vt plurimum, vnde cædes, vel grauia vulnera reportãtur: quoniã multa torneamenta, haſtiludia, ludus Troianus, ſiue cannarum, vel virgarum, quibus equites tecti clypeis ludere ſolent, aliaq; huiuſmodi, quę exercentur, eo adhibito moderamine, quo cædes & alia pericula caueantur, non ſunt illicita: ſed potius permittuntur, per extrauag. 1. de torneamen. quod probat Ioannes Maior in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 5. licet quandoque, ſed raro mors & vulnera notabilia cõſequantur. Dixi: Duellum illicitum, quoniam qui iuſtum duellũ ingreditur, non peccat; quale eſt illud eius, cui per ſententiam iniuſtã, vita vel membrum eripiendum eſt: niſi cum accuſatore in arenam, & illud duellum deſcendat; quale eſt etiam illud Regis, vel Ducis, qui videns ſe fouere iuſtitiã, & ab aduerſario multo maiori potentia præcelli, quo credit ſe in vniuerſali prælio ab eo ſuperandum, & ideo eligit duellum & ſingulare certamen, iuxta ſententiam Caietani, 2. 2. quæſt. 95. artic. 8. Nuper autem Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 9. de reformat. addit multa quoad duelli materiam, quæ ſupra cap. 11. nu. 39. poſita fuerunt.

Decimo peccat, qui interfuit huiuſmodi torneamentis, aut duellis illicitis cum magna ſui animi voluptate, conſenſuque deliberato; quod fierent, vel tali intentione ſpectat eos, vt licet foret ſibi interdictum ſpectare illos ſub reatu mortalis

culpæ,

culpæ,nihilominus tamen ſpectaret eos,vel eius præſentia fuit in cauſa, vt tales ludi fierent. Silueſt. verb. duellum.3. Quamuis extra hos tres caſus non erit amplius, quàm veniale:niſi ratione ſcandali fiat mortale;eo quòd ſpectator ſit ſacerdos, aut monachus.Angel.in interrog.5. præcepti. Dubio autem quottidiano, quod circa hæc mouet quidam reſpondetur infra in fine nu.27.

10 Vndecimo peccat,qui deliberate alicuius mortem optat,vt in eius munus,aut officium ſuccedat,vel ne rẽprehẽdatur,aut caſtigetur ab illo ſecundum omnes:vel etiã ſi quamuis mortem nemini deſideret, neq; ex alterius cæde voluptatem capiat: ſed animaduertẽs deliberare delectatur cogitatione peruerſi operis homicidij; quia inde ſibi aliquod bonum vel vtilitas prouenire poſſet,vt ſentiunt S.Bonauent.in 2.diſt. 24 in expoſit. litteræ poſt q.4.Alex. Alenſ.2 par.tractatu. de peccato veniali,& Caiet in ſumma, verb.delectatio moroſa, quamuis delectari propter bonum,vel vtilitatem, quæ ex illa morte ſibi oritẽtur, non autem propter ipſam mortem non eſſet peccatũ, propter ea,quæ in rep. c.inter verba.11.q.3. & in addit.cap. quando. de conſec.diſtin.2.diximus. Quin etiã optare licet alterius mortem,aut morbum,aut rei familiaris iacturam,in finem vt cõuertatur ad dominum:vel ne tot totáq; facinora perpetret,vel in alium finem honeſtum & ſanctum,iuxta Alexan.in tract.de maledict.& S.Tho.2.2.q.36. ar.2.& multi ſancte deſiderant mortem Turcarum Principi, ſi non ſe conuertat,vt Deus Chriſtianiſmum liberet ab eius tyrannide. Immo & inimicis Chriſtianis iniuſte nos perſequentibus, quando aliud non adeſſet commodius remedium,poſſemus ob hunc finem deſiderare eam,vt ſpeciatim tradidit Sotus lib. 5.q.12.art.1.de iuſt.& iure.

11 Duodecimo peccat mortaliter, qui deliberato animo ſibi mortem, aut membri mutilationem præ ira, impatientia, dedecore, paupertate, aut pro quouis alio infortunio exoptat, cap.ſi non licet.23.q.5. iuxta beatum Auguſt.lib.1.de ciuit.Dei & S.Thom.receptum 2.2.q.46.art.5.& Oliuerium Malhart. de triplici tædio. in ſermone 8. aduentus. Quoniam nemo eſt dominus,ſaltem quo ad hoc,ſuæ vitæ,aut ſuorum membrorum, l.liber homo.ff.ad l.Aquil. c.contingit.1. de ſent. excom. & ob alias rationes, quas beatus Tho.in dicto art.5.adducit.Proinde ſi ea de cauſa,cum eſſet clericus,aut monachus,ſibi ipſi manus iniecit,excommunicationem incurrit,iuxta Ioan. And.Panor.Felin. & alios omnes in d.c.contingit.1.de ſent.excom.Non autem illam incurrit,qui zelo deuotionis pectus pugno,faciem palma, vel corpus vt cohiberet diſciplina percutit.Neq; etiam,iudicio noſtro, ſi talis eſt percuſſio, vt ſibi licite poſſet inferre:licet non conſentire, vt ſibi ab alio inferretur; qualis eſt capillos, aut barbã vellere,ſe alapis cędere ob mortẽ parentum aut amicorum,iuxta mentem omnium doctorum in dicto c.contingit:quamuis nullus eorum hoc expreſſerit.

12 Decimotertio peccat, qui ſe ipſum offert,vel habet animũ offerẽdi ſe ad martyriũ principalius ob vitæ

ſuæ tædium, vel alium finem indebitum, quàm ob ſanctæ fidei catholicæ amorem. Silu. ver. martyrium.

Decimoquarto, qui vult vitam decurtare, aut decurtat per abſtinētias, quas ſcit, & aduertit eſſe indiſcretas, etiam ſi abſque intentione abbreuiandi eam, id faciat: ſed aduertit quòd eam decurtat, iuxta ſenten. B. Hieronymi in cap. non mediocriter. de cõſecr. diſt. 5. & vtrumque Tho. 2. 2. q. 147. art. 2. quamuis id velit, aut faciat, quo meliùs Deo pro peccatis ſuis ſatisfaciat.

Dixi: Quas ſcit, & aduertit eſſe indiſcretas: quia nõ videtur eſſe mortale, ſi ſe bonum opus facere exiſtimat: immo neque veniale, ſi faciat id exiſtimans probabiliter eas non eſſe indiſcretas, ſecundum Iuniorem ibidem 2. 2. q. 147. ar. 2. Id quod etiam Gerſon in 4. par. in ſerm. Dominicæ 2. Quadrageſimæ, videtur ſentire.

Decimoquinto, qui propter aliquod infortunium cupit deliberate ſe numquam natum fuiſſe. Alex. tit. de Accidia.

Decimoſexto, qui cõiecit, aut fuit cauſa coniiciendi aliquem in carcerem iniuſte: ſiue ſit iudex ſiue non, c. non ſane. 14. q. 5. verſi. fin. l. 1. C. de priu. carce. & inſuper tenetur totum damnum, & iniuriam, quam intulit compenſare.

13 Decimoſeptimo peccat, qui ægrotans, aut ſanus comedit, aut bibit aliquid, aut dedit alteri ſano vel ægroto comedendum, aut bibendũ, prope intelligens, vel intelligere debens, ſibi vel alteri inde graue aliquod nocumentum ſalutis euenturum, Inno. recept. in cap. tua. de homicid. arg, c. fi. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad l. Aqui. maxime ſi illa medicus interdixerat: atqui ſi damnum ſit exiguum, non erit amplius, quàm veniale, ſecundum eundem.

Decimooctauo, mater vel nutrix, quæ tenellum infantem, ne eiulet, aut ne ipſa ſurgens e lectulo frigoris intemperiem patiatur, in ſuo lecto noctu ita collocat, vt periculum immineat inter dormiendum puerum ſuffocandi, ſiue ſuffocet eum, ſiue non, arg cap. conſuluiſti. 2. q. 5. & cap. fi. de his, qui fil. occid. Atqui nõ peccat, ſaltem mortaliter, ſi non eſt tale periculum veriſimile, etiam ſi caſu eum ſuffocet; puta, quia cubile eſt amplum, & puerum a ſe longe poſuit, neque dormiens ſubinde locum ſolet mutare: immo vbi ſemel ſe collocat, ibidem ſolet ſe perſiſtere, iuxta mentem Panor. in dict. c. fi. & Caietanus 2. 2. q. 64. art. 8.

14 Decimonono peccat, qui mulierem grauidam, cum noſſet illam vterum geſtare, ita grauiter afficit, ſiue ſit maritus, ſiue alius, vt in probabile periculum aborſus ipſum coniiciat, etiam ſi poſtea non abortiatur: ſicut e contrario, ſi in tale periculum probabile illam non impulit, etiam ſi poſtea abortiatur, non ideo peccat mortaliter, arg. cap. ſicut ex litterarum. de homicid. adiunctis, quæ ibi ait Panor. nume. 6. & Anton. 2. par. tit. 7. cap. 8. §. 1. quamuis non fiat irregularis, ſi fœtus caret anima rationali, cap. aliquãdo. cum ſeq. 32. q. 2. neque ea de re dubitatur, glo. in cap. ſi aliquis. de homic. Fetui autem, ſi maſculinus ſit, ad diem 40. infunditur anima, ſi vero femininus ad diem 80. iuxta glo. receptam in

ſumma

ſumma.5.diſt.per illum text.

Vigeſimo peccat mulier grauida, quæ procurat aborſum, ſumendo pharmaca in eum finem confecta, vel nimio labore corpus defatigando, vel quecunque alio modo, etiam ſi effectus non ſequatur. Nã vt quis letaliter delinquat, ſatis eſt malum animum habere, vel culpam, quam latam appellant, admittere, cap.1.de præſumpt.c.ſi quis per negligẽtiam. de cõſec.diſt.2. Immo etiã ſi abſque propoſito abortiendi facit aliquid, quo tali periculo probabiliter ſe exponit: vt cum graui oneri humeros ſupponit, vel immoderatis laboribus corpus vexat, vel tripudiis, aut choreis nimiis exultat, iuxta mentẽ beati Anto.2.par.tit.7.c.8.§.1. Atqui ſi locus eſt leuis, & moderatus, & periculo carens, nõ peccat mortaliter, etiam ſi poſtea eã conſequatur aborſus, iuxta Panor.in dict.c.ſicut.

15 Vigeſimoprimo peccat, qui proficiſcitur, aut vult in bellum proficiſci, ſciens illud eſſe iniuſtũ, ſaltem ex parte illius, cui vult opem ferre, 23.q.2. in principio. Immo etiam ſi eò pergit ſtipẽdij ſolius intuitu, nihil attendens, an iuſtum ſit vel iniuſtum, ſiue ſit ſubditus ſiue nõ, Caiet. in ſumma.verb.duellũ.part.2. Quin etiam ſi ſcit, bellum eſſe iuſtum, vadit tamen cum intẽtione deprauata principaliter inimicos occidẽdi, aut prædia & rem omnem deuaſtandi, quamuis in hoc caſu non obligetur reſtitutioni, iuxta ſententiam Caiet. 2.2.q.40.ar.1. Neque etiam in 2.caſu, ſi bellum eſt vere iuſtum, propter eãdem rationem. Verum eſt tamen, ſubditum poſſe iuſte ad bellũ proficiſci (ſi imperio domini ſui admonitus pergat) etiam ſi non ſecum præmeditetur, an ſit iuſtum, dum tamen credat eſſe tale, c. quid culpatu.23.q.1. Neque vlla eſt differentia inter ſubditum & externũ; qui ante belli exordium eidem Principi inſeruiebat, ſecundum Caiet. in ſumma.verb.bellum.par.2.

16 Vigeſimoſecundo, qui fert, aut vult ferre iniuſte mortis ſentẽtiam, aut alterius nocumenti corporalis contra aliquem, cap.omnis.45. diſt. cap.2.de re iudic.lib.6. Vel ſi iniuſte morti damnatum non liberat, cum id facere poſſit. Prouerb.24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem*: vel inuaſo ab inimicis ſuis, cum poſſit, non ſubuenit, ſecundum beatum Ambroſ.in cap.non in inferẽda.23.q.3. Si tamen commode verbis, aut opere, abſque ſuo periculo poteſt ſuppetias ferre, alioqui minime tenetur, niſi eſſet officiarius publicus, qui etiã armata manu debet defendere eum, quem ſibi videtur defendere poſſe, ſecundum ſanctum Anton. 2.part. tit.7. cap.8.§.2.

17 Vigeſimotertio, qui ſuo teſtimonio aliquẽ ab iniuſta morte, pœna dãni, vel infamia poteſt liberare, & non vult teſtificari id, quod nouit, etiam ſi non iubeatur id facere: neque ſaltem facit quod in ſe eſt, denuncians veritatẽ ei, cui poteſt prodeſſe, arg.c.1. de crimi. falſ. ſanctus Tho.2.2.q.70.art.1. Gabriel.in 4.lib. ſent.diſt.15.q.6.artic.2.concluſ.7. niſi per confeſſionem ſacramentalem tantum id noſſet; tunc enim tenetur tacere, & non intromittere ſe ad liberandum eum; etiam ſi ſtatim eſſet ſuſpendendus, ac ſi nihil penitus audiuiſſet: non enim nouit, an

Digitized by Google

reus data opera delictum illud in ea confeſſione ſubticuerit. Ioan. Maior in 4. lib. ſenten. diſtin. 31. q. 1. Nullus tamen ſe tenetur offerre ad teſtimonium ferēdum, quò aliquis condemnetur, niſi quando iuxta iuris formam eſſet a iudice conſtrictus, etiam ſi accuſatori exinde periculum immineret. Quia ille ſpōte ſua ſe in id periculum ingeſſit: reus autem inuitus, ſecundum eundem ſanctum Thom. dicta quæſt. 70. art. 1. niſi quando accuſator, quia obligatur ad id in conſcientia, accuſat, vt in cap. inter verba. 11. q. 3. copioſius diximus. Qui vero contra aliquem, falſum protulit teſtimonium, ob quod ille eſt in periculo perdendæ vitæ, debet ſuum teſtimonium reuocare, & omnem ſuam operam adhibere, vt illum eripiat, etiam ſi ob id oporteat eum perdere vitam. Quamuis qui aliū occidit, ob quod alius cum periculo vitæ ſuæ eſt in carcere, non videtur obligatus ſe ipſum prodere, ſeque periculo propria vitam amittēdi exponere. quod Scotus videtur inſinuare lib. 4. q. 6. artic. 3. de iuſt. & iur. cuius ſententia iuri conformior videtur illa, quam habuit Medina in Codice de pænitentia, oppoſitam præcedenti, fundans ſe magis in charitate, quàm in iuſtitia.

Vigeſimoquarto, qui cum aliqua affectus eſſet iniuria, ſciretque cognatos ſuos, vel amicos vindictam ſumere velle, non vetuit eis id expreſſe. cap. Petrus. de homicid.

Vigeſimoquinto, qui, eſto quòd nihil facit, nec vult facere ex ſupradictis, tamen conſentit in eo aliquo modo ex nouem illis ſupra a nobis in cap. 11. nume. 2. expoſitis, puta imperādo, conſulendo, præbendo conſenſum, laudando, malefactorem recipiendo, vel ipſum adiuuando, vel non impediendo verbis, operibus, aut monitu; cum id poſſet & teneatur facere, vt ibidem dictū eſt.

18 Vigeſimoſexto peccat, qui agitat, vel facit agitare tauros. Circa quod interrogatus Madritij, vbi Curia Regia reſidet; An ludus agitationis taurorū ſit peccatū mortale; reſpōdi ſequentia, Primū, ante ſeptuaginta annos me coram confeſſario Compluti accuſaſſe, quod cū eſſem adhuc puer illius academiæ ſcholaſticus, taurorum agitationis ſpectaculo interfuiſſem. Secundum, quod quia tunc vidi duos, aut tres homines, a quodam tauro feroci immaniter dilaniari, ſtatui numquā amplius eorum agitationis ſpectaculo intereſſe; & ita numquam amplius interfui; niſi ſemel Salmanticæ ad id coactus vi muneris decanatus & patronatus, quo in quodam viro doctiſſimo ad doctoratum prouehendo de more fungebar, vbi Dei gratia nullum detrimentum acceptum fuit.

Tertium, quòd ab hinc 20. & 30. annis libenter ſubſcripſiſſem, prædictam agitationem eſſe peccatum mortale. Tum quia ſic audiueram a præceptoribus meis Pariſienſibus, qui celeberrimæ illius academiæ Complutenſis fundamenta iecerūt. Tum, quòd in Gallia non ſolent ſic agitari; cuius rei cauſa non eſt, quā aliqui exiſtimant, ſcilicet, quod ſint cicures & manſueti: noſtra enim ætate Tholoſæ quædā Vacca quam prædiues quidam Burgenſis Hiſpanico

rico more in amplo ſuæ domus pauimento agitare fecit, ipſumque, aſcenſis aliquot ſcalarum gradibus, interfecit. Tum, quòd eiuſmodi agitationis ſpectaculum multorū peccatorum Superbiæ, Vanægloriæ, Luxuriæ, Gulæ, Iræ, & aliarum ſpecierū occaſionem præbet. Tum, quòd, vt antea in hoc ipſo loco diximus, illiciti ſunt ludi, in quibus vt plurimum occiſiones & magna vulnera contingunt; qualia in hac agitatione contingere videntur. Tum, quia vt ille Capitaneus Ioãnes ab Azpilcueta, & Xabier (qui fuit frater illius celeberrimi Franciſci a Xabier, vnius e tredecim, qui ordini Societatis Ieſu longe illuſtri & frugifero initium fecerunt, tam fortis gladio corporali, quàm ille ſpiritali) dicere ſolebat, in his taurorum agitationis ludis, viros magis ad fugiendum hoſtem, quàm ad ſpectandum ſeſe aſſueſacere; ob idque numquam huiuſmodi ludis intererat. Tum quod torneamenta iure canonico prohibentur cap. 1. & 2. de torneamen. adeo vt qui in illis moritur, quamuis confeſſus, & ſacra cõmunione munitus decedat, non ſit in ſacro loco ſepeliendus: & agitatio taurorum torneamentis ſimilis videtur. Ergo de ea idem erit ius. l. illud. ff. ad l. Aquil.

Sed poſt ab hinc decem annis & citra, non ſum auſus id aſſerere, immo vt id facerē à multis ſeruis Dei ſelectis opportune & importune rogatus, reſpondi, quod agitatio taurorum cum moderamine & debita cautela de ſe non eſt peccatum: ſanctiſſimam tamen fore legem, quæ illam prohiberet: quoniam rarò debita cautela, & moderamine exercetur; quam legem, nunc poſtea quam ego in Vrbem appuli, fœli. record. Pius V. Pontifex maximus mira pietate, prudentia, & in viam Domini oues ſuas dirigendi deſiderio ardens tulit, & promulgauit, kal. Nouembris anni 1567. in hæc verba.

Pius Epiſcopus Seruus Seruorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam.

19 *De ſalute gregis Dominici noſtræ curæ diuina diſpenſatione crediti pronè ex debito paſtoralis officij adſtringimur, ſollicitè cogitantes, fideles cuncti gregis eiuſdem ab imminentibus corporum periculis etiam animarū pernicie, perpetuo arcere ſtudemus. Sane licet deteſtabilis duellorum vſus a diabolo introductus, vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex decreto Concilij Tridentini prohibitus fuerit, nihilominus adhuc in pleriſque ciuitatibus & aliis locis quamplurimi ad oſtentationem virium ſuarum & audacia in publicis priuatiſque ſpectaculis cum tauris & aliis feris beſtiis congredi non ceſſant, vnde etiam hominum mortes, membrorum mutilationes, animarumque pericula frequenter oriuntur, &c.*

Nos igitur conſiderantes hæc ſpectacula, vbi tauri & feræ in circo vel foro agitantur a pietate & charitate Chriſtiana aliena eſſe, ac volentes hæc cruenta, turpiaque dæmonum, & non hominum ſpectacula aboleri, & animarum ſaluti, quãtum cum Deo poſſumus prouidere, omnibus & ſingulis Principibus Chriſtianis, quacunque tam eccleſiaſtica quàm mundana, etiam Imperiali, Regia, vel quauis alia dignitate fulgenti-

Digitized by Google

bus, quouis nomine nuncupentur, vel quibuſuis Communitatibus, & Rebus publicis hac perpetuò noſtra conſtitutione va itura ſub excommunicationis & anathematis pœnis ipſo facto incurrendis prohibemus: & interdicimus, ne in ſuis prouinciis, ciuitatibus, terris, oppidis, & locis huiuſmodi ſpectacula, vbi taurorum ferarumve agitationes exercentur, fieri permittant.

Militibus quoque, ceteriſque aliis perſonis, ne cum tauris, & aliis beſtiis in præfatis ſpectaculis ipſi tam pedeſtres, quàm equeſtres congredi audeant, interdicimus. quod ſi quis eorum ibi mortuus fuerit, eccleſiaſtica careat ſepultura.

20 *Clericis quoque tam regularibus, quàm ſecularibus beneficia eccleſiaſtica obtinentibus, vel in ſacris ordinibus conſtitutis, ſub excommunicationis pœna, ne eiſdem ſpectaculis interſint, ſimiliter prohibemus. Omneſque obligationes, iuramenta & vota, a quibuſuis perſonis, vniuerſitate vel collegio de huiuſmodi taurorũ agitatione, etiam vt ipſi falſo arbitrantur, in honorem ſanctorum ſeu quarumuis eccleſiaſticarum ſollemnitatum, & feſtiuitatum, quæ diuinis laudibus, ſpiritualibus gaudiis, piiſque operibus, non huiuſmodi ludis celebrari & honorari debent, hactenus factas, & facta, ſeu in futurum fienda, quæ & quas omnino prohibemus, caſſamus, & annullamus, ac pro caſsis nullis & irritis haberi perpetuo decernimus, atque declaramus.*

Mandamus autem omnibus Principibus, Comitibus, & Baronibus S.R.E. feudatariis ſub pœna priuationis feudorum, quæ ab ipſa Romana Eccleſia obtinent; reliquos vero principes Chriſtianos, & terrarum dominos prædictos hortamur in domino, & in virtute ſanctæ obedientiæ mandamus, vt pro diuini nominis reuerentia & honore præmiſſa omnia in ſuis dominiis ac terris huiuſmodi exactiſsime ſeruari faciant, vberrimam ab ipſo Deo mercedem tam boni operis recepturi. Ac vniuerſis venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis & Epiſcopis, aliiſque locorum ordinariis in virtute ſanctæ obedientiæ, ſub obteſtatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ, præcipimus, quatenus in ciuitatibus & dioceſ. propriis præſentes noſtras litteras ſufficienter publicari faciant, & præmiſſa etiam ſub pœnis & cenſuris eccleſiaſticis obſeruari procurent. Non obſtantibus conſtitutionibus, &c. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1567. kal. Nouemb. Pontific. noſtri anno ſecundo.

21 Huius extrauagantis definitionem limitarem, ſalua ſanctæ Sed. Apoſtolicæ cenſura, ne procederet in agitatione taurorum, vel aliarum ferarum ita moderata, vt probabiliter credi poſſit, eam non conſequutura notabilia documenta perſonalia; puta mortes, vulnera, oſſium rupturas, & id genus alia. Tum quia ratio & finis, quæ mouerunt eius latorem ad eam edendam, fuit, quia frequenter ex huiuſmodi agitatione conſequebantur talia, vt colligitur ex proœmio eius, vt de ſola cauſa finalis legis coniici, l. una. ff de hæredibus inſtituendis. & capit. quia propter. de electio. cum eis adnot. quæ ceſſant in agitatione, vt ſupradictum eſt, ſic moderata, & ita ceſſare debet etiam eius diſpoſitio

diſpoſitio in ea, & iuxta limites rationis legis debet reſtringi, vel extendi lex argu. l. cum pater. §. dulciſſimis ff. de lega. 2. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patron. c. ſuggeſtum. c. meminimus. cum adnotatis eis a Pan. ab aliis recepto. de appel. & cap. quoniam contra falſam. de probatio. Tum quia licet prohibita ſint abſolute torneamenta, per c. 1. de torneamen. permittuntur tamen illa, quę cum moderatione prædicta fiunt; quia in eis ceſſat ratio illius prohibitionis abſolute, vt ſupra, nu. 9. dictũ eſt, & probatur in extrauag. 1. de torneamen. & vſus totius Chriſtiani orbis obſeruat. Tum quia videmus vbique, etiam in vrbe, paſſim agitari tauros, boues, & bufalos chordis longis pedes vel cornua ligatos, etiam per medios calles tranſitu hominum frequentes: quod tamen nemo, etiam poſt prædictam extrauag damnat, quamuis aliquando contingat aliquod notabile nocumentum. Immo quotannis in carniſpriuio ſollemnis curſus equorum, bufalorum, equarum, & aſinorum, brauiis præuertenti propoſitis in vrbe celebratur: quamuis caſu inſidentium & occurſu eorundem nonnumquam prædicta mala contingant. Tum quia multi viri, eruditione, pietate & religione clari, qui damnabant agitationes taurorum eo modo, quo communiter fiebant, approbarunt agitationes illas, quas ter maxima illa domina Iſabella huius nominis Prima, Regina Catholica permittebat, cornuum cuſpidibus præciſis, & nimia ægitantium temeritate coercita, tutiſque refugiis opportunè conſtitutis.

Ex quo infertur, quòd etiam ante hanc conſtitutionem damnandum erat ſtudium illud, quo multi magnates Hiſpani quærebant & conſeruabant ferociſſimos tauros, qui ante in circis agitati aliquos occidiſſent, & iudicium illud crudele, quo iidem & alij fere omnes iudicabant ſpectacula taurorum prædicta; in quibus nulli occiderentur, vel vulnerarentur, eſſe frigida, & inſipida, & vituperio digna. Et quamquam agitationes, vt pręfertur, moderatas non auderẽ damnare, etiam poſt hanc extrauag. longe tamen melius arbitrarer, loco illarum vti aliis ludis, quibus Gallia, quæ hylarior videtur vtraque Heſperia, ad hylarandum populum & publicam lætitiam ſignificandam, tempore meo vti ſolebat, puta ſupplicationibus publicis, haſtiludiis, equitum, vel peditum pugnis vmbratilibus aduerſus dracones fictos, vel effigies hominum armatas, quæ ſe percutientes in vno brachio repercutiunt altero, exercitiis arcuum, baliſtarum, ſcloporum, pilæ, luctæ, curſus, globorum ligneorum tum manu, tum claua, vel malleo impulſorum, chorearum honeſtarum cum vulgarium, tum noue inuentarum, & pelis & folliis Luſitanis, & aliis id genus exercitiis, quibus homines non ſolum recreantur: ſed etiam ad bella, & alias artes honeſtas habiliores redduntur. Sunt autem pelæ puellæ paruæ ditiſſimè ornatæ, quæ virorum agilium & ſaltantium humeris inſidẽtes, manuũ, & brachiorum ac totius corporis geſticulatione plurimũ ac honeſtè ſpectãtes delectãt. Follię vero ſunt manus iuuenum

num circa grãde tympanum ſaltãtium,canentium, & ſiſtrarum ſonorarũ agitatione mire populũ exhylarantium ſine vlla vllius iactura.

Ad quid teneatur qui alium occidit, aut percutit.

SVMMARIVM.

22 *Homicida liberi, vel ſerui quid reſtituere debeat.*
23 *Homicida quas impenſas reſtituere tenetur.*
23 *Homicida an teneatur ſe carceri offerre.*
24 *Homicida quid teneatur ſoluere cognatis.*
25 *Fur & alij rei etiam puniti publica pœna reſtituant damna.*
26 *Occidens defendendo ſe ſine moderata tutela punietur mitius, quàm aggrediens, ſed reſtituet quantum ille.*
27 *Duella quæ inter particulares milites exercituum licent.*

22 Vigeſimoſeptimo peccat mortaliter,qui alium iniuſte occidit, & nõn vult ſatisfacere. Circa quod dicimus primo: ꝙ Sotus in 4. lib.ſent diſt.15.q.3.cui ſatis conſonat Adrian.in 4.de reſtitut.q.fi.& Ioan. Maior,in eodem 4 diſt.15. qu. 14.ait primo,eſſe ſtultum putare,eum, qui bouem proximi necat,teneri ad reſtitutionem : non autem,qui proximum ipſum occidit. Contra quos tamẽ faciunt multæ leges, videlicet l.liber homo. ff.ad l.Aquil. quæ habet, hominem liberum nullo pretio æſtimari poſſe, & l. fin. de his, qui dejec. vel effud. quæ ſic habet: *Illi homini libero, qui prætereuns per viam publicam percutitur, re aliqua proiecta, aut cadente ex aliquà feneſtra, deberi medicationis impenſam & ſtipẽdia, quæ ſanus lucriſeciſſet, non autem quidquam pro deformitate aut cicatrice inde relicta; corpus enim liberum nullam recipit æſtimationẽ.* & l.ex hac.ff.ſi quadr. pauper. fec. dic. quæ ſtatuit, quod quamuis contra dominum alicuius animalis,quod occidit aliquẽ ſeruũ, vel aliud animal,eius dominus habet actionem, & ius petendi medicationis impenſas & ſtipendia, quæ alioqui lucrifeciſſet, nihil tamen poteſt petere pro cicatrice & deformitate, neque etiam ſi occidatur, iuxta gloſſ. dictæ l.ex hac, & l. qua actione.§.ſi quis.ff.ad l.Aquil.quod etiã dixit Azo in ſumma ad l.Aquil. & clarius aſſeruit Oſtien. in ſumma de iniur. Itaque ſit reſolutio, eum, qui occidit, aut percutit aliquod animal brutum proximi,vel ſeruum teneri illi reſtituere tantum,quanti valet id,quod occidit.Immo & quãto minoris valet ob deformitatem ex vulnere relictam:& quòd etiam, qui percutit hominẽ liberũ, tenetur ei reſtituere medicationis impẽſas, & ſtipendia,quæ ſanus lucrifeciſſet, tempore medicationis, & tempore totius vitæ, quatenus ob illam percuſſionem ad illa lucrifacienda inhabilis eſſet effectus:deformitatem autem ex vulnere relictam nullatenus tenebitur cõpenſare. Qui vero liberum hominem occidit, non tenetur ad ſoluendum quidquam pro vita quam abſtulit, quamuis ſic pro eo,quod in ſe medicando impendit antequam obiret,& pro dãno, quod filij & heredes eius perpeſſi ſunt, vt ſtatim dicemus. Immo etiam id,

quod

quod in eius funere moderato iuxta cõſuetudinem perſonarum eiuſmodi conditionis expenſum eſt: quia cauſa fuerit eiuſmodi ſumptus, arg. cap. fin. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad l. Aquil. quamquam hoc vltimum nemo vſque ad nos expreſſit.

23 Secundo dicimus, quòd idem Scotus ait, huiuſmodi hominem debere patienter perferre mortis pœnam ſibi iuxta legem inflictam, etiã ſi ſuis propriis manibus non teneatur ſibi illam conſciſcere: quod quidem recte dictum eſt, argum. gloſſ. ſingul. cap. fraternitas. 12. quæſt. 2. & eorum, quæ diximus in rubr. de pœnis. Neque etiam, iudicio meo, tenetur vinculis & carceribus, aut morti inferendæ ſe ipſum offerre, etiam ſi hoc facere ſaluti ſuæ animæ valde conduceret.

Tertio, quòd idem ait, quòd ſi pœnam mortis non ſubeat, ſaltem expediret reliquum vitæ tempus contra infideles tranſigere, quòd ſi hoc non placet, debet aliqua reſtitutione ad iudicium boni viri homicidium compenſare, ſatisfaciendo operibus ſpiritualibus, quæ tanti eſſe videantur, quanti vita hominis interfecti æſtimanda erat, ſecundũ æquipollentiam, ſeu æqualitatem, quæ in hac re inueniri poteſt: veruntamen hoc non arbitramur eſſe neceſſarium per ſupradicta.

24 Quarto, quòd ipſemet dicit, quòd vltra hæc tenetur reſarcire parentibus, filiis, aut cognatis occiſi quamcumque iacturam, quam illi ratione necis perpeſſi ſunt, quòd quidem iuſtum eſt. Vnde Panor. in c. 1. de iniur. poſt Specul. tit. de iniur. §. ſequitur. num 26. apertius rem totam explicans dicit, tantum heredibus defuncti reſtituẽdum eſſe, quãtum ille viuens ſuo labore, aut arte lucrari poterat, quod quidem videtur iure quinquaginta aureis æſtimatũ eſſe, l. 1. §. 1. ff. de iis, qui deiec. vel effud. vt intellexit ſingulariter Oſtien. vbi ſupra.

Quinto dicimus, quòd ex his infertur id, quod Ioan. Maior in 4. diſt. 11. quæſt. 19. in fine aſſeruit, nempe eum vinculo maioris reſtitutionis aſtringi, qui ſutorem, aut quemuis alium artificem mechanicũ, quàm qui nobilem aliquem occidit, etiam ſi grauius crimen admittat, qui hũc occidit, quàm qui illum. argu. l. aut facta. ff. de pœnis. & cap. aut facta. de pænit. diſt. 1.

25 Interrogatus, An homicida, latro, aut aliquis alius reus, quem iudex puniuit, ad ſoluẽdum damnum, quod parti intulit teneatur? Reſpõdeo, quòd eſt quæſtio quotidiana, & a paucis declarata, quam per, cum tres gloſſas ſollemnes, ſcilicet reg. peccatum. de reg. iur. lib. 6. & cap. ſicut dignum. §. eos. de homicid. & ca. ſi res aliena. 14. quæſt. 6. prælegeremus, tetigimus, & poſtea obſequentes voluntati Reuerendi admodum domini ſimul & amici mei P. Pradani Illuſtriſſimi ordinis Societatis Ieſu determinauimus, concludẽtes, quod ſic. Quia lex naturalis & diuina obligat eos ad reſtituendũ damnum parti, antequã a iudice puniantur, & illa punitio, quæ in vindictam publicam irrogatur, eſt compẽſatio iniuriæ reipublicæ illatæ, l ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. & cap. vt famæ. de ſentent excomm. quæ non liberat a debito, quo parti tenetur. Cum

qui

Digitized by Google

qui duobus diuerſas res debet, non liberatur ſoluendo vni quod ei debet, nec ſoluendo vni, quod alteri debet, cap. ea te. de iureiur. cap. ſicut dignum. §. eos. de homicid. & conſequenter, qui publicam pœnam paſſus, habuerit quo priuato damno id ſatisfaciat, ſoluere debebit. & hoc ſentit Inno. ſi bene ponderetur in capit. Odoardus. de ſolut Nec obſtat, quod Fe in. in cap. ad liberandū. de Iudæis. & alij multi ex gloſſis prædictis colligunt, ſcilicet, eum qui ob delictum luit corpore; eo quòd non habet in ære, ad pœnam pecuniariam non teneri: quamuis poſtea ſatis bonorum ad ſoluendam eam adquirat quia aliud eſt dicere, quem propter pœnam corporalē a pecuniaria excuſari, quod illæ gloſſæ probant, & aliud dicere, quem propter pœnam corporalem a ſoluendo intereſſe parti excuſari, quòd illæ non dicunt, & nos aſſeruimus. id quod etiam ſenſit Iaſon in §. penult. num. 45. de act. quod tamen nobis limitandum videtur, quando pars læſa vellet, vt delinquens per pœnam corporalem, non ſolum Reip ſed etiam ſibi ſatisfaceret arg. l 1. ff. qui ſatiſd. cog. & l. ſi rem. §. omnis. ff. de pignor. act. Ex quo ſequitur, quod hæredes eius, qui decollatus, vel ſuſpenſus eſt per ſententiam, obligantur ad reſarciendum damnum, quod intulerat parti, ſicut ad ſoluendum alia debita l. 1. C. ex delict. defunct. immo & Fiſcus, ſi eius bona confiſcata fuerint, l. non poſſunt. & l. in ſumma. ff. de iure Fiſci.

26 Sexto dicimus, inter Scotum & Communem vbi ſupra conuenire, quòd non ſolum homicida, ſed etiam percuſſor tenetur omnes expenſas reſtituere, quas percuſſus in ſe medicando fecit, & inſuper quidquid lucrifeciſſet ex arte vel officio ſuo, quamdiu male habuit, immo & quidquid magis in reliquo vitæ tempore ſuo labore ob id lucrifacere poterat. Vnde confeſſarius non debet eum, qui occidit, aut qui percuſſit abſoluere, niſi prius illatum damnum compenſet; aut re vera proponat reſtituere, iuxta omnium ſententiam: quod quidem totum intelligendum eſt de eo, qui iniuſte percutit; aut occidit. Nam qui ſecundum ius ſimile aliquid facit, nulli reſtitutioni tenetur obnoxius. Clement. 1. de homicidiis. ca. olim. de reſtit. ſpoliat. cum eis adnotat.

27 Non eſt tamen connumerandus inter eos, qui iuſte hominem occidunt, ille qui debitum modum defenſionis excedit, quinimmo (noſtro iudicio, quidquid alij opinentur) quamuis multo minus peccet, & ſubinde minorem pænitentiam in foro interiori, & leuiorem pœnam in foro exteriori mereatur, quàm ille, qui voluntarie alterum occidit, per textus valde ſingulares, in c. ſignificauit de pœnit. & demiſſ. & l. ſi adulterium. §. Imperatores. ff. de adult. nihilominus tamen tantæ reſtitutioni, ac alter tenetur obnoxius, ſaltem ſi culpa letalis exiſtat, iuxta l. ſi ex plagis. §. fin. ff ad l. Aquil. Siquidem huiuſmodi mors non ſolum iniuſta eſt ex mala intentione: ſed etiam ex ipſomet opere exteriori. Quod addimus ad excludendum reſponſum, quod noſtro

Digitized by Google

ſuo argumento dari poterat, deſumptum ex illo dicto Caietani 2.2. quæſt. 44 artic.1.ſcilicet, eum, qui alterum occidit in bello iuſto, vel ex iuſto præcepto, iniquo animo, & intentione, licet propter intentionem iniquam peccet: non tamen teneri ad vllam reſtitutionem.

Neque obſtat, quod quidam dicit, tenere me hic homicidam aggreſſoris, qui per inaduertentiam non ſeruauit modum inculpatæ tutulæ, & eò acceſſit, vt peccaret mortaliter, ad tantam teneri reſtitutionem, ad quantam homicida voluntarius. Contra quod ait tenere Silueſtrum in verbo, reſtitutio.3.quæſt.2. & pro eo facere, quod minor culpa minorẽ inducit reſtitutionem. Nõ, inquam, hoc obſtat, Primo, quia Silueſter agit de ſolutione pœnæ, & non de reſtitutione damni, & intereſſe; de quo nos loquimur. Ait enim, occidentem ob ineuitabilem neceſſitatem ad nullam pœnam teneri, niſi det cauſam aggreſſuræ; quo caſu tenetur ad reſtitutionem arbitrio boni viri: nos vero loquimur de reſtitutione damni dati, vel intereſſe ob illud contingentis. Secundo per incogitantiam videtur ab eo dici, quod minor culpa minorem, reſtitutionem meretur: videtur enim dixiſſe hoc; Minor culpa minorem pœnam meretur. Tum quia quodlibet furtum notabile obligat ad reſtitutionem, non autem odium Dei; quod eſt ſuo genere maximũ, Tum quia culpa ſeiuncta a dolo obligat ad tantam reſtitutionem, ad quantam e coniuncta. Tum quia etiam ſine culpa interdum quis tenetur reſtituere: vt cum animal alicuius non aſſuetum nocere, nocet alicui ſine vlla culpa domini, dicto cap. fin. de iniur.

Dubium remiſſum huc ſupra nu. 9. eſt; An videatur nobis vera ſententia Caietan. in ſumma verb. duellum 5. qua damat milites, qui tempore belli acceptant ſingularia certamina vnius contra vnum, duorum contra duos, 10. cõtra 10. &c. ad quæ prouocantur ab hoſtibus, quæ dubium proponenti diſplicet; eo quod exercitus prouocantium animoſior fieret, ſi prouocati ea non acceptarent. Pro quo ipſe cito, quod primi Reg. cap. 27. Goliæ prouocatio a Dauide fuit accepta, & quod milites debent honori ſuo conſulere, iuxta ea, quæ Panormitanus & alij tradunt in cap. olim. de reſtit. ſpol. quæ ſupra eod. cap num.4. extendimus ad eum honorem, quem renuendo talia perderent. Sed arbitror vtriuſque ſententiam teneri poſſe: Caietani quidẽ in certaminibus, quæ offeruntur & acceptantur cauſa oſtentandarum virium, & artis pugnandi, & gloriæ vanæ quærende ſine reſpectu, ſaltem principali belli victoriæ commodandi, quod ipſius verba ſignificant: proponentis autem ſententia, cum acceptantur principaliter ad commodandum belli victoriæ & honori, ac reputationi fortitudinis, ſiue exercitus (quæ plurimum ad victoriam cõducunt) ſeruatis ſeruandis, quod eius ratio ſignificat.

De ſexto præcepto, Non mæchaberis, vel non fornicaberis.

Cap. XVI.

SVMM

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Præceptum 6. de non fornicando, & 10. de non concupiſcendo quæ vetant. 2. & 3.*

2 *Luxuriam an ignorantia, vis, aut metus excuſent.*

3 *Luxuria omnis reducitur ad has ſex ſpecies.*

3 *& an ſint plura & admiſſa cum moniali vt eſt varia ob varias cauſas.*

3 *Sponſa Dei eſt anima viri, ſicut & fœmina.*

3 *Luxuria loci & perſonæ ſacræ eſt ſacrilegium.*

3 *Sacrilegium cur non ſit violatio dormitorij, & eccleſia ſic.*

3 *Conſecrari quæ monacha non poteſt.*

3 *Inceſtus gradum cur neceſſario a confeſſario exprimendum.*

4 *Confeſſarius quantum debet interrogare circa peccatum luxuriæ.*

1 PRo fundamento dignoſci, qui peccant mortaliter contra hoc ſextum, & decimum præceptũ præſupponimus primò id, quod iam in additione cap. quando. de conſecr. diſtin. 1. diximus; ſcilicet, hoc præcepto nobis eſſe a domino interdictã quamcunque carnalem copulam extra legitimum matrimoniũ. Proinde quæcunque talis copula eſt peccatum mortale, quamuis ſit ſoluti cum ſoluta, quæ ſimplex fornicatio appellatur, adeo quidem, vt contrarium aſſeuerare ſit hæreſis, vt determinauit cõcilium Viennenſe, Clemen. ad noſtrum. de hæretic. Neque ignorantia ab hoc excuſat; neque etiam exiſtimare non eſſe peccatum rem habere cum publica meretrice. Eſt enim hęc ignorantia iuris naturalis, & diuini adeo manifeſti, quæ nullatenus excuſat, 1. quæſt. 4. §. notandum, & cap. ignorantia, de reg. iur. lib. 6. Neque metus, aut minæ mortis, vel infamiæ, neque pudor vociferandi, neque timor infamiæ, quæ vociferationem conſequeretur, ab hac culpa excuſat. Sufficit enim voluntas, aut conſenſus etiam coactus, vt culpę mortalis macula contrahatur. cap. merito. 15. quæſt. 1. Nam potius debet quis vniuerſa mundi mala perpeti, quàm illi conſentire, cap. itane. 32. quæſt. 5. cap. ſacris. de his quæ vi. & Anton. 3. part. tit. 5. cap. 6. ſub finem. Excuſaret tamen vis abſoluta, qua ſine vllo conſenſu cogeretur adulterari, aut fornicari, adeo quòd ſi virgo exiſteret, quæ ſemper animo huiuſmodi obſcænæ voluptati contradiceret, non perderet virginitatem, ſaltem quo ad Deum, vt glorioſiſſima Lucia virgo & martyr, relata a Gratiano, 32. quæſt. 5. in Summa, & a ſancto Thom. 2. 2. quæſt. 64. art. 5. ad 3. reſpondit Paſchaſio in hæc verba: *Si me feceris inuitam violari, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam.* Quod procedit ętiam ſi de actu ipſo delectationem aliquam perciperet: modo neque in ipſum actum, neque delectationem voluntate deliberata conſentiret. Nam talis delectatio non eſſet voluntaria: ſed naturalis, & eſt eſſe in medio ignis, & non ardere, vt dixit S. Gregorius in cap. vir cum propria. 33. quæſt. 4. neque tenetur manus iratas iniicere in eum, qui vim inferre nititur: neque clamore ſe defendere. Satis eſt enim non conſentire ad hoc, vt nõ peccet coram Deo mortaliter, vt ſingulariter dixit Sotus lib. 5. qu. 1. art. 5.

Digitized by Google

art.5.de iuſt.& iure. quamuis quo ad forum exterius præſumeretur conſenſiſſe (ſi contingeret id ei intra ciuitatem) quæ neque clam uit, neque petiit opem ad ſui defenſionem, cum poſſet, vt habetur Deute. cap.22. Illud vero, quod idem Sotus addit; non teneri ſcilicet huiuſmodi feminam, etiam ſuis propriis membris reſiſtere, & quod ſatis ſit non ſe componere, aut præparare ad obſcænum illum actum, dummodo animo non conſenſerit, difficile profecto poterit contingere. Quare credo paucas honeſtas repertum iri, quæ aliquo modo non reſiſtant, ſaltem ſine clamore, & ſine manuum iniectione in eos, qui eas tanta iniuria afficere nituntur. quæ opinio Soti ſic limitata magis placet, quàm opinio Caietani infra num 12. tacta, dicentis debere clamare non obſtante infamia, quę inde ſequi poſſet. Interrogatus autem; An ſentiam peccare mortaliter, quæ ſaltem ſuis membris ſine clamore, & percuſſione non reſiſtit: & quid ſi ob metum aptat in id ſua membra, vel tibias aperit, vel veſtem eleuat? Reſpondi me ſenſiſſe non peccare ſolum non reſiſtendo: ſed ſic alia in quæſtione contenta faciendo; quia ea faciens licet non conſentiat ipſimet actui obſcæno: participat tamen cooperando ad illum. quod ſufficit, vt peccet iuxta tradita ſupra, cap.11.num. 12. & fuſius in cap.17. num. 20. quæ autem ſolum non reſiſtit non cooperatur, ſed ſolum patitur. quæ etiam ſenſit Sotus vbi ſupra, licet rationem non reddat.

2 Secundò præſupponimus, quòd ſimul ac vetatur aliquid, cenſetur vetitum deſiderium, & propoſitum faciendi illud: immo & conſenſus deliberatus delectandi ſe, in eo, viſu, tactu, aut cogitatu; etiã ſine opere alio, actu, nec propoſito, aut deſiderio committendi illud, vt colligitur ex S.Tho. in hoc probato.1.2. q.2.74.art.3.& 2.2. q.45.art.1. & 5. At conſequenter quamuis decimũ pręceptum, quo vetatur deſiderium copulæ illicitæ, non fuiſſet datum: per hoc tamen ſextum fuiſſet vetitum, quod in addit.c.quando. de conſec. diſt.1.diximus, & probatur efficaciter per c.5.Matth. & c. meretrices. 32.q.5.& cap.nec ſolo, & cap.qui viderit.32.quæſt.5.At Dominus noſter in hac & furti materia ſpeciatim per nonum & decimum pręceptum, vetuit deſideria & propoſita; eo quòd in eis delectatio, quæ ex cogitatione ſola naſcitur, eſt quoddam bonum apparens, ad ſui deſiderium inuitans, ſecundum ſanct. Thom.1.2.q.100.art.5.

3 Tertiò præſupponimus, quòd omnia luxuriæ peccata tam cogitationum & delectationũ, quàm verborum & operum, vt plurimũ, ſunt ex vna ſex ſpecierum, aut generum, vt ait Gratia.in c.2.§. cum ergo. 36. q.1.adiuncto c.mulier.15.q.1. & cap. extraordinaria. 35. q. 2. & S.Thom. 2.2.q.154.art.1. id quod recte defendit & declarat Caietan. 2. 2, q. 154. artic 7. Quarum prima eſt fornicatio ſimplex, quæ eſt inter ſolutos; ſolutos, inquam, non ſolùm a vinculo matrimoniali, ſed etiam a cognatione & affinitate, ordine ſacro, religione, voto & infidelitate. Si enim alter eſſet vinctus aliquo

S

prædictorum vinculorum, non eſſet ſimplex fornicatio. Thom. 2. ſec. q. 154. artic. 1. & 2. Secunda ſpecies eſt adulterium; ſcilicet, cum alter vel vterque eſt coniugatus. Tertia eſt inceſtus; quando ſcilicet, ambo ſunt conſanguinei, vel affines, ad quam reduci poteſt ſacrilegium, quod admittitur quando alter vel eſt perſona religioſa, profeſſa, aut ordine ſacro inſignita, aut cognatione ſpirituali coniuncta, c. fi. 30 quæſt. 1. aut admiſſa in loco ſacro. Quarta ſtuprum; quando ſcilicet, fœmina eſt virgo: eſt enim peccatum ſpeciale ratione fractionis ſigilli virginalis, vt docet ſanctus Thom. 2. 2. q. 154. artic. 6 Non ſufficit autem quo ad hoc, vt vir ſit virgo, quod notauit Caietanus in dicto art 6. Quinta eſt raptus; quando ſcilicet violẽter aliqua contra voluntatem ipſius, vel patris eius extrahitur a domo ſua, quamuis id fiat ad ducendam eam in vxorem poſt habitam copulam: & etiam quando violenter extorquetur copula, ſiue ſit virgo, ſiue non. cap. raptores. 36. quæſt. 2. licet illa vim paſſa, ſi nullatenus conſentit, nõ peccet, vt dictum eſt. Sexta eſt contra naturam, quando non ſolùm peccatur cõtra rationem naturalem, vt in ſpeciebus ſit prædictis, ſed etiam cõtra ordinem, quem natura ad habendam copulam carnalem ordinauit, iuxta vtrumque Thom. 2. 2. q. 154. art. 1. vt contingit cum peccat vir cum viro; fœmina cum fœmina; aut vir cum fœmina extra vas naturale: quod grauiſſimum, & abominabile, & indignum quod nominetur peccatũ eſt; quamuis contingat inter maritum & vxorem. Eiuſdem ſpeciei eſt etiam cum peccatur cum animali bruto, quod beſtiale dicitur & eſt omnium, quæ ſunt contra naturam, maximum, iuxta ſanctum Thom. 2. 2. quæſt. 154. articul. 12.

Aduertendum tamen nõ ideo nos dixiſſe ſupra, quod omnia Luxuriæ peccata ſunt prædictarum ſex ſpecierum, quòd non ſint plures ſpecies: ſed quia hæ ſunt celebriores, ſeu quia directe, vel indirecte omnes reducuntur ad eas. Nam & luxuria, quæ admittitur cum religioſa, vocari poteſt adulterium, vel inceſtus, iuxta gloſſ. cap. virginibus. 27. q. 1. Quia illa eſt ſponſa ſpiritualis Dei, qui eſt omnium pater, & conſequenter, qui violat eam, violat ſponſam alienam, affinemq; ſuam: quamuis etiam eadem gloſſ. vocat eam ſacrilegium; eo quod rem ſacram violat, iuxta illud ſancti Thomæ 2. 2. quæſt. 154. art. 10. videlicet, aliquod ſacrilegium eſt ſpecies luxuriæ, & aliqua ſpecies luxuriæ ſacrilegium, licet in eadẽ quæſt. art. 1. ſolas prædictas ſex ſpecies poſuiſſet, quod Caietanus ſuper dictã q. 154. art. 1. defendit per quoſdam reſpectus, quos cũ aliis quæſtionibus, quæ non ſunt tantæ vtilitatis, quàm ſubtilitatis prudens omitto. Nec refert, an peccans ſit religioſa, vel religioſus; ſi quidem Deus tam verus ſponſus eſt animarum virorum, qui ſuam caſtitatem diuino cultui dedicant, quàm fœminarum, quę idem faciunt. Et tam ſacrilega eſt, cæteris paribus, ſæcularis cum qua rem habet religioſus, quàm ſacrilegus ſecularis, qui rem habet cum religioſa, & ſacrilegiores ille & illa,

qui

Digitized by Google

qui cum ſint ambo religioſi, ſe ſibi mutuo commiſcent. Sacrilega quoque dici poteſt omnis copula etiam ipſorum cõiugum, quando ratione loci ſacri eſt illicita. Quæ omnia hinc ſatis perpenſa, & illinc audacia illa impudens, temeraria, & infernalis, qua quidem cum irreuerentia effrenata & diabolica audent monachas violare: immo etiam de eo gloriari, quin & habere eas in ſuas concubinas, mouerunt admodum Reuerẽdum, pium iuxta ac doctum virum, Priorẽ Eccleſiæ ſanctæ Mariæ del Pilar Cæſarauguſtanæ, ad exhortandum nos, vt hoc loco id execraremur. quod adeo de ſe fedum eſt, adeo abominabile, & execrandum coram Deo Opt. Maxim. & Angelis eius, adeoque iram Dei prouocans, quod vtinam bonitas illa, quæ immenſa eſt diuina, ob hoc, & ob diluuium tam effrenatæ luxuriæ, etiam inter cognatos, adeo propinquos & affines, vt nõ audeamus exprimere, & inter cõiugatas, & virgines tam ſacratas, quàm nõ ſacratas, vt non immittat in nos horrendum diluuium aliquod tribulationum, non ſolũ corporalium, quibus corpora, honores, & fortunę pereãt, ſed etiam ſpiritualium, quibus animæ noſtræ periclitentur. Amen.

Interrogatus autem; An monaſterium & dormitorium religioſorum ſint eiuſmodi loca ſacra, quæ peccatum carnis ibi cõmiſſum faciant eſſe ſacrilegium? Reſpondi, non eſſe; quoniam ſunt quartæ ſpeciei rerum ſacrarum, ſecũdum ſanctum Thom. 2.2. quæſt. 99. art. 3. etſi ad ſacrilegium ſatis eſſet eiuſmodi peccatum cõmitti in loco ſacro quartæ ſpeciei ſacrilegium eſſet quodcunque in quibuſlibet agris, prædiis, aut domibus eccleſiæ committeretur; quippe quæ omnia ſunt ſacra eiuſdem ſpeciei, cap. ſacrilegium. cap. qui rapit. cap. quiſquis. 17. quæſt. 4. iuxta ſanctum Thom. vbi ſupra. Non obſtat quòd eccleſia & cœmeteria ſunt loca ſacra, quæ faciunt, carnis peccatum eſſe ſacrilegium, quia illa ſunt tertiæ ſpeciei rerum ſacratum, iuxta eundem ſanctum Thom.

Interrogatus item; An ſanctimonialis, quæ cum eſſet ſæcularis, aut antequam profeſſionem faceret, occulte fornicata eſt, ſuæ congregationis velum ſuſcipiens peccet? Reſpondi, peccare, niſi cum diſpenſatione, ſaltem epiſcopi, aut cum alia honeſta cautela ſuſcipiat, vt Silueſt. verb. conſecratio virg. q. 1. perbelle declarat. Quod ipſum arbitror etiã de illa quæ voluntarie ſeſe polluit, vt colligitur ex ſancto Thom. communiter recepto 2.2. q. 152. art. 1. ad 4. ob quod forſitan paucæ grandiorum, ſine cautela licite conſecrari poſſunt. Aduertendum item, quod non dixi, prædictas ſex ſpecies luxuriæ eſſe ſpecies ſpecialiſſimas, ſed potius genera ſubaltena continentia ſub ſe alias ſpecies. Nam ſub ſpecie inceſtus continetur inceſtus cognatorum diuerſorum graduum, quæ ſunt diuerſæ ſpeciei ſpecialiſſimæ: & ita non ſufficit confiteri habuiſſe rem cum cognata, ſi habuit cum cognata 1. 2. vel 3. gradus: ſed oportet exprimere gradum; quia circumſtantia illa, licet non mutet ſpeciem generalem, ſiue genus inceſtus, mutat tamen ſpeciem

Digitized by Google

ſpecialiſſimã. quod ſufficit ad hoc, vt ſit neceſſario confitenda iuxta tradita in c.7. ſupra nu.4. & ſeqq.

4 Quartò principaliter præſuppo- nimus, periculoſum eſſe tã confeſſario quam pœnitenti immorari nimis in huius materiæ interrogationibus; proinde debet ſe quã citiſſime ab eis expedire, interrogãdo ſola neceſſaria, nõ deſcendendo nimis ad particularia & minutiora, per dicta ſupra in c.6. & tradita a Caieta.

Quinto, quod, quidquid Ange. & aliquot alij cõtra ſuammet rationẽ dicãt, ſatius eſt, vt confeſſarius circa hoc præceptũ percontetur coniunctim omnia, quæ pertinẽt ad ipſum, vna cum eis, quæ pertinent ad decimum, quam diuiſim alia circa illud.

Præceptum de non mœchando quis frangit.

SVMMARIVM.

5 *Præceptum ſextum de non fornicando, vel decimum quis frangit.*

6 *Pollutio voluntaria, & inuoluntaria variorum caſuum. & 7.*

6 *Pollutionis incurrendæ periculo conſentiens.*

7 *Pollutio dormienti adueniens, &c. an poſſit placere ob finẽ bonũ. nu.8.*

7 *Referri poteſt in Deum quicquid non eſt peccatum.*

8 *Pollutio præterita & futura in quo differant.*

9 *Generationem matrimonialis copulæ qui impedit.*

9 *Fornicandi deſiderium & delectatio moroſa quando peccatum.*

9 *Peccata cordis, oris, & operis eiuſdem ſpeciei.*

10 *Delectatione, quam cogitando percipit, ſi lætatur.*

10 *Delectatio præſens de copula præterita, vel futura quando peccatum.*

11 *Oſcula quæ peccata.*

13 *Tactus quæ peccata.*

14 *Ornans ſe, & inſidens feneſtris, cantans, audiens, aut videns qui peccat.*

15 *Comedit, qui in finem &c.*

15 *Amans inſequens amatã vt peccat.*

5 HOc præceptum de non mœchando, vel non fornicando frangit. Primo, qui habet copulam carnalem extra legitimum matrimonium, & tenetur dicere, quoties illam habuit, & cum qualibus perſonis; quo ſciat confeſſarius cuius ſpeciei eſt: puta ſi eſt ſimplex fornicatio, vel adulterium, inceſtus, ſtuprum, ſacrilegium, raptus, aut contra naturam, iuxta dicta ſupra hoc c. num.3. Et aduertendum, quòd tantum quis peccat per copulam cum vna eademque perſona decies habitam, quantum peccaret, ſi eam cum diuerſis decem eiuſdem qualitatis, haberet: quod Ioan. Maior in 4. diſt.17. q.4. expreſſit.

6 Secundo frangit præceptum qui procurat, vt contingat ei pollutio, aut placuit ſibi deliberate contingentia illius non procurata: aut cum poſſit & debeat eam impedire, non impedit: aut probabili periculo, vt eueniat ſe exponit, voluendo intellectu turpes cogitatus, & afficiendo volũtatem carnali delectatione: aut immiſcendo ſe conuerſationibus, vel tactibus turpibus, quæ ad eam prouocant, a quibus poteſt, & debet ſe auertere: aut in finem, vt ſibi eueniret pollutio, comedit aliquid, aut bibit; quamuis ad exonerãdum naturam id faciat.

Quod

Digitized by Google

Quod genus peccati vocatur mollicies, eſtque de genere peccatorum contra naturã, de quo Apoſt. 2. ad Corinth. 5. ait. *Molles non poßidebunt regnum Dei.* quod licet maius ſit, quando cum alterius opera contingit, propter participationem in alterius peccato: non tamen ob id fit alterius ſpeciei, niſi copula Sodomitica accederet, iuxta ſententiam Caieta. 2. 2. quæſt. 154. artic. 11. & niſi interueniret aliud, quo ea mutatio fieret: proinde ſi præter id intercederet perſonæ alicuius memoria, & volũtas, ſiue deſiderium eam libidinem explendi cum illa, non ſolum eſſet mollicies: ſed etiam alia luxuriæ ſpecies, cuius eſt copula re habita cum illa perſona: puta adulterium ſi eſſet nupta: inceſtus, ſi cognata: ſodomia, ſi alterius ſexus, ſecundum eundem Cardin. vbi ſupra.

7 Dixi: Qui procurat. &c. Quoniã pollutio, quæ inuito contra voluntatem euenit, nõ eſt peccatum: qualis eſt, quæ euenit dormienti, & ſeminis fluxum patienti, & violento alterius tactu ei, qui non conſentit in eo. Dixi: Cum poſſit, & debeat impedire & non impedit. Quoniam non ſufficit potentia impediendi, niſi adſit obligatio id faciendi. Nã qui operi alicui incumbens poteſt eiuſmodi pollutionis euentum impedire, ceſſando ab opere illo, & ſe in alia diuertendo, ſed quia non tenetur opus illud intermittere, non ceſſat ab eo, & ob id polluitur, non peccat, ſi nullatenus pollutioni aduenienti conſentit. Exemplum proponi poteſt in eis, qui ad prædicãndum, docendum, diſputandum, audiendum cõfeſſiones, aut alloquendum feminas ex cauſa honeſta, cum ſint ipſi viri, vel contra viros, cum ſint ipſæ feminæ, vident, legunt, audiunt, aut dicunt aliqua turpia, aut talia, quæ illam prouocant. Ii enim quamuis poſſint: non ſunt tamen obligati ad omittendum id, quod faciunt, quò pollutionis euentum impediant. Quare ſi ea illis eueniat, non peccant, modo nullatenus, vt ſupra dictum eſt, ei aduenienti conſentiant. Quæ omnia colliguntur ex his, quæ ſentit ſanctus Thom. 3. part. q. 80. & expreſſit ſanct. Anton. 2. part. tit. 6. cap. 5. & Cardin. Ioan. de Turrecrem. in cap. teſtamentum. & cap. ſed penſandum. diſt. 6 & Card. Caietanus. Tomo 1. Opuſculorum, Opuſculo 14. quæſt. 1. & 3. quæſt. 16. & in ſumma verb. pollutio. Quod ipſum reſpondimus & nos cuidam Veredario, ſeu curſori vtenti diplomate, qui non poterat aliter impedire, quam ab equo deſcendendo & pedibus incedẽdo. Quæ tamen omnia intelligenda ſunt, de illis ſolis, qui probabiliter credunt, voluntatem eorum ſuperiorem ſiue intellectiuã in huiuſmodi pollutionem non conſenſuram. Alij enim, qui credunt contrarium, potius debent omittere confeſſiones, prædicationes, curſum veredariorum feſtinatum, & quiduis aliud ob ea, quæ Caietan. vbi ſupra dicit, & nos in cap. ſi quis autem. de pœnit. diſtin. 7. tractantes illud Eccleſiaſtici. cap. 3, *Qui amat periculum peribit in illo*, tradidimus. Non eſt item peccatum mortale, cupere vt ſibi dormienti contingat pollutio (quò leuetur natura) per ſolam viam natu-

ralem, nullam ad id cauſam præbẽdo. Quod ne cui videatur durius, addimus nos in hac parte ſequi Caiet. 2. 2. q. 154. art. 5. & Siueſt. verb. pollutio. & alios, præſertim glorioſum illum Anton. 2. part. tit. 6. cap. 5. non tantum ob eius auctoritatem (quamquam mihi ſemper maxima eſt) ſed etiam ob has rationes.

Prima eſt, quòd hæc, de qua loquimur, pollutio non eſt in ſe peccatum, ſecundũ omnes: & quidquid nõ eſt peccatum, in obſequium Dei eſt referibile, iuxta omnium ſententiam; quam ſentit Caiet. 1. 2. q. 8. ar. 3. & exprimit. q. 100. ar. 10.

Secunda, quòd ſermo eſt de deſiderio, ſiue cupiditate, quæ nullatenus eſt pollutionis cauſa; quale eſt deſiderium eius qui cupit, vt ea pollutio ei eueniat quandoque in ſomniis eo modo, quo ſolet euenire ſudor in leuamentum naturæ.

Tertia, quòd eiuſmodi pollutio non adæquatur peccato quoad hoc. Nam etiam S. Tho. in 4. lib. ſen. diſt. 9. q. 1. Palud. in ead. diſt. q. 3. & communis aſſerunt, non eſſe peccatum, complacere ſibi de præterita pollutione ob ſanctum finem & purum & ab omni malo defæcatum; cum tamen peccatum propter nullum finem euentum, vel effectum quamlibet ſanctum, poſſit vlli iuſte placere, vt in cap. inter verba. 11. q. 3. & ſupra in cap. 13. nu. 10. & in addit. cap. quando. de conſecrat. diſtin. 1. probauimus.

Quarta, quòd inter complacentiam de futura pollutione, & de præterita nulla eſt, quantum ad hoc, alia differẽtia, quàm quòd complacentia de futura poſſet eſſe cauſa illius. At nos expreſſim agimus de cõplacentia, quæ nullatenus ſit cauſa illius, vt etiam hi, quos ſequimur, loquuntur.

Quinta, quòd doctores, qui contrarium affirmant, intelligendi ſunt de deſiderio, & cupiditate, quæ aliqua via eſt pollutionis, vel aliquid prouocationis eius, licet in bonum finem, & non de illa, de qua nos agimus, quæ nullatenus eſt cauſa, nec quid prouocatiuum eius, neque ad malum, neque ad bonum finem.

Sexta, quòd falſum eſt dicere, quòd omnes, qui deſiderãt aliquid, procurẽt illud habere: & quòd quidquid licet deſiderare, licet, & procurare; poſſum enim deſiderare mortem propriam meam: immo & alienam in multis caſibus: immo eam rogare Deum: at non eſt mihi licitum procurare illam opere, quod recte elucidat Sotus lib. 5. quæſt. 12. art. 1. de iuſt. & iure, & docte ac erudite docuit Caieta. 2. 2. q. 154. artic. 5. per illa verba: *Aliud eſt volitũ, aliud voluntarium: illud reſpicit obiectum, hoc voluntatem. Et poteſt quis nonquam recte deſiderare, vt eueniat ei mors iuſſu Regio, aut Reipubl. contra ſuam voluntatem facienti quidquid poteſt, ne illa eueniat ei, & ſe defendat ab ea.*

Septima, quòd medicus poteſt deſiderare, vt ei, cui medetur contra ipſius voluntatem, eueniat pollutio (quam credit ſaluti eius plurimum cõductum iri) ſine vlla culpa ægrotantis, & ſine vlla illicita procuratione. Quas ob rationes, quibus in præſentia reſpondere neſciremus, & ob prædictorum, quos ſequimur auctoritatem, hanc partem ſine vlla

conten

Digitized by Google

contentione peruicaci, & præiudicio eius, qui contra contenderit, ſub correctione debita tenemus.

8 Addimus, non eſſe peccatũ mortale, comedere nimis, aut calida edulia, ob quod pollutio euenit, dũmodo non comedat ea eo fine, vt ei eueniat, ſed ſolum, vt ſuæ gulæ ſatisfaciat. Ex quibus infertur, pollutionem, quæ dormienti accidit, non eſſe in ſe peccatum, licet eſſet in cauſa, iuxta glo. receptam verb. rei. dicti cap. teſtamentum, & ſanctum Thom. 2. 2. quæſt. 154. art. 5. & Io. Maiorem in 4. lib ſenten. diſt in 9. quæſt. 2. non eſt voluntaria, & quia vt in additione cap. quando. de conſecra. diſt. 1. diximus, nemo, dum dormit, poteſt bene mereri, neque peccare, etiam venialiter, niſi exequendo peccatum, vt ſi ſomnum accideret pro inſtrumento peccandi, ſanctus Thom. in dicto art. 5. & Caiet. tomo 1. Opuſculorum Opuſculo 14. quæſt. 1. vt acciperet, qui ſe ſomno dederit, eo modo, vel ea corporis parte, vt ei pollutio eueniat; tunc enim eſſet peccatum, vel ſaltem exequutio eius eo modo, quo percuſſio facta ſagitta eſt peccatum, ſeu exequutio peccati, quod perpetrat is, qui eam ad percutiendum emittit. Non eſt item peccatum, ſaltem mortale, pollutio illa, quæ incipit euenire alicui, dum dormit, & finitur poſtquam eſt experrectus, ſi voluntas ſuperior, ſiue rationalis deliberata in illam non conſentiat, quamuis ſenſualitas ea delectetur. iuxta communem ſententiam in 4. lib. ſenten. diſt. 9. & Ioan. de Turrecrem. in cap. ſed penſandum. artic. 1. diſtinct. 6. Immo neque ſi incipiatur, poſteaquam eſt ſemiexcitatus, ſiue experrectus, antequam plene expergiſcatur, modo abſque eam patientis conſenſu deliberato voluntatis rationalis perficiatur poſteaquam eſſet plene experrectus, iuxta mentem Cardin. a Turrecre. vbi ſupra. quia ad conſtituendum peccatum mortale iudicium integrum requiritur. cap. omnis. de pœniten. & remiſ. & cap. 1. de delict. puer. & cap. inebriauerunt 15. quæſt 1.

Tertio frangit hoc preceptum is, cui pollutio dormienti eueniens, poſteaquam plene expergiſcitur, placet deliberate ob delectationem, quam inde cepit, præſertim ſi deſiderat, vt iterum ei ad ſe delectandum eueniat. Silueſt. verb. pollutio. Dixi: Ob delectatione, &c. quoniam ſi placuit præterita, vel cupit futuram ad tentationes carnis ſedandas, non procurando, vt eueniat, non eſt peccatum, Caieta. 2. 2. quæſt. 154. art. 5. & Anton. 2. par. tit. 6. cap. 3. Silueſt. verbo pollutio. etiam ſi comedat aliquid, vnde putat eam euenturam, modo hic in hunc finem non faciat, licet ad ſatisfactionem gulæ id comedat. Anton. & Silueſt. vbi ſupra. Facit cap. de occidendis. 23. q. 5. & l. ſi quis nec cauſam. ff. de rebus credit.

9 Quarto peccat, qui habens rem cum aliqua dat operam, ne illa concipiat, procurando, vt tali modo coeat, vt inde nequeat fieri conceptio, quod peccatum eſt contra naturam, iuxta S. Tho. 2. 2. q. 154. art. 11. & Caiet in commen. quo ad ambos quidem, ſi ambo conſentiant, ſin autem, quo ad conſentientem tantum, qui eſt reus culpæ.

Digitized by Google

Quinto peccat, qui habet propoſitum, vel deſiderium deliberatum copulæ carnalis extra legitimũ matrimonium, vel delectatur de illa moroſe expreſſim vel tacite. Expreſſim quidem fruendo, vel conſentiẽdo expreſſe & deliberate in delectationem, quæ ex turpi cogitatu illius naſcitur in ſenſualitate, ſiue appetitu ſenſitiuo. Tacite vero, ſi aduertens ſe illa teneri, & duci in periculum conſentiendi, non expellit, nec nititur expellere ſine iuſta cauſa, quæ ab expellendo eam excuſat. Quod probatur per regulam ſuperius, c.11. nu.13. poſitam. Toties autẽ peccat, quoties habuit eiuſmodi propoſitum, aut delectationem moroſam, ſiue circa vnam interrumpendo ſæpius, ſiue circa multas ſimul, aut ſeparatim, iuxta ſanctum Anto. 2. par. tit. 5. cap. 1. §. 6. & omnes alios, ſecundum ſuperius dicta in c. 11. ſupra eodem nume. 13. & 14. Quia peccata cordis, oris, & operis eiuſdem ſunt ſpeciei, & ſolum differunt ſecundum maiorem, vel minorem perfectionem ſecundum S. Tho. 1.2. q. 52. art. 7. Proinde iuxta varias circumſtantias variarum perſonarum, quas ſic concupiuit, ſunt etiam variç ſpecies horum malorum propoſitorum, & deſideriorum, & peccati ſpeciem mutant. Nam quæ ſunt erga coniugatas, ſunt adulteria; quæ erga cognatas, inceſtus; quæ erga virgines, ſtupra, de quibus ſupra dictum eſt. Et ideo hæ circumſtantiæ neceſſariò ſunt confitendæ cum numero illorum propoſitorum, & deſideriorum, ſiue concupiſcẽtiarum. Silu. verb. luxuria. §. 3. & dicta in c. 6. ſup. eod.

Sexto, is cui deliberate placet delectatio, quæ ſibi naſcitur ex cogitatione copulæ carnalis, quam habiturus eſt cum illa, vel illa, quando ſibi facta fuerit vxor, aut ſi alioquin liceret, iuxta ſententiam Caiet. dicto 1. Tomo Opuſcul. Opuſculo 14. q. 2. Quoniam quamuis licita ſit voluntas conditionalis habendi copulam cum illa, vel illa, ſi vel quando ſua vxor fuerit: quamuis item liceat ei gaudere de ſpe, quam concipit habendi aliquando illam, non eſt tamen licitum ei admittere deliberate delectationem carnalem, quæ inde naſceretur. Nam quamuis voluntas conditionalis copulæ futurç, nil ponat in eſſe: illa tamen delectatio, quæ inde naſcitur, non eſt conditionalis, nec futura: immo præſens, & abſoluta, quæ eſt concluſio ſingularis, ratione ſingulari fulta, de qua latius ſcripſimus nuper in c. is cui. nu. 1. & ſeqq. de pænit. diſt. 1.

10 Septimo, qui, vel quæ coniux mortua vel mortuo coniuge meminit copulam carnalem in matrimonio tempore præterito habitam, & delectationem carnalẽ ex eius memoria ortam admittit & ea deliberate gaudet, vel aduertens ſenſualitati ſuæ eam ineſſe, ac exponi ſe periculo pollutionis incurrendæ vel conſentiendi in eam, non expellit, nec nititur eam expellere cogitatũ ſuum in aliud per diſciplinam, vel alio modo diuertendo per regulam ſuperius cap. 11. nu. 14. ad dinoſcendum, quç moroſa delectatio ſit peccatum mortale, traditam. Verum tamen eſt, viduum & viduam licite poſſe & meminiſſe copularum carnalium temporis præteriti, & gaudere.

dere, quòd eas habuerint, & quòd in eis delectati fuerint; immo & velle illas habere, ſi qua ratione fieri poſſet. Non tamen eſt licitum illis habere nunc actu & in pręſentia delectationem, quæ ex illa recordatione ſeu memoria naſceretur, iuxta omnium doctrinam & mentem, quam dilucidius ceteris omnibus declarauit Caietan. in pręallegato Tomo 1. Opuſculorum, Opuſculo 14. q. 1. & 2. Quod ipſum per eaſdem rationes videtur etiã nobis de illa coniuge, cui ex recordatione copulæ licitæ prętéritę, aut futurę cõiugis abſentis naſcitur, atque excreſcit delectatio in ſua ſenſualitate: quantumuis nemo, quod ſciam, illud exprimat, arg. l. illud. ff. ad l. Aquil. & c. 2. de tranſlatione prælat. de quo latius nuper diximus in præallegato cap. cogitationis. & cap. ſi forte de pænitẽn. diſtinct. 1.

11 Octauo, qui deliberato & ſtabili animo vult amplecti, exoſculari, aut tãgere, aut amplectitur, exoſculatur, aut tangit feminam, cum ſit mas, vel marem cum ſit femina, animo fruẽdi delectatione carnali, quæ ex huiuſmodi actu naſcitur (eſto quòd tactus ille non ſit de ſe impudicus, eſto etiã quòd tangeret perſonam, quam deſiderabat, atque ſperabat in coniugem accipere, ſi nondum acceperit) iuxta ſententiam vtriuſque Tho. 2. 2. q. 154. artic. 4. & S. Anto. 2. par. tit. 5. c. 1. § 7 8. & 9.

Dixi: Deliberato animo; quoniam appetitus ille, qui in ſenſualitate naſcitur aut ex voluntate anteaquã intellectus id animaduertat, & voluntas ei deliberate conſentiat, aut etiam omittat eum expellere cum periculo conſentiendi, ſaltem in illam delectationem, non eſt peccatum mortiferum, per regulam ſupradictam, in cap. 11. nu. 13. & in hoc ipſo cap. nume. 9. Dixi: Ad fruendum delectatione carnali; quoniam facere, vel velle facere illa ad ſe delectandum honeſte, vt faciunt multi, qui tangunt, oſculantur & amplectũtur pueros, puellas, cognatos vel cognatas, nihil peccant vt diximus nuper in c. ſi cui. de pænit. diſt. 1. nu. 11. & ſeqq.

Dixi itẽ: Oſculari, tangere & amplecti, non autem dicimus videre & alloqui. quia hæc cum fiunt honeſte in finem honeſtum; puta ad vrbanitatem debitam, ad ſe recognoſcendum poſtea cum iterũ conuenerint, vel ad reprehendendam illius vanitatem vel ad de rebus honeſtis admonendum, vel ad laudandũ Deum, quòd adeo pulchra opera efficiat, aut ob honeſtũ amorẽ: immo & ad ſe delectandum caſte honeſteque amando, non eſt peccatum: immo eſt virtutis actus, modo non faciat ea tali loco, tempore, & modo, quo ſe periculo concipiendi mali propoſiti operis; vel delectationi luxurioſæ ſe exponat. Nec eſt pluſquam veniale facere prædicta ob ſolam curioſitatem cognoſcendi, qua pulchritudine, aut quo inceſſu, aut geſtu ſit. Immo nec oblectare ſe etiam deliberate, videndo & alloquendo eiuſmodi creaturam formoſam, & perſpiciẽdo res eius nouas, & pompoſas, modo nulla intentione mala illam comitetur, nec alia mala delectatio carnalis, ſuapte natura ordinata in aliquem luxuriæ actum, vt ſubtiliter Caiet. in Tomo 1. Opuſcu-

Digitized by Google

loium, Opuſculo 14.q.3. probat, ponendo magnum diſcrimen inter viſum & alloquium ex vna parte, & tactum ex altera. Nec obſtat his quod Hierony. in epiſtola ad Euſtoch. de virginitate ſcribit paullo ante, & poſt illa verba: *Claude oſtium tuum, abſcondere: Foris vagentur virgines ſtultæ, &c.* Nam ille hortatur ad optima, & ad fugienda etiam minus bona, quæ ipſis poſſunt eſſe impedimenta, qualia ſunt illa: nos vero dehortamur a malis, diſcernendo illa a bonis, & quo gradu ſint talia.

12 Dixi etiam: Nec deſpõſati; quia illi quamuis ſponſalia tantum de futuro contraxerint, licet non liceat eis copula, ſine propoſito ſaltem antea in matrimonium conſentiendi, neque hodie poſt Conc. Trid. ſeſſ. 24. in Decreto de matrimonio. cum tali propoſito: licite tamen poſſunt non ſolum ſe cernere, & alloqui, & & frui gaudio & voluptate, quæ inde naſcitur: ſed etiã oſculari ſe mutuo, amplecti, & tangere ſe tactibus, qui de ſe non ſint impudici, & frui voluptate, quę oritur ex eis, ſine voluntate tamen ampliori. Sponſalia enim, quę initium matrimonij ſunt, faciunt facultatem fruendi voluptate præambula voluptati matrimoniali, quæ ſingularis eſt eiuſdem Caietani determinatio, in 2.2. quæſt. 154. artic. 4. Quæ tamen intelligenda venit, quando id fit cum cautela, ne contingat pollutio, nec periculum probabile illius incurrẽdæ, aut conſentiendi in eam; vel in copulã matrimonialem, antequam expreſſe, vel tacite matrimoniũ contrahant; licet poſt conc. Triden. vbi ſupra non ſufficiat tacitus contractus. Quod quia raro contingit, cum ſoli ſecreto ſeſe oſculantur, amplectũtur, & tangunt, plurimum expediret, ne opportunitates eiuſmodi, donec coniuges fierent, eis conſentirentur.

13 Diximus item: Tactibus, qui ſuapte natura non ſunt impudici: nam ſi tales eſſent, quales ſunt tactus verendorũ, nullatenus debent conſentiri: immo ſi ad euitandos eos eſſet neceſſarium, petendum eſſet cum clamore auxilium, non obſtante infamia, quæ alteri partiũ, vel vtrique inde naſceretur, ſecundum Caiet. in 2.2.q.154. art. 4. ſub fin. cui hac in re contrarius eſt Sotus, relatus ſupra eo. nu. 1. & ei accedimus cum moderatione, de qua ibidem.

Nono peccat, qui vadit ad aliquẽ locum, pręſertim eccleſiam, quo videat, & concupiſcat inordinate letaliterque feminas, iuxta gl. c. odi. 24. q. 1. ob intentionem mortiferã. quod idem dicendum de illo, qui mittit, aut tradit, recipit, vel promittit epiſtolas, aut aliqua dona, quamlibet parua eiuſmodi cum intentione, Silueſt. verb. donatio. §. 2.

Decimo, qui quærit mediatrices, aut maleficas, ad cõſequendum ſuæ concupiſcentiæ effectum. Alex. Halen. tract. de luxuria.

Vndecimo peccat, qui, vel quæ ſe in feneſtra, vel alio loco exhibet, animo, vt cerneretur ab aliquo, vel aliqua, a quo vel qua ſcit ſe carnaliter amari, & eo cõſpectu mortaliter peccatum iri, licet in opus peccati non conſentiat, in quo toties letaliter peccat, quoties id facit, ſecundũ S. Anton. 2. par. tit. 5. c. 1. §. 7.

14 Duo

Digitized by Google

14 Duodecimo, qui ſe veſtit, vel ornat eo animo, vt videatur alicui eius pulchritudo, ob quam carnaliter,& mortaliter ametur:non autem ſi facit illud,vt ametur honeſte, licet carnaliter in finem contrahendi matrimonium, vel alium honeſtũ: immo neque ſi id facit, quò ametur inhoneſte, ſed non mortaliter ad luxuriam videlicet tãtum venialem.

Decimotertio,qui animo deliberato delectatur,loquendo,canendo, vel audiendo verba luxuriæ turpia, etiam ſine malè operãdi propoſito, per ſuperius dicta in c.11.nu.8.& per alios alibi,& omnis qui verbo tactu vel ſcripto dat cauſam alteri peccãdi,licet ipſe nolit peccare,neque vt alter peccet.arg.c.fin.de iniur.

Decimoquarto,qui nutu occulorum, verbis, muſico cantu,aut aliis ſimilibus nititur prouocare ad conſentiendum huic luxuriæ peccato: aut curauit,vt ſe comitarẽtur aliqui in aliquem actum mortiferum,qualis eſt cantus muſicus, qualia haſtiludia, & alia ſimilia ad prouocandum aliquam in eiuſmodi peccatũ mortale collimata,& directa. Alex. Halen.tract.de Luxuria.

Decimoquinto, qui falſo gloriatur,ſe cũ illo, vel illa rem habuiſſe, qui non ſolum peccat:ſed & tenetur reſtituere famam,quã per id aufert. arg.reg.peccatum.de reg.iur.lib.6.

15 Decimoſexto,qui comedit, aut bibit pluſquam oportet, aut quærit aromata,vel aliqua calida, quo magis hoc luxuriæ peccato delectetur: niſi ſit coniux,qui ſi faciat id ad debitũ matrimoniale cõmode ſoluendum, nihil peccat: & ſi facit quo magis in eo ſoluendo delectetur, tantum veniale admittit. Angel. in interrogat.circa gulam. §.17.

Decimoſeptimo is, quem piget impotentiæ coeundi luxurioſe:quãuis pigere impotentiæ ad copulam matrimonialem non ſit peccatum, ſecundum omnes.

Decimooctauo,qui aliquam mulierem mala cum intentione inſequitur, quod peccatum eo grauius eſt, quo maior mora fit in ea inſequenda. Immo ſi mulier eſt honeſta,obligatur ad ei ſarciendã iniuriam, contumeliam, aut infamiam, quæ ob hoc eam conſequitur.l.item apud Labeonem. §.appellare. ff. de iniur. modo honeſto habitu ipſa incedat: alioqui vero minime, vt in ead.l.§.ſi quis virginem. An autem ſi eam ad peccandum inducit, obligetur ad ſuadendam ei pænitẽtiam, dictũ,eſt ſupra in c.15.nu.45.& latius nuper in c.noli.de pænit.diſt.1.

Decimonono,qui locat domum, vel aliquam eius partem alicui meretrici, quam ſcit vel probabiliter credit in ea meretricaturam,ſeu ſuo corpore turpem quæſtum facturam, is enim videtur peccato conſentire & ad id admittendum iuuare, ac conſequẽter peccat,arg.c.1.de offic. deleg.cum ſimilib.

Quid reſtituere oporteat, qui rem habet cum ea,quæ putatur virgo & non eſt.

SVMMARIVM.

16 *Virginẽ qui deflorat, quid reſtituet ſi dolo,aut importunitate,&c.& 17.*

18 *Virgini qui promittit ſe eam ductu-rum in vxorem.*

19 *Virgini corruptæ,quæ putatur virgo*

quæ

æque bene nubit, vt reſtituetur, & num. 20.

19 *Reſtitutio qualis facienda patri ab eo, qui eius filiam deflorauit.*

16 Vigeſimo, qui rem habet cũ ea, quę putatur eſſe virgo & non eſt, & non vult facere illa, quæ debet. Circa quod dicẽdum primò, quòd qui rem habet cum ea, quæ putatur virgo, ſine dolo, & deceptione ipſius, quia illa ſe ad id offert, vel leuiter rogata conſentit, nil tenetur reſtituere in cõſcientiæ foro, etiam ſi vere virgo eſſet, tum quia ſcienti & ſponte conſentienti non fit iniuria nec dolus, cap. ſcienti de regul. iur. libr. 6. tum quia lex, quæ obligat ad ſoluendum aliquid ei, quam deflorauit, agit de decipiente, c. 1. de adul. Exod. 22. Diximus, Leuiter: nam ſi grauiter importune fuit rogata, ſatis dicitur coacta, quò ad hunc effectum, argum. l. 1. C. de rapt. virg. & gloſſ. dicti cap. ſcienti.

Secundò dicendum, quòd in foro exteriori huiuſmodi deflorator iubebitur eam dotare, in vxoremque ſibi ducere, dicto cap. 1. de adult. aut dotare, & fuſtibus cædi, ca. 2. eo. tit. quamuis eam incorruptã non inueniſſet, & neget eam fuiſſe talem, nec ipſa ſe virginem probet, ſatis enim eſt ei, quòd ipſe non probet contrarium; iure namque præſumitur illam fuiſſe tunc virginem, & deceptam, vt aſſerunt Anton. Panor. & Communis in dicto capit. 1. & 2. de adult. & S. Anton. receptus, 2. par. tit. 5. cap. 6. §. 1.

17 Neque obſtat hoc, quod hic dicimus (nempe illum, qui virginem deflorauit, ſi ea tam bene nupſit, ac ſi virgo eſſet, marito corruptionem minime percipiente, ad nullam reſtitutionem teneri) non placere cuidam religioſo, eo quod contrarium aſſeruit Victoria.

Quia reſpondetur primo laudare me ſupra multum præfatum Victoriam, defendereque eius dictum, quod ille contra me citat.

Secundo, quod Victoria loquitur de ſatisfactione: ego autem de reſtitione, quas differre vt genus & ſpecies diximus in princip. cap 3. ſupra eodem. Et ita certum eſt, corruptorem virginis, etiam ſi nihil damni reſtituibilis per hoc ei eueniat, teneri actione iniuriarum ad ſatisfaciendum pro illa per pœnam impoſitam, vel imponendam, licet æque bene nubat, vt recte ait Victoria per l. apud Labeonẽ. §. ſi quis virginem. ff. de iniur. & per cap. ſi quis tam. de pænit. diſt. 1. ſed non ad reſtitutionem, vt ego dico: quia pœna pro iniuria imponenda, vel etiam ipſo iure impoſita non debetur in foro conſcientiæ, per §. in hac ſub c. fine. 33. quæſt. 2. Reſtitutio enim reſpicit damnum pretio ſtimabile ablatum, vel impeditum, reddendum, etiam in foro conſcientiæ, per definitionem eius, quam tradimus infra cap. 17 num. 6.

Tertio reſpondetur, quod ad ſaluandum dictum præfati Victoriæ, quod aliàs certe de rigore iuris ſaluari non poteſt, adiecimus, intelligendum eſſe illud quoad reſtitutionem in foro conſcientiæ faciendã, quando virgo corrupta, licet bene nubat, ac ſi fuiſſet incorrupta, tamẽ poſt nuptias, & notitiam corruptionis a marito habitam tractatur male ſignis, verbis, abſentia, & aliis factis,

Digitized by Google

ctis, quod eſt magnum damnum, aut intereſſe ex illa corruptione conſequutum,& reſtituibile.

Tertiò dicendum quod qui importunis precibus, & appellationibus, aut falſis promiſſionibus ſine pollicitatione eam ducēdi decepit, in vtroque foro tenetur. In exteriori quidem ad id,quod ſupra dictum eſt,in interiori verò ad ducendum, vel ad faciēdum id,quo illa maneat contenta, vel ad reſarciendum ei damnum omne, quod inde illi euenerit; ſcilicet,quanto maioris eget, quo talem adipiſcatur maritum, qualem manens virgo adipiſceretur,iuxta boni viri arbitrium,quod ſenſit S. Anton.vbi ſupra,& aliquid amplius,ob verecūdiam, quam tota vita ſua paſſura eſt, & ob contumelias, quas ob id à ſuo marito eſt acceptura, vt nos in dicto cap. 1.diximus,addentes non obligari ad eam omnino dotandam,quoniam id pœna eſt, quæ in foro interiore omnino non debetur,donec à iudice imponatur,§.in hoc.33.q.2.& gloſſ.ſingularis cap.fraternitas.12.quæſt.2.in cuius Commet.id late tractamus.

18 Quartò,dicendum quòd ſi promittit ſe ducturum eam, ſiue promittat ex animo vero,ſiue ad decipiendam eam ficto, obligatur ad explenda promiſſa tam in interiori, quàm exteriori foro, & multo magis ſi iuramento id firmauit, cap.1. & cap. qualiter. de pactis. adiuncto cap.quacunque arte.22.qu.5. Niſi eſſent valde inæquales genere,potentia vel diuitiis, puta ſi ille eſſet nobilis,& illa agricolæ cuiuſpiam, vel artificis mechanici filia; eo enim caſu præſumi poteſt, illam fingere, ſe deceptam, ſed non eſſe. Vel quia huic rationi præſumptionis non eſt locus in foro conſcientiæ, ratio aptior fuerit quod illa non poteſt allegare iuſte ſe deceptam eſſe,quia non eſt decepta, vel non debuit decipi,quia paria ſunt ſcire,vel debere ſcire. l. quod te.ff.de reb. cred. & S. Anton.vbi ſupra. & Silueſt.verb. luxuria.quæſt.5. ob quod iudicio noſtro nō obligatur ad amplius,quàm ac dandum ei tantum, quantum magis opus habet ad talem adipiſcendum maritum, qualem ſi non eſſet infamata adipiſceretur, vel ad reponendam eam in aliquo ſtatu honeſto, in quo Dei obſequio viuat,ſecundum S.Anton.vbi ſupra ab aliis probatum: ad alterum tamen horum tenetur: quia licet non præſumatur decepta ad effectum ducendi eam, tamen tenebitur ad reſarciendum damnum; eo quod promiſſio ducendi, vim habet ſaltem precum importunarum. Idem dicendum de eo caſu quo promiſſio fuit vera & ex animo facta,ſed eſſet probabile, quod ex matrimonio eam conſequuturo,grande aliquod ſcandalum naſceretur, & in eo, qui promittit,& eſt ſacris initiatus, aut aliam habuit vxorem, aut pater renuit omnino illam ei tradere.

Dicendum quinto, quod vltra prædicta obligatur ad placandum illius patrem, & ad ſatisfaciendum ei pro iniuria illata, ſecundum ſanctum. Tho.2.2.q.154.art.6. & Caiet. ibidem & ſanctum Anton. vt ſupra, & alios.

19 Dicendum ſexto, quod iuſtum & rationi conſonum videtur nobis, id quod dicitur aſſeueraſſe ille celeberrimus

berrimus iuxta ac doctiſſimus pientiſſimuſque doctor P. Frater Franciſcus a Victoria Gymnaſta primæ functionis in ſacra Theologia reſolutiſſimus, Academiæ Salmanticenſis, cum nos etiam in eadem functionis eiuſdem eſſemus in ſacris canonibus; nempe illum, qui virginem dolo, aut importunis precibus corrumpit, obligari ad ſatisfaciendum ei detrimentum ex ſigilli virginitatis fractione illatum, etiamſi illa æque bene nuberet, ac ſi præfatum ſigillum non amiſiſſet, quod facile infertur ex dicto tertio ſuprà poſita, & rationibus in eo allegatis ad eos ſaltem caſus in quibus nos ibidem reſpondimus, ſcilicet, quando defectum huiuſmodi deprehendit illius maritus, & propter hoc eam relinquens, ab eaque diſcedēs, peregre proficiſcitur, aut eam aſpere nimiumque ſeuere tractat: quāuis (iudicio noſtro) illa determinatio ſeu reſolutio limitari debet, ne procedat locumue habeat, quando maritus eiuſmodi defectum non deprehendit: immò exiſtimat ſe illam inueniſſe virginem, quales permultos eſſe plurimis in locis audimus.

Dicendum ſeptimò, quod is qui dolo, fraude, aut precibus, importunis habuit rem cum aliqua iam ab alio corrupta, ſed pro virgine reputata, ac habita, & per hoc eam infamauit, licet in nihilum in foro conſcientiæ ob virginitatem ereptam teneatur, ob famam tamen ereptam tenetur, ſecundum Ioan. Maiorem in 3. lib. ſentent. diſtin. 37. quæſt. 33. quæ omnia ſunt intelligenda de illo, qui peruenit ad copulam carnalem.

Concubinarius quis non debet abſolui.

SVMMARIVM.

20 *Concubinarius verus aut pro tali habitus quis non debet abſolui. & 21.*

22 *Ancilla, qua dominus abutitur, vt eſt ab eo ſeparanda. nu. 22.*

22 *Concubinarij vt plurimum excommunicati.*

20 Circa hoc dicimus primo, quod concubinarius cohabitans concubinæ adeo peccat, vt non debeat abſolui ante quam ab ea ſeparetur cum propoſito numquam amplius ad eam redeundi, tum quia non poteſt vere pænitere, non abſcindendo occaſionem & opportunitatem peccādi, adeo propinquam ac eſt hæc cohabitatio, vt latius diximus in cap. ſatisfactio de pænit. diſt. 3. poſt S. Thom. in 4. diſt. 15. q. 1. art. q. 3. a Paludano, & ab aliis ibi receptum, & a S. Anton. 3. par. tit. 14. ca. 26. & Sylueſt. verb. confeſſio. q. 25. & ab aliis Summiſtis, tum ob ea, quæ ſupra c. 1. diximus eſſe ad veram pænitētiam neceſſaria, tum per ea, quæ profunde dicta fuerūt de peccandi occaſione, ſupra c. 14. nu. 32. cum non poſſint ſine grādi periculo habitare inſimul, quin alteruter, vel vterque ipſorum opere, verbis, volūtate, aut delectatione peccet. Nil tamē aliud dicimus, quid faciendum ſit eo caſu, quo poſſint ipſi abſque peccandi periculo cohabitare, quàm quòd rariſſime id continget: & quòd non debent abſolui abſque propoſito deliberato numquam conuerſandi opere, animo, aut voluntate. Idem

quod

Digitized by Google

quod dicimus de concubinariis, dicendum credimus de his, quos populus credit eſſe tales, licet nō ſint, donec veritas publicetur. Quoniam non ſolum ab omni malo, ſed etiam ab omni mali ſpecie cauendum eſt, iuxta Apoſto. 1. ad Theſſalon. 5. & cap. cum ab omni. de vita, & honeſt. cleric.

22 Secundo, quod idem, quod diximus de concubinario, dicendum eſt de illa perſona, quæ cuidam alteri cohabitando, non poteſt ob ſuam fragilitatem vitare, ac (vt rectius dicamus) videtur ei quòd non vitabit peccatum mortale, niſi ſeparetur ab ea: debet enim ſeparare ſe ab ea, quamuis ſit pater, mater, filius, filia, maritus, aut vxor, ob eandem rationem, etiam ſi ſit ancilla, qua dominus eius luxurioſe abutitur, ſi nequaquam poteſt ei reſiſtere, aut putat quòd ob ſuam fragilitatem ei non reſiſtet, niſi fugiendo, quod iuſte poſſet fugere, quemadmodum vxor poteſt diſcedere a marito, qui eam ad peccandum attrahit, cap. ſi infidelis. & cap. Idololatria. & cap. 22 ſeq. 28. q. 1. Immo, iudicio noſtro, poſſet dominū compellere, quò eam vendat alteri, qui ea non ſic abutatur: tametſi hoc nemo alius exprimit, ſiquidem ob aſperum & crudelem corporis cruciatum, qui longe minor eſt animæ cruciatu, l. iuſtiſſime. ff. de edili edict. & c. præcipimus. 12. q. 1, poteſt ad illud compellere. § ſed maior. Inſtit. de his qui ſunt ſui vel ali. iur. cuius rei rationem, quæ fundatur in occaſione peccandi altius, quàm alij tractamus in hac poſtrema editione, ſupra cap. 14. num. 32. & ſeq.

Tertio, quod concubinarij non ſolum peccant, ſed etiam communiter excommunicantur per conſtitutiones ſynodales, vt in epiſcopatu Conimbricenſi, & hodie vbique gentium legitime prius moniti ſunt excommunicandi, & concubinæ in exilium mittendæ, iuxta id, quod ſtatuit Concilium Trident. ſeſſ. 24. c. 8. de reformat. matrimonij, in hæc
23 verba: *Statuit huiuſmodi cōcubinarios tam ſolutos, quā vxoratos cuiuſcunque ſtatus, dignitatis, & conditionis exiſtant, ſi poſtquam ab ordinario etiam ex officio ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non eiecerint, ſeque ab earum conſuetudine non ſeiunxerint, excommunicatione feriendos eſſe, a qua non abſoluantur donec re ipſa admonitioni factæ paruerint. Quod ſi in concubinatu per annum cenſuris neglectis permanſerint, contra eos ab Ordinario ſeuere pro qualitate criminis procedatur. Mulieres ſiue coniugatæ ſiue ſolutæ, quæ cum adulteris ſeu concubinarijs publice viuunt, ſi ter admonitæ non paruerint, ab ordinariis locorum nullo etiam requirente, ex officio grauiter pro modo culpæ puniantur, & extra oppidum vel diœceſim, ſi id eiſdem ordinarijs videbitur, inuocato, ſi opus fuerit, brachio ſæculari, eiiciantur, aliis pœnis contra adulteros & concubinarios inflictis in ſuo robore permanentibus.*

De coniugum luxuriæ peccatis.

SVMMARIVM.

24 *Coniux cognoſcens ſuam vt non ſuam vt peccat.*

25 Coniux

25 *Cõiux negans ſine iuſta cauſa coniugi debitum petitum. & 26.*

27 *Debitum negandi coniugi quæ iuſta cauſa.*

28 *Coniux non diſcedens a coniuge adulterante vt peccat.*

29 *Maritus vxorem adulteram quibus caſibus accuſare non poteſt.*

30 *Matrimoniũ contra ſimplex votum caſtitatis contrahẽs, vel cõſumans.*

31 *Voto caſtitatis de conſenſu coniugis adſtricto coniux qui petit, vel reddit debitum; ſecus ſi abſque coniugis conſenſu vouit.*

32 *Debitum vt negatur ob menſtruum, aut locum ſacrum.*

33 *Coniux conceptionem impediens, & ob id ſemen extra vas fundens.*

34 *Coniux qui fit patrinus filij per ignorantiam, vel malitiam.*

34 *Coniux recte reddit debitum male petenti, interdum non.*

34 *Cognatio ſpiritualis ſpontanea vt maior coacte contracta.*

35 *Coniux cognatam noſcens, vel coniugi adulterandi licentiam dans.*

36 *Matrimoniũ clandeſtinũ contrahens ſine iuſta cauſa, & quæ ſit illa. & 37.*

36 *Lex non ceſſat ceſſante fine, ſed ſic ceſſante inconueniente legis.*

38 *Matrimonium nolle publicare cur peccatum.*

38 *Matrimonio qui occulte ante benedictionem vtitur.*

39 *Matrimonium qui cum duabus cõtrahit, quid faciet.*

40 *Matrimonium contrahens ante ſcitam coniugis mortem, quid faciet. nume. 41.*

42 *Coniuges ſe impudice tangentes, & extra ordinem polluentes.*

24 CIrca hoc dicimus multa. Primo, quod quamuis peccatũ mariti adulterantis ceteris paribus ſit maius, quàm vxoris adulteræ, ſecundum Auguſt. cap. indignantur. 32, quæſt. 6 quia maioris vigoris ratione vtitur, & melius poteſt reſiſtere, debetque vxorem ſuam virture vincere, & ſuo exemplo regere: attamẽ maius eſt peccatum vxoris, arg. glo. l. illud. C. ad leg. Iuliam de adult. & trad. Caietan. 2. 2. q. 154. art 8. ea ratione, quod facit prolem de ſuo patre incertam, & maius ſcandalum generat.

Secundo dicimus, quid peccat cõiux, qui, vel quæ cum coniuge eo animo rem habet, quod haberet, vel vellet habere illam, etiam ſi nõ eſſet ſibi cõiux: aut qui, vel quæ tam velit habere cum alio, vel alia ac coniuge. cap origo, adiuncta gloſſ. verb. amator. 32. quæſt. 4. ſecundum Palud. in 4. diſt. 32. quæſt. 3. Anton. 3. part. tit. 1. cap. 20. § 1.

25 Tertio, qui, vel quæ coniux ſine cauſa legitima negat coniugi debitum loco & tempore idoneis petitum, ſecundum omnes in 4. libr. ſent. diſtin. 32. niſi petenti precibus contrarium ſuadeat, quæ tamen nõ debent eſſe nimium importunæ. Nec ab eo excuſat Quadrageſima, nec alius dies quamlibet feſtus, etiã Paſchatis, neque voluntas ſe a pluribus liberis habẽdis excuſandi, argum. cap. 7. 1 ad Corint. cap. 1. & cap. 2. de coniug. lepros. Multoque plus peccat, quando ira, odio, aut malo aliquo fine id negat.

Dixi: Tempore & loco idoneis: quia non tenetur reddere in locis publicis, aut ſacris, nec quando probabiliter timeret incurrere ob id mortem, aut grauem infirmitatem, aut

Digitized by Google

ſecundum Angel. cuius determinatio tantum procedere videtur, quando alter videt conſortem ob verecundiam non petere verbo: ſed tacite ſatis opere petere.

34 Vndecimo qui, vel quæ coniux fuit patrinus filij ſui, cum baptizaretur, vel confirmaretur, malitioſe, quo coniugẽ debito coniugali fraudaret, & ideo non reddit illud; eo enim caſu non poteſt petere, ſed tenetur reddere. Quod ſi ambo malitioſe fiant huiuſmodi patrini, non poſſunt a ſe mutuo debitum abſque peccato petere: quamuis alteri petenti alter reddere teneatur. Si autem errore, neceſſitate, aut ignorãtia facti, vel iuris fiat huiuſmodi patrinus ius petendi debitum nullatenus perdit. quæ omnia ſatis colliguntur ex quodam Alex. 3. reſponſo in c. ſi vir. de cognat. ſpirit. & eius gloſſis ſimul adiuncta, quam ſuper eo addidimus iampridem opinionum concordia, ob ea, quæ Palud in 4. diſt. 32. q. 1. art. 1. concluſ. 7. ſcribit, cui concordant Vuendelinus ibi, & Silueſt verb. matrimonium. 8. q. 7.

Interrogatus autẽ a quodam ſolutionem argumenti, quod fieri poteſt eo, quod diximus ſupra c. 12. nu. 19. ſcilicet, coniugem, qui reddit debitum coniugi, qui vel quæ de conſenſu eius vouit continentiam, peccare ea ratione quod conſentit peccato? Reſpõdi argumentum quidem eſſe neruoſum, & torſiſſe ingenia Oſtien. Ioan. Andr. Anto. Card. Pan. & aliorum in dicto cap. ſi vir. aliis alia docentibus Nec video vllum, qui omnino ſoluerit: ſed puto ſolui poſſe, negando, quòd eadem ratio conſenſus inueniatur in vtroq; caſu; quoniam in dicto cap. ſi vir agitur de impedimento, quod canon inducit citra conſenſum coniugis reddere debitum debentis, in illo autem noſtro dicto de impedimento, quod naſcitur de conſenſu coniugis debitum reddere debentis, ſine quo non poterat naſci; & ita minus tenetur impedimento, quod ſola legẽ ſine illius conſenſu inducitur, quàm impedimento, quod lege, & cõſenſu ſuo inducitur, arg. c. 1. de treug. & pac. Cæterum ſanum conſilium eſt, quod ſi ambo, vel alter nequeunt ſe abſtinere, petant diſpenſationem ab epiſcopo, quem in hoc diſpenſare poſſe, S. Anton. 3 par. tit. 1. cap. 15. § 3. ſub fi. & Silueſt. vbi ſupra aiunt, argu. eorum, quæ adnotant Panormit. & alij, in cap. 1. de eo, qui cogno. conſang. vxoris ſuæ, Roſella verb. impedimentum. 6.

Interrogatus Romę, an qui infantem ſemeſtrem filium ſuum, quem abortiuit amica eius, baptizauit iam iam moriturũ abſente clerico, poſſet ducere in vxorem ſine diſpenſatione illam amicam? Reſpondi, non poſſe. Quia licet neceſſitas efficiat, vt poſſit compater cum vxore ſua iam nupta eademque commatre licite rem habere, vt hic dicitur, non tamen efficit nę naſcatur compaternitas, quæ ante matrimonium nata illud impediat & dirimat, per c. ad limina iuncta glo. vlt. 30. q. 1.

35 Duodecimo, qui vel quæ cõiux habuit rem cum coniugis cognata vel cognato, & poſtea debitum petit, cap. qui dormierit. 27. q. 2. quamuis ad reddendum teneatur, & an impediat a petendo debitum poſt copulam cum cognata vel cognato

Digitized by Google

ſuo proprio habitam, colligendum eſt ex iis, quæ dicentur infra, cap. 22. nume. 5.

Decimotertio, quæ coniux facit marito peregre proficiſcenti facultatem habẽdi rem cum aliis mulieribus, vel conſentit vt ſe cum aliis domi manentibus miſceat, aut cum commode poſſet non impedit eiuſmodi commiſtionem, ſecũdum beatum Anto. 3. part. tit. 14. c. 9. §. 1. ſub fi.

36 Decimoquarto, qui vel quæ cõiux clandeſtine matrimonium ſine iuſta cauſa contrahit, cap. cum inhibitio. de clandeſt. deſpon. etiam ſi contrahat coram parocho, & teſtibus; quia licet id ſufficiat ad hoc vt matrimonium valeat, iuxta cap. 1. de refor. ſeſſ. 24. conc. Triden. non tamen ad hoc, vt deſinat eſſe clandeſtinum per alia iura, quibus præfatum concilium non derogat. Iuſta autẽ cauſa id faciendi viſa eſt Caietano Tomo 1. Opuſculorũ, Opuſculo 22. q. 2. quando ceſſant omnia inconuenientia, ad quæ vitanda iure vetantur contrahi clandeſtina ma-
37 trimonia. Contra quem facit doctrina eiuſdem 2. 2. q. 120. & 186. artic. 3. nempe, quòd lex non deſinit obligare ſubditos ad id, quod præcepit, etiam ſi abſque illo habeatur finis, in quem id præcipit: eſto, quòd reſponderi poſſet, aliud eſſe dicere, quòd lex præcipiens aliquid ob aliqua inconuenientia, illis ceſſantibus, non obligat, quod dicit Caiet. vbi ſupra, & antea dixit Panormi. in c. quoniam contra. de proba. & aliud dicere id, quod in aliquem bonum finem præcipitur, ceſſare ſi finis ille alia via habeatur, quod ipſemet in dicta q. 120. & in dicto artic. 3 ait, & nos etiam in cap. ad, hæc. de præb. tradidimus. Iuſta proculdubio tamẽ eſſet cauſa, quam ipſe ibidem exprimit; ſcilicet contraxiſſe antea matrimonium publice, ſed inualide ob aliquod impedimẽtum; habita enim diſpenſatione ad id cõuenienti poſſunt clandeſtine contrahere, neque ob id in aliquas pœnas incidũt. quæ res quottidiana eſt, & in ſacro pænitentiariæ prætorio probata, quatenus etiam poſt conc. Trid. qui publice ſemel contraxerunt, tenentur denuo contrahere, ob diſpenſationem noue obtentam quoad forum conſcientiæ tantum, iuxta ea quæ habentur infra c. 22. nu. 70. Iuſta itẽ eſt cauſa minoris nubendi clandeſtine alicui ſibi multum conuenienti, quando proſpicit ſe a ſuo curatore traditum iri nuptui alicui parum conuenienti. Nos quoque reſpondimus in nullas cenſuras, nec alias pœnas incidiſſe confeſſarium, & teſtes, qui curauerunt, vt quidam gladio grauiter ictus, & iam iam moriturus duceret in vxorem concubinam ſuam, ex qua liberos ſuſceperat, quò illos faceret legitimos, & quo ad trãſeundum ex hoc ſæculo, iter melius adornaret.

38 Decimoquarto peccat, qui, vel quæ coniux matrimonio clandeſtine ſine teſtibus contracto, vtitur; quia eiuſmodi vſus, non ſolũ eſt vetitus per cap. aliter. 30. q. 5. ſed etiam malus, ſecundum Card. Caiet. dicta q. 2. quod palam verum eſt poſt præfatum concil. Triden. poſt quod nihil valet matrimonium ſine parocho, & teſtibus cõtractum: ſed quod etiam hodie id ſit verum, videtur probare id, quod ſupra diximus, nempe

ſempe matrimonium dici clandeſtinum etiam ſi contrahatur coram parocho,& teſtibus,extra faciem eccleſiæ. Porro præfatus Caietanus dicto Opuſculo 12.q.3.ait matrimonij vſum numquam eſſe mortiferum, eo quòd benedictionem nuptialem antecedat,id quod antea dixit Ang. verb.debitum.§.1.& Silu.eo.verb.q.9.Caiet.in ſumma verb.matrimonij peccata. Non quia non inueniatur textus,qui hoc ſignificare videatur, vt quidam neotericus dixit; ſiquidē in cap.aliter.30.q.5.inuenitur;neque ob rationes,quas prædicti formant: ſed quia nulla fere tranſgreſſio eorum,quæ dicto cap.aliter.prohibentur eſt mortifera,iuxta omnium ſententiam,niſi ex contemptu, vel magno cum ſcandalo,ea fieret. Quamuis Ioan.Tabien.verb.matrimoniū. §.3. (pulchre monſtrans , ſanctum Thomam non ſentire id quod Angel.& Silu.aiunt)abſque iuſta ratione affirmet prima vice peccare. quod ipſum ante illum prædixerat diuus Anton.3.par.tit.1.cap.22. quod tamen non videtur tenendum; quia nullo iure,vel ratione talis differētia inter primam vicē , & alias probatur. Et adde quod pro Caietano videtur hodie textus in dicto cap.1. de reformat.ſeſſ.24.conc.Trid.verſ. præterea quatenus hortatur, & non præcipit , vt contrahentes non cohabitent in eadem domo donec benedictionem ſacerdotalem in templo accipiant.

Interrogatus autem; An qui matrimonium clandeſtinum cōtrahit, eo ſolo, quod non vult illud publicare,mortaliter peccet,quamuis matrimonio non vtatur? Reſpondi peccare,ſi altera pars poſcit vt publicetur,aut periculum incontinētiæ imminet , & nulla eſt iuſta cauſa ; qua differatur, quia officio ſuo nō ſatiſfacit.Immo etiam,licet vterque conſentiat, & nullum ſit incontinentiæ periculum,ſi ex eo quod non publicatur , ea damna & pericula timentur,quæ ex eius vſu clandeſtino orirentur. arg.l.adigere. §.quamuis.ff. de iurepatr.aliàs vero non,arg.c.cū ceſſante.de appel.

39 Decimoſexto,qui vel quæ coniux primum clandeſtine contrahit cum priore , & poſtea publice cum poſteriore & habet rem cum poſteriore, etiam ſi iuſſu eccleſiæ ſub excommunicatione præcipientis eam haberet, iuxta ſententiam communem,quidquid Magiſt.ſent.communiter refutatus in 4.diſtin.38.dixerit. Peccat etiam ſi habet rem cū priore,offendendo eos, qui putant eam non eſſe ipſius coniugem,per dicta in §.præceden. Nō tamen peccaret, ſi abſque ſcandalo eam haberet:tenetur autem poſteriori conuiuere, eccleſia id iubente,ſi abſque periculo habendi rem cum ea , vel eo , id facere poteſt,alioquin minime, etiā ſi ob id excommunicaretur. arg. c. inquiſitioni.de ſent.excom.Silu.ver. debitum cōiugale. q.6.quod tamen hodie poſt c.1.de reform.matri. ſeſſ. 24.conc. Trid.non procedit , niſi in terris , in quibus illud non eſt receptum. Vel niſi quādo matrimonium fuiſſet coram parocho & teſtibus, clam tamen aliàs contractum,ſi per mortem parochi & teſtium, vel alia de cauſa probatio prioris matrimonio deeſſet.

40 Decimoſeptimo peccat qui,vel

Digitized by Google

quæ coniux anteaquam ſatis certior fiat de prioris coniugis morte, matrimonium contrahit iterum, c. dominus. de ſecun. nup. & etiam ſi poſt contractum habet rem cum poſteriori ſubſiſtente cauſa probabili ad dubitandum de morte prioris (eſto non ſit euidens & manifeſta) debitum petit, dicto cap. dominus. & dicto c. inquiſitioni. Immo & ſi reddit petitum, etiam iubente ſuperiore, antequam illam animi dubietatem deponat, ad effectum ſaltem reddendi illud. Probauimus enim in cap. ſi quis autem. nu. 81. de pænit. diſtin. 7. nõ ſolum peccare mortaliter eum, qui facit aliquid quod, credit eſſe mortale: ſed etiam eum, qui facit aliquid, de quo dubitat, an ſit mortale nec ne. Proinde coniux probabiliter de prioris coniugis morte dubitãs, anteaquam rem habeat cum poſteriore, debet expellere ab animo ſuo illam dubietatem, & credere mortem prioris, ad effectum ſaltem reddendi debitum; quamuis nõ credat, neque credere poſſit, nec debeat ad effectum illud petendi. quod latiſſime in dicto cap. ſi quis autem. a nume. 86. vſque ad 118. monſtrauimus, aperientes iuſtum intellectum, & veram concordiam inter dicta duo celebria cap. dominus. & cap. inquiſitioni.

41 Et quòd differentia inter ſcientem ex vna parte, & credentem aut probabiliter dubitantem ex altera, & inter eũ, qui ex leui cauſa credit, aut dubitat ex tertia, non eſt ſita in eo, quòd vnus peccat reddendo debitum, & alius nõ. Quia omnes peccant tam reddendo, quàm petendo (ſi in illa ſcientia, credulitate vel dubietate durante petant vel reddant) ſed conſiſtit in eo; quòd primus horum non poteſt illam ſcientiam iuſte deponere, neque ad petendum debitum, neque ad reddendum. Secũdus autem poteſt deponere ſuam credulitatem, vel dubietatem, præcipiente ſaltem iudice, ad effectum ſoluendi. Tertius vero poteſt ad vtrunque effectum, quæ eſt ſingularis reſolutio a nobis in dicto cap. ſi quis autem. ſcripta.

Decimooctauo qui, vel quæ coniux impudicis tactibus ſe polluit, aut habet tactus huiuſmodi intendens habere illam, vel cum periculo probabili habendi, iuxta ſententiam Card. Caiet. ver. matrimonialis vſus. pag. pen. matrimonium enim eiuſmodi tactus non efficit licitos.

42 Decimonono qui, vel quæ cõiux habet copulam cũ coniuge alia via quã naturali extra vas naturale, vel tali modo, quo vxor non poteſt ſuſcipere ſemen, aut retinere, ſecundum omnes. Qui autem habet copulam intra vas naturale, ita vt vxor poſſit ſuſcipere ſemen & retinere, non peccat mortaliter, quam fœdus ſit modus eam habendi; quamquam graue peccatum veniale admittit, & dignus eſt, qui eo modo vtitur, magna reprehẽſione, peiorque animali bruto, quod in eiuſmodi actu modũ naturalem ſeruat.

Vigeſimo qui, vel quæ cõiux nullum prædictorum facit, nec vult facere, ſed conſentit in eo aliquo modo ex illis nouem quos ſupra, c. 11. nu. 16. & in c. præceden. nu. 17. declarauimus; ſcilicet mandando, conſulendo, cõſentiendo, laudãdo, tacendo, auctorem receptãdo participando, vel

ant abortienti periculum. qua cum moderatione ſunt intelligenda, c.1. & 2.de coniug.leproſ.quę iubent,vt leproſi coniuges coniuncti viuant, vt colligitur ex Palud. in diſtin. 32. lib.4.q.1.& Caietan.in ſumma verb. matrimonium. par.2.& aliis.& ſancto Anton. 3.par.titul. 1.cap.20. §.6. & aliis Rapſodiis in verb. debitum coniugale.

26 Dixi : Petitum,quia non obligatur offerre, niſi petatur:verũ ſufficit quòd petatur verbis, nutibus, vel operibus,argu. l. de quibus.ff.de leg.& c.dilecti.3. de appel. Proinde Auguſtinus de Ancona relatus a S. Antonino in dict.§.6.ait, quòd tribus modis debitum coniugale petit vxor,ſcilicet,verbis,ſignis,& ſuo ingenio, ſiue conditione, per quam maritus coniicit eam id deſiderare: ſed præ verecundia diſſimulare; eo quòd feminæ naturaliter ſunt in hac re verecũdiores viris. Id ipſum tamen dicendum eſt de marito illo, qui ob puſillanimitatem ſuam, vel ob vxoris duram conditionem, aut inſignem auctoritatem,non audet expreſſe ſine metu aliquo petere ob eandemmet rationem:quamuis nemo id exprimat.

27 Quarto,quod iuſtã etiam cauſam denegandi debitum habet coniux ante conſummatum matrimonium, ſi vult intrare religionem,ad quod & ad profeſſionem debet dari ei tempus bimeſtre, vel quod vir bonus arbitrabitur, iuxta Panor. in c.ex publico. de conuerſ. coniug.& communem. Non eſt tamen talis cauſa ſtultitia, vel furor petentis, ſi ei reddi poteſt abſque periculo notabilis dãni perſonæ, a qua petitur. Richar.in 4.lib.ſent.diſt.32. Et quãuis quo ad copulam carnalem maritus & vxor ſint omnino pares, differunt tamẽ in eo, quòd illa non fit bigama vel irregularis ob copulam carnalem, etiam ſi ſcit eum adulteratum fuiſſe: ille vero ſic ob copulam habitam cum ea, etiam ignorans eam adulteratam fuiſſe,c. ſi cuius.34.diſtin. etiam ſi iudice iubente id ſub cenſuris faceret : nec refert,an poſſit probare nec ne,quò ad forum conſcientiæ,quo ad quod loquimur, quidquid aliqui abſque ratione ac lege dicant, contra cap. conſuluiſti.2.q.5.

28 Quinto peccat, qui maritus, ſciens ſuam vxorem adulterari,non ſe ſeparat ab ea,immo petit, & ſoluit ei debitum coniugale, c.1.& c.ſi quis.32.q. 1. ſecundum omnes, niſi quando adulterium eſt occultum, aut illa ſe iam emendauit,aut eo fine debitum petit, quo ipſemet non incidat in adulterium,nec aliis prębeat occaſionem credendi ſe vxoris eſſe lenonem, ſecundũ Paludanum vbi ſupra in 4.lib.ſent.diſtin.32.& S. Anton.3.par.tit.1.cap.20.§.9. Quamobrem vxor communiter non peccat, non recedendo a marito, nec petendo,nec reddendo ei debitum, eſto ſit publicus adulter. Tum quia non eſt eius corrigere maritum, vt eſt mariti corrigere illã, c.duo ista. 23.q.4. Tum quia numquam,aut raro putabitur a populo in mariti adulterium conſentire, vt recte S. Anto.3 part.tit.1 c.20.§.9. expreſſit, poſt Palud. in dict.lib.ſen diſt.32. & probat.Caiet. Tomo 1. Opuſculorũ Opuſc.12.q.13.& Opuſc.31.reſp.14.

29 Aduertendum tamen,nõ poſſe

maritũ accuſare adulterij vxorem, ſi etiam ipſe adulteratus eſt, cap. nihil iniquius. 32. q. 6. neque quando vxor fuit vim paſſa. cap. itane. ead. q. 5. neque quando probabiliter credebat ſuum maritũ mortem obiiſſe. cap. cum per bellicam. 34. q. 1. neque ſi quis cum ea ſub mariti ſpeciem habuiſſet. cap. in lectum. ead. cauſ. & q. neque ſi maritus adulterandi occaſionẽ ei præbet, c. diſcretionem. de eo, qui cogno. conſang. neq; ſi maritus tolerat, & paſſus eſt eam poſteaquam ſciuit eam adulteratam fuiſſe, c. ſi quis vxorem. 32. q. 1. neque ſi ante baptiſmum id fecit, c. gaudeamus. de diuer.

30 Sexto peccat qui, vel quę cõiux vouet continentiam, aut numquam contrahere matrimoniũ, & poſtea contrahit, etiã ſi non conſummet: & iterum ſi poſtea conſummat prima vice ad ſuam petitionem, ſecundum omnes, immo & quoties id petit, ſecundũ ferę omnes. glo. c. quodam. c. placet. cum quibus Panor. tranſit, de conuer. coniug. & Io. And. & cõmunis in c. rurſus, qui cler. vel vouen. & Palud. cõmunis & Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt 32. Ange. verb. matrimonium. 3. impedimentum 5. §. 3. & melius Roſel. verb. impedimentũ 4. §. 7. quamuis aliqui contradicant, & minus bene, quidquid Angelus dicat vbi ſupra. Verum tamẽ eſt, quòd quia (ſecundũ omnes) qui eiuſmodi votũ emiſit, poteſt habere copulam quando eius coniux id petierit expreſſe, poterit etiam habere quoties petierit tacite, aut ſignis, aut ingenio, & conditione, vt ſupra dictũ eſt eo. c. nu. 25. poteſt etiã qui ſic vouet, obtinere ab epiſcopo diſpenſationem ad debitũ petendum ob grande peccandi periculum, & difficultatem continendi, quæ eſt ſimilis ei, quam habet ſitiens a potu aquæ præſentis oblatæ ſe abſtinendi, iuxta Angel. Roſel. & Maior.

Quæſiuit quidã doctiſſimus confeſſarius, cur hoc loco diximus omnes affirmare eum, qui poſt votum ſimplex caſtitatis factum, vxorem ducit, peccare, cum Calderinus in cap. rurſus. qui cleric. vel vouen. & Angel. verb. matrimonium. 3. §. 1. in contraria ſint ſententia?

Reſpondi, me hic loquutum de illo, qui ducit vxorem animo conſummãdi matrimonij, vt cõmuniter matrimonium cõtrahi ſolet, in quo omnes conſentiunt, prædicti autem duo auctores, de illo qui animo ſuſcipiendę religionis ante matrimonij conſummationẽ loquuntur; de quo ego hic nil fui loquutus. Nunc autem de illo dico, eum peccare nõ tãtum, eo quod frangat votũ, quàm eo quod ſponſam decepit, vt Sotus in 4. diſt. 38. q. 2. art. 1. recte dixit, & ante ipſum Silu. verb. matrimoniũ. 7. q. 5. & quia magnum damnum infert ei; quippe quæ nõ ita facile alij nubet, ob ſuſpicionem copulæ cum illo habitæ: credo tamẽ, quòd ſi aliqua cauſa vrgeret eũ ad matrimonium contrahendum cum ea ſimulato eiuſmodi propoſito, qualis eſſet notabilis mortis, aut infamiæ metus, quamuis non eſſet ſatis iuſta ad matrimoniũ impediendum, & dirimendum, non peccaret, modo daret operam, ne quid detrimẽti ſua culpa ei eueniret, quo caſu opinio Calderini & Angeli intelligi poſſet.

31 Septimo peccat, qui vel quæ cõiux

iux cum alterius conſenſu vouet caſtitatem, & pòſt debitũ petit ſecundum omnes: & etiam qui, vel quæ conſentit voto, etiam ſi non vouit, reddit debitum ad petitionem, eius qui vouit; quia in eius peccatũ conſentit. Non tamen eſt idem dicendũ, ſi ipſemet, qui non vouit: ſed con ſenſit alterius voto id petit; quia nec ipſe peccat, cõtraueniendo voto, quod nõ emiſit: nec alter redden do debitũ, a quo votum quod fecit non abſoluit. Quandoquidẽ coniux faciens alteri facultatẽ vouendi nõ videtur renuntiare ius, quod habet petendi, ſecundum Innoc. in c.1.de conuerſ. coniug. communiter per Panorm. & alios merito receptum. Quod ſi ambo communi conſenſu continentiã vouerunt, ambo peccãt mortaliter. c.quod Deo pari.33. q.5. vt ſupra c.12.nu.60. dictum eſt, vna cum aliis quibuſdã ad coniugum vota pertinentibus: quãuis ſi ambo pacti eſſent, ne a ſe mutuo debitũ peterent, & ambo cognoſcentes quòd vterq; id peteret, ſi poſſet, haberent copulam, non peccarent, ſecundum Ange. verb. matrimonium 3. impedimentum 5. §. 1. quod melius docet Roſel. verb. impedimentum 4. §. 7.

Neque obſtat, quod quidam ait, me aſſerere hic, vxorẽ ſi reddat debitum marito voto caſtitatis adſtricto peccare mortaliter, etiã ſi matrimonium ſit conſummatum; quod ei non placet; cum eius contrarium probabilius teneat Couarru. 2. part. de ſponſalib. c.3. §.1. nu.6.

Cui reſpondeo primo, me nõ dicere, quod ille imponit; quia loquor de vxore, quæ reddit debitum marito adſtricto voto de cõſenſu eius: & ipſe opponit de marito adſtricto voto ſine ipſius conſenſu, de quo etiam Couarru. loquitur.

Secundo, quod pro noſtra parte videtur eſſe Auguſtinus in c.quod Deo pari.33.q.5. in illis verbis: *Quod te non exhortaret, niſi quia tibi ad hoc ipſe conſenſit*: per quæ ſignificat coniugem de cuius conſenſu maritus vouit caſtitatẽ non poſſe iuſte reddere illi debitum.

Tertio, quod ratio cur vxor non debet reddere debitum marito ſine ipſius conſenſu voto adſtricto, eſt; quia ſine ipſius conſenſu vouit: quæ ceſſat cum illa conſentiente maritus id facit. & merito, quia quæ adiuuat ad vouendum, non debet iuuare ad contrarium, & ad votum infringendum, argu. l. rem legatam. ff. de adimen. lega. & cap. fi. de verb. ſignifi.

31 Octauo, qui vel quæ cõiunx debitũ petit, aut reddit tempore menſtrui, ſecundum S. Tho. in 4. lib. ſent. diſt.32. & aliquot alios. pro quibus videtur c. ad eius. 5. diſt. contrarium tamen aſſerendum eſt cum Palud. in 4. diſt.32. q.1. nempe, quòd nõ peccat (etiam venialiter) ſi eo fine petit, aut reddit; ne conſorti ſit odio, vel vt fornicationem eius, vel propriam euitet: mortaliter autem numquam, etiam ſi credat ex huiuſmodi complexu mõſtrum aliquod conceptum iri, vt affirmat Palud. & S. Anton. 3. part. tit.1. cap.20. §.5. & ante multos annos tradidimus in dicto cap. ad eius. & ante paucos aſſeruit vir doctiſſimus Alfonſus Caſtrenſis de lege pœnali lib.1. c.12.

Nono, qui, vel quæ coniux in loco ſacro, ſiue cõſecrato, ſiue tantum

Digitized by Google

benedicto cum cõiugerem habuit, ſecundum Palud. in dicta diſt. 31. & S. Anton. 3. par. tit. 1. c. 20. §. 2. & alios. Caietan. verb. matrimonialis vſus. Ioan. Turrecremat. in §. ſed cum naturale. art. 4. diſt. 5. ſiue eam habeat, vt voluptate fruatur, ſiue vt fornicationem vitet: & ſiue ad modicum tempus exiſtat in eccleſia, ſiue ad multum, vt tempore belli, quidquid alij dicant, Angel. verb. debitum. §. 31. & relati per eum.

Neque obſtat quod quidam dicit, cõtrarium eſſe probabilius; quia id tenet Sotus in 4. lib. ſent. diſt. 32. q. 1. art. 3. poſt Angelũ a Clauaſio. Nõ, inquam, obſtat. Primo quia S. Antoninus, Paludanus, & Caietan. quos hic cito, & Cardinalis Turrecremata, quem etiam cum illis cito maioris ſum auctoritatis, quàm Angelus, & Sotus, quos ipſe citat; licet ego nullius eſſem: & ideo non deberet præfatam meam opinionem damnare, ſola eorum auctoritate, nulla alia ratione id muniendo.

Secundo, quod Sotus non eſt contrarius huic meæ opinioni, immo cõſentit ei per omnia, niſi qua parte dubitando per dictionem, Forte, limitat in copula occulta: quã tamẽ ait non eſſe occultam, ſi eam habeant jacentes in eodem lecto, & ideo non debere id eis permitti.

Tertio quod, vt ait Caietanus, nõ inconuenit, vt ob reuerentiã Dei, & loci ſacri teneantur multo tempore abſtinere; cũ id teneantur frequenter facere, etiã ob reuerentiã Regis, cũ maritus occupatur in rebus militaribus. Cui addo idem eſſe, cũ occupatur in aliis negotiis ipſi regi, vel reip. vel ſuis priuatis neceſſariis.

Quarto, quia talis copula eſt illicita, eo quod per eam polluitur eccleſia, c. fi. de conſecr. eccle & cap. 1. eo. tit. lib. 6. etiam ſi haberetur poſt multam temporis in ea mãſionem, ſecundum omnes, & etiam Sotum, qui addit eam haberi poſſe in campanili, aut in aliquo alio loco eccleſiæ contiguo. Addo, quod etiam dubitatio illa Soti de copula occulta non poteſt ſuſtineri; quia licet per talem copulam non polluatur eccleſia, vt ipſe ait, & eſt verum dum manet occulta: incipit autem cenſeri polluta ſimul ac fit nota, quod fieri poteſt per cõfeſſionem coniugum, vel per famam, & alia indicia poſtea oborta, vt ante circiter quinquaginta annos diximus Salmanticæ prælegendo dictum c. 1. de conſecra. eccle. vel altaris. lib. 6.

33. Decimo peccat, qui, vel quæ coniux potionem, vel quid vis aliud aſſumpſit, vel præbet conſorti quo prolis concepio impediatur, vel ne ſibi fiant plures liberi, quam quos educare poteſt, vel ob alium finem quamlibet bonum. Quod ſi ob hoc ſemẽ extra vas effundatur, grauius peccatum & alterius ſpeciei; nempe contra naturam erit, ſecũdum eundem S. Anton. 3. part §. 20 cap. 6. Sed quia coniuges non obligantur ad petendum a ſe mutuo debitum, ſecundum omnes, & licitum eſt eis deſiderare, ne ſint ſibi plures filij, quàm quos alere poſſunt, vt aſſerit S. Anton, vbi ſupra, iuſte poſſunt de communi conſenſu abſtinere ſe a copula carnali, ſecundum eundẽ ab omnibus receptum: niſi quando alteri eſſet probabile conſortem fornicatum iri, niſi debitum petierit,

ſecun

Digitized by Google

confeſſarius, vt reſtituat fratribus, quos filias putatiuus læſit omne damnũ,quod eis intulit,quàm optimo modo poterit, quidquid & Scotus,& qui eum ſequuntur,dixerint.

De ſeptimo præcepto Decalogi, Non furtum facies. Cap. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Furtum quid, & diuiditur in mentale & reale.*

1 *Præceptum non furãdi,quæ & quod prohibet.*

2 *Furtum genere ſuo mortale, ſed excuſat ab eo paruitas & alia.*

2 *Furtum ad cauſandum mortale, quanta quantitas requiratur.*

2 *Furtum notabile,& furtum notabiliter nocens differunt.*

2 *Furtum pauperi & diuiti factum qualiter metiendum.*

3 *Furtum propter omne mortale non fertur excommunicatio vbique.*

3 *Doli actio non datur ob omnẽ quantitatem,quæ mortalẽ culpã facit.*

4 *Furtũ mortale hæc quantitas facit.*

4 *Furtum a mortali culpa ſeptem excuſant.*

5 *Metus minor iuſto attenditur in foro conſcientiæ.*

5 *Finis vtilis animæ, & bonis domini excuſat a furto.*

1 QVia hic locus eſt oportunus, in quo ponatur ſumma Cõmentarij noſtri.cap. fin. 14. quæſt 6. iuxta iam aliàs promiſſa,ideo cõiungendo ea,quæ hoc loco tradita fuerunt in Hiſpano, cum illis, ad quæ fiebat remiſſio, dicimus. Primo, quòd furtum definitur a iuriſconſulto in l.1.ff.de furt.eſſe doloſa cõtrectatio rei alienæ, inuito domino ſuo, ad proprietatem eius, aut poſſeſſionem, aut vſum adquirendum. quæ repetitur in §. 1. inſtit. de oblig.quæ ex delict.naſcun.

Dixit:Contrectatio,per quod intelligimus etiam voluntatem contrectandi, quæ eſt mentale furtum. Dixit: Alienæ,quia ſuę cõtrectatio, quatenus eſt, aut merito creditur ſua eſſe,non eſt furtum, l.inter omnes. § recte.ff de furt.

Dixit: Inuito domino ſuo, quia quod eo volente fit,non eſt furtum, in eod.§ recte.Dixit. Doloſa, quoniam iocoſa,& officioſa ad reddendum cautiorem dominum, nõn eſt furtum, vt recte ait Maior, in 4.lib. ſent.diſt.15.q.18.Dixit:Ad adquirendum proprietatem, aut poſſeſſionem,&c. quia ad hoc,vt ſit furtum, ſufficit vt contrectans velit aliquod horum adquirere, ſecũdum omnes. Ex quibus ſequitur furtum eſſe duplex,reale,quod eſt cõtrectatio realis,& mentale,quod eſt voluntas ſic cõtrectandi: quæ eſt definitio iuriſconſultorum vſui loquendi proximior,quã illa Ioã Maior vbi ſupra.

Secundò dicimus,quòd hoc præcepto,vt diximus in addit.ca. quando.de conſecr. diſtinct.1.non ſolum prohibetur cõtrectatio occulta, vel voluntas eam faciendi,quæ proprie furtum dicitur: ſed etiam omnis illa,qua aliquid ab aliquo iniuſte accipitur, & iniuſte retinetur, & omnis iniuſta damni illatio,& per conſequens violenta, & denique omnium rerum alienarum vſurpatio illicita,c pœnale. 14.quæſt.5.& conſequenter omnis voluntas delibe-

rata

Digitized by Google

tata faciendi aliquod prædictorum. Quoniam vt ſupra diximus in Præl. 7.nu.19.& cap.11.nu.11.poſt ſanctum Thom.1.2.q.72.art.7.peccata voluntatis,oris,& operis eiuſdem ſunt ſpeciei, immo vnum. quamquam quæ ſunt ſolius voluntatis,ad reſtitutionem non obligant,vt in dicto ca.11. nu.16.eſt dictum.

2 Tertiò, quòd omne furtum ex ſuo genere eſt mortale ſecundum Thom.2.2.q.66.art.6. & probatur.in dicto cap.fin.14.q.6.& ca. fures.cum tribus ſeq. de furt. Excuſat autem furtum a culpa mortali. Primo quidem paruitas rei,quia in omni materia peccati,illa & alia duo, excuſant a peccato mortali, vt dicimus ſupra in cap.11.nu. 4. poſt S. Thom. 2.2.q.88.art.5.& 6. & 2.2.q.3. art.5. & q.59.art.4.& Anton.2. part.tit.4. c.5. §.7.& 8. & Adrian. Quolib.8. Ex quo ſequitur, quòd ſaltem in genere moris furtum paruum, quod non attingit culpam mortalem, differt ſpecie a furto magno, quod attingit illam,quia ſupra cap.6.num.3.& ſeq.diximus, circunſtantiam, quæ facit actum eſſe mortalem,ſine qua ille non eſſet talis, mutare ſpeciem in genere moris.

Quartò dicimus, quòd magnæ quæſtionis eſt, quæ paruitas excuſet a mortali, quia id nullo iure naturali diuino, aut humano definitum eſt: communiter tamen tenetur, & quidem recte, id boni viri arbitrio relinqui. quoniam, quæ indefinita relinquuntur a lege, arbitrio boni viri ſunt definienda, l. 1. ff. de iure delib.& c.de cauſis de offic.deleg.

Quintò dicimus,quòd ſæpe confeſſarij nos moleſtarunt,interrogantes, quæ quantitas ſit ad hoc notabilis: aut quam nos talem arbitraremur: quibus conati fuimus ſatiſfacere per ſequentia poſita in præfato Commentario cap.fin. 14. q. 6. Primum, quòd qui parum furatur, volens multum furari, mortaliter peccat,vt ſanctus Hieron.in d.c.fin. 14.q. 6. clare ſentit. Nam voluntas faciendi & ipſum factum eiuſdem ſunt malitiæ, iuxta S. Tho. receptū 1.2.q.20.art.3. Qui autē rem paruulam furatur ſine animo aliam maiorem furandi,& maius damnum proximo faciendi, quàm paruula illa res valet,furtum mortale non committit, etiam ſi ſciat dominum id moleſte laturum, ſi ei denuntiaretur,neque eam a ſe petitam, daturum fuiſſe,ſecundum Caiet. 2. 2.qu. 66.art.6.quam S. Thom. ibi.de hac re aliquantum obſcure loquatur.

Secundò,quòd qui furatur aliquā paruulam rem, veluti ſubulam a ſutore, aut acum a ſartore, ob quod & quia aliam ſubulam,vel acum nō habet,a labore ceſſat, non furatur rem notabilem, quamuis ex eo notabile damnum in dominum redundet, licet contrarium ſentiat Silueſt. verb. furtum, cui conſentit Sotus.lib.5.q.2.artic.3. de iuſt.& iur. Quia qui paruam illam rem furatur, quamuis ob eam damnum decem ducatorum inferret, nō tamen duplo, aut quadruplo illius damni condemnaretur,ſed duplo, aut quadruplo rei illius paruæ furto ſubtractæ, quatenus eſſet furtum manifeſtum, aut non manifeſtum,§. in duplum.& §.quadrupli.Inſtit.de actio. Illa tamen paruæ rei ſubreptio eſſet mortalis,ſi qui ſurripit,ſcit, aut ſcire,aut

Digitized by Google

m, aut credere debet, ex furto illo paruulo eiuſmodi damnum notabile domino euenturum. non quia res illa ſurrepta notabilis ſit, vel quòd voluntas illam ſurripiẽdi ſit voluntas ſurripiendi rem notabilem: ſed quia damni notabilis cauſam dat, & conſequenter id dare videtur. cap. fin. de iniur. l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil. quæ ſunt diuerſa, vt ex diuerſitate titulorum, de furtis, & de iniuriis, facile colligitur. Quod ipſum eſt dicendum de eo, qui paruulam rem furatur, credẽs ex eo dominum magna moleſtia & perturbatione afficiendum: quale fecit quidam famulus ſuo hero diuiti nobis noto ſurripiẽdo magnum quoddam malum cydonium, quod in horto ſuo ille habebat & magni æſtimabat, ad oſtendendum amicis: & monuerat ſuos famulos, notabili ſe moleſtia afficiendum, ſi illud furarentur. Is enim famulus non admiſit furtum notabile, quamuis ob moleſtiam notabilem, quam attulit, mortaliter peccare potuiſſet, ſi quidem credebat, aut credere debebat, illa moleſtia dominum afficiendum eſſe.

Ex quibus infertur, quòd aliquãdo qui rem paruam pauperi aufert, mortaliter peccat: non autem qui opulento ſimilem aufert, & aliquãdo e contrario, qui aliquam rem paruam aufert diuiti, peccat mortaliter, & non qui ſimilem aufert pauperi. Nam qui ſurripit ſubulam ſutori, vel acum ſartori, credens vel debẽs credere, eos non habere alias, quibus operentur, & ideo damnum notabile eis euenturum, peccat mortaliter: non autem qui diuitibus eaſdem auferret: & e cõtrario, qui diuiti ſurripit rem paruam ab ipſo magni æſtimatam, quale erat pomum, de quo ſupra diximus, credens vel credere debens, eum ob id notabili moleſtia affectum iri, mortaliter peccaret, non autem qui idem faceret pauperi rem illam non maioris, quàm valet facienti: quia ille dat cauſam notabilis moleſtię, hic vero minime.

3 Tertiò, ꝙ licet in aliquibus epiſcopatibus per cõſtitutiones Synodales declaratũ ſit, ne quis excõmunicetur pro re, quæ minoris centum dipõdiis valeat: & in aliis ne pro re quæ minoris duobus regalibus, ſeu Iuliis valeat, non tamen idcirco cõſetur definitum illam eſſe quantitatem neceſſariã, vt ſit mortale, ſiquidem quãuis non debeat, niſi pro peccato mortali excõmunicatio ferri, cap. nemo. & c. nullus. 11. q. 3. vt latius tradimus infra c. 27. nu. 9. non tamẽ pro quolibet mortali fertur ipſo iure: & ſic præfatæ conſtitutiones interpretãdæ ſunt, quòd quamuis propter quantitatem minorem, quàm duorum regalium aut pondiorum, mortaliter peccetur, nemo tamen pro minori eſt excommunicandus.

Quartò, quòd aliqui collegerunt ex Soto lib. 5. quæſt. 2. art. 3. de iuſt. & iur. ſummam duorum, aut trium ducatorum non eſſe notabilem quantitatem, ſine conſideratione perſonæ, cui furtum fit: ſed nobis, neque videtur prædictũ Sotum id ſenſiſſe, neque eſſe verum: tum quia S. Tho. 2. 2. quæſt. 66. art. 6. ad 3. a culpa mortali non eximit furtum, niſi quando eſt de re minima, nemini autem videtur eſſe talis in hac regione ducatus in ſe conſideratus: tum quia

Digitized by Google

quia idem S Thom. ſenſit, ideo furtum de re minima non eſſe mortale; quia præſumi poteſt id non diſpliciturum domino, ſignificans ſecus eſſe, ſi putaretur domino id diſpliciturum. Et quamuis Caietan. magno conatu & recte, noſtro iudicio, eius ſententiam extendat ad furtum minimæ rei, etiam ſi domino diſpliceat, nullatenus tamen extendiſſet ad furtum duorum ducatorum; quippe quod longe alienum fuiſſet a mente ſancti Thomæ: tum quia in aliquibus epiſcopatibus, ex conſilio virorum doctorum & prudentum ſtatuitur, vt excommunicatio pro furto centum dipondiorum, & duorum regalium, ſiue Iuliorum concedatur, vt prædictum eſt, & vt infra c. 27. nu. 9 dicemus. Et excommunicatio maior non niſi ob peccatum mortale ferri debet, dicto c. nemo. & c. nullus. 11. q. 3.

Non obſtant in contrariũ citata. Non primum, quia aliud eſt denegare actionem doli contra eum, qui citra quantitatem duorum ducatorum decipit: & aliud dicere, nõ peccare mortaliter, qui in minori decipit; quia lex actionẽ denegat contra emptorẽ & venditorẽ, qui in minùs quàm dimidio iuſti pretij decipit l. 2. C. de reſcin. vend. & c. cum dilecti. de emp. & vend. tamen ille mortaliter peccat, ſi notabiliter decipit, iuxta doctrinam S Thomæ, receptam 2. 2. q. 77. art 7.

4 Quintò, quòd conſulerem confitenti mihi, vel me conſulenti, vt reputaret pro notabili quantitate, quo ad effectum conſtituendi culpã mortalem. Primò ſummam duorum regalium, vel Iuliorum; immo & vnius, etiam dimidij: & quòd non haberet pro tali minorem quarta parte regalis, vel Iulij in hac regione, nec in alia, quæ pecunia æque atque hæc abundaret. Nec damnarem eum, qui teneret mediam inter 4. & dimidiam, non eſſe notabilem. Sed neque nunc quando pecunia numerata minoris pretij eſt, quàm numquam fuit, diſſentirem ei, qui aſſereret, non eſſe notabilem ad hoc quantitatem, qui vnum Iulium, ſiue Regale, aut tres partes eius non contineret, ſequutus in hoc mentem cuiuſdam ſtatuti Illuſtriſſimi Ordinis Carthuſiani.

Secundò conſulerem, quòd pro tali haberet vnũ hædum, caponem, & etiam vnã gallinam mediocrem, etiam in regione vbi illa ſolum dimidio regali, vel Iulio non valeret, etiam duodecim ouorum ablatio nem: & idem dicerem de quarta rubij tritici, & quarta vini: tum quia vnaquæque iſtarum rerum communiter pro re maiori minima habeatur: tum quia licet olim in publica diſputatione, quam ſuper dicto c. fi. 14. q. 6. nihil horum attingentes habuimus, defenderimus nõ eſſe concedendam actionẽ furti, nec aliam propter ablationẽ, aut retentionem tam exiguæ rei, quæ non pertingeret ad culpã mortalem: aſſeruimus tamen propter acceptionem, aut retentionem vnius gallinę dari poſſe, quod nobis irrefragabiliter probat. §. gallinarum Inſti. de rer. diuiſ.

Tertiò, quòd furtũ minoris quantitatis dimidio regali, eſt peccatum mortale, illi qui credit, vel credere debet datum iri per illud damnum maius dimidio regali; quale eſt furtum

do, vel opitulando, aut non impediendo, verbis, opere, aut admonitione, cum poſſet & deberet id facere, vt ibi diximus. quædam alia tradentur infra, cap. 25. nu. 144.

De muliere fingente ſe habere filium.

SVMMARIVM.

43 *Mulier fingens ſe prægnantem, vt abſoluatur.*
44 *Vxor quid faciet vt non ſe infamet & iuſto ſ l. o non noceat.*
44 *Reſtitui non debet res familiaris cũ famæ propriæ iactura. & tribus. nu. ſeqq.*
48 *Reſtituat damnum qui tradidit filium ſuum ad partũ ſupponẽdum.*
48 *Infantis hoſpitali expoſiti impenſas quis ſoluet.*
48 *Mulier teſtans vt iuſte poteſt ſpurium, filium appellare.*
49 *Adulter poteſt non credere eſſe filium ſuum.*
49 *Cauſa etiam remota quæ obligat reſtituere.*
50 *Reſtituetur quantum iuſto filio læſo ob ſpurium ignotum.*
50 *Legitima filiorum varia in variis regnis.*

43 Vigeſimoprimo dicimus peccare. Primo mulier coniugata, quę ſupponit ſibi partum fingendo ſe prægnantem, & parere filium alienum, quem ſecreto accepit ab alio; illa item, quæ ſuſcepit filium ex adulterio.

Secundo, quod abſolui poteſt id non reuelando, quamuis per id noceat patri putatiuo, efficiendo vt filium alienũ pro ſuo enutriat, etiam heredi eius, quatenus filius putatiuus & ſpurius habitus pro vero & legitimo, adiuit hereditatem patris putatiui, aut partem eius, vt reſpondit Innoc. 3. in c. officij. de pœnit. & remiſſio.

44 Tertio dicimus id, quod ſupra dictum eſt, proculdubio procedere quando maritus indubie credit eſſe ſuum filium, & ipſa timet mortem ſibi ab eo inferendam, vel mortali odio peccaturũ ſi reſciret, vt habet textus illius cap. & Panor. & communis ibi declarant. Immo ſufficit timor propriam famam perpendi, ſecundum Caiet. Tomo 1. Opuſculorum, Opuſculo 31. reſpon. 14. ante quem id dixit ſubtiliſſimus doctor Scotus, in 4. diſt. 15. q. 2. poſt. art. 4. in reſponſione articuli: & S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 18 §. 8. in fine, & melius tit. 2. c. 7. §. 4. quia vt præfatus Cardinalis 2. 2. q. 62. art. 6. & in dicta reſponſione 14. ait, non tenetur reſtituere bona ordinis inferioris cum iactura bonorum ordinis altioris, ſaltem communiter, & vt diximus in repet. c. p. inter verba 11. quæſt. 3. Bona famæ, altioris ordinis ſunt, quàm bona rei familiaris; quia melius eſt bonum nomen, &c. Prouerbi. c. 22. vt etiam bona vitæ ac ſalutis, ſunt altioris; quàm bona famæ, l. in ſeruorum. ff. de pœn.

45 Nec obſtat dicere, quòd Panormit. in dicto cap. officij. & communis videntur præſupponere, quod ſi reuelare poteſt abſque animę & corporis periculo, & putaret ſibi fidem habendam, debet reuelare. Quia Innoc. cuius mentem ibi omnes ſequuntur, ait eam ad id non teneri, ſi quod grande malum conſequeretur. Et quamuis poſtea ponat excm-

Digitized by Google

plum in malo corporis & animæ: non tamen negat, illud eſſe dicendum de malo famæ, iuxta illud prędictum Prouerb. *Melius eſt bonum nomen, quàm diuitiæ multæ.* quod conſtat eſſe grāde malum, vt ratio prædicti Caietani probat. Nec obſtat quod Io. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 17. affirmet contrarium; quia id fecit ſine iuſta ſupradictorum perpenſione.

46 Quarto dicimus, quòd ſi mulier illa iam erat de adulterio infamata, & credit probabiliter abſque periculo corporis & animæ poſſe id reuelare, & quòd ſibi adhibebitur fides tā a patre, quàm a filio, debet reuelare, quæ communis eſt concluſio Innoc. in dicto c. officij, & aliorum.

Quinto quòd ſi crederet ipſa, filium ſuum ſpurium & fictum eſſe tanto virtutis ſtudio, adeoque matri credentē, quòd reuelando ei caſum ſecrete crederet, & totam hereditatem aliis fratribus vterinis relinqueret, teneretur ei reuelare.

47 Sexto, quòd quando eiuſmodi mulier non eſt ad reuelandum huiuſmodi caſum obligata, aut quando per ſuam reuelationem non poteſt conſulere damno, quod ſuo marito, vel eius heredibus iam euenit, aut eſt euenturum, obligatur ad competenter ſatisfaciendum eis confeſſarij diſcreti arbitrio, vt contextus ipſe præfati cap. officij. in fine habet. Qui confeſſarius tali mulieri ſuadere debet ſecundum Scotū vbi ſupra, vt ſatagat inducere filium illum ad intrandam religionem, vel vt ſacris initietur, & accipiat beneficium aliquod eccleſiaſticum, quo contentus hereditatem aliis renunciet. Quod ſi hoc ei non poteſt perſuadere, debet tā marito, quàm eius heredibus reſarcire damnum ex bonis paraſernalibus, id eſt, quæ vltra dotem habet; qualia ſi non habeat, non obligatur amplius, quàm ad ſui peccati pænitentiā, & ad concipiendam voluntatem ſatisfaciendi quādo potuerit, ſecundum Scotum vbi ſupra. Cui duo addimus. Alterum, quòd religio, cuius ingreſſus eſt ei perſuadendus, debet eſſe hereditatis incapax (qualis nulla eſt hodie poſt cōc. Triden. ſeſſ. 25. c. 3. de Regularib. præter Franciſcanam, Capucinorū, & eorum, qui Minorum de obſeruātia vocantur) aut quòd ante ingreſſum & profeſſionem renunciet hereditatem patris putatiui: alioquin enim nil prodeſſet huic propoſito ingreſſus ille, cum monaſteriū poſſet hæreditatem illi obuenientem adire, arg. cap. in præſentia. cum ei adnot. de proba. Alterum, quòd quādo non poterit ei prędictum ingreſſum perſuadere, nec ſatisfacere pro bonis, in quæ filius eſt ſucceſſurus, debet bona mariti augere, tanto plus laborando, vltra quàm per matrimonium obligatur, & tanto minus expendendo in veſtitum & victum de his, quæ honeſte impendere poteſt, vt quod per hanc parſimoniam reſiduum fecerit, adæquetur damno per filium illato, vel inferendo. At ſi nec hoc ad id fuerit ſatis, debet donare in vita, vel relinquere in morte tantum, quanto in id opus fuerit, filiis legitimis ex parte illa bonorū ſuorum, quæ libere, in animæ ſuæ, vel extraneorum gratiam relinquere poteſt, iuxta authenti. nouiſſima. & authen.

Digitized by Google

ſthen. vnde ſi parens. C. de inoffic. teſtam. Demumque quādo hæc omnia non fuerint ſatis, ſufficiet ei cōtritio, & voluntas illa, quas Scotus dixit ſufficere.

48 Septimo, quòd etiam obligatur ad reſarciendum damnum prædictum is, qui tradidit ei filium ſuum ad ſupponendum partum, & fingendum eiuſmodi figmentum. Adulter item, ex quo illum concepit, ſi credit, aut credere debet eſſe filium ſuum, quia illius damni cauſam dedit: & qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur. l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil. & vt alterius eorum reſtitutio & reſartio vtrumque liberat, ſic altero non potente, aut nolente reſarcire alter obligatur, per ea, quæ in cap. ſeq. ſcribentur. Quin etſi infans fuit expoſitus hoſpitali alicui, vt ibi nutriretur, obligati ſunt ad ſoluendas impenſas, quas in eo nutriendo fecit, eos paupertas non excuſaret, ob id quòd hoſpitalia in pauperes ſubueniendos inſtituuntur, cap. de xenodochiis, & per ea, quæ ibi late trad. Lapus. in repet. de religio domib.

Interrogatus, An mulier, quæ de alterio filium ſuſcepit, teſtari poſſit, cum id facere poſſe non videatur, niſi affirmando eos legitimos eſſe, quod eſt mēdacium propter nullam rem dicendum? cap. 1. 22. q. 2. c. ſuper eos. de vſur. Reſpōdi poſſe: tum quia poteſt eos appellare filios abſque aliqua legitimi intētione: tum quia ſine mendacio poteſt legitimos appellare, intelligendo apud ſe, tales eſſe communi eſtimatione, iuxta late per nos adnotata in cap. humanæ aures. 22. qu. 5. tum quia plurimum intereſt legitimorum, eam teſtari quò exoneret conſcientiam, quantum plus poterit eis relinquendo, iuxta ſupra dicta.

49 Octauo, quòd confeſſarius non debet huiuſmodi reſartionem imperare, adultero non credenti, nec debenti credere eiuſmodi filium eſſe ſuum, ſiue quòd mater eſt leuis, & ſolita cum aliis adulterari, ſiue quòd ipſa quoque dubitat, an ſit filius adulteri, vel mariti ſui, ſiue quòd reputat eam, ad ſe obligandum, mentiri, ſecundum S. Anton. in 2. part. tit. 2. cap. 7. ſub fin. Nec ipſe adulter facile debet credere ſe ad id obligatum, argum. cap. dominus. de ſecun. nupt. Si autem adulter credit, eum eſſe ſuum filium, reſtituere debet patri putatiuo impenſas, quas in eo nutriendo fecit, & etiam hoſpitali, ſi apud illud expoſitus fuit. Inſuper & præfato patri reſtituere debet dotem, aut ſponſalitiam largitatem, ſi quam dedit ei, immo & filiis eius id, quod de patris hereditate habuit, vt S. Anton. vbi ſupra, ait, quem Siluest. & communis probant. Quamquam D. Sotus lib. 4. q. 7. ar. 2. de iuſt. & iur. cōtrarium teneat, motus eo, quòd non videtur ei cauſa propinqua illius damni. At communis opinio videtur nobis longe verior. Primum quod eſt communis: deinde, quod ipſemet fatetur adulterā ad id teneri, quæ tamē non eſt propinquior cauſa damni, quàm adulter: quandoquidē nō conſequitur illud immediate ex adulterio, neq; ex partu, ſed ex vita eius, quem peperit. Tertio, quòd adulter eſt cauſa ſatis propinqua, licet nō proxima, & nō oportet eſſe proximam,

quo

Digitized by Google

quo de damno teneatur, iuxta notata in cap. ſi egreſſus. & capit. fin. de iniur. Quarto, quod adulteriũ, ſuapte natura ordinatur ad generandum, & eſt via & medium in illud damnum, quod genitus, eo ipſo, quòd genitus eſt, infert: & cum ſit res illicita, obligat in id quod ipſum conſequitur, tamquam effectus eius, quo caſu etiam cauſa remota nocet cap. fin. de homic. lib. 6.

50 Nonò, quòd addit idem Scotus vbi ſupra, quòd filiis patris putatiui heredibus non debet reſtitui tãtum, quanti valet hereditas: nec quantum reſtituendum eſſet, ſi poſt adquiſitionem illa eis tolleretur: ſed multo minus, iuxta prudentis & boni viri arbitrium, quæ ſingularis concluſio eſt, confirmarique poteſt, per id quod vterque Thom. ait, 2. 2. quæſt. 62. art. 2. Id tamen, noſtra ſententia, limitandum eſt, tunc tantum procedere, quando reſtitutio facienda eſt filiis ſucceſſuris, antequam ſuccedant, id eſt, quando pater cui ſucceſſuri ſunt viuit, & dubitatur an filius putatiuus victurus ſit eo tempore, quo de diuidenda hereditate paterna tractabitur. Nam poſt patris putatiui mortem & aditam eius hereditatem, videtur iam tractari de bonis quæſitis, & ita reſtituẽdum eſt illis tantum, quantum valet id, quod filio putatiuo obuenit. argu. l. cum heredes. ff. de adquir poſſeſſ. quamuis Scot. (noſtro iudicio) in vtroque caſu loquatur.

Itaque omnia reſoluendo dicendum, quòd ſi perſona obligata ad hoc reſtituendum, acceſſerit ad cõfeſſarium priùs, quàm pater putatiuus moriatur, debet ſe informare quantum expenderit in filio putatiuo educando, vel forſan dotem, aut ſponſalitiam largitatem ei tradendo, vel in litterarum ſtudiis ſuſtentando: & ſic quam, & quantam mercedem meruerit filius putatiuus a ſuo patre putatiuo, & habita horum ratione, præcipiat illi perſonæ, vt id reſiduum quòd patri debetur, ei reſtituat, perſuadeatque illi, vt concipiat propoſitum reſtituendi, cui oportuerit id, quod præfatus filius putatiuus de bonis patris putatiui adquiſiturus eſt, ſi ſuperuixerit illi. Quòd ſi perſona præfata pænitens eſt mortis periculo propinqua, relinquat aliis filiis, vt dixit Scot. non tãtum quantum deberetur eis, ſi iam hereditatem adquiſiſſent, vnà cum illis filius putatiuus: ſed tanto minus, quanto minoris æſtimari debent bona poſt patris putatiui mortem, illi quærenda, ob illam dubietatem, an adquiſiturus ſit, nec ne? Idque poterit facere meliorando, vt iuriſconſultorum vulgus loquitur, alios filios de illa bonorum parte, quam, cuicunque volet, libere poteſt relinquere, iuxta varias variorum Regnorum leges. In his quidem Caſtellæ de tertia & quinta, l. 7. & 8. adiuncta l. 15. Tauri: in Regnis vero Portugalliæ de tertia, libr. 4. Ordinat. tit. 7[illegible]. In illis vero Nauarræ de omnibus, excepta minima re. In illis vero terris, in quibus ius commune ſeruatur, de ſemiſſe aut triẽte. authen. nouiſſima. & authen. vnde ſi parens. C. de inoff. teſt. Si autem præfata perſona pænitẽs acceſſerit ad confeſſariũ priuſquam patri putatiuo ſucceſſerit, & fratribus ſuis damnum iam intulerit, præcipiat ei confeſſarius,

Digitized by Google

um vnius actus, aut fibulæ, aut alterius inſtrumēti, factum ab eo, qui credit, vel credere debet, quòd ob defectum eius, is a quo ſubtracta eſt, damnum maius dimidio regali patietur ex diaria mercede. Notandum tamen eſt, quod ſi daretur excommunicatio propter ſolum furtum, quæ alia damna non comprehenderet, qui eiuſmodi furtũ commiſiſſet, excommunicatus non eſſet; quia, vt ſupra diximus, aliud eſt furtum inſtrumenti tam parui pretij, & aliud damnum, quod eius ablatione, aut retentione fit: quia ſi duplo, aut quadruplo furti condemnaretur, prout manifeſtum, aut non manifeſtum eſſet, non damnum, ſed ſolum pretium ſurrepti inſtrumenti duplicaretur vel quadruplicaretur, iuxta omnium ſententiam, in dicto §. in duplum. & §. quadrupli. Inſti. de actio. vt ſuprà dictum eſt.

Quartò, quòd excommunicatio generalis contra eos, qui furantur aut male ablatum non reſtituunt, omnes iniuſtè auferentes, aut retinentes tantam quantitatem, quanta ad peccandum mortaliter ſatis eſt, comprehēdit; quia comprehenduntur ſub proferentis verbis & mente, quæ eſt animas a peccato mortali abducere, & ne in illud prolabantur cauere, argu. cap. 1. de ſentent. excom lib 6. & cap. 2. de conſtit. eo. lib. niſi per conſtitutionem Epiſcopatus, vel intentionem excommunicantis, aut aliam viam excipiantur, qui ad aliam certam vſq; quantitatem maiorem non auferunt; qui enim exciperentur non comprehenderentur; quia excommunicatio nō ligat, niſi quos, & quot qui excommunicat, aut qui eam petit, vult, vt infra c. 27. nu. 11. dicimus.

Quintò, quòd de illo, qui multa minima ſæpe ſuo hero, aut alij, aut multis aufert, teneret id, quod infra eo. c. nu. 139. & 140. dicetur.

5 Secūdò, & tertiò principaliter excuſant furta a mortali indeliberatio, ſeu ſurreptio, & defectus iudicij idonei ad culpam mortalem: quæ duo, ſicut paruitas rei in omni materia peccati, excuſant ab illa, per ſupradicta, c. 11. nu. 4

Quartò excuſat etiam a veniali ignorãtia probabilis, quòd res eſſet aliena, & extrema neceſſitas, vel adeo grauis, quæ iudicio boni viri ad id ſufficiat. c. ſi quis propter neceſſitatem. de furt. vbi Panor. & alij, & etiam præſumptio probabilis dominum rei æquo animo id laturum, l. inter omnes. §. recte. ff. de furt. non autem dubitatio, aut temeraria præſumptio, d §. recte quamuis vere dominus æquo animo ferret. Nam qui facit id, de quo dubitat, an ſit mortale, vel credit eſſe tale, mortaliter peccat, per ea quæ diximus in cap. ſi quis autem. num. 57. & ſeq. de pænit. diſt. 7. quamquã in hoc caſu poſtremo ad reſtitutionem nō teneretur, d. §. recte. & Silueſt. verb. furtũ. q. 7. Neq; excuſaret præſentia, & patientia domini patientis id præ timore, aut pudore, ſecũdum Silueſt. vbi ſupra, & probatur per illam concluſionem Adrian. in 4. de reſtit. q. 2. verſ. ex quibus. videlicet, quòd in foro conſcientiæ tranſactio & donatio non valēt, quoties non fiunt animo libero, etiam ſi non intercedat tantus metus, quantum forum exterius ad inualidandũ illas requirit, iuxta

Digitized by Google

ea, quæ leguntur & notantur in l. interpoſitas. Cod. de tranſact. & l. metum, 1. & 2. ff. quod met. cauſ. Excuſat etiam a culpa mortali conditio iuſtificans; vt cum quis vult ſurripere, ſi Deus id non vetuiſſet, arg. cap. ſi pro te. de reſcrip. lib. 6. l. cedere diem. ff. de verbo. ſignific. Caiet. verb. cogitatio.

Sextò excuſat impotentia recuperandi ſuum ſine ſcandalo; quia tunc clam capere poteſt, per gloſſ. memorabilem. cap. ius gentium. 1. diſt. & dictum ſingulare Innoc. cap. olim. 1. de reſti. ſpol.

Septimò excuſat propoſitum reſtituendi, quod accipit domino proprio; vt qui a fure, aut latrone viliſſime emit, quod ille furatus eſt, aut rapuit; vt domino ſuo reſtituat.

Octauò excuſat iuſta voluntas proficiēdi domino ſpiritualiter vel temporaliter; vt cum quis occulte furatur pigmenta: aut fucos alicui mulieri eis male vtenti, & alios ad peccandum prouocāti: aut gladium furioſo; ne ſe vel alium occidat: aut pecuniam, aut folia luſoria, vel aleas luſori ne ludat; modo ex hoc magnum ſcandalum non ſequatur, iuxta S. Anton. in 2. par. tit. 1. c. 14. §. 2. quia nulla harum eſt contrectatio, aut acceptio fraudulenta, quæ ad furtum requiritur per prædicta ſupra eod. c. nu. 1.

Reſtitutio quid.

SVMMARIVM.

6 *Reſtitutio quid cum definitionis diclaratione.*

6 *Reſtitutio eſt actus iuſtitiæ veræ num. 7.*

7 *Reſtituenda res aliena etiam non reſtitutio pretio. 8. & 9.*

10 *Reſtituenda ipſamet res aliena ſurrepta.*

11 *Reſtitutio duplex, formalis & virtualis, qualis eſt remiſſio.*

11 *Reſtituendi neceſſitas ex qua lege naſcitur.*

6 QVoniam autem non ſolum acceptio alieni, ſed etiam reſtituendi retentio eſt contra hoc ſeptimum præceptū, c. ſæpe. de reſtit. ſpol. & c. ſi res. 14. q. 6. neceſſariū fuerit dicere de reſtit. Primò quid ſit. Secundò, quis ad eam teneatur. Tertiò, quid ſit reſtituendum. Quartò, quantum. Quintò, cui. Sextò, vbi. Septimò, quomodo. Octauò, quo ordine. Nonò, quando.

Reſtitutio igitur, vt ad primū veniamus apertius & breuius, quàm hactenus definiri poteſt, eſt actus iuſtitię ſpecialis cōmutatiuæ, quo redditur alteri, quod ſuū eſt, vel quod ei debetur lege veræ iuſtitiæ, formaliter, vel virtualiter, de bonis animi, corporis, honoris, vel pecuniæ.

Dixi: Iuſtitiæ, quo differat ab actibus virtutum Theologarum, Fidei, Spei; & Charitatis; quibus redditur Deo cultus debitus interior: & ab actibus Prudentiæ, Fortitudinis, & Temperantiæ, & aliarum virtutum eis attributarum, ſeu potentialium, quibus animis noſtris potius, ſiue principalius, quàm noſtris rebus exterioribus medemur, & proficimus, vt poſt S. Tho. diximus latius & vtilius, infra eod. nu. 11.

Dixi: Specialis, quo differat ab actibus Iuſtitiæ generalis, quæ verſatur in referendo omniū virtutum moralium actus ad bonum cōmune humanum: ſicut charitas in referendo eoſ

Digitized by Google

do eoſdem ad bonum commune diuinum, quod eſt Deus, vt poſt S. Thom.in 2.2.q.25.art.4. diximus in Apologia lib.de reditib.eccleſiaſ.q. 2.monito 1.

Dixi: Commutatiuæ, quia vt S. Thom.2.2.q.61.art.1. & q.62.artic.1. receptus ait, requiritur æqualitas inter id,quod reſtituitur ex vna parte,& inter id quod debet reſtitui ex altera: & quia non eſt actus iuſtitiæ diſtributiuæ, quæ cõmune a priuatis diuidit.

7 Dixi: Quod ſuum eſt,ad ſignificandum,quòd per cap.ſi res.14.q.6. & cap.ſæpe. de reſtit.ſpol.& mẽtem omnium doctorum in illa comminiſcentium, & Caietan. in vtroque loco ſupra citato,quiſquis rem alienam contra voluntatem domini habet,tenetur reſtituere illam: quamquam alio modo ſi eam bona fide habuit, & retinet, & alio ſi mala. Quia ſi bona fide accepit & retinet, ſi eam amittit,aut abſque ipſius culpa periit, ſatisfacit reſtituendo id, quo factus eſt locupletior.l.ſed etſi. §.1.& l.item veniunt.§.1.ff.de petit. hered. Itaq; qui bona fide emit aliquid a non domino,tenetur ſuo domino illud reſtituere, ſimul ac eius eſſe ſcierit etiam non reddito pretio pro eo dato.l.mater.& l.mancipium. C.de rei vendic.& ſi iam illud non habet, tenebitur ad id, in quo factus eſt locupletior;puta,pretium, quod pro illo habuit, per d.l. ſed ſi poſſeſſor §.1.

8 Quod ſi in nihilo factus eſt locupletior, ad nihil tenetur domino, neq; alteri,cui bona fide vẽderet illud eodẽ, vel minori pretio, quo emerat, l.in creditore.& l.cũ ea.ff.de euictio. quia nihil amplius, quã ſuũ habet, licet ſi pluris vẽderet, quàm emiſſet,illud plus reſtituere teneretur;quia quo ad illud alienũ retinet: aut aliud pro eo,vt recte dixit Caiet. 2.2.q.62.art.6. & in ſumma verb.reſtitutio §.2. radix. pro quo ſunt dictæ l.ſed & ſi.& l.item veniunt.

Contra quæ facit primo, quòd is bonæ fidei venditor tenetur emptori de euictione.cap.fi.de empt. l.1.& toto titul.ff.de euict.Sed reſpondetur, quòd liberabitur cedẽdo actionem de euictione, quam contra eum, a quo bona fide emit,habet,l. in creditore. ff. de euict.quia ea factus eſt locupletior, ad quod etiam in conſcientia tenebitur.

Secundò facit contra hæc argumentum cuiuſdam eruditi, fundantis ſe primo quod infra eod.cap. nu.167.diximus,eum,qui pecuniam adulterinam ab alio bona fide receptam tertio tradit, poſtea quam id reſcierit,teneri ei reſtituere legitimam. Secundò,quòd qui bona fide vendit aurichalcũ pro auro,poſtquam reſcierit, tenetur tantundem veri auri reſtituere. Tertiò, quòd pretium datum a ſe bona fide,recuperare poteſt per euictionem, & non poteſt iuſte vtrumque retinere.

Sed reſponderi poteſt ad duo prima, quòd non eſt eadem ratio de tradente pecuniã adulterinam, vel auricalchum pro auro, & de tradente rem alienam,ſed veram;quia ille tradit rem intrinſecus defectuoſam & ita falſam,& communiter eſt in aliqua culpa accipiendo, vel dando, hic autem rem intrinſecus veram iuſti valoris,& ita cõmuniter non eſt in culpa, accipiendo

neque dando. Et vrgenti, quid ſi vterque eſſet in culpa, vel neuter in ea? concedi poſſet idem de vtroque iudicandum, argu. cap. dudum. in 2. de elect.

9 Ad tertium verò, quod ſolũ concludit bonę fidei venditorem teneri ad cedendam actionem de euictione, quod non negamus, & proxime cõceſſimus. Supradicta ratione qui ad cęnam inuitatus ex vitulo alieno edit; quamuis reſtituere teneatur id, quod mala fide comedit: ſi tamẽ id bona fide fecit, ſolum tenetur ad illud, quod ob illam cenam domeſtico ſumptui ſubtraxit, & ſi nihil ſubtraxit, ad nihil tenetur; quia ſolum quod ſubtraxit eſt apud eum ex illo vitulo alieno. Idem dicendum eſt de vſu alienæ veſtis, quam quis ſuam eſſe arbitratur: ſi enim ob id, quod eã geſtauit, ſuam ſeruauit, tenetur ſoluere vſum, aut quantum ob illum propriæ pepercit. Tertio facit, quod iure dubitari poteſt; an qui emit bona fide rem alienam a non domino, de hoc certior factus, illam reddere venditori poſſit, & ſuam pecuniam recuperare? Ad quod reſpondetur poſſe, vt reſpondet Alexãn. Halen. doctor irrefragabilis. 4. part. q. 86. memb. 3. quem Gabriel. in 4. lib. ſent. diſt. 15. & alij ſequuntur.

Quartò, quòd videtur cooperari venditori ad peccãdum in retinendo alieno; quòd Medina contra tenet in eo, qui credit venditorem numquã reſtiturũ eam domino.

Ad quorum prius reſpondetur, negando, quod qui rem emptam, a non domino, reddit ei, vt pretium datũ pro ea recuperet, cooperetur ad peccãdum: tum quia actus ille nõ domini recipiendi rem alienam a ſe venditam, non eſt de ſe peccatum; quia id non eſt de ſe accipere alienum doloſe; quia poteſt facere ſancte ad finem reſtituendi eam domino: tum quia ille tenetur reſtituere illam domino: & ita qui emptor eam reſtituit illi, videtur iuuare eum ad exeundum a peccato, & non ad peccandum. Ad poſterius autem, negando illud Medinæ dictum: tum quia id non ſatis probat: tum quia emptor plus tenetur ſibi prouidere, quàm domino rei, argu. l. ſi præſes. C. de ſeru. & aq. & c. non licet. 23. q. 5. Et reddendo rem non domino recuperato pretio ſibi prouidet, faciendo actum iuſtum, & ſi ob id per accidens culpa non domini, & non ſua, contingat damnum domino, non eſt imputandum ei, qui reponit rem penes eum, a quo accepit; quum nulla lege iuſtitiæ obligetur ad aliud, & quod per accidens contingit, non eſt adeo attendendum, l. ſi quis nec cauſam. ff. de reb. cred.

10 Qui autẽ mala fide recipit, aut retinet rem alienam, tenetur reſtituere eandem rem ſi poteſt: ſin minus, tantum quanto pluris valuit a tempore iniuſtæ acceptionis, vel retentionis, quamuis ſine ſua culpa perierit. Quia qui mala fide cõtrectat & retinet rem alienam, ſemper eſt in mora, & ſuo damno perit. l. in re furtiua. ff. de cond. furt. cap. mora. cum ei adnot. de regu. iur. lib. 6. & ille dicitur habere bonam fidem in hac materia, qui probabiliter credit rem ſuam eſſe, aut eius, qui ſibi eam dedit, aut illum qui ſibi dedit,

ius

Digitized by Google

ius habuiſſe ad eam dandam, cap.ſi virgo.34.q.2.glo.in cap. ſi diligenti. de præſcript.

Dixi:Vel quod ei debetur,ad includendũ redditionem qualiſcunq; debiti, ſiue id oriatur ex contractu, vel quaſi cõtractu, delicto,vel quaſi delicto,vel lege,ſtatuto,vel ſententia obligante ad id conſcientiam, vel teſtamento, aut alia vltima voluntate,iuxta varias leges variorum titulorum.ff.& Cod.

Dixi:Lege verę iuſtitiæ,ad excludendos actus religionis, & aliarum virtutum attributarum, vel potentialiũ iuſtitiæ, quibus redditur quidem debitum,ſed non lege verę iuſtitiæ,quæ verſatur in reddendo debitum rei exterioris ſecundum æqualitatem; cum tamen religio, & aliæ virtutes iuſtitiæ potẽtiales verſentur in reddendo debitum honeſtatis tantum, vt liberalitas:vel non ſecũndum æqualitatem; vt religio, pietas,&c. Non obſtat, quod actus reſtituendi debitum propter tranſgreſſionem legis iuſtitiæ diſtributiuæ eſt reſtitutio vera & debita, vt dicitur infra eod. cap.nu.96.quia iuſtitia diſtributiua vera iuſtitia eſt,& non ſimilitudinaria,eſt enim altera ſpecies iuſtitiæ,iuxta ſanctum Tho. recept.2.2.q.61.art.1.

11 Dixi: Formaliter, vel virtualiter, ad includendas condonationes & alias ſatisfactiones; quæ virtualiter ſunt reſtitutiones,& ſolutiones, l.ſi rem.§.omnis. ff.de pigno.actio. & l.1. ff qui ſatiſd.cogan. & gloſſ.in verbo.reſtituatur. cap.peccatum. de regul.iur.lib.6.

Dixi: De bonis animi, &c. ad ſignificandum, quòd non ſolum ad reſtitutionem tenetur,qui debet pecuniam: ſed etiam alia tria genera bonorum animæ,& corporis,& honoris,iuxta dicta in cap.14. num.26. & cap.15. num. 16. cum ſeq. & infra cap.18.nu.33.

Neceſſitas autem reſtituendi naſcitur ex omni trãſgreſſione legum veræ & ſpecialis iuſtitiæ, per quam àliquod damnum alteri cuipiam infertur,prout ſtatim dicetur:non autem inducitur ex tranſgreſſione legũ charitatis & miſericordiæ,etiam illa,qua alius damnificatur,vt affirmauit Alexan.Halen.3.part.q.87. & Altiſſiod. in 4. part. quos ſequitur Adrian. in 4. de reſtit. q.1. §.de currentibus cum fure,quem pridem ſequuti fuimus in repet.cap.inter verba.11.q.3.concluſ.6. & infra cap. 24. nu.5.& nuper in Apolog.de reditib. q.2.monit.2. & 7. quod etiam affirmat Sotus tamquam communiter receptum lib.5. q.3. artic.4. & lib.4. quæſt.7.art.3.col.4.& alibi ſæpe, de iuſt. & iure. Quod latius aliis fundat,& propugnat prædictus Adrian. qui tamen non videtur reddere rationem diuerſitatis; quam noue putamus eſſe,quòd tranſgreſſio legum charitatis,& miſericordiæ,immo & ceterarum virtutum aliarum a vera & ſpeciali iuſtitia, non ordinantur per ſe & directe ad ablationem alicuius rei exterioris alterius, ſed ſolum per accidens,& indirecte: quia immediate & principaliter verſantur circa actus interiores,ſecundum Thom.2.2.quæſt.58.articul.7.ad 1.& artic.8. Tranſgreſſio autem legum iuſtitiæ, quæ principaliter verſatur circa actus exteriores ſecundũ eundem, per ſe & directe ordinatur ad

auferendum aliquid ab alio, quod cauſat reſtituēdi obligationem. Ob quod diximus pridem in prædicta repet. c. inter verba. multum referre inter teſtem obligatum ad dicendum verum lege iuſtitiæ. & inter obligatum lege charitatis, vt etiam infra c. 24. nu. 5. ponetur differentia obligatū ex contractu ad alendum, quæ eſt obligatio iuſtitiæ, & inter obligatum ad idem per viam eleemoſynæ, quæ eſt actus charitatis, vel miſericordiæ illius filiæ.

Quis reſtituere teneatur.

SVMMARIVM.

12 *Reſtituere quis teneatur, late. & 13. & 14.*

14 *Peccare faciens qui, & quid reſtituat.*

15 *Metus minor iuſto cogit reſtituere in foro animæ.*

16 *Libertas animi non tam minuitur blanditiis ac metu.*

17 *Reſtituere plus tenetur delinquens, quam contrahens, & conſentiens. & 18.*

19 *Miniſtrum a reſtituendo non excuſat iuſſus domini.*

20 *Delinquens non excuſatur eo quod alius id feciſſet.*

20 *Opitulans damnum danti qui totū, qui partem, qui nihil reſtituet.*

20 *Borbonium qui ducem vrbem vaſtantem iuuit, quantum reſtituet.*

21 *Furantem non impediens quis reſtituet, & quis non.*

21 *Damnum impedire cum periculo qui etiam iudex non tenetur.*

22 *Reſtituet quis confeſſarius negligens. & nu. 23.*

23 *Confeſſor poteſt dicere heredi reſtituenda mortui.*

12 EX prædictis colligitur vna regula breuis; ſcilicet. Quod omnis & ſolus ille ad reſtitutionem tenetur, qui aliquam rem alienam tenet, vel aliquid lege iuſtitiæ ſpecialis veræ debet. Quæ regula continet illas viginti manus; ſcilicet, fæneratoriam, raptoriam, &c. quas S. Anton. in 2. par. tit. 2. c. 2. a §. 2. grauiter & late tractauit, & decem & ſeptem dicta, quæ adiunxit Siueſt. verbo, reſtitutio. 2. & duas regulas, aut radices Caieta. in ſumma verb. reſtitutio. & 2. 2. q. 62.

Ex qua regula infertur, quòd tenetur ad reſtituendum. Primò, tenēs rem alienam, de quo ſupra nu. 7. Secundò, obligatus ex contract. l. 1. ff. de pact. & cap. 1. eo. tit. cum eis adnot. Tertiò, obligatus ex quaſi contractu, vt tutor pupillo, &c. Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi contractu. §. 1. §.
13 tutores. & §. hæredes. Quartò, obligatus lege aliqua iuſtitiæ, aut ſtatuto conſcientiā obligante, quod addo propter pœnas debitas multarum legum pœnalium, quæ non debentur in foro conſcientiæ, ante condemnationem iudicis, iuxta gl. ſing. cap. fraternitas. 12. q. 2. in cuius Commentario vtiliter & breuiter diximus, quæ ſint illæ, contrahendo, addendo, tollendo, ac declarando plurima, quæ prolixiſſime ſcripſit in duobus libris de lege pœnali eruditiſſimus Alfon. Caſtrenſis Illuſtriſſimi ordinis Franciſcani ma-
14 ximum decus. Quintò, obligatus ex teſtamento vel alia vltima voluntate ff. & C. de legit. here. de teſta. de legat. & fideicommiſſa. & aliis tit. Sextò, obligatus ex ſententia iuſta, de qua in tit. de re iudic. etiam

Digitized by Google

etiam cõdemnante ad pœnam iuxta D.Thom.2.2.q.62.art.3. Septimò, obligatus ex delicto damnificante bona aliena animæ; qualis eſt perſuaſio vitiorum vi, dolo, vel metu facta, de quo ſupra cap.14.nu.45. Aut bona corporis; quale eſt homicidium, vulnus, &c. de quo ſupra c. 15.nu.26. Aut bona honoris, gloriæ, & famæ; quale eſt contumelia, detractio, &c. de quo infra cap.18.nu. 33. Aut bona pecuniaria; qualia ſunt furtum, rapina, & alia quorum quædam ſunt ſine vllo cõſenſu damnificati, vt furtum, rapina, &c. C.& ff. de furt. vi bon. rapt. vnde vi. & quod vi, aut clam: quædam cum conſenſu eius, ſed coacto per metum, ſiue
15 vim conditionalem. Quod verum eſt ſecundum omnes de timore, qui iniuſte iniicitur, & eſt tã magnus, vt in conſtantem virum cadere poſſit, quamuis ſua culpa in illum incidat, cap. veniens. de ſponſal. non tamen de eo, qui iuſte iniicitur per iudicem, l.3. ff. quod met. cau. aut alium, qui iure damnum, quod timebat, inferre poteſt, l. nec timorem. & l. ſi mulier, ff. quod met. cau. Per quod ſoluitur quæſitum, An datum ab aliquo timore, ne accuſetur, ei, qui eum iure accuſare poteſt, repeti poſſit, tamquam metus cauſa datum? Reſpondi non poſſe, per citata hic, & per textum iuncta glo. & doctrina Bar. communiter recepta, in l. accuſationes. C de his quæ vi. Nec etiam de eo, qui iniuſte iniicitur, ſi talis non eſt vt in virum conſtantem cadere poſſit, quo ad iudicium exterius, in quo paria cenſentur conſentire ſponte, & per eiuſmodi metum, qui non cadit in conſtantem viram, l. metum 2. ff. quod metus cauſa. & Panor. adiuncta glo. verb. coactus. de his quæ vi. non tamen quo ad forum conſcientiæ, in quo idem cenſetur, quod quis iuſto metu conſentiat, vel eo minore; dummodo coram Deo ille fuerit cauſa principalis illius conſenſus, vt recte dixit Adrian. in 4. de reſtit.
16 quæſt.2. Non eſt tamen verum id, quod Caietanus his addidit in ſumma verb. reſtitutio. §. quia vero. ſcilicet paria reputari quo ad forum conſcientiæ conſentire metu, aut blanditiis, quia, vt ille ait, his non minus quàm metu animi libertas adimitur: tum quia id eſt contra expreſſam l. fi. C. ſi quis aliq. teſt. prohib. tum quia S.Tho.1.2.q.6.artic.6. determinat, quod paſſio amoris non inducit inuoluntarium ſicut paſſio timoris: tum quia eſt contra rationem, qua idem ad id mouetur; ſcilicet, quòd metus conſenſum diminuit: amor vero & blanditiæ eundem augent: tum quia eſt noua doctrina nullo iure fundata, quãquam locum habere poſſet, quando precibus & blanditiis minæ, ſaltem tacitæ, ineſſent; quales ſolent ineſſe precibus nonnullorum dominorum ſolitorum male tractare eos, qui precibus ſuis non parent; cui conſequens eſt, mulieres perditas non teneri ad reſtituendum ea, quæ ſuis blanditiis abſque dolo, mendacio, & fraude obtinerunt ab amicis ſuis; qui donare, aut gratis dare poterãt, vt infra dicemus. Quamquam oppoſitum Caietan. vbi ſupra ſine textu, & ratione neceſſaria tenet.

17 Octauò tenetur reſtituere obli-

gatus ex quaſi delicto, vt iudex qui iniquam ſententiam tulit ob ignorantiam iuris vel imperitiam, Inſti. de oblig. quę ex quaſi delict. naſcun. in prin. Et is, ex cuius domo aliquid eiectum damnificauit alium. §.1. Inſti. eo. tit. & tabernarius, & inſtitor tabernę, aut magiſter nauis & eius exercitor, de furto, & maleficio in naui per alium facto. Et caupo, vel ſtabularius, de re ſibi ab hoſpite cõmendata, §. item is. & §. item exercitor. Inſti. eo. tit.

Nonò, qui conſentit delinquenti, ſiue facienti, aliquo nouem modorum relatorum, ſupra c.11. nu.11 puta ſimpliciter conſentiendo, vel iubendo, conſulendo, laudando, recipiendo, participando, tacendo, non impediendo, aut non manifeſtando: hi namque omnes & ſinguli peccãt, vt deliquens & faciens delictum; licet nulli teneantur ad reſtituendum tantum, quantum ille; quia faciens ſemper & in totũ tenetur. Alij vero ſex; puta iubens, conſulens, conſentiens ſimpliciter, recipiens, laudans, aut participans, non niſi ad reſtitutionem eius, quod ad eos peruenit, & cuius fuerunt cauſa ſine qua de-
18 lictum non fuiſſet factum. Alij vero tres; ſcilicet, tacens, non obſtãs & non manifeſtans ſolum tenentur, quando ad id ex officio obligantur, quãuis fraudulenter & mala voluntate tacuiſſent, aut obſtare, vel manifeſtare prætermiſiſſent, iuxta omnium fere communem opinionem, vt recte tradit Adr. in 4. de reſti. q.1. col.12. & Silueſt. verb. reſtitutio. 3. q. 6. & Sotus lib. 4. q. 7. art. 3. de iuſt. & iure. quamquam Angel. Richardum ſecutus contrarium teneat, & idem etiam ſentiat eruditiſſimus Cardin. Caietan. verbo, reſtitutio.

19 Ex quibus infertur Primò, quòd quemadmodũ qui percutit, aut occidit proximum iuſſu alieno ob ſolam vtilitatem præcipientis tenetur ſatisfacere percuſſo, aut mortui heredibus, ſic famulus vſurarij, qui domini ſui iuſſu ob eius ſolam vtilitatem pecuniam ad vſuram dedit, reſtituere tenetur, vt Caiet. in ſumma verb. reſtitutio. & 2.2. q.62. art.7. ſingulariter dixit, & infra eo. c. nu. 166. declarabitur; quia ille eſt, qui facit delictum & dominus conſentiens illi iubendo, quidquid contra innuat Palud. in 4. lib ſen. diſt. 15. q. 2.

20 Nec excuſatur, eo quòd ſi ille famulus non dediſſet, alius eam dediſſet, ſicut nec excuſatur percuſſor, quòd ſi ipſe illum non percuſſiſſet, alius percuſſiſſet; quia ſi aliquis dominus ſuis famulis diceret, vt occiderẽt N, & cum quiſque eorum vellet, & poſſet illum occidere, vnus anteiret, non excuſaretur a reſtitutione; nec etiam ab extremo ſupplicio per ipſum iudicem infligando, ob id, quòd vel dominus id fieri præceperit, vel quòd etiam ſi homicidium illud ipſe nõ perpetraſſet, alius iuſſu eiuſdem, vel omnes ſimul illud erãt perpetraturi.

Secundò infertur, quòd iuuans facientem delictum, cooperando, qui includitur ſub verb. participans, ex mente S. Tho. vbi ſupra, & communis, aliquando tenebitur ad reſtitutionẽ totius damni per faciẽtem illati; puta, quum fuit cauſa, ſine qua nihil damni fuiſſet illatũ: aliquando vero non niſi ad reſtitutionem partis; eius ſcilicet cuius eſt cauſa, ſine

qua

qua non fuiſſet illa pars damni illata, licet reliquum ſic: & aliquando non tenebitur, niſi ad reſtituendum illud, quod ad ipſum peruenit; puta, cum non fuit cauſa ſine qua non fuiſſet totum damnum illatum: & aliquando ad nihil; puta, quando ſine illius ope totum damnum inferretur, & nihil ad eum perueniret.

Tertiò infertur, iuſtè nos nuper conſuluiſſe eũ, qui ita iuuit Borbonium Ducẽ in capienda & diripienda Vrbe, anno 1527. quod ſine eius ope id non feciſſet, teneri ad reſtitutionem omnium damnorum: eum vero, ſine cuius ope id factum fuiſſet, non teneri niſi ad id, quod ad ſe perueniſſet, vel eius partis, quæ ſine ipſo non fuiſſet illata: & ad nihil, ſi nihil ad eum peruenit, nec fuit cauſa, ſine qua non totius, vel partis illius. Concludimus, inquã, ſecuti ſententiam Innoc. in c. ſicut dignum. de homicid. quam probat ibi Oſtien. & nemo cõtradicit, quamque Richar. in 4. lib. ſent. diſt. 15. & Silueſt. verb. reſtitutio. 3. q. 6. cum citatis ab eo, ſequuntur; immo & Adrian. grauis auctor. in 4. de reſtit. §. de currentibus cum fure. tenet, auxiliatorem, & opem maleficio, & damno præſtantem, ſolum teneri ad reſtituendum id, quod ad eum peruenit, & non plus, ſi delictum factum fuiſſet, vel damnum datum, etiam ſi ille, eam opem non tuliſſet: quamque ſeptem argumentis validis muniuimus, reſpondendo totidem, quæ pro Caiet. & Soto contrarium tenentibus adduximus.

21 Quartò infertur, quod ſi aliquis inueniret furẽ, qui a ſuo vicino furaretur, acciperetque aliquid quò taceret, non tenebitur reſtituere quod alius furatus fuiſſet: neque quod accepit, ſi furis erat, dummodo eſſet perſona, quæ ex officio ad clamandum, aut manifeſtandum non teneretur, qui idem addit, quod reſtituere non tenebitur, quamuis eidem cui res ſubrepta fuit, ſe interroganti, num aliquid vidiſſet? reſpõderet, ſe non vidiſſe. Secus autem ſi ex ſuo officio ad hoc teneretur, vt iudices, & domini, qui ob id ſtipendia capiunt, vt iuſtitiam cuſtodiri faciant; & etiam, noſtro iudicio, patres, tutores, & curatores, quo ad bona filiorum ſuorum, pupillorum, aut minorum, arg. l. cum non ſolum. §. vbi autem. & aliis ſeq. C. de bon. quæ lib. & cap. duo. 25. q. 4. Nolumus tamen dicere, quod iudex ſemper teneatur nõ obſtante quolibet periculo mortis aut vulnerum, impedire quodlibet damnum, ſed ſolum quando id ſine temeritate facere poteſt, vt (noſtro iudicio) ſenſit S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 6. ad 3. per illa verba: *Nõ multum imminet periculum*. Quia, vt recte Silu. ait in Roſa aurea, caſu 50. non tenetur officialis cum periculo probabili ſuę vitę & ſtatus ſeruare perſonam, aut ſtatum alterius particularis, quamuis ſic (noſtra ſententia) Rempub. quando ratio poſtularet, argum. l. minime. ff. de relig. & ſumpt. fun. & l. vt patriæ. ff. de iuſti. & iure.

Ex quibus ſequitur, quòd qui in Capitulo, Conſiſtorio, aut alia vniuerſitate, vbi maiori parti ſtatur, iuxta l. quod maior. ff ad municip. c. 1. de his, quę fiũt a maiori parte cap. & vbi publice ſuffragia ferũtur, & pauciores maioris partis ſententiam

ſequuntur, quamuis peccet conſentiens in delicto ſecundum Innoc. in dicto cap. 1. tamen non tenetur ad reſtitutionem damni, quod illã malam ſententiam conſequitur; quia eius cauſa non fuit, cum & ſi contradixiſſet ipſe, id conſequeretur, vt Caiet. verb. reſtitutio. cap. 1. par. 5. dixit, & recte, id procedere, quãdo qui ſuffragantur nõ poſſunt data ſuffragia reuocare, & quando qui ſuffragatur, credit propter ſuũ ſuffragium maiorem partem non mutaturam, quod ſuffragiis concluſit. Nam ſi crederet quod propter ſuam cõtradictionem alij ſuam ſententiã mutarent, & non contradiceret, cum id facere deberet, diceretur cõſentire, & eius cõſenſus cauſa illius partialis diceretur: & ita teneretur, cum ex ſuo officio ad id obligaretur per prædicta.

22 Decimo infertur quod cõfeſſarius, qui per ignorantiã craſſam, aut affectatã abſoluit ante reſtitutionẽ, vel antequàm præcipiat eam confitẽti ad id parato, remanet obligatus ad reſtituendũ; quia fuit in cauſa ne dãnificatus, quod ſuũ erat, vel ei debebatur, reciperet. Roſel. verb. reſtit. 2. §. 5. Angel. verb. reſtitutio. vlt. §. 5. Quod procedit in confeſſario vidẽte, aut credente, q. niſi reſtitutionem præciperet confeſſo, nõ reſtitueret, & ſi præciperet, ſic. Nõ autẽ in eo, qui ſolũ credit confeſſum eſſe obligatum ad reſtituendum, & id non præcipit ob incogitãtiam: aut quia exiſtimat id ipſi confeſſo curæ fore; nã is non eſt cauſa non reſtituendi.

Nec obſtat, quod quidam contradicat. Primo quia nullo auctore, nec vlla ratione probabili contradicit: ego autem hic cito graues auctores; ſcilicet Angelum, & Rocellam. Tertio, quod ratione friuola nititur; ſcilicet confeſſarium non teneri ex officio procurare vtilitatem creditoris: ſed ſolum conſulere pænitentes, quod videtur dixiſſe pro conſulere pænitenti. per id quod ſubdit, Et iuuare animam eius; quæ ratio facit contra ipſum: cum præcipere penitenti reſtitutionem, ad quam tenetur, ſit conſulere illi & iuuare animam eius. Quarto, quod ego non affirmo dictum præfatorum auctorum eſſe vniuerſaliter verum: ſed reſtrinxi illud ad caſum, in quo negligentia præcepti de reſtitutione eſt cauſa, cur confeſſus non reſtituat; quo caſu palam eſt eum peccare cũ obligatione reſtituendi; quia qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur c. fin. de iniur. & l. qui occi-
23 dit. ff. ad leg. Aquil. Addo etiam quod Io. Maior in lib. ſent. diſt. 21. q. 3. difficile eſſe cenſet, quòd confeſſarius iuſte dicere poſſit hæredibus eius, cuius ipſe confeſſionẽ audiuit, ſibique mandauit, vt poſt eius obitum diceret eis, vt reſtituerẽ illud, ad quod obligatus remanebat; quia per hoc videtur reuelare confeſſionem ſibi factam. Nec mirũ eſt, eum id tenere, quia ipſe ſequitur opinionẽ Scoti, tenẽtis in ead. diſt. 21. quod confeſſarius non poteſt reuelare cõfeſſionem confeſſi, etiam de ipſius licentia & facultate, etiam iuſta de cauſa data. Nobis tamen, qui ſequimur & probamus opinionẽ contrariã S. Tho. & communem in cap. ſacerdos. de peni. diſt. 6. a nu. 116. vſque ad 120. & ſupra eo. cap. 8. non videtur difficile; cum per tale mandatum,

expreſſa,

expreſſa,aut tacita facultas ad reuelandum iuſta de cauſa concedatur, arg. l. 2. ff. de iuriſd. omnium iudic. cap.præterea.de offic.deleg.

Quæritur hic,quid debeat cõfeſſarius iubere pænitenti,qui ex India diues redit? Reſpon. idipſum quod aliis,qui ſimilia in bellis iuſtis, vel iniuſtis, vel in pace, tyrannice, vel fortiter commiſerunt, iuxta ius naturale & diuinum, quod nulla recta Monarchia, nec vlla fortuoſa Tyrannis euertere poteſt. Super quo quidam Noſtrates pij,& eruditi edi derunt aliqua, quæ timorem quendam futurorum malorum præſentis & futuræ vitæ incutiunt, digna deciſione ſummæ Poteſtatis Apoſtolicæ,audita ſumma Laica.

Quid reſtituendum.

SVMMARIVM.

14 *Reſtituatur alienum, idem ipſum & fructus,vel intereſſe.nu.25.*
26 *Aliena res male retenta cui perit.*

24 REſtituendum autem eſt regulariter idipſum,quod acceptum eſt,vel debetur, ſi fieri poteſt:niſi creditor ſit alia re contentus,l.eum a quo. & l.manifeſti.C de ſolut.ſi autem non poteſt, eius æſtimatio,authen.hoc niſi eod.tit.ſi eſt æſtimabile, qualia tamen non ſunt vita,ſalus,libertas,honor, & fama.l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. c.contingit.de ſententi.excom. l.in ſeruorum.ff. de pæn.& ideo pro eis reſtituendum eſt, quod vir bonus arbitrabitur, arg. cap. de cauſis de offic. deleg.l.1.ff de iure deliber.

25 Dixi: Regulariter: quia fallit, quando per reſtitutionem eiuſdem rei, peccator occultus manifeſtaretur, aut aliquod aliud magnum incommodum ſequeretur, per infra dicenda. Et ſi res retenta iniuſte eſt fructifera,reſtituendi ſunt domino omnes fructus, & emolumenta. cap. graui. cum ei adnotat.de reſtit. ſpol.l.cum prætor.ff.de verb.ſignifi. & 3.q.1.per totam.quæ ſunt ea, quæ deductis neceſſariis impenſis in illis adquirendis,colligendis, & conſeruandis factis ſuperſunt.l.fructus. ff ſolut.matrim.l.ſi a domino.§.fructus. & l. plane. in fin. ff. de petit. hered. habita tamen ratione bonæ, vel malæ fidei iuxta ſupra dicta nu.7. & 8. Sed ſi res nõ eſt fructifera, non eſt reſtituendum quod ex eius vſu,& induſtria eius, qui occupatam eam tenet lucrifactum eſt.

Per quod ſoluitur dubium de illo, qui torquem aureum a non domino emptum ſæpius locauit, an pretium locationis reſtituere teneatur? Reſpondendum enim eſt negatiue. Nam & vſurarius & latro non tenentur reſtituere quod lucrati ſunt pecunia ad vſuram accepta, aut furtiua, negociationi eam applicantes, immo qui illud accipere vellet,vſuram committeret, cap. plerique. & c.fi.14.q.3 ſecundũ Scotum in 4. lib. ſent.diſt.15.q.2.niſi quãdo acciperet pro ſuo iuſto intereſſe, aut acciperet is, cui ſurripitur pecunia, quam collectam habebat ad ſoluendũ ſuo creditori,& ob eius furtum cogitur ad vſuram accipere, aut vendere ſuum prædiũ minoris,quò ei debitũ

26 ſoluat.Quia talis accipere poſſet a latrone, & etiã hic deberet reſtituere omne illud, ꝙ ob id amiſit cum omnibus impenſis, & damnis

ob id

ob id acceptis. Et qui aliquam mulam, aut equum meritorium, ſeu locari ſolitum, furatur & retinet aliquanto tempore, quod in cauſa fuit ne dominus ſolitam mercedem lucraretur, non ſatisfacit, etiam in foro conſcientiæ, reſtituendo ſolum equū, aut mulam ſine vlla mercede deductis impenſis debitis & deduci ſolitis, vt ait Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 27 & 28. Quin etiam, ſi fuit vi raptus, furto ſublatus, aut retentus, & periit in poteſtate eius, qui rapuit, ſuſtulit, aut retinuit, tenetur ſoluere quanto maioris valuit a tempore, quo male accepit, donec illum domino, loco, & tempore ad recipiendū cōuenientibus obtulit: & ſi dominus legitime oblatam noluit accipere, ſatisfacit, reſtituendo tantū, quanti valuit tēpore quo accepit.

Quantum reſtituetur.

SVMMARIVM.

27 *Reſtituatur quāti æſtimatur damnum certum, aut arbitrarium.*

27 *Reſtituenda rei, ſi valor incertus eſt quid fiet.*

27 Reſtituendum vero eſt tantum, quantum ſatis eſt ad æqualitatem debiti, aut damni illati, ita vt ſi quantitas debiti, aut dāni eſt certa, neceſſe eſt vt tantundem reſtituatur: ſed ſi quātitas eſt incerta, cuiuſmodi eſt damni honoris, famæ, vulnerum fructuum ſperatorum, ſeminum ſatorū, damni emergētis, aut lucri ceſſantis, & aliorum ſimilium, reſtituendum eſt quantum bonus vir conſideratis omnibus, rei, tēporis, loci & perſonæ, &c. circumſtantiis arbitrabitur. l. certi condictio. ff. de reb. cred. & in princ. Inſtit. de verb. oblig. & l. 1. C de ſent. quæ pro eo, quod intereſt. Et vir bonus tantum arbitrari debet, quantum ad æqualitatem requiritur: ſi poterit, ſin minus, quod propius ad eam accedat, arg. l. fideicommiſſa. §. quamquam. ff de legat. 3. & capit. Quintauallis. & capit. veniens. de iureiu. habita ratione bonæ, vel malæ fidei iuxta poſita ſupra nu. 7.

Cui reſtituendum.

SVMMARIVM.

28 *Dominus, cui ſua res eſt reſtituenda, quis dicatur.*

28 *Domino reſtituendum quando cuſtos eſt ſuſpectus.*

29 *Domino ſuo reſtituenda res regulariter, ſed fallit.*

29 *Prælato diſſipanti quis res eccleſiaſtica reſtituenda.*

29 *Furi cui nō reſtituenda res furtina.*

29 *Metus qualis excuſat quo ad forum conſcientiæ. nu. 29.*

30 *Reſtituendum an regulariter male datum & male acceptum.*

30 *Reſtitutio pauperibus faciēda quādo de præcepto.*

31 *Meretrix, nec aliæ mulieres ſolutæ, coniugatæ vel ſacræ tenentur de præcepto ad reſtitutionem, & 34. Maleficio pro aliquo, quod limitatur. nu. 41.*

31 *Reſtituere cur magis tenetur qui accipit, pro eo quod tenetur facere, quam quod accipit pro eo, quod tenetur non facere.*

32 *Datum quo titulo retineri poteſt.*

32 *Intellectus cap. de hoc. de ſimon.*

32 *Reſtituēdum quod male accipitur, ſed non quod male datur. & 34.*

33 *Reſtit*

33 *Reſtituendum omne quod accipitur pro eo, quod gratis tenetur dari, vel debet fieri. nu. 33.*
33 *Exempla non reſtringunt legem.*
34 *Reſtituant teſtis, aut index acceptũ pro teſtimonio, aut ſententia.*
34 *Gratis qui debet facere turpiter pro illo accipit.*
34 *Intellectus l. 4. §. ſed & quod meretrici. ff. de condi. ob turp. cau.*
35 *Meretricis opera an aliquid valeat in genere entis, ſed non moris.*
36 *Opera meretricis & aliorum delinquentiũ in foro Dei æqualis. & 39.*
37 *& permiſſa in foro exteriori tantum quoad hoc æquantur.*
38 *Meretrices peccant accipiendo, ſed non tenentur reſtituere. nu. 38.*
40 *Vendibile per ſe vt ſit inuendibile ratione admixti.*
41 *Meretrici & impudici confeſſarij conſulant circa eis promiſſa.*

HOc in loco, Chriſtiane Lector, in editione vulgari conſideraui quinque caſus occurrentes in hoc articulo, quo quæritur, Cui eſt reſtituendum? in quibus non ſine cura & ſtudio vigili diſceſſimus a communi ſentẽtia quo ad quædam, quæ etiam nunc perplacent, licet nõnulla, quæ ſequutus communem tenui, merito diſpliceant. Alia igitur methodo, & clariore, ac vtiliore omnia reſoluturus ſimul ac digeſturus ea, quæ Didacus a Leyua & Couarruuias, meus olim in Academia Salmanticẽſi feruẽtiſſimus auditor, ac pro dilectiſſimo filio habitus, & poſtea eruditiſſimus doctor, & Gymnaſta ac celeberrimus ſcriptor, ac demum inſignis epiſcopus Segobienſis, dignitate perilluſtris & Reuerendiſſimus, ſcripſit in §. 2. par. 2. c. peccatum. de reg. iur. lib. 6. quod 28 a nobis ieiunius eidem prælectum, erudite, curioſe, ac copioſe dictauit. Proteſtatus igitur nullum vmquam ſcriptorem, nec ipſum, qui omnes alios in hac re ſuperauit, nec me hactenus penitus in ea mihi ſatisfeciſſe, & ſperans nunc omnibus & mihi ſatisfacere, precibus glorioſiſſimæ Mariæ Magdalenæ, cui dies hic ſacer eſt, fretus, dico primo. Diſtinguendũ eſſe, an agatur de reſtitutione rei alienæ, male acceptæ, vel male retentæ, eo tantum quod eſt aliena, aut de reſtitutione dãni dati, intelligendo per damnum tam iniuſtam acceptionem, quàm iniuſti detrimẽti illationem, ac in priori quidem membro definiendum, quod res aliena regulariter domino eſt reſtituenda, ſiue ſit abſolutus dominus, ſiue diſpenſator dumtaxat, quales ſunt prælati eccleſiarum, cap. fi. 16. quæſt. 1. & cap. paſtoralis. de don. vt olim copioſe probauimus, in cap. 1. & cap. cum ſecundum. de præben. & nuper in lib. de redit. eccleſ. ſuper dicto c. fin. 16. quæſt. 1. & in Apolog. eius, & in Comment. cap. non liceat Papæ. 12. quæſt. 2. Per dominum autem intelligimus etiam illum, cuius cuſtodiæ eſt commiſſa res accepta, aut damnificata, quamuis ea ſit dominij alterius, & conſequenter quo ad hoc cenſetur dominus pignoris creditor, & depoſiti depoſitarius, in cuius poteſtate, aut cuſtodia eſt illud, & veſtis fingendæ ſartor, & veſtimenti lauandi fullo, ſeu lotor, & rei commodatæ cõmodatarius: nam eis reſtituendum eſt, quod ab eis acceptum fuerit, & non iis, quorum ſunt, arg. l. cuius. & l. ſui. & l. itaque fullo

Digitized by Google

fullo.in princ.§.ſed etſi res pignori. ff.de furt. Verum eſt tamen, quòd in foro conſcientiæ veris dominis reſtitui poſſunt, argu. dictæ.l. bona fides.& not.in cap.in litteris.de reſt. ſpol. abhibita neceſſaria cautione, ne prædicti cuſtodes damno denuò reſtituendi afficiantur, aut alia moleſtia, neue incurrant in iacturam exiſtimationis fidelitatis, diligẽtiæ, aut probitatis, & modo illud ſine ſcãdalo & ſine alterius iniuria fiat: maxime autem hoc fieri poteſt, quando aliquis prædictorum habetur ſuſpectus, quòd non reſtituet domino, aut non ſine magna difficultate, aut damno, quia eſt fur, aut verſutus, aut opulentus, aut prodigus, aut alia ſimili praua qualitate affectus, iuxta omnium ſententiam. Immo in iſtis caſibus, domino reſtituendum eſſe videtur, niſi timeatur aliquod damnum perſonæ, honoris, aut alia moleſtia, vt recte ſentit Sotus, lib.4.q.7.artic 1.de iuſt. & iure.

29 Dixi: Regulariter, quia nonnumquam alteri eſt facienda.

Primò, cum dominus eſt furioſus, prodigus, aut habet tutorem, aut curatorem.l.pupillo..ff.de ſolut. §.furioſos.§.pupillos.Inſt.de inutil. ſtipul.l.obligari.ff.de auctor.tuto.

Secundò, quando prælatus eſt diſſipator, qui diſperdit bona eccleſiæ ſecundum Caietanum in ſumma verb.reſtitutio.cap.4.& alios recentiores, iuxta quos non eſt ei reſtituendum: ſed in vtilitatem eccleſiæ conuertendum. Nobis tamen videtur, quòd ſi prælatus non eſt ſuſpectus, nec ei coadiutor datus, & quod reſtituendum eſt, ſunt fructus & prouẽtus, quorum ille eſt legitimus diſpenſator, illi eſſe reſtituendum, arg.not. in cap.veritatis. de dolo & contum.& in c. venerabili, de offic. deleg.& c fin.de accuſat.& c.peruenit.de fideiuſſ. Quia nullibi contrarium ſtatuitur, & etiam quando id quod eſt reſtituendum, ad ipſa bona eccleſiæ pertinet, quæ ipſe non poteſt, nec debet ſine cauſa alienare, quia non eſt textus, qui ad aliud obliget, quamuis hoc caſu melius eſſet ex eorum ſententia facere, adhibita tamen cautela, ne alia inconuenientia conſequerentur.

Tertiò, quando ignoratur dominus rei reſtituendæ, adhibita debita diligẽtia, de qua infra, eo.c.nu.170.

Quartò, quando eſt longinquius, aut in tali loco, vt ad eum mitti non poſſit, aut non ſine magno periculo aut ſcandalo, tunc reſtituendum eſt Ieſu Chriſto Domino noſtro, heredi omnium incertorum vniuerſali, c.1.ad Hebræos c.quo iure.8.diſt. vt diximus in c. nouit, de iudic.num.3. & 8. diſpertiendo illud pauperibus eius, aut aliis piis operibus, quia hoc cõſentaneum legi naturali videtur, & ſignificat cap.cum tu. de vſur. c. qui habetis.14.q.5. cuius autem impenſis mittendum ſit, quando poterit, ex dictis infra, nu.43.colligitur.

Quintò, acceptũ a fure, quamuis ipſius non ſit, reſtitui poteſt & debet eidem, quo ipſe poſſit, vt debet reſtituere illa domino cui furatus fuit, niſi ceſſantibus aliis incommodis, præſtaret domino, aut cui fur tenebitur reſtituere, iuxta S.Anto. 2.par. tit.2.c.1.§.4.pro quo l. bona fides. ff. depoſ.& Silueſt.verb.reſtitutio. 4.q. 1.vt proxime diximus.

Per quod reſpõdetur affirmatiue, ad

ad quæſitum An ſatisfiat reddendo acceptū a fure ei,cui ipſe mandauit? quia paria ſunt reddere alicui, vel de eius mandato alteri, arg. l.1.& l. inter cauſas.ff.manda.

30 Hactenus de priori membro, id eſt, quo ad obligationem reſtituēdi rem alienam. Quo ad poſterius vero membrum, id eſt, obligationem reſtituendi damnū datum dico quattuor. Primum,quòd damnū datum alicui contra ſuam voluntatē,vt datum per furtum, rapinam, vim, aut metum, ſaltem reuerentialem ad id ſufficiētem per aſtutiam,dolum,vel accipiendo,ne faceret aliquod damnum iniuſtum,reſtitui debet damnificato per tales malos actus, ſecundum Innoc.Panor.& commun.in c. quia plerique.de immun.eccleſ. Per metum autem intelligo,quo ad forum conſcientiæ,non ſolum illum, quem iuriſconſulti appellāt iuſtum, & cadentem in virum conſtantem. in l.metū,ff.quod met.cauſa.ſed etiā minorem,talem tamen, qui ſic fuit cauſa dandi vel accipiēdi, quod niſi interueniſſet,non fuiſſet datum,vel acceptum. Quoniam tam canones, quàm leges requirentes prædictum iuſtū metum reſpiciūt forum exterius.in quo ſi daretur reſciſſio actuū ob leuem metum,omnium fere periretur reſciſſio.& ita reſpub.litibus redundaret,contra intentionem iuris in l. properandum.C.de iudic.& cap.finem litibus.de dolo, & contu. Quæ deſumūtur ex mēte Oſtien. & Ioan.Andr.ex cap.verum.de iureiu. & ex verbis Adria.in4. de reſt.c.aggredior.verſ. ex quibus omnibus.& ex Soto q.7.de iuſt.& iur.lib.4.

Addidi tamen vltra alios; Talem tamen &c.quia eatenus tantum erit inualidus actus per metum leuem factus in foro conſcientiæ,quatenus erit fuit cauſa, ſaltem ſine qua non illius actus,arg.cap.fin.& ibi not.de iniur.& in cap.felicis.§.illud.de pœnis.lib.6.& per glo.in verb.ſimplici fauore.

Secundò dico, quòd acceptum iniuſte de voluntate dantis,ita quod turpitudo verſetur ex vtraque parte,non eſt reſtituendū,ſaltem regulariter vlli de præcepto:quod etiam in editione vulgari affirmauimus contra communem, quæ vſque ad illam nobis ſemper placuit, ſed tūc re altius perpenſa, ſequuti fuimus S.Anton.par.2.c.5.in princ.Monald. verb.reſtitutio 2. Angel. verb. reſtitutio.verb.turpe.& Silueſt.verb. reſtitutio. 2. & verb. eleemoſyna. q.4. Pro qua facit Primò, quòd nulla eſt lex diuina, nec humana ſæcularis, neque canonica, qua hoc iubeatur: & ita non eſt dicendum l.illam. C. de collat.cap.legatur.13.q.2.

Secundò, quòd l.vbi. cum l.ſequen. ff.de condic.ob turp cau.cap.in pari delicto. de regul. iur. lib. 6. l. iuris gentium. §. ſi ob maleficium, ff.de pact. & canones huius materiæ ſtatuunt quidem id,quod propter delictum datur,repeti non poſſe, neque quod ob delictum promittitur, peti: ſed non precipiūt acceptum ob delictum eſſe alicui reddendum.

Tertiò, quòd eſt regula Veruercelli, recepta a S. Anton. vbi ſupra, Angel.verb.reſtitutio. 1.verſ. turpe. & Silueſt.reſtitutio.2.q.2. Et ab aliis quamplurimis, quòd reſtitutio,quæ non eſt facienda alicui certæ perſonæ, ſed pauperibus,non debetur ex

præcepto

Digitized by Google

præcepto, ſed ſolum ex conſilio: quod rectè limitat Silueſter vbi ſupra, vt procedat in eo, quod numquam alicui perſonę, nec alicui collegio debitum fuit, cuius defectui pauperibus erogari præcipitur, nec his relictum, nec donatum fuit, nec per legem præcipientē, nec ſententiam ſpecialem adiudicatum. Cum igitur iuxta communem in hoc caſu reſtitutio pauperibus, & non parti facienda ſit, conſequens eſt, quod non eſt de præcepto.

Quartò, quòd quando malum, ob quod datum fuit, non conſequitur, vt ſi datum eſt iudici, quo inique iudicaret, & rectè iudicauit, & epiſcopo quo ordinaret, aut beneficium conferret, & nec ordinauit, nec beneficium contulit, datori & non pauperibus reſtituendum eſt, vt doctiſſimus Medina in Codice de reſtit. efficaciter probat.

31 Quintò, quòd vt mox dicemus, meretrix nō tenetur de pręcepto reſtituere id, quod pro mercede proſtibuli accipit, & neque aliæ mulieres ſolutæ, coniugatæ, vel ſacræ, & tamen, ſaltem quo ad forū conſcientię, in omnibus eis turpitudo verſatur ex vtraquę parte, vt ſtatim efficaciter probabimus, ergo &c.

Non obſtat primò argu. Adriani, quo ſic in effectu argumētatur: Qui accipit aliquid, vt faciat bonum, quod præcipitur facere, tenetur ad reſtitutionem, vt iudex qui accipit aliquid, vt rectè iudicet, & fur ne furetur amplius, & depoſitarius, vt reddat depoſitum, l. 2. 3. 4. & vlt. ff. de cōdict. ob turp. cau. Ergo a fortiori qui accipit aliquid, vt faciat malū, quod tenetur non facere, arg. auth. multomagis. C. de ſacroſanct. eccle. cap. cum in cunctis. de elect. Non, inquā, hoc argumentum obſtat; quia ſolui poteſt negando, maiorem eſſe neceſſitatem reſtituendi acceptum ob malum patrandum, quàm acceptum ob bonum debitum faciendum; quia non eſt etiam tanta. Tum quia qui dat alteri, vt bene ſuo officio fungatur, non peccat, & dat quaſi coactus: quia videt, aut timet, quòd niſi dederit, accipiens non eſt bene officio ſuo functurus. At qui ob maleficium patrandum dat, peccat, & ſine ſimili timore dat, & ideo nō eſt ei reſtituendum. Tum quia qui accipit, vt quod debet faciat, accipit aliam mercedem vltra illam, quam habet ad officio ſuo fungendum, & ideo non debet illud retinere tamquam indebite datum, in quo reſtitutio fit danti per prædictas leges, & l. 1. & totū tit. ff. de condict. indeb. Tum quia qui accipit, vt quod debet faciat, non remanet in conſciētia obligatus ad aliud: qui autem accipit ob maleficium, eo ſequuto, communiter tenetur ad reſarciendum damnum per illud datū. Tum quia communis fatetur, eum, qui ob maleficium accipit, non teneri ad reſtituendū dāti, ſed pauperibus, & aliis piis operibus, & ita debet fateri, quòd hæc obligatio reſtituendi degeneret a propria reſtituendi ratione, qua res in primo ſtatu reponitur, & conſequenter debet fateri, nō reperiri in hoc caſu tantam rationem reſtituendi, quantam in altero, in quo reſtitutio fit ipſi danti per prędictas leges. Tum quia idem Adrianus, vbi ſupra q. 19. ſub finem poſt Ange. verbo reſtitutio 2. §. 4. fatetur,

Digitized by Google

fatetur, quod ex mente S. Augu. in c. non ſane. 14. q. 5. is, qui ob maleficiũ accipit, ſatisfacit reſtituendo pauperibus, aut ei, qui dedit, aut cui maluerit, ſaltem antequã qui male dedit, facultate recipiẽdi in ſui peccati pœnam, priuetur: qui tamen aſſerit id, quod accipit, vt fiat quod debetur, ſoli danti eſſe reſtituendum, & per cõſequens debet fateri ſtrictiorem eſſe obligationem reſtituendi acceptum ob bonũ, quod debet facere, quàm obligationem rẽſtituendi acceptum ob maleficium patrandum. Per quæ omnia & ſingula argumentũ Adriani clare diſſoluitur.

32 Non obſtat ſecũdo illud, quod plurimũ vrgere videtur; nẽpe quòd titulus quo aliquid ob maleficiũ datur, eſt ipſo iure nullus, l. iuris gentium. §. ſi ob maleficiũ. ff. de pact. l. generaliter. ff. de verb. obli. cũ vtrobique per glo. & doct. citatos in c. fi. de pact. ergo qui accipit ob maleficium, ſine vllo iure tenet, & conſequẽter iniuſte, & tenetur reſtituere, vt fur vel raptor; quia tenet alienum inuito domino, arg. c. ſæpe. de reſtit. ſpol. & c. ſi res. 24. q. 6. Non, inquam, hoc obſtat: tum quia licet pactũ vel conuentio, qua quid ob maleficium datur, non valeat in illa forma, quã partes ſolę prætendunt facere; valet tamen vt donatio quædam virtualis, vel vt quidam actus habẽdi pro derelicto, quod lex in pœnam male dãtis interpretatur taliter male dantẽ habere id pro derelicto, vel pro donato ad hoc, vt ei non debeat neceſſario reddi, vt alta mente dixit Anton. relatus ibi a Panor. in c. quia plerique. de immuni. eccle. & probatur per l. 2. 3. & 4. ff. de condi. ob turp. cau. Ex quibus colligitur non eſſe paria, quod huiuſmodi accipiens, nullo penitus titulo præcedente accipiat, & quod accipiat prædicto qualiquali & turpi titulo præcedente. Nam in priori daretur condictio ſine cauſa, vel indebiti, vel rei vendicatio, iuxta titulos de condict. ſine cauſa, & condict. indeb. & de rei vendica. In ſecundo autẽ nulla condictio habet locum per præfatas leges, & per leges tit. ff. pro derelicto.

Non obſtat tertio, quod acceptũ per ſimoniam non poteſt iuſte retineri, c. de hoc. de ſimo. cum tamen ex vtraq; parte verſetur turpitudo, iuxta Extrauag. 2. de ſimo. reſpõderi enim poteſt. Primò, ſecundum aliquos, quod illud c. non agit de vera reſtitutione rei acceptæ; quia non iubet reſtitui danti, ſed eccleſiæ iniuriam paſſæ, vt Felin. poſt alios ibi tradit. Nec videtur neceſſario reſtituendum eſſe eccleſiæ. Nam S. Tho. quem ibi alij non citant, vbi ſupra determinat, ſatis eſſe quod reſtituatur pauperibus. Sed contra ſolutionem hanc faciunt verba illius cap. quibus adſtruitur, non poſſe illud ſine graui ſalutis periculo retineri, & ita concludit neceſſario eſſe reſtituendũ proprie, vel improprie aliquibus. Alij reſpõdent, quod diſpoſitio illius c. continet pœnam, quæ non debetur in foro cõſcientiæ ante iudicis condemnationem, iuxta glo. ſolemnem in c. fraternitas, 12. q. 2. Sed & hæc reſponſio eodẽ modo refellitur, quo prior. Quare reſpondendum eſt, c. illud continere quiddã ſpeciale in illo crimine propter ea, quæ ibi not. & melius colligi poſſunt ex vtroque Tho. 2. 2. q. 32.

Digitized by Google

art.7. & Medina C. de reſtit.q.20.& Soto lib.4.q.7.art.1. de iuſt. & iure. ſcilicet, quòd ibi acceptum fuit pro ſpiritualibus, quæ nullã æſtimationem habent, vt ait Medina; aut quia neceſſario gratis dari debent, vt ait Sotus. Nam etiam continet ſpeciale in eo, quod mandat reſtitui eccleſię iniuriam paſſæ, quamuis dicant aliter S.Tho. & Sotus vbi ſupra, quod an fecerint per inaduertentiam, dicam infra c.23.nu.111.

33 Tertiò principaliter dico, quòd damnum iniuſte datũ per acceptionem iniuſtam ab eo, qui iuſte dedit, ita vt turpitudo ſit ex parte accipiẽtis tantum, reſtituendum eſt danti, ſiue damnificato, c.non ſane.14.q.5. quod Adrian. vbi ſupra q. 19. col.4. copioſe probat. De hoc numero ſunt iudex, lictor, notarius, milites & eorum duces, & alij, qui ratione ſui muneris publici plus ſuis ſtipendiis decretis accipiũt, & omnes alij, qui ad faciendum id quod debent, aliquid accipiunt; puta, qui accipit quò non furetur, iniuriam nõ inferat, quò recte iudicet, aut recta teſtificetur, aut ſuũ domino ſuo reddat, aut quo faciat, vel facere prætermittat alia ſimilia, ad quæ tenetur per l.2. ff.de condi. ob turp.cauſ. & alia, quæ affert Adrian. vbi ſupra. Hoc tamen moderatur Sotus, lib.4. q.7.ar.1.de iuſti.& iure. vt ſolũ procedat in his, qui accipiũt ad faciendũ illa, ad quæ iuſtitiæ legibus obligantur, non autem in accipientibus ea, ad quæ legibus aliarum virtutum tenentur; qualis eſt, qui aliquid accipit quò nõ fornicetur, quò miſſam audiat, quando tenetur.

Sed contra moderationem hanc facit. Primò, quòd videtur eſſe noua, & quod nullo textu iuris, neque vlla efficaci ratione neceſſario probatur. Deinde quod l.2.ff.de cõdict. ob turp.cau. habet, repeti poſſe, id quod datur alicui, ne ſacrilegiũ faciat: & conſtat legem, quæ vetat ſacrilegium, eſſe legem pertinentem ad religionem, vt S.Tho. receptus docet in 2.2.q.99 art.1 & 3. ſecũdum quem eundem vbi ſupra, q.81.art.4. religio eſt diuerſa virtus a virtute iuſtitiæ. Tertiò, quod glo. cum qua tranſeunt omnes in l.4. eiuſdem tit. ait, repeti poſſe id quod datur alicui, ne fiat meretrix, & conſtat meretricium eſſe contra legem Caſtitatis & Temperantiæ, & non contra leges Iuſtitiæ. Quartò, quòd eadem lege §. fin. cauetur repeti poſſe id, quod datur furi, vt indicet ſociũ furem, ad quod potius videtur teneri lege Charitatis, quã Iuſtitiæ. Quintò, quòd datur ab eo, qui eſt ineptus militiæ deligẽti milites, vt eum excuſaret a tyrocinio, repeti poteſt, l. quod euitandi. C. de cond. ob turp. cau. & tamen delecturus milites tenetur ad bene deligendum legibus militaribus, quę potius pertinent ad Fortitudinem, quã ad Iuſtitiam ſpecialem, ſaltem commutatiuam.

Sextò, quòd eadem ratio turpitudinis videtur militare in eo, qui capit aliquid, vt faciat quod tenetur facere legibus aliarum virtutum, ſicut in eo, qui accipit, vt faciat quod tenetur facere lege Iuſtitiæ. Turpitudo enim cõſiſtit in eo quod accipit mercedem pro eo, quod ſine mercede tenetur facere, quæ ratio pereque militat in omnibus, qui debito legali tenentur.

34 Septi

34 Septimò, quòd qua ratione repeti poteſt datum alicui, ne ſacrilegium faciat, eadem videtur repeti poſſe datum alicui, ne parentes deſpiciat, ne impediat, ſiue rebellet magiſtratibus, & ſuperioribus, & ne ſit mendax, & ne vindicet ſe indebite, aut ne a'i i id genus delicta perpetret; cũ omnia hæc ſint debita proximo legibus virtutũ potentialium Iuſtitiæ, ſicut ſacrilegium per leges Religionis. Quare moderationem Soti arbitror ſolum tenendã in his, quæ accipiũt vt faciant id, ad quod tenẽtur ſolo debito honeſtatis morali & non debito legali; quale eſt, debitum virtutis Liberalitatis, & virtutis Gratiæ vt plurimum. Arbitror autem eſſe verum quod prædictus Sotus ait vbi ſupra; videlicet, eum qui accipit aliquid, ne male faciat, ſiue vt faciat quod tenetur facere, non teneri ad reſtituendum in foro conſcientiæ, donec qui dedit repetat illud, quia poteſt tenere illud ex quodam dantis conſenſu donec repetierit ſaltem extra iudicium. Pro quo facit, quòd lex non prohibet tranſlationem dominij rei datæ, ne maleficium fiat, ſed tantum cõcedit condictionẽ, quæ eſt actio perſonalis; quales ſunt omnes cõdictiones, vt notatur in rub. de condi. indeb. & alibi ſæpe. Per quam rationem facile reſponderi poteſt etiam eis, quibus contrarium tenet Fortunius in l. iuriſgẽtium. §. ſi ob maleficium. ff. de pact. quẽ ſequitur prædictus Didacus vbi ſupra. Ex quibus infertur, quod teſtis reſtituere tenetur acceptum ob teſtimoniũ, quod ferre tenebatur, ſicut & iudex, qui capit, vt ferat ſententiã, vt diximus in repet. cap. inter verba. 11. q. 3. conclu. 6.

Secundò infertur, quòd hæc conſequentia regulariter valet: is tenetur aliquid gratis facere. Ergo turpiter accipit aliquid quo faciat illud, iuxta glo. l. 4. §. fi. ff. de condi. ob turp. cau. putat. ſingu. ibi a Iaſ. cui ſimilis gloſſ. in cap. qui cum fure. de furt. vbi late Anan. Eadem ratione valebit illa argumentatio. Is poteſt accipere pecuniam, quo hoc agat in mercedem illius actionis. Ergo non tenetur id gratis facere.

Dico quartò principaliter, quòd acceptũ a meretrice ob turpem cauſam fornicationis, non eſt neceſſario reſtituendum, etiam in foro conſcientiæ. In qua concluſione fere omnes tam Theologi, quàm Canoniſtæ & Legiſtæ conueniunt, vt videre eſt apud ſcribẽtes in l. 4. §. ſed & quod meretrici. ff. de condict. ob turp. cau. & S. Thom. 2. 2. q. 32. artic. 7. Paludan. & alios in 4. lib. ſent. diſt. 15. & ſuper gloſſ. communiter receptam in ſumma, 14. q. 5. & eos, quos latius citat prædictus Reuerendiſſimus Segobienſis in dicto cap. peccatũ. de reg. iur. lib. 6. part. 2. §. 2. ſed ratio nulla redditarum a prædictis ſatisfacit. Non quidem prima iuriſconſul. in l. 4. §. ſed & quod meretrici. ff. de condict. ob turp. cau. quam etiam ad litteram ſequitur ſanctus Thom vbi ſupra & omnes alij poſt eũ; videlicet, quod meretrix licet turpiter faciat eo quod ſit meretrix: non tamen turpiter accipit, cum ſit meretrix. Non, inquam, ſatisfacit illa ratio. Tum quia videtur ſibi repugnare, cum præſupponat turpe eſſe meretricari, & non eſſe turpe mercedẽ pro meretricio capere.

Digitized by Google

Cum l.2.eiuſdem titul. probet ideo turpiter accipere quem aliquid, vt hominẽ occidat: quia turpe eſt hominem occidere: & turpe eſſe accipere vt ſacrilegium faciat; quia turpe eſt ſacrilegium facere. Et l.3. habet turpiter accipere iudicẽ, vt inique iudicet; quia turpe eſt iniq; iudicare. Et l.4. turpe accipere, vt ſtuprum faciat: quia turpe eſt ſtuprum facere. Cum igitur dicat eſſe turpe meretricari, cogetur etiam dicere eſſe turpe propter meretricium accipere. Nec credo iureconſul. poſſe defendi, niſi per æquiuocationem, dicendo quod cum ſentit turpe eſſe meretricari, intelligit de turpitudine vera iuris naturalis, quod ipſe nouit, licet diuinum, contra quod etiam eſt, ignorauerit, ſecundũ communem doctrinam gloſ. in clem. ad noſtrum. de hæret. & ſanctum Tho. 2.2.q.154. arti 4 & Ioan. Maior in 3. lib. ſent. diſt. 27.q.29 Cum autem ait non turpiter accipere, ſentit de turpitudine iuris humani, quod permittit meretricari. Quod ſi quis ita defenderit iuriſconſ. vt defendẽdus eſt, cogetur dicere, quòd iure vero naturali & diuino, ſicut turpe eſt meretricari, ita etiam erit turpe pro meretricio aliquid accipere. Et cum in foro cõſcientię ius naturale & diuinũ ſint neceſſario ſeruandã, c. ſunt quidã, 25.q.1. cogetur conſequenter fateri, ꝙ in illo foro vtrumq; eſt turpe, & meretricari, & ob meretriciũ aliquid capere: & ita ratio illa non ſatisfit quo ad forũ conſcientiæ, licet ſatisfaciat quo ad forũ exterius, in quo impune licet meretricari.

Secundò ideo non ſatisfacit præfata ratio, quia concludit neceſſariò vnum falſum; ſcilicet, eſſe verã opinionem Cyni, & Angel. in l.2. C. de condi. ob turp. cau. Anton. Panor. & cõmunis in c. quia pleriq;. de immu. eccle. Videlicet, quòd acceptum ob fornicationem a mulieribus ſolutis clam fornicantibus, eſt neceſſario reſtituendum: & magis id, quod accipitur a cõiugatis & monachis ob eandem cauſam: non minus, quod accipiũt mares, præſertim clerici & religioſi a feminis, eo quod libidini earum inſeruiũt. Quia ratio prædicta, quæ nititur permiſſione legis humanæ, ceſſat in illis omnibus, præſertim coniugatis, monachis vtriuſque ſexus, & clericis. Quoniam etiam in exteriori foro hi omnes puniuntur per leges tit. ad l. Iul. de adult. ff. & C. & cap. 1. & 2. de adult. & l. vnica. C. de raptu virg. & 27.q. 2. per totam. Cuius tamen contrarium eſt verum, vt tenet Henricus Boit. in cap. peruenit. de adult. Cui conſonat vſus confeſſariorum, vt in editione vulgari tenuimus hic, & in d. cap. peccatum. & in cap. 1. & 2. de adult. quibus in locis numquam fuerunt mihi copiæ ſufficientes ad reſpondendum huic argumento, & ita nec propoſui illud, nec reſpondi, & miror quòd cũ illud grauiter propoſuiſſent Cyn. Anton. Panor. & qui ſequuntur eos: nemo tamen noſtrum, qui contrarium tenemus, ei iuſte ſatisfecit, nec certe ſatisfieri poteſt, niſi alia ratio addatur rationi prædicti iuriſconſ.

35 Non etiã ſatisfacit ratio Adriani; videlicet, ꝙ meretrix nil accipit alienum inuito domino. Tum quia illi tã eſt locus in omnibus aliis delictis, in quibus alicui datur ſponte aliquid

aliquid, vt delinquat, quã in meretricio. Cuius tamen contrariũ tenet ipſemet Adrianus & cõmunis, quæ contrariũ noſtri prædicti tertij dicti tenet. Tũ quia iuriſcõſ. ſignificat hoc eſſe ſpeciale in meretricio, per illa verba: *Noua ratione.* Ratio item Caieta. in 2.2.q.32.art.7. videlicet, ꝙ vſus meretricis eſt materia vendibilis, & non rei ſacræ, quã Sotus & recẽtiores magni facere vidẽtur, licet aliqua ex parte ſatisfaciat, quo ad ponendũ differẽtiam inter acceptũ ratione criminis ſimoniç, & acceptũ ratione meretricij, quo ad quam aſtruendam, eam ille reddit: non tamẽ ſatisfacit, quo ad alia. Nã æque, immo magis vendibilis eſt opera eius, qui ſe locat ad militandum in bello iniuſto, ad duellum cõmittendum, & ad fuſte cædendũ, vel occidendum alium quã operæ meretricis ad explendũ libidinem, volentis cum ea rem habere. Nam palam & paſſim conducuntur, vel emuntur operæ lictorũ, quos vulgus Hiſpanũ botreros, vel verdugos, & Italũ, boia, ſiue magnigoldi appellant. & l.1.§. remouet. ff. de poſtul. edicit de locantibus operas ad pugnandum cũ beſtiis, & idem facit l. in arenam. C. de inoffi. teſta. At ipſemet Caiet. & prædicti, qui eum ſequuntur, negant idem eſſe in aliis delictis, in quibus ex vtraque parte verſatur turpitudo: ergo illa non ſatisfacit.

Ratio vero, quam prædictus Segobienſis, ſequutus aliquot alios ſentit; videlicet, quòd lex permittit & facit iuſtam operam meretricis, non tamen alias prędictorũ operas, nõ poteſt defendi: tum quia ipſimet affirmant acceptum à mulieribus, quæ non ſunt meretrices, licet ſint coniugatæ & monachę, non eſſe reſtituendum; & conſtat, nulla lege etiam humana, earũ in hac re operas iuſtas fieri: tum quia lex naturalis & diuina, quæ neceſſario eſt ſeruanda in foro conſcientiæ, damnat illam: nec vlla lex humana eam poteſt quò ad illud forum iuſtificare, argu. c. erit autem lex. 4. diſt. & c. fi. de præſcrip. tum quia ſequeretur, quòd acceptũ ob operam pugnandi aduerſus feras, cum probabili vitæ periculo, non diceretur turpiter acceptum, ſecundum leges humanas, & alias aliarũ gentium, quæ id probant, aut certe permittũt, iuxta prædicta in l.1.§. remouet. ff. de poſtul. & l. in arenam. cum ei adnotat. C. de inoffic. teſta. quod tamen videtur eſſe contra mentẽ eorundem: quòd idem eſſet dicendum de opera conductorum ad duella, vbi permittuntur, & ad furta, vbi ea non puniuntur: quod tamen eſt contra l.2. & 3. ff. de condi. ob turp. cau.

36 Quare omnibus omniũ dictis ruminatis, aſſerenda arbitror tria. Primum, quod nulla eſt differentia quo ad forũ conſcientiæ, in quo lex naturalis & diuina neceſſario ſeruãda eſt, inter acceptũ ob operam meretriciam ab vna parte, & ob operas ad alia maleficia, in quibus vtrinq; turpitudo verſatur, ab altera. Quia in omnibus datur, & accipitur, contemplatione maleficij damnati & punibilis in illo foro, & in omnibus æque voluntarie datur, & in omnibus æque admittitur turpitudo ab vtraque parte, quo ad illud forum.

Secundum, quod ratio ſolida & vera, quare acceptum ob operam

meretriciam, non eſt reſtituendum, eſt, quòd acceptum voluntarie ab alio ita vt ab vtraque parte admittatur turpitudo, nulli eſt de præcepto reſtituendũ, iuxta concluſa ſup. in 2. dicto contra Palud. Adria. & alios multos pro diuo Ant. Monal. Ang. & Silueſt. ibi citatis.

Tertium, quòd verus intellectus §. ſupra citati, ſed & quod meretrici. colligitur ex ſupradictis in confutatione primæ rationis; videlicet, turpe eſſe meretricari iure naturæ, non tamen iure humano, ideo licet meretrix turpiter faciat, attento iure naturali, quòd eſt meretrix: non tamen turpiter accipit mercedem, attento iure humano, quod permittit, eam eſſe meretricem, & ita ille §. ſolum habet locum quo ad forum & territorium, in quibus opera meretricis eſt permiſſa, & non quo ad forum & territorium, in quo illa eſt damnata, & punitur; quale eſt forum conſcientiæ: & conſequenter meretrix quo ad forũ conſcientiæ, in quo eius ſtatus dãnatur, non minus peccat accipiendo mercedem, pro illa opera fœda quam præſtat, quàm qui accipiunt mercedem pro operis locatis ad occidendum, ad (vt ita dicã) duellandum, & iniuſte bellãdum, ac alia huiuſmodi: nec conſequenter in illo foro tenetur minus ad reſtituẽdum, quàm illi. Sed quia illi per cõcluſa in præfato dicto ſecundo non tenentur de præcepto, ſed de conſilio tantum reſtituere, quæ eſt concluſio communis & antiqua ſpeciali & noua ratione efficaciter fundata.

37 Ex quibus tribus dictis, & eorũ fundamentis infertur primò, quòd prædictus §. ſed & quod meretrici. habet locum nõ ſolum in meretrice, ſed etiam in omnibus aliis, qui operas ſuas locant, aut accomodant eis rebus, quæ permittuntur in foro exteriori, licet damnẽtur in interiori; qualia ſunt multa, quę permittuntur iuxta cap. denique. 4. diſt. in ſpectaculis carniſpriuij, & aliorum feſtorum, & in haſtiludiis, torneamẽtis, choreis, &c. Quales itẽ erant pugnæ, quas Romani permittebant cũ feris, ad quas qui locabant operas, licet fierent infames vt ſunt meretrices: tamen permittebantur, & non puniebantur plus, quàm illę, & accipiebant ſuarum operarum pretium, non ſecus quàm illæ, iuxta prædictã l. 1. §. remouet. cum ſeq. ff. de poſtul. & l. in arenam. C. de inoffi. teſta. quę eſt concluſio quottidiana cõprehendens innumeros, qui cõducunt operas ad multa ludicra, quæ ſunt ſaltẽ peccata venialia, & ita damnata in foro interiori: ſed quia non ſunt dãnata in exteriori, quo ad mercedem accipiendam & retinendam, æquantur meretricum operis.

38 Secundò infertur, opinionem doctiſſimi Io. a Medina in Cod. de reſti. q. 20. quam prędicti Didacus & Sotus penitus carpunt, eſſe verã, qua parte ait peccare meretrices accipiendo mercedem tamquam debitã operæ ſuæ fornicariæ: tum quia accipere mercedẽ pro opera occidendi aliquem iniuſte, vel furandi, vel infamandi, vel aliquod aliud delictum faciendi, eſt peccatum, ſecundũ omnes, & non alia ratione, quàm quia occidere, & alia prædicta facere, eſt peccatum. Ergo & accipere mercedem pro fornicandi opera eſt peccatum, cum illa opera ſit talis in

foro

Digitized by Google

foro conſcientiæ: tum quia in confeſſo eſt, quod aſſaſinus & quiuis alius locans operas ſuas ad committendum peccata, & accipiens mercedem ob eas peccat: tum quia licet non concludat quòd opera meretricis ſit inuendibilis, eo quod eſt peccatum, & peccata nullius pretij ſint, immo nihil, iuxta illud Io. 1. expoſitum ab Auguſtino: *Sine ipſo factum eſt nihil*, ideſt, peccatum, eo quod, vt reſpondet Sotus, licet opera illa fœda meretricis, quatenus eſt peccatũ, nullius ſit pretij; quatenus tamen eſt res quædam humano vſui accommodata, pretio æſtimari poteſt. Licet, inquam, argumentum Medinæ non concludat, operam illam de ſe & in genere entis eſſe inuẽdibilem: concludit tamen eſſe inuẽdibilem in genere moris, & actus intrinſece mali, pro quo nihil iuſte poſſe promitti, dari, vel accipi, ſancitum eſt ab omnibus iuris vtriuſque auctoribus, vt videre eſt in l. iuriſgentium. §. ſi ob maleficium. ff. de pact. l. 1. 2. 3. & per totum. ff. de condi. ob turp. cau. & l. generaliter. ff. de verb. obliga. & l. 1. ff. de receptat. & C. de cõd. ob turp. cau. per totum tit. & cap. 1. de homicid. lib. 6. & in aliis innumeris locis. Nec vſquam inuenies textũ, qui ſignificet licere accipere pretium pro opera peccandi, vel peccato cooperandi, excepta vna meretrice, quo ad forum exterius: quia quo ad illud non peccat, nec puni-
39 tur, & eius opera pro impunita reputatur: ſi quia non eſt bona conſequentia, qua Sotus vtitur; ſcilicet opera meretricis, quatenus eſt opera & quidam actus vſui humano accõmodus, eſt alicuius pretij & æſtimabilis: ergo pro ea aliquid accipi poteſt. Quoniam omnis opera exterior, qua peccator operatur peccatum, vt plurimum eſt talis, & tamen nullus vmquam Catholicorũ, quod ſciam, dixit licite poſſe pro ea, ſaltem quãdo eſt intrinſece mala, qualis eſt opera meretricia capi aliquam mercedem.

40 Non obſtat, quòd actus peccati conſideratus in genere entis eſt quoddam ens, & cõſequenter quiddam bonum & a Deo, vt diximus, in Præl ud. 7. nu. 17. & 15. licet idem conſideratus in genere moris ſit nihil, & nullius pretij. quia omnia iura diuina, & humana reſpiciunt in eo magis, id quod eſt in genere moris, quàm quod eſt de genere entis, quæ ſunt inſeparabilia: & ita vetant abſolute, ne pro tali actu accipiatur, detur, vel promittatur aliquid, excepta, vt dixi, vna fornicatione, & aliis ſimilibus actibus, qui licet ſint peccata in foro interiori permittuntur, tamen in exteriori, vt prædictũ eſt, ſic in ſimili Caiet. ait, in 2. 2. q. 100. art. 1. ad ſecundum dubium, quod licet actus conficiendi ſacramenta & miniſtrandi illa ſit res temporalis: non tamen poteſt vendi; quia magis attenditur ſpirituale, quod ſine illo non poteſt eſſe, quàm ſubſtantia illius. Per quod ipſum dictum Caietani ab omnibus receptum probatur, quòd licet aliquid ſit in ſe vendibile: non tamen poteſt licite vendi cum miſcetur inuendibili Sic ergo actus delinquendi, licet ſit in ſe vendibilis, coniunctus tamen peccato, quod eſt inuendibile inuiſibiliter, non poteſt licite vendi.

Tertiò infertur, opinionem præ-

Digitized by Google

dicti Medinæ non eſſe veram; qua parte ait, acceptum à meretrice in operæ ſuæ fœdæ mercedem, eſſe in foro conſcientiæ reſtituẽdum: quia per concluſa efficaciter ſupra in dicto ſecundo, non eſt reſtituendum de præcepto id quod turpiter acceptum eſt a turpiter dante: at per prędicta, quo ad forũ conſcientiæ non ſolum datur meretrici turpiter, ſed etiam turpiter accipitur ab ea; quoniam datur & accipitur pro opera & actu qui eſt peccatum, & non qualequale: ſed mortale, ſecundum fidem catholicam, vt prædictũ eſt. Ergo non eſt neceſſario reſtituẽdum: ſed retineri poteſt tamquam donatum, vel derelictum ab eo, qui dat, vt dixit Anton. in cap. quia plerique. de immunit. eccl. ſupra in dicto ſecundo relatus, & declaratus.

Quartò infertur, neceſſario idem dicendum eſſe quo ad forum conſcientię, de aliis feminis, & maribus, cuiuſcunque ordinis, qui ob fornicariam operam aliquid accipiunt, quod dictum eſt de meretricibus, & e contrario. Quia ſicut illarum fornicatio eſt vetita & peccatum mortiferum, vt plurimũ in vtroque foro, ſic harum fornicatio eſt vetita, & peccatum mortale in altero; ſcilicet conſcientiæ, ſecundum fidem catholicam, iuxta prædictam cle. ad noſtrum. de hęret. & eo magis, quòd meretrix non ſolum peccat infringendo non ſolum præceptũ ſextum & nonum: ſed etiã vt plurimum infringendo octauum, quatenus vetat iactantiam, & actum gloriandi, & laudandi ſe de vita, de ſtatu, veſtitu, & artibus ad alliciendum alios in malum turpibus; quod graue crimẽ eſſe pronunciatur, in c. quam graue. de exceſ. prælat.

Quintò infertur, partim verum & partim falſum eſſe, quod communiter aiunt gloſſæ a multis receptæ, in l. 4. C. de cond. ob tur. cau. & in l. 2. C. eo. & in l. affectionis. ff. de donat. quatenus tenent promiſſionem de dando meretrici ob operam meretriciam non valere, nec ex ea poſſe agi. Per prædicta enim cõſtat id eſſe verum quo ad forum conſcientiæ; falſum autem quo ad forũ exterius: & e contrario partim eſſe verum, & partim falſum, quod ait Barth. in d. l. 4. ff. de condi. ob. turp. cau. a multis receptus, ſcilicet promiſſionem prædictam valere; quia verum eſt quo ad forum exterius, falſum autẽ quo ad forum interius.

Neque obſtant illa tria, quæ quidam hic opponit. Primum tenuiſſe me in Enchirido Hiſpano, feminas coniugatas, & Deo ſacratas peccare accipiendo turpe lucrum pro cauſa turpis concubitus. Secundum, quod nunc omiſſa priore opinione teneo, poſſe quidem illas petere, & ſibi retinere: ſed non tamquam debitum legale, ſed tamquã debitum ex animo grato. Tertium, contrarium tenuiſſe Sotum, Caietanum, & Couarruuiam.

Quia reſpondetur primo, ſuperuacaneum fuiſſe notare primum, & tertium; cum ipſemet aſſeuerem ore pleno præfatam mutationẽ feciſſe, & diſcedere ab opinione præfati Soti, Caietani, & Couarruiæ.

Secundò, quòd ipſe non videtur ſatis intellexiſſe mea diligẽter ſcripta, nec ego ſua neglıgẽter notata. Quoniam confundit petitionem, & reſtitu

Digitized by Google

reſtitutionem; promiſſum, & acceptum: forum interius, & exterius; ius naturale male cognitũ ab ethnicis, & idem bene cognitum a catholicis; & obſcurat debitum legale, & morale; & cauſam finalẽ & impulſiuam, quæ omnia ego diſtincte & dilucide, & fortaſſe (abſit iactantia) altius, & reſolutius, quàm alius numquam diſtinctius declaraui, vt ex eorum contextu omnium aliorũ temporũ collato, facile diligens & eruditus quiſque lector colligat.

41 Sextò infertur, cõfeſſarios prædictarum mulierum, & virorum impudicorũ, quibus ob impudicitiam aliquid promiſſum eſt & nondũ traditum, debere illis conſulere, quod nos conſuluimus cuidam, qui præcepto cuiuſdam Magnatis, magnis promiſſis eius illectus, accepta parte eorum, occidit quendam, & ob id vertit ſolum in aliud Regnum, & querebatur, quòd ille Magnas non ſoluit omnia promiſſa, & petebat illa. Cõſuluimus enim, caueret ne peteret illa tamquã ſibi debita iuſtitia legali; quia non erant talia propter promiſſionis nullitatem; & quia per talem petitionem approbaret peccatum, quod ante fecerat, & ita noue peccaret mortaliter: ſed quod in litteris, quas ei ſcriberet, & mandatis, quæ ad eum daret, confiteretur primum agnoſcere ſe nihil ſibi propter illam operam illicitam præter ipſum infernum, de iuſtitia deberi, & ita nil ſe petere ob eam, tãquam debitum legale: ſed ſupplicare illi, vt miſereretur eius neceſſitatis & indigentiæ, & dignaretur mittere illi promiſſa, in eleemoſynam: non quidem propter eius factum, quod erat abominãdum: ſed propter affectum illum magnum obſequendi ei, qui fuit potens, vt præceptis Dei præferret eius præcepta. Ita, quòd nullatenus placeret ei ſuum factum illicitum, nec approbaret illud dicendo, ob id eſſe ipſi aliquid debitum; ſed ſolum probaret affectum magnũ atque deſideriũ obſequendi, quo in ipſum fuit cum eius iuſſa compleuit, & erat obſequendi ei in licitis & honeſtis, quando ea ſcriberet, & mandaret. Ita quod delictum non ſit cauſa principalis petẽdi promiſſa: ſed cauſa impulſiua & occaſio, ſine qua non peteret. Quod ipſum, mutatis mutãdis, debet conſulere confeſſarius ei, qui promiſit dare aliquid ob delictum, poſt quod perpetratum vult dare, quod ob id promiſit: nempe, quòd perpetratio delicti non ſit cauſa finalis: ſed ſolum, cauſa ſine qua nõ daret, & quod det principaliter, vt neceſſitati eius ſubueniat, vel honori ſuo ſatisfaciat. Quod vtiliter dixit Caieta. 2. 2. q. 62. art. 5. Sic igitur præfatæ impudicæ vtriuſque ſexus perſonæ debẽt coram Deo & confeſſario agnoſcere, nil ſibi deberi in foro conſcientiæ ob illa turpia facta damnata in illo foro: & ita nihil velle, nec deſiderare, vt quidquam ob ea promiſſorum eis tamquam debitum ſoluatur, ne noue peccent ea noue approbando: ſed cupere & rogare, vt ſibi ſubueniatur ſoluẽdo promiſſa tamquam moraliter debita magno illa amori, quo fuerunt in promiſſorem extra operam illam illicitam, & quo ſunt quando hæc petunt, ad inſeruiendum tantum in licitis & honeſtis: quod ipſum ſeruare

Digitized by Google

debent in dando eis promiſſa, quia promiſerunt. Et arbitror, quòd, vt prædictus homicida per viã iuſtam plura obtinuit, quàm obtinuiſſet per iniuſtã: ita hæ quoque perſonæ impudicæ plura conſequentur per hãc viam Deo placidam, quàm per contrariam.

Septimò infertur, omnia ſupradicta intelligenda eſſe de his, ſiue feminis ſiue maribus, qui ſine fraudibus notabilibus a ſuis amicis aliquid extorquent: ſed non de his, quę cum fraudibus notabilibus id faciunt. Verbi gratia, dicendo ſe eſſe virgines, cũ non eſſent, aut non fuiſſe cognitas, niſi à magnatibus N.N. lõge maiora extorſerĩt. Quia eiuſmodi, ſicut alij fraudatores, ff. & C. de dolo. reſtituere tenentur, iuxta ea, quæ dicemus infra, nume. 73. poſt Gerard. & Adrian. Non ſunt etiam intelligenda de his, qui accipiunt quidem ſine dolo: ſed ab his qui nõ poſſunt dare, l. 2. & 3. C. de aucto. pręſtan. & l. 1. & 2. C. de præd. minor. c. ſi quis presbyterorum. de reb. eccleſ. non alien.

Vbi reſtitutio facienda.

SVMMARIVM.

42 *Reſtitutio rei alienæ fiat vbi ſita eſt, ſi bona fide poſſidetur.*

43 *Debitum ex cõtractu, vel quaſi ſoluatur vbi dictum eſt, vel petitur.*

43 *Debitum ex delicto, aut quaſi ſoluatur vbi damnum paſſo fiat ſatis.*

43 *Debitum in India petitum an cambiis minuendum.*

42 RESTITUTIO autem faciẽda eſt vbi ſolutio fieri debet, & ita vbi eſt ſita res, quando reſtitutio eſt facienda eo ſolo, quòd eſt res aliena, cũ qui bona fide, & ſine ſua culpa poſſidet, nihil perdere debeat, c. 2. de conſti. & l. ſi poſſeſſor. ff. de petit. hered. Si tamen reſtitutio ex contractu, aut quaſi debetur, fieri debet in loco expreſſe, vel tacite ſolutioni deſtinato, aut vbi petitur, hac lege, vt extra locum præſtitutum ſolutio nec creditori nec debitori dãno ſit, l. 1. ff. de eo quod certo loco. c. P. & G. de offic. deleg. & cap. dilecti. de foro compe. §. præterea. Inſtit. de actio. & ſi locus præſtitutus nõ fuit, reſtituendum eſt vbi coram iudice competenti petetur, arg. c. fi. de foro compe. & adnotat. in iuribus prædi-
43 ctis. Sed, ſi reſtitutio ob delictum, aut quaſi delictum debetur, facienda eſt in loco, in quo ipſa facta nullum damnum is, cui fieri debet, accipiat, ſiue reſtituatur vbi acceptum fuit, ſiue vbi eſt dominus, ſiue in alio loco, ad quẽ dominus tranſtuliſſet, ita vt dãnificatus nulla impenſa vel alio onere grauetur, quàm ſi damnum datum non fuiſſet; quia reſtituere eſt in primo ſtatu reponere, & reddere rem integre in ſtatu eo in quo dominus ſeruaſſet, ſi ab eo ablata non fuiſſet, l. reſtituere 1. & 2. ff. de verb. ſigni. & l. 1. C. de ſent. paſſ. & reſtit. & 2. quæſt. 3. §. fin. ſentit D. Tho. & explicat Caieta. 2. 2. quæſt. 62 art. 5. quamuis ſemper ſufficit reſtituere vbi creditori placet, l. 1. ff. qui ſatiſda. cogan. & per dicta ſupra eod. cap. nume. 11. Ex quo colligitur cuius impenſis ſuo domino ſit ſuum mittendum.

Quæſtionis magnæ fuit nuper in Vrbe; An is, qui mutuò dedit mille in India, ea lege & conditione, vt

certo

certo tẽpore lapſo, poſſet ea petere mutuatario vbicũque terrarũ inueniretur, an poſtea inuentus in Vrbe teneatur ſoluere integra illa mille, an vero poſſit deducere cãbia, quibus cõſtat traductio illorum ab India in Vrbem? Et quidem videtur liberandus ſoluendo illa integra mille in India, aut etiam in Vrbe deductis cambiis, quoniam l.1.& totus tit.ff.de eo quod certo loco, non ſolum habent locum in debitis aliarum ſpecierum: ſed etiam in pecunia numerata, text.eſt in l.4.ff.de eo quod certo loco.

Quomodo reſtituendum.

SVMMARIVM.

44 *Reſtitutio facienda eſt eo modo, quẽ cauſa cur debetur poſtulat.*

44 *Remiſſio ſine rei ſoluẽda præſentia ſufficit ad reſtitutionem.*

45 *Debiti remiſſio ſolutio quadam eſt. & 46.*

46 *Debitum facilius remittitur, dum res ſoluenda præſens non eſt.*

44 Reſtituendum autem eſt eo modo, quem natura contractus, delicti, aut vltimæ voluntatis requirit, & ſufficit quòd obligatus per ſe vel per alium reſtituat, argu. cap.qui per alium.de reg. iur. lib.6. Et ſi delictum occultum eſt, etiam reſtitutio occulta debet eſſe, argu. c.ſi peccauerit.2.q.1.§.non tibi dico. de pænit. diſt.1. Sed cauendum eſt, ne quando per alium occulte, ſit internuncius quod reſtituendum eſt, retineat, & reſtituere debens in ſua obligatione permaneat, vt dicetur infra eo. cap. num. 67. Et quidquid S.Anton.2.part.tit 2 cap.4 & Dynus

45 in regula peccatum.de reg. iur. lib.6.& alij alibi dicãt, ſufficit etiam quo ad forum conſcientiæ, vt is cui reſtitui debet, liberaliter & voluntarie remittat, & condonet, iuxta gloſſ.in d.cap.peccatum. verb. reſtituatur.& Hoſt.in ſumma de vſur.§. quæ pœna. ver.quid ſi. ſiue realiter ei offeratur, & coram conſtituatur, quo accipiat, aut condonet, ſiue ſolum verbo offeratur, ſiue abſque vlla reali, vel verbali oblatione, creditor precibus partis aut alterius alicuius internuntij, confeſſarij aut alterius remittat & cõdonet, modo vere & ex animo remittat, & ea ſit talis quæ donari poſſit, vt recte Caiet.in ſumma verb. reſtitutio. reſoluit, & Adrian. in 4.de reſtit.quæſt.2.col.4. ſenſit. Et credẽdum eſt, eum ex animo remittere, ſi ipſe id affirmat,
46 cum vt acriter Caiet. vbi ſupra aduertit, nemo alius ſit ſuæ voluntatis ſe aptior teſtis. Quod verum eſt, ſi contrarium non arguunt cõiecturæ, quales reſpondimus interueniſſe in quodam caſu, in quo auſterus quidam dominus, qui ſuos ſubditos precibus ſuis non obtemperãtes, per ſe aut alios vexabat, a quibus certam cõditionem petiit, arg. l.1.§. quæ onerandæ.ff. quarum rer.actio non det.& gloſſ.l.a.ff.quod iuſſu. Et videtur nobis cautum, quod Caietanus ſingulariter addidit ſcilicet, quòd pauper diuiti debens non ferat ad eum, aut oſtendat id quod eſt ſoluendum, ſed deprecetur per ſe vel alium, quo ipſi condonetur, ne rei debitæ præſentia difficilior efficiatur ad condonandum. Cum multo facilius, quod habemus, quàm quod poſſidemus, remittamus

Digitized by Google

remittamus & condonemus. l. cum hi. ff. de tranſact. facit l. ſed & ſi ego ff. ad Velleia. Neque id obſtat condonandi liberalitati, ſed ad illiberalitatis tentationē reprimendā valet.

Quis ordo in reſtitutione ſeruandus.

SVMMARIVM.

47 *Debitum omne ſoluendum ſi poteſt, ſin minus, prius certum quam incertum. & 48. Et prius res ſua domino, num. 49. quam illud, & illud. num. 50. & 51. Et prius talium & talium contractuum. quàm vſurarum, nu. 52.*

52 *Reſtituere contra ordinem prædictū non ſufficit, & 53.*

53 *Debitor creditori poſteriori prius petenti cur prius ſoluit.*

47 IN reſtituendo ſeruetur ordo, quem ius diuinum & humanū præſcribunt, ſcilicet quod nullus ordo ſeruetur quando ſuppetit vnde omnibus ſoluatur, cum omnibus quod debetur ſit ſoluendum, iuxta illud S. Paul. ad Rom. 13. *Cui honorem, honorem, cui debitum, debitum, & cui tributum, tributum,* & §. 1. Inſt. de iuſt. & iure. & quando non ſuppetit ad omnia ſoluenda prius debita certa, quorū creditores ſciuntur, ſoluātur, quam incerta, quorum creditores ignorantur, propter quattuor rationes S. Anton. 2. par. tit. 2. c. 7. Vnde ſequitur, vt bene adnotarūt Silueſt. verb. reſtitutio. 6. q. 5. & Caiet. verb. reſtitutio. cap. 8. multos errare, qui cum non poſſunt omne debitum
48 reſtituere, componunt ſe ſuper incertis cum prælatis eccleſiæ, vt id quod eis remittitur tamquam proprium poſſideant, certos creditores defraudādo, verum eſt tamen, quòd ſi res incerta adhuc in eadem ſpecie permanet, puta quidam calix conſecratus, repertus, aut ablatus & adhuc integer, & non poteſt haberi eius dominus nec inueniri, poteſt dari prius Chriſto erogando in eius pauperes & pia opera, quia per id nulli creditori præiudicatur: Siquidem debitor non tenetur ex alieno creditori ſatisfacere, & cōſtat, quòd ille nūquam eius fuit, immo ſemper alienus. § ſacræ. Inſtit. de rerū diuiſ.
49 In debitis certis ſeruandus eſt ordo Baldi communiter recepti in l. pro debito, C. de bon. auct. iud. poſ. ſcilicet quòd primum ſuo domino ſuum reſtituatur, vt commodatum, depoſitum, furto ſubtractum, aut raptum, quod adhuc in ſua forma & ſpecie reperitur. Quia hoc in eius, qui reſtituere debet, bonis non numeratur, cum eius dominium numquam ad illum trāſlatum ſit, immo ſemper penes eum, cuius erat remanſit. Et ideo ante omnia alia illi reſtituendum eſt, l. ſi ventri. verſ. ſi tamen. ff. de priuil. cred. Secundo loco vēditori ſoluendum eſt pretium eius, quod vendidit emptori, penes quem res empta eſt. Quia quamuis illius dominiū in emptorem trāſierit. l. traditionibus. C. de pact. illud tamen remanſit obligatum ſolutioni quandiu in ſua forma & ſpecie penes emptorē inuenitur, iuxta dictum Bal. & eos qui eū referunt vbi ſupra. Pro quibus facit primo l. 2. ff. quib. cau. pig. vel hypoth. tac. cont. per argumentum a fortiori. Deinde quòd hæc videtur valde æquum & rationi

rationi conſentaneum, ſaltem ad hunc effectum, quò in hoc ceteris creditoribus præferatur, quando omnium ſolutioni debitoris bona non ſufficiunt.

50 Et idem eadem ratione videtur de omni eo, quod titulo oneroſo datum fuit: verum eſt tamen, quòd ſi res empta pluris valeat, quàm pretium pro ea promiſſum, eo ſoluto, reſiduum cedet aliis debitis ſoluendis. Verum eſt item, quòd venditor non habet hoc priuilegium in pecunia habita ex re vendita, nec emptor in pecunia habita ex noua eiuſdem rei venditione, nec in eo, quod permutatione illius habuit, quia nec pretium, nec habitum per permutationē in ſingularibus actionibus in eius locum ſuccedit, iuxta gl. Bart. & communem in l. Labeo. ff de verb. ſign.

Tertio loco ſeruanda ſunt ſtatuta regionis, ſi qua inueniuntur ſpecialia, ſuper ordine reſtituendi, vt dicuntur eſſe in aliquibus regionibus de nummulariis fraudatoribus: & ſi nō ſunt, ſeruetur ius cōmune, iuxta quod ij, quibus bona fuerūt expreſſe obligata, aliis præferuntur, & poſtea in ſua dote vxor, & fiſcus aliis creditoribus, quibus non ſunt bona prius expreſſe hypothecata, quāuis tacite ſint. l. aſſiduis. C. qui potio. in pig. hab. & l. quamuis. de priuil. fiſci.

51 Quartò loco ſequuntur ij, quibus ſunt tacite hypothecata ſuo ordine, poſtea depoſitarij, niſi quādo depoſita fuit pecunia ad negotiandum, & vt ſoluerentur vſuræ, aut intereſſe. l. ſi hominē. §. fi. ff depoſit. & l. ſi ventri. ff. de priuil. cred. quia tale depoſitum vim mutui habet l. certi condictio. §. fi. ff. de reb. cred.

Quinto loco ſubſequuntur, qui habent priuilegium perſonale, quo præferantur aliis ſine obligatione reali. Poſtremum locum tenent alij creditores, qui non habent hyppothecam, nec obligationem bonorū expreſſam, nec tacitam, nec priuilegium perſonale, ſine cōſideratione, quis eorū ſit prior, aut poſterior, ita vt quod prædictis ſatisfactis ſupererit, pro rata parte nominum inter hos diuiditur recipiendo & amittendo ſolidū pro libra, vt dici ſolet, deductis tamen ante omnia impenſis neceſſariis: ſed non pōpoſis ac ſuperfluis funeris & exequiarum debitoris mortui, & publicationis & copiæ teſtamēti, & aliis ad aditionē hereditatis neceſſariis, iuxta Palud. communiter receptū in 4. libr. ſent. diſt. 15. q. 3. & S. Anton. 2. par. tit. 2. c. 7. §. 3.

52 Aduertendum tamen, quòd qui alteri mutuum dedit pro reficienda domo, naui, aut alia re ſimili præfertur omnibus, qui habent hyppothecam bonorum domini illius in ſolutione ex pretio eius conſequenda, l. 2. ff. qui potio. in pig. habe. Addo præterea, quod qui debitor ſoluendo hunc ordinem non ſeruat, ſuæ conſcientiæ non ſatisfacit, iuxta Oſtien. Monal. & Silueſt. verb. reſtitutio. 6. qu. 7. Et ignorantia iuris, aut facti eum non excuſat, argu. cap. ea te. de iureiur. niſi quando creditor aliquis in petendis ſuis creditis in iudicio, aut extra illud fuit aliis diligentior. Quia tunc nō ſolū poteſt, ſed etiā debet prius illi, quàm aliis ſoluere l. pupillus, ff. quæ in fraud. cred. Sylueſt. vbi ſupra, qu. 8. modo alij non ſint magis priuilegiati Et

item

Digitized by Google

idem, quod hic diximus de debitore ſoluente, eſt dicendum de creditore petente, nempe quòd non peccat accipiendo ſuum debitum, quod diligentius petiit, ſi alij non ſunt magis priuilegiati, alioqui ſic, violando iuſtitiam, quæ habet vt illis priuſquã ipſi ſatisfiat per prædicta. Vnde infertur peccare generos & nurus recipientes, aut retinentes de bonis ſocerorum, quod eis debetur, ſcientes eorum bona aliis magis priuilegiatis deberi. Aequum etiam nobis videtur, quod Caietanus verb. reſtitutio. ca. 8. dicit, quòd vſurarius prius debet ſoluere, quod debet per contractus licitos, quibus non eſt pauperior factus, quales ſunt emptionis & mutui, quàm vſuras inique extortas, etiam ſi ante illos cõtractus fuiſſent extortæ. Per quod ſoluitur, quod hic noue quærebatur. Debet tamen prius eas ſoluere, quam quod debet per contractus gratuitos, quibus pauperior eſt factus. Non obſtat, quòd Medina teneat oppoſitum, dicens vſuras eſſe magis iniuſtas, magiſque prohibitas a iure diuino naturali & humano quàm ſit retentio debitorum ex aliis contractibus, quia id nõ eſt verum: magis enim indubie debeo tibi quod mihi mutuaſti, quàm quod per vſuram tibi ademi. Cum in mutuo nemo vnquam dubitarit, & in vſuris multi: quamuis male, vt colligitur ex cap. quoniam in omnibus. de vſur. & clem. 1. eod. tit. Tum ob alia, quæ breuitatis gratia omitto.

53 Neque obſtant illa tria, quę quidam hic notat. Primum me dicere, quod quãdo bona, quę ſunt reſtituẽda, non ſufficiunt omnibus creditis ſoluẽdis, & creditores ſunt æquales, reſtitutio eſt facienda pro rata. Secundum teneri debitorem ad reſtituendum quando poſterior creditor debitum ſuum exigit. Tertium vtriuſque dicti cõtrarium eſſe probabilius, quia qui prior eſt tempore potior eſt iure.

Cui reſpondetur primo, me non dicere prædicta verba, quæ ipſe dicit, ſed hæc. Si prædictis, ſcilicet priuilegiatis ſatisfactis, aliquid ſupererit, pro rata parte nominum inter hos, ſcilicet nullatenus priuilegiatos, diuidetur: niſi aliqua ſtatuta ſint cõtraria, vt dicit S. Anto. & eſt veriſſimũ, & quottidiana praxi receptum.

Secundò, quòd ego expreſſe aſſentior dicentibus, quod debitor poteſt, & debet ſoluere prius creditori poſteriori prius petenti, & exigenti debitum in iudicio, vel extra illud, quàm priori nullatenus priuilegiato propter diligentiam, quam in petendo adhibet pupillus. ff. quæ in fraud. cred. Et ita falſum eſt, quod ille ait in ſecunda nota me dicere, ſcilicet debitorem teneri ad reſtitutionem priori creditori, quando poſterior prius ſuum debitum exigit, quoniam expreſſe contrarium aſſero: quia vt ait lex prædicta, diligentia poſterioris in petendo ſuum debitum fecit eum potiorẽ, ſicuti hypotheca, & aliud priuilegium.

Tertiò verum eſſe non, quod ille ait, me dicere, ſed debitorem, qui ſciens ſe debere creditoribus chirographariis nullatenus priuilegiatis, & ſua ſponte non coactus, neque exactus, neque requiſitus ſoluit poſteriori fraudans priorem ea parte, quæ illum contingerent, ſi bona venirent,

Digitized by Google

mitent, ſecundum communem ſententiam peccare grauiter, & teneri ad reſtitutionem: eo quod ſoluit quod alteri debetur, iuxta ca.ea te. de iureiur. Per quod dãnantur multi, qui volentes gratificari quibuſdam, & videntes ſua bona eſſe diuidenda per iudicem ob ſuam mortẽ, vel ob fugam, vel aliam abſentiam inter creditores non priuilegiatos, diminuẽda credita pro rata, ſoluũt eis integra, quorum de numero ne ſit caueat præfatus religioſus, ſi cõſuluerit hoc talibus debitoribus.

Quarto, quòd incogitanter videtur allegare pro ſuo propoſito cap. præfatum, qui prior eſt tempore, potior eſt iure. Quia magis probat antiquiorẽ creditorem debere præferri poſteriori, quàm ſuum propoſitum, cum palã ſit creditorẽ maius ius quærere ſibi credẽdo, quàm petendo, cum ex illo, & non ex hoc naſcatur obligatio contra debitorẽ. Nec poteſt huic inductioni reſponderi a defendente, quod poſteriori diligentius petenti poſſit ſolui: niſi id, quod iuriſconſultus in præcitata lege pupillus. ſentit, nempe non eſſe cetera paria, cum poſterior creditor eſt diligentior in petendo. Et præfata regula, qui prior. intelligitur quando cetera ſunt paria, vt ſuper ea adnotauit gloſſ. per l. quoties. vtriuſque eſt par cauſa, vnde ſumpta fuit illa regula. ff de reg. iur.

Quando eſt reſtituendum.

SVMMARIVM.

54 Reſtitutio ſtatim facienda.
54 Precepta affirmatiua, & negatiua non æque ligant.
55 Debitor quoties none peccat non reſtituendo.
56 Reſtituere quis non poſſe commode dicitur.
57 Reſtitui non debent bona minoris ordinis cum damno maioris.
58 Debitum ex delicto & contractu quoad quæ paria.
59 Damnum proprij boni, & lucri non reſtituere alienum.
59 Inſtrumenta ad viuendum neceſſaria quando non reſtituenda.
59 Confeſſarius an abſoluet eum, qui ſemel iuſſus non reſtituit.
60 Neceſſitas extrema differt, ſed non tollit reſtitutionem. & 61.
61 Neceſſitas extrema non tollit reſtitutionẽ etiam eius quod in ea capitur, & ea minor minus.
61 Commune fieri, & communicandum longe differre.
61 Extreme patiẽti ſatisfit etiam non donando.
62 Dominus non fit rei, quæ vſu conſumitur, eo quòd iure illã conſumat.
62 Dominus conſumens ſuam rem interdum reſtituere tenetur.
62 Cauſa limitata limitatum producit effectum.
62 Neceſſitas decentis ſtatus differt reſtitutionem.
62 Damnum debitoris & creditoris quod differt reſtitutionem.
63 Damnum quod formidatum reipublicæ excuſat a reſtitutione.
63 Reſtitutionem excuſat metus probabilis peccatorum.
64 Debitor ſciens ſe talem, antequam damnetur, reſtituat.
65 Confeſſarius quando iuſte differt debitori ſolutionem.
66 Debitor differre non poteſt ſoluendo paulatim.
67 Reſtituet quis per alium quãdo, & per

per quem faciet.

68 Teſtanti qui poteſt ſtatim reſtituere non ſufficit legare.

54 Reſtitutio autem faciẽda eſt ſtatim iuxta S. Thom. 2.2. q. 62. art. fi. ab omnibus receptum. Pro quo eſt cap. ſæpe. de reſtit. ſpol. quatenus habet, tantum fere peccare qui alienum retinet, quàm qui accipit. Et quòd præceptum reſtituendi, quamuis ſit affirmatiuum, quatenus expreſſe iubet reſtituere: eſt tamen negatiuum, quatenus tacite præcipit non retinere alienum, inuito ſuò domino. Et præcepta negatiua ſemper & ad ſemper obligant, quàuis affirmatiua non niſi ſemper, & ad certum tempus, iuxtà eundem S. Thom. 2.2. quæſt. 33. art. 2. & Arch. cap. ſi peccauerit. 2. q. 1. & in ſumma de pœnit. diſt. 5. Panor. & omnes in cap. nouit. de iudic.

Ex quo infertur. Primò, deciſio dubij quando, & quoties quis ob retentionem alieni noue peccet. Nam omnes tenent quòd non peccat noue ſingulis momentis, & quod pluries quàm ſemel peccat communiter, qui illud multo tempore retinet, & quòd peccat, quoties proponit non reſtituere illud. Et etiã credo, quòd quotieſcunque vtitur alieno, quod reſtitu[illegible], quamuis de reſtitutione nõ cogitaret, Caiet. 2.2. q. 66. art. 3. & ſecundum aliquos quoties commode reſtituere valens non reſtituit: quod tamẽ intelligendum eſt, ſi id animaduertit, quamuis non ſtatuat illud non reſtituere: non autem aliàs, ſiquidem illud potius eſt ſtatus peccati, quàm peccare.

55 Secundò infertur, quòd quamuis qui nocte in lecto, aut in eccleſia recordatur, ſe alienum habere, & poſſe commode reſtituere, ſtatim debeat proponere actualiter vel virtualiter reſtituere: nõ tamen ſtatim a lecto ſurgere, aut eccleſiam egredi, quòd in reſtituat: quia id non poteſt commode, & ſatis eſt id facere, quum cõmode poterit, boni viri arbitrio. Ad[illegible] autem quod hic quęritur? An hęc cõmoditas arbitraria referatur ad tẽpus, vel ad facultatem reſtituendi? Reſpondetur, quod ad vtrunque: ad tempus quidẽ, per prædicta; ad facultatem autem, per ſtatim dicenda, ſeruando ea.

Tertiò infertur, quòd ſicut ignorantia probabilis iuris, aut facti quandiu durat a reſtitutione excuſat l. quod te. ff. de reb. cred. cum ei adnot. ſic etiã multo magis ab ſtatim reſtituendo excuſabit. Et vt condonatio creditoris pro ſemper a reſtitutione excuſat, ſic ab ſtatim reſtituẽdo eius voluntaria dilatio excuſabit. Siquidem permanente hac, inuito domino alienum nõ retinet, & vt perpetua reſtituendi impotentia perpetuò excuſat, ſic impotentia reſtituendi ſtatim ab ſtatim reſtituendo excuſat. Et dicitur nõ poſſe,

56 non ſolum qui eſt in extrema neceſſitate, aut nullo modo poteſt: ſed etiam qui commode nõ poteſt, l. nepos Proculo ff. de verb. ſignific. cap. faciat. 22. q. 2. Ille autem dicitur commode non poſſe, qui nõ poteſt ſine damno ſuorum bonorum altioris ordinis, qualia ſunt vitæ & ſalutis, reſpectu famæ & rei familiaris: & qualia famæ reſpectũ rei familiaris, vt ſupra dictum eſt: aut non ſine magno damno eorum quæ ſunt eiuſdem ordinis, quod aliquã

dilatio

dilatio parum creditori nocens excuſare poteſt, vt accurate S.Anton.
57 2.par.tit.2.c.8.proſequitur. Et ita qui ſtatim aliena bona fortunæ reſtituere ſine amiſſione propriorum ſuæ vitæ, ſalutis, aut famæ non poteſt, ad ſtatim reſtituendum non tenetur. Nam quemadmodum iuxta prædicta, in c.16.nu.44. nemo tenetur regulariter ad bona aliena inferioris ordinis reſtituenda, cũ damno ſuorũ altioris ordinis, ſic & multo minus tenetur ad aliena inferioris ordinis & qualitatis, cum amiſſione propriorum altioris ordinis ſtatim reſtituẽda, arg.c.cum in cunctis.de elect. & auth. multo magis. C.de ſacroſan.eccl. Sic eadẽ ratione qui debet centũ aureos ſtatim ſoluendos, ſi non poteſt ſtatim ſoluere ſine magno damno ſuæ rei familiaris, puta non niſi domum ſuam, aut aliquod prędiũ multo minoris vendat, quã valeat, ad ſtatim reſtituendum non tenetur. Quod (noſtro iudicio) non ſolum locum habet in debito, quod ex contractu, aut vltima voluntate, ſed etiam in eo, quod ex furto aut alio delicto naſcitur, vt ſenſit beatus Anto. vbi ſupra, quidquid Caiet. vbi ſupra dicat.

58 Quia quamuis hæc duo debita quo ad ſuã originem differant (quia in vnius origine peccatum eſt; & in alterius non) quo ad hunc effectum tamen, ſaltem in foro conſcientiæ, ſimilia ſunt: ſiquidem vtrumque reſtituere tenetur, & in vtroq; totalis impotẽtia omnino excuſat, & ſic in vtroq; mediocris impotẽtia mediocriter excuſare debet, argu.de toto ad partem, l.quæ de tota. ff. de rei vendica. & c.paſtoralis §.item ſi totum.de offic.delegat.

Nec obſtat quod quidã religioſus hic ait, aſſerere me excuſari a reſtitutione eum, qui ſi ſtatim reſtituat, amittet bona, vel ſtatũ adquiſitum per vſuras, vel latrocinium, vel aliam iuſtitiam. Cuius contrarium ait eſſe tenendum.

Cui reſpondeo primo, mirari me quod vir alioqui pius, & religioſus imponat mihi, etiã religioſo, quamuis indigno quod ego nec hic, nec alibi dixi; ſcilicet excuſari quem à reſtitutione ob conſeruandum ſtatum adquiſitum per vſuras, vel latrocinium, vel aliã iniuſtitiam. Immo in hoc ipſo loco num.59. dico non poſſe quidem excuſari a reſtituendo aliena, eo quod per illud ſibi videretur euenire ſibi magnum damnum. Ea ratione quod reſtitutio alienorum non eſt damnum reſtitutionis; cũ per id nihil proprium pereat. Et quod paulo poſt dico nu. 62. eum, ſcilicet, qui non poteſt decenter viuere ſecundum ſtatum ſuum, ſi totum quod debet, ſtatim reſtitueret, intelligitur de ſtatu nobilitatis, vel alio iuſte quæſito.

Secũdo, quod quidquid dicat Sotus, & teneat Couarruuias, vt puto pro grandi obſeruantia, qua erat in Sotum multis, & irrefragabilibus argumentis probamus nos contra Sotum: & quaſdam ſuas nouas imaginationes, infra nu.89. eſſe veram illam præcellentem doctrinã, quam explicatius aliis tradit eruditiſſimus Caietanus in locis ibi citatis, quem etiam ſatis tacite videtur ſequi Couarruuias in regu.peccatum.de reg. iur. lib.6 .part.1. column.antepenult. nempe regulariter non eſſe facien-

Digitized by Google

dam reſtitutionem bonorum inferioris ordinis cum iactura bonorum ſuperioris, quam præfatus religioſus mordere velle videtur, licet aperte id non faciat.

Tertio, quod ego in nihilo reecedo a Couarruuia, nec Couarruuias a me quo ad propoſitum, ſi ſerena mente omnia dicta perpendantur. quod facile ſi vacaret, & breuitas in hoc libro affectata, id permitteret monſtrarem. Nam & ipſe Couarruuias, licet me tacito, tenet vbi ſupra col. 4. idem eſſe iudicandum de dilatione danda debitori ex delicto, & debitore ex contractu: quod ipſe hic dico, nu. 58.

59 Aduertẽdum tamen, quod non dicitur magnum damnum propriorum bonorum, eo quod ſint magnæ res alienæ reſtituendæ. Quia vt recte Caiet. verb. reſtitutio. dixit illud non eſt ſuorum bonorum iacturam facere: ſed aliena relinquere. Nec etiam dicitur magnũ damnum propriorum bonorum, non lucrari, eo quod reſtiturus eſt; quia vt idem dicit vbi ſupra, illud non eſt amittere ſuum, ſed alieno non vti. Quod (mea ſententia) non habet locum in inſtrumentis artis, quibus victum ſibi parat, qui reſtituere tenetur, iuxta S. Anton. nec etiam damnum propriorum bonorum ab ſtatim reſtituendo excuſat, quando reſtitutionis dilatio etiam magnum damnum, cui eſt reſtituendum infert iuxta omnes.

Quarto infertur, quod quamuis æquum nobis videatur dictũ Caiet. verb. reſtitutio cap. 6. quod ante ipſum S. Anton. 2. part. tit. 2. c. 8. ſenſit, ſcilicet quod confeſſarius non debet abſoluere eum, qui ſtatim reſtituere tenetur, niſi prius actualiter reſtituat, ſi antea a confeſſario iuſſus, reſtituere prætermiſit. Quia quamuis fides pœnitenti in his, quæ pro ſe, & cõtra ſe dicit, habenda ſit: prouideri tamen etiam debet, ne qui ſemel defecit, iterum deficiat: licet, inquam, hoc dictum videatur æquum: talis tamen pœnitens occurrere poſſet, & tales circumſtãtiæ temporis, loci, & cauſæ, vt confeſſarius ſolo reſtituendi propoſito contentus eſſe debeat. Cum etiam Deus tunc eo (ſua benignitate) contentus ſit, arg. c. dixi. & c. magna. de pœnit. diſt. 1. Quia non eſt ad amplius faciendum opportunitas, argu. cap. ſi quid inueniſti. 14. q. 5. per quæ reſpondetur affirmatiue, ad noue quæſitum; An qui ſubtrahit decimas, aut impedit ſolutionem earum, poſſit abſolui ante realem reſtitutionem, ſi ab ea aliquo ſupradictorum modorum excuſatur legitime, non obſtante Conc. Triden. quod ſeſſ. 25. cap. 12. prohibet abſolui ante ſatiſfactionem eiuſmodi ſubtrahentem, vel impedientem.

60 Quinto infertur, quod in neceſſitate extrema conſtitutus, non habens aliud quam quod ad ſuã ſuorumq; vitam eſt neceſſarium, reſtituere non tenetur, niſi creditor eadẽ neceſſitate prematur, immo neque ſi eadem prematur, argu. cap. ſi non licet. 23. q. 5. & l. ſi præſes. C. de aqua quot. niſi dominium eius, quod reſtituendum eſt, ſemper penes creditorẽ remanſit, quidquid Io. Tabien. verb. reſtitutio. §. 4. dicat.

61 Magna tamen circa hoc quæſtio incidit; An ſit vera communis

opinio

opinio in 4.lib.ſent.diſt.15.quam recentiòres ſequuntur in Armilla aurea; videlicet, eum, qui in extrema neceſſitate quo ea ſe liberet, aliquid accipit, ad reſtituendum illud non teneri, licet ad pinguiorem fortunam euadat. Ad quam breuiter reſpondeo, oppoſitum eius, quod rectiſſime Adrian. vbi ſupra. q.33. defendit, verius & iuſtius eſſe. Nam efficaciter probamus in Apolog. libri de redit.eccle.q.2.mouit.4.quod nemo ſit verus dominus rei qua eget ad liberandum ſe ab extrema neceſſitate, licet poſſet iuſte eam accipere etiam auctoritate propria, & ea vti quatenus eſſet ad id neceſſaria. Tum quia contraria ſententia non videtur probari vlla lege, vel efficaci ratione, ſine quibus non eſt affirmandum aliquid contra ius regulare, c.legatur.24.q.2. §.conſideremus. in auth. de trien. & ſemiſſ. col.3.c.conſuluiſti.1.q.4. & cap.2.de tranſla.præla.& ius regulare habet, id, quod eſt vnius ſine conſenſu eius nō effici alterius.l.id quod noſtrum eſt. ff.de reg. iur. Tum quia lex illa celebris, quæ eſt ſecunda in §.cum in eadem. ff.ad l.Rhod. de iact.non habet, res fieri communes per neceſſitatem, ſed eſſe cōmunicandas. Tum, quia non patiuntur iura, vt eiuſdem rei dominiū ſit penes plures inſolidum, l.3. §. ex pluribus.ff. de adquir.poſſ. Tum quia legi charitatis, miſericordiæ, ac pietatis, & cuiuſcunq; alterius virtutis ſatisfit, ſuccurrēdo neceſſitatem extremam patienti ſufficienter ad hoc vt ab ea liberetur, vt palam eſt: at frequētiſſime ſuccurri poteſt, & abunde quidem extrema patienti, cōmodando, vel locando ei rem illam, quā eget, non tradendo ei dominium illius; verbi gratia. Aliquis, alioqui ſaltem alibi diues, in montibus Alpibus vel Pyrenæis niue canis, neceſſitatem extremam alicuius veſtis patitur: & aliquis alioqui pauper, deferens veſtes pretioſiſſimas, holoſericas, pellibus Herminiorum cariſſimis duplicatas ſiue ſuffultas, obuiat illi, tenetur quidem ei vnam, vel duas, vel plures & quotquot ille, ad illam neceſſitatem ſubleuandā eget, commodare vel locare: ſed non dare & transferre in illum illarum dominium. Immo, cum ſe in aliquem locum, vbi neceſſitas illa ceſſaret, reciperent, poſſet illam vel illas, quas commodauit, repetere; quod nemo negabit: tū quia nemo diceret, quòd ſi quis alioqui diues aliquo in loco fame moriens obuiaret alicui piſtori, viginti mulos panibus coctis onuſtos aliquo agenti, fieret dominus omnium illorum panum, cum tamen qua ratione fieret dominus vnius, eadem quoq; fieret omnium, antequam vllo illorum ad ſedandam famem vteretur. Neque quiſquam diceret, piſtorem obligatum eſſe ad dādum dominium omnium illorum illi: neque illum auctoritate propria poſſe omnes eos ſibi occupare. Immo quilibet eruditus diceet ſatisfacere piſtorem communicando illi eſurienti panes neceſſarios ad illam eſuriē ſedandam: tum qui aridiculum videtur & grauitati legum contrarium dicere, extremam famem patienti quæri dominium omnium panum, qui in foro venduntur, & ilico ſedata per vnum panem fame, illud ei perdi: &

Digitized by Google

rurſus iterata fame fieri eius, & propulſata ea, deſinere eſſe illius: tum quia gloſſæ receptæ in d. §. cũ in eadem. & d. c. ſicut in. 47. diſt. aſſerunt, verbũ Cõmunia in loco dicto, Neceſſitas omnia facit cõmunia; exponendum eſſe, per Communicanda.

62 Cõcludo igitur, per extremam neceſſitatem proximi, obligare quidem proximos eius ad ſubueniendum ei tantum, quanto eſt opus ad liberandum eum ab ea, facereque ſibi ius capiendi illud, etiam propria auctoritate: non tamen efficere eum ipſo iure dominum illius neceſſarij, & conſequenter teneri regulariter ad reſtituendum, cum ad pinguiorem fortunam peruenit.

Dixi: Regulariter; quoniam nonnumquam, vt infra, nu. 118. dicemus, ex paruitate rei & aliis coniecturis, iuſte credi poteſt, eũ ad id nõ teneri.

Non obſtat, quod Sotus lib. 4. q. 7. art. 1. de iuſt. & iur. noue diſtinxit inter eum, qui non habet bona aliqua, vbi extrema neceſſitate vrgetur nec alibi, & inter eum, qui alibi ea habet, & inter illud, quod tempore talis neceſſitatis inſumptum fuit, quales ſunt res ad eſum pertinentes, & inter illud quod inſumptum non fuit, qualis eſt veſtis, aut equus quo vſus eſt, & cõcludit, quod qui alibi habet bona, ad reſtitutionem expenſi tenetur, & etiam qui non habet ad reſtituendum id, quod inſumptum in illa neceſſitate non fuit, ſed non ad id quod in ea impenſum & conſumptum fuit. Non, inquam, obſtat: tũ quia ipſe fatetur, quod qui bona alibi habet, reſtituere tenetur etiam inſumptũ, & cum vnius regionis bona nõ adimãt neceſſitatem extremã, in quam in alia incidit, fateri debet, quod extrema neceſſitas ſola non facit dominium rei alienæ, vt ea vtatur ſine obligatione reſtituendi. Tum quod præſupponit falſum, ſignificans, quod omnis, qui licite vti poteſt eo, quod vſu conſumitur, illius dominus efficitur, quia ipſemet lib. 4. q. 1. de iuſt. & iur. loquens de extrauag. ad cõditorem. de verb. ſign. tenet, quod Franciſcanus eius quod licite comedit, & conſumit dominus nõ eſt, iuxta c. exiit. de verb. ſign. li. 6. quod nos latius cõfirmauimus in Apolog. prædicta. q. 1. Mon. 14. num. 1. Tum quod etiã præſupponit falſum, quatenus ſignificat, quod nemo, qui conſumit aliquid tãquam illius dominus, ſi eſt verus dominus illius, ad illud reſtituendum tenetur. Nam qui conſumit panem & vinum mutuo acceptum, tamquam dominus & exiſtẽs verus illius dominus conſumit, l. 2. §. appellata. ff. de reb. cred. tamen ſoluere illud & reſtituere tenetur. Et ita quamuis extrema neceſſitas aliquem dominum faceret, quo ad effectum illum ab ea liberandi, nõ ob id eundem ab obligatione reſtituendi liberaret. arg. cap. cum ceſſante. cũ ei adnot. de appel. Siquidem ad ſe liberandum ab ea, ſufficit dominium, quod per mutuum, vel alium iuſtum cõtractum, abſque donatione adquiritur. Tum quod neceſſitas ſolũ tribuit ius ad accipiendum, & cogendum vt illi detur, quod ſufficit, vt liberetur ab ea, & non amplius, & ad hoc ſufficit mutuo vel commodato, vel alio contractu iuſte accipere, aut illi dare, quia limitata cauſa limitatũ producit

Digitized by Google

ducit effectum, l.non omnis. ff. de reb.cred. Concludo igitur, quod qui aliquid in extrema neceſſitate accipit, poſtmodum cum potuerit ad reſtituendum tenebitur, ſiue alibi bona habeat, ſiue non, ſiue illud totum conſumat, ſiue non: niſi per coniecturas probabiles iuſte præſumeretur donatio, vt ſupra tactum eſt, & latius dicetur infra, num.118. & 119. Quoniam vltra prædicta ſequeretur ex contraria opinione, quod ſi aliquis mille militum dux in extrema neceſſitate mille ducatorum aureorum alimenta alicuius priuati hominis, vel villæ comederent, ſoluere ei non tenerentur, quamuis alterio direptione aliqua licita diuites euaderent, quod eſt abſurdum, & ita non dicendum, l.nam quod abſurdum. ff.de bonis liber.

Infertur ſextò, eum, qui totū ſtatim reſtituendo, nō poſſet decenter pro dignitate ſui ſtatus viuere, ad illud non teneri, quamuis id facere, perfectionis eſſet, vt ait S.Anton.2. part.tit.2.c.8.col.7 modo ei ſit animus reſtituēdi illud, quamprimum poterit, & modo curet, ne quid in alios vſus, quam neceſſarios & decentes impendat, quo reliquare aliquid, & paulatim reſtituere poſſit.

Infertur ſeptimo, quod quando ex reſtitutione ſtatim facta redundaret damnum corporis, aut animæ eius, cui debetur, non eſt ſtatim facienda. Quia nec furioſo, nec irato enſis depoſitus, quo creditur, ſe aut alium percuſſurum, reddendus eſt, c.ne quis. 22.q.2. Neque eadem ratione volēti bellum facere, aut litigare iniuſte, ſua pecunia, qua id faciat, & fortiori ratione, ſi ex ea magnum damnum reipub. obueniret: ſiquidem eius bonum priuato præponitur, c licet. de regul. & auth. de reſtit. & ea quæ par. §. licet, collat. 5. Et conſequenter nemo debet facile condemnare Reges alioſue Principes, qui aliqua iudicio eius, aliena retinent, credentes probabiliter ex eorū reſtitutione, ſua regna paſſura magna incommoda & bella iniuſta, arg. l. ſi quis fumo. ff. ad leg. Aquil.

65 Quæ tamen non procedunt, quando æqualia, vel multo maiora mala probabiliter crederentur euentura ex retentione, quam ex reſtitutione. Depoſitarius enim, qui ſicut putat ex redditione gladij furentis, vel alius penes ſe depoſiti ſecuturā percuſſionem alicuius iniuſtam, ita credit ex retentione ſecutura eſſe maiora mala, puta, furentem, vel alium cum cognatorum, & amicorum turba, ſe & ſuam domum cum his, quæ in ea ſunt incenſurum, reſtituere tenetur, argu. a ceſſante ratione iurium prædictorum, quæ illa fundant, quod aliquando ſcimus eueniſſe. Et idem dicēdum videtur, quando probabiliter creditur, quod ex reſtitutione ſtatim facta, ſequerentur adulteria, fornicationes, aut alia peccata mortalia, quæ indigentia reſtituendi, aut eius filijs, aut filiabus ſuaderet. Quia, vt dicit ſanctus Anto. vbi ſupra, hæc mala ſine comparatione ſunt maiora, quam damnum, quod creditor ex dilatione ſui debiti patitur, immo ſunt bona altioris ordinis, quam fortunæ, quæ creditori debentur.

64 Infertur octauo, quod multi damnantur ob non ſolutionē debitorum, nullum ſibi de ea ſcrupulum

Digitized by Google

conſcientiæ incutiendo, credẽtes ſe antequam per ſententiam condemnentur, nõ teneri. Quia quoties qui alienum iniuſte retinet, & conſiderat, aut cõſiderare debet, ſe illud debere, & proponit formaliter vel virtualiter non reſtituere ſine vlla iuſta cauſa, quæ eum excuſet, toties mortaliter peccat, iuxta Ioan. Maior. in 4. diſt. 15. quæſt. 26. vt ſupra eo. c. nu. 55. declarauimus. Nã quemadmodum qui concubinam retinet, non eſt pænitens, ſed pænitentiæ illuſor, & confitendo peccatum peccato apponit, ſic qui opere & voluntate, ſine iuſta cauſa alienum retinet, non eſt vere pęnitẽs, iuxta Scotum in d. lib. ſent. diſt. 15. q. 2.

65 Infertur nonò, quòd cõfeſſarius non poteſt pænitenti dilationẽ concedere, quãdo certo ſcit, eum ſoluere poſſe, niſi concurrat aliqua cauſa prædictarum ſupra eo. num. 62. & ſeq. quæ ab ſtatim reſtituendo excuſet. Quibus adnumerarem caſum, in quo videret confeſſarius, debitorem nolle ſe reſoluere ad totum debitũ ſtatim reſtituendum, ob aliquod emolumentum inde ſibi prouenięs, & creditorem nolle concedere dilationem, parum ſibi nocuam, & numquam, aut non tã cito, nec tam vtiliter, atque dilationem cõcedendo, ſuum recuperaturum, & ea conceſſa debitor ſuam fidem obſtringit ſe ad certum tempus ſoluturum. His enim concurrentibus confeſſarius dilationem, & abſolutionem concedere poſſet, iuxta mentem Angeli in verb. reſtitutio. vlt. §. 5. poſt Directorium. Tunc enim cõfeſſarius veriſimiliter credere poteſt, quòd creditor illo contentus foret, ſi ſciret, vt ipſe ſecretum intimum conſcientiæ debitoris.

66 Infertur decimò, quòd qui debet & ſtatim totũ reſtituere poteſt, & non vult niſi certam partem in ſingulos mẽſes vel annos, quouſque ſolutionem finierit, non eſt abſoluendus, quidquid dicant Oſtien. & alij Summiſtæ, iuxta Adrian. in 4. de reſti. col. 17. dicentem, quòd confeſſarius, qui talem abſoluit, eum magnopere decipit; quia qui debet & poteſt cõmode reſtituere, & nõ reſtituit, eſt in peccato mortali, per prędicta: quod Ioã. Maior. in 4. diſt. 15. q. 28. ait non ſolũ procedere in debitis ex delicto, & furto, ſed etiã in aliis mutuo, aut alio iuſto modo cõtractis.

67 Vndecimò, quòd qui nõ poteſt furtum, aut aliud damnum datum reſtituere per ſe, ſine ſui manifeſtatione, nõ debet per ſe, ſed per aliam perſonam ſecretam & fidelem id facere, ad quod confeſſarius, cui reſeratum eſt peccatum aptior aliis videtur, modo pro fideli habeatur. Caueat tamen, quia ſi perſona media non reſtitueret, non liberaretur debitor ab obligatione, vt exprimit S. Anton. p. 2. cap. 4. §. 1. etiam quando pro fideli haberetur, ſi dominium rei reſtituendæ in eum, qui reſtituit tranſlatum fuit: quamuis non, quando tranſlatum non fuit, & iuſte acceptum fuit, iuxta notata in cap. ſignificante. de pign. Et idem ſanctus Anton. addit, ne multum fidant prędicatoribus & confeſſariis pecuniã potius, quàm ſalutem animarũ quęrentibus: & conſultum fuerit ſyngrapham a creditore accipere, in qua confiteatur, ſe accepiſſe tantam ſummam, per N. pro ſolutione eius, quod

Digitized by Google

quod alius ſibi debebat, ſine nominis expreſſione, & eum pænitenti tradere. Et in hoc caſu reſtitutio differri poteſt, quouſque inueniatur perſona, per quam fideliter, & ſecreto fieri poſſit.

Infertur duodecimò, quòd qui ſtatim reſtituere poteſt, & nõ reſtituit, quamuis teſtamento relinquat, vt reſtituatur, ſecurus non diſcedit, ſi aliquid ex prædictis eum non excuſat: niſi quando id fecit, quia probabiliter credit, quòd ſuus heres melius præſtabit, & niſi hoc perſuaſum haberet, ſtatim ipſe per ſe reſtitueret. Ang. verb. reſtitutio. 3. §. 2. Addo tamen, quòd qui non poteſt ſtatim reſtituere, debet remiſſionis ſchedam, aut dilationem a ſuo creditore petere, iuxta S. Tho. 2. 2. q. 62. artic. 8. ad 2. receptũ, niſi tali petitione peccatum manifeſtaretur per ſupradicta eodem cap. nume. 31. aut aliquod ſcandalum ſequeretur, arg. c. nihil. de præſcrip.

Quæſitum eſt autem a multis; An defunctus detineatur in Purgatorio donec eius debita ſoluãtur? Reſoluo negatiue, iuxta ſanctum Thom. in Quodlibet. 6. artic. 13. & Adrian. in Quodlibet. 8. quia fieri poteſt, vt moriatur martyr, vel ſtatim poſt baptiſmum, quem recta ire in cælum, docet fides catholica, cap. baptiſmi vicem. de conſec. diſt. 4. cap. cum Marthæ. de celeb. miſſ. & cap. debitum. de baptiſ. vel cum contritione ad omnem pœnam delendam ſufficiẽti, iuxta cap. menſuram. adiuncta gl. de pænit. diſt. 1. vel abſolutus virtute Iubilei ad id efficacis, extrauag. 1. de pænit. & remiſ. Non obſtat quod Angel. dixit contrarium per cap. in litteris. de rapt. in illis verbis: *Vt a peccatis ſuis valeat liberari*: quia, vt olim prælegendo illud Salmanticę, diximus, loco verbi, *Valeat*, quod refertur ad defunctum, debet legi, *Valeant*, quod referatur ad heredes, ita quod ſignificat per reſtitutionem debitorum defuncti heredes liberari a peccato ſuo negligẽtiæ: aut germanius, quod intelligatur de ope tribuẽda mortuo accidentaliter per preces creditorum, vel pauperũ bene ſatisfactorum, nam vt ait S. Tho. vbi ſupra ſolutio debiti parum prodeſt defuncto, niſi accidentaliter, modo prædicto. Quare riſu, aut potius commiſeratione digni ſunt filij, & alij hæredes, qui miſerentes plurimum defunctis, quòd propter debita teneantur in purgatorio, nõ miſerentur ſibi, quòd tenentur, in ſtatu infernali notabiliter eorũ ſolutionem negligentes, aut differentes. quod plus ſatis frequenter contingit.

De impediente bonum alienum.

SVMMARIVM.

69 Impediẽs a conſueto aliquo bono quis tenetur reſtituere. 70. & 73.
69 Reſtitutio præſupponit debitũ legale.
69 Priuatio præſupponit habitum.
70 Teſtamentum vel legatum qui facit mutari tenetur reſtituere.
71 Intellectus l. 1. §. denique. ff. de aqua plu. arcen.
71 Argumentum a contrario quando validum.
72 Iuſtitia diſtribuẽdi beneficia & officia publica multum differt a iuſtitia diſtribuendi cõmunes pecunias

Digitized by Google

communitatis ſingularibus eius.
73 *Beneficiariorum malus elector vel collator, cui reſtituet.*
73 *Impediens malo animo cur non reſtituit, & impediens metu ſic.*
74 *Reſtituent qui ſuffragantes ſiue votantes.*

69 DVbitatur hic, An qui alium a conſequutione officij, beneficij, aut alterius boni impedit, reſtituere teneatur? In quo quamuis multum diſſentiant doctores, vt patet per Adrian. in 4. de reſtit. q. 10. & quæſtio ſit difficilis, eáque Caiet. 2.2. q. 62. art. 2. ad nubes efferat, omnibus tamen perpenſis, nobis placet, quod Adriano non diſplicuit, quamuis illud non aſſeruerit, ſcilicet quòd omnis & ſolus ille impediens regulariter reſtituere impedito & damnum paſſo tenetur, qui impedit alium a conſequendo officio, aut beneficio, aut alio bono ita ei debito, vt haberet iam in eo ius perfectum, quod appellant ius in re adquiſitum per diſpoſitionem inter viuos, aut vltimam voluntatem, collationem, confirmationem, aut aliũ modum legitimum, aut erat ei de iuſtitia debitum. ita quod habebat adquiſitum aliquod ius imperfectũ, quod appellant ad rem per iuſtam promiſſionem, emptionem, ſtipulationem, electionẽ, præſentationem, oppoſitionem ſiue concurſum, expectatiuam, regreſſum, acceſſum, coadiutoriam, primogenium, legitimam aut alium titulũ, qui non dat ius perfectum, per quod adquiritur bonum, ſed quoddam imperfectum, per quod illi conuenit, & adquiritur aliqua actio, vel officium iudicis ad iure petendum: niſi impediat per modos iuſtitiæ contrarios; videlicet vim, metum, dolum, mẽdacium, aut aliam fraudem, etiam ſi aliàs odio, vel mala intentione impediat.

Mouet nos ad id primum, quia ex definitione reſtitutionis poſita, ſupra num. 6. colligitur, quòd vbi non eſt debitum legale, non eſt quod reſtituatur, quod etiã affirmat Caiet. in d. q. 62. ar. 2. & etiam Sotus vbi ſupra. At nemini, cui non eſt ius in re, vel ad rem, vel officium iudicis ad petendum eſt debitum legale, licet forte ſit debitum morale, & antidorale, vt colligitur ex glo. & aliis Inſtit. de actio. in princ. & in l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iure. Ergo non debetur eius reſtitutio.

Secundò, quòd reſtitutio, ſiue redditio præſupponit ablationem, ſecundum mentem omnium, quam Sotus vbi ſupra exprimit. At cui nihil iuris eſt, nihil iuris aufertur, quia priuatio præſupponit habitũ, l. decem. ff. de verbo. oblig. cap. ad diſſoluendum. de deſponſ. impube. Ergo &c.

70 Tertiò, quòd qui blanditiis, ſine vi, metu, mendaciis & dolo, facit teſtamentum mutari, aut legatum in alium transferri, reſtituere nõ tenetur. l. 1. & C. ſi quis aliq. teſt. prob. Ergo neque qui impedit, ne collator, præſentator, aut elector conferat, præſentet, aut eligat illum, aut illũ, vel Rex, vel alius, qui poteſt cõferre aliquod officium, vel aliud ius illi vel illi, tenebitur illi aut illi reſtituere, arg. l. illud. ff. ad leg. Aquil.

Dixi: Qui mala intẽtione, &c. quia intentio nocendi, aut malum iniuſtum inferendi, neceſſitatem reſtituendi nõ inducit, quamuis in foro conſcien

conſcientiæ peccatum inducat, niſi adiiciatur ei opus aliquod exterius iniurium & contrarium legibus iuſtitiæ, vt lictor mala intentione ſuſpendens iuſte damnatum, licet peccet, non tamen tenetur reſtituere quidquam, & miles in bello iuſto occidens hoſtem vel diripiens ciuitatem malo animo & fine, peccat quidem, ſed nō tenetur reſtituere, quia licet tranſgrediatur leges charitatis, vel aliarum virtutum, non tamē tranſgreditur leges iuſtitiæ ſpecialis, quarum tranſgreſſio ſola eſt iniuria, & obligat ad reſtituendum, vt probamus cum communi, in Apolog. prædicta q.2. monit. Qua ratione etiam Sotus, quem poſt hæc ſcripta legimus, diſcedit a Scoto, Palud. & communi in 4. q.6. art.3. a col.17. quatenus aiunt, intentionem malam ſine opere iniurioſo inducere obligationem reſtituendi.

Per quæ reſoluitur negatiue illud nonę quæſitum; An qui odio alicuius, famulum proſequitur, & efficit, vt herus eius dimitat eum, qui non poteſt inuenire alium, qui tantum ſalarij ei ſoluat, quantum dimittēs, teneatur reſtituere? Reſpondendum enim eſt quòd non, niſi efficeret vt herus contra iuſtitiæ legem ante lapſum temporis conuenti, eum dimitteret. Non obſtat l. Proculus. ff. de dam. infec. quam Caiet. vbi ſupra citat, quia illa & l. fluminum. §. fi. eo. tit. pro nobis faciunt; habent enim eum, qui fodit puteum in ſuo, non teneri vicino, licet inciderit venas per quas fluebat aqua in eius puteū.

71 Neque obſt. l.1. ff. de noui oper. nun. quam citat Scotus, quia vitioſa eſt allegatio, & videtur voluiſſe citare l.1. §. denique. 1. ff. de aq. plu. arc. quatenus ſignificare videtur, eum qui puteum effodit, aut aliud opus in ſuo facit, vnde damnum vicinus accipit, non teneri de damno, ſi non facit animo nocendi, ſignificans a contrario ſenſu, quòd tenetur ſi eo animo faceret. Reſponderi enim poteſt primo, quòd argumentū a contrario ſenſu, licet alioqui ſit validiſſimum in iure l.1. ff. de offi. eius cui mand. eſt iur. & cap. Apoſtolica. de his quæ fiūt a præla. ſine cōſen. cap. nil tamen valet, quo ad ea quibus contrarium exprimitur in iure, iuxta glo. celeb. & receptam, vt tradit ibi late Fel. in cap. ſignificaſti. de foro compet. pro qua textus optimus in cap. a nobis 2. de ſenten. excom. & ſecundum omnes communiter intentio mala ſine opere iniurioſo nō obligat ad reſtituendum damnum, vt prædictum eſt.

Quę ſolutio roboratur ex eo, quod Vlpianus ibi noluit innuere obligationem reſtituendi propter malum animum induci, ſed vt clarius confirmaret dictum Marcelli, negantis eo caſu actionem de dolo dari, dixit, non eſſet locum actioni de dolo ſine malo animo, ſine quo dolus nō datur, l. dolum. C. de dolo. facit pro hoc, quod prædictæ leges fluminū. & Proculus. quæ ſunt ipſiuſmet Vlpiani, neque alia lex ponderat bonū vel malum animum, ſed ſolùm an quis iure vel iniuria in ſuo faciat opus, quo nocetur proximo. Nō obſtat, quòd etiam ſanctus Tho. in d. q.62. ar.1. ſignificat actum, malo animo factum inducere reſtitutionem aliquo caſu, quo bono animo factus non induceret. tum quia S.

Tho. non loquitur de actu ſolo animo malo facto: ſed malo animo iniuſte facto, & ita intelligendus eſt de actu iniurioſo alteri, vel modo iniurioſo facto; puta per vim, metũ, dolum, vel fraudem, de quo ſtatim dicemus. tum quia etiam idem S. Tho. videtur legiſſe prædictum §. denique. & quia non occurrit ſufficiens reſponſio, tentauit aliqua parum firma. De quibus vnũ eſt, quod ait teneri quem aliquo caſu ad reſtitutionem, ſed non ſecundũ æqualitatem, cum reſtitutio ſit actus iuſtitiæ commutatiuæ, quæ obligat ad æquale, ſecundum eundem ibidem, art. 1. Alterũ quod æquiparat in hoc collationem beneficij cum propoſito firmo conferendi, quòd nullo iure vel ratione neceſſariò probari poteſt, & reprobatur ea manifeſta, quod qui propoſuit firmiter conferre alicui beneficium, ſi mutata voluntate alteri contulerit, valet collatio, & non tenetur reſtituere, nec peccat ſi æque dignus eſt. At qui iã contulit vni, ſi mutata volũtate conferat alteri, peccaret, & non valeret collatio, & teneretur reſtituere, etiã ſi ſecũdus eſſet longe dignior. Tertiò quòd odium, vel malus animus ſine opere iniurioſo obligat ad reſtitutionem, quod cum ſaluare nititur Sotus, parum ſibi conſtat, vt videre eſt vbi ſupra. Quare dicta ſancti Thomæ in illa reſponſione ad 4. reducenda videntur ad ea, quę firma ratione probantur, & tribuenda obſeruantiæ, qua ſolet eſſe in ſacros canones & ſacras leges adeo magna, vt nec latũ vnguem ab eorum verbis recedere ſit ſolitus; quod quia non aduerterũt Scotus, Palud. Caie. & alij, putauerunt Thomam ſenſiſſe contrarium, in quo etiam Sotus, ſe ſatis inuoluit.

72 Non obſtat etiam ratio Caiet. vbi ſupra; ſcilicet, quòd officia, & beneficia ſunt bona communia, quæ ſunt ſingularibus diuidenda, & ideo qui ea male diſtribuit, aut male impẽdit, cõtra iuſtitiam diſtributiuam facit, vt qui male diſtribuit, vel impedit bene diſtribuere centum aureos communes ſingularibus plebis, & conſequenter quemadmodũ hic reſtituere tenetur, iuxta omnes, ita & ille tenebitur. Non, inquam, hæc ratio obſtat: tum quia illa ſolum militat in beneficiis, & officiis publicis, & ita quo ad alia nihil probat: tum quia non eſt eadem ratio de diſtributione centum aureorum communium facienda alicuius cõmunitatis in ſingulos eius, & de diſtributione beneficiorum & publicorum officiorum communium eccleſiæ, vel reipublicæ in ſingulos eius. Nam vt perſpicaciter ait Sotus vbi ſupra, non ſunt beneficia & munera publica communitatis ita debita iis, inter quos ſunt diuidenda, vt centum aurei communitatis diuidendi, ſingulis eius ſunt debiti eis; eo quod beneficia, & officia publica ſunt inſtituta principaliter propter ſeruitium eccleſiæ vel reip. & non propter eos, qui ſeruituri ſunt. Et collatores eorum non diſtribuunt, tamquam debita eis, quibus diſtribuuntur, ſed tamquam debita ſeruitio eccleſiarum & tamquam electores miniſtrorũ earum, ita quod per bonã vel malã electionẽ eorum, non fit principaliter commodũ, vel damnũ eligendis: ſed eccleſiis

Digitized by Google

deſiis vel rebuſp. quibus ſunt eligẽdi: ſicut præfectus ab aliquo domino ædificio alicui conſtruẽdo, deligẽdo artifices idoneos, vel minus idoneos, non facit commodum vel damnum principaliter idoneis, vel magis idoneis, quos ad illud opus deligere omittit: ſed domino, & ſi quid damni dat, non tenetur reſtituere illis, quos omittit deligere, ſed ipſi domino, cuius ædificiũ eſt male, vel non adeo bene conſtructum.

Confirmatur hæc, eo quod licet iuſtitia diſtributiua illud, aut illud officium, vel beneficium, aliquibus dare obliget, regulariter tamen nemini ius perfectum, quod appellant in re, quo ſuum fiat, concedit, nec imperfectum, quod appellant ad rem, quo debitum illi ſit, & poſſit illud iure petere, quamuis ſit dignior, nec vmquam talis vſus in eccleſia aut republica Chriſtiana fuit, etſi ſæpeſæpius diuiſor non dando digniori, aut dando indigno peccet. Sed quando centum aurei communes ſunt particularibus plebis diſtribuendi, vnuſquiſque eorum ius aliquod habet, ob quod illis debetur, & ſuam partem, aut ſaltem quãtum debetur ex ea petere poteſt. Dixi ſupra in concluſione non eſſe reſtitutionem faciendam impedito, quia reipub. vel alij iniuſte læſo, facienda eſſet, vt ex proxime dictis colligitur.

Dixi: Niſi impediat per modos iuſtitiæ contrarios, videlicet vim, metum, dolum mẽdacium, &c. quia ſi per hos modos impediret, teneretur. Vnde ſi mentiens me eſſe mortuum, aut non eſſe eius conſanguineum, aut eſſe ſpurium, aut ignarũ, aut malũ, aut per alias fraudes, aut per vim faceret mutari teſtamentũ, aut legatũ, aut collationẽ, aut præſentationẽ beneficij, officij, aut alterius boni & cõmodi factam, aut iam decretã, reſtituere mihi tenetur, iuxta omnes per l. 1. & 2. C. ſi quis aliq. teſt. proh. & l. fi. ff. de here. inſt. etiã iuxta Gerardum, relatũ per Adrian. vbi ſupra, licet ipſe plus ceteris in hoc ſe extendat. Ratio vero, cur mala intentio damnificãdi hãc neceſſitatẽ reſtituendi inducit, mendaciũ autem, fraus, aut cõminatio, & alij modi iniuſti ſic, eſt quòd intentio ſola damnificandi eſt contra charitatem, ſed non cõtra iuſtitiam commutatiuã, cuius actus eſt reſtitutio, & mendacium, fraus, & cõminatio ſunt contra iuſtitiã, quia per hæc iuſtus modus adquirẽdi, qui impedito cõpetit, impeditur. Nõ tamen tenetur reſtituere, quantum impedit, nec quantum ſoluere deberet, ſi eripuiſſet iam penitus adquiſitum, aut debitũ: ſed quantũ conſideratis circumſtantiis, iudicio boni viri videbitur, vt communis dicit in aliis caſibus, ſaltẽ iuxta æquitatẽ, & conſuetudinẽ in his ſemper ſeruari ſolitã.

74 Et quo ſequitur, quòd quando beneficia, officia, & cathedræ dantur per oppoſitionem, ſeu cõcurſum digniori, extante ſtatuto, quod neceſſariò debeant conferri candidatis tempore præſtituto concurrentibus, & competentibus, ſi ſatis ſunt in id qualificati, & aliquis impediuit, ne darentur legitimis oppoſitoribus, ſeu concurrentibus candidatis, ſed aliis, reſtituere tenetur, quia illi iam ius quoddam perfectũ adquiſierant, ad petendum, vt alicui ex ipſis

ex ipſis darentur. Quemadmodum etiam, qui iniuſte ab opere agricolam, à ſcribendo ſcribam, &c. impedit, tenetur reſtituere, quia impedit ab eo, quod ipſi iure conuenit, ſcilicet laborare aut ſcribere.

Nec obſtat, quod Sotus vbi ſupra colum. penult. ſignificare videtur, quia non loquitur de ſcholaſticis ſuffragantibus aliis, quàm candidatis: ſed de ſuffragantibus minus dignis cādidatorum, de quibus etiam nos in hoc loco antequam eum videremus, diximus eos ad reſtitutionem non teneri: quamuis peccet eo modo, quo collatores & electores beneficiorum, per ſupradicta. Sequitur etiam, quòd non tenebitur reſtituere, qui ſine vi, mendacio, aut fraude, mihi prohibuit profectionem ad epiſcopum, cui erat propoſitum, beneficium alicui digno conferendi, ne me cognoſceret, qui ſi me cognouiſſet, mihi illud contuliſſet, quia illud beneficium adhuc non erat meum, nec mihi debebatur, nec ab eo per modos iuſtitiæ contrarios prohibitus fui.

Quæ cauſæ non reſtituentem a peccato excuſant.

SVMMARIVM.

75 *Reſtitutione a debita excuſat hæc nouem. & ſeq.*

78 *Debitor non omnis ſecurus per remiſſionem quoad peccatum.*

79 *Debitor non excuſatur donec debitum petatur.*

80 *Debitor nō liberatur ſpecie perēpta.*

81 *Beneficij collatio, vel procuratio non eſt debiti reſtitutio.*

Officium per profanum quando fit reſtitutio.

82 *Reſtitutione ob qualem ignorātiam quis excuſatur. & 83.*

84 *Emens rem ab eo quem ſuſpicari debet furem, caueat ſibi.*

85 *Præſcriptio quæ a reſtitutione excuſat.*

86 *Ceſſio qualis bonorum excuſat a reſtituendo.*

87 *Bona vitæ, ſalutis, libertatis, & famæ eſſe æſtimabilia.*

87 *quæ non eſt neceſſe reddere pro æſtimabilibus licet ſit interdū vtile.*

88 *Liber homo quis poſſit vendi a ſe, licet non poſſit ab alio.*

89 *Bona trium ordinum vitæ, famæ, & pecuniæ multum differre.*

89 *Fama, vita, & libertas, & conueniunt & æſtimari non poſſunt.*

90 *Compenſatio quæ fit pro vita, & fama non facit eas æſtimabiles.*

90 *Fama non æſtimatur plus quàm vita, licet ſic, vt illa compenſetur.*

90 *Famam mulier proba pluris, quàm libertatem æſtimat.*

90 *Metus infamiæ vt excuſat adulteram, vel partum ſupponentem.*

90 *Intellectus & inductio cap. officij de pænit. & remiſſ.*

91 *Vita non eſt amittenda propter famam illuſtris familiæ.*

91 *Aeſtimabile aurum etiam maximum fama non eſt minima.*

91 *Adultera de eccleſia non extrahitur ſine debita cautione.*

91 *Fama per æquiualens nequit reſtitui ſecundum S. Thom.*

91 *Fama bonitatis ſola æſtimabilis nō alia.*

75 POrro multa a reſtituēdi obligatione excuſant. Primū, neceſſitas, de qua ſupra eod. num. 60. Secundum, remiſſio, condonatio, aut

alia

alia ſatisfactio, qua creditor fiat cõtentus: quæ ſi eſt perpetua perpetuo excuſat, & ſi temporalis, pro tempore quo durauerit c. peccatum, adiuncta gloſſ. recepta, verb. reſtituatur, de reg. iur. lib. 6. & l. 1. ff. qui ſatiſd. cog. concurrentibus duobus. Prius eſt, quòd fiat per eum, qui donare poteſt, & liberam ſuorum bonorum adminiſtrationem habeat. argum. cap. veniens. de teſtib. adiunctis iis, quæ ſupra eod. capit. num. 45. diximus. Poſterius, quòd ſcienter & ſponte fiat ſine vi, metu, dolo, aut fraude aliqua.

Ex quibus infertur primò, quòd non prodeſt illa quottidiana ſatiſfactio, qua creditor ſit contentus parte debiti propter diffidentiam recuperandi debitum, natam ex eo, quòd ei debitor minatur, quòd ſi pro centum, quæ debet, nolit eſſe contẽtus quinquaginta pro integra ſolutione, nihil vmquam habiturus ſit, ſecundum Caiet. in d. art. 8. & antea Silueſt. verb. reſtitutio. 7. q. 1. & 2. quia deeſt ei ſecunda conditio. Secus tamen eſt de diffidentia recuperandi, quam cõcipit ob alias cauſas, vt recte Silueſt. vbi ſupra inſinuauit.

76 Secundò infertur nõ eſſe opus tertia conditione, quam aliqui deſiderant in dicta reg. peccatum. lib. 6. ſcilicet, quòd ſit parata ſolutio, nec illa quam quidam theologi relati ab Anton. 2 part. tit. 2. cap. 6. ſcilicet, quòd pecunia ponatur realiter coram creditore, ſed neque vt verbis offeratur, quod requirunt alij relati per Peruſinum in dicta regula peccatum. & Anton. vbi ſupra. quia ſatis eſt, vt creditor ſcienter & ſponte id faciat, vt ſentit gloſ. in d. reg. peccatum. immo, vt bene inſinuauit Caiet. 2. 2. q. 62. art. 6. quando reſtitutioni obnoxius eſt pauper, & creditor ita diues, vt remiſſio vel dilatio debiti foret opus miſericordiæ, cõſulendum illi eſt, vt antequam pecunia realiter, vel verbaliter præſen-

77 tetur, remiſſio petatur. Quia quemadmodum actus caſtitatis liberius in abſentia feminarum & obiectorum venereorum exercẽtur, & abſtinentiæ in abſentia ſuauium epularum: ſic etiam libertatis condonandi, & remittendi debita, liberius in abſentia ſolutionis, & ante oblatam, præſentatam, & receptam pecuniam, quàm poſt exercentur.

78 Tertiò infertur, quòd non eſt neceſſe, quòd debitor habeat propoſitum debitum ſoluendi ſi eo non remittatur, ad hoc vt remiſſio & cõdonatio creditoris valeat, quãuis ſic ad hoc vt peccatum dimittatur.

Quartò infertur, quòd debitor, qui dicit creditori, ſe ad ſoluendum quantum ſua facultas fert paratum eſſe, & ſimul rogat, vt erga ſe vtatur miſericordia & liberalitate, conſecuta totius vel partis remiſſione, fiet liber a peccato, & reſtituendi neceſſitate, ſi ſoluendi voluntatem habebat, eſto quod nõ fieret remiſſio: ſi vero talem voluntatem non habebat, liberatur quidem a reſtituendi neceſſitate: non autem a peccato, quod peccabat nollendo ſoluere, etiam nõ ſequuta remiſſione: quod etiam inſinuauit Silueſt. verb. reſtitutio. 7. quæſt. 2. Nam debitor, qui etiam poſt cõdonatum debitum, eo animo eſſet quòd nollet ſoluere etiam ſi poſſet, licet non eſſet ei condonatum, manifeſte peccat

Digitized by Google

cat voluntate inordinata interiori contra ſeptimum præceptum, argu. cap. ſi res. 14. quæſt. 6. & cap. ſæpe. de reſtit. ſpoliat. in quod vtinam multi qui compoſitiones quærunt non inciderent.

Quintò infertur, quòd ſi aliqua perſona proba tractat cum creditore, & dici, Ego curabo vt N. ſoluat tibi tantum, ſi tu liberali voluntate reliquum remiſeris, idque faciat ſine fraude, nullo iniecto metu, aut diffidentia numquam debitum recuperandi, & debitor paratus ſit facere quidquid poteſt, ſi creditor illi remittit, immunis eſt a peccato & reſtituendi neceſſitate. Si autem non habet voluntatem ſoluendi quantũ poſſet, manet quidem a reſtitutione immunis: ſed non a peccato.

Sextò infertur, quòd ſi perſona internuntia dicit remiſſionem liberè eſſe factã, & non ita res ſe habet, a reſtitutione debitor immunis nõ fit, immo ſi de eo dubitat, de veritate certior fieri debet quamquam ſi internuntius eſt ſatis ad id fide dignus, eius dicto excuſatur, quoad contrarium reſcierit. Quod cum reſciuerit, ſoluere tenebitur, aut ſoluẽdi volũtate propoſita, remiſſionem petere. arg. c. cum ceſſante. de appel. adiuncto. c. ſignificante de pignor.

79 Septimò infertur, quòd non excuſatur debitor a peccato, eo quod creditor non petat ab eo debitum, ob timorem etiam reuerentialem, aut ob ignorãtiam debiti, ſi iudicio boni viri ſoluendo erat. Quia eo caſu creditor ſcienter & ſponte non remittit, aut dat dilationẽ, quamuis excuſaretur, ſi creditor ſcit ſibi deberi, & non petit ſine aliquo metu, aut ſine alio reſpectu, qui eum inuoluntarium faciat, quia probabiliter credere poteſt, ſibi ab eo dilationẽ dari, vt vtiliter adnotarunt Angel. verb. mora. §. 1. & Silueſ. eo. verb. q. 1.

80 Octauò infertur, quòd qui aliquid debet in genere, puta hominẽ, bouem, aut equum, aut tot modios frumenti, aut amphora vini, a ſolutione aut reſtitutione nõ excuſatur, quamuis ſpecies, quas ad ſoluẽdum deſtinatas haberet, incẽdio, aut alio quouis caſu fortuito perirent: immo neque ſi omnia eius bona diſperirent, quia debitor in genere non liberatur ſpeciei peremptione. l. incendiẽ. C. ſi cert. pet. not. in l. quod te mihi ff. de reb. cred. quãquam debitor ſpeciei, puta illius vel illius hominis, bouis, equi, veſtis, &c. regulariter excuſatur illius ſpeciei peremptione, ſi abſq; dolo, fraude & culpa, & ante morẽ perierit. Nec etiã poſt moram, ſaltem in foro conſcientiæ, ſi ſciretur, quòd perinde peritura erat apud creditorem ac apud eum, l. ſi. §. ſi. ff. ad l. Rhod. de iact. ſiue ex cõtractu, ſiue ex delicto deberetur. l. ſi ex legati cauſa. ff de verb. oblig. cum ei adnot. Silueſ. verb. reſtitutio. 7. quæſt. 5. Secus tamen ſi conſtaret, aut dubitaretur, quòd antequam res periiſſet, dominus vindidiſſet, aut ea vſus fuiſſet, l. cum res. §. ſi. ff. de leg. 1. & declarat Silueſt. verb. reſtitutio. 7. quæſt. 5. Ille autem dicitur eſſe in mora reſtituendi, qui tenetur ex delicto. l. 1. ff. de condict. furt. & etiam, qui ex contractu, & non reſtituit ad diem præfixum, vel non ſtatim atque ſcit, vel ſcire debet, rem eſſe alienam l. quod te. & arg. cap. ſin. de præſcr. idque facit ſine iuſta cauſa

eam

Digitized by Google

eam retinendi. Nam ſi eam retineret ratione aliquarum impēſarum, quas bona fide circa eam feciſſet, aut credēdo iuſto errore ſuam eſſe, non cenſeretur in mora l. illud. ff. de perit. hered. & l. is qui rem commodaſſet, ff. de furt.

81 Tertia causa principalis a reſtitutione excuſans, ſecundum aliquos iuriſperitos, eſt dediſſe, aut procuraſſe creditori aliquod beneficium eccleſiaſticum: quod falſum eſt, quia per ſpirituale non poteſt ſolui temporale. ca. quam pio. 1. q. 2. vt probamus in cap. cum ſecundum. de præb. Et ideo neque a ſoluendo eo, quod propter obſequia debetur, id excuſat. quamuis ſi poſt datum aut procuratum beneficium gratis, creditor ille cauſa gratitudinis debitum remiſerit, debitor a reſtitutione liber erit. Et idem per eādem rationem dicendum eſt de officiis, quæ ſine ſimonia aut peccato emi & vendi non poſſunt, quamuis non de aliis, quæ licite venduntur, & emuntur, quia horum datio aut procurato impenſa debitoris facta, idonea ſolutio eſt, arg. c. totū 1. q. 3.

Quæritur autem hic, An ſit locus prædictis in officiis ſęcularibus, quæ ſine peccato vendi non poſſunt? Reſpon. non eſſe, quum titulus eſt validus, licet in eo peccetur, quales ſunt multæ venditiones factæ a regibus, vel aliis facultate ob id regia munitis, in quibus faciendis, ſolet nonnumquam interuenire peccatum, ſaltem veniale. Eſſe vero, quādo in eo nō ſolum peccat, ſed etiam titulus eſt nullus, eadem ratione.

82 Quarta cauſa principalis eſt probabilis ignorantia facti, qua credit id, quod reſtituendum erat, ſuum eſſe, quia forte hereditate obuenerat, aut illud non debere, quia erat debitum a patre contractum. Et etiam ignorantia iuris obſcuri iuxta gloſ. in c. 1. de poſtula. prælat. lib. 6. verb. de cetero. præſertim quando viri ſciētia & conſciētia præditi conſulunt ei, quòd ad reſtituendum non tenetur, arg. gloſ. ſingul. & receptæ in capit. capellanus. de feriis. Secus tamen eſſet de eo, qui conſuluit eos, quos credit ſibi placita reſponſuros, & niſi hoc
83 crederet, eos non conſuleret. Et minus qui conſulunt multos qui dicunt illi, ipſum ad reſtituēdum teneri, & ab aliis conſulendis non deſiſtit, donec aliquem reperiat, qui ei reſpōdeat, ipſum non teneri, & huic potius, quàm reliquis fidem adhibet, iuxta Adrian. in 4. de reſtit. q. 88.

84 Dixi ſupra: Ignorantia probabilis: quia non excuſat craſſa & ſupina, qualis eſt illa, qua quis emit a milite Miſſale, aut Calicem, aut a famulo orbem, aut ſalinum argenteum, aut ab aliquo iuuene panno ſo ſericum, aut alterius generis pannum, quem credere aut certe dubitare debebat habuiſſe illum per furtum, rapinam, aut bellum iniuſtum, non adhibita diligentia debita ad veritatem ſciendam. Nec etiam excuſat ignorantia iuris clari, qualis eſt ea, qua ignorat iniuſtū eſſe, rem furto ablatam emere, vt eam ſibi retineat, arg. c. Apoſtolicæ. de cler. excom. miniſt. & c. ignorātia. de reg. iur. lib. 6. Silueſt. verb. reſtitut. 3. q. 7. Quāquam quia quiſque ſibi arctius eſt obligatus quā alteri, poteſt illud tale venditori reddere, aut permutatori,

tatori, & pretium recuperare, aut quod pro illo dedit deprecatus eũ, qui male accepit, & male dederat, vt illud ſuo domino reſtituar, per dicta ſupra eod. cap. nu. 9.

85 Quinta cauſa eſt canonica præſcriptio, aut vſucapio, qui eſt vnus modus adquirẽdi dominium vtile, aut directum alicuius rei, aut exceptionem ad retinendum eam, quæ competit ex eo, quod eam legitimo tempore, modo ad id legitimo, bona fide poſſederit, l. 1. ff. de vſucap. & toto tit. de prǣſcrip. l. 1. C. de vſucap. transfor. & glo. 16. q. 3. in ſumma. Et vt nemini videamur per incuriam præſcriptionem immobilium bonorum vſucapionem appellaſſe, monemus, quod quamuis modus adquirendi rem mobilem per poſſeſſionem appelletur vſucapio, & modus adquirendi rem immobilẽ præſcriptio. iuxta vulgarẽ opinionem commentatorum vtriuſq; iuris: verius tamen videtur, quod omnis talis modus appelletur vſucapio, & exceptio, quæ ex ea naſcitur, præſcriptio, vt colligit ex multis legibus. ff. de vſucap. doctiſſimus, ac omniiuga diſciplinarum omnium encyclopædia toti orbi vſque ad miraculum Illuſtris Andræas Alciatus, in l. vt ſunt. ff. de verb ſign. & alij recẽtiores in aliis locis monſtrant.

Nõ ſine cauſa diximus, quòd prǣſcriptio canonica excuſat, quia legalis iuris ciuilis, quæ ſacris canonibus non conſentit, non excuſat. Et ideo nulla præſcriptio, quæ inchoata fuit & continuata mala fide, ſeu a ſciẽte rem eſſe alienam, excuſat: nec etiam, quǣ cœpta bona fide, ſi poſtea antequam finiretur, mala ſucceſſit, c. vigilanti. c. fi. de præſcr. c. poſſeſſor. de reg. iur. lib. 6. Vnde nec leges particulares Regnorum, vel ſtatuta ciuitatum, quibus ſtatuitur, ne poſt aliquot annorum lapſum, debitum peti poſſit, debitorem ſcientem ſe debere & non ſoluentem in foro conſcientiǣ excuſant, iuxta communem, quam tenet Ancha. in c. peccatum. de reg. iur. lib. 6.

86 Sexta cauſa, quæ excuſat eſt ceſſio bonorum, qua debitor ea relinquit creditoribus, ff. de ceſſ. bono. & C. de his qui bonis ced. quæ in foro exteriori excuſat quoad debita ex cõtractibus orta, quatenus lex ciuilis ſtatuit, ne debitor cedens in plus teneatur, quàm commode ſoluere poſſit de iis, quæ poſtea quæſierit. Quod ipſum eſt dicendum de debitis, quæ ex delicto naſcũtur, quo ad intereſſe priuatum partis, non autem quo ad intereſſe publicum: nam quo ad illud, qui non habet in ære, debet luere corpore. l. 1. §. & generaliter. ff. de pœn. & glo. c. non ſatis. 86. diſt. & c. ſi res. 14. q. 6. Dixi: In foro exteriori, nam in foro conſciẽtiæ nõ excuſat, niſi quatenus neceſſitas eum ſine ceſſione excuſaret, de qua ſupra eo, c. num. 60. cum ſeq. diximus. Hoc eſt, ita quod ei ſuæ artis inſtrumenta, & ad victum neceſſaria iudicio boni viri duntaxat relinquantur.

87 Septima cauſa eſt impotentia reſtituendi ſine vitæ & ſalutis periculo, per c. officij. de pænit & remiſſ. cum declaratione, quã ſuper illam Innoc. 4. communiter receptus fecit. Cuius ratio videtur eſſe, quod vita & ſalus ſunt bona altioris ordinis, quàm bona fortunæ, & pecunia æſtimari

Digitized by Google

æſtimari non poſſunt, arg.l.in ſeruorum.§.fi.de pœn. Et ideo reſtitutio,quæ eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ,vt dictum eſt ſupra eod.c.nu.6. quæ ad æqualitatem partes reducit, non obligat ad danda bona altioris ordinis, & inæſtimabilia pro bonis fortunæ, quæ inferioris ſunt ordinis. Qui autem bona proximo debita cũ periculo vitæ & ſalutis reſtitueret, nõ male faceret,ſi magna eſſent,quin laudẽ promereretur,ob rationes & auctoritates,quibus pulchre Sotus, lib.5.q.1 art.6.de iuſt.& iure.probat, licitum eſt vitam cordate & prudenter pro defenſione ſui amici & proximi, & etiam ſuæ rei familiaris, & pro quolibet actu virtutis effundere. Vnde inferimus, veram rationem huius ſeptimæ cauſæ & excuſationis non eſſe, quòd homo ſuæ vitæ & ſalutis dominus non ſit l. liber homo. ff. ad legem Aquil.& cap.contingit.2. de ſenten. excom. cum ſaltem eius cuſtos ſit, cum poteſtate ponendi eam pro Deo, pro republica, pro amico, pro ſuis bonis, etiam pro quolibet actu virtutis.

88 Octaua cauſa eſt impotẽtia reſtituendi ſine amiſſione libertatis,& ſui ipſius vẽditione. Quia quamuis lex vetus Exod.22. ſtatueret, vt qui furto ſublatum reddere non poſſet, venderetur, & etiam vt debitor ſeipſum aut ſuos filios pro debito ciuili traderet, Leuit.25. & 4.Reg.4.& quamuis idem nunc ſanciri poſſit: numquam tamen in republ. Romana,poſtquam Chriſtiana effecta eſt, decretum fuit,vt aliquis pro debito ciuili ſeruus efficeretur; immo in l. ob æs alienum. & auth. ſed hodie. C.de actio. & oblig. & in c.2. & ibi glo.de pigno.ſancitum eſt, ne quiſquam ad id compellatur. Ratio huius octauæ cauſæ videtur eſſe eadẽ, quæ ſeptimæ,videlicet, quod libertas ſit altioris ordinis bonum,quàm bona fortunæ, & ſua natura inæſtimabile,ſicut vita,& ſalus,l.libertas. ff.de reg.iur. & ideo non eſt danda pro bonis fortunæ, quæ ſunt inferioris ordinis,& ſua natũra æſtimabilia.Quamquam nõ male faceret, qui pro faciẽda reſtitutione,ſe quaſi ſeruum creditori traderet,aut ſe alteri venderet;nulla enim lex diuina vetus, vel noua id vetat, immo neque vlla Romana, immo ſtatuit ne quis ad id compellatur, & quamuis l.& liberi hominis. cum 2.ſeq. ff.de contrah. empt. probet emptionem liberi hominis ſcienter factam non valere, non tamen probat vendentem ſe ob grandem neceſſitatẽ peccare. Et l.2. C. de patr.qui fil.diſtr. habet, poſſe patrem vendere filium etiam inuitũ propter neceſſitatem, & hodie paſſim Chriſtiani in Aethiopia multos emunt, qui ſe ipſos vendunt, aut ſe vendi conſentiunt. Quod licitum permiſſumque eſſe etiam prædictus Sotus libro 4. q.2. art.2.de iuſtit. & iure.ſcripſit. Vnde ſequitur, quòd ratio huius octauæ cauſæ excuſandi, non eſt quòd homo liber ſuæ libertatis dominus nequaquam ſit,ſed prædicta.

89 Nona cauſa eſt impotentia reſtituendi bona ſine famę amiſſione, ſecũdum doctiſſimum Card. Caiet. 2.2.q.62.art.2.dicẽtem,quòd quemadmodum bona vitæ & ſalutis ſunt altioris ordinis quàm famæ:ſic bona famę altioris ordinis ſunt,quàm

Digitized by Google

pecuniaria: & quòd nemo ad reſtitutionem bonorum inferioris ordinis tenetur, cum iactura bonorum altioris.

Contra tamen hoc tenet Ioan. Maior. in 4. lib. ſent. diſtin. 15. q. 17. & Adrian. in 4. de reſtit. & poſtea prædictus Sotus reſolutionem prædictam Caietani refutat, lib. 4. q. 6. art. 3. de iuſt. & iure. & q. 7. art. 2. ſentit non eſſe horum ordinum rationem habendam, ſed potius æſtimationem famæ cum æſtimatione debiti eſſe conferendam: & quod æſtimatio famæ tantum poſſet æſtimationem debiti ſuperare, quod non teneatur reſtituere: & e contrario ſi debitum ſuperaret æſtimationẽ famæ, teneretur reſtituere cum illius iactura. Mouetur ad id primo, quod doctrina Caietani videtur ei magis Metaphyſicæ, quam Philoſophiæ morali niti. Secundo, quamuis fama ex ſe maioris ſit æſtimationis, quã aliqua res pecuniaria: magna tamen pecuniaria, pluris quam exigua fama æſtimatur: ſicut quamuis pretioſius ex ſe ſit aurum, quam plumbum, c. duo ſunt. 96. diſt. tamen plumbũ viginti pondo pluris æſtimatur, quam vnũ granum auri. Tertio, quod qui læſę maieſtatis diuinę, vel humanæ illuſtrem aliquã familiam infamauit, reſtituere ſuo iudicio teneretur ei famã, etiam ſi ipſi ob id mors ſubeunda foret.

His tamen non obſtantibus Caietano eruditiſſimo hærẽdum cenſeo. Primò, quia eius doctrina non tam Metaphyſicæ nititur, quã Philoſophiæ morali, quæ neminem compellit ad dandam ſuam vitam pro debito ciuili, & non alia ratione quam quia hæc eſt inæſtimabilis & altioris ordinis debitum, vt dictum eſt. quæ eadem ratio militat in fama reſpectu boni pecuniarij. Siquidem etiã fama ſua natura bonũ eſt inæſtimabile, ſicut ſalus & vita, & ſuperat bonum pecuniarium, iuxta illud Eccle. 41. *Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille theſauri pretioſi & magni.* & Prouer. 22. *Melius eſt bonum nomen, quam diuitiæ multæ.* & Ariſt. 4. Ethic. ait. Honorem eſſe maximum bonorum exteriorum; quem probat ſanctus Thom. 2. 2. quæſt. 129 artic. 1. Cui & alter Thom. ibi conſentit, & in quæſt. 131. art. 1. ad 2. & quæſt. 103. art. 2. ad 1. & gloſſ. cap. ſuam. de pœnis. & in Extrauag. ad conditorem. Ioan. 22. §. rurſus. verb. honori. de verb. ſignific.

Nec obſtat quod, quando fama reſtitui non poteſt aliqua pecunia eſt compenſanda. Tum quia id non fit, eo quod fama ſuapte natura æſtimabilis ſit, ſed quia alia compen-
90 ſatio fieri nequit. Tum quia etiã pro vita & ſalute idẽ fieri iubetur. in l. 1. §. 1. & l. fi. ff. de his qui deiec. vel effud. & l. ex hac. ff. ſi quadru. paup. quæ tamen ob hoc non dicuntur æſtimabilia. Tum quia id non datur pro pretio famæ, quæ nullum habet: ſed pro compenſatione damni, quod ob eius iacturam obuenit, ſicut etiam mutilato aliquo membro datur aliquid non pro pretio deperditæ integritatis, quæ nullum habet, ſed pro damno, quod ex eius defectu euenit per leges prædictas, & ea quæ ſupra cap. 15. nu. 19. citata fuerunt, quorum conſideratio ad hæc maxime facit.

Quarto,

Digitized by Google

Quarto, quod S.Tho. 2.2. q.62. art.2. ad 1.& 2.eodem modo loquitur de reſtitutione famæ,quo de reſtitutione vitæ,aut membri,quæ reſtitui nequeunt:nam in vtroque dicit par rependi nõ poſſe, & in vtroque dicit compenſandum eſſe.Et in reſpon. ad 2. vbi de compenſatione famæ loquitur,ſe remittit ad prædictum verſ.ad 1. vbi loquitur de com penſatione vitæ, aut mẽbri abſciſſi, dicens in famæ reſtitutione idem eſſe faciendum, quod de vita ablata,& membro abſciſſo dixerat, per quod aperte ſignificat famam æſtimari non poſſe. Et quod id, quod pro ea rependitur,non datur magis pro ſolutione, quam quod redditur pro vita erepta,aut membro abſciſſo.Et quod altioris ordinis ſunt bona famæ, quam pecuniaria,& quod non poteſt conferri pretium boni pecuniarij cum pretio famæ, quod nullum eſt,ſed cum damno ex eius iactura ſequuto.

Quinto, quod libertas, fama, & honor, eiuſdem ordinis eſſe videntur, & vt dictum eſt, nemo pro ſolutione debiti ſe vendere tenetur. Ergo nec pari ratione ſe infamare, argu.l.illud ad l.Aquil.

Sexto, quod mulier quæ pro honeſta habetur,potius ſeruitutẽ cum bona fama, quam libertatem cum infamia eligere debet, argum.l.iſti quidem.§.fin. ff.quod metus cauſa. At pro reſtituendis bonis ſe in ſeruitutem tradere non tenetur. Ergo minus tenebitur, quando ob id pro inhoneſta haberetur.

Septimo,quod reſtitutio,vt dictũ eſt ſupra eod.cap.nu.6. eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ, quæ æqualitatem inter accipientem,& eum a quo accipitur conſtituis, & reſtituere debitum cum iactura famæ, eſſet reddere debitum & perdere famam pro ſolo debito, quæ magna inæqualitas foret.

Octauo, quod Inno.iij. in c.officij. de pœnit. & remiſ. aperte dicit, quod metus indicandi ſuum adulterium marito;vxorem a reſtituenda hæreditate excuſat, non diſtinguendo inter hæreditatẽ magnam vel paruam,& inter famam magnatum & infimatum. Nec vmquam S.Tho.neque aliquis alius claſſicus auctor iſtas diſtinctiones parum(iudicio noſtro)fundatas induxit.Ergo neque nos eas faciamus, argu.l.de pretio.ff.de publ.in rem act.cap.ſolitæ.de maio.& obed.

Nono,quod non poteſt dici,quod Innoc.iij.in dict.c.officij.non ſenſit aperte,quod metus amittẽdi bona altioris ordinis excuſet a reſtitutione bonorũ inferioris ordinis; quia clare dicit, quod metus mali maioris cõſequendi ex indicatione adulterij marito facta excuſat vxorem a reſtitutione hereditatis, quam ſpurius pro legitimo habitus obtinebit,& cũ textus de metu generaliter loquatur, de quolibet iuſto intelligendus eſt; cumque metus infamiæ talis ſit, d.l.iſti quidẽ.cum gl.etiam de infamiæ metu intelligetur.

91 Decimo, quod durũ & nouum videtur id, quod prædictus Sotus ſine aliquo auctore aſſerit; ſcilicet, eum qui Illuſtrem aliquam familiam infamauit, ad reſtitutionem famæ cum iactura vitæ teneri.

Vndecimo, quod ſimilitudo auri & plumbi non concludit, quia

Digitized by Google

vtrumque ſua natura pecunia eſt æſtimabile, & ideo maior quantitas vnius poteſt pretio ſuperare minorem alterius: ſed fama non eſt res pecunia æſtimabilis, ſicut nec etiam vita, ſalus, & libertas.

Duodecimò, quod rariſſime continget caſus, in quo bona cito, aut tarde reſtitui non poſſint ſine iactura famæ, faciliori ratione, quàm in caſu prædicti c. officij. in quo mulier ſuppoſuit ſibi partum, aut ex adulterio occulto filium ſuſcepit; in quo tamen habetur, quod non tenetur id reuelare marito, ſi timet eum, cum tamen ſine metu amiſſionis vitæ ſe in monaſterium tutum recipiens reuelare poſſet; quandoquidē eccleſia eam ſuo marito reſtitui abſq; idonea cautione nō permittet, arg. c. literas. ſub ſi. de reſtit. ſpol. & c. inter alia. de immu. eccle.

Denique facit, quod ſi contraria opinio vera eſſet, ſequeretur, nullū inter reſtitutionem debiti famæ & pecuniæ diſcrimen fore, cum iuxta illam in vtraq; magnum damnum eius, qui reſtituere tenetur excuſet, & in nulla paruū, & vtraq; pretium pecuniarium magnum vel paruum reperiatur. Sequeretur etiam, quod ſemper fama per æquiualens reſtitui poſſet, cōtra ſententiam S. Tho. 2. 2. q. 2. art. 2. ad 2. communiter receptum. Concludimus ergo quod reſtitutio debiti bonorum omni via poſſibili procuranda eſt, ſed ſi non inueniatur ad id idonea, ſine amiſſione vitæ, aut libertatis, aut famæ, non eſt neceſſariò facienda. Moderamur tamen opinionem prædicti Caiet. vt ſolū procedat in fama bonitatis virtutem theologam & moralem conſequente, & non in fama ex aliis rebus præclaris parta; qualis eſt fama ingenij, ſcientiæ, iurium, ſolertiæ, artium, diuitiarum, & aliarum rerū ſimilium. In qua opinioni cōtrariæ ſit locus; quia fama harum non videtur inæſtimabilis, vt eſt fama bonitatis, iuxta ea quę ex Eccle. & Prouer. ſupra citamus. quas duas ſpecies famæ & infamiæ eſſe & in vtriſque locū eſſe detractioni, probabimus infra c. 18. nu 20.

De reſtitutione bonorum incertorum.

SVMMARIVM.

92 *Bona incerta quæ?*
92 *Reſtitutio bonorum incertorum vt reſeruata epiſcopo.*
92 *Bonorum incertorum reſtitutio vt fieri poteſt a tenente ea.*
92 *neque id epiſcopus vetare poteſt, niſi in quattuor caſibus.*
92 *Epiſcopi abſolutionē eius, qui bona incerta habet, vt reſeruare poſſunt.*
93 *Pauperibus reſtituendum vt poteſt tenenti reſtitui.*
93 *Pauperem dici omnia per opera, & pro ſuo ſtatu egentem.*
93 *Compoſitio de incertis quæ iuſta.*

92 Bona incerta ſunt bona debita alicui homini, qui, vel quorum quantitas ignoratur, etiam poſt inquiſitionem debitam, iuxta communem ſententiam in cap. cum ſit. de Iudæis. quam ibi explicauimus. Dixi: Bona, pro genere. Dixi: Alicui debita, ad excludendum ea, quæ in nullius bonis ſunt, & habita pro derelictis, quæ occupantis fiūt, l. 1. ff. de acquiren. rerum domi. & §. nullius. Inſtit. de rerum diuiſ. Dixi: Homini,

Homini,ad excludenda ſacra & religioſa, quæ licet nullius in bonis hominis ſint: ſunt tamen Dei, non ſolum illo titulo generali quo omnia ſunt eius, Pſal.13.& cap.quo iure.8.diſtinct. ſed etiam alio ſpeciali humano, iuxta gloſſ.in dicta l.1. & dicto §.nullius.Dixi: Qui ignoratur ad differentiama aliorum, quorum domini ſciuntur, vel iuſta inquiſitione ſciri poſſunt. Dixi:Vel quantitas ignoratur, ad ſignificandum dupliciter aliqua dici incerta: quāuis gloſſ.cap. 2. de pœnit. & remiſſ. lib.6. ſola illa, quorum quantitas ignoratur appellet incerta.

Dixi: Etiam poſt inquiſitionem debitam, quia ante illam non contingit iuſta ignorantia. cap. innotuit. iuncta glo.de elect. ſi per eam ſaltem heredes cognoſci poſſent. ſanctus Thom. recept.2.2.quæſt.62. artic.5. Quorum reſtitutio pauperibus eſt facienda, c.cum tu. de vſur. Et ſecundum multos epiſcopis eſt reſeruata,& per eos tantum facienda, ſecundum Oſtien. in dicto cap. cum tu. & in ſumma de pœn. §.fin. ſed communis contra,cuius veritatem copioſe in Comment.dicti cap. cum ſit. probauimus vbi concluſimus, eum, qui, reſtitutioni eſt obligatus,per ſe ipſum ſine epiſcopo & etiam ſine confeſſario, reſtituere poſſe. Immo, quod epiſcopus contrarium iubere non poteſt,nec regulariter in eo contra voluntatem debitoris ſe interponere, ſecundum Ange.verba reſtitutio.2.§.14.Roſel. eod. verbo. §. 2. Piſan. reſtitutio 6. Gabriel in 4.diſtinct.15. q.2.col.18.& Ioan.de Lign. & Cald. in dicto cap. cum ſit.de Iudæ. & alios, quos refert Siluest. verb. reſtitutio. 8.q. 5. Quod adeo quidem verum videtur, quod cōſuetudo contraria non valeret, ſiue quia contra legem naturalem eſſet,ſiue quia irrationabilis, eo quòd epiſcopis communiter nō magnæ curæ ſunt pauperes, iuxta Silueſt.vbi ſupra. Quamquam conſuetudo epiſcoporum, qui ſibi ipſis reſtitutionem horum bonorum reſeruant,de qua gloſ.c.2.de pœnit.& remiſſ. lib.6.mētionem fecit, defendi poſſet intelligendo de abſolutione peccati commiſſi ab illorum non reſtitutionem, & de reſtitutione, & ordine confeſſariorum,hoc eſt prohibere cōfeſſariis,ne abſque conſilio epiſcopi abſoluant, aut diſtribuant, ſed non prohibere parti, vt ſi per ſe velit,nō reſtituat,nec ſuam cōſcientiam prout debet exoneret. Et hac noua diſtinctione aduerſæ opiniones omnes inter ſe cōciliari, poſſunt ſimul cōſtitutiones ſynodales multorum epiſcopatuum defendi.Dixi ſupra:Regulariter.quia epiſcopus interponere ſe poteſt quattuor caſibus.Primus,cum reſtitutioni obligatus moritur abſq; herede & exſequutore. Secundus, cum qui reſtituere tenetur,nō vult id facere, & contra illū in iudicio proceditur. Tertius,cū qui reſtituere debet,non recta diſtribuit. Quartus, cū huiuſmodi res ab eo, qui eſt aut fuit manifeſtus vſurarius, poſſidentur, ſecundum communem vbi ſupra.

93 Addimus tamen,quod propter omnes rationes,ob quas cōfeſſarius debitorem rerum certarū non ſtatim reſtituentem, aut ad certā tempus abſoluere poteſt, à fortiori debitorem incertarū poterit. Et quod

ſi reſtitutioni obnoxius eſt pauper, poteſt ſibi totum aut aliquam partem capere, maxime de cõſilio epiſcopi, aut confeſſarij, tamquam vnus ex pauperibus, per ea, quæ infra eo. cap. nu. 181. dicemus. Neque eſt neceſſe iniũgere ei onus orãdi, vel alia pia faciendi pro animabus eorum, quibus reſtitutio debebatur, quę neceſſe non eſſet aliis pauperibus iniungere, vt late diximus in Apolog. lib. de redit. eccle. mon. 34. q. 1. Quia non eſt textus nec ratio quæ id probet, quàm ad ea, quibus alij obligarentur, arg l. illud. ff. ad leg. Aquil. & cap. inter ceteras. de reſcript.

Addimus etiam, quòd licet pientius eſſet, pauperiores eligere, & ex his ceteris paribus meliores, cap. eſt probanda. & cap. non ſatis, 86. diſtin. non tamẽ eſt neceſſe; quia nulla lege aut ratione id conuincitur, vt in eadem Apolog. q. 1. mon. 77. nu. 2. cõcludimus. Per pauperes vero intelligimus non ſolum perſonas pauperes, ſed etiam eccleſias, xenodochia, & monaſteria, ornamentis, luminaribus, ædificiis, & aliis ſimilibus indigentia, ſecundum Io. And. communiter receptum, in c. 1. de teſta. lib. 6. aut alia opera pia. Quia reditus eccleſiaſtici, æque aut magis, quàm hæc incerta pauperibus debentur, cap. aurum. 12. q. 2. & cap. fin. 16. q. 1. Et certũ eſt illos in alia opera pia inſumi poſſe, quod latius probamus. in d. Apolog. q. 1. monit. 28. nu. 1. quidquid dicat Petrus Peruſinus in tract. de cano. port. epiſcop. c. 7. Cuius opinioni in legatis pauperibus factis, locus eſſe poſſet. Immo & pauperes intelligũtur non ſolum mendicantes, ſed etiam alij egentes iis, quæ ſunt eis ad decentiam neceſſaria, vt diximus in d. Apolog. q. 1. mon. 77. nu. 4. & ſubtiliter Caiet. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 7.

Per quæ reſoluo affirmatiue illud noue quæſitũ; An iuſte retineat quis illud, quod per compoſitionem factam cum Camera Apoſtolica ſuper incertis retinet? modo vere ſint incerta, iuxta definitionem datam ſupra eo. nu. 92. & modo compoſitio non ſit indiſcreta, vt quia 20. millia pro 3. vel 4. millibus remittuntur, vt dicit Caiet. ibidem. quia Papa habet adminiſtrationem generalem omnium, quæ debentur pauperibus, per ea, quæ tradimus in Comment. cap. non liceat Papæ. 12. q. 9. num. 2. Et ita poteſt iuſta de cauſa applicare in alia pia, arg. cle. quia cõtingit. de relig. domi. & condonare aliqua iuſta de cauſa, qualis eſt recuperandi pro illis quod aliàs non recuperaretur, vel tarde. Aduertant tamen procurantes huiuſmodi compoſitiones, quòd ſunt in peccato, donec eas adipiſcantur, ſi cum poſſint, non reſtituant ea pauperibus. Immo & poſt compoſitionem, ſi eſt eis animus nõ reſtituendi ſibi condonata, etiam ſi non fuiſſent condonata, ſicut fur cui remiſſum eſt furtum, peccaret, ſi eſſet animo non reſtituendi illud, etiã ſi non eſſet remiſſum, arg. dictorum ſupra, nu. 78.

De fructibus beneficiorum male impenſis.

SVMMARIVM.

94 *Confeſſarius quid de impenſis beneficiarij iudicabit reſolute.*

94 *Impenſa omnis inordinata peccatũ, ſed*

Digitized by Google

ſed magis clerici, quam laici.

94 Regularis beneficiarij impenſa quæ iuſta, & quæ non.

94 Beneficiarij regularis, & ſæcularis quæ impenſa recta.

94 Beneficiarius quæ profane impenſa non reſtituet.

94 Communis & vera opinio habet, Beneficiarios impendentes fructus ſuorum beneficiorũ in prauos vanos, vel profanos vſus, & ab eiſdem accipientes, non ſolum peccare: ſed etiam ad reſtituendum teneri, vt late probamus, declaramus, & limitamus in Commen. c. ſi. 16. q. 1. & latius in ejus Apolog. q. 1. 2. & 3. & Summam quorum hùc ſpectantium in monito vltimo dictæ q. 3. quamplurima continentẽ pro paucis, quæ hoc in loco in vulgari poſueramus, in gratiam confeſſariorũ de verbo ad verbum reponimus. Nempe quoad admonendi ſunt confeſſarij, & conſultores beneficiariorum, ne facile peccati mortalis & reſtitutionis damnent, vel abſoluant beneficiarum confitentem malam bonorum ſuorum impenſam, immo mature conſiderent.

Primum, omnem impenſam quorumcunque bonorum a quibuſcunque, quocunque modo factam, ſi eſt inordinata hoc eſt contra rectam rationem naturalem, diuinam vel humanam, omnem item retentionem inordinatam eſſe peccatum ſaltem veniale; quia illa eſt prodigalitas, hæc auaritia; hæc eſt contra virtutem liberalitatis per defectum, illa contra eandem per exceſſum: & ita vtraque mala, & peccatum ſaltẽ veniale, quod probat ſanctus Tho. 2. 2. q. 1 8. art. 1. & 119. art. 2. Inter impenſam autẽ prodigam, & retentionem auaram beneficiariorum de reditibus eccleſiaſticis ex vna parte, & ſimilem de reditibus laicis ex altera, hoc diſtare, quòd hęc regulariter eſt venialis: illa vero mortifera, vt diximus in dicta Apolog. prædicta q. 1. monito 39. poſt S. Tho. in dicta q. 119. art. 2.

Deinde animaduertant; An ſit regularis, vel ſæcularis. Et ſi eſt regularis, eadem cenſura cenſeant impenſam factam ex aliis bonis, quoquo modo quæſitis ante vel poſt profeſſionem, ac de reditibus eccleſiaſticis; quia illa omnia ſunt eccleſiaſtica, eo quod quidquid habebat ante profeſſionem, fit per eam monaſterij, vel ordinis. auth. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccle. cap. in præſentia. de proba. & quidquid poſt eam quęrit, adquirit eiſdem, cap. cum olim. 2. de priuil. & dictũ eſt in dicta Apolog. q. 1. monito 10. & tribus ſequentibus, & 16. & 61. & modum reſtituẽdi male impenſa pono ibidem q. 2. monito 20. Si autem eſt ſæcularis, conſideret cuius ſpeciei ſint bona illa, quæ impendit, & non cenſeat eũ mortaliter peccare magis quàm laicum, ſi bona illa erant patrimonialia, per poſita in monito 22. Quorum in numero ſunt etiam ea, quæ ratione dignitatis clericalis, miſſando, prædicando, cõfeſſiones audiendo, & alia ſacra miniſtrando, quæſierit, vt ibidem, & in monito 72. probatur. Idem ſi erant eccleſiaſtica, ſed reliquata ex illa eorum parte, quæ illi ad decentem vitam erat conueniens, per monitum 30. & duo ſequentia quæſtione 1. & monitum 77. eadem q. etiam ſi auare

fuerint reliquata, ſiue reſidua facta, prædicto mon. 30 & ſeq. Idem ſi ea beneficiarius ipſe ſit commeritus ex obſequiis eccleſię præſtitis vltra ea, quæ tenebatur præſtare inſeruiendo mediocriter ſuo beneficio, per poſita in q. 1. mon. 78. vel ſi tantundem dederit eccleſię ſuæ vel pauperibus ex bonis patrimonialibus, vel quaſi patrimonialibus, quantum de reditibus eccleſiaſticis impenderit, monito 77. Ita quod tantundem poteſt pro patrimonialibus habere de reditibus beneficij, quantum in eleemoſynas & alia opera pia impenderit, poſt quam beneficium fuit adeptus, per idem monitum, quod eſt maxime notandum. Iudicet etiã bene impenſum, quod datum fuit pauperibus quibuſcunque etiam alienigenis & locis piis extra ſuam parochiam, vel epiſcopatum ſitis, per dictum monit. 77. etiam ſi non fuerint data in neceſſitatem naturæ, ſed tantum decentiæ perſonæ, per mon. 77. Idem faciat ſi fuerit impenſum in decentiam, aut vtilitatem eccleſiæ immediatam, vel mediatam, hoſpitio ſuſcipiendo regem, proceres, & iudices eius: litteratos item, & alios amicos, & etiam aliquando inimicos, vt loco & tempore opportunis proſint, vel non noceãt eccleſiæ, vel iuribus eius, vel litigando pro iuribus eccleſiæ, vel pro ſua electione vel prouiſione, per mon. 77. & 78. q. 1. Idem ſi fuerit impenſum in remunerationem obſequiorũ a cognatis, amicis, vel famulis ei præſtitorũ, per mon. 81. ead. q. Idem iudicet de vere irreuocabiliterque donatis ad quæuis opera pia, etiã in articulo mortis, per d. mon. 81. & ſeq. d. q. 1. Idem etiam de illo ſuperfluo beneficiarij, quod ſeruat in pia opera etiam futura, modo probabiliter ſperentur, per moni. 77. Nec putet male impenſum, eo quòd beneficiarius male viuat, & ob id perdat fructus modo aliàs canonice poſſideat, per mon. 79. Idẽ item iudicet, de quæſitis per diſtributiones quottidianas, quod de aliis reditibus, per mon. 79. & de quæſitis per pẽſiones, per monit. 80. Pro male vero impenſo iudicet retentionem ſuperfluorum ſine iuſta cauſa, & ſine propoſito impendendi piis operibus, ſaltem futuris probabiliter ſperatis, per mon. 75. Beneficiarium autem, qui fuerit confeſſus ſe impendiſſe notabilẽ quantitatem de reditibus eccleſiaſticis male, vane, aut profane extra caſus & modos ſub prædictis cõprehenſos, peccaſſe mortaliter, tenerique ad reſtituendum, qua parte poterit illam, piis operibus. Iudicet item diuitem, qui gratuito contractu recipit a beneficiario aliqua, ſciens non eſſe patrimonialia, vel quaſi patrimonialia, neque ob cauſas prędictas largita, peccare mortaliter, tenerique ad procurandũ, quòd donans reſtituat, & reſtituere, ſi ille id nõ fecerit, iuxta monit. 81. q. 1. De reſtitutione autẽ lucri, quod in ludis fit, dicetur in c. 19. & de reſtitutione famæ in c. 18.

Præceptum contra ſeptimum peccant hi.

SVMMARIVM.

95 *Præceptum contra ſeptimum peccat mortaliter qui accipit alienum. & ſeqq.*

103 *Mercenario & famulo ma'e ſoluẽs. vſque*

vſque ad nu.112.
114 *Excommunicatio non obligat eum qui clam ſua recuperat.*
114 *Debitum tantum legale recuperationem occultam iuſtificat.*
117 *Legatum pium male ſcluit.*
118 *Neceſſitas extrema excuſat a peccato,ſed non a reſtitutione.& numero 119.*
120 *Venatus & piſcatus prohibitus & an reſtitutio excuſet.125.*
121 *Reſtituere qui domini iubent inuti iter.*
122 *Cuſtos paſcui Venatus & piſcatus &c.123.& 124.*
126 *Columbarium quod licitum.127.*
127 *Animalia aliena qui ferit, occidit, vel includit.& nu.128.*
128 *Apes & examina earum capiens.*

95 PEccat primò contra ſeptimũ præceptum, qui rem alienam notabilem furatur, vel vult furari, vt ſupra,nu.1.

Secundò, qui rem ſuam propriã, credens eſſe alienam,accipit;quamuis quo ad forum exterius pœnam non incurrit,ſi per id nemini nocet, arg.l.inter.§.pen.ff.de furt. nec quo ad forum interius ad reſtitutionem obligatur,vt ibi.nu.2.

Tertiò, qui rem ſuam, in quam aliquod ius alius habebat, contra eius voluntatẽ contrectat,vt pignus traditum, aut equum locatum vel commodatum ſupra,nu.26.

Quartò,qui vi accipit aut vult accipere aliquid,quod peius eſt quàm furari,eſt enim rapina. cap.pœnale. 14.q.5. & eſt alterius, & peioris ſpeciei ſecundum S.Tho.2.2. q.66.art. 9.ideoque habet circũſtantiam neceſſariò confitendam, per prædicta ſupra,cap.6.num.3. & non ſolum de accepto:ſed etiam de honore,quem per iniuſtam viã abſtulit, ſatisfacere tenetur,vt alij, qui ſine rei ablatione iniuriam faciunt, iuxta ſententiam eiuſdem S.Tho. vbi ſup.& aliorum:& eadem videntur dicenda de illo qui cogit,vel cogere vult ad dandum,vel faciendum aliquid, argumento totius tit.ff.quod met.cau. & de his,quæ vi in volu. Gregoriano,& lib.6.

Quintò,qui rem ſacram ex loco ſacro,aut non ſacro:aut rem nõ ſacram ex loco ſacro furatus eſt.quia & plus peccat,quàm fur ſimplex: & alterius ſpeciei peccatum.nempe ſacrilegium admittit,c.quiſquis.17.q. 4. Et ſi id commiſit effringendo fores,feneſtras,ſeras; tectũ, aut parietem eccleſiæ, eſt excommunicatus ipſo iure. cap.conqueſti.de ſent. excom.de quo infra c.27.nu.97.quamuis non ob ſolã effractionem, quam furtum non ſequitur, nec ob ſolum furtum ſine effractione,licet vtrumque ſit peccatum graue, & propter iniuriam, quæ per vtrumque infertur eccleſiæ, puniri debeat, vt poſt Panor. Fel. & communem in dicto cap.conqueſti. diximus. Cui conſequẽs eſt id,quod Io.Maior in 4.diſt. 15.dixit, ſcilicet, quod qui effracto ſacrario ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum furaretur, excommunicatus eſſet.Locus autẽ ſacer, quoad hoc dicitur quęlibet Eccleſia,xenodochium,baſilica,eremitoriũ au-ctoritate Papę,aut epiſcopi ædificata,c.conſtitutus. de relig. domi. aut cœmeterium per illos ſacratum,c.1, de conſecr.eccl.lib.6.

96 Sextò peccat,qui recipit aliquid notabile vt faceret quod facere te-

nebatur, vt iudex, pro ferenda iuſta ſententia, aut teſtis pro dicẽda veritate, aut accuſator pro accuſatione iuſta, ad quã tenetur, aut vt deſiſtat ab ea iniuſte, c.nõ ſane.14.q.5 c. militare.13.q.1.l.1.& 2.ff.de cõd.ob turp. cau.& obligatur reſtituere, quod accepit ei, qui dedit, vt dictũ eſt ſupra eo.c.nu.37. Et quamuis grauius peccet, qui capit, vt faciat quod facere non debet: aut omittat quod facere debet: non tamen tenetur ex præcepto reſtituere, quod accepit, quamuis ad damnum, quod fecit tenetur, per dicta ſupra eo.cap.nu.33.

Septimò, qui alterius iuſſu aliquid emit, & dixit pluris emiſſe, quo ſibi illud plus retineret, iuxta S. Anto. niſi pro impenſis neceſſariis acceperit, aut venditor donauit ipſi, & nõ pro quo emit, arg. cap. requiſiſti. de teſta.

Octauò peccat, qui diſtributor onerũ, & commodorũ alicuius cõmunitatis vel aliùs, nõ diſtribuit iuſte, aliis plus oneris, quàm debet imponendo, & aliis minus commodi, quàm par eſt tribuendo, ſecundum Anto. & omnes: quamuis nec odio, nec alio malo animo id faciat, niſi ignorantia probabilis iuris, aut facti eũ excuſet; quia iuſtitiam diſtributiuã violat, & reſtituere tenetur grauato id in quo grauauit, ſecundum omnes, præſertim Caie.2.2.q.62.ar.2.

Nonò peccat, qui prælatus, aut dominus, cui eſt ius cõferendi beneficiũ eccleſiaſticum, aut officiũ publicũ, confert illud indigno ſecundum omnes. vt in c.graue. de præb. diximus, & reſtituere tenetur etiam ſi ſit Papa, ſecundũ omnes, non quidem digno, vel digniori, vt aliqui dicũt, ſed reipub. vel eccleſię cui damnum intulit, per ſupra dicta eo.nu.72.

97 Decimò, qui impediuit aliquem etiam ſine malo animo, a cõſequutione alicuius boni, officij, aut beneficij, in quo erat ei quęſitũ ius in re, vel ad rẽ, vel malo animo a cõſecutione alius, in quo nondũ erat tale ius quęſitũ. Sed in priore illo caſu tenetur ad reſtitutionem, in hoc vero non, niſi vi, metu, mẽdacio, aut minis id faceret, per dicta ſup.eo. c.nu.17.

Vndecimò, qui pœnã vel multam iniuſtam imponit, vel eſt cauſa, vt alius id faciat, aut ne ſuum ius conſequatur, cũ reſtituendi obligatione, iuxta omnes, arg.c.ſi.de iniur.& l.qui occidit.ff.ad leg. Aquil.

98 Duodecimò peccat, qui ſibi capit aliqua eorum, quæ in mari amittũtur, neque ſunt piratarum, nec infidelium, ſiue ex naui, ſiue ex mari, ſiue ex litore accipiat, cũ reſtituendi obligatione, c.excommunicationi.de raptorib. l.ſi quis. ff.de incẽd. rui. & naufra. & l.deprecatio. ff.ad leg. Rhod. quamuis ea perirent niſi ille occuparet; qualia ſunt farina, ſaccarum, papyrus, cum ex charitate opem ſuis proximis ferre teneatur, d.cap.excommunicationi. & ſi fuerit in mora reſtituendi, etiam ante monitionem ipſo facto eſt excommunicatus quo ad Deum, licet quo ad eccleſiam debeat præcedere monitio, vt ibi declarat Panor. Quod locum habet, niſi periculo mortis etiam non adeo probabili ſe obiiciat, quò ea ſeruaret: quia tunc ſibi retinere poſſet, eo quod ad opẽ ferendã cum tali periculo non teneatur. Quamuis etiam tunc ſi dominus iuſte ſperat ſe recuperaturum ſuum per aliud mediũ, ſcilicet, quia

mare

mare ad litus eiiceret, aut inueniret alios qui mercede illud periculum ſubirent, reſtituere tenetur, ſoluta ſui laboris mercede iudicio boni viri, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 15. §. 1. Angel. verb. naufragium. §. 3. & 99 Silueſt eod. ver. q. 2. Quamquam ſimplex qui crederet illud accipere ſibi licitum eſſe per ſtatuta regionis, aut per aliquam aliã rationem, mortaliter non peccaret, nec ipſo iure excommunicatus eſſet, licet reſpondere teneretur, ſi iudex ſub excommunicationis pœna moneret ſcientes ad manifeſtandum. Inter omnes autem cõuenit, capta omnino derelicta, vel pro derelictis habita, non eſſe reſtituenda, per ea quę infra eod. nu. 170. de rebus inuentis dicentur. Non tamen putatur habitum pro derelicto, quod in mare ob procellam ad nauim onere leuandam iacitur, ſecundum gloſ. Panor. & communem in cap. cum dilecti. de accuſat. quamuis ſic illud, quod dominus deſerit, eo quòd exiſtimat. quòd licet recuperari ſine probabili periculo vitæ poſſet: neminem tamen illud ſubiturum, l. ſi quis merces. ff. pro derelict. Idem dicendum de accipientibus ab iis, quorum domus & bona igni deflagrant, qui grauius peccant, quàm qui ſimpliciter furantur. Gab. in 4. diſtinct. 15. quæſt. 3.

Neque obſtat, quòd quidam ait me affirmare hic, poſſe quemquam capere, & ſeruare ſibi bona Chriſtianorum piraticam exercentium per naufragium amiſſa. Non inquam, obſtat, quia reſpondetur primo, me neque affirmare, neque dicere illud: ſed lõge aliud, ſcilicet quod peccat, qui capit aliqua eorum, quæ in mari amittũtur, neque ſunt piratarum, nec infidelium, &c. quod eſt aliud ab eo, quod ipſe imponit. Item quod in meo dicto nulla mentio fit de Chriſtiano exercente piraticam. Tũ quod ſolum damno capientem bona in mari amiſſa, ſi non ſunt piratarum, & infidelium, & hoc eſt veriſſimum. Quod autem idem ſit de bonis piratarum, & infidelium omitto dicere: & caſus omiſſus habetur pro omiſſo, & relinquitur iuri communi, commodiſſime. ff. de liber. & poſthum.

Secundò, quòd non debuit per ſubauditionem, & per argumentum a contrario ſenſu corrigere meum dictum, cum huiuſmodi argumenta non debeant ſumi ad probandum id, quod eſt contrarium iuri. capit. a nobis 2. de ſentent. excommunicationis, & traditur in aliis mille locis, quarum aliqua referunt Panormitan. & Felin. in capit. cum Apoſtolica. de iis, quæ fiunt a prælat. & Felin. in capit. ſignificaſti. de foro compet. Et conſequenter ſi eſt verum iure communi, vt ipſe colligit contra me, male profecto colligit per ſubauditionem, & a contrario ſenſu.

Tertiò, quòd aſſerit eſſe verum etiam id, quod colligitur a contrario de infidelibus, cum quibus eſt nobis bellum iuſtum: & quilibet pius debuit credere, non intellexiſſe me de aliis, c. eſtote miſericordes. de regul. iur.

Quartò, quòd nec per ſomnium vmquam intellexi res a piratis raptas non debere dominis eorũ reſtitui, ſi cognoſcantur: quamuis de receptis

Digitized by Google

ceptis ab hoſtibus iuſtis, & poſtea recuperatis diſtinguatur in l. 2. & aliquot aliis, ff. de capti. & poſtli. reuer.

Quintò, quòd non tam facile debuit damnare ſine vllo auctore id, quod ego ſequutus S. Antoninum, Angel. & Silueſt. æque videor mihi dixiſſe, nẽpe quod qui cepit aliquid amiſſum in mari poteſt ſibi retinere, tribus concurrentibus.

Primum quod illud omnino erat perditum, ſi non ſaluaſſet ipſe. Secundum quod perdiderit ſpecie recuperandi. Tertium quod ſaluans illud maximo vitę periculo ob id ſe obiiceret.

Nec obſtat ratio illa generalis, quòd res aliena vbicunque reperiatur, eſt domino reſtituẽda, quoniam id non eſt perpetuo verum: fallit enim cum iuſta cauſa contrariũ ſuadet, vt in cap. ne quis. 22. q. 2. Et in re vſucapta tot. tit. ff. de vſuca. Et in re pro derelicto habita. tot. titu. ff. pro derelict. Et in clam accepta pro legali debito, iuxta ſupradicta, c. eod. num. 5. in ea, quam Princeps iuſta de cauſa militi concedit, l. item ſi verberatũ. ff. de rei vend. & l. Lucius. ff. de euict. & in caſu propoſito videtur interuenire iuſta cauſa conflata ex eo, quod dominus ſatis præſumi poteſt habuiſſe pro derelicto: & quod capiens non tenebatur tam grãde periculum ſubire: quod alioquin illud omnino periſſet. Et quod ſicut vſucapio iuſtificat adquiſitionem rei alienæ, ne incerta ſint rerũ dominia. l. 1. ff. de vſucap. a fortiori videtur iuſtificare cauſam retinendi huiuſmodi acceptum, ne omnino periret, cũ lõge peius ſit rem omnino perire, quam eius dominium penes quem ſit incertum eſſe adiuncta præfata ſpei reuocandi amiſſione, & pręſumptione derelictionis: & quòd fortunæ, quæ eſt ipſa prouidentia diuina inſperatam rei recuperationem ei conceſſit.

100 Decimotertiò peccat, qui non caſu ſed de induſtria in aliquam domum, aut locum, aut ſegetes ignem immittit, cũ reſtituẽdi obligatione, cap. peſſimam. 23. q. vlt. & c. ſi quis de iniur. Et ſi locus erat ſacer, puta ececcleſia aut cœmeterium, aut xenodochium, &c. ipſo facto eſt excommunicatus, & quamuis antequam denuntietur ab epiſcopo, abſolui poſſit, non tamen poſtea. Panor. & communis in c. cõqueſti. & c. tua. de ſent. excom. Sed ſi locus non eſt ſacer, non eſt ipſo facto excom. quãquam excomunicari debeat. Et tales quando dicantur denuntiati aut nõ, dicetur in c. 27. nu. 94. Auctor vero incẽdij, aut alterius delicti manifeſti, occultus, nõ poteſt pœn. excom. cõpelli ad ſe manifeſtandum, ſed ad reſtitutionem debitam faciendã ſic, c. quidam. 5. q. 1. & Caiet. in Opuſcu. lib. 17. Reſpon. 14. reſponſione.

101 Decimoquartò peccat, qui ſoluit, aut ſolui facit iniuſte, ob debita in carcerem iuſte coniectum, cum obligatione reſtituẽdi debitum creditori, quamuis miſericordia motus id faciat. Ioã. de Platea in l. quoties. de exact. lib. 10 niſi ſit adeo pauper, vt neque per ſe, neque per alium probabiliter ſoluere poſſet: quia tũc quemadmodum ipſe ſe ſoluendo, & fugiendo non peccat, ita nec alius, qui fugæ auctor eſſet, nec reſtituere creditori tenetur, ſecundum cõmunem,

Digitized by Google

nem, quamuis ſecũdum aliquos ſic, ad compẽſandum damnum, quod inde carceris cuſtodi eueniet. Contra quos tenet Caiet. quã ſequimur, 2.2.q.66.art.4. eo quòd. qui e carcere licite fugit, ad damna cuſtodis non tenetur, quia illud damnum per accidens ſine intentione eius, qui ſe carcere liberat contingit.

102 Dixi: Coniectum in carcerem ob debita, carceratus enim ob delictum, morte, aut abſciſſione membri dignũ, licite fugere poteſt, iuxta S.Thom.2.2.q.69 ar.4.ad 2. ſiue peccatum occultum ſit, ſiue publicum, ſiue condemnatus ſit, ſiue non Silu. verb. fugere. quidquid dicat Cardinalis in clem. paſtoralis. de re iudic. etiam effringendo, aut limando compedes, & etiam carcerem rumpendo, modo vim carceris cuſtodi non inferat, aut alteri iuſtitiæ miniſtro, quidquid dicat Henri. Quoli.9. art.25.& Silueſt. vbi ſupra, vt optime Caiet. in d. art.4. defendit, & a fortiori ratione, fugere poteſt is qui quæritur, vt capiatur iuſte aut iniuſte cum voluntate ſatisfaciendi tantum quantum conſcientia recta dictat. Qua eadem ratione poteſt quis alterius fugam ſine peccato iuuare, vt antequam capiatur a iuſtitiæ miniſtris, liberetur, quando nec ex obligatione ſui officij, nec ex mandato Regis, nec alterius ſuperioris, nec ex qualitate delicti, nec ex alia re particulari prohibetur, & credit quòd ſuo iudicio, ſine carcere, & ſine pœna tẽporaria reſipiſcet a peccato, vt in c. inter verba.11.q.3. concl. 6. diximus, & infra c.25. nu.38. repetemus, addendo quędam Caietan. in dicto artic.4.

103 Decimoquintò peccat, qui captiuus fugit, aut fuit cauſa vt alius captiuus a ſuo domino fugeret, cum obligatione reſtituendi eundẽ captiuum, ſi poteſt, ſin minus æque bonum, aut pretiũ, & præterea omnia, quæ ille fugiens furatus eſt, quia quemadmodum fuit cauſa fugæ, ita & omnium, quæ fugam adornans ſurripuit, arg. c. fi. de iniur. ſecũdum dicta ſupra in c.11 nu.12. quamquam Chriſtianus captiuus apud Infideles, fugiendo non peccet, nec qui ei auxiliatur, arg. l.1. C. ne Chriſt. mancipium. ſi tempore pacis, aut iniuſti belli ex parte Infidelium captus fuit, arg. cap. Dominus.23.q.2.& q.8. cap. vt pridem. Idem eſt, ſi Chriſtianus iniuſte ab alio Chriſtiano detinetur: ſed ſi captus fuit in bello iuſto ex parte Infidelium, quale eſſet, ſi Chriſtiani tempore induciarum, aut pace cum illis conſtituta, Infideles adorirẽtur, reſtituere honeſtam redemptionis mercedem tenetur, arg. c. noli.23. q.1. quamuis non perſonam propter animæ periculum. Ad nullam etiam reſtitutionem teneretur in caſu aliquo ſi infidelis ad circũciſionem, aut idololatriam Chriſtianum compelleret, quia ipſo facto omnino liberatur. cap. nulla. 54. diſtinct. & ita qui liberauit, non peccat, quin bene meretur Silueſt. verb. furtum. q.6.

Neque obſtat, quod quidam ait, me dicere hic, captiuum in bello captũ non poſſe fugere, & ad ſuos redire, quod ea ratione damnat, quod non diſtinguo inter ſeruum emptum, & bello captum, vt Sotus diſtinguit lib.4.q.2. artic.2. de iuſt. & iur. Non, inquam, hoc obſtat, quia reſpondetur

tur primo, non dicere me id, quod mihi imponit: quia non loquor in ſpecie de captiuo fugiente ab hoſtibus ad ſuos, ſed in genere de captiuo fugiente a domino ſuo.

Secundò, quòd citat gloſſ. cap. ius gentium. 1. diſt. quæ ſine vlla diſtinctione definit, ſeruum in bello iuſto captum peccare fugiendo a ſuo domino.

Tertiò, quòd Sotus non firme aſſeuerat diſtinctionem inter ſeruum emptum, & bello captum: ſed eam ſine vllo auctore allegato facit per verbum, reor, & paullo poſt defert iudicium iuriſprudentibus, miſcẽdo aliqua, quæ iuſta dolabra indigent. In quibus eſt, quod c. ſi quis ſeruum. 17. q. 4. non probat concluſionẽ præfatæ gl. in quam ipſam citat. & quod non loquitur de ſeruo fugiente, ſed de ſollicitante eum ad fugiendum, & quod poteſt intelligi de emptitio, quæ reſponſio confutatur. Tum eo quod ſi peccatũ eſt ſollicitare ſeruũ ad fugiendum, a fortiori peccatum erit ſeruo fugere, cũ plus delinquat regulariter faciens actum, quàm conſulens illum per c. 1. cũ ei adnot. de offic. delegat. & per dicta ſupra eo. c. nu. 14. Tũ quod ex nulla parte illius c. nec c. præcedentis, quod ei concordat poteſt colligi concilium Gangrẽſe. vnde fuerunt illa excepta agere de ſeruo emptitio magis, quã de bello capto. Tum quod nullum iuriſconſultorũ reſponſum in ff. nec vlla Imperatorum conſtitutio in C. nec vllus Commẽtator eorum claſſicus eius nouã diſtinctionem, quòd meminerim, facit. Tum quod ius gentium publicam tãtam, vel maiorem auctoritatem potuit dare dominis ſuper captos in bello quantam conſenſus priuatus: cum auctoritas publica præſertim omniũ gentium maiorem poteſtatem habeat in perſonas hominum, quam vllus priuatus, argum. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil & cap. contingit. de ſent. excomm. cum adnotatis eis, & alibi ſæpe. Præſertim quod cauſa publica inducendi ſeruitutem bello captorum multa iuſtior fuit, quã cauſa priuata, ob quam ſe quis vendit, quia fuit conſeruatio publica vitæ innumerorum bello captorum, & cauſa ſeruitutis per emptionem fuit priuata, & pauciſſimorũ. Tum quod Couarruuias in locis per opponentem citatis, ſcilicet cap. peccatum. 2. part. §. 11. nu. 6. & cap. 11. nu. 10. lib. 1. variar. reſolut. nihil de hac diſt. meminit. & expreſſe in dicto cap. num. 10. approbando præfatam glo. affirmat, peccare ſeruum fugientem a domino, ſi fugeret extra limites hoſtium, redeundo ad ſuos, etiam ſi Chriſtianus ab Infidelibus iuſto bello captus.

Quartò, quòd praxis totius feræ eccleſiæ Chriſtianæ cogit ſeruos redire ad dominos ſuos, niſi ſint Chriſtiani, & inueniantur in regnis, quæ de more antiquiſſimo non ferunt, vt in illis vllus Chriſtianus ſit ſeruus, qualia ſunt regna Frãcorum, & patria communis Roma, quæ donat libertate Chriſtianos ſeruos ſeſe certo modo ſibi ſubditos. A quibus tamen abſoluendis ſine concepto propoſito redeundi ad dominos ſuo audiui abſtinuiſſe multos eruditos confeſſarios.

105 Decimoſextò, qui recipit aliquid gratuitum ab eo, qui donarẽ non

Digitized by Google

non poterat, niſi ignorantia probabilis excuſet, & ad reſtitutionem tenetur Monal. in ſumma. Donare autem non poſſunt Abbates, religioſi, moniales, c. non dicatis. 12. q. 1. ſerui, & alij, qui non habent aliquid ſuum proprium, & filij qui ſunt in poteſtate patris. l. filiusfamilias. ff. de donat. Licet hi cognatis donare bene poſſint, ſi liberam adminiſtrationē haberent, & etiam aliis, & ſuis bonis caſtrenſibus, aut quaſi caſtrenſibus. d. l. filius. cum gl. & communi. Poſſunt etiam illi omnes, cum expreſſa vel tacita facultate ſuperioris donare. Quam habere creduntur, qui cum eorum facultate ſtudent, peregrinantur, ad largiendas eleemoſynas pauperibus, iuxta id quod alij ſcholaſtici ſuæ conditionis regulariter faciunt, argu. l. ſi longius. ff. de iudic. gl. dicti c. non dicatis. & l. 2. ff. de iuriſd. omn. iud. Et etiam in caſu extremę neceſſitatis, & etiā magnæ, ſi ad ſuperiorem non pateat confugium, iuxta Panormitanum receptum, in c. ſi quis. de furt. & gloſſ. d. cap. non dicatis. Neque etiam vxor, quæ præter dotem non habet alia bona, quæ Paraphernalia vocantur, donare regulariter poteſt, ſine expreſſo, aut tacito conſenſu mariti,
106 niſi quando ipſe ad id tenetur, iuxta glo. cap. quod Deo pari. 33 q. 5. Sub qua limitatione includi poſſunt octo caſus, quibus vxori donare eſt licitum, quos poſt alios in 4. diſt. 15. Silueſt. ver. eleemoſyna. q. 5 ſcripſit. Neque furioſus, qui non habet certa interualla, in quibus ad mentem redire ſolet, l. Iulianus. ff. de minor. Neque pupillus abſque tutoris ſui auctoritate. l. pupillus. ff. de adquir. rerum domin. Neque prodigus, qui habet curatorem, aut eſt ei bonis interdictum, l. is cui. ff. de ver. oblig. cum not. per Bart. & alios. Neque minor 25. annis: quamuis eius donatio valebit, ſi poſt illos eam ratam habuerit, l. fi. C. ſi maior factus. Neque perſonæ eccleſiaſticæ de reditibus eccleſiaſticis, niſi ad pia, vel modis tactis ſupra eo. nu. 94. Neque hæretici, nec rebelles, nec alij ſimiles, quos lex ob ſua delicta ſuis bonis ipſo facto priuat, cap. vergentis. de hæret. c. cum ſecundum, eod. tit. lib. 6. l. quiſquis. C. ad leg. Iul. maieſt. Quamquam illi, quibus donatā ab illis ſunt, vſque ad ſententiam declaratoriam retinere poſſunt. Ang. ver. donatio. 1. §. 4. Silueſt. eo. q. 1. §. 8.

Decimoſeptimo, qui recipit aliquid notabile pro ſe ſciens non eſſe illius a quo accipit per contractum, ſiue onerosum, ſiue gratuitum, Alex. 4. part. quæſt. 86. cum reſtituendi obligatione, vt dictum eſt, ſupra eo. cap. num. 10.

107 Decimooctauo, qui ſe ſanctū, deuotum; pauperem, infirmum, aut religioſum, cum nō eſſet, ſimulauit, vt hac ſimulatione eleemoſynam ab eo, qui patefacta ſibi veritate nō dediſſet, obtineret, cum obligatione reſtituendi quod datum ei fuit, non illis a quibus accepit: quia iam apud Deum mercedem ſuam conſequuti ſunt, ſed pauperibus, iuxta Scotum communiter receptum in 4. lib. ſen. diſt. 15. q. 2. & copioſius Adrian. in 4. de reſtit. quæſt. 15. Sotus tamē poſtea lib. 9. quæſt. 7. art. 3. de iuſtit. & iure. tenuit, quòd huiuſmodi hypocrita ad reſtitutionē nō tenetur, niſi eleemoſyna magna eſſet: ſed communis

videtur

Digitized by Google

videtur verior, quia quod eleemoſyna ſit magna vel parua nõ refert quo ad forum interius, de quo agimus, quia nõ refert niſi quo ad præſumendum; An erogãs habuerit, aut nõ habuerit animum abſolute erogandi, argu. cap. & ſi quæſtiones. de ſimon. & præſumptio ceſſat in foro interiori, vbi ſola veritas valet, cap. tua. & c. is qui. de ſponſ. Quam tamẽ cõmunem limitamus ne procedat, quando ſimulatio non eſt cauſa finalis, ſed tantum impulſiua. arg tex. optimi in l. 2. §. fi. ff. de donat. qualis videtur eſſe ſimulatio, qua paruæ eleemoſynæ adquirũtur. Et quoties ſic quæſitum fuerit reſtituendum non eſt ei, qui dedit reſtituendũ, vt videtur ſignificare Sotus, ſed pauperibus vt ait cõmunis per quos omnia opera pia intelliguntur, iuxta ea, quæ citauimus ſupra eod. nu. 93. Quia cauſę finales illius eleemoſynæ duæ fuiſſe videtur; ſcilicet amor Dei, & neceſſitas proximi habiti pro ſeruo Dei: & ideo quamuis hæc ſecunda ceſſet, & ita quo ad pauperem ſimulantem erogatio non valeat, quo ad Deum tamen valet: quia ceſſante vna ex duabus cauſis finalibus, non ceſſat diſpoſitio. §. affinitatis Inſti. de nupt. & in ipſum Deum dominium tranſit, eo modo, quo eius, quod diuinæ ſuæ maieſtati donatur, tranſit arg. l. ſi quis ad declinandam, iuncta gl. verb. minui. C. de epiſc. & cler. & §. ſi quis in nomine. auth. de eccle. tit. colla 9. & not. per Inno. in c. cum ſuper de cauſ. poſſeſ. & ideo impendendum eſt in ea, quæ ad ipſum Deum ſpecialiter pertinent, ſed nõ neceſſariò in ſolas pauperum perſonas.

Nec obſtat, quod quidam damnet hanc meam ſententiam, qua teneo eleemoſynam factam ſimulanti ſe pauperem, cum non eſſet, non eſſe reſtituendam facienti eam, etiamſi eſſet magna: quia Sotus contrarium tenet. Non, inquam, obſtat; quia reſpondetur primo, me allegato Soto, & perpenſa eius ratione tenuiſſe, quod nunc teneo. Tũ quia ipſe fundatur in pręſumptione, quę non habet locum in foro conſcientiæ, de quo loquimur, cõtra veritatem, quæ in eo reſpondet. Tum quod datum principaliter amore Dei, licet non adquiratur ei, cui datur, adquiritur tamen Deo, & operibus piis, quæ ſunt ipſius, vt antea reſpondi. Tum quod cauſa principalis eleemoſynę, quæ legitime datur, principalior eſt Deus ipſe, quam is, cui ob eius amorem datur. Et quod cauſa finalis eſt potius attendenda, quàm impulſiua. Et quod cum ſunt duę cauſæ finales alicuius actus, ceſſante altera non ceſſat ille, ſed cõſeruatur ab altera, vt probo in contextu. Et quod opinio Soti procedit nõ ſolum in eleemoſyna magna: ſed etiam in parua, quãdo conſtat largitorem eius noluiſſe dare Deo, nec operibus piis aliis, ſi non eſſet quærenda ei, cui datur per multa, quæ breuitas Enchiridij, & occupationes maximæ non patiuntur ſcribere.

108 Decimononò qui mercenario diarium ſuum ſtatim non ſoluit, cõtra cap. 19. Leuit. *Non morabitur opus mercenarij, &c.* Vel ſoluit quidem, ſed nõ in ea re, quam debet, ſed alia, puta pãno, aut eſculento contra eius voluntatem, cum poſſit ſoluere in re conuenta, & ſi in ea non poterit ſoluere,

ſoluere, id in quo ſoluet æſtimandum exit iuxta pretium commune. Et ſi mercenarius eo non indigens illud vendit, & nõ inuenit pretium; quo accepit, ad damnum tenetur, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 1. c. 17. §. 8. & communem. Quod meminiſſe deberent confeſſarij, & admonere concionatores in eis terris, in quibus duces & alij miniſtri Regũ ſoluunt ſtipendia militibus in pannis, quibus illi non indigent, quoſque longe viliori pretio ſtatim vẽdere coguntur. Ad ſoluendum tamen diarium temporis, quo ſeruus ægrotauit, nõ tenetur herus, gl. in l. ſi vno. §. cum quidam. ff. locat. Et ſi mercenarium, vel quemlibet alium famulũ, qui ſuas operas locare conſueuit, nullo pretio ſtatuto ſuſcepit, tenetur ei ſoluere tantum, quanti alium ſimilem conduceret. Et ſi pretium ſtatuendum eſt arbitrio heri, taxandum eſt boni viri arbitrio, Federic. cõſ. 18. Ange. & Siueſt. verb. familia.

Huic loco congruit quæſtio illa iam pridem nobis propoſita; An qui donauit ſua, aut renunciauit beneficio ſuo, vt poſſet iuſte cooptari in aliquod collegiũ, in quod ſoli pauperes cooptãtur, ſit habilis ad illud; Ad quam numquam antea fui auſus reſpondere, licet ſæpe rogatus, præſertim Salmanticæ. Tunc autem adduxi multa pro vtraque parte, quorum ſumma omiſſis allegationibus breuitatis gratia, eſt. Pro parte negatiua vrgere, quod paupertas prædicta videtur culpabilis, procurata, & affectata, quæ non debet prodeſſe. Pro parte vero affirmatiua, quod is eſt vere pauper tempore cooptationis, quod ſolũ ſtatuta requirunt: & quod non eſt factus talis culpa ſua: & quod nemo diceret eum inhabilem, ſi id propter amorem Dei feciſſet: & quod ſtudioſe, ſiue virtuoſe, & meritorie, ac ſatis propter Deum relinquit bona, qui ea relinquit eo fine, vt adipiſcatur locum opportunum ſtudiis & virtutibus, quo aptius maiore cum auctoritate Deo, eccleſiæ, & reipub. inſeruiat: quoque muniatur qualitatibus, & opinione neceſſariis ad conſequenda loca, in quibus id prẹſtare valeat. Per quæ tenuimus hanc partẽ, modo donatio eſſet irreuocabilis ſine vllo pacto de retrodonando, & renunciatio beneficij ſine vllo pacto & confidentia illicita de retrocedendo; quoniam alioqui ceſſio eſſet fraudulenta, & ipſo iure nulla, per quam non vacaret beneficium, ſecundum Innoc. in c. cum vniuerſorum. de rer. permut. & Rot. in antiq. 7. de renun. & probat extrauag. 1. de ſimon. Pij iiij. & melius noua extrauag. Pij V. de confidentia. relata infra cap. 23. nu. 110.

Vigeſimo, qui nõ vult ſoluere famulis debitum tacite, aut expreſſe conuentum cũ illis, cum obligatione reſtituẽdi per proxime dicta: vel ſoluere quidem vult pretiũ conuentum, ſed illud eſt longe minus iuſto.

109 Vnde ſequitur primo, quod maior pars magiſtrorũ artium mechanicarum; quales ſunt ſartores, ſutores, carpentarij, &c. qui accipiunt famulos, quos tyrones vocant, vt eos doceant ſuas artes, ob idq; nullam eis mercedẽ tribuunt, aut exiguam, & interdum etiam pro victu, quem illis præbent, aliquid accipiunt. Et ſcholaſtici Salmanticenſes, qui ac-

cipiunt famulos ex cõuentione expreſſa vel tacita, ſe illis certum tempus ad ſtudendum conceſſuros, & panem & duos denariolos pro obſonio, & ſinguiis in ſingulos menſes, ſingula paria calceorum: & poſtea occupant eos in aliis rebus contra ipſorum voluntatem, adeo, vt non poſſint diſcere illas artes, aut ſtudere, peccant cum magna obligatione reſtituendi damnum, quod illi accipiũt propter tempus diſcendi & ſtudendi illis ereptum. Et ſi eos volentes occupant, tenentur illis dare quantum dediſſent aliis, qui abſque tempore ſtudendi & diſcendi ipſis ſeruiſſent.

Sequitur ſecundo, peccare cum obligatione reſtitutionis eos, qui accipiunt famulos, conuentione facta, quod non vacabunt litteris, & illis & amplius ſtipendium non tribuunt quam aliis, quibus facultatem ſtudendi faciunt, quia notabiliter eſt minus ea mercede, quam eorum obſequia merentur.

Sequitur tertio, quod nobiles, qui abſque conuentione expreſſa pueros precibus parentum accipiunt, & præbent illis victum & veſtitum, quale geſtabant quando eos acceperunt: & per ſe aut alios eos elegantia morum, & artibus honeſtorum hominum inſtituũt quo ad viri fiant, & tandem eos honeſte cultos dimittunt, obligationi iuſtitiæ, qua erga eos tenentur ſatisfaciunt. Quia illis ex conuentione expreſſa, aut tacita plus non debetur, nec plus illa ætas, nec illud obſequij genus meretur, niſi intercederet lex, promiſſio, aut conſuetudo particularis ad plura obligans.

110 Sequitur quarto, quod qui accipiunt œconomos, emptores, a ſecretis, architriclinos, pueros, ſatellites, a pedibus, & alios ſimiles famulos cum obligatione, vt ſint parati ad illis omnibus diebus, & horis, quibus eis placuerit ſeruiendum, & non præbent illis victum nec veſtitum, ſed certam pecuniam, quæ ipſorum victui non ſufficit, tenentur ſoluere reliquum, quod ad eorum victum & veſtitum honeſtum, neceſſarium fuerit, & præterea honeſtam aliquam mercedem, pro merito obſequiorum.

Dixi: Cum obligatione, vt ſint parati ad ſeruiendũ illis omnibus diebus, & horis; quia ſi non accipiunt niſi vt tres, aut quattuor menſes illis ſeruiant, nõ tenebuntur ad aliud, quam quod obſequia illorum menſiũ merebuntur, nec ſi eos accipiunt ad aliquas horas diei, quemadmodum aliqui doctores Salmanticenſes aliquos accipiũt in comites, qui eos comitentur euntes ad prælegendum, & inde redeuntes, & diebus feſtis quando proficiſcuntur ad rem ſacram, aut ab eadem reuertuntur ipſi, aut ipſorum coniuges, nõ tenebuntur ad ſoluendũ plus, quam obſequium illarum horarum cũ obligatione paratos ſe præſtandi ad ſeruiendum illis horis meretur.

111 Sequitur quinto, quod magnates, qui ſuis famulis dant certã portionem ad victũ & veſtitum moderatum non ſufficientem, non obligando tamen eos ad continuũ obſequium: ſed ſolum, vt habitent, aut reſideant certũ tempus, vbi reſederint ipſis, & cõpareant coram ei ſaltem ſingulo quindecimo quoq; die ſemel,

ſemel, non tenentur ad ſoluendum plus, quam illam pecuniam, ſi illis plus quam dictum eſt non ſeruiant: quia nec cõuentio expreſſa, nec obſequia facta eos ad amplius obligant. Sed ſi pluribus quam conuentis eorum opera vtantur, tanto plus tenebuntur, quanto plus eos ſibi ſeruiendo occupauerint, & minus temporis ad agenda ſua negotia eis relinquent. Quia illorum meritorum iuſtitia eos, ad id obligat per ius naturale, & diuinum. *Dignus eſt* enim *mercenarius mercede ſua.* Lucæ 10.cap.1.13.q.2.

Vigeſimoprimo peccat, qui clam recipit, quod ſibi deberi prætendit pro vſuris dolo, aut alio delicto a ſe admiſſo. Licet enim ſponte data propter delictũ regulariter retineri poſſint: non tamen iuſte peti, & minus tamquam debita legalia recipi.

112 Vigeſimoſecundo, qui occulte recipit, quod ſuum eſt, vel ſibi iuſte debetur, cum commode iure recuperare poſſet, aut qui (etſi cõmode iure recuperare non poſſit) ſe ob id periculo mortis, aut amiſſionis alicuius membri, qua iudex propter furtum cõdemnare poſſet, obiicit: & qui id facit contra conſcientiã ſibi dictantem quod ita recuperare peccatum eſt mortale, & qui aduertit, vel aduertere debet, ꝙ ex tali occulta recuperatione redundaret magnũ ſcandalum, aut damnum ei, qui habebat eam rem, quam ſic ille recuperauit penes ſe depoſitã, aut pignoratam, aut commodatam, licet ad reſtitutionem non teneatur Gabſ. in 4. diſt. 15. q. 3. Non eſt tamen peccatum occulte recipere, quod ſibi verè debetur, quando alias illud recuperari non poſſet propter defectum, iniuſtitiam, ignorantiam vel affectum iudicis alteri parti fauentis. Et qui quamuis recuperare poſſit, non tamen commode propter rei paruitatẽ & magnitudinẽ ſumptus in recuperatione faciendi, aut quia ex tali lite ſimultates orirentur, aut licite ſine lite recuperare poſſet: nõ tamen ſine amiſſione gratię & amicitiæ illius, qui debet, iuxta gl. ſing. in c. ius gentiũ. 1. diſt. modo in tali recuperatione eæ conditiones concurrant.

113 Prima, ne aliquod ex prædictis inconuenientibus ſequatur. Secunda, ne plus debito ſuo accipiat. Tertia, vt reſtituat damnum corporale, aut ſpirituale, quod ex eo in aliquẽ redundaret, Gab. vbi ſupra, Silue. in Roſa aurea caſu 37. Quarta, vt res quam accipit, non ſit aliena, nec furto, nec latrocinio ablata, nec inualide ab eo, qui debet adquiſita. Quinta, vt caueat, ne iterũ tale debitum ſibi ſoluatur, eo quod debitor recordatus illius debiti, vel pœnitens voluntatis non ſoluendi illud ei ſatiſfacere velit. Cauebit autem ſatis, ſi quo modo honeſto debitori, aut eius heredibus ſignificet, nihil eos illo nomine vlli debere, ſecundum S. Anton. 2. par. tit. 1. c. 15. §. 1. Sexta, vt illud vere & de iuſtitia ſit ei debitum. Multi enim decipiũtur, noſtro iudicio, vſurpãtes ex bonis ſuorum dominorum pro ſuorum obſequiorum ſatisfactione, quibus quamuis aliqua compenſatio remuneratoria debeatur debito gratitudinis & antidoralis: non tamen debetur de iuſtitia vera & legali. Obligatio enim gratitudinis, quam antidoralem appellant, non patit actionem,

Digitized by Google

neque ius petendi, ſicut obligatio legalis, per notata a ſancto Thom. 2.2.q.58.& 106.& ab aliis in l.ex hoc iure.ff.de iuſt.& iure.& l. ſed & ſi.§. conſuluit.ff de pet.hered.

114 Ad noue autem quæſitum hic reſpondetur affirmatiue, quod Martinus qui rem depoſitã apud Ioannem clam accepit pro debito, quod Ioannes ei debet, tenetur reddere, vel manifeſtare oblatam excõmunicationem contra id accipientem, vel ſcientẽ: quia nullo iure conceditur, vt creditor accipiat in cõpenſationem rem a debitore detentam, ſi non eſt ſua, & ita eſt prohibitum per hoc ſeptimum præceptum. Credimus etiam decipi eos, qui putant ſibi licere auctoritate propria vlciſci iniurias, quas per iuſtitiæ miniſtros non poſſunt: quãuis glo.l.nullus.C.de Iudæ. quẽ Paulus Caſtren. conſulendo ſequutus fuit in cõſilio, mihi 203. in impreſſione antiqua, quod nõ licuit mihi nunc inuenire,) dixit poſſe. Et etiã qui accipiunt aliquid occulte ob pœnã, quæ illis nõ debetur ante cõdemnationem, per gl.c fraternitas.12.q.2 & alia, quę in eius cõmento diximus. Notanda tamen ſunt ſequentia. Primum, quod excõmunic tio generalis epiſcopi, qua monitione pręmiſſa excõmunicaret ſcientes & non reuelantes res ſubtractas alicui neſcienti, quis eas ſubtraxit, non obligaret eum, qui ſic recuperauerit: neq; etiam id ſcientes, modo pro comperto haberent, eas pro debito legali fuiſſe ſubtractas: ſecus tamen ſi dubitarent, licet recuperans eis dic t, quod ad recuperandum ſuum, tantum quo l iuſtum erat accepit: niſi tanta fide & virtute apud eos eſſet, merito propter eius dictum dubi atem ab animis ſuis depellere deberent, arg. gl.ſing.in l.Titio fundus.ff.de cõdi. & demonſt. & eorum, quæ addit ei Feli.in c.cum contingat.de reſcript. Quæ procedunt etiam ſi epiſcopus iuberet reuelari eos, qui rem illam pro recuperatione rerum ſuarũ acceperint, vt recte probat Silu.verb.

115 furtũ.1.q.5. quidquid Roſel. dicat. quod ipſum nobis videtur, quando datur excommunicatio ſpecialis ob illam rem, quidquid dicat Silu. vbi ſupra. Tum quia quamuis ſpecialis ſit quo ad rem, tamen quo ad perſonas generalis eſt. Tũ quia excommunicatio maior generalis nõ ligat eum, qui mortaliter non peccat, c.nullus. c.nemo.11. q.3.vt in c. inter verba.cõcluſ.6.11.q.3. dicimus. Tum quia nemo ſe nec alium innocentem tenetur prodere, præſertim ad damnum & præiudicium, c.quis aliquando. verſ.non tibi dico.de pœniten.diſt.1. Tum quia vt idem Silu. ait, ſi intentio iudicis eſt, vt manifeſtaretur, quãuis acceperit iniuſtam compenſationem, intolerabilem errorem cõtineret, & ita non valeret. c.1 de re iudi. Tum quia clauſula huiuſmodi poni ſolita, in litteris Apoſtolicis ſub forma Significauit, intelligenda eſt, quando ſcitur non fuiſſe acceptum pro iuſta compenſatione, aut dubitatur, per dicta in c.inter verba.concluſ.6.arg.l.ſi procurator. ff. de condi.indeb. Nec refert, an res ſit depoſita, vel non, quo ad forum cõſcientiæ, quidquid aliqui dicant, arg.l.illud. ad leg.Aquil. & c.2.de tranſla.præla.

116 Secundo, notandum quod ſi is qui

Digitized by Google

qui bene accepit, iurare cogeretur, an ſciret quis accepiſſet, poſſet reſpondere, ſe neſcire, ſubintelligendo intra ſe aliquem, qui male accepit, arg. cap. humanæ aures. 22. q. 5. & eorum, quæ in eius Comment. dixi, & etiam ſupra cap. 12. nu. 8. Tertio, quod indubium eſt id, quod dixit doctiſſimus Medina in Cod. de reſt. quæſt. 11. ſcilicet, quod modo ſupra dicto recuperans cõtra voluntatem debitoris parati ad ſoluendum illi peccaret, licet non teneretur reſtituere per dicta ſupra eod. num. 112. Quarto, quod licet tertius aliquis non debeat regulariter accipere etiã occulte, quod eſt eius, qui reſtituere tenetur, & non vult, nec commode compelli poteſt, vt ſuo creditori ſatisfaciat, arg. cap. forte. & cap. denique. 14. q. 5. Vxor tamen poteſt de bonis mariti, qui debet & non vult ſoluere etiam contra eius expreſſam voluntatem, quia eſt ſocia adiutrix, Geneſ. 1. Et hoc faciendo adiuuat eum ad ſeruandam animam, modo ſine ſcandalo id faciat, Gab. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 1. & prouideat quo maritus intelligat ſe illi non debere, recuperata ſcheda remiſſionis ab eo cui ſoluet, aut alio modo, per prædicta ſupra, nu. 112.

117 Viceſimotertio, qui occulte accipit, quod dubitat, an ſuum ſit, ad illius tamen reſtitutionem non tenetur ſecundum Med. in Cod. de reſti. fol. 66. quamdiu probabiliter, an ſuum ſit dubitat, an eius qui accipit, quo ad proprietatem: certum tamen eſt, poſſeſſionem eius fuiſſe illius, qui eam antea habebat, & ſic iniuſte illam teneri ab eo qui accipit, donec reſtituat, aut certo ſuum eſſe ſciat, & ſic tenetur ad reſtituendum, arg cap. ſæpe. de reſtitu. ſpol. & l. 1. ff. de furt. quæ habet furtum fieri quo ad poſſeſſionem.

Vigeſimoquarto, qui non ſoluit legata pia tempore & modo debitis, cap. quia oblationes. 13. quæſt. 2. ad cuius peccati remiſſionem non ſufficit propoſitum in poſterum ſoluendi, ſi tunc ſoluere ſine magno ſui detrimento poteſt per ſupradicta eod. cap. num. 66. & 68. quod locum habet, quamuis talia legata fiant tantum coram duobus teſtibus. Quia iuſta canonica iura valent, cap. relatum 1. de teſta. non obſtante contrario ſtatuto, quod tamquam præiudicans libertati eccleſiæ, non valeret. Immo qui ſcriberent illud & iudicarent ſecundum illud excommunicati eſſent, cap. graue. de ſent. excom. Roſel. verb. excommunicatio 1. 18. excommu. & infra traditur. c. 27. nu. 32.

118 Vigeſimoquinto, qui abſque neceſſitate extrema aliquid ad edendum, aut veſtiendum accipit, cum reſtituendi obligatione, quia illa licet excuſet a tanto: non tamen a toto, cap. ſi quis. de furt. licet cum extrema quiſque poſſit ſine aliquo peccato accipere, non pro ſe ſolum, ſed etiam pro alio, qui eſt in eadem, ſi de ſuo non habet, nec aliter ei ſubuenire poteſt, cap. ſicut hi. 47. diſt. & cap. diſcipulos. de conſec. diſtin. 5. Remanet tamen obligatus ad reſtituendum regulariter exceptis certis caſibus, vt dictum eſt ſupra eod cap. nu. 61. quamuis oppoſitum communis dicat. Quæ procedere poteſt in re adeo parua, vt probabiliter credi poſſit, dominũ eam

Digitized by Google

gratis conceſſurum, & etiam in magna, quando extreme egenti cõſtaret eum, a quo accepit non ſolum eam ipſi mutuaturum, ſed etiã gratis conceſſurũ, ſi præſens eſſet quando eam accipit. Quæ ratio probabiliter credendi ex rei acceptæ & eius domini circũſtantiis colligi poteſt, ſcilicet, num ſit diues, num liberalis, nũ cognatus & amicus eius, qui accepit, num eleemoſynas elargiri ſolitus: vt recte prædictus Medina no-
119 tauit in Cod. de reſti. q. 3. Inter omnes autem cõuenit, peccare eos, qui extra neceſſitatem extremã occulte res alterius etiam illi ſuperfluas ad ſibi, aut alteri ſubueniendum accipiunt, cap. forte. & c. denique. 14. q. 5. Tũ quia erogatio ſuperfluorum non ſemper eſt debita pauperibus. Tum quia etiam quando eſt debita eis per dominos earum eſt facienda, & ad eos pertinet pauperum & piorum electio, vt in Apolog. prędict. q. 1. mon. 77. probauimus: & cõſequenter alius nec pro ſe, nec pro alio accipere poteſt: niſi vt prædictũ eſt, & tradit S. Tho. Quodlib. 8. art. 12. communiter receptus. Neceſſitas autem extrema, quæ ſit, infra c. 24. nu. 6. dicitur.

120 Vigeſimoſextò, qui aliquod animal domeſticũ in prædio ſuo damnum inferens occidit, aut grauiter percutit: quia nõ eſt ei ius id faciendi, ſed ſolum expellendi ab eo & includendi, donec de damno dato dominus eius monitus ſatisfaciat. §. ceterũ Inſti. de leg. Aquil. & l. Quintus Mutius. ff. eo. & gl. iuncto textu in c. ſi læſerit. de iniur. & damno dat. niſi cõſuetudo, priuilegium, vel aliquod ſtatutum contra diſponeret, arg. c. ſi. de conſuet. cap. priuilegia. dist. & l. omnes populi. ff. de iuſt. & iure. & trad. Angel. verb. furtum. §. 31.

Vigeſimoſeptimò, qui venatum, aut piſcatum, cum iuſte non poſſet, prohibuit cũ obligatione reſtituendi emolumentum, quod veriſimiliter impediuit. Gab. in 4. diſt. 15. q. 5. arg. 2. cõclu. 5. corol. 1. in laqueum, ff. de adqui. rer. domi. Et non poteſt iuſte prohibere, niſi concurrentibus quinque. Primum eſt auctoritas regia iuſta, aut conſenſus populi liber a metu, aut præſcriptio canonica ſine vi & metu introducta. Secũdum, vt ob occaſionem ferarum extra loca prohibita, non puniat eos, cui nõ procurant dolis eas e prohibito loco extrahi, vt extra illũ eas capiant: aliàs enim punire poſſet, arg. cap. ex tenore. de reſcrip. l. itaque fullo. ff. de furt. Tertium, vt prohibeat in ſuis propriis prædiis, quamuis, noſtro iudicio, ſufficit vt domini aliorum ſua ſponte in id conſentiant, arg. cap. ſcienti, de regul. iuris. lib. 6.

121 Quartum, vt reſtituat omne damnũ, quod illæ feræ alienis prædiis faciunt, quorũ domini in damnum eorum non cõſentiunt: quamuis in aliorum damnũ conſentiant. Parum tamen prodeſt quibuſdam magnatibus dicere ſæpius ſe reſtituturos eiuſmodi damna, & numquam reſtituunt. Quintum vt caueat prohibens ne ſubditi timentes eum, & miniſtros eius, & fugientes odium & indignationem & minas eorum, quia eis ſæpe opus habent, ea petere non audeant, quę peterent ab aliis ſibi paribus: quia eiuſmodi metus, etiam ſi alioqui non eſſet omnino iuſtus, inducit reſtituendi neceſſi

neceſſitatem, vt dictum eſt ſupra eodem. Quod etiam Margarita confeſſorum probat, ſcilicet ne venantes in locis prohibitis occidant, vel mutilent, ſaltem pro prima vice, quamuis id ſancitum ſit; quia eiuſmodi ſeueritas non eſt exercenda niſi in conſuetos id facere, & contumaces. Et conſuetudo ſic puniendi etiam prima vice, iniuſta videtur, quam qui ſeruaret, peccaret mortaliter, quod aſſerit Silueſt. verb. reſtitutio 3. quæſt. 2. §. 4. & verb. venatio. ſub fin.

122 Vigeſimooctauò, qui ſunt iuſti cuſtodes venatus, aut piſcatus prohibiti, vt ceruorum, cuniculorum, auium, & ſiluarum cæduarum, aut paſcuorum conſtituti ab iis, quorum ſunt illa iura. Cuſtodes, inquam, iurati, aut ſola fide adſtricti fideliter ea ſeruare, & non ſeruant, arg. c. 1. & cap. qualiter. de pact. & cap. ſi vero. de iureiur. niſi ſcirēt eos, quos contrafacientes inueniſſent, feciſſe id neceſſitate, quę eos a peccato excuſabat, & non permittit ne eis plura quàm talis neceſſitas exigit. Dixi: Niſi ſcirent, &c. quia dubitatio non excuſaret; in dubio enim tutiora ſunt eligenda. cap. ad audientiam. de homic. & cap. ſi quis autem. de pœnit. diſt. 7. vbi late de hoc diximus. Excuſarentur etiam, ſi ſcirent eos, quos in eiuſmodi locis inueniunt, eſſe conſanguineos, aut adeo domini prædictorum iurium amicos, vt probabiliter credant illi eorum venatum placiturum. Non tamen ſufficit inuentos tales eſſe qui ſi facultatē a domino peterent, obtinerent, ſed eam petere nolunt. Ex hoc ſequitur, peccare cū obligatione reſtituendi damnū cuſtodes, qui diſſimulant ſe videre prædicta loca prohibita ingredientes, quo cędant, venētur, aut piſcentur in eis propter aliqua dona, aut quia ſunt ſui amici aut conſanguinei; quia tenentur pręſeruare a damno dominū ob iuramentum præſtitum, & ob fidem datam. Med. Cod. de reſti. q. 12. col. 2. quamuis non tenerentur per prędicta eo. cap. nu. 33. & ſeq. reſtituere ea, quæ ob id acciperent.

123 Vigeſimononò peccat cuſtos, qui ſe abſcondit, ne videatur ab iis qui talia loca prohibita ingredi volunt, vt ingreſſos intercipiat, aut puniri faciat ſecundum aliquos; quorū opinio dura nobis videtur, ſaltem quo ad eos, qui permittunt ingredi, quo ſemel deprehenſi iterū ingredi caueant, nec ſinūt eos inferre damnū notabile in locis eiuſmodi prohibitis. Tum per ea, quæ diximus in cap. inter verba. 11. q. 3. Tum quia oppoſitū omnes fere cuſtodes faciunt, idque ab omnibus ſcitur, & ita nemo ſe deceptum dicere poteſt, arg. c. ſcienti. de reg. iur. lib. 6. Dixi ſupra: Cuſtodes, id eſt conſtituti ab his, qui iuſte prohibent & poſſident; quia conſtituti ab iis qui iniuſte & tyrannice prohibent, ad nil tenentur, licet iurauerint ſe capturos, aut denunciaturos, quos inuenerint, arg. c.

124 In malis promiſſis reſcindę fidem. 22. q. 4. & cap. non eſt obligatorium. de reg. iur. lib. 6. Notandum tamen eſt iuſte prohiberi venationem certarum ferarū certis temporibus, ſcilicet quando pariunt, aut oua faciunt, aut nutriunt, aut tēpore niuis, aut ne illis, vel illis inſtrumentis venatus fiat, aut ne talibus

artibus venandi quis vtatur: quia eiuſmodi prohibitiones in populi vtilitatem redũdant. Sed qui talium prohibitionum tempore venantur, reſtituere quod venati ſunt non tenentur, niſi poſt judicis condemnationem, Med. vbi ſupra, & probatur per gl. receptam. c. fraternitas. 12. q. 2.

Nec obſtat, quod quidam ait, me dicere hic cuſtodes, qui abſcondunt ſe, & venatores, vel prohibita tranſportantes libere peccet, & comprehenſi multĕtur, peccare, & teneri ad reſtitutionem. Non, inquam, obſtat; quia reſpondetur primò, mirari me, quod vir religioſus imponat mihi etiã religioſo, licet ſe imperfectiori falſum: cum omnino cõtrarium aſſeram, & rationibus muniam, & patet ex contextu.

Secundò, quòd tacite inſinuat, me opinari peccare omnes, qui vetita venãtur, & paſcua prohibita paſcũt, & vetita extrahi extrahunt, per illa verba, vt libere peccent: quod ego nec exprimo, nec inſinuo; immo arbitror multos nihil peccare per ea, quæ ſcripſi infra c. 23. nu. 52.

Trigeſimò, qui prohibet ſuis ſubditis, ne eiiciant, aut ne occidant feras, in ſuis prædiis damnũ inferentes, cum intentione non reſtituendi integre damnum, aut poſtea cũ eſſet notabile, non reſtituit, Gab. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 5. art. 2. concluſ. 5.

125 Trigeſimoprimò peccat, qui ad venandũ profectus permittit, vt canes ſui noceant alienis auibus domeſticis, puta gallinis, anatibus, anſeribus, & id genus aliis, aut quod ſui equi, aut famuli notabile damnũ inferant prædiis, aut ſatis per quæ tranſeunt, aut eorum fructibus, & nõ vult reſtituere, Oſtien. in ſumma de pænit. & remiſ. Omnibus de venatione prædictis addo id, quod nemo hactenus attigit, & pauci confeſſarij (meo iudicio) aduertunt; videlicet, quòd reges & magnates prohibentes, ne feræ palantes, quæ non ſunt incluſæ, occidantur a dominis prædiorũ, quibus nocent, non excuſantur a peccato per propoſitũ reſtituendi damna etiam conſequuta reſtitutione, magis quàm excuſatur fur, aut raptor per propoſitum reſtituendi quod furatus fuerit, aut rapuerit, etiam ſequuta reſtitutione. Quia licet per eiuſmodi propoſitum & reſtitutionem cõſequutam excuſetur a peccato, quod admitteret non reſtituendo: non tamen excuſatur a peccato, quod admittit dãnificando, aut capiendo aliena inuito domino. Aliud enim peccatum eſt dãnificare, furari, vel rapere, & aliud damnum illatum furto ſubtractum, vel raptum non reſtituere: & ita excuſatus ab hoc, non excuſatur ab illo: quia a diuerſis nõ fit illatio l. Papinianus. ff. de minorib. cap. ad audientiam. de deci. Quare qui per feras, vel animalia domeſtica nocet prædiis proximi eo inuito, peccat mortaliter, etiam ſi poſtea cumulatiſſime damnum reſtituat, & conſequenter nõ ſolum oportet eum pænitere, & confiteri, quòd non ſufficienter vel non debito tempore reſtituerit damnum illatum: ſed etiam quòd intulerit illud inuito domino. quod concionatores prædicare, & confeſſarij meminiſſe deberent.

126 Trigeſimoſecundò peccat, qui habet columbarium illicitum cum notabili aliorum præiudicio, arg. c. ſi

bos.

bos. de iniur. & l.1. ſi quadru. paup. fec.di. Dixi:Illicitũ,quale eſt, ſi opportunis temporibus alimentũ non præbeat,nec circũ illud habet agros ſatos,in quibus ſufficienter, ſaltem pro maiori parte columbæ alantur: nec qui tenet illud eſt.paratus ad reſtituendum quodlibet damnum notabile,quod illæ fecerint quando ei conſtiterit:nec vnum damnum alio compenſatur;puta,quia vicinus eius cui ſuæ columbæ nocent,non habet totidem quæ tantumdẽ ei noceant: quia,concurrentibus aliquot horum tolerari poteſt,iuxta Palud. in 4.lib. ſent.diſt.15.q.2.S.Anton. 2.part.tit 2. cap.1.& commu.non autem quando ex illis damnum notabile proximi naſcitur,ſicut naſcitur ex columbariis aliquorum prædiuitum, qui nec ſerunt agros, nec vineas colunt, & habent columbaria columbis conferta, quæ ex ſatis ſubditorum, vel vicinorum ſuorum viuunt, qui contradicere ob metum maioris damni non audent,ſecundum Io.Maior. in præcitato 4. lib. ſent.diſt.15. q.29. Quamquam(noſtro iudicio)regulariter non peccant qui columbaria habent vbi non eſt lex,quæ ibi prohibeat.& eſt cõſuetudo,quæ id permittat:& populus non queritur, nec damnum notabile apparet, attento quò ad populi victum pertinent, & æque fere proſunt ſtercorando,quã noceant paſcendo, & eas reges tolerant,& ſi non eſſent columbæ domeſticæ, eſſent palumbæ ſiluaticæ, vt ſunt cornices & aliæ aues, quod optime Silueſt.verb.reſtitutio.2.q.4. inſinuauit.

127 Trigeſimotertiò peccat,qui in ſuo columbario certa ſemina ſpargit,aut aliqua arte vſus eſt, qua columbas ab aliis colũbariis ad ſuum pertraheret, cum obligatione reſtituendi,ſi paruitas eum non excuſat, Med.in Cod.de reſti.quæſt.3. Quod tamen limitandum videtur, vt procedat tantum in eo, cuius principalis finis eſt alienas ineſcare:non autem in eo,qui principaliter intendit ſuas paſcere, & retinere, ne alio euocentur, arg.l.ſi quis nec cauſam. ff.de reb.cred.

128 Trigeſimoquartò peccat, qui ſibi accipit, aut includit animalia aliena domeſtica etiam fugitiua, vt eorum lanã,plumas, aut oua in vtilitatem ſuam conuertat,aut eis vtatur,ſecundũ Io.Maior. in 4.lib.ſent. diſt.15,q.5.Quia ob fugam non deſinunt eſſe cuius erant.§.gallinarum. Inſti.de rerum diuiſ. Idem dicẽdum eſt de accipiente animalia domum redire ſolita,vt ſunt ſues,apes,pauones, columbæ, cerui qui abeunt, & redeũt.Et de illo,qui accipit aut occidit ea priuſquam illam conſuetudinem reuertẽdi amiſerint. §.pauonum.& §.apium. Inſti.de rer.diuiſ.l. naturalem. §.1.& 2.ff. de adquir.rer. domi.quam amiſiſſe videntur, cum ad horas & dies conſuetas bis redire deſinũt,poſt quæ accepta capientium fiunt iuxta gl.l.de quibus.ff.de

129 leg. Apes tamen,aut examina antequam in aluеariis includantur. & alię aues ex alienis arboribus acceptæ fiunt accipientis, qui per hoc furtum non committit etiam eas in alieno prædio accipiendo ſ priuſquam ab ingreſſu eius,aut ab aſcenſu arboris a domino prohibeatur: immo nec ſi poſtea, licet tunc iniuriarum teneretur,l.naturalem.§.pa-

uonum. & §. ceruos. ff. de adquir. rer. domi. Prohibitus autem videtur tacite, ſi prædium eſt muro, aut ſepe cinctum.

De participantibus in damno dato.

SVMMARIVM.

130 *Damnum datum a multis diuiſis vel vnitis ſub duce, vel ſine illo.*

131 *Reſtitutionem debiti qui fauore vel conſilio impedit.*

132 *Conſulens ſuæ ſcientiæ ob hoc non multum confidat.*

132 *Damnum ad aliquod laudãdo, aut aliàs animat.*

133 *Ratum habens damnum ſuo nomine datum.*

133 *Ratificans ſuo nomine factum delictum ſemper punitur: quia fingitur eſſe perſona delinquens.*

133 *Teſtis nocens alij tacendo verum vt peccat.*

133 *Metus iuſtus a teſtificando, & denunciando vt excuſat.*

134 *Monitus ſub excõmunicatione denuntiare, vel reuelare quid faciet.*

135 *Monitus reuelare ad plus tenetur, quam monitus denuntiare.*

136 *Cuſtos ex officio vt plus tenetur, quam alius.*

136 *Iudex nõ cogens reſtituere reipub. aut priuato.*

137 *Damnum qui dat miniſtrans aliena hec faciat. nu. 138.*

139 *Furatur qui aliquid ab eo, qui illud dediſſet, aut multa parua.*

140 *Damnum datum cum impenſis, & intereſſe reſtituendum.*

140 *Confeſſarij cur furi non iubent ſoluere impenſas iſtas.*

140 *Damnum datum qui impedit volentem illud impedire: & qui mittit ad terrendum ioco, ſi per incuriam damnum datur.*

130 Trigeſimoquintò peccat, qui cũ multis adunatis ſub vno Duce, ſiue, vt vulgus ait, Çaporali, vel ſine illo ad furandum, aut damnificandum vadit, l. 1. ff. ſi famil. fur. feciſ. dic. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquiliam.

Reſtituere autem non tenetur, niſi id quod ad eũ peruenit, & id cuius talis cauſa fuit, quod ſine ipſo illud non fuiſſet illatum: ita quod ſi fuit cauſa totius, tenetur reſtituere totũ aliis non reſtituentibus, & ſi partis partem, ſecundum poſita ſupra, nu. 17. Vnde ſi multi ſingulatim vineam aliquã ingrediantur, alij aliorũ ignari, & vnuſquiſque ſuũ racemum capiat, etiam quoad vſque nullus in ea relinquatur, nullus eorũ mortaliter peccat, nec reſtituere tenetur, & multo minus tota multitudo: quia nullus eorũ damnum notabile facit, nec eſt cauſa quo fieret, nec in id cõſentit.

131 Trigeſimoſextò peccat qui procurat, vt rex, aut magnas, aut iudex ſuum cuiquã tollat, vel ne cui quod ſibi debetur reſtituatur, neve ad id debitor cogatur, quod multi magnates & familiares eorum, aduocati & procuratores ſæpe faciunt, qui non ſolum mortaliter peccant, ſed etiam reſtituere tenentur.

132 Trigeſimoſeptimò, qui male conſulit ſcienter & doloſe, immo & ſi bona fide, ſed nõ adhibitis ſtudio & diligentia debitis, ad veritatem aſſequendam. Quare qui conſulunt, caueant ne nimium ſuę ſcientiæ vel prudentiæ fidant.

Trigeſimooctauò, q alicui s acumen,

acumẽ, aut fortitudinem laudat, aut ignauiam & demiſſionẽ vituperat, quò eum ad damnum proximo inferẽdum mouet, & totum damnum reſtituere tenetur: quia ad id exhortari videtur.

133 Trigeſimonono peccat, qui audiens aliquem alteri ſuo nomine nocuiſſe, illud ratum & gratum habet, quia mandare videtur, cap. ratihabitionem de reg. iur. Quod ſolũ intelligitur iuxta Angel. verb. furtũ. §. 20. quando qui nocuit, nõ nocuiſſet, niſi exiſtimans eum cuius nomine nocuit, illud ratum habiturum. Sed huic moderationi raro (noſtro iudicio) locus erit. Quia raro, aut numquam cõtinget aliquem nomine alicuius nocere alteri, niſi exiſtimãtem illud gratum illi fore. Quamquam ſi eius nomine factum non fuit, aut gratum illi non fuit, quatenus ſuo nomine factum eſt, licet opus in ſe illi placeat, ad nullam reſtitutionem tenetur: quamuis peccet, per cap. cum quis. de ſen. excom. lib. 6. & cap. ratihabitionem. cap. ratam. de reg. iuris. lib. 6.

Nec obſtat, quod quidam ait, me dicere hic, teneri ad reſtitutionem qui nec tacite, nec expreſſe iuſſit occidi hominem, ſed pro rato habuit, quia ratihabitio æquipollet mandato. Cuius contrarium aſſerit tenendum. Non inquam, obſtat, quia reſpondetur, primo, me non loqui de homicidio in ſpecie, vt ipſe imponit: quamuis in genere loquar de nocẽte, cuius ſpecies eſt homicidiũ.

Secundò, quod meum dictum eſt firmum. Tum per illam regulam iuris. lib. 6. *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari.* Et regulam, hoc iure, §. *Deiecit, qui mandauit, vel ratum habuit*, ff. eod. Et palam eſt mandantem delictum teneri ad reſtitutionem, vt dictum eſt ſupra eod. cap. num. 14. Tum quod præfatæ regulæ non ſolum habent locum in contractibus, & in iudiciis, ſed etiam in maleficiis, & delictis, vt habet gloſ. recepta per omnes in d. c. ratihabitionem. ſaltem illis, qui per alium fieri poſſunt, vt Dynus receptus ait in dicta reg. ratihabitionem, immo & in aliis, niſi quo ad effectũ fiuendi libidine, vt pulchre de iure probat Couarruuias in clem. 1. 2. part. §. 1. nu. 5. de homic. Tum quod ratihabitio non ſolum habet vim augẽdi peccatum, vt ait is, qui contra nos opponit, ſed etiam faciendi incidere quem in pœnam. Caſus eſt in c. cum quis. de ſentent. excomm. lib. 6. quod determinat, eum qui ratificat percuſſionem clerici nomine ſuo factam incidere in pœnam excommunicationis ipſo iure. Tum quia facilius & fortius obligatur quis ad reſtituendũ damnũ, quàm ad ſubeundum pœnam. Hanc enim non tenetur regulariter ſubire in foro conſcientiæ, nec in exteriori antequam condemnetur, reſtituere autem ſic, vt ſupra dictum eſt. Tum quod omnis ratificans delictum ſuo nomine factum eſt puniendus pœna, licet nõ ſemper ordinaria, vt late probat præfatus Couarruuias vbi ſupra. Tũ quod ratificans rem ſuo nomine acceptam, vel iniuſtã acceptionem fingitur accepiſſe propter ſuam ratificationem, & ita non ſolũ peccat, quia placet peccatum, ſed quia fit perſona peccantis, & accipientis, ſecundum totã vtriuſque iuris prudentiam.

Digitized by Google

tiam, quod nõ aduertit præfatus religioſus, qui cõtra nos opponit. Per quod tollitur eius ratio, & conſequenter ille qui ratificat incendium domus alicuius, nomine ſuo factũ, magis tenetur ad reſtitutionem domus incenſæ, quam ad ſubeundam pœnam a iure, vel iudice inflictam, vel infligendam.

134 Quadrageſimò qui teſtis a iudice legitime interrogatus, an ſciret tale furtum, ſciens tacet, & ob illud damnificatus ſuum non recuperat, & reſtituere tenetur cap. 1. de crim. fal. Si nõ tacet propter metum alicuius periculi ſui ſtatus, aut perſonæ, aut bonorum, iuxta S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 19. §. 7. & argum. cap. quiſquis. 11. q. 3. & Scotum in 4. diſt. 15. quæſt. 2. Siluest. verb. reſtitutio. 2. q. 6. Notandum tamen eſt, quòd ſi epiſcopus monuerit ſub excõmunicatione vt denuncient qui nouerint illud: is, qui metu tacuit, tenetur paparere, ſed non quoaduſque eum iuxta ordinem correctionis euangelicæ moneat: & inducere debet, vt parti læſæ ſatisfaciat, & ſi fur ſatisfecerit, eum denuntiare non debet, nec etiam ſi non ſatisfaceret, ſi illud probare non poteſt, quia quando præcipitur, vt qui talem rem ſcit, eam per denũciationem manifeſtet, intelligitur de eo, quod ſcit & probare poteſt, vt diximus copioſius

135 quam alij in 1. cap. inter verba. 11 q. 3. concl. 6. Sed ſi admonitus ſatisfacere nollet, & admonitor probare poteſt, denuntiare debet: quia aliàs peccaret & excommunicationẽ incurreret, & teneretur reſtituere damnificato, de ſuo quod ob ſuum ſilentium recuperare omiſit, Ioan. de Anan. in c. qui cum fure. de furt. niſi ob iuſtum metum taceat, vt proxime dictum eſt. Per quæ reſpondetur ad noue quæſitum, ſcilicet, An vxor, filius aut cognatus alicuius delinquentis, abſcondens aliqua eius bona in aliquo monaſterio, aut alio loco, ne a iudicibus ſequeſtrentur, teneantur ipſi vel alij eius rei conſcij, manifeſtare illa, propter excommunicationem, aut iuramentũ, quibus iubentur id facere. Reſponderi enim poteſt, quod nõ, ſi omnia abſcondita pertineant ad compenſandum debitum dotis, vel aliud, alioqui autem ſic. Oportet autem cauere, ne iterum peti poſſit id ad quod abſcondita ſufficiunt inſtar illius, qui clam accipit aliquid de bonis creditoris, in ſui debiti compenſationem, de quo ſupra, num. 113. aduertẽdum tamen ſupradicta procedere in monito denũtiare, & non in monito teſtificari, vel reuelare, is enim tenetur id facere iuxta cap. ad noſtram. 2. cum ei adnotat. per Panor. & alios. de iureiur. præſertim ſi iudex poſt ſemiplenam probationem coram ipſo factam, eam ſupplendam præcipit, vt qui illud ſcit ad teſtificandum veniat, iuxta cap. fin. de iureiur. quia illi non præcipitur vt denunciet, ſed vt teſtificetur. Angel. verbo, denuntiatio. §. 3. niſi ſit perſona a teſtificando eo caſu excuſata ob cognationem vel aliam cauſam, de quo infra cap. 25. num. 48. & ſequenti dicetur.

136 Quadrageſimoprimò peccat qui conſtitutus cuſtos ciuitatis aut agri non obſtat damno notabili, quod fieri videbat ſaltem clamãdo cum obligatione reſtituendi in ſolidum,

Digitized by Google

lidum, per dicta ſupra eod. nu. 122. Quamuis qui ad id ex officio non tenetur, licet peccet malitioſe tacendo: reſtituere tamen non tenetur, per dicta ibidẽ. Immo nec peccaret ſi abſque malitia per negligentiam aut modeſtiam non ſe ingerendi negotiis alienis, id facere omittit. Sed ſi ex officio, aut dignitate tenetur impedire, & adminiſtrare iuſtitiam, quia eſt princeps, aut iudex, peccat & reſtituere tenetur iuxta mentem S. Tho. 2.2. q.62. artic.7.& ſupra eod.nu. 18.adiunctis etiam iis, quæ S.Anton.& Angel.dicunt, & quæ noſtri ſcribunt in cap. quãtæ.de ſent.excom.& nos in cap. inter verba.11.q 3.concl.6.diximus.

Quadrageſimoſecũdò peccat qui iudex nõ facit parti damnum reſtitui, cum poſſet, ſiue ſit reipub. ſiue perſonæ particularis, cũ obligatione reſtituendi, iuxta Scotum communiter receptum in 4.lib.ſent.diſt. 15.quæſt.2.

137 Quadrageſimotertiò peccat qui curatur, procurator, & alienorũ negotiorum geſtor, adminiſtrator bonorum alienorum, & filius qui res ſui patris tractat, qui nomine ſui principalis, & ob eius vtilitatem alicui dãnum notabile infert, & ad reſtitutionem in ſolidum tenetur, ſi principales non reſtituant, & ex eorum bonis reſtituere poteſt, ſi adhuc eorum adminiſtrationem retinet: & prudenter faciet reſtituendo, ita vt ab ipſo poſtea domini repoſcere non poſſint. Et ſi jam dictam adminiſtrationem non habet, & eſt adeo inops, vt ſatisfacere non poſſit, debet dicere principalibus, ſi ignorant, quòd ſatisfaciant. Et ſi illi reſtituere noluerint, tenetur reſtituere, ſi poteſt: occulte tamen poterit accipere de eorum bonis tantũdem quo ſatisfaciat, obſeruatis conditionibus ſeruandis ab iis, qui occulte ſua debita recuperant: quæ poſitæ fuerunt ſupra eodem cap.nu. 13.

138 Quadrageſimoquartò peccat qui occulte aliquid accipit ab eo, cui nõ diſpliceret acceptio ſibi nota: ſed occulta ſic, is licet peccet venialiter, non tamen mortaliter. Quia eius acceptio, aut retentio non eſt cõtra voluntatem domini: ſed modus ſolum accipiendi, quo ad peccandum mortaliter non ſufficit, vt definierũt bene Adrian.in 4.de reſt. & Caiet.in ſumma verb. furtum. Id quod ſæpe filij ob verecundiam parẽtum faciũt. Serui etiam & famuli accipientes a ſuis dominis pana, & fructus quibus veſcantur, credentes dominum illa conceſſurum eſſe, ſi ab illo peterent, aut ſi illic inuenirẽtur, quamuis nollet, vt ſe inſcio acciperent.

139 Dixi: Quibus veſcãtur. Nã qui caperent ad donandũ vel vendendũ alteri, vt ſolẽt aliqui panẽ coctum, vinum, aut triticum, aut alia ſimilia mortaliter peccarent, & tenerentur reſtituere: quia non ſolum modus, ſed ipſum factũ inuito domino fit. Qui tamẽ minutatim vno die quid exiguum, puta quadrantem ſeu quatrinum, & aliis multis diebus ſingulis tantumdem caperent, nulla vice peccarẽt, niſi venialiter, etiã ſi totaliter accepta ad notabilem quantitatem creſcerent: modo iam inde a principio, vel poſtea non habuiſſent animo furandi notabilem quantitatem per illa parua furta, ſiue tamen

Digitized by Google

cum hoc animo, ſiue ſine illo perueniatur ad quantitatem notabilem, reſtituenda videtur illa. Quo fit, vt inueniri poſſint furta ſolum venialia, quæ obligent ad reſtitutionem ſub pœna peccati mortalis. Quæ limito procedere in eo, qui continuato tempore ſine magnis interuallis illam notabilem quantitatem conflaret, non enim dicerem teneri ad reſtituendum ſub pœna peccati mortalis illos famulos, qui aliquot diebus vnius menſis aliquot eiuſmodi furta facerẽt, & poſt alium vel duos mẽſes totidem, & poſt aliquot alios totidem &c. ita quod in fine trium vel quatuor annorum conflarent ſummam etiam duplo maiorem, quàm ſit illa, quæ ſemel accepta peccatum & reſtituendi neceſſitatem induceret ſub pœna peccati mortalis, etiam poſtquam peruenerint ad notabilem quantitatem, ſi numquam percipiendo illa parua intendit peruenire ad illam, ratione illa firma, quod ceteris paribus magis peccat, qui capit, quam qui retinet. cap. ſæpe. de reſtit. ſpol. & quod qui capit illa parua ſine intentione perueniendi ad quantitatem notabilem non peccat pluſquam venialiter. Ergo nec retinendo illa.

140 Ad dubium autem a quodam hic nobis propoſito, ſcilicet, An fur teneatur reſtituere impenſas, quas furtum paſſus fecit in quærenda re ſibi furto ſubtracta? Reſpõdeo, quod ſic eas, quas vir prudẽs & bonus facere debuiſſet, quia earũ cauſa fuit, & non ſolum fur ſed etiam quilibet alius malefactor tenetur ad intereſſe damni, etiã extrinſecum, l. qui tabulas. & l. is cui. §. fi. ff. de furt. & glo. recepta in l. 1. verb. caſibus, & verb. conſequẽter. C. de ſent. quæ pro eo, quod int. prof. Rogãti cur autẽ confeſſarij nõ obligãt eos ad illud reſtituendũ? reſpõderi poteſt, quia forte non eſt cõfeſſum eis tale damnum conſequutũ, aut probabiliter credũt damnũ paſſos contẽtos fore reſtituto principali: q́ ſufficeret vt cenſeatur reſtitutũ, arg. l. 1. ff. qui ſatiſ. cog.

Quadrageſimoquintò peccat qui impedit aliquem euntem ad impediendum damnum, quod tertius inferre volebat quarto, & ad reſtitutionem tenetur, licet aliter nõ iuuaret tertium, quia impediendo opitulaturum, indirecte videtur iuuare nociturum, vt recte innuit Medina in Cod. de reſt. fol. 39. Peccaret etiã cum obligatione reſtituendi, qui aliquos amicos, aut famulos mitteret enſibus diſtrictis ad terrefaciendum, aut ad alium iocum, aut ludũ, ſi ex eo damnum ſequeretur, niſi adhibeat diligentiam debitam ne damnum notabile fieret, arg. capit. presbyterum, &c. lator. & cap. continebatur. de homic.

De peccatis patrum circa bona filiorum.

SVMMARIVM.

141 *Peculium filiorum quadruplex. & ſequen.*

142 *Clericis quibus quæſita ſint quaſi caſtrenſia.*

143 *Pater an ſolus filijs ſuccedat.*

144 *Donatio facta a patre quæ valet. & nu. 145. & ſeq.*

144 *Filius ſeruiens patri quale mixtũ peculium habeat.*

147 *Donatio a patre filio facta quatenus*

tenus renocanda.

143 *Filius qui plus aliis patri ſeruit, quid plus habet.*

149 *Donatio coniugis facta coniugi qua valet.*

152 *Legatum a patre relictum filia, cui dos debetur, vt compenſatur.*

151 *Patris heredes quod damnum datum filio reſtituent.*

152 *Filia renunciatio cum enormi laſione vt valet.*

141 QVadrageſimoſextò peccat mortaliter, qui pater tractat aut dat bona filiorũ ſuorũ aliquo modo indebito infraſcripto, nu.151. cum obligatione reſtituendi de qua ibi. Pro quorum intellectu, octo præſuppono.

Primum, quòd quattuor bonorũ genera, aut peculiorum filij viuentibus parentibus habere poſſunt, ſcilicet caſtrenſia, quaſi caſtrenſia, aduentitia, & profectitia.

Secundum, quòd caſtrenſe eſt, quod filius in bello adquirit, l. caſtrenſe. ff. de caſtrenſi pecul. cum ei adnot. & in rub. C. eod. & hæc bona ſolius filij ſunt, tam quo ad vſumfructum, quàm dominium, & in eis pater nihil habet, ſecundum omnes l. fin. C. de inoffic. teſtam. l. 1. §. fin. ad Macedo. Bart. in l. ſi forte. ff. de caſtr. pecul. in tract. de duob fratrib.

142 Tertium, quòd quaſi caſtrenſe eſt, quod filiusfamilias adquirit per officium aliquod publicum, puta Medici, Aduocati, Scribæ, aut Magiſtri in aliqua ſeptem artium liberalium, aut quouis alio publico, propter quod ſtipendium publicum accipit. per beneficium Regis, vel Reginæ, l. cum multa. C de bonis, quæ lib. & quod clerici ſuo officio clericali, aut ſuis beneficiis curam animarum habentibus, aut non habentibus, cum adminiſtratione, aut ſine ea adquirunt: quoniam etiam quælibet alia bona clericorum, ſaltem quæ adquirunt poſt clericatum, iure communi ſunt quaſi caſtrenſia, authent. presbyteros. C. de epiſcop. & cleric. ſecundum Oſtien. Panor. & commun. in cap. quia nos. de teſta. & cap. conſtitutus. de reſt. in integ. In quibus nil plus habet iuris pater, quàm in caſtrenſibus, l. non ſolum. C. de bon. quæ lib. quod an de conſuetudine ſeruetur, infra dicetur.

143 Quartum, quòd peculium aduentitium eſt peculium filiifamilias non caſtrenſe, nec quaſi caſtrenſe, aliunde quàm a patre & ex bonis eius & ob gratiã illius principaliter habitum, qualia ſunt bona illi hereditario iure a matre aut a ſuis cognatis, aut amicis, & ſuo labore, induſtria, aut fauẽte fortuna parta: per notata vbi ſupra. In his bonis aut peculiis proprietas eſt filij, & vſuſfructus patris, quandiu viuit regulariter, d. l. nõ ſolum. & l. cum oportet. C. de bonis. quæ lib. niſi, cum qui donauit, aut reliquit filio, vetuit, ne patri quæreretur vſusfructus. auth. excipitur. eod. tit. & in caſu authent. idem, eod. tit. & cum in bonis filij ſui cum fratre ſuccedit, ſecundum ius commune, auth. item C. eod.

Dixi: Iure communi, nam ſecundum leges Regni Caſtellæ ſolus pater filio ſuccedit per l. 6. & 7. Tauri, & etiam ſecundum leges Luſitaniæ, tit. 75 lib. 4. ordinat. quamuis fratres habeat, nec ad diuidendum inter reliquos fratres tenetur, ſecundum omnes l. fin. C. de collat, & l. cum antiquis.

Digitized by Google

antiquis.C.de inoffic.teſtamen.

144 Peculium vero profectitiũ eſt peculium filiifamilias habitũ a patre aut eius cauſa,& aut de eius bonis nec ad bellum,nec ad officia publica pertinens:& in his tã proprietas quã vſusfructus eſt patris. Nobis tamen videtur eſſe aliquod mixtum , partim aduentitium, partim profectitiũ; ſcilicet,quod filius ſuo labore & induſtria ex bonis paternis,aut in eiſdem adquirit,quidquid dicat Silue. Nam quamuis recte dicat,quod quidquid filius ex illis bonis adquirit, aut patri adquirit, aut furatur:quod tamen filius ob ſuum laborem & induſtriam promeretur, eius eſt,& tanto plus, quã ceteri fratres debet habere de bonis paternis, quanto plus quã illi in eis quærendis laborauit,aut certe tantũ quantum mercedis ſolui debet alij extraneo qui tantũdem laboraret,aut potius dimidium eorũ, quæ de bonis, & pecunia etiam clandeſtine accepta per ſuam induſtriam lucratur, per ſingularem doctrinam Bart. in l.1.§.nec caſtrenſe. ff. de colla.bon. quam plurimorum auctoritate fulcit Dec.in l.illud. C.de colla. a nu. 10.quod intelligendum eſt concurrentibus duobus.Alterum eſt, quòd filius patrem ſuſtentare non teneatur;quia habet vnde alatur, l.ſi quis a liberis,§.idem.ff.de lib.agnoſ.& l. Nenſennius.ff.de neg.geſtis.& l.alimenta.C.eo.cum eis adnot.per glo. & doctores.Alterum,quòd expreſſe, aut tacite proteſtetur ſe eo animo ſeruire,vt pater ob ſuam operam & laborem det ei tantum,quantum alteri extraneo dare deberet, ſi ipſe ei non ſeruiret.Meritum etiã filij prædictum attendi poteſt ad effectum, quod pater donare aut reliquere poterit tantum plus ei,quàm eius fratribus, quantum alicui extraneo ob ſimilia merita dare deberet;ita quòd id non computetur in ſua legitima, iuxta mentem Bar.in l.1.§. caſtrẽſia. ff.de caſtren.pecu. & l.ſi donatione. C.de colla. Et quamquam hæc duo dicta colligantur ex eo,quod ſtatim in eo.cap.nu.ſeq. & nu.148. dicetur: viſum tamen eſt hic declarare,quia res quotidiana & parum ab aliis reſoluta.

145 Quintum,donationem a patre factam filio,qui eſt ſub ipſius poteſtate,non valere, nec ab illo factam patri, quia pro vna & eadem perſona reputantur l.fin.C.de impub.niſi. Primo , facta a patre in dotem aut matrimonium l.Põponius. ff. fami. erciſc.& ff.de collat. bonor.& C.de collat.dot.per totum Secundo, mobiliũ facta pro bello.C.fami.erciſc. l.4. Tertio,vſusfructus quem in bonis filij aduẽtitiis habet pater,vt in l.cum oportet,& l.non ſolum. §.fin autem.C.de bon.quæ liber.Quarto, facta pro meritis & ſeruitiis in tantum , quantum pater dare alicui extraneo ob ſimilia merita teneretur, iuxta Bart. communiter receptum l.2.§.caſtrenſi ff. de caſtren. pecu. & l. ſi donatione.C.de collat. & l.frater a fratre.ff. de cond. indeb. Et in foro cõſcientię ſufficit ea eſſe vera, arg.not.in c.tua.& c.is qui.de ſponſ. Sed in foro exteriori probari debet, nec ſufficit patrem dicere ea vera eſſe , iuxta eundem in l. ſi forte. de

146 caſtren.pecul. Quia fides non habetur dicenti de ſe alium benemeritum eſſe, quãdo id requiritur ad

ad hoc, vt iure aliquid facere poſſit; qualis eſt hæc donatio,iuxta eũdem & cõmunem. Et cum dubitatur, an pater filio donet ob merita, vel ob meram liberalitatem, præſumẽdum eſt dare,ob merita, ſi anteceſſerunt, & alias ob liberalitatem, iuxta glo. communiter receptam in d.l.ſi donatione. C. de collat. Quinto, facta in omnibus caſibus,in quibus donatio a marito facta vxori ſuæ, aut ab vxore facta marito valet , qui referuntur infra nu.150.

147 Quia iuxta doctiſſimũ Azonem in ſumma de donat. donatio inter maritum & vxorẽ, & donatio inter patrem & filium communiter æquiparantur. Notandum tamẽ eſt, quod donatio patris,& matris facta filio , quæ non eſt remuneratoria, quamlibet valeat, aut eorum morte confirmetur;quia in vita non reuocarunt;ſi tamen excedat quantitatẽ, de qua patres libere diſponere poſſunt, iuxta varias leges diuerſorum regnorum,quas ſtatim citabimus,& legitimæ reliquorum filiorum præiudicat,reuocãda eſt,quantum opus fuerit ad præiudicium eorum excuſandum.l.1.C,de inoffi.donat.

148 Sextum,quod ſi vnus filius patri ſuo ſeruit , & alij non ; quamuis pater pro remuneratione eius meritorum dare poſſit,quanti illa merita valent,& quãtum extraneo alicui dediſſet : ſi tamen non dat , nec filius in vita cum patre conuenit, vt ſua merita remunerarentur, ſaltem vt extraneo , nec proteſtatur ſe ab eo, aut eo mortuo , ab eius heredibus petiturum a ſuis fratribus heredibus remunerationem aliquam ratione ſuorum meritorum poſcere non poteſt : quia illud amore filiali facere cenſetur, arg.l.Nenſenius.ff. de neg.geſt.l.1.& l.alimenta.C.eod.

149 Septimũ,quod donatio a marito facta vxori,aut ab vxore marito poſt contractum matrimonium de preſenti,aut ante pro tẽpore,quo contractum iam fuerit,non valet:& donator antequam moriatur cum libuerit reuocare poteſt. l. 1. ff. de donat. inter vir.& vxo. quamuis ſit per tertiam perſonam, & per modũ remiſſionis debiti:l.ſi ſponſus.ff.eo. excepto quando Imperator,aut Rex donat Imperatrici, aut Reginæ, aut illa illi,C.eo.l.pen. Et quãdo donatur pecunia pro reſtaurandis rebus igne abſumptis.ff eod.l. quod ſi vir. Et quãdo donator pauperior ob talem donationem non efficitur,quãuis recipiens ditior fiat. Et quando recipiens non fit ditior,quamuis donator pauperior fiat.Et quando donatur pro tẽpore , in quo matrimonium perficietur , ſcilicet vt res fiat mariti,aut vxoris, quando alter eorum morietur, l.ſed interim.ff.eod. Et quãdo donatio fit mortis cauſa, vt donatarius poſt mortem donatoris id habeat , vt in d.l.ſed interim. modo ſe in vita reuocandi facultate non priuet, ſecundum glo.in d.l. ſed interim.Et quando vxor marito donat ad aliquem honorem, aut dignitatem cõſequendam.l.quod adipiſcendæ.ff.eod.Et quando maritus extante matrimonio, vxori omnem dotem promiſſam , aut aliquã eius partem remittit.gl.ſing.& ibi Cyn. & Bal. in l.ſi conſtante.de dona. ante nupt.remiſſio tamen alterius debiti non valet.

150 Et quando maritus vxori ſuæ

Digitized by Google

in menſem aut annũ, aut quandiu ſuperſtes fuerit, pro victu ſuo, & ſuorum certum quid pro æſtimatione fructuũ dotis & non amplius deputat, vt tenet glo. in l. ex animo. ff. de dona. inter vir. & vxo. per illũ textũ.

Octauũ, quod pater, qui legatum aliquod filiæ, cui debebat dotem, relinquit, videtur relinquere in ſolutionem, aut in partem ſolutionis illis, cap. qui abſtulit, 12. q. 2. quia eſt debitum, quod lege debetur.

151 Quadrageſimoſeptimo infertur peccare motifere patrem, accipiendo ſibi, vel alteri aliquid notabile a ſuo filiofami. ex bonis caſtrenſibus, aut fructibus eorum cum obligatione reſtituendi. argu. c. qui abſtulerit. 12. q. 2.

Quadrageſimooctauo peccat pater accipiẽdo ſibi, vel alteri aliquid notabile quo ad proprietatem de bonis aduentitiis ſui filiifamilias: vel adminiſtrando ea ita male, vt notabiliter lædatur, ſiue vſumfructum habeat, ſiue non. quo caſu alij fratres heredes poſt obitum patris damnum illud, cum bona inter ſe diuiſerint, reſarcire tenebuntur. Sed ſi pater vſumfructum eiuſmodi bonorum habebat, & non damnificauit proprietatem, ſed ſolum fructus illorum, nec pater nec fratres ob illud ad aliquam reſtitutionem tenentur. Angel. verb. peculium. §. 24. Silu. eo. verb. q. 15.

152 Quadrageſimonono peccat pater qui inducit per metũ ſaltem reuerentialem, aut dolum & fraudem ſuum filiũ, vel filiam, vt ſuæ legitimæ, vel patrimonio renunciet cum iuramento ſe contentam fore dote minore legitima, cũ obligatione reſtituendi. arg. a cõtrario, c. quamuis. vbi Dominic. & alij de pact. lib. 6.

Dixi: Per metũ aut fraudem, quia ſi ſponte id faceret, teneretur ad ſeruandum iuramẽtum, etiam ſi enormiter vel etiam enormiſſime læderetur in foro conſcientiæ: quamuis non in exteriori; quia ex tali damno dolus, aut fraus præſumitur, ſecundum Pet. de Anch. conſi. 38. & in reg. acceſſorium. de reg. iur. lib. 6. & late Decius conſi. 180. quæ tamen præſumptio in foro conſcientiæ ceſſat, iuxta not. in c. is qui. & cap. tua. de ſponſa. Qua diſtinctione contrariæ opiniones relatæ per Dec. in dicto conſ. 180. & 182. componi poſſent.

De peccatis mariti vxoris contra ſeptimum præceptum.

SVMMARIVM.

- 153 *Maritus vt peccat accipiendo ex bonis vxoris ſuæ paraphernis.*
- 153 *Vxor vt peccat capiẽs ex bonis mariti etiam ad pia, niſi octo caſibus nu. 154. & ſeqq.*
- 153 *Paraphernalia bona quæ ſunt.*
- 153 *Eleemoſynam octo caſibus vxor largiri poteſt. & ſeq.*
- 155 *Dos tota vxori reddenda, licet ornatus eius fuerit nimius.*
- 155 *Maritus cur non nocet vxori in paraphernis vt in lucris.*
- 155 *Vxor etiam valde dotata non poteſt donare 40. ſcuta.*
- 155 *Maritus ſine vxore quid poteſt, vbi omnia bona communicantur.*

153 Qvinquageſimo peccat mortaliter maritus, qui ſibi aut alteri accipit aliquid notabile ex bonis, quæ præter dotem vxor habet, quæ græco vocabulo parapherna appellat lex vlt. C. de pact. cõuen.

nam

nam alienum contra ius vſurpat. Bona parapherna ſunt, quæ vxor ſibi reſeruat præter dotem, quam marito pro oneribus matrimonij dedit. l. ſi ergo. §. dotis ff. de iur. dot.

Quinquageſimoprimo, quæ vxor ſibi, aut alteri accipit ex bonis mariti aliquid notabile contra eius voluntatem pro cognatis, ludis, pigmentis, & id genus aliis, cũ obligatione reſtituendi. S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 1. quia nec eleemoſynam ex bonis mariti, aut communibus abſque eius licentia dare poteſt, niſi. Primo extreme egenti: cauendo tamen, ne ob id maritus egeat extreme. cap. paſce. 86. diſt. Secundo, vbi conſuetudo regionis haberet, quod vxores eleemoſynã panis, aut vini largiantur, ibi enim credere poteſt, id placiturũ marito, quamuis expreſſe id prohibeat: quia veriſimile eſt id maritum facere, ne eleemoſynas extra modum conſuetum tribuat. Si autem crederet eũ vere nolle, vt etiam conſuetam & moderatam faciat, debet ſe ab ea facienda abſtinere, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 19. §. 1. arg. c. per tuas. 3. de ſimo.

154 Tertio, cum facit ad euitandum aliquod damnum mariti temporarium, vt Abigail, 1. Reg. 25. fecit. Et eadem ratione, immo fortiori, ſi eam facit ad ipſius damnum ſpirituale euitandum, vt cum maritus eſt malignus, & illa moderate largitur, vt Deus eum illuminet, & ad pœnitentiam conuertat, modo ſine eius ſcandalo faciat. argu. c. nihil. de præſcript. Quarto, ſi maritus eſt amens. Quinto, ſi maritus eſt abſens: quia tunc adminiſtratio domus ad eam ſpectat, niſi per illum, aut ſuperiorem aliter ſtatuatur. Palud. in 4. lib. ſent. diſtin. 15. q. 3. art. 6. concl. 2. Sed quia nec eius dicta, nec ratio iure firmo nituntur, verius eſt eam in his duobus caſibus nõ poſſe dare ad ſummũ plus, quam eius maritus mentis cõpos, & præſens largiri ſolebat. Sexto, cum maritus pro eius victu certum quid illi deputat, & ex eo parcius viuendo relinquit aliqua in pauperes eroganda, iuxta eundem vbi ſupra. Septimo, ſi habet bona parapherna, de quibus ad voluntatem vxor ſtatuere poteſt: niſi vbi conſuetudo & ſtatuta prouinciæ aliter decernerent. Octauo, ſi dedit marito dotem ad ſuſtentandũ ſufficientem, & nihilominus nouit aliquam artem texendi, aut ſuendi, aut acu pingendi, vendendi, emendi, aut aliam ſimilem: qua non deſerendo debitam domus adminiſtrationem lucratur. Quo poſſent cõciliari opiniones contrariæ gloſſ. l. ſicut. ff. de oper. liber. & Theologorum, ſancti Thom. Richard. & Palud. vbi ſupra. Siquidẽ ex ita lucrifactis libere impendere poteſt, vt ſentit Barto. in l. Caio. ff. de alim. & cibar. leg. modo (vt ſancte dixit Aſtenſis) ſua familia eo non indigeat. quia de præcepto charitatis primum domeſticis ſubueniendum eſt, c. non ſatis. 86. diſt. & l. ſi præſes. C. de ſeru. & aqua. & modo lucra non ſint communia inter maritũ & vxorẽ, & adminiſtratio ſit marito reſeruata, vt communiter ſunt in omnibus Hiſpaniæ Regnis.

Adnotandũ tamen, quod ſi maritus eſt prodigus, vel decoctor, poteſt licite vxor accipere clam aliqua, vt neceſſitatis tẽpore, domui ſuæ prouideat, adeo quod marito etiam id

Digitized by Google

imperanti, non tenetur omnia, quæ habet, illi tradere, Ange. verb. furtũ.

155 Ad noue autem hic quæſitum, reſpondimus affirmatiue, quod etiã in foro conſcientiæ poteſt vxor totam dotem repetere mortuo marito, eſto, quòd ille multa ſuperflua impendiſſet in eã alendo & ornando: quia iura cum onere conſeruandi eam vxori faciunt eũ dominum eius, l. doce ancillam. C. de rei vend. & l. in rebus. C. de iure dot. & c. per veſtras. de donat. inter vir. & vxo. & alia quæ tunc attulimus.

Ad alterũ hic noue quæſitum, reſpondimus, quod maritus tenetur reſtituere vxori, non ſolũ dotem integram: ſed etiam ea, quæ bene vel male impendit de eius bonis paraphernis: nõ tamen quę de lucris cõmunibus. quoniã illa ſola quæ tempore diuortij inueniũtur lucrifacta, cenſentur lucra; reliqua enim licet pro dimidio lucrifierent vxori: lucrifiũt tamẽ reuocabiliter, ita quod maritus ad quem ſpectabat libera illorum adminiſtratio, potuit bene vel male adminiſtrando illa, ſibi & vxori reuocare, vt tradit Ioan. Lup. in rub. de dona. inter vir. & vxo.

Ad tertium noue quęſitũ reſpondimus, quod vxor etiã ſi maximam dotem dederit marito, non poteſt abſq; eius licentia dare de illa 40. aureos, etiam ei, qui eam lactauit. Nec obſtant citata in contrariũ de pupillo, quem, aiunt non teneri ad reſtituendum ea, quæ de ſuis bonis clam tutore impẽdit, nec deponentem qui de rebus a ſe depoſitis clam depoſitario idem facit; quia vterq; horum tenetur ad imputandum illud ſibi in redditione rationũ, quod effectu eſt reſtituere, arg. c. veniens. 2. cum ſimilib. de teſtibus. Nec refert, an minutatim iteratis vicibus, an vna eos dederit, cum a principio 40. dare ſtatuerit, per dicta ſupra eod. num. 140.

Ad alia quattuor noue hic quæſita, ſic in ſumma reſpondimus. Primo, quod etiam in Portugallia vbi ipſo iure omnia bona mariti & vxoris communicantur, donatio mariti de mobilibus, etiam ſine vxoris conſenſu valet: quoniam apud maritũ eſt tota adminiſtratio bonorũ, & poteſt ſolus regulariter alienare mobilia: licet non immobilia, iuxta tit. 6. lib. 4. ad fi. & tit. 8. lib. 4. ordin. Luſitaniæ. Secũdo, quod tenetur tamen computare illa in partem ſuam; immo & facere quod vxori ſuæ id innoteſcat, vt in partitione tantũdem plus ſibi cedat, per prædicta. Tertio, quod donatarius qui credit, maritũ non manifeſtaturũ id vxori, nec in ſua parte clam illa donatum computaturũ, tenetur eam eius rei admonere. Quarto, quod idem eſt dicendum de marito, qui in terris vbi lucra fiunt communia, donat aliqua clam vxore ſua; quia licet impenſa eius prouida, vel prodiga diminuat lucra: non tamen id facit donatio, quæ illi non permittitur ſicut illa.

De peccatis filiorum circa bona paterna.

SVMMARIVM.

156 Filius qui de bonis paternis, patre nolente, aliquid accipit.

157 vel eo volente, vel donante vltra legitimam. 158.

158 Filius fruens fructibus, vel pecunia-

Digitized by Google

nia patris,clam fratribus.& ſeqq.
158 *Legitimam filiorũ in variis regnis.*
159 *Filius ſtudiorum impenſam a patre factam an &c.*
159 *Filij legitimam non minuit ornatus ſibi a patre datus.*
159 *Filius quæ alimenta ſtudij computat in legitimam.*
160 *Filius donatum patris intuitu nolens conferre, nec fratris impenſas ſtudij ſoluere,nec perdita ludo,vel pœnam delicti non computat in legitimam.& ſeqq.*
161 *Filij lucra de patris pecunia facta. & ſeqq.*
165 *Vxor quorum iocalium domina,& quorum vſuaria.& ſeq.*

156 QVinquageſimoſecũdo peccat filius,qui aliquid notabile ex bonis patris contra eius volũtatem accipit. Quia filius nullum ius in bonis patris viuentis habet, quã quod debet ali ex eis, ſi ex ſuis nõ poteſt,l.ſi quis a liberis. §.idem. ff.de libe. agnoſ. Et ita quod ex eis acceperit, patri, aut ſaltẽ eius heredibus, ſingulis pro rata reſtituere debet:niſi pater viuens illud ei condonarit,iuxta S.Anton. 2.par.tit.1.c. 15.§.1 etiam ſi bona,ex quibus id accipit forent ſua aduentitia aut profectitia,per ſupra dicta eod.c.nu.153.
157 Et etiam ſi accipiat ad eleemoſynam dandam nõ egenti extreme; immo & ſi ad dandum egenti extreme,ſi eius neceſſitati mutuãdo ſubuenire potuiſſet per ſupradicta eod. cap.nu.90.Poteſt etiã licite accipere quãdo probabiliter coniicit patrem ſuum eo contentum foret: vt cum de eius licentia peregrinatur, aut in peregrinis gymnaſiis verſatur; tunc enim probabiliter credere poteſt, ratas habiturum patrem eleemoſynas illas, quas inſtar ſui ſimilium facit,arg.l.ſi longius. ff.de iudic.cum ei adnot. Poteſt etiam cum bona ipſius aduentitia ad eum ſpectant, etiam quo ad vſumfructum, cuiuſmodi ſunt in caſibus relatis ſupra eod.c.nu.143.
158 Quinquageſimotertio, qui filius accipit ſibi vel alteri ex bonis patris datis ſibi in peculium profectitium,vel ex fructibus eorũ,vel ex fructibus aduẽtitiorum pertinentibus ad patrẽ:immo vel ex ipſis bonis cũ præiudicio vſusfructus patris cõtra eius voluntatem:vel cum eius voluntate plus, quam pater donare poteſt; eo quod excederet ſuam legitimam,& quantitatem, quam pater cuilibet extraneo relinquere poteſt.Quod interdum iure communi ſunt duæ tertię partes,& interdũ dimidia,auth.de trien.& ſemiſſ.colla. 3.& auth.nouiſſima.Cod.de inoffic. teſta. & iuxta leges Regnorum Luſitaniæ,tertia,lib.4.ordinat.tit.70.& Regnorum Caſtellæ quinta l.7.& 8. adiuncta l.15. Tauri, & etiam tertia ad donandum ea,quibus filiis volet: Et ſi mortuo patre illud plus non vult in diuiſionem conferre cum ſuis fratribus, mortaliter peccat, cũ obligatione reſtituendi per ſupra dicta iura. Idem eſt ſi vltra legitimam per donationem patris inualidam aliquid accipit.

Quinquageſimoquarto,qui filius accipit fructus ex aliquibus bonis ſui patris viuentis de conſenſu eius: & poſt mortem eius non vult in diuiſionem cum ceteris fratribus illos conferre:niſi pater permittat,& conſentiat eos accipi ab eo animo re-

munerandi eius merita, intra tamen quantitatem quam ei donare poteſt. Bar. in tract. de duob. fratrib. nu. 1. & 2. quod ipſum etiam eſt dicendum de pecunia, quam in peculium profectitium a patre accipit, ſecundum mentem Bart. vbi ſupra. Idem quoque dicẽdum de eo, quod pater nomine filij emerat, cum id labore atque induſtria ſua filius promeritus eſſet, l. filij. ff. fami. hercisc.

159 Quinquageſimoquinto qui filius non vult conferre ea, quæ pater ipſi emit, ſed viuens non tradidit, quæuis ſint libri, arma, aut alia quæ ſi traderentur viuente patre, bona caſtrenſia, aut quaſi fierent, quo ad proprietatem & vſumfructum: quia omnino patris remanent, & ſic inter fratres diuidenda ſunt: licet tempore, quo talia pater emit, filius iam eſſet doctor, aut miles: nam quò illa fierent bona caſtrenſia, aut quaſi caſtrenſia, neceſſe eſt, vt in vita patris ea tradantur, l. 1. C. de caſtren. pecu. Bar. in dicto tract. nu. 16. Et idem dicendũ eſt de libris, quos pater emit, & tradidit filio, qui verſabatur in litterarum ſtudiis, ſi doctor effectus, aut iam emancipatus non erat: quia non fuerũt facta bona quaſi caſtrenſia. Verum eſt, tamen non teneri accipere illa, ſecũdum æſtimationem, qua empti fuerunt, ſi nunc minoris æſtimantur, iuxta gl. in l. illud. C. de collat. ab omnibus receptam: nec etiam pluris, ſi eorũ æſtimatio creuit, iuxta Raphaelem, cuius contrarium tenet Ludo. Rom. quod verius nobis videtur, arg. l. ſecundum naturam. ff. de reg. iur. cap. qui ſentit eo. tit. lib. 6.

160 Ad none hic quæſitũ reſpondimus, quòd filius non tenetur conferre illa, quæ cũ eo præ ceteris pater impẽdit in veſtitu, cibo, & equitatu; quia id non eſt donatio, ſaltem talis, quę in legitima computari debeat: niſi cum pater donauit ei aliquam ſummam, vt de ea pro libito diſponeret, & ipſe ſuo arbitrio in prædictis impendit; quia conferet eam vt alias donationes, iuxta l. 17. & 18. Tauri.

Adde quòd ſi pater filij nulla bona habebat, & aluit eum in ſtudiis litterarum, non tenetur in parte ſuæ legitimæ cõputare alimenta, quę ibi accepit. Sed ſic, ſi pater penes ſe peculium caſtrenſe, aut quaſi caſtrẽſe filij habebat: quia præſumitur, eum aluiſſe tamquam adminiſtrator bonorum eius, iuxta Bar. vbi ſupra, arg. l. 1. C. de dot. promiſ. Quamquam in relictis creditori per vltimam voluntatem diſtinguitur, an debitũ eſſet neceſſario, aut voluntate contractum, iuxta commun in l. ſi cum dotem. § ſi pater. ff. ſol. mat. & in §. ſciẽdum. l. 1. C. de rei vxo. act. cap. officij. de teſtam.

161 Quinquageſimoſextò peccat qui filius id quod de patris pecunia lucratus eſt, eo mortuo nõ vult conferre, cum obligatione reſtituendi prçter partem lucri, quam ſuo labore & induſtria meruit, vt quilibet extraneus meruiſſet præcedẽte proteſtatione expreſſa, vel tacita, per prędicta eo. cap. nu. 144. & ſeq. & nu. 148. & 158. facit l. fi. C. de colla. & Bar. in dicto tract. nu. 13. Quia eã conferre nõ tenetur per prædicta: quę pars regulariter eſt dimidium eius, quod lucrifecit, ſecundum Bar. in l. 1. §. nec caſtrenſe. ff. de colla. bono. quem pluri

plurimorum auctoritate fulcit Decius in l.illud.C.de colla.vt diximus
162 ſupra, nu.158. Idẽ de filio, qui viuente patre datum, aut relictum aliquid ab aliquo extraneo ſolius patris & non ſui contemplatione, mortuo patre nõ vult cõferre. Quia illud eſt peculium profectitium, per ſupra dicta in eo.c.nu.144. ſecus tamen eſſet, ſi ei datum, aut relictum ipſiuſmet contemplatione fuit, aut tempore quo iam emancipatus erat, l.ſed ſi quid. ff.de vſufruct.Bart.vbi ſupra.nume.7. Quod ſi non conſtat vtrius contemplatione fuerit datũ, id coniiciendũ eſt ex qualitate perſonarũ,& modo relinquendi,& aliis ſimilibus, iuxta boni viri arbitrium, arg.l.1.ff.de iure delib.& cap.de cauſis.de offi.deleg. Idem de filio, qui non vult pro ſua parte ſoluere debita honeſta, quæ ſuus frater in litterarum ſtudiis viuente patre, qui eum ad ea miſerat, contraxit, cum obligatione reſtituendi. l.ſed Iulianus.§.pe.ff.ad Maced.& Bar.in dicto tract.nu.16. & Bal.in addit.eiuſdem. quamuis conferre in impenſas ſtudij, in quo perſeuerare intendit, non teneatur, iuxta Bar.& Bal.vbi ſupra,
163 nu.17. Idem dicendum de filio, qui non vult cõputare in ſuam legitimam mortuo patre ſumptus, quos ille in ſua bona aduentitia neceſſarios fecit: aut qui in eorũ perpetuum emolumentum redundantiam, cum pater eos animo recuperandi feciſſet, cum obligatione reſtituendi. Secus tamen eſſet, ſi eos animo non repetendi fecit; quod ſi non conſtat, parui præſumentur facti ſine animo repetendi, cum eo vero, ſi ſunt adeo magni, vt fructuum æſtimationem excedant, Bar.vbi ſupra,nu. 22. Illud cõſtat, quòd ſi ſumptus non erant ad eadem bona neceſſarij, nec in perpetuam vtilitatem eorum, ſed ſolum in fructuũ, quos pater in vita percipiebat, redundabãt, filius mortuo patre illos in legitima ſua computare nõ tenetur; quia omnia onera & ſumptus in fructuum vtilitatẽ redundãtes ad patrem, qui vſumfructum habet, pertinent, iuxta Bar.
164 recep.d.nu.22. Idem dicẽdum de filio, qui mortuo patre non vult computare in ſua legitima bona patris, quæ inſumpſit in ludos, & vſus malos & vanos, in quos frequenter filij ſcholaſtici pecunias a patre ad emendum libros acceptas inſumũt, cum obligatione reſtituendi, ſecundum mentem glo.l.illud. C.de colla.& communem ſuper ea ſcriben-
165 tium. Idem de filio cõmittente aliquod delictum, ob quod pater pœnam ſoluit cõpellente ad id ſtatuto regionis: ſecus tamẽ eſſet, ſi pater ſponte nullo cogente ad id ſtatuto ex pietate illam ſoluit, arg.l.liber captus.C.de cap. Bar.in d.tract. nu.31. Idem etiam de filio, qui in ſua legitima computare non vult ſumptus, quos pater animo in ea computandi in eius nuptiis fecit: ſecus tamen ſi abſque tali animo id fecit, quod in dubio præſumitur, l.3.§.fi. ff.de mune. & hono. Bar. vbi ſupra, num.30. facit l.ex parte.§.filius.cum gl.ff.famil.herciſ.

166 Quinquageſimoſeptimò, qui gener veſtes pretioſas,& ad feſta celebrãda & alia ornamẽta, vt margaritas, anulos, lapides pretioſos data ſuæ vxori a ſocero etiamnum extãtia, mortuo ſocero in vxoris legi-

Digitized by Google

tima computare non vult, cum obligatione reſtituendi, ſi aliud in vltima voluntate, non declarauit. d. l. ex parte. cum glo. Bal. in addi. Bar. in d. tract. de duobus fratrib. Non enim poteſt dici eorũ donatio morte ſoceri confirmata, cum non conſtet, nec præſumatur donatio: ſed cōceſſio vſus eorum. arg. l. id veſtimentũ. ff. de pecul. & l. mortis. in fi. ff. de donat. inter vir. & vxor. & Bar. vbi ſupra, nume. 22. ſed neceſſaria in vſum quottidianum non tenetur computare, nec pretioſa eo pretio, quo cōſtiterunt: ſed quo valent tempore collationis, neque in hoc ſi opes aut dignitas perſonarum adeo ſunt magnæ, vt illarum donatio præſumatur, l. filius. ff. de donat. Ang. verb. peculium. §. 24. Silue. eo. verb. q. 12. Nec veſtes lugubres, quia vxoris ſunt, per gl. in l. ex re domini. ff. de ſtipul. ſer. & Angel. verb. peculium. §. 12. Idem de genero, qui donata vxori ſuæ a conſanguineis eius ſibi retinet. quia quod conſanguinei mariti ipſi offerunt, pertinet ad eum, & ad vxorem quod conſanguinei vxoris eidem dant, Bar. l. ſed ſi plures. §. in arrogato. ff. de vulg. & pupil.

De peccatis falſariorum.

SVMMARIVM.

167 *Falſarius, qui nummos in ſubſtantia falſauit, cui reſtituet.*

167 *qui circũcidit, aut attenuat nũmos.*

168 *qui ſcripturam, pondera, menſuras, aut ſigillum. 169.*

169 *Falſarij bullarum qui excommunicati.*

169 *Reliquiis, vel miraculis falſis, vel veris in malum finem vtens.*

169 *Quæſtus turpis reliquiarũ quis eſt.*

167 QVinquageſimooctauo peccat, qui nummos in ſubſtãtia, pondere, aut forma falſificauit, aut falſis ſciens tales eſſe vſus eſt, iuxta mentem omnium in c. quanto. de iureiur. cum obligatione reſtituendi damnum, quod contingit quando falſitas fit circa ſubſtãtiam: ſcilicet ſubſtituendo, aut permiſcendo vnum metallum pro altero. l. Paulus. ff. de ſolu. aut circa pondus minorem pro maiori cudendo, l. 1. ff. de contrahen. empt. non autem ita contingit damnum, cum ſolum falſificat formam cudendo ſine poteſtate id faciendi, aut imprimendo characterem & formam alienã abſque conſenſu eius, cuius erat, l. ſine nomine. & l. qui nomine. ff. ad leg. Corne. de falſ. Quia primis duobus modis proximum damnificauit, & non tertio: reſtitutio autem fiet dãnum paſſo, ſi ſcitur: ſin autem pauperibus, arg. cap. cum tu. de vſur. & dictorum ſupra eo. nu. 92. & 93. Neque excuſatur, quòd talem ab alio accepit; quia eius error alteri nocere non debet. Si tamen ignorabat falſum eſſe, durante ignorantia excuſatur: ſed poſtea ea excuſſa damnificato ſatisfacere tenetur, & ſaltē ſi ipſe fuit in culpa accipiendo falſum pro vero. Et non cui dedit ſi ipſe pro vero impenderit, & damnum erat notabile: aliàs non, per ſupradicta eo. cap. nu. 3.

168 Quinquageſimononò peccat, qui auctoritate priuata, forficibus aut aliis inſtrumentis circumcidit, aut aquis acribus attenuat nummos, cum obligatione reſtituendi, iuxta gl. recept. in d. cap. quanto. Dixi: Priuata, quia ſecus eſt ſi hoc fecit publica-

Digitized by Google

blica eius,qui eos cudi iuſſit, vt iuſto maiores ad æqualitatem pretij aliorum redigerentur. Dixi: Publica,quia priuata non liceret reducere ad illam æqualitatem:immo qui id faceret, teneretur reſtituere id, quod corraderet ei, qui cudi iuſſit, aut monetario,qui eos cudit,ſi illud plus perit ipſi monetario,& non iubenti cudere.

169 Sexageſimò,qui aliquam ſcripturam in damnum alterius falſat, aut ea ſciens falſam eſſe vtitur, aut malitioſe abſcondit, aut pecuniam dedit,aut rogauit ſcribam,vt ſibi teſtamentum aut aliā quamlibet ſcripturam falſam faceret, toto tit.ff.& C.ad leg.Corn. de falſ. cum obligatione reſtituendi omne damnum, quod inde ſequetur. Et ſi ſunt litteræ Papæ, eſt excommunicatus excommunicatione Papæ reſeruata, iuxta cap.ad falſariorum. de crimine falſi. licet ſolam vnam litteram, aut vnum apicem, qui non mutaret illarum ſententiam demeret, iuxta communem in c.dura.de crimi.falſ. Quod nõ credimus eſſe verum, ſaltem quo ad forum conſcientiæ, vt poſt Io.Gerſon, tradidimus in cap. ad audientiam.1.de reſcrip.& trademus infra c.17.nu.62. Vt etiam non incurrit,qui hoc fecit in litteris,quę iam nõ valent,quæque iam euanuerunt.ſecundũ Richard. in 4.lib.ſent. diſt.18.art.12.q.3.

Sexageſimoprimò,qui falſat pondera,ſtateras,mēſuras,aut illis falſis ſcienter vtitur,cum obligatione reſtituendi,c.1.de empt.& vend. Idem de illo, qui falſat ſubſcriptionem, vel inſcriptionem, aut ſigillum prę lati,aut aliorum quorumlibet, cum obligatione reſtituendi damnum, ſi quod ſequatur, ſecundum S.Anton. 2.par.tit.2.c.18.§.7.

Sexageſimoſecundò, qui vtitur falſis reliquiis,aut veris cauſa turpis quæſtus,vel ebrietatum,& commeſſationum mortalium,aut miraculis, & reliquiis nouis ab epiſcopo non approbatis.c.1.de reliq.& l.nemo.C. de ſacroſan.eccle. & clarius Concil. Trid.ſeſſ.25. de inuocat.&c. Turpis autem quæſtus dicitur,qui quæritur ex venditione,locatione,traditione vel oſtenſione reliquiarum & aliorum ſacrorum, cum pacto vel fine principali ob id aliquid recipiendi: non tamen, qui minus principaliter intenditur: vt cum fit principaliter ob honorem & reuerentiam eorum, ſicut vt plurimum fieri ſolet, per ea quę late tradidimus in repet.c.inter verba.11.q.3.conclu.4. & in Enchiridio de Orat.cap.6.nu.15.& ſeq.& nuper in Comment.cap.cum miniſter. 23.quæſt.5.

De peccatis circa inuenta.

SVMMARIVM.

170 Inueniens aurum vt peccat ſi non reſtituit,aut non quærit.

170 Bona quæ nullius & quæ derelicta. nu.176.

171 Pauper pauperi reſtituendum, an poſſit ſibi reſtituere.

172 Theſaurus quid & inuentus cuius ſit.& nu.173.

174 Dominium directum & vtile definiuntur.

175 Theſauri reſtitutio etiam ante ſententiam facienda.

175 Theſaurus non eſt omnis pecunia abſcondita.

Digitized by Google

175 Theſaurum prædij empti non reddit emptor etiam ſciens.
176 Inueniens aliquid vi fluminis in ſuũ fundum tractum.
176 Animal laqueo captum inuentum cuius ſit.

170 Sexageſimotertiò peccat, qui aliquid notabile alienum inuenit, & ſibi retinet, vel quam cito & commode poteſt non reddit perdenti, ſi eum cognoſcit, aut ſi non fecit, quę oportet, vt eũ noſcat, iuxta Scotum receptum in 4. lib. ſenten. diſtin. 15.

Diximus: Notabile, quia minus eo non inducit mortale, per ſupradicta in cap. 11. nu. 4. & ſpecialius ſupra eo. cap. nu. 5. Dixi: Alienum, quia non eſt peccatum etiam veniale accipere ſibi, quod nullius eſt, cuiuſmodi ſunt aues & feræ & lapides pretioſi litoris maris, quę inuenientium & capientium fiunt, §. item lapilli. Inſtit. de rer. diuiſ. qualia ſunt etiam, quæ aliquãdo fuerũt aliquorum: ſed deſierunt eſſe illorum, quorum fuerunt, nec ſunt effecta aliorum, vt theſauri, de quibus plura ſtatim. Quales item quæ a ſuis dominis pro derelictis habentur, l. falſus. §. ſi factum. ff. de fur. & l. interdum. ff. de adqui. poſſ. & §. fin. Inſtit. de rerum diuiſ. Pro derelicta autem quis habere ſuam rem perditam præſumitur ex coniecturis, de quibus eſt, quod tacet, & non quærit per ſe vel per alium in quod allegatur Feder. Senen. in conſi. 107. ſed ipſe ibi aliquid vltra, mea ſententia, requirit, quod infra, nu. 176. ponitur. Aut iacit librum apertũ in mare, vel fluuium, gl. in d. § ſi iactum. quamuis id faciat tempore tempeſtatis. Non tamen idem eſſet, ſi iaceret eum clauſum, ſaltem illo tempore. l. qui leuandæ. ff. ad l. Rhod. de iact. & minus id quod vi fluminis fertur. arg. l. nauigia. C. de furt. c. excommuni-
171 cationis. de rapto. Quod ſi per debitam inquiſitionem non apparet, quis perdidit, vel cuius eſt, pauperibus reſtituendum eſt, arg. c. cum tu. & ei adnot. de vſur. Et ſi inuentor eſt pauper, poteſt ſibi totũ, aut partem illius retinere tamquam vnus ex eis, ſaltem ex conſilio cõfeſſarij, per ea, quæ diximus in Enchirid. de Orat. c. 7. nu. 34. & ſupra eodem c. nu. 93. & in Apolog. de reditib. quæſt. 1. nu. 77. Caueat tamen, ne a ſua ipſius cupiditate falſus debitam inquiſitionem omittat, & pauperiorem, quam ſit ſe ſibi perſuadeat, arg. cap. quattuor. 4. q. 3. Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 8.

172 Sexageſimoquartò peccat, qui caſu theſaurum aliquem occultum in loco alieno inuenit, & dimidium domino non reddit, aut ſi data opera abſque facultate domini effodiẽs inuenit, & totum non reddit, ſaltem ſui laboris mercede deducta, iuxta mentem gl. dicti c. ſi quid. 14. q. 5. Pro cuius. declaratione dicimus, quòd theſaurus eſt pecunia ſub terram, vel alibi abſcondita vetuſtiore tempore, cuius dominus ignoratur, & de cuius occultatione nulla eſt memoria l. numquam. §. theſaurus. ff. de adqui. rer. domi. & melius in §. theſauros. Inſtit. de rer. diuiſ. & melius in l. 1. C. de theſau. lib. 10. qui ſecundum ius cõmune totus eſt eius, qui inuenit illũ in eo, quod plene ſuum eſt, quo ad dominium directum & vtile: & ſi caſu inuenit in alieno,

dimi

dimidium eſt eius,& dimidium domini loci vbi eſt inuentus. Sed ſi data opera inueniat in alieno,diſtinguendum videtur, an de conſenſu domini loci fuerit quæſitus, an ſine illo,& priore caſu totus cedet inuētori: poſteriore vero totus domino loci, vt probat prædicta l.1. & recte reſoluit Silu.in aurea Roſa caſ.19.

173 Ex quo ſequitur. Primo, quod creditor,qui theſaurũ in domo,quã pignori habet inuenit, & maritus qui inuenit in terra dotali vxoris, diuidere debet eum cum debitore, aut cũ vxore, & etiam, qui in agro, aut domo ad modicum tempus cōductis:immo & ad longum, nempe ad vitam,aut vitas,aut in emphiteuſim perpetuã, vel ad decem annos, qui etiam longum tēpus conſtituūt, vt mox dicitur. Quia nullus horum eſt integer dominus, l. 2. ff. ſi ager vel emphit. petat. & ſic dimidium directo domino dare debet. Et econtrario, ſi inuentor habet dominium directum,dimidium dare debet habenti vtile,vt colligitur ex Bart. in l.ſi is.§.fin.ff.de adquir. rer.dom. & in l.in cauſæ. ff. de procul. & §.theſauros.Inſtit.de rer. diuiſ.

174 Dominium autem directum tantum dicitur habere is, qui proprietatem rei ſine vſufructu habet, vt qui in emphiteuſim perpetuam, aut ad vitam dedit, aut ad decem annos locauit.Dominium vero vtile tantum dicitur habere, qui ſine proprietate habet ius fruēdi re perpetuò,vel pro ſua vita,aut plus, aut ſaltem pro decem annis, iuxta gloſ. clem.1.de reb eccleſ.non ali.& allata per Deç.conſ.204.& alios alibi.

175 Sequitur ſecundò,eum,qui theſaurum in loco publico, aut ſacro ſiue religioſo inuenit, partiri debere cum fiſco,aut ciuitate,aut prælato eccleſiæ,cuius eſt ille locus, vbi eſt inuentus. Dixi ſupra: Secundum ius cōmune, quoniam vbi aliæ ſunt de hoc leges,aut de aliis rebus inuētis, illæ ſeruandæ ſunt: ſed non eſt expectanda ſentētia iudicis,vt recte monuit Caiet. 2.2.q.66.art.5. Quia, licet ille non dicat, hæc ſeſt tutio non ſit in pœnam, cuius ſoluendæ obligatio exigat ſententiam, iuxta gloſſ.illam ſing.c.fraternitas.12.q.2.

Sequitur tertiò, quòd aliquam pecuniam diſperſam per agrum,aut in ſacculo retro aliquem parietem, aut in aliquo eius foramine inueniens, reſtituere tenetur, quia non eſt theſaurus,per ſupradicta,& tradit Bal.in rub. de rerum diuiſ. Idem eſt de illo,qui aliquam pecuniam metu belli occultatã, aut quo melius ſeruaretur, repoſitã inuenit, quia proprie nō eſt theſaurus,de quo loquimur. Quare nullum ius ſibi adquirit,qui eam inuenit, immo tenetur reſtituere illi,qui abſcondit,aut eius heredibus.l.auctore.ff. de rei vend. aut pauperibus, quod ſi non facit, mortifere peccat, vt ſenſit gloſſ. dicti §. theſaurus. Inſtit. de rerum diuiſ.ſi ex coniecturis apparet, non multum temporis fluxiſſe, ex quo poſita fuit. Qui vero emit aliquod prædium,ſiue vrbanum,ſiue ruſticũ, in quo poſtea theſaurum inuenit, nil tenetur reſtituere vēditori,dicta l.a tutore.vbi ſupra:quamuis ſciens in eis theſaurum eſſe emerit ab eo, qui id ignorabat,iuxta S.Thom.2.2. q 66 art.5.quidquid.Ang. dicat.

Sexageſimoquartò peccat,qui theſaurum

ſaurum arte magica, aut aliis diuinationibus,& modis illicitis quęrit, quamuis id efficiat in ſuo, & quod inuenit fit fiſci, l. vnic. C. de theſaur. lib. 10. Videtur tamen, eum retinere poſſe illum, quouſque cōdemnetur, quia pœna eſt, arg. glo. ſing. cap. fraternitas. 12. q. 2.

176 Sexageſimoquintò, qui trabem, aut aliquid aliud fluminis vi delatum inuenit,& ſibi accipit, niſi eſſet tale vt iure præſumeretur pro derelicto eſſe habitum, argu. l. qui leuādæ. ad ff. leg. Rhod. de iact. Gab. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 8. ſub fin. & l. in ſuo id inueniens, dominum requireret, vt illud inde auferret, aut pro derelicto haberet: aut peteret a iudice, vt conſtitueret ei terminum, intra quem illud faciat. & dominus nil horum curet, ſatis præſumi poteſt, eum id pro derelicto habere, quò ſibi retinendo non peccet, arg. d. l. qui leuandæ. cum ei adnot.

Auis autem & fera in laqueo etiam alieno inuenta, accipientis fit l. in laqueum. ff. de adquir. rer. dom. §. illud quæſitum. Inſtit. de rer. diuiſ. niſi vbi cōtraria conſuetudo ei, qui laqueum parauit adiudicet, Ioan. Maior. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. q. 10.

De peccatis circa contractus, & primo circa depoſitum.

SVMMARIVM.

177 *Raus ſpecies doli.*
177 *Culpa quid & quotuplex.*
177 *Dolus quid, & quotuplex.*
177 *Fallacia ſpecies doli.*
178 *Caſus fortuitus quid, & idem vni caſus alteri non.*
179 *De quo nemo niſi in tribus caſibus tenetur.*
179 *Cōtractus magis obligat eum, cuius gratia fit.*
180 *Contractus per quoſdam tranſit dominium, & per quoſdam non.*
180 *Deponens mutuabile cum facultate vtendi, &c.*
181 *Depoſitarius vt peccat non reddēdo vel vtendo.*
181 *Depoſitarius ſe offerens non ad plus tenetur, niſi &c.*
181 *Depoſitarius ne de dolo teneatur pactum non valet.*

177 AD cognoſcēdū peccata, quę circa depoſita, cōmodata, mutuata, pignorata & locata committuntur, prę ſupponimus primum, quòd plurimum intereſt, an quid dolo, an culpa, an caſu pereat, vel peius fiat & an culpa lata, leui, vel leuiſſima, ideoque, definiēdum eſſe, quid ſit vnumquodque illorum. Definiuntur autem a Panorm. in c. 1. de commod. & c. fi. de depoſ. poſt. Bart. in l. quod Nerua. ff. depo. cum not. ibi & alibi ſæpe per noſtros doctores, & S. Thom. 1. part. q. 48. art. 5. & 6. & 1. 2. q. 21. art. 2. & 2. 2. q. 118. art. 8.

Secundò, quòd ex mēte omnium prædictorum dici poteſt breuiter, quòd culpa, generaliter ſumpta, eſt voluntaria inordinatio actus, vt loquitur ſanctus Thom. aut deuiatio a bono, vt Bart. Et quia inordinatio, ſiue deuiatio voluntaria, aliquando fit ſtudioſe, ſiue de induſtria, & aliquando inconſiderate, ideo culpa diuiditur in dolum, & culpam ſimplicem. Dolus autem eſt machinatio, ſeu circumuentio, ad decipiendum ſeu fallendum alium adhibita, l. 1. ff.

l.1.ff.de dolo.gloſ.in reg.ſcienti.lib. 6.Dolus autem eſt duplex. Alter qui fit verbis, & vocatur fallacia. Alter qui factis tantum, & vocatur fraus, vt ait ſanctus Thom. in dicto art.8. Iterum dolus diuiditur in verum, & præſumptum, vt aiunt Bartol. & Panorm. Nam licet dolus non poſſit probari, niſi per confeſſionem partis, vel coniecturas, quo ad forum exterius, iuxta gloſſ. cap. 2. de renunciat. libr. 6. & in l. dolum. C. de dolo. tamen quando ſigna ſunt manifeſta, dicimus dolum verum, quando ſecus, dicimus dolum præſumptum. Verbi gratia, librum commodatum reliquiſti noctu in platea furibus frequentata, & eſt perditus, diceris apud homines, vero dolo, eo fine vt perderetur ibi poſuiſſe: ſi autem eundem librum reliquiſti in platea interdiu, diceris dolo præſumpto reliquiſſe apud eoſdem: licet fieri poſſit, vt neutro caſu coram Deo dolo feceris, vel quod in poſteriore caſu doloſe feceris, & non in priore. Et dolum verum appellauit Bart. latiſſimam culpam: dolum præſumptum latiorem culpam.

178 Ex quibus infertur primo, frequentiſſime fieri, quòd qui vere coram Deo non eſt in dolo, præſumatur eſſe in eo corã hominibus, arg. cap.tua.de ſponſ. cum ei adnot. Secundò, fraudem eſſe ſpeciem doli generaliter ſumpti, iuxta, l.ius gentium. §. ſed ſi fraudandi adiuncta gloſſ. ff. de pactis. Tertiò, quòd omnis dolus eſt culpa, & ita quòd promittens indemnitatem alicui de culpa commiſſa per famulum, tenetur de furto ab eo doloſe admiſſo, vt aiunt Bart.& Panor.communiter recepti vbi ſupra. Culpa vero ſimplex differt a dolo, quod ille ſcien- & ſtudioſe fit: hæc vero ignoranter, vel negligenter: & ita eſt triplex lata, leuis, & leuiſſima. Lata eſt, quam regulariter omnes communiter vitant, qualis eſt eius, qui extra domũ, aut in ſcamno librum ſibi commodatum relinquit. Leuis vero, quam regulariter homines diligentes ſuæ profeſſionis euitant, qualis eſt eius, qui librum aliquem in ſuo cubiculo, oſtio tamen aperto, relinquit. Leuiſſima, quam homines diligentiſſimi vitare ſolent, qualis eſt eius, qui librum commodatum intra cubiculum relinquit, quod claue obſerauit, non tamen manu, an bene obſeratum eſſet tentauit, iuxta communem opinionem in prædicto c.& caſus fortuitus eſt inopinatæ rei euentus, qui præuideri non poteſt, etiam per diligentiſſimum. Caſu autẽ fortuito fit, quod ſine vllo dolo & culpa eius, de quo agitur, contingit, qualia ſunt, quæ contingunt per bellum inopinatum, furtum latronum, terræ motum, gelu, grandines, fulmina, & alia ſimilia. l.quæ fortuitis.C.de pign.act. Monemus autem, quod alij non monent, quòd aliquis euentus dici poteſt caſus fortuitus reſpectu vnius, & non reſpectu, alterius, vt incendium domus reſpectu eius, qui incendit dolo aut culpa dicetur factũ: & reſpectu paſſi damnum ſuorum bonorum aut alienorum per illud, qui nullatenus fuit eius conſcius, caſus fortuitus.

179 Tertiò, quòd regulariter nemo tenetur de dãno, quod caſu fortuito contingit, niſi in tribus caſibus. Pri-

mus

mus, quando culpa præcedit, vt qui equum ſibi vſque ad Bononiam cõmodatum duxit ad Mediolanum: & poſt Bononiæ tranſitum, incidit in latrones, qui ei rapiunt illum. Secundus, cum mora præcedit, & ſit deterior, aut perit aliter, quã periiſſet apud commodantem, per ſupradicta a nu. 44 Tertius cum ſit pactũ: quod quamuis caſu fortuito amitteretur, ei qui recepit, pereat d. c. 1. & l. in rebus. ff. eod. & l. 1. C. eod. & l. 1. §. is. ff. de act. & oblig.

Quartò præſupponimus, quòd quando aliquis contractus in fauorem, & vtilitatẽ ſolùm alterius contrahentium ſit, ille regulariter tenetur de dolo, & lata, leui, & leuiſſima, alter autem nõ niſi de dolo, & lata culpa. Et ſi in fauorẽ, & vtilitatem vtriuſq; ſit, vterque tenetur de dolo, lata & leui culpa. & nõ de leuiſſima, nec de caſu fortuito, l. contractus. ff. de reg. iur. cum late adnot. ibi per Decium.

180 Quintò præſupponimus, quòd aliqui ſunt contractus, per quos dominium rei de vno in alium non trãsfertur, & aliqui per quos tranſfertur. De numero non transferentiũ eſt cõtractus depoſiti, per quem ſola cuſtodia rei alteri cõmittitur, l. 1. & l. licet. ff. depoſ. & regulariter ſit in fauorem eius, qui deponit, & commendat. Et contractus commodati, per quem cõceditur vſus alicuius rei, quæ vſu non conſumitur, cap. 1. cum ei adnot. de commod. & toto tit. ff. commod. vt commodatio gratuita mulæ, libri, veſtis, & id genus aliorum: & regulariter ſit in fauorẽ accipientis: & contractus locati & cõducti, per quem vſus alicuius rei, quæ vſu non conſumitur, pretio cõceditur, toto tit. ff. & C. locat. & in Decreta. eo. tit. qualis eſt conceſſio non gratuita vſus domus, prædij, mulæ, equi, & id genus aliorum. Et contractus pignoris, per quem debitor creditoris aliquid in cautionem pign. l. 1. ff. & C. de pign. & eod. tit. in Decret. De numero vero transferẽtium dominium ſunt emptio, & vẽditio ff. & C. de contrah. empt. permutatio, donatio, & mutuũ, permutatio, donatio, & mutuum, per quod gratis creduntur res, quæ in numero, pondere & menſura conſiſtunt, & vſu conſumuntur. l. 2. §. appellata. ff. de reb. cred. qualia ſunt pecunia numerata, panis, vinum, & oleum.

Sextò, quòd depoſitum prædictarum rerum in numero, pondere, & menſura conſiſtentium, facta facultate depoſitario, vt eis vtatur, incipit eſſe mutuum, ſimul ac depoſitarius incipit eis vti, l. Quintus. ff. depoſ. & clarius in l. certi condictio. §. ſi. cum l. ſeq ff. de reb. cred.

181 Sexageſimoſeptimò peccat, qui deponit rem in numero, põdere, vel menſura conſiſtentem, cum facultate, vt ea vtatur, pacto facto, aut intẽtione principali, vt aliquid lucri inde ei redeat: quia per proxime dicta in effectu mutuat & ſperans inde principaliter lucrum: quod eſſe peccatum, infra, nu. 207. patebit. Idẽ de depoſitario, qui depoſitũ deponenti petenti reddere non vult. c. bona fides. de depoſ. niſi cum deponens in ſuum damnũ, aut alienũ repeteret: vt quum furens deponens arma, ea ad ſe, vel aliũ lædẽdum repetit. c. ne quis. 22. q. 2. Et niſi quando bona deponentis publicata, ſiue confiſcata ſunt: quia tunc depoſitum fiſco reddendum

dendum eſt.d.l.bona fides. niſi quã-do latro, apud eum, a quo furatus erat, deponeret.per eandem l.

Sexageſimooctauo, qui depoſitarius depoſitum amiſſum dolo, vel lata culpa eius, de quibus ſupra eo. cap. num. 177. reddere non vult.l.1. §.vlt. ff. depoſ. quamuis non, ſi culpa leui ſit amiſſum. Quia regulariter depoſitum gratia ſolius deponétis fit, & per contractum alterius tantum partis gratia factum, altera pars de culpa leui non tenetur, per ſupradicta eod.cap.nu.præced.Vnde ſi ob cuſtodiam aliquam mercedem accipit, tenebitur ſi ſua culpa, quãuis leui amittatur: non autem ſi leuiſſima, vel caſu fortuito, niſi præceſſerit mora in reſtituendo, vel pactum, quod ad id eum obligaret, per prædicta nu 79 licet non valeret pactũ, ne depoſitarius de dolo teneatur: quia id materiam & occaſionem peccandi præberet, quod non licet, cap.ex parte de conſuet. & l.conuenire.ff.de pact.dotal. Etiam quando gratia depoſitarij depoſitũ factum eſt tenetur de culpa leui. Et etiam quando ipſe ſe obtulit cuſtodem, ob quod qui depoſuit alteri diligentiori cõmittere omiſit, iuxta cõmu. Cuius contrarium tenuimus ſupra capit.4. nume. 9. & ſequent.ſequuti Decium in dicta regula contractus. niſi quando ſe ob ſuam vtilitatem obtulit, & non quo gratificaretur deponenti, aut operam ſuam ei nauaret.

Sexageſimononò, qui depoſitarius depoſito contra voluntatem deponentis vtitur. vt de vtente pignore. infra eodem capit.num. 213. dicemus.

De peccatis circa cõmodatum.

SVMMARIVM.

182 Commodans vt peccat ante tempus repetens.

183 Commodatarius vt peccat non reddens, aut vtens, &c. & nu. 184.

185 Commodatarius remittens per nuntium non reddentem. & 186.

186 Impenſæ quæ, & quomodo commodatario ſoluendæ.

186 Commodatum a mutuo in eius redditione longe differt. & ſeq.

182 Septuageſimo peccat, qui cõmodans cõmodatum ante tẽpus conſtitutũ a cõmodatario cõtra eius voluntatẽ, & cum eius damno notabili repetit, cum obligatione reſtituendi, l.in commodato.§.ſicut. ff.commod.& cap.1.de commod.niſi commodans tantundem damni pateretur, ſi non repeteret, ſecundum Angel. verb.commodatum. §. 4. quod ſaluat quo ad forum conſcientiæ.Silueſt.quando commodatario alio remedio ſibi, quo illud damnum vitaret, proſpicere potuiſſet: quamuis illud commodatum ſibi non fuiſſet, ſed noſtro iudicio in vtroque foro peccat qui commodat, & ante tempus reuocat, quia textus indiſtincte loquuntur in d.c. 1. de commod.& in dicta l.in rebus. Nec vlla ratio in vno foro potius, quàm in alio concludit. Et quia licet quis (ceteris paribus) ſibi magis, quàm alteri obligetur, cap.ſi non licet.23.q.5. & l.præſes. C.de ſeruit. in propoſito cetera non ſunt paria. Quia cõmodans ſua voluntate propriæ rei vſum alteri concedit, & ſuã fidem

Digitized by Google

fidem ſeruare tenetur,l.1.ff.de pact. c.qualiter.eod.tit. Sed ſi res ad certum vſum,& ad certũ tempus commodata non fuit:ſed quouſq; commodanti placeret,(quod precarium vocatur) cum libuerit, repetere poteſt: niſi quando abſque cauſa, & cum damno alterius repeteret:quia tunc dolo id facere videtur, Silu. verb.precarium.q.1.

183 Septuageſimoprimo,qui commodatarius ad præfinitum tempus non reddit, aut deterius factum ſua culpa, etiam leuiſſima reddit, quo cõmodans non fuit contentus, arg. c.1.de commod.cum ei adnot.Idem ſi commodatarius in alium vſum, quam conceſſum,cõmodato vtitur: aut diutius quam conueniſſent,cum damno notabili cõmodantis, & eſt obligatus ad reſtituendum illud, & rem:quãuis deterior fieret caſu fortuito: quia furtum committit, l.qui inuenta. ff.de furt.& §.placuit.Inſti. de oblig.quæ ex delict l.ſi vt certo. ff.commod.& omnis fur eſt in mora.l.in re furtiua ff.de condi.fur. & caſus fortuitus ei, qui eſt in mora,nocet,vt ſupra eo.cap. nu.179.dictum eſt.Non eſt tamẽ fur,nec peccat,ſi probabiliter credit eum, qui commodauit, contentum fore eo, quod ipſe feciſſet,& ideo illud fecit. l.qui rem ff.de furt. Nec tenetur de damno commodatarius, ſine cuius culpa res commodata periit,aut deterior eſt effecta ſolo vſu, ad quem commodata fuit l.ſi commodauero. ff. commo. Immo ſaltem in foro conſcientiæ, reſtituere non tenetur commodatum, quod periit,aut deterius effectum eſt alio vſu, ſi certum eſt eodem modo periturum, aut deterius effectum iri,ſi tempore competenti commodãti reſtitutum fuiſſet, niſi id, quod commodantis ob moram interfuit. Ang.verb.commodatum.§.14.

184 Ex quo ſequitur, peccare cõmodatariũ,qui rem ſibi commodatam, cum domini damno notabili alteri commodat, l.qui vas. §.ſi ergo.ff.de fur. Et qui commodatum ſui tantum gratia accipit,vt regulariter accipi ſolet,& ſua culpa etiam leuiſſima amittatur,reſtituere tenetur. Sed ſi accipit ob cauſam & vtilitatem eius,qui commodat:queadmodum vxor ornamenta & veſtes, quas maritus, aut amicus cõmodat, recipit, quò ornatior ad eum accedat, non niſi ad damnum dolo, aut culpa lata datũ tenetur. Et ſi vtriuſque gratia commodatur:vt commodantur vaſa argentea,& alia ſimilia ad ſplendide aliquem dominum,vel amicum communem excipiendum, tenetur ad damnum dolo, aut lata, & leui culpa datum : ſed non ad id quod leuiſſima datum eſt,l. contractus.de reg.iur.cap.1. cum ei adnot. per Panorm. & alios de commod. Quamquam Sotus lib. 5. quæſt.7. articculo 3. de iuſtitia & iur. recenter contra omnes dicit, ſe credere commodatarium non teneri de damno dato culpa eius leui, quæ ad mortalem in foro conſcientiæ non peruenit. Sed communis tenenda eſt, quia hæc obligatio non tam deſcendit ex peccato, quam ex natura contractus.

185 Septuageſimotertiò, qui miſit commodatum, pignus, depoſitum, aut locatum per nuntium non habitum pro fideli,& amittitur dolo,aut

culpa

Digitized by Google

culpa eius,& nõ vult ſoluere,arg.c. ſignificante.de pigno.Bar.in l.cum, qui.ff.commod Sed non,ſi miſit per nuntium communiter pro fideli ha bitum,l.qui argentum.ff.commo.& Bar.vbi ſupra.Quia ea,quę pereunt, regulariter ſuo domino pereunt, & quæ commodantur , pignorantur, deponuntur,locãtur:vt ſunt domus, beſtiæ & ſimilia , quorũ dominium non tranſiit in accipientem,manent & ſunt eorum, qui commodant,pignorant,deponunt,aut locant;& ita quomodocunque pereant , eiſdem pereũt,niſi dolus,pactum, culpa,aut mora præcedat ; quorũ nihil interuenit in miſſione rei commodatæ per nuntium communiter ad illam ferendam pro fideli habitum.

186 Quamuis contrariũ ſit dicendũ de rebus mutuatis;puta pecunia numerata,pane,vino,oleo, & id genus aliis , quæ vſu conſumuntur: quia dominium eorum tranſit in accipientem : & ideo licet per nuntium fidelem & diligentem mittantur : ſi actu non peruenerint ad eos, quibus mittuntur , & nuntius non fuit electus per eos , non liberatur mittens, iuxta communem. in l.incendium. C.ſi cert.pet.& l.quod te. ff.eod.& d.c.ſignificante.

Septuageſimoquarto , qui commodatarius rem ſibi commodatam non vult reſtituere,niſi ſolutis prius impenſis , quas ipſe iure facere tenetur;quales ſunt victus,& curationes exigui pretij. l.in rebus. §. poſſunt. ff.commod. Bart.in l.diuortia. §.impendia. ff. ſolu.matri.quamuis pro compenſatione alterius debiti liquidi retinere poſſet, iuxta cõmu. arg.a contrario.l.fi.C.de compenſa. & c.2. de depoſ. & etiam in pignus magnarum impenſarum in eius curationem ab aliquo morbo , aut inueſtigationem , aut alia ſimilia factarum.d.§.poſſunt,& Bar.vbi ſupr.

De peccatis circa locata & conducta.

SVMMARIVM.

187 *Locator non reddens penſionem pro re locata perdita.& ſeqq.*

195 *Locans domum in malos vſus , vel dolium vitioſum.& nu.196.*

195 *Caſtitati ſeruandæ hæc vera remedia.*

195 *Meretricum permiſſio vt licita, & domus eis vt locandæ , & an id expediat.*

195 *Permiſſio peccati nulla cum participatione lucri licita.*

195 *Locare domum meretrici , aut alij peccaturo in ea vt liceat.*

195 *Tributum meretricum tamquam fædum ab Anaſtaſio ſublatum.*

196 *Dolia & alia vaſa vitioſa ſciens vendens aut locans.*

196 *Operarius , qui non laborat iuſte conductori.& 197.*

198 *Conductor non ſoluens, vel damnificans.nu.199.*

199 *Conductor partiarius non partiens domino locanti arbores.*

198 *Sterilitas quæ , & quando minuit penſionem.& ſeq.*

198 *Sterilitas non dat remiſſionem his caſibus.*

190 *Penſio emphiteuſis duplex , & quæ minuitur.*

193 *Emphiteuſis quæ perditur biennio non ſoluendo.*

193 *Locator quattuor caſibus poteſt auferre rem locatam.& nu.194.*

Digitized by Google

187 Septuageſimoquinto, qui locat aliquid & penſione accepta ob crimẽ commiſſum ſua bona perdit, & non vult reddere penſionem ſaltem pro rata temporis conductori, qui eo nõ potuit, vt conuenit vti, l. ſi fundus. ff. loca. quæ vna cum gl. & communi ſententia probat, locatorem teneri ad reddẽdam conductori totam penſionẽ, vel pro rata temporis, ſiue fundus publicetur ob maleficium, ſiue detur militibus: licet non teneatur ſoluere illi intereſſe damni emergentis, aut lucri ceſſantis; eo quod non fuit vſus toto illo tempore, ad quod cõduxit. Idem de locatore, qui compellit ad ſoluendam integram pẽſionem domus locatæ cõductorem eam relinquere coactum ob peſtem, & aliam iuſtam cauſam superueniẽtem ante definitum tempus. Quia ſolum pro tempore, quo ea vti potuit ſoluere tenetur, c. propter ſterilitatem. cum ei adnot. de loca. Idem de locatore, qui non vult deducere partem agricolæ debitam, propter ſterilitatem fortuitam, quam nec fertilitas anni precedentis, nec ſequentis compenſare poteſt, d. c. propter. de loca. l. ex conducto. §. ſi vis. ff. loca. quamuis ad id nõ teneatur eo ſolo, quod fructus iã percepti damnificentur, ſurripiantur, aut pereant; quia id ſterilitas dici non poteſt. l. damnum. C. de loca. Idem, de quolibet locatore, & conductore, qui non ſeruat, vel non vult ſeruare leges locationis, & conductionis expreſſas vel tacitas, quæ colliguntur ex infraſcriptis ſex notabilibus. Primo, quòd iuxta leges Luſitaniæ Catholicæ fidei pro pugnatricis conſultiſsimas, præfatæ remiſſioni locus non eſt: quia per illas ad tollendas mille difficultates circa hoc occurrentes ſapienter ſtatutum eſt, lib. 4. ordin. tit. 61. quòd agricola nullam penſionem ſoluat, quando nulli fructus extiterint, & quando alicui fuerint, quamuis pauci ſint, integram ſoluat, aut omnes fructus domino relinquat, de illis ſemente deducta, ſi eſt prædium ab eodem ſatum, aliàs nihil. Diximus: Remiſſioni, quia compenſationi anni fertilis cum ſterili ibi etiam vt in aliis Regnis iure communi locus eſt, vt eo. tit. 61. cauetur.

188 Secũdò, quòd ſterilitas fortuita eſt quæ cõtingit ex inſolito calore, frigore, tẽpeſtate, terręmotu, magna alluuione, locuſtis, brucis & id genus aliis, quę abſque aliqua culpa agricolę eueniunt, prædicto. §. ſi vis.

Et quamquã multæ ſunt opiniones circa definitionẽ ſterilitatis prędictę, omnibus tamen perpenſis, ea vero propior videtur, quæ definit eſſe illam, quam cõuentio partium, aut conſuetudo, vel communis opinio regionis probat: & quòd ceſſantibus his eligatur illa Bart. in dict. §. ſi vis. & Ioan. And. in c. propter. ſcilicet, quę eſt tãta, vt ex tribus partibus, quæ communiter colligi ſolẽt, vix duæ tantum colligantur, vt ſi ſolent colligi quindecim modij frumenti, & non colliguntur niſi decem, quo caſu ſi prædium erat conductum tribus ſcutis, duo ſoluãtur.

189 Quanquã item aliqui dicant, ꝙ tunc ſterilitas vnius anni compenſanda eſt cum fertilitate alterius, cũ in præcedenti anno, aut ſequenti duplo plus ſolito colligatur. Verius tamen videtur ſufficere, vt colligatur

Digitized by Google

gatur tantum, quantum pacto, aut conſuetudine ad id conſtitutum eſt, aut plus ſolito tertia parte. quia ad ſterilitatem ſufficit, vt tertia parte minus ſolito colligatur. Et in hoc nulla eſt differẽtia, an penſio ſit ſoluẽda in pecunia numerata, an alia quauis re, arg. l. illud. ff. ad l. Aquil. & cap. 2. de tranſlat. prælat.

190 Tertiò, quòd hæc remiſſio locum non habet, cum locator & conductor ſunt ſocij partiarij tam lucri, quàm damni, iuxta gloſ. receptam. in d. c. propter. Nec quando ſterilitas ex vitio, aut tenuitate agri, in quo multa herba, vel zizanię ſementem ſuffocant: quia hoc negligentiæ agricolę imputatur, qui eas non extirpat. Quod etiam Silueſt. verb. locatio q. 13. recte adnotat. Neque in penſionibus rerum, quæ in lòngum tempus, ſcilicet, in decem vel plures annos, aut in vnam vel plures vitas, aut in perpetuum conducuntur, & locãtur, etiam ſi maior pars rei ſic ad longum tempus locatæ pereat, etiam caſu fortuito, modo non tota, l. 1. C. de iure emphiteuti. quod verum eſt, quando exigua penſio exſoluitur potius ad recognitionem dominij directi, quàm ad ſolutionẽ fructuum; ſecus autem, quando ita fructibus reſpondet, quòd tantum aut parum minus ſoluitur, quàm ſi ad modicũ tẽpus cõduceretur. tunc enim prędicta remiſsio faciẽda eſt, quia emphiteuta, ſiue cõductor non ſoluit penſionẽ tam ad recognitionem dominij directi, quàm in fructuũ cõpenſationẽ: quæ communis opinio eſt, quam refert & ſequitur Iaſ. in l. 1. C. de iure emphit. num. 20.

191 Quartò, quòd pẽſio prouentus, aut merces locationis non ſunt augẽda propter fertilitatẽ, quæ euenit ex eo, quod fructus per conductoris induſtriam excreuerint: quia ſua induſtria eidẽ non debet eſſe damno: nec etiã quando ex fœcũditate prædij euenit. Sed ſic quando caſu fortuito contingit, vt ſi res locata fuit aut molendinum, ex quo conductor cõmuniter percipere quinquaginta ſolet: & quia reliqua molẽdina vicina deſtructa ſunt, hoc anno centum percipit, pro rata penſio augeri debet, ſicut ob ſterilitatem caſu fortuito euenientẽ diminui ſolet. Panor. in d. c. propter. & Silu. ver. locatio. q. 14. quia contrariorũ eadem eſt diſciplina, c. hoſpitiolum. 32. diſt. l. 1. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iur.

192 Quintò, quòd qui aliquã rem propriam eccleſiæ in emphiteuſim temporariã, aut perpetuã habet, & per duos annos penſionem ſoluere ceſſat, ipſo facto eã perdit. c. potuit. de locat. niſi celeritate ſolutionis mora purgetur, quę purgatur, ſi ante citationem, vel ſtatim poſt eam ſine alia dilatione ſoluit, iuxta Innoc. & Ioan. And. in d. cap. potuit, & Bald. & Spec. tit. de locat. quamuis gl. & Cardin. in d. c. potuit. arbitrio iudicis relinquãt, quod verius videtur. Sed ſi prædiũ eſt alterius perſonæ priuatę, non amittitur ob non ſolutionẽ ante triũ annorũ lapſum, ſed moram purgare non poteſt propter maius tẽporis ſpatiũ, quod ad eam faciendã datur, l. fin. C. de iure emph. Sed ſi dominus prædij debet emphiteutæ tantum, quantũ ſibi debetur, non

Digitized by Google

perdit propter cōpenſationem, quæ ſolutionis vim habet, arg. cap. fin. de depoſ. vbi Panor. & alij.

193 Sexto, quod qui domum ſuā in certū tempus locauit, ante præfinitum tempus ab ea colonum, vel inquilinū amouere poteſt in quattuor caſibus, c. propter. §. 1. cum gl. de locat. Primus, quando in longū tempus; ſcilicet, in decem, aut ad minimum in quinq; annos locatum fuit, & in duobus primis annis penſionē nō ſoluit: aut quando in minus tempus locauit, & die præſtituto nō ſoluit, nec celeriter ſatisfacit, l. ædē. C. de locat. & d. c. propter. §. 1. Secūdus, cum ad ſuam habitationem propter aliquam neceſſitatem ſuperuenientem ea opus habet, d. l. ædem. & d. c. propter. §. 1. ſi tamen commode aliter ſibi prouidere poteſt, non dicetur neceſſitatē habere. Quæ tamen ſuperuenire poteſt locanti, qui aliā domum non habet, quando locat, quidquid dicat Silu. verb. locatio. q. 9. vt ſi tunc cum alio degebat, & poſtea vxorem duxit, & cum ea ſeparatim ipſi viuendum eſt.

194 Tertius quando domus indiget refectione, qua tēpore locationis non indigebat, d. c. propter. Sed in hoc & præcedenti caſu penſionem pro rata temporis, pro qua aufertur deducere debet, d. c. propter. §. 1. Quartus, quando cōductor abutitur ea, etiā abſq; damno illius recipiendo meretrices, deſides quoſque, & lenones, & id genus nihili homines, & tunc nihil ei de penſione remittere tenetur, aut male ea vtitur, & cum damno illius, in cubicula ſues introducēdo, arbores cædendo, agrum idoneo tempore non colendo, quo caſu de penſione remittere pro rata debet, poteſt in iudicio damna petere, Panor. & Ioan. de Imol. in d. c. propter.

195 Septuageſimoquinto peccat, qui ſuam domū, aut aliam rem locauit ei, quem putabat ad peccatum mortale abuſurum: vt qui arma locat ei quē putat interficere, aut iniuſte alium percutere velle: aut locat domum ſuam ad vſuras in ea exercendas: quia auxilium ad peccandum mortaliter præbet, arg. c. fi. de iniur. & c. 1. de offi. deleg.

Ad noue hoc in loco quæſita, reſpōdimus multa, quorū ſumma eſt. Primo, quod licet poteſtati publicæ permittere, vt in aliqua ciuitatis parte ſint meretrices, ſecundū Augu. in lib. de ordine, relatū a S. Tho. communiter recepto 2. 2. q. 10. art. 11 dicente, ꝙ vt Deus permittit aliqua mala, quo maiora vitentur, vel maiora bona ſequātur, ita poteſtas humana imitans eum id facere poteſt.

Reſpōdimus ſecundo, quod nō licet permittere lupanaria eo modo, quo alicubi permittuntur, videlicet cōſtituendo eis patronos, & locādo domos carius, quā locarētur honeſtis, eo ꝙ magis lucrātur, quā illæ, & recipiēdo aliquā turpis lucri partē: quia hic modus cōtinet participationē lucri obueniētis ex peccato, & vt erudite dixit Caiet. ſupradicto arg. 11. nulla permiſſio peccati eſt licita, cū participatione lucri pręcedentis.

Tertio, quod nō licet locare meretricibus domos in ea parte ciuitatis, in qua illa non permittit eas habitare; quia legem & conſuetudinem iuſtam tranſgreditur contra c. quæ contra mores. 8. diſt.

Reſpon

Digitized by Google

Reſpõdimus quarto, difficile defendi poſſe, quod non peccet mortaliter, qui facit vel locat domum meretrici ad meretricandum, etiam in ea parte ciuitatis, in qua permittitur habitare. Tum quia non licet locare domũ vſurario ad exercendum fœnus, c.1. de vſur. lib.6. Tum quia nullatenus licet dare occaſionem peccandi iuuando, per ſolutionem poſitam ſupra eo.cap.14. nu.3. Tum quia quamuis poſſit poteſtas publica permittere meretrices, conſultores, & adiutores earũ, & accedentes ad eas: non tamen poteſt efficere, quod illæ & hi non peccent: & negari non poteſt, eum, qui facit vel locat domum meretrici ad meretricandum iuuare ipſam ad illud. Tum quia fundamenta, quibus con trariũ in d.c.28. defendimus, ſoluuntur concedendo. Primo, quod licet cuiq; vti iure rem ſuam locandi licite: non tamen illicite. Secundo, quod quamuis liceat locare domũ ei, quem credit aliquo modo in ea peccaturum ad alium finem, quam peccandi, & ad exercendam artem, cuius exercitiũ non habet peccatum inſeparabiliter admixtum: non tamen ad finem peccandi, nec conſequenter ad exercendam artem, cuius exercitiũ habet in ſe peccatum admixtum: & ita quamuis liceat locare domũ peccatoribus; puta concubinario, aleatori, peieranti, & id genus aliis non excõmunicatis, ad viuendum honeſte etiam ſi credantur peccaturi: non tamen ex eo conſequitur, quod liceat locare meretrici domum ad viuendum meretricando, & exercendo artem cuius exercitiũ inſeparabiliter habet peccatum admixtum. Quia id nulla humana poteſtate poteſt fieri licitum, cum ſit contra legem naturalem & diuinam, cap. ſunt quidam. 25. q.1. licet iuſta de cauſa permitti poſſit. Contrarium tamẽ ſine ſcrupulo affirmat Ioan. Maior in 4. lib. ſenten. diſtin. 15. q. 35. Pro quo facit, quod id ſeruat conſuetudo totius fere orbis Chriſtiani. Et quod prædictum dictum Auguſtini, ab omnibus receptum, vix poteſt exequi ſine domuũ locatione. Et quod in hac vrbe, ſciente & patiente Papa, locantur, & ſemper conſueuerunt locari domus meretricibus. Et confeſſarij abſoluunt, & ſemper abſoluerunt locatores earum ſine propoſito abſtinendi a tali locatione. Et quod ad cõtraria, quæ vrgentiſſima ſunt, reſponderi poteſt procedere in eis, qui locant eo fine principali, vel minus principali, vt meretricentur; non autem in eis, qui locant illis ad viuendũ tantum, cum diſplicentia coram Deo vera meretricij & artis meretricandi. Et quod hoc ſignificare videtur dict. cap. 1. de vſur. quatenus vetat locari domos vſurariis ad fœnus exercendum, & quatenus non vetat locari indigenis, ſed tantum alienigenis: quamuis replicari poſſit, probari quidem ibi, quod permittitur locatio vſurariis indigenis ad fœnus exercendum in foro exteriori, non tamen quod liceat in interiori, de quo agimus.

Quinto, quod magis expediret non permittere. Primo, quidẽ quod difficile eſt defendere, quod liceat eis facere vel locare domus, in quibus meretricentur, vt dictũ eſt, & quod raro locatur ad tam purum

Digitized by Google

finem viuendi, quòd non miſceatur aliquis finis, ſaltem minus principalis meretricandi vel de lucro participandi. Secundò, quòd multi pueri incipiunt hac occaſione prius peccare, quàm alioquin inciperent. Tertiò, quòd libido non extinguitur nec refrenatur, immo accenditur eius vſu ſecundum Magiſtrum lib. 2. diſt. 24. addito malæ inclinationi ſenſualitatis malo habitu: quia duo vincula fortiora ſunt vno. cap. 1. de treug. & pac. Quartò, quòd caſtitatis habitu reſiſtendi illi malæ inclinationi refrenatur illa, & non lupanari reſiſtētiæ illi reſiſtenti. Quintò, quòd finis per eã prętenſus, puta ne honeſtę ſollicitentur, nõ attingitur: viri enim prudentes aiũt, eos, qui ad eas ſollicitãdas ſunt apti, non adire meretrices, immo poſtquam male ſunt eis aſſueti, tãto magis honeſtas ſollicitant, quo maiore impetu naturæ & vitij ferũtur. Sextò, quòd ipſemet noui pueros caſtiſſimos venientes ad academias ex terris, vbi non eſt huiuſmodi occaſio fornicandi, ob eam, quæ in illis ſe offerebat, animas, ſtudia, & corpora ipſa contagio infecta perdere. Septimò, quòd meretrices ipſæ, poſteaquam deſinunt eſſe ad illud turpe lucrum aptæ, mille malorum inſtrumenta fiunt. Octauò, quòd mares maiore vigore ſunt ad reſiſtendum libidini, quàm feminæ, cap. indignantur. 32. q. 6. Et feminis nuſquã hac permiſſione ſuccurritur. Nonò, quòd verum remedium contra libidinem eſt ardens amor caſtitatis, vitatio eius perdendæ occaſionis, vigilantia ad reſiſtendum coniuncta cum abſtinentia, ſobrietate, & labore aſſiduo, & ſuper omnia gratia Diuina. quorum omnium contrari. lupanaria requirunt.

Ex his ſequitur. Primò, peſſimam eſſe permiſſionem, qua Caupones intra domos ſuas, vel in craguriolis contiguis, permittunt meretrices, quo plures eo diuertant: quia nõ fit auctoritate publica, & eſt ei mixta participatio.

Secundò, eſſe peccatum mortale quærere lucrum, vel tributũ ex meretricio, & fœdis meretricum opera & lucro. quare non immerito Nicephorus, lib. 16. cap. 20. Hiſtor. eccle. huiuſmodi lucrum & tributum appellat vectigal & portorium impurum, deteſtabile, abſurdum, Deoque inuiſum, feris quibuſque barbaris indignum, & execrandum piaculũ: ſummiſque laudibus effert Anaſtaſium, quòd imperiali magnificentia illud omnino ſuſtulit. Cuius rei me iſthæc recognoſcentem, admonuit præcellẽs Doctor Cæſar Coſta, non ſolum vtriuſque iuris peritia, ſed & hiſtoriæ atque politioris litteraturæ cognitione præclarus, nuper a Sanctiſſimo D. N. Gregorio XIII. in Referendariorũ numerũ cooptatus. Cum antea fuiſſet Sapientiæ Romanæ Gymnaſta percelebris, & poſt hæc ſcripta, fereque dimidium huius operis typis excuſum, antequam hic locus excuderetur, ad ampliſſimum ampliſſimę Capuę Vrbis olim æmulæ, ab eodem Gregorio, vt eruditiſſimo, ita in eruditiſſimos quoſque propenſiſſimo, Archiepiſcopatum euectus. Quod autem Nicephorus tribuit Anaſtatio, Platina in vita Pontiani tribuit Alexandro.

196 . Septuageſimoſextò, qui dolia vel

vel alia vaſa vitioſa ſcienter nō patefacto vitio,locat,aut ignorans eorum vitium,pro integris vendit, ob quod vinum effuſum eſt,aut damnificatum,& damnum vini & intereſſe ſoluere non vult, l.ſed addes.§.ſi quis.ff.loca. Quamuis ſecus ſit, ſaltem quo ad forum conſcientiæ, ſi ignorās vitium, ſimpliciter locauit; dicens conductori,neſcire ſe illa eſſe vitioſa,& ideo diſpliceret, an eſſent talia. Ang.verb.locatio.§.24. & Silueſt.eodem verb.quæſt.18. Quod ipſum eſt dicendum de omnibus aliis vitioſis,ex quibus damnum ſequi poteſt; qualis eſt equus qui aquam ingreſſus in eam procidit, & veſtiū iacturā adfert,Silu.vbi ſupra.

197 Septuageſimoſeptimò peccat operarius,qui cōductus ſalario diario,fideliter nō laborat,ob quod cōductor notabiliter dānificatur, cum obligatione damnum ad arbitrium boni viri ſatisfaciēdi,l.1.ff.locat.Idē ſi promiſit,ſe diario pro altero laboraturū,& dolo,aut ſua culpa,id non vult conductori damnum ob id acceptum ſatiſfacere,cum obligatione reſtituendi, arg.l.fi.ff.ad l.Rhod. de iact.& d.l.ſed addes.§.cum quidam. ſecus tamen ſi eum caſus fortuitus impedit.l.ſi vno.§.cum quidā. ff.loca.& ſi eſt paratus ad præſtandum, ſed culpa conductoris non præſtat, diarium ei perſoluendū eſt:& etiam ſi præſtare omiſit ob caſum fortuitum ex perſona conductoris contingentem,quando conductus diarium in alio loco, ſi ille non conduxiſſet, reperiiſſet.Silueſt. verb.locatio.q.12. aliàs non in foro conſcientiæ: quæ tamen limitatio nobis non videtur iure probari.

198 Septuageſimooctauò,qui penſionem rei coudnctæ eius domino non ſoluit, eo quod ea non vtitur, quia non vult, aut quia ob aliquem caſum fortuitum ex parte ipſius cōtingentem non poteſt, cum obligatione reſtituendi. gl.in d. l.ſi vno.§. item cum quidā.quod limitāt Ang. verb.locatio.§.15.& Silue. vbi ſupra, procedere quādo dominus,eo quod eam illi locauit, alteri locare omiſit,aliàs non,ſaltem in foro cōſcientiæ.Sed nec hęc limitatio,noſtro iudicio,iure probatur.& aduertēdum, quòd in illa quæſtione; An merces locationis,& quęlibet alia penſio ſit ſoluenda in principio, vel fine anni;reſolutio gloſſarum in §.pen.Inſti.de inut. ſtipul.& in l.1. C.quando dies lega. ced. ponitur in illis duobus ſenariis.

Annua ſi debes,tunc inſpicies caput anni.

Anno ſi debes,in fine teneberis anni.

Circa quod varij varie loquūtur: ſed tenendū eſt, quod in primis cōuentio partiū eſt attendenda, & ea deficiente,cōſuetudo regionis,& eis deficiētibus,regulariter ſoluēda eſt in fine anni,quādo vnica ſolutio eſt faciēda,& tēpus ponitur cau ſa differendæ ſolutionis,vt reſoluit Iaſ. poſt alios in l.qui hoc ann.ff.de ver. obl.

Dixi:Regulariter, quia aliud eſt faciendum, quādo ex cauſa propter quam datur,& ex perſona,cui datur, & aliis circumſtantiis aliud coniicitur,vt Pan. cum communi tenet in d.cap.propter. de loca. & ſatis in c. peruenit.de arbit.

199 Septuageſimononò, qui dolo, lata culpa,vel leui,ſua,vel ſuorū,infert notabile damnū rei conductæ,

Digitized by Google

& non vult illud ſatisfacere, glo. in l. ſi quis fundus. §. Celſus. & l. ſi merces §. qui colonum. ff. locat. ſecus tamen eſt, ſi infertur ab alio, cui ipſe reſiſtere non poteſt: aut nõ tenetur, aut caſu fortuito, quẽ nec culpa, nec mora eius præceſſit, per dicta ſupra eo. cap. nu. 179.

Octuageſimò, qui colonus partiarius locauit alicui prædiũ ruſticum, aut certam eius partem, nulla arborũ mentione facta, & omnes fructus earũ percipit, aut eas cædit, aut alius odio exorto ipſius dolo, vel culpa, eas cædit, aut earum fructus diſſipat, & non vult reſtituere domino ſuam partem vel damnum, iuxta l. fructus. ff. de vſufruct. d. l. ſi merces. §. culpæ. ff. locat.

De peccatis circa iura & tributa Regia & publica.

SVMMARIVM.

200 *Tributa & iura regia qui non ſoluit vt peccat.*

201 *Tributa ſine auctoritate imponens, aut exigens vt peccat.*

201 *Iurium illicite impoſitorum exactor vt peccat.*

201 *Clericos qui grauantes gabellis excommunicantur.*

202 *Epiſcopi inquirant an clerici gabellis grauentur.*

202 *Gabella rerum quas homines ad ſuã neceſſitatem ferunt.*

202 *Gabellas ob merces debens ſic verum pandat.*

200 Octuageſimoprimò peccat, qui tributa & iura iuſte auctoritate Pontificia, Regia, aut alia publica, cõſuetudine immemorabili impoſita, non ſoluit, cum obligatione reſtituendi, iuxta Oſtien. in ſumma de pænit. & remiſſ. & communem. quod plane procedit in iuribus debitis ob prædia, aut alia ad eorum ſtatum pertinentia, aut alia via iuſta impoſitis, cum intentione obligandi ad mortale, aut per iuſtos contractus locationis, aut alios cum illis initos. Et etiã quando per aliam legem vel iuſſionem iuſtam imponuntur, niſi habuerint intentionem tacitam, vel expreſſam impediendi obligationem ad pœnam æternam per impoſitionem alterius temporalis, vt infra c. 23. a nu. 36. dicetur, & in rubr. de pœn. olim diximus, & nuper latius in comment. cap. fraternitas. 12. q. 2.

201 Octuageſimoſecundò peccat, qui abſque auctoritate Põtificia, aut Regia aliquod tributũ ſubditis imponit, cum obligatione reſtituendi: quędam enim rapina eſt, Pan. in cap. ſuper quibuſdam. de verb. ſignifi. & excommunicatur per bullam cenæ, cuius tenor ponetur infra cap. 27. a nu. 58. Idem de illo, qui exigit tributa aliqua aperte illicita, aut ſciens talia eſſe, cum obligatione reſtituẽdi, arg. cap. 1. ad Rom. & cap. 1. de offic. deleg. & per dicta ſupra cap. 11. nu. 12. & etiam ſi dubitat, an ſint licita vel non, & ſua ſpote iniuſſus ad id ſe offert: ſecus tamen ſi iuſſu ſuperioris facit; quia obedientia in dubio excuſat, cap. quia culpatur. 23. q. 1. modo virtute obedientię prius dubietatem illam ex animo pellat, & licitum eſſe credat; eo quod pro tali a ſuperiore habetur, vt in cap. ſi quis autem. de pænit. diſt. 7. nu. 114. noue declaramus.

Octuageſimotertiò, qui gabellas,

& ve

Digitized by Google

& vectigalia licite laicis impoſita, quæ nec eccleſia, nec eccleſiaſticæ perſonæ debent, exigit ab eis: & eſt excõmunicatus ipſo facto, c. quamquam. de cenſib. lib. 6. non obſtante contraria conſuetudine: niſi quando inueherent, aut emerent ad negotiandum & mercaturam exercẽdam, aut haberent facultatem a Papa ad illa ab eis exigendum. Gab. in 4. lib. ſent. diſt. 15.

202 Rogatus a multis, vt hanc deciſionem amplificem, facta mentione Gubernatorum laicorum, qui frequentiſſime imponunt ſuperindicta extraordinaria ſuper pane, vino, carnibus, panno & aliis id genus ad victum & veſtitum ſpectantibus; quæ Itali vocant Gabellas, Hiſpani Siſſas, Galli Tallias & Gabellas, & ea perinde petunt, aut peti iubent, vel permittunt ab eccleſiaſticis perſonis, quæ ad ea ſoluenda non obligantur, ac a laicis. Eorum item, qui vectigalia, & gabellas imponũt pro facultate vehendi, exportãdi & importandi currus, mulos, & alia iumenta, vacua, vel onuſta, & perinde petunt, iubent, aut permittunt peti ab eccleſiaſticis atque a laicis: quãuis id, quod vehunt, important, vel aſportant, ſit de eorum patrimoniis, aut prouentibus eccleſiaſticis, & in ſuos vſus conuertendum. Rogatus, inquam, hoc, plurima poſſem hic hic addere, quæ gratia breuitatis omitto, contentus admonere. Primò, eos grauiſſime in his peccare, Deum, immunitatemque eccleſiaſticam offendere, cenſuraſque horrendas etiam Bullæ cenæ Domini incurrere, multos canones famoſos infringendo, in quibus ſunt c. bene quidem. 96. diſt. cap. eccleſia. de conſti. c. aduerſus. de immu. eccl. cap. nouerint. de ſent. excom. c. quamquam. de cenſi. lib. 6. Secundò, quod glo. ſing. clem. præſenti. de cenſib. dixit, quod iudicio ſui auctoris, tota Italia ob hæc eſt interdicta, & quod de aliis prouinciis, qui earum facta norunt, teſtificetur: quod profecto auditu horrendum eſt. Tertiò, quòd atteſtamur ſæpius a nobis & noſtris famulis, ſatis multa huiuſmodi vectigalia in multis Regnis exacta fuiſſe. Ideoque iure vereri, ne Deus omnipotens indies magis & magis iratus, conſultores Principum, & rerumpub. de prædictis canonibus parum curãtes, & Principes ac reſpub. nimium illis credentes, & exactores ſoli auaritiæ inhiantes grauiſſime tandem caſtiget. Quartò, demirari me, quòd cum tot has cenſuras incurrant, tam pauci tamen confeſſarij locorum, vbi hæc aguntur, eas pro dignitate æſtiment, & eas incurrentibus abſolutionem denegent, & tam pauci epiſcopi, qui excommunicatas & interdictas perſonas, & terras vbi hęc fiunt, iubentur, & permittuntur, denuntient: cũ præceptum eis ſit a concil. Viennenſi, dicta cle. præſenti. vt ſub pœna peccati mortalis id faciant, poſtquam de eo ipſis conſtiterit, quod tamen facile conſtare poteſt: quamuis parte vocatã & audita id fieri debeat, per gl. memorabilem eiuſdem cle. verb. cõſtiterit. Quamquam etiã teſtor, multos populos Italiæ & gubernatores, & exactores eorum annis, quibus ego Sacræ Pænitentiariæ ſeruio a Summo Pænitentiario Sanctiſſimi D. N. petiiſſe abſolutiones a cenſuris

Digitized by Google

ob hęc incurſis, reſtitutione promiſſa, parata, vel facta: quos vtinã aliorum Regnorum populi & rectores imitarentur. Amen.

An autem iura illa, quæ Hiſpani vocãt cochlearia, & ſedilia, quæ ſoluuntur ex granis in forum importatis, & in aliqua eius parte ad vendendum depoſitis, & aliæ id genus Gabellæ, quæ in multis Regni Caſtellæ locis tam a clericis, quàm laicis, vt audio, perſoluuntur, licite a clericis exigãtur. iis qui earum conditiones melius, quàm nos norunt, delegamus. Addo, quod portoria & alia tributa regia & publica non ſunt ſoluenda de iis, quæ quis ad ſuam, & ſuæ familiæ neceſſitatem ſecum portat, iuxta ius commune. Nec conſuetudo contraria valet, ſecundum Ang. verb. pedagium. §. 3. Sed contra tenet S. Anto. in 2. part. c. 14. quod verius eſt, & quottidianus vſus comprobat: & bene, quia conſuetudo poteſt inducere id omne, quod lex cap. fi. de conſuet. & l. 2. C. quæ ſit longa conſuet & certum eſt, hoc lege ſtatui poſſe, vt etiam idem S. Anton. ait.

Octuageſimoquartò, qui debitor Gabellæ, cui publicanus, ſiue conductor gabellarum defert iuramentũ, aut remittit eius conſcientiæ, vt veritatem pretij, aut quantitatis mercium, quas defert dicat: & acceptat, & non plene eam manifeſtat, cum obligatione reſtituendi, Med. C. de reſti. q. 13. ſub fi. quod eſt verum, etiam retenta opinione, de qua infra c. 23. a nu. 36. quæ habet, quod regulariter, qui fraudat legem temporali pœna munitam, non incidit in ſpiritualem æternam. Nõ tenetur autem id iurare, & in onus ſuę conſcientiæ recipere: quia ſatisfacit dicendo, ſe paratum ſoluere, quæcumque ſe debere publicanus monſtrabit.

De peccatis circa pignora.

SVMMARIVM.

203 Pignoris qualis vſus peccatum.

203 Pignoris fructus capere quando vſura.

204 Pignus cum pacto commiſſario capere an liceat.

204 Pignus vendere an liceat, & quo ordine.

205 Pignore vendito minoris, vel maioris debito &c.

203 Octuageſimoquintò, qui creditor vtitur pignore cum notabili dãno debitoris abſque eius voluntate expreſſa, vel tacita, & nullam habens cauſam veriſimiliter credendi dominum, id æquo animo laturum: & eſt furtum. l. ſi pignore. ff. de fur. Panor. in c. 1. de depoſ. & ſi cum eius voluntate expreſſa, aut tacita vtatur, vſuram admittit, de quo infra, nu. 217. niſi ſit vſus, qui gratis inter amicos concedi ſolet; qualis eſt libri, iuxta S. Tho. 2. 2. quæſtio. 78. art. 1. ad 6. Idẽ de creditore, qui dolo, aut lata culpa, aut leui pignus perire, aut notabiliter dãnificari cõſentit, vel non vult reſarcire damnum. gl. in l. ſi creditor. C. de pigno. actio. ſecus autem, ſi culpa leuiſſima id cõtigit, & ſecus ſi caſu fortuito, mo-
204 do mora non præcedat. Nec pactũ, quo pignus quocũque modo periret, debitori periret, §. fin. Inſtit. quib. mod. re contrahat. oblig. & l. quæ fortuitis. C. de pign. actio. Idẽ de creditore paciſcente cum debitore, quòd non ſoluente ad certum tempus,

tẽpus, pignus ſibi cedat, aut ne poſt certum diem redimi poſſit. l. fin. C. de pact. pign. & cap. ſignificante. de pig. niſi quando non in lucrum creditoris, ſed in pœnam debitoris fit pactum, vt pro vendito iuſto pretio habeatur: quod ſentit Panor. in d.c. ſignificante. & S. Anton. 2. par. tit. 1. c. 7. & Silueſt. in aurea Roſa, caſ. 48. Idem de creditore, qui expreſſe paciſcitur, vt pignus venderetur, non ſoluto intra certum tẽpus debito, & priuſquam venderet, debitori non notificat, l. ſi conuenerit. ff. de pign. act. Ang. verb. pignus. §. 7. niſi etiam conuenerit, ne notificatio eſſet neceſſaria, gloſſ. in ead. l. ſi cõuenerit. Et licet de pignore non vendendo pactum ſit, trina tamen monitione facta, vt luat illud, vendi poteſt: modo inter monitiones, ſeu denuntiationes ipſas, triduum interijciatur. Si autẽ nulla facta fuit mẽtio de vendẽdo, vel non vendendo, vnica denunciatio ſufficit, quo, trãſactis duobus annis, propria auctoritate vendere poſſit. l. fin. C. de iure dom. impetrant. & Ang. vbi ſupra Silueſt. verb. pignus. q. 10. non autem prius ſine auctoritate iudicis. Et ſi creditor bona fide pignus minoris, quàm
205 ſibi deberetur vẽdit, reliquum a debitore petere poteſt: quemadmodum etiamſi pluris vendit, reſtituere tenetur. Angel. vbi ſupra. §. 8. Et quandiu debitor aliquid etiam ſolum quadrantem debet, creditor totum pignus retinere poteſt, quoad ille ſolutus fuerit. l. quandiu. C. de diſtract. pign.

Poteſt etiam creditor pignus a debitore ad tempus præfinitum nõ ſoluente alteri pignorare. l. 1. & 2. C. ſi pig. pign. det. Poteſt etiam impenſas iuſtas bona fide in pignus factas repetere: vt ſi erat ager, in eius cultum: ſi erat animal, in paſtum factas. l. ſeruos. ff. de pign. actio. tenetur tamen ad computandum in ſortem fructus ex pignore perceptos, deductis impenſis, quas in eorum collectionem, aut conſeruationem fecit S. Anton. 2. part. tit. 1. c. 15. §. 3.

Octuageſimoſextò, qui vaſa ſacra, libros, veſtimenta & ornamẽta eccleſiaſtica pignorat. l. ſancimus. C. de ſacroſ. eccleſ. c. 1. de pig. niſi fecerit id ex magna neceſſitate, puta redemptionis captiuorum, ſubuentionis pauperũ, & aliorũ operum eccleſię multum neceſſariorum. arg. d. c. 1. de pign. & c. aurum. 12. q. 2.

De peccato vſuræ circa mutua.

SVMMARIVM.

206 Vſura quid: duplex, vera, & palliata.

206 Mutuum duplex verum, & palliatum, & differt a commodato.

207 Vſura vtraque pagina ſpeciatim vetita, eam probans hæreticus.

208 Peccatum vſuræ duplex, ſed neutrũ vſura mentalis.

208 Vſura lege ciuili vetita, ſed valde clam exercita.

208 Vſura centeſima quæ, &c.

208 Vſuram quæ intentio ſine facto faciat.

209 Intentio ſecundaria nec vſuram nec ſimoniam facit.

210 Vſura eſt lucrum ob dilationem ſolutionis.

211 Intereſſe quid, quotuplex, & quod peti poteſt.

212 Intereſſe lucri ceſſantis petitur ſine his conditionibus.

212 Vendere

Digitized by Google

212 *Vendere pluris ob dilationem, aut minoris ob anticipationẽ.* & *223.*
213 *Montes pietatis liciti.*
215 *Dotis ob ſolutionem dilatam quid lucri capere liceat.*

206 DIcturus de peccato vſuræ circa mutua, huic loco ad id opportuno, iuxta promiſſionem in præfatione factam, inſeram ſummam eorum, quæ in Comment. de vſur. cap. 1. 14. q. 3. ſcripſeram, ad ſcrutandum fundamenta, quibus ſoluerentur dubia quædam, quæ anno 1554. ſoluere iuſſerant mihi Vlyſſipone Sereniſſimus ille maximus Cardinalis tituli Sanctorum quattuor Coronatorum omnium virtutum heroicarum panægyri rerum diuinarum & humanarum eximia cognitione comitata, & inclytus Infans Portugalliæ, Henricus, tunc frater glorioſæ memoriæ Regis Ioannis eius nominis III. & poſtmodum Regni Luſitani moderator grauiſſimus, patruus obſeruantiſſimus, & obſeruatiſſimus Regis Don Sebaſtiani huius nominis primi, iuuenis quidem, ſed pacis, & belli geſtis pro ætate Chriſtianiſſimi, glorioſiſſimi, & gerendorum ſpe admirabilis. De quibus nunc lacrymis obortis nihil aliud dicere licet, quam quod ipſe rex dicitur cecidiſſe fortiſſimus, pugnans contra Sarracenos in Africa, quamuis ſint, qui dicant adhuc eſſe in viuis: quia corpus eius omnium, qui prælio aderant magnitudine inſigniſſimus numquam inuentum eſt. Et quod Cardinalis præfatus eius patruus in regem aſſumptus, & Regia Cardinalitiaque dignitate glorioſiſſimus pro regno terreno, & temporali, quod non dimittebat omnino pacatum ſuſceptus fuit in regnum pacatiſſimum, æternumque cælorum.

Summa ergo illius Commentarij eſt, quòd continet vigintiduo notabilia. In quorum quattuor primis habetur, quod quamuis hoc verbũ, vſura, prima ſui ſignificatione ſignificet vſum cuiuſlibet rei, iuxta illud Marci Tullij pro Rabirio: *Vſuram huius lucis, &c.* tamen iuxta ſignificationem, quam in hac materia communiter habet, ſignificat lucrum proueniens ex contractu mutui, & Græcis dicitur Τόκος, id eſt, paruus, quaſi a mutuo partum, & Hebræis appellatur נשך, id eſt, morſus, quo mutuans mutuatarium mordet, vt quidam recentiores ſcripſerunt. Et quòd contractus mutui differt a contractu commodati, quia per hunc non transfertur dominiũ rei commodatæ: per illum autem ſic rei mutuo datæ, vt dictum eſt ſupra, num. 180. Licet conueniant in hoc, quòd vterque debet eſſe gratuitus, iuxta gloſſ. recept. in cap. 1. de commodat. & quòd mutuum verum reperitur in ſolis rebus, quæ vſu conſumuntur, & in pondere, numero & menſura conſiſtunt: puta, pecunia numerata, vino, oleo, pane, tritico, & id genus aliis, quæ vſu cõſumuntur. Inſtit. quibus modis re contr. oblig. in princ.

Dixi: Verum mutuum: quia velatum ſiue palliatum, etiam in aliis rebus & cõtractibus inuenitur. Mutuum enim palliatum eſt, quod ſecundum ſuam formam apertam & verba contrahentium eſt alius contractus, quàm mutui: ſecũdum vero formam latentem, & mentem contrahentium

trahentium veram vel pręſumptam eſt mutuum, quale eſt omnis contractus alius a mutuo, in quo quis minoris iuſto pretio infimo, ſiue medio, quærit aliquid propter anticipatam ſolutionem:& contra, quo quis vendit alij pretio maiore iuſto ſupremo propter dilatam ſolutionem.c.in ciuitate.de vſur. & cap.ad audiĉtiam.de empt. & c.illo vos.de pign.cum eis adnot.qui enim emit. 10. rem ad minus pretio infimo valentem 12. ob anticipatam ſolutionē, in effectu videtur mutuare pretium, quod dat, & illud minus iuſto pretio quod dare deberet, accipere pro vſura: qui vero contra vendit rem valētem ad ſummum & pretio rigoroſo 10.pro 12.ob dilatam ſolutionem, videtur mutuare pretium rei, quam vendit accipiendo illud plus iuſto pretio,quo res vēdita valet pro vſuris,vt in prædictis iuribus probatur. Quod autem pretium ſit infimum,quod medium & quod ſupremum traditur infra,c.23 num.78. Vnde licet omnis vſura in ſolo contractu mutui verſetur: quia tamen contractus mutui eſt duplex, verus & palliatus,ita duplex eſt vſura;vera,quæ in vero mutuo,& velata,ſeu palliata,quæ in palliato verſatur.

207 In quinto,& ſexto notab.habetur. Primo,quod aliud eſt peccatum vſuræ,& aliud vſura: quia peccatum vſuræ eſt accipere, vel velle lucrum vſurarium. Vſura vero eſt, lucrum pecunia æſtimabile ſuapte natura, quod principaliter vi mutui veri, vel palliati quæritur. Dixi: Lucrum, pro genere, & Pecunia æſtimabile, ad differentiam lucri non æſtimabilis pecunia: quale eſt ſpirituale meriti,& gratiæ, quod fit,quādo,& quomodo,& cur oportet apud Deum,iuxta illud Pſal. 3. *Beatus vir qui miſeretur,& cōmodat,ſiue mutuat,* & illud Euangelij,Matth.19. *Centuplum accipietis, &c.* Quod proprie non eſt vſura,licet aliquando metaphoricῶs ſic dicatur,Luc 19. S. Tho. 2.2.q.78.art.1.Et ita mutuare quem, vt præſentetur, vel eligatur ad beneficium,vel vt illud ſibi cōferatur, non eſt proprie peccatum vſuræ,licet ſit peccatum ſimoniæ, quæ eſt grauior vſura. Dixi: Suapte natura, ad differentiā lucri quaſi ſpiritualis virtutis, & amicitiæ, quod mutuando quæritur, & non eſt vſura: quia ſuapte natura non eſt pecunia æſtimabile: licet multi pluris æſtimarēt amicitiam,quam mutuando aliquibus quærunt, quàm pecuniam, quæ ex eo ab vſurario quæritur. Dixi: Principaliter: quia licita eſt intētio minus principalis quærendi aliquid pecunia æſtimabile,vt infra dicetur. Dixi:Vi mutui,ad differentiam eius, ꝙ ratione veri intereſſe lucri ceſſātis,vel damni emergentis accipitur: quia illud non eſt vſura,iuxta gloſ. ſing.& receptam.cap.conqueſtus.de vſur.facit cap 2.& cap.ſalubriter eo. tit. Dixi: Veri vel palliati,ad includendum lucrum, quod quæritur ex mutuo palliato, de quo ſupra, num. proximo.

Habetur ſecundo,quòd vſura eſt illicitum lucrum, & velle,vel accipere illam peccatum mortale:adeo quidem, vt contrarium aſſerere ſit hæreſis.cle. 1. de vſur. & non ſolum iure humano: ſed etiam naturali & diuino veteris & noui teſtamenti. cap.quia.& c.ſuper eo.de vſur.Nam

prohibetur

prohibetur hoc ſeptimo præcepto Decalogi: *Nõ furtum facies*, Exod. 20. quo omnis rei illicita vſurpatio, qualis eſt vſura, prohibetur. c. pœnale. 14. q. 5. quod eſt præceptũ vtriuſque teſtamenti, & quod ſpecialiter prohibetur in nouo, per illud Luc. 6. *Mutuum date, nihil inde ſperantes*, cõtra impium Molinæum, & pium Sotum ex Vrbano in c. conſuluit. eod. tit. & conc. Lateranenſ. ſub Leon. X. & ex aliis, per quæ etiam ratio eorũ confutatur. Et quòd ius Diuinum noui teſtamenti ſpecialiter prohibet non ſolum mutuationem cum pacto expreſſo, aut tacito reddendi plus aliquid mutuato: ſed etiam mutuationem ſine pacto aliquo cũ intẽtione principali, vt plus aliquid re mutuata reſtituatur, per cap. 1. 14. quæſt. 6. & alia in dicto Notab. 6. adducta.

208 In ſeptimo notabili, & duobus ſequentibus habetur, ꝙ ſicut omne peccatum aliud ab vſuræ peccato eſt duplex, mentale tãtum, quod eſt voluntas peccãdi abſque verbo, vel opere: & mentale, & reale, quod eſt voluntas peccandi verbo, vel opere ſequuto: ita peccatum vſuræ eſt duplex, mentale tãtum, ꝙ eſt voluntas lucrãdi vſuram opere non ſequuto: & mentale & reale, quod eſt voluntas eam lucrandi opere ſubſequuto. Et quòd vſura mentalis differt a peccato mentali vſuræ, quia non eſt volũtas quærendi lucrum ipſum ex mutuo dato intentione principali quærendi illud ſine vllo pacto expreſſo vel tacito, de qua intelligẽdi ſunt diſputantes, An vſura mentalis obliget ad reſtitutionem. Nam de peccato vſuræ mẽtali tantum nulla eſt dubitatio, quia ſicut nullũ aliud peccatum mentale tantum obligat ad reſtitutionem: ita nec peccatum vſuræ mentale tantum. Sed diſputanti: An lucrũ quæſitum ex mutuo intentionẽ principali ob illud dato obliget ad illam? ita quod præter peccatum vſuræ mentale tantum & vſuræ mentale & reale eſt vſura mẽtalis definita ſupra eſſe lucrum, &c. quæ non dicitur mẽtalis, quia lucrũ non ſit ſequutũ: ſed quia ſola intentio mentalis fuit cauſa principalis quærendi illud, quæ hactenus (quod ſciam) nullibi ſunt ita declarata. Et quod nunc etiã legibus ſæcularibus Regum Chriſtianorum eſt expreſſe prohibita vſura, & implicite a tẽpore Iuſtiniani Imperatoris, ſecũdum communem. De qua Ioan. Andr. in Mercur. reg. peccatũ. de reg. iur. lib. 6. Et ita nullus Chriſtianus eã clare exercet: ſed verendum, ne aliqui velate, ſiue palliate, maiorem, quam vmquam exerceant. Nam maxima, quæ olim permittebatur, erat centeſima, quæ centum menſibus ipſam ſortem exæquat, ita vt quoquo mẽſe ſors vnum pariat, & duodecim in anno, vt copioſe oſtendit Bart. Soc. in l. ſi heres. l. item. ff. ad l. Falcid. cui concordant Budæus & Alciatus in locis ibi citatis, & alij alibi, & ea tãtum in pecunia traiectitia ſortis periculum in ſe ſuſcipiente: in alia vero mercatoribus, duæ partes centeſimæ, hoc eſt, octo pro centum in anno: & aliis non negotiantibus dimidia centeſimæ, hoc eſt, ſex pro centum in anno: & nobilibus tertia pars, id eſt, quattuor in anno pro centum. Et nunc aliqui velate, ſiue palliate accipiunt tam grandes, vt

vt interdum ſors pariat decem, & amplius pro centum ab vnis nundinis in alias: quæ tamẽ tres, aut quattuor in anno occurrũt: & ita triginta & amplius in anno pro centum. Item antea ex vſuris, vſuræ non capiebantur, l. vt nullo. C. de vſur. & l. placuit. ff. eod. at nunc cambiorum cambia corraduntur.

209 In decimo, & vndecimo notabilibus habetur, quòd intẽtio principalis lucrandi ex mutuo ſufficit ad conſtituendam vſuram, etiam ſine pacto expreſſo, vel tacito, contra impium Molinæum, non autem minus principalis contra Sotum lib. 6. quæſt. art. 2. de iuſt. & iur. tum quia id tenent gl. & Innoc. in d. cap. conſuluit. de vſur. a pleriſque omnibus Theologis & Canoniſtis recepti. Tum quia cap. ſi officia. 59. diſt. & c. quid proderit. 61. diſt. cum ſuis gloſ. probant, licitum eſſe eccleſiæ & prælato ſeruire cum ſpe ſecundaria, licet non principali, aliquod beneficium obtinendi. Tum quia quamplurima ſunt, in quæ quamuis non liceat intendere principaliter, licet tamen minus principaliter: Verbi gratia nõ licet dicere miſſas & diuina officia audire principaliter propter diſtributiones quotidianas, minus principaliter tamẽ ſic, iuxta gl. ſing. & recep. in c. 1. de cler. nõ reſid. lib. 6. Non licet etiam principaliter ſeruire Deo intuitu remunerationis terrenæ, ſed minus principaliter ſic, iuxta illud Pſalm. 118. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas propter retributionem.* Adeo quod Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 31. definiuit, cõtrarium eſſe hæreticum. Tum per alia ibi latius adducta: ita quod licet nullum, neque principale, neque minus principale lucrum tamquam iure debitum ex mutuo expectari poſſit, poteſt tamen tamquam antidorale, & remuneratorium de gratia, & non de iuſtitia debitum. Ibi etiam cum communi aſſeruimus, quòd tam principaliter, quàm ſecũdario poſſumus ſperare lucrum amicitiæ & gratitudinis ex mutuo: & tam principaliter, quàm ſecundario lucrum pecuniarium ex illa amicicitia & gratitudine: ſed non niſi minus principaliter, & ſecundario lucrum pecuniæ ratione mutui. Et conſequenter, quòd qui poſtquam principaliter propter lucrum mutuauit, ſuum peccatum agnoſcens, illam intentionem mutat in intentionem minus principaliter accipiẽdi, ſi poſtea gratis datum accipiat, nõ eſt vſurarius, vt recte dicit Ang. verb. vſura. Et ita non ſunt vſurarij omnes, qui cũ ſpe lucri mutuãt, ſine qua non mutuarent: quia poteſt eſſe finis eorum principalis amicitia, vel amor Dei, & virtutis, & lucrum minus principalis. Nam, vt aliquis finis eorum principalis alicuius actus, nõ ſufficit quòd ille nõ fieret ſine illo: ſed oportet, quòd pluris vel tanti æſtimetur, ac alius finis propter quẽ ille fit, vt late probamus in d. c. cum miniſter. a num. 37. & ſupra proxime tetigimus. Neque etiam peccat, qui nõ mutuat principaliter ob lucrum, bona fide aliquid accipiendo a mutuatario, exiſtimans id ſibi amanter & gratis ab eo dari, licet id non det tam ob gratitudinem, quàm ob timorem, ne pecunia a ſe repetatur, vel ſibi alia vice mutuum denegetur: quãuis ſi poſtea id intelligeret, teneretur

Digitized by Google

teneretur ad reſtitutionẽ illius, ſecundum S. Anton. 2 par. tit. 1. c. 7. §. 6. & Caiet. 2. 2. q. 78. art. 1. Contra vero, ſi dum ſibi dabatur, exiſtimabat non dari ſibi libera volũtate, ſed coacta, accipiendo quidem peccat, etiamſi a principio ſola charitate mutuaſſet, Laurent. in c. ſalubriter. de vſur. & S. Anton. vbi ſupra.

Addidimus & ibidẽ, quod ex qualitate rei datæ ex lucro vel iactura dantis, & ex eo, quod in tali caſu virtus gratitudinis poſcit, probus pœnitens, & prudens confeſſarius cõiicere poſſunt, an datum vltra ſortem dicatur datum libera, an coacta voluntate. Diximus etiam, illum, qui eo quod a ſuo debitore debitum recuperare commode non poteſt, mutuat illi pecuniam, vt ſibi hac via alterum tantum, quantum ſibi debetur recipiat, non peccare, quia nihil ab eo accipit vi mutui. Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſtin. 15. q. 29 in princ. Adiecimus tamen, hoc caſu cauendum eſſe debitori per chirographi debiti redditionem, vel per ſchedulam ſolutionis eius; ne poſtea ipſe, vel eius heres iterum illud petant, vel accipiant ſponte ſolutum, per ea quæ dicta ſunt in ſimili ſupra eo. c. nu. 113. Non peccat etiam, qui accipit aliquid ob iuſtam mercedem laboris ſui, vel famuli numerandi magnam pecuniæ ſummam: quia non vi mutui, ſed laboris numerandi accipit. neq; qui capit aliquid pro ſumptu & labore mittendi pecuniã mutuatam longe abſenti. Idem Ioan. Maior vbi ſupra.

210 In duodecimo nota. & duobus ſeq. cõtinetur, quòd qui vendit, permutat, aut locat minoris iuſto pretio ob anticipatam ſolutionẽ, eſt vſurarius. Et e cõtrario omnis, qui vẽdit, permutat, aut locat maioris iuſto pretio maximo, ſiue rigoroſo ob dilationẽ ſolutionis, per rationẽ ſupra poſitam, nu. 206. Et quòd in hoc ſæpe vidẽtur peccare, qui emũt, vel locant reditus epiſcopatuũ & beneficiorũ, Magiſtratuum, Prouinciarũ, Dominiorum, oppidorum, tributorum, vendibiliũ exactiones, & alios cenſus Regũ, epiſcoporũ, beneficiariorũ, & aliorum priuatorũ neceſſitate preſſorum, multo minori iuſto pretio infimo ob ſolutionẽ anticipatam vnius anni, & minori ob duorum, & multo minori ob trium. Et contra, qui vendunt, aut locant aromata, cinnamomũ, & piper, &c. pannum ſericum, lanas, aulæa, libros, papyrum & alia ſimilia, boues, vaccas, equas, oues & alia pecora iis, qui eorum indigent, ad ſe ſuſtẽtandum, vel quærendum præſentem pecuniam ex eis protinus reuẽdendis minoris iuſto pretio. Vendunt, inquam, vel locant maioris iuſto pretio rigido, & ſummo propter dilationem ſolutionis, & tanto plus addunt pretio, quanto ſolutionis dies longior fuerit. Monemus item ibidem cauere ſibi debere eccleſiaſticos, & ſæculares prædiuites, qui agros ſuos colonis ſuis pluris iuſto pretio rigido locant propter dilationem ſolutionis ſuorum debitorum, aut propter mutuationẽ tritici ad ſerendum, & victus, aut pecuniæ ad alia neceſſaria cum lõga ſolutionis dilatione: quibus rebus fatigant eos ſupra modum, adigentes ad viuẽdum miſerius, quàm ſi eorũ eſſent mancipia, & eos etiam qui reditus

Digitized by Google

ditus ſuos, quàm maximo poſſunt pretio locant in auctionibus publicis, allicientes ad augenda pretia pollicitationibus & donariis incrementorum, quæ Hiſpani vocant Pujas, & dilationibus ſolutionũ, cogentes illos facere renunciationes ab omni iure alienas; quales ante noſtram ætatẽ paucisſima Hiſpania vidit: nulla habita ratione, quòd per huiuſmodi ſubmiſſiones, & ad caſus fortuitos obligationes minuitur iuſtũ alioqui pretium conductionis: nec habita ratione, quòd locantes tam exceſſiuo pretio ſunt in cauſa, vt conductores vtantur mendaciis, & malis artibus in vendendis eis, vt pretium, quod ſoluunt, ex eis corradant, quibus, ni vtantur, impoſſibile eſt illud corradere.

211 In decimoquinto habetur, quòd intereſſe generaliter dicitur eſſe dãnum emergẽs, & lucrum ceſſans: eo quod aliquid fieri ceſſatur, ſecũdum glo. in verb. poſſibile. C. de ſent. quæ pro eo quod inter. prof. In qua definitione coniunctio, Et, accipitur pro, Vel, & verbũ, Fieri, prout comprehendit, Non fieri: eoquod nõ facere, ſit facere, l. ſi mora. ff. ſolu. mat. & glo. l. 2. recepta in prin. ff. de ver. obli. Et quod eſt duplex; ſcilicet dãni emergentis, & lucri ceſſantis, ſecundũ eandem gloſ. d. l. 1. Exẽplum damni emergẽtis: Habeo pecunias ad reficiendũ domũ, vel emendum æſtate triticũ, aut fœnum, & eas mutuo tibi: quas quia ad præſtitutum diẽ non ſoluiſti, domus corruit, triticũ duplo carius emi, pecora fame interiere, aut aliquod ſimile damnũ accepi. Exemplum interreſſe lucri ceſſantis: Sum mercator, habeo pecunias, quibus merces emere volo ad negotiandum, eas tibi mutuo, & die præfixo non reſtituis, lucrum, quod ob id facere ceſſo, eſt meum intereſſe lucri ceſſantis.

Et quòd inter omnes conuenit, vtrumque horum cõtingens ob mutuum peti poſſe tribus caſibus. Primò, quando mora in ſoluendo præceſſit, gloſ. celebris in c. conqueſtus de vſur. & alia multa ibi citata. Secundò, cum id ante, aut poſt moram contingit, mutuum tamẽ datum fuit per aliquã vim Regis, Ciuitatis, aut cuiuſuis alius. De quo tamen acrius tractatur infra eo. num. 302. Tertiò, cum a principio cõuenit de ſoluendo dãno quibus tribus caſibus non ſolum licet accipere, & exigere, ſed etiam a principio cõuenire de ſumma, quæ vltra ſortẽ ſibi rependenda eſt ex veriſimili illo intereſſe damni, aut lucri: vt late prædictus Sotus ſcripſit lib. 6. q. 1. art. 3. de iuſt. & iur. quamuis magis quam alij, hanc materiam reſtringere ſit conatus. quod poſtremum hodie non procedit in materia cambiorũ, per extrauag. Pij V. tranſcriptam infra eo. c. nu. 299. vt ibi dicã. Et quòd tota difficultas ſita eſt in caſu, quo quis ſponte, ſine vi mutuat pecunias expoſitas negotiationi, aut rerum frugiferarum emptioni; ob quarũ mutuationẽ ceſſet a negotiatione & frugiferorum emptione, poſſit capere licite intereſſe lucri ceſſantis cõtingentis ante moram, & culpam. Nam Innoc. tenet, quod nõ in c. fin. de vſur. quem prędictus Sotus laudat, & ſequitur; proteſtatus tamen, quòd contrariã, quę communis eſt opinionẽ non damnat: quam etiam laudandam eſſe &

Digitized by Google

firmiter tenendam in prædicto not. 15. probauimus 14. rationibus refellẽdo quas ipſe pro ſua adduxit. Quæ tamen concluſio intelligenda eſt, dũmodo omnis dolus, & fraus palliandi vſuras abſit, & modo non tãquã res adquiſita, ſed tãquam res in ſpe poſita, & quæ impediri multis modis poteſt, æſtimetur, etiã in contractibus, in quibus etiã hodie licet a principio cõuenire. In cãbiis enim hodie, vt proxime dixi, nõ licet: maxime ſi mutuetur res cũ pacto de reſarciẽdo illo: quoniã intereſſe lucri ceſſantis nõ debetur magis, quã intereſſe extra rẽ damni emergẽtis, ſecundũ Bar. & commu. in d. l. 1. At hoc regulariter non debetur, niſi pacto præcedente, l. ſi ſterilis. §. cũ per venditorem. ff. de act. emp. Ergo neque illud, arg. l. illud. ff. ad leg. Aquil.

Et quod pecunia mercatoris negotiationi expoſita, vel alterius emptioni frugiferę rei deſtinata, pluris valet, quã altera tanta aliorũ, & etiã ipſius, illi nõ ita expoſita, arg. l. 3. ſub fin. ff. de eo quod certo loco. & trad. Caiet. 2. 2. q. 78. ar. 2. quod antea ſenſit Scot. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 6. Et ita etiam triticũ ſatum, vel ſationi deſtinatũ, valet pluris, quam alterum tantum abſolute conſideratum. Et quod quamuis facultas, quæ pecunię ad lucrandũ ineſt, abſolute conſiderata, eius pretium non plus augeat, quam ſine illa: conſiderata tamen in eo, qui ſcit, & vult vti ea ad iuſte lucrandum, facit vt pluris valeat: ſicut facultas generandi, quæ eſt in tritico, abſolute conſiderata, non efficit vt plus valeat: conſiderata tamen in eo, qui illud iam ſatũ habet, aut ſationi præparatum, aliud ſimile ad ſeminandum non habens facit vt pluris æſtimetur ad effectum, vt vendere & etiam mutuare carius poſſit: & qui furto illud ſuſtulerit, plus quam alteri reſtituere tenetur.

Et quod qui habet aliquid, quod communiter, nec ſibi, nec aliis pluris quam 10. valet, pluris illud alteri vendere non poteſt, quamuis illi multo plus valeat: tamen ſi ſibi pluris valet, recte id vendere poteſt eo pretio, quo ſibi valet accipiendo pro eo tanto plus, quanto ſibi plus valet, iuxta S. Thom. 2. 2. q. 77. artic. 1. & Scot. in 4. lib. ſent. diſtin. 15. q. 2. receptos. Et quod ſicut operarius poteſt accipere pretium operarũ ſuarum, quas omiſit ad preces alterius, qui eas ſoluere promiſit, ſic & mercator lucrum, quod ad preces mutuatarij omiſit propter promiſſionem dereſarciendo intereſſe.

212 In decimoſexto notabili, & tribus ſequen. continetur quod non ſunt neceſſariæ tot conditiones ad iuſte capiendum intereſſe lucri ceſſantis ex mutuo, quod Conrad. in q. 3. de contract. & quidam alij alibi requirunt: licet aliquot earum ſic. Prima enim eſt, vt hic lucrandi modus non tantum ſibi placeat, quantũ negotiationis: quod tenet etiam Siluest. verb. vſura. q. 19. quæ tamen non eſt neceſſaria. Nam iuſtum & iniuſtum nõ in bonitate, aut prauitate animorum & intentionũ, ſed in rerum & operũ externorum æqualitate & inæqualitate cõſiſtit. Ariſt. 2. & 5. Ethic. & Diuus Tho. 2. 2. q. 58. art. 10. & q. 59. art. 2. Vnde & recte ait idem Sotus lib. 6. q. 1. art. 3. de iuſt. & iur. nihil referre, an mutuans ſit rogatus & quæſitus a mutuatario, an

vltro

vltro mutuet, modo, quod ad iuſtitiam cõmutatiuam pertinet, ſeruetur. Secunda, quod intereſſe ſit verum, quæ neceſſaria eſt iuxta mentem gloſſæ & omnium d.c.conqueſtus. Tertia, quod mutuatio, vel non ſolutio ſit cauſa amiſſionis lucri, ſecundum omnes; qualis nõ eſt ſecundũ Caie. & Medinã vbi ſupra, quando mutuans pecuniam habet aliam, qua negotietur. Quæ tamen limitatio non procedit, ſi aliam pecuniam ad alios fines, veluti ad fortuitas neceſſitates deſtinaſſet, neq; negotiationi cõmittere vellet, quod prudentiæ eſt. Quarta, vt dandis vſuris non ſit aſſuetus; quia ex tali conſuetudine præſumeretur voluntas exercendi vſuram: quæ tamen conditio non procedit in foro cõſcientiæ, in quo veritas præualet præſumptioni c. tua. de ſpon. & fieri poteſt, vt quis in aliis vſurarius ſit, & in hoc non. Quinta, vt non recipiat intereſſe priuſquã conſtet, quod veriſimiliter lucratus fuiſſet. Quod in materia cambiorũ videtur hodie ſtatutum per extrauag. Pij V. tranſcriptam in fin. nu. 299. Sexta, vt mutuatarius nõ egeat extreme. quæ nõ videtur neceſſaria: quia nõ tenetur ex pręcepto ſubuenire illi gratis, immo ſatisfacit mutuando; vt cũ poterit ſoluat, per dict. ſupra eo. c. nu. 60. & mutuare ſine intereſſe, eſſet donare. Septima, vt mutuans ob hoc nõ incurrat infamiam vſurarij apud ſimplices, æſtimantes illud intereſſe eſſe vſuram ob ſimilitudinem, cũ omnis ſpecies mali fugienda ſit, 1. ad Theſ. 5. & & c. cum ab omni. de vita & honeſt. cler. quæ conditio quamuis ad euitandum peccatum ſcandali neceſſaria ſit: non tamen ad euitandã vſuram, & obligationem reſtituendi, quæ ex ſola iniuſtitia naſcitur, per dicta ſupra eo. num. 6. quale non eſt peccatum ſcandali, quod eſt contra charitatem. S. Tho. 2. 2. q. 43. in prin. Octaua, quod cauſa principalis mutuandi ſit ſubſidium neceſſitatis vitæ, ſalutis, honoris, aut bonorũ proximi: quæ tamen non eſt magis neceſſaria, quã prima per dicta in ea, licet ſit honeſtiſſima. Nona, vt non capiat, neque paciſcatur totum intereſſe, quod veriſimiliter expectatur, ſed ſolum tantum, quantum valet illa veriſimilis expectatio: immo quod nec hoc nunc in cambiis fieri poſſit, videtur probari per prædictam extrauag. vt ibi dicam. Et quod conſequenter, qui cogit ſoluere pœnam, vel intereſſe creditori ſuo eo quod mutuatarius ſuus non ſoluit ei mutuum ſtato die, licite poteſt ab eo recipere illud, quod ſic ſoluit: & etiam compenſationem damni accepti ob venditionem rerum ſuarum minoris, quam valerent, aut emptionem tritici, & vini cariori pretio; eo quod ſtato die debitum ei non ſoluit. Quia non accipit ratione mutui, ſed ratione intereſſe damni emergentis, ſecundum omnes, etiã ſi promiſſio de ſoluendo eiuſmodi damno non præceſſerit, arg. l. nummis. ff. de in lit. iur. & l. Iulianus. in princ. ff. de actio. empt. Ibidem etiam continetur, quod non poſſint quidquã capere iuſte ratione intereſſe lucri ceſſantis ij, qui non ſunt vel non poſſunt negotiari, nec res frugiferas emere, & mutuant ad intereſſe: neque illi mercatores, cui certa pecuniæ ſumma negotiatur,

& non maiori, & aliam quam habent ad intereſſe mutuãt: neque qui multas pecunias in nundinas important, & emptis mercibus ſuo propoſito ſufficientibus reliquas pro intereſſe mutuant; quia nullum intereſſe verũ pretendere poſſunt per prædicta. An autẽ qui ſuas, vel aliorum grandes pecuniarum ſummas aliis, atque aliis tradunt in vnis nundinis ſoluendas in aliis cum aliquo lucro, aliqua ratione defẽdi poſſint? dicetur infra, nu. 299.

213 In notabili vigeſimo, & duobus ſeqq. continetur, quod montes pietatis erecti modo infradicto, ſunt liciti, quod contra Caietanum Tomo 2. Opuſculorum, Tractatu 6. de mõte pietatis. & Sotũ lib. 6. de iuſt. & iur. q. 1. art. 6. probatur efficaciſſimis argumentis, dilutis eorum rationibus. Modus vero eſt hic; Aliquis opulẽtus deputat aliquã quantitatem tritici, vel pecuniarum ad mutuandum quotannis pauperibus pignoribus ab eis acceptis; quo pro quantitate accepta, & pro tempore, quo eam nõ ſoluerint exiguum aliquid ſingulis menſibus ſoluant pro victu & ſalario eorũ, qui habebunt curam dictum triticum, aut pecuniam cuſtodiendi, mutuãdi, recuperandi, & reſtituẽdi pignora tempore opportuno. Et quòd gener licite recipit fructus pigniors fructiferi traditi ſibi a ſocero in ſecuritatem ſoluendæ dotis, per c. ſalubriter. de vſur. & l. pater. ff. de dol. mal. quia non capit eos vi mutui veri vel palliati, ſed alia ratione, quæ a variis varia redditur, vt mõſtrat prædictus Couarruuias in c. 1. lib. 3. Variarum Reſolut. ſed nulla ſatisfacit per ea, quibus breuiſſime confutamus ibidem communem, & aliam Anan. & aliam Soti, & aliam Fortunij, olim a nobis probatam, ſubdentes aliam genuinam fundatam in donatione tacita dotantis, & tradentis pignus, quæ colligitur ex multis in dotatione concurrentibus, quæ ibi inſinuantur.

Ex qua intulimus quattuor. Primum, quemlibet maritum, quamuis non ſit gener eius, qui tale pignus dedit, poſſe fructus eius percipere, non computãdo eos in dotem promiſſam: niſi contrarium exprimatur, quamlibet longum tempus ſolutioni dotis præfigatur, modo obligatio dotem ſoluendi eſſet ad præſens tempus, licet ſolutio differretur accepto pignore. Secundum, poſſe maritum paciſci cum eo, qui dotem promiſit, & non ſoluit, & quoad ſoluatur in ſingulos annos pro ſubſidio onerum matrimonij pendat tantũ, quantũ aliquis mediocriter induſtrius ex illa dote, ipſa ſalua, capere poſſet. Quod Pan. dicto c. ſalubriter. & alij multi relati per Couarr. vbi ſupra, & etiam Sotus tenent, quidquid Ioan. Lup. in repet. cap. per veſtras not. 6. de dona. inter vir. & vxo. dicat. Tertium, verum eſſe quod inſinuauit Sotus lib. 6. q. 1. art. 2. de iuſt. & iur. maritum ſcilicet, qui dotem recipit, & heredes eius in caſu diuortij teneri vxori viduæ, aut ſeparatæ ad alimenta præbenda, quæ ſalua manente dote, dari poſſunt, quoad illi ea perſoluatur. Quartum, quòd iuſte obſeruari poſſunt ſtatuta terrarum, vt qui dotem promittit, quoad ſoluat, & maritus, & ipſius heredes quoad dotem viduæ, aut

ſeparatæ

Digitized by Google

ſeparatę reddant certum quid ex centum in ſingulos annos pendant.

Qui peccant peccatum vſura, circa mutua.

SVMMARIVM.

214 *Mutuum qui non ſoluit aque bonum, & ſtato die, vt peccat.*
214 *Vſuram qui credit non eſſe peccatum mortale hæreticus.*
214 *Vſura circunſpecte definita, & declarata.*
214 *Vſurarius confiteatur quoties voluit fænerari.*
215 *Vſura quando mutuare: propoſita pœna, &c.*
216 *Pignoris induſtrius culti fructum retinere an vſura.*
217 *Pignoris fructus quando bene capiantur.*
217 *Fundi pignorati fructus qui bene capiantur. & ſeqq.*
219 *Vſura an ſit mutuare rem, vt reddatur cum pluris valebit.*
220 *Vſura vt ſit mutuare vt molat in ſuo molendino. & ſeqq.*
222 *Donare licet, vt reddat duplum, ſi moriatur intra tale tempus.*
223 *Medico mutuare vt medeatur gratis an liceat.*
225 *Mutuare, aut vendere granum pro grano vt liceat.*
225 *Debitum granum qui non petit donec pluris valeat.*
226 *Mutuans pecuniam argenteam pro aurea, vel e contrario.*
227 *Emens triticum, vinum, aut oleum quod elegerit.*
228 *Pretium iuſtum triplex; imum, medium ſummum.*
228 *Vendere quis tenetur minus quam emit.*
230 *Emens minus debita lege poſt ſoluenda. & 231.*
232 *Mutuans mutuo accepta pro vſura ob illa promiſſa.*
234 *Cenſus vt reſtituendus.*
234 *Extrauagantis Pij V. edita ſuper cenſibus tenor, & ſeqq.*
238 *Mutuans ſub vſura pro re pauperi danda, vel pro iniuria remittēda.*
239 *Vendere vt plus Maio valebit, ſit contentus medio eius, quod toto valebit. & ſeq.*
241 *Vendens alicui quod reuendendum eſt, & emens illud.*
242 *Deponens pecuniam cum pacto, aut intentione lucrandi.*
242 *Vſura in deponendo, & a depoſitario accipiendo.*
243 *Vendens equum maioris, quàm valet, licet poſt tantum valeat.*
244 *Vſura eſt ſoluere famulis alicuius, vt poſt auctarium capiat.*
245 *Vſura eſt ſoluere ante diem ſtatutum ob lucrum.*
246 *Vſuram iuratā non ſoluere quando peccatum.*
247 *Actio & paßio eiuſdem rei dantur contrariæ, bona & mala.*

214 Octuageſimoſextò peccat mortaliter, qui res mutuatas nō ſoluit ſtato die in rebus eiuſdem generis & bonitatis: niſi impotentia, vel conſenſus expreſſus, vel tacitus creditoris excuſet: aut alia ſupradicta, nu. 54. Peccat præterea, qui mutuat aliquid ob lucrum notabile pecunia æſtimabile, conuentum expreſſe, aut tacite, aut principaliter ſperatum cum obligatione reſtituendi: niſi antequam recipiat pœniteat, per dicta ſupra eodem nu. 210. Et notandum vſurario non ſufficere, vt confiteatur, quoties ad

Digitized by Google

vſuram dederit: quia oportet vt dicat, ſi ſcit, quoties ſecum animo deliberato dare conſtituit. Et ſi diſtincte ignorat numerum verum, dicat veriſimilem, plus minuſve: vt fieri debet in omnibus peccatis mortalibus, quorum numerus certus ignoratur, vt dictum eſt in cap. 6. nu. 15. ſupra eo. & in ſpecie Ioannes Maior in 4. lib. ſent. diſt. 15. quæſt. 29. Idem ſi a principio ſine ſpe principali lucri mutuauit ex ſola charitate: & poſtea illam concepit, & popoſcit illud, per ibidem dicta. Idem de illo, qui non vult proferre diem ſolutionis debiti abſque aliquo lucro: niſi pro ſuo vero intereſſe accipiat, per prædicta.

215 Octuageſimoſeptimo peccat, qui mutuat appoſita pœna, niſi intra diem ſtatam ſoluerit ei, quem iam a principio credebat ad eam diẽ ſoluere non poſſe, cum obligatione reſtituendi, ſecundum Scotum & communem in 4. lib. ſent. diſt. 15. Idem ſi pœnã exigit ab eo, qui ſine ſua culpa per impotentiam eam nõ ſoluit. quia regulariter vbi non eſt culpa, pœna eſſe non debet. c. 2. de conſtit. Idem ſi ſoluta parte debiti totam pœnam exigit, ſaltem quando obligatio eſt diuiſibilis. cap. ſuam. cum gl. & communi de pœnis. Sed non ſi pœnam poſuit, et timore eam incurrendi ſoluat, præſertim optando potius ſolutionem, quàm pœnæ incurſionem, dicto capite ſuam. l. ſi pacto quo pœnam. C. de pact.

216 Octuageſimooctauò, qui creditor vtitur fructu, vel vſu pignoris ſibi traditi cum pacto non computandi illũ in ſortẽ, in quam eſt computanda omnis cõmoditas, quam ex eo percipit deductis impenſis legitimis, vt ſupra eo. cap. nu. 25. & 26. dictum eſt. Quæ deductio eſt in cauſa, quòd vſuram non cõmittat, qui tantum in pignore impendit, quantum vtilitatis ex eo percipit. Nec conſequenter, qui equum paruæ vtilitatis in pignus accipit cum onere alendi eum. Neque qui domum egentem tanta, vel maiori impenſa refectionis, quàm penſio eius valeat. Nõ tamen putamus eſſe tutum illud Soti lib. 6. q. 1. art. 2. de iuſti. & iure. quod nõ tenetur in partẽ ſolutionis accipere fructus collectos ex pignore, quos debitor nõ colligebat, nec colligere cogitabat. Tũ quia ſufficit eſſe fructus bonorũ debitoris, & eos nullo iuſto titulo a creditore retineri poſſe. Tũ quia alioquin dicendum eſſet, creditorem, qui ſua ſolerti induſtria ter tãtos fructus collegeret, quàm debitor cogitabat, eum ad reſtituendum quod amplius collegiſſet teneri, quod palam eſt abſurdum.

217 Octuageſimonò, qui mutuator accipit pignus cum pacto legis cõmiſſoriæ; ſcilicet, vt niſi ad præfixum diem redimatur, ſit venditum, addendo quòd omnes fructus, aut pars eorum, qui vſque ad eum diem caperentur, eſſent ſui. cap. ſignificante. cum ei adnotat. de pigno. Secus tamen ſi prædicti fructus manerent debitoris, vel in ſortem, vel in intereſſe computarentur. Quia pactum legis commiſſoriæ appoſitum in pœnam ſine fraude vſurarũ valet, & etiam appoſitum, vt lapſo die luendi pignus eſſet venditum iuſto pretio, l. fundus. §. fi. ff. de pigno. quæ ſunt de mente Panor. in d. c. ſignificante.

Digitized by Google

cante.& S. Ant.tit.1.cap.7.& Silueſt. in Roſa aurea,caſ.28.Secus item eſt, ſi dominus directus in pignus accipiat prædium feudale.c.conqueſtus. cap.1.de vſur.adiuncta glo.fi. Quod ipſum dixit de domino directo accipiente in pignus prædium emphiteuticum Inno. in c.1.de feud. quem ſequimur: quamuis dubitet Ioan. Anan.in c.1.de vſur. & eiſdem Barbat.in d.cap.1.de feud. contradicat: modo tria concurrant, quæ etiam in feudo concurrere debent.

218 Primum,quòd nihil aliud debitum ex contractu emphiteutico præter fructus accipiat.Secũdum,vt illud prædium non ſit effectum melius, ſeu melioratum ab emphiteuta,iuxta Silu.verb.feudũ.q.30.Quod verum eſt quoad partem fructuum, qui ex melioratione capiuntur, & non quo ad alios,qui ſine illa perciperentur.Tertium, quòd emphiteuta dominium vtile emphiteuſis gratis,aut fere gratis obtinuerit,vt cõmuniter feudatarius ſolet obtinere. Nã ſiue ille, ſiue feudatarius ad obtinenda ſua vtilia dominia magnam ſummam pecuniæ ſoluit,non poteſt capere fructus ſibi, ſaltem quando penſio,ſiue reſponſio pro eis ſoluenda longe minor eſt fructuum valore,iuxta communem,quam ſequuntur Ang. verb.feudatarius. §.33.Silu. eo. §.10. Ioan. Maior in 4. lib.ſent. diſt.15.q.31. Sed tanto plus ex fructibus retinere poterit, quanto minus pretium iuſto, dominus vtilis directo dedit,arg.l.quæ de tota.ff.de rei vend.cap.paſtoralis. §.item cum totum.de offi.deleg.

219 Nonageſimò peccat, qui mutuat triticum, aut aliquid mutuabile,eo pacto vt ſibi reddatur tempore, quo veriſimiliter creditur eius pretium auctum iri,& ipſe vſque ad illud non erat ſeruaturus,cum obligatione reſtituendi cap. in ciuitate. cap.nauiganti.de vſuris, quia lucratur aliquid ex mutuo:ſecus ſi veriſimiliter dubitabat,an tunc pluris,aut minoris eſſet valiturum. Secus item ſi ad illud vſque tempus ſeruaturus erat,& libertatem ſoluendi intra illud tẽpus debitori non adimit.Ang. verb.vſura.1.§.36.

220 Nonageſimoprimò, qui mutuat aliquid mutuabile cũ pacto,vel intentione principali,vt in ſuo molendino molat: aut in ſua taberna emat:aut ad ſuam ſcholam veniat:in ſuo prædio laboret, iuxta mentem Panor.in c.fin.de vſur. & debet eum ab illa obligatione liberare, & pro illa iudicio boni viri ſatisfacere, Caieta.in ſumma, verb.vſura exterior.caſ.8.quamuis Silu. verb.vſura. 1.q.7. dicat, vt pauperibus tribuat. Quod procedit,etiã ſi mutuatarius, nil aliud ob hoc perdat,nec mutuatori aliud commodum adquiratur, quàm quod ille ſit obligatus in ſuo molendino molere,aut in ſua taberna emere,&c.quidquid dicant Ang. Roſel.& Adrian.in 4.de reſtit. Gab. in 4.lib.ſenten.diſtin.15. q.11.art.3.in prin. Ioan.Maior in 4.lib. ſent.diſt. 25.queſt.25.Quia illa obligatio molendi, aut laborandi in tali loco eſt lucrum pecunia æſtimabile:& ideo quamuis non teneatur quidquam ex pretio, aut vtilitate iuſta, quam ob illud cæpit reſtituere;tenetur tamen eum ab illa obligatione in futurum liberare:& pro pretio, iudicio boni viri, ſatisfacere. Idem di-

Digitized by Google

cendum eſt de mutuãte cum pacto, vt ſibi vendat ſuum triticum, vinũ,
221 aut lanam iuſto pretio. Dixi: Cum pacto vel intentione principali: quia mutuare cum pacto cum intentione minus principali, quod mutuatarius illa ex gratitudine faciet, nõ eſt vſura, per dicta ſupra eo. nu. 206. & in ſpecie dixit Silue. verb. vſura 1. q. 7.

Nonageſimoſecundò, qui mutuat in Flãdriam, aut in aliam regionem proficiſcenti, cum pacto, vt ſic dixerim, vt aſſecuraret illud per ipſum dato ei aſſecurationis pretio, etiam iuſto cap. nauiganti. de vſur. quia ex mutuo lucratur obligationem ſecurandi eam ab ipſo, ſecundum, cõmunem in dicto cap. nauiganti. Secus ſi libere mutuauit, & poſtea conuenerint, vt mutuator ſecuraret certo aliquo pretio, quia id nõ ex mutuo, ſed ex aſſecuratione lucratur. Caiet. in ſumma verb. vſura exterior, cap. 12. & Ioan. Maior in dicto 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 24. arg. 3. ſanctus Anton. 2. par. tit. 1. cap. 6. §. 46. qui contractus ſecuritatis eſt licitus, & reip. vtilis, ſecundum S. Anton. receptum, vt dicetur infra eodem cap. nu. 282.

222 Nonageſimotertiò, qui mutuat aliquid cũ pacto, vt ſi mutuatarius intra certum tempus moreretur, liber eſſet: & ſi viueret duplum redderet. Quia ex mutuo lucratur illã obligationem ſoluendi duplũ, quãuis dubiam. Silueſt. verb. vſura 1. q. 36. ſecus ſi donaret gratis abſque fraude, quò donatarius, ſi vſque ad tale tempus vixerit duplum reddat: quia nullum ibi mutuum interuenit, ſed eſt contractus innominatus, do, vt mihi des, l. naturalis. ff. de præſcrip. verb.

223 Nonageſimoquartò peccat, qui Regi, vel magnati mutuat cum pacto, vel intentione principali, vt ſibi conferat aliquod officiũ pecunia æſtimabile, licet id, quod tali officio lucratus eſt reſtituere non teneatur: ſecus ſi principaliter mutuat, vt eius amicitiam ſibi comparet cũ ſpe ſecundaria, & minus principali, quòd ſibi illud officium conferet, per dicta ſupra eodem a num. 215. Idem de eo, qui alicui mutuat cum pacto, vt eum iuuet, pro ſe deprecetur, vt doceat, vt ſcribat, aut aliud quid ſimile pecunia æſtimabile faciat. Idem de eo, qui medico mutuat cum pacto, vt ſibi medeatur: ſiue ſit alius medicus, qui ſibi poſſit mederi: ſiue non. quidquid diſtinguat Med. in Cod. de reſtit. Idem de illo, qui mutuat alteri cum pacto, vt ille ſibi mutuet alia vice alterum tantum, ſecundum glo. ſing. quæ eſt ſecunda cap. 1. 14. q. 3. quidquid dicat Adrian. in 4. de reſti. niſi quando ſolum obligat per pactum ad id, ad quod iure naturali gratitudinis obligatur, ſecundum aliam gl. quæ eſt 1. eiuſdem cap.

224 Nonageſimoquintò peccat, qui mutuat alicui triticum vetus cum pacto, vt alterum tantum recens ſibi reſtituat, ſciens recens melius & maioris pretij fore, quàm ſuũ tempore mutui & ſolutionis, per ſupradicta, & per dictum Silue. verb. vſura. 1. q. 17. maxime ſi libertatem ſoluendi, quando libuerit, adimit, & obligationem reſtituendi recens imponit. Secus tamen ſi principaliter mutuat, ne ſuum corrumpatur, & valet, aut valebit tanti, vel plu-

ris tem

ris tempore mutui, vel ſolutionis, quàm recens ſibi ſoluendo: ſiue quia eſt maior penuria eiuſmodi tritici, quando mutuo datur: ſiue quia ſiccius eſt recenti, & ideo ex hoc plus, quàm ex altero capit mẽſura: ſiue quia eius ſubſtantia eſt melior. Immo non peccatet qui faceret pactum, vt plus tritici recentis quam datum eſt reddatur: modo veriſimiliter non valeat pluris illud plus recens reſtituẽdum, quàm vetus, cum mutuatur, vel cum mutuans illud eſt venditurus: quia in hoc nihil lucratur ex mutuo, qui mutuat: nec qui accipit, perdit quidquam, iuxta communem, in d.cap. nauiganti. & c. in ciuitate. de vſur. quamuis mutuator vitet damnum, quod ei ex corruptione tritici euenire poſſet, quod iuſte velle poteſt abſque damno mutuatarij, vt recte Silueſt. verb. vſura. 1. q. 15. inſinuat.

225 Quia non etiam eſt vſura tempore caritatis annonę triticum æſtimatum pretio, quo tunc venditur mutuare cum pacto, vt tempore ſolutionis reddatur triticum pretio, quo tunc valebit. quia in effectu eſt vendere triticum, & dilationem ſolutionis concedere, iuxta omnium mẽtem, in d. cap. in ciuitate. de vſur. S. Anton. 2. par. c. 7. §. 13. niſi per leges iuſtas eſſet prohibita eiuſmodi tritici anticipata emptio, vt eſt prohibita per leges Caſtellæ tritici anticipata emptio ad reuendendum, & etiam pro ſua domo: niſi pretio, quo viginti dies ante, viginti poſt ſacrũ diem Sanctæ Mariæ Septembris valebit in Metropoli loci, vbi emit, l. 13. & l. 14. legum Madritij, anno 1528. editarum.

Nonageſimoſextò, qui quod ſibi debetur, non vult recipere vſque ad tempus, quo eius pretium creſcat; cum debitor illud tempus expectare non teneatur: quia vult lucrari impenſam, quam in cuſtodiendo faceret, & periculum amiſſionis vitare. Idem de illo, qui alteri mutuat cum pacto, vt tali tempore & non ante reſtituat: aut in alio loco extra illum, in quo iure tenetur, reddat. Anton. vbi ſupra: quia illam obligationem, quæ pecunia æſtimabilis eſt, vltro ſortem lucratur. Non tamen peccat, qui non petit triticum, quod ſibi debetur vſque ad annum, aut tempus, in quo carius erit: niſi directe, aut indirecte, debitoris ſolutionem impediat, vt (noſtro iudicio) impedit diues, qui nolens, vt pauper Auguſto anni fertilis ſoluat, prædicit ei, vt illo tritico ad ſuam vtilitatem vtatur, & nullo pudore afficiatur: eo quod non ſoluit. Ad quas fraudes vitandas prudenter ſtatutum eſt in Luſitania, vt qui triticum mutuum datum ante diem Sanctæ Mariæ Auguſti non petierit, non poſſit petere vſque ad ſequentem annum.

226 Nonageſimoſeptimò peccat, qui pecuniam argenteam mutuat, vt aurea ei ſoluatur, ſi ideo hoc faciat vt in æſtimatione lucretur. Oſtien. in ſumma de vſur. §. an aliquo. ſub finem. quamuis bene poſſit pecuniam argenteam aurea: & auream argentea emere & vendere: & etiam lucrum aliquod moderatum accipere. Caiet. in ſumma. verb. vſura. not. 2. caſ. 11. quia non lucratur ex mutuo: ſed ex permutatione, emptione, vel venditione, ſicut etiam

ex commodatione pecuniæ, vt pignori detur, aut ad oſtentationem diuitiarum, quò aptius vxorem ducat, aut ob alium ſimilem finẽ: quia ad huiuſmodi fines etiam pecunia numerata commodari poteſt, l.3.§.fi.& l.ſeq. ff.commod. & trad. Scot. receptus in 4.lib ſent.dig.15.

227 Nonageſimooctauò, qui triticum, vinum, aut oleũ alicuius prędij ante meſſem, vel vindemiã minoris ob ancipatã ſolutionem emit, quàm collecta ſunt valitura. Pan. in c. nauiganti. nu. 6. per illũ tex. de vſur. ſecus tamẽ ſi æquo pretio, licet minori ob periculũ, ſi cui ſubijciuntur, emeret, l. fiſtulas. §. frumenta. ff de contrah. Nec intereſt, an ematur definite triticum talis agri, aut vinũ talis vineę: aut cum facultate deligẽdi triticum talis agri, aut vinum talis vineæ, vt libuerit, modo quod æquum fuerit plus ob illam optionem ſoluat, & ſic intelligendũ eſt quod Gab. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 11. art. 1. & alij ſcribunt.

228 Idem de eo, qui aliquid minoris iuſto pretio ob anticipatam ſolutionẽ emit, aut carius iuſto pretio ob eandẽ dilatam vendit, vt dictum eſt ſupra, nu. 206. Iuſtũ pretium intelligo, ſiue ſit infimũ, ſiue mediũ, ſiue ſupremum: quia non conſtat in indiuiſibili: habet enim latitudinẽ, vt traditur infra c. 23. a nu. 78. Vnde quis iuſte pannum, cuius pretiũ infimum eſt decem, & medium decem cum medio, & ſupremum vndecim, emit decem, ob anticipatam vel pręſentem ſolutionem, qui non venderetur ei, niſi vndecim dilata ſolutione: & contra iuſte vendit quis eundem vndecim dilata ſolutione, quẽ libenter venderet, decem præſentibus. Qui vero emeret minoris anticipata ſolutione, vel maioris venderet dilata, peccaret cum vinculo reſtituendi per ſupradicta, num. 206. per quæ conciliandi ſunt doctores, qui ſibi contrarij videntur.

229 Notandum tamen vnum, non ſolum decipi exiſtimantem, ſe iuſto pretio ſuas merces vendere, quoties non pluris, quàm emit ſumptibus & moderato lucro numeratis vendit, vt recte Sotus inſinuauit lib. 6. q. 3. de iuſt. & iur. Quia fieri poteſt, vt ſumptus eius ſit immoderatus, aut quod deceptus fuerit carius emendo, aut quia abundantia eiuſmodi merciũ, quæ confluxerint, illarum pretium diminuerit. Quare aliquando vẽdere debebit minoris, quàm emit, quãuis dilata ſolutione vendat, ſi tunc vendere voluerit, & aliquando cum maiori lucro, quam ſolet etiã præſenti pecunia vendere poterit; quia parum impendit, aut quia contingit emere minori pretio eiuſmodi merces vbi emit, quàm quò detulit, immo ob inopiam augetur, arg. not. in l. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. & per Caiet. 2.2. q. 77. art. 1.

230 Nonageſimononò peccat, is qui pecora, vel prædia emit ab eo, quem credit ea non habere: & ſtatim certa perſione ea eidem locat, cum obligatione reſtituẽdi penſionem, quam ex re, quę non erat, ceperit. arg. l. 1. & totius tit. ff. de condict. ſine cauſa. Secus ſi probabiliter credebat, illa eum habere, & bona fide emit: nec tenetur reſtituere, etiam poſt cognitam veritatem id, quod ex ea inſumpſit bona fide: immo neque id, quod non inſumpſit, & quo factus eſt ditior, ſi quando ea emit, volebat

volebat emere talia & emit ab illo, eo quod ea obtulit vẽdenda: & ideo non emit alia ab alio: & ita pro ſuo intereſſe poteſt retinere, iuxta dicta ſupra eod. c. nu. 211. Ang. verb. vſura 1. §. 71. Silueſt. verb. vſura. 2. q. 6. Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 46.

231 Centeſimò peccat, qui centum ſoluenda a ſe, vel ab alio alteri in fine anni emit, vel redimit, ſoluẽdo in principio eius aliquid minus, puta 20. vel 30. ob anticipatam ſolutionem: & tenetur reſtituere, Gabr. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 11. art. 3. dub. 4. Caiet. in ſumma, verb. vſura. notab. 2. & latius Anton. 2. part. tit. 1. cap. 8. §. 3. & 4. niſi id faceret quòd debitũ non eſt liquidum, aut quia labor, impenſæ, aut periculum ſubeunda ſunt in eis recuperandis, vel illa, quibus emit habet deſtinata negociationi, aut frugiferorum emptioni, ex qua veriſimiliter illud minus, quod alteri ſoluit, lucraretur, præſertim ſi id facit rogatu venditoris, Medin. in C. de reſt. q. 38. in fin.

232 Nobis tamen videtur verum id, quod Caietanus dixit verb. vſura. ſub fin. & ante illum, & alios Innoc. cui nemo ibi contradicit, in cap. in ciuitate, de vſur. videlicet. iuſte minoris emi poſſe debita, quæ non ſunt ſoluenda vſque ad annum ſecundum, vel tertium, vel decennium, &c. quàm ſi præſenti die ſoluenda forent. Tum quia minus eſt habere actionem, quàm rem, l. minus ff. de reg. iur. & alia, quæ congerit Dec. in reg. qui actionem. ff. eod. Tum quia hoc non eſt mutuare, ſed emere, & non emere nummos ſibi ſoluendos, ſed ius, eos ab hinc ad aliquod tempus recuperandi. Tum quia hoc ius, quod vno anno eſt inutile, minoris valet, quàm ſi eſſet ſtatim vtile. Per quod periclitatur id, quod ipſemet Caie. dixit in dicto notab. 2. ſcilicet eum, qui debet centum aureos in fine anni, non poſſe eorũdem remiſſionem in principio anni minoris centum emere. Nam qua ratione poteſt tertius illam actionem emere, eadem poterit ipſemet, cõtra quem datur, redimere, quidquid in hoc Sotus dicat. Cuius tamen & Caietani opinio ſaluari poteſt, intelligendo de redemptione facta minoris ob ſolam ſolutionis anticipationem: vt in principio huius caſus inſinuauimus: & ſupradicta procedunt quando ob alios præcedẽtes reſpectus minoris emũtur, ceſſante omni fraude vſurarum. Et ad hanc concordiam reduci debet S. Tho. ad lectorem Florẽtinum, relatus & probatus a S. Anton 2. par. tit. 1. c. 8. §. 4. & late Ang. verb. vſura, 1. §. 64. & latius Silueſt. verb. vſura. 2. q. 14. qui idem quod Caiet. & Sotus ſentire videntur, quæ tãquam quotidiana, & iuridica notanda ſunt.

Non obſtat, quòd hæc conſequeretur, diuitem poſſe dare alteri centum ſoluenda poſt annum cum aliquanto auctario: quia reſpondetur negando ſequelam. Tum quia, vt dictum eſt, hæc intelliguntur ceſſante fraude vſuraria, quæ in eo nõ ceſſat. Tum quia actio, de qua loquimur, iuſte vẽditur, l. 2. cum ſeq. ff. de hered. vel act. vend. qualem non habet vendendam is, cui diues dat illa.

233 Centeſimoprimò peccat, qui cẽtum mutuo ab aliquo pro lucro decem accipit, & eadem alteri precanti pro lucro aliorum decem ratione

mutui

mutui ſoluendorum mutuat, Ioannes Maior in 4. lib. ſenten. diſtinct. 15. quæſt. 9. artic. 7. Secus tamen, ſi illa decem accipit ratione intereſſe damni, quod aliàs pateretur, per ſupradicta, num. 211.

234 Centeſimoſecundò, qui emit cenſum perpetuum, vel tẽporarium, redimibilem vel irredimibilem ſine cõditionibus ad id requiſitis, ſuper quarum numero & veritate remiſimus lectorem in Hiſpano ad not. 22. Comm. c. 1. 14. q. 3. Cuius ſummã ſupra, nu. 213. retulimus in hoc latino, excepto illo notabili, cuius ſumma hic ex parte relata fuit, quorũ loco ſubiicimus extrauagant. quam ille nunquam ſatis laudatus Pius V. poſt noſtrũ in Vrbem appulſum, in hæc verba promulgauit.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

CVm onus Apoſtolicæ ſeruitutis obeuntes recognouerimus innumeros celebratos fuiſſe, & in dies celebrari cenſuũ contractus, qui nedum non cõtinentur intra limites a noſtris anteceſſoribus eiſdem cõtractibus ſtatutos: verum etiam, quod deterius eſt, contrariis omnino pactionibus, propter ardentem auaritiæ ſtimulum, legum etiam diuinarum manifeſtum contemptum præſeferunt, non potuimus, animarũ, prout tenemur, ſaluti conſulentes & piarum mentium petitionibus etiam ſatisfacientes, tam graui morbo letiferoque veneno ſalutari
235 *antidoto non mederi. Hac igitur noſtra conſtitutione ſtatuimus, cenſum, ſeu annuum reditum creari conſtitui ve nullo modo poſſe: niſi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, & de ſui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus deſignata ſit.*

Rurſum, niſi vere in pecunia numerata præſentibus teſtibus ac notario, & in actu celebrationis inſtrumenti, non autem prius recepto integro iuſtoque pretio.

Solutiones, quas vulgò anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus. Conuentiones directe, aut indirecte obligantes ad caſus fortuitos eum, qui alias ex natura contractus non teneatur, nullo modo valere volumus. Quemadmodum nec pactum auferens, aut reſtringens facultatem alienandi rem cenſu ſuppoſitam, quia volumus rem ipſam ſemper, & libere, ac ſine ſolutione laudemij, ſeu quinquageſimæ, aut alterius quantitatis, vel rei tam inter viuos quàm in vltima voluntate alienari.

Vbi autem vendenda ſit, volumus dominum cenſus aliis omnibus præferri, eique denuntiari conditiones, quibus vẽdenda ſit, etiã per menſem expectari.
236 *Pacta continentia moroſum cenſus debitorem teneri ad intereſſe lucri ceſſantis, vel ad cambium, ſeu certas expenſas, aut certa ſalaria, aut ad ſalaria ſeu expenſas medio iuramento creditoris liquidandas, aut rem cenſui ſubiectam, ſeu aliquam eius partem amittere, aut aliud ius ex eodem contractu, ſiue aliunde adquiſitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere ex toto irrita ſint & nulla. Immo & cenſum augeri, & nouum creari ſuper eadem vel alia re in fauorem eiuſdem, aut perſonæ per eum ſuppoſitæ pro cenſibus temporis, vel præteriti, vel futuri omnino prohibemus. Sicuti etiam annullamus pacta*

continentia

Digitized by Google

continentia ſolutiones onerum ad eum ſpectare, ad quem alias de iure, & ex natura contractus non ſpectarent.

Poſtremò, cenſus omnes in futurum creandos non ſolum rei in totum vel pro parte perempta, aut infructuoſa in totum, vel pro parte effecta, volumus ad ratam perire: ſed etiam poſſe pro eodem pretio extingui, non obſtante longiſsimi etiam tēporis, ac immemorabilis: immo centum & plurium annorum præſcriptione, non obſtantibus aliquibus pactis directe, aut indirecte talem facultatem auferentibus, quibuſcunque verbis aut clauſulis concepta ſint.

Cum vero traditione pretij reditus extinguendus erit, volumus per bimeſtre ante id denuntiari cui pretium dandum erit, & poſt denuntiam intra annum tamen etiam ab inuito pretium repeti poſſe, & vbi pretium nec volens intra bimeſtre ſoluat, nec ab inuito intra annum exigatur. Volumus nihilominus quandocunque reditum extingui poſſe, præuia tamen ſemper denuntia, de qua ſupra, & non obſtātibus his, de quibus ſupra, idque obſeruari mandamus etiam quod pluries ac pluries denuntiatum fuiſſet, nec vnquam effectus ſequutus fuiſſet.

Pacta etiam continentia pretiū cenſus extra caſum prædictum, ab inuito aut ad pœnam, aut ob aliam cauſam repeti poſſe, omnino prohibemus, contractuſque ſub alia forma poſt hac celebrandos fœneraticios iudicamus. Et ita (illis propterea non obſtantibus) quicquid, vel expreſſe, vel tacite contra hæc noſtra mandata dari, remitti, aut dimitti contingat, a fiſco volumus poſſe vendicari.

237 *Hanc autem ſalutiferam ſanctionem nedum in cenſu nouiter creando: verum etiam in creato quocunque tempore alienando, modo poſt publicationem conſtitutionis creatus ſit perpetuo & in omnibus ſeruari volumus. Declarantes pretium ſemel cenſui conſtitutum numquam poſſe ob temporum aut contrahētium qualitatem ſeu aliud accidens, nec quoad vltimo contrahentes minui, vel augeri. Et licet legem ipſam ad contractus iam celebratos non extēdamus: illos tamen omnes, in quos ſub alia forma peruenerunt cenſus, hortamur in domino, vt ſingulos contractus cenſura bonorum religioſorum ſubiiciant, & animarum ſaluti conſulant. Non obſtantibus, &c. Dat. Romæ anno 1568. 14. Kal. Febr.*

Cui adnotamus aliqua in prædicto Commen. cap. 1. 14. quæſt. 3. noue recognito, quæ, ne Manuale nimiū creſcat, prætermittimus.

238 Centeſimotertiò, qui mutuat cū pacto, vt mutuatarius vltra ſortem ſibi reddēdam det aliquid notabile alicui tertio, vel pauperibus. Quia nō licet vſuram lucrari etiam ad redimendos captiuos. capit. ſuper eo. de vſuris. Secus tamen de mutuante, vt ei remittatur iniuria, non quidem per rationem, quam ſanctus Anton. & Silueſ. verb. vſura. 1. quæſt. 11. reddunt, ſcilicet, quòd vnicuique licet ſuam vexationem redimere, capit. dilectus 2. de ſimon. Quia illud de vexatione iniuſta intelligitur: & vexatio, qua iniuria affectus iniuriantem in iudicio vexat, non eſt iniuſta, iuxta gloſſ. ſing. receptam, capit. ſi quis contriſtatus. 90. diſtinct. Quare nos hic nouam addimus, ſcilicet, quòd pœna iniuriæ non debetur in foro conſcien-

tiæ,

tiæ, iuxta gloſſ. ſingul. cap. fraternitas. 12. quæſt. 2. Et quod ſpeciale eſt, vt pacto nudo tollatur ipſo iure actio iniuriarum, l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. & quod non videtur tam quærere, quod requirit capit. quoniam. 14. quæſt. 4. quam a damno pœnæ, quæ non eſt ante ſententiam alteri in conſcientia debita, liberari. Quo fit, quòd mutuare cum pacto, vt non ſolum iniuria remittatur: ſed etiam damnum, quod affectus iniuria paſſus eſt, quodque ſibi in conſcientia debetur, eſt peccatum vſuræ. Non peccat etiam, qui pecuniam, qua vult emere aliquid frugiferum mutuat alteri, cum pacto, vt ſoluat tantum quotannis, quãtum fructus rei frugiferę, quam emiſſet deductis impenſis quotannis valerent, per dicta ſupra, num. 211. Non obſtat, quòd quidam dicitur dixiſſe, quod illud pœnæ debitum eſt legale: quia non eſt tale ante ſententiam & ante ſit mutuum.

239 Centeſimoquartò, qui vendit triticum, vel aliquid aliud vno menſe pro pretio maiore, quo valiturum eſt alio, ad quem vſque non eſt ſeruaturus, & tenetur ad reſtitutionem eius, quod vltra pretium temporis venditionis acceperit. capit. fin. de vſur. & vbi per omnes. Angel. verb. vſura. §. 34. quamuis poſſet illud mutuare vno menſe vſque ad alium, in quo veriſimiliter plus valebit, vt reddatur æque bonum in illo, vel ante illum, vt recte Sotus adnotat. Dixi: Non eſt ſeruaturus, &c. alioqui enim ſecus, tribus concurrentibus. Primum, ne ſummum quo illo menſe valiturum eſt pretium accipiat: ſed medium. Ita quod ſi in vna parte eius valuit decem, & in alia quindecim. & in alia viginti, non niſi quindecim capiat, iuxta Alexand. in l. quod te. ff. ſi cert. petatur. Secundum, vt de pretio deducat tantum, quantum ſeruando diminutum fuiſſet iuxta expertorum iudicium. Tertium, vt deducat impenſas, quas in ſeruando in illud vſque tempus facturus erat, Maior vbi ſupra quæſt. 32. Nec obſtat diſtinctio Caietan. 2. 2. quæſt. 78. artic. 1. magis difficilis, quàm animabus vtilis, quia quidquid ille dicat, æquius eſt dicere, quod capitulum finale de vſuris. moderatur caput in ciuitate, quàm quod ille aſſerit.

Male autem ex hoc loco infert quidam dicere me non poſſe quem vendere rigoroſo pretio iuſto, ſoluendo tempore ad quod vſque ſeruaturus erat: ſed tantum moderato, quod ipſe nullatenus ſentio: ſed longe aliud ſcilicet, quod qui vendit rem pretio, quo valitura eſt aliquo tempore ad quod vſque ſeruaturus erat, puta menſe Maio, non poteſt iuſte accipere pretium maximum rigoroſum, quo valebit aliquo die illius menſis: ſed medio illius, quod valebit toto menſe, collatis pretiis quibus valuit diuerſis diebus illius. Ita quod, ſi aliquo die valuit decem, alio 15. alio 20. debet eſſe contentus 15. Et ſi ſeruaturus erat vſque ad certam hebdomadam, & in eius diebus valuit multis pretiis accipiet medium illorum. Et ſi vendidit pretio, quo valeret certo die vſque ad quem ſeruaturus erat, & in eius variis ho-

ris,

tis valuit variis pretiis,accipiet medium eorum.

240 Centeſimoquintò,qui vendit aliquid dilata ſolutione in aliud tempus pretio maximo,quo valebit vſque ad illud.Oſtien.in ſumma de vſur.§.an aliquo.verſ.quid ſi vendas & nos copioſe ſuper caput in ciuitate.de vſur.diximus.Vbi tamen concluſimus nō eſſe vſurarium pactum, vt ſibi ſoluatur pretium mediū minimi & maximi, quo ab emptionis tempore, vſque ad tempus in quod ille ſeruaturus erat,valeret,ſiue eius pretium creſceret,ſiue decreſceret.

241 Centeſimoſextò, qui aliquid ei, qui pecunia indigebat, vendidit cum pacto, aut voluntate principali, vt ſtatim ſibi minoris iuſto pretio reuendat,iuxta titul.43.Ordinat. Florentiſſimi Regni Luſitaniæ: ſecus ſi ſimpliciter vendidit pretio iuſto, quamuis ſummo: & poſtea, quia emptor vult illud reuendere, & non inuenit alium, qui emat, idem venditor iterum pretio iuſto, quamuis infimo & pio accipit. Ang. verb. vſura.§.60. De qua diuiſione pretiorum,& aliquod aliis huc pertinentibus,infra capit.23. num.78. & ſequent. dicetur. Vſus tamen huius determinationis licet iuſtæ, lædere poſſet famam mercatoris, niſi fuerit cautus: & laudarem valde mercatorem, qui id faceret, quando videret neminem alium velle dare pretium iuſtum etiam infimum,maxime ſi daret mediocre. Notandum etiam, quòd vſuram admittit qui ſuas merces,quò lucraturum ſe ſperabat, deportat, & dilata ſolutione pluris iuſto pretio etiam ſummo vendit, eo quod aliarum aduentu, adeo pretium decreuit,quod nō ſolum non lucraretur: ſed etiam perderet,ſi præſenti pecunia etiā ſummo pretio venderet, per ſupra dicta.

242 Centeſimoſeptimo,qui vel deponit pecuniam apud aliquem mercatorem,aut nummularium,cum intentione principali, vt aliquod lucrum menſtruum, vel annuum ei ſoluatur ſalua ſorte:& tenetur acceptum reſtituere,quamuis non interueniat pactum, & quamuis appelletur depoſitum capite conſuluit. cum ei adnot.de vſur.Nec ignorantia excuſat gl.in cap plerique.14.q.3. Nec periculum perdendi illam,eo quòd mercator,aut fugere,aut decoquere poteſt. Tum quia illud lucrum non ob periculum, ſed ob mutuum depoſito palliatum accipitur. Tum quia illud periculum non eſt conſiderabile per notata in dicto capit. nauiganti & cap. ſi fœneraueris. 14. quæſt.3. Secus tamen eſt, ſi abſque pacto & intentione principali prædictis præfatum depoſitum faceret, & acciperet a depoſitario gratis donante aliquid ob gratitudinem, eo quod ex pecunia depoſita fuerit lucratus: etiam ſi libentius ſuam pecuniam penes hūc gratum,quàm penes alium depoſitam habeat. Et etiam depoſitarius illud det ſperans, quod ob huiuſmodi largitionem ab ipſo pecuniam ſuam non auferet,quia omnia hęc ſunt gratuita. Caietanus 2. 2. quæſtio.78. artic. 2. Vſura tamen eſſet, ſi mercator illud daret, tamquam ad id ob pretium,& vſum illius pecuniæ obligatus, & dominus ob hanc eandem rationem acciperet: aut ſperaret,

etiam

& etiam ſi principaliter ob hæc deponeret.

243 Centeſimooctauò, qui equum, aut aliam rem omnium iudicio non maioris pretij, quam quindecim aureorum ob dilatam ſolutionem viginti aureis vendit cum obligatione reſtituendi quinque: licet poſtea propter mortuos alios equos 20. æſtimetur, Ioan. Maior in 4. lib. ſent.

244 diſt. 15. quæſt. 32. Idem de eo, qui cum Rege vel alio, qui ſuis militibus, aut famulis mercedes & ſtipendia perſoluere intra certũ tempus tenetur, intra quod ob nummorum inopiam, illis ſoluere non poteſt, paciſcitur ſe illis ſoluturum, ſi a domino ſibi plus aliquid, eo quod ſoluerit, detur, vt decem pro cẽtum, arg. cap. in ciuitate. de vſur. niſi ratione veri intereſſe excuſaretur. Quamuis Rex, vel ille alius in ſuis litteris dicat, ſe gratuitam donationem illius pluris facere. Tum quia hoc in effectu eſt mutuare pecuniam, vt ad certum tempus eadem cum aliquo auctario ſoluatur.

245 Tum, quia illa donatio non eſt vera; cum non ex liberalitate, ſed ex neceſſitate quęrendi pecuniam mutuã fiat, Med. de reſtitutione. in quibus caſibus licitum mutuanti vltra ſortem recipere, caſ. 3. Idem etiã de Præfecto ratiociniorum, Quæſtore ærario, aut ſoluẽdis ſtipẽdiis, & mercedibus, &c. obligato, ſi aliquid ab his, quibus ſoluere debebat, accipit, vt anticipet ſolutionem, per prædicta in §. præcedenti: niſi verũ eſſet intereſſe, aut iuſta actionis empt. excuſet.

246 Centeſimononò, qui mutui accepti vſuras ſoluere iurauit, & intra diem ſtatutum nõ ſoluit, nec impetrauit abſolutionem a iudice, vel a parte. Nam licet promiſſio ſoluẽdi vſuras non valeat: iuramentum tamen ſoluendi ſuas obligat, c. debitores, de iureiur. quamuis a iudice poteſt abſolui, cap. 1. eo. tit. & ſolutas repetere d. c. debitores.

247 Non obſtat, quòd ſolués vſuras videtur peccare conſentiendo peccato Vſurarij: quia non iurat, nec promittit ſoluere illas, quatenus earum acceptio eſt peccatum: ſed quatenus eſt actus de ſe indifferens: qui bono fine fieri poteſt virtuoſus, iuſta doctrinam ſancti Thom. 1. 2. quæſt. 18. artic. 7. 8. & 9. qua eadem ratitione acceptio ſub vſuris a nolente mutuare, eſt licita: nam actio eiuſdem rei poteſt eſſe bona, & paſſio mala: & contra paſſio bona & actio mala, iuxta illud glo. cap. 1. de conſ. eccl. vel alt. lib. 6. verb. ſanguinis. de Chriſti paſſione, *Actio diſplicuit, paſſio grata fuit.*

De vſura in pactis de retrouendendo.

SVMMARIVM.

248 Pactum de retrouendendo quid, quod iuſtum, & quod vſurarium, & minuit de pretio, ſed fructus nõ adimit ementi, & 149.

250 Pænitẽti pro ſe, & contra ſe in foro conſcientiæ creditur.

248 Centeſimodecimò peccat
1 mortaliter, qui emit aliquid cum pacto de retrouendendo ſimulate, animo magis mutuandi, quam emendi, & vſuram committit. Qui autem minoris iuſto pretio, etiam

etiam dempta parte, qua illud pactum præfatũ diminuit, peccat quidẽ peccatũ iniuſticiæ: ſed non vſuræ coram Deo, licet aliquando coram hominibus præſumatur vſura ſecũdum omnes. Pro quo notandum primo, quod pactum de retrouendendo eſt pactum quo emptor promittit reuendere rem emptã venditori, quandocũq: voluerit, vel intra certum tempus, quod licitum eſt, & diminuit de pretio, c. cum Ioannes. de fide inſtru & l fundi partem. ff. de contrah. empt. & l. ſi fundum. l. ſi a te. C. de pact. inter empt. & vend. & Leuit. 25. ſecundum Inno. Oſtien. Io. And. Panor & communem Canoniſtarum in c. ad noſtram. de empt. & legiſtarum in d. l. ſi fundũ. & Cepol. de ſimul. contr. caſ 2. & omnes Theologos in 4. lib. ſent. diſt. 15. Secundo, quod emptor non tenetur reſtituere fructus interim perceptos, niſi a tempore moræ, quam committit ſimul ac pretium illius loco & tẽpore congruis oblatum non accipit, l. 2. C. de pact. inter empt. & vend. & gl. recep. & c. illo vos. verb. percepti. de pigno. Tertio, quod iuſte poteſt etiã ſtatim locare vẽditori honeſta penſione d. l. fundi partem. ff. de cõtrah. empt. & d. c. cum Ioannes. de fide inſtru. Quarto, quod ad iuſtitiam huius pacti concurrere debent aliqua. Primum, vt ſimulatio, ſaltem ex parte emptoris, abſit, ita vt emptor vere & principaliter intendat emere. Secundũ, ne fiat pactum, vt redemptio fiat maiori pretio, quã emptio facta eſt. cap. illos vos de pigno.

249 Tertium, quod emptor faciat illud eo ſolo, vt placeat vẽditori, & quod malit, ne redimatur: & quod non emeret, niſi putaret eſſe redimendum: quod tamen non eſt iuridicum: tum quia nullo iure, vel ratione probatur: tum quia ſæpe contingit, aliquem poſſe vere rem aliquam emere cum pacto retrouendendi, quod minuit pretium eius, & non abſque illo. Quia non habet ſatis pecuniæ ad eã iuſto pretio emendam ſine illo pacto, ſine quo pluris valet, d. l. fundi partem. ff. de cõtrah. empt. & d. c. cum Ioannes. cum eis adnotat. Tum quia multi nollẽt res aliquas emere, quas tamen rogatu amicorum, quos oportet eas vendere, emunt quidem vere cum prædicto pacto, ſed ſperantes eas redimendas, quas alioqui non emerent. Nec etiam eſt neceſſe regulariter, quod alij dicunt, ne pactum fiat, quod vltra certum tempus id redimi non poſſit. Quia perſpicuum eſt poſſe fieri pactum de retrouendendo intra ſolum vnum annum, duos, tres, aut plures: quod in effectu eſt pactum, ne vltra illa tempora præfinita redimatur.

Dixi: Regulariter: quia poſt extrauag. Pij V. ſuper cenſibus relatã ſupra, nu. 234. in emptione cenſus non liceret illud, quod eſt nouũ & ſingulariter notandum. Nõ eſt etiam neceſſe, quod alij dicũt, ne emptor vſuræ dare ſolitus ſit, eo quod præſumeretur ſolitũ facere. arg. l. quod ſi nolit. §. qui aſſidua. ff. de ædil. edic.

250 Quia licet ad ſic præſumendum in foro exteriori iuuare poſſet: non tamen in foro conſcientiæ, in quo ceſſat omnis præſumptio. c. tua de ſponſa. nec etiam eſt neceſſe, ne fiat pactum, vt ante duos, vel tres annos venditor redimere nõ poſſit,

& poſtea ſic: quia huiuſmodi pactum eſt licitum, licet pluris valeat, quod venditur cũ hoc pacto, quam quod cum pacto quando libuerit redimendi: quamuis non quanti ſi abſque aliquo pacto vẽderetur. Nec videtur verum illud Ioan. Maior. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 43. quod venditor grauat emptorem pacto quãdo libuerit redimendi, niſi conſentiat, vt emptor aliquid capiat ratione ſui intereſſe: quia qui ſuo iure vtitur, nemini iniuriam facit c. cum eccleſia. de elect. & l. iniuriarum. §. 1. ff. de iniur. Quamuis contra fraudatores, qui vendunt prædia non ſata, & vineas vindemiatas cum pacto redimendi intra annum, ſolent redimere paulo ante meſſem, vel vindemiam, ſolutis impenſis, lege Nauarræ cautum eſt, vt qui non redemerit ante Paſcha, nõ poſſit redimere niſi poſt meſſem, vel vindemiam. Quinto, quod hic non agimus de coniecturis ad præſumendũ in foro contentioſo eiuſmodi emptorem habuiſſe intentionem magis mutuandi, quam emendi, & eiuſmodi venditorem magis pignorandi, quam vendendi: ſiquidem de ſolo foro conſcientiæ tractamus, in quo pœnitenti pro ſe, & contra ſe creditur.

De vſura in ſocietate.

SVMMARIVM.

251 Societas quid, & quæ licita, & vt ineunda. nu. 252.

254 Aſſecuratur vt ſors & lucrum in ſocietate. & 255.

254 Aſſecuratur vt capitale cum lucro. & 255.

256 Intell. nouum cap. per veſtras. de donat. probans lucrum ſine periculo,

257 Sorte ſalua qui lucratur in Gallia, & Italia.

257 Legare nummos, vt de reditu miſſæ dicantur, an liceat.

257 Vſusfructus nummorum legatur, & vt ſit perpetuus.

258 Vſura eſt dare ad lucrum ſalua ſorte, vel non negotiaturo.

259 Deponens pecunias in ſcriptura mutui, vel depoſiti peccat & 260.

260 Societas in animalibus, & locatio eorum quæ licita, & 261.

251 Centeſimoundecimò peccat mortaliter, contra hoc ſeptimum præceptum, qui accipit notabile lucrum ex pecunia in ſocietatem iniuſtam collata: vel maius, quàm debet ex collata in eam, quæ iuſta eſt, ſecundum omnes. Societas autem eſt conuentio plurium ſuam pecuniam, induſtriam, vel laborem conferentium ad lucrandum, d. l. 1. & toto tit. ff. pro ſocio. & Inſt. & C. eod. tit. c. per veſtras. de dona. Et ratio, quia lucrum ex pecunia ex ſocietate collata accipi poteſt, & non ex mutuata eſt, ſecundum S. Tho. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 5. quod dominiũ rei mutuatæ cũ periculo in mutuatarium transfertur: non autem rei in ſocietatem collatæ, immo manet periculo conferentis, ſicut induſtria & labor periculo ea conferentium, l. ſi tibi areæ meæ. ff. de præſcri. verb.

Ad hoc autẽ vt ſocietas iuſta ſit, tria requiruntur. Primũ, vt negotiatio licita ſit. c. per veſtras. de donat. inter vir. & vxo. Secundũ, vt pecunia ſubiaceat periculo eam cõferentis, hoc eſt, vt ſi pereat tota illi pereat, gloſſ. cap. plerique. 14. quæſt. 3. Tertium, vt in omnibus iudicio prudentis æqualitas ſeruetur, & pro

quantit

Digitized by Google

quantitate partium collatarum lucrum diuidatur, l.ſi non fuerit. ff. pro ſocio. & poſt alios Caiet.2.2.q. 78.artic.2. hoc exemplo declarauit: Vnus confert mille aureos, alius laborem ſuæ perſonę eiſdem æſtimatum: alius ſuam induſtriã quingentis æſtimatam, vt hæc ſocietas licita & ſancta ſit, ex his omnibus vna ſumma facienda eſt, & ex lucro & iactura pro rata eius, quod confert quiſque capere debet, vt ſi iſti tres quingentos aureos lucrarẽtur, duo ſingulos ducentos aureos caperẽt, & tertius centum. Sotus tamen lib. 6.q.6.art.1. de iuſt. & iur. dixit, non eſſe habendam rationem quantitatis pecuniæ, quã quis in ſocietatem confert: ſed periculi, cui exponitur. Iuſtius tamen videtur contrarium. Tum quia id habetur in l.ſi nõ fuerit.ff.pro ſocio. & §.de illa. Inſt. de ſociet. Tum quia hoc eſt nouum inuentum, quo adhuc nulli negotiatores vſi ſunt. Tum quia longe clarius & ſecurius eſt dicere, ſocietatem exæquandam eſſe iudicio peritorum, qui æſtiment pretium pecuniæ collatæ cum conditione expreſſa aut tacita, vt in primis conferenti reſtituatur, ſi nulla eius iactura facta fuerit, & pretium induſtriæ & laboris ea conferentium abſque aliqua ſpe quidquam pro illis referendis, niſi lucrum adſit: quique ſimul conſiderent, nullam vſuræ, nec iniuſtitię ſuſpicionẽ eſſe ex eo quod ei, qui pecuniam cõfert de conſenſu eius minus lucri, quam par ſit detur, ſi eſt perſona, quę donare poteſt. Per quod multæ ſocietates iuſtificantur, quas aliquot prędiuites cum ſuis famulis, amicis, aut cognatis exiguæ induſtriæ contrahunt, quo eis fidem, honorem, & diuitias concilient, & conferendo in ſocietatem magnas ſummas pecuniæ, ſolum ad dimidiam, aut tertiam, aut quartam lucri partem eos obligant: quamuis etiam defendi poſſent, dicendo, potius eſſe locationes cum ſalario incerto, quam ſocietates.

252 At ſi vnus pecuniã, & alius pecuniã, & operam confert, vterq; pecuniam, quã contulit accipiet, & ex lucro, qui pecuniam & operam contulit, pluſquã alius arbitrio mercatorũ percipiet, Ange. & Silueſt. verb. ſocietas. Quando autem alius pecuniam, alius operam, aut induſtriam in ſocietatem confert, tota iactura pecuniæ erit eam conferentis, & tota laboris eius qui eũ ſubiit, & induſtrię eius, qui eã adhibuit, ſiue iactura in principio, ſiue in medio, ſiue in fine negotiationis fiat, iuxta Bar. & Bal. in l.1.C.pro ſocio. & S.Tho.2.2.q.78.ar.2.ad 5. quę vera opinio eſt, maxime in foro conſcientiæ, iuxta Ang. & Silu. verb. ſocietatis. Tũ quia alioquin pars pecuniæ, ad quã ſoluendam alius teneretur, a periculo libera eſſet, quo ad eum qui contulit, & conſequenter, quo ad illã partem, eſſet mutuum & non ſocietas.

253 Tum quia ſi in fine ſocietatis lucrum eſſet, antequam diuidatur, qui pecuniam contulit, eam in primis accipere deberet. Tum quia nõ liceret paciſci, vt dimidiam, aut tertiam, aut quartam partem pecuniæ perditæ alius, qui laborem aut induſtriam poſuit, perſoluat: quia nullam ex illa partem ſumit, ſi nullũ inueniatur lucrũ finita ſocietate: immo tota eam conferenti reſtituitur.

Digitized by Google

Tum quia, vt qui pecuniam contulit eam perdit: ſic in laborem aut induſtriã adhibuit, ea perdit, quæ interdum tanti & pluris æſtimantur, quam pecunia collata. Nam tantus poteſt eſſe labor, & tanta induſtria vt licitum ſit paciſci, vt qui ea confert, duas partes ex lucro, & dominus pecuniæ vnã ſolam accipiat. Verũ tamen eſt, quod ſi pecunia conferretur cum pacto, vt cõmunis eſſet, & cõmuniter inter illos, ſicut lucrum diuideretur, iuſtũ eſſet vt pecunia perdita, omnibus periret, ſecundũ omnes vbi ſupra. Notandum autem, quod periculũ pecuniæ collatæ vitare poteſt eam conferens, facta cum ſocio conuentione, vt ſe faciat ſecurum, ſiue (vt aiunt) aſſecuret ſuſcipiẽdo in ſe periculum eius, conſtituto ei pretio illo ſecuritatis, quo eum tertius aſſecuraret, aut vt tanto minus de lucro communi accipiat. Nam qua ratione tertius poteſt eum aſſecurare, eadem poteſt & ſocius, vt recte Silue. verb. ſocietas. 1. q. 2. dixit. Quæ confirmantur ex eis, quæ pridem reſpondimus Vlyſſippone contra quandam maximi põderis ſocietatem in quam, oblata alia iuſta, quæ colligi poterat ex Maiore in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 49. & Caiet. in Tomo 1. Opuſc. Tractatu 31. reſponſione 11. & Silueſt. verb ſocietas. 1. q. 1. videlicet, quod fierent tres contractus. Primus ſocietatis, in quam alius pecuniam, alius operã & induſtriam, conferat. Secũdus, quo qui operam confert, aſſecuret alterius ſortẽ iuſto pretio accepto, aut altero tanto ex lucro remiſſo. Tertius, vt ad tollendas ſuſpiciones & moleſtias rationũ, qui operã præſtat, lucrũ incertũ lucro aliquo certo redimat, aut ex lucro veriſimili, ſed incerto tantundẽ certi retineat. Pro quo facit efficaciter, ꝙ nemo negat, eum, qui cõfert aliquam pecuniam in ſocietatem poſſe aſſecurari de ſorte, & de aliqua certa parte lucri ineundo ſuos contractus aſſecurationis ſortis & lucri cũ tertio: & qua ratione poteſt inire cum tertio, eadẽ etiam cum ſocio poteſt, ceſsãte omni fraude, & ſimulatione.

Addo, quòd poſſunt fieri eadem tempore, vt monſtrat præcitatus Ioan. Maior dicto 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 49 & nõ ſolum formaliter & explicite: ſed etiam æquiualenter & implicite. Vt ſi quis negotiator publice proteſtaretur, ſe paratum ad accipiendam pecuniã a quocunque volente illi conferre illã in ſocietatem, cũ pacto de aſſecuratione ſortis ad rationem 4. pro cẽtum & lucri certi 4. pro duodecim incerti lucri. Ita quòd ex lucro incerto veriſimili 12. ex centum accipiat quatuor pro aſſecuratione ſortis, & quatuor pro certificando lucro duodecim, & conſequenter non teneatur reddere, niſi quatuor. Et poſtea alius ſciens, hanc proteſtationem, confert ei centum, dicens: Ego confero tibi centum in ſocietatem negotiationis cum ſecuritate ſortis, & redẽptione lucri incerti, iuxta proteſtationem tuam.

256 Pro quo, præter prędicta vrget cap. per veſtras. de dona. inter vir. & vxo. ſic noue inductum: Ibi Papa iubet, vt marito vergente ad inopiam, dos deponatur apud aliquem mercatorẽ, quo ex parte lucri honeſti, onera matrimonij ſuſtẽtet, & ita

ita intentio eius fuit, vt dos ſalua ſeruaretur; ſiquidē ob hoc iubebat illam a marito auferri: & ita videtur noluiſſe, vt ad lucrū & dānum mercatori traderetur, quod erat eā periculo obiicere: voluit item, certū aliquod lucrum inde prouenire, ad matrimonij onera ſuſtinenda. At hæc duo fieri nō poſſunt ſine aſſecuratione & lucri incerti pro certa redemptione. Ergo Papa tacite voluit illa fieri.

Facit etiā, quod in multis Galliæ locis, quando in ea prælegebamus, audiuimus, & nunc audimus in aliquod Italiæ partibus & mōtibus idē ſeruari, ꝙ Eccleſię & viduę & pupilli more antiquo conferebant ſuas pecunias mercatoribus, quo quattuor ſecura pro centū in ſuam ſuſtentationem lucrarentur. quæ cōſuetudo defendi nullo modo poteſt, per intellectū, quem Io. And. & non nulli a. ij d. c. per veſtras. aſſignant, ſcilicet quod in fauorem eccleſiarū, viduarum. & pupillorū, cum illo lucro mutuari poterat: quia eſſet vſura, quæ neq; etiam a d redimendos captiuos admitti poteſt, c. ſuper eo. de vſur. Nec vllo alio modo defendi poteſt, quàm dicendo, quòd exordiū cœpit ab hoc ſocietatis modo, quo fit cum ſecuritate & redemptione prædictis, & continuata fuit vſq; ad illud tēpus. Ad quod coniiciendum facit, quod vix tertiam partem lucri dubij veriſimilis, quod ſibi pro ſua rata regulariter obuenire poſſet, accipiebāt. Nam veriſimile lucrum centum ad minus erat 12. vel 15. & non recipiebant, niſi quattuor pro centū: quod ſignificat, illos reliquas duas partes pro ſecuritate eiuſmodi, & redemptione dubij pro certo relinquere. Pro quo facit etiā, quod Caiet. ſcripſit in dicto Tomo 1. Opuſculorum, Tractatu 31. reſponſ. 11. Intelligimus tamen hoc, ceſſante omni fraude & ſimulatione, & vt coram Deo formaliter, aut æquiualenter prædicti tres contractus veri fiant. De quibus omnibus copioſius ſcripſimus in prædicto Comment. c 1. 14. q. 3. reſpondendo ad quædam Soti argumenta. Et quidem optarem, vt epiſcopi, vel ſaltem Pōtifex Max. declararet, prędictam conſuetudinem eſſe iuſtam; eo quod præſumēdum ſit, quod in terris, in quibus a tempore immemoriali illa inoleuit, habuit originē huiuſmodi licitam, & ita bona conſcientia ſeruari poſſe, monitis præſertim deponentibus, & depoſitariis, vt tres prędictos contractus faciant, vel habeāt pro factis. Pro quo facit, quod cōſuetudo immemorialis facit prę ſumi titulum requiſitum ad eius valorem. c. ſuper quibuſdam. de verb. ſign. & l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti & æſti. Licitum eſt etiam pactum, in quo qui pecunia aliena negotiatur, omne lucrum domino illius tradat, & ei a domino certū quid & ab omni periculo liberū pro labore, & induſtria ſoluatur. Quia huiuſmodi contractus nō eſt ſocietatis: ſed locationis. & ideo ſi iactura, eius dolo vel culpa, aut illius miniſtrorum contingeret, ſatiſfacere domino teneretur, quia gratia vtriuſq; fit, per dicta ſupra eo. c. nu. 179. Ange. & Silue. vbi ſupra.

257 Ad quæſita hic de pecunia legata parocho, & beneficiario alicuius eccleſiæ, vt perpetuo ſingulis

menſibus, tot miſſæ pro legante dicantur, quod ex lucro illius, ad rationem quinque pro centum quotannis dici poterunt? Reſpondeo, legatum eſſe licitum. quia licet legare vſumfructum pecuniæ, l. 1. & 3. ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſu conſu. & quia tale onus licite adiicitur, arg. cap. ſignificatum. cum eis, quæ illic adiicimus, de præben. Et quòd expediret, vt legatarij emerent ea cenſum perpetuum irredimibilem ad rationē vnius pro viginti, ſi inuenirent, & ſi irredimibilem non inuenirent, aliqua prædia reditus annui quinque, vel plurium pro centū: & ſi nec ea, cenſum redimibilem: & ſi neque illum, conferant illam alicui mercatori in iuſtam ſocietatem, & quærant aliquem opulentum, qui ſortem & aliquod lucrum certum, quāto maius poterunt, aſſecuret eis pro parte lucri veriſimilis, & incerti ad eos ex illa ſocietate prouentura: & ſi nō inuenerint tertium, qui hoc faciat, curent id fieri ab eodē ſocio, cui illā in ſocietatē contulerunt, per tres cōtractus initos modo ſupradicto nu. 256. & dicent tot miſſas annuas, quot dicēdis illud ſufficiat arbitrio epiſcopi. arg. c. nos quidem. de teſta. & l. legatum ff de admi. rer. ad ciui perti. & l. legatū. ff. de vſufr. leg.

258 Centeſimoduodecimo peccat, qui dat pecuniam in ſocietatem ei, [illegible] eā nō eſſe negotiaturum: [illegible], vel clerico indigentibus, [illegible] lucrum: quāuis tres præ[illegible] contractus ſocietatis, ſecuritatis [illegible] redemptionis concurrerent. [illegible] non eſt vera: ſed ſimulata ſocietas, quæ mutuū velat, ſiue palliat.

259 Centeſimodecimotertiò, qui vere coram Deo pecuniam in ſocietatem contulit in lucrum & damnū: ſed a ſocio publicam mutui, aut depoſiti ſcripturā accepit: quia meritus eſt in periculum notabile ſuæ famæ, & bonorū proximi: quoniam poſſet voluntate mutata ſuam pecuniam depoſitam, vel mutuatam repoſcere, quāuis periret. Quare, eiuſmodi ſcripturam, ſi lucrum participare vult, reſcindere debet: quamquam reſpondimus, hoc locum non habere in eo negotiatore, qui contra intentionem pecuniā conferentis pro honore ſuo ſcripturam mutui, aut depoſiti loco ſocietatis conceſſit, modo illam cōferens ſcripturam prædictam, quam cito commode poteſt reſcindi faceret, & aliam ſocietatis, ſi vellet capere poteſt, & etiam pignora accipere pro ſecuritate reſtituendæ ſibi ſuæ pecuniæ, niſi amittatur: & etiam paciſci, ne tali, aut tali mercimonio: nec in tali, aut tali loco, aut tempore: cū tali, aut tali homine negotietur: & ſi mercator rebus, aut loco, aut tempore, aut perſona pacto excluſis negotiatus fuerit, iactura eius periculo erit, qui contra pactum fecit, iuxta S. Anton. 2. part. tit. 1. c. 7. §. 38. Idem de eo, qui confert pecuniam in piſcatum nauticum, modo poſito infra eo. cap. nu. 282. & 283.

260 Centeſimodecimoquarto peccat, qui locat boues, mulas, aut alia animalia penſione iniuſta notabiliter, aut cogit agricolā ad ſoluendam iuſtam pro tempore, quo deſinit laborare ſine culpa ſua ob culpā domini, vel caſum fortuitum contingentem circa eū, vel animalia, iuxta ea, quæ ſupra, nu. 199. diximus. & glo. l. ſi vno.

ſi vno. §.item cum quidam.ff.locat. aut cogit ad æſtimationem eorum poſt mortem,aut damnum naturale, vel fortuitū ſine dolo,aut culpa leui eius eueniens:quia hæc domini periculo ſubſunt,Gab.in 4.lib.ſentent. diſt.15.q.11.ar.3.dub.2.& Roſel.verb. vſura 3.§ 13.niſi agricola paciſcatur, vt periculum quocūque modo eueniret, eſſet cōmune vtrique,dato ei ob hoc iuſto pretio,vel facta debita diminutione pēſionis, quæ ſine hoc pacto eſſet iuſta. Quin & ſi abſque intentione petendi aliquid vltra debitū ab agricola,ſi abſque eius culpa damnum contingeret, ne durius boues exerceat,paciſcitur, vt dimidium damni quoquo modo contingentis ad eum ſpectet,non facta ob id aliqua penſionis diminutione, mortaliter peccat. Tū quia qui eius voluntatem neſciunt,ſcandalizat,vt inquit S.Bernard. in ſuis contract. Tum quia mori poteſt ſine illius intentionis declaratione, aut mutare intētionem,& poſtea ipſe, aut ipſius heredes miſerum agricolā vexare.

261 Licitum item eſt tradere animalia in ſocietatem alteri, ea lege, vt lucrum ſit commune:ſed qui ea recipit nil ex eo capiat, donec pretium eorum domino perſoluatur:& poſtea ſint cōmunia,modo ea, quæ ante ſortem recuperatā interierint, domino intereant, & nō recipienti, iuxta S.Anto.2.par.tit.1. c.7.§.39.qui alios contraria tenentes conciliat. Circa quæ in fine illius §.ponit regulam,per quam omnes caſus deciduntur; ſcilicet, quòd omnis ſocietas circa animalia, in quà ponuntur pacta,quibus alicui ſociorum, iudicio boni viri,notabile damnum infertur, eſt illicita. & recte quidem: quia etiam omnis alia, in qua commoditatum partes non reſpondent ex æquo partibus in ſocietatem collatis eſt illicita;per dicta ſupra eod. cap.nu.252.

De vſura participantibus, & eam non reſtituentibus.

SVMMARIVM.

262 *Vſuram qui ſuadet, aut ſub ea petit,vt peccat.& 263.*
262 *Vſurario a non volente reſtituere, qui accipit ſolutionem crediti in malos fines, vel impedit, ne gratis mutuetur.& nu.264.*
263 *Peccatum non eſt ad minus peccandum inducere.*
265 *Pignus ab vſurario emptum, reſtituendum.*
265 *Vſurarij bona non ſunt obligata, & fiunt ementis.*
266 *Vſuras pro alio exercens,etiam famulus obligatur.& 267.*
265 *Dominium rei quæſitæ per vſuras quærit vſurarius.*
265 *Dominium rei emptæ ab vſurario quærit emptor.*
265 *Vſurario rem datam vt vendicat qui dedit.*
266 *Proxeneta vſurarum qui peccat.*
268 *Vſurarij vxor qua peccat viuendo de bonis ſui mariti.& 271.*
270 *Vſurariorū filij,& famuli qui peccant de bonis eorum viuendo.*
271 *Vſurarij gener recipiens ab eo dotem,vt peccat.*
272 *Dotem ob vſurario datā retinendi remedium.*
273 *Vſura non eſt marito vſus pignoris pro dote dati.& 274.*
275 *Vſuras qui iudex iubet ſolui,aut nō*

reſtitui, & aduocatus, procurator, & teſtes, qui ad id auxilium præbent, reſtituere tenentur.

276 *Vſurarium inſtrumentum faciens, vt peccat.*

277 *Vſurarius vſuras & fructus pigneris reſtituat.*

278 *Vſurarius quis manifeſtus, & a quo abſoluendus.*

279 *Vſurario manifeſto nullum detur ſacramentum, niſi. & 281.*

279 *Vſurarij teſtamentum nullum niſi hæc præcedent.*

282 *Piſcatorum ac diuitum eius modi ſocietas vſuraria. & 283.*

283 *Socius induſtriam adhibens, quid de ſuo impendere debeat.*

262 CEnteſimodecimoquintò peccat mortaliter, qui inducit aliquem vt ſibi, aut alteri tertio det ad vſurā: quia peccato mortali conſentire peccatum mortale eſt, c.1. ad Rom. cap. notum, 2. quæſt. 1. quanto magis ad illud inducere. Qui autem accipit ad vſurā ab eo, qui ad id eſt paratus, aut petit ab aliquo mutuū ſimpliciter: & quia alius non vult gratis mutuare, accipit ſub vſuris, non peccat mortaliter, niſi ob finem mortalem accipiat: nec etiam venialiter, ſi ob cauſam iuſtam accipit: ſed ſic ſi abſque ea accipit, aut ob finem venialem; ſcilicet ob vanitatē & ludos veniales, aut vt eius negotiatione diuitias accumulet, cum aliàs habeat vnde honeſte viuat, iuxta mentem S. Tho. 2.2. q.78. art.4. & noſtororum doctorum in cap. ſuper eo. de vſuris. quos Caiet. in ſumma, verb. vſura. & 2.2 q.78. artic.3 explicat. Quamuis igitur accipere ad vſuram licitum ſit: non tamen petere, vt ſibi ad vſuram detur, quia eſt petere aliquid, quod alius ſine peccato facere non poteſt, quod nunquam licitum fuit, iuxta S. Anton. 2. par. tit.1. cap 9. §.14. & Caieta. 2.2. q. 78. arti.4. & Tomo 1. Opuſcu. Tract. 31. reſponſione 13. ſeu ſic ab eo mutuum petere. At ſi rogatus petat vſuras ſibi promitti, nec vellet ſine illis mutuare, poteſt ſub iis licite ac-
263 cipere. Conſtitutus tamen in extrema neceſſitate, non peccat inducendo ad mutuandum ſibi ſub vſuris eum, qui ſine illis mutuare non vult, iuxta Innoc. recept. in d. cap. ſuper eo. Quia hoc non eſt proximum ad pecandum inducere: ſed conſulere, vt minus peccet, hoc eſt, potius peccatum vſuræ, quàm homicidij committat: quod licitum eſt cap. ſi quod verius, 33. q.2. Ang. verbo vſura 2. §.2. Silueſt. eo. verb. vſura 2. q.1. & Caiet. 2.2. q 78. artic.4. in dicta reſponſione 13. Verum etiam videtur S. Anton. vbi ſupra, nō peccaturum, qui mutuum ad vſuram ob ignorantiam, aut inconſiderationem peteret, aut quia ſcit fruſtra ſe rogaturum eum, vt gratis mutuet: quod tamen nobis ſecurum non videtur, propter rationes, quas modo tetigimus.

264 Centeſimodecimoſexto peccat, qui ad vſurā capit aliquas merces ad res vanas, graue æs alienum contrahendo, & vxorem & liberos notabiliter damnificādo, vt inſinuat Sotus lib.6. q.1. artic.5. de iuſt. & iur. quāuis non loquatur ille de capiente ad intereſſe, nec de emente (habita fide de pretio) merces, quas præſenti pecunia vendit, quod Hiſpani Mohatram vocant, idem tamen eſt dicendum de illo, arg. l. illud. ff. ad l. Aquil.

Digitized by Google

Aquil. & cap. dudum 2.de elect. Et notandum, quòd qui mutuat ei, quẽ ſcit vſurarium in fines malos, aut vanos, non poteſt licite capere ab eo ſolutionem, ſi facta ea, vſuras reſtituere non poſſet: quia, qui mutuat in malos fines, non habenti vnde ſua debita ſoluat, dignus eſt cui nõ ſoluatur, ſi aliis debitoribus non poteſt ſoluere. Gab. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 11. Silueſt. verb. vſura. 8. q. 7. quod ad forum conſcientiæ videtur reſtringendum, vel ad caſum, quo debita eſſent æque priuilegiata, per dicta ſupra eo. cap. a nu. 52.

265 Centeſimodecimoſeptimo peccat, qui ſuadet volenti mutuare gratis, vt nõ mutuet, niſi ad vſuram, aut volenti contrahere, vt contractum vſurarium faciat, cum obligatione reſtituendi in ſolidum, Silue. verb. vſura 7. q. 2. De emẽte autem pignus ab vſurario amiſſum ob nõ ſolutionem vſurarum, perinde iudicãdum, ac de emente rem alienam, ſecundũ mentem Scoti in 4. lib. ſent. diſt. 15. Quia nec vſurarius videtur quærere dominium, nec dominus pignoris perdere illud, iuxta dicta ſupra eo. cap. a nu. 203.

Alia vero, quæ hoc in loco in Hiſpano ſcripſimus, declarãdo, dico primo verius eſſe, quòd bona vſurarij non ſunt obligata pro vſuris extortis: quia nullo iure probatur huiuſmodi obligatio: & ita tenent Ioan. And Pan. & communis in c. cum tu. & in c. tua. per illum textum inductum ibi a Pan. de vſur contra gl. in vtroque c. & in c 2. eo. tit. lib. 6. quam etiam ibi Domin. & Fran. reprobãt.

Secundò, quòd dominium rei per vſuras lucrifactę tranſit in vſurariũ, ſecundum gl. cap. ſi quis vſuram. 14. q. 4. reſpondendo illi capitulo cõtrarium ſignificanti, quæ communiter ibi recipitur.

Tertiò, quòd dominium rei vẽditæ per vſurarium tranſit in emptorẽ ita, quòd non poteſt auferri ab eo, qui ſolu t vſuras pro earum reſtitutione, vt Pan. cum communi Modernorum ſer et in d. cap. cum tu.

Quartò, quòd debitor poteſt reperare rem, quam pro vſuris ſoluit vſurario ſi penes eum eſt, immo & ſi penes alium titulo gratuito, ſaltem, quum deſunt vſurario bona ad reſtituẽdum, per l. & ſi me, & Titium. ff. de reb. cred.

266 Ex quo infertur, quòd qui aliquid notabile accipit gratis ab vſurario, in eadem ſpecie, qua fuit datũ illi, vel etiam in alia, ſi ſciebat eius bona non ſufficere ad vſuras reſtituendas, aut probabiliter dubitabat, peccat mortaliter, ſi non vult reſtituere iis, quib⁹ vſurarius tenebatur, iuxta S Bernar. in ſuis contractibus.

267 Centeſimodecimooctauo peccat, qui inſtitor, negotiorum geſtor, tutor, aut curator, habẽs poteſtatem ad negotiandum, & dandum ſub vſuris & recuperãdum eas, & etiam qui nomine ſuorum principalium dedit ad vſuras, vel recuperauit eas, cum obligatione reſtituendi, eis nõ reſtituentibus, arg. cap. ſicut nõ ſuo. 46. diſt. & cap. fin. de iniur. Silueſt. qui alios refert, verb. vſura. 7. qu. 4. etiã ſi merus exequutor illius fuit, aut famulus, qui ſolum pecuniam dedit, & pignora, aut ſolutionem vſurarum accepit, quãuis nulla vtilitas ex eo ipſi obueniret, per ſupradicta eo. c. nu. 18. & per determinata

Digitized by Google

a Caiet.in ſumma,& 2.2.q.62. art.7. quidquid alij dicant,& etiam Silue. in dicta q.4. Quod tamẽ eſt reſtringendum ad famulos, qui ſciunt pecuniam, quam ferunt mutuam ad vſuram mitti,& quam recipiunt pro ſolutione vſuræ recipi, & non extendendum ad alios,qui id ignoranter faciunt:quamuis ſciant ſuos principales aliquando vſuræ dare ſolitos.arg.cap.quid culpatur. 23.q.5. & c.2.de conſtit.

Quibus addo,quòd nunc interrogatus,An prædicti miniſtri teneantur reſtituere ante excuſſionẽ principalium? Reſpondi,quòd ſic : quia non cenſentur acceſſorij,vt fideiuſſores:ſed vt principales delinquentes:& ita magis obligati, quàm iubentes,per dicta ſupra eo.a num.17. Idem de eo,qui eſt internũtius vſuræ ex parte vſurarij principaliter, vt lucrum illi,& ſibi vtilitatem comparet:quales ſunt communiter proxenetæ,quos Itali Senſales,Hiſpani Corredores vocant. Quod eſt reſtringendum ad eos, qui rogarunt, vt daretur ad vſuram:non autem ad eos,qui ſimpliciter rogarunt vt daretur mutuum. B.Anton 2. par.tit.1. c.9.§.13. Dixi principaliter ex parte vſurarij : quia ſi principaliter interceſſit ex parte indigentis rogans vſurarium paratum ex ſe ad mutuãdum ad vſuram,vt illi mutuaret,nõ peccaret.

268 Centeſimodecimonono peccat vxor vſurarij,quæ ſciens maritũ non habere amplius quàm ad reſtituẽdas vſuras extortas, viuit ex eius bonis,cũ ex ſuis,aut conſanguineorum bonis,aut ex ſuo labore honeſte viuere poſſit,iuxta Card.in cle.1. q.8.de vſur.& Imo.in ea.cle.num.55. Quod,noſtro iudicio,reſtringẽdum eſt ad eam,quæ viuit de eiſdem bonis vſura adquiſitis,quorum dominium in vſurarium nõ tranſiit,qualia ſunt pignora frugifera:& ad eã, quæ ſumptuoſius,quàm eius ſtatum deceat,viuit:non tamẽ ad eam,quæ ſolum impendit ea,quæ in eam, eo quòd vxor eius eſt, & ob dotem allatam impendere tenetur maritus: quia tanto & plus obligatur maritus ad eam ſuſtentandam,quàm ad vſuras reſtituendum, arg.l.aſſiduis. qui pot.in pigno.hab. quidquid Silueſt. verb.vſura.8.q.2. & alij dicant: Neque ad hoc neceſſarium eſt, quãuis ſanctum,eam maritum tempore opportuno ad eas reſtituendum inducere,& Deum,vt eũ conuertat precari.Neque amplius,quàm alia vxor tenetur in prædictorum bonorum cuſtodiam,conſeruationem, & am-
269 plificationem incũbere. Neque, vt vſurarius res incertas reſtitutioni obnoxias retineat,& epiſcopus cum ea, vt de illis tãquam pauper viuere poſſit diſpenſet,neque vt ſit in extrema neceſſitate, quidquid Silueſt. vbi ſupra,& alij dicant: quia nullo iure neque vlla ratione,ea eſſe de neceſſitate iuſtitiæ probari poteſt.Quod ipſum fere dicendum eſt de vxore alterius cuiuſlibet non habẽtis vltra ea, quæ tenetur ſoluere, vel reſtituere, arg.l.illud. ff.ad leg. Aquil.c.dudum 2.de elect. Idẽ quoque de liberis,qui aliter viuere non poſſunt:ſed non de illis,qui aliis inſeruiendo victum quærere poſſunt, niſi ſeruitia patri facta id mereãtur. quia ad hos ſuſtentãdos pater nõ tenetur.l.ſi quis a liberis.§.ſed ſi filius. ff.de

Digitized by Google

ff. de lib. agnoſ. Idem etiam de famulis, qui ſui victus impenſam lucrantur,& de filiis,& famulis ignorantibus bona, quibus ſuſtentantur,
270 vſura parta fuiſſe. Et de merentibus tanta,quanta expendunt,& iuſtum ſtipendium adferendo vtilitatem rei familiari,laborando,effodiendo, aut aliquid domi efficiẽdo, aut eam adminiſtrando, modo ne eandem rem pro vſura ſolutam in ſtipendium accipiant. Gab. in 4.lib. ſent.diſt.15.q.3.Sed non eſt idem de his,ſiue filiis, ſiue famulis, quorum opera,quamuis ſit licita,non tamen adfert tãtum vtilitatis rei familiari, quantum impenſæ.Qualis eſt eorũ, qui nõ niſi ad comitatum,aut menſam, aut alias res ſimiles ſeruiunt, iuxta ſanctum Bernardinũ. Et multo minus, ſi ad res inutiles, & ad alendos canes,accipitres, &c. Ang. verb.reſtitutio. 1.§.21.

271 Cẽteſimovigeſimo peccat,qui capit dotem a ſocero vſurario,cuius bona ſoluendis vſuris, quas debet non ſufficiunt, ſciens id aut debens ſcire,quod noſtra ſententia,intelligitur non ſolum quando res ipſæ vſura adquiſitæ in dotem dantur,& quando dos eſt extra modum: ſed etiam quãdo in pecunia, aut in aliis rebus, quarum dominium ad vſurarium trãsfertur moderata, & neceſſaria datur,quia capit ab eo,qui nec donare,nec dotare ſine peccato poteſt: & quia vxor ſine marito illam dotem reſtituere non poteſt, ſi illa vult & maritus repugnat, maritus peccat & non illa, modo ſtatuat mortuo marito,aut quam citius poterit,reſtituere.Et ſi maritus vult,& illa non, vxor peccat & non maritus, qui tamen de tali dote participare non debet Et ſi inter vtrunque conuenit de non reſtituendo, vterque in ſtatu damnationis verſatur,
272 c.peccatũ.de reg.iur.li.6. Hoc tamen remedio vti poſſunt, ſi ſocer ſatis habet ad reſtituendum res certas,& multas incertas debet. Poſsũt enim petere ab epiſcopo, vt adiudicet eis non habentibus,quò ſe ſuſtẽtent,illa bona dotalia,quæ pauperibus,eſſent reſtituẽda,iuxta dicta ſupra eo.nu.92. Ang.verb. reſtitutio.1. §.20.& Silu. verb.vſura.8.q.5.Quod autem diximus,vxorem abſque conſenſu & licẽtia mariti ſui vſuras reſtituere non poſſe, intelligitur quãdo ex illarum reſtitutione ſcãdalum ſequitur,& nõ quando ſecreto abſq; eiuſmodi ſcandalo id faceret, per ſupradicta eod.cap.num.218.

273 Cẽteſimovigeſimoprimo peccat ſocer qui genero ſuo, cui dederat prædium frugiferũ in pignus ſoluendæ dotis, mutuat tantum, quantum debet ei pro dote,vt ei relinquat illud ad percipiendum ex eo fructus, quos ille poteſt percipere. Quia ratio, qua cap.ſalubriter. de vſur. quo
274 hoc conceditur genero,aut alteri matrimonio coniuncto, nõ habet locum in eo,qui tãtundem mutuat ei, eo prædio in pignus accepto:quãuis gener bene poteſt ſocero,vel alij qui liberaliter mutuauit, omne ius, quod in pignus habet liberaliter concedere, modo non faciat id principaliter ratione mutui: ſed alia iuſta,per dicta ſupra eod.c. nu.203. & quia id nullo iure prohibetur, quod etiam Silueſt. ait verb. vſur.3.q.4. Quæ autẽ ſit illa ratio,& ad quas perſonas extendatur, tradimus

Digitized by Google

inus noue ſupra eod. cap. num. 213.

275 Centeſimovigeſimoſecundo peccat iudex, qui viurario vſuras adiudicat, aut eũ ad eas reſtituẽdas non cogit, arg. c. poſt miſerabilem. & c. Michael. de vſur. Idem procuratore, & aduocato, qui iuuãt in hoc vſurarium, aut obuiãt reſtitutionem earum petenti, cum obligatione reſtituendi in ſolidum, per dicta ſupra eo. c. a nu. 17. Neq; excuſantur, quòd ſcripturæ in ſuperficie iuſtæ viderentur, ſi conſcientia dictabat, eſſe factas pro vſuris, iuxta Oſtien. in d. c. Michael. vbi hoc nõ ait Innoc. licet eum ad id citet Silueſt. Idem de notario publico faciente inſtrumẽtum ſimulatum, quod licet formaliter licitum contractum contineat, vere tamen continet vſurarium: vt cũ vere res pignoretur, ſcribit quod venditur, vel pro centum decem datis, ſcripſit centum, vel e contrario, ita vt pro contractu iniuſto, iuſtum deſcribat, cum obligatione reſtituẽdi: niſi principalis reſtituat, per ſupra dicta eod. c. nu. 11 & 12. cum efficaciter ſocius dãni inferendi fuerit.

276 Quamuis ſi hoc in fauorem eius, qui mutuum accepit, fecit, quia indigebat, & vſurarius gratis mutuare nolebat, neq; ſub vſura cũ ſcriptura cõtinente apperte illam, reſtituere non teneretur: licet mortaliter peccaret, & eſſet excommunicatus, vbi excommunicantur tales contractus ſimulatos facientes. Sicut nec eſſet ob ſcripturã, apertam vſuram continẽtem, quia per eam nec damnum intulit, nec eius cauſa ſufficiẽs fuit, cũ ea & qui accipit, & qui mutuũ dedit æque vti poſſint: niſi eam faciat in locis vbi ex ſtatuto iniuſto, aut iniqua conſuetudine, qui mutuũ ad vſuram accipiunt, ad eam ſoluẽdam compelluntur: quia tunc reſtituere tenetur per dicta ſupra & per Silueſt. verb. vſura. 7. q. 7. Certum eſt etiam notariũ ad mercedem, quam pro labore ſcripturæ contractuum vſurariorum accipit reſtituendam non teneri, quamuis in eo peccet: quia ſuam mercedem accipiendo non peccat contra iuſtitiam, quæ ſolũ imponit neceſſitatẽ reſtituẽdi,

277 per dicta ſupra eo. nu. 12. Idem de teſtibus eiuſmodi inſtrumentorũ vſurariorum: quia eiuſmodi contractus abſque teſtibus, non valent, Silueſt. vbi ſupra. q. 9. Quæ procedũt non ſolum in teſte, & notario ſciente, contractum eſſe vſurarium: ſed etiam in dubitante, qui antequam dubietatem exuerit, teſtificatur, vel facit inſtrumentum vſurarium, arg. c. 3. eccl. & c. dubius. de hæret. & c. ſi quis autẽ de pæn. diſt. 7. cum late ibi a nobis traditis: quamuis aliquanto minus peccaret, per ea, quæ ibidem nu. 86. ſcripſimus. Dixi: Antequam dubietatem exueret: quia ſi per opinionem alicuius doctoris ſollemnis fulcitam ratione, illam exueret, poſſe id bona conſcientia facere, per dicta ibidem nu. 85.

278 Cẽteſimovigeſimotertio peccat, qui vſurarius non reſtituit quod vltra ſortem accipit, vel fructus pignoris ei dati perceptos, vel quos percipere potuit. Nec excuſat eum, quòd mutuatarius multum eius pecunia lucrifaciat: contra impium Molinæum: quia non ratione lucri mutuatarij, ſed mutui eas recipit. Quòd ſi ipſe non reſtituerit, heres eius tenebitur reſtituere: & ſi fecerint

Digitized by Google

rint multi, quiſque pro ſua parte tenebitur. Et ſi quis eorum non habet vnde reſtituat, alius ad id pro ſuæ hæreditatis parte, quantum feret, obligabitur, c. tua nos. de vſur. Immo & legatarij, & donatarij, & qui gratuito acceperunt aliqua ab vſurario, tenebuntur reſtituere, ſi quæ obuenerũt ad heredes non ſufficiát, quatenus facti ſunt locupletiores, per ſupradicta. Ad reſtituendum tamen quod ſuo nomine pecunia vſuraria emit, non tenetur, iuxta Ioan. Maior. in 4. lib. ſent. diſt. 15. quæſt 38. & comm. in c. cum tu. de vſur.

279 Cẽteſimovigeſimoquarto peccat ſacerdos qui vſurarij manifeſti confeſſionem audit, vel eum abſoluit, vel aliquod aliud ſacramentum ei miniſtrat, antequã vſuras quoad poterit reſtituat: aut præſtet cautionem de reſtituẽdo cum pignoribus vel fideiuſſoribus, iis a quibus eas extorſit, ſi præſentes ſunt: alioqui iis, qui eis adquirere poſſunt. Et ſi nõ ſint tales, Epiſcopo, aut eius Vicario, aut ipſius proprio parocho, corã perſonis fide dignis, aut aliquo notario ex ordinarij mandato, ita vt in cautione exprimat veram ſummam debiti, ſi ſcitur: ſin autem, arbitrio recipientis moderando. Qui ſi ſciẽter obligationem minorem debito receperit, ad reſtituẽdum reſiduum tenebitur. Et vſurario nolenti hoc facere, nemo debet eſſe teſtis in teſtamẽto, nec confeſſionem eius audire, nec ipſe debet in loco ſacro ſepeliri, & eius teſtamentum ipſo iure eſt nullum. Si vero pignora, vel fideiuſſores dare non poteſt iuret ſe dare non poſſe. quæ omnia cõtinet c. quãquam. de vſur. lib. 6. quin etiã

280 is, qui eum in loco ſacro ſepeliret, niſi prius prædictis præſtitis, excommunicatur per cle. 1. de ſepul. vt infra dicetur. Quòd ſi vſurarius in periculo mortis eſt, & vult prædicta pręſtare: ſed non poteſt a quolibet ſacerdote eius cõfeſſio audiri poteſt & abſolui: & obtenta ab eo facultate epiſcopo eius promiſſio nẽ declarabit, vt ſi conualuerit, ipſum: & ſi moriatur, eius heredes ad reſtitutionem compellat. arg. c. ſi quis ſuadente. 17. q. 4. & aſſerit Silu. verb. reſtitutio. 6. q 1. Porro vſurarius manifeſtus dicitur, qui palã & notorie ad vſuram mutuat: aut ſuas res ob dilatam ſolutionẽ carius iuſto pretio rigido manifeſte vendit. Et non eſt neceſſe, vt quibuſuis petentibus tribuat, ſicut aliqui dicunt: ſed quod eius mutuatio, quando fit, ſit manifeſta. Pan & Ant. Burgos. in c. ad noſtram. de empt. & vend. Neque hoc requiritur: ſed ſatis eſt poſtea per ſententiam, aut aliàs, illud palam & notorium fiat ſecundum prædictum Ant. & citatos ab eo, quod iuſtius

281 videtur. Per ſacerdotem vero hoc caſu intelligimus non ſolũ parochum, ſed etiam quem confeſſarium poteſtatem audiendi ſacram confeſſionem eius legitimam habẽtem arg. cle. dudum. de ſepult. Ceterum, qui aliis adquirunt, ſunt liberi in patris poteſtate cõſtituti, & ſerui proprij, aut bona fide poſſeſſ. §. 1. & 2. Inſt. per quas perſo. nobis adquir. Notarius autem in hoc caſu extraneo non adquirit: niſi illud mãdato ordinarij faciat, ſecundum gloſ. d. c. quamquam. verb. mandatum. quod intellige, quo ad effectum ſatisfaciẽdi pręcepto eccleſiæ in hoc caſu. Nam

Digitized by Google

Nam quo ad alios adquireret iis, quibus ſtipulatur, vt Peruſ. in d. cap. quamquam. recte declarat.

282 Cẽteſimouigeſimoquinto peccat, qui confert aliquam pecuniam in ſocietatem nautarum volentium ire piſcatum in mare longinquum, & non habentium commeatum, & alia in id neceſſaria, eo pacto, vt tanta ſibi lucri pars obueniret, quãta cuiuis alij nautarum, & vt euentus nauigationis ſit illorum periculo: & quod ex lucro futuro primum prædicta pecunia ei ſoluatur: & ſi nullum fieret, vel adeo exiguum, vt non ſufficeret ei ſoluẽdæ, quiſque pro ſua rata illam ſoluat. Nautæ vero vacui maneant. arg. gl. memorabilis, & quæ latius ibi Bald. in l. 1. C. pro ſocio. nu. 6. quem ſequitur Iaſ. in §. ſequens. Inſtit. de actio. num. 46. & eorum, quæ ait vterque Tho. 2. 2. q. 78. art. 4. ad 5. Tum quia, vt ait Bald. in dicto nu. 6. ſocius, qui non eſt particeps pecuniæ in ſocietatem collatæ, non debet ſoluere aliquam partem eius in negotiatione perditæ. Et is non communicauit ſuam pecuniã nautis, cuius iacturæ participes eſſe voluit. Tũ quia vult eſſe ſocius omnium lucri euẽtuum, at iacturæ non niſi vnius. Tum quia vult, vt tota ſua ſors principalis ſit ſibi ſalua, contra gloſſ. receptam in l. ſi fuerit. ff. pro ſocio.

283 Credimus tamen, eum hanc conditionem adiicere poſſe, vt caſu, quo tota pecunia, ſiue ſors ab eo collata, aut eius pars amitteretur, nautæ ſoluerent eam partem, quam de ea impenderent in impẽſas, quas domi facerent. Quia quum alius in ſocietatem ſuã pecuniam, alius ſuã induſtriam & laborem confert, qui laborem & induſtriam confert, non debet de lucro deducere totas ſui victus impenſas: ſed eas ſolas, quas vltra domeſticas faceret, iuxta Bald. in d. l. 1. nu. 9. & licet contrarium videatur verius Saliceto, in d. l. 1. & eſſet verum quando tale pactum non interueniret: non tamen eſſet, quãdo interueniret, quia pactum illud non eſt iniuſtum, cum illi nõ obligentur ad ſortem ſoluendam, niſi pro ea parte, quam impendiſſent in impenſas, quas domi feciſſent, in quo nulla inæqualitas in hac materia reprobata inuenitur arg. l. ſed & ſi. §. quod autem 2. ff. de petit. here. & l. cũ duobus. §. quidã Sagariã. ff. de pro ſocio.

De vſura circa cambia.

SVMMARIVM

284 *Mutuum quoduis cum pacto, vt mutuans aſſecuret vſura.*

285 *Mutuum pecuniæ ab vno numeratæ aſſecurando eum abſque pacto.*

285 *Aſſecuratio licita & vtilis.*

285 *Vſuras nauticas eſſe nunc vetitas quo ſenſu.*

286 *Vſura non eſt aliquid pro fideinſſione accipere.*

286 *Cambium quid, & quid ſit ſiccum: eſt ſeptuplex.*

286 *Pecunia eadem numerata plus alĩq valet.*

287 *Permutatio antiquior emptione, & licita etiam in pecunia.*

287 *Pecuniæ finis peculiaris quis: & qui alij ſeptem in quos locari poteſt pretio, licet non mutuari vel commodari.*

287 *Commutatio omnis æqualem valorem commutatorum requirit.*

287 Cambium

287 *Cambium etiam pecunia pro pecunia, vtriuſque valorem æqualem requirit.*
287 *Permutatur id, quod eſt, pro eo quod nondum eſt.*
288 *Cambium primum per officium mutuandi licet, ſed non eſt in vſu.*
288 *Cãbium ſecundũ per minutum licet etiã priuatis, etiam in Hiſpania.*
288 *Pecunia cur maiori pretio præfixo exponi poteſt.*
289 *Cambium tertium per litteras licet, quattuor ſeruatis: & quod merces cambientis incerta.*
290 *Cambium tertium de vno loco ad alium valet, ſed non de tempore ad tempus.*
291 *Cambium quartum tranſlationis realis licet.*
291 *Pecunia vt merx eſt vendibilis, ſed non vt eſt pretium.*
292 *Cambium quintum ratione intereſſe veri, ſed non falſi lucri.*
293 *Cambium ſextum per cuſtodiam pecuniarum licet.*
293 *Campſor capit & reddit pecuniam dupliciter re, & chirographo.*
293 *Deponens qui apud campſorem gratis cuſtodientem vſurarius.*
294 *Cambium ſeptimum præſenti pecunia pro abſẽte licet, hoc ſeruato.*
294 *Contractus nominati, & innominati in hoc pares.*
294 *Pecunia vna octo de cauſis plus valet, quàm alia.*
295 *Pecuniæ pretium auctoritate priuata vt mutuari poteſt.*
295 *Mutuans pecuniam alicubi, quando plus recipere poteſt alibi.*
295 *Pecunia præſens tanto plus valet abſẽte, quãto diſtãtior, & nu. 296.*
297 *Cãbia vſitata pecuniæ minoris pro maiore vt liceant. nu. 298. & 299.*
300 *Bulla Pij V. de Cambiis. & 301.*
302 *Mutuare Regibus ſub vſuris vt licitum.*

Centeſimouigeſimoſexto peccat mortaliter cõtra hoc ſeptimum præceptum, qui quęrit lucrum notabile ex cambiis ſiccis, vel realibus cõtra iura naturalia, diuina, vel humana iuſta, exercitis. Pro cuius & aliorum intellectu, inſeremus huic ad id opportuno loco ſummam Cõmentarij c. fin. de vſur. quod eſt vnũ de quinque prædicto Manuali adiũctis, quorum ſummam huc pertinentium huius latini opportunis locis inſerere in eius præfatione promiſimus.

284 Summa igitur prædicti Commentarij huic loco opportuno inſerenda eſt, quòd in primis quinque numeris habetur, quòd principium illius capituli aliter intelligitur a gloſſ. Oſtien. Ioan. Andr. & aliis in illud Commentãtibus, aliter a Ioan. Maior. Caiet. Silueſt. Med. & Soto in locis ibi citatis, quos ipſemet olim ſequutus fueram: & quòd eorũ intellectus nullatenus quadret contextui eius, multis rationibus perſpicue monſtratur, licet ſit verus in ſe, videlicet, quod mutuare alicui pecuniam traiiciendam per loca periculoſa, eo pacto, vt mutuatarius faciat eam aſſecurare a mutuante, accepto in id aliquo pretio, eſt pretiũ vſuræ: quia vltra ſortẽ quęritur mutuãti obligatio, vt aſſecuretur ab eo pretio aliquo accepto. Et quòd ſecũdus intellectus eſt, quòd mutuãs pecuniam traiiciendam per loca periculoſa, ſuſcipiendo periculum in ſe ob aliquod pretiũ, eſt cẽſendus vſurarius. Cuius ſtatuendi ratio noua, &

& germana redditur, per quã monſtratur, non fuiſſe Gregorio animũ reprehendendi aſſecurationes, quas quottidie in magnam Reipub. vtilitatem fieri videmus: ſed neque declarare, quod mutuare cum pacto, vt mutuatarius teneatur facere aſſecurari per mutuantem, ſit vſura: quia hoc indubium erat, & indignum, vt tanta opera declararetur, neque fuiſſe animum decernendi eſſe vere peccatum vſuræ, mutuare ſuſcipiendo periculum in ſe, & aſſecurãdo pretio iuſto ei, qui vere vult pecuniam per loca periculoſa traiicere, & vere vult eam ſibi aſſecurari iuſto pretio. Quia hoc coram Deo, & in foro conſcientiæ licitum eſt, vt ibidem monſtratur: ſed fuit animus obuiandi quamplurimis vſuris palliatis, quæ fiebant mutuando cum aſſecuratione, ſuſcepto pro ea pretio, quamplurimis, qui volentes ſibi mutuari, & non inuenientes qui gratis mutuarent, fingebant ſe velle traiicere pecuniam in alias terras, & velle ſibi eam aſſecurari, addito pretio iuſto, quo inuenirent mutuatores. Obuiauit autem inducendo præſumptionem iuris, & de iure, qua qui hoc faceret præſumeretur vſurarius: & ita non dixit, eum, qui hoc faceret, eſſe vſurarium: ſed cenſendũ, hoc eſt præſumendum eſſe vſurariũ. Quæ prouiſio digna fuit ſanctitate & eruditione Gregorij IX. & firmatur ratione prædicta, per quam ſoluuntur argumẽta, per quæ prædicti, & etiam nos olim intellectum communem reliquimus.

285 In num. 6. 7. & 8. habetur, quod confitenti ſe mutuaſſe pecunias alteri, earum ſecuritatem depoſcenti, quo eas mari, aut aliis periculoſis locis transferret: & ſine fraude ipſe eidem ſecuritatem præſtitit pretio, quo ab alio eam accepturus erat, nulla reſtitutio eſt pręcipiẽda a confeſſario. Et quod principio illius c. ſolum eſt locus in mutuante pecuniam numeratam, quod multis fundamentis probatur. Et quod illud communiter receptum, vſuras nauticas eſſe prohibitas per ius Pontificium prædicti cap. intelligendum eſſe illas vetitas quo ad forum exterius, ſi ob mutuum pecunię numeratæ accipiãtur: & etiam quo ad interius, ſi propter pecuniæ aut alterius rei mutuationem ſumuntur: ſed non ſi, & quatenus ob ſolam ſecuritatem pręſtitam recipiuntur (nulla ratione habita ſaltẽ principali mutuationis certæ quantitatis) modo non accipiantur maiores, quàm ab alio tertio pro eadem ſecuritate reciperẽtur. quæ eſt noua, & ſigularis reſolutio. Et quòd errat impius Molinæus in locis ibi citatis, aſſerens licere mutuanti accipere vſuras a diuite. Quia prædictum c. nauigãti. habet, non licere vſuras accipere ab his, qui traiiciunt pecunias in partes vltra marinas cauſa negotiãdi, quod palam eſt non fieri a pauperibus. Et quod, quidquid Laurentius dubitet in loco ibi citato, fideiuſſor poteſt accipere aliquid pro fideiuſſione, l. hoc iure. §. 1. ff. de donat. vbi hoc notat Bar. receptus, quũ per ſupradicta aſſecurans poſſit pro ſecuritate aliquid accipere, & fideiuſſor ſit in effectu aſſecurator, & non capit vi mutui: ſed vi fideiuſſionis, modo ceſſet fraus, qualis eſſet, ſi nollem tibi mutuare, niſi mihi fideiuſſorem N. pręſtes,

Digitized by Google

ſtes,quo cum conueni,vt pro eo certum quid accipiat inter nos partiẽdũ, aut quod liberatus a me a fideiuſſione,illud mihi tradat:aut nolẽs ſine lucro mutuare,mitto ad te fratrẽ meũ,aut aliũ,cui pecunias miſi, qui tibi eas mutuet,cũ pacto,vt ego pro te fideiubeã,& poſtea nolo fideiubere,niſi certa aliqua re mihi abs te data,quãuis teneri etiã poſſet his caſibus,non ineſſe vſura,cũ nihil vi mutui taciti,vel expreſſi accipiatur: ſed ſolũ vi alterius cõtractus longe differentis ab illo iuſte illi appoſiti.

286 In 9.& 10.nu.continetur,quod cambium proprie eſt commutatio vnius rei pro alia,& quod diuiditur in cambium pecuniæ numeratæ, & cambium aliarum rerum:quia multis de cauſis infra expreſſis,alia pecunia, plus valet vni, quam alia alteri, & e contrario. Et quod cambium, vt a vulgo vſurpatur,eſt omnis contractus pecuniæ pro pecunia non gratuitus, ſiue ſit permutatio, ſiue emptio, ſiue depoſitũ, ſiue quiuis alius. Et diuiditur in reale,& ſiccum. Et quod cambium ſiccum, iuxta S.Anto.& alios Theologos, ibi citatos eſt cambium fictum & non verum;& ſic accipitur in Extrauag. Pij V.infra ad verbum, nu.299.relata. Sed Laurentius in dicto Comment. citatus, qui ante omnes de hoc meminit, dicit, cambiũ ſiccum eſſe, quo campſor prius dat, quàm accipiat.quod ipſum etiam Silue.ait in verb. vſura 4. Et quia dat antequam accipiat,dicitur ſiccum. Reale vero contra, quo campſor prius accipit pecuniam, quã det. Et quod aliæ diuiſiones Caiet.Medin.Soti & aliorũ non videntur vtiles. Et quod ex mente omnium poteſt vtiliter dici, ſeptem eſſe genera cambiorum. Primum, ratione officij mutuandi, quod non eſt in vſu. Secundum,per minutum,quo præſens pecunia pro præſenti cõmutatur. Tertium, per litteras. Quartum, per tranſlationem. Quintum,ob intereſſe. Sextum, pro cuſtodia. Septimum,per commutationem pecuniæ præſentis pro abſente.

287 In nu.11.& tribus ſeqq. cõtinetur, quòd permutatio eſt antiquior emptione,quæ cœpit poſt inuentam pecuniam numeratam, & quod pecunia fuit inuenta,vt eſſet pretium, quo neceſſaria vitę emerentur,& vt rerum venalium eſſet menſura quędam publica. Et quod poſtea ſequuta eſt permutatio pecuniæ pro pecunia, & ars cambiendi, quæ eſt ars negotiandi pecuniis vltro citroque dandis, & accipiendis:& quod licet Ariſt.non ſit viſa licita:tamen ordinata ad quærendam ſuſtẽtationem, vel alium finem honeſtum, etiam Chriſtianis, licet, ex mente S Tho. ibi citati & recepti. Et quod licet primus finis pecuniæ ſit emptio & venditio:ſunt tamen alij ſeptem ſecundarij, in quos ea licite vtimur, cambiendo,permutãdo,opes oſtentando, ornando, aſpectu eius delectãdo, & iure ſiue ſucco eius medicando. Et quod excepto mutuo, & cõmodato, licite præbens eam poteſt capere pretium pro eius vſu:qui autem mutuat,& fingit ſe locare in aliquem vſum prædictorum, in quo pro vſu eius aliquid accipiat,peccat coram Deo cordium ſcrutatore. Et quod in omnibus commerciis, & contractibus iuſtitiæ commutatiuæ

eit ſeruanda æqualitas, ita quod tanti valeat acceptum, quanti datum: & e contrario, ſecundum omnes ibi citatos, præſertim Scotum in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 2. art. 2. Et ita ſicut in emptione iuſta tanti debet valere merx, quanti pretiũ pro ea datum, & tanti vſus rei locatæ, quanti penſio pro ea ſoluenda, & tanti equus dandus pro mula, quanti mula pro equo danda. Et conſequenter in cõmutatione & cambio pecuniæ, tanti debet valere danda, quãti accipienda: & quod huic conſequens eſt, quod nullo cambio, in quo pecunia pro pecunia datur, poteſt accipi aliquid vltra iuſtum valorem pecuniæ, quam dat ratione cambij, quatenus eſt permutatio, niſi adiungatur alia iuſta ratio accipiendi. Quia ſi cambium aliarum rerum, quod eſt naturalius, antiquius, & magis neceſſarium, non eſt iuſtum, niſi ſeruata æqualitate valoris vtriuſq; rei campſæ, a fortiori cambium pecuniæ pro pecunia non erit iuſtum, non ſeruata æqualitate valoris, vtriuſque pecuniæ. Et quod qui dat nunc pecuniam pro alia maiore poſt vnum, vel duos, vel plures menſes reddenda, iniuſte facit per prædicta, quia vult accipere rem maioris valoris pro re minoris, via permutationis. Immo ſecundum Oſt. en. ibi citatum admittit vſuram peſſimam. & quod non eſt neceſſe ad iuſtitiam permutationis, quod Silueſt. & Sotus ibi citati aiunt, quod res accipienda per permutationem, iam ſit in rerum natura, & in dominio eius, cum quo res alia permutatur; quia nullo iure id cauetur: neque vlla ratione probatur: immo contrariũ oſtenditur, eo quod res nondum nata emi, vendi, & promitti poteſt, per ibi citata.

288 In 15. nu. & tribus ſeqq. continetur, quod prædictum primum cambium per officium licitum eſt: nam, quidquid aliqui ibi citati dicant, poſſet conſtitui a repub. officium mutuandi egentibus cum ſalario de publico cõſtituto: immo & præſtituto aliquo paruo lucro reddendo a mutuatariis vltra ſortẽ pro labore officiarij inſtar montiũ pietatis, quod ibi copioſe probatur.

In 19. & 20. nu. continetur, quod iuſtum eſt ſecundum cambium, vocatum vulgo per minutũ, quo quis cambit præſentẽ pecuniam pro præſenti; puta, nummos minoris valoris, pro nummis maioris: vel contra; puta quadrantes pro Iuliis, vel Iulios pro ſcutis: aut contra, modo fiat ex eo officio a repub. in hoc cum moderato lucro inſtituto, ſecũdum pleroſque omnes Et quod credimus etiam priuatis licere accipere aliquid exiguũ, minus quam quod campſori aſſignatur, non ſola ratione cambij: ſed alicuius intereſſe ſingularis, laboris, tædij, impedimenti, & aliorum incommoditatum. Et quod licet legibus Hiſpaniæ vetitum ſit, ne quis officium campſoris ſibi auctoritate propria ſumat, non eſt tamen ſpeciatim vetitum priuatis, ne cambiant priuatim occurrente occaſione ſine officij campſoris ſpecie, licet iuſte vetari poſſit ex cauſis ibi expreſſis. Et quod habens aliquam monetam, quæ ratione materiæ, vel alicuius ſingularis intereſſe pluris ſaltem ſibi valeat, quam publica lege æſtimetur, poteſt illam permut

permutare pro alia, recepto illo pluri, præſertim in foro cõſcientiæ. Quia quidquid dicat Medina, quãuis illa moneta æſtimata ſit a republica certo pretio, ad vſum ſuum principalem, qui eſt eſſe pretium, & licet nemo cogi poſſit ad dandum pro illa maius pretium quam conſtitutum: propter tamen alium ſecundarium vſum, & ſingulare intereſſe, iuſte poteſt aliquid amplius accipere. quod etiam Sotus affirmat. Et quod hoc cambiũ eſt iniuſtum, quoties campſor plus lucri quam ſit lege, vel conſuetudine ſtatutum recipit, & quoties pecuniam adulterinam, prauam, fractam, aut vſu non receptam compermutanti tradit, aut cum in pretio decipit.

289 In num. 21. & aliis decem ſeqq. cõtinetur, quod tertium cambium, vocatum per litteras eſt iuſtum, & reipub. neceſſariũ: quia per illud virtualiter transfertur pecunia de vno loco in alium, quamlibet remotum, virtute litterarũ, quibus efficit campſor, vt tradatur tãta pecunia in alio loco, quãta ei datur, in quo ipſe dat litteras, & aliquid amplius pro iuſta mercede. Et quod dicitur cambium per litteras, quia cõmuniter fit per eas: quamuis etiam fieri poſſit per nũtium, vel per ipſum campſorem. Et quod ad iuſtitiam requiritur. Primò, vt ſeruetur æqualitas valoris inter pecuniam datam, & accipiendam. Quia in omnibus contractibus tam nominatis, quàm innominatis, ſeruanda eſt æqualitas rerum commutatarum, iuxta prædictam omnium, præſertim Scoti, ſententiam.

Secundò, quòd campſor nõ accipiat plus iuſta mercede: & quod illa non creſcit ex eo ſolo, quod tardius ſit accipienda pecunia virtute litterarum, vel eo quod a principio, nõ traditur ei pecunia, vel pars eius ſed expectat ſolutionem vſque ad tempus, quo certum fiat litteris ſatisfactum eſſe: neq; decreſcit ex eo, quod tota pecunia ſtatim ſoluatur, vel intra breuius tẽpus ſolito, quia per dicta ſupra eo. cap. nu. 228. propter anticipationem, vel dilationem ſolutionis, iuſtum rei pretium nec augetur, nec minuitur.

290 Quare qui minoris cambiunt, accepta præſenti pecunia per litteras, quas vocant cambij, quam dilata ſolutione per litteras, quas vocãt crediti, non poſſunt excuſari, ſi iuſtum ſummum pretiũ mercedis excedant, quamuis intra latitudinem iuſti pretij pluris cambire poſſint, dilata ſolutione, quam ſtatim facta, per dicta eod. num. 239. & infra c. 23. nu. 78. Excuſari, inquam, nõ poſſunt ratione mercedis huiuſmodi cambij, licet ratione intereſſe veri aliquando forte excuſari poſſint, iuxta infra dicenda. Et quod tertio requiritur, quod campſor, qui dat pecunias ſoluẽdas in aliis quamlibet remotis locis, ſciat vel probabiliter credat, quod perſona, cui eas dat habeat pecunias, vel fidem, & voluntatem ſatisfaciendi litteris, quas de ſoluendis illis ſibi tradit, quod ſatis probat prædicta Extrauag. relata infra, nu. 299. Et quod alioqui vſuram iniquam admittit, & iniquiorem ſi eas tradit cum pacto, quod ſi non ſoluantur intra tres mẽſes ibi campſori ab eis, ad quos remittitur ſolutio, ſoluatur intra ſex menſes Romæ cum lucro cambij, quo ibi erat

ſoluendo, & lucro recambij Romæ ſoluẽdo. Addo nunc quarto eſſe neceſſariũ, vt locus in quo eſt ſoluenda pecunia, longe diſtet a loco, in quo dantur litteræ. Alioqui enim eſſet cambium de tempore ad tempus, quod non licet, & non de loco ad locum, quod licet, vt ex eo. Comment. nu. 67 colligitur, & ſatis probatur prædicta Extrauag.

Et quod, attento ſolo iure naturali & diuino, æque iuſte poteſt fieri hoc cambium per litteras de ciuitate vnius Regni ad aliam eiuſdem, ſicut ad aliam alterius Regni: quod & Sotus ſibi contrarius in locis ibi citatis tenet: quamuis in aliquot Regnis iure humano id prohibeatur ad tollendas palliatas vſuras, inducendo præſumptionem earum: quod tamen ceſſante fraude & fictione nõ ligaret in foro conſcientiæ, arg. c. tua. & c. is qui. de ſponſ. & ibi notat. modo tanto minus lucri acciperet campſor, quanto minus interuallum inter vtramque ciuitatẽ interiaceret, quod multis rationibus ibi probatur. Immo & concluditur, quod iura illa particularia humana quantum proſunt vno reſpectu, tantũ obſunt altero. Et quod prædicta iura particularia deberent reſtringi ad cambia, in quibus campſor dat pecuniam in vno loco, & accipit litteras de ſoluendo ei illam in alio: & non extendi ad illa, in quibus campſor prius recipit: quia per illa ſolet frequenter vſura palliari; per hæc autem non; immo multum cõmodari habentibus neceſſitatem transferendi pecuniam ſuam ſecure in aliũ locum. Et quod laudanda fuit lex bo. me. Caroli V. qui præſcripſit pretiũ moderatũ, quo campſores ſuorum Regnorum cambirent: quæ tamen, iuxta id, quod ibi præſagiuimus, nõ fuit vſu recepta: quamquam nihil aliud per eam fiebat, quã reductio mercedis cambientium ad quantitatem, in qua nos eam cognouimus etiam poſt annum 1530. quando trãſlatio vnius ducati Salmantica Romam fiebat minoris groſſo ſiue dimidiato Regali: quæ tamen nunc conſtat tribus fere Iuliis, ſiue Regalibus: & contra, Roma Salmanticam fiebat vno Carolino, ſiue tribus quartis Iulij ſiue Regalis, & nunc conſtat fere quattuor Iuliis. quæ cariſtia neſcio quia iuſtitia coram Deo defendi poſſit.

291 In nu. 31. & duobus ſeqq. continetur, quod licitum eſt quartum cambium, per trãſlationem realem, quod fit prius emendo, vendendo, permutando, aut per alium contractum innominatum, quærendo pecuniam valentem minoris in aliqua prouincia, quàm in alia: eo quòd ibi non recipitur, vel eius materia non tanti ibi, quanti alibi æſtimatur: aut quia eſt deformata, fracta, raſa, reſecta, aut iniuſti ponderis, & poſtea realiter transferendo in aliam, vbi aliquo reſpectu pluris valet. Et quod pecunia emi, & vendi poteſt, quidquid aliqui dicant cum Soto, qui licet neget, eam emi poſſe, concedit tamen poſſe permutari, non ſolum tamquam ſimplex metallum, ſed etiam tamquam monetam, quæ octo rationibus, pluris, vel minoris iuſto pretio lege & ſtatuto valere poteſt. Quæque conſiderata, vt quędam merx, eſt res vendibilis, &, vt

Sotus ait, campſibilis, licet non conſiderata vt pretium.

292 In nu. 34. & ſeqq. continetur, quod licitum eſt quintum cambiũ, quo campſor recipit aliquid vltra ſortem veri intereſſe damni emergentis, vel lucri ceſſantis, quod incurrit campſor ceſſando ob id ab alio iuſto cambio, vel mercimonio, vt proximi neceſſitati cambiendo ſuccurrat cum pacto ſoluendi ei, tantum, quantum fuiſſet aliter lucraturus: quia & mutuare ſic liceret per dicta ſupra eod. cap. num. 239. Dixi: Ceſſando: quia ſecus eſſet, ſi non ceſſaret, vt mercator, qui quamuis mutuauerit vnam pecuniam, mercatur alia tantum, quantum mercaretur, ſi non mutuaſſet illam. Quibus addo nũc, Pium V, per extrauag. infra tranſcriptam ſtatuiſſe, ne a principio certum intereſſe præfigi poſſit in cambiis.

293 In nu. 36. & quattuor ſeqq. cõtinetur, quod licitum eſt etiã ſextũ cambium, quo quis lucratur ob cuſtodiam pecuniarum, vt lucrantur argentarij, ſiue bancharij auctoritate publica cõſtituti ad cuſtodiendas pecunias, quas iudices iubent apud eos deponi; quaſq; alij ſinguli deponunt, ea lege, vt habeant eas paratas ad reddendum, ſimul ac petitæ fuerint, habeantque librum rationum depoſitarũ & redditarum, ſalua iuſta mercede pro tempore, quo penes eos fuerint: quia huiuſmodi officium eſt vtile reipub. & dignum ſalario publico, vel priuato. Et quod etiam auctoritate priuata fieri poteſt, vt aliquis habeat cuſtodiam pecuniarum taliũ, vel talium perſonarũ volẽtium prædicta lege, ſiue pacto apud eos ſuas pecunias deponere: quia id in effectu eſt contractus locationis ex parte campſoris, vel depoſitarij, & conductionis ex parte deponentium, quæ iuſtum eſſe clamant omnes tituli, de locat. & conduct. Et quod duobus modis fit depoſitio pecuniæ apud campſorem; ſcilicet numeratione, & traditione chirographorũ acceptatorum ab eis pro pecunia numerata. Et ꝙ duobus etiam modis fit redditio; ſcilicet numerãdo, & tradendo chirographos, quibus rogat aliũ campſorem, vt pro eo numeret. Et quod non eſt verum id, quod Sotus, & aliqui mercatores dicunt, in Hiſpanis campſori deberi quinque de mille cum redditur in numero, cuicunq; reddatur, & cum per chirographum nihil. Tum quia nulla talis lex eſt. Tum quia contra omnia iura eſt, ꝙ alius a deponente ei teneatur ſoluere præfata quinque, quæ deponens debet ob cuſtodiã & prædictas rationes campſorũ. Quæ quidem allegatio licet eſſet iuſtiſſima, mihi tamen aliquando capiẽti pecuniam virtute chirographi e lõginquo remiſſam parũ profuit, Et quod nulla certa merces videtur eſſe præſtituta prædictis cãpſoribus pro prædicta cuſtodia, & opera iure cõmuni, neq; particulari ſaltem Hiſpano: & ideo, ceſſante cõuentione, definienda eſt boni viri arbitrio, pẽſatis penſandis. Quamquã video, quod in vrbe non ſolũ non ſoluitur propter hoc banchariis: ſed etiam habetur & agitur ab eis gratia deponentibus; eo quod lucrantur vtendo pecunia depoſita in cambiendo & negotiãdo. Immo in aliquibus partibus Hiſpaniarum

Digitized by Google

& Galliarum, etiam gratia refertur reddendo 6. vel 7. pro centum in anno. Licet certum ſit, hos poſtremos vſuram committere, ſi ex pacto expreſſo, vel tacito ea accipiũt: & illos primos, ſi ex pacto cuſtodiunt gratis pecunias depoſitas, & facultatem vtendi pecunia accipiunt pro ſalario cuſtodiæ ſibi aliàs debito, ea lege vt parati ſint eas reddere ſimul ac petuntur, & vtroſque obligatos eſſe ſoluere iuſtam mercedem, niſi poſt cuſtoditam pecuniam, gratis ea condonetur. Quia, vt dictum eſt ſupra eo. cap. nu. 180. pecunia depoſita facta facultate depoſitario illa vtendi, mutuata cenſetur. Et ideo quidquid ob eius vſum vltra ſortem ex pacto expreſſo, vel tacito accipitur, vſura eſt. Dixi: Poſt cuſtodiam: quia donatio antea facta vim pacti vſurarij haberet, vt ex ſe patet.

294 In nu. 41. & 11. ſeqq. continetur, quòd etiam eſt licitum ſeptimum cambium, quod fit per commutationem præſentis pecuniæ pro abſente: & quòd nil refert quo ad hoc, an commutatio fiat per emptionẽ, quæ eſt contractus nominatus: aut per permutationem, vel per contractus, do, vt des, vel facio, vt des, &c. qui ſunt innominati; quia licet contractus nominati ab innominatis differant quo ad aliqua; quo ad hoc tamen non differunt, vt dictum eſt ſupra eo. nu. 287. Quia ſicut emptio & venditio redduntur iniuſtæ ex inæqualitate valoris mercis & pretij, & ex augmento pretij ob dilatione͂ ſolutionis, & diminutionẽ eiuſdem propter anticipationem ſolutionis, ita etiam permutatio & contractus do, vt des, & alij innominati. Et quòd ex hoc infertur nil referre, an contractus quo campſor dat, vel accipit pecuniam in vno loco, vt det, vel accipiat eandem cum lucro in alio, appelletur emptio, vel venditio, vt Caie. ait, aut permutatio, vt Sotus & aliquot alij, aut do vt des, aut do, vt facias dare, vel facio dare, vt des &c. quod iuri propius videtur. eadem enim menſura iuſtitia eius, quocunque nomine appelletur, metiẽda eſt. Et quòd, vt dictum eſt, ſecundum ſanctum Tho. & receptam ſententiam, pecunia etiam, quatenus pecunia eſt, commutari poteſt, & ex eius commutatione negotiando lucrum quæri. Et quòd octo poſſunt eſſe in cauſa, quare vna moneta poſt valere pluris, vel minoris, quàm alia. Primum diuerſitas metalli. Secundum, diuerſitas bonitatis eiuſdem metalli. Tertiũ, diuerſitas formæ, & ponderis. Quartum, diuerſitas locorum. Quintum, reprobatio totalis, vel partialis. Sextũ, temporis diuerſitas. Septimũ, copia, vel defectus. Octauũ, abſentia vel præſentia. Et quòd vna pecunia numquam valet pluris, vel minoris ex eo, quod citius vel tardius danda, vel accipienda ſit: in quo grauiter multi mercatores & mutuantes erraſſe videntur. Et quòd qui centum ducatos mutuat ad annum, ſi intra illud creſcat eorum valor auctoritate publica, debent ſolui eidem totidem in fine anni, ſi eos eouſque erat ſeruaturus, vel mutuauit cum pacto, vt redderẽtur ei centum alij, eiuſdem metalli, & formæ, ſiue maioris ſiue minoris in fine anni valerent, quidquid Sotus, cui reſpondetur ibi, ſcribat. Immo, & ſi non erat ſeruaturus eos, neque fecit prædi

prædictum pactum, ſed ſimpliciter mutuauit illos aureos in auro, ſecũdum Bar. communiter receptum. Et quòd ſicut quælibet alia merx plus valet, vbi eſt inopia eius, quã copia ita nummus aureus pluris valet, vbi eſt magna inopia auri: & argenteus vbi eſt magna inopia argenti: quia pecunia, vt prędiximus, quædã merx eſt. Pro quo vltra alia citamus legẽ in hoc ſingularem, quæ 4. eſt. ff. de eo quod certo loco.

195 In nu. 63. & 14. ſeqq. continetur, quòd non obſtat prędictis, quòd auctoritate publica conſtitutũ eſt pretium monetæ publicæ, quòd non poteſt mutari priuata, neque quòd aurei non valeant plures Iulios, vel Regales tempore inopiæ eorum, quàm copiæ: quia id eſt verum eo reſpectu, quo eſt pretium, & quo ad effectum cogẽdi quem ad accipiendum eos pro pluri: non tamen eo reſpectu, quo ſunt merx, & cãbſibiles, ſiue cõmutabiles, & quo ad effectũ vendendi volenti eos quærere, præſertim data eorum penuria. quod in vrbe paſſim factitatur. Nam, vt audio a fide dignis, licet pretium ſcuti aurei ſtatutum expreſſe a Principe ſint vndecim Iulij, & tacite per conſuetudinem aſcenderit ad vndecim cum dimidiato; tamẽ propter penuriam ſolet commutari cũ quærente ſcuta aurea in auro, additos vno duobus, vel tribus obolis, ſiue baiochis: licet nemo cogatur illo pretio accipere. Et quòd pretium pecuniæ in nundinis augetur ob multitudinem volentium accipere per viam cãbij, & ob paucitatem volentium cambire: & e cõtrario, minuitur ob paucitatem volentium capere, & multitudinem volentium dare. Idem tamen limitandum eſſe ad multitudinem volentiũ dare, vel accipere per viam cambij liciti, ſicuti aliarũ mercium valor creſcit per multitudinem volentium eas iuſte emere, non autem per multitudinem volẽtium eas rapere vel furari. Et quòd ducatus pluris valet in Luſitania, quam in Caſtella, & quod Marapetini Caſtellæ æquantur Reais Luſitaniæ. Et conſequenter, quòd mutuans centũ ducatos in Luſitania iuſte capere poteſt aliquid vltra centũ in Caſtella, & e contrario mutuans centum in Caſtella, iniuſte accipit centum integros in Luſitania, ſi alia ratio accipiendi, quàm mutui non interueniat. Et idem dicendum de aliis locis, in quorum altero minoris, vel pluris valet, quam in altero. Et ſic qui mutuat centum ducatos in Hiſpania noua, non poteſt capere totidem integros in veteri, nec in Italia, & minus in Gallia, & Flandria: & quòd pecunia præſens pluris valet ex ſe, quàm abſens præſenti ceteris paribus; eo quòd ex ſe requirit laborem, impenſam, & periculum in traducendo, ſecundum Cald. quod auctoritate Caiet. Silue. & Med. & rationibus firmis contra Sotum probamus, licet per accidens cõtingat, vt ſine labore & impenſa ementis poſſit deferri abſens: quia ſatis eſt, quod ex ſe ſine illis fieri non poſſit. Et cõſequenter, quòd recte cõſuluit Cald. in cõſ. 11. de vſur. iuſtã fuiſſe emptionem, qua quidam Genuæ centũ ducatis pręſentibus emit centum, & ſex exiſtentes in Alexãdria. Et quòd eadẽ ratione ſola lege naturali, & diuina attenta, poſſet quis iuſte emere

centum ducatis præſentibus Medinæ, centum & vnum exiſtentes Hiſpali, quamuis ſint ciuitates eiuſdem Regni Caſtellæ. Et quòd tãto minoris poteſt emi abſens, quanto maior eſt diſtantia. Et conſequenter, quòd aliquando abſentia efficit, quòd ducatus abſens valens pluris in loco ſuo, quã præſens in loco ſuo, æqualis pretij ſit in loco præſenti minoris valoris, & aliquando minoris, & aliquando maioris, iuxta diſtantiam locorum maiorem vel minorem vtriuſque, & iuxta differentiam maiorem valoris vnius, & valoris alterius: cuius exempla ibi ponuntur. An autem ſicut abſentia pecuniæ minuit eius valorem, ita & præſtatio eius abſens, & futura poſt annũ, vel aliud tempus maius, vel minus futura minuat valorem eius, ita quod præſtatio eius præſens valeat plus, quàm illa, magnæ quæſtionis videtur? Ad quam faciunt adducta ſupra ad probandum quod debitum poſt aliquot tẽpus poteſt emi iuſte pretio minore præſenti ſupra eo. cap. nu. 230.

206 In nu 68. & ſeqq. quòd in principalibus emptoriis Hiſpaniæ, Galliæ, & Belgij habẽtur tres, vel quattuor nundinæ certis temporis interuallis diſtinctæ. Et quòd ſunt aliqui, qui habent magnam quantitatem pecuniarum, quibus nullas merces emunt: ſed in fine prędictarum nundinarum tradunt eas iiſdem, quibus antea, vel aliis volentibus eas accipere ſoluendas in nundinis in aliis ciuitatibus eiuſdem, vel aliorum Regnorum proxime futuris, cum aliquo certo, vel incerto lucro, & in fine aliarum nundinarum recipiunt illam quantitatem cum illo lucro per ſe, vel per ſuos inſtitores ſiue actores: & ſtatim tradunt eas aliis, vel eiſdem ſoluendas in nundinis, vel aliis terminis ſtatis alterius ciuitatis, & in fine illorum faciunt, quod in proxime præteritis. Et ita non ſolum conſeruant ſuam pecuniam, ſed etiam eius lucro viuunt & ditantur. Et quòd non abs re dubitatur, an hoc genus cambij liceat. Quibus nunc addo, eſſe huic dubio ſimile illud in cuius ſolutione ſubſtituimus ante aliquot menſes: D. Emanuel a Sa Doctor doctiſſimus iuxta ac piiſſimus, magnũ Illuſtriſſimi ordinis Societatis Ieſu ornamentum & ego, interrogati a quodam Reuerendiſſimo animarum ſalutis ſuæ gentis ſitienti epiſcopo; An ſit licitum illud genus cambiendi, quo tota Italia hodie formaliter, & reliquum orbis virtualiter vtitur, vti dicitur? Nempe quòd multi habentes pecuniam numeratam, & nolentes, vel non potentes vti arte mercandi, nec emere prædia, quorum reditu ſe ſuſtentẽt, vtuntur arte campſoria in hunc modum. Quòd Genuæ, vel alio in loco Italiæ, dant pro ſcuto Marchæ, quod valet Lugduni 67. .... ſoluendæ ibi in proximis, nundinis 65. vel 66. plus vel minus prout fuerit prolixius, vel breuius tempus inter dationem & ſolutionem: numquam tamen dant 67. quia tunc nihil lucrarentur, & accipiunt ab his, quibus dant pecuniam, litteras, ad quoſdam tertios, qui illa ſcuta in illis ſoluant ſibi, vel actoribus ſuis, qui rurſus dant illa ſcuta ſibi ſoluta eiſdem, vel aliis, ſoluẽda Genuæ, vel alibi in terminis ad id ſolitis, cum auctario certo, vel incerto

detet

determinando a deputatis in id: & mox illa ſcuta ſoluta cum auctario prædicto, dant eiſdem, vel aliis ſoluenda in aliis nundinis proximis Lugduni, dando vt, prædictum eſt 65, vel 66, &c. pro ſcuto Marchæ: & ita continuo ſuo cambia renouātes ſuas pecunias augent. Vtriuſque dubij ſimilitudo colligitur ex eo, quod in vtroque genere cambij campſor dat pecuniam alibi, & alio tempore ſoluēdam cum aliquo auctario certo, vel incerto. Et quia vtriuſque reſolutio eſt pernecceſſaria omnibus omnium fere negotiatorum totius orbis Chriſt. cōfeſſariis eam faciam diuina ope, quàm breuiſſimam.

Pro parte negatiua facit, quòd hi videntur in effectu mutuare, & accipere aliquid vltra ſortē propter dilationem temporis, quod eſt vſura. cap. in ciuitate. de vſur. cum citatis ſupra eo. nu. 210.

Pro affirmatiua vero facit, quòd infinitus eſt numerus Chriſtianorū honeſtorum, qui hac arte viuunt. Nā non ſolum mercatores & campſores, qui eam palā exercent: ſed quāplurimi alij diuites, infimates, mediocres, & ſummates, etiam eccleſiaſtici, vtuntur ea, deponendo, ſeu commendando ſuas pecunias campſoribus, vel mercatoribus prædicto modo negotiantibus cum pacto, vel intentione principali, vt eis cedant partes incertæ vel certæ lucri incerti, pro quantitatibus a ſe commēdatis: qui omnes cōfitentur, abſoluuntur, & communicant quotannis: & temerarium videtur, eos omnes, & eorum confeſſarios damnare. Facit item, quòd vt ait Cald. in d conſi. ſine huiuſmodi cambiis omnia commercia cum extraneis Regnis ceſſarent, & propria pauperiora fierent.

297 Pro reſolutione igitur eorum dico. Primò, non poſſe illa defendi, niſi per reductionem ad aliquam ſeptem ſpecierum cambij ſupradictarum, & quòd non poſſunt reduci ad primam, neque ad ſecundam, neque ad quartam, neque ad ſextam, vt palam eſt id perpendere volenti. Secundò, quòd nullatenus poſſunt illa defendi, quatenus eo maius auctarium accipiunt, quo plus temporis interiacet inter dationem & ſolutionem, niſi ratione veri intereſſe: quia id lucri fit ratione dilationis tēporis ad ſoluendum, quod nullatenus licet, vt prædictum eſt ſupra eo. cap. nu. 210. Tertiò, dico quòd poſſunt ſaluari reducendo ad tertium & quintum, modo pecunia, quæ datur in cambium alibi ſoluenda ſit deſtinata mercaturæ, vel rebus frugiferis emendis; ita quod cauſa principalis, quare ceſſatur ab illis, ſit illius datio ad cambium: modo item ſeruentur illa, quæ in illis ſeruanda eſſe ſupra diximus, & prædicta Extrauagans requirit. Quartò, dico quòd etiam defendi poſſunt, quatenus reduci poſſunt ad ſeptimū, quo pecunia abſens maior emitur, vel commutatur præſenti minori, vel datur pro ea. Quia vt ſupra, nu. 292. dictum eſt, pecunia abſens ſuapte natura minus valet, quàm præſens eam vendenti, cōmutanti, vel aliàs danti. Oportet autem, quòd in eis ſeruentur illa, quæ in illa ſpecie cambij ſeruanda eſſe diximus; & conſequēter aduertant, an eadem pecunia in eo loco diſtanti valeat pluris, quàm in præſenti, & collato illo pluri cum

minori, quo propter abſentiam valet, reducant ad æqualitatem; quæ, vt prædictum eſt ſupra eo. nu. 277 in omni commutatione, quocunque nomine cenſeatur, lege ipſa naturali & diuina requiritur. Quare ſi eadem pecunia pluris valet Lugduni, quàm Metinæ, carius debet emi Metinæ, quàm eadem pecunia exiſtens Metinæ emenda eſſet Lugduni; & e contrario. Quo forte iuſtificantur cambia illa, quæ paſſim fiunt a Metina Vlyſſipponem, & Vlyſſippone Metinam: licet enim tam diſtet Vlyſſippo a Metina, quàm Metina ab Vlyſſippone: longe tamen minoris emitur Metinæ ducatus exiſtens Vlyſſippone, quàm ducatus exiſtēs Metinæ ematur Vlyſſippone: quia idem ducatus pluris valet Vlyſſippone, quàm Metinæ.

298 Aduertant item, quòd ſicut neceſſarium eſt ad iuſtificandam emptionem, commutationem, vel dationem, vt ſit actualiter, vel virtualiter vera merx venditoris, quæ ematur, vel commutetur, vt præſupponunt l. 1. & 2. ff. de contrahen. emptio. & §. pretium. cum ſeq. Inſti. eo. ita etiam oportet ad iuſtificationem huiuſmodi cambij per reductionem ad ſeptimum, vt accipiēs pecuniam præſentem, & vendens, vel commutans pro illa abſentem, habeat illam in loco ſolutionis ſaltem virtualiter, & quòd dans præſentem, vere velit illam abſentem emere, vel cum illa commutare: alioqui eſſet ficta emptio & mutuum palliatum, & conſequenter vſurarium & illicitum per dicta ſupra eod. cap. nume. 229.

299 Dixi: Saltem virtualiter, quia ſufficit quòd habeat eam ſub credito, ita quòd certo ſciat, vel ſaltem probabiliter credat, quòd tradet eā is, ad quem deſtinantur litteræ. Aduertant etiam, quòd ſicut emens rem aliam abſentem minoris, quàm valeat communi æſtimatione notabiliter, etiam detracto eo quo minus valet propter abſentiam, peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem in foro conſcientiæ illius partis notabilis, quæ ad iuſtum pretium requiritur, ita etiam campſor, qui præſenti pecunia emit abſentem, notabiliter minoris, quàm valeat communi æſtimatione propter illam abſentiam, etiam detracto quo minoris valet propter abſentiam, peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem illius partis notabilis, quæ ad iuſtum pretium requiritur. Et conſequenter, qui cambiens dat pecuniam minoris valoris, pro pecunia maioris valoris ſoluenda alio loco ei, qui nec realiter, nec credito eam ibi habet, peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem, quia virtualiter vſuram committit. Nec ad excuſationem ſufficit, quòd ignoret, eum illam habere, vel non habere: ſed oportet, vt ſciat, vel probabiliter credat eam habere: quia ignorantia etiam facti eius, quod oportet ſcire non excuſat. 1. quæſt. 4. §. notandum. qualis eſt hæc. arg. cap. innotuit. cum gloſſ. de elect.

Quintò, quòd tam in his duobus generibus cambiendi, quam in aliis debent ſeruari contenta in extrauagante Pij V. quæ ſic habet.

Pius

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei, ad perpetuam rei memoriam.

300 *IN eã pro noſtro paſtorali officio curam diligẽter incumbimus, & infra. Primũ igitur dãnamus ea omnia cambia, quæ ſicca nominantur, & ita confinguntur, vt contrahentes ad certas nundinas, ſeu ad alia loca cambia celebrare ſimulent, ad quæ loca, ij, qui pecuniam recipiunt, litteras quidem ſuas cambij tradunt: ſed non mittuntur, vel ita mittuntur vt tranſacto tempore vnde proceſſerant, inanes referantur, aut etiam nullis huiuſmodi litteris traditis pecunia ibi denique cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus. Nam inter dantes & recipientes vſque a principio ita conuenerat, vel certe talis intentio erat, neque quiſquam eſt, qui in nundinis aut locis ſupradictis huiuſmodi litteris receptis ſolutionem faciat. Cui malo ſimile etiam illud eſt, cum pecunia ſiue depoſiti, ſiue alio nomine ficti cambij traduntur, vt poſtea eodem in loco vel alibi cum lucro reſtituantur, ſed & in ipſis cambiis, quæ realia appellantur, interdum (vt ad nos perfertur,) campſores præſtitutum ſolutionis terminum lucro ex tacita, vel expreſſa conditione recepto, ſeu etiam tantummodo promiſſo, differũt. Quæ omnia nos vſuraria eſſe declaramus, & ne fiãt diſtrictius prohibemus.*

Porro, ad tollẽdas quoque in cambiis, quantum cum Deo poſſumus occaſiones peccandi, fraudeſque fæneratorum, ſtatuimus, ne deinceps quiſquam audeat, ſiue a principio, ſiue aliàs, certum & determinatum intereſſe, etiam in caſu non ſolutionis paciſci, neque realia cambia, aliter quàm pro primis nundinis vbi illa celebrantur. Vbi vero non celebrantur, pro primis terminis iuxta receptum locorum vſum exercere, abuſu illo prorſus reiecto, cambia pro ſecundis, & deinceps nundinis ſiue terminis exercendi. Curandum autem erit, in terminis, vt ratio habeatur longinquitatis, & vicinitatis locorum, in quibus ſolutio deſtinatur, ne, dum longiores præfiguntur quàm loca deſtinata ſolutionis deſiderant, fænerandi detur occaſio. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno incarnat. Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo primo Kal. Feb. Pont. noſtri anno ſexto.

301 Nota primò ex hac Extrauag. id, quòd dixi ſupra nu. 286. ſcilicet, ſola & omnia cãbia ficta & ſimulata hic appellari ſicca: & omnia & ſola vera realia, quod colligitur ex verb. ſicca, adiuncto verbo, & ita fingũtur, & verb. realia, & toto orationis contextu: & ita nõ dãnat omnia cambia, in quibus cãpſor dat prius, quàm accipiat, licet omnia illa appellentur ſicca, ſecundum Laurentium ſupra relatum in nu. 294.

Nota ſecundò ex verſiculo vt contrahentes, &c. ad iuſtitiam cambij per litteras requiri illud tertium, & quartum quæ ſupra, nu. 285. & 297. diximus eſſe neceſſaria, videlicet, quod campſor ſciat, vel probabiliter credat, eum cui dat pecunias poſſe ſoluere vbi promittit, & quòd litteræ dentur ad alium locum diſtantem.

Nota tertiò, quòd eſt vſura nomine cambij perſonata illud lucrum, quod capiunt campſores nomine cambij, vel recambij a debitoribus propter dilationem, quã concedunt eis vſque ad proximas nundinas,

quo l

quod etiam probat cap. conſuluit. de vſur. Sed non adeo clare, quod eſt limitandum ſaltem quo ad forum conſcientiæ, quando pro vero intereſſe id caperet, per proxime dicta, num. 297. & prius ſupra eod. cap. num. 239.

Nota quartò, quòd licet iure communi licuiſſet ante hanc Extrauag. conuenire a principio, vel poſtea ante terminum ſolutionis ſuper intereſſe veriſimili, vt certum quid ſolueretur, adeo quod dixit Med. in C. de reſtitut. fol. 132. ſoluendum eſſe intereſſe veriſimile, conuentum a principio, licet in fine appareat nullum futurum fuiſſe. Cui conſentit Sotus lib. 6. quæſt. 1. artic. 3. de iuſt. & iur. Poſt eam tamẽ non licet in hac materia cambiorum, licet in aliis ſic, quum a iure antiquo non recedatur pluſquam exprimitur. l. præcipimus. C. de appel. quod tamen limitandum eſt quo ad forum conſcientiæ, quando certificatio eſſet æqua coram Deo: quia hęc lex, vt ex ea patet, fundatur quo ad hoc in præſumptione cui non eſt locus in illo foro. cap. tua. & cap. is qui. de ſponſ. cum eis adnotat. An autem idem ſit in mutuo, quod in cambiis, dubitari poſſet, & diſputando vtraque pars defendi. Sed quia hæc lex in hoc eſt exorbitãs a iure communi, iuſtior videtur pars negatiua.

Nota quintò, quòd non poſſunt exerceri cambia, niſi quo ad proximas nundinas, vel proximos terminos ad ſoluendum cambia præfigi conſuetos: quod tamen arbitror limitandum eſſe quo ad effectum cautius cambiendi ad ſecundas, vel tertias nundinas, quàm ad proximas. Non enim videtur Pius prohibere, ne maior dilatio detur debitori ſine vllo maiori campſoris lucro arg. l. quod fauore. C. de leg. & cap. quod ob gratiam. de reg. iur. lib. 6.

Nota ſextò, quòd per hæc ſolui poteſt quæſtio quotidiana, quam ſæpe in vrbe fuimus interrogati: An liceat vni Hiſpano dare alteri Romæ centum ſcuta pro centũ ſoluendis ab eo in Hiſpania cum aliquo augmento? Ad quam breuiter reſpondemus, primò, quòd non per viam intereſſe lucri ceſſantis, ſi non habebat illa deſtinata ad mercandum, vel ad emendum aliquid frugiferum: quia nullum verum tale intereſſe prætendere poteſt, per proxime dicta, num. 297. Secundò, quòd non poteſt etiam per viam emptionis, & commutationis rei præſentis cum re abſente, ſi ille nec formaliter nec virtualiter habet illa in Hiſpania, per ſupradicta eod. nu. 297. Tertiò, quòd poteſt per viam emptionis vel commutationis rei præſentis cum abſente, ſi alter vere habet illa ſcuta, quæ vendit in Hiſpania formaliter, vel virtualiter in reditibus beneficij, vel aliorum bonorum, vel in tali credito, quod probabiliter creditur per litteras eius deſtinatas ad aliquem cognatum, vel amicum tradenda eſſe ea ibi, per ſupradicta, eodem num. 297. Idque duplici ratione. Prima ratione abſentiæ, ob quam valet minus. Secunda ratione valoris: quia plus valent hic centum, quàm ibi totidem. Quartò, quòd licet etiam per viam mutui, præſuppoſito quòd eadem pecunia valet hic plus, quàm ibi, immo & ſi non valeret plus facta

facultate

facultate mutuatario ſoluendi in vrbe, aut ſi malit in partibus cum cambio, quo traductio illorum in vrbem conſtabit, quia hoc caſu nil videtur capi vltra ſortem, niſi ad ſummum intereſſe damni emergentis, præſertim, ſi qui dat, eget illis, vel putatur eis opus habiturus in vrbe.

Non obſtat deciſio illa S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 7. §. 30. quòd vſuram committit, qui campſor Romæ dat alteri centum ad agendum ſua negotia ſoluenda Pariſiis intra octo menſes cum auctario quinque vel octo, quem ſequitur Siluestr. verb. vſura. 4. quæſt. 13. & Gregorius Lopez l. 31. 5. part. tit. 11. Tum quia loquitur de mutuante, vel de illo, qui ſola ratione dilationis datæ ad ſoluẽdum accipit aliquid vltra ſortem, quod colligitur ex dilatione octo menſium, & ex eo, quod eadem pecunia plus valet Pariſiis, quàm Romæ, quod numquam licet per c. in ciuitate. de vſur. & cap. ad noſtrã audientiam. de empt. Supradicta verò procedunt in illis, qui alia ratione, quàm mutui, vel dilationis accipiunt plus: puta ratione emptionis rei, quæ minus valet ob abſentiam, vel ob locum, in quo eſt, vel ratione intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis.

Nota octauò quòd id, quod vulgo dicitur, ſcuta & ducatos, quibus vtuntur mercatores & campſores in nundinis cambiendo, eſſe maioris pretij & diuerſos ab illis, quibus vtuntur in emendis rebus neceſſariis & mercibus, non eſt intelligendum, quod ipſi mercatores augent, vel minuunt pretium eorum, vel quod apud eos pluris valent: ſed quod ducatus vel ſcutum cum auctario, quod ſoluendum eſt pro eo alio remittẽdo, vel aliunde remiſſo valet pluris: & quòd quantum debeat eſſe illud auctarium arbitrantur ipſi tamquam boni viri, & in arte periti, attenta varia variorum locorum diſtãtia, & maiore copia vel penuria pecuniæ campſibilis & merito: quia res indiſinitæ arbitrio boni viri ſunt finiendæ, l. 1. ff. de iure delib. cap. de cauſis. de offic. deleg. Vnde non omnes ducati cum auctario ſuo, quibus vtuntur in cambiendo ſunt eiuſdem pretij, ſed varij, & maioris, & minoris iuxta varietatem locorum, ad quæ, vel vnde remittuntur ſoluendi: & ita non ſunt damnandi, tãquam ficticij, vt aliqui, quos in prædicto Comment. ſequuti fuimus, damnant.

203 Defendere autem illos, qui mutuant ſub vſuris Regibus, & c. aliquo modo eos cogentibus, non videtur facile. Tum quia id iure naturali eſt peccatum, vt dictum eſt ſupra, num. 111 quale ob nulla mala vitanda admittẽdum eſt, c. itane. & c. tolerabilius. 32. q. 5. Tum quia pro nulla re licet mentiri. gloſſ. iuncto textu recepto in cap. ſi aliquid. 22. q. 4. & mentiri & ad vſuram dare partificari videntur in cap. ſuper eod. de vſur. Tum quia ſaltem multi eorum ratione intereſſe non poſſunt illas accipere: quia pecuniam, quam mutuant non habent paratam ad exercendam mercaturam, nec ad prædia, & cenſus emendos, vt ſatis definit Sotus lib. 6. quæſt. 1. artic. 3. de iuſt. & iure. Tum quia ratione cambij non videntur poſſe accipere: quia non

eſt

eſt licitum cambire cum lucro in loco ad eundem, neque in nundinas ſecundas, vel tertias per prædicta: & Reges capiunt mutuum non ſoluendũ vere in locis extra ſua dominia ſitis, licet fingant illud in ſuis litteris: & omnia cambia ficta reprobãtur. Tum quia, vt audio, capiunt illas pecunias cum promiſſione ſoluendi auctarium ad rationem 5. 8. aut 10. pro 100. in anno, quod ad nullum genus cambij liciti reducitur. Tum denique quia difficile eſt reducere huiuſmodi lucrum ad lucrum cambij ſeptimæ ſpeciei, & ad nullum aliud iuſtum poteſt reduci. Quare conſulendum videtur viris pecunioſis non exercentibus mercaturam, neque intendentibus emere prædia, vel cenſus etiam, ſi non mutuarent, vt ſine vllo temporali auctario gratis principaliter mutuent ſuas pecunias prædictis Regibus pro ſpirituali virtutis & meriti, ſperãtes minus principaliter aliquam remunerationem antidoralem: aut certe emant ab eis cenſus iuſto pretio cum pacto redimendi conſtitutos ſuper reditibus publicis illarũ, vel illarum ciuitatum, vel ſtatuũ: habentibus vero pecunias deſtinatas ad lucra prædicta mutuẽt ſub intereſſe veriſimili lucri ceſſantis.

De octauo præcepto Decalogi, Non ſis falſus teſtis. Cap. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Præceptũ octauũ quid principaliter, & quod ſecundariò prohibeat.*

2 *Teſtans ignotũ eſſe verum, vt peccat.*

3 *Peccatum verborum ſeptuplex, & præcipue ex intentione iudicandũ, & num. 4.*

3 *Mendacium quid? quotuplex, & quod mortale, etiam in iudicio.*

5 *Miracula falſa, & vitam ſanctorũ fictam prædicans.*

6 *Promiſſio quæ obligat ad mortale.*

7 *Deliberatio quæ ad obligationem ſufficit.*

8 *Simulatio & Hypocriſis mendacia factorum, & quæ mortales.*

9 *Iudicium temerarium quid, & crebro parit mendacium.*

10 *Contumelia, conuitium, & improperium quid.*

11 *Honor quid, & quæ inhonoratio mortalis.*

12 *Correctio iuſta contumelia quæ carere debet.*

13 *Suſurratio quid, quæ mortalis, & differt à detractione & contumelia, & nu. 14.*

15 *Deriſio quid, & quæ blaſfemia, & quæ mortalis.*

1 PRo fundamento dicẽdorum in hoc capite præſupponimus. Primò ex mẽte S. Th. recepta. 2. 2. q. 122. art. 5. ad 2. & latius Alex. Halen. in. 3. part. q. 1. quòd hoc præcepto principaliter prohibetur latio falſi teſtimonij iudicialis, & veri celatio: & ſecundariò omnis ſignificatio inordinata verborum, ſignorum, & factorum, quæ fit mentiendo, inhonorando, ſuſurrando, deridendo, maledicendo, detrahendo. De quibus omnibus quo ordine propoſita ſunt, dicetur.

Secundò præſupponimus, quòd omnis ſignificatio huiuſmodi eſt, ſaltem peccatum veniale, per tradita ſupra Prælud. 7. Tũ quia eſt iniuria

Digitized by Google

ria verborum, & quæcunque talis eſt ſaltem venialis. Mortalis autem eſt omnis & ſola illa, quæ fit animo notabiliter iniuſte nocendi in bonis ſpiritualibus, aut tẽporariis, quãuis non noceat: & illa, quæ fit nocendo notabiliter aut dando cauſam ita nocendi ſine tali animo: aduertendo tamen aut aduertere debendo per illam notabiliter noceri, aut cauſam notabilis nocumenti dari, aliàs non: quamuis iniuria grauiſſima ſit, iuxta mentem S. Thom. vbi ſupra, & quæſt. 73. art. 2. declaratam vtrobique per Caiet.

Primò igitur peccat mortaliter contra hoc præceptum teſtis, qui facit aliquid ex ſeptem poſitis infra, cap. 25. nu. 39. Nam falſum teſtimonium ob tria eſt peccatum mortale, iuxta S. Thom. 2. 2. quæſt. 78. artic. 4. quod probatur per capit. 1. de crimi. falſ. puta ob iuramẽti violationem, quæ fere ſemper eſt mortalis: per ſupradicta in cap. 12. Ob iniuſtitiam, quæ etiam eſt mortalis, quum eſt notabilis, aliàs non per ſupradicta in cap. 11. num. 1. & ob perniciem mendacij.

2 Ad noue autem hic quæſitum, An teſtis teſtatus aliquid eſſe verũ, neſciens eſſe tale, ſed credens cuipiam illud affirmanti, teneatur reſtituere illud, quod ob id condemnatus ſoluit? Reſpondeo, non teneri (licet peccet grauiter) ſi affirmans eſſet tãtæ probitatis, vt ei confitẽti, communicanti, & Chriſtianè viuenti meritò credi poſſit, quia iuſte credere poteſt, ſe nemini iniuſtitiam feciſſe, arg. gloſ. ſing. l. Titio fundus. ff. de cond. & demon. ornatæ a Fel. in c. cum contingat, de reſcrip. alioqui ſic: & etiã ſi contrariũ reſcierit, quia cõtrarium credere debet, quia in claris non eſt locus coniecturis, l. cõtinuis. §. cum ita. ff. de verb. obl.

Secundò peccat qui mentitur notabiliter nocendo, iuxta illud Sap. 1. *Os, quod mentitur, occidit animã.* Dixi: Notabiliter: quia alioqui ſolum venialiter peccaret per ſupradicta. Mendacium autem eſt ſignificatio falſi, vel putati falſi pro vero, ſecundũ Aug. in c. homines. 22. q. 2. Nam illud ꝙ additur in §. ille. ſub c. beatus. ead. cauſ. & q. de animo fallẽdi, non eſt neceſſariũ ad eſſentiã mendacij: ſed ad maiorem eius grauitatem ſecundum mentẽ eiuſdem ibidem & omniũ, & ita eſt actus cõtrarius virtuti, quæ appellatur veritas, quę dirigit ita nos ad conformandũ dicta & facta noſtra, vt vera dicamus, & fidẽ ſeruemus, iuxta S. Tho. 2. 2. q. 110. art. 3. ad 5. Narratio autem fabularum Aeſopi, aut aliarum ſimilium ſignificando expreſſe, aut tacite eas non eſſe veras, non eſt mẽdacium, vt recte Caiet. in dicta q. 100. art. 1. inſinuauit: quia non ſignificatur per eam falſum pro vero.

3 Diuiditur autem mendacium, primo in formale tãtum, quo ſignificatur verum putatum falſum, materiale tantum, quo ſignificatur falſum putatũ verum, & mixtum, quo ſignificatur falſum putatũ falſum, vt declarat S. Tho. vbi ſupra art. 1.

Secũdò diuiditur in iocoſum, quo tãtum delectatio quæritur. Officioſum, quod nemini nocet, & alicui prodeſt, quæ duo non ſunt mortalia, etiam ſi a religioſo, aut ab alio cuiuſuis ſtatus perfectionis dicãtur: niſi iuramento firmentur, aut cum

magno

Digitized by Google

magno ſcandalo dicantur, aut animo non abſtinendi ab eis: quamuis eſſent mortalia, aut cõtra conſcientiam, quæ illa eſſe peccata mortalia dictaret ſecundum vtrumque Tho. in ead. 2. 2. q. 100. art. 3. & 4. Perniciosum, quod alicui in rebus ſpiritualibus, corporalibus, aut temporariis nocet. & eſt mortale, quãdo dicitur cum intentione notabiliter nocendi, aut notabiliter nocet. Ad quas tres ſpecies reducuntur illæ octo, quas S. Auguſt. poſuit in capit. primum. 2. 2. q. 2. quarum quælibet ſuo genere eſt mala, etiam ſecundum Ariſtot. in 4. Ethic. quia eſt inordinatus actus, vt ſupra dictum eſt, & ita non poteſt dici abſque peccato, ſaltem veniali, etiã pro vita, vel anima alicuius ſeruanda, c. ſuper eo. de vſur. & in d. c primum. & S. Tho. vbi ſupra. art. 3. qui in q. 69. art. 1. ſenſit omne mendacium iudiciale, etiam leue eſſe mortale: quod verum eſſe de mendacio rei ad iudicium pertinentis, & non alterius dixit ibi Caieta. & ſentit in dicta quæſt. 110. art. 4. Nos tamen aſſeruimus in cap. fratres. nu. 27. de pœnit. diſt. 1. quod mendacium de re leui, etiam pertinente ad iudicium non eſt mortale, conſentiente doctiſſimo, nec minus Chriſtiano doctore Magiſtro Fratre Martino a Ledeſma profeſſore hujus noſtræ academiæ Conymbricenſis celeberrimo, qui gloria, & magnum decus eſt Illuſtriſſimi Ordinis Dominicani. quod ipſum fecimus in rep. cap. inter verba 11. q. 3 poſtquam legimus Sotum de ratione regendi ſecreti, vbi membro 2. q. 7. idem tenet, concludendo nullum mendacium eſſe mortale, eo ſolo quod in iudicio exteriori vel interiori dicatur, quod extra illud dictum, tale nõ eſſet: nec per conſequens quando nõ eſt notabiliter damnoſum, nec iuratum: ſed tantùm eſſe veniale, vt etiã infra c. 21. nu. 37. repetemus. Ita quod per ſolam circumſtantiam iudicij, niſi alia concurrant non ſit mortale. Per quod ceſſat oppoſitio cuiuſdam docti fundata in alio noſtro dicto infra eodem nu. 57. ſcilicet reum mortaliter peccare, negãdo veritatem iudici competenti iuſte interroganti: qui tamen nõ peccaret negando extra iudicium alteri. Quia ibi præter circumſtantiam iudicij concurrunt ſaltem duę aliæ. Scilicet iuramentũ, ſub quo reſpondet reus: & quod lex diuina, & humana obligant dicere verum, quando iudex competens iuſte interrogat, iuxta S. Tho. receptum in 2. 2. q. 69. artic. 1. & 70. art 1. & probatur tit. de interrogat. act: o.

4 Tertiò, peccat qui mẽtitur in materia fidei, ſacrę ſcripturę, vel morũ; quia de ſuà natura eſt notabiliter pernicioſum, iuxta S Tho. in dicta q. 110. ar. 4. quòd ibi limitat Caiet. nõ procedere quàndo id ſit per ſolum multiloquium, vel aliàs ſine animo & periculo nocendi notabiliter, & perſuadendi aliquod falſum alicui. Vnde infertur, non eſſe mortale allegare falſe in pulpito, vel in cathedra, dicẽdo tale quid eſſe in illo, vel illo cap. vel lege, quod eſt in alio, aut tribuere Auguſt. Hier. Bar. vel aliis, quod alius dicit.

5 Quarto peccat qui concionando, falſum miraculum, ſciẽs tale eſſe, narrat: aut data opera vitam alicuius ſancti aliter quàm ſit fingit, iuxta

Digitized by Google

iuxta Caieta. vbi ſupra; quia eſt perniciosum notabiliter; quoniam ex parte dicentis fides & exiſtimatio miraculis Chriſti & eius ſanctorum adimitur.

Quinto peccat qui promiſſionem obligantem ad mortale non adimplet eo modo, quo debet, cap. iuramenti. 22. q. 5. & cap. 1. de pact. quia ſpecies mendacij notabiliter pernicioſi eſt talem fidem & promiſſionem non adimplere.

6 Porro promiſſio, quæ obligat ad mortale, eſt omnis vera, deliberata, & voluntaria, etiam nuda, rei licitæ, poſſibilis, & notabilis, quam mutatio rerum ſtatus non eneruauit. Dixi: Omnis, vt non ſolum comprehenderet promiſſioñ factam Deo; quale eſt votum, de quo ſupra cap. 12. nu. 24. ſed etiam homini, etiam hoſti. cap. noli. 23. quæſt. 1. & non ſolum expreſſam: ſed etiam tacitam, l. Labeo. & l. item quia. ff. de pact. Dixi: Vera, ad excludendam fictam, quæ fit animo non obligandi, vt ſentit Thom. 2. 2. quæſt. 110. artic. 3. ad 5. & facit cap. humanæ. 22. quæſtione 5. & l. obligationum. 1. ff. de actio. Quamuis peccet ſignificando animum, ſe obligandi, quem non habet, etiam mortaliter, ſi alicui notabiliter noceat, vel intendat nocere per prædicta.

Ex quo infertur, non obligare promiſſioñ, cuius cauſa principalis non eſt vera, ſi ei, qui promiſit, non erat animus ſe obligandi abſq; ea: nec refert quo ad forum conſcientiæ, vtrum cauſa exprimatur, aut taceatur. Quia opinio Collect. & Pan. in c. 1. de donat. & in c. ſi cautio. de fide inſtru. qui expreſſionem cauſæ requirunt, intelligitur in foro exteriori, in quo abſque ea animus obligandi non præſumitur, vt recte inſinuauit Silue. verb. pactum. q. 4. non autem in foro conſcientiæ, in quo ſoli veritati ſtandum eſt, c. humanæ aures. 22. q. 5. & c. tua. de ſponſ.

7 Dixi: Deliberata: quia facta abſque deliberatione ad id neceſſaria non obligat per ea, quæ ſupra cap. 12. nu. 24. & 26. de voto dicta ſunt. Ex quo colligi poteſt, quod illa delibetio ſufficit, & requiritur, quæ ſufficit, & requiritur ad votum. Dixi: Voluntaria: quia metu, aut dolo extorta non ſufficit in conſcientia: niſi adſit iuramentum, iuxta S. Tho. 2. 1. q. 89. ar. 7. nec etiam in foro exteriori: quia quamuis regulariter actori actio detur: reo tamẽ exceptio conceditur. l. 2. C. de inuti. ſtipul. & l. ad inuidiam. C. de his quę vi. Dixi etiã: Nuda; quia iure naturali, diuino, & canonico etiam illa obligat. cap. 1. de pact. & l. 1. ff. eod. tradit Innoc. in cap. nouit. de iud. & Fel. in proœmio Gregoriano, nu. 25. & in cap. quæ in eccleſiarum. de conſtit. num. 5; poſt Bart. in extrauag. ad reprimendam. verbo denuntiationem. Dixi: Rei licitæ, quia illicitæ nõ obligat. cap. in malis. 22. q. 4. Dixi: Poſſibilis; quia promiſſio rei impoſſibilis non obligat. l. impoſſibilium. ff. de regul. iuris. cap. nemo ad impoſſibile. eod. titu. lib. 6. Dixi: Notabilis; quia cum furtum rei non notabilis non ſit peccatũ mortale, licet veniale ſit, vt ſupra dictum eſt. cap. 17. nume. 3. a fortiori nec violatio promiſſi rei exiguæ erit mortalis: quamuis venialis ſit. quæ autem res ſit notabilis ſupra dictum eſt, cap. 17 nu 4. Per

quod a mortali excuſantur, qui promittunt alicuius nomine ſalutem alicui ſe dicturos, aut alia mandata parui momenti ad aliquem perlaturos, & poſtea non perferunt. Et qui precationem Angelicam, & alia ſimilia parua pollicentur, etiam ſi iuramento, aut voto id ipſum confirmaſſent, ſecundum eos, quos in hac traductione ſequimur in dicto cap. 12. nu. 10. & 40.

Dixi: Quam mutatio rerum ſtatus non eneruauit: quia tali mutatione ſuperueniente, nõ obligat iuxta Senecam lib. de Benefic. approbatum per S. Tho. 2. 2. q. 110. art. 3. ad 5. vt ſi is, cui promiſi enſem, inſaniuerit, c. ne quis. 22. q. 2. Vel ſi quam promiſi ducere, fornicata fuerit. c. quemadmodum. de iureiur. vbi glo. notab. Vel ſi quod tempore promiſſionis erat licitum, fiat illicitum. argu. cap. Quintauallis. de iureiur. Vel ſi altera pars eam remittat, vel pro ſua parte non impleat id, cuius cauſa promiſſio facta eſt, l. cum proponas. 2. C. de pact. c. peruenit. 2. de iureiur. Dixi: Cuius cauſa &c. quia ſi alicui abſolute aliquid promiſeris, ſine reſpectu rei ab eo promiſſæ: contra, ille aliquid tibi promiſerit ſine reſpectu rei a te illi promiſſæ, nõ liberaberis ab obligatione ex eo, quod tibi non ſatisfaciat: nec cõtra, ille ex eo, quod tu illi non ſatisfacias, iuxta notata in d. cap. peruenit, & dicta l. cum proponas. Quæ non ſunt intelligenda de qualibet mutatione, ſed de illa, quam ſi promittens præcogitaſſet, non promiſiſſet, cui fides habenda eſt in foro conſcientiæ, iuxta gl. ſingu. c. ſignificaſti. 3. de homicid. & etiã exteriori, ſi iudicio prudentis viri conſideratis negotij circumſtantiis nequaquam promiſiſſet, ſi illud præcogitaſſet. qua de re copioſius ſuper glo. d. c. quemadmodum ſcripſimus.

8 Sexto peccat mortaliter, qui factis rem aliquam falſam pro vera in damnũ notabile alterius ſignificat: vt qui vult apparere bonus, aut facit quo appareat talis, nolens eſſe talis: quia eſt mendacium pernicioſum. Nam mendacium dicitur etiam in factis; qualis eſt ſimulatio, qua ſignificamus eſſe, quod non eſt: & hypocriſis, quia ſignificatur bonus, qui non eſt talis, iuxta mentem S. Aug. & S. Iſidori explicatam per S. Tho. 2. 2. q. 111. aſſerentem, paria eſſe factis, aut verbis mentiri. Facere autem aliquid, quo quis appareat bonus, quum non ſit ſine notabili alterius damno ſolum eſt veniale: ſed facere opera, quibus bonus appareat, cũ non ſit, ſine intentione oſtendendi ſe bonũ, non eſt etiam veniale, iuxta mẽtem omnium, quam recte Caieta. explicat in Summa verb. Hypocriſis. niſi collimetur illud in aliquem finem malum; puta, vt aliquas hæreſes doceat, aut aliquã dignitatem eccleſiaſticam, aut temporariam, qua indignus eſt, conſequatur, aut niſi in tali ſimulatione ſuũ vltimũ finem conſtituat, iuxta Alex. 2. part. de Hypocriſ. & Caiet. vbi ſupra. Peccat etiam, ſaltem venialiter, qui vult bonus videri, cum non ſit, etiam ſi id ad ædificationem proximi referat. Quia non ſunt facienda mala, vt inde bona eueniãt, Roma. 3. c. neque. c. denique. 14. q. 5. Ad noue hic quæſitum; ſcilicet: An peccet, qui fingit ſe talem genere, conditione,

gradu

gradu &c. qualem requirit optio ad collegia, vel alia munera? Reſpondemus, quod ſic, per dicta ſupra cap. 17. nu. 107.

9 Septimò, qui per leuia, & minus idonea indicia, aut ſigna, in iudicio, aut extra illud, firmiter iudicat de proximo aliquid mali in eius damnum notabile, vel quod peccat mortaliter, aut eſt in peccato mortali: quia eſt mendacium mentale perniciosum contra illud 1. ad Cor. 4. *Nolite ante tempus iudicare*, ſecundum mentẽ S. Tho. 2. 2. q. 66. art. 6. Qualis eſt, qui damnat peccati mortalis aliquem bonæ exiſtimationis, aut incognitũ, eo ſolo, quod videat eum cum muliere ſecreto loquentem: vel eo quod videt aliquem comedere mane, aut ſæpe in die ieiunij ex præcepto; quia forte cauſam non ieiunãdi habet: aut eo quod vidit aliquem, non ita familiariter atque ſolebat cum aliquo verſari, aut leuem aliquam iram oſtendere. Quia non omne odium, & omnis indignatio mortifera eſt, vt ſupra c. 14. num. 19. diximus, & alij ſimiles, qui firmiter facile iudicant alios occidiſſe, vel furatos fuiſſe.

10 Octauo peccat, qui alicuius honorem notabiliter intendit lædere, vel lædit, aut cauſam dat lædẽdi per contumeliam, cõuitium, vel improperium, ſecundum ſanctum Tho. 2. 2. q. 72. art. 2. iuxta cuius mentẽ contumelia eſt ſignificatio alicuius mali culpæ facta præſenti; vt appellando furem, pro quo facit l. 1. ff. de iniur. Conuitium vero, ſignificatio facta præſenti alicuius mali culpę, vel pœnę, vel defectus naturę, vt appellando furem vel cæcum. l. ſi nõ conuitij. C. de iniur. Improperium autem eſt ſignificatio beneficij tẽpore neceſſitatis ei collati, quamuis hæc nomina frequenter confundantur.

11 Quæ tria ſunt contraria honori: quoniam honor eſt exhibitio reuerentiæ, in teſtimonium alicuius excellentiæ, maxime virtutis, ſecundũ Tho. 1. 2. q. 2. ar. 2. & melius 2. 2. q. 63. ar. 3. de quo nos latius in d. repet. c. inter verba, 11. q. 3. concl. 3. & ſeq.

Dixi: Lædere intendit &c. quia ſi huiuſmodi ſignificatio fieret cauſa iuſtæ caſtigationis, aut correctionis, non eſſet peccatum. Nam Chriſtus appellauit diſcipulos ſtultos, Luc. vlt. & Apoſtolus Galatas inſenſatos, & ad Galat. 3.

12 Dixi: Iuſte, & ita cũ cauſa principalis eius eſt correctio, & non ira: quia ſi hæc eſſet cauſa principalis, graue peccatum foret, & frequẽter mortale, vt ait Silue. verb. contumelia. cui addo. Primò, Thomã dicere in eo. art. 2. quod quamuis hoc abſq; peccato fieri poſſit: fit tamen rariſſime, vbi ait Caiet. numquam id fieri poſſe, niſi quando ſpecialiter Spiritus ſanctus inſpirat, dicente Cice. 1. offic. *Omnis animaduerſio & caſtigatio contumelia vacare debet.* Secundò, quòd vt abſque peccato fiat, etiam propter correctionem, oportet vt ſolum ſignificetur vitium cuius correctio prætenditur; alioqui enim eſſet mentiri, & ſic peccaretur cap. primum. 22. q. 2. Tertiò, eum, qui contumeliam alteri facit, animo eum infamandi, præter peccatum contumeliæ, etiã detractionis committere, & non ſufficere confiteri, quod alteri dixerit contumeliam: ſed oportet confiteri, quod eam

Digitized by Google

dixit,& intentione eum infamandi, vt vbi ſupra nu.456.diximus.

13 Nono peccat, qui bonam amicitiam aliquorum intendit notabiliter lædere, vel lædit, aut dat cauſam lędendi per ſuſurrationem, animaduertens, vel animaduertere debens, ſe id facere, per dicta ſupra, nu.2. Suſurratio autem eſt ſignificatio inordinata mali culpæ alienæ, vel pœnæ, vel defectus naturæ, alteri facta, per quam ſeritur diſcordia, vel cauſa diſcordandi inter eos, ſecundum S.Tho.2.2.q.74.ar.1. ſecundum quem ibidem, eo differt a contumelia, quæ lædit honorem, & a detractione, quæ famam, quod hæc lædit amicitiam. Et eſt grauiſſimum peccatum ſecundũ eundem ibidem, & non debet abſolui donec, quo ad eius fieri poterit, illos inter ſe reconciliet: aut ſi id præſtare non poteſt, dãnis inde ſequutis iudicio boni viri ſatisfaciat, iuxta ſummam Roſel.verb.inuidia.§.6. noſtro tamẽ iudicio abſoluendus eſt, modo firmiter hoc facere proponat, per dicta ſupra c.proximo, nu.59.

14 Dixi: Bonam amicitiam: quia ſanctum eſt (iuxta illud Matth.10. *Non veni mittere pacem, ſed gladium*) tollere malam; qualis eſt concubinariorum; qualis erat Iudæorum contra S.Paulum Acto.23. Dixi: Notabiliter; quia exigua læſio non eſt mortalis per ſupradicta eod.num.2. Dixi: Per ſuſurrationem; quia ſi fieret per ordinatam ſignificationem, nõ eſſet peccatum per ea, quæ dicta ſunt de bona amicitia: & de tali neceſſario eſt intelligendum id, quod ait Sot.lib.5.q.5.de iuſt.& iur. dicens licitum eſſe vni minuere de amicitia duorum, quo cum eorum altero amicitiam contrahat cum quo abſque illa diminutione non poteſt: & id quod ſubdit, nõ eſſe ſcilicet pluſquam veniale minuere amicitiam aliquorum, nulla inter eos inimicitia inducta, neceſſario etiam eſt intelligendum de diminutione, quæ nõ lædit notabiliter: quia neminem excuſat a mortali lædentem alium notabiliter propter vtilitatẽ ſuam, vel alienam, c.forte.& c.denique.14. q.5.& c.non eſt putanda.1,q.1.

15 Decimo peccat, qui notabilem erubeſcentiam, vel animi perturbationem, per deriſionẽ intendit iniicere alicui, vel iniicit, aut dat cauſam illius, aduertens, vel aduertere debens ſe id facere, per prædicta nu. 2. Deriſio autem eſt ſignificatio inordinata mali culpæ, aut pœnæ, vel defectus naturæ ad iniiciendã erubeſcentiam, ſecundum ſanctũ Tho. receptum 2.2.q.75. art.1.& 2. ſecundum quem eundem, eo maior deriſio eſt, quo maior eſt, qui deridetur, & minus debet derideri. Quare maxima eſt Dei, Sanctorum, & rerum ci ſacrarum. Iſai. 27. ſed hæc etiam eſt blaſfemia, vt ait Caiet. in dicto art.2. Proxima huic eſt deriſio parẽtum, Prouerb.30. Et huic proxima, bonorum & iuſtorũ, Ioan.12. Deriſio etiam aliorum qualificata, vt ſupra eſt mortalis, ſecundum omnes.

16 In quam ſæpe Aulici incidunt, qui ſine vlla miſeratione eo magis aliquem derident, quo magis erubeſcit. Dixi; Inordinata, quia ordinata, vt iocoſa de exiguo aliquo malo alterius, vt paruo rubore ſuffundatur, eſt actus virtutis Eutrapeliæ, quem Thom.2.2.q.168.art.2.iu-

cundit

cunditatem vertit, & inclinat ad recte vtendum iudictis. Venialis autem quando parum exceditur modus. Mortalis verò, quando inducit magnam & notabilem perturbationem, iuxta omnium ſentẽtiam. Differt autem ab aliis verborum peccatis: quia eius finis eſt, vt quis turbetur & erubeſcat, ſecundum ſanctum Tho. in d. q. 75. art. 1.

Vndecimò peccat, qui maledicit, &c. vt ſupra in ſecundo præcepto, cap. 12. num. 86. & infra cap. 23. nu. 118. cum ſeqq. dictum eſt, hoc addito, quod maledictio non accipitur hic pro maledicto, ſed pro imprecatione mali, iuxta S. Thom. vbi ſupra, q. 76.

De detractatione ſiue murmuratione.

SVMMARIVM.

17 Bonis in quinque honorariis nocens vt peccat.

17 Detractio quid? quotuplex & quæ mortalis. & 18.

19 Fama quid? vt hic accipitur & quotuplex.

20 Famæ damnum notabile quid. & 21. & nu. 22. 23.

21 Detractor quod falſum imponens peccat mortaliter. 24. & 25.

26 Detractor, qui ſecretum detegit, peccat mortaliter. & 27.

28 Prodigalitas etiam famæ regulariter non eſt mortalis.

29 Detractor, qui ſuum crimen detegit etiam tortus.

30 Detractor nõ eſt accuſator, aut aliàs iuſte crimẽ detegẽs, & 31. & ſeqq.

34 Detrahit qui inuentor libelli famoſi illum legens. nu. 34. & 35.

36 Detractor quis audiẽs vel referẽs mala, vel bona tacens. nu. 37. & 38.

38 Detractor quis iudex inquirens, interrogans, vel iubens denuntiari, vel viſitans, aut procurans occulta ſcire, nu. 39. 40. & 41.

42 Reſtituere famã, vel aliàs cõpenſare læſor & heres tenentur. & ſeqq.

44 Famam non læſam tentãs eam lædere non reſtituat, etiamſi &c.

45 Fama læſa mendacio aliter quàm læſa vero reſtituenda.

46 Famæ reſtitutio condonari etiam iuſte poteſt, niſi &c.

46 Debitum condonat is, cui principaliter debetur.

46 Famæ ablatio an cõpenſetur ablatione reciproca.

47 Famæ debitum non tam facile tollitur, ac actio iniuriarum.

47 Famæ reſtitutio excuſatur vitæ, vel ſalutis periculo, & obliuione, nu. 48. & ſeqq.

49 Reus negans quis non infamat accuſantem.

50 Famam qualis relator mali non reſtituit.

17 DVodecimò, peccat mortaliter, qui alicuius aliquod quinque bonorum honorabilium; ſcilicet laudis, honoris, famæ, gloriæ, & reuerentiæ, quæ infra, cap. 23. nu. 9. definientur, notabiliter intendit lædere, vel lædit, aut dat cauſam lædendi. quod quia frequenter fit per detractionem, ſecũdum S. Tho. 2. 2. q. 73. artic. 2. ſecundum quem ibidem, & latius tradita per nos in repet. cap. inter verba. 11. quæſt. 3. concluſ. 6. Detractio ſiue murmuratio, vel infamatio, quæ pro eadem re hic ſumuntur, definiri poteſt eſſe ſignificatio alicuius mali cuiuſpiam

Digitized by Google

hominis nõ canonizati inordinata, expreſſa, vel tacita; qua læditur, vel periclitatur eius fama, vel gloria.

18 Dixi: Significatio, pro genere, in quo conuenit cum mendacio, & cũ omnibus aliis verborum peccatis ſupradictis. Dixi: Alicuius mali, ad comprehendendum omne malum culpæ, pœnæ, & defectus naturæ, & etiam diminutionem boni. Dixi: Cuiuſpiam & non alterius, per ſtatim dicenda Dixi: Hominis non canonizati: quia infamatio famæ, & gloriæ Dei, Angelorum, & Sanctorum, immo & creaturæ irrationalis, quatenus eſt creatura Dei, quo ad eius naturam, nõ eſt detractio: ſed blaſphemia, ſiue id fiat ad inhonorandum, ſiue infamandum, ſiue iocandum & deridendum, ſecundum mentem S. Tho. 2.2. q. 73. art. 3. & q. 13. art. 1. licet Angeli & Canonizati noſtri proximi ſint, iuxta S. Auguſt. de Docto. Chriſtiana. relatum a S. Tho. 2.2. q. 25. art. 10.

Dixi: Inordinata, quia non eſt mala, immo bona ſignificatio iuridica, vt dicit S. Anton. 2. part. tit. 8. c. 4. in prin. Dixi: Expreſſa vel tacita, ad includendum ſignificationem, qua expreſſe ſignificatur bonum, & tacite denotatur malum; qualis eſt illa, qua ſignificatur monachus eſſe robuſtus, rubicundus, pinguis artis venãdi & equitandi valde peritus: per illa enim ſignificatur tacite, quod carni magis, quàm ſpiritui ſeruit. Dixi: Læditur, & non, Tollitur, ad includendam læſionem partis famæ. Dixi: Aut periclitatur, ad includendam ſignificationem mali, qua non læditur fama: ſed eſt cauſa ſufficiens lædendi ex parte ſignificãtis: vt quum ſignificatur malum alicui non credenti illud propter ſuam virtutem, vel vtilitatem dicentis, vel auctoritatem fide dignioris ei cõtradicentis. Dixi: Fama vel gloria; quia ſignificatio mali, quatenus tollit honorẽ, non eſt detractio, ſed contumelia, vt ſupra eo. nu. 1. Non addidi tamen, vt ſancti Thomas & Antoninus, & cõmunis verbum, Aliena: quia non ſolum eſt detractor, qui alium: ſed etiam qui ſe ipſum infamat, vt idem S. Anton. dixit 3. part. tit. 8. cap. 4. §. 1. verſi. primo modo: & ſentit Caiet. 2. 2. q. 73. artic. 2. dicentes, peccare eos, qui ſe ipſos infamant: quamuis metu tormentorum id faciant. quod tamen vbi ſupra, & infra nu. 29. moderamur. Non etiam addidi, Secreto, vt prædicti: quia quamuis regulariter detractio in abſentia fiat, poteſt tamen fieri in præſentia, vt ſæpe fit. Nam qui alteri præſenti malum ſignificat, quo eum infamet, quamuis id (vt communis dicit) ſit contumelia, quatenus tollit honorem, eſt tamen etiam detractio, quatenus famam tollit, vt idem S. Anton. vbi ſupra explicauit, & probatur per illud Ethic. 5. *Qui furatur, vt adulteretur, per ſe loquendo, magis adulter eſt, quàm fur.*

19 Porro fama, vt hic accipitur pro bona tantũ eſt exiſtimatio bona de aliquo, qua putatur bonus, vel habilis in aliquem bonum vſum. Dixi: Exiſtimatio pro genere, vt non ſolum cõprehendat opinionem communem, ſed etiam particularẽ & ſingularem vnius, vel alterius per infra dicenda Dixi: qua putatur; ad includendã exiſtimationem, qua quis putatur habere aliquod bonum, quod non

non habet, vel non tantum, quãtum putatur habere. Dixi; Bonus, propter exiſtimationem, qua putatur habere virtutes Theologales, vel Morales. Dixi: Vel habilis, &c. ad includendum exiſtimationem, qua quis putatur habere prudentiã, & alias virtutes intellectuales, & litteras, artes, ſagacitatem, induſtriam, habitudinem, vires, vel alias dotes animi, vel corporis inditas, vel quæſitas.

20 Vnde ſequitur, quòd fama eſt duplex. Altera, qua quis putatur eſſe bonus moraliter. Altera, qua putatur vtilis ad aliquẽ finem. Licet autem præfata quinque honorabilia differant inter ſe, quoad alia, vt traditur in d.c.23.nu.9. quoad materiã tamen pænitendi, & confitendi parum differunt: & ideo quidquid hic de lædente famã dicitur intelligi poteſt de lædente alia. Famę vero, & aliorũ quatuor bonorum honorabilium damnũ eſt duplex. Leue, & Notabile. Leue eſt, quod non eſt notabile. Notabile autẽ damnũ, quod eſt cauſa, vt infamato aliquod bonũ notabile animæ, corporis, vel pecuniarũ auferatur, aut putetur tali bono indignus, quod aperte ſentit Caie. 2.2. q.73.art.2. quamuis non ita explicet. Bonum autem notabile animæ, corporis, honoris, aut pecuniarum dicitur, quod viro prudenti & bono tale videbitur, conſideratis circũſtantiis perſonæ, loci, temporis, & aliis. arg. l.1. ff. de iure delib. & c. de cauſis. de offi. deleg. quãuis ſupra c. proximo, nu.3. niſi fuerimus determinare quãtitatem damni notabilis pecuniarij.

21 Detractio porro diuiditur. Primò in ſeptem ſpecies ſecundũ Alex. Alen. 2. part. q.146. mẽb.2. ſub finem, & S. Tho. 2.2. q.73. art.3. ad 3. Et tres ſecundum Scotum in 4. lib. ſent. diſtin.15. q.4. Sed, vt vbi ſupra diximus, reducuntur ad duas, quæ ſunt ſignificatio mali falſi, & mali veri ſecreti. Secundò diuiditur in formalem tantum, & materialem tantũ, & formalem & materialem ſimul, vt ſupra eo. nu.2. mendacium diuiſimus. Formalis tãtum eſt, qua ſignificatur bonum putatum malum. Materialis tantum eſt, qua ſignificatur malum. putatum bonum. Formalis verò & materialis eſt, qua ſignificatur ma-

22 lum putatum malum. Porro quęlibet detractio ſuo genere eſt peccatum mortale: quia lõge maius bonum eſt talis fama, quàm pecunia, Prouerb.22. & Eccle.41. Et læſio pecuniæ, qualis eſt furtum, eſt ſuo genere mortale, vt dictum eſt ſupra eo. nu.2. & ſeq. ergo & detractio. Dixi: Famæ morum, quia ſecus eſt de detractione famæ aliorũ donorum,

23 vt mox dicetur. Eſt autem mortale, quoties fit animo famam proximi notabiliter lędendi: aut abſque tali animo, eam notabiliter lædit: aut dat cauſam eiuſmodi læſionis, aduertens aut aduertere debẽs probabiliter, ex ſuo dicto aut facto tale damnum inferri. Veniale tãtum eſt, quoties fit animo lædendi parum, aut ſine malo animo parum nocet, aut notabilior, ſed ignoranter, vel ſciens, ſed inaduertenter; quum non teneretur aduertere, argum. cap.2. de conſt. §. notandum. 1. q.4. ſub cap. turbatur.

24 Decimotertiò peccat mortaliter, qui peccatum falſum mortale alteri imponit: quia per hoc bona fama morum alicuius notabiliter læ-

Digitized by Google

ditur, niſi per aliquam circumſtantiam damnum famæ notabile, & periculum eius probabile excuſetur. Dixi: Peccatum; quia detegere falſos defectus naturales; puta, quòd eſt luſcus, claudus, mancus, gibboſus, ignarus, & alia huiuſmodi, quæ non pertinẽt ad bonam famam morum, non eſt ſuo genere, nec regulariter mortale, vt prædictum eſt: quia id de ſe non infert damnum notabile famæ, nec dat illi cauſam, vt vbi ſupra probauimus. Dixi: Mortale, quia imponere, vel detegere veniale non eſt de ſe mortale: quia de ſe non infert dãnum famæ notabile per proxime dicta. Dixi: De ſe; quia per accidens poteſt eſſe mortale: vt cum ex impoſitione, vel detectione venialium cuiuſpiam fama notabiliter lęditur. Vnde, quidquid aliqui dicant, inter impoſitionem & detectionem venialium & mortalium hoc intereſt, quòd horum detectio non infert de ſe damnum notabile, illorum vero ſic: & ita nonnumquam hæc eſt mortalis, & illa venialis. Et conſequenter non eſt vſquequaque verum illud S Anton. in 2. part. tit. 8. c. 4. in princ. & Silue. verb. detractio §. 2. ſcilicet, detractionem, quæ generalibus verbis ſua natura tam mortalia, quàm venialia comprehendentibus fit, nõ eſſe mortalem: quia immo eſt, quando cum damno notabili, aut magno eius periculo fit, aut coram eiuſmodi perſonis, de quibus credi poteſt, eos tam maculas mortales, quàm veniales concepturos eſſe: niſi expreſſe aut tacite non niſi de ſolis venialibus verba fieri admoneãtur. Dixi: Falſum, quia lõge rarius excuſatur a mortali, qui imponit falſum mortale, quam qui detegit verum mortale, vt mox dicã. Per falſum autem intelligo etiam verum, putatum falſum, quæ eſt detractio formalis tãtum, quæ quo ad detegentem eſt perinde malum, ac ſi falſum eſſet, arg. c. homines 22. q. 2. Dixi: Alteri, quia imponere ſibi nõ eſt mortale regulariter, & de ſe, vt infra, nu. 27. dicetur.

25 Decimoquartò peccat, qui imponit peccata venialia falſa, aut defẽctus naturales, vel pœnę falſos cum talibus circumſtantiis, quòd inferũt damnum famæ notabile, vt ex proxime dictis colligitur. Noui quendã virum inſigniter eruditum, & probum, ab adipiſcendo egregio quodã munere impeditũ per culpas, veniales vanitatis & iracundiæ falſas; & quendam alium per defectus generis, viſus & virium naturalium falſos, ab amicitia valde vtili, & honorabili repulſum, per quod proxime dicta confirmantur.

26 Decimoquintò peccat, qui peccatum verum mortale ſecretum alterius detegit inordinate: niſi aliqua circumſtãtia excuſet a mortali: quia licet longe grauius peccet ratione falſitatis, qui falſum imponit, quàm qui verum ſecretum detegit: ex parte tamen nocumenti famæ pares ſunt, quod ſufficit ad hoc, vt detractio ſit mortalis, per dicta ſupra eo. cap. nu. 2. Dixi: Secretum, quia detegere notoria facti, vel iuris, vel famoſą ſine mala intentione nocẽdi, non eſt peccatum ſaltem mortale: quamuis illi, quibus deteguntur, eą ignorent: nec in regione vbi detegũtur, ſcirẽtur; vt ſi quis in Luſitania diceret, illum, vel illum in Caſtella

fuiſſe

fuſtibus ictum fuiſſe,etiam ſi ille ſit in Luſitania præſens, & ab iis, quibus dicitur cognoſcatur:vt copioſe in d.repe. probauimus quattuor fundamentis, & trium contrariorum ſolutionibus muniuimus, & ſentit Caiet.Tomo 2.Opuſc.Tracta.31. reſponſ.9.& ante illum Io.Maior diſt. 21.q.2. Addidi: Notoria iuris; quia quæ contra ordinem iuris diuulgata fuerunt,propter infamiam diuulgari nõ poſſunt in eo loco,ad quem illa non peruenit.Sot.lib.5. q.10.art. 2.de iuſt.& iur. Et idem dicendum de detectione illorum, quæ cito diuulganda ſunt,facta ei, qui ea cito cogniturus eſt, iuxta S.Tho.in 4. lib.ſent.diſtin.19. q.2.art.3. ad 1.& 2.
27 quem ibi retulimus. Dixi: Alterius,quia detegere propria peccata vera, & ſecreta & imponere ſibi falſa ſuo genere, & regulariter non eſt niſi veniale: quamuis per illud notabiliter fama lædatur,aut omnino amittatur, vt magiſter Sotus lib. de ratione tegendi, vel detegendi, memb.1.q.3.explicuit, & multo ante Adrian. in 4.de reſtit.q.35. Quol.11. pag.17. ſenſit, quem ille non citat. Quia prodigalitas regulariter non eſt peccatũ mortale,vt ſentit S.Tho. 2.2 q.120.art.2. & 3. & detectio proprij peccati, non eſt iniuſtitia, ſed prodigalitas famæ, iuxta gl.memo-
28 rabilem in Prooemio Gregoriano,verb.prodiga.& per alia,quæ adduximus vbi ſupra, vbi conciliando cum hac opinione cõtrariam Caietani diximus, illam defendi poſſe, quando ex ipſius infamia damnum animæ,aut vitæ propriæ,aut alienæ, aut honoris,aut bonorũ alienorum ſequuntur.Animę propriæ,vt quãdo indigens notabiliter fama ad ſe honeſte continendum eam prodigit. Animæ alienæ, vt qui pro iuſto habitus hęreſes,aut alia turpiſſima ſua delicta detegit, quod probabile eſt fore cauſam, vt alij in eadem incidant.Vitæ propriæ,vt qui crimẽ aliquod detegit,ob quod eiuſdem, aut alicuius membri iacturã mereatur. Infamiæ alienæ, vt qui monachus, aut monialis; ſeipſum infamãt peccatis,quæ ipſorum ordini,aut monaſterio notabilem infamiã inferunt. Bonorum alienorum, vt quum is, cuius opera ad ſui gubernationem Reſp.indiget ob illam,ſe facit ad id ineptum.In quibus quattuor caſibus nemo neget,eſſe peccatum mortale ſe ipſum infamare:quia præiudicat alteri, vel ſibi in his, quæ iure renuntiare non poteſt;qualis eſt ſalus animæ, & ad illam neceſſaria, cap. iurauit.cum ei adnotat.per alios, & etiam per nos,de probat.c.tenor. de re iud. Qualis eſt etiã vita & amiſſio membri & corporis,l.non tantũ. ff.de appel.l.liber homo. ff.ad leg. Aquil.c.contingit.1. de ſent.excom. glo.ſing.l.pactum inter hæredem.ff. de pact. Aliorum vero præfatorum cõmunis & noſtra opinio procedat regulariter extra hos quattuor caſus.quamquam hęc conciliatio omnino vtrorũque mentibus non congruit.quæ omnia limitantur procedere quum non peieratur:quia omne periuriũ ſuo genere eſt mortale, vt dictum eſt ſupra,c.12.

29 Ex quibus ſequitur a fortiori, regulariter non eſſe mortale de ſe confiteri crimina falſa,aut vera occulta ob metum tormentorum,cum facere illud ſponte non ſit tale. Eſt

tamen mortale in quattuor caſibus proxime dictis, niſi cum aliquod tale detegit perſuaſus torquendũ eſſe, donec confiteatur, aut vitam amittat, vt ſingulariter & noue dixit Sotus lib. de ratione teg. & deteg. mẽb. 3. quæſt. fin. Quia eo caſu, vt ille ait, non tam mortis ſuæ dat cauſam, quam vna morte multas redimit, quem vbi ſupra ſequuti fuimus, quãuis nunc diſpliceat: niſi quando certus eſſet per alias coniecturas, quàm per minas iudicis, quod vſq; ad mortem torquebitur, vt quia ſolitus eſt iudex ſæuire ita torquendo. Tum quia negare non poſſumus, hoc eſſe cauſam ſuæ occiſioni præbere, quod nemini licet cap. ſi non licet. 23. q. 5. Tum quia ſcire non poteſt veram iudicis voluntatem eſſe adeo firmatam: quamuis eam verbis iratis explicet. Interdum enim iudices fingere ſolent.

30 Dixi: Inordinate; quia qui iuridice id facit, non peccat; vt qui iuſte accuſat, immo meretur, aliis circũſtantiis in id neceſſariis concurrentibus, S. Anton. 2. part. tit. 8. cap. 4. ante. §. tenet, & nos vbi ſupra copioſe probamus, quamuis priuatæ vtilitatis cauſa accuſet, nec ſecreta monitio præcedat. vt ibidem probauimus poſt Adrian. in 4. de Correct. frater. col. 17. verſic. ad 2. & Sotum in dicto lib. de ratio. teg. memb. 2. quæſtio. 5. pag. 10. quidquid Silue. verb. accuſatio. q. 3. & Caie. 2. 2. q. 73. art. 7. dicant. quia iuſte detegit: niſi odio, aut vindictæ immoderatæ appetitu id fiat.

31 Idem dicendum de eo, qui ſine accuſatione, abſque tamen mortifera intentione, detegit peccata, vera aliorum ſecreta quando, & quomodo ſua detectio reipub. cõuenit, quò ea puniat, aut caueat, ne proximus damnum ſpirituale, aut temporarium accipiat. Vt qui denunciat hæreticum, ne corrumpat: proditorem, ne prodat: lepra, aut peſte laborantem, aut alio morbo contagioſo, ne ſuo morbo alios inficiat: inhabilem ne ordinetur, aut ei beneficium conferatur, aut ne indignus ad hæreditatem admittatur: latronem, ne furetur: periurum ne ſuo falſo teſtimonio noceat: aut adulterum, & homicidam, vt ab aliis caueantur, & alios ſimiles aſſuetos, & ad nocendũ præparatos. De quibus vbi ſupra à nu. 8; 4. vſque ad nume. 855. diximus. Quia hoc non fit inordinate: quoniam iure conceditur, l. ſi quidem. C. de iniur. l. ſi quis. & l. cum qui. ff. eo. cum additis vbi ſupra nu. 848. & conſequenter poteſt quis latronem, & furta eius occulta detegere ad euitanda damna reipub. & priuatorum, etiã ſine correctione fraterna, ſi per eam non ſperatur correctio, aliàs non, niſi præuia illa, ſi de illis ſpecialiter & iuridice interrogatus non fuerit, iuxta Io. Maiorem in 4. lib. ſent. diſt. 21 q. 2.

32 Vnde non peccat, qui cauſa vitandi damnum corporale, aut ſpirituale innocentis crimen alterius detegit. Nam Paulus ſciens, Ioannem equum furatum fuiſſe, cuius Petrus falsò accuſatur, & iniuſte condemnabitur, niſi Paulus peccatum ſecretum Ioannis detegat, ſi ob id Petrus liberandus fuerit, detegere tenetur, S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2. & latius tradimus vbi ſupra. nu. 702. per illud Prouerb. *Erue eos, qui ad mortem deducuntur*, & alia, quod poſtea tenuit Sot.

lib. 5.

Digitized by Google

lib.5.quæſt.7.art.1. de iuſt. & iur. Sic etiam non peccat, qui vt teſtis coram ſuo iudice & ſuperiore delicta & defectus proximi detegit: quia hoc non detegit inordinate, vt late vbi ſupra, nu. 698. probauimus. Nec qui ſua delicta, culpas, & defectus ſuo iudici & ſuperiori confitetur, quãdo, cur, & quomodo iure diuino & humano poteſt, aut debet. Quia hoc non eſt detegere inordinate, vt vbi ſupra copioſe probo, multa peculiaria de hac re attingendo.

33 Dixi: Niſi aliqua circunſtantia excuſet a mortali, tunc enim non eſſet peccatum, aut non niſi veniale. Vt cum quis peccata mortalia eius, qui ſe de illis iactare ſolet abſque intentione eum lædendi detegit: quia eius fama ſaltem notabiliter non læditur, vt vbi ſupra, diximus: & qui abſque intentione lædendi detegit perſonæ, quæ non oberit, & forte proderit, qualis eſt is, cui dicere perinde eſt, ac nulli dicere, quales etiam parentes & alij, qui creduntur nullatenus nocituri, nec puplicaturi. ca. hoc videtur. 22. quæſt. 5. Quare illud Caiet. 2.2. q. 73. art. 2. detectio mali parenti facta non eſt peccatum, limitãdum, eſt niſi huiuſmodi peccatum eſſet, & eiuſmodi parens, vt detectio facta ei plus, vel æque noceret filio, quàm facta aliis.

34 Decimoſextò peccat qui inuenit ſcriptum, in quo aliquis ſua peccata ad memoriam ſuę confeſſionis ſcripſerat, & ea diuulgat: niſi eſſent talia peccata, quorum euulgatio parum famæ noceret. Idem de illo, qui legit, etiã ſi non diuulget ſchedulam, in cuius principio ſcriptum erat, Memoriale meorum peccatorum, aut aliud ſimile, quo ſcire teneretur eius auctorem nolle ea ab alio legi, vt in cap. ſacerdos. de pæn. diſt. 7. nu. 8. & 9. diximus. Quia licet forte non inueniat notabiliter lædentia: dat tamen iuſtam ledendã cauſam, quod ſufficit per prædicta.

35 Decimoſeptimò peccat, qui libellum famoſum componit, in illo peccata aliena falſa, aut vera occulta ſcribens, & in publicum proiicit, quod legatur, aut talem libellum inuenit, & non rupit, ſed diuulgauit. 5. quæſt. 1. cap. 1. & 2. l. 1. Cod. de libel. famoſ.

36 Decimooctauo, qui peccata aliena vera, vel falſa audita ab aliis aliter quàm audiuit, augendo illa, vel certitudinem illorum notabiliter aliis refert: quia perinde facit ac ſi tamquam a ſe viſa referret: & ita idem eſt iudicandum de vtroque, arg. cap. dudum. 2. de elect. Dixi Aliter, &c. quia alioqui non peccaret, ſaltem mortaliter, ſi alias non intendit famam eius notabiliter lædere, nec lædit, nec dat cauſam iuſtam læſioni, & nõ affirmat illud verũ eſſe, nec ſcire: ſed ſolum audiſſe, nec aliquid aliud, quod eſſet iuſta cauſa credendi interueniat, puta auctoritas perſonæ cum additione aliquorum rem certiorem facientium, quibus probabilis cauſa credendi audientibus præbeatur, vt in d. repet. nu. 450. dictum eſt. Diximus: Abſque animo notabiliter lædendi, quia ille non ſolum hoc: ſed quodlibet aliud colloquium facit mortale per dicta ſupra eo. cap. num. 1. quamuis adderet ſe non credere.

37 Decimonono peccat, qui audit detrahentem mortaliter, aſſentien-

do.

Digitized by Google

do, vel non reſiſtendo, quum id facere deberet. Nam qui audit detrahentem, plus & minus æque atque ille peccare poteſt:& etiam mereri, qui enim audit incitando alium, & interrogando, quò diceret, poteſt plus, quàm qui dicit peccare, iuxta Adrian. Quolib.11.q.2.per decretum Vrbani cap.qui aliorũ. 24. q.3. quod tamen non loquitur de eo, qui audit & eſt cauſa mali:ſed de eo, qui malum non eſſe defendit: & ob id melius probant duo capitula S.Auguſtini, cap.ille. cap.qui exigit. 22. q.5.vt vbi ſupra diximus: qui autem audit, nec præbendo ad id cauſam, nec impediendo eo ſe delectans, tantum,quantum qui dixit, ceteris paribus,peccat,iuxta S. Tho. 2. 2.q. 73.art.4.Qui tamen audit ſine aſſenſu & delectatione, quòd ita detrahatur, licet non contradicat ob verecundiam, aut aliam non prauam rationem humanam, non peccat mortaliter,niſi tribus caſibus, iuxta S.Tho.in d.quæſt.73. art.4. Primus, ſi eſt ſuperior,puta iudex,parens,aut magiſter, qui reſiſtere tenentur. Secundus, ſi aduertit ex eo magnum damnum dicenti, vel alteri euenturum vltra infamiam, & quod contradicendo vitare poterat. Tertius, quando fama eius, cui detrahitur notabiliter læditur,vt vbi ſupra,nu. 548. & 549. poſt S. Anton. & Caiet. verb.detractio.probauimus, qui vero reſiſtit verbis,aut geſtu triſti,aut aliis ſignis ad illud idoneis,regulariter meretur, vt ibidem addimus.

Vigeſimò peccat, qui interrogatus de vita,& moribus alicuius, vel aliàs cum teneretur ad notificandas virtutes illius, tacet eas cum eius notabili damno boni quæſiti, vel quærendi per ſupradicta.

38 Vigeſimoprimò peccat, qui iudex inquirit ſpecialiter, vel per viã inquiſitionis procedit contra aliquem, nulla præcedente infamia: quia intendit lædere famam illius, aut lædit, aut dat cauſam læſioni inordinatæ contra iura, quæ prohibent ſpecialiter procedi per viam inquiſitionis contra aliquem, iuſta infamia non præuia, cap. ſuper his. & cap.qualiter & quãdo. 2.de accuſ. Nec ſufficit, quòd ſciat eſſe duos, aut tres teſtes,quibus eius delictum probari poſſit per cap inquiſitionis. eod. titul. & a fortiori minus, quòd ſint aliqua indicia,vt vbi ſupra euidenter probauimus, num.580. quod Sot.de ratio.teg. membr.2. quæſt.6. verſ. at vero. & clarius paulo poſt, verſ. tertium dubium, & Caiet. 2. 2. quæſt.69.art. 2. non ſatis diligenter hoc aduerterunt propter dictum quoddam S.Thom.non bene intellectum, vt ibi declarauimus. Dixi: Specialiter, quia generaliter inquirere poteſt, nulla perſona nec vllo delicto expreſſo l.cõgruit.ff.de offi. præſid.& cap.1. de offic. ordin. Dixi etiam:Per viam inquiſitionis, quia per viam accuſationis legitimæ poteſt,vt ſupra dictum eſt. Sufficit autem, quod delictum ſit notorium, licet delinquẽs ſit occultus,ad hoc, vt quæri de eo poſſit generaliter: ſed non vt quæratur nominatim,an ille,aut ille id fecerit, vt ibi contra prædictos cum Innocen.communiter recepto diximus.

39 Vigeſimoſecundò, qui iudex interrogat reum poſt confeſſum delictum de ſocio, aut auxilium præbente,

Digitized by Google

præbente, ſi adhuc erat occultus extra caſus infraſcriptos, in quibus id facere licet, eadem ratione, qua ſupra. Idem eadem ratione de reo, qui ſocios occultos indicat extra caſus prædictos, vt vbi ſupra, nu. 585. diximus.

40 Vigeſimotertiò peccat, qui Prouiſor, Vicarius, aut Officialis generaliter omnibus ſubditis pręcipit, vt qui viderunt, aut audierunt talem delinquentem, denuntient, ſecũdum Sotum vbi ſupra, pag. fin. ratione ſupradicta, quia id eſt contra ius, per quod ſubditi nõ tenentur denunciare delinquentem, vt eum puniat: ſed vt damnũ, quod fecit reſtituat, quod poteſt reſtitui abſque eius denunciatione. Oppoſitum tamen melius viſum fuit in d. repet. cõcl. 6. & idem nunc videtur: tum quia talia mãdata generalia intelligenda ſunt ſecundum ius. l. ſi procurator. ff de cond. indeb. c. cauſam quæ. de reſcr. & ita intelligenda ſunt, ſalua fraterna correctione, & conſequenter, quando ea eſt neceſſaria, iuxta S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 1. ad 1. communiter receptum, hoc eſt, ſi fur, aut læſor ſecreto admonitus noluerit reſtituere. Tum quia vſum ferẽdi eiuſmodi mãdata recepiſſe videtur eccleſia. Tum quia Caiet. Tomo 1. Opuſculorũ, Tractatu 31. reſponſ. 5. ad 1. dixit nõ peccare iudicem interrogando reũ, iam confeſſum ſuum delictum de ſociis generaliter, quando ſunt tales, de quorum aliis poteſt interrogare, de aliis non, ſi eius intentio non ſit interrogare, niſi de illis, de quibus iure poteſt, & debet. Tum quia illic affatim eius fundamẽtis reſpõdimus, quãuis fateamur, melius fore, vt iubeãt ſola illa, quæ ſunt notoria, vel publica per famam, denunciari, iuxta c. qualiter & quando. 1. cum ei adnot. de accuſat.

41 Vigeſimoquartò peccat, qui Prælatus, Iudex, Viſitator, aut quiuis alius priuatus procurat, aut vult noſcere peccata ſecreta alicuius, a quo, quando, cur, & vbi nõ debet, aut qui compellit carcere detentum ad ſtatim iurandum ſe dicturum verum in omnibus, de quibus interrogatus fuerit, & interrogat particulariter de omnibus & ſingulis caſus partibus, ob quem carcere detinetur ratione ſupradicta, & hi plus peccant, quàm qui audiunt ſimpliciter detractionem mortalem, cum aſſenſu. Quoniam illi ſunt tanta, vel maior cauſa detractionis, quàm qui cum ſimplici aſſenſu audiũt detractionẽ mortalem. & ſupra dictum eſt, peccare mortaliter eum, qui cum aſſenſu detractionem mortalem audit.

Fama quomodo reſtituatur, aut condonetur.

42 Vigeſimoquintò peccat, qui nõ vult reſtituere damnum famæ notabile datum iniuſte a ſe, vel ab eo, heres eſt, alteri illud non condonãti, ſi nulla cauſa excuſat. Quia damnum famæ neceſſariò reſtituendum eſt, vt late in repet. cap. inter verba. 11. quæſt. 3. concl 4. probamus. Tum per text. memorab. in cap. quiſquis. 5. quæſt. 1. Tum quia bonum famæ maius eſt, quàm bonum pecuniariũ. Prouerb. 22. & Eccleſ. 41. cum aliis relatis vbi ſupra, nu. 218. & damnum boni pecuniarij neceſſariò eſt reſtituendum cap. peccatum. de reg. iur. libr. 6. capit. ſi res aliena. 14. quæſt. 6.

Ergo

Ergo & damnum famæ, vt tenent S.Tho.2.2.q.62.art.2.S.Anton.2.par. tit.2.cap.2. §. 3.& communis,S.Tho. Richar.& alij in 4.lib.ſent.diſt.15.& Oſtien. in ſumma de pænit. verſic. quid de accuſatore. Vnde licet abũdantia boni pecuniarij ei,cui debetur interdum debitorem a reſtituẽdo,ſaltem ſtatim,excuſet: abundantia tamen bonæ famæ non item: immo ad reſtituendam eam magis obligat,vt recte Ioan.Maior in dicta diſt.15.q.16.probat. Quin etiã ſicut, qui notabiliter famam læſit per vnum peccatum habentem alia notoria peccata mortaliter peccat, ſic ad reſtitutionem damni tenetur, vt recte Adrian. Quolib. 11. probat, & S.Thom. 2.2.quæſt.73.art 1.ſentit, perpendente id Caiet. quidquid in
43 hoc Palud.in 4.diſtin.19. in fine ſenſerit. Immo, & qui ob vitæ periculum,aut alias rationes famam reſtituere non poteſt,eam compenſare tenetur, vt qui alium percutit,aut manum abſcindit, quam reſtituere non poteſt, iuxta legem diuinam Exod.21.renouatam per c.1.de iniur. & declaratam ibi per doctores & l. ex hac.ff ſi quadr. paup. S. Tho.2.2. q.62.art. 2. & in 4 recepttis ab aliis diſtin.15.quæſt.1.ar.6.Nec infamans excuſatur ſaltem quando mẽtiendo infamauit, eo quòd in aliis duplo, vel triplo magis eiuſdem famam augeat,iuxta eundem in 4.lib. ſenten. de reſtit.q. 34. vt vbi ſupra diximus. Nec etiam excuſatur, eo quod infamatus ſe ab infamia liberauerit ſuis optimis factis falſitatem eius,quod ſibi impoſitum fuit docens,aut abolita eorũ apud quos infamatus fuit mala,quam ipſi cõceperant opinione, eo quod vanitatem detrahentis intellexiſſent,iuxta Adrian. in d.qu. 34.Quod quamuis vbi ſupra ſequuti fuimus:nunc tamen non ſequimur: quia eius rationes ſolum probant teneri ad reſtituendum damnum, quod infamatus accepit, quandiu infamatus manſit: ſed non ad famæ iam recuperatæ reſtitutionem.

Porro addo primo,quòd infamatus, quando ex ſua infamia reſpublica damnum capit,tenetur ad procurandam reſtitutionem famæ ſuæ, quando,eſt perſona publica,iuxta S. Greg.Homil.9.Super Ezechiel.& S. Tho.2.2.q.72.art 3.& declarationem cuiuſdam dicti S.Aug. in cap.nolo. 12.q.1 & c.non ſunt audiendi. 11.q.3. poſitam vbi ſupra.

Addo ſecundo, quòd damnum acceptum a malè infamato durante infamia non eſt integre reſtituendum : ſed tantum, quantum prudenti & bono viro viſum fuerit, ſecundum Sotum lib.4.q.6. art.3. de iuſt. & iur. quod noſtro iudicio inintelligendum eſt de damno boni quærendi, & non de damno boni iam quæſiti,arg.cap.fin.de iniur.

44 Dixi : Damnum datum , quia volitum,& non datum,eo quod dari non potuit, vel pænituit, non eſt reſtituendum : quia volens nocere, noxa non ſequuta, peccat quidem: ſed non tenetur reſtituere,per ſæpe dicta in c.præced & vbi ſupra Vnde qui detrahit alicui apud aliquos animo infamandi eum, etiam per inuidiam,odium,vindictam,queſtũ, aut aliam rationem iniuſtam, ſi illi ob id malam opinionem non conceperunt,nec bonam amiſerunt, nõ tenetur reſtituere famam,quia eam

non

Digitized by Google

non abſtulit, licet in eo peccet, vt Adrian. Quolib. 11. littera R. determinauit, quem ſequimur vbi ſupra.

Addo tertio, quòd tenetur reſtituere, qui immodice laudando aliũ, alterius famã notabiliter extenuat, ſecundum eundem in dict. Quolib. col. penult. quales multos in Curiis, aulis, ſcholis, immo & religionibus reperias.

45 Addo quartò, quòd qui famam alienam mentiendo læſit, debet eam reſtituere, aſſerendo ſe fuiſſe mentitum, aut ſaltem dixiſſe falſum. Immo & teſtes adducere, ſi opus fuerit, quò eis diſſuadeat, quibus contrarium perſuaſit, ſecũdum Sotum lib. 4. qu. 6. art. 3. de iuſt. & iur. Quorum poſtremum durum videtur nobis putantibus ſatis eſſe iurare, ſi aliàs ei non crederetur. Tum quia maiorem cauſam dat credendi renocationem iurando eam, quam dederat credendi falſum, quod eis ſine iuramẽto dixerat. Tum quia numquam fuit in vſu. Tum quia teſtibus tunc demum ad ſummum eſſet opus, quum eſſet ſuſpicio illum ad reuocationem precibus vel pretio, & nõ conſcientia inductum.

Addo quinto, quòd etiam infamãs detegendo delictum verum occultum reſtituere tenetur, iuxta S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 2. & in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 2. art. 5. ad 2. communiter receptũ, non quidem aſſerendo ſe falſum dixiſſe, ſed male loquutum fuiſſe: quod non ſufficere dixit Oſtien. in d. verſ. quid de accuſatione. Et ideo Ioan. Maior in dicta diſt. 15. q. 16. aſſerit, oportere, & ſatis eſſe ita dicere, quando tale delictum de tali, dixi illud verum exiſtimabam, ſed adhibita poſtea diligentia, inueni me praue loquutum. Qui modus licet aptior ſit quia nullum mendacium continet, neque ex eo tam facile atque ex communi colligi poteſt verum eſſe, id quod male dictum fuit: non tamen videtur tutus quoad viros prudentes & doctos, apud quos præſtaret reſtituere laudãdo ſæpius virtutes, quas habet, eis perſuadẽdo, vt pro tali habeant, nulla mentione facta mali antea per eum detecti licèt verè, iuxta Cajet. 2. 2. q. 72. art. 3.

46 Addo ſextò, dicere Sotum lib. 4. q. 7. art. 3. de iuſt. & iur. eum, qui verum dicendo infamat, non teneri ad tantam reſtitutionem, ad quantam, qui mentiendo id facit. Quod non videtur nobis tutum, quia licet plus peccet, non tamen plus nocet. At reſtitutio, cum actus ſit iuſtitiæ, vt ſupra cap. 17. nu. 6. dictum fuit, potius reſpicit nocumẽtum quam modum nocendi. Dixi: Ab eo cuius heres eſt: quia heres detractoris, non ſolum iudicio exteriori, ſed etiam interiori tenetur reſtituere, ſecundum Adr. Quolib. 11. id efficaciter probãtem & aſſerentẽ, ita mortaliter peccare heredẽ, qui prædictam compẽſationem pro defuncto non facit, ac ſi non ſolueret alia debita. Dixi: Cõdonanti, quia obligatio reſtituendæ famæ ab infamato cõdonari poteſt, vt ſentit. S. Anton. 2. part. tit. 2. c. 1. §. 3. & eum nõ referens illud exprimit Adria. in 4. de reſt. q. 33. Quolib. 11. & hunc Sotus de ratione tegend. vel deteg. ſecret. memb. 1. q. 3. Tum quia poteſt quis damnum ſuorum bonorum cõdonare regulariter, ſecundũ gl. receptam verb. reſtituatur. c. peccatum. de reg. iur. li. 6. & fama eſt de

bonis

Digitized by Google

bonis noſtris. Tum quia poteſt quis remittere, quod ſibi debetur in caſibus a iure non prohibitis, ex quibus hic non eſt, cap. ſtatutum. §. ſi quid. adiuncta glo. de reſcrip. lib. 6. c. exigit. de cenſi. eo. lib. per locum ab ſpeciali. Contrariũ tamen tenet Caiet. 2. 2. q. 73. art. 2. & in Summa verb. detractio. Ioan. Maior. in dicta diſt. 15. q. 16. Ad quorũ fundamenta reſponderi poteſt. Primò, concedendo peccatum eſſe, ſe ipſum ſine cauſa infamare, & etiam interdum infamiam condonare: ſed negando ex hoc caſu ſequi, eius remiſſionem nõ valere: quia etiam interdum peccat qui amittit ſua bona, aut debitum remittit. c. quid dicam. 4. q. 4. Archid. in c. ſicut hi. 47. diſt. eius tamen remiſſio valet, ſi aliud non obſtat. Secundò, quòd damnum infamiæ principaliter tangit infamatũ, & minus principaliter bonum publicum, & ſufficit condonatio eius, ad quem damnum principaliter pertinet cap. quamuis pactum. iuncta gl. de pact. lib. 6. & gl. l. de vno. de re iudic. cum adductis ibi late per Hippol. Nam ſi mille modij tritici mihi ab aliquo comburantur, non ſolum mihi: ſed etiam ciuitati damnum fit, & pauperibus, qui ſibi de eo prouidere emptione, aut eleemoſyna potuiſſent: ſed quia ad me ſolum principaliter pertinet, & ad ciuitatem & pauperes minus principaliter, mea ſola condonatio comburentem illos liberat, vt copioſius vbi ſupra diximus. Opinio tamẽ Maioris & Caietani poſſet habere locum in illis quattuor caſibus, in quibus ſupra eo. num. 28. dictum eſt peccare mortaliter qui ſeſe infamat. Per quæ reſpondetur ad noue quæſitum, quòd non ſolum poteſt condonari aliquando famæ reſtitutio, ad hoc vt cõdonatio valeat: ſed etiam ad hoc vt condonatio ſit iuſta, & meritoria; quando ſcilicet fit iuſta de cauſa, & aliis circumſtantiis concurrentibus, cum quibus etiam alterius debiti remiſſio eſt meritoria, iuxta glo. cap. peccatum de reg. iur. lib. 6. Dixi: Alteri; quia nemo tenetur eam ſibi reſtituere, niſi in prædictis quattuor caſibus, in quibus remiſſio famæ non valet, & detractio eſt peccatum mortale.

47 Ad primum nouè hic quæſitũ, An qui ſe mutuo infamarunt, per compenſationem a reſtituendo excuſentur? Reſpondeo negatiue. Tum quia non videtur eſſe locus in hoc compenſationi per dicta Panorm. poſt alios in c. bona fides. de depoſ. Tum quia damnum illi illatum, per reciprocam infamiam non tollitur, ſicut debitum vnius per debitum reciprocum alterius. l. 1. ff. de comp. Ad ſecundum, quòd condonatio infamiæ factæ petenti generaliter veniam omnium detractionum excuſat reſtitutionem earum, ad quas veriſimilis intentio condonãtis extenditur, & non aliarum argum. l. cum Aquiliana. ff. de tranſac. Ad tertium, quòd infamatus conuerſando familiariter cum infamante videtur quidem remittere iniuriam. l. non ſolum. §. 1. ff. de iniur. non tamẽ obligationem reſtituendi ſibi famam quam abſtulit, ſicut nec alius creditor per conuerſationẽ cum debitore remittit debitum. l. cum de indebito. ff. de probat. Dixi: Ceſſante cauſa, quia ſunt aliquot cauſę ab hac reſtitutione

Digitized by Google

tutione excuſantes, e quibus eſt iuſtus timor mortis & ſalutis: quamuis teneatur ad reſarciendum damnũ alia via: Quia quattuor ſunt bonorum ordines; videlicet, animę, corporis, famę, aut honoris, & pecuniæ: & bona primi ordinis ſunt potiora bonis ſecundi, & ſecundi potiora tertij, & tertij potiora quarti, vt in d. repet. cõclul. 4. & ſeq tractauimus: & nemo tenetur reſtituere bona inferioris ordinis cum iactura bonorum ſuperioris, quamuis ſic cum iactura bonorũ eiuſdem, aut inferioris ordinis, vt ſingulariter Caieta. 2. 2. q. 62. art. 6. ad 3. & in paruis opuſculis lib. 17. reſp. 14. reſpon determinauit. Cuius determinationem in hac traductione ſupra c. proximo. nu. 89. & ſeq. defendimus aduerſum Sotum lib. 4. q. 6. art. 3. de iuſt. & iure.

Ad dubium autem quod videtur hoc conſequi, eum, ſcilicet qui ſuo mendacio fuit cauſa, vt alius perderet maxima bona, excuſaretur a reſtituendo, ſi reſtitutis eis perderet locum honoris, quem habebat in populo ratione diuitiarum? Reſpon. concedendo ſequelam, quo ad talem reſtitutionem, quæ non poſſet fieri ſine tantæ falſitatis detectione: non autem quo ad aliam, iuxta cap. officij. de pœnit. & remiſ. ſupra cap. 16. nu. 43. declaratum.

Porro ex eiſdem cauſis eſt tanta obliuio dictę infamationis, vt perinde ſit, ac ſi nũquam dictum fuiſſet, ſecundum S. Anton. 2. part. tit. 2. c. 2. §. 3. ne pro reſtitutione famæ, reuocatio infamiæ fiat: quamuis mea ſententia, reſarcire deberet iudicio boni viri, pecunia, beneficiis, aut laudibus damnum, ſi quod a tempore illatæ infamiæ vſque ad eiuſdem obliuionem fuerit paſſus. Dixi; Ac ſi numquam dictum fuiſſet: quia ſi qua eius memoria reſtat, reſtitui debet. Tum quia ſingulariter Caiet. in 2. 2. q. 62. art. 2 ad 2. determinauit, eum, qui adoleſcens falsò apud æquales iactauit, ſe cum tali puella rem habuiſſe, & poſtea ſenex illius peccati & damni, quod proximo intulit recordatus eſt, apud eoſdem mendacium reuocare teneri. Tum quia difficile eſt certo ſcire id in perpetuam obliuionẽ veniſſe, cum quod quis vno die non meminit, altero die recordetur. Tum quia interdũ tanto firmius credimus, quanto quis detractionem quam fecit poſt tot annos, & poſt tam frequentem confeſſionem ac cõmunionem nõ curat reuocare. Adde, quod Caie. ſentit huic moderationi nõ eſſe locum, niſi in detectore veri ſecreti. Nam ſecundum ipſum impoſitor falſi, tenetur ad reſtitutionem non obſtante obliuione. Quod durum nobis videtur; deberet enim ſufficere ſaltem quærere ab eo, apud quem id impoſuit, num alicuius delicti, quod de tali dixiſſet, meminiſſet? & ſi reſponderet negatiue, eum rogaret, ne ob aliquod ſuum delictum eum peiorẽ putaret, teſtans ſine aliqua expreſſione, falſum ſibi dixiſſe.

48 Ex eiſdem eſt etiam diuulgatio eius, quod male detectum fuit, facta alia via, quamuis teneretur reſtituere damnum interiecto tempore a tẽpore infamiæ vſque ad diuulgationem acceptum, vt ſingulariter ſentit Adrian. in 4. de reſtit. q. 33. & nos probamus vbi ſupra a nu. 659. & a num. 864. Dixi; *iuſte*, ad ſignifican-

Digitized by Google

dum, quod ſicut nullus lædens iuſte famam alterius, vel ſuam peccat: ita nec tenetur ad reſtitutionem, non autem ad ſignificandum, quod omnis, qui detrahit iniuſte ad id tenetur: excuſatur enim ob prædictas cauſas: & quoties non dedit iuſtam cauſam credendi, vel non fuit ei adhibita fides, vel læſio fuit parua.

Vnde non obligatur accuſatus de vero crimine ſecreto, ad reſtituendum famam, quã accuſator amiſit, eo quod illud non probauerit, ſi illud confiteri non tenebatur: quamuis negando peccaret. Nec etiam ſi confiteri tenebatur, ſi nõ reſpondet accuſatorem calumniari, ſed decipi. Nec quamuis reſpõdeat calumniari, ſi ſibi non credatur, eo quod iudices & alij credunt, accedunt, accuſatorem (quamuis intentum probare non potuerit) contra ſuam conſcientiam non accuſaſſe, vt pulchre hæc omnia Caietan. 2. 2. quæſt. 62. art. 2. ad 2. probauit.

49 Et contraria cõmunis, Richar. Scoti, & aliorum, diſt. 15. art. 5. q. 1. & Scoti, q. 4. artic. 3. & aliorum in aliis quæſtionibus ibidem, procedere poteſt in accuſato, qui ad cõfitendum crimen obligatus, non ſolum illum negat: ſed etiam affirmat ſuam accuſationem calumnioſam eſſe, & id perſuadet, quidquid Caiet. vbi ſupra de hac re ſubtiliter magis, quam ſecure diſputet. Ad noue hic quæſitum, reſpondeo, eum, qui ad pœnam debita minorem a iudice damnatur, eo quod negat veritatem, quam tenebatur confiteri, non obligari in conſcientiæ foro ad ſubeundã eam, ad quam damnatus fuiſſet confeſſa veritate: quia in eo non tenetur ad pœnam donec a iudice damnetur, iuxta glo. receptam in cap. fraternitas. 12. q. 2. & S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 3. pro quibus tex. in §. in hac. ſub cap. ſiue. 33. q. 2 Dixi: Ad pœnam, quia debitum & intereſſe citra condemnationem, immo & poſt iniquam abſolutionem, debetur, Innocen. cum communi, in cap. quia plerique. de immu. eccleſ.

Nec item obligatur, qui delicta aliena a ſe audita otioſe abſque tamen affirmatione ſolum refert, quamuis audientes ea credant ſecundum Adrian. vbi ſupra eod. titu. ſub fin. & Syl. ver detractio. quæſt. 4. Quia non dat eis iuſtam cauſam credendi, niſi circumſtantia perſonæ, vel alia eam iuſtam efficeret: & niſi referẽs exiſtimet, aut exiſtimare debeat, quod audientes ea ita credent perinde ac ſi affirmaret, per rationes poſitas in dicta conclu. 4.

50 Nec qui ſtulte refert delictum ſcientibus illud, quamuis tunc de illo non cogitent. Nec quando, qui dicit adeo leuis eſt, & qui audiunt adeo graues, vt eius dicto nihilo moueantur. Nec quando is, in quem dicitur, adeo vilis eſt, & abſque aliqua fama in illa materia, vt nullam notabilem iacturam faciat, iuxta Adrian. in dicto Quolib. lib. 11. Nec qui peccatum alienum cum tali ſui auctoris pœnitentia refert, vt abſque aliqua infamia eum honoret. Nec qui ſolam occaſionem remotam infamiæ præbuit: vt qui ioco quandam monialem interrogauit, Cur filium ſuum ad fores eccleſiæ aut xenodochij exponi feciſſet? & illa apud Deum & homines valde queritans, apud aliquos in prauam ſuſpic

ſuſpicionem venit. Nec etiam iuxta Sotum lib.4.q.6.art.3. de iuſt.& iur. detractor cõſpicuus,& dignitate antecedẽs, reſtituere tenetur famã alicuius hominis infimæ ſortis; quia, vt ipſe ait, eum excuſat pretioſæ famæ amiſſio: quam in eiuſmodi reſtitutione faceret, vt a reſtituendo aliquo exiguo bono quis excuſatur ob magnã iacturam ſuorum, quam ob id faceret. Quod vt nouum ita videtur durum in praxim deductu, niſi alia iuſta compenſatio fieret, aut obtineretur condonatio.

De detectione ſiue reuelatione ſecreti.

SVMMARIVM.

51 Secretũ confeſſionis non reuelandũ, etiam metu mortis niſi vno caſu.

52 Secretum, quid, & quotuplex, & cuius detectio mortalis.

53 Epiſtolæ clauſæ quæ apertio mortalis.

54 Secreta pernicioſa reuelanda non autem alia.

55 Confeſſio, quæ multis videtur & non eſt ſacramentalis.

56 Correctio fraterna quando non neceſſaria.

56 Fama proximi ſeruanda quando aliter ipſe poteſt ſeruari.

57 Reus quis confitendo crimen non peccat.

58 Reus quis conſortes tegere, aut detegere debet.

58 Confeſſarius quos reos ſe & conſortes reuelare iubebit.

59 Iudex qui reum de ſe & conſortibus interrogando, & torquẽdo peccat.

60 Secretum nulli noxium etiam iudici iubenti non reuelandum.

61 Reuelatio mali proprij, & neglectus famæ quæ mortalis.

62 Secreti promiſſi detectio peior quàm non promiſſi.

51 Vigeſimoſextò peccat confeſſarius, vel quiuis alius qui detegit aliquot peccatum, quod iuſte, aut iniuſte medio confeſſionis ſacramentalis didicit (quamuis ſit veniale) abſque facultate iuſta de cauſa a pœnitente facta. Et conſequenter etiam interpres confitentis lingua confeſſario ignota. Et laicus cui aliquis in extrema neceſſitate confitetur, & doctor, a quo conſilium de confeſſis petitur. Et qui ſe confeſſarium finxit, quod alicuius peccata noſceret; etiam ſi tormentis adactus, & quamlibet maximo metu mortis id fecerit. Quia omnes iſti obligantur ad ſubeundum potius mille mortes, quam id facere, vt prædictus Doctor, lib. de ratione tegen.memb.3.q. fin.dixit, & nos ante ipſum copioſe in cap. ſacerdos.de pœnit.diſt.6.a nu.116. vſque ad nu.163.& poſt ipſum in dict. repet.conclu.6.ſcripſimus.

52 Pro cuius & aliorum declaratione dico primò, quòd ſecretum in genere definiri poteſt, eſſe id quod a nemine, vel a tam paucis ſcitur, quod neque eſt famoſum, neq; notorium, ex mente S.Thom 2.2.q.70. artic.1.ad 2 & eiuſdem & Scoti in 4. lib.ſent.diſtin.21. ibi receptorum. & Caieta.2.2.q.11.art.3.

Dico ſecundo, quod diuiditur in ſecretum quod de ſe ab vno ſolo ſciri poteſt; quales ſunt ſoli & omnes actus interiores animæ hominis: & in ſecretum quod de ſe a pluribus ſciri poteſt; qualis eſt omnis

Digitized by Google

actus exterior, qui non eſt famoſus, nec notorius. quod rurſus diuiditur in tres ſpecies. Prima, quæ de ſe ſine vlla promiſſione, ſcientem obligat ad ſe celandum regulariter; quale eſt omne occultum, cuius detectio noceret animæ, corpori, honori, vel famæ, vel fortunis alicuius. cap. ſi peccauerit. 2. q. 1. & notatur in cap. qualiter & quando. 1. de accuſa. Secunda eſt, cuius celatio a ſciente expreſſe, vel tacite promiſſa eſt. Tacite promittitur, cum id colligitur ex modo dicendi ſecreto, nulla de celando expreſſa promiſſione facta, vt doctor Subtilis vbi ſupra ſentit. Tertia, ad quam celandum lex diuina poſitiua confeſſionis ſacramentalis obligat, de qua ſupra c. 8. nu. 2. Tale eſt omne peccatum ſacramentali confeſſione detectum.

Dico tertiò, quòd prima ſpecies ſecreti præcipitur illa lege naturali generali de non nocendo proximi animæ, corpori, honori, vel famæ, aut fortunis; quæ decerpitur ex ſeptem præceptis ſecundæ tabulę Decalogi Exod. 20. quę probant nō eſſe nocendū proximo aliquo modo. Secundo vero prohibetur lege naturali de præſtandis promiſſis. l. 1. ff. de pact. Tertia vero etiam per legem diuinam poſitiuam de ſeruando ſecreto confeſſionis, & ideo tam obligat, quam aliæ duæ: quia obligat quotquot illud directe, aut indirecte ſciunt ſub pœna peccati mortalis in omnibus caſibus, vno ſolo excepto; ſcilicet quando pœnitens iuſta de cauſa illius detegendi facultatem facit, vt in d. c. 8. diximus. & in d. c. ſacerdos. a nu. 10. late probauimus. Et ſecunda magis obligat, quam prima: quia obligat in omnibus caſibus in quibus prima, & aliquot aliis. Quia qui promiſit ſeruare ſecretum, ex quo ſeruato graue damnum alteri non infertur, non debet detegere illud, etiam pręcipiente ſuperiore. At prima ſpecies non æque obligat: quod enim quis ſcit aliter quam per ſecreti commiſſionē, tenetur reuelare ſuperiore præcipiente, etiam ſi ex eo ſeruato nullus læderetur, ſecundum S. Tho 2. 2. q. 70. ad 2. Verum eſt tamen, quod promiſſio ſeruādi ſecreti parui momenti nō obligat, niſi ad ſummum ad veniale, vt recte Caietan. dixit in dicto artic. 1. Sicut nec ſecretum de occultis parui momenti, & venialibus obligat ad maius. Nō enim magis pecco detegēdo riſum tuum immoderatū venialem ſecreto mihi dictum, quam ſi eūdem ſecreto a te fuſum detegerē, ſecundum eundem.

Dico quartò, quòd omnis detectio peccati confeſſione ſacramentali detecti, aut per eius medium ſciti, eſt peccatum mortale, excepto caſu prædicto, ſiue illud ſecretū ſit, ſiue publicum, ſiue graue, ſiue leue, ſecundum omnes. Quamuis interdum ſit mortale triplici ratione; vt cum peccatum detectum eſt occultum & graue: quia eius celatio, eſt tacite promiſſa. Interdum duplici; vt cum eſt publicum & leue. Interdum vero vna tātum; vt cum eſt leue per prædicta: veluti quando peccatum confeſſum eſt parui momenti, aut publicum; tunc enim non eſt peccatum mortale, niſi per legem diuinam & canonicam, quamuis ſit veniale ob eius ſecretum tacite a confeſſario promiſſum. Vnde videtur,

quod

Digitized by Google

quod cõfeſſarius,qui reuelaret peccatum graue, teneretur confiteri circumſtantiam prædicti duplicis, vel triplicis vinculi, ſi adeſſet, per prædicta ſupra c.6.

Dico quintò, quod detectio ſecreti aliarum duarum ſpecierũ, eſt mortalis,niſi fiat in caſu a iure permiſſio,aut res ſit tam parui ponderis,quòd eius detectio nemini notabiliter noceat, & abſque intentione notabiliter nocẽdi fiat:quia quamuis id obuiet legi naturali prædictæ de non nocendo,nec reuelando malo ſecreto, vel ſecreto commiſſo: propter tamen paruitatem damni deſinit eſſe mortalis, ſicut mendacium etiam eſt contra illam,& non eſt mortale, niſi ſit notabiliter nocens, vt dictum eſt ſupra eod. nu.2. Et furtum paruæ rei contra legem quidẽ naturalem eſt leg.1.ff de furt. non eſt tamen mortale per prædicta ſupra c.proximo,nu.2.Ratio autem, quare detectio peccati etiam leuis confeſſi ſit mortalis,eſt, quia licet per eam parum lædatur proximus: plurimum tamen læditur ſacramentum confeſſionis,& publica vtilitas,quatenus retrahit pœnitentes a confitendo,ne confeſſa peccata publicentur. quæ colligitur ex c. ſi diligenti. & notatis ibi de foro compet. Oportet autem, vt ſciatur ſecretum eſſe parui ponderis, ad hoc vt eius detectio non ſit mortalis:quia ſi probabiliter dubitetur,an ſit grauis ponderis, mortalis eſſet. arg.c.ſi quis autem.de pœnit.diſt.7. & eorum,quæ ibi late tradimus.

53 Vigeſimoſeptimò, peccat mortaliter qui reſerat, aut legit litteras obſeratas,aut ſcripturas alienas,quę in ſecreto obſeruabũtur, animo lædendi aliquem notabiliter, vel lædendo, aut aduertens,vel aduertere debens, quod inde poſſet notabile damni ſequi,per prædicta ſupra eo. c.nu.2.niſi ex conſenſu expreſſo,aut tacito eius,a quo,vel cui mittuntur, id faciat, aut de auctoritate legitima.arg. l.iuſte. ff. de acquir. poſſ.vt tempore belli Præfecti finitimis hoſtium locis eas reſerant. Prælatus item & prælata eas,quæ ſuis monachis, aut ab eis mittuntur c.non dicatis. 12.q.1. Peccat autem, ſed non niſi venialiter, qui aperit ſine conſenſu,imprudenter,putans eas ad ſe miſſas,aut ob curioſitatem,ſine vlla intentione nocendi notabiliter, & ſine vllo nocumẽto notabili,aut periculo probabili eius inferendi,ſola cauſa ſciendi noua,vel captandi riſum ex barbara compoſitione, aut ex eleganti voluptatẽ. Quia id non eſt contra charitatem Dei & proximi neceſſario habendam: peccaret tamen mortaliter, ſi id faceret cum prædicta intentione, vel prædicto nocumento, aut periculo certo vel probabiliter dubio nocendi: quia eſt falſarius, vt ait glo.approbata c. cum olim.de offi.deleg.& quia vtitur re aliena cõtra voluntatem domini,& ita admittit furtum,l.1.ff.de furt. §.placuit.Inſti.de oblig.quæ ex delict. & per alias rationes, quas ſcripſimus in d.cap. ſacerdos. Nec obſtat, quòd hæc ratio videtur idẽ concludere in caſu proxime præmiſſo: quia in illo paruitas, vel (vt ita dixerim) nullitas damni excuſat a mortali, vt in quacunque alterius præcepti materia, iuxta dicta in c.11.num.7.Adde his illud quotti-

Digitized by Google

dianum S. Anton. 2. par. tit 1. cap. 22. §. 5. ſingulariter aſſerentis, inimicum mittentis, vel eius cui mittitur, epiſtolam abſque aliquo peccato reſerare poſſe, ſi per illam aliquod damnum ſibi parari iuſte timet. Quod videtur habere locũ etiam quando probabiliter timetur datum iri per eam aliquod damnum iniuſtum alteri, & quo illud impediat illam reſignat, arg. cap. non in inferenda & eorum, quæ ibi congerimus 23. q. 3. cauendo tamen, quoad eius fieri poterit, ne cui vllum damnum iniuſtum inferatur, arg. cap. cum ceſſante. de appel.

54 Vigeſimooctauò, qui ſecreta in iniuſtam aliorum pernitiẽ non vergentia ciuitatis, concilij, aut exercitus ad eorum magnum damnum reuelat, etiam ſi metu tormentorum, aut amiſſionis vitę id faciat, per prędicta. Vnde ſequitur Hiſpanum a Gallo in bello captum, quantalibet tormentorum vi torqueatur, non poſſe, ſalua conſcientia ſecreta iuſta exercitus Hiſpani, ad ipſius confertionem neceſſaria detegere: nec cõtra, Gallum Hiſpanis ſecreta exercitus Gallicani. Nec illum, qui delictum alienum ſecretum violenter ſciuit, vt idem prędictus Doctor ſingulariter affirmat. Quamuis hoc, & quod de ſecretorum teſtium litigãtium detectione nullis tormentis facienda dixit, moderanda nobis videntur, vt ſolò procedant, in damno irreparabili; vt quia mors, vel mutilatio membri ſequeretur: non autem quando ſola pœna pecuniaria, vel alia ex illis, quæ facile a detegente reparari poteſt timetur, vt ibidem innuimus.

Dixi: In iniuſtam aliorum perniciem non vergentia: nam talia reuelari poſſunt, exemplo illius prudentiſſimi & fideliſſimi Chuſſai qui cõſilia Abſalonis peſſima Dauidem admonuit 2. Reg. cap. 17 & Eliſei, qui iniqua ſecręta Regis Syriæ Iſraelis Regi denunciauit, 4 Reg cap. 16. Non enim peccat, immo bono fungitur officio, qui denunciat cui, quando, & quomodo oportet, peccatores, peccata, & ſtratagemata dãnoſa reipub. aut proximo; quia hoc iure poteſt & debet fieri, vt latius in d. cap. ſacerdos. nu. 14. & ſeq. probauimus per cap. non in inferenda. 23. q. 3. & §. 1. diſt. 83, cap. quantæ. de ſenten. excom. & cap. ipſa pietas. 23. q. 4. & alia, de quibus eſt cap præterea. 2. de ſponſ. quatenus habet, eum qui ſcit aliquem rem habuiſſe cum conſanguinea eius, quam vult ducere, teneri denunciare, quo iniuſtũ matrimonium & peccata, quæ ex eo orirentur impediantur. Quæ etiam procedũt in presbytero: poteſt enim etiam ille proditiones, homicidia & alia delicta parata denunciare abſque periculo irregularitatis ob id incurrendæ, modo proteſtetur, ſe id ſolum facere ad cauenda mala quæ imminent, vt ſine ſanguinis effuſionis pœna impediantur, vt pulchre Caieta. 2 2. q. 33. artic. 7. probat. Pro quo ſunt cap. epiſcopus. ne cler. vel monach. lib. 6. & cap prælatis. de homicid. eo. lib. licet proteſtatio ſolum videatur neceſſaria quo ad forum exterius, per dicenda infra cap. 27. Presbytero, inquam etiam iurato ſeruare, & non detegere illa ſecreta ſecundum Innocen. recept. in cap. qualiter 1. de accuſa. Panor in c. dilecta. de exceſ. præla. & alios alibi,

modo

Digitized by Google

modò illa aliter quam per confeſſionem ſacramentalem nouerit. Per eam enim ſolam cognita in nullo mundi caſu detegi poſſunt, iuxta communem & veram opinionem; quam copioſe in d.cap. ſacerdos. a nu.116. ad 151. probauimus, excepto vno, de quo ibi, & ſupra proxime, nu.51. & c.8.nu.17. diximus.

55 Dixi: Sacramẽtalem; quia oportet eſſe talem, per quam pænitens vere confiteatur peccata ſua; non enim ſufficit dicere, Hoc tibi dico in confeſſione, iuxta Inno. Panor. & commune in cap. omnis de pænit. & remiſ. etiam ſi genibus flexis, & ſigno crucis fronte ſignata, id fiat, abſque propoſito confitendi peccata, & abſolutionem accipiendi. quia talis detectio non eſt ſacramentalis, nec maiori ſecreti vinculo obligat, quàm aliud extra confeſſionem detectum, vt recte determinat Sotus vbi ſupra, memb.2. q.7. art.1. & ante ipſum clarius & firmius Caieta. 2.2. quæſt.70. artic.1. quem ille non refert; cuius rei ignorantia multi grauiter errant, & eis, quibus detegunt, ingerunt ſcrupulos, an debeant illa detegere, dum ſuper eis denunciãdis fertur excommunicatio, vel vt teſtes coram iudice ſiſtũtur, vel vrgentur neceſſitate denunciandi; eo quòd ſunt reipub. aut proximo perniciosa.

56 Aduertendum tamen, quòd detectio peccati occulti, etiam alteri pernicioſi, non licet, niſi fraterna correctione præmiſſa, iuxta illud Matth.18. *Si peccauerit frater tuus.* relatum in cap. ſi peccauerit. 2.q.1. & in cap. nouit. de iudic. præſertim ſi ea ſciens probabiliter credit, ſuis precibus, & admonitione ſecreta, illa impeditum iri, ſecundum S.Tho. 2.2.q.33.art.7. receptum communiter. Diximus: Probabiliter credit; alioqui enim poſſet & deberet ſtatim iudici denuntiare. Ex quo ſequitur in proditionibus contra rempub. paratis, & hæreſibus ad docendum alios directis rarò fraternam admonitionem ſecretam neceſſariam eſſe: rarò enim quis probabiliter credere poteſt, proditionẽ, & hæreſim ſola monitione omnino ceſſaturas. Aduertendum item, quòd tunc demũ oportet denunciare perſonas & delicta, quando ad occurrendum imminentibus malis id eſſet neceſſe: quia ſi ſufficeret generalis admonitio, quòd aliqua mala parantur, non eſſet facienda declaratio ſpecialis: & ſi ſufficeret ſola ſpecialis delictorum, non eſſet facienda perſonarum, vt S.Tho. Quolib.11.art.12. determinauit, & nos latius in d.cap. ſacerdos. nu.14. & ſeq. ſcripſimus, vbi multis rationibus probauimus, ſeruandam eſſe famam proximi, quoties ſine illius detrimento, eius animæ mederi poſſumus. Aduertẽdum item, quod ſicut bene facit, qui fraterna correctione præmiſſa, bono animo crimen occultum eccleſiæ denunciat (quia quamuis ſit qui defendat, correctionem fraternam non eſſe lege diuina ſpeciali præceptam, nemo tamen fere eſt qui neget, eam lege generali charitatis præceptam:) ita qui malo animo id facit, verus coram Deo detractor eſt, ſecundum ſanctum Tho. vbi ſupra art.12.

57 Vigeſimononò peccat qui reus ſecundum iuris ordinem interro-

Digitized by Google

gatus? ſua delicta ſecreta grauia nõ confitetur, & contra qui confitetur illa contra iuris ordinem interrogatus, ſecundum mentem omnium. Dicitur autem interrogatus ſecundum iuris ordinem ſemper & ſolũ, quando tria concurrunt. Primum, quòd iudex interrogans ſit competens. Secundum, quòd delictum ſit probatum plene, vel ſaltẽ ſemiplene, hoc eſt ſaltem per vnum teſtem omni exceptione maiorem, vel per indicia illi æquipollentia, vel per infamiam plene probatã. Tertium, quòd ſit notificata illi huiuſmodi probatio, vt ſciat, in quo ſtatu eſt, vt colligitur ex S. Tho. 2. 2. q. 69. art. 1. & 2. & Caiet. ibidem eum pulchre declarãte, quos vbi ſupra etiam latius muniuimus per cap. quando. verſi. non tibi dico, vt te prodas. de pæni diſt. 1. & c. ſi omnia. 6. q. 1. & c. 2. de maior. & obed. & cap. 1. de confeſ. & alia, quibus probatur, neminem ſe debet prodere, & quemlibet ſcientem ſe iam proditum per ſemiplenam probationem debere iudici præcipienti, vt fateatur, parere.

58 Trigeſimò, qui reos conſortes ſuos occultos nõ detegit in caſibus, in quibus id facere debet; aut contrà detegit, in quibus non debet. Regulariter autem non debet, ſed ſolum in caſibus expreſſis, & notat. in c. 1. de cõfeſſ. l. 1. C. de cuſtod. & exhib. reor. l. fin. ff. ad exhib. l. latrones. l. diuus Adrianus. ff. de cuſtod. & exhib. l. prouinciarum. C. de feriis. & l. 4. §. mandatis. ff. ad l. Iulia. pecu. de quibus eſt crimen falſæ monetæ, l. 1. C. de falſ. mone. & maleficij. l. fin. C. de malef. & mathe. proditionis, l. pen. & fi. C. ad legem Iul. maieſta. & hæreſis, cap. in fidei fauorem. de hæret. libro 6.

Quibus addo, quod rei, qui contra ſe confeſſi ſunt, etiam non interrogati, debẽt declarare ſocios, quos iuſte credunt præteritorum non pœnitere, immo paratos eſſe ad noua, cum magno damno publico, aut priuato committenda, nec per euangelicam correctionem correctum iri; quales ſunt regulariter latrones, nummorũ falſarij, hæretici, ſtryges: faſcinatores, & alij ſimiles per dicta in d. repe. cap. inter verba. conclu. 6. Quinimmo confeſſarij eiuſmodi reos monere debent, vt tales ſocios denuncient, vt particulariter dixit Sot. de ratio. tegen. mẽb. 2. q. 6. pag. 17. quod ſi non fecerint, noſtra ſententia, ita peccant hi non admonendo, & abſoluẽdo, ac illi non denunciando: abſoluunt enim impœnitẽtes contra ius diuinum, & humanum cap. pænitentia. 1. & 2. de pænit. diſt. 3. cap. peccati venia. de reg. iur. lib. 6. & c. legatur. 24. q. 2.

59 Trigeſimoprimò peccat iudex, qui interrogat reum de ſe ipſo, vel de conſortibus ſuis præter iuris ordinem: quia iniuſte dat cauſam notabilis infamiæ proximi, dum extra poteſtatem ſuam inquirit contra l. fi. ff. de iuriſd. omn. iud. & c. 2. de conſti. lib. 6. Idem ſi contra omittit interrogare, cum debet, ſecundũ eundem iuris ordinem: quia præiudicat notabiliter reipub. cuius intereſt delicta puniri, l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. & cap. vt famæ. de ſenten. excom. Quis autem ille ſit iuris ordo, ſecundum quem debet, vel non debet interrogare reũ de ſe, in præcedenti modo peccandi dictum eſt.

De

De conſortibus autem non debet interrogare,niſi in caſibus a iure expreſſis:& in illis non nominatim,an ſint illi, aut illi: ſed generatim, an ſint aliqui:& quòd doceat, reum, ſi videt eum neſcire, aut faciat facultatem ei conſulendi confeſſarium, an teneatur, & quos reuelare: alioquin enim non auderem excuſare illum a peccato mortali, præſertim ſi id faciat perſuaſus,iuſtum eſſe per fas, aut nefas detegere crimina, & quocunque modo ſeueri iudicis atque executoris famam ſibi comparare,contra l.reſpiciendum.ff.de pœnis,cogendo reos ad bene,vel male detegendũ omnes ſuos ſocios,etiam iam coram Deo emendatos,etiam ſi nulla fama,neque indicium ſit contra illos. Et minus excuſare auderẽ eum,qui tormentis cogit reos ad reuelandum ſocios, etiam in caſibus, in quibus interrogare permittitur, quãdo nulla fama neque indicium, nec præſumptio legitima dictat,eos habere ſocios, vt recte Salic.in l.fi. q.2., C.de accuſa. concludit. Neque eos,qui in Caſtella & Italia torquẽt reos de ſuis delictis conuictos teſtibus,vt confiteantur,quò beneficium appellationis amittant,contra communem Theologorum & Iuriſperitorum ſententiam: niſi cum adeo clarè ſunt conuicti,quòd in conſciẽtia tenentur confiteri,& iuſte Iudex præſumit ob ſolam malitiam differendi iuſtitiam eos pernegare,vt late in d.repet.cap. inter verba.concl. 6.ſcripſimus,limitando communem in hoc caſu.

60 Trigeſimoſecundò, peccat qui peccatum ſibi ſecretò communicatum, quod non vergit in graue damnum alterius,etiam iudice cõpetenti præcipiente,reuelat ſecundũ S.Tho. 2.2.q.69. art.2. Immo etiam quando vergit in damnum alterius, ſi alia via poteſt illud excuſari.quin & quando alia via excuſari non poteſt, id ſolum eſt detegẽdum, quod remedio eſt neceſſarium. Nam dictum S.Bonau. qui contrarium videri poteſt alicui ſentire, reducendum eſt ad prædicta.

61 Trigeſimotertiò peccat epiſcopus, aut alius prælatus, aut publica perſona ad aliorum ſaluti prouidẽdum conſtituta, quæ ſe ipſum infamat,aut ſe notabiliter infamantibus non reſiſtit, aut modeſte ſuæ famæ reſtitutionem non petit, ſecundum S.Tho.Quolib 10.ar.13.Licet alij religioſi, quibus ſola propriæ ſalutis cura eſt,iuſte poſſint ferre patiẽter, quatenus eos tangit, niſi charitas Dei,aut proximi contrarium requirat.Magis enim quandoque prodeſt proximis alacris patientia falſæ infamiæ quàm eius contradictio.Nec ob id propriam famam negligunt, cum eam Deo offerant, vt ſentit S. Tho.vbi ſupra, & explicat Caieta.in Summa. verb.famam propriam. Dixi:Niſi charitas,&c.quia ſicut quiuis religioſus licitè curam de ſua fama habere poteſt,& eã tueri:ita ſi detegit inter perſonas ad ſe imitandum paratas,ſecus faciendo peccaret grauiter,iuxta glo. receptam in cap.ſemel Chriſtus.de conſecra. diſt.2.per dictum cap.nolite.& c.non ſunt audiendi.11.q.3.& a fortiori ſi ſe ipſum infamat. arg.cap. ſi non licet.23.q.5.

Trigeſimoquarto peccat qui interrogatus iuridicè in viſitationibus de peccatis publicis, aut ſatis gene-

Digitized by Google

raliter de peccatis nulla expreſſione facta de occultis, aut iniuſtè facta expreſſione de illis, reuelat occulta, ſiue ipſi fuerint ſecreta detecta, ſiue ipſe viderit ea in ſecreto fieri, ſi non erant præparationes ad aliis nocendum, aut ſi denunciat, quæ probare non poteſt, iuxta illud Prouer. 11. *Qui ambulat fraudulenter, reuelat amici cõmiſſum,* relatum in cap. qui ambulat. 5. q. 5. S. Tho. 2. 2. q. 70. ar. 1. quod quattuor decretis, & aliis confirmamus in repet. cap. inter verba. 11. q. 3. conclu. 6. Tum quia quamuis iuret ſe dicturum, quod ſcit, vere reſpondere poteſt ſe illa neſcire abſque periurij metu, intelligendo intra ſe, illud ſe non ita ſcire, vt detegere teneatur, Henric. de Gandauo, Quolib. 9. in prin. Adria. in 4. de correct. frater. §. oſtenſis. col. 6. quidquid dicant Geneſius a Sepulueda & Sotus. quod neruoſius poſtea confirmaui in cap. humanæ aures. 22. q. 5. Tum quia qui iurat dicere, quidquid ſcit, intelligitur iurare dicere, quod licite poteſt, & non amplius, arg. cap. 1. de iureiuran. lib. 6 & l. ſi procurator, ff. de condit. indebi.

62 Trigeſimoquintò peccat qui ſecretò ſibi commiſſum diuulgat, aduertens, aut aduertere debens inde ſequuturum alterius notabile damnum, aut notabilem diſcordiã: licet non ſit expreſſe rogatus, nec promiſerit ſecretum, etiã ſi erat tale, quod prima facie eius detectio non videretur nocitura, rogatus tamen, eius ſecretum promiſit, & poterat ſubeſſe aliqua ratio, ob quam illud roganti notabiliter conueniebat celari. Quamuis ſolum ſit venialis detectio ſecreti, quam cõſtat nemini notabiliter nocituram, vt recte Caiet. 2. 2. q. 70. art. 1. reſoluit per ſupradicta, & in cap. ſacerdos. de pœn. diſt. 6. ad nu. 30.

De nono præcepto, Non concupiſces vxorem proximi tui. Cap. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Amari ſe velle amore mortali, mortale.*

1 Contra hoc præceptum eiſdem modis peccatur, quibus contra ſextum: quia vtroque eadem explicite, vel implicite prohibentur. Quare modis peccandi contra ſextum, poſitis in cap. 16. ſolum addimus, quod peccat mortaliter, qui, vel quæ deliberate cupit, vel gaudet amari amore libidinoſo mortali ab alio, vel alia: quamuis non ſic amet; quia conſentit peccato mortali ſuo, vel alieno, iuxta dicta ſupra, cap. 11. nu. 11. vbi dictum eſt quando voluntas, vel conſenſus in proprium, vel aliens peccatum, & delectatio moroſa ſint mortales.

De decimo præcepto, Non concupiſces rem proximi tui, & de conſiliis euangelicis. Cap. XX.

SVMMARIVM.

1 *Concupiſcentia inordinata rei notabilis mortalis eſt.*

2 *Ludus quid, & duplex, & quis venialis, & quis mortalis.*

3 *Ludus cauſa principali lucrandi negotiatio, & communiter mala, & nume. 4.*

5 Lu

5 *Ludens ludo vetito ſibi lege ad mortale obligante, & etiam licito ab impotente donare, vel coacto, vel dolo, mortaliter peccat, & 11.*
6 *Lex an nulla iuris communis ludi obliget ad mortale.*
7 *Ludus omnis alea, & principaliter ob lucrum, prohibitus.*
7 *Ludus omnis etiam induſtriæ principaliter ob lucrum, ſaltem venialis. & 8.*
9 *Ludus alea rei notabilis clerico ſacrato, & monacho mortalis. & 10.*
11 *Ludus de ſe nullus laico mortalis, & qui ei glorioſus.*
13 *Ludere quis dicatur coactus.*
14 *Ludi ſpectator clericus magis peccat, quàm laicus.*
15 *Ludentium ſuſceptores, &c. vt peccant.*
16 *Peccantiũ miniſtri quando peccant.*
17 *Ludens diſſimulans peritiam, fallẽs, & non monens, vt peccat.*
17 *Ludens credito ni iuret, non ſoluat, & tunc, &c.*
17 *Iurans ſoluere perdita quid faciet.*
18 *Promiſſio reciproca, ſine ſcommeſſa, vel apueſtra quæ licita.*
18 *Ludo quæſita non reſtituenda, niſi &c. & nu. 19.*

1 Contra hoc decimum præceptum peccat mortaliter. Primò quicunque inordinatè contra iuſtitiam concupiſcit aliquid notabile. Dixi: Inordinate: quia qui concupiſcit ordinate per emptionem, permutationem, hereditatem, aut alium iuſtum titulum, non peccat. Dixi: Contra iuſtitiam, & notabile: quia qui concupiſcit inordinate contra ſolam liberalitatem, vel parum contra iuſtitiam, ſolum venialiter peccat per citata in addit. cap. quando. de conſecr. diſt. 1 & ſupra in cap. 11. nu. 4. & cap. 17. num.. iuxta mentem S. Tho 2. 2. quæſt. 59. artic. 4 & quæſt. 168. art. 3. explicatam ibi per eius commentatorem. Et quia hic ſolum agimus de transgreſſione huius præcepti per ludum, & iocum, quia de aliis ſupra capit. 17. actum eſt, pauca de illis præmittimus.

2 Primò, quòd ludus & iocus eſt actus principaliter factus ad recreãdum animum per voluptatem ſecũdum Ariſt. 4. Ethic. & S. Tho. 2. 2. q. 168. artic. 2. Dixi: Principaliter: quia qui magis fit ob lucrum, vel alium finem, quàm ob animi recreationẽ non eſt proprie iocus, nec ludus, ſed actus alterius virtutis, vel vitij, qui cum fit factis, appellatur ludus, cum autem verbis, iocus. Et eſt duplex, bonus & malus. Bonus eſt, qui fit ad honeſtam animi recreationem ſine vlla mala circumſtantia, ex quo frequentato generatur habitus & conſuetudo honeſte ludendi, & iocandi, qui eſt virtus, quam Ariſt. vbi ſupra Eutrapeliam vocat. Et quia omnis virtus moralis inter duo vitia extrema exceſſus, & defectus interiacet, iuxta eundem & gloſſ. ſing. in §. hęc quæ. de pen. diſt. 2. ſub c. charitas. 3. Ita hæc interiacet inter exceſſum inordinatũ ludendi, & inter defectũ inordinatum ab eo abſtinẽdi, vt in d. quæſt. 168. art. 3. & 4. probat S. Thom. lónge tamen frequentius peccatur per exceſſum, quàm defectum: quia ludo & ioco æque parce condienda eſt vita, ac ſale cibi, iuxta Cicer. 1. Offic. receptum.

Secundò præmittimus, quòd ludus, & iocus malus eſt, qui lege vetatur,

tatur, vel circumſtantia mala veſtitur: vt plurimum autem, & ſuo genere eſt venialis, quis autem ſit mortalis, infra dicetur nu. 4.

3 Tertiò præmittimus, quòd ludus exercitus principaliter animo lucrandi potius eſt negotiatio, quam ludus, vt ex ſupradicta definitione colligitur, quæ negotiatio fere ſemper mala eſt. Tum quia per eam aufertur amicis, quibus erat dandum, vt ait Ariſtotel. Tum quia per eam quis aſſueſcit bonis aleæ ſubiiciendis, & multum temporis terere. Tũ quia eſt occaſio, vt coniuges, liberi & famuli paruifaciant damna bonorum, & cuſtodiam eorum, cum maritum, fratrem, aut herum vno aleæ iactu, tantam bonorum iacturam facere videãt. Tum quia pauciſſimi, aut nulli per eam diteſcunt, immo per eadem multa mala, & vitia imbibũtur, vt Oſtien. admonet in ſumma, de exceſ. prælat. Dixi: Fere, quia finis prouidẽdi neceſſitati cum probabili credulitate lucrandi a diuite, vel preces, aut iuſſus amici, aut ſuperioris diuitis, poſſent quandoque huiuſmodi ludum, & negotiationem honeſtare, argum. eorum, quæ ait S. Thom. de mercatura 2. 2. quæſt. 77. artic. 4.

Quartò præmittimus, quòd ludus non ſit mortalis ex ſola circumſtantia animi principaliter lucrandi aliquid, etiam notabile, ab eo, qui donare poteſt, vt probat Caiet. 2. 2. q. 168. art. 3. & in Summa, verb. ludus. Neque etiam ex nimio, & ardenti ludendi appetitu: niſi cum extenditur ad alicuius legis, quæ obligat ad mortale, violationem. Qualis eſt eorum, qui noctes in dies, & dies in noctes vertentes, miſſas præceptas omittunt, aut ſubeunt periculum amiſſionis bonorum, ſine quibus nequeunt ſuſtẽtare vxores, liberos, ac reliquam familiam ſuſtentãdam de præcepto, aut debita ſtatuto tempore ſoluere, aut putantur inepti ad munera bellica & ciuilia reipub. eis ad illa notabiliter egentis, & timentis, ne pecuniam ad ea neceſſariam eis datam ludo perdant, ſimul & deplorantis eorum vicem, quòd cum ſint aliàs rebus egregie agẽdis apti, ob hanc vnam rem ad id reputãtur inepti. Neque etiam ex circunſtantia loci ſacri: quia nullo id iure cauetur, niſi cum ſpecialiter talis in eo ludus prohibetur, qualis eſt comœdia rerum profanarum, capite cum decorem. de vita & honne. aut niſi fiat cum notabili ſcandalo, vel irreuerentia Dei, vel eccleſiæ. cap. decet. §. ceſſent. de immu. eccleſ. lib. 6. Immo ſine vllo peccato & cum merito poteſt quis in eo ob honeſtam cauſam ludere, puta, quò infirmus, qui illic eſt recreetur, quò otiũ pellatur, aut ſolatium capiant milites, qui eum tempore belli cuſtodiunt: quãuis ſine vlla iuſta cauſa id ibi facere ſit ſaltem veniale iuxta Caiet. in dicta quæſt. 168. art. 3. Neque ex circumſtantia perſonæ. Nam ſine vlla culpa, etiam veniali, clericus & monachus interdum etiam talis & chartis luſoriis ludere poteſt ob honeſtam cauſam, puta ad excitandũ vel recreãdum ſocium ægrotum ea re indigentem, modo non frangat legem vllam ad mortale obligantem, de qua infra, num. 6. Neque ex circumſtantia temporis: quia quamuis peccatum ſit totum

diem

Digitized by Google

diem feſtum in ludis præſertim operoſis conſumere, quales ſunt ludus pilæ, prælij vmbratilis. & ſimiles: mortale tamen non eſt, niſi miſſa, aut aliud diuinum officium præceptum, vel votum omittatur. Neque ex eo, quod potius fortuna & euentu, quàm induſtria nitatur, niſi alioqui lege prohibeatur: quia immo ludus, qui in quantum talis ad relaxationem animi fit, tanto aptior eſt, quanto magis fortunæ, quàm arti & induſtriæ nititur: quia intentionem animi magis remittit: & ita contra vulgi opinionem, omnium ineptiſſimus eſt ludus latrunculorum, quem Itali Scacchorũ, Hiſpani vero Axedrez, & Galli Eſchez vocant: quia is minus, quàm alij animum relaxat: quamuis magis liceat, quàm aliquot alij, qui lege prohibentur, iuxta gloſſ. receptam in authent. interdicimus de epiſc. & cler & gloſſ. cap. clerici. 2. vbi Panor. & alij, de vit. & honeſt. cler.

4 Secundò peccat mortaliter contra hoc præceptum, qui ludit cum irreuerentia notabili Dei, vel dictis & factis in ſe mortalibus, vel mortali circumſtantia veſtitis. Dixi: Irreuerentia Dei, ob c. cum decorem. de vita & honeſt. cleric. & cap. decet. §. ceſſent. de immu. eccleſ. lib. 6. & concil. Triden. ſeſſ. 4. §. fin. quod grauiſſime in hæc fere verba prohibuit: *Mandat, & præcipit ſancta Synodus, ne de cetero quiſquam vllo ſacræ ſcripturæ locis vtatur ad ſcurrilia, fabuloſa, vana, adulationes, detractiones, ſuperſtitiones, impias, & diabolicas incantationes, diuinationes, ſortes, libellos etiam famoſos.* Dixi: Vel dictis, &c, ad includendos ludos impudicos, & alios de ſe mortiferos, argu. cap. nec ſolo. 33. quæſt. 5. & trad. ſanctus Tho. 2. 2. qu. 154. art. 4. Dixi: Vel mortali circumſtantia veſtitis, ad includendos ludos, qui fiunt cum notabili ſcandalo, aut cum notabili alterius nocumento, vel periculo eius probabili arg. cap. nihil. de præſcript. & cap. 1. de tornea. & cap. ad audientiam. de homic. & ad excludendos ludos, qui fiunt cum circumſtantiis animi principaliter lucrãdi, nimietatis ardoris, & auiditatis ludendi, ſacri loci, temporis, vel perſonę ſine prædicto ſcandalo & nocumento & periculo, & tranſgreſſione alterius legis ad mortale obligãtis: hi enim licet, vt plurimum, ſint mali, non tamen ſunt ob hoc mortales per proxime dicta.

5 Tertiò peccat mortaliter quicunque ludit rem notabilem ludo prohibito ſibi lege obligante ad mortale: vel ludo licito cum eo, qui donare non poteſt, vel a potente donare ad id metu coacto, vel per dolum, & fraudem decepto: Dixi: Notabilem, quia paruitas excuſat a mortali, vt ſupra dictum eſt, cap. 11. num. 4. & aliàs ſæpe. Dixi: Ludo prohibito ſibi, quia multis prohibetur aliquis ludus, qui non prohibetur aliis, nam multis interdicuntur voto, iuramento, aut ſtatutis Collegiorum & cœnobiorum aliqua generà ludorum, quæ alis non ita vetantur.

6 Dixi: Lege obligante, &c. qualis an ſit vlla humana iuris communis, quæri poteſt? & reſponderi primò, lege obligante, ſaltem ad veniale prohiberi communiter omnem ludum, qui magis nititur caſu & fortuna

tuna, quàm induſtria & arte, quo luditur ob lucrum principaliter, cap. epiſcopus. 35. diſt. & l. 1. ff. de aleæ luſu. & aleat. & authent. alearum vſus. C. de relig. & ſump fune & c. clerici. 2. de vita & hon. cler. Quibus omnibus tam laicis, quàm clericis interdicitur ludus aleæ in vniuerſum, per quam ſignificatur omnis ludus, principalius nitens ſorte, aut caſu, quam induſtria & arte ex mente omnium, de quibus eſt ludus ad tabulas per d. auth. interdicimus. C. de epiſc. & cler. & §. interdicimus. auth. de epiſ. coll. 9. vnde illa ſumitur, qui licet multum nitatur induſtria, magis tamen fortuna, de quibus videntur etiam eſſe ludi chartarum luſoriarum, quorum aliqui magna quidem induſtria nituntur, ſed maiori fortuna. Dixi: Quo luditur ob lucrum principaliter, &c. ad excludendum eum, quo potius cauſa honeſtæ recreationis, quàm lucri paruo tempore luditur, vt quo a prandio, vel cena luditur cauſa ſolatij, nullius rei pecuniariæ lucro propoſito, vel ſolum alicuius eſculenti, vel poculenti, quod bis lucrifactum ſemel ſoluatur, vel ſpirituali lucro precum aliquarum pro vincente a victo dicendarum. Tum quia id permittitur per l. quod in conuiuio ff. de aleæ luſu. & aleat. iuncta gloſſ. eius. & gloſſ. d. cap. 1. 35. diſt. & gloſſ. l. ſi tibi. §. 1. ff. quarum rerum actio non dat. Tum quia ratio legis, quæ tales ludos vetat, eſt refrenare auaritiam, quæ ceſſat in prædictis, & conſequenter ipſa lex, iuxta l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patron. & cap. ſuggeſtum. & c. meminimus. de appel. & theoriã Panor. ſuper eis poſitam & receptã.

8 Secundò dico, quòd ſimili lege prohibetur etiam ludus induſtria & arte potius, quàm fortuna nitens, quo æque, vel principalius, luditur cauſa lucrandi, quàm relaxandi animum. Tum quia eſt inordinatus lucrãdi actus, cum rei in vnum finem ordinatæ ſit vſus in alium fere ſemper contrarium: quia ludus ad honeſtam animi recreationem inuentus, vertitur in negotiationem turpem, eandemque intendentem & fatigantem ipſum contra cap. fin. de verb. ſignif. l. legata inutiliter. ff. de adim. legat. Tum quia dicta auth. alearum permittens quattuor genera ludorum induſtria & arte magis quàm fortuna nitentium, vetat ne præmium maius, quàm vnius ſolidi proponatur vincenti, tacite prohibens, ne principaliter auaritię cauſa ludatur etiam ludo permiſſo, tacite etiam limitans. l. 2. ff. de aleæ luſu. quę permittit ludi pecunia ſaliendo, currendo, luctando, &c. qui ſunt ludi magis induſtria, quàm fortuna nitẽtes, ad pecuniam vnius tãtum ſolidi.

9 Tertiò dico, quod lege, etiam ad mortale obligante, prohibetur monachi & clerici beneficiarij, vel in ſacris ordinibus conſtituti ludere huiuſmodi ludis aleæ, ſiue fortunæ illicitis, notabilem quãtitatem, præſertim de fructibus beneficiorum eccleſiaſticorum. Tum quia prædictam iuſtam legem canonicam transgrediuntur. Tum quia præfatum cap. 1 35. diſt. & ca. inter dilectos. de exceſſ. prælat. iubent clericum ob aleæ luſum deponi ab officio, vel beneficio: quod mortalem culpã præſupponit, argu. c. non afferamus. 24. q. 1. Et ita hoc Ioann. Maior. Adr. &

Digitized by Google

& Caiet. vbi ſupra ſignificant. Tum quia in profanum & malum vſum reditibus in pium dicatis vtuntur, contra illa multa, quæ citauimus in Apolog. lib. de redit. eccl. q. 1. monit. 27. Tum quia conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 1. de reform. præcipit ſeruari iura ante illud per Papas, & alia concilia ſuper ludo, & luxu clericorum ſtatuta. Dixi: Præſertim de fructibus beneficiorum: quia idem puto quo ad peccatum, licet non quo ad reſtitutionem, de his, qui ludunt de bonis patrimonialibus, nam ratione ſolius ordinis & poſſeſſionis interdicuntur eis huiuſmodi ludi. Cano-
10 nes enim prædicti ſine vlla fructuum beneficiorum mentione prohibẽt eis huiuſmodi luſus, vt videre eſt in eis, fũdatis in illo dicto Apoſt. *Nemo militans Deo, &c.* Dixi: Beneficiarij, vel in ſacris ordinibus conſtituti, ad ſignificandum, quod de aliis idem, quod de laicis eſt cenſendum, per doctrinã Panor. cõmuniter receptã in c. clerici. 1. de vit. & honeſt. cler. & in c. 1. & 2. de poſtul.

Quartò dico, quòd non audeo dicere tam graui lege humana prohiberi laicis luſum, etiam principaliter ob lucrum, etiam magnum. Tũ quia prodigalitas eorum de ſe non eſt mortalis, vt S. Thom. receptus ait 2. 2. q. 183. artic. 7. & ſupra eodem, num. 1. ſignificatum. Tum quia non videntur in hoc ſubmitti prædictis canonibus. Tum quia leges prædictæ ſæculares ſuper hoc latæ nón videntur obligare ad mortale: ſiue quia intentio legiſlatorum non fuit illa, iuxta dicenda infra cap. 23. ſiue quia quo ad hunc effectum non videntur receptæ, cum in omnibus mundi partibus cuiuſque ordinis laicos videamus magnam pecuniarum ſummam, & maximam eorum partem principaliter propter lucrũ ludere, & a confeſſariis ſine propoſito numquam ita ludendi abſolui: quod facere nequirent, ſi in eo mortaliter peccarent, cap. pænitentia. 1. & 2. de pænit. diſt. 3. ſiue quia leges illæ non tractãt de materia iuſtitiæ, ſed temperantiæ, vel modeſtiæ, quæ vt plurimũ ſolũ ad veniale obligãt.

11 Dixi: Lege humana, quia ſecus eſſet, quoties ratione loci, temporis, perſonæ, vel modi ludendi prohiberetur eis lege naturali, vel diuina, de reuerendo Deum, & ſacra, vel de curãdis rebus publicis, vel priuatis ſuis, vel proximi, vel ſoluendis debitis, ad quæ de præcepto tenentur. Equidem licèt non auſim dicere, eos tam forti lege humana teneri: audeo tamen orare omnes, præſertim illuſtres, vt ſecum reputent ſe grauiter, ſaltem venialiter, peccare, turpẽque negotiationem exercere, per prędicta nu. 2. & 3. Lucrumque quod in eis fit, turpe ab omnibus appellari, & ſæpiſſime eſſe reſtituendum, vt infra dicetur. Et eo maiorem apud virtutis ſtudioſos infamiam incurrere, quò cum ſint maiores, maius ſcandalum præbent, cap. præcipue. 11. q. 3. Ideoque ſine propoſito ab eis perpetuò abſtinẽdi non poſſe ſine graui pudore ad ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum accedere, eoque maiorem gloriam apud Deũ, & homines adepturos, quò cum minore pecunię lucro, ſola vel pene ſola vincendi gloria propoſita pro palmario in ſignum victoriæ ad iucundam pugnam pro

magnitu

magnitudine ſua amicos allicerent.

Quintò dico, ad diſcernēda prædicta toties quem principaliter ob lucrum ludere, quoties tanti, aut pluris lucrum facit, quā animi recreationem. Dixi: Tanti, aut pluris: quia ſufficit, vt tanti faciat illud ad animi recreationē, per ea quæ pridem diximus in c. inter verba. 11. q. 3. in Enchirid. de orat. & hor. canonicis, c. 6. num. 14. & in eius addit. & nuper in Comment. cap. cum miniſter. 23. quæſt. 5. num. 73. Non autem dixi, vt Siluc. verb. ludus. q. 2 §. 6. Qui non luderet, niſi lucrum proponeretur: quia vt aliquid ſit finis principalis alicuius actus, non ſufficit, vt ſit cauſa, ſine qua ille non fieret, vt ibi dixi, propoſito euidenti exemplo de clerico, qui ad preces matutinas nō ſurgeret, niſi lucrifaceret diſtributiones: neque miſſam faceret, niſi quam vocant pitantiam ſperaret: tamen maioris facit illa, quam quod propter illa datur. Et ita poteſt quis ludere principaliter recreationis cauſa, quamuis non luderet, niſi lucrum expectaret. Suam ergo quiſque in hoc conſcientiam conſulat.

12 Dixi: Vel ludo licito cum eo, qui donare nō poteſt: quia qui cum tali rem notabilem ludit, ſiue ſit clericus, ſiue laicus, peccat mortaliter, ſecūdum omnes: eiuſmodi eſt ſtultus, puer, mancipium, filius, qui adhuc in patris poteſtate eſt, prodigus, coniux, monialis, monachus, & ſimiles, ſecundum Ioan. And. Cald. & communem in d cap. clerici. 2. Iuſtum tamen videtur id, quod Sot. lib. 4. q. 5. art. 1. de iuſt. & iur. inſinuat; ſcilicet, filium etiā ſub patris poteſtate conſtitutum, qui de ipſius licentia in ſcholis ſtudet, aut in curia verſatur, licitè poſſe de ſuo commeatu quattuor, aut quinque de centū, quæ dantur ei, ludo impendere. Cui addo idē dicendum de religioſo, qui ſtudet, aut negotiatur impenſis ſui Abbatis, modo id honeſtæ recreationis cauſa faciat. Quia pater & prælatus tacitam eius rei facultatem facere videntur, arg. gl. cle. 2. de vit. & hon. verb. conuertendum, & eorum, quæ late ſcripſimus in cap. cum ad monaſteriū. de ſtatu monach. Non placet tamen id, quod ille addit; nempe huiuſmodi filium non poſſe a colluſore plura lucrari, quàm colluſor ab ipſo. Tum quia omnes communiter contrarium pręſupponunt. Tū quia non eſt textus, neque ratio, quę concludat, pauperem aliquem honeſto loco natum, & etiā plebeium & mendicum non poſſe amplius lucrari a diuite, quàm diues ab ipſo. Tum quia c. ſi qua. de rebus. 12. qu. 2. & §. pupillus. Inſtit. de inut. ſtip. probant, contractum cum pupillo, aut eccleſia factum valere in alterius præiudicium, quamuis in eorum nō valeat. Tum quia iniuriam pati poteſt, qui eam facere nequit, l. illud. ff de iniur. tranſlata in cap. illud. 15. quæſt. 1. Tum quia amiſſa facultate faciendi & perdendi, facultas patiēdi & lucrandi non amittitur, per d. l. illud. quāuis eius opinio procedere poſſet in eo, qui falſò dicendo, ſe fafacultatem habere donandi, & perdēdi, allicit alium ad luſum, arg. l. 2.

13 C. ſi minor mai. ſe eſſe dix. Dixi: Vel a coacto, &c. Tum quia metus, dolus, & fraus omnē contractū quālibet alioqui licitum ita inficiunt, vt ſit irritus, vel irritandus, c. abbas.

cum

cum glo. de his quæ vi, & toto tit. ff. quod met. cau. & de dolo, & trad. vterque Tho. 2.2. q.3. art.7. ad 2. Per coactionem autem intelligo nō leuem, & conſuetam inuitationem, & inductionem, ſed eam, quæ fit iuſto metu, vel tam grandi reuerentia, vel cū eiuſmodi exprobratione, vt inuitatus, & rogatus, ſi non luderet, vel a ludo diſcederet, vilis & abiectus reputaretur, ſecūdum mentem eorundem, quos etiam Sotus, lib.4. q.4. ar.2. de iuſt. & iur. ſequitur: quod quottidianum eſt.

14 Quartò peccat clericus, vel monachus, qui ludū mortaliter malum ſpectat. c. clerici. de vita & hone. cler. & auth. interdicimus. C. de epiſcop. & cler. ſi multo tempore ſpectat: ſecus ſi paruo, per dicta ſupra, c.11. nu.4. Idem ſi ludo delectatur venialiter modo ita quod etiā ſi mortalis eſſet eo delectaretur. Gab. in 4. lib. ſent. diſt.15. q.11. art.3. dub.3. quia facientes & conſentientes, &c. ad Rom.1. & c.1. de offic. deleg. Idem ſi eius præſentia eſt cauſa, quod ludo mortali ludatur, arg. glo. ſing. clem. archiepiſcopo, de priuileg. aut ſi ex officio debeat prohibere, & nō prohibet. Angel. verb. ludus. §.6. Dixi: Clericus, &c. quia laicus, qui non eſt cauſa ludi mortalis, nec delectatur eo, quatenus talis eſt, ſed ſolum induſtria & arte ludentium, non peccat ſecundum mentem omnium.

15 Quintò peccat, qui eiuſmodi luſoribus ſubminiſtrat domum, menſam, candelas, aut alia in ludum neceſſaria, arg. c. error. 83. diſt. & dictorum in d. c.11. vbi ſupra, & c.17. a nu. 17. per quæ probatur peccare, qui conſentit peccato, præſertim cooperando, iubendo, mandando, inuitando, vel inducendo, quod expreſſe, vel tacite directe, vel indirecte facit huiuſmodi ſuſceptor. Et quia grauiter contra hoc vrget quidam doctus dubitans, an in cap.18.

16 Idem tenuerim, addo, me idem etiam nunc tenere; idque confirmo per tres leges priores. ff. de aleę luſu & aleatori. quibus graues pœnæ ſtatuuntur contra eiuſmodi ſuſceptores. Et ad incōtinentia, quę ipſe hinc infert, reſponderi poteſt per ea, quæ ſupra, c.17. num.195. reſpondi pro locantibus domos meretricibus in ea parte ciuitatis, vbi permittūtur habitare, & per ea quæ Caieta. ſubtiliter diſtinguit 2.2. q.147. art.5. ſub fin. pro dantibus cenam pro ieiunaturis in die ieiunij, limitata infra cap.21. num.25. per illa enim defendi poteſt non peccare famulum menſæ concubinariorum miniſtrantem, neque iuuantem concubinam ad ſe ornandum, neq; miniſtrātes menſis cibariticis prælatorum, neq; opifices, qui calceos, & ſandalia, vel veſtes vendunt meretricibus, & alios ſimiles: modo id ſine vllo conſenſu in peccatum faciant: quoniam non inducunt, neque iuuant directe ad illud: ſuſceptores autē prædicti tacite, immo vt plurimum expreſſe inuitant & iuuāt directo, vel quaſi ad huiuſmodi ludos mortales, & conſentiūt eis. Et ad id, quod inſinuat, ſi non hunc, alium ſuſcepturū eos, reſpondeo per id, quod dixi ſupra, cap.17. a nu.18. contra miniſtrum mixtū vſurarij, & pro miniſtro nudo eiuſdem: & contra ſeruum occidentem, quem alij conſerui erant occiſuri.

17 Sextò peccant, qui diſſimulādo

Digitized by Google

peritiam magnam, quam habent in ludendo pila, vel alio eiuſmodi ludo attrahit alium longe imperitiorem ad ludendũ, aut falſis talis; vel chartis vtitur, legeſve ludi cũ notabili damno colluſoris trãſgreditur: quia vtitur dolo, & fraude; de quibus ſupra. Idem de eo qui ludit non appoſita pecunia cum iuramento de ſoluendo, quod perdiderit, & non ſoluit, arg. cap. debitores. de iureiur. vt Med. vbi ſupra late probat. Per quæ reſpondeo ad noue quæſita. Ad prima quidẽ tria, quod peccat mortaliter, qui ſcienter ait, ſe habere plura puncta, quam habeat, quo lucratur: & qui aduertit colluſorem errore calculi dicere ſe pauciora habere, quo perdit, & non monet: & qui accipit priorem locum, quem manum appellant: quia primus decipit; ſecundus accipit quod iam alter lucratus eſt; tertius, quia ſurripit ius aptius lucrandi colluſori, quamuis non teneretur reſtituere quantum ob id lucraretur: ſed quantum illud ius prioris loci valet: ſicut qui lædit meſſem non tenetur reſtituere, quantum illa in area redderet; ſed quanti æſtimaretur in herba, S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 4. & ſupra c. 17. quæ tria tunc, & tantum procedunt, cum damnum notabile infertur, per ſupradicta.

Ad quartum reſpondeo, quòd inſpector ludi nõ peccat contra legem iuſtitię, eo quod nõ admonet ludentem errare computando, vel non capiendo priorem locum, ſi id non promiſit. Et ita quamuis aliquando peccaret contra legem charitatis: non tamen teneretur reſtituere; ad id enim ſola lex iuſtitiæ obligat, per cita ſupra, cap. 17. nu. 20. & infra cap. 24. num. 5.

Ad quintum, quod ludens ſub fide ſua non iurata non peccat in Regnis Hiſpaniæ non ſoluendo: quia diuæ memorię Carolus V. in Comitiis Mantuæ Carpentariæ, ſiue Madritij anno 1518. vetuit, ne luderetur ſub fide ſoluendi, etiam ludis licitis; qualis eſt pilæ: ſimul irritas declarando quaſcunq; promiſſiones, obligationes & fideiuſſiones, quæ ad id præſtarentur. Quod ipſum eſſe ſeruandum etiam in aliis regnis iure communi aſſeruit Adrian. in 4. de reſtit. q. 11. quod efficaciter videtur probare præfatus Didacus (qui quũ ſuperiora excuderentur, ſolum quidem erat Reuerendiſſimus Segobienſis, nunc autem eſt Concilij Hiſpaniarum Maximi Præſes) in cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. §. 4. nu. 8. licet contra tenuerit idem Adrian. vbi ſupra quæſt. 12. & Caſtrenſ. de lege pœnal. lib. 1. cap. 2. corol. 3. Nihil tamen prædictus Præſes ait de iurante ſoluere, ſicut nos hic egeramus de ſolo promittente. Nunc autem animus, teneri ad ſoluendum iurantem, vt prædiximus: poſſe tamen repetere ſoluta inſtar ſolutum promittentis ſoluere vſuras, qui eas non tenetur ſoluere, niſi iurauerit, & tunc ſolutas repetere poteſt. cap. debitores de iureiurand. & quod vt iurans ſoluere vſuras, poteſt petere abſolutionem, antequam ſoluat, qua obtenta non tenebitur ſoluere, cap. 1. de iureiuran. ita iurans ſoluere in ludo perdita poteſt petere abſolutionem, qua obtenta non tenebitur ſoluere.

18 Septimò peccat qui facit rei notabilis

tabilis ſponſionem, quę Italis Scommeſſa, Hiſpanis Apueſta, Gallis Gagement dicitur, per quam ſpondentes ſibi aliquid mutuo promittunt in aliquem euentum incertum præteritum, vel futurum, certo ſciens, a ſe aſſertum eſſe verum, & id diſſimulat, vt alium ad ſpõſionem inducat: quia dolo, de quo ſupra, in damnum notabile proximi vtitur: qui enim ſine dolo eam facit, non peccat; quia talis ſponſio nulli legi iuſtitiæ eſt contraria; immo eſt conſona, l. cum ad præſens. ff. de reb. cred. & l. a Titio. ff. de verb. oblig. per quam hoc no. Paulus, & Alex. ibi approbati per Iaſon. & citati per eum ibi, & in d. l. cum ad pręſens. licet vt plurimũ obuiet liberalitati. Neque obſtat quod Ioan. Maior. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 25. & ſeq. & Adrian. in 4 de reſt. q. de ludo. cõtrarium ſignificare videantur. Tum quia eorũ ratio ſatis examinata idem concludit Tum quia non dicunt eos, qui ſic volunt lucrari, mortaliter peccare: ſed abſolute peccare: quod etiam nos cum Caiet. quaſi fatemur, dicentes id fere ſemper eſſe liberalitati contrarium, & ita lucrum ſordidum.

19 Octauò peccat qui lucratur aliquid notabile ludo, etiam licito, ab eo, qui non poteſt donare, vel a coacto & grauiter attracto, aut dolo vel fraudulenter, vt prædictũ eſt, & non vult illud reſtituere ſecundum omnes. Dixi: Ab eo, &c. quia ſecundũ veriorem opinionem, quicquid dicat Pan. in d. c. clerici. & in c. quia plerique. de immu. eccle. & Gab. vbi ſupra, nemo lucrifacta in ludo, etiã illicito, ab eo, qui donare poteſt ea, quæ perdit abſq; metu, dolo, & fraude tenetur reſtituere de præcepto, etiam pauperibus, vt ſatis vterque ſenſit Tho. 2. 2. q. 32. art. 7. ad 2. & explicant Ioan. Maior. & Adrian. vbi ſupra, & Caieta. in Summa, verb. ludus. Tum quia nihil accipit contra iuſtitiam, cum non accipiat inuito domino, qui ſine ludo, & cum ludo donare ea poterat. Tum quia, neq; quod ſpõſionibus ſine fraude lucriſit, neque quod emptionibus & venditionibus in diebus feſtis, aut locis ſacris, quamuis in eo mortaliter delinquatur, eſt neceſſario reſtituendum; quia non obſtante illo peccato valent, iuxta glo. ſing. in c. decet. § ceſſent. de immu. eccle. lib. 6.

Adde, quod qui tenetur reſtituere lucrifacta in ludo ab vno, nõ poteſt compenſare cum perditis cum alio; nec e contrario: cum perditis verò cum vno poteſt compenſare lucrifacta ab eodem, non ſolum durante eodem ludo, ad cuius vſq; finem nihil cenſetur lucrifactum: ſed etiam in diuerſis ludis, etiam ſi alij ſint liciti, & alij illiciti, ſiue vterq; ſit habilis ad donandum ſiue inhabilis, ſiue alter habilis, alter inhabilis; quãuis de rigore iuris in hoc vltimo contrarium dici poſſit, ſed ſequimur Silu. verb. ludus. q. 17. hoc tenentem ex æquitate, ſaltem quo ad forum conſciẽtiæ, licet arbitrer neminem, qui falſis talis, aut chartis, aut alias dolo & fraude lucratur ab alio, compenſare poſſe cum iuſte lucrifactis ab eodem; nõ enim videtur iuſtum, vt compenſentur cum iuſte perditis quo caſu procedat opinio contraria Addo item, quod etiam miniſtri & inſpectores, quibus ludentes ex collatis in medium aliquid con-

Digitized by Google

ferunt, tenentur reſtituere, quando lucrans ad id tenetur, aliàs non, Gab. in 4. diſt. 15. q. 13. dub. 6. in fine.

De conſiliis Euangelicis.

SVMMARIVM.

20 *Conſilia ſpernens, vel non implens quando peccat mortaliter.*

21 *Conſilia Chriſti præparatione animi ſeruanda.*

21 *Conſultum a Chriſto ſtatum non eſſe tam bonum ac contrarium aſſerere, hæreſis.*

22 *Conſilium contra Chriſti, an peccet monachus caritate annonæ gaudẽs.*

23 *Peccatum quod non eſt omne in Deum poteſt referri.*

23 *Caritate annonæ gaudẽs an peccet.*

20 CONtra conſilia euangelica, aut canonica peccat mortaliter, qui ea per contemptum verum non implet, vel proponit nõ implere, etiam tempore, quo fierent præcepta: vel ait, non eſſe de ſe & abſolute meliora, quam contraria: vel non licere illa vouere, vel vota ſeruare, iuxta gloſ. ſing. receptam in c. quis autem. 10. diſt. declaratam ibi per docto. & per Felin. ante & poſt alios latè in cap. de conſt. Dixi: Per contemptũ, quia regulariter omiſſio ſimplex implementi eorum alio tempore, quam prędicto, licet. §. fi. 4. diſt. & §. quod præcipitur. 14. q. 1.

21 Contemnit autẽ vere non omnis, qui non implet: ſed qui principaliter ideo non implet, quia ea parui facit; id enim eſt verus contemptus, iuxta ſanctum Thom. 2. 2. q. 186 art. 9. declaratum ibi bene per Caietan. & confuſe per Felin. in cap. cum quidam. de iureiur. & fere ad verbum per Archid. in cap. quicunque. 81. diſt. & clarius per nos infra cap. 23. nu. 40. Dixi: Verum, quia quo ad forum conſcientiæ non ſufficit præſumptus, cap. tua. de ſponſ. licet in multis caſibus citatis vbi ſupra per Felin. præſumatur. Dixi: Proponit, &c. quia conſilia ſeruanda ſunt præparatione animi, ſecũdum Aug. relatum a Gratiano in cap. paratus. 23. q. 1 & a ſancto Tho. 2. 2. q. 124. ar. 3. ad 1. & alibi ſæpe, hoc eſt, propoſito actuali, vel virtuali adimplendi ea, in quibus caſibus de neceſſitate ſalutis exiſtunt, vt ibidem de martyrio declarat. Dixi: Vel ait, &c. quia qui affirmat, ſtatum coniugalem ex ſe eſſe æque bonũ, vel præſtantiorem cælibatu, aut ſæcularem religioſo, non ſolum peccat, ſed eſt hæreticus per ſcripta ſancti Thom. 2. 2. quæſt. 152. art. 4. & quęſt. 184. quia aduerſatur illi Matth. 19. *Si vis perfectus, &c.* Dixi: De ſe & abſolute; quia dicere ſecundum quid, & alicui conuenientiorẽ eſſe vitam coniugalem, quam cælibem, & laicam, quam clericalem, non ſolum non eſt hæreſis, ſed catholicum, & probatum a Paulo vbi ſanct. Thom. 1. ad Corinth. 7.

22 Ad quæſitum hic; An religioſus, qui ad tria conſilia Chriſti caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ ſe adſtrinxit, poſſit iuſte gaudere, quod pretium creuerit modiorum tritici, quorum certus numerus a ſuo Abbate pro ſuo annuo victu, cum facultate vendendi eos, cum placuerit, conceditur propter ſterilitatem anni vel aliam cauſam? Reſpondetur poſſe. Tum quod perinde poteſt ipſe gaudere illo augmento, ac Abbas augmẽto ad ſuam & ſuorum

rum ſuſtentationem applicatorum, argu.cap.2.de ſtatu monacho. Tum quia quo ad adminiſtrationem honeſtam reditus eccleſiaſtici ſecularis, & regularis æquiparantur, iuxta dictum ſingul. Cardin. in clem. 2.de vita & honeſtate cleric. Tum quia de omni eo, quod non eſt malum culpæ, poteſt quis bono aliquo fine gaudere: quia omne tale poteſt
23 in Deum referri, vt reſoluit Caietan.1.2. quæſt.100.articul.10. & quæſt.8.articul.3 ad 3. Et caritas tritici non eſt malum culpæ, ſed pœnæ, cap.non omnis.5.quæſt.5. & ita poteſt quis gaudere caritate, quatenus per eam luxuriantes victu, veſtitu, & venereis, refrenantur, & ſocordes Dei recordantur, & omnes ad orationem refugiunt. Tum quia poteſt quis gaudere de augmento pretij, non gaudendo, immo dolendo de cauſa eius, vt gaudemus de paſſione Chriſti, quatenus nos redemit, & dolemus, quatenus eam intulerunt Iudæi: & nepos beneficiarij demortui gaudet de beneficio eius ſibi collato, dolens de morte patrui: & filius gaudet de bonis obuenientibus ei per mortem patris, plorans illam plurimum. Tum quia licite poteſt quis etiam deſiderare malum pœnæ alicui ob aliquem bonum finem, vt mortem tyranni, quo reſpub. pace fruatur, Turcarum Principis, quo Chriſtiani tranquillentur, vt ſupra cap.15.nu.10. dictum fuit poſt Alex.S.Thom. & clarius Sot.quamuis deſiderare ſimpliciter caritatem tritici, vel gaudere, quod illa euenerit, principaliter vt carius vendatur, peccatum eſt.

De quinque præceptis Eccleſiæ principalibus. *Cap. XXI.*

SVMMARIVM.

1 *Miſſam vnam totam non audiens ſine Veſperis vt peccat.*
2 *Miſſa quæ pars notabilis, & tantum feſto audienda neceſſario.*
3 *Miſſæ omittendæ quæ cauſa iuſta, & an interdictum.*
4 *Miſſa ab audienda quæ vidua excuſatur, vel laudatur.*
5 *Miſſa an audienda in parochia.*
6 *Miſſam audire ſine attentione debita non ſufficit. & 8.*
7 *Miſſa ab audienda excuſatus an teneatur ſupplere, &c.*
9 *Miſſa ab audienda quæ familia, vel menſtruoſa excuſatur.*
10 *Miſſam tangentes plurimi errores.*
10 *Miſſæ & diuinorum cantus nulla laſciua & profana miſcenda.*
10 *Eccleſiam non turbent ſtrepitus, deambulatio, & colloquia profana.*

1 PRæcepta principalia Eccleſiæ ſunt quinq;. Primum, de miſſa audienda feſtis diebus. Secundum, de ieiunãdo certis diebus. Tertium de ſoluendis decimis. Quartum, de confitendo ſemel in anno. Quintum, de communicando ſaltem in Paſchate.

Contra horum primum peccat mortaliter. Primò, quicunq; diſcretus miſſam integram die feſto ſine iuſta cauſa non audit cap. miſſas. & cap.omnes fideles. de conſec.diſt.1. etiam ſi abſque vero contemptu per ſolam negligẽtiam id facere omittit: quod recte Silueſt.verb. miſſa 3. q.2. probat, quidquid poſt Richar. in Quolib. 1.quæſt.19. Angel. dicat

verb. feriæ. §. 42. Dixi: Quicunque, quia quilibet cuiuſcumque ſit ætatis, ſexus, vel cōditionis, puer, vel ſenex, mas vel femina, laicus, vel clericus, aut monachus, liber, aut ſeruus eam audire tenetur ſecundum communem, quam tenet Richar. vbi ſupra, & Card. in dicto cap. miſſas. Anto. 2 par. tit. 9. cap. 10. §. 1. Dixi: Diſcretus, ad excludēdum diſcretione carentem; quales ſunt infans, & ſtultus, arg. cap. omnis de pœni. & remiſſ. & cle. 1. de homic. Dixi: Miſſam. quia nemo iure communi regulariter tenetur audire de præcepto alia diuina officia, etiam veſperas, licet multi iure particulari voti, iuramēti, ſtatuti, beneficij, religionis, vel conſuetudinis præſcriptæ ad id teneantur: qualis conſuetudo videri poteſt introducta in tota fere Gallia, Nauarra, & aliquot oppidis Caſtellæ, & Luſitanię licet paucis. quod arbitror fuiſſe in cauſa, cur Palud. in 4. diſt. 15. dixit teneri omnes ad audiendum veſperas die feſto. Credo tamē, prædictas conſuetudines non obligare ad mortalem culpam: ſed ſolum ad venialem Tum quia lege laxius audiuntur veſperæ, quàm miſſæ. Tum quia pauci ſe accuſare videntur de illarum auditionis omiſſione tamquam de mortali, & pauciores confitentur eam.

2 Dixi etiam: Miſſam, & non miſſas; quia nemo ad plures miſſas die feſto audiendas obligatur, etiam in die Natiuitatis Domini (licet in eo ab eodem tres dici poſſint) præter eos, qui voto, pęnitentia, aut ſtatuto, aut pacto, ad plures audiendas tenetur: quia id nulla lege cauetur: & ideo nulli eſt imponendum, Liliam. C de collat. c. conſuluiſti. 2. q. 4. Dixi: Integram, quia non ſufficit audire defectam aliqua parte notabili, per dictū cap. miſſas, ibi, Totas. Notabilis autem pars definienda videtur arbitrio prudentis, cum a iure non definiatur, arg. l. 1. ff de iure delib. & apparet talis ea, quę protenditur ab Introitu vſque ad Epiſtolam & Graduale incluſiuè, vt diximus in Enchirid. de Orat. cap. 20. num. 43. ſimul addentes, quòd eſt vna particula principij & finis poteſt conſtitui vna notabilis pars Et quòd legendo per ſe poſt miſſam partem omiſſam, ſaltem, quæ non eſſet notabilis, vel audiendo lectam ab alio, ſatisfaceret, iuxta auctorem Margar. Confeſſ. vt etiam ſatisfacit, qui dimidiū vnius miſſæ, & alterum dimidium omiſſum alterius audit. Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 45. q. 2. Et quòd licet nonnullis videatur non ſatisfacere huic præcepto eos, qui ante benedictionem exeunt, per prædictum cap. miſſas. quod antea exire vetat: contra tamen putamus, quo ad effectum euitandi mortalem culpam, niſi cum partem notabilem omittunt: quia paruitas in omni materia excuſat a mortali, iuxta citata ſupra, cap. 11. nu. 4. Dixi: Feſto, quia nemo vllo alio die hoc præcepto tenetur, etiam clericus vel monachus, immo neque epiſcopus: quia cap. fin de priuil. lib. 6. quod maxime ipſum obligare poſſet, non dicit, eū teneri, ſed non decere, vt vllo die illā omittat. Nullo, inquam, alio die etiā ieiunij & Quadrageſimæ; quoniam c. ſolent. de conſe. diſt. 1. quod maxime in contrarium vrget, ſublatum eſt diſſuetudine, aut intelligendū eſt de

conſ

conſilio, vt etiam notāt Roſel. verb. miſſa. §. 13. & Silu. verb. miſſa. 2. q. 1. §. dicitur tertio. quamuis plurimū deceat, vt audiat eam quicunque id cōmode facere poteſt, tēpore tam ſancto, tamque ſacris D. N. Ieſu Chriſti, qui in ea realiter offertur myſteriis dedicato. Diximus: Sine iuſta cauſa: quia cum ea licite ſecundum omnes omittitur; qualis eſt illa, ob quā non poteſt audire abſque graui dāno animæ, corporis, honoris, bonorum propriorum, vel proximi. arg. l. Nepos Proculo. ff. de verb. ſign. qualē habent etiam excommunicati & interdicti, licet abſolutionē procurare neglexerint: quamuis enim illam, quam conſequi poſſunt, negligendo procurare, peccent: nō tamen peccant nō audiendo miſſam, quam iure nequeunt audire, argumento capit. quia diuerſitatem. de conceſ. præben.

Nec obſtat cap. fi. de elect. quatenus habet, non potentibus eligere ſine licentia, nec procurātibus eam, currere tempus electioni præfixum; quia eſt diuerſa ratio, vt ibidē vtrobique notatur. Talem habent etiam infirmus, & eius miniſter, qui ſine ſalutis damno, eam audire nequeunt. Nutrices item, quæ ſine periculo nō poſſunt relinquere eos, quos lactāt. Illi etiam, quibus eſt impedimento aliquod graue negotium: & qui ratione ſui officij exire prohibentur; quales ſunt aliqui arcium cuſtodes, & domini & eorum conſultores, qui tempore miſſæ negotiis moram nō patientibus impediuntur. Iter facientes quoque, qui audiendo miſſam ſocios neceſſarios amitterent. Et pauperes, qui carent veſtibus, ſine quibus abſque notabili pudore eam audire non valent, ſecundum communem, quam Silue. vbi ſupra q. 2. explicat; quamuis nō adeo aperte. Interdictum autem generale nō excuſat eum, qui iure communi, aut priuilegio ſpeciali eam illius tempore audire poteſt, de quibus ſunt clerici etiam primæ tonſuræ ſecundum opinionem Ioan. And. in cap. fi. de ſenten. excommu. lib. 6. receptam per totam Hiſpaniam, ſed non per Galliam, quæ contrariam Archidia. tēpore noſtro ſeruabat. Vidua item, quæ iuxta regionis conſuetudinem poſt mortem mariti domi ſe continens eam non audit per dimidiatum, vel integrum menſem: ſed non, quæ per plures menſes, vel per annum non audit, Silueſt. vbi ſupra, quod ipſum tenet ſanctus Anton. in 2. parte tit. 9. cap. 10. §. 2. Sed contra ſeruat inſignis quædam Hiſpaniæ prouincia, in qua nobiliores viduæ toto vno anno de conſuetudine domi ſe continent, & non audiunt eam.

Rogatus autem dicere: An id liceat? Dico primò difficile defendi poſſe eiuſmodi conſuetudinem non valere, modo ad alia non egrediantur. Tum quia prædicti fatentur, valere conſuetudinē continendi ſe ſic, quindecim, vel triginta diebus; & eadem ratione coguntur probare conſuetudinem cōtinendi ſe per 40. 50. 60. & 100. dies, & conſequenter per ſex menſes & annū totum: cum lex de audienda ſemel in anno miſſa, aut in duobus, ſex menſibus, non ſit magis naturalis, vel diuina poſitiua, quàm lex de audienda ſemel intra quindecim, vel triginta dies.

Digitized by Google

Tum quia negari non poteſt, poſſe ferri legē, quæ aliqua iuſta de cauſa pręceptum hoc relaxaret aliquibus ad ſemeſtre, vel annū, & conſequenter concedendū eſt idem fieri poſſe conſuetudine: cum quidquid induci poteſt humana lege, poſſit & conſuetudine. l. de quibus. ff. de leg. & c. fi. de conſuet. l. venditor. §. ſi conſtat. ff. commu. præd. & hęc cauſa videtur iuſta in terris, in quibus facile de viduis male præſumitur.

5 Secundo dico, laude dignam futuram viduam, quæ hac conſuetudine poſthabita, imitaretur nobiles illas & glorioſas Martham, & Magdalenam Lazari ſancti ſorores in eo, quòd vt illæ, non obſtante luctu, quo fratrem recens mortuum lugebant, egreſſæ fuerunt ad excipiendū dominum Ieſum adhuc mortalem: ita ipſa exiret ad videndum eū iam immortalem, & glorioſiſſimum in ſacramento extantem, & exorandū, vt ſicut Lazarum e ſepulchro eduxit, ſic ſui mariti animam a purgatorio (ſi eſt in illo) educat. Et dignior haberetur illa, quæ imitaretur viduas illarum regionum, quę vadunt ad eccleſiam ſinguli totius primi anni viduitatis diebus, exoraturæ Deum pro ſuis maritis, & in medio miſſæ panem & cerā pro illis oblaturæ. Illa item, quæ imitaretur altiſſimos eoſdēq; potētiſſimos & Chriſtianiſſimos Luſitaniæ Reges noſtros Ioannem huius nominis tertium, & Catherinam huius nominis primam, quos admirabilis cultus & amoris erga Deum exemplo vidimus audire publicè miſſam pontificalem, & veſperas cū concione diei Epiphanię anni 1554. qui erat tertius dies a lamentabiliſſimo illo funeris Principis; immo Principum floris eorum vnici filij, & omniū Regnorum & ſtatuum ſuorum vnici heredis, recentique matrimonio coniuncti incomparabili Principi Ioannæ illius numquam ſatis laudati Caroli V. filiæ, & glorioſiſſimi Philippi II. Regis Catholici ſorori, Ioannæ, inquam, illi Principi & Dominę noſtræ, quæ in illo lamentabili caſū, præſertim in diſſimulandia morte, quam clandeſtine nouerat, quæ ei prægnanti miris modis occultabatur, ne eſſet cauſa aborſus, admirabilem & inauditam Regij animi erga Deum religionem, erga coniugem amorem, erga ſoceros pietatem, erga omnes magnanimitatem, prudentiam & conſtantiam adhuc adoleſcens, totis viginti diebus ab eius morte, ad ſuum vſque feliciſſimum partum monſtrauit. Religionem quidem, quòd ſola in cubiculo ſecretiori, diuinæ voluntati ſuā omnino ſubiiciens, ne ab orando pro tanto coniuge tanta perturbatio retraheret, præſentiæ diuinæ contemplatione illam mitigabat. Amorem verò erga coniugem, quòd quocumque temporis momento vacabat, in profuſiſſimas ac inexplebiles ſoluebatur lacrimas. Pietatem erga ſoceros, quòd ipſis verbo, geſtu, & habitu, ſummum ſuum dolorem de tanti & tam dilecti filij morte conceptū, pro maximo nepotis habendi deſiderio diſſimulantibus, ſe conformabat, diſſimulando contra omnem coniugalem affectum ſummum illum, quo excruciabatur dolorem ex omnium dilectiſſimi morte manantem, & redundantē, & nulli vel chari-

riſſimæ miniſtræ illum apperiendo: & ſoceros ſimul, vel ſingulatim ad ſe conſolandum frequenter aduentātes, eiſdem vultu, & geſtibus, quos gerebant excipiendo, & ridentibus, feſtaque veſte ornatis adridendo, ſe nulla interim de tāto Principe, tātoque cōiuge apud eos, vel vllos alios facta mentione, etiā intra ſuū ſecretiſſimū cubile, intra ꝙ clauſum nullis lacrymis, nullis ad Deū precibus parcebat, donec ſoceri moniti, quòd ſe, ſine vlla tamen voce querula, ferè interimebat, accederent conſolaturi eam, quæ vultu ſpem ſimulans, altum premebat corde dolorem. quæ omnia numquam nec viſa, nec lecta, nec audita fuiſſe arbitror ante illam, cui maximo, eodemque diuino ſapientiæ, conſilij, fortitudinis, & pietatis dono donata fuerunt.

Tertiò dico, quòd epiſcopus regionis, vbi talis cōſuetudo ſeruatur, rem ſe dignam faciet, ſi ſuis ſuorūque parochorum concionibus ſuaſerit populo ſuo, vt illa penitus aboleatur, aut ſaltem ad octo, vel quindecim dies reſtringatur, vel id de illius conſenſu in ſynodo ſtatuatur. Non enim auſim aſſerere, quidquid alij dicant, poſſe ipſum ex abrupto ſuo præcepto eam iuſte laicis inuitis tollere. Caueant autem prædictę viduæ, ne ſuam intra domum incluſionem ob vanam mundi gloriam principaliter patiantur; cum eam in ſuorum ſuique mariti peccatorum pœnitentiam offerre debeant non minus, immo pluſquam in eccleſia pro eis orando. Caueant item, ne illud extendant vltra ſuæ conditionis viduas, arg. cap. quæ contra mores. 8. diſtin.

Excuſatur etiam nupta, quæ ſine magno mariti ſcandalo miſſæ intereſſe non poteſt, arg. cap. voluit. 33. q. 5 Nō dixi tamen: In ſua parochiā: quia ſatisfacit audiēdo extra illam, etiam in aliquo oratorio, vel ſacello, modo id non faciat ob contemptum eius, vel parochi. cap. 2. de parochi. Ex quo ibi a contrario ſenſu Pan. id colligit, ſiue id faciat iuſta de cauſa; puta quia proprius parochus eſt concubinarius, excommunicatus, denuntiatus; aut ſuſpenſus ab ordinibus; aut vt deuotius ibi audiat; aut vt illic ſimul audiat miſſam & concionem, aut vtiliorem concionē: ſiue ſine illa, modo ſine contemptu prædicto. Tum per prædictum. c. 2. Tum quia conſuetudo generalis tolerata id videtur habere. adeo quidem, quod ſecundum Silueſt. vbi ſupra. q. 5. Epiſcopus ſuis ſubditis contrarium præcipere non poteſt; quia cōſuetudo eſt generalis, & vt epiſcopus non poteſt tollere, nec reſtringere ius commune, arg. c. inferior. 21. diſt. ſic nec generalem totius orbis conſuetudinem, quæ vim eādem habet. l. de quibus. ff. de leg. & ita excommunicatio, quam contra eam ferret, eſſet nulla, arg. cap. 1. de ſent. & re iudi. ſecundum S. Anton. & Silue. vbi ſupra q. 5. Tum quia Leo decimus in breui contento in ſupplemento priuil. conceſſ. 90. præter alia ſic ſtatuit: *Auctoritate Apoſtolica tenore præſentium notum facimus, omnes Chriſti fideles vtriuſque ſexus: qui non contempto proprio ſacerdote parochiali, in eccleſiis fratrum ordinum Mendicantium dominicis, & aliis feſtiuis diebus miſſas audiunt, ſatisfacere præcepto eccleſiæ de miſſa audienda, nec in aliquā*

Digitized by Google

labem peccati mortalis pœnamve propterea incurrere.

Nec obſtat Conc. Trid. ſeſſ.24.c. 4.de refor. quatenus habet, teneri quem ad audiendam concionem in parochia ſua, ſi cómode poteſt: quia non agit de miſſa, ſed de concione. Non obſtat etiam decretum de obſeruandis, & euitandis in celebrat. miſſ.ſeſſ.22.quatenus habet, vt epiſcopi moneant populum, vt frequenter, ſaltem Dominicis & ſollemnioribus feſtis ad ſuas parochias accedant: quia non ait, vt iubeant, neque eos teneri, ſed ſolum vt moneant, quod non inducit neceſſitatem, §.fi. 4.diſt. & §.quod præcipitur.14. q.1. Obſtat tamen fortiter id, quod ibi ſubditur; poſſe ſcilicet, epiſcopum auctoritate Apoſtolica iubere circa hoc opportuna: niſi reſpondeatur non videri debere opportunum, vt cum ſcandalo tot laicorum, & monachorum tam generalis conſuetudo, quam etiam in vrbe ſeruari videmus, tollatur. Pręſertim, quod fęl. rec. Pius V. in Bula motus proprij lata menſe Iulio 1567. declarauit, audientes miſſas feſtis diebus in monaſteriis Mendicantium ſatisfacere huic præcepto. Cuius Bullæ tenor cum moderatione, quam ipſemet dicitur concepiſſe, ſi publicetur interea, ponetur in fine c.27.

6 Secundò peccat mortaliter, qui miſſam quidem die feſto audit, ſed intendit animum iis, quæ attentioni neceſſariò debitæ repugnant in aliqua eius parte notabili colloquendo, pingendo, ſcribendo, dormiendo, & alia huiuſmodi faciendo, ſecundum mentem Ang. verb. feria.§. 41. Silue. verb. miſſa.2.q.6.& Gaiet.in Summa verbo, feſtorum violatio. Non tamen eſt tenendum illud S. Anton. vbi ſupra; ſcilicet, eum, qui eccleſiam adit principaliter ad videndum, aut alloquẽdum feminam pulchram, aut ob aliud quoduis illicitum, nõ ſatisfacere huic præcepto. Tum quia poteſt quis malo fine eccleſiam adire, & bene in ea miſſam audire. Tum quia præſupponit opere malo, præſertim mortali, nõ poſſe adimpleri præceptum, quod eſſe falſum latè probamus in Enchirid. de Orat.cap.20.num.29.& tangimus

7 ſupra, cap.11. nu.13. Et quamuis nonnulli dicant peccare mortaliter eum, qui iuſta de cauſa die feſto ab audienda miſſa excuſatur, ſi nulla prece, ſaltem mentali, id ſupplet, qua Deum tamquam dominum, & creatorem reuereatur, & ſuper omnia diligat, quod ſentit Scot. in 3. lib. ſent. diſt.9.& 17.q. vnica,& Ang. verbo feriæ §.46. moti eo, quòd omnis Chriſtianus iure diuino tẽpore aliquo ad orandum ſub pœna peccati mortalis tenetur, vt diximus vbi ſupra, cap.3.num.5. & quòd hoc eccleſia fieri decreuit dominicis, & feſtis diebus, quando miſſa auditur: non tamen videtur hoc tenendum. Tum quia iuſtum impedimẽtum ab obligatione præcepti de miſſa audienda nos eximit. Tum per adducta ab Adriano in 4. de ſatisfa. quæſtio. quæritur. ſub fi.& ſupra a nobis, cap. 11. numero 2. Tum quia licet dilectio Dei ſuper omnia ſit finis huiuſmodi præcepti, vt ipſi dicunt, non tamen eo præcipitur, quia finis præcepti, non eſt in præcepto, vt poſt S.Thom. 1.2. quæſt.100.art.9. & 10. latius tradidimus in Apologia

lib.de

lib.de reditib.eccleſiaſt. q. 1.monit. 73.num.2.

8 Tertiò peccat, qui audiens miſſam ex præcepto priuatas, vel publicas preces ita recitat, vt miſſæ auditioni neceſſariam attentionẽ non adhibeat, ſecũdum omnes. Nec quo ad hoc refert, an preces ſint debitæ iure communi, voto, pænitentia, vel aliàs, an vero voluntariæ. Nã quidquid dicant Angel.verb.feriæ.§.42. Gab.Maior.Caiet.& alij multi, quos in d.Enchirid.cap 19.nu. 179.citauimus, vera reſolutio eſt, quam ibi dedimus, ſcilicet, poſſe quem eodem tẽpore ſatisfacere præcepto de audienda miſſa, & de dicendis horis canonicis, aut aliis votis, iuratis, vel in pęnitentiam iniunctis, modo non adeo vni rei intendat, vt alteri neceſſariam attẽtionem adimat, quod fieri poteſt, cum nemo teneatur ex præcepto audire, & minus intelliigere verba ſacerdotis: quia ſatis eſt, vel ex longinquo miſſanti addeſſe, & ſurgendo, genua flectendo, vel aliàs actualiter, vel virtualiter exoptare, vt ſacerdos qui pro omnibus loquitur, orat, & ſacrificat, a Deo exaudiatur: quod facile facere poteſt, etiam horis canonicis neceſſariam attentionẽ adhibendo, præſertim quãdo horas, & preces prędictas tunc temporis recitat, quo nec audire, nec intelligere ſacerdotẽ poteſt, vel quia longius abeſt, vel quia ſubmiſſe & ſecreto ſacerdos loquitur, vel audiens ſurdus eſt, vel ob alia ſimilia. Quare contrariæ opinioni locus eſt, quo ad melius eſſe, vel quum alteri rei attentio neceſſariò debita ſubtrahitur, adeo quod ſi eam neutri rei adhiberet, neutri ſatisfaceret, iuxta illud gloſ.l.nemo. C.de aſſeſſ.

Qui binos lepores vna ſectabitur hora,
Vno quãdoque, & quandoque carebit vtroque.

9 Quartò peccat dominus, pater, vel herus, qui notabiliter negligendo, vel in opera, quæ differri poterãt occupando ſeruum, filium, vel famulum, eſt cauſa, ne die feſto miſſam audiat, arg.c.duo.23.q.4.& cap.fin.de iniur. Nec ferẽda videtur cõſuetudo illa, qua nobiles puellæ, nũquam ad miſſam, nec ad concionem antequã nubant egrediuntur, maxime ſi ad alia nuptiarũ, vel ludorum feſta ducantur, aut feneſtræ eis permittãtur. Quamuis excuſentur, ſi a parẽtibus prohibeantur. Ang.verb.feriæ.§.42. & Silue.verb.miſſa.q.2.ſed non illi, niſi ſaltẽ aliquot ſolẽnioribus feſtis miſſas eis domi, vel foris permittãt. Quando autẽ filia adoleſcens excuſatur, mater etiã, quę ad illam cuſtodiẽdam domi remanet, excuſabitur, argu.c.acceſſorium de reg.iur lib.6. cum ibi citatis. Ad noue hic quęſitũ. Reſpon.feminas nõ excuſari ab audienda miſſa feſto ob menſtrua, quæ illis cõtingunt, niſi debilitas aliã in id ſufficiẽs eis accedat, arg.c.ad eius. 5.diſt. & c.1.de purific.poſt partum.

10 Quintò peccat mortaliter, qui dicit nõ offerri in miſſa idem ſacrificium incruentum, quod in cruce fuit oblatum cruentum, vt definit conc.Trid.ſeſſ.22.c.1.aut in miſſa nõ offerri verum & proprium ſacrificium, aut quòd offerri in ea ſacrificium nõ eſt aliud, quàm nobis Chriſtum ad mãducandum dari, ibidem, can. 1. Aut Chriſtum non feciſſe ſacerdotes Apoſtolos per illa verba:

Hoc

Hoc facite, &c. can. 2. Aut miſſæ ſacrificium tantum eſſe laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem ſacrificij in cruce peracti, non autem propitiatorium. Vel ſolum prodeſſe ſumenti. Neque pro viuis & defunctis, pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus & aliis neceſſitatibus offerri debere, can. 3. Aut blasfemiam irrogari Chriſti ſacrificio in cruce peracto per miſſæ ſacrificium, aut illi per hoc derogari, can. 4. Aut impoſturam eſſe miſſas celebrare in honorem ſanctorum, & pro illorum interceſſione apud Deum obtinenda, can. 5. Aut canonem miſſæ, errores continere, can. 6. Aut cęremonias, & veſtes miſſæ eſſe malas, can. 7. Aut miſſas, in quibus ſolus ſacerdos ſacramentaliter communicat, illicitas eſſe, can. 8. Aut quòd nihil ſubmiſſa voce dicendum ſit in miſſa. Aut lingua tantum vulgari eam celebrari debere. Aut aquã non miſcendam eſſe vino in calice offerendo, can. 9. Aut non eſſe optimum omnium pro animabus purgatorij ſuffragium, in eodem conc. ſeſſ. 25. in princ.

Idem concil. ſeſſ. 22. in Decret. de obſer. & euit. in celeb. miſſar. iuſſit. vt iubeant epiſcopi, ne fiat vlla conuentio ſuper dicendarum miſſarum mercede, neque in miſſis nouis offeratur quidquam magis coacte, quàm ſponte. Et quod nulla miſſa dicatur extra eccleſiam, aut oratorium, quod non ſubiaceat viſitationi ordinarij. Et quod nullus presbyter notoriè criminoſus eam dicat, nec diuinis officiis interſit. Et quod nulla cãtio laſciua, vel profana miſceatur cantui, etiam organico, nec in ea fiãt cæremoniæ inuſitatæ, nec cum ſuperſtitioſo candelarum numero. Et quod non fiant in eccleſia actiones, & colloquia vana, vel profana, deãbulationes, ſtrepitus, clamores. Idem conc. ſeſſ. 24. c. 4. de refor. iubet ordinariis, vt moneant teneri parochianos ire ad audiendam concionem in ſuis parochiis, quoties commode potuerint.

De ſecundo præcepto Eccleſiæ de ieiunando.

SVMMARIVM.

11 *Ieiunia determinantia ius naturale omnia iuris humani. & 12.*
13 *Ieiunium non frangit potus, nec medicina, nec prægustatio.*
14 *Ieiunium bina comeſtio, & collatio matutina frangit.*
15 *Ieiunio qui cibi vetiti.*
16 *Ieiunio a ſeruando triplex cauſa, quos excuſet.*
17 *Ieiunio liberat bonum etiam mercede ſic exercitum.*
18 *Ieiunium quæ peregrinatio, & cum vxore diſcordia tollit. & 19.*
20 *Ieiunium quæ cauſa tantum putatiua & dubia tollit.*
21 *Ieiunia circa, etiam epiſcopus, & alij prælati ſic diſpenſant. & 22.*
22 *Præceptum eccleſiæ totum, aut pro parte, quæ poteſt, ſeruandum.*
23 *Ieiunio nõ omnis ſolutus poteſt edere carnes.*
24 *Ieiunium ad frãgendum quis inuitans peccat. & 25.*
25 *Peccatum quando non eſt inuitare ad actum, qui peccatum eſt.*
26 *Ieiunij die quis miniſtrans cibos peccat.*

Digitized by Google

27 *Ieiunare quis, licet edat mane, teneatur.*

27 *Ieiunium frangit preueniẽs horam, ſed non veſperas, aut nonam.*

27. *Ieiunet famulus, ſed nemo die Dominica.*

11 CONtra hoc ſecundum præceptum Eccleſiæ de ieiunando peccat mortaliter. Primò, qui qualẽcunque cibum: quocunque tempore ſumit, credens eius eſu, ſe deuictum iri carnis aliqua grandi tentatione: quia frangit ius naturale, quo quis tenetur tali caſu a tali cibo abſtinere, ſiue ieiunare, ex mente S. Thom. recep. 2.2.q.147.ar.3. Quod caſtitatis cultores & eius contemptores alta mẽte reponant. Dixi: Deuictum iri: quia non ſufficit credere ſe tẽtatum iri, etiam grauiter, modo ſperet gratia Dei non ſe cõſenſurum illi, iuxta dicta ſupra, cap.16.nu.7 & 8.

Secundò peccat, qui die ieiunij præcepti ab eccleſia a media nocte in mediam noctem veſcitur pluries, quàm ſemel tantum cibis vetitis, ſine cauſa iuſta, vera, vel putatiua, aut diſpenſatione, quod aſſerit S. Tho. vbi ſupra & Caiet. ibidem efficaciter probat. & S. Tho. cum communi in 4. lib. ſent. diſt. 15. & Inn. cum communi in rubr. de obſer. ieiu.

Nec obſtat, quòd nulla lex pontificia, vel cõciliaris ſtatuat, ieiunia per verba præceptiua: quia tota eccleſia id pro præcepto accepit, vt ſignificat S. Hier. in c. vtinã. 76. diſt. & S. Appollonius in cap. ieiunia. de conſec. diſt. 3. Dixi: Die ieiunij præcepti. Tum ad excludẽdum tantum conſultum: Tum ad ſignificandum, eſſe aliquos dies ad id deſignatos, ſcilicet, totam Quadrageſimam & quẽlibet eius diẽ, & Quattuor anni Tẽpora, quæ ex tota 76. diſt. colligitur, eſſe Feriã Quartã, Sextã, & Sabbathũ immediate ſequẽtes Pẽtecoſten, Exaltationẽ Crucis, S. Luciæ, & diẽ Cinerũ, iuxta illud vulgatũ: *Poſt Pen. Cru. Lu. Ci.* (id eſt) poſt Pentecoſtẽ, poſt Crucẽ, poſt Luciã & poſt Cineres: & dies vigiliarũ a iure cõmuni, aut particulari præceptarum.

Porro Leo decimus in quodam Breui, miſſo ad Legatum Hiſpaniæ ſtatuit, vt anno, quo vigilia S. Ioãnis incideret in diem corporis Chriſti, pridie illius ieiunetur, ſcilicet feria quarta, & non quinta illi ſacra. An vero vouens ieiunare omni feria ſexta, vel ſabbato, poſſit veſci carne, & non ieiunare die Natalis Domini tali die incidente? Reſp. quod non, per cap. fin. de obſer. ieiu.

12 Dixi: Ab Eccleſia, ad ſignificandum, omnia ieiunia Chriſtianorum eſſe inſtituta iure humano, & nulla diuino, nec naturali, vel poſitiuo. Nam etſi Quadrageſimæ ieiunium antiquitate, & forte præfiguratione præſtet, arctiuſque ſit ob id ſeruandum, iuxta S. Tho. vbi ſupra, art. fin. & nõnullos de quibus eſt ille Franciſcanus, vir plane pius & eloquens Tholoſas, qui encomiũ Quadrageſimæ aduerſus Lutheranos ſcripſit, iuris diuini illud eſſe aſſerãt: vere tamẽ iuris humani eſt, ſecundũ communem, quã confirmauimus in cap. Quadrageſima. de conſec. diſt. 1.

Dixi: A media nocte, &c. quia ieiunium eccleſiaſticum a media nocte priori in mediam ſequentem durat, iuxta definitionẽ l. more Romano, ff. de feriis. ſecundum omnium ſententiam Nam c. de eſu carnium. de

conſec.

Digitized by Google

conſecr. diſtin. 3. quod contrarium ſignificare videri alicui poteſt, de conſilio loquitur, iuxta gloſſ. ſuam, vt ibidem diximus.

13 Dixi: Veſcitur: quia licet bibere ſæpius vinum, aut aquam inter veſcendum, & mane & veſpere iuxta ſanctum Tho. receptum in d. q. 147. art. 6. pulchra ratione id aſſerentem: quamuis ad ſuſtentandum ſe & famem ſedandam biberet, quidquid aliqui ſine textu & ratione ad id idonea dicant. Eſto, quòd venialiter peccaret qui cœpta, & nõdum finita digeſtione biberet, non quidẽ quòd ieiuniũ frangat, ſed quia actum inordinatum agit, niſi iuſta cauſa, puta charitatis, pacis, ſocietatis, ſitis, aut alia ſimilis eum excuſaret, vt etiam Caiet. ait in d. art. 6.

Dixi etiam: Veſcitur: ad excludendos eos, qui aliquid præſumunt cauſa medicinæ, aut cauſa prægustandi cibos dominorum, vel infirmorum, quibus inſeruiunt, etiã mane, & etiã ſi cibi prægustandi ſint oua vel carnes, & etiam in Quadrageſima, quia non ſumunt illud in cibum, ſed in medicinam: vel vt ex debito officio ſuis dominis ſeruiant, propter quod nec ſoluunt ieiunium, nec excuſare-
14 tur ab eo. Id quod item eſt dicendum de iis, quos inter comedendum legere oportet, quia poſſunt præſumere aliquid, cena in finem lectionis dilata, ſecundum omnes. Et idem de iis, qui veſpertino ſymbolo, ſeu collatione die, qua ieiunant, vtuntur, comedendo aliquid ſolius fructus, vel panis, vel vtriuſque iuxta morem regionis, modo ne tantum ſumatur, vt ieiunium defraudetur, non tantum, vt ait Innoc. in d. rubr. ne potus noceat, quod etiam nulla extante conſuetudine fieri poteſt, ſed etiam ſi ad ſuſtentandam naturam edatur, & quamuis non bibatur iuxta mentem Inno. & Panorm. & communis in d. rubr. de obſer. ieiun. explicatam a Caiet. in Summa, verb. ieiunium. & melius 2. 2. q. 147. art. 6. & nos probauimus in d. c. ſolent. de conſec. diſt. 1. ea præſertim ratione, quòd cum omnia ieiunia ſint, vt prædiximus, iure humano inducta, poſſunt cõſuetudine rationabili præſcripta duriora, vel blandiora fieri, arg. c. fin. de conſuet. quidquid aliqui dicant. Non licet tamen vti mane collatione vſitata veſperi & prandium in veſperum differre, iuxta Caiet. vbi ſupra. Et meritò, quia illa non fit medicinæ cauſa, nec fieri poteſt ratione illius conſuetudinis, quia nullibi eſt talis & cõſuetudo, quæ cõtra ius eſt, non eſt amplificãda. c. ad audientiam. de decimis. & c. odia. de reg. iuris. lib. 6. quãuis cauſa medicinæ, debilitatis cõplexionis, vel neceſſitatis aliqua neceſſaria agẽdi, iuſte id fieri poſſet.

15 Dixi: Pluries quàm ſemel, quia vnica comeſtia eſt de eſſentia ieiunij, niſi quatenus conſuetudo aliquam, paruam, permittit. Quare qui facta cena de menſa ſurrexit, voluntate amplius non comedendi, & poſtea redit ad eam, & comedit, videtur frangere ieiunium, ſecundum Archid. in cap. non licet. de conſec. diſt. 1. Pro cuius opinione faciũt ea, quę de iteratione actus diximus late ſupra, c. 6. nu. 16. Quod idem videtur de illo, qui facta meridie cena, ſub noctem ſymbolo, ſeu collatione notabiliter immoderate vtitur

quod

Digitized by Google

(quod frequenter fit in Vigilia Natalis Domini præſertim in Luſitania, vbi multa ex ſaccaro confecta, & condita proponantur, quo reuera fraudatur ieiunium) & admittit veram cenam nomine collationis tectam ſeu palliatam, arg. ca. 2. iuncta gloſſ. de conſuet. lib. 6. Sola autem ſecunda comeſtio peccatum eſt: non autem tertia, neque quarta, vel vlterior, quia illa ſola ieiunium frãgit, ſecundum Durand. in 4. lib. ſent. diſt. 16. quem ſequuntur recte Angel. vbi ſupra §. 22. & Silueſt. verb. ieiunium. quæſt. 8. dicto 4. quidquid diſputet Ioan. Maior in dicta diſt. 15. quæſt. 6. modo in tertia, vel vlteriore non edãtur cibi vetiti: quia quoties quis edit illos, toties mortaliter peccat ſecundum omnes.

Dixi: vel cibis vetitis, quia etiam vnica illorum comeſtione frangitur ieiunium, ſecundum omnes. Sunt autem cibi vetiti carnes, quales non ſunt limaces. Maior vbi ſupra. Oua item & Lacticinia in Quadrageſima, ca. denique. 4. diſt. in aliis autem temporibus ſolum carnes iure communi, vt ſentit ſanctus Tho. vbi ſupra, art. fin. quamuis nemo id ſatis declaret: quod in vrbe ſeruari videmus: tametſi in Hiſpania & bona parte Galliarum omnia exæquẽtur. In omnibus tamen ieiuniis ſeruanda eſt conſuetudo quadraginta dierum comedendi oua, & lacticinia, arg. ca. fi. de conſuet. & l. 2. C. quæ ſit longua cõſuetudo, licet in orbe nouo, & terris nouè repertis & aliis in quibus nõdum eſt talis conſuetudo, ſeruandũ ſit præfatum ius cõmune,

16 Dixi Sine cauſa iuſta: quia illa ſecundum omnes excuſat. Omnis autem iuſta reducitur ad vnam ex tribus, ſcilicet impotentiam, neceſſitatem, & maius bonum, ſecundum ſanctum Thom. vbi ſupra art. 4. explicatum a Caietan. in Summa verb. ieiunium. cap. 3

Prima, ſcilicet impotentia eximit ab hac lege pueros vſque ad 21. annum ſecundum eundem S. Tho. ibidem. expedit tamen eis ieiunio aſſueſcere, & ob aliquã vrgentem neceſſitatẽ ad id compelli poſſunt, arg. cap. 3. Ionæ. Hæc eadem eximit ſenes ſexagenarios ſecundum communem, licet ſanctus Thom. nihil de hoc dicat, & meritò: quia, vt vbi ait Caietan. alij aliis citius fiunt ad id impotentes, & ideo arbitrio prudentis, aut ſuperioris id relinquẽdum eſt, arg. l. 1. ff. de iure delib. ca. de cauſis de offic. deleg. Equidem gratia Deo, octuageſimum annum agens perinde poſſum ieiunare, ac cum agerem ſexageſimum, immo & quinquageſimum. Eadem etiã mulieres grauidas, & nutrices excuſat, quippe quas non ſolũ ſibi, ſed etiam aliis edere oportet & ita vna comeſtio eis nõ ſufficit, Gab. in 4. lib. ſent. diſt. 16. art. 1 immo peccarent, niſi ita robuſtæ eſſent, vt vna comeſtione ſibi & infantibus ſufficere poſſent. Caiet. in d. artic. 4. Eadem etiam excuſat pauperes non valẽtes quærere ſibi cibum ad vnicam comeſtionem ſufficiẽtem, non tamen alios. Palud. in 4. diſt. 15. q. 4. artic. 2. concl. 3. Eadem excuſat infirmos non valentes, vel non debentes ſimul tantum comedere, quantum eorum ſaluti ſufficiat. Eos item, qui tam infirma ſunt complexione, vt vacuo ſtomacho capitis dolorẽ, vel vertiginem

patiantur

Digitized by Google

patiantur, aut tota nocte calere vel dormire nequeant. Caiet. vbi ſupra.

Secunda cauſa; ſcilicet neceſſitas, excuſat quem a ieiunando, quoties oportet facere ipſum aliquid impatibile illi, ad vitæ, aut ſui ſtatus decori conſeruationem neceſſariam, aut ad vitandum damnum aliquod notabile, aut lucrandum aliquid, quod raro lucrifieri poteſt. Et omnis alia neceſſitas, quę a feſto ſeruãdo excuſat, vt vbi ſupra addit Caie. pro quo facit c. licet. de feriis. Non tamen illa ſola, noſtro iudicio, excuſat. Excuſatur enim a ieiunio faber ferrarius, carpẽtarius, agricola, & quilibet alius operarius, qui aliter quam aſſiduo ſuo labore nõ poteſt ſe, aut ſuam familiam ſuſtẽtare: aut collocare ſuas filias, aut ſtudiis filiorum neceſſaria ſuppeditare, nec ſibi, nec ſuis ad cultum decentem neceſſaria comparare, vt ait idem vbi ſupra, art. 3. qui tamen ab obſeruandis feſtis non excuſarentur.

Vnde ſequitur, illud Eugenij iiij. non tam priuilegium eſſe, quam iuris communis declarationem; opifices ſcilicet, ſuas artes exercẽtes, aut colonos, colendiſ, ſerẽdiſque agris, aut aliis operam dantes, ſiue ſint diuites, ſiue pauperes, ad ieiunia ſub peccato mortali non teneri: & a confeſſariis abſolui poſſe conſulendo illis, vt in eleemoſynis aliiſque piis operibus occupentur. Roſel. verb. ieiunium. §. 19. Silue. eo. verb. q. 3. Quia nullus eorum, qui operi laborioſo incumbunt, vt plurimum tam diues eſt, qui ſuo labore ad aliquid ex prędictis non indigeat. Et a fortiori excuſatur, qui ieiunando, nõ poteſt ad ſuam, aut aliorum ſalutẽ ſpiritalem, vel corporalem neceſſaria efficere, veluti cõcionari ex officio, aut obediẽtia, verbo, aut ſcripto docere, aut confeſſiones audire, ſecundũ Caiet. vbi ſupra art. 3. & in Summa, verb. ieiunium. cap. 3. Eadem cauſa excuſat eos, qui ieiunãdo, ſuo officio, vt par eſt, fungi nequeũt, quia vt ieiunium opera neceſſitatis non impedit, ſic nec obligationis, & conſequenter excuſatur magnum iter facturus, ſaltem pedes, & maritus, qui vxori ſuæ reddere debitum aliter non poteſt, & vxor, quæ ieiunando marito ſatis placere nequit.

17 Tertia cauſa, ſcilicet maius bonum, excuſat eos, qui non poſſunt ieiunando ſanctioribus, & melioribus operibus, vacare, quibus nõ ieiunando vacarẽt, arg. c. non mediocriter. de cõſec. diſt. 5. qualia ſunt opera miſericordiæ ſpiritualia & corporalia, quę ſuapte natura ſunt actus miſericordiæ, quæ eſt virtus præſtantior abſtinentia, cuius actus eſt ieiunium, iuxta Caiet. vbi ſupra artic. 1. Qui tamen, & Sil. limitant, hoc procedere in eis tantum, qui ſine aliqua mercede ob ſolam charitatẽ faciũt, & non in aliis, qui ob mercedem id faciũt abſque alia ad id obligatione voti, obedientiæ, aut beneficij: quod verum eſt, cum id faciũt principaliter vt ſe a ieiunio excuſent, arg. l. & qui data opera. ff. ex quib. cau. maio. Nam ſi principaliter cauſa ſe ſuſtẽtandi, vel miſericordiæ, vel cultus Dei, & minus principaliter propter mercedẽ id facerent, ab eo excuſarẽtur, quoniã id, quod principaliter intenditur, debet attendi, l. ſi quis nec cauſam. ff. de reb. cred. & alia, quæ ſupra, c. 17. nu. 208. adducuntur.

Vnde

Digitized by Google

Vnde ſequitur, ſolam peregrinationem voluntariam nõ eſſe iuſtam cauſam excuſandi, niſi cum propter perſonæ auctoritatem aliorũ deuotionem auget peregrinando, & ieiunando peregrinari nequit, aut cum ardor deuotionis ex quo procedit, efficit vt ſalubrior ſit animæ peregrinatio quam ieiunium, iuxta Caietanum 2.2.q.147. art.3. & in Summa verb.ieiunium,caſ.3.

18 Dixi: Voluntaria; quia ſecus eſſet, quando eſt vota, præcepta, vel iniuncta in pœnitentiam, & differri commode non poteſt, eo quod tempus implendi accedit, & ſocij, qui tunc ad id ſe offerũt neceſſarij, poſtea deerunt, iuxta Gab.in 4.diſt.15.q.3.art.2. Si autem vtrumque commode facere poteſt, non excuſatur, vt recte adnotat Silue. verb.ieiunium. quæſt.9.§.2. Quod ſi quis dubitat, an opus pium, & voluntarium, quod intendit, excuſet ab obligatione ieiunandi, conſulat ſuperiorem, qui ſæcularibus eſt epiſcopus, & monachis prælatus, ſi facile poteſt adire, alioqui, proepiſcopus, vel parochus, quorum dicto adquieſcat ſecundum Caietanum vbi ſupra.

19 Excuſatur etiã vxor a ieiuniis voluntarie votis, ſi maritus repugnat, c.manifeſtũ.& c.noluit.33. q.5. nõ autem quod ad ieiunia eccleſiæ, niſi cum ex ipſius ieiunio inter ipſam, & maritũ notabilis diſcordia, aut odium, aut ſcandalũ, rixa, percuſſio, aut blasfemia cõſequeretur, iuxta Silue. vbi ſupra: quia Deo gratius eſt conſeruare pacẽ, & impedire prædicta mala, quam ieiunare, ſecundum eundem dicentem in alia opera pia eiuſmodi ieiunia auctoritate ſuperioris commutari debere, quod magis eſſe conſilij, quam præcepti nobis per prædicta videtur.

20 Dixi: Sine cauſa vera, vel putatiua; quia ſi quis bona fide credit ſibi iuſtam ad non ieiunandum cauſam eſſe, & ob id non ieiunat, non peccat, ſaltem mortaliter, ſecundum Palud. in 4.lib.ſent.diſt.15.q.4. art.1. S.Anto.2.par.tit.6.c.2.ante §.Silueſt. verb.ieiunium.q.8.& Caiet.in Summa.eo.verb.& in 2.2.q.147.art.3. Illi tamen, qui dubitat, an ſine notabili damno ſuæ ſalutis ieiunare poſſit, confeſſarius conſulere debet, vt experiatur: & ſi per id cognouerit eſſe ſibi notabiliter nociuum, iuſte a ieiunando ceſſare poterit: & ſi adhuc dubitauerit, ad ſuperiorem pro diſpenſatione cõfugiat: qui vero hoc noluerit facere, non eſt abſoluendus: quia non eſt ſatis contritus, cum videatur nolle parere eccleſiæ, iuxta S.Anton. in deciſ.quarundam quæſt. Pro quo facit cap.ad audientiam. de homicid.& cap.iuuenis.de ſponſ. Qui autem non poteſt ieiunare totam Quadrageſimam, ſed poteſt bis, vel ter in hebdomada, tenetur id facere, eoq; ſatisfacit præcepto, ita Caieta. in ſumma a ieiun. excuſ.& 2.2.q.147.art.6.

21 Dixi: Aut ſine diſpẽſatione; quia illa excuſat ſecundum omnes: ſolus autem Papa circa ieiunia generalia diſpẽſat abſolute, ne quis ieiunij lege teneatur, vel non illis aut illis diebus, arg.cle.ne Romani.de elect. c.ex inſinuatione.de appel. Singulariter tamen cum illo, aut illo iuſta de cauſa, ne illo aut illo die ieiunet, etiã epiſcopus videtur poſſe diſpenſare; immo & eo abſente parochus,

& quilibet prælatus cum ſuis religioſis, iuxta Sanctum Thom. in 4. diſtinct. 15. quæſt. 3. artic. 2. & in dicta quæſt. 147. quem ibidem Caiet. ſequitur. Tum quia licet hoc iure expreſſo probari nequiret, ſatis tamen neceſſitatibus quottidie occurrentibus perſuadetur. Tum quia tam frequenter Sedes Apoſtolica conſuli non poteſt. Tum quia videtur receptum conſuetudine, quia iuriſdictionem dare poteſt, cap. cum contingat. de foro compet. & cap. duo ſimul. de offi. ordin.

22 Ex quo infert Caietanus dicto ar. 4. non debere prælatos relinquere ſuæ conſcientiæ ſubditos petentes ab ipſis diſpenſationem, vt liceat eis cenare aliqua de cauſa in die ieiunij, aut ante horã comedere; quia potius debent eis compati, & benigne diſpenſando a ſuis ſcrupulis liberare, aut ieiunium in aliud pium opus cõmutare. Notandum tamen ſecundum eundem, quod diſpenſatus, vt comedat die ieiunij pluries, quam ſemel non videtur diſpenſatus, vt carnes comedat: neq; diſpenſatus vt comedendo carnes poſſit ieiunare, videtur diſpẽſatus, vt poſſit bis eas comedere: nec diſpenſatus vt ante horam iuſtam prandeat, videtur a ieiunãdo liberatus: nec neceſſitas, aut iuſta cauſa, quæ excuſat ab integro ieiunio, videtur excuſare ab omni parte illius; ieiunare enim prout poteſt, tenetur: quia, vt ille ait, in dicta q. 147. artic. 7. præceptum eccleſiæ licet in totum ſeruari non poſſit, ſeruandum tamen eſt quo ad illam partem, quo ad quam ſeruari poteſt, pro quo aptus text. in in cap. cum dilecti, de dolo & contu, cum citatis a glo. & doctoribus ibi. Notandum item, quod non excuſatur quis a ieiunio propter eleemoſynam, in quo multi abſque textu & ratione errant; quia debitor vnius rei, ſoluendo aliam non liberatur. l. eum. & l. manifeſti. C. de ſolut.

23 Tertiò peccat mortaliter, qui iuſta de cauſa excuſatus a ieiunãdo, cũ ſuſtentari poſſit eſcis ieiunio congruis, carne, ouis, aut lacticiniis veſcitur, iuxta S. Anto. receptum 2. par. tit. 7. c. 2. §. 7. & probatur ratione poſita ſub finem num. proximo.

24 Quartò peccat, qui ad cenam inuitat eum, quem neſcit non eſſe a ieiunio exemptum, & probabiliter credit, aut dubitat ob illam inuitationem ieiunium fracturum, quod alias ſeruaturus eſſet; quia dat cauſam propinquam peccandi mortaliter ſecundum Caiet. 2. 2. q. 147. art. 4. dicentem, hoc non procedere in eo, qui ſcit inuitatum alibi eſſe cenaturum. quam limitationem tenuimus primum hic, & poſtea contrarium in quadam additione vulgari lingua ſcripta per multas rationes. Nunc vero alia mente reperpenſa, credimus poſſe ſaluari eam ſecundum mentem eius in eo, qui ex cauſa iuſta inuitat paratum cenare; puta vrbanitatis, vel amicæ hoſpitalitatis, ad cenandum ſecum, in quantum cena eſt actus ſuſtentandi naturam, & de ſe bonus vel indifferens, nullatenus conſentiendo in eum, quatenus eſt fractio ieiunij.

25 Credimus enim licere inuitare, & prouocare iuſta de cauſa aliũ, ad aliquem actũ ſuo genere bonũ, vel indifferentem, nullatenus conſentiẽdo in eum, quatenus fit male, vel

eſt

eſt malus. Tum quia Deus ipſe inuitat, immo iuuat, ad agẽdum aliqua, quæ ſunt peccata, quatenus ſunt entia; quia quatenus ſunt talia, ſunt ab eo, per quẽ omnia facta ſunt, Ioan. 1. vt dictum eſt ſupra Prælud. 7. Tum quia licet gaudere de eo, quod eſt peccatum, alia ratione, quã quia eſt tale. De occiſione enim Chriſti gaudemus qua parte eſt noſtra redemptio, & dolemus, qua parte fuit grauiſſimum peccatum, iuxta illud glo. cap. 1. de conſec. eccle. vel alta. lib. 6. *Actio diſplicuit, paſſio grata fuit*, & de occiſione tyrãni gaudemus, qua parte eſt liberatio populi, licet alia ratione ſit peccatum. Tum quia licet egenti mutuum petere ſimpliciter ab vſurario, qui ſcitur non eſſe mutuaturus ſine vſuris, immo & accipere ſub eis non conſentiendo in dationem, quatenus eſt mala. Tum quia licet parochiano petere & accipere a ſuo parocho Sacramenta, in quibus dandis ille peccat, & creditur peccare, vt dictum eſt ſupra, cap. 14. nu. 16. Tum quia licet locare meretrici domum, in qua creditur meretricatura, ſitam in ea parte vrbis, in qua meretricari permittitur, vt dictum eſt ſupra, c. 17. nu. 195. Tum quia licet vendere, aut dare peccatoribus nõ excommunicatis neceſſaria & vtilia ad ſuſtentationem, licet illa directa ad peccãdum, vt ipſi dirigunt, ſit peccatum. cap. audi denique. & cap. menſam. 11. q. 3. immo & oportet id facere, etiam excommunicatis extreme egentibus, immo & infidelibus volentibus infideliter viuere ſecundum omnes per c. paſc. 86. diſt. Tũ quia licet petere a Gentili, Iudæo vel Sarraceno, vt cõfirmet iuramento contractum, licet ſciatur, vel credatur ſuperſtitioſe & cum peccato iuraturus. c. mouet 22. q. 1. Tum quia Beatus Laurentius dixit Decio Tyranno. *Aſſatum eſt iam, verſa, & manduca*: cum tamen illa verſio eſſet peccatum ex parte aſſantis. Et multi martyres prouocarunt tyrannos ad ſui occiſionem, quæ tamẽ ex parte eorum erat peccatum. Quin & ſanctus Andræas Apoſtolus prouocauit ad ſui crucifixionem, & eius protractionem, reſiſtendo ne deponeretur; quum tamen vtraque tam crucifixio, quàm eius protractio eſſet grande peccatum. Et rationibus in contrarium adductis reſponderi poteſt, eas procedere in eo, qui ſine iuſta cauſa inuitat, vt conſentiat in actum cenandi, vel cum cauſa quatenus eſt peccatum, vel eſt cauſa, ob quam ieiunium illius diei frangitur. Per quæ omnia declarantur dicta in dicto num. 26. & 31. & ſupra, cap. 19. nu. 16. quæ ad hanc reſolutionem ſunt reducenda.

26 Quartò peccat qui paterfamilias, œconomus, tabernarius, hoſpes, aut caupo, mane aut veſpere diebus ieiuniorũ ſuis filiis, famulis, aut aliis, quorũ curam gerit cibos miniſtrat, aut iis, qui ſuã tabernam, aut cauponam adeunt, propinat eos cibos, quibus illos ieiuniũ ſoluturos ſine cauſa credit, aut ſaltẽ dubitat, aut dubitare debet. Quia quãuis fortaſſis nõ ſit cauſa principij peccati, eſt tamẽ cauſa actus, per quem peccatum exequitur, ſecundum Caieta. in 2. 2. q. 147. art. 4. aut cõtinuationis illius, & ita peccato conſentit & cooperatur, vt Ioan. Maior in 4. diſt. 15.

Digitized by Google

q.4.tradit, nō autem ſi ſatis apparet eos nō teneri ad ieiunandum; eo q ſunt iter facientes, adoleſcentes, ſenes, infirmi, grauidæ, aut nutrices: aut probabiliter credit habere aliquam cauſam occultam legitimam non ieiunandi, & illis occulte miniſtrat, aut ſaltem ſine ſcandalo alicuius. Ad quæ reducēda ſunt, quæ tāto apparatu, ait Gab. in 4. lib. ſent. diſt. 16.q.3.art.3.dub.6. Reſoluens tamen tabernarios, & caupones, qui parati ſunt miniſtrare cibos in die ieiunij quibuſcunque petentibus, nulla admonitione de ieiunio facta, nullaq; ratione habita, an habeant iuſtam cauſam non ieiunandi, an peccent aut non, mortaliter peccare, quod ex prædictis ſequitur.

Quintò peccat mortaliter, qui in diebus ieiuniorū cibos vetitos miniſtrat ſine diſpenſatione legitima, nec conſuetudine id permittente, Gab. vbi ſupra.

27 Sextò peccat qui mane comedit in die ieiunij per talem ignorātiam, vel incogitantiam, quæ a violando ieiunio excuſat, & ob id non ieiunat. Quia non obſtante tali eſu, perinde poterat ieiunare, ac ſi nihil comediſſet, & hora conſueta veſci. Palud. in 4. diſt. 15.q.4.art.5. Dixi: Talem, quia ſecus eſt, ſi eſt eiuſmodi, quæ a violando non excuſaret; eo quod iam fractum ieiunium reparare non poteſt illo die, & alio non tenetur ſecundum omnes, argu. c.2. de obſerua, ieiu. quidquid dicat Paludan. vbi ſupra; vt qui vno die preces horarias omittit, non tenetur altero die recitare, vt late diximus in Enchirid. de Orat. c.10. num.32. & Angel. vbi ſupra, §.3. & 4.

Septimò peccat, qui notabiliter abſq; iuſta cauſa horam comedendi in loco conſueta præuenit, iuxta glo. c. vnum. §. alias. verb. ieiunantibus. 25. diſt. & Palud. in 4. diſt. 15.q.4. artic.4. quia ieiunium frangit, quod probat Caiet. 2.2.q.147. art.7. quidquid dicat Ang. verb. ieiunium. §.2. Secus ſi iuſta de cauſa id facit; vt quia non vacabit hora conſueta comedere, ſiue ob iter arripiendum, ſiue ob hoſpites, ſiue ob aliam honeſtam cauſam, iuxta Inno. in rub. de obſer. ieiun. & Silu. vbi ſupra q.1. dicto 3. Gab. in 4. diſt. 16.q.3.art.9. & Ange. verb. ieiunium. §.2. Licet autem pro libito proferre horā, modo ſine ſuperſtitione fiat, iuxta S. Anto. 2.par.tit.6.c.2.§.eo. ab omnibus receptum. Nec frangunt ieiunium, qui ante veſperas. Quadrageſimæ comedunt, vel aliis ieiuniorum diebus ante nonā recitatam, quamuis officiis diuinis addicti id facere ſine iuſta cauſa non debent, iuxta S. Anto. vbi ſupra, & Caiet. vbi ſupra d. art.7.

Octauò peccat qui compellit famulos ad ieiunandum obligatos in diebus ieiunij ad opera illi impatibilia, quæ commode in alium diem differri poſſunt, Palud. in 4. diſt. 15. quæſt.4. art.1. & Gab. ibidem quæſt. 3. articul.1. notab.4. Id, quod item dicendum eſt de eo, qui ieiunat diebus dominicis, quia ſuperſtitioſe credit, in illis ieiunandum eſſe contra conſuetudinem Chriſtianam, c. ſi quis presbyter. 30. diſtinct. & iuxta S. Thom. in 4. diſtin. 15. quæſt.3. art.3. ſecus ſi ieiunet ob ſalutem ſuam, ſtudium, domandam carnem, aut alios bonos fines, immo meretur, argu. cap. vtinam. 76. diſtin. quod ibi

& in

Digitized by Google

& in in cap. ſi quis presbyter. tradit vterque Cardin.

De tertio præcepto Eccleſiæ, De ſoluendis decimis.

SVMMARIVM.

28 Decimæ quo ad quotam iuris humani, quo ad ſuſtentationẽ diuini, & ita quo ad illam tolluntur conſuetudine, & non quo ad hanc, nu. 30.

29 Decima triplex, prædialis, perſonalis & mixta.

30 Decimã inſolitã non imperat Papa.

31 Decima perſonalis in quo a prædiali differt, & non ſoluitur.

31 Decima ſoluenda non deducta impenſa, nec ſemine, &c.

32 Decimas debens, vel impediens ante reſtitutionem non abſoluatur.

32 Primitiæ, vt decimæ ſoluendæ.

28 Contra hoc præceptũ de ſoluendis decimis, peccat mortaliter. Primò, qui decimam eccleſiaſticam iure debitam non ſoluit integre, cui debet, ſecũdum omnes, per c.. decimæ. c. reuertimini. 16. q. 1. & illa multa, quę Inno. communiter recept. citat in rubr. de deci. aliàs in cap. fin. de paroch. illi proximo. Pro quorũ intellectu dico. Primò, quòd lex illa vetus, Exod. 22. repetita in multis locis ab Innoc. vbi ſupra, qua vndecim Tribus Iſrael, iubebantur ſoluere duodecimæ Leuitarum diuino cultui addictæ decimam omnium fructuum, erat lex iudicialis quo ad quotã: quamuis quo ad congrũam ſuſtentationẽ, quæ debebatur ei, eo quod erat dicata, & ſeruiebat diuino cultui, erat moralis & naturalis deducta ex illa generali: *Dignus eſt mercenarius mercede ſua.* Luc. 10. ſecundum S. Tho. Quolib. 2. art. 8. & Quolib. 6. art. 10. & 2. 2. q. 87. artic. 1. declaratum ibi pulchre per Caieta. & late probauimus in repet. cap. ius naturale. 1. diſtin. & in cap. 1. de deci. lib. 6. & in repet. c. ad hæc. de præb. not. 18 dicto, quamuis Innoc. vbi ſupra, & gloſ cap. 1. de deci. lib. 6. recepti ab omnibus fere noſtris, præſertim a Petro Rauen. in fine ſui compendij, teneant, decimas etiam quo ad quotam iure diuino deberi per cap. in aliquibus. §. ille. de deci. & alia, quæ ibi allegat gloſ. Sed male. Quia certum eſt, eam nõ deberi lege naturali, cum illa nullum ante Moſem, nec poſt eum ante Chriſtum, alios, quàm Hebræos ligauerit, quod feciſſet, ſi eſſet lex naturalis, argu. cap. ius gentium. 1. diſt. & principio 5. diſtin. Et conſequẽter erat iudicialis, vel cæremonialis, quas non ſolum eſt verum, ſed de fide, ceſſaſſe a paſſo Chriſto. §. fin. 4. diſt. & c. 1. de purif. poſt part. Vnde Ioan. Maior in 3. lib. ſent diſt. 37 in q. 36. col. 2. ait, contrarium eſſe hæreſim, licet Canoniſtæ illud tenentes non debeant cenſeri hæretici, & col. antepen. & ſeq. ſpeciatim confutat prædictum Rauennatem mordicus inſequentẽ Inno. eo quod eorum dicta conſequitur præcepta iudicialia legis veteris non expiraſſe, quod eſt hæreſis. Nec obſtat dictus §. ille. quia intelligendus eſt, de lege, quæ diuina eſſe ſolebat, aut de lege diuina veteri, quę nouæ humanæ exẽplo fuit, ſicut dixit Caiet. in dict. artic. 1. & facit in ſimili cap. cum eſſes. de teſta. & ad cap Quadrageſima. de conſec. diſt 5 apte reſpondet in col. pen.

Digitized by Google

29 Secundò dico, triplicem eſſe decimam; Prædialem, Perſonalem, & Mixtam. Prædialis eſt, quæ prouenit ex fructibus prædiorum: tritico ſcilicet, vino, oleo, &c. Perſonalis eſt decima lucri ex ſola induſtria, aut labore perſonæ, quæſiti; quale eſt lucrum mercedis, mercis, officij, venationis, &c. cap. ad Apoſtolicæ. & cap. paſtoralis. cum gloſſa, & eis adnot. Mixta eſt, quæ partim ex prædiis & partim ex induſtria capitur; qualis eſt fetuum pecudum, & pullorum auium. Et ita hęc lex eccleſię eſt generalior, quàm vetus, quæ ſolam decimam prædialem, aut mixtam ſoluere iubebat.

30 Dixi: Eccleſiaſticam, ad includendam triplicem decimam ſupradictam. Dixi: Iure debitam, ad excludendum eam, quæ conſuetudine, vel conuentione rationabili non debetur; quod fere tota Italia ſeruat, & bene quidem: quia quum, vt prædictum eſt, decima non debeatur quo ad quotam iure diuino, poteſt illam diminui, vel tolli, modo cõgrua ſuſtentatio iure naturali debita relinquatur miniſtris eccleſiaſticis, arg. cap. fin. de conſuetu. & l. 2. C. quæ ſit longa conſuet.

Ex quibus ſequitur. Primo, quòd qui ſoluit minorem partem, quàm decimam, vel decimam de vnis fructibus, & de aliis non, modo ſoluat totam partem conſuetam, & de omnibus fructibus decimari conſuetis, ſatisfacit: modo ſuam parochus cõgruam ſuſtentationem habeat. per prædicta etiam in duobus caſibus, de quibus Panor. in cap. a nobis. de deci. quem ſequitur Angel verb. decima §. 2. quorum quidem prior eſt, quando Papa ſoluere iuberet: quia retenta opinione prædicta Theologorum, ſupra efficaci ratione comprobata, eiuſmodi iuſſus abſque noua cauſa nõ eſſet iuſtus, & ab eo ſupplicari poſſet, iuxta c. ſi quando. de reſcrip. Poſterior vero eſt, quando miniſtri eccleſiæ neceſſitate preſſi decimas peterent: nam & in hoc caſu non eſſet ſoluenda quota decima præciſe, ſed plus, vel minus, vel tantum prout congrua ſuſtentatio, plus minus, vel tantum requireret: quia hoc iure naturæ, cui humana conſuetudo derogare nequit, debetur: illa vero humano, cui conſuetudo derogat, cap. fi. de conſuet. vt dictum eſt ſupra, nu. 28.

31 Sequitur ſecundo, idem dicendum de perſonalibus, quod de aliis; videlicet, quod non debetur, vbi eſt cõſuetudo legitime præſcripta non ſoluendi eas; qualis eſt fere noſtra ætate in toto orbe Chriſtiano, exceptis ſalariorum famulorũ, & famularum aliquarum regionum Hiſpaniæ. Inter has enim & alias hoc ſolũ intereſt, quod eæ numquam fuerunt debitæ iure diuino, etiam veteri, illę vero ſic ab Hebræis tantum: & quod in his deducuntur impẽſæ, & ſolum lucrum decimatur: in aliis non item per notata in cap. ad Apoſtolicæ. c. non eſt. cap. ex tranſmiſſa. cap. paſtoralis, de decim. Id tamen eſt certum de lucro illicito, quod eſt reſtituendum, non eſſe ſoluendam decimam perſonalem: de alio vero ſic, modo non ſit per notorium peccatum quęſitum; ex tali enim lucro non eſt accipienda, ne illud approbari videatur, iuxta glo. communiter recep. in dicto cap. ex tranſmiſſa.

Secun

Digitized by Google

Secundo peccat, qui ſoluit quidem decimam iure debitam, ſed deducit prius impenſas ſationis, aut collectionis fructuum, aut ſemenſatum, aut penſionem, quam domino prædij ſoluit. contra c. tua nobis. & cap. non eſt. de deci. aut decimat partem peiorem; quia licet non debeatur optima, debetur tamen mediocris, Io. Maior. vbi ſupra.

Tertio peccat, qui ſoluit quidem omnes decimas, debitas, ſed nõ vbi, quando, vel quibus iure, vel conſuetudine legitima debet. Arg. cap. certificari. de ſepul. & c. ea te. de iureiur. Niſi legitimo pacto inter eccleſiaſticos, & laicos excuſetur, cap. ſtatuimus. & c. veniens. de tranſac. cum eis adnot.

32 Quibus addo, quòd Conci. Triden. in ſeſſ. 25. c. 12. de refor. ſic pręcipit: *Qui decimas, aut ſubtrahunt, aut impediunt, excommunicẽtur; nec ab hoc crimine, niſi plena reſtitutione ſecuta abſoluãtur*: quod intelligimus de iis, qui reſtituere poſſunt antequam ſacroſanctum corpus Domini ſumere debeant, aut moriantur, arg. eorum, quæ dicta ſunt ſupra, c. 17. nu. 42. & nu. 156. Cõdonatio vero facta ab eo, cui debentur, ſufficeret ex mente gl. ſollemnis, c. peccatũ. de regu iur. lib. 6. verbo, reſtituatur. Nec refert, an diues ſit, qui debet, an pauper, vt recte ſignificat Ioan. Maior, vbi ſupra, quidquid ſentiat S. Anton. 2. part. tit. 4. cap. 3. § 7. niſi quòd beneficiarius condonando diuiti, quod pauperibus eſt erogãdum, & diues accipiendo, quod illis erat dandum peccare poſſent, & teneri ad reſtitutionem, iuxta ea, quæ diximus in Apologia de reditib. eccleſiaſti. q. 1. monito 73. nume. 2. cit. ſupra c. 17. nu. 94. & ſpecialius in cap. non liceat. 12. q. 2. §. 15. nume. 5.

Quarto peccat, qui primitias iure, vel conſuetudine legitima debitas non ſoluit, vbi, quando, & quibus debet, iuxta c. 1. & ibi notata, de deci. & tradit ſanctus Thom. 2. 2. q. 86. & concionator religioſus, vel confeſſarius, qui dehortatur, aut auertit a ſolutione decimarum eſt etiam excommunicatus, iuxta dicta infra, c. 27. nu. 145.

De quarto præcepto Eccleſiæ, De ſemel in anno confitendo.

SVMMARIVM.

33 *Confeßio omnium mortalium intra annum per ſeipſum neceſſaria, & interdum ante Quadrageſimam; venialium vero vtilis tantum: niſi, &c. & ſeqq.*

37 *Confitendo, qui mentiens, vel nolens integre fateri peccat mortaliter. & ſeqq.*

40 *Confeßio talis, qualis eius finis; & quis principalis.*

41 *Confitens qui laico, vel qui confeßionem iterans peccat mortaliter. & 42.*

43 *Pænitentiam iniunctam, qui nõ implens peccat mortaliter.*

44 *Confeſſarij dictum qui reuelans peccat mortaliter.*

33 Contra hoc præceptum de ſemel in anno confitendo, peccat mortaliter. Primo, qui non confitetur iam habens diſcretionem, &

Digitized by Google

poteſt, omnia ſua peccata mortalia ſemel in anno, cui debet, cap. omnis vtriuſque ſexus. de pænit. & remiſſ. Et quamuis omittere vno anno cõfeſſionem non ſit, niſi vnum peccatum mortale, vt ſignificat glo. ſing. in Summa de pæn. diſt. 5. tamen quoties quis proponit non cõfiteri toto anno, toties peccat, iuxta omnium ſententiam. Quid autem ſit cõfeſſio (de qua loquimur) ſacramentalis, & quæ ſexdecim conditiones, quas requirit, cum quattuor notabilibus, dictum eſt ſupra c. 2.

Dixi: Habens diſcretionem, ad excludendos eos, qui ea carent, dicto cap. omnis. eam autẽ videtur habere puer, qui ob malefactum verecũdatur, & bonum diſcernit a malo & interrogatus? An liceat innocentem interficere? aliena inuadere? ſuperiori maledicere? & alia huiuſmodi negatiue reſpondet. Et interrogatus; An bonum ſit eſurienti panem porrigere? adire eccleſias? affirmatiue reſpondet. Sed nõ omnes eodem tempore, eam conſequuntur, quod diligenter conſiderare debent ij, quibus illi ſubduntur, arg. cap. duo iſta nomina. 23. q. 4. Porro decens eſt conſuetudo, vt vno, aut altero anno prius incipiant confiteri, quàm communicent, quò maiori cum reuerentia id faciant. Maior in 4. lib. ſenten. diſt. 17. q. 2.

34 Dixi, Poteſt; quia ſi copiam confeſſarij non habet, aut eſt excommunicatus, & non negligit procurare abſolutionem, aut ex conſilio confeſſarij in longius tempus confeſſionem differt, aut aliàs impeditur, non peccat, argu. cap. quia diuerſitatem. de conceſſ. præb. & trad. S. Anto. 2. part. tit. 9. cap. 8.

Dixi: Peccata mortalia; quia hoc præceptum non includit venialia, etiam ſi mixta ſint mortalibus, iuxta glo. in cap. omnis. receptam ibi, & in 4. lib. ſentent. diſt. 16. per omnes, & probatam per concil. Trid. ſeſſ. 14. cano. 5. niſi quando dubitatur, an ſint mortalia. argu. cap. ſi quis autem. de pænit. diſt. 7. aut tanto affectu eſt in illa, quod timet ſe per ea in mortale inducendum, niſi fortiter frenet illa confitendo, iuxta S. Bonauen. in dicto 4. lib. ſent. diſt. 16. ſub fi. Quibus conſequens eſt, poſſe quem, ſi velit, confeſſo vno veniali peccato, alterũ tacere, Ioan. Maior, & alij, vbi ſupra. Vtile tamen eſt carenti mortali, ſæpius venialia confiteri; quia per id augetur gratia, pœna purgatorij minuitur, & propoſitum numquã peccandi mortaliter renouatur, & habitus venialiter peccandi diminuitur. Sil. verbo, confeſſio. 1. q. 4. §. 3. Dixi: Semel in anno, & omnia, propter ea, quæ in dicto c. 2. dicta fuerunt.

35 Secundo peccat mortaliter, qui non cõfitetur, etiam extra Quadrageſimam, occurrente caſu, in quo ad id obligatur. Quinque autem caſus in dicto cap. 2. num. 6. & duobus ſeq. attigimus, quibus prædictus Ioan. Maior addit alium, in quo quis nouit, ſe memoriam omnium totius anni peccatorum, in Quadrageſima minime habiturum, quod videtur vtile, ſed non neceſſarium. Tum quia fere omnes in anni decurſu toties peccamus, vt veri numeri in Quadrageſima non meminerimus. Tum quia nulla lege ad id obligamur, & ſine lege non eſt aſſerenda obligatio. §. conſideremus. authen.

de

Digitized by Google

de trien.& ſemiſſ.coll.3. & cap. conſuluiſti.2.quæſtio.5.Tum quia Concil.Florent. citatum a nobis in cap. fratres.de pænit.diſtin.5.num.66.cui Trid. conſentit vbi ſupra, c.5.tãtum obligat ad confitenda peccata, quorum meminimus:in quod tamẽ adhibenda eſt mediocris diligentia, quam ibi determinauimus, ſed non illa,noua quam Maior,ſine textu & ratione neceſſaria excogitauit,quaque ſcrupulis onerari poſſent pænitentes.

Tertio peccat,qui non iterat confeſſionem,in quibus caſibus iteranda eſt,ſupra c.9.poſitis, ſciẽs,aut ſcire debens ſe ad illud teneri, iuxta mentem omnium.

56 Quarto,qui confiteri poteſt ore proprio per ſemetipſum,& non vult id facere, niſi tantum per ſcriptum, vel nuntium ob ſegnitiem,autpudorem,cap.quem pænitet.de pænit diſtin.1. Dixi:Poteſt,quia qui per ſeipſum confiteri nequit, non tenetur ad confitendum per alium, nec per ſcriptum, nec etiam per interpretem. Si tamen id faceret, valeret confeſſio, & abſolutio, quæ ſcripta mitteretur, ſecundum Palud. in 4. lib.ſenten.diſtin.17. quæſt.2. art.1.& clarius Adria.in 4 de confeſſ.quæſt. 1.quos ſequuti fuimus in cap. quem pænitet. & nunc etiam ſequimur, quamuis aliqui contradicant. Tum quia illa, quæ per interpretem fit, ſemper fuit, & eſt in vſu eccleſiæ, & eam,quæ per ſcriptum a præſente pænitente fit,probat glo cap qualis. 30.quæſt.5. Tum quia falſum eſt de ratione intrinſecæ confeſſionis eſſe, vt ſit ſecreta. Concil. enim Triden. in dicta ſeſſ.14. cano.5. expreſſe ait, poſſe etiam fieri eam publice: licet nemo ad id teneatur. Et ſi id eſſet verum,confeſſio, quam tertius inſidioſe audiret,nil valeret. Tum quia dict.cap.quem pænitet. habens non eſſe faciendam per ſcriptum, intelligi debet,quando verbo commode fieri poteſt, ne contradicat prædicto capit. qualis. quod ſecundum vnum intellectum gloſſ. habet eam per ſcriptum fieri poſſe. Tum quia hæc opinio miſericordiam Dei,virtutem ſacramenti pænitentiæ,& deuotionem pænitentium auget: & oppoſita retrahit a confitendo alienæ linguæ homines,& mutos ſcientes ſcribere, & ægrotos in domum parochi ægrotantis migrare nequeuntes. quod tetigimus in dicto cap quem pænitet.de pænit.diſtinct. 1.nume.4.

57 Quinto peccat mortaliter, qui mentitur in confeſſione, affirmando,aut negãdo aliquod mortale,niſi affirmaret abſque animo ſacerdotẽ decipiendi, putans ſe ſancte poſſe nimis accuſare, vt diximus in dicto cap.fratres. nume.37. Dixi: Mortale; quia ſi ſolum affirmaret, vel negaret falſe tantum veniale,non peccaret mortaliter, ſiue propoſuiſſet illud confiteri, ſiue non, quidquid dicat Caiet.2.2 quæſt.69.art.1. Quia mendacium ſolo eo, quod in iudicio interiori confeſſionis, aut exteriori dicatur, non eſt mortale.quãuis ſit de re, quæ ad iudicium, in quo illud pertineat, niſi ſit iuratum, aut notabiliter perniacioſum. vt diximus incap. fratres. de pænit. diſtinct.5.nu.18 & in cap.inter verba. nume.735.& ſupra cap.18.num.7 Dixi:Eo ſolo, quia vt ſcripſimus in di-

cto cap. fratres. nume. 22. poteſt eſſe peccatum, quãdo quis nullum aliud verum confiteretur; non quidem, quia eſt mendacium: ſed quia irreuerentiam ſacramẽto facit, non ſubiiciendo materiam ad illius exercitiũ ſufficientem; qualis non eſt peccatũ falſum: licèt veniale verum ſic.

38 Et quod dictum eſt de veniali eſt dicendum de mortali, aliàs legitime confeſſo: cum neutrius confeſſio ſit neceſſaria, & vtriuſque ſit ſufficiens materia ſacramenti ſecũdùm communem Catholicorum. Vnde ſequitur non peccare mortaliter, vt in dicto cap. 1. nu. 4. diximus, confitentem negantem ſe admiſiſſe peccatum mortale, aliàs legitimè confeſſum.

39 Sextò peccat qui inter confitendum proponit nõ confiteri aliquod peccatum mortale, ſi confeſſarius non interroget: quod agnoſcens cõfeſſarius procurare debet, vt eum pæniteat peccati nolendi confiteri integrè contra prædictum cap. omnis. & Concil. Florent. & Trid. ſeſſ. 24. cap. 5.

40 Septimò peccat, qui confitetur ob finem mortaliter malum; puta, ad conſequendum aditum faciendi aliquid, quod eſſet mortale, aut ob vanam mortalem gloriam. quia omnis actus, cuius finis mortalis eſt, ipſe quoque talis eſt, cap. cum miniſter. 23. quæſt. 5. cum iis, quæ latè adiecimus ei, Dixi: Mortaliter malum: quia confiteri ob finem venialem, non eſt mortale; quamuis enim eximius vir ille Angel. verb. vana gloria. §. 1. teneat, concionari, miſſam celebrare, & alia principaliter diuino cultui dedicata facere propter honorem, aut inanem gloriam, eſſe mortale: contrarium tamen tenendum eſt, vt latiſſimè in repet. cap. inter verb. 11. quęſt. 3. conclu. 4. demonſtrauimus. Addimus autem, quod vt aliquis dicatur confiteri principaliter, ne notetur, aut infametur in populo, aut ob metum apparitoris, ſiue Merini, aut pœnæ, non ſatis eſt, quod aliàs non confiteretur: ſed oportet, vt id æquè, aut pluris quàm confeſſionem, & abſolutionem faciat, quod pauci faciunt: quamuis multi non confiterentur, niſi aliquo reſpectu prædictorum, aut alio ſimili temporario in id mouerentur, per ea, quæ in locis ſupradictis diximus, præſertim in dicto cap. cum miniſter. nu. 43. diſputando de cauſa principali, & minus principali actus humani. Vnde ſequitur non peccare mortaliter eos, qui ne ſuam exiſtimationem honeſtã amittant, confeſſario cuidam familiari ſuo confitentur omnia ſua peccata, etiam obſcœna, & poſtea alteri probo & graui ſolum leuiora; quod de ſe non eſt malum: & ſi finis venialis fuerit, peccatum veniale erit, & ſi mortalis, mortale, & ſi bonus, qualis frequenter eſt, ſanctus, & probus, immo interdum neceſſarius, quidquid dicat Sil. verb. confeſſio 1. quæſt. 6. & alij, quorum dictum ad diſtinctionem dicti noſtri reduci poteſt.

41 Octauò peccat qui confitetur laico, vel clerico nõ presbytero abſque neceſſitate, cum poſſit confiteri presbytero: aut cum neceſſitate, animo accipiendi ab eo abſolutionem ſacramentalem, aut detegendo peccata mortaliter ſecreta imprudẽter,

iuxta

Digitized by Google

iuxta Scotum & communem in 4. lib.ſent.diſt.17.q.1.& Card.Turre.in cap. quem pænitet. de pænit. diſt. 1. quod ſicut in cap. 1.de pæn.diſt.6. a nu.72.vſque ad 83. & in repet.d.cap. inter verba concl.4 diximus, intelligẽdum eſſe ſolum de eo, qui confitetur peccata, quibus abſque peccato mortali ſe infamare nõ poteſt, & de eo, qui ſcit abſolutionem ſacramentalem, datam a laico, etiam in vltima neceſſitate eſſe ſacrilegiũ, & eſſe graue peccatum interdum ſe ipſum infamare, etiam ad veniam à Deo obtinendam: non autem de eo, qui bona fide credens (licèt per ignorantiam iuris) licitum eſſe, hoc fecit: eo quod communiter id inter peritos licitum exiſtimatur, quod tamen falſum eſt, iuxta omnes in dicto 4.lib.ſent.diſt.17.

Nonò peccat qui confeſſus laico tempore neceſſitatis peccata mortalia, non confitetur eadem poſtea cui debet tempore, quo confiteri tenetur, iuxta omnes in 4.diſt. & ca. omnis. de pænit. & remiſſ. quia ad confitendum in ea non ſecus tenetur, quàm ſi nullatenus confeſſus ea fuiſſet, vt diximus in d.c.1.de pænit. diſt.6.nu. 83.

42 Decimò peccat, qui peccatorum ſemel bene factam confeſſionem iterat ſecundò, tertiò, & ſæpius propter ſcrupulos, cum periculo deſipiendi ob nimiam de re triſti cogitationem, aut cum ſcandalo notabili confeſſarij, aut notabili infamia tertij, vt diximus in d.cap.inter verba.11.quæſt.3 nu.729. & in cap.ſi. de pænit.diſt.5.num.30.& aliquid in cap.1.num.98. & 99. de pænit. diſt.1. Dixi: Cum periculo & ſcandalo: quia non videtur pluſquam veniale id facere ſine illis, licèt ſit veniale, quia procuranda eſt tranquillitas animæ & conſcientiæ, quam eiuſmodi ſcrupuloſa repetitio diminuit. Et ideo ſemel confeſſus, & abſolutus cõuenienter iuxta iudicium docti confeſſarij, quieſcere debet: immo & credere, ſe confeſſum fuiſſe illa, quæ poſtea occurrẽt, quæ neſcit an fuerit confeſſus, vel non: ſed habet probabilem cauſam credendi ſe illa confeſſum: quia ob hoc nullo ſe periculo ſubiicit, eo quòd certo neſciat, ſe illa confeſſum non fuiſſe, morbus enim, quo laborat excuſat eum, & facit, vt pro certo habere debeat, quod alius recte compoſitus pro dubio reputare deberet, eo quod paſſio inordinata timoris iudicij conſtantiam ei adimit, & tot dubia in phantaſia excitat, vt ad timendum numquam ſe bene confeſſum inducat, & non ſine magna moleſtia phantaſiæ motus ſedare poſſit, per quod multa pericula tam corporis, quàm animæ incurruntur, & multa vtriuſque opera bona impediuntur, vt recte poſt alios conſiderat Caiet. in ſumma verb.confeſſionis conditiones, addens idem dicendum de iis, qui iterant confeſſiones, non quia ſunt ſcrupuloſi: ſed quia numquam proponunt omnino integre confiteri, vt debent, quia mortaliter peccant, non quia iterãt (cum ad id teneantur) ſed quia non bene iterant, & magnam irreuerentiam tanto ſacramento faciunt contra ea, quæ ait S.Tho. 2.2. quæſt. 99. art.3. Verum eſt etiam, quòd quãuis nemo ad confeſſionem peccatorum, ſemel bene factam iterandam teneatur,

Digitized by Google

teneatur, ſanctum tamen eſt iterum ea cõfiteri, ſi deuotionis cauſa, cum quieta conſcientia, & ſine tædio cõfeſſariorum, & aliorum bonorum operum impedimento fiat. Quia quamuis per primam cõtritionem, & confeſſionem remiſſa fuerit eorum culpa, frequenter tamen non remittitur tota pæna tẽporaria hic, vel in purgatorio ſubeũda, in quam æterna mutata fuit, quæ per ſecundam, tertiam, & quartam confeſſionem tollitur, aut diminuitur, tam ratione verecundiæ, qua pænitens in confeſſione afficitur, quàm ratione virtutis ſacramentalis abſolutionis quæ non ſolum largitur, aut auget gratiam: ſed etiam diminuit, & tollit pænam ſupradictam, iuxta illud S. Aug. in cap. quem pænitet. de pæn. diſt. 1. *Quanto pluribus confitetur in ſpe veniæ turpitudinem criminis, tanto facilius conſequitur gratiam remiſſionis*, quem ita ibi intelligimus, & ſic intelligendus eſt iuxta Pan. in c. at ſi §. de adulteriis verò de iudic.

43 Vndecimò peccat qui pænitentiam ſibi à confeſſario impoſitam, & a ſe acceptatam in ſatisfactionem ſpecialem ſuorum peccatorum mortalium, non implet cum illius meminit, & eam implere poſſit. Dixi: Acceptatam, quia non cogitur pænitens eam acceptare, niſi vt infra ca. 26. num. 20. dicetur: ſed acceptatam implere tenetur, vt latius aliis in ca. 1. § ponat ſe. de pænit. diſt. nu. 13. diximus. Tum quia quidquid dicat Caietan. in 2. quæſt. de ſatisfactione, maiorem vim habet ſententia confeſſarij in foro ipſius, quàm alterius iudicis in foro exteriori: quæ tamen acceptata ad implemẽtum ſui obligat ſub pœna mortalis. c. 1. de maio. & obedien. Tum quia in dubio hæc eſt communis intentio cõfeſſariorum, & pęnitentium, & innititur illo euangelij: *Quorum retinueritis*, &c. Ioan. 20. Dixi: Præceptam, quia cõſulta tantum nec ad mortale, nec ad veniale obligat. §. fin. 4. diſt. & c. fin. 14. q. 1. Dixi: In ſatisfactionem, quia quæ imponitur in monitionẽ eius, ad quod tenetur, puta, vt ſingulis annis confiteatur, & communicet, & quod debet reſtituat, ad nouũ peccatum non obligat: quia regulariter expreſſio eius: quod tacite ineſt, nihil operatur. cap. ſignificaſti. de elect. & late Feli. in capit. ad audientiam. 2. de reſcript. vbi gloſſ. nec qui declarat ſtatuit, l. heredes palam. §. ſed & ſi notam. ff. de teſtam. Dixi: Mortalium quia, quæ ob veniale imponitur, nõ obligat ad mortale communiter, niſi contemptus interuenerit.

44 Duodecimò peccat, qui poſt confeſſionem reuelat aliquid a confeſſario ſibi dictum, conſultum, vel præceptum in detrimentum notabile, ſalutis, famę, aut bonorum eius probabiliter redundãs, iuxta Palud. in 4. lib. ſentent. diſt. 21. quæſt. 3. art. 3. col. 6. & latius. Adrian. in 4. de conf. dub. 10. col. 11.

De quinto precepto eccleſiæ, De communicando in Paſchate.

SVMMARIVM.

45 Communicandum in Paſcha, aut ante vel poſt octo dies, niſi &c.

46 Com

46 *Communicet quàm citius poterit nõ communicans in Paſchate.*
45 *Obligatio quæ lapſu termini implendi præceptum finiatur.*
46 *Communicat quis ſcienter in mortali, & ob id peccat.*
47 *Gratia in diuina ſe eſſe nemo ſcit, & quis pie credit eſſe in ea.*
48 *Communicare bene quis cenſura ligatus poteſt.*
49 *Communio confeſſionem actualem mortalium prærequirit, niſi &c.*
50 *Communionis omiſſio ob odium quã mortalis.*
51 *Communionem quæ copula vel pollutio, licita vel illicita impedit.*
51 *Pollutio vel copula carnalis, quæ communionem impedit.*
52 *Communicãs alienum parochianum peccat, niſi &c.*
53 *Communio quo eſu, vel potu eodem die præſumpto impeditur.*
54 *Communicans, vel celebrans pluries quàm ſemel in die peccat.*
55 *Communio quando ob peccatum occultum male, & ob publicum recte denegatur, & 56.*
57 *Communionem non procurans eis, quorum curam gerit, quàm pecet.*
57 *Communicare nõ licet paruulis, nec aliis ſub vtraque ſpecie, niſi celebrando.*
57 *Communicare qui tenẽtur pluris in anno, & quoties expediat & deceat.*

45 Contra hoc præceptum quintũ peccat mortaliter primò, qui non communicat in Paſcha, c. omnis. de pœn. & remiſſ. nec ante, vel poſt octo dies iuxta declarationem Eugenij iiij. quã ignorauerũt Pano. & alij in d. c. omnis. & S. Anton. in 2. part. tit. 9. c. 9. Sed eam inter alios citauit Ioan. Maior. in 4. li. ſent. diſt. 17. q. 2. niſi de licẽtia proprij ſacerdotis in aliquot plures dies differat, d. c. omnis. & niſi ſit excommunicatus, interdictus, aut ſuſpenſus a communione, & nequeat abſolui per impotentiam facti, aut iuris, aut ob aliud impedimentum, quale eſt illud occultum, quo impeditur a faciendo, quod requirit abſolutio, vt in caſu. cap. inquiſitioni. cum ei adnotat. de ſent excom quo caſu patienter perferendo cenſuram, & pœnam eccleſiæ, potius meretur, modo pro viribus procuret habilitatem ad abſolutionẽ cenſuræ, & peccatorum, ſanctamq́ue communionem ſecundum omnes, quod recte explicat Gab. ſer. 21. de Euchariſtia. Vbi autem eſt cõſuetudo legitima, & pręſcripta ſatiſfaciendi huic præcepto, communicando quolibet Quadrageſimæ die, qualis eſt in noſtra Conimbrica, & multis aliis locis ſufficeret conformare ſe illi, vt diximus in c. conſideret. de pęn. diſt. 5. §. caueat. nu. 1. Hortamur tamẽ, ne quis ſtatim a prima confeſſione in annum integrum dilata communicet, ſed expectet aliquandiu: & poſtea denuo confeſſus ea, quæ in memoriam redierint, & interea peccauerit, mũdius ad illam puriſſimam, ſanctiſſimamq́ue menſam accedat. Et quamuis D. Anton. 2. par. tit. 9. c. 9. §. 3. quem Silueſ. verb. Euchariſtia. 3. q. 15. ſequitur. & etiam Medina in C. de pænit. dum de confeſſione tractat, teneat, eum, qui in Paſcha Reſurrectionis non communicauit, non teneri ſub pœna noui peccati ad communicandum vſque ad alterum Paſcha: quod ipſum dicunt ſanctus Anton vbi ſupra, & Silueſt.

Silueſt.de confeſſione, contradicente in hoc Medin.vbi ſupra:nobis tamen contrarium videtur in vtroque verius. Tum quia ſi,vt Medina dicit, qui intra vnum annum non confitetur, ante finem alterius anni confiteri tenetur, eo quod prædictum c. omnis.confeſſionem ſemel in anno præcipit, eadem ratione, qui non communicauit in Paſcha tenetur ad communicandum antè finem alterius anni,cum idem c. communionem ſemel in anno præcipiat. Nam prædictum cap. præcipiendo communicare in Paſcha duo in effectu præcipit, ſcilicet, communicare ſemel in anno, & communicare in Paſcha: & licet lapſo Paſcha non poſſit impleri alterum de communicando in ipſo, poteſt tamen alterum de communicando ſemel in anno,vt in ſimili dicitur in cap.cum dilecti. de dolo & contu. de citato ad comparendum certo die Romæ, qui ſi nõ poteſt comparere illo die, tenetur comparere quantocius poſt illum poterit. Cui concordat l.Celſus. ff. de recept. arbit. cum citatis vtrobique. Tum quia licet quando tempus ad finiendam obligationem præfinitur,eo lapſo, ea finiatur,cap. ſicut.de ſponſ.quando tamen præfinitur ad dilatandam ſolutionem, non finitur per lapſum ipſius,immo vegetior efficitur per d.cap.cum dilecti. vbi hoc adnotat Panor nu.12. communiter receptus, at terminus Paſchæ in prædicto cap.præſtitutus, non præfinitur ad finiendam obligationem,ſed ad dilatandam debiti ſolutionem, & declarandum eam fieri poſſe intra annum citra culpam & pænam.Tum quia non obſtat eorum fundamentum, quod præceptũ de ieiunando illo, vel illo die,& de ſingulo quoque die recitandis horis canonicis, elapſo die, non obligant ad ieiunandum,aut recitãdum alio die,quia vt ſingulariter meliùs, quam alij dixit Petrus de Ancha. in cap.1.de celeb.Miſſar.nu. 29. relatus per nos in Enchirid.de Orat.& hor. canonic.cap.10.nu.53. illa ieiunia, & illas horas pæcipit eccleſia tãquam onus illis diebus annexum:quod in in iſtis duobus pręceptis Confeſſionis,& Communionis non facit,quibus determinat tempus confitendi & communicandi, a iure diuino indeterminatum, intra quod ei ſatisfaciamus. Et ſic quamuis obligatio illo die communicãdi,eodem elapſo,ceſſet:obligatio tamen communicandi intra annum non ceſſat, quin manet, vt quantocius poterit ſatisfiat, cum annus tacite præfixus fuerit pro dilatione pura ſatisfactionis & communicatio in die Paſchæ pro onere illius diei.

46 Secundò,peccat mortaliter qui communicat credens, aut credere debens,ſe mortalis culpę reum 1.ad Cor.11.Idem de eo,qui communicat cum propoſito non ſeruandi legem aliquam ad mortale, obligantem, aut redeundi ad concubinam relictam, aut ad aliud quodpiam mortale iam confeſſum, poſt Paſcha: aut non reſtituendi alienum aut nõ deponendi odium, vel rancorem mortiferum,&c.Idem de illo,qui de peccato præterito mortali ob vtilitatem inde acceptam delectatur, quamuis ad illud redire amplius nolit, qualis eſt, qui delectatur vſura, mendacio, fraude, vel furto, eo quod

quod per ea, bona ſibi quæſiuit: aut fornicatione, aut adulterio, ex quibus ſuſcepit liberos, quos impenſe amat. Quia quoties hoc animo deliberato facit: mortaliter peccat, quamuis proponat numquam ad ea redire, licet ſine peccato poſſet gaudere de iis, & aliis per quodcumque peccatum quæſitis reſtitutioni non ſubiectis, modo eum pæniteat peccatorum, aut ſaltem non placeant illa ſibi, neque quod per ea quæſita, ſic quæſita fuerint, vt in d. cap. inter verba. 11. quæſt. 3. concl. 4. & in addit. cap. quando. diximus, citando alios: quod clare reſoluit Ioan. Maior. in 4. lib. ſentent. diſtin. 14. quæſt. 2. art. 1.

47 Licet enim cuiuis delectari de quibuſque bonis effectis malarum cauſarum, modo eis qua parte malę ſunt non delectetur. Ille etiã credit, aut credere debet, ſe mortalis culpæ reum, qui ex ignorantia affectata, ſiue procurata id ignorat, quia delectatur ſe neſcire illa eſſe peccata, vel ea non meminiſſe, ne ad confitendum illa teneatur. Immo & qui id facit ex ignorantia craſſa, qua laborat qui ad id ſciendum, an ſit peccatum, vel recordandum an fuerit, non vtitur diligentia, qua communiter ſuæ conditionis homines vtũtur, iuxta Scotum & communem in 4. lib. ſent. diſt. 9. & in cap. quotidie. de conſec. diſt. 2. Ille tamen non credit, nec credere tenetur, ſe eſſe mortalis culpæ reum, ad communicandum abſque nouo peccato, qui debita diligentia in recordando & conſulendo doctos adhibita, nullius mortalis culpæ conſcius eſt, ſiue quia talem non meminit, ſiue quia ignorat eſſe mortalem, aut ſe non ſatis contritum eſſe. Is enim deuote ac reuerenter communicans non peccat noue, etiam ſi verè ſit culpæ mortalis reus, quin interdum virtute tanti ſacramenti veniam conſequitur, dum eius calore fit de attrito contritus ſecundum S. Thom. communiter receptum 3. par. q. 79. art. 3. Non enim eſt neceſſe ad rectè communicandum ſcire, ſe in gratia Dei eſſe. Tum quia hoc non niſi reuelatione ſpeciali diuina ſciri poteſt, c. fin. de purg. can. Tum quia ſufficit probabiliter credere ſe in illa eſſe, quod facere poteſt, qui ſe cõtritum eſſe probabiliter credit, & ille ſe contritum eſſe probabiliter credere poteſt, qui verè Deo dicere poteſt tria quæ ponit Ioan. Gerſo. in ſuo opere tripartito. Quorum primum eſt: Domine omnium peccatorum meorum, ſaltem mortalium, ex animo me pænitet, & propono ad ea nũquam amplius redire, & ab aliis in poſterum cauere. Secundum: Propono ea omnia, domine, tempore congruo confiteri. Tertium: Hæc principaliter facio, & faciam tui amore, & quia tuam immenſam maieſtatem & bonitatem offendi, debens eam honorare ſuper omnia & amare.

48 Tertiò peccat mortaliter, qui communicat contra prohibitionem eccleſiæ, eo quod eſt excommunicatus, interdictus, aut ſuſpenſus à communione, per proxime dicta: niſi quando huiuſmodi cenſuræ in ſe nullæ eſſent; per ea quæ late diximus in rep. c. cum cõtingat, de reſcr. in 2. remedio contra executorem Apoſtolicum, num. 4. aut iniuſtè coram Deo, & ſecretò communicaret, aut

aut in terris vbi ignoratur, iuxta ea, quæ in cap. pen. de ſent. excom. poſt Feli. & alios in c. fi. de teſtib. cogen. ſcripſimus.

49 Quartò peccat, qui habens copiam confitendi communicat ante confeſſionem actualẽ omnium peccatorum mortalium, numquam antea legitime confeſſorum, & ante eorum abſolutionem: quamuis veram de eis contritionem habeat, iuxta ſanctum Tho. 3. part. q. 80. art. 4. & in 4. diſtin. 17. q. 3. art. 1. q. 4. Scot. & alios in 4. diſtinct. 9. & glo. ſingul. ab omnibus noſtris receptam in c. de homine. de celebat. miſſ. quamuis Caieta. in Summa verb. communio, & 1. ad Cor. 11. & in d. art. 4. quem ſequitur Armilla oppoſitum teneat. Cuius opinionem & fundamenta euidenter refutauimus in glo. Summæ de pœnit. diſtin. 5 num. 31. & ſeq. quamq; Trid. Concil. reiecit in ſeſſ. 13. cap. 7. & can. 11. Dixi: Habens copiam; quia ſecus, ſi eam non haberet, vt illa glo. ſing. dixit, quam non habet, qui ſine ſcandalo confiteri nequit; vt qui ſi in altari inchoata iam miſſa, alicuius peccati non confeſſi recordatur, cui ſufficit contritio de illo cum propoſito confitendi ad miſſam proſequendam. Idem de illo, qui iam venit cum aliis ad communionem ſuſcipiendam, & peccati alicuius non confeſſi recordatur, & non poteſt illud decenter ante illam confiteri, nec à communicando abſque ſui nota abſtinere, poteſt etiam communicare cum propoſito illud confitendi, ſecundum Scot. in 4. diſt. 9 & Silueſt. verb. Euchariſtia. 2. quæſt. 7.

50 Quintò peccat, qui omittit cõmunionem, ad quam tenetur, propter odium, vel voluntatem nõ parcendi, aut nón reſtituendi, aut non faciendi aliud, ad quod ſub mortali reatu tenetur; is enim noue peccat: quia nemini malitia ſua debet prodeſſe. cap. 1. verſic. nos igitur. de poſtul. prælat. & l. itaque fullo. ff. de furt.

51 Sextò peccat, qui intra vnum diem naturalem poſt habitam copulam carnalem, aut pollutionẽ illicitam, etiam contritus & confeſſus communicat, quod in cap. 1. de pæni. diſt. 6. latè olim ſuaſimus, proteſtati nullum eſſe textum, vel rationem neceſſariò id probantem, quòd multis prudentibus confeſſariis viſum fuit darum. Quare prętermiſſis quibuſdam, quæ hic ſuper hoc addidimus, affirmamus idem, quod in poſtrema additione affirmauimus, nẽpe hoc de rigore iuris non procedere: quamuis multa pro eo faciant, immo quòd vera contritione, puraque confeſſione præcedente, & nullo contemptu, nec diſtractione notabili, nec alio quod obſtet interueniente, poteſt celebrare & communicare humiliter, ſecundum Palud. in 4. diſt. 9. Silueſt. verb. Euchariſtia. 3. quæſt. 10. Minus autem procederet in eo, qui poſt pollutionem inter dormiendum abſque peccato mortali habitam (quamuis ex cauſa mortali cõtingeret) communicaret, aut celebraret, confeſſus illam cauſam, iuxta ea, quæ ibi poſt alios multos diximus. Et minus in eo qui ex neceſſitate, aut ex officio proprio, aut alterius, neceſſariò ab ipſo præſtando celebrat, aut ducitur magna deuotione, iuxta ſanctum Tho.

&

& communem in 4.lib.ſent.diſt.9.& in 3.part.q.80. art.7. & nos diximus in dicto c.1.Et licet coniugati intra diem, quo debito coniugali ſatisfecerint, communicare de honeſtate non deberent: non tamen peccant, ſaltem plus quam venialiter, communicando,iuxta cõmunem, quam tenet Caiet. in Summa verb. Communio ſacramentalis. Nec etiam ſi intra diem,quo communicauerunt, debitum coniugale reddunt, ſecundum Alber. Magn.arg.cap. vir cum propria.33.q.4.

52 Septimo, peccat qui hanc ſanctam cõmunionem percipit ab eo, qui non erat proprius parochus,nec ſuperior abſq; eiuſdem licentia expreſſa,vel tacita,aut priuilegio,etiã extra Quadrageſimam, aut Paſcha, etiã in articulo mortis, iuxta Card. in cle.1. de priuileg. q.11.etiam ſi ſit religioſus,per dictum Silu verb.excommunicatio 6.excom.15.q 3.contra alios, niſi ignorantia excuſetur. & qui abſque tali licentia miniſtrat, ſi eſt religioſus excõmunicatus eſt, clem.1. de priuil. de qua infra. c.27. nu.101. Verumtamen Leo decimus conceſſit cuilibet ſacerdoti ordinis Minorum,vt quouis anni die ſacroſanctum Domini corpus ſecularibus miniſtrare poſſit, excepto ſolo die Paſchatis, vt habetur, in Supplem. priuileg.Apoſt.conceſ.100. & cõſequẽter Dominicanis & reliquis omnibus, qui eius priuilegiis vtuntur. Quod etiam ſcimus,conceſſum eſſe particulariter & meritò Patribus illuſtriſſ.Societatis Ieſu, in audiendis confeſſionibus,& cõmunicandis confeſſis exercitatiſſimis. Et quamuis ob aliqua quibuſdam videri poſſit, hanc exceptionem diei Paſchatis Reſurrectionis intelligendã eſſe de omni communione, qua huic præcepto ſatisfit, nobis tamen intelligenda videtur de ſola communione diei Paſchæ,ſiue fiat ad ſatisfaciendum præcepto ſiue non:quia prædictus Leo Papa ſatis id declarat in prædicta conceſſione, attentis verbis, quæ addit ſimili Nicolai V.conceſſioni 149.in monumentis Ordinis Minorum ſecundo impreſſis Nec condemnaremus eum, qui acciperet, aut qui ſanctiſſimum ſacramentum miniſtraret, quando eiuſmodi eſſent perſonæ, tempus, & cauſa, vt iudicio boni viri credi poſſit parochum eo contentum fore, ſi intelligeret, propter tacitam quandam facultatem, quæ exoriri videtur, per ea, quæ in ſimili caſu dicta ſunt in c.9.nu.5.

53 Octauo, peccat qui communicat, aut celebrat poſt cibi,aut potus ex propoſito ſumptionem eodem die, elapſa iam media nocte, cum valet, aut ita ægrotat, vt commodè poſſit differre in ſequentem diem, quamuis per modum medicinæ,aut ipſam medicinam ſumeret, cap. liquido. & cap. ſacramenta. cum eis adnotat. de conſec. diſtinct.2. Dixi, Ex propoſito, quia deglutire reliquias cibi diei præcedentis dentibus inſertas,aut aliquam aquæ guttam, aut particulam alterius rei, lauando os, aut guſtando ius, vinum, aut aliud ſimile, abſque propoſito edendi, tanquam ſaliuam, non impedit communionem, nec celebrationem: quia non eſt proprie ſumere cibum vel potum. Dixi etiam: Eodem die elapſa media nocte: quia

prius ſumptum non impedit, quamuis prope mediam noctem cenet, & poſtea non dormiat, nec digerat, iuxta communem, quam in dict. c. liquido. confirmauimus, licet aliqui contradicant, per cap. ſi conſtiterit. de accuſat. quod tamen non probat, vt ibi alias diximus. Licet qui ex cena noctis præcedentis mentem conturbatam ſentit, communicare ex conſilio non debeat, iuxta S. Thom. 3. part. q. 8. art. 6 ad 5. quamuis communicando non peccet mortaliter. Dixi: Cum valet, quia infirmus ſequentem diem expectare commode non valens, communicare poteſt: ſed non celebrare, etiã ad miniſtrandum infirmo, nec ad vitãdum ſcandalum, etiam iuſſu prælati inferioris Papa iuxta communem.

54 Nono peccat qui pluries eodem die communicat, vel celebrat, cap. ſufficit. de conſec. diſtin. 2. cap. conſuluiſti. de celebra. miſſ. niſi in certis caſibus. Non peccat tamen ſacerdos, qui ob infirmitatem, vel alias non celebrando communicat ſine ſtola & ſuperpellicio, quamuis cap. eccleſia. 23. di. hoc ſignificet ſecundum Angel. ver. ſacerdos. §. 4. Vere enim id non intendit, vt recte innuit Sylueſt. verb. ſacerdos quæſt 4. quia ſolum loquitur de ſacerdote communicante celebrando; loquitur enim de ſumente corpus, & ſanguinem. & qui non celebrando communicant, non percipiunt ſanguinem ſub ſpecie vini, vt ſentit gloſſ. recepta in c. comperimus. de conſec. diſtin. 2. & definit Concil. Trident. ſeſſ. 21. can. 2.

55 Decimo peccat parochus, qui communionem ſubdito, ſiue ſecreto, ſiue publice petẽti, tempore quo iure communicare tenetur denegat propter peccatũ mortale occultum, quod in confeſſione audiuit, a quo illum non abſoluit; eo quod non ſatis eius pœniteret. Tum quia id eſt detractio, & detectio peccati occulti. Tum quia eſt reuelatio peccati ſibi confeſſi. vt in cap. ſacerdos. de pœnit. diſtin 6. nu. 84. & ſupra cap 8. diximus. Dixi, Occultum, quia ob publicum & notorium poteſt, & debet negare. Nam meretricibus, & vſurariis, & quibuſlibet aliis peccatoribus notoriis quantumlibet ſuorum peccatorum eos pœniteat, & ſanctiſſime confiteantur, non eſt publice cõmunio miniſtranda (quamuis ſic in ſecreto) donec publice pœnitentiam agant, aut parochus ab ipſis facta ſibi facultate publice denunciet iam eos pœnitere, & confeſſos eſſe, aut ex ipſorum bona cõuerſatione, aut alio legitimo modo de vitæ emendatione conſtet: vt qui ipſorum prauis exemplis offenſi fuere, eorundem emendatione ædificentur, iuxta ſanctum Bonauenturam, & Palud in 4. diſtin. 9 q. 4. col. 3. & 4. & nos in cap. 1. in princ. nu. 9. & ſeqq. & in cap. ſacerdos. num. 63. & 101. de pœnit. diſt. 6. Notorium appellamus, quod eſt manifeſtum per ſententiam, vel per confeſſionem in iure, vel euidentiam rei, quæ nulla tergiuerſatione celari poteſt, cap. fina. de cohab. cleric. & mul. & cap. fin. iuncta gloſſ. de temp. ordin. & non aliud, licet duobus, tribus, aut pluribus teſtibus probari poſſit, vt in cap. veſtra. de cohab. cleric. late trad. Anton. recept. a Panormitano & aliis.

Dixi

56 Dixi: Quod in confeſſione audiuit; quia ſi alio modo extra eam intellexerit, licet denegare publice non poſſit illam tali tẽpore petenti: poteſt tamen eam ſecrete denegare ſecrete petenti, quamuis debito tempore petat; quia nec detrahit, nec detegit peccatum occultum, nec reuelat cõfeſſionem ſibi factam. Dixi: Tempore quo iure, &c. quia in alio non ſolum non poteſt denegare, ſed etiam debet; cum nec ipſe ad præbendum, nec ille ad petendũ teneatur, iuxta ſententiam prædictorum vbi ſupra, & quæ ſupra diximus.

57 Vndecimo peccat qui pater, tutor, curator, aut herus, negligit notabiliter procurare, vt ſui liberi, pupilli, minores, aut famuli domi ſuæ viuentes & ad communionem obligati communicent tempore debito, maxime ſi ſciat, aut ſcire debeat illos non communicaturos, niſi a ſe moneantur, arg. c. duo. 23. q. 4. Diximus: Ad id obligati: quia ſecus eſt de aliis; quales ſunt pueri, qui ſecundum honeſtam conſuetudinem aliquanto tardius communicant, quam confiteantur, ob reuerentiam tanti ſacramenti: illa enim conſuetudo præceptum prædicti cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. quo ad hoc limitat, aut certe declarat. Quin dici etiam poteſt eandem etiam declaraſſe præceptum diuinum de cõmunicando, iuxta illud Ioan. 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis, &c.* vt nec in articulo mortis teneantur communicare vſque ad ætatem, in qua ſani tenerentur; quamquam meo conſilio tunc communicarent, niſi valde puerili indicio eſſent. Quin etiam cum prędicto Card. addimus, prædictos, qui aliena cura gubernantur, & eorum monitionem expectant, non peccare, donec moneantur, quamuis eorum curam gerentes tardius æquo monendo peccent, qui ſi dubitauerint, conſulere debent eorum confeſſarios, & eorum conſilium ſequi.

58 Duodecimo peccat qui laicus, vel clericus non celebrando, communicat ſub vtraque ſpecie. vt ſentit glo. 2. c. comperimus. de conſec. diſt. 2. & melius Conc. Trid. ſeſſ. 21. quod in cap. 1. & in can. 1. damnat eum, qui dixerit Chriſti fideles pręcepto diuino teneri ad ſanctiſſimũ Euchariſtiæ ſacramentum ſub vtraque ſpecie panis, & vini ſumendum. Et cap. 2. & can. 2. hæreticum eſſe, qui dixerit, eccleſiam erraſſe ſtatuendo, vt laici, nec clerici non conficientes ſacramentũ ſub ſpecie tantum panis communicent. Et in c. 3. & can. 3. definit, hæreticum eſſe, qui dixerit totũ & integrum Chriſtum ſub vna tantum ſpecie non ſumi. Et in cap. 4. & can. 4. damnat eos, qui aſſerunt paruulos vſu rationis carentes ad hanc ſanctam communionem obligari.

59 Decimotertio peccat monachus ſancti Benedicti, qui non communicat ſemel in menſe, clem. ne in agro. §. ſane. de ſtat. monach. & monialis cuiuſuis ordinis, quæ idem non fecerit. Concil. Trident. ſeſſ. 25. c. 10. de regu. Quotidie autem communicare, vel celebrare procul dubio de ſe licitum eſt, & melius eſt quam contrarium: quamuis aliqua circumſtantia fieri poſſit, vt hoc ſit melius illo per accidens: iuxta

Digitized by Google

mentem S.Auguſt.in c.quotidie.de conſec. diſt 2. & affirmat S.Tho. in 3.part.q.50.argu.10. & in 4.diſtin.12. Quare,qui experitur per quotidianam celebrationem, aut cõmunionem, deuotionis feruorem in ſe erga Deum augeri,& reuerentiam erga ſanctum ſacramentum non minui,faciat hoc quotidie:ſin minus, abſtineat aliquando, quo deuotius atq; religioſius id faciat, iuxta eundem S.Tho.in 4.lib.ſent.diſt.12.Adde,quod olim omnes,qui intererant miſſę,communicabant,c.peracta.de conſec.diſtin.5.& poſtea etiam laici ſaltem ter,ſcilicet in Paſcha,Pentecoſte, Natalique domini,c.& ſi non frequentius. ead.diſt. Et diuus Aug. omnes ad communicandum,ſaltem ſingulis dominicis cohortatur, in d.c. Et certe honorabiliores viri & feminæ,ſaltem quater ; ſcilicet tribus prædictis diebus,& in feſto omnium ſanctorum id facere de honeſtate deberent,& horum religioſiores ſingulis menſibus inſtar monachorũ & monialium prædictarum, quamquam ad ſatisfaciendum huic præcepto, ſufficit regulariter ſemel in tempore Paſchali communicare, per dictum cap. omnis. An autem ſacramentum Euchariſtiæ ſit dandum damnato ad mortem? dicetur infra cap.25.nu.23.

De ſeptem Sacramentis Eccleſiæ in genere.
Cap. XXII.

SVMMARIVM.

1 *Sacramentum quid, & vt gratiam ex opere operato confert.*

2 *Sacramenta ſeptem, tria non iterabilia, quattuor autem ſic.*

2 *Sacramenta circa ſeptem vndecim errores Tridenti damnati.*

2 *Sacramentis alia ſunt de eſſentia eorum, alia de præcepto.*

3 *Sacramenta non credens, vt debet, ea dans, aut ſumẽs in mortali peccat.*

4 *Sacramenta ſumens ab excommunicato, &c. & dans, vel ſumens in mortali, & inuitans malum ad dandum, & inhonorans ea verbo, aut facto, vt peccat.*

1 Dicturus de ſacramentis ſola confeſſariis, & pœnitentibus neceſſaria, præmitto primo, quod verbum,ſacramentum,primo ſignificat ſecretum,iuxta illud Thob.12. *Sacramentum regis abſcondere bonum eſt.* Secundo,iuramentũ,auth.ſacramenta puberum. C.ſi aduer.vendit. Tertio, ſignum rei ſacræ, vt accipitur in hac materia.Sed quia duplex eſt ſignum. Vnum quod tantum ſignificat. cap.ſignum.de conſec.diſt. 2.Alterum vero, quod ſignificat, & facit rem ſignificatam. quo modo acceptum, varie definitur a Magiſt. & aliis in 4.lib.ſent.diſt.1.& a Ioan. Andr. & aliis in rub.de ſacrament. non iteran. Breuiſſime vero definiri poteſt ex mente Auguſt. in cap. ſacrificium.de conſec. diſtinct.2. vt ibi diximus, quod eſt ſignum ſacræ rei. Dixi,Signum,pro genere : quia omne ſacramentum eſt ſignum, nõ contra omne ſignum ſacramẽtum. Dixi item,Signum, intelligendo de ſenſibili : quia quodlibet verum ſacramentum eſt aliquo quinque ſenſuum ſenſibile ex mente Auguſt. in cap.detrahe. 1.quæſt.1. & melius in dicto cap.ſacrificium. ibi : Viſibilis forma, intelligendo item de ſigno efficaci,

Digitized by Google

efficaci, ſeu effectiuo; quia quodlibet illorũ efficit, ſaltem inſtrumentaliter, gratiam, quam ſignificat ſecundum ſactum Tho.3.part.quæſt. 62.art.1.licet Scotus & alij ſequaces aliter dicant, pro ſancto Thoma tamen vrget Concil. Triden. can. 8. ſeſſ.7. Dixi: Rei ſacræ, ad differentiã aliorum ſignorum alia ſignificantium, & operantium; qualia ſunt ſigna Zodiaci. Intelligendo item, per rem ſacram, gratiam Dei ſacram & ſanctificantem; quam quodlibet ſacramentum ſignificat, & producit. Cui definitioni conſonat illa Auguſtini: *Inuiſibilis gratiæ viſibilis forma*, relata in dicto cap. ſacrificium cum illa additione Magiſt. in 4.lib. ſent.diſt.1. Cuius ſimilitudinem gerit, & cauſa exiſtit: quia perinde eſt ac ſi dixiſſet. Signum viſibile, ſiue ſenſibile effectiuum rei ſacræ, quæ eſt gratia inuiſibilis. Nam dicere quod ſacramentum eſt viſibilis forma eſt dicere, quod eſt ſignum viſibile, ſeu ſenſibile; & dicere, quod gerit ſimilitudinem gratiæ eſt dicere, quod per quandam ſimilitudinem ſignificat illam: & dicere, cuius cauſa exiſtit, eſt dicere, quod efficit eam. Itaque interrogatus, quid eſt ſacramentum? breuiter, & ſecure reſpondere poteſt, quod eſt rei ſacræ ſignum, intelligendo per rem ſacram gratiam, & per ſignum, ſignum ſenſibile aliquo quinq; ſenſuum, efficiens inſtrumentaliter gratiam, quam ſignificat. Dixi, Inſtrumentaliter: quia ſolus Deus poteſt creare principaliter gratiam, iuxta ſanctum Tho. per omnes receptum 1.2.quæſt.1. artic. 8. & ideo ipſe ſolus poteſt inſtituere ſacramentum, vt definit Conc.Trid. mox referendum. Itaque ſacramenta ab aliis operibus differunt in eo, quod ipſa conferunt gratiam ex opere operato, vt habet prædictum Conc.can.8. alia vero tantum ex opere operantis, hoc eſt, vnumquodque ſacramentum per virtutem & inſtitutionem diuinam, aliquam determinatam a Deo gratiam in anima ſuſcipientis, etiam iudicij expertis & nec mereri, nec peccare valentis, inſtrumentaliter producit, modo mortalis peccati obicem non ponat. & ita omnibus parem gratiam ſacramentalem conferunt: quamuis præter illam Deus illud ſuſcipienti aliam maiorem, vel minorem gratiam pro maiori, vel minori merito & affectu ſuſcipientis conferat.

2 Secundò præſupponimus, quod ſeptem ſunt ſacramẽta nouæ legis. Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitẽtia, extrema Vnctio, Matrimonium, & Ordo, iuxta glo. ſing. c.veniens. de tranſact.& doctrinam communem in 4.diſt.1. & in d.rub. de ſacramen. non iteran. probatam pridem per con.Floren.& nuper per Trid. ſeſſ.7.can.1. Quorum tria iterari nequeunt, id eſt, nec dari, neque prodeſſe poſſunt, niſi ſemel; ſcilicet, Baptiſmus, Confirmatio, Ordo: alia vero quattuor ſic.

Tertiò præſupponimus, quod Concil.Trid.ſeſſ.7.can.1. declarauit hæreticũ dicere eſſe plura, aut pauciora, quam ſeptem nouæ legis ſacramenta: aut aliquod eorum non eſſe proprie ſacramentum, ibidem. Aut a ſacramẽtis antiquæ legis non niſi cæremoniis differre, can.2. Aut nullum eorum aliqua ratione eſſe

alio dignius, can. 3. Aut non eſſe omnia neceſſaria, ſed aliquod eorum ſuperfluum; quamuis omnia ſingulis neceſſaria non ſint, can. 4. Aut ſolum ſignificare, & non continere gratiam, aut eam rite accipientibus non ſemper ex opere operato conferre. can. 5. 6. 7 & 8. Aut quod horum tria, ſcilicet, Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo non imprimant characterem in anima & ſignum quoddam indelebile, propter quod ea iterari non poſſunt, can. 6. Aut ab omnibus Chriſtianis adminiſtrari omnibus poſſe, can. 10. Aut non requiri in conficiendis ſacramentis intentionem, ſaltem faciendi, quod facit eccleſia, cano. 11 Aut quod peccato mortali miniſtri Sacramenti confectio, aut collatio fiat nulla, cano. 12. Aut ritus eccleſiæ omitti, aut mutari per quemlibet prælatum poſſe, cano. 13.

Quartò præſupponimus, quòd quodlibet ſacramentū conſtat duobus. Quorum alterum eſt velut materia ſubſtantialis. Alterū verò velut forma ſubſtantialis; quæ ſunt de eſſentia, & neceſſitate ſacramenti, ſine quibus omnino eſt nullum. Requirit etiam alia, quę ſunt de neceſſitate præcepti, non autem de neceſſitate ſacramenti, id eſt, quòd peccatur conficiendo ſine illis, ſed ſacramentum eſt validum; vt in Baptiſmo aqua eſt materia ſubſtantialis, & inuocatio Trinitatis forma ſubſtātialis, ſine quibus nil valet, verba vero illa Ego, & Amen in forma poſita, ſunt tantum de neceſſitate pręcepti, id eſt, peccatur baptizandō ſine illis: ſed baptiſmus valet, c. 1. cum ei adnot de baptiſ.

5 Circa vero præfata ſacramenta in genere peccat mortaliter primò, qui credit aliquid ex damnatis per prædictum Concil. Trident. ſciens, vel debens ſcire id eſſe damnatum, & eſt hæreticus per cap. ad abolendam. de hæret. & per prædictos 13. canones. & excommunicatus, ſi verbo, vel ſcripto id expreſſit, per bullam cenæ domini, de qua infra cap. 27.

Secundo peccat qui credens, vel credere debens ſe reum mortalis culpæ miniſtrat, ſaltem ſollemniter, aliquod ſacramentum, vel ſuſcipit: niſi ita ſe credat attritum, quòd, adiuncto calore ſacramenti, fiat contritus, vt diximus latius in gloſſ. Summæ de pænitent. diſtinct. 5. nume 33. per cap. illud. 65. diſtin. cap. per Eſaiam. 1. q. 1. ibi. *Tale*, & ibi, *Omnia ſacramenta*. quamuis baptiſmus minorem attritionem, quàm alia requirit, per dicta ſupra cap. 1. nume. 36. Nec excuſatur, vt quidam putant, ſubita miniſtrandi, aut accipiendi ſacramēti neceſſitate; veluti ſi mortifero vulnere ictus baptiſmum a ſacerdote imparato depoſcit. Quia quamuis hoc aliquem prætextum habere poſſit iuxta opinionem eorum, qui dicūt cuique peccato mortali propium dolorem eſſe adhibendum; quod vno momento fieri non poteſt: nullo tamen prætextu nititur, veram ſequendo opinionem, quam tenuimus ſupra cap. 1. nume. 24 ſcilicet, ſufficere generalem quendam, qui omnia comprehēdat, quod puncto temporis præſtari poteſt. Quare ſacerdos adminiſtraturus ſacramentum aliquod quātumlibet imparatus inueniatur,

debet

Digitized by Google

debitam de omnibus ſuis peccatis mortalibus cōtritionem habere poteſt, vel attritionem, qua ſe probabiliter contritum eſſe credat. Et quãuis ad alia ſacramenta hoc ſatis ſit: ad celebrationem tamen, aut communionem præter cōtritionem confeſſio actualis peccati requiritur, vt ſupra dictum eſt, c.21.nu.49.

4 Tertiò peccat, qui ſuſcipit aliquod ſacramentum à ſacerdote excōmunicato, interdicto, aut ab eius adminiſtratione ſuſpenſo, & denunciato pro tali, vel a notorio concubinario, excepto baptiſmo & communione tempore neceſſitatis. Quis autem ſit concubinarius notorius, dictum eſt ſupra c.21.nu.55.

Quartò peccat, qui citra neceſſitatem inuitat ad ſacrificandum, aut ad dandum alteri ſacramentum, quem probabiliter credit exiſtere in peccato mortali occulto, aut publico, & ſine debita de eo pænitentia illud facturum, ita vt ſit cauſa, cur id faciat, aliàs non facturus, vt ſupra dictum eſt, c.11.nu.12.

Quintò, qui verbo, aut facto notabilem irreuerentiam alicui ſacramento facit ſecundum S.Thom.2.2. quæſt.99.art.3.

De Sacramento Baptiſmi.

SVMMARIVM.

5 *Baptiſmus quid, quotuplex, & quæ illi ſubſtantialia.*
6 *Baptiſmi errores Tridenti damnati.*
6 *Baptiſmum miniſtrans, vel ſuſcipiens in mortali peccat.*
6 *Obſtetrix ignorans formam baptizandi peccat.*
7 *Baptiſmus a quocunque collatus valet.*
7 *Baptiſmus ſine concurſu materiæ formæ, & intentionis non valet.*
7 *Baptizans chriſmate veteri, vel non ſubiatum, vt peccat.*

5 SAcramentum Baptiſmi eſt ſacramentum aquæ naturalis, qua vnus ab alio in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti cum debita intentione abluitur. Dixi, Sacramentum, pro genere, reliqua pro differentia: &, Aquæ naturalis, ad ſignificandum, quòd hæc eſt eius eſſentialis materia, nec ſufficit alia aqua artificialis, vt roſacea, ſecundum omnes in quarto libro ſententia. diſtinctione tertia, quod definit Concil. Triden. ſeſſ.7. cano.2. Dixi: Qua vnus ab alio abluitur, quia nemo a ſe ipſo baptizari poteſt, cap. debitum. de baptiſm. Dixi: In nomine patris, &c. quia inuocatio expreſſa totius Trinitatis eſt de neceſſitate huius ſacramenti. cap. multi. de conſecrat. diſtinct. 4. Vnde forma baptiſmi in eccleſia Romana eſt hæc: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Amen. cap.1. de baptiſm. quamquam illa verba, Ego, &, Amen, non ſunt de eſſentia ſacramenti, ſed de neceſſitate præcepti, vt declaratur ſupra, numero ſecundo. An autem contraueniat ſubſtantiæ, vel tantum præcepto, qui baptizat, ſolum dicens in nomine Trinitatis, aut Chriſti, tangit gloſſa in dicto capite multi. & latè tractamus in repetitio. cap. a quodam. eadem diſtinctione. Quo fit, vt ſolus baptiſmus aquæ, ſit propriè baptiſmus:

Digitized by Google

ſanguinis autem, qui fit per martyrium: & flaminis, qui per pœnitentiã ſine copia baptizandi ſolum metaphoricus iuxta cap. baptiſmi. de conſecr. diſtin. 4. & cap. debitum. de baptiſ. & ſanctum Tho. 3. par. quæſt. 66. artic. 11.

6 Porro Conc. Trid. in d. ſeſſ. 7. per 14. can. ſuper baptiſmo confectos damnauit eum, qui dixerit, baptiſmum Ioannis fuiſſe tantæ virtutis, quantæ Chriſti, can. 1. Aut aquam naturalem non eſſe neceſſariam, can. 2. Aut quod eccleſia Romana nõ doceat veram Baptiſmi doctrinam, cano. 3. Aut non valere, qui miniſtratur per infidelem, etiam cum intentione faciendi, quod prætendit eccleſia, can. 4 Aut non eſſe ad ſalutem neceſſarium, cano. 5. Aut non poſſe baptizatum amittere gratiã, ſi vult credere, can. 6. Aut non obligari ad vllam aliam legem, quam credendi, can. 7. & 8. Aut quod per eum tolluntur vota poſt ipſum emiſſa, can. 9. Aut per memoriam eius condonari, vel venialia fieri peccata poſt eum admiſſa, cano. 10. Aut eſſe rebaptizandum apoſtatam ad fidem reuerſum, cano. 11. Aut neminem baptizandum ante ætatem, qua Chriſtus fuit baptizatus. Aut paruulos non eſſe baptizandos: vel poſtquam adoleuerint eſſe rebaptizandos, cano. 13. & 14.

Interrogatus autem Romę de vltimis finibus Hiſpaniæ: An infans, qui baptizatus ſine ſollemnitate moritur antequam illa ſuppleatur, poſſit in loco ſacro ſepeliri? Reſpondi non ſolum poſſe, ſed debere. Tum quia Oſtien. in ſumma de conſecra. eccle. §. & an ſit, affirmat puerum extractum de ventre matris ſepeliendum eſſe in loco ſacro. Tum quia ſtandum eſt regulæ, niſi probetur exceptio, l. 1. ff. de reg. iur. & glo. in l. omnis definitio. eo. tit. & in rub. eo. tit. lib. 6. & regula eſt, quòd omnis Chriſtianus debet in loco ſacro ſepeliri: & conſtat huiuſmodi puerum eſſe chriſtianum charactere chriſtianiſmi inſignitum, per c. quemadmodum. 23. q. 7. & nullo iure ſpeciali prohibentur.

Ad aliam item quæſtionem, An debeat ſepeliri cum ſollẽnitate crucis, & luminarium inſtar aliorum infantium baptizatorum ſollemniter? Reſpondeo affirmatiue ea ratione inſolubili, quod is tam Chriſtianus eſt, quàm illi, & tantum gratiæ ſacramentalis habet ac illi, per dicta ſupra eo. nu. 2. quia exorciſmus & alia, quæ fiunt in baptiſmo ſollemni, non ſunt de neceſſitate ſacramenti, ſed ſolum præcepti, ſecundum omnes.

Circa baptiſmum peccat mortaliter primò, qui credit aliquid de prędictis 14. damnatis per prædictum Conc. Trid. credens, vel credere debens, ea eſſe damnata, & eſt hæreticus; immo & excõmunicatus, ſi verbo, vel ſcripto id expreſſit per prędictam bullam cenæ domini.

Secũdò, qui baptizat, aut permittit ſe baptizari bis, & eſt irregularis, cap. qui bis, & cap. eos. de conſecra. diſt. 4. de quo latius infra c. 27.

Tertiò, qui eſt in cauſa, aut in notabili culpa, vt aliquis ſine baptiſmo moriatur, aut renuit dare baptiſmũ petenti in articulo mortis; cum nullus eo aptior ipſum baptizare velit; d. cap. quicunque. & arg. cap. paſce.

Digitized by Google

86.diſtinctione.

Quartò, qui baptizat in peccato mortali,aut baptizatur impænitens, per dicta ſupra eo.cap.nu.2.

Quintò, quæ obſtetricis officio fungens,debitam baptizandi formã ignorat.Palud.in 4.lib.ſent. diſt.5.q. 2.& Anto.3.par.tit.14.c.13.

7 Sextò peccat,qui cũ non ſit preſbyter,baptizat abſque neceſſitate,d. cap.conſtat.immo & presbyter, qui baptizat citra neceſſitatẽ ſine exorciſmo, & aliis ſollemnitatibus debitis,vel cum illis extra eccleſiã,præter quam principum filios, cle.1. de baptiſ. Et clericus qui coram preſbytero baptizat ſollemniter eſt irregularis,cap.1.de cleric.non ord. miniſt. Non eſt autem iuſta neceſſitas recens infantis natiuitas,vt nonnulli male putant, qui infantes recens natos ſine ſollemnitate baptizari faciunt grauiter peccantes. Verum eſt tamen, quòd baptiſmus collatus a quocunque, ſiue mare, ſiue femina, ſiue fideli, ſiue infideli cum intentione faciẽdi quod facit eccleſia, valet,c.quicunque.c.a quodam. c.conſtat.c.mulier.de conſec.diſt.4.etiam ſi baptizans eum pro ludicro habeat,iuxta Innoc.in d.cap.debitum. Peccat autem laicus, qui (etiam in neceſſitate)baptizat,præſente clerico,& clericus minor,præſente preſbytero, & mulier præſente viro, & infidelis præſente fideli: niſi aptior ſit excommunicatus,aut alio modo impeditus, iuxta communem in dictis capp.

Septimò peccat,qui baptizat ſine forma & materia eſſentiali baptiſmi ſupra poſitis,aut ſine intentione actuali, aut virtuali faciendi, quod eccleſia prætendit:nec quidquam talis baptiſmus valet, & iterandus eſt, iuxta notata per Innoc.& omnes,in d.cap.1.de baptiſ. Et idem de eo,qui durante prolatione verborum ſubſtantialiũ baptiſmi,non tingit aqua, ſed ſolum ante, vel poſt illam cap. detrahe.1. quæſtio.1. vbi hoc ſentit Card.S.Xiſti & ſanctus Tho.3.part. quæſt.60.art.6.& quæſt.66.art. 8.vbi id ſatis exprimit Caiet.& magis Io. Maior in 4.diſt.2.q.2. arg.4. quin & gloſſ. d.cap.detrahe.dixit, oportere ablutionem concurrere cum verbis, in vltimo inſtanti prolationis eorum: quod tamen non eſt verum, per rationes Caieta.Tomo 1.Opuſculor.Tract.18. q.de collatione ordinum.

Octauò peccat, qui vngit baptizatum chriſmate præcedentis anni citra caſum neceſſitatis. cap.ſi quis de oleo.de conſec. diſtin.4.cap.quoniam,de ſent.excom.lib.6. Idem de illo,qui abſque iuſta neceſſitate baptizat alterius parochianum, ſine facultate ſui parochi vel Epiſcopi, aut eius Vicarij. cap. interdicimus. 16.quæſt.1.Non tamen ipſo facto eſt excommunicatus, quamuis ſit religioſus,ſicut foret ob adminiſtrationem aliquorum aliorum ſacramentorum,clem.1.de priuil.de quo infra cap.27.nu.101. & ſeq. Adde quod ad hoc, vt aliquis ſit vere baptizatus ſufficit, quod quantulacumque pars eius tangatur aqua quamlibet modica arg.cap.ne quemquam.de conſecra.diſt.4.cuius ratio redditur a S. Tho.3.par.q.66.ar.7.& 68.ar.11.& in 4.diſtin.6.art.1.q.1. Et diximus in c. vulgaris.nu.3.de pæni.diſt.1.Quo fit vt recte faciant illi,qui cum difficile

Digitized by Google

mulier parit infantem,& timetur de eius morte, antequam totus exeat, procurant baptizare illum fundendo aquam in partem,quam iam peperit,& apparet foris.

De Sacramento Confirmationis.

SVMMARIVM.

8 *Confirmatio quid, & quod eſt verè & propriè ſacramentum.*

8 *Confirmationis miniſter ordinarius Epiſcopus,& quando presbyter.*

9 *Confirmando ſic,vel ſic, peccat Epiſcopus.*

9 *Confirmans exiſtens in mortali peccato,vel omittens ob contemptum, vt peccat.*

9 *Confirmatio patrinum requirit, & ordinem præcedit.*

8 Confirmatio aliàs vocatur manus impoſitio.c.1. §.per frontis.de ſacr.Vnct. & ex mente Magiſtri,& omnium in 4 lib. ſent. diſt.7. & vtriuſque Tho.3.part.q.72. & noſtrorum in rub.de ſacramen.nõ iteran. definiri poteſt, eſſe ſacramentum Vnctionis chriſmatis conſecrati,quo Epiſcopus frontem baptizati inungit ſub certa verborum forma. Dixi,Sacramentum, pro genere, reliqua pro differentia. Dixi,Chriſmatis, ad deſignandum materiam eius, quæ eſt chriſma, quod conficitur ex oleo & balſamo d.cap 1. de ſacra.Vnct.Balſamum autem non eſt de neceſſitate ſacramenti,quod efficaciter probat Caieta. ſuper ſancto Tho.in d q.72.per cap.1.de ſacr.non iteran.eſt tamen de neceſſitate præcepti.c.1.de ſacra Vnct.Dixi,Conſecrati:quia licet benedictio,vel conſecratio aquæ non ſit de neceſſitate ſacramẽti baptiſmi: conſecratio tamen chriſmatis, vel olei eſt de neceſſitate ſacramenti cõfirmationis, per rationem ſancti Tho.recepti vbi ſupra,art.3.Dixi,Epiſcopus, ad deſignandum miniſtrum,qui neceſſariò debet eſſe Epiſcopus cap.Quãto,de Conſuetud. & communis vbi ſupra. Quamuis ex diſpenſatione Apoſtolica poſſit eſſe presbyter, de qua intelligẽdum eſt cap.peruenit.95. diſt. vt paucis multa reſoluens definit Caiet vbi ſupra art.8. Dixi,Frõtem, ad differentiã baptiſmi,in quo vertex capitis inungitur d.c.1. de ſacr. Vnct.Cuius diuerſitatis ratio redditur a ſancto Tho.vbi ſupra art.9.Dixi,Baptizati,quia character Confirmationis de neceſſitate præſupponit characterẽ baptiſmi cap. nouiſſime. de conſec.diſt.5. Ille enim eſt ianua omnium ſacramentorum, cap. veniens de presbyte. non bapt.S.Tho. receptus vbi ſupra artic.6.Dixi,Certa &c.ad deſignãdum formam eius, quæ eſt,Conſigno te ſigno crucis,& confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.Amen. Cum cuius formæ prolatione debet concurrere vnctio, vt ſupra eo.nu.7. eſt dictum de baptiſmo. Cuius conuenientiam aſsignat S.Thom.ibidem art.4.Hoc enim ſacramento baptizatus fit miles Chriſti ad conſtanter confitendum eum, & fortiter pugnandum contra eius inimicos cap.1.de conſecr.diſtin.1.& ita ſignatur cruce, quæ eſt ſignum ſui Ducis. Quorum omnium bona pars confirmatur à Con.Trid. quod ſeſſ.7.de cõfirmat.tribus canonibus declarat hæreticũ,qui dixerit, Confirma

firmationem non eſſe verum ſacramentum, aut nullam ei virtutem ineſſe, aut eius ordinarium miniſtrum non eſſe ſolum Epiſcopum, vbi ponderandum eſt, quod ait ordinarium, ſignificans poſſe eſſe delegatum diſpenſatione Apoſtolica, vt prædictum eſt.

9 Circa hoc ſacramentum peccat mortaliter. Primò, qui non exiſtens Epiſcopus, miniſtrat illud, vel exiſtens epiſcopus vngit oleo nõ conſecrato, vel non confecto ex balſamo, vel non ſeruata prædicta forma per ſupradicta.

Secundò, qui ſuſcipit illũ credens, vel credere debẽs, ſe mortalis culpæ reum eſſe, per dicta ſupra eod. nu. 6.

Tertiò, qui per contemptum non curat ſe, ſuamq́ue familiam confirmari arg. cap. 1. de conſec. diſt. 5 Dixi per contemptum, quia ſola negligẽtia tantum eſſet venialis, cum non videatur vlli præcepto contraria, vt ait Scot. in d. diſt. 7. Contemnere autem videtur, qui potẽs ſumere commodè, omittit, ſecundum Palud. in dict. diſt. 7. quod verum eſt quo ad præſumptionem fori exterioris, quæ in interiori ceſſat. cap. tua. de ſponſ. in quo ille vere contemnit, qui ideo principaliter omittit, quòd paruifacit per ea, quæ dicit S. Thom. 2. 2. q. 186. artic. 9. vbi id pulchre explicat Caiet. & Archid in cap. quicunque. 81. diſtin. quem ſequitur Dominic. in cap. nullus 55. diſt.

Quartò peccat, qui patitur ſe ſine patrino confirmari, credens, aut credere debens, quod licet hoc non ſit de ſubſtantia ſacramenti, eſt tamen de præcepto.

Quintò peccat qui non ſe facit confirmari ante omnem ordinationem. c. 4. ſeſſ. 23. cõc. Trid. de reform. nullam tamen per hoc cenſuram incurri, aliquoties reſpondi. Tum quia eius omiſſionis negligentia non eſt mortalis vt dictum eſt. Tum quia nullo iure id cauetur, nam nec prædictum concilium addit aliam pœnam, quam quòd non admittatur quis, etiam ad primam tonſuram ante confirmationem. Tum quia, licèt character ordinis de neceſſitate ſacramenti requirat characterẽ baptiſmi, non tamen requirit characterem cõfirmationis. Quin opinamur cum Soto in d diſt. 24 q. 1. art. 4 ſub fin. peccare quidem, ſed non mortaliter, ſuſcipientem, vel miniſtrãtem etiã ſcienter ordinem ante cõfirmationem, modo id ſine cõtemptu fiat.

De Sacramento Euchariſtiæ

SVMMARIVM.

10 Euchariſtia ſacramentum polynimum, & quid.

10 Euchariſtia circa ſacramẽtũ errores.

10 Communio, quod non requirat confeſſionem, diſputare malum.

10 SAcramentum hoc Euchariſtię polynomum, ſiue multinomiũ eſt. Vocatur enim Græce Euchariſtia, hoc eſt, bona gratia, quia vt Magiſter ait in 4. lib. ſent. diſt. 8. Ieſum Chriſtũ, qui eſt omnis gratię fons & origo, cõtinet. Hoſtia, itẽ Sacrificiũ, Cõmunio, Sacramẽtũ altaris, & viaticũ, ob eas rationes, quas reddit S. Tho. in 3. part. q. 73. art. 4. & paulo latius nos reddimus in addit. c. quando, de conſec. diſt. 1. nu. 131. cum ſeq. Definiri autem poteſt ex mẽte Magiſtri, & S. Thomæ, & aliorũ omniũ vbi

vbi ſupra, eſſe ſacramentum, quod ſub ſpecie panis & vini, vel alterius eorum, verum corpus & ſanguinem Ieſu Chriſti continet. Dixi Sacramentum pro genere, reliqua pro differerentia. In quibus aduertendum, quòd vno eodemque modo exiſtunt corpus, & ſanguis ſub vtraque ſpecie, ſanguis enim vtrobique exiſtit intra eius glorioſi corporis venas, & vtrobique corpus ſic continẽs eum: quamuis ſub ſpecie panis continetur corpus virtute verborum ſacramenti, & ſanguis per concomitantiam, eius & contra, ſub ſpecie vini continetur ſanguis, virtute verborum ſacramenti, & corpus per concomitantiam, ſecundum ſanct. Thom. receptum in 3. part. quæſt. 76 art. 1. & 2.

Circa materiam huius ſacramẽti peccat mortaliter. Primò, qui non credit definita Tridenti vndecim canonibus a Conc. ſeſſ. 13. credens, aut credere debens, ea eſſe definita ab eccleſia, & prædicto concilio: & ſi verbo, vel ſcripto id exprimit, eſt excommunicatus per prædictā bullam Cænæ. Definiuit autem concilium, hæreticum eſſe dicere verum Chriſti corpus, & ſanguinem eius non contineri realiter in hoc ſacramento, vnita eius diuinitati, ſed ſolum in ſigno & figura, can. 1. Aut aliquid ſubſtantiæ panis, aut vini, remanere in eo poſt conſecrationem, licèt eorum accidentia maneant, can. 2. Aut ſub qualibet ſub ſpecie, tam vini, quàm panis, & qualibet parte ſeparata ab alia, non contineri totum corpus Chriſti. can. 3. Aut licet quando miniſtratur, aut ſumitur ſit in eo, non tamen eſſe ibi poteſt, nec ante ſumptionem, nec in reliquiis eius, can. 4. Aut principalem eius fructum eſſe peccatorum condonationem, can. 5. Aut nō eſſe adorādum Latria, ſiue debita Deo adoratione, dum eſt in ſacramento. Aut non eſſe faciẽdum peculiare illius feſtum, neque deferẽdum in ſupplicationibus, ſiue proceſſionibus, neque populo proponendum adorandum, can. 6. Aut non licere ſeruare illud in ſacrario, neque deferre ad infirmos, can. 7. Aut in communione non ſumi realiter Chriſtum totum, can. 8. Aut Chriſtianos etiam diſcretos, non teneri communicare ſemel in anno, can. 9. Aut presbyterum non poſſe ſeipſum communicare, can. 10. Aut ſolam fidem ſufficere ad bene communicandum, can. 11.

Secundò peccat, & eſt excommunicatus, qui etiam diſputando defendit opinionem habentem licere contrito ante actualem confeſſionem mortalis culpæ communicare, præfato can. 11.

De Sacramento pœnitentiæ.

SVMMARIVM.

11 *Pœnitentia, quid, & quot, & quæ partes eius.*

11 *Pœnitentiæ circa ſacramentum multa definita Tridenti.*

11 *Pœnitentiam in mortali ſumens, vel ab eo qui eſt in illo, vt peccat.*

n PÆnitere quid ſit, & an vox pænitentia ſit latina, & quod pænitentia eſt duplex, virtus, & ſacramentum, & alia iis annexa, præmiſſa ſunt ſupra in prælud. 10. & ex mente ibi citatorum, ſacramentum

tum pænitentiæ eſt ſacramentum abſolutionis, quo ſacerdos ſibi ſubditum, & confitentem legitimè ſua peccata, cum iuſto dolore & propoſito ſatisfaciendi abſoluit ab eis. Dixi, Sacramentum, pro genere: reliqua vero pro differentia, quæ tangunt tres partes integrales eius, ſcilicet Contritionem, Confeſſionem, & ſatisfactionem, quæ ſunt quædam eius materia, de quibus eſt dictum in d. prælud. generatim, & in tribus cap. primis ſingulatim.

Circa hoc ſacramentum peccat, primo qui credit, non eſſe vera definita a Trid. Concil. ſeſſ. 14. Aut dubitat de veritate eorum, credens, aut credere debens, ea eſſe ab Eccleſia, & Concilio definita: & ſi verbo aut ſcripto id exprimit, eſt excommunicatus per Bullam Cænæ prædictam. Definita verò vbi ſupra ſunt hæc. Quòd Pænitẽtia ſemper fuit neceſſaria ad veniam peccati mortalis. Quòd ſacramentũ Pænitẽtiæ numquam fuit ante aduentum Chriſti, nec ante mortem & reſurrectionem eius. Quòd poſtea nil prodeſt nondum baptizato. Quòd Chriſtus principaliter inſtituit illud per illa verba: *Quorum remiſeritis*, &c. per quæ eadem fuit data poteſtas reconciliandi Deo eos, qui poſt baptiſmum mortaliter peccant. Definit item, eſſe hæreticum dicere, ſacramẽtum pænitẽtiæ non eſſe verè, ac propriè ſacramentum, inſtitutum ad reconciliandum Deo peccantes mortaliter poſt baptiſmum, can. 1. Aut vnum & idem eſſe ſacramentum Baptiſmi & pænitentiæ, & ideo pænitentiam non recte appellari ſecundam poſt naufragium tabulam, cap. 2. & can. 2. Quia, vt idem Conc. ſubiicit, materia & forma eorum eſt diuerſa, & non oportet, vt miniſter Baptiſmi ſit iudex, ſicut miniſter pænitentiæ. Et quia ſacramentum pænitentiæ nil prodeſt nõ baptizato, nec baptiſmus relapſo poſt eum in mortale. Et contra Baptiſmus prodeſt non baptizato, & Pænitentita lapſo poſt baptiſmum in mortale, &c. Aut verba illa: *Quorum remiſeritis, &c.* non eſſe intelligenda de poteſtate remittendi peccata, can. 3. Aut ad perfectam pænitentiam non requiri Contritionem, Confeſſionem & ſatisfactionem, quaſi materiam & partes eius. can. 4. Aut dicere, alium, quàm epiſcopum, vel presbyterum abſoluendi poteſtatem habere, cap. 5. & can. 10. Aut eoſdem ſi mali ſunt, eam deperdere. Aut non eſſe iudices ad abſoluendum confeſſum, ſed ad declarandum eum abſolutum, cap. 6. & can. 9. Admoneo lectorem non excerpere me omnia contenta in canonibus prędictę ſeſſionis, quia ea, quæ pertinent peculiariter ad Contritionem, excerpta fuerunt in cap. 1. & quæ ad Confeſſionem, cap. 2. & quæ ad ſatisfactionem cap. 3.

Secundò peccat, qui abſque Contritione, vel iuſta Attritione peccatorum ſuorum, aut abſque propoſito ab eis abſtinendi, aut reſtituendi debita, aut exiſtens excommunicatus ante abſolutionem ab excommunicatione, abſolutionem ſacramẽtalem procurat, aut vult abſolui ab aliquo non presbytero aut ab excommunicato denunciato, aut ſuſpenſo, aut ſi citra neceſſitatem à parocho alieno, vel à ſuo, notorio peccatore, vel quem ſcit, eſſe in mortali

mortali, & Pænitentiam non acturum ante abſolutionem per ſupradicta in dictis tribus capp & in cap. 9.num.5.cum ſeq.& cap.12.num.12.

De ſacramento extremæ Vnctionis.

SVMMARIVM.

12 *Extrema Vnctio quid, & vnctio cũ verbis concurrat.*

13 *Extrema Vnctio quas partes tanget, & quibus fit verbis, & quare morbo, & non violenter morituris datur. nu.14.*

15 *Extremæ Vnctionis de ſacramento multæ veritates Tridentinæ.*

16 *Extremæ Vnctionis contemptus, vel in mortali ſuſceptio mortalis.*

12 Sacramẽtum extremæ Vnctionis eſt ſacramentũ, quo presbyter vngit oleo conſecrato certas corporis partes infirmi probabiliter periclitantis oleo conſecrato certa verbo cum debita intentione proferendo. cap. 1. de ſacra. Vnct. adiunctis notatis ibi,& in 4. libr. ſentent. diſtinct. 23.

Dixi, Sacramentum, pro genere, reliqua pro differẽtia. Dixi presbyter, ad deſignãdum neminem alium poſſe illud miniſtrare, vt definiuit concilium infra citandum. Dixi, Vngit, ad deſignandum actum miniſtrandi, qui conſiſtit in vngendo, & fieri debet durante prolatione verborum neceſſariorum: non enim ſufficit vngere finita verborum prolatione, aut ante prolationis principiũ, vt in ſimili dictum eſt ſupra eod. de baptizante, nu. 7. & de confirmante, num. 8. & de ordine dicetur infra, num. 17. Dixi, Certas partes: Vnctio enim debet fieri in oculis, naribus, auribus, ore, mani-
13 bus, pedibus, & renibus. Dixi, Infirmi &c. ad deſignandum cui ſit miniſtrandum hoc ſacramentum: non enim ſufficit, vt ſit in quouis probabili mortis periculo, in quali eſt morte damnatus, prælium ingreſſus, maris & tempeſtate iactatus, neque quælibet infirmitas ſufficit: ſed oportet, vt ſit talis, quæ probabile mortis periculum minetur ſecundum omnes: cuilibet tamen eiuſmodi infirmo eſt miniſtrãdum, etiam ſi iam ſit amẽs, & freneticus, ſi abſque irreuerentia ſacramenti id fieri poſſit & potuerit ante peccare, & antequam inſaniret expreſſè, aut tacite petierit illud, aut ſi meminiſſet, petiturus fuiſſet, nec in peccato mortali notorio inſanierit, quamuis ſint, qui ætatem pubertatis requirant, immò & ſi dubitatur, an ſit mortuus, adminiſtrari poteſt ſub conditione ſi non eſt mortuus: non tamen iam aperte mortuo, nec incœpta miniſtratio perficienda eſt, ſi antea moriatur. Dixi, Oleo ſacro, ad deſignandum materiam, quę eſt oleum oliuarum, per Epiſcopum conſecratum. Dixi, certa &c. ad deſignandum eius formam, quæ iuxta concil. Floren. eſt hæc, quando oculi infirmo vnguntur: Per iſtam ſacram Vnctionem, & per ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi dominus quidquid deliquiſti per viſum. Quando aures, dicendum eſt, per auditum: quando nares, per odoratum: quando os per oris vitium: quando manus, per tactum: quando pedes, per inceſſum: quando renes,

Digitized by Google

renes, per ardorem libidinis: quãuis multæ eccleſiæ vtantur iſtis verbis: Et per ſanctiſſimã benedictionem, loco horum. Per ſuam piiſſimam miſericordiam, nec nocet, per mox dicenda, diuerſitas verborum, in eundem ſcopum tendentium. Quæ ferè omnia probãtur per illa Iacobi 5. *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Nam per verbum, Infirmatur, probantur dicta de infirmo vngẽdo, & per verbum, Presbyteros, dicta de miniſtro, & per verba, Vngit & oleo, dicta de vſu & materia, & præterea per verbum, Alleuiabit, probatur hoc ſacramentum conferre ſalutem corporis, quando ſpirituali infirmo expedit: & per illa verba, Et ſi in peccatis ſit &c. per hoc ſacramentum peccata remitti. Et quia non exprimuntur mortalia, nec venialia, intelligenda ſunt de omnibus, ſi reliqua ad id neceſſaria concurrant, argu. c. ſolitæ. de maiorit. & obed. & cap. ſi Romanorum. 19. diſt. Vnde licet ſecundum communem principaliter inſtitutum fuerit contra venialia, tamen etiã mortalia remittit. Quo fieri poteſt, vt aliquis moriens abſq; hoc ſacramento damnaretur, & vnctus eo ſaluaretur, fieri enim poteſt, vt aliquis ſua peccata confiteri non poſſit, aut quamuis poſſet, non cenſet illud neceſſarium ei, quia iam eſt confeſſus, ſine tamen Contritione vel Attritione ad remiſſionem ſufficienti, & poſtea tanta attritio ei ſuperueniat, quæ licet de ſe non ſufficiat ad remiſſionem, ſacramenti tamen calore adiuncta ſufficeret, iuxta opinionem S. Thom. 3. part. quæſt. 79. artic. 1. communiter receptam, ſcilicet, per virtutem ſacramenti aliquem ex attrito contritum fieri, iuxta dicta ſupra capite primo numero quadrageſimo, & quadrageſimoprimo. Quare magnæ curæ nobis huius ſacramenti ſuſceptio eſſe debet, vt morientes beati ſemper viuamus. Amen.

14 Porrò ratio cur morbo, vel ſenio, & non alio modo morienti adminiſtratur, eſt, quia ſic morientis iudicium & conſtantia valde turbatur corporis & ſenſuum omnium imbecillitate, capit. nullus. cum his, quæ ibi ſcripſimus de pæn. diſtin. 7. Quin & dæmon acrius eum illa hora, quam quauis alia omnium peccatorum repræſentatione, & ſpectris horrendis affligit. Quod vſu venire iis non ſolet, quibus vita violenter eripitur, quia moriuntur integro iudicio & firmo, neque eiuſmodi repræſentationibus affligũtur, ideo non ita neceſſaria eſt illis, ac huic iſta vnctio.

15 Circa hoc ſacramentum peccat mortaliter. Primò, qui credit non eſſe vera definita ſuper eo a ſacro concil. Trid. ſeſſ. 14. aut dubitat de eorum veritate, credens aut credere debens ea eſſe ab eccleſia & concilio definita, & ſi verbo, vel ſcripto id exprimit, eſt excõmunicatus, per ſæpe dictam bullam Cœnæ. Definitum verò eſt ibi, hæreticum eſſe dicere extremam Vnctionem non eſſe vere & propriè ſacramentum inſtitutum ab ipſomet Domino noſtro Ieſu Chriſto, & promulgatũ a Diuo Iacobo,

Iacobo,can.1.Aut non conferre gratiam, ſicut alia. Aut non remittere peccata,nec alleuiare infirmum,aut iam ceſſaſſe,quaſi olim tantum fuerit gratia curationum,can.2.Aut ritum eius, quem obſeruat Eccleſia Romana repugnare ſententiæ beati Iacobi, ideoque eum poſſe iuſte mutari,& cõtemni,can.3. Aut D.Iacobum per presbyteros intellexiſſe ſeniores populi, & non tantum ſacerdotes, ideoque poſſe per alios quam Epiſcopos, & ſacerdotes miniſtrari,can.4.Nemo tamen inferat ex his, non poſſe alias eccleſias alia vti verborum æquipollentium forma.Quia licet ipſemet Dominus illud inſtituerit, verba tamen formaliter quibus eſt miniſtrandum, non præſcripſit. Adeo quod D.Ambroſ. verbo indicatiuo; Vngo te &c.vteretur, quæ communis eſt ſententia profunde fundata a Palud. in dict. diſt.23. per quod tollitur dubium e longinquo nobis propoſitum.

16 Secundò peccat, qui ægrotus, vel ſenex cõſtitutus in articulo mortis non petit hoc ſacramentum per contemptum, iuxta omnes in 4.diſt. 23.Idem ſi non petit filio, ſeruo, famulo, pupillo, aut alij ſuæ curæ commiſſo per ſupradicta in ſimili cap.21.nume.57. argum. cap.duo.23. quæſt.4.

Tertiò peccat qui accipit credẽs, aut credere debens ſe mortalis culpæ reum ſine confeſſione, vel contritione, vel tali attritione, quæ calore huius ſacramenti vim contritionis attingeret,per ſupra dicta eo. cap.nu.2.

De Sacramento Ordinis.

SVMMARIVM.

17 Ordo in genere quid, & quis eccleſiaſticus, & quid ordo ſacramentum.

18 Ordo Theologis ſeptemplex,Canoniſtis nouemplex,nobis octuplex.

18 Ordinis circa ſacramentum errores Tridenti damnati.

18 Ordinatus ſub Epiſcopo titulari, vel contra Prælati voluntatem vt peccat.

18 Epiſcopus ordinans alienum,aut ſuũ ſine titulo,vt peccat.

18 Ordinatus non renunciet nec alienet titulum niſi ſic.&c.

17 ORdo generaliter & propriè ſumptũ auctore Aug.lib.19. de Ciuit.Dei,c.13.eſt parium diſpariumque rerum ſua cuique loca tribuens diſpoſitio, quomodo capitur in cap.ad hoc.89. diſtin.& in rub.de ord.cognit.& ff.de decret.ab ordin. fac. & quia perſonæ præſtant rebus, ideo hominum ordo præſtãtior eſt ordine rerum,l.2. ff. de ſtat.homin. Et quia inter homines Deo ſacri, ſiue ſpirituales præſtant aliis c.ſolitæ. de maior. & obed.ideo per Antonomaſiam appellatione ordinis ſimpliciter prolati intelligitur eccleſiaſticus,ſicut, appellatione iuris ciuilis,Romanum:& Apoſtoli, Paulus.§.ius ciuile.iuncta gloſſ. inſtitu. de iure natur. & definitur à Thom. Valdenſi libr.2. de Sacrament. cap. 116. eſſe ſacramenta miniſtrantium habitudo legitima cuique ratione miniſterij ſui conueniens. Hinc dicitur ordo Prædicatorum & Minorum. In hac tamen materia accipitur pro ſacra Ordinatione & actu, quo homines in eccleſiaſticum ordinem cooptantur, vt colligitur ex Concil.

Digitized by Google

20 Ex quo infertur, Matrimonium Chriſtianorum gratiam conferre ex opere operato, niſi obex ponatur, iuxta communem in rub. de ſponſ. & in 4. lib ſent. diſt. 26. contra glo. c. quicquid. 1. q. 1. & nõnullos eam male approbantes, quia ex prædicta definitione patet, illud eſſe ſacramentum, cuius proprium eſt ex opere operato gratiam conferre, vt ſupra eo. nu. 1. dictum eſt, quod approbauit Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 6. mox citandum, poſt quod non ſolum pro falſo, id quod ait illa glo. ſed etiam pro hęretico habendum eſt, ob quę cauenda aut certe caute legenda ſunt ea, quæ ſcribit Magiſt. Cano lib. 8. de locis Theologic. c. 5. Addo hic omnia, quæ dicentur in hac materia de viris, intelligenda eſſe de fœminis, & e contrario, niſi quatenus aliud expreſſum fuerit.

Secũdò præſuppono, quod quamuis diuerſi diuerſa de materia & forma huius ſacramenti ſentiant, præſertim Adrian. in 4. de Matrim. q. 1. planius tamen videtur, quod conſenſus expreſſus & legitimus perſonarum ad contrahendum idonearum ſiue expreſſus conſenſus ad coniungendum ſit materia, & verba, aut alia ſigna, & etiam interdum taciturnitas, quibus ille exprimitur, ſint forma quatenus exprimunt conſenſum: vt materia ſtipulationis, quæ interrogatione & reſponſione conueniente fit, eſt conſenſus, & verba ſunt forma. l. 1. in princip. & §. 1. ff. de verb obligat. cum ei adnot. quamuis ad ſtipulationem neceſſaria ſunt verba, & non ſufficiunt nutus, aut ſigna, neque ſcriptura per dict. l. 1. ad matrimonium autem ſic cap. cum apud. & c. tuæ. de ſponſ. immò interdum auditio, & taciturnitas ſine contradictione, vt quando pater contrahit pro filia præſente, & audiente tacente & non contradicente, iuxta gloſſ. communiter receptam in cap. honorantur. 32. q. 2. pro quo aptus text. ibi, & in cap. 1. §. porro. de deſponſ. impub. lib. 6. Illa verò verba & ſigna ſufficiunt, & requiruntur, quibus ſignificatur ſtatim vna cum dicto, vel ſigno, alterum alteri ſui corporis poteſtatem tradere, iuxta omnium ſententiam. Qualia ſunt: *Ego te in meam vxorem accepto.* Et, *Ego te in maritum meum accipio.* cap. ſi inter. de ſponſal. & alia eis æquipollentia, vt: *Conſentio in te tamquam in meum, vel meam coniugem*, & : *Ab hoc tempore, pro mea vxore, vel marito habebo*, aut: *Volo, ſis mea vxor*, vel maritus cap. ex parte. de ſponſ. nil enim refert, quid de æquipollentibus fiat, l. fina ff. man. cap. licet. de teſtament.

21 Tertiò præſuppono, quod matrimonium interdũ diuiditur in totum, etiam quo ad vinculum, & interdum quo ad thorum & habitationem tantum, & interdum quo ad thorum tantum. Nam diuiditur in totum antequam ſit conſummatum copula carnali, per profeſſionẽ ſolemnem religionis approbatæ. cap. ex publico. de conuerſ. coniug. cap. commiſſum. de ſponſ. quod eſſe de fide definiuit Concil. Triden ſeſſ. 24. can. 6. Diuiditur etiam ante conſummationem per diſpenſationem Papæ iuſta de cauſa factam, ſecundum glo. ſing. in dict. c. ex publico receptam ab omnibus puris Canoniſtis

Digitized by Google

& à Theologis canonũ peritis contra puros Theologos, excepto Caie. in Tomo 1. Opuſcul. tract. 28. Quorum opinio adeo ſeruatur, quod etiã ter, vel quater ad petitiones conſilio meo, antequam in vrbe veniſſem oblatas, fœ. re. Paulus iij. & Pius iiij. per ſuas diſpenſationes diſſoluerunt quædam matrimonio omnino clandeſtine contracta, nondum conſummata, in remedium animarum alioquin probabiliter periturarũ. Quod atteſtor, ne quis ſequutus Sotũ lib. 7. de Iuſt. & iur. contra Caieta. vllum ſcrupulum ingerat iis, qui eiuſmodi ſanctiſſima gratia fruuntur, vel poſt hac fruentur. Nam & poſt eum Michael a Medina lib. 5. de ſacror. Homi. continẽtia Caiet. & communem eſt ſequutus.

Diuiditur etiam matrimonium contractum inter infideles, etiam poſt cõſummationem, ſi altera pars eorum ad fidem catholicã conuertatur, & altera noluerit ei cohabitare ſine contumelia Creatoris, & ſine niſu ad peruertendã vel inducendã eam in mortale. c. gaudemus. de diuor. quia, vt dictũ eſt, non eſt inter eos ſacramentum, ſed cõtractus tantum. Diuiditur autem quo ad thorũ, & cohabitationem, & non quo ad vinculum, propter fornicationem, iudicis auctoritate, iuxta illud Luc. 16. *Quicunque dimiſerit vxorem, niſi ob fornicationem, &c.* relatum in cap. dixit dominus. 32. q. 1. & cap. dominus. ead. cauſ. quæſtio. 7. & etiam propter ſæuitiam cõiugis, & ob aliquas alias cauſas, notatas ſuper tex. ſing. cap. literas. §. fi. de reſti. ſpol. Diuiditur autem quo ad thorum tantum ob fornicationem per ſolam euangelij auctoritatem, ſine alia iudicis ſententia, ſecundum communem & glo. c. noſſe. 32. q. 1.

22 Circa quæ aliàs hic addidi Primò, poſſe coniugem catholicum, vel catholicam diſcedere a cohabitatione coniugis Lutherani, vel Lutheranæ ad ſuam hæreſim inducentis, per c. 2. de diuor. non tamen nouè contrahere.

Secundò, idem eſſe dicendum de coniuge, qui, vel quæ a ſuo vel ſua coniuge inducitur ad aliud peccatum mortale, & non poteſt ab inducendo retrahi. Palud. in 4. lib. ſent. diſt. 39. q. 1. col. fi.

Tertiò, reſpondiſſe nos cuidam nuptæ poſſe illam recedere a ſuo marito adeo laxo animo, & nimium fidenti, quod inducebat in domum ſuam quoſdam amicos parum pudicos, quibus, vel aliquo eorum cum ea relictis exibat domo, & illi modo directe, modo indirecte, modo verbis, modo tactu, inducebant eam in aliquod peccatum cordis, & in grande periculum operis; & rogatus ab ea, ne id faceret, negligebat. Tum quia eiuſmodi maritus ſaltem indirecte inducebat eam ad peccandum. Tum quia non tenebatur ei cõuiuere cum periculo mortis corporalis volenti eam occidere, vel venenare, ſiue intoxicare. d. c. literas. ſub fi. ad quod reducendum eſt cap. 2. de diuor. a fortiori non tenebatur conuiuere illi ſub tanto periculo mortis ſpiritualis, quæ tanto grauior eſt corporali, quanto anima præſtat corpori. capit. illc. 22. quæſtione 1. & cap. Præcipimus. 12. quæſtione 1. Tum quia vxor poteſt diſcedere à marito fure, nolente à

furando

furando ceſſare. Palud. vbi ſupra. Tum quia non obſtat, neminem poſſe cogi ad peccandum §.1.15. q.1. quia non poteſt etiam cogi ad apoſtatandum: poteſt tamen diſcedere à conſorte in apoſtaſiam inducente, per d.cap.2.de diuor.Tum quia fere caſus eſt in hoc in l.ſi lenones.C.de epiſcop. audien.& in cap. diſcretionem.iuncta gl.de eo,qui cogno.conſan.vxo.ſuæ.

Quartò,coniugem à coniuge recedere non poſſe propter morbum, quem alij Gallicum, alij appellant Neapolitanum,arg.c.ſi vxorem.& c. horrendus.32.q.5.& Alex.in l.ſi cum dotem. §.ſi maritus.ff.ſol.matr.quia non poteſt etiam ob morbum lepræ, qui eſt æquè contagioſus.c.1.& 2.de coniug.leproſ.

Quintò, quòd coniux à coniuge non poteſt ob amentiam diſcedere, niſi probabile mortis periculum induceret, per prædicta, quod dolens reſpondi cuidam amico religionem intrare volenti, eo quod vxor furere cæperat, quia commodè poterat eam à ſe offendendo arcere.

Sextò, non peccare vxorem eo, quod non diſcedit à marito adultero etiam in adulterio perſeuerante, neque eo quod ei reddat, vel petat debitum, etiam ſi publice adulteretur, modo id ei non placeat (quod ferè ſemper contingit)& probabiliter arbitretur, eum non deſtitutum ab eo,licèt ipſa ei debitum neget. Immò nec maritus peccaret, idem faciendo cum vxore adultera, ſi diſpliceret ei adulterium, & penſatis perſonarum, loci,,& temporis aliiſque circumſtantiis fieret probabile, eam non poſſe ab adulterando arceri ſine maximo ſcãdalo,& damno publico,vel priuato.Per quod limitanda ſunt cap. ſi vir. de adult.& c.1.32.q.1.

23 Septimò,quòd coniunx adulterans non poteſt exigere debitum a conſorte innocente tamquam iure debitum, ſed poteſt petere tamquã licitum, ſiue publicum, ſiue occultum ſit adulterium, & ſiue coniunx innocens ſciat, ſiue neſciat illud. Quia licet adulterans ipſo iure perdat ius exigendi: non tamen perdit ius rogandi,vt concedat illud ſi voluerit,eo quod vinculum matrimonij durat non obſtante adulterio, quod eſſe de fide prædictum Concilium vbi ſupra declarauit, & facit illud licitum, cum nullo iure naturali,diuino, vel humano prohibeatur. Nam licèt dominus in euang. Matth.5.& Luc.16.concedat innocẽti facultatem negandi debitum,non tamen negat poteſtatem reddendi illud,ſi voluerit,nec adultero facultatem petendi tamquã rem licitam, licet non debitam. Quibus eſt conſequens,poſſe coniugem innocẽtem adulteranti denegare debitum ſine vlla iudicis auctoritate, iuxta illud: *Frangenti fidem fides frangatur eidem*, Lcum proponas. C.de pact. cap.peruenit. de iureiuran. quæ breuis declaratio eſt mentis Caieta. in Tomo 1. Opuſculorum Tractatu 31. reſponſ.4.

Octauò,quòd coniunx innocens, etiam ſi cœpit negare debitum adulterãti,& poſtea adulteretur,tenetur ei reddere, quia per compenſationẽ tollitur,quo ad poteſtatem negandi hoc crimen,c.intelleximus.de adul. quod confeſſarij magnopere aduer-

Digitized by Google

tere debent ad præcipiendum multis maritis,qui recedũt a thoris vxorum propter præſumptum, vel verum adulterium, & ſe copulãt aliis, vt ipſæ redeant ad eos:hi enim nullatenus ſunt abſoluendi, niſi prius incipiant reddere debitum vxoribus,aut certe cõcipiant propoſitum efficax reddendi illud, arg cap.peccatum. de regulis iur.lib 6. cum ſimilibus.

Nonò,quòd nõ obſtant prædictis cap.ſignificaſti.& cap.Porro. de diuor.quatenus habent,nõ poſſe coniugem innocentẽ diſcedere ab adulterante ſine iudicis auctoritate, niſi adulterium ſit notorium : quia illa intelligenda ſunt quo ad forum exterius,non autem quo ad interius,de quo agimus.Per quæ declaranda eſt glo.c.1.32.q.1.

24 Decimò,quòd interrogatus,An qui ante Conc.Trid.clam contraxit, & conſummauit matrimonium, & poſtea petitus in maritum coram iudice a quo, quia negauit contractum & deerant teſtes, fuit abſolutus,& coniux nupſit alteri,poſſet ingredi religionem? Reſpondi, non poſſe. Tum quia nulla religionum, quæ non ſit militaris,admittet eum, ſi verum fateatur,ſine licentia debita vxoris, quam in hoc caſu illa dare nequit remanens in ſeculo, præſertim in illo malo ſtatu, cap. cum ſis,cap.ſane,cap.coniugatus.de conuerſ. coniug. Nec obſtat, cap. Agathoſa.27.quæſtio 2. quatenus habet, maritum cuius vxor fornicata eſt, poſſe religionem ingredi:quia id intelligendum eſt de illo, qui non dedit vxori cauſam ſaltem propinquam adulterandi, vt declarat Panormi.communiter recept. in dicto cap.diſcretionem. nu.8. qualem videtur dediſſe conſulens. Tum quia, ſi moreretur is,cui illa nupſit, teneretur eã accipere,etiam ſi profeſſionem feciſſet iuxta prædictum cap. Agathoſa.

25 Quartò principaliter præſuppono,quòd ſponſalia non ſunt matrimonium,ſed promiſſio eius,l.1.ff. de ſponſ. S.Tho.& omnes in 4.diſt. 27.quod intelligendum eſt de promiſſione mutua, ſiue reciproca:quia licet alterius tantum ſufficiat ad ſe obligandum: non tamen ſufficit ad ſponſalia efficienda,niſi altera quoque pars tacitè, aut expreſsè idem alteri promittat, ſecundum omnes. Arræ autem, & iuramentum non ſunt neceſſaria, licet illis firmiora fiant.

Porro ſponſalia non ſunt vt matrimonium inſolubilia, nam multis modis diſſoluuntur.Primò,per partium remiſſionem, etiam ſi ſint iurata,ſecũdum communem.cap.præterea 1. de ſponſ. etiam ſi principaliter iurata ſint propter Deum, vt cum quis iurat ſe matrimonium contracturum cum aliqua paupere ob amorem Dei, & eleemoſynam, iuxta Card.ibidem.Tum quia Deus recipit illud in vtilitatem partis: & ideo ipſa poteſt ei renuntiare, arg. cap. quamuis pactum. de pact.lib.6. Tum quia alioqui iuramentum in fauorem eius factum, poſſet ei ob varios reſpectus præiudicare, contra l.quod fauore C.de leg. & cap. quod ob gratiam.de reg.iur.lib.6.licèt oppoſitum teneant Inno. & Pan. in d.c.Præterea.& Silue.verb. ſponſalia.quæſtio.9. Quorum opinionis

color

Digitized by Google

ex Concil. Trident. ſeſſ. 23. can. 3. & potius ſecundum mentem, quam verba Magiſtri, & aliorum in 4. lib. ſentent. diſtinct. 24. & gloſſ. in Summa. 32. diſtinct. poteſt definiri, eſſe ſacramentum, quo traditur character, & poteſtas conſecrandi Euchariſtiam, vel in id adminiſtrandi. Dixi, Sacramentum pro genere, reliqua pro differentia. Porro materia ordinis eſt traditio rei ſenſibilis, vt libri, vel calicis, quæ & acceptio, ſeu tactus earum debent concurrere cum prolatione verborum formæ, ita vt durante ea fiant; quoniam ſi ante, vel poſt fierent, ordinatio eſſet nulla, vt late demonſtrat Caieta. in Tract. 26. de Collat. ordin. & ſupra dictum eſt in ſimili de Baptiſmo num. 7. & de Confirm. numer. 8. & de extrema Vnctione, num. 12. Quod fundatur multis, in quibus eſt cap. fina. de Sacrament. non iteran. quod ipſum tamen in contrarium fortiter retorqueri poteſt, quatenus habet ſupplendum & non iterandum, ſed reſponſ. illud eſſe referendum ad manus impoſitionem, & non ad tactum, quorum duorum prius meminit; illa enim non eſt de ſubſtantia ſacramenti, vt tactus, ſeu acceptio, quod recte poſt alios declarat Sot. in dicta diſtinct. 24. quæſt. 1. artic. 4. Forma vero eſt prolatio verborum, quę pro varietate ordinum ſunt varia, ſicut & res traditæ ſunt diuerſæ. Conueniunt tamen in ſignificando traditionem, & acceptionem ſacramento ſubſtantialem.

Dixi, Character, ad deſignandum quod character & poteſtas, quæ traditur non ſunt ſacramentum, ſed effectus eius. Vnde definitiones eorum, quæ habent hoc ſacramentum eſſe characterem, ſiue ſignaculum, & poteſtatem, debent cenſeri datæ per effectum, & non per genus, & differentiam, vt illa Auguſt. *Fides eſt, credere quod non vides.* Et illa Azo. in rubr. de appel. *Appellatio eſt reſciſſio ſententiæ, &c.*

18 Dixi, Conſecrandi, &c. ad diſtinguendum ordinem presbyterij ab aliis. Ordines autem ſunt nouem ſecundum Canoniſtas in c. cum contingat. de ætat. & qualit. per illum text. & per cap. cleros. 21. diſtin. cap. perlectis. 25. diſt. quibus conſtituuntur Tonſuratus, Oſtiarius, Exorciſta, Lector, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, & Epiſcopus. Quamuis ſecundum communem Theologorum in dict. diſtin. 24. ſolum ſint ſeptem dicentium, Primam tonſuram, & Epiſcopatum non eſſe ordines ſed officia. Quorum quattuor maiores dicuntur ſacri, non quidem, quod omnes non ſint ſacri, ſed quia eis eſt annexum votum ſollemne caſtitatis, non vt eſſentiale, ſed accidentarium ex ſtatuto eccleſiæ. cap. nullum. 38. diſtin. cap. decernimus. 23. diſtin. & cap. 1. de voto. lib. 6.

Circa hoc ſacramentum peccat mortaliter primo, qui credit non eſſe vera definita ſuper eo a dicto Conc. Trid. ſeſſ. 23. aut de eorum veritate dubitat: & ſi hoc verbo, vel ſcripto exprimat, eſt excommunicatus per bullam cenæ ſupra ſæpe citatam. Definiuit autem Concilium, hæreticum eſſe eum, qui dixerit, non eſſe in nouo teſtamento Sacerdotium viſibile, vel externū: vel non

eſſe poteſtatem aliquam conſecrandi,& offerendi verum corpus & ſanguinem domini, & peccata remittendi,& retinendi:ſed officium tantum, & nudum miniſterium prædicandi euangelium:vel eos, qui non prædicant, prorſus non eſſe ſacerdotes, can.1. Aut præter Sacerdotium non eſſe in eccleſia catholica alios ordines, & maiores, & minores,per quos velut per gradus quoſdam in Sacerdotium tendatur, can. 2. Aut ordinem ſiue, ſacram Ordinationem non eſſe vere & proprie ſacramentum a Chriſto Domino noſtro inſtitutum, vel eſſe figmentum quoddam humanum excogitatum a viris rerum eccleſiaſticarum imperitis. Aut eſſe tantum ritum quendam eligendi miniſtros verbi Dei,& ſacramentorum,can.3. Aut per ſacram Ordinationem non dari Spiritum ſanctum; ac proinde fruſtra Epiſcopos dicere: *Accipe ſpiritum ſanctum.* Aut per eam non imprimi characterem, vel qui ſacerdos ſemel fuit, laicum rurſus fieri poſſe, can.4. Aut ſacram Vnctionem, qua Eccleſia in ſacra Ordinatione vtitur, non tantum non requiri, ſed contemnandam & pernicioſam eſſe, ſimiliter & alias Ordinis cæremonias,can.5. Aut in Eccleſia Catholica non eſſe hierarchiam diuina ordinatione inſtitutam, quæ conſtat Epiſcopis, Preſbyteris & Miniſtris, can.6. Aut Epiſcopos non eſſe Presbyteris ſuperiores, vel non habere poteſtatem confirmandi & ordinandi:vel eam, quam habent, illis eſſe cum Preſbyteris communem vel ordines ab ipſis collatos, ſine populi vel poteſtati ſæcularis conſenſu, aut vocatione, irritos eſſe. Aut eos, qui nec ab eccleſiaſtica poteſtate rite ordinati,nec miſſi ſunt: ſed aliunde veniunt, legitimos eſſe verbi & ſacramenti miniſtros, can.7. Aut Epiſcopos,qui auctoritate Romani Pontificis aſſumuntur, nō eſſe legitimos, ac veros Epiſcopos:ſed figmentum humanum,can.8:

Porrò aduertendum eſt, quòd prædictum Concilium non definit vtra opinio Theologorum, vel Canoniſtarum de Ordinum numero ſit tenenda,quod ſperabamus,quando hæc ſcripſimus: licet, can.2.3.4. & 7. canoniſtis videantur aliqua ex parte fauere.

Quare propabilis videtur vtraque. Mea tamen, ſalua ſaniori, eſt, quattuor Ordines, ſiue Ordinationes; ſcilicet tres maiores & Epiſcopatū,eſſe vere & proprie ſacramentum, cui prædicta definitio conuenit: alios autem potius eſſe ſacramentalia. Et ita quo ad Epiſcopatum recedo a communi Theologorum per cap.1. iuncta glo.32. diſt.& allegata in ea, quæ expreſſe ponunt quattuor ſacros Ordines,& per prędictum 7.can. quibus ego bona fide neſcirem reſpondere.Quo ad quattuor vero minores & primam tonſuram, recedo a cononiſtis. Tum per rationes Caiet.in tract.de modo & rit.ord.ſuſcep. Tum quia non eſt eis adiunctum votum caſtitatis ſollemne. Tum quia durum videtur damnare omnes, qui accipiunt eos, non præmiſſa confeſſione, vel ſaltem contritione ſufficienti; quorum infinitus videtur eſſe numerus, quod tamen neceſſe eſſet facere, ſi

eſſent

Digitized by Google

eſſent ſacramenta vera gratiam conferentia ex opere operato, per dicta ſupra eod. cap. nu. 2. Tum quia conferunt eos etiam Abbates cap. quoniam. 69. diſt. c. cum contingat. cum ei adnot. per Inno. Hoſtien. Anto. & alios de ætat. & qualit.

Secundò peccat, qui credens, vel credere debens ſe mortalis culpæ reum, Epiſcopatum, vel alium ordinem ſacrum ſuſcipit ſecundum omnes: non autem qui alios, ſecundum eos, qui negant vera eſſe ſacramenta, quos ſequimur.

Tertiò, qui contrauenit nouis ſtatutis Concilio Trident. quod in ſeſſ. 14. cap. 2. de reforma. ſtatuit, vt qui ſe procurat ordinari ab Epiſcopo titulari abſque licentia ſui Epiſcopi, etiam ſi ſit illius familiaris, & cōtinuus cōmenſalis, & in loco nullius dioeceſis, vel exempto, ſuſpenſus ſit ab executione ordinum, quouſque ſuo Prelato viſum fuerit. Epiſcopus vero titularis ab exercitio Pontificalium per annum. Et ſeſſ. 23. cap. 9. de refor. quod Epiſcopus ordinare poteſt eum qui fuit familiaris eius per triēnium, ſi beneficium ſtatim re ipſa, & ſine fraude illi conferat. Et ſeſſ. 14. cap. 1. de reformat. quod nemo promoueatur ad ordines contra voluntatem ſui prælati, etiam ſi prohibeatur promoueri, ob occultum crimen, & extraiudicialiter, & quod ei qui a ſuis ordinibus, gradibus, aut dignitatibus eccleſiaſticis fuerit ſuſpenſus, non ſuffragetur vlla licentia de promouendo, aut ad priores ordines, gradus aut dignitates antea conſequutas reſtitutio contra proprij prelati voluntatem. Et ibidem can. 3. quod Epiſcopus poteſt ſuſpendere ad tempus ſibi viſum ſuum ſubditum ordinatum quacunq; auctoritate, abſque ſuo precedenti examine, ſi eum inueniat inhabilem. Et ſeſſ. 21. cap. 1. de reforma. Quod epiſcopus, aut alij ſui miniſtri pro collatione quorumcumque ordinum, aut pro litteris dimiſſoriis, aut pro ſigillo nil quidquam etiam ſponte oblatum accipiant. Et notarij pro ſcriptura, ſi eis nullum ſalarium pro officio exercendo ſit cōſtitutum, decimam tantum vnius aurei partem accipere poſſint. Et 3. ſeſſ. 23. c. 3. de reformat. quod non concedat dimiſſorias niſi prius examinatis & approbatis. Et ſeſſ. 21. cap. 2. de refor. quod nemo ordinetur, niſi prius legitime conſtet eum beneficium eccleſiaſticum ad victum ſufficiens, pacifice poſſidere. Et quod illud beneficium reſignare nequeat, niſi facta mentione, quod ad illius beneficij titulum ſit promotus, eaque reſignatio non admittatur, niſi conſtet aliunde poſſe commode viuere, & aliter facta ſit nulla. Et quod patrimonium, vel penſionem obtinentes promoueri poſthac nequeāt, niſi quos epiſcopus iudicarit neceſſarios, vel vtiles, conſtito prius, quod patrimonium illud, vel penſio ſatis ſunt eis ad vitam honeſte ſuſtentandam, & illa ſine licentia epiſcopi alienare nequeant, donec beneficium ſufficiens adipiſcantur, aut aliunde habeant, vnde honeſte viuere valeant.

Quartò peccat, qui cōtrauenit illis præceptis, vel prohibitis, quæ cōtineantur infra cap. 25. nu. 68. & ſeq.

Alij modi peccādi ratione Ordi-

Digitized by Google

nis colligi poſſunt ex his, quę de matrimonio infra eo.c.nu.52.dicentur, & de indigna perceptione, & adminiſtratione.ex c.15.nu.70.

De Sacramento Matrimonij.

SVMMARIVM.

19 *Matrimonium quatenus ſacramentum quid, & quale eſt apud infideles.*

20 *Matrimonij ſacramentum conferre gratiam eſt de fide.*

20 *Matrimonij materia & forma que cum exemplis.*

21 *Matrimoniũ indiſſolubile regulariter ſic in totũ, ſic in partẽ ſoluitur.*

22 *Diuertere ob que poteſt, vel debet, coniux à coniuge.*

23 *Adulterans perdit ipſo iure ius exigendi debitum, licite tamen petit.*

23 *Adulterans perdit ius negandi debitum adulteranti.*

23 *Debitum in foro animæ non debetur adulteranti.*

24 *Adulterantis coniux quando religionem ingredi poteſt.*

25 *Sponſalia quid, & quibus modis ſoluuntur, & nu.ſeqq.*

28 *Sponſalia omnia ipſo iure ſoluuntur per cauſam notoriam.*

28 *Sponſalia duobus modis tranſeunt in matrimonium.*

29 *Matrimonij & ſponſalia contrahendi que ætas legitima.*

29 *Matrimoniũ regulariter omnis iuſtæ ætatis & iudicij contrahere poteſt.*

29 *Matrimonij impedimenta quot, & que dirimũt, & que nõ. & nu.30.*

31 *Matrimonium circa Sacramentum errores Tridenti damnati, nu.30.*

31 *Error perſonæ, vel conditionis ſeruilis annihilat matrimonium, & 32.*

31 *Matrimonium contrahens peccat ob ætatis defectum.*

19 PRæſupponimus primò, quòd ſacramentum matrimonij eſt ſacramentum, quo fit maris & feminæ cõiunctio, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens, vt colligitur ex l.1 ff.de ritu.nupt.& princ.Inſt.de pat. poteſt. & ex Mag. & aliis in 4 lib.ſent.diſt.26. & in rub. de ſpon.& matrim. Dixi, Sacramentum, pro genere. Nec obſtat, quod matrimonium eſt inter infideles nõ baptizatos, qui non ſunt capaces ſacramentorum, quorũ ianua eſt Baptiſmus, cap.veniens.de presb.non bapt.quia apud eos non eſt matrimonium, quatenus eſt ſacramentum: ſed tantum, quatenus eſt contractus: & prędicta definitione definitur ſolũ ſacramentum matrimonij, ſiue matrimonium, quatenus eſt ſacramentum. Dixi, Maris & feminę, ad differentiam ſacramenti Baptiſmi & Pęnitentiæ, quibus fit quædam coniunctio inter Deum & animam metaphorice iuxta c.debitũ. & ei adnot. de big. Dixi, Coniunctio, intelligendo potius vnionẽ animorum, quam corporum, vt glo.declarans in iuribus ſupra dictis, & eſt text. in l.nuptias. ff.de regul.iur.& in cap.ſufficiat. 27.quæſt.2. Dixi, Indiuiduam, quia eſt inſolubile, hoc eſt, non poteſt, niſi morte naturali regulariter ſolui, nec ſic coniuncti poſſunt aliis altero viuente, coniungi, & vterque alteri debet fidem ſeruare, & debitum coniugale reddere, & ſe mutuo in adminiſtranda re familiari iuuare, & neuter eorum ſine alterius conſenſu continentiam promittere poteſt.

20 Et

Digitized by Google

in eum præſentem: quia tunc matrimonium valeret, quamuis crederet alium eſſe, iuxta mentem S. Tho. & communis in 4. lib. ſent. diſt. 30.

Itaque primo ob hoc impedimẽtum peccat, qui procurat, vt matrimonium, vel ſponſalia a ſe, vel ab alio per errorem contrahantur, quæ alias non contraherẽtur. Ang. verb. matrimonium. 3. impedimen. §. 16. & probatur per dicta S. Tho. de dolo. 2. 2. q. 55. art. 4. & matrimonium ſic contractum, nihil valet, ſi fuerit error perſonæ, vel cõditionis ſeruilis, ſecus ſi ſolum fortunæ, aut alius qualitatis, c. 1. 29. q. 1. qualis eſt credere de paupere, quod eſt diues: de plebeio, quod eſt nobilis: de infami, quod eſt bonæ famæ: de corrupta, quod eſt virgo, c. 1. §. error. ead. q. 1.

35 Secundum impedimentum dirimens matrimonium eſt error cõditionis ſeruilis, quo quis credit ſeruũ eſſe liberum. Nam matrimonium contractũ a libero cum ſerua, quam putabat eſſe liberam: vel e cõtrario, cõtractum a libera cũ ſeruo, quem putabat eſſe liberum, nihil valet, licet contractum cum libero, vel libera ab eo, vel ab ea, qui, vel quæ credit eſſe ſeruum, vel ancillam valeat. 29. q. 2. §. iis ita. ſub c. ſi quis liber, & tradit S. Tho. & communis in 4 lib. ſent. diſt. 36. art. 1. & Angel. verb. matrimonium impediendum. 4. §. 16. & communis in c. propoſuit, de coniug. ſeru. & ſi matrimonium erroneum fuerit clandẽſtinum propria auctoritate ſe ſepare poteſt, quo ad thorum, & cohabitationem, ſed ſi eſt in facie eccleſię contractũ, quo ad thorum ſe ſeparare poteſt, ſed nõ quo ad cohabitationem, niſi per ſentẽtiam eccleſię. arg. c. porro. & c. ſignificaſti. de diuort. quod procedit etiam ſi dominus poſt matrimoniũ eã manumiſerit ipſo inſcio, & cũ ea libera facta copulam cõiugalem habuerit, quia talis copula habita eſt virtute primi conſenſus, qui nullus fuit. Roſ. verb. Impedimentum. 3. §. 2. Si tamen poſtquam reſciuit eſſe ſeruam, cõſenſit in eam ſaltem per copulam vxorio affectu habitam, matrimonium fiet validũ ſecundum iura antiqua, licet non poſt Conc. Trid. vt dictum eſt ſupra eod. num 25. & 28. c. ad noſtram. de coniug. ſeru. c. fœmina. & cap. ſi quis ingenuus. 29. q. 2. Si autem liber matrimoniũ ignorãter contrahit cum ſerua, & nihilominus eam vult pro vxore habere, & illa non vult, non eſt matrimonium: ſed coget illam eccleſia, vt conſentiat in illud, iuxta gl. c. fin. de coniug. ſeru. quod eſt verum, ſi illa nondum legitimè alteri nupſerit. quæ. glo. addit, quòd dominus tradens ſuã ancillam tamquam liberam libero credenti eam eſſe talem, manumittere illam videtur. Quæ omnia ſunt intelligẽda, etiam de libera contrahẽte cum ſeruo. Et dominus, qui cõſentit matrimonio ſui ſerui, aut ſeruæ & locum ad red-
34 dendum debitum non cõcedit: quia quamuis ſeruus contrahens matrimonium inuito domino, ad ei obſequendum magis, quàm ad debitum reddẽdum teneatur: ſi tamen, eo conſentiente contrahit, ad illud magis, quàm ad hoc tenetur. Et quamuis dominus poſt matrimonium, etiam ſuo conſenſu contractum eum vendere poſſit, non tamen in tam remotas regiones, vt

vſm-

Digitized by Google

vſus matrimonij ei impediatur, iuxta communem in c.1.de coniug.ſer. & S.Tho.in 4.diſt.36. Licet honeſtũ eſſet, ne ad tam remotas venderet, etiam dum contra voluntatem eius contraheret, quamuis ad id ſub pœna mortalis peccati non tenetur, iuxta communem in dict.cap.1. ſaltem quando commodè in vicinis vendere non poſſe.

Errores autem aliarum qualitatum, vt pote fortunatum, nobilitatis, virginitatis, fortunæ, & reliqui non dirimunt: quia id nullo iure cauetur, immo contrarium c.1.29.q.1.& §.iis ita.ſub ca.ſi quis liber. ead. quæſt.& diximus ſupra.

De impedimentis dirimentibus voti & cognationis ſpiritualis.

SVMMARIVM.

35 *Votum ſollenne caſtitatis impedit, & dirimit matrimonium.*

35 *Votum poſt ſollenne contrahens nulliter contrahit, & excommunicatur.*

36 *Cognatio ſpiritualis tam Baptiſmi, quàm Confirmationis quid, & ad quos Tridenti reſtricta.nu.37.*

36 *Patrini ſunt ſolum hodie, qui deſignãtur, & quot deſignandi.nu.38.*

39 *Cognatio ſpiritualis non naſcitur ex ſollennitate ſupplente baptiſmum. & 40.*

40 *Patrinus, an fiat omnis tangens, cum nemo deſignatur.*

35 TErtium impedimentum, dirimẽs matrimonium eſt votum ſollenne caſtitatis, quod celebratur profeſſione expreſſa, vel tacita religionis approbatæ, vel ſacri ordinis ſuſceptione, vt dictum eſt ſupra c.12. nu.32. Poſt quod qui cõtrahit peccat mortaliter c.1.de voto, lib.6. Extrau. 1.de voto, Ioan. 22.& eſt excõmunicatus, cle.1.de conſang.& affinit. de de voto autem ſimplici dicetur infra eod.cap.num.37.

Quartum impedimentum dirimẽs matrimonium eſt impedimentum cognationis, quæ eſt triplex, Carnalis, Spiritualis, & legalis. Cognatio ſpiritualis, quæ matrimonium impedit, & dirimit (nam de non dirimente infra eod.nu.72. agemus) eſt attinentia duarum perſonarum, quæ ex ſtatuto eccleſię oritur per Baptiſmi, & Cõfirmationis adminiſtrationem, vel ſuſceptionem baptizati, vel confirmari, iuxta mẽtem omnium. in rub.de cogn.ſpirit. S. Tho.& cõmunis in 4.lib.ſent.diſt.40.& glo.ac communis in d.c.1.eo.tit.lib.6. Quæ olim ſecundum iura antiqua erat triplex, paternitas, compaternitas, & fraternitas, ſecundum dictam gloſſ. recept. Paternitas eſt, quæ contrahitur inter baptizantem (qui locum patris tenet, ſiue ſit clericus, ſiue laicus, vir, aut fœmina) & baptizatum, & inter baptizatum, & patrinum, qui locũ matris tenet, ſiue ſit vnus, ſiue plures, ſiue vir, ſiue fœmina, cap.quamuis.de cognat.ſpirit. lib.6. Compaternitas eſt, quæ contrahitur inter patrem & matrem baptizati ex vna parte, & ex altera inter baptizantem, & patrinum, vel patrinos, qui ex ſacro fonte ſuſcipiunt, ſi ſunt baptizati, quamuis ſint ſchiſmatici, aut hæretici, & aliàs non: quia non ſunt eius capaces, iuxta S.Thom. & Richar.in 4.lib.ſen.diſt.42.art.1.q.3. quidquid alij dicãt: neque etiam inter

ter baptizantẽ & patrinos baptizati. Fraternitas eſt cognatio inter baptizatum, & filios naturales baptizantis & patrinorum, etiam non legitimos, & etiam habitos poſt baptiſmum. Dixi, Olim ſecũdum iura. quia hodie ceſſat fraternitas & aliqua ex parte compaternitas, per conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 2. de reform. matri. Quare loco multorum, quæ hic in vulgari dixi, & nunc ceſſant, ſubiicio te-
37 norem illius c. quod ſic habet: *Sancta ſynodus ſtatuit, vt vnus tantum ſiue vir, ſiue mulier iuxta ſacrorum canonum inſtituta, vel ad ſummum vnus, & vna, baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant, inter quos ac baptizatum ipſum, & illius patrem, & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem, ac matrem tantum ſpiritualis cognatio contrahatur. Parochus antequam ad baptiſmum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos ſpectabit, ſciſcitetur, quem, vel quos elegerint, vt baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiant, & eum, vel eos tantum ad illum ſuſcipiendum admittat, & in libro eorum nomina deſcribat, doceatque eos, quam cognationem contraxerint, ne ignorantia vlla excuſari valeant. Quod ſi alij vltra deſignatos baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant. Ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum, illiúſque patrem & matrem, ac tenentem non egrediatur: omnibus inter alias perſonas huius ſpiritualis cognationis impedimentis omnino ſublatis.*

38 Per hoc nouum ſtatutum ceſſat quæſtio, an multi, & quot poſſint eſſe patrini: &, an inter fratres baptizati, & omnes filios, vel quos patronorum, vel baptizantis ſit hoc impedimentum, &, an inter baptizatum, & filios adoptiuos patrinorum & baptizantis, & an inter baptizatum, & vxorem vel concubinam, vel maritum patrini, vel matrinæ, vel baptizantis, & an cognatio tranſeat per actionem, vel paſſionem, in coniugem, vel concubinam, ante, vel poſt cognitam: &, an omnes ſuſcipientes, reſpondentes vel tangentes baptizatum, vel qui eorum ſint patrini, vel matrinæ, quoniam tota cognatio ſpiritualis redacta eſt ad ſolam eam, quæ eſt inter patrinum, & baptizatum, patrem, & matrem baptizati: & inter baptizãtem & baptizatũ, & patrem
39 & matrem baptizati: ita quod nulla eſt hodie fraternitas, aut confraternitas: nulla item compaternitas inter baptizantem & patrinos: nulla item inter baptizatum, & coniuges, & concubinos, vel concubinas prædictorum, & minus, inter ipſoſmet patrinos. Et ideo ſine peccato poſſunt eſſe patrini maritus & vxor. Nulla item inter reſpondentes tangentes, & alios: niſi ſint ad id deſignati: quamuis videatur relinqui dubium, An quando nulli deſignantur in patrinos, per culpam Parochi, vel alterius in neceſſitate baptizantis, ſoli & omnes tangentes baptizatum fiant cognati iuxta ius antiquum: quod verius videtur, quum a iure antiquo non ſit recedendum, niſi quo ad excepta in nono, l. præcipimus. Cod. de appell. & concilium videtur loqui, quando deſignantur aliqui patrini.

40 Notanda tamen ſunt tria. Primum,

Digitized by Google

mum, errare illos, qui cum puer in domo baptiſatur propter neceſſitatem ſine ſolennitate, & poſtea cum ea in eccleſia exorcizatur, & vngitur chriſmate, credũt ex hoc poſteriori actu oriri cognationem, & nõ ex priori, cum contra ſe res habeat: quia poſterior actus non eſt ſacramentum, ſed ſacramẽtale, per quod nec character imprimitur, nec confertur gratia ex opere operato: licet ſit actus catechiſmi, & exorciſmi, ex quo alia cognatio minor impediens, & non dirimens naſcitur, cap. per catechiſmum. de cognat. ſpirit. lib. 6. de qua infra eod. cap. num. 72. Ob quod multum expediret, vt parochus non ſolum faceret, ea quæ Concilium prædictum iuſſit, ſed etiam in tali ſupplemento ſcriberet illum actum ſupplendi non fuiſſe baptiſmum, ſed tantum catechiſmum cum exorciſmo.

Secundum, cognationẽ ſpiritualem matrimonio iam contracto ſuperuenientem non diſſoluere illud: ſed tantum exactionem debiti coniugalis impedire, vt ſupra. cap. 16. nu. 34. dictum eſt.

Tertium, quòd eodem modo eſt reſtricta cognatio, quæ naſcitur ex Cõfirmatione, quo quæ naſcitur ex baptiſmo, per prædictum Cõc. ſupra relatum, & ita totum cap. de cogna. ſpirit. lib. 6. limitatur per illud.

Interrogatus autem dudum, An pater baptizans in neceſſitate filium ſuum ſuſceptũ ex fornicatione poſſit contrahere matrimonium cum illius matre? reſpondi nõ poſſe: quia regula iuris habet, cognationẽ ſpiritualem impedientem, & dirimentem contrahi inter baptizantem, & parentes baptizati. c. 1. de cogna. ſpirit. lib. 6. a quo nõ excipitur, niſi baptizans filium ſuum, & cõiugis ſuæ, vel ſui, cum qua, vel quo iam contraxit matrimonium per cap. ad limina. 32. q. 1. ea ratione, quod per actum bonum non debet præiudicari matrimonio ſancto antea contracto, quæ ceſſat in contrahendo, de quali quærebatur. Per quod videntur ſolui argumenta, quæ in contrarium adducit Sot. in 4. diſt. 42. art 1. qui tamẽ non fuit auſus tenere contrarium, nec etiam Palud.

De impedimento cognationis carnalis.

SVMMARIVM.

41 *Conſanguinitas quid, & impedit, & dirimit intra quartum gradum.*

42 *Affinitas quid & quãtum reſtricta per concil. Trid.*

43 *Copula carnalis perfecta quid, & quæ gignit affinitatem.*

41 Cognatio autem carnalis, ſeu cõſanguinitas eſt propinquitas duarum perſonarum, eo quod vna ex altera, vel ambæ ex eadem deſcendunt, ſecundum gloſſ. receptá in arbore conſanguinitatis, lib. 6. Pater enim, & filius ſunt conſanguinei, quia vnus ab alio deſcendit: duo item fratres, quia ambo a tertio deſcendunt.

42 Affinitas vero eſt propinquitas duarum perſonarum, quarum vna cum cõſanguinea alterius copulam habuit, ſecundum gloſſ. receptam in arbore affinitatis: in qua re copula illicita & licita ſunt pares ca. diſcretionem. de eo, qui cogno. conſ. vxor. ſuæ. modo ſit perfecta, quæ eſt illa,

per

26 color per prędicta tollitur. Secūdò, per alterius in religionem ingreſſum, in d. cap. ex publico. & cap. veniens. qui cler. vel vouen. & cum alia poteſt alter ſponſalia contrahere, etiam antequam profeſſionem emittat, Silueſt. verb. ſponſalia. q. 10. Cuius opinio probabilior eſt cōtraria, quam quidam tenēt ea ratione, quod Nouitiatus eſt iuſta cauſa diſcedēdi ab ſponſalibus; eo quod dedit cauſam, vt ioco & ſerio, animo irato, & pacato poſſit improperari ei, quod fuit religioſus, & inconſtans, & alia, quæ materiam poſſunt præſtare ringendi coniunctis inter ſe, & cū aliis exteris. Et quod contrarium tenentes concedunt ſufficere Nouitiatum aliquorum menſium abſque profeſſione.

Tertio, per alterius matrimonij verbis de præſenti contractum, etiā copula nondum ſequuta. Per ſponſalia item de futuro, copula cum affectu maritali ſequuta, cap. ſicut ex litteris. de ſponſ. Dixi, Affectu maritali; quia ſine hoc prima ſponſalia quoad Deum non dirimuntur, quamuis ſic quoad eccleſiam, ſecundum iura antiqua, ſecundum quæ ſponſalia tranſibant in matrimonium per ſolam copulam carnalem. Quod ſublatum eſt per Concil. Trid. vt dicetur infra eo. nume. 28. & cap. 25. num. 144. Concurrente autem hoc prima ſponſalia non dirimuntur, niſi ſecunda eſſet cognata, vel affinis primæ ex coitu licito intra gradum prohibitum. Dixi, niſi ſecunda eſſet cognata, vel affinis ex coitu licito intra gradum prohibitum. Nam ſi talis eſſet, neutram in vxorem ducere poſſet ſecundum dicta iura antiqua. Non quidem primam propter impedimentum affinitatis ex illa copula ortum. Non ſecundam propter impedimentum publicæ honeſtatis ex primis ſponſalibus quoad ipſum natum, iuxta notata in cap. is, qui. de ſponſalib. Dixi, Copula ſequuta, quia præcedens, etiam ſecundum iura antiqua non ſufficeret. c. veniens. 2. de ſponſal. vbi Panor. Præpoſit. & communis, quidquid quidam recentiores leuiter dixerint.

Quartò, per alterutrius ad aliam regionem migrationē abſque cauſa probabili, aut cum illa, ſed iudex certum tempus redeundi præfiniuit, & intra illud non rediit, quæ præfinitio eſt neceſſaria, iuxta ius canonicum, cui eſt in hac re ſtādum, quod tempus non præfinit. cap. de illis. de ſponſ. non tamen iuxta ciuile, licet illud cui non eſt ſtandum, tempus præfiniat in l. ſæpe, ff. de ſponſal. & l. 2. C. de repud præſcribit, quod abſens in eadem prouincia expectetur duobus annis: & ſi in alia tribus, vt trad. S. Anto. 3. par. tit 1. c. 18. §. 1. & Sil. vbi ſupra quæſt. 1. §. 4. Quod procedit etiam in ſponſalibus iuratis ſecundum Panor. d. cap. de illis.

27 Quintò, per ſuperuenientem affinitatem ex eo, quòd altera pars rem habuit cū cognato, vel cognata intra gradum prohibitum alterius partis, prius quam copulam maritalem cum ſua ſponſa, vel ſponſo haberet. cap. veniens. de eo, qui cogno. conſ. vxo. ſuæ. Sextò, per abſolutionem factā à iudice, eo quòd contraxit illa intra pubertatis annos, & perueniens ad illos antequam eis conſentiat expreſsè vel

tacite petit ab eis abſolui.cap.a nobis.& cap.de illis 1.de deſponſ. impub.Si tamen ambo.vel alter eorum eſſet minor ſeptem annis, ſponſalia eſſent adeo nulla, vt ex illis nullum impedimentum publicæ honeſtatis oriretur:& ita alteruter eorum,cum cognata vel cognato alterius matrimonium contrahere poſſet, cap.litteras.de Deſponſ.impub.& cap.1.eo.tit.lib.6. Septimò, per lapſum temporis præſtituti ad matrimonium de præſenti contrahendum. Nam per illum is, per quem non ſtetit, quominus fieret, liberatur,& alteri pœnitentia irroganda eſt, propter fidem violatam, cap.ſicut ex literis. de ſponſ. cum ei adnot. Octauo,per ſuperuenientiam lepræ, paralyſis, aut alius morbi cõtagioſi, aut amiſſionis oculi, naſi, aut alius notabilis deformitatis. cap.literas.de coniug. leproſ. & cap. quemadmodum. de iureiur. Nonò, per ſuperuenientem fornicationem alterius, dicto cap.Quemadmodum, ſiue voluntariam, ſiue coactam,iuxta glo.receptam ibidem verb.oculos. Alterius, inquam,nam per ſuam nolente parte, quæ innocens eſt, non ſunt diſſoluenda. argum. cap.2. de tranſla. prælat.

Dixi:Superuenientẽ,quia per præcedentem non ſunt diſſoluenda,niſi tempore contractus ignoraretur, & ante matrimonium contractum noſceretur,ſecundum omnes;quæ proximè procedunt in fornicatione ſpirituali, quæ fit per hæreſim, aut apoſtaſiam.cap.non ſolum.28.quæſt. 1.Decimò,per votum caſtitatis præcedens illa. cap. rurſus. qui clerici. vel vouent. quamuis ſequens non diſſoluat:quia alter in alterius præiudiciũ vouere nequit,excepto voto religionis, quod etiam poſt contractum matrimonium facere, & implere poteſt,vt ſupra dictum eſt,quo caſu tenebitur religionem intrare, iuxta Palud.recept. in 4.diſt.27. q.2. art.2. qui autem promiſit alicui non ducere aliam,quàm illam,non tenetur ducere illam, licet aliam licite ducere nequeat. ſecundum eundem Palud.vbi ſupra,& Adria.in 4.de Matrimonio.q.12.dicentem,neque communem opinionem eſſe cõtra hoc, neque ſequendam, ſi eſſet, quamuis eam ſequatur (ſed male, noſtra ſententia)Silueſt.verb. Matrimonium. 2.q.10.Vndecimò, per ſuperuenientem inimicitiam capitalẽ, ob quam diſſolui poſſunt, iuxta Hoſtien. in Summa.de ſponſ.§.fin. ob rationem in cap.2. & cap.requiſiuit. de ſponſ. Duodecimò, per omiſſionem implementi eius, quod promiſſum eſt, ſiue voluntariam, ſiue inuoluntariam, vt quum dos promiſſa non præſtatur,ſecundum Ioan. And.in c. de illis.de cond.appoſit.& cũ ſponſa certam dotem ſponſo non promittit,videtur omnia ſua bona promittere, ſecundum glo.in l.mulier bona.ff.de iur.dot. receptam per citatos à Couarruuia 1.par.cap.5. nume. 4.in Epito. adeo quod ſi poſt ſponſalia pauperior fiat, ita vt non poſſit omnia, quæ tunc habebat tradere,non tenetur eam ſponſus ducere. Decimotertiò, per famam impedimenti ad contrahendum inter eos canonici, cap.cum in tua. de ſponſ. Decimoquartò, per ſuſceptionem ordinis ſacri,arg.extrauag.antiquæ. de voto.Iuxta Anto.in rub.de ſponſ. quem

Digitized by Google

quem ſequitur Præpoſit.ca. de illis. de ſponſ. quamuis per eum matrimonium de præſenti non diſſoluatur. d. extrauag. antiquæ. Decimoquintò, per ſuperuenientem cognationem legalem, de qua infra eod. c. nu. 44. Decimoſextò, per morum alterutrius contrahentiũ aſperitatem, ſecundum Panorm. in c. veniens. qui cler. vel vouen. Decimoſeptimo, per aliquid noue ſuperueniens, quod ſi præceſſiſſet non fuiſſent contracta, ſecundum mentem S. Tho. in 4. lib. ſent. diſt. 27. ad quem alij quinque caſus, quos Præp. in d. c. de illis. ponit, redigi poſſunt.

28 Notandum tamen eſt ſecundũ Hoſtien. in d. §. fin. & Ioan. Andr. receptos in dicto cap. de illis. ſponſalia in caſibus prædictis regulariter ipſo iure non dirimi, & ideo auctoritate iudicis eccleſiaſtici dirimenda eſſe. Et ita qui abſque tali auctoritate cum alia contraheret, grauiter peccare videretur. cap. ſi duo pueri. de deſponſat. impub. & c. ſæculares. 33. quæſt. 2. quamuis non mortaliter, iuxta Silue. verb. ſponſalia. quæſt. 11. §. vltimo. ſicut nec venialiter in caſibus, in quibus ipſo iure diſſoluuntur, ſcilicet quando alter eorum religionem ingreditur, aut ipſo facto cum alia verbis de præſenti contrahit, aut notoriè fornicatus eſt, & aliis caſibus, quos Præpoſ. ponit in d. cap. de illis. col. fin. Quin & generaliter dici poteſt, quòd in nullo caſu, in quo cauſa diſſoluendi ſponſalia eſt manifeſta, tam quo ad veritatem, quàm quo ad iuſtitiam, prædicta eccleſiæ authoritas non requiritur, quia tales ab ipſo iure abſoluuntur. Silueſt. verb. ſponſalia. quæſt. 11. Et idem quando ſponſalia ſunt clandeſtina: quia tunc ſcandalum ceſſat.

E contrario verò ſponſalia duobus modis in matrimonium de præſenti tranſeunt. Primò, per copulam carnalem ſubſequutam vxorio affectu, id eſt, cum intentione matrimonium conſummandi, nam ſi habeatur fornicario affectu, id eſt, ſine intentione ſe cognoſcendi tamquam maritus & vxor, ſed tamquam ſoluti a matrimonij vinculo, non eſt matrimonium coram Deo, ſed coram eccleſia ſic, iuxta communem in cap is qui. de ſponſ. quidquid dicat Hoſtien. ibidem, ſecundum antiqua iura, quæ quomodo poſt Concil. Trid. ceſſent ponitur infra cap. 15. num. 144. Secundò per declarationem cõſenſus de præſenti verbis aliquo aperto ſigno factam, & nõ aliàs quantumlibet ſimul habitent, aut ſponſus eam in domum traducat, & oſcula, & amplexus interueniant, & quamuis copula tentetur cap. fin. de ſponſ. & Aret. in conſ. 44. ex facto.

29 Quintò præſuppono, quòd ætas legitima cõtrahendi matrimonium in maſculis eſt 14. annorum completorum, & in fœminis duodecim, etiam completorum: & ad ſponſalia contrahenda ſeptem in vtriuſque: quamuis ſi potentia ſupplet ætatem, contrahere prius poſſunt, quæ tamen vſque ad illam ætatem non præſumitur. cap. puberes. de ſponſ. impub. & cap. 1. §. idem quoque eod. tit. li. 6. adiunctis gloſſis, & communi doctorum.

Sextò, quòd omnis vtriuſque ſexus ætate legitima, & iuſto iudicio præditus, poteſt matrimonium contrahere.

Digitized by Google

trahere, niſi ſpecialiter prohibeatur, vel aliquod impedimentum interueniat inter contrahere volẽtes. c. cum apud. de ſponſ. Dixi, Iuſto iudicio, quia amens tempore amentiæ non poteſt. c. dilectos. de ſponſ.

De impedimentis matrimonij in genere.

30 Impedimẽtum matrimonij ſecundum S. Tho. & communem in 4. lib. ſent. diſt. 34. eſt duplex. Alterum impediẽs, & dirimens. Alterum impediens tantum. Dicitur autem impediens & dirimens, eo quòd facit, vt impediti non ſolum contrahẽdo peccent, ſed etiam, vt ipſum matrimonium contractũ non valeat: non autem eo, quod diſſoluat matrimonium legitimè contractum ante illius impedimentum, quia nullum tale eſt. Impedimenta verò huius generis ſunt duodecim, contenta his verſibus,

Error, conditio, votũ, cognatio, crimẽ,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas.
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis.

31 Impedimentum vero impediẽs tantum dicitur, quod impedit, & nõ dirimit, id eſt, facit quod peccẽt, qui ita impediti contrahunt, ſed matrimonium contractum valet. Impedimẽta vero huius generis ſunt duo,

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Impediunt fieri, permittunt iuncta teneri.

Ad quæ quidem duo reducuntur alia omnia, licet ſpecialiter dictis verſibus non contineantur, quæ infra tangentur.

De impedimentis dirimentibus erroris perſonæ, & conditionis.

SVMMARIVM.

32 *Error multiplex, perſonæ, conditionis, fortunæ, & aliarũ qualitatũ. & 33.*
33 *Matrimonio ab erroneo, qua auctoritate receditur.*
34 *Matrimonio ſeruorum conſentiens dominus liberat eos.*
34 *Et an vendere poſſit eos, & arcere a debito reddendo.*
34 *Matrimonium contrahens ſeruus, an dominum vxori præferet.*
34 *Error perſonæ, & conditionis dirimunt, ſed non alij.*

32 PRimum impedimentum dirimens matrimonium eſt error perſonæ. Eſt autem error perſonæ credere de vna perſona, quod ſit alia, vt quod ſit libera, cum ſit ſerua, vt quòd ſit filius talis Regis, Ducis, Comitis, aut alterius, cuius non eſt. Dixi, Talis, quia ſi credatur indeterminatè, quod eſt filius Regis, aut Ducis, Nobilis, aut Diuitis, non eſt error perſonæ, ſed fortunæ, aut qualitatis. Nec etiam ſi credatur filius talis Regis, aut Ducis, ſi talis Regis, & talis filij cognitio non habeatur, Roſ. verb impedimentũ 2. & Silueſt. verb. matrimonium. 8. q. 1. §. 5. Error etiam perſonæ eſt, credere, quòd ſit primogenitus alicuius, cum non ſit, & propter ſpem, quam habet illum in paternis bonis ſucceſſurũ, & nubit tamquam primogenito, iuxta Cald. in. c. 2 de cõiug. ſeruo. & Hoſt. in ſumma Ang. verb. Matrimoniũ, imped. 4. §. 3. niſi abſolute cõſentiret in

per quam ſemen viri in vas fœminæ naturale ad generandum mittitur cap. extraordinaria. 35.q.3. & non ſufficit ſaltem coram Deo violatio virginitatis: nec quælibet alia turpitudo, iuxta glo. in recept. in d. cap. extraordinaria. & ita non ſufficit actus ſodomiticus, iuxta mentem S.Tho. & communem in 4. lib. ſent. diſt. 41. quam Palud. & S. Anto. 3. par. tit. 1. c. 12. explicant.

Ex quibus ſequitur primo cõſanguineos, vel affines intra quartũ gradum non poſſe matrimonium licite contrahere, nec cõtractum valet, c. non debet. de conſan, & affinit. ſed prædictum Concilium ſeſſ. 24. c. 4. de refor. matr. limitauit impedimentum affinitatis ex illicita copula natum, ad primum, & ſecundum gradum tantum, ſtatuens in vlterioribus gradibus matrimoniũ poſt eam contractum non dirimi. Et licet contextus illius non addat illud non impedire, ſed tantum non dirimere: & ideo potuiſſet aliquis dicere, quod licet matrimonium contractum per affines ex copula illicitã 3. & 4. gradus valeat: peccare tamen cõtrahentes ſine diſpẽſatione; quia a lege veteri non diſcedimus, niſi quatenus per nouam exprimitur, l. præcipimus. C. de appellat. tamen Pius V. Motu proprio ſuper hoc edito contrarium declarauit in extrauag. ad Romanũ. lata anno 1566. ſcilicet dictam affinitatem nec dirimere, nec impedire.

Sequitur ſecũdo, huiuſmodi contrahentes non ſolum peccare, ſed etiam excommunicatos eſſe, ſicut ſunt cõſanguinei. cle. 1. de conſan. & affin. niſi excuſet ignorantia, de quo infra. c. 27. nu. 141. Qui vero contrahunt tantũ ſponſalia intra quartum gradum, peccant quidem, ſed non ſunt excommunicati, niſi copula ſequatur, & ea ſequuta ſit, iuxta communem ſecundum iura antiqua, per quæ ſponſalia tranſibant in matrimonium per copulam carnalem ſequutã: non tamen hodie poſt Conc. Trid. vt dictum eſt ſupra num. 25. & 28. quæ tamen ſecundum iura antiqua non procedebant quoad forum cõſcientiæ, niſi in eo, qui vxorio affectu copulam habuerat, alias enim in illo foro non eſſet verum matrimonium, iuxta omnes in c. is qui, de ſponſ. Ex quibus infertur, quod huiuſmodi impediti cõtrahentes ante legitimam ætatem, non ſunt excõmunicati: quia in effectu ſponſalia tantum de futuro cõtrahunt c. 1. §. 1. de ſponſ. lib. 6. Idem de contrahentibus credentibus ſe cognatos, ſi vere non ſunt: nã peccant mortaliter, & non valet matrimonium, ſi credebant illud non valere, alias ſic, vt recte Silueſt. reſoluit in verb. matrimonium. 7. q. 13. §. 5. quod autem dictum eſt de viro cõtrahente cum muliere, idem cenſetur dictum de illa contrahente cum illo.

De impedimento cognationis legalis.

SVMMARIVM.

Cognatio legalis quid quotuplex, & quouſque impedit, & dirimit. nu. 44. & 45.

44 Cognatio vero legalis eſt propinquitas ex adoptione alicuius in filium proueniens, ſecundum mentẽ prædictorum poſt glo. c. 1. de cogn. legal. & eſt triplex. Pri-

Nn

Digitized by Google

ma eſt aſcendentiū, aut deſcendentium, ſcilicet adoptātis, & adoptati, & deſcendentiū eius, quæ nec diſſolutione adoptionis, nec emancipatione tollitur c. ita diligere. 30. q. 3. & §. ergo. Inſt. de adop. Secunda quaſi tranſuerſalis, ſcilicet inter adoptatū, & filios naturales adoptantis durāte adoptione, & filio naturali exiſtēte in poteſtate patris, & nō alias. c. 1. de cog. legal. l. qui per adoptionem. ff. de adop. Tertia eſt, quædam legalis affinitas, ſcilicet inter vxorē adoptati, & adoptantē, & inter adoptatum, & adoptantis vxorem, quæ durat perpetuò, ſicut prima. l. adoptiuus. ff. de rit. nupt. Porro, quęlibet harum cognationum impedit, & dirimit matrimonium, iuxta gloſſ. & communem, in d. c. 1. & in 4. lib. ſent. diſt. 42. licet aliqui cōtradicant, quo ad cognationem tranſuerſalem.

45 Ex quibus ſequitur inter adoptantem, & adoptiui matrem hanc cognationem non contrahi, & quod adoptans aliquam in filiam ſuam non poteſt cum illa, nec aliqua eius deſcendente intra quartum gradum matrimonium cōtrahere: quia ſunt tamquam aſcendentes, & deſcendentes. Item, quod non poteſt contrahere cum vxore filij adoptiui eo mortuo, nec filius adoptiuus cum vxore adoptantis eo mortuo: quia eſt cognatio tertiæ ſpeciei: quamuis ſic cum eius matre, etiam filio viuente: quia inter illos nulla cognatio intercedit. Sequitur itē, quod adoptiuus cum filia naturali adoptantis hoc viuente, & illa in eius poteſtate manente, matrimonium contrahere non poteſt, ſed ſic patre mortuo, aut filia emancipata, aut ſi eſt illegitima, aut ipſe eſt iam emancipatus: quia hæc cognatio his modis ſoluitur, ſecundum omnes vbi ſupra.

Inter prædictas vero tres cognationes hoc intereſt, quod cōſanguinei, ſi contrahant inter ſe matrimonium intra quartū gradum non ſolum peccant, c. nō debet. de cōſang. & affinit. ſed etiam ſunt excommunicati cle. 1. de cōſan. & affin. ſicut & de affinib. infra dicemus. Cognati autē ſpiritualiter, vel legaliter, licet peccent, non tamen ſunt excommunicati: ſicut nec conſanguinei ſola ſponſalia de futuro contrahentes, iuxta glo. receptam in dict. clem. 1.

De impedimento criminis, aut delicti.

SVMMARIVM.

46 *Matrimonium quæ occiſio, & quod adulterium impedit, & dirimit. & 47.*

46 QVintum impedimentum eſt crimē. Pro cuius notitia notandum, duo eſſe crimina, quæ matrimonium impediunt, & dirimunt, ad quæ reducuntur illa tria S. Tho. communiter recepti vbi ſupra, & diſti. 39. in expos. literæ. Alterum eſt occiſio coniugis alicuius cauſa contrahendi cum eius coniuge, quæ facta vtroque machinante perpetuo impedit, etiam ſi alter infidelis eſſet, & ad eius conuerſionem procurandam patrata fuiſſet, cap. laudabilem. de conuer. infid. Facta vero, altero tantum machinante, non ſufficit, niſi adulterium interueniat. cap. ſuper eo. de eo, qui dux. in matrim. iuxta Ioan. Andr. per Panor. & communem

munem receptū ibidem. Dixi, Cauſa contrahendi: quia occiſio alio fine facta non ſufficit, d.cap.laudabilem. neq; ratihabitio occiſionis ſuo nomine factæ: quamuis ſic iuſſio, aut conſilium iuxta glo. receptas in c.ſi quis viuente. 31. q.1.& in cap.1. de conuerſ.infid.

Alterum crimen eſt adulterari ſcienter cum coniuge alterius, & contrahere matrimonium. vel dare fidem de contrahendo. Dixi, Adulterari: quia ſi nō erat vere coniunx, licet putaretur talis, non impedit. cap. ſignificauit. de eo, qui dux.in matrim. impedit tamen ſi ſit verum, quamuis non ſit conſummatum: & quamuis ſit ſolutū quoad thorum, vel cohabitationem, c.ſignificaſti.& cap.ex litteris.eod.titul. Dixi etiam, Adulterari: quia nec datio fidei de contrahendo, nec contractus ſine adulterio ſufficit. d.c.ſignificauit.& c.1.31.quæſt.1. Dixi, Scienter: quia ſi vterq; probabiliter ignorat, poſſunt matrimonium contrahere, ſimul atque mortuus fuerit, qui impediebat: & ſi alter tantum ignorat, in eius arbitrio eſt, ſublato impedimento denuo matrimoniū contrahere, vel non c.1.eo.tit. donec ſciens cum tertia contraxerit, & modo ignorans non reſciuerit ante mortem impedientis, aut poſtquam reſcierit non habuerit copulam.

47 Notandum item, quod vt matrimonium inter ignorantem impedimentum, & ſcientem valere incipiat, non ſufficit ceſſatio impedimenti, & conſenſus nouus ſcientis: quia oportet, vt etiam ignorans denuo in illum conſentiat, poſtquam ei notum fuerit interueniſſe impedimentum, per quod illud matrimonium non valuit, & fiat ei iuſta libertas ad renuendum, ſi voluerit, ſecundum Inno. in fin.c.1.de eo.qui dux.in matrim.& Scot.in 4.lib.ſent. diſt 35. Satis tamen videntur hæc ei notificari, & dari libertas, quando certior fit matrimoniū nil valuiſſe, ob aliquod impedimentum in genere, & quod non cogatur ad denuo contrahendum, quamuis non exprimatur ſpeciatim impedimētum, ob quod primū matrimonium non valuerit, neque a domo ſui mariti in maiorem libertatem deducatur: quin & præſtat id facere, quoties non conuenit, vt illud ſpeciatim nouerit; ſatis enim eſſet tunc dicere gratioſe, ſuſpicor te non eſſe maritum meum, aut vxorem meam aliqua de cauſa, ideo rogo te pluſimum cauſa tranquillitatis meæ conſcientiæ: & conſolationis, vt ſi & quatenus opus fuerit denuo nos pro coniugibus habeamus, ſecundum mentem Caietan.2. Tomo Opuſcul. Tract.q.2.& in ſumma, verb.matrimonium.pag.9.

De impedimento dirimente infidelitatis.

SVMMARIVM.

48 *Matrimonium, qua infidelitas impedit, quouſque dirimit.*

49 *Matrimonium quod inter infideles nullum, & quod annullandum.*

48 SExtum impedimentum dirimens matrimonium eſt, infidelitas. Matrimonium etenim contractum a fideli cum infideli non-

dum baptizato nullum eſt, etiam ſi ſit catechumenus; hoc eſt in fide Chriſtiana inſtructus, & velit baptizari, c. caue. vbi glo. 28. q. 1. Nã licet, vt ſupra dictum eſt matrimonium inter infideles eſſe poſſit, quatenus eſt cõtractus, c. gaudemus. de diuor. & c. deinde, 26. diſt. nõ tamen, quatenus eſt ſacramentum. arg. c. veniens. de presb. non bap. Nec etiã vt cõtractus valet, ſi contra leges eorũ fiat, arg. c. fi. de diuor. & c. de infidelibus. de cõſang. & affinit. & multo minus quando contra leges naturales, vt ſit quoties cum pluribus, quam cum vna contrahitur, dict. c. gaudemus.

49 Notandum tamen quod matrimonium infidelium non diuiditur, eo quod alter eorum ad fidem conuertatur licet conuerſus licite ſe ſeparare poſſit quo ad cohabitionem a non conuerſo, nolente conuerti: quamuis melius faceret conuiuendo ei, quouſque ſpes aliqua conuerſionis eſſet: tamen cum alia matrimonium cõtrahere viuente infideli non poteſt, niſi cum ipſe nolet habitare cũ ea abſq; contumelia creatoris, & ſine ſtudio peruertẽdi eam, aut in peccatum mortale inducẽdi. Quod procedit etiã in infidelibus, qui contraxerunt in gradibus lege canonica prohibitis, modo ſecundũ leges eorum eſſent valida, per c. gaudemus. de diuor. immo & ſi infidelis antequam matrimonium contrahat conuertatur, illum recipere tenetur d. c. quanto, & d. cap. gaudemus, ſiue dicamus per conuerſionem matrimonium dirimi, ſicut ſenſit Panor. in d. c. quanto ſiue per ſecundum, ad quod contrahendũ prędicta faciunt facultatem, vt melius dixit S. Tho. in 4. lib. ſent. diſt. 39. Dixi ſupra, cum infideli nõdum baptizata: quia contractum cum fideli hæretica, vel ſchiſmatica valet, licet contrahendo peccet, iuxta glo. recept. in c. non oportet. 28. q. 1. & S. Tho. & alios in d. diſt. 39. quamuis iam ſit catechumena, vt dictum eſt ſupra.

De impedimento dirimente violentia, vel metus.

SVMMARIVM.

50 *Matrimonium metu iuſto contractum, immo & conſummatum nullum.*

51 *Metus, quis iuſtus nunc definitus, & declaratus.*

50 SEptimum impedimentum dirimens matrimonium eſt violentiæ, vel metus. Pro cuius declaratione præmitto primo, quod quamuis omnes contractus, facti per metum regulariter valeant, ſecundum glo. & cõmunem in c. abbas. de his, quæ vi. licet noſter Fortunius Garcia oppoſitũ tenuerit de vlt. fi. Illat. 21. & quamuis ſacramenta, in quibus character imprimitur, ſicut in baptiſmo. cap. maiores. §. item quæritur, de bapt. etiam valeant: contractus tamen, & ſacramentum matrimonij per metum contracti nil valet. cap. veniens. 1. cap. cum locum de ſponſa. & text. irrefragabilis in c. ſignificauit de eo, qui dux. in matri. quia ita eccleſia decreuit, ob multa, quæ Panor. & alij tradunt in d. cum locum. quæ tamen ſola ſine ſtatuto eccleſiæ, vix ſufficerent.

51 Præmitto ſecundo, q̃ non quilibet metus ad hoc ſufficit, ſed requiritur iuſtus, qui cadat in virũ conſtantem.

ſtantem.l.metum.ff.quod met.cauſ. qui definitur à S.Tho. communiter recepto, etiam a Soto ibidem in 4. lib.ſent.diſtin.29.art.2.eſſe ille, quo minus malũ maioris euitandi cauſa, eligitur, vt olim diximus in d.c.cum locum. & late trad. Couarruuias in epit 4.1.parte.c.4.§.1.a nu.10.& in 2. par.c.3.§.4. Contra quam definitionem occurrerũt hoc in loco in Manuali ſermone Hiſpano ſcripto quędam. Primũ, quod minor timor eſt iuſtus mulieri, quam viro, iuxta glo. fin.& a plurimis laudatam in d.cap. cum locum, quæ non eſſet vera, ſi hac definitione perpenderetur.

Secundum, quod vera, & communis ſententia habet, iuſtum metum, iudicis, vel prudentis arbitrio eſſe definiendum, ſecundum glo.in cap. cum dilectus.de his, quæ vi. & prædicta definitio ſatis concludit eſſe a iure definitum.

Tertium, quod communis Panor. Præpoſ. & aliorum multorũ habet contra Hoſt.in cap. cõſultationi.de ſponſ. quod qui matrimonium metu mortis contractum, metu quoq; mortis conſummat, non videtur matrimonium validum facere, & quidem ratione irrefragabili, ſcilicet quod eſſentia matrimonij eſt, vt cõſenſus ſit liber, per dict.cap.cum locum. ſecundum omnes:& cum conſenſus directus in matrimoniũ, metu mortis extortus, non ſit ſatis liber, a fortiori conſenſus indirectus: & per quandam conſequutionem reſultans ex copula eodem mortis metu extorta, non erit ſatis liber: qui tamen ſecundum definitionem prædictam non poteſt dici iuſtus; quippe, quo non eligitur minus malum ad euitandum malus: immo maius malum, ſcilicet peccatum mortale ad euitandam mortem corporalem, quæ eſt malum minus eo, iuxta c.itane.cũ citatis in eo.32.q.5.

Quartum, quod nihil male venialiter factum, poſſet dici iuſto metu factum; quum omnis culpa, etiam venialis, ſit maius malum omni alio malo, quod non eſt peccatum, ſecundum Panor.in cap ſacris.quod met.cau.& omnes Theologos, & Canoniſtas, & ſentit gloſ. in cap. ſi aliquid.22. quæſt. 4. quod tamen etiam Sotus, qui definitionem prædictam ſequitur in dict. q. 29.art.3.ſatis negat.

Quintum quod omnis rectus iudex iudicabit metum iuſtum mortis, & mutilationis eſſe iuſtum abſolute ſine conſideratione, an per illũ liberetur a maiore malo, vel minore, l.1.& 2.ff.quod met.cau.& etiã metum ablationis omnium bonorum, vel maioris partis eorum, ſaltem ſi magna ſunt cap.1. de reſtit. ſpol lib.6.& merito, quia vita quædam ſunt iuxta glo. receptam iuncto textu in l.aduocati.C.de aduoc. diuerſ. iudic. & probatur per l. iſti quidem. cum ſuis concord. ff. quod met. cauſ. & cap. cum dilectus. adiuncta glo.de his, quæ vi.

Sextum, quod etiã omnis rectus iudex conſiderabit in alio alius generis metu, non ſolũ malum ipſum obiectum, ſed etiam circumſtantias fortitudinis, vel fragilitatis, non ſolum ſexus, vt dixit prædicta glo. ſed etiam ætatis, innatæ magnitudinis, vel paruitatis animi, aliorumque accidentium metum paſſi. Ita quod eiuſdem mali obiecti metũ in alio

Digitized by Google

iudicabit iuſtum, in alio vanum non conſiderando, an metum paſſus liberetur a maiori malo, an a minori.

Septimum, quod ad reddendum actum inefficacem coram Deo, ſufficit quilibet timor, etiam minor iuſto, modo ſit cauſa, ſine qua non, ſaltem principalis eius, vt dictum eſt ſupra cap. 17. nu. 29. poſt Adria. & alios ibi citatos, & probatur efficaciter: quia leges conſtituētes diſcrimen inter alium metum, ſe fundant ſuper præſumptione, qua præſumunt alium eſſe cauſam actus, alium verò non: & lex fundata in præſumptione, non habet locum coram Deo, ſi veritas ei non reſpōdet, cap. is qui. & cap. tua. de ſponſ. cum eis adnota. Octauum, quod quoad hunc effectum neceſſario recedēdum eſt a definitione S. Thom. communiter recepta, licet obſeruanda ſit plurimum quo ad effectum excuſandi a culpa: facit item gloſſ. ſing. cap. præſens. 20. quæſtio. 3. quatenus notat ex illo cap. metum reuerentialem annullare votum pueri vouentis religionem, etiam quo ad forum exterius, cui tamen non conuenit prædicta definitio.

Nonum, quod licet ſuſcipiens ordinem ſacrum metu iuſto, verum characterem ordinis ſuſcipiat arg. c. maiores. §. item quæritur. de baptiſmo. non autem obligatur voto continentiæ illi annexo, arg. cap. 1. de his, quæ vi. tradit S. Thom. ſec. 2. quæſt. 88. ar. 11. & in ſpecie Ang. verb. ordo. 3. §. 4. quæſt. 18. & ita timor, qui non eſt iuſtus ad annullandum ſacramentum, eſt iuſtus ad annullandum votum. Per quæ nuper reſpondimus, non obligari ad preces honorarias, & a bellis iuſtis abſtinētiam, quæ illi ſunt annexæ, filium cuiuſdam maximi Principis, qui maximo reuerentiali metu patris Infantis, & patrui Regis diaconatum accepit, iunctis quæ concurrebant circunſtantiis. Per quæ omnia dicendum eſt, definitionem præfatam iuſti timoris a nemine, quod ſciam improbatā, nec limitatam eſſe neceſſario limitandam. Quibus eſt conſequēs, quod licet metus mortis, quo teſtis falſum deponit, non dicatur iuſtus ſecundum definitionem S. Thomæ, nec conſequenter excuſet a peccato; erit tamen iuſtus quo ad infirmandum eius teſtimonium, & quo ad excuſandum eum a pœna ſaltem ordinaria ſecundum definitionem præd. glo communiter. recept. idque ipſum omnino dicendum de ſcriba, qui metu mortis fecit inſtrumētum, vel teſtamentum; id eſt peccare quidem, ſed inſtrumentum, vel teſtamentum eſſe reſcindendum. Idem etiam ipſum omnino dicendum eſt de eo, qui matrimonium metu mortis contractum, metu quoque conſummat, ſcilicet peccare quidem, ſed non præſtare conſenſum ſatis liberum, quo matrimonium valeat. Porrò iuſtus metus non ſolum annihilat matrimonium eius, qui ob illū fingit ſe conſentire, ſed & eius, qui verè conſentit, ſecundum ſanctum Thomam, & communem in d. diſt. 29. & d. cap. cum locum, & in c. abbas. de his quæ vi, quicquid Cardinalis incaute ibi dicat. ſecundum quos omnes ſi pars coacta poſtea libere conſentiat, ſaltem tacite, altera in ſua voluntate perſeuerāte, firmatur matrimoniū; quin & ad id cogi poteſt

poteſt volente parte coacta; per c. ad id, & ibi notata de ſponſ. & ſi ſponte habeat copulam, videtur tacite conſentire quo ad forum exterius: non tamen quo ad interius, niſi vere conſentiat, arg. cap. tua. de ſponſal.

De impedimento dirimente ordinis.

SVMMARIVM.

52 Ordo ſacer cur impedit, & dirimit matrimonium, &c.

52 Octauum impedimentum dirimẽs matrimonium eſt ordo ſacer. Nullus enim ſponte initiatus aliquo ex prædictis quattuor ſacris ordinibus poteſt contrahere matrimonium, & ſi contrahit non valet: quia eis eſt annexum votum ſollenne caſtitatis, quod impedit matrimonium, & dirimit. c. 1. de Cleric. coniug. & c. 1. & c. ſi quis eorum & c. erubeſcant. 32. diſt. ad quod votum eos ſuſcipiens obligatur, quamuis eius propoſitum non ſit illud ſeruaſſe, nec ad id ſe obligare. Nec obſtat, quòd nemo cogitur vouere. cap. Integritas 32. q. 1. Quia eccleſia neminem ad ordines ſacros cogit, ſed ſolum ſtatuit, vt qui eos ſuſcipit, ſit ad matrimoniũ inhabilis. Et ſic qui voluntarie ordinatur, voluntarie illam inhabilitatem incurrit, iuxta Scot. in 4. diſt. 37. q. 1. & ſi contrahat illud, eſt excommunicatus. clc. 1. de conſang. & affin. de qua infra cap. 27. & an ſit irregularis dicetur ibidẽ. Dixi, Sponte, quia ſecus, ſi iuſto metu initiaretur, iuxta dicta ſupra eo. nu. 51.

Porro coniugatus, qui ordinem ſacrum ſuſcipit inſcia, aut inuita ſua vxore, non ſolum peccat cũ contrahit, ſed etiam poſtea cum debitum coniugale exigit, & idem ſi reddit illud ſuſceptis ordinibus, ex illius conſenſu legitimo. Palud. in 4. diſt. 37. q. 1. col. 2. nõ eſt tamen legitimus, niſi ipſa religionem ingrediatur, vel niſi ſit ſenex & caſtitatem voueat. c. Agathoſa. 27. q. 2. S. Tho. receptus in 4. diſt. 37. art. 2.

De impedimento dirimente ſecundarum nuptiarum.

SVMMARIVM.

53 Matrimonium contrahens cum ſecunda, viuente prima clam ducta, vt peccat, & quid aget, fama mortis prioris audita. & ſeq.

54 Matrimonium contrahens ſecundo, putans mortuam primam, quid aget pulchre.

54 Filius matrimonij putatiui qui legitimus.

55 Dubius, credens, & ſciẽs, in hoc pares.

56 Matrimonium contractũ a credente illud non valere, an valeat.

53 Nonum impedimentum dirimens matrimonium, eſt matrimonium præcedens, quod dirimit ſequens. Nullus enim poteſt contrahere cum alia viuente prima, etiam nondum cognita, & clandeſtine ducta: ita tamen, quod valuiſſet matrimonium, & etiam ſi iã prima alteri nupſerit, & liberos ex eo ſuceperit, (quo prodolor, frequenter contingebat, ante Conc. Triden.) & peccat, nec abſolui poteſt, ſaltem ſine firmo propoſito non cognoſcendi ſecundam tot. tit. de ſponſ. duorum, nec vlla regionis abſentia, nec tẽporis lõ-

Digitized by Google

ginquitas in hoc prodeſt, niſi denuo contrahat cum illa, poſt habitam de morte illius notitiam; ad quam habendam ſufficeret fama, ſi in lõginquum profectus fuit; ſecundum Anton. in c. in præſentia. de ſponſ. cui contradicit Panor. ibid. ſed rectè defendit eum Silue. verb. matrimoniũ. 8. q. 13. verſic. 4. Aut ſi erat ſenex, aut prælium ingreſſus, non apparuit; de qua re literas accepit ab his, qui eidem interfuerũt, iuxta gl. receptam in cap. quoniam frequenter. vt lite non conteſt. Quoniam ſi fama orta ex horum aliquo ad eũ perueniret, poſſet denuo contrahere cum ſecunda, & ſine peccato cum ea rem habere. Porro filij ex ea ignorãte primum matrimonium ſuſcepti, legitimi forent, per cap. ex tenore. iuncta glo. communiter recepta, qui filij ſint legit.

54 Illa item peccat, nec abſolui poteſt, quæ contrahit cum ſecũdo, credens probabiliter ſuum primum maritum mortuum eſſe, & poſtea ob nuntium de eius vita acceptum credens, vel debens credere illum viuere petit debitum coniugale: aut reddit ſecundo: ſi tamen dubitat, poteſt & debet reddere: ſed nõ petere iuxta communem probatam per cap. dominus. de ſecund. nupt. Contra quod tamen grauiter vrget, quod ſicut, qui facit aliquid, quod credit eſſe mortale, mortaliter peccat. cap. per tuas. 2. de ſimon. cap. fin. de præſcript. ita qui facit aliquid, quod dubitat eſſe mortale, mortaliter peccat, arg. cap. dubius. de hæret. vt latè probamus in cap. ſi quis autem. de pænit. diſt. 7. nu. 85. cum ſeq. & infra nume. 81. ſuper quo multa dicit Adr. in quolibet. 2. ſed non ſatisfacit, vt ibidem demonſtramus, vbi diuina ope noue reſpondimus id, quod eru-

55 ditis in Hiſpania placuit, concedendo ſcilicet, quòd non debet reddere dubitando, ſed credendo: & quòd poteſt credere mortuum quo ad effectum reddendi, & non quo ad effectum petendi: eo quod, vt ibi copioſe demonſtramus, poteſt quis vno tempore ob quædam motiua credere aliquid ad vnum effectum: & alio ob alia contrarium, vel de eo dubitare ad alium effectum. Et ita quando rationes dubitandi, adeo graues ſunt, vt iudicio prudẽtis neutram partem credere debeat, nec petere, nec reddere debitum debet: & quando adeo leues, vt vtranque partem credere poſſit, & reddere, & petere, dubietate ſublata, poteſt: & quando ſunt mediocres, & tales, vt ob eas in præiudicium alterius non ſit credendum, ſed in ſuum ſic, reddet credendo ad hunc effectũ mortuum eſſe, & non petet dubitando de illo, quo ad hunc effectum: & ſi certo intellexerit eum viuere, relinquere debet ſecundum, & redire ad primum: aliàs enim adulteratur. dicto cap. dominus. adiuncto cap. inquiſitioni. de ſenten. excommu. & primus eam accipere debet, niſi de eius vita certior facta cum ſecundo rem habuerit, cap. cum per bellicam 34. quæſt 2. Hæc quæ dicta ſunt de vxore nubente ſecundo, cenſeantur dicta de marito ducente ſecundam.

56 Peccat item ille, ac illa, qui, vel quæ credẽs ſuam vxorem, vel ſuum maritum viuere, cum re vera mortua, vel mortuus eſſet, matrimoniũ

cum

cum alia, vel alio contrahit: nec valet matrimonium, ſi dum contrahit, credit illud non fore validum: quia non conſentit legitime in matrimonium: ſecus ſi credit matrimonium valere, licet credat contrahendo peccare mortaliter, vt rectè Silu. verb. matrimonium. 8. quæſtio. 13. §. 5. explicuit declarando conformes eſſe opiniones, quæ contrariæ videbantur.

De impedimento iuſtitiæ publicæ honeſtatis.

SVMMARIVM.

57 *Impedimentum publicæ honeſtatis quid, & quam reſtrictum Tridenti.*

58 *Matrimonium, vel ſponſalia a parentibus contracta quæ valent.*

58 *Sponſalia inualida etiam publica, non impediunt matrimonium nullum.*

57 DEcimum impedimentum dirimens matrimonium eſt iuſtitiæ publicæ honeſtatis: quod definitur eſſe impedimentum ab eccleſia inductum dirimens matrimonium contractum inter ſpõſum, aut maritum, & omnes cognatos ſponſæ ſuæ, aut mariti intra gradum prohibitum, iuxta mentem noſtrorum in d. cap. ad audientiam. & cap. ſponſam. & S. Thom. & alios in 4. libro ſenten. diſtinct. 41. Sciendum eſt tamen, quòd copula carnalis ad hoc impedimentum non eſt neceſſaria, licèt illa interueniente aliud impedimentum affinitatis naſcatur, de quo infra. Nec erat neceſſe iure antiquo, vt ſponſalia aut matrimonium iure valerent: quia ſufficiebat pure fuiſſe contracta ſine defectu conſenſus, cap. 1. de ſponſ. lib. 6. vel ſub conditione, ſequuta illius purificatione, & impediebat vſque ad quartum gradum. Nunc autem iure nouo Conc. Triden. ſeſſ. 24. cap. 3. de refor. matri. nulla ſponſalia inualida producunt hoc impedimentum, neque valida vltra primum gradum. Matrimonium autem etiam inualidum per verba de præſenti contractum producere hoc impedimentum, & conſequenter differre in hoc à ſponſalibus per verba de futuro contractis, declarauit Pius V. in Extrauag. ad Romanum. lata anno 1566. quamuis etiam hodie, quod de ſponſalibus dicitur, dici poteſt de matrimonio contracto per verba de præſenti inter impuberes: quia illud reſoluitur in ſponſalia de futuro per c. 1. §. 2. de deſponſ. impub. lib. 6. Ex quibus ſequitur primo, quod qui primum contrahit ſponſalia cum aliqua, & deinde matrimonium cum cognata eius, priorem debet accipere: quia matrimonium cum ſecunda propter impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis nullum fuit. Et ſi cum ſecunda rem habuit, neutram habere poteſt; non ſecundam, propter hoc impedimentum; non priorem, propter affinitatis impedimentum, ſecundum omnes in cap. literas de deſpon. impub. & cap. ex literis. de co-
58 qui cogn. conſang. vxor. Sequitur ſecundo, quod hoc impedimentum hodie non naſcitur ex ſponſalibus, vel matrimoniis contractis inter conſanguineos, aut affines in-

Digitized by Google

ter gradum prohibitum, aut cum ordine ſacro initiato, aut religioſo: quia ſunt inualida, licet olim naſceretur: quia non erant inualida ex defectu conſenſus. Sed nec olim, nec hodie naſcitur ex ſponſalibus a parentibus factis, ſiue filij legitimæ ætatis ſint, ſiue non: niſi expreſſe, aut tacitè conſentiant, aut niſi ſint præſentes ſine contradictione, vel niſi abſentes in id poſtquam eis innotuit, conſenſerint, cap. 1. § porrò. de deſponſ. impub. lib. 6. Sequitur tertio quod illud Palud. in 4. diſtin. 27. quæſtio. 1. artic. 5. commendatum a nobis hic in Manu. Hiſpano. ſcilicet ex ſponſalibus, & matrimoniis inualide & clandeſtine contractis, non naſci hoc impedimentum quo ad forum conſcientiæ, per cap. tua. de ſponſ. & cap. 1. eod. tit. lib. 6. cum ibi adnotat. non eſſe adeo commẽdandum. Quoniam hodie, etiam ex publice contractis, ſi ſunt inualida, non naſcitur: ſed quoad matrimonium ſic, per dictã Extrauagan. Pij Quinti. Et etiam quoad ſponſalia, quæ Conc. præceſſerunt, arg. c. fi. de conſtit. Quoniam hodie, etiam ex publicè contractis, ſi ſunt inualida, non naſcitur: quamuis quo ad ea, quæ præceſſerunt Concilium, prodeſſe poſſit.

De impedimento dirimente impotentia.

SVMMARIVM.

59 Impedimentum impotentiæ quid, & dirimit: quid faciet ſic impeditus. & 60.

59 DVodecimum impedimẽtum dirimens matrimonium eſt impotentia coeundi. Eſt autem impotentia impediens matrimonium, impedimentum perpetuum naturale, aut accidentale ad copulam naturalẽ, aut accidentale ad copulam naturalem perfectam, iuxta mentem S. Thom. in 4. lib. ſent. diſtin. 34. & S. Anto. 3. par. tit. 1. c. 12. Dixi, *Perpetuum*, quia temporarium non ſufficit cap. fraternitatis. de frig. & malef. Illud autem eſt perpetuum, quod ſine miraculo, aut ſine probabili periculo animæ, aut corporis tolli non poteſt d. c. fraternitatis. Dixi, *Naturale, aut accidentale*, ad ſignificãdum ex duabus cauſis hoc oriri, ſcilicet, naturali, quæ ſignificatur, per verbum frigidis, poſitum in rub. de frig. & malef. & accidentali, quæ per verbum, maleficiatis: quoniam ad impedimentum frigiditatis reducitur omnis alius naturæ defectus, aut exceſſus, & arctio membri, quæ copulam impediunt: & ad maleficũ, ſiue faſcinationem, quodlibet accidentale, quod ex abſciſſione, caſtratione, vel alio artificio naſcitur. Dixi, *Ad copulam naturalem perfectam*, quia nõ ſufficit impotentia generandi, quæ in ſenibus, aut aliis ſua natura, aut arte ſterilibus inuenitur, iuxta glo. receptam. cap. quod ſedem. de frig. & malefic. Porrò hoc impedimentum eſt impediens & dirimens. cap. 1. & 3. de frig. & malefic.

60 Vnde ſequitur, non eſſe verum illud, quod dicunt Palud. in diſt. 34. q. 2. & S. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 12. § 5. quòd qui potens matrimonium contrahit cum impotente, ſciens impotentem eſſe, non poteſt ſe ſeparare ab illo

ab illo contra eius voluntatem, eo quod eſt verum matrimonium, & ſibi debet imputare contrahens cum impotente: quia fundamentum eorum falſum eſt, cum inter eos nullum verum matrimonium ſit, annihilante illud hoc impedimento, quod eſt impediens, & dirimens: quod etiam inſinuat Silueſt. verb. matrimonium. 9. quæſt. 16. ſub fin. quamuis idem in ead. quęſt. §. 2. contrarium dicat. Ex quo ſubinfertur, eum id ſcientem non poſſe vti tali matrimonio ad delectationem carnalem, quamuis illi tamquam frater & ſoror conuiuere poſſint, vt ſenſit Cæleſtinus, & eius glo. in cap. laudabilem de frig. & malef. licèt qui verè maritus eſt, & non poteſt habere copulam carnalem perfectã, vt quia non poteſt fundere ſemen, licite poteſt niti, & vti vxore, ad habendam eam, ſecundum Caiet. 2. 2. quæſt. 154. art. 1. col. 6. & diximus in c. conſideret. de pœnit. diſt. 5. nu. 48.

De impedimentis impedietibus, & non dirimentibus matrimonium in ſpecie, & primum de impedimento conditionis.

SVMMARIVM.

61 *Conditio quid, & quotuplex in matrimonio, quæ ſuſpendit, quæ annihilat, quæ reiicitur, & quo differt a cauſa, modo, & demonſtratioe. & 62.*

63 *Conditio ſi N. voluerit, an eo ſemel renuente vel tacente impleatur.*

64 *Matrimonium cõditionale ſolui per purũ ante cõditionẽ impletã & 65.*

66 *Conditio non omnis impleta quo ad eccleſiam impletur.*

61 PRimum impedimentum impediens, & non dirimens eſt conditio. Eſt autem conditio vt hic ſumitur, ſuſpenſio alicuius diſpoſitionis, quouſque aliquid futurũ fiat, ex mente glo. in rub. ff. de cond. & demõſt. quidquid verba eius, & verba Bart. in l. 1. eiuſdem tit. ſonent. & denotatur per hanc cõiunctionem (ſi) vel aliud ei æquipollens ex mẽte eorundem, veluti: Duco te, vel ducam te in vxorem, ſi illud, aut illud euenerit.

62 Conditionum autem in matrimoniis tria ſunt genera, iuxta gloſſ. recep. in cap. fin. de cond. appoſ. Primum eſt earum, quæ ſunt turpes, & contra ſubſtantiam, aut bonum matrimonij, qualis eſt illa: Si curaueris non concipere, quæ eſt contra bonũ generationis: & illa: Si aliam ditiorem, aut nobiliorem non inuenero, quæ eſt contra bonum indiuiduitatis: & illa: Si victum ex adulterio quæſieris, quæ eſt contra bonum fidei. Quæ omnes annihilant matrimonium. cap. aliquando, & cap. ſolet. 32. quæſt. 2. dicto cap. fin.

Secundum earum, quæ ſunt turpes, aut facto impoſſibiles, ſed non contra ſubſtantiam, aut bonum matrimonij, qualis eſt illa: Si furatus fueris: Si occideris: Si cælum digito tetigeris, quæ non annihilant, ſed pro non appoſitis in fauorem matrimoniorum habentur: & matrimonia, in quibus illæ ponuntur, cenſentur abſque aliqua conditione contracta. Tertium earum, quę ſunt honeſtæ, qualis eſt illa: Si pater meus voluerit; Si tanta dos detur, quæ ſi ſunt veræ conditiones, matrimoniũ ſuſpendunt, quouſque impleantur. cap. de

cap. de illis. cap. ſuper eo. & cap. per tuas. de cond. appoſ. modo ponantur a principio: & ſuſpenſiue: ſecus enim ſi a principio reſolutiue, vel poſt contractum ſuſpenſiuè cap. 1. de cond. appoſ. iuxta intellectum Vinc. quem Panor. & communis probant, & modo ambæ partes illis expreſsè conſentiãt, aut tacite, altera eas exprimente, altera tacente, ſecundum Adrian. in 4. de matr. q. 4. col. 13. & 14. quamuis Innoc. in dicto cap. fin. requirat expreſſum vtriuſque partis conſenſum: abſque tamen ſufficienti fundamento.

Dixi: *Si ſunt vera conditiones*: quales non ſunt de re præterita, aut præſenti, veluti illa: Si N. mortuus eſt, aut ſi viuit, non ſuſpendit, quia non eſt vera conditio: imò ſtatim, ſi eſt falſa, matrimonium nullum eſt: ſin vera ſtatim valet. l. illa inſtit. ff. de cond. inſt. l. cum ad præſens. cum ſeq ff. ſi cer. pet. & §. cõditiones. inſt. de verbor. obligat. & eadem ratione cauſa in illo poſita non ſuſpendit, ſecundum gloſſ. in rub. & Bart. in l. 1. ff de cond. & demonſt. vt cum dicitur: Matrimonium tecum contraho, quia talem rem feciſti: nec modus, vt cum dicitur: Cõtraho tecum matrimonium, vt talem rem facias: nec demonſtratio, veluti: Matrimonium tecum contraho mercatore, aut domino talis rei. Et quamuis hæc tria, ſcilicet cauſa, modus, & demonſtratio numquam ſuſpendant: annihilant tamen quando ſunt contra ſubſtantiam, aut bonum matrimonij d. ca. fin. de cond. appoſ. aut perſonæ errorem inducunt, de quo ſupra eodem cap. nu. 31. & ſeq.

63 Ex quibus ſequitur primo, quòd qui matrimonium contrahit cum conditione: Si pater meus voluerit, non eſſe matrimonium antequam pater cõſentiat, & quod ſimulatque conſenſerit, matrimonium eſſe incipit, ſi contrahentes ad eius vſque conſenſum in illa voluntate permaneant, cap. ſuper eo. & c. per tuas. de cond. appoſ. & patre renuente, omnino eſſe deſinit. Magnæ tamen quæſtionis eſt, An confirmetur per conſenſum eius, poſtquam ſemel contradixerit præſtitum, pro negatiua enim parte facit, quòd primus eius actus videatur attendendus, argum. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſign. verius tamen videtur confirmari, ſi quouſque ille conſentiat, contrahentiũ conſenſus duret, aliàs non, iuxta Card. in d. cap. ſuper eo. Silueſt verb. Matrimoniũ 3. quæſt. 4. Non minoris autem quæſtionis eſt, quando pater tacet non contradicendo, nec conſentiendo expreſſe. Nobis placet opinio Silueſt. vbi ſupra quatenus ait, confirmari ſi per ſigna colligitur illum tacere, eo quod ei placeat: & infirmari ſi colligitur tacere, eo quod diſpliceat: non autem quatenus ait cenſendum ideo in dubio tacere, quod placeat, quia id videtur eſſe contra regulam. Is qui tacet non fatetur, nec negare videtur, li. 6. & cõtra aliam, quæ habet, facta non præſumi niſi probentur, cap. cum in iure de offic. deleg. quas non video quo ad hunc
64 caſum iure limitatas. Sequitur ſecundo, quòd ſi tempore quo apponitur conditio pater eſt mortuus, & filius ignorat, ſtatim non valet matrimonium, quia conditio non

Digitized by Google

non poteſt impleri, cum mortuus nec conſentire, nec diſſentire poſſit. cap. ſi gratioſè. de reſcript. lib. 6. Si autem ſcit patrem eſſe mortuum pro non appoſita (quia impoſſibilis) habenda eſt, & conſequenter cenſendum matrimonium valere, Roſ. verb. Matrimonium. 5. §. 8. & Silueſt. verb. matrimonium. 4. Tertio ſequitur, quod ſi ante conditionem impletam altera partium voluntate mutata contrahit cum alia abſolutè, illud matrimonium valebit, licèt poſt illud contractum conditio impleatur, argum. dict. cap. ſuper eo, & cap. ſi pro te, de reſcript. lib. 6. quia in his, quæ ex voluntate ſolius diſponentis pendent, implementum conditionis non retrotrahitur ad tempus diſpoſitionis, iuxta gloſſ. recept. in d. cap. ſi pro te. ſed impleta conditione, antequam contrahat cum ſecunda perfectum eſt matrimonium, & in eo cogi poteſt ab eccleſia recipere primam d. cap. ſuper eo, in textu, & in gloſſ. Quarto ſequitur, referre multum, an quis dicat, contraho tecum matrimonium,
65 ſi permiſeris coitum. An contraham tecum matrimonium ſi permiſeris coitum, vt inſinuat Siluest. poſt alios vbi ſupra, quia in priori caſu ſtatim fit matrimonium, ſi intelligit de fornicatorio coitu, quia conditio eſt turpis, & habetur pro non appoſita: & ſi intelligat de vxorio, ſimul ac coierit, eſt perfectum matrimonium quo ad Deum, & eccleſiam, quia impleta eſt conditio ſub qua fuit contractum. In poſteriori autem, ſi intelligit de coitu fornicario, conditio habetur pro non appoſita, & ſic manent ſponſalia pura, & conſequenter copula carnali ſubſequuta fit matrimoniū præſumptum quo ad eccleſiam ſecundum iura antiqua, vt mox dicetur: quo ad Deum autem non, niſi copula eſſet vxoria: ſi autem intelligit de coitu licito, ſunt ſponſalia conditionalia, quæ ſequuta copula purificantur, quo ad Deū, & eccleſiam, & trāſeunt in matrimonium præſumptum quo ad eccleſiam, quo ad Deum autem fiunt de conditionalibus abſoluta & purificata per conditionis implementum, ſed non matrimonium niſi conſenſus matrimonialis ſuſpendens actum, vt dictum eſt, ab vtraque parte addatur, vt eſt addendus poſt ſponſalia pura: per quæ mens obſcura Siluef. declaratur: ſed quum prædicta ſponſalia non poſſint purificari, niſi per licitam coitum, & ille non poſſit haberi, niſi ſit matrimonialis, neceſſe eſt conſequenter dicere, illa non purificari per illam, copulam aut certè per eam tranſire illa in verum matrimonium coram Deo, quòd nobis videtur verum, & firmum ſecundum iura antiqua, licet non ſecundum nouum Tridentinum, ſecundum quod non poteſt fieri matrimonium niſi præſente parocho, & duobus vel tribus teſtibus: vt dicetur infra eod. cap. num. 69. & tactum eſt ſupra eod. cap. nu. 28. & dicetur infra cap. 25. num. 144. Quinto ſequitur, quòd per hæc verba (tecum contraho ſi te virginem inuenero) intelligendo per inſpe-
66 ctionem honeſtarum fœminarum, eſt matrimonium conditionale, quia eſt vera conditio, quippe quæ eſt de re futura, & honeſta, & intelligendo de inuentione per copulam

pulam carnalem, eſt purum matrimonium quo ad eccleſiam, quia talis conditio, eo quod ſit turpis, habenda eſt pro non appoſita. Et eadem ratione, per illa verba, (contraham tecum, ſi te per copulam virginem inuenero) contrahuntur pura ſponſalia. Et per illa, contraham tecum, ſi te virginem per honeſtas fœminas inuenero, contrahuntur ſponſalia conditionalia, quo ad eccleſiam: quamquam quo ad Deum in nullo caſu matrimonium contrahitur, aut ſponſalia ante adimpletam conditionem, ſi vere coram eo fuit animus ſuſpendendi vſque ad implementum illius, arg. c. Tua. & c. Is qui. cum eis annot. de ſponſ.

67 Sextò ſequitur demum quòd matrimonium contractum per illa verba. Duco te in vxorem, ſi cras ſol orietur, vel per alia, quæ conditionem neceſſariò euenturam importent, eſſe purum & non conditionale apud eccleſiam, ſecundum S. Tho. & Bonauent. in 4. diſt. 28. q. 3. Hoſt. Card. & Panor. in c. per tuas de cond. appoſ. contra gloſſ. ibi & alios illam male approbantes, quamuis quo ad Deum, & in foro conſcientiæ, non ſit tale, ſi vere fuit animus ſuſpendendi actum, vſque ad ſolis ortum.

De impedimento interdictionis, & feriarum.

SVMMARIVM.

68 Matrimonium clam, vel contra interdictum ſuperioris contrahens, vt peccat.

69 Matrimonia clandeſtina, quæ hodie nulla, cum alias Tridenti ſtatutis.

70 Eccleſiæ facies, quæ olim, quæ nunc, quando extra eam, etiam cum cauſa non contrahitur.

71 Nuptias benedecendi tempus Tridenti ampliatum.

68 SEcundum impedimentum impediens, ſed non dirimens matrimonium eſt interdicti, & feriarum, vt cum alicui, ne contrahat matrimonium cum aliqua ob aliquod impedimentum Epiſcopus, Iudex, aut parochus interdicit donec conſtet non ſubeſſe illud impedimentum, quod opponitur, per tit. de matrim. contract. contra Interdictũ. ſecundum Palud. in 4. diſtin. 28. quæſt. 2. columl. 1. quidquid dicat Ang. vt recte defendit Syluest. verb. Matrimonium. 7. q. 1. Valet tamen matrimonium ſic contractum, ſi vere non ſuberat impedimentum, licet peccet contrahendo, ſicut & peccat, qui contrahit matrimonium per verba de præſenti clandeſtine ſine iuſta cauſa, aut publice ſine trina denuntiatione prius in eccleſia facta, quo qui impedimentum inter eos eſſe ſciunt, indicent illud. capite. cum inhibitio. de clandeſt. deſponſ. & per omnes in 4. diſt. 28. quæſt. 1. colum. 1. & 4. & eſt excommunicatus, non quidem iure communi, ſed Epiſcopali, quale in pleriſque omnibus Epiſcopatibus Hiſpaniæ eſt, & quia multa circa hoc ſtatuit Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de Reformatione matrimonij, ſubſtituam hic aliqua eius quibuſdam ſublatis, quæ in vulgari huic loco inſerueram.

Primum, eſt errare dicentes, quòd matrimonia

Digitized by Google

matrimonia clandeſtiua contracta ante illud concilium non valent, vel quòd filius non poteſt contrahere matrimonium ſine conſenſu parentum, vel quòd parẽtes poſſunt illud irritare.

Secundum, quòd matrimonia clandeſtina etſi contracta valeant, contrahere tamen illa deteſtabile eſt. Tertium, quòd ob cauſas ibi expreſſas ſtatuit in hæc verba: *Sãcta Synodus præcipit, vt in poſterum antequam matrimonium contrahatur, ter, à proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus feſtiuis in eccleſia inter miſſarum ſollennia publicè denuncietur, inter quos matrimonium ſit contrahendum, quibus denunciationibus factis: ſi nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem, matrimonij in facie eccleſiæ procedatur, vbi parochus viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium coniungo in nomine patris, & filij & ſpiritus ſancti, vel alijs vtatur verbis, iuxta receptum vniuſcuiuſque prouinciæ ritum. Quòd ſi aliquando probabilis fuerit ſuſpicio matrimonium malitioſè impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denunciationes, tunc vel vna tantum denunciatio fiat, vel ſaltem parocho, & duobus, vel tribus teſtibus præſentibus matrimonium, celebretur, deinde ante illius conſummationem denunciationes in Eccleſia fiant, vt ſi aliqua ſubſunt impedimenta, facilius detegantur, niſi ordinarius ipſe expedire iudicauerit, vt prædictæ denuntiationes remittantur, quod illius prudentiæ, & iudicio ſancta Synodus relinquit. Qui aliter quam præſente parocho vel alio ſacerdote, de ipſius parochi ſeu ordinarij licentia, & duobus, vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiuſmodi contractus irritos & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit & annullat.*

Quartum, quòd *Quicunque ſacerdos ſine licentia parochi coniunxerit matrimonio aliquos, etiam prætextu immemorialis conſuetudinis, maneat ſuſpenſus donec ab ordinario eius qui coniungere debebat abſoluatur.*

Quintum, quòd *Parochus habeat librum in quo coniugum & teſtium nomina, diemque & locum contracti matrimonij deſcribat, quem diligenter apud ſe cuſtodiat.*

Sextum, quòd *Prædicta Synodus hortatur coniuges, vt antequam contrahant, vel ſaltem triduo ante matrimonij conſummationem ſua peccata diligenter confiteantur, & ad ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum pie accedant.*

Septimum, quòd, *Si quæ prouinciæ alijs vltra prædictas laudabilibus conſuetudinibus, & ceremonijs hac in re vtuntur, eas omnino retineri Sancta Synodus vehementer optat.*

Octauum, quòd, *Hoc decretum in vnaquaque parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat a die prima publicationis, in eadem parochia factæ numerandos.* Aduertendum circa hæc primò, quòd concilium non annullat omnia matrimonia clandeſtina, ſed ſolùm illa, quæ fiunt ſine præſentia parochi, vel alius ſacerdotis facultatem in id ab eo, vel ab ordinario habentis, & ſine

Digitized by Google

ſine duobus, vel tribus teſtibus. Præterea quod nil expreſſe decernit, de matrimonio contracto in facie eccleſiæ, ſine ſacerdotis proprij vel alius præſentia. Et quod non valeat, vrget verſiculus. Qui aliter. Et contra, quod valeat facit, quod videtur intelligẽdus de cõtrahentibus clandeſtine. Aduertendum ſecũdò, quod facies Eccleſiæ alibi dicitur ianua Eccleſiæ, vt in Luſitania; alibi ipſa Eccleſia, vt in Belgio, alibi præſentia multorum ſecundum Maior. in 4. dist. 27. q. 1. vt in bona parte Hiſpaniæ, & vbi eſt talis conſuetudo ad hoc vt dicatur contrahi in facie eccleſiæ, ſufficit præſentia cognatorum, & vicinorũ, & idoneus teſtium numerus, iuxta Panor. communiter receptum in dicto c. cum inhibitio.

70

Nunc autem per prædictum concilium ſupra proxime relatum videtur contrahi ſatis in facie Eccleſiæ, ſi trina denũciatione præmiſſa, contrahatur coram parocho, vel eius locumtenente: & duobus vel tribus teſtibus. Tertiò aduertendum, quòd ſi contraheretur coram parocho & teſtibus, non præmiſſa trina denunciatione, vel non omiſſa legitimè, valeret quidem matrimonium, ſed diceretur clãdeſtinum, quo ad alios effectus, quàm annullationis matrimonij: quia quo ad illos nõ videtur derogari iuri antiquo, à quo non eſt recedendũ vltra quam recedit nouũ. l. Præcipimus. C. de appellat. Aduertendum, quartò, quòd hodie etiam cum iuſta cauſa non valebit clam ſine parocho & teſtibus cõtractum; licèt antea iuſtè potuiſſe contrahi diximus hic, ſequuti Caieta. in opuſcu. tom. 1. tract. 12. quæſtio. 2. Id enim videtur ſentire concilium, qua parte facit facultatem Epiſcopo relaxandi prædictas denunciationes, quando ei videbitur conueniens; non tamen facit ei facultatem remittendi præſentiam parochi & teſtium. Sed (quod valde notandum eſt) fœ. re. Pius V. declarauit, non eſſe illos neceſſarios, in cõtrahendo denuo matrimonio, ab iis qui illud publice cum denunciatione ſufficiente contraxerunt: ſed propter aliquod impedimentum occultum, eſt nullum, quo ſublato oportet vt denuo contrahatur, quod fieri poſſe, ſine vlla parochi & teſtium præſentia, antequam ad Vrbem veniremus, reſpondimus. Qua declaratione ſacrum Pœnitẽtiariæ Prætorium frequenter vtitur. Aduertendum quinto, quòd licet ſufficiens cauſa relaxandi denunciationes ſit, quòd nobilis cum ignobili, diues cũ paupere, ſenex cum adoleſcentula matrimonium contrahere velit, aut quòd timeat conſanguineos, iuxta Palud. in 4. diſt. 28. quæſt. 2. colum. 4 S Anton. 3. part. tit. 1. cap. 16. §. 5. non tamen ſufficiunt ad hoc, vt Epiſcopus relaxet ſollennitatem adhibendi parochum & teſtes, vt ſatis colligitur ex tenore Concilij. Aduertendum ſextò, expreſſe determinari à prædicto Concilio, Epiſcopum poſſe diſpenſare circa prædictas denunciationes, quod antea non fuimus auſi confiteri, niſi in terris, vbi id fieri conſueuit.

71 Vigeſimotertiò, Peccat M. qui temporibus ab eccleſia prohibitis benedictionem nuptiarum accipit, aut in domum ſuam ſollenniter ſponſam traducit. cap. capellanus,

de

de feriis,& c.non oportet.cum trib. ſeq.33.q.4 ſed non,ſi ſolum ſponſa lia, vel matrimonium de præſenti contrahit,iuxta glo.recept. in dicto cap.capellanus, per illum text quia ſola benedictio, & traductio ſolennis prohibetur, iuxta mentem ſancti Thomæ & Palud.in 4 diſtinctione 32. Caietan. in ſumma verb. Nuptiarum peccata.Silu. verb. Nuptiarum peccata. Silueſt. verb. Matrimonium.7.q.2.

Tempora prohibita iure antiquo ſunt ab Aduentu vſque ad Epiphaniam, a ſeptuageſima ad Paſcha, & eius octauam, & a tribus Litaniarum,ſiue rogationum diebus ad ſeptimum diem Pentecoſtes, d.c. capellanus. Conc.autem Trid. ſeſſ.24. c.10. de refor. matri. reſtrinxit hæc tempora,in hæc verba, *Ab aduentu D. N. Ieſu Chriſti,vſque in diem Epiphaniæ, & a feria quarta Cinerum vſque in octauam paſchatis incluſiue, antiquas ſolennium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obſeruari Sancta Synodus præcipit: In aliis vero temporibus nuptias ſolenniter celebrari permittit.* Conſummare autem matrimoniũ per copulam abſque ſolennitate nuptiarum, & abſque traductione ſolenni in domum, nullo tempore prohibetur, iuxta Caietan.in ſumma.verb. Matrimonium quem ſequimur:quamuis Paluda.in 4.diſtin.32. & Roſ.verb. Impedimentum 13. §.3. & Anto. 3.part. tit.2.c.17. & quidam alij ſine ratione neceſſaria teneant peccare; ſed ſolum prima vice.

De impedimento ſponſalium, & catechiſmi.

SVMMARIVM.

72 *Cognatio ex catechiſmo non dirimit, & an reſtricta Tridenti.*

72 *Lex ſuper metiente trahitur ad menſium,ſi eſt eadem ratio.*

72 Tertium impedimentum impediens, ſed non dirimens, matrimonium,eſt quod naſcitur ex ſponſalibus antea contractis. Omnis enim,qui poſt contracta ſponſalia cum vna, ſine iuſta cauſa contrahit cum alia matrimonium, aut ſponſalia peccat, M.ſecundum omnes; & venialiter, ſed grauiter, ſi cum iuſta cauſa id facit ante facultatem ei a iudice conceſſam, vt ſupra eod.cap. nu.27. diximus. Matrimonium tamen contractum valet, quia hoc impedimentum ſolum eſt impediens, & non dirimens, vt dictum eſt ſupra.

Quartum impedimentum eſt cognatio ſpiritualis, nata ex catechiſmo, cap.per catechiſmum,de cogn. ſpirit.lib.6. Catechiſmus autem eſt inſtructio baptizandi ſolenniter a ſacerdote facta, antequam baptizetur, de articulis noſtræ ſanctæ fidei catholicæ Romanæ credentis. cap. ante baptiſmum,de conſec.diſtin.4. Ex qua inſtructione naſcitur cognatio ſpiritualis inter eaſdem perſonas, inter quas ex baptiſmo,de qua ſupra eod. cap.num.36. ſed non eſt tanti effectus:quia hæc impedit matrimonium, & non dirimit. dicto c.per catechiſmum:illa vero vtrunque facit.

Ad quæſtionem autem: An hæc cognatio ceſſatur reſtricta per prædictum Concil. ſicut illa quæ naſcitur ex baptiſmo, & confirmatione? Reſpondeo, affirmatiue arg. gloſſ.

Digitized by Google

ſolen. in cap. non debet. de conſ. & affin. quatenus habet per illud cap. fuiſſe ſublata quædam genera publicæ honeſtatis, eo quod fuerunt ſublata ſimilia genera affinitatis. Ex qua colligit ibi Præpoſ. vnum, quod mea ſententia, vt ibi alias dixi, non colligitur; ſed ſic aliud noſtro propoſito conuenientius, quod colligit Domin. in cap. 1. de temp. ord. lib. 6. col. 3. verſ. ſed fallit quinto, & Francus. col. 3. verſ. fallit quarto. Nempe, quòd cum duo ſic ſe habent, quòd alterum eſt metiens, alterum menſum, lex corrigens, vel limitans metiens, cenſetur corrigere vel limitare menſum, ſi eadem ratio militat in vtroque. At conſtat, quòd cognatio ſpiritualis, quæ ex baptiſmo oritur, metitur eam, quæ ex confirmatione & catechiſmo naſcitur, & ita concilium limitans illam, videtur hanc quoque limitaſſe.

De impedimento voti ſimplicis iuramenti, & conſuetudinis.

SVMMARIVM.

73 Votum ſimplex caſtitatis non dirimit matrimonium, & quatenus ſeruandum.

73 QVintum impedimentũ impediens tantum, eſt votum ſimplex Caſtitatis. Omnis enim qui poſt votum ſimplex Caſtitatis emiſſum, matrimonium, aut ſponſalia contrahit peccat: & ſi votum eſſet limitatum ad tempus nondum lapſum, matrimonium tamen valet. c. 2. 27. diſtin. etiam ſi vterq; vouiſſet, ſecundum communem, & etiam gl. in c. ſi quis votum. 27. q. 1. quidquid ei imponatur, & etiam ſi cõtraheret animo ingrediendi religionem poſt contractum, ſecundum Richar. in 4. diſtin. 38. Roſel. verb. votum § 9. & S. Anto. 3. par. tit. 1. c. 16. & Sil. verb. Matrimonium. 7. q. 5. § 2. Debet tamen ſeruare votum, qua parte poteſt ſine præiudicio alterius, & ita petere nõ poteſt debitum poſt conſummatum matrimonium, niſi vt dicitur ſupra c. 16. nu. 30. nec reddere priuſquam conſummet, quia ante religionem intrare poteſt. cap. ex publico. de conuer. coniug. nec matrimonium mortua prima vxore denuo contrahere poteſt, iuxta S. Thom. & communem in 4. diſtin. 38. & Archid. in cap. de eo. 30. quæſt. 1. etiam iuraſſet contrahere: quia tale iuramentum non liberat a voto, immo per illud redditur illicitum, & non ſeruandum. cap. non eſt obligatorium. de reg. iur. lib. 6.

Peccat item, qui matrimonium cum ea, quam caſtitatem vouiſſe ſciebat, contrahit, iuxta gloſ. ſing. in c. non nouimus. 27. quæſt. 2. matrimonium tamen valet.

An autem peccet, qui interrogatus ab eo, qui votum ſimplex caſtitatis emiſit, an valeret matrimonium ſi contraheret illud? reſpõdit valere, dubium eſt: nam Hoſt. tenet quod ſic, & aliqui alij quòd non; ſed conciliari poſſunt, dicendo opinionem Hoſt. intelligi, quando tali perſonæ, & tali tempore, loco, & modo reſpondetur, vt voti violandi occaſio detur; & contrariam, quando tali & tali modo reſpondetur, quod nulla talis occaſio datur: quãuis eam ille ex bono reſponſo arripiat,

piat, vt recte ſentit Sil. verb. Matrimonium.7.q.5.§.9. Idem, quod dictum eſt de voto, videtur dicendum de iuramento, arg. cap. debitores. de iureiur. & de conſuetudine, quæ induceret ſimile impedimentum, ex mente gloſſ. cap. ſuper eo. de cogn. ſpirit. Cuius exemplū de filiis duorum compatrum antea hic poſitum omitto, quia ſublatum eſt hodie per Concilium Tridentinum relatum ſupra eod.

De reliquis impedimentis non dirimentibus.

SVMMARIVM.

74 *Matrimonium impediunt, ſed non dirimunt ſeptem delicta, & quæ ſint illa.*

74 *Vxoricidium, & mariticidium impediunt matrimonium.*

74 *Pœna vnius correlatiui extenditur ad aliud, ſi eadem eſt ratio.*

74 *Raptus, vt impedit matrimonium.*

74 *Filij proprij ſuſceptio, quæ impedit matrimonium.*

74 *Presbytericidium vt impedit matrimonium.*

74 *Pœnitentia ſolennis vt impedit matrimonium.*

74 *Inceſtus tam cum cognata, quam affini impedit matrimonium, ſed Epiſcopus diſpenſat. & 75.*

76 *Matrimoniū ficte contractum, nullum coram Deo, & quo validatur, & quo creditur deceptio.*

77 *Matrimonium ſecundum contrahens, decepta quid agere debeat.*

78 *Proteſtatio contraria facto inualida, & quæ nocet matrimonio.*

79 *Matrimonij contractus, qui ob finem malum mortalis, vel venialis.*

80 *Matrimonio ſufficit conſenſus diuerſo tempore ſic datus.*

81 *Matrimonij contractus in excommunicatione, vel mortali, eſt peccatum; ſed valet.*

82 *Matrimonij vſum impedit ſcientia nullitatis eius ſuperueniens.*

83 *Matrimonij impedimentum non denuncians, vt peccat, & vt id facere debeat.*

83 *Conſuetudo etiam circa ſacramentalia induci poteſt.*

83 *Iulius Anton. Sanctorius Cardinalis S. Seuerinæ laudatus.*

83 *Benedictio nubentium quibus danda, & an præmittenda copulæ.*

83 *Nuptiæ primæ benedicendæ, ſecundæ non item.*

74 Sextum impedimentum non dirimens eſt inceſtus. cap. 1. & 2. & cap. tranſmiſſę, de eo qui cogn. conſang. vxo. ſuæ, de quo latius dicetur infra nu. 75. Septimum vxoricidium. c. admonere. 33. q. 2. & quamuis Syl. dicat nullo iure probari idē eſſe de (vt ita dicam) mariticidio, ſequimur tamen Palud. qui oppoſitum affirmat, dicta diſt. 34.

Non obſtat, quod pœna non debet extendi vltra ſuum caſum cap. pœnæ. de pœnit. diſt. 1. quoniam fallit in illis correlatiuis, in quibus eadem ratio idem ſuadet, ſecundum Pan. in procem. Greg. & alios citatos ibi per Felin. ita hoc reſoluentem; eadem, imò maior ratio ſuadet idē in vxore, quod in marito, quod etiam Sotus in diſtin. 37. tenet; licet huic argumento non reſpondeat. Octauum impedimentum eſt, raptus ſponſæ alterius. cap. ſtatutum. 27. quæſt. 2. quod tamen per Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 6. factum

Digitized by Google

eſt dirimens, quamdiu rapta in poteſtatem raptoris manſerit, in hæc verba. *Decernit Sancta Synodus, inter raptorem, & raptam, quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit, nullum poſſe conſiſtere matrimonium. Quod ſi rapta a raptore ſeparata, & in loco tuto, & libero conſtituta, illum in virum habere conſenſerit; eam raptor in vxorem habeat; nihilominus raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & fauorem præbentes, ſint ipſo iure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces; etſi Clerici fuerint de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, ſiue eam vxorem duxerit ſiue, non duxerit, decenter arbitrio iudicis dotare.* Nonum proprij filij de fonte ſuſceptio, animo ne vxor debitum exigere a ſe poſſit. ca de eo. 30. quæſt.1. Decimum eſt Presbytericidium dicto cap. qui presbyterum, de pœnit.& remiſſ. Quamuis Panor. vbi ſupra dicat, id locum non habere, quouſque in iudicio conuincatur. Vndecimum impedimentum eſt pœnitentia ſolennis iniuncta, & facta cap. de his. cap. antiqui. 33. quæſt.2. Duodecimum matrimonium ſcienter cum moniali contracto cap. ſi ergo, qui. 27. quæſt.1. Quoniam vero ſuper impedimento inceſtus magna fuit diſputatio in ſacræ Pœnitent. prætorio, quum ei ſumma prudentia, miraque dexteritate tanquam ſummus Pœnitentiarius præſidebat Cardinalis Alciatus Illuſtriſſimus, idemque omniiuga diſciplinarum encyclopædia clariſſimus; An omnis inceſtus hoc impedimentum pareret. His quæ alias hic dixi, ſubſtituo primum. Pleroſque omnes iuris diuini, & humani peritos ſtricte ac proprie appellare inceſtum ſolum coitum cum conſanguinea, vel affine in gradu prohibito, vt in rub. C. de Inceſt. nupt. & aliis locis infra citandis. Secundum inter omnes conuenire, ex omni inceſtu oriri impedimentum affinitatis impediens, & dirimens. Tertium inter omnes etiam conuenire ex inceſtu cum affine, durante matrimonio, admiſſo oriri impedimentum impediens matrimoniū contrahendum cum quacunque alia, per c.1.& 2.& c. tranſmiſſæ. de eo qui cogn. conſang. vxor. Quartum pleroſque omnes Theologos tenere ex inceſtu cum cōſanguinea oriri quidem impedimentum affinitatis; nullum tamen aliud ſiue ante, ſiue poſt matrimonium cōtractum admittatur, in quibus eſt S. Thomas in 4. diſtin. 34. quæſt.1. art. fin. communiter recept. & Sot. diſtin. 37 artic. 1. ſub fin. S. Anto. 3 part. c. 16. §. 4. tit. 1. Syl. verb. Matrimonium 7. Impedimento vlt. quos etiam ſequitur Couarruuias in epit. 4. cap 6. in princ. num. 4. Tum quia videtur eis nullo iure id caueri, cum prædicta tria capitula ſolum agant de inceſtu cum affine. Tum quia, vt ait Rich. non videtur hoc inductum ob grauitatem criminis, ſed ob iniuriam, quæ fit matrimonio per coitum cum cognata coniugis.

Contrarium vero tenent plerique omnes Canoniſtæ cum Pan. & Præpoſ. in dict. c.1. & 2. de eo, qui cogn. conſang. vxor. quos hic ego ſequutus fui cum Angel. verb. Inceſtu §. 5. Tum quia, vt ibi dixi, id ſtylus curiæ ſeruat, dum diſpenſando, vt conſanguinei,

Digitized by Google

ſanguinei,qui ſe inceſtu polluerunt, contrahant inter ſe matrimonium, apponit clauſulam, vt ſuperſtes ſine ſpe coniugij maneat. Tum quod cap. ſi duo. 35. quæſt. 6. habet conſanguineos matrimonio iunctos ſeparari debere, & poſſe cum aliis contrahere, ſi iuuenes ſunt: ſignificando, vt ait gl. indigere diſpenſatione, ſi ſcienter ſe coniunxerunt, quæ tamen propter iuuētutem dari poteſt.

75 Tum quod, cap. fin. 35. quæſt. 8. de conſanguineis cōcubinariis, ait, ſi alter eorum morte præuentus fuerit, alter, quandiu viuit grauiter pœniteat, & ſine ſpe coniugij maneat. Tum per cap. de inceſtis. 35. quæſt. 3. ibi. *Inceſtuoſos nullo nomine coniugij deputandos*, Tum quia ratio, quæ ex contextu multorum cap. 35. cauſæ, colligitur, quare multo plus inſiſtitur in eis ad declarandum inceſtuoſum cum affine non debere contrahere, quam inceſtuoſum cum cōſanguinea, videtur eſſe, quia de illo plus poterat dubitari, quam de hoc. Tum quia ratio prædicta Richar. eſt infirma, cum inceſtus cum affine, nullo præcedente matrimonio, idem faciat. Nam cap. ſi quis cum duabus. 33. quæſt. 2. habet, quod cum duabus ſororibus fornicatus non debet contrahere etiam cum alia, niſi quædam concurrant, ob quæ diſpenſetur, vt ibi ait gloſſ. Tum per cap. ſi quis cum matre & filia. 35. quæſt. 3. Tum per cap. qui propinquam. ead. cau. & quæſt. In quo Papa Fabianus ait: *Qui propinquam ſanguinis vxorem ducunt, & ſeparantur, non licebit eis quamdiu viuunt alias vxores ſibi in coniugio ſociare.*

Super hoc autem impedimento diſpenſare poteſt, & debet Epiſcopus, ſi timeatur incontinentia. cap. antiqui. cap. in adoleſcentia. 33. q. 2. & cap. ex literis. 1. de eo, qui cogn. conſ. vxo. & iuxta Palud. in 4. diſtin. 34. quæſt. 1. col. 3. & S. Anton. 3. part. tit 1. cap. 15. § 4. quos ſequimur contra Panor. & Præp. tenentes in dicto c. 1. Epiſcopum nō diſpenſare in inceſtu cum conſanguinea, ſed cum affine. Tum quia plurimi tenent, vt diximus proxime, inceſtum cum cognata nullum inducere impedimentum. Tum quia iuribus prædictis permittitur diſpenſatio ſimpliciter. Quin addimus, ſtante conſuetudine, quod ob nullum inceſtū diſpenſatio petatur, quando incontinentia timetur, etiam Epiſcopi diſpēſationem non eſſe neceſſariam, ſecūdum Palud S. Anto. & communem vbi ſupra, quidquid alij dicant. Immo addit Palud. vbi ſupra col. 4. hoc conſuetudine ſeruari, cui credimus, ideo quod nunquam vidimus, neq; audiuimus vllum inceſtuoſum petere diſpenſationem a Papa, vel Epiſcopo, niſi ad contrahendum cum ea, cum qua inceſtum commiſit, vel eius conſanguinea ob affinitatem inde ortam, quam ſi S. D. N. ſciret, iuberet forte, ne in diſpēſationibus cum inceſtuoſis apponeretur prædicta clauſula, vt ſuperſtes, &c. An autem idem poſſit facere Epiſcopus in impedimento ex aliis delictis otto, dicitur infra nu. 85.

76 De contrahente autem animo ficto, vel inordinato, vel cōtra cenſuras, & irreuerentiam ſacramenti dicendum primo peccare illum, qui contrahit matrimonium, aut ſponſ

Digitized by Google

ſalia ficte ſine animo vere contrahendi,& non efficere quo ad Deum, & forum conſcientiæ matrimoniũ, quamuis copula ſequatur, ſi poſtea verè in eam non conſenſit;licet quo ad eccleſiam ſit prçſumptum ſecundum iura antiqua cap. is qui. cap. tua,de ſponſ.& communis ibi,quam Syl.verb.matrimoniũ 4.quæſt.8. declarat.Sed non ſecũdum ius nouum Concilij Tridẽt. ex quo colligitur ſponſalia non tranſire in matrimonium per ſolam copulam,vt dictum eſt ſupra eo.cap.nu.25.& 28.Secundo dico, quod ad validandum tale matrimonium fictum non ſufficeret cohabitatio cum ea tamquam propria vxore,etiam ſi crederet ſufficere propter confeſſarij, vel alterius auctoritatem,niſi coiret aut cohabitaret animo denuo contrahẽdi cum illa,vt recte probat Syl. vbi ſupra.q. 10.Quia per talem cohabitationem, & copulam non vult denuo matrimonium contrahere, ſed vti antea contracto. Quæ limitatio Silueſtri, licet iuridica ſit ſecundum antiqua iura prædicta:non tamen ſecundum ius nouum Concilij Trid. vt pro-
77 ximè dictum eſt. Tertio quod ex hoc ſequitur, quòd valeret matrimonium cum alia ſecundò contractum, antequam primum nouo conſenſu vtriuſque confirmaretur, & conſequenter cum ſecunda cohabitare deberet, ſi abſque ſcandalo poſſet,Ang.vbi ſupra §.15.& Syl.vbi ſupra. quæſt.8. tamen obligatur ſub pœna mortalis cõfirmare primum, antequam cum ſecunda contrahat. Mai.in 4.diſtin.27. q.1. quia tenetur verificare verba, quibus eam decepit,niſi tanta ſit inæqualitas, vt illa præſumere debeat, cauſa decipiendi eam,illum verba contractus dixiſſe. Quo caſu tamen tenetur reſtituere damnum famæ,honoris, vel rei familiaris, ſi quod illa ex talibus pateretur,ſecundum S.Thom. in 4. diſtin.28.vbi Palud. quæſt.1. Pro quibus faciunt,cap.1. & 2.de adult.cum eis annot. Porro, ita decepta alteri nubere non poteſt,niſi quando probabiliter iudicio prudentis, & boni viri crederet, eum qui decepit, verum dicere,aſſerendo ſe nõ habuiſſe animum contrahendi cum illa, ſed tantum decipiendi. Vir bonus autem,& prudens id arbitrabitur, ſi ſtatim poſt contractum id ei declarauit,& cum alia contraxit, aut religionem profeſſus eſt. Et idem, ſi non ſtatim id declaraſſet; poſtea tamen iuramẽto id firmat,& eſt alioqui fide dignus; & ſæpe vel ſaltem ſemel in anno confitetur,communicat, & bonorum conſuetudine vtitur;aut ſi ſint adeo diſpares, vt non ſit veriſimile illum matrimonium cum illa vere contrahere voluiſſe; aut ſi ſint alia eiuſmodi indicia, & ille duxerit aliam, vel profiteatur religionem: alioqui enim non eſt tutum ei alteri nubere;quoniam ſçpæ diuites, & nobiles ob egregiam formam, & honeſtatem,& alios fines matrimonium cũ fœminis plebeis,& tenuis conditionis vere contrahunt. Quæ colliguntur ex Roſ. verb. matrimonium 4 §.3. & Silueſt. verb. matrimonium 4. q.9. Quibus addimus ordinis ſacri ſuſceptionem paris eſſe coniecturæ, quo ad hoc, cuius eſt matrimonium ſecundum, aut religionis profeſſio argum. c.1. de vot.lib.6. & tradit Adrian. in 4.

quæſt.

Digitized by Google

quæſt.4.colum.5. de matrimo.

77 Sexto dicimus quòd ſi illa cum ſecundo contraxerit,ante vllam rationem credendi ſe fuiſſe deceptã, non debet, nec poteſt ſecundo debitum reddere,aut petere; ſi autem rationem iudicio viri boni & prudentis ſatis probabilẽ ad id credendum habuerit,poterit petere & reddere. At ſi eiuſmodi rationem credendi nacta fuerit, quæ non ſufficiat ad credendũ in fauorem ſuum, ſed ad euitandum præiudicium mariti ſic, reddere debet, & non exigere,argum.cap.inquiſitioni de ſentent.excommu. & cap. dominus. de ſecun.nupt. cum concordia illorum noſtra relata ſupra eod. cap. nume. 54.& 55.

78 Septimò quod peccat, qui ficte cõtrahit matrimonium cum aliqua legitimis verbis, proteſtatus prius, ſine iuſta cauſa per nulla verba quę diceret eſſe ſibi animum contrahendi cum ea, quamuis eam carnaliter cognoſceret,& in foro exteriori pro matrimonio iudicaretur. iuxta glo.recept. cap.tua de ſponſ. Quia illa proteſtatio,quæ facto contraria eſt, nil prodeſt. cap. cum M. & ei annot. per omnes, de conſtit. Dixi, *Sine iuſta cauſa*: quia ſi facit iuſta de cauſa, puta ad ſcandalum aliquod notabile vitandum, non peccat, neque iudicaretur matrimonium in foro exteriori propter defectum conſenſus,ſecundum omnes,arg.cap.1.de his quæ vi,met. ve cauſ.

79 Octauo dico peccare, qui matrimonium ob finẽ mortaliter malum cõtrahit;puta ad liberius adulterandum, occidendum, &c.ſecundum omnes. quia quam malus eſt finis actus,tam malus eſt ille, c.cum miniſter.23. q.5. vbi latè nuper hoc tractauimus. Et ideo non eſt pluſquam veniale contrahere matrimonium ob finem ſolum venialiter malum. Nec contrahere principaliter propter carnis delectationem,aut pulchritudinem, aut diuitias, aut ob alium finem, qui de ſe non eſt mortalis,eſt mortale; eſt tamen veniale, quia illa non poſſunt eſſe finis aptus matrimonij: & omnis actus directus in finem malum, vel principaliter in finem ineptum, eſt ſaltem venialis, vt in d.cap. cum miniſter,nume.30.probauimus. Nec contra ſentiat Palud.in 4.diſtinct.31. quæſt.3.quidquid dicat Ang.vt rectè ait Syl.verb.matrimonium.4. quæſt. 4.Contrahere verò minus principaliter ob aliquod trium prædictorũ, vel ob aliud temporale, modo principaliter contrahatur propter Deũ, vel quia eſt licitum,& honeſtũ,nullum eſt peccatum, per ibidẽ ſcripta.

Nono dicendum, quòd quando de voluntate contrahentium conſtat, non refert quo ad Deum,& forum conſcientię,quibus verbis contrahẽtes vtãtur:quia ſi fuerit vtriuſque voluntas contrahendi de præſenti,fit matrimonium;ſi verò de futuro,ſponſalia tantum, argum.cap. intelligentia. de verb.ſigni. cap.tua. de ſponſ. & cap. humanæ aures. 22. quæſtio.5.

80 Decimo quod, quamuis conueniret,vt amborum conſenſus ſimul eodem loco,& tempore cõcurreret, non eſt tamen neceſſariũ, quidquid dicat Pan. in cap.dilectus. de ſponſ. ſufficit enim vt altera pars prius,

& in alio loco conſentiat, & poſtea quouis temporis interuallo interiecto, altera alibi aſſentiat, modo prior in ſuo conſenſu perduret, iuxta Hoſti.& Io.And.cap.ex literis. de ſponſ. Quo fit vt ſi altera pars vere conſenſum præberet, altera autem falsè,que poſt 10.20.vel plures dies, & menſes vere aſſentiret, permanẽte altera in ſuo conſenſu,verum matrimonium fieret.Conſenſus autem prioris tamdiu dicitur durare, quãdiu non recedit ab eo,Mai.in 4.diſt. 27.quæſt.1.Dixi,*Legitime*,quia ſi aliquod impedimentum ſubeſſet, quo conſenſus præſtitus redderetur illegitimus, oporteret vt impedimento ſublato, denuo ambo conſentirent, perinde ac ſi nullo vnquam tempore contraxiſſent,per dicta ſupra eo. cap.nu.47.

81 Vndecimo dicendum peccare illum,qui excommunicatus excommunicatione maiori,aut minori,vel infectus peccato mortali,ante illius deteſtationem matrimonium contrahit;quia omnis excommunicatus etiam minori excommunicatione,a percipiendo ſacramẽto prohibetur. c.ſi celebrat.de cler. excom. miniſt. & etiam mortali peccato infectus ante pœnitentiam cap.illud 95. diſt. vt ſup.eo.cap.nu.2. dictum eſt,Ang. verb.matrimonium.2.§.7. Valet tamen matrimonium.cap.ſignificaſti. de eo,qui dux.in mat.Quare qui credit,aut probabiliter dubitat de excommunicatione, priuſquam cõtrahat,quærat abſolutionem,Caieta.in ſumma verb.matrimonium.

82 Duodecimo dicendum peccare illum,qui poſt cõtractum matrimonium,ſciens illud non valuiſſe, habeat rem cum cõiuge,arg.c.per tuas. 2.de ſym.& eorum, quæ latius diximus in cap.ſi quis autem. de pænit. diſt.7.nu.98.cum ſeq.Si autem dubitat, perpendẽda ſunt rationes dubitandi;nam poſſunt eſſe tantæ,vt credere teneatur, & perinde ſe debeat habere ac ſi ſciret:& tam paruæ, vt ad nullum effectum credere debeat; & tam mediocres,vt credere debeat ad effectum non exigendi,& non ad effectum non reddendi, iuxta dicta in dict.cap.ſi quis autem.& ſupra eo. c.nu.54.& ſeq.

Decimotertio quod non tenetur ad credendum ſubeſſe impedimentum,eo quod vnus teſtis etiam fide dignus & iuratus,& amicus, & proprius parochus id ei aſſereret: quia licet dictum vnius fide digni ſufficiat,vt iuſtè credere poſſit ſecũdum glo.ſing.in l.Titio fundus.ff.de condit.& demon. non tamen ſufficit ad inducendum neceſſitatem credendi; ad id enim oportet eſſe duos, iuxta. cap.cum a nobis,de teſti. Minus tenetur credere coniugi etiam cum iuramento affirmanti, ſe nunquam in illa conſenſiſſe,arg. cap.per tuas. de probat. quando cum illa contraxit,& præſumere poteſt mentiri nũc eum,qui ſe tunc mentitum fatetur. Si tamen leuiter credit, nec petere, nec reddere debitum poteſt, durante illa credulitate,quam tamen leuiter conceptam,leuiter deponere poteſt,reuocante coniuge ſuũ dictum, vel habito illo pro mendacio, pro quali haberet eccleſia, vel ob alia indicia, iuxta mentem Richardi in 4.diſtinctio.27,artic.1.quęſtio.4.Angel.verb. matrimonium 2. §.14. Syl. verb.matrimonium.4. q.2.

83 De

83 Decimoquarto, qui iuſſus ſub pœna excommnnicationis, non denunciat impedimentum, quod ſcit ſubeſſe inter volentes contrahere, argum.cap.2.de maior.& obed. Modus autem denũciandi impedimentum ſaltem occultum, quod ex peccato naſcitur, eſt, vt prius de illo ſecreto impedimento moneat, vt ab illo matrimonio deſiſtat, & ſi noluerit deſiſtere, denunciet ſuperiori, aut alteri, qui impedire poteſt, quamuis probare non poſſit. Quia ad impediendum matrimonium nondũ con tractum teſtimonium vnius ſolius ſufficit. cap.præterea.2. de ſponſ. vt diximus in cap.ſacerdos.num.27.de pæni.diſt.6.contra Maio.in 4.diſtin. 21.ſed ſi ſatis intelligit ex ſua denunciatione magnum ſcãdalum ſequuturum, quamuis probare poſſit, ad denunciandum non tenetur, iuxta Adrian.in 4.de confeſſ.q.5.dub.7. vt latius diximus in repe.cap.inter verba.11.q.3.

Decimoquinto quod quãdo vnus ſolus ſiue ſit proprius ſacerdos, ſiue alius quilibet, ſcit aliquos iuſtè ob iuſtam ignorantiam impedimenti coniugatos, neutri parti dicere debet, etiam ſi ei fides ſit habenda. Tũ quia ex eo nullum cõmmodum ſequitur, & magnum incommodum ſequi poteſt, cum illi non peccent; & fortaſſis alteruter eorum hoc reſcito, vellet ſe cum ſcandalo alterius ſeparare. Tum quia nemo tenetur alium ſuum errorẽ admonere, quando eſt error facti, vel iuris humani, quod regulariter à vulgo ignoratur, & nullum tertij præiudicium redundat arg.not. in §.notandum.1. q.4.& in c.Ignorantia.de reg.iur.lib. 6.& eorum quæ trad. Adrian.in 4.de confeſſ.q.5.dub.7.col.3. & nos. in d. Si quis.de Pœnit.diſt.7.a nu.66.monſtrando veritatem intellectus Inno. contra communem.cap. quia circa. de conſang.& affinit.

De Benedictione nuptiarum.

De benedictione nuptiarum dicendum primo, peccare illum, qui benedicit ſecundas nuptias ſollemni benedictione ſacerdotali, quæ intra miſſam fit; vel qui ſuſcipit illam credens, vel credere debẽs, non debere benedici, per c.primũ. & vlt. de ſecund.nupt. Secundo dico decerpſiſſe me quædam de hac re ex parergo quodam notabili, quod communicauit mihi Illuſtriſſimus & Re uerendiſſimus Cardinalis Iulius An tonius Sãctorius, tit. S. Bartholomæi in Inſula, ſanctæ Seuerinæ vulgo nuncupatus, libertate animi, eruditione, omnigenáque virtute, præſertim iuſtitia, conſtantia, zelo fidei, & ſanctæ Sed Apoſt. omnibus clariſſimus; mihi verò cum multis aliis nominibus, tum etiã quod magna pars fuerit, vt huius Enchiridij ſiue Manualis traductionem in ſe facerẽ, qua ignominiæ, (quam alij nomini meo inuſſiſſent,) obuiarem, obſeruandiſſ. Quorum primũ eſt; nuptias primas benedicendas.c.noſtrates, & c.ſponſus.30 q.5.vnde Conc.Trid.ſeſſ.24.c. 1.de refor.matrim. hortatur contrahẽtes matrimonium, ad benedictionem ſuſcipiendam ante conſummationem; vbi ponderandum eſt, quòd hortatur, & non præcipit, per quod ſignificat id eſſe de conſilio, & ita non eſſe peccatum ante illam con-

Digitized by Google

ſummare, etiam prima vice, nec exigendo nec reddẽdo, nec vbi eſt conſuetudo benedicendi, nec vbi non eſt. Tum per rationes Caiet. 1. Tom. tract. 13. Tum per §. fi. prædicti. c. noſtrates, qui expreſſe habet id nõ eſſe peccatum, ſignificans nec veniale quidem eſſe, quidquid Caiet. abſque neceſſaria ratione ibi dicat, modo id fiat, ſine contemptu. Omiſſio enim cum illo etiam mortalis eſſet, qualis eſt omiſſio cuiuſlibet conſilij euangelici, iuxta gl. ſing. cap. quis autem, 10. diſtin. Secundum, iure communi nullas ſecũdas nuptias eſſe benedicẽdas. c. 1. & c. vir, de ſecun. nup. cuius ratio non eſt illa quam dat gl. illius, ſcilicet quòd ſacramentum non debet iterari. Tũ quia hæc benedictio eſt quid ſacramentale, & non ſacramentum per dicta ſupra eo. nu. 1. & 2. Tũ quia ſacramenta non imprimentia characterẽ iterabilia ſunt, vt ibidem dicitur; nam & matrimonium, quod vere ſacramentũ eſt, iteratur, c. aperiãt. 31. q. 1. & etiam extrema vnctio, quam verum ſacramentũ eſſe definit Conc. Trid. relatũ ſupra eo. nu. 15. in quo gl. c. quidquid. 1. q. 1. relata ſupra eo. nu. 20. & per Panor. in rub. de ſponſ. & vbique dãnata errauit, quatenus dixit in matrimonio nõ cõferri gratiam. Eſt autem ratio ſolida, quã ſenſit Mag. poſt Ambroſ. in d. diſt. 42. §. fi. quòd eccleſia vetuit benedictionẽ hanc ſuper vllã perſonã reiterari: & quãuis alij alias rationes, cur id vetuerit tradãt, nobis ſolidior videtur eſſe illa, quod dedecere videtur, vt benedictiones ſolẽnes rerum & perſonarũ, quales ſunt conſecratio Eccleſiæ, altaris, virginum, catechiſmus, exorciſmus, ordinum, & aliæ ſimiles iterentur, ne vilipendantur. Ex quo infertur, quod quidquid inuoluãt aliqui, nunquam iure cõmuni ſcripto, ſecundę nuptię contractæ ab vtraque parte, vel altera prius benedicta, ſunt benedicendæ per tex. irrefragabilẽ in d. c. vir. Tum quia ſi benedicerentur ſecundæ, reiteraretur benedictio ſuper vtrãque vel ſuper alteram. Nõ obſtat opinio S. Tho. in 4. diſt. 42. recepta per eius ſcholę viros doctiſſimos ibi & alibi, excepto tamẽ Soto, qui forte ne contradiceret S. Thomæ, id ibi non tegit: qui debet reduci ad terminos gl. prædictæ, id eſt, quod habeat locum, vbi eſt conſuetudo. Per eam enim induci poteſt, vt non ſolũ cum virgo nubit viduo, quo caſu ille loquitur, ſed etiam cum virgo ducit viduam, vel cum vidua nubit viduo benedicatur vel reiteretur benedictio; licèt rationabilior ſit conſuetudo in primo membro quam in ſecundo, & in ſecundo quã in tertio: quia hæc prohibitio iuris humani eſt, & ſicut per legem, ita per cõſuetudinem cõtrariam tolli poteſt. l. de quibus. ff. de leg. c. fi. de conſuet. Nec obſtat dicere, quod cõſuetudo in ſacramentalibus non valet; quia quidquid dubitet Roch. cũ citatis ab eo in c. fi de conſuet. cõtrarium eſt verũ, & probatur irrefragabiliter per c. de trina. iuncta glo. de conſ. diſt. 4. immo & c. 2. de temp. ord. ibi, *niſi conſuetudo antiqua*, & glo. eiuſdem: licèt aliqui, tam illum, quam illã in ante pro contraria parte citent, & ſupra eo. c. nu. 15. dictum eſt conſuetudinẽ, qua aliis verbis alibi extrema vnctio miniſtratur, eſſe ſeruãdam, ſicut & aliis verbis a Gręcis, & aliis à Latinis

tinis baptiſmus miniſtratur,& alibi aliis verbis matrimonium per ſacerdotes celebratur: & in ordinibus conferendis aliud alibi habet conſuetudo extra ſubſtantialia. Infertur etiam, quod contrahentes primas nuptias, & ante benedictionem ſuſceptam iterum contrahentes, debent benedici, quia ratio iterationis in eis ceſſat.

Diſpenſare ſuper impedimentis matrimonij quis poſsit.

SVMMARIVM.

84 *Matrimonij omne fere impedimentum legis humanæ, & cur Papa ſemper non tollit.*
85 *Matrimonij omnia impedimenta non dirimentia tollit Epiſcopus.*
85 *Impedimenta dirimentia an tollat conſuetudo.*
85 *Matrimonium clandeſtinum de licentia Epiſcopi hodie contrahitur.*
86 *Matrimonium impedimẽto ſublato denuo contrahendum.*
86 *Diſpenſatio difficilius datur in contracto ſcienter, quam ad contrahendum.*
86 *Gratiam quæ taciturnitas annullat, & quæ expreſsio.*
87 *Diſpenſatio danda gratis cum aliqua trium cauſarum, aliàs non, nec cum ea in 2. niſi cum Principibus.*

84 PRimò dicendum, quòd Papa in omnibus impedimẽtis matrimonij iure humano inductis diſpenſare poteſt, arg. c. cũcta per mũdum. 9. q. 3. & c. propoſuit. de cõceſſ. præb. qualia ſunt omnia prędicta impedimenta, tam dirimentia, quã non dirimentia, excepto impedimento conſanguinitatis inter aſcendentes, & deſcendentes: & impedimẽto erroris, & iudicij, quod defectum conſenſus legitimi inducit, quẽ ſupplere Papa non poteſt, quippe qui eſt iuris naturalis, & diuini, vt reſoluimus in c. literas. de reſt. ſpol. poſt illum glorioſum martyrem & Epiſcopũ Ioan. Roffenſem in conſilio pro Regina Angliæ, quo defendit illam religione Chriſtiana aglorioſiſſimã Angliæ Reginam D. Catherinam incomparabilem, incomparabilis Caroli V. amitam: & poſt alios antiquos, & recẽtiores, quos ad hoc ille copioſe adducit. Tum quia licet Leuitici 18. aliquot impedimẽta lege diuina iudiciali, aut cæremoniali introducta fuerint, quia tamen illa non erat naturalis, ceſſauit à Chriſto paſſo, ad quem vſque durabat. 6. diſt. §. fi. & c. 1. de purific. poſt part. & ita ſub lege gratiæ non ligat, vt diuina, ſed vt humana, renouata per ſacros canones. Tum quia ratio naturalis, quæ inerat ei, ob quam conueniebat eam ſtatui, non erat tanta, quæ ſola ſine vlla conſtitutione poſitiua diuina, vel humana obligaret, & ita non conſtituebat ius naturale, vt fuſius declarauimus in rep. c. ad hæc. not. 1. de præb. in quã cõcluſionem omnes ferè orbis Chriſtiani Academiæ cõuenerunt, in caſu prædictæ Reginæ.

Verum tamen eſt, quòd Papa non ſolet diſpẽſare in gradibus prohibitis, d. cap. 18. Leuit. niſi grauiſſima de cauſa, non quia non poteſt, ſed quia non expedit. In quam cõcluſionem conflandum eſt, quidquid quamplurimi

plurimi in plurimis locis ordinariis, & extraordinariis ſcripſerunt, vt in d.cap.literas,demonſtrauimus. licet enim Papa diſpenſare poſſit ſuper prędictis omnibus impedimẽtis,ſuper matrimonio tamen legitimè contracto & conſummato non poteſt,iuxta illud Matt.19. *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet*, relatum in cap. gaudemus d. diuor. Contractum autem,& conſummatum inter infideles quomodo diuidatur, vel diuidi poſſit, dictum eſt ſupra eod. cap.nu.21.& 49. Non autem dicitur conſummatum per copulam præcedentem illud, ſed per ſubſequutem: & idcirco antequam ſequatur, religionem ingredi poteſt cap. verum. 85 de conuerſ. coniug. De matrimonio autem, quod præſumebatur olim per copulam conſequutam ſponſalia, nihil dicimus hic: quia iure nouo Conc.Trid.ſeſſ. 24 c 1.de refor.per ſolã copula non tranſeunt ſponſalia in matrimonium, vt ſæpe dictum eſt, præſertim ſupra eodem cap.nu.25.& 28.& infra dicetur. c.25. num. 144. Secundo dicendum quod Epiſcopus diſpenſare poteſt in impedimento a ſe, aut ab inferiori ſuo inducto, ſi quod tale inueniretur: immò etiam in impedimento inceſtus,vt ſupra eod.num. 75. diximus, Immò & in omnibus aliis impedimentis,quæ impediunt & non dirimunt,iuxta mentem Palud.in 4.diſt. 28.quęſt.1.& S.Anton.3.par tit.1.c.16. §.4. exceptis votis caſtitatis, & religionis,in quibus etiam ipſe Papa non ſine magna difficultate,& cauſa diſpenſat.Et licèt ſtricto iure cõmuni,contrarium defendi poſſet,eo quòd inferior legem ſuperioris nec tollere,nec moderari poteſt cap. inferior 21. diſt. clem. ne Romani.de elect. & non videtur id conceſſum, niſi quo ad impedimẽtum inceſtus, ſequor tamen eos. Tum quia ex quadam æquitate, & rationis paritate hæc conceſſio extendi poteſt ad illa. Tum quia videtur, quod conſuetudo non tantum id habeat, ſed quod etiam nec a Papa nec ab Epiſcopo petatur diſpenſatio, quando cum illo impedimento aliud dirimens non concurrit nondum enim adhuc in tanta ætate vidi,vel audiui id fieri. Votum autem de nubendo non cenſetur votum caſtitatis,vt tenuimus ſupra cap. 12.num. 56. & ita ſeruat ſacræ Pœnitentiariæ Prætorium,quidquid dicat Caiet,ibi citat. & ita in eo poteſt Epiſcopus diſpenſare, vt in prædicto Prætorio aliquando reſponſum eſt.

Dubium autẽ, an Epiſcopus poſſit diſpenſare ſuper matrimonio clandeſtinè contrahendo, quod conſuetudo ferè vbique habebat,ſublatum eſt per prædictum Concilium ſupra relatum, quod expreſſe id concedit. Tertio dicendum, quod Epiſcopus non poteſt diſpenſare in aliquo impedimento, quod impedit,& dirimit ſecundum omnes,niſi quãdo impedimẽtum occultum eſt, matrimonium publicum, & ſeparatio magno ſcandalo foret,& ad Papam, aut eius Nuntium poteſtatem ad id habentem confugi non poteſt propter magnam paupertatem, aut alia legitima impedimenta,vt affirmant Ang.& Sylueſt. Quorum dictũ primi euulgauimus Salmanticæ & propter quorum ſententiam demõſtratam,ſed non approbatam,neque

reprobatam

reprobatam a nobis, nonnulli Epiſcopi aliquoties diſpẽſarunt, quam tamen tandem approbauimus per argumenta neruoſa in cap. at ſi. §. de adult. de iudic. ſequuti Ioan. de Lign.& Pan. Quarto dicendum
86 quod matrimonium quod eſt ob aliquod impedimentum nullum, nõ incipit valere propter diſpenſationem Papæ ſuperuenientem, etiam cohabitione,& copula ſubſequente: quia Papa non poteſt ſupplere conſenſum iure naturæ requiſitum, vt tradit Panor. poſt Ioan. Andr. per c. ex nouo. qui filij ſint leg.& ideo neceſſum eſt vt denuo contrahatur: quod tamen clam contrahi poteſt modo tradito ſupra eodem, num. 47. Quinto dicendum eſt, quod licet olim facilius diſpẽſabatur cum impeditis, qui iam etiam ſcienter contraxerunt,& conſummarunt matrimonium: hodie tamen iure Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 5. de reform. matr. difficilius diſpenſatur: Cuius ea de re verb. ſunt. *Si quis intra gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſeparetur, & ſpe diſpẽſationis conſequendæ careat. Idque in eo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, ſed etiam cõſummare auſus fuerit Quod ſi ignorãter id fecerit, ſi quidem ſolennitates requiſitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eiſdẽ ſubiiciatur pœnis:* & infra, *Si vero ſolennitatibus adhibitis, impedimentum aliquod poſtea ſubeſſe cognoſcatur, cuius ille probabilem ignorãtiam habuit, tunc facilius cũ eo, & gratis diſpenſari poterit.* Ex quibus colligitur, quod cõſummatio illiciti matrimonij, quæ olim inclinabat Papam ad diſpenſandum, hodie retrahit, quia omnis expreſſio falſi mouentis Principẽ ad gratiam concedendam, nocet, non autem, quælibet taciturnitas veri idem facientis, ſed ſolum ea, quæ tacet verum, quod iura iubent exprimi, ſecundum Rot. in nouel. deciſ. 32. de reſcri. nu. 5. & Bellam. deciſ. 698. Feli. vbi ſupra. pro quo facit optime lex 2. C. de epiſcop. audien. cui adde idẽ videri dicendum de tacente ita verum, quod æquipollenter exprimit falſum: quia de æquipollentibus idẽ eſt iudicium. l. fi. ff. man. Qua de re poſuimus exemplum in prælect. c. ſi quando, de reſcr. excep. 4. de Monacho monito a Bãchario, quod Papa non concedet ei gratiam tranſeundi ad regulam laxiorem, niſi nouerit eum habitu omiſſo apoſtatare: qui dimiſſo eo vno vel altero die, ſe præſentat Banchario, quo informet Papã de eius apoſtaſia, vt moueatur, ad concedendam ei illam gratiam. Is enim licet expreſſe non exprimat falſum, tacite tamen ſic, ſubindicando, quòd non dimiſit habitum, vt impetraret illam, ſed ob alias cauſas, quibus multi temere dimittunt. Et qui impetrat diſpenſationem contrahendi cum cognata, cum qua rem habuit, tacito inceſtu, videtur æquipollenter tacite dicere, quod non commiſit illum, & ita æquipollenter exprimit falſum, & conſequenter gratia efficitur nulla.
87 Sexto dicendum, quòd prædictum Concilium vbi ſupra præter prædicta ſtatuit alia, in hæc verba, *In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur diſpenſatio, vel raro, idque ex cauſa, & gratis concedatur. In ſecundo gradu numquam diſpenſetur, niſi*

niſi inter magnos Principes, & ob publicam cauſam.

Septimo dicendum, quòd ſolas tres cauſas habet curia pro iuſtis, ad diſpenſandum etiam in quarto gradu, quæ ſunt defectus dotis competẽtis extinctio magnæ litis: & quod maior pars ſibi pariunt ſuæ ciuitatis, vel loci inſignis, quem inhabitat, ſunt ei conſanguinei, vel affines intra quartum gradũ: vel ſi eſt alius locus minor, ſi ipſa non habeat ſufficientem dotem ad nubendum extra illum. Dubium tamen eſt, an ſufficiat defectus dotis competentis ad contrahendum cum illo qui eam poſcit: an vero requiratur defectus ad contrahendum cum quolibet ſibi pari, & videtur ſufficere. Tum quia beneficium dicitur incompetens vni, licèt aliis multis ſit competẽs. cap. cum adeo, iuncta gloſſ. de reſcrip. Et non omnis dignus beneficio in genere, eſt dignus hoc, vel illo, vt ſentit vterque Thom. 2. ſec. quæſt. 63. artic. 2. Et pretium, quod communiter eſt iuſtum in vna prouincia, vel vno anno vnius rei, non eſt iuſtum eiuſdem in aliquo particulari loco, vel menſe, eiuſdem prouinciæ, vel anni, vt dicetur infra cap. ſeq. nu. 78.

De ſuperbia, & Septem peccatis Capitalibus. Cap. XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Virtus, vitium, & habitus quid & quotuplex.*

2 *Actus bonus, & malus tripliciter, & quid bonus ſiue ordinatus ſimpliciter, & quare nullus in indiuiduo indifferens, & quis ordinatus.*

3 *Virtutes in medio vitiorum, ideoque illis duplo pauciores.*

4 *Vitia capitalia, è quibus non eſt ſuperbia, ſeptem hoc verbo ſignata, num. 4.*

1 TRactaturi de ſeptẽ capitalibus vitiis & actibus eorum, meminerimus primò, vt ſupra in prȩludio quinto dictũ eſt, ꝙ aliud eſt habitus, aliud actus ſiue actio, & operatio: & quòd habitus eſt qualitas mẽtis, mouens eã ad actus ſimiles illis, ex quibus productus eſt: & ꝙ eſt duplex, bonus, qui eſt virtus, & mouet ad bonos actus, & malus, qui eſt vitiũ, & mouet ad malos. Et ex præludio 6. quòd actus eſt duplex, vnus indeliberatus, & inuolũtarius, qui neque eſt bonus neque malus alius voluntarius & deliberatus, qui eſt triplex, bonus, malus, & indifferẽs. Et quòd bonus eſt triplex, ex obiecto tãtum, vt ieiunare, & ex circunſtantia tantum, vt loqui ad vtilitatem proximi, & ex vtroque, vt ieiunare ad obediendum præcepto. Malus item triplex, ex obiecto tãtum, vt mẽtiri ad vtilitatem proximi: ex circunſtãtia tantum, vt ieiunare ob vanam gloriam: ex vtroque ſimul, vt mẽtiri ad perniciem proximi. Indifferens autem, quales ſunt innumeri, puta tacere, loqui, comedere, bibere, & ſimilia, quæ de ſe nec ſunt bona nec mala: ſed bene, & male fieri poſſunt: & tale indifferens non reperitur in in indiuiduo, iuxta doctrinam S. Thom. quam in d. prælud. defendimus ea efficaci ratione, quòd ſi quis daretur, maximè eſſet, qui in nullum

Digitized by Google

lum finem bonum, neque malum ordinaretur: ſed is non eſt talis, quia eſſet otioſus, & conſequenter malus, ex defectu circunſtantiæ finis, licèt ex obiecto eſſet indifferens: Et quòd iuxta doctrinam Dionyſij, 4. cap. de diuin. nom. quàm potuit excerpere ex Ariſt. bonum, ſiue actus ſimpliciter bonus, & ordinatus ſiue meritum, conſtat ex integra cauſa, id eſt ex concurſu bonitatis obiecti ſaltem iuſtificati, & circunſtantiarum tam finis, quam aliarum, perſonæ, loci, temporis, &c. Malum autem ſiue malus actus ſimpliciter, & peccatum ex quocunque defectu, ſiue obiecti non iuſtificabilis, vel non iuſtificati, ſiue finis, ſiue alicuius circunſtantiæ *Non iuſtificabilis*, qualia ſunt fornicari & mentiri: quæ nulla circunſtantia poſſunt fieri iuſta Dixi: *Non iuſtificati*, quia frequẽter obiectum actus boni ſimpliciter eſt obiectum de ſe malum: ſed iuſtificatur per circunſtantiam, qualis eſt occiſio hominis, quæ cum ſit de ſe mala, iuſtificatur tamen per culpam occidendi, & legem id præcipientem. Itaque in toto hoc capitulo per actum bonum & ordinatum, intelligemus actum bonum vtroque modo, tam ex obiecto, quam ex circunſtantiis, qui eſt meritum de congruo, vel de condigno & per inordinatum, omnem actum ordinato contrarium, qui eſt peccatum ſaltem veniale. Item per vitium, habitum malum, & per virtutem, habitum bonum.

Secundò, quòd duplo plura ſunt vitia, quam virtutes: quia cuique virtuti duo vitia opponuntur, alterum per exceſſum, alterum per defectum, in quorum medio virtus conſiſtit, iuxta illud Horat. deſumptum ex Ariſt. 2. Ethic. *Virtus eſt medium vitiorum vtrinque redactum*, relatum a gloſſ. cap. charitas. 3. §. fin. de pænit. diſt. 2.

3 Tertiò, quod ſeptem vitia, quæ vulgus ſeptem peccata mortalia appellat, ſunt ſeptem vitia principalia, quæ S. Greg. 31. Moral. & alij aptè docentes capitalia appellant, non quia ſunt peiora, neque etiam quia ſemper, aut ſæpius mortalia: quia aliqua regulariter ſunt venialia, ſicut infra dicetur: ſed quia ſunt fontes particulares ex quibus alia multa dimanent, ex quorum numero non eſt ſuperbia, iuxta S. Gregor. vbi ſupra. & S. Tho. 2. ſec. quæſt. 162. artic. 8. & quæſt. 132. art. 1. Quinimò eſt horũ ſeptem, & aliorum omniũ

4 Regina, ſecundum eoſdem (quãuis vulgus contra exiſtiment) pro eorum faciliori memoria retinenda hac voce (Saligia) vtens, intelligendo per literam S, Superbiam, per A, Auaritiam, per L, Luxuriam, per I primum Iram, per G, Gulam, per I ſecundum, Inuidiam, per A ſecundum, Accidiam. Ad quod potior eſſet vox Sualigia, octoſyllabon, per quarum primam videlicet, S, intelligitur, Superbia omnium vitiorum Regina, & per V, Vanagloria, quæ eſt vnum ex ſeptem vitiis capitalibus, & per alias ſex, prædicta alia, ſex, de quibus omnibus, & eorum execrandis filiabus, ordine quo propoſita ſunt, dicemus.

De Superbia Regina omnium vitiorum.

SVMMA

Digitized by Google

SVMMARIVM.

8 *Superbia quid, quotuplex, & eius etymol.*

6 *Superbia ſola de ſe mortalis contemptũ ſubiectionis Dei actu requirit.*

6 *Humilitas ad ſui eſſentiam, non requirit expreſſam ad Deum ſubiectionem.*

7 *Superbiæ quatuor ſpecies, quæ potius ſunt eius effectus, & interdum hæreſes. nu. 8.*

5 SVperbia eſt plurimum vſitata, & parum nota: nam multi putarunt, eam eſſe omne vitiũ: quia illa eſt ſupergreſſio legis, quæ per omne vitium fit. Et alij ignorarunt diſcrimen inter eam ex vna parte, & ambitionem, præſumptionem, & vanam gloriã ex altera: adeo quod Maior in 2. diſt. 42. q. 16. putauit, has eſſe ſpecies illius. quod eſt contra Aug. lib. de nat. & gratia, communiter receptum. Alij, in quibus videtur eſſe vterque Tho. communiter recept. 2. ſec. q. 162. art. 5. quos in Manuali Hiſpano ſequuti fuimus, requirunt ad eius eſſentiam actualem contemptum ſubiiciendi ſe Deo, & legi eius: quod in præſentia nõ poſſum mihi perſuadere, cum id (gratia Deo) pauci Chriſtiani faciant, & fere omnes aliquo modo ſuperbiamus. Quare dicendum primò, verbum, *Superbire*, deſcendere a verb. ſupereo interpoſito, b, cauſa euphoniæ; vnde ſuperbia eſt quædam (vt ita dicã) ſuperſtitio, & actus, quo quis ſuperit, ſeu ſupergreditur aliqua: & ita ſuperbia in genere ſignificat omne, quod ſuperit, ſeu ſuperat, ſeu excellit alia, ſecundum gl. Iſai. c. 60. vbi ſuperbia pro dono ſuperante, & excellẽte alia ponitur. Vndè licèt verbum ſuperbus, ſæpius pro elato & faſtuoſo, & inſolenti accipiatur, vt in illo Maronis,

Stirpis Achilleæ faſtus, iuuenémque ſuperbum.

Sæpe tamen pro nobili, excellenti, vel ſublimi capitur, iuxta illud eiuſdem,

Hinc populum latè Regem, belloque ſuperbum. Et illud,

Ceciditq; ſuperbum Ilion.

Secundo dicendum, quòd ſuperbia generaliter ſumpta diuiditur in bonam, & malam, quod adnotauit S. Tho. vbi ſupra art. 1. Superbia vero mala in habitum ſuperbi, & actum eius. Superbia habitus definiri poteſt eſſe vitium mouens, ſiue inclinans ad appetitum inordinatum excellentiæ propriæ, quatenus eſt excellentia. Dixi, *Vitium*, pro genere: quia omnis ſuperbia habitus eſt vitium, non contra omne vitium eſt ſuperbia habitus. Eſt enim ſpeciale diſtinctum ab aliis, vt probe docet S. Tho. vbi ſupra art. 2. Dixi, *Appetitum*, includendo amorem, & deſiderium excellentiæ, vel gaudium, ſiue complacentiam de ea, ad notãdum, quòd eſt vitium voluntatis, & non rationis, vt monſtrat idem S. Tho. ibidem artic. 3. Dixi, *Inordinatum*, ad includendum omnem, quo appetitur excellentia de re falſa, vel vera, ſed mala, vel bona in nullum finem, vel malum, aut vanum relata, vel maior merita: & ad excludendum ordinatum, qualis eſt ſolus ille, quo appetitur excellentia de re vera, & bona, & in finem bonum directa, & non maior merita: illa enim non eſt actus ſuperbiæ, ſed modeſtiæ: qualis eſt appetitus excellentiæ meritæ, ſiue

Digitized by Google

ſiue debitæ ſcientiæ,virtuti,viribus, & arti,quibus quis ſecũdum rectam rationem alteri vult præſtare, iuxta S.Tho.vbi ſupra ar.6. Dixi, *Excellentia propria*: quia illa eſt obiectum actus eius.& non addidi, *ad ſuperandum alium*; quia id nõ eſt neceſſariũ: ſufficit enim velle excellentiã propriam immeritam,vel meritã modo immerito ſine actuali relatione præferẽdi ſe proximo. Dixi, *Quatenus eſt excellẽtia*, quia appetitus eius,q̃ re vera eſt excellentia quędã,ſed non appetitur eo reſpectu,quo eſt talis,ſed alio, nõ eſt ſuperbia:ſed aliud vitiũ. Circa quidẽ honores,ambitio;circa poteſtates, præſumptio: circa gloriam,vanagloria:& circa alia aliud.

6 Hæc enim,& id genus alia poſſunt cõſiderari alio reſpectu, quam excellentiæ, licet in ſe ſint veræ excellentiæ.Et ita ad eſſentiam ſuperbiæ nõ requiritur actualis contemptus Dei,nec legis eius,nec renutus ſe ſubiiendi eis,nec defectus proximi, magis quam in aliis vitiis, quæ non inclinant immediate ad illa.

Nec obſtat prædicta doctrina S. Tho.quia probe ſaluari poteſt in ſuperbia,quæ de ſe eſt peccatum mortale:non autem generaliter in omni ſuperbia. Sic nec videtur verum illud Caieta.eum,qui propriã excellẽtiam inordinate amat,ſine actuali contemptu diuinæ ſubiectionis, nõ eſſe formaliter, & directe ſuperbũ: eſt enim formaliter ſuperbus, ſed non illa ſuperbia,quæ de ſe ſit mortalis: & ita non omnis ſuperbia directe auertit a Deo: ſed ſola ſupradicta,quam diximus,eſſe de ſe mortalem,de qua intelligitur etiã gloſ. Pſal.118. allegata per S. Tho. quatenus habet, ſuperbiam ex ſe maius peccatum eſſe omnibus aliis. Quæ omnia ideo tã accurate dixi,ne plurimi continua ſuperbia laborantes nos excuſemus ab hoc vitio,dicentes, nos nullam excellentiam cupere cum actuali cõtemptu ſubiectionis Dei.& eius legis:cum quo certe pauciſſimi Chriſtiani eam cupiunt: & ne plurimos humiles ſua laude priuemus,qui frequentiſſime actum humilitatis faciunt, non ſe ſubiiciendo expreſſe Deo: vel legi eius: qualis tamen nõ eſſet ille;quia cum ſit contrarius ſuperbiæ, oporteret eum circumſtari ſubiectione actuali, ſi ſuperbia ei cõtraria requireret expreſſum cõtemptum, & renutum huiuſmodi ſubiectionis. Quare ſicuti humilitatis actus eſt ſubiicere ſua bona naturalia minora bonis naturalibus maioribus: & ſua dona minora diuina maioribus donis diuinis alterius:& ſua bona omnia naturalia diuinæ gratiæ alterius non ſe ſubiiciendo expreſſe Deo, vel legi eius: immo ſine vlla eorum memoria expreſſa, vt ſatis colligitur ex S.Thom.2.ſec.q.162.art.1.licet in art.2.aliud videatur ſentire: ita ſuperbiæ actus eſt præponere quẽ ſua naturalia bona minora maioribus naturæ bonis alterius: & ſua minora dona diuina maioribus diuinis alterius: & ſua etiam bona naturæ gratiæ diuinæ alterius;licet non faciat id cũ expreſſo contemptu Dei, vel legis eius. Et ſicut renuere excellentiã, quia recta ratio id dictat, ſine vlla actuali memoria Dei, eſt actus humilitatis: ita appetere excellẽtiam immeritã,ſine vlla actuali memoria Dei,eſt actus ſuperbiæ.

Digitized by Google

7 Tertio dicendum, quod ſpecies ſuperbiæ ſunt quatuor, ſecundum S.Greg.in lib.23.Moral.declaratum a S.Thom.vbi ſupra art.4.Prima eſt putare habere a ſe ipſo ſolo bona naturæ;qualia ſunt ingenium,intellectus, memoria, vires, pulchritudo, &c. Aut bona fortunæ; qualia ſunt diuitiæ,honor,potẽtia,&c. Aut bona ſpritualia; qualia ſunt gratia, ſcientia,prophetia,facundia ad prædicãdum,& legendum,&c. quorum nulla habet a ſe ipſo,ſed omnia ſunt ei data a Deo. Secunda agnoſcere quidem illa a Deo ſibi data,non tamen gratis: ſed ex iuſtitia, ſcilicet ieiuniorũ,precum,eleemoſynarum, & id genus aliorum.Tertia,arrogare ſibi bona, quæ non habet, cuiuſcunque ordinis illa ſint. Quarta, contemnere alios inordinate, aut velle,vt ſibi ſubmittantur, quamuis eum præcedant, Aduertendum tamen huiuſmodi falſa iudicia non eſſe immediatas ſpecies ſuperbiæ: ſed illius effectus; quia hæc conſiſtunt in intellectu, & ratione: illa vero in voluntate, quæ illis infecta iudicium corrumpit, efficitque, vt falſum iudicet verum. Corrumpit, inquam, eo quod ipſius excellentia maior eſſet,ſi ita ſe res haberet:maius enim eſt ex ſe habere, quam ab alio, vel ſuis meritis, quam dono, vel magna, quam parua, vel maiora,quam alij:vt probe declarauit S. Tho.vbi ſupra art.4.

8 Circa quæ peccat mortaliter primo, qui appetit propriam excellentiam cum actuali contemptu diuinæ ſubiectionis,vel legis eius:aut cum voluntate ſe Deo præponendi, per dicta nu.6.

Secũdo,qui adeo amat propriam excellentiam, vt iudicet eſſe vera quatuor prædicta quæ ſunt, falſa, vel aliquod illorum deliberate, aduertenter & in ſpecie;quia quadamtenus, licet non actualiter, videtur contemnere ſubiectionem Dei, & legis eius.Dixi, *Deliberate,& aduertenter*, quia ſecus ſi id primo motu paſſionis, vel per incogitantium ita iudicaret, ſecundum S.Tho. vbi ſupra communiter receptum. Dixi,*In ſpecie*, quia credere id in genere deliberate,& aduertenter,nõ eſt actus ſuperbię:ſed infidelitatis,ſecundum S.Tho.in d.art.4.

Tertio peccat, qui appetit inordinate excellentiam, vel de illa inordinate gaudet, aut lætatur, ſine actuali quidem contemptu ſubiectionis Dei, & eius legis: ſed cum notabili irreuerentia eius, vel damno proximi, ex eo reſultante: quia hoc mortale eſt per ſupra ſæpius dicta.

De Vanagloria.

SVMMARIVM.

9 *Bona honoraria, quot, & quæ, & appetere illa de ſe non malum.*

9 *Laus, honor, fama, gloria, & reuerentia, quid.*

10 *Gloria vana quid, quot, & quæ filia eius, &* 11. *&* 12.

11 *Præſumptio quid, & quæ mortalis.* *&* 14.

11 *Ambitio quid, & quæ mortalis. &* 15.

11 *Pertinacia quid, & quæ mortalis.* *&* 31.

11 *Diſcordia quid, & quæ mortalis.* *&* 33.

11 Con

Digitized by Google

11 *Contentio quid, & quæ mortalis. & 34.*
13 *Laude falſa vel alias inordinata gaudere non ſemper malum.*
13 *Finis aptus ſpiritualium nil temporale eſt. & 15.*
14 *Iuriſdictionem alienam vſurpare mortale.*
14 *Gratiam, vel gloriam æternam, ſuo arbitrio poſſe quæri, præſumptio.*
15 *Beneficia incompatibilia, vel plura, quorum vnum ſufficit, non licent.*
15 *Beneficium appetendo quomodo quis peccat.*
11 *Iactantia filia prima vanægloriæ, quid & quæ mortalis. & 16.*
11 *Inuentio nouitatum ſecunda filia vanægloriæ, quid, & quando mortalis. & 18.*
18 *Veſtitus qui licitus, qui venialis, & qui mortalis. & 19.*
20 *Ornatus, fucus, fictio, & auctio pulchritudinis quæ mortalia.*
21 *Confeſſarius dubius, an confeſſa ſint mortalia, quid faciet.*
22 *Ornans ſe, vt in coniugem appetatur, veſtiens veſte incongrua ſexui quis peccat.*
22 *Veſtiens ſe habitu religioſo, quis mortaliter peccat. & 23.*
24 *Curioſitas quid, & quod ſemper eſt peccatum, & quando mortale.*
30 *Libri qui purgandi, & qui prælegendi pueris.*

9 PRimò præſuppono ſummatim quædam, quæ late tractaui in cap. inter verba. 11. quæſt. 3. conclu. 6. & nuper in cap. cum miniſter. 23. quæſt. 5. num. 47. Quòd bona honoraria ſunt quinq; ſcilicet Laus, honor, fama, gloria, & reuerentia; & quod Laus eſt ſermo elucidans magnitudinem alicuius virtutis, nu. 47. Et quod honor eſt exhibitio reuerentiæ in teſtimonium alicuius excellentiæ abſolutæ. nu. 48. Et quod fama eſt atteſtatio popularis de re aliqua. Et nu. 49. quod gloria eſt clara cum laude notitia: Et quòd reuerentia eſt animi reputatio, qua bonitas alterius magnifit. Et nu. 50. & 51. quod hæc quinq; cõueniunt, primo, quod frequenter alia pro aliis accipiuntur. Secundo, quod nullum eorum eſt virtus intellectualis, vel moralis. Tertiò, quòd ſunt maiora bonis pecuniariis. Quartò, quòd appetitus vel cõtemptus horum quinque ſuapte natura, neque eſt bonus, neq; vitioſus, ſed indifferens: bonus quidem, quum eſt ordinatus, malus quũ eſt inordinatus. Quintò, quòd appetitus eorũ, etiam inordinatus, regulariter eſt venialis: in quinque vero caſibus mortalis, ſecundum communem, quos ibi nu. 56. reduxi ad tres, ſcilicet cum habetur de malo mortifero, vel de alio, in quo finis vltimus conſtituitur, ſaltem ad effectum frangendi legem ad mortale obligantem: vel in finẽ aliquem mortalem referendo. Et quod contemptus eorũ inordinatus regulariter eſt venialis: mortalis autem, cum contemnitur laus de gratia Dei gratum faciente manans: vel in eo finis vltimus conſtituitur, quod nonnulli philoſophi fecerunt: vel in finem mortaliter malum refertur.

10 Secundò præſuppono, quod appetitus, & contemptus eorum quinque ordinatus, eſt, quo appetitur aliquod horum de re vera, & de ſe bona, vel indifferenti in finem bonum directa, non nimium, nec maius

Digitized by Google

quam eius bonitati debetur, nec tamquam teſtimonium certum, & diuinum; ſed tamquam humanum incertum: Et cõtra appetitus eorum inordinatus eſt ille, quo apetitur aliquod horũ de re falſa, vel mala, vel indifferenti, in vanum, malum, aut nullum finem relata: vel de bona maius quã eius bonitati debeatur, vel tamquam teſtimonium veritatis certum, vt diuinum, & pluſquam humanum, vt ibidem num. 338. diximus ex mẽte S. Tho. 2. ſec. q. 141. art. 1. & de malo. q. 6. & Abulen. ſuper Matth. cap. 6. q. 3. adiunctis eis, quæ idem S. Thom. dixit 1. ſec. quæſt. 18. artic. 2. 4. & 9.

Tertiò, præſuppono, quod vanagloria pro habitu malo, eſt vitium inclinãs ad inordinatum appetitum gloriæ, ſecũdum mentem S. Thom. communiter recep. 2. ſec. q. 142. ar. 4. Dixi, *Appetitum*, ea ratione, qua in definitione ſuperbiæ, ſupra nu. 5. Dixi, *Inordinatum*, quia ordinatus ad virtutem pertinet. Dixi *Gloriæ*, ad differentiam ſuperbiæ, ambitionis, præſumptionis, & aliorũ vitiorum, quæ licet inclinẽt ad appetitum inordinatum aliquorum, quæ pariunt gloriam: non tamen immediate inclinant ad eius appetitum, nec ad alia, eo reſpectu, quo pariunt gloriam: ſed aliis, vt ſupra dixi de ſuperbia, & mox dicam de ambitione & præſumptione. Vanagloria vero pro actu eſt appetitus inordinatus gloriæ, per quem generatur, & augetur vanagloria habitus, ex quo viciſſim generantur actus ſimiles illis, ex quibus illa eſt nata.

11 Quarto, quod vanagloria eſt vitium capitale, & parens aliorum vitiorum, quæ eius filiæ nuncupantur: quia illa vitia dicuntur eſſe filiæ alterius, quæ ſe ad finem illius principalem dirigunt, & ſeptem alia vitia ſunt, quæ ex ſe tendunt in manifeſtationem gloriæ, quæ eſt finis illius; ſcilicet iactantia, quæ inclinat ad declarandam inordinate verbo propriam excellẽtiam. Inuentio nouitatum, inclinans ad oſtendendam inordinate eandem veris factis, laude vera, vel vana dignis. Hypocriſis, quæ ad idem, falſis factis, inclinat. Pertinacia, ad inordinate oſtentandum iudicium inclinãs. Diſcordia inclinans ad inordinate oſtendendum noſtram voluntatem, voluntati alterius præſtare. Contentio, inclinans ad inordinate altercandum. Inobedientia inclinans ad inordinate renuendum iuſſa, ſaltem quatenus iubentur.

Quinto, quod præſumptio & ambitio a vanagloria differunt; & non ſunt eius filiæ, ſed ſociæ, magnanimitati cõtrariæ, ſecundũ S. Tho. vbi ſupra. Pręſumptio enim eſt vitiũ inclinãs ad appetitum inordinatũ eorum, quæ vires, vel merita excedũt. Ambitio vero vitium inclinans ad inordinatum honoris appetitum.

12 Ex quibus infertur, quod peccat mortaliter primo, qui gloriam, laudem, aut famã appetit de re aliqua quæ eſt peccatum mortale; puta ex duello, occiſione, mutilatione, vel percuſſione iniuſtis in finem mortaliter malum directis: aut conſtituit vltimum finem in aliqua gloria famæ, vel laude, vel pro ea adipiſcenda, vel nõ amittenda proponit frangere aliquam legem ad peccatum mortale obligantem; vt faciũt mulier,

lier, quæ ne infametur, ſtupro conſentit; & iudex, qui ne officium perdat, vel vt aliud conſequatur, iniuſte iudicat: & concionator, qui ne pulpitum amittat, tacet vera, de præcepto dicenda, ſecũdum omnes, vt vbi ſupra nu. 341. & ſeq. late dixi. Appetere autem gloriam inordinate de aliis, quæ non ſunt peccata, aut non niſi venialia, nec directa in finem mortalem, aut non eſt peccatum, aut ſolum veniale.

13 Secũdo peccat, qui ſe, vel alium laudat de aliqua re, mortaliter mala, vel falſa, aut vera, & nõ mortaliter mala: cauſam tamẽ prębens probabilem & veriſimilem damni notabilis cultus Dei, aut boni proximi, aſſerendo ſe, vel aliũ, bonum ſacerdotem, bonum cõfeſſarium, bonum iudicem, bonum medicum, bonum præceptorem, cum eſſet malus, aut certe non tam bonus, cum obligatione reſtituendi damni, ſi quod intulit, arg. c. fi. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil. Dixi, *Damni notabilis*, quia alias tantum venialiter peccaret, vt dixi ſupra nu. 338.

Tertio peccat, qui falſe laudatus, ſciẽs, & aduertens inde aliquod damnum notabile inſequuturum, non contradicit, ſaltem quantum oportet, ad illi obuiandum; quamuis regulariter neque approbatio explicita, neque tacita falſæ laudis erit pluſquã venialis, ſi fuerit de re bona, aut ſaltẽ non niſi venialiter mala. Immò non eſt peccatum, ſed virtus audire ſine contradictione falſam laudẽ, modo ea non delectetur eo reſpectu, quo eſt falſa, vel laus, mendacium, aut adulatio; alioquin eſſet ſaltem veniale, c. primum. 22. q. 2. & c. ſuper eo, de vſur. Vnde qui de aliqua virtute, ad ſuum ſtatum neceſſaria falſe laudatur, vt cum vxor occulte adultera de fidelitate laudatur, eam neque approbare neque reiicere debet: immò neque peccat falſe laudatus, eo quod gaudeat laudari, non ob falſam laudem: ſed quia per opinionem, quam habent alij de virtute ſuo ſtatui neceſſaria, euitatur ſcandalum, vt vbi ſupra nu. 137. diximus.

Quartò peccat, qui res principaliter inſtitutas ob honorem Dei, & cultum eius, & ſalutem animarum, principalius, vel æquè principaliter ob vanam gloriam facit: quale eſt concionari, miſſam celebrare, præcari, & id genus alia, ſecundũ Abul. ſuper Matth. c. 6. quæſt. 3. & Ang. verb. vanagloria. quod poſt alios vbi ſupra nu. 347. relatos efficaciter cõfutauimus, & in dict. cap. cum miniſter. num. 30. dicentes ſolum eſſe veniale. Nullum autem peccatum, immò meritum eſt facere illa principaliter propter Deum, vel quia ſunt honeſta, & ſancta: & ſecundario propter gloriam, vel laudem humanam in finem aptum relatam, per ibi dicta poſt S. Thom. 2. ſecun. quæſt. 132.

14 Quinto, qui præſumit cum notabili irreuerentia Dei, vel damno notabili proximi ſpirituali, vel corporali; honorario, vel pecuniario, exercere officium, neſciens illud exercere, vtpote concionando, conſulendo, medicando, vt nos poſt S. Tho. 2. ſec. quæſt. 117. in dict. c. inter verba. nu. 100. cũ ſequen. latius tractauimus: quamuis non ſit, niſi veniale illud exercere abſque irreue-

Digitized by Google

rentia,& damno notabili proximi.

Sextò peccat, qui aliena iuriſdictione vtitur,aut ſua extra ſuum territorium.S.Tho.2.ſec.quæſt.60. art. 6.vel abſoluit à peccatis, à quibus non poteſt:aut diſpenſat, vel cõmutat vota ſine authoritate ad id ſufficienti.ſecundum S.Ant.in 2.par. tit. 3.c.6.§.4.

Septimò, qui confidit ſe gloriam æternam ſine meritis conſequuturũ, aut meritis ſui liberi arbitrij abſque gratia Dei cap.placuit. cum duobus ſeq.de conſ.diſt.4. quamuis ſperare, ſe (etiam de condigno) gloriã æternam cum auxilio diuinę gratię adepturum,eſt meritũ,& actus ſpei virtutis theologicæ, ſecundum S.Tho. recept.2.ſec.q.17.art.1.

Octauò peccat, qui confidit gratia Dei ſe priuatum non iri,nec punitum, quantuſcunque peccator ſit, aſſerens paradiſum hominum cauſa paratum,& non beſtiarum,iuxta Rich.in 3.diſt.31.

Nonò peccat,qui non abſtinet ab occaſione, qua ſemel peccauit mortaliter,aſſociando,vidẽdo, vel alloquendo aliquem ; & poſtea non abſtinet ab ea,ſecundum S.Ant.vbi ſupra. Quod eſt verum, ſi propter ſuã inconſtãtiam, vel fragilitatem probabiliter putat ſe ſuccubiturũ:alioquin non,niſi vt plurimum venialiter, ſi aliqua de cauſa ad id redeat, vt diximus vbi ſupra.nu.433. cũ ſeq. & latius ſupra c.3.a nu.5.

1c Decimò peccat,qui ambit honorem de re,quæ eſt peccatũ mortale, aut ad committendum mortale, aut in eo vltimum finem ponit, aut ita appetit, vt malit mortale aliquod committere,quàm eũ amittere, vel non adipiſci. Quod eſt frequens in ambientibus,præſertim per concurſum,& oppoſitionem,cathedras,beneficia,officia,collegia, collationes, præſentationes,nominationes ad illa,ſecundũ omnes:quãuis alias,regulariter,appetitus inordinatus honoris non excedat metas culpæ venialis,vt latius dixi vbi ſupra nu.340.

Vndecimò peccat,qui appetit,vel accipit plura beneficia incompatibilia,ſine iuſta diſpenſatione, cap. de multa.de præb.aut plura compatibilia,ſine iuſta diſpenſatione, cap. de multa. de præb. aut plura compatibilia, quàm quæ ad ſuam honeſtam ſuſtentationem ſufficiunt,iuxta glo. ſing.receptam in c.dudũ.2.de elect. quæ in ius redacta videtur per ſanctum Conc.Triden.ſeſſ.24.cap.17.de refor.Per quod videtur ſublata moderatio Cardinalis in cle. gratiæ.de reſcrip. quatenus inquit, illam glo. procedere ſolum in eo, qui capit plura beneficia (quorum vnum ei ſufficit) ad viuendum fauſtuoſius, vel ad theſaurizandum, & non in eo, qui quærit illa ad faciendum largiores eleemoſynas,& alia opera pia largiora, quę ſequuti fueramus in repet. cap. ad hæc. de præb. Sed poſtea in Enchirid. de Orat. cap.22. Miſcell.15.nu.61.& 76.noue cõcludi, quod prædicta opinio Card.non habet locum quoad hoc,vt quis plura beneficia(quorũ vnum ſufficit) poſſit obtinere, ſine diſpenſatione: ſed ſic,quoad hoc,vt poſſit diſpenſari iſte cum eo,qui nõ vt fauſtuoſius viuat, vult illa;ſed ſolum ad faciendũ plura opera pia,in quæ ſola impendit reditus eorum, viuendo ex ſolo reditu beneficij ſufficientis.

Duode

Duodecimò, peccat qui accipit beneficium eccleſiaſticum ſpirituale principaliter propter honorem, aut vtilitatem tẽporariam, ſecundum S. Ant. 2. par. tit. 3. c. 5. §. 4. Quod limito procedere in eo, qui eſt eo indignus ob ignorātiam, vel alium defectum: nam ſupra eo. c. nu. 13. diximus, quòd falſum eſt eſſe mortale facere ordinata ad cultum diuinum principaliter ob bona temporalia.

Decimotertiò peccat, qui quærit officiũ aliquod, neſciens exercere illud, ſecundum S. Ant. vbi ſupra §. 5. & probat l. idem iuris. §. 1. ff. ad l. Aquil. & cap. non eſt putanda. 1. q. 1. Quod non procedit in eo, qui quærit illud fide bona, & animo vtendi conſilio peritorũ, quando fuerit ei neceſſe, & credit ſe habiturũ opportunitatem vtẽdi illo, arg. l. clari iuris. C. de iud. & c. ſtatutũ. §. aſſeſſorem. iũcto principio, de reſcri. lib. 6. quod frequens eſt in omnibus oppidis, & pagis, quibus iudices ignari iuris præficiũtur.

16 Decimoquartò peccat, qui per iactantiam, quæ filia primogenita vanægloriæ eſt, ſe, aut ſuos laudat, cum irriuerentia notabili Dei, aut cũ iniuria, vel ſcandalo proximi notabili, vt Phariſæus, qui dixit: *nõ ſum ſicut ceteri homines, nec ſicut iſte Publicanus*: aut cũ notabili damno proximi, puta aſſerendo falſo ſe, vel aliquem ſuorum eſſe magnum aduocatum, magnæ ſanctitatis, &c. aliàs enim ſolùm eſt veniale, iuxta S. Thomam recept. vbi ſupra, Alex. Aleſ. 2. par. tit. de iactantia.

17 Decimoquintò peccat, qui per inuentionem nouitatum, filiã ſecundam Vanægloriæ, adinuenit nouas epulas, nouas veſtes, noua exercitia, & ludos: aut alia noua de ſe mortalia: aut in finem mortalem directa: aut in iacturã notabilis cultus Dei: aut boni alieni publici, vel priuati, iuxta mentem omnium. Idem de illo, qui vtitur veſtitu, aut ornatu, animo pelliciendi aliquem ad ſui concupiſcentiam mortalem, licèt ea nõ ſequatur, iuxta S. Tho. 2. 2. q. 199. art. 2. Quia finis mortalis eſt, & ad minimum tam malus eſt actus, quam eius finis. cap. cum miniſter. 23. q. 1. & quæ ibi latè dixi poſt eundẽ S. Tho. recept. 1. 2. q. 10. art. 4. & 6. Idem item de illo, qui ea ſe mente quouis ornatu ornat, & non deſiſteret ab eo, etiã ſi vetaretur aliqua lege ad mortale obligante, ob vanam, quam de eo capit delectationem. Tum quia contra charitatem Deo debitam facit, & conſequenter peccat mortaliter, S. Tho. 2. 2. q. 24. art. 10. & 11. Tum quia omne peccatum per eiuſmodi complacentiam fit mortale; de tali enim complacentia, & non de qualibet alia debet intelligi illud B. Auguſt. relatum in cap. vnum. §. criminis. 25. diſt. *Nullum peccatum*, inquit, *veniale eſt, quod non fiat criminale, dum placet*. Idem de illo, qui ob ornatum omittit adimplere præceptum, vt qui ob eum omittat miſſam die feſto cap. miſſas. de conſecra. diſtinctione 1.

18 Nemo tamen peccat ornando ſe etiam ſplendidè pro ſui ſtatus decẽtia, & more regionis, modo id bono fine faciat: immò meretur, licèt alius, vel alia ad eius concupiſcentiam per accidens alliciatur, arg. c. quiſq; is. 41. diſtinct. cap. quæ contra mores. 8. diſtin. ſolùmque venialiter peccat, qui etiã ſi ſit religioſus, vel

Digitized by Google

religioſá, ſe moderatè ornat, ob ſolam vanam leuitatem, oſtentando ſuam pulchritudinem, & elegantem corporis habitudinem, & compoſitionem abſque alio fine, vel circunſtantia mortali; immò etiam ſi notabiliter modum excedendo id faceret, vt egregie adnotauit Caiet. 2.2. quæſt.169.art.1. Et merito, quia licèt id ſit contra virtutem: nõ eſt tamen magis contra charitatem Dei, proximi, vel propriam; quam prodigalitas, quæ de ſe non eſt mortalis, vt infra dicetur, licèt ſit contra virtu-
19 tem liberalitatis. Nec mortaliter peccat, quamuis ſic venialiter, qui contra morem ſe ornat, modo id non vetetur lege aliqua ad mortale obligante, nec conſuetudine illi æquipollente. Nec qui ſe ornat ſplẽdidius, quàm ſtatus ſuus requirit, niſi id eſſet in cauſa non ſoluendi debita, vel non præbendi alimenta, cui præbere obligatur, etiam ſi ob id alius ad mortaliter peccandum moueatur: quia eiuſmodi actus ſuapte natura, vt plurimũ ad ſolùm veniale mouet; & ita, qui ob id mortaliter peccat, ſua prauitate motus ſic peccat, ex mente Caiet. in d. q.169. art. 2. quem ſequimur. Quamuis in hoc, & nonnullis aliis, de quibus ſtatim dicetur, Sylue. verb. ornatus, & nonnulli alij contradicant: quia non ſatis, vt dixit Caiet. naturam peccati mortalis perpenderunt. Neque etiã fœminæ mortaliter peccant oſtentantes pectora nuda, quo pulchriores videantur abſque alia mala intentione mortali, ſecũdum eundem: quia id nullo iure naturali diuino, aut humano, ſaltẽ ad mortale obligante, vetatur. Nihil enim aliud eſt hoc, quàm pulchritudinem oſtendere, quæ, quamuis ſumma eſſet, non tamen adeo incendit, vt ea, cui ineſt dicatur peccare, eo quod alius per eã mortaliter peccet: quod ille ibidem neruosè probat, & deduci poteſt ex his, quæ de occaſione vitanda, dicta ſunt in c.3. ſupra eo. Quanquam conſuetudo hæc digna ſit vt a locis, in quibus eſt, paulatim extirpetur. Veſtire ſe tamen adeo tenui veſte, vt pudenda traluceãt, eſt mortale tam viro, quam fœminæ. Quia eiuſmodi nuditas per ſe ad luxuriam mortalem prouocat: quod non facit pectorum nuditas, quæ per ſe ſolam pulchritudinis oſtenſionem reſpicit.

20 Non eſt tamen de ſe mortale, augere, & fingere pulchritudinem maiorem, quam inſit, ornato, & fuco: licèt ſit quædam ſpecies mendacij operis, niſi ob luxuriã, vel alium finem mortalem id fiat, ſecundum S. Tho. 2.2. quæſt.169.art.2. ad 3. quamuis ſit graue veniale, ſicut diximus in cap. furare. de conſ. diſt.5. niſi fiat ad deformitatem aliquam obtegendam, iuxta eundem S.Thom. Nullum item eſt peccatum crinibus, ſiue capillis alienis vti, ad commodum ornatum: ſicut nec lana aliena, aut lino terræ vti ad ſe commodè veſtiendum: quia de ſimilibus idem iudicandum. cap. dudum. 2. de elect. & l. illud ff. ad l. Aquil. Quamuis eſſet peccatum veniale vti eis fingendo eſſe proprios; quippe quod eſſet mendacium operis, iuxta dicta in cap.18. ſupra nu.5. & vt confeſſarius abſoluere debet, quem videt, non niſi venialiter in hoc peccare: ſic etiam abſolutionem negare nõ debet ei, de quo intelligere nequit, an

veniali

Digitized by Google

venialiter, an mortaliter peccet: quamuis perſuadere illi non poſſit, vt ab eo temperet, quia ſe morta-
21 liter peccare non credit: nec perſuadeat ei eſſe mortale, quod fortè tale non eſt, ne poſtea id faciens, quamuis non ſit mortale, peccet mortaliter, iuxta S. Anto. 2. par. tit. 4. c. 3. Roſ. verb. ornatus. §. 7. Syluest. eo. verb. 9. Noſtro tamen iudicio cautius ageret reſoluendo ſe prius per ſe, vel alios, an ſit mortale, necne; & poſtea impartiretur, aut negaret abſolutionem, per ea, per quæ, in cap. ſi quis autem. de pœni. diſtin. 7. nu. 130. diximus peccare iudicem, qui iudicat, antequã dubietatem animi deponat: aut certè ei perſuadeat, antequam eum abſoluat, vt proponat ab illo abſtinere, ſi per viros idonea ſcientia, & conſcientia præditos, mortale iudicetur: alioqui enim (ni eſſet valde doctus) non haberet ſufficientem contritionem, aut attritionem.

22 Decimoſexto, peccat monialis, quæ vel inhabilis ad contrahendum cum aliquibus id ſcientibus, ſe illis conſpiciendam offert; quo ab illis in vxorem ſine iuſta diſpenſatione expetatur: quia peccato mortali alieno conſentit. Sed quæ ad nubendum eſt idonea, licèt nubere nolit, immò caſtitatem, aut religionis ingreſſum ſecretò vouerit, licitè ſui conſpectum facere poteſt, & ſe ornare, & velle vt ab aliquibus in vxorem appetatur, quo in aliis rebus ſibi, vel ſuis faueant, aut ob alium bonum finem. Quia id nullo iure diuino, vel humano prohibetur, & conſequenter non damnandum, c. conſuluiſti. 2. quæſt. 4. Nullatenus etiam peccat fœmina, quæ veſte virili ſe veſtit, nec vir qui fœminea iuſta de cauſa; veluti ne ab inimicis agnoſcatur: aut quia alia veſte caret, vel ob honeſtam ſui, aut alterius oblectationem, ſecundum S. Thom. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 3. neque pluſquam venialiter, ſi ob leuitatem id faciat, abſque alio fine, & circunſtãtia mortali, iuxta Caiet. ibidem.

Decimoſeptimò peccat, qui veſtit ſe habitu religionis in opprobrium illius, aut vt eo ad turpia perſonatus ſiue laruatus, aut ſine larua vtatur, arg. cap. cum decorem. de vit. & honeſt. cleric. & authen. de ſanctiſſ. Epiſco. §. fin. coll. 9. ſecus tamen ſi ad ſolam leuitatem, aut ad oblectationem, abſque malo fine eo vtatur: modo nullum inde opprobrium notabile religioni, vel alicui proximo contingat.

23 Porrò curioſitas, quæ ſatis cognata videtur huic ſecundę filię Vanægloriæ, eſt vitium mouens ad nimis, vel immoderatè ſciendum, ex mente S. Thom. 2. 2. quæſt. 167. & S. Anto. 2. par. tit. 7. c. 7. §. 2. & ſemper eſt peccatum ſaltem veniale. cap. nonne. 37. diſtin. ſiue quis ita ſcire velit, per aliquem quinque ſenſuum exteriorum, ſiue interiorum, ſiue per intellectum: quia contraria virtuti ſtudioſitati, de qua S. Thom. 2. 2. quęſtio. 166. & rationi repugnat. Mortale verò tantum, quum aliqua circunſtantia mortalis ei adiungitur, ſecundum eundem, d. quæſt. 167. art. 1. & Caieta. in ſumma verb. curioſitas, vt quum quis ſcire cupit aliquid, tranſgrediendo aliquam legem ad mortale obligantem, aut ob finem mortaliter malũ, ſe, vel alium

Digitized by Google

obiiciendo periculo probabili per-
dendæ ſalutis animæ, vel corporis:
vel proximum notabili damno ho-
noris, vel fortunarum, per ſupradi-
cta,& per dicenda.cap.ſeq. de quin-
25 que ſenſibus. Exempla quædam
vtilia & quotidiana ſunt de virgine,
volente curioſè noſſe, quanta ſit
copulæ carnalis delectatio,quamuis
eam experiri nolit; nam ſi eam ex-
periri vellet, aliud peccatum Luxu-
riæ, præter curioſitatem committe-
ret.Caiet.2.2.quæſt.167.art.2.De illo
item, qui vult ſcire alienum pecca-
tum conſultando confeſſionem ſa-
cramentalem alteri factam arg.cap.
omnis.de pœnit.& remiſſ.Et de illo,
qui vt diſcat aliquid,miſſam præce-
ptam omittit; aut maleficium ali-
quod conficit; aut diabolo ſe com-
mendat; aut cum in magiſtrum ad
diſcendum ſuſcipit per multa, quæ
diximus in cap. nouit. de iud. not.1.
26 nu.12.& ſeq. Et de illo, qui co-
gnitionem rerum officio ſuo neceſ-
ſariarum negligit,quo non neceſſa-
rias cognoſcat; vt Parochus,qui ob
ſtudium poeſis, vel officij mechani-
ci, ignorat res audiendis confeſſio-
nibus, vel aliis agendis, officio ſuo
neceſſarias.cap.ſacerdotes.37.diſt.vt
diximus in Enchiridio de Orat.cap.
19.nu.175.& in d.cap.nouit. not.2.nu.
14.& nu.15.de illo, qui vitia alterius
inquirit animo eum notabiliter in-
famandi; facere enim id bono ani-
mo,quo pręclara imitemur,aut pra-
ua ex charitatis regula corrigamus,
ſine alia mala circunſtantia,virtutis
actus eſt,S.Thom.2.2.quæſt.167. art.
2.ad 4.quia id nō eſt appetitus inor-
27 dinatus, ſed ordinatus. Exem-
plum item eſt de illo,qui appetit ſci-
re aliqua ſecreta ab eo, qui abſque
peccato mortali,non violando mor-
taliter legem naturalem, vel iura-
mentum,vel promiſſionē,de ſecreto
ſeruando,non poteſt ea illi reuelare,
per dicta ſupra c.12.nu.22. & cap.18.
28 num.62. Et de viro volente vi-
dere fœminam nudam,vel eius pu-
denda,& de fœmina volente videre
virum nudum,vel eius pudenda,cre-
dens,aut credere debēs,ex illo aſpe-
ctu tali loco & tempore habito con-
ſenſum iri actui, aut delectationi
mortali, aut pollutionem ſequutu-
29 rā. Et de illo,qui vt ſciat quan-
tam in caſtitate conſtantiam ipſe,&
alia habeant,loquitur ſolus cum ſo-
la tempore & loco ſecreto,credens,
aut credere debens, ſe cauſam fore,
vt alteruter eorum alicui mortali
ſaltem delectationis moroſæ cōſen-
30 tiat. Et de illo qui legit,vel au-
dit libros amorum,& geſtorum laſ-
ciuorum,& luxurioſorum, credens,
aut credere debens,ſe vel alium cō-
ſenſurum ſaltem alicui delectatio-
ni moroſæ, iuxta mentem S.Iſidori
cap.ideo.37.diſtin. & S.Anto.2. part.
tit.3.c.7 §.2.& certe e Republ. Chri-
ſtiana foret, ne libri Ouidij amato-
rij in ſcholis legerentur, nec Mar-
tialis, Iuuenalis, Catulli, Tibulli,
Propertij.Plauti,Terētij & alij eius
generis,niſi purgati a locis libidinis
31 incentiuis. Et conſequenter etiā
Coleſtina liber vulgo adeo plauſibi-
lis, niſi magna ex parte purgatus:
quin & reuocarētur in ſcholas Grā-
maticas, hymni & orationes, quas
collectas vocant,Homiliç,& autho-
res Chriſtiani egregie latini,qui fe-
rè ſoli olim in eis prælegebantur:vt
late diximus in Enchiridio,de Orat.
c.19.

Digitized by Google

cap.19.num.172.& ſeq. quo pueri ſimul cum literis pietatẽ imbiberent.

32 Decimooctauò peccat, qui per Hypocriſim tertiam filiam vanægloriæ modo dicto ſupra cap 18.nu. 8.vel pertinaciam, quartam filiam, inordinate ſuam opinionem defendit in iis,quę ad fidem Catholicam, & mores pertinent,contra communem ſenſum doctorum eccleſiæ,aut in damnum iniuſtum proximi notabile: alias enim pertinacia eſt venialis,pręſertim quando ſe continet intra metas intellectus,credendo,& operando ſecundum communem Eccleſiæ doctrinam, iuxta Caiet. in ſumma verb.pertinacia.

33 Decimononò peccat, qui per diſcordiam inordinatam, quintam filiam Vanægloriæ, voluntati alterius non vult ſuam conformare circa doctrinam boni diuini,aut humani neceſſarij ad ſalutem propriã, aut alienam, animæ, vel corporis, aut honoris,vel alterius boni proximi,ſecundum mentem S. Thom. 2. 2.quæſt.37.art.1. & Caiet.in ſumma, verb. diſcordia. Nam ſolum veniale eſt diſcordare ſic in aliis, etiam ſub pœna venialis tãtum præceptis, neque etiam veniale in eis, in quibus etiam ſub pœna venialis concordare non tenentur: vt non concordare roganti, vt ambo religionem ingrediantur,aut ieiunent, &c. ſecundum eoſdem vbi ſupra.

34 Vigeſimò, qui per contentionem, ſextam filiam Vanægloriæ, contra perſpicuam veritatem altercatur circa pertinentia ad ſanctam fidem Catholicam, aut ad ſalutem animæ, aut corporis neceſſaria: aliàs enim non peccat niſi venialiter,iuxta Caietan. in ſumma. verb. contentio.

De inobedientia ſeptima filia Vanagloria.

SVMMARIVM.

35 *Obedientia, & inobedientia ſpecialis,& generalis quid.*

35 *Inobedientia quæ mortalis. & 36.*

37 *Obediendum in quo non eſt ſuperiori. & 4.ſeq.*

42 *Contemptus legis verus quid,& quis præſumptus.*

43 *Legis obligantis ad mortale etiam receptæ tranſgreßionem quæ excuſant. & 44.*

47 *Ignorãtia quotuplex, & quid vnaquæque illarum. & 46.*

47 *Ignorantia interdum excuſat a pœna legis,& ab ea.*

48 *Officium, vel artem ſine peritia, & ſcientia exercens quis peccat.*

49 *Lex concepta verbo conſtitutiuo,& non præceptiuo,quid faciat.*

50 *Legis nullum vnicum verbum originario ſignificatu ſignat mortale.*

51 *Leges multæ naturales ad ſolum veniale obligant.*

52 *Lex eccleſiaſtica verbis præceptiuis, maxime iſtis vtẽs ad mortale obligat,ſecus de ſeculari,quæ tamẽ non tollit pœnã per aliã ſtatutã.& ſeq.*

56 *Lex pure pœnalis,& mixta,vt differunt.*

57 *Pœna magna vt poteſt eſſe iuſta ſine culpa. & 58.*

56 *Lex in parte recepta,ad eam ligat.*

62 *Vidua fornicata peccat, fruendo re a marito relicta, vt caſte viuat.*

63 *Pœna excluſionis à collegio ipſo iure incurſa nõ tenetur quis in cõſciẽtia.*

64 Cum

64 Commiſſum capitur iuſtè in conſcientia, & etiam tacetur.

65 Laudemium ſoluere non tenetur donans, ſed ſic vendens.

66 Pœna etiam ipſo iure impoſita non debetur in conſciētia foro, niſi &c.

69 Conſuetudo optima legis interpres.

35 DE inobedientia ſeptima filia Vanægloriæ dicendũ primo quod obedientia, prout eſt ſpecialis virtus, eſt virtus inclinans ad faciendum quod iubetur eo principaliter, quod iubetur. Et cõtra inobdientia prout eſt ſpeciale vitium, eſt vitium inclinans ad non faciendum, quod iubetur, eo principaliter quòd iubetur, vt ſingulariter tradit S. Tho. recep. 2.2. quæſt. 104. art. 2. ita quòd ex duobus conficitur inobedientia ſpecialis, ſcilicet ex non faciendo iuſſum, & ex animo non faciendi illud, eo principaliter quòd iubetur. Et è contrario obedientia prout eſt virtus generalis, compræhendit omnes virtutum omnium actus, quibus fit, quod iubetur, ſiue faciendo, ſiue omittendo: & inobedientia prout eſt generale vitium omnes actus omnium vitiorum, quibus non fit, quod iubetur ſiue faciendo, ſiue omittendo, ſecundum eundem vbi ſupra recep. Et ita non eſt inobedientia non facere cõſultum, ſed ſic non facere iuſtum, etiam ſi non obliget ad pluſquam veniale, vt probat Caietanus in dict. artic. 2.

36 Eſt tamen hoc diſcrimen, quòd non facere iuſtum obligans ad mortale, eſt mortale, quamuis non omittatur eo quòd iubetur. Non facere autem quod ad ſolum veniale obligat non, niſi quando omittitur eo principaliter quòd iubetur, quæ eſt inobedientia ſpecialis, vt idem ibidem ſubtiliter declarat. Dixi, *Deliberatè*, quia primus motus, quo renuitur iuſſus, ſolùm eſt venialis, ſecundum eundem S. Thom. 2.2. quæſt. 105. art. 1. ad 2. Dixi, *Quod ſibi iubetur*, quia omittere cõſultum, non eſt de ſe vllum peccatum, §. fin. 3. diſt. & Caiet. dicta quæſt. 104. art. 4.

37 Dixi, *Animo eũ ad mortale obligãdi*, quia alias non peccaret mortaliter. Dixi, *Neſciens id ſibi ab eo iuberi non poſſe*. Tum quia non oportet quod ſciat, id ab eo iuberi poſſe, ſatis enim eſt, vt dubitet de illo, capit. quid culpatur. 23. quæſt. 1. quamuis talem dubietatem deponere debet priuſquam faciat, credendo, id poſſe ſibi iuberi propter auctoritatem eius, ne faciendo contra conſcientiam dubiam, peccet, per ea quæ dixi in cap. ſi quis autem. de pœn. diſt. 7. nũm. 81. cum ſeq. & ſupra cap. 16.

38 num. 40. & ſeq. Si tamen crederet probabiliter ſuperiorem per errorem iuſſiſſe, aut non iuſſurum fuiſſe, ſi veritatem noſſet, non peccaret, non parendo. cap. ſi quando. & cap. paſtoralis de reſcript. Tum quia multa ſunt, ad quæ ſuperior ſubditum obligare non poteſt, ſecundum S. Thom. recept. in dicta quæſt. 104. art. 5. & in cap. 13. ad Rom. quale eſt contrarium præceptis ſuperioris iubentis, ſcilicet Dei. Papæ, Eccleſiæ, aut alterius, cap. ſi dominus. cap. qui reſiſtit 11. quæſt. 3 Quale illud, ad quod iubentis poteſtas non ſe extẽdit, vt ſunt actus omnino interiores, quibus non eſt opus præceptis exterioribus implendis, vt poſt eundem ibidem dixi in cap. cogitationis. de pœnit. diſtin. 1. vt etiam ſunt

Digitized by Google

actus ſpirituales reſpectu ſuperioris ſæcularis.cap.fin.de reb. eccleſ. cap. eccleſia,de conſt. & vt actus gubernãdi ciuitatem reſpectu ducis exercitus.l.magiſterij. Cod.de iuriſdict. omn.iudic. Reuelatio item peccati omnino occulti.cap. erubeſcant.32. diſtin. & iteratio confeſſionis legitimæ reſpectu omnium, vt dictum eſt ſupra, capit. proximo,num. 43. & cap. 9. num. 14. & ſeqq. Qualis

39 etiam iuſſus, ne iubẽtis ſuperiorem alloquatur, quales aſperitates religionis,ad quas nec expreſſè,nec tacitè regula extenditur.cap.geſta.74. diſtin. niſi in pœnam contumaciæ, vel alius delicti imponantur. capit. dilectus.2.capit.quoniam de ſimon. Qualia item alia impertinentia ordini, & regulæ vt ſublatio paleæ à terra,aut intuitio volatus auium diu continuatus Silueſt. verb. religio.6. quæſt. 6. Non eſt tamẽ tale id quod eſt contra regulam ſuam, & ordinem,aut legem, ad quod Prælatus diſpẽſare poteſt,quia ſi iuſta de cauſa id ei iuberet, parere deberet,vt ſi præciperet ſubdito, ne ieiunaret tali, aut tali die præcepto, per legem, aut regulam,eo quòd credit probabiliter eum eſſe ad id impotentem: quamuis ſi ſciret ſuperiorem falli, non teneretur,per ſupra dicta,Sylu. vbi ſupra,quicquid dicat Roſ. verb. obedientia.§.10. Quia magis oportet obedire Deo, quàm hominibus, Act.5. & dicto capite ſi dominus. 11. quæſt.3. Dixi, *Satis apertè*,quia ſufficit vt iubeatur verbis claris, vel obſcuris, ſatis id ſignificantibus. Sufficit enim, vt intentio iubentis, quod ita voluit iubere, intelligatur, cap. intelligentia. de verb. ſignific. capite rogo. 11. quæſt.3. capite dilectiſſimis.12.quæſt.1. clem. 1. de teſt. adiunctis gloſſ. & annot. per Felin. in cap.nam.de conſtit.

40 Dicendum ſecundo peccare primò,qui tranſgreditur legem humanam iuſtam,promulgatam,& receptam,& non abrogatam,obligantem ad mortale ſine iuſta ignorantia id cauſante, aut alia iuſta cauſa, aut diſpenſatione valida, elapſo tempore, quod ad obligandum requiritur,cap.2.de maior.& obed.ca. 1.14.quęſt.1.Dixi,*Legem humanam*,& non canonicam, quia etiam contra ſæcularem poteſt mortaliter peccare,iuxta gloſſ. recept.in cap. quæ in eccleſiarum. de conſt. quamuis illa mihi hoc non dicat. Dixi, *Iuſtam*, quia iniuſta non obligat, qualis eſt facta a non habẽte poteſtatem, arg. c.2.de conſt.lib.6. & l.fin.ff.de iuriſ. omn. iud. aut principaliter ob vtilitatem priuatam, non autem publicam ſecundum S. Thom. 1.2.quæſt. 90.art. 3. aut contra diuinam naturalem,aut ſupernaturalem, cap. erit autem lex,4.diſt. & quæ ſubditis eſt inæqualis,cap.cum omnes.de conſt. & Panor.recept.in cap.1.eo.tit.Dixi, *Promulgatam*, quoniã lex ante promulgationem,non obligat,capit. in iſtis.§.leges,4.diſt.quod rectè defendit Decius in capit. 2. de conſtitut.

41 Dixi, *Receptam*,quia antequam recipiatur,ſaltem per maiorem partem vniuerſitatis, cuius pars eſt trãſgreſſor,non ligat,quoniam promulgari videtur cum conditione,ſi recipiatur,ſaltem per maiorem partem,vt ſingulariter dixit Domin.in d.cap.leges. per recentiores recept. ibi,& in cap.1. de conſtit. & profundius

Digitized by Google

dius Felin. in cap.1. de treu. & pac. à num.12. Dixi, *Non abrogatam*, quoniam abrogata per aliam legem contrariam, aut per conſuetudinem, non obligat, cap.1. de conſtit. lib.6. & gloſſ. & omnes in cap.1. eod. tit. Dixi, *Quæ ad mortale obligat*, quia tranſgrediens eam quæ ſolùm ad peccatum veniale obligat, venialiter tantum peccat, cap. vnum. §. criminis. 25. diſt. qui autem ſolum conſultoriam, vel exhortatoriam, nec etiam venialiter peccat. §. fin. 4. diſt. & cap. fi. 24. quæſt.1. niſi faciat id ex cõtemptu iuxta gloſſ. ſingul. cap. quis autem, 10. diſtinct. vt dictum eſt ſupra cap. 20. num.2.

42 Dicitur autem trãſgredi legem ex contemptu quiſquis principaliter mouetur ad id, eo quòd illam, vel illius auctoritatem parui facit: non autem qui mouetur & inducitur ad id principaliter per iram, auaritiam, aut aliam cauſam, etiam iniuſtam, ſecundum vtrunque Tho. 2.2. quęſt.189. art.9. & Archid. in cap. quicunque 81. diſt. & Dominic. in c. nullus. 55. diſtin. quantumlibet illud inuoluat Fel. in cap. cum quidam, de iureiuran. col.3. & 4. Nec etiam ad id ſatis eſt conſuetudo peccandi, iuxta S. Tho. mentem 2.2. quæſt.186 art.9. quàm optimè, & dilucidè declarat Caietan. quidquid dicat Richard. in quodlib.2. quæſt. 19. quem ſequitur Angel. verb. inobediẽtia. §.1. & verb. feriæ. §.42. & alibi ſæpè: quia quamuis conſuetudo multum faciat, ad præſumendum prædictum contemptum in foro exteriori, nil tamen facit quo ad interius, vbi ſola veritas conſideratur, cap. tua. de ſponſ. c. humanæ. 22. quæſt.5. vt etiam illa gl. celebris, in cap. metropolitanum. 2. quæſt. 7. quæ dicit, eum. qui ſine iuſta cauſa tranſgreditur, videri contemnere, intelligenda eſt in foro exteriori, non in interiori, per prædicta. Verum tamen eſt, conſuetudinem tranſgrediẽdi aliquam legem, multum incitare ad contẽnendam illam, ideoque ab ea cauendum eſt. Dixi, *Sine iuſta cauſa*, quia hæc ſemper a mortali excuſat, iuxta mentem S. Thom. 1. 2. quæſt. 96. artic.6. & 2.2. quæſt.147. artic.3. & Archid. in ca. vtinam. 76. diſt. & Pan. in rub. de obſeruat. ieiun. Illa vero cauſa videtur iuſta, propter quam legiſlator ſi præſens foret, eum excuſaret per gloſſ. ſing. & receptam in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. & etiam cauſa, quæ bona fide pro iuſta habetur, & ob quam niſi talem eam iudicaret, contra legem non faceret, a peccato mortali excuſat: quamuis nõ a veniali, iuxta mentem Palud. in 4. diſt.15. quæſt. 4. & Sylueſt. verb. ieiunium quæſt. 8. quod ſingulariter explicat Caietan.

43

44 2.2. quæſt. 147. art.3. Dixi, *Sine iuſta diſpẽſatione*, quia ſi eſt iuſta, omnino excuſat, cap.1. de vot. & cap. de multa. de præb. Immò & ſi eſt iniuſta, eo ſolo, quòd ſit data ſine iuſta cauſa, modo detur abſque ſurreptione per eum, qui ſine cauſa iuſta valide poteſt diſpẽſare, licet ſic diſpenſando peccet, excuſat ſaltem a mortali, ſecundũ omnes, licet quãdoque non à veniali, iuxta ea quæ nuper ſcripſimus in com. c. non liceat Papæ. 12. quæſt.2. §.4. Dixi, *Elapſo tempore*, quia conſtitutiones Pontificiæ, vel Imperatoriæ non obligant, niſi poſt tẽpus in ipſis præfixum, ſi quod præfigatur

Præfigatur, aliàs poſt duos menſes ab ipſarum promulgatione facta in authen. vt factæ nouæ cõſtitutiones col. 5. iuxta opinionem communem, & veram Ant. quam tenuimus in ca. 2. de conſtit. Quamuis lex inferiorum, quæ non præfigit tempus, ſimulatque promulgatur, & ſcitur, liget, iuxta communem (& etiam Põtificia, & Imperatoria, ſi in illa dicatur, vt iam inde a principio obliget) quo ad pœnam intrinſecam irritationis actus per eam prohibiti. Nam quo ad pœnam extrinſecam, ſemper iuſta ignorantia excuſat, etiam poſt quemcumque temporis lapſum licèt poſtea non ita præſumatur ſicut antea cap. præſumitur. de reg. iuris. lib. 6. Dixi, *Sine ignorãtia iuſta ceſſante illud*, quia vt excuſet, oportet quòd
45 ſit iuſta, & cauſa actus. Eſt enim triplex, præfat. ignorantia, nempe, Affectata, craſſa ſiue ſupina, & iuſta. Affectata ſiue optata eſt, qua quis ignorat quod ſcire tenetur: quia non vult ſcire, quo liberius abſque ſuæ conſcientiæ contradictione, vel alia de cauſa iniuſta peccet, iuxta illud pſal. relat. in cap. ideo. 37. diſt. *noluit intelligere vt bene ageret*: quæ adeo non excuſat, aut minuit peccatum, vt etiam augeat ob circunſtantiam mali deſiderij. Craſſa vero ſiue ſupina eſt, qua quis ignorat id quod cõmuniter omnes ſui ordinis ſciũt, quod contingit per culpam latam, de qua ſup. cap. 17. nu. 177. quæ excuſat a tanto, ſed nõ a toto. Iuſta vero (quæ a Theologis inuincibilis, & a noſtris probabilis appellatur) eſt, qua quis ignorat quod non oportet
46 eum ſcire. 1. quæſt. 4. §. notandum, & qua communiter homines eiuſdem ordinis adhibita debita diligentia laborant, iuxta S. Tho. vbi ſupra quæſt 76. art. 3. qualis eſt eius, qui petit conſilium a viris habitis pro præditis ſcientia, & conſcientia in id ſufficienti, qui falſe illi conſulunt, arg. cap. capellanus. iuncta glo. 2. de fer. & eorum, quæ tradit Alex. conſi. 1. col. 4. vol. 2. & S. Ant. 1. par. tit. 3. cap. 10. §. 10. & hæc omnino excuſat, quando eſt cauſa actus: ignorantia enim interdum eſt peccati cauſa, interdum non, ſed eius comes. Eſt cauſa, quando actus non fieret, niſi ignoraretur. Eſt ſolum comes quãdo peccaretur, etiam ſi ſciretur: & hæc nunquam a culpa excuſat: illa verò interdum omnino, interdum ex parte, vt prædictum eſt.

47 Ex quo ſequitur quòd non excuſantur omnino prælati, medici, aduocati, & alij officiales, qui ſuas artes exercent ſine iuſta ſcientia, & notitia eorum quæ ſua officia, & munera prærequirunt, cum inde notabile damnum ſpirituale, aut corporale proximis eucnturum probabiliter credi poſſit, quia eorum ignorantia non eſt iuſta, cum ſit eorum, quæ ſui ordinis homines communiter ſcire ſolent, & debent, per l. idem iuris. §. 1 ff. ad leg. Aquil. & cap. non eſt putanda. 1. quæſt. 1.

Addo his, quòd licèt ignorantia communiter nequeat eſſe iuſta circa legem naturalem, vel diuinam, quo ad eius diſpoſitionem, & quatenus eſt talis: poteſt tamen eſſe iuſta quo ad pœnam humanitus ſtatutam, ſi illa eſt excommunicationis, ſecũdum Anton. in ca. a nobis 1. de ſent. excom. pro quo eſt caſus in cap. 2. de ſent. excom. lib. 6. Immò etiam ſi ſit alia

Digitized by Google

alia quælibet communiter non ſtatuta eadē ratione, vt efficaciter defendimus in c. 2 de conſtit. poſt S. Anto.3.par.tit.24.c.33.ſub fin.cui conſentit Ange.verb. ignorantia. §.4.& Syl.verb.ignorantia. q.8.& Caiet.2.2.q.76.artic.3.col.2. Quod maxime procedit in foro conſcientiæ, quo ad quod multos pios quis conſolari poteſt, maxime in materia cenſurarum,& irregularitatum.

Quæ lex humana obligat ad mortale.

Eſt tamen quæſtio quam hoc in loco optaueramus, vt definiretur a ſacroſancto Concil. Trident. quod & optarunt alij, in quibus fuerunt Caiet.2.2.q.186.art.9.col.4. Henr.de ſynod.3.par.art.1.num.270. Quæ lex humana obligat ad mortale.

48 Pro cuius aliquali explicatione dico primo iuxta doctrinam S.Tho. 1.ſec.quæſt.69.ar.5.communiter per Theologos,& Canoniſtas approbatam in cap. 1. de conſtit. non ſolum leges diuinas, ſed etiam humanas iuſtas, etiā quatenus ſunt humanæ, tam ſæculares, quam eccleſiaſticas poſſe obligare, etiam in foro conſcentiæ,ad peccatum veniale,immò & mortale per cap.13.ad Ro. & alia multa quæ nuper adduximus in cōment.cap.fraternitas.12.quæſt.2. addendo,mutando,& detrahēdo multa iis quæ Caſtr. copioſè ſcripſit in duobus lib.de leg.pæn. in quorum prioris c.4.latè hoc deducit. Quod ipſum etiam facere poſſunt ſtatuta ciuitatum, iuxta glo.ſing. cap. quæ in eccleſiarum. de conſtit. receptam quo ad hoc: quamuis illa id mihi non ſatis dicat. Immò & de facto obligant ad mortale illæ leges, & ſtatuta,quorum authores intendunt per illa ad mortale obligare, iuxta communem, ſaltem ſi vt tales receptæ ſunt,quod addo, propter 10. dictum infra poſitum.

49 Secūdò,quòd nullæ leges,quarū latores id non intenderunt,obligant ad mortale.Tum quia nec vllæ diuinæ conſultoriæ,etiam ad veniale,obligant,iuxta S.Aug. cap. vlt.14 quæſt.1.receptum, & aliquot earum præceptiuarum tantum ad veniale obligant ſecundū Caie.tom.1. tract. 25. q.1. Tum quia vt dixit S. Thom. 2.2.quæſt.186.artic.9.ad 1.receptus a Ioan.And.& aliis in cap.relatum.ne cler.vel mona.ſtatuta Dominicanorum non obligant ad mortale, nec veniale, ſed ſolum ad pænam interiorem: quia eorum authores hanc illis tribuere noluerunt. Tum quia actus agentium non operantur vltra intentionem eorum.l.nō omnis. ff.ſi cert. petat, l. in agris. ff.de acq. rer.domin.

Tertiò, quòd non obligant ad mortale leges etiam canonicæ,quæ non habent verba præceptiua, vel prohibitiua : ſed ſolum ordinatiua, vel conſtitutiua, etiam ſi ſint imperatiui modi, qualia ſunt illa, facite, dicite,faciant,dicant. clem. exiui.§. & quia de verb.ſign. & alia ſimilia, quæ iuxta communem intelligentiam non ſignificāt præceptum,nec prohibitionem,iuxta S.Tho.cōmuniter recep.in d.art.9.probatū a Pan. & communi in c.nam.de conſt.licet Fel.ibi contra ſenſerit col. 3. cuius opinio procedat in illis,quæ ponuntur in materia,quę de ſe ad mortale obligat,

obligat, quia fundamenta eius ad illa ſola extendi videntur, & id ſentit gloſſ. recep. in clem. 1. de teſtib. verb. exhortamus. Quãuis tunc non tam obligat illa lex, quam alia, quæ eiuſmodi materiam talem fecit. Exemplum in c. ſtatuimus. de tranſact. in quo verbum ſtatuere, importat præceptum, eo quod ponitur in materia alias præcepta, ſcilicet tranſactionis iuſtæ, quæ præcipitur ſeruari, per c. qualiter. de pact. & l. 1. ff. eod. Ratio huius tertij dicti eſt, quia illa verba videntur ſignificare, quòd quamuis author eiuſmodi legis habeat animum vt actus tranſgrediendi illam legem ſit vitioſus, licet ante illam fuiſſet indifferens, & conſequenter voluerit obligare ad veniale, quia vt minimum tale eſt quilibet actus vitioſus: quia tamen non præcipit, nec prohibet, videtur noluiſſe obligare ad mortale, iuxt. ſing. declarationem Caiet. 1. 2. quæſt. 69. art. 4. & d. opuſc. 25. q. 1.

50 Quarto, quod nullũ eſt verbum latinum, quod ſolum in aliqua lege poſitum ſufficiẽter ſignificet ſuo ſignificatu originarij, mentem illius latoris fuiſſe tranſgreſſorem obligare ad mortale, nec conſequenter illa verba, *Teneatur, Debeat, Obligetur;* nec illa, *Præcipimus, Obligamus, Vetamus, Inhibemus, Mandamus, Prohibemus.* Tum quia ſunt generalia, & non tam apta ad inducendam obligationem ad culpã venialem, quam ad mortalem, arg cap. 1. de deſponſ. imp. & prin regulæ S. Auguſt. & eorum, quæ habentur 6. Ethic. de præcepto, quod ſit actus prudentiæ Atque ideo in dubio intelligenda potius de culpa & pœna veniali, quam de mortali: cum leges, quæ recte poſſunt intelligi de pœna maiori, & minori, in dubio de minori intelligendæ ſint. l. interpretatione. & l. ſi præſes. ff. de pœnis. & cap. in pœnis. de regul. iur. lib. 6. Tu quia multæ leges, etiam diuinæ, & naturales præceptiuæ ad ſolum veniale obligant, vt probat Caiet. vbi ſupra; quales eſt lex de non mentiendo iocoſe, aut officioſe ſine damno alterius; qualis item lex de non furando minima, de non ridendo immoderate; omnes enim hæ leges ſunt præceptiuæ: earum tamen tranſgreſſio eſt ſolum venialis, ſecundũ omnes catholicos. Tum quia S. Thom. agens de præceptis charitatis. 2. 2. q 44. & prudentiæ. q. 56. & iuſtitiæ. q. 122. & fortitudinis. q. 146. & temperantiæ. q. 170. ita comprehendit ea quæ obligant ad veniale, ſicut quæ ad mortale; quod ſpeciatim tradit Caiet. 2 2. q. 186. artic. 9. & Caſt. tacito eo. lib. 1. de leg. pœn. c. 5 & nos nuper in c. fraternitas 12. q. 2. Dixi, *De ſe, & ſuo originario ſignificatu.*

52 Nam de accidentali, quem vſus eccleſiaſticus, & communis interpretatio Conciliorum, Pontificum, & aliorum Prælatorum, & Doctorum illis tribuit, omnia & ſingula verba præceptiua, & prohibitiua poſita in l. eccleſiaſtica, ſignificant in dubio conditorem eius habere animum obligandi ad mortale: niſi aliud in ea poſitum contrarium indicet per dict. clem. exiui. §. cum autem. de verbo. ſignific. quæ habet, ſanctum Franciſcum noluiſſe obligare omnes ſuos religioſos æqualiter ad omnia, quæ ſua regula continet, eo quod ad aliqua ex regula

Digitized by Google

addidit verbum *præcipiens*, quod ex vi ſua ad mortale obligat, & ad aliqua non. Et quãuis reſponderi poſſet, eſſe ibi ſpeciale in hoc verbo, *Præcipio*, poſito in ore tam magni Sancti, & authoris tam ſanctæ, & arctæ regulæ, & ad ſubditos tãtæ perfectionis, & aſperitatis: quãuis item forte expediret ita reſpondere, quo obligatio multarũ legum eccleſiaſticarum antiquarũ ſuo priſtino ſtatui obligandi reſtitueretur; quia ta-
53 men illa clem. dicit, quod ex ſignificatione, & vi verbi præceptiui naſcitur eiuſmodi obligatio, tutius eſſe cenſeo quouſq; aliter interpretetur ſancta Sedes Apoſtolica, ſequi prædictos patres clariſſimos, & conſequenter concedendum eſt vnum, quod eſt ſatis durum populo Chriſtiano, quòd intẽtio cuiuſlibet legiſlatoris eccleſiaſtici, vtentis in ſua lege verbo præceptiuo aut prohibitiuo, eſt obligare ad mortale, vt tenet communis in d. cap. nam. niſi per aliquod aliud verbum, aut ſignum exprimatur contrarium, aut ſignificetur. Et a fortiori ſi ita dicat, *Arctè præcipimus*, vt cle. dudum. de ſepul. in prin. & adhuc a fortiori ſi ita, *in virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus*, gl. cle. ſi dominum. §. Ideoque. de rel. & vener. aut, *Sub obteſtatione iudicij diui ni*, cle. 1. de immu. eccl. Cum per huiuſmodi additiones obligationis incrementũ ſignificetur. Propter quod iuſtius nobis videtur quod doctiſſimus Medina dicit in Codice de pœni. tract. de Ieiunio col. 35. quã dictũ Caſtren. in d. cap. 5. ſcilicet hoc verbum (*oportet*) in lege canonica poſitum tantum obligare, quam illud (*debet*,) aut (*obligatur*) quia vſus ſacrorum canonum, & ipſorum interpretum ita communiter interpretatur, iuxta gl. cap. 1. de præſcrip. lib. 6. & Fort. in l. 1. ff. de iuſt. & iur. à fortiori lex, quæ continet pœnã præſupponentem peccatum mortale ad hoc obligat quamuis verba præcipiẽtia, & prohibentia non contineat; cum illa magis quàm prædicta verba animum ad mortale obligandi ſignificet: nam qui vult aliquid, videtur velle aliud, ſine quo id eſſe non poteſt. l. illud. ff. de acquir. hæred. cap. præterea. de offic. deleg. Atque ideo ad mortale obligat lex, quæ præcipit, aut vetat aliquid ſub pœna excommunicationis maioris, aut ſimpliciter ſub pœna excommunicationis: quia de maiori intelligitur cap. pen. de ſent. excom. ſiue addatur, ipſo iure, ſiue non, Caiet. in dict. ar. 9. quia excommunicatio maior præſupponit peccatum mortale. cap. nemo. cap. nullus. 11. quæſt. 1. niſi prærequirat monitionẽ, iuxta Caiet. in d. art. 9. & Caſtr. vbi ſupra cap. 5. Nõ eſt tamen idem de pęna ſuſpenſionis, interdicti, aut irregularitatis, quæ aliquãdo ſine culpa adhibetur. cap. ſi ciuitas. & cap. ſi ſententia. de ſent. excom. lib. 6. & cap. ſi quis viduam. cum glo. 55. diſt. Sed ſic de æternæ indignationis Dei & SS. Petri, & Pauli, aut alia ſimili, quæ ſolùm in ſtatu infælici peccati mortalis locum habet. Et idem dicendum eſt de lege, quæ continet has, & alias cõiunctim pœnas temporarias.

54 Quintò, ex hoc quarto dicto ſequitur, quod leges ſęculares ad mortale non obligant eo ſolo, quod verba præceptiua, & prohibitiua cõtineant. Tum quia nec ſignificatio, & vis

vis eorum originaria, nec accidentaria inducta per vſum ſæcularem talem obligationem indicant. Cum manifeſtum ſit reges & iudices ſecu lares nunquam regulariter interpretatos fuiſſe ita, vt in eiuſmodi legibus talis obligatio cōtineretur. quia principaliter pœnas tēporarias(quas infligere,& tollere transgreſſoribus poſſunt) reſpiciunt. c. factæ. 4. diſt. & l. 1. ff. de iuſt & iur. & non ſpirituales, quas nec infligere, nec tollere poſſunt, etiam miniſterialiter, vt eccleſiaſtici. c. ipſi ſacerdotes. 1. q. 1. c. quē pœnitet. de pœnit. diſt. 1. verſ. ipſi enim. & c. quodcunque. 24. q. 1. Tum quia eadem ratione neque etiam leges diuinæ obligationē ad mortale inducūt eo ſolo, quòd per verba prę ceptiua ferantur, vt rectè notauit Caſt. in d. art. 5. cum vſus iuris canonici ſicut robur diuino non adimit. cap. ſunt quidam. 25. quæſt. 2. clem. ne Romani. de elect. ita etiā non addit, vt quatenus eſt diuinum, obliget magis quàm ante illū obligaret, arg. cap. cum inferior. de maior. & obed. cap. inferior. 21. diſtin. atque ideo voluntas Dei, an fuerit obligandi nos ad mortale, vel non per ſuam legem, in qua ponitur verbum præcipiens, & mandans, colligenda eſt ex declaratione Prophetarum, Apoſtolorum, ſummorum Pontificum, Conciliorum, aut Doctorum ſanctorum, & ſapientū; qui ſua authoritate, aut rationibus efficacibus illam eiuſmodi eſſe perſuadent. cap. ſecundum. 19. diſtinct. cap. de libellis. 20. diſt. clem ad noſtrum. de hæret. cum eis annot. & eorū, quæ notat S. Tho. quodlib. 6. art. 14.

55 Sextò, quòd quouſque contrarium a Sancta Sede Apoſtolica declaretur, probabilius nobis videtur, leges humanas etiam præcipientes (præſertim ſæculares, quæ pœnam temporariam conſtituunt) in dubio ad eternam non obligare, quatenus ſunt leges eius, qui eam pęnam ſtatuit. Tum quia ſi hoc defendi iuſtè poſſet, defendi deberet; quia conueniret, vt leges humanæ, quæ ad mortale obligarent, paucæ eſſent. Tum quia multi catholici, in quibus ſunt Imo. in repet. cap. cum contingat. de iureiur. col. 17. & Fel. in c. 1. num. 18. de ſponſ. Caieta. in ſumma verb. clericus. §. verum, & verb. Ieiunium. §. quo ad quartam. tenuerunt nullas leges quamuis pœnas temporarias non ſtatuant, quatenus ſunt humanæ, ad mortale trāſgreſſorem ſine contemptu, & ſcandalo obligare: licet nobis oppoſitum videatur, ſi conſtat legem eſſe iuſtam, & voluntatem legiſlatoris fuiſſe, eius ſimplicem tranſgreſſorē ad mortale obligare. Tū quia in dubio iudicare debemus legem eſſe minus pœnalem, cap. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. & l. ſi præſes. & l. interpretatione. ff. de pœn. Tum quia qui de duobus propoſitis alterū affirmat, alterum negare videtur. l. cum prætor. ff. de iud. & c. nonne. de præſump. Et ita legiſlator qui ad pęnā æternam, & temporariam poteſt obligare, hāc irrogando, illam excludere videtur, vt dixit Matthæus Matheſ. doctor doctiſſimus notab. 78. Tū quia conſuetudo antiqua ita videtur interpretata, præſertim leges ſæculares, de quarum tranſgreſſione nō conſueuit fieri ſcrupulus conſcientiæ, neq;

doctis, nec indoctis, neque pœnitentibus, nec confeſſariis, neque aliis cuiuſuis conditionis, ordinis, vel ſexus hominibus, niſi cum per eas etiã lex diuina naturalis, aut reuelata, aut canonica infringeretur.

56 Tum quia gentiles legumlatores de pœna æterna nil curarunt, & pauciſſimi ſæculares ex Chriſtianis reperientur, qui dicant ſuam intentionem, quando eas ferunt, aliã pœnam temporariam imponendo, eſſe ad æternam obligare, ad quam diuina, vel naturalis nõ obligat. Tum quia ſatis ſuperq; probat Caſt. lib. 1. c. 9. de leg. pœn. legem pure pœnalem, hoc eſt legem, quæ conſtituit pœnam abſq; aliqua prohibitione, ad aliquam culpam non obligare, quatenus eſt talis, vt dixerũt Henr. quodlib. 3 q. 22. & Angel. in ſumma verb. Inobedientia. §. 1. & nõ eſt magna differentia realis inter hanc, & illam, quam idem mixtam appellat, quæ prohibet, & pœnam decernit, vt ſentit Henr. & affirmat Syl. eo. verb. Inobedientia. §. ſi qui profecto non erat dignus tãta reprehẽſione, quanta præfatus Alfonſus Caſtr. eum reprehendit, eo quod hãc diſtinctionem verbalem, & puerilem appellaſſet: quia quamuis, ſicut efficaciter ille probat, pœna non ſemper præſupponat culpam, cap. 1. de bigam. lib. 6. cap. 2. §. hæretici de hæret. eo. lib. & l. quiſquis. §. fil. j. C. ad legem Iuliam maieſtat. & ideo licet qui conſtituit pœnam, non ſemper ad culpam obligare velle, nec præſuppponere obligationem ad illam videatur: communiter tamen ſic, vt probauimus in cap. ita quorundam. de Iudæ, notab. 2. per illum textum, adiuncto cap. quod olim. eod. titul. Regulariter enim ob culpam ſtatuitur, quamuis interdũ ob ſolam cauſam, cap. ſine culpa. de reg. iur. lib. 6. & cap. 1. cum glo. de conſt. & prædicti Henr. Angel. & Sylu. loquuntur de pœna conſtituta ob male commiſſum vel male omiſſum. Et ſicut ex hac noſtra conſideratione colligit Sylu. vbi ſupra, vtramque legem ad culpam obligare, quia cum altera obliget, & neutra ab altera in hoc differat, etiam altera dicetur obligare; ita nos contra colligimus, quod cum altera non obliget, & neutra in hoc ab altera differat, etiã altera nõ dicetur obligare: quæ noſtra collectio eo magis eſt recipiẽda, quam ſua, quo mitior eſt, & magis pœnam minuit. arg. d. l. ſi præſes. ff. de pœn. & cap. pœnæ. de pœniten. diſt. 1. Dixi in hoc ſexto dicto, *Pœnam temporariam, quæ non præſupponit æternam*, ad excludendam eam, quæ imponit excommunicationem, aut aliam prædictarũ, quas in 4. dicto diximus præſupponere culpam mortalem. Dixi etiam, *In dubio*, ad excludendas illas, in quibus vtraq; pœna exprimitur: & eas, de quarum authoris intentione conſtat, eum ad vtranque obligare voluiſſe per aliam aliquam legem, aut conſuetudinem, aut per alium modum legitimum. Dixi, *Quatenus ſunt leges eius, qui ſolam temporariam poſuit*, quia ſi ſunt etiam leges aliorum, qui ad mortale obligare voluerunt, ad illud obligabunt quatenus ſunt tales, per quod reſpondetur ad. cap. perpetuo. & cap. commiſſa. de elect. lib. 6. quæ pro ſingularibus citantur ad probandum oppoſit

Digitized by Google

positum prædictorum, ſcilicet, quod illa exprimunt vtramque pœnam: & quod loquuntur de legibus pœnalibus, quæ pœnam temporariam imponunt ei, qui per transgreſſionem aliarum, æternam incurrit, vt pridem poſt Dec. in cap. nam in .. lectura de conſtitut. reſpondimus in dict. cap perpetuo. non enim intendimus dicere, vnam legem, quæ pœnam temporariã imponit, tollere æternã per aliam ſtatutã, præſertim quãdo ſunt diuerſorũ legumlatorũ.

57 Septimo, quod ſextum dictum præcedens locum habet etiam in legibus, quæ ſtatuunt pœnam amiſſionis magnorũ bonorum, & etiam famæ, & alicuius membri, & vitæ: quia eadem ratio in iſtis, quæ in illis militat. Nec obſtat, quod aliqui dicunt, eum qui periculum magnæ iacturæ bonorum, aut famæ ſubit, mortaliter peccare: id enim non eſt verum, vt diximus in rep. cap. inter verba 11. quæſt. 3. cum non adeſt alia circunſtantia, quæ mortale faciat. Nec etiam obſtat, quod ſaltem eſt mortale, ſe periculo probabili amiſſionis vitæ, aut membri obiicere: & qui contra hanc legẽ facit, huic periculo ſe obiicit: quia aliud eſt dicere aliquẽ peccare eo, quod temere ſe tali periculo obiicit, quod eſt quintum Decalogi præceptum violare, & aliud dicere, eum peccare eo, quod facit contra legem, quæ talem pœnam ſtatuit: nam tãta cautione quis hanc legem violare poteſt, vt probabile pœnæ ab ea conſtitutæ periculum non incurrat. Nec obſtat dicere, quod ex hoc ſequeretur, legem, quæ talem pœnam ſtatueret, iniuſtã fore, eo quod adeo magnam pœnam ſtatuit ob actum, qui non eſt peccatum mortale. Tum quia ad legis iuſtitiam ſatis eſt, vt præſumatur mortale in foro exteriori, quamuis tale non ſit in interiori. Et legiſlator præſumere poteſt, imò re vera præſumit, eum, qui ſine iuſta cauſa legem ſuam iuſtam violat, per contemptum legis, aut ipſius authoris violare, iuxta glo. quæ ita intellecta eſt vera cap. metropolitanum. 2. quæſt. 7. & concordat communi, quod certum eſt peccatum mortale eſſe, per gloſſ. ſingu. cap. quis autem. 10. diſtin. argu. a fortiori. Tum quia non eſſet iniuſta lex, in qua eius lator exprimeret, ſe nolle, vt illa ſui tranſgreſſorem ad mortale ſine dicto contemptu, & ſcandalo obliget; ſed velle, vt qui ſine iuſta cauſa eam tranſgredietur, præſumatur per contemptum id facere, & ob id pœnam illam incurrere, per dicta S. Thom. & Caieta. 2. 2. quæſt. 186. art. 9. & noſtrorum in cap. relatum, ne cler. vel mon. Et conſequenter etiam iuſta erit lex, quæ tacite hoc contineret,

58 quod hoc noſtrũ ſeptimum dictum intendit, cũ ſolum intendat, quod legiſlator, qui talem pœnam temporariam ob contemptum præſumptũ exprimit, videtur tacite æternã excludere ab eo, qui ſine contemptu eam violat, quod etiam ſatis aperte ſenſit. Ioan. Imo. in c. cũ contingat. col. 17. de iureiuran. reſpondens ad multa argumẽta, quæ aptius per hoc, quam per eius reſponſiones ſolui poſſunt. Per quod etiam ſoluuntur argumenta, quæ pro contraria parte, maiore verborum apparatu, quam neruorum robore adduxit vbi ſupra Caſtr. vt olim expli-

Digitized by Google

cuimus in rub. de pœn. & nuper in Vrbe in d.c. fraternitas. Ad quæ facit, quod aliquot exercituum ductores noſtra ætate laudati ſunt, eo quod ob minima furta, quæ de ſe nõ erant mortalia, aliquot milites ad diſciplinam militarem conſeruandã morte affecerunt.

Octauò, quòd ſeruandum eſt id, quod antiqua conſuetudo declarauit de intentione legum humanarũ, quouſque a Sede Apoſtolica aliter declaretur: quia optima eſt earum interpres, l. minime. ff. de leg. & cap.
59 cum dilectus de conſue. Et credimus, quod conſuetudo communis non ſolùm plebeiorum, & indoctorum; ſed etiam nobilium, & doctorum habet, non reputari peccata mortalia in foro interiori trãſgreſſiones legum pure humanarum, aliquam pœnam temporariam continentium in foro exteriori: niſi ſint tales, quæ præſupponant peccatum mortale, vel trãſgreſſiones aliarum legum diuinarum naturalium, aut ſupernaturalium. Nec tranſgreſſiones aliarum legum præcipientium non pœnalium, factas per ignorantiam non craſſam, nec affectam, aut optatam: ſed per incuriam, aut obliuionem leuis culpæ, aut cum cauſa probabili vera, aut pro tali habita, bona fide ſine dolo, aut credendo intentionem legiſlatoris non fuiſſe, ita obligare in tali caſu, quod iuri conſonare videtur, iuxta mentem S. Thom. in 4. diſt. 15. q. 3. & 2. 2. quæſt. 147. art. 3. ad 2. Collect. in c. 1. de conſti. Card. in c. fi. de obſer. ieiun. Caie. 2. 2. q. 147. at. 3. quod nõ videtur contra mentem Arch. in cap. vtinam. 76. diſt. nec Pan. in rub. de obſeru. ieiun. col. fi. & aliorũ a Fel. relatorũ in c. 1. de conſt. ſi bene ponderentur, quin per hoc omnes fortaſſe conciliari poſſunt.

60. Nonò, quòd ex prædictis elicienda eſt determinatio plurimarũ, & perplexarum quæſtionũ, quas paſſim interrogantur docti ab iis, qui important in regna, vel vrbes, vel exportant ab eis prohibita inferri, vel extrahi, vel permiſſa, non ſoluto vectigali, & portorio, quæ Hiſpani *Alcauala, & Portazgo*, & Siſa, Itali, & Galli, *Gabella*, vel *Dogana* & *Datio* vocant. Qui item piſcantur in fluminibus vetitis; aut montes, vel prata prohibita depaſcunt; aut cædunt ligna in ſyluis eis vetitis, & de alijs rebus ſimilibus, qui ſolam legem humanam eccleſiaſticam, vel ſæcularem pœnalem, vel non pœna-
61 lem violãt. Per quæ reſpondetur ad primum hic noue quæſitum, quòd prępoſita opinione, quod non peccat importans, aut exportans vetita: peccat tamẽ volẽdo ea defendere vi & armis, ne cuſtodes ei auferãt illa: quia qui reſiſtit iuſte aggredienti, peccat, iuxta doctrinam Barto. receptam in l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. Dixi, *Vi, vel armis*: quia ſecus; ſi fuga, vel blandis verbis; aut alio modo licito, & honeſto id faceret. Ad ſecũdum autem noue quæſitum, quod Prælatus imponẽs aliquam pœnam tẽporariam ipſo iure incurrẽdam facienti aliquid, præſumitur excludere ſpiritualem per dictum 6. etiam ſi iuberet, ne confeſſarius abſolueret eum, niſi preuia ſolutione: quia ille iuſſus poteſt operari effectus ab iſto, & ſic nõ erit inutilis, arg. l. ſi quãdo.
62 C. de inoff. teſt. imò etiã poteſt abſolui

Digitized by Google

abſolui authoritate bullarũ Papę ante ſolutionẽ.arg.gl.ſing.adiũcto tex. cle.2.verb.officij,de hæret.Ad tertiũ demũ, quod vidua realiter fornicata,nõ poteſt ſana conſcientia retinere bona relicta ſibi a marito ea conditione,vt caſte viueret,per ſupradicta.Dixi, *Realiter*:quia ſecus,ſi tantũ verbo, vel alio actu citra copulã laſciuo: quia non videtur hoc intendiſſe teſtator,cuius voluntas eſt primum attendenda. l.in conditionibus.ff.de cond.& demon.

Decimò,quòd ſicut lex in nihilo recepta ad nihilũ obligat, vt paulo ante dictum eſt nu.40.ita lex in vna ſola parte recepta,quo ad illam ſolũ obligat arg. l.quæ de tota. ff.de rei vẽd.quo fit vt aliquot leges obligẽt, quo ad ſuã diſpoſitionem principalem,& nõ quo ad pœnã:quia quo ad illam ſunt receptæ, & non quo ad hanc:& aliquot quo ad vnam partẽ pœnę,& non quo ad aliam.Exemplũ de extrauag.2.de reb.eccl.quam definitiuè pronunciauimus olim Salmanticæ in illius diœceſi receptam eſſe quo ad ſuã diſpoſitionem,& pęnam intrinſecã annullationis locationis factæ vltra trienniũ:non autẽ quo ad extrinſecam excommunicationis: & conſequenter fieri poſſet, quòd aliqua lex humana, etiam eccleſiaſtica, ligaret quo ad pœnam exteriorem, & nõ quo ad interiorẽ, licet eius lator vtramque imponere intendiſſet:ſi quo ad hanc non eſſet recepta,& quo ad illam ſic; ſicut & quælibet fundata in præſumptione, ligat in foro exteriori, & non interiori, quoties veritas præſumptioni eſt contraria,iuxta cap.is qui.& cap. tua.de ſpõſ.Equidem optarem,multas leges purè humanas, ſiue pœnales, ſiue non pœnales, eſſe hoc modo, vel alio conſuetudinis, vel declarationis, ſaltem mentalis earum latorum, quo ad pœnas ſpirituales, & forum conſcientiæ derogatas:quin etiam cuperem,vt omnes legiſlatores in condendis legibus imitarentur authores inſtituti Illuſtriſſimi ordinis Prædicatorum, quos alij multi clariſſimi ordines imitati ſunt,quatenus earum authores,ad nullam pœnam, etiam minimam animæ interiorem, & ad grauem corporis ſubditos obligant,modo etiam imitarentur eorũdem in puniendis eis ſeueritatem, & diligentiam in foro exteriori pœna corporali,vel alia.

63 Porro ad primũ hic noue quæſitum,reſpondeo, quòd collega, vel municeps tranſgrediens ſtatutũ imponens pœnam excluſionis à collegio,vel municipio,ipſo iure,non tenetur in foro conſcietiæ relinquere collegium,vel municipium,antequã iubeatur id facere,per prædicta.

64 Ad ſecundum, quòd pœnam commiſſi,ſiue quæ ipſo iure cõmittitur,iuſtè capere poteſt is, in cuius fauorem committitur, ſi iuſtè fuit impoſita,c.potuit.de loca.l.1. & 2.C. de iur.emphy.ſecus,ſi iniuſtè:qualia ſunt, quæ in emptione cenſuum ſuper immobilibus imponuntur ſub pœna commiſſi, ſiue rei, ſuper qua imponitur in caſum non ſolutionis per biennium dilatæ. quod iniuſtè ſolebat olim poni,& nunc,per multa, quæ non oportet afferre: quia fœ.re.Pius V.id,& aliquot alia, quæ in eiuſmodi contractibus fiebant, prohibuit per extrauag. *Cum onus*.

Digitized by Google

latam anno 1568. & relatam ad verbum ſupra cap.17.nu.234.& in commentario de Vſuris num.84.Ad tertium,quòd non tenetur quis in foro conſcientiæ manifeſtare rem in cōmiſſum cecidiſſe, arg.prædictorum.

65 Ad quartum,quòd vere donans emphyteuſim, non tenetur ſoluere in foro conſcientię laudemium;Immò nec in foro exteriori, per allata latè a Iaſ.in l.2. C.de iure emphyt. Vendens autē videtur teneri ad ſoluendum illud in vtroque foro;quippe quod videtur eſſe pars pretij, ob quod emphyteuſis fuit minori pretio conceſſa:quod non videtur tam pœna,quàm intereſſe,quod in vtroque foro debetur, per l.3. ff.de eo quod cer.loco.1.& l 1.C.de ſent.quæ pro eo, quod inter prof. & glo. cap. conqueſtus.de vſur.

66 Vigeſimotertiò peccat,qui iuſſus à iudice ſoluere notabilem pœnam ob legem violatam non ſoluit, ſecundum S.Tho.2.2.q.62. art.3. recept. Dixi, *Iuſſus à iudice,* quia non ſoluendo priuſquam iubeatur, non peccat,iuxta glo.ſing. in cap. fraternitas.12.q.2.arg.cap.ſine.§.in hoc.33. q.2.& Commu.in c.1.de conſt.etiam ſi pœna ipſo iure, & ipſo facto incurratur,iuxta communem recētiorum,quod tentauit tenere Fel.in c. audiuimus. de ſimo. & ſenſit Anch. in cap.fœlicis.col.3.de pœni.lib.6. & aſſerit Sylu.verb.pœna.q.25.& verb. hæreſis.quæſt.8.Mai.in 3.diſt.25. q.3. in fi.& Caiet.in d.quæſt.art.1.in fin. Tabien. verbo excommunicatio. 5. caſu 2.§.1 quam ſemper ſequuti ſumus.& etiam probauimus olim copiosè in rub.de pœnis.& nuper in d. cap.fraternitas. veram eſſe, quando pœna eſt talis, quæ aliquam executionem requirit: qualis eſt amiſſionis bonorum ob hęreſim,aut proditionem.cap.cum ſecundum. de hæret.lib.6. & l.quiſquis C.ad leg.Iul. maieſt. qualis eſt de ſoluenda tali, vel tali ſumma, & regulariter alia quæuis. Tum quia regulariter lex humana ſæcularis pœnalis ad pœnā peccati mortalis non obligat, vt dictum eſt ſupra proximè, & cap.17. nu.202.Et ſub lege gratię omnis lex pœnalis continens pœnam temporariam determinatam, eſt pure humana quo ad illam; quamuis ſit quo ad alia diuina, aut naturalis. Tum quia non eſt credendum,legiſlatorē,(qui præ oculis ſemper æquitatem habere debet l.quod ſi Epheſi.ff.quod cer.loc.)velle facere partem ipſam contra ſe executricem, arg.l.nimis graue.C.de teſt.& l.humanitatis.C.de excuſ.tut. præſertim quando pœna eſt grauis corpori, honori,aut fortunis. Tum quia cle. 2.verb.officij.de hære.adiuncta eius glo.quam didiſcimus ex ſolo Franc. Aret.in l.4 §.Cato.ff. de verb.oblig. cuius nemo ex tot commentantibus meminerat, probat tranſgreſſorem legis nō ſolùm à peccato,ſed etiam ab excommunicatione ob illud incurſa abſolui poſſe, ante ſolutionem pœnæ ob eam debitæ. Tum quia conſuetudo,quæ eſt optima legis humanæ interpres, cap.cum dilectus.de conſuet.id habet.

67 Dixi, *Regulariter,* quia id fallit in pœna excōmunicationis,ſuſpēſionis,interdicti, irregularitatis, amiſſionis beneficij ipſo facto, & aliorū ſimilium, quæ executionem iudicis non requirunt, conſiderata mente,

ſaltem

Digitized by Google

ſaltem tacita, legiſlatoris, qui voluit vt pars ipſa cõtra ſe foret executrix. Quod quamuis in aliquibus pœnis ſpiritualibus, & aliis paruis temporariis iuſtè velle poſſit; in aliis tamẽ grauibus, (vt credimus,) non poſſet: quia præberet magnã ſubditis peccandi occaſionem, qui naturaliter recuſant fieri pœnarum contra ſe ipſos impoſitarum executores, contra cap. ex parte. de conſt. & l. conuenit. ff. de pact. dot. vt ſenſit Anch. in c. poſſeſſor. nu. 21. de reg. iur. lib. 6. vt vbi ſupra dicimus reſpondendo ad fundamẽta Caſtr. in lib. 1. de leg. pœ. & communis noſtrorum in d. c. 1. de conſti. quorum opinio locum habet in pœna impoſita a teſtatore iuxta gl. in cap. Raynaldus a Pan. & communi ibi recept. de teſta. nõ eo ſolo, quod ipſo iure, & facto incurritur; ſed quia potius eſt legatũ conditionale, quam pœna, iuxta Caie. in ſumma verb. pœna. & ante ipſum Pan. vbi ſupra ſenſit. Eſt etiam eidem locus in pœna conuentionali, quã partes in ſuis contractibus adhibent, ſecundum Fel. in c. 1. de conſti. nu. 43. & Deci. ibidem nu. 2. Quorum opinio, quamuis hactenus placuerit; nũc tamen plurimum diſplicet. Tum quia Ancha. in d. cap. poſſeſſor, cuius illos ad id authoritas mouit, non id affirmat. Tũ quia nemo quãlibet iuſtus, & religioſus eam niſi coactus ſoluit. Tum quia cum in omnibus ferè inſtrumentis contractuum apponãtur pœnæ, & frequentiſſimè incurrãtur, maxima mundi pars ad magnam reſtitutionẽ teneretur: durumque confeſſariis eſſet, negare abſolutionem iis, qui reſtituendi firmum propoſitum non haberent: quales eſſent ferè omnes, qui huiuſmodi pœnas incurriſſent. Tum quia viros honeſtos dedecet pœnam accipere, niſi quando ob intereſſe accipitur, cap. ſuam. de pœn. & d. cap. fraternitas. 12. q. 2. quãuis de rigore iuris exigi poſſet.

68 Tum quia videtur nõ eſſe partibus eiuſmodi pœnas in ſuis cõtractibus conſtituentibus intentio, vt qui eas incurrerit, vltro ſolutionem earum offerat, vt ſolutionem debiti principalis offerre debet; ſed vt per eas ad obſeruationem contractuum cogantur, vt per pœnas ad legum obſeruationem. Tum denique, quòd non ſolùm communiter tam boni, quam mali ita concipiunt: ſed etiam conſuetudo ita interpretatur. Quare limitanda eſt eorum opinio, vt procedat in illis pœnis, quæ in ſatisfactionẽ intereſſe debentur, iuxta Ancha. recep. cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. nu. 10. Hæc enim pœna licèt ſit pœna ex parte ſoluentis: non tamen eſt ex parte recipientis, ſecundum omnes, & hoc ſentit glo. recept. quæ vltima eſt d. c. peccatum. Itaque qui eam incurrit, ad eius ſolutionem in conſcientia tenetur, aut ſaltem ad tantam eius partem, quantum eſt verum intereſſe eius, cui debetur, iuxta latè tradita per textum, gl. & doctores in l. 1. C. de ſenten. quæ pro eo quod inter. profer.

De Auaritia, ſecundo vitio capitali, & filiabus eius.

SVMMARIVM.

66 Auaritia qui[d], & quo contraria eſt iuſtitiæ, & charitati. & 72.

69 Liberalitas virtus inter quæ vitia media. & 70.

Digitized by Google

70 *Prodigalitas quid, & quæ mortalis.*
71 *Pecunia dicitur numerata, & quicquid ea eſt æſtimabile.*
72 *Iuſtitia omnis genere ſuo mortalis.*
73 *Auaritia in retinendo ſuperflua quæ mortalis.*
74 *Beneficiarius ſuperflua retinens, vel profanis impendens, peccat mortaliter.*
72 *Auaritia capitale vitium has ſeptẽ habet filias.*
76 *Duritia cordis quæ mortalis, & vt confitenda.*
77 *Prudentia vera, & carnis, ſeu mundi quid, & quo differant.*
77 *Aſtutia quid, & quod duobus miniſtris vtitur.*
77 *Dolus, & fraus quid, & ſunt genus, & ſpecies.*
78 *Pretium rerum iuſtum quid, & eſt triplex. & 79.*
79 *Merx penes vnum cur pluris valet, quam penes alium.*
80 *Valor rei iuſtus eſt quo præſenti pecunia vendi poteſt.*
81 *Pretium non augetur periculo recipientis rem creditam.*
82 *Pretium auget, nec minuit dilata ſolutio.*
83 *Pretium auget vtilitas vendentis, non vtilitas vel neceſſitas ementis.*
84 *Pretium minuit copia venditorum, & auget paucitas eorum.*
85 *Pretio maiore, vel minore dimidio, vt peccatur.*
86 *Retrouendendi pactum diminuit pretium.*
87 *Pretio minore iuſto emere quis non peccat.*
88 *Pretium quando taxandum, & taxatum vt ſeruandum.*
89 *Emens, vel vendens aliud pro alio, vel vtilius pretioſiore, vt peccat.*
90 *Vendens arma iniuſte bellaturo, vel alia nociua, vt peccat.*
91 *Emens triticum, vel vinum tempore meſſis vel vindemiæ, vt excuſetur.*
92 *Emens vel vendens monopolio, vel ſolus priuilegio, vt peccat.*
93 *Vendens vetita infidelibus vt peccat, & eſt excommunicatus.*
94 *Pecuniæ publicæ Cuſtos, ea & vtendo, & emendo vt peccat.*
95 *Hominis liberi emptio regulariter illicita.*
96 *Emptio liberi hominis alioqui perituri, licita.*
95 *Emptio Aethiopum liberorum pro ſeruis vſitata, peccatum.*
97 *Proxeneta vendens pluris, quam ſit mandatum, qui reſtituet. & 98.*

69 PRænotandum primò, quòd *Liberalitas*, eſt vna virtutum attributarum iuſtitiæ, quæ dicitur pars eius potentialis, de qua ſancti Thom. 2. 2. quæſtio. 117. Quæ ex eius mente, & Ariſto. 4. Ethi. definiri poteſt, eſſe *virtus inclinans ad appetitum dandi ordinatè pecuniam.* Datur autem ordinatè, cum datur quid, cui, vbi, quomodo, & propter quod oportet.

Secundò, quòd, quia quælibet virtus conſiſtit in medio duorum vitiorum extremorum, quorum alterum opponitur ei per defectum, alterum per exceſſum, vt dictum eſt ſupra eodem cap. nume. 2. Ita liberalitas conſiſtit inter vitiũ auaritiæ, quod opponitur ei per defectum appetitus dandi, & vitium prodigalitatis, quod opponitur eidem per exceſſum appetitus dandi. Et conſequenter *Auaritia definitur eſſe vitium, inclinans ad inordinatum*

Digitized by Google

natum appetitum pecuniæ ex mente eiuſdem S.Thom. quæſt.118.art.1.& quod *Prodigalitas eſt vitium inclinās ad appetitum inordinatum effuſionis pecuniæ*, de qua S.Tho.ibidem.quęſt. 119.Ille vero appetitus quærendi, vel effundendi pecuniam, dicitur inordinatus, cui deeſt aliqua prædictarũ circunſtantiarum.

70 Tertiò notandum, quòd, quia prædicta inordinatio poteſt contingere in damnum alterius, & ſine illo, fit, vt auaritia quæ habetur ſine damno alterius, opponatur tantum liberalitati, & de ſe ſit venialis tantum, & quæ fit cum alterius damno opponatur etiam iuſtitiæ, & de ſe ſit mortalis. Et eadem ratione prodigalitas, quæ fit ſine damno alterius, opponatur tantum liberalitati, & de ſe ſit venialis tantum. Prodigalitas verò, quæ fit in damnum alterius, opponatur etiam iuſtitiæ, & de ſe ſit mortalis, ſecundum mẽtem S. Tho. recept.in prædictis duabus quæſt.

71 Quartò, quòd per pecuniam intelligimus hic pecuniam numeratam, & quidquid eſt ea æſtimabile, iuxta cap.totum 1.quęſt.3.& conſequenter quòd appetitus dandi, vel retinendi pecuniam per ſe nec eſt bonus, nec malus, ſed indifferens. Ita quòd rectè ordinatus eſt bonus, & praue ordinatus eſt malus, vt ſupra eod.cap.nu.9. diximus de appetitu gloriæ, honoris, & famæ.

72 Quintò prænotandum, quòd auaritia eſt vitium capitale, ſiue cardinale, iuxta S. Gregorium li.31. Moral.& S.Thom.2.2. quæſt.118.art. 7.quia eſt fons ſaltem aliorum vitiorum, quæ ſuapte natura tendunt in finem, quem auaritia prætendit. Primùm eſt duritiæ cordis, quod eſt vitium à compaſſione pauperum auertens, & ſępe ad nimium ſeruandam pecuniam tendit. Secundùm inquietudinis mentis, quod eſt vitium animum ab ordinata quiete auertens, & frequenter naſcitur ex nimio adquirendi ſtudio. Tertium violentiæ, quod eſt vitium ad vim inferendam inclinans, & frequenter in eundem tendit finem. Quartum, fallaciæ, quod inclinat ad decipiendum verbis, & ſæpe in eundem fit finem. Quintum periurij, quod eſt vitium inclinans ad decipiendum verbis iuratis, quod in eũdem finem ſæpe fit. Sextum, fraudis, quod eſt vitium inclinans ad decipiendum factis, quod ad perſonas, iuxta ſancti Thom.2.2.quæſt.118.artic.8. Et quia ſupra actum eſt de periurio in ſecundo præcepto, in cap.12.& de proditione in cap.15. de violentia in 17. Et de fallacia, in 18. de reliquis tribus hic agendum eſt.

73 Circa auaritiam igitur peccat mortifere primo, qui deliberatè, & inordinatè appetit quærere, vel retinere pecuniam in damnũ notabile alterius, ca.pœnale.14.q.5.adiuncto cap.ſæpe.de reſtit.ſpol.Dixi, *Deliberatè*, quia ordinatè appetere eſt virtus. Dixi, *Pecuniam*, quia appetitus aliarum rerum nõ eſt verè auaritia. Dixi, *In damnum alterius notabile*, quia ſine illo ſolum eſt veniale, per dicta in dicto cap 11.nu.4.

Secundò peccat mortifere, qui inordinatè retinet, aut prodigit pecuniam in alterius damnum: quia horum prius eſt actus auaritiæ, non ſolùm qua parte opponitur liberalitati: ſed etiã, quą opponitur iuſtitiæ:

&

& poſterius eſt etiam actus prodigalitatis vtrique contrariæ: & conſtat omnem iniuſtitiam ſuo genere eſſe mortalem, vt docet S. Thom. recepr.2.2.quæſt.59.art.4.& idem de illo qui periculo probabilis mortis corporalis, aut ſpiritualis propter appetitum pecuniæ quærendæ, vel effundendæ ſe obiicit, ſecundum mentem vtriuſque Tho.in d. quæſt. 118.art.4.ad 3.& 119.art.3.

74 Tertiò peccat, qui pecuniam ſuperfluam,hoc eſt,maiorem, quàm neceſſitas vel decentia ſtatus requirat ſeruat,cupiditate inordinata delectandi ſe illa, indies eam augẽdo; & non ſubueniendo pauperibus, ſecundum Caiet. in d.quæſt.118.art.4. ſub fin. Quod eſt certum, ſi id faciat negando opem extremè egenti,vel trãſgrediendo aliquam aliam legem ad mortale obligantem, per ſupradicta,& etiam ſecundum eum ſi id faciat ad ſolum ſe delectãdum eius poſſeſſione,non erogando pauperibus occurrentibus: quia tranſgreditur legem, qua diues tenetur ſuperflua illis erogare: licet enim nullis eorum teneatur illa ſingulis erogare,tenetur tamen erogare aliquibus,quos elegerit,capit. ſicut hi. 47.diſtinct.cum concord.Adeo quidem,vt ad id cogi poſſet,ſecundum gloſſ.communiter recep.& putatam ſing.in d.cap.ſicut hi.quæ tamen habet duas ſimiles. Ampliatio tamen hæc non videtur tenenda.Tum quia æquiparat laicos beneficiariis quo ad neceſſitatem faciendi eleemoſynam,contra S.Thom. & commmunem, vt infrà inſinuabitur. Tum quia videtur noua, & nullibi gentium recepta. Tum quia conſequeretur,quod quolibet tempore,etiam affluentiæ, poſſet Iudex cogere laicos diuites ad dandum ſuperflua pauperibus,quod videtur durum,& contra præfatas gloſſ.quæ ſignificãt id ſolum fieri poſſe tempore grãdis neceſſitatis, in quo ſolo poſſet procedere hæc opinio.Dixi,*Inordinata*, quia coaceruare ad prouidendum futuræ neceſſitati ſuæ, vel ſuorum, maximè filiorum collocandorum matrimonio,vel munere aliquo,aut gradu honeſtandorũ,vel Reip.cuius eſt Princeps,ab inimicis defendẽdę, non eſt actus vitioſus:ſed prudẽtiæ, immò nec ſi id faciat ad augendum ſuum ſtatum,& ſe in altiorem ordinem promouendum,quo altioribus virtutibus ſeruiat Deo, & Reipub. iuxta ſapientiam, vel prudentiam a Deo immediate, vel mediate acceptam,ex mente Caiet. vbi ſup.art.1. alioquin nullus plebeius iuſtè ſuum ſtatum mutare poſſet, aut nobilis ſuum augere,quod eſt abſurdum, & ideo non dicendum.l.nam quod abſurdum. ff. de bonis liber. nec ob id dicetur habere tale ſuperfluũ, quod de præcepto pauperibus teneatur erogare,iuxta dicenda.in cap ſeq.

75 Quartò peccat beneficiarius eccleſiaſticus qui non erogat ſuperflua,quæſita ex reditibus eccleſiaſticis pauperibus, vel piis operibus, ſiue id faciat auare retinendo, ſiue prodigè impendendo, iuxta mentem ſancti Thomæ quodlib.6.artic. 12. quia vt rectè inſinuat Caietanus 2.2.quæſt.118.artic.4 eſt contrarium iuſtitiæ, non ſolum legum canonicarum:ſed etiam naturalium, quod nos latius olim probauimus in cap. 1.& cap.cum ſecundum.de præb. &

nuper

ſuper latiſſimè in Apologia lib. de red.quæſt.1.monit.27.& 38.

De filiabus auaritiæ, duritia cordis, & inquietudine mentis.

76 Per duritiam cordis,& inquietudinem mentis peccant, qui non ſubueniunt pauperi quoties tenētur de præcepto obligante ad mortale, quod quando cōtingat dicetur in c. ſeq. aliàs enim hęc venialia tantum ſunt. Immo,& quia hęc fere nunquā ſunt mortalia,niſi cōiungantur aliis actibus mortalibus,non ſunt neceſſario confitenda: quia ſatis eſt confiteri illa mortalia,quę per prędictā duritiā,& inquietudinem admittuntur,vt rectè adnotauit Caietanus.

De emptione,& venditione,dolo & fraude filiis auaritiæ factis.

77 Per aſtutiam vero, dolum vel fraudem peccant primo,qui contrahendo, vel quaſi contrahendo afficiunt aliū damno notabili per commutationem rei minoris valoris, vel pretij minoris pro alia maioris, vel pretio maiori,quia id eſt contra ſeptimum præceptum, & contra illud ad Theſ. cap.4. *Ne quis ſupergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem ſuum.* cap. 1 de empt.

Pro quibus facit primo,quod prudentiæ veræ duo vitia ſunt cōtraria per ſimilitudinem, prudētia carnis, vel mundi, & aſtutia in malam partem accepta. Nam vera prudētia eſt virtus, quæ inclinat ad quærendum vera bona per verè bona media, iuxta Ariſt.4.Ethic.& S.Thom. 2. 2. quæſt. 57. art. 1. Prudentia verò carnis, vel mundi eſt vitium inclinans ad quęrendum bonum apparens, & non exiſtens per bona,vel mala media. Aſtutia verò eſt vitium inclinans ad quærendum vera bona per media mala,iuxta eūdem recep. 2.2. quæſt.55.artic.1.2. & 3. Cuius aſtutiæ miniſtri ſunt duo,dolus, qui eſt circunuentio mala ad decipiēdum adhibita l.1.ff.de dol.& comprehendit tam eam,quæ fit verbo tātum,quam quæ facto tantum,vel vtroque modo. Fraus autem, quæ tantum facto fit: ita quòd fraus eſt ſpecies doli, quod eleganter inſinuat Iuriſc in l. iuriſgentium. §. ſed ſi fraudandi. ff. de pact.dicens,fraudem ineſſe dolo, quod ſolerter exponit Accurſ.de illa inhæſione, qua ſpecies ineſt generi,& clarius S.Tho.vbi ſup.

78 Secundo,quod pretium iuſtum rei (cuius notitia maximè neceſſaria eſt plurimis vtriuſque iuris, & aliquot Theologię locis intelligendis) eſt pretium pecuniarium, quo communiter æſtimatur res valere tunc, attenta illius intrinſeca bonitate,& vendentis vtilitate,loco,tempore,& copia, vel defectu rerum illius generis,& emptorum, & venditorum earum, & modo vendendi eam, ſtatutum a gubernatore loci, vel domino rei. Dixi, *Pretium*, pro genere,& *Pecuniarium*,ad excludendum pretium affectionis,de quo l.ſi in emptione,ff.de minor. Dixi, *Communiter*, ad excludendum pretium priuati affectus, quo vnus vel alter rem ſuam æſtimat.l.pretia rerum.ff ad l.Falcid. Dixi, *Tunc*:quia præſens tantum æſtimatio, & quam haberet

vendita

vendita præſenti pecunia, eſt attendenda, l. in lege falcidia. §. fin ff. ad leg. Falcid. Dixi, *Attenta bonitate intrinſeca*, quia ob eam vna res pluris valet, quam altera eiuſdem ſpeciei, & quantitatis. l. vbi autem non apparet. ff. de verb. oblig. Dixi. *Vtilitate vendentis*, quia venditor tanto pluris vendere poteſt rem aliquam vnius generis, quàm alij ſimiles, quanto vtilior eſt illa ei, quàm aliæ illis, ſecundum S. Tho. 2. 2. quæſt. 77. art. 1. & Scotum in 4. diſt. 15. quæſt. 2. communiter receptos, ſecundum quos vtilitas emptori prouentura, vel neceſſitas habendi eam, nil pretium auget. Dixi, *Loco*, quia eadem res pluris valet in vno loco, quam alio. l. 1. & toto tit. ff. de eo quod cert. loco. Dixi. *Tempore*, eadem ratione. l. vinum. ff. de reb. cred. Dixi, *Copia vel defectu*: quia hic auget, illa minuit, ſecundum omnes. Dixi, *Emptorum, vel venditorum*: quia copia horum minuit, & defectus minuit etiam ſecũdum omnes. Dixi, *Modo vendendi*: quia minoris valet merx quum rogatur emptor, quàm quum rogatur venditor, iuxta illud vulgatum. *Vltroneæ merces vileſcunt.* quo fit vt idem pannus, & idem liber maioris valeãt in taberna mercatoris, quam in manu proxenetæ quærentis emptorem, & longe minoris valeant ſpolia, quæ victor exercitus vendit ſtatim a direptis hoſtium caſtris, quàm alia eiuſdem generis, quæ etiam a proxenetis deferuntur, vendenda vrbibus pacatis, Dixi, *à Gubernatore*, quia illius eſt illud ſtatuere. l. 1. §. cura carnis. ff de. offic. Præf. Vrb. Dixi. *à Domino*, quia deficiente æſtimatione communi, & Gubernatoris, poteſt ipſe Dominus illud ſtatuere, cõſideratis induſtria, impẽſa, & labore, quem illis deportãdis de vno ad alium locum ſuſcepit, & periculo, quod transferendis mercibus ſubiit: ſollicitudine item, & impenſa illas conſeruandi, Gabr. in 4. diſt. 15. quæſt. 10.

79 Tertiò, quòd, vt cum primis dixit Scotus in 4. diſt 15. quæſt. 2. pretium iuſtum non conſiſtit in indiuiſibili, immò habet latitudinẽ, cuius extremũ inferius appellatur pium, & ſuperius rigoroſum, & quod inter illa duo interiacet medium, vel moderatum. Verbi gratia, vnius vlnæ panni iuſtum pretium dicentur decem Iulij, vno plus, vel minus: ita quod vndecim erunt rigoroſum, nouem pium, & decem, & quodlibet aliud interiacens, medium, vel moderatum. Ex quibus infertur primò, non ſolùm pretium alicuius rei iuſtum eſſe illud, quo communiter in aliqua regione venditur: ſed etiam illud, quo in hoc loco, tempore, & modo vendendi, communiter haberi poteſt. Secundò, quòd non eſt peccatum expectare tempus, locum, & caſum, in quo res vilius vendatur, vt aliqui expectant fines nundinarum, in quibus vt plurimum ob copiam venditorum, & defectum emptorum, merces minoris valent: & alij auctiones publicas bonorũ viuorum, vel defunctorum, & alij delationes mercium proxenetarũ: nam neceſſitas venditoris non facit emptionem iniuſtam, vt probat Caiet. in d. art. 1. & in ſumma verb. emere.

80 Quartò, quòd dictum illud commune, *Tanti valere rem, quanti vendi poteſt*. l. 1. §. ſi hæres ff. ad Treb.

l. quæ

l. quærebatur. ff. ad l. Falcid. l. ſi quis vxori. §. vlt. ff. de furt. intelligendum eſt de pretio, quo vendi poteſt in illo loco, tempore, & modo communi vendendi venditoris, pręſente pecunia, arg. l. pretia rerum. ff. ad leg. Falcid. iuxta Alex. ibi: modo ceſſent omne monopolium, fraus, & dolus, iuxta S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 16. §. 2. per l. 1. C. de monopol. in quibus eſt aſtutia illa depromēdi in forum multa venalia, quo pretium decreſcat, & emendi deprompta, quo pretium augeatur.

81 Contra prædicta facit opinio Medin. in C. de rebus reſt. quæſt. 39. tenentis res carius vendi poſſe credito, quam præſenti pecunia, & vilius emi ea anticipata: quia modus vendendi videtur augere, vel minuere pretium propter periculum, quod contingere poteſt, eo quod debitor fieri poteſt inops, & impotens ad ſoluendum pretium, vel tradendam mercem, vel ingratus, & malignus, qui nolit id facere: ſed eam neruosè confutat Sotus lib. 6. q. 4. art. 1. de iuſt. & iur. & neruoſius confutari poteſt eò, quòd eſt noua, & contra omnes alios Theologos, & Canoniſtas, & quòd Eccleſia declarauit id eſſe illicitum, per cap. in ciuitate. de vſur. per quod ſoluuntur omnia eius argumenta, cum ex illo inferatur, Eccleſiam Catholicam determinare pericula illa non eſſe magis conſiderabilia ad augēdum pretiū, quàm ad aliquid dādum vltra ſortem mutuanti, & lege ipſa naturali, & diuina, qua vetantur vſuræ, concluditur illa non eſſe conſiderabilia in mutuo ad augendum pretium.

82 Facit ſecundo, quòd præfatus Sotus tenet licitā eſſe emptionem lanarum, anticipata ſolutione minoris iuſto pretio, modo illa fiat ante annum: & quod etiam mercator deferens per mare magnam mercium quantitatem, poteſt credito vendere maioris iuſto pretio, quo venderet pecunia præſenti: quę tamen opinio non eſt tenēda. Tum quia noua eſt, & rationes eius infirmę, & æque fere cōcludentes opinionem Med. quam reprobat, ac ſuam. Tum quia iuſtius potuit cōcedere mercatoribus aliarum merciū facultatem carius vendendi propter verum intereſſe lucri ceſſantis (quam tamen eis præfatus Sotus negat) quàm mercatoribus lanarum, & merciū nauticarū propter reſpectus quos tāgit. Nam quidquid ille dicat, certum eſt nobis cum cōmuni, licere in foro cōſcientię mercatori carius vēdere propter verum intereſſe lucri ceſſantis, monito emptore, quod vere coram Deo ceſſat lucrari propter dilatā ſolutionem, tantum quanti maioris iuſto vendit ei merces ob dilationem: & quòd ſi nolit emere ea cōditione, nō emat. Qua ſola ratione poſſent etiam defendi ſupradicti emptores lanarum, & venditores nauticarum mercium, ſi vere coram Deo interueniret tantundē intereſſe lucri ceſſantis, quanti carius ob dilatam ſolutionē vendunt. Dixi, *Foro conſcientiæ*, quia in exteriori difficile excuſaretur, attēta præſertim extrauag. Pij V. relata c. 17. nu. 283. Quare eædem leges ſeruandæ ſunt in lanis, & nauticis mercibus vendendis, quæ in aliis.

83 Ex quibus omnibus ſequitur primò quòd nō peccat qui rem, qua magnopere opus habet, importunitate

tate alterius ei vendit tanto pluris iuſto pretio, quanto damno (ſaltem affectionis) eius venditione afficitur. Secundo quod peccaret qui hoc faceret ob magnã neceſſitatem emptoris, vel magnam vtilitatem, quæ inde illi proueniret, iuxta S. Tho. & Scot. ſup. citatos: licet honeſtum eſſet, vt emptor, qui ea multum lucraretur, aut ſe iuuaret plus aliquid iuſto pretio venditori daret ſecũdum eoſdem. Tertiò, quod licet minoris iuſto pretio aliquid emere, quando plurimi refert venditoris eam vendere, & emptoris parui eam emere, & pietate motus emit: vt cum quis emit à paupere ſuam operam ſolo victu, quẽ ei præbet, ne fame pereat, Syl. verb. emptio, q. 7. Quartò, quòd etiam licet emere minoris prædium aliquod cum pacto, vt venditor, quãdiu vixerit, fructus eius percipiat: aut in tot annos, quam ſi fructus ſtatim percepturus eſſet. Maior. in 4. diſt. 15. q. 40. Pro quo eſt text. in cap. cum Ioannes. de fid. inſtr. Quintò, quòd etiam licet venditori vendere dilata ſolutione, tanto plus addendo pretio iuſto poſtea ſoluendo, quantum credit ſe in eo recuperando inſumpturum, modo proponat id remitere debitori, ſi abſque impenſis ſtato die ſoluerit, Maior vbi ſup. Quod non videtur tutum Syl. in Roſa Aurea caſu. 6. Quia venditor poteſt mutare voluntatem, aut eius obliuiſci, aut mori: & ita emptor cogi totum ſoluere: ſed occurri poteſt omni periculo, tradente venditore ſchedam ſubſcriptã, qua promittat ſe tantum de pretio remiſſurum, ſi ſtato die ſoluat, quantum iuſto pretio adiecit, ſine cauſæ remiſſionis expreſſione, ne in foro exteriori præſumatur vſurarius. Per quæ omnia clarent verba poſita ſupra in prædicto 6. peccandi modo. Cui addo, quòd ſi deceptio fuit vltra dimidiũ iuſti pretij, deberet reſcindi contractus, vel pretium ſuppleri, vel diminui in vtroque foro l. 2. C. de reſcin. vendi. & cap. cum dilecti. de emptio. & vend. cum ann. eis. Immò & ſi deceptio fuit vltra quartam partẽ iuſti pretij cum pacto de retrouẽdendo in regnis Luſitaniæ per ſtatuta regia lib. 4. Ordina. tit. 14. §. *& ſe foſſe.* tit. 27. §. 1. & 2. Et ſi deceptio eſſet in parte minore dimidio, & etiam quarta parte iuſti pretij, modo eſſet notabilis, peccaretur cum obligatione reſtituendi in foro interiore, iuxta S. Thom. 2. 2. quæſt. 77. artic. 1. & etiam in exteriori canonico per viam denunciationis, vt efficaciter probauimus in cap. nouit. de iudic. notab. 6. nu. 114.

85 Admonemus tamen hoc loco id, quod ibi non fecimus, nempe quòd ad reſcindendum hac ratione contractum, non ſolum oportet probare rem emptam, vel aliàs commutatam, tempore contractus tanto pluris aut minoris valuiſſe in illa regione, iuxta communem æſtimationem: ſed etiam, tanto pluris aut minoris valuiſſe in illo loco, & tempore, & modo vendendi, quando, vbi, & quo modo vendita fuit. Et quod etiam emptor, qui prætenderet rem non eſſe emptam pretio minore iuſto, probare poterit anno illo, tempore, & loco homines laboraſſe caritate annonæ, bello, vel peſte, aut alia ſimili calamitate, ob quæ fuit tunc abundantia vendentium

Digitized by Google

tium res venales eiuſdem qualitatis, cuius erat empta; & penuria pecuniarum, & emptorum, ob quod venditores rogabant emptores, qui ægre emebant. Quo probato, probaretur res empta multo minoris valuiſſe, quam alio tempore, vel loco, per dicta ſupra eod. cap. a nu. 78. Et etiam venditor, qui prætenderet rem non eſſe venditam pretio maiore iuſto, poſſet probare prædicta contrario modo ſe habuiſſe. Et ideo non ſunt facile conſulendæ huiuſmodi lites: Tum quia ſunt periculoſæ: tum quia nemo facile condemnare debet in iudicio, vel extra eos, contra quos intenduntur; præſertim ſi damnum paſſus ſciebat ſe illud pati, & erat talis perſona, quæ illam vel eius partem donare poterat; & ſponte abſque vi, metu, & graui neceſſitate id paſſus eſt. Quia poteſt iudicari voluiſſe illud damnum donare, ſecundum Petr. ab Anch. in c. peccatum. de reg. iur. lib. 6. num. 21. argu. l. quiſquis. C. de reſcin. vendit. adiuncta l. quod quis ſciens. ff. de condit. indeb. quem poſt Salyc. in authen. ſed hæc. C. de vſur. quæſt. 21. defendimus in cap. nouit. de iudic. notab. 6. num. 61. Tum quia via denuntiationis euangelicæ eſt fragilis contra negantem deceptionem, per notata in d. cap. nouit. & iudices ſæculares iam non permittunt alia via tractari huiuſmodi lites apud iudices eccleſiaſticos.

86 Admonemus item dicta ſupra cap. 17. a nu. 247. quod pactum de retrouendendo multum diminuit de pretio, & conſequenter leges, quæ loquuntur de deceptione vltra dimidiam, vel quartam partem pretij, debere intelligi de dimidia, vel quarta pretij per tale pactum diminuti; frequenter enim tale pactum quartam partē, vel ampliorem pretij diminuit argum. extrau. 1. & 2. de empt. quatenus probant, annuum cenſum duodecim emi poſſe iuſte pretio 100. cum pacto de retrouendendo perpetuo, qui ſine illo valeret 200. & amplius.

87 Secundò mortaliter peccat, qui vult deliberate emere, aut per aliū contractum obtinere aliquid minoris iuſto pretio pio; aut vendere, vel dare per alium contractum carius iuſto pretio rigoroſo notabiliter, ſecundum omnes. Dixi, *Deliberate*, ad excuſandos innumeros, qui ſenſualitate ad id prouocante, ſine iuſta deliberatione eiuſmodi deſideria concipiunt. Syl. in Aur. roſ. caſ. 15. Excuſatur etiam a mortali, qui non vult emere rem minoris iuſto pretio, quod valet in loco, tempore, & modo, quo emit: ſed ſic minoris pretio pio, quo venditur in officina, aut vbi emptores rogāt. Ob quod a mortali excuſantur ſcholaſtici malentes emere libros aliorum diſcedentium, aut vita functorum, minoris iuſto pretio pio, quā in officina bibliopolarum valent apud venditorem, eo modo quo eos vendit. Et qui obſeruant occaſionem emendi pannum, telam, aut alia in auctionibus, vel a proxenetis quærentibus emptores mercium ſibi ad vendendum traditarum: quæ minoris æſtimantur, & emuntur. Qui verò per ignorantiam probabilem emit, aut vendit notabiliter iniuſte, non peccat, donec id reſciuerit, & ſatisfacere noluerit, iuxta S. Thom. 2. 2. q. 77.

Digitized by Google

art.2.& S.Anto. 2.part. tit.1.c.16.§.3. & alios,quos adducimus in repet.c. nouit,de iudi.notab,6.nu.66.

88 Tertiò, peccat mortaliter, qui vendit triticum,aut aliquid aliud æſtimatũ certo pretio iuſto a Repub. maiore notabiliter illo, cum obligatione reſtituẽdi illum exceſſum, ſecundum Med.Codi.de reſti. q.36. & Caſtr.de leg.pœn.lib.1.c.12. nec a peccato excuſat pœna in edicto æſtimatorio ſtatuta, ſecundum eoſdem: nec donatio emptoris facti in emptione:quia præſumenda eſt non eſſe facta voluntate libera : ſed neceſſitate coacta. Dixi, *In emptione*, quia facta poſtea, ceſſante neceſſitate, excuſaret, per dicta ſupra c.17. num.81. Quia in re quod dicitur de laicis,dicendum videtur de clericis; quia quamuis hi legi ſæculari non ſubiiciantur:ſubiecti tamen ſunt legi naturali, & diuinæ,quæ præcipit, ne quis ſua vltra iuſtum pretium vendat. Iuſtum autem pretium eſt, quod ab habente in id poteſtatem præſtituitur,ſecundum omnes,quod etiam tenendum eſt in terris, vbi limitatur pretium rei in eis collectæ,& nõ aliunde importatæ, etiam ſi res clericorum æque bonæ ſint,ac importatæ. Quia licet ipſi ita ſint exempti a iuriſdictione edicentis, ac exteri,cap.decernimus.de iudi.& cap. ſi diligenti. de foro compet. & etiam ſua quo ad aliqua cap. bene quidem,96.diſt.& c.eccleſia Sanctæ Mariæ.de conſt. cõfitendum tamen eſt, illa quo ad aliqua alia magis ſubiici illi quam extera: & quod cauſa prouidendi neceſſitati ſuæ Reipubli. iuſte,poteſt dari priuilegium ſuis externis,et tam ſubditi,quam externi poſſint importare illa vendenda in ſuis terris, excludendo ab eo bona ſuæ terræ , quæ ſunt exemptorum ab eo. Quamuis charitatis chriſtianæ foret,vt Principes eccleſiæ,qui maiore miſericordia reſplẽdere debent,taxas, & pœnas ſæcularium,quas ob miſericordiã faciunt, ſuis edictis iuuarent.Dixi,*Iuſto eſt ir matum* : quia æſtimatio iniuſta non obligat,ſaltem in foro conſcientiæ, ſecundum omnes. Arbitror autem rariſſime ponendã eſſe hanc taxam. Tum quia dat occaſionem vendendi corrupta, & fere inutilia eodem pretio,quo ſincera,& vtiliſſima. Tũ quia, ſuperueniente maxima neceſſitate , tollitur omnino taxa, & illa non occurrente, parum eſt neceſſaria. Tum quia nemo diuitum vult mutuare, nec vendere credito res taxatas niſi pretio taxæ etiam tempore abundantiæ.Tum quia præbet occaſionem innumerorũ peccatorum mortalium,mille modis taxam fraudãtibus:quorum vnus eſt nolle vẽdere rem taxatam, puta triticum, niſi ematur etiam non taxata : puta vinum duplo , & quadruplo maiore pretio,quam valet,quem ſpeciatim reprobat Med.vbi ſupra.

89 Quartò,qui ſciẽs emit vili rem pretioſam,ab id ignorante;puta aurum,vel equum ſanũ, a putante eſſe aurichalcum,vel infirmum;aut contra , vendit vile pro pretioſo ; puta plumbum pro ſtanno, ſtannum pro argento , aurum alchimiſticum pro naturali.&c. cum obligatione reſtituendi damnum, ſecũdum mentem S.Tho. ret ep.2.2. q.77. art.2.adiuncto Caiet.in ſumma verb.alchimia. Idem de venditore , qui ſciens rem vitioſam

vitioſam ſine declaratione vitij vendit neſcienti, & ea de re non monito, ſecundum eundem S. Thom. vbi ſupra. Nec ſatisfacit, dicēdo ſe nolle teneri de aliquo eius defectu: & quod vendit cum omnibus ſuis defectibus, exprimendo mendaciter longe plures, quam habeat, etiam ſi occultum inter illos falſos exprimat, ita vt emptor moueatur ad credendum non ineſſe illi occultum verum, cum iudicat eum mentiri in patentibus. Vt cum ait: Vendo hunc equum tibi pro claudo, cæco, manco, mutilo, & quouis defectu laborante, mentiendo circa patentes defectus, ſecundum Specul. recept. de reſcin. vend. §. 1. nu. 7. Mai. in 4. diſt. 15. quæſt. 40. col. 4. Tum quia tenetur ſpeciatim declarare defectū, quem ipſe ſcit, & emptor ignorat. Tum quia mouet emptorem ad credendum, ipſum mentiri in occultis, cum in patentibus patenter mentiatur, argu. cap. ſemel malus. de regu. iur. lib. 6. Dixi, *Sciens*: quia neſciens celando non peccat: licet cum reſciuerit, tenebitur ad reſarciendum damnum emptori. Dixi *Occultum*: quia manifeſtum nō tenetur declarare, veluti ſi equus patenter eſt cæcus, vel claudus &c. modo nō faciat, aut dicat, quo id non appareat. Nec etiā occultum, ꝙ emptori non erit notabiliter dānoſum; nec tale, propter quod deſineret emere, licet ægrius eſſet empturus, modo tantum de pretio detrahat, quanti ob illud vere minoris valet, iuxta eundem Mai. vbi ſupra. Poſt venditionem tamen admonere debet emptorem illius vitij. & quod ob id minoris ei vendidit, ne ſi emptor alteri pluris venderet, eſſet cauſa damni illius tercij, vt recte annotauit Caieta. 2. 2. q. 77. art. 3. pro quo eſt c. fin. de iniur. Idem de vendente rem quam ſciebat citò corrumpendam ementi ad diu ſeruandum. l. 2. Cod. de peric. & commo. rei vend. Quæritur hic noue, an peccet mortaliter, qui vendit aliquid amiſſum ipſo iure ob hæreſim, crimen læſæ Maieſt. aut aliam ſimilem cauſam, emptori id ignoranti, eaq; de re admonito? Reſpon. quod ſic: quia per ſupra dicta vendens aliquid non manifeſtando vitium occultum, illud ignoranti, peccat: & ſatis ſuperque vitioſum quo ad hoc videtur, rem vendendā non eſſe vendentis, poſſeque ab emptore iure auferri, etiam non reddito ei pretio, quo emit. eiuſmodi ſunt prædicta ipſo iure amiſſa, ſecūdum Ioan. Andr. communiter recept. in cap. cum ſecundum. de hæret. lib. 6. niſi tam occulto modo fuiſſet amiſſum, quod probabiliter credit vendens illud nemini detectum iri, neč conſequenter rem venditam ab emptore euictum iri. Tunc enim ceſſante cauſa, ob quam peccaret, ceſſat peccatum, argu. cap. cum ceſſante. de appel. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patro.

90 Quintò peccat mortaliter, qui vendit arma ei, quem ſcit emere ad nocendum iniuſte, aut ad bellum, quod ſcit eſſe iniuſtum, vt tenet S. Anto. 2. par. tit. 1. cap. 24. §. 11. argum. cap. notum. 2. quæſt. 1. vel dubitat, & non eſt ſubditus Principis, cui vult militare. Subditus enim poteſt dubietatem deponere, argu. cap. quid culpatur. 23. quæſt. 1. Quid autem ſit dicendum de illo, qui vendit

illa ſine vllo malo fine ob iuſtum lucrum, licet credat, ementem iturum ad bellum iniuſtum, colligendũ ex reſolutione poſita ſupra c.19. nu.16. Ex quo loco colligitur item, quid ſit dicendum de vendente, vel habente venialia toxica, aconita, inutilia, chartas luſorias, taxillos, fucos, & pigmenta, & id genus alia.

91 Sexto peccat mortaliter, qui tẽpore meſſis, aut vindemiæ emit tam immoderate oleum, triticum, aut vinum, quo poſtea carius vendat, vt caritatem inducat. c. quicunque. 14. q.4. Dixi, *Vt caritatem inducat,* alias enim ſecus, præſertim ad prouidendum ſuæ domui alendę, etiam paulò plus quam egeat, & poſtea quod ſuperfuerit pretio currente vendat: vel ſi emit ad prouidendum Reip. vt Ioſeph Geneſ.41. aut pauperibus egentibus: aut ne exportetur, vel diſſipetur: aut ob alios fines honeſtos, ſecundum mentem Inno. in c.1. ne cler. vel mon. & S. Anto. 2. par. tit. 1. cap.23. §.16.

Ad noue autem quæſita ſuper eo, quod Hiſpani *Mohatram* vocant; nimirum quum quis, non inueniens pecuniam mutuam, emit credito argentum factum, vel pannum, aut alias merces, quo ſtatim eas minoris vendendo pecuniam cogat. Reſpondeo primò, quòd vendens illa ei pretio iuſto, etiam rigoroſo non peccat; alioqui ſic, per dicta ſupra cap.17. num 228. Secundò quod non decet eum denuo emere a ſe vendita, etiam iuſto pretio minore illo, quo vendidit; ne pro iniquo mercatore, vel vſurario palliato habeatur, cuius infamiæ periculo probabili ſe exponendo peccaret, argu. cap. non ſunt audiendi. 11. quæſt.3. Tertiò quòd de rigore iuris ei liceret denuo emere illa iuſto pretio mediocri, vel pio minore rigoroſo, quo vendidit: quia nulli legi iuſtitiæ videtur contrauenire, & ſi alicui legi charitatis ſcandalizando alios cõtrairet, peccaret quidem, ſed non teneretur ad reſtitutionẽ, ad quam ſolius legis iuſtitiæ tranſgreſſio obligat, iux. dict. cap.17. nu.11. Ad aliud etiam noue quæſitum ſuper venditione cenſus, reſpondeo, quod quidquid alias hoc in loco dixerim, non licet hodie poſt præfatam extrauagantem Pij V. emere, vel vendere cenſum noue imponendum, vel iam impoſitũ pluris, vel minoris, quam in prima impoſitione fuit emptum, vel venditã propter vitandam fraudem, qua quis poſſet ſimulare ſe emere cenſum pro ſe magno pretio ad reuendendum illum poſtea tertio minore pretio.

92 Septimò peccat mortaliter, qui facit monopolium cum aliis mercatoribus, ne illas, aut illas merces minore pretio, quam illo vel illo vendant, arg. l.1. C. de monop. aut a principe priuilegium impetrat, ne certi generis merces ab alio, quam ipſo vendantur in populi damnum notabile, ex mente Roſ. verb. emptio. §. 23. quamuis liceat Principi, aut Gubernatori in bonum publicum obligando ad id aliquos, ſtatuere vt ſoli ab eis talia, aut talia pretio tolerabili minutatim vendant, puta vinum, oleum &c. iuxta Roſel. vbi ſupra.

Octauò peccat mortaliter, qui emit, vel vendit frangendo feſta, vt ſuprà cap.13. nu.8. vel peierando, vt

ſupra

Digitized by Google

ſupra cap.12. vel mentiendo, vt ſupra cap.18.

93 Nonò peccat mortaliter, qui ad terras infidelium res vetitas exportat, veluti arma, ligna, & alia ad bellum pertinentia, & eſt excommunicatus per c.ita quorundam.de Iudæ. & bullam cœnæ Domini, quod late declarauimus in rep. prædicti cap. Theſaurarius, itẽ aut receptor ali-

94 cuius ciuitatis, cõmunitatis, aut domini, qui emit, aut negotiatur pecunia publica in cuſtodiam recepta, per tres leges. C.de iis quæ ex pub. colla. lib.10. adiuncto c.pœnale.14. quæſt.5. Quod limitandum eſt procedere ſolum in eo, qui id facit ſine ſuperioris conſenſu; vel non ſoluendo, quibus debet ſtatis temporibus abſque conſenſu eorum expreſſo, vel tacito; vel ſoluit, ſed cum damno notabili, quod reſtituere tenetur, ex mente S.Anton.2.par.tit.1. cap.15.§ 5.

Item, qui ſocietatem habet cum alio nolens diſcedere ab eo nõ reſipiſcente, per d.ſupra c.17.a nu.251.

95 Decimò peccat mortaliter, qui emit hominem liberum non cõſtitutum in extrema neceſſitate ſe vendendi, vel poſſeſſum pro ſeruo, quẽ credit, aut credere debet illum non fuiſſe captum in bello iuſto, nec ob crimen libertatem amiſiſſe: ſed ſurreptum, aut captum a latronibus; quales, vt fertur, ſunt multi Aethiopes, & Indi capti a Piratis chriſtianis, vel latronibus ſuæ regionis, & poſtea venditi exteris pro ſeruis; & obligatur reſtituere illum ſuæ antiquæ libertati, arg.& l.liber homo, & l.liberi hominis.ff.de contrahen. empt. Dixi, *Non conſtitutum*, propter eos qui emũt captos male per Pa-

96 ganos deſtinãtes eos in cibum, ob idque eos impinguantes; quod paſſim contingit Braſiliæ, ac in aliis terris, quas incolũt Antrhopophagi; licet enim eos emere, & illis emptioni ſuæ conſentire. Tum quia vita pretioſior eſt libertate. l.ſeruitutem.ibi, *Ferè*, adiuncta glo.& l.quod attinet. ff.de reg.iur. Tum quia pater tempore famis extremæ filium vendere poteſt. l.2. C.de pat.qui fil. diſtrax. Tum quia id potius eſt eripere illos a morte iniuſta; ad quod tenemur, iuxta illud Prouerb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem*, relatum in c.non in inferenda. 23.q.3. quam emere. Tum per ea, quæ tradit Imol.in l.2.ff.de pub.iud.& Saly. in d.l.2.C. de patr. qui fil.diſt. Tum quia nemo tenetur ad gratis ſubueniendum egenti, etiam extreme; modo commodando, vel mutuando ſatis ei ſuccurrat, per dicta ſupra c. 17.a num.60. Tum quia emptio illa tẽperatur, eo quod huiuſmodi emptis per ſe, vel per alium ſe redimere licet, reddito pretio, quo cõſtiterunt, vel ſaltem eo, quod valerent tempore redemptionis, ſi vere ſerui eſſent, etiam inuito poſſeſſore: & eo quod redempti fiunt liberi, & non liberti, perinde ac ſi nunquam fuiſſent capti, inſtar filiorum a patre ob famem venditorum, iuxta prædictam.l.2.deſumpto argu.ab æquiparatis ex glo.2.ſolenni cap. miramur. de ſeru.non ord.& gloſſ.fin.l.ſi quis ſeruo. C. de furt. Ex quo fit, vt moneri debeat ſecundus emptor modum, quo ille fuit antea emptus: vt ſecundus emptor filij a patre ob neceſſitatem venditi eſt monendus:

Digitized by Google

minoris enim valet ob priuilegium redimendi ſe inuito poſſeſſore, vt minoris valet prædium cum pacto de retrouendendo emptum, iuxta ſupra dicta c.17.nu.149. Non obſtat, quod melius faceret, qui gratis illũ ab extrema illa neceſſitate liberaret. Tum quia id non arguit, hoc eſſe malum, quia bono melius datur. l.vbi autem.ff de verbo.oblig. Tum quia vtilius eſt dicere hoc, quã contrarium, ne bona opera impediantur; quũ illud nemo, vel rarus facturus ſit: hoc vero multi facient, & faciunt, quos arbitror iuſte poſſe capere, etiam intereſſe iuſtum pretij pro eis dati, arg.l.1.cum ei annot.C. de ſent.quæ pro eo, quod inter. & aliis ſupra ſæpe citatis.

Quæritur autẽ hic noue, An peccent, cum obligatione reſtituendi, ementes Æthiopes, Indos, vel alios delatos e ſuis terris in alias? Reſpon. quod non: ſi ſciunt, aut probabiliter credunt eos fuiſſe a ſe, vel ab aliis cum conſenſu eorum venditos, vel in bello iuſto captos: aliàs ſecus. Is autem mala fide credit eos eſſe ſeruos, qui ſcit, aut credit eſſe famam publicam ex fide dignorum relatione ortam, quod dolo, vel vi extra bellum iuſtum fuerunt capti, vel in naues introducti, ac poſtea volentes nolentes abducti. quod aiũt eſſe frequentiſſimum, arg.glo.ſing. in l.Titio fundus.ff.de condi. & demon. & not.per glo.in c.qualiter, & quando 2.de accuſ.& c.illud.de cler. excom. min. quod ſingulariter probat ſufficere iure antiquo ad aliquam vitandum famam, quod ſit excõmunicatus: & quamuis iure nouo nec fama, nec ſcientia excommunicationis ad id ſufficiat, per extrauag. ad euitanda. Martin.V.relat.infra c.27. ſufficeret tamen fama, quòd eſt denunciatus vt ibi dicetur.

97 Vndecimò peccat mortaliter proxeneta, vel licitator, qui aliquid ad vendẽdum accipit, & ſibi partem pretij notabilem retinet, cũ obligatione reſtituendi, iuxta Angel. verb. emptio.§.23. niſi pro iuſto ſui laboris ſtipendio a domino non ſoluto acciperet. Et etiam ſi pro ſtipendio acciperet, ſi gratis ſe venditurum promiſit arg.c.non ſane.14.q.5. quamuis ſi accipit certo pretio vendendum, retinere poteſt id, quo pluris illud vendiderit, niſi exceſſerit pretium rigoroſum; talis enim exceſſus emptori eſt reſtituendus, iuxta Ang. vbi ſupra. Quòd limito procedere, quãdo expreſſe, aut tacite agitur, vt id ſibi retineat. Vt cum conuenit nihil ei pro ſtipendio dandum. Contrariũ vero, quod tenent S. Anton.3.par.tit. 8.c.1.§.4.& Ioan. Tabien.& Iaſ.in §. actiones. Inſti.de act.& etiam Maior in 4.diſt.15.q.41. quando id non eſſet actum. Vt quum quis famulo ſuo ſtipendio conducto, vel amico gratis id facturo tradit aliquid vendẽdum certo pretio, vel proxenetæ conuẽto ſtipendio: proxeneta, qui ſua induſtria illud pretioſius reddit, cum ad id non teneatur, exceſſum ſibi retinere poſſit Gab.in 4.diſt.15.queſt.10. art.3.du.4.

98 Duodecimò peccat mortaliter, qui ſuo ſtipendio iuſto non contentus, rei domino dixit, neminem prò illa pluſquam centum dare velle: & accepta poteſtate dandi illam eo pretio, vendit centum, & viginti, ſibi retinens 20. Caietan.in ſumma verb.

verb. proxeneta. cum obligatione reſtituendi.

De ſimonia, quæ per ſpeciem emptionis, & venditionis auaritiæ cognata eſt.

SVMMARIVM.

99 *Spirituale, etiam vt hic ſumitur multiplex.*

99 *Spirituale alterum a ſolo Deo; alterum ab eo, & homine: ſed vtrumque iure diuino vendi vetatur.*

96 *Spirituale humanum antecedens, & conſequens.*

99 *Spirituale purum, & mixtũ, & hoc vt vendi poteſt.*

Definitio rei ſpiritualis.

99 OMiſſa breuitatis cauſa inquiſitione illa inutili, cur hoc vitium ſimoniæ potius denominetur à Simone, qui volendo emere ſpiritualia illud incurrit: quam a Giezi, vel Balan, vel Iuda, qui volendo ea vendere illud incurrerunt; cum per venditionem ita committatur; ſicut per emptionem, dicendum primo, quod vt ait Ioan. Maior. in 4. lib. ſenten. diſtn. 25. q. 1. non eſt facilis definitio rei ſpiritualis. Cuius ratio, licet eã ille non aſſignet, poteſt eſſe, quod ſpirituale ſiue ſpiritale dicatur omne, quod pertinet ad ſpiritum. Spiritus autem dicitur propriè halitus, iuxta illud Iob. 17. *Spiritus meus attenuabitur.* Inpropriè verò per figurã metaphoram, ſiue trãſlationem appellatur nũc anima, Io. 19. *Tradidit ſpiritum*; nũc ventus Act. 1. *Tanquam aduenientis ſpiritus vehementis*; nunc omne incorporeum, iuxta illud Io. 4. *Spiritus eſt Deus*; nunc alia, vt ait S. Thom. 1. par. quæſt. 41. art. 3. ad 4. Et ideo neceſſe videtur eſſe, vt ſpirituale quoque multipliciter dicatur. Et ita in hoc propoſito non capitur pro habitu, neque pro re pertinente ad illum, neque pro vento, neque generaliter pro re incorporea: ſed pro re pertinente ad ſalutem animę, quæ eſt cuiuſdam generis ſpiritus impropriè accepti. Quare omiſſo ſtylo quo in vulgari hoc in loco vſi fuimus ſequuti Ioan. Andr. Panor. & communem in d. cap. conſulere. de ſimo. adiunctis, quæ S. Tho. & communis ait in 4. diſtin. 25. Spirituale, vt huc pertinet, eſt donum ſupernaturale à Deo datum ad animarum ſalutem: vel aliquid aliud inſtitutum ſupernaturaliter ab eodem ad eam efficiẽdam: vel ab eccleſia poteſtate ſupernaturali, & gratis ſibi data ad conficiendum illud, & gratis dandum. Quę definitio ſatis colligi poteſt ex cap. gratia. & cap. qui ſtudet. 1. quæſt. 1. & cap. quam pio. quæſt. 2. & Dur. diſt. 25 quæſt. 1. & ex S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 1. 3. & 4. Dixi, *Donum* pro genere. Dixi, *ſupernaturale*, ad differentiam donorum naturalium, quæ naturaliter dantur. Dixi, *Ad ſalutem animarum*, ad excludenda inſignia, ſeu arma, dotes, & victorias, & alia huiuſmodi Regibus, & Principibus aliquot, vel aliis in alium finem, quàm ſalutem animarum ſupernaturaliter conceſſa. Dixi, *Vel aliquid inſtitutum ſupernaturaliter ab eodem ad eam efficiendam*, ad includendum ſpirituale per cauſam; qualia ſunt ſacramenta, quæ ipſe ſolus inſtituit, & ſola efficiunt

Digitized by Google

inſtrumentaliter gratiam: vt dictum eſt ſupra cap.22.nu.1. & 2. Dixi, *Vel ab eccleſia poteſtate ſupernaturali ſibi data*, ad includenda ſpiritualia quæ à Io.And. & Pan. in c.conſulere. de ſimonia. vocantur ſpiritualia ſtatuta: qualia ſunt ſacramentalia, & eis annexa ab eadem inſtituta, quibus ſacramenta parantur, cõficiuntur, & conſeruantur: vt conſecratio, & benedictio Eccleſię, vel altaris, vaſorũ, ornamentorum, aquæ baptiſmalis, vel benedictę, exorciſmus, cathechiſmus, iuriſpatronatus, beneficia, collationes, præſentationes, renunciationes, & id genus alia. Dixi, *gratis dandum*: quia omni rei ſpirituali repugnant emptio, venditio, & omnis non gratuita donatio, triplici ratione ſecundum S.Tho.recep.2.2.q. 100.art.1. in cor. q.ſcilicet: quia non eſt pecunia æſtimabilis: & quia nemo alius a Deo eſt verus dominus eius: & quia origo eius procedit ex gratuita Dei voluntate.

Ex qua definitione infertur, primò, quædam eſſe ſpiritualia, vt hic accipiuntur, à ſolo Deo immediatè creata, vel inſtituta; vt ſunt gratia gratum faciens, ſeptem dona Spiritus ſancti, & ſeptem ſacramenta, & gratiæ, quas gratis datas appellant, & iuriſdictio Eccleſiaſtica ſupernaturaliter primùm à Chriſto domino noſtro data, vt diximus in c.nouit.de iud.not.3. Alia vero miniſterio eccleſię inſtituta, qualia ſunt reliqua prædicta. Non tamen ex hoc inferas, quod ſolum priorum venditio eſt iure diuino prohibita, & conſequenter prohibita quia ſimoniaca: quia etiam venditio poſteriorum eſt eiuſmodi, vt infra tangetur nu. ſeq. Non item putes, quod omne ſacrum eſt ſpirituale, vt hic accipitur. Bona enim mobilia, & immobilia eccleſiaſtica ſunt ſacra iuxta S.Thom. recep.2.2.q.99.art.3.& probatur in c. nulli, & cap.prædia.12.q.2. quæ tamẽ non ſunt ſpiritualia, vt hic ſumũtur; & ita eorum emptio etiam iniuſta non eſt ſimoniaca: licèt ſit ſacrilega, per cap.prædicta; quia definitio eis non conuenit. Nam licèt dedicentur ad ſuſtentationem ſpiritualium, vt ait S.Tho. vbi ſupra: non tamen per benedictionem ſacri conſtitutiuam, quæ de ſola poteſtate ſupernaturali, & ſpirituali fluere poteſt. vt nouè reſoluimus nuper in cap. non liceat.12. q.2.§.17.à nu.7.

Secundò, quòd omnia ſpiritualia inſtituta ab eccleſia, ſunt inſtituta virtute poteſtatis diuinitus acceptę; & ideo meritò vocantur annexa ſpiritualibus; quia ſunt ſuperaddita humanitus ſpiritualibus datis diuinitus. Quædam quidem antecedenter, puta quæ non requirunt in habituro illa, aliud ſpirituale, quàm Chriſtianiſmum: vt ius patronatus, ius ſepulturæ, calix, & ſimilia. Alia dependenter, ſiue cõſequenter quæ requirũt aliquid ſpirituale vltra Chriſtianiſmum; qualia ſunt beneficia, & officia eccleſiæ, quæ eſt doctrina S. Tho. communiter recept. 2.2.q.100. artic.4.

Tertiò, quòd quædam ſunt ſpiritualia pura ab omni rei temporariæ mixtione. qualia ſunt gratia, & dona Spiritusſancti. Alia mixta ex ſpirituali, & temporario; & horum quædam habent plus ſpiritualis, quam temporarij; vt ſacramenta, & actus conficiendi ea, qui conſtant ex parte pure

te pure ſpirituali,& labore tẽporali. Alia contra;quorum maior eſt temporalis,& minor ſpiritualis:vt calix ſacratus,& ornamenta ſacra,in quibus materia, quæ eſt maior pars,eſt res temporaria,& conſecratio & benedictio,quæ eſt ſpiritualis, minor. Et quamuis neutra horum pretio vendi poſſint, quo ad partem ſpiritualem, neque eius ratione debeant maioris æſtimari:tamẽ ea quæ ſunt generis poſterioris vẽdi,& emi poſſunt ratione partis temporariæ. Ea vero quæ ſunt prioris generis non.

Definitio Simoniæ.

SVMMARIVM.

200 *Simoniæ definitio declarata.*
200 *Emptio,& venditio proprie, & improprie ſumuntur.*
200 *Simonia abſque re temporali formaliter inuenitur.*
200 *Simonia non eſt emptio,vel venditio artis,vel conſilij.*
200 *Simonia omnis datio ſpiritualis pro pretio.*
201 *Simoniam vt non facit cauſa minus principalis.*
201 *Cauſa non omnis, ob quam non fieret actus,eſt principalis.*
202 *Simonia non eſt dare pecuniam pro alimento,pœna,vexationis redemptione,miſſa,precibus,vel laude.*

200 SEcundo principaliter præmitto, quòd ſimonia eſt voluntas ſtudioſa emendi,vel vendendi ſpirituale,vel ſpirituali annexum, ſecundum glo.ſolen.in ſumma. 1.q.1.receptam ab omnibus Canoniſtis in rub.de ſimon. & a Theologis in 4.diſt.25. & a S.Thom. 2.2.quæſtio. 100.artic.1.Dixi,*Voluntas*,ad ſignificandum quod ſimonia mẽtalis, qua quis vult committere ſimoniã conuentionalem, vel realem, eſt vere peccatum mortale ſimoniæ, etiam non ſequuta conuentionali,nec reali:quia radix malitiæ ſimoniæ, ſicut & cuiuſlibet alius peccati, in actu interiori voluntatis conſiſtit,ſecundum S.Thom.recep.2.2. quæſtio.20. iuxta illud Matth.15.*Non quod intrat per os &c.* Tum quia peccata cordis,oris,& operis eiuſdem ſpeciei,& malitiæ ſunt S.Thom.2.2. quæſt. 72. art.7.& dictum eſt ſupra prælud.9.& cap.16.nume.1.ſub fin.& conſtat admittere ſimoniam cõuentionalem, vel realem eſſe peccatum mortale. cap.tanta.& toto tit. de ſimon.Tum quia talis voluntas eſt peccatum mortale ſecundum omnes, & non niſi peccatum ſimoniæ. Ergo eſt ſimonia. Propter quod Maior. in 4. diſtin.25.q.1. male deridet glo.dict. cap.ſi.cui concordat gl. præfati cap. conſulere.putans eam dicere cõtrarium; quod tamen non dicit,immò expreſsè aiunt ambę glo.eſſe peccatum: ſed non facere quem ſimoniacum, id eſt,de numero eorum,quos iura vocant ſimoniacos, id eſt, punibiles pœnis contra eos conſtitutis. quod quia non ſatis aduerterunt aliqui grauiter in hoc lapſi ſunt. Dixi, *Studioſa*, ad excludendam indeliberatam. Dixi, *Emendi, vel vendendi*, ad includendum omnem voluntatem dandi, vel accipiendi aliquod pro ſpirituali non gratuito: ſed in quoddam pretium, vel intereſſe formaliter, vel æquipollenter tẽporale iure id non permittente, vel prohibente, per infra dicẽda,Dixi, *Spirituale*, ad includen-

dum omne diuinitus datum, vel inſtitutum ad ſalutem animarum, iuxta dicta ſupra nu. 66. Dixi, *Vel ſpirituali annexum*, tum ad includendum omne ſpirituale humanitus per poteſtatem diuinitus datā adhibitum ad conficiendum, & conſeruandum ſpirituale diuinitus datum, per ibidem dicta. Tum ad ſignificandum, quod in nullo alio, etiam ſacro committitur ſimonia, per prædicta numero 99.

Ex qua definitione, & eius declaratione infertur primò, quòd nunquam committitur ſimonia circa corporea, vel incorporea, quæ ſunt naturaliter quæſibilia: quia non ſunt ſpiritualia, vt ſpirituale ſumitur in hac definitione; & cõſequenter nec circa ſcientiam iuris, vel aliam, & artem, & conſiliū naturaliter quæſibilia; licèt contra ſenſerit glo. violans textum in cap. non liceat. 11. q. 3. quatenus habet non licere Doctori vendere conſilium, ſine ſtudij labore præſtitū, innuens id eſſe ſimoniam. Cui conſequens eſt, quod grauiter labuntur Hōſt. Card. & Pan. & aliquot alij in cap. quia nonnūlli. de mag. ſentientes committere ſimoniam illos, qui docent aliquā ſcientiam pecunia, ſi habent vnde ſe aliūde ſuſtentent; quia non vendūt quid ſpirituale, vt hic ſumitur: & grauius Panor. ſignificans ſcientiam, vel laborem docendi eſſe tale ſpirituale, quod aliquo modo ad quādam permutationem cum beneficio ſpirituali accommodari poſſit arg. c. ad quæſtiones. de rerum permu. malè ad hoc applicari.

Secūdò, quòd duplex eſt ſimonia. Altera prohibita, quia ſimonia, ideſt iure diuino prohibita. Altera ſimonia, quia prohibita, non quidē, quod ſolo iure humano ſit prohibita, vt ſentit glo. cap. ex parte. de offi. dele. communiter à Canoniſtis recepta: ſed quia iure humano ab eccleſia per poteſtatem ſupernaturaliter, & diuinitus ei traditam, inſtituto, eſt prohibita. Prioris generis eſt voluntas emendi, vel vendendi vere ſpiritualia: ſiue à ſolo Deo ſint data, vel inſtituta: ſiue ab eccleſiaſtica poteſtate diuinitus accepta, iuxta dicta nu. præced. Poſterioris generis eſt voluntas faciendi collationes, renūciationes, vel recipiendi eas factas cum cōditionibus, modis, vel pactis in aliis licitis: & etiam in his, niſi ab eccleſia prohiberentur. & ita frequenter ſimonia committitur ſine interuentu pecuniæ numeratæ, vel rei ea æſtimabilis. Nam cum quis renunciat beneficium ſuum in fauorem alicuius, vt ille, vel alius renunciet aliud in fauorem alicuius, vel alius renunciet aliud in fauorē alterius: vel ſuffragatur cuipiā in aliqua electione, vt alius ſuffragetur alteri: vel renunciat beneficium ſuum ſimpliciter, vt alius impetret ſibi aliud ab Epiſcopo, vel alio collatore: & aliis ſimilibus caſibus, non datur formaliter pecunia, neque aliquid aliud ea æſtimabile: & tamen eſt ſimonia ſecundum Raim. quē ſequūtur Ang. in ſum. verb. ſimonia 3. §. 3. & Sylueſt. verb. ſimonia quæſt. 13. nu. 4. Tum quia id tanquam ſimoniam prohibet eccleſia. Tum quia id meritò prohibet. Nam in his omnibus datur, vel relinquitur ius ſpirituale cum onere, vt fiat aliquid quaſi pro pretio rei ſpiritualis, vel cauſa principali

cipali immediata eam habēdi, quod prohibetur in cap. ſicut. 3. & cap. ſatis. de ſimon. cap. quam pio. 1. quæſt. 2. cap. fin. de pact. & includitur ſub declaratione tertia definitionis: quæ tamen non procedunt in conditione, & modo, quæ iure inſunt. cap. ſignificaſti. cum gloſſ. de elect. & cap. ad audientiam. 2. cum gloſſ. de reſcr. modo exprimantur eo ſolo modo, quo inſunt, vt Felyn. & citati ab eo ibi declarant, arg. l. 3. ff. de leg. 1. Per quæ pridem defendimus collationem cuiuſdam commendæ factam cuidam adiecto modo, vt ſolueret quadraginta aureos annuos, quos ordinis ſtatuto ſoluere tenebatur quiſquis eam haberet.

Tertiò, quòd permutatio beneficiorum, etiam quo ad titulum eſt ſimoniaca, ſi fiat abſque ſuperioris authoritate. cap. quæſitum & c. pen. de rer. permut. Quoniam per eam quis vult dare, vel facere aliquid pro quærendo aliquo ſpirituali in quoddam pretium, vel cauſam principalem, & immediatam quærendi illud, licèt non ſit pecunia æſtimabile, vt palam eſt: quamuis licita ſit, ſi fiat, authoritate ſuperioris; quia id iure permittente ſit. c. cum olim. c. cum vniuerſorum de rer. permut. & clarius in cap. 1. eod titu. libr. 6. & Clem. 1. eod. tit. Et quia iura ſolum permittunt permutationem beneficiorum, quæ ſunt permutantium: ideo Simoniaca eſt permutatio, qua quis ius ad rem, quod habet per regreſſum, acceſſum, electionem, præſentationem, optionem, vel aliam nominationem, permutat cum alio ſimili iure, vel beneficio alteri iam quæſito, vel vacanti per d. c. 1. cum ei annot. præſertim per Ioan. Andr. & Fran. Et idem de permutatione, qua renuncians beneficium minoris valoris reddit pecuniam, vel conſtituit penſionem annuam alteri permutāti maius ad æquandum illa: quia id nullo iure permittitur: quāuis quum eccleſiæ bona inæqualia habentes permutantur quo ad proprietatem, refundi poſſit ſeparatim pecunia, qua bona illa æquetur c. ad quæſtiones. de rer. permut. per quod idē fieri poſſe authoritate ſuperioris in permutatione titulorum, dicit Arch. in conſi. 280. quod commendat Fel. in c. quia veriſimile. de præſumpt. nu. 1.

Quartò, quòd non eſt ſimonia dare, vel accipere alia ratione, quàm pro pretio quærendi ſpirituale, puta pro ſuſtentatione miniſtrorum, vel pro liberalitate, vel eleemoſyna, vel pro ſolutione obligationis legis, vel conſuetudinis, vt ſentit S. Thom. & exprimit Caietan. vbi ſupra art. 3. & melius in ſumma verb. ſimonia. Nā præpoſitio (pro) aliquando ſignificat pretium, vel cauſam principalem immediatam, in qua ſignificatione accipiendo vniuerſaliter eſt verum, nil pro ſpirituali poſſe accipi, vt probat prædictum cap. ſicut. & cap. non ſatis. de ſimon. & declarat Arch. in cap. ordinationes. & cap. iudices. 1. qu. 1. Nil, inquam, etiam paruum, vel minimum ſecundum S. Thom. in d. quæſt. 100. art. 3. Aliquando ſignificat cauſam impulſiuam, vel remotam, vel ſuſtentationem, vel aliam ex prædictis, & in hac ſignificatione verum eſt poſſe accipi aliquid pro ſpirituali, iuxta gloſſ. iuncto text. in dicto capit. iudices. & cap. Agatho. 63. diſt. vbi etiam Arch.

&

& communis in ca. ad apoſtolicam. de ſimon.

101 Quintò, quòd licet dare, vel accipere aliquid temporale minus principaliter, tanquam pro cauſa impulſiua, & excitatiua pro ſpiritualibus. Tum per proximè dicta. Tum per gloſſ.c.cum eſſet. de ſimo. & cap.cum ad noſtram.de elect.quæ aiunt, ſimoniam quidem admittere illum,qui prælato inſeruit principaliter ob beneficium eccleſiaſticum, præſertim interueniente pacto,non autem, qui principaliter ob alium iuſtum reſpectum inſeruit, licèt ſecundario & minus principaliter ob illam ſpem inſeruiat, quod pulchrè de more declarat Adrian. quolib.9. art. 2. ſub litera, L. M. N. O. Tum quia gloſſ.illa celeberrima in cap.1. de cler.non reſid. lib. 6. ait peccare quidem eum, qui ſurgit ad matutinas preces principaliter propter diſtributiones quotidianas: non autem illum, qui ſurgit principaliter, vt Deo inſeruiat,& minus principaliter,& ſecundariò, vt eas lucretur. Tum quia Vrbanus Papa in cap. ſi officia. 59.diſt.& Cæleſt.in cap.quid proderit. 61. diſtinct.determinarunt licere clericis ſeruire Deo in eccleſiis ob ſpem aſcendendi ad dignitates illarum.Immò Gelaſius in capit. conſuluit. 74. diſtinct. dixit eos ad hunc aſcenſum ſpe maioris commodi compellendos. Tum quia glo. recep.in dicto cap.quid proderit.dicit expreſsè per illũ text. licere clerico ſeruire in eccleſia ad quærendam aliquam dignitatem:modo principaliter ob id non ſeruiat,cui ſimilis eſt glo.c.hoc ſ... á nos.59.diſt.Tum denique,quòd ... gloſſ. cap. conſuluit. de vſur.recepta communiter,confirmata multis contra Sotum ſupra c. 17.nu.209.habet, quòd licet peccet, qui mutuat principaliter ob lucrũ: non tamen, qui principaliter id facit, vt iuuet proximum, quamuis minus principaliter, & ſecundario id ſperet. Cauſam autem impulſiuam,& excitatiuam voco etiam illam,ſine qua non fieret actus:modo ille fiat principalius ob aliam,quam illam, vt in hac ſpecie dixit Maior. in 4.diſtin.25. quæſt.1. & ante illum ſenſit S.Thom.quodlib.8.artic.2.loquens de clerico ſurgente ad matutinas ob diſtributiones, alias non ſurrecturo.Tum quia,vt in cõment. cap.cum miniſter.23. quæſt.5. nu.27. probauimus,non eſt bona definitio illa Bart.in l.2.§.fin.ff.de donat.qua definit cauſam principalem eſſe cauſam, qua ceſſante, ceſſat effectus: tum quia multis cauſis minus principalibus,ſine quibus actus non fieret, conuenit: tum quia ſecundum eam omnis cauſa,ſine qua non eſſet principalis:quod eſt falſum, ſecundum omnes,& per ſupradictos text. & gloſſ. quæ habent locum etiam in his, qui non ſeruirent eccleſiis, vel prælatis,niſi ſperarent beneficia: & quia actus virtutum licèt fiant vitioſi ob finem principalem temporalium:non tamen fiũt tales ob minus principalem, per adducta in dicto cap. cum miniſter. poſt Adrian. ibi citandum. Alioqui enim omnes fere actus noſtri eſſent vitioſi: quia pauciſſimi fiunt pure propter ſolum Deum; & ſolam virtutem ſine aliquo reſpectu retributionis, quem etiam Dauid habebat in ſeruiendo Deo Pſalm. 118. ibi, *Inclinaui cor meum*

meum &c. propter retributionem. & vt quidam dixit, *Quis virtutem amplectitur ipſam, præmia ſi tollas?* Itaque verè coram Deo incurrit ſimoniam quicunque dat, vel facit aliquid temporarium etiam minimum, vel ſpirituale pro ſpirituali tanquam pretium ejus, vel cauſam principalem, & immediatam eius habendi: & econtrario nemo, qui alia ratione, & minus principaliter dat, vel accipit etiam temporale pro ſpirituali verè coram Deo, & in foro conſcientiæ ſimoniam committit: quamuis in foro exteriori interdum præſumatur committere. Quæ reſolutio ex prædictis, & ex Arch. & Caietanus vbi ſupra irrefragabiliter colligitur. Per quæ pridem reſpondi, non commiſiſſe ſimoniam, qui mutuauit Epiſcopo nouè prouiſo bonam pecuniæ ſummam principaliter, & immediate, vt ei benefaceret, & ad ineundam amicitiam, ſperans ſecundario, ſibi vel alij gratiam alicuius beneficij: quia non mutuauit pro pretio neque pro cauſa principali, nec immediata rei ſpiritualis, ſaltem vt hic accipitur.

102 Sextò, quòd non eſt ſimonia dare, vel accipere aliquid pro ſuſtentatione miniſtri. Quod proculdubio procedit in ſuſtentatione neceſſaria quo ad vtrunque forum, & etiam in non neceſſaria quo ad forum conſcientiæ. Quoniam licet diuites accipientes pro illa ex facto præſumi poſſint eam admittere: verè tamen non admittunt, ſi non accipiunt pro pretio, vel cauſa principali & immediata ſuæ actionis ſpiritualis per prædicta: & pauperibus licet in vtroque foro, etiam ex pacto accipere, vt dixit Caietanus vbi ſupra. Quæ differentia non poteſt defendi, niſi ratione diuerſitatis inter vtrumque forum, & inter veritatem, & præſumptionem.

Septimò, quòd dare, vel accipere pecuniam pro impenſis, vel pœna excommunicationis, vel abſolutionis per iuriſdictionem ſpiritualem impoſita, non eſt ſimonia, argu. cap. venerabilibus. §. porrò, de ſent. exco. libr. 6. etiam ſi pœna non erogetur pauperibus, arg. ca. dilectus, de pœn. licèt id eſſet melius. Ad quod reducendum eſt, quod ait S. Thom. in 4. diſt. 25. cum aliis quibuſdam.

Octauò, quòd neque datio pecuniæ ob vexationis redemptionem eſt verè ſimonia, per text. ſing. capit. dilectus. 2. de ſimon. modo qui dat iam habeat ius acquiſitum, etiam in poſſeſſione, iuxta communem ibidẽ. Quæ ampliatio per prædicta procedit quidem quo ad forum exterius, & præſumptionem ſimoniæ: niſi aliquid aliud eam tollat: ſed non quo ad interius, quo ad quod non eſt verè ſimonia, ſi dans nil iuris intendit emere, neque eius dationis cauſa principalis, & immediata eſt iuris poſſeſſionis acquiſitio: licèt illa ſit cauſa, ſine qua, non daretur: ſed alia, vel amicitiæ cõciliandæ, vel litium, vel aliorum ſcandalorum, & damnorum vitatio; vt reſpondi de datione cuiuſdam nobilis, nil aliud iuris prætendentis, quam potentiæ, vel indignationis, & iræ duraturæ, donec aliquid temporale ei daretur. Dixi, *Modo habeat ius quæſitum*: quia antea non liceret dare aduerſariis, etiam malitiosè impedientibus eius promotio

promotionem ſecundum S. Thom. 2.2.quæſt.100.artic.6. pro quo caſus in cap. Matthæus.de ſimon.niſi impedirent vim inferendo: vel procurando pro indigno: vel ſolus ipſe occurreret dignus, qui eligeretur, vt rectè animaduertit Sot.lib.9.q.6. de iuſtitia & iure.

Nonò, quòd largiri eleemoſynam pauperi, vel ſacrifico pro miſſa, vel orationibus, non eſt ſimonia, niſi pro pretio, & animo illa emendi daretur: quo animo dare, etiam pro vita æterna, eſſet actus ſimoniacus, quidquid aliqui dicant citantes pro ſe S. Thomam 2. 2. quæſtione 100.artic. 1.ad 3. qui hoc non dicit. Nam & illud Danielis 4. *Peccata tua eleemoſynis redime*, relatum in capit.medicina. de pœniten. diſtinct.1. non eſt intelligendum de venditione, & redemptione propria, ſed de impropria, & metaphorica, vt idem ſanctus Thom.ibidem, & in 4.lib. ſentent.diſtinct.25. quæſt. 3. intelligit. Idem de dante alicui, vt excubias in domo defuncti agat: quamuis acceſſoriè intelligatur illum pſalterium recitare debere. Hoſt.in ſum.de ſimon.§ qualiter. verſic.ſi clericus.

Decimò, quòd eſt ſimonia dare, vel accipere aliquod munus a manu, lingua, vel obſequio, de quibus in cap.ſunt nonnulli.1.quæſt.1.quando obſequia, vel laudes, vel preces, quæ ſunt munera linguæ, dantur, vel accipiuntur pro pretio, & cauſa principali, & immediata rei ſpiritualis, vel ei annexæ. Vt dum conuenit inter duos vt alter alterum laudet apud illum, vel illum, illo, vel illo loco, vel tempore: aut inſeruiat ſic, vel ſic in illo, vel illo negotio, vt ſic, vel ſic roget aliquem pro aliquo, & alter dabit ei aliquod beneficium vel ordinem: ſecus autem ſi non darentur, vel acciperentur, in pretium, vel in cauſam principalem, & immediatam, vt dantur & accipiuntur cum non exeunt fines ſuæ naturæ: quamuis laudes eſſent falſæ, & preces malæ, & obſequia peruerſa, iuxta mentem S. Thom. 2.2. quæſt.100.art.5.explicatam à Caiet. ibi, & in ſum.verb.ſimonia. Quãuis gloſſ.in cap.tuam de ætat.& qualit. cui ſatis concordant Anton. Card. & communis, contradicat quo ad preces carnales, & pro ſe, vel pro indigno oblatas quod tamen ſingulariter refellit ibidem Innoc. dicens per eas quidem peccari, ſed non peccatum ſimoniæ. Ad quod reducendum eſt etiam id quod idem S. Thom.ait ead.quæſt. artic.5.ad 3. de rogante pro ſe indigno beneficium. Idem dicendum de dante aliquid cauſa dicendi miſſam, vel faciendi alia ſimilia, quæ componuntur principalius ex ſpirituali, quod eſt ipſe actus, qui fit poteſtate ſpirituali ad id conceſſa, & minus principaliter ex temporali, quod eſt labor, qui in eis agendis ſuſcipitur. Diſtinguẽdum enim eſt an det in pretium, vel cauſam principalem, an ob minus principalem, vel alias rationes ſupradictas, poſt vtrunque Thom. 2.2.quæſt.100.artic. 3. Qua ratione Epiſcopi, clerici, & monachi, & monachæ: ſiue ſint pauperes, ſiue diuites, ſiue proprij ſiue alieni ſine peccato accipere poſſũt portiones, eleemoſynas, & ſtipendia, quæ pia conſuetudine, aut lege naturali diuina,

aut

aut humana iuſta iis, qui tale, vel tale opus ſpirituale faciunt, debentur, non quidem pro pretio & cauſa principali immediata eorum, nec laboris, qui in opere ſuſcipitur: ſed tanquam pium debitum, vel cauſa excitatiua, & minus principali, per ſupradicta, & per cap. ſignificatum. de præben. vbi latius diximus.

Quibus addo, quòd etiam pro pretio, & cauſa principali immediata poteſt dare quis aliquod temporale pro obligatione exercendi munus vicarij Epiſcopi, vel parochi, vel capellani, vel concionatoris vnum annum, menſem, aut hebdomadam, ſecundum Innoc. recept. in cap. quoniam. ne præl. vic. ſuas. vel ſubeundi laborem adeundi aliquem locum longinquum, vbi rogatur miſſam dicere, aut aliquem aliũ actum ſpiritualem agere. Quia huiuſmodi obligatio, vel labor non ſunt de ſe acceſſoria illis actibus, vt rectè declarat Caietan. & ante illum ſenſit Innoc vbi ſupra.

Vndecimò, quòd non committit veram in foro interiori ſimoniam, qui notario Epiſcopi pro inſtrumento ordinis dat aliquid, etiam amplius, quam debet: vel etiam ipſi Epiſcopo pro paſtellis, præſertim poſt ſuſceptũ ordinẽ ſine vllo pacto, modo non dederit pro pretio formali, vel æquipollẽti ordinis: quãuis in foro exteriori poſſit præſumi contrarium per caput 1. de ſimon. Idem arbitror de beneficiario, qui ſoluit aliquid in poſſeſſionis adeptione aliis beneficiatis, ad quod non poteſt cogi, c. Iacobus. eo. tit. & & c. ex multis. 1. q. 3. etiam ſtante conſuetudine, ſi dandum vertitur in priuatum cõmodum, quale eſt prandium, vel ſympoſium, aut pretium eorum: ſecus ſi pro fabrica, pauperibus, vel alio pio opere, vt per Panor. communiter recept. in d. c. Iacobus. Quod cõfirmauit conc. Trid. ſeſ. 24. c. 14. de reform. quod tamen videtur in hoc æquare ſtatutum, & conſuetudinem: & ita corrigere Panorm. & cõmunem vbi ſupra, quem ſequitur Alexand. in d. c. ex multis, quatenus contra eorum ſententiam exęquat in hoc conſtitutionem conſuetudini quod ipſum videtur ſtatuere de marcha argenti, vel alia ſumma, quę alicubi datur pro titulo beneficij, ne pro cõmodo dato poſſit accipi, etiã ſtãte cõſuetudine. Quin etiam puto non poſſe nunc capi pro rebus piis, quod conſueuit capi pro commodo proprio: quia non erat cõſuetudo, vt pro illis caperetur: & ea quæ pro cõmodo proprio accipiebatur, ſublata eſt, & iure communi, etiam pro illis non debet capi. d. c. ex multis. Notarium autem, qui magis accipit pro inſtrumento, quo de ordine maiori datur fides, & Prælatum, qui eo plus exigit pro titulo, quo maius eſt beneficium, arbitror eſſe plane ſimoniacos: quia vẽdunt temporale mixtum ſpirituali maioris, quam venderent purum, per prædicta num. 99. præterquã quod cõtrauenirunt prædicto conc. Idem arbitror de dante aliquid presbytero, vel alteri, vt baptizet aliquem in neceſſitate conſtitutum, iuxta Panor. communiter recept. in ca. cum eccleſiæ. de ſimon. quidquid dicat gloſſ. ſecum pugnãs in c. baptizandis. 1. q. 1. Nam & in neceſſitate licitè accipitur ab hæretico, iuxta gl. in c. preter. § hæc. 32. diſt.

Diuiſio

Diuiſio Simoniæ, & quid mentalis.

SVMMARIVM.

103 *Simonia triplex mentalis, conuentionalis, & realis.*

103 *Simonia mentalis duplex, & vtraque mortalis.*

103 *Simonia mentalis non obligat ad reſtitutionem, etiamſi ſit diuinitus prohibita.*

103 *Simoniam nullam mentalem obligare reſtituere, defenſum.*

103 *Reſtituere non obligant opera ſola intentione interiori mala.*

103 *Eccleſia non punit interiora, nec exteriora ſola intentione mala.*

103 TErtio principaliter præmitto, quod Simonia eſt triplex mentalis tantũ, conuentionalis tantum & realis. Simonia mentalis tãtum, eſt ſimonia mente tantum concepta, citra omnem conuentionem expreſſam, vel tacitam, ſiue res tradatur, ſiue non. Et eſt duplex. Altera, quæ neque peruenit ad conuentionem, neq; ad dationem. Altera, quæ peruenit ad dationem citra omnem conuentionem: quarum vtranque eſſe peccatum mortale ſimoniæ ſupra probatum eſt, & in prædicto comment. c. fin. vbi nume. 11. probo neutram ſimoniarum mentalium tantùm obligare ad reſtituendum per eam acceptum, ſiue id ſit ſpirituale, ſiue temporarium. Et quidem quo ad priorem, in qua realiter nil datur, nec accipitur, omnes conueniunt: ſed quo ad poſteriorem, qua aliquid datur, vel accipitur, etiam ſine vlla conuentione expreſſa, vel tacita, contrarium tenet Io. Maio. in 4. diſtin. 25. quæſtio. 1. & Adria. in quodlib. 9. & Sot. lib. 9. quæſt. 8. art. 1. de iuſt. & iur. eo quòd vſura mentalis tãtum obligat ad reſtitutionem, cap. conſuluit. de vſur. & dictum eſt ſupra, cap. 17. & latius in cap. 1. 14. quæſt. 3. Et quod eadem ratio idem debet ſuadere in ſimonia mentali, vt in cap. mandato. de ſimo. Sed nobis ſemper placuit communis opinio, quam irrefragabiliter probamus in dict. comment. a numero 11.

Primò, quia illud in ſecunda parte tam manifeſtè id dicit, vt nimiæ cuiuſdam audaciæ fuerit illud inficiari, adiiciendo ei gloſſas omnino diſſonas.

Secundò, quòd ita in hodiernum diem intellexerunt illud gloſſæ, & fere omnes doctores Theologi & Canoniſtæ, in quibus eſt Innocen. quartus ibi, quidquid illi imponat Sylu. tenens tamen cõmunem verb. ſimonia. quęſt. 20. Exponit enim verbum, *Vtrinque*, in eo poſitum ſic, *Id eſt, ex parte dantis, & accipientis beneficium, qui ideo ſeruit, vt beneficium acciperet, & ille qui dedit beneficium, ideo dedit: quia ſibi ſeruiuit*, & ita intelligit illud de ſecunda ſimonia mentali, in qua datur, vel accipitur aliquid. In iis etiam eſt S. Thom. 2. 2. quæſt. 100. art. 6. ad 6. quidquid dicat Sotus vbi ſupra, quod in prædicto commentario efficaciter monſtramus, vbi etiam idem probamus de Hoſtien. Ioan. Andr. & Caietan. quos aliqui ſuſpicantur fuiſſe in contraria ſententia: nam alij omnes ſunt in noſtra communi.

Tertiò, quòd illud cap. non poteſt intelligi, quomodo illud intelligit Maior. in 4. diſtinctione 25. quæſt. 1.

Digitized by Google

vt clare ibidem monſtramus per multa, quæ breuitatis gratia prætermittimus.

Quartò, quòd illud cap. non poteſt intelligi, ſicut Adri. quodlib. 9. ſentit, quem Sotus vbi ſupra ſequitur. Tum quia, vt cõtextum in ſuam trahant ſentẽtiam iubent demi notam rubeam (quæ paragraphum, & diuiſionem ſignificat) poſitam ante illa verba, *Et ad &c.* & ita tacite, E, maiuſculum ſententiis, & periodis aptum, quòd ſemper in prædicta connexione adhibitum eſt in dicto cap. mandato. de ſimo, in e, paruum mutari iubent, contra perpetuã con ſuetudinem a Gregorio IX. hucuſque ſeruatam, nullo ad id producto exemplari: ſicuti videmus mutatum eſſe dudum in quadam Pariſiorum impreſſione. Tum per alia omni reſponſione maiora, quæ in d. Commen. aſſerimus. præſertim quod impoſſibile eſt ſecundum eorum intelligendi modum aptare conſtructionem aliquam tolerabilem illi verſiculo, *Eos, &c.* vt eum conſtruere volenti palam erit.

Quintò, quòd non obſtat fundamentum aduerſantium, videlicet, quod non poteſt dari ratio apta diuerſitatis, cũr vſura mentalis obliget ad reſtituendum, & non ſimonia mentalis, eo quod Panor. in d. c. fin. probat non eſſe idoneas ante ipſum redditas: nec approbat quas ipſe reddit, & merito: quia poſtrema, quę videtur ei aliis præſtare, præſupponit falſum, nempe quod cap. illud loquitur de illo, qui non dat, vel facit temporarium principaliter pro ſpirituali, ſed minus principaliter, & ſecundario. quod eſt falſum; quia illud c. agit de ſimonia, quæ eſt peccatum mortale, vt ſupra probatum eſt; quale non eſt facere aliquid minus principaliter, & ſecundario pro ſpirituali, vt ſupra num. 101. oſtenditur. Nihil, inquam, obſtat prædicta eorum ratio. Tum qua debemus aſſentiri humiliter declarationi Papę: licet rationem, qua ille motus fuit, non attingamus. argu. c. ego ſolis. 9. diſt. credentes non defuiſſe illi rationem ita declarandi. Vnde dixit Ioan. Ana. ibi, quod ratio iuſta illius deciſionis ab authore petenda erat. Tum quia ſatis apta eſt, quam reddit Caie. ſcilicet, quod id, quod pro vſura datur coacte datur; quod autem pro ſimonia ſponte: vt quod datur pro emptione, aut venditione. Nec obſtat replicatio Soti vbi ſupra, videlicet, quod pares ſunt in hoc ſoluens vſuram, & dans aliquid pro beneficio: quia vterque mallet habere gratis, & vterque ideo dat: quia non poteſt, quod deſiderat habere gratis. Non, inquam, obſtat hęc replicatio contra Caie. quia ad hoc vt conſenſus dantis impediat reſtitutionem, non ſufficit, quod mallet habere gratis, quam pretio: quoniã alioqui etiam omnis venditor teneretur reſtituere pretium ementi; ſed ſufficit conſenſus præſtitus via contractus approbati: & quod datur per viam ſimoniæ, datur per viam commutationis, quę de ſe iure probatur: non autem quod datur per viam vſuræ. Et ideo conſenſum datum per viam ſimoniæ reputauit Grego. in d. c. fi. inſufficientẽ ad impediendam reſtitutionem: conſenſum autem dantis per viam vſuræ reputauit ad id inſufficientem Vrbanus in

Digitized by Google

d.c.conſuluit. Tum quia etiam alia ratio diuerſitatis efficacior ſupradicta noue reddi poteſt, ſcilicet, quod vſura bene ſoluitur, & male recipitur. Nam vſuram ſoluere, non eſt peccatum, c.debitores. de iureiuran. recipere autē ſic. c.quoniam. de vſur. & qui male recipit ab eo, qui bene dat, tenetur id reſtituere danti. c.non ſane.cum glo.14.q.5. At qui per ſimoniam mentalem accipit ab eo, qui male dat, bene ſuſcipit ob ignorantiam malæ intentionis; aut ſaltem accipit a male dante; & conſequenter nemini tenetur illud reſtituere, ſaltem ſi præſtet id, propter quod datū eſt, per regulam ſupra c.17.nu.32.poſitam, ſcilicet eum, qui bene, aut male aliquid accipit ab eo, qui male dat, ad illud reſtituendum ex præcepto non teneri: ſaltem ſi illud cuius cauſa datū eſt, fecit, & nulla ſpeciali lege id iubeatur. Et quamuis de accepto per ſimoniā realem ſit lex ſpecialis, quæ id iubet.cap.de hoc. de ſimon.nulla tamen talis eſt de accepto per ſimoniam mentalem; immò contraria expreſſe ponitur in d.c.ſi. Concludo igitur proculdubio, quod ſimonia mentalis non obligat ad reſtituendum quæſitum per eam: ſiue illud ſit ſpirituale, ſiue temporariū. quod procedit etiam in ſimonia iure naturali, vel diuino prohibita. Tum quia illud. c.generaliter loquitur, & ita generaliter eſt intelligendum. l. de pretio.ff.de publ.in rem act.cap. ſi Romanorum.19.diſtin. Tum quia ſpeciatim agit de ſimonia, qua temporarium fuit datum pro ſtatu ſpirituali regionis, quæ iure diuino prohibetur, per dicta ſupra, nu.100. Procedit etiam quo ad vtrumque forum, quidquid dicat. Med.in cod. de reſti. in quæſt.de vſur. reſti. fol. 240. qui neſcio cur illa verba, *In quo caſu delinquentibus ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere Creatori,* non pōderarit. Procedit etiam, non ſolum quādo altera pars ſimoniam tantum mentalem committit: ſed etiam quando vtraq; quidquid aliqui dicant. Tum quia aperte agit text.de quæſito ab vtraque parte in illis verbis, *Vtrinque taliter acquiruntur*, & nihil facienda eſt declaratio Maio. vbi ſupra. Tum quia Inno. quartus ponit exemplum text. in duobus, quorum alter ſeruiuit pro beneficio, & alter dedit illud ei pro ſeruitio. Procedit etiam non ſolum in eo, qui quærit aliquod temporale, non dato ſpirituali, ſed etiam qui quærit alterum eorum, altero dato: quia verba, & ratio text. æque hunc caſum, ac illos comprehendunt, per prædicta. quidquid dicat Sot. Procedit etiam in datione cuiuſcunq; rei temporariæ a manu, ſiue a lingua, ſiue ab obſequio, de quibus ſupra, eadem ratione.

Simonia conuentionalis quid.

SVMMARIVM.

104 *Simonia conuentionalis quid, & peior mentali tantum.*

104 *Simonia conuentionalis non ſit realis, niſi ſit vtrinque completa.*

104 *Emi, obligari, ſtipulari poſſunt futura.*

104 *Dominij traſlatio per ſimoniam ſolo iure diuino non impeditur.*

104 *Collatio beneficij pura, quod non poſſit pendere, fallit hic.*

104 *Ex em*

Digitized by Google

104 *Excommunicatio pura, quod non poſsit pendere, fallit hic.*

104 *Emphyteuſis amiſsio pendet a voluntate domini, cui acquiritur.*

104 *Simoniacus celebrans ante completam vtrinque, an irregularis.*

104 *Penſionarius ſolo lapſu termini non excommunicatur.*

104 Simonia vero conuentionalis tantum, eſt ſimonia conuenta expreſſe, vel tacite, nondum tamẽ ab vtraque parte executa. Et eſt duplex. Altera ex neutra parte executa. Altera ex vna tantum: & vtraque eſt peior mentali tantum: quia etiam prior eſt mentalis, vt illa, quo ad forum interius, & etiam punibilis quo ad exterius: cum ſit peccatum mortale graue. c. cum pridem. de pact. & cap. cum eſſet. de ſimo. & probabile: quia eſt exterior actus. Poſterior vero adeo quidem quod, (vt audio) grauiſſimum Rotæ prætorium propter eam commiſſam ſuper beneficio ſoleat priuare eo illam committentem: licet, quia non peruenit ad realem, non declaret eum ipſo iure illo eſſe priuatum. Quod ſatis mire eſt, quum etiam ab officio deponere poſſet de rigore iuris: quia pro crimine graui id poteſt, iuxta reſolutionem Panor. & Decij in cap. atſi clerici. nu. 35. de iudic. Tũ quia obligat ad reſtituendum acceptum ei, qui dedit, etiam ante iudicis ſententiam, vt Caiet. adnotauit. Quod verum eſt, ſi acceptum eſt temporale: falſum autem ſi acceptum ſit tale ſpirituale, quod accipiens non poteſt reddere danti ſine renuntiatione præuia, & collatione ſuperioris ſubſecuta, quale eſt beneficium eccleſiaſticum: quamuis priuari poſſet eo propter illud delictum, vt prædictum eſt: & falſius ſi acceptum eſt tale quod nullatenus auferri poteſt, qualis eſt character impreſſus per ſacramentum ordinis, qui nulla poteſtate humana eſt delebilis. cap. oſtenditur. cap. quomodo. de conſec. diſtin. 4. & notat gloſſ. vlt. in cap. degradatio. de pœn. lib. 6. Dixi, *Ab vtraque parte*, quia implementum ex parte promittentis temporale non efficit, vt ſimonia deſinat eſſe conuentionalis tantum, & fiat realis. quod etiam concedit Caieta. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 6. & in ſumm. verb. ſimonia. quem ſequitur Sot. lib. 9. q. 9. art. 1. ff. de iuſt. & iur. quorũ tamen vterque negat idem eſſe de implemento ex parte promittentis ſpirituale: quia ſecundum eos ſufficit illud ad cõſtituendam ſimoniam realem. Primum quidem quia S. Tho. ait ſimoniam eſſe, conferre beneficium ob obſequia futura. Deinde quod credito vendere, eſt vendere. Sed contrarium eſt tenendum, donec aliud ſtatuatur, cum Caſſ. in deciſ. 5. de conſt. & Gomes. in regu. Cancel. de trien. quæſt. 12. quos ille non citat, dicentibus collationem beneficij per ſimoniam conuentionalem factam valere. Tum quia, vt illi teſtantur, id obſeruat antiquus ſtylus Curiæ Rom. qui facit ius. cap. ex literis. de conſt. cap. quàm graui. de crimi. fal. cuius in hac re notitiam per eos habitam magnifecimus olim, vt ſcripſimus in c. ſi quando. de reſcrip. in exceptione 4. nu. 3. Tum quia non eſt ſufficiens ratio qua mouetur Sot. dicens, quod conferre, & tradere ſtatim beneficium dilato pretio eſt ſimonia mẽtalis, &

Digitized by Google

conuentionalis ab vna parte perfecta. Nam etiam tenetur confiteri, quod dare, & tradere pecunias ſtatim pro beneficio promiſſo, & conferendo tempore, quo vacabit, eſt ſimonia mentalis,& conuentionalis ab vna parte perfecta:& ita confiteri debet incurri pœnas per vtranque, vel neutram:& cum ſecundum eum non incurratur per vtranque, per neutram debet incurri. Nõ item ſufficit dicere quod S.Tho.ait,quod eſt ſimonia conferre beneficium ob futura obſequia:ſicut etiam eſt venditio vendere aliquid dilato pretio. Quoniam etiam dixiſſet eſſe ſimoniam dare ſtatim pecuniam pro beneficio poſtea conferendo:ſicut dixiſſet, quod eſt emptio dare pecuniam præſentem pro merce poſtea tradenda. In confeſſo eſt enim emi poſſe merces futuras, etiam nõdum natas,imò & ſpem earum.l.nec emptio.ff.de cõtrah.empt.ſicut & obligari. l.quæ nondum. ff.de pigno. & promitti. l, interdum. ff. de verbo. oblig. & legari. §. ea quæ. inſtit. de legat.Tum quia idem Sot.fatetur,& recte vbi ſupra, quod tranſlatio dominij beneficij per ſimoniã collati impeditur non iure naturali,nec diuino; ſed humano tantum eccleſiaſtico. Quod ipſum eſt dicendum de tranſlatione pretij per ſimoniã dati,quicquid ille dicat,ſecũdum Pan. in d.c.fi.& c.de hoc.de ſimon.Caie. in ſumma verb. ſimonia. & 2.2.q. 100.art.6.Sylu.verb.ſimonia. quæſt. 20. & communem. Et idem a fortiori de aliis pœnis contra ſimoniacos ſtatutis:ergo eatenus eſt dicendum eas incurri, quatenus iure humano id exprimitur; & nullo tali eſt expreſſum, quod magis incurratur per ſimoniam conuentionalem completam ex parte dantis ſpirituale tantum, quam completam ex parte dantis tẽporale tantum. Tum denique quod extrauag.2.de ſimon. quæ has pœnas induxit, non induxit eas contra omnes ſimoniacos: ſed tantum contra eos, qui ſimoniam in ordine vel beneficio committunt. Nec etiam contra hos omnes:ſed ſolum contra eos,qui committunt dando, aut accipiendo: ita quod non habet locum niſi in ſimonia, quæ ad opus dandi, aut accipiendi peruenit, At Caie.& Sot.non poſſunt dicere dationem vnius eorum,quæ ſunt danda, ſufficere; quia vterque fatetur non ſufficere dationem pretij, niſi ad dationem beneficij perueniatur. Et quum extrauagans non magis de datione vnius, quam alterius loquatur, intelligenda eſt de vtraque. Multo fortiora ſunt argumenta,quę quemdam magnum Aduocatũ cõſiſtorialem propoſuiſſe in huius grauiſſimo Rotæ Auditorio refert prædictus Caſſador, qui ea vbi ſupra ſoluit; & multo magis quam illa obſtat vnum, quod nos pridem propoſuimus Auditorio noſtro Conimbricæ quo ſe in inueſtigãda ſolutione exerceret, quam nunquam inuenit, ſcilicet quod nulla collatio beneficij pure facta ſine cõditione poteſt eſſe pendens, ſed ſtatim aut valet, aut eſt nulla,argum. cap.2 de elect. lib.6.& latè traditorum per Felyn. in cap. conſtitutus.de reſcrip.At ſecundum eorum opinionem collatio pure facta cum pacto dandi centum ad finem anni pendet: ſi enim non ſoluantur,

uantur, valet; ſi ſoluantur, non valet iam inde a principio. Item excommunicatio pure lata, non poteſt eſſe pendens. cap. ad hæc quoniam. de appel. At ſecundum eorum opinionem, excommunicatio lata per prędictam extrauag. eſſet pendens: quia ſi ſoluantur illa centum erunt, excommunicati iam inde a principio, & ſi non ſoluantur, nunquam. Poſt autem maturā conſiderationē animaduerti, quod hæc omnia æque obſtant Caiet. & Sot. ac Caſſ. & Gomes. & quod ad defendendum omnes eos nouiſſime reſponderi poſſet concedendo quidem, quod iure canonico antiquo nec collatio, nec excommunicatio poteſt eſſe pendens: ſed quod illud ius eſt humanum, & non naturale, neque diuinum: & conſequenter tolli poteſt alio iure, ſcripto, vel non ſcripto nouo cap. fi. de conſuet. & quod ius, quod colligitur ex prædicta Extrauagan. inducta modo ſupradicto, ſtylo curiæ adiuncto, eſt nouum, contrariū in hoc prædicto antiquo: & ita tollit illud tanquam poſterius. c. 1. de conſtit. lib. 6. Pro qua ſolutione vrget, quod amiſſio emphyteuſis ipſo iure incurſa per c. potuit. de loca. & l. 2. C. de iur. emphy. eſt ita in pendenti, quod ſi dominus proprietarius antequam illam petat, vel declaret ſe velle petere, moriatur, non cenſetur amiſſa: & ſi petatur ſic. Et idem ſi ipſe emphyteuta moriatur antequam ab eo illa petatur, per ea multa, quæ dictus Caſſ. adducit in deciſ. 2. & 3. de locat. Facit etiam, & proprius, quod excommunicatio lata ipſo iure contra penſionarium in caſu nō ſolutionis faciendæ in certo termino, eo lapſo non cenſetur incurſa, donec is, cui illa debetur declaret, ſe velle illam eſſe incurſam: & illo etiam poſt menſem, & annum declarante habetur pro excommunicato iam inde à termino lapſo: & ſi antequam declaret moriatur, vel ſoluatur penſio, vel fiat concordia, vel penſionarius moriatur, cenſetur nunquam incurſa, vt ſtylus habet, & prædictus Caſſ. affirmat in d. deciſ. 2. & 3. de locat. Itaq; dici poteſt, quod illa extrauagans interpretata per ſtylum Curiæ antiquum Papa ſciente, & tolerante ſeruatum, probat ſingulariter quod nullitas tituli, & excommunicatio inductæ per illam ſint ita in pēdenti, quod non ligent, donec ab vtraq; parte compleatur ſimonia: impleta vero ab vtraque parte, etiam ſi longe poſtea impleatur ab altera, cenſeri eas inductas iam inde a contracta ſimonia. Non ignoro facilius reſponderi poſſe dicendo, nullitatem tituli, & excommunicationem non inde ab ipſo tempore datæ tituli incurri, ſed a tēpore ſimoniæ ab vtraque parte perfectæ: niſi contrarium ſeruaret ſtylus antiquus, cui ſtandum eſt. Succedit tamen quæſtio non minus quotidiana, quam grauis; An incurrat irregularitatem, qui celebrat poſt completam ab altera parte ſimoniam, & ante cōpletam ab altera? in qua idem videtur reſpōdendum, quod de penſionario celebrante poſt lapſum termini ad ſoluendam penſionem ſub pęna excōmunicationis latæ ſententiæ præſtituti. Equidem arbitror eam non incurrere, ſaltem quo ad forum conſcientiæ. Tū quia appellans a decla-

ratione excommunicationis, de cuius valore dubitatur, non incurrit irregularitatem, vt pulchrè declarat. Fel.in cap.Rodulphus. nu.43. de reſcrip. Tum quia appellans ante excommunicationem, & fidens appellationi celebrando non incurrit irregularitatem, etiam ſi declaretur male appellaſſe, iuxta glo.pen. communiter recep. in cap.ſolet. de ſent. excom.lib.6. Tum quia vt ait Pan.in cap.paſtoralis. §.verum. de appel.& Domi.in d.cap.ſolet. & Fel.in d.cap. Rodulphus.pœna irregularitatis ponitur ob cõtemptum, quem prædicti verè non habent, nec præſumuntur habere, attento quòd in caſu ſimoniæ non completæ non eſt incurſa excommunicatio:& in caſu non ſolutæ penſionis credere poteſt penſionarius ſe excuſatum iri per impotentiam, vel concordiam, vel bonitatem eius, cui debet, quod non volet eum declarare &c. Facit, quòd Rota non iudicat irregularem eum, qui celebrat poſt intimationem executorialium, antequam declaretur, vt ſentit Fel.in cap. ad probandum. nu.6.de re iudi.quatenus ait, Rotam ſuo tempore iudicaſſe validam collationem factam ab epiſcopo excõmunicato eo, quòd nõ paruerit executorialibus intimatis ante declarationem, quę fieri non poteſt niſi ſeruatis quatuor terminis, de quibus ibi per eum. Quare hoc videtur procul dubio tenendum, donec aliud ſtatuatur, excepta ſimonia confidẽtiali, per quam ipſo iure annullari titulũ, & incurri excommunicationem, & alias pœnas probant duæ nouæ extrauag. Pij Quarti, & Pij Quinti, vt infra, nu.110. notatur. An autem earum exemplo ſtatuere idem in aliis ſit e re chriſtiana, ſcribetur in comment.prædicti.cap.ſi.

Simonia realis quid.

SVMMARIVM.

105 *Simonia realis quid, & in quo peior mentali.*

105 *Simonia realis omnem diſpoſitionem beneficialem annihilat.*

105 *Renunciatio per ſimoniam realem facta non valet.*

105 Simonia realis eſt ſimonia cõuenta expreſſe, vel tacite ex vtraque parte completa, ſaltem quo ad aliquam partem promiſſorum vtriuſque partis. Dixi, *vel tacite*: quia interdum fit illa ſine verbis, ſolis nutibus, quibus vnus etiam in momento, vt ait Caieta. ſignificat ſe facere, vel dare aliquid pro ſpirituali, & alter velle accipere aliquid pro illo; vel factis tantum: puta ſpondendo, vel faciendo Scommeſſam, vt Itali dicunt, vel (vt Hiſpani) Apueſtam, 100.vel 10000.cum epiſcopo, quòd non conferet beneficium tale vacãs ſuo filio, vel nepoti:& epiſcopus, vt lucretur illa, confert illud ei. Vel vt, quod quidam magnas fecit, dicendo regi percupienti, vt ſucceſſor cuiuſdam epiſcopi mortui ſolueret viginti millia ſcutorum, quæ illi debebat, ſi placet ſuæ maieſtati, ego ſoluam illa omnia ex legitima parte, quæ debetur ex bonis maternis filio meo &c. qui erat dignus epiſcopatu, nihilo expreſſo de epiſcopatus pręſentatione, pro qua tacitè promittebat: nam ſi rex nihil aliàs reſpondendo pręſentaſſet illum eius filium, & magnas ſoluiſſet illud debitũ, cenſenda fuiſſet

fuiſſet ſimonia realis, quippe quę eſſet tacitè conuenta, & ab vtraque parte cōpleta. Dixi, *Ab vtraque parte*, quia non ſufficit, quòd implentur ab vna parte tantum per ſupra latè adducta. Dixi nouè, *Saltem quo ad aliquam partem promiſſorum vtriuſque partis*, ad includēdum ſimoniam, cuius conuentionem non implent partes in totū, ſed in partem ſicut cum quis promittit 200. pro renunciatione duorum beneficiorum, & renunciatur vnum tantum, & ſoluuntur 100 tantum.

Porro hæc ſimonia realis vt minimum eſt æque mala, ac mentalis, & conuentionalis: quia non ſolum eſt mortalis in foro interiori, vt mentalis, & punibilis in exteriori, vt conuentionalis: ſed etiam punitur annihilatione, ſiue nullitate; & excommunicatione, reſtituendíque obligatione. Ita quod beneficiarij per eam prouiſi, non quærunt verè beneficia, nec faciunt fructus eorum ſuos, & tenentur relinquere illa, & reſtituere fructus ex illis perceptos: & ipſo iure excommunicantur: & nihil valet præſentatio, electio, confirmatio, & quælibet alia diſpoſitio, & prouiſio extrauag. 2. de ſimon. quæ etiam ſatis ponderata probat nec renunciationem valere. quod probatur in cap. cum vniuerſorum. de rer. permut. ſecundū vnum intellectum, & ibi Inno. per Pan. & alios communiter receptos, & Rot. 7. de renunc. in antiq. & licèt ita renuncians caſtigari poſſit, & priuari beneficio: non tamen perdit ipſo iure illud. quia renunciatio eſt nulla, vt prædictum eſt.

SVMMARIVM.

106 *Miſſa pro dicenda non debet ſtatui quid certum.*

106 *Spirituali pro præſtito dari conſuetum poteſt capi.*

106 *Simonia conuentionalis eſt promiſſio ſine animo ſoluendi, & quando realis.*

106 *Simoniam an faciat obligationis antidoralis remiſſio.*

106 *Mediator ſimoniæ, & capiens ſibi vt roget, ſimoniacus.*

107 *Simoniacus non eſt conferens ob conſanguinitatem, amicitiam, vel preces, etiam indigno, niſi &c.*

107 *Simoniæ quædam vſitatæ in Curia inter præſentes, & abſentes.*

107 *Renunciare beneficio intentione vt detur N. licet, eo non expreſſo.*

108 *Simoniam interdum Papa incurrit, pœnam eius nunquam.*

108 *Beneficium ſpirituale in quem ſenſum eſt vendibile a Papa.*

108 *Simoniam, quam Papa incurrit.*

108 *Papa, & alij prælati, vt poſſunt ſpiritualia profanare.*

108 *Papa, & epiſcopus vt poſſunt rem ſpiritualem integram vendere.*

108 *Beneficium vendi, quo ad partē temporalem, vt calix, & ſacra.*

108 *Papæ beneplaciti reſeruatio nihil prodeſt, antequam ei placeat.*

109 *Confidentia quid, & quotuplex.*

109 *Confidentia plus nocet, quam ſimonia, etiam realis.*

109 *Confidentia inducit nouam reſeruationem.*

109 *Confidentiæ huius mediator excommunicatur, ſicut ſimoniæ.*

109 *Confidentiam hanc non facit promiſſio conferendi.*

110 *Bulla Pij V. de confidentia cum 12. adnotationibus.*

Digitized by Google

111 *Penſio beneficialis non poteſt emi, nec redimi, ſed ſic gratis remitti: quia eſt ſpirituale dependenter.*

111 *Penſionis emptio, ſi ſimoniaca eſt, non valet, ſed non excommunicat.*

111 *Vicariæ ſpiritualis venditio ſimoniaca, ſed non excommunicat.*

111 *Vicariæ alius iuriſdictionis ſæcularis emptio valet.*

111 *Simoniacus qui ipſo iure ſuſpenſus, vel excommunicatus.*

111 *Simonia omnis mortalis, quæ excommunicat, quæ dimittere obligat.*

111 *Simoniam committit emens carius ob ſpirituale annexum, ſed non excommunicatur.*

Cæterũ vltra quæſita deciſa circa ſimoniam in ordine infra cap.25.nu. 68.& in beneficiis ibidem.nu.115. & in præſentatione ibidem.nu.8. quæruntur multa noua.

106 Ad quorum primum reſpondeo, quòd non licet Epiſcopo iubere, vt certa pecuniæ quantitas detur pro miſſa dicẽda, & nemo minorem accipiat; Tum quia miſſa non eſt pecunia æſtimabilis.cap.qui ſtudet.1.q.3.Tum per alia ponenda in c.fi.præſertim, illud S.Tho. 2.2.q.100. art.3. recep.quod quamuis conſtitui poſſit in aliqua eccleſia, vt fiat ſupplicatio in funere eius, qui tantum dederit, non tamen ne fiat pro eo qui tãtum non dederit.

Ad ſecundum, quod conſueta dari pro actibus ſpiritualibus iã præſtitis licitè poſſunt accipi, antequam præſtentur, immò & interdum peti ad impediendas cõtentiones, & moleſtias, quæ alioqui probabiliter putãtur futuræ, quod determinat Caie. in ſum.verb.ſimonia. & per ſupradicta probatur.

Ad tertium, quod eſt ſimonia cõuentionalis tãtum promittere in inſtrumento publico 100. ſcuta alteri, vt conferat ſibi beneficium ſine vllo animo emendi illud, nec ſoluendi illa: licèt Caiet.in 2.tom. opuſc.opuſc. 9.q.2.de ſimo.& Sotus, qui eum ſequitur lib.9. quæſt.5.art.1. de iuſt. & iur.contradicant, dicentes eum quidem peccare communicando ſimoniæ mortali alterius: mentiendo itẽ, & ſcandalizando, non tamen ſimoniam committendo, & ex eo inferentes non teneri relinquere beneficium eiuſmodi dolo acquiſitum: quia ad eſſentiam ſimoniæ non eſt neceſſaria vera voluntas emendi, quod ipſi præſupponunt: ſed ſufficit voluntas faciendi, aut dandi aliquid quod formaliter, vel virtualiter eſt temporale pro ſpirituali conſequendo, per dicta ſupra nume.110. quod in hoc caſu fit, cùm vnus eorum velit dare ſpirituale, & alius promittere in inſtrumento publico quocunque animo id faciat. Verum autem eſt quod inferunt, nempe illum non teneri ad relinquendum beneficium ratione talis ſimoniæ: non quidem eorum argumento, ſcilicet quod non committit ſimoniam: ſed quia illa non eſt realis ſed conuentionalis tantum; quæ vt prædictum eſt, nec excommunicat, neque annihilat actum, neque ad reſtituendum obligat vt dictum eſt. Quamuis poſſit dici ſimonia realis conuentio, qua cõuenirent duo, vnus ad dandum ſpirituale, alter ad dandum inſtrumentum authenticum promiſſionis centum, ſi alter daret ſpirituale promiſſum, & alter traderet inſtrumentum eiuſmodi promiſſum, etiam ſi nunquam

Digitized by Google

quam ſolueret: quia ex bona parte impleret promiſſum tradendo illud, quod promiſſum fuit:& vt prædictũ eſt ſufficit eam impleri ex vtraque parte,quo ad partem promiſſorum. Non tamen arbitror eſſe realem illam, qua quis promitteret temporale,etiã inſtrumento publico,quod traderet:quum hoc caſu talis traditio inſtrumenti non ſit pars rei promiſſæ,vt in ſuperiori caſu:ſed ſolum probatio promiſſionis.quod eſt quotidianum,& ideo notandum. l.legaui.ff.de liber.leg.

Ad quartum, quòd conferens beneficium ei,cui eſt obligatus tãtum ad antidora, animo ſe ab illa obligatione liberandi, ſimoniam committit,ſecundum Inno. in cap.tuam. de ætat.& qualit.quod non eſt verũ, niſi conferat pro pretio formaliter, vel virtualiter temporali per ſupra dicta nu.100.Nec tunc eſſet pluſquã ſimonia mentalis ſecunda, de qua nume.101.ſi non deduceretur in pactum illa remiſſio,quæ in effectu eſt donatio cap.veniens.de teſta.in quo ſenſu videtur intellexiſſe Inno. vbi ſupra Fel.in cap.ad audientiam.2.de reſcrip.nu.10.Sed ſi res ſatis perpendatur,nec tunc eſt ſimonia:quia nullum debitum legale, ſed ſolum antidotale remittitur,quod non habet vim pretij,vt S.Thom.clarius aperit 2.2.q.78.art.2.ad 2.& probat conſuetudo S.Sedis Apoſtolicæ,& omnium prælatorum, qui conferunt beneficia his, qui bene meriti ſunt de ſe, vel ſuis eccleſiis, vel republ.quibus ſunt obligati ſola antidorali obligatione.

Ad quintũ,quòd mediator ſimoniæ committit eam, & excommunicatur per extrauag. 2.de ſimon. Immò & dans mediatori, ſeu interceſſori,vt procuret ſibi collationem beneficij ſecundum Inno. in d.c.tuam. de ætat.& qual.quem ibi Anto.Pan. & Bellam.ſequuntur, & idem Inno. in cap.tanta.de ſimon.quem ibi Fel. ſequitur:quia, vt ille ait, paria ſunt dare collatori,& dare tertio,vt moneat collatorem ad conferendum: niſi daretur illi,quod deceret pro labore,quem ſuſcipit in ſemel,vel frequenter adeundo collatorem, & redeundo ab eo; vel in compenſationem alicuius intereſſe conſiderabilis,damni, vel lucri ceſſantis ipſius mediatoris;vel niſi daret principaliter ad ineũdam amicitiam,& ſecundario, vt poſtea per illa moueretur ad monendum collatorem, vt conferat ei beneficium per prædicta.Per quæ,& hoc proximum dictum,videtur ſaluari, qui dat munera a manu, a lingua,vel obſequio familiari Papæ principaliter ad ineundam amicitiam cum illo,& ſecundario vt impetret ei a Papa aliquod beneficiũ, cùm ſe ad id occaſio obtulerit: & poſtea occaſione oblata ſine alia illicita conuentione impetrat illud ei. Secus autem eſſet ſi principaliter daret ei, vt rogaret Papam pro eo, vel vt obtineret ei beneficium: quo caſu intelligendus eſt Sot.lib.6.q.7. art.3. col.2. de iuſt. & iur.& Sylueſt. verb.ſimonia.q.6. contrarium ſignificantes.

107 Ad ſextum,quòd non eſt ſimonia conferre propter conſanguinitatem ſecundum S.Thom.2.2.q.100. art.5.ad 2.quidquid aliqui parũ caute dicant: quia illa nec emitur, nec venditur, nec vllo contractu non

Digitized by Google

gratuito quæritur, quod ad ſimoniã requiritur, per eius definitionem. quod & Sot. vbi ſupra probat: quamuis conferens ob illam principaliter peccat ſecundum Inno. in d. cap. tuã: non tamen incurrit cenſuram, qua ſimoniacus inuoluitur. Idem eadem ratione dicendum de conferente ob amicitiam, licèt ob eam indigno cõferret. Idem puto de illo, qui pro ſe indigno precatus collatorem, obtinet beneficium, niſi preces pro pretio fiant, & accipiantur, quo caſu intelligendus eſt S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 5. ad 3. Idem de hypocrita, qui ob laudem humanam ſpiritualia facit: ſed alia ratione, ſcilicet quia non dat quidquam ſpirituale propter laudẽ ſecundum eundem S. Tho. vbi ſupra ad 4. nam ſi daret, vel faceret in pretium laudis, ſimoniacus eſſet, per prædicta.

Ad ſeptimum reſpondeo, quòd ſimonia realis cõmittitur ab eo, qui habito ab Hiſpania nũcio de aliquo beneficio vacanti, conuenit cum aliquo Papæ familiari, vt impetret illud ab eo pro ſe: & quod ipſe conſentiet certæ penſioni à Papa conſtituendæ. Et poſtea familiaris impetrat illud pro eodem monitore qui conſentit prædictę penſionis conſtitutioni: & expediunt literas nulla mentione facta Papæ de conuentione penſionis conſtituendæ: quia eſt conuentio ſimoniaca, ab vtraque parte executa vt patet. Idem & fortius eſt dicendum de illis, qui habito ex Hiſpania nuncio de duobus beneficiis vacantibus, conueniũt, vt vtrunque illorum in caput vnius eorum impetretur, & inter ambos diuidatur ex æquo vtilitas eorum, & impenſa facienda in ſoluendis penſionibus eis, qui ea ſibi impetrant. Et poſtea is in cuius caput impetrata fuerunt, nulla de huiuſmodi conuentione facta mentione, renunciat alterum in fauorem alterius qui cõtribuit dimidium impenſarum: quoniam eſt ſimonia ab vtraque parte completa.

Ad octauum, quòd ſimonia realis admiſſa fuit a duobus Hiſpanis, inter quos conuenit, vt alter exiſtens in Hiſpania moneret de vacantibus alterum reſidentem in curia, & is impetraret à Papa illa: & diuiderentur ex æquo vtilitas, & impenſa per renunciationes, permutationes, vel penſionum conſtitutiones ad id neceſſarias. Contra tamen puto de his, inter quos cõuenit: vt alter moneret, & alter impetraret vtrique, vel vtri eorum vellet, ſine vlla obligatione ciuili alia ab antidotali, quæ naturali iuri ineſt, vt benefaciẽti benefaciamus iuxta l. ſi non fortem §. libertus. adiuncta gl. ſing. ff. de cond. indebit. & poſtea liberè ipſe impetrat, & reſignat, vel conſentit penſioni pro ſua libera voluntate: quia expreſſio eorũ, quæ tacitè inſunt, nõ inducit ſimoniam, vt prædictum eſt poſt Fel. in ca. ad audientiam. de reſcrip. nu. 10. in ſpecie hoc dicentem.

Ad nonum, quòd admittit ſimoniam, qui habito nuncio de vacante beneficio in Hiſpania, notum facit illud alicui familiari Papæ, qui obtinet ab eo gratiam conferendi illud cuilibet Hiſpano, quem ipſe nominabit: & poſtea nominat illum monentem facto pacto, quòd illi, vel illi pẽſioni annuẽte Papa conſentiet, & ad ſecuritatẽ eius neceſſaria faciet

Digitized by Google

faciet,& poſtea nominat illũ, & ille conſentit penſioni prædictæ, nulla de pacto prædicto facta mentione Papæ: quia eſt conuẽtio ſimoniaca, completa ab vtraque parte, & non purgata authoritate eius,qui de illa nil nouit. Secus autem ſi nullo pacto præcedenti nominaret eum, & ille conſentiret: quia nulla conuentio illicita interueniret.

Ad decimum dico primò, quòd renunciatio facta in fauorem alterius,id eſt adiecto modo, vt conferatur illi, vel illi, eſt ſimonia, iuxta gloſſ.cap.ex parte.1. de offic. deleg. & cap.cum pridem.de pact.Niſi fieret in manibus Papæ ſecundum ſtylum Curiæ à multis ſeculis ſeruatum, à quo tamen cœpit recedere S.D.N. Greg. XIII. quamuis permittit, vt vna cum renunciatione vnius, præſentetur petitio alterius, cui renuncians vellet conferri. Quibus conſequens eſt conuentionem, quæ alias eſſet ſimoniaca, deſineret eſſe talem per cauſulam adiectam, ſi, & quatenus S.Sedi Apoſtolicæ placuerit,& non aliter,nec alio modo. Quod receptiſſimũ eſt, ſed male intellectum, & peius ſeruatum ab his,qui priuſquam Sedis Apoſtolicæ beneplacitum accedat eam, ſaltem ex parte exequuntur. E quibus ſunt renunciatarij, qui promittunt renunciantibus pẽſionem, vel aliud temporale, ſi Papæ placuerit. Et qui faciunt concordiam de dando, vel faciendo aliquid temporarium pro quærendo iure aduerſarij: & poſtea prius præſtant promiſſa, vel partem eorum, quam Sedis Apoſtolicæ beneplacitũ accedat, vt ſentit Gomes. in reg.Cancel.de Trien.q.12.

Secundò, quòd renunciatio beneficij facta,etiam in manibus inferioris ea intentione, vt conferatur alicui cognato renũciantis, vel alij, nulla conditione, modo, vel pacto expreſſis valet: & renuncians non admittit ſimoniam etiam mentalem ſecundum glo. ſollennem. cap. ordinationes. 1. quæſt.1. verbo pretio, communiter receptam, & expreſſam ſententiam grauiſſimi hac in re authoris S. Anton. 2. part.titu. 1. capit.5. §. 11. quamuis Panorm. & Dec.& citati per eos incautè teneãt eum admittere mentalem, quod palam eſt falſum: quia nulllatenus conuenit ei definitio ſimoniæ ſupra poſita.nu.100.Cum emptio. vel venditio actualis,vel virtualis,nec vllus contractus non gratuitus, nec vlla voluntas faciendi aliquid horum etiã tale, quale in proximo quæſito diximus,interueniat,vt palam eſt:& cautius loquitur idem Deci. conſi. 141.ad ſecundum: quamuis ſi vellet renunciare principaliter ob cognationem, vel vt conferatur indigno eo, peccaret, non tamen peccatum ſimoniæ, ſed aliud iniuſtitiæ, vel acceptionis perſonæ inordinatè cõceptæ,vel procuratæ. Pro quo facit, quod mandatum datum ad renunciãdum beneficium in manibus ordinarij libere,& ad petendum ab eo poſt renũciationem liberã vt prouideat illi,vel illi,nõ eſt ſimoniacum, immò valet, & renunciatio virtute illius facta,& collatio ad petitionẽ mandatarij cõſecuta ſunt validæ,vt Rota declarauit teſtãte Caſſ.in dec. 2.de ſimon. Et negari non poteſt ex illo mandato colligi intentionẽ renunciãtis fuiſſe, vt cõferretur nominato

nato per eum: ſed quia non fuit id poſitum ſub pacto, modo, vel conditione, ceſſabit ſimonia. Et quod his non obſtet extrauag. Pij V. de confidentia, annotabitur infra ſuper ea. Quamuis certum ſit, quòd velle renunciare cum pacto, vel modo, vt detur illi, vel illi, eſt ſimonia mortalis, etiam ſi nulla ſubſequatur renunciatio cum pacto, vel ſine pacto per dicta ſupra nu. 100.

108 Ad vndecimum de committẽte ſimoniam cum Papa dico primò, quidquid alias hoc in loco ſcripſerim, alios in aliis ſequutus, Papam peccare poſſe peccatum ſimoniæ in emptione, & venditione cuiuſlibet rei ſpiritualis, ſicut quilibet alius homo, quæ ſunt verba S. Thomæ 2.2.q.100.art.1.ad 7. Ex quo infertur primo non poſſe ipſum liberare a peccato ſimoniæ alium vendentem, vel ementem ab ipſo rem ſpiritualem, qua parte eſt ſpiritualis: quia nec ſe ipſum poteſt ab eo excuſare.

Secundò quod Papa non poteſt efficere, vt actus, qui eſt ſimoniacus iure naturali, vel diuino abſque adminiculo iuris humani, deſinat eſſe ſimoniacus: quia ſua Sãctitas ſubeſt illis legibus, ſaltem quoad vim directiuam ſecũdum eundem S. Thomam recept. 1.2. quæſt. 96. art. 5.

Tertiò, quòd Papa poteſt rẽ, cuius ſpiritualitas iure tantum humano inducta eſt, frangendo, vel mutando efficere profanam, vt diximus in ca. non liceat Papæ. §. §. 17 nu. 17. 10. Immò, & alij Prælati ex iuſta cauſa idẽ facere poſſunt arg. c. aurũ. 12. q. 2.

Quartò, quòd Papa poteſt rem ſpiritualem, quę cõſtat ex ſpirituali, & temporali, vt calix, & veſtæ ſacrę, emere, & vendere, quoad partem tẽporalem, etiam integram, & ſanam abſque præuia execratione, vel confractione, qua mutatur forma, vt colligitur ex S. Thoma 2. 2. quæſt. 100. artic. 4. Imo, & alij Prælati ad vſum eccleſiaſticum nihil plus accipiendo ratione ſpiritualitatis, vt ſatis colligitur ex eodem S. Thom. lib. 4. ſentent. diſtinct. 25. quæſt. 3. art. 1. & 2. Quamuis non ad vſus profanos per reg. ſemel Deo, de regul. iur. libr. 6. & cap. comperimus. de conſe. diſtinct. 2.

Quintò, infertur quòd Papa nullam pœnam temporalem ſtatutam contra ſimoniacos, etiam qui ſunt tales in rebus ſpiritualibus, etiam a Deo ſolo inſtitutis incurrit: & quod poteſt facere ne alius eam incurrat: quia omnis talis pœna eſt inducta iure humano, cui non ſubeſt ipſe, & poteſt alios eximere per prædicta.

Sextò, quòd authoritas eius de facto eximit a pœnis ſimoniæ omnes, qui cum eo, vel cum conſenſu eius faciunt actum, qui aliàs eſſet ſimoniacus: eſto quod expreſſe eos non liberet, non facta differentia inter prædictas ſimonias: quia quo ad pœnas eadem ratio militat in vtraque. Et ideo quidquid dicat Pan. in rep. §. qui vero. c. extirpãdæ. de pręb. ſub fi. & Fel. eum. limitãs in c. de cætero. ſub fin. de re iud. in rebus ſpiritualibus a ſolo Deo inſtitutis commiſſa, veritas habet, quod nõ eximit à culpa, ſed tãtum à pœna ſimoniæ, & a culpa, & pœna ſimoniæ iure tantum humano prohibitæ, tũ per prædicta: tum per l. quidam conſulebat. ff. de re iud. & l. idẽ Vlpi. ff. de excuſ. tut. & eorum, quæ de certa ſcientia.

Principis

Digitized by Google

Principis verius, & communius dicuntur ab iis, quos latè citat Fel. in c. cum inter. de except. Tum per ſtylum Curiæ, qui hoc ſeruat, vt ſatis teſtatur Caſſador. deciſ. 2. de ſimo.

Septimò, quòd ex his eſt haurienda deciſio quæſtionis. An Papa vendens beneficium, & emens illud cõmittat ſimoniam? Et quidam aiunt abſolute quod nunquam. Alij quod ſemper. Alij quod nõ, ſi beneficium eſt ſimplex: ſi autem eſt curatum, ſic. E quibus eſt Panorm. in cap. 1. de ſimon. & in c. extirpandæ. §. qui verò. de præb. a num. 83. Quorum primorum opinionem ſequuntur communiter Theologi, quos ſequitur Caiet. 2. tom. tract. 9. quæſt. 1. noſque ſoliti ſumus ſequi, hoc ſyllogiſmo firmo in Barbara. Omne ſpirituale, vt hic ſumitur, eſt inuendibile iure naturali, & diuino. cap. qui ſtudet. 1. quæſt. 1 c. quam pio. ead. cauſ. quæſt. 2. non ſolum datum vel inſtitutum immediatè a ſolo Deo, ſed etiam ab eccleſiaſtica poteſtate ſupernaturaliter diuinitus ei data, per dicta ſupra eodem num. 99. & adducta per Caietan. vbi ſupra. At omne beneficium eſt ius ſpirituale, vt hic ſumitur c. dilecto. de præbend. & tradit S. Thom. 2. 2. quæſt. 100. art. 4. à quo nullus etiam Canoniſta recedit. Ergo omne beneficium eccleſiaſticum eſt inuendibile. Et confirmatur, ius ſpirituale clericale eſt a Deo ſolo inſtitutum, cui omnia beneficia ſunt annexa: & quidem adeo, quod vendito beneficio cenſetur vẽditum ius clericale cap. ſiquis. obiecerit. 1. q. 3. & ius clericale eſt inuendibile, per prædicta. Confirmatur etiã eo, quòd ius patronatus eſt inuendibile ca. de iure, de iur. patr. & tenet S. Thom. vbi ſupra ab omnibus etiam Canoniſtis recept. quod tamen eſt minus ſpirituale, quàm beneficium, quippe quod cadit in laicum tanquam ſpirituale antecedenter non præſupponens clericatum, nec aliud ſpirituale, præter chriſtianiſſimum cum tamen beneficium ſit tale dependenter, & præſupponens clericatum ca. cum adeo. de reſcr. & c. ex literis. de tranſ. Confirmatur item eo, quòd ius decimarum eſt inuendibile: quia deputatũ ab eccleſia miniſtris eius, vt ipſemet S. Thom. ab omnibus recept. ibidem ait, & probatur in ca. altare. 1. quæſt. 3.

Octauo, infertur quòd quidquid aliqui facile detrahant, non arbitror vllum Papam vlla beneficia vnquã ſimpliciter vendidiſſe contra conclusionem prædictam: quamuis ceperit aliqua non via vẽditionis, nec permutationis, nec alius contractus non gratuiti: ſed aliis viis iuſtis. Quę colliguntur ex eo, quòd poteſt beneficia extinguere, & alia aliis vnire, diuidere, & reditus eorum augere, & diminuere c. & ex parte de conſt. & c. maioribus. & c. extirpandæ, in prin. & §. qui verò. præb. c. ſicut vnire. de exceſſib. prælat. cum eis adnot. Poteſt etiam partem redituum eorum vacantium, & vacantium de conſenſu beneficiariorum. immò & ſine illo, ex iuſta cauſa applicare alicui bello pio, vel aliis piis operibus, & neceſſitatibus Sedis Apoſtolicæ, vel alterius, & in iuſtam penſionem aliquibus: ac conſequenter annatas, vel cõpoſitiones neceſſitatibus Sedis Apoſtolicæ, vel aliis piis operibus applicare.

Nonò,

Nonò, quòd quamuis Theologorum ſentētiam, quam omnium profundiſſime confirmat Caiet. vbi ſupra, ſequi ſoleam: puto tamen nouiſſime tenendum, primo Caiet. dicere quædam quaſi metaphyſici in illo tractatu, quæ non ſatis probat. Secundo quod Papa ſua poteſtate abſoluta, & plena poteſt vēdere abſque peccato ex iuſta cauſa beneficia, quoad partem, quam habent pecuniariam, & temporariam: ſicut poteſt vendere alia ſpiritualia, quæ conſtant partim ex ſpirituali, & partim ex re pecuniaria: qualia ſunt calix, veſtis, & vaſa conſecrata. Tum quod eadem ratio eſt in omnibus. Tum quia, id quod dicitur vendentem abſolutè beneficium, vel aliam rem, quæ conſtat ex re ſpirituali, & pecuniaria præſumi, vel videri vendere vtrunque iuxta prædictum ca. ſi quis obiecerit. eſt verum quoad præſumptionem, & non quoad veritatem, quæ tollit eam, ſi eſt ei contraria cap. tua. de ſponſ. & ita non includeret illū, qui verè ſolum temporale intenderet vendere: & minus illum, qui expreſſe proteſtaretur ſe ſolum intendere vendere illam, quo ad partem temporalem. Tum quia, omnes confitentur non ſolum Papam, ſed etiam omnes alios Prælatos poſſe vēdere calicem, vel aliam rem conſecratam, etiam integram eccleſiæ, vel clericis ad vſum ſpiritualem, quod quotidie fit. Tum quia nemo negare poteſt, poſſe Papam ex cauſa iuſta donare, & vendere, vel permutare aliquā rem immobilem vnius eccleſiæ pro alia alterius eccleſiæ, etiam profana: & aliquam partem redituum vnius eccleſiæ pro aliqua re alterius eccleſiæ, vel etiam laici, quod quidquid dicat Caietan. efficaciter probat c. ad quæſtiones, & omnes tit. de rerum permut. Tum quia ſic vendendo, donando, vel permutando nihil ſpirituale vendit, donat, vel permutat, ſed ſolum temporale. Tum quia non obſtat illud arg. quod ſuū Achillem facit Caiet. ſcilicet, quod omnia beneficia eccleſiaſtica ſunt annexa iuri clericali conſequenter: quia non ſunt ita annexa, vt nequeant auctoritate Papæ ſeparari multis modis, vt prędictum eſt. Tum quia etiam aurum, argentum, & ſericum calicis, & veſtis, cōſecratorum eſt annexum calici, & veſti cōſecratis, immo magis quam reditus beneficio: attamen Papa poteſt ex iuſta cauſa vendere illud aurum, argentum, & ſericum alij eccleſiæ, vel clerico, etiam non mutata forma, vt ſupra dictum eſt. Ergo etiā ex iuſta cauſa poterit vendere reditus mille ducatorū alicuius epiſcopatus, vel archidiaconatus habentis reditus decem millium, etiam non ſeparando illos à reditibus epiſcopatus, vel archidiaconatus: & ea lege, vt archidiaconus teneatur illa quot annis ſoluere. Reditus enim beneficij nō ita annexi ſunt iuri clericali, quod non poſſint authoritate ſaltem apoſtolica diuidi, & vēdi, ſaluo exiſtente, & non vendito iure clericali: ſicut venditur pars materiæ calicis, non vendita eius tota materia, neque conſecratione eius. Et Canoniſtę, qui tenuerunt contrariam partem communis Theologorum noluerunt dicere id, quod Caiet. imponit eis nimium notans eos, & nec per ſomnium imaginati ſunt illa

eius

eius quaſi methapyſica, ſed in noſtrum hunc ſenſum videntur dixiſſe Papam poſſe vendere beneficia: licet Pan. diſtinguendo inter curata, & ſimplicia iure reprehendi poſſit. Quia voluerũt dicere, quod plus rei ſpiritualis vendere poſſit vendendo curata quam ſimplicia: ſed quod vtrunque vendere poteſt ex iuſta cauſa, quoad partem temporalem: & neutrum quod partẽ ſpiritualem quo ad ius exercendi curam, vel ius clericale miniſtrandi officia diuina, cui iure naturali, & diuino debetur ſtipendium. Sicut poteſt vendere calicem, & veſtes ſacras, quoad partẽ temporalem, & non quoad ſpiritualem, ſiue conſecrationem. Adde iis illud, in quo ſæpe grauiter erratur, ſcilicet, quod concordiæ, & aliæ diſpoſitiones ſuper ſpiritualibus, quæ ſine Papæ conſenſu factæ, eſſent ſimoniacæ, non ſunt tales ſi fiant cum clauſula, ſaluo, vel reſeruato beneplacito Papæ, ſiue S. Sedis Apoſtolicæ: quæ tamen ſi exequuntur antequã beneplacitum eius impetretur, fiunt ſimoniacæ: quia fiunt ſub conditione, ſi Papa voluerit. arg. l. à teſtatore. ff. de cõd. & demo. & diſpoſitio conditionalis nihil prodeſt, donec conditio impleatur, cap. ſi pro te de reſcr. & §. omnis. inſt. de verb. oblig. & ideo cauendum a tali executione, quæ inducit cenſuras, & annihilat actum.

109 Ad duodecimum, quòd ex reſponſione 3. præcedentium quæſtionum ſequitur non eſſe ſimoniacam confidentiam illam, qua quis confidit, quòd collator conferet beneficium renunciatum illi, cui renuncians volet, poſt renunciationem liberè, & ſine vllo pacto, & modo: aut quòd patronus præſentabit ad illud ita renunciatum: quia nullus in ea re contractus non gratuitus nec voluntas illum faciendi interuenit, neque vllo iure naturali vel diuino talis fiducia prohibetur, ſi aliud non obſtat. Eadem ratione non eſt confidentia ſimoniaca conferre beneficium, vel procurare vt conferatur alicui ea intentione, & ſpe, quòd ille aliquando cedet in fauorem alterius a ſe nominandi, vel ſui ipſius conferentis, vel procurantis: dummodo nullum pactum, nullus modus, & nulla cõditio adiiciatur, quod certũ eſt ſolo iure antiquo attento. Et quòd idẽ ſit attentis extrauagantibus. fœl. rec. Pij quarti, & Pij quinti ſuper confidẽtia beneficiorũ editis, probatur efficaciter eo, ꝙ illæ nihil prohibẽt, quod ante illas nõ fuiſſet prohibitum, ſolum enim diſponunt contra confidẽtiam illicitam beneficialem, & non omnem: ſed tantum ſimoniacam, qualis non erat omnis confidentia beneficialis. Tum quia confidentia in genere eſt certa ſpes de re aliqua, quod ita fuit, eſt, vel erit, & interdum ſonat in bonã partem, vt in illo Pſal. 10. *In Domino cõfido*: & interdum in malam. Pſal. 113. *Qui cõfidunt in eis*: & cõſequenter eſt confidẽtia licita, & confidẽtia illicita: licita eſt, qua quis ordinatè ꝑſerat, illicita qua inordinatè. Tũ quia hoc cõſequitur, ꝙ confidentia beneficialis eſt duplex, licita, qualis eſt illa, qua quis ordinatè cõſulit ꝙ collator cõferet beneficiũ fratri ſuo cũ primis eo digno, & illicita, qualis eſt ea, qua quis inordinatè cõfidit, quòd collator conferet beneficium ſuo

fratri

fratri eo indigno, arg. c. cum in cunctis. §. fin. de elect. Tum quia confidentia illicita beneficialis eſt duplex. Altera ſimoniaca, qualis illa, qua quis cōfidit, quòd collator conferet beneficium mediante pretio pacto, modo, vel conditione expreſſa, vel tacita digno, vel indigno. Altera non ſimoniaca, qualis eſt illa, qua quis cōfidit, quòd collator conferet beneficium ob cognationem, vel amicitiam indigno: ſine tamen pretij, pacti, modi, vel conditionis interuentu. Quod autem extrauagantes prædictæ nō ſint editæ contra omnem confitentiam beneficialem, ſed tantum cōtra illicitam: nec contra omnem illicitam: ſed tātum contra illicitam ſimoniacam patet.

Primò, quòd principium extrauagantis pij Quarti ſic habet. *Sane licet dudum, cum certam ſimoniacæ prauitatis ſpeciem, quam beneficiorum confidentiam vocant, &c.* Et ex principio colligitur intentio diſponentis. l. fi. ff. de hæred. inſti.

Secundò, quòd mox declarat ſe loqui de confidentia, qua quis accepit cuſtodiam alieni beneficij cum pacto, vt poſtea cedat alteri.

Tertiò, quòd poſtea ter ſe reſtringit ad eam, adiiciens verb. *Confidentiam*, verbum, *Huiuſmodi*, quod reſtringit ad prædicta. l. huiuſmodi. ff. de legat. 1.

Quartò, quòd Pius V. de eadem omnino confidentia diſponit, de qua Pius IIII. vt tam ex proœmio, quam reliquo contextu palam colligitur.

Quintò, quòd declarant præteritas, de quibus agunt, confidentias fuiſſe illicitas. quod non potuiſſet iuſte fieri, niſi ante fuiſſent prohibitæ: cum lex non extendatur ad præterita. cap. ſecundo, & cap. finali de conſtitutionibus. Et ita quæ confidentia ante illas erat licita, etiam nunc eſt licita, & è contrario, quæ nunc eſt illicita, antea erat illicita: & quæ illicita nunc eſt ſimoniaca, antea erat ſimoniaca. & quæ antea non erat ſimoniaca, nec nunc eſt ſimoniaca, licèt iuſte præſumi poſſit in foro exteriori per modos ad id inductos à Pio V. per extrauag. cuius tenor ſequitur *Pius Episcopus &c.*

110 *Intolerabilis. & infra. Bene quidem, & prouidenter fæl. rec. Pius Papa IIII. prædeceſſor noſter ad tollendam fiduciariæ mancipationis beneficiorum eccleſiaſticorum corruptelam, ſtatuit, & decreuit: vt ipſo iure vacarent eccleſiæ, monaſteria, cæteraque beneficia eccleſiaſtica in confidentiam a quibuſcunque etiam S. R. E. Cardinalibus cuiuſuis perſonæ contemplatione vel intuitu recepta liberam illorum diſpoſitionem ſibi, & Apo. S. reſeruando: nec valère ipſorum collationes ſeu conceſſiones, nec fructuum, nec penſionum reſeruationes, nec facultates illas transferendi, nec regrediendi, ſeu accedendi, & ingrediendi ad eccleſias, monaſteria, & beneficia ſupradicta illaque recipientes, fructus, penſiones, & alias res eorundem indebitè perciperent. Prohibens quibuſcunque etiam ſub cenſuris eccleſiaſticis, ne quid huiuſmodi amplius auderent. Ac etiam decreuit omnes & quaſcunque prouiſiones, præfectiones, collationes, commendas, & alias diſpoſitiones de eccleſiis, monaſteriis, & beneficiis, nec non reſeruationes fructuum, penſionem, rerum,*

rum, & iurium ac etiam transferendi, regrediendi, accedendi, & ingrediendi, aliaſque facultates, ſiue per ſe, ſiue futuros Romanos Pontifices, etiam motu proprio, ac conſiſtorialiter, ſiue etiam per ordinarios collatores, etiam ad patronorum præſentationum, cum interuentu confidentiæ huiuſmodi, ſiue expreſſe, ſiue occulte, ac de iure præſumpto, & alias contra prædicta pro tempore factas, nullius momenti fore, nec cuiquam ſuffragari: ſed eccleſias, monaſteria, & beneficia huiuſmodi ipſo iure vacare, ac prædictæ diſpoſitioni reſeruata eſſe: ſicque per quoſcunque etiam per præſumptiones, & coniecturas legitimas, & alias eorum arbitrio procedendo (cum alioqui confidentias huiuſmodi in lucem erui, & probari non poſſe conſtaret) iudicari & definiri debere. Necnon irritum & inane quicquid ſecus contigerit attentari: quemadmodum confectis ſuper his literis plenius continetur, & infra. Multi enim ipſa beneficia iure retinere nequeuntes: alij ne cogantur ad ſacros ordines, & ad reſidentiam, ad incedendum in habitu clericali, vt ad bellum proficiſcantur, vt inimicos occidant: alij vt alieno nomine lites agant, aut defendant alij propter crimina incapaces: quidam vt purgato delicto, vel abſolutione conſecuta illa repetant, eadem in alios deponunt, & in pleriſque fructus ipſorum aut eis miniſtrantur, aut quibus ipſi ſtatuunt, ſæpe laicis, & inhabilibus. Plerique vel ſenes, vel infirmi, vt beneficia in domibus ſuis perpetuent, illa renunciarunt, & renunciant in alios, qui vel profanam familiam cedentium de fructibus eccleſiaſticis alant: vel illa etiamnum infantibus, aut naſcituris aſſeruent, facto interdum circuitu retroceſſionis, cum reſeruatione fructuum, & aliarum rerum, aut acceſſu, præſertim ab illis qui præſtandorum iuriū Cameræ Apoſtolicæ ſunt immunes. Alij aut incapaces, aut aliis beneficiis eccleſiaſticis onuſti, aut eccleſiaſtico ordini ſeſe mancipare refugientes, aut mere laici beneficia eccleſiaſtica aliis conferenda procurant, vt de illis poſtmodum ad libitum ſuum diſponatur, fructus etiam percipientes illorum. Ad hæc plerique ordinarij, & alij collatores, ac etiam patroni laici curant deponenda beneficia, vt fructus, ſeu penſiones capiant eorundem, aliiſve faciant miniſtrari. Alia item permulta eiuſcemodi admittuntur, quibus immaculata rerum diuinarum puritas impie violatur, diſciplina eccleſiaſtica neruus dirumpitur, & imminens patratur exitium animarum. Quare nos volentes periculoſam talium audaciam noui iuris ſubſidio cohibere, præſentium auctoritate ſtatuimus: vt ſi quis quacunque auctoritate eccleſiam, vel monaſterium, aut aliud beneficium eccleſiaſticum qualecunque ex reſignatione, vel ceſſione cuiuſcunque perſonæ ſimpliciter, aut cum circuitu retroceſſionis cum regreſſu, vel acceſſu, etiam ſola dimittentis intentione receperit, vt illa, vel illud etiam in euentum regreſſus, vel acceſſus, eidem dimittenti, vel alteri poſtea conferatur: aut illius fructus, vel eorum pars alij, vel aliis concedantur, vel penſiones ſoluantur ex eiſdem, hæc confidentia cenſeatur. Itidem ſi ordinarius vel alius collator contulerit antehac, aut conferat in futurum beneficium eccleſiaſticum quouis modo vacans, ea conditione tacita, vel expreſſa, vt poſtea in alterum pro arbitrio collatoris, ſeu alterius cuiuſcunque contra iuris commu-

Digitized by Google

um ordinationem diſponatur, ſiue vt de eo prouiſus, fructus illius, vel partem ad vtilitatem, vel libitum conferentis vel cedentis, aut alterius, relinquat & remittat, ſeu penſionem illi vel illis, quem vel quos idem collator aut cedens, vel alius per ſe vel alium ſcripto aut verbo iuſſerit, ſeu ſignificauerit, perſoluat: & pariter ſi a patrono etiam laico, vel alteri præſentatori, ſeu electori contigerit, aut contingat id fieri. Ad hæc ſi clericus prædictæ Cameræ, aut Cardinalis, aut alius a ſolutione iurium ipſius Cameræ, vel etiam Cancellariæ Apoſtol. exemptus poſt reſignationem, vel ceſſionem alicuius extranei de eccleſia: monaſterio, vel alio beneficio eccleſiaſtico in ſe Apoſtolica vel alia authoritate factam & admiſſam, illam, vel illud etiam confectis literis Apoſtolicis, & poſſeſſione apprehenſa in eundem reſignantem vel cedentem modico ſpatio interiecto, veluti duorum, aut trium menſium retroceſſerit, aut retrocedat in futurum ex illa retroceſſione fructus eccleſiæ, ſeu monaſterij, aut beneficij, vel eorum pars ſeu penſio, ſeu quid aliud ſuper illis reſeruatum: aut regreſſus, ſeu acceſſus, ingreſſus ad illa vel illud ipſi clerico, vel Cardinali, aut alio exempto ſit fuerítve conceſſus. Poſtremò, ſi quis crimine aliquo abſolutus, aut cum quo ſuper irregularitate diſpenſatum eſt denuo receperit, quacunque authoritate eccleſiam, monaſterium, vel aliud beneficium eccleſiaſticum, quod ante, vel poſt commiſſum delictum, aut contractam irregularitatem dimiſerit, in quouis horum caſuum confidentiæ prauitas ſit contracta, caſuſque huiuſmodi literis prædictis comprehendantur, ac ſi illis ſpeciatim expreſſi fuiſſent: licet ipſum confidentiæ crimen alterius tantum partis conſcientia ſit admiſſum. Ad probandum vero plene confidentiarum abuſum inter alias etiam hæ præſumptiones, & coniecturæ habeantur legitimæ, videlicet: ſi quis poſt ceſſam ab ſe eccleſiam, vel monaſterium, aut beneficium, & publicatam reſignationem, ſeu ceſſionem, captamque a ſucceſſore poſſeſſionem, ſeſe in illa, vel illo, ſeu rebus illius per ſe, vel alium, ſeu alios de facto iniecerit, aut fructus perceperit: aut quicunque ſucceſſor illi, vel eius propinquis ipſos, aut partem aliquam remiſerit eorundem: ſi recipiens beneficium conſtituerit dimittentem, vel eius parentes, aut propinquos procuratores ad percipiendum, vel locandum fructus beneficij dimiſſi, & illi, vel illis de fructibus perceptis, aut percipiendis donationem fecerit: ſi vel ſola procuratoris depoſitione, vel libris rationalibus menſariorum ex parte dimittentis expeditio, quæ perſonam recipientis concernit proſecuta ſit, ſimulque expenſæ pro ea neceſſariæ ab illo factæ fuerint. Denique ſi quis pro conceſſione alicui facta, quacunque auctoritate de beneficio eccleſiaſtico per ſe, vel alium, ſeu alios interceſſerit, vel aliàs in negocio conceſſionis ſeſe immiſcuerit quoquomodo: deinde aliquid de fructibus talis beneficij de facto etiam per manus poſſeſſoris, ac etiam ſimplicis donationis titulo perceperit, ſeu de illo poſtmodum ad voluntatem interceſſoris fuerit diſpoſitum quandocunque. Teſtes autem de quacunque re ſingulares ſingulas probare valeant præſumptiones, & coniecturas, pluresque huiuſmodi præſumptiones, & coniecturæ plenam probationem faciant in prædictis. Cæte-

rum

rum criminoſi, & cæteri omnes, qui ad perhibendum in caſibus ſimoniæ teſtimonium recipi poſſunt, ad prædicta omnia admittantur. Sed ne quiſquam etiam vana fiducia fretus non intendendi contra ſe iudicij in crimine perſeueret: vtque hoc malum grauioris cenſuræ ſtimulo vſquequaque prohibeatur, & omnes, & ſingulos, qui hucuſque eccleſias, monaſteria, beneficia, fructus, penſiones, aliaſue res intercedente hoc confidentiæ vitio receperunt, ac retinent, niſi ſtatim ad ſe reuerſi & reſipiſcentes celeri dimiſſione ſibi proſpexerint: & qui quid tale admiſerint in futurum etiam omnibus, & ſingulis alijs monaſterijs, dignitatibus, adminiſtrationibus, officijs, & beneficijs obtentis, quæ pariter ſub dicta reſeruatione comprehendi volumus: necnon fructibus, penſionibus, & alijs rebus eccleſiaſticis, ac etiam Romanæ Curiæ, & alijs officijs temporalibus præſentium authoritate priuamus, & ad futura inhabiles decernimus, & in iuris ſubſidium excommunicationis ſententia innodamus, à qua nullus niſi in mortis articulo conſtitutus, ab alio quam à Romano Pontifice abſolutionis beneficium valeat obtinere, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ Milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono, Kalend. Iunij, Pontificatus noſtri anno quarto.

Ex qua nota primo, quod intentio prædictorum Piorum non fuit, vt ſupra dictum eſt, inducere aliquam prohibitionem nouam confidentię beneficialis: ſed Pius Quartus intendit renouare antiquam, & Pius Quintus iuuare illam inducendo modos probandi eam, quæ difficile probatur: Ita quod non intendit aſſerere eſſe veram in foro interiori confidentiam illicitam ſimoniacam in caſibus, in quibus ſtatuit pro tali eſſe habendam; ſed quod in exteriori eſt præſumenda talis.

Secundo nota, quod ſimonia conuentionalis confidentiæ beneficialis eſt peior alia conuentionali beneficiali, qua palam emitur, vel venditur beneficium: quia per illam non annullantur acta, nec inducitur cenſura, antequam ab vtraque parte impleatur, vt dictum eſt ſupra num. 103. per hanc autem ſic: quia ſimul ac quis accipit beneficium in confidentiam prædictam, antequam impleat, quod promiſit, ipſo iure eſt excommunicatus, & ipſo iure collatio ei facta eſt nulla, & tenetur ad reſtitutionem omnium fructuum, quos perceperit a die acceptionis.

Tertio nota nouam, & amplam reſeruationem, qua omnia beneficia collata, & accepta in confidentiam illicitam, & ſimoniacam ſunt reſeruata Sedis Apoſtolicæ collationi; qua ratione peior eſt hæc ſimonia conuentionalis etiam ex vna tantum parte completa, quam alia realis ex vtraque parte executa: quia non aufert ordinario poteſtatem conferendi, nec reſeruat illam Papæ; hæc autem vtrunque facit. Quam ob rem caueant ſibi, qui eiuſmodi beneficia accipiunt per ordinariorum collationem, vel per Papæ prouiſionem non facta mentione de huiuſmodi reſeruatione, ſaltem per clauſulas generales ad id ſufficientes: quales tamen communiter in

impetrationibus Apoſtolicis inſeruntur.

Quartò nota, quòd non ſolum collationes per huiuſmodi confidentiam factæ ſunt nullæ: ſed etiam omnes acceſſus, regreſſus, penſiones, & aliæ quæcunque etiam auctoritate Apoſt. reſeruata fiduciariis, ſiue cōfidentiariis huiuſmodi, in ceſſionibus, vel retroceſſionibus quibus poſtea illa admittunt: quorum de numero arbitror eſſe plurimos, qui debent ſibi cauere. Salua limitatione poſita infra eo. c. nu. 311.

Quintò nota caſum nouum, in quo fructus beneficiorum per huiuſmodi confidentiam collatorum, & penſionum cōfidentiariis conſtitutarum, reſeruatur Cameræ Papæ a die collationis, & conſtitutionis. quod eſt notādum ad conſulendum eis, qui hac in re peccarunt.

Sextò, quòd hæc extrauag. in illis verbis, *Sola admittentis intentione*, & in illis *Conſcientia tantum vnius partis*, videtur ſignificare contrarium eius, quod ſupra reſponſum eſt ad quæſitum decimum. Scilicet quod ſola intentio abſque pacto renunciandi beneficium vt detur alicui, non facit ſimoniam. Sed reſpondetur quod non intendit aſſerere per illa verba, quod ſola talis intentio conſtituat in foro interiori ſimoniam, ſed quod probatio eius faciat in exteriori præſumi illam. Tum quia, vt ſupra probatum eſt prædicti Pij nil noui prohibuerūt, & Quintus ſolum addidit quatuor modos præſumendi ſimoniam in exteriori foro. Tum quia non ait per hoc fieri confidentiam: ſed quòd cenſeatur, hoc eſt, præſumatur confidentia, vt in ſimili habet cap. ſi. de vſur. quod ibi ponderauimus.

Septimò nota, octo coniecturas ad præſumendam ſimoniacam confidentiam in foro exteriori. Prima probatio intentionis, etiam tantum vnius partis, quæ tangitur in ver. *Quare*. Secunda in ver. *Itidem*, ſcilicet quod collator ita conferat, vel patronus præſentet, vt poſtea de beneficio, vel fructibus eius ſic, vel ſic diſponatur. Tertia, in ver. *Ad hæc*, ſcilicet, quod exemptus a ſolutione iurium Curiæ beneficium acceptum per reſignationem alicuius etiā poſt literas expeditas, & poſſeſſionem acceptam retroceſſerit in eundem, reſeruato ſibi aliquo infra ſpatium duorum aut trium menſiū. Quarta, in ver. *Poſtremò*, quòd abſolutus a delicto vel irregularitate denuo accepit beneficiū, quod renunciauit, ante, vel poſt delictum, vel incurſam irregularitatem. Quinta in verſic. *Ad probandum*, quòd quis poſt ceſſum beneficium, & publicata ceſſione, & capta poſſeſſione a ceſſionario ſe in illud per ſe vel alium ingerit, & fructus, vel partem eorū accipit, aut ſucceſſor ipſi, vel propinquis eius aliquos fructus remiſerit. Sexta, in illo verſi. *Si recipiens beneficium, &c.* Septima, in verſi. *Vel ſola probatio, &c.* Octaua, in ver. *Denique quod interceſſerit, &c.*

Nota octauò, quod ver. *Ad probandum*, & clarius verſi. *Teſtes*. ſignificant, quod vnaqueque harum coniecturarum ſola non ſufficit ad plenam probationem quod equidem arbitror æquum. Nam durum videtur quòd prima. & octaua, & aliquot aliæ per ſe ſolæ ſufficiant. Quare videtur

detur id arbitrio iudicis librandum. arg.l.1.ff.de iur.delib. cap.de cauſis. §.1.de offic.deleg.

Nota nonò, caſum in quo teſtes ſingulares ſufficiunt contra regulam cap.bonæ. 1. de elect. quod autem ſubdit, *vt teſtes criminoſi,&c.admittantur*, commune eſt omni ſimoniæ cap.per tuas.de ſimon.

Nota decimò ex verſic. *Sed ne quiſquam*. duos caſus nouos, quibus duo genera beneficiariorũ ipſo iure priuantur beneficiis omnibus etiam iuſte obtentis, & fiunt inhabiles ad illa, vel alia obtinenda. Alter eſt eorum, qui ante hanc extrauag. acceperunt beneficia per ſimoniam confidentialem, & ſtatim habita notitia de ea non reſipuerunt, & dimiſerunt illa beneficia,& penſiones per eam obtentas. Alter eſt eorum,qui poſt eam acceperunt, vel acceperint aliqua beneficia, vel penſiones, per eiuſmodi confidentias: quæ eſt pœna terribilis;ferenda tamen: quia ſtatuta eſt.l.proſpexit. ff.qui, & a quib. & cap. in memoriam.21.diſtin. quam tamen relaxare,vel ſaltem in ea diſpenſare iuſtæ miſericordiæ fuerit. Et an,vel quos ignorantes liget,dicemus in comm. c.fraternitas.12.q.2.

Adde noue vndecimò, quòd mediator confidentiæ vetitæ a præfatis Piis ipſo facto eſt excommunicatus: quia per præfata omnis confidentia,de qua ipſi agunt,eſt ſimonia beneficialis; & omnis mediator ſimoniæ in beneficio,vel ordine eſt excommunicatus ipſo facto, per extrauag.2.de ſimon.

Adde itẽ noue duodecimò, quod promiſſio ſimplex conferendi, vel reſtituendi alicui beneficium, nihilo alio addito, non eſt confidentia in præfatis bullis damnata.Tum quia earum verba non aptantur ei, & cui verba legis non aptantur,nec illa aptatur cap. indennitatibus. §. penult. de electio. lib.6.& l.4. §.toties ff.de damno infect. vbi Bart. & Paul. Tum quia non erat ſimoniaca ante illas bullas. Quoniam licebat olim huiuſmodi promiſſio ſimplex cap.accedens. de conceſſ. præbend.& licet poſtea in cap.2.eodem titul. lib. 6. fuerit ſtatutum, ne illa promiſſio obligaret:non tamen fuit ſtatutum ea ratione, quod eſſet ſimoniaca: quia ſi talis eſſet, non potuiſſet vnquam valere: & præfatæ bullæ non damnant confidentiam, quæ ante illas non erat ſimoniaca,per prædicta.

111 Ad duodecimum quæſitum reſpondetur, quod penſio ſolita conſtitui ſuper beneficio Eccleſiaſtico, non poteſt pecunia redimi, neque conſtitui; quod nuper neruoſe probaui coram Illuſtriſſimo, eodemque clariſſimo, Cardinali Alciato, in diſputatione quæ inſeretur prædicto commen. cap. fina. de ſimon. vbi breuiter monſtro penſionem,vt in hac materia ſumitur, a nemine ante nos iuſte definitam. Et quod non eſt beneficium, nec portio fructuum eius; ſed ius non temporarium, ſed ſpirituale, aut illi annexum,non antecedenter,vt ius patronatus, ſed dependenter, aut conſequenter inſtar beneficij, & ſubinde non poteſt magis,immo minus, emi vel vendi, quàm ius patronatus: & poteſt gratis remitti, etiam ſine authoritate conſtituentis,non tamẽ

redimi anticipata ſolutione ſine authoritate Papæ. Et quòd redemptio ſine illa pretio facta non valet; & non obſtante illa, lapſis annis; pro quibus anticipata eſt ſolutio poteſt peti. Et denique, quòd ſimonia committitur in emptione, & venditione illius: ſed illa non inducit excommunicationem ipſo iure, pluſquã ſimonia, commiſſa ſuper iure patronatus: quia extrauagans 2. de ſimonia. ſolum excommunicat ſimoniacum in ordine, & beneficio, quorum neutrum eſt penſio: & ideo tanquam pœnalis, & reſtringenda, non extenditur ad ſimoniam ſuper ea cõmiſſam.

Ad decimumtertium de emente, conducente, vel per alium quemlibet contractum non gratuitum quęrente Vicariam, & quamuis iuriſdictionem, vel poteſtatem ſpiritualem, etiam ad tempus Epiſcopi, vel parochi, vel cuiuſlibet alius beneficiarij, reſpondeo in ſumma, quòd latius dixi coram eodem Illuſtriſſimo Cardinali Alciato, & inſeretur prædicto comment. cap. fin. de ſimon. primo, quòd committit ſimoniam. cap. licèt, de pœn. & cap. ad noſtram. de ſimo. Secundò, quòd meretur priuari: ſed non eſt ipſo iure priuatus officio clericali ſecundum Hoſtien. Panor. & communem in cap. 1. per illum text. & ſequen. ne prælat. vic. ſuas. Tertiò, quòd ipſo iure talis contractus eſt nullus: & conſequenter non quærit talem vicariam: & ita tenetur eam relinquere, vt iuſte pœniteat. argum. cap. ſi res. 14. quæſt. 6. Quartò, quòd non eſt ipſo iure excommunicatus, per extrauag. 2. de ſimon. quia non admittit ſimoniam ſimoniam in ordine, vel beneficio; quale non eſt talis vicaria per adducta a Felin. in cap. poſtulaſti. de reſcr. Quintò, quod non eſt ipſo iure inhabilis ad illam: quia nullo iure id cauetur, & ita non eſt dicendum gl. famoſa in cap. fi. de iure patro. Sextò, quòd prædicta non procedunt in iuriſdictione ſeculari ſecundum Panor. in cap. 1. ne præl. vic. ſu. quia circa eam non poteſt committi ſimonia, per dicta ſupra eod. nu. 100. Septimò, quod neque procedunt in vicaria perpetua, quæ eſt beneficium cle. 1. de offi. vica. & conſequenter in illa incurreretur ſimonia, & excommunicatio illi annexa.

Ad decimumquartum, de pœna ſimoniaci dico primò, omnem ſimoniacũ pœna æterna eſſe dignum: mentalem autem tantum nulla pœna temporaria etiam reſtitutionis: conuentionalem autem tantum, pœna temporaria ordinaria reſtitutionis accepti, ſi eſt reſtituibile: alioquin, ſi non eſt reſtituibile extraordinaria arbitraria, per dicenda ibi, & ſupradicta. nu. 103. Secundò ſimoniacum realem in ordine tam occultum quam publicum eſſe ipſo iure ſuſpenſum quo ad ſe & alios, per tex. in hoc omnium optimum in extrauag. 2. de ſimo. & per c. tanta. eo. tit. vt hoc ibi dicit Innoc. communiter recept.

Tertiò dico, quod ſimoniacus in beneficio non eſt ipſo iure ſuſpenſus, vt ibidem dixit Innoc. quatenus ait ſimoniacum in beneficio, acta pœnitentia, & relicto illo poſſe celebrare, quem ſequimur, quidquid vterque Tho dicat 2. 2. q. 100. art. 6. & Sot. lib. 9. quæſt. 8. art. 2. de iuſt. & iure.

Digitized by Google

iure. quia nullo iure antiquo, nec nouo prædictæ extrauagantis id cauetur.

Quartò, quod ſimoniacus realis, tam in beneficio quam in ordine, eſt ipſo iure excommunicatus, excommunicatione reſeruata Papę, per dictam extrauagantem nouam.

Quintò, quod hæc conſequitur ſimoniacum realem in ordine egere abſolutione ab excommunicatione, & ſuſpenſione: ſimoniacum vero in beneficio, ab excommunicatione tantum.

Sexto dico, nullum aliũ ſimoniacum, prætetquam in ordine eſſe ipſo iure ſuſpenſum, & excommunicatũ: quia ſi quis eſſet, maxime foret ſimoniacus in beneficio; qui tamen non eſt. per tertium dictum.

Septimo, quòd nullus ſimoniacus, præterquam in ordine, & beneficio eſt ipſo iure excommunicatus, quod rectè affirmat Syl. verb. ſimonia. q. 19. & probatur: quia nullo iure antiquo vllus ſimoniacus ipſo iure eſt excõmunicatus, per prædicta; & ius nouũ prædictę extrauagantis ſolum excommunicat ipſo iure ſimoniacũ in ordine, & beneficio. Nam verba illa ipſius, *In officiis eccleſiaſticis.* intelligenda ſunt tantum de officiis, quæ ſunt beneficia, vt in cap. de multa. de præb. & in cap. cum acceſſiſſent. de conſtit.

Octauò dico, quod ſimoniacus ordinatus recipit quidem characterem, ſed nõ executionem, per rationem S. Tho. vbi ſupra: & quia character eſt indelebilis cap. quomodo. c. oſtenditur. de conſecr. diſt. 4. non poteſt illum relinquere.

Nonò, quod omnis præſentatio, electio, collatio & quęuis alia diſpoſitio beneficiaria per realẽ ſimoniã eſt ipſo iure nulla; & conſequenter quæſitum per illam debet relinqui etiam ante ſimoniam: quia iure naturali debẽt relinqui aliena c. ſi res. 14. q. 6. & quidem cum fructibus, vt dictum eſt ſupra c. 17. nu. 25.

Decimò dico, quod committere cũ Papa ſimoniam ſuper re ſpirituali nondum profanata, incurrit quidẽ pœnam æternam, ſed non temporariam, per ſupra dicta nu. 109.

Vndecimò, quod ſimoniacus etiã tantum conuentionalis ob confidentiam, nil iuris quærit in beneficio per eam obtento: & ipſo iure excommunicatur: & perdit alia beneficia bene quæſita: & fit inhabilis ad omnia. An autem, & quos excuſet ignorantia a prædictis pœnis, præſertim ab hac huius noui iuris, dicetur in comment. cap. fraternitas. 12. quæſt. 2. Et quidem non auderem earum dãnare illos qui ante præfatos Pios confidentiam, etiam realem admiſiſſent tempore, quo confidentiæ, etiam ex ſe illicitæ, adeo probabantur in Curia, quod redderetur ius contra non reddentes beneficia in cuſtodiam, & confidentiam accepta. Tum quia illa iure tantum humano eſt illicita, & ita permiſſione Papæ approbatoria potuit fieri, & facta fuit licita, arg. cap. 1. de conſtit. lib. 6. Tum quia, licèt ipſa iure diuino eſſet prohibita, pœnæ tamen nullitatis titulorum, & aliæ, iure humano ſunt ſtatutæ; & ſic quo ad illos dicta permiſſione potuerunt tolli. l. qui condemnare. ff. de reg. iur. & ita iure ſtricto defendi poſſet, non fuiſſe per ipſos annihilatas renunciationes,

Digitized by Google

collationes, & pēſionum impoſitiones, factas antea prædicto tempore: & conſequenter non teneri ad relinquenda beneficia, aut penſiones, neque ad reſtituēdos fructus vi earum perceptos: quia legitimè factum pœnam non meretur. l.Gracchus.C.ad l.Iul. de adulter. Ex quo inferretur limitatio eius, quod ſupra dictum eſt, omnem confidentiam, quæ poſt dictos Pios eſt illicita, fuiſſe talem etiam ante illos, ne procedat in ea, quam prefata permiſſio Papę approbatoria fecit licitam.

Duodecimò dico, quòd peccat, qui emit, aut vendit carius bona ratione iuris præſentandi ad aliquod beneficium illis annexum; aut aliquem calicem, aut corporalia, eo quòd ſunt conſecrata; aut roſaria, aut alia eo, quòd ſunt benedicta per dicta ſupra nu.99. licèt non incurrat excommunicationem: quia non cōmittit ſimoniam circa ordinem, vel beneficium, per dicta ſupra numero 110.

De Luxuria tertio vitio capitali, & eius filiabus.

SVMMARIVM.

112 *Luxuria quid in genere, & quid in ſpecie.*
112 *Luxuria quibus modis maxime reſiſtitur.*
113 *Luxuria vitium capitale gignit has octo filias.*
113 *Caſtitas quibus modis ſeruatur.*
114 *Cæcitas, præcipitatio, inconſideratio & inconſtantia, quæ mortifera.*
114 *Amor ſui, huius mundi, horror futuri, qui mortifer.*

112 De luxuria dicēdum primò, quòd luxuria, & luxuriari generaliter ſumpta ſignificant omnem nimiam diffluentiam, tam eſus, potus, & veſtitus, quam venereorū: ſed ſpecialiter, vt hic ſumitur, Luxuria eſt vitium inclinans ad inordinatum venereorum vſum: & actus, ex quo illud gignitur, & augetur eſt inordinatus vſus venereorum, qualis eſt omnis, excepto vſu matrimonij, quippe qui eſt prohibitus ſexto præcepto Decalogi, de quo cap.16. ſupra, & cap.nemo. & c.meretrices. 32.quæſt.4. Et quoniam omnis habitus, quale eſt vitium, augetur ex actibus, ex quibus gignitur, & ad eos inclinat, vt dictum eſt ſupra prælud.7. conſequitur vſu venereorum augeri luxuriam, & conſequenter illo non ſedari, immò accendi, volenteſque eam ſedare debere id facere, reſiſtēdo, vel fugiendo, & nullatenus eam experiendo: erraréque grauiſſimè; qui ſecum conſtituunt, vna vel altera vice experiri; & nūquam amplius. Tum per illud Apoſt. ad Corint.6. *Fugite fornicationem.* Tum per illud Caſſiani de inſtit.monach. (quem S. Thom.2.2.quæſt.35.art.1.ad 4.& omnes alij ſequūtur.) *Nullo faciliori modo luxuria, quàm ſuarum occaſionum fuga vinci poteſt: illa enim experientia creſcit habitus, qui quo auctior eſt, additus naturæ corruptæ, tanto eſt fortior hoſtis, fortiúſque impugnat.*

113 Quo fit vt facilius ſeruari poſſit caſtitas virginalis, quam vidualis: immò & vidualis, quàm coniugalis abſente diu coniuge. Quæ magna conſolatio vtentium cœlibatu eſt, vt latius diximus in c.quia ſanctus.de pœni.diſt.1.

Secun

Secundò dico, quod hoc vitium, præter ſex, aut ſeptem, aut plures ſpecies, quas habet, de quibus ſupra c. 16.nu.3.dicitur vitium principale, & capitale, eo quod ex eo naſcuntur octo filiæ infernales iuxta S.Greg. lib.31.Moral.& S.Thom. recept.2.2. q.153. art.5. ſcilicet Cæcitas mentis, Præcipitatio, Inconſideratio, Inconſtantia, Amor ſui, Amor huius mundi, Horror futuri, & Odium Dei. Quæ licèt etiam ex aliis naſcantur: ex hoc tamen frequẽtius. Hoc enim inclinando ad delectationem venereorum, quæ eſt omnium vehementiſſima, occupat partem animæ inferiorem in appetenda, & procuranda illa: & rurſus illa adeo trahit ad idẽ ſuperiorem ſibi valde cognatã, quaſi vim inferendo; vt non permittat illi circa vltimum, & alium debitum finem ſatis intendere, nec media in illam deligere: & impellat ad ſe, mundumque hunc nimis amandum, futurumque horrendum, tandemque ad Deum vltorem odio habendum. Quo fit, vt eo longius cæteris abeſſe debeant ab hoc obcœcante vitio contemplationi addicti, literis dediti, Gubernatores, Duces, & Iudices, quo lucidiori prudentia, ſapientia, conſilio, circunſpectione, & conſtantia indigent tam ad præfigendos fines, & ſcopos, quam ad deligendum media, quibus eos aſſequantur.

Circa quod peccatum luxuriæ, & filiæ eius peccat mortaliter primo, qui peccat contra 6.præceptum, de quo dictum eſt ſupra c.16.

114 Secundò peccat, qui per cæcitatem, vel ſocordiam mentis nõ proponit explicitè pro vltimo fine Deũ, & vitam æternam, per dicta in prælu.4.nu.11. aut per præcipitationem, & inconſiderationem, non deligit media de præcepto deligenda: aut per inconſtantiam deſiſtit ab eo, in quo de præcepto tenetur præſtare: aut ob amorem ſui præceptum aliquod tranſgreditur. Raro autem per has Luxuriæ filias quis peccat mortaliter alio genere peccati, quam tranſgreſſionis præceptorum Decalogi, eccleſiæ, vel aliorum peculiarium ipſum ad mortale obligãtium. Dixi, *Rarò*: non ratione Caiet. parum tuta: ſed quia interdum peccat exponendo ſe periculo tranſgrediendi præcepta propter præcipitationem, inconſiderationem, & alia prædicta vitia, non perueniendo ad ipſam tranſgreſſionem, iuxta prædicta in prælu.9.

Tertiò peccat mortaliter, qui deliberatè vult ſemper, & perpetuo viuere in hoc mundo, ſine Dei viſione intuitiua, per dicta ſupra c.11. nu.16. Aut deliberato Deum odio habet, quod eſt ſuo genere omnium peccatorum maximum, per ibidem dicta.nu.14.

De Ira quarto vitio capitali, & eius filiabus.

SVMMARIVM.

115 *Ira ſæpius paſsio; & eſt vitium capitale.*

116 *Indignatio quæ chriſtiano mala, 117. & quæ mortalis.*

117 *Maledictio ſui, vel Diaboli, vel irrationalis creaturæ, quæ mortalis.*

115 PRæſuponendum primò, quòd Ira primũ accipitur pro paſſione animæ ſita in potẽtia iraſcibili,

quæ non habet contrariam, vt aliæ paſſiones eiuſdẽ, quæque interdum eſt bona,& interdum mala, vt dictũ eſt in prælud.5.Ira verò prout habitum vitioſum ſonat,vt hic,eſt vitiũ animæ ad appetitum inordinatum vindictæ inclinans. iuxta S.Tho.2.2. quæſt.158. Peccatum autem iræ eſt actus inordinatus volendi vindictã. Quis autem actus dicatur inordinatus,dictum eſt ſup eo.cap.nu.1. Hoc autem vitium iræ ea ratione eſt capitale,aut cardinale,quia ex eo naſcuntur alia ſeptem vitia,ſcilicet Indignatio,Tumor,Clamor, Blaſphemia, Contumelia, Opprobrium, & Rixa,iuxta S.Tho.in d.q.158. artic.7. quem copiosè defendit ibidem alter Tho.Alij addunt iſtis alias quatuor, ſcilicet Maledictionem, Seditionẽ, Bellum,& Vindictã: ſed maledictio ad contumeliam;ſeditio, & bellum, ad rixam redigũtur:vindicta autem eſt proprius actus iræ.

Peccat mortaliter circa iram, & filias eius primo, qui per eam tranſgreditur quintum præceptũ, de quo ſupra,c.15.& conſequenter,qui deliberatè vult vindictam notabilẽ immeritam, vel maiorem merita, vel meritam auctoritate propria, vel contra iuris ordinem, vel principaliter in malum proximi, & non in bonum iuſtitiæ:quia hic eſt inordinatus actus iræ,per dicta, & remiſſa ſupra proxime.

116 Secundò peccat,qui committit prohibitum ſub pœna mortalis, vel iuſſum ſub eadẽ per indignationem inordinatam,qua debita ſubtrahitur affabilitas:aut per tumorem inordinatũ,quo quis nimis cogitationibus vindictæ tumet,vel clamorem inordinatum Dixi,*Inordinatam*;quia hęc tria ordinata,non vitia, ſed virtutes ſunt,arg.not.in d.c.11.

Tertiò,qui blaſphemat eo modo, quo dictum eſt ſupra.cap.12.num.83. vel maledicit creaturæ irrationali quatenus creatura eſt, iuxta dicta ibidem.

117 Quartò, peccat qui ex animo deliberato maledicit imprecãdo ſibi malum cui non licet conſẽtire, vel proximo malum notabilẽ ſub ratione mali,iuxta illud Apoſt,1. ad Corinth.6. *Maledici regnum Dei non poſſidebunt*.& eo grauius, quò maiorem reuerentiam cui maledixit debet,iuxta illud Exod.21. *Qui maledixerit patri,aut matri, morte moriatur.* cap.plerunque.2. quæſt.7. & Gen.9. Dixi,*Ex animo deliberato*:quia indeliberatè, vel ore tantum maledicere,non eſt mortale, vt communiter maledicunt parentes filiis, & coloni,& muliones bobus & mulis. Sufficit tamen id facere ex animo deliberato,etiam momentaneo,licèt illico pœniteat:ſicut ſufficit conſenſus deliberatus etiam momẽtaneus voluntatis ad quocunque aliud peccatum mortale,vt rectè declarat Caie. 2.2.q.76.art.2. Dixi, *Sibi malum, cui non poteſt conſentire*: quia imprecari ſibi damnum boni,quod poſſet prodigere, non eſt peius, quam eius prodigitas,quæ non eſt mortalis,per dicta ſup.eo.cap.nu.70.Dixi,*Notabile*:quia paruitas excuſat, vt ſæpe dictum eſt.Dixi,*Sub ratione mali*: quia ſub ratione boni non eſt peccatum, vt imprecari aliquod malum auerſo à Deo,vt ad eum conuertatur, iuxta dicta ſupra.c.15.

Quintò,peccat qui maledicit Diabolo

bolo ratione ſuæ naturæ: quia illa eſt bona,& à Deo facta, ſecus ſi ratione ſuę culpæ Iob.3.& tradit ſanct. Tho.vbi ſup. art. 1. ad 4. modo nec plus, nec aliter quam meretur, per proximè dicta num.116.

Qui autem maledicit ex animo dicendo trado, vel committo te Diabolo: vel maledicit aliquã creaturam irrationalem,puta equos,mulos,boues,& alia ſenſibilia,aut ventos, aquam, calorem, frigus, lapidem, puluerem, arenam, & alia inſenſibilia, ſi id faciat, qua ratione ſunt creaturæ Dei, blaſphemat, ſi vero qua ratione eſt res proximi, perinde eſt ac ſi proximo malediceret: ſi autem neutra prædictarum rationum id faciat, ſolum venialiter peccat: quippe qui rem vanam exoptat: cum neque bonum, neque malum conueniat rei rationis experti,per ſe conſideratæ: quæ reſolutio eſt S.Thom.2.2. quæſt.66. art.6. Quare confeſſarius debet interrogare confitentem ſi maledixit alicui rei, an id fecerit ore tantum, aut ore & animo,nulla ratione Dei, vel proximi habita, quibus caſibus non eſt pluſquam veniale: aut ex animo, ea ratione, qua eſt creatura Dei, quo caſu eſt blaſphemia, aut qua ratione eſt res proximi, quo caſu perinde peccat,vel non peccat, ac ſi malediceret proximo.

Quis vero, & quomodo peccet per rixam,vindictam,ſeditionem & bellum, quæ ſunt quatuor filiæ iræ dixi ſupra capit. 15. & quis per contumeliam, & opprobrium, aliàs duas eius filias, in cap.18.

De inuidia quinto vitio capitali, & eius filiabus.

SVMMARIVM.

118 *Inuidia quid, & genere ſuo mortalis.*

118 *Nemeſis quid, & quæ mortalis.*

118 Circa inuidiam eſt dicẽdum, quòd eſt vitium inclinans ad inordinatè triſtandum de bono alieno,eò quod ſuam excellentiam minuit iuxta Ariſt.2.Rhet.& S.Tho. 2.2.q.36.ar.1.quem pulchrè Caie. ibi defendit. Dixi, *Inordinatè*, ad excludendam triſtitiam ordinatam, ad quam ſæpe charitas inclinat, iuxta illud Matth.5. *Beati qui lugent*. Dixi, *cætera*, ad excludendam triſtitiam de bono alterius eo, quòd ſit ſuum, quæ pertinet ad odium, & eam,quæ eſt de bono alieno, quatenus eſt damnoſum ſibi, vel alteri, quæ poteſt eſſe bona & mala, & eam, quæ naſcitur ex eo, quòd ille indignus eſt eo, quæ pertinet ad indignationem,quæ eſt mala iuxta legem Chriſtianam, quamuis non ſecundum Ariſtot.vt dicit S. Thom. vbi ſupra, & ad includendam eam, quæ naſcitur ex eo,quòd minuit excellentiam ſuam: & hæc ſola pertinet ad inuidiam,quæ ſemper eſt peccatũ,& ſuo genere mortale, ſecundum S. Tho. vbi ſupra art 3. quia eſt contra charitatem inclinantem ad gaudendum de quolibet bono proximi, quatenus eſt bonum ei. Ratio vero cur inuidiæ vitium dicitur capitale eſt: quia parit alia quinq; ſcilicet Odiũ, Suſurrationem, Detractionem, in aduerſis aliorum lætitiam, & in

proſperis

Digitized by Google

proſperis triſtitiam. iuxta S. Greg. 31. Moral. declaratum per S. Thom. vbi ſupra. art. 4.

Peccat autē mortaliter circa inuidiam, & filias eius primò, qui deliberatò dolet de bono notabili proximi, ſcilicet ſcientia, honore, fama, diuitiis, fauore, veneratione, & id genus aliis, ea ratione, quòd ſua per illud excellētia diminuitur, per proxime dicta. Dixi, *Deliberato, & notabili*: quia ſurreptio, & paruitas ſemper a mortali excuſant, vt ſæpe dictū eſt, præſertim in cap. 11. nu. 4.

Secundò peccat mortaliter, qui triſtatur eo, quòd non ſunt ei tanta bona temporaria, quanta aliis, ob finem mortiferū: quia eiuſmodi finis omnem actū efficit mortalem, iuxta dicta in præl. 9. nu. 16. Triſtari autem de hoc ob finē venialem, eſt veniale tantum, & triſtari ob bonum, virtus ſi cæteræ circunſtantiæ adſint, ſicut & triſtari eo, quòd careat virtutibus, quas in aliis videt, ad finem eas quærendi iuxta mentem S. Thom. vbi ſupra.

Tertiò, peccat qui deliberatò triſtatur eo, quod Deus bona malis largitur, quod eſt verum, ſi id faciat, diuinam in diuidendo bona prouidantiam incuſando, ſecundum omnes, quod explicat Caietanus latè ſecunda ſecundæ quæſtione. 46. articulo ſecundo, & in ſumma, verb. Nemeſis. definiens idem de illo, qui proponit imitari malos in actibus mortalibus, vt fortunarum copia ſimilis eis euadat, contra illud Pſalm. 36. *Noli æmulari in malignantibus*, quæ omnia tradimus in capit. ſi quis ſemel. de pœnitentia diſtinctione ſecunda.

De Gula ſexto vitio capitali, & filiabus eius.

SVMMARIVM.

119 *Gula quid, & habet quinque ſpecies, & quinque filias.*

120 *Gula non eſt edere carnes in terra aliena, vbi id licet.*

121 *Ebrietatem ſciēter ſibi vel alij procurare, mortale.*

122 *Carne humana veſci non licet.*

122 *Anthropophagi carnibus humanis veſcuntur.*

119 De Gula dicimus primò, quòd illa ex mēte vtriuſq; Tho. 2.2. q. 148. art. 1. & 150. art. 1. & eiuſdē. & aliorum in 2. lib. ſenten. diſt. 41. eſt vitium inclinans, ad comedendum, & bibēdum inordinatè: & actus eius eſt eſus, & potus inordinatus, vel voluntas eum faciendi.

Secundò, quòd quinque ſunt ſpecies gulæ iuxta S. Gregor. 30. Moral. relatum in cap. quinque de conſec. diſt. 5. contentæ in hoc verſu,

Præpropere, laute, nimis, ardēter, ſtudioſè.

Declaratæ per S. Thom. in d. q. 148. id eſt, ante tēpus, nimium, aut nimio ardore, nimia feſtinatione, nimio apparatu, & nimio ſumptu, quæ vtinam vtriuſque gladij principes ſuis ſanctis ſanctioribus arcerent ab occupandis prouinciis, quas nondum occuparunt, expellerentque ab eis, quas occupatas adeo in carnalia deſideria dimittunt, vt ad cæleſtia mentes erigere non ſinant.

Tertiò dicimus, quòd gula dicitur vitium capitale, ea ratione, quia quinque fœdę filię ex eo naſcuntur, puta, Hebetudo mentis, Immoderata lętitia, Multiloquium, Scurrilitas,

Quartò

& Spurcitia.

Quartò dicimus, quòd gula regulariter eſt venialis, etiam ſi abſque vtilitate vſque ad vomitum etiã intentum ſeſe quis cibo, & potu ingurgitet. vt ſentit Caiet. in ſumma verb. gula. quidquid dicant Angel. verb. Mũditia. & Sylueſt. verb. gula. incaute dicentes S. Anton. 2. part. tit. 6. cap 4. §. 6. affirmare hoc eſſe mortale, quod nõ affirmat. Dixi, (*abſque vtilitate*) quia ob illam licet ſumere ad vomẽdum amplius, quàm par eſt de conſilio medicorum.

120 Quintò dicimus, quòd eſt mortalis, cum in ea vltimus finis ponitur: cum per eam aliquod præceptum ad mortale obligans violatur: cum notabile damnum ſalutis propriæ, aut proximi infertur, aut procuratur: cum debita lege iuſtitiæ ob eam non ſoluuntur.

Sexto peccat, qui veſcitur carnibus, vel alio cibo vetito, in aliqua regione etiam eo tempore, quo liceret ei veſci in ſua: ſicut è contrario non peccat veſcendo eis in regione, qua tranſit, vel in qua moratur: licèt in ſua id ei non liceret. Nauarrus enim, & Luſitanus veſcentes in Caſtella die Sabbatho extremis vel interioribus partibus animalium, non peccant: licèt in ſuis terris id eis non liceat. Caſtellanus autem idem faciens in Luſitania, vel Nauarra peccaret, per c. illa. 12. diſt. per quod eius gloſſ. probat illud vulgatum,

Si fueris Romæ, Romano viuito more,
Et ſi ſis alibi, viuito ſicut ibi.

Quidquid dicat Alexandrinus ibi, & quidam alij alibi, vt ſentit Panor. in c. cõſilium. de obſer. ieiun. & Car. in cicm. 2, quæſt. 5. de celebr. miſſ. & ibi. Imo. & Bonif. & Porcius in §. ſed & quod Principi. inſtit. de iure nat. num. 26. & alij alibi. quod & communis conſuetudo ſeruat. Idemque ſeruandum eſt circa feſta, & ieiunia, & alia varia variarum terrarum præcepta.

121 Septimò peccat quis, cum ſe ſciẽter inebriat, aut procurat alium nebriari ſecundum S. Thom. 2. 2. q. 150. art. 1. quia notabiliter vult nocere alteri, & ſibi eſſe nocumento: cui renunciare non poteſt, volens ſe, vel alium rationis vſu priuare. Dixi, *ſcienter*: quia ſecus, ſi id fecit ignorantia qualitatis potus, vel inaduertentia nimietatis eius, quia tunc, aut nihil, aut ſolum venialiter peccaret. Idem eſt de ſcire debente. l. ꝙ te. ff. de reb. cred. vt quia conſueuit tali, vel tanto potu inebriari, & eum bibit, non credendo ſe inebriatum iri: non quod iteratio actus ex veniali mortale faciat; ſed quia conſuetudo facit, vt ille ſcire debeat, ſe eiuſmodi potu inebriatum iri: quod ſatis eſt ſecundũ Caiet. 2. 2. q. 150. art. 2.

122 Octauo peccat, qui humanis carnibus veſcitur, vel præbet eas alteri edendas citra maximam neceſſitatem: etiam ſi neminem ob id occidat, nec occidi procuret: quia vt recte ait Caiet. vt ſola fœmina humana eſt ad copulam licitam apta, ita ſola caro animalis irrationalis eſt licita, qua veſcamur. Quare de more prouide patres Illuſtriſſimæ Societatis Ieſu renuũt, baptizare gentiles Anthropophagos catechumenos, non proponentes abſtinere perpetuo a carnibus humanis, etiam in bello iuſto interfectorum: quia non ſunt contriti, nec ſatis attriti, & conſequentes

ſequenter non baptizandi c. firmiſſime 15.quæſt. 1. & per dicta per nos ſup.cap.1.nu.39.

SVMMARIVM.

123 *Hebetudo mentis, quæ mortalis.*
123 *Letitia nimia, quæ mortalis.*
123 *Multiloquium, quod mortale,*
123 *Scurrilitas, & ſpurcitia, quæ mortalis.*

123 CIrca vero præfatas quinque filias gulæ peccat mortaliter primo, qui per mentis hebetudinem ſe terrenis miſcens, & a cæleſtibus auocans, conſcientiam ſuã non diſcutit, quando, & quomodo præcepto tenetur. Ang.verb.hebetudo.

Secũdò peccat mortaliter, qui ob immoderatam lætitiam, obſcœnis cantilenis, verbis, aut geſtibus vtitur, intendens inducere, vel credens aut credere debens, ſe, vel alium per eam inductum iri in conſenſum alicuius actus mortalis, cordis, oris, vel operis, vt recte declarauit Caiet.2.2. q.184 art.6.& probatur per c.notum 1.q.1.& c.fi.de iniur. Idem de eo, qui ſaltat, choreas ducit, & irreuerenter pſallit, aut canit, & præſertim in eccleſiis, & cœmeteriis. argu. cap.cum decorem.de vit.& honeſt. cleric. & eorum, quę diximus in rep.c.quãdo. de conſec.diſt.1.& ſupra c.18.nu.75. Maximè verò, ſi eſt ſacerdos: niſi parum, & ſecreto id faceret arg.cap. clerici de vit.& honeſt.cler.

Tertiò peccat mortaliter qui multiloquio in irreuerentiam Dei notabilem vtitur: aut adeo eo delectatur, vt paratus ſit id præferre implemento alicuius præcepti, ſecundum S.Anton.2.part.tit.6.cap.4.§.4.

Quartò, qui per ſcurrilitatem, vel ſpurcitiam veſtes valde impudicas geſtat, aut aliàs intentione expreſſa, vel tacita prouocandi ad luxuriã, vel alium finẽ mortalem, per prędicta.

De accidia ſeptimo vitio capitali, & eius filiabus.

SVMMARIVM.

124 *Accidia quid, cur ita, & pigritia dicta, filias quinque parit.*
125 *Deſperatio filia accidiæ, quæ mortalis.*
125 *Puſillanimitas filia accidiæ, quæ mortalis.*
125 *Rancor filia accidiæ qui mortalis.*
125 *Euagatio mentis quæ mortalis.*

124 DE accidia dicẽdum primo, quòd illa generaliter ſumpta continet omnem triſtitiam de quocunque ſpirituali, bono, ſecundũ S.Tho.2.2.quæſt.35.art.2. ſed ſumpta ſpecialiter, vt hic ſumitur, eſt contraria charitati, & definiri poteſt, eſſe vitium inclinans ad triſtandum de bono ſpirituali diuino, quatenus eſt diuinũ in eo, qui triſtatur, ſecundũ mentẽ vtriuſque Tho. vbi ſupra. Dixi, *De ſpirituali,* ad excludendum triſtitiam de bono temporali. Dixi, *Diuino*, ad excludendum triſtitiam de bonis ſpiritualibus virtutum moralium. Dixi, *Quatenus eſt diuinum,* quia contriſtari de eo quatenus eſt eſt laborioſum, vel aliorum operum impedimentum, non eſt accidia, vt aduertit vterque Thom. vbi ſupra. Dixi, *in eo qui triſtatur*, quia triſtari de eo quatenus eſt in ipſo Deo, pertinet ad odium eius, & quatenus eſt bonum diuinum in ipſo, pertinet ad accidiam, vt ſubtiliter conciliando

S. Thom

Digitized by Google

S. Thomam ſibi ipſi, diſtinguit ibidem Caietan. Nam bonum ſpirituale diuinum, vt eſt in homine, conſiſtit in charitate, & amicitia inter ipſum & Deum, qua ſe conformat ei, volendo ea, quæ ipſe vult, & gaudendo colloquio, & conſuetudine eius, tanquam veriſſimi & ſupremi amici, & patris, reuelãdo ei cũ delectatione viã ſuã, iuxta Pſa. 138. *Proba me Deus, & ſcito cor meũ, interroga me, & cognoſce ſemitas meas, & vide ſi via iniquitatis in me eſt, & deduc me in via æterna.* Cum ergo quis triſtatur, & eum tædet eiuſmodi colloquij, ſermonis, & gaudij, hoc peccatum cõmittit, cognatum odio Dei, ſuo genere omnium peccatorum grauiſſimo, ſecundum S. Tho. 2.2. quæſt. 34. art. 2. & quæſt. 39. art. 2. ad 3. & 1.2. qu. 37. art. 4. ad 3. vt ſupra cap. 11. num. 14. dictum eſt. Quare etiam hoc peccatum eſt valde graue, genereque ſuo mortale, cum deliberato, & aduertente animo admittitur, quod raro videtur contingere. Ex quo infertur, merito vitium hoc vocari accidiam: quia vt acidum frigefacit, & tepefacit calorem, ita hoc amorem, & deſiderium boni diuini ſpiritualis ſui, in animo iam aliunde excitatum: & actus ille ſic triſtandi, ſiue triſtitia inordinata, eſt actus, ſeu peccatum accidiæ.

Ex quibus infertur, primo quòd qui triſtatur de bono ſpirituali aliarum virtutum moralium, veluti de reddendo ſuum alteri, quod bonum juſtitiæ, aut moderato eſu, & potu, quod eſt bonũ temperantiæ. &c. non peccat hoc peccatũ: ſed vitij cõtrarij virtuti, de cuius bono tractatur.

125 Secundò, quòd ratio, cur hoc vitium dicatur capitale ſeu principale eſt: quia ex eo ſex improbæ filiæ naſcũtur iuxta S. Greg. 31. Moral. declaratum per S. Thom. 2.2. quæſt. 35. art. 4. ſcilicet Deſperatio, Puſillanimitas, Torpor animæ, Rancor, & Euagatio mentis. Ratio vero cur a vulgo vitium hoc appelletur pigritia, licèt incaute, quia omnem ignauiam & tarditatem ſignificat, videtur eſſe quòd facit hominem pigrũ ad bonum diuinum proſequendum, ea ratione, qua vt delectantia ad ſui proſequutionem mouent, ita contriſtantia remouent, iuxta illud Ariſtotel. 8. & 10. Ethicor. *Delectatio tenet operantem in opere.*

Peccat autem mortaliter circa accidiam, & filias eius primò, qui per eam omittit aliquid ſub pœna mortali præceptum, vt communionem, miſſam, vel preces horarias: non tamen inducit circunſtantiam neceſſariò cõfitendam, ſufficit enim confiteri, qui omiſerit, non exprimendo, quòd per accidiam id fecerit. Dixi, *Præceptum*: quia omittere aliud in ſummum eſſet veniale ex mente Arch. & Cardinalis S. Xiſt. in cap. qui bona. 17. q. 1.

Secundò peccat mortaliter, qui per accidiam, vel pigritiam, vel aliã negligentiam vel non ediſcit, vel non credit ea, quæ de præcepto mortifero ſecũdum ſuũ ſtatũ tenetur, de quibus ſup. c. 11. nu. 18. & prel. 3. nu. 19.

Tertiò, qui deſperat peruenire in vltimum finem, nẽpe beatitudinem, & viſionem intuitiuam Dei, & vitam æternam, iuxta dicta in præl. 4.

Quartò peccat, qui tranſgreditur aliquod præceptum mortiferum per puſillanimitatẽ, qua fugimus ardua, vel

vel per torporem,quo fugimus mediocria;vel per rancorem,quo indignamur in bene monentes; vel per malitiam, qua nos bonorum ſpiritualium tædet;vel per euagationem mentis, qua fugiendo ſancta diuertimus in illicita:quod tamen,vt prędixi, non addit peccato circunſtantiam neceſſario confitendam, quod ob hæc ſit tranſgreſſus.

De peccato in ſpiritumſanctum.

SVMMARIVM.

126 *Peccata in Spiritumſanctum, ſunt deſperatio, præſumptio, impœnitẽtia, obſtinatio, impugnatio agnitæ veritatis, & inuidia fraterna gratiæ, & cur irremiſsibilia.*

126 PEccatũ in Spiritumſanctum, aliquo nomine accidiæ cognatum, definiri poteſt ſecundum mentem Mag.& recentiorum communiter in 2.lib.ſenten.diſt.43. & S. Tho.2.2.q.14.art.1. & glo. c.ſi ſacerdos. ſub ſi.de pœn.diſt.1. & aliorum alibi. eſſe peccatum contra bonitatem Spirituiſancto attributam commiſſum.Sicut enim quod committitur ex infirmitate,dicitur contra patrem,cui attribuitur potentia; & cõmiſſum per ignorantiam contra filium, cui attribuitur ſapientia; ita commiſſum per malitiam dicitur contra Spiritumſanctum, cui attribuitur bonitas. Peccatum autem in Spiritumſanctum eſt ſextuplex. Deſperatio, qua tollitur ſpes veniæ, Præſumptio, qua impeditur bonus timor.Impœnitẽtia,qua fugatur dolor præteritorum. Obſtinatio, qua omittitur cautio futurorum. Impugnatio agnitæ veritatis, qua relinquitur cognitio veritatis.Inuidia fraternæ gratiæ,qua de gratia proximi quis triſtatur. Quodlibet enim horum ſex peccatorum tollit medium veniæ à bonitate Spiritusſancti conſequendæ, & dicuntur irremiſsibilia Matth.12. nõ quidem quia ſit vllum peccatum, quod vere contrito non condonetur, cap.quia diuinitatis.de pœn.diſt.1.& cap.nemo.de pœn.diſt. 7.ſed quòd hæc ſecundum ſuam naturam repellunt media,& principia, quibus remittuntur peccata, videlicet ſpem,timorem,dolorem, &c. vt tradit.S Tho.vbi ſupra,ar.3. Quamobrem meritò dicuntur grauiſſima, quoties pars animæ ſuperior conſentit in eis: aliàs enim ſolum ſunt venialia: quia ſubreptio in omni materia excuſat a mortali. cap. ſed penſandnm,diſt.6. & per ſæpe dicta, præſertim cap.11.nu.14.

De quinque ſenſibus exterioribus, & de operibus Miſericordia. Cap. XXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Senſus exteriores quinque, & quis eorum vſus malus, & mortalis.*

2 *Miſericordia quid, & eſt virtus moralis maxima.*

3 *Eleemoſyna actus miſericordiæ, cur dicatur charitatis.*

4 *Miſericordia opera ſpiritualia ſeptẽ, corporalia totidem.*

5 *Eleemoſyna ſpiritualis præſtat corporali, quãdo vtraq; præcepta, & 8.*

5 *Neceſsitas extrema quæ ſit.*

6 *Superfluum duplex, naturæ tantum, & naturæ, & ſtatus.*

7 Status

7 *Status decenter conſeruandus, vel mutandus.*

7 *Reſtituere cur non debeat damnum ob eleemoſynā denegatam conſecutū.*

8 *Eleemoſyna potius in vita, quam poſt eam agenda.*

9 *Eleemoſyna ſpiritualis quando cum vitæ periculo præcepta. nu. 10. & 11.*

9 *Animæ proximi ſalus præferenda corporis proprij ſaluti.*

10 *Franciſcus Azpilcueta & Xabierre Societatis Ieſu laudatur.*

11 *Eleemoſyna a danda egenti extremè nullum votum excuſat.*

11 *Conſilium doloſum, vel damnoſum, quod mortale.*

1 IN præludio ſecundo dictum eſt, quinque eſſe ſenſus exteriores, per quos veluti per quaſdam feneſtellas omniū externorum ſpecies, ſiue ſimilitudines in animos noſtros intromittuntur, videlicet viſum, auditum, tactum, guſtum, & olfactum, cum multis aliis ad eos pertinentibus: de quibus dicendū primò, quòd eorum vſus ſuo genere indifferens eſt: ordinatus quidem bonus: inordinatus vero malus. Ordinatus eſt, quem omnes circunſtātiæ ad actum bonum neceſſariæ circunſtant. Inordinatus verò contra, cui aliqua deeſt; iuxta definitionem actus boni poſitam in præl. 7. num. 1. Eſt autem mortalis, cum ei conuenit definitio peccati mortalis poſita ſupra præl. 9. Venialis autem cum non conuenit illa ei, & deeſt aliqua circunſtantia ad bonitatem neceſſaria.

Quare per hos ſenſus ille ſolus, & omnis peccat mortaliter, qui videt, audit, olfacit, aut guſtat aliquid, tranſgrediendo aliquod præceptum obligans ad mortale: aut, vt aliquod horum faciat, ſe, aut alium periculo probabili mortaliter peccandi obiicit, aut infert damnū notabile animæ, ſaluti, honori, aut bonis proximi: aut animæ, aut ſaluti propriæ, per proxime dicta. Et ideo non videtur neceſſe interrogare aliter pœnitentem de peccatis per hos ſenſus patratis, nec vt ipſe confiteatur, tamquam facta per eos: quia non inducunt circunſtantiam neceſſario confitendam, vt dictum eſt cap. proximo de peccatis accidiæ, & aliarum eius.

2 Secundo dicendū, quod ex mente Augu. 9 de ciuit. Dei, & S. Thom. 2. 2. q. 30. art. 1. 2. & 3. miſericordia eſt virtus moralis inclinans ad miſerendum ordinate patientis aliquod malum, vel defectum, & ei ſubueniendum. Dixi, *Virtus moralis*: quia non ſolum eſt talis, ſed maxima earum, quæ dirigunt ad proximum, vt idem ibi probat art. 4. Dixi, *Ordinate*: quia miſereri inordinate, etiā ad ſubueniendum, vitij eſt, cap. eſt iniuſta miſericordia. 23. quæſt. 4. Dixi, *Subueniendum*: quia miſereri ad puniendum, etiam ordinate, pertinet ad iuſtitiam, cap. omnis. & cap. qui emendat. 45. diſtin.

3 Tertiò dicendū, quòd interdum actus, & opera miſericordiæ vocantur etiam opera charitatis, cap. inter opera charitatis. de ſpon. & cap. duæ. 45. diſtinct. Quia licet immediate procedant a miſericordia: mediate tamen frequentiſſime procedūt a charitate, quatenus amor proximi ex ea immediate procedēs, eſt cauſa miſerēdi, & volendi ei ſubuenire. Vocantur etiam eleemoſyna: nam verbum, eleemoſyna, vt in d.

Digitized by Google

comment.diximus, interdum accipitur pro re ſpirituali, vel tẽporali, qua neceſſitati alicuius ſubuenitur, vt in c.tria. & in c.duæ. 45.diſt. & in illo Matth.6.*Cũ facis eleemoſynã, &c.* & in illo Luc.11.*Date eleemoſynã, &c.* & interdum accipitur pro actu virtutis, quo fit illa ſubuentio, ſecundum mẽtem S Tho. 2.2.q.32. art.1.& eiuſdem, & S.Bonauen. & aliorũ in 4.lib.ſent.diſt.15. & noſtrorum in d. c.tria.& aliorũ alibi. Nam verbum, eleemoſyna,idem ſonat quod miſeratio. Sicut enim hoc verbum latinum eleemoſyna deriuatur ab illo verbo latino, miſereor, ita illud Græcum ἐλεημοσύνη ab ἐλεῶ verbo græco,quod ſonat miſereor.

4 Quarto dicendum, quod cum malorum, & defectuũ alia ſint corporis,alia ſpiritus,duplicia ſunt opera,ſeu actus miſericordiæ,ſiue eleemoſynæ.Altera corporalia,contenta in illo verſu declarato per S.Tho. 2.2.quæſt.32.artic.2.& per Archid.in dict.cap.tria,ſcilicet,

Viſito,poto,cibo, redimo, tego, colligo,condo.

Id eſt,eſurientem paſco,ſitientem poto,captiuum redimo,nudum operio,peregrinum hoſpitor, ægrotum viſito,mortuum ſepelio. Altera ſpiritualia,contenta in illo altero verſu per eoſdem declarato,ſcilicet,

Cõſule,caſtiga,remitte,ſolare,fer,ora.

Intelligendo per conſule, etiam doce: id eſt,indigenti conſilio conſule,ignorantem doce, triſtem conſolare, peccantem corrige, offenſam remitte, oneroſum porta, ora pro alio. Et quãuis inueniantur alia mala,& alij defectus,ratione quorũ miſerendum ſit; vt frigus, & æſtus; non tamẽ ideo hæc diuiſio antiqua omittẽda eſt, quod quidam nouatores faciunt. Tum quia alia poſſunt reduci ad hæc. Tum quia hæc ſunt communiora,& frequentiora.

5 Quinto dicendum,quod miſericordia,ſeu eleemoſyna,ſiue ſit ſpiritualis, quæ melior eſt corporali, iuxta S.Auguſt. in d.c.duæ.& S.Tho.d. q.32.art.3. ſiue ſit corporalis, eſt de conſilio, vel ſaltem nõ de præcepto obligante ad mortale,exceptis duobus caſibus. Alter eſt, cum quis habet ſuperflua naturæ, & occurrit,& petit ab eo aliquis egens extreme,c. paſce.86.diſtin.l.necare. ff. de liber. agnoſc. Alter, cum quis habet ſuperflua naturæ, & ſtatus, & eſt alius egens neceſſariis ad ſuum ſtatum: vt ſentit S.Aug. in c.quid dicã. 14.q. 4 c.hoſpitales.25.diſt.& S.Ambro.in c.ſicut hi. 47.diſt.& S.Tho.2.2.q.32. art.5. & quodlibet.8.ar.12.quod probatur per adducta ab eo, & a Caiet. ibi, & neruoſius in 2. & de præcepto eleemoſynæ. quæſt.6. & Maio. in 4.diſt.15.quæſt.5. quamuis Panor. communiter receptus in cap. ſi vero.de iureiuran. S.Anto.2.part.tit.1. c.14.& ſumma Roſ.verb. eleemoſyna, oppoſitum teneant,non recte S. Tho.in d.ar.5.intelligentes:quorum tamen opinio eſt vera, quo ad hoc, vt non teneatur alicui occurrenti egenti: tenetur tamen illi, vel alij quem elegerit, vt clare reſoluit S. Thom.in d.quodlibet.art.12.In quibus tamen duobus non eſt de præcepto ſubuenire donando: ſed ſatis eſt ſubuenire commodãdo,vel mutuando,vt diximus ſupra c.17.nu.61. & in apolog.lib.de reditib.eccleſiæ. q.2.monit.3.nu.4.

Extreme

Digitized by Google

Extreme autem egere dicitur, nõ ſolum qui iam animam agit, vel ſpirat: ſed etiam cum indicia probabilia apparent eo deuenturum, niſi ei ſubueniatur, & non ſe offert, nec expectatur probabiliter alius, qui ei ſubueniat, iuxta S. Tho. in 4. diſt. 15. q. 2. art. 4. q. 4. & declarat Caiet. in d. tract. c. 2. Quo fit, vt ratione neceſſitatis extremæ non poſſit defendi opinio Soti, dicentis lib. 5. q. 3. art. 4. de iuſtit. & iure. ei, qui eſt in periculo amittendi ſuum honorem, de præcepto eſſe ſubueniendum. Tum quia ipſemet lib. 4. quæſt. 6. artic. 3. vbi ſupra dicit & bene, hominem eſſe dominum ſui honoris, & famę, ad condonandum cõmuniter cum merito, ei qui ademerit. Quamuis alia ratione infra eodem num. 17. defendatur.

6 Sexto, quod ſuperfluum naturæ, de quo ſupra, dicitur omne id quod alicui ſupereſt, demptis neceſſariis ad vitam ſuam, & ſuorũ. Superfluum vero ſtatus eſt id, quod ſupereſt alicui deductis neceſſariis ad vitam, ſtatumque decentem ſuum, & ſuorum, habita ratione caſuũ, non omnium qui contingere poſſunt: ſed eorum, qui probabiliter timeri, vel expectari debent, ſecundum omnes, quibus Caie. addit, quod ad eundem etiam ſtatum pertinent ea, quæ neceſſaria ſuſtentandis filiis, filiabus, mancipiis, famulis, hoſpitibus, conuiuiis, muneribus honeſtis, & manificentiis moderatis; ſed & ſentit S. Tho. & exprimit Caiet. vbi ſupra, & melius Sylu. verb. eleemoſyna. q. 1. §. 3. in Roſa aur. caſ. 53. quod neceſſariũ ad ſtatus decentiam non conſiſtit in puncto indiuiduo; ſed habet latitudinem eo maiorem, quo maior eſt ſtatus: quia in vno erit decem plus, aut decem minus; in alio centum plus, centum minus; & in alio mille plus, mille minus, &c. arg l. 1. ff. de iure delib. & cap. de cauſis. de offic. deleg. & eorum, quæ de pretio iuſto, pio, mediocri, & rigoroſo dicta ſunt ſupra c 17. nu. 128.

Septimo dicendum, quod ex hoc ſequitur, facile iudicandũ non eſſe, aliquem ſecularẽ plura, quam quæ ſuo ſtatui neceſſaria ſunt habere; cum etiam ille, qui ad aliquod dominium emendum, & mutandum ſuum ſtatum in alium maiorem, ad quem idoneus eſt, pecunias congerit, non habet plus, quam ſuum ſtatum deceat, vt dictum eſt cap. præceden. nu. 73. Dixi, *Secularem*: quia eccleſiaſtici non poſſunt in tot fines, ac illi pecunias coaceruare, vt infra ſeq. c. attingetur. Sequitur item Roſellam ſine iuſta ratione dixiſſe paucos diuitum confeſſarios ſaluatum iri, ſi eleemoſyna in prædictis duobus caſibus de præcepto foret: non enim tot ſunt, quot putat, huiuſmodi diuites, quibus ſit ſuperfluum ſtatus, cum nec Reges, & magni principes, qui habent theſauros ad bella, quæ probabiliter contra ſuas reſpublicas timent, aut quę pro illis gerere debent, ſuperflua habere cenſeantur.

7 Octauo dicendum, quod nemo tenetur ad dandam eleemoſynam de ſuo ſtatui decenti neceſſario, niſi egenti extreme: quia quiſque debet decenter viuere, aut ſtatum ſuum in alium mutare, vt ſingulariter ſanct. Tho. docuit in d. quæſt. 32. art. 6. pro quo eſt cap. quorum. 24. quæſtio. 1.

Digitized by Google

& princ.cap.1.& 2.41 diſtin.

Nono, quod quamuis non ſoluens debitum,quando, vbi, & quomodo debet,ad reſtituendum damnum,quod ex illa mora creditor accepit,teneatur,iuxta ſupradicta c.17. nu.15. qui tamen pauperi eleemoſynam non dat, etiam ſub peccato mortali debitam, nõ tenetur ad reſtituendum ei illam eleemoſynam, nec damnum, quod inde illi proueniet. Quia vt latius in repet.c.inter verba.11.q.3.cõcluſ.6. & in Apol.lib. de reditib.eccleſiaſtic. q.2. Moni.2. diximus,charitas non obligat ad reſtituendũ illud,ad quod alicui dandum,aut faciendum, ſub pœna peccati mortalis obligat.iuxta Alexan. Aleſ.3.part.q.87.& cõmunem, quam pulchre defendit Adri. in 4. de reſt. q.1. col. 9. concludendo ad reſtitutionem nõ teneri eum,qui cum verbis,aut factis poſſet,furtum & damnum proximi non impediuit;niſi ex officio,& iuſtitia ad id teneatur.

8 Omittimus autẽ hic gratia breuitatis encomiũ eleemoſynæ,quam ſibi gratiſſimam eſſe Chriſtus ipſe teſtatus eſt Luc.11.& Matth.15.& per totam ſuam ſacram ſcripturam, & ſuos ſacros doctores quorum ſummus Auguſti. in ſermone 45. ad fratres in Eremo,ſic dixit, *Non memini me legiſſe, aliquẽ male mortuum fuiſſe, qui viuens opera pietatis bene exercuerit.* Quibus adde ſi placet ea, quæ ſcripſimus in c.medicamentum. de pœnit.diſt.1. Quare, vt alienũ eſt ab omni iuſtitia, per fas, & nefas, quo iure,quave iniuria coaceruare diuitias;ita quoq; a prudentia chriſtiana ſeruare illas, eleemoſynis dum vita manet parcendo, & ad hæredes relegando,iuxta illud Agonis glorioſiſſimæ eiuſdemque patronæ noſtræ Luciæ ad matrem,

Res ſeruata perit,miſeris data porrigit alas
Ad ſuperos; alæ duplices, argentea læua,
Aurea dextra, viamque datori ad ſidera pandit.
Certa prait viuos pietas, incerta ſepultos
Conſequitur, nam quod noſtri eſt dum vita ſuperſtes,
Ad arbitrij mox eſt alieni, vt vita receſſit,

Non eſt itẽ benignitatis euangelicæ,immò neq; humanitatis ethnicæ pauperẽ petentẽ a ſe aſperis verbis repellere, etiam cũ ad largiendum ei eleemoſynã non tenemur; licet non ſit mortale.iuxta S.Aug.c, vnũ.ſub fi.25.diſt. quamuis enim nõ debeatur eleemoſyna realis : debetur tamen benigna reſponſio; vt recte aduertit Maior.in 4.diſt.15.q.7.

9 Circa vero prædicta opera miſericordiæ, ſiue eleemoſynæ peccat mortaliter primo, qui habẽs ſuperfluum, etiam tantum naturæ,nõ cibat,potat,vel veſtit egentẽ extreme, & occurrentẽ. Dixi,*Occurrẽtem*:quia non tenetur quis quærere alios; niſi id ei ex officio incumbat,per prædicta. Idem de non redimente,ſaltem mutuãdo,captum, quem credit alias iniuſte occiſum iri. Idem de nõ viſitante,nõ hoſpitante,non ſepeliente, cum extrema neceſſitas proximi ea exegerit,per ſupradicta. Per quod reſpõdetur ad noue quæſitum,quod non tenetur ſub culpa mortali quærere eiuſmodi egentes in carceribus,hoſpitalibus,& aliis locis.

Secun

Secundo peccat mortaliter, qui grandi, licet non extrema, neceſſitate preſſo, nõ fert opem neceſſariam, quam commode ferre poteſt, & credit, neminem alium eam ei laturum, per dicenda infra.

Tertio peccat mortaliter, qui non facit aliquam de ſeptẽ eleemoſynis ſpiritualibus prædictis eius extremã neceſſitatem, quo ad animę ſalutem patienti, etiã ſi id non poſſet abſque iactura vitæ corporalis facere: quia tenetur quis præferre animã proximi ſuo corpori, vt probat vterque Tho. 2.2.q.26.art.5.ad 3.& q.32.art.5. & 6. Rarò tamẽ eiuſmodi neceſſitatẽ patitur chriſtianus, vt diximus in c.inter verba. 11.q.3. quum per contritionẽ abſq; alia opę ſaluari poſſit, cap. dixi & c.magna. de pœnit. diſt. 1. Patitur tamen illam, qui exiſtens in culpa mortali, & proximus morti, putat ſe quauis peccatorũ attritione ſaluum fore; & ideo non curat eam augere, ad perfectionẽ neceſſariam, iuxta d.c.ſ. nu 1. tunc enim videtur extreme indigere doctrina de vera contritione. Eandem etiam neceſſitatem patiuntur paruuli chriſtianorum morti proximi exiſtentes apud infideles, vel apud fideles neſcientes baptizare. Dixi, *Chriſtianorum*: quia ſecundum ſententiam S Thom. receptiorem 2.2.q.10.artic.12. & 3.par. q.68.art.10. filij infideliũ adhuc expertes rationis, ſine parentum conſenſu nõ debent baptizari. Eandem etiam pati dici poſſunt multi Gentilium in Indiis Braſiliæ, & Peru, morti propinqui, qui conuerterentur, ſi fide catholica erudirentur.

10 Qualem habuiſſe ſatis videtur arbitratus magnus ille Dei ſeruus Magiſter Franciſcus ab Azpilcueta, & Xauiere, vnus ex primis vndecim Illuſtriſſimi, vtiliſſimiq; noſtro ſeculo ordinis Societatis Ieſu, cognatus noſter, & amiciſſimus, Gẽtiles cuiuſdam Inſulæ, ad quibus prædicandum per varios caſus, variaq; diſcrimina rerũ, cum probabili periculo vitæ profectus fuit, vt copioſius in repet. cap. ſi peccauerit. 2.q.1. explicuimus: qui poſtea ibi, & alibi Euangelio magno cum fructu prædicato, anno 1552. traiecit in ampliſſima Chinarũ Regna literarum ſtudiis, & ſeculari politia florentiſſima, Tartariæque vt creditur cõtermina: quamuis etiam licite, & heroice potuit ille eiuſmodi pericula ſubire pro animarum illius gentis ſalute: licet non iudicaſſet eam in extrema neceſſitate conſtitutam, nec ſe ad id de pręcepto obligatum: vbi admirabili cum exẽplo cruces noſtras tollendi, & Chriſtũ Opt. Max. crucifixum ſequendi, vitam Apoſtolicam mortalem, quæ illi quoddam martyrium iam inde ab initio prædictæ Societatis fuit, cum immortali commutauit. Cuius rei Altiſſimus, cui tam feruẽter inſeruiuit, multa ſigna dedit, corpus eius in dura caſa montis aſperrimi ſolitarie mortui illæſum præſeruando: Luſitanoſq; aliquot caſu illuc appellẽtes nullo alio vinculo, quam charitatis cõiunctos mouendo, vt terras ſibi vetitas intrare auſi, quærerẽt illud; quæſitumque naui inferrent; in ea quæ ad Goã bis mille leucis, & a Luſitania quatuor millibus diſtãtem tranſueherent. Mouendo item innumeram multitudinem, primum Malacæ, deinde Goæ, ad excipiendum eum de

Digitized by Google

naui honorificentiſſimè, & reponendum in eccleſia, ſimul magna deuotione colendum, vt & nunc colitur: exemplo ſuo adhortans nos omnes, vt Deum Opt. Max. ex animo oremus, & flagitemus, quo multos tanto muneri aptos efficiat, eiſque fortem animum inſpiret cõmigrandi eo, vbi tanta meſſis, & tam pauci ſunt operarij: vbi etiam ipſe iam pridem vitã finiiſſem, niſi ille quando Viiſippone diſceſſit, me iam ſeneſcentem, laboribus animo ſuo cõceptis imparem iudicaſſet, ſcribens, vt abſentiam patiẽter ferrem in terris, præſentiã ſperans in cœlis. Amẽ.

Quæ prædicta conſequitur primò, eum, qui non eſt parochus, nec prælatus, non teneri cum probabili periculo vitæ ſuæ corporalis, ad inuiſendum peſtilentia, aut morbo contagioſo infectum, & in extrema neceſſitate vitæ corporalis conſtitutũ: quamuis ſecus ſi in extrema ſpiritualis verſaretur, in quod reſoluendum eſt, quod dicit Gab. in quodam ſermone.

11 Secundò, nullo ſtatu, voto, aut præcepto humano excuſari quem, ſi alioqui poteſt, à ſubueniendo proximo in extrema neceſſitate conſtituto: adeo quidem, vt etiam clericus religioſus debeat detegere proditiones, & coniurationes contra remp. factas: & ſi opus fuerit in remedium etiam coniuratores ipſos; nec fieret irregularis, licet ob eas illi morte plectantur: modo id faciat proteſtatus ſe id facere, vt periculo imminẽti, citra ſanguinis pœnam, obuietur, iuxta cap. prælatis. de homicid. lib. 6. quod rectè adnotauit Caiet. 2. 2. q. 26. art. 5. relatus ſupra. c. 18. nu. 54.

Tertiò, ſequitur magna laude dignos eſſe, qui ſæuiẽte peſte, ægrotãtibus ſpiritualia miniſtrant; licèt ad id non teneantur, per ibidem dicta.

Quartò peccat mortaliter, qui cõſulit mortale aliquod proximo, aut dolo, vel culpa lata aliquid notabiliter noxium, per prædicta. c. 11. nu. 9. niſi id faceret, quo minus peccaret, iuxta S. Aug. relatum in c. ſi quod verius. 33. q. 2. Quędam hic antea poſita de non docente, de ignorantia, cõſilio, rancore, triſtitia, & oratione prętermittimus, ne ſupra opportunius dicta repetamus.

De correctione fraterna.

SVMMARIVM.

12 *Correctio fraterna quid, & qui ad eam teneantur.*

13 *Correctio fraterna de ſolis mortalibus facienda.*

14 *Correctionis fraternæ ordo, & quando non ſeruandus.*

15 *Corrigens intentione mortali, vel cum damno notabili, vt peccat.*

12 DIcendum primò, quod fraterna correctio vna de ſeptẽ eleemoſynis ſpiritualibus, eſt monitio proximi ſecreta, aut coram teſtibus, vt ſe à peccato emendet, arg. cap. nouit. de iudic. & cap. ſi peccauerit. 2. q. 1. ad quam præcepto naturali tenemur omnes; etiam infideles, & etiam euangelico Matth. 18. Omnes fideles, prælati, & ſubditi, iuſti, & peccatores; quamuis magis prælati, quàm alij; & qui maioris ſunt authoritatis, quàm qui minoris, modo quatuor concurrant. Primum, quod certum ſit proximum peccare peccatum mortale, vel veniale periculoſum.

ſum. Secundum, quod ſperetur emẽdatio; aut ſaltem non timeatur deterioratio. Tertium, opportunitas non ſolum perſonæ, ita quod magis ipſe, quam alij ad id teneatur, ſaltem conſiderata eorum, ad quos id magis ſpectat, negligẽtia; ſed etiam temporis, quæ colliguntur ex vtroque Tho.2.2.quæſt.33.& S.Thom. in 4.lib.ſenten.diſtinct.19.Adri in 4.de correct. frater. Sot. lib. de rat. teg. membr.2.quæſt.2.Innocen.Panor. & aliis in cap.nouit. de iudic. Archid. & aliis præſertim Turrecrem.in c.ſi peccauerit.2. quæſtio.1. quamuis de nonnullis horum inter illos ſit controuerſia, quam tollere in d.cap. ſi peccauerit.niſi fuimus. Quartum, vt ea commodè fieri poſſit, ideſt, abſque damno notabili ſalutis, honoris, famæ, & fortunarum corrigentis: niſi emendandus ſit in extrema eiuſmodi correctionis neceſſitate. quod raro contingit per ſupradicta. nume.13.

Nec, (quidquid aliqui dicant) excuſatur quis ab ea facienda, eo quod ſit in peccato mortali cum nemini ſua malitia prodeſſe, aut bonitas nocere debeat.cap.1.de poſt.præl.l.itaque fullo. ff.de furt. Cumque quilibet poſſit ope diuina (quæ nunquam facienti, quod in ſe eſt, denegatur) ſuorum peccatorum pœnitere, & eorum veniam conſequi, cap.ponderet. 60.diſtin.

Secundò dicendum, quod ex his ſequitur reſponſio ad noue quæſita primò, quod non peccat quis peccato mortali omiſſionis correctionis, eo quod non corrigat eum, qui per ignorantiam probabilẽ diei ieiunij. vel feſti non ieiunat, vel non audit miſſam: quia in eo non peccat ille mortaliter, nec venialiter periculoſè, quo ceſſante, ceſſat præceptum de corrigendo, per prædicta.

Secundò, quod peccat, ſi non corrigit eum, qui peccat ex ignorantia non probabili, vel fragilitate: præſertim quum id commodè facere poteſt, iuxta poſita infra nu.23.

Tertiò, quod non peccat negligẽtia corrigendi, qui tranſiens per terrã hæreticorum, non reprehẽdit eos tractantes ſacramenta, vel imagines irreuerenter, vel docentes aut prædicantes hæreſes, ſi nulla eſt ei ſpes emendationis, immò timor auctioris mali: quia deeſt ſecũdum eorum quatuor, quæ dicta ſunt ad obligationem corrigendi requiri.

13 Ex quibus ſequitur, quòd quamuis laudabile ſit corripere proximũ de peccatis venialibus, puta riſu inordinato, ſermone otioſo, nimia audiendi curioſitate: non tamen eſt mortale id non facere, iuxta S Anto. 2.part.tit.16.c.6. Confeſſarius autem nullatenus, nec publicè, nec ſecretò debet corripere quemquam de peccatis ab eo ſibi confeſſis, vt rectè monuit Sot.vbi ſupra memb.2.quæſtio.1.& probatur copioſe per ea, quę dixi in cap.inter verba. concluſ.6. & in cap.ſacerdos.de pœnit.diſt.6. niſi pœnitens ſignificaret, id eſſe ſibi gratum, inducendo colloquia, vel conſulendo ſuper eis. Sequitur item, non eſſe interdum peccatum, immò meritum, differre correctionem cuiuſpiam, quouſque in maius delabatur, quo aptius correptus emendetur ab vtroque. Dixi, *interdum*, vt cum is, qui debet corrigere probabiliter credit eum, qui

Digitized by Google

peccauit per negationē peccati, vel aliquas alias circumſtantias eius nō emendatum iri,ſi tunc corrigatur:& ſi expectetur alius caſus, in quo deprehenſus corrigatur,ſic:quia hoc effectu, eſt temporis opportunitatem expectare. Qua cōſideratione excuſari videntur, qui pueris ad furtum, & alia vitia procliuibus permittunt occaſiones in ea labendi,vt in eis cōprehenſi vtilius caſtigari queant.

14 Quartò dicendum, quòd ordo corrigendi eſt,vt primum ſecretò,& fraternè peccās corripiatur Deinde, ſi ſe ob id non emendat,coram duobus teſtibus.Et poſtea iudici denuncietur Matth.18.& cap.ſi peccauerit. 2.q.1 niſi damni periculum eſſet in mora.& non eſſet ei certum ſua monitione illum ab eo ceſſaturum. Si enim de hoc certus eſſet,non deberet ſtatim iudici denunciare, ſecundum S.Tho.2.2.q.33.art.7. ab omnibus receptum in cap.nouit.de iudic. & in 4.diſt.19.& ab Adr.in 4.de correct.frat.& a Soto de ratio. tegendi. membr.1.q.4.Dixi,*Si certus eſſet*:quia ſi dubitaret, ſtatim deberet iudici denunciare.Quod conſequitur raro opus eſſe fraterna correctione ſecreta circa proditiones reipub & hæreſes fidei catholicæ: quia raro quis pro certo habere poteſt talem proditionem,aut hęreſim penitus ceſſaturam. Non eſt item opus ſecreta admonitione,quando peccatum publicum eſt,iuxta S.Tho.receptum 2. 2.q.33.art.7.Eſt autem publicum (vt paulo clarius quam Caiet.& alij,diximus.in d.cap.Inter verba.)ad hunc effectum, quod eſt notorium, iure, vel euidentia facti, vel ſaltem fama. arg.cap.fin.de cohab.cler.cap.fin.de tempo. ord.c.ſi fama.& c.ſi presbyter.2.q.5.

Quinto dicendum peccare mortaliter eum, qui proximum de aliquo peccato cum intentione mortaliter mala corripit: aut de peccato occulto coram illius ignaris, non ſeruādo ordinem ſupradictum:cum damno notabili illius famæ, aut illius probabili periculo per dicta c. 17.nu.16. Nam etiam peccat, qui reuelat illud ſuperiori, nō ſeruata forma prædicta,etiam in finem,vt prouideat ne illud iteret,vt rectè aſſerit Sot.vbi ſupra memb.6.q.2. pag.11. & ante illum Adria. quem ille non citat,contra Richar.in 4.lib.ſent. diſt. 19.art.8 q.1.

15 *Emendatur cap.non in inferenda.23. quæſt.3.*

16 *Iniuriam inferre,imbecillitas,propellere,virtus.*

17 *Defendere omittens peccat,ſi conſentit,& etiam diſſentiens,ſi tenetur etiam cum incommodo.*

17 *Defendere vitam, & bona proximi, & impedire damna,vt tenemur.*

18 *Defendere qui lege iuſtitiæ tenentur.*

18 *Defendere omittens, non omnis conſentit, & quis præſumitur conſentire.*

19 *Defendere omittens opitulando peior ſimpliciter omittente.*

19 *Defendere omittens quis præſumitur conſentire,& opitulari.*

19 *Irregularis non eſt ſimpliciter conſentiens homicidio facto, vel faciendo.*

20 *Defenſionis omiſſio, etiam ſine conſenſu,cur peccatum.*

20 *Defendere qui omittit conſentit, vt verum.*

Digitized by Google

verum, triplici opinione confutata.
21 *Intellectus nouus cap. quantæ. de ſenten. excom.*
21 *Scientia ſola apparatus delicti, cur interdum morte plectitur.*
21 *Defenſionis ex charitate omiſſio cur impunis in foro exteriori.*
22 *Defenſionis, quæ omiſſio irregularitatem, & cenſuras inducit.*
22 *Defendere proximum à damno magis præceptum, quàm ſubuenire ei ad lucrum.*
22 *Damnum proximi etiam mediocre quando impediendum.*
23 *Peccat mortaliter, qui proximi mortale peccatum non impedit.*
23 *Eleemoſyna cur neceſſario fiat, etiam inuito, non egenti illa extreme.*

15 HVic loco ad id opportuno, pie lector, inſeram ſummam eorum, quæ huc pertinentia continet comment. cap. non in inferenda. 23. quæſtio. 3. qui eſt quintus eorum, qui Manuali Hiſpano adiungebantur. Ea igitur eſt, quod ibi num. 1. admonui, cap. illud eſſe decerptum ex c. 36. lib. 1. de offi. S. Ambroſij: ſed vitioſe, quatenus habet, *ferēda*, pro, *inferenda*: & *imbecillis, ſiue imbellis*, pro *bellica*: & poſt verbum, *fortitudinis*, verbum, *repellere*, ſuperfluum: ita quod eſt ſic legendum,

Non in inferenda, ſed in depellenda iniuria lex virtutis eſt. Qui enim non repellit à ſocio iniuriam, ſi poteſt: tam eſt in vitio, quàm ille, qui facit. Vnde S. Moyſes hinc prius orſus eſt tentamenta bellicæ fortitudinis. Nam cum vidiſſet Hebræum ab Aegyptio iniuriam accipientem, defendit, ita vt Aegyptium proſterneret, atque in arena abſconderet. Salomon quoque ait, Eripe eum, qui ducitur ad mortem.

16 In nu. autem 2. & 3. colligimus ex eo, quemuis Principem magnanimumque virum debere ſibi perſuadere imbecillitatem eſſe, & non fortitudinem iniuriam inferre, indignámque eis eſſe perſuaſionem illam, qua quidam putant ſe, vel ſuos amicos nil poſſe, aut nil facere, niſi poſſint aut faciāt impunè ea, ob quæ alij puniuntur, per multa ibi adducta. Verbum enim *virtutis* in illo c. poſitum more caſtius loquentium, fortitudinem ſignificat, vt in illo Cicer. ad Plan. *Omnia ſumma cōſequutus eſt virtute duce, comite fortuna.*

In nu. 4. & 5. quòd peccat, qui proximum non defendit, quod ipſe S. Ambro. ibidem comprobat exemplo Moſis Exod. 2. & auctoritate Salom. Prouerb. 24. & idem ait in cap. paſce. 86. diſtinct. cui concordat Auguſt. in cap. fin. ead. cau. & q. & Symmachus 83. diſtin. in princ. & grauius Innoc. III. cap. quantæ. de ſenten. excommu.

17 In nu. 6. 7. & 8. multa dubia contra concluſionem hanc adduximus. Pro quorum reſolutione in nu. 9. poſuimus primam ſex declarationum, ſcilicet eam planè procedere in eo, qui non defendit cōſentiendo: quia ſiue defendere poſſit, ſiue non: ſiue ſit præſens, ſiue abſens, conſentiendo iniuriæ peccat, & tale peccatum, quale qui iniuriatur, iuxta illud Apoſto. ad Rom. 1. relatum in cap. 1. de offic. deleg. *Digni ſunt morte, non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt.* & tradit S. Thom. ſpeciatim. 1. 2. quæſtio. 60. artic. 8. & 2. 2. quæſtio. 154. art. 2.

In nu. 10. & 11. continetur ſecunda

Digitized by Google

declaratio, ſcilicet quòd non procedat prædicta concluſio in eo, qui ad defendendum non tenetur, ſecundũ vtrunque Thom.2.2. quæſt.62. art.7. Non tenetur autem ad defendendum, qui ſine damno honoris, exiſtimationis, aut pudoris, id facere non poteſt, ſecundum Fel.in cap.2. de hæret.& in d.cap.quãtæ. relatum a nobis ſupra.cap.14.num.6. cui nemo contradicit, nec nos vnquam in cathedra contradiximus ante prædictum commentarium: in quo tamen id facimus ob multa, quorum ſummam ex præmiſſis, & ſubiectis declarationibus colligas. E quibus eſt, quòd in extrema neceſſitate noſtræ defenſionis conſtituto, ſubuenire tenemur, etiam cum dãno omnium eorum, quæ ad conſeruandam vitam noſtram non ſunt neceſſaria, & conſequenter honoris, pudoris, exiſtimationis,& fortunarum ſuſtentandæ vitæ non neceſſariarum, iuxta illud S.Ambro. relatum in cap.non ſatis.86.diſt. *Si, quum rapitur quis ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morituri, non eſt leue peccatum.*

In num.12.& 13.reſoluimus, quòd charitatis lege tenemur ad defendendam proximi vitam, ne iniuſtè ei adimatur, etiam cum incommodo omnium prædictorum; ſine tamen vitæ periculo. Dixi, *Ne iniuſte ei adimatur*: quia non tenemur ad redimendam vitam iuſtè condemnati, etiam ſi rex, vel lex, ſtatutum, aut ſententia, pecunia redimendi facultatem facerent. & ita limitandum eſt prædictum. cap.non ſatis. Tum quia ſanctum, & vtile eſt eius animæ, vt ea ſic ei adimatur, per doctrinam Scoti.in 4.diſtin.15.quæſt.3.§.de ſecundo, relatam ſupra.cap.15.nu.21. Tum quia alioqui rex ipſe, vel iudex damnans eum, in primis peccaret, non redimendo, quod eſt abſurdum. Poſſet autem eiuſmodi damnatus vendere ſe in ſeruum redimenti pretio redemptionis, per ea, quæ dicta ſupra cap.23. nume.96. Et quòd eadem lege charitatis tenemur etiam ad defendenda illa eius bona, ſine quibus vita eius ſeruari nequit, argumen.l.2. ff.de iuriſ.omn. iud.cap.præterea. de offic. delega.& etiam ad impedienda eius damna externa, etiam cum incommodo noſtro pecuniario; ſi probabiliter credimus, nullum alium id facturum, arg.Exod.23.& Deuter.22. niſi damnum proximi eſſet tam paruum, vt arbitrio boni viri, non debeamus nobis incommodare tantum, quantum opus eſt ad illa impedienda, arg.l. præſes. C.de ſeruit. cap.ſi non licet. 23.quæſtio.5.vel niſi ſcandalum, vel maius damnum inde ſequeretur. Dixi, *Nullum alium id facturum.* Tum quia id ſignificãt prædicta cap.quatenus loquuntur de boue errante, & de aſino iacente in via, ad quem reducẽdum, vel leuandum frequenter alij non inueniuntur. Tum quia tollitur neceſſitas, ſi eſt alius, qui occurrat ei. Dixi, *Pecuniario*: quia nõ tenemur ad id cum damno honorario: niſi quando damnorum magnitudo, & honoris paruitas aliud ſuaderent: quia vt dictum eſt cap. 18. numero 47. maioris ſit honos, quam pecunia. Per quod excuſantur multi viri graues à defenſione puerorũ, & leuium hominum, quos alij pugnis cædunt, niſi ipſi citato

gradu,

gradu, & cum notabili honoris, & exiſtimationis iactura, eis ſuccurrant. Dixi, *Vel niſi ſcandalum, vel damnum inde ſequeretur*: quo excuſatur qui clara voce non contradicit concionatori alicui ex pulpito grauiter detrahenti, & qui non liberat iniuſta morte damnatum, & ad ſupplicium tractum, ne ex eo tanta ſeditio inter exequutores, & alios excitetur, & probabiliter mortes, & vulnera innocentum timeantur, vt rectè tetigit Adrian. in 4. de correct. frat. addens, nō teneri quem ad detinendum hedum aliquorum, ne ſe de rupe præcipitet, ſi credit ſe interfectum iri ab eis ſuam intentionem bonam ignorantibus.

18 In num. 14. quòd aliqui tenentur defendare ſe, & alios, non ſolum lege charitatis, ſed etiam iuſtitiæ. Reges enim, & alij ſuperiores lege iuſtitiæ tenētur defendere ſe, & ſuos ſubditos: & contra, ſubditi ſuos ſuperiores, arg. cap. regum. cap. adminiſtratores. 23. quæſt. 5. & cap. ego. de iureiur. præſertim feudatarij, & eorum domini. cap. de forma. 22. quæſt. 5. & cap. 1. de form. fidelitat. in vſib. feud. Patres item, tutores, curatores, heri, pædagogi, parochi, cuſtodes, & alij ſimiles: & e contrario, eos filij, pupilli, minores, famuli, mancipia, parochiani, & cuſtoditi, per notata à Pan. in c. 1. de reſtit. ſpol. nu. 9. arg. l. vt parentibus. ff. de iuſt. & iur. cap. duo iſta nomina, 23 quæſt. 4. l. 1. Cod. de emendatione propinq. & præcep. 4. Decalogi, quod ad eos extendi dictum eſt ſupra. cap. 13. nu. 3.

In num. 15. eſt tertia declaratio concluſionis prædictæ, videlicet, quòd multi ab iniuria non defendentes, ei verè non conſentiunt. Vnde textus pro concluſione citati, habentes, quòd qui non defendit cum poſſit, conſentit, non ſunt intelligendi de vero conſenſu: ſed de præſumpto: & tum demum etiam de præſumpto, quum tenetur defendere, & commode poteſt. Quamuis enim quis teneatur ad defendendum aliquem cum damno omnium ſuarum facultatum: præſumi tamen non debet conſentire, ſi illud non, niſi cum tali damno, facere poteſt. Tum quia in dubio non eſt præſumendum delictum. cap. 1. de regul. iur. & l. merito. ff. pro ſoc. & dubium eſt, an qui omittit defendere cum tanto damno, omittat defendere ob complacentiam iniuriæ, vel ob dāni euitationem: & hoc poſterius præſumēdo vitatur præſumptio delicti. Tum quia experiētia, quæ eſt rerum magiſtra cap. quam ſit. de elect. li. 6. docet, multos principum, & aliorum familiares minime impedire innumeras iniurias ad quas impediēdas etiam cum damno facultatum tenentur, non quidem quòd illæ eis placeant, ſed ne gratiam eorum, & ſpem donorum amittant. Ex quibus infertur, frequentiſſime quem præſumi conſentire iniuriæ, cui verè non conſentit: & contra non conſentire, qui verè conſentit.

19 In nu. 16. eſt quarta declaratio, ſcilicet quòd multum intereſt inter non defendere ſolum, & non defendere, & conſentire ex vna parte: & inter cōſentire, & auxilium præbere ex altera. Tum quia prius tantum eſt peccatum contra charitatem, aut miſericordiam, & contra præceptum de diligendo proximo, vt recte

vt recte ſenſit Sotus lib. 4. quæſt. 7. art.3.de iuſtit.& iur. Poſterius verò, videlicet,cōſentire,& auxiliari iniuriam inferenti,eſt contra iuſtitiam, vt ibi latè probatur.Tum quia prius non obligat ad reſtituendum,poſterius vero ſic: quia vt ſupra. cap. 17. nu.20.& in d. Apolog.lib.de reditib. eccleſiaſt.quæſt.2.mon.2. & in locis ibi allegatis diximus, qui ſolum contra præcepta charitatis & miſericordiæ peccat, damnum inde ſequutum reſtituere non tenetur: qui verò contra iuſtitiam peccat, ſic.

In num. 17. eſt quinta declaratio, ſcilicet,quòd nō omnis,qui iniuriæ conſentire præſumitur,iniuriam inferenti auxiliari præſumitur,ſaltem auxilio, quod delicti participem eū directè faciat. Tum quia duæ præſumptiones ſpeciales non debent circa idem concurrere,præſertim ad augendum delictum.l.1.Cod.de dot. promiſ.& not.per Card.in cap.quia circa.de conſang.quod fieret,ſi non ſolum cōſenſus, ſed etiam auxilium præſumeretur. Tum quia communis opinio,quam tenet Panor.in c.1. de reſtitut. ſpol. quamque ait communem Dec.in cap.1.de offic.deleg. & in l.culpa caret. ff.de regul.iur.& Iaſ.in l.vt vim.ff.de iuſt.& iur.tenet, non delinquere communiter iure ciuili, qui ſolum non defendit: & quamuis iure canonico regulariter delinquat,non tamen eſt puniendus in foro exteriori:& ſi præſumaretur auxiliari,cōtra dicendum eſſet.cum vtroque iure opem ferentes delinquenti puniendi ſint ſecundum omnes in cap.1. de offic. deleg. cum ei annot. Tum quia vt ſentit gloſſ. in in cap.ſi quis viduam.50.diſtinct. & clarius Innoc. communiter recept. in capit.Petrus.de homicid.qui non impedit homicidium, quod nouit tractari, non ſit irregularis eo ſequuto:& ſi præſumeretur opem tuliſſe, cenſeretur talis. Tum quia, vt quis incurrat excom.can.ſi quis ſuadente.17.q.4.non ſufficit,vt conſentiat, etiam malitioſè clerici percuſſioni, ſi eius nomine non fiat, nec aliquo modo iuuet, per c.cum quis. de ſent.exco.li.6.& ſi præſumeretur iuuare cēſeretur excommunicatus, per c ſicut dignum.§. eos.de homic.

In nu.18.eſt declaratio ſexta,quod præcedens declaratio fallit, cum quatuor cōcurrunt,ſcilicet,poteſtas impediendi, obligatio id faciendi, commoditas eiuſdem, & notorietas delicti,hoc eſt,vt manifeſtum ſit illud eſſe delictum, & manifeſtò fiat: iis enim concurrentibus,non ſolum præſumitur conſenſus, ſed auxilium per cap.quantæ.de ſent. excom. per quod ibi late oſtēdimus, non ſolum probari hanc fallentiam, ſed etiam præcedentem declarationem regulariter eſſe veram.quod ad interpretandum plurimos canones,& leges, memoriæ mandandum eſt.

20 In nu.20. Ex prædictis inferri, quòd ratio,qua non defendens proximum peccat,non eſt,quia conſentit offenſioni,ſiue defendat, ſiue nō: nam conſentiendo peccat, & non peccat,ſi non conſentit, ſiue defendat, ſiue non, ſi alia lege ad id non tenetur. Ratio autem vera cur peccat eſt:quia omittit facere, quod ei lege charitatis, vel iuſtitiæ præcipitur,vt faciat, interdum cum damno ſuarū facultatū, honoris, interdum ſine eo,vt prædictum eſt: quamuis

cæteris

cæteris paribus cõſentiendo magis peccet. Et ita iura dicentia, eum, qui non defendit conſentire, non ſignificant, non conſentientem non peccare; ſed potius non defendentem præſumi conſentire: quod eſt verum de illo, qui debet, & poteſt commodè: immò & præſumi auxiliari, ſi cũ his tribus concurrat euidentia iniuriæ, vt prædictum eſt.

In nu. 26. dicitur quod ex prædidictis inferũtur decem & octo, quorum aliqua ſubiicimus. Primum, nullam trium opinionum celebrium exponentium prædicta iura, eſſe omnino veram. Non opinionem Ioannis, quam Bernardus refert in dicto ca. quantæ qui nimis ea extendit ad omnes, qui quomodolibet poſſunt, non defendunt. Non etiam opinionem Bernardi, qui nimis ea reſtringit ad ſolos habentes publicam poteſtatem: nam ex multis eorum conſtat loqui etiam de priuatis. Non item Innoc. & Pano. & communem, qui partim ampliant, & partim reſtringunt pluſquam prædicti, dicentes, ea loqui de omnibus perſonis, tam publicis quam priuatis, ſed de ſolis dolo id facere omittentibus. Veritas enim habet, quod ad effectum peccandi loquuntur de omnibus perſonis, tam priuatis, quàm publicis, & tam de omittentibus dolo, quàm negligentia, & deferendo, vel non deferendo opem: modo lege iuſtitiæ, vel charitatis ad id teneantur. Dixi, *Ad effectum peccandi*. nam ad effectum incurrendi cenſuras, & reſtituendi damnum ſolum comprehendunt obligatos ad illud non ſolum lege charitatis, ſed etiam iuſtitiæ: quia hi ſoli incurrunt cenſuras per adducta latius ibi, & tacta ſupra. cap. 17. num. 25. & in prædicta Apolog. quæſt. 2. monit. 3.

In 28. nu. & duobus ſequentibus ponitur, quòd nec glo. nec doctores attigerunt verum ſenſum prædicti capituli quantæ. de ſentent. excom. quem tamen nos ibi damus nu. 30. ſcilicet quod quicũque poteſt commodè, & non defendit clericum ab iniuria manifeſta, quæ manifeſte infertur, eſt excommunicatus, vel cenſendus talis, ratio eius noua eſt: quia opitulatur, aut præſumitur aliquo modo ei opitulari, & ita legem iuſtitiæ violare. Dixi, *Eſt excommunicatus*: ad includendum eum, qui vere omittit defenſionem ad opitulandum. Dixi, *vel cenſendus*: ad includendum eum, qui non vere omittit ad opitulandum, ſed ob timorem, pudorem, vel negligentiam. At quia non obuiat manifeſto delicto, manifeſte facto, cum commodè poſſit, præſumitur velle opem ferre, vt ibi latius deducitur.

In num. 22. quòd ratio à nemine reddita, qua niti poteſt rigida illa, ſed iuſta, deciſio Bartol. in l. vtrum. ff. ad l. pomp. de parri. ſcilicet, quòd quamuis regulariter nemo puniri debeat, eo quòd ſciat parari delictũ, & non indicet: fallit tamen in filio, ſeruo, & ſubdito ſciente parari illud in patrem, dominum, aut alium ſuperiorem, præſertim ſupremum. Eſt, inquam, ratio, quòd alij ſolum regulariter delinquunt contra præcepta charitatis, hi vero contra præcepta iuſtitiæ, quæ iubet, vt ſuperiores defendant inferiores: & cõtra inferiores ſuperiores, vt ſupra tactum eſt, quã rationem Bald. ſi conſideraſſet,

&

& qui eum ſequuntur relati a Felyn. in d.cap.quantæ. non tam acerbe in Bar.inuectus eſſet. Qua ratione merito acrius animaduertitur in eos, qui magiſtratus, vel miniſtros eorũ non defendunt, quàm qui aliquos priuatos non tuentur.

21 In nu.33.dicitur ex eiſdem colligi rationem nouam, cur regulariter, qui alium nõ defendit, quamuis in eo peccet, non punitur in foro exteriori, neque, canonico, iuxta cõmunem ſupra relatam, & in foro conſcientiæ ſic, quòd ſcilicet omiſſio defenſionis regulariter non eſt contra iuſtitiæ leges: quamuis ſit frequenter contra leges charitatis, & ideo legum iuſtitiæ pœnis puniri non debet.

22 In 34. & ſeq. dicitur, neminem incurrere cenſuras, vel irregularitates non defendendo alium, niſi lege iuſtitiæ ad id teneatur: ideoque recte nos reſpondiſſe clerico cuidam inſulano, non incurriſſe irregularitatem propter homicidium ſequutum, eo quod ipſe ſciens illud tractari non monuit occiſum, arg. glo. cap.ſi quis viduam 5.diſt.& doctrinę Innoc.in cap.Petrus. de homicid.& S. Anton.2.par.tit 28.cap.2.

In nu.39.& 40.dicitur, quòd recognoſcens Manuale Hiſpanum antea compoſitum die glorioſiſſimæ Magdalenæ ſacro, anno 1556. eius, vt puto, beneficio inueni ſolutionem cuiuſdam antinomiæ, quæ me diu, multumque torſerat inter concluſionem communiter receptam, & ſupra nu. 3. poſitam quòd nemo regulariter tenetur ad præſtanda opera miſericordiæ corporalia ſub culpa mortali, niſi egenti eis extremè: & inter illam certam, quòd quilibet tenetur bouem proximi etiam inimici errantem reducere, ſi poteſt ad illum: aſinum item ſub onere iacentem ſubleuare, vel ad ſubleuandum iuuare, ſi credit probabiliter alium id non facturum, iuxta d.c. Exod.23. & Deuter. 22. quod probat idipſum faciendum eſſe de veſte, & de qualibet alia re proximi amiſſa. Quæ proculdubio locum habent, etiam cum proximus nõ eget eis extremè. Solutio autẽ vera, & noua eſt, quòd illa procedit quoad opem dandum egenti, & de lucro tractanti, hæc quoad opem dandum, de damno vitando tractanti. Pro quo diſcrimine facit, quòd & plus fauent iura agenti de damno vitando, quàm agenti de lucro captando. l.2. §. portio. ff. ad leg. Rhod. de iactu. & dicta l.fin. ff. de peric.& commod.rei vend.l.ſi is, cui.§ fin. ff. de furt.& l. ſi ſterilis. §. cum per venditorẽ.ff.de acti. empt. Ex quo, & poſitis ſupra num. 17. infertur ad iter facientem, qui offendit mulionem egẽtem ope alterius, ad eleuandum mulum luto hærentem: nam ſi eſt iter a multis frequentatum, quos credit probabiliter, ei auxiliaturos, non peccat mortaliter non opitulando ei: alioqui ſic, vt peccaret, ſi iter eſſet a paucis frequentatum: & ad inuenientem iumenta proximi ſegetes depaſcentia: & ad videntem ædes, ſegetes, aut ſupellectilem proximi ardere, & non extinguit cum poſſet ignem: & ad audientem fame proximi grauiter detrahentem, qui licet ei non credat, putat tamen alios credituros, ſi ipſe non reſiſtit: & alios id genus innumeros, videntes notabiliter

liter lædi proximi ſalutem mentis, vel corporis, & honorem, vel rem familiarem: nam, ſi credunt alios non impedituros illa mala, & ipſi non impediunt, peccant mortaliter. E quibus etiam eſſe videtur, qui videt alium ementem animalia, pannos, prædia, vel alia vitioſa, vel longe minora, vel peiora, quam putat ipſe, & non monet illum.

23 In nu. 41. & ſeptem ſeq. probatur, & defenditur concluſio huc pertinens poſita ſupra in cap. 14. nu. 36. ſcilicet, peccare mortaliter eum, qui cum poſſit non impedit peccatum proximi. Quæ quidem concluſio probatur primo, quòd per dictum cap. non in inferenda, & alia multa concluſum eſt ſupra lege charitatis obligari nos omnes ad impedienda mala vitam corporalem proximo adimentia. At vita animæ pretiotior eſt, & magis diligenda quàm corporis, ſecundum S. Thomam receptũ. 2.2. quæſt. 26. art. 5. & probatur in c. ſi habes. 24. quæſt. 3. Ergo magis tenemur ad impedienda mala, quæ ei vitam animæ adimũt: ſed peccatum mortale, ei adimit vitam animæ, cap. reſuſcitatus. & capit. omnis. de pœnit diſt. 1. ergo. &c.

Tertiò, quòd mortaliter peccat, qui proximum volentem ſe præcipitare non retinet, cum poſſit. c. nimium. 23. quæſt. 4. & qui non extrahit, etiam inuitum e domo iam ruitura d. cap. ipſa pietas.

Quartò, quòd peccat mortaliter, qui, vt ſupra proximè dictum fuit, poteſt impedire damnum proximi, quod credit ab alio non impeditum iri, & non impedit, Exod. 23. & Deut. 22. At nullum damnum eſt maius proximo, quàm mors animæ, quam peccatum mortale infert. Ergo, &c.

Quintò, quod magis tenemur ad impedienda futura peccat, quàm ad punienda præterita; argumento capite præterea. 2. de ſponſal. & eorum, quæ late citamus in capite inter verba. 11. quæſt. 3. At conſtat, ad corrigenda præterita proximi peccata nos teneri, Matth. 18. & capite ſi peccauerit. ſecunda quæſt. prima. A fortiori ergo tenebimur ad peccatum nondum commiſſum impediendum. Vnde ad impedienda peccata futura in omni caſu inquiri poteſt, iuxta quoddam dictum ſing. Innoc. iiij. in c. 1. de poſtul. prælat. communiter recept. non tamen ad punienda præterita, niſi certis caſibus, vt dictum eſt in capite 18. & dicetur infra capite ſequen. & a laico clericus capi poteſt, ne committat, non tamen pro commiſſis, iuxta Panormitanum in capite 3. & capite vt famæ. de ſentent. excommunic. & capite cum non ab homine. de iudi. communiter receptum.

Sextò, quòd ad euitandum ſcandalum, quo proximus peccaret, debemus facere, aut omittere omnia etiam in Euangelio conſulta, quæ ſine peccato poſſumus, & cap. 2. de noui oper. nunciat. vt ſunt aliquot eleemoſynæ. Ergo, &c.

Quæ concluſio procedit primò, non ſolum quando ſine dãno, pudore, & dedecore id facere poſſumus, vt dixit Felyn. relatus, & confutatus ſupra num. 18. ſed etiam ſi oporteat ob id amittere facultates, & honorem, immo & vitam, quando eius anima in extrema noſtræ opis neceſſitate conſtituta eſt. Procedit etiã quando

quando non eſt in extrema noſtræ opis neceſſitate: ob ſuam tamen imbecillitatem, vel ignorantiam craſſam, aut affectatam, aut ob alias cauſas, & occaſiones peccandi in ea eſt neceſſitate; vt niſi nos ei opitulemur, peccatum mortale commiſſurus ſit, & ſpiritualiter moriturus; & ſi opitulemur, non quæ eſt ſingularis doctrina pientiſſimi, eiuſdemque doctiſſimi Adr. in 4. de correct. frat. col. 12. quæ prædicto die Magdalenæ ſacro, caſu reperta magna me liberauit animi anguſtia, ſimul affecit, quod nulla eam ratione fulciat, ſolum inferens ex ea eleemoſynam ſpiritualem arctius præcipi, quam corporalem. Pro qua tamen adduximus rationem, quam nunquam alibi audire, vel legere meminimus, videlicet, conſentire nos teneri ad impedienda mala proximi, etiá quæ ille vitare poteſt, ſi vult: modo ſint eiuſmodi, quibus iuſte non poteſt conſentire; qualia ſunt precipitium, ſuſpendium, domus ruentis oppreſſio, de quibus prædictum c. nimium. & d. c. ipſa pietas. Quales item, cibi, vel potus, vel medicinæ ad vitam neceſſariæ tenutus, iuxta gl. ſolen. in §. 1. 83. diſt. mors item, & mutilatio membri. l. liber homo. ff ad l. Aqui. c. contingit. de ſent. excom. At mors animæ, quam peccatum infert, eſt eiuſmodi; ergo tenemur ad impediendam eam, etiam illi, qui non eſt in extrema noſtræ opis neceſſitate conſtitutus. Itaque inter eleemoſynam ſpiritualem, & corporalem in hoc non eſt diſcrimen, vt per ſuá illationem ſignificauit Adri. quamuis ſit diſcrimen in eo, quòd eleemoſynam ſpiritualé tenemur largiri conſtituto in extrema illius neceſſitate, etiam cũ periculo vitæ: corporalem autem non; niſi citra illud, per quod eius illatio verificatur.

Procedit 2. præfata concluſio etiá ſi ad impediendum mortale proximi oporteat nos non vti iure noſtro ſpirituali, vel temporali, quo abſque peccato poſſumus non vti, arguitur illius Matth. 18. *Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis.* & cap. 2. de op. nou. nunc. S. Thom. 2. 2. quæſtio 43. art. 7. & 8.

Non auté procedit prædicta concluſio, niſi concurrétibus tribus, quæ requiruntur, vt nos præceptum fraternæ correctionis obliget, videlicet, certitudo quòd peccatú eſt mortale: ſpes effectus impeditionis: & opportunitas tam perſonæ, ſcilicet quòd ſit, quæ magis ad id teneatur, ſaltem ob negligétiam magis obligatorum, quam etiam temporis, vt colligitur ex rationibus S. Thom. & aliorum vbi ſupra citatorú, quibus prædicta eſſe neceſſaria, quo præceptum fraternę correctionis obliget, monſtrauimus.

Non item procedit, quando proximus non eſt peccaturus ex ignorantia vel fragilitate, ſed ex malitia, & ad impediendum oportet, vt quis deſinat vti iure, vel bono ſuo ſpirituali, vel temporali, iuxta illud Matth. 15. *Sinite illos, cæci ſunt, &c.* & allata per S. Tho. vbi ſupra, & notata per noſtros in cap. qui ſcandalizauerit. de reg. iur. & d. cap. 3. de op. nou. nun. Quod cófirmatur eo, quod diximus ſupra, ſcilicet non teneri quem ad donandum centum (etiam ſi poſſit) ei, qui ſeſe furca ſuſpenſurum affirmat, niſi ea donentur.

Pr

Per quas declarationes facile ſoluuntur quatuor argumenta contraria. Primum, quod non peccat mortaliter, qui petit mutuum ab vſurario, quem credit non, niſi ad vſuram daturum. Secundum, quòd nec qui à parocho petit, vt ſuum filium baptizet, credens eum peccaturũ mortaliter: quia credit eſſe in mortali, & antea non contritum iri. Tertium, quod neque mulier, quæ ob vanam gloriã venialiter ſine alio fine mortali ſe comit: quamuis credat, aliquem ob id concupiſcentiam mortalem cõcepturum. Quartum, quod nemo tenetur ad eleemoſynam impartiendam ſub pœna peccati mortalis, niſi in extrema illius neceſſitate conſtituto, vt dictum eſt ſupra nu.11. Et qui vult mortaliter peccare, ſciens id eſſe tale, nõ eſt in extrema neceſſitate opis alienæ, cum voluntarie id faciat. 15. q.1. §.1. Poſſunt etiam ſolui duo prima per duas declarationes poſtremas: tertium vero de muliere ſe comente per adducta ſupra c.nu.5. & cap.23. num.19. Quartum autem ſoluitur per primam, & ſecundam declarationem: quatenus habent, teneri nos ad impedienda mala proximi, quibus ille iuſte conſentire non poteſt: quamuis non ſit in extrema noſtræ opis neceſſitate conſtitutus.

De peccatis diuerſorum ſtatuum, & primum Regum.
Cap. XXV.

SVMMARIVM.

1 *Rex vt peccat aliena capiens, & capta non reſtituens, male, vel ob malum finem gubernans.*

2 *Rex ſeditiones excitans, vel ſubditos non exercens peccat.*

2 *Rex arces non muniens, vel armamentis carens vt peccat. & 3.*

4 *Rex legem pœnalem ferens, vel vias, & lites negligens, vt peccat.*

5 *Rex diſponens circa legem naturalem, vel ſuam, vt peccat.*

6 *Rex tollens ſubditis bona ſua, & libertates, vt peccat.*

6 *Rex bellans iniuſte, vel malo fine, vt peccat.*

6 *Rex iura noua indicens, & viſitantes impediens, vt peccat.*

7 *Rex cogens operari ſubditos, & eorum delicta non puniens, vt peccat. & 8.*

7 *Rex officia ſua vendens, & indignis conferens, peccat. & 8.*

8 *Rex matrimonium contrahere cogens, vt peccat.*

8 *Rex beneficia indignis conferens, & malam conſuetudinem ſeruans, vt peccat. & 9.*

10 *Rex damnans inauditum, vel auditum male, vt peccat. & 11.*

1 Dicendum quod peccat mortaliter primo Rex, vel monarcha, qui aliena regna, & dominia iniuſte, quærit; vel iniuſte quæſita non reſtituit, nulla iuſta cauſa ab hoc excuſante cap. quid culpatur. 23. q.1. cap. ſi res. 14. q.6. adiuncto c. ſæpe. de reſt. ſpol. Venialiter autem periculoſe qui ea, etiam iuſte quæſita gubernat principaliter ob voluptates, vel diuitias, aut gloriam, & honorem, per ſupradicta cap.23. nu.71. Nam vt ſancte reſoluit S.Thom. de regim. princ. lib.1. c.7. & 8. finis primarius laborum eius vix tolerabilium debet eſſe ipſe Deus, cuius vices in terra gerit, & vera beatitudo, de qua ſupra, prælud.4.

Digitized by Google

Secundò peccat, qui iuſtè poſſeſſa iniuſtè gubernat nõ reddendo ſuum cuique ius, vel excitando factiones, vel non ſedando eas, non prouidendo annonæ, vel aliarum rerum caritati, aut præficiendo rectores indignos, aut non ferendo leges neceſſarias, vel conſtitutas non exequendo, aut non cõmuniendo armis, artibus, & exercitiis ad ſe, & illa tuẽda neceſſariis, adeo, vt iudicio prudentis, ea vel partem eorum, probabili amiſſionis periculo ſubiiciat, iuxta mentem eiuſdem S. Tho. vbi ſupra. cap.15. & probatur per cap. adminiſtratores.23. quæſt.5. & cap. alius.15. quæſt.6.

2 Tertiò peccat, qui per incuriam non habet propria armenta boum, & greges ouium, arietũ, porcorum, & mares ſelectos, quo habeat carnes in obſonium ſuum, & ſuorum: aut non colit agros proprios, quo triticum, hordeum, & alia frumenta ſibi, ſuiſque neceſſaria colligat: aut non habet equitia producẽdis equis ad bella neceſſariis. Hæc enim ſunt mortalia, aut certe venialia periculoſa, ſecundum S. Tho. vbi ſup. lib.2. c.5. & 6. Dixi, *Per incuriam*: quia iudicio noſtro nõ ſunt peccata omiſſa ad vitandos ſumptus; & ad quærendũ plus ex prędiis locatis, quã per ſe cultis; & de ſuis herbis locatis, quàm per armenta ſua, & greges depaſtis; aut ad melioribus curis occupandũ tempus, quod his impendendum eſt, argum. cap. non mediocriter. de conſec. diſtin.5. quod miror, nec S. Thomam, nec alios animaduertere: quum fere omnes reges ea facere omittant.

Quartò peccat, qui adeo negligit coacervare diuitias artificiales, auri, argenti, pecuniarum, & aliorum ſimilium; vt ſe, ſuumque regnum exponat probabili periculo pereũdi fame, bello, & aliis malis, quæ probabiliter defectu pecuniarum euenire poſſunt. E quibus eſt mutuari a ſubditis cum pudore, & periculo deſerendi iuſtitiam in eorum fauorem; vel a nummulariis ſub vſuris, aut intereſſe, ad quæ poſtea ſoluenda nimium ſit grauaturus populum, ex mente eiuſdem vbi ſupra cap.7.

3 Quintò peccat, qui pecunias congerit grauando notabiliter ſubditos ob auaritiam, nullo iuſto fine propoſito, iuxta S. Anto.2. par. tit.1. ca.2. quia id eſt contrauenire præcepto de dando ſuperflua pauperibus, iuxtà dicta ſup. c.23. nu.73.

Sextò peccat, qui prodigis largitionibus ita indulget, vt ſe exponat probabili periculo vſurpãdi alienas vel tributa maiora, quàm par eſt exigendi; aut debita ſtatis diebus non ſoluendi; aut onere grauiſſimo intereſſe, ac cambiorum ſe, ſuumq; regnum in maximam paupertatem inducendi propter rationes Ariſt. in epiſt. ad Alex. & per leg. part Caſtellæ tit.14.2. part. titu. 5. & mentem S. Tho. vbi ſupra.

Septimò peccat, qui adeo negligit munire ſuas arces, vt occaſionẽ populo præbeat irreuerentiæ, vel rebellionis, aut aliis inimicis occupandi regni, aut partem illius, iuxta mentem eiuſdem. S. Tho. vbi ſupr. lib.2. cap.11.

4 Octauò peccat, qui negligit per incuriam imperare refectionem, & cuſtodiam viarum publicarum ſui regni: ita vt viatores notabilia ob id damna

damna incurrant, aut de ſuis publicis reditibus, pauperibus extreme egentibus, a ſe petentibus non ſubuenit, iuxta eundem S. Tho. vbi ſup. c.12. & 15. Dixi, *Neglizit*. quia ſecus ſi per ignorantiã, aut impotentiam id omittit. arg. l. impoſſibilium. ff. de reg. iur. & c. ignorantia eo tit. lib. 6. quãuis hoc alij nõ animaduertant.

Nonò peccat, qui habet cum alio Rege Chriſtiano ſuper aliquo regno, vel dominio aliquam dubiam, & antiquam controuerſiam, quæ de iure non poteſt extinqui: quia non habent ſuperiorem; neque bello, quippe quorũ arma adeo creuerũt, vt neuter ab altero omnino ſuperari poſſit, niſi facta per ſtrages copia Turcis inuadendi quod reliquum eſt Chriſtiani orbis, vel bonam partem eius; & non vult in arbitros ſuſpicione carentes conuenire, nec petere, vel accipere conditiones honeſtas, quibus pax firmat fiat. quod probauimus in repet. ca. quando. de conſec. diſt. 1. cap. 9. nu. 90.

Decimò peccat, qui aliquam legem pœnalem conſtituit principaliter propter ſuam vtilitatem priuatam, quo eius tranſgreſſione, aut diſpenſatione multas pecunias cogat. ca. erit autem lex. 4 diſt. & communis in cap. 1. de conſt.

5 Vndecimò peccat, qui diſpenſat in legibus diuinis, aut naturalibus, abſque iuſta cauſa: & qui in propriis cum notabili damno, aut ſcandalo publico vel priuato: & qui delicta diuina lege aut naturali damnata, ſine iuſta cauſa condonat; vidẽs, aut videre debens, ſe ad alia ſimilia occaſionem præbere: aut lites, vel ſolutiones debitorum ſine iuſta cauſa ſuſpendit. Tum per gl. ſing. cap. non eſt. de vot. cap. ex parte. de conſu. ca. ex iure. de iureiur. cap. ſi eccleſia. 23. quæſt. 4. cap. regum. 23. quæſt. 5. Tum quia omnis iniuſtitia rei notabilis eſt mortalis, iuxta. S. Tho. 2. 2. quæſt. 59. art. 4. Dixi, *Sine iuſta cauſa*. quia cum cauſa, & ſine ſcãdalo notabili, illa licita facere poteſt, l. 1. C. de leg.

6 Duodecimò peccat, qui non permittit populo ſuo tueri ſuas libertates, ſibi ex iure diuino, aut humano iurato debitas: aut bona populi vſurpat; & reſtituere obligatur, arg. c. reges. & c. principes. 23. q. 5. & l. 1. C. ſi quacunque præd. pot. & c. ſi res. 24. quæſt. 6.

Decimotertiò peccat qui minis, aut precibus importunis adigit aliquem ad donandum ſibi ſua bona, abſque iuſta in id cauſa, cum obligatione reſtituendi, argu. cap. conuenior. 23. q. 8. 2. Reg. c. 21. & totius tit. ff. & C. quod met. cau. & Barto. in tract. de tyran. nu. 20.

Decimoquartò peccat, qui gerit bellum iniuſtum defectu authoritatis, aut iuſtæ cauſæ cum obligatione reſtituendi; aut iuſtum ex ſe, ſed animo, & ſine iniuſto ſine obligatione reſtituendi, iuxta vtrunque Tho. 2. 2. q. 40. art. 1.

Decimoquintò peccat, qui impedit viſitationem monialium iuridicam. cle. attendẽtes. de ſtat. monach. & eſt excommunicatus, ſi admonitus non deſiſtit ead. clem. §. fi.

Decimoſextò, peccat, qui exigit a ſuis ſubditis aliqua tributa noua, abſq; neceſſitate publica cum obligatione reſtituendi: quamuis in bonum finem ea exigat. cap. militare. ſub fin. 23. q. 1. Et multo magis ſi ad

Digitized by Google

ſuperfluũ vſum, vel veſtitum, pompas, conuiuia, prodigalitates, quas vulgus liberalitates appellat. Sum. confeſ.lib.2.titul.5.quæſt 35.num.31. Dixi, *Noua*. quia ſi antiqua bene ſtatuta ita prodigit, non tenetur reſtituere, nec mortaliter peccat; niſi aliqua circunſtantia finis, formæ, materiæ, aut alia mortalis interueniat, per ſupradicta.cap.23. num.75. Dixi etiam, *Abſque neceßitate publica*. quia cum hac exigere, & accipere poſſet; ſi ad eam ſui reditus nõ ſufficerent, argu. cum ſecundum.de præb. & cap.1.13. quæſt.2. & eorum, quæ ibi citantur.

Decimoſeptimò peccat, qui adigit ſubditos ſuos, ad id non obligatos, ſibi domos ædificare, agros colere, vineas fodere, aut alia ſimilia facere ſine integra ſui laboris compenſatione, S. Anto. part. 3. titul.3.cap.4. §.4. ſubdens, bis eum peccare, qui diebus feſtis ad hoc eos adigit.

7 Decimooctauò peccat, qui officia ſui regni vendit tam care, & talibus perſonis, vt probabiliter credat, aut credere debeat, eas male illis vſuras, aut ſubditos oppreſſuras, per rationes Auth. vt iudi.ſine quo. & Auth. de mand.princip. §.2. alias ſecus, iuxta S.Thom. ad Duciſſam Brabantiæ in opuſc.21.q.1. quamuis præſtaret non vendere. Quo fit, vt dictum Panor. communiter recepti in c.1.& 2.ne præl.vic. ſuas. (ſcilicet,) id quod domini pro officiis ſæcularibus ſuæ iuriſdictionis accipiunt, lucrum ſordidum eſſe, & accipiendo mortaliter peccare, reſtringendum ſit ad perſonam, quæ ſuperiorem agnoſcit, & locum, vbi vetitum eſt lege obligante ad mortale, cui conſuetudo præſcripta non derogauit, ſine licentia eius, qui eam dare poteſt ad vendendum honeſto pretio perſonis idoneis. Et conſequenter non ſunt damnandi reges, & principes, qui ea dant pro pecunia in dotem, vel mercedem obſequiorum; neque etiam ipſi officiarij illa vendentes tam honeſto pretio talibus perſonis: vt probabiliter credatur, eas illis non male vſuras, quo pretium male datum peius extorqueant. Quare ob ea, quæ in curiis monarcharum fieri vidimus, eorum confeſſarios, conſiliarios, & regni procuratores admonemus, videri e republica, & animarum ſalute fore, lege aliqua circunſpecte ſtatuere vnicuique officio, vel muneri certum pretium, vltra quod nihil dari, vel accipi poſſet; declarando eum, qui plus acciperet, plus iuſto pretio accipere; & addendo, ne remiſſioni locus eſſet; & tempore quo titulus confertur, cogerentur partes iurare de non plus dando, vel accipiendo: cum indies adeo eorum pretia creſcant, vt ementes honeſte viuere nequeant, niſi magno reip.malo, illa, quæ forte mutuo & ſub vſuris, vel intereſſe acceperunt, recuperent.

Admonemus vero hic, fœ, rec, Pium V.tuliſſe legem an.1571. menſe Decembri, contra ambientes officia iuriſdictionis adminiſtrationem habentia, in hæc verba: *Nemini de cætero liceat, mediante pecunia, vel ſolutione, & traditione, ac promißione aliarũ rerum, & per interpoſitas perſonas, aut alias quouis modo faciẽdas, aliquas dignitates, & officia exercitium & adminiſt*

adminiſtrationem iuriſdictionis habẽtia procurare, aſſequi, vel obtinere: ac ſi quis his præſentibus contraueniſſe quoquomodo dici, aut cenſeri potuerit; ipſum contrauenientem eo ipſo confiſcationis omnium bonorum, degradationis, & amiſsionis, tam priuilegij doctoratus, quam quorumcunque per eum obtentorum officiorum tam ſecularium, quam eccleſiaſticorum, ac demum vltimi ſupplicij pœnam irremiſsibiliter incurrere volumus, & infra. Et quod vbicunque, & quandocunque compertum fuerit per interpoſitam perſonam, aliquas pecunias, ſeu alias res traditas ſeu promiſſas fuiſſe alicui curiali, familiari, vel cuicumque alteri perſonæ pro officiis, & dignitatibus iuriſdictionis adminiſtrationem habentibus; is qui officium huiuſmodi obtinuerit, ſe a præmiſsis attenta interpoſitione perſonæ huiuſmodi nullatenus excuſare queat: quinimò nulla admiſſa ignorantiæ excuſatione, ipſo iure præſumatur ſolutionem, & promiſsionem huiuſmodi de eorum, qui officia & dignitates ſimilia obtinuerunt conſenſu, & mandato penitus eſſe facta; eiſdémque propterea pœnis ſubiacere omnino intelligatur.

Decimononò peccat mortaliter, qui cogit aliquem ad certum matrimonium contrahendum, vel a contrahendo impedit. S. Anto. 3. part. tit. 3. cap. 4. §. 5. quod Concil. Triden. ſeſ. 24. c. 9. de reform. matrim. in hæc verba confirmauit. *Præcepit S. Synodus omnibus cuiuſcunque gradus, dignitatis, & conditionis exiſtant, ſub anathematis pœna, quam ipſo facto incurrant, ne quouis modo directo, vel indirecto ſubditos ſuos, vel quoſcunque alios cogant quo minus libere matrimonia contrahant.*

Vigeſimò peccat, qui præficit officiarios indignos, imperitos, aut malæ conſcientiæ, credens, aut credere debens eos tales eſſe, aut per iuſtam ignorantiam præfectos; poſtquam id reſciuerit non deponit, cum poſſit abſque ſuæ vitæ periculo, & damno reipub. cum obligatione reſtituendi damna, quæ fecerunt. Scot. in 4. lib. ſenten. diſt. 15. quæſtio. 2. art. 4. per ea, quæ copioſè diximus in prælect. c. ſi quando. de reſcript. except. 16. numero 3. & 4.

8 Vigeſimoprimò peccat, qui ad ſacerdotia, vel beneficia eccleſiaſtica, quorum eſt patronus, præſentat perſonas non idoneas ætate, ſciẽtia, vel moribus: aut inducit legatos, epiſcopos, & alios prælatos ad cõferendum talibus, aut patronos ad tales præſentandum contra c. cum in cunctis. de elect. & c. graue. de præb. & alia latè dicta exceptione 16.

Ad nouè autem quæſitum reſpondeo, non peccare poſſidentem virtute bullæ Iulij Secundi aliqua bona tanquam profana, quibus pater eius impoſuit onus aliquarum miſſarum, conſtituens eum patronum eorum, & earum: quia etiam abſque tali bulla poterat ea iuſtè poſſidere, vt talia; quippe quæ nullius ſpeciei ſacrorum ſunt, vt colligitur ex S. Tho. recep. 2. 2. q. 99. art. 9. non enim ſunt bona eccleſiaſtica; licèt oneri eccleſiaſtico ſint ſubiecta, arg. cap. ex parte de cenſib.

Vigeſimoſecundò peccat, qui non cohibet ſuos ſubditos ab vſurpando alieno, per furtum, rapinas, munera, aut per alium quęuis modum illicitũ, cũ obligatione reſtituendi, Rich. in 4. lib. ſent. diſt. 15. art. 5. q. 5.

Digitized by Google

Vigeſimotertiò peccat, qui negligit abolere prauas ſuę terræ conſuetudines, veluti vſurarum, ludorum periculoſorum animæ & corpori; cũ ſine ſcandalo id poſſit: aut permittit falſas menſuras, aut pretia iniuſta rerum venalium, cum obligatione reſtituendi Rich. vbi ſup. arg. cap. error. 83. diſt.

9 Vigeſimoquartò peccat, qui per ſe, vel alium condemnat aliquem, præſertim ob crimen indicta cauſa, aut non conceſſa ſe defendendi facultate, aut ſine ſcientia publica per publicam probationem habita, ductus ſcientia priuata per priuatam probationem quæſita, ſecundũ mentem S. Thom. 2. 2. quæſt. 67. artic. 2. & clarius Caiet. ibid. & in ſumm. verb. homicidium. Tum quia ſententia; qui actus publicus eſt, auctoritate & ſcientia publica, & non priuata ferenda eſt. Tum quia iuris naturalis eſt, ne quis inauditus, & indefenſus damnetur. cle. paſtoralis. §. cæterum. de re iud. glo. memorabilis in extrauag. 1. de dol. & cont. Quo fit ſecundum eos, grauiſſime peccare reges, & principes, & eſſe homicidas, qui aliquem etiam ſubditum, inauditum & indefenſum veneno, aut alio mortis genere interfici iubent; vel beneficiis, officiis, honoribus, aut aliis bonis ad nutum non amouibilibus priuãt, ſola ſciẽtia priuata ducti. Eodẽ itẽ modo peccare exequutores talium mandatorum; neque excuſari obedientia, quam ſuis regibus id pręcipientibus debent: quoniam contra ius naturale, vel diuinum non eſt eis obediendum cap. ſi dominus. cap. qui reſiſtit. 11. quæſt. 3. & Caiet. in dicto verb. homicidium.

10 Contra vero non peccare eum, qui ſecundum allegata, & probata iudicat; quamuis vti priuatus oppoſitum iuſtum eſſe ſciat: adeo quòd eum, quem priuate ſcit innocentem, iuſte condemnare poſſit probatum nocentem, ſaltem quando quo ad eius fieri potuit, omnia fecit vt veritatem cognoſceret, & ne de illo caſu iudicaret, iuxta S. Tho. in d. quęſt. 67. artic. 2. & alios graues auctores, quos Caiet. ibi adducit. Pro quibus eſt text. in l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præſid. & in cap. paſtoralis. §. quia vero. de offic. deleg. & vtrobique communis. Dixi, *Ad nutũ amouibilibus.* quia in aliis ſecus eſt, arg. l. qui poteſt inuitis. ff. de reg. iur. qualia ſunt officia Caſtellæ regia, lib. 1. ordin. tit. 76. Idem quum res notoria eſt, vel ex natura rei, vel actis conſtat, nullam condemnando defenſionem competere cap. bonæ. 1. de elect. vbi Panor. adiuncto cap. cum olim. de re iudi. vbi poſt alios Felin. col. 5. quia ſcientia rei publicę notoriæ publica eſt, & non priuata, vt ſentit S. Tho. 2. 2. quęſt 67. art. 2. & facit. cap. ad noſtram. de iureiur. Idem quum aliqua magna, & iuſta de cauſa non recognoſcens ſuperiorem omittit audire & vocare reum, vt probauimus in c. 1. de cauſ. poſſ. per glo. ſing. in l. antepe. ff. in quib. cauſ. ma. laudatam per Rauen. in dicto c. 1. & Decium in cap. ex parte. 2. de offic. delega col. 2. & cap. quæ in eccleſiarum. de conſtit. colum 9. modo curet allegari, & probari pro parte abſente, quęcũque poſſunt. Per quod excuſauimus magnum quendã Monarcham. qui virtute proceſſus in abſentia facti, & ſententia ſine citatione

Digitized by Google

tione latæ, fecit capite plecti quendam ſuorum militum ducem, ſibi in alio regno militantem: quia nec capi, nec ſine metu rebellionis illius, & magnæ partis exercitus, audiri poterat.

11 Non autem omnino placet conſilium Raymundi probati a S.Anto. 2.part.tit.2.c.7.§.3.quod rex, aut dominus, qui ſuis ſubditis aliqua de ſuperioribus cauſis reſtituere tenetur; & non poteſt, aut certè difficilè id facere, condonet eis aliquas operas, vel iura ſibi debita in perpetuũ; eiſue annuam penſionem perpetuam, aut temporariam in id ſufficientem ſuper bonis regni conſtituat: aut aliquod Xenodochium, aliudue opus pium de illorum conſenſu ſi haberi poſſit, inſtituat non: inquam, omninò placet. Tum quia impotentia eum excuſat per dicta ſupra in cap.17.nu.60. Tum quia non poteſt iura regni diminuere, nec onera augere. cap. intellecto. cum ei an. not. de iu.iur. Tum quia non ſufficit dare piis, quod debetur aliis, arg. c. ea te. de iur.iur.& c. cum tu. de vſur. Tum quia conſenſus ſubditorum in eiuſmodi raro eſt ſpontaneus, iuxta illud, *Preces Principis iuſſa ſunt*. gl. in l.1.ff. quod iuſſu. Quare ſecurius conſilium eſſet, vt ſuperflua ſui ſtatus, reſecando, & parcius viuendo, & à donis gratuitis abſtinẽdo, quantum poſſet de reditu ſuo decenter reliquaret, quo debita ſolueret, & reſtitueret, iuxta mentem Ariſtotelis 4. Ethic.& S.Thom.2.2.q.117.artic.1.& melius q.58.art.1.ad 1.

Vigeſimoquintò peccat mortaliter Rex, qui vt Iudex facit aliquid, quod iudici eſſe mortale §.ſeq. dicetur.

De peccatis Iudicis ſuperiorem agnoſcentis.

SVMMARIVM.

- 12 *Iudex vt peccat mortaliter ſuſcipiendo officium, cui eſt impar.*
- 12 *Iudex iudicans iniuſte, aut accipiens pretium pro ſententia etiam iuſta, vt peccat.*
- 13 *Exemptus hodie multo plus ſubiacet ordinario, quàm olim.*
- 13 *Iudex vſurpans iuriſdictionem, non ſeruãs ordinẽ iudiciarium, vt peccat.*
- 13 *Iudex male capiens, & victum non condemnans in expenſis peccat.*
- 13 *Iudex nõ ſatis ſtudens, nec conſulens, affectu condemnans, & miſeris non deſerens, vt peccat.*
- 14 *Iudex appellationi non deferens, vel eam non admittens, vt peccat.*
- 14 *Iudex pœnam legis augens, vel diminuens, vt peccat.*
- 15 *Appellatio ab interloquutoria in quibus cauſis criminalibus hodie ſublata.*
- 15 *Iudex ſententiam nullam ſuperioris exequens, vt peccat.*
- 16 *Iudex non obediens eccleſiæ, non ſeruans interdicta, prehendens iudicem eccleſiaſticum, qui eum excommunicauit, cogens abſoluere, libertatem eccleſiæ minuens, res intra eccleſiam capiens, vt peccat.*
- 17 *Eccleſia immunitate qui gaudent. & ſeqq.*
- 17 *Iudex extrahẽs quẽ ab eccleſia, approbãs falſitatem officiarij, negans dãnato confeſſionẽ vt peccat. & ſeq.*
- 19 *Eccleſiæ immunitate gaudet regulariter omnis Chriſtianus tantum, & non alij. & ſeqq.*
- 24 *Iudex partibus æquales aduocatos non aſſignans, non viſitãs carcerẽ.*

Digitized by Google

excommunicatum admittens, clericum ſuo iudici non reddens, iudicās die feſto, iura nimia exigens, fingēs quo fœminam adeat, procedens ſine accuſatore, vt peccat. & ſeqq.

25 Iudex non inquirens generaliter, interrogans, & inquirens ſpecialiter, vt peccat.

27 Domini terrarum cultarum a Saracenis eis decimantibus hoc agāt.

22 DIcendum, quòd peccat mortaliter primò Iudex petens, aut ſuſcipiens munus gubernādi, aut iudicandi, quo ita eſt indignus; vt ſit veriſimile inde notabile aliquod dā num proximo euenturum per c. non eſt putanda. 1. q. 1. & ea, quæ late adduximus in prælect. c. ſi quando. excepti. 12. cū trib. ſeq. & in c. inter verba. concl. 1. ponendo exemplū de eo, qui noſcens ſe contra potentes ſententiam ferre non auſurum, iudex efficitur, contra c. 7. eccleſiaſt.

Secundò peccat, qui ſciens, aut ſcire debens, ſententiam iniuſtam fert; aut iuſtā ferre negligit amore, odio, precibus, metu, vel alia de cauſa c. ſi quis dixerit. cap. quatuor. 11. quæſt. 3. cum obligatione reſtituendi, non ſolum principale, ſed omnes impenſas, damnum, & intereſſe, quæ ex eo conſequuta fuerint. cap. fin. de iniur. ſiue appellet, ſiue non, glo. cap. paſtoralis. §. quia vero de offi. deleg. communiter recepta: niſi conſentiat in ſententiam animo remittendi debitum; de quo intelligi poteſt Medin. in C. de reſti. q. 3. cauſ. 7. in fi. Et ſi eſt eccleſiaſticus, & tulit eam etiam cōtra conſcientiam, ipſo facto eſt ſuſpenſus: & irregularis; ſi antequam abſoluatur ab ea, celebret. c. 1. de re iud. lib. 6.

Tertiò peccat, qui pecuniam accipit vt benè, vel malè iudicet; aut vt iudicare omittat. cap. iubemus. cum 4. ſeqq. 1. q. 1. cum eadem obligatione reſtituendi (vt dictum eſt in cap. 17. nu. 28. cum ſeqq.) ea, de quibus in §. præcedenti: & etiam quod accepit, ſi pro benè iudicando accepit, iuxta diſtinctionem poſitam ſupra cap. 17. núm. 33. Adde extrauag. quæ incipit, *Ab ipſo*. Gregorij XIII. quæ innouat extrauag. 1. de ſent. excom. inter communes: in quam latè nuper cōmentati fuimus.

13 Quartò peccat, qui iudicat aliquid eſſe iuſtum, vel iniuſtum; etiam ſi re vera ſit tale; ſed non habet in id iuriſdictionem, eo quod reus eſt exemptus, licet aliquando contra eū ordinariò concedatur cap. 1. de priuil. lib. 6. quod Conc. Trid. ſeſſ. ſeptima, cap. 14. de reform. innouauit, & ampliauit in hæc verba: *In ciuilibus cauſis mercedum, & miſerabilium perſonarum clerici ſæculares, aut regulares extra monaſterium degentes, quomodolibet exempti, etiam ſi certum iudicem à ſede Apoſtolica deputatum in partibus habeant; in aliis verò ſi ipſum iudicem non habuerint, coram locorum ordinariis tanquam in hoc ab ipſa ſede delegatis conueniri, & iure medio ad ſoluendum debitum cogi, & compelli poſſint; priuilegiis, exemptionibus, conſeruatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus aduerſus præmiſſa nequaquam valituris.*

Quintò peccat, qui iudicat etiam rectè; ſine tamen probatione ſufficienti: ſiue quia teſtes ſunt ſuſpecti, vel iniuſtè torti; aut nō vidit ſaltem mediocriter proceſſum; aut probationem legitimam non admiſit, S. Thom.

Thom.2.2.quæſtio.60.art.5. & 6.addens peccare quoque eum, qui probationem maiorem neceſſaria exigit. Pro quibus omnibus ſunt c.ira. 11.quæſt.3.& cap.2.de probat.& cap. ad noſtram.3.iuncta glo.antepen.de iureiur. Et qui ordinem iuris non ſeruat,procedendo ſine libello; aut ſine conteſtatione litis, vbi ſunt neceſſaria;aut ſine dilationibus neceſſariis; aut ſuperfluas concedendo: non admittendo iuſtas exemptiones; aut iniuſtas admittendo. clem. ſæpe.de verbo.ſignifi. interrogando ea,ad quæ pars reſpondere non tenetur, glo.magna,cap.2. de confeſſ. lib.6.Et qui in ſententia aliqua clauſula obſcura vtitur, qua condemnatus aliquo tempore ſe contra iuſtitiam defendere poſſit. Et qui appellationem, aut recuſationem, quam non debet,admittit:vel cōtra quam debet,non admittit, præſertim propter preces, aut munera. quod eſt peccatum quotidianum. S.Anton.3. part tit.9. cap.14. §.2.aut differt ſine iuſta cauſa expeditiones iudiciorum

14 petitorum. Et qui propter pietatis famam pœnam abſque facultate id faciendi remittit totam, aut partem,aut eandem auget, vt ſeuerum ſe oſtendat. S.Thom. 2.2.quæſt. 67.art.4.Alexan.3 part.de leg.iudic. quantum ad perſonam iudicis.q.4. art.4.S Anto.3. part tit.29. cap.1. §.7. non faciendo ea in ipſa ſententia, vel faciendo in ea,ſed ſine iuſta cauſa; & probatur per l.reſpiciendum. ff.de pœn.& l.quid ergo.§ pœna grauior.ff.de iis,qui not.infa. Dec. poſt alios in cap. at ſi.§.de adulteriis.de iudic.vbi latius diximus:& quamuis qui ſuperiorem non habet, totam pœnam, aut illius partem remittere poſſit,aut mutare corporalem in pecuniariam,ſi videt illud in honorem Dei, aut in vtilitatem reipu. ceſſurum: vt cum reus vtilis eſt populo. l.ad beſtias.ff.de pœn.& Alexan. vbi ſupra: & etiam ſi videt nullum inde damnum publicum emergere, de conſenſu partis aduerſæ; ſi tamen præuidet, vel præuidere debet, occaſionem delinquēdi per illud præberi, quæ vt plurimum præbetur ignoſcendo homicidis, latronibus, iniquis iudicibus, & id genus aliis, grauiter peccat: quamuis pars aduerſa in id conſentiat.Caiet.in ſum. verb.Iudicis peccata. Et qui ſententiam ſuperioris exequitur, ſciens eam nullam eſſe,& irritam;ſiue quia errorem contineat intolerabilem, ſiue manifeſtā iniuſtitiam,gl.recep. cap.paſtoralis. §.quia vero. de offic. deleg.Alex.Alen.3.par.tract.de quinto præcepto.memb.1.art.4. circa fin.

15 Dixi,*ſciens nullā eſſe*:quia validam licet(iniuſta ſit) exequi poteſt,poſtquam procurauerit ne exequutioni mandetur, per dictum §. quia vero. & ſupradicta. Et qui iubet aliquem ſine iuſta cauſa comprehendi ſicuti ſupradictum eſt cap.15.nu.14. Et qui ſine iuſta cauſa omittit condemnare victum in impenſis petitis à victore. c.calumniam.de pœn. l.properandū. §.ſin autē alterutra.C.de iud. Et qui ignorans ea, quæ ad iudicandū ſunt neceſſaria, quem debet, nō conſulit. Qui autem aſſeſſorem habet,& quē debet conſulit,& eius conſilium ſequutus malè iudicat, non peccat: aſſeſſor autem & conſultor ſic, cum obligatione reſtituendi. cap. ſtatutum. §.aſſeſſorem. de reſcrip. lib.6.

Digitized by Google

Pan.& Anto. in cap. tua nos.de homici.& Dec.poſt., & ante alios in l. conſilij.ff.de reg.iur. Et qui mortali odio, maloue animo, aut ſine (licet alioqui iuſtè)aliquem damnat morte,mutilatione,vel alia pœna, per c. cum miniſter,22.quæſtio.5. & multa ibi per nos nuper adducta; quamuis non teneatur reſtituere, ſecundum mentem vtriuſque Tho.2.2.quæſtio. 40.art.1.

Adde,quòd Conc. Trid. ſeſſ.22.c. 3.de refor. ſic circa hæc ſtatuit, *In cauſis viſitationis, & correctionis, ſiue habilitatis, & inhabilitatis, necnon criminalibus ab Epiſcopo, ſeu illius in ſpiritualibus vicario generali ante definitiuam ſententiam ab interloquutoria, vel alio quocunque grauamine non appelletur.* Circa quod nota primò, conſonare illud iuri antiquo quo ad cauſas viſitationis,correctionis,habilitatis, & inhabilitatis, per cap.licet.de offic.ordina. cap.reprehenſibilis. de appellatio. cum eis annotat.

Nota 2.quòd diſſonat illi, quo ad cauſas criminales: & videtur ſolum eſſe locus ei in criminalibus, quæ tractantur coram epiſcopo, & vicario generali eius;& non in eis, quæ tractantur coram inferioribus, vel delegatis à Papa,legato, vel epiſcopo. Tum quia proœmium illius habet id ſtatui in auctoritatem epiſcoporum; quo libentius reſideant in ſuis epiſcopatibus. Tum quia verba ſæpius repetita ſolum loquuntur de epiſcopis, & vicariis eorum, & non quibuſcunque;ſed tantum generalibus. Tum quia eſt ius correctoriũ, & nouum, per quod non recedimus ab antiquo, niſi quatenus in eo exprimitur. l. præcipimus. C. de appellat.

Nota 3.quòd iura remouentia appellationem in aliquot caſibus, & admittentia regulariter in omnibus iuxta glo.ſing.in l. qui reſtituere. ff. de rei vend. ſolum procedunt in foro exteriori iudex, quia in interiori iudex,qui grauat,peccat non admittendo appellationem, vel alia via grauamen non remouendo; ſiue ſit caſus,quo liceat appellare,ſiue non, arg.l.3 ff.de appel.& cap.ad noſtram. eod.tit. Qua in re quamplurimi litigantes,& aduocati, ac procuratores eorum,paſſim grauiſſimè peccant cũ obligatione reſtituendi.

Nota 4.quòd ad hoc vt iudex peccet,non admittendo appellationem, & pars appellando, non requiritur, quòd ſententia ſit iniuſta,ſecundum acta: ſed ſufficit quòd credatur eſſe ipſa re iniuſta, & per agẽda de nouo poſſit monſtrari eſſe talis, arg.cap. per tuas. de ſent. excom. & c.ſolet. eo.tit.lib.6.

Sextò peccat mortaliter,qui peregrinos,viduas,pupillos, & alias miſeras perſonas negligit notabiliter præferre aliis in iure ſibi reddendo cap.regum.23. q.5. Richar. in 4.diſt. 15.artic.5.q.4. Et qui iudex ſecularis mandatis Papæ, aut aliorum prælatorum non paret;aut eorum excommunicationes,aut interdicta, vt debet,non ſeruat.c.2.de maior.& obed. & c.1.11.q.3.

16 Septimò peccat,qui cogit, aut præcipit tẽpore interdicti celebrare; aut ne denunciati excommunicati è diuinis officiis egrediantur; & eſt excommunicatus. clemen.grauis.de ſentent. excom. Et qui vi, metuve abſol

abſolutionem extorquet,aut excommunicationem aut interdictũ reuocari facit.c.1.de his quæ vi,met. lib. 6. Et qui facultatem facit comprehendendi, aut vexandi iudices eccleſiaſticos in perſonis, aut bonis, eo quod contra ipſum cenſuras tulerunt,vel ſuo iuſſui non paruerunt. cap.quicunque.de ſent.excom.lib.6. de qua infra cap.27.num.99.

Octauò peccat,qui prohibet ſubiectis ne vendant,vel emant ab eccleſiaſticis:& eſt ipſo facto excõmunicatus c.eos.de immuni eccleſ. lib.6. Et qui cõpellit vt bona immobilia, aut iura eccleſiæ ſubiiciantur laicis, aut ad eoſdem transferantur. c.2.de reb.eccl.nõ alien. lib.6. Et qui iubet capi cruces, ornamenta, libros aut alia eccleſiæ bona.c.indigne.12.q.1.

17 Nonò peccat, qui extrahit,aut vult, vel iubet extrahi per vim ex loco ſacro eos, qui ad illum confugerunt,per c.definiuit.c.ſi quis contumax.& cap reum.17.q.4.& multas leges regias citatas a Don Remigio à Gogni Pampilonen. libro de immunit.eccleſ. & per leges Luſitaniæ circunſpectiſſimas. Pro cuius rei notitia dico quatuor.

Primum,quòd per locum ſacrum hoc in loco intelligitur quælibet eccleſia, capella, baſilica, eremitorium, & quodlibet aliud ſacellum, pro miſſa dicẽda, epiſcopali authoritate conſtructum, ſine qua deſtrui non poteſt,iuxta mẽtem Card.conſ. 11.& dictum Remig.vbi ſupra ampl. 1.2.& 3. Cæmeterium item, quod eſt locus per epiſcopum ſepeliendis mortuis ſacratus: ſiue ſit cõtinuum. ſiue contiguum eccleſiæ, ſiue ab ea ſeparatum,cap.quiſquis.17. quæſt.4. Dormitorium item commune clericorum,& religioſorum, argu.cap. cum pro cauſa.de ſentent. excomm. Et ianua, & porticus eccleſiæ, aut cæmeterio adnexa,d.cap.ſi quis con tumax.Panor.in cap.pen.de immun. eccleſ. Clauſtrum item,& pauimentum, licet ſpacium pluſquam 30.

18 paſſuum contineat, ex Remig. vbi ſupra ab ampliat. 5. vſque ad 15. Domus item epiſcopalis, quamuis ab eccleſia ſeiuncta ſit, cap. id conſtituimus.17.q.4.Inno.& communis, in d.c.inter alia,de immunit eccleſ. Domus etiam eccleſiæ ad habitationem clericorum intra 40. aut 30. paſſus conſtructę,aliàs nõ,niſi alicui capellæ adnexa eſſent,d.c. quiſquis. Spatium item 40. paſſuum in circuitu eccleſiæ maioris, & 30. in circuitu eccleſiarum minorum cap. ſicut antiquitus.& d.cap.quiſquis. 17. q. 4. vt affirmat Oldrad. conſ. 35. & Fel.in d.ca.cum pro cauſa. Amonemus tamen nullo in loco hoc ſeruari, niſi quoad fines cœmeterij, forium,clauſtrorum, graduum: & ſic videmus plus obſeruari opinionem, quam ridet ibi Oldrad.quam ſuam. Hoſpitale item epiſcopali authorite conſtitutum,Panorm.in cap. pen. col.2.de immunit eccleſ. Et presbyter qui defert ſanctum ſacramentũ extra eccleſiam, Hoſt.& cõmunis in capite ſane. de celebr. miſſarum. & Remigius vbi ſupra ampliat. 18. Cardinales etiam hoc priuilegio vtuntur:quod tamen nullo iure ſcripto probatur,quamuis fortè ſic non ſcripto conſuetudinis. Andr.Siculus de præſt.Cardin.quæſt. 9. par.1. & à fortiori eo vtentur Imperatores, Reges, & ipſorum Regiæ, quamuis non

non ipſorum ſtatuæ, neque domus aliorum magnatum, niſi priuilegio donatorũ. Remig. vbi ſup. ampliat. 21. In vrbe tamen nulla eccleſia vtitur hac immunitate aduerſus iudices etiã ſeculares Papæ, licèt domus Cardinalium cum certo ambitu, & legatorum regum, & rerumpublicarum ea gaudere videamus.

19 Secundum, quòd hac immunitate gaudent omnes, & ſoli Chriſtiani liberi, qui ad prædictum locum ſacrum, ſiue ob delicta, ſiue ob debita confugiunt. dicto cap. inter alia. vbi Panor. num. 4. & Remig. vbi ſupra. Et etiam ſerui ob delicta, quæ grauiſſimè a iure puniri poſſunt, confugientes, aut ob ſæuitiam dominorum, aliàs non: & ideo ſuis dominis reddi debent, præſtita tamen cautione ſaltem iuratoria, de non ſæuiendo in eos, iuxta Pan. & communem in dicto cap. inter alia.

Tertium, quòd ex hoc infertur, hac immunitate gaudere excommunicatos, interdictos, & ſuſpenſos iuxta Imo. Bonif. & communem in clem. 1. de pænit. & remiſſ. quia non excipiuntur à regula prædicta. Et eadem ratione, qui de licentia cuſtodis carceris, vel ſine illa, etiam violato iuramento de non egrediẽdo è carcere, confugit: quia licet teneamus cum gloſſ. ſingul. clem. paſtoralis. verb. per violentiam. de re iud. quòd iuſtè in carcerem cõiectus exiens à carcere, præſtito iuramento de redeundo, teneatur redire, per vim tamen educi non poteſt, Stephan. deciſ. capell. Thol. 422. & etiam, qui violato carcere confugit. Et qui comprehenſus per locum ſacrum ducitur, Nicol. Boer. deciſ. 100. col. communis contra Arch. in capit. ſicut 1. 17. quæſt. 4. etiam ſi iam damnatus ad ſupplicium ducatur: quia iam eſt intra eam receptus: & à fortiori, qui à iuſtitiæ miniſtris fugiens in eam eſt ingreſſus, Remig. vbi ſup. fall. 31. Gaudet etiam percutiens clericum, aut occidens, & conſequenter omnis ſacrilegus, qui in loco ſacro non committit, quicquid relati per Remig. fall. 32. & 34. dicãt ſine textu, & iuxta ratione cum a regula prædicta non inueniantur excepti. Exules item, ſiue bãniti, etiam ita, vt impunè occidi poſſint: & obligatus ad reddendas rationes: & mercator, qui decoxit, aut fidem fefellit: & qui transfugit ad hoſtes quicquid dicant relati à Remigio, & quos ipſe ſequitur fall. 37. & duabus ſeq. modo non delinquant in eccleſia, neque alia delicta excepta committant: quia non eſt textus, nec vlla ratio firma, quæ eos à prædicta regula excludat.

20 Quartũ, quòd non gaudent hac immunitate Iudæi, mauri pagani, hæretici & alij infideles, niſi quãdo confugiunt, vt vere fideles efficiantur. l. 1. cum gloſſ. C. de his, qui ad eccleſ. confu. Nicol. Boer. deciſ. 100. neque blaſphemus, iuxta Nicolaum Boeriũ in d. deciſ. 100. & alios quos refert & ſequitur Remig. vbi ſupra fall. 24. Quod noſtro iudicio non probatur, per rationes dicti Nicolai male digeſtas: cum (quidquid ille dicat) certum ſit, blaſphemum, quatenus tantum talis eſt, non eſſe hæreticum, iuxta vtrunque Tho. recep. 2. 2. quæſt. 13. art. 1. & ſi vna cum blaſphemia hæreſi tenetur, non quidem qua parte eſt blaſphemus, ſed qua

parte

parte eſt hæreticus,& infidelis,deſinit gaudere hac immunitate. Non item gaudet viarum graſſator, neque nocturnus ſegetum,& aliorum fructuum vaſtator,cap. inter alia.de immunit.eccleſ.Neque qui occidit, mutilat, vel aliud graue crimen in loco ſacro admittit,c.fin.de immun. eccleſ.iuxta communem, quam copioſè tractat prædictus Remig.quia a prædicta regula excluduntur per jura præcitata. Nec refert,an delinquant cum ſpe immunitatis, an ſine illa,ſecundum Panorm.in d.cap.fin. Quod quamuis ſit contra communem in theorica, eſt tamen in praxi recepta,ſecundum Stephan.in deciſ. 412. capell. Tholoſ. quod Luſitania non ſeruat, cuius leges ita diſtinguere videntur libr.2.ordin.titul. 4.

21 Neque qui inſidioſe occidit,aut animo occidendi percutit, iuxta commun.dicto c.1 de homic.contra Panor.quam prædictus Remig. copioſè refert,vbi ſupra fall.11,& duabus ſeq.quamuis ſic,qui abſque tali animo percutit,ſecundum ius commune. Sed iuxta leges Luſitaniæ vſu receptas,nemo qui alium de propoſito,vel in duello occidit,aut percutit,hac immunitate gaudet. libro 2. ordin,titul. 4. & §. 5. Nemo item ea gaudet, qui ex eccleſia alterum extra eccleſiam exiſtentem percutit, neque contra, qui exiſtens extra illam,exiſtētem in illa percutit, iuxta Panor.& communem, in d. cap. fin. quia in eccleſia dicitur delinquere. Neque qui exiſtens intra eccleſiam iuſſit extra eccleſiam delictum fieri, quo ad delictum, quod iubendo committit:quia in eccleſia patratum fuit, quamuis ſic quo ad delictum patratum ex iuſſu ſuo, Remigi. vbi ſupra fall.5. Neque qui eum, qui in eccleſia erat,per vim extraxit, ſaltē per veſtes trahendo:quia in eccleſia deliquit. Neque qui extrahi eum iuſſit,quo ad delictum,quod in hoc commiſit: quamuis ſic quo ad delictum, quod interficiendo, aut percutiendo,poſt eum extractum,committeret. Remig. vbi ſupra,à fall.4. vſque ad 11.quia hoc extra, & illud intra commiſſum eſt. Neque qui ſponte egreditur, iuxta Hoſtien. & cōmunem in d.c.fin.Neque is,quem Papa educi iubet.capit. vxor fœlicis. 22 16.q.4.Neque perſonæ eccleſiaſticæ,iuxta Panorm. in d.cap.fin.vſu receptum.Quod videtur limitādum quo ad iudicem eccleſiaſticum,non autem quo ad iudicem ſecularem, quem arbitror non poſſe extrahere ab eccleſia clericum in minoribus cōſtitutum,etiam ob delictum,licèt quo ad illud poſt conc.Trid. ſeſſ.23. ca.6. habeat in eum iuriſdictionem. Neque qui ex eccleſia iniuſte defendens, pugnat: quia intra eccleſiam delinquit. Neque qui prope eccleſiā delinquit, animo ad eam cōfugiendi,iuxta Hoſtien.in ſum. de immun. §.inquantum.nu.8. & alios quos refert,& ſequitur Remigius vbi ſupra fall.2. quamuis quo ad Luſitaniam, nihil refert,prope eccleſiam,aut longè delinquat: ſed an caſu, aut data opera id faciat. lib.2,ordin.tit.4. §.3. neque etiam ſecundum ius commune, noſtro iudicio, Tum quia, non eſt textus, qui ita diſtinguat. Tum quia, ſupra proximè ſequuti ſumus opinionem Panormitani dicentis, nil referre, an qui in eccleſia delinquit,id faciat cum ſpe immunitatis

eius,

Digitized by Google

eius, vel ſine illa. Neque etiam gaudet, qui ab eccleſia ſponte egreditur, licèt ſubdolis aliquorum verbis deceptus: quamuis qui promittit reddere eccleſiæ, aut eiuſmodi dolis vtitur, (ſiue ſit iudex, ſiue alia perſona particularis) ad fidem ſeruandam tenetur, vt videtur æquius, iuxta relata per prædictum Remigiũ vbi ſupra fall. 25. Neque qui comburit, aut deiicit eccleſiam: quia in ea delinquit. c. ſi. de immunit. eccle. quidquid dicant relati à Remig. vbi ſup.

23 Decimò peccat mortaliter qui conſentit ſuis officiariis aliquo dolo, vel falſitate in notabile partium damnum vtentibus: quia facientes, & cõſentientes, &c. c. 1. ad Rom. c. 1. de offi. deleg. & clem. 2. §. notarij de hæretic. aut non ſeruat conſuetudines, & ſtatuta, quæ ſe ſeruaturum iurauit, ſi ſint licita, poſſibilia, & non derogata ſaltem per conſuetudinem contrariam. cap. 1. de iureiur. lib. 6.

Vndecimò peccat, qui damnato ad mortem non permittit locum ſuſcipiendi ſacramentum pænitẽtiæ ab eo petitum, nec contraria eum cõſuetudo excuſat, clem. 1. de pænit. & remiſſ. idem eſſe de ſacra communione tenet ibi gloſſ. communiter recept. quam latè Rauennas defendit in tract. incip. Valete, in fine alphabeti aurei: quæ tamen in Gallia non obſeruatur, ſecundum Steph. de poteſta. eccleſ. caſ. 118. & Robertum Gaguinum in vita Ludouici X I. dicentes negatam fuiſſe Comeſtabili Galliæ Ludonico Lucemburgenſi, quando anno 1475. iugulatus fuit. Neque etiam in Hiſpania, & quidem nõ malè noſtro iudicio: quãuis prædictus Rauennas cum communi oppoſitum teneat, vt in d. clem. pridem defendimus, eo quod ita fieri expedit ob multa: ne exequutio ſententiæ criminalis differatur pluſquã differri oporteret, ſi ea condemnato tribueretur. Tum quia irreuerentiæ eſſet ſumere ſupplicium de aliquo eo ipſo die quo communicauit, cum non conſtet ſpecies ſacramenti [illegible] digeſtas. Tum quia non eſt [illegible] ratio cõcedendi hoc ſacramen[illegible], quanta pœnitentiæ, cui ſuſcipiendæ prædicta clem. præcipit dari locum. Eſt tamen conſuetudo vrbis (vt diximus in Enchiridio de orat. cap. 22. num. 11.) digna maxima Maximorum Pont. prudentia, quã orbis imitari deberet, vt damnato ad mortem denuncietur ſententia poſt mediam noctem, vt liceat ei confiteri, & cõmunicare ante quatuor horas, quàm ducatur ad mortem, & (ſi libuerit) etiam teſtari: vt iam corrupta tanto temporis ſpacio panis ſpecie, ſine vlla irreuerentia Sacramenti cum magno eius fructu moriatur ſemper victurus. Amen.

24 Duodecimò peccat, qui coram ſe litigantibus æquales aduocatos, & procuratores ex eis, qui coram ſe aduocati, aut procuratoris munere vtuntur, non concedit, cum damno notabili alterius partis. l. prouidendum C. de poſtula. præſertim perſonis miſerabilibus, quibus interdum etiam non petentibus prouidere debet. l. nec quidquam. §. fin. ff de offic. proconſ. Imo & interdum ſine ſtipendio; ſcilicet, quando ſoluere nequeunt, & aduocati ſine tali ſtipendio illis patrocinari poſſunt. Syl. verb. aduocatus quæſt. 18.

Decimoter

Decimotertiò peccat mortaliter, qui nõ viſitat carceres, aut non procurat, vt in eos coniectis neceſſaria vitæ ſuppeditentur cum illorum damno notabili, arg. l. iudices. C. de epiſc. aud. & cap. paſce. 86. diſt. aut in ſuo iudicio excommunicatum denunciatum admittit in actorem, aduocatum, aut teſtem, contra ſuperioris iuſſum, aut iuſtam partis requiſitionem. c. decernimus. de ſent. excomm. lib. 6. & Innoc. in cap. 1. de offi. ord. Dixi, *Contra &c.* aliàs enim non videretur nobis pluſquam veniale, ſi ex eo damnum notabile alteri non ſequatur.

Decimoquartò peccat iudex laicus, qui non reſtituit ſtatim eccleſiaſtico captum dicentem ſe eſſe clericũ, ſi eum in habitu clericali inuenit, aut manifeſtò conſtat eum clericum eſſe, & eſt excommunicatus. c. ſi iudex. de ſent. excom. lib. 6. Dixi, *In habitu clericali.* Alioqui enim non tenetur reddere eccleſiaſtico, donec ei de clericatu conſtet, d. c. ſi iudex. & ibi omnes: nec tunc ſi eſt clericus coniugatus, niſi probet, quòd vnam ſolam, & virginem vxorem duxerit, & habitum, & tonſuram clericalem geſtauerit. c. 1. de cler. coniug. lib. 6.

Ad nouè autem quęſitum reſpondeo, peccare iudicem laicum capientem clericum, qui vi abſtulit ab eo proceſſum, & retinentem donec illum reſtituat, ſi poſt factum delictũ, vel in flagranti eum capiat, & non remittat ad iudicem eccleſiaſticum infra tempus debitum, per nota. in cap. cum non ab homine. de iudic. à Panor. Aret. Fely. & Dec. qui à nu. 10. dilucidius aliis hoc reſoluit.

25 Decimoquintò peccat, qui die in Dei honorem feriato teſtem iurare facit, aut aliquem alium actum iuriſdictionis, qui non eſſet meræ exequutionis. c. 1. & fin. de feriis. niſi neceſſitate excuſetur per eadem capitula, & ibi annotata. Et qui accipit pluſquam valet cera, & labor ſigilli ſignandi, ſecundũ Gab. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 6. art. 5. dub. 5. litt. R. S. quod non ſeruatur, nec eſt verum, vbi eſt lex, aut conſuetudo, quę contrarium induxit, quidquid ille ſentit, argu. c. fin. de conſuet. & c. ad apoſtolicam. de regula. quidquid ille reſpondeat.

Decimoſextò peccat, qui fingit aliquid, quo eat, aut mittat ad accipiendum teſtimonium alicuius fœminæ, & eſt excommunicatus, c. mulieres. de iud. li. 6. Aut ex officio ſuo procedit ſine petitione partis, ad vtilitatẽ priuatam, aut etiam publicã, in delictis ſine accuſatore, exceptis caſibus, in quibus id ius permittit, qui ſunt multi ſecundum multos, quos nos quaſi ad vnum reduximus in d. c. inter verba. concluſ. 6. ſcilicet quando principaliter intenditur cohibitio malorum futurorum, & materiæ illorum generaliter.

26 Decimoſeptimò peccat, qui ceſſante iuſto impedimento omittit viſitare, aut inquirere ad noſcẽdum delinquentes, & delicta ſui territorij, & illud eis expurgandi arg. l. cõgruit. ff. de offic. præſid. & capit. 1. de offi. ordin. cũ annot. Et qui in huiuſmodi viſitatione, & inquiſitione generali interrogat quẽquã ſpeciatim, an ille, vel ille, illud, aut illud delictum fecerit. Et qui generaliter edicit, aut ſpeciatim adiurat quẽquam, vt notum faciat ſibi quidquid ſcit, ſiue ſit occultum, ſiue publicum,

quia

quia non debet velle, vt quidquid ſcitur ſibi dicatur, ſed ſolum illud quod eſt notorium, vel famoſum, per dicta ſupra cap.18. nu.59. Et qui procedit per viam inquiſitionis contra aliquem particulariter; vel interrogat de ſociis, contra ſupradicta cap.18.nu.58. Aut facit, vel conſulit aliquid eorum in quibus ſupra eodem, reges, & monarchas mortaliter peccare dictum eſt.

27 Ad noue autem quæſitum reſpōdeo, Dominos terrarum in quibus prognati a Saracenis degunt, & omnes reditus eccleſiaſticos capiūt, teneri ad dandam congruam ſuſtentationem parochis eccleſiarum, arg.cap. de monachis. de præbend. & ad denunciandum ſacroſanctæ Inquiſitionis officio eoś, quos nouerint cęremoniis mahometicis vti, per mandata Inquiſitorum, quæ in hoc ſæpe fiunt.

De peccatis Aduocatorum, & Procuratorum.

SVMMARIVM.

28 *Aduocatus, vt mortaliter peccat, neceſſaria ignorans, aut fouens litem iniuſtam. Aut eſt in cauſa, quo aduerſarius ſuam iuſtam cauſam perdat. Aut ob nimias dilationes, & illicitas ſubornationes teſtium, notabiliter illi officit, &c.*

29 *Aut aduerſario ſecreta ſuæ partis pandit: aut pauperi non ſubuenit.*

30 *Aut ſtipendium immoderatum, aut ex eo, quod non debet accipi aduerſæ parti fauet: aut de ſuo ſtipendio ſic, aut ſic conuenit.*

29 *Præuaricator eſt aduocatus, qui parti aduerſæ fauet.*

30 *Stipendium aduocati, quale iuſtum, quando in pactum deduci poteſt.*

28 Dicendum primo, quòd mortaliter peccat aduocatus, qui non exiſtens ad id idoneus patrocinatur l.nemini. C.de aduoc. diuer. Pan.in rub.de poſtul.Bar.in l.1.ff.eo. S.Tho.2.2. q.art.2. & ita peccat, qui ſine iuris peritia id facit, niſi ob defectum iuriſperitorum id faciat ad tribunal, in quo patrocinatur mediocriter inſtructus ex libris ſermone vulgari ſcriptis, arg.l.certi.C.de iudic.& glo.cap. ad audientiam. de conſuetud.

Secundò peccat, qui defendit cauſam, quam ſcit eſſe iniuſtam, cum obligatione reſtituēdi damna parti aduerſæ, & etiam ſuæ, ſi eam id non admonuit, arg.cap.1.ad Rom.& cap. 1.de offic.deleg. Et qui licèt neſciat eam omnino eſſe iniuſtam, magis tamen reputat eſſe iniuſtam, quam iuſtam. Anton.Butr.in cap.breui.de iureiur. Et qui a principio credit iuſtam, & nō deſiſtit, poſtquam nouit nō eſſe talem: quia quamuis aduerſario id indicare non debeat, neque ſecretum detegere, à patrocinio tamen ſuæ partis deſiſtere debet, ei ſuam ſententiam declarare, immo & inducere eum ad concordiam honeſtam S.Thom.2.2.quæſt.71.art. 3. Quamuis ſi cauſa eſt dubia ob varietatem opinionum magnorum virorū, aut ob diuerſos intellectus legis, qua eſt dicidenda, poterit ad finem vſque ſine peccato proſequi, ſi pars ſua id admonita voluerit. Sylueſt.verb.aduocatus.q.10.

29 Tertiò peccat, qui notabili ſua negligentia, aut ignorantia, partis ſuæ cauſam iuſtam perdit, cum obligatione

Digitized by Google

gatione ad damna,& intereſſe.l. idẽ iuris.§.1.ff.ad l. Aquil.& Hoſt. in c. calumniam de pæn.ſi pro doctore ſe gerit,& pars eius ignorantiā ignorat:aliàs ſecus,niſi ſit in dolo,vel lata culpa,iuxta mentem Inno.in c.ſicut dignum.de homic quem ad hoc applicat Syl.verb aduocatus.q.24.

Quartò peccat, qui facit aliquid quo cauſam iuſtam aduerſarius amittat aut infert ei aliquod damnū notabile,petẽdo ſuperfluas dilationes,dando,aut ſubornando partem, aut teſtes,ne verum fateantur,aut id genus aliis modis,cum obligatione reſtituendi omnia dãna. & intereſſe.Hoſt.in d.c.calumniam.communiter recep. Et qui facit præſentari inſtrumentum, aut teſtes falſos, aut allegat iura falſa, aut aſſerit aliqua, quę ſcit eſſe falſa,ſumma cõfeſſ.lib. 2.titu.5. quãuis poſſit prudenter occultare ,& tacere id , quod ius ſuæ partis impedire poteſt.gl.c.ne quis. 22. q 2. & honeſtè ſimulando ſuum aduerſarium fallere.glo.c.dominus 23.q.2.abſque tamẽ mendaciis, arg. d.c.ne quis.

Quintò peccat, qui aduerſario indicauit ſecreta notabilis momenti ſuæ partis.l.1.§.ſi is qui.ff. ad leg. Corn.de falſ.cum obligatione reſtituendi damna. Et qui non ſubuenit pauperi in extrema neceſſitate ſui auxilij conſtituto, eo quòd ex defenſione illius cauſæ vita ipſius aut ſuorum pendet,c.paſce.86.diſt.& aliàs non,per dicta ſupra c.præced.& ſentit S.Tho.& declarat.Caiet. 2. 2. q.71.art.1. Quia non tenetur magis ad faciendam eleemoſynam de ſua arte, quã diues de ſuis bonis, quidquid dicat Hoſt.de pænit. & remiſſ. §. quibus. verſi. quid de aduocatis. Ang.Roſ.& Syl. verb.aduocatus. q. 16.in ſuis ſummis.

30 Sextò peccat,qui ſtipendiū exigit de eo , propter quod non debetur, vel notabiliter maius debito pro patrocinio, c. non ſane.14.q.5. Peccat etiam qui parti aduerſæ publicè,aut ſecreto fauet.quod eſt præuaricatorẽ agere.l.1.ff. de præuaric. adiuncta doctrina Bar.ibidem. Stipendium verò,ſiue honorariū moderandum eſt iuxta magnitudinem cauſæ,& laboris,& ſcientiæ, & conſuetudinis regionis.l.1.§.in honorariis.ff.de var.& extraor.gl.c. non liceat.11.q.3.Conuentio autem nõ eſt facienda in medio litis, ſed in principio,vel fine.c.infames.§.præterea. 3.q.7. quamuis verè iuſta ſine vi, & ſcandalo facta,non videtur peccatū, ſaltẽ in foro conſcientiæ:quia in ea ceſſat præſumptio, qua in hoc caſu nititur forum exterius,arg.not.in c. is qui.& c.tua.de ſponſ.

Septimò peccat,qui conuenit, de quota parte litis, puta dimidia, aut tertia,aut quinta,aut decima, cõtra l.ſumptus. ff. de pact. l. litem. C.de procur.& §.arcentur.3.quæſt 7. quibus id vetatur, ne præbeatur occaſio,volendi per fas,& nefas vincere. Idem ſi paciſcatur vt victa ea tantum ſibi ſoluatur glo.l. ſumptus. ff. de pact. quamuis ſine peccato conuenire poteſt , vt ſibi certa quantitas iuſta pro ſua labore ſoluatur,ſiue vincat, ſiue non. iuxta communẽ in dictis legib. immo & de certo aliquo palmario ſibi dando , præter ſtipendium,ſi vicerit,iuxta Alex. in d.l.1 ff. de var. & extraor.modo ſit moderatum,iuxta Salic.in d.l.litem.

Yy

Digitized by Google

De peccatis Accuſatoris, Denunciatoris, & Cuſtodis.

SVMMARIVM.

31 *Actor aut accuſator, vt peccat mortaliter; mouens, aut proſequens litem iniuſtam, aut ob malũ finem: ſententia iniuſta vtens, diſcedens a lite, aut falſo iurans, mentiens etiam pro iuſta lite, non accuſans, iurans non accuſare. nu. 32.*

32 *Denũciator, vt mortaliter peccat denunciando, quod, aut quo fine, vel modo non debet, aut non denunciando, quod debet, cum exemplis.*

33 *Denunciator ſecum, & cum alio teſte probat.*

34 *Cuſtos apparitor, & Merinus, vt mortaliter peccant, non accuſando inuentum, aut damnũ non intimando, aut nõ reſtituendo hoc, & hoc.*

31 DE iis dicimus primo quod peccat mortaliter, qui accuſat aliquẽ in iudicio criminis falſi: vel petit debitum falſum, cum obligatione reſtituendi omnia dãna inde ſequuta. c. calumniator. 2. q. 3. cap. calumniam. de pœn. c. fin. de dolo & contu. aut ignoranter, ſed ſimul ac nouit illud eſſe falſum, non deſiſtit, argu. c. ſi quem. 2. q. 3. & qui etiã poſt definitiuam ſententiam pro ipſo latam nouit ſuam cauſam iniuſtam fuiſſe, & nõ reſtituit, quod per illam accepit, Inno. in c. quia plerique. de immu. eccl. communiter recept.

Secundò peccat, qui accuſat aliquem veri criminis. vel petit verum debitum. animo tamen, vel ſine malo mortaliter; ſed non obligatur ad reſtituendum cap. cum miniſter. 23. q. 5. c. cum ibi a nobis late notatur. Dixit. *Mortaliter*, alias enim tantum venialiter peccaret, Ang. verb. accuſatio. §. 4.

Tertiò peccat, qui poſt citatam partem, nõ renunciata lite procurat eam ſuſpendi contra voluntatẽ aduerſarij, argu. cap. prout. de dolo & contu. auth. qui ſemel. C. quomod. & quando. Aut deſerit cauſam ſpiritualem contra ius, argu. c. ſuper eo. cum glo. de cogn. ſpirit.

23 Quartò peccat, qui paciſcitur, aut trãſigit in cauſa criminali adulterij, vel alius criminis, in qua pœna ſanguinis non eſt imponenda. l. tranſigere. C. de tranſact. iuxta communem intellectum: quamuis noſtro iudicio, ſi ex eo damnũ reipub. aut proximi non ſequeretur, in foro conſcientiæ non eſſet mortale: quia cauſa principalis, quare id vetatur, videtur eſſe damnũ, vel ſcandalum publicum, quod inde naſcitur: & ita ceſſante illa, videtur ceſſare prohibitio. c. cum ceſſante. de appel. In omnibus autem caſibus eſſet mortale, ſi tranſactio fieret interueniente periurio, vel mendacio pernicioſo, S. Tho. vbi ſupra q. 68. art. 3. & etiam ſi ob diſceſſionem a lite iniuſta quidquam accipit, cum obligatione reſtituendi, iuxta notata in c. dilectus. 1. de ſimon.

Quintò peccat, qui ad obtinendum in cauſa iuſta iuramentis, inſtrumẽtis, vel teſtimoniis falſis vtitur, ſine obligatione reſtituendi S. Tho. 2. 2. q. 71. art. 3. ad 3.

Sextò peccat, qui omittit accuſare aliquem, cuius delictum in magnum damnum ſpirituale, aut temporarium reipub. redundat; & alias id impediri non poteſt S. Tho. 2. 2 q. 61. art. 1. quod plurimum commen-

dat

dat ibidem Caieta. Idem de eo, qui iurat, aut promittit non accuſare de peccato mortali nondum patrato, aut eum iniuſte accuſare. l. ſi vnus. §.pacta. & §.illud. ff. de pact. Dixi, *Nondum patrato*: quia ſecus de patrato, dicto §.pacta gloſſ.cap.quemadmodum.de iureiur. Sylu.verb.accuſatio.q.6.

33 Septimo peccat, qui denunciat, quod non debet notabiliter nocendo; vel quãdo debet, intentione mortali. S.Tho.2.2.q.33.art.2.aut omittit denunciare tractatũ criminis committendi in damnum ſpirituale, aut corporale, publicum, aut priuatum, vt proditionis, coniurationis, hæreſis, aut aliorum ſimilium; quamuis eſſet ſecretus, & iuraſſet ſe non denunciaturum. Innoc.in c.qualiter.1. de accuſ. & Panor. in c.dilectus. de exceſſ.præl.per adducta in d.c.inter verba. concluſ.6. Idẽ ſi non denunciat alia delicta pernicioſa ſoli auctori, a quibus per correctionem fraternam non reſipiſcit, modo ea probare poſſit, vt in eadem concl.6. Dicitur autem poſſe probare, ſi habet vnum teſtem integrum: quia denunciator in hoc iudicio locum alterius teſtis tenet. c.in omni.de teſtib.

34 Octauò peccat, præfectus cuſtodiæ vrbis, qui iurans ſe accuſaturum, quos poſt ſonum campanæ inuenerit, nõ accuſat: quia frangit iuramentum iuſtum, c.ſi vero. de iureiur. quamuis ſine obligatione reſtituendi pœnas, quas accuſati incurriſſent, iuxta S.Bernardinũ, quem citauit Sylu. verb. reſtitutio. 3. q.5. verſ.7.& ex dictis in c.23.num.40.& 62.deduci poteſt neque etiam quod recepit, ne accuſaret, tenetur ad neceſſario reſtituendum, iuxta opinionem, quam ſequuti ſumus ſupra c. 17.nu 32.& ſeq.quamuis ſi videt aliquem aliquod damnum facientem, & ei, qui damnum accepit non indicat, contra id, quod iurauit, aut promiſit ratione ſui officij, non ſolum peccat mortaliter, ſed etiam ad ſarciendum damnum tenetur, Sylu. vbi ſupra. Idem videtur dici poſſe de cuſtodibus, & de præfectis circa importandas, & exportandas merces in cõfinibus regnorum, prouinciarum, & ciuitatum, qui permittunt exportari, vel importari vetitas, ſcilicet peccare mortaliter, & eſſe periuros, nec abſolui poſſe, ſine firmo propoſito nunquam id amplius permittendi: ſed non tenentur ad reſtituendũ pęnas, quas ſoluiſſent tranſgreſſores, ſi denunciati fuiſſent: neque bona, quibus ob id priuarentur: quamuis tenerentur ad reſtituenda vectigalia, quæ importatores, vel exportatores deberent: quia hoc non eſt pœna, ſed intereſſe: faciunt infra dicenda, de teſte falſo nu.40.

De peccatis Rei accuſati, & inquiſiti.

SVMMARIVM.

35 *Reus carceratus per iniuſtã cauſam ſe defendens, vt peccat.*

35 *Reus iuridice interrogatus veritatem, eam negans, vt peccat. nu.36.*

36 *Confeſſarij caueant ne reos vitam, aut animam perdere faciant.*

37 *Reus non detegens ſocios, aut non parens excommunicanti, vt peccat. nu.38.*

38 *Confiteri an debeat, qui negauit, & damnatur.*

Digitized by Google

34 *Reus defendens ſe mendacijs, aut a iuſta ſentētia appellās, vt peccat.*

35 Dicendum, quòd peccat mortaliter primò reus, qui ſciēter ſuſcipit defendendam aliquam litem iniuſtam, aut non deſiſtit ab eius defenſione, poſtquam ſciuerit eam iniuſtam, cum damno notabili aduerſarij argu. c. ſæpe. de reſt. ſpol. adiuncto c. pœnale. 14. q. 5.

Secundò peccat mortaliter, qui interrogatus a ſuo iudice ſeruato iuris ordine, non fatetur verũ, etiam ſi ſit crimen morte plectendum, ſecundum S. Tho. recept. 2. 2. q. 69. ar. 1. Gab. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 6. art. 2. vt latius tradimus in cap. inter verba, concluſ. 6.

36 Dixi, *Seruato iuris ordine*: ſecundum quem tria in hoc requiruntur, Primum, vt delictum ſit notorium, famoſum, aut ſemiprobatum, quod cōtingit, quando eſt vnus teſtis oculatus, & omni exceptione maior, aut vnum indicium, vel plura illi æquipollentia, vt ſentit Bar. in l. fin. nu. 7. ff. de quæſt. Secundũ, vt probatio ſit iam poſita in proceſſu. Tertium, vt ſit reo notificata, quo videat ſe ad obediendum mandato iudicis teneri, ſecundum vtrunq; Tho. 2. 2. q. 69. art. 1. & 2. tūc autem adeo obligatur, vt a cōfeſſario non ſit abſoluendus; niſi proponat illud confiteri. Nā, vt recte ait Sot. lib. de ratione tegen. memb. 2. q. 7, talis reus in non confitendo peccat, neque eum peccati pœnitet; immo in eo perſeuerat: & conſequenter veniam nō meretur, nec abſolutionem. c. peccati venia. de reg. iur. lib. 6. quæ eſt ſingularis, & quottidiana concluſio.

37 Quare diligenter confeſſarius conſideret, ne præcipiendo confiteri inducat reum in iacturam corporis, & in non præcipiendo, in iacturā animæ, vt vbi ſupra, & c. 18. ſupra eod, nu. 58. monuimus addendo quid dicendũ de illo, qui confeſſus ſuum delictum ſocios occultos, etiam iuſſu iudicis detegit; & de illo cui a Prælato præcipitur, vt ſub pœna excommunicationis aliqua occulta intra certum tempus reuelet.

38 De fugiēte autē e carcere, & nō implente iuramentũ de redeũdo ad illum, dictum eſt ſupra c. 1? . nu. 18.

Ad noue autem quæſitũ respondeo; eum, qui rite interrogatus, negauit delictum, quod cōfiteri tenebatur, & nihilominus damnatus ducitur ad ſuppliciũ, non teneri ad confitēdum illud; niſi notabile aliquod damnum inde alioqui probabiliter ſequeretur: quia nullo iure contrarium euinci poteſt, quũ ad eius animæ ſalutem ſufficiat iuſta confeſſio cum abſolutione ſacramentali. cap. quem pœnitet, de pœnit. diſt. 1.

39 Tertio peccat, qui ſciēs ſe iuſte cōdemnatum, ad differendum exequutionem appellat, argu. l. 1. ff. de appel. & cap. ad noſtram, eo. tit. cum obligatione reſtituēdi omnia damna, & intereſſe, S. Tho. vbi ſupra art. 4. & probat c. omnino. c. quicunque. 2. quæſt. 6.

De peccatis teſtium.

SVMMARIVM.

40 *Teſtis vt mortaliter peccat aſſerens falſum, & tacens verum.*

40 *Teſtis dubitās, & non reuocans ſuum dictũ verum, quod putat falſum.*

41 *Teſtis iurans ſe teſtē non fore, excuſans ſe illicite, abſentās ſe, vt peccat.*

42 *Teſtis*

Digitized by Google

42 *Teſtis detegens, quod non debet, mercedem accipiens. nu. 45. non parens edicto iubenti teſtari, ſine aliqua octo excuſationum, quibus non ſe excuſat inhabilis, vt peccat. num. 45. & 46.*
43 *Teſtis quid faciet interrogatus de eo, quod tacere debet.*
48 *Teſtis, quis tenetur ſe offerre, & quis non, & quis poteſt, & non tenetur, nu. 49. & 50.*
49 *Teſtes quando dicuntur deeſſe, vt admittantur inhabiles, & cogantur priuilegiati.*
51 *Teſtis falſe teſtans, vt non reſtituit fiſco bona quærenda ei, ſi verum teſtaretur.*

40 DIcẽdum, quod peccat mortaliter primo teſtis, qui iuratus, aut iniuratus verũ eſſe in iudicio affirmat, quod ſcit eſſe falſum, aut dubitat eſſe verum, aut tacet verum, in notabile alterius partis dãnum, Prouerb. 12. & c. 1. de crim. falſ. cum obligatione reſtituendi, iuxta mentem S. Tho. recept. 2. 2. q. 70. art. 4. quia Deum, iudicẽ, & proximum offendit, c. 1. de crim. falſ. & quãuis timor iuſtus a non teſtificando excuſare poſſit, nõ tamen a teſtificando falſe. arg. c. ne quis. 22. q. 2. Dixi, *Quod ſcit*: quia ſi mediocri diligẽtia in reuocanda ad memoriam veritate adhibita errat, non peccat, ſaltem mortaliter, iuxta mentem eiuſdem optime per Caiet. declaratam in d. art. 4. Sed ſi nouerit erraſſe, debet ſuum dictum reuocare, ſi reuocatio prodeſſe poſſit. Poteſt autẽ prodeſſe ſi ſtatim poſt atteſtationem, ſe corrigat cap. præterea. de teſtib. cog. & etiam ex interuallo, antequam ſententia feratur, ſaltem ad debilitandum ſuum primum dictum, iuxta Innoc. recept. ab omnibus, in d. cap. præterea. adeo quod deſinet eſſe teſtis integer, id eſt, omni exceptione maior, iuxta Card. in c. veniens. 2. de teſtib. Quin interdum ſecundo teſtimonio, & non primò credetur, ſcilicet, quando cõſideratis circunſtantiis perſonarum, cauſæ, & temporis, iudici videretur non reuocare ſuum dictũ, per ſubornationem, ſed ſtimulo conſcientiæ, iuxta Hoſtienſ. recept. per Anton. & Panor. in dicto cap. præterea. argum. l. 3. ff. de teſti. cap. ſi teſtes. §. teſtium. & §. ſæpe. 4. q. 3. vt quum (quod eſt exemplum Panor. in dicto cap. præterea.) epiſcopus probus, & diues diceret aliquid in alicuius plebei lite, & poſt aliquod tempus elapſum iuratus diceret ſe per errorem, vel obliuionem ita dixiſſe: ſed ſi per magnam negligentiam, vel defectũ ſaltem mediocris conſiderationis dicat falſum, mortaliter peccat, cum obligatione reſtituendi, iuxta Sanct. Thom. vbi ſupra. & S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 19. §. 7.

41 Secundò peccat mortaliter, qui teſtatur verum, quod credit eſſe falſum, vel ſolo timore periurij teſtatur, per dicta in dicto cap. inter verba. 11. q. 3. conclu. 6. nu. 700. ſed ſine obligatione reſtituendi: quia quamuis nocere velit, nõ tamen nocet, & qui iurat non teſtificari etiam iubẽte ſuperiore in caſu, quo tenetur.

Tertiò peccat, qui caſu, in quo ad teſtificandum tenetur, quo ſe ab eo excuſet, falsò dixit partẽ aduerſam ſibi inimicam eſſe, ſciens, aut ſcire debens, ſuum teſtimonium ad ſeruandam iuſtitiam neceſſarium eſſe,

Digitized by Google

cum obligatione reſtituendi. Angel. verb. teſtis. §. 17. Idem de latente, vel abſentante ſe, ne teſtificetur, vt poſt Sot. lib. de ratio. tegen. membr. 2 q. 7. diximus vbi ſup. num. 74. aut ſe non offert in teſtem, ſciens id eſſe neceſſarium ad impediendum aliquod notabile damnum publicum, vel priuatum, per dicta vbi ſup. nu. 702. poſt S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1 etiam ſi promiſiſſet, vel iuraſſet ſeruare ſecretum.

42 Et qui alienum peccatum ſecretum detegit, cuius cognitio non eſt neceſſaria ad mala, & damna impedienda; quamuis particulariter de eo interrogetur, iuxta eundem S. Tho. 2. 2. q. 70. ar. 1. maximè, ſi illud per ſolam confeſſionem ſacramentalem, vel conſultationem didiſcit, iuxta

43 dicta cap. 18. nu 51. Quo fit aduocatos, cõfeſſores, medicos, & alios ſimiles, quibus deteguntur ſecreta litium, dubiorum, & morborum, peccare teſtificando de ſecretis communicatis ſecreto cum eis: niſi aliunde illa nouerint, vel niſi ſint talia, quæ non detecta in aliorum damnum redundarent: nec tunc eſt detegendem aliquod vltra neceſſarium: neque quantum eſt neceſſariũ; ſi maius ex eo damnum famæ, in eum, qui detegitur, quam in damnificatum bonorum redundat, per multa tradita vbi ſupra nu. 9. & breuius ſupra cap. 18. nu. 60. donec concurrant tria ſupradicta.

Porrò, qui non tenetur ad teſtificandum, debet dicere iudici ſe ad reſpondendum interrogatis nõ teneri; quamuis ſciret: & ſi illum cogere velit, appellare debet; ſi nõ timet iudicem in eum ſæuiturum: & ſi hoc timet, reſpondere poteſt, ſe nihil ſcire, intra ſe intelligendo; quod dicere teneatur, vt dictum eſt ſupra cap. 18. nu. 61. diſcedendo in hoc ab eloquentiſſimo, & doctiſſimo doctore Geneſio Sepulueda lib. de ratio. redden. teſti c. 13 olim condiſcipulo noſtro, in artibus liberalibus, quem credo non meminiſſe legere Palud. quia dicit, vſque ad Gabr. neminem hoc dixiſſe: quum tamen antea ille dixiſſet; quodque verũ eſſe probauimus in cap. 2. de confeſſ. & in cap humanæ. 22. q. 5.

44 Quintò peccat mortaliter, qui ſciens alium eſſe in extrema ſui teſtimonij neceſſitate: quia ſine illo vitam amiſſurus eſt, vel ea, ſine quibus vita eius, vel ſuorum probabiliter peribit, niſi ſe ad id in teſtem offerat, & non ſe offert, per dicta in dicto cap. inter verba: concl. 6. Dixi, *in extrema neceßitate*. quia ob aliam, quamuis magna ſit, ſub pœna mortalis non tenetur, niſi eo modo, quo offendens bouem proximi errãtem tenetur, vt ſup. cap. 14. nume. 17. Non tamen tenetur reſtituere, eo quòd iniuſſus non ſe offert: quia lex charitatis, qua ſe tenetur offerre, non obligat reſtituere, vt dictum eſt ſupra cap. 17. nu. 25. & in Apolo libri de reditibus, q. 2. monit. 2. & in locis ibi citatis. Secus autem ſi iuſſus non teſtificetur, & ob id aliquis ſuum ius amittat: niſi timor periculi in quod incurrere poſſet, eum excuſaret, vt ſupra tactum eſt: lex enim iuſtitiæ, qua iuſte iuſſus tenetur teſtificari, obligat reſtituere, vt ſæpe dictũ eſt.

45 Sextò peccat, qui mercedem accipit, vt verum teſtetur, cum obligatione reſtituendi ei, qui dedit, c. non ſanè. 14. q. 5. & qui accipit, vt falſum

teſtetur,

teſtetur, ſine tamen neceſſitate reſtituendi, niſi de conſilio pauperibus, per dicta ſup.c.17.nu.32.& ſeq. Omne tamen, quod per ſuum falſum teſtimonium alterutra partium amiſerit, reſtituere debet. d.cap. non ſanè. Accipere tamen poteſt impenſas itineris faciendi ad ferendum teſtimonium, & mercedem operariam dierum, quibus ſe occupauit in eo, vna cum intereſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis. cap. ſi teſtes. §. venturis. 4 q 3.

46 Septimò peccat, qui abſque cauſa non paret iudici præcipienti, vt denunciet talia, & talia crimina, vel debita: & eſt excommunicatus, ſi mandatum fuit ſub pœna excommunicationis latę ſententię, teneturque damna reſtituere. Dixi, *Abſque cauſa*: quia multa excuſare poſſunt, vt copioſius aliis dixi in d.cap. inter verba. concl 6. tractando de magna prudentia, qua eſt opus ad rectè parendum eiuſmodi mandatis. Quorum primum eſt, quòd peccatum eſt occultum, & peccator iam emendatus, aut ſola fraterna correctione probabiliter emendabilis: tunc enim nõ eſt parendum ante fraternam correctionem, etiam ſi præciperet, vt fieret denunciatio, non habita ratione fraternæ correctionis, ſecundum S. Thom. 2.2.q.33.art.7. ad 3. & S. Anto. 2.par.tit.9.cap.6.§ 4. Secundum, defectus probationis peccati denunciandi, vt dictum eſt ſupra cap.10. nu.61. Tertium, quod à talibus, & taliter audiuit, vt ob id moueri nõ debeat; præſertim ſi denũciaturus eſſet talis, qui leuitatis ob illam denunciationem notaretur, aut cuius teſtimonium iudicem magis, quam conueniret, moueret, vt ibidem dictum eſt. Quartum, denũciatio eius, a quo audiuit. Quintum, noſſe eum, qui furatus eſt, vel tenet illud, retinere in compenſationem alterius tanti, vel pluris, quod ſibi debetur. Sextũ, quod per ſolam ſacramentalem confeſſionem nouit. Septimum, quod per ſolã conſultationem ſecretam, pro conſilio habendo nouit.

Ad nouè autem quæſitum reſpondeo, eum, qui non denũciauit delicta intra tempus in edicto contentum, teneri ad denunciandum poſt illud, quam cito commodè poteſt, arg.c. cum dilectus. de dolo, & contu. cum citatis à gl. & docto. ibi.

47 Octauò peccat, qui nõ ſe offert in teſtem; cum ad id tenetur; vel ſe offert, cum nõ deberet. Eſt enim qui ſe tenetur offerre, & qui tenetur ſe non offerre, & qui poteſt ſe offerre, & non tenetur, vt copioſè & vtiliter tractamus vbi ſupra, & contractius hic in Manuali Hiſpano. quorũ aliqua, quæ parũ inſeruiunt cõfeſſariis, omittẽdo, dico primò, quod offerre ſe tenetur, ſciens præparari aliqua mala notabilia, quæ ſine ſuo teſtimonio probabiliter euenirẽt: ſciens itẽ crimen de quo aliquis accuſauit, aut denunciauit alium, ob ſolam conſcientiæ obligationẽ iuxta Caie. per nos relatum in d.c. inter verba. conclu.6. Secundò, quòd regulariter nõ debent ſe offerre, nec oblati admitti aſcendentes contra deſcendẽtes, nec è contrario: & idem fere de vxore pro, vel contra maritum; & econtrario: & de liberto contra patronum, iuxta deciſio.3. Capell. Tholoſ.

48 Tertiò, quòd regularitter nemo tenetur ad ſe offerendum in

Digitized by Google

teſtem,arg.eorum, quæ de operibus miſericordiæ ſupra cap.præced.diximus: & quilibet iuſſus teſtificari tenetur id facere, exceptis priuilegia-
49 tis. Quartò, quòd regulariter priuilegiati poſſunt cogi ad teſtificandum, in defectum aliorum teſtium,etiam maritus contra vxorē, & econtrario, iuxta deciſ.4.Capell. Tholoſ.quia iura ſtatuentia, vt aliqui non admittantur; quia ſunt inhabiles: & alij vt non cogantur ad teſtificandum; quia ſunt honorati, aut coniuncti,intelliguntur,quando alij non deſunt, iuxta glo.cap.quanquam.14.quæſt.2.per illud cap.& gl. receptam ab Archid. & Alex.ibi, & communiter alibi,in cap.ſtatuendũ. 2.q.6.& alia vbi ſupra adducta per Fel.in rub.& cap.dilectorum.de teſt.
50 cog. Quinto, quòd excuſatur, qui probabiliter timet ſibi ex ſuo teſtimonio aliquod magnũ damnum ſpirituale, aut temporarium, perſonæ, honoris, aut bonorum euenturum;ſecundum Bal.recept. in c.cum nuncius.de teſtib.& eundem, & Fel. in d.cap.dilectorum. & nos vbi ſupra;vt ſi ex eo ſcandalum oritur, vt ait Syl.verb.denunciatio.quæſt.1. & verb.correctio.quæſt.7.ſub fi.citatus a nobis vbi ſupra. Sextò, quod quãuis ad effectum admittendi teſtes inhabiles ob defectum aliorum:non ſufficiat non eſſe alios idoneos:quia opus eſt,quòd neque ſint,nec ſoleãt, nec poſſint interuenire communiter in eiuſmodi factis, niſi tales perſonæ priuilegiatæ,aut inidoneæ,vt ſenſit gl.2. communiter recep. c.3.loco. de probat. vt vbi ſupra diximus: ad effectum tamen compellendi priuilegiatos, ſatis eſſet iuramẽtum partis dicentis non adfuiſſe alios,quam priuilegiatos,& eos,ſic, nulla interueniente in contrarium coniectura, arg.c.2.§.fi.de iura. calumn.lib.6. & per ea, quæ ibi, & in aliis locis doctores docent:niſi ex eo aliquod dãnum timeatur, vt vbi ſupra dictum eſt:addendo, quod quamuis tenetur filius ad denunciandam hæreſim patris,& ad teſtificandum de illa,ſi alij deſint;niſi ſciat,eum iam pænituiſſe, aut certo credat, quod monitus ab ipſo,aut ab alio verè reſipiſcet: Inquiſitor tamen debet ei prouidere adhibendo magnum ſecretum,ne id ſciat pater,& ne illi aliquod magnũ damnũ ex eo eueniat. Septimò,probare nos ibi, quòd inhabilitas non excuſat à parendo eiuſmodi mandatis: licet aliquando excuſet priuilegium.

51 Ad quæſitum autem è longinquo à viro vndequaque doctiſſimo, & pientiſſimo reſpondeo, quòd teſtis qui in iudicio legitimè interrogatus ſuper crimine, ob quod bona publicãtur,negat veritatem,propter quod reus abſoluitur, non tenetur ad reſtituendum fiſco id, quod ad eum perueniret,ſi damnaretur.Tum per dictum S.Bernar. relatum a Syl. verb.reſtitutio 5.verſ.7.quem ſequimur ſupra eodem nu.34. Tum quia pœna nõ debetur in foro animę ante condemnationem, gl.cap.fraternitas.12.quæſt.2.Tum quia etiam intereſſe remotum, & extra rem non debetur l.ſi ſterilis. §.cũ per venditorem.ff.de actio.emp.Tum quia leges humanæ præſertim pœnales,nõ ligant potiſſimum in foro animæ, niſi quatenus ſunt receptæ, vt traditur ſupra cap.23. a nu.49. & ſeqq. Et nullibi

nullibi vlla lex damnari iubens aliquem publicatione bonorum eſt ita recepta, vt ante damnationem bona ad fiſcum deferantur. Tum denique quod alioqui ſequeretur omnes cuſtodes confinium regnorum deputatos ad cuſtodiendum; ne quis aliqua exportet ex illis, vel importet in illa, vel non ſaltem, niſi ſoluto vectigali, vel portorio, ſiue gabella ſub pœna priuationis bonorum, teneren tur reſtituere, non ſolum iura, ſiue vectigalia debita; ſed etiã bona, quæ ob id debent fiſco applicari: quod nullus, vt arbitror, hactenns dixit.

De peccatis Notariorum, & Tabellionum.

SVMMARIVM.

52 *Notarius cum fit, quæ, & quot capitula iurat.*

53 *Notarius vt peccat faciens inſtrumentum falſum, & reſcindens, vel delens verum.*

53 *Notarius, vt peccat male componens, & non tradens illud.*

53 *Notarius non informans ſatis renunciantem, aut tranſcribens die feſto, peccat.*

53 *Notarius non ſeruiens pauperi, vt debet peccat.*

54 *Notarius conficiens inſtrumẽtum de re illicita, & ſcribens ſtatuta vſuraria peccat.*

54 *Notarius non retinens protocollum, & faciens teſtamentum inſano, peccat.*

54 *Notarius ſtipendium nimium capiens, litteras ordinum carius tradens, peccat.*

52 DIcendum, quòd peccat mortaliter primò notarius, qui non ſeruat aliquod capitulorum a ſe iuratorum; cũ creatus fuit notarius Hoſtien. in cap. ſicut. ne cle. vel monachi. recep. per Ioan. And. Panor. & Comm. ibidem. & S. Anto. 3. par. tit. 6. cap. 3. §. 1. Quorum primum eſt, quòd conficiet inſtrumenta, de quibus fuerit rogatus, nil veritatis tacendo, nec falſitatis miſcendo. Secundum, quòd non reuelabit, quod ſecretò ipſi cõmiſſum fuerit, niſi iuſta de cauſa, ſecundum Panor. in d. c. ſicut. num. 19. Tertium, quòd nõ conficiet aliquod inſtrumentũ ſcienter de aliquo contractu vſurario, nec de alio quouis illicito. Panor. vbi ſupra. Quartum, quod retinebit de omnibus inſtrumentis quæ dederit, protocollum, aut regeſtum. Quintum, quòd erit fidelis ei, à quo eſt creatus notarius: & admonebit eum ea, quę ſciuerit in eius damnum vergere. Sextũ, quòd nullo amore, odio, ſpe, vel timore officio ſuo abutetur.

53 Secundò peccat, qui inſtrumentum conficit falſum: aut verum vtile, & parti neceſſarium, occultat, aut rumpit, vel delet. Et qui per malitiam, aut ignorantiam notabilem male aliquod teſtamentum, aut inſtrumentum conficit, addendo aliquas clauſulas obſcuras, aut neceſſarias omittendo, propter quod aliquis ſuum legatum, aut debitum perdit. Et qui ſolennitates neceſſarias dolo, aut lata culpa omittit: puta ſuum nomen, ſignum, teſtes, diem, mẽſem, aut annum.

Tertiò peccat, qui rogatus ab aliquo, vt ſibi det aliquod inſtrumentum quod dare tenetur, non dat, ne

Digitized by Google

aduerſario, aut amicis eius diſpliceat. Et qui non informat partem ignorantem, quæ renunciatura eſt alicui iuri, quale eſt illud, ſecundum S. Anto.3.par.tit.6.c.3.§.6. Et qui die feſto, abſque neceſſitate ob auaritiã inſtrumenta conficit; cum in alium diem cõmodè differre poſſit. Et qui rogatus à pauperibus non valentibus ſoluere iura, non vult ipſorum inſtrumẽta ſcribere, aut iam ſcripta in publica forma tradere, ſecundum eundem vbi ſupra: quæ tamen non tenetur dare gratis, per dicta ſupra, eo.cap.nume.29.& 44. & cap.24.nume.3.& 4.

54 Quartò peccat, qui excipit, aut in publica forma ſcribit ſtatutũ, vt ſoluantur vſuræ; aut non repetantur ſolutæ, & eſt excõmunicatus, cle.1. de vſur. Et qui excipit, aut in publicam formã ſtatuta contra libertatem eccleſiæ redigit, c.graue.de ſent. excõ.

Quintò peccat, qui conficit teſtamentum carentis iudicio, aut ratione non vtentis, cum obligatione reſtituendi ei, qui ab inteſtato ſucceſſurus erat, arg.eorum, quæ ait Bal.in l. 1.C.de ſacroſ.eccle.nu.17. Et qui ſtipendium notabiliter maius debito accipit, etiam ſponte datum, ſi publicum ſtipendium conſtitutũ illi erat, Bal.in auth.ſed hodie.C.de epiſc. & cler. Et qui aliquid accipit pro literis ordinatorum, iuxta Anto.Butr. in c.1.not.3.de ſimon. quamuis, ſi non datur ei ob id aliquid ex publico, licitè poteſt aliquid pro ſuo labore conſiderata illius qualitate, & non ordinis, accipere, hoc eſt, vt non accipiat plus eo, quod de maiori ordine fidem faciat, per ſupradicta cap. 23 nu.111.

De peccatis Magiſtrorum, & Doctorum.

SVMMARIVM.

55 *Doctor, vel Magiſter, vt peccat mortaliter lauream immeritam, vel principaliter ob honorem petens, vel ſuſcipiens.*

55 *Doctor docens Theologiam in peccato mortali notorio, admittens excõmunicatos, vel malos ſcholaſticos, aut admittens religioſos, vel preſbyteros. nu.56.*

57 *Doctor approbans ad lauream indignum, falſa docẽs, vel inutilia, aut malo fine mortali, præſertim vltimo, ſubornans auditores, procurans vt indignus ad munera ſtudij delegetur.*

57 *Doctor perlegens die feſto, & ſeruans nouum feſtum vt peccat.*

58 *Doctor vt peccat ſtipendium priuatũ accipiens, vel beneficium cum pacto legendi, caſtigans diſcipulos, aut contemnens ſimplices.*

55 Dicendum, quòd peccat mortaliter primò, qui errat aliquo ex quindecim modis relatis ab Aluar.Pelag.de planct. eccleſi lib.2. quorũ vnus eſt, petere, aut accipere lauream theologiæ, aut canonum, quã nõ meretur. S.Ant.3.par.tit.5.c.2. §.10.& 2.par.tit 3.c.5.§.6. Idem de accipiente laureã aliarum facultatum per dicta in d.cap.inter verba.nu.97. poſt gl.ſing.cle.2.de mag. & per rationẽ S.Anto.in d.§.6. Et qui (licet ſit idoneus) tamẽ principaliter petit illã propter honorem, & vtilitatem propriã, ſecundum S.Anto. vbi ſupra §.6. Quod non eſſe tenendũ probamus poſt Syl.verb.doctor.q.4.vbi.ſup. Et qui prælegit in ſcholis peccato mortali

tali notorio infectus, iuxta S.Anton. vbi ſup. dicto §.10. quod limitãdum eſt, ad prælegentem ſacra ſcripturã, vt ait S.Tho.in 4.diſt.19.q.2.art.2.ad 4. quod non aduertit S.Anton. Ratio autem cur magis peccet legẽs prædictam ſcripturã, redditur à S. Tho.
56 vbi ſupr. Peccat itẽ qui ad ſcholas ſuas admittit excommunicatos, aut prauis moribus vtentes, iuxta mentem S.Anto.in dicto §. 10. quod non videtur verum, quo ad excommunicatos, niſi eſſent excommunicati cum participantibus expreſſo doctore, iuxta c.ſtatuimus.c. conſtitutionem.c.pręſenti.de ſent.excom. lib.6. nec quo ad praua exercentes, ſi doctor non habet iuriſdictionem ad eiiciendos eos e ſcholis, quam communiter hodie doctores in magnis vniuerſitatibus nõ habẽt, quidquid in authen. habita.C.ne fil.pro patre, ſtatuatur, licet præcepto correctionis ad id procurandum pluſquam alij teneri poſſet, iuxta dicta in cap.præced.

Secundò peccat, qui profeſſor legum aut medicinæ, ad ſuam prælectionem religioſum, presbyterum, aut clericum aliqua dignitate eccleſiaſtica præditum ad ſe audiendum admittit, & eſt excommunicatus. cap.2. ne cler. vel monachi.li.6. adiuncta gloſ.cap.non magnopere. c.ſuper ſpecula.eo.tit. Et qui profeſſor cuiuſuis facultatis etiam theologiæ, admittit aliquem religioſum in ſuo habitu ſine licentia ſuperioris, aut cum licentia, ſed ſine habitu, & eſt excõmunicatus per rationem participationis in crimine, iuxta S. Anton.3.part.tit. 24. & 38. vt infra c. 27.nu. 134. dicetur. Et qui prælegit, aut docet principaliter ad humanam gloriam, quod principaliter ad gloriam diuinã inſtitutum eſt iuxta Angel.verb.honor.§.7. cuius oppoſitum, ſcilicet non eſſe pluſquam veniale per multa, & firma tenuimus.in dicto cap.inter verba.concl. 6.& breuiter repetimus ſupra capit. 23.num.13.

57 Tertiò peccat, qui ſtatuta a ſe iurata non ſeruat, S.Anto.3. part.tit. 5.c.2.§.11. Et qui exiſtẽs examinator indignum laurea ad eam probat: vel contra dignum reprobat, idem vbi ſup.§.10. aut alio modo illicito quẽpiam a cõſequenda laurea impedit, cum obligatione reſtituendi.

Quartò peccat, qui ſciẽs aut ſcire debens, falſa in alicuius notabile damnum ſpirituale, vel temporale docet: vel ſubtilia magis, quã vtilia docendo auditorio notabiliter nocet. Et qui docet malo fine mortali, per ſæpe dicta, vel ponendo vltimũ finem in docendo: quia fruitur vtendis, contra doctrinam B.Auguſt. relatam a Magiſt.lib.1.ſent.diſt.1.

Quintò peccat, qui per ſe, aut alios inducit auditores alterius doctoris, vt eum non audiant, cum notabili damno profectus eorum, vel honoris doctoris, cum obligatione reſtituendi S.Anton.2.part.tit.2.capit. 2. §.1. Et qui per factiones, aut ſubornationes, aut alias malas artes procurat, vt aliquis indignus creetur rector, aut prælector alicuius cathedræ, iuxta mentem Aluari, vbi ſupra.& S.Anton. dict. 3.part.tit.5.c. 2.§.11. ſentientes idem de procurantibus, vt creetur notabiliter minus dignus. Quod eſt verũ ſaltẽ, quando, & vbi electores, aut prouiſores iuramento,

mento,ſtatuto,aut alio mandato,ad digniſſimum eligendum ſub pœna peccati mortalis tenentur, & etiam in aliis, exceptis ad ſummum ſex caſibus,quos nuper ſcripſimus in miſcellaneis de orat.nu.76.in miſcell. 43. Et qui prælegit die feſto, illis horis, aut tamdiu, vt probabiliter credat auditores ob id omiſſuros miſſam. Et qui facit ſeruari feſtum non ſeruandum, cum damno notabili auditorij non conſentientis. arg.cap.fin.de iniur.& l.1.ff.de furt. Dixi, *Non conſentientis*: aliàs enim ſecus.cap. ſcienti.de regul. iur.lib.6.

58 Sextò peccat mortaliter, qui habens ſtipendium publicum, vel beneficium in id ei collatum, exigit aliquid ab auditoribus,arg. cap.pœnale.14. quæſt.5. Dixi, *Habens*.alias enim etiam a pauperibus non egentibus extreme,exigere poteſt. l.2 §. fin.ff.de orig.iur. iuxta prædicta ſupra eod.nu.29.& cap.præced.num.3. & 4.quidquid dicant Hoſt. Raym.& alij ibi citati. Et qui canonicatum, aut præbendam,aut aliud beneficiũ cum pacto docendi in ſcholis ſuſcipit,& eſt ſimoniacus, per dicta cap. 23. nu.100. Dixi, *Cum pacto*. quia ſecus ſi cum onere tali beneficio vacanti impoſito cap. ſignificatum de præb.& notat.in c.1.vt eccleſ.benef.

Septimò peccat mortaliter, qui ſcholaſticũ crudeliter caſtigat:quia ſolum leuis caſtigatio eſt ei permiſſa,cap. presbyterum. de homic.& l. præceptoris.ff.ad l.Aquil.Et ſi caſtigatus eſt clericus, eſt excommunicatus,niſi excuſetur per infra dicenda cap. 27.a num. 80. & ſeq. Et qui ſimpliciores contemnit.S.Anton. d. . .10. quod videtur reſtringendum ad contemptum,per quem notabile damnum honoris, aut bonorũ illis ex iuſtitia legali debitorum infertur,per dicta ſup.cap.23.

Qua quidem in re Concil. Trid. ſeſſ.5.cap. 1.de refor. ſtatuit, primò, quòd habens beneficium, cui eſt annexum onus prælegendi ſacram ſcripturam, cogatur prælegere per ſe,ſi eſt idoneus, alioqui per alium eligendum a nominatis ibi: & quòd poſthac non conferatur niſi idoneo ad per ſe id faciendum.

Secundò, quòd in omnibus eccleſiis cathedralibus, & collegiatis exiſtentibus in aliquo inſigni oppido, in monaſteriis quoque monachorum,& conuentibus mendicantium ſacræ ſcripturæ lectio habeatur: in eccleſiis vero tenuioris prouentus ſit ſaltem magiſter, qui gratis grammaticam doceat.

Tertiò, quòd docentes ſacram theologiam,dum publice in ſcholis docuerit, & in ſcholis eam diſcentes priuilegiis omnibus de quinquennali perceptione fructuum in abſentia à iure communi conceſſis gaudeant. Quod ipſum dicendum eſt de diſcente, aut prælegẽte canones, vt probat Felyn.in capit.fin de magiſt. Cuius rationi hanc vnam addo, quod nulli ſcientiæ capeſſendæ tanto tempore eſt opus,ac canonicæ: vt enim quis perfectus canoniſta euadat, opus eſt, vt canonicæ prudentiæ non mediocrem legum,& theologiæ adiungat eruditionem. Rara itaque auis eſt perfectus canoniſta, etſi vtrique foro pernecceſſarius:vt qui multo tempore prędictas tres diſciplinas profeſſus eſſe debeat,arg.c.ponderet.50.diſt.

Quartò,

Digitized by Google

Quartò, quòd nemo ad huiuſmodi lectionis officium admittatur, qui non prius ab epiſcopo loci de vita, moribus, & ſciẽtia examinatus, & approbatus fuerit.

De peccatis Scholaſticorum.

SVMMARIVM.

59 Scholaſticus, vt mortaliter peccat ob finem mortalẽ ſtudens, non ſeruans præcepta ſtudij, diſcens vetita, auocans auditores concurrenti, negligenter ſtudens, male inſumẽs viaticum, non ſoluens ſalarium, arrogans ſibi gradum, quem nõ habet.

59 Dicendum, quòd peccat mortaliter primò ſcholaſticus, qui ob finem mortalem ſtudet, arg. cap. cum miniſter. 23. q. 5. cum ei nuper a nobis adnotat. Et qui ſtatuta præcepta academiæ iuſta, & ad mortale obligantia, non ſeruat, iuxta mentem S. Anton. in d. §. 11. niſi iuſta de cauſa id fecerit, quam quo ad mortalis excuſationem, in propoſito putamus eſſe illam, quæ pro tali communiter in academia habetur, arg. eorum, quæ de cauſa non ieiunandi diximus, ſupra cap. 21. nu. 14.

Secundò peccat, qui ſuffragatur, aut curat alium ſuffragari alicui indigno, vt fiat prælector, rector, beneficiarius: immò & ſi ſit dignus, ſi tamen cõpetitor eſſet dignior, præſertim ſi iurauit ſuffragari digniori, iuxta proxime dicta in ſimili.

Tertiò peccat, qui ſcientias vetitas, aut ſuperſtitioſas diſcit. arg. c. nõ magnopere. & c. ſuper ſpec. ne cler. vel monach. Et quia alicui lectori adimit ſcholaſticos, aut adiicit, vt proxime de doctoribus dictum eſt. Et qui in ſtudendo notabiliter negligens fuit, iuxta mentem S. Anto. in d. §. 11. & aliorum. quod reſtringẽdum videtur ad eum, qui impenſis alienis vel redituum ſuorum eccleſiaſticorum, & non propriis ſtudet, per ſupradicta de prodigalitate cap. 23. nu. 71. & multo magis, ſi prædicta bona in compotationibus, venereis, vel luſibus, & id genus aliis impendit: quin fratribus partem ſibi a patre datã reſtituere tenetur, iuxta cõmunem, quam bene Iaſ. defendit, in auth. quod locum. col. 2. C. de col.

Quartò peccat, qui contra veritatem, quã ſcit, altercatur modo prædicto ſupra c. 13. nu. 34. Et qui ſtipendium debitum præceptori, cum poſſit, nõ ſoluit, arg. c. ſæpe. de reſt. ſpol. & tradit S. Anton. vbi ſupra. Aut qui dicit habere ſe gradum, quo caret l. reddatur. C de profeſſ. & med. lib. 10.

De peccatis Medici, & Chirurgi.

SVMMARIVM.

60 Medicus, & Chirurgus vt mortaliter ob ignorantiam peccant.

60 Medicus non curans ſecundum præcepta, & negligens viſitare, vel ſtudere peccat.

60 Medicus præbens medicinam dubiã, & deſerens ægrotum, vt peccat.

61 Medicus abſcindens membrum, minuens ſanguine, & non admonens confeſſionem, vt peccat.

61 Medicus medicinas non eligens, aut curationem differens, vt peccat.

62 Medicus conſulens, vel cõcedens animæ noxia pro ſalute corporis, vt peccat.

63 Medicus non admonens mortem vicinam

cinam, & tali caſu nimium ſtipendium petens.

64 *Medicus nimias medicinas ordinãs, pauperi non medens: vel diuiti nolenti ſoluere, vt peccat.*

64 *Medicus detrahens aliis medicis, vt peccat.*

60 Dicendum, quòd peccat primò medicus, vel chirurgus, qui abſque ſufficienti ſcientia medicatur, etiam ſi ſit laurea donatus. Et qui artem ſatis callet, ſed eius præcepta non ſequitur. Et qui notabiliter negligit ſtudere, aut infirmos viſitare. capit. tua. de homic. & ibi Innoc. & omnes: quamuis ægrotus ſanetur, iuxta S. Anton. 3. part. tit. 7. c. 2. §. 1. cum obligatione reſtituendi, iuxta mentem Panor. & omnium in dicto cap. tua. Et qui adhibet medicamenta morbo, antequam eum cognoſcat. Caiet. in ſum. verbo medicus. licet qui per diuturnam experientiã didiſcit curare aliquos morbos, pura ſcabiẽ, oſſium fracturam, nubeculam ocularem, fiſtulas, dolorem dẽtium, & molarium, aurium, & aliorum ſimilium poſſit licitè curare: quamuis regulas medicinæ ignoret, modo abſque aliquo incantamento, aut faſcino id faſciat l. 1. §. medicus. ff. de var. & extraor. & modo ſuperueniente febri infirmo medicum adhibeat peritum: & modo ne quid, quod ignoret, intentet, arg. c. non eſt ſine culpa. de reg. iur. lib. 6.

Secundò peccat, qui dubitans de aliquo medicamento, an eſſet notabiliter noxium, an nõ, præbuit illud vt experiretur, aut lucraretur, aut nõ haberetur ignatus, &c. Anton. But. in d. c. tua nos. nu. 14. & magis qui præbet rem quam ſcit notabiliter nociuam: etiam ſi ob miſericordiã, aut vt ægroto placeret, præbeat, Pan. in d. c. tua. Et qui ægrotũ derelinquit,
61 antequã debeat, ob quod mors, aut prolongatio morbi euenit, cum obligatione reſtituendi damnum. Aſten. lib. 6. tit. 14. art. 8. q. 14. Et qui cum membrum aliquod neceſſariò eſt abſcindendum, non quęrit quem credebat bene abſciſſurum: aut dubitans de neceſſitate abſcindendi, iuſſit abſcindi. Et qui neſciens minuere ſanguine, vel abſcindere mẽbrum, alterum eorum, vel vtrunque facit, idem in c. tua. nu. 10. & Aſten. vbi ſupra. Et qui ſciẽs pharmacopolam medicamentis corruptis vſurũ, non eligit incorrupta. Inno in d. c. tua. Et qui quo plus ſtipẽdij accipiat, morbi curam differt. Ant. vbi ſup.

Tertiò peccat, qui non perſuadet infirmo confeſſionẽ, antequam medicinã ei applicet c. cum infirmitas. de pœnit. & remiſ. cui non eſt locus, qaando manifeſtum eſt morbum nõ eſſe periculoſum, iuxta Angel. verb. medicus. §. 6. & Roſel. ibidem §. 3. quidquid dicat Syl. ver. medicus. q. 3. nec etiam, quando credit eſſe periculoſum, & lethiferum, ſi iuxta conſuetudinem bonorum, & honoratorum medicorum monet eius parochum, aut qui eius curam gerunt, vt illi ſacramenta prębeãt, & ipſi omittunt dicere id per ſe: non quia nolũt id facere, ſed quia putant id infirmo nociturum, iuxta Caiet. verb. medicus. Nam vt ipſe ait, & nos in d. cap. cum infirmitas. illa conſtitutio hoc modo recepta eſt, & obſeruata: & quãuis infirmus confiteri nolit, non ideo a medico relinquẽdus eſt, iuxta
62 omnes. Et qui propter ſalutem corporalem,

Digitized by Google

corporalem, contra ſalutem animæ conſulit, vt illicitè coeat, aut ſe inebriet, au abortiat.d.cap.cum infirmitas, etiam ſi per ignorantiam id conſulat: immò & ſi non conſulat, ſed dicit,ego non tibi conſulo, ſed ſi tale quid faceres, ſanareris Ioan. Andr.d.cap.cum infirmitas.

Quartò peccat,qui prægnãti præbet aliquid, quo abortiat, etiam ſi præbeat, vt eam a morte ſeruet, ſi credit, vel dubitat fœtum eſſe animatum,Ioan.de Neap. in 10. quodl. probatus a S.Anton.3. part.tit.7.c.2. §.2.& à Sylueſtro verbo medicus. q. 4.& communiter. Sed ſi probabiliter credit, non eſſe anima rationali animatum,in quo inueſtigando debet diligẽtiam maximam adhibere, licite poterit illud præbere, quo vitam matris ſeruet, cum nõ ſit culpa mortis alienæ nec corporalis, nec ſpiritualis iuxta eoſdem.

Quintò peccat,qui ſine iuſta cauſa concedit debilibus facultatem frangẽdi ieiunium, aut veſcẽdi carnibus diebus vetitis, & qui affirmat ieiunia præcepta corpora deſtruere &c. arg.c.fin.de iniur.& cap. conſilium. de obſeru. ieiu.cum obligatione cõtrarium perſuadẽdi, ſi poteſt quamuis infirmus vtens facultate, quam putat ſibi iuſte datam, non peccat, ſecũdum S. Anto.vbi ſup.§.1. Et qui
63 credens infirmum moriturum, & quod eius admonitio eſt multum illi profutura, ad exuendum peccatum mortale, & ad teſtandum, quo rixæ grandes inter hæredes impediantur,& neque per ſe,nec per aliũ admonet,vt peccatum exuat, & teſtetur. Ioan. Neap quodlib.11. & B. Anto.vbi ſup.§.7.Dixi, *Credens*;quia ſecus ſi iuſte putat ſuam admonitionem parum profuturam:quia credit eum in bono eſſe ſtatu, & de ſuis bonis teſtatum fuiſſe ſecũdum eoſdem,vbi ſupra.

Sextò peccat, qui petit ſtipendium notabiliter nimium publico carens:aut accipit mediocre habens publicum,cum pacto nihil præter id accipiendi pluſquam præſcriptum, etiam vltro ſibi datum,cum obligatione reſtituendi, niſi per alia obſequia, & viſitationes tempore valetudinis id compenſet S. Anton. vbi ſupra §.3. probatus ab Angel. verb. medicus.§.6.Sylueſt.eod.quæſt.5. Et qui exigit ſtipendium nimium quod ęgrotus propter mortis metum promittit,ſi aliunde habet vitæ neceſſaria,l.medicus.ff.de var.& extra.cog.
64 Et qui facit vt infirmus plura, quam opus eſt, medicamenta emat, ob conuentionẽ inter eum, & pharmacopolam,vel aliam cauſam iniuſtam, cum obligatione reſtituendi, Aſtenſis lib.6.tit.4.

Septimò peccat qui non vult gratis mederi pauperi ægroto,iuxta gl. celeb.& recept.in ſum.83.diſtin.& S. Anto.vbi ſup.& alios,verb,medicus. Quod noſtra ſententia reſtringendum eſt ad eum, qui credit illum probabiliter moriturum,niſi ei medeatur,& non eſt alius qui id faciat, nec qui ſoluat ſalarium, & non vult mederi ſalario credito: nam neque conſtituto in extrema neceſſitate tenetur quis ſubuenire gratis, modo eum eximat ab ea mutuando, commodando,vel operas credendo per ſupradicta capit.17. num. 116. & cap.præcedent.num.17.& ſupra eod. capit. nu.19.Et qui non vult mederi

Digitized by Google

diuiti ſoluere nolenti, iuxta eandem glo. in § 1 83. diſt. & c. paſce. 86. diſt. quod intelligendum eſt de eo, qui vellet quidem ab eo curari; ſed ob auaritiam nõ quærit medicum exiſtẽs in magna eius neceſſitate; & ſi medeatur illi, poſt eius mortem, vel curationẽ exigere poteſt ſuum ſtipendium, iuxta prædictã gl. & mentem omnium. Et qui detrahit aliis medicis idoneis, ne ad curationes, ſe omiſſo, accerſantur, per d.c. 18.

De peccatis Exequutoris teſtamenti, Tutoris, Curatoris, & Hoſpitalarij.

SVMMARIVM.

65 *Exequutor teſtamẽti vt peccat mortaliter non ſoluẽs legata, & debita.*

65 *Exequutor teſtamenti nimis tardans vt peccat, & qui excommunicatus.*

66 *Rem pupilli non ſeruans, eius pecuniam lucro iniuſto deputans, vt peccat.*

65 *Viduus, aut vidua, cui aliquid relinquitur quoad caſte vixerit.*

67 *Vxor tranſiens ad ſecunda vota peccat tutela fugens.*

67 *Hoſpitalarius vt mortaliter peccat.*

65 DE iis dicendum, quòd peccat primò exequutor, qui non ſoluit debita, aut legata præſertim pia defuncti, qui reliquit bona ad vtraque ſufficiẽtia. Et qui, vt ſoluat legata, non ſoluit debita, credens bona nõ ſufficere vtriſque ſoluendis, argum. l. ſcimus. §. & ſi præfatam. adiuncta glo. C. de iur. delib. l. 1. §. pen. ff. ad Trebel. S. Anton. 3. part. tit. 10. cap. 3. §. 14. Debita autem ſunt etiam vota realia defuncti per ſupradicta c. 12. nu. 56. & 57.

Secundò, quæ vidua cui maritus reliquit vſumfructum ſuorum bonorum quo ad caſte viueret, ſtuprum cõmittit: & perinde bonis vtitur, ac ſi id nõ commiſiſſet, cum obligatione reſtituẽdi, iuxta Caiet. in ſum. ver. pœna. & ea quæ diximus in c. 23. nu. 62. ſecus tamen, noſtro iudicio, ſi vſumfructum reliquit quoad nuberet. Et idem eadem ratione videtur de marito, cui relinquitur ab vxore vſufructuarius.

Tertiò, qui ſoluit quidem, ſed poſt moram notabilem, arg. cap. nos quidem cap. tua. & cap. Ioannes. de teſtamentis, & eſt excommunicatus, ſi qua cõſtitutio ſynodalis excommunicans non exequentem intra certum tempus eum comprehendat. arg. cap. præterea 2. de appel.

66 Quartò peccat, qui tutor, aut curator nõ cõſeruat, nec defendit bona ſui pupilli vel minoris: & qui ſine vtilitate vel neceſſitate alienat: & qui eſt in culpa vt actionẽ, vel aliud ius perdat: & qui non vendit res mobiles, quæ obſeruatæ nullam vtilitatem pariant, & pretium non cõuertit in bona immobilia, quæ vtilitatẽ parerent, ſi inuenitur emptor, cum obligatione damna reſtituẽdi. l. tutor qui repertorium. §. 1. 2. & 3. ff. de adminiſt. tut. Bart. ibi & alij Tutor autem dicitur, qui præficitur pupillo, hoc eſt minori 12. annorum, ſi eſt fœmina, aut 14. ſi eſt maſculus ad protegendum, perſonam, & bona eius, inſtit. de tute. §. 1. Curator vero, qui maiori 12. vel 14. & minori 25. præficitur, aut furioſo, aut prodigo adminiſtrandis eius bonis, Inſtit. de curat. in principio & vterque iurat, ſe officio ſuo rectè vſurum, gloſſa celebr.

Digitized by Google

celeb.clem. quia contingit. §.vt autem.de relig.domib. quæ gloſſ.omnia hæc ponit, poſt Specul. titul. de tuto.& tit.de curat.& ante Panor.in c.ex parte.de appellat.

Quinto, qui tutor notabiliter eſt negligens in pupillo bonis moribus imbuendo, & a vitiis, & peccatis ſeruando, arg.c.1.12.q.2.& c.duo iſta.25.quæſt.4.

Sextò,qui dedit ad lucrum pupilli, vel minoris pecuniam ſalua ſorte; niſi per tres contractus, de quibus ſupra cap.17.nu.112. & tenetur reſtituere,ſi pupillus, vel minor non reſtituat: ſed poteſt ſecreto de rebus eius accipere, quod huic rei ſatiſfuerit; ſiue eorũ adminiſtrationem habeat,ſiue non,ſeruatis ſupradictis in c.17.nu.112.cum ſeq.

67 Septimò peccat mulier,quæ officio tutelæ fungitur poſt ſecundas nuptias.l.fi. C.quando mul.offic.tutel.fung.poteſt.vel poſt ſtuprũ commiſſum per eandem legem, quam in hoc ponderat Salic. & gl.memo. auth.ſacramenta.eo.tit.

Octauò hoſpitalarius,qui reditus hoſpitalis non inſumit in ea,in quæ ſunt deſtinati. Et qui ſinit eos perdi:aut in alia diſpendit,cle.quia cõtingit.de relig. domib. ex mentę S. Anto. 3.part.tit.11.c.1.§.1. Et qui nimis tarde recuperat bona eius alienata.c.quicunque.12.q.2.Et qui adeo negligit reficere ædificia, quod ob id cadant, cum obligatione reſtituendi.glo.d.cle.quia contingit.

Porrò Concil. Trid.ſeſſ.25.c.8.de reformat.cõmendata plurimum clericis hoſpitalitate ſtatuit, quod hoſpitalarij hoſpitalium onera compleant;quæ ſi commode nõ poſſint, fructus illorum in alium pium vſum conuertant; prout ordinario cum duobus peritioribus de capitulo videbitur. Et quod omnes hoſpitalarij etiam ſi ſint laici,non tamen regularibus ſubiecti vbi viget regularis obſeruantia ad prædicta ab epiſcopis compelli poſſunt:& propterea in foro conſcientiæ teneantur ad reſtitutionem fructuum, quos contra hoſpitalium inſtitutionem perceperint,nulla eis remiſſione profutura. Et quod adminiſtratio huiuſmodi vni & eidem perſonæ vltra triennium nõ committatur, nõ obſtantibus etiam priuilegiis, & immemorabili conſuetudine,&c.

De peccatis Clericorum quo ad ordines.

SVMMARIVM.

68 *Ordinando prima tonſura hæc ſunt neceſſaria,& hæc minoribus ſacris.*

68 *Ordinando cui Capitulum,vel alius ſede vacãte nõ poteſt dare licentiã.*

68 *Ordinandi facultas Papæ,quæ legitima,& qualiter intelligenda.*

68 *Ordinandi ætas mutata, & multa noua ab ordinatis, & ordinandis facienda.*

68 *Miſſa pro noua nil detur, nec merces pro aliis. Ignotus non miſſet: nec quis extra ſacrum.*

69 *Diſpenſat quis ad ordines, & cum male ordinato.*

68 *Ordinem ſumens vt peccat,ſi eſt indignus,ſi per ſimoniam.*

69 *Si ab epiſcopo excõmunicato,ſi exiſtens illegitimus etiam occultus.*

70 *Si extra tẽpora legitima,ſi ante iuſtam ætatem,ſi ſine iuſta licentia, ſi furtim,aut per ſaltum.*

71 *Si non ſupplet ſupplenda, ſi eodem*

Digitized by Google

die multos ordines ſumit.
73 Si deformis, ſi energumenus, epilenticus, aut inſanus, excommunicatus, aut mortali infectus.
73 Clericus, vt peccat ſacramenta in mortali miniſtrans, ſacra tangens, aut poſt notorium peccatum etiam acta pœnitentia miſſans. nu. 74.
73 Ordinem, & eius vſum, quod peccatum notorium impedit.
73 Notorium quid dicitur.
74 Diſpenſat Papa aliter quam inferior, etiam in quo vterque poteſt.
75 Interdictus ingreſſu eccleſiæ, rebaptizans, chriſmate veteri vngens, poſt cibum celebrans, nu. 75. non confeſſus, concubinarius notorius. num. 76.
77 Diſpenſat vt epiſcopus in irregularitate peccati notorij.
77 Concubinarius clericus & fornicarius vagus, pares, non humantur in ſacro. & 78.
78 Miſſam concubinarij audire vt mortale, & cur melior boni quam mali, nu. 79.
80 Cōcubinarius notorius quis euitādus.
81 Cōcubinarij clerici pœnam innouat Concil. Trid. addens nouā. nu. 109.
82 Iacobus Sabelius Cardinalis multis nominibus ſuſpiciendus.
81 Miſſam extra locum ſacrum celebrandi facultas non datur, & vt peccat ſi celebrat intra illum.
83 Et vt ſi in eccleſia interdicta, ſi ſuper aram fractam, ſi ante preces matutinas.
84 Si ſine aliis neceſſariis, etiam ſi timore mortis.
85 Si ſine lumine, aut aqua, ſi in pane, & vino corruptis, ſi in omphacio, ſi noctu, ſi poſt meridiem. nu. 86.
87 Si pluries quam ſemel eodem die, niſi his ſeptem caſibus.
87 Si non bis, aut ter in anno, ſi effundit ſanguinem, ſi reliquias corporis poſt ablutionem ſumit.
84 Benedicat quis veſtes ſacras, ſtola pro cingulo ſeruit.
87 Miſſæ triplici faciendæ die Natiuitatis, quis optimus modus.
87 Miſſam quotidie audiat Epiſcopus, nemo eam niſi ſemel in die faciat, niſi iis ſeptem caſibus, nec in his vnquam ter.
88 Nec ſemel die Paraſceues, & Sabbatho Sancto.
92 Miſſa cui, & quomodo applicanda, non dicenda a ligato cenſuris. nu. 93. nec coram interdictis. nu. 94.
94 Clericus vt peccat alios clericos ad diuina officia admittens.
95 Interdicta non ſeruans, excommunicatos ſepeliens, abſoluens indebite confeſſum, & non monens eum.
96 Vota male commutans, omittēs aut volens omittere horas canonicas, aut partem earum, male eas recitans, non attendens ad eas &c. a nu. 96. & ſeq. Hoſtias multas conſecrans. nu. 91.
90 Miſſans ſic ſumat reliquias calicis, patenæ, & oris, & ſuppleat defectum vini. nu. 91.
92 Miſſæ triplex valor, quis cui applicādus, quid de vna dicta pro multis.
92 Miſſans pro duabus pithantiis non alendus ob miſſam.
101 Author ob nullas occupationes, vel morbos, omiſit horas, niſi his 70. annis quibus recitat.
101 Horariæ preces ob quas cauſas iuſte omittuntur. & ſeqq.
105 Attentio ad horas ſufficiens triplex, & ſufficit virtualis. & ſeq.

86 Horas

96 Horas ad quas tenentur clerici ſacri, & ad quas minores. nu. 108.

108 Clericus vt peccat ducens vxorem, cohabitās fœmina, eā inuiſens. n. 109. Monaſteria frequentans, habitum & tonſuram non deferens, arma geſtans, ludens, mendicans, lanius, tabernarius, mercator, aut menſam non benedicens, aut faciens, quæ antiquo, nouo iure hic relato vetantur, in quibus ſunt omnia officia ſecularia, cum arte medica. nu. 110. & 111.

68 Dicendum, quod peccat mortaliter primò, qui ſe facit ordine inſigniri cōtra canones Concil. Trid. quod in ſeſſ. 23. cap. 4. de refor. ſic ſtatuit. *Nemo initietur prima tonſura, qui confirmationis ſacramentum non ſuſcepit, & fidei rudimenta edoctus nō fuerit; quique legere, & ſcribere neſciat; de quo probabilis coniectura non ſit eum non ſecularis iudicij fugiendi fraude: ſed vt Deo fideliter inſeruiat hoc vitæ genus elegiſſe.* Et c. 5. ſic. *Ad minores promouendus ordines bonum a Parocho, & magiſtro ſcholæ, in qua educatus eſt, teſtimonium habeat. Aſſumendus vero ad ſingulos maiores vno menſe ante ordinationē epiſcopum adeat, qui parocho, aut alteri, cui magis expedire iudicauerit committat, vt nominibus, aut deſiderio volentium promoueri publice in eccleſia propoſitis, de eorum natalibus, ætate, moribus, & vita a fide dignis diligenter inquirat, & teſtimoniū quam primum ad ipſum epiſcopum tranſmittat.* Et ſeſſ. 7. c. 10. *Non licet eccleſiarum capitulis ſede vacante infra annum a die vacationis ordinandi licentiam, aut literas dimiſſorias concedere alicui, qui beneficij obtenti, vel obtinendi occaſione arctatus non fuerit. Et capitulū contraueniens eccleſiaſtico ſubiaceat interdicto: ſic vero ordinatus, ſi in minoribus conſtitutus ſit, priuilegio clericali non gaudeat. In maioribus vero, ab executione ordinum, ad beneplacitum futuri Prælati ſit ipſo iure ſuſpenſus.* quod ipſum ſtatuitur ſeſſ. 23. c. 8. de refor. de impetrante dimiſſorias ab alio quam eo, qui loco capituli ſuccedit in iuriſdictionem epiſcopalem. Et ſeſſ. 7. cap. 11. ſic, *Facultes de promouendo a quocunque nō ſuffragentur, niſi habentibus iuſtam cauſam in literis exprimendam, ob quam a proprijs epiſcopis non ordinentur; & tunc non ordinentur, niſi ab epiſcopo in ſua diœceſi reſidente, vel pro eo pontificalia exercente, idque præuio diligenti examine.* Et ſeſſ. 23. cap. 8. ſic. *Nemo ordinetur prætextu cuiuſuis reſcripti, aut priuilegij, niſi eius probitas, & mores ordinarij teſtimonio commendentur.* Et cap. 11. *Ordines minores per temporum interſtitia conferantur: niſi epiſcopo aliud expedire videbitur, idque latinam linguam callentibus Ordinandi vero, non niſi poſt annum a ſuſceptione poſtremi gradus minorum ordinum ad ſacros promoueantur; niſi neceſſitas, aut eccleſiæ vtilitas iudicio epiſcopi aliud exigat.* Et cap. 12. ſic. *Nullus ad ſubdiaconatum ante 22. ad diaconatum ante 23. ad presbyterium ante 25. ætatis annum promoueatur. & quod nulli etiam regulares, niſi præuio epiſcopi examine, ordinentur.* Et nota, quòd huic non obſtat bulla Pij V. quæ hoc onus, & aliquot alia prędicti Concilij abſtulit mendicantibus, ob reuocationē eius per S. D. N. Gregorium XIII. cuius tenor eſt. Ad perpetuam rei memoriam. In tantam. vt infra in fine c. 27. poſtea a capite 8. ſequitur in eod. Concilio,

Digitized by Google

In minoribus conſtituti nõ promoueantur ad maiores, niſi bonum habentes teſtimonium in minoribus ſint probati, & per annum in iis ſint verſati, ſperantes ſe Deo auſpice continere poſſe. Et mox ſic. *Decernet eos, ſaltem diebus dominicis, & ſolennibus cum altari miniſtrarint, communicare.* Et mox ſic. *Duo ſacri ordines eodem die, etiam religioſo non conferantur.* Et cap. 14. *Aſſumendi ad presbyterium in minoribus probati ſint, ac bonum habeant teſtimonium, & anno integro diaconatum exercuerint, populoque docendo, & adminiſtrãdis ſacramentis neceſſaria ſcierint, a quibus caſtitatis, & vitæ bonæ exempla expectentur. Et quod cum promotis per ſaltum, ſi non miniſtrauerint, Epiſcopus ex cauſa diſpenſare poſſit.* Et cap. 16. ſic. *Nullus ordinetur, qui non aſcribatur illi eccleſiæ, aut loco pio, pro cuius neceſſitate, vel vtilitate ordinatur. Et ſi eum locum epiſcopo inconſulto deſerat, ei ſacrorum vſus interdicatur. Et nullus clericus peregrinus, ſine commendatitiis ordinarij ſui literis, ad diuina officia admittatur.* Et cap. 17. ſic. *Epiſcopi in eccleſiis id ferre valentibus aſſignari ſtipendia minores ordines exercentibus procurent Et quod nulli exerceant officia minorum ordinum, quibus carent, vt in iis conſtituti ſe in illis exerceant.* Et ſeſſ. 22. Decret. de obſer. & euit. in celeb. miſſ. ſic. *Vt epiſcopi omnino prohibeant, ne quid pro miſſis nouis celebrandis detur, & importunas, ac illiberales eleemoſynarum exactiones. Et ne cui vago, & ignoto ſacerdoti miſſas celebrare liceat. Et nemo publice, ac notorie criminoſus ſancto altari miniſtrare, aut ſacris intereſſe permittatur. Et ne ſanctum hoc ſacrificium extra eccleſiam, at ad diuinum tantum cultum dedicata oratoria a ſecularibus, aut regularibus quibuſcunque peragatur.*

Secundo peccat mortaliter, qui ſuſcipit aliquẽ ordinem etiam minorem per ſimoniam propriam realem ante ordinationem commiſſam, quamuis occultam, quæ eſt cauſa ordinationis: & eſt excommunicatus extrauag. 2. de ſimo. de qua infra cap. 27. num 106 etiam ſi committatur dando tertio, & non ordinatori ſecundum Inno. in cap. tanta. de ſimo. nu. 2. Dixi, *ante ordinationẽ*: quia datio poſt eam, non efficit ſimoniam, arg. glo. c. emendari. 1. q. 1. vel certe non talem, quæ excommunicet. Dixi, *Propriam*: quia ſi alius dat, aut promittit aliquid epiſcopo, aut alteri, vt eum ordinet ipſo inſcio, vel ſcio, ſed contradicente non peccat: & accipit, non ſolum characterem, ſed etiam eius exequutionem iuxta Bellam. quem ſequitur Cardin. Alexan. in cap. ſtatuimus, & in cap. ſi quis. 1. q. 1. quidquid glo. in cap ſi quis. & alij dicant. maxime poſt extrauag. ad euitandam. Martini V. de qua infra cap. 27. nec poſtea ſoluendo illud, quod ſe inſcio datum fuit, ſuſpenſionem, aut excommunicationem incurrit, ſecundum Syl. verb, ſimonia. q. 8. §. 5. nec peccat, ſaltem in foro conſcientiæ, quidquid ille ſentiat, ſi non habet ratam, neque gratam illam dationem: quia nulla id lex vetat, quo ad illud forum. Dixi, *quæ eſt cauſa ordinationis*: alias enim contra, per dicenda infra nu. 113. & dicta ſupra c. 23. a nu 100.

69 Tertio peccat mortaliter, qui ſcienter ab epiſcopo excõmunicato denun

denũciato ordinatur: immò & poſtea vtens ordine illo abſque diſpenſatione Papæ: quia licet characterẽ accipiat, non tamen illius exequutionem, quo ad quam ſolus Papa diſpenſat. c. ſi quis a ſimoniacis. 1. q. 1.

Quartò, qui non exiſtens legitimus ſine diſpenſatione ordinatur, c. 1. de fil. presbyt. in antiq. & lib. 6. Ad minores autẽ epiſcopus diſpenſat c. 2. eod. tit. lib. 6. Ad ſacros vero ordines ſolus Papa. & cum intrante religionem ius commune ad omnes ordines etiam ſacros diſpendat. d. cap. 1. de fil. presb. lib. 6. Et nil refert quo ad forum conſcientiæ, an illegitimitas (vt ita dicam) ſit ſecreta, vel publica, quidquid aliqui exiſtimauerint abſque textu, & iuſta ratione. Idem de qualibet alia irregularitate, quo ad peccatum, licet non quo ad diſpenſationem, de qua cum aliis pertinentibus ad irregularitatem, infra cap. 27. num. 191. vſque ad 250. dicimus.

70 Quintò peccat mortaliter, qui ordinatur ordine ſacro extra tempore a iure ſtatuta, aut ante legitimam ætatem, aut abſque literis dimiſſoriis: & eſt ipſo iure ſuſpenſus: & ſi ordine illo vtitur ſit irregularis, in quo ſolus Papa diſpenſat per extrauag. Pij II. cum ex ſacrorum. quæ nuper fuit impreſſa, de qua meminit Villad. de irregul. col. 9. quam nos declaramus in repet. c. accepta. oppoſ. 8. nu. 34. de reſt. ſpol.

Dixi, *Ordine ſacro*: quia licet ſic minores capiendo peccet; nõ tamen eſt ipſo iure ſuſpenſus: quia iuxta cõmune ius defectu ætatis ſuſpenſio ipſo facto non incurritur. c. vel non eſt compos. de tempor. ordina. Per quod omnes, qui prædictam extrauag. non nouerant, contrarium dixerunt, putantes non ſuſpendi quem ipſo iure; propterea quod ante legitimam ætatem ordinem ſacrum etiam presbyterij ſuſcipiat, in quibus ſunt Anto. 3. part. tit. 14. cap. 16. & Maio. in 4. diſt. 24. q. 5. nec videtur prodeſſe in hoc fratribus obſeruantiæ ſuum priuilegium, per ſupradicta nu. 68.

Sextò peccat mortaliter, qui furtim cõtra prohibitionem ordinantis ordinatur: & ſi prohibito fiat ſub pęna excõmunicationis latæ ſententiæ, eſt excõmunicatus, & irregularis, in quo ſolus Papa diſpẽſat, c. innotuit. de eo, qui furt. ordi. ſuſcep.

71 Septimò peccat mortaliter, qui ſcienter per ſaltum, id eſt, minore ordine, omiſſo maiore, ordinatur; & eſt ſuſpenſus. Super facultate autem diſpenſandi ſuper hoc ſequuti fuimus hic opinionẽ Hoſtienſ. in ſumma de cler. per ſal. prom. §. 4. quam videtur etiam elegiſſe Concil. Trident. relatum ſupra num. 68. ſcilicet, quod epiſcopus poteſt diſpenſare antequam miniſtret. quod tamen eſt intelligendum, modo antequam vtatur diſpenſatione, omiſſum ordinem ſuſcipiat, quod nos hic poſt Hoſt. addidimus per cap. vlt. de cler. non ordin. miniſt.

Octauò peccat mortaliter, qui ordinatur omiſſo aliquo neceſſariò neceſſitate præcepti: licet non de neceſſitate ſacramenti, & non ſuppleto defectu, eo vtitur: non tamẽ ſit irregularis, Sylu. verb. irregularitas. q. 12. Et qui eodem die duos ordines ſacros ſuſcipit, nõ ſolum peccat, ſed eſt etiam a poſteriore ſuſpenſus, in

Digitized by Google

quo ſolus Papa diſpenſat.c.literas.c. dilectus.adiuncta glo.de tempo. ordin.& d.cap.innotuit. Et qui eodem die ordines minores,& ſubdiaconatum ſuſcipit, c.2.de eo,qui furt.ordi. & magis qui duos ordines ſacros eodem die ſuſcipit, etiam ſi ſit religioſus; per prædictum Concil.ſupra nu.68. relatum:non tamen, qui quatuor minores eodem die ſuſcipit,ſecundum gl.cap.de eo.de tempo.ord. & cap.2.de eo, qui furt.ordin.quod etiam poſt Concilium prædictum procedere poteſt in eo, cũ quo epiſcopus diſpenſaret, vt non ſeruatis temporum interſtitiis poſſet accipere. Quin videtur, quòd poſſet accipere illos, & ſubdiaconatum eodem die,vbi eſt talis conſuetudo,quæ valet,ſecundum S.Anto.3 part.tit.14 c. 16.§.16. Concilium enim eiuſmodi conſuetudinem non tollit.

72 Nonò peccat mortaliter, qui ordinatur habens faciem,vel manus notabiliter deformes:vt ſi oculo caret, vel habet naſum & digitos abſciſſos,vel cõpactos, vel ſuperfluos. c.ſi euangelia.55 diſt. non tamen fit irregularis;licet promotus celebret, Pan.in c ſi celebrat. de cler. excom. miniſt. Et idem de eo,qui poſtquam ſemel à dæmone obſeſſus, aut morbo caduco in terram eliſus, ordinatur.cap maritum.& cap. ſeq.33. diſt. adiuncta glo. Et qui antequam in hos morbos incideret ordinatus, poſtea frequenter eis correptus, celebrat, iuxta gloſſ. & communem ibidem.

Admoneo te pie lector, quòd in Manuali Hiſpano nihil dixi de verſo in inſaniam,vel furorẽ; licet prædictum cap.maritum. etiam de illo agat:ne iniicerem ſcrupulos iis, qui ante,vel poſt ordinationem alienantur à mente per ebrietatem, freneſim, lethargiam,aut aliũ morbum, quibus adimendis non occurrebat tunc ratio ſufficiens; quæ poſtea in caſu cuiuſdam nobiliſſimi viri occurrit,videlicet illud c.reſtringendũ eſſe ad eos ſolos, qui alienantur mente directè, & immediatè per inordinationem organi ſenſuũ,non autem, qui mediatè, & indirectè vi morbi,vulneris,irę,vel alicuius paſſionis breuis. Quę declaratio multis viris eruditiſſimis Illuſtriſſimi ordinis Dominicani placuit.

Decimò peccat mortaliter, qui excommunicatus ordines quamuis minores ſuſcipit. cap.ſi celebrat. de cler.excom miniſt & fit irregularis, ſi excommunicatio erat maior:cum quo ſolus Papa diſpenſat, Panor.& Commun.in cap.cum illorũ.de ſent. excom.nec Sylu.verb.diſpenſatio, q. 10.§ 10.contrarium ſentit: quamuis nonnullis ita viſum eſt.Et qui in peccato mortali exiſtens ordines ſuſcipit,aut aliquod ſacramentum miniſtrat cap.illud.95.diſt.Rich.in 4.diſt. 24.art.4 q.1 & etiam ſi res ſacras tãgit,vel aliquid aliud tanquam miniſter eccleſiæ facit ſuo officio fungẽs, iuxta mentem S.Tho. in 4.diſt.5. & 24.& 3.par.quæſt.64 art.6. & Sylueſt. verb.ordo 4.q.2. ſed non ſi eas tangit,ita vt laicus non ordinatus poſſet, vt ſi tempore neceſſitatis baptizat,è terra ſacramentum leuat, aut epiſtolam ſine manipulo cãtat, iuxta S.Thom.3.par.q.64 art.6.per Sylu. verb. baptiſmus. 3. quæſtio. 4. beneè defenſum.

73 Vndecimò peccat mortaliter, qui

qui notatus aliquo peccato notorio depoſitione digno ſuſcipit ordines ante diſpẽſationem, etiam poſt actã pœnitentiam.c.fi.de tempo.ord. Dixi, *Notorium*:quia ad hunc effectum. non ſufficit eſſe famoſum,nec teſtibus probabile. Notorium autem dicitur quo ad hoc,quòd eſt cõfeſſum à parte in iudicio; vel ſuper quo eſt lata ſententia, quæ tranſiuit in rem iudicatam:aut eſt adeo manifeſtum, vt nulla tergiuerſatione celari poſſit:vt eſt peccatum eius, qui tam publicam habet concubinam, ac maritus habet vxorem, & publicè filios alit.cap. veſtra. de cohab. cleric. & mul.& cap.fi.de temp.ordi. & etiam illud,quod ſcit euidẽter, maior pars populi vicinorum, aut collegij:modo in eo ſaltem ſint decem. Itaque ſcientia pauciorum quàm ſex nõ facit rem notoriam,neque ſex, quãdo illi non ſunt maior pars illius congregationis,cuius reſpectu illud dicitur notorium, quidquid dicat Syl. verb.notorium.q.4.§.4.& alij per ipſum citati contra communem Anto. in d.c.veſtra.nu.31. quem Pan. ibidẽ nu.16.& communis ibi,& in aliis locis ſequuntur.

Neque obſtat id, quo nititur Syl. ſcilicet,quòd ex hoc ſequeretur, nihil poſſe dici notorium in magna aliqua ciuitate, cum fere nihil agatur, quod maior pars videat. Tum quia multa fiunt tota ciuitate euidẽter vidente, vt obſeruatio feſti, tormentorum exploſio in ouatione publica,& id genus alia.Tũ quia multa ſunt in magna vrbe, quæ licet non ſint ei toti notoria; ſunt tamen talia regioni,viciniæ, aut collegio. quod ſatis eſt, vt aliquid notorium dicatur.Dixi, *Depoſitione digno*: quia ex aliis hic effectus non oritur, iuxta Cardin.in d.cap.fin. per exempla illius text. quæ ſunt adulterium, periurium, homicidium, & falſum teſtimonium. Dixi etiam, *Poſt factam pœnitentiam*: quia ad excuſandum à peccato non ſufficit illa ſine diſpenſatione.

74 Sed dubium eſt, An epiſcopus, qui cum eo poteſt diſpenſare, cẽſeatur ipſo facto ordinando eũ,diſpenſare. Ad quod reſpondet Sylu. verb. irregularitas.quæſt.28.affirmatiue,ſi talis eſt eius intentio: licèt nullis verbis vtatur. Et idem de prælato, qui ſuum ſubditum ad ſuſcipiendos ordines mittit. Quod quamuis fortaſſis locũ habeat in foro conſcientiæ interiori: non tamen in exteriori:cum iuxta communem, & veram opinionem quæ concilians Inno.in cap.veniens.de fil.presbyt.ſibi ipſi in cap. diuerſis fallaciis. de cleri.coniug.tenet, quòd inter Papam, & Epiſcopum hoc intereſt,quòd Papa præbens aliquid ei, quem ſcit iure humano ad id inhabilem, ipſo facto, ſine diſpenſationis expreſſione cenſetur habilem facere;non autem Epiſcopus. Cuius diuerſitatis ratio eſt, quòd epiſcopus non poteſt abſque cauſa diſpenſare; Papa vero ſic,vt copiosè ſcripſimus multos referendo. in c.ſi quando. de reſcript. & in comment.cap.non liceat. 12.q. 1.§.3. Nunc autem addimus ex prædicta ratione ſequi, limitandum eſſe, quod dictum eſt de epiſcopo, vt procedat, quando diſpenſat circa ius commune: non autem quando id facit circa ſuam conſtitutionem ſynodalem; cum diſpenſatio

eius circa eã ſine cauſa facta, valeat.

75 Duodecimò peccat mortaliter, qui interdictus ingreſſu eccleſiæ diuinis officiis intereſt: & ſi celebrat eſt irregularis c. is cui, de ſent. excom. lib. 6. cum annot. per Domi. ibi: ſed nec eſt irregularis, nec peccat celebrando extra eccleſiam ſecundũ gl. 2. d. c. is cui. nec intrans etiam precãdi cauſa tempore, quo diuina officia non peraguntur, iuxta Archid. & cõmunem in d. cap. is cui.

Decimotertiò peccat mortaliter, qui baptizat, quem certo ſcit eſſe baptizatum: & eſt irregularis, vt declaratur infra c. 27. nu. 246. Et qui in baptiſmate vngit chriſmate veteri eũ, qui erat extra mortis periculum. c. ſi quis de oleo. de conſec. diſt. 4. Et qui celebrat aduertens ſumpto aliquo cibo, vel potu poſt mediam noctem cap. liquido. de conſ. diſt. 2. etiam pro medicina, iuxta S. Tho. recept. 3. par. quæſt. 80. art. 8. Dixi, *Aduertens*: quia ſecus ſi non aduerteret ante miſſam inchoatam: licet aduerteret poſt eã cœptam, etiam ante cõſecrationem, & eam ſine ſcandalo non poſſet imperfectam relinquere, iuxta Angel. verb. euchariſtia 2. §. 6. & Sylu. verb. euchariſtia 2. q. 7. dicentes idem eſſe de illo, qui poſt inchoatam miſſam meminit ſe ſuſpenſum, excommunicatum; vel irregularem eſſe, nec ob id nouam irregularitatem incurrit.

76 Decimoquartò peccat mortaliter, qui aduertens ante miſſam inchoatam, ſe eſſe in peccato mortali, eoque non prius confeſſo celebrat, per dicta ſupra c. 21. nu. 49. Dixit *Aduertens, &c*, quia aduertens poſt inchoatam non debet a miſſa deſiſtere; etiam ſi abſque ſcandalo poſſet: debet tamen illud ante ſecretã confiteri, ſi ſine ſcandalo facere poteſt: ſin minus, cõtritus; miſſãm perficiat, vt Syl. reſoluit in q. 7.

Decimoquintò peccat mortaliter, notorius concubinarius, aut fornicarius, qui ante pœnitentiã celebrat, & fit irregularis: quia eſt ſuſpenſus ipſo iure cap. præter. 31. diſt. ſaltem donec pœnitentiam agat. cap. ſi qui ſunt. 81. diſtin. & qui ſuſpenſus celebrat eſt irregularis. c. 1. de ſenten. & re iud. lib. 6. Idem eſt de diaconis & ſubdiaconis. c. ſi quis. 81. diſtin. & d. c. præter. & etiam de initiatis ſolis minoribus ordinibus, ſi aliquem actum ſui ordinis proprium exerceant, iuxta Archid. in d. cap. præter. §. hæc de malis. & Cardin. Turrecr. in d. §. verum. in qua irregularitate ſolus Papa diſpenſat ſecundum eoſdem. Dixi, *Notorius*: quia non ſufficit ad has pœnas incurrendas, quod ſit infamatus, vel probari poſſit eſſe talis: quãuis mortaliter iuxta omnes peccet. Dixi, *Ante actam pœnitentiam*:

77 quia poſt actam celebrans, aut ſui ordinis actum exercens; quamuis peccet mortaliter celebrando ſine diſpenſatione. cap. ſi. de temp. ordin. vt alij peccatores notorij peccatis depoſitione dignis notati: nouam tamen irregularitatem nõ incurrit, quam ante actam pœnitentiam celebrando incurreret, ſuper qua ſolus Papa diſpenſat: licet remaneat in antiqua, quam peccatum notorium inducit, ſuper qua Epiſcopus diſpenſare poteſt, vt expreſſius aliis reſoluit Ioan. Imol. in cap. 1. col. 4. de iud. Dixi *Concubinarius, aut fornicarius*: quia quo ad effectum incurrendi ſuſpenſionem

Digitized by Google

ſionem a ſacramentis,& excludendi ab officiis diuinis idem eſt de fornicario vago, qui cum multis ſe permiſcet, quod de eo, qui vnam concubinam habet, Syl.verb.concubinarius.q.1.

77 Eſt autem non mediocre dubium inter recentiores, An qui audiunt miſſam publici concubinarij mortaliter peccent. Ad quod reſolutoriè dico tria. Primum quod peccāt illi, quorum auditio eſt cauſa, vt ille eam dicat, & ſine iuſta cauſa eā audiunt: quia mortale peccatū eſt præbere cauſam mortaliter peccandi ſine iuſta cauſa, vt dictum eſt ſupra c. præced.nu.13. Quo fit, vt prudentiæ ſit potius commendare miſſam ſa-

79 cerdoti bono, quā malo. Tum quia commendare illi eſt aliquale peccandi periculum, commendare autem huic, nullum. Tum quia licet quo ad eſſentialia miſſæ, ſcilicet cōtinētiam realem corporis, & ſanguinis Domini, & quo ad effectum operis operati pares ſint miſſa boni ſacerdotis, & mali.cap.intra.1.q.1. quo ad tamen preces, & effectum operis operantis, multo melior & efficacior eſt miſſa boni, quam mali, ſecūdum omnes, vt diximus in Enchirid. de orat.& hor.canonic.ſuper cap.quando.de conſecr.diſt.1.c.19. nu.59.& c. 20.nume.67.

80 Secundum, quòd qui probabiliter ignorat legem prohibentem, ne quis miſſam cōcubinarij notorij, aut fornicarij audiat, non peccat: quia ignorantia probabili iuris poſitiui excuſatur.c 2.de conſti. Neque confeſſarius tenetur ad docendum eam pænitentem: immò imprudētiæ eſſet id facere. vt ait Gab. in 4.diſt.13. q.1. dub.4.& Roſ.ver.clericus.3.§.2.quod noſtra ſententia intelligendum eſt, quando conſiderata qualitate pœnitentis, & clerici illa admonitio, nihil prodeſſe crederetur.

Tertium, quod ſcientes, aut ſcire debentes prædictam legem, peccant mortaliter audiendo eam. Tum per cap. præter.cap.nullus.32. diſt.& cap. ſi qui ſunt.cum multis aliis.81.diſt.& cap. veſtra. de cohab. cleric. & alia multa. Tum quia S.Tho.in quodl.11. artic.8. cum omnibus fere antiquis hoc tenet, & Card.Turrecrē.in multis locis, præſertim, in dictis c.præter. & cap. nullus. & ſi qui ſunt. addens, ſe digniſſimam ſententiam. in d.cap. præter. ſcilicet quòd mortui in eiuſmodi peccato non ſunt in loco ſacro ſepeliendi. Quod notandum eſt contra eos, quibus morientibus candelam in manu tenendam tradunt concubinæ. Tum quia idem aſſerit Pan.cum communi in d.cap. veſtra, & alibi ſæpe, & communis Theologorum.in 4.diſt.9. quidquid dicat Gab.vbi ſup.& Maio.in d.diſt. 9.& Adria.in 4.de ſacram.euchariſt. col.3.cum aliis quibuſdam. Nā Conci.Trid.canones antiquos ſuper hoc latos approbat adiiciēdo pænas grauiores, quam illi adiecerunt in c.14. de refor.ſeſſ.25.

81 Decimoſextò peccat mortaliter, qui ſacrificat extra locū.de conſecr.diſt.1.cap.miſſarum. & quamuis ante Concil.Trid.de licentia epiſcopi, vt in Manuali Hiſpano diximus, celebrari poterat extra illum ſuper ara ſacra portatili aliis neceſſariis interuenientibus cap. concedimus. de conſec.diſtin.1. poſt illud tamen, non licet epiſcopis illud concedere

Digitized by Google

per decretum eius ſupra. nu.68.deſcriptum.Nec ipſe Papa eam concedit, ſaltem non epiſcopis, etiam in vrbe morantibus, neque aliis quam Cardinalibus:licet nobis in ſingulare beneficium ea data ſit,cuius concedendi pars magna fuit Illuſtriſſimus,& Reuerendiſſ.Cardinalis Iacobus Sabellus S.D.N. Vicarius generis Sabellorum antiquitate, recon-ditæ prudentiæ, & immotæ in recto conſtantiæ, aliiſque nominibus Vrbi,& orbi gratiſſimus.

82 Credimus autem,quòd ſicut de licentia,d.c.concedimus.poterat ante prædictum Concilium celebrari, propter neceſſitatem ſine licentia epiſcopi:ita poſſet etiam hodie:quia non videtur quo ad hoc eſſe illi derogatum per concilium: & conſequenter ei adhęrendum,arg.l.pręcipimus.C.de appel. Quod eſt notandum pro terris, in quibus frequentiſſimæ ſupplicationes fiunt, ad aliqua parua eremitoria, præ quorum foribus ſolet dici miſſa, vt ab omnibus audiatur:& pro primitiis ſeu primis miſſis ſacerdotum, ad quas maxima multitudo,quã eccleſia capere non poteſt, ſolet conuenire. Multò minus autem poſſet dari licentia celebrandi in mari,vel flumine,vbi effuſio ſanguinis timeri poſſet, etiam vrgente quauis neceſſitate,S.Anto.3. par.tit.13.cap.6. §.4. per quod ipſum decretum videtur ſublatum priuilegium Prędicatorum,& Minorum,in quouis loco honeſto celebrandi, allegatum per Angel.verb.Miſſa.§.39. cuius in Manuali Hiſpano meminimus.

83 Decimoſeptimò peccat mortaliter, qui in eccleſia interdicta celebrat,& fit irregularis, & qui in polluta ſanguine, vel ſemine;nõ tamen fit irregularis,c.is qui.in princ. & §. 1.de ſent.excom. lib.6. Et qui ſcienter,aut per ignorantiam craſſam celebrat ſuper ara enormiter fracta, aut non conſecrata,aut in conſecrata,quæ hoſtiam & calicem, quo celebrat,non capit,c.1.cum ei annot.de conſecr.eccle.Dixi, *Enormiter*,per c. quod in dubiis.eo.tit.

Decimooctauò peccat, qui ante recitatas horas matutinas celebrat: quia eſt contra conſuetudinem generalem Eccleſiæ:niſi incidente aliqua repentina neceſſitate ad vitandum graue aliquod damnum, aut ſcandalum in faciat, Syl.verb.miſſa. q.6. Ante tamen recitatam primam celebrari poteſt, niſi eſſet conſuetudo,vel conſtitutio contraria; quæ & ſi eſſet, intelligenda foret,de miſſa maiore, & recitatione in choro, & non de alia,ſecundum Aug. vbi ſup. § 1 & Syl.vbi ſup.

Nec quidquam obeſt cibus,& potus ſumptus poſt matutinas preces, recitatas ante mediam noctem:modo poſt eam nihil ſumatur, iuxta Adria.in 4 de euchar.col.27.& alios, quos retulimus.in c.liquido.de conſecr.diſt.2.

84 Et qui ſine omnibus veſtibus ſacris, aut ſine corporalibus, aut ſine libro, ſaltem continente canonem, ſcilicet, *Te igitur*, vſque ad communionem,celebrat.iuxta S.Anto 3.par. tit.13 cap.6.§.6.& Direct.lib.1.tit.7.§. 65.etiam ſi feſtum vrgeret,iuxta eũdem ibidem:etiam ſi aliter mortem vitare nequeat, ſecundum Caietan. 1.2.quæſt.96.art.4.(quod nobis ſatis durum videtur) licèt ſi celebrat non fiat

ſiat irregularis. Et poteſt loco cinguli ſtolam longam adhibere,& loco ſtolæ manipulum longum, iuxta Palu.in 4.diſt.13.q.2.col.5. Quinetiã cingulum non benedictum adhibere poteſt,iuxta Richard. in 4.diſt.13. q.4.art.3.& Scot.in 4.diſt.13. q.2.quia cingulum,& calcei,ſecundum ipſos, benedici non ſolent,contra quos facit, quod etiam pro eis benedictio in Pontificali noſtro reperitur.Hæc autem benedictio ad epiſcopũ ſpectat iure cõmuni: priuilegio autem Papę miniſtri,& prouinciales fratrũ Minorũ poſſunt benedicere corporalia:& iidẽ,& cuſtodes,& guardiani alia ornamenta pro ſuo ordine,& pro monialibus S.Clarę,& tertij ordinis,& non pro aliis cõpend.priuil. verb.benedicere.

85 Decimononò peccat mortaliter, qui ſine aqua, aut lumine celebrat. capite fin.de celebr.miſſarum. Et qui conſecrat in pane fermentatato,aut corrupto,ita vt ſubſtantiam panis perdat,Richard.in 4.diſtin.11. art.2.quæſt.2.ad 1.& quæſt. 5. Aut in omphacio, aut in vino adeo acido, aut adeo lymphato, vt ſubſtantiam vini amittat, & conſecratio nulla eſt. Dixi,*Subſtantiam amittat*: aliàs ſecus,idem Richard.in 4. diſt. 10.Et qui ſolum vinum ſine aqua conſecrat,licet valeat conſecratio, cap. 1. & 2. cum gloſſ. Archid. Cardin. & commun. de conſecr. diſt. 2. Et qui noctu ante lucem celebrat, iuxta omnes,excepto epiſcopo,ſecundum Palud.in 4.diſt.13.quæſt.2.concluſ.2. artic.2.poſt.glo.c. fin.de priuil.lib.6. Quæ quamuis nulla ratione firma videatur niſi (vt aliàs hic, & in cap. nocte ſancta.de conſecr.diſt. 1. dixi) quia tamen vt audio, vſu recepta eſt,defendi poſſe videtur ob epiſcopi prærogatiuas,quas gloſſ.prędicta refert,& quia etiam, vt nos vidimus Tholoſæ ab hinc ſexaginta circiter annos in Gallia Aquitanica,vbi omnes fere quotidie audiebãt miſſam, quo operarij, filij & famuli eam audirent,longe ante lucem incipiebãt fieri miſſæ. Quod ipſum & in Gallia Belgica etiam nunc fieri audio. Quem vſum,difficile puto relictum iri, etiam poſt receptum concilium Trident.iubens horis tantum debitis celebrari: nam & de epiſcopi, aut alterius ſuperioris licentia, propter neceſſitatem communicandi infirmum morti proximum,& defectum euchariſtiæ eam ante lucem dici poſſe,ait S.Anton.3. part. tit. 13. cap.6.§.4.quem Angel. & Syluest. & poſteriores ſequuntur: immo & noſtra ſententia in tali caſu etiam ſine licentia epiſcopi abſentis,arg.capit. quod non eſt.de reg.iur.

Eſt etiam communiter illicitum celebrare poſt præteritam notabiliter horam ſextam, ſecundum Ioan. Andr.in cap 1 de celeb. miſſar.communiter receptum : ſed, noſtro iudicio, minus bene. Tum quia non eſt textus, neque ratio, quæ prohibeat ieiuno, vbi ſine ſcãdalo poteſt, facere eam ante nonam. Tum quia eſt oblatio, & ſacrificium incruentum a ſacerdote in perſona Chriſti oblatum, & idem, quod ea hora ab ipſomet Chriſto fuit oblatum cruentum, quod quædam prima miſſa fuit, vt copioſè probaui in cap. ſolent.de conſecr. diſt.1. & breuius in præfecto Ench.de orat.c.3. nu.44 & frequenter id feci,pręſertim diebus feſtis

feſtis:vt ego & mei iter facientes,& poſt meridiem peruenientes ad loca intenta.ſatisfaceremus pręcepto. Cui conſequens eſt, priuilegia de dicenda miſſa circa, vel poſt meridiem, continere ius commune, & tantum prodeſſe ad ſedandos animos ſcrupuloſorũ,qualia eſſe etiam alia multa diximus in d. c. quando. c.3.nu.57.& c.19.nu.84.

36 Nec videtur obſtare prædictum decretum ſeſſ. 22. quatenus prohibet,ne ſacerdotes aliis horis, quàm debitis celebrent: quia id intelligendum eſt de his ante lucem, vel poſt nonam, qua prædicta oblatio Chriſti cõſummata fuit: nam & quadrageſima dici debet poſt nonã, quam conſtat eſſe poſt meridiem, & horam cœnandi in die ieiunij, vt docet S. Thom.2.2. quæſt.147.artic. 7. conſequenter videntur ſublata priuilegia Sixti IIII. Innoc.V.& Leonis X.de dicenda miſſa ante horam legitimam,quorum tenores in Manuali Hiſpano hoc in loco relatos prætermitto.

Ad nouè autem quæſitum de presbytero nõ potẽte finire miſſam cœptam,reſp.primò,quod poteſt relinqui imperfecta, ſi non erat facta conſecratio:quia capit. nihil.15.q.1. quod habet officium diuinum non debere relinqui imperfectum, intelligitur ſine iuſta in id cauſa.Nam in capit.27.num. 34. dicetur miſſam cœptam relinquendam etiam ſuperueniente excommunicato, qui nolit abeſſe.

Secundò, quod ſi facta ſit conſecratio,eſt perficiẽda per alium ieiunum, qui continuabit eam à loco in quo alter reliquit d.cap.nihil.vel per non ieiunium, ſi deeſt ieiunus: quia maioris momenti eſt præceptũ de miſſa poſt conſecrationem per alium presbyterum perficiẽda,quod eſt diuinum, aut diuino proximum cap.comperimus.& cap.relatum. de conſec.diſtin.2.quam de communicando ieiunè, quòd eſt humanum. cap.liquido.ead.diſt.

Tertiò, quod quamuis nec prædictum cap.nihil nec ei concordantia præcipiãt,vt alius presbyter eiuſmodi caſui præſens teneatur illam perficere: arbitror tamen teneri, etiam ſi nõ eſſet ieiunus, debereque ſe veſtire ſacras veſtes,& concipere contritionem, & confiteri, ſi opus foret, & copia id faciendi adeſſet: tum ad euitandum ſcandalum,quod ex ea imperfecta oriri poſſet: tum ob conſeruandum tanti ſacramenti honorem,ad quod longè magis tenemur,quam ad ſeruandas fortunas proximi: quas tamen, ſi ſunt notabiles, præcipimur ſeruare, ſaltem quum commodè poſſumus, per citata in commen.cap.non in inferenda.23.quæſt.3.& redacta in ſummam cap.præced.a.nu.15.

Quartò,quod non eſt tamen perficienda per laicũ,nec per clericum presbytero minorem: quia non poteſt,arg.c.1.§ fin.de ſum. Trin.

87 Vigeſimò peccat mortaliter, qui pluries quam ſemel eadem die celebrat.c.cõſuluiſti.de celebr.miſſ. & cap ſufficit.de conſecr.diſt.1. (per quod probatur rectè dici facere miſſam,quod moneo,ne quis mali conſulat eam phraſim, qua interdum vtor,& grauiter vtitur Illuſtriſſimus Cardinalis Sabellus,in edict. refor. clericorum) niſi in 7. caſibus, iuxta Palud

Palud.in 4.diſt.15.quæſt.2.& S.Anto. 3.part.titul.13.cap.6. §.4. Primus die Natiuitatis in quo tres dici poſſunt, d.capit.nocte ſancta.quarum dicendarum optimus modus videtur, vt prima,media nocte:ſecunda,diluculo:tertia,hora terta dicatur: quamuis etiam bene dicantur interdiu omnes tres, ſine intercapedine, aut cum ea: ſed ante lucem non poteſt dici rectè, niſi vna: vt poſt Angel. verb.miſſa.§.40.& Syl. verb.miſſa.1. quæſt.6.& 7.& diximus in d.cap.nocte. Secundus caſus eſt, quando ſuperuenit dicta iam miſſa aliqua perſona notabilis, veluti epiſcopus, quem ſingulis diebus decet eam audire, vel dicere.d.cap.fin. de priuil. lib.6. Et eadem,vel maiori ratione, cum ſuperueniunt peregrini, etiam ſi non ſint tanti ſtatus, ſi præcepto illo die audiendam miſſam teneantur. Tertius, cum repente poſt dictam miſſam corpus defuncti occurrit ſepeliendum, & conſuetudo habet,ne ſepeliatur ſine miſſa,quando ea celebrari poteſt. Quartus, quando aliquis ita ægrotat,vt communicare neceſſariò debeat, & non eſt euchariſtia. Quintus cùm quis præeſt duabus eccleſijs vnitis duabus miſſis indigentibus, & non eſt alius, qui alteram dicat. Sextus, ob nuptiarum benedictionē. Septimus, cum occurrit cauſa,quę iuſta videtur ad hoc arbitrio boni viri per d. cap.conſuluiſti. quòd habet licitum eſſe celebrare pluries, quam ſemel vrgente neceſſitate.

88 Notandum tamen,quòd neque in prædictis caſibus eſt licitum, ſi ſacerdos, qui ſemel celebrauit, non eſt ieiunus:etiam ſi nihil præter ſolitam calicis purificationem ſumpſerit, neq; ſi iam eodē die duas dixit, excepto die Natiuitatis:neq; ſi adſit illius ſacerdos,qui poſſit, & velit illam miſſam neceſſariā dicere,iuxta communem prædictorum. Notandum eſt etiam omnibus diebus miſſam dici poſſe,cap.viſum.de conſec. diſtinct.1.exceptis feria ſexta,& ſabbatho hedomadæ ſanctæ,capit.ſabbatho de conſecr.diſtinct.3.Nec obſtat conſuetudo, quam contrariam in ſabbatho ſancto videmus: quia miſſa,quæ nunc in illo dicitur, non eſt eiuſdem diei, ſed noctis reſurrectionis:quamuis eam paulatim imbecillitas humana tanti ieiunij impatiens, ad horam reliquarum retraxerit: vt ſignificat collecta, quæ incipit. *Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem,&c.* & in prædicto Enchirid. ſiue Manuali de orat. cap.3.num.43. probauimus. In ſexta vero feria ſancta nec dicitur, nec dici debet, nec publicè,nec ſecretò: ſed ſolum ſuſcipitur hoſtia,quæ ex præcedenti die conſecrata remanſit. At in die Iouis ſancto, aut feria quinta eiuſdem hebdomadæ, & publice & ſecreto dici poteſt: quia id nullo iure prohibetur: imò dictum cap.ſabbatho.bene ponderatum,permittit: licet illo die fere omnes a celebrando abſtineant: alij ob defectum commoditatis: quia in illo die Sacriſtæ altaria denudant: alij quia falſo putant non licere:alij ob auditionem confeſſionum.

Vigeſimoprimò peccat presbyter, qui non celebrat ſine iuſta cauſa ſaltem ter, aut quater in principalibus feſtis anni, in quibus laici religioſiores communicare ſolent.

S.T

S.Tho.3.part q.82 art. 10 & Rich.in 4.diſt.13. artic. 2.vt latius tradimus. in d.Enchir.de orat.atq; c.dolentes. de celeb. miſſ. etiam ſi non habeat curam animarum, nec alia ratione, quã presbyterij ſit obligatus. Quin Concilium prædictum ſeſſ.23. ca.14. iubet Epiſcopis curare, vt presbyteri ſaltem dominicis, & feſtis ſolennibus ſacrificent:& qui curam habent animarum tam crebro, vt muneri ſuo ſatisfaciant. Per quod tamen ante præceptum epiſcoporum, non videtur presbyter teneri pluries ad miſſandum, quam ante Concilium, quum id non præcipiat: ſed tantum curam ad id cogendi epiſcopis committat.

89 Vigeſimoſecundò peccatis, cuius negligentia ſanguis in terra, aut altari effunditur:& quid ſit tunc faciendum ſtatuitur in cap. ſi per negligentiam.de conſecr diſt.2.in hęc verba, *Si per negligentiam aliquid de ſanguine Domini ſtillauerit in terram, lingua lambetur,& tabula radetur. Si non fuerit tabula, vt non conculcetur, locus corradetur,& igne conſumetur,& cinis intra altare recõdetur,& ſacerdos quadraginta diebus pæniteat. Si ſuper altare ſtillauerit calix, ſorbeat miniſter ſtillam,& tribus diebus pæniteat. Si ſuper linteum altaris, & ad aliud ſtilla peruenerit quatuor diebus pæniteat. Si vſque ad tertium, nouem diebus pæniteat. Si vſque ad quartum, viginti diebus pæniteat:& linteamina, quæ tetigerit ſtilla, tribus vicibus miniſter abluat, calice ſuppoſito: & aqua ablutionis ſumatur, & iuxta altare recondatur.* Ex quo infertur non debuiſſe cremare ob hoc quædam corporalia pretioſa amicum cuiuſdam, qui è longinquo me ſuper hoc conſuluit.

Vigeſimotertiò peccat mortaliter, qui reliquias ſacramenti, quæ in calice, aut in patena remanent quamlibet exiguas, poſt ablutionem ſumit, iuxta mẽtem Palud. in 4.diſt. 9.q.1.in fi.& Roſ.verb.euchariſtia 3. §.13.quod eſt verum, ſi ex interuallo id faciat, ſecus, ſi incontinenti, vt neruoſe probat Caie 3.tom.de celeb. miſſ.q.1. quia quæ incontinenti fiũt ineſſe videtur.l.lecta.ff. de reb.cred. Quare quas ex interuallo inuenerit cuſtodire debet in alterum diem ſumẽdas:aut certè miniſtrare eas alicui ad communicandum diſpoſito, iuxta eoſdem. Porro humor in calice remanens poſt ſumptionem ſanguinis, quoad omnino exſiccetur, magna cum reuerẽtia tractãdus eſt, quia ibi eſt ſanguis D. N. Ieſu Chriſti: & ideo prima ablutio facienda eſt vino, & ſumma cum reuerentia ſumenda.c.ex parte.de celebr. miſſ.

90 & quamuis poſt ſumptionẽ corporis, & ſanguinis aliqua particula hoſtiæ in ore remanſerit, licite poteſt ſumi ablutio: licet ea prius deglutiatur: quin & toties poteſt ſumi quoties opus fuerit ad hoſtiã deglutiẽdam:quod decentius videtur, quã ad id digitum ori inferre ſecundum Roſel.ver.euchariſtia.3. §.22.Syl.eo. §.8. Et ſi ſumpto ſanguine, aliquid hoſtiæ in calice manſerit, debet eam digito ori calicis admouere,& ante miſtionem vini ſumere, iuxta Scot. in 4.diſt.8.q. 3. Decentius tamen videtur, quod Ang.dicit verb.miſſa.§. 20.& Syluest.verb. euchariſtia 2.q. 9.& euchariſtia 3. q. 8. quodque ego ſoleo facere, ſcilicet vt vinũ infundatur,& ſimul cum particula hoſtię

ſumatur,

ſumatur,arg.d.l.lecta. ff.ſi cert. pet. & l.continuus.ff.de verb oblig.

91 Præterea notandum,quòd cum poſt hoſtiam ſumptam,volēs ſumere ſanguinem aduerterit, nihil, vel ſolam aquam eſſe in calice, debet ſecundum Scotum in 4.diſt.8. accedere ad cornu altaris,quaſi ablutionem accepturus, & ſumpto vino, & aqua, vel ſolo vino, cum aqua,quæ remāſit in calice,redire ad medium altaris, & ibi conſecrare, incipiens ab illis verbis : *Simili modo,&c.* proſequens vſque ad illa : *Vnde & memores,&c.* aliis prætermiſſis, ne populus propter moram errorem intelligat,ſanguinem Domini cum reuerentia percipere,& mox purificatione accepta reliqua proſequi. Quę praxis videtur pręſtare praxi S.Tho. qui in 3.part.quæſt.83.art. 6.cenſuit, quòd deberet alteram hoſtiam non conſecratam, cum nouo vino aqua mixto ſumere, & incipiens a verſic. *Qui pridie.* conſecrare ſub vtraque ſpecie, & miſſam in finem vſque proſequi perinde, ac ſi alteram hoſtiam non cōſecraſſet, nec ſumpſiſſet neque aquam calicis deguſtaſſet. At ſi is, cui hoc contingit, ignorat præceptum eccleſiæ : quo qui celebrat tenetur ſub vtraque ſpecie con ſecrare,& ſumere,capit. relatum de conſecr.diſtin.2. aut inopinato caſu perturbatus non ſuſcipit, nec conſecrat vinum, non peccat ob id mortaliter, iuxta Adrian.in 4. de ſacrament.euchariſtiæ.colum.23.Sub notandum item, quòd qui multas hoſtias conſecrandas accipit, & memor tantum illius, quam manibus tenet,verba conſecratoria profert,omnes conſecrat. Quia quamuis non habeat intentionem actualem eas conſecrandi, habet tamen virtualem manantem ex actuali, quam habuit conſecrandi, quando illas accepit conſecrādas. Scot.in 4. diſt.11.& Ang.verb. euchariſtia 1.§. 27.Pan.cum communi in cap.ſacerdos.de offic.ordin.

Vigeſimoquartò peccat mortaliter, qui aliquam pecuniā accipit, ad per ſe,vel alium dicendas miſſas : & facit eas ab aliis dici, aliquid ſibi retinendo de pithantiis pro eis tradendis,ſecundum Maio.in 4.diſt.45. q.3. Contrariū tamen ſentit Sot.li.5. art.1.de iuſt.& iur. Nobis vero videtur,quòd opinio Maioris procedat, quando qui pecuniā accipit,non habet vllum officium,ob quod lex, aut conſuetudo aliquod illi ſtipendium pro eiuſmodi cura ex quaque pithātia miſſæ cōſtituit,impenſis eorum, qui eas dicere debēt : quia licet omnes ſibi commiſſas dicere faciat:nō tamē quantum debet eas dicentibus perſoluit,& ſic iniuſtitiā committit. Soti vero,quando eſt perſona, quæ officiū pręfato modo habet,& etiam quando qui dat pecuniam, dat pluſquā ad ſalaria ordinaria ſufficit, cū voluntate ſaltem tacita, vt quod ſupereſt retineat ſibi pro cura,& induſtria,quam ei rei impendit,arg.cap. ſcienti, & conſentienti non fit iniuria.de reg iur. lib. 6. Cuiuſmodi videntur eſſe aliquot parochi,& ſacriſtæ, quibus conſueuerunt commendari miſſæ dicēdæ, & tradi eleemoſynæ pro eas dicturorum pithantiis.

92 Vigeſimoquintò peccat mortaliter, qui obligatus ad dicendam miſsā pro aliquo,non applicat ei totam illam eius partē, quam tenetur ei ap

ei applicare. Tum quia, vt diximus in Enchirid.de orat.c.20.num.77.& in c.viſum.de conſecr. diſt.1. & cap. non mediocriter de conſec.diſt.5.& infra eo.nu.111.vna miſſa pro multis dicta non tantum valet cuilibet eorum, quantum valeret dicta pro eo ſolo. Tum quia ſecundum Scot.pulchre quodl.20. hac de re differentem, triplex eſt valor miſſæ; ſcilicet generalis, qui debetur toti eccleſiæ iuxta intentionem illius; medius, qui ei pro quo dicitur; & ſpecialis, qui dicenti. & ita qui totum valorem generalem non applicat toti eccleſiæ ſecundum ordinationem eius:& qui non applicat totum medium ei pro quo dicit peccat: quia iniuſtitiam committit:quamuis valorem ſpecialem ſibi debitum iuſte poſſit applicare ſibi, vel alij cui voluerit; ſiue addat plures collectas, quam debeat, ſiue non, iuxta Maio. in 4.diſt.45. q.2. art.4. cui conſentit ibidem Vuend.in addi. ad 4.Gab.licet repugnare videatur in hoc vltimo Scoto, vbi ſupra. Quæ tota eſt doctrina ſingularis, vſu eccleſię merito recepta: licet.S.Tho.3. par.q.76. art.5.& poſt ipſum Syl.verb. miſſa.1. quæſt.9.& Caie.in opuſ.tom.2.tract. 3.de celeb.miſſ.& nonnulli alij aliud tenuerint. Tum quia qui tenetur ad dicendum vnam miſſam alicui, ſiue quia liberaliter eam illi promiſit,ſiue quia pro ea dicenda pithantiam accepit,nō ſatisfacit illi, eam etiam pro alio dicendo:niſi ille tacitè, aut expreſsè cōſentiat,vt vbi ſupra cum communi diximus. Tum quia, paupertas dicentis non ſufficit, vt pro vna miſſa duæ pithantiæ capiantur, quamuis Sot.lib.9.quæſtio.3.art.1.de iuſt.& iur.cōtra minus benè teneat. Tum quòd nullo ad id textu, ratione, vel alio authore fulcitur. Tum quòd ipſemet ait in eo.ar.3.quòd qui habet vnde ſuſtentetur,duas pithantias pro vna miſſa accipere non poteſt; & paupertas dicentis non tollit iuſtitiam, nec debitum alteri, arg. cap.ex tenore.de for. compe.& cap. denique.14. quæſt.5. Tum quòd eccleſia non inſtituit miſſas ad alendos pauperes clericos:immò ſanxit, vt nullus pauper ordinaretur. cap. non liceat.cap.epiſcopus.cap.tuis. & cap. cum ſecundum. de præb. & qui ordinatus in paupertatem inciderit aliqua arte, ſiue agricultura ſibi victum quærat.capit. clericus victum. 61. diſt. Tum quòd non obſtat illud 1.ad Corinth. 9. *Qui altari ſeruit, de altari viuat*, per ea,quæ ad intelligentiam illius diximus.in d.ca. cum ſecundum, & quia quilibet ſacerdos plus in aliis, quàm in dicenda miſſa eccleſiæ ſeruit, ſiquidem vt minimum horas canonicas recitat.cap.1. cum ei adnot.de celebrat. miſſar. & ideo non tenetur ei victum præbere ſolus ille,pro quo celebrat: & quia quælibet pithantiā dari ſolita communiter ſufficit pani,& vino emendis,quibus ſolis,quinimmò paucioribus multi laici etiam coniugati ſuſtentantur tota die laborantes. Ex quibus infertur reſponſio ad nouè quæſitum, ſcilicet, quòd neque parochus, neque aliquis alius,qui tenetur dicere miſſam pro vno, ſatiſfacit dicendo pro illo,& alio:niſi de conſenſu eius, pro quo tenetur expreſſo, vel tacito: qualis colligitur ex conſuetudine ſeruata in parochia, vt parochus,dicat miſſam publicam

blicam de defunctis pro parochiano defuncto ſepeliendo, vt ſentit Scot.in d.quodl.art.2.

93 Vigeſimoſextò peccat mortaliter excommunicatus, interdictus, aut ſuſpenſus ſuſpenſione maiore, qui aliquem actum particularem, & proprie ſiue ſpecialiter ad ſuum ordinem pertinentem exercet;& fit irregularis,in quo ſolus Papa diſpenſat.c.is cui.de ſent excom lib.6.cum moderatione adhibenda infra c.27. num.244. & ſeq. Et qui miſſam, aut alia diuina officia celebrat in loco non interdicto corā perſonis interdictis; & eſt ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpenſus,c.epiſcoporum.de priuileg. lib.6.& ſi ſtante illa ſuſpenſione celebrat,fit irregularis,d.c.is cui.

94 Quod quantum ad ſuſpenſionem, & irregularitatem intelligendum eſt de exempto a iuriſdictione ordinaria, & non de non exempto: quia cap.epiſcoporum.quod de hoc loquitur, non comprehendit non exemptos, iuxta opinionem Arch. ibidem receptam per Domin. Perus, & Io. Colon. & Villadiego de irregular. col.7. & Cald.conſi.4. de ſent. excom. quo nonnullos conſolati ſumus: quamuis S.Anto.3.part. tit.15.c.1.& aliqui Summiſtæ ſequantur gloſſ.eiuſdem c. quæ oppoſitum tenet, non perpendentes Ioan.And. eius authorem ſuper eadem gloſſ. poſtea ob multas rationes tenuiſſe, quod a nobis dicitur.

95 Vigeſimoſeptimò peccat mortaliter clericus vnius eccleſiæ, qui clericos alterius eccleſiæ ad diuina officia tempore interdicti generalis admittit, iuxta opinionem Arch. in c.alma mater.de ſent.excō. lib.6. quam obſeruari in Gallia vidimus. Cuius tamen contrariam Ioan.And. quæ in tota Hiſpania obſeruatur, veriorem iudicamus.

Vigeſimooctauò peccat mortaliter,qui interdicta generalia, aut particularia (de quibus in c.27. dicetur) non prout debet obſeruat: & qui aliquem excommunicatum,aut nominatim interdictum, aut manifeſtum vſurarium ſepelit:& eſt excōmunicatus. cle.1.de ſepul. de quo c. 27.nu.168.& ſeqq.dicemus.

96 Vigeſimononò peccat mortaliter, qui non habens ad id facultatem ſcienter, aut per ignorantiam craſſam confeſſum a caſibus,& cenſuris,a quibus non poterat, excepto mortis articulo, abſoluit:ſed irregularitatē non incurrit,nec aliam cenſuram:tenetur tamē monere ſic abſolutum, ſi commode, & ſine ſcandalo poteſt, Syl.verb. confeſſor 3.in prin. Et qui commutat vota, aut in eis abſque authoritate diſpenſat, vt dictum eſt ſupra c.12.nu.72.

97 Trigeſimò peccat mortaliter clericus ordinis ſacri,aut beneficiarius, monacha, aut monachus, qui deputatus ad chorum omittit, vel vult omittere per totū diem horas canonicas, aut aliquam partem notabilem earum,aut notabiliter male eas recitat, ſine propoſito iterū recitandi,abſque iuſta cauſa,aut abſq; attentione neceſſaria: quia vt probamus in Enchir. de orat.c.7. nu.2. & 5. hæc tria hominum genera tenentur ad legitime recitandas omnes horas canonicas ſingulis diebus.argu.cap.1. de celebr. miſſar. & cap.fi.92.diſt.adiuncta ratione forti S.Anton. qua probat, ad id teneri

Digitized by Google

monachos. Dixi, *ad chorũ*: qui enim profitetur ad alia obſequia extrà chorũ; puta bellica, vel ad alia opera ſeruilia, non tenetur ad illas, ſed ad alia illarum loco eis ab ordine ſtatutas. Dixi, *omittit, vel vult omittere*: quia toties peccat mortaliter, quoties id facit vel deliberat id facere, argum. ſupradictorum. in c. 11. a nu. 2. Dixi, *per totum diem*: quia licet peccet; quia eas nõ recitat, etiam priuatim extra, aut intra ecclesiam horis debitis ſine aliqua cauſa, (vt probamus, in d. Ench. cap. 3. num. 45. per cle. 1. de celebr. miſſ. & per cap. 1. eod. tit. vbi Ioan. And. id ſentit) non tamen peccat mortaliter, ſi ante mediam noctem eas dicat, vt poſt S. Anto. 2. part. tit. 9. cap. 11. §. 3. & 5. probamus in d. Ench. c. 3. nu. 97. addentes primo, melius eſſe anticipare illas, quam poſtponere; quando per occupationẽ debitis horis dici nequeunt: quia illud prouidentiæ, hoc negligentiæ videri poteſt. Secundò, non eſſe peccatum, immò meritum, propter honeſtas occupationes matutinas horas veſpere præcedẽti recitare, & mane vſque ad nonam incluſiue, & poſt meridiem reliquas ſimul, argu. cap. 1. de celeb. miſſ. quia vt ait ipſe S. Tho. quodl. 5. art. 28. melius eſt anticipare laudes Dei, & poſtea alium actum ſtudioſum agere, quam vnum per alterum impedire: quamuis anticipans, vt voluptuoſius mane dormiat, venialiter peccet, arg. c. clericus. 2. 91. diſt.

98 Dixi, *partẽ notabilem*: quia omittere paruam, puta, vnam dictionem, aut partem verſus, etiam ſine voluntate repetendi, non eſt pluſquam veniale: modo ne ob contemptum, aut cum notabili ſcandalo omittatur, per dicta in d. Enchiri. c. 10. num. 18. in fin. & nu. 13. & ſupra cap. 11. a nu. 2. quidquid ſentiat S. Anto. 2. part tit. 9. cap. 11. §. 3. Dixi, *Sine propoſito ſupplendi*: quia cum eo ne veniale quidem eſt aliquam partem notabilem cum aliqua cauſa omittere, veluti ob tuſſim, collocutionẽ, aut reſponſionem ad aliquã rem neceſſariam recitando cum aliis non expectantibus. Dixi, *aut notabiliter male recitat*, propter eos, qui toties contrahunt ſyllabas, dictiones degluriunt, & ſuos verſus incipiunt, antequam ij, quibus cum recitant, ſuos abſoluant: quod eſt graue peccatum, & omnium, quæ in horis recitandis, & cantandis admitti vidi frequentiſſimum: & propter eos, qui recitant cũ iis, qui toties hoc faciunt, vt iudicio boni viri fiat notabilis confuſio: ij enim mortaliter peccant: quamuis qui parum, non niſi venialiter, per dicta in d. Ench. c. 10. nu. 11. per cle. 1. de celeb. miſſ. & c. dolentes. eo. tit. & in ſtatutis Eccleſiæ Gallican. titulo,

99 Qualiter horæ. Dixi, *ſine propoſito eas iterum recitandi*: quia qui cũ eo recitat, & poſtea iterum eas repetit, non peccat mortaliter: vt faciebant quidam amici mei, qui moniti a nobis, quod non ſatisfaciebant recitando cum prælatis; & aliis balbutientibus, & verſus notabiliter anticipantibus, verentes eos monere, ne ſuos verſus anticiparent, excuſabant ſe, dicentes ſe ſic recitare cum propoſito iterum bene recitandi. Non etiam peccat mortaliter, qui per obliuionem, aut inaduertentiam aliquam horam, aut eius partem notabilem omittit: aut horam,

quam

Digitized by Google

quam prius recitare debet, poſterius recitat: veluti qui prius tertiã, quam primam; aut prius aliquem pſalmum, hymnum, aut lectionem poſterius dicendam: immò nec tenetur ad ea iterum recitanda, neque parte omiſſa ſuppleta ad proſequendum omnia, quæ poſtea dixit: ſatis enim eſt ſupplere per obliuionem, aut inaduertentiam omiſſum, Palu. in 4. diſt. 15. q. 5. art. 2. Dixi *ſine cauſa iuſta*: quia ſunt etiam aliquot cauſæ excuſantes.

200 Prima infirmitas eiuſmodi, ob quam directe vel indirecte precum recitatio infirmo noceret, iuxta Inno. & Hoſt. in cap. 1. de celeb. miſſ. quod videtur intelligendum de nocumento notabili, quod ſequeretur non ſolum recitando horis debitis, ſed etiam ante vel poſt illas, vſque ad mediam noctem: & etiam recitando cum ſocio, ſi eum haberet, & alias non, vt diximus vbi ſupra c. 11. num. 1. inferentes febrim, quæ ſtatis horis recurrit, non excuſare illum ante, vel poſt illas commode dicere valentem; nec conſequenter febrim quartanam, aut aliam leuem. Hoſt. in d. c. 1. de celeb. miſſ. nec aliã, quæ non impedit colloquia grauia, & negotiorum, ac rerum grauium ordinationem, vt dixi in dict. cap. 11. num. 4. & 5. Quo fit, vt arbitrer multos nimis facile ſe excuſare. Equidem non ſum auſus excuſare me ob ægritudinem a pronunciandis horis, niſi vno vel altero die ſpatio 70. circiter annorum, quibus recito: licet quinquies conclamatus fuerim. Porro, vt non eſt opus repetere poſt ægritudinem horas in illa omiſſas, iuxta Innoc. & Hoſtien. receptos. in dict. cap. 1. ita non eſt opus eas ab alio recitante audire ægritudinis tempore, Palu. in 4. diſtin. 11. q. 5. ar. 2. conclu. 1. nec aliud ſentiunt Innoc. & Hoſt. in dict. c. 1. quicquid dicat Gerard. de aſſiduitate orand. col. 4. & monſtramus vbi ſupra c. 11. num. 3. Neque eſt neceſſe loco horarum mente Deum precari, quidquid dicat Maio. in 4. diſt. 12. quæſt. 6. poſt arg. 10. ſine textu, aut ratione concludente.

201 Secunda cauſa a recitando excuſans, vt vbi ſupra diximus, eſt occupatio repẽtina, aut quæ ſine ſcandalo, aut peccato omitti non poſſit, iuxta Henric. de Gand. in quodl. 15. q. 12. cui ſatis conſentit Maio. in 4. diſtinct. 12. quæſt. 6. col. 4. & ſuper Mat. cap. 6. col. 12. & Syl. verb. hora. quæſt. fin. vt ſi neceſſe foret horas omittere ad ſedãdos populi tumultus, qui excitantur; aut vt ad concionem, quæ ſine ſcandalo, aut magno damno omitti non poteſt, neceſſaria parentur. Et idem quando occurrit neceſſitas habendi prælectionem in concurſu publico, vel concluſionum defenſione, quæ recte facere plurimum reipublicæ, vel priuatæ intereſſet, & eorum ſtudium, & precum recitatio ſe non compaterentur, vt præfati ſentiunt: quamquam nos, gratia Deo, ad hunc vſque diem nunquam earum recitationem ante, vel poſt eiuſmodi actus omiſimus; & ſi frequẽter nobis occurrerunt: neque ob geminas in die lectiones, quas multis annis Tholoſæ & Cathurci primum, deinde Salmanticæ, & Conymbricæ habuimus: nec ob quaternas toto vno anno in Gallia ſingulis diebus

etiam feſtis, exceptis Virginis Matris, Dominicis, & Apoſtolorum habitas: ne facile conſuleremus alteri, qui recitando partem ante ſignatum concionandi, vel prælegendi punctum, & partem poſt cõcionem, vel lectionem, & partem inter ſtudendum, ſatisfacere poteſt: attento quod ſine ope diuina nihil, & cum ea, omnia fieri poſſint, iuxta illud Pauli ad Philip. 4. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat Christus.*

Tertia cauſa eſt defectus breuiarij, ſiue id ſua culpa, ſiue abſq; ea cõtingat: quia quamuis peccet breuiarium ſibi non comparando: non tamen peccat non recitando, quum id præſtare nequeat: modo iuſte pœniteat illud non comparaſſe, arg. l. impoſſibilium. ff. de reg. iur. & c. nemo ad impoſſibile. eo. tit. lib 6.

102 Quarta cauſa eſt diſpenſatio Papæ, iuxta Card. Turrecre. in cap. Eleutherius, 91 diſt, neq; aliud ſenſit Card. Flor. in cle. 2. de celeb. miſſ. quamuis illi ita viſum fuerit, vt vbi ſupra num. 9. diximus: admonendo, quod quamuis Papa in hoc diſpenſare poſſit; rariſſime tamẽ ſolet, nec cuiquam ea (mea ſententia) expedit: expertum enim eſt, benignitate Dei fieri, vt nihilominus quis proficiat in ſui muneris functione recitando eas horis animi cauſa conſumendis, quam omittendo. Vbi etiam probamus neminem a recitando excuſari, eo quòd ſtudeat, inſeruiat, vel peregrinetur, quidquid dicat Gerar. de aſſiduit. orand. q 6. & Abb. antiquus, in c. 1. de celebr. miſſ. vt diximus in dict. Ench. copioſiſſ. cap. 7. num. 18. quod neq; excommunicatio etiam denunciata a recitando ſeorſum excuſat c. presbyterum. 28. diſt. & c. 2. & cap. illud. de cler. excom. min. Et nu. 27. quod neque tenuitas beneficij excuſat, per glo. ſing in cap. clericus victum. 91. diſt quidquid Sot. lib. 10. de iuſt. & iur. q. 6. artic. 3. dicat: tum quia ſolo ſuo arbitrio nititur: tum quia tituli beneficiarij acceptatio, & non quantitas reditus, ad id obligat: tum quia ſibi debet imputare, quod accepit illud, præſertim ſi permittitur dimittere, & non deſit, qui velit illud accipere.

103 Quinta eſt, quòd non teneatur ad hoc niſi ratione beneficij: & quod eius nullos fructus, nec per ſe, nec per alium capiat, nec capere poſſit, nec in poſterum capturus ſit ob illud tempus, vt dixi in d. not. 7. num. 28. Addo, *Nec per alium*: propter multos pueros, & alios familiares, vel amicos, quorũ patres, heri, vel amici pro illis capiunt: quia iſti non minus quam ſi ipſi caperent tenentur reg. qui per alium. lib. 6. Addo, *Nullos*: quia quamuis non niſi diſtributiones quotidianas caperet, ad illud tenetur iuxta eoſdem. Addo, *Neque capere poſsit*: propter eos per quos ſtat, quominus capiant, non accipiendo poſſeſſionem, vel non reſidendo.

104 Addo, *Neque in poſterum capturus ſit, &c.* quia ſi litigaret, & habita ſententia fructus ſequeſtratos, aut ab aduerſario perceptos obtinere deberet, teneretur ſecũdum omnes: quamuis poſſeſſionẽ non accepiſſet, nec accipere poſſet, quidquid Card. S. Xiſti, & Palu. tanquã magis Theologi, quam canoniſtæ in hoc ſenſerint: quia fructus percepti, ſaltẽ poſt litem conteſtatã, debentur vero beneficia

neficiario,ſi vicerit:quamuis contra poſſeſſorem de proprietate litiget, tam in rebus ſpiritualibus,quã profanis,deciſ.Rot.24.in nouis, per nota. in c.grauis.& per Inno.in c.in literis.de reſt.ſpol.l.certum. C.de rei vend. & l.& ex diuerſo.ff.eod. Vnde infertur,non excuſari eũ,qui in penſionem omnium fructuum conſenſit ei, qui in ſuum fauorem beneficium renunciauit, (quod quotidie fiebat olim:nunc autem ſub S.D.N. Greg. XIII. nunquam,aut rariſſime) quia vere beneficiarius eſt, & habet poſſeſſionẽ beneficij, aut per ipſum ſtat, quo minus eam habeat: &, ſi vult,poteſt aliquos fructus capere:quia poteſt ſeruire, & ad mercedem ſui ſeruitij cogere eum, cui omnes fructus reſeruati ſunt: fructus enim illi ſolum intelliguntur, qui reliqui ſunt deductis oneribus. l.fructus.ff.ſolu.mat.cum not. ibi,& per Feli.in c.ad noſtram.de iureiur. Oppoſitum tamen nobis ibi viſum fuit, & hic videtur de eo,qui cõſenſit vt renuncianti omnes fructus, &
105 omne ſeruitium,& adminiſtratio beneficij reſeruarentur: quia is nihil poteſt percipere, neque ſeruire nolente pẽſionario. quæ eſt concluſio quotidiana,& ſingularis.Dixi in principali concluſione, *Sine neceſſaria attentione*:quia eius defectus eſt mortalis, vt probauimus in d.c. 13.per illud c.& per cap.dolentes.de celeb.miſſ.& alia multa.

Porrò, attentio neceſſaria conſiſtit in habẽdo a principio horarum propoſito actuali,aut virtuali ad eas attendi;& poſtea actualiter,aut virtualiter attendẽdo aliqua attentione ſufficiente,quæ eſt triplex.Prima, verborum;ne alia pro aliis,aut confuſe, aut irreuerenter dicantur. Secunda rerum ſignificatarum per ea. Tertia perſonarũ ad quas diriguntur,puta Sanctiſſimæ Trinitatis,Angelorum, ac ſanctorum eius, & rerum petitarum ab eis, puta beatitudinis, gratiæ,charitatis,fidei,ſpei,& aliarum virtutum, vt clarius aliis in c.charitas.2.nota.13.nu.diximus:addentes,quod harum trium attentionum ſecunda eſt melior prima, & tertia ſecunda. Item,tertiam omnibus eſſe communem, & etiam primam fere omnibus; ſed ſecundam ſolum callentibus idioma, quo horæ ſoluuntur. Non abs re autem addidi, *virtuali*:quia vt in d.c.charitas. 2 not.13.dicebamus, ſufficit virtuale
106 quale habet, qui petit, vel accipit breuiarium animo huic obligationi ſatisfaciẽdi,aut eundi ob id ad eccleſiam, & alia ſimilia: ita, vt interrogatus, quare petis, aut facis hæc? vere reſponderet,ad recitandi obligationi ſatisfaciendum; iuxta ea,quæ poſt alios præſertim Maior. ſcripſimus in d.nota.13. & in cap.inter verba.11.q.3.nu.309. quod tamen propoſitum actuale, aut virtuale tollitur per propoſitum actuale, aut virtuale non attendendi: quale habet expreſſim,qui non vult attendere; & tacite,qui aduertit ſe euagari cogitando res a ſua precatione alienas, & ad nullam dictarum attentionum animum reuocare nititur, iuxta communem: & etiam qui deliberatè ſe occupat in rebus exterioribus omnibus tribus prædictis attentionibus impatibilibus, attenta ſaltem induſtria recitantis, & ita ſe occupantis.

Digitized by Google

Vnde in d.not.13.intulimus, eum qui ſcribit,aut legit aliena ab iis,quę recitat, communiter peccare; etiam mortaliter;ſi deliberatè id faciat,recitando partem notabilem precum debitarum,ſaltem ſine propoſito iterandi: quia ſcribere, aut legere aliena ab eis,quæ recitãtur, eſt opus exterius, quod omnibus tribus modis attentionis repugnare videtur. Addidi, *Communiter*:quia neceſſitas, vel vrbanitas reſpondendi alicui,vel ſubſcribendi epiſtolę,vel aliud ſimile faciendi, excuſaret eum, qui cum aliis recitaret,& proponeret ſupplere poſtea, quæ ſocij dum ipſe ſcribit recitant. Addidi, *Deliberatè, & recitando partem notabilem*: quia faciens illud non aduertendo eſſe ita cõtrarium recitationi, aut ſolum dũ quid paruum recitatur,non peccat ſaltem mortaliter, per ſuprad. Ad primum circa hæc nouẽ quęſitum reſp.ita licere officium matutinũ diei ſequentis recitare,etiã ante ſolis occaſum, ſicut poſt illum toto horarum diei penſo perſoluto,vt poſt Caie.dixi in d.c.quando.

Ad ſecundum,quòd non ſatisfacit recitans per breuiarium nouũ trium lectionum ſine diſpenſatione: quia ſine illa non eſt iuſtus modus recitandi horas canonicas, vt ex eius proœmio patet,& dixi vbi ſup.dicto cap.charitas.

Ad tertium, quòd non ſatisfacit quis recitãdo per breuiarium cuiuſcunque diœc. niſi eſſet ordinatus ad ſolum titulum patrimonij,& careret beneficio ſecundum Directo. lib.1. cap.8.

108 Porro,ſupradictis nõ eſt locus in clericis minorum ordinum tantum,ſi non ſunt beneficiarij vel monachi, vel penſionarij. Iure namque communi ad nihil determinatum recitandum tenentur:niſi cum ordinãtur,promittant, vel ordinatori præcipienti conſentiant dicere aliquid, vt fieri ſolebat ab hinc circiter ſeptuaginta duobus annis in Celtiberia, cum primum primam tonſuram accepi: promittebat enim,vel ordinatori præcipienti conſentiebat initiatus prima tonſura recitare quotidie Miſerere mei. & initiatus aliis minoribus Canticum graduum, ſiue quindecim Pſalmos graduales:quod tamen iam pridem non fieri audio. Dixi, *Vel penſionarij*: quia licet ante extrauag.Pij V.infra relatam,ad nullas preces obligarentur:poſt eam tamen obligantur ad officium minus B.Mariæ quotidie recitandum.

Ad noue autem quæſitum reſp.licere etiã hodie inſigniri prima tonſura,ſine intentione aſcendendi vlterius. Tum quia id nullo iure diuino, aut humano prohibetur. Tum quod illegitimus epiſcopi diſpenſatione promouetur ad minores, & ſimplex beneficium;qui tamen poſtea nõ poteſt aſcendere vltra.Tum quia Concilium Trid.ſeſſ.23.c.4. ſupra.nu.68. relatum, ſolum requirit quatuor, e quibus non eſt hoc.Idem eadem ratione videtur dicendum de quatuor minoribus.

109 Trigeſimoprimò peccat mortaliter, qui ordine ſacro inſignitus contrahit matrimoniũ:& matrimonium non valet, & eſt excommunicatus:vt dictum eſt ſupra c.22.nu.29. Et qui cohabitat fœminę,qualiſcunque ſit illa,cognata,vel extranea;formoſa,vel turpis;ſerua vel libera;iuuenis,

uenis, vel ſenex, credens, aut credere debens ſe voluntate, vel opere, vel vtroque modo peccaturum, per illud Eccleſ.3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* & ea, quæ ſuper eo in cap. ſi quis autem. de pœnit. diſt. 1. ſcripſimus, & per cap. 1. de cohab. cleric. & mulier. & per adducta à Raph. Volaterrano lib. 21. Antrop. Nec obſtat. cap. interterdixit. 32. diſtin. cap. volumus. & c. cum omnibus. 81. diſt. quatenus habent licere clerico cohabitare filiæ, matri, ſorori, amitę, aut fratriæ, aut extraneæ ſeni: quia procedunt quo ad forum exterius: & quando non ſunt aliàs ſuſpectæ, nec habent famulas iuuenes, & clericus eſt bonæ famæ, iuxta mentem iuris diuini & humani. quod ſatis ſentiunt Io. And. Panor. & communis in cap. 1. de cohab. cler. & mul. non autē procedunt quo ad forum conſcientiæ, quando vere coram Deo imminet huiuſmodi periculum: licet à multis hæc non ſatis intelligantur. Et qui ſolus domum ſolius de fornicatione ſuſpectæ adit cap. clericus. 81. diſt. aut ita ſibi periculoſæ, vt credere debeat ſe in conſenſum fornicationis mentalis, vel operis inductum iri; etiam ſi eſſet religioſa; vel commater. argu. proxime citatorum. Porrò Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 14. vetat clericis, ne concubinas domi, vel foris habeant: alioquin pœnis a ſacris canonibus impoſitis puniantur: & ſi a ſuperioribus moniti non reſipuerint, ipſo facto ſint priuati tertia parte fructuum beneficiorum, & penſionum fabricæ eccleſiæ, aut alteri loco pio arbitrio epiſcopi applicanda. Si verò, nec ſecundo moniti reſipuerint, non ſolum eo ipſo perdant omnes fructus, & penſiones; ſed etiam a beneficiorum adminiſtratione arbitrio epiſcopi tāquam Sedi Apoſtolicæ delegati ſuſpendantur: & ſi ita ſuſpenſi perſeuerent, beneficiis, portionibus officiis, & penſionibus quibuſlibet perpetuò priuentur, & ad illa inhabiles reddantur, donec iuſtis de cauſis cum eo fuerit diſpenſatum. Si vero ad eas ſemel dimiſſas redierint, aliasve mulieres ſcandaloſas ſibi adiunxerint, præter dictas pœnas, omni appellatione remota, excommunicentur. Horum autem cognitio non ad Archidiaconos, aut Decanos; ſed ad Epiſcopos pertineat, qui valde ſummarie procedant. Clerici verò beneficia eccleſiaſtica non habentes pro delicti modo caſtigentur pœnis carceris, ſuſpenſionis ordinis, ac inhabilitatis ad beneficia &c.

110 Trigeſimoſecundò peccat mortaliter, qui monaſteria monialium ſine iuſta cauſa & manifeſta, poſt prohibitionem ſibi factam frequentat. cap. monaſteria. de vit. & honeſt. cleric. Dixi. *Qui ſine iuſta cauſa &c.* quia ſola frequentatio ſine monitione, & mala mortaliter intentione præbēdi mali mortalis occaſionem, vel ſcandalum, non videtur peccatum, ſaltem mortale.

Trigeſimotertiò peccat mortaliter clericus ſacri ordinis, beneficiarius vel monachus, qui habitum non geſtat: & tonſuram, aut comam vel barbam nutrit: aut coronam non radit: aut veſtes ſibi indecentes induit: aut arma offenſiua portat ſecundum iura communiter recepta. cap. ſi quis. & cap. clerici. prima. de vita & honeſta.

Digitized by Google

cler.& cle.2.eo.tit.Dixi,*Sacri ordinis, beneficiarius &c.* quia alius licitè poteſt tonſuram, & habitum omnino exuere,arma portare; & alia omnia, quæ laicus poteſt facere in ciuilibus ſecundum Pan.vſu receptum, & in theorica communiter probatum. in cap.1.& 2.de poſtul.& in prædictis.c. ſi quis.clerici 1.de vit.& honeſt,cler. & cap.1.ne cler. vel monach. quod nullibi æque bene probatur ac in c. 6.de refor.ſeſſ.14. Conc.Trid. quod etiam ad hoc notauimus in comment. cap.ſtatuimus.14.q.3. num.27. immò in criminalibus eadem ratione.Nec obſtat quod irregularitatem contrahendi periculum ſubit: quia etiam illud ſubit laicus. Et cum non teneatur ſacrum ordinem, vel beneficium ſuſcipere non videtur teneri prædictum periculum vitare: licet putem non licere id facere raſuram in capite deferendo: ſicut non licet cum ea veſtem partitam deferre. Alioquin enim nulli iudices ſæculares,nec aduocati, vel procuratores coram eis cauſas criminales agentes prima tonſura inſigniti poſſent abſolui, niſi firmè proponerẽt numquam id facere, vt etiam tradimus in comment. cap.non dicatis 12.q 1. nu.66 dicentes indolere nos non addidiſſe iſta in hoc loco. Dixi,*omnino exuere*: quia non licet tonſuram & coronam deferre vna cum veſte virgata,vel partita &c.per d.clemen.2. de vit.& honeſt.cle. Dixi, *ſecundum iura communiter recepta*: nam ſecundum ius Concilij Carthagin. vnde prædictum cap.clerici.1. deſumptum fuit. prohibetur radi barba; & conſuetudo Vrbis, & multæ partis orbis eam permittit, modo labium ſuperius radatur.

111 Trigeſimequartò peccat quidem clericus non ſeruans infraſcripta decreta; ſed non mortiferè, niſi iuxta reſolutionem ſubiectam in fine huiuſmodi peccandi.nempe qui non ſeruat cap.nullus. vetãs ingreſſum tabernæ, & cap conuiuia. vetans conuiuia ſine certis legibus. & cap. quando. vetans pluries quam ter bibere,& cap.non liceat.44. diſt. iubens benedicere menſam a principio, & in fine gratias agere. & cap.clerici.2.de vit. & honeſt cleric. ſic habens. *Clerici officia vel commercia ſecularia non exerceant, maxme inhoneſta. Mimis, Iocularibus,& Hiſtrionibus non intendant, & tabernas prorſus euitent, niſi forte cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti. Ad aleas, & taxillos non ludant, nec huiuſmodi ludis interſint. Coronam & tonſuram habeant congruentem; & ſe in officiis eccleſiaſticis, & aliis bonis ſtudiis exerceant diligenter. Clauſa deferant deſuper indumenta nimia breuitate, vel longitudine non notanda. Pannis rubeis, aut viridibus, necnon manicis, aut ſotularibus conſutitiis, frenis,ſellis, pectoralibus, calcaribus deauratis,aut aliam ſuperfluitatem gerentibus, non vtantur. Cappas manicatas ad diuinum officium intra eccleſiam non gerant, ſed nec alibi, qui ſunt in ſacerdotio, & perſonatibus conſtituti, niſi iuſta cauſa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omninò non ferant, neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes, ſed neque annulos, niſi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico, & in eccleſia ſuper indumentis lineis omnes vtantur. niſi monachi fuerint, quos oportet ſer-*

uha

re habitum monachalem. Palliis diſſibulatis non vtantur in publico, ſed vel poſt collum, vel ante pectus hinc inde connexis.

Clericus verò tabernarius, & lanio, ſiue macellarius, vltra peccatum incurrit pœnam clemen.1.de vit. & honeſt.cleric.& qui virgata, aut partita veſte, vel epithogio ſeu tabardo, vel caligis ſcacatis viridibus, vel rubeis vtitur, aliam grauem pœnam clemen.2.eod.tit. quam innouando Concil. Triden. ſeſſ.14. cap. 6.de refor. addidit, vt beneficiarius etiam exẽptus ab epiſcopo ſuo monitus habitum clericalem non geſtans ab ordinibus, & beneficiis ſuſpendatur; & ſi id non ſuffecerit, iis priuetur. Et ſeſſ.22. cap.1. de refor. ſic ſtatuit. *Obſeruentur, quæ de clericorum vita, honeſtate, cultu, luxu, comeſſationibus, choreis, luſibus, nec non ſecularibus negotiis fugiendis ſancita ſunt, ſub pœnis ſtatutis, vel maioribus arbitrio epiſcopi imponendis: & ſiqua in deſuetudinem abierint, epiſcopi ea in vſum reuocari iubeant.* Ex quo, & cap.1.ne cleric.vel monac. & cap. clerici 2. de vit. & hon.cleric. collige omnia ſæcularia officia eſſe prohibita clericis: limitando per ſupradictam limitationem Panorm. ad beneficiarios, & ordine ſacro inſignitos: & à fortiori monachos: & conſequenter artem chirurgicam, & medicam, & ita licet nullo iure ſpeciatim prohibeatur eis exercitiũ horum duarum artium, niſi quum ſit cum aduſtione, vel inciſione, iuxta cap.ſententiam.ne cleric.vel mona. quia tamen ſunt ſæcularia officia, non poſſunt iuſte exerceri à prædictis, niſi cauſa pietatis erga miſerabiles, & cognatas perſonas, argumen.cap.1. & 2. de poſtul. quibus ſit eis facultas poſtulandi pro eiuſmodi perſonis. Poſſent etiam cauſa neceſſitatis, vel recreationis animi operari aliqua honeſta; puta, vt ait B.Hiero.relatus in cap.numquam.de conſe.diſtinct.5. ſcribere libros, fiſcellam iunco texere, holera & plantas in areolis ſerere, & inſerere, &c. & illa vendere. Non autem exercere mercaturam, & vilius emere, vt carius vendant; licet id, quod ſibi ſupereſt de eo, quod vilius ad ſuam, & ſuorum ſuſtentationem emunt, vendere poſſint pretio iuſto tunc currenti; licèt ſit carius. Poſſunt etiã negotiari aliquo modo honeſto ad ſuam, & ſuorum neceſſariam ſuſtentationem, præſertim per aliũ, vt ſentit gl.in cap.peruenit.86.diſt.cap.negotiatem. 88.diſt.& Pan.in cap.1. ne cle.vel mona.& S.Anton.3.part.tit.1. cap.2.§.2.

Adde quod Caiet.in ſumma verb. clerici peccata.ait, quòd clerici non peccant mortaliter transgrediendo leges humanas, neque has, neque alias, niſi conſequatur graue ſcandalum, aut aliquod peccatum, quod iure diuino ſit mortale, vel magna occaſio eius: vel niſi irregularitas, vel excommunicatio maior incurratur. Immò ſubdit, neque propter illa quenquam excommunicandum eſſe ante iuſtam monitionem iudicis: licet transgreſſiones huiuſmodi multa peccata venialia etiam grauia contineant: quæ tamen doctrina nimis laxa videtur, tum per reſolutionem ſupra poſitam cap. 13. nume.51. ſcilicet canones, & conſtitutiones eccleſiæ vetes verbo, *Fra-*

AA 5

cipio, vel ei æquipollenti, ad mortale obligare, (etiam ſine contemptu, & ſcandalo) tranſgredientes. Quod ipſum Caiet.ipſe fatetur.2.2. quæſt.189.art.3. Videtur tamen poſſe procedere, quo ad eas tranſgreſſiones earum legum, quæ non vtuntur verbo præceptiuo, & quæ communiter nec a prælatis, nec a ſubditis inter magna peccata numerantur, qualis videtur, omiſſio benedictionis menſæ, & aliæ huiuſmodi: ſiue quòd conſuetudo leges illas à principio obligantes ad mortale temperauerit, ne obligent pluſquam ad veniale: ſiue, quòd iam inde a principio ita receptæ ſint, argumen. cap. 1. & ibi late adductorum per Felinum de treuga & pace. & Dominicum §. leges. 4. diſtinctione.

Trigeſimoquintò peccat mortaliter, qui obligatus ad dicẽdam miſſam pro aliquo, non applicat valorem eius cui, & vt debet, vt dictum eſt ſupra eo.nu.92. Pro cuius probatione, & multorum nunc hic quæſitorum ſolutione dico primũ, quod miſſa eſt actio, qua ex inſtitutione Chriſti in memoriam eius paſſionis panis, & vinum in eiuſdem corpus, & ſanguinem tranſſubſtantiantur, & illa ſub eorundem ſpecie Deo Patri offeruntur. Nec dictio (miſſa) eſt nouè, vt nonnulli aiunt, ficta; ſed deducta olim à patribus ex hebræo, & chaldæo miſſach Deut.16 quod oblationem ſpõtaneam ſignificat: vt piè, ac eruditè tradit eruditiſſimus Demochares c.1. de ſacrif miſſæ. Quare non impropriè dixit Felin. in cap. ſufficit. de conſecra. diſtinctio.1. & Gregor. I X. in cap. Salonitanæ. 63. diſtinct. & Concil. Toleta. cap. nihil. 7. quæſt.1. facere miſſam, pro dicere, vel legere miſſam: nam, & eius pars præcipua, etiam in ordinario miſſæ, actio appellatur, & etiam apud Innocen. lib.3. cap.4. miniſterium miſſæ. Pro quo faciunt etiam ea, quæ ſubtiliter Caiet. tradit de illo Chriſti, *Hoc facite, &c.* in tract. de ſacrificio miſſæ. licet ipſe Innocen. lib.6. cap.11. immemor prædicti loci Deute.16. originem verbi (Miſſa) a mittendo deducat. Ob quæ omnia nos quoque interdum gratia breuitatis vtimur verbo miſſare, pro miſſam facere, vel dicere.

Secundò, quòd in illo articulo nõ minus obſcuro, quam quotidiano valoris miſſæ, & eius applicationis poſt multa diu cogitata, in hæc infra ſcripta digero: Primum, miſſam qua parte eſt bonus actus ex opere operantis habere vim merendi, & ſatisfaciendi ſicut omnes alios actus bonos; non ſolum quatenus eſt actus miſſantis, ſed etiam quatenus eſt actus eccleſiæ per illum eius nomine factus: & qua parte continet orationem habere vim impetrandi, ſicut alias omnes orationes bonas, tam quatenus ſub nomine eccleſiæ per eius miniſtrum, quam quatenus fit à miſſante. Qua parte verò continet ſacramentum, operari ex opere operato gratiã ſoli ſacrifico cõmunicanti, & aliis circunſtantibus communicantibus. Qua parte vero eſt oblatio, & ſacrificiũ incruentum corporis, & ſanguinis Domini, non ſolũ repræſentans illud cruentum eorundem factũ in cruce, ſed exiſtens omnino idem, prodeſt ex opere operato quo ad remiſſionẽ pœnæ offerenti, &

facien-

facientibus offerri,& his pro quibus offertur. Quod ſatis ſenti S.Thom. in 4. diſt. 45. quæſt.2. quatenus ait, miſſam etiam ſacerdotis mali eſſe ſatisfactoriam pœnæ eius, pro quo fit: quod etiam exerte affirmat Sot. lib.9.de iuſt.& iur.quæſt.2. art. 2. & implicite Scot.quodl.20.& eius conterraneus Maior diſt.45.quæſt. 2. & Vuendel. ibidem ad 4. Gab. Et conſequenter, quòd vt gradus gratiæ, qui per ſacramentum confertur, eſt limitatus certus,ſolique Deo notus, nobis autem ignotus, ita & gradus remiſſionis pœnæ, quem operatur miſſa quatenus eſt ſacrificium, eſt limitatus, certus, ſolique Deo notus,nobis autem ignotus,qui diſtribuitur offerenti, & facienti offerri, & pro quibus offertur: nec mirum, quia licèt id quod offertur, ſcilicet Chriſtus totus,ſit illimitatus, & infinitus,& paſſio,& virtus eius illimitata,& infinita,limitato tamen,& finito modo applicatur, & ita limitatum & finitum effectum operatur ſicut & in aliis ſacramentis eadẽ virtus infinita:quia limitate,& finite applicatur,per ea finitum,& limitatum effectum gratiæ operatur, vt pulchrè B. Tho. quo ad hoc ab omnibus recep.dixit in 3 part.quæſt.79. art.5. Quanta vero pars eius tribuatur offerenti,& facientibus offerri,& quanta circunſtantibus offerentem, & quanta iis, pro quibus offertur, ſoli Deo eſt notum.

Arbitror autem,quòd non præſtituitur a Domino Deo quantitas diuidenda æqualiter inter omnes, qui participant de hoc fructu ſatisfactionis miſſæ: ſed quòd pro ſua infinita benignitate cuilibet orthodoxo,eo ſolo nomine, quod eſt ortodoxus, deputat certã particulam, quæ nec creſcit eo, quod ſint pauciores orthodoxi: nec decreſcit eo quod ſint plures. Et præter hanc deputat aliam cuilibet circũſtanti,quæ nec creſcit,nec decreſcit ob maiorẽ, vel minorem numerum circunſtantium: & aliam toti eccleſiæ, & ſpeciatim iuſſis nominari ab ea,ſcilicet Papæ,Antiſtiti, & Regi, quæ etiã eſt ſtabilis:aliam facienti miſſam,& nominatis ab eo priuatim,quæ creſcit, aut decreſcit pro numero maiore, vel minore a ſe volũtarie nominatorum: aliam porrigenti pithãtiam, vel facienti eam fieri, & ei, vel eis pro quo, vel quibus fit, quæ etiam creſcit,vel decreſcit pro numero facientium eam fieri, vel eorum, pro quibus fieri faciunt. Ratio autem diuerſitatis inter tres priores, & duos poſteriores ſit,quod in illis datur pluribus, vt ſingulis, in his autẽ pluribus vt vniuerſis. Cuius rationis ratio deſumitur ex quadam vnitate, quam habent miſſans, & volũtariè nominati ab eo: & ex alia quadam vnitate,quam habent facientes eam fieri cum his pro quibus eam faciãt fieri. Et quibus infertur,poſſe quem quadruplicem partem quærere,vnã, quia orthodoxus,alteram, quia circũſtans,tertiam,quia nominatus ab eccleſia,quartã,quia facit eam fieri. Miſſantẽ autem ſemper duas,vnam, quia orthodoxus,alteram,quia oblator, & interdum tres, quum, ſcilicet abſque nulla obligatione miſſat: quia tunc gerit perſonam facientis eam fieri:alios vero ſemper vnã, & interdum duas,vel tres,vt cõbinanti patet. Quæ omnia confirmãtur ea ratione,

ratione, quòd vinculum multiplex plus operatur, quam ſimplex. cap 1. de treug. & pace. Credimus autem [illegible] fieri, & miſſ[illegible] deſi[illegible] eſſe maiores, quàm aitas [illegible] plus impendunt in eam faciendo: ſecũdum quid tamen minores, quatenus poſſunt per communicationem cum aliis decreſcere, vt prędictum eſt.

Secundò ſequitur, quòd ſacerdos tenetur ad applicandum valorem miſſæ ſatisfactorium iis, & eo modo, quo dictum eſt: & ad hæc reducendum eſt, quod dicunt Scot. Mai. & Vuend. vbi ſup. quatenus loquuntur de applicatione valoris miſſæ generali, ſpeciali, & medio modo: & quòd partem ſibi obuenientem totam, vel partem eius poteſt applicare cui, vel quibus voluerit ſecundum Mai. & Vuend. vbi ſupra quod ipſe frequenter ſoleo facere: licet Scot. aliter ſine iuſta ratione ſentiat contra rationem legis quod fauore. C. de leg. cap. quod ob gratiam, de reg. iur. lib. 6. Ex quo [illegible] infertur [illegible] parte obu[illegible] iri [illegible] plures ad communi[illegible] illi [illegible] non [illegible]auerit.

[illegible]tur eum, qui obligatur ad celebrandam vnam miſſam pro aliquo, lege, ſtatuto, promiſſione, vel pro poculento, ſiue pithãtia, (quod verbum videtur dedu[illegible] per maiores noſtros [illegible] verbo [illegible] quod latinis ſignificat bibe, iuxta [illegible] vulgatum, [illegible] id eſt, aut bibe, aut abi) nequaquam ſatisfacere, dicendo illam pro illo, & alio, ſine illius conſenſu. Tum quia iniuſtè partem ſatisfactionis vni debitam, alteri applicat contra [illegible] cap. ca te. de iureiur. Tum quia, vt dictum eſt, miſſa non ſolum prodeſt ex opere operato, ſed etiam ex opere operantis: & ſecundum omnes ſatisfactio, quæ fit ex opere operãtis tanto minus prodeſt vni, quanto pro pluribus fit, vt patet de ieiunio, & eleemoſyna facta pro multis.

111 Quartò, quòd paupertas dicẽtis non ſufficit, vt pro vna miſſa duæ pithantiæ capiantur: quamuis Sot. lib. 9. quæſt. 3. art 1. de iuſt. & iur. contra minus bene teneat, per fundamenta ſupra eod. ca. nu. 91. formata.

Tertiò principaliter dico, quòd ſacrificus tenetur orare nominatim pro Papa, & antiſtite ſuo, vt miſſale nouum Pij V. ex edicto Trid. editũ iubet, & etiam pro rege ſuo. Tum quòd Paul. 1. ad Timoth. 2. quem in hoc allegat Innoc. 111. vbi ſupra, id ſatis iubet. Tum quòd in omnibus fere miſſalibus ante hoc nouum id iubetur. Tum quia licet in hoc non iubeatur expreſſe de rege, iubetur tamen tacitè, quatenus iubetur fieri [illegible] Papa, qui Romanis eſt rex.

Quartò dico presbyterum Romanum ſatisfacere nominando Papam, nullo alio epiſcopo, vel rege nominato: quia ipſe ſolus eſt Papa, rex, & antiſtes: modo extra eius imperium temporale, & epiſcopatum Romanum particulare, non habeat domicilium, vel beneficium, ſaltem reſidentiam perſonalem requirens. Qui vero ſubditur diuerſis ratione domicilij, originis, vel beneficij iuxta caput cum nullus. de temp. ordin. lib. 6. videtur teneri oraré pro epiſcopo, & rege domicilij: quia ſecundum glo. magnam receptam in cap. ſtatutum. §. vero. de reſcrip. lib. 6.

ſubiectio

Digitized by Google

ſubiectio ratione illius maior eſt, quam originis, & beneficij. Quod non ſatis aduertit, qui natus in vno regno, & habens domicilium in alio, regem originis nominat: quanuis ſcholaſticus, peregrinus, & alius non habens conſtitutum domicilium contra facere debeat; niſi beneficium requirat reſidentiam perſonalem, quod ſatis confert domicilium, iuxta doctrinam Bart. in l.1. ff. ad munic. nu. 13. & ſeq. origo enim præſtat ſimplici habitationi, argu. l. ciuem. C. de incol. lib. 11.

Quintò, poſſe quidem eum iuſte, ſed nō teneri orare nominatim pro alio a prædictis, & illo, vel illis, pro quibus miſſam ſpecialiter facit: vel pro illis, qui eam fieri faciunt: nam nec canon miſſæ, nec cap. viſum. & ſeq. de conſ. diſt. 1. nec alia id præcipiunt: ſed facultatem tantum faciunt nominandi alios, vt ſupra inſinuaui, quo ad partem ſuā, quæ ex opere operato ei obuenire debet.

Sextò, quòd ſecurus, & breuis modus applicādi miſſam aliis à prędictis ex mente Scot. in d. quodlibet 20. eſt hic. *Memento Domine mei, & eorum viuorum, quibus poſſum ſine præiudicio prædictorum valorem huius miſſæ applicare: & humillime ſupplico tibi omnia ſcienti, vt ita eum mihi, & illis, & eo ordine feras applicatum, quo poſſem ego tuo conſilio quam optimè applicare.*

Septimò, quòd ſacrifico volenti meminiſſe illorum, quos in 2. parte canonis, ſiue primo momento; vbi licet ei nominare viuos, & vndecima parte, qui eſt locus nominandi mortuos, expedit vti pro locis imaginum ſex caſibus grammaticalibus, vt poſt, & ante alios conſ... pius, & eruditus Gabr. in can. miſſæ, cuius cōſilio iam inde a prima miſſa, quam feci, vti cœpi: qui tamen nec alius quem legerim ſatis aperit an expediat ſpeciatim nominare multos: nam a parte negatiua ſtat, quòd id mentem vagam facit, & partem ſatisfactoriam ſibi debitam communicando multis, minuit: & neſcit cui, quem præponere debeat. Pro parte vero affirmatiua ſtat, quòd multi, pij, & eruditi id rogant, & rogantur: & quòd eccleſia iubet prima parte canonis nominari Papam, Epiſcopum, & Regem. Equidem mihi iam pridem perſuaſi non eſſe concipienda nimia propria nomina, ſiue imagines indiuiduas; ne mentem, quæ tota deberet eſſe in actione illa diuina, nimium diſtrahant. Vtile tamen eſſe concipere aliqua quæ affectum magis excitent: nec nocebit concipere quamplurimos generatim, & breuiter: quia id auget reuerentiam erga Deum, & amorem erga proximum. Quare, vt arbitror non eſſe vtendum prolixis memoriis compoſitis a pio, & erudito P. Ioan. Iuſto Lanſpergio Carthuſiano, & ab aliis poſtea auctis; ita credo vti poſſe vna mediocri, qua frequentiſſime vtor, collocando in nominatiuo me, & eos qui ſunt cauſa meæ miſſæ: in genitiuo genitores: & genitos: in datiuo, datores: in accuſatiuo, accuſatos: in vocatiuo vocatos ſiue inſeruientes: in ablatiuo, eos quib. obtuli preces meas, vel qui ſuas mihi obtulerunt. Interdum concipiendo propriam imaginem vnius, vel alterius, per ſingulos caſus, interdum per aliquos

quos tantum, interdum per nullos; ſubiecta clauſula iuſtificatiua in hāc quæ ſequitur ſententiam, *Memento Domine horum famulorum, famularumq; tuarum, in primis mei miſerrimi peccatoris, & N. qui eſt, vel qui ſunt cauſa impulſiua principalis huius miſſæ, & eorum qui me genuerunt ſpiritualiter ſacramento, vel doctrina, & in his N. & N. & eorum qui mihi beneſecerunt, & in his. N. & eorum, quos offendi, & in his. N. aut N. & eorū, qui mihi inſeruiunt, & in his N. aut N. & eorum, quibus preces meas obtuli, & qui ſuas mihi obtulerunt, & in his N. aut N. quibus tamen hanc miſſam eo modo, & ordine volo applicatam eſſe, quoquam optimo te Domine (qui omnia noſti) conſulente, applicare deberem.* Qui autem miſſat ſine obligatione extranea, tollat illa verba (& N. qui &c.) & loco illorum ponat hæc (*etiam quatenus ſunt cauſa impulſiua miſſandi.*) Qui autem habet parentes corporales viuos, addat in ſecundo caſu verbum, (*corporaliter*) verbo (*genuerunt*) ibi poſito. In ſecundo vero memento, tollat in primo caſu verbum (*mei*) quia in eo ſolum mortui nominantur, vel concipiuntur, proſequendo reliqua, vt in primo.

De peccatis clericorum quo ad beneficia.

SVMMARIVM.

112 Beneficiarius clericus, vt mortaliter peccat per ſimoniam in beneficio propriam.

113 Simoniacus an ſit, qui conſtituit certum ſalarium alicui, donec conferat ei aliquod beneficium.

113 Beneficiarius vt peccat per ſimoniā in beneficio alienam.

114 Beneficium ſine iuſto titulo habens, vexationem, vel penſionem male redimens, vt peccat.

115 Beneficiarius vt peccat per ſimoniā acceptum non reſtituens, non relinquens incompatibile.

116 Beneficium curatum capiens, aut dignitatem ante 25. annum, non ſuſcipiens presbyterium intra annum poſt beneficium curatum obtentum, aut ſine propoſito ſumendi presbyterium, & quid de dubitāte, & accipiente non curatum, num. 118.

120 Beneficiarius M. peccat vxore ducta beneficium retinens, ſponſalia contrahens.

124 Damnificans bona beneficij, locans illa vltra triennium vt peccat, num. 130.

117 Illegitimus capiens beneficium ſine diſpenſatione, vel penſionem.

118 Pœna ipſo iure incurſa quando ſoluenda in foro conſcientiæ.

118 Epiſcopus intra quot menſes ſub duplici pœna conſecrandus.

119 Penſio à Papa ob paupertatem conceſſa laico licita, & quare.

121 Beneficium quodlibet reſidentiam requirit, & quæ ab ea excuſent.

121 Reſidentia epiſcopo, & curato iure diuino, & quæ excuſant ab ea.

122 Horas non recitans etiam penſionarius, cui reſtituet, & per extrauag. Pij V.

123 Beneficiarius non perdit fructus ob peccatum regulariter, niſi quando eſt excommunicatus, vel non recitat: & tunc cui reſtituet, & an ſibi pauperi retinere poſſit.

125 Beneficium vnicum ſufficiens habendum,

bendũ, & qua ex cauſa plura, & ſeq.

128 *Beneficiũ ad retinendũ tam prodeſt conſuetudo quam diſpenſatio.*

131 *Parochus non miniſtrans ſacramẽta ſubdito ad ea non obligato remiſſiue.*

132 *Sepeliens excõmunicatũ, vel notoriè malũ, vel ad ſepulturã adigẽs, &c.*

133 *Beneficiarius vt peccat neſciens neceſſaria, & quæ ſunt illa: non iuuans peſte infectum.*

134 *Beneficium capiens in excommunicatione, & irregularitate, & mortali, non miſſans quotidie, vbi, & quomodo tenetur.*

135 *Beneficij habendi ætas, curatus prædicet, & profiteatur fidẽ, quod requirit gradum, & ordinem ſacrũ. num. 136.*

137 *Penſio quanta poni poßit ſuper epiſcopatu, & parochiali.*

138 *Miſſas conſtitutas epiſcopus, generalis, & abbas minuere poſſunt.*

138 *Beneficium ad nullũ detur accesſus, regreſſus, mandatum, coadiutoria.*

139 *Parochialis eccleſia, etiam reſeruata, per concurſum, conferatur.*

140 *Religioſus vt peccat contra votum paupertatis remiſſiue.*

112 Primò peccat mortaliter clericus quo ad beneficia, qui vult quærere illa per ſimoniam, ſiue mentalem, ſiue cõuentionalem, ſiue realem, ſine tamẽ excommunicatione, & obligatione reſtituendi ſi non quærit, & etiam ſi quærit, niſi ſimonia ſit realis. Quid autẽ ſit ſimonia, & quotuplex, & quæ excommunicat dictum eſt late ſup. cap. 23. num. 100.

113 Quibus addo nõ admittere ſimoniam epiſcopum, qui accipit aliquem in familiarem ſuum, cõſtituta certa mercede annua, donec ei aliquod beneficium conferat. ſecũdum Hoſt. in c. cum eſſent. de ſymo. receptum per Io. Andr. & Communem: modo nullũ pactum poſt illud collatũ de gratis ſeruiendo intercedat, & ita Maior in 4. diſt. 23. cui cõſentit Hoſt. exiſtimãs ſe contradicere illi.

Secundò peccat mortaliter, qui per ſymoniam ab alio commiſſam in fauorem eius ipſo ignorante, & non contradicente, quærit beneficium, in quo, vel ad quod nullum ius prius habebat: & reſciens id cõſentit, vel illico non renunciat illud. 1. quæſt. 5. per totam. & capit. nobis de ſym. Dixi, *In fauorem eius, & eo non contradicente*: quia ſecus ſi ad nocendum ei, vel ad commodandum, ſed eo contradicente committeretur. d. cap. nobis. & ca. ſicut eod. tit. Dixi, *in quo, vel ad quod nullum ius habebat*: alias enim ſecus ſi ipſe in eam non conſentit, dicto cap. ſicut. 2. eod. tit. & etiam ſi illa ſymonia aliena non fuit cauſa quærendi illud: ſiue quia cõmiſſa fuit cum vno ex multis electoribus, præſentatoribus, aut à collatoribus, quorum maior pars, ea non interueniente, illum elegiſſet, præſentaſſet, aut ei contuliſſet, ſiue quia is, cum quo admiſſa fuit, non fuit ob eam principaliter motus: quãuis ob id data fuiſſet, vt reſoluimus in d. cap. nobis. ſequuti primam opinionem gloſſ. in verb. interueniente, per § fin. 1. q. 6. quæ quamuis limitetur ab Hoſtiẽſi, & etiam à Pan. licet minus quam ab ipſo, & rectè quidem quo ad forum exterius, per rationem Ioan. And. tamen quo ad forum cõſcientiæ, quod ſola veritate nititur c. tua de ſponſ. non nocet coram Deo ſymonia, quę

vere

Digitized by Google

vere non fuit cauſa quærendi beneficium, quod ſine illa æque, atque cum illa quæreretur.

114 Tertiò peccat mortaliter, qui ſine titulo canonico ſcienter accipit, vel tenet beneficium cum obligatione relinquendi,& fructus perceptos reſtituẽdi. Et quia principio putat titulum eſſe canonicum: ſed reſciens non eſſe talem retinet illud. cap. 1.de reg.iur.lib.6. & cap. eum qui de præb.& cap.1.de eo qui mitt.in poſſ.cau.rei ſeruan.eo. lib.& cap.dilectus.2.cũ ei ad not.de præb.

Quartò peccat mortaliter,qui vexationem,vel pẽſionem redimit aliter,quam debet, iuxta dicta ſupra cap.23.nu. 102. Et qui precibus ſuis, vel alienis malè quærit beneficium. quod quando fiat,dictũ eſt ſup.eod. cap. 23.nu. 101. Et qui permuttat ius ad rem, cum iure in re, vt ibidem. num.104.

Quintò peccat mortaliter, qui quæſitum per ſimoniam cõmiſſam in beneficio non reſtituit eccleſiæ, cuius eſt illud. cap. de hoc. de ſym. debet tamẽ ita illi reſtitui, ne quidquam cedat deliquenti; quod ſi ſic fieri nõ poteſt,reſtituat cum authoritate ſuperioris alteri eccleſiæ, vel pauperibus.arg.ca.de hoc.de ſymo. vbi omnes,& S.Tho.2.2.quæſt.100. art.6.ad 4. eam tamẽ authoritatem non arbitror in foro conſcientiæ neceſſariam.

Sextò peccat mortaliter, qui poſt obtentum ſecundum beneficium curatum,dignitatem,aut perſonatum, & poſt habitam eius poſſeſſionem, vel poſtquam per eum, quo minus eam habeat, ſtat, non renunciat prius, vt debet: quia ipſo iure perdit illud. cap. de multa. de præben. immò,& poſterius, ſi pergat retinere vtrumque,& fit incapax ad quod libet aliud, & etiam ad ordines per extrauagan. etiam excrabilis. §.qui vero.eo.tit.

115 Septimò peccat mortaliter,qui beneficium curatum capit ſine diſpenſatione Papæ ante 25.annũ cœptum,& collatio eſt nulla ca. cum in cunctis.§.inferiora.de elect.& tenetur relinquere illud cum fructibus: niſi remedium a Papa quærat. Et idem de eo,qui accipit dignitatem, aut perſonatum non curatum: excepto, quod hos cum diſpenſatione epiſcopi poſt viginti annos completos obtinere poteſt.cap.1. de ætat.& qualita.li.6,quos tamen Conc.Trid. ad 22. produxit, ſeſſ. 24. cap. 12. de refor.vt diximus in capit.ſi quando. de reſcrip.excep.9.

Ad noue autem quæſitum reſpondetur, quòd in epiſcopatu Paléntino, in quo per concurſum dantur beneficia, poteſt eſſe competitor ad presbyterale,etiam poſt Conc.Trid. licet nõdum compleuerit 25.annos, & ſtet conſtitutio ſynodalis iubens, vt obtiuẽs beneficium presbyterale intra annũ fiat presbyter.Tum quia iure antiquo ſufficit attingere 25. annum,ad obtinendũ illud,& quodlibet curatum.cap.cum in cunctis.§. inferiora. de elect. & ei nulla parte derogat Conc.Trid. Nam qua parte habet neminem ante 25. annum ordinãdum presbyterio, intelligẽdum eſt de anno cœpto: quia licet regulariter tẽpus poſitum in accuſatiuo intelligatur de perfecto, ſecundum communem,quam Bald. Alex.& Iaſ. ſequuntur in l.cui.ff.de leg.1. tamen

contra

contra tenet ibi Barto. cuius opinio ſequenda eſt ſecundũ eoſdem, quando concurrit aliqua alia coniectura intelligendi de cæpto, puta fauoris, qualis adeſt in propoſito, & alia fortior, quod ius antiquum ſolum requirebat cæptum, clem. generalem. de ætat. & qualit. cui conciliandum eſt nouum, quum id fieri poſſit. cap. cum expediat. de elect. lib. 6. & alia vtraque fortior, quod idem Concil. ſeſſ. 24. cap. 12. de refor. habet poſſe conferri beneficium curatum ei, qui attigit 25. annum, & eadem ætas ad illud & ad presbyterium ſufficit ſecundum omnes. Tum quia mens Concilij nõ fuit mutare annum cæptum in completum, ſed numerum, Ita quod vt antea ſufficiebat, & requirebatur ad ſubdiaconatũ 18. annus, & ad diaconatum 20. & ad preſbyterium 25. nunc requiratur ad ſubdiaconatum 22. ad diaconatum 23. & ad presbyterium ſicut olim, 25. & ita poteſt hodie quis fieri ſubdiaconus in 22. cæpto, & diaconus in 23. cæpto, & presbyter in 25. cæpto. Tum quia non obſtat dicta conſtitutio ſynodalis: quia etiam hodie poteſt quis intra annum a ſuſceptis minoribus fieri presbyter, ſi epiſcopo videatur id conuenire. ſeſſ. 23. c. 11. de refor. Videri autem debet, vt is, qui per concurſum obtinuit preſbyterale ordinetur intra annum: quod ſi epiſcopus noluerit aſſentiri, excuſatur a pœna, qui obtinuit illud: quia iuſto impedimento ſine ſua culpa impeditur, arg. c. licet canon. & cap. commiſſa. de elect lib. 6. iuncta glo. memorab. verb. iuſto.

117 Octauo peccat mortaliter illegitimus, qui abſque diſpenſatione Papæ beneficium curatum accipit, aut ſimplex ſine diſpenſatione Papæ, aut Epiſcopi. cap. 1. & 2. de fil. presby. lib. 6. & acceptio eſt nulla, & tenetur relinquere, niſi diſpenſationem obtineat.

Quibus addo, quod Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 15. ſtatuit, ne filij illegitimi clericorum habeãt penſiones ſuper beneficiis, quæ parentes eorũ obtinuerunt: neque etiam vlla beneficia in eccleſiis vbi patres beneficium aliquod habẽt, aut habuerũt: quodque reciprocæ reſignationes, quæ poſthac a parentibus clericis in fauorem filiorum, aut alias fraudulenter fient, ipſis nequaquam ſuffragentur. Quin peccat mortaliter, & omnis qui accipit beneficium aliquod carens qualitatibus, quas illud per fundationis ſuæ ſtatuta, vel alia reliquit ſeſſ. 21. c. 5. de refor.

118 Nono peccat mortaliter, qui poſt obtentam eccleſiam parochialem, & habitam illius pacificã poſſeſſionem, nõ promouetur ad preſbyterium intra annum, & eo lapſo illam retinet, & non relinquit illam, vel fructus poſt annum perceptos non reſtituit: quia eam ipſo facto perdit. c. licet canon. de elect. lib. 6. Nec obſtat, quod continenter ſoleam tenere, & tenui in comment. c. fraternitas. 12. q. 2. & in rub. de pœnis. & alias ſæpe, quod pœna temporalis etiam ipſo iure incurſa, non debetur in foro conſcientiæ: quia id non procedit cum contrarium cõſtat de mẽte legiſlatoris, vel cum non imponitur proprie vt pœna, ſed vt quædam conditio, vel modus rei traditæ: vt cũ teſtator relinquit aliquid alicui, vt quippiam faciat, alias

Digitized by Google

perdat legatum, iuxta Panor. communiter recept. ſuper glo. verb. adiiciens. in c. Raynaldus. de teſta. & in propoſito conſtat ex ſtilo, mentem Pontificum ſtatuentium, vt illo vel illo caſu vacet beneficium ipſo iure, eſſe, vt peccet, qui illud ita perditum retinuerit, & fructus non reſtituerit. Et quòd beneficia conferantur quodam modo ſub illo modo, vel conditione tacitè vel expreſsè, vt tetigi in c. non liceat. 12. q. 2. & latius trado in c. fraternitas. 12. q. 2. Poteſt autem epiſcopus ratione ſtudij diſpenſare, ne intra ſeptem annos ad presbyterium ſuſcipiendum teneatur; modo intra annum, quo presbyter fieri debebat, ſubdiaconus fiat. c. cum ex eo. de elect. lib. 6. quæ tamen diſpenſatio nil prodeſt ei, qui ad ſtudendum non proficiſcitur, Syl. verb. beneficium 3 q. 2. iuxta mentem textus, verb. inſiſtentes, & quæ in eo dicunt Archid. & Ioan. Andr. Adde quòd Concilium Tridentin. ſeſſ. 23. cap. 2. de refor. iuſſit, vt promotus in epiſcopum intra tres menſes teneatur conſecrari ſub pœna perdendi fructus ipſo iure, & intra alios tres, ſub pœna ipſo iure perdendi epiſcopatum.

Decimò peccat mortaliter, qui eccleſiam parochialem accipit ſine intentione presbyterium ſuſcipiendi, vt eius fructus intra annum percipiat, & poſt eum illam dimittat, cum obligatione reſtituẽdi fructus: niſi voluntate illa mutata presbyterium eo durante ſuſcipiat, cap. commiſſa. §. cæterum. de elect. li. 6. quod habet, nil minus peccare, qui eam illi ſcienter confert, tenerique ad ſeruandam indemnem eccleſiam. Idemque dicendum eſſe de illo, qui ſine animo aſcendendi ad presbyterium, quoduis aliud beneficium accipit, ſenſit glo. in cap. relatum. de cler. non reſid. & clarius ibi Panor. Quod & ſi prima facie æquum videri poteſt: contrarium tamen iure verius eſt, quum dicto cap commiſſa. pœnale, extra ſuum caſum non debeat extendi, præſertim ſine rationis (vt ita dicam) identitate, vel maioritate, qualis hic non eſt, l. præſes. ff. de pœn. & cap pœnæ. de pœn. diſtinct. 1. & quamuis alias idem viſum ſit de eo, qui a principio quidem voluntatem habuit ſuſcipiendi presbyterium: ſed poſtea, ea mutata, beneficium retinuit: contra tamen videtur de rigore iuris dicendum, quum longe magis peccet, qui ab initio eiuſmodi contrariam intentionem habẽs accipit, quam qui bona accipiens, poſtea cum mala commutauit, vt patet ex ſe: & textus ſolum agit de accipiente malo animo. Quod ipſum maiore ratione videtur de eo, qui non mutauit, ſed de mutanda ea dubitare cœpit: & etiam de eo, qui aliquod beneficium accipit animo illud relinquẽdi, ſi alius pinguius ſibi conferatur, modo ſuę functioni ſatisfaciat, quãdiu primum obtinuerit, quidquid dicant Panor. in dict. cap. relatum. Syl. verb. beneficium. 3. quæſt. 5. Gab. in 4. diſt. 15. quæſt. 8. art. 3. ſine textu, & ratione iuſta obligantes homines ad inſolita, & nullo iure præcepta, contra cap. conſuluiſti. 2. quæſt. 4. immò, & de illo, qui accipit beneficium, cui non eſt annexus ſacer ordo, animo firmo ſatisfaciẽdi quidem eius oneribus: ſed non aſcendendi

dendi ad preſbyterium, nec alium ordinem ſacrum: quia id nullo iure prohibetur. Quin etiam puto, quod & conſului, poſſe quem iuſte accipere beneficium animo, vt dictum eſt ſatisfaciendi, & cum propoſito, quod ſi frater eius primogenitus obierit mortem ſine liberis, aut ad componẽdam pacem, aut extinguendas lites, aut alia ſimilia, aut ad augendum decus ſuum, vel ſuæ familiæ, vel patriæ expediret ducere vxorem, id faceret. Videtur autem rectum, quod ait Sotus lib.10.quæſt.5. artic.6.de iuſt.& iur. peccare mortaliter beneficiarios etiã ſimplicium beneficiorum, qui abſque animo ſe initiandi ſacris incedunt ſine habitu clericali, non quidem eo quod non habeant eiuſmodi animum: ſed quia nõ deferunt habitum clericalem: quos tamen puto non obligari ad reſtituẽdos fructus per prædicta.

119 Nec tamen probo quod ait, peccare coniugatos, accipiendo auctoritate Apoſtolica penſiones ſuper beneficiis: modo eas accipiant in ſuſtentationem ſuo ſtatui neceſſariam: tum quia id non eſt contra ius diuinum: tum quia Papa poteſt applicare fructus beneficij de conſenſu beneficiarij illis piis operibus, quibus poteſt ipſe beneficiarius: & conſtat eum poſſe applicare illos coniugatis egentibus: quod tamen Papa raro, & nunquam ſine magna cauſa videtur facere debere, ob ſcandalum, quod inde oriretur, arg. c. nihil. de præſcrip. Cui eſt conſequens, poſſe quem iuſte gaudere penſione a Papa ſibi conſtituta non ſeruiendo eccleſiæ, licet contra tenuerit Sot. vbi ſupra.

120 Vndecimò peccat mortaliter beneficiarius minorũ ordinum tantum, qui poſt matrimonium contractum per verba de præſenti, retinet beneficium, iuxta mentem gloſſ. & Communis, in cap.1.de cler.coniug. quia ipſo iure illud amittit, adeo vt non recuperet illud: quamuis vxor ante conſummatum matrimonium religionem ingrediatur ſecundum omnes. quod eſt verum etiam ſi matrimonium ob aliquem defectum extrinſecum, veluti conſanguinitatis aut affinitatis non valeat, modo conſenſus interueniat, vt declarat Panor.d.cap.3. Non tamen eſt idem de contrahente ſponſalia de futuro, ſecundum omnes. Nec conſtituto in ſacris cõtrahente matrimonium etiam per verba de præſenti: quia is non perdit beneficium ipſo facto: quamuis eo priuari poſſit, vt gloſ. in dict. c. 1. communiter recepta contra Panor. determinat.

121 Duodecimò peccat mortaliter, qui in ſuo beneficio nõ reſidet, nulla ipſum ab eo cauſa excuſante. quia omne beneficium, quamlibet tenue, iure communi requirit reſidentiam. c. conquerente. de cler. non reſiden. & ibi communis ſententia: multiplex tamen cauſa excuſat.

Prima auditio Theologiæ ad quinquennium: prælectio eiuſdem donec durauerit, etiam ſine licentia Prælati: quia eam ius concedit, c. fi. de magiſt. & idem eſt de auditione, & prælectione iuris Pontificij iuxta Archid. in c. 2. de priuil. lib. 6. & Panor. in dict. cap. fin. quod per nouas rationes defendimus in cap. licet. de præb. Ad alias autem ſcientias licentia epiſcopi requiritur, niſi

vbi contraria conſuetudo viget, per notata in c.tuæ.de cler.non reſid.

Secunda cauſa eſt, obſequiũ epiſcopi quo ad duos canonicos, ac etiã alios, ſi occupentur ab eo in vtilitatem eccleſiæ ſuæ vel cathedralis; nõ autem ſi ſolum occupentur in ſeruitio ſuo perſonali, niſi ex vrgente cauſa, & eccleſia non indigente ſeruitio, c.ad audientiam. de cler.non reſid.adiunctis quæ ſcribit ibi Pan. num.8.ad quod reducenda ſunt c.de cætero.& c.cum dilectus.eo.tit.

Tertia cauſa eadem vel maiori ratione, eſt obſequiũ Papæ, per eadem iura: modo id fiat principaliter ad inſeruiendũ, & nõ ad procurandum beneficia, ſecũdum Ang. verb.clericus.7.§.2.Dixi, *principaliter*: quia minus principalis intentio non nocet: per dicta ſupra c.23.nu.100.

Quarta, licentia legitima.glo.recepta c. inter quatuor. de cler. non reſid. Voco autem legitimam eam; quam dat is, ad quem ea res pertinet, & ex cauſa boni viri arbitrio probabili & in ſcriptis: quando id ius requirit, de quo infra.

Quinta cõſuetudo honeſta, iuxta Innoc.in c.ex tuæ.de cler.non reſid. recept.a Pan.in d.c.inter quatuor.& alios communiter: quamuis conſuetudo abſentandi ſe ſine cauſa, nihil valeat, iuxta eundem ibidem, & omnes: neque cum ea fraudando eccleſiam obſequio debito. In omni tamen caſu obſeruandum, vt beneficiũ debito non fraudetur obſequio, & ſubditi bene gubernentur: & quãuis qui abeſt ſine cauſa probabili cum licentia, aut ſine illa peccet; nõ tamen videtur teneri ad reſtituendos fructus quoad condemnetur, iuxta mentem Pan.in c.1.de celebr. miſſ. quamuis Angel. teneat contra verb.clericus 7.§.5.niſi quando iure exprimitur. Quæ omnia, & aliquot alia clarius quam vnquam explicuit Concil.Trid. Primo in ſeſſ.6. cap.1. de refor. præmittendo quales debeant in epiſcopum promoueri, monendo promotos, vt ſuum officium impleant, innouando omnes antiquos canones de reſid. epiſcoporũ; & noue ſtatuendo, vt quicunque epiſcopus, vel eo ſuperior ſex menſes a ſuo epiſcopatu ſine legitima cauſa abfuerit perdat quartam partem omnium ſuorum redituum; & ſi per alios ſex alteram quartam: & ſi vltra, denuncietur Sedi Apoſtolicæ per eos, qui hoc facere ibi præcipiuntur: quo grauius puniatur. Et mox in capite ſecundo iubet, vt omnes habentes inferiora beneficia requirentia reſidentiam perſonalem, cogantur facere illam, & quod priuilegium perpetuũ de fructibus in abſentia percipiendis nulli proſit: nec temporale, niſi ex cauſa rationabili per ordinarium approbanda fuerit conceſſum: quo caſu epiſcopi tamquam delegati, Sed Apoſt.prouideant, vt per deputationem idoneorum Vicariorum, & congruæ portionis fructuum aſſignationem, cura animarũ nullatenus negligatur, nemini quo ad hoc priuilegio, ſeu exemptione quacunque ſuffragante.

Secundo prædictum Concilium ſeſſ.23.cap.1. de reform. adiicit omnium prædictorum & aliorum rationem, in hæc verba. *Cum præcepto diuino mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oues ſuas agnoſcere,*

*agnoſcere, pro his ſacrificium offerre,
verbique diuini prædicatione, ſacramen-
torum adminiſtratione, ac bonorum
omnium operum exemplo paſcere, pau-
perum aliarumque miſerabilium perſo-
narum curam paternam gerere, & in
cætera omnia paſtoralia incumbere:
quæ omnia ab iis nequaquam præſta-
ri, & impleri poſſunt, qui gregi ſuo non
inuigilant, neque aſſiſtunt, &c.* ex
quo obiter notandum, non ſolum
epiſcopos, ſed etiam parochos iure
diuino teneri ad reſidendum in ſuis
parochiis, & ad prædicandum popu-
lo: quæ alibi non videntur ita ex-
preſſa. Declarat item male collige-
re aliquos ex dict. cap. 1. ſeſſ. 6. licere
epiſcopis abeſſe per quinque men-
ſes: & exprimit, quod quilibet epi-
ſcopus, qualiſcunque, & quantuſ-
cunque, etiam ſi ſit Cardinalis, obli-
gatur ad prædictam reſidentiã per-
ſonalem: ſubiiciens tamen quod li-
cet abeſſe, quum Chriſtiana chari-
tas, vrgens neceſſitas, debita obe-
dientia, ac euidens eccleſiæ, vel rei-
pub. vtilitas id poſtulat. Decernit
autem, quod cauſa huiuſmodi ap-
probanda eſt in ſcriptis a Romano
Pontifice, aut a Metropolitano, vel
eo abſente ſuffraganeo epiſcopi an-
tiquiori reſidente, qui idem Me-
tropolitani abſentiam probare de-
bebit; niſi cum abſentia inciderit
propter aliquod munus, & reipub.
officium epiſcopatibus adiunctum:
cuius quoniam cauſæ ſunt notoriæ,
& interdum repentinæ, ne eas qui-
dem ſignificari Metropolitano ne-
ceſſe erit. Poterit item abeſſe duos,
vel tres menſes in anno ex cauſa,
cuius iuſtitia ſoli ipſius conſcien-
tiæ relinquitur. Addit autem con-
tra facienti nouam pœnam vltra
peccatum mortale, & pœnas ſtatu-
tas per canones antiquos. Et dict.
ſeſſ. 6. vt pro quo rata tẽporis abſen-
tię non faciat fructus ſuos, & eos
perceptos non poſſit tuta conſcien-
tia tenere; imò teneatur eccleſiæ
fabricæ, vel pauperibus erogare,
non obſtante vlla compoſitione.
Ex quo obiter nota caſum, in quo
non prodeſt compoſitio. Addit item
hæc verba. *Eadem omnino etiam quo
ad culpam, amiſſionem fructuum, &
pœnas de curatis inferioribus, & aliis
quibuſcunque, qui beneficium aliquod
eccleſiaſticum curam animarum ha-
bens obtinent, Sacroſancta Synodus de-
clarat, & decernit: ita tamen, vt quan-
docunque eos, cauſa prius per epiſco-
pum cognita, & probata, abeſſe conti-
gerit Vicarium idoneum ab ipſo ordi-
nario approbandum, cum debita mer-
cedis aſſignatione, relinquant. Diſce-
dendi autem licentiam in ſcriptis, gra-
tiſque concedendam vltra bimeſtre tem-
pus, niſi ex graui cauſa, non obtineant.*
Et quamuis hæc litera in vtranque
partem flecti poſſit, arbitror paro-
chum poſſe abeſſe duos menſes
abſque licentia ſcripta cum cauſa,
quæ videatur ei iuſta. Tum quia
ante concilium id licebat, & a iu-
re antiquo non eſt recedendum ſi-
ne iure nouo expreſſo. l. præcipimus,
Cod. de appel. etiam per argum. a
contrario ſenſu. cap. a nobis. 2. de
ſenten. excommu. Tum quia epiſco-
po, qui magis tenetur reſidere per-
mittitur. Tum quia verba concilij
habent eadem omnino ſeruanda
quo ad hoc in curatis inferioribus,
quæ in epiſcopis. Tum quia eſt pars
benignior.

Digitized by Google

Ad primum autem nouè quæſitum reſp. capellanos regum perinde poſſe capere fructus in abſentia, ac capellanos Papæ; ſi vtriuſque eiuſdem generis priuilegia ſunt conceſſa. immò & magis, ſi fortè plus ſit eis fauore regum conceſſum. argu. cap. indultum de reg. iur. lib. 6.

Ad ſecundum vero, quod Caietanus non diſſentit ab his, quæ ante Conc. Trid. quod poſt eum habitum eſt, ſeruanda fuiſſe ſupra diximus.

112 Decimotertiò peccat mortaliter beneficiarius, qui horas canonicas non recitat & fructus perceptos non reſtituit. iuxta Concil. Late. habitum ſub Leone X. ſeſſ. 6. ſtatuimus. cuius tenor eſt, *Statuimus, vt nemo beneficium curatum, aut ſimplex habens, qui elapſis ſex menſibus ab eius conſequutione ſine legitimo impedimento officium diuinum recitare omiſerit, pro tempore, quo non recitauit, fructus ſuos faciat: immò eos impendere tanquam rem iniuſtè captam in fabricam beneficij, aut eleemoſynas pauperum teneatur.* Cui addo, quod fel. rec. Pius V. cui noſtra de hac re opinio, quam hic tenueramus, placuit, declarauit hunc §. per extrauag. ſeq.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam. Ex primo Lateranenſi Concilio pia, & ſalubris ſanctio emanauit, vt quicunque habens beneficium cum cura, & ſine cura, ſi poſt ſex menſes, quam illud obtinuerit, diuinum officium, legitimo ceſſante impedimento, non dixerit, beneficiorum ſuorum fructus pro rata omiſſionis, & officij, & temporis ſuos non faciat: ſed eos tanquam iniuſtè perceptos in fabricas ipſorum beneficiorum, vel pauperũ eleemoſynas erogare teneatur. Verumtamen multorum animi ſuſpenſione tenentur, cuiuſmodi rata prædicta ratio ſit habenda. Nos huic rei euidentius, atque expreſſius prouidere volentes, ſtatuimus, vt qui horas omnes canonicas vno, vel pluribus diebus intermiſerit, omnes beneficij ſeu beneficiorũ ſuorũ fructus, qui illi vel illis diebus reſponderent, ſi quotidie diuiderentur, qui vero matutinum tantum, dimidiam, qui cæteras omnes horas aliam dimidiam, qui harum ſingulas, ſextam partem fructuum eiuſdem diei amittat: tametſi aliquis choro addictus non recitans omnibus horis canonicis cum aliis præſens adſit, fructuſque, & diſtributiones fortè aliter aſſignatas ſola præſentia iuxta ſtatuta, conſuetudinem, fundationem, aliàs ſibi lucrifeciſſe prætendat; is etiam præter fructuum, & diſtributionem amiſſionem. Item ille, qui primis ſex menſibus officium non dixerit, niſi legitimum impedimentum ipſum excuſauerit, graue peccatum intelligat admiſiſſe. Declarantes præſtimonia, præſtimoniales portiones, & qualiacunque alia beneficia, etiam nullum omnino ſeruitium habentia, obtinentes cum prædictis pariter contineri. At quicunque penſionem, fructus, aut alias res eccleſiaſticas, vt clericus percipit, eũ modo prædicto ad dicendum officium paruum B. Mariæ Virginis decernimus obligatum, & penſionum, fructuum, rerúmque ipſarum amiſſioni obnoxium.

Ex quibus nota primò reprobari opinionem Soti, & nonnullorum dicentium non obligare prædictum §. ſtatuimus.

Nota ſecundò, verum eſſe, quod dixi declarando prædictum §. in d. cap. quando. poſito in Enchirid. de orat. c. 7. nu. 32. videlicet, quòd prædicta

dicta reſtitutio non eſt neceſſario facienda fabricis eccleſiarum, vbi ſunt beneficia: ſed ſatis eſt largiri eos pauperibus.

Nota tertiò, id quod hinc ibi intulimus, & quo non ſemel conſolati ſumus aliquos ſcholaſticos pauperes, qui propter hoc fructus ſuorum beneficiorum amiſerant, ſcilicet, quòd ſatisfaceret eiuſmodi obligatus, capiendo, ſaltem de conſilio confeſſarij, eos ſibi tanquam vni de pauperibus.

123 Tum quia qui ad dandum aliquid pauperibus tenetur, poteſt illud ſibi accipere tanquam vnus ex eis, ſi verè talis eſt, ſaltem de conſilio confeſſarij, & quo ad forum conſcientiæ, per tradita a Bald. in l. id, quod pauperibus. quæſtio. 22. C. de epiſcop. & cleric. Cald. conſilio 39. de teſtamen. Ancha. in conſilio 84. Domina Apollonia. per ea, quæ latius ſcribimus. in dicto cap. 7. numero 25.

Nota quartò, quòd non ſufficit reſtitutionem prædictam facere fabricæ, vel pauperibus, quando reſtituenda ſunt lucrifacta per diſtributiones quotidianas, quæ debentur iis, qui horis illis diebus, in quibus illi nō recitarunt, interfuerunt, quibus accreſcunt, per cap. 1. de cleric. non reſid. lib. 6. cum ei adno. & non ſufficit dare pauperibus, quod debetur alteri arg. cap. ea te. de iureiuran. niſi, quando ignoratur quis ſit. cap. cum tu. de vſur. vbi gloſſ. cum communi.

Nota quintò, quòd idem eadem ratione dicendum videtur de fructibus eccleſiarum, vbi eſt ſtatutum, vt fructus malè percepti reſtituantur certis operibus piis: quia illis deberet fieri prædicta reſtitutio. Quod ipſum videtur de parte, quam corpus ſeu groſſam canonicatuum vocant, quam canonici ita lucrantur ratione ſuorum canonicatuum, vt pars nō lucrifacta ab vno accreſcat aliis, & obueniens tempore vacationis non reſeruatur ſucceſſori qualem regulariter non habet canonicus, ſecundum glo. ſing. in cap. quod ſicut. de elect. verbo conſentire. ſed diuiditur inter ſuperſtites, iuxta not. in cap. relatum. 2. de teſtam. Idem eadem ratione videtur de eo, quod canonicus perdit ob excōmunicationem, ſuſpēſionem, aut aliam quamcunque cauſam, ſicut per hanc non recitandi: quia de ſimilibus idem eſt iudicium. cap. dudum. 2. de electio. Non tamen tenetur ad reſtituēdum fructus beneficij, eo quod in peccato mortali occulto, aut notorio fuerit. Tum quia id nullo iure cauetur. Tum quia licèt Angel. teneat quòd ſic verb. clericus 8. §. 5. Roſel. tamen, & Sylue. verb. clericus 4. quæſtio. 24. idem, quod nos tenent. Tum per prædictum §. ſtatuimus. quo id probatur irrefragabiliter, quatenus habet, beneficiarium, qui ſuas horas recitare omittit, non teneri ad reſtituendum, quod primis ſex menſibus a conſequutione beneficij accepit: & manifeſtum eſt illum in peccato mortali notorio fuiſſe, ſi notoriè omiſit, & ſi occultè in occulto. De capiente autem parochialem, & nolente ordinari presbyterio diximus in Enchir. de orat. cap. 21. nu. 51. & ſeq.

124 Decimoquartò peccat mortaliter, qui beneficij ſui ędes, vineas, prę-

Digitized by Google

dia,& alia bona dolo,vel negligentia deſtruit,vel damnificat,cum obligatione reficiendi & reſtituendi Hoſti.in ſumma.de pœn.& remiſ.§.quibus.verſ.1.

Decimoquintò peccat mortaliter, qui ſuſpenſus à beneficio, aut excõmunicatus per canonem,aut per hominem recipit fructus , & impendit eos perinde ac ſi non ita eſſet ligatus:quia ſuſpenſus à beneficio nõ poteſt de fructibus beneficij diſpendere,niſi ad ſe,& ſuos modeſtè ſuſtentandos:& hoc ſi bona non habet,vnde viuat.ſecundum gloſſas.cap.cum Vintonienſis. verbo , amiſerant. de elect.cle.vt hi qui.de ætat.& qualit. cap.paſtoralis. §.fi. de appella. receptas per Panor.& communem in locis ordinariis. & in cap. apoſtolicæ. de except.ſed excommunicatus nihil poteſt accipere , iuxta glo receptam. in d.cap paſtoralis. in fin. At quia hoc intelligendum eſt de excommunicato,per quem ſtat,quominus abſoluatur, & illud de ſuſpenſo in pœnam , qui non poteſt facere vt abſoluatur , videtur nil differre in hoc excommunicationem à ſuſpenſione ob contumaciam, quæ tam facilè ac excommunicatio tollitur, vt rectè ſenſit Dec.in d.§.fi. Qualiter autem peccetur per diſpenſationem fructuum beneficiorum inter viuos, vel per vltimas voluntates , dictum eſt ſupra cap.17. nu.94. Quibus addo Concil.Triden.quod ſeſſ.25. cap. 1.de reform.omnino interdicit , nedum epiſcopis, ſed & cæteris beneficiariis etiam Cardinalibus,ne conſanguineos, familiareſve ſuos redditibus eccleſiaſticis augeant , aut illos iis , niſi pauperes ſint , diſtribuant:eóſque monet,vt omnem humanum erga conſanguineos,& propinquos affectum,ceu malorum ſeminarium,penitus exuant. De celebrante autẽ,& recitante horas principaliter propter pecuniam (quod ſimonia eſt)dictum eſt ſupra cap.23. nume.101.

125 Decimoſextò peccat mortaliter,qui habet multa beneficia diuiſa in titulum,quorum vnum ſuo ſtatui decenti ſufficit,vel ſine diſpenſatione,vel conſuetudine iuſta,iuxta glo. ſing.in cap. dudum. 2.de elect. receptam a Pan.& communi ibidem , & ab aliis , quos cito in repet. cap.ad hæc. de præb. & probatur per cap. conquerente. de cleric. non reſid.& & ſentit S.Tho.quodlib.8.artic.13.& quodlib.9.art.15. Dixi,*diuiſa*:quia ſecus ſi legitimè vnita, aut annexa. c. vnio.10. quæſt.3. cap.cum veniſſent. de reſtit.ſpol.cap.eam te.de ætat.& qualit.& cap.extirpandæ.§.qui vero.
126 de præb. Dixi, *in titulum*:quia licet habere vnum in titulũ, & aliud ad tempus commendatum , ad ſex menſes tantum, ſi eſt eccleſia parochialis.cap.nemo.de elect.lib.6. Dixi,*ad tempus* : nam de commendato in perpetuum idem dicendum eſt, quod de dato in titulum , iux.Card. Alex.in cap.cum autem.44.diſt.Gomes.in reg. de infirmis reſig. quæſt. 13.& citatos per eum. Maio.in 4.diſtin.24. quæſt.13. quod probauimus. in cap. de multa. de præb. excepto quod vacans per mortem Commendatarij cenſetur vacare eo modo, quo vacabat tempore quo fuit ei commendata, quod ſtilus Romanæ
127 Cur. hodiernus palam ſeruat. Dixi , *quorum vnum ſufficit* : alioqui

ſecus

ſecus:nam quamuis Concilium Tridentinum ſeſſ.24.cap.17. de reform. quod approbat tacitè prædictã gloſſam, ſtatuerit,vt vnum tantum conferatur vni, qualis & quantuſcũque ſit ille;adiicit tamen,quòd ſi illud ei non ſuffecerit, liceat ei aliud ſimplex ſufficiens, dummodo vtrunque perſonalem reſidentiam non requirat,habere. Ex quo duo collige, poſſe quem iuſte tenere duo beneficia ſimplicia non requirentia reſidentiam perſonalem, quorum alterum non ſufficiat abſque vlla diſpenſatione:quæ ante hoc concilium fuit communis opinio in cap. cum iam dudum.& cap.extirpandæ.§.qui vero.de præb. Et quod Concilium non prohibet retentionem plurium,etiã requirentium reſidentiam perſonalem,per iuſtam diſpenſationem. Dixi, *abſque diſpenſatione*:quia non ſufficit habere iuſtam cauſam eam obtinendi, attento ſolo iure naturæ,& diuino,ſine diſpenſatione iuris poſitiui id prohibentis,iuxta S.Thom.in
128 dict.quodlib.9.art.15. Dixi, *aut conſuetudine iuſta*: quia tantum licet, non plus, valeret illa, quantum diſpenſatio,iuxta eũdem ibidem:quia vtraque poteſt iuri humano derogare, & neutra naturali,vel diuino. cap.fin.cum ibi late notatis,de conſuetudi.

Porrò, iuſta cauſa tenendi plura attento iure naturali, & conſequenter diſpenſandi, & conſuetudinem circa id inducendi, eſt ſecundum eundem circunſtantia eiuſmodi,quę ſufficiat ad tollendam deformitatem, quam multitudo beneficiorum præ ſe fert.Plura ſiquidem beneficia tenere, vt ille ait, nec adeo ſuapte natura eſt malum,vt per nullam circunſtantiam iuſtificari poſſit,vt fornicatio, & alia id genus vitia:neque adeo indifferens, vt ſine aliqua circunſtantia iuſtificante liceat, vt habere duo prædia,vel domos,vt ſupra cap.23.nu.1.diximus.Talis eſt circunſtantia eius,cui attentæ ſuæ perſonę qualitate non ſufficit vnum beneficium ad honeſte, decentérque viuẽdum.Talis item tanta prudentia,ſagacitas,& induſtria alicuius,vt ſperetur plus eis, quibus præeſt profuturus,etiam abſens, quam communiter alius præſens:& potius accipit propter vtilitatem beneficiorũ, aut ſubditorum, quàm propriam, iuxta Inno.cap.cum iam dudum.num.4.de præben.recept. Talis eſt etiam defectus aliorum idoneorũ,iuxta Hoſti. cap.graue.col.2.eo.tit. Talis inſuper notabilis animi virtus,nobilitas, & ſcientia.dict.cap.de multa. quamuis hæc cauſa videatur includi in prima: quoniam ideo cum nobili, & graduato diſpenſari poſſe videtur, per d.cap.de multa.quia eius honeſta ſuſtentatio pluribus quam alterius indiget, vt ibi diximus. Talis etiam viſa fuit Cardin.in cle.gratiæ, de reſcript. intentio tenentis plura beneficia, non ad ſplendidiorem victum, veſtitum, & famulatum, & alia eiuſmodi:ſed ad largius erogandum in pauperes,& opera pia,retento ſibi tantum ad vitam decentem, neceſſario,& vera huius intentionis exequutione.

129 Quare confeſſarius non debet abſoluere habẽtem plura beneficia, niſi ſaltẽ concurrat aliqua prædictarum, vel alia ſimilis circunſtantia, Maior vbi ſup.arg.6. Dico, *Saltem*: &

Digitized by Google

quia non ſufficit quælibet illarum ſine diſpenſatione iuris humani. Tũ quia vltima Cardinalis, licèt ante prædictum concilium ſuſtẽtari poſſet, poſt illud tamen non licet cum abſolute prohibeat habere plura beneficia etiam compatibilia, vltra id; vel ea quæ ſufficiunt honeſtæ atque decenti ſuſtentationi, iuxta prædictam gl. in d. cap. dudum. 2. de elect. Quoniam tamen conciliũ non prohibet tenere beneficia illa, quæ ante fuerunt collata: ſed ne de cætero conferantur plura vni, conſuluimus eum, qui ante illud plura obtinuit, poſſe nunc retinere, limitando ſe iuxta d. opinionem Cardin. quam; licèt ſit contra Pan. & communem, ſemper putauimus verã ante illud. Quo fit, vt iure quis miretur, etiam poſt prædictum Concil. à Pontificibus Max. conferri multa, quorum vnum ſufficit, vni, & multos ſibi collata retinere, quæ profecto iure retinere nequeunt, etiam cum diſpenſatione, niſi iuſtificetur per intentionem a Cardinale requiſitam. Addo quòd idem Concilium ſeſſ. 24. cap. 17. ſtatuit, vt plures parochiales eccleſias, aut vnam parochialem, & vnam cathedralem obtinentes, cogantur alteram infra ſex menſes dimittere. In quo pondera verbũ *cogantur, &c.* per quod reſpondimus neutram ipſo iure vacaſſe. Pondera item id habere locum, etiam in his, qui per iuſtam diſpenſationem tenebant plures parochiales: quamuis audiam aliquos contradicere, arg. cap. ordinarij. §. cæterum. de offic. ordin. lib. 6. quod aiunt eſſe innouatum per idem Concilium ſeſſ. 6. cap. 1. de refor. Quorum opinio licet diſputando forte defendi poſſet: conſuli tamen non debet. Tum quia eſt contra mentem Concilij, vt ex eius contextu patet. Tum quia ſic interpretatur Curia cogens ad dimittendam alteram eccleſiarum omnes, qui ante etiã cum legitima diſpenſatione tenebant duas. Tum quia licèt principiũ d. c. ordinarij. innouetur vſque ad §. cæterum. ille tamẽ tacetur. Hoc tamen ius nouum nõ extenditur ad alia incompatibilia legitime obtenta: & ita qui habet alia beneficia incõpatibilia, puta plures perſonatus, vel vnam parochialem, & aliam dignitatem, vel perſonatum, quæ non ſunt eccleſiæ parochiales, nõ eſt cogendus relinquere vllum.

130 Decimoſeptimò peccat mortaliter, qui fructus ſui beneficij in plures, quã tres annos locat, aut in emphyteoſim dat. cle. 1. de reb. eccl. non alien. & eſt excommunicatus in terris, vbi eſt recepta extrauagans Pauli II. de qua infra c. 27. nu. 147.

131 Decimooctauò peccat, qui parochiano petenti ſacramẽta non miniſtrat: vel non dat licentiam alteri confitendi: vel intereſt matrimonio clandeſtino, vt ſupra c. 22. nu. 68. aut benedicit ſecundas nuptias nume. 83. aut primas tempore indebito, ibidem.

132 Decimononò peccat, qui inducit aliquem ad promittendum, aut iurãdum ſe accepturum ſepulturam in ſua eccleſia; aut quã iam accepiſſet, non mutaturum, c. 1 de ſepul. lib. 6. & eſt excommunicatus excommunicatione Papæ reſeruata, clem. cupientes. §. ſanè. de pœn. de quibus infra cap. 27. nu. 137. diximus. Et qui aliquem in peccato mortali notorio

mor

mortuum in loco ſacro ſepelit. cap. quibus 13.quæſt.2.

133 Vigeſimo peccat mortaliter, qui non diſcit ea, quæ neceſſariò ſcire tenetur ratione beneficij, vel officij, neque vult illud renunciare. ca.non eſt putanda.1.quęſt.1.l. idem iuris. §.1.ff.ad l.Aquil. Porro ſacerdos, quatenus eſt ſolū ſacrificus, eſt obligatus ſcire lege, cantare, & conſtruere.gl.cle.1.de conce.pręb.verb. reputamus. quam Cardinal.. Panor. & Imol. probant ibidem. faciunt multa, quæ adduximus in prælect. capit. ſi quando excepti. 11. & 12.de reſcript. Et quatenus ſacramenti miniſter ſcire debet cuiuſcunque ſacramenti formam, materiam, & modum debitum adminiſtrandi. Et quatenus confeſſarius & iudex fori conſcientiæ ſcire debet, quod ſupra cap.4. dictum eſt. Quo fit primò, vt religioſis, & quibus non eſt onus curæ animarum, neque audiendi confeſſiones, ſatis ſit ſcire, quæ ſunt neceſſaria presbytero, iuxta mētem Innoc.recept.in cap.cum in cunctis. de elect. Secundò, quòd qui habet prædictum onus ignorans ad id neceſſaria tenetur diſcere illa, aut relinquere onus, vt dictum eſt: & ita, qui licet ſit idoneus ad aliquod beneficium, ſi tamen non eſt idoneus ad id, quod obtinet ratione loci, aut perſonarum ſubditarum, & nō vult diſcere, quo fiat talis non debet abſolui, arg. dicti cap. cum in cunctis, & eorum, quæ ibi Innoc.recept. ait, & Pan. in c.venerabilis.de præb.

Vigeſimoprimo peccat ſacerdos, qui negligit, aut ob timorem omittit communicare proximum iam morientem, vel eius confeſſionem audire: quamuis peſtilentia laboret, ſi eſt in extrema neceſſitate ſpirituali conſtitutus iuxta dicta cap.24. num.10.

Vigeſimoſecundò, peccat mortaliter, qui beneficium eccleſiaſticum accipit ſciens, aut ſcire debens ſe irregularem, ſuſpenſum, excōmunicatum, aut interdictum eſſe: & titulus eius eſt nullus c.cum inter.de elect. c.poſtulaſtis & c. ſi celebrat.de cler. excom.miniſt.& qui in ſolo peccato mortali id facit iuxta Pano. in d.c.ſi celebrat.quod nō eſt verum, vt probauimus ibidē poſt Fel.in cap. dilecto.de except.col.3.Ioan.Maior.in 2. diſt.44.q.fin.& in 4.diſt.18.q.4.

134 Vigeſimotertio peccat mortaliter, qui nō dicit tot, & tales miſſas, quot & quales, & quo in loco tenetur, abſque iuſto impedimento: aut quas omiſit, vt debet nō cōplet, arg. ca. 1.de pact.& procem.Greg.& cap. ſignificatum de præb. Quot autem teneatur dicere parochus inquantum parochus, non videtur iure determinatum, nec ſufficienti ratione probari: quia nulla ratio concludit omnibus diebus eum miſſam dicere, neque omnibus, quibus commode poteſt: quāuis ſic omnibus feſtis præcepto colendis, quia in eis populus eam tenetur audire, cap. miſſas. de conſecr.diſt.1. Quare primo inſtitutio, vel conſtitutio particularis ſeruanda eſt. Secundò conſuetudo, quæ pro lege habetur, quando lex deeſt cap.conſuetudo.1. diſtin.& ita vbi eſt conſuetudo dicendæ miſſæ omnibus diebus per ſe, aut per aliū non ſatisfacit dicendo diebus, quibus commode poteſt: quia tenetur per ſe vel per alium quodlibet die

dicere:

Digitized by Google

dicere:& vbi eſt conſuetudo, vt ſolis dominicis, & feſtis, vel certis hebdomadæ diebus, tenetur dicere per ſe vel alium in illis: quamuis Sotus de iuſtit.& iure.libro 9.quæſt. 3.art.1. non ſatis caute iudicet parochum teneri, & ſatisfacere celebrando quoties decenter poteſt, ſacellani autem ſiue capellani, tenentur dicere,quas,vbi,& quomodo inſtitutio ſacellorum, vel eorum promiſſio habet,arg. dicti cap. cum dilectus.de conſuetu.cap.1.& cap.qualiter. de pact. Addo, quòd onus annexum beneficio, vt illud obtinens quotidie celebret de ſancta Maria, nō obligat ad miſſandum omnibus diebus,neque ad miſſam dicendam de illa omnibus, quibus miſſare tenetur, ſed ſolum illis, quibus frequentius ſalua honeſtate, & deuotione debita poteſt,dicto cap.ſignificatum.de præb.onus autem dicendi per ſe, vel per alium omnibus diebus, de omnibus diebus intelligendum eſt,vt ibidem diximus.

135 Vigeſimoquartò peccat mortaliter, qui contrauenerit alicui ſequentium præceptorum conc. Trid. quod ſeſſ.25.cap.1.de refor.pręcipit, ſic, *Habens beneficium cum onere legēdi,legat per ſe,ſi eſt idoneus,ſin minus, per alium, & in poſterum non volenti legere per ſe,non conferatur eiuſmodi beneficium, decernens collationem ei factam eſſe nullam.*Cui conſequens eſt, acceptantem peccare, arg. cap.cum qui de præb.lib.6. Et in ſeſſ.5.cap.2. Quòd habens beneficium curatum prædicet verbum Dei ſuo populo,vt minimum dominicis & feſtis ſolennioribus, & doceat ad ſalutem neceſſaria, quod eſt tanquam nouum, & ſingulare notādum. Et ſeſſ.23.c.5. Quòd nullus obtineat beneficium ante 14. annum. Et quòd in minoribus conſtitutus, niſi beneficium eccleſiaſticum habeat, aut in ſeminario vel aliqua ſchola quaſi via ad maiores ſuſcipiendos verſetur, non gaudeat priuilegio fori. Quæ res nouiſſima eſt. Et ſeſſ. 24. capite 12. Quòd archidiaconi ſint magiſtri, aut licentiati in Theologia, aut canonibus. Nota non ſufficere quo ad hoc doctoratum,vel licentiam iuris ciuilis, medicinæ vel artium, quod curia ſeruat:per quod ſoluitur quæſtio miſſa mihi ex Hiſpaniis. Et quòd per archidiaconum intelligitur ſolum is,de quo loquitur rubrica de offic.archid.qualem in Hiſpania neminem ſcio: quia prædicta rubrica ſolum videtur loqui de illo,qui eſt caput capituli, & primus poſt pontificem,& tales Hiſpania in ſæcularibus eccleſiis vocat decanos, & in regularibus priores, & Gallia, vt plurimum,præpoſitos,cui alludit capite quamuis. de verb. ſignificat. Reliquæ verò dignitates non conferantur, niſi conſtitutis in anno 22. Per hoc corrigitur cap. 1. de ætat.& qualit.lib.6.quod præſcripſit in hoc annum 20. Et prouiſi de beneficiis curatis teneantur infra duos menſes a die poſſeſſionis coram epiſcopo, aut eius vicario profiteri fidem Catholicam,ſpondētes ſe in Romanæ Eccleſiæ obedietia permāſuros.

136 Quod ipſum de canonicatibus, & dignitatibus prouiſi faciant, non ſolum coram epiſcopo,ſed etiam in capitulo: alioqui nō faciant fructus ſuos, nec illis ſuffragetur poſſeſſio. Quod etiam valde nouum eſt, quatenus

tenus multum addit capite ego N. & cap. nullus. de iureiur. reſpectiue. Nemo etiam obtineat dignitatem, canonicatum, aut portionem, qui non ſit ordine ſacro, quem illa requirunt, initiatus, aut in ea ætate conſtitutus, vt infra tẽpus ſtatutum, initiari valeat. In omnibus vero eccleſiis cathedralibus omnes canonicatus habeant annexum ordinem presbyterij, diaconatus, vel ſubdiaconatus. Hortatur etiam concilium vt ſaltem dimidia pars canonicatuum conferatur tantum magiſtris vel doctoribus, aut etiam licentiatis in Theologia, vel iure canonico. Pondera, quòd poſtremum non eſt præceptum, ſed tantum exhortatio, quæ non obligat. §. fin. 4. diſt. Quódque nullius ſtatuti, aut conſuetudinis vigore liceat, ab eccleſiis, vltra tres menſes quolibet anno abeſſe. Hic videtur permitti maior abſentia dignitates, & canonicatus obtinentibus, quàm parochis per capite 1. ſeſſ. 23. de reform. & capite 13. quod ſuper fructibus epiſcopatus, non excedẽtibus ſummam ducatorum mil-
137 le, aut fructibus parochialium, non excedentibus centum ducatorum, penſiones, aut fructuum reſeruationes non aſſignentur, Hoc vi-
138 detur tangere Papam, qui licet ligari non poſſit, cap. propoſuit. de conceſſ. præbend. ſeruat tamen. hactenus inuiolabiliter, & vbi parochiales non ſunt diuerſę diuidantur, & vbi non ſunt, erigantur: non obſtantibus &c. Item ſeſſ. 25. cap. 4. de refor. quòd epiſcopi in ſynodis, & abbates, & generales ordinum in capitulis ſuis generalibus pro ſua conſcientia diſponant de miſſis, ſi earum fuerit exhorbitans numerus, vel eleemoſynæ iis dicendis impares. Hoc videtur ius nouum quo ad Abbates, & Generales, ſed non quo ad epiſcopos, qui poſſunt hoc facere argum. cap. cum acceſſiſſent. & cap. ex parte. de conſtit. & eis adnot. etiã ſine ſynodo, iure antiquo, quod non videtur per hoc ſublatum, cum fuiſſet additum ad augendum, arg. cap.
139 fin. de verb. ſignific. Item cap. 13. quòd quarta funeralium ſolita jam ante annos 40. perſolui eccleſiæ parochiali, ſoluatur, etiam ſi poſtea conceſſa fuerit alicui monaſterio, non obſtantibus &c. Et ſeſſ. 25. cap. 7. de reform. ſtatuit, quòd in poſterum acceſſus, regreſſus, aut coadiutoriæ futura ſucceſſione non concedantur, niſi quo ad epiſcopatum, & abbatiam, certis ad id cauſis concurrentibus. Et ſeſſ. 24. capit. 19. de refor. quòd nec mandata de prouidendo, gratię expectatiuę, etiam ſub nomine indulti, nec aliæ quæcunque gratiæ ad vacatura, aut indulta ad alienas eccleſias cuiquam concedantur, & hactenus conceſſa, abrogata cenſeantur, Et cap. 8. quòd nulla Eccleſia parochialis, etiam ſi reſeruata fuerit, & vacet in Curia, niſi per cõcurſum, & oppoſitionem præuio examine, de quo ibi, conferatur.
140 Qualiter autẽ religioſus peccet contra votum paupertatis, altius quam hactenus trado in cap. non dicatis. 12. quæſt. 1.

De peccatis prædicatorum, ſiue concionatorum.

SVMMARIVM.

141 *Prædicans vt peccat, ſi id facit ſine facultate,*

facultate, quam is dare poteſt, & aduertens ſe eſſe immortali, vel mentiens.

142 *Prædicans vt peccat miſcens ridicula, detrahens prælatis, decimare diſſuadens, ſi religioſus ſine conſenſu epiſcopi num. 142.*

143 *Prædicandum quid, quoties, quibus, & a quibus.*

141 Circa hæc dicimus, quod peccat mortaliter primò concionator, qui publice concionatur abſque facultate legitima, cap. excommunicamus. §. quia vero de hęret. qualem habet epiſcopus per totum orbem, & parochus in ſua parochia: qui poteſt dare illam alteri noto, & alias probato, quo ad ſuam parochiam, ſicut epiſcopus quo ad ſuam diœceſim, & Papa quo ad omnes, vt colligitur ex Pan. & communi in cap. inter cætera. de offic. ord. & d. §. quia vero de hæret. & ex Cardinali in cle. dudum. de ſepult. quia ſunt ordinarij, & ordinarius poteſt omnia, quæ ſunt iuriſdictionis, delegare iure canonico, iuxta gloſſ. recept, cap. peruenit 95. diſt.

Secundò peccat mortaliter qui aduertēs ſe eſſe in peccato mortali, ante iuſtam contritionem concionatur, ſecundum Caietan. in 3. part. quæſt. 64. art 6. & 2. 2. quæſt. 187. art. 1. qui retractauit, quod dixerat in ſumma verbo, prædicatorum peccata. in princ. & tom. 2. de vſu ſpirit. quæſt. 1. vbi oppoſitum tenuit: quia actus prædicādi ſaltem per legem humanam eſt actus peculiaris ordini euāgelij. Et qui aduertens mentitur concionando circa doctrinam fidei, bonorum morum, hiſtoriarum ſanctorum, miraculorum, aut prophetiarum, ad cohortādum, inducendum, aut mouendū auditores, iuxta Caiet. in ſum. verb. prædicatorum peccata. Dixi, *circa doctrinam fidei &c.* quia mentiri circa alia non eſt peccatum mortale, niſi notabiliter ſcandalizaretur, vt de mentiente in iudicio, & confeſſione dictum eſt ſupra cap. 18. num. 3. Et peccat, qui principaliter, vel minus principaliter ob laudem, honorem, vel pecuniam prædicat: & quanto plus mereatur qui pure ob Dei gloriam id facit, colligas ex c. 23. ſupra nu. 6. & latius ex commen. noſtro ſuper cap. cum miniſter. 23. q. 5. nu. 44. Qui vero cōcioni fabulam,

142 & facetias, aut aliquid ridiculum miſcet, peccat quidem iuxta S. Anto. part. 3. tit. 18. cap. 4. & Caiet. 2. 2. quæſt. 164. artic. 2. ſed communiter non pluſquam venialiter, iuxta eundem, in dict. verb. prædicatorum peccata, immò nec ſemper venialiter, vt cum ad hilaritatem honeſtam breuiter dicūtur, vt tradit Aug. Triump. in ſumma de poteſtat. eccleſiaſt. q. 107. art. 1.

Tertiò peccat mortaliter religioſus, qui concionando prælatis eccleſiæ & ſacerdotibus detrahit, præſertim quo laicis placeat, clem. 1. §. quibus. de priuil. Quod intelligendum eſt, iuxta gloſſ. ibidem. verb. detrahendo. de detractione nominatim, expreſſe, vel æquipollenter facta: licet enim generaliter prælatorum vitia reprehendere, modo id prudēter, & abſque ſcandalo fiat. Et quāuis dicta clem. ſolum loquatur de religioſis: quia ſępius in eo peccant, idem tamen de ſæcularibus dicendum eſt, quo ad peccatum: quamuis non quo ad pœnas ibi conſtitutas, arg. gloſſ.

Digitized by Google

atq. glo. clem. 1. de reſcrip. verb. præſidentes, adiuncto textu. l. interpretatione. ff. de pœnis. Quæ confirmantur per conc. Lateranenſe, quod ſub Leone X. ſeſſ. 1. vetuit concionatoribus populo prædicare miracula falſa, incerta, aut prophetias per ſacram ſcripturam non approbatas: & Prælatis eccleſiæ detrahere, addens aliis pœnis excommunicationem latæ ſententiæ reſeruatæ Papę, quod non latuit Caietanũ in ſumma verb. excommunicatio. cap. 18 ſub fin. Et religioſus qui concionãdo diſſuadet populo decimarum ſolutionem, eſt excommunicatus, clem. cupientes. de pœnit. de quo infra cap. 27.

143 Quartò, qui contrauenit præceptis Conc. Trid. quod ſeſſ. 5. cap. 2. præcipit ſic: *Nullus regularis prædicet in eccleſiis ſui ordinis, niſi prius examinatus, & approbatus à ſuo ſuperiore, de vita, moribus, & ſcientia, obtenta ab eo licentia, quam Epiſcopo præſentet benedictionem ab eo petendo. In eccleſiis vero, quæ ſui ordinis non ſunt, etiam licentia epiſcopalis neceſſaria erit. Epiſcopi etiam neminem regularem extra clauſtra viuentem, nec ſæcularem ſacerdotem prædicare ſinant, niſi eis noti ſint, & moribus, & doctrina probati, etiam cuiuſcunque priuilegij prætextu.* Et ſeſſ. 24. cap. 4. de reform. ſic: *Nullus ſæcularis, vel regularis etiam in eccleſiis ſui ordinis prædicet, contradicente Epiſcopo. Epiſcopi autem ſingulis dominicis, & feſtis ſolemnibus, diuinam legem per ſe in ſuis eccleſiis annuncient, vel ſi legitimè impediti ſint, per deputatos ab eis: in aliis vero eccleſiis per parochos, vel alios, tempore vero Aduentus, & Quadrageſimæ quotidie, vel ſaltem tribus diebus in hebdomada, legem diuinam, & ſacram ſcripturam annuncient, & feſtis diebus pueros doceant doctrinam Chriſtianam, & obedientiam erga Deum, & parentes.* Et cap. 7. ſic. *Miniſtrantes ſacramenta, etiam ſi ſint Epiſcopi, iis qui ea ſuſcipiunt, illorum vim, & vſum explicent, & inter miſſarum ſollemnia, vel alia diuina officia vernacula lingua feſtis diebus legem diuinam populo exponi curent, poſtpoſitis inutilibus quæſtionibus, quæ non ædificant. Res item incertas, aut ſpeciem falſi habentes proponi non permittant, & curent prædicari doctrinam veram de purgatorio.* Et ſeſſ. 22. cap. 8. ſic. *Omnes curam animarum gerentes per ſe, vel per alios aliquid ex his, quæ in miſſa leguntur dominicis & feſtis exponant, & myſterium ſanctiſſimi huius ſacramenti declarent.*

De peccatis coniugatorum.

SVMMARIVM.

144 *Sponſalia clandeſtina poſt Concil. Trident. complens, & vtens matrimonio præſumpto &c. vt peccat.*

144 *Matrimonium præſumptum ceſſat, & coram quo parocho contrahendum, ſine cuius præſentia contractum nullum.*

144 Peccat primò coniux modis ſupra cap. 22. a nu. 30. poſitis, & non complens ſponſalia clandeſtine contracta, etiam poſt Concil. Triden. quia illud ſolum matrimonium, & nõ illa annullat. Et qui vtitur matrimonio præſumpto per copulam carnalẽ habitam poſt prædictum Concil. quia poſt illud ceſſant matrimonia præſumpta, per caput

is qui.

is qui.de ſponſ. Et qui diſcedit a matrimonio contracto coram parocho habitationis fœminæ, etiam ſi parochus habitationis viri non aſſiſtat. Et qui vtitur contracto publice, etiã coram toto populo, ſine præſentia parochi, vel alterius presbyteri, cũ licentia illius, vel ordinarij: quia congregatio Conc. Trid. ſub Pio V. interpretata fuit ſufficere parochũ mulieris, quãdo matrimonium contrahitur in parochia mulieris, ſicut eadem ſub Gregor. XIII. cenſuit, ſufficere Parochum viri, quando in eius parochia contrahitur, vt dictum eſt ſupra c.22.nu.27.

Confeſſarius erga confeſſum vt ſe geret. Cap. XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſarius doceat confeſſum hoc, & hoc.*

1 *Confeſſarius alium ad aliud exhortetur, alium laudet, alij nil dicat.*

2 *Cõfeſſarius hoc præſtari faciat quinque caſibus.*

3 *Confeſſarius facile non iudicet eſſe mortale, quod eſt controuerſum, & quid tunc faciet.*

3 *Confeſſarius non abſoluat nolentem facere neceſſaria.*

4 *Confeſſarius quid faciet, quando pœnitens contrariã ſuæ opinionẽ habet, & quid quãdo vterq; dubitat.*

5 *Confeſſarius quid dicet ei, qui reſtituere debet, & quid ei, qui reſtituturum ſe promiſit, & non præſtitit.*

6 *Cõfeſſarius quid faciet in abſolutione reſeruatorũ, cum breui reſolutione.*

6 *Peccatum reſeruatum cui, & quomodo confitendum, & ſoluendum.*

7 *Abſolutio excõmunicationis præcedat peccatorum abſolutionem, ante illã faciat hoc, & hoc. nu.8. & 9.*

10 *Abſoluatur pœnitens ab omni excommunicatione maiore, & minore ſic.*

11 *Abſolutio peccatorum detur in hac forma, quamuis ad ſubſtantiã eius minus ſufficit.*

12 *Abſolutio conditionalis non detur: & data a peccatis, cenſuris & irregularitatibus ab eo, qui pœnitentem poterat abſoluere ab omnibus, quas incurriſſet, etiã oblita includit &c. nu.13 & cum datur ab eo, qui non poterat, quid fiet, & an abſenti dari poßit. nu.14.*

1 Circa hæc dicimus primò, quòd cõfeſſarius vt diximus in prin. cap.1.de pœnit diſt.6.nu. 50. doceat ea, in quibus pœnitentem errare animaduertit, putando peccatum eſſe, quod non eſt; aut contra: aut eſſe mortale quod eſt veniale: aut contra, ſaltem in his, quæ ſcire tenetur: idem faciet de cenſuris, quas falſo credit eſſe, vel non eſſe per principium.cap.1.pœnit. diſt. 6. & quæ ibi tradimus, & arg.cap. omnis.§.ſacerdos.de pœnit.& remiſſ.

Secundo pro varietate pœnitentium, alium arguat, alium ſoletur, alium de diligentia, & ordine memorandi, & accuſandi modeſte laudet, & ad gratias ob id agendum incitet: aliis alias virtutes magis commendet, aliis alia vitia acrius increpet. Porro, pœnitenti docto, diligenti, & ſæpe confitenti, & celebranti, aut nil dicat, aut ſolum, vt faciat, quę nouit facienda; & cum ſit lux, & ſal aliorum caueat, ne ſit eis offendiculo, vt copioſius diximus in dicto c.1. num.52.& ſeq.

2 Tertiò, præmiſſis ante vel poſt prædicta interrogationibus opportunis,

tunis,faciat concludi confeſſionem, dicendo ſe cõmiſiſſe illa omnia peccata,& alia multa,quæ nõ ſatis meminit, cogitatione, verbo, opere,& omiſſione:& perſuadeat proponere nunquam amplius Deo iuuante ea, nec alia ſaltẽ mortalia ob eius amorem peccaturũ,iuxta dicta ſupra c.1. nu.12. Sed nõ obliget eum ad id voto,iuramento, vel alia promiſſione, quæ nouum vinculum adiiciat: niſi quum ius id præcepit, vt in excommunicato notorio abſoluendo. c.ex parte.de verb.ſign.& c.ſolet.de ſent. excommu.lib.6. & in incendiario.c. peſſimam.23.q 8.& in mutilatore.c. ſi quis membrum ead.cau. & quæſt. & manifeſto raptore, aut eccleſiæ violatore,cap.ſuper eo. de rapto. & vſurario publico.c.quanquam.verb. nullus. de vſur.lib.6. & in publice iniuriante perſonis eccleſiaſticis. c. quiſquis inuentus fuerit.17.q.4.

3 Quartò,caueat facile negare abſolutionem pœnitenti dicendo eſſe mortale id, de quo ſunt contrariæ opiniones, ne eum in futurum propter conſcientiam illaqueet:ſed potius conſulat libros, vel doctos, vel certe perſuadeat ei propoſitum faciendi, quod iure facere debet conſilio N. vel N. quibus confidit, vel aliorum quorum iudicio fidendum eſt:tale enim pęnitentis propoſitum ſufficit, vt abſoluatur. Angel.verb. confeſſio 4.§.3.& Sylu.verb.confeſſio.quæſt.10.adiunctis,quæ diximus ſupra c.23.nu.21.

Quintò, quod nullatenus abſoluat pœnitentem nolentem abſtinere ab eo, quod certum eſt eſſe mortale,per dicta ſupra c.10.nu.4.

4 Sextò,quòd ſi ſint contrariæ doctorum opiniones quarum alteram confeſſarius, & alterã pœnitens ſequitur,& confeſſarius credit euiden ti ſe textu,vel ratione niti:pœnitentem autem dubia, non debet eum abſoluere.At ſi confeſſarius nõ adeo forti ratione nititur, vel pœnitens vtitur pari, vel fere pari, & habet aliquem pro ſe doctorẽ clarum, poterit eum abſoluere, vt poſt Adri.in 4.de confeſſ.q.5. dub.7. tenuimus in c. ſi quis autem. de pœnit.diſt.7.nu. 66.non diſtinguentes inter propriũ parochum ad audiendum obligatum, & alium, qui poteſt audire, & non tenetur,vt nec Adria. diſtinxit, quicquid Gofred.relatus per S.Ant. 3.par.tit.17.c.10.§.2.dicat.

5 Quibus adde, quòd, ſicut cum dubitatur, an aliquid ſit mortale, nec ne? ſecuriorem partem cõfeſſarius & pœnitens eligere debent: ità quũ dubitatur, an pœnitens hoc facere,dare,aut pati debeat,benigniorem opinionem confeſſarius eligere debet,Ang.& Syl.vbi ſupra. Dixi, *Quum dubitatur*: nã confeſſarius,vel pœnitens credens ſuam ſententiam eſſe veram, nõ dubitant,vt diximus in d.c.ſi quis autem.nu.9.& ſeqq.

Septimò, quòd pœnitentẽ ad aliquam reſtitutionẽ aliquorum obligatum inducere debet ad propoſitum eam faciendi, quam cito commode poterit, iuxta in d.c.17.nu.54. admonendo eum, ſi nimis differat, in peccatum mortale recaſurum, & gratiam quam per confeſſionem & abſolutionem adeptus eſt, amiſſurum. Quin & eum, qui confeſſione præterita reſtitutionẽ promiſit, nec reſtituit, non debet abſoluere quoad reſtituat, niſi raro, vt in dicto

Digitized by Google

cap.17.num.59.inſinuatum eſt.

6 Octauo, quod pœnitentem habentem peccatum reſeruatum non debet abſoluere ab eo ſine priuilegio, bulla, vel alia licentia eius, qui illa poteſt dare: ſed vt dixi in c.conſideret.§.cautus. num.10. de pœnit. diſt.5. debet abſoluere a quibus poteſt, & pro abſolutione reſeruati mittere ad eum, cui reſeruatum eſt: cui ſolum reſeruatum cōfiteatur, vt ab illo abſoluatur, aut abſoluendus ad priorem confeſſarium remittatur. Quare vt cuidam doctiſſimo reſpondi, non debet dicere abſolute. Abſoluo te ab omnibus peccatis mihi cōfeſſis; ſed cum limitatione, exceptis tali & tali: poſſet item pœnitens per ſe, vel per aliū ante vel poſt ſuam cōfeſſionem impetrare facultatem ſecretam, verbo, aut ſcripto, ab eo, cui reſeruatum eſt, abſoluēdi a proprio cōfeſſario: ſed quia is modus periculoſus eſt, eo quod peccatū extra cōfeſſionem detegitur, tutius eſſet, vt cōfeſſarius per ſe, vel alium impetraret ſibi facultatē abſoluendi ab illo vel illo peccato ei reſeruato. Superior autem, cui eſt reſeruatum peccatum, non poteſt abſoluere ab illo, antequam ipſi, vel alteri omnia fuerit confeſſus.

7 Nonò, quòd pœnitentem excōmunicatum prius debet abſoluere ab excommunicatione quam a peccatis: alias mortale ſacrilegium cōmitteret, vt diximus in dict.c.conſideret.§.cautus. nu. 24. poſt Palud. in 4.diſt.17.q.1. col.4.argu.c.ſi celebrat.de cler.excom. miniſt.c.ſacris. de his quæ vi. contra Angel. verb. cōfeſſio 5.§.10.ſequentem Monald. pro ſe incautę citantem Richar. qui contrarium tenet: licet abſolutio peccatorum ſi concederetur valeret, modo, quo ſupradictum eſt c.9. nu.5. Quòd ſi facultatem abſoluendi ab excommunicatione non habet, nullatenus a peccatis abſoluat, quouſq; abſolutus ab ea, redeat; aut deferat mādatum ad abſoluendum eum. Porrò in abſoluendo ab excōmunicatione ſeruare debet formam iuris, quæ vt diximus in c.1.in prin. de pœnit.diſt.6. num.54. habet, primum, vt iuret parere ſuper eo mandatis eccleſiæ, c.ex tenore.c.de cætero.de ſent.excom. Secundò, quòd parti ſatisfaciat, ſi offenſa, aut debitum eſt notoriū.c.ex parte.de verb. ſign.& c.ſolet.de ſent.excom. lib.6. aut impenſas ſi contumacia eſt notoria, c.venerabilibus. §.porrò.eod. tit.& lib. & hoc ſi poteſt, ſin minus præſtet ſufficientem cautionem, id eſt dando pignora, vel fideiuſſores: & ſi neque hanc poteſt, det iuratoriam. Noue autem addimus, quod quamuis diſtinctio debiti, offenſæ, aut contumaciæ notoriæ & dubiæ locum habeat in foro exteriori: in interiori tamen nō habet, ſed ſolum ſi ſcit, aut neſcit ſe debere, aut offendiſſe, aut quantum, aut quomodo, aut cui ſoluere debeat: quia in hoc foro ceſſant præſumptiones, & confeſſum a pœnitente pro certo notorium habetur, iuxta omnes, arg.cap. tua.c.is qui.de ſponſal. quod eſt vſu frequens, & theoria rarum.

8 Tertiò, quòd humeros nudatum cum pſalmo *Miſerere mei Deus.* aut alio pęnitentiali, virga, fune, aut flagello cædat, & poſt, *Gloria patri, &c.* kyrie eleiſon, &c. *Pater noſter, &c.* rum verſiculis *Saluum fac, &c.* Oremus,

mus, *Deus cui proprium eſt miſereri, & parcere, ſuſcipe deprecationem noſtram, & hunc famulum, quem excommunicationis ſententia ligatum tenet, miſeratio tuæ pietatis abſoluat. per Chriſtũ D. N. Amen.* cap. a nobis 2. dè ſent. excom. & tradit S. Anto. 3. par. tit. 24. c. 77. §. 1. quem ſequuntur alij, & poſt abſoluat in hæc verba. Authoritate qua fungor, abſoluo te a vinculo excõmunicationis quod incurriſti ob hanc vel illam cauſam, & reſtituo te ſacramentis eccleſiæ & communioni fidelium, In nomine patris, &c. Amen. Et ſi eſt excommunicatus ob multas cauſas, exprimat eas in abſolutione: alioqui a ſolis expreſſis eſſet abſolutus, iuxta omnes. Quamuis mea ſentẽtia ſatis eſt habere intentionem eum ab omnibus abſoluendi, & comprehendendi omnes ſuis verbis. Si vero, ob vnam tantum cauſam ſæpe incurrit, ſufficit dicere, toties, quoties eam incurriſti. Et quia ſtatim dicemus expedire, vt generaliter abſoluat quemlibet pœnitentem ab omni excommunicatione, ſub conditione, ſi & quatenus eſt opus & poteſt: quamuis non videat eum aliqua teneri, a fortiori expediet, vt eum ſic abſoluat, quando eum abſoluit ab aliqua particulari, qua videt eum teneri.

9 Quamquam autem modus prædictus regulariter ſeruandus eſt, quando cõmode poteſt in abſoluendo excõmunicato: abſolutio tamen aliter facta valet etiam ſolum dicendo. *Ego te abſoluo ab excommunicatione.* vel *Rebenedico te.* aut aliud æquipollens, cum intẽtione abſoluendi; Syl. verb. abſolutio 5. q. 2. vt diximus in d. c. 1. vbi addimus. nu. 55. ne faciat fœminam nudare humeros: quia nullo iure id cauetur, & a num. 60. quod quatuor prædicta nõ ſunt ſeruanda, quãdo excommunicatio non eſt certa, & ad cautelam abſoluitur. Et Leonem PP. X. fratribus ordinis Minorum cõceſſiſſe, ne quando excommunicatos in foro conſcientiæ abſoluunt, teneantur eos flagellare dicendo pſal. *Miſerere mei.* compen. priuileg. verb. abſolutio 1. quo ad ſeculares. nu. 14. Quæ omnia procedunt etiam in abſolutione a delegato facta ſimpliciter, vel additis illis ſolitis verbis, (ſeruata in eis forma) vel ſimilibus. Secus ſi aliquid aliud delegans mandauerit obſeruari: quia priore caſu ſolum contineret monitionem, in poſteriore vero etiam nouam formam argu. gloſſæ celebrat. in clemen. 1. de officio delegat.

10 Decimò, confeſſarius imponat pœnitentiã ante abſolutionem, glo. fin. in cle. dudum. §. ſtatuimus. verb. audire. de ſepult. quod tamen non eſt neceſſe: quia tãtum valet, & tam ſacramentalis eſt quæ poſt, quam quæ ante imponitur, vt dixi in prin. dicti c. 1. nu. 33. poſt Gerſon. in tract. de excommu. 2. part. argu. l. lecta. ff. de reb. cred.

Vndecimò, abſoluat eum ad cautelam ab excommunicatione maiore, vel minore, ſuſpenſione, vel interdicto, in hanc ſententiam: *Si teneris aliquo vinculo excommunicationis maioris, ſuſpenſionis vel interdicti, a quibus te poſſum abſoluere, abſoluo te, ſi & quatenus poſſum.* Et expedit: ſed non eſt neceſſe adiungere: *Reſtituo te ſacramentis eccleſiæ, & communioni fidelium.* Iuxta Gerſon.

Digitized by Google

vbi ſup. & omnium mẽtem:quia eo ipſo quod abſoluitur,eis reſtituitur.

Duodecimò abſoluat à peccatis præmittendo *Miſereatur tui* &c. Dominus noſter Ieſus Chriſtus te abſoluat.Et ego authoritate ipſius qua fungor te abſoluo ab omnibus peccatis tuis. In nomine Patris,& Filij, & Spiritus ſancti.

11 Paſſio D.N.Ieſu Chriſti & merita Beatæ Mariæ ſemper Virginis & omnium Sanctorum & quidquid boni feceris,& mali patieris,ſint tibi in remiſſionem peccatorum, augmentum gratiæ,& præmium vitæ æternæ. Non ſunt tamen hæc omnia neceſſaria: eſſentialia enim, & neceſſaria ſunt illa ſola *Abſoluo te.* vt diximus in d.prin.nu 9.& colligitur ex vtroque Tho.3.par.q.74.art.3. & ex Conc.Floren.in decreto Euge. §.4. quia quæ abſolutionem præcedunt, ſunt preces:& quæ ſequuntur, ſunt iniunctio pœnitentiæ generalis,vt diximus in c.3.nu.4.& in d.c.1. nu.36.& 52.poſt S.Thom. quodlib.3. Alia multa verba multi adiungunt, quę non ſolũ ſunt ſuperflua,ſed etiã periculoſa: è quibus ſunt illa, De quibus contritus &c. Tum quia abſolutio non ſolum cõprehendit peccata contrita: ſed etiam quæ apparent contrita,ad effectum,ne iterum ea pœnitens confiteri teneatur:quin etiam attrita certæ ſpeciei comprehendit quo ad effectum remittendi, vt ſupra dictum eſt, c.1.nu.40. Tum quia ſcrupulos gignere poſſet, vt dixi in dict.cap.in princ.num.31.vbi num.27.etiam dixi,qualiter intelligenda ſit determinatio quædam Io. Gerſon,quo vera ſit.

12 Admonemus etiam id quod vbi ſupra,nu.62. quod non debet abſoluere ab excõmunicatione de futuro,& minus à peccatis,dicendo:Ego te abſoluo ab excõmunicatione,aut à tuis peccatis,ſub conditione, ſi illud,aut illud feceris,aut ſi ſatisfeceris. Tum quia abſolutio non debet eſſe in ſuſpenſo.argu.c.ad hæc quoniam.de appel. Tum quia licet ſortiretur effectũ poſt adimpletam conditionem, peccaret tamen, qui eam ſic faceret, vt dixi ibidem, num.65. Quamuis poſſet ferre ſub conditione de præterito, quæ actum non ſuſpendit. l.cum ad præſens. ff.ſi cert. petat. veluti dicendo: Si feciſti, aut præſtitiſti talẽ rem,ego te abſoluo, vt dicitur, quum de baptiſmo dubitatur.ſi tu non es baptizatus,ego te baptizo,c.2.de baptiſ. Quod ſi ſuperior abſens inferiori facultatem dederit, vt à caſibus ſibi reſeruatis abſoluat ſub eo modo, vt iterum illi confiteatur, quando præſens fuerit, confeſſarius tenetur illum modum pœnitenti declarare:& ſi eũ non acceptauerit non debet audire, ſi ante confeſſionem id ſciuerit:nec à reſeruatis abſoluere,ſi poſt confeſſionem ſciuit: ſi tamen conſenſerit abſolutioni, adeo valet abſolutio, quod quamuis poſtea pœnitens ſuperiori non confiteatur,valere illa nõ deſinat:peccatũ tamen mortale nouum committet. Eſt autem valde notandum, quod qui confitetur alicui habenti facultatem abſoluendi ab aliqua excõmunicatione, vel peccato reſeruato, quibus ipſe tenetur, & obliuiſcatur illa, & abſoluatur ab
13 omni excommunicatione, & peccato ſi, & quatenus potuit confeſſarius, vt ſupra eſt dictum, abſoluitur.

Digitized by Google

uitur etiã ab eis: ita quod quamuis poſtea factus memor eorum confiteatur illa vt tenetur alteri, qui talẽ facultatem non habet, ab illis poſſit abſolui ab eo: quia deſierſit eſſe reſeruata, & habere excõmunicationem adiunctã, quippe quæ per priorem abſolutionem ſublata fuerunt, & peccata remanſerunt ſolubilia a quouis proprio ſacerdote, vt dixi in c.1. §.cautus.de pœn. diſt.5.& in c.1. in prin.nu.70.eadem diſt.allegando locum ſpecialem vbi id dixit Palud. in 4.diſt.18.q.5.col.pen.quem nemo allegat: quãuis generaliter allegando eum ſequantur S.Anto. Ang. Sil. Gab.& Adr. in locis, quos in d.§.cautus, citamus. Et ideo qui confitetur habenti authoritatem abſoluẽdi ab omnibus peccatis, & cenſuris per viã confeſſionalis bullę, Iubilei, vel aliã prudenter facit, curando, vt modo ſupradicto generaliter ab omnibus excõmunicationibus, & peccatis abſoluatur: immò & vt ſecum in irregularitatibus diſpẽſetur, ſi etiam ad eas ſe extendit facultas: quia ſi poſtea in mentem venerint, ſatisfaciet confitendo peccata, nulla obtenta abſolutione a cenſuris, nec diſpenſatione ab irregularitate. quod religioſi notare debent, qui in viſitationibus ab irregularitate, & aliis cenſuris generaliter abſoluuntur a ſuperioribus: nam eſto tunc nõ meminerint illa, ſublatæ cenſentur, nec tenentur aliam abſolutionẽ quærere ab eis; ſed ſatisfaciunt confitendo ſimpliciter peccata, ob quæ illa incurrerunt. Angu.verb. confeſſio 1.§. 12. Roſ.verb.cõfeſſio 2.§ 9.Syl.verb. Cõfeſſio 1. q.4 Aduertendum quod hic nihil dicitur de irregularitatibus, vt viſum fuit Reuerendiſſ.epiſcopo Vulturarienſi in lib.de irreg. lib.6 c.25.num.6. An autem idem ſit de illis dicendum, quod hic dicitur de cenſuris quæſtionis eſt. Et etiam dubitari poteſt an confeſſarius electus virtute cap.fi.de pœn.& remiſ. poſſit diſpenſare, vt tradit Sylu.ver. confeſſor.1.ver.9.quæritur.nu.9.

14 Decimotertio, quòd ſi abſoluit aliquem ab excommunicatione, aut a caſu reſeruato, a quibus ipſe non poterat, debet procurare facultatem abſoluendi eum ab illis, & poſt habitam eam abſoluet eum præſentem, ſi præſentia eius haberi poteſt, ſin minus abſentem ab excommunicatione, quãdo voluerit, & a peccato reſeruato, quando ille in gratia eſſe videbitur, ſecundum Anto. qui ait multos inſignes theologos congregatos ſuper hoc in quodam concil. quod ipſe citat ibi, & nu.13. concluſiſſe, huiuſmodi pœnitentem poſſe abſolui in abſentia, etiam ſi præſentia eius haberi poſſet: ſed ſcandalum immineret, dicendo ei, quod nequaquam eſt abſolutus, & propterea oportet ipſum iterũ confiteri. Quod equidem ego refellere minime audeo, licet nonnullis contra videatur: & ſi prædictam facultatem habere nequit, admonere debet eum ſi poteſt, vt ſe abſoluere faciat a tali caſu, aut peccato, a quibus ille non potuit, vt dixi in c.1.in prin. de pœnit.d.5.nu.60.Non enim ſatis placet illud Directorij lib.1. tit.13.§. 143. ſcilicet, vt obtenta abſoluendi facultate, iterum pęnitentem accerſat, & caute fingat, ſe eum de aliquo peccato iam confeſſo interrogare velle, quo melius eum erudiat

Digitized by Google

de nonnullis aliis; ſi poſtea commiſit, & ab omnibus abſoluere. Tum quia raro id ſine ſcandalo fiet. Tum quia non poteſt illum ab illo peccato,& aliis abſoluere,niſi omnia peccata integrè ex propoſito abſque tali fictione confiteatur.cap.omnis. de pœni.& remiſſ.

De pœnitentia imponenda.

SVMMARIVM.

15 *Pœnitentia iuſta eſt imponenda: alia omnis cur falſa dicta: omnibus leuis neceſſaria: & quæ alia voluntaria grauis indiſcretè ponitur.*

16 *Pœnitentia iuſta quid, eam Deus ſolus nouit.*

17 *Septennis vnicuique peccato mortali non debetur in foro interiori.*

18 *Pœnitentia arbitrio confeſſarij relinquitur, non ad hunc effectum; ſed ad iſtum: & quæ imponẽdas ſitque conueniens: quales non ſunt hæ.*

19 *Confeſſarius antequam pœnitentiam iniungat, dicat hæc.*

20 *Pœnitentia ſatisfactoria alia a neceſſaria culpa delenda: & quæ earum acceptanda.*

21 *Pœnitentia ex cauſa diminui: & mutari poteſt.nu.22.*

23 *Pœnitentiam per opera aliàs debita fieri.*

24 *Pœnitens quod officium relinquet.*

25 *Confeſſarius pœnitenti abſoluto hæc conſulat.*

DEcimoquartò, quòd frequẽter rogati ſuper quantitate pœnitentiæ imponendæ, tandẽ concluſimus octo. Primum, quòd cõfeſſarius debet conari imponere pœnitentiã iuſtam pœnitenti. Tum quia ea minorem Greg. falſam appellat. in c.falſas de pœn.diſt.5.nõ eo quòd nil proſit, vel abſolutionem irritam faciat: ſed quia pœnitentem fallere poteſt,præbendo occaſionẽ credendi,ſe per illam plenè ſatisfacere. Tũ quia Abulens. ſuper 18. Matth.q.49. circa finem. dixit confeſſarium imponentẽ pœnitẽtiam pro ſuo libito, ſine alia circũſpectione,peccare: quãuis nõ declaret,an mortaliter an venialiter,niſi quãdo nullã ſcienter iniungit,cui ſatis cõcordat Conc. Colon.de ſatisfact.§.ex prædictis. multa de hac re tangens,& Adri.in 4.de Clauib.q.2.col.6.ſacerdotem nõ debere condonare offenſas contra Deũ factas ſine multa prudentia, & pœnitentia, arg.cap. ſi is qui prælatus. 23.q.4 & Maio.in 4.diſt.20.col.3.nõ eſſe veri amici imponere paruam pœnitentiam,neque prudentiæ, eius paruitate lætari. Tum quia Concilium Trid.ſeſſ.14.c.7. poſt hæc ſcripta declarauit, conuenientes pœnitentias eſſe a confeſſariis imponendas,& nõ leues pro grauibus iniungendas, ne participes eorum fiant. Quo fit, vt conſtanter affirmemus non rectè fungi officio ſuo confeſſarios,qui omnibus vnam, & eandem leuem pœnitentiam obligatoriam, & aliam grauiorem volũtariam imponunt.

16 Secundum, illam eſſe pœnitentiã iuſtã,quæ neque eſt maior neque minor merita,quæque exęquat,& nõ ſuperat pęnam peccatis confeſſis in purgatorio luendam. arg. l.iuſtitia. ff.de iuſt.& iur.& proœm.Greg.

Tertiũ hanc ſoli Deo eſſe cognitam: ſolus enim ille nouit quanta pęna debeatur in purgatorio peccato mortali per contritionem,& confeſ-

ſionem

Digitized by Google

ſionem condonato: quia ſolus ipſe nouit grauitatem peccati, & vim contritionis, & partem quam abſolutio ſacramentalis tollit; meritum item operis ſatisfactorij, tum ſacramentalis, tum cuiuſlibet alius, quod pro magnitudine, vel paruitate gratiæ & deuotionis magis vel minus, ſaltem ex opere operantis ſatisfacit.

17 Quartum vulgatum eſſe, vnicuique peccato mortali iuxta canones pœnitentiam ſeptem annorum iniungendam eſſe, in quod allegatur Gratian. in cap. hoc ipſum. §. 1. 33. q. 2. Pro quo nunquam nos textum reperire potuimus, vt dixi in d. c. falſas. nu. 14. quãuis ſic multas gloſſas receptas in d. c. hoc ipſum. & in c admonere. 33. q. 2. & in c. prædicandum. 22. q. 1. & c. ſunt plures. de pœ. diſt. 3. quæ id dicunt. & communis cum Hoſti. in ſumma de pœnit. & remiſſ. §. quæ pœna. & Palud. in 4. diſt. 10. quæſt. 2. S. Anto. 3. par. tit. 17. cap. 10. cui conſonare videtur ſtilus concedendi indulgentias 40. vel alius numeri annorum, & dierum in pœnitentiam iniunctorum. Quare contrarium putamus. Tum quod id tenet S. Thom. in 4. lib. ſent. diſtin. 20. quæſt. 2. ante quem idem ſenſit Hier. in cap. menſuram. de pœni. diſt. 1. Tum quia nec Gratianus dicit eccleſiam ſeptẽnem pœnitentiam in ſingula peccata ſtatuiſſe; ſed tantũ pro grauiſſimis peccatis iniungi ſolitam fuiſſe in d. cap. hoc ipſum. §. 1. Tum quia dici poteſt, illam pœnitentiam non fuiſſe taxatam pro foro interiori: ſed exteriori, vt probamus d. cap. falſas. nu. 14. Tum quia ibi oſtendimus illos 46. canones pœnitẽtiales, quos Hoſt. in d. §. qua pœna. colligit, ad forum exterius pertinere. Tum quia inepte imponeretur pœnitentia ſeptennis pro vnoquoque peccato ei, qui mille confitetur.

Quintum, quantitatem, & qualitatem iuſtæ pœnitentiæ nunc, & ſemper relinqui, relictámque fuiſſe prudentis confeſſarij arbitrio. dict. cap. menſuram. cap. deus. de pœnit. & remiſſ. & cap. tempora. 26. quæſtio. 7. non quidem vt ſenſit gloſſ. dict. cap. menſuram. & Panor. in d. cap. Deus qui. nu. 4. & Anton. Burgen. in cap. 2. de emptio. ad effectum vt pœnitens facta pœnitẽtia iniuncta magna vel parua, ab omni pœna purgatorij liberetur: quia hoc falſum eſt, iuxta Mag. & communem in 4. diſtin. 2. & probamus in d. cap. menſuram, & c. Deus qui. & in repet. §. in leuitico. de pœnit. diſt. 1. nec etiam ad effectum, vt pœnitens ad pœnitentiam impoſitam acceptandam teneatur, ſecundùm aliquos, vt dicemus infra nu. 20. ſed ad effectum, vt animæ negotia, quo ad hunc mundum, & quo ad alterum mediocriter gerantur.

18 Sextum, confeſſarium circunſpicere debere in æſtimanda pœnitentia magnitudinem, & paruitatẽ peccati, & contritionis, & qualitatem perſona pœnitentis, an ſit robuſtus, an debilis, iuuenis, an ſenex, aſſuefactus, an non. An item videatur magnam recuſaturus: aut quamuis acceptet, eam non impleturus: an ſit pauper, an diues, magnoperéque curare debere, ne pœnitentiam ineptam imponat: qualis eſt eleemoſyna pauperi, ieiunium perpetuo laboranti, auſteritas magna delicato, & in altiori loco poſito: qualis quæ imponitur vxori, filio, ſeruo, aut famulo, in nota

bile obſequiorum debitorum impedimentum, vel in periculum lapſus ſpiritualis, aut detectionis peccati occulti, iuxta mentem S.Anto.3.part. tit.17 c.10. §.10. qualis peregrinatio mulieribus, iuxta Hoſti.in cap.mulier.de ſent.excommu.maximè ſine ſuis maritis, vel cum illis in longinquum, cum domi manentes ſanctos inuiſere ſpiritu poſſint. Maio.in 4.diſtin.17.quæſt.2.qualis panis & aquæ, & ſolitudinis melancholico, & ſcrupuloſo: qualis multa recitatio prælectori, & ad lõgas preces obligato, vt dicimus in d.c.cõſideret.§.ponat. nu.4.& 8.de pœ.diſt.5.& alię ſimiles.

19 Septimum, confeſſarium pœnitenti dicere debere iuſtam pœnitentiam, quæ ſibi imponenda erat, ſolum Deum Optimum Maximum ſcire, & timentes Deum, & cupientes vitare pœnas alterius vitæ antiquitus ſeptem annorum pœnitentiam pro vnoquoque maximo peccato mortali facere ſolitos fuiſſe, iudicantes tam longam pœnam tam magnę offenſæ purgãdę adhiberi oportere: ſed quod non intendit imponere ipſe, niſi ſponte velit eam ſuſcipere. Et ſi reſponderit ſe velle, & iudicat illum impoſitam impleturum, iniungat eam, quæ iuſta videbitur, habito reſpectu ad eas, quæ prædictis canonibus pœnitentialibus precipiuntur. Nam, vt habet Concil. Colon. vbi ſup. iam quod ſperandum non ſit, vt communiter ab hominibus iterum ſuſcipiantur pœnitentiæ antiquæ, bonum tamen eſſet, vt aliqui ad illas reuocarentur: in quod mouere poteſt etiam formula antiqua concedendi indulgentias per relaxationem annorum, & dierum in pœnitentiam iniunctorum, de quarum modo intelligendi paucula, quę hoc in loco ſcripſimus, remittimus ad repet. §.in Leuitico.de pœni.diſt. 1.not.11.a nu.12.

20 Octauum, quòd pœnitenti nolenti acceptare tam magnam pœnitentiam ſatisfactoriã diminuat quãtum ei placuerit, declarando ei pœnam alterius mundi, iuxta Maio.in 4.diſt.20. quæſtio.1.col.3. Dixi *ſatisfactoriam*: quia reſtitutoria, vel ad excũdum à peccato neceſſaria; qualis eſt alieni reſtitutio, odij mortalis depoſitio, & dimiſſio concubinæ, & officij, quòd ſine peccato exerceri nequit, & conuerſationis, qua ſe credit in mortale peccatum lapſurum, neceſſariò imponenda eſt, quam ſi nolit acceptare, nullatenus eſt abſoluendus, vt dixi in cap. ſatisfactio. de pœnit.diſt.3.& d.§.ponat ſe.& latius ſupra cap.1 a nume.5. & cap.14 a num.31. Rectè autem faciet concedendo, vt quod non recitauerit, aut non ieiunauerit die præſcripto reficere poſſit alio, vel eleemoſyna redimere.

Decimoquintò, quòd ex his poteſt ſatis inferri deciſio quæſtionis ſup. cap.3 a num.2.tactæ, & huc remiſſæ, An pænitens de præcepto teneatur acceptare pœnitentiã iuſtam a confeſſario præſcriptam? in qua placet ſententia ſubtilis Doctoris Scoti in 4.diſt.17.quam ſequitur Gab.diſt.16. quæſtio. 2. & Med. in Cod. de confeſſ.fol 75.d ſer e tractans ea[illegible] ſcilicet, quòd ſufficit pœnitenti habere propoſitum ſatisfaciendi Deo hic, vel in purgatorio: quibus conſonat Hoſt.in ſumma.de pœnit §.& an ſit. verſ.quid de operibus, & Pan.in can.

ſign ſi

ſignificauit.nu.2.eo.tit.niſi quatenus tenent, teneri ad acceptandam aliquantulam, & ſaltem vnum Pater noſter, quibus nullus Canoniſta, quod ſciam contradixit.Sed de veritate huius limitationis inutile prorſus duco diſputare; cum nemo ſit tã ſaxeus pœnitens,qui bona fide confiteatur,& nolit vel tantillam pœnitentiam acceptare.Pro qua Scoti ſententia, & contra eam multa hoc in loco in Manua.Hiſpano adduxi,quę conſulto omitto,eo quòd videam in Vrbe,& in orbe receptum,ne cuiquã denegetur abſolutio, eo ſolo quòd nolit acceptare pœnitentiam ſibi iniunctam : modo habeat propoſitum verum plane ſatisfaciendi Deo viuens per bona opera, & indulgentias,vel mortuus in purgatorio cruciatu horrendo:quamuis contra teneat Palud.in 4.diſt.17.quæſt.2.art.1. cum aliquot aliis. Pro quibus vrget cap. omnis.de pœni. & remiſ.habẽs, pœnitentiam a confeſſario iniunctam à pœnitente acceptari debere. & Concil. Floren. agens de ſacramento pœnitentiæ habet, confeſſarium pœnitentiam arbitrari debere: & quòd omnes catholici confitentur, confeſſarium ſicut poteſtatem habet ad abſoluendum, ita ad obligandum habere,cuius oppoſitũ eſſe hæreticum declarauit Concil. Trid. ſeſſ.14.cap 8.& can.15. & Concil Later. quod ſub Leone V. ſeſſ.9. §.ad abolendum.præcepit confeſſariis,ne blaſphemos Dei, & ſuæ matris abſque magna pœnitentia ad arbitrium ſeueri confeſſarij abſoluant.Sed his reſponderi poteſt,ſolum per ea probari,quòd cõfeſſarius ſine iuſta cauſa non debet imponere minorem ea quam arbitratur iuſtam, ſed cum illa ſic.argumen. l.quid ergo. §.pœna grauior. ff de his, qui not. infam. & adductorum per Dec. in cap. at ſi.§. de adulteriis.de iudic. etiam nullam imponendo:vt cum iã iam ſpirantẽ, nec pœnitentiam facere potentem, ſine vllius pœnitẽtię impoſitione expreſſa abſoluit. Multæ autẽ ſunt iuſtæ cauſæ minuendæ pœnitentiæ, puta impotentia eam implendi, vt proximè dictum eſt,magnitudo contritionis, quæ ſola interdum totam pœnam remittit,iuxta glo.ſolenn.d. cap. menſuram, ſenectus,debilitas, ægritudo, timor probabilis, quòd iuſtam non implebit, arg. cap. ſicut dignum. de homicid. & cap. aut facta. de pœnit. diſt 1. tempus iubilei, vel aliarum indulgentiarum. arg. cap.cum ex eo,de pœnit. & remiſ.& extrauag.1. & 2.eo tit.iniunctio, & acceptatio, & directio omnium bonorum operum totius vitæ in ſatisfactionem pœnæ peccatis ſuis debitæ arg c.1.& 2.26.q.7.

22 Porro, cum valde diminuit iuſtam, moneat pœnitentem eius rei ignarum, quam grandis eſſet imponenda : quanto plus prodeſt exigua præſentis vitæ, quam magna futurę, collimet, & dirigat omnes curas & labores in præſenti perferendos, & mortem ipſam etiam neceſſario ſubeundam,in ſatisfactionem pœnitentialem:quæ omnia ratione hac ſuſcepta,leuius feret. Addo quod etiam iniuncta,& acceptata mutari poteſt, & diminui iuſta de cauſa: puta quia bona fide putat pœnitẽs,ſe eam implere non poſſe, aut nõ ſine difficultate,vel periculo ſalutis animæ, vel corporis: quia tunc,non ſolum con-

feſſarius qui eam impoſuit, ſed etiá alius ſi ipſe facilè adiri non poſſit, etiam eo inferior mutare poteſt;ſcilicet epiſcopus impoſitam à Papa; & parochus impoſitá ab epiſcopo, iuxta glo.ſing. & recept. cap.tempora pœnitudinis.26.quęſt.7 vt latius poſt Dec.dicimus,in d.cap.at ſi.§.1.etiam non iterata confeſſione eorundem peccatorum, ob quæ impoſita fuit: modo impoſita fuiſſet ob peccata eiuſmodi, à quibus, qui eam mutat, abſoluere potuiſſet, iuxta Monal.in ſum.de pęniten.§. An poſſit imponi a non proprio ſacerdote. Syl.verb.cōfeſſio.q.22 Roſel.verb confeſſio ſacramentalis §.22.quamuis ſtricto iuri conſonantius ageret,qui eius implementum differret;quouſque poſſet eum, qui illam impoſuit adire,ſi 23 ſpes breui adeundi foret. Pro prædictis facit quòd(gratia Deo miſericordioſiſſimo)poſſumus ei ſatisfacere operibus bonis,etiam alia ratione debitis,& de neceſſitate etiam naturæ ſubeundis, vt poſt Caieta.de ſatisfact.quæſt 1.probamus,in cap.1. de pęni.diſt.6 nu.40.poſt quæ declarauit Conci.Trid.ſeſſ.14.cap 9 quod pœnis,& flagellis à Deo inflictis, & patienter toleratis ſatisfacere poſſumus, & conſequenter tolerandis infirmitatibus, & ipſa morte naturali, aut violenta ineuitabili.Quo fit vtiliſſimam eſſe illam clauſulam *Quicquid boni feceris &c.* quam(ſupra eod. cap.nu.10 & in prin.d.cap.1. de pœn. diſtin.6.nu.36.)diximus formæ abſolutionis vtiliter addi,declarato præſertim ſupradicto modo eius valore.

24 Confeſſarius tamen pœnitentiam ieiunij aliquorum dierum, aut precum imponens,in dubio cenſetur imponere eorum, ad quæ pœnitens non tenetur:& conſequenter is,cui ieiunium quatuor dierum imponeretur, nō ſatisfaceret dies quatuor temporum,aut vigilias,ad quas tenetur,ieiunando,ſecūdum omnes. Ad nonũ quęſitum,ſcilicet.An ceſſatio a peccato, & emēdatio vitæ poſſit in pœnitentiam imponi? Reſp.affirmatiuè Tum quia licet pura ceſſatio à peccato non ſit opus,velle tamen ceſſare ab eo verum opus eſt:& ita non obſtat, quod aduerſarij dicunt,ſola opera eſſe in pœnitentiam imponenda, iuxta cap.3 Lucæ. Tum quia promittens non facere dicitur promittere factum, glo.recep.in l. ff de verbo.oblig.per §.ſi vxor.inſt. de nupt. Tum quia licèt verius eſſe putamus,opera alias debita poſſe in pœnitentiam imponi, contra Scot. Palud.& Maio.magis vrgentem, in 4.diſt.15.cum S.Anto.3 part.tit.4 cap. 20. referente Ægid. & Richar.id tenuiſſe, quod & S. Thom. ſenſit in ea.diſtin.15.quæſt.2.art.3.& latius diſtin.19. quæſt.2.art.1. & Gabr.quæſt. 2.pro quo vrget Concil.Triden.cap. 9.ſeſſ.14.determinando poſſe nos ſatisfacere Deo pro peccatis per pœnas ab ipſomet inflictas,vel alias naturales, vel violentas,etiam neceſſariò patiendas,ſubeundo eas patienter in remiſſionem eorum:quod antea tenuit vbi ſupra S.Thom. Tum quia nō ſequitur ex hoc,quòd videtur ſtultè facere, vt Maior obiicit, qui clericis non iniungit in pœnitentiam omnes horas canonicas dicendas, nec aliis alia eis præcepta: quia prudenter cauet ab eo faciendo, ne confeſſi eo poſtea omittentes bis peccent, contra præceptum eccleſiæ,

eccleſiæ, & confeſſarij. Tum quia omnis virtutis actus, licet vno reſpectu ſit delectabilis, eſt tamen alio pœnalis, vt poſt alios declarat rectè Sot. in 4. diſt. 19. quæſt. 2. art. 1. & ita qua parte eſt pœnalis eſt ad pœnitẽtiam aptus. Tum quia omne opus bonum, etiam purè mentale, eſt ſatisfactorium pœnæ peccati remiſſi ſecundum Scot. in d. diſt. 15. quæſt. 1. artic. 3. communiter receptum. Tum quia ſicut dirigens vnum eundem actum in multorum præceptorum implementum, omnia illa implet, ita pœnitens dirigẽs vnum, & idem opus in implementum præcepti eccleſiæ, & confeſſarij, vtrunque implet. Per quæ facilè reſpondeas argumentis Maioris vbi ſupra. Noluimus tamen dicere, quòd ſacerdos prudenter faciat iniungendo in pœnitentiam ceſſationem ab omnibus peccatis, & emendationem vitæ ſub pœna noui peccati: quia id eſſet dare occaſionem bis peccãdi, vt prędictum eſt: ſed quod aliquando poteſt præcipere ceſſationem ab aliquibus peccatis alicui, quem merito credit eam ſeruaturum, & ſemper poteſt eam conſultiuè imponere: ſicut & alia omnia bona opera, quę facturus eſt, poteſt iniungere ſine noua obligatione ad illa, quam implendo, tanquam pœnitẽtiam conſultiuè iniunctam, plus ſatisfaciet, quã ſine vlla iniunctione ſatisfaceret.

Decimoſextò dico, quòd confeſſarius non debet conſulere pęnitẽti, vt deſerat officium alioqui licitum, in quo multum peccat, quando, eſt periculum incidendi in alium ſtatum, in quo plus peccet: quod contingeret, ſi mercatori multũ in decipiendo peccanti, conſuleret relinquere mercaturam, quod futurum ſit ei magna occaſio adulterãdi, furandi, vel peiora faciendi: ſufficit enim vt firmiter proponat nũquam amplius ſe quemquam decepturum, & redditurum quod illicitè acquiſiuit, vt diximus in cap. qualitas. de pœnit. diſt. 5. poſt Adr. in 4. de ſacra. confeſſ. quæſt. 4. col. 23. Dixi, *alioqui licitum*: quia ſecus eſt de illicito, quod exerceri ſine mortali non poteſt: quia præcipiendum ei eſt, vt relinquat: quamuis eo occaſio magis peccandi præbeatur: neque abſoluẽdus eſt, niſi ſe id relicturum proponat, vt diximus in cap. negotium. de pœnit. diſt. 5.

25 Decimoſeptimò, poſt abſolutionem admoneat eum, vt fugiat occaſiones peccandi nõ ſolum eas, quas de præcepto tenetur fugere, ſed etiam alias, de quibus vtriſque latè dictum eſt ſupra, de acceptis quidem cap. 3. a nu. 5. de datis cap. 14. a num. 31. Conſulat item, vt pluries, quàm ſemel in anno confiteatur, vt audiat conciones, bonorum precibus ſe commendet: & eorum conuerſationem habeat, etiam ſi credat pænitentem ſua cõſilia non exequuturum, vt contra tentationem vitij, quo maximè tenetur, diuinam opẽ imploret per preces alicuius ſancti, qui virtute contraria plurimum enituit vt meditetur pœnas inferni adeo magnas, & perpetuas vt obijcet inimico ſuggerenti ſemper pœnitentiæ locum eſſe: memoria repetendo, quot paſſim mille modis ſubito abſque pœnitendi, & confitẽdi facultate moriãtur, & aliquo vitio maximo illaqueato perſuadeat,

vt

Digitized by Google

vt firmiter proponat, & interdum voueat, ſe illam vel illam pœnitentiam ſubiturum, ſi recidat in illud: non autem vt iuret, vel voueat: ſe id non admiſſurum, arg. capit. clericos. de cohab. cler. & muli. nec ſe, ſi reciderit, religionem ingreſſurum, quæ res frequens eſt, frequenterque ſacram pœnitentiariam variè torquet.

SVMMARIVM.

26 *Abſoluere ab omnibus etiã reſeruatis in articulo mortis quilibet preſbyter poteſt, ſine pœnitentia exteriori conſulendo hoc, nu. 33. ad petenda alia ſacramenta inducendo. num. 34.*

27 *Abſolui vel communicari, an debeat proximus morti, vel alius loquela priuatus, num. 28.*

29 *Reſtitutio pauperibus debita an eccleſiis fieri poßit.*

30 *Bullæ indulgentiarum per incuriam quibuſdam in morte non proſunt.*

31 *Bulla quæ primo vſu expirat.*

31 *Articulus mortis quis dicitur.*

31 *Abſolutio per bullam quam formam requirat: & an extra cõfeßionem detur.*

32 *Abſolutio a cenſuris quid proſit mortuo.*

32 *Moriens qui non ſepeliendus, quid admonebitur, ad quid inducetur. num. 33. 34. & 35.*

26 Decimooctauò dico, quòd quilibet presbyter catholicus nõ præciſus ab eccleſia abſoluere poteſt quẽlibet in articulo mortis, à quolibet peccato etiã reſeruato, & à qualibet cenſura, ſi copia ſuperioris deſit, vt copioſe diximus in c. 1 in prin. de pœnit. diſt. 6. à nu. 72. per illum text. & c. quem pœnitet. de pœnit. diſt. 1. cap. quod ſuper iis. de ſent. excom. cap. ſi quis ſuadente. 17. q. 4. & alia multa, & nouiſſimè per conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. de caſuum reſerua. in hęc verba. *In eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, vt nulla ſit reſeruatio in articulo mortis, atque ideo omnes ſacerdotes quoſlibet pœnitentes à quibuſuis peccatis & cẽſuris abſoluere poſſunt.* Dixi, *Presbyter*: alius enim etiam deficiente presbytero, non poteſt à peccatis abſoluere, iuxta gloſſ. ſing. recept. in cap. paſtoralis. §. præterea. de offic. ordin. neque ab excommunicatione, vt probamus, & defendimus ibidem a num. 83. cum prædicta gloſſ. recepta ibi ab omnibus, & ab Imol. in l. 1. col. 3 ff. de public. iudic. contra gloſſ. probatam ibi a Pan. & Fel. in cap. a nobis. 2. de ſent. excom. & contra S. Anton. 3. part. tit. 17. cap. 4. caſ. 7. Dixi, *Catholicus & non præciſus*: quia hæreticus ſchiſmaticus, & excommunicatus excommunicatione maiori, & interdictus ſuſpenſus notorius, aut denunciatus non poteſt, quamuis alius non reperiatur, vt ibidem probamus nu. 87. poſt glo. in ca. præterea. §. per manus. 32. diſt. communiter ibi approbatam, & à Panor. & Præpoſ. in cap. non eſt de ſponſ. cum eius gloſſ. Quamuis autem hæc fuerit opinio communis ante Concilium Trid. poſt illud tamen videtur verius contrarium, scilicet, quòd omnis ſacerdos catholicus etiamſi ſit excommunicatus, interdictus, vel ſuſpenſus etiam denunciatus poteſt in articulo mortis abſoluere ab omni peccato, & cenſura, vt dicimus infra cap. 27. nu. 272. vbi ponderantur verba Concilij ibidem relata, & idem credimus de ſchiſmatico, ſi non eſſet hęreticus, licet non

de

de hæretico, quod etiam voluit Sotus in 4.diſt.18.quæſt.4.art.4.

An autem qui abſoluitur a peccato reſeruato, vel excommunicatione reſeruata in articulo mortis ab eo, qui non poterat de iure id facere, teneatur iterum confiteri, vel abſolui, quæſtio quotidiana eſt. Ad quam dico breuiter, quòd non. Tum quia peccata ſemel confeſſa, & abſoluta legitime non ſunt iterum confitenda, vt dictum eſt ſupra c. 9. Tum quia omnis reſeruatio ceſſat in articulo mortis, vt habet præfatum Concilium vbi ſupra in fine. Tum quia licet excommunicatus abſolutus in articulo mortis teneatur parere mandatis excommunicatoris per cap. eos.de ſent. excom. lib. 6. non tamen tenetur quærere abſolutionem. Nec obſtat quod excommunicatus reincidit in eandem excommunicationem, ſi non paruerit mãdatis excommunicatoris quã cito commodè potuerit per dictum caput eos. Tum quia non eſt idem de confeſſo peccata reſeruata. Tum quia aliud eſt teneri ad abſolutionem quærendam, aliud reincidere in excommunicationem, ſi non paruerit. Tum quia non videtur teneri ad parendũ iudici, ſi cum parte concordauerit, vel aliàs ſatisfecerit tantum, quantum debebat coram Deo: quia mens præfati cap.eos. illa videtur eſſe, quæ magis eſt attendenda, quam verba, præſertim in foro conſcientiæ cap.pen. de regul.iur.lib.6. & l.in conditionibus.ff.de condit. & demon.

27 Decimononò dico, quòd ſacramentum euchariſtiæ miniſtrari poteſt infirmo a iudicio mentis per phreneſim vel aliàs alienato, qui antea ſigna contritionis oſtendit, tollendo manus, tundendo pectus, dicendo *Miſerere mei Deus. Deus propitius eſto mihi peccatori*: aut id genus alia, etiam ſi non petiiſſet ſacramenta, & obſtinatus multo tempore in peccato mortali manſiſſet, nec per multos annos confeſſus fuiſſet: quia cenſendus eſt contritus, & in ſacramenta deuotus. c.is qui. 26. q.6. & a fortiori ſacramentũ extremę vnctionis & abſolutio a quibuſlibet cenſuris, ſi & quatenus eas incurrerit. cap.a nobis.2.de ſent.excom. indulgentia item iuxta gratias, quas habuerit, vt poſt alios dixi in tract. de indulgentiis.not.30.nu. 31.ſed nullatenus abſolutio ſacramentalis à peccatis, quia illorum confeſſio eſt pars quædam eſſentialis ſacramenti pœnitentiæ, ſine qua illud nec conſtare, nec eſſe poteſt, vt ſupra dictum eſt cap.2.& in gloſſ. ſum. de pœnit. diſt.5.nu.14.per definitionem ſacramenti pœnitentiæ, quam poſt Maio. in 4.diſt.14.tradimus in c. pœnitentia.de pœn.diſt.3. & ſingulariter determinauit Abul.ca.16.ſuper Matth. quæſt.49.col.8. quamuis prædictum cap.is qui. in verb. pœnitentia. contrarium inſinuet, ſed non probat: quia non debet intelligi de abſolutione ſacramentali, ſed de abſolutione excommunicationis, de qua illud intelligi ſentit glo. quatenus allegat dictũ cap. a nobis. Loquela vero priuatus, qui per ſigna confiteretur, abſolui poſſet, vt alius mutus, qui etiam matrimonium per ſigna contrahit. cap. cum apud. de ſponſ. Quare vtentes in articulo mortis formulis abſoluendi Manualium

vulgarium

vulgarium caueant, ne intendant abſoluere ſacramentaliter eos, qui ſibi nec nutu, vel ſigno peccata ſunt confeſſi. Publicus autem vſurarius factus amens (ſicut non debuiſſet ad confeſſionem, & ſepulturam admitti, antequam ipſe, vel hæres eius præſtaret ea, quæ iuberi in cap. 1. ſub finem. de vſur. lib. 6. diximus ſupra cap. 17. nu. 79.) ita videtur, quòd neque ad communionem, antequam hæres præſtet ea, quæ ante confeſſionem eius ipſe debebat præſtare ſi confiteri potuiſſet, quamuis ſigna cõtritionis præ ſe ferat, arg. a maiori cap. cum in cunctis. de elect.

28 Vigeſimò dico, quòd infirmum, qui nec ſermonem, nec iudicium amiſit, inducere debet ad concipiendam remiſſionis ſuorum peccatorũ ſpem, per iuſtam de illis contritionem, & propoſitum ea confitendi, exemplo Dauidis 2. Reg. 12. Magdalenæ, Luc. 7. Latronis Luc. 23. & aliorum: & monere diligenter, vt quidquid meminerit alicui debere ex delicto, aut quaſi delicto, ex contractu, aut quaſi contractu, vel ex teſtamento, ſtatim ſi commodè poteſt, reſtituat: ſin minus declaret ſe id debere, & quam optimo iure poteſt prouideat, vt quam citiſſime poſt mortem eius reſtituatur. argu. cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. & cap. ſi res. 14. quæſt. 6. Caueatque ne aliena hæredibus, aut eccleſiis etiam pro calicibus, vel ornamentis relinquat, quin potius reddat debita certa creditoribus certis, & incerta pauperibus, qui ſunt eorum hæredes cap. cum tu. de vſur. iuxta S. Anto. 3. part. tit. 10. cap. 1. §. 2. Quamuis incerta reſtituenda pauperibus poſſunt reſtitui mea ſententia etiam eccleſiis, aut monaſteriis pauperibus, ſaltem quatenus talia ſunt, per citata a nobis in Apolog. lib. de redi. eccleſ. q. 2. monit. 28. Quod ſi noluerit facere, non eſt abſoluendus.

29 Vigeſimoprimò, admonemus id, quod pridem admonemus in d. §. in Leuitico not. 30. num. 16. habere multos cõfeſſionaliter aut alias gratias, per quas Papa non concedit directè indulgentiam, ſed etiam concedendi poteſtatem confeſſario largitur, & ſæpe, quia hoc non aduertitur, contingit, vt quis confiteatur, aut moriatur bullis plenus, & vacuus indulgentiis. Ideoque confeſſarius curet ſcire, an confeſſus ſiue ſanus, ſiue infirmus habeat talia, & habenti illa, poſtquam eum a peccatis abſoluerit, dicat hæc verba, vel talia eiuſdem ſententiæ. *Authoritate qua fungor, concedo tibi omnem illam indulgẽtiam peccatorum tuorum, quam tibi concedere poſſum virtute cuiuſcunque tua gratia, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Iuxta mentem S. Anton. 2. part. tit. 10. cap. 3. §. 5. col. 3.

30 Quod autem vulgo dicitur, & nos copioſe diximus in d. §. in Leuitico. not. 16. neceſſarium eſſe ſeruare formam bullarum, ad veniam vel indulgentias conſequendas, intelligitur quo ad eleemoſynas, ieiunia, & alia propter quæ conceduntur, ſed non quo ad verba abſoluendi exemplis impreſſis inſerta. Tũ per ea quę in d. §. in leuitico. not. 30. a nu. 6. tradimus. Tum quia in originali ea nõ ponitur, & ſolum inſeritur in dictis exemplis ad docendum indoctiores quid facere debeãt, vtendo illis, vel aliis verbis iuxta mentem omnium.

31 Vigeſi

31 Vigeſimoſecundò, quòd videtur dicere tutius, quòd nemo virtute bullarum communiter extra confeſſionem abſolui poteſt. Tum quia communiter bullæ concedunt facultatem eligendi confeſſarium, qui abſoluere poſſit &c. & ita videtur requiri, vt confeſſio concurrat cum abſolutione, argu. l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de noxal. Tum quia hæc facultas abſoluendi a cenſuris videtur tribui, vt quoddam præludium neceſſarium ad abſolutionem peccatorum, quam conſtat non poſſe dari niſi confeſſo, vt prædictum eſt.

Vigeſimotertiò dico, quòd quia in hac materia per articulum mortis non intelligitur ſolus ille, in quo quis moritur, ſed etiam omnis ille in quo mori probabiliter timetur, vt dictum eſt ſupra ca. 2. nu. 8. idcirco infirmus qui iam in aliqua ſimili infirmitate vſus eſt bulla concedente aliquam facultatem in articulo mortis, non poterit vti ea in alia: quia illa per primũ vſum expirauit, ar. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de ver. ſign. niſi addatur in ea quod ſi non moriatur illa infirmitate, in qua infirmus ea vtatur, reſeruetur ad aliã, qua moreretur: vel cõtineat, vt poſſit vti quotieſcunque articulus mortis ei occurrerit, quod vidimus in ſertum aliquibus, iuxta mẽtem omniũ.

32 Vigeſimoquartò dico, quòd infirmus, qui cum ſignis contritionis moritur abſque abſolutione ab excommunicatione, poſt mortem poteſt, & debet abſolui: ſed tantum ab eo, qui eum ſanum in vita abſoluere poterat, & non a quouis ſacerdote, qui in articulo mortis abſoluere eũ potuiſſet: & ſi iam eſt in loco ſacro ſepultus, non eſt extrahendus, vt flagellando abſoluatur: quia ſufficit flagellare ſepulchrum: ſecus vero ſi fuerit ſepultus in loco non ſacro, iuxta dicta ſupra eodem de viuis abſoluendis, & notata in c. a nobis. 2. de ſent. excom. & valet illa abſolutio ad eum in loco ſacro ſepeliendum, aut ad illum ab eo non extrahendum, & vt pro eo publicè oretur Roſel. verb. abſolutio 1. §. 31.

33 Vigeſimoquintò dico, quòd non ſepeliat mortuum in loco ſacro non confeſſum totum vnum annum a confeſſione poſtrema: neque notorium peccatorem ſubito abſque ſignis contritionis morientem, cap. quibus. 13. q. 2. & c. omnis. de pœnit. & remiſſ. nec confitentibus in articulo mortis imponat magnam pœnitentiam exteriorem, ſaltem mox agẽdam: ſed moneat ad interiorem contritionem quam maximam poteſt, non tam proponendo pœnas inferni, quã ſpem miſericordię Chriſti pro eo crucifixi, & brachia ad eum benignè ſuſcipiendum tendentis, & repræſentando gaudia paradiſi late deſcripta ſup. præl. 4. quia in eo articulo, vt ait S. Gregorius, deſperatione magis quam præſumptione quis oppugnatur. Moneat autẽ ad volendũ ſatisfacere diuinæ iuſtitiæ, quatenus poterit in hoc ſeculo. ſi conualuerit, & ad offerendum ipſam mortem inſtantem in peccatorum ſuorũ ſatisfactionem, & ad iubẽdum, vt de bonis ſuis ſibi fiãt miſſæ. & eleemoſynæ rationabiles. Cõſulat ſimul, vt roget amicos, ſi quos habet præſto, vt precibus ieiuniis, & diſciplinis eũ iuuẽt ad pœnitentiam, quæ peccatis eius debetur, agendam, mittẽdo eis

xenia,

Digitized by Google

xenia, & eleemoſynas pro conditione rogatorum, quo libentius id agant, e mente Hoſtie n. in ſum. §. quando. de pœnit. & remiſſ. & Palud. in 4. diſt. 20. quæſt. 3. art 2. quia certum eſt alium pro alio pœnitentiam agere poſſe, qua ſatisfaciat pro eius pœna in purgatorio ſoluenda, vt dixi in dicti §. in Leuitico. no. 13. num. 2. & 7.

34 Vigeſimoſextò dico, quòd poſt hoc moneat eum ad euchariſtiam, & extremã vnctionem magna cum deuotione petendam & ſuſcipiendam: ſimul vt permaneat conſtans in fide catholica (cõtra quam acrius quam vnquam in illo tranſitu oppugnabitur) & tentatus a Dæmone, vel a ſe quid credat? reſpondeat id quod Sancta mater Eccleſia credit: & retentatus, quid illa credat, quod ego credo, nec ad vlteriorem diſputionem deſcendat. Tentatus item, quomodo eſt poſſibilis talis, & talis articulus? reſpondeat id ad gubernatores eccleſiæ ſpectat, non ad me, hoc ſaltem tempore, quo ſatis ſuperque mihi eſt credere ſimpliciter, atque bona fide, quod tot Apoſtoli, tot millia martyrum, confeſſorum, & virginum crediderunt, & vitas pro illo profuderunt, quique nũc me in cœlo (ſi in eadem fide, amore Chriſti & eorum ornata, conſtanter diſceſſero) porrectis vlnis præſtolantur. Tentatus verò quo auſu tantus peccator, quantus ipſe eſt, ſperet adire locum, quem tam iuſti inhabitant? reſpondeat diffiſus mihi, & meritis meis, quatenus mea ſunt, confiſus autem meritis D. N. Ieſu Chriſti infinitis, & magnis ſuæ glorioſiſſimæ matris, & omnium prędictorum, qui ea mihi rectè ipſis cõfidenti multis modis communicant, & vſque in finem ſua bona gratia communicabunt.

35 Vigeſimoſeptimò, curet confeſſarius, & qui ægrotum circunſtãt, vt quam minimum fieri poteſt, de cognatis, & amicis, & rebus temporalibus, puta de vxore, filiis, & opibus &c. cogitet, & ne nimia ſalutis corporalis ſpes ei fiat: quia ſæpè ob paruam, & fallacem conſolationem, & incertam illius ſpem, in certam damnationẽ corruit ægrotus. Idcirco que opportunum eſt ſæpe colloqui cum eo de morte, etiam ſi id turbationem & triſtitiam quãdam pariat: quia præſtat, vt ſalutari triſtitia compunctus ſaluetur, quàm vana lætitia laxatus dãnetur. Et quidem improbandæ conſuetudinis eſt, polliceri certam ſalutem mortis periculo probabili laboranti, contra exemplum Iſa. 38. qui ſalutari mente Regem Ezechiam ad ſalutem animæ induxit dicendo, *Diſpone domui tuæ, quia morieris, & non viues*, opus enim amici eſt, admonere tunc eſſe mortis periculum imminere, atque tempus opportunum ſtatuendi nunquam ſe amplius ſaltem mortaliter peccaturum, & dolendi ſuper omnia quòd Deum ita offenderit, & ſua culpa inimicus effectus fuerit eius, qui ſe condidit, redemit, ſuſtentauit: qui ſibi vitam, ſalutem, honorem & bona conſeruauit: & qui ſe iudicaturus eſt & per ſuam ſanctiſſimam miſericordiam regna cœleſtia daturus, vbi cum ſua ſanctiſſima matre, omnibus Angelis & ſanctis ipſum videamus, ipſo perfruamur, ipſum glorificemus in æternũ. Amẽ.

Adu. enim

Admonitio pro volente teſtari.

SVMMARIVM.

36 *Teſtamentum cur a ſano; vel initio morbi, & ſtatu gratiæ faciẽdum.*

36 *Teſtari impediens vt peccat, & quibus cognatis pauperibus teſtabitur.*

37 *Pater cur non tenetur præeligere filium digniorem, vt Gubernator publicus.*

38 *Lege Nauarrorum, & Aragonum, cur pater filium ſine cauſa exhæredare queat.*

39 *Pater minuere nõ poteſt legitimam vere donando, ſed remunerando, & faciendo pia ſic.*

39 *Dõna Maria a Mendozá laudata.*

36 Teſtari volens, ſanus, vel in principio morbi id faciat; ne poſtea ſucceſſuri ab inteſtato de more variis modis, & in his notarios, & teſtes auertendo, ab eo faciendo impediant, quominus aliis aliquid relinquat: qui tamẽ grauiſſime peccãt, cum obligatione reſtituendi, & pœna perdendi hæreditatem l.1.C.ſi quis aliq.teſta.prohib.& S.Anto.3.par.tit.10.c.1.§.2.quod intelligendum eſt, iuxta dicta ſupra c. 17.num.72. Precari tamen per ſe, aut per alios, vt ſibi potius quam aliis relinquat, ſine magna importunitate, non eſt peccatum, iuxta Salic.in l.3.C.eod. Debet item teſtator operam dare, vt in ſtatu gratiæ teſtamentum faciat: quia id faciens in ſtatu peccati mortalis nullam gratiam nec gloriam meretur iubendo ſuffragia, & alia pro ſua anima fieri: quamuis poſtea in ſtatum gratiæ redeat, & in eo moriatur: ſicut nec ad illum effectũ alia opera in peccato mortali facta proſunt, c.nihil. de conſec.diſt.5.gl. c.quod quidam. de pœnit.& remiſ.& diximus in c.1. in princ.nu.45.de pœnit.diſt.6. & in d.tractatu de Indulg.ſuper §.in leuitico.not.19.nu.9. Immò nec ad ſatiſfactionem pęnarum, quas in purgatorio debet, vt ſignificãt magni authores in id citati a Magiſtro in 4. diſt.15.& affirmant S.Thom.Bonau. Richar.& communis.diſtin.16.licet contra teneat Scot. in d.diſt. 15. q.1. approbatus per Gab. & Maio. quos ſequuti fuimus in c.1.in prin.nu.46. de pœnit.diſt.6.ad effectum magnificandi miſericordiam Dei: dicentes tamen vtilius eſſe, vti opinione S. Thom.ad animarum noſtrarum requiem. Quare conſulendum eſt teſtatori, vt quum probabilius exiſtimat ſe in ſtatu gratiæ (qui vt plurimum videtur eſſe poſt confeſſionẽ, & communionem) teſtamentum antea factum, cum omnibus in eo contẽtis ratificet, & offerat Deo ad gratiam eius per remiſſionem peccatorum promerendam, iuxta mentem omnium. Quod vero aliqui dicunt, teſtatorem, qui nec parentes, nec liberos, (qui ſunt neceſſarij hæredes,) habet, teneri ad relinquenda bona cognatis pauperibus, (niſi mali, & indigni ſint,) limitandum eſt procedere tantum in cognatis extremè egentibus, quibus nullus alius proximior cognatus eſt, qui eos alere poſſit, & velit: quia nulla lex naturalis, diuina, vel humana ad plus de præcepto obligat, argu.l.1. C. de ſacro. eccleſ. & dictorum ſupra cap. 24.

37 Ad primum nouè quęſitum. An pater relinquens in Caſtella filio minus digno tertiã partẽ bonorum,

DD

quam relinquere poteſt vni, vel pluribus filiis quem, vel quos elegerit, peccet? Reſp. negatiue: quia nullam per hoc legem violat. Nec obſtat, quod Ioan. Lup. cõtrarium tenuerit in c. per veſtras. §. 26. de donat. inter vir. & vxor. Tum quia fundamenta eius tantum comprehendunt eos, qui poteſtate publica debent eligere ad honores, & munera publica eccleſiaſtica, vel ſecularia iuxta leges iuſtitiæ diſtributiuæ, quæ dictãt, vt optimi quique ad ea deligantur. c. licet. 8. q. 1. c. vnum. §. nunc. 25. diſt. nos autem agimus de homine priuato, qui priuata poteſtate ad ſua priuata bona delegit, quẽ nulla lex obligat ad eligendum optimum filiorum, ſed tantum eum, quem voluerit. Tũ quia prædictus Ioan. falſo imaginatus fuit patrem diſtribuentem bona inter filios, teneri legibus iuſtitiæ diſtributiuæ, quæ ſolum ligãt eos, qui publica poteſtate publica, & communia bona diſtribuunt particularibus: aliquãdo ſecundum merita eorum; vt quum diſtribuunt munera, & officia, aliquando ſecundum fortunas eorũ; vt quum diſtribuunt pecunias, iuxta Ariſto. 2. & 4. Eth. & S. Tho. recep. 2. 2. q. 12;. art. 3.

38 Ad ſecundum reſpondeo, quod leges regnorũ Nauarræ, & Aragoniæ, quibus permittitur patribus exhæredare filios, relictis ſingulis eorum quinis ſolidis, & ſingulis prædiolis, ea ratione iuſtificantur, quod per illam facultatem filij continentur in officio & obedientia paterna; ne dicant, quod in Caſtella frequenter audiuimus, filius vnicus ſum parentibus meis, velint, nolint, ſuccedam in omnibus eorum bonis, excepta quinta parte: vel, & ſi habeam fratres, meam tamẽ legitimam mihi tollere nequeunt, &c. Nec obſtat illud a multis aſſertum, legitimam partem bonorum parentum deberi filiis naturali iure, quod humano illorum regnorum tolli nequit c. quæ contra. 8. diſt. Nõ inquam, id obſtat: quia ſolum eſt verum, quo ad filios pauperes, debiles, infirmos & inhabiles ſe ſua arte, & labore honeſtę ſuſtentare non valentes, & ad id legitima parte, vel maiore indigentes: non autem quo ad alios, vt probamus in c. ius naturale. 1. diſt. efficaci ratione, & per l. ſi quis a liberis. §. idem in liberis. ff. de lib. agnoſ.

39 Ad tertium reſpondeo, quod licet parentes non poſſint iuſta conſcientia minuere filiis partes bonorum ſuorum eis iure debitas per veras donationes, nec contractus ſimulatos, ſcilicet forma oneroſos, & re gratuitos: poſſunt tamen per contractus vere oneroſos, & donationes remuneratorias, per fundamenta Iaſo. in l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. & Io. Lupi vbi ſupra. §. 59. quibus & omnibus citatis per eos addo poſſe, etiam donando aliquid amplius vltra merita donatarij: quia perfecta gratitudo non ſolum exigit, vt tantum quãtum accipitur retribuatur, ſed aliquid amplius ſecundum Ariſt. 5. Eth. & S. Tho. 2. 2. q. 106. ar. 6. quod applicuimus in Apolog. prædicta q. 1. num. 91. ad donationes remuneratorias beneficiariorum.

Ad quartum reſpondeo, quod pater poteſt dum viuit largiri de ſuis bonis in veras eleemoſynas, & opera pia, ad cultum Dei, ſalutem animæ ſuæ, & redemptionem pœnæ pecca

peccatorum pertinentia; tum quia dare eleemoſynam, non eſt donare ſecundum Alber. in dicto verbo, donatio: quia hoc non eſt vera donatio, ſed donatio ob cauſam, & tantam, quæ omnes fortunas hominis ſuperat. Per quam conſiderationem bis defendimus a murmure quorundam eruditorum Illuſtriſſimam eandem pientiſſimam Donnam Mariam a Mendoza, quæ iuuandis piis operibus, & elargiendis multis & magnis eleemoſynis cuiuſque ordinis pauperibus, tam religioſis quam ſecularibus, ſuperare mihi videtur omnes quotquot a quinque ſeculis viderim, audierim, & legerim, etiam Reges, & Reginas, optimo cum exemplo ſecularium magnatum, & non parua reprehenſione eccleſiaſticorum, in ea re plus ſatis dormitantium: quam vtinam videant omnes ſic ſeruientem Chriſto vſque in finem in terris, & ipſe ego olim regnantem ſine fine cum ea in cælis. Amen.

De cenſuris eccleſiæ, ſcilicet excommunicatione, ſuſpenſione, & interdicto, & de irregularitate, deque eccleſia pollutione, ac de caſibus reſeruatis, & de quibuſdam miſcellaneis ad confeſſarios plurimum pertinentibus.

Cap. XXVII.

SVMMARIVM.

1 *Cenſura quid, & eſt triplex.*

2 *Excommunicatio quid, diuiditur in maiorem, &c. & minorem, quæ ſint illæ, & quod in dubio ſignificatur maior. Diuiditur etiam in generalem, & ſpecialem. & generalis in latam a iure & latam ab homine, quo differant. Diuiditur etiam in iuſtam, & in iniuſtam, & iuſta quid, & quid efficit. num. 2.*

3 *Excommunicatio iniuſta, quæ diuiditur in iniuſtam validam, & in iniuſtam nullam. Iniuſta valida in duas, quæ differunt ſic. Iniuſta nulla quid operatur.*

4 *Excommunicatio iniuſta eſt nulla in his quinque caſibus.*

1 PRæmitto primò, verbum Cenſura ſignificare dignitatẽ cenſoris, & etiam correctionem alicuius, in qua poſteriore ſignificatione hic ſumitur, & non pro qualibet correctione, ſed pro eccleſiaſtica, quę definiri poteſt eſſe ſententia lata a capace ordinis mediante iuriſdictione eccleſiaſtica fori exterioris, qua quis priuatur communione ſacramentorum, vel hominum, vel exercitio diuinorum ſpiritualiũ, vel prohibẽtur officia diuina, vel ſacramenta, vel ſepultura. Dixi, *ſententia*: pro genere. Dixi, *lata a capace ordinis*: ad excludendas omnes ſentẽtias, omnium prælatorum etiam habentium iuriſdictionem eccleſiaſticã, vt ſing. declarauit Pano. per tex. & glo. in cap. dilecta. nu. 3. & 5. de maio. & obed. Dixi, *mediante iuriſdictione eccleſiaſtica*: quia lata ſine iuriſdictione, vel cum ea, ſed temporaria, non eſt cenſura. Dixi, *fori exterioris*: quia lata mediante iuriſdictione fori tantum interioris non eſt cenſura, qualis eſt ſuſpenſio ab officio a confeſſario facta, argu. glo. ſing. in c. is, qui

de ſenten. excom. lib. 6. verb. de iure. Dixi, *quas quis, &c.* ad denotandum triplicem eſſe cenſuram, ſcilicet, excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum, c. quærenti. de verb. ſignifi. Excommunicatio autem definitur eſſe cenſura, quæ priuat communione ſacramentorum tantum, aut ſacramentorum, & hominum; & eſt duplex, minor, & maior. Minor eſt priuans participatione paſſiua omnium ſacramentorum cap. ſi celebrat. de cler. excom. miniſtr. Maior vero eſt cenſura priuans participatione tam actiua, quam paſſiua ſacramentorum & hominum ſecundum ſententiam Panor. & communem noſtrorum in rubr. de ſenten. excom. & Theologorum. in 4. diſt. 18. Et quamuis diſpoſitiones pœnales in dubio intelligantur de minori pœna. c. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. tamen cum Iudex excommunicat aliquem ſimpliciter ſine expreſſione maioris, vel minoris excommunicationis, intelligitur de maiori. c. pen. de ſent. excom.

2 Duplex eſt iterum excommunicatio, ſcilicet generalis, & ſpecialis cap. a nobis 1. de ſent. excom. c. ſtatuimus. & cap. conſtitutionem. eod. tit. lib. 6. Generalis autem rurſus eſt duplex, ſcilicet lata a iure. & lata ab homine. Lata a iure eſt, qua generaliter canon, conſtitutio, aut ſtatutum excommunicat eum, qui illud, aut illud fecerit, aut non fecerit, c. 2. de conſtit. lib. 6. clem. 1. §. verum. de hæret. Lata vero ab homine eſt quã iudex generaliter fert in eum, qui illud, aut illud fecerit, vel non fecerit: inter quas duas, vt infra nu. 40. & 41. dicetur, eſt magnum diſcrimen: nam lata ab homine moritur mortuo, aut ablato ab officio eo, qui eam tulit, iuxta glo. ſolen. in d. cap. a nobis. 1. quam Hoſtien. Panor. Fely. & communis ſequuntur, idemque tradit. S. Anto. 2. part. tit. 23. cap. 74. pro quibus tex. in l. fin. ff. de pęn. Moritur inquam quo ad eos, qui eam non incurrunt, antequam ille moreretur, aut priuaretur, ſecundum Pan. & communem ibidem. At lata a iure minime cap. fin. de offic. leg. ſecundum eoſdem in prædictis locis. Ex quo colligi poteſt, quid dicendum ſit de excommunicationibus, & aliis cenſuris latis in mandatis viſitationum, quæ non ſunt ſtatuta, ſed mandata generalia, aut ſpecialia hominũ. Diuiditur etiam excommunicatio in iuſtam, & in iniuſtam iuxta glo. in ſum. 11. quæſt. 3. Excommunicatio iuſta eſt, quam fert is, qui poteſt, propter quod, & quomodo debet, quæ nihil operatur quo ad eccleſiam triumphantem, & quo ad Deum iuxta ſingu. gloſſ. cap. quodcunque. 24. quæſt. 1. quam plus ſatis laudant Panor. & Felin. in dict. rub. de ſenten. excom. vt dixi in cap. ita quorundam. in gl. fin. nu. 8. de Iudæis. & declarauimus in c. pen. de ſenten. excom. Plus (inquam) ſatis: quia quamuis non auferat communionem omnino interiorem, ſed ſolũ pręſupponat ablatam propter peccatum mortale, ratione cuius fertur: aufert tamen, vt nu. 18. dicetur, auxiliũ ſuffragiorum generaliũ eccleſiæ, & communionem ſacramẽtorum, quibus iter paratur ad eccleſiã triumphantem.

3 Iniuſta vero eſt, quam fert is, qui nõ poteſt, aut aliter, & ob aliud

Digitized by Google

quam debet. Et diuiditur in iniuſtam validam, & iniuſtã inualidam. Nam ſicut aliæ ſententiæ (licet iniuſtæ ſint) valent regulariter, quantum ad forum exterius, & earum virtute in eo tãta fit executio, quanta iuſtarum. c. cum inter. de re iud. & l. res iudicata. ff. de reg. iur. & aliquæ ſunt nullæ, & irritæ l. prolatam. C. de ſent. & interlo. om. iud. ſic etiã ſententia excõmunicationis quamuis iniuſta valet regulariter, & ob id Greg. in c. 1. 11. q. 3. dixit timendam eſſe, ſiue iuſta ſit ſiue iniuſta, & aliqua nulla eſt. Iniuſta valida diuiditur in eam, quæ eſt iniuſta ob defectum rectitudinis animi judicis, aut formæ, quæ non eſt eſſentialis, & in iniuſtam ex defectu iuſtæ cauſæ ad excommunicandum, quæ multum differunt: quamuis enim vtraq; valeat, prima tamen tantum ligat, quantum iuſta in foro interiori, & exteriori: ſecunda vero parum plus nihilo, niſi in foro exteriori: quia non adimit communionẽ quæ omnino eſt in interior, neque ſuffragia generalia, quæ eccleſia, & eius miniſtri faciunt, quatenus ſunt tales: adeo quod Caieta. in Tracta. 10. q. 2. de effectu excommunicationis dixerit, eiuſmodi excommunicationem iniuſtam non eſſe proprie excommunicationem, ſicut nec homo mortuus eſt homo. Quod tamen ita non eſſe probauimus multis rationibus. in d. cap. pen. de ſent. excom. quarum a nonnullis deſiderararum vna eſt, quod tota definitio excommunicationis ei cõuenit, cum ea ſeparet a cõmunione ſacramentorum & hominum, quãtum ad forum exterius & etiam quo ad interius, vbi ſciũt illum eſſe excommunicatum, & ignoratur eius iniuſtitia, quãtum ad effectum peccandi, niſi eum euitent; & valet hæc conſequentia: ſeparat quantum ad forum exterius, ergo ſeparat; ſeparat quantum ad hoc, ergo ſeparat, arguendo a tota in modo, ad ſuam partem: vt eſt homo albus, ergo eſt homo, iuxta doctrinam Ariſto. in Topic. Bal. recep. in l. conuenticulam. C. de epiſcop. & cler. Altera eſt, quod nõ deſinit quis eſſe homo ex eo quod non videt, non audit, non loquitur: neq; ideo, quod non facit omnia opera quæ alij faciunt, modo aliqua vitalia faciat: ita quamuis hæc excommunicatio non efficiat omnia quæ iuſta, facit tamen aliqua, propter quæ poteſt appellari vere excommunicatio: quia operatur id quod eſt dictũ. Et quamuis opinio Caieta. defendi poſſit, quia effectu non differt a cõmuni, relinquenda tamen videtur: quia differt a communi more loquendi canonum, qui, vt c. 1. 11. q. 3. habet ſententiam paſtoris etiam iniuſtam timendam eſſe, vbi gloſſ. & vbique Doctores aperte dicunt, valere ac ligare excommunicationem iniuſtam, & differre ab ea quæ eſt nulla. Iniuſta vero inualida ſeu nulla, nihil aliud operatur in foro interiori, neque exteriori, quam quod obligat excommunicatum ad ſeruandum eam, quoad populus ſibi perſuadeat, aut debeat perſuadere cauſas nullitatis ad euitãdum ſcandalum, vt diximus in c. cum contingat. de reſcript. remed. 2. & in dict. c. pen. de ſent. excom.

4 Porro, excõmunicatio iniuſta eſt nulla in multis caſibus, quos ponit

Digitized by Google

glo. celebr. c. præſenti. de ſenten. excom. lib. 6. qui omnes ad quinque redigi poſſunt. Primus, quando qui excommunicat nõ eſt iudex ſaltem excommunicati. c. nullus. de paroc. aut non toleratus, qualis eſt excommunicatus & ſuſpẽſus a iuriſdictione, aut interdictus, & denunciatus talis. Secundus caſus, quando fertur contra tenorem priuilegiorum cap. quanto. de priuil. c. 1. de conceſ. præben. lib. 6. §. ex parte. Tertius, quando poſt legitimam appellationem fertur cap. per tuas. de ſent. excom. c. ad præſentiam. de appel. Quartus, quãdo excommunicatio continet intolerabilem errorem, quem habet illa, quæ datur contra aliquem, eo quòd recte aliquid fecit: puta quia dedit eleemoſynam pauperi, aut quia non fecit aliquid illicitum, aut impoſſibile. cap. venerabilibus. §. fi. de ſent. excommu. lib. 6. & c. qui præeſt. 11. q. 3. Quintus, quãdo excommunicator excommunicat eos, qui participant cum excommunicato a ſe, nõ nominando eos expreſſe præuia trina monitione, cum interuallo aliquot dierum. c. præſenti. & c. conſtitutionem. de ſent. excom. lib. 6. Dixi, *cum excommunicato a ſe*: quia ſecus in excõmunicatione lata contra participantes cum excommunicatis ab alio, vt dixit Petrus in cap. peruenit. 1. de appel. reputans eſſe in id ſingulare dictum c. præſenti. in verb. a ſe.

Non obſtat, quòd videtur derogatum conſuetudine prædictis c. quum de more non dentur literæ contra participantes nominatim. Tum quia in Luſitania paſſim fit. Tum quia in terris in quibus id non faciunt iudices, ſubditi etiam non ſeruant eorũ præcepta: & vt illi ſunt in poſſeſſione ferendi literas contra participantes ſine ſolennitate illorum iurium, ita iſti ſunt in poſſeſſione nõ parendi illis, & non habendi ſe pro excõmunicatis maiori excommunicatione ad effectum ſe abſtinendi a diuinis, & obtinendi abſolutionem. Et ita videtur non eſſe derogatum illis capp. arg. eorum quæ notantur in c. fi. de conſuet. Nec obſtat, quòd conſequeretur illas literas eſſe ſuperuacaneas: quia poteſt dici, quòd proſunt ad effectum perueniendi ad interdictum & brachium ſeculare iuxta cap. 1. cum ei annot. de offi. ordi. Non obſtat etiam quòd in aliquot regionibus eſt conſuetudo dãdi denunciatoriam contra eos, qui non ſunt confeſſi ante Paſcha, excommunicando vicinos participantes cum eis. Et quòd illa excommunicatio cenſetur valida, & ligare vicinos eis participantes; quia illa nõ datur contra participantes cum excommunicatis ab ipſo denuntiante: ſed cũ excommunicatis a conſtitutione ſynodali: denuncians enim non excõmunicat, ſed tantum declarat l. hæredes palam. §. ſed ſi notam. ff. de teſta.

Quis poteſt excommunicare.

SVMMARIVM.

5 *Excõmunicare poteſt regulariter omnis qui habet iuriſdictionem eccleſiaſticam, ordinariam, vel delegatam in foro exteriori.*

6 *Excommunicare nequit epiſcopus extra ſuum epiſcopatũ, nec laici, nec mulieres neque quis ſe ipſum.*

7 Ex

Digitized by Google

4 *Excommunicare an poſſit conſuetudo, aut excommunicatus, ſuſpẽſus, aut interdictus.*

8 *Excommunicans ſine facultate, cauſa, ordine, ſcriptura, vel monitione peccat.*

5 SEcundò præmitto, quòd cauſa efficiens excõmunicationis poteſt eſſe Papa, & omnes alij prælati, etiam ſi ſint minores epiſcopis: quales ſunt abbates, præpoſiti, & priores eccleſiarum collegiatarum regularium, & ſecularium, etiam ſi non ſint conſecrati neque benedicti: modo ſint confirmati, vel prouiſi: quia hi omnes poſſunt excommunicare iure communi ſuos ſubditos cap. tranſmiſſam. cap. ſuffraganeis. de elect. & cap. cum ab eccleſiarum. de offic. ord. & etiam reliqui omnes, qui conſuetudine præſcripta ſibi cõpararunt iuriſdictionem cap. duo ſimul. de offi. ordin. & cap. cum contingat. de foro compet. & non alij. Dixi ſupra, *collegiatarum*: quia alij qui vocantur abbates, & priores in multis regionibus eo quòd ſunt rectores eccleſiarum habentium multos beneficiarios non viuentes collegialiter, non poſſunt excommunicare iure communi: quia nullam eo habent iuriſdictionem fori exterioris, iuxta notata in cap. licet canon. & glo. cap. ſtatutum. in verb. collegiatis. de elect. lib. 6. & Panor. in cap. nobis. de iur. patr. Quo fit, vt capitulum ſede vacante poſſit excommunicare, cap. cum olim. cum ei annot. de maior. & archiepiſcopus, epiſcopus, & delegatus ſummi pontifi. cap. de iis. 12. diſtin. & etiam delegati prædictorum eos, in quos habent iuriſdictionem delegatam cap. P. & G. de offic. deleg. Fit item e cõtrario, quòd abbates, rectores, aut parochi eccleſiarum ſimplicium parochialium non poſſunt excommunicare ſuos parochianos iure communi, neque ſpecialiter, neque generaliter: quia facultas excommunicãdi non oritur ab ordine: immò eſt pars iuriſdictionis fori exterioris iuxta glo. recep. in d. cap. tranſmiſſam. quam ipſi non habent: eam tamen poſſent habere ex cõſuetudine præſcripta, arg. d. cap. duo ſimul. & d. c. cum contingat. tunc autem tantam habebunt, quantam conſuetudo dederit.

6 Fit item, quòd nec epiſcopus extra ſuum epiſcopatum poteſt excõmunicare etiam ſuos ſubditos. cap. epiſcopum. 11. q. 3. etiam ſi eſſet vi pulſus, niſi in loco viciniori epiſcopatui iuxta clemen. 1. de foro compet. aut niſi de conſenſu epiſcopi vbi manet, & habet domicilium. Rot. 13. de conſuet. in antiq. aut in re adeo manifeſta, quę non requirat cognitionem cauſæ, argum. cap. cum ſit. §. fi. de appel. Videtur tamen quòd qui extra ſuum epiſcopatum non reſidentiam conſummauerint, ligantur excommunicatione lata ab eo contra non reſidentes in beneficiis ſuis, eo quod non reſidentiam inceperunt in epiſcopatu: vel quia res eſt ſita intra illum, argumen. eius, quod ait Federic. conſil. 182. & Fel. in cap. poſtulaſti. col. fin. de foro compet. Fit item, quòd non poſſunt excommunicare mulieres, argum. cap. noua. de pœnit. & remiſſ. Neque laici ſine priuilegio Apoſtolico. cap. præter. adiuncta glo. verb. ducibus. 32. diſt. Nec quiſquam ſe ipſum. l. qui iuriſdictioni. ff. de iur.

Digitized by Google

omn.iud.& ob id epiſcopus, qui excommunicat generaliter quemcunque qui furatus eſt,aut furabitur,luſit,aut ludet,licet ipſe id faciat, aut fecerit,non erit excommunicatus ſecundum Hoſt.in ſum. de ſenten.excom.§.quis valeat.& S.Tho. in 4.diſtin.18.q.2.ad 2.& Ioan.Andr.in reg. cui licet lib.6.communitet receptos, vt probat Henr.lib.de ſynodo 2.par. art.2.num.26 ſed ſi epiſcopus ſolum eſſet denunciator excommunicationis ſummi Pont.aut excommunicationis alterius epiſcopi, aut eius vicarij, aut alius qui excommunicat, maneret excommunicatus ſecũdum Bernar.de Buſto par.2. ſerm.37.pag. 3.& mentem omnium. Nec conſuetudo ſola abſque ſententia, aut conſtitutione aliquem excommunicat ſecundum Roſel. verbo excommunicatio 7.§.10. niſi legitimè præſcripta ſit, aut approbata a ſummo Põt. aut alio prælato quantum ad ſuos ſubditos:quia tunc vim haberet ſtatuti ſecundum Ang.verb.excommu-
7. nicatio 1.§.6. Neque excommunicatus quamuis ſit occultus ſecundum glo. in ſum. & cap.audiuimus. 24.quæſt.1. cuius tamen oppoſitum eſt verius,ſcilicet,quòd ſi nõ eſt denunciatus poteſt excommunicare,& valet excommunicatio lata ab eo, ſecundum Panor. in cap. ab excommunicato.nu.5. de reſcrip. cap. cum dilecti. de dol.& contum.ſub fin. & Felin.in cap.ad probandum.col.3.de re iud.quamuis eam ferat in fauorem eius, qui ſcit eum excommunicatum,vt dixi in cap.dilectus 2.de præben. in reſponſione ad contraria per extrauag.ad euitanda.de qua in-
8 fra nu.36.Quibus conſequens eſt, peccare mortaliter qui ſciens, aut qui ſcire debens ſe non poſſe excõmunicare excommunicat:quia vſurpat iuriſdictionem alienam,aut eius vſum, quod eſt peccatum mortale iuxta S.Thom.2.2.q 60.art.6. Et qui excommunicat aliquem iniuſte,quãuis id non faciat odio, inuidia, aut mala voluntate, ſed per ignorãtiam craſſam aut ſupinam ſecundum Rich.in 4.diſtin.18.art.4. q.4. Et etiam qui excommunicat ſine canonica monitione cap.ſacro.de ſentent. excommu.vel ſolo verbo,ſine ſcriptura publica, aut priuata,niſi iuſta de cauſa id omittat: quamuis excommunicatio liget,& excommunicans maneat ſuſpenſus per vnum mẽſem ab ingreſſu eccleſiæ,& a diuinis officiis.cap.ſacro.de ſenten.excom.& c. 1.eo.tit.lib.6.intra quem ſi celebrauerit aliquod officium diuinum alicui ordini peculiariter addictũ, erit irregularis, cum quo ſolus Papa diſpenſat.c.1.de ſenten. & re iud.lib.6. Quæ tamen pœna ſuſpenſionis non afficit epiſcopos:quia non fit eorum particularis mentio,quod eſt neceſſe;vt ipſi incurrant ſuſpenſionem, c. quia periculoſum. eo.tit. & lib. nec prælatos religioſorum, quando eſt periculum in mora, vel conſtitutiones ordinis præſcribunt aliam formam,vel propter ignorantiam iuris ſecundum Gabr.in 4.diſt.18.quæſt.2. col.9.can.7. qui non ſatis vigilanter loquitur:quia quando periculum eſt in mora,etiam alij omittere poſſunt ſolennitatem prædictam per c.conſtitutionem.ſub fi.de ſenten.excom. lib.6. & conſtitutiones niſi eſſent confirmatæ a ſummo Pont. nõ poſſent derogare iuri communi cap.

quod

quod ſuper iis. de maiori. & obed. & ignorantia niſi eſſet iuſta eos non excuſaret, c. ignorantia. de regu. iur. lib. 6. preſertim quòd prelati religioſorum cautius excommunicare debent, quam ſecularium, propter maiorem charitatem, qua debent eſſe erga fratres, arg. notatorum per Panor. in cap. cauſam quæ. de iudic.

De cauſa, & forma excommunicandi.

SVMMARIVM.

9 *Excommunicatio maior non feratur, niſi propter contumaciam mortalem, aut peccatum futurum &c.*

10 *Excommunicatio quæ ſine monitione, ſententia, & clauſula iuſtificatiua eſt nulla. nu. 11.*

10 *Excommunicatio de rebus perditis a ſolo epiſcopo danda, & alia non niſi in ſubſidium.*

10 *Excommunicatio annalis ſuſpectum hæreſeos facit.*

11 *Excommunicatio quibus verbis fit, & conditionalis vel ſine intentione ligandi, an liget. nu. 11.*

9 TErtiò præmitto circa hæc primò, quòd nemo debet excommunicari maiori excommunicatione, niſi ob contumaciam mortalem, qua perſiſtit in peccato mortali preterito, aut in futura inobedientia nō comparendi, aut non parendi iuſto præcepto facto, præcedente mora, culpa, aut offenſa, iuxta mentem cap. nullus. cap. nemo. 11. quæſt. 3. cap. 1. de iud. cap. a nobis. 1. cap. ſacro. de ſenten. excommu. & cap. Romana. §. caueant. eo. tit. lib. 6. Et conſequenter nemo incurrit excōmunicationem impoſitam a canone generali, vel particulari, niſi peccando mortaliter: quæ eſt regula conſolationis pleniſſima, quam tradidit Palud. in 4. diſt. 18. quæſt. 1. art. 2. quamque nos applicuimus multis, & in his parua furantibus in cap. inter verba. 11. quæſtio. 3. nume. 480. Et idem eadem ratione dicendum quo ad hoc de excommunicatione generali lata ab homine.

10 Secundò, quòd quæ excommunicatio fertur a canone, aut ſtatuto ita, vt qui fecerit illud, aut illud ipſo facto ſit excommunicatus: aut quòd illud, aut illud non fiat ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, non requirit præcedentem canonicam monitionem, per ea quæ diximus in prælect. cap. cum contingat. de reſcrip. 5. cauſa nullit. poſt Innoc. in prin. cap. ſacro. de ſenten. excom. immò qui contra facit ſtatim excommunicatur. cap. ſi quis ſuadente. 17. quæſtio. 4. cap. a nobis. 1. de ſenten. excommuni. & cap. 2. de conſtit. lib. 6. Tertiò, quòd Concil. Triden. ſeſſ. 25. cap. 3 de reform. huic rei multa adiecit in hæc verba. *Quapropter excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmiſſis ad finem reuelationis, vt aiunt, aut pro perditis, ſeu ſubtractis rebus ferri ſolent à nemine prorſus, præterquam ab epiſcopo decernantur: & tunc non aliàs, quam ex re non vulgari, cauſaque diligenter ac magna maturitate per epiſcopum examinata, quæ eius animum moueat: nec ad eas concedendas cuiuſuis ſecularis etiam magiſtratus authoritate adducatur: ſed totum hoc in eius arbitrio & conſcientia ſit poſitum, quando ipſe pro re, loco, perſona, aut tempore eas decernendas*

eſſe iudicauerit. In cauſis vero iudicialibus mandatur omnibus iudicibus eccleſiaſticis cuiuſcunque dignitatis exiſtant, vt quandocunque executio realis, vel perſonalis in qualibet parte iudicij propria authoritate ab ipſis fieri poterit, abſtineant ſe tam in procedendo, quam definiendo a cenſuris eccleſiaſticis, ſeu interdicto: ſed liceat eis, ſi expedire videbitur, in cauſis ciuilibus ad forum eccleſiaſticum quomodolibet pertinentibus contra quoſcunque etiam laicos per mulctas pecuniarias, quæ locis piis ibi exiſtentibus eo ipſo, quod exactæ fuerint aßignentur, ſeu per captionem pignorum, perſonarúmque diſtrictionem, per ſuos proprios aut alienos executores faciendam, ſiue etiam per priuationem beneficiorum, aliaque iuris remedia procedere, & cauſas definire. Quod ſi executio realis, vel perſonalis aduerſus reos hac ratione fieri non poterit, ſitque erga iudicem contumacia; tunc eos etiam anathematis mucrone arbitrio ſuo præter alias pœnas ferire poterit. In cauſis quoque criminalibus, vbi executio realis, vel perſonalis, vt ſupra, fieri poterit, erit a cenſuris abſtinendum. Sed ſi dictæ executioni facile locus eſſe non poſſit, licebit iudici hoc ſpirituali gladio in delinquentes vti: ſi tamen delicti qualitas, præcedente ſaltem bina monitione, etiam per edictum id poſtulet. Nefas autem ſit ſeculari cuilibet magiſtratui prohibere eccleſiaſtico iudici, ne quem excommunicet: aut mandare, vt latam excommunicationem reuocet, ſub prætextu quod contenta in præſenti decreto non ſint obſeruata: cum non ad ſeculares, ſed ad eccleſiaſticos hæc cognitio pertineat. Excõmunicatus vero quicunque ſi poſt legitimas monitiones non reſipuerit, non ſolum ad ſacramenta & communionem fidelium, ac familiaritatem non recipiatur, ſed ſi obdurato animo cenſuris annexus in illis per annum inſorduerit, etiam cõtra eum tanquam de hæreſi ſuſpectum procedi poßit. Hæc ibi. In quibus nouem præcipuè notanda videntur. Primum, quòd ſolus epiſcopus poteſt ferre huiuſmodi excommunicationes generales. Secundum quòd in cauſis ciuilibus nullus Iudex debet vti excommunicatione, niſi in ſubſidium aliorum iuris remediorum: neque in criminalibus, niſi quum executio perſonalis, vel realis fuerit valde difficilis.

11 Tertium, quòd inſordeſcens in ea per annum, habetur de hæreſi ſuſpectus. Quartum, quòd ob culpam præteritam non debet ferri niſi canonica monitione præcedente, quæ eſt trina, dicto cap. ſacro. cum interuallo ſaltem duorum dierum inter vnam, & aliam monitionem, aut vnam pro tribus concedendo ſex dies pro illis: quando non eſt periculum in mora, cap. conſtitutionem. de ſentent. excommunica. libro ſexto. adiuncto dicto cap. ſacro. & quando tale periculum interuenerit diminuendum eſt tempus, quomodo, & quantum oportuerit, & non plus, nec minus. Quod adeo eſt verum, quòd excommunicatio eſſet omnino nulla, ſi ferret eam prælatus vel iudex in executionem ſententiæ, vel præcepti ſine præuia cognitione, & ſine clauſula iuſtificatiua latæ circa præterita, id eſt, dato termino ad allegandas cauſas, ſi quas habuerit contra huiuſmodi mandatum, iuxta Innocent. in cap. propoſuit. de conceſſ. præb.

Digitized by Google

præbend.colum.2.& in capit, 1.eod. titu.libi.6. Oldr. conſil. 81.num.2.& alios quos citaui in prælect. dicti capit. cum contingat. 5. cauſ.nullit. quod eſt maximi ponderis. Quintum, quòd qui excommunicat ſine hac monitione, & ſine ſcripto, in quo declaretur cauſa, peccat mortaliter: licet valeat, vt tactum eſt ſupra numero octauo. Sextum, quod excommunicatio lata ſub conditione, ante implementum eius, non ligat.cap.præterea 2.de appell. Septimum, quòd excommunicatio non non ligat, ſi qui eam fert, non habet intentionem ligandi: neque etiã ſi is qui eam petit, non habet volũtatem, vt ligetur: quia omne ſuum robur accipit excommunicatio a voluntate excommunicantis, qui quum excommunicat ad petitionem partis, non vult magis excommunicare, quam ipſa pars velit. Quare illi quos excommunicans, aut potens excommunicari eos, qui illud, aut illud fecerint, aut non denunciarint, intendit eximere ab illa, vere eam non incurrunt, licet ſe putent incurrere.

22 Octauum, quod nulla certa verba ſunt præſcripta pro forma ſubſtantiali excommunicationis. Quapropter, vt dixit bene Hoſt.in ſumma de ſentent.excomm. §. qualiter colum.2.nihil refert an iudex dicat, Excommunico te, aut ſeparo te a communione, aut ſimilia, quibus declaret voluntatem ſuam excommunicandi de præſenti: illa tamen quæ ipſe putat ad id ſufficere, ſcilicet Cognoſco, aut habeo te pro excommunicato, dicta à iudice, non videntur nobis ſufficere, poſt Goffr. quem ille refert, quidquid ipſe dicat, niſi quando ponuntur in excommunicatione canonis, aut decreti, aut in excommunicatione conditionali: quales ſunt omnes, quæ dantur cum monitione canonica, aut propter peccata futura argum.cap.2.de teſtib.cog.& d.c. præterea.de appel. quo hæ duæ opiniones inter ſe conciliari poſſunt. Nonum, quod non parens canoni, aut iudici iubenti aliquid ſub pœna communicationis, non ſtatim erit excommunicatus, quia verba illa non ſignificant voluntatem excommunicandi ipſo facto, ſed comminationem excommunicandi eum, ſi nõ paruerit, iuxta gloſſ. celeb.in cap. 1. de ſagitt.cui ſimilis in cap.2.de matrim. contract. Neque etiam hæc, *excommunicetur*, ſed hæc, ſic, *ſit excommunicatus*, iuxta Fel.in c. Rodolphus.col.19.de reſcr. & quos ipſe citat: niſi quando alia iura declarant oppoſitum, quo caſu intelligenda eſt gloſſ.cap. ſi quis ex clericis.de vit.& honeſt. cler.cap.2. de foro compet. Quæ reſolutio licet communis videatur: iure tamen proprius apparet, quod præfata verba, *ſit excommunicatus*, non denotant ſententiam latam, ſed ferendam: niſi cum alia iura id declarant. Tum quia plurimi canones, diſt.50. continent illa verba, quæ tamen ſecundum gloſſ.cap.2 de foro compet.ferendam ſententiam ſignificãt. Tum quia verbum ſit, eſt futuri temporis, per verba cuius non fertur excõmunicatio ipſo iure, niſi aliquid aliud adiiciatur, ſecundum gloſſ. recep.in reg.in pœnis.de regu.iur.lib.6.Tum quia non obſtat dicere quòd verbum, ſit, eſt etiam præſentis tẽporis,

impe r

imperatiui modi, ſicut & futuri optatiui. Tum quia non eſt ita propriè illius, ac huius. Tum quia in diſpoſitione dubia mitior pars eſt eligenda præd. regul. in pœnis. & præfata verba ſunt dubia: ergo interpretanda ſunt, vt ſignificent potius ſententiam ferendam, quam latam. Tum quia glo. cap. ſi quis. 23. diſt. cui conſonat gloſſ. cap. ſi quis ex clericis. de vita & honeſtat. cler. verb. ſit, exponit per fiat futuri temporis.

Quis poſſit excommunicari, & quis in excommunicatione non excludatur.

SVMMARIVM.

13 *Excommunicari ſolum poteſt homo baptizatus, & mortalis, habens ſuperiorẽ: proinde nec Diabolus nec Papa, nec infidelis, nec locuſta, licet poſſit adiurari.*

14 *Excommunicatio generalis nõ ligat impotentem parere, neque eum qui ſcit &c. Nec etiã ſpecialis termino prorogato, nec tunc &c. nu. 15.*

16 *Excommunicatio non ligat ignorãtem eam, etiam ſuper re illicita.*

13 QVartò præmitto circa hæc primò, quòd nemo excommunicari poteſt, niſi homo baptizatus mortalis habens ſuperiorem, ca. Romana. §. in vniuerſitatem. de ſent. excom. lib. 6. vbi Domin. id notat. & nos dilatamus in c. ita quorundam. de Iudæ. notab. 8. nu. 7. & glo. vlt. n. 1. proinde non poſſunt excommunicari Diabolus, anima ſeparata a corpore, collegium, aut vniuerſitas, quę non ſunt homines, c. in quadam. de celeb. miſſ. neque iudæus, vel ethnicus, qui non ſunt baptizati, etiam ſi ſint catechumeni, hoc eſt conuerſi nõdum baptizati, per dicta in tract. de indul. ſup. §. in Leuitico. notab. 31. & arg. c. veniens. de presb. non bapt. quãuis indulgentias lucrari poſſint, vt ibi dixi. Neq; reſuſcitatus denuo nõ moriturus arg. finis ſymb. Athan. & c. firmiter. de ſum. Trinit. Nec Papa, qui nulli homini, vel legi humanæ, qua ſola fertur excõmunicatio, quo ad pœnam ſubiicitur cá. propoſuit. de conceſſ. præb. c. cuncta per mundum. 9. quæſtione 3. nam neque propter hæreſim incidit in excommunicationem humanam de qua loquimur, ſed in diuinam ſecundum rationes Caieta. de author. Papæ, & Concil. c. 10. 19. & 20. quicquid dicat S. Anto. 3. part. tit. 24. c. 74. §. 1. Et quia hic tangitur ſumma Papæ maieſtas, moneo te, Chriſtiane lector, typographo iã imprimẽte hoc c. 27 oſtẽſum fuiſſe mihi librum in Hiſpania impreſſum, cuius auctor ait dicere me alicubi non eſſe obediendum Papæ ſtatuenti aliquid in detrimentum beneficiorum patrimonialium Caſtellę: quod tamen eſt falſum, nec vllibi ego vnquam id ſcripſi, nec debuit ab vllo ſcribi. Tum quia ſapit hæreſim Anglicanam. Tum quia procedit ex defectu cognitionis eſſentiæ rei ſpiritualis, quã nos latius, & reſolutius, quam vllus alius, quem meminerimus eorum, qui ante nos ſcripſerunt, definiuimus ſupra in c. 23. a nu. 99. Tum quia hæc ignorantia eſt cauſa, vt aliqui nimis amplient poteſtatem laicã ad ſpiritualia, quæ nemo poteſt conſtruere, neque deſtruere, niſi Papa, qui plenitudinem poteſtatis

poteſtatis ſpiritualis immediate accipit a Chriſto: vel alius, qui mediate, vel immediate partem eius acceperit à Papa ca. in nouo. 21. diſt. Tum quia nullus catholicus debet ignorare omnia beneficia eccleſiaſtica, ſiue ſint iuriſpatronatus, ſiue patrimonialia, ſiue præſtimonia, ſiue cõmendæ, ſiue præceptoriæ, eſſe iura ſpiritualia, cap. dilecto. de præbend. & nullus, neque Imperator, neque vllus alius princeps habet poteſtatẽ erigẽdi, vel extinguendi vllũ ex illis etiam quam minimum, niſi habeat ad id poteſtatẽ immediate vel mediate acceptã a Papa. Quæ eſt fides catholica, quam niſi quiſque firmiter crediderit, ſaluus eſſe non pote-A quo falſo teſtimonio prius nos liberaſſemus, ſi prius id nouiſſemus. Nemo item a ſe ipſo, nec a ſuis ſtatutis excommunicari poteſt, argu. l. pen. ff. de recep. arb. nec ab inferiori arg. capit. cum inferior. de maior & obed. & cap. inferior. 21. diſt. Quare ſuperſtitionis eſt credere, quòd poſſunt excommunicari locuſta, bruchus, aut aliud genus vermium, & animalium irrationalium: quãquam religioſè vti poſſumus contra ea aqua benedicta, precibus, & adiurationibus ſanctis fundatis in diuina bonitate, & miſericordia, & ſuis ſanctiſſimis verbis, & inſtitutione eccleſiæ catholicæ. Quibus ſolis vtinam vterentur qui audacter promittunt ſe electuros ea ab illa, aut illa regione, ſi illud, vel illud ſibi detur. quandoquidem nihil quod ſuperat vires naturales, & effectum ſacramentorum, & inſtitutionis eccleſiæ, & reuelationem particularem, poteſt promitti tam certo, atque ipſi promittunt, nec pretium peti ſine ſpecie cuiuſdam ſimoniæ.

14 Secundò, quòd in excommunicatione generali non includitur, quem proferens, vel petens illam non intẽdit includere: neque is, qui non poteſt parere, aut iuſta de cauſa ad id non tenetur, vt qui non poteſt reſtituere, vel denunciare furtum, aut iuſta cauſa ab eo excuſatur: modo adhibeatur remedium quod cõmodè adhiberi poteſt, vt ceſſante neceſſitate, aut cauſa ſatisfiat iis, quorum remedium dedimus in ca. inter verba. 11. quæſt. 3.

15 Tertiò, quòd excommunicatus ſub conditione, ſi non ſoluat ad præſcriptum terminum, non erit excommunicatus eo prorogante illum antequam incurratur excommunicatio, iuxta communem Pan. & citatorum a Dec. in d. ca. præterea 2. ſed ſi non ſoluat in termino prædicto, erit excommunicatus iuxta Innoc. & communem ibidem. Quod intelligendum eſt, quando prorogatum fuit conſenſu iudicis, alias ſecus, vt rectè ait, (mea ſententia) Sylu. verb. excommunicatio 2. notab. 1. caſ. 13. nam licet excommunicatio lata ad petitionem partis tolli poſſit antequam incurratur de conſenſu eiuſdem: non tamen ſuſpendi, neque differri, neque ita mutari, vt ſemel ſublata iterum incurratur: quia id iuriſdictionis eſt, quàm pars non poteſt tribuere. l. priuatorum, C. de iuriſd. omn. iudic. Adde illas ſingulares deciſiones citatas ſupra cap. 23. nu. 104. quòd non ſoluens penſionem in termino, non eſt excommunicatus, donec penſionarius id declaret.

Quartò

Quartò, qui ſcit id, quod iudex iubet reuelare, ſed habet cauſam iuſtam non reuelandi iuxta dicta ſupra cap. 25. nu. 46.

16 Quintò, quòd ignorantia facti probabilis excuſat ab excommunicatione ſecundum omnes: & etiam illius iuris, quo fertur excommunicatio propter aliquod opus de ſe licitum, quod ipſe ignorabat, neque tenebatur ſcire eſſe prohibitum. Idē de ignorantia eius, qui facit opus de ſe illicitum, cui adiuncta eſt excommunicatio per ſtatutum inferioris Papa, quod ignorat: niſi craſſe, aut ſupine, id faciat ſecundum eundem, & omnes per c. 2. §. vlt. de conſt. li. 6. ſecus tamen ſecundum eū, & omnes citatos ab eo, ſi adnexa eſſet lege Papæ, vt eſt percuſſio clerici, arg. d. c. 2. per locum ab ſpeciali: nobis tamen videtur verius cōtrarium cum Syl. verb. excommunicatio 2. notab. 3. & excom. vlt. q. 3. Tum quia eadem ratio inuenitur in vtraque. Vtraque enim eſt ignorantia iuris humani, nullumque aliud eſt in hoc diſcrimen, quàm quòd ignorantia pœnarum legum Papæ non præſumitur, nec tā facile poteſt probari quo ad forum exterius, quā pœnæ ſtatutorum ordinariorum. Tum quia per dicta ſuperius ca. 23. nu. 41. ignorans pœnam legis quo ad alia ſibi notæ, non incurrit eam in foro conſcientiæ. Tum per alia quæ ponimus in cap. fraternitas 12. q. 2. vbi reſpondemus ad argumenta Adriani.

Quid operatur excommunicatio maior.

SVMMARIVM.

17 Excommunicatio, vt tollat communionem interiorem, & exteriorem, & mixtam, & priuet a ſacramētis, & ſuffragiis, nu. 18. diuinis officiis. nu. 19. & omni contento hoc verſiculo, Os, orare, &c. num. 20. facit & alia vndecim. num. 20. & 3. ſequen.

18 Excommunicatus eſt iumētum Diaboli, præter illum, & illum. nu. 19.

21 Excōmunicatus vt infamis, & vt perdat debita ſeruitia. nu. 22. & 23.

17 Quintò præmitto, quòd vt dixi poſt S. Tho. in expoſit. ſymboli in illa parte 1. *Sanctorum communionem*. Triplex eſt communio. Prima omnino interior charitatis, & gratiæ qua efficimur mēbra eiuſdem corporis myſtici Chriſti, a qua ſolum peccatum mortale nos ſeparat, cap. reſuſcitatus. de pœnit. diſt. 1. cum duobus ſeq. Secunda omnino exterior, qua inter nos alij aliis communicamus comedendo, bibendo, colloquēdo. Tertia media, ſeu mixta, ſcilicet ſacramentorum, & ſuffragiorum generalium, quæ facit, aut præcipit fieri eccleſia catholica. Et quòd excommunicatio non tollit primam communionem, ſed ſupponit ſublatam eſſe: & ita operatur primo, non quidem, vt nōnulli dicunt, excluſionem a gratia Dei, ſed declarationem excluſionis factæ per peccatum mortale. Secundò excludit a ſacramentis eccleſiæ actiue, & paſſiue, ita quòd nec poſſit accipere,

18 nec dare. c. Engeltrudam. 3. q. 4. Tertiò priuat ſuffragiis generalibus eccleſiæ: adeo, vt nulla in re intēdat ei ſubuenire per illa, quod maximū damnum eſt. Ob quod dici ſolet excommunicatum poſſideri a Diabolo, in c. audi. & cap. omnis. 11. quæſt.

3. &

Digitized by Google

3.& vti eo ſicut mulio ſuo iumento. gloſ.in dicto cap.audi.Quod tamen non intelligitur de excommunicato verè contrito procurante pro viribus abſolutionem,arg cap.dixi. & cap. magna.de pœnit. diſt. 1.is enim coram Deo eſt in ſtatu gratiæ, & fruitur communione prima, & tertia,non autem ſecunda. Idem de excommunicato abſque iuſta cauſa:& de illo qui non potuit ſoluere ad præſtitutum tempus,intra quod iuſſus fuit ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna: ij enim quo ad Deum nõ ſunt excommunicati:quia non peccarunt mortaliter, quamuis ſint quo ad homines,vt dixi vbi ſup. poſt Caiet.in tract.19. tomo 1.Idem eſt de excommunicato ob contumaciam præſumptam, ſed non veram coram Deo ſecundum Maior. in 4. diſtinct. 18. quæſt. 2. colum. 8.

19 Quartò,excludit a diuinis officiis,& aliis precibus cum aliis ſimul faciendis,vel audiendis,cap.quod in te. de pœnit. & remiſſ. quanquam benè poteſt ſolus precari etiam in eccleſia,licet alij precentur ſeiuncti ab eo, iuxta Innoc.recep. cap.nuper de ſentent.excomm. Quintò,priuat omnibus contentis illo verſiculo gloſſ.capite ſtatuimus. de ſententia excommunic. libr. 6. *Os, orare, vale, communio,mẽſa negetur.* Quem Hoſt. in ſumm. de ſentent. excommun.§.

20 exquiſita pœna & omnes Theologi in 4.diſt 18. & Canoniſtæ mille in locis attigerunt. Per, *Os*, intelligitur participatio colloquẽdo,oſculando,amplexando,recipiendo,mittendo vel dando literas,capite cum excommunicato. & ſeq. 11. q. 3. Per *Orare*, autem dicta participatio ſacramentorum,& diuinorum officiorum, & quarumlibet aliarũ precum in eccleſia infra,vel extra eam cum aliis dicendorum, iuxta Innoc.in d. c.nuper. & dicenda infra nu.36. Per, *Vale,* vero includuntur mutuæ ſalutationes,quę fiunt per collocutionẽ, aut literas, aut etiam aſſurgendo, aperiendo caput, mouendo labia, & alia ſimilia, quæ ſignificant ſalutationem ſine locutione,iuxta mẽtem Card.Imo.& communem in cle.fin. de ſent.excom. quidquid dicat Mai. in 4.diſt.18.q.2.& Angel.verb.excõmunicatio 9.§.4.quorum opinio teneri poſſet quo ad forum conſcientiæ, quando eiuſmodi ſigna fierent ſine intẽtione ſalutãdi, intra animũ dicendo,Deus te cõuertat,vel aliud ſimile,arg.l.nõ omnis.ff. ſi cert.pet. l.in agris.ff.de acquir.rer.domi.Per, *Communio*,participatio,quę habetur in operando,exercendo, aut faciendo aliquid ſimul cum eo, aut habitando in eadem domo,aut in aliqua eiuſdem parte, aut cõuerſando cum eo aliis modis. Per,*menſa*, intelligitur comedendo in eadẽ menſa, dormiendo in eodem lecto: quamuis domus ſit aliena,ſecundum S.Anto. 3.part.tit.24.c.7.iuxta quẽ,& Inn. in d.c. nuper. non poteſt quis etiam in cõuiuio alicuius tertij comedere cũ excõmunicato:immò debet ſurgerę ex mẽſa,ſi excommunicatus accumberet, nõ tenetur tamẽ exire domo: immò poteſt comedere in alia domus parte,ſi vterque non erat inuitatus ad idem cõuiuium,nam ſi erãt ambo inuitati,licet in duabus menſis diuerſis comederent, videbuntur communicare in eodẽ conuiuio, & ſimul edere, quantum ad hunc

effectum

Digitized by Google

effectũ iuxta mentem illorũ. Sextò, facit irregularem vtenté aliquo actu ordini ſuo peculiari, vt dictũ eſt ſup.
21 Septimò facit infamem, ſi excommunicatio eſt manifeſta per c. infames. 6. q. 1. quod Ludo. Rom. dixit ad hoc ſingulare in ſingul. 681. limitauit tamen ſingu. 289. vt ſolum procedat in excommunicato ob cauſam afferentem infamiam iuris, aut ob contumaciam in cauſa infamiam inurente. Octauò, facit collationem beneficij eccleſiaſtici adeo nullam, vt non conualeſcat per abſolutionem, niſi reuocetur cap. bonæ. de ætat. & qualit. & cap. poſtulaſti. cum gloſ. & ei annot. de cler. excommu. miniſt. & conſequenter tenetur relinquere illud, & reſtituere fructus ad id vſque tempus perceptos. Nonò, priuat facultate eligendi actiua & paſſiua. c. conſtitutus. 1. de appel. Decimò, ſuſpendit ab officio, & beneficio, c. paſtoralis. §. verum. eo. tit. Quanquam ſi habet officium publicum, valebit quod per illud faciet ratione eius, quouſque toleratur, c.
22 approbandum. de re iud. Vndecimò eximit ſubditos ab onere ſeruiendi ratione fidelitatis, aut ſubiectionis iuriſdictionalis, quandiu fuerit excommunicatus. cap. pen. & vlt. 15. quęſt. 6. Duodecimò, priuat facultate ducendi vxorem ſine peccato mortali per ſupradicta de ſacramentis: quanquam hic ſecundò continetur. Decimotertiò, annullat reſcripta obtenta a ſum. Pont. prætterquam ſuper articulo eiuſdem excommunicationis. cap. 1. de reſcript. lib. 6. niſi, quod de more fit, detur abſolutio, ad effectum illorum conſequendum, & non inſorduerit per annum, vt diximus in repet. cap. ita quorundam. de iudæ. vbi in glo. vlt. nu. 16. poſuimus tenoré regulæ Cancellariæ de inſordeſcentibus.
23 Decimoquartò, priuat alios facultate pro eo orandi publicè, & ſolemniter: quamuis poſſint priuate, vt diximus in Enchirid. ſiue Manuali de orat. & hor. canon. ſeu repet. cap. quando. de conſecrat. diſtinct. 1. c. ſiue. not. 19. nu. 67. Decimoquintò, repellit à iudicio, vt non poſſit eſſe actor, neque procurator actoris, neque rei: poteſt tamen eſſe reus ad ſe defendendum, cap. intelleximus. de iud. vt habet communis ibidem, & etiam conſtitui procurator, vt abſolutus procurare poſſit, vt diximus in capit. poſt ceſſionem. de proba. poſt Deci. contra commu. Decimoſextò, facit vt perſeuerans in excommunicatione per vnum annum in cauſa criminali videatur confiteri crimen cap. rurſus. & cap. quicunque. 11. q. 3. per quæ male intellecta gloſſ. fin. in ca. 1. de iud. cum aliis multis, tenuit, quòd debet etiam priuari ſuis beneficiis: quod non eſt verum, vt copioſè ſcripſimus ſuper illam. Decimoſeptimò, priuat ſepultura loci ſacri cap. ſacris. de ſepult. Decimooctauò, obligat manétem in ea per aliquod tempus ad ſoluendam, antequam abſoluatur, pœnam conſtitutam in aliquibus epiſcopatibus, Angel. ver. excommunicatio vltim. §. 13. & conſtitutam etiam per leges ſeculares Caſtellæ. l. 1. tit. 5. lib. 8. ordin. & per leges Luſitaniæ aliam, poſtea quam captus fuerit. §. *Item ha de haver.* tit. 53. libr. 1. ordin. & tit. 46. lib. 5. ordin. Decimononò, quod operatur, & alia multa quæ ſcribit Rebuf. in gl.

concor-

concor.titul.de excom. non vitand. quædam tamen incaute.

De excommunicatione minore, & participatione cum excommunicato.

SVMMARIVM.

24 *Excommunicatio minor ſolam participationē paßiuam ſacramentorum tollit, nō miſſæ auditionē, &c. nu.24.25. ſic incurritur: nō æquatur mortali: tollitur a quouis preſbytero, num. 25. non incurritur in his caſibus. num.26. & 27.*

27 *Excommunicatus communicās cum vxore, filius, & famulus: non eſt vitandus, donec denuncietur.*

28 *Excommunicato participare, veniale. nu.29. niſi ſex caſibus. num.30. 31. & 32.*

28 *Communio Chriſtianorum triplex, quamnam tollit principaliter excommunicatio.*

33 *Excommunicato ſpecialiter non denunciato præſente qua miſſa continuanda, & 2.ſeq.*

35 *Extrauagantis, ad euitanda. tenor.*

36 *Excommunicato ob iuſtū timorem participari poteſt ſic, & non ſic.*

36 *Excōmunicato pro denunciato orari poteſt oratione priuata, non publica, &c.*

36 *Excommunicatio lata a iudice in participantes excommunicato a ſe, ſine iſta monitione, nulla.*

4 SExto præmitto circa hoc primo, quod excommunicatio minor, vt dictum eſt ſupra eo.nu.1. ſolum ſeparat a participatione paſſiua ſacramentorum: & ideo poteſt eligere, & vti omni iuriſdictione, quamquam non poteſt eligi, cap.ſi celebrat.de cler.excom. poteſt & miniſtrare ſacramenta, ſi dando nō recipiat: nam miſſans ad cōmunicandum alios, & epiſcopus miſſans ad dandum ordines non peccant, qua parte dant, ſed quia ſumunt. qui eſt verus intellectus rationis illius celebris c.ſi celebrat. quē pridem dedimus ibi ſequuti mētem Hoſt. ibidem relicto Panor. quidquid dicant Mai.in 4.diſt.18.q.2. & Adr. in 4.de clauib.q.3. contra illum tex. eius ratione non ſatis intellecta.

Secūdo, quod prædicta minor excommunicatio non facit, vt peccet audiendo miſſam, nec ſumendo pacem, quæ in ea offertur ſecundum Dom. & Fran. contra Archid in c.is cui.de ſent. excom.lib.6. nec abſoluendo ab excommunicatione maiore, vel minore, argu.c.duobus. de ſent.excom. & dict.cap.ſi celebrat. & Mai.in 4.diſt.18.q.2.col.2. Adrian.in 4.de clauib.q.3.col.2. nec abſoluendo a peccatis: quia id eſt dare, & non recipere ſacramentum, neq; eadem ratione dando ſacramentum infirmo ſine miſſæ celebratione, quidquid dicant prædicti.

25 Tertio, quod hæc excōmunicatio quanquam ferri poteſt per ſententiam Iudicis: tamē communiter non fertur niſi per ius in octo caſibus, quos ponit Inno. in c.1.de ſent. excom. Quorum, quia ſolum vnum videmus in vſu, & quia dici ſolet in aliis non eſſe veram excommunicationem minorem, ideo eos taceo. Caſus autem vſitatus eſt, participatio cum excōmunicato maiore excommunicatione, in caſibus prohibitis. Dixi, *maiore*: quia non incurritur ea ob participationem cum ex-

Digitized by Google

communicato minori. Nam non tranſit in tertiam perſonam excommunicatio iuxta glo. recep. in c. excellentiſſimus. 11. q. 3.

Quarto, ꝙ poſt eam incurſam nullum ſacramentũ poteſt recipere antea quã abſoluatur ab ea: nõ quia æquetur peccato mortali, vt dixerunt Pan. & alij in d. c. ſi celebrat. ſiquidẽ in multis excedit, & in multis exceditur ab illo, vt ibidem docemus.

Quinto, ꝙ quilibet ſacerdos ſimplex; etiam ſi non ſit parochus, ſicut poteſt abſoluere a peccatis venialibus non habentem mortalia ſecundum Caiet. ia conſtanter affirmantem; ita poteſt eundem abſoluere ab excommunicatione minori, vt efficaciter contra eundem probamus in c. placuit. de pœnit. diſt. 6. nu. 25.

26 Sexto, quod regulariter participans cum excommunicato maiori excommunicatione incurrit minorem cap. nuper. c. cum voluntate. in princ. & §. 1. de ſent. excom. Fallit tamen in multis contentis illo verſu glo. c. cum deſideras, de ſent. excom.

Hæc anathema quidem ſoluunt, ne poſſit obeſſe,
Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

Per, *Vtile,* excluditur qui participat cum excommunicato ad vtilitatẽ eius animę, prædicando, vel admonendo, quod animæ conuenit: quamuis interponat nonnulla alia verba, vt commodius perſuadeat. c. reſponſo. & cap. cum voluntate. de ſenten. excommu. vel ad vtilitatem propriam temporalem pręſertim ſibi debitam; vt petendo ab eo debitum in iudicio, aut extra illud. cap. Intelleximus. de iudic. aut cõſilium ſpirituale pro ſe, aut pro aliis, & etiã tẽporale valde neceſſarium, quando non occurrit alius ſimilis a quo petatur. Per, *lex,* vxor excommunicati, quam lex coniugij ad communicandum ei obligat. Per, *Humile,* filij quos ſecum habet, ſerui, famuli vrbani, & ruſticani, qui ante excõmunicationem erant ſubiecti illi: & ideo tenentur inſeruire. cap. quoniam multos. 11. quæſt. 3. niſi eorum conſilio, fauore, & auxilio perſeueret in ſua contumacia dicto cap. quoniam. cap. inter alia. & cap. ſi vere. de ſenten. excom. Dixi, *Ante:* quia qui poſt excommunicationem ſcientes cœperunt viuere cum eo, non excuſantur.

27 Et quanquam iuxta glo. d. cap. quoniam, communiter recept. maritus, pater, dominus, & herus nõ poſſunt communicare vxori, filiis, mancipiis, & famulis excommunicatis: nobis tamen verius videtur oppoſitũ, quod ſentit Adr. in 4. de Clauib. quæſt. 3. col. 5. quos rectius ait excludi per verbum, *Vtile,* quam per verbum, *Lex:* per illud enim excluditur creditor, qui poteſt ſuum debitum petere a debitore excommunicato, & omnes iſtę perſonæ ſubiectæ ſunt debitores mariti, patris, domini, & heri, quatenus debent eis debitum coniugale, aut victus, aut ſtipẽdium. Per verbum, *res ignorata*, excipitur ignorans, dicto cap. quoniam, quando ignorantia eſt facti ſecundum omnes, & etiam quando eſt iuris dubij per notata in cap. ignorantia. de regul. iur. lib. 6. & § notandum. 1. quæſt. 4. Nunc autem dicitur iuſta ignorantia eius qui ignorat excommunicatum eſſe denunciatum per

extra

extrauag.ad euitanda.relatam infra num.35. Verum eſt tamen, quod qui a fide dignis audiuit illum, vel illum denunciatum, debet euitare. argum.cap.illud. de cler.excommu. mini. ſed qui dubitat, non tenetur vitare, præſertim in præſentia aliorum:quia inferret illi iniuriã Maio. in 4.diſtin.18.quæſt.2.colum.8. Per, *neceſſe*, excipitur qui participat propter magnã neceſſitatem propriam, vel excommunicati: vt quia alter alterius eleemoſyna indiget, quam ab aliis commode habere non poteſt,dict.c.quoniam.

28 Septimo,quod participatio cum excommunicato maiori excommunicatione nõ eſt communiter pluſquam venialis, etiam habita a non exceptis ſuperius ſecundum opinionem Hoſt.in ſumm.de ſent.excom. §.fin & communem Ioan. Andr. & aliorum in cap.ſacris. de iis quæ vi. & S.Tho. & aliorum in 4. diſtin. 18. quamuis dubitet Panor.in dict.c.ſacris.& aliqui teneant oppoſitum.

29 Dixi,*Communiter*:quia fallit in ſex participationibus.Prima eſt participatio in ſacramentis vel diuinis officiis.Secunda,nimis frequens.

30 Tertia,in cõtemptum clauium. Quarta, contra ſpeciale præceptum iudicis.Quinta,cum excommunicato a Papa cum participibus.Sexta,in peccato mortali:quarum ratio ſpecialitatis eſt,quod quælibet illarum eſt principaliter prohibita,vel coniuncta cum alia malitia mortali. Prima enim eſt mortalis,quia communio ſacramentorum, & diuinorum officiorum eſt illi principaliter vetita. Secunda vero eſt mortalis: quia intelligitur de frequentia quæ habet coniunctam malitiam mortalem animandi ad delinquendum,contra l.conueniri. ff. de pact. dota.& cap.ex parte.de conſuet.

31 Tertia, quia habet coniunctam malitiam mortalẽ inobedientię contra c.13. ad Rom.& c.ſolitæ. de maior. quis autem dicatur contemnere, dictum eſt ſupra cap.23 num.49. Quarta, quia eſt duplex inobedientia iuris,& iudicis.c.2.de maio.quod limitatur infra nu.36. Quinta ea ratione qua quarta:qualem tamen excommunicationem ſolus Papa poteſt ferre, per dicenda in dict.nu.36. Sexta,quia miſcetur ei malitia mortalis ipſius peccati.

32 Octauo, quod quidquid dicant Roſel.verb. excommunicatio 1.caſ. 43.§.fin.& Syl.eod.verb.dubio 1.& 3. & excommunicatio 9.caſ.41.& prius Anchar.in c.nuper.num.7.& Panor. de ſenten.excommu.ibidem num.8. & Ioan.Tabien. verb. excommunicatio 5.caſ.1.§. 37. & 38. multum refert,an quis participet cum excommunicato in delicto habente annexam excommunicationem, antequam eam incurrat, vel poſt eam incurſam:nam qui communicat ante incurſam,vel cum incurritur,non incurrit eam: communicans vero poſtea ſic: modo concurrant ea, de quibus infra num. 112. per cap. nuper.& cap.ſi concubinæ. de ſentent. excom. quorum verus intellectus eſt hic. Non obſtat,quod ſæpe conſulens, mandans, iubens, & iuuans ad faciendum aliquid, cui eſt annexa excommunicatio, excommunicantur:quia non excommunicantur ratione prædictæ participationis;ſed quia lex non ſolũ excom-

Digitized by Google

municat facientes, ſed etiam conſulentem, mandantem, &c. qualis eſt lex excommunicans percutientem Cardinalem. Quòd autem lex excommunicans ſimpliciter facientem regulariter non comprehendat conſulentem, nec mandantem, probatur infra nu.51.

33 Nonò, quòd excõmunicato ingrediente eccleſiã ad orandum debent exire qui ſunt intra eam, aut rogatu, vel vi eum cogere egredi, alioqui ceſſare ab officiis diuinis, etiam miſſæ cœptæ; ſi nondum incœptus eſt canõ, id eſt, *Te igitur, &c.* nam ſi eſſet cœptus, perficienda eſt ad finem vſq; cum vno tantum miniſtro, ſumendo etiam ſacramentũ, Hoſt. in ſum. de ſenten. excom. §. & quæ ſit pœna. verſ. ſed nunquid. iuxta cle. grauis. adiuncta gloſſ. recep. de ſenten. excommun. & Inno. in d. cap. nuper, S. Thom. & commu. in 4. diſt. 18. Non tamen exire tenentur, eo quod tranſeat excommunicatus per eccleſiam, aut non orando manet in ea propter alia negotia, per dicta eod. c. nu. 20. neque etiam eo quod flectat genua, & dicat aliquam orationem priuatim.

34 Decimò, quòd textus, qui declarant, quando excommunicatus occultus debeat euitari occulte, & quando non, procedunt ſecundum tempus antiquum, & non ſecundum hoc, in quo ſeruari debet extrauagans ad euitanda, relata male a Fel. in cap. Rodulphus. de reſcript. & a S. Anto. 3. part. tit. 24. cap. 3. & bene a nobis in cap. 1. §. laboret. de pœnit. diſtin. 6. lata per Martinum V. & relata in ſtatutis Eccleſiæ Gallicanæ. In tit. de excomm. non vitand. & iterum renouata a Conci. Lateran. habito ſub Leone X. ſeſſ. 11. & in concordatis inter eum, & Franciſcum I. cuius tenor eſt hic.

35 *Ad euitanda multa ſcandala, & multa pericula, & ſubueniendum conſcientiis timoratis, conſtituimus, vt nemo poſthac teneatur abſtinere, & ſeparare ſe, neque euitare communicationem alicuius in adminiſtrando, aut recipiendo ſacramenta, aut in aliis diuinis officiis, aut extra illa ratione alicuius ſententiæ, aut cenſuræ eccleſiaſticæ, aut ſuſpenſionis, aut prohibitionis ab homine, aut a iure generaliter promulgata: neque ſeruare interdictum eccleſiaſticum ſi illa talis ſententia, prohibitio, ſuſpenſio, aut cenſura non fuerit promulgata, & denunciata ſpecialiter, & expreſſa a Iudice contra certam aliquam perſonam, collegium, vniuerſitatem, eccleſiam, aut locum certum, aut certam: neque manifeſto conſtet incurriſſe in ſententiam excommunicationis, quod nullo modo poteſt occultari, aut per aliquod remedium iuris excuſari: quia a communione huius, vult quod ſe ſeparent iuxta canonicas conſtitutiones. Per hoc tamen non intendimus releuare, neque iuuare ſic excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, aut prohibitos.*

Nota primò, quòd hæc extrauagans in verbo *generaliter*, ſignificat eam nihil prodeſſe quo ad excommunicatum ſpecialiter: ſed contra tenet glo. in dict. ſtatutis Gallicanis, quam ſequimur. Tum ob authoritatem eius. Tum ob verbum, *Specialiter*, in ſecunda parte poſitum. Tum per adducta in dict. §. laboret. Tum quia vſus Vrbis, & orbis habet non vitare excommunicatos ſpecialiter

cialiter ob contumaciam non comparendi, vel non parendi, antequam declarentur, & denuncientur.

Nota ſecundo, quod hæc extrauagans nihil prodeſt excommunicato, & ſic perinde tenetur nunc, ac antea ad euitandum alios: quamuis ſit occultus.

Nota tertio, quod hæc extrauagans nihil prodeſt quo ad excommunicatos manifeſtos, qui nullo modo poſſunt occultari. Quod conſequi videtur peccare omnes catholicos Galliæ, & Germaniæ, qui Lutheranis manifeſtis, immò & palam confitentibus ſe tales, communicãt. Tum quia ſunt manifeſti excommunicati, propter hæreſim notoriá per bullam Cœnæ, de qua infra. Tum quia non videtur prodeſſe dicere, quod finis reſtringendus eſt ad excõmunicatum ob percuſſionem clerici notorie, iniuſtam, vt habet tenor relatus a Feli. Antoni. & a nonnullis aliis; quia, vel illa reſtrictio non fuit poſita, vel poſtea fuit ſublata in d. Conci. Latera. & in dictis concordatis: ſed quia durũ eſt damnare gentem, in qua ſunt tot viri eruditiſſ. & academiæ celeberrimæ præſertim Pariſien. Toloſana, & Louanien. probabiliter dici poteſt prędictam extrauagantem eſſe vſu receptam cum ſola illa limitatione de excommunicatione manifeſta percuſſionis clerici iuxta tenorem antiquæ: vel quod multitudo hæreticorum, & neceſſitas communicandi, & negotiandi facit licitum, quod alias non eſſet, iuxta reg. quod non eſt licitum. de reg. iur.

36 Vndecimo, quod qui ſemel eſt excõmunicatus, & denunciatus ſemper vitari debet quouſq; conſtet de abſolutione, per glo. celeb. c. propoſuit. de cler. excom. mini. niſi perſona ſit eiuſmodi, cui affirmanti ſe abſolutam eſſe, probabiliter debeat credi, Ange. verb. excõmunicatio 8. §. 16. & quod qui timore mortis alloquitur excommunicatum nõ peccat, neque incurrit aliquam excommunicationem ſecundum Innoc. in cap. ſi vere. de ſent. excom. & Mai. in 4. diſt. 18. q. 4. col. 2. etiam ſi colloqueretur, & participaret in diuinis officiis, Sylu. verb. excommunicatio 5. quæſt. 4. modo non participet in peccato mortali, neque cum negatione ſaltem tacita fidei catholicæ, quæ reſultaret ex communicatione in contemptum, & vilipendium excommunicationis: quia oportet potius mori, quam ſic communicare: cũ magis teneatur defendere articulum fidei de authoritate, & poteſtate eccleſiæ ferendi excommunicationem, & illius valorem, quam vitam corporalem cap. presbyteros. 50. diſtin. & c. ita ne. 22. q. 5. & hoc modo limitandum eſt d. c. ſacris. de his quæ vi. vt dixi in c. ſicut. de conſ. diſtinct. 1. & ſenſerunt Mai. & Syl. vbi ſupra.

Duodecimo, ad primum dubium hic propoſitum reſpon. quod illud S. Tho quodlib. 11. art. 9. ſcilicet eſſe peccatũ mortale orare pro excommunicato, eſt intelligendum primo de oratione publica, quæ nomine eccleſiæ fit, & non de priuata: quia ipſemet in 4. diſtin. 18. quæſt. 2. art. 1. q. 1. tenet licitum eſſe orare pro excommunicato, & pro quouis infideli oratione priuata. Secundo, quod vt dixi in dict. c. quando. notab. 19.

nu.67.& ſeq. nõ procedit in excommunicato nulliter,ſeu inualide; neque in excommunicato valide, ſed ex iniuſta cauſa;neque in excommunicato iuſte, quem credimus vere pœnitere:modo nõ fiat expreſſe publice pro illo,iuxta mentem Hoſt.in c.cum voluntate.de ſent.excom.Immò ibidem omnibus qui ante nos ſcripſerunt addimus,poſſe quem dicere miſſam orando in ea, & applicando eius valorem quibus eccleſia mãdat applicari eo fine,vt illud ſuũ opus orandi,& applicandi ad quem, & pro quo debet, accipiat Deus pro oratione priuata,vt aliquis infidelis, vel excommunicatus conuertatur. Quoniam aliud eſt applicare preces miſſæ, & eius valorem alicui, aliud applicare illud opus orandi,& adplicandi,vt ibidem,nu.70.copioſius declaratur.

Ad ſecundum,quòd pro excõmunicato non denunciato,nec notorio poteſt orari publice per prędictã extrauag.quæ poſt S.Tho.lata fuit.per quam nunc non negatur ſepultura iis, qui excommunicati moriuntur: niſi ſint denunciati.

Ad tertium,quòd incurrit minorẽ excommunicationẽ,qui, vt miniſter eccleſiæ, aut nomine eius orat pro excommunicato denunciato: quia ex dictis S.Tho.art.9. & in 4.diſt.18. q.2.art.1.q.1.colligitur,quòd non ſolum eſt vetitum orare cum excommunicato vt prædictum eſt, ſed etiã orare pro eo oratione publica eccleſiæ nomine facta.

Ad quartum,de participantibus cũ excommunicato contra præceptum iuris,& iudicis, dico quòd nõ ſolum peccant mortaliter,vt dictum eſt ſupra nu.31.ſed etiam incurrunt excõmunicationem maiorem; niſi quum excommunicans dat literas contra participantes cum excommunicatis à ſe, ſine monitione de qua ſupra. nu.4. quia excommunicatio ſic lata eſt nulla,vt ibi dictum eſt.

Ad quintum,quòd illud vulgatum ſuperius poſitum, ſcilicet peccare mortaliter qui communicat cũ excommunicato in oratione, intelligendum eſt de oratione publica,quę fit nomine eccleſię;quales ſunt miſſæ,horæ canonicæ,quas cantant, vel dicunt ſui miniſtri nomine ipſius; qualis eſt conſecratio eccleſiæ,altaris,& virginum,benedictio ſolennis epiſcopi,& aquæ benedictæ, & officia defunctorum, & ſepulturarum; nõ autem de oratione priuatæ,qualis eſt ſalutatio Angelica matutina, meridiana, & veſpertina, qualis eſt benedictio ſimplex menſæ, & aliæ ſimiles, quæ non ſunt prohibitæ tempore interdicti,vt dicetur infra. num.177.immò videtur quod neque venialiter peccatur in aliquibus earum. Tum quia S. Thom. in d.art.9. ait orantem pro excommunicato participare cum illo oratione priuata,vel priuatim dicta. Tum quia S. Anto. & omnes fatentur, quòd licet dicere excommunicato cũ me ſalutat,aut mitto ad eum literas, *Deus te conuertat*.quæ eſt magna oratio, & maior illa, *Deus nos conuertat*.quod tamen ei dicere poſſumus.Tum quia poſſumus alloqui excõmunicatum ſuper eis,quę ad eius animam pertinent;cap.cum voluntate. de ſentent. excommu. Tum quia licet legere cum excommunicato aliquam partem Euangelij aut alicuius pſalmi: ſiquidem

ſiquidem illud eius animæ conuenit, & conſequenter dicere, *Miſerere nobis.* & *leuaui oculos meos.* quæ ſunt orationes. Tum quia poſſumus audire cum eo concionem, c. reſponſo. de ſent. excom. in cuius initio omnes frontem cruce conſignamus, dicẽtes *Per ſignum Crucis &c.* quæ eſt egregia oratio, & ſalutamus Virginem Matrem per *Aue Maria &c.* quæ eſt oratio præcellens, in cuius fine omnes facimus preculas a concionatore iuſſas, dum abſoluit, ſiue precatur dicens, *Miſereatur veſtri.*

Ad ſextum, quòd actus excommunicati etiam denunciati, & in illo agendo peccatis etiam mortaliter, regulariter valent, vt alterius non excommunicati. Tum quia excommunicatione non deſinit eſſe verus homo, imò nec liber, nec perdit poteſtatem naturalem; & ita poteſt regulariter contrahere, vt quilibet alius, & facere omnia, quę iuri naturali, gentium, & ciuili nituntur, arg. cap. ius naturale. & cap. ius gẽtium. 1. diſt. & l. 1. §. ius naturale. & l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. & conſequenter teſtari ſecundum cõmunem, quam ſequitur Fran. in rub. de teſta. contra glo. in cap. decernimus. de ſent. excom. lib. 6. quod præſertim procedit in actibus, quos lex humana nõ poteſt annullare, quales ſunt ſacramentales. Nam baptiſma, confirmatio, & ordo collata excommunicato, vel ab excommunicato, valent, ſecundum omnes, immò & matrimonium c. ſignificauit. de eo qui dux. in matr. fallit autem regulariter in actibus pertinentibus ad poteſtatem, & iuriſdictionem eccleſiaſticam humanam, per quam illi annullari poſſunt: quales ſunt, ad beneficia præſentatio, electio, poſtulatio, confirmatio, inſtitutio, collatio, prouiſio, & nominatio c. ſi celebrat. & c. poſtulaſti. de cler. excom. min.

De abſolutione excommunicationis, & a quo fieri poteſt.

SVMMARIVM.

37 *Excommunicatio, & abſolutio conueniunt in his, & differunt in his, nume. 38.*

38 *Excommunicatio ſine cauſa parum nocet; abſolutio multum prodeſt: an falſa vtranque annihilet.*

39 *Excommunicatione a minore, & maiore lata à iure, vel ab homine hic abſoluit. nu. 40. etiam ſola tonſura initiatus: licet non ſoleat fieri cum magno interdum incommodo. nu. 41. & 2. ſeq.*

44 *Abſolutio excommunicationis a quo delegatur. num. 55. vide alia verbo excommunicatio.*

46 *Abſolutus ob impedimentum, vel a Papa cum onere præſentandi ſe, faciat hoc.*

47 *Excõmunicationis abſolutionem huiuſmodi ſatis præcedat. nu. 48.*

37 SEptimò præmitto circa hoc primò, quòd abſolutio & excõmunicatio conueniunt in multis. Tũ quia neutra requirit certa verba pro forma ſubſtantiali, vt ſupra dictũ eſt num. 9. & 12. Tum quia neutra valet quidquam non ſeruata forma alia quam iuris, cũ qua data eſt poteſtas excommunicandi, vel abſoluendi ei, qui antea non habebat c. Piſanis. de reſt. ſpol. & ea quæ ibi Anto. not. 7. &

Digitized by Google

Dec.poſt alios.in l.tranſact.not.1.C. de tranſact.trad. Quare licet abſolutio facta ab habente poteſtatē iure ordinario non ſeruata forma iuris valeat,etiam ante ſatisfactionē:nihil tamen valet facta a delegato nō ſeruata forma abſoluendi ſibi data in delegatione, arg.gl.ſubtilis, & ſing. cle.1.de iure patr.verb.inhibemus.& eorum quæ ad eius declarationē refert Fely.in c.ex parte.col.4.de cōſt. Et ita abſolutio facta extra mortis articulū ab eo,qui per bullas,vel alia priuilegia habet facultatē abſoluendi in eo,non valet:neque facta ante ſatisfactionem ab eo,qui haberet facultatem abſoluendi poſt eam.Dixi, *Alia quam iuris*:quia,vt pridē reſpōdimus, abſolutio data virtute mandati Papæ ad abſoluendum ſecundū formam iuris valet,quamuis ea non ſeruetur, vt valeret facta ſine illa ab ordinario authoritate ordinaria: quia non fuit intētio Papæ inducere nouam formā per illa verba,ſed admonere commiſſariū id quod ſecundum ius debet facere, quod in ſimili dixit Inno.in c.fi.de pręſumpt.quem ſequitur gl.ſing.& receptiſſima quæ magna eſt cle.1.de offic.deleg. Tum quia vt excōmunicatio valet regulariter,quamuis ſit iniuſta, ita abſolutio c.venerabilibus. §.vbi.de ſenten. excommunica.lib.6. qui eſt in hoc ſingularis.

38 Secundò,quòd differūt in multis: quia excommunicatio iniuſta ex cauſa nihil nocet quo ad forum conſcientiæ,vt ſupra nume.3 dictum eſt: abſolutio vero iniuſta prodeſt: nam confeſſarius poſſet abſoluere a ſuis peccatis abſolutum iniuſtè ab excommunicatione, & abſoluto iniuſte proſunt ſuffragia generalia eccleſiæ, quæ non prodeſſent nullatenus abſoluto,quæ noua,& firma declaratio eſt.Tum quia excommunicatio lata metu iuſto valet etiā quo ad forum conſcientię,ſubſiſtente iuſta cauſa ad excommunicandum,gl. ſing. in cap.1. de his quæ vi. ſecundum Panor.in cap.Abbas.eo.tit.col. 4.& Rauen.ibidem & alios : abſolutio vero minimè, per textum ſing. in d. cap.1. Tum quia excommunicatio lata ex falſa cauſa valet,& non abſolutio iuxta glo.cap ex parte de offic.ordin.& in cap.quod ſuper iis. de fide inſtru.quamuis Card in cap. ab excommunicato.de reſcript.in d. cap.ex parte.& d.cap.quod ſuper iis. col.5. exæquat eas , dicens neutram valere, ſi neutram eſſet daturus iudex,ſi ſciret cauſam eſſę falſam:vtrāque vero valere,ſi iudex haberet animum dandi vtrāque, ſi ſciret vtriuſque cauſam, eſſe falſam : & quanquam illi magis dubitant de valore abſolutionis quàm excommunicationis : ego vero contra puto non eſſe dubium de valore abſolutionis, etiam quantum ad forum conſcientiæ:quia illa non excedit facultatem humanam, neque continet errorem intolerabilem ; ſiquidem non pertinet niſi ad iuſtitiam partium , in eo, quod poteſt malè , aut benè;& adeo dubito de valore excommunicationis datæ ex falſa cauſa , vt putem non valere illam : quia videtur continere errorem intolerabilem,& exceſſum facultatis humanæ, eo quod vult excommunicare aliquem , ſiue peccauerit mortaliter , ſiue non, ex dictis ſupra eo cap nume.4 per illud Panor.& Felin.in cap.2.de teſta.cog.

ſcilicet

Digitized by Google

ſcilicet quòd excommunicatio lata per iudicem contra citatum non cõparentem ex iuſto impedimento nihil valet:quia non intẽdit, vt debuit excommunicare , ſi iuſtum haberet impedimentum:& ſi intendit excommunicare,ſiue eſſet iuſtè impeditus, ſiue non,implicaret errorem intolerabilem , qui annullat excommunicationem,cap.per tuas,de ſenten.excommu.cap.venerabilibus. §.fin.eo. tit.lib 6.

39 Tertiò,quòd excommunicatum minore excommunicatione poteſt, abſoluere quilibet ſacerdos, qui poteſt abſoluere a peccatis cap. nuper. de ſent.excommu. quamuis non ſit eius parochus , ſi non habet niſi venialia , vt ſupra diximus in c.4.nu.1. & cap.placuit.de pœnit.diſt.6. nu.25. & ſequen.

Quartò, quòd excommunicatum maiori excõmunicatione a iure non reſeruata alteri.poteſt abſoluere proprius prælatus d.cap.nuper.per proprium prælatum intelligo Papam, epiſcopum,& capitulum ſede vacãte,& alium quemuis prælatũ exemptum eccleſiæ regularis, aut ſecularis, qui dicuntur habere iuriſdictionem quaſi epiſcopalem , ſecundum glo. recept. clemen.1. de reb. eccle. non alien.& etiam quiuis alius non exemptus habens iuriſdictionem in foro exteriori , & etiam parochus, aut ſacerdos ſimplex, qui poteſt abſoluere a peccatis mortalibus,ſecundum Inno & Hoſt.d.cap.nuper. quæ eſt communis opinio S.Tho. & Bonauen. & aliorum Theologorum in 4. diſtin.18. & etiam Summiſtarum, quos late citat Syl. verb. excommu. 1. not.2. quamuis oppoſitum teneat Panor.in d.cap. nuper. per glo.ſing. cap.ſi epiſcopus.de pœnit. & remiſſ. lib.6.quæ non dicit,quod ille : iuxta quam communem pridem cõſuluimus, limitando illam noue , vt procedat ſolum quãtum ad forum conſcientiæ, & altera quãtum ad forum exterius:limitando item illam cũ S. Thom. ita quòd prædictus ſacerdos ſimplex nõ poteſt hoc facere ſua authoritate,ſed vt cõmiſſarius deputatus a Papa d.c.nuper.§.ſi.qui pro hoc eſt quaſi expreſſus:& quod prælatus proprius poteſt abſoluere ab excommunicatione incurſa iure extra ſuũ epiſcopatum,& parochiam,ſecundũ Fed.conſ.16.& Pan.c.grauc.col.3. de præb.communiter recept. Dixi,*Non reſeruata* : quia is cui reſeruatur debet eam dare ſecundum omnes.

40 Quintò,quòd excommunicatũ ab homine ipſe ſolus poteſt abſoluere,aut eius ſucceſſor,ſuperior,aut delegatus,c.paſtoralis.§.præterea de offic. deleg. niſi quòd delegatus Papæ , qui poteſt excõmunicare intra vnum annum poſt ſententiam diffinitiuam,eo tranſacto non poteſt abſoluere cap.quærenti.de offic.deleg. quod eſt ſing. ſecundum Panor ibidem,qui cum communi idem dicit de quolibet alio delegato habente facultatem exequendi ſuam ſententiam.Et niſi incendiarius excommunicatus ab epiſcopo , qui non poteſt abſolui ab eo poſt denunciationem cap.tua. de ſenten. excommu.quod eſt ſingul. ſecundum Car. ibidem.Et niſi excommunicans,qui poſt excommunicatur excommunicatione maiori, & denunciatur,cap. audiuimus.24,quæſtio.1. quanquam poteſt ſi ſolum eſt excommunicatus

minore. cap.duobus. de ſentent. excommu. & niſi excommunicatio ſit pronunciata ab inferiori, & confirmata a Papa ex certa ſcientia. Nam ab eo non poteſt abſoluere,qui eam tulit,ſecundum Io And.recept. in c. ex frequentibus.de inſtit.

41 Sextò,quòd ſi qui excommunicauit non eſt ſacerdos,nõ poteſt abſoluere in foro conſcientiæ: quanquam poteſt in exteriori, ſecundum aliquos,quos Syl. ſequutus eſt verb. abſolutio 1.not.4 quod reſtringendum eſt ad abſolutionem coniunctã cum peccatorum abſolutione: nam ab excommunicatione ſola poteſt abſoluere etiam quo ad conſcientiæ forum, etiam ſola prima tonſura initiatus,vt affirmat S.Tho.in 4.diſt. 18.receptus a S.Anton.3. part.tit.24. cap.77.& Ioan.Tabien.verb.abſolutio ab excommunicatione.& quamuis nemo illud affirmet, affirmandum tamen eſſet ob multa, quæ in id adduci poſſent; commodius tamen videtur committere presbytero ſecundum Mai.recep.contra quẽ facit, quòd multi omittunt quærere abſolutionem à ſuis parochis putantes illas commiſſiones iudicum eſſe abſolutiones:&quòd pauci ſunt, qui poſſunt probare ſuam abſolutionem factam per hanc commiſſionẽ a parocho:quia ille abſoluit ſecreto

42 ſine notario & teſtibus. Per quæ putamus vtilius fore,vt iudex ſi ei vacaret,abſolueret, & daret literas abſolutorias: & cum de more committit, excommunicatus debet dare operam, vt coram notario, & teſtibus abſoluatur à parocho, quo cum oportuerit poſſit probare abſolutionem: quia ſemel excommunicatus,ſemper præſumitur talis,iuxta glo.ſolen. cap.propoſuiſti.de cleric. excom.miniſt.quanquam aliquando auſi fuimus affirmare,quòd qui oſtẽderet commiſſionem, vt abſolueretur,& diceret ſe abſolutum a ſuo parocho,præſumeretur abſolutus cum ſolo teſtimonio parochi,& etiam ſine eo,ſaltem ſi eſſet vir timens Deũ, & ingrediebatur,& admittebatur ad diuina officia, habita ratione conſuetudinis receptæ abſoluendi abſque notario & teſtibus, quod etiam verum videtur: quodque facit ad intelligentiam clauſulæ cuiuſdam nouæ magni momenti additæ à S. D.N.Gregor. XIII. In Bulla Iubilæi dati anno 1572. ſub finem ibi, *Declaramus.*

44 Septimò, quòd executor mandati Papæ,quo iubetur excommunicare certum hominẽ ſine cognitione cauſę,non poteſt abſoluere,poſtquam excommunicauit.Et quòd qui poteſt abſoluere ab excommunicatione lata a iure,poteſt abſoluere ab excommunicatione generaliter lata ab homine,iuxta deciſionem ſingularem Ioan.de Imo.in cap graue. de præben.col.4 relatam per Fel. in cap paſtoralis. §.præterea. de offic. ordin.dicentem nunquam ſe in alio legiſſe: quanquam idem ante Ioan. Imo. dixerunt Ioan.And. & Card.in d.cap.graue.& reſumpſerunt in c.ex frequentibus. de inſtitu. per illum textum, quod defendimus nos in ſi. d.cap.graue.

45 Octauò,quòd qui poſſunt abſoluere ab excommunicatione virtute iuriſdictionis delegatæ à Principe, aut conceſſæ in priuilegium perpetuum ratione dignitatis, aut officij,

aut

Digitized by Google

aut virtute alterius ordinariæ poteſtatis, poſſunt cõmittere aliis, iuxta glo. receptam in c. fi. de offi. ordin. quæ conciliat illud cum capit. fin. §. fin. de offic. deleg. dicens illud procedere in illis, quibus ſolum ſimplex miniſterium abſolutionis, ſine alia iuriſdictione conceditur. Et omnibus addimus, quòd ſimplex miniſterium abſoluendi poteſt delegari etiam à delegato ordinarij, & a ſubdelegato delegati Papæ: quamuis non poſſint delegare ſuas iuriſdictiones, ratione quarum id eis competit, neque etiam aliquem articulum iuriſdictionalem, per cap. ſuper quæſtionum. §. quem vero. & ſeq. & ea quæ not. ibi Fel. nu. 4. & 19. de offic. deleg. quod quotidianum eſt.

46 Nonò, quòd excommunicati a iure, vel homine, qui ob grauem morbum, aut ob aliud iuſtum impedimentum faciunt ſe abſoluere ab eo, qui ſine illo non poterat, debent ſe præſentare ceſſante impedimento: quam cito commode poſſunt, ei qui eos iure non poterat abſoluere: alioquin recidunt in eãdem excommunicationem, c. eos. de ſen. excom. li. 6. Idem de iis, quos abſoluunt legati Sed. Apoſtolicæ cũ onere præſentandi ſe ſuis ordinariis aut aliis quibuſlibet ad ſuſcipiendam pœnitentiam, aut ſatisfaciẽdum ei, quem iniuria affecerunt: ſed non tenentur regulariter ſe præſentare perſonaliter, ſed ſatis eſt mittere procuratores ad id idoneos ſecundum Caiet. in ſumma. verb. excom. ca. 69. qui ait abſolutum eſſe iudicem quo ad forum conſcientiæ ad determinandum tempus intra quod commode potuit ſe præſentare.

47 Decimò, quòd omnia iura, quæ iubẽt ſatisfacere ante abſolutionem in articulo mortis, intelligẽda ſunt, ſi excommunicatus poteſt ſatisfacere: & ſi non poteſt, ſatis eſt quòd det cautionem iuxta gloſſ. quæ eſt pet. clem. 1. §. verum. de hæret & Card. ibidem quæſt. 4. & Felin. cap. paſtoralis, §. præterea. col. 3. de offic. ordi. & in c. cum contingit. de offic. deleg. col. 1. quamuis Imo. teneat oppoſitũ ſuper d. gloſſ. noſtro vero iudicio cautio debet eſſe ſufficiens, id eſt cum pignore, vel fideiuſſore ſi eam poteſt dare, ſin minus det eam, quã

48 poteſt ſaltẽ iuratoriam, per eaſdem rationes Card. in d. cler. & Feli. in §. præterea. ſiquidem ad impoſſibile nemo tenetur, l. impoſſibiliũ. ff. de regu. iur. Quin & putamus eũ, qui poteſt ſatisfacere ante mortem, ſed non commode, id eſt non niſi notabiliter vilius vendendo bona ſua, ſi poteſt differri abſque magno damno alieno, non teneri ad aliud, quam ad dandam cautionem ſufficientem, quòd ſatisfaciet primo quoque tempore, per dicta cap. 17. nu. 56. & 57. Adde quod Sotus in 4. lib. ſent. diſt. 22. qu. 2 art. 3. concl. 2. tenet non ſufficere inopiam ad hoc, vt delegatus præuia ſatisfactione abſoluat.

De excommunicationibus a iure latis, & primum de reſeruatis Papa per bullam Cœnæ & alia iura.

SVMMARIVM.

46 *Excommunicationes iuris antiqui pauca, noui multa, nouiſſimi quã plurima.*

plurima. num. 50.

51 Excommunicatio vt interpretanda: & lata in facientem non includit regulariter conſentientem.

51 Conſilium quis dicitur dare, & quod nocet danti.

53 Bulla Cænæ Domini quæ, & iterata non multiplicat cenſuras. nu. 55.

54 Gregorius XIII. feliciter cæpit, fælicius proſequitur, fæliciſſime perfecturus.

55 Excommunicatio prima bullæ Cænæ in hæreticos, num. 56. Secunda, in ſchiſmaticos. nu. 57. Tertia, in appellantes ad futurum Concil. num. 58. Quarta, in Pyratas. num. 59. Quinta, in accipientes naufragorum bona. nu. 60. Sexta in imponentes noua pedagia. nu. 61. Septimò, in falſarios. nu. 62. Octaua, in deferentes arma turcis. nu. 63. Nona, in impedientes neceſſaria Romam adducentes. nu. 64. Decima, in male tractantes Romipetas. nu. 65. Vndecima in vſurpantes ſibi iuriſdictionem in vrbe. 66. Duodecima, in iniurios Cardinalibus. nu. 67. Decimatertia, in impedientes curſum cauſarũ Curiæ. nu. 68. Decimaquarta, in vſurpantes fructus, &c. nu. 69. Decimaquinta in laicos cognoſcentes de criminibus clericorum. num. 70. Decimaſexta in occupantes bona Sedis Apoſtolicæ. nu. 71. Decimaſeptima, in male abſoluentes à cenſuris: bullæ quæ tamen non eſt reſeruata. 74.

56 Hæreticis credentes, fautores, & receptores, qui.

57 Schiſma quid, quo differt ab hæreſi, & excõmunicatur in bulla Cænæ.

58 Appellans ad futurum Concilium excommunicatus bulla Cænæ.

59 Pyratæ qui excommunicati in bulla Cænæ.

60 Naufragorum bona accipientes excommunicati, etiam ante monitionem reſtituendi. nu. 117.

61 Augmentũ & auctũ exæquantur.

61 Pedagia noua quis poteſt imponere, vel augere.

62 Literæ Apoſtolicæ an dicatur ſignatura: & aliud falſare, aliud falſis vti.

63 Arma bellica quæ, & ſunt offenſiua & defenſiua.

65 Roma, & Sedes Apoſtolica, vel eius Curia diuerſa.

67 Iudex ſecularis eiiciẽs epiſcopũ a ſuo epiſcopatu, &c. excommunicatus.

68 Impediens curſum cauſarum Curiæ, vt excommunicatus.

72 Eccleſiæ Rom. iura, & bona nulla taciturnitate, vel patientia perdi.

72 Abſolutio cenſuræ bullæ Papæ reſeruata non continetur etiam in ſua generali.

73 Priuilegium remuneratorium per cõtractum iuſta de cauſa tollitur.

74 Abſolutio male abſoluentis a cenſura bullæ, cur non reſeruata.

49 PRæmitto primò, quòd gloſſ. magiſtra cle. 1. de ſent. excom. colligit 50. excommunicationes latas ipſo facto per ſolas clementinas, & alia prius in c. eos. de ſent. excom. libr. 6. triginta duas latas per ſolos textus Sexti, & prius congeſſit Hoſt. in ſum. de ſent. excom. §. 3. in princ. triginta tres, quas ſolas induxerunt omnia iura Decreti, & Decretalium ad eius vſque tempora, cum vna c. 1. de homicid. lib. 6. Ex quo facile intelligas, quam parci fuerint antiqui patres in excommunicãdo, & quam largi

largi recentiores: quum ad annum vſque. 1398. quo promulgatus eſt

50 Sextus, vix inuenirentur triginta tres caſus, qui in pauciores quam in 26. redigi poſſunt. Et per ſolum Sextum inducti fuerunt 32. & per ſolas Cle. 50. Poſtea, per bullas Cœnæ, per extrauagãtes impreſſas, & non impreſſas, per cõſtitutiones ſynodales, & prouinciales, per viſitationes, & reſeruationes ſeculariũ, & religioſorum, pene innumeræ. Super qua multitudine minuenda quiddã in Hiſpano deſideratũ nunc tanquam ſuperuacaneum omitto.

Secundò præmitto, quòd quia alij alium ordinem ſeruarunt in caſibus recenſendis, nos ſequemur eũ, quem Ang. a Clauas. ſeruauit verb. excom. 5.6.7. cui ex bona parte cõſonat Syl. qui primò ponit reſeruatas Papæ, ſecundò, reſeruatas epiſcopo tertio, nulli: Et vt facilius quis quam velit inueniat, imprimis ponentur antiquiores, præterquam quod inter reſeruatas Papæ per bullam Cœnæ erunt primæ, quia magis reſeruatæ.

51 Tertio præmitto quòd ad iudicandum an quis ſit excommunicatus necne iure vel ab homine, debent perpendi diligenter verba quibus ius, vel iudex vtitur, & perſonæ cõtra quas, & opera ob quæ excommunicat: non enim vltra illa extenditur. Vnde lex excommunicans facientem aliquid, non comprehendit regulariter cõſentientem, etiam mandando, conſulendo fauendo vel auxiliando, antequam fiat, niſi ex eius tenore, vel aliarum legum id expreſſe aut tacite colligatur, quod firmiter aſſeuerat Caietan. in ſumm. verb. excommunicatio. c.47. notab. 3. & Sylueſt. ſibi contrarius, in verb. excommunicatio 10. dubio. 4. & Ioan. Tabi. verb. excomm. 5. caſ. 45. Bonif. cum communi in clem. 1. de conſan. quod & nos hic in Manu. Hiſpano tenuimus, & nunc tenemus. Tum quia ſecundum omnes excommunicatio non debet extendi de vno caſu ad alium, ſecundum glo. recept. in clem. 1. de ſepult. & in clem. 1. de conſan. eo quod pœnæ ſunt reſtringendæ. l. pen. ff. de pæn. & cap. pœnæ. de pœnit. diſt. 1. & prædicti non ſunt propriè, & vere facientes, nam mandatum, & conſilium præcedunt factum, & nihil præcedere poteſt id, quod vere ipſum eſt, & frequenter hæc præcedunt menſe, & anno factũ: immò & plerumque poſt vitam dantis ea fiunt, & interdum eſt impoſſibile quòd per factum accipientis, ea excommunicentur dantis illa, qui mortui ante, & forte martyres in cœlo iam ſunt beati. Tum quia participans cum excommunicato ante commiſſum crimen habens annexam excommunicationem, vel quum committitur, non incurrit eam, per reſolutionẽ ſupra, nu. 32. poſitam, & cõſtat omnes prædictos cõmunicare in crimine, ante crimen commiſſum. Tum quia cap. quod in dubiis. de ſent. excom. habet participantem cum excommunicato eſſe excommunicandum, & non excommunicatum, quod Ioan. relatus à glo. intellexit etiã de participante in crimine, qui licet meritò carpatur ibi à Pano. & communi quo ad participantem in crimine commiſſo, non tamen quo ad participantem ante illud cõmiſſum: qualiter participant hi, de quibus loquimur.

Digitized by Google

mur. Tum quia cap. fœlicis. de pœn. lib. 6. & clem. ſi quis ſuadente. eo. tit. & multa c. bullæ Cœnæ, & l. ſi quis id quod. ff. de iuriſd. om. iudic. & alia multa, exprimunt conſulentes, mandantes, &c. quum intendunt eos includere. Tum quia cap. quicunque. de ſentent. excommun. lib. 6. probat excommunicationem latam contra dantem licẽtiam malefaciendi, non extendi ad vtentem illa, niſi expreſſè id exprimatur, & cle. 1. de conſan. excommunicans contrahentes, non comprehendit conſulentes, mandantes, nec aliter conſentientes, neque lata per clem. 1. de ſepult. in ſepelientes excommunicatum, comprehendit conſulentes, & iuuantes, & proſequẽtes funus ad ſepulturam, qui ſuis manibus non inferunt eum illi, ſecundum gloſſ. ab omnibus ibi receptam. Tum quia Bart. in l. ſi is, qui pro emptore. ff. de vſuc. a nu. 56. & melius in l. ſed ſi vnius. §. 1. ff. de iniur. communiter receptus ſecundum Iaſon. in d. l. ſi is qui. col. 74. ex profeſſo tenet, eum qui per alium facit, non verè, ſed fictè videri id facere, niſi quando illud aliud eſt inſtrumentum motum ab eo neceſſariò faciens, quale eſt baculus vel gladius inferens ex eo mandantem non verè, ſed fictè facere id quod mandatarius facit, præſertim quum mandatarius non obligetur ad id etiam poſt ſuſceptum mandatum, vt contingit in materia delictorum de qua loquimur. Tum quia c. mulieres. de ſent. excommu. non habet id quod Panor. & aliquot alij imponunt ei; ſcilicet, quòd mandans percuti clericum verè, percutit illum: ſed quòd vere committit, cui ſupplendum eſt, in legem, id eſt vere delinquit: quia mandare illud eſt verum delictum, vt reſpondit Bart. in dicto §. 1. quem ſequuntur vbi ſupra Rom. & Iaſon. & ita nulla ratione defendi poteſt, quòd vere & propriè ſint idem mandare, vt aliquid fiat, & factum virtute mandati: quamuis frequentiſſime ficte reputentur idẽ, ſicut hæres, & defunctus, pater & filius, Epiſcopus, & Vicarius, &c. Nec conſequenter Iaſon. vbi ſupra iuſte recedit a Bartolus, cui dixit communem adſtipulari. Dixi, *niſi ex eius tenore expreſſe, &c.* ob dictam l. ſi quis id, quod. & prædicta cc. fœlicis, & ſi quis ſuadente, & multa bullæ Cœnæ, & alia, quę pœnam impoſitam facienti expreſſe extendunt ad mandantem, ſignificando tacite alioqui non extenſum iri: non quidem quod mandare ſit facere, ſed quia legiſlatori placuit vtrumque ad pœnam ibi poſitam exæquare. Dixi, *Vel ex tenore aliarum*, vt ex aliis iuribus & conſuetudine eccleſiæ ca. ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 4. loquẽs de iniiciẽte manus in clericum, extendit ad mandantem, cõſulentem, & iuuantem, dicto cap. mulieres. & cap. quantæ. de ſentent. excommun. & cap. ſicut dignum. de homic. Dixi, *Tacite*, propter cap. ſignificauit. de Iudæ. quod habet mittentem arma Saracenis, ita eſſe excommunicatũ ac deferentem, per canonem latum contra faciẽtem: non quidem quòd idem ſit deferre per ſe, & mittere per alium, ſed quia lex pœnalis extenditur de vno caſu ad alium quãdo alioqui eſſet fruſtratoria vel quaſi cap. ſi ciuitas. de ſent excom. quod habet interdictum ciuitatis

extendi

extendi ad ſuperbia, ne fiat fruſtratorium:& gloſſ. cap.1. de vſur.lib.6. quæ cap.illud loquens de teſtamento,extendit ad codicillum,ne ſit fruſtratorium. Quibus addẽdum,quod canon ſe extendens ad conſulẽtem, non comprehendit ita ſimpliciter conſulentem cõſilio adeo ſimplici, quòd ſine illo tam certo, & iniquo animo fuiſſet admiſſum delictũ, ac cũ illo,per c.fœlicis.§.illud de pœn. li.6. iuncta glo.celebri verſ.ſimplici cui ſimilis gloſſ.magna d.cle.ſi quis ſuadente. Idem eadem ratione eſt dicendum de mandato, iuſſu & fauore, ſine quibus perinde omnino peccatum admiſſum fuiſſet, ac cum illo,per d.ſupra cap.17.a nu.17.

Adde, quod refert, an diſponens loquatur principaliter de faciente, & ſecundario de mandante, conſulente, aut principaliter de omnibus: quia priori caſu non incurrit excommunicationem conſulens, aut mandans, antequam fiat opus:vnde mandans cuipiam etiam centies percutere clericum non excommunicatur, donec percuſſio ſequatur, & nunquam ſi ea nunquam ſequatur, arg. notatorum in d. cap. mulieres. de ſent. excom. In poſteriore vero ſic: nam qui mandat interficere aliquem per aſſaſſinos,ſtatim quamuis non ſequatur mors,eſt excommunicatus,cap.1. de homicid. lib. 6. quia æquè principaliter excommunicat mandantem,ac occidentem: & religioſus qui concionatur animo retrahendi auditores a ſolutione decimarum eſt excommunicatus:quãuis auditores non retrahantur, cle.
52 cupientes.§.1.de pœn.Conſulere autem dicitur quicunque monet, perſuadet, aut precatur, vt illud faciat,ſecundum Bart.in l.non ſolum. §.ſi mandato. ff. de iniur.imò & qui inſtruit, aut proponit vtilitatem inde ſequuturam,ſecundum Innocen. recept. in c. ad audientiã de homic.

Quartò, notandum, quòd bulla, quæ noſtra ætate appellatur Cœnæ domini, eſt bulla continens proceſſum Papæ,quo die Iouis Sancta excommunicat varium genus peccantium:dicta ſic, eo quod illa dies appellatur Cœnę Domini propter Cœnam illam ter maximam Domini noſtri, quam vltimam fecit Hieroſolymis cũ diſcipulis ſuis, de cuius antiquiſſima origine, & vario teno-
53 re, quem variis temporibus ſub variis Pontificibus Max. vſque ad S. D. N. Greg. XIII. habuit,nihil gratia breuitatis ſcribimus:quia gl. ſolen.clem.1.iud verb. ſolenniter.& eius author Ioan.Andr.in cap.quod olim.de iudæ.dicunt ter in anno ſolere Papam facere proceſſus generales contra certos delinquentes, ſcilicet die Iouis Sancta, Aſcenſionis, & Dedicationis ſancti Petri, & Pauli. Card. tamen in dicto capite quod olim.quem Ioan. de Anan.ibi & nos ſequimur in capite ita quorundam.not.6.num.7.de iudæ.dixit, quòd ſuo tempore ſolum faciebat prædicta die Iouis Sancta, quam ſancti Anton.3.parte tit.2.cap.72.expoſuit ſecundum tenorem bullæ Martini V. cui multa addiderunt,&
54 detraxerunt poſteriores Papæ, vſque ad Iulium III. ſecundũ cuius bullæ tenorem nos in Manuali Hiſpano declarauimus. At quia ſucceſſores eius, & etiam S. D. N. Gregorius XIII. nonnulla mutarunt

Digitized by Google

tam ſecundũ tenorem bullæ ipſius, me audiente promulgatæ, primo ſui põtificatus anno expoſui in editione prima huius Manualis latinitate donati: nunc autem declarabo eam ſecũdum tenorem, ſub quo eam tulit hoc anno eiuſdem ſui pontificatus vndecimo clauſularum eius ordinem ſequutus. Precatus tamen humillime prius Deum Opt. Max. vt Sãctitatem ſuam ſummũ & vnicum eccleſiæ ſuæ Vicariũ donet ſummo illo perſeuerantię dono, quo omnia heroica ſummaque ſua auctoritate, ſapientia, ac recondita eruditione, & cana prudentia digniſſima, quæ fœliciter cæpit, & fęlicius proſequitur, fœliciſſime perficiat. Amen.

Quinto, quod annua bullæ iteratio non multiplicat cenſuras per eam latas, vt diximus in dicto cap. ita quorundam. not. 2. a num. 37. & quod excommunicationes per alia iura latæ, & in prædicta Bulla repoſitæ ſunt in effectu eædem, præter quam quod Bulla hæc addit reſeruationem abſolutionis Sedi Apoſt. Prima excommunicatio bullæ Cœnæ fertur per primam clauſulã eius in hæc verba.

55 *Excommunicamus quocunſque Huſſitas, Vuicleuitas, Lutheranos, Zuinglianos, Caluiniſtas, Hugonoſtos, Anabaptiſtas, Trinitarios, ac omnes & ſingulos alios hæreticos quocunque nomine nuncupentur, & cuiuſcunque Secta exiſtant, & eorum credentes, ipſorúmque receptatores, & fautores; & generaliter quoſlibet defenſores, ac eorundem libros hæreſim continentes, vel de religione tractantes, ſine auctoritate noſtra, & ſedi Apoſto. ſcienter legentes, aut tenentes, imprimentes, ſeu quomodolibet defendentes, ex quauis cauſa publice, vel occulte, quouis ingenio vel colore: necnon ſchiſmaticos; & eos qui ſe a noſtra, & Rom. Pont. pro tempore exiſtentis obedientia, pertinaciter ſubtrahunt, vel recedunt.*

b Declaratio prima, quòd quid ſit hæreſis, & quid hæreticus definitur ſupra cap. 11. nu. 17. & quòd excommunicatio in hereticos videtur omnium antiquiſſima arg. c. Achatius. & c. audiuimus. 24. quæſt. 1. ſed non erat reſeruata ante bullam, vt diximus in d. cap. ita quorundam. not. 11. nume. 41.

Secũda, quòd hæc excommunicatio, non comprehendit magos, qui alias non ſunt hæretici arg. corum quæ habentur 26. q. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 1. & 2. quos tamen comprehendebat bulla Pij V. quod eſt valde notandum.

Tertia, quòd verbum, *Credentes*, omiſſum in bulla Pij V. fuit expreſſum in hac potius ob declarationem, quam ob neceſſitatem: nam etiam eo non expreſſo fuiſſent incluſi, quippe qui vere ſunt hæretici cap. excommunicamus. l. 2. §. vlt. de hæret. eo quòd, quamuis non credant explicite hæreſes, credunt tamen implicite, crededendo pertinaciter eſſe verum, quod alius hæreticus credit, neſcientes qui credat in ſpecie, iuxta Palud. in 4. diſt. 13. quæſt. 3. concluſ. 2.

Quarta, quòd fautores, receptatores, & defenſores ſolum dicuntur ad effectum incurrendi hanc cenſuram, qui hæc faciunt eis eo reſpectu, quo ſunt hæretici, vt recte notauit Caiet. in d. cap. 1. Tum arg. l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de noxa. Tũ

quia

Digitized by Google

quia tenetur quis hæretico extreme egenti ſubuenire, argum. cap. paſce. 86. diſtinct. Tum quia poteſt quis, licet non teneatur, eidem etiam non extreme egenti ſubuenire, quatenus eſt homo, argum. cap. duo iſta nomina. 23. quæſt. 4. ibi (*quia peccator eſt, corripe: quia homo miſerere.* & ibi, *Nulli homini claudenda eſt miſericordia, ſicut nulli peccatori impunitas relaxanda eſt.* Tum quia alioqui omnes fere catholici etiam religioſi, Germaniæ, Angliæ, Scotiæ, & bonæ partis Galliarum, inciderent in has cenſuras: quippe qui habent commercium cum hæreticis, quatenus ſunt homines, quod ſine aliquo fauore, vel auxilio eis præſtando haberi nequit. Tum quia nullo canone contrarium probatur: licet multis probari poſſit eum præſumi fauere hæretico, qui ſciens eum eſſe talem, fauet ei ſine aliqua circunſtantia, quæ excuſare poſſet eum, etiam in foro exteriori a tali præſumptione: quales multæ occurrere poſſunt fundatæ in timore, neceſſitate, cognatione, vel vtilitate, in pace, militia, & bellis, in quibus videmus, & legimus Carolum V. & Philippum II. omnium Regum, quos ſua ætate terra coluit, & colit Catholiciſſimos fauiſſe donis, ducibus, & militibus lutheranis Maieſt. ſuæ militantibus. Quo ad forum autem interius, in quo ſola veritas inſpicitur. cap. tua. de ſponſ. facile eſt diſcernere fauorem datum alicui eo reſpectu quo malus, & hæreticus eſt, a dato eidem, eo quod proximus, & a Chriſto redemptus eſt, d. cap. duo iſta.

56 Quinta, quod Caieta. in prædicto cap. oblitus fuit ponere id, quod 2. 2. quæſt. 2. art. 3. & 4. & in ſum. verb. hæreſis. tenuit, & alij aliis locis, quod adducimus in cap. cogitationis pœnā nemo meretur. de pœnit. diſtin. 1. ſcilicet, hæreticos mentales tantum non incurrere hanc cenſuram, neque aliam a iure humano latam; quales tamen non ſunt ij, qui hæreſim prompſerunt verbo, ſcripto, vel nutu, & ſigno verbis æquippollenti, licet nemine id vidente, vel audiente prompſerint: quia ſufficit ſua natura eſſe probabile, licet contingat probari non poſſe ad hoc vt includatur ſub poteſtate, & iuriſdictione humana, & pœnis eius, quod multis confirmaui in dicto cap. cogitationis.

Sexta, quod in foro interiori non ſufficit hæreſis exterior ſine mentali, ob quod ſuperius contra eum & alios diximus in c. 2. nu. 24. & 25.

Septimo, quod qui habet, vel legit libros Catholicorū referentium dicta hæreticorum etiam deſumpta ad verbum ex libris eorum, non incurrit hanc excommunicationem: quia non ſunt libri hæreticorum, etiam ſi principaliter legeret illos ad ſciendum dicta, & rationes eorum: ſicut non incideret audiendo eadem relata verbo per alium. Neq; eadem ratione qui legit libros Catholicorum elucidatos per annotationes hæreticorum; licet iſte incidere poſſet in cenſuram indicis librorum Pij IIII. Secunda excōmunicatio profertur vna cum prima contra ſchiſmaticos in hæc verba.

Nec non ſchiſmaticos, & eos, qui in animarum ſuarum periculum ſe a noſtra & Roman. Pontif. pro tempo-

Digitized by Google

re ex.ſtentis obedientia pertinaciter ſubtrahere, ſeu quomodolibet recedere præſumunt.

57 Declaratio, quod hic ſignificatur hæreſim differre a ſchiſmate, & hæreticum a ſchiſmatico, & recte quidem, vt colligitur ex cap. ſchiſma. 24. q. 1. & S. Thom. 2. 2. q. 39. art. 1. ad 3. loquentem in hæc verba. *Hæreſis, & ſchiſma diſtinguuntur ſecundum ea, quibus vtrumque per ſe, & directe opponitur. Nam hæreſis per ſe opponitur fidei, ſchiſma autem per ſe opponetur vnitati eccleſiaſticæ charitatis. Et ideo ſicut fides & charitas ſunt diuerſæ virtutes, quamuis quicunque caret fide, careat charitate; ita etiam ſchiſma, & hæreſis ſunt diuerſa vitia: quamuis quicunque eſt hæreticus, ſit etiam ſchiſmaticus, ſed non conuertitur: & hoc eſt, quod Hiero. dicit in epiſt. ad Titum cap. 3. & refertur in cap. inter hæreſim. 24. quæſt. 3. inter ſchiſma, & hæreſim hoc intereſſe arbitror, quod hæreſis peruerſum dogma habet, ſchiſma ab eccleſia ſeparat.* Hæc ille: ex quibus colligas quod ſchiſma generatim ſumptum eſt peccatum, quo quis ſe ab vnitate debita ſeparat: ſpecialiter vero ſumptum eſt peccatum, quo quis ſe ſeparat ab vnitate eccleſiæ, nolendo ſubeſſe ei, vel membris eius, quatenus ſunt eius: licet credat non eſſe niſi vnam eccleſiam, & vnum Vicarium ſupremum. Tertia fertur in hæc verba.

59 *Anathematizamus omnes & ſingulas perſonas cuiuſcunque ſtatus, gradus, ſeu conditionis fuerint, & interdicimus vniuerſitates, collegia, & capitula quocunque nomine nuncupentur, ab ordinationibus, ſententiis ſeu mandatis noſtris, ac Roman. Pontific. pro tempore exiſtentium ad vniuerſale futurum Concilium appellantes: nec non eos, quorum auxilio appellatum fuerit.*

Declaratio prima, quod hæc excommunicatio nunc primum facta eſt bullæ Cœnæ: antea enim licet lata, & reſeruata fuiſſet per Pium II. & Iulium II. vt tradit Sylu. verbo excommunicatio ſub fin. non tamen fuit hactenus inſerta bullis Cœnæ. Secunda, quod huic excommunicationi adiungitur interdictum propter vniuerſitates, in quas non fertur excommunicatio, vt infra dicetur. Tertia, quod conſulens, & auxilians prædicti non incurrunt, donec appellatio ſubſequatur. Quarta fertur in hæc verba.

59 *Anathematizamus omnes pyratas, latrunculos marinos, & illos præcipue, qui in mari noſtro a monte Argentario vſque ad Tarracynam diſcurrentes eos, qui in illo nauigant deprædantur mutilant, interficiunt, rebuſve & bonis ſuis ſpoliant, omneſque receptatores eorundem, & eis auxilium ſcienter dantes, vel fauorem.*

Declaratio prima, quod excommunicatio iſta noſtra ſentẽtia comprehendit omnes, & ſolos eos, qui principaliter verſantur in agendis prædis, percutiendis, aut interficiendis in mari occurrentibus: quia hi ſunt Pyratæ, & latrones marini, quidquid dicant Angel. verbo excommunicatio. 5. caſ. 18. Syl. verb. excommunicatio. caſ. 28. & Caiet. ver. excommunicatio. caſ. 18. cuius temporis bulla ſpeciatim includebat conſulentem, quem licet hæc ſpeciatim non includat, generatim tamen includere videtur: quia includit auxiliantes, & fauentes; & negari non

Digitized by Google

ri non poteſt, eum qui conſulit, auxiliari, vel fauere, arg. l. quod fauore. C. de leg. tradit Bart. in l. ſi vnius. §. 1. ff. de iniur.

Secunda, quod qui gerunt ſua negotia, aut mercimonia cum amicis, aut bella iuſta, vel iniuſta cum inimicis, & deprędantur aliquando incidenter, non includuntur hic iuxta omnium ſententiam.

Tertia, quod non includit eos qui in ſolis fluminibus faciunt hoc, quidquid ſentiat Angel.

Quarta, quod ſufficit facere hoc alicui, vel aliquibus nationibus; & non eſt neceſſe facere omnibus vel fere omnibus: quia quum in id incumbentes principaliter Piratæ, aut latrones maris dicantur, recte in eis verificantur verba huius clauſulæ, quidquid dicat Syl. vbi ſupra. Quinta fertur in hæc verba.

60 *Anathemamatizamus omnes & ſingulos, qui Chriſtianorum quoruncumque nauibus tempeſtate in transuerſum (vt dici ſolet) iactatis naufragium paſſis, aut etiam ſubmerſis, ſiue in ipſis nauibus, ſiue ex eis dilapſa, & in mari, vel litore inuenta cuiuſcunque generis bona tam in noſtri, Tyrrheni, & Adriatici, quam in quibuſcunque aliis cuiuſcunque maris regionibus, & litoribus rapuerint, aut ſcienter ſibi acceperint, aut ab aliis rapta, ſeu accepta ſcienter receperint: ita vt nec etiam ob quodcunque priuilegium, conſuetudinem, aut longiſſimi etiam immemorabilis temporis poſſeſſionem, ſeu alium quemcunque prætextum excuſari poſſint.*

Declaratio, quod hæc excommunicatio nuper facta eſt bullæ Cœnæ: nam licet antea fuiſſet lata, non tamen eius abſolutio erat reſeruata, vt videre eſt in cap. excommunicationi. de raptor. de quo infra nu. 117. vbi dicetur an ſufficiat, vel requirantur volũtas (vt ſic dicã) mora, & monitio; & quã iniqua ſit lex contraria. Sexta fertur per illa verba.

61 *Excommunicamus omnes qui in terris ſuis noua pedagia, ſeu gabellas ad id poteſtatem non habentes imponunt, vel augent; aut imponi vel augeri prohibita exigunt.*

Declaratio prima, quod hic ſtatuitur idem de augmentis gabellarum antiquarum, quod de nouis: quod ipſum dicendum eſſet etiam ſi nihil fuiſſet expreſſum de augmentis, vt diximus in expoſitione alterius bullæ, vbi hoc non erat expreſſum arg. l. ſi ex toto, in princ. de leg. 1. & in l. peculium. ff. de leg. 2. tradit Angel. verb. pedagium. & Syl. verb. excommunicatio. 7. c. 19.

Secunda, quod per pedagia, & gabellas intelligi poſſunt etiam portoria, de quibus in bulla Pij V. & alia vectigalia, ob identitatem mentis legiſlatoris, & rationis legis, & latitudinem vulgarem ſignificationis eorum. Qua de re latius in cap. fraternitas. 12. q. 2. tractamus.

Tertia, quod per illa verba (*Ad id poteſtatem non habentes*) includitur ſolus, & omnis qui recognoſcit ſuperiorem in temporalibus, ad quem ab eo appellari poteſt: nullus enim talis huiuſmodi poteſtatem habet, & quilibet alius ſic, per c. 1. quæ ſunt regulæ in vſib. feud. & not. in c. ſuper quibuſdam. de verb. ſignifi.

Quarta, quod per, *Exigit*, intelligitur hęres illa imponẽtis, publicanus, cõductor ſiue arrendator illo-

Digitized by Google

rum iurium, & recipiens etiam famulus a non ſponte ſoluentibus, iux.rubr.de exact.trib.lib.11. C.quia exigere eſt extorquere a nolente ſoluere, gl. iuncto tex.in l.ſoluendo. ff.de negot.geſt.glo. & Card.clem. fin. de cenſib. Dicitur autem inuitus & nolens ſoluere, etiam qui ſoluit rogatus ſoluere tanquam debitum, Caiet.vbi ſupra c.19. Excuſare tamen poſſet ab hac cenſura probabilis ignorantia iuris, aut facti, arg. c.2.de conſtit.

Quinta, quod per prohibita debent intelligi ſimpliciter prohibita, id eſt, quę a nullis, neque a laicis, neque a clericis iuſte poſſunt exigi: & prohibita exigi a clericis & non a laicis, non ſunt ſimpliciter, ſed ſecundum quid prohibita: & ideo petens a clericis incurrit quidem excommunicationem. c. quamquam. de cenſibus, lib.6. quæ non eſt reſeruata, non tamen hanc. Septima fertur in hæc verba.

62. *Excommunicamus omnes falſarios litterarum Apoſtolicarum in forma breuis, ac ſupplicationum, gratiam vel iuſtitiã concernentium per Rom. Pontif. vel S.R.E.Vicecancellarium, ſeu gerentes vices eorum, aut de mandato eiuſdem Rom. Pontif. ſignatarum, aut ſub nomine eiuſdem Rom. Pont. ſeu Vicecancellarij, aut gerẽtium vices prædictorum ſignantes ſupplicationes eaſdem. Ac etiã falſo fabricantes litteras Apoſtolicas, & in forma Breuis, ac ſupplicationes huiuſmodi. Extendentes conſtitutionem fœ.re. Innocentij Papæ III. quæ incipit: Ad falſariorum. cum omnibus pœnis in ea contentis, ad eaſdem fabricantes, & etiam ad falſificantes, ſeu mutãtes ſupplicationes per nos, ſeu de mandato noſtro ſignatas, & datas ſine noſtra, aut Datarij noſtri licentia.*

Declarat.prima, quod per hanc clauſulam iuncto cap. ad falſariorum.de crimi.falſi. probatur appellatione literarum Apoſtolicarum in materia odioſa non includi ſupplicationes a Papa ſignatas, quas ſignaturas vocamus, alioquin ſuperflue extenderetur per hanc illud cap. puniens falſantes literas Apoſtolicas ad falſantes ſignaturas.

Secunda, quod hæc excommunicatio non eſt reſeruata Papæ, niſi quo ad ea quæ includuntur in hac clauſula: quia quatenus continetur in illo cap. non eſt reſeruata, vt patet ex eo, & notatis a Caietan. vbi ſupra cap.27.

Tertia, quod videmur bene pridẽ reſpondiſſe, quod neque in hanc excommunicationem, neq; in illam d.c.ad falſariorum. incidit falſarius literarum epiſcopi, vel nuntij; quia hæc proprie nõ ſunt literæ Apoſtolicæ: nec eadem ratione falſarios literarum pœnitentiariæ: quia non ſunt literæ Papæ, ſed eius cõmiſſarij conſtituti viuæ vocis oraculo. Secus tamen de falſario breuium Papæ, iuxta Gomes.lib.de breuib.pagin.3.

Quarta, quod non includit eos, qui ſurreptitie, vel obreptitie impetrant literas Apoſtolicas, vel vtuntur illis, vt diximus in cap. ad audientiam. 1. de reſcript. quia non ſunt literę falſæ. Neq; eos qui vtuntur literis falſis: quia ſolum loquitur de falſantibus: & aliud eſt falſare, & aliud vti falſis, vt colligitur ex d. cap. ad falſariorum. quo excommunicantur omnes falſarij, & non omnes falſis vtẽtes, niſi ſolum laici.

Quinta,

Digitized by Google

Quinta, quod ille dicitur habere literas falſas, vel vti eis, qui ſciens, vel debens ſcire eſſe tales, vtitur eis iuxta Caieta. vbi ſupra, argum. l. in delictis. §. ſi detracta. de noxal.

Sexta, quod non ſatis eſt corrigere aliquam literam, aut punctum, quod non mutat ſubſtantiam aliquam, vt faciat incidere in hanc excommunicationem, vt dictum eſt cap. 17. num. 178. poſt Ioan. Gerſon. 2. part. Alp. 32. cap. quidam. fol. 118. contra Hoſtien. in ſum. de crimin. falſ. §. porro. verſi. ſed hodie. & Caietan. in ſum. verb excommunicatio. cap. 26. ſaltem quo ad forum conſcientiæ: quum id facere bona mente ſine dolo, & vllo alterius damno, non videatur mortale; nec conſequenter excommunicare, iuxta dicta ſupra eod. num. 9. Octaua fertur in hæc verba.

63 *Excommunicamus omnes illos, qui equos, arma, ferrum, filum ferti, ſtannum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica inſtrumenta, lignamina, canapem, funes, tam ex ipſo canape, quam ex quacunque alia materia, & ipſam materiam, aliaque huiuſmodi, quibus Chriſtianos impugnant, deferunt Saracenis, Turcis, & alijs Chriſti nominis inimicis. Necnon illos qui per ſe, vel alium ſeu alios de rebus Chriſtianæ Reip. ſtatum concernentibus in Chriſtianorum perniciem, & damnum ipſos Turcas, & Chriſtianæ religionis inimicos certiores faciunt, illiſque ad id auxilium, conſilium vel fauorem quomodolibet præſtant. Non obſtantibus quibuſcunque priuilegijs, quibuſcunque principibus, & dominijs, ſiue priuatis perſonis per nos, & ſedem prædictam hactenus conceſſis, quæ illis nolumus in aliquo ſuffragari.*

Declaratio prima, quòd hanc excommunicationem præceſſit poſita in cap. ita quorundam. & cap. quod olim. cap. ſignificauit. & cap. ad liberandam. de Iudæ. & extraua. 1. Ioan. 22. eodem titul. & extrauag. 1. eodem titu. inter communes. Hæc autem videtur omnibus illis amplior: quia licet in dicto cap. quod olim. excommunicentur exercentes mercimonium cum Saracenis tempore belli, & in c. ſignificauit. treuguam magis bello quam paci æquet: & licet in dd. extrauag. victualia, ſiue commeatus ad eos deferri prohibeat, quod eſt intelligendum etiam per nuncios iuxta dicto cap. ſignificauit. tamen hæc non ſolum excommunicat ſpeciatim deferentes multa; ſed etiam prohibita, & ita videtur excommunicare omnes illos, quos ſingula eorum excommunicarent, etiam ſi hæc non faceret.

Secunda, quod ad reſpondendum dubiis, quę olim paſſim interrogabamur in Luſitania, etiã ex Africa ſuper hac materia a confeſſariis illuſtriſſimæ Societatis Ieſu, ante hoc Manuale quandã repetitionem compoſuimus in d. c. ita quorundam. dicatam inſigni collegio eiuſdem Societatis Conymbricen. ex ibi dictis apte poſſet hæc clauſula illuſtrari.

Tertia, quod per equos intelligendi ſunt etiam equi debiles, claudi vel morboſi traditi a præfatis inimicis, & opera & arte Chriſtianorum in eorum terris curati, & feroces effecti: quia eſt verbum generale eadem ratione includens eos, ac alios apud nos genitos.

Digitized by Google

Quarta, quòd per arma, vt ibi accurate diximus, intelliguntur tãtum bellica, id eſt, quæ ſunt vna ſpecies armorum generatim ſumptorum in l. armorum. ff. de verb. ſign. principaliter ad pugnam facta, vel deſtinatione animi ad eam deſignata, quorum poſterius dico propter ligna, trabes, ferrum, & alia metalla, quæ non ſua forma artificiali, ſed praua deferentis intentione deſtinantur ad pugnam, conficiendo ex eis naues, vel alia inſtrumenta pugnæ accommoda: & conſequenter in hac clauſula continentur non ſolum offenſiua vt lanceæ, enſes, pugiones, bombardulę, ſeu ſclopi, cultri, & etiã cultelli: quia ſuapte natura ſunt ad pugnam apti, quamuis ob paruitatem aliquando pro ſubiecta materia non dicantur arma, ſicut nec lapides nec alia defenſiua, vt poſt alios dixit eruditiſſimus Andr. Alciatus. in d. l. armorum. cuius titulum commentariis ob reconditam eruditionem ſuſpiciendis, illuſtrauit. Non, inquã, ſolum offenſiua, ſed etiam defenſiua, vt caſſides, loricæ, ſcuta, peltę, clipei, & id genus alia, argu. l. 2. C. quæ res aſport. non deb. Arma vero illa, quæ per ſe non ſunt bellica; qualia ſunt lapides, & fuſtes & baculi, non includunt pluſquam aliæ merces, niſi cum intentione deferentis deſtinantur mediate, vel immediate ad pugnam.

Quinta, quòd per ferrum intelligẽdum videtur factum, & infectum, arg. d. l. 2. C. quæ res aſport. non deb. non tamen vena ferri, vel auri, vt dixi in dict. repet. contra Syl. verb. excommunicatio. 7. caſ. 21. quamuis etiam illa includeretur, ſi deferretur intentione, vt ex ea fieret ferrum, & ex ferro arma pugnæ accommoda, per prædicta.

Sexta, quòd per aurum, argentum, & alia metalla, etiam intelliguntur facta, & infecta. l. cum aurum. & l. Quintus Mutius. §. 1. ff. de aur. & argen. lega. Et quamuis, vt ibidem diximus in legatis eorum appellatione non continẽtur nummi, & pecunia ſignata: non tamen video iuſtam rationem, quare ſic magis metalla ad pugnandum inepta vetentur deferri, quam pecunia ſignata, quum hæc aptior ſit ad arma comparanda, quàm illa, & cum ſi ratione mercimonij permitteretur, eadẽ ratione qua hęc etiam illa deberent permitti. Per bellica inſtrumenta videntur intelligi, timpana, fiſtulæ, litui, cornua, & tubæ. Per lignamina, intelliguntur trabes, & alia ligna nauibus, & triremibus, & aliis inſtrumentis bellicis fabricandis opportuna: quãuis in d. cap. ita quorundam, reſtrictius lignamina galearũ prohibeantur, vt ibi dixi. Per funes videntur intelligi non ſolum linei, & canapei, ſed etiam lanei & ſpartei: quia dictũ generaliter eſt intelligendum. l. de pretio. ff. de pub. in rem act. & cap. ſolitæ. de maior. Quod autem naues, & triremes contineantur probat cap. ad liberandam. de iudę. & illud Ariſto. *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* authen. multo magis. C. de ſacroſanct. eccleſ. & lignamina prohibentur ne inde naues fiant: ligna vero ad ignem fouendum non vetantur magis quam aliæ merces, vt ybi ſupra dixi. Per, *Turcis, &c.* non videtur includi hæretici, neque Iudæi, neque gentiles; quibus cum

non

non eſt bellum Chriſtianis;quia nec mens,neque ratio, neq; verba clauſulæ, videntur eis conuenire, nec Turcæ, & Saraceni qui nos contra alios Turcas, vel Saracenos iuuarent: vt videtur contigiſſe, quando Carolus V. Regem Tuneti ab ea eiectum reſtituit, & contingere poteſt quoties populus aliquis Chriſtianus in ſuam iuſtam & neceſſariam defenſionem ſociaret ſibi aliquot infideles iuxta Oldr. conſi.71. probatum a Ioan.Andr. in rubr. de Iudæ.An autem excuſetur princeps, dux, vel præfectus vrbis vel caſtri donans vnum vel alterum equum, enſem, haſtam vel ſclopum in gratiam cuiuſpiam beneficij accepti, vel ſpe accipiendi, dubitari poteſt; quia verba eum includunt, ſed credi poteſt excuſari ex defectu non quidem verborum ſed mentis, arg. l.adigere. §.quamuis. ff.de iure patronat. Per illa verba *quibus Chriſtianos impugnant*: videtur ſignificari eſſe neceſſ'um ad violandam clauſulam, vt deferentes hoc malo animo deferant:quod eſt falſum, & ad hanc inductionem res ponderari poteſt, quod hæc verba potius ponuntur ad demonſtrandũ factum cõmuniter ſolitum, quam ad ſignificandũ neceſſitatem tam praui animi:nemo enim excuſaret mercatorem deferentẽ multas haſtas fraxineas,multas caſſides ferreas,& ſclopos Turcis,ſolo animo lucrãdi,deſiderando, immò paciſcendo, ne vnquã is contra Chriſtianos vteretur.

Septima, quòd Chriſtiani metu mortis aut verberum remigantes in triremibus Maurorũ, etiam contra Chriſtianos, non videntur excommunicati, vt in dicto cap. ita quorundam. not.2. probamus:quamuis a mortali peccato neſciamus vllatenus excuſare, quod ægerrimo animo fero, quum hoc conſequatur non poſſe eos vnquam abſolui, neque iuſte communnicare, antequam firmiter proponant ſe nunquam ita remigaturos, etiam ſi ob id oporteat oppetere mortem,per d ſupra. cap.1 num.21 Remigantes autem etiam ſponte, vel regentes eorum naues contra alios infideles, nec excommunicantur,nec peccant: quia dictũ cap.ad deliberandam. de regentibus eorũ naues contra Chriſtianos intelligendum videtur, argum.a ceſſatione rationis & mentis legiſlatoris l.adigere. §.quamuis.ff. de iure patr. Nona fertur in hæc fere verba.

64 *Excommunicamus omnes impedientes,ſiue inuadentes eos, qui victualia, ſeu alia ad vſum Romanæ Curiæ neceſſaria adducunt. Ac etiam eos, qui ne ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur impediunt, ſeu perturbant, vel pro eis aliquid exigunt, aut ſoluere faciunt, ſeu hæc facientes defendunt per ſe,vel alium,ſeu alios,cuiuſcunque fuerint ordinis, præeminentiæ, conditionis, & ſtatus: ac etiam ſi Pontificali,vel Regali, aut alia quauis eccleſiaſtica, vel mundana præfulgeant dignitate.*

Declara.prima,quòd includit omnes Chriſtianos,qui faciunt aliquod in ea contentorum.

Secunda,quòd non comprehendit eos, qui ob vtilitatem ſuæ Reipub. iuſte prohibent victui neceſſaria,aut peſte graſſante in Curia ſuis ad eam proficiſci cum commeatu, &

Digitized by Google

ſimilibus:quia non intendunt impedire:licèt ex eo per accidens id conſequatur,vt dixit rectè Caiet.vbi ſupra. cap.19. verb. excommunicatio. facit l.ſi quis nec cauſam. ff.ſi cert. pet.& cap. non dubium. de ſentent. excommuni. Decima fertur in hæc verba.

65 *Excommunicamus omnes ex propoſito interficientes,mutilantes,vulnerãtes,detinentes,capientes,ſeu deprædantes Romipetas,ſeu peregrinos ad vrbẽ cauſa deuotionis,ſeu peregrinationis. Et prorſus omnes alios,ad Sed. Apoſt.accedẽtes, vel apud eam morantes, aut recedentes ab ipſa, & illis dantes auxilium, conſilium,vel fauorem.*

Declaratio prima,quod hæc clauſula includit veniẽtes ad vrbem, vel ab ea recedentes cauſa deuotionis vel peregrinationis,quos non includebat Bulla eiuſdem D. N. quam expoſuimus in Man.latino,niſi quãdo in ea maneret Sedes Apoſt.

Secunda,quòd includit omnes venientes ad Sed. Apoſt. & recedentes ab ea,ſiue maneat Romæ,ſiue foris: non tamen veniẽtes Romam, ſi alia de cauſa,quàm deuotionis, & peregrinationis ad eam veniant; neque venientes ad vrbem, vbi extra illam fuerit Curia, ſi alio reſpectu quàm Sedis Apoſto iuerint ad eam, vel receſſerint ab ea.arg.not.in cap. ego N.de iureiur.verb.limina.iuxta declarationem Ioan. Andr. Panor. & Felin.

Tertia,quòd non includit eos,qui vadunt,degunt, aut redeunt, à loco vbi eſt curia, ſi non proficiſcantur, verſentur, aut reuertantur ratione curiæ,ſi illa non eſt Romæ.Caie.vbi ſup.cap.14.

Quarta,quòd ad hanc incurrendã non oportet, quod id faciens careat iuriſdictione,quod requirebat Bulla in alio Manu.expoſita ſaltem quoad aliquos.

Quinta, quòd propoſitum percutiendi ſeu interficiendi,quod ſufficit ad peccatum mortale,non ſufficit ad incurrendum hanc cẽſuram,ob percuſſionem,vel interfectionem; imo eſt neceſſe, quod concipiatur tempore animi pacati, vel tranquilli, iuxta Caie.vbi ſupra:quanquam noſtra ſententia, ſatis eſt vt concipiatur etiam tempore turbati & irati: modo concipiatur ante rixam, & tempus percuſſionis vel mortis:quia per hoc ſeruatur proprietas ſeu ſpecialitas, quam hæc clauſula ſignificat in hoc cap.

Vndecima fertur in hæc verba.

66 *Excommunicamus omnes illos,qui non habentes in eadem Curia iuriſdictionem ordinariam,vel delegatam eius prætextu capiunt, ſpoliant,detinent morantes in eadem, vel qui talia fieri mandant.*

Duodecima fertur in hæc verba.

67 *Excommunicamus interficientes, mutilantes, verberantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hoſtiliter inſequentes S.R.E. Cardinales, ac Patriarchas, Archiepiſcopos,Sediſque Apoſtolicæ legatos, vel Nuncios, aut eoſdem eijcientes à ſuis diœceſibus, territoriis, terris, ſeu dominiis, eaque mandantes, vel rata habentes, ſeu præſtantes eis auxilium, conſilium, vel fauorem.*

Declar. prima, quòd ob ſingula horum ſeptem admiſſa contra Cardinales incurritur hæc excommunicatio.

Secun

Digitized by Google

Secunda, quòd quo ad cap. fœlicis. & pœnas in eo contentas exæquantur Cardinalibus Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Legati, ſeu Nuntij ſedis Apoſt.

Tertia, quòd licet hic expreſſe non dicatur quòd facientes prædicta contra Patriarchas, Archiepiſcopos, & cap. incurrant cenſuram bullæ, cum cenſura prædicti cap. fœlicis. non ſit de ſe cenſura bullæ: de mente tamen S.D.N. videtur fuiſſe, vt cenſeretur cenſura bullæ. Tum quia intendit in hoc æquare illos Cardinalibus. Tum quia Pius V. in ſua bulla expreſsè excommunicauit iniuriantes eis, ſicut iniuriantes Cardinalibus.

Quarta, quòd hæc cenſura includit etiam eiicientes a terris ſuis legatos, & Nuntios ſed. Apoſt. Patriarchas, Archiepiſcopos a ſuis diœceſibus, eaque mandantes, conſulẽtes, & ad id auxiliantes. Ita quod latius prouidetur iis quo ad hoc, quã Cardinalibus, quatenus ſunt Cardinales, & non legati, vel epiſcopi.

Quinta, quòd hic videtur prouiſum contra illos iudices ſeculares, qui cum epiſcopos non parentes ſuis iuſſis non poſſunt capere, neque punire, iubent eis, vt e regno exeant: ob quod non ſolum iubentes, ſed & lictores iuſſa exequentes, & opem ad id ferentes, immò & conſulentes ligantur: iubentes autem exire curiam regis, vel alium locum, qui non eſſet eorum diœceſum, eſto male facerent, non tamen hac cenſura ligarentur: quia neque eius verba, nec eadem ratio eis aptantur.

Sexta, quòd excuſatur ab hac cenſura, qui defendendo ſe cum moderamine inculpatæ tutelæ, aliquid horum facit l. vt vim. ff. de iuſti. & iure & l. 1. C. vnde vi. & qui probabiliter ignorans faceret aliquid in prædictos noctu, vel etiam interdiu habitu alieno repertos arg. cap. 2. de conſtitut.

Septima, quòd per hãc clauſulam ceſſat quo ad principalia vetita id quod in Hiſpano innueram, ſcilicet, quod clemen. ſi quis ſuadente. de pœnit. largius prouidebat epiſcopis, quam bullæ præcedentium Pontificum, eo quod illa prouidet contra bannientes, quod prædictæ bullæ non faciebant: ceſſat inquam: quia hæc prouidet etiam contra eiicientes, quod eſt generalius, quam bannientes. Immò etiam videtur ceſſare quo ad acceſſorias: quia tria illa verba, ſcilicet mandantes, ſeu conſilium vel auxilium præſtantes, includere videntur omnia, quæ plura verba illius clem. continent. Nam per mandantes comprehenduntur ratum habentes. cap. ratihabitionem. de reg. iur. lib. 6. & per conſilium, & auxilium cætera: nam & defenſare, & ſocium eſſe comprehenduntur ſub auxilium præſtare.

Octaua, quòd epiſcopus dicitur qui eſt conſecratus, & non qui ſolum electus, præſentatus, confirmatus, inſtitutus, aut prouiſus, etiam ſi iam adeptus ſit poſſeſ. per gl. ſolem. in clem. dignum. de celebr. miſſa. & alia multa citata per Fel. in cap. cam te. de reſcrip. Decima tertia fertur in hæc verba.

68 *Excommunicamus illos, qui per ſe, vel alium ſeu alios, quaſcunque perſonas eccleſiaſticas, vel ſeculares, ad dictam*

Curiam ſuper eorum cauſis, & negotiis recurrentes, illaſque in eadem Curia proſequentes, aut procurantes, negotiorum geſtores, aduocatos, & agentes ipſorum, ſeu etiam auditores, vel iudices, ſuper dictis cauſis vel negotiis deputatos, occaſione cauſarum, vel negotiorum huiuſmodi verberant, mutilant, occidunt, bonis ſpoliant; ſeu qui per alium, ſeu alios, directe vel indirecte, prædicta exequi procurare, aut eisdem conſilium, auxilium vel fauorem præſtare non verentur, cuiuſcunque præeminentiæ, & dignitatis fuerint. Ac etiam omnes tam eccleſiaſticos, quam ſeculares cuiuſcunque dignitatis, qui prætexentes friuolā quandam appellationem a grauamine, vel futura exequutione litterarum Apoſtolicarum, & in forma breuis, tam gratiam quàm iuſtitiam concernentium, necnon citationum, inhibitionum, ſequeſtrorum, monitoriorum, proceſſuum, exequutorialium & aliorum decretorum, a nobis, & a ſede prædicta, ſeu legatis, Nunciis, Præſidentibus, Cameræ Apoſtolicæ Auditoribus, Commiſſariis, aliiſque iudicibus, & delegatis apoſtolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanauerint, aut aliàs ad curias ſeculares, & laicam poteſtatem recurrunt, & ab ea inſtante etiam fiſci procuratore appellationes huiuſmodi admitti, ac literas, citationes, inhibitiones, ſequeſtra, monitoria, & alia prædicta capi & retineri faciunt, quiue illa ſimpliciter, vel ſine illorum beneplacito, conſenſu, vel examine executioni demandare, aut ne tabelliones, & notarij ſuper huiuſmodi literarum, & proceſſuum exequutione inſtrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti cuius intereſt tradere debeant, impediunt, vel prohibent ac etiam partes, ſeu earum agentes, notarios, exequutores, & ſubexequutores literarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex ciuitatibus, locis, & regnis eiiciunt, bonis ſpoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur, per ſe vel alium ſeu alios, publicè vel occulte, ſeu capi, carcerari, detineri, vulnerari, miniſque agitari faciunt. Quiue aliàs quibuſcunque perſonis in genere, vel in ſpecie ne pro quibuſuis eoru negotiis proſequendis, ſeu gratiis, vel literis impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recurſum habeant, ſeu gratias ipſas, vel literas a dicta ſede impetrent, ſeu impetratis vtantur directè, vel indirectè prohibere ſtatuere, ſeu mandare, vel eas apud ſe, aut notarios, ſeu tabelliones, vel aliàs quomodolibet retinere præſumunt.

Declar. prima, quòd hæc clauſula includit primum impediētes curſum cauſarum ad Curiam, vel in Curia.

Secunda impedientes executionem literarum curiæ ſedis Apoſt.

Tertia tractantes male perſonas illas agentes, & impedientes dari inſtrumenta ſuper his petita.

Quarta impedientes impetrationes literarum gratiæ, vel iuſtitiæ a ſede Apoſtolica.

Quinta. quòd non eſt neceſſe ad incidendum in cenſuras huius clauſulæ, vt prædicta impedimenta fiant authoritate iudiciaria laica: ſed ſufficit, vt fiant priuata, vel eccleſiaſtica. Tum quia id patet quoad primam & ſecundam partem, & quoad eos qui procurant, vt ſuperiores ponant impedimenta prædicta. Tum quia non eſt cur excuſetur eccleſiaſticus,

Digitized by Google

ſticus, qui auctoritate eccleſiaſtica intimantem, citantem, & alia iuſſa Sed. Apoſt. implentem, capit, cõiicit in carcerem vel vetat ne iuſtrumenta ſuper exequutis à ſe præſtet. Tum quia nulla verba eius id indicant, neque vlla ratio concludit, & ita vt eſt generalis, generaliter intelligi debet capite ſi Romanorum. 19. diſt. l. de pretio. ff. de public. in rem act. Tum quia id, quod contra ſentit Caietan. poteſt intelligi de contentis in §. ſequen. Sexta quòd hæc excõmunicatio includit multos alios quos non includebat Bulla prædicta in Manu. latino expoſita, vt patet legenti Decimaquarta fertur in hæc verba.

69 *Excommunicamus omnes, & ſingulos cancellarios, vicecancellarios, & conſiliarios ordinarios, & extraordinarios, quorumcunque Regum & Principum, ac præſidentes cancellariarum, cõſiliorum, & parlamentorum, necnon procuratores generales eorūdem, vel aliorum Principum ſæcularium, etiam ſi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacunque præſul eant dignitate, quocunque nomine nuncupentur, alioſque iudices tam ordinarios quàm delegatos, nec non Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, Commendatarios vicarios, & officiales, qui per ſe vel alium ſeu alios auctoritate propria, & de facto, quarumcunque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & literarum apoſtolicarum prætextu beneficiales, & decimarum, ac alias cauſas ſpirituales annexas ab auditoribus & commiſſariis noſtris, aliiſque iudicibus eccleſiaſticis auocant, illarumue curſum, & audientiam ac perſonas, capitula, conuentus, collegia cauſáſque ipſas proſequi volentes impediunt, ac ſe de illarum cognitione tanquam iudices interponunt, quique partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt ad reuocandum, & reuocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias literas in eis decretas, & ad faciendum vel conſentiendum, eos contra quos tales inhibitiones emanarunt, a cenſuris, & pœnis in illis contentis abſolui per ſtatutum, vel alias compellunt, vel exequutionem literarum Apoſtolicarum, ſeu exequutorialium, proceſſuum, aut decretorum prædictorum quomodolibet impediunt, vel ſuum ad id fauorem, conſilium, aut aſſenſum præſtant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætenſionum, ſeu etiam donec ipſi ad nos informandos (vt dicunt) ſupplicauerint, aut ſupplicari fecerint: niſi ſupplicationes huiuſmodi coram nobis, & Sede Apoſtolica legitimè proſequantur.*

Decimaquinta fertur in hæc verba.

Et qui ex eorum prætenſo officio, vel ad inſtantiam partis aut aliorum quorumcunque, perſonas eccleſiaſticas, Capitula, Conuentus, Collegia eccleſiarum quarumcunque, coram ſe ad ſuum tribunal, audientiam conciliariam, concilium, vel parlamentum, præter iuris canonici diſpoſitionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directe vel indirectè quouis quæſito colore. Necnon qui ſtatuta, ordinationes, conſtitutiones, pragmaticas, ſeu quæuis alia decreta in genere, vel in ſpecie, ex quauis cauſa, & quæuis quæſito colore, ac etiam prætextu literarum Apoſtolicarum vſu non receptaturum, ſeu reuocatarum, vel cuiuſuis conſuetudinis, aut priuilegij, vel alias quomodolibet fecerint

fecerint, ordinauerint, & publicauerint, vel factis, & ordinatis vſi fuerint: vnde libertas eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliàs quouis modo reſtringitur, ſeu noſtris, & dictæ ſedis, ac quarumcunque eccleſiarum iuribus quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expreſſe præiudicatur.

Decimaſexta fertur in hæc verba.

Nec non qui Archiepiſcopos, epiſcopos alioſque ſuperiores, vel inferiores prælatos, & omnes alios quoſcunque iudices eccleſiaſticos ordinarios quomodolibet impediunt quominus ſua iuriſdictione eccleſiaſtica contra quoſcunque vtantur, ſecundum quod canones, & ſacræ conſtitutiones eccleſiaſticæ, & decreta Conciliorum generalium, & præſertim Tridentini ſtatuunt. Ac etiam eos, qui poſt ipſorum ordinariorum, vel etiam delegatorum quorumcunque ſententias & decreta, aut aliàs fori eccleſiaſtici iudicium eludentes ad cancellarios, & alias curias ſeculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata etiam pœnalia ordinariis, aut delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant. Eos quoque qui hæc decernunt, & exequuntur, ſeu dant auxilium, conſilium, patrocinium, & fauorem in eiſdem.

Decimaſeptima fertur in hæc verba.

Et qui iuriſdictiones ſeu fructus, redditus, & prouentus ad nos, & ſedem Apoſtolicam & quaſcunque eccleſiaſticas perſonas ratione eccleſiarum, monaſteriorum, & aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum pertinentes, vſurpant, vel etiam quauis occaſione vel cauſa ſine Romani Pontificis vel eorum, ad quos de iure pertinent expreſſa licentia ſequeſtrant.

Decimaoctaua fertur in hæc verba.

Et qui collectas, decimas, taleas, præſtantias, & alia onera clericis, prælatis, & aliis perſonis eccleſiaſticis, ac eorum, & eccleſiarum, monaſteriorum, & aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & prouentibus huiuſmodi, abſque ſimili Romani Pontificis ſpeciali, & expreſſa licentia, imponunt, & diuerſis etiam exquiſitis modis exigunt, aut ſic impoſitam etiam a ſponte dantibus, & concedentibus recipiunt: necnon qui per ſe vel alium, ſeu alios, directe, vel indirecte, prædicta facere, exequi, vel procurare, aut eiſdem, auxilium, conſilium, vel fauorem, aut votum, ſeu ſuffragium, palam, vel occultè præſtare non verentur, cuiuſcunque ſint præeminentiæ, dignitatis, ordinis conditionis, aut ſtatus, etiamſi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, ſeu Principes, Duces, Comites, Barones, Reſpublicæ, & alii potentatus quicunque, etiam regnis prouinciis ciuitatibus, & terris quoquomodo præſidentes, aut quauis etiam pontificali dignitate inſigniti innouantes decreta ſuper his per ſacros Canones tam in Lateranenſi nouiſſime celebrato, quàm aliis conciliis generalibus edita etiam cum cenſuris, & pœnis in eis contentis. Sequuntur declarationes harum quinque cenſurarum.

76 Declaratio prima, quòd in hanc cenſuram non incidunt niſi qui auctoritate iudiciali, & laica hic vetita faciunt, vt ſub finem primæ partis huius clauſulæ exprimitur.

Secunda, quòd per, *Prætextum violentiæ*, includit impedientes exequutionem

tionē literarum apoſtolicarū, iuſtitiæ, vel gratiæ ſpecie tollendę violētiæ; quales an ſint ſemper vel quādo impedientes eam poſt appellationem vel ſupplicationem in tempore, & forma interpoſitam, quæſtionis eſt, vt quotidianæ, ita maximæ digniſſimæque quam ſumma eccleſiæ poteſtas, ſumma ſæculari audita determinet: quanquam ſatis videtur hic determinari, quo ad eos, qui propter illas nullatenus ad tribunal eius, ad quem ſupplicatur, vel appellatur adductas, vel adducendas impediunt. Quod etiam video pro re indubitata haberi in Hiſpaniis & Gallis poſſe regulariter Reges defendere poſſidentes colorato titulo beneficia eccleſiaſtica, ne abſque iuſta cauſæ cognitione deturbentur, vel ſpolientur, virtute illarum literarum etiam apoſtolicarū. Quod vt vbique ferę in illis regnis ſeruatur, ita multi iure munire conantur: an verò ſatis muniant necne S. D. N. diffinitioni remitto, licet videatur non poſſe iure probari conſuetudinem illam quorundam recentiorum, qui decernunt bene, vel male eſſe appellatum ab interloquutoriis ob actus, quos iudices à quibus, facient vel deſinent facere poſt appellationes ab eis interpoſitas: cum omnis ſententia interloquutoria, ex ſolis ante illam actis ſit approbāda, vel reprobāda, vt notat gloſſ. fin. recep. in cap. cum appellationibus. §. ſi vero. de appel. lib. 6. per l. per hanc. C. de tempor. appell. quo facto appellationum proſequutio perinde negligitur, ac ſi a iudicibus ad quos appellatum eſt tertia ſententia lata eſſet quamquam proſequutionem appellationis nil innouato minimè impediant.

Tertia quòd per verba illa, *Præter iuris canonici, &c.* nouè addita, excluduntur ab hac cenſura iudices ſæculares, qui in caſibus a iure permiſſis vocant ad ſua tribunalia eccleſiaſticos.

Quarta, quòd quarta pars huius clauſulæ videtur noue inſerta in fauorem iudicum ordinariorum, & merito, cum ordinaria iuriſdictio ſit fouēda, & fauorabilis, iuxta glo. ſolemn. & recept. clem. 2. de officio ordin. per quam videtur reduci ad bullam excommunicatio. cap. quoniam. de immunit. eccleſ. vt ſuper ea infra dicetur.

Quinta, quòd per eādem partem innouatur Concilium Triden. ſeſſ. 25 c. 20. quod grauiter hortatur Imperatores, Reges, & quoſcunq; alios regulos, & dominos, vt maiores ſuos imitati, eccleſiam ſanctam, & cultum Dei, miniſtroſque illius, quo à Deo proſpera recipiant, obſeruēt.

Sexta, quòd per illa verba quintæ partis, *Quiue iuriſdictiones, vel,* prouidet indemnitati fructuum eccleſiaſticorum, cui vt ſit locus debent concurrere quinque. Primum quòd ſint reditus eccleſiaſtici, & non profani, etiam ſi ad eccleſiaſticum pertineant, iuxta Caiet. vbi ſup. capit. 27. quod eſt intelligendum de bonis non pertinentibus ad eum, quatenus eſt eccleſiaſticus, neque ratione beneficij, arg. cap. nouerint. 10. quæſt. 1. & capit. cum dilectus. de iurepatron. Secundum, quòd capiantur tanquam reditus eccleſiaſtici. Tertium quòd pertineant ad aliquē. Quartum, quòd capiantur abſque licentia

licentia Papæ. Quintum, quòd capiantur auctoritate, & poteſtate vſurpata iuxta Caietanum vbi ſupra. Quare latrones & milites, qui rapiunt eos vt quælibet alia bona. non incurrunt hanc cenſuram; neque qui minuta portoria ſiue pedagia exigunt à clericis, ſicut ab aliis laicis, nulla habita ratione fructuſi, aut bonorum eccleſiaſticorum, neque qui capiunt eos tempore vacationis: quia nullius ſunt perſonæ veræ ſecundum Caietanum, cui non aſſentior. Tum quia nemo dixerit, quòd capientes fructus ſedis Apoſtolicæ vacantis, non contineantur ob contenta in 16. excommunicatione, neque eadem ratione capientes bona conuentuum, monaſteriorum, neque communia conuentui & prælato, quæ tamen ad nullam perſonam pertinent. Tum quia fructus vacationis tempore obueniẽtes pertinent ad ſucceſſorem, & durante vacatione ad commendatarium, vel œconomum, vt late dixi in cõment. cap. non liceat. 12. quæſt. 2. Tum denique, quia poteſt dici quòd verbo, *perſonis*, hic poſito ſignificantur etiã fictæ ob paritatem, æquitatis, & rationis, arg. gloſſ. ſolennis in capit. ſi poſtquam. de electio. lib. 6. Decima nona fertur in verba.

71 *Excommunicamus omnes, & quoſcunque magiſtratus, ſenatores, præſidentes, auditores, & alios iudices quocunque nomine vocentur, ac cancellarios, vicecancellarios, notarios ſcribas, ac exequutores, & ſubexequutores, & alios, quoquomodo ſe interponentes in cauſis capitalibus, ſeu criminalibus cõtra perſonas eccleſiaſticas, illas banniendo, capiendo, proceſſando, ſeu ſententias contra illas proferendo vel exequendo, etiam prætextu quorumcunque priuilegiorum, a ſede Apoſtolica ex quibuſuis cauſis, ac ſub quibuſcunque tenoribus, & formis in genere, & ſpecie cõceſſorum quibuſcunque Regibus, Ducibus, Principibus, Rebuſpublicis, Monarchis, Ciuitatibus, & aliis quibuſcunque potentatibus, quocunque nomine cenſeantur, quæ nolumus illis in aliquo ſuffragari, illa omnia ex nunc in irritum reuocando.*

Declaratio prima, quòd hæc excommunicatio fertur ad tuendam iuriſdictionem eccleſiaſticã in cauſis criminalibus, ſicut ſuperior ad tuendam in ciuilibus.

Secunda, quòd tollit priuilegia data etiam Regibus, per quod dubitari poſſet de iudicibus Galliarum, qui iudicant clericos pro portu ſiue delatione armorum, & aliis caſibus, quos vocant priuilegiatos: equidem arbitror difficile eos ab illis abſtenturos, ſiue quod præſupponant priuilegia illa eſſe remuneratoria obſequiorum a ſe magnis impenſis, ſanguinis, & fortunarum præſtitorum: ſiue quòd ſint immemorialia, & ſuper criminibus leuibus conceſſa, argument. eorum, quæ notat Innocent. in capite nouit. de iud. cũ late additis ibi a Panormitano Felyno & Decio, ſiue alia, quæ an audiri debeant iudicio S. D. N. relinquo.

Vigeſima fertur in hæc verba.

72 *Excommunicamus omnes illos, qui per ſe vel alium ſeu alios directe, vel indirecte, ſub quocunque titulo, vel colore de facto occupant, vel detinent, vel hoſtiliter deſtruunt vel inuadunt, aut occupare, detinere, vel deſtruere aut inuadere*

uadere hoſtiliter præſumpſerint in totum vel in partem Almam Vrbem, regnum Siciliæ, Inſulas, Sardiniæ, & Corſicæ, terras citra Pharum, patrimonium B. Petri in Tuſcia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venaiſinum, Sabinenſem Marchiæ Anconitanæ, Maſſæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & maritimas prouincias, illarumque terras, & loca, ac terras ſpecialis commiſsionis Arnulphorum, ciuitateſq́; noſtras Bononiã, Ceſenam, Ariminum, Beneuentum, Peruſium, Auinionem, Ciuitatem Caſtelli, Tudertum, & alias ciuitates, terras, & loca vel iura ad ipſam Rom. ecleſ. pertinentia, ac cæteraque Roman. eccleſiæ mediate, vel immediate ſubiecta: quiue ſupremam iuriſdictionem in illis nobis, & eidem Rom. eccleſ. competentèm de facto vſurpare, perturbare, retinere, & vexare varijs modis præſumũt: necnon adhærentes, fautores, & defenſores eorum, ſeu illis auxilium, conſilium vel fauorem quomodolibet præſtantes.

Vigeſimaprima fertur in hæc verba.

Item, omnes & ſingulos ſupellectiliũ, librorum, ſcripturarum, & bonorum Cameræ, & palatij Apoſtolici ex eodem palatio infirmitatis Rom. Pont. ac Sedis Apoſtol. vacationis tempore ablatores, & illorum detentores, ac quoſcunque alios, ad quorum manus bona prædicta quocunque titulo, & quauis cauſa ſcienter peruenerint.

Declaratio, quòd includit factionem, quæ exiſtens extra aliquas ciuitates Papæ & vi armata irrũmpit in aliquã earum, iniuncta altera factione, intra eam exiſtente per rationes Caietani d. cap. 17.

Sequitur §. *Volentes*, in quo ſtatuitur, vt hæc bulla non expiret lapſo anno, nec alio modo, donec addatur alia noua, in hæc verba.

Volentes præſentes, ac omnia, & quæcunque his literis contẽta, quouſque alij huiuſmodi proceſſus a nobis, aut Rom. Pont. pro tempore exiſtente, fiant, aut publicentur durare, ſuoſque effectus omnino ſortiri.

Sequitur §. *Cæterum*. continens reſeruationem harum cenſurarum.

Cæterum à prædictis ſententiis nullus per alium, quàm per Rom. Pont. niſi in mortis articulo conſtitutus, neque etiam tunc, niſi de ſtando eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo cautione præſtita abſolui poſsit, etiam prætextu quarumuis facultatum, & indultorum quibuſcunque perſonis eccleſiaſticis, ſecularibus, & quorumuis ordinum etiam mendicantium, & militiarum regularibus, etiam epiſcopali, vel alia maiore dignitate præditis, ipſiſque ordinibus, & eorum monaſteriis, conuentibus, & domibus, ac collegiis, confraternitatibus, congregationibus, hoſpitalibus, & locis piis necnon laicis etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fungentibus, per nos & dictam Sedem, ac cuiuſuis Concilij decreta, verbo, literis, aut alia quacunque ſcriptura, in genere & in ſpecie cõceſſorum, & innouatorum, ac concedendorum, & innouandorum.

Declarat prima, quòd hæ cenſuræ includunt omnes, etiam Imperatores, & Reges, & vniuerſitates, quibus illæ ſunt aptę: & quòd nulla conſuetudo etiam immemorialis, nec præſcriptio quælibet longiſſima: nec priuilegium etiam per viam contractus, vel remunerationis conceſſum contra eas prodeſſet. Secunda, quòd ſatisfactio ſufficiẽs, de qua loquitur, eſt

eſt intelligenda ex limitatione de qua ſupra eod.cap.num.41. & quod priuilegium in remuneratione, vel contractum conceſſum,ex cauſa reuocari poteſt; quæ communis opinio eſt in c.nouit.de iud.& in c.1 de probat. An autem derogetur Concilio Trident. dicitur infra eod.cap. num.254.

Sequitur §. *Quod ſi forte*.cōtra abſoluentes ab his cenſuris.

73 *Quod ſi forte aliqui contra tenorem præſentium talibus excommunicatione, & anathema laqueatis, vel eorum alicui abſolutionis beneficium impendere de facto præſumpſerint, eos excommunicationis pœna innodamus: grauius contra eos ſpiritualiter, & temporaliter, prout expedire nouerimus, proceſſuri.*

Declarat. prima, quod non comprehenditur hac cenſura confeſſarius,qui obliuione,incogitantia,aut ignorantia non craſſa abſoluit:quia fertur contra præſumentem abſoluere, de quorum numero non eſt qui ſic abſoluit,per ea quæ diximus in repet. cap.accepta. de reſtit.ſpol. oppoſit.8 numero 32.poſt Cardin. in clemen.1.de priuil.quæſtio.39. & per dicta Caietani in ſumma verbo excommunicatio.c.58,& 81.

Secunda, quòd abſolutio huius excommunicationis non eſt reſeruata Papæ, vt ex litera patet, ſicut ex bulla Martini V, quam ponit S. Antonin. 3.par.tit.24.cap.70. quamuis contrarium viſum fuerit Felino in cap.paſtoralis.§.præterea.colum. 3.de offic.ordin.& Caieta. vbi ſupra cap.77.

Tertia, quòd ab ea poteſt abſoluere ordinarius, ſiue illa, & aliæ latæ in bulla putentur latæ a iure, ſiue ab homine: quia ſunt generales,per dicta ſupra eo.num.43 Equidem latas in bulla Iulij III. quam in Man. Hiſpano expoſui, iudicaui eſſe latas ab homine: quia bulla illa non habebat vim legis, quæ perpetuat cap.fin. de offic. delega. ſed præcepti, quod cum præcipiente finitur, vt in dicto nume.43. dictum eſt. & has latas per S.D. N. potius putarem dicendas latas a iure: quia voluit eas non finiri ſua morte,quæ vtinam ante dies Petri non contingat. Amen.

Sequitur §.*Declarātes*. in quo abſolutio reſtringitur, & proteſtatio magna adiicitur.

74 *Declarantes, ac proteſtantes quācunque abſolutionem etiam ſolemniter per nos faciendam,prædictos excommunicatos ſub præſentibus comprehenſos, niſi prius à præmiſſis, cum vero propoſito vlterius ſimilia non committendi deſtiterint,ac quoad eos, qui contra libertatem,vt præmittitur,ſtatuta fecerint, niſi prius ſtatuta,ordinationes, conſtitutiones, pragmaticas, & decreta huiuſmodi publicè reuocauerint ex archiuis capitularibus locis, aut libris,in quibus annotata reperiuntur deleri,caſſari, ac nos de reuocatione huiuſmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter ſuffragari. Quin etiam per huiuſmodi abſolutionem, aut quoſcunque alios actus contrarios tacitos vel expreſſos, ac etiam per patientiam, & tolerantiam noſtram, vel ſucceſſorum noſtrorum quantocunque tempore continuatam in præmiſſis omnibus, & ſingulis, ac quibuſcunque iuribus Sed. Apoſtol. ac S. R. E. vndecunque & quomodocunque quæſitis vel quærendis*

diis nullatenus præiudicari poſſe ſeu debere.

Non obſtantibus priuilegiis indulgentiis, & literis Apoſtolicis generalibus vel ſpecialibus ſupradictis, vel eorum alicui, ſeu aliquibus, & aliis cuiuſcunque ordinis, ſtatus, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiam ſi vt præmittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, ſeu quauis alia etiam mundana præfulgeant dignitate, vel eorum regnis, prouinciis, ciuitatibus ſeu locis a prædictis ede ex quauis cauſa etiam per viam contractus, aut remunerationis, & ſub quauis alia forma, & tenore, ac cum quibuſuis clauſulis, etiam derogatoriarum derogatoriis conceſſis etiam continentibus, quod excōmunicari, anathematizari, vel interdici non poſſint per literas Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus propriis, cognominibus & dignitatibus eorum mentionem. Necnon conſuetudinibus etiam immemorabilibus ac præſcriptionibus, quātumcunque longiſſimis, & aliis quibuſlibet obſeruantiis, ſcriptis, vel non ſcriptis, per quæ contra hos noſtros proceſſus ac ſententias, quo minus includantur in eis, ſe iuuare valeant vel tueri quæ omnia quoad hoc eorum omnium tenores, ac ſi de verbo ad verbum nihil penitus omiſſo inſererentur præſentibus, pro expreſſis habentes, penitus tollimus, & omnino reuocamus: cæteriſque contrariis quibuſcunque.

Vt vero præſentes noſtri proceſſus ad commmunem notitiam facilius deducantur, chartas ſeu membranas proceſſus ipſos continentes valuis eccleſiæ ſancti Ioannis Lateranenſ. & Baſilicæ Principis Apoſtolorum de vrbe appendi faciemus, quæ proceſſus ipſos quaſi ſonoro præconio, & patulo inditio publicabunt. vt ii, quos proceſſus huiuſmodi contingunt, quod ad ipſos non peruenerint, aut quod ipſos ignorauerint, nullam poſſint excuſationem prætendere, aut ignorantiam allegare: cum non ſit veriſimile id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Inſuper vt proceſſus ipſi, ac præſentes literæ, ac omnia & ſingula in eis contenta, eo fiant notiora, quo in pluribuſque ciuitatibus, & locis fuerint publicata, vniuerſis & ſingulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & locorum ordinariis Prælatis, & Rectoribus vbilibet conſtitutis, per hæc ſcripta committimus, & in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, vt per ſe vel alium ſeu alios præſentes literas, poſtquam eas receperint, ſeu earum habuerint notitiam ſemel in anno, aut ſi expedire viderint etiam pluries, in eccleſiis ſuis, dum in eis maior populi multitudo ad diuina conuenerit, ſolemniter publicent, & ad Chriſti fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.

Cæterum hortamur eoſdem vniuerſos, & ſingulos Patriarchas, Archiepiſcopos Epiſcopos, alioſque locorum ordinarios, & eccleſiarum Prælatos necnon Rectores, cæteroſque curam animarum exercentes, ac presbyteros ſæculares, & quorumuis ordinum regulares, ad audiendum confeſſiones quauis authoritate deputatos, vt tranſumptum harum litterarum penes ſe habere, legere, & diligenter examinare procurent.

Volentes earundem præſentium tranſumptis etiam impreſſis, notarii publici manu ſcriptis, & ſigillo Iudicis

Digitized by Google

Ordinarij Rom. Curiæ, vel alterius perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eandem prorſus fidem in iudicio & extra illud vbique locorum adhibendam fore, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ excommunicationis, anathematizationis, interdicti, declarationis, proteſtationis, ſublationis, reuocationis, commiſsionis, innodationis, mandati, hortationis & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationē omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo octuageſima tertio, pridie Nonas Aprilis, Pontificatus noſtri anno vndecimo.

De excommunicationibus reſeruatis Papæ non contentis in bulla Cœnæ.

SVMMARIVM.

75 *Excommunicatio prima reſeruata Papæ extra bullam Cœnæ in canonum transgreſſores. Secunda in percuſſorem clerici. nu. 76.*

77 *Clerici percuſsio quæ excommunicat, & quæ non, a numero 80. & quis clericus quoad hoc numero 79.*

88 *Abſolui qui poſſunt ab epiſcopo a canone ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 4. ob enormem percuſsionem, & qui ob mediocrem, & quod omnes poſſunt ob leuem, vſque ad nu. 94.*

91 *Percuſsio enormis, mediocris, & leuis, quæ dicantur, nu. 92.*

75 PRima in c. nulli fas. 19. diſt. in trangreſſores Canonum: ſed quia reſtringitur ad eos, qui tranſgrediuntur negando Papæ poteſtatem ad condendos eos, hæc reducitur ad primam bullæ Cœnæ.

76 Secunda in cap. ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 4. per hæc fere verba. *Si quis ſuadente diabolo iniecerit manus violentas in clericum, vel monachum ſubiaceat excommunicationi; & a nullo epiſcopo abſoluatur; & conſpectui Apoſtolico repræſentenatur, niſi in articulo mortis.*

Declaratio prima, quòd illa particulari, *Si quis*, comprehendit viros, fœminas iuxta gl. eius approbatam, iuuenes, & ſenes cuiuſcunque ætatis habentes iudicium ad peccandum mortaliter, cap. 1. cap. mulieres. & c. pueris. de ſent. excom. iuncta glo. & etiam clericos, laicos, religioſos, cap. de monialibus. & cap. cum illorum. eod. tit. Secunda, quod ex illis verbis, *Suadente diabolo*, colligitur, quod iniectio manus debet eſſe illicita, & adeo quidem, vt ſit peccatum mortale: quia nemo incurrit in excommunicationem maiorem per canonem, vel hominem generaliter latam; niſi peccet mortaliter, iuxta dicta ſupra eod. c. nu. 9. per c. nemo. & cap. nullus. 11. quæſt. 3. Nec ſufficit vt iniectio ſit mortalis; niſi fiat ſuadente diabolo, vt ait Card. in dicto cap. ſi quis ſuadente. quæſt. 3. ar. 1. licet id raro contingat: contingit tamen aliquando vt dici-

Digitized by Google

tur infra num. 80. quidquid dicat Cardin. ibi in art.1. quia noſtro iudicio raro cõtingit caſus, in quo iniectio ſit lethale peccatum, & non ſit ſatis animi mali ad inferendum iniuriam, per quam incurratur hæc cenſura: niſi quando percuſſor ignorat percuſſum eſſe clericum.

Tertia, quòd non ſufficit conatus ad percutiẽdum, ſed requiritur percuſſio iuxta glo. recept. in cap. ſi quis pulſatus. de pœnit. diſt. 1. vbi, & in c. ſi quis non dicam. ead. diſt. idem diximus. Nec requiritur, quòd iniuria ſit immerita: ſed ſufficit quòd immeritò, vel iniuſto modo, vel per quem non debet, irrogetur. cap. vniuerſitatis. de ſent. excom.

Quarta, quòd per, *manus*, intelliguntur etiam pugni, brachia, pedes, genua, & alia quęlibet pars corporis; quia nõ exprimuntur manus,
77 vt excludantur reliqua membra; ſed quia eſt inſtrumentũ aptius ad percutiendum, & comprehenduntur omnes partes corporis, arg. gloſſ. ſingul. cle. 1. de reſcriptis, verb. præſidentes.

Quinta decla. quod dicitur manus violentas iniicere clerico, aut immediatè, aut mediante inſtrumento iniicit ei, aut rei cũ tangenti, & per conſequens qui eum percutit enſe, baculo, aut aſpergit puluere vel aqua, ſaliua, aut alia re ſimili, iuxta gloſſ. ſing. in d. c. ſi quis. & etiam qui eripit e manibus, aut corpore aliquid vi, & qui capit, in carcerem cõiicit, aut includit aliquo loco, vnde egredi niſi cũ pudore non poteſt, aut ad frænos equi manus admouet, aut abſcindit cingulũ ephippij, aut eum adeo furioſe perſequitur, vt cogat ſe dare præcipitem in flumen, vel aliud diſcrimen ad ſe liberandum, iuxta mentem text. & Inn. & communis, in cap. nuper. de ſent. excom. gl. & aliorum in d. c. ſi quis. Palud. in d. diſt. 18. & omniũ aliorum ibid. & S. Ant. 3. part. tit. 24. ſed non ſi aliàs fugiẽs cadit, & vulneretur, iux. S. Anto. in d. cap. 1. §. 1. col. fin. quem ſequitur Syl. ver. excommunicatio 6. not. 3. caſ. 7. quamquam Ang. verb. excommunicatio 5. caſ. 1. §. 10. contra teneat.

78 Sexta declaratio, quod ſufficit mandare hanc iniectionem, ſi ea conſequatur, per dict. cap. mulieres. de ſent. excom. vel conſilium, auxilium, vel fauorẽ ad id præbere argu. cap. quantæ. de ſent. excom. per locum a fortiori: aut ratificare eam, ſi eius nomine facta fuit, alias non. c. quus quis. de ſent. excom. lib. 6. cum ei anno. quamuis enim prædictus canon de ſolo iniiciente loquatur, extenditur tamen ad prædictos ratione tacta ſupra eod. c. nu. 51. Idem ſi non iuſſit; ſed dixit ſuis ſe vindictam eius expetere, credens vel credere debens, quod ex hoc illi mouerentur ad percutiendum: quia licet non dicat eo animo, præuidere tamen debebat eos eo animo dictum putaturos, argum. cap. pen. de homicid. lib. 6. Item qui ex officio poſſunt, & tenentur propulſare percuſſionem, & non propulſant d. cap. quantæ. & communis ibid. Caietan. verb. excom. cap. 10. Imo quo ad forum exterius quilibet alius, qui videt facinus eſſe manifeſtum, & ſe poſſe commode obuiare, & non obuiat, per d. c. quantæ. noue declaratũ per nos in c. non in inferenda. 23. q. 3.

Digitized by Google

& ſupra eod.cap.24.nu.17. Et etiam miniſtri iuſtitiæ laicæ, qui inquantum tales percutiũt eos;nam etiam ſi leuiter percuſſerint, ad Papam ſunt remittendi,iuxta Panor.in cap. ſi vero. id eſt, de ſenten.excommu. & Stepha. in repet. clem.1. de offic. ord.reg.3.fal.3. Imo & ipſemet clericus qui ſe iratus percutit, argum. cap. ſi non licet.23. quæſt 5. cum limitatione poſita ſupra cap.15. nu.11. ſed conſentiens vt ab alio percutiatur non eſt excommunicatus:quanquanquam poteſt excommunicari per c.contingit,1. de ſenten. excom, quod probat conſentientes ſe percuti excommunicandos eſſe.

79 Septima declaratio, quod per, *Clericum*, intelligitur non ſolum qui ſacro ordine, ſed etiam, qui prima tonſura eſt inſignitus cap.cleros.21. diſtin.cap.perlectis.25.diſtin. & cap. cum contingat. de ætat. & qualit. quamuis ſit coniugatus, modo cum vnica,& virgine,& geſtet habitum, & tonſuram clericalem c.1. de cler. coniug.lib.6. & quamuis ſit excommunicatus,ſuſpenſus,irregularis, & etiam depoſitus verbo, niſi ſit degradatus realiter, iuxta Panorm. & Commun.c.ex parte de cler. cõiug. vel incorrigibilis cap. cum non ab homine.de iudic.

Octaua declaratio,quod per, *Monachũ*, intelligitur quilibet religioſus religionis approbatæ, cap cum illorum.de ſent.excom. & quælibet religioſa cap.de monialibus. eo.tit. quilibet item conuerſus, aut nouitius alicuius religionis approbatæ c. non dubium. de ſent.excom.cap.religioſus.eo tit.lib.6.& etiam ij quos appellant Beguinos, & fratres tertij ordinis S.Dominici,vel S.Franciſci, qui viuunt gregatim, & geſtant habitum religionis,vt ſentit Rot.deciſio.332.in antiq. & dixit Fely. in cap. 2.de foro compe. & in lib. quando literæ Apoſtolicæ,&c,limit.4. quanquam aliud dicat Caiet.in d.cap.10. quod verum eſſe poſſet iuxta ius commune, ſed non iuxta priuilegia, & conſuetudinem,& ſtilum Eccleſiæ Romanæ. & etiam Eremita, iuxta glo.cap. qui vere.16. quæſt.1. quæ vera eſt, ſi ſic ſubiectus eſt alicui ſuperiori, vt gaudeat hoc priuilegio Sylu.verb.eccleſia.q.5. & verb. eremita.q.1.

Nona declaratio, quòd in articulo mortis non ſolum Epiſcopus, vt hic habet, ſed etiam quilibet alius ſacerdos ſimplex, ſi epiſcopus adiri non poteſt,poteſt abſolueere ab hac excommunicatione, & a quauis alia per ſupradicta c.26 num.26. & quòd articulus mortis definitur ſupra cap. 2.nume.8.

Quæ manus iniectiones non excommunicant.

80 Sunt autem multæ manuum iniectiones in clericum ab hac cenſura exemptæ. Prima iocoſa & ludicra,cap 1.de ſent.excom. etiam grauis,intra tamen fines ludi vel extra, modo non ſit doloſa,& ſubita turbati animi,iuxta mentem Richar.in 4. diſt.18. art.11. q.5. quia id non facit ſuadente Diabolo,quòd expoſcit dictus canon, vt dictum eſt nu.76. Secunda, probabili ignorantia clericatus cap.ſi vere.2.de ſenten.excom. aut quia noctu percutit: quamuis rebus illicitis daret operam, quidquid dicat Syluest. verb. excommu.

6.no.

Digitized by Google

6.not.4.caſ.2. abſque textu,& ratione ad id idonea. Dixi, *probabili*: quia alias non excuſaret, vt ſi vidit tonſuram, & nõ credidit eſſe clericum, iuxta glo.dict.cap. ſi vero 2. Tertia, percuſſio eius qui ter monitus habitum clericalem non defert c.contingit.2 de ſent.excommu. Quarta, & quinta,eius qui ſe immiſcens militaribus, vel ſecularibus actis, ter monitus non abſtinet, etiam ſi geſtet habitum, & tonſuram clericalem cap.in audientia. eo.tit.& c.fin. de vit. & honeſt. cler. Quæ tamen trina monitio facienda eſt cum interuallo aliquorum dierum,nec ſufficeret vna pro tribus iuxta gloſſ. cle.1. eod.tit. & Panor. in c.fin.eod. tit.& Ludo.Rom.ſing 719. quidquid dicat Bonif in clemen.1. de immun. eccle.pag.8.

81 Sexta, eius qui relictis habitu, & tonſura, turpibus, & enormibus ſe miſcet, licet non admonitus,iuxta commu.quam Steph.Auf.in repe. cle.1.de offic.ordin.notab.3.& reg.1. fal.19 dixit ſe bis vidiſſe vſitari Toloſæ:etſi Panor.& Card.teneant oppoſitum in c.perpendimus. de ſent. excommu Septima,bigami cap.1.de bigam.lib.6.Octaua,cõiugati etiam cum vnica, & virgine, ſed non geſtantis veſtem & tonſuram clericales c.1. de cler.coniug.lib.6. Nona, degradati realiter. Decima,depoſiti verbaliter,& incorrigibilis.cap.cum non ab homine.de iudic.Vndecima, eius qui priuilegium clericale quoquomodo amiſit,Steph. Auf.vbi ſupra regu.3.fall.6. Duodecima,circulatoris ſiue ioculatoris,& ſcurræ per annum, vel ſi ter monitus ante non abſtinet.cap.1.de vit.& honeſt. cler. lib.6. Decimatertia, exercentis per ſe ipſum tabernam, vel lanienam publice, ſi ter monitus non deſiſtit, cle. 1. de vit. & honeſt.cleric. Decimaquarta, qua percutit principaliter, vt corrigat tanquam magiſter, pater, herus, propinquus, ſenex,aut

82 ſuperior,in eccleſia,cap.1.c.cum voluntate.de ſenten.excom.cum gl. opt.l.1.ff.de emend.propinquor.modo principaliter non fiat odio, malitia,vel ira:& percuſſio ſit moderata,ſaltem iuxta ſuum propoſitum.& modo caſtigatus non habeat ordinem ſacrum iuxta Panor.in d.c.cum volũtate.niſi ſit magiſter iuxta Ang. verb. excommunicatio 5. §. 10. vel pater iuxta communem in d.c.cum voluntate. quam ſequitur Syl. verb. excommunicatio. 6. not.1. part. 18. ſtricto iure idem poſſet dici de aliis, cum d.c cum voluntate. non diſtinguat,nec vlla ratio ad id cogat. Decimaquinta, inuadentis in ſuam neceſſariam defenſionem c. ſi vero. 1. & c.ex tenore.de ſent.excommu.aut ſui honoris, quando fuga ei eſſet ignominioſa, Panor.in cap.olim.de reſtit.ſpol.& Caiet.in ſum. verb.excommunicatio. cap.10. not.6. Decimaſexta,quæ eſt neceſſaria ad iuſte recuperandum bona,quę iniuſte capta clericus aſportat,vel vi occupat dict. cap. olim. de reſtit.ſpol. & qua detinetur clericus debitor fugiens, aut fugam præmeditans ad præſentandum ſuo prælato iuxta Panor.& communem in cap.cum non ab homine.de iudic.

83 Decimaſeptima, qua magiſter iuſtitiæ ſecularis,qui capit clericum in delicto flagranti,vt illũ pręſentet ſuo prælato iuxta Pan. & cõmunem

in d.cap.cum non ab homine.vbi latè poſt Dec.num.10.diximus,aut inuentum noctu,modo præſumat probabiliter illum aliquod ſcelus intendere,aliàs ſecus; vt quia fert lumen, vel ſocium, vel eſt perſona a tali ſuſpicione omnino aliena, & modo iuſtum modum in capiendo non excedat, puta ſi permittenti ſe ſponte capi,& duci quiete, de induſtria pugnos impingit, aut calcem glo.iuncto tex. c.ſi clericus. de ſent. excom. lib.6. aut mittit in carcerem eum,qui offert fideiuſſionē præſentandi ſe:quod non poteſt facere etiã iudex eccleſiaſticus,niſi grauitas delicti,vel alia iuſta cauſa id exigat d. cap ſi clericos.& ibi omnes. Decimaoctaua,qua volens delinquere arcetur,vel qua liberatur ab inimicis vel alio incommodo cap. ipſa pietas.23. q.4.& cap.cum beatus.45.diſt.

84 Decimanona, qua in ſuam neceſſariam defenſionē ei enſem aufert,aut qua cogit equo deſilire,quo ſuper eo fugiat,iuxta S.Ant.3.par.tit. 24.cap.1.col.4.Vigeſima,inuenti inhoneſtè cum ſua vxore,matre,ſorore,aut filia legitima, vel naturali c. ſi vero. de ſent.excom. etiam ſi mutilet eum,aut occidat,iuxta communem ibidem:licèt Fortuni.contradicat in lib.de vlt.fin.illat.11.modo id ex cõtinenti,& paſſione ſubita faciat Sylu.verb.excommu.6. not 4.caſ.16. Dixi,*Cum vxore,matre,vel ſorore*:quia ſecus in cõiunctis remotiori gradu, vel cum filia adoptata ſecundum communem:ſufficit autem quòd inueniat amplexantem, oſculantem, aut in loco ſuſpecto;quamuis nõ inueniat in ipſo opere carnali, iuxta communem; modo fraus abſit, quæ non abeſt quum maritus & vxor cõueniunt,vt dolo accerſeretur ad voluptatem,vt afficeretur iniuria, arg. auth.ſi quis.C.de adult.

85 Vigeſimaprima, qua detinetur clericus domi inuentus honeſtè colloquendo cum vxore poſt monitionem,vt ab ea re abſtineret,modo nihil aliud mali ei faciat quam detinere ſpatio 20. horarum continuatũ ad tradendum ſuo iudici, iux.glo.d. cap.cum non ab homine. & l.capite quinto ff.ad l.iuliam. de adul. Nam ſi percuteret eſſet excommunicatus, iux.Ang.verb.excommu.5.§.19.quod aptius videtur textui d. cap.ſi vero. quam eius oppoſitum quod ſenſit Sylu.verb.excom.6.caſ.10.Vigeſimaſecunda, qua mulier percutit clericum de ſtupro tentantem defendendæ ſuæ caſtitatis cauſa,modo tentatio fiat facto,& non ſolo verbo:quia tunc non liceret ei niſi defenſio verbalis.Ang.vbi ſupra §.21.& Steph.in d.reg.3.fal 6.ob quod pridem reſpõdi, excommunicationem incurriſſe quandam monacham nobilem, quæ impegit alapam clerico cuidam nobili, quod eam ex amore formoſam appellaſſet.Vigeſimatertia,tam ſubita vel tam parua quod illata laico non eſſet mortalis,iuxta ſententiam omnium,quã optimè explicat Caie. vbi ſup.cap.10. Vigeſimaquarta,qua prælatus capit ſuum clericum per ſe vel alium etiam laicum, aut verberat per ſe,vel alium clericum in pœnam probabili ſuo iudicio iuſtam. Dixi,*ſuum*:quia ſecus ſi alienum,argumen.l.fin.de iur. omn.iud. & cap. 2.de conſti.lib.6.Dixi,*alium clericum*: quia licèt poſſit capere per laicum cap.vt famæ.de ſen.excommu.lib.6. & c.

Digitized by Google

& cap.ſi clericus.eo.tit.lib.6.non tamen verberare, niſi per clericum vel monachum, neque etiam per alios, ſi ipſe per ſe commode poteſt facere d.cap.vniuerſitatis. de ſente.excom. excepto Epiſcopo, qui nõ debet verberare ſuis manibus cap.non liceat. 86.diſt.niſi quando non adeſſet alius ad id faciendum, glo.ibid. Vnde ſequitur incurrere excommunicationem laicos, per quos iudex eccleſiaſticus torquet clericos, niſi deeſſent clerici ad id idonei, iuxta Panor.in cap.vt famæ. & cap. vniuerſitatis & Sylue.verb.excommu. caſ.11. quamquam vt dixi aliàs, in d.cap.vt famæ. eccleſiaſticus, qui conſuetudinem ſequutus torquet, aut cædit clericum per laicum, non eſt excommunicatus, licèt peccet, vt dixit Auſ. in d.reg.3. fal.2. quia conſuetudo etſi non excuſet a culpa, excuſat tamen a pœna, iuxta glo. in cap.cum venerabilis de conſu.pœna, inquam, ſaltem ordinaria, licèt forte non ab extraordinaria, vt poſt Dec. in d.c. 1.de conſti.diximus.

87 Vigeſimaquinta, qua iuſte eiicit ab eccleſia excommunicatum, aut alium diuina officia turbantem cap. veniens.de ſenten.excommu. & cle. grauis. iuncta gloſſ. eod.tit. Vigeſimaſexta, qua eiicit e Sede Apoſto. eũ, qui ſine canonica electione Cardinalium eam occupat.cap. ſi quis pecunia.79.diſtin. Vigeſimaſeptima, qua pro munere ſibi iniuncto includit, & continet Cardinales, conclaui ad eligendum Papam c. vbi periculum.§.præterea.de elect.lib.6. Vigeſimaoctaua, qua vult, & tentat ferire etiam iaculando, & non ferit: quia errat.

Quos excommunicatos ab hoc canone abſoluit Epiſcopus.

88 Porrò multi poſſunt ab Epiſcopo ab hac excommun. abſolui, puta morti propinquus per idem c.ſi quis ſuadente. mulier cuiuſcunque conditionis ſit cap.mulieres.de ſent.excommu. membra ſua captus ſcilicet claudus, cœcus, &c.iuxta Com.ibidẽ. ægrotus perpetua, vel diuturna ægritudine nequiẽs iter facere, puta terriana, quartana, vel podagra per no. in d.cap.ea noſcitur. Roſel.verb.abſolutio 2 §.19. qui ante pubertatem eam incurrit, licèt poſt eam ſolutionem petat cap.1.& ſi eo. tit.ſenex ob cap.ea noſcitur.& cap.quamuis.cum eis annot.de ſent. excommu. qui iudicio Epiſcopi videtur non poſſe ad Sedem Apoſto.venire iuxta mentem Inno.in d.cap. quamuis. adoleſcens cui iter eſſet diſcrimini Angel. verb. excommun.5.caſ.1. §.56. quòd nullo iure probat, nec Pan. quem citat, ait in d.cap.ea noſcitur.pauper arte(qua iter agendo vti non poteſt) viuens cap.quod de iis. & cap.quamuis. de ſenten. excommun. quia non tenetur mendicare ſi aliàs non eſt mendicus, alioqui ſic: niſi mendicando ſoleat ſibi, & coniugi prouidere, & iter faciendo id præſtare non poſſit, iuxta Ioan.And. & Pan. in d.cap. ea noſcitur. qui ob inimicitias vel alia iuſta impedimenta iudicio boni viri Sedem Apoſto.ſine periculo vitæ adire nequit cap.de cætero.eod. tit. etiam ſi ſua culpa inciderit in ea, argumen.no.per Barto.in l.1.ff.de iis quib.vt indig. & Fel. in cap.cum oporteat.de accuſ.col.4. poſt Panor.

Digitized by Google

ibidem. filiusfamilias, id eſt qui eſt in poteſtate patris non valens ire ad Papam ſine præiudicio eius, cap. mulieres. de ſenten: excom. & Panor. ibi niſi pater conſentiat, vel emancipetur: ſeruus niſi dominus conſentiat eius ad Apoſt. Sed. profectioni vel manumittatur. cap. relatum. de ſent. excom. quidquid dicat ibidem Pan. vt probat Sylueſt. verb. abſolutio 4. in fi. dubio 6. Dixi, *Seruus*: quia ſecus eſt in famulo libero percuſſore: impotens, aut tam delicatus, vt nõ poſſet ſufferre iter adeundi Romam, quod arbitrio Epiſcopi relinquitur
89 iuxta glo. eiuſdem cap. Tales enim non ſunt mittendi Romam, ſed prius conſulendus Papa, & obediendum eius imperio, quidquid dicat glo. iux. Pan. & Fel. in eo. cap. mulieres. ni fuerit periculum probabile mortis in mora: quia tunc abſoluendi ſunt vt alij, qui fuerint in eodem periculo: ij tamen & quilibet alij (quibus iuſtum adeſt impedimẽtum iudicio probi viri quominus adeant Sed. Apoſt. vel nuncium à latere, qui etiam poteſt abſoluere cap. ad eminentiam. de ſent. excom. & cap. pen. de offic. deleg.) poſſunt abſolui ab Epiſcopis quantumuis negent Inno. Ancha. Cardin. in d. cap. quamuis. vt probat Fel. ibidem neruosè, & Sylu. verb. abſolutio 4. dubio 4. modo pro viribus ſatisfaciant, & iurent ſublato impedimento ſe præſentaturos apud Sed. Apoſto. iux. cap. quamuis. cap. quod de his. de ſenten. excommuni. qui poſteà niſi ſe præſentent quam citius commode poterunt, recidunt in eandem excommunicationem cap. eos qui. de ſent. excommu. lib. 6.

Reſponſio ad quæſtiones propoſitas.

Ad primam vero 7. quæſtionum hic quæſitatum reſpon. quòd nõ ſolum excommunicatus ob percuſſionem clerici, ſed etiam ob aliam quãlibet cauſam, cuius abſolutio eſt reſeruata Sedi Apoſt. poteſt abſolui ab Epiſcopo, ſi ob iuſtum impedimentum nequeat eam adire: quia in omnibus generaliter loquuntur Fel. & Syl. ſupra citati, & in omnibus eadẽ ratio idem ius ſuadet.

90 Ad ſecundam, puta, quanti temporis debeat eſſe impedimentum, vnius an plurium menſium, vel annorum? Reſpond quæſtionem hanc nouam, & grauem eſſe: qua maturè expenſa videtur primò, non eſſe habendam rationem appulſus, ſed diceſſus: alioqui omnes penè Hiſpani haberent impedimentum duorum, triumve menſium. Secundò ſufficeret impedimentum tanti temporis, quantum eſt neceſſarium à diſceſſu ad appulſum. Tum quia optat Eccleſia, ne agens id, quod in ſe eſt ob impedimentum in excommunicatione moriatur cap. qua fronte. de appel. Tum quia non videtur poſſe determinari tempus aptius omnibus caſibus, & conformius canonibus. Tum quia falſò exiſtente impedimento nulla erit abſolutio, & ſi ceſſante impedimento non arripuit iter, recidit in eandem excommunicationem d. cap. eos. per quæ duo ceſſat occaſio fingendi falſa impedimenta, & intentio matris Eccleſiæ ſeruatur.

Ad tertiam, iuſtum impedimentũ eſſe, habere curam animarum, & iuſte timere eas ob ſuam abſentiam

notabĩ

notabile damnum accepturas: niſi poſſet conſtitui idoneus Vicarius.

Ad quartam, quòd non poteſt abſolui ab Epiſcopo, qui licèt ad ſed. Apoſt. ire nequeat; poteſt tamen adire legatum, vel alium eius ad id priuilegio munitum.

Ad quintam, quòd iuſtum habet impedimentum is, qui ire nõ poteſt, licèt pro abſolutione mittere poſſit: non enim ad id ius eum obligat, ſed vult, vt ſi poſſit, vadat.

Ad ſextam, quòd tale impedimentum habet non valens ire, niſi relinquendo in neceſſitate extrema, vel valde magna, vxorem & filios, arg. cap. cæterum. & c. paſce. 86 diſt.

Ad ſeptimam, quòd eiuſmodi impeditus abſolui nõ poterit a ſimplice ſacerdote, etiam ſi eum Nuntius, vel Epiſcopus abſoluere recuſent: nõ enim ad id poteſtatem habet, niſi in articulo mortis, in quo ſimplex ſacerdos ſit quo ad hoc ſummus Põtifex, arg. d. c. ſi quis ſuadente. & pulchre in Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. dicitur nullum caſum eſſe reſeruatum in mortis articulo.

91 Præterea abſolui poſſunt per Epiſcopum a percuſſione mediocri, non tamen enormi, clerici ſimul viuentes in collegio cap. quoniam. de vit. & honeſt. cler. & religioſi c. monachi. de ſent. excom. ſed hi poſſunt abſolui a ſuis prælatis, clerici non, niſi a ſuo Epiſcopo ſecundum Pan. recept. in d. cap. quoniam. col. 2. Ianitor ſeu exequutor, merinus aut alius miniſter, qui vt cuſtodiat fores, aut cohibeat homines, manus infert clericis abſque intentione lædendi, & ſi nõ ſine culpa, & læſio eſt leuis, aut mediocris cap ſi vero. §. officialis. de ſent. excom. quãquam ſi eſt enormis ſolus Papa abſoluit: ab incurſa vero ob paruam, vel leuem Epiſcopus c. peruenit. de ſent. excommu. vbi tex. ſingularis. Non intelligitur in hac materia per leuem percuſſionem illa, quæ non peruenit ad peccatum mortale: ſiquidem ob eam, quæ non eſt mortifera, non incurritur excommunicatio maior, vt ſupra dictum eſt eodem cap. nume. 9. ſed ea, quæ eſt quidem mortifera: at collatione aliarum magis mortiferarum eſt leuis, & non enormis, neque etiã mediocris. Quæ vero ſit leuis declaratur per extrauag. quæ incipit. perlectis. quæ adſcribitur Papæ Io. 22. & perperam: quoniam ante eius tempus eam allegauit Hoſtien. in cap. peruenit. de ſentent. excommu. ſub finem, vbi tamen ait reſpondiſſe ſibi Innocen. 4. ſe non feciſſe eam: inſulſius autem quidam eam tribuunt Pio II. cuius exemplum iam diu Romam adducendum curauimus, & cuius præcipua verbá ſunt hæc: *Perlectis &c. reſpondemus percuſſionem leuem eſſe pugni, palmá manus, pedis, digiti, aut baculi, aut lapidis, quæ nullam maculam, neque ſugillationem carnium relinquit, neque abſcindit membrum, ſine effractione dentium, ſine auulſione multorum capillorum, ſine effuſione multi ſanguinis. Nolumus tamen dicere, quòd huiuſmodi leuis percuſſio, vt pugni, aut vnguis, fiat atrox ob multi ſanguinis effuſionem. Ad indicandum tamen quæ læſio ſit leuis, mediocris, aut enormis, volumus diligenter perpendi, non ſolum factum, ſed etiam qualitatem eius, & modum percutiendi, & lædendi cum omnibus ſuis circumſtantiis loci, perſonæ, &*

alius perſonæ, ſi eſt magiſter, iudex, prælatus, pater, patronus, aut dignitas, percuſſus iniuſtè à ſubdito, aut ab alio ſe viliori: quia ex hoc interdum cĕſentur graues iniuriæ, quæ ex ſe ſunt leues, aut mediocres. Et quia conditio negotij non patitur integram determinationem huius rei, relinquimus tuo arbitrio, vt declares quæ ſit leuis, & quæ enormis iniuria, admonentes vt potius declares in dubio eſſe percuſſionem grauem, & ab ea non poſſe abſoluere, quam declarando leuem eſſe, occaſionem præbeas lædendi ſtatum eccleſiaſticum. Hucuſque ſunt verba extrauagantis.

92 Cui addimus primò enormem eſſe percuſſionem, qua quis interficitur, ſcinditur membrum, aut inutile, vel quaſi ad ſuum munus efficitur: & illam ob quam factam in alia parte, quam in naribus, vel alia vnde ſanguis facilè erumpere ſolet, defluit multum ſanguinis: & illam quę fit in proprium Epiſcopum, aut Abbatem, & quæ magno ſcandalo eſt populo, vt declarat, & ſentit Innoc. III. in dicto cap. cum illorum. Et quanquam idem dicat glo. eiuſdem cap. verb. mutilationem. de quolibet exceſſu notorio, & idem aſſerat Syluest. verb. abſolutio 4. in principio, de ea quæ infertur in foro, vel audiĕtia publica coram iudice, aut in oculo, aut in facie ſecundum gloſſ. aut in eccleſia, aut in dormitorio: non tamen credimus id eſſe verum, niſi quando percuſſio eſt in ſe notabilis, & gignit aliquod magnum ſcandalum. quia Lap. & Card. in locis proxime citandis declarant aliquas ex his non eſſe etiam mediocres, ſed leues. Secundò addimus quòd iniuria mediocris eſt, quæ eſt media inter leuem, & enormem: & quia de hoc certa regula tradi non poteſt, relinquitur arbitrio Epiſcopi, & etiam confeſſarij, qui habet facultatem Epiſcopi iuxta Hoſtien. recept. ab omnibus in d. cap. peruenit vt iudicent habita ratione circunſtantiarum perſonarum, locorum, & temporum, cauendo ne iudicent leuem eam, quæ enormis eſt, iuxta Panor. ibidem. Tertiò; quòd Lap. in allegat. 76. concluſit eſſe percuſſionem leuem, a qua poſſet abſoluere Epiſcopus, colaphum, quem impegit Capellanus quidam perpetuus Aretinæ eccleſiæ cuidam Canonico in eadĕ eccleſia abſque ſanguinis emiſſione: & quod Cardin. in conſi. 42. concluſit percuſſiones duorum clericorum, qui ſibi ipſis mutuo pugnos, & pedes impegerunt in itinere, eſſe leues, à quibus poſſet abſoluere Epiſcopus.

SVMMARIVM.

Excommunicatio tertia reſeruata Papæ extra bullam Cœnæ eſt lata delegato lapſo anno. Quarta in falſarios. Quinta lata ab Epiſcopo in habentes bullas falſas &c. Sexta, in clericos admittentes excommunicatos a Papa nu. 93. Septima in incendiarios poſt denunciationem &c. Octaua in ſacrilegos infringĕtes eccleſias nu. 94. Nona in male eligentes ſenatorĕ Ro. Decima in clericos ſeruentes talias: ſed reuocata fuit nu. 5 c. Vndecima in inſequentes Cardinales num. 96. & 97. Duodecima in vexantes excommunicătium cognatos &c. nu. 98. & ſeq. Decimatertia in inqui

in inquiſitores male procedentes nume. 100. Decimaquarta in religioſos abſque facultate adminiſtrantes certa ſacramenta. nu. 101 Decimaquinta continetur in bulla Cœnæ. nu. 102 Decimaſexta in facientes eligere ſepulturas nu. 103. Decimaſeptima in eos, qui cogunt celebrare in locis interdictis num. 104. Decimaoctaua in abſoluentes per con-confeſſionalia Sixti IIII. Decimanona in exenterantes mortuos num. 105. Vigeſima in dantes, aut accipientes ob ingreſſum monaſterij. Vigeſimaprima in committentes ſimoniam in ordine vel beneficio. Vigeſimaſecunda in eos, qui ab ordine mendicantium ad alium tranſeunt. Vigeſimatertia in eos, qui aſſerunt hoc de conceptione Virginis matris numero 107. Vigeſimaquinta in delegatos, qui male auctorant alienationes eccleſiaſticas. Vigeſimaſexta in ſeptem genera perſonarum violantium monaſtica num. 108. & 109. Vigeſimaſeptima in peregrinantes in Ieruſalem abſque facultate Papæ. Vigeſimanona in Cardinales, qui ſecreta manifeſtant. Trigeſima in prædicantes miracula falſa. Trigeſimaprima in Cardinales ſede vacante ſimoniam committentes num. 110.

Conſuetudo excuſat a pœna, licet non excuſet a culpa nu. 106.

F. Bartholomæus a Carranza Doctor doctiſſimus, Archiepiſcopus, Toletanus num. 110.

93 *Tertia excommunicatio reſeruata Papæ extra bullam Cœnæ ponitur in capite quærenti, de officio delegat. quod habet delegatum Papæ lapſo tamen anno ad exequendam ſuam ſententiam definitiuam ei conceſſo, non poſſe abſoluere ab excommunicatione a ſe lata ob finitam eius iuriſdictionem, & ita abſoluit eius ſuperior, qui eſt ſolus Papa. capite ſtuduiſti. de officio legati, & capite ſane. de officio delegati.*

Quarta eſt in capite ad falſariorum. de crimine falſi, quod excommunicat falſarios de quibus dictum eſt ſupra eodem capite numero 58. quæ quo ad aliquos caſus non continetur in bulla Cœna.

Quinta eſt in capite dura. de crimine falſi. quod reſeruat Papæ excommunicationem latam ab epiſcopo in habentes literas falſas Papæ, niſi eas intra viginti dies deſtruant, vel reſignent.

Sexta in capite ſignificauit. de ſent. excommunic. quòd reſeſeruat Papæ abſolutionem excommunicationis, quam incurrunt clerici, qui ſcientes, & ſponte communicant cum excommunicatis a Papa, admittendo eos ad diuina officia.

Declarat, quod ad hanc incurrendam requiruntur ſex ſecundum Caietanum vbi ſupra capite 38. Primum quòd ſit clericus. Secundum, quod communicatio fiat cum excommunicato à Papa. Tertium, quod ad diuina officia admittat. Quartum, quod ſcienter id faciat. Quintum, quod id faciat ſine vllo timore etiam iniuſto, qui licet non excuſaret a peccato mortali, excuſaret ab excommunicatione ſecundum eundem, contra quem facit, quòd verbum illud ſponte, in quo ſe fundat, non probat id, quod ipſe ait, argum. cap. ſuper hoc de renuntiat. & cap. ad audientiam, de iis, quæ vi. quibus probatur ſatis, ſponte fieri dici, quod ſine metu iuſto fit, etiam ſi interueniat aliquis metus leuis.

leuis, & non iuſtus: per quod eius noua opinio tollitur efficaciter quo ad forum exterius: quamuis in interiori ſeruari poſſet in tali metu, qui eſt cauſa ſine qua non fuiſſet communicatum: quia talis metus quo ad illud forum exequatur iuſto, vt dixi ſupra. Sextum, quòd ſit excommunicatus a Papa iudicialiter, aut nominatim ſecundum omnes, vltra quod hodie requiritur denunciatio per extrauag. ad euitanda. relatam ſup. eod. cap. nu. 35.

Septima in cap. tua. de ſent. excom. quod reſeruat excommunicationem latam, & denunciatam in incendiarios.

94 Declar. prima, quòd dicto cap. tua non excommunicat, neque iubet denunciari vt capit. conqueſtus. de quo in octaua: ſed ſolum quòd denunciati non abſoluantur niſi à Papa, & ob hoc non probat eſſet excommunicatos a iure. Secũda, quòd Caietan. vbi ſupra cap. 22. quem pridem ſequuti fuimus in dicto ca. tua. & nunc etiam ſequimur, rectè dixit nullum eſſe canonem, qui excommunicet incendiarios etiam eccleſiarum, licet gloſſ. dicti cap. tua. & communis, Pan. & aliorum ibidem, S. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 11. Steph. clem. 1. de offic. ordin. & de poteſt. eccleſ. num. 68. contrarium teneant in incẽdiario eccleſiæ, ſed ſine textu & ratione ſufficienti, quæ defendi non poteſt, niſi id haberet conſuetudo, & teneatur quòd illa tolerata, & approbata a prælatis vim habeat legis, vel ſtatuti excommunicantis per dicta ſupra eodem capite num. 5.

Octaua in cap. conqueſtus; de ſentent. excommun. quod habet excommunicatos eſſe ſacrilegos, qui effringunt, & ſpoliant eccleſias.

Declar. prima, quòd illud cap. non communicat, ſed præſupponit eſſe excommunicatos: ſiquidem iubet denunciari eos vt tales, arg. cap. paſtoralis. §. verum. de appel. Secunda, quòd duo requiruntur ad incurrendam hanc, ſcilicet perfringere, & rapere ſiue furari Panor. in cap. fin. de furt. S. Anton. vbi ſupra cap. 12. & Caietan. vbi ſupra cap. 22. & ob id qui effringit crucem, ſacrarium, aut perpetrat alia ſimilia nefaria ſcelera, & non furatur, non incurrit eam. Nec ſufficit quæcumque fractio, puta ſeræ, vel arcæ: ſed requiritur eccleſiæ, vel forium eius. Tertia, quòd per eccleſiam intelliguntur monaſteria, hoſpitalia, & reliqua ædificia pia, Panor. in dicto cap. tua. auctoritate Epiſcopi ad id ſacrata, & non alia ſecundum eundem in dicto ca. conqueſtus. arg. cap. ad hęc. de relig. domibus. Quarta, quòd is dicitur effringere eccleſiam, qui effringit vel effodit parietem, aut frangit fores, diruit ſeras, & qui impellendo, vel quouis alio modo violento ingreſſum ſibi parat, Sylueſt. verb. excom. 7. caſ. 8. non autem, qui reſerat eas claue, ſiue eam ſurripuerit vel extorſerit, ſiue non, iuxta ſententiam omnium. Quinta, quòd non ſufficit denunciatio generalis, iuxta dictam extrauag. ad euitanda.

95 *Noua, & prima libri ſexti in cap. fundamenta. de elect. lib. 6. excommunicat cum reſeruatione eligentes in Senatorem Rom. aliquem Imperatorem, Regem, &c. Comitem, procerem aliquem potentiæ, aut alium dignitate perſignem, aut fratrem, aut filium eius &c. & huiuſmodi*

huiuſmodi electos, qui ſine conſenſu Papæ ſe intruſerunt in illud, & qui obtemperarint, & qui præbuerint auxilium &c. De quo quia eſt de raro contingentibus, nil amplius.

96 *Decima in capite clericis. de immunit. eccleſiaſt. lib. 6. excommunicat clericos, qui pendunt, vectigalia, decimas, vel talias ſæcularibus*, ſed reuocata fuit a Clem. V. clem. 1. de immun. eccleſ. *Vndecima, in capite fœlicis. de pœniten. libr. 6. excommunicat cum reſeruatione eum, qui inſectatur fuerit, percuſſerit, aut ceperit tanquam inimicus aliquem Cardinalem, aut comitatus fuerit eum, qui hoc patrauerit, aut mandauerit, aut id ratum habuerit, aut dederit conſilium, vel fauorem, aut ſciens receperit, aut defenderit, etiam ſi ob ea non eſſet antiquiore iure excommunicatus. Principem item, & dominum, & gubernatorem quemlibet, & ſuos miniſtros, qui contra prædictos non obſeruauerint ſuam conſtitutionem intra menſem poſtquam ſciuerint.*

97 Declar. prima, quòd hæc extenditur nunc ad Archiepiſcopos, & Epiſcopos per bullam Cœnę Domini. Secunda, quòd inſectantes, domini Iudices, & officiales negligentes &c. qui non percutiunt, etiam ſi id maximè velint, non incidunt in dictum caput ſi qui ſuadente, ſed ſin hoc ſic. Tertia, quòd quidquid dicat Syluest. & quos ille refert verb. excommunicatio 7. caſ. 11. qui iubet alicui vt inſectetur Cardinalem tãquam inimicum, non incurrit niſi cõſequuta inſectatione, ſequuta vero ſic: quamuis nulla conſequatur percuſſio, licet qui iubet percutere non incurrat non ſequuta percuſſione, non quidem per rationes Syluest. ſed per dicta ſupra eod. cap. num. 12. puta quia iuſſio percuſſionis prohibetur vt acceſſorium illi: & ita non ſequuta illa, iuſſio non habet effectum: ſed iuſſio inſectationis eſt acceſſoria illi, & ita illa inſequuta, etiam ſi non ſequatur percuſſio, impleta eſt iuſſio eius. Quarta, quòd excuſantur principes, domini, & iudices ſi incipiant procedere intra menſem poſtquam ſciuerint, quamuis non fiant proceſſus, neque puniant.

98 *Duodecima in capite quicunque. de ſentent. excommun. lib. 6. excommunicat cum reſeruatione omnes, qui facultatem tribuerint alicui interficiendi, capiendi aut vexandi perſonas aliquorum, aut eorum facultates, aut ſuorum, eo quòd tulerint ſententiam excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, contra Reges, &c. aut contra quoſcunque alios eorum miniſtros: aut contra alios quoſlibet, aut illos, quorum ratione eiuſmodi ſententiæ promulgatæ fuerunt, aut eos qui obſeruant, aut qui nolunt communicare cum ſit excommunicatis, niſi antequam dicta facultas exequutioni mandetur fuerit reuocata ab eis, aut ſi eius occaſione iam ſunt occupata bona, & intra ſeptem dies non reſtituãt aut ſatisfaciant. Excommunicat etiam eos qui vſi fuerint tali facultate, aut proprio motu fecerint aliquid ex prædictis. Et ſi duobus menſibus perſeuerauerint in dicta excommunicatione, non poſſunt abſolui, niſi a Papa.*

99 Declar. prima, quòd ex ſola datione facultatis non incurritur in eam, neque etiam ex eius exequutione, ſi ante exordium reuocetur: neque etiam ſi poſt exequutionem, ſi ea

ſi ea ſolum fiat in bonis, & illa intra ſeptem dies reſtituātur, vt recte adnotauit Caietanus vbi ſupra caſ. 36. Secunda, quòd ex Syluest. verb. excommunicatio 7. caſ. 11. colligitur, quòd ſuo libro deerant illa verba. *Et quoslibet alios*, quia reſtringit textum ad excommunicationes latas contra ſolos prædictos dominos, & eorum miniſtros, contra verum tenorem huius textus. Tertia, quòd iuſte vexando non incurritur iſta excommunicatio, argu. l. 1. ff. de appell. & cap. vt debitus honor. eod. tit. iuxta Caietanū quod noſtro iudicio locum habet etiam quando ob vindictam, & odium vexat, ſed non plus & alio modo quam iuſtitia poſtulat, arg. cap. cum miniſter. 23. quæſt. 5. & quòd omnes filij, famuli, aut cognati excommunicantis dicuntur ſui in hoc caſu, iuxta Ioan. Andr. & communem in d. capit. cui cunque, & etiam, noſtra ſententia, eius intimi amici, & omnes illi quorum grauamen videtur gauanti eſſe grauamen excōmunicantis, & ea de cauſa id facit: ſiquidem negari non poteſt eſſe ſuum grauamen quo ad hanc conſtitutionem, & eius rationem, quæ eos omnes comprehendit arg. l. illud. ff. ad l. aquil. & cap. 2. de tranſ. prælat.

100 *Decimatertia in element. 1. in §. verum. de hæret. cum reſeruatione, excommunicat Inquiſitores, & alios deputatos officio inquiſitionis ab episcopo, qui odio, amore, aut lucri, vel commodi temporalis gratia contra iuſtitiam, & ſuas conſcientias omittunt procedere contra aliquem vbi fuerit procedendum ſuper huiuſmodi prauitate, aut ob eaſdem cauſas, & eodem modo imponendo hæreſim, aut impedimentum officij præfati, præſumunt vexare aliquem.*

Declar. quòd ad incurrēdam hāc eſt neceſſe, vt ſit Inquiſitor, aut deputatus ad eius officium ab Epiſcopo: quia ipſe Epiſcopus ſolum incurrit ſuſpenſionem officij in tres annos per eundem §. verum. & quod non procedat quando, & quomodo debet, aut procedat vt non debet: & quod hoc faciat contra iuſtitiam & ſuam conſcientiam ſciens illud eſſe iniuſtum: & quòd hoc faciat odio, amore, fauore, aut lucro, iuxta Card. in d. §. verum. vbi textus & Caiet. vbi ſup. caſ. 3. quia non ſatis eſſet facere ignorantia, timore, aut ad euitādum ſcandalum iuxt. gloſſ. in d. §. verum.

101 *Decimaquarta in cle. 1. de priuil. excommunicat cum reſeruatione religioſos, qui ſine licentia expreſſa presbyteri parochialis, præſumunt adminiſtrare clericis, vel laicis ſacramentum vnctionis, aut euchariſtiæ, aut benedicere nuptias, aut abſoluere excommunicatos a canone præterquam in caſibus a iure aut priuilegiis Apoſtolicis ſibi conceſſis, aut a ſententiis promulgatis, a ſtatutis prouincialibus, aut ſynodalibus, aut a peccatis a pœna, & culpa.*

Declar. prima, quòd ad incurrendam hanc eſt neceſſe, quòd ſit religioſus: quamuis non ſit exemptus neque profeſſus iuxta Card. in d. cle. 1. quæſt. 3. & 4. & quòd nō ſit Rector, ſeu curatus eccleſiæ parochialis iuxta mentē Fel. & eorum quos citat in cap. cum quidam col. 2. de iureiur.

102 quamuis gloſſ. dubitet in eadem clem. 1. vti pridem ſuper ea diximus, quidquid dicant ibidem Card. & Imol. Secunda, quòd ſatis eſt

Digitized by Google

eſt vt in licentia exprimatur ſacramentum, cuius cauſa petitur, etiam ſi non exprimantur nomina perſonarum iuxta gloſſ. d. clem. 1. receptā. Tertia, quòd eſt neceſſe, vt faciat aliquid ex quinque hic expreſſis per præſumptionem: & non ſufficit facere id per ignorantiam vel credulitatem, quòd parochus id æquo animo feret, ſaltem quo ad forum conſcientiæ ſecundum Card. in d. clem. 1. quæſt. 38. & ea quæ nos diximus ſupra eod. cap. nu. 74. & latius in repet. ca. accepta. oppoſ. 8. de reſt. ſpol. num. 32. Quarta, quòd non ſufficit vt vnus religioſus adminiſtret euchariſtiam alteri religioſo exempto. Tum quia non eſt ſubiectus presbytero parochiæ, quam ſubiectionē videtur præſupponere textus eſſe ad hoc neceſſariam iuxta Caiet. vbi ſupra caſ. 64. Tum quia ille non eſt clericus neque laicus, de quo textus loquitur, ſecundum Card. in d. cle. quæſt. 7. quamuis oppoſitum, ſed non iuſte, teneat Syluest. verb. excommunicatio. 7. caſ. 14. Quinta, quòd per presbyterum parochialem intelligitur rector, quamuis non ſit initiatus ordine miſſę, arg. ca. ſuffraganeis. de elect. aut eius vicarius, & epiſcopus, iuxta glo. eiuſdem clem. verb. parochialibus, & eius vicarius generalis, arg. cap. 2. de conſtitut. lib. 6. Sexta, quòd incurritur etiam ob adminiſtrationem factam in articulo mortis, iuxta Cardin. in d. clem. quæſt. 11. etiam ſi faciat ob defectum parochi, iuxta Syluest. vbi ſup. dub. 3. Septima, quòd non incurritur ex eo, quòd adminiſtret parochiano, qui ait habere ſe facultatem, cum non habeat, gloſſ. & Com. in d. clem. verb. non habita. neque eo, quod adminiſtret ſacramentum pœnitentiæ aut baptiſmi, ſecundum omnes ibidem: neque eo quòd abſoluat ab excommunicatione lata ab homine iuxta gloſſ. & Com. ibidem. verb. canon cc. Octaua, quòd fratres minores, & alij, qui participant eorum priuilegia poſſunt miniſtrare ſæcularibus quolibet die, excepto Paſchatis, vt dictum eſt ſupra cap. 21. num. 52.

Decimaquinta in clem. ſi quis ſuadente. de pænit. Nunc facta eſt bullæ Cœnæ per S. D. N.

103 *Decimaſexta, in clem. cupientes. de pæn. §. fin. excommunicat clericos, & religioſos, qui violant conſtitutionem illis prohibentem aliquem inducere ad vouēdum, iurandum, aut promittendum eligere ſepulturā in ſua eccleſia, aut quod non mutabit electam.*

Declar. prima, quòd ad incurrendam hanc eſt neceſſe, quòd ſit clericus, aut religioſus: & quòd inducat ad iurandum, vouendum, aut promittendum de electione ſepulturæ, aut nō mutandam electam: & quòd perſuaſus aliquid horum faciat: & quod ſepultura pertineat ad eccleſiam eius qui perſuadet iuxta Communem in dicto §. fin. & quòd temere faciat non exiſtimando probabiliter id facere poſſe, iuxta Caiet. vbi ſup. caſ. 49. Secunda, quòd nō ſufficit precari, aut inducere ad eligendam ſepulturā, ſi non promittit, iurat, aut vouet, iuxta S. Anto. 3. par. tit. 24. c. 51.

104 *Decimaſeptima, in clemen. graue. de ſentent. excommun. excommunicat, cum reſeruatione, nobiles, & dominos temporales, qui cogunt aliquem ad celebranda diuina officia locis interdictis.*

Digitized by Google

ſiue compulſio fiat perſona clericorum, ſiue eorum conſanguineu. Et qui voce præconis, aut ſonitu campanæ, aut ad clangorem tubicinis, vel buccinæ, conuocant populum ad audiendum miſſam in tali loco, præcipue excommunicatos, aut interdictos: & etiam qui prohibent ne excommunicati aut interdicti ab eccleſia eiiciantur, quando peraguntur diuina officia, qui admoniti a ſacerdote nominatim nolunt exire.

Declaratio prima, quod per tria priora ex his quatuor, ſoli & omnes domini temporales incurrunt in hanc; quamuis ſint prælati, ſi habent temporalem iuriſdictionem iuxta gloſſ. Cardin. & Imo. in dict. clemen. per quartum autem omnes. Secunda, quod conuocatio debet fieri aliquo modo ex prædictis, & non clam per nuntios. Et quod excommunicati ſint nominatim admoniti, Sylu. verb. excommunicatio 7. caſ. 16. §. 7.

105 *Decimaoctaua in extrauag. & ſi dominici de pœnit. & remiſſ. excommunicat cum reſeruatione, eos, qui ex priuilegio Papæ Sixti IIII. abſoluunt ab aliquo iſtorum quinque votorum, ſcilicet peregrinationis in Ieruſalem, & Romam, Compoſtellam, religionis, caſtitatis; niſi in dictis confeſſionalibus fiat mentio illorum de certa ſcientia, cum derogatione illius extrauagantis.*

Declar. hanc extrauag. nunc nihil, vel parum prodeſſe quo ad contentum in ea principaliter: quia iam cōfeſſionalia illa deſierunt: ſed eſt notanda ad hoc, quòd diſpēſatio quinque votorum in ea contentorum reſeruatur Papæ, ad quod nullus textus ante hunc in libris iuris Pontificij habebatur.

Decimanona in extrauag. 2. de ſepult. inter commun. excommunicat cum reſeruatione eos, qui exenterant mortuos ad eos conſeruandos, aut eos concidunt in fruſta, & ea coquunt, vt oſſa carnibus denudata deferant, & ſepeliant in alio loco, & qui hoc fieri iubent.

Declarat. prima, quòd non habet locum in his, qui moriuntur in terris infidelium, vbi non eſt ſacer locus ad ſepeliendum, neque in eo qui hoc facit, viuo, neque etiam mortuo alio fine, quàm ſepeliendi in alio loco, quamuis in vindictam, & etiam ad veſcendum id faceret, Syluestr. vbi ſupra capite 41. & colligitur ex textus. Secunda, quòd non incurrit, qui hoc facit cadaueri ne fœteat, aut in anatomiam, aut cadaueri regio, vt ab eius populis iuſtus honor habeatur, Caietannus vbi ſupra caſ. 70. quod in vſu habet Gallia.

Vigeſima in extrauaganti prima de ſimoniis excommunicat cum reſeruatione eos, qui dant, aut accipiunt aliquid ob ingreſſum in aliquod monaſterium.

106 Declar. prima, quòd non incurritur per acceptionem vel largitionem abſque pacto, aut ob cōſuetudinem, vel antiqua iura, aut ſine præſumptione bono animo: quia bis reperit illa verba *Eos qui præſumunt.* Neque per acceptionem cum pacto in victum eius qui ingreditur] ob neceſſitatem, iuxta Caietanum vbi ſupra caſ 71. Secunda, quòd Innocentius VIII. declarauit moniales non incurrere hanc, niſi ob receptionem cum pacto, aut alicuius nō idoneæ, ob largitionem. Et quòd

S. Anton.

S.Anton. tertia parte, titu.24. c.70. quem referunt Sylu. vbi ſupra caſ. 44.& Felic. in c.quoniam.de ſimon. ait quod Martinus V. dixit ſe nolle hac teneri moniales. Tertia, quod conſuetudo contraria excuſaret a prædicto mortali, vt diximus in d.c. quoniam.argum.gloſ.ſing.in c.cum venerabilis. de conſuet. c. denique. 4.diſtinct. & eorum quæ Aufrer. in repet.clem.1.de offic.ordin.in reg.3. fall.2.dicit. Quarta, quod Clemens VII. conceſſit, vt moniales nullam ſimoniæ pœnam incurrerent propter pacta, & conuentiones, quas cõtraherent in dotibus monialium, in commodum earum victum, vt habetur in cõpendio priuileg.verb. moniales.num.vlt.

Vigeſimaprima in extrauag. Pauli ij.de ſimo. excommunicat cum reſeruatione committentes ſimoniam in ordine, vel beneficio, & eius mediatores.

Declaratio prima, quod non intelligitur, niſi de ſimonia, quæ committitur in ordine, & beneficio ſecundum omnes: quia de ea tantum agit, quod etiam dicit Caiet.vbi ſupra caſ.72.Secunda, quod non habet locum in ſimonia mentali, neque etiam in ſola conuentionali, ſed in reali per prædicta cap. 23. nu.106. & cap.25. num. 112. & latius in comment.cap.fin.de ſimo. Tertia, quod mandatum poſitum in ea, vt denuncient eam ſcientes, non obligat alios quam Curiales Roma. ſecundum Sylu. vbi ſupra caſ. 43. neque nunc eos, neque alios ſecundum S. Anto. vbi ſupra cap.66.quia non eſt quo ad hoc recepta Sylu. vbi ſupra, & Caiet.poſt caſ.81.

Vigeſimaſecunda in extrauag. Martini V. de regul. excommunicat cum reſeruatione fratres ordinum mendicantium ſine ſpeciali facultate Papæ migrantes ad non mendicantes, excepto ordine Carthuſianorum, & etiam admittentes eos. Hæc facit ad illud Io.Maior.in 4.diſt.in 38.quæſt.11.Carthuſia religionum optima.

Vigeſimatertia in extrauagan, 1. de ſenten excommu.quam refert Io. Andr. in cap. nemo. de ſimo. excommunicat cum reſeruatione omnes eos, qui largiuntur, aut accipiunt aliquid, aut promittunt in Curia Romana ad obtinendam iuſtitiam, aut promerendam gratiam alicuius rei. Sed Palud.in 4.diſt. 18.quæſt.3.col.pen.& Ange.verb.excommunicatio. 5.caſ.25. & Sylu.vbi ſupra caſ.46.& Caiet.poſt.caſ.81.aſſerunt fuiſſe reuocatam per Clementem V. Fuit autem innouata, & maioribus pœnis aucta per S. D. N. Gregorium XIII.per extrauagantem, quæ incipit, Ab ipſo. promulgata die 8.Nouemb.ann.1574.quam ſtatim magno commentario donauimus in honorem ſanctiſſimarum, earumdemq; fortiſſimarum virginum & martyrum Luciæ, & Catherinæ, intra viginti dies, quibus feſta earum diſtant.

207 *Vigeſimaquarta in extrauag. graue.de reliq.& venera.ſanct. excommunicat eum, qui dixerit peccare mortaliter eum, qui crediderit Virginem Matrem fuiſſe conceptam in peccato originali: & etiam e contrario eum, qui dicit peccare mortaliter oppoſitum tenentem.*

Declaratio, quod qui ſincero & ſolido animo ſine alia audacia vel præſumptione dixerit hoc non incurret, iux.Caieta. vbi ſupra caſ.8[illegible]

Digitized by Google

quia ait, *auſa temerario*. & paulo ante, *præſumerent*. & ita dolum aut certe latam culpam requirit per ſupradicta eod. c num 74. Quamquam in Concil. Baſilien. ſeſſ. 36. fuit declaratum fuiſſe conceptam ſine peccato originali, vt aſſerit Dom Bartholomæus a Carranza Illuſtiſ. nunc Archiepiſcopus Toletanus in ſumm. eiuſdem Concilij: renouata eſt tamen præfata extrauagan. Trident. ſeſſ. 4. ſub fin.

208 *Vigeſimaquinta apud Sylu. verb. excommunicatio 7. caſ. 47. excommunicat eum reſeruatione, cõmiſſarios, & delegatos ad cognoſcendum, an illa alienatio bonorum eccleſiaſticorum ſit in vtilitatem euidentem eccleſiæ, vel non, qui amore, timore aut pecunia auctoriant.* Quamquam Caieta. hanc non poſuit, ſiue quod non haberet pro authentica, ſiue quod non eſſet vſu recepta, quod ipſum de aliis multis ſignificat poſt caſ. 81.

209 *Vigeſimaſexta in priuilegiis ordinum relata apud S. Anto. 3 part. tit. 24. c. 70. & Caieta. vbi ſupra caſ. 81 excommunicat cum reſeruatione ingredientes monaſteria monialiũ, minorum, & prædicatorum ſine licentia præfecti ordinis, aut generalis, aut eius, qui ab ipſis ad id habet facultatem. Et qui præſumunt proferre in lucem libellos famoſos lingua vulgari vel alia, aut componunt, aut habent, aut in vulgus emittunt verſus, aut cantilenas in infamiam & detractionem status ordinis prædicatorum vel minorum. Et eos qui præſumunt prædicare, docere, defendere prædictos religioſos non eſſe in ſtatu perfectionis, vel non licere eis viuere ex eleemoſynis, neque prædicare, neque audire confeſſiones cum licentia ſummi Pontificis, aut aliorum prælatorum inferiorum ſine licentia Rectorum eccleſiarum, vel presbyteri Cardinalis. Et eos qui præſumunt inferre aliquam, quæ incommoda ſit, violentiam locis prædictorum prædicatorum, & minorum. Et qui in ſuis monaſteriis vel eccleſiis detinent apoſtatas prædictorum, niſi eiecerint, poſtquam a monachis ipſorum ordinum fuerit eis denunciatum, ne eos retineant. Et monachos minores, qui præſumunt recipere ordinis prædicatorum profeſſos abſque licentia ſummi Pontificis, quæ faciat expreſſam mentionem huius indulti, aut niſi prius petant, & impetrent facultatem ſuorum priorum: & qui palam, vel clam conantur expellere ex vniuerſitate Pariſiorum prædicatores, vel minores.*

Declaratio prima, quod ſeptem excõmunicationes diuerſorum Pontificum in hac continentur, quas Sanctus Anton. refert vbi ſupra. Secunda, quod primam non incurrit qui ingreditur dicta monaſteria ignorantia iuſta vel quaſi iuſta ductus ſecundum eundem, & Caieta. vbi ſupra: neque qui ingreditur ſciens, ſed perſuaſus iuſtam eſſe cauſam ob quam ingreditur, iuxta eundem. Tertia, quod ſecunda non habet locum contra componentes prædictos libellos in ignominiam ipſorum religioſorum, & non eorum ſtatus, per dicta ſupra cap. 18. num 35. Quarta, quod in ſeptimo loco pro, *Pariſiorum*, eſt apud Sylu. vbi ſupra caſ. 54. *Peruſini*, per errorem. Quinta, quod mulieres, quæ priuata intentione ingrediuntur monaſteria monialium prædictarum, poſſunt, abſolui a confeſſariis ſui ordinis per priuilegium Sixti IIII.

Digitized by Google

vt habetur in compendio verb. abſolutio 2.num.8. Sexta, quod prælati prædictorum ordinum, & eorum qui gaudent priuilegiis Carmelitarum, poſſunt excommunicare omnes clericos & laicos, qui retinent Apoſtatas ſui ordinis, vt habetur in dicto compendio. verb. Apoſtata. num.7. Septima, qui faciunt dictam damnoſam violentiam, poſſunt abſolui a conſeruatore, & prælato ordinis in foro conſcientiæ per priuilegium Leo. X. vt dicitur in dict. compendio. verb. abſolutio 2. quo ad ſeculares. §. fin.

110 *Vigeſimaſeptima apud S. Anto. & Syl. vbi ſupra excommunicat qui peregrinantur in Ieruſalem abſque licentia Papæ.*

Vigeſimaoctaua in extrauag. Iulij I I. relata per Sanctũ Anto. vbi ſupra cap. 10. excommunicat eos qui appellant a Papa ad futurum Concilium &c. Sed hæc hoc anno facta eſt tertia bullæ Cœnæ, per S. D. N. Gregorium XIII.

Declar. quod qui conſulit, vt appellet, non incurrit, ſi non appellet, ſecus de conſulente licitum eſſe appellare iuxta Caiet. vbi ſupra. Quia priore caſu prohibetur conſilium ſecundario, poſteriore vero principaliter.

Vigeſimanona in Concil. Later. ſub Leone X. ſeſſ. 9. excommunicat cum reſeruatione Cardinales reuelantes aliquid de ſecreto actis in conſiſtorio Papæ preceptum ſpeciatim & expreſſe, vt id maneret ſecretum.

111 *Trigeſima in eod. Concil. excommunicat eos, qui prædicant miracula falſa, vel incerta vel prophetias, quæ non continentur ſacra ſcriptura.*

Sed Caiet. ait verb. excom. in fin. quẽ ſequitur Frater Bartholomæus Carranza Nauarrus, tunc doctiſ. & religioſiſſ. Doctor, nunc autem Illuſtriſ. Archiepiſ. Toleta. in fin. ſummæ Cõci. Latera. ſub Leon. X. cenſuras huius Cõcilij nõ fuiſſe receptas.

Trigeſimaprima in extrauagãte Iulij I I. approbata in dicto Concilio Latera. ſeſſ. 5. excommunicat Cardinales, qui Sede Apoſt vacante cõtrauenerint, ordinauerint, diſpoſuerint, aut aliquo modo præſumpſerint facere, vel attentare contra ordinata ab eodem Iulio I I. vt ſine ſimonia eligatur Papa.

De excõmunicationibus reſeruatis Epiſcopis, vel partim Papæ, partim illis, partim neutris.

112 *Excõmunicationes reſeruatæ Epiſcopis ſunt tres, & aliæ duæ aliquando, nu. 3. & 2. ſeq.*

Prima, in c. peruenit. de ſent. excõ. incurſa ob leuem percuſſionem clerici vel monachi, de qua ſupra eo. c. nu. 94. & ſeq

Secunda, quam fert Epiſcopus per ſuum ſtatutum reſeruando ſibi abſolutionem ſecundũ omnes arg. c. nuper de ſent excom.

Tertia eſt excommunicatio Papalis, cuius abſolutio ob aliquod iuſtum impedimentũ conceditur inferiori: quia illam dare debet Epiſcopus, & non alius inferior.

Secundum Inno. communiter receptum in cap. 1. & cap. monachi. de ſenten. excom. quia quæ diſpenſatio vel abſolutio reſeruata Papæ priuilegio iuris conceditur inferiori, videtur concedi Epiſcopo, & non alii

HH 2

eo inferiori, iuxta eundem Innoc. in cap. 2. de eo qui furt. ord. ſuſcep. probatum per Panorm. ibi, & in dicto cap. monachi. & in aliis locis multis ibi per Felin. citatis: qua eadem ratione excommunicatio prima harum quinque cenſetur reſeruata Epiſcopo.

Quarta partim epiſcopalis, partim non in cap. nuper. & cap. ſi concubinæ. de ſentent. excom. excommunicat eum, qui ſcienter participat excommunicato in crimine, ob quod eſt excommunicatus, cum reſeruatione abſolutionis ei, cui eſſet reſeruata abſolutio excommunicationis ob crimen in quo participando eam incurrit alius.

Declaratio prima, quod ad incurrendam hanc excommunicationem oportet, quod fiat participatio in crimine poſt illud commiſſum, & ob id incurſam excõmunicationem ab eo, cum quo participat, vt dictum eſt ſupra Exod. nu. 33. Et quod participet cum eo ſciens illum eſſe excommunicatum. Secunda, quod licet ante extrauagantem præfatam, ad euitanda. relatam nu. 35. ſufficiebat & requirebatur ſcientia excommunicationis, ita poſt eam requiritur & ſufficit ſcientia denunciationis illius, per ibi dicta. Tertia, declaratio in ſolutionem propoſiti dubij, quod ſicut qui percutit pluries clericum, ita vt appellentur diuerſæ percuſſiones, iuxta dicta ſupra eo. c. 6, num. 16. & ſeq. ſingulis vicibus incurrit excommunicationem: ſic qui participat in crimine multoties cũ excommunicato, ita vt dicantur iteratæ participationes, ſingulis vicibus incurrit excommunicationem. Quarta, quod ab hac debet abſolue re idem, qui ab altera d. cap. nuper. Idcirco cui reſeruata fuit prior, eidem & hæc erit, & ſi illa nemini fuerit. neque hæc erit vlli.

113 *Quinta etiam partim epiſcopalis, & partim non, in cap. eos de ſentent. excom. lib. 6 excommunicat eum, qui ob articulum mortis, aut aliud iuſtum impedimentum abſolutus ab eo, qui aliter non potuiſſet, recuperata valetudine, vel ſublato impedimento, quam cito commode poteſt non repræſentat ſe ſuperiori, a quo debet abſolui quo obediat eius mandatis. Et etiã qui abſolutus a Sede Apoſt. aut eius Nunciis præcipientibus vt ſe præſentent ordinariis, aut aliis iudicibus quo exequatur ſua iuſſa, vel quo ſatisfaciat læſis, vel iis ob quos fuerunt excommunicati, non facit quam cito commode poteſt.*

Declarat. prima, quod prima pars huius excommunicationis habet locum in abſolutis a quibuſcunque, vt ex litera palam colligitur: & ſecunda non niſi in abſolutis a Sede Apoſt. aut eius Nunciis, de quibus ſolum loquitur. Itaq; non habet locum in abſoluto ab Epiſcopo, vel alio delegato, iux. Caieta. vbi ſupra caſ. 69. quamuis habeat noſtro iudicio in abſoluto a ſummo Pœnitentiario. Secunda, quod tempus intra quod quam cito commode poteſt tenetur præſentari, quo ad forũ exterius relinquitur arbitrio boni viri, arg. l. 1. ff. de iur. delib. cap. de cauſis. de offic. delegat. quo ad interius autem conſcientiæ abſoluti, argum. glo. c. ſignificaſti. 2. de homicid. Tertia quod hæc eſt Papalis, vel Epiſcopalis, ſi prima talis erat, & nemini ſi prima non erat reſeruata: quia textus habet eandem eſſe.

Digitized by Google

De excommunicationibus nemini reſeruatis.

SVMMARIVM.

114 *Excommunicatio prima nemini reſeruata, in ſeculares non reddentes ius eccleſiaſticis. Secunda, in conſentientem electioni de ſe in Papam male factæ. Tertia, in eum qui ſic ſuſcipit munus adminiſtrandi partem talis epiſcopatus. Quarta, in ſcholaſticos Bononiæ, qui ſic conducunt. Quinta, in imponentes tributa, &c. eccleſiaſticis, nu.115. Sexta, in certos clericos qui audiunt leges, aut medicinam, nu.116. Septima, in clericos ſuſcipiẽtes præfecturas ſeculares. Octaua, in ſchiſmaticos. Nona, in capiẽtes bona naufragorum. num.117. Decima, in ſeruantes ſtatuta contra libertatem eccleſiæ, nu.118.*

117 *Lex quæ amiſſum in mari tribuit, &c. N. iniuſta.*

119 *Libertas eccleſiaſtica quæ, quis eam violat. nu.120.*

114 P*Rima, in cap. adminiſtratores. 23. q. 5. excommunicat Gubernatores, & Iudices, qui admoniti ab Epiſcopis, & aliis eccleſiaſticis, omittunt ius illis reddere, ob negligentiam, vel iniquum animum.*

Secunda, in cap. licet. de electio. excommunicat eum, qui non electus ſaltem a duobus partibus Cardinalium in Papam, conſentit ſuæ electioni, & in recipientes eum in Papam. Hæc non eſt reſeruata Papæ, niſi permixtam habeat hæreſim credendi duas eſſe eccleſias, aut ſchiſma abſque illa, & tunc reſeruatur per bullam Cœnæ in clauſula prima & ſecunda, ſupra eod. c. nu. 56. & 57.

Tertia, in cap. quoniam. de offic. ordi. excommunicat Epiſcopum, qui in ciuitate diuerſarum linguarum ſuſcipit gubernationem eorum, qui ſunt ſuæ priuſquam ſuſcipiatur a proprio Epiſcopo in coadiutorem ſuum.

Hanc Caiet. vbi ſupra caſ. 68. hodie eſſe parum vtilem ſignificauit: quia Papa communiter confert omnes Epiſcopatus in ſimilibus locis, qui ſi luſtraſſet epiſcopatus Caſtellæ, Nauarræ, & Galliæ, in quibus alij Vaſconice, alij Hiſpanice, alij Gallice, alij Teutonice loquuntur, id non dixiſſet.

Quarta, in c. 1. de locat. excommunicat doctorem, & ſcholaſticum vniuerſitatis Bononiæ, qui conducit domos alterius doctoris, aut ſcholaſtici ſine eius conſenſu ante finem termini. Iuxta Inno. & communem in eo. c. contra Hoſt. hæc non habet locum extra vniuerſitatem Bononiæ: & ideo nihil amplius dicimus de ea.

115 *Quinta, in c. non minus de immun. eccle. excommunicat conſules, rectores & poteſtates imponentes eccleſiis vel perſonis eccleſiaſticis talias, vel vectigalia, ſi admoniti non deſiſtunt, & omnes qui præbent conſilium, fauorem, vel auxilium, & eorum ſucceſſores.*

Declaratio prima, quod per poteſtatẽ hic intelligitur ſecularis, iuxta Ioan. Andr. in d. c. nõ minus. & quod ſatis eſt vna admonitio, iuxta Hoſt. ibidem. Secunda, quod non incurrit Gubernator, qui vt debuit contradixit, etiam ſi non relinquat officium iuxta Panor. in cap. aduerſus. eod. tit. & melius Angel. & Syluest. verb. excommunicatio. 9. caſ. 5. & Ioannes Tabien. caſ. 18. quanquam Ioan. And. oppoſitum teneat ibi, & Innoc. du-

bitet in cap.nouerint. de ſenten. excom ſi quidem non peccauit ſi contradixit tantum,quantum,& quemadmodum debebat, arg. c.Epheſiis. 43.diſt. ſine peccato mortali,non incurritur excommunicatio maior c. nemo.& cap.nullus.11.q.3. vt dictum eſt ſupra eo.cap.num.9. Tertia,quòd hæc non incurritur propter tributa omnino realia, quæ clerici debent ob ſua bona, nec ob realia extraordinaria, quæ immediate ſpectant ad eorum bona, vt ad reficiendum iter, vel callem, qui eſt ante prædium,vel domum ſuam,ſed incurritur propter onera mere perſonalia, & mixta quæ imponuntur perſonis & bonis iuxta Panor.recep in d.cap. non minus.

116 *Sexta, in cap.non magnopere. & cap.ſuper ſpecula.ne cler.vel monach.& cap.1.eo tit.lib.6.excommunicat religioſos, qui exeunt a ſuis monaſteriis,vt audiant leges,vel medicinam, & audiunt, & non redeunt intra duos menſes ad illa. Et clericos qui habent dignitatem vel perſonatum quamuis non ſint presbyteri, & presbyteros, quamuis omnino nullam habeant dignitatem, neque eccleſiam parochialem, qui audiunt dictis duobus menſibus.*

Declar.prima,quòd hanc non incurrit religioſus,qui audit intra monaſterium aut extra in eadem ciuitate, degens in eadem,aut egreditur ad audiendum aliquod exordium, vel aliquam prælectionem, vel honoris vel informationis cauſa, vel redit ante prædictos duos menſes ad clauſtrum, iuxta mentem Panor. cui Caieta.vbi ſupr.caſ.50.& alij recentiores conſentiunt. Secũda,quòd clerici ſeculares quamuis obtineant beneficia, etiam ſi ſint ſubdiaconi vel diaconi, modo non habeant dignitatem, vel perſonatum, non incurrunt in eam: quia non loquitur de illis, iuxta gloſſ.ſing.cap.cum ex eod.verb. literarum. de elect. lib.6. Tertia,quòd presbyteri etiam beneficium non habentes, & qui habent dignitatem vel perſonatum: quamuis non habeant niſi minores ordines,eam incurrunt, ſi audiunt duos menſes etiam ſi non egrediantur e ſuis terris, neque domibus, iuxta Communem in dictis tribus capp. Quarta, quòd nemo iſtorum incurrit eo quòd doceat eam etiam extra domum ſuam, iuxta Innocen. & Panor.vbi ſupra, quidquid dicat Syl.verbo excommunicatio 9.caſ.6.

117 *Septima in cap.clerici. ne cle. vel monach.excommunicat ſacerdotem qui eſt Vicarius Vicecomitis,aut alterius præfecti ſecularis:ſi admonitus non relinquat præfecturam.*

Declar.prima, quòd non incurrit hanc clericus minorum ordinum, iuxta Panor. in d.cap. clerici. quidquid Sylu. dicat vbi ſup.caſ.7.Secunda, quòd incurrunt in eam prælati, qui ſunt gubernatores vel præſidentes cancellariarum, iuxta Caiet. caſ.76.Tertia,quòd nõ incurrit prælatus, qui habet eiuſmodi procurationem annexam ſuæ dignitati, aut ſuo patrimonio, iuxta omnium ſententiam.

Octaua,in cap.nulli fas.19. diſt.& c. 1.de ſchiſma. Sed hæc hodie continetur in bulla Cœnæ ſupra relata.

Nona in cap. excommunicationi. de raptor. excommunicat eos, qui capiunt bona Chriſtianorum naufragio perdita, & non reſtituunt ea.

218 Declar.prima, quòd hæc facta eſt bullæ Cœnæ per S. D N. Grego. XIII. vt patet ſup.nu.60. quæ tamen etiam tantum accipientes ſcienter excommunicat;quamuis non videatur comprehendere eos, qui bono animo, aut ſaltem non malo accipiunt, donec ſint in mora reſtituendi. Secunda, quòd neutra incurritur ex ſola acceptione bonorum, ſine mora,& voluntate(vt ita dicam)reſtituendi ſecundum omnes. Quod eſt verum attenta decretali,& etiam attentâ bulla, niſi acceptio fuerit ſcienter patefacta:quia tunc illa ſufficit, licèt ſic abſque monitione ſecundum Pan. in d.cap. excommunicationi.& Caie.vbi ſupra caſ.23.quibus ſequor ob rationem firmam Caiet. contra Ioan. Andr. in d.cap.excommunicationi.licèt eum ſequatur Syluest.verb.excommunicatio 7.caſ.20. Tertia, quòd ex his ſequitur, quòd lex quæ ſtatuit bona naufragorum eſſe tribuenda illi vel illi, eſt iniquiſſima, quippe quæ afflicto addit afflictionem contra c. cum percuſſio.7.quæſt.1.& l.Diuus.ff.de offi. præſiden.

Decima in cap.nouerit,de ſenten.excommu. excommunicat eos,qui obſeruari faciunt ſtatuta facta, & conſuetudines inductas aduerſus libertatem eccleſiaſticam, niſi ex libris radant: & eos qui ea faciunt, & ſcribunt, & poteſtates,conſules,& gubernatores & conſiliarios quorumlibet locorum vbi eiuſmodi ſtatuta ſeruantur: & qui iudicant ſecundum illa; & qui ea publica in formæ ſcribunt.

219 Declar.prima,quòd non incurrunt hanc omnes, qui violant libertatem eccleſiaſticam,vt nonnulli cé- ſuerunt, ſed ſolum qui eam violant per viam ſtatutorum, & conſuetudinem contrariam, vt rectè dixit Caie. vbi ſup.caſ.31.Secunda,quòd non ſatis eſt facere obſeruari, ſi eradit ex libris intra duos menſes, neque non eradere,ſi obſeruari non facit,iuxta glo.d.cap.grauem. de ſent.excom.& Commu.in d.cap.nouerit. quáquam Syl. verb.excommunicatio 9. caſ.10. contradicit, & Caieta. dubitat vbi ſupra. Tertia quòd quidquid dicat Caiet.dicto caſ.31.poteſtates, conſules, gubernatores, & conſiliarij incurrunt eam,quamuis non obſeruẽt, neque obſeruari præcipiant, ſi ſciãt, & non impediant eorum obſeruantiam: quia hæc eſt aperta ſcientia textus dicti cap.nouerit. Nec obſtat eius ratio ſcilicet, quod ex omiſſione non videtur incurri excommunicatio: quia id falſum eſt per cle.1.§. verum. de hæret. & ipſemet contra Sylu. tenet in cap.72. Quarta, quod qui faciunt obſeruari vel ſcribi eiuſmodi ſtatuta ſyncero corde:quia credunt eſſe ſalutaria, non incurrunt, iux.Inno. in d.cap. nouerit in fi.maximè ſi credunt de conſilio viri eruditi,& pro idonea ſciẽtia,& conſciẽtia prædito habiti,arg. notatorum in cap.1.de conſtitu.& glo. ſing.quæ eſt tertia,ex qua Panor.commu.recept. hoc ibid.colligit cap. capellanus.de feriis. Quinta, quod libertas eccleſiaſtica, eſt, quam habet Eccleſia vniuerſalis quatenus eſt talis in ſpiritualibus & temporalibus conceſſam à Deo,vel Papa, vel Imperatore,iuxta Innoc.in d.cap. nouerit.colum.2.Sexta, quod qui ordinat contra hanc, vel illam eccleſiam particularem,non incurrit hanc excõmu-

nicationem, niſi illa etiam pertineat ad eccleſiam vniuerſalem. Septima, quòd non ſufficit aliquid eſſe contra libertatem eccleſiaſticam. vnde in c. fin. de immu. eccle. lib. 6. non dicitur quòd ſtatuere ne laici coquant, molant, aut vendãt clericis panem &c. eſſe contra libertatem eccleſiæ, ſed quòd præſumitur eſſe: quia per ſe non tangit eccleſiam quatenus eſt eccleſia, ſed quatenus eſt congregatio hominum, vt ſunt aliæ, quod eſt ſingulare dictum Caiet. in d. caſ. 31. & 37. quod alias, d. cap. vlt. addimus.

120 Octaua, quòd ad hoc vt aliquod ſtatutum dicatur contra libertatem eccleſiaſticam, debet eſſe factum intentione derogandi ei, aut alicui rei eiuſmodi; quod ex ſua natura aduerſetur eidem; quale eſt ſtatuere, ne eccleſiis vel eccleſiaſticis dentur eleemoſynæ, vel decimæ; vel vt vectigal, gabellam ſeu ſciſſam ſoluant de his, quæ emunt ſibi, & non ad negotiandum, ſeu ad cauſa lucri reuendendum. Nona, quòd nõ eſt huius generis ſtatuere ne in funeralibus, primis miſſis, vel nuptiis, extra modum offeratur, neque fiant immoderata conuiuia neque ſumptus ceræ, luſus & reliquæ pompæ, iuxta Caieta. in d. caſ. 31. licèt Tabien. caſ. 20. contradicat, cui per prædicta reſpondeas. Quamuis enim hoc fiat eccleſiæ, & eccleſiaſtici minus lucrentur: tamen hoc factum ſuapte natura non eò refertur, ſed per accidens, quod non conſideratur, arg. l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cert. peta. cap quia diuerſitatem. de conceſſ. præb. & latè trad. per Ariſto. de phyſico auditu, declaratum per B. Tho. ibi lect. 9. Decima, quòd cap. vlt. de reb. eccle. quatenus dicit, quòd laici non poſſunt ſtatuere de funeralibus, intelligendum eſt de his, quæ ſua natura diriguntur ad eccleſiam, vel ſalutem animæ mortui, vel ad cultũ diuinum, vt ſentit Fel. in cap. eccleſia. col. 38. de conſti. & expreſſit Caie. vbi ſupra, & non de aliis. Vndecima, quòd hæc excommunicatio hodie eſt reſeruata Papæ, vt patet ſupra numero 61.

Excommunicationes lib. Sexti Decretalium nulli reſeruata.

SVMMARIVM.

121 *Excommunicatio vndecima nulli reſeruata, & prima Sexti in eos, qui ſecreto mittunt &c. Cardinalibus quandò ſunt in conclaui ad eligendum. Duodecima in dominos &c. qui in electione Papæ non faciunt obſeruari &c. Decimatertia in eos, qui moleſtia afficiũt electores, eo quòd non elegerint optatum ab eis, nu. 122. Decimaquarta in noue vſurpantes ius cuſtodiendi aliquam eccleſiã ſede vacante &c. nu. 123. Decimaquinta in directorẽ electionis monialium, qui hoc vel illud facit nu. 124. Decimaſexta in eum, qui procurat ſuum conſeruatorẽ &c. Decimaſeptima in faciẽtes ſe metu abſolui à cenſuris. Decimaoctaua in fingentẽ aliquid quo iudex vadat ad mulierem nu. 125. Decimanona in compellentes ſubmittere bona eccleſiaſtica nu. 126. Vigeſima in inuentores nouarum religionũ nu. 127. Vigeſimaprima*

in exl

in exigentes ab eccleſiaſticis porteria nu.128. Vigeſimaſecunda in ſic impedientes iuriſdictionem eccleſiaſticam nu.129. Vigeſimatertia in dominos, qui prohibent ſubditis ne vendant, neve emant à clericis, &c. nu.130. Vigeſimaquarta in religioſos temere habitum deferentes nu. 122. Vigeſimaquinta in religioſos ad ſtudia ſine licentia euntes &c. nu.133 Vigeſimaſexta in Doctores docentes leges religioſos nu.132 Vigeſimaſeptima in ſepelientes hæreticos num.134. Vigeſimaoctaua in Iudices non auxiliantes contra hæreticos &c. nu.135. Vigeſimanona in interficientes per aſſaſſinos nu. 136. Trigeſima in permittentes fœneratores nu.135 Trigeſimaprima in dantes repreſalias contra eccleſiaſticos nu.136. Trigeſimaſecunda in negligẽtes perſequi iniurias Cardinalibus nu.136.

126 *Tempus decem annorum eſt longum tempus.*

126 *Monitio extraiudicialis non debet eſſe neceſſario trina.*

128 *Mercator quis, qualis non eſt monaſterium aſportans terram &c.*

130 *Lex, quòd nemo vendat prediū niſi tributario, valida.*

132 *Religionis habitum qui relinquit, quando peccet mortaliter, & eſt excommunicatus.*

133 *D. Prãciſcus à Nauarra olim prior Roncevallis, poſt Archiepiſcopus Valentinus laudatus.*

134 *Religioſi Doctor qui excommunicatus.*

135 *Index non auxilians contra hæreticos vt excommunicatus.*

136 *Aſſaſſinus quis ſit propriè & quis impropriè.*

136 *Repreſalias quis concedat cõtra clericos &c.*

121 *Vndecima cap. vbi periculū. de elect. eo.lib. §. nulli. excommunicat omnes, qui mittunt literas, vel nuntium, vel clam loquuntur Cardinalibus incluſis conclaui ad eligendum Papam.*

Declar prima, quòd non obligat ipſos Cardinales, qui ſunt intus. Secunda, quod quanquam Archid. in d. cap. nulli. quem ſequuntur Io. Andr. Dominic. & Peruſ. cum aliis, dicat, vnumquodque horum trium ſecreto faciendum eſſe ad incurrendum: contextus tamen eius id de ſolo tertio ſignificat, quod ante nos dicit Caieta.

Duodecima in d. cap. vbi periculum. §. præterea. excõmunicat Dominos, Gubernatores & quoslibet alios magiſtratus ſeu officiales ciuitatis, vbi creandus eſt Papa, qui diligenter obſeruari non fecerint omne id, quod eo tempore faciendum eſſe ſtatuitur in illo c. Huius declarationes miſſas facimus: quia raro, & in paucis locis ſunt neceſſariæ.

122 *Decimatertia, in cap. ſciant cũcti. de elect. lib. 6 excommunicat omnes, qui per ſe vel alios præſumpſerint vexare aliquam perſonã eccleſiaſticam, vel alia loca pia, eo quod rogati, ſeu aliàs inducti, eam pro quo rogabantur, ſeu inducebantur eligere noluerint, vel conſanguineos eorum &c.*

Declar. prima quòd ad incurrendam hanc neceſſe eſt, vt interueniat grauamen ſpolij, vel iniuſta proſequutio: & quòd id fiat, quia noluit eligere eum, pro quo fuit rogatus vel ſuaſus: & quòd perſona eligenda ſit eccleſiaſtica: & quòd grauamen ſeu moleſtia fiat rogato, vel eius cõſanguineo, vel eccleſiæ, monaſterio,

vel pio loco, Caiet. vbi ſupra caſ. 34. Secunda, quòd ex hac, infertur nos bene reſpondiſſe cuidam domino, eum non incurriſſe hanc quòd prætermiſiſſet largiri eleemoſynas conſuetas cuidam eccleſiæ: quia non fuiſſet electus in ea is quem optaret. Tertia, quòd per ſpolium intelligitur quæcunque acceptatio quorumlibet bonorum mobilium vel immobilium occulta, vel violenta, iux. Arch. in d. c. ſciant cuncti. Quarta, quòd id ipſum quod dicitur de electione, dicendum eſt de præſentatione ſpectante ad perſonam eccleſiaſticam, ſed non ad laicam, iux. gl. fi. in d. cap. ſciant: & idem de confirmatione, inſtitutione & poſtulatione, iuxta Domini. recept.

123 *Decimaquarta, in cap. generali. de elect. lib. 6. excõmunicat eos, qui vſurpare conantes noue ius cuſtodiendi, & ſeruãda alicuius eccleſiæ vacantis, præſumunt capere aliqua bona illius.*

Declar. prima, quòd duo ſunt neceſſaria ad incurrendam eam, ſcilicet vt velint vſurpare tale ius, & vt capiant bona, ita vt alterum ſine altero non ſufficiat. Caiet. caſ. 38. & ante ipſum Dominic. in d. c. conqueſtus. de foro compe. Secunda, quòd qui hoc facit, eo quòd ad eum pertinet ex fundatione vel antiqua conſuetudine, vel præſcriptione, non incurrit per finem illius cap. Tertia, quòd nouè vſurpare dicitur, qui nõdum poſſedit 40. annos, iuxta gloſſ. eiuſdem cap. verb. de nouo.

124 *Decimaquinta in cap. indemnitatibus. §. poſtremo. de elect. lib. 6. excommunicat accerſitum in directorem electionis monialium, non temperantem a rebus, ex quibus naſci, vel ali poteſt diſcordia.*

Declar. prima, quòd nihil refert an is ſit religioſus, aduocatus, prudens vir vel fœmina, iuxta gl. recep. in d. §. poſtremo. Secunda, quòd hinc colligitur quantum errent; qui exiſtimant moniales S. Claræ & cuiuſcunque alius religionis, non poſſe accerſire aliquam perſonam extraneam, ſcientia, & conſcientia ad id idonea præditam, cui fidant ad faciẽdam ſanctam, & canonicam electionem ſuæ Abbatiſſæ, cum poſſint vocare medicos, chirurgos, latomos, fabros lignarios, & alios miniſtros ad res neceſſarias: cum canonica electio ſit maximè neceſſaria monaſterio, & rectè factu difficiliſſima, in qua tanta ſeſe offerunt dubia, vt pauci, quamuis ſunt conſummata canonum peritia, eam ſic dirigant, quin ſuper aliquo errent. Verũ eſt tamen cæteris paribus, quòd ſatius eſſet vocari in directorem eiuſdem ordinis virum, quàm extraneũ. Tertia, quòd vt rectè Dominic. ibi ait, non incurrit hanc, qui intereſt electioni non accerſitus in directorẽ, neque qui excitat, vel alit diſcordiam facta iam electione, iux. Caiet. vbi ſupra caſ. 80.

125 *Decimaſexta in cap. fin. de offic. delega. lib. 6. excommunicat partem incitantem conſeruatorem ad procedendum in eis, quæ non continent apertam violentiam vel iniuriam, & quæ requirũnt altiorem indaginem. Hanc non incurrit, qui non eſt pars in iudicio, neque ſi eſt & procurauit, ſed iudex non proceſſit per dicta ſupra eod. cap. nume. 51. Neque cum conſeruator datur cum clauſula, vt poſſit cognoſcere etiam de eo, quod requirit altiorem indaginem, vt com-*

vt communiter hodie conceditur. Quæ vero noue de hac re induxit Conc. Trident. videre licet ſeſſ. 14. cap. 5. de reformat.

Decimaſeptima in cap. 1. de his, quæ vi. lib. 6. excommunicat eos, qui vi, aut metu conſequuntur abſolutionem, vel renocationem ſententiæ excommunicationis, interdicti, vel ſuſpenſionis.

Declar. prima, quòd non ſatis eſt iniicere metum, ſi abſolutio non fuit impetrata, Archid. ibidem. Secunda, quòd nil refert an ſententia ſit iuſta vel iniuſta gloſſ. ibidem: neque quod ſit lata a iure, an ab homine, Caiet. vbi ſupra caſ. 41. neque an ipſe excommunicatus faciat hoc an alius, glo. & Communis ibidem. Tertia, requiritur vt timor ſit iuſtus, ſicut ſentit gloſſ. pen. in verbo, vim, eiuſdem cap. & communis ibidem: quamquam oppoſitum dicat Caiet. in dicto caſ. 41. quod videtur tenendum quo ad forum conſcientiæ, per poſita cap. 17. num 4. & 29. & melius cap. 23. num. 51.

Decimaoctaua in cap. 2. de iudic. lib. 6. excommunicat eum, qui fingit caſum, vel fraudem aliquam facit, quo iudex ipſe vadat. ad accipiendum teſtimonium alicuius fœminæ. Sed nil refert quòd qui fingit ſit ipſemet iudex, neque quòd iudex ſit clericus aut laicus, modo profectio perſonalis iudicis perficiatur: ſed non erit excommunicatus, ſi ipſe non fingi fecit, iuxta communem in dicto capite 2. & Caietan. vbi ſupra caſ. 59.

126 *Decimanona in capite 2. de reb. eccleſiaſt. libr. 6. excommunicat omnes, qui compellunt prælatos & alias perſonas eccleſiaſticas ad ſubmittendum perpetuò, vel in longum tempus, eccleſias, bona immobilia, aut iura earum laicis in caſibus iure prohibitis, & accepta referentes illis tanquam ſuperioribus patronis vel defenſoribus. Et qui aliquid horum habentes per aliquem contractum licitè factum vſurpant pluſquam per illum illis eſt permiſſum, & admoniti ab eo non deſiſtunt.*

Declar. prima, quòd ad incurrendam hanc eſt neceſſe interuenire omnes qualitates in ea tactas: & ideo iuxta gloſſ. illius cap. eam non incurrit, qui hoc facit ad breue tempus, quod iuxta communem eſt illud, quod eſt minus decem annis l. fin. ff. ſi ager. vectiga. vel emph. & glo. cle. 1. de reb. eccleſ. & Deci. conſ. fin. 1. part. quidquid glo. dicat cap. 2. de reb. eccleſ. lib. 6. Secunda, quòd admonitio ſecundæ excommunicationis debet eſſe trina, iuxta gloſſ. & Syl. verb. excommunicatio 9. caſ. 19. Quanquam noſtra ſententia, vna eſt ſatis per glo. celeb. clem. 1. §. 1. verb. requiſierit. de hæret. & reſolutionẽ Panor. & Deci. in cap. cum cauſa. de offic. deleg. quæ habet monitionem extraiudicialem, quam non facit iudex ad excommunicandum, ſufficere vnicam, & etiam eam quæ fit in iudicio alteri quàm partibus litigantibus, & hæc eſt extraiudicialis, quæ non fit partibus litigantibus, neque ad ferendam excommunicationem, quod gloſſam decepit, ſed ad incurrdum a iure ſtatutam. Tertia, quòd hic modus ſubmiſſionis appellatur in Caſtella commenda, & quibus fit, commendatarij, vt apparet ex lege 1. tit. 3. lib. 1. ordin. Caſtellæ, quæ ſub aliis pœnis id prohibet.

127 *Vigeſima in cap. 1. de relig. domib. libro 6. excommunicat eos, qui inſtruunt*

Digitized by Google

ſtituunt nouum ordinem religionis, aut accipiunt nouum habitum illius., & mendicantes, exceptis quatuor ordinibus, qui abſque facultate ſpeciali Papæ recipiunt aliquem ad ſuum ordinem, & qui acquirunt nouam aliquam domum, vel locum, aut vendunt ex acquiſitis.

Declar. prima, quòd non incurritur hæc, eo quòd aliquis vel aliqua accipiat aliquẽ nouum habitum, vt per ſe ſolitarius degat in ſua domo, vel in alio loco, iuxta gloſſ. ſing. in eod. cap. verb. habitum. quam commendat Panor. conſil. 5. lib. 1. modo non inſtituat ordinem viuendi in ſocietate. Secunda, quòd noſtra ſententia Caiet. ca. 5. prætermiſit hanc: quia viſum illi fuit eam collectam fuiſſe a doctoribus ex quadã extrau. relata per eum ibid. vbi hoc ſignificat, quæ non extenditur ad tot.

128 *Vigeſimaprima in capite quanquam. de cenſ. lib. 6. excommunicat eos, qui per ſe, vel alios ſuo nomine, vel alieno exigunt ab eccleſiis, vel eccleſ. perſonis portoriũm, ſiue pedagium, & ducatum per ſe, vel alios pro ſuis perſonis vel ſuis rebus, quas non deferunt cauſa negotiandi.*

Declar. prima, hanc hodie contineri in bulla Cœnæ, iuxta Sylueſt. verb. excommunicatio 9. caſ. 21. ſed quia, vt rectè declarauit noſtro iudicio Caietan. per illa verba, *Portoria prohibita*, ibi nõ includuntur portoria, quæ licitè exiguntur a laicis, ſed quæ illicitè petuntur tam a laicis quàm clericis, dictum Syluest. limitandum eſt, vt non procedat quo ad ea, quæ licitè exiguntur à laicis, qui non ſunt priuilegiati, quãuis illicitè exigantur a clericis & laicis immunibus. Neq; videtur poſſe fulciri dictum Syluest. ad intelligendum illud generaliter. vt loquitur ſexta clauſula poſita ſupra eod. capit. num. 67. dictæ bullæ, quatenus excommunicat eos, qui exegerint aliqua onera ab eccleſiaſticis etiam ſponte concedentibus: quia noſtra ſententia illa clauſula loquitur de oneribus impoſitis petitis, & rogatis ſaltem indirectè ratione prouẽtuum eccleſiaſticorum: & non de iis, quæ petuntur vt ab aliis quibuſlibet laicis, prout ſignificatur in eadem clauſula, & in eius declaratione. Secunda, quòd ex hoc infertur, nos bene concepiſſe reſponſionem negatiuam in illo dubio. An portorij exactores, ſeu publicani, qui exigunt à clericis portorium, ſeu vectigal, ſiue gabellam, ſeu ſciſſam in caſibus prohibitis, incurrant excommunicationem Cœnæ, ſicuti hanc? quia dicendum eſt quòd non. Tertia, quòd ille ſolus dicitur exercere mercaturam, qui emit, vt vendat abſque mutatione eius: non autem qui emit in ſuos vſus, & poſtea per accidens vendit non mutando: nec qui emit vt vendat mutatam in aliam formã, iuxta Archid. & communem in dicto ca. 1. facit c. eiiciẽs. 88. diſt. Quarta, quòd monaſterium, vel clericus, qui habet venam ferrariam ſuam, & exportat eam in alias terras, vt inde ferrum conficiat, & vendat, non debet vecturam, iuxta Feder. conſ. 207. quem ſequitur Anchar. in dicto cap. quamquam. vt nec deberet ſuos prouentus eccleſiaſticos ſi deueheret, vel ſui patrimonij, iuxta Cyn. recept. in l. omnes. C. de epiſc. & cler. per illam legem in §. priuilegia. quamquam

deberet

deberet, ſi emeret ſolam venam, & aliorum miniſtrorum manibus conficeret, iuxta Anchar. in dicto capite quamquam num. 5. contra Feder. in hoc vitim. Quinta, quòd locatores, & agricolæ partiarij prædiorum eccleſiaſticorum, debent ſoluere pro ſua parte, iuxta Dominic. & Peruſi. in dicto capite quamquam. Sexta, quod qui accipiunt guidagia, ſeu ducatus, ſeu mercedem ob id, quod ducant, & portoria à clericis & eccleſiis perſoluentibus ſua ſponte, non incurrunt hanc iuxta omnes, ſed pauci ſunt, qui ſic ſoluant, iuxta Caiet. caſ. 39. Qui vero recipiunt fictas tallias, vel vectigalia illis impoſita, quamuis ſponte ſoluant, incurrunt eam, quæ continetur bulla Cœnæ, de qua ſup. eod. cap. num. 61.

129 *Vigeſimaſecunda, in capite quoniam de immun. eccleſ. lib. 6. excommunicat impedientes iuriſdictionem & iudices eccleſiaſticos ample.* Sed quia id amplius facit bulla Cœnæ, de qua ſupra eodem num. 69. eius rationem omittimus.

130 *Vigeſimatertia, in capite fina. de immun. eccleſ. lib. 6. excommunicat eos, qui habent dominium temporarium, & prohibent ſubditis, ne vendant vel emāt quidquam perſonis eccleſiaſticis, neque molant frumenta, neque coquant panes, neque præſtent alia officia.*

Declar. prima, quod per dominiū intelligitur temporarium, ſecūdum omnes. Secunda, quod non eſt neceſſe vt de hoc ſtatuto caueant, ſed ſufficit vt imperent ſubditis, Domin. ibid. Tertia, quod vt ſupra dictum eſt, eod. cap. num. 120. hoc ex ſe non eſt cōtra libertatem eccleſiaſticam, ſed contra ſocietatem vitæ humanæ: præſumitur tamen fieri contra eam, vt dicit textus ſingulariter: quia præſumitur quod intentio eſt vexare eam, Caiet. vbi ſupra caſ. 31. & 37. Quarta, quod ſtatuere, vt nemo vendat ſua prædia ei qui non cōfert in communia vectigalia non eſt ex ſe contra libertatem eccleſiaſticam. Dominic. ibidem: quia intelligendum eſt, ita vt non comprehendat clericos, quanquam poſſet eſſe ob prauam intentionem, & iniuſtam extentionem.

131 *Vigeſimaquarta in cap. 2. ne clerici vel monacho. libr. 6. excommunicat religioſos, qui temere relinquunt habitum ſui ordinis.*

Declar. prima, quod hæc non incurritur ob honeſtam dimiſſionem, qualis eſt qua fit iuſta de cauſa glo. c. ſi quis ex clericis. de vit. & honeſt. cler. Secunda, quod neque etiam incurritur ob quamlibet dimiſſionem temerariam: quia quælibet dimiſſio abſque rationabili cauſa eſt talis: quia neceſſario vti debet religioſus ſuo habitu in omni loco cap. vidua. 20. quæſt. 1. cap. ſanctimoniales. 23. diſt. ſaltem de honeſtate, iuxta S. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 53. & quælibet talis non eſt peccatum mortale, cum dimiſſio ad currendum, vel iaculandum lapidem, non ſit talis, iuxta Palud. in 4. diſtinct. 18. quæſt 3. col. 10. Tertia, quod non incurritur etiam ob quamlibet dimiſſionem temerariam mortiferam: quia non incurritur ob dimiſſionem vt expeditius fornicationi indulgeat, Sylu. verb. excommunicatio 9. caſ. 2. not. 2. credens rectè id, quod Palud. vbi ſupra prima facie huic contrarium dicit intelligi de eo, qui relinquit vt

dimittit

diſſimulatus ad fornicandum vadat. Quarta, quòd incurritur ob dimiſſionem quæ fit ad vtendum alio ad ſcelus aliquod mortiferum, aut in tãtum tempus aut ob talem cauſam & rationem, quòd iudicio boni viri dicatur dimiſiſſe habitum, vt probat Syluest. Quinta, quòd ex hoc ſequitur, quod non incurritur ob dimiſſionem, ſi non accipit alium, neque etiam ob acceptionem alterius adeo exiguo ſpatio, vt vix ſit notabile iudicio boni viri vt dicatur reliquiſſe, ſiue relinquat illum intra monaſterium, ſiue extra in aliquo hoſpitio, vel extra: vt qui reliquit hylari aliqua leuitate, vel ob lætum feſtum primæ miſſæ, vel nuptiarum, vel doctoratus, vel alterius rei ſimilis ſecundum ſentẽtiam Card. in cle. 2. de vit. & honeſt. cler. quæſt. 3. Sexta, quòd incurrit etiam, qui non dimittit omnino, ſed geſtat occultum, iuxta glo. ſing. in dicto clem. 2. verb. extrinſecus, & ſi oppoſitum teneat Panorm. in cap. Deus qui. de vit. & honeſtat. cler. cuius opinio videtur vera, cum non adeo occultat, quin familiares cognoſcant eum eſſe religioſum: gloſſæ vero, quando abſcondit, ſic, vt non appareat talis familiaribus, vt optimè innuit Caiet. caſ. 61. Et eſt conſuetudo canonicis ſimplicibus regularibus in Hiſpania, qui communiter geſtãt paruum habitum ſuper ſagulis veſte talari obtectis. Diximus, *Simplices*: quia ordinum militarium quales ſunt Iacobi, & Chriſti, deferunt alia inſignia in veſtimentis exterioribus, quibus internoſcuntur pro religioſis. Septima, quòd incurrit, qui dimittit etiam ad accipiendum alium alterius religionis iuxta cõmunem, quamuis immediatè ſumat illum, iuxta Syluest. verb. excommunicatio 9. caſ. 25. quæſt. 6. & Caiet. vbi ſupra, licet Lapus alleg. 34. & Dominic. in d. c. 2. oppoſitum teneãt, detorquentes textum a ſuo proprio ſenſu.

132 *Vigeſimaquinta, quod Conc. Trid. ſeſſ. 25. capite 19. de regul. ſtatuit quòd nullus regularis prætendens ſe vi, vel metu ingreſſum religionem, vel ante ætatem debitam profeſſum, aut quid ſimile, volenſque habitum quacunque de cauſa dimittere, aut etiam cum illo ſine licentia ſuperiorum diſcedere, audiatur, niſi intra quinquennium tantum a die profeſſionis, ac tunc non aliter, niſi cauſas, quas prætenderit, deduxerit coram ſuperiore ſuo & ordinario. Quod ſi ante habitum ſponte dimiſerit, nullatenus ad alegandum quamcũque cauſam admittatur, ſed ad monaſteriũ redire cogatur, & nullo priuilegio ſuæ religionis gaudeat. Nullus etiam regularis cuiuſuis facultatis vigore trãsferatur ad laxiorem ordinem, neque detur cuiquam regulari facultas occultè ferendi habitum ſuæ religionis.*

Vigeſimaſexta in dicto cap. 2. ne cler. vel monac. lib. 6. excommunicat religioſos, qui vadunt ad aliqua ſtudia, etiam theologica ſine licentia ſui prælati, aut cum ea ſine conſilio maioris partis conuentus.

133 Declar. prima, quòd ſolenniori licentia indiget religioſus ad adeũda ſtudia, quàm alia negotia: quia ad hæc ſatis eſt licentia ſui prælati, & ad illam non ſine ſui conuentus. Secunda, quòd non incurrit hanc qui proficiſcitur ad alium locum vbi eſt conuentus ſui ordinis, & eſt ſtudium literarum ad ſtudendum,

Digitized by Google

eo quòd magis dicitur mutare conuentum, quàm ire ad ſtudium literarum, iuxta Caietan. vbi ſupra caſ. 61. Tertiò, quòd non incurrit qui proficiſcitur cum ſola licentia ſuperioris prælati, a quo pendet licentia habitandi extra monaſterium, vti in ordinibus mendicantium. Quarta, quòd neque etiam incurrit abbas, vel prior ſuperior ob id quòd ad literarum ſtudia proficiſcatur ſine licentia ſui ſuperioris & conuentus, iuxta Anchar. quem ſequuntur ibi Ioan. Andr. Dominic. & Angel. verb. excommunicatio. caſ. 27. & communis: quamuis Peruſ. ibidem dubitet, & Sylueſt. verb. excommunicatio 9. caſ. 25. teneat. oppoſitum, quod per locum a ſpeciali probatur hic non eſſe quem excommunicatum, eo ſolo, quòd exeat monaſtrium ſine licentia prælati non dimiſſo habitu, licet contrarium aſſerat Rebuff. ſine text. in praxi. benef. de diſpen. cum regu. num. 17. Quin & videtur expreſſum in extrauag. viam. de regula monitionem prærequiri, vt eiuſmodi exiens ſine licentia excommunicetur, quæ opinio Archid. obſeruata fuit Toloſę erga Illuſtriſ. D. Franc. a Nauarra, qui cùm hoc Manuale Hiſpano ſermone componebamus, erat Reuerendiſ. Epiſcopus Pacẽſis, cum antea fuiſſet prior maior celeberrimi Monaſterij ſimul & Xenodochij ſeu hoſpitalis generalis Beatæ Mariæ noſtrę Roncæuallis, qui illuſtribus virtutum eximiarum litterarum, & admirabilis vitæ, & conſuetudinis ornamentis, & inſignibus in illud vſque temporis ſemper ſuam regiam ſtirpem honeſtauit atque decorauit quemque tunc Cæſarea Maieſtas archiepiſcopum Valentinum deſignauit, declarans exterioris dignitatis acceſſione incrementa interiora heroicarum eius virtutum, quæ diuino munere in dies magis ac magis illuſtriores fiebant, & ferebantur in cœlum, vbi iam a multis annis, vt par eſt credere, tam fœliciter fruitur Chriſto, quàm ſanctè vixit in terra: cui viuenti vt magno tempore ſuauiſſimè conuixi, vtinam liceat poſt fata mea, quæ longè abeſſe nequeunt, beatè conuiuere æternum. Amen.

134 *Vigeſimaſeptima in dicto capit. 2. excommunicat Doctores, qui docent leges, aut medicinam religioſos, qui reliquerunt ſuum habitum, aut detinent eos arroganter in ſuis ſcholis.*

Declar. quòd quatuor faciunt hác incurrere ſcilicet quòd auditor ſit religioſus, & audiat leges, vel medicinam, & id fiat relicto habitu: & quod doctor id ſciat, eíque doceat, vel arroganter detineat in ſcholis, iuxta Caiet. in dicto caſ. 61. quamuis Archid. in dicto cap. 2. & Ioan. Andr. & Syluest. verb. excommunicatio 9. caſ. 26. teneant non eſſe neceſſe vt relinquat habitum: quia licet auditio non relicto habitu ſufficiat, vt doctor incurrat aliam excommunicationem latam per cap. nuper. & c. ſi concubinæ. de ſenten. excommun. contra participantes cum excommunicato in crimine ob quod eſt excommunicatus, vt participat doctor, qui prælegit leges vel medicinam religioſo, poſtquã ob auditionẽ incurrit excommunicationẽ: non tamen ſufficit ad incurrendam hác, quæ requirit habitus dimiſſionem.

Vigeſima

Vigeſimaoctaua in cap. 2. de hæret. libro 6. excommunicat eos, qui ſcienter præſumunt ſepelire in loco ſacro hæreticos, credentes, & eorum receptatores, defenſores aut fautores, & prohibet abſolutionem, quouſque ſuis proprijs manibus e ſopultura extrahant, & foras mittant.

Declarat prima, quod qui ſint hi credentes, & qui ſint implicite & non explicite hæretici, dictum eſt ſupra nu. 56. Secunda, quòd tam laicus quam clericus hanc incurrit Io. Andr. in d. c. 2. quem ſequitur Peruſ. cum communi.

135 *Vigeſimanona in cap. inquiſitionis. de hæret. lib. 6. octo excommunicationes complexa, excommunicat omnes habentes iuriſdictionem temporariam non obedientes epiſcopis, & inquiſitoribus in requirendis, prehendendis, & cuſtodiendis hæreticis, credentibus, defenſoribus, & fautoribus: & qui non perduxerint illos ad Curiam, & loca ad quæ requiruntur: & qui non prehenderint prædictos, poſtquam eorum brachio ſeculari fuerint traditi, ad puniendum illos ſine mora: & eos qui poſtquam prehenderunt, dimittunt ſine licentia epiſcopi, vel inquiſitoris: & eos qui aliquo modo cognoſcunt, vel iudicant de crimine hæreſis: & qui directè, vel indirectè impediunt epiſcopos, aut inquiſitores in illorum proceſſibus: & eos qui ad aliquid prædictorum præbuerint auxilium, conſilium, vel fauorem.*

Declar. prima, quòd hæc non eſt reſeruata, ſed illi contra quos datur, toties incidunt in eam, quæ eſt bullæ Cœnæ, quoties ſe faciunt fautores huius peſtiferæ gentis, Caiet. vbi ſupra caſ. 2. & probatur per clauſulam primam bullæ poſitam ſupra eo. cap. nume. 55. & 56. Secunda. quòd ſi. epiſcopus iuberet vnum, & inquiſitor contrarium debet ſuperſedere iuxta Ioan. Andr. in dicto cap. vt inquiſitionis.

Vigeſimanona in cap. 1. de homicid. lib. 6. excommunicat omnes eos, qui per aſſaſinos interficiunt aliquem chriſtianum, aut iubent interfici, quamuis non ſequatur mors, aut receperint, defenderint, vel celauerint.

Declar. non incurrunt hanc, qui faciunt interficere ob pecuniã, quãuis huiuſmodi interfectores vulgus Italicum appellet aſſaſinos: quia non ſunt proprietates: illi enim ſoli certi quidam pagani ditionis cuiuſdam domini, ita perſuaſi vt putent præcellens opus eſſe interficere, quem ſuus dominus iubet, quomodocunque, & quacunque de cauſa iubeat: & non eſſe id omittendum, quamuis ob id occũbere oporteat, vt gloſſ. Ioan. Andr. & Archid. ſentiunt in dicto capit. & Aret. in conſi. antep. col. 26. vbi nõ fuit auſus tueri contrariam opinionem.

136 *Trigeſima in capite 1. de vſur. lib. 6. excommunicat clericos, qui non ſunt epiſcopi, ob vnumquodque ex quatuor, ſcilicet, quòd permittunt verſari in ſuis terris fœneratores publicos alienigenas, vel quod non expellunt eos ex illis, vel quòd locant illis, vel alio prætextu concedunt domos ad vſuras exercendum.*

Declar. prima, in excommunicationem duorum priorum caſuum incurrunt ſolum clerici, qui ſunt domini, in poſteriores quilibet, vt annotauit Caietan. vbi ſupra caſ. 51. Secunda, quòd per alienigenam intelligitur

ligitur qui non eſt natus in illa terra, neque eſt filius orti in ea: quia dicit alienigena,& alius non oriundus,iuxta communem. Tertia,quod nihil refert an fœnerator ſit Iudæus vel Chriſtianus quo ad hoc iuxta Dominic.& Peruſ.in d.c.1. Quarta, quod non ſatis eſt dare domum in habitationem vel in hoſpitium,niſi concedat ad fœnerandum actualiter vel virtualiter iuxta ſentẽtiam communem ibidem.

Trigeſimaprima in c.1.de iniur.lib.6. excommunicat eos qui cõcedunt,vel extendunt repreſalias ad eccleſiaſticos, vel eorum bona, niſi intra menſem a conceſſione,vel extenſione reuocauerint.

Declaratio prima,quod hæc locũ habet tam in repreſaliis, quæ iuſte conceduntur contra gentem, vel ciuitatem,vnde eſt clericus vel eccleſia,quam in his quę iniuſte:quia textus generaliter edicit, & eadem eſt ratio quo ad hoc.Secũda,quod concedere pertinet ad ſuperiorem, qui concedit, & extendere ad inferiorẽ, cui conceduntur glo.d.c.1. verb.extendit. Tertia,quod qui concederet repreſalias cõtra bona alicuius clerici propter ſibi debita, iudicãs hoc conuenire,nõ incurreret hanc, iuxta Arch.quem Io.Andr.Dominic.& Perus probant. quod validis rationibus confirmat Caietan. vbi ſupra caſ.31. Quarta,quod propter debita clerici vnius epiſcopatus, non poſſunt concedi contra bona alterius clerici eiuſdem epiſcopatus, gloſſ. eiuſdem c.verb.concedi.

Trigeſimaſecunda in c.fœlicis.de pœn. lib.6.§.quapropter. excommunicat omnes principes, & alios dominos & iudices non obſeruantes tenorem illius ſtatuti contra percutientes vel inſequentes hoſtiliter aliquem Cardinalem. Quæ hodie videtur facta bullæ Cœnæ, vt ſupra eod.cap.nu.96.

Excommunicationes clementinarum nulli reſeruatæ.

SVMMARIVM.

137 Excõmunicatio trigeſimatertia non reſeruata,& prima clementinarum, infrangentes ſequeſtrum, vel impedientes, &c. Trigeſimaquarta in ſepelientes in loco interdicto num 137. Trigeſimaquinta in religioſos qui ſibi appropriant decimas.nu.138. Trigeſimaſexta in religioſos adeũtes aulas ad nocendum nu.138. Trigeſimaſeptima, in monachos habentes arma in monaſterio nu.139.Trigeſimaoctaua in impedientes viſitationem monialium num.140.Trigeſimanona,in imitantes ſtatum beguinarũ.nu.140. Quadrageſima in contrahentes matrimoniũ in ſex caſibus nu.141 Quadrageſimaprima in inquiſitores pecuniam accipientes,&c. nu.142. Quadrageſimaſecunda in facientes ſtatuta ad ſoluendum vſuras nu.143. Quadrageſimatertia in mendicantes accipiẽtes domos.nu.144.Quadrageſimaquarta in religioſos ſuadẽtes decimas. n 145.Quadrageſimaquinta,in negligentes diſſuadere decimas, &c.n.145. Quadrageſimaſexta,in religioſos non ſeruantes interdictum nu.146. Quadrageſimaſeptima, in impugnantes literas Papæ electi nu.147. Quadrageſimaoctaua,in interpretantem clementinam Exiui.nu.147.Quadrageſimanona, in bizochos aut beguinos num.148. Quinquageſima, in imprimentes libros ſine examine,num 148. Quinquageſimaprima, in impedien-

Digitized by Google

tes nuntiorum receptionem, nu. 146. Quinquageſimaſecunda, in alienantes vel locantes bona eccleſiaſtica. num. 149. Quinquageſimatertia, in mulierum raptores, &c. Quinquageſimaquarta, in cogentes ad matrimonia minus libera. Quinquageſimaquinta, in cogentes virginẽ, &c. ingredi monaſterium, &c. Quinquageſimaſexta, in impedientes Virginum ſanctam veli accipiendi voluntatem, &c. Quinquageſimaſeptima, in concedentes locum ad duellũ, &c. Quinquageſimaoctaua in committentes duellum, &c. Quinquageſimanona, in dantes conſilium in cauſa duelli, & illius ſpectatores. Sexageſima, in non habentes pro authenticis libros ſacrorum bibliorum, &c. Sexageſimaprima, in mulieres ingredientes clauſtra monaſteriorum. Sexageſimaſecunda, in male tractantes miniſtros inquiſitionis. Sexageſimatertia, in ſciẽtes & nõ reuelãtes iniurios Cardinalibus. Sexageſimaquarta, in capientes fructus beneficiorum primi anni, &c. Sexageſimaquinta in moniales exeũtes monaſteria, &c. Sexageſimaſexta, in capientes Chriſtianos in ſeruos. Sexageſimaſeptima, in non parẽtes inquiſitioni generali. nu. 150.

137 *Sequeſtra infringens cur hodie excommunicatus.*

138 *Decimas ob retentas quis religioſus incurrat excommunicationem.*

138 *Religioſus adiens Regiam ad nocendum prælato, vel monaſterio.*

139 *Canonicus regularis arma geſtans an excommunicatus.*

140 *Viſitationem monialium impediens eſt excommunicatus.*

144 *Inquiſitores ob acceptam pecuniam quomodo excommunicati.*

144 *Religioſus qui loca ad habitandum accipiens excommunicatus.*

145 *Religioſus quis diſſuadens, vel non ſuadẽs decimas eſt excommunicatus.*

146 *Religioſi non ſeruantes interdictum eccleſiæ matricis excommunicatus.*

147 *Papa ſimul ac electus, eſt confirmatus a Deo.*

147 *Gloſſare clementinã exiui. de verb. ſignifi. an prohibitum.*

148 *Impreſſio & editio librorum vt prohibita.*

149 *Legati qui impedit receptionem eſt excommunicatus.*

147 *Locat qui bona eccleſiaſtica vltra tres annos an excommunicatus.*

137 *TRigeſimatertia in clemen. 1. de ſequeſt. poſſeſſio. & fruct. excommunicat eos, qui capientes fructus beneficij impediunt, vel infringunt ſequeſtrum inductum ſuper beneficio ab ordinario ob latã in curia Romana vnam ſententiam definitiuam ſuper poſſeſſione, vel proprietate eiuſdem.*

Declar. quod viſum fuit Caiet. vbi ſupra caſ. 43. hunc caſum raro contingere: quod aliquando mirum nobis fuit cernentibus quotidie ſequeſtra poni, & infringi, & impediri, donec aduertimus ſequeſtra huius tẽporis nõ poni ab ordinariis, de quibus loquitur hic textus, ſed ab ipſis auditoribus Rotæ auctoritate Papæ: & ſic hodie non incurritur hæc lata a iure, ſed alia, quam fert iudex, qui decreuit ſententiam.

Vrigeſimaquarta in clemen. 1. de ſepult. excommunicat ſepelientes aliquem in loco ſacrato interdicto in caſibus non permiſſis, aut interdictos nominatim, vel excommunicatos publicos, aut vſurarios manifeſtos.

Declar

Declaratio prima, quod incurrũt hanc clerici exempti, & non exempti, laici, fœminę, glo. 1. d. cle. etiamſi iuſſu prælati hoc faciant. Card. q. 3. ibidem. Secunda, quod incurrunt ſepelientes in eccleſia, idem q. 7. ibidem: quamuis textus non loquatur niſi de ſepelientibus in cœmeterio: non tamen de ſepultis in agris, & locis profanis, etiamſi ſint coniuncta ſacratis gloſſ. 3. ibidem. Tertia, quod omnes & ſoli illi videtur hodie quo ad hunc effectum publici excommunicati, vel nominatim interdicti, qui pro talibus ſunt denunciati, per extrauag. ad euitanda. relatam ſupra eodem cap. num. 35. quanquanquam gloſſ. 7. eiuſdem clem. & doctores ſuper illa, & Pan. Fel. & alij in c. exceptionem. de exceptio. aliud dicant. Quarta, quod vſurarius manifeſtus dicitur quo ad hoc, qui notorie ſine palliatione ſiue ſimulatione intereſſe, vel aliorum contractuum fœnerat, ſecundum mentem communem, quam exprimit Caiet. caſ. 46. Quinta, quod ſolum qui ſepeliunt, & collocant corpus in ſepultura incurrunt hanc, & non qui efferunt, vel proſequuntur, aut diuina officia peragunt, iuxta glo. eiuſdem cle. verb. ſepelire. quamuis ſolus baiulus ſepeliret iuxta Caietanũ, quod videtur defendi poſſe per adducta ſupra: quamuis gloſſ. ſingu. cum communi refragetur in eadem clem. eo quod conſtitutio eſſet ludibrio contra cap. commiſſa. de elect. lib. 6. pro qua facit limitatio quædam ibi tacta, & fundata in cap. ſignificauit. de iudæ. At quis audeat dicere mille proſequentes funus excommunicari vno ſolo baiulo ſepulturæ inferente, quod conſequeretur ex gl. Sexta, quod neque ſepelientes incurrunt; niſi ſciẽter & præſumptiue id faciant: & ita qui crederent eos fuiſſe abſolutos aut dediſſe cautionem iuſtam, non incurrerent eam, Caiet. vbi ſupra. Septima, quod horum abſolutio ſine debita ſatisfactione, eſt iniuſta & nulla; quia præfata cle. habet, vt ſine illa nullatenus abſoluantur: quæ dictio nullitatem ipſo iure inducit, iuxta gloſſ. ſing. cle. 1. de ſequeſt. poſſ.

138 *Trigeſimaquinta in clemen. 1. de decim. excommunicat religioſos quoſcunque, qui noualium aut alias decimas eccleſiis debitas ad eos ex aliqua cauſa legitima non ſpectantes appropriare ſibi præſumpſerint: aut qui exquiſitis coloribus & dolis vſurpant: & eos qui non permittunt vel prohibent ſolui decimas eccleſiis animalium ſuorum familiarium, vel paſtorum vel aliorum quæ ſuis commiſcent: aut animalium, quæ in fraudem eccleſiarum in multis locis emunt, & tradunt venditoribus, vel aliis tenenda, aut terrarum quas colendas aliis tribuunt, ſi requiſiti ab ijs quorum intereſt, non deſiſtant intra menſem: aut ſi quod contra prædicta præſumpſerint vſurpare, non reſtituerunt competenter intra duos menſes eccleſiis læſis.*

Declar. prima, quod hanc incurrũt quilibet religioſi, quamuis ſint ordinum mendicantiũ, ſed non laici, neq; clerici ſeculares glo. 1. eiuſdem clem. neque religioſus tranſlatus ad eccleſiam ſecularem: quia nõ eſt ſimplex religioſus. Syl. verb. excommu. 9. caſ. 36. neque etiam, noſtro iudicio, incurreret ſuſpenſionem quã incurrunt alij religioſi, qui

habent beneficia regularia, per dicta ſupra eod.c.nu.101.in excommunicatione cle.1.de priuileg.per quãdam deciſionem Fel. in cap.tua.1.de iureiur. Secunda, quod nemo eam incurrit eo ſolo, quod nõ ſoluit, niſi appropriet, vſurpet, aut prohibeat, vel non permittat gloſſ.recept. ibidem verbo prohibuerunt. Tertia, quod non incurrunt qui hoc faciũt credentes eas pertinere ad ſua beneficia per priuilegium vel præſcriptionem: quia textus habet, præſumpſerunt, & ita requiritur dolus, per dicta in repet.c.accepta.de reſt.ſpol. oppoſ.8.nu.32. & ſeq. Quarta, quod ſufficit vna requiſitio gloſſ. verb.facta.eiuſdem clem.

139 *Trigeſimaſexta in cle.ne in agro, §. quia vero. de ſtat. monacho. excommunicat religioſos ſimplices, qui petunt aulas principũ animo nocendi ſuis prælatis, aut monaſteriis.*

Declarat.quod hæc incurritur ab eo qui prædictã facit: quamuis proficiſcatur in aulam cum facultate, ſiue licentia gloſſ.in verb. ipſo facto. recept.cõmuniter in d.§. quia vero.

Trigeſimaſeptima in ead.clem. & eo. §.excommunicat monachos, qui ſine facultate abbatis habent arma intra clauſtra monaſteriorum.

Declaratio prima, quod non incurrunt hanc canonici regulares gl. 3.recepta.eiuſdem cle.neque qui habent lapides, & baculos glo.3. eiuſdem cle.quidquid dicat Pan.in dict. clem. non quia non ſint proprie arma, ſed quia non fuit legis intentio intelligere de illis, & quia per ſe nõ ſunt bellica, quamuis per intentionem fieri poſſint talia per ea, quæ [illegible] in repe. [illegible] quorundam.not.11.nu.13.de iudæ. & tactum eſt ſupra, nu. 63. Incurrunt tamẽ qui habent caſſides, thoraces, & alia arma defenſiua, quæ ex ſe ſunt talia, ſecundũ communem. Secũda, quod clauſtrum eſt locus vnde exire non licet ſine facultate, Cardin. ibidem. Tertia, quod non incurrit qui per negligentiam, ignorantiam iuris, vel obliuionem, ſine praua intentione offendẽdi habet eiuſmodi arma, etiam in cubiculo. Caiet. caſ.63. neque qui habet ad reſiſtendum ſuo abbati, quem probabiliter timet ſe inuaſurum Card.ibidem. neque qui habet in alio monaſterio: neque qui foris venit cũ illis in monaſterium, niſi in eodem ſeruarit gloſ. in verb. tenentes eiuſdem clem.

140 *Trigeſimaoctaua in clem. attendentes. §.fina.de ſtat.mona.excommunicat eos, qui præſumunt impedire viſitatores monialium in eo, quod ſtatuitur a concilio in d.clem. ſi a viſitatoribus admoniti non ceſſant.*

Declaratio, quod hæc admonitio fieri debet poſito iam impedimẽto, & nõ ſat eſt ea, quam ante nonnulli viſitatores faciũt: quãquam ſatis eſt, vt ſit generalis, glo.recepta ibidem.

Trigeſimanona in cle. 1. de relig.domib. excommunicat fœminas, quæ ſequuntur ſtatum beguinarum, vel de nouo inſtituunt, & religioſos, qui eas iuuant conſilio, auxilio, & fauore.

Declaratio, quod non includuntur hac moniales tertij ordinis S. Dominici, neque S.Franciſci, ne fœminæ, quæ ſine regula aliqua degũt in ſuis domibus, vel ſuorũ patrum, vel cognatorum, vel aliorum, cœlibes inſeruientes Deo, vt ab ipſo [illegible] fuerint, iuxta Caieta. [illegible] ſupra [illegible]

Digitized by Google

caſ.6. & communem in dict.clem.

141 *Quadrageſima in cle.1.de cõſang. excommunicat eos, qui ſcienter in gradibus conſanguinitatis, vel aſſinitatis conſtitutione canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur, necnon religioſos, moniales, ac clericos in ſacris ordinibus conſtitutos matrimonia contrahentes, & inter eos ſcienter eadem celebrantes.*

Declaratio prima, quod hæc ligat ſeptem genera hominũ; quamuis gloſ.1.eiuſdem cle.recepta dicat ſex: quia omittit clericum qui ſciens eiuſmodi celebrat contractum. Secunda, quod interpretatio Caietan. principalis, vbi ſupra caſ.47. huius clem.eſt obſcurior ipſa: & quod non incurritur ob matrimonium cõtractum cum Iudæa, Saracena, vel Pagana, vel cum affine ſpirituali, vel cum qua intercedit publicæ honeſtatis impedimentũ, vel aliud quodlibet, quamuis ſit tale, vt impediat valorem matrimonij, niſi in ſolis prędictis ſeptem caſibus: nec in iſtis, niſi quando ſine iuſta diſpenſatione contrahitur, iuxta dictam gloſ.1. & ſine conditione, ſi Papa diſpenſauerit Couar.in epith.cap.3.num.7. Tertia, quod illud aduerbium, *ſcienter*, tres priores caſus tantum reſpicit, & in ſeptimo loco eius ponitur, *ſciens*: quia in aliis non eſt communiter locus ignorantiæ: vbi tamen eſſet, idem iuris foret, vt ſentit glo. verb. contrahentes. eiuſdem clem. recept.ſub fin. Quarta, quod a pœna iſtius clem.ſola ignorantia facti probabilis excuſat ſecundum gloſ. verb. *ſcienter.* quam dixit ſingularem Præpoſitus in cap. ex parte 1. colum. pen. de appel. contra quam tenui prælegendo illam Salmanticæ, & nuper conſulendo in ſacro Pœnitentiæ prætorio, cum Ioan. Imol.& Boniſac.ſuper eadem. Tum quia dicta clem. non loquitur ſimpliciter de contrahente, ſed de contrahente ſcienter; & lex puniens facientem aliquid ſcienter, requirit dolum, l.ſed ſi lege.§.ſcire.ff.de pet. hæred. a quo quælibet ignorantia etiam craſſa excuſat. l.igitur. ff. de lib.cau.& l.plagij. C.ad leg.Flau.de plag. vbi glo. hoc dicit, citans in id alias leges in verbo, iuſta. Tum quia alioqui nil referret, an lex diceret ſimpliciter qui contrahit, vel qui ſcienter contrahit, quod eſt contra mentem omnium. Tum quia certum eſt, quod quacunque ignorantia quis aliquid faciat, vere non facit ſcienter: & ita vere non continetur lege lata cõtra facientem ſcienter: quamuis quo ad forum exterius aliud interdum præſumi poſſet, ſed hic de foro cõſcientiæ agimus. Tum quia quæcunq; ignorantia, quæ non eſt tantum comes, ſed etiam cauſa ſine qua non fieret actus, diminuit de culpa illius, ſecundum S.Thom. recept.1. 2. quæſt.74. art. 1. Quinta, quòd non incurrunt contrahendo ſponſalia, ſiue matrimoniũ per verba de futuro, neq; ob id quod rem habeãt ante illa. gl.ſing. d.cle.verb. contrahere.neq; poſtea, ſi eã habuerunt ſine volũtate maritali, ſecus ſi cũ hac habuerunt, incurrunt; in quo caſu intelligenda eſt d.glo. quæ eſt vera ſecundũ antiqua iura.non poſt Cõcil.Trid.in locis vbi legitime publicatum eſt, ſecundum quod hodię nulla ſponſalia poſſunt tranſire in matrimonium per copulam: quia

Digitized by Google

nullum eſt validum niſi fiat, ſaltem coram parocho, & duobus, vel tribus teſtibus, vt dictum eſt ſupra cap. 24.nu.vlt. per præfatum Concil. explicatum in cap.12.nume.28.cui hoc addendum erat: ſicut & huic loco addendum eſt, quod habetur in c. 22.nume.43. Sexta, quòd ad incurrendã hanc non ſufficit, quòd ſcientia ſupradictorum impedimẽtorum ſuperueniat poſt contractum, licèt ſufficiat ad peccatum ſi non ſeparentur ſecundum gloſſ.communiter recept. in dicto verb. *ſcienter*. Septima, quod qui præbent conſilium auxilium, vel fauorem ad id, vel mandant, non incurrunt hanc, quæ contra ſolos contrahentes matrimonium, & clericum celebrantem datur, vt patet ex verbis: quamquam per conſtitutiones ſynodales ſolet extendi etiam ad teſtes. Octaua, quòd qui contrahit matrimonium ob timorem, qui in aliis contractibus foret iuſtus, non incurreret, per ſupra dicta cap.22.num.50. licèt peccaret mortifere, etiam ducendo conſanguineam in tertio vel quarto gradu: quia talem tranſgreſſionem iuſtus timor non excuſat a mortali, iuxta Caieta.1.2.quæſtio.96. artic.4.

142 *Quadrageſimaprima in clem.2.de hæret.excommunicat omnes inquiſitores, & commiſſarios ſuos, aut epiſcopi, vel capituli Sede vacante, qui prætextu ſui officij illicite ſumunt pecuniam aliquam & qui ſcientes confiſcant bona eccleſiaſtica.*

Declar.prima, quòd per commiſſarium poteſt intelligi vicarius epiſcopi Caiet.in ſum.verbo.excommunicatio.caſ.4. & per pecuniam quælibet res quæ illa æſtimari poteſt, c. totum.1.quæſt.3.& glo.in d.cle.2. Secunda, quod eſt caſus epiſcopalis, ſed præcedere debet ſatisfactio, & aliàs non valeret: quia adimit poteſtatem dicendo, quod non poſſint abſolui ſine ea. quod eſt verum quando poteſt ſatisfacere ſecundum gloſſ. in verb. ſatisfecerit. in d. clemen.2. niſi in articulo mortis. Tertia, quod non eſt ſoluenda pœna vltra id quod fuit acceptum, vt valeat abſolutio, iuxta gloſſ.ibidem verb.officij. quæ probat quandam concluſionem ſingularem ſupra poſitam, cap.23. numero 65.

143 *Quadrageſimaſecunda in cle.1.de vſur.excommunicat omnes officiales ciuitatum, vtcunque appellentur, qui faciunt, ſcribunt, vel dictant ſtatuta vt ſoluantur vſuræ, vel quòd ſolutæ nõ poſſunt repeti: & eos qui iudicant vſuras eſſe ſoluendas, aut non eſſe repetendas ſolutas: & qui ad id poteſtatem habentes non eradunt e libris talia ſtatuta, vel conſuetudinem vim eorum habentem.*

Declar.prima, quod duo requirũtur ad incurrendum hanc, ſcilicet quod ſint officiales ciuitatũ, & quod faciant aliquid ex ſex prædictis in ea prohibitis. Caieta. vbi ſupra caſ. 51.& ideo qui ſentẽtiam ſcribit, eam non incurrit, gloſſ.recept. in d.cle. verbo iudex: quamuis in caſu cap. nouerit.de ſenten.excommu.de qua ſupra eo.cap. nu.119. in princ.incurrat. Secunda, quod non incurritur ſtatuendo, vt nemo accipiat pro vſura, niſi tantum quid pro viginti in menſem, iuxta gloſſ.ſing.in d.cle.1. verb. facere. per quam iam pridem defendimus quandam legem Luſitaniæ.

144 Qua

Digitized by Google

144 *Quadrageſimatertia in cle. cupiẽtes. de pœn. excommunicat omnes religioſos mendicantes, qui accipiunt nouas domos, vel noua loca in habitatione, aut commutant, vel alienant acquiſita ante Concilium Lugdunen. aliquo titulo.*

Declar. prima, quod non incurrit hanc, niſi qui eſt mendicans, & præſumit facere aliquam rem ex his tribus per prædictam cle. cõiunctam prædicto cap. 1. & ob id non incurrunt, qui relinquunt, vel mutant accepta poſt Concilium, de quo. cap. 1. quia illud relinquere, & mutare ad hos ſolum refertur, iuxta Anch. & Dominic ibidem. Secunda, quod neque etiam incurrit, qui ad finem, vt ſit eremita, accipit, vel conſtruit ſibi aliquam domum remotam a populis, vt probatur ibidẽ ſub finẽ, vel ob aliam cauſam quam ad habitationem antiquam, iuxta Dominic. & commu. in dict. cap. 1. Tertia, quod Papa Iulius II. de quo in ſupplemẽto fol. 8. conceſſ. 27. conceſſit Minimis, vt non obſtante hac prohibitione, poſſint recipere quaſlibet domos, & ædificare baſilicas, ſiue eremitoria, & loca in ſuam habitationem, ſine alia facultate apoſtolica, & per conſequens omnes qui eiſdem priuilegiis gaudebunt, vt gaudent fratres minores obſeruantiæ per participationem. Quarta, quod etiam poſſunt miniſtri prouinciales obſeruantię per priuilegium Leonis X. in d. ſupplemento fol. 92. conceſſi. 277. occurrẽte neceſſaria cauſa trãſferre, vel mutare eccleſias, tam fratrum, quàm monialium ab vno loco in alium, & conuertere priora loca ad vſus humanos, vt melius videbitur conducere eiuſmodi locis, & monaſteriis, ſic vt materia ædificiorum adhibeatur ad alteram eccleſiam.

145 *Quadrageſimaquarta in d. cle. cupientes. excommunicat religioſos, qui concionantur, vel alias dicunt aliquid ad auertendos audientes a ſoluendis decimis debitis eccleſiis.*

Declar. prima, quod tria requirũtur ad incurrendam hanc, Caiet. vbi ſupra caſ. 65. ſcilicet, quòd ſit religioſus, quod habeat intentionem auertendi, & quod decimę debeantur eccleſiæ. Addimus quartam, vt audientes ſint qui eas debent, vt palam colligitur ex eodem textu. Secunda, quod nullus religioſus excluditur ab hac, ſiue ſit, ſiue non ſit mendicans. gloſſ. verb. religioſi, recept. in dicta clemen. & quod nulla religioſa, & nullus laicus, neque clericus ſecularis compræhenduntur ſecundum Guiliel. receptum communiter ibi, & glo. præd.

Quadrageſimaquinta in d. clemen. cupientes. excommunicat religioſos, qui de induſtria nullum conſcientiæ ſcrupulum incutiunt in confeſſionibus pœnitentibus de ſolutione decimarum, & poſtea non expiata hac negligentia, cum commodè poſſent, præſumunt concionari.

Declaratio prima, quod quinque requiruntur ad incurſionem huius. Primum quod ſit religioſus. Secundum, quod fuerit negligens in onerando ſcrupulo conſcientiam pœnitentis in confeſſione, vt ſolueret decimas. Tertium, facere hoc ſcienter, & non purgare illam negligentiam, cum commodè poſſet. Quartum, cõcionari abſque purgatione illius. Quintum, quòd non ſit religioſus

monaſterij, quod accipit decimas. Secunda, quod ad hanc non eſt neceſſe præcedere requiſitionem: quia id non colligitur ex litera, & notat Caiet.caſ.66.quanquam Sylu.ſentiat oppoſitum verb.excommunicatio 9. caſ.46.

146 *Quadrageſimaſexta in clemen.1. de ſenten.excommu,excommunicat religioſos, qui non ſeruant interdictum vel ceſſationem a diuinis,quam ſeruat eccleſia cathedralis,vel matrix,vel parochialis oppidi.*

Declar.prima, quod in hanc non incidunt laici,neque clerici,ſed ſolũ religioſi:& hi ſic,ſiue ſint mendicãtes,ſiue non,glo.verb.religioſi d.cle. recept. ſi ſciunt obſeruationem interdicti gl.ibidem verb.ſciuerit. Secunda,quòd non habet locum in interdicto vel ceſſatione ſpeciali, ſed ſolum in generali. Tertia,quòd habet locum etiam in interdicto, vel ceſſatione inualida,ſiue nulla,ratione præcedentis appellationis, vel alia, glo. d.clem. probata communiter, & ſingulariter ſecundum Rauennatem ibidem. Quarta,quòd nõ ſatis eſt illud obſeruari a nonnullis canonicis,ſi portionarij,vel alij capellani non ſeruant illud, & celebrant publicè. Quinta,quòd quando non eſt in oppido eccleſia cathedralis, neque matrix, & ſunt multæ parochiales diuiſæ, neceſſe eſt ab omnibus eam obſeruari ab huius incurſionem, gloſſ.cum commu.eiuſdem clem. verb.matricem. quamuis parochialis intra cuius fines ſitum eſt monaſterium, obſeruet, Cardin. Panor.& Imo.contra Steph.in d.cle. Sexta, quòd quamuis religioſi teneantur obſeruare quod matrix obſeruat,etiam ſi nullum ſit:non tamẽ ſunt immunes ab obſeruatione validi,licet a matrice non ſeruetur,glo. celebr.& recep.in verb.obſeruare.& verb.obiicere. d.cle.1. Immo incurrerent,niſi ſeruarẽt pœnas per alios textus poſitas cap.fin.de exceſſ.prælat.cap.authoritate. c.epiſcoporum. de priuil.lib.6. Septima, quòd habet locũ in omnibus interdictis, & ceſſationibus generalibus poſitis a iure vel ab homine quacunque auctoritate, vt benè determinat Bonifac.in d.cle.col.10. contra aliquas limitationes Card. & Imol. Octaua, quòd Concil.Triden.ſeſſ.25. c.12.de regul. ſtatuit quod cenſuræ, & interdicta nedum a Sede Apoſt. manantia, ſed etiã ab ordinariis promulgata mandante Epiſcopo, a regularibus in eorum eccleſiis publicentur, atque ſeruentur.

147 *Quadrageſimaſeptima in extrauag.fi.de ſenten.excom.inter communes, quæ ibi tribuitur cle.V.& a B.Anto. 3. parte,tit.24.c.68.Bened.III.& a Fel.in c.eam te.col.5.de reſcript.excommunicat impugnantes literas electi Papæ, antequam coronetur.*

Declar.prima, quod ratio extrauagantis eſt: quia eodem momento quo canonicè Papa eligitur confirmatur a Deo immediate, & eandem habet poteſtatem, quam poſt coronationem,cap.in nomine.23.diſt.Secunda,quòd non habet locum in eo, qui ob iuſtum timorem fuit electus per textum ſing.in d.cap.in nomine. iuxta Pan.in d.c.licet. col.7. & in c. cũ terra.col.3.de elect.dicentem hoc procedere quãdo iniectus fuit timor in electione illius vel illius, & non quando vnius ex illis vel ex illis:ſed

idem

Digitized by Google

idem eſſe in hoc caſu probat Fortu. lib.5.de vlt.fi.illat.21.col.11.nu.310.

Quadrageſimaoctaua, in extrauag. Nicolai relata per S. Anto.3.par.tit.24. c.69.excommunicat commentantes cle. exiui.de verb.ſig. quæ declarat regulam S.Franciſci.

Declar.hæc ſuſpenſa fuit per quãdam extrauag.Ioan.22. quam S.Ant. vbi ſupra, quem ſequitur Syl. & Tabien.aſſerit ſe vidiſſe:& quod Card. eam refert in princ.d.clem.Card.tamen non affirmat hoc, ſed quòd Papa Nicolaus III.excommunicat omnes, qui quandam ſuam declarationem cap.exiit.de verbo.ſignifi.lib.6. interpretati fuerint,niſi certo modo, vt patet,in fi.d.cap. exiit.de quo neſcio, cur nullus alius faciat mentionem,neque gl.cap.eos.de ſenten.excom. quæ colligit omnes caſus lib. 6. & quòd illam excommunicationem ſuſpendit Io.22. & quod nemo vetuit interpretationem d.clemen. Quamobrem credimus ſuſpenſionem, quam vidit S.Anton.fuiſſe excommunicationis d.cap.exiit.& non eius quæ data fuit contra interpretantes d.cle.

148 *Quadrageſimanona relata a Caie. videtur eſſe eadem,quæ poſita eſt pro 39. ideo eam omitto.*

Quinquageſima,in Concil. Lateran. ſub Leone X.ſeſſ.10.excommunicat eos, qui aliquem librum, vel quamlibet aliã ſcripturam imprimėt, vel facient imprimi ſine approbatione certarum perſonarum.

Declar.quod Caiet. & Fratri Bartholomæo Carrancæ videtur,neque hanc neque reliquas cenſuras poſitas in Concil.Lateran.poſtremo obſtringere:quia non ſunt receptæ, vt dictum fuit ſupra eo. cap.nume.110. quamuis pars ſolennitatis huius ſeruetur in Hiſpania, & Concil. Trid. decreuerit ſub iiſdem pœnis dicti Concilij Lateranen.quod nemo imprimat, vel imprimi faciat librum de ſacris rebus abſque nomine authoris, neque vendat, neque habeat niſi examinatum per ordinarium, neque ſine facultate ſui ſuperioris,ſi fuerit religioſus: & idem ſtatuit de eo, qui edit librum aliquem manu ſcriptum: & amplius quod qui habuerit, cenſebitur pro authore eius, niſi det alium, & approbatio tradetur in ſcriptis idque gratis, quæ reponatur in principio libri, quod neſcimus an ſit receptum, vel an recipietur: quia videmus libros impreſſos ſine illius obſeruationis ſolennitate inſignium virorum Dom.Soti,Bartholomæi Carrancæ, & Ambroſij Catharini, qui eidem Concilio interfuerunt.Quamquam nunc in recentibus editionibus cernimus impreſſos cum dicta ſolennitate. In regno tamen Caſtellę lege regia vſu recepta requiritur, & ſufficit licentia Concilij Regis ſupremi, cuius authoritate examinatur prius ab aliquo viro in id deſignato,quod etiam ſeruari audio in regno Franciæ,cum magno reipub. fructu. In vrbe autem vicarius, aut eius vices gerens remittit videndum Magiſtro ſacri Palatij, quo decernente poſſe imprimi, Typographus imprimit,præfixa in principio libri ſola clauſula, De licentia ſuperiorum, aut æquipollenti.

149 *Quinquageſimaprima in extrauag.ſuper gentes.Ioan.22.de conſuet. excommunicat omnes qui impediunt, ne*

Digitized by Google

legati, & Nuntij Papæ recipiantur : vel ne exequantur mandata ob quæ ſunt, miſſi, non obſtante quacunque conſuetudine, de non mittendo legato, niſi eo qui petitur &c.

Hæc quanquam virtute huius extrauag. non eſt reſeruata : eſt tamen quatenus includitur in bulla Cœnæ, de qua ſupra.

Quinquageſima ſecunda in extrauag. Pauli II. quæ eſt prima, de rebus eccle. non alien. excommunicat omnes qui alienant, vel locant in plures quam tres annos bona immobilia, vel mobilia pretioſa eccleſiarum extra caſus iure permiſſos: & qui prædicta bona percipiunt.

Declar. prima, quod hæc extrauag. non vetat alienationem in caſibus permiſſis a iure : & quod in nihilo fuit recept. iuxta Syl. verb. alienatio. quæſt. 13 & quod conſuetudo valet contra illam iuxta Roch. de Curt. in repet. cap. fin. de conſuet. fol. 23. Secunda, quòd Caieta. vbi ſupra caſ. 55. dicit quòd in aliquibus locis ad nihil, in aliquibus ad aliquid eſt recepta: Et quod in hac re confeſſarius inquirere debet de conſuetudine, ad internoſcendum quē, & quanti debeat condemnare.

150 Tertia, quòd idem per eandem rationem debet perpēdere iudex fori exterioris. Et credimus nullibi eſſe omnino receptam : quia in nullo loco eſt vſu recepta priuatio beneficiorum, quam incurri iubet ipſo iure ab iis, qui fuerunt minores quam epiſcopi, vel abbates intra ſex menſes, ſi perſeuerant in dicta alienatione: & quòd in Luſitania non videtur recepta quo ad locationem in ſolos tres annos: quia paſſim videmus fieri locationes in quatuor. Quarta, quòd iampridem nos Salmanticæ tulimus ſententiam, qua iudicauimus ex probatis coram nobis, irritam & nullam fuiſſe quandam locationem in plures, quàm in tres annos factam: clericum autem qui eam fecit, non debuiſſe iudicari excommunicatum iuxta antiquum ius cap. 2. ne præl. vic. ſuas. neque per conſequens irregularem, eo quòd celebraſſet poſt illam locationem abſque abſolutione : & ſic credimus in paucis locis eſſe receptam quo ad pœnas extrinſecas : quanquam in multis eſt recepta quo ad diſpoſitionem principalem, & pœnam intrinſecam nullitatis alienationis & locationis factæ in plures quàm tres annos. Quinta, quòd Conc. Triden. ſeſſ. 25. cap. 11. de refor. ſtatuit, quòd nullæ locationes beneficiorum anticipatis ſolutionibus factæ valeant in præiudicium ſucceſſorum, quocunque indulto vel priuilegio non obſtante: nec huiuſmodi locationes in Romana Curia vel extra confirmentur. Non liceat etiam iuriſdictiones eccleſiaſticas, ſeu facultates nominandi aut deputandi vicarios in ſpiritualibus locare, nec conductoribus per ſe, aut alios ea exercere. Locationes verò rerū eccleſiaſticarū etiā authoritate apoſtolica cōfirmatas S. Synodus irritas decernit, quas a 30. annis citra ad longum tempus factas Synodus prouincialis, vel deputandi ab ea in damnum eccleſiæ, & contra canonicas ſanctiones cōtractas fuiſſe iudicabunt. Per longum vero tempus intelligitur decem annorum, etſi varient gloſſ. l. codicillis. §. inſtituto. ff. de leg. 2.

Quia

Quinquageſimatertia in mulierum raptores, ac illis conſilium, auxilium & fauorem præbentes, qui etiam ſint perpetuo infames, & dignitatum incapaces. & ſi fuerint clerici, de proprio gradu decidant. Conc. Trid. ſeſſ. 24. capite 26. de reform. matrim. & teneatur raptor mulierem raptam, ſiue eam duxerit, ſiue non, decenter iudicis arbitrio dotare. ibidem.

Quinquageſimaquarta, in eos, qui quouis modo ſubditos ſuos, vel quoſcunque alios cogunt minus libere matrimonia contrahere, Concil. Trident. vbi ſup. cap. 9.

Quinquageſimaquinta, in eos qui quomodocunque cogerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quãcumque mulierem, præterquam in caſibus iure expreſſis, ingredi monaſterium, vel ſuſcipere habitum, aut profiteri, quique conſilium, auxilium, vel fauorem in id dederint, vel præſentes ei actui ſcienter fuerint, Concil. Trid. ſeſſ. 25. capit. 18. de regul.

Quinquageſimaſexta in eos, qui ſanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi vel profitendi, quoquomodo ſine iuſta cauſa impedierint. ibidem.

Quinquageſimaſeptima, in concedentes locum ad monomachiam, vel duellum in terris ſuis inter Chriſtianos: & iuriſdictione ac dominio ciuitatis & loci in quo vel apud quem fieri permiſerit, quod ab Eccleſia obtinuerint, priuantur: & & ſi feudalia ſint, directis dominis ſtatim acquiruntur, per Concilium Tridentinum, ſeſſione 25. capite 19. de reformatione.

Quinquageſima octaua, in eos qui duellum commiſerint, & eorum Patrinos, cum bonorum proſcriptione, ac perpetuæ infamiæ, ac homicidij pœna. Et ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuò careant eccleſiaſtica ſepultura. ibidem.

Quinquageſimanona, in eos qui conſilium in cauſa duelli dederint, vel illius ſpectatores fuerint, non obſtante quocunque priuilegio, &c. ibidem.

Poſt hæc anno proxime præterito 1582. nonis Decembris, S. D. N. Gregorius XIII. addidit præfato Concil. Trident. hæc verba, *Statuimus omnes illos, qui ex condicto ſtatuto tempore, & in loco conuento monomachiam commiſerint, etiamſi nulli patrini, ſociive ad id vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nullæve prouocatoriæ literæ, aut denunciationis chartulæ præceſſerint, cenſuris, & pœnis omnibus à dicto Concilio propoſitis teneri perinde, ac ſi publico, & conſueto abuſu ſingulare certamen iniuiſſent. Volentes etiam locorum dominos, ſi certamen ex condicto huiuſmodi permiſerint, aut quantum in ſe fuerit non prohibuerint, omneſque illud fieri mandantes, inſtigãtes, auxilium, conſilium, vel fauorem dãtes, equos, arma, pecuniam, commeatum, & alia, ſubſidia ſcienter ſubminiſtrantes, aut ex compoſito ſpectatores, vel ſocios quouis modo ſeſe præbentes, eiſdem cenſuris & pœnis ſubiacere, etiamſi illi, qui ad locum deſtinatum pugnaturi acceſſerunt impediti pugnam non commiſerint, ſi per ipſos non ſteterit, quominus illa cõmittatur.* Hactenus verba eius. Ex quorum illo *Statuimus,* colligitur hanc additionem continere ius nouum argum. gloſſ. recep. in cap. vt litigantes. verb. ſtatuimus. de offi. ordin. lib. 6. & conſequenter non includere præterita capit. fin. de conſtitut.

Sexageſima

Sexageſima in non habentes pro authenticis omnes libros ſacrorum bibliorum, iuxta vulgatam editionem, exceptis 3. & 4. libris Eſdræ: aut etiam conſtitutiones apoſtolicas ſcienter cõtemnentes, Concil. Triden. ſeſſ. 4. decret. de canon. ſcript.

Sexageſimaprima a Pio V. lata excommunicat, cum reſeruatione, omnes mulieres etiam Duciſſas, ingredientes clauſtra monaſteriorum etiam monialium, virtute facultatum apoſtolicarum, quas reuocat: & concedentes licentiam, comitantes & recipientes, & prælatos, ac monachos eas introducentes, vel admittentes ſuſpendit, libro ſuarum conſtitutionum fo. 41.

Adde his primo id, quod in comment. cap. ſtatuimus. nu. 60. 19. qu. 3. ſcripſimus, ſcilicet per prædictam extrauag. ſolum excommunicari ingredientes monaſteria monialium virtute licentiæ Apoſtolicæ: ſed Pium V. declaraſſe mentem ſuam fuiſſe includendi etiam ingredientes ſine licentia.

Adde ſecundò, quòd S. D. N. Gregorius XIII. anno 1575. idibus Iunij reuocauit omnes facultates ingrediendi monaſteria conceſſas quibuſcunque perſonis, etiam contemplatione Imperatoris, &c. cum omnium derogatione ampliſſima: nulla tamen mentione facta de intrantibus ſine tali facultate: ſed credendum eſt eandem mentem ei fuiſſe, quæ Pio V. & ita ſeruare ſacram Pœnitentiariam.

Adde tertiò, quòd idem ſanctiſſimus quando ſupra, auxit eam ad intrantes cum licẽtia epiſcopi, vel aliorum prælatorum, quam poſſunt dare per Conc. Trident. capit. 5. ſeſſ. 25. de regulari. exceptis neceſſitatibus vrgentibus.

Adde quartò, quòd idem ſanctiſſ. anno 1581. 23. Decemb. extendit eam ad epiſcopos, & alios prælatos, quibus tributa eſt facultas ingrediendi monaſteria, ne vtantur ea, niſi in caſibus neceſſariis, & a paucis, iiſdem ſenioribus, ac religioſis perſonis comitati.

Sexageſimaſecunda eiuſdem Pij excommunicat, & punit perinde ac hæreticos, omnes quicunque ex Inquiſitoribus, aduocatis, procuratoribus, notariis, aliiſque miniſtris prædicti officij, vel epiſcoporum id munus in ſua diœceſi, aut prouincia obeuntium, ſeu accuſatorem, denunciatorem, aut teſtem in cauſa fidei quomodocunque productum, vel euocatum occiderit, verberauerit, deiecerit, ſeu perterrefecerit: quiue eccleſias, ædes, aliaſve res, ſiue publicas, ſiue priuatas officij, aut miniſtrorum expugnauerit, inuaſerit, incenderit, expilauerit, aut libros, literas, auctoritates, exemplaria, regeſta, protocolla, exempla, ſcripturas aliave inſtrumenta, ſiue publica, ſiue priuata, vbicunque poſita combuſſerit, diripuerit, ſeu interuerterit, ſeu ex incendio, aut direptione, aut alio quocunque modo illa exportauerit, ſeu qui in conflagratione, expugnatione, aut direptione etiam inermis, ſiue capiendi, ſiue comburendi, ſiue ſupprimendi cauſa fuerit, ſiue res, aut perſonas ſeruari, defendiue prohibuerit: quiue carcerem, aut aliam cuſtodiam, ſeu publicam, ſeu priuatam effregerit, vinctum extraxerit, ſeu emiſerit, capiendum prohibuerit, captumve eripuerit, receperit, occulauerit, ſeu facultatem fugiendi dederit, ſeu iuſſerit id fieri. Qui cœtum, concurſumve fecerit, ſiue vt aliquid prædictorum

ctorum fieret homines accommodauerit, ſiue aliàs conſilium, auxilium, aut fauorem publicè, vel occultè in quolibet prædictorum ſcienter præſtiterit, licet nemo occiſus, nemo verberatus, nemo extractus, emiſſus, vel ereptus, nihil expugnatum, nihil effractum, ſuccenſum, direptumve, nullum denique damnum reipſa ſit ſecutum, eodem libro, folio 128.

Sexageſimatertia eiuſdem Pij extendit excommunicationem cap. fœlicis. de pœn. lib. 6. ad ſcientes quomodocunque crimen in Cardinales commiſſum, vel committendum, & non reuelantes illud opportune Papæ, vel ordinario, &c. eod. lib. fol. 150.

Sexageſimaquarta excommunicat cum reſeruatione perſonas accipientes priuilegio, vel conſuetudine aliquid ex fructibus primi, vel vlterioris anni beneficij vacantis, & interdicit capitula, & ſuſpendit epiſcopum idem facientes, non autem includit loca pia. eodem lib. fol. 184.

Sexageſimaquinta eiuſdem Pij, excommunicat omnes abbatiſſas, & moniales exeuntes a monaſteriis, quacunque de cauſa, etiam infirmitatis, excepta magni incendij, vel ægritudinis lepræ, vel epidimiæ probata literis ſuperioris, & epiſcopi. eod. lib. fol. 192.

Sexageſimaſexta eiuſdem, excommunicat eos qui chriſtianos habitantes in terris occupatis a Turcis, capiunt in ſeruos, & nolunt eos relinquere libere cum bonis ſuis, eo. lib. fol. 232.

Sexageſimaſeptima, eiuſdem, excommunicat omnes dominos totius orbis nullis exceptis, non parentes Illuſtriſſimis Cardinalibus Inquiſitoribus generalibus Romæ, in pertinentibus ad officium S. Inquiſitionis. eod. lib. fol. 266. quam, vt à viris fide dignis audio, ſuo imperatorio, & regio exemplo confirmarunt ante paucos dies Imperator Rodulphus, & Rex Catholicus Philippus II. mittendo ad vrbem ad prædictæ inquiſitionis requiſitionem duos de crimine hæreſis impetitos, quæ vtrique Monarchæ magnæ gloriæ fuit.

De ſuſpenſione quid, & quotuplex.

SVMMARIVM.

151 Suſpenſio quid, an peccatum, excommunicatio, irregularitas, vel depoſitio? nu. 152.

153 Suſpenſio vera non tollitur ſola pœnitentia, & eſt triplex, numero 154.

155 Suſpenditur ipſo iure clericus notorius fornicarius, eligens talem in epiſcopum, ordinatus ſine licentia, vel extra tempora, vel ſine legitima ætate, num. 156. An in duello pugnans, excommunicans ſine monitione, vel ſine ſcripto, capiens fructus vacantis eccleſiæ, nu. 156. Conſeruator excedens, Iudex eccleſiaſticus male iudicans, ſors currentibus 4. admittens ad ſacramenta tempore interdicti, mendicantium prælatus admittens ad profeſſionem ante annum. Clericus veſtem verſiculorem deferens. Religioſus ſic alienans, num. 157. ordinatus cum pacto non petendi alimenta, num. 158.

151 Circa hæc dico primò, quòd ſuſpenſio generaliter accepta, iuxta mẽtem iurium citatorum a glo. & aliis in cle. cupientes. & in rub. de ſent. excom. & c. ſi aduerſus. de hæ

de hæret.& etiam doctorum,præſertim Cald.de eccleſ.interd. memb.1. eſt prohibitio vſus officij, vel facultatis alicuius: nam & appellatio dicitur ſuſpendi,c. venie͂tes. de iureiu. & petitorium per poſſeſſorium cap. paſtoralis.id eſt, de cau. poſſeſſ. ſed hic accipitur ſpecialiter pro tertia ſpecie cenſuræ eccleſiaſticæ, quæ definitur eſſe cenſura, qua alicui perſonæ eccleſiaſticæ prohibetur exercitium ſui officij, vel beneficij eccleſiaſtici, in totum, vel in partem,in certum tempus, vel in perpetuum, quo ad partem ob ſuam culpam a iudice, vel a lege. Dixi, *cenſura*,pro genere: quia omnis ſuſpenſio eſt cenſura, non contra cap. quærenti,de verb.ſign.& ad ſignificandum,quòd non poteſt ferri niſi ab habente ordinem, & iuriſdictionem eccleſiaſticam exteriorem, ad quam pertinet ferre cenſuras (vt vbi ſupra dixi eod.cap.nu.1.eam definiens) arg.cap.dudum. 2. de elect. Dixi.*qua prohibetur perſonæ eccleſiaſticæ*, ad excludendas prohibitiones aliorum exercitiorum, vel ab illis factas aliis perſonis profanis, aut eccleſiaſticis alio reſpectu, quàm quia ſunt eccleſiaſticæ.Dixi, *vel perpetuum quo ad partem*: quia prohibibitio totius exercitij,officij, vel beneficij,in perpetuum, eſt depoſitio, vel priuatio & non ſuſpenſio, iuxta Card.in clem.1.§.cæterum.nu. 6. de priuil. & ſentit Panor.in capit. at ſi. nu.7.de iud.& Boniſ.in clem.cupientes.de pœn.nu. 43. Dixi,*ob ſuam culpam*, quia licet ſuſpe͂ſio ob qualemcunque culpam mortalem ferri poſſit ſecundum Aret. in cap.cum non ab homine. de iud.immo & ob venialem ſecu͂dum Caiet.in ſum.verb. ſuſpenſio.non poteſt tamen ſine vlla propria,cuius ſit pœna,arg.cap.2. de conſt. nam quæ ob ſenectutem, lepram,debilitatem, vel aliam cauſam fit,iux,cap.tua nos.& cap.de rectoribus.& cap.fin.de cle.ægro.& c. 1.eo.tit. lib. 6. licet poſſit dici generaliter ſupenſio: non tamen eſt ſtrictè cenſura,de qua loquimur. Vnde ſequitur primo, quòd prohibitio, ſiue ſuſpenſio confeſſarij a celebrando, non eſt proprie ſuſpenſio: quia non eſt facta ab habe͂te iuriſdictionem, quæ eſt vera ratio, cur contraueniens illi non ſit irregularis ſecundum gloſſ. rece.in cap. is cui. de ſentent.excom.lib.6.poſt Specul. de diſpen.§.iuxta. nu.32.

152 Secundo dico, quòd quidquid fere omnes incogitāter dicant, licet prohibitio, qua mortali peccato infectus prohibetur celebrare, vocetur generaliter ſuſpenſio,in cap.fin. de cohab.cler. & c.fi.de cler.excom. non eſt tamen talis ſtrictè accepta. Tum quia ſuſpenſio non eſt peccatum,ſed eius pœna,iuxta omnes.Tu͂ quia peccatum mortale antiquius eſt iuribus canonicis,quorum inuetum eſt ſuſpenſio.Tum quia non eſt cenſura,qualis eſt ſuſpenſio.

Tertio dico, quod neque excommunicatio maior, neque minor eſt ſuſpenſio. Tum quia eſt ſpecies diuerſa cenſuræ. Tum quia non vetat exercitium eccleſiaſticum quatenus eſt tale,ſed quatenus eſt ſpecies co͂municationis humanæ chriſtianæ.

Quarto dico, quòd quāuis quodlibet peccatum mortale, & excommunicatio minor ſuſpendant a perceptione ſacramentorum, in hoc ſenſu,

Digitized by Google

ſenſu, quòd percipiendo peccetur mortaliter, non tamen incurritur irregularitas: quia non contrauenitur ſuſpenſioni, prout eſt ſpecies cenſuræ, ſed ſolum prout eſt prohibitio reſultans ex natura illorum.

Quinto dico, quòd neque irregularitas, neque depoſitio verbalis, neque degradatio realis, eſt ſuſpenſio, licet Innoc. in c. fin. de excel. prælat. & multi alij appellent eas ſuſpēſionem, quod verum eſt capiendo verbum ſuſpenſio generaliter, non ſtrictè, vt hic capitur. Tum quia nō ſunt cēſuræ, c. quærenti. de verb. ſig. Tum quia ſunt priuationes, vel inhabilitationes, quæ priuant officio, vel inhabilem faciunt omnino ad ordinem obtinendū, vel exercendū. At ſuſpēſiones ſolum ſunt impedimenta exercitij, iuxta mentem Pan. in d. c. at ſi. nu. 7. de iud. & commun.

153 Sextò dico, quòd illa diuiſio ſuſpenſorum Pan. in c. ſi celebrat. de cler. excom. nu. 4. & aliorū ſcilicet, quòd quidam ſunt quoad ſe ſolum, alij quo ad alios ſolum, alij & quo ad ſe, & quo ad alios, licet communis ſit & vera accipiēdo vocabulum ſuſpenſum generaliter: non tamen accipiendo, vt hic, pro impedito per ſuſpenſionem ſpeciem cenſuræ eccleſiaſticę, per proxime dicta de peccato mortali, & de excōmunicatione minore. Et quia exemplum tertij membri, quod afferunt de ſacerdote peregrino, qui deuotionis cauſa poteſt celebrare in occulto, & non publico, c. tuę de cler. pereg. nō eſt idoneum: ſiquidem peregrinus non peccās, non incurrit ſuſpenſionem quæ ſine peccato a iure non imponitur, vt rectè dixit Caiet. verb. ſuſpenſio.

Septimò dico, quod neque vlla ſuſpenſio, laici eſt ſuſpenſio, de qua hic agimus, & per cōſequens, neque ſuſpenſio officij aduocandi etiam in foro eccleſiaſtico: quia non eſt propriè eccleſiaſticum, neque ſuſpenſio facultatis dandi gradus cōceſſæ per Regem, vel Imperatorem, quidquid ſentiat gloſſ. cle. cupientes. col. 2. & Tabien. verb. ſuſpenſio. in prin.

154 Octauò dico, quòd ſuſpenſio eſt triplex, officij & beneficij ſimul, c. tuarum. de priuil. officij tantum, vel partis eius, & beneficij, vel rei pertinentis ad illud tantum, vt colligitur ex exemplis poſitis, per glo. magnam, & fi. cle. cupientes. de pœn. Eſt item duplex, lata a iure, & lata ab homine. A iure ipſo facto feruntur multæ, quas tangit prędicta glo. & ante omnes Ang. verb. ſuſpenſio. a nu. 2. in ordinem redegit. *Quarum (omiſſis rarò contingentibus,) prima in cap. nullus. præter. 32. diſt. & cap. ſciſcitantibus. 15. quæſt. 8. & alijs multis capitulis ſuſpendit presbyterum, diaconum fornicarium notorium, donec pœniteat, cap. ſi qui ſunt 81. diſtin.* ita quòd ſicut ipſo iure tollitur per pœnitentiam, iuxta glo. recep. in d. c. de qua plura ſupra ca. 25. num. 77. vbi dicitur quòd huiuſmodi fornicarius vtens ordine ſuo ante pœnitentiam, fit irregularis: quia infringit cenſuram ſuſpenſionis. Et nota, quòd longe differt prohibitio, qua huiuſmodi fornicarius vtitur ordinis ſui vſu, a prohibitione qua infectus crimine magno depoſitione digno, & notorio, prohibetur: quoniam hæc eſt irregularitas delebilis ab epiſcopo, cui cōtraueniens peccat, ſed nō incurrit aliā irregularitatē, de qua ſup. ca. 25. nu. 73.

Digitized by Google

nu.73. illa vero eſt ſuſpenſio,& vera cenſura, cui contraueniens incurrit irregularitatem a ſolo Papa delebilem diſtinctã a ſuſpenſione ſic violata,de qua in d.c.25.nu.77.

155 *Secunda in c.cum in cunctis.§.fin. de elect. ſuſpendit triennio a beneficiis clericos eligentes in epiſcopum eum, qui non eſt legitimus, vel legitima ætate, ſcientia,& moribus præditus.*

Declaratio, quòd comprehendit etiam eos,qui eligunt tanquã compromiſſarij, c. ſi compromiſſarius. eod.tit.lib.6. Secunda,quod non cõprehendit eos, qui eligunt in aliam dignitatem, neque laicos, vt reges, & imperatores, qui præſentant in epiſcopos, neq; Cardinales qui eligunt Papam, arg.l.interpretatione. ff.de pœn.c.pœnæ.2.de pœnit.diſt.1. quia ſolum loquitur de clericis eligentibus epiſcopum.

Tertia in extrauagan.cum ex ſacrorum. Pij II. ſuſpendit eos,qui ſine legitima facultate, vel ætate, vel extra tempus legitimum, ordinem ſacrum accipere præſumpſerint,& facit irregularem ordine vtentem.

Declar.prima, quod ob ignorantiam illius extrauag. & per cap. vel non eſt compos.de tempo.ord.quod non ſuſpendit,ſed iubet ſuſpẽdi, oppoſitum dixerunt fere omnes cum glo.cle.generalem.de æta.& qualit. & in d.cap. vel non eſt compos. S. Anto.in 3.par.tit.14.cap.16. Maior.in 4.diſt.24.quæſt.1.Secunda,quòd non comprehendit eum ſaltem quo ad forum conſcientiæ,qui bona fide & ſimplicitate exiſtimans ſe legitimũ, ordinatus eſt, vt latè diximus in repet.cap.accepta.de reſti.ſpo.oppoſ.8. a nu.31.quia textus habet,*præſumpſerint*,quod ſignificat dolum,ſecũdum

156 doctrinam Card.in cle.1. quæſt. 38.de priuil. quod idem auſi fuimus dicere ibi de eo, qui temerarie quidem ordinatus eſt, poſtea tamen bona fide, & candida ſimplicitate, per pœnitentiam purgato peccato, exercuit ordinem, exiſtimans ſibi licitum eſſe: quamquam ad illud vſque tempus non fueramus auſi affirmare.

Quarta eſt in cap.1. de cler. pug. in duel. ſuſpendit clericum qui prouocat ad duellum, vel acceptat prouocationem, & in arenam deſcendit, iuxta Sylue. verb.ſuſpenſio.verſic. 11. & Tabien. ibidem: ſed non eſt verum: quia textus in dicto capite 1. ſolum dicit deponendum fore.

Quinta in cap.ſacro.de ſenten.excom. ſuſpendit vno menſe ab ingreſſu eccleſiæ eum, qui excommunicat abſque monitione,quæ debet eſſe talis, qualem ſupra diximus eod.cap.nu.10.& 11.

Sexta in capite 1. de ſentent. excommunicationis libro 6.ſuſpendit ab ingreſſu eccleſiæ, & diuinis officiis eum, qui excommunicat,interdicit, aut ſuſpendit aliquem ſolo verbo ſine ſcripto, aut expreſſa cauſa illius,vel nõ dat copiam requiſitus.

Septima in capite quia ſæpe. de elect. lib.6.ſuſpendit a quolibet officio, & beneficio,Capitula,& ſingulares perſonas, quæ vacante Sede epiſcopali, vel collegiata, vſurpant ſibi aliqua bona, quæ reliquit vita functus, aut collecta fuerunt tempore vacationis. Quod locum habet etiam in reditibus ſigilli,& in quolibet alio emolumento clemen. ſtatutum,de elect.

157 *Octauus in capite præſenti. de officio ordin. libro 6. ſuſpendit epiſcopos &*

& ſuperiores eorum ab ingreſſu eccleſiæ, & inferiores ab officiis, & beneficiis, qui vſurpant aliquid ex redditibus dignitatum, & eccleſiarum vacantium, & illis ſubditarum, quos reliquerunt mortui, vel collecti fuerunt durante vacatione; niſi habeant ſpeciale priuilegium, vel conſuetudinem præſcriptam ad hoc.

Nona in cap. fina. de offic. delegat. libro 6. ſuſpendit vno anno ab officio conſeruatorem Sedis Apoſtolicæ, qui ſcienter cognoſcit cauſas quæ non ſunt notoriæ. Quod intelligendum eſt de his, quæ conceduntur ſine clauſula, quod poſſit cognoſcere etiã de aliis, cum qua ante Concil. Trident. concedebantur: per illud tamen ſtatutum fuit ſeſſ. 14. cap. 5. vt eſſet longe reſtrictior vſus.

Decima in cap. 1. de re iud. lib. 6. ſuſpendit vno anno a ſuo officio iudicem eccleſiaſticum, qui contra ius, & ſuam conſcientiam aggrauat partem gratia, vel ſordibus. Sed debent concurrere qninque, vt hæc incurratur. Primum, quod non ſit epiſcopus gloſſ. ibi verb. ordinarius. argu. cap. quam periculoſum. de ſentent. excommun. lib. 6. Secundum, quod aggrauet contra iuſtitiam. Tertium, quod faciat contra conſcientiam. Quartum, quod ſit iudex: quia non ſatis eſt, quod ſit merus executor, vel arbiter. Quintum, quod faciat pretio, amore, timore, vel odio, vt ex glo. recept. colligitur.

Vndecima, in cap. epiſcoporum. de priuileg. libro 6. ſuſpendit ab ingreſſu eccleſiæ (quouſque ſatisfaciant) eos qui admittunt ad diuina officia, aut ſacramenta, aut eccleſiaſticam ſepulturam, excommunicatos, aut interdictos publicos. Quæ tamen vt dictum eſt ſupra capit. 25. numero 94. locum non habet, niſi contra exemptos, iuxta commu. contra glo. eiuſdem cap.

Duodecima in cap. non ſolum. & cap. conſtitutione. de regul. libro 6. ſuſpendit eos, qui admittunt aliquem ad profeſſionem ante finitum annum probationis in aliquo ordine mendicantium.

Decimatertia in cle. 2. de vit. & hone. cler. ſuſpendit in ſex menſes clericos beneficiarios qui geſtant veſtes partitas, vel coloribus diſtinctas, & ſacro ordine initiatos, qui nõ ſunt beneficiarij, & minoribus inſignitos, qui cum prima tonſura geſtant tales veſtes, inhabiles efficit ad beneficia in idem tempus. Non autem incurrit illam qui ob celebrationem nuptiarum, vel doctoratus, vel alicuius alterius ſimilis feſti, aut aliam iuſtam cauſam geſtat, iuxta Cardin. in d. cle. q. 3.

Decimaquarta in cle. 1. de rebus eccl. non alienan. ſuſpendit quoſlibet religioſos qui habent aliquam adminiſtrationem, & alienant aliquam rem ad eam pertinentem, etiam ſolum præbendo alicui ad vitam abſque neceſſitate, aut abſque facultate ſui capituli ſi habet, vel ſui prelati ſi non habet capitulum. Hanc non incurrunt qui in modicum tempus locant fructus, per finem illius cle. licet incurrãt aliam excommunicationẽ extrauag. 2. de de reb. eccle. non alien. vt ſupra dictum eſt eod. c. nu. 143.

158 *Decimaquinta in cap. penult. de ſimo. ſuſpendit papaliter, qui ſacris initiatur ſine patrimonio cum pacto non petendi ab epiſcopo victum: & qui ordinatur ad præſentationem alicu-*

Digitized by Google

ius beneficiarij: cum pacto nihil petendi ab eo.

Declaratio prima, quod per eandem rationem noſtra ſententia ſuſpenditur qui ordinatur cum patrimonio, vel alimentis promiſſis, vel donatis ab aliquo, pactus antequam ordinaretur ſe non petiturum, poſtquam ordinatus fuerit, qui caſus eſt valde quotidianus. Secunda, quod qui poſt ordinationem remittit, vel retrodonat ius, aut patrimonium, quod illi fuit donatum, vel promiſſum ſine pacto ante ordinationem facto, non incurreret, arg. gl. ſing. c. tuis de præb. & glo. memorabilis c. ſi epiſcopus. eod. titul. lib. 6. Tertia, quod qui ordinatur cum facultate ſui epiſcopi, impetrata ad titulũ patrimonij donati, & ante ordinationem renunciati, nõ cenſetur noſtra ſententia ordinari abſque facultate, quo ad effectum incurrendi aliam ſuſpenſionem ſupra poſitam nu. 35. quia talis renunciatio facta antequam ordinetur, nõ videtur valere, per ea quę omnes dicunt in d. c. pen. etiamſi eſſet iurata, iuxta Fel. & Ana. contra Pan. hanc tamen incurrit.

Decimaſexta in conſtitutionibus Pij V. fol 407 ſuſpendit epiſcopum ordinantem abſque titulo clericum religioſum ordinis, in quo ſolum fit votum temporale religionis: quia is quo ad hoc reputatur ſecularis.

Quarto dico, quod rurſus eſt duplex ſuſpenſio, altera a diuinis, altera ab aliis, vt colligitur, ex cap. 1. §. fin. de ſenten. excom lib. 6. & cap. 1. de re iud. eod. lib. cum eis anno. & quantum differat harum altera quo ad irregularitatem tranſgreſſorum dicitur infra.

Quis, cur, & quomodo poteſt ſuſpendere, & ſuſpendi, & abſolui, & quæ pœna contrauenientis.

SVMMARIVM.

159 *Suſpendere, & ſuſpendi quis poteſt: requiritur monitio ſcripta, & peccatum, non certa verba.*

160 *Generalis non incurritur ab epiſcopo, qua forma tollitur.*

160 *Suſpẽſio ab vno nõ eſt ab alio: & ſic a iuriſdictione non eſt ab ordine: nec cõtra, & a beneficio, non eſt ab ordinibus, vel iuriſdictione: nec quæ ab officio eſt a beneficio. n. 161.*

162 *Suſpenſionis tranſgreſſor quis irregularis, & vt peccat participans. num. 162.*

163 *Abſoluere quis poteſt a ſuſpenſione lata a iure, vel ab homine.*

159 Circa hoc dico ſequẽtia. Primo, quod communiter omnes, & ſoli illi qui poſſunt excõmunicare, poſſunt etiam ſuſpendere: & quamuis omnis Chriſtianus poſſit excommunicari, ſolæ tamen perſonæ eccleſiaſticæ poſſunt ſuſpẽdi, per definitionem ſuſpenſionis ſupra eo. c. nu. 151. poſitam. & quod ſuſpenſio ſcripto ferenda eſt, ſicut excommunicatio, cap. 1. de ſent. excom. lib. 6. & quod debet præcedere monitio ſuſpenſionem quando ponitur ob contumaciam, quamuis non quando in pœnam, iuxta Innoc. in cap. fin. de excel. præla. recept. per Pan. & com. in cap. reprehenſibilis. de appel. & quod ob quodlibet peccatum mortale, immo & veniale, poteſt quis ſuſpendi, vt dictum eſt.

Secũdo dico, quod vt excommunicatio

Digitized by Google

nicatio lata poſt legitimam appellationem eſt nulla, & inualida, ſic ſuſpenſio:& vt appellatio nõ ſuſpendit excommunicationem præcedentem,ſic neque ſuſpenſionem Domi. cum communi,in cap.1.§. & hæc.de ſenten.excom. lib.6. per cap.ad hæc quoniam.de appel.& c.is cui. §.fi.de ſent.excom.lib.6.

160 Tertio dico,quod ſuſpenſus a quibuſdam actibus,non eſt ſuſpenſus ab aliis non annexis eis.Ex quo ſequitur, quod ſuſpenſus a iuriſdictione,non eſt ſuſpenſus ab ordine, qui eſt diuerſus ab ea cap. aqua. de conſecr. eccleſ.vel altar. & c.tranſmiſſum.de elect.cum eis annot. neque contra, ſuſpenſus ab ordine, eſt ſuſpenſus a iuriſdictione, neque ſuſpenſus a beneficio, eſt ſuſpenſus ab ordine, neq; a iuriſdictione, quæ ei conuenit alia ratione, quam beneficij a quo eſt ſuſpenſus. Neq; ſuſpenſus ſimpliciter ab officio, cenſetur eſſe a beneficio quo ad ea,quę dantur non intereſſenti diuinis officiis,modo ſuſpenſio nõ ſit tam diuturna, vt tacite,vel expreſſe habeat vim priuationis,iuxta Bonif.in dict. cle. cupiẽtes.a nu.31. vbi hoc latiſſime probat,quidquid dicant Card.& Imol.poſt Gaſparem:quia multa ad beneficium pertinentia poteſt facere ſuſpẽſus ab officio clericali,qualia ſunt regere & gubernare illa quę ad ſe attinent, & alia quæ non ſunt diuina officia.

Per quæ nuper reſpondi beneficiarium ſuſpenſum, ideò quod presbyter factus fuit ante annum vigeſimumquintum cœptum, non perdidiſſe fructus beneficij : quia per illam tranſgreſſionem ſuſpenditur tantum ab officio.

161 Quarto dico, quod ſuſpenſus ab ingreſſu eccleſiæ tantum, poteſt excommunicare,& abſoluere : quia adhuc retinet iuriſdictionis vſum, c.ſacro.de ſent.excom.& quod quis eo quod ſit ſuſpenſus a beneficio, non eſt ab officio, neque ſuſpenſus officio tantum eſt a beneficio:& vt ſuſpenſus ab officio, & beneficio ſimul,eſt ab vtroque iuxta omnes, ſic ſuſpenſus ab officio, aut beneficio diuiſim, a nullo illorum eſt, iuxta Panor.recep.contra glo.c.latores.de cler.excom.miniſt.

Quinto dico, quod nõ incurrunt hanc cenſuram latam generaliter a iure epiſcopi, niſi fiat mẽtio ſpecialis illorũ, licet ſecus de excõmunicatione, c.quã periculoſum de ſent. excom.lib.6.cum gl.& ei annot.

Sexto dico, quod ſuſpenſio ferri & tolli poteſt quibuſlibet verbis id ſignificantibus:quia nulla ſunt præſcripta in formam ſubſtãtialem ſuæ lationis,vel ſolutionis: quãquam in abſolutione neceſſarium eſt iuſiurandum, vt in excommunicationis abſolutione,cap.ſuper eo.cap.venerabili. de ſenten.excom. licet communiter quando eſt certa ſuſpenſio, docti vtantur hac forma: Abſoluo te a vinculo ſuſpenſionis, quam incurriſti ob talem,vel talem cauſam, & reſtituo te priſtinæ executioni:& ſi eſt dubia hac,Si teneris aliquo vinculo ſuſpẽſionis quo te poſſum abſoluere,abſoluo te,iuxta ſententiam Syluest. verbo abſolutio 6.dubio 2. aliquantulum reformatam:& quod ſuſpenſio tam lata ab homine quam a iure, quæ certo tempore, aut facto, aut omiſſione facti alicuius

Digitized by Google

terminatur, tollitur lapſo tempore, vel adueniente termino, ipſo facto, abſque vlla abſolutione, ſecundum glo. in cle. 1. verb. donec. de decim. recepta communiter, & putata ſing. a Panor. in c. 1. de iudic. not. 6. quæ tamen habet alias ſimiles.

162 Septimo dico, quod a ſuſpenſione lata ob contumaciam, & non in pœnam delicti abſolute ſine termino & reſeruatione, ſiue iure communi, ſiue particulari, confirmata, vel non confirmata per Papam, poteſt abſoluere epiſcopus, & eius viceſgerens argu. cap. nuper. de ſent. excom. & melius cap. ex literis. de cõſtit. tradit Inno. communiter quo ad hoc receptus, in cap. 2. de ſolut. & quod a lata in pœnam alicuius delicti etiam a iure, non poteſt abſoluere epiſcopus ſiue ſit temporaria, ſiue perpetua, quidquid dicant glo. clem. 1. de hæret. §. pen. verb. excommunicationis. & cap. cupientes. §. cæterum. verb. ſuſpenſus. de elect. lib. 6. licet communiter recipiantur in ſuis locis, vt probat efficaciter Pan. in c. 2. de ſolu. & c. tam literis. de teſtib. vbi eum ſequitur Aret. & Feli. altius ibi rem perpendẽs quam in dict. c. nuper. & in c. paſtoralis. §. præterea. de offic. ordi. vbi aliud dicit, eo quod non ſatis perpenderat dict. Pan. recept. ab omnibus, qui ea diligenter expenderunt, quod non fecerunt aliqui, vt Syl. verb. ſuſpenſio. q. 8. & alij qui ſibiipſis contradicunt dum ſequuntur Pan. tenentem contrarium eius quod ipſi. Poteſt tamen in ea diſpenſare, ſi poſita fuit ob adulterium, aut alia minora delicta ſecundum eundem Pan. in d. c. tam literis, & cap. de ſolu. iuxta not. in c. at ſi. §. de adulteriis. de iud. Dixi, *A iure*: quia a ſuſpenſione abſolute poſita ab homine regulariter non poteſt abſoluere, niſi qui eam tulit, aut eius ſuperior, aut ſucceſſor, arg. c. paſtoralis. §. præterea. vbi Fel. offic. iud. del. Male autem exceperunt a regula prædicta, quę habet ſuſpenſos a iure ob contumaciam poſſe abſolui ab epiſcopo, clericos, & religioſos qui adminiſtant ſacramenta, aut ſepulturam hæreticis, aut accipiunt eleemoſynas ab illis: quia textus c. excommunicamus. 2. §. fin. de hæret. quo nituntur, non loquitur de ſuſpenſis ab officio, ſed de priuatis, & de ſuſpenſione irrogata in pœnam, & non ob contumaciam, & de pœna reſeruata. Male etiam excipiunt exauthoratum, ſiue degradatum, aut depoſitum realiter, cum neque hic, neque depoſitus verbaliter, ſint ſuſpenſi per dict. ſupra eo. c. nu. 152. Male etiam excipiũt ſuſpenſum ob collationem beneficij factã indignis, iuxta c. graue. de præb. quia illa ſuſpenſio irrogatur in pœnam, & non ob contumaciam.

163 Octauo dico, quod omnis qui violat ſuſpenſionẽ ſtricte acceptam pro vna ſpecie trium cẽſurarum eccleſiaſticarũ peccat mortaliter, arg. c. 2. de maior. & incurrit irregularitatem, ſi violat eam exercendo aliquem actum peculiarẽ alicuius ordinis, ſiue maioris, ſiue minoris, per c. 1. de ſent. excom. lib. 6. & cap. 1. de re iudic. eo. lib. & vtrobique Innoc. receptus communiter dicit, quod illa duo capp. nõ ſolum habent quo ad hoc locum in caſibus in quibus loquuntur, ſed etiam in omnibus aliis violantibus ſuſpenſionem: quia

non

Digitized by Google

non fuit mens eorum conditoris, qui fuit ipſemet Inno. IIII. quidquam noue inducere in illis, ſed declarare ſecundum antiquas ſanctiones canonicas, de quibus meminit textus, eam incurri. Dixi, *aliquem actum peculiarem ordinis*: quia ſecus ſi exerceret alium etiam eccleſiaſticum, & ad officia diuina pertinentem, qualis eſt pſallere etiã in choro cum aliis, canere reſponſa defunctorum, vel litanias, baptizare ſine ſolennitate, vt alius laicus, & alia id genus, quæ non ſunt peculiariter alicui ordini deputata. Illa autem dicũtur deputata alicui ordini, quorum faciendorum ſpecialis poteſtas traditur in ordinatione, vt in presbyterio poteſtas cõſecrandi, baptizandi, ſolenniter dicendi collectas. in choro: in diaconatu poteſtas canẽdi ſolenniter euangelium: in ſubdiaconatu canendi ſolenniter epiſtolam: in acolitatu ferendi cereos, &c. Dixi, *etiam minori*: quia violans exercendo ſolenniter actum deputatum ordini minori, ita incurrit ac exercens deputatum maiori, ſecundum Inno. & communem cap. fin. de exceſ. prælat. Repetij ſæpe, *ſolemniter*: quia faciens aliter aliquod horum, vt cantans epiſtolam, ferens cereos, vel vrceolos tanquam alius laicus, non incurrit ſecundum omnes.

Ex quo infertur primo, quod verius eſt epiſcopum celebrantem in apparatu pontificali incurrere irregularitatem: quia id eſt actus peculiaris ordini epiſcopatus, quem eſſe verum ordinem diſtinctum ab aliis ſignificaſſe Concil. Tridenti. dictum eſt ſupra cap. 22.

Secundo infertur, quod pſallere in choro non facit irregularẽ: quia non eſt peculiare vlli ordini vero: licet enim videatur peculiaris pſalmiſtatui, ſiue primæ tõſuræ, tamen illa nõ eſt verus ordo, per ibidem dicta.

Tertio infertur, quod ſuſpenſus a perceptione ſacramentorum, quãuis peccet mortaliter in percipiẽdo ea, non tamen eſt irregularis, c. ſi celebrat. de cler. excommu. miniſt. quia perceptio nõ eſt officium diuinum, neque opus peculiariter ordini alicui addictum.

Quarto infertur, quod ſuſpenſus ab eorum collatione, dando illa non tanquam ad ſuum ordinem pertinẽtia, ſed vt alius quilibet laicus, non incurrit eam, iuxta Hoſt. in cap. 1. de ſent. excom.

Quinto infertur, quod ſacerdos ſuſpẽſus ab officiis ſacerdotalibus adminiſtrando in ordine inferiori nõ peccat, neque eſt irregularis.

Sexto infertur, quod ſuſpenſus a beneficio non peccat eligẽdo, ſi ius eligendi nõ competat ei ratione illius c. cum in cunctis. §. fi. de elect.

Septimo infertur, quod ſuſpenſus ab officio peccat, ſed non incurrit irregularitatem eligendo & acceptando electionem de ſe factam, c. cum dilectus. de conſuetud. iuncta glo. & excommunicando, & conferendo beneficia cap. quia diuerſitatem. de conceſſ. præb.

Octauo infertur, quod licet ſuſpenſus ab officio prædicandi, celebrando nõ peccet, nec fiat irregularis, ſecũdum Pan. & communem in d. cle. cupientes. cõcionando tamen peccat, & eſt irregularis, ſecundum opinionem, quam ſequimur ſupra

Digitized by Google

cap.25.nu.141.quòd actus prędicandi eſt lege diuina,vel humana,vel conſuetudine actus peculiariter diaconatui deputatus:quia licèt inſtitutione diuina ſit ſoli ſacerdotio peculiaris iuxta c.adiicimus.16.q.1. lege tamen, & conſuetudine humana videtur deputatus diaconatui,vt tandem Caiet.vbi ſup.concludit:quando ſaltem ſolenniter vti ex officio ſuo tãquam ſacerdos prædicat.

Nonò infertur, quòd ſicut tenemur vitare excõmunicatum in omnibus, per ſupra dicta eo. c.nu.26.& ſeq.ita ſuſpenſum in eo,a quo eſt ſuſpenſus, & non vitãdo in diuinis officiis,& in actibus deputatis ſuis òrdinibus peccamus mortaliter ſi eſt denunciatus,aliàs non,per extrauag. ad euitanda.relatam ſupra num.35.& per latius d.c.1.§. laboret. de pœnit. diſtin.6.

Interdictum quid, & quotuplex.

SVMMARIVM.

164 *Interdictum hic non generaliter, ſed ſpecialiter ſumitur,quo conueniat, & differat ab excommunicatione,& ſuſpenſione,nu.165.*

166 *Interdictũ triplex, & quid vnumquodque includat,nu.167.*

164 Circa hæc dico ſeqnẽtia.Primum, quòd vt interdicere ſignificat prohibere, inſti.de interd. in prin.ſic interdum generaliter dicitur quęlibet prohibitio:ſed hic accipitur ſpeciatim pro vna trium cẽſuram eccleſiaſticarum, quod vt in repe.c.dilectis.de appel.dixi,cautius definiri poteſt,quàm a Calderino in tract.de eccleſ.interdic.memb.1.col. 1.eſſe cenſura eccleſiaſtica, qua prohibentur diuina officia,ſacramenta, & ſepultura actiuè, & paſſiuè, exceptis aliquibus.Dixi, *Cenſura eccleſiaſtica,* pro genere, quo diſtinguitur a ceſſatione a diuinis,de qua,in c.irrefragabilis.de offic.ord.& cap.quamuis.eo.tit.lib.6. quæ non eſt cenſura eccleſiaſtica : quia non eſt niſi ipſa omiſſio officiorum diuinorum,iuxta Pan.in d.c. dilectis.num.18. Reliqua adduntur ad differentiam inter interdictum ex vna parte, & inter excommunicationem, & ſuſpenſionẽ ex altera,quæ tres cõueniunt in nouem,iuxta Calde. vbi ſupra col.2.receptum per communem Dom.& Petru.in d.c.1.§.ſuperior. de ſenten. excommu.lib.6.Syl.& Tabien.verb.interdictum, & per complures alios alibi.Conueniunt enim primò,quod quælibet earum eſt cenſura eccleſiaſtica, cap.quærenti. de verb.ſigni. Secundo, quod quælibet in ſcriptis debet ferri,& cũ cauſa in eis expreſſa,c.1.de ſenten.excom.lib.6.Tertiò, quod nullam earũ ſuſpendit appellatio ſubſequuta, & quælibet annullat præcedens,c.is cui.§.fi.eo.tit.lib.6.& c.ad hęc quoniam.de appel.Quarto, quod quælibet debet præcedere monitio, c.reprehenſibilis. de appel.cũ fertur ab contumaciam,& non cũ in pœnam,c.2.de conſt.lib.6.& c.quanquam.de cenſi.eo.lib. Quinto,quod quælibet eſt nulla, cum fertur ſine canonica monitione ab excommunicatore contra participantes excõmunicatis a ſe,c.ſtatuimus.iuncto c. ſtatutum.de ſent.excom.lib.6.Sexto, quod quęlibet impedit a diuinis,excepta illa ſuſpenſione quę non fit ab

eis,

Digitized by Google

tis,c.paſtoralis.§.verum.de appella. iuncto.d.cap.is cui.Septimo,quod in abſolutione omnium iuratur, c.venerabili.& cap.ex tenore. de ſenten. excomm.Octauo,quod nulla earum contra receptos in filios ſpeciales Papæ ab ordinario ferri poteſt,cap.1.de verbo.ſignifi.lib 6. Nono,quod quælibet eſt a ſuperiore ſeruanda,c.cum ab eccleſiarum. de offic.ordin. immo & a ferente quouſque eam tollat Cald. vbi ſupra memb.1. col.3. Differunt autem primo, quod excõmunicatio directe priuat communicatione quatenus eſt communicatio humana. Suſpẽſio priuat directe vſu facultatis eccleſiaſticæ.Interdictum vero priuat directe ſacramẽtis & diuinis officiis.Dixi,*Directè*:quia indirecte & per conſequentiam priuant tribus conſequentibus directe prohibita.Secũdo,quod excommunicatio non poteſt ſuſpendi, & aliæ ſic, d.c. ad hæc quoniam. quamquam idem eſſe de excõmunicatione dixit Dec. ibi,quem per multa fundamenta ſequimur ibidem.Tertio,quod epiſcopus non incurrit ſuſpenſionem, neque interdictũ latum a iure, niſi exprimatur in eo, excõmunicationem vero ſic,c.quia periculoſum. de ſen. excom.lib.6.cum glo. Quarto,quod vniuerſitas non poteſt excommunicari. c.Romana. §.in vniuerſitatem. de ſent.excom.lib.6.ſuſpendi autem & interdici ſic cap.quia ſæpe.de electio. lib.6. cap.de ſententia. de ſent. excom. eod. lib. Quinto, quod excommunicati nunquam admittuntur ad diuina officia,alij vero ſic interdum, cap. fin. de ſenten. excom. eod.lib.Sexto, quod excommunicatio,& ſuſpenſio non feruntur niſi ob culpam propria,& maior ob mortalem,& minor & ſuſpenſio etiam ob venialem:interdictum tamen etiam ob alienam,d.cap.ſi ſententia.Septimo, quod abſolutio excommunicationis ſemper requirit aliqua verba: ſuſpenſionis vero,& interdicti non, quando feruntur quouſque certum quid fiat: quia ſufficit, vt illud fiat, glo.putata ſing.cle.1.de decim.verb. donec. quæ tamen habet alias quatuor ſimiles citatas a nobis in cap.1. no.6.de iudic.

166 Secundò dico,quod interdictũ eſt triplex,locale tantum, perſonale tantum, locale & perſonale ſimul; locale tantum eſt, quo ſolus locus interdicitur,quod rurſus eſt duplex, generale, quo interdicitur locus vniuerſalis, vt regnum, prouincia, epiſcopatus,ciuitas, oppidũ,pagus, aut parochia.Et ſpeciale,quo interdicitur aliquis locus particularis,vt eccleſia, & non deſinit eſſe tale, eo quòd cõprehendat multa loca, modo ſint particularia,quale eſt, quod interdicit multas eccleſias, etiamſi interdicat omnes ciuitatis,epiſcopatus,prouinciæ,regni, aut quotquot ſunt in mundo,iuxta Cald.vbi ſupra memb.2.receptum per Dom.Peru.& Com.in cap. præſenti. de ſenten.excom.lib.6.ſingulare autem quod addit Ange.verb.interdictum 1.§.1.eſt ſpecies interdicti particularis minimè neceſſaria. Interdictum perſonale tantum eſt, quod interdicit perſonas tãtum, quod etiam eſt duplex,ſcilicet,generale,quod interdicit aliquam vniuerſitatem hominũ, vt populi,regni, prouinciæ, ciuitatis,oppidi,collegij,aut pagi,d.cap.ſi ſententia. Et ſpeciale, ſiue particu-

lare,quod interdicit perſonas ſingulares, vnam, aut multas,certas,aut incertas,vt quod interdicit hoc, vel illud facientem. Interdictum locale & perſonale ſimul eſt,quod interdicit locum & perſonas ſimul:& quod interdicit locum, & populum,& tales,vel tales perſonas;exemplū quotidianum eſt in interdicto,quod appellant ambulatorium, quo interdicitur aliqua perſona,& locus vbi eſt, vel fuerit, quamdiu ibi fuerit, aut etiam certo tempore poſtquam receſſerit, de quo quatenus eſt locale, iudicandum eſt,vt de locali tantum: & quatenus eſt perſonale, vt de perſonali tantum, arg.l.quæ de tota.ff. de rei vend. quibus addimus vnumquodque illorū poſſe diuidi in ſimplex,& mixtum,hoc eſt generale tātum,aut particulare tantum,aut generale, & particulare ſimul. De quo quatenus eſt generale,iudicandū eſt vt de generali, & quatenus particulare,vt de particulari,arg.d.l.quæ de tota.& cap.paſtoralis.§.item cum totum.de offi.deleg.

167 Tertiò dico,quod interdictum generale loci nō includit populum, nec perſonas eius.Neque interdictū generale populi alicuius loci comprehendit eum: itaque quandò eſt interdictus vnus locus, qui ſunt in eo, & non fuerunt cauſa interdicti, poſſunt audire & dicere in alio loco diuina officia,& dare & accipere ſacramenta, & alij aliorum oppidorū non poſſunt hoc facere in illo loco interdicto,cuius illi ſunt.Et quandò interdicitur ſolus populus, illi qui ſunt eius,non poſſunt audire, neque ibi,neque alibi:& exteri poſſunt audire ibi. & in eo poteſt celebrari patentibus ianuis, excluſis eius hominibus, perinde ac ſi non eſſet interdictus.d.cap.ſi ſententia.cū ei anno. Rurſum interdictum cleri alicuius loci non comprehendit locū, neque populum & habitatores eius laicos: neque e contrario interdictum populi comprehendit clericos, d.cap.ſi ſentētia. Cuius rei nouam rationem tradidimus,in c.2.de præb.poſt Dec. ibi & in c.ecclefia. de conſtit.col.4. quamuis interdictum cleri videatur includere religioſos, & religioſas, conuerſos,& conuerſas,nouitios, & nouitias,ſecundū Domi.in d.c.ſi ſententia.in fin.princ.& Cald.vbi ſupra membr.2.Item interdictum ciuitatis includit ſuburbia, & ædificia prope mœnia, c.ſi ciuitas. de ſent.excom. lib.6. quæ vero ædificia dicenda ſint talia relinquitur arbitrio iudicis,gl. ibidem.Interdictum etiam eccleſiæ, licèt ſpeciale tantum, includit ſacella & cęmeterium contigua,alia non, d.c.ſi ciuitas. Interdicta vero eccleſia,non cenſentur interdicti clerici eiuſdem: neque contra, interdictis clericis,cenſetur interdicta eorū eccleſia,arg.cap.per exemptionem. de priuileg.lib.6.

Quis,cur,& quomodo poteſt interdicere & interdici.

SVMMARIVM.

168 Interdicit communiter,qui excōmunicat,& ſuſpendit,& contra.

168 Interdictum fertur ob culpam alienam,ſed non ob culpam debiti, & ponitur ipſo facto a iure his caſibus,num.169. & quæ opera prohibeat,nu.170.

168 Quar

168 QVartò dico, quod communiter qui poteſt excommunicare, & ſuſpendere, poteſt etiam interdicere: & qui poteſt excommunicari, & ſuſpendi, poteſt etiam interdici. Et vniuerſitas quæ non poteſt excommunicari, cap. Romana. §. in vniuerſitatem. de ſent. excom. lib. 6. & locus qui non poteſt ſuſpendi, vt ſupra dictum eſt, poteſt interdici, d. cap. ſi ciuitas. & d. cap. ſi ſententia. Et quamquam aliud eſt populus, vel vniuerſitas, & aliud particulare eiuſdem arg. cap. denique. 7. quæſt. 1. & l. proponebatur. ff. de iudi. interdicto tamen illo, cenſentur interdicti omnes eius particulares, ſontes, & inſontes, d. cap. ſi ſententia. vbi id affirmant Dominic. & Peru. quia poteſt vnus interdici propter culpam alterius, licet non excommunicari, vel ſuſpendi, vt prædictum eſt: quamuis ſemper debeat interuenire culpa propria, vel aliena, vt feratur interdictum: nec ſufficit culpa non ſoluendi debitum, vt feratur interdictum generale auctoritate ordinaria, vel delegata ſine ſpeciali Papę mandato, extrauag. prouidæ. de ſenten. excommu. quamuis particulare eccleſiæ ferri poſſet, iuxta Calde. vbi ſupra memb. 1 cap. 4. & Dominic. in cap. præſenti. de ſenten. excommu. lib. 6. non tamen parochiæ, quamuis per incogitantiam, noſtro iudicio, contradixerit Stephan. de poteſt. eccle. caſ. 10.

Interrogatus olim Salmanticæ, an infans lactens, & amens includantur interdicto? Reſpondi, includi, nec eſſe admittendos ad diuina: quia vt prædictum eſt, ſine culpa propria quis poteſt interdici.

169 Quintò dico, quod fertur generale ipſo facto contra vniuerſitatem, quæ facit ſolui portoria illicita clericis, cap. quamquam. de cenſi. lib. 6. & contra eam, quæ facit, vt capiatur, percutiatur, vel in exilium mittatur ſuus epiſcopus. cle. 1. de pœn. Et contra eam cuius dominus impedit ingreſſum, aut negotia Nũcij Apoſt. extrauag. ſuper gentes. de conſuet. Immo & in omnibus caſibus, in quibus iure fertur interdictum locale, generale, ob delictum populi, in eiſdem fertur etiam generale perſonale contra ſuum populum: quamuis non, quando fertur ob delictum ſolius domini, ſi nõ exprimatur, cap. ſi ſententia. de ſen. excommu. lib. 6. fertur etiam particulare locale eccleſię in aliquot caſibus, ſcilicet, quando vniuerſitas facit, vt capiatur, percutiatur, vel mittatur in exilium ſuus epiſcopus, d. cle. 1. de pœn. Et quando clerici, aut conuentus eccleſię, nolũt reſtituere corpora, aut monumenta eorum, quos in ea ſepelierunt: & quod inducti ab eis iurauerunt ſe electuros ſepulturas. in cap. 1. de ſepult lib. 6.

170 Sexto dico, quod interdictum perſonale particulare ſolum includit perſonas nominatas, & actus in eo expreſſos, & qui includũtur in illis. Si vero nulli exprimantur, omnes qui vetantur interdictis cenſentur incluſi. Vnde interdicto ſimpliciter Petro, omne illud quod interdictum prohibet, vetatur illi. Interdicto autem eo quo ad miniſterium altaris, reliqua omnia poteſt facere: quo ad ingreſſum vero eccleſiæ omnia diuina officia illi prohibentur, iuxta illam: quia includuntur in prohibi-

tione ingreſſus illius, & nulla extra illam: quia poteſt facere domi, vel in tabernaculo, iuxta glo. cap. is cui. de ſentent. excom. lib. 6. & Com. aut in ſacello non erecto auctoritate epiſcopi, perinde ac ſi nulla re eſſet interdictus, iuxta S. Anto. 3. par. tit. 29. c. 2. §. 2. & ante illum Cald. ſecundum quem approbatum, ab Ancha. Dom. & Peru. in d. c. is cui cui eſt interdictus ingreſſus eccleſiæ bene poteſt introire in eam, & orare quando nõ aguntur diuina officia, vt gl. ſing. dicit de excommunicato, c. qui ſtudet. 1. q. 1. & Inno. in cap. nuper. de ſenten. excom. quamuis multi contra ſentiant, ſed male: non poteſt tamẽ audire diuina officia, iuxta Domini. & Com. in d. cap. is cui. quidquid dicat Cal. vbi ſupra col. 16. ſed noſtra ſententia poteſt tranſire per eam, etiam quando illa fiunt: quia id non eſt audire, arg. eorum quæ ſupra eo. c. nu. 34. diximus de excõmunicato. Quorũ ratio eſt: quia prohibitio ingreſſus eccleſiæ ſolum reſpicit diuina officia, ne ea faciat, vel audiat in ea, d. c. is cui. cum ei annotatis, & c. præſenti. 5. q. 2.

Quæ prohibeantur interdicto, & tempore interdicti.

SVMMARIVM.

171 *Interdicto vetantur omnia diuina officia, ſacramenta, & ſepultura, præter expreſſa.*

172 *Officia diuina quæ, & permiſſa quomodo in interdicto generali, n. 174.*

173 *Miſſa vna ſingulis hebdomadis licita in interdicto ſpeciali.*

174 *Clerici etiam alieni admittuntur ad diuina tempore interdicti, & an coniugati.*

174 *Aqua benedicta, vt benedicẽda, & vſui adhibẽda tempore interdicti.*

175 *Interdicto in loco, & etiam in eccleſia, clerici recitant horas, nu. 176. & vt campanæ pulſatio, epiſcopi benedictio, & ſacramentaliũ vſus liceant, nu 177. & 178.*

178 *Confeſſio item, & alia plurima.*

179 *Interdicta quæ priuilegia particularia relaxant, & 2. ſeq.*

182 *Interdictum iure ſuſpenditur quatuor feſtis, & an alias priuilegio religioſorum; & 2. ſeq.*

187 *Interdictum non denunciatum non obligat, neque nullum, & quando tale, & validum violando, qui laici, & moniales peccant.*

188 *Ceſſatio a diuinis quid, & eſt duplex, & in his differt ab interdicto.*

189 *Ceſſatio qualis, & cur ponatur poſt interdictum, nu. 190.*

171 SEptimo dico, quòd per quodcunque interdictum prohibẽtur omnia diuina officia, ſacramẽta, & eccleſiaſtica ſepultura (exceptis his quæ expreſsè, vel tacitè permittuntur) vt colligitur ex cap. non eſt. de ſponſ. & cap. fi. de exceſ. præl. & c. quod in te. de pœn. & rem. & cap. reſponſo. de ſen. excom. cap. quoniam. & cap. fi. eo. tit. lib. 6. & notatis in eis, & ex definitione interdicti ſupra nu. 164. data. Ex quo ſequitur, quòd regulariter prohibentur omnia exercitia ſpecialiter deputata alicui ordini, ſiue maiori, ſiue minori vt dicendi Epiſtolam ſolẽniter cum manipulo Subdiacono, & Euangelium Diacono, offerendi vrceolos Acolito, dicendi miſſam, aut agẽdi hebdomariũ quando peragitur matutinũ, aut aliæ horæ canonicæ Presbytero, & ordinandi Epiſcopo; quia omnia ta

nia talia exercitia ſunt diuina officia, quæ eſt ratio noua & firma non perpenſa ab aliis.

172 Octauò dico, quòd malè definierunt Ang. verb. interdictum 5. §. 4. & aliqui alij diuina officia in hac materia eſſe officia diuina in miſſali & breuiario contenta: quia neque omne in illis ordinatum eſt diuinum officium, nec omne diuinum officium eſt in illis ordinatum: ſiquidem multa ſunt ordinata in pontificali, & multa in miſſalibus & breuiariis, quæ non ſunt diuina officia prohibita tempore interdicti. Qualis eſt benedictio menſę, & fructuum, qualis baculi, & ſacculi ad peregrinandum, & habitus nouitiorum. Poſſunt autem rectè definiri eſſe officia ordinata in dictis tribus libris, aut in aliis legitimè ad vſum ordinum & aliorum ſacramentorum, vel ſacramentalium, aut ad horas canonicas.

173 Nonò dico, quòd poteſt dici vna miſſa quaq; hebdomada etiam in eccleſia ſpecialiter interdicta, ad renouandum ſanctum ſacramẽtum, quod aſſeruatur infirmis, cum moderatione verſiculi ſequentis, capite permittimus. de ſent. excommun. & etiam plures quàm vna, ſi neceſſitas infirmorum id poſtularet, iux. Hoſt. ibidem. Et quod poſſunt celebrari omnia diuina officia in loco generaliter interdicto, ſicut prius ianuis clauſis, voce ſubmiſſa, non pulſatis campanis, & excluſis excommunicatis, & interdictis, cap. fin. §. adiicimus. de ſentent. excommu. lib. 6. expulſis item non habentibus priuilegium iuris communis, aut ſpecialis, iux. gl. d. §. adiicimus. ver. interdictis,

174 Dixi, *In loco generaliter interdicto*: quia in interdicto ſpecialiter, non habet locum, iuxta gloſſ. recep. in d. cap. fin. verb. eccleſia.

Et quamuis Anchar. dicat, quòd talia officia diuina debent fieri per ſolos clericos & monachos illius eccleſiæ vel monaſterij, & non per alios, cuius opinio obſeruabatur meo tempore in Gallia, vbi pauca interdicta ponuntur, ſed contrarium ſcilicet, quòd omnes clerici maiorum & minorum ordinũ etiam primæ tõſuræ vndecunque, & cuiuſcunque eccleſiæ, niſi fuerint cauſa interdicti, poſſint admitti ad dicendum & audiendum illa, tenẽt Ioan. Andr. Dominic. & Philip. in eodem cap. fin. Feder. conſ. 70. Angel. verb. interdictum 5. §. 3. & Sylueſt. verb. interdictum 5. quæſt. 2. quod ſeruatur in tota Caſtella, vbi feruntur infinita interdicta, & etiam in Luſitania, vbi feruntur pauciora, etſi plura, quam in Gallia: ſed clerici coniugati non ſunt de horum numero: quia quidquid dicat Margarita confeſſorum, non gaudent niſi duobus priuilegiis cap. 1. de cler. coniug. lib. 6. e quibus non eſt hoc, & cõſequenter quo ad hoc habentur pro laicis, vt iampridem reſpondimus Salmãticæ. quamquam ſi eſſet conſuetudo præſcripta, qualis fertur eſſe in Aragonia, valeret illis, argum. cap. fin. de conſuet. etiam ſi eſſet introducta per errorem iuris, arg. eorum quæ infra nu. 177. dicuntur. Et adeo quidem excludendi ſunt non habẽtes priuilegium, vt non ſint admittendi ad oblationem, quæ fieri ſolet in medio miſſæ, neque ſit eis porrigenda pax, neque aperiẽda feneſtra,

neque

Digitized by Google

neque foramẽ, per quæ intueri poſſint corpus D. N. iuxta clem. 1. cum ſuis gloſſ. de ſent. excom. Neque ſacerdos poteſt benedicere aquam abſque prædicta modificatione, neque benedicta illa inſpergere populum abſque illa ante miſſam, cum antiphona, Aſperges, &c. ſicuti ſolet, iuxta Cald. vbi ſupra membr. 6. columna 14. Quamquam credimus populum poſſe ſumere aquam benedictam cum ingreditur eccleſiam, & clericum dare ei, tanquam laicum ſinę peccato, quidquid ſentiat idem Cald. vbi ſupra: quia id nullibi prohibetur. Et vox debet eſſe tam ſubmiſſa, quę foris non audiatur, vel ſaltẽ proferatur ea intentione, vt non audiatur, & cum debita cautione: quia hoc excuſaret peragentes officia, quãuis ab aliquibus curioſis audirentur contra eorum voluntatem: ſiquidem tam clare eſt proferenda, vt alij ab aliis poſſint audiri in choro, iuxta mẽtem textus ca. alma mater, & omnium doctorũ. Poſſunt tamen accipere funeralia, Cald. in d. membr. 6. col. 20. & alias oblationes factas pro defunctis, quamuis ſepeliantur extra locum ſacrum, & illi eſſent interdicti, ſi deceſſerunt pœnitentes: ſiquidem poteſt & debet rogari pro eis, arg. c. ſi. de ſepult. & c. a nobis 2. de ſen. exco.

175 Decimò dico, verum eſſe id quod Salmanticæ reſpondimus & defendimus ſequentes mentẽ Hoſt. in c. quod in te. de pœnit. & remiſſ. cum ca. illud prælegeremus contra Villadieg. de irregul. col. 14. & ſatis contra Cald. d. memb. 6. colum. 12. & Angel. & Sylueſt. verb. interdictum 6. quæſt. 2. ſcilicet, quòd in tempore generalis interdicti nõ ſolum vnus, ſed etiam duo, tres, & plures recitare poſſunt ſuas horas in campo, ianuis quæ non ſunt, non clauſis, & domi, & in cubiculo clauſis illis, & etiam non clauſis, modo non audiantur ab aliis non habentibus priuilegium ad audiendum, quamuis audiant aliqui per tranſitum & caſu. Et quòd etiam intra eccleſiam poteſt quis ſolus non clauſis ianuis recitare horas ita ſubmiſſe, vt a nemine alio a ſe audiatur: & ita duo vel tres diuiſi in aliquo ſacello, aut tam ſubmiſſe, aut tam ſeiuncti a populo vt audiri nequeãt, & a fortiori intra vnum ſacellũ clauſum, quãuis ianuæ eccleſiæ, vbi illud eſt, ſint apertæ, quidquid dicant Hoſt. Ioan. And. & Card. in d. capit. quod in te. quia intentio iurium quæ permittunt diuina officia cum prædicta moderatione in eccleſiis, non eſt excludere alia loca, vt ponderabat Villad: eg. vbi ſupra, immò a fortiori includere illa, vbi regulariter non audiuntur ab aliis permittendo ea dici in eccleſiis. vbi ſolent audiri: & principalis ſcopus prohibendi diuina officia eſt, ne audiantur a laicis, arg. dicti cap. quod in te. & d. cap. alma mater. cum non obſtante illo quiſque clericus teneatur dicere ſuum officium, gloſſ. recepta cap 2. de cleric. excom. facit glo. ordin. ca. illud eod. tit. & cap. presbyterum. 28. diſt. Dixi, *Tempore interdicti generalis*: nam in loco ſpecialiter interdicto non eſſet licitum quidquam horum facere, neque clauſis ianuis, neque apertis, argu. gloſſ. dicti capit. alma. verb. eccleſiis.

176 Vndecimò, quòd non prohibetur

Digitized by Google

betur oratio matutina, meridiana, & veſpertina, quam vocát Aue Maria:neque benedictio menſæ Cald. vbi ſupra colum. 16.neque ea quam Epiſcopi iter facientes concedunt. Neque prohibetur lectio,neque declaratio pſalmorum,aut euangeliorum, aut aliorum ſimilium quæ in diuinis officiis dicuntur, cum non prohibeatur prædicatio cap.reſponſio.de ſent.excommun.neque oratio priuata in eccleſia etiam illis ipſis, quorum cauſa poſitum eſt interdictum,licèt illi ſint interdicti perſonaliter,iuxt.Monald.recep.per Ang. verb. interdictum 6.§.14. neque dare, neque accipere aquam benedictam in ingreſſu eccleſiæ,neque cãtus laicorum, etiamſi cantent litaniam,aut pſalmos,& laudes Dei,aut eius ſanctorum in ſuis confraternitatibus etiam intra eccleſias, Cald. vbi ſupra memb.6. col. 10.excõmunicare neque abſoluere excomunicatum abſque ſtola & ſolemnitate ſacerdotali, iuxta Inno.in cap.fi. de exceſſ.prælat.& Cald. vbi ſupra.neque etiam introducere puerperã in eccleſiam ad reddendum Deo gratias in illa, etiam cum confeſſione generali abſque ſtola & ornatu ſacerdotis,Cald.vbi ſupra col.3.neque conſequenter confeſſio generalis quam ſolent facere laici ſacerdoti, idem ibidem col. 14. neque adoratio crucis Veneris ſancti, idem ibidem col.15. neque recommendatio animarum defunctorum, Cald. vbi ſupra: neque alia ſimilia: quia non ſunt officia. Et quamuis laici non poſſint ſepeliri in loco ſacro tali tempore, neque extra illum cum officio diuino, licèt ſublato interdicto deferri debeat ad illum: & ſi ſepeliãtur in illo durãte interdicto, non ſunt extrahendi, iuxta gl.receptam cap.a nobis 2. verb. forma. de ſent.excomm.Clerici tamen ſeruantes interdum poſſunt ſepeliri in ſacro abſque ſolennitate: quia id eis permittitur d.cap.quod in te.quãuis ſint coniugati, ſi conſuetudo præſcripta habet,vt clericus coniugatus cum vnica & virgine, perinde poſſit intereſſe diuinis tempore interdicti, ac alij non coniugati,aliàs nõ,iuxta dicta ſupra eo.cap.nu.174.

Ad quæſitum,an dictum Cald.de litaniis habeat locũ in clericis? Reſpondeo habere: quia litaniæ cum cantu, vel ſine cantu abſque ſolennitate cõſueta Crucis leuatæ,ſuperpelliciorum, & ordinis procedendi, de quibus loquitur Cald.licent tam clericis quàm laicis; cum prædicta vero ſolennitate neutris, licèt minus clericis quã laicis: quia hæ ſunt diuinum officium, illæ vero nequaquam per dicta ſupra.

177 Duodecimò dico,quòd nõ poſſunt pulſari campanæ, neque campanulę ad horas canonicas Cald.vbi ſup. memb.6. col.16. quamuis ſic ad alios fines,veluti ad Aue Maria prędictum, aut ad oſtendendum reliquias, aut notificandum horas, aut prædicandum, aut ad aliud quod nõ ſit officium diuinum Cald.d.memb. 6.col.16. receptus communiter in c. fi.de ſent.excom. lib.6. Vnde fortaſſis originem duxit Salmanticenſis conſuetudo pulſandi ad interdictum (hoc eſt ad notificandum illud) horis quibus finienda erat pulſatio ad primam, & ad veſperas: quæ tamen etſi noſtra ſententia

iam

iam excuſet a pœna,& a peccato,ob idquòd potuit ſua antiquitate effectum interdictorum quo ad hoc minuere : tamen non excuſaſſet in exordio, neque modo excuſaret vbi primum inciperetur: quia eſſet manifeſta fraus, vt ad aliud propoſitum dixit Cald.d.memb.6. col.16. Neque etiam poteſt Epiſcopus tempore interdicti publicè benedicere ſolenniter cum baculo, & verſu, Adiutorium noſtrum,&c.ſecundum Cald.memb.6.col.15. neque benedicere Abbatem, neque Abbatiſſam, neque conſecrare calices, altaria, virgines, neque benedicere corporalia, & alia ornamenta ad dicendum miſſam, neque vela monialiũ: neque ipſe parochus poſſunt benedicere aquam, vt declarauit bene Feder.conſ.3.col.2.& 3.Cald. vbi ſupra col.14.& 15.& ſeq. neque candelas in die purificationis, neque palmas & ramos in Dominica palmarum. Cald.d.colu. 15. neque miſſam quam ſiccam dicunt, ſine conſecratione Sylu.verb: interdictum quæſt. 3.quia ſunt diuina officia. Dixi, *Publicè*: quia clam ianuis clauſis, &c. bene poſſunt iuxta eundem: quia non ſunt vt ille dicit, ſacramenta, ſed diuina officia ad facienda quædam ſacramentalia: & ideo etiam fieri poſſunt in feſtis, in quibus tollitur interdictum. de quibus infra eod.cap.nu.172.iuxta Feder.in dicto conſ.3.& Cald.vbi ſupra.

178 Decimotertiò dico, quòd ſola & omnia illa ſacramenta, & ſacramẽtalia,quæ ius aut priuilegium exprimit, aut tacitè permittit, ſunt permiſſa in loco interdicto, ſiue interdictum ſit generale,ſiue ſpeciale, iuxta Cald. memb. 6. col. 19. quale eſt ſacramentũ baptiſmi pro paruulis cap.non eſt. de ſponſal. & etiam pro adultis cap.quoniam.de ſenten. excom. lib. 6. qualia ſunt catechiſmus & exorciſmus,& vnctio olei,& chriſma, ſiquidem in baptiſmo iubentur hæc fieri,capit. accepiſti. de conſecr.diſt.4.quale etiam eſt ſacramentum cõfirmationis cap.reſponſo.de ſentent.excom.& conſecratio chriſmatis quę ad id, & baptiſmum eſt neceſſaria dicto cap.quoniam,& eadem ratione conſecratio olei baptizandorum. Quale eſt ſacramentum pœnitentiæ pro infirmis, dicto cap.non eſt,& etiam pro ſanis,dicto cap. fin. qui non fuerint excommunicati,neque interdicti, neque fuerint cauſa interdicti ſua culpa, neque conſilium, neque fauorem, neque auxilium præbuerint delicto, ob quod fuit poſitum. Siquidem hi nequaquam ſunt admittendi ad ſacramentum pœnitentiæ, niſi ſatiſfaciant prius ſi poſſunt, ſin minus, præbeant idoneam cautionem, iurando ſe daturos operam fideliter vt ſatisfiat per ſe,aut per alios dicto cap.fin. §. illis. Quale eſt etiam euchariſtia,ſiue viaticum d. cap. quod in te.ſolum in articulo mortis,glo. d.c.fi. recepta,& ſic non poteſt dari ſanis, quãuis ſint clerici & religioſi ,iuxta Cald.in d. memb.6.col. 22. & Philip.in d.c.fi.§.adiicimus.& §.ſeq.

179 Quod verum eſt niſi haberent priuilegia,quibus non præiudicaret Bulla S. D. N. Greg. XIII. relata ſup.nu. 68. licet ſecundum ius commune poſſint ſumere, quando celebrant : quale eſt celebrare ſemel in hebdomada ad renouandum ſan-

ctiſſimum

Digitized by Google

ctiſſimum Sacramentum cap.permittimus. de ſent. excom. quale etiam pulſare campanulam,quando fertur ad infirmos,& etiam oſtēdere ipſum in reditu vbi mos eſt, Calde.vbi ſupra memb.6. colum.19. partim quia videtur iuſtum & decorum dicto c. quoniam, partim quia non eſt de actibus prohibitis per interdictum conſpectus S.Sacramēti, niſi in miſſa. Quale eſt etiam ſacramentum matrimonij glo.d.cap.ſi.etiam inter interdictos perſonaliter,& ſpecialiter,iuxta Calde. d. memb. 6. col.21. ſed non eſt talis benedictio nuptiarum,iuxta Hoſt.in d.c. non eſt receptum per Com.ibidē, & Cald.dicto memb.6.col. 22. Non eſt etiam tale ſacramentum extremæ vnctionis,d. c.quod in te.etiam quo ad clericos: quia quamuis ſint priuilegiati quo ad ſepulturam, non tamen quo ad extremam vnctionem, iuxta Ioan. And.d. cap. quod in te. neque religioſis poteſt dari extrema vnctio ſecūdum ius cōmune. Neque etiam eſt tale ordinare in loco interdicto, iuxta Inno.in d.c.non eſt.neque extra illum ſi ordinator,vel ordinatus ſint interdicti perſonaliter Pan. ibidem,& melius Cald.memb.2.col.22.

180 Decimoquartò dico,quòd priuilegiū audiendi diuina officia tempore interdicti cum prædicta moderatione,non valet ei,qui fuit cauſa eiuſdem,aut cuius culpa,aut fraude fuit poſitum, aut commiſſum delictum,ob quod fuit poſitum:ei autem qui hoc non commiſit, ſi eſt perſona ſingularis,valet,non ſolum pro ſe,ſed etiam pro ſuis familiaribus domeſticis,qui non ſint fraudulenter recepti ad audiendum, aut celebrandum cum illo. cap. licet. §. cum conceditur. de priuileg. libr.6. ſed ſi eſt collegium, non valet niſi

181 collegis,d.cap. licet.Et quamquam in aliis materiis per familiares & domeſticos intelliguntur mulier,filij,nepotes,ſerui, & famuli illi ſubiecti, qui ratione poteſtatis paternæ,vel dominij degunt cum illo, iuxta glo.& determinationem Aret. & Felyn.in cap,in literis.de teſtib.in hoc tamen caſu non ſumitur tam latè, iuxta Anchar. cap. licet, & ſic, noſtro iudicio, in hoc caſu illi tantum intelligēdi ſunt familiares domeſtici alicuius, qui eum de more comitantur. Hæc enim ampliatio huius priuilegij fit ne inutile ſit, vt poſſet eſſe, niſi ſic ampliaretur ad multos, qui ſine comitatu non poſſunt honeſtè ad eccleſiam ire, aut celebrare in ea, iuxta gloſſ.ſolen. quæ pen.eſt d.cap. licet,& commendata ad pulchram cōcluſionem per Dec.in c.cum ordinem. de reſcript. col.2.Et ſic clericus qui habet vnum famulum laicum,poteſt dicere miſſam in eccleſia ſeruiente illo, ſiue receperit ante interdictū, ſiue poſt, & in eius locum ſi ægrotaret, vel abeſſet, poſſet ſumere alium etiam mere laicum.Cald.vbi ſupra memb. 6.Addo etiam quòd priuilegia conceſſa aliquibus religioſis, vt tēpore interdicti poſſint admittere, ad diuina officia ſuos cōfratres,intelliguntur de illis,qui licet ſint,& maneant extra monaſteria,tamē ſe addixerūt illi ordini mutato habitu ſeculari, aut donarunt inter viuos ſua bona ſuo ordini,ſeruato ſibi quādiu vixerint vſufr.c. vt priuilegia, de priuil. Eodem modo qui habet priuilegia,

quòd

Digitized by Google

quod tempore interdicti poſſint admitti ad diuina officia,poſſunt ſepeliri in cœmeterio, iuxta Calder. in 6.memb.col.24.quem ſequitur Ang. verb.interdictum 6.§.35.licet Feder. conſi.3. in contrarium inclinet, cuius opinio facile defendi poſſet, ſi conſideretur ſepultura pro principali,& officium pro acceſſorio,ſicut & opinio Cald.conſideratione contraria,& tamquam fauorabilior ſeruanda videtur.

182 Decimoquinto dico,quod etiã poſſunt fieri omnia diuina officia feſtis Natiuitatis, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis Dominæ noſtræ diebus ſolum, & non octauis, etiam ſine prædicta modificatione, apertis ianuis,campanis pulſatis, & alta voce,excluſis excommunicatis, & admiſſis interdictis: ita tamen vt quorum culpa tale interdictum poſitum fuit, non accedant ad altare: quia id expreſſe permittitur per c.alma mater.§.infeſtiuitatibus.de ſent. excom.lib.6.Quod idem poſtea permiſſum fuit in feſto corporis Chriſti, & tota octaua per Martinum V. & Eugenium IIII.in ſuis extrauag. quæ legi ſolent intra octauam eiuſdem feſti, & in die conceptionis, & ſua octaua Virginis Matris in eccleſiis,in quibus dicitur officium ordinarium per protonotarium Leonardum Nogarolum, & eius miſſa quæ incipit, Egredimini.& non in quibus illud non dicitur, vt monuimus in Enchirid. ſiue Manuali de oratione,& hor.canonicis,ſiue repe. cap.quando.de conſecrat.diſt.1.c.10. numero 86.

183 Decimoſextò dico,quòd in diebus in quibus a iudice ſuſpẽditur interdictũ, id omne & ſolum ad quod ſuſpenditur poteſt fieri in illis: ita quòd ſi non ſuſpẽditur ad aliud quã ad ſepeliendum aliquẽ,aut faciẽdam certam miſſam, aut certũ officium, aut dandum certum ſacramẽtum(vt ſæpe fit Salmanticæ)non poteſt fieri niſi illud: & ideo cum ſuſpenditur aliquod interdictũ,ſcire oportet quo ad quantũ tempus,& quo ad quæ officia illud ſuſpẽditur,quod tenor ſu-
184 ſpenſionis mõſtrabit. Et ſi nouerimus interdictum eſſe ſimpliciter ſuſpenſum in vnum diem,vel dimidiatum, poterimus in eo facere omnia quæ poſſunt fieri,nullum eſſet interdictum. Si autem nouerimus eſſe ſuſpenſum quo ad officia diuina tantum,vel ad aliquot miſſas tantum faciendas, non licebit facere alia: & ita non licebit alia ſacramenta, vel ſacramentalia dare, ſuſcipere vel facere. In prædictis autem quatuor diebus ſuſpenditur a primis veſperis illorum arg. cap.1.& 2.de feriis. vſque ad completorium incluſiuè diei, aut octauæ poſtremæ Archid.Domin.& Peruſ.in cap.ſi.de ſent.excom. contra glo. antepenult.
185 eiuſdem. Et ſuſpenditur illis diebus,in d.ca.ſi.§. feſtiuitatibus. de ſentent.excom.lib.6. quo ad omnes miſſas, & omnia diuina officia illorum feſtorum, & quæuis alia tam publica quàm peculiaria, & tam ordinaria,quàm extraordinaria, iuxta glo.ver.ſicut prius.recep.per Domi. Peruſ.& Com. ibidem. quia textus dicit generaliter miſſæ celebrentur,
186 alia diuina officia dicantur ſicut prius, & quia ſic vſus habet. Et conſequenter publice poteſt Epiſcopus in illis conſecrare, Abbates

Abbatiſſas,

Digitized by Google

Abbatiſſas,calices,eccleſias, virgines,corporalia,& alios apparatus altaris,vela,& omnia alia,quæ fieri poſſent ſecreto prędicto tempore,de quibus ſupra eod. c. nu. 177. Et quamquam aliàs nobis viſum fuit quòd die corporis,& conceptionis, & eorum octauarum non poterant pe agi, niſi officia diuina eorum feſtorum, ponderantibus illud verbũ, *in uſu non officia*, quod eſt in dicta extrauag.Martini V. & Eugenij IIII. quia tamen mens authoris videtur fuiſſe ſuſpendere quo ad illos dies tantum, quãtum ſuſpendebatur a iure quo ad prędictos quatuor dies, & etiam amplius, ſiquidem ſuſpendit quo ad octauas,& quia videtur ſic eam interpretari cõſuetudo,dicimus permiſſum eſſe in illis omne id,quod permittitur in prefatis quatuor feſtiuitatibus etiam in omnibus aliorum ſanctorum prędictorum ordinum in eccleſiis,in quibus ſuſpenditur.

187 Decimoſeptimò dico, quòd nemo tenetur noſtra ętate ſeruare interdictum aliquod niſi denunciatum,vt ſupra dictum ęſt de ſuſpenſione eod.c.nu.163. & de excõmunicatione nu.15.& 36.per extrauag. ad euitanda. cuius tenor de verbo ad verbũ refertur ſupra eod. c.nu.35. Nec quando interdictũ eſt in ſe nullum, & nullitas eſt ſufficienter publicata,exceptis religioſis qui debent illud obſeruare, ſi eccleſia matrix id obſeruat,vt dictũ eſt ſupra eo.c.nu.146. Interdictum autem eſt nullũ regulariter in eiſdẽ caſibus in quibus excõmunicatio, de quibus ſupra eo.c.nu.4.

Decimooctauò dico,quòd laicus non dicitur violare interdictũ vllũ quamuis ſit validũ & denunciatũ, audiendo miſſam, vel alia diuina officia in loco interdicto etiam ab eo,qui dicendo ea peccet,& quamuis audiat cum aliquo perſonaliter interdicto,iuxta Caiet.verb. interdicti violatio.§.pen, exceptis quatuor caſibus in quibus peccaret, quamuis nõ incurreret irregularitatem.Primò, cum ipſemet eſt interdictus perſonaliter,etiã ſi interdictum ſit generale oppidi eius, quidquid ille dicat ibidem. Secundò,cum expreſſè vel tacite eſt cauſa,quod illa dicantur,rogando,iubendo,aut prębendo ad id cauſam ſua pręſentia,& auditione:quia facientes & conſentientes, &c.arg.c. 1.ad Rom.& c.1.de off.deleg.& facit optime glo.ſing.cle.ſi.de priuil. Tertiò,cum dicit talia officia,qualia dicendo violarent clerici, arg. rationis cap.paſtoralis.§.1. de cler. excom.miniſt. vt ſentit Cald.in d. memb.6. col. 10. affirmans, quòd tali caſu poteſt puniri per iudicem eccleſiaſticum: quia delictum eſt eccleſiaſticum. Quartò,cum mentiendo aſſerens ſe eſſe clericũ minorum,aut habere priuilegium intraret ad audienda diuina officia vetita,vbi dicebãtur clauſis ianuis.

Decimononò dico,quòd monachi,& moniales, qui nullum ordinem dabent,peccant mortaliter faciendo officia prohibita clericis: quia merẽtur includi ob id in aliis monaſteriis ſtrictioribus, quo faciant pœnitentiã d. c. paſtoralis.& licet nõ incurrant irregularitatem, ſunt tamen ineligibiles actiuè, &

LL

Digitized by Google

paſſiuè,iuxta Cald. d.memb.6.Et a fortiori clerici qui violant interdictum peccant mortaliter, quancumlibet dubitet Caiet,vbi ſupra: & cenſentur violare quo ad hunc effectū quoties faciunt, quod illis eſt prohibitum per interdictū perſonale,aut locale,& quo ad effectū incurrendi irregularitatem , illis tantum vicibus,quibus ſupradictū eſt,c.25.nu.83.& 94.

288 Vigeſimò dico,quòd ceſſatio a diuinis eſt quedam deſiſtentia a diuinis officiis , & ab adminiſtratione ſacramentorū,iuxta mentem Inno.& Communē in c.dilectis.de appel.& cap.irrefragabili. de offic. ord.quæ eſt duplex , generalis quę fit in loco vniuerſali , vt ciuitate, oppido,aut parochia,& particularis quæ particulari , vt in ecclesia, aut eccleſiis. Quo fit,non eſſe certum,quod aſſerit author cōpendij priuileg. verb. interdictum 1.§.17. allegans in hoc duos Doctores Salmanticenſes,ſcilicet,ceſſationem à diuinis generalem, & interdictum generale eſſe idē , contra mentem Cald. vbi ſupra memb. 3. col. 3, & Card.in clem.1.§.in ceſſationis. de ſent.excom.vbi Bonif.nu.4. declarat.Tum quia vt ſupra eod.cap.nu. 164.dixi , ceſſatio non eſt cenſura, & interdictū ſic. Tum quia ſecundum Inn.in d.c.irrefragabili.nu.4. & in d.c.dilectis.nu.3.receptum ibi per Ant.Pan.Peruſ.& Præpoſit.qui tranſgreditur ceſſationē a diuinis etiam particularem , non eſt irregularis:& qui tranſgreditur interdictum, quamuis ſit generale , ſic. quod optime probat Bonifac.in d. cle.1.nu.90.poſt Car. & Imo. licèt Io.And.in c.ſi canonici.de off. ord. lib.6.quem ſequutus fuit Ang.verbo ceſſatio.teneat contrarium , ſed male,vt demonſtrauimus Salmantice repetentes d.c.dilectis.Tū quia ipſe Ang. verbo ceſſatio. fatetur ceſſationē particularem , non eſſe idem quod interdictū particulare, neque facere ſui tranſgreſſorē irregularē : c.is qui.de ſent. excom. lib.6.ob idque qui habet priuile-

289 gium audiendi diuina officia tēpore interdicti,non poterit tempore ceſſationis arg.c.priuilegia 3. diſt.& c.porrò.& c.ſane.de priuil. neque qui habet priuilegium audiendi tempore ceſſationis generalis,poterit tēpore ſpecialis: quamuis verum ſit,quòd interdictū generale,& ceſſatio generalis æquiparentur quo ad modificationē præd. ti. d.c.alma. & quo ad rigorem prædicte cle.1.de ſent.excom.

Rogandi verò cur ponatur ſæpè ceſſatio poſt excommunicationē, & interdictū, quibus non eſt paratum,ſi interdictum eſt fortius illa? Reſpondeo,quòd hoc non fit niſi a ſummo Pontifice: & quòd ille non ponit ceſſationē generalē poſt interdictum generale , ſed aliud interdictū ſpeciale , aut ceſſationem ſpecialem , quæ aufert celebrationem diuinorū officiorū etiā clauſis ianuis,&c.Cæterum quando feruntur ſimul interdictū,& ceſſatio ſpecialis,ponderandæ ſunt diligenter literæ,& ſecundū eas iudicandum. Tum quia tranſgreſſor cenſetur irregularis ea ratione , qua eſt interdictū, & nō ea qua eſt ceſſatio,per prædicta. Tū quia interdicta & ceſſationes poſita a ſummo Pon-

Digitized by Google

mo Pontifice nonnunquam ſunt ſtrictiora, nonnunquã verò laxiora quàm cõmunia, tãtùm enim & nõ plus aſtringunt, quãtũ ille vult, ſecundum omniũ ſententiã. Alia de ceſſatione vtilia, ſed confeſſariis non vſque adeo neceſſaria, tradit nouiſsimè vir eruditiſſimus, & clariſſimus Alphonſus Aluarez Guerrerus Præſes Regius in Regno Neapolitano, in ſuo laude digniſſimo Iuris Põtificij ac Cæſarei Speculo, varia eruditione referto, c. 57. de eccleſiaſtico interdicto. Qui tamen potius referre, quam probare videri debet Philip. Franc. in cap. ſi canonici. de offic. ordin. dicentem, ceſſationẽ generalẽ poſitã ab habente poteſtatẽ eam ponendi vim interdicti ad inducendã irregularitatẽ habere, quũ paulo ante cum cõmuni contrarium rectè teneat.

Porro, vt quod ad nu. vlt. huius cap. ſupra retuleramus, hic opportunius expediamus, multa ſuper interdictorũ ſuſpenſione priuilegia ſunt a Sede Apoſto. conceſſa religioſis, quorũ ſummam hoc in loco in vulgari ſcripſeramus: ſed quia putamus ea eſſe ſublata per c. 12. & poſtremũ de regul. ſeſſ. 25. Conc. Trid. conſulto etiã ſuper hoc S. D. N. eam prætermittimus, deſiderantes, vt Sanctitas eius faceret illis facultatẽ ſuſpendendi interdicta in diebus tantum, & non octauis ſanctorum ſui ordinis, modo eandẽ faceret etiam parochis quo ad dies ſanctorum ſuarũ eccleſiarum patronorũ, quam puto faciet, ſi humiliter petatur. Dixi, *In diebus tantum*, ne nimis eneruetur neruus cenſuræ eccleſiaſticæ. Dixi, *Modo, &c.* vt ſeruetur æqualitas & concordia, qua, vt poſt Saluſtium ait Hiero. etiam paruæ res creſcunt, vt diſcordia magnæ dilabuntur. Nõ arbitror tamen eis ſublata priuilegia ſuper neceſſitate, vel modo præſentandi ordinariis confeſſarios ſui ordinis: quia credimus quòd per præfatũ c. ſi. de regu. ſolũ tolluntur eis priuilegia contraria iuribus cõmunibus, quæ in c. præcedentibus eiuſdem tituli iubentur ſeruari, & in nullo illorum iubetur ſeruari ius cõmune præſentandi præfatos confeſſarios, ſicut ius commune de interdictis ſeruandis iubetur ſeruari, in d. c. 12. & alia in aliquibus aliis. Qua ratione idẽ dicendum eſt de aliis priuilegiis conceſſis eis contra alia iura communia, quæ non iubentur in illis ſeruari. Et hæc quidẽ de tribus cẽſurarum eccleſiaſticarũ ſpeciebus, puta excõmunicatione, ſuſpenſione, & interdicto dicta ſuffi. ſint. Veniamus nunc ad irregularitatem.

De irregularitate, & de eius multiplicitate, & regulis generalibus.

SVMMARIVM.

191 *Irregularitas quid: humanũ inuentum eſt: tollitur manente peccato. & eſt quintuplex. nullæ mentalis tantum. nu. 192.*

193 *Irregularis nemo in dubio iudicandus in foro exteriori, ſed ſic in interiori.*

194 *Irregularitatem non duplicat celebratio, nec tollit bulla communis.*

19 PRimò dico, quòd nomẽ irregularitas eſt parũ latinum, & generaliter acceptũ ſignificat id,

Digitized by Google

quod aliquẽ extra regulam ponit: quia cõponitur ab,in,pro nõ,& regularis ſecundũ omnes. Sed irregularitas accepta, vt in hac materia ſumitur, definiri poteſt ex mente canonũ & Inno.in c. niſi. nu. 7. de renunciat.cõmuniter recept.paulo cautius quam definiat Speculator de diſpen.§.iuxta. & Villadieg. de irreg.col.1.Nic.de irregul.S. Ant.3. par. tit. 28. c. 1. & Alua.de planct. eccl.lib.1.art. 46. & alij alibi, eſſe impedimentũ inductum a iure canonico, directè impediens acceptionem ordinum eccleſiaſticorum, aut aliquẽ vſum eorum quatenus ſunt ordines, etiã poſt pœnitentiã. Dixi, *Impedimentum*, pro genere, & *inductum a iure canonico*, ad ſignificandum non eſſe inuentũ iuris naturalis, neque diuini. Dixi, *directè impediens*, ad differentiam excommunicationis, ſuſpẽſionis, interdicti, & aliorũ impedimentorũ canonicorũ, quę quamquam ordines, & eorũ vſum impediunt, quatenus ſunt cõmunicatio, aut ſacramenta, aut officia, aut beneficia eccleſiaſtica, non tamen quatenus ſunt ordines, ſaltem directè. Dixi, *Aut aliquem vſum acceptorum*: quia aliqua irregularitas impedit acceptionem, & nõ vſum acceptorũ, & aliqua vnũ vſum & non alium c.2. de cler.ęgro.vt ſtatim dicetur. Dixi, *poſt pœnitentiam*, ad maiorẽ eius naturę declarationẽ, & ad ſignificandum poſſe quem abſolui a peccato, quo irregularitas incurritur, remanente ipſa, ſecundum Card.in clem.dudum.§.ac deinde q.8.de ſepult. quidquid innuat extrauag. 1. de priu. Ex quo ſequitur primò, quòd rectè dixit Inno.c.ad audientiam.de homic.omnem irregularitatem inductã eſſe a iure canonico humano, quamuis aliqua eius origo in veteri teſtamento fuiſſet, ſecundum mentem glo.§. 1. de conſecr.diſt.1.

Secundò, quòd incaute Sylu. & Tab.verb.irregularitas, in principio ſignificauerunt irregularitatẽ eſſe ſuſpenſionẽ, & plus aliquid. Tũ quia irregularitas non eſt cenſura eccleſiaſtica, ſuſpẽſio vero ſic, cap. querẽti.de verb.ſig. Tũ quia eſt ſpecies pęnę multum differẽs ab illa.

Tertiò, quòd incautius Spec.in d.§.iuxta. ſignificat omnem excõmunicationem & ſuſpenſum, aut interdictum eſſe irregularem.

192 Quartò, quòd iuxta mentem textuum (omiſſis multis modis diuidendi doctorũ.) irregularitas diuidi poteſt in quinque ſpecies, quę manant ex quinque defectuũ generibus, ſcilicet, ſacramenti, corporis, animę, lenitatis perfectę, & delicti. Quanquã Aluarus Pelagius dixit eſſe innumerabiles in lib. de planctu eccle.lib.1.art.24. arg.c.ſi. 15.q.1. quod verum eſſe poteſt accipiendo eam generaliſsime, ſed non accipiendo ſpecialiter, vt prędictum eſt: quia in ſolis caſibus iure expreſſis incurritur, c.is qui. de ſent.excom.lib.6.

193 Quintò, quòd prima regularum, quibus regulãda eſt irregularitas, quòd nulla earum incurritur ſola volũtate faciẽdi, niſi fiat id, ob quod imponitur, & ideo nulla eſt mentalis, vt infra dicetur, nu.210.

Secundò dico, quòd vt Pan.in c. ad audientiam. de homic. recept.

per

per complures recentiores dixit, in foro exteriori nemo in dubio irregularis iudicandus eſt, quãuis in interiori ſecus, aptus tex. in c. ſignificaſti. 1. de homic. Interius autẽ reputatur non ſolũ forũ pœnitentię; ſed etiã conſilij, ſecundũ Villadieg. de irreg. col. 43. Cuius differentię ratio nõ eſt, vt diximus in c. ſi quis autem. de pœn. diſt. 7. a nu. 35. quòd in rebus dubiis non ſit accipienda pars ſecürior, ſed quòd nemo poteſt facere abſque peccato id de quo dubitat an ſit peccatũ, necne, & quòd nullus iudex debet condẽnare aliquem, de quo dubitat, an debeat condemnari necne, propter ibi allegatã, mõſtrando quòd Inn. in d. c. ad audientiã. non dixit quod ei Pan. & alij imponunt.

Tertiò, quòd licet irregularis qui celebrat antequã obtineat dipenſationem peccet mortifere, arg. c. fi. de temp. ord. & c. inquiſitionis. de accuſ. non tamen incurrit nouã
194 irregularitatem. Tum quia Inno. in c. ſi celebrat. nu. 3. de cler. excom. receptus. id dicit primò de irregulari ob defectum corporalẽ, aut illegitimitatis. Tum quia paulo poſt idem aſſerit de irregulari ob magni criminis notorietatem. Tum quia ratio eius ſcilicet, quòd id iure non cauetur, & quòd ſedes Apoſtolica quando diſpenſat cum pręfatis irregularibus qui celebrarunt, ſolũ diſpenſat ſuper irregularitate, quã ante celebrationẽ incurrunt, militat in aliis. Tũ quia firma ratio dictorum Inno. quam nec ille, nec alius aduertit, eſt quòd vt ſupra diximus, irregularitas nõ eſt vera ſuſpenſio; nec cenſura eccleſiaſtica: & ita celebrans illa irretitus, nullam violat cenſuram, nec aliquid aliud, cuius violatio nouam infligat irregularitatem, & illa non incurritur niſi cum exprimitur, vt mox dicetur.

Quartò, quòd poteſtas abſoluendi a peccatis ad diſpenſationem irregularitatis non extenditur. Dom. & Alex. per illum tex. in c. miror. 50. diſt. neque poteſtas quę per bullas Papę datur ad abſoluendum. vt rectè dixit Villad. vbi ſupra in fine, & probatur latius infra num. 250.

Quintò, quòd nemo fit irregularis, niſi in caſibus a iure expreſſis.

Sextò, per quam reſpondetur quęſtioni circa hęc propoſitę videlicet, quòd irregularitas quamlibet occulta, tantùm nocet, quo ad forum conſcientię, quantum publica & ęque neceſſaria eſt diſpenſatio in vtraque. Nec obſtat, quòd Caſtr. lib. 2. de leg. pœn. loquens de illegitimitate occulta contrariũ teneat. Tum quia nouum, & ſine textu, & efficaci ratione dictũ, contra Com. Ant. in cap. 1. de fil. presb. & contra tex. ferè expreſſum c. niſi. §. perſonę. ibi, ſi tamen culpa latet, & cau. de renunciat. Tum quia eſt contra omnẽ vſum eccleſię hactenus ſeruatum. Tum quia communis efficaciter colligitur, ex cap. 6. ſeſſ. 24. Conc. Trid. cuius verba ſunt. *Liceat Epiſcopis in irregularitatibus omnibus, & ſuſpenſionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentioſum, diſpenſare, & in quibuſcumque occultis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſeruatis delinquentes quoſcumque ſibi ſubditos in diœceſi ſua*

per ipſos, aut vicarium ad id ſpecialiter deputandum in foro conſcientiæ gratis abſoluere, impoſita pœnitentia ſalutari. Idem & in hæreſis crimine in eodem foro conſcientiæ eis tantum nõ eorum vicariis ſit permiſſum.

Ad quæſitum autem circa hoc dico, eum qui tacita irregularitate occulte ordinatur,& impetrat beneficium, debere occulte diſpenſationẽ impetrare:& ſi ſcienter accepit poſſeſſionem, quia per id incidit in intruſionem, quæ fecit eum inhabilẽ ad illud, iuxta citata per Fel.in c.in noſtra.corol.7. de reſcr. debet facere mentionem de illa in impetratione a Papa, vel certe impetrare habilitatem ab eo, & poſtea clam collationem ab ordinario, modo non fuiſſet reſeruatum Papæ, quando obtinuit illud, quod nos nuper cõſuluimus.

Septimò, colligitur ex c.6. Concil. Trid. in 6. dicto relato, ſcilicet, quod in omni irregularitate deſcẽdenti ex delicto occulto, & nõ deducta in iudicium, excepta ea quæ deſcendit ex homicidio voluntario, poteſt Epiſcopus diſpenſare. Ex quo eo.c.6. nota primò, quòd difficilior impetratu eſt diſpenſatio ſuper irregularitate occulta homicidij.& mutilationis iuſtorũ, quàm iniuſtorũ, non voluntariorum: quia illa à ſolo Papa poteſt haberi, vt clarè colligitur ex d.c.6. hæc verò etiã ab Epiſcopo. Secundo, nota textum expreſſum contra Caſtre. vbi ſupra ad hoc, quòd omnis irregularitas deſcẽdẽs ex crimine quãlibet occulto, indiget diſpẽſatiõne, licèt hæc dari poſſit hodie ab Epiſcopo. Tertiò ꝙ per illud non datur Epiſcopis vlla poteſtas diſpẽſanri ſuper illa irregularitate occulta deſcẽdente aliũde ꝙ ex delicto,& cõſequenter, neq; ſuper illegitimitate, vt dicitur infra nu. 211

De prima ſpecie irregularitatis ex bigamia.

SVMMARIVM.

195 *Bigamia quid, eſt triplex, & quælibet iuris humani, delebilis à Papa, & ſimilitudinaria etiam Epiſcopus, quæ non contrahitur laico contrahente nuliter cum dua, & 2. ſeq.*

195 Dico primò, quòd bigamia eſt ſtatus cõiugati cum duobus coniugibus, ſiue ante, ſiue poſt baptiſmũ ductis, c. acutius. 26. di. gl. c. vna. ea. diſt. de qua ſecundum gl. in ſum. eiuſdẽ diſt. fuit ſtatutum vt eſſet impedimentum ordinis quatuor, ſcilicet, quòd bis cõiugatus nõ poteſt aptè ſignificare vnionem Ieſu Chriſti cum eccleſia vnica ſua & ſancta ſponſa, c. debitum de biga. cuius gl. 1 excep. verb. ſacramentum. id latè declarat: & quod excellentia ſacramenti ordinis hoc meretur, d.c. vna & quòd eſt ſignum incontinentiæ, cap. proposuiſti. diſt.& quòd ad perſuadendã caſtitatem auctoritatẽ adimit. d.c. ...

Secundò dico, quòd triplex eſt bigamia, ſcilicet vera, interpretatiua,& ſimilitudinaria, iuxta gloſ. receptã in c.2. de biga. quam ſequuntur ibi Ant. & alij, & dixit antiqua Rota deciſio. 447. in nouis, quæ nouiſſimè rubricatis eſt prima eiuſdem tit.& declarauit Specul. de diſpen. §. iuxta. nu. 6. Vera eſt eius qui habuit, & cognouit duas vxores.

res veras, alteram, mortua altera, d.c. debitum. quamuis vtramque, vel alteram antequã fuiſſet Chriſtianus habuiſſet, d.c. deinde. & c. acutius. 26. diſt. Interpretatiua eſt quam incurrit is, qui fingitur duas vxores habuiſſe, qualis eſt contrahens cum vna ſola, ſed vidua, aut cum corrupta per alium c. maritũ. 33. diſt. ſecus ſi per ſe. gl. recep. in d. c. fi. de biga. & c. 2. de cler. coniug. Idem ſi cum virgine, quam poſt commiſſum adulterium ab ea, cognouit, c. ſi cuius. 34. diſt. quamuis per ignorantiam id contingeret, gl. recept. in d. c. ſi cuius. Pan. in c. ſi vir. de adult. qualis eſt etiam contrahens cum vna validum matrimonium, cum alia inualidum, aut cum duabus de facto, cum neutra valide, ob aliquod impedimentum viuentibus ambabus, aut cum vna mortua altera. Similitudinaria eſt quam incurrit ordine ſacro inſignitus, vel voto ſolẽni adſtrictus cum aliqua etiam vnica contrahens, & conſumans. c. quotquot. 27. q. 1. & c. fi. de biga. licèt illa ſit virgo, vt ſentit Ang. verb. bigamia. §. 9. cui conſentiunt Syl. verb. bigamia in princip. & S. Anto. 3 part. titu. 21. cap. 1. Primò per d. cap. quotquot. Secundò, quòd licèt neque de iure, neque de facto contrahat cum duabus, vel vna corrupta valide, tamen habet affectũ contrahẽdi cum opere ſubſequuto, poſtea quam per ordinem ſacrum, vel votum ſolenne contraxit ſimilitudinariè cum Chriſto. Dixi, *Ordine ſacro inſignitus, vel voto ſolemni adſtrictus*, ad ſignificandum, quòd nec laicus, nec minoribus tantum initiatus contrahens cum vidua, ſiue corrupta inualidè, ſiue nulliter propter aliquod impedimentũ efficitur irregularis, vt in ſacra Pœnitentiaria nuper concluſum fuit. Tum quia nullo iure id cauetur, & irregularitas non contrahitur, niſi in caſibus a iure expreſſis, c. is qui. de ſent. excomm. lib. 6. Non obſtat Rota deciſ. 1. de biga. quæ per c. fi. eiuſdem tit. tenuit contrarium in clerico minorũ ordinum: quia non aduertit integrã rationẽ decidendi illius c. fi. eſſe prędictã, quæ ceſſat in tali clerico. Tũ quia non obſtat cap. nuper eo. tit. quia loquitur de presbytero. & verb. *Clerici*, in eo poſito. addit Inn. conſtitutis in ſacris. Nec etiã obſtat d. c. fin. quia loquitur de ſubdiacono, nec ratio in eo expreſſa, ſcilicet, quòd habuit affectum cõtrahendi opere ſubſequuto: quia non eſt integra, ſed integranda ſupplendo (& quia iam ſimilitudinariè cõtraxerat cum alia) quæ ſuppletio colligitur ex ipſo textu, non fruſtra loquente de ſubdiacono, cui eſt annexum votum ſolenne caſtitatis. cap. a multis de ætate & qualit.

196 Tertiò dico, quòd nõ incurrit quis ſine matrimonio de iure aut facto cõtracto, eo quòd habeat concubinas etiam multas, etiamſi eas coniugatus cum vna ſola virgine haberet, c. pe. de biga. & c. fin. 34. diſt. neque eo quòd cum deſpõſata alteri per verba de præſenti matrimoniũ contrahat, modo adhuc illa virgo eſſet, c. debitum. de bigam. neque etiam ſi cum multis contraheret, ſi non haberet copulam, niſi cum vna tantum.

Digitized by Google

197 Quartò dico, quòd qui matrimonium cum muliere ſcurrili, ſerua, aut cum publica fabularum actrice contrahit, non eſt bigamus, ſi erat virgo, quamquam mortua illa, non debet ordinari, cap. ſi quis viduam 2. 34. diſt.

Quintò dico, quòd quidquid alii dicant, pro certo habetur poſſe Papam cum bigamis diſpenſare ad ordines, vt ait Inno. in cap. 2. de bigam. & c. ad audientiam. de homic. & S. Thom. in quodlib. 4. art. 8. quē ſequitur Anch. in c. 1. de bigam. & Rota deciſ. 447. quæ in nouè rubricatis eſt prima eiuſdem titu. & Comm. habet in omni bigamia poſſe Papam diſpenſare: quia omnis irregularitas ſolo iure humano introducta eſt, licet fuerit inducta a S. Paulo, cap. lector. cum gl. 34. diſt. quamuis in vera nō ſoleat, neq. poſſit ſine magna cauſa ordinaria poteſtate diſpenſare, iuxta Rot. in prædicta deciſ. 447. In interpretatiua verò, & ſimilitudinaria ſolet, & iuſte poteſt ſaltem cum iuſta cauſa.

Sextò dico, quòd nemo alius a Papa in vera, vel interpretatiua ad ordines ſacros poteſt diſpenſare, iuxta omnes, neque ad minores, iuxta Ioan. And. Anch. & Phil. in c. 1. de bigam. lib. 6. vbi benè textus, & ibi Dom. quamquam S. Thom. in 4. diſt. 27. & Syl. verb. bigam. q. 6. oppoſitum dicant, & Rota in d. deciſio. 447. quorum opinio admitti poſſet quo ad vſum ordinum ſuſceptorum, arg. d. c. lector. ſed non ad accipiendum nouos.

Septimò, quòd ſuper ſimilitudinaria ſi illa erat virgo, Epiſcopus diſpenſare poteſt, c. 1. cum glo. qui cler. vel vouēt. quod ibi tenet Pan. cum Card. Præpoſit. & communi.

De ſecunda ſpecie irregularitatis ex defectu corporali.

SVMMARIVM.

198 *Irregularitas ex quali defectu mēbri, vel viſus naſcatur: & quo quo ad vnum officium, & nō quo ad aliud. In qua ſolus Papa diſpenſat, nu. 199. & 200.*

201 *Irregularitas illegitimitatis quid notat, & a quo tollitur.*

202 *Irregularis quis minor, æger, obſeſſus, lunaticus, furioſus, hermaphroditus nu. 203. ſeruus, infamis & abſtemius, nu. 204.*

198 Dico primò, quòd defectus cuiuſlibet mēbri principalis contingens ob culpā inducit ſecundæ ſpeciei irregularitatem, c. 1. cap. ſi euangelica. 55. diſt. quamuis membrum ſit occultū, neque facultatem vtendi ordine impediat, vt ſunt pudenda, c. ſi quis abſciderit. & cap. ſeq. 55. diſt. quamuis quis ſibi non abſcindat, ſed alius ſua culpa: quia iuſſit aut rogauit, aut quia rei illicitæ dans operā id caſu perdidit, arg. c. presbyterum. c. continebatur. de hom. aut in pœnā alicuius delicti ab inimicis fuit illi abſciſſum, vt Hoſt. in ſumma de corpo. vitia. §. & quæ. & in c. ex parte. eo. tit. quē ſequuntur Ioan. And. & Com. determinauit de eo cui maritus mulieris, cum qua fuit deprehenſus, pudenda abſcidit, & a fortiori, ſi iure a iudice abſciſſa fuere, arg. c. fi. de tempo. ord.

Secundò dico, quòd etiā defectus partis membri, quam ipſe pe..a indigna-

Digitized by Google

indignationem abſcidit, eam inducit, ca. qui partem. 55. diſt. quamuis facultatem naturalem bene celebrandi nō adimat, ſi eſt notorium, quòd per indignationem, & impatientiam fecit, & aliàs non, iuxta Anto. & Card. in cap. fin. de corpore vitiat. quamquam de eo Villadieg. dubitet, vbi ſupra, col. 38. & poſſunt conciliari dicendo, quòd non eſt irregularis ob defectum membri, ſed ob notorietatem peccati, quod abſcindendo commiſit, d. ca. fin.

199 Tertiò dico, quòd neque imbecillitas membri, neque eius defectus contingens abſque propria culpa (niſi impediat celebrationē) irregularem efficit, qualis eſt illius, cui conſilio medici, aut chirurgi propter valetudinem aut ab infidelibus, aut ab inimicis ſine ſua culpa abſcinditur. Qualis illius qui natus fuit ſine pudendis, aut poſt per vim a parētibus aut aliis caſtratus. Qualis claudicatio eius cui ſcipio in altari non eſt neceſſarius, gl. c. ſi quis in infirmitate. 55. diſt. Qualis macula oculi, quæ non priuat viſu, neque notabilē deformitatem tribuit, cap. 2. de corpo. vitiat. Qualis gibbus, & nimia magnitudo alterius, aut vtriuſque oculi, ſi non ſint notabilis deformitatis.

Quartò dico, quòd verum videtur, quod iam pridem reſpondi, ſcilicet, quòd quamuis monoculus ſit irregularis, d. ca. ſi euangelica. non tamen qui caret viſu oculi dextri, qui aliis videtur ſanus, & ſiniſtro quantū ſatis eſt ad benè celebrandum cernit, licèt gl. in c. 2. de verb. ſign. lib. 6. idem de carente oculo, & de carente eius viſu videatur cenſuiſſe, etiamſi integer appareat, ſecundum Alex. in ca. hinc etiam. 49. diſt. & Vuendel. in 4. diſt. 25. q. 1. col. 18. quod teneri poteſt de oculo ſiniſtro, quē ſtilus Romanus oculum canonis appellat, cum eſt neceſſe videre eo, vt canonē miſſæ ſine indecora, & nimia faciei ad populum conuerſione legere poſſit, aliàs ſecus. quod nuper conſuluimus ei qui viſu dextri oculi tātum valebat, vt ſine tali conuerſione legere poſſet: magis enim deformitas, quam defectus viſus videtur in hoc expenſus, & ideo cap. ſi euangelica. diſponens de carentia oculi, quę grauem inducit deformitatē, non eſt extendēdum ad carentiā viſus, quę eā nō facit, arg. cap. odia. de reg. iur. lib. 6.

200 Quintò dico, eſſe errorē vulgi dicere, oportere eum, cui abſciſſa ſunt virilia, ea arefacta, aut in puluerem redacta ſecū geſtare ad celebrandum, vt ait gl. ſing. recept. in c. eunuchus. 55. diſt. & Hoſt. in c. fin de corpo. vitiat. dicit melius etiam fore, quòd nonnulli neque viridia geſtarent, cuius falſum dictum eſt verum, quando ob illud non eſſent irregulares.

Sextò dico, quòd quilibet defectus, aut imbecillitas cuiuſlibet mēbri, quę inhabilem facit ad celebrandum, ſaltem ſine notabili horrore, deformitate, aut ſcandalo, irregularem efficit, ſiue incurratur culpa, ſiue ſine ea, cap. pen. & c. fi. de corpo. vitiat. quæ eſt regula Pan. in cap. 2. de cler. ægrot. quā dixit ſing. Villadieg. de irregul. col. 39. quod ipſum de membro ſuperuacaneo, aut nimis grādi dicendum, arg. gl. d. ca. qui partē. Quis autē defectus

Digitized by Google

aut deformitas ſit talis, determinabit Epiſcopus, iuxta Inno. in c.1. de corp. vitiat. per c.2. eiuſdẽ tituli receptum per Card. & Ant. & nõ confeſſarius, neque alius prælatus eius qui eſt ordinãdus, quamuis ſit religioſus, Syl. verb. corpore vitiat. q.1.

Septimò dico, quòd defectus aut exceſſus membri, qui aliquẽ efficit inhabilem ad exercendum aliquod officium eccleſiaſticum, efficit irregularẽ ad illud, non autẽ ad aliud, ſecũdum Pan. in c.2. de cler. ægrot. per illum textum. Exemplũ de clerico, qui eo quòd membro aliquo captus ſit, nõ poteſt miſſare, ſed ſic pœnitentes abſoluere, & aliqua alia officia exercere. Quod verùm nobis videtur, quando non incurriſſet eum ſponte, aut ſua culpa, iuxta Villad. vbi ſupra col. 39. & probatur per dicta ſupra. & quo ad iam ordinatos, non autem quo ad ordinandos, arg. cap. fin. de corpo. vitiat. & not. ibi per gloſſ. & argu. cap. 2. de cleric. ægrot. & notat. ibi per Pan. & gloſſ. in cap. forum. de verb. ſign. quod etiam ſenſit eruditiſſ. R. D. Simmachus in tract. de irregul. c.2. & aliis locis.

Octauò dico, quòd in iſta irregularitate ſolus Papa diſpẽſat, ſecundum Inno. in cap.1. de re iud. lib.6. & in cap.2. de corpo. vitiat. receptũ a Ioan. And. & Ant. in cap. ſignificauit. de corp. vitiat. licèt Villad. reg. col. 49. Syluest. verb. corpore vitiatus, quæſt. fin. & aliqui alij contrarium teneant.

201 Nonò dico, quòd defectus natalium ſiue vt ita dicam, illegitimitas, qui ad defectũ corporalem redigitur, includit omne illegitimorum genus, gloſſ. cap. niſi cum pridem. de renunciat. verb. manſeris. & cap. per venerabilem. §. quod autem. qui filij ſint legit. & omnes facit irregulares, cap.1. & fin. de fil. presb. quamuis eorum defectus occultus ſit, & publicè habeantur pro legitimis, quales ſunt multi, quos coniugatæ ex adulteris habuerunt: adeo quidem, vt qui ſcit aut credit per dictum matris ſe talem eſſe, legitimationem occultam debet petere, quæ facile illi cõcedetur, iuxta Anto. in d. cap.1. poſt Hoſt. quamuis matris adulteræ credere ſi nolit, non teneatur, iuxta eoſdem ibidem, & dicta ſupra cap.16. a nu.45. & alia ſuper hoc vide ſupra nu.94.

Decimò dico, quòd in hac irregularitate ſolus Papa ad ordinem ſacrum, dignitatem, & beneficium curatum diſpenſat, ſed ad minores & vnum beneficium ſimplex poteſt etiã Epiſcopus c.1. & 2. de fil. presb. li.6. & profeſſio religionis ad omnes ordines c.1. de fil. presb. non tamen vt poſſit eſſe prælatus, aut prælata, Palu. in 4. diſt. 41. q.3. etiã cum diſpenſatione Epiſcopi, ſecundum Villad. vbi ſupra col. 39. & efficaciter probatur per c.1. de fil. presb. verb. nullatenus, adiuncta gl. fi. de vt hi qui. verbo nullo modo. de qu. & quali. quatenus habet, per verba illa, *Nullo modo*, tolli poteſtatem diſpenſandi Epiſcopis.

202 Vndecimò dico, quòd ætatis defectus, qui etiã ad defectum corporalem reducitur dum durat irregularem facit, iuxta Villad. vbi ſu. col. 39. facit cap. fin. de tempo. ord. lib.6. Quæ verò ætas in ordinando requiratur dictum eſt ſupra ca.25. nu.106

Digitized by Google

num.106. Et quanquam ordinatus ante legitimam ætatem characterem accipiat (licèt ſit infans, & ordinetur presbyterio, iuxta Arch. in c. ſi quis ſuadente. 17.q.4.) non tamen ordinum exequutionē, neque priuilegia ad eā pertinentia. quamuis ſic ad characterem ſpectantia, qualia ſunt canonis & fori, iuxta d.c. ſi quis ſuadente. & c.2. de foro compet. & cle. vt hi qui. de ætat. & qualit. verb. conſtitutus. iuxta glo. cle. fin. de ætat. & qualit.

Duodecimò dico, quòd in hoc defectu ſolus Papa diſpenſat, iuxta gloſſ. & Card. ibi, quamuis ſit religioſus, nō obſtantibus priuilegiis, quæ videntur excluſa per Concil. Trid. ſeſſ. 23. c. 12. de refor.

Decimotertiò dico, quòd lepra, quæ etiam ad hunc defectum corporalem redigitur, irregularitatem inducit, & nō ſolum ſuſceptionem ordinum, ſed vſum ſuſceptorū impedit, cap. cum procuſſio. 7. q. 1. & c. de rectoribus. & cap. ex parte. de cler. ægrot. quod ipſum in qualibet alia corporis infirmitate, quæ notabile ſcandalum ordinū vſui præbet, videtur dicendum, ſaltem quo ad actus, in quibus id facit, argu. l. illud. ff. ad l. Aquil. & c. 2. de trāſlat. prælat. & in hac ſolus Papa diſpenſat, arg. not. in cap. at ſi clerici. §. 1. de iud. & Villad. vbi ſupra, col. 48.

203 Decimoquartò dico, quòd qui patitur epilepſiam, quam quidam appellant epilētiam, alij morbum caducum, cap. in literis. 7. q. arreptitius item, energumenus, aut a dæmone obſeſſus, eſt irregularis, iuxta Aluar. de planct. eccleſ. lib. 1. cap. 49. litera P. qui dicit epilepſiam duplicem eſſe (quod ille philoſophicè declarat) & quòd ſolus Papa ſuper ea diſpenſat, per not. in d. c. at ſi clerici. & Villad. vbi ſupra col. 48. & adeo eſt irregularis, vt ſemel hoc morbo infectus, nunquam amplius poſſit ordinari, quamuis omnino ſanus appareat, arg. §. fin. 15. q. 1. neque qui iam ordinatus eſt, ſi ſæpe decidit: neque etiam ſi raro, modo ſpumas ore vomat, celebrare poteſt, aliàs ſic, vt colligitur ex cap. communiter. & duobus ſeq. 33. diſt. & cap. illud. c. nihil. 7. q. 1. & c. pe. 7. q. 2. adiuncto ſocio præparato ad perficiendam miſſam incœptam, ſi fortè morbo corriperetur, d. cap. nihil. exceptis obſeſſis à Dæmonibus, qui nunquam celebrare debet, vt ſentit S. Anto. 3. par. tit. 28. cap. 5. & Villad. col. 42. vbi ſupra: & quod dicitur de epileptico, idē de amente, lunatico, & furioſo, iuxta eundē ibidem, dicendum eſt.

Decimoquintò dico, quòd Hermaphroditus, qui eſt vtroque ſexu præditus, nō eſt capax characteris, ſi ſexu fœmineo magis quàm virili præſtet: & licèt ſit eius capax, ſi magis virili quàm fœmineo pollet, non debet tamen ordinari, arg. c. illiteratos. 36. diſt. & c. ſi. 49. diſt. ſecundum S. Anto. vbi ſupra cap. 6. §. 5. receptum: quia eſt monſtrum, & in hac ſolus Papa diſpenſat per prædicta.

Decimoſextò dico, quòd eſt irregularis ſeruus, ſic vt non poſſit ſine facultate ſui domini ordinari, & ſi cū illa ordinatur ſit liber, illo verò ignorante, vel cōtradicente manet ſeru⁹ ſicut antea, ſi nō initietur niſi minoribus: Et ſi initietur ſubdiaco

naræ,

natu, vel diaconatu ſe liberare poteſt, dato alio ſeruo æquali ſui loco, aut iuſto pretio ſoluto. Ad preſbyterium autẽ promotus manet liber dato ſuo peculio, aut redimendo ſe, ſi peculium non habet: & ſi nec illud habet, ne hoc facere poteſt, ſatisfaciet præſtando domino obſequia non indecentia presbytero, iuxta S. Anto. vbi ſupra ca. 6. §. 6. & colligitur ex c. 1. 2. & 3. & c. nulli. & cap. ex antiquis. & cap. frequens. 54. diſt. & toto tit. de ſer. non ordi.

204 Decimoſeptimò dico, quòd infamis tam facti quàm iuris infamia, eſt irregularis, cap. infamibus. cum glo. & not. ei per Fran. de reg. iur. lib. 6. & c. 2. iuncta gl. fin. de ordin. cogni. & cap. ipſi Apoſtoli. 2. queſt. 7. in qua, cum naſcitur ex infamia iuris, ſolus Papa diſpenſat, iuxta Villad. vbi ſupra, col. 50. niſi quando Epiſcopus diſpenſat ſuper delicto, ad quod ſua facultas ſe extendit, acceſſoriè infamiam demit, iuxtà gl. ſing. cap. Euphemium. §. 1. 2. q. 3. cui ſimilis in cap. Domino. 50. diſt. & ea quę poſt Decium dicimus in cap. at ſi. §. 1. de iudic. In ea verò quę naſcitur ex infamia facti, qualis eſt illa quæ naſcitur ex crimine graui notorio, etiã Epiſcopus diſpenſat, vt dictum eſt ſupra. Quin etiam pœnitentia iuſta, & emendatione vitæ interdũ aliqua tollitur: quia omniś res per quaſcũque cauſas componitur, per eaſdem diſſoluitur, cap. 1. de reg. iur. & cap. teſtimonium. de teſtib. & gloſſ. cap. primum. 25. diſt. in fin.

Decimooctauò dico, quòd qui vinum non poteſt bibere, quin euomat, eſt irregularis, gl. ſing. d. c. ipſi Apoſtoli. cum quo etiam Papa non poſſet diſpẽſare, niſi teneatur eum poſſe diſpẽſare, vt qui celebrat non ſumat ſub vtraque ſpecie, contra cap. comperimus. de conſecr. diſt. 2. & cap. illiteratos. 36. diſt. cap. fin. de temp. ordi. lib. 6. de quo tractare hic non conuenit. non video tamẽ, cur is non poſſit promoueri ad ordines minores, cum non teneatur communicare ſub ſpecie vini, etiamſi ſeruaretur cap. peracta. de conſec. diſt. 2. quo gloſſa illa mouetur.

De tertia ſpecie Irregularitatis ex aliquo defectu animæ.

SVMMARIVM.

205 Irregularis quis Idiota, Neophytus, & Infidelis, & quis diſpenſat.

205 DIco primò, quòd idiota ſiue illiteratus, penitus ignarus literarum, eſt irregularis, cap. illiteratos. 36. diſt. de quo latè dixi in prælectione cap. ſi quando. de reſcrip. exceptio. 13. Nunc autem addo Conc. Triden. ſeſſ. 2. quod c. 4. de refor. videtur facere irregularẽ, etiam ad primam tonſuram, eum qui neſcit legere & ſcribere, & ad quatuor minores, eum qui ſaltem latinam linguam non intelligit.

Secũdò dico, quòd rarò aut nunquam in hoc defectu directè Papa diſpenſat, & ſi ſic indirectè, diſpenſando ſuper ætate neceſſaria ad diſcendum, vt dixi in dicta prælect. cap. ſi quando, de reſcr. excep. 19. de amẽtia vero & defectu iudicij continuo vel interpellato ſupra §. proximo meminimus.

Tertiò dico, quòd defectus fidei irregularitatẽ facit, ita vt qui non eſt baptizatus nõ eſt capax ordinis

c. 1. &

Digitized by Google

c.1.& cap.veniens.de presby.nō baptiz.quamuis ſit catechumenus & ſanctus:quia character ordinis præſupponit characterē baptiſmi,iuxta Io.Andr.& commu.in d.c.1.Neque baptizatus ordinatur,licèt capax,ſi eſt hæreticus,aut fautor hæreticórum,quamuis ſit iam conuerſus,cap.ſi quis omnem.1.q.7.& c.2. §.hæretici.de hæret.lib.6.neq; etiā filius hęretici,qui talis exceſſit vſq; ad ſecundam generationem per lineam virilē, aut vſque ad primam per fœmineam d.§.hæretici.& cap. ſtatutum 2.eo.tit.&.lib.Neque Saracenus,Iudęus,aut Paganus,Neophytus,ſiue recenter conuerſus,aut baptizatus,c.1. & 2,84.diſt. & cap. cōſtituit. 17.q.4.Dixi, *Recenter conuerſus* , & non nouus Chriſtianus: quia vulgus nouos Chriſtianos appellat etiam ab hinc plus decem,viginti, triginta, & quadraginta annis conuerſos.in quibus hoc locum non habet arg.cap.eam te.de reſcr. vbi Fel.nu.2.& minus in eorum filiis,quos etiam praua nōnullorum conſuetudo nouos Chriſtianos appellat; quamuis ſtatutis aliquarum eccleſiarum à Sede Apoſto.confirmatis aliud ſtatutum ſit.

Quartò dico,quòd in his irregularitatibus defectus animæ ſolus Papa diſpenſat,arg.eorum,quæ ſupra proximo §.dicta ſunt, & notatur in §.1.cap.at ſi.de iud.neque ille ſatis benè poteſt in defectu iudicij continui,vt ſentit Bald.in cap.cum adeo.nu.10.de reſcrip.neque in defectu baptiſmi : quia ea iure naturali aut diuino in eo qui eſt ordinandus requiruntur,iuxta illa,quæ adduximus in d.cap. ſi quando except. 10.

De quarta ſpecie Irregularitatis ex homicidio iuſto ob defectum perfectæ lenitatis.

SVMMARIVM.

206 *Deformare hic capitur pro occidere, vel mutilare circa irregularem ex homicidio, & ſeq.*

207 *Irregularis eſt ex defectu perfectæ lenitatis omnis & ſolus qui,& 208 & ita Iudex,accuſator, teſtis &c. qui fuerunt cauſa deformationis ſequutæ nu.209.& ſeq.*

211 *Cauſa propinqua deformationis quid,& quotuplex,& multa illata.& ſeq.*

213 *Intentio virtualis ſpecialior neceſſaria ad irregularitatem iuſtā,quàm iniuſtam.*

214 *Irregularis non eſt ſic dans arma, hortans,iuuans,pugnans &c.contra Aluarum Pelag.& quis ferens ligna,parans funes,& alia ad deformandum.nu. 215.*

216 *Irregularis deformans ob defenſionem parentum,& patriæ &c.non autem denuncians &c.*

217 *Diſpenſare nequit Epiſcopus cum irregulari iuſto, & cum malè ordinato ſic.nu.245.*

206 Dico primò, quòd hæc oritur ex occiſione,vel mutilatione mēbri hominis in caſu licito:quia viſum eſt Eccleſię nō poſſe eū ſatis referre lenitatē atque manſuetudinem D.N.Ieſu Chriſti (qui propter nos ſuū propriū ſanguinē fudit,& morti ſe tradidit)eum,qui occidit vel mutilat etiam licitè,per dicta S.Tho.2.2.q.40.art.2.

Secundò dico,quòd illa ſola pars hominis dicitur membrum , quæ officium per ſe diſtinctum habet, vt manus,pes,auris, arg.c.ſingul.

89.diſt.quare digitus non eſt membrum,ſed pars membri,iuxta Bart. receptum in l.2.ff. de public.iudic. quę firmiter ſequimur cõtra Caiet. 2.2.q.95.artic.1.licèt eum ſequatur Sotus lib.2.q.5.art.1. de iuſt.& iur. Primò,quòd a communi opinione præſertim recepta,nõ eſt diſcedendum ſine textu aut ratione neceſſaria,iuxta cap.de quibus. 20.diſt. & Io.And.recep.in c.1.de conſti.quales ipſi non afferunt.Secundo,quòd Caiet.confitetur quòd ille.cui vnus digitus abſcinditur, ſine quo bene celebrare poteſt,nõ eſt irregularis, conſequenter non perdidit membrum, cum amiſſio membri apparentis irregularẽ faciat, iuxta omnium mentem. Tertiò, quòd in l. iuẽ Offilius.ff.de ædil.edi. habetur, quòd habens abſciſſum vnum digitum, habet abſciſſam partem membri,& non ipſum membrum.Et in l.non ſunt liberi.ff.de ſtatu. homi. innuitur habentem æquo plures digitos,non habere ęquo plura membra. Quartò, quòd falſum eſt id quod Caiet.pro ſe adducit,ſcilicet, quòd vt ſit membrum, non eſt neceſſe, vt habeat officiũ diſtinctum ab aliis membris, & ſatis eſt quòd ſit ſocius, & adiutor in illo officio faciẽdo:quia etiam pars digiti manum in ſuo officio iuuat, attamen non eſt membrum vt ipſemet fatetur:tum quòd c.1.de corp.vitiat.ab ipſo citatũ,potius pro nobis quàm pro eo facit, quamquam neutram partem probat. Quintò,quòd non eſt verum id quod aſſumit,ſcilicet teſticulos hominis ſine parte genitali membrum per ſe facere: quia quamuis qui ſua culpa eos amiſit, non poſſit ordinari, non tamen ex eo ſequitur eſſe membrum. Nam non poteſt ordinari, qui ſua culpa partem digiti amittit cap.qui partem.55.diſt,& c.1. de corpor.vitiat. quam tamen non eſſe membrum ipſemet confitetur. Sextò, quòd nullus æquus iudex iudicare auderet,quòd ſtatutum irrogans magnã aliquam pœnam in abſcindentem alteri membrum,includat digitum abſcindentem. Nam & Fel. in d.c. cum illorum.de ſen.excom.ponens ſex caſus in quibus digitus habetur pro membro,oppoſitum pro regula ponit.Monemus tamẽ nullam eſſe gloſſ.quæ hanc concluſionem Bart. expreſſe teneat,licèt Soto fuerit viſum id tenere gl.cle.1.de homi.quę tamen nihil tale habet, nec vllus noſtrorum eam in id citauit.

Tertiò principaliter dico, quòd quamuis paria ſint quo ad hoc, interficere & membrum abſcindere, cle.1.de homic.non tamen ſunt paria, abſcindere illud & debilitare, etiam adeo vt nihil eo facere poſſit, ſecundum Card.Pan.& Præpoſit.in c.1.qui cleric.vel vouent. poſt Cal. ibidem.:quia ſaltem excuſat a de-
207 formitate. Cõtra quod tamẽ facit quòd idem Pan.in d.cap.cum illorum.quem ſequuntur Ang.Syl. & quidam alij,contrarium tenuit, aſſerens quòd cle.1.de homic. quæ de hoc loquitur,pro diuerſis ponit mutilare & truncare: & quòd per mutilare intellexit debilitare. Pro quo facit,quod Bonif.eadem cle.1. colum.6. ait quòd irregularis eſt, qui facit alium irregularem,id eſt, inhabilẽ ad ſine ſcandalo celebrandum, quæ duo aſſumpta eſſe falſa

iampridem

Digitized by Google

iampridem probauimus Conymbricæ. Tum quia præfata cle.1.non habet trũcare, ſed ſolùm mutilare, vt palã eſt. Tum quia vt ſupradictũ eſt nu.59.per cap.is qui.de ſent.excom.lib.6.irregularitas nõ contrahitur, niſi in caſibus a iure expreſſis, e quibus non ſunt illi, quos ipſi de ſuo addũt. Tũ quia iura ſtatuentia irregularem eũ qui occidit, aut mutilat, oppoſitũ de debilitante ſignificãt, arg.c.nonne. de præſump. & l.cum prætor.ff.de iudi. Tũ quia generans filiũ extra matrimoniũ, irregularem facit c.1.de fil.presby. non tamen eſt ob hoc ipſe irregularis: & iudex furem furti damnando, facit eum irregularẽ cap.tantis Daniel.81.diſt. & c.omnipotens. de accuſ. ipſe tamẽ ob hoc nõ eſt irregularis. Tum quia membrũ aridũ verè eſt mẽbrum cap. ſicut vigeri. 1.q.1. ibi; ſi cuius manus arida eſt, membrũ quidem eſt, licet inefficax.

208 Quartò dico, quòd ad maiorẽ breuitatem vtemur hoc verbo deformare, loco illorũ verborũ occidere, & mutilare membrum, & non abs re, quia vterq; poteſt dici deformator. Mutilator quidem, quia tollit formam figuræ accidẽtalem. Occidens autẽ: quia tollit formam ſubſtantialem, arg.eorum quæ habentur in cap.de fabrica.de conſec. diſtin.1.& in ca.q.quadam.de celeb. miſſæ.

209 Quintò dico, quòd omnis & ſolus ille eſt irregularis huius ſpeciei, qui iã baptizatus hominẽ deformat in caſu licito, alio quàm infirmitatis, aut dat cauſam propinquam deformãdi aliquẽ, aut ſaltem vt citius deformetur, quàm aliàs fuiſſet deformatus, extra neceſſitatem ineuitabilem ſuæ vitæ defendendæ. Dixi, *Iam baptizatus*: quia per mortem iuſtam anteriorem irregularitas nõ incurritur per cap.ſi quis viduam. 50.diſt. ſecundum Pan. & Præpoſit.in c.gaudemus. de diuor. & Card.in cle.1.nu.13.de homi.quẽ ibi ſecuti ſumus cum gl.in Summa 51.diſt.& in d.cap.ſi quis viduam.& Inno.in d.cap.gaudemus.& Villad. vbi ſupra col.54.non quia infidelis ſit incapax omnis irregularitatis, eſt enim capax bigamiæ c.acutius. 26.diſt.ſed quia iura ſolum conſtituerunt hoc de actibus baptizatorũ d.cap.ſi quis viduam. Per quod ſoluitur argumentũ, quod ad oppoſitũ tenendum Villad.induxit vbi ſupra col.44. Dixi, *Deformat*: quia niſi deformatio ſequatur, non incurritur.

210 Dixi, *Hominem*, ad includendũ eum, qui deformat Saracenum, aut alium infidelem, & excludendum eum qui ſolum corpus mortuum, aut antequam animetur deformat, ob dicẽda infra nu.218. Dixi, *In caſu licito*: quia qui in alio facit, hanc irregularitatem non incurrit, ſed aliã peioris ſpeciei, ſcilicet, delicti, de qua d.nu.218. Dixi, *Alio quàm infirmitatis*: quia deformitas ob illã inducta deformatorem irregularem non facit, neque deformatum, ſi per hanc facultas rectè celebrandi non adimatur, cap.ſi quis a medicis.cum 3.ſequen.55. diſtinct. quorum tamen nullum loquitur de deformatore; ſed ſolum de deformato. Quod autem idem ſit dicendum de deformatore colligitur ex dicendis infra numero 217. Dixi, *Aut eſt cauſa*, generaliter, ad includen

includendum quatuor cauſas ſcili-
cet, efficientem, materialem, for-
211 malem & finalē, de quibus in-
fra.nu.219. Dixi, *Propinqua*: quia nō
ſufficit eſſe remotam, arg.c.de oc-
cidendis.33.q.5.& glo.ſing.c.de cæ-
tero.de homicid. Cauſa vero pro-
pinqua quo ad hoc eſt dictum vel
factum licitum directum ſufficien-
ter in deformationem inde ſequu-
tam. Dixi, *Licitum*: quia illicitum
cauſat irregularitatem ſpeciei ſe-
quentis. Dixi, *Directum*: quia opor-
tet vt ſit tale, quod tendat in defor-
mationem ex ſe, ſiue ſuapte natura,
vel intentione operātis, vt eſt ictus
mortifer, etiā ſine intentione occi-
dendi, vel cōtra ictus ex ſe nō defor
matorius cum intentione defor-
mandi. Dixi, *Sufficienter*: quia non
ſufficit qualiſcunque: nō enim ſuf-
ficit directio, qua minimus ictus
ex ſe dirigitur in deformationem,
neque directio per quamlibet ge-
neralem intentionem, qualem ha-
bet qui præbet arma militi ad bel-
lum iuſtum generaliter, & qui hor-
tatur generaliter exercitū ad præ-
lium iuſtum & ad victoriam, etiam
iuuando ſine intentione ſpeciali de
formandi. Dixi, *Saltem*: quia ſuffi-
cit vt ſit cauſa vt deformetur ci-
tius quam aliàs deformaretur. Di-
xi, *Extra neceſsitatem ineuitabilem*:
quia hæc excuſat iuxta cle.1.de ho-
mic. quamuis ante illam oppoſi-
tum tenuit S.Thom.2.2.quæſt.64.
art.7.ad 3.eo quòd nondum per il-
lam hoc ius nouū erat inductum,
vt opinatur Caietan. ibi, licet illa
non contineat verba ius nouum de
notātia: ſed parui refert an nouum,
an vetus contineat. Idem autem
eſſe de deformāte ob neceſſitatem
euitandæ mutilationis dixit Card.
in d.clem.1.quæſt.3. Ille vero dici-
tur eſſe in prædicta neceſſitate, qui
neque fuga, neque vllo alio modo,
niſi interficiendo aut deformando
aggreſſorem, eam vitare poteſt,
iuxta gloſſ.clem.1.& cap. ſuſcepi-
mus.eod. tit. quia licèt regulariter
quis non teneatur fugere ad pecca-
tum vitandum ne aggreſſorem in-
terficiat: tenetur tamen quo ad vi-
tandam irregularitatem, vt rectè
Pan.declarauit in cap.olim.nu.17.
de reſt.ſpolia. & ſenſerunt gloſſ.d.
cle.1. verbo non valens.& c. ſuſce-
pimus.eod.titul.verb.interimetur.
quia hæc ſine peccato incurritur,
vt ſupra dictum eſt: non tamen di-
citur fuga poſſe vitari, cui ipſa eſt
periculoſa ſecundum communem,
quam ſequitur Fel.in d.cap. ſuſce-
pimus. Dixi, *Sequutam*, quia ſine il-
lius conſequutione alia non ſuffi-
cerent, etiam ſi alia pœna ſanguinis
irrogaretur, iuxta dicta ſup.nu.193.
& gloſ.recept.in c.ſi aliquis. de ho-
micid. Dixi, *Inde*: quia non ſuffice-
ret aliunde: nam ſi captus a iudice
contra quem ſum teſtatus, occi-
deretur ab alio quàm a iudice, vel
ab eo alia de cauſa, vel non moue-
retur per meum dictum: quia non
vidit vel floccipendit, non eſſem ir-
regularis: quippe, quòd ex meo di-
cto non fuit ſequuta mors.

212 Ex qua regula ſequitur primò
quòd eſt irregularis huius ſpeciei
iudex iuſtè procedēs, accuſator aut
promotor fiſcalis, teſtis, & notarius
qui ſententiam ſcribit aut pronun-
ciat, aut teſtimonia teſtiū ſcribit
aut legit quādo publicātur, ſcribē-

aut

aut dictans litteras, quibus iubetur deformatio, agens aut procurans contra reum talem deformationẽ patientem, etiam pro reo, qui vicit cum condemnatione talionis, per quam accuſatus fuit deformatus, aſſeſſor, & quilibet alius officialis, c. aliquantos. 51. diſt. & c. clericis. & c. ſententiam. ne cler. vel monach. & gl. ſummæ. 15. diſt. & clem. 1. de homic. omnes enim hi deformant, vel dant cauſam propinquam deformandi, per prædicta.

Secundò ſequitur, quòd non eſt irregularis qui alteri arma præbet, vt ſe aliàs ſe defendere non valentem defendat, ſi ille aggreſſorem deformet: quia quum per ſeipſum deformando nõ incurreret, per c. ſi. d. clem. a fortiori non incurreret faciendo id per alium, arg. c. pen. de homicid.

Tertiò ſequitur, quòd e contrario qui dat arma proximo non valenti ſe ſine illis defendere, & ille occidat inuadentẽ, eſt irregularis: quia tota regula cõuenit ei, quum non det illa ad neceſſariam ſuæ vitæ defenſionem: & a fortiori ſi non daret illi arma, ſed ipſemet illis occideret eiuſmodi inuadentem, vt tenet gl. ferè ab omnibus recept. in d. cle. verb. ſuum, ſolerter ab illa expenſum.

213 Quartò, quòd eſt irregularis qui deformat alium ob defenſionẽ iuſtam vitæ alterius, etiam patris, aut matris, etiam in bello iuſto, etiã in caſu in quo niſi ipſe id faceret, ciuitas obſeſſa caperetur, aut exercitus iuſtum bellum gerens fugaretur: & a fortiori qui ob iuſtam defenſionẽ ſui honoris & bonorũ, aut proximi deformat, licèt id iuſte faceret, quod fieri poſſe dictũ eſt c. 15. nu. 2. & 3. poſt alios citatos ibi, & latius in c. olim. 1. de reſt. ſpol. quia ſolus ille, qui neceſſitate ineuitabili ſuæ perſonæ deformat ab illa excuſatur, d. cle. 1. cum gl. ferè ab omnibus recepta de homic. Caiet. 2. 2. q. 40. art. 2. Nec obſtat, ꝙ doctiſſimus Fortunius in l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. col. 9. oppoſitum tenuit, quem aliqui ſequuti ſunt moti eo, quòd non incurrit excommunicationẽ, qui clericum propter defenſionẽ neceſſariã proximi percutit, iuxta Inn. recep. in c. ſi verò. de ſen. excom. quod certũ eſt licere, immo & interdũ oportere proximum defendere, c. dilecto. de ſent. excom. lib. 6. c. quantæ. eo. tit. in antiq. Nõ inquam hæc obſtant: quia excommunicatio generalis nõ incurritur ſine peccato mortali, vt ſupra eo. c. nu. 9. dictum eſt, irregularitas autẽ ſic. per dicta nu. 206. & quia non ſufficit iuſtã eſſe deformationem quo non inducat irregularitatẽ: & quia ſequeretur ꝙ qui defendendi honoris, aut bonorum cauſa in caſu licito interficit, non foret irregularis, quod aſſerere eſſet mille deciſiones in theoria & praxi receptas ſine ratione ſufficienti mutare contra textũ ferè expreſſum, in d. cle. vbi gl. recepta ferè per omnes hoc tenet. Dixi, *iuſtam*: quia qui ob iniuſtã defenſionẽ, aut in bello iniuſto hoc facit, nõ eſt irregularis huius ſpeciei, ſed ſequentis hac deterioris & difficilioris diſpẽſationis: nullã tamen illarũ incurrunt, qui iudicibus denunciant proditiones, homicidia, & alia delicta

cum proteſtatione ſe hoc facere ſolum, vt impediantur ne fiant, & nõ vt aliqua pœna ſaltem deformante puniantur, etiã ſi ſint clerici eiuſmodi denunciantes, vt ſupra c. 18. & in repet. c. inter verba. 11. q. 3. diximus: modo ea extra confeſſionẽ ſciant, quia licèt clericus qui aliũ ob alienas iniurias corã iudice etiã cum prædicta proteſtatione accuſat, irregularitatẽ non vitet, ſi iudex accuſatum deformet, vt ſupra dictũ eſt, non tamen incurreret ſi ad euitanda mala quæ imminent eos denunciet cum prædicta proteſtatione, præſertim ad id conſciẽtia eum perſtringente per locum a maiori. Quamquã etiam laici qui hoc faciunt ſine prædicta proteſtatione, huius ſpeciei irregularitatẽ incurrunt, licet non peccent, & clerici beneficiarij, vel ordine ſacro initiati alterius ſpeciei deterioris, quia peccant.

214 Quintò infertur, quòd eam non incurrunt laici, vel clerici qui deferunt ad iudicẽ crimẽ, quod nõ mereretur deformationẽ, licèt captum ob illud, iniuſtè, vel ob alia aliunde ad eum delata deformet, modo non tenerentur credere id euenturũ: quia non præbent prædicti cauſam propinquam, neque ſufficit quòd interſint deformationibus, quæ per iudicis ſententiam fiunt, gl. Pan. & Com. in c. ſententiã. ne cler. vel monachi. niſi interſint authoritatẽ, vel auxilium prębendo, ſed tantum nil dicendo, aut faciendo quo deformatio fiat, aut anticipetur, quãuis clerici, ſecundũ eandẽ gl. recept. peccẽt ſi eis interſiat ſine cauſa rationabili, vt cõſolandi, aut cõfitendi condemnatum, ſecundũ Pan. ibid. Quod noſtro iudicio reſtringendũ eſt ad clericos ſacrorũ ordinum, & beneficiarios, per ſupra d. c. 25. n. 110. & Ang. ver. clericus. 4. §. 1. & Syl. ver. cle. 2. §. 4.

215 Sextò infertur, quòd clericus præſens bello iuſto etiã adhortando ad victoriã generaliter, & percutiẽdo multos propriis manibus & efficiendo, vt commilitones eius ope, & hortatu multos occidant, non fit irregularis ſi per ſe nõ deformet: quia non dat cauſam propinquã deformandi ſupra definitã, cum non faciat actũ ſpeciatim ad deformationẽ directũ quo ad percuſſos ab aliis, & licèt faciat talẽ quoad percuſſos a ſe illi tamẽ non ſunt deformati, ſecus ſi per ſe deformat: quia licèt neceſſitas defendẽdæ patriæ, parentũ, cognatorũ, aut alius proximi a peccato excuſet, non tamen ab irregularitate per proximè dicta.

Septimò infertur, quòd ex hoc colligitur ratio cur interdũ præbere lanceam, aut enſem, baliſtam, aut ſclopetũ, non faciat aliquẽ irregularẽ, & interdũ ſic. & interdũ præbere ante præliũ non, & in eo ſic: quia interdũ datio illa eſt cauſa propinqua, & interdũ non, & ita interdum inducit irregularitatẽ, interdũ non, non enim facit talem eum, qui non dat principaliter ad deformandũ, licèt det generaliter ad bellandum, præliandũ, & vincẽdum, vt paſſim dant patres, patrui, cognati, amici, & domini eccleſiaſtici, & ſeculares, & colligitur ex Pan. & Com. in d. c. ſententiam. & S. Anto. 3. part. tit. 28. cap. 2. §. fin. &

Digitized by Google

aliis ſupra citatis:neque etiã, iuxta Inno.in d.c.ſententiam. qui dat balliſtam, aut ſagittas ſagittariis, vt iaciant in hoſtes ſine tamen intentione ſpeciali,vt deforment,ſed generali,vt vincant:nec eadem ratione qui ſclopetum, aut globulos præbet:& a fortiori,nec qui dat lãceam, enſem, & alia arma quibus rarius quis interſicitur: neque qui hortatur milites, vt animosè, & fortiter aggrediantur prælium iuſtum,vt Deo,iuramento, Regi, & Imperatori ſuis ſatisfaciant:neque etiam qui in ipſo prælio cohortatur, & dicens præliamini, vincite, iuxta Com.in d.c.ſententiam.

216 Octauò infertur verus intellectus c.quod in dubiis.de pœ.quatenus habet ſacerdotes,qui ad prçliandũ incitant in bellis eſſe irregulares,gl.c.ita quorundam.de Iudæ. dicentis irregularem eſſe, qui ad prçliandum dat arma, ſi eis aliquis interfectus fuerit, & Com.in d. c. ſententiam. concludentis qui in prçlio ad interficiendum incitat eſſe irregularem, quamuis bellum iuſtum ſit ex parte ſua:& illius dicti Inn.approbati cõmuniter ibidẽ, ſcilicet,eum qui baliſtã aut ſagittas prçbet ei,quem credit interfecturum,ſi interficit., eſſe irregularẽ,quamuis bellũ iuſtum ſit:intelligi enim debent de incitante, vel dante arma cum prçdicta intẽtione ſufficienti ad conſtituendum cauſam propinquam deformationis.

Contra hæc tamen omnia plurimum vrget primò,quòd intentio actualis,ſiue expreſſa, & virtualis, ſiue tacita æquiparantur, in l.cum quid.ff.de reb. cred. & in c.quemadmodũ.de iureiur. Et qui incitat, iuuat,aut præbet arma ad prçliandũ,& vincendũ hoſtes, virtualiter videtur velle,vt percutiant, mutilent,& occidant eos,vel aliquẽ eorum,quum id nõ poſſit contingere moraliter niſi ea faciendo:& qui vult conſequens, vult neceſſarium antecedens,l.2.ff.de iuriſ. om. iud. c.prçterea.de offi.deleg.

Secundò vrget,quòd qui hortatur ſuos in prælio iniuſto ſecuta deformatione ſit irregularis ea ſola ratione,quod videatur virtualiter deformare.

Tertiò vrget, quòd dupliciter vult quis aliquid, ſcilicet in ſeſe, vel in cauſa ſua: & ꝙ ſufficit velle in cauſa homicidii ad incurrẽdã irregularitatem, pro quo eſt cap. presbyterũ.& c.continebatur.cum multis aliis.de homic. Ad ſoluendum hęc, & conſtituendũ definita ſupra in hoc dicto, & ſeptimo, & octauo corollario eius prædictis, quę nullibi ſatis reſoluta legimus, adhibito multo ſtudio & diuino fauore per ſacra implorato, vigilia S.Matth. anno 1556.ea occurrerunt vnà cũ cõſideratione, ꝙ non omne quod ſufficit ad dandã cauſam propinquam,& habendã intentionem ſufficientẽ deformandi quo ad deformationẽ iniuſtã, vt incurratur irregularitas, ſufficit ad dandam cauſam propinquam & habendam ſufficientem intentionem occidendi quo ad occaſionem iuſtam, vt eadem incurratur. Tum quia qui iubet aliquem percuti baculo iniuſtè, etiam expreſſo modo, ne interficiat, ſi iuſſus interficit, eſt irregularis : quia dat propinquam

Digitized by Google

cauſam , & habet intentionem ad id ſufficientem, c.fi. de homic.lib. 6.At prælatus qui ciuitati cuius iuriſdictionem temporariā habet, gubernatorem præficit, vt iuſtitiæ munera exequatur,nō videtur dare cauſam propinquam, nec habere intentionē ſufficiētem,vt interficiat, quamquam expreſsè id non prohibeat,c.prælatis.de homic.lib. 6.cum tamen certius ſit illum gubernatorem aliquem morte condemnaturū,quàm iuſſum percutere,occiſurum. Tum quia opem ferens & aſſiſtens etiam ſine armis iniuſtè præliantibus dat talem cauſam, & habet talem intentionem ſufficientem,vt poſt Inno.in c.pen. de homic. ſupra dictum eſt:qui tamen aſſiſtit iuſtè præliātibus non, c.igitur.cum 3. ſeq.23.q.8. etiamſi aſſiſtat armatus,c.continebatur.de cler. percuſ. etiamſi hortetur , c.3. eo tit.nec etiamſi percutiat,d.c.pe. Per quam reſpondetur tribus argumentis prædictis , quòd aſſumpta in eis ſunt vera quidem regulariter, ſed fallunt in his quæ ſpectant ad hanc irregularitatē: quia ſicut ſpeciale eſt in ea , vt pro actu etiam iuſtiſſimo imponatur , ita ſpeciale eſt , vt ad id requiratur cauſa ita propinqua , & intentio adeo ſpecialis,vt dictum eſt.

217 Nonò conſequitur hæc omnia modus excuſandi ab irregularitate prælatos clericos,qui nō ſolum ſolent intereſſe bellis ſacris, & piis cum ſuis ſubditis & militibus,ſed etiā exhortari eos ad præliandū & vincendum , ſine tamen intentione ſpeciali ad deformandū per alios , & ſine deformatione ab ipſiſmet facta,quamquā nulla probabilis excuſandi eos ratio occurriſſet Aluar.Pelag. de planc. eccle. art.48. modus itē excuſandi ab ea clericos & fratres Luſitanos , qui magno zelo fidei Chriſtianos , & non minori animo ſuos in Indiis cōtra Saracenos & Paganos hortari ſolēt manibus crucē geſtātes, & aciē ipſam præeuntes,qui nō irregulares , ſed regulariſſimi ſunt.

Decimò facit , quòd eſt irregularis huius ſpeciei qui vt cōſequatur indulgentias,fert ligna quibus hæreticus vratur , ſi ex eis factis cooperatus fuit ad occidendū,aliàs non,iuxta S.Ant.3.par.tit.28.c.2.§.5.& Com. Quæ conſequitur, quòd quando antea ſtrangulantur hæretici quàm vrantur,nō fieri irregulares eos,qui huiuſmodi ligna detulerunt, neque etiam quando viui vruntur , ſi ligna iacta fuerint mortuis iam illis.

Vndecimò facit , quòd fit irregularis comitans iudicem tanquā notarius,ſatelles, aut cuſtos damnati ducti ad mortē, aut deformationem:vendens item vel commodans ſcalas,funes,enſes , ſagittas, baliſtas,aut alia inſtrumēta ad ſagittis configendū , ad laqueo ſuſpendendū,iugulandum,aurem aut aliud membrum decidendum.

Duodecimò, qui capit,aut indicat furem , aut reū vt a iudice capiatur,& qui etiam ſuæ vtilitatis cauſa tradit,aut cōqueritur de aliquo apud iudicē ſine proteſtatione ne procedat ad deformationē, c.prælatis.de homi.lib.6.quia omnes iſti ſunt cauſa propinqua deformationis in caſu licito , & ita irregula

Digitized by Google

irregulares.Dixi, *Etiam ſua vtilitatis cauſa*: quia ſi cauſa alienæ tantū id faceret,etiā cum proteſtatione, fieret irregularis,per d.c. prælatis. in verb.ſuas,ſecundū comm.quam Franc.ſequitur ibi.Quòd autē proteſtatio non ſolū verbo,ſed etiam mente debeat fieri quo ad forū cōſcientiæ, dicetur infra nu.217.

Decimotertiò,ꝙ etiā eſt irregularis hortans condemnatū, vt admoueat caput ad ſtipitē,aut cippū, aut aſcendat ſcalas, aut faciat aliquid aliud ex quo acceleretur deformatio.Et qui acuit gladiū, aut præparat funes, aut inſtrumenta, quo citius,& minori cū dolore fiat exequutio,iuxta mentē S.Anto.vbi ſupra;& omnium aliorum.

An autē adiuuans chirurgū ad ſecandum iuſte membrū fiat irregularis quæſtio noue mota eſt.Pro cuius parte affirmante facit, ꝙ adiuuans iudicē iuſte iudicantē occidere, vel mutilare fit irregularis per prædicta. Ergo eadem ratione adiuuans chirurgū iuſtè mutilantē incurrit eā.Sed tenēda eſt pars negatiua.Tū quia rem,quæ culpa caret in damnū vocari non conuenit cap.2.de conſtit. Et quod præfatus actus iuuandi eſt bonus iuxta illud Apoſt.ad Gal,6. *Alter alterius onera portate*.Tū quia nullo iure cauetur, quòd iuuans chirurgū incurrat irregularitatē abſque ſua culpa propter mortē,vel mutilationē cap.ad aures.de æta.& qual.& cap.tua.de homi.cū eis adnot. per Inn. recep. de iuuante autē iudice ſic.c. ſententiam ſanguinis.ne cler.vel monac. Et ad oppoſitū,cui nullibi reſponſum memini reſpondetur, negādo in vtroque caſu eandem rationem idē ius dictari:quoniā iudex damnans aliquē,vt mutiletur,& is qui eum quoquomodo ad mutilandū reum iuuat, licèt moueantur ad id virtute iuſtitiæ:finis tamen eorum eſt vindicare,& actum terrorē, & horrorē incutientem facere, vel ad illū iuuare: chirurgus autē volens mutilare,& qui eum iuuat, mouētur miſericordia, & pietate ad ſanandum ægrotū, & Eccleſia induxit irregularitatē ob homicidium, & mutilationem ad aſſimilandum Chriſto mitti, māſueto miniſtros eius,quo mites eſſent, & non crudeles,nec ſimiles crudelibus, quales ſunt etiā,qui iuſte occidūnt,vel mutilant iuxta c.*non eſt crudelis, qui crudeles iugulat.: ſed crudelis ideo vocatur:quia crudelis patientibus eſſe videtur.Nam latro ſuſpenſus patibulo crudelem iudicem putat.* 23. q. 5. chirurgus autē,& qui iuuant illū miſericordia,& pietate moti nec ſunt crudeles,nec ſimiles crudelibus, & ita longè diuerſa ratio induxit Eccleſiam ad conſtituendū iudicē,etiam iuſtè iudicantē,& iuuantē eum irregulares,quàm chirurgū, & eum iuuantem.Pro quo facit primū dictum ſupra nu.206. Ex quibus infertur idem eſſe iudicandū de medico,& iuuantem illū, quod dictū eſt de chirurgo, & eum iuuantes quoniā nec illi, nec iuuantes illos abſque culpa incurrunt irregularitatē:cum culpa autem ſic,vt Inno. communiter recept.ait in d.cap.ad aures.& c.tua.arg.l. illicitas. §. ſicuti.ff.de offic.præſid.

218 Sextò principaliter dico, ꝙ in hac irregularitate ſolus Papa

Digitized by Google

diſpenſat, ſed longè facilius, & ex minore cauſa quàm in ſequẽti, quæ ex actu illicito naſcitur: licet poſt Conc. Trid. in illa ſi eſt occulta diſpenſet Epiſcopus, & in hac non, vt infra nu. 240. dicetur.

De quinta ſpecie irregularitatis, ex homicidio iniuſto vno ex delictis, vnde illa naſcitur.

SVMMARIVM.

219 *Irregularis per deformationem illicitam eſt omnis, & ſolus ille, &c.*

219 *Cauſæ ſunt quatuor, efficiens, formalis, materialis, & finalis.*

219 *Cauſa propinqua deformationis noue definita. & ſeq.*

220 *Irregularem facit omnis deformatio illicita mere intenta, & nulla mere caſualis, mixta verò facit contentum in hac regu. 28. corollariis ornata de monacho, chirurgo, abortiente, vulnerante, & non deformante, miniſtrante arma, iuuante, & hortante, accuſante ſine proteſtatione, detinente furẽ, alente feram, magiſtro caſtigante, ludente illicitè, clerico venante, cordigero equitante, & de adulterante, a nu. 221. vſque ad nu. 239.*

233 *Mandans vel conſulens hoc differunt, nec refert, an cito, an tarde executio fiat, & ſeq.*

219 Dico primo, quòd quo ad hunc effectum paria ſunt occidere & mutilare, ſiue abſcindere membrum: non tamen debilitare, vt dictum fuit ſupra nu. 207. & vt ibi, ita hic vtemur verbo deformare pro occidere, aut mutilare ſeu membrum abſcindere.

Secundò dico, quod deformatio eſt triplex, merè voluntaria, merè caſualis, & mixta. Merè voluntaria eſt deformatio intẽta ſeu volita in ſe iuſtè, vel iniuſtè; qualis eſt quam quis intendit facere iuſtè, vel iniuſtè, per ſe, vel per alium, iubendo, conſulendo, aut cooperãdo, vel iuuando teſtimonio, vel patrocinio, ferro, veneno, aut aliis modis, aut deducendo ad locum vbi deformetur, aut procurando, vt faciat aliquid ob quod deformetur. Merè caſualis eſt non intenta ſeu volita in ſe, neque in cauſa ad eam ſufficienter ordinata, qualis eſt mors quam infert fulmẽ eo loco illi, qui ſine talis deformationis præuiſione ad eum iuit, vel miſſus fuit. Illa enim neque eſt volita in ſe, neque in cauſa ad illam ſufficienter ordinata. Mixta eſt quæ non eſt intẽta vel volita in ſe, ſed ſic in cauſa ſufficienter in illam ordinata, qualis eſt facta a ſeruo iuſſo palo cædere alium citra deformationem, & teſtificatio in cauſa ſanguinis nolẽtis deformationẽ. Illæ enim non ſunt intentæ, ſiue volitæ in ſe, ſed ſic in cauſa ſufficienter in eam ordinata, vt bene declarat S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 8. vbi multa Caiet. tametſi, nec ipſe, neque alius adeo breuiter, & clarè reſoluat.

Tertiò dico, quòd ſicut ad ſoluenda dubia occurrentia circa irregularitatem quartæ ſpeciei poſuimus vnam regulã, ita nunc ad ſoluenda dubia circa hãc tradimus alteram, ſcilicet, quòd omnis & ſolus ille eſt irregularis hac ſpecie irregularitatis, qui diſcretus & baptizatus ſeipſum, aut alium hominem illicitè deformat, aut cauſam propinquam illicitam

Digitized by Google

illicitam illius, aut ſuæ anticipationis præbet. Dixi, *Diſcretus*, quia infans & furioſus qui nũquam habuit iudicium, aut amiſit illud ante deformationem, eam non incurrit clem. 1. de homic. Dixi, *Baptizatus*: quia prius facta non ſufficit, cap. ſi quis viduam. 60. diſtin. & per dicta ſupra nu. 107. Dixi, *Deformat*, ad includendum occidentem & mutilantem, ſed non ſolum debilitantẽ, etiã ſic, vt ſine ſcandalo non poſſit celebrare, vt proximè diximus. Dixi, *Scipſum*: quia cum nemo ſit dominus ſuorum membrorum l. liber homo. ff. ad l. Aquil. c. contingit. 1. de ſen. excom. etiam irregularitatẽ incurrit qui ſeipſum illicitè deformat, c. ſi quis abſciderit. & c. hi qui. 55. diſt. quamuis id ſancta intentione faciat, vt qui ſe caſtrat, quo melius caſtitatem colat. d. cap. hi qui Dixi, *Aut alium hominem*: quia non ſatis eſt deformare embrionẽ nondum anima rationali animatum, c. ſicut ex tuarum. de homi. c. quod verò. & cap. Moyſes. 32. q. 2. aut cadauer ea deſtitutum Arch. c. ſi quis. 15. q. 1. Dixi, *Illicitè*: quia qui ob morbum conſilio chirurgi abſcindi facit, aut abſcindit aliquod ſuum, aut alienum membrũ, hãc irregularitatem non incurrit c. ſi quis a medicis. & cap. ſi quis in infirmitate. 55. diſt. quamuis aliam quę eſt defectu corporali naſcitur incurreret, ſi ob eam fieret inhabilis, aut deformis ad celebrandum ſine ſcandalo per ſupradicta eo. c. nu. 200. Dixi, *cauſa*, generaliter ad comprehendendum quatuor cauſas, quæ ſunt efficiens, materialis, formalis, & finalis, iuxta Ariſtotel. libro 6. Phyſic. & nos collegimus dudum ex gloſſ. 1. Decret. & tradit Marian. in hoc propoſito, in d. c. ad audientiam. q. 42. de homicid. & conſequenter ad includendũ eũ, qui eſt cauſa efficiens deformitatis, qualis eſt qui eam facit, iubet, mandat, ratificat, vel iuuat: & eum qui eſt cauſa materialis illius, qualis eſt qui dat arma, aut deducit aliquem ad locũ, vbi ſunt inimici parati ad deformandum ipſum. & eum qui eſt cauſa formalis, qualis eſt qui inſtruit, docet, aut conſulit; & eum qui eſt cauſa finalis, qualis eſt qui præmium, aut receptationem deformatori pollicetur. Dixi, *Propinquam*: quia nõ ſufficit quòd ſit cauſa remota, per gloſ. ſing. cap. de cætero. de homic. receptam per omnes, qualis eſt de ſe omnis armorum fabricatio. Dixi, *Illicitam*: quia irregularitas huius ſpeciei, quæ oritur ex deformatione illicita, nunquam ſine peccato ſaltẽ veniali naſcitur, vt ſtatim di-
220 cemus. Cauſa vero propinqua illicita deformitatis poteſt definiri eſſe dictum aut factum illicitum directum ſufficiẽter in deformationem inde ſequutam, declarando partes eius, vt ſupra nu. 210. excepto quòd non requiritur intentio tam ſpecialis ad incurrendam ex cauſa illicita, de qua ibi, vt nu. 211. declaratur. Dixi, *Suæ anticipationis*: ad includendum eos qui dicunt, aut faciunt aliquid, ſine quo deformatio quidem ſequeretur, ſed non tam cito, iuxta Specul. de diſpenſ. §. iuxta, nu. 12. & 13. Pan. in c. ſententiam. ne cler. vel monach. Villad. vbi ſupra col. 22. S. Anto. 3. part. tit. 38. cap. 2. §. 5.

Digitized by Google

Ex hac regula ſic declarata infertur primò, quòd prima deformatio intéta & volita in ſe ſemper inducit irregularitatem.

Secundò infertur, quòd nulla ſecunda, ſcilicet mere caſualis inducit illam: quia neque eſt in ſe, neque in ſua cauſa volita.

221 Tertiò infertur, quòd omnis & ſola deformatio mixta ſequuta ex opere illicito lege iuſtitię, quod eſt cauſa propinqua eius, inducit irregularitatem huius ſpeciei, cap. tua. cap. ſuſcepimus. de homic. & cap. fi. eo. tit. lib. 6. quæ de opere in ſe illicito loquuntur, & cap. cõtinebatur. & cap. presbyterum. eod. tit. quæ de opere licito illicite facto agũt. Dixi, *Lege iuſtitiæ*: non enim ſufficit, quòd ſit iniuſtum lege charitatis. Nam iudex, qui iuſtè ſecundum legẽ iuſtitię iubet homicidam occidi: licèt forte id faciat animo vindictæ priuatæ, vel quia erat clericus beneficiarius, qui licitè non poterat eſſe talis iudex: neque miles, qui occidit in bello iuſto hoſtem, malo tamen animo non eſt irregularis hac ſpecie irregularitatis, ſed tantum ſpecie præcedenti defectus lenitatis, quæ eſt facile diſpenſabilis. Dixi etiãm, *Sola*: quia nulla deformatio caſualis quæ ex opere licito licite facto naſcitur, facit quẽ irregularẽ huius ſpeciei, cap. lator. c. dilectus. c. ex literis. 1. & 2. c. Ioannes. de homic. & c. prælatis. eo. tit. lib. 6. Non dixi vt aliàs, *De opere licito illicitè facto*: quia opus licitum illicite factum illicitum eſt, c. cum miniſter. 23. q. 5. glo. iuncto tex. c. 1. de colluſ. deteg. Dixi, *Quod eſt cauſa propinqua eius*: quia nõ ſufficit quòd ſequatur ex illicito, niſi ſit cauſa eius propinqua, qualis eſt deformatio fulminis ictu facta eius, qui male iuſſus aliquo ibat: quia illa mala iuſſio, neque de ſe, neque per intẽtionem directam in illam eſt cauſa propinqua ipſius per prędicta: ſicut & culpa præcedens caſum fortuitum nõ efficit, vt fortuita imputentur contra l. ſi creditor. & l. quæ fortuitis. C. de pig. act. niſi illa culpa dirigatur ſufficiẽter ad illũ, vt in hac ipſa ſpecie ſingulariter dicunt Aneha. & Fran. in gl. pe. cap. fi. de homi. lib. 6. Nam & tunc demum culpa præcedens caſum nocet commodatario, cum illa aliquatenus ordinatur ad illum, iuxta mentem omnium in d. c. 1. de commod. & c. fin. de depoſit. Mula enim commodata periens in itinere ictu fulminis nõ perit commodatario, licèt propter eius culpã in ludendo vel fornicãdo nõ tranſiit prius locũ vbi fulminauit: quia culpa illa non fuit ſufficienter directa in illũ caſum, & in c. fi. de homic. lib. 6. ideo mandans percutere citra mortem, ſi mandatarius occidat, fit irregularis: quia percuſſio culpaliter mandata, ſufficienter dirigitur in mortem. Quod autem dicatur ſufficienter directum boni viri arbitrio terminandum eſt, arg. l. 1. ff. de iure delibe. cap. de cauſis. de offic. deleg.

222 Quartò infertur, pro reſolutione corũ, quę cõtra hæc adduci poſſent ex Soto lib. 5. q. 1. art. 9. de iuſt. & iur. & aliis infra citandis, dicendum eſſe, quòd non eſt aptus nec verus intellectus quẽ pro certo dat Sotus cap. tua homic. ſcilicet, quòd monachus qui vtẽdo chirurgia ob ſolam

ſolam pietatem curat vulnus, & aperit, ex quo infirmus exponens ſe vetito contra præceptum eius, moritur, non eſt irregularis; & ſi ob lucrum curat ſic. Tum quia Io. And. Pan. Ana. & Fely. dicunt in vtroque caſu eſſe irregularem, quamuis in altero caſu, quam in altero facilius diſpenſetur. Tum quia textus aperte dicit illum monachum exercendo alienam officium ſibi vetitum peccaſſe, ibi; *Licet ipſe monachus multum deliquerit officiũ alienum vſurpando, quòd ſibi minime congruebat.* & ita ex opere illicito ſufficienter ad id tendenti ſequuta fuit deformatio. Tum quia textus in illis verbis, *Si tamen &c.* palam concludit neceſſariam fuiſſe illi diſpenſationem, etiamſi ob ſolam pietatẽ curaſſet.

Quintò infertur, quòd nimis audacter videtur dixiſſe idẽ Sot. contra omnes Canoniſtas, immò & Theologos nõ eſſe textum probantem, quòd ex deformatione caſuali ex opere illicito ſequuta fiat quis irregularis. Tum quia cap. dilectus. & c. ex literis. de homic. id probant à contrario ſenſu, quod licet, vt ipſe ait, ſit infirmum legiſtis; iuriſconſultis tamen firmiſſimum eſt l. 1. ff. de offic. eius, cui mandata eſt iuriſdict. & c. Apoſtolica. de his quæ fi. a prælat. ſine con. cap. ſaltẽ quando deſumitur probãdum illud, cuius contrarium non eſt iure expreſſum, iuxta cap. a nobis. 2. de ſen. excom. & glo. cap. ſignificaſti. de foro compet. vt in propoſito contingit, Tum quia prædicta duo c. dilectus. & ex literis. nõ ſolum probant id a contrario ſenſu, ſed etiã a ceſſante ratione & cauſa, quod eſt validum l. adigere. §. quamuis. de iure patro. c. cùm ceſſante. de appel. vt palã eſt eã perpendenti. Tum denique quia plurimi ſunt textus, quibus pro regula ſtatuitur, quòd qui deformat, irregularis eſt, c. miror. c. ſi qui viduam. c. clerico. c. de his. 50. diſt. ca. continebatur. & c. presbyterum. de homic. & adeo quidem, vt videantur includere etiam eos, qui iuſte, & ſanctè, directè, aut indirectè deformant, aut illius cauſa ſunt. Quin multi & in his S. Tho. 2. 2. q. 64. art. 8. contra caſum cle. 1. de homic. tenuerunt eſſe irregularem etiã deformantem ob neceſſariam ſuę vitę defenſionem. Cum ergo a regula non ſit diſcedendum niſi iure, aut ratione in id cogente, glo. l. omnis definitio. ff. de reg. iur. & in rubr. de reg. iur. li. 6. recept. per omnes. cumque ius ab hac irregularitate non eximat, niſi caſu citra culpam deformantem, regula præfata probata relinquitur.

223 Sextò infertur, quòd deformãs embrionem inanimatum, vel cadauer exanimatũ, non eſt irregularis, per dicta ſupra num. 218. Nec qui propinat mulieri, aut viro potum, quo eis generandi facultas impeditur: quia non deformat, cap. ſi aliquis. de homi. neque qui prægnantem abortire facit antequam fœtus anima rationali animetur, ca. ſicut ex tuarum. de homic. quæ quadrageſimo die maſculo, & octuageſimo fœminæ infunditur, iuxta gloſ. ſing. in prin. diſt. 5. Si verò neſcitur, an fętus abortiuus, quem abortiuit poteſt diem quadrageſimum, ſit mas, an fœmina, debet ſe cenſere irregularem, qui eius cauſa fuit,

argu.c.ad audientiam.de homicid.

Septimò infertur, quòd non eſt irregularis,qui vulnerat pluries & plurimum, etiam cum maxima ſanguinis effuſione,etiam abſcindẽdo aliquas partes membrorum,modo non abſcindat membrum, nec vulneratus moriatur, etiamſi maneat inhabilis ad decẽter celebrandum, quia non deformat. Monemus autem quòd licat auris,ſiue cartilago illa ſenſum auditus exornans, non videatur eſſe mẽbrum eius; tamen carentia videtur inducere irregularitatem,ob deformitatem quam in parte adeo edita,& publica inducit, argu.cap.qui partem.55.diſt.& eius quod paulo ante diximus, per illud quod Specul.placuit.in §.iuxta de diſpen.

Octauò infertur, quòd non eſt irregularis qui iuſtè aliquem percutit & non occidit, licèt ab aliis ſine ipſius culpa occidatur, c.ſignificaſti.2.de homi.aut moriatur culpa medici,aut regimine,aut morbo ſuperueniente: quia illa mors non eſt ſequuta ex eius opere illicito: ſecus tamen eſt de iniuſtè percutiente: nam etiamſi percuſſio non ſit mortifera,eſt tamen cauſa,quòd alius eum interficiat,ant incidit ob illam in morbum,quo moritur etiã culpa medici, vel malo regimine: quia quo ad hoc paria ſunt interficere, & iniuſtè percutere, ex quo mors ſequatur,etiam ſine alia culpa percutientis,vt ſingulariter probant cap. presbyterum. cap.ad audientiam.de homic.

224 Nonò infertur, quòd non eſt irregularis,qui nõ occidit,nec mutilat, licèt debilitet mẽbrũ,adeo vt nequeat celebrare per ſupra dicta.

Decimò infertur, quòd eſt irregularis huius ſpeciei præbens arma ad bellum iniuſtũ euntibus, ſi quis in eo deformetur, iuxta gl.cap.ita quorundam.de Iudæ. fundatam in c. quod in dubiis. de pœn. & a fortiori ſi ipſemet prælietur. Immò & quidquid dicat Spec.tit. de diſpen. §.iuxta.verſ.56.& nonnulli alij,nos opinionem Inn.Pan.& Communẽ, in c.pen.de homi.certam putamus. ſcilicet,quòd qui in prælio,vel alia quacunque rixa interſunt illis, ex quorũ parte ſunt iniuſta, auxiliando,vel fauendo,ſunt irregulares, ſi aliquis in eis deformetur, ſiue interſint armati, ſiue inermes, ſiue deformẽt,ſiue non,ſiue ob id timor inimicis augeatur,ſiue non;quãuis non qui interſunt ad diſſuadendum prælium, & ſuadendam pacem, licèt inde nonnihil animi ſuorum parti, & nonnihil timoris aduerſæ redderetur.Neque etiam qui interſunt iis, qui iuſtè bellum gerunt, etiam ad fauẽdnm, modo ſuis manibus non deforment, etiamſi animo deformandi percutiant, & ex percuſſione poſtea ſequatur deformatio culpa percuſſi, vel medici: quia hoc differt iuſta percuſſio ab iniuſta. Addo etiam quòd qui ſuis manibus interficiunt in iuſto bello, non ſunt irregulares huius ſpeciei, ſed illius quæ naſcitur ex defectu perfectæ lenitatis, de qua ſupra a num. 206. ſi ſunt laici; nec ſi ſunt clerici ſi initæ ipſis pugnæ tanta eſt neceſſitas, vt excuſet a peccato, quamuis non ab irregularitate, vt contingere poteſt, iuxta notata per Caiet.2.2.q.40. art.2. &

tractatur ſupra eo.c.nu.214. & 217.
225 Vndecimò infertur, quòd eſt irregularis huius ſpeciei laicus, vel clericus, qui aliũ in iudicio iniuſtè criminis merentis mortem, aut deformitatem accuſat, ſi ea ſequatur. Et qui inimico indicat vbi ſit, quod iter teneat, quomodo inueniet quẽ quærit ad deformandum iniuſtè, ſi illud ſequatur. Iudex item cõdemnans iniuſtè, & omnes eiuſmodi condemnationi ſcienter fauentes. Dixi, *iniuſtè*: quia quamuis laicus, qui iuſtè accuſat, ſententiam fert vel exequitur, cum omnibus ad id auxilium præbentibus, ſit irregularis alterius ſpeciei, vt dictum eſt ſup.nu.209. non tamen huius quæ eſt deterior, & difficilioris diſpenſationis quàm illa, excepto clerico ordinis ſacri, qui hoc facit etiam iuſtè accuſando ſine proteſtatione prædicta, quia facit actũ illicitum, iuxta regulam S. Thom. 2. 2. q.64. art.7. vnde ſequitur deformatio.
226 Duodecimò infertur, quòd non eſt irregularis huius ſpeciei, nec alterius qui ad recuperandum ſua detinet furem quoad iudex veniat, aut eidem tradat: neque qui furti ſibi facti accuſat in iudicio, quãuis ſuſpendatur, modo expreſsè proteſtetur, ſe nolle vt iudex illi irroget pœnam ſanguinis, c.prælatis. de homic.lib.6.& aliàs ſic, etiam in foro conſcientiæ, licèt id ei verè diſpliceat, vt colligitur ex gloſſ.& Arch.in d.cap. prælatis.& affirmat Calder.probatus ibi a Peruſ.col.2.ſi autem verè placeat, fiet irregularis, quo ad forũ conſcientiæ, etiam ſi ſcripto, aut verbo proteſtetur cõtrarium, ſecund.Ioan.Andr. Dominic.& Peruſ.in d.c.prælatis. Et ideo non ſemel conſuluimus quibus id contingit, vt diſpenſationẽ obtinerent: quãquam Fely.in c.poſtulaſti. de homicid.li.6. contrarium ſignificet, allegãdo in id Ioan. And.in c. 2. de homic.lib.6. qui tamen in meo libro id non dicit, neque in libris Domin. & Peruſ.in d.c.2. qui eum pro noſtra parte allegant, & bene: quia ipſe remittit ſe ad Hoſtien.in ſumma de homic.§.qua pœna.ver. ſi verum. vbi copioſius quàm omnes id quos nos aſſerimus tenet. Nec obſtat, quòd per ſolã voluntatem, aut intentionẽ ſine opere exteriori irregularitas non incurritur, vt ſupra dictũ fuit nu. 193. per c.fin. 13.q.1. quia in propoſito cum voluntate concurrit accuſatio, aut querimonia exterior, quæ ad iudicem defertur, & deformatio illam conſequuta, & proteſtatio non eſt talis qualem ius requirit ad excuſandum ab irregularitate: ius enim non requirit proteſtationem mendacem & fraudulentam, qualis eſt præfata: in nullo enim caſu mentiri permittitur, cap.primum, 22.q. 2.c. ſuper eod.de vſur. Hæc tamen irregularitas non eſt huius ſpeciei, ſed præcedentis, quæ ex defectu perfectæ lenitatis naſcitur, niſi in clerico ſacris initiato, vel beneficiario, qui peccat ſic detinendo, tradẽdo, aut accuſando ſine dicta proteſtatione, vt dictum eſt.
227 Decimotertiò infertur, quòd eſt irregularis huius ſpeciei qui illicitè rixatur, aut certat cum alio, ſi eius amici superueniẽtes eum deforment, etiamſi abſque aliquo eius conſenſu id faciant, iux.Ioan.And.

in.

in c.Petrus. de hom.recep. a Pan.& Fel.& Com.quia ex eius opere illicito in id aliquo modo ordinato, ſequuta eſt deformatio.

Decimoquartò infertur, quòd eſt irregularis huius ſpeciei, qui domi ſuæ alit, aut cuſtodit feram aliquam beſtiam, vt Leonem, Elephantem, aut Vrſum:& eſt in culpa ſoluendo, vel tenendo ſolutam, & illa aliquem deformet:ſecus ſi non eſt in culpa, ſecundum Inn.Card.& Com.in d.cap.ad audientiam:quia quum eſt in culpa ex odere illicito ſequitur deformatio, non autem, cum non eſt in ea.

228 Decimoquintò infertur, quòd eſt irregularis huius ſpeciei chirurgus, vel medicus, cuius dolo, ignorantia, aut negligētia, aut audacia omittendo ſuæ artis regulas, ictus vel ægrotus deformatur:aliàs ſecus, iuxta mentem Spec.recept. vbi ſup.nu.11.& Inn.& omnium in c.tua. de homic. Cuſtos item infirmi, qui dolo, aut notabili culpa, vt contra conſilium curantis præbet, aut facit aliquid quo infirmus deformatur ſaltem citius:non autem ſi id faciat bona fide ſine culpa notabili, licèt in aliquo errauerit, & poteſt ſe liberare ſcrupulo conſilio doctorum, qui ſi etiam dubitant, irregularem ſe debet putare, iuxta Spec.vbi ſupra nu.13.

229 Decimo ſextò infertur, quòd eſt irregularis, ſecundum Spec. vbi ſupra receptum, qui cū non ſit medicus, neque chirurgus, ſagittam, aut aliud telum corpori infixum percuſſo euellit, vt citius moriatur, vel ſi ob id celerius moriatur quàm aliàs moreretur: & etiam qui ad aliam partem infirmum vertit, vt citius moriatur:& qui aliquid horum iubet, rogat, aut conſulit;& ob id citius moriatur, aliàs non.

230 Decimoſeptimò infertur, quòd non eſt irregularis infans, neque dormiens, neque furioſus aliūm deformans;clc: 1.de homi. Infans autem quo ad hoc dicitur minor ſeptennio, ſecundū gl. prædictæ clem. ꝙ certum eſt quo ad forū exterius: quo ad forum autē interius, videtur iudicandus talis maior eo, ſi iam nactus eſt iudiciū ſufficiens ad peccandum:& minor eo, ſi nondum nactus eſt illud, vt colligitur ex Ioan. Andr.& Panor.in c.1.de delictis puero.Imo. & Bonifa.in d. cle. vbi fuit defectus iudicij, quod præſumitur poſt ſeptem annos, & non ante. Et quamuis Zenzel.recept.per Card.& Ioan. Colonien. & Villad. in tract.de irregula. col.28. & Syluest.verb.homicidium 3.q.4.dicat, quòd eſt irregularis qui ebrius iudicio carens deformat: quia cauſa fuit illius, cum ſe inebriauit, c.inebriauerūt.15.q.1.nobis tamen non quā placuit, quo ad omnino ebriū, & extra iudicium poſitum. Tum quia furioſus quamuis ſua culpa furat, ſiue inſaniat, non eſt irregularis deformādo, iuxta gl.ca. ſi quis inſaniens.15.q.1.& Card.in d.clem. 1.q.6.& Imol.in gloſſ.2. Tum quia multi inebriantur citra ſuam culpam. Tum ob duodecim argumenta, quæ adhibibet Maior in 4. diſt. 15.q.8. ad probandum quòd ebrius non peccat in eo, quod extra iudicium manens facit. Tum quia neq; qui dormiens deformat, ſit talis, etiamſi deformet quem vigilās deformare

formare intendebat, vt in d.clem. communis.declarat.Et magnopere lætatus fui, cum primum hoc Bonifacium tenere vidi,in d.clem.nu. 26. quamquam communis opinio procedere poteſt in ebrio,qui iudicium omnino non amiſit,& quo ad forum exterius, ſi tanta ebrietas non probaretur: & etiam quo ad forum interius,in eo qui ſciens ſolere ſe inebriatum ſumere arma,& alios percutere, ſua culpa inebriatus fuit,vt Marian.annotauit in c. ad audiẽtiam.nu.55.de homic.quia facit opus illicitum ordinatum ad id cõſuetudine ipſius.Quod ipſum dici poteſt de dormiente, & furioſo, qui interdum ad ſe redit,ſi admoniti ſe dormientes,aut furentes capere arma,& percutere alios,ſunt in culpa non prouidendi tempori quo dormierint vel furuerint, ne talia faciant, a paritate, ſiue identitate rationis l.illud.ff.ad l. Aquil. & cap.2.de tranſlat.prælat.

231 Decimooctauò infertur,quòd ſit irregularis iniuria affectus, ſi eius amici iniuriãtem deformant, rogati,vel iuſſi ab ipſo: & etiam ſi eo ſciente & non contradicente id faciant,aliàs ſecus.

Decimononò, infertur,quòd eſt irregularis qui auertit aliquem a liberando alio ab iniuſta deformatione,arg.c.ſi quis viduam.50. diſt. c.periculoſæ.de pænit.diſtin.1.quia ex ipſius opere illicito ad eam ordinato,ſequuta eſt:quamquam nemo ſit irregularis ex ſola complacentia,quòd deformetur alius:quia id non ſequitur ex ea,gl, recept. d. c.ſi quis viduam,licèt in eo peccet. Nec cõſequenter medicus,qui non vult curare infirmum qui ob id moritur:nec diues non paſcens,vel non veſtiens fame,vel frigore morientem; nec qui cum poteſt, non defendit quem deformant, niſi ſit iudex, aut qui ſuo officio ad id tenetur,iuxta S.Anto.3.part.tit. 28.c. 2.quia non ſequitur ex opere illicito iuſtitiæ lege:& omiſſio operum charitatis etiam obligantis ad mortale, non obligat ad reſtitutionem damni, nec ad pœnas irregularitatis,per d.in c.24.nu.5.& in Apolog. lib. de red, eccleſiaſtic.q.2. monito 3.Ex quo ſequi videtur non eſſe irregularẽ eum,iqui omittit aliquod trium prædictorum facere,etiamſi

232 omittat voluntate & deſiderio mortis eius,cui ſubuenire omittit, ſecundum S.Ant,3.par.tit.28.c.2.in prin. quamuis Syl. oppoſitũ teneat verb.homicidium 2.q.5. & ante illum Ang.verb.homicidium 1.§.17. ſed ſine ratione & textu idoneo: quia c.quantæ.de ſent. excõ. quod Ang.adducit,& eſt fortiſſimũ fundamentum omnium, quæ allegari poſſunt, nõ loquitur de irregularitate, ſed de excommunicatione; & magis inducit præſumptionẽ quo ad forum exterius, quàm veram diſpoſitionẽ, vt diximus ſup. c. 24.

233 Vigeſimò infertur, quòd eſt irregularis qui iubet,mandat, vel conſulit aliquem deformari illicite, ſequuta deformatione c. ſi quis viduã 50.diſt.ſiue ſtatim,ſiue multò poſt id faciat,antequam iuſſum, vel mandatum reuocetur expreſſe, aut tacitè per reſtitutionem inter eos primæ amicitiæ,ita vt in notitiam iuſſi, vel mandatarij veniat, iuxta Inn.in c.ad audiẽtiam.de homic

Digitized by Google

mic.communiter recep.ibi, & Villad.vbi ſupra,col.32.Idem de iubente, mandante, vel conſulente percuſſionem alicuius citra deformationem ea ſequuta c fin. de homic. lib.6.& gl.recept. ibidem.Dixi, & repetij ſupra, *ilicitè*: quia ſecus ſi licitè,quidquid Sylu.verb. homicidium 1.q.4.ſubtiliter,ſed periculosè dicat.Tum quia tunc non ſequitur deformatio ex opere ſuo illicito.Tum quia ex dicto Sylu. inferretur, eum qui exercitum ad præliandum,& vincendum abſque alia intentione expreſſa,vel virtuali interficiendi cohortatur, eſſe irregularem huius ſpeciei cum tamẽ non ſit etiam ſpeciei præcedentis per probata ſupra nu.211.Idem de ratificante deformationem ſuo nomine factam, quam antequam fieret mandare poterat: quia ratihabitio his duobus concurrentibus mandato comparatur, c. ratihabitionem. iuncto c.ratum.de reg.iur. lib.6. & c.cum quis.de ſent.excommu.eod. libr facit gloſſ.in c.omnes.17.q.4. quidquid ibi Arch. dicat, & aliàs non:vt ſi factum fuit alterius nomine,aut ſuo cum eſſet infans, aut furioſus, qui mandare non poſſunt, iuxta Ioan.And.& Panor.in c.1. de tonuerſ. infid. Hæc autem procedunt, ſiue is contra quem conſulitur,iubetur, vel mandatur, deformetur, ſiue conſultus, iuſſus, vel mandatarius, iuxta Panor.in d. c. ad audientiam. Inter conſulentem autẽ,& alios hoc diſtat, quòd conſulens non ſatisfacit reuocãdo conſilium:quia tenetur perſuadere cõtrarium:nam conſilium datur gratia eius cui conſulitur,qui non tam cito credit ei qui contrarium priori conſilio ſuadet,quàm iuſſus, vel mandatarius mandanti, vel iubenti.Ex quibus colligitur,fuiſſe irregularem illum clericum, qui me pridem conſuluit,dicens ſe conſuluiſſe coniugi cuiuſdam abſentis quæ facta erat prægnans, certum modum abortiendi, quod poſtea pœnitentia ductus reuocauit: ſed illa verita maritum regredientem, exequuta conſilium,abortiuit.

234 Vigeſimoprimò infertur,quòd non eſt irregularis, qui ſcit tractari de alicuius deformatione illicita,& non ſignificat illud ei,quamuis peccet mortaliter, ſi nec facto ad id iuuet, quidquid dicat Sylue. verbo homicidium 1.q.10.per dicta ſuperius eo.c. n. 232. eſt tamen qui intereſt pugnæ iniuſtæ auxiliãdo, incitando, aut exhortãdo ſuos,aut animos contrariis imminuendo,& etiam cuſtodiendo veſtimenta,aut ſarcinas eorum, qui ad præliãdum, aut deformandum iniuſtè proficiſcuntur.

235 Vigeſimoſecundò infertur, quòd magiſter caſtigans diſcipulum non ſit irregularis,etiãſi moriatur,ſi circumſpectè faciat, aliàs ſecus, c.presbyterum. de homic. & clericus ludens cum clerico aut laico,qui decidens ſuo ſe cultello deformat,ſine alicuius notabili culpa non ſit irregularis:ſi licito ludo licitè ludebat,aliàs ſecus, c. lator. & c.continebatur.de homic. Et quòd tecta reficiens, aut aliquos lapides in alium locum iaciens, aliquem deformat, eſt irregularis, ſi dicto aut ſigno debite non præmonuit illac tranſituros,alioqui ſecus,arg.l. ſi putator.

ſi putator.ff.ad l.Aquil.& c.ſi duo.& c.clerico.50.diſt.Et quòd iaciens lapides in ſues,aut alia animali aliquem deformat, eſt irregularis, ſi admiſit culpã non ſatis circũſpecte id faciendo, aliàs non.gl.d.c.clerico.& quòd clericus venans,aut baliſta ſe exercens, aliquem caſu deformat, eſt irregularis,iuxta Ang. verb.homicidium,nu.2.§.13.& Syl. eod.verbo q.7. quod intelligẽdum eſt de venatione aut exercitio illi illicitis, non autem de licitis. Non enim omnis venatio,nec omne baliſtæ exercitiũ eſt illicitũ illi,vt illi prẹſupponũt,arg. gl.receptẹ.in c.1. de cler.venat.& not.in c.1.de ſagit.

Vigeſimotertiò infertur, quòd clericus introducens meretricẽ per tecta in domum ſuã, ſi decidẽs moriatur vel abortiat, ſit irregularis; ſi vero introducat per viam planam, & idem contingat,minimè: quia licèt vtrunque opus ſit illicitũ, & ex vtroque ſit ſecuta deformatio caſualis, prius tamen eſt ſufficienter ordinatum ad eam;& poſterius non. Et quòd circumuerſans campanam, cuius tintinabulum ſolutum aliquem deformat, non eſt irregularis,ſi non fuit in culpa malè ligandi tintinabulũ, aliàs ſecus: vt quia erat cãpanarius ad id obligatus,c.Ioan.cũ ei annot.de homic.

236 Vigeſimoquartò, infertur, quòd iocans,aut ſaltãs cum grauida muliere,quæ ob id abortit, non eſt irregularis,ſi licitè id facit, vt frater propinquus, aut amicus honeſtus; ſecus ſi illicitè, vt amator obſcœnus, aut clericus, aut monachus, cui eiuſmodi ſaltatio eſſet prohibita,c.ſicut ex tuarũ,cum annot.ei per Panor.de homic. Et quòd monachus, vel clericus beneficiarius, aut ordine ſacro initiatus videns furem ſurripientem vociferatur,latro,latro,ſecuta deformatione, eſt irregularis huius ſpeciei, ſi animo, vt deformaretur clamauit: aut credẽs quòd superuenientes eum deformaturi erant,vel ad Iudicẽ vt deformaretur ducturi, aliàs non,c.ſignificaſti.cum ei annot.de homicid.Laicus autem, vel alius clericus idem faciens, eſſet irregularis præcedentis ſpeciei.

Vigeſimoquintò infertur, quòd eſt irregularis qui dormiẽdo ſuffocat infantẽ in eodem lecto illicitè a ſe poſitum,aliàs ſecus.Quando autẽ id licitè fiat,& quãdo nõ,dictum eſt ſup.c.25.nu.13. Idem de mittente puerum ad puteũ,aut ad flumen vbi ſuffocatur.Et de eo qui fugiens ictum vnius,propellit alterum,qui deformatur,& alia ſimilia,quæ illicitè facta inducunt irregularitatem,aliàs non.

237 Vigeſimoſextò infertur,quòd rectè dixit Sotus,aberraſſe Syluest. dicẽdo irregularitatẽ incurri a clerico,qui cẹdẽdo alienã arborẽ,caſu aliquẽ interimit,etiã adhibita diligẽtia quæ ipſum cæderẽ propriam a culpa excuſaret. Rectè etiã dixit, non fieri irregularẽ monachum,eo quòd ſurſum verſus ipſo mouente campanam tẽpore prohibito, illius tintinabulum aliquem occidat, ſi eam diligentiã adhibet, quæ ſufficeret ad excuſandum eum a culpa, ſi tempore debito id faceret: licèt enim his duobus caſibus opus ſit illicitum,culpa tamen nullatenus dirigitur in mortem.

Vigeſi

Vigeſimoſeptimò infertur, quòd eadem ratione recedo ab eodem Sylu. verb. homici. 3. q. 2. dicente irregularem fieri clericum, qui mercans illicitè caſu occidit aliquam abſque alia culpa in id ordinata: & quòd limitandus eſt Caiet. dicens, quòd licèt clericus occidens caſu venando, ſi tantã diligentiam quantam laicus adhibet, ne homicidium ſequatur, non magis peccet, quàm ille, incurrit tamen irregularitatẽ, quã non ille: limitãdus eſt, inquam, ne procedat in venatione, quæ ſua natura in homicidium non dirigitur, qualis eſt venatio paſſerum, & perdicum ad aucupis cantum, vel accipitris ſine armis, in prouinciis in quibus non eſt prohibita: licèt clericus peccaret id faciendo tempore, quo diuinis intereſſe tenetur: neque ſi rogatus, vt ſe venantem comitaretur, fulminis ictu periret. Dixi, *Limitandus*: quia ſaluari poteſt in venatione Vrſorum, Aprorum, & Ceruorum, quæ armis exercetur, ſi mors per iſta contingeret.

238 Vigeſimooctauò infertur, quòd nõ ſit irregularis monachus minor peccans equitando, eo quòd mula mãſuetiſſima qua vehitur citra ſuã aliam culpam puerũ occidat: quia culpa inſeſſionis ejuſmodi mulæ nullatenus dirigebatur in talem mortem. & quod adulter qui a marito cum vxore deprehẽſus ſui defenſionis cauſa eum occidit, eſt irregularis, vt dixi ſupra c. 15. n. 7. ſequutus S. Ant. 3. par. tit. 5. quia adulterium eſt actus illicitus, & ſufficienter directus ad mortem inferendam, attenta maritorum procliuitate & cõſuetudine interficiendi adulteros & ſuas vxores: & lege permittente in certis caſibus patri, & marito eos, & adulterantes occidere, arg. l. patri l. marito. ff. ad leg. Iul. de adult. & l. Gracchus, C. eo. & eadẽ ratione clericus adulter fit irregularis, ſi maritus ob id occidat vxorẽ ſecundũ meam opini. quam fel. rec. Pius V. probauit, cũ in ſacra Pœnitentiaria id controuerteretur.

De diſpẽſatione Irregularitatis.

SVMMARIVM.

239 *Miſſam quis irregularis iuſtè dicat.*
239 *Diſpenſare poteſt, ſed nõ ſolet, Papa in irregularitate homicidij voluntarij.*
239 *Homicidium voluntarium exactè definitum, & cum quo diſpenſat Epiſcopus. nu. 240.*
239 *D. Franciſcus Toletus Societatis Ieſu inſigniter laudatus.*

239 De diſpenſatione huius irregularitatis dico primò, id quod pridem reſpondimus, ſcilicet, licere facere ſacrum poſt debitam contritionem & confeſſionem ante diſpenſationẽ ei qui occultiſſime occidit alium, & probabiliter eſt certum, & creditũ infamatum iri eum illud feciſſe, niſi celebret: quia lex naturalis & diuina de defendenda ſua fama præſtat legi humanæ de abſtinendo a ſacro in irregularitate, per dicta ſupra cap. 7. nu. 2. & 3. & cap. ſicut. de conſecrat. diſtinct. 1. Ad quæſtionem autem quam hic quærit quidam vir eruditus ſcilicet, an idem ſit dicendum de excommunicato occultiſsimo poſito in ſimili periculo infamiæ, & de moniali incidente occultiſſime in cenſuram Papalem, vt ante

moram

Digitized by Google

moram petẽdi abſolutionem poſſit communicare, quando aliæ ad id tenentur, & intereſſe choro, & aliis, a quibus ſi abſtineret fama eius & monaſterij periclitaretur? Ad quod reſpon. affirmatiuè eadem ratione.

Secundò, quòd tam mala eſt quo ad forũ conſcientiæ hæc irregularitas occulta, quam publica, per dicta ſupra eo. nu. 194. vbi tranſcripſimus capitulum 6. ſeſ. 24. Concil. Trid. quo Epiſcopis nouè conceditur facultas diſpẽſandi ſuper quacumque irregularitate deſcendente ex quocunque delicto occulto, excepto homicidio voluntario. Super diſpenſatione vero deſcendentis ex voluntario idẽ Conc. ſeſ. 14. c. 7. de refor. ſtatuit in hæc verba.

Cum etiam qui per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab altari auelli debeat: quia ſua voluntate homicidium perpetrauerit, etiamſi crimen id nec ordine iudiciario probatum, nec alia ratione publicum, ſed occultum fuerit, nullo tempore ad ſacros ordines promoueri poßit, nec illi aliqua eccleſiaſtica beneficia, etiamſi curam non habeant animarum, conferre liceat: ſed omni ordine ac beneficio & officio eccleſiaſtico perpetuò careat. Si vero homicidium non ex propoſito, ſed caſu vel vim vi repellendo, vt quis ſe a morte defenderet, fuiſſe commiſſum narretur, quam ob cauſam etiam ad ſacrorum ordinum, & altaris miniſterium & beneficia quæcumque ac dignitates iure quodammodo diſpenſatio debeatur, committatur loci ordinario, aut ex cauſa Metropolitano, ſeu viciniori Epiſcopo, qui non niſi cauſa cognita, & probatis precibus, ac narratis, nec aliter, diſpenſare poßit.

Ex quibus duobus cap. nota primò, quòd ante prædictum Concil. non licebat Epiſcopis diſpenſare ſuper hac irregularitate publica, neque occulta. Ad quod probandũ aliàs hic adduximus multa, quæ nunc tãquam ſuperuacanea omittimus.

Secundò nota ex d. c. 7. duplex homicidium voluntarium illicitũ. Alterum in ſe intentum ac volitũ, ſuper quo ſtatuitur, ne diſpenſetur. Alterũ volitum in ſe cauſa defenſionis. Nam verſ. ſi vero. ponit duplex genus homicidij illiciti, ſcilicet, caſuale, & factum cauſa defenſionis, quod intelligendũ eſt de intento, & volito in ſe, licet cauſa defenſionis, alioqui enim ſuperflueret: quia contineretur ſub caſuali altero membro diſiũctiuæ. Ex quo tertiò nota, quòd homicidium intentum & volitũ in ſe cauſa defenſionis, licèt ſit illicitũ ob exceſſum inculpatæ tutelæ, non eſt indiſpenſabile, quod eſt quotidianũ in praxi: ad quod hunc canonem efficaciter in ſacra pœnitentiaria inducentem iucundè audiui admodum Reuerendũ Collegam in ea meum Franciſcum Toletum, excellentem ſacræ paginæ Doctorẽ, & acerrimũ antea Gymnaſtam, ac nõnullis annis primum fœl. rec. Pij V. & nunc S.D.N. Eccleſiaſten cum primis Vrbis & orbis ſuſcipiendum, Illuſtriſſimæque Societatis Ieſu ſingulare ornamentum.

240 Tertiò nota, quòd ex eodem c. 7. & his quæ aliàs hic, & prius in principio diſt. 1. de conſec. dixi, poteſt definiri homicidium voluntarium, ſuper cuius irregularitate

N N

diſpenſandi poteſtas excipitur in omnibus facultatibus diſpenſandi ſuper irregularitate factis tā ſummo Pœnitentiario q̄ Legatis, Cruciatarum Cōmiſſariis,& quibuſuis aliis. Definiri inquam, poteſt, eſſe homicidium illicitum, intentum, ſiue volitum in ſe ſaltem æquipollenter, aliàs quam vitandæ mortis cauſa ab oratore. Dixi, *Illicitum*, ad differentiam eius quod neque eſt licitum, quale eſt factū ab infante vel furioſo c. illud. 15. q. 1. eius itē, quod eſt iuſtū, quale eſt quod miniſtri militiæ, vel milites in bello iuſto iuſtè faciunt, de quo ſupra in quarta ſpecie. Ex quo videtur inferri prædictos,& alios, quibus fit facultas diſpenſandi ſuper omni irregularitate excepta illa, quæ naſcitur ex homicidio voluntario, poſſe diſpenſare ſuper ea, quæ noſcitur ex homicidio iuſto, cum ſolum homicidium iniuſtum dicatur voluntarium per prædictā definitionem, Dixi, *Intentum, vel in ſe volitum*: quia non ſufficit, vt ſit volitum in cauſa, quale eſt omne caſuale producens irregularitatē ſecundum S.Thom. recept. 2. 2. q. 64. art. fin. Dixi, *Saltem æquipollenter*, ad includendum illud, quod non eſt quidem intentum, ſeu volitū in ſe, ſed in cauſa a deo propinqua morti, vt moraliter vix ſint patibilia, velle illam cauſam, & nolle occidere. Cuiuſmodi ſunt, nolle occidere, & venenum quod ſcit eſſe mortiferum propinare, vel ferire enſe punctim circa præcordia, vel circa caput etiā cæſim. Dixi, *Aliàs quam, &c.* ad excludendum intentum ob defenſionem vitandæ mortis cauſa, per dictum ſeptimū caput. Dixi, *Ab oratore* quia non ſufficit vt intendatur ab alio: fit enim ſæpe, quòd idē homicidiū ſit voluntariū vni & non alteri, quale eſt, quod facit Petrus percutiendo aliū animo occidendi, mandante Ioanne, vt aliquam iniuriam leuē citra deformationem ei dicat, vel faciat. Illud enim Petro eſt voluntarium, & Ioanni non. Et contra quod famulus facit propinádo potum veneno infectū animo iocandi, mandato heri perſuadentis eſſe ſolo ſale inſperſum, id enim famulo non eſſet voluntariū,& hæro ſic. Quę definitio fundatur, tum in d. c. 7. quatenus in tribus locis ſignificat omne homicidiū indiſpenſabile eſſe volitum in ſe, ſcilicet, ibi, *Per induſtriam*, vel *per inſidias*, & ibi, *Voluntate ſua*, & ibi, *Ex propoſito*. Tum quia Sanctus Thomas receptus vbi ſupra ait voluntariū differre a caſuali, eo quòd eſt volitū in ſe, & caſuale in cauſa tantum. Tum quia longè magis peccat, qui intendens occidere, occidit, quam qui non intendens illud facere, id facit. Adeo quidem quòd occidens ſine animo occidendi, minus peccare dicatur, quam vulnerans animo occidendi, l. 1. §. diuus. ff. de ſicar. & facit l. 1. & l. is qui. C. eod. quia hic eſt in dolo, ille in culpa,& dolus præponderat culpæ l. item ſi obſtetrix. §. fi. ff. ad l. Aquil. Tum quia mandās vulnerare aliquē citra mortē, licèt mandatarius occidat, nō debet pœna ordinaria mortis puniri, ſed minori, ſecundū Cōmunem, quam poſt plurimos alios ſequitur Dec. conſ. 622. & Alciat. in l.

in l.magna negligentia.ff.de verb. ſignific.& non alia ratione, quàm quia non intendebat occiſionē. Ergo qui occidit aliquem non intendens occidere,non incurrit irregularitatē indiſpenſabilē, quam incurrit intendens occidere, quum ſecundū menſuram delicti debeat eſſe plagarū modus Deut. 25. & c. non afferamus.24.q.1.Tum quia c. fi.de homi.lib.6.quod maxime cōtra hoc facit,non probat mandantem percutere citra mortē,ea conſequuta, eſſe homicidam voluntariū,neque irregularē irregularitate indiſpenſabili, ſed tantum eſſe irregularem,quod & nos fatemur. Tum quia nullo iure probat Caiet. in d.art.fi. quòd percutiens in vtero prægnantē,ſine animo cauſandi aborſum,ſi ille ſequatur,eſt homicida voluntarius. Et quòd faciens ſine animo occidendi aliquid, ex quo vt plurimum ſequitur mors, illa ſequuta, eſt homicida voluntarius: quia id maximè fundat in d.c.fi.& in dictis S.Tho.quod autē in d.c.fi.non probetur ſupra probatum eſt:& quòd dicta S.Tho.id nō probent, probatur eo quòd ait in corpore quæſtionis, omne quod non eſt volitum in ſe,ſed in cauſa tātum,eſſe caſuale,& 2.arg.& eius ſolutione ſentit homicidiū percutientis in vtero prægnantē ſine occidendi animo eſſe caſuale, licèt punibile, & non voluntariū.Tum quia d.cap.fin. ſi probaret quod.ait Caiet.probaret quòd etiam faciēs id ex quo non ſequitur vt plurimum homicidium, eſſet homicida voluntarius: quia vt plurimum non ſequitur mors ex percuſſione nolentis occidere: nam & ex percuſſione volentis occidere pluries deſinit ſequi mors quàm ſequatur, vt experientia docet.Tum quia in c.ſignificaſti. 2. de homic. clarè ſignificatur diſpenſandum eſſe cum clerico, qui percuſſit ſacrilegū foſſorio, ſine animo occidendi, licèt ob id ab aliis fuerit occiſus. Tum denique,quòd,vt ſupra ponderatū eſt,prædictum capitulū ſeptimum probat non omne homicidiū illicitum intentum & volitū in ſe, eſſe indiſpenſabile,dicens,non eſſe tale intentum cauſa defenſionis.

Quartò nota, quòd poſt prædictum Conc. non poteſt Epiſcopus diſpenſare cum homicida voluntario ad vllos ordines, neque vllū beneficium,etiā ſimplex, vt diſponitur in d. c. 7. quamuis cum alio poſſet diſpenſare quo ad ordines minores, iuxta notata in c.ad audientiā. de homic. & etiam ad beneficium, per c.2.de cler. pugn. in duel.omniū iuris optimum ſecundū Anan.ibidem:modo ſit ſimplex, iuxta Pan.ibidem,& Fel.in d.c. ad audientiam.& etiam ad retinendū curatum iam obtentum, licèt non ad obtinendum, iuxta Dec. in c.at ſi.§.1.de iud.nu. 16. concordantem ſic opiniones contrarias.

De Irregularitate delicti accipiendi, aut exercendi male ordines.

SVMMARIVM.

241 *Irregularis vt ſit ordinatus,aut ordine vtens in cenſuris, aut ab Epiſcopo cenſurato,aut extra tem-*

Digitized by Google

pora, aut vtens ordine non habito, & duobus seq.

241 Circa hęc dico primò, quòd eſt irregularis, qui ſciens, aut ſcire debens ſe eſſe excommunicatum excõmunicatione maiori, aut interdictum, aut ſuſpenſum ſaltem à ſuſcipiendis ordinibus, ordinatur, c.1. de eo, qui furt. ordi. ſuſcep. & c.cum illorum. de ſent. excom. Dixi, *Excommunicatione maiori*: quia minor, quamuis ſufficiat ad peccandũ, non tamen ſufficit ad irregularitatem incurrendam, c.ſi celebrat. de cler. excom. mini. Dixi, *Vel debens ſcire*: quia ignorãtia craſſa non excuſat, c. Apoſtolicę. de cler. excom. qualis eſt eius qui ad conſtitutũ diem ſub pœna excommunicationis fuit citatus, & nõ comparuit, & poſtea celebrat neſciens ſe a iudice fuiſſe excõmunicatum, vbi de conſuetudine tales contumaces excommunicantur, iuxta Anch. in d.c. Apoſtolicæ. receptum etiam per Villad. col. 4. vbi ſupra. Neque Epiſcopus in hac poteſt iure antiquo diſpenſare, niſi cum ingrediente religionem poſt bonam aliquanti temporis conuerſationẽ, c.fi. de eo qui furt. ordin. Dixi, *Iure antiquo*, quia nouo Tridentino, ſeſſ. 24. c.6. poteſt, ſi delictum ſic celebrandi eſt occultum, erit autẽ occultum, ſi excommunicatio eſt occulta, licèt celebratio ſit publica, arg. l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de nox. act. quia quamuis actus celebrandi ſit publicus, non eſt tamẽ publica eius malitia: quod in ſacra Pœnitentiaria definitum fuit.

Secundò dico, quòd etiam eſt irregularis qui quatuor ordines minores, & ſubdiaconatũ vno eodemque die ſuſcipit, c.2. eod. tit. (ſed cõſuetudine excuſari poteſt, iuxta S. Ant. 3. par. tit. 14. c.16. §.16. vt ſupra c.25. nu.71. diximus.) Et a fortiori, ſi duos ſacros ordines ſuſcipit, quamuis Epiſcopus poteſt concedere vſum aliorum prius ſuſceptorum, d.c.2. de eo qui furt.

Tertio dico, quòd eſt irregularis qui ordinatur ab Epiſcopo qui ſe abdicauit epiſcopatu ſuo quo ad locũ, & quo ad dignitatem, c.1. de ord. ab Epiſ. qui Epiſc. renun. ſciẽs, aut debens ſcire eius abdicationẽ, quamuis de facultate ſui Epiſcopi ordinetur, iuxta omnes c. ſecundũ. 19. diſt. c. quod quidam. §. quamuis, & §. ſciendum. 1. q.7.

Quartò, quòd qui ab epiſcopo excõmunicato, interdicto, aut ſuſpenſo, ſimoniaco, ſchiſmatico, hæretico, aut depoſito, aut degradato ordinatus, eſt irregularis, quia quamuis characterẽ ſuſcipiat per prędicta, & per c. gratiã. & c. ſtatuimus. 1. & 2. 1. q.1. non tamẽ executionẽ, ſi quidem qui eam non habet, alteri dare non poteſt, modo ſit denunciatus talis, per extrauag. ad euitanda relatam, ſupra eod. nu. 35. & ad id iuſto timore non cogatur, arg. c. conſtat. 1. q.1. Poteſt autẽ Epiſcopus diſpenſare cum eo qui ignorans denunciationem, ordinatur, arg. c. fi. de ord. ab epiſ. & c. ſtatuimus. & c. ſi a ſimoniacis. 1. q.1.

Quintò dico, quòd qui ordine ſacro ordinatur ante legitimã ętatem, vel extra tẽpora legitima, vel abſque literis dimiſſoriis, non eſt irregularis, eſt tamen ipſo iure ſuſpenſus, & ſi antequam abſoluatur, cum

eum exerceat, ſit irregularis, per extrauag. cum ex ſacro iũ. citatã ſupra c. 25. nu. 70. & in hoc. nu. 155.

242 Sextò dico, quòd quãuis qui per ſaltum ordinatur accipiendo maiorem ante minorem ordinem, verũ ordinẽ ſuſcipiat, etiamſi primo ſaltu ex laico presbyter fiat iuxta gl. c. ſolicitudo. 52. diſt. & c. 1. de cler. per ſalt. promot. recept. cõmuniter, eſt tamen ſuſpenſus, & prætermiſſum ordinẽ ſine diſpenſatione accipere nequit. Poteſt tamen Epiſcopus antequam accepto vtatur diſpenſare, vt prętermiſſum ſuſcipiat, & poſtea ambobus vtatur, ſed ſi priuſquã diſpẽſetur, vtatur accepto, aut prętermiſſo, videtur talis irregularis, cum quo ſolus Papa ad maiorem ordinem diſpenſat, ſi ſciens errorẽ id fecit, ſi autem per ignorantiam, Epiſcopus poteſt: immo & ſi ſciẽter vſus fuerit ad exercendum acceptũ, quamuis nõ ad maiorẽ ſuſcipiendũ, arg. c. 1. & eorum quæ poſt alios ibi annotat Pan. de cler. per ſalt. promot. & Syl. verb. irregularitas. q. 11.

Septimò dico, quòd eſt irregularis, qui ordine quem non habet vtitur, c. 1. de cler. non ord. miniſt. modo illo vtatur ſerio, & non ioco, arg. c. illud. 15. q. 1. & tanquã ordinatus eo, & non vt laici ex conſuetudinę interdum exercent officium minorum ordinum, iuxta S. Tho. in 4. diſt. 24. & S. Ant. 3. par. tit. 28. c. 1. aut non initiatus presbyterio, ſine conſueta ſolennitate, vt alius baptizat, aut nondũ ſubdiaconus, epiſtolam cantat ex choro, aut altari etiã cum dalmatica, ſed ſinę manipulo, aut cum eo, vbi eſt talis conſuetudo, iuxta S. Ant. vbi ſupra §. 3. & affirmat Villadel. vbi ſupra, col. 42. fratribus mẽdicantibus eſſe conſuetudinẽ eam dicere etiã cum manipulo, ſecus enim ſi ſolũ executione careret, eo quòd in ordinatione aliqua ſolennitas accidentalis defuit: licèt enim peccet vtendo antequã illa ſuppleatur, c. 1. de ſacram. non iteran. cum anno. ibi, non tamen ſit irregularis. Quin pridẽ reſpondi, quòd quãuis clericus primæ tonſurę qui ſolenniter cantauit epiſtolam cum manipulo tanquã ſubdiaconus, vbi non erat conſuetudo cantandi eam cum illo niſi ſubdiacono, ſit irregularis: in foro tamẽ animæ non eſt talis, ſi noluit id facere tanquã ſubdiaconus, licèt in foro exteriori putaretur talis: quia præſumeretur id feciſſe, vt ſubdiaconus. Ad dubiũ de laico audiente ſerio confeſſionem ſacrã, & abſoluente, ſimulando ſe presbyterum, reſpond. quòd ſit irregularis per prędicta: quia ſolenniter facit actum appropriatum ordini presbyterali quo caret.

243 Octauò dico, quòd eſt irregularis violans interdictũ generale, aut ſpeciale, locale, aut perſonale ſepeliendo, adminiſtrãdo ſacramenta, aut celebrando diuina officia ſic, vt aliquod opus peculiare alicuius ordini faciat, vt dictũ eſt ſupra eo. cap. nu. 190. Dixi, *Clericus*: quia laicus quãuis ſępe peccet mortaliter violando interdictum, nunquam tamen irregularitatẽ incurrit, vt ſupra eo. c. nu. 187. dictũ eſt. Dixi, *Interdictum*: quia ſecus de ceſſatione non mixta interdicto, vt dictum eſt ſupra eo. c. nu. 188.

Digitized by Google

Nonò dico, quòd ſolus Papa cum tali ad aſcendendum ad maiorem ordinem diſpenſat, quãuis ad vtendum accepto poſſit Epiſcopus, Pan. in c.1. de cler. non ord. miniſt.

De Irregularitate ex delicto violandi cenſuras celebrando.

SVMMARIVM.

244 *Irregularis vt ſit cenſuratus celebrando, aut actũ ordini proprium agendo.*

244 PRimò dico, quòd excõmunicatus excõmunicatione maiori, interdictus, aut ſuſpenſus, qui ſciens aut ſcire debens, celebrat officia diuina, faciẽdo ſolẽniter aliquid alicui certo ordini ſuo deputatũ tanquã ordinatus tali ordine, aut audit authorãdo, eſt irregularis iuxta Com. quam Hoſt. Io. And. Pan. & alij tenent in c.2. de cler. excomm. miniſt. Et probatur de excommunicato in cap. ſi celebrat. a contrario ſenſu, eo. tit. & de ſuſpenſo in c.1. de re iudic. lib.6. Dixi, *Excõmunicatione maiori*: quia minor ad hoc nõ ſufficit, per d.c. ſi celebrat. de cle. excom. miniſt. Dixi, *Sciens*, ad excludẽdum eum qui per ignorantiam probabilem hoc facit, & ad includendum eum qui per craſſam, arg. c. Apoſtolicæ. cum ei annot. eo. tit. Dixi, *Diuina officia*: quia peragendo alia, puta, iudicando, viſitando, caſtigãdo, præſentando, eligendo, confirmando electum, &c. nõ incurritur: quia id nullibi cauetur, & ita non eſt dicendum, c. legatur. 24. q. 2. & cap. is qui. de ſent. excom. lib.6. Dixi, *Alicui alicui certo ordini ſuo*, ad excludendum, iuxta doctrinã Inn. in c. ſi. de exceſſib. præl. receptam communiter, eos qui recitãt aliquas horas, etiam canonicas, & reſponſoria ad ſepulchra mortuorum cantant, aut Pſalmos in choro, quod etiam conſueuerunt laici facere, aut ferũt cereos, aut faciunt aliquid aliud minoribus ordinibus annexum, quæ mere laici conſueuerunt facere, vt S. Tho. & Ant. citati ſupra proximè dixerunt. Dixi, *Solenniter*, ad excludendum eum, qui dicit epiſtolã, aut euangelium ſine apparatu ſolito, vt proximè dictum eſt. Dixi, *Tanquam ordinatus tali ordine*, ad includendum hebdomadarium, qui tanquam ſacerdos capitulum dicit, & orationem in choro, & aquam ſolenniter benedicit. Quod Sylu. declarat ver. irregularitas. q.13. Dixi, *Aut audit authorando*, ad includendum prælatum, aut dominum qui legatus aliqua cenſura corã ſe celebrare facit aliquem, ſiue ſit ligatus ea, ſiue nõ: aut aliquem ligatũ, licet ipſe non ſit ligatus, iuxta gl. fin. in clem. 2. de priuileg. verb. celebrare, commendatam per plurimos.

245 Secundo dico, quòd nõ diſtinguimus, vt alij inter ſuſpẽſum quo ad ſe ſolùm, & inter ſuſpẽſum quo ad ſe & quo ad alios: quia loquimur de ſuſpenſo ſuſpenſione propria, quæ eſt ſpecies cenſuræ eccleſiaſticæ, ſup. eo. c. n. 151. definita, quales non eſt ea, quam peccatũ mortale, vel irregularitas facit, vt ibidem dictum eſt.

Tertiò dico, quòd in hac irregularitate ſolus Papa diſpẽſat Inn. & Comm. in c.1. de re iud. li.6. adiunctis, quæ dicit in c.1. de ſen. excom. eod. lib. & c. fin. de exceſſ. prælat.

De Irre

De Irregularitate ex delicto iterandi Baptiſmum.

SVMMARIVM.

246 *Irregularis eſt bis baptizans, aut bis baptizatus. nu. 247.*

246 PRimum dico eſſe irregularem, qui ſciens ſe eſſe baptizatum, iterũ ſe permittit baptizari, cap. eos. de conſecr. diſtin. 4. & qui rebaptizat quem ſcit eſſe baptizatum, cap. 2. de apoſta. etiam ignoranter. c. qui bis ignorantes. de conſec. diſt. 4. niſi ignorantia eſſet probabilis & iuſta, iuxta Scotum in 4. diſtin. 6. q. 8. & Card. S. Xiſti in d. c. qui bis. quãuis gl. Arch. & citati per eum aliter ibi dicãt per illum tex. cui nos nouè reſpõdimus. & etiam dubium probabile excuſat: quoniã non monſtratur eſſe iteratũ, quod neſcitur eſſe factum, c. ſolẽnitates. 1. de conſec. diſt. 1. & c. 1. de cler. per ſaltum promot. Ignorantia probabilis eſt ei, qui adhibita diligentia debita ſcire nõ potuit, an qui offertur, ſit baptizatus, vel non; qui baptizandus eſt ſub ea conditione, ſi non es baptizatus, ego te baptizo, c. 2. de bapt. Talis tamen non eſt ei, qui ſcit eum natum ex parentibus Chriſtianis, & educatũ inter Chriſtianos qui infantes recens natos baptizant: debẽt enim credere eſſe baptizatum, cap. veniens. de presb. non baptiz.

Secundò, quòd vt diximus in d. c. qui bis. parochus nõ debet iterato baptizare illum, quẽ obſtetrix baptizauit, donec cognoſcat ex ea, an & quomodo baptizauit: & ſi cognouerit eã ſcire baptizare, & baptizaſſe rectè, debet alia omnia ſupplere, ſed non baptizare, etiam ſub conditione ſi non es baptizatus, &c. quoſdam tamen qui ſic baptizarunt bona fide, reſpondi pridem non fuiſſe irregulares quo ad forum exterius, licèt peccauiſſent: quia verè nõ baptizarunt, cũ conditio eſſet de præterito, vel præſenti, & talis falſa faciat ceſſare actum, l. cum ad præſens. ff. de rebus cred. cum gl. & citat. in ea. Et quia intentio eorum non fuit iterare baptiſmum, & actus agentium non operantur vltra intentionem eorum. l. non omnis. ff. eod.

247 Tertiò dico, quòd idem eſt de iteratione reliquorum ſacramentorum quæ charactere imprimũt, quæ ſunt confirmatio, & ordo, ſecundum S. Ant. per c. dictũ. de conſec. diſt. 5. quod agit de bis confirmatis, & c. 1. 68. diſt. quod agit de bis ordinatis: licèt acerrimus Scotus, in 4. diſt. 7. q. vlt. cõmuniter receptus oppoſitum teneat, cuius opinio etſi iuri ſcripto aptior videatur, conſuetudini tamen illud interpretanti aptior eſt S. Ant. & ideo tenenda, arg. c. cum dilectus. & c. fi. de conſuet.

De Irregularitate ex delicti notorietate.

SVMMARIVM.

248 *Irregularem ſola enormitas peccati non facit, quid aliud requiratur, num. 249.*

249 *Sodomita non eſt irregularis, ſed hodie grauiſſimè punitur.*

250 *Matthæus Contarellus S. D. N. Datarius laudatus.*

251 *Collatio beneficij facta irregular. nulla.*

Digitized by Google

251 *Irregularis an omnis incapax beneficij.*
252 *Irregularitas pœna maior excommunicatione minore.nu.253.*
253 *Commiſſio ſicut mandatum expirat morte committentis.*
254 *Confeſſarius quis per bullam electus tollit irregularitatem.*
255 *Occultum & penè occultum quid, & quotuplex.*
255 *Publicum quid, & quotuplex.*
255 *Qualitas adiuncta verbo iuxta eius tempus intelligitur.*
255 *Diſpenſat vt Epiſcopus in irregularitate notorij criminis, & in nulla Confeſſarius.*

248 Dico primò, eſſe irregularē eum, qui notorio crimine, enormi, & digno depoſitione notatur, d.c.fi.de temp.ordi. Dixi, *Notorio*: quia id requiritur. Quod autem ſit illud dictum eſt ſupra c.25.n.73. de hac ipſa re tractādo. Quibus eſt conſequens, nō ſufficere quòd probari poſſit, aut ſit fama de eo, aut ſit confeſſum extraiudicialiter, vt S.Anto. dixit 3.part.tit. 28.c.6. §.7. Dixi, *Depoſitione digno*: aliàs ſecus, vt dictum eſt vbi ſupra.

Secundò dico, quòd crimina depoſitione digna ſunt adulterium, & omnia alia maiora illo, cóncubinatus diu continuatus, præſertim notorius, & ſtuprum virginis, & alia ſimilia, de quibus latè Pan. & alij, in cap. at ſi clerici. §. 1. de iudic. & Aret. in cap. cum non ab homine. eo.tit. gloſ. in ſumma 15.quæſt.8. & cap.1.81.diſt.

Tertiò dico, quòd quæcunque enormitas ſine notorietate nō ſufficit, quāuis contradixerunt gl. in c. fi.25.diſt. & cap. ex tenore. de temp. ordin. & Villad. vbi ſupra col. 35. & Ang. & Syl. verb. irregularitas. q.4. poſt S.Ant. vbi ſupra, malè iniicientes magnos ſcrupulos multis eccleſiaſticis, qui delicta enormia occultiſſima commiſerūt. Tum quia contra eos eſt d.c. ex tenore. vbi expreſsè hoc ait Inn. Tū quia Bartho. Brixien. in additione gl. in d.c.fi.25. diſt. tenet cōtra eam, inducendo c. fi. de corp. ordin. per quod nouè declarauit Greg. IX. nulla crimina occulta præter homicidium facere irregularem. Tum quia hoc probatur per c. is qui. de ſent. excom. li. 6. quatenus habet, nullum crimen quantumlibet graue irregularitatem inducere, niſi de quo id a iure ſpecialiter ſtatuatur, vt hunc effectum habeat, vt homicidium. Tum quia nullo ſolido fundamento nituntur contradictores: ſolum enim nituntur auctoritate Bern. & Hoſt. in c. niſi. §.1. de renunc. & Spec. in tit. de diſpen. §. iuxta. nu.17. & Io. in c. vlt. 25. diſt. quos licet Ant. ſequatur in d.c. niſi. §.1. contra tamen tenet in d.cap. ex tenore. ſequutus ibi Inn. Spec. etiam vltimo loco. nu.18. refert opin. Vincentij contrariam. Tum denique per ea quæ adducit contra illos Aret. in d.c. cum nō ab homine. col.13. & duab. ſeq.

249 Quartò dico, quòd hæc conſequitur crimen occultū ſodomiæ, licèt nefandum, de quo interrogamus, non inducere irregularitatē: quamuis Specul. in d.nu.17. contra teneat, niſus opinioni ſupra reiectæ, tum per prædicta. Tum quia vt dictum eſt, enormitas non ſufficit, nec requiritur ad inducendam irregularem: hæreſis enim mentalis

enorme

enorme crimen eſt,& multo maius quam quædam alia inducentia irregularitatẽ. S.Th.2.2.q.11.art.3.& etiam diſperatio, idem ibid. q.20. art.3.& multo enormius odiũ Dei, idem ibid.q.34.art.2.quorum tamẽ nullum irregularitatem inducit:& alia multo minora eam inducentẽ cap. presbyterum. c.continebatur. de homicid. quin aliquando opera bona, vt ſupra nu.206. Tum quia nunquam vidi, nec audiui diſpenſationem ſuper hoc a Sede Apoſto. Tum quia vbi ſupra Aret. ex profeſſo hæc tractans irrefragabiliter id comprobat. Nec me in contrariũ mouent illa plurima,quæ diligentiſſimè tradit præfatus Illuſtr. Præſes in cle.1.de homicid.1.part.nu.6. quia vt ipſemet fatetur,non eſt de caſibus expreſſis in iure,extra quos non incurritur irregularitas, vt dictum eſt per d.cap.is qui.

Quintò quòd dubitari poteſt,an incurrat eã iure nouo extrauag.fel. re.Pij V.cuius tenor quo ad hoc eſt.

Omnes & quoſcunque presbyteros,& alios clericos ſæculares & regulares cuiuſcunque gradus & dignitatis,tam dirum nefas (puta ſodomiæ) exercentes, omni priuilegio clericali, omniq; officio, dignitate, & beneficio eccleſiaſtico præſentis canonis auctoritate priuamus,Ita quod per iudicem eccleſiaſticũ degradati, poteſtati ſtatim ſeculari tradantur.

Ad quòd dico primò, non inducere illa n quo ad laicos: quia nil agit de illis.

Secundò dico, quòd nec quo ad clericos, ſi teneamus pœnas eius ipſo iure non incurri: quod tamen teneri nõ poteſt, propter illa verba *Præſentis canonis auctoritatè priuamus.* quæ cum ſint præſentis temporis, inducunt ipſo iure pœnã,c.excommunicamus.de hæret.& multa capitula Bullæ Cœnæ inſertæ ſup.eo. nu.52.& tradit Fel.in c.Rodulphus. nu.28. & melius nu.33. de reſcri.& ſentit gl.c.in pœnis.de reg.iur.lib. 6.communiter recep.

Tertiò dico,non includere illam quemcunque clericum ſodomitã, ſed ſolum exercentem, quod verbum dixit mihi S.D.N.Greg.XIII. de induſtria poſuiſſe in ea Reuerendiſ. eundémq; doctiſſ.ac integerrimum,nec pretio,nec precibus a recto flexibilem virum Matthæum Cantarellum Datarium eiuſdem 250 Sanctiſſ.fideliſ.quia a me conſultus idipſum reſpondit. Ideoque arbitror tantũ comprehendere eos, qui quaſi ex vſu cõtinuato id exercent, arg.l. ſciendum. §.illud.ff.de ædil.edi. per quẽ Bar. in proœmio ff.nu.10.quem ſequitur Pan.in cap. 1.nu.24. de iudi.dicit artificem, vel mercatorem non dici eum qui ſemel,aut iterum, artem vel mercaturam exercet, ſed eum qui toties, vt vulgi opinione habeatur pro tali: ſicuti etiã erro & abigeus nõ dicitur quis pro vno,vel altero actu, in l.quis ſit fugitiuus.§.errorem.ff. eo.& l.fi.ff.de abig.& ita tẽperanda videtur d.extrauag. ſaltem quo ad forum conſcientiæ, vt ſolum comprehendat eum qui ſic labitur in præfatum crimen, vt boni viri arbitrio dici poſſit exercitor eius,non autem qui tantũ cadit aliquoties. & pœnitet cecidiſſe.

Quartò dico,quòd cupiẽti mihi, vt ſolum forũ exterius reſpiceret, idem Sanctiſſimus reſpondit,etiam

interius reſpicere, quum non fundetur ſuper præſumptione, nec ponat diſcrimē inter vtrūque forum.

Quintò dico, quòd etiam videtur temperanda ne comprehendat omnem exercentem luxuriam contra naturam, quæ cōprehendit omnem pollutionem extraordinariā. ſecundum S.Tho. 2.2.q.154. art.11. neque exercentē omnem actum ſodomiticum qui comprehendit omnem pollutionem habitam cū alio, vel alia extra vas ordinarium, ſecundum eundem ibid. ſed ſolum habentem copulam ſodomiticam, arg.c.fi.de reſponſ. quod habet, non cōſummari copulam, niſi intra vas naturale ſemen effundatur, & cap. extraordinaria. 35. q.2. quod habet ex tali pollutione non gigni affinitatem. Quęrenti autem, an vt vidimus eam grauiter in foro exteriori receptam, ita ea in foro interiori ſit recepta? reſpondemus quæſtionem eſſe facti, ad quam reſpondere non eſt iuriſconſulti, argu.l.vt reſponſum.C.de tranſ.

Sextò dico, quòd quo ad illos quos comprehēdit inducit depóſitionē ipſo iure, quæ non eſt irregularitas, ſed peior illa, per dicta. ſup.

251 Sextò principaliter dico, quòd nulla irregularitas inducit priuationem beneficij iam quæſiti ipſo iure, quæ videtur ſententia Inn. in c.cum noſtras, de conceſ.præb. communiter recepti ibi, & vbique præſertim a Fel.in cap.inquiſitionis.de accuſ.& probatur per c. clericis. ne cleric. vel monach.verb. priuetur, quod probat irregularitatē ex homicidio natam, nō inducere illam: & cum illa ſit potiſſima. argu. cap. miror.50.diſt. a fortiori non inducent aliæ.

Septimò dico, quòd omnis irregularitas præcedens collationem reddit ipſam ſubſequutam nullam ipſo iure. quod probatur primò, quòd verior reſolutio illius grādis quęſtionis tractatę a multis citatis a Fel.in cap.2.de reſcr. An collatio beneficij facta criminoſo valeat? eſt, quòd facta irretito crimine inducente irregularitatem non valet, facta verò alij ſic, arg. c.fi.de temp. ordi.& aliorum citatorū vbi ſupra per Fely. Et ita ratio, cur valet, vel non valet, non eſt criminis magnitudo, vel paruitas, ſed quòd inducit irregularitatem, quæ ratio nō eſſet iuſta niſi irregularitas impediret valorem collationis. Tum quia inhabilis ad vnum, eſt inhabilis ad ei annexum, c.tranſlato. de conſtit.& in hac ſpecie dicit hoc gl.notab. in cap. ſtudeat.50. diſt. & probat cap. poſtulatis.de cler.excom.miniſt. At irregularis eſt inhabilis ad ordinē & vſum eius, & beneficium eccleſiaſticum præiequirit ordinem & illius vſum: quia datur propter officium, cap.fi.de reſcript.lib.6. ergo irregularis eſt inhabilis ad beneficium, & conſequenter collatio illi facta nil valet. Deinde quòd c.2. de cler. pug.in duel. & d.cap. ſtudeat. 50.diſtin. probant irregularem eſſe inhabilem etiā ad beneficium ſimplex ſine diſpenſatione.

252 Contra tamen hoc facit, quòd ex eo ſequeretur quòd collatio facta initiato aliquo ordine, qui ſine ſua culpa fieret irregularis defendendo iuſtè proximū, vel amittēdo aliquod mēbrū, vel deformitatem

grandem

Digitized by Google

grandem incurrēdo caſu, vel morbo, vel malitia aliorum non valeret, quod videtur contra totum titulum de cler.ægrot.& c.cum percuſſio.7.q.1. quòd licèt omnis irregularis ſit incapax omnis ordinis ſuſcipiendi,non tamen eſt incapax omnis ordinis vſus ſuſcepti,vt per eius definitionem patet, & conſtat ex c.2.de corp. vitiat. quod probat, clericum qui perdit aliquod membrũ,quo ſit inhabilis ad ſacrificandum, non ideo fieri inhabilem ad alium vſum ordinũ, ſcilicet ad canendum in choro,vel ad audiendas confeſſiones,& ad abſoluēdum.ergo ſaltem irregularis quum ſit habilis ad aliquem vſum ordinis ſuſcepti, etiam erit habilis ad beneficium,cui ſeruiēdo ſufficit ille vſus; & conſequenter videtur, quòd qui eſt irregularis ob defectum quo ſolum eſt inhabilis ad celebrandum, & non ad canendum, licèt inhabilis ſit ad ſuſceptionem eccleſiæ parochialis, non erit ad ſuſceptionem beneficij ſimplicis.Pro quo faciunt etiam cap. 2. & cap. ſtudeat. 50. diſt. quibus conceditur diſpenſatio ad beneficium ſimplex ei, cui non conceditur ad officium altaris: ſed reſponderi poteſt, per hæc ſolũ probari,quod ei qui ſine ſua culpa incidit in irregularitatem quę naſcitur ex defectu ad vſum vnius ordinis & non alius iam ſuſcepti, poteſt dari beneficium non requirens maiorem vſum,quod concedimus: & conſequenter in caſu d. cap.2.de cler.ęgro.ei qui duos digitos,& dimidiũ palmæ amiſit ſine ſua culpa. poſſet conferri beneficium non requirens celebrationem,non autem requirens illam. Nec ex hoc ſequitur quòd cuilibet laboranti quarta ſpecie irregularitatis,quæ ſine culpa cōtrahitur,poſſit conferri quodlibet beneficiũ, ad quod huius ordinis iam ſuſcepti ſufficit. non inquam hoc ſequitur: quia licèt ſine culpa contrahatur; non tamen contrahitur ob defectum habilitatis ad vſum vnius ordinis,& non alius ſuſcepti,ſed ob defectum contrarium cuiuſlibet ordinis ſuſcepti, & ſuſcipiēdi,vſui ſcilicet defectus lenitatis ad omnium ordinum vſum requiſitæ.

Octauo dico, quòd ad incurrendam irregularitatē, quæ ex delicto naſcitur,non ſufficit,ꝙ illud ſit veniale,quod ſentit Sot. lib.6.q.1.art. 9.de iuſt.& iur.Tũ quia irregularitas eſt pœna valde grauis, quippe quæ omniũ ordinum vſu priuat, & ideo non imponenda pro culpa veniali,arg.c.non afferamus.34. q. 1. Tũ quia ſine contēptu non incurritur,dicēte Pan in c.paſtoralis.§.verũ.de appel.nu.15. ꝙ eſt pœna contemptus,ꝙ ipsũ dixit Dom.in c.ſolet.de ſentent. excom.lib.6.vbi bona gloſſ. penult.pro illis, & Felin. in c.Rodulphus.nu.43.de reſc.Tum
253 quia non obſtat ratio Caieta. contra tenentis in ſumm. verb. irregularitas:ſcilicet ꝙ excōmunicatio minor, quæ incurritur per peccatũ veniale,eſt maior pœna quàm irregularitas: quia id falſum eſt. nam licet nō priuet ſacramentorũ perceptione paſſiua, vt excommunicatio minor.c.fin. de cler.excom. miniſt.priuat tamē actiua & collatiua, & omni ordinis vſu, quod eſt maius, a quo omni priuat ille, per

d.ſupra eod.nu. 24. & præterea excommunicatio minor eſt medicinalis,& facilè ſolubilis,c.cum desideres.de ſent. excom. Irregularitas autẽ difficilis cum regulariter a ſolo Papa ſit delebilis; qua ratione licèt excõmunicatio maior dicatur pœnarũ maxima,in c.corripiantur. 24.q.3. quia tamen eſt facilis ſolutionis,& medicinalis,cenſetur minor aliis multis, ſecundum Pan. & Comm. vbi ſup.Nec obſtat ꝙ Pan. & cõmunis tenent,in d.c. fin.quòd licèt excõmunicatus minore non peccet mortaliter niſi celebrando, peccat tamen venialiter conferẽdo ſacramẽta,eo ꝙ textus,in 2.part.id videtur exprimere:quia ille intellectus eſt ineptus, vt in d.nu.24.tetigi, & contrarius textui , probanti quòd minor excõmunicatio tãtum prohibet a participatione ſacramẽtorum,quæ in ſola perceptione cõſiſtit:& ita ne textus ſibi ſit contrarius,quatenus ait peccare cõferendo ſacramenta , debet intelligi de collatione,quæ fit vna cũ perceptione,de mente Hoſti. & Ancha. ibid. qualis eſt collatio euchariſtię facta ſano a celebrante, & ordinis ab Epiſcopo miſſante,vt ibidem dixi.

Nono dico,quòd ſubiicerẽ hic in alia editione quandã reſolutionem Coſmæ gloſſatoris Prag.ſanct.quã attexuit §.nihilominus.tit.de cõcubinariis verſ.inhabiles.quam quia intelligo nõ eſſe adeo perpẽſam,ac ſolent eſſe aliæ illius viri doctiſ.omitto,& illi ſubſtituo rationẽ qua nõ debeat D.Lector fidere illi deciſioni quotidianæ, ac periculoſæ relatæ in hac materia diſpẽſationũ a viro alioquin eruditiſs.in tract. de irregularit.nuper edito li. 5.c.5.nu. 6.ſcilicet quòd cum Papa diſpẽſat per cõmiſſionẽ factã ordinariis, vt de veritate precũ cognoſcatur iuxta Cõc.Trid.c.5.ſeſſ.22.de refor.commiſſiò illa non expirat morte Papę, etiã re integra.ad ꝙ citat Silu. Armil.& Feder.immò & me aliqua ex parte in id inuoluit ; ꝙ tamen non eſt verũ,quia mandatũ,& cõmiſſio alteri facta expirat re integra morte mãdantis.l.mandatũ.C.de mandat. etiã ſi ſit iudiciale c.relatũ. de offi.deleg.& ibi per omnes.Nec ob-
854 ſtat auctoritas eorũ, quos alegat:nam Feder.quẽ alij ſequuntur, non loquitur de mãdato,vel commiſſione diſpenſandi:ſed de gratia poteſtatis factæ ad diſpẽſandum,& de diſpẽſatione iam facta loquitur enim de gratia, qua Papa conceſſit cuidam Magiſtro prędicatorũ poteſtatẽ diſpenſandi cũ 100. Fratribus ſui ordinis illegitimis , vt poſſint eſſe priores:& de diſpenſatione iam facta ab illo Magiſtro , & non de mandato & cõmiſſione diſpenſandi cũ tali, vel tali religioſo:nos autẽ loquimur de cõmiſſione diſpenſandi cum tali,vel tali,ſi preces eius veritate nitantur,quæ non eſt gratia facta Cõmiſſario, ſed mandatum conditionale de gratia facienda alteri tertio expreſſo : ſicut facultas,quam facit Papa cuipiam conferendi aliqua beneficia aliquibus perſonis idoneis,non exprimẽdo eas cenſetur gratia facta illi delegato, quæ non expirat re integra morte Papæ. Facultas autem a Papa conceſſa cuipiam conferendi aliquod beneficium alicui certę perſonæ non videtur gratia facta illi: ſed

ſed mandatum de gratia facienda ei,cui conferendum eſt beneficium: & ideo ſi Papa re integra moriatur expirat,vt expreſſe habet tex. ſing. c.ſi cui.de præb. lib. 6. & hoc eſt ꝙ voluit dicere Dec.in d.c. relatũ.nu. 5.quatenus ait id, quod Pan.cõceſſionem,quæ gratiam continet,non expirare morte mandantis c. ſi ſuper gratia.de offic.deleg.lib.6.& d. c.ſi cui.de præben. eod. intelligendum eſſe de conceſſione facta per viam gratiæ eius, cui fit conceſſio, & non de facta per viam ſimplicis commiſſionis alij tertio qualis eſt commiſſio diſpẽſandi cum aliquo, expreſſo, ſi preces veritate nitantur quia tunc non fit gratia ei, cui committitur, ſed tertio cum quo eſt diſpenſandũ, in quo citat Ioan. And.& alios,& efficaciter probatur per prædicta.

254 Decimò dico,quòd cum nullo irregulari diſpenſare poteſt confeſſarius electus per bullas Papæ, quæ ſolum habent clauſulam abſoluendi a qualicunque cenſura: quia irregularitas non eſt cenſura, neque abſolutio eius eſt neceſſaria ad peccatorum abſolutionem, vt dictum eſt ſupra eo.c.nu. 194. poſt Dom. Alex. & Villad. ibi citatos: neque etiamſi habeant clauſulam diſpenſandi a quibuſlibet votis, & abſoluendi a quibuſlibet cenſuris, & pœnis.Tum quia ſtilus Curię habet,quòd per eam non intelligatur data facultas diſpenſandi ſuper irregularitate,niſi exprimatur,quod colligitur ex eo quòd aliquoties eam exprimit. Tum quia quoties id exprimit dando facultatem expreſſam diſpenſandi ſuper irregularitate,ſolet excipere illam, quæ ex bigamia & homicidio naſcitur. Et ita ex contrario conſequeretur quòd clauſula abſoluendi ſimpliciter ab omnibus cenſuris, & pœnis quæ paſſim in Iubileis & bullis indulgentiarũ ponitur ſine irregularitatis expreſſione,maioris virtutis eſſet,quàm cum ea:quia in hoc caſu ſemper excipitur irregularitas, quæ ex bigamia, & homicidio volũtario manat,& in illo non. Tum quia pari ratione poſſet abſolui a pæna pecuniaria pro illo peccato a Iudice impoſita, vel imponenda, quod eſt palam falſum. Tum quia facultas ille abſoluendi a cenſuris & pœnis quæ ponitur in dictis Iubileis & bullis,ſolum videtur reſpicere illas cẽſuras,& pœnas quæ impediunt abſolutionem a peccatis: quia in illum finem datur,vt colligitur ex illis, verbis.Et cum abſolutio peccatorum rectè fieri poſſit ſine ſublatione irregularitatis, vt ſupra eod.nu. 192. dictum eſt, non videtur eius ſublatio conceſſa, niſi exprimatur: quia ex fine ſumenda eſt intẽtio Authoris.l.& ſi non ſint. §.perueniamus.ff.de aur.& arg.legat.& l.ſi.ff.de hæred.inſt.Non obſtat,quòd ſecundũ hoc, verba illa, *aliis pœnis*,ſuperfluerent, quum non videatur occurrere alia pœna diſtincta à cenſuris, cuius ſublationẽ prerequirat abſolutio ſacramẽtalis, & ſacra cõmunio non inquam hoc obſtat: quia immò poteſt dari aliqua, ſcilicet ſuſpenſio a cõfeſſario, ne intra certum tempus cõfiteatur, vel cõmunicet,quam non eſſe propriè cenſuram diximus ſupra eod. nu.152.Et etjam illa quam ipſe pœnitens

nitens promitteret aliquo bono ſine ſubire, vel ſoluere, ſi intra certũ tempus illa ſacramenta ſuſciperet. Et illa qua aliquot canones pœnitentiales mãdant arceri quem intra aliquod tempus a communione, c. presbyter. 82. diſt. & c. de his verò. 33. q. 2. Adde quod fere omnes prælati omniũ religionum poſſunt diſpenſare ſuper qualibet irregularitate ſui monachi excepta illa, quæ naſcitur ex homicidio voluntario, & bigamia; non quidem iure communis ſed priuilegio conceſſo ſpecialiter eis, vel generaliter communicando illis priuilegia omnia omnibus aliis conceſſa.

Vndecimò dico, quòd in hac materia, & facultatis conceſſæ ad diſpenſandũ ſuper occultis, & non publicis, vt in c. 2. de ſortileg. & cap. 6. ſeſſ. 14. Concil. Trid. & aliis, ac bullæ Sacræ Pœnitentiariæ, & aliquorum Legatorũ, circumſpectis omnibus, videtur reſoluendum, quòd occultũ eſt quod non eſt publicum.

255 Publicum autem quod eſt notorium, manifeſtum, vel famoſum. Tum quia ratio cur alterum cõcedatur, & alterum negetur, eſt, vt obuietur ſcandalo publico, iuxta c. nihil. de præſcrit. cui ſatis obuiatur non diſpenſando in notoriis manifeſtis & famoſis. Tum quia non eſt de occulti eſſentia, quod ſuapte natura non ſit probabile, qualia ſunt ſola mentalia c. erubeſcant. 32. diſt. Neque quòd licèt ſuapte natura ſit probabile, nullatenus tamen probari poſſit: quia id eſt contra §. hæc ergo. iuncta gl. verb. ſecreta, ſub c. quis aliquando. de pœnit. diſt. 1. quatenus probant dici occultũ factum in præſentia quinque: & contra c. 2. de apoſtat. quatenus probat miniſterium Acolyti iuuantis rebaptizãtem poſſe eſſe occultum. Tum quia penè occultum videtur eſſe ſpecies occulti, d. cap. veſtra. §. ceterum. quatenus occultum dicit eſſe, quod toleratur, etiamſi ab aliquibus ſciatur, & gl. ibi, & c. manifeſta 2. quæſt. 1. communiter recep. ait id dici penè occultum, quod probari poteſt, licèt difficulter. Tum quia nulla irregularitas contrahitur ſine facto ſua natura probabili, & paucæ ſunt quarum factum aliquo modo probari non poſſit, per ſupra dicta eod. c. nu. 139. Tum quia omne quod non eſt publicum, poteſt dici occultũ, & publicum definitur eſſe ꝙ patet omnibus, ſecundum Bart. in l. 1. §. pe. ff. de ſuſpe. tut. Et ita oportet eſſe ſaltem notorium, manifeſtũ, vel famoſum: ſufficit tamen eſſe tale viciniæ, collegio, vel monaſterio, licèt non prouinciæ, ciuitati vel parochiæ. Tunc autem dicetur tale alicui eorũ, quando maiori parti eorum fuerit tale, modo ſaltem decẽ inueniantur in eo, per notata a Pan. & citatis ab eo in d. c. veſtra. nu. 10. & 16. & ſupra c. 25. nu. 73. Publicum autem eſt triplex, ſcilicet notorium, quod nititur ſcientia maioris partis prædictarũ communitatum. Manifeſtum, quod nititur fama eiuſdem partis maioris, orta a ſcientibus. & Famoſum, ꝙ nititur fama maioris partis, orta ex vno ſcienti vel ex indiciis, vel præſumptionibus illi æquipollentibus iuxta gloſſ. dict. cap. manifeſta. 2. quæſt. 1. & cap. veſtra. de cohabit. cleric. Occultum item triplex, ſcilicet

licet, quod nõ eſt probabile ſuaptè natura, qualia ſunt ſola mentalia: & quod eſt probabile ſuaptè natura, ſed non poteſt probari: quia coram nemine factum eſt: & quod probari quidem poteſt, ſed adeo a paucis, quòd nulla inde fama orta eſt: nec eſt in iudicium deductum: quod præfatæ gloſſæ penè occultum appellant.

Duodecimò dico, quòd vt delictum dicatur publicum, non ſufficit, vt actus qui eſt delictum ſit publicus, niſi etiã publicè ſciatur eſſe delictum: miſſa enim facta coram populo ab excommunicato occulto actus publicus & delictum eſt, non tamen delictum publicũ: quia neſcitur publicum eſſe delictum. Tum quia qualitas adiuncta verbo debet intelligi ſecundũ qualitatem eius. l. in delictis. §. 1. ff. de noxal. quatenus probat nõ dici dominum ſerui delinquentis, qui non erat dominus ſerui cum deliquit, & vt aiunt Dialectici, non dicitur vidiſſe Papam, qui vidit eum ſolum antequã eſſet Papa. Tum quia teſtamentum factum ab aliquo ante militiam, non cenſetur militare, niſi in ea approbetur l. Titius, ff. de teſtament. & Barto. ibi & in d. §. 1. ait, quòd pupillus moriens poſt mortem tutoris, per cuius ſcientiam reputabatur ſciens in vita eius, dicitur mori ignorans, quo ad effectum. l. cum antiquioribus. C. de iur. delib.

De ſex caſibus, quibus Eccleſia pro polluta habetur, ita quod non liceat in ea celebrare.

SVMMARIVM.

256 *Eccleſia vt dicatur polluta in ſex caſibus. & ſeq.*

257 *Polluta Eccleſia pollutum eſt cœmeterium, ſed non contra.*

256 PRimus caſus eſt in c. eccleſiis. 68. diſt. & c. eccleſiis de conſecr. diſt. 1. c. propoſuiſti. de conſec. eccle. quãdo intra eam ſanguis humanus iniurioſe effunditur, aut cauſa naturalis eius effuſionis, aut mortis datur. Dixi, *Intra*: quia ſecus ſi extra eam etiã deſuper in tecto, vel ſubter eam in ſpecu. iuxta Archid. in d. c. eccleſiis. & gloſſ. in cap. 1. de conſecra. eccleſ. lib. 6. Dixi, *Eccleſiam*, generaliter, ad comprehendendam tam nondum cõſecratam quàm conſecratam. cap. fin. de conſec. eccleſ. quamuis quo ad reconciliationem ſit magna differentia: quia reconciliatio conſecratæ debet fieri ab Epiſcopo, & cum aqua benedicta ab ipſo, aut ab alio Epiſcopo: non conſecratæ vero poteſt fieri a ſolo presbytero, & cum aqua a ſeipſo benedicta, c. aqua. de conſecra. eccleſ. dict. cap. fin. quam probant ibidem Ioann. Andr. Ancharan. Cardin. & Panomit. licèt dubitet Anto. ibidem. Dixi, *Effunditur*: ad ſignificandum, quòd non ſufficit aliquarum guttarum ſanguinis emiſſio: quia iura requirunt effuſionem quæ largitatem denotat, cap. reuertimini. 16. quæſt. 1. & gloſſ. ſing. in hac ſpecie c. cum illorum. de ſentent. excom. verb. effuſionem, commendata per Felin. ibi, & Panormit. in dict. cap. propoſuiſti. Dixi. *Sanguinis*, quia non ſufficit percuſſio quæ non ſit mortifera ſine eius effuſione, quamuis ſit eiuſmodi vt carnes contundat, aut oſſa frãgat, iuxta Spec. de dedic. eccleſ. col. 10. in rationali diuin. offic.

Dixi

Digitized by Google

Dixi, *Humanus*: quia nulla effuſio cæterorum animalium ad id ſufficit, gloſ. d.c.1.de conſec.eccleſ.verb. ſanguis.li. 6.Dixi, *Iniurioſè*:quia nõ ſufficit naturalis effuſio per nares, aut per os, aut quæ caſu fit lapſu, vel offendiculo, aut ictu lapidis, aut tegulæ per ſe decidentis, gloſ.d.c.1. recepta. neque facta ob iuſtam defenſionem: Pan.in d.c.propoſuiſti, & Dominic. in dict. cap. 1. neque ludo, aut ioco, Spec.vbi ſupra, col.9. quod noſtro iudicio intelligẽdum eſt de licito, & licitè facto, argu. c. continebatur.& c.lator. de homici. Qualis raro accidere poteſt in eccleſia, niſi cum aliqua pia repræſentantur, arg.c.cum decorem.adiũcta glo.de vit.& honeſtat.cler. & c.decet de immunit.eccleſ.lib. 6. & per ea quæ in cap. quando.de conſecr. diſtin.1.cap.5.num.36.diximus. nec effuſio facta per furioſum, aut ſtultum, Arch. in d.cap. 1. aut per puerum iudicio carentem, Collectarius in d.cap.fin.argum.cap. 1.de delict. puero. Dixi, *Aut datur cauſa, &c.* quia ſufficit vt vulnus infligatur intra eam, quamuis percuſſus ante egrediatur, quàm ſanguis in illam infundatur, & quamuis recipiatur ille aliquo vaſe ne in eam decidat, nec contra ſufficit, quòd ſanguis in illa effundatur, ſi vulnus extra inflictum eſt gl.in d.cap.communiter recepta. Dixi, *Naturalis*: quia non ſufficit vt feratur ſententia condemnatoria, etiam intra illam, ſi per eius exequutionẽ effuſio extra illam facta eſt.Dixi, *Aut mortis*:quia ſatis eſt ad id ſuffocare, aut aliàs intra illã hominem ſine ſanguinis effuſione interficere, gl.in d.c.propoſuiſti. facit l. qua actione.§.1.ff. ad l.Aquil. ſufficit etiam mors, & effuſio ſanguinis ob fidem catholicam occiſi, vel vulnerati, Arch. & gl.recepta in d.c.1.non tamen ſufficit interficere, aut percutere aliquo telo, vel tormento miſſo ab eccleſia in exiſtentem extra eam: quamuis ſufficiat mors, vel effuſio facta in eccleſia per tormentum foris miſſum, ſecundum mentem prædictorum. Ad quæſtionem hic propoſitã reſpon.quòd nec iſta, neq; alia pollutio occulta impedit celebrationẽ in eccleſia, ſecundum gl.recept.c.1. de conſec.eccl.lib.6.ex qua cũ eam Salmanticę prælegerem intuli fieri poſſe, vt effuſio ſanguinis, vel ſeminis facta ab hinc octo diebus, hodie incipiat impedire, & non ante: nam facta tunc videntibus duobus, & vſque nunc tacentibus, nunc autem publicantibus, ita vt fama gignatur, non impediet, vt ita dixerim, ex tunc, ſed ex nunc.

257 Secundus caſus eſt, quando in eccleſia ſemen humanum volũtariè effunditur. Dixi, *Humanum*: quia cæterorum animalium ad id non pertinet, gl.in d.c.1. verb. humanum.& quia ſatis eſt, vt ſit cuiuſlibet hominis, ſiue fœminę, viri, clerici, laici, fidelis, ſiue infidelis, & quòd effundatur, iuxta, contra, aut extra curſum naturalem. tex. in d. c.eccleſiis.verb.cuiuſque, & Specu. vbi ſupra tit.de dedic.eccl. col. 12. Immo & per copulãm cõiugalem, iuxta glo.notab.in d.c.1.de conſec. & in cap.eccleſiis. 68. diſt. & alias tres, quamuis alia oppoſitum teneat in d.cap. eccleſiis. de conſecr. diſt. 1. quam eius additio a nobis

ibi

ibi probata confutat. Dixi, *Voluntarie*: quia non ſufficit quæ dormiendo fit, glo. ſing. in dicto cap. eccleſiis. cõmuniter recepta, quamuis Angelus in verb. conſecratio eccleſiæ. 1.9. oppoſitum dicat, ſed abſque ſufficienti ratione: quia ex eo quòd teneatur coniugalem violare, non ſequitur ſufficere eius, qui dormit, cum iſta non contineat eam irreuerentiam, quam illa erga eccleſiam.

Tertius caſus eſt, quando in ea aliquis excommunicatus ſepelitur cap. conſuluiſti. de conſecrat. eccleſ. vel alta.

Quartus eſt, quando in illa aliquis infidelis ſepelitur cap. eccleſiam. el 1. & 2. de conſecr. diſtinct. 1. quamquam in hoc caſu nõ ſolum reconcilianda eſt eccleſia, ſed etiã parietes illius abradendi, licèt in præcedenti reconciliatio ſufficiat, iuxta Panor. in d. c. conſuluiſti.

258 Quintus eſt, quando eccleſia per Epiſcopum excommunicatum publicum conſecratur, aut benedicitur argumen. dicti cap. conſuluiſti. vbi notat Panor.

Sextus, quando omnes parietes renouantur, glo. in cap. ligneis. de conſecrat. eccleſ. Sed contrarium verius videtur, vt docuimus in d. c. eccleſiis. nota. 3. niſi quando omnes, aut maior pars eorum ſimul deiiciuntur, quod raro fit. Et addo quòd quoties aliqua eccleſia polluitur etiam cæmeterium illi contiguum eſt pollutum, quamuis nõ id quod non eſt contiguum, licèt è contrario, polluto cæmeterio eccleſia illi contigua nõ polluatur c. 1. de conſec. eccle. vel altar. lib. 6.

De caſibus reſeruatis.

SVMMARIVM.

259 *Caſus reſeruatus quid, & quotuplex.*

259 *Caſus reſeruatus dicitur, quia tollitur, non quia non datur.*

260 *Abſoluere omnes omnis Sacerdos iure diuino poteſt.*

260 *Papa à quo, & qua poteſtate abſoluitur.*

260 *Abſoluitur Epiſcopus non poteſtate a ſe data.*

261 *Caſus nullus reſeruatus Papæ ſine cenſura, qua ſublata ceſſat reſeruatio: ſecus in Epiſcopali.*

262 *Caſus quot, & qui reſeruantur Epiſcopis.*

262 *Blaſphemi abſolutio, vt facienda.*

263 *Papa iuriſdictionem immediate ſumit a Deo in omnes.*

263 *Papa abſoluit ab omnibus ſibi, & aliis reſeruatis.*

263 *Regis operibus præfecti ſæpe hoc modo peccant.*

259 CIrca hoc dico ſequentia. Primò, quòd caſus videtur propriè deſcendere a cado, & ſignificare ruinã, iuxta illud Curtij, *Caſu rhedæ inopinato oppreſſus.* per tranſlationem autem ſignificare alia, ſcilicet miſeriã, per quam quis ruit a ſtatu fęliciori, iuxta illud,

Sed ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros.

Et euentum inopinatum, quia cadit & deuiat a regula prudentiæ In propoſito autem ſignificat peccatum, quo quis cadit a rectitudine virtutis, & eſt duplex. Alter reſeruatus, alter non reſeruatus. Reſeruatus eſt, cuius abſolutio adimitur alicui inferiori Sacerdoti: & eſt

OO

duplex, alter Papalis, cuius abſolutio adimitur omnibus Parochis, & etiam Epiſcopis: alter epiſcopalis, cuius abſolutio adimitur ſolis Parochis.

Secundò dico, quòd ex his infertur, caſum non dici reſeruatum eo ſolo, quòd non cõcedatur poteſtas abſoluendi ei, qui nõ habebat eam actu, vel habitu, (vt aliqui ſentire videntur,) ſed quia tollitur, & minuitur ei, qui eam actu, vel habitu habebat: & ita veriſſimum videtur id quod ait Palud. in 4. lib. ſent. diſt. 17. q. 3. art. 2. relatus a nobis in c. 1. in prin. nu. 73. de pœnit. diſt. 6. ſcilicet omnes ſacerdotes ſimul cum ordine ſacerdotali accipere poteſtatem ſuper verũ Chriſti corpus ad conficiẽdum Sacramentũ euchariſtiæ, & ſuper corpus Chriſti myſticũ ad abſoluendũ ab omnibus peccatis mortiferis, eius ſumptionem impedientibus: quod nos latius quàm alij fundauimus in cap. placuit. de pœnit. diſt. 6. per illius contextũ, & multa alia. Quibus nunc addimus primò cap. adiicimus. §. ecce. & cap. generaliter. §. ecce. 16. q. 1. in quibus Gratianus exerte concludit quòd omnes ſacerdotes, ſiue regulares, ſiue ſæculares in ſua conſecratione & ordinatione æqualẽ ſuſcipiũt poteſtatẽ baptizandi, prædicandi, & pœnitentias dandi, & peccata remittendi, & licèt eis omnibus interdicatur exercitium illius poteſtatis, donec iure ordinario per electionem populi, vel de alius licentia concedatur.

Secundò, quòd Pan. iam ſenex, & id animaduertens in cle. 1. de priuileg. reuocauit quædam, quæ in cap. ſignificaſti. de foro compet. dixerat, quem poſtea omnes, qui eum legerunt ſunt ſequuti.

Tertiò, quòd S. Ant. in 3. part. ſuę ſummæ tit. 17. cap. 11. pro re certa præſupponit, ſacerdotibus datam eſſe plenariã poteſtatem abſoluendi a Chriſto, & ſacerdotẽ poſſe diuino iure omnia quæ pertinent ad forũ pœnitentiale, præter ea quæ iure humano fuerint ei adempta.

Quartò, ꝙ Gratianus in d. c. adiicimus. & d. c. generaliter. §. ecce. concludit monachos accipere tantam poteſtatẽ in hoc per ſuã cõſecrationem, quantã parochi, & alij ſacerdotes: quia eiſdẽ verbis conſecrãtur omnes. & ſubdit, quòd cum in conſecratione coniungantur, nõ debet fieri diuortium, ſiue diuiſio quo ad poteſtatem: ſed tantum quoad exequutionem eius.

Quintò, quòd Bar. quem ſequuti ſunt omnes, dixit in l. 1. ff. de iudic. eſſe iudices, quos vocant chartularios habentes iuriſdictionẽ in habitu, & non in actu, ſuper eos, qui ſe voluerint illis ſubiicere: ſicut delegatus a Sede Apoſtolica cõtra aliquẽ expreſſum cum clauſula, *& quoſdam alios*, generaliter, habet quidẽ in expreſſum iuriſdictionẽ in habitu, & actu, & in non expreſſos habitu tantum, vt probatur in c. Sede Apoſtolica. de reſcrip. & in c. cum in multis. eod. tit. lib. 6. Quales videntur fuiſſe in primitiua Eccleſia cõmuniter omnes ſacerdotes, donec parochiæ diuiderentur, iuxta c. 1. 13. q. 1. & Vrbanus ſtatuerat, ne quis audiret cõfeſſiones alienorum parochianorum in c. placuit. de pœnit. diſt. 6.

260 Tertiò principaliter dico, ꝙ etiam ex prædictis infertur non ſatis caute dixiſſe Sotum in lib. 4. ſent.diſt.18. q. 4. art. 2. vnum eſſe omniũ conſenſum,quòd in ordinatione ſacerdotis nulla iuriſdictio abſoluendi à mortalibus conferatur.Tum quia omniũ conſenſu iure diuino competit eis poteſtas & per nullũ actum eis conceditur illa iure diuino,niſi per conſecrationẽ: ergo in ſua conſecratione,& ordinatione accipiunt illã iuriſdictionem ſaltẽ in habitu. Tum quia expreſsè habetur in d.c.adiicimus. & c.generaliter.quòd poteſtas abſoluendi datur in conſecratione iure diuino:licèt iure humano adempta ſit eius exequutio,donec aſſequantur eam ratione tituli, vel de alia licentia.

Quartò dico,quòd etiã infertur ex eiſdem incautè ipſum dixiſſe, Papã conſtituere ſibi confeſſarium, & dare illi iuriſdictionẽ ſuper ſe. Tum quia ſi confeſſarius acciperet iuriſdictionẽ a Papa non poſſet eum abſoluere poteſtate iure diuino ſibi data, cum eam ſolũ haberet ab ipſo iure humano. Tũ quia non aduertit id, quod nos longe ante ipſum ſcripſimus in d.c. placuit.ſcilicet non poſſe aſſeri quod ipſe dicit.Tum quia Papa non habet iuriſdictionem ſuper ſe, immò neque ſuper ſucceſſorem ſuum.c. innotuit.de elect. Tũ quia iure naturali vetatur quis habere iuriſdictionem ſuper ſe,ſecundũ omnes.l. penul.ff.de recept. arbit. & l. ille a quo.§.tempeſtiuum. ff. ad Trebel. & nemo poteſt dare alij,quod ipſe non habet, c.quod autem. de iure patro.l.ſi vniuerſi.C.de leg.

Quintò dico,quòd incautius idẽ ipſe ſubiicit, idem prorſus eſſe in Epiſcopo,quod in Papa,ſcilicet, ꝙ in eligendo confeſſariũ, iuxta c.ſi. de pœnit. & remiſſ. ipſe dat iuriſdictionem illi, quod nuſquã alius dixit cum ſecundum omnes confeſſarius non abſoluat Epiſcopum virtute iuriſdictionis acceptæ ab eo,ſed virtute iuriſdictionis diuinitus acceptæ per claues, quas accipit in ordinatione,non ab homine, ſed ſupernaturaliter a Deo, vt ipſemet dixit diſt. 20. q. 1. art.3.& ſentit art.1.& diſt.18.q.4.art.1.&.2. dum per multas rationes nobis applaudentes concludit,ſolum ſacerdotem eſſe verum miniſtrũ ſacramenti pœnitentiæ, nec ſufficere ꝙ ſit ſacerdos, ſed oportere, vt ſit proprius vel delegatus a proprio:& quòd tres ſoli dicuntur,quoad hęc proprij ſacerdotes, ſcilicet Papa, Epiſcopus, & Parochus, quos ait eſſe iure diuino proprios,& ita accipere a Deo diuinitus poteſtatẽ abſoluendi. Et cum per nullũ aliũ actũ, quàm per conſecrationẽ eam accipiant,& omnes eodẽ modo, & eiſdẽ verbis conſecrentur,vt in ſupradictis capp. adiicimus & generaliter habetur, conſequitur eos accipere a Deo iuriſdictionem,ſaltem in habitu in ſua ordinatione, & cõſecratione,vt eruditiſſime vbi ſupra dixit Pan. quẽ omnes poſtea ſequuti ſunt,& dilucidè Gratianus vbi ſupra concludit, omnes ſacerdotes accipere poteſtatem dandi pœnitentiam,& abſoluẽdi à peccatis per conſecrationẽ,licèt iure humano vetatur eis exequutio eius,

Digitized by Google

donec per titulos, vel alio modo licentiam aſſequantur.

Sextò dico, quòd ex hoc ſequitur aliud eſſe caſum reſeruatum, aliud cenſurã, quæ eſt pœna eius, vt eſt tactũ ſupra eodem c.nu.151.

Septimò dico, quòd Concilium Trid. c.7.& can. 15. ſeſſ. 14. definit eſſe hæreticũ dicentem, quòd Epiſcopus nõ poſſit reſeruare aliquẽ caſum quo ad forum interius, ſed ſolum quo ad exterius. Et addit ꝙ in articulo mortis omnis caſus,& omnis cenſura deſinit eſſe reſeruata:& in c.6. ſeſſ. 24. de refor. quòd Epiſcopi abſoluere poſſunt in omnibus caſibus occultis reſeruatis Papæ, cuius tenor refertur ſupra eod.nu.194. Huic §. in editionibus prioribus latinis hic poſito videtur contradicere bulla Cœnæ Domini in §.cæterum.relato ſupra eod.nu.70. quatenus reſeruat abſolutiones excommunicationum illius bullæ, non obſtantibus quibuſuis Conciliis. Per quæ verba videtur derogare præfato c.6.ſeſſ.24. de refor. Et quòd vt audio S.D.N. non permittit, vt Epiſcopi abſoluant per ſe ipſos, nec per ſuos vicarios ſpeciales hæreticos occultos: licèt illud concedatur eis per illud c.6. Et quòd eadem ratione videtur eis ablata facultas abſoluendi ab omni excõmunicatione, & caſibus reſeruatis in illa bulla: niſi dicamus quòd hic §. limitat illum, ne procedat in occultis,& habentibus cõplices,& ita non ſunt contrarij. Pro quo facit, quòd lex ſpecialis non cenſetur tolli per generalẽ, ſiue præcedat, ſiue ſequatur iuxta gl.ſing.& recept. in auct. offeratur. C. de litis cõteſt. cui ſimilis in l. ſciendũ. ff. qui ſatiſd. cogan. quatenus probant præfatã auct. licèt ſit poſterior, limitari per præfatã l. ſciẽdum. licèt ſit prior,& non tolli per d. auãen. licèt ſit poſterior, & trad. Dec. in reg.1.ff. de reg. iur.

261 Octauò dico, quòd nullus eſt caſus reſeruatus Papæ, cui non ſit annexa aliqua cenſura, vt teſtatur S. Anto. vbi ſupra col. 1. & ſentit Caiet. in verbo caſus. Quo fit vt bulla, quæ concedit facultatem abſoluendi a caſibus Papalibus, videatur concedere poteſtatem abſoluendi a cẽſuris Papæ reſeruatis.

Nono dico, quòd ab omnibus peccatis habentibus annexam cenſurã Papæ reſeruatã, poſt ſublationem eius legitimam ſimplex parochus abſoluere poteſt: quia per id deſinit eſſe reſeruatum, Caiet. in ſumma verb. caſus. niſi cum reſeruatione cenſuræ Papalis concurreret etiam Epiſcopalis, qua ſibi reſeruat peccatũ, ob quod illa cenſura ponitur, arg. c. ex tuarũ. de auth. & vſu pal.& l. ſi domus. ff. de ſeruit. vrba. præd. quatenus habent altero ex duobus impedimentis ſublato, alterũ non tolli, quod quãuis iure nitatur, videtur tamẽ vſu indiſtinctè interpretatũ, ſublatã eſſe epiſcopalẽ reſeruationẽ, & cenſuram ſublata papali, per ea quæ diximus in c. ita quorundam. de Iudæ. not. 11.nu.71.

Decimò dico, quòd Epiſcopus cõcedendo caſus ſuos ſiue ſibi reſeruatos, non videtur cõcedere abſolutionem a cenſuris ſibi reſeruatis: quoniam a diuerſis nõ fit illatio, l. Papinianus. ff. de minor. & cap.

Digitized by Google

c.ad audientiam.de decim.& aliud eſt peccatum reſeruatũ Epiſcopo, aliud cenſura ei reſeruata. Nã aliqua ſunt peccata annexam cenſuram non habentia, quæ ſunt Epiſcopo reſeruata: & etiam ſunt cenſuræ aliquæ illi reſeruatæ, peccatis ob quæ illæ dantur ei non reſeruatis. Nec etiam concedendo abſolutionem a ſuis caſibus & cenſuris videtur concedere abſolutionẽ, aut diſpenſationẽ votorum aut irregularitatũ, a quibus ipſe poteſt: quia nec ſunt caſus, nec cenſuræ ipſi reſeruatæ, & ita ex illis nõ infertur ad hæc, neq; è cõtrario, arg. prædictorũ iurium. Ad quæſtionẽ de Parocho habẽte facultatẽ abſoluendi a caſibus reſeruatis Epiſcopo ſuo, an poſſit abſoluere pœnitẽtem alterius Epiſcopatus, cum iuſta licẽtia ſibi conceſſa a peccatis reſeruatis ſuo Epiſcopo? reſpondi, poſſe. Tũ quia gl. c. placuit. 16. q. 1. & clarius per multa Pan. in c. cum contingat. nu. 29. de foro compet. habent confeſſarium legitimum vnius parochiæ poſſe abſoluere confeſſum a peccatis vbicunque cõmiſſis: & Epiſcopi videntur tacitè velle debere, vt idem ſit de peccatis eis reſeruatis, quando confeſſio fit habenti facultatem abſoluendi a reſeruatis ſuo Epiſcopo. Tum quia id videtur habere conſuetudo: nunquam enim intellexi vllũ confeſſariũ legitimũ, cui eſſet præfata facultas, remiſiſſe quem ad Epiſcopũ alterius epiſcopatus. Et conſuetudo ampliare poteſt iuriſdictionem, immò & dare non habenti, cap. duo ſimul. cum glo. de offic. ord.

Vndecimò dico, quòd Epiſcopus concedendo alicui omnẽ ſuam facultatẽ, & omnem ſuam authoritatem ad audiendã confeſſionem, & abſoluendũ auditos, non videtur concedere caſus ſibi reſeruatos iure cõmuni aut ſuo particulari, aut conſuetudine generali vel ſpeciali, arg. c. ſi. de offi. vic. lib. 6. & eorum quæ Io. And. citat in c. tua. eod. tit. quamquã oppoſitum credo quando concedit omnes ſuos caſus: quia iuxta communẽ loquendi conſuetudinem, quæ attendi debet, cap. ex literis. de ſponſ. libe. §. quod tamen Caſſius. ff. de leg. 3. per ſuos caſus peccata illi reſeruata intelligũtur. nec S. Ant. 3. part. tit. 17. c. 13. oppoſitum tenet. Et etiã quando concedit omnem ſuam facultatẽ excepto tali caſu reſeruato, erg. c. dominus. 32. q. 7. & eorum quæ latè notat Dec. in reg. 1. ff. de reg. iur. Et etiam quo ad forum conſcientiæ quando apparet intentionem Epiſcopi fuiſſe concedere reſeruatos ei, cum omnẽ ſuam facultatẽ conceſſit, arg. c. intelligentia. de verb. ſignific.

262 Duodecimò dico, quòd excõmunicationes Epiſcopo reſeruatæ referuntur ſup. eo. c. nu. 111. cum ſeq. Qui autem & quot ſint caſus ei reſeruati, magna eſt inter doctores contentio, vt colligitur ex gl. c. 2. de pœnit. & remiſ. lib. 6. S. Ant. tertia parte, tit. c. 11. & Ang. verb. caſus, in prin. & Syl. eo. verb. q. 2. & gl. & doctores in cle. dudum. §. ſtatuimus. de ſepul. in qua controuerſia communior concluſio eſt, eſſe quatuor, quinque, aut ſex. Primus eſt, peccatum clerici, quod irregularitatem annexam habet, ſe-

cundum Syl.& eos quos ipſe refert vbi ſup.q.3.ſed nobis verius & vſitatius videtur dictum Card.in cle. dudum. §.ac etiam.de ſepult. ſcilicet,clericum qui ob aliquod peccatum irregularitatem incurrit,poſſe abſolui a cenſura,ſi qua ſubeſt,& a peccato, antequam cum illo in irregularitate diſpenſetur.Secundus eſt incendium domorum, frugum, aut aliarum rerum ex propoſito factum, & conſilium, & auxilium in id præſtitum 23.q.8. cap.peſſimam. Tertius eſt peccatum,ob quod pœnitentia ſolennis imponenda eſt, quæ ob ſolum notorium peccatum graue, & ſcandaloſum imponitur, cap.ſi.adiuncta gl.26.q.6.quę tamē non eſt in vſu. Quartus, abſolutio blaſphemiæ publicæ & notoriæ,per cap.ſtatuimus. de maled.cui commun.innititur,ſed non probat:quia loquitur de foro cōtētioſo, vt rectè Ange. inſinuauit vbi ſupra, & quia ius nouum §.ad abolendam. ſeſſ.7. Conc.Lateranen.ſub Leone X. oppoſitum eius quod communis dicit, ſignificat: quatenus vetans, ne confeſſarij blaſphemos in foro conſcientiæ, niſi cum grauiſſima pœnitentia ad arbitrium ſeueri confeſſarij impoſita abſoluant, innuit eos poſſe cum prædicta pœnitentia abſoluere. Quintus, diſpēſatio votorum, & iuramentorum: ſed hic nō debet numerari inter caſus,cum nō ſint peccata,qualia illos eſſe diximus ſupra eo.cap.nu.254.Sextus, abſolutio excommunicationis maioris,gl.d.c.1.de pœni.& remiſ.lib. 6. ſed hic non eſt caſus reſeruatus: quia nō eſt peccatū,ſed illius pęna, neque intelligenda eſt de omnibus excommunicationibus, ſed de reſeruatis Papæ,quarum abſolutio in aliquibus caſibus inferiori conceditur, per quem Epiſcopus intelligitur, vt dictum eſt eod.cap.nu.111. nam ab aliis caſibus non reſeruatis Parochi quo ad forum conſcientię iure cōmuni abſoluere poſſunt,per dicta ſupra,eo.nu.39.Per quæ videtur,vnum vel alterum tantū ex his caſibus eſſe vſu receptū. Alij vero caſus reſeruātur Epiſcopis ipſis per conſuetudinē generalē,aut quaſi generalē,quos tangit & refert gl.extrau.inter cūctas.de priuile.Primus eſt homicidiū voluntariū aut realis membri abſciſſio: quia mētalis nec verbalis etiam perueniens ad percuſſionem non comprehenditur S. Ant.3.part.tit.17.c.11.in ſi.Secūdus, peccatū falſitatis falſandi ſcripturas, ac dandi teſtimonium falſum, aut tacendi verum coram Iudice, iuxta not.a Pan.in c.1.de cri.falſ.& Bart.l.1. ff.eo. & peccati admiſſi ab Aduocatis, Procuratoribus,& Notariis oſtendendo ſcripturas partibus aduerſis,iuxta l.1.§.qui depoſita.ff.eod. Tertius violatio libertatis,aut immunitatis eccleſię,de qua ſupra eo.c.nu.118. & c.25.nu.17.per quā iniuſtè perſonis aut rebus eccleſiaſticis iniuria infertur.Quamquam nunc ſæpe habet annexam excommunicationem Cœnæ, per dicta ſupra eo.cap.nu.120.in fin. & conſequenter videtur quòd omn ſacrilegium eſt caſus Epiſcopali per conſuetudinem Syluest. verb caſus quæſt. 4. Quartus peccatum retinendi incerta aliena, quem ſupra in cap.17.nu.92. vtiliter declaramus. De caſibus tamen qui per

conſuetu-

Digitized by Google

conſuetudinem, aut cõſtitutionem ſpecialem epiſcopatuum reſeruantur, certa regula dari non poteſt, iuxta omnes: quia vnaquæque prouincia ſuo ſenſu abundat, cap. vtinam. 36. diſt.

263 Decimotertiò dico, quòd non videtur ſatis tuta opinio cuiuſdam viri eruditi, quã publicauit in tractatu ſuo de caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis ſub finẽ: nempe quòd confratres Sanctiſſimæ Trinitatis, & alij Chriſti fideles non poſſunt abſolui a caſibus reſeruatis Epiſcopis eis inconſultis authoritate Bullæ S.D. N. Gregorij XIII. per quã facit facultatem præfatis Chriſti fidelibus in hæc verba. *Et inſuper ipſi confratres, & alij Chriſti fideles indulgentiarum, remiſſionũ, relaxationum præfatarum Deo propitio facilius efficiantur participes illis, & eorum cuilibet, vt temporibus, & diebus ſupradictis quoſcumque ſæculares, vel quorumuis ordinum etiam mendicantium regulares presbyteros idoneos ab ordinariis locorum approbatos in ſuos poſſint eligere confeſſores, qui eorum confeſſionibus diligenter auditis, & eos, & eorum quemlibet ab omnibus, & ſingulis eorum peccatis, criminibus, exceſſibus, & delictis quantumcunque grauibus, & enormibus, etiam Sedi Apoſtolicæ reſeruatis, exceptis contentis in litteris in die Cœnæ Domini legi conſuetis, totiens, quotiens, & etiam a criminibus in eis litteris contentis ſemel in vita tantum, & in mortis articulo eadem authoritate abſoluere, ac pro commiſſis pœnitentiam ſalutarem iniungere, &c.*

Præfatus enim auctor fundat ſuam opinionem in eo, quòd Papa non poteſt tollere ius diuinum: & quòd iure diuino eſt conceſſa poteſtas Epiſcopis reſeruandi ſibi aliquos caſus, quæ poteſtas videretur eis auferri, ſi virtute præfatæ conceſſionis poſſent prędicti Chriſti fideles abſolui a peccatis reſeruatis Epiſcopis. Quæ tamen opinio non eſt vera nec bene fundata. Tum quòd Papa habet ſuper omnes chriſtianos iuriſdictionem per extrauag. vnam ſanctam. de maior. & obed. & dictum Innoc. in cap. 1. de conſtitut. amplificatum ibi per Felin. a nu. 2. & non ſolum qualem qualem: ſed immediatam quoad omnia ſpiritualia, vt colligitur ex S. Thoma recep. in tract. contra errores Græcorum. conclu. 65. alias cap. 32. conclu. 35. & ſicut habet illam immediate a Deo, ideo nemo alius poteſt eam illi tollere, vel minuere cap. cuncta per mundum. & cap. per principalem. 6. quæſt. 3. Tum quia non ſatis cautè arguit tolli ab Epiſcopis ius reſeruandi caſus, eo quòd Papa conferat facultatẽ abſoluẽdi ab eis aliquibus aliis in aliquot caſibus, vt in caſu propoſito: quia effectu arguit a ſublatione partis ad ſublationem totius, & ſic a minori ad maius affirmatiuè, contra regulam Dialecticorum, & Bald. in l. conuenticulam. C. de epiſco. & cleri. Tum quia etiam omnis presbyter ſolo iure diuino attento poteſt abſoluere quemlibet a quolibet peccato, vt dictum eſt ſupra eo. in prin. & efficaciter probauimus in c. placuit. de pœniten. diſt. 6. attamen pluribus non licèt iure humano Papæ id vetante. Nec ſequitur ex hoc tolli eis poteſtatem illis diuinitùs datam:

ſicut iure diuino & naturali cuilibet licet paciſci,& cõtrahere l.1.ff. de pactis. nihilominus iure nõ ſolũ Põtificio, ſed etiam Regio vetãtur multi ad paciſcendum, & contrahẽdum: nec propterea dicitur tolli ius naturale, & diuinum: ſed tantum ex æquo,& bono reſtringi. Tũ quia omniũ eſt vna concluſio multa iura iure naturali & diuino cem petentia multis reſtringi, & limitari poſſe a ſummo Eccleſiæ Principe quoad ſpiritualia,& a ſæculari quoad temporalia, iuxta c.quod in dubiis. & c.pen. de pœnis. tam per interpretationem inter ius,& ęquitatem interpoſitam iuxta l.1. C. de legib.quàm per pœnæ impoſitionẽ iuxta l.quiſquis.C. ad l.Iul.maieſt. & cap.cũ ſecundum.de hæret.lib.6. quàm per iuſtam diſpenſationem c.ex multa.& toto tit.de voto.& c. quanto. cum eis adnot. de iureiur. quàm per rationem iuſtam naturalem iuxta l.Lucius.ff. de euictio.& l.item ſi verberatum.ff.de rei vend. & l.venditor.§.ſi conſtat.ff.comm. prædio.& copioſè tradunt Fel.Dec. & alij in d.c.quæ in eccleſiarum.& palam eſt in caſu propoſito ſolum ius Epiſcoporum reſtringi,& limitari ex iuſta cauſa ſancta, & honeſta.Tum quia gl.c.omnis de pœnit. & remiſſ.damnatur ibi cõmuniter, quatenus dicit confeſſos religioſis habentibus a Papa priuilegium audiendi confeſſiones teneri conſiteri iterũ ſuis Parochis,ſi abſque ipſorum licentia confeſſi fuerint ipſis. Tum quia pręfata opinio ſapit hæreſim Ioann. Poliaci damnatam in extrauag. vas electionis. de hære. quatenus aſſeruit, quòd ſtante ſtatuto c.omnis vtriuſque ſexus. non poteſt Papa facere, vt parochiani non teneantur confiteri proprio ſacerdoti, ſeu Parocho Eccleſiæ. Et quòd Papa non poteſt dare licentiã audiẽdi cõfeſſiones,quin confeſſus habenti eam teneatur eadẽ peccata iterũ proprio Parocho fateri.Tum quòd deſtruit cle.dudum.de ſepult. & omnia iubilea,cruciatas,& confeſſionalia, quibus ſit facultas eligendi confeſſores,& conſuetudinẽ generalem totius eccleſiæ chriſtianæ,quæ contrariam eius opinionis ſentẽtiam vbique terrarum ſeruat. Tum denique quòd facile diluitur argumentum eius,cõcedendo quidem Papam non poſſe tollere ius diuinum in totum c. ſunt quidam. 25. q.1. immò & concedendo poteſtatem reſeruãdi ſibi aliquos caſus iure diuino Epiſcopis conuenire. c.7.de caſuum reſeru.ſeſſ.14.Conc. Trid.negando tamen quòd nõ poſſit Papa illam ex iuſta cauſa limitare,& reſtringere aliquo prædictorum modorum: negando itẽ quòd per limitationem, & reſtrictionem in hoc caſu factam tollatur Epiſcopis poteſtas reſeruandi ſibi facultatem abſcludẽdi in aliquot caſibus per ſupradicta.Quin & Pan.dicit in c.ſi.de conſuet.nu.3.ſecutus Inn.recep.ab omnibus, quòd per rationẽ naturalẽ poteſt declarari, & limitari ius naturale,& diuinum,nõ ſolum per legem Papæ quoad ſpiritualia,& per legem alterius principis quoad temporalia, ſed etiam per conſuetudinẽ rationabilem, vt paſſim limitatur præceptum de nõ occidẽdo,& de ſtando duorum,vel trium teſtimonio, &c. Dixi ſupra,

Imo &

Digitized by Google

Imo & concedendo, &c. Tum quia Concil.Trid.in prædicto cap.7.non habet præfatam poteſtatem reſeruandi dari Epiſcopis iure diuino,id eſt immediatè à Deo : ſed magnopere ad chriſtiani populi diſciplinã pertinere vt hanc poteſtatẽ habeãt, ſummi quidem Pontifices in toto orbe:Epiſcopi verò in ſuis diœceſibus.Quod longè aliud eſt,cũ multa iure humano cõſtituta multum ad chriſtiani populi diſciplinam pertineant. Tum quia hæc reſeruandi poteſtas non pertinet ad ordinis ſubſtantiam, neque ad iuriſdictionem ad abſoluendum neceſſariam: ſed ad aliam extrariam Eccleſiæ Chriſtianæ gubernãdę valde oportunam. Tum quia nullibi probari videtur iure diuino cõpetere Epiſcopis aliam iuriſdictionem, quàm illam,quæ datur eis per ordinationem,& cõſecrationem quia omnis alia conceditur eis mediatè,vel immediatè a Papa c. in nouo. 21.diſt. Per quam conſiderationem negari poſſet quòd ita immediatè ſuſcipiant Epiſcopi iuriſdictionem hanc reſeruandi extrariam a Deo, ſicut ordinis characterem:ſed a Papa per electionem, confirmationem, vel aliam diſpoſitionem ordinariam, vel delegatam,expreſsè, aut tacitè per traditionem,& conſuetudinem iam inde ab ipſo Petro in hunc diem continuatam.

Ad primam quæſtionẽ hic propoſitam reſpon.quòd Regis præfectus publicis operibus,qui minore prętio cogit ſubditos ad importandam materiam eorum, non poteſt iuſtè in gratiam alicuius priuati etiam gratis curare, vt importent ſimilem ipſius operi.Ad ſecundam, quòd non ſufficit ad id conſenſus Regis,qui operas ſubditorum non poteſt ita in vtilitatẽ priuatã ac in publicam imperare.Ad tertiã,quòd talis priuatus non excuſatur, eo quòd ipſe præfectus ſuæ cõſcientiæ oneri id accipit,magis quam Pilatus ſuſcipientibus in ſe Iudæis culpam damnationis Chriſti: nec magis quàm iuuans ad furandũ eum qui totam culpã in ſe recipit: quia facientes & conſentientes &c. ad Rom.1.& cap.2.de offic.deleg.

Miſcellaneum 1. de præſentatione Confeſſariorum Religioſorum.

SVMMARIVM.

264 *Præſentatio fratrum ad audiendas confeſſiones &c.*

265 *Concilio nõ derogatur niſi expreſſe.*

266 *Præſentatus ſemel & admiſſus noua præſentatione non indiget.*

264 DE præſentatione fratrum confeſſariorum facienda ordinariis,iuxta cle.dudum. de ſepult.hoc in loco ſcripſimus in vulgari multa & diligenter quidem, quæ ob iuxtas præter hæc pauca in editione latina omittimus.Primũ, quòd iuxta dictã cle.dudum.§. ſtatuimus.& Conci.Latera.ſub Leone X.ſeſſ.11.tenẽtur prælati fratrũ petere ab Epiſcopis, & ſuperioribus, vt placeat ipſis, quo fratres ad id per ſuos prælatos nominati,poſſint in ſuis ciuitatibus & diœceſibus liberè eorũ ſubditorum confeſſiones audire, & ſalutares pœnitẽtias imponere, & cũ ſua facultate & bona

venia abſoluere, quidquid dicat Syl.verb.confeſſor 2.q.1. allegando Card.in d.§.ſtatuimus.qui licèt ibi ſubobſcurè loquatur, tamen in §.ac deinde.q.5.clarè reſoluit, teneri fratres ad petendum prædicta. Secundum, quòd iuxta dictum §.ac deinde. debent fratrum Prælati eligere fratres idoneos in numero conuenienti ad tria prædicta, & eos præſentare Epiſcopis. Dixi, *Præſentare*: quia non ſufficit nominare, iuxta gloſſ.ſingul.& recept.ibidem verb. præſentare, quod dixit eſſe ſenſibus corporis exhibere. Tertium, quòd Epiſcopo ſine iuſta cauſa nolente, admittere, poſſũt præſentati facere illa perinde, ac ſi fuiſſent admiſſi, dict.cle.§. ſi verò. Nec videtur obſtare c.15.de refor.ſeſ.23.Con.Trid. Tum quia huiuſmodi præſentatus. & ſine cauſa ab Epiſcopo reiectus habetur pro approbato ab eo, ſicut & regularis petens licentiam tranſeundi ad regulam ſtrictiorem negata ea ſine iuſta cauſa habetur pro licentia donata, c.licet.de regula.& ſicut Abbas, qui petiit tertio benedictionem ab Epiſcopo habetur pro benedicto, ſi eam ille ſibi neget c.1. de ſupp.neg.prælat. Tũ quia Conc. Trid.nõ videtur voluiſſe derogare iuri communi, & conciliari d. cle. dudum. §.ſi vero. neque Concilio Lateranen.ſeſſ.11.argu. dicti ſolen-
265 nis Archid. in c.1. de conſtit. lib.6. quod requirit derogationem expreſſam Concilij ad hoc, vt illi cenſeatur derogatum, de quo latè Fel.in cap.nonnulli.de reſcri. Tum quia expedit iura concordare cap. cum expediat. de electiõ. lib.6. & poſſumus hæc iura commodè concordare dicendo, quòd Concilium Trid.limitetur per alia duo prædicta ob rationem ſpecialitatis, quæ colligitur ex eis, *Ad frenandam aliquorum Epiſcoporum duritiem*. vt in d. cap.1.de ſupp.negl.præla.ſtatuitur, cum etiam poſteriores leges limitentur per priores. l. ſed & poſteriores.ff. de legib. Quartum, quòd
266 ſemel præſentatus & admiſſus non indiget noua præſentatione, etiam ſi aliquoties exierit diœceſim, ad quam fuit præſentatus, d.clemen.§.iidem. vbi Cardi. q. 1. Quintum, quòd præſentatus non debet abſoluere a caſibus Epiſcopo reſeruatis, niſi data ei ad id facultate, & minus diſpenſare in iuramentis vel votis, iuxta gloſ.rec. in d.§.ſi verò.quod eſt tutius ſecundum S.Anto.3.part.tit.17.c.11. licèt Sylu.verb.confeſſor.q.5. contra teneat quo ad caſus per ipſum Epiſcopum reſeruatos. Sextum, quòd prædicti cõfeſſarij per priuilegium Papæ Sixti IIII.poſſunt audire confeſſiones omnium qui ad ſua loca confitendi cauſa venerint, licèt non ſint ex epiſcopatu, ad quem fuerũt præſentati, ſupplem.fol.58.conceſſ. 159. non tamen poſſunt extra loca pro quibus ſunt præſentati niſi, &c. Septimum, quòd Epiſcopi ſi voluerint poſſunt remittere religioſis obligationem petendi, & præſentandi, habẽdo eos pro præſentatis, arg.c.quod ob gratiam. de reg.iur. lib.6.& ſentit prędicta ſeſ.11.Conc. Later.ibi, niſi eos exhiberi ſibi petierint. Octauũ, quòd prædicti Patres habẽt priuilegium Innocẽtij VIII. quo ſe poſſunt aliter pręſẽtare epiſcopis, relatum in Cõpendio priuil. fratrum

Digitized by Google

fratrum Minorũ verb. pręſentatio fratrum. & melius verb. abſolutio quo ad ſeculares,& habetur in monumentis primæ impreſſionis, fol. 95.& ſecundæ impreſſionis 93. & in ſupplem.fol.9 conceſſ.352. Hæc tamen pręſentatio non eſt tantæ virtutis ac alia:quia non niſi in vnum annum durat,neque facit vt ſic pręſentati pro præſentatis habeantur, iuxta formã iuris,nec conſequẽter, vt gaudeãt priuilegiis quib.præſentati gaudẽt,vt colligitur ex tenore cõceſſionis,quæ quia eſt priuilegiũ, ſtringi debet c.porro.& c. ſanè. de priuil.& eo non eſſe vtendum conſulit Compilator præfatorũ priuilegiorum verſ.præſentatio. §. vlti.

Miſcellaneum ſecundum de quibuſdam regulis Confeſſariorum.

SVMMARIVM.

267 *Bona facta in peccato mortali,ad hæc multa proſunt.*

268 *Abſolui non debet ſacramentaliter non confeſſus, etiam non valẽs.*

269 *Confeſſio facta vni non ſufficit,vt alter abſoluat.*

269 *Volũtas non fertur in incognitum.*

270 *Religioſus qui teſtans non abſoluendus.*

271 *Excommunicati mortui cuius abſolutio non petenda.*

272 *Mortuus abſolui, & excommunicari an poſſit.*

272 *Hæres cuius excommunicati abſolutionem quærere non debet.*

272 *Excõmunicatum etiam non confeſſum abſoluit ſacerdos,etiam excommunicatus in morte.*

272 *Abſoluere non poteſt laicus excommunicatum etiam in mor.*

273 *Collatio beneficij facta excommunicato quæ valida.*

273 *Excommunicatio non ligat extra Epiſcopatum, etiam ipſo volen.*

273 *Excommunicatio conditione in trahitur retro.*

273 *Appellatur ab excommunicatione durante conditione,etiam poſt ocendium.*

274 *Penſio cui quis per ſe conſerit ſtatim tenet.*

274 *Ignorans cur non incurrit pœnan extraordinariam.*

275 *Diſpenſare potens ſuper vo , non poteſt ſuper iuramentu*

276 *Vouens intrare religionem in tenetur extra prouinciam.*

277 *Abſolutio excommunicati l cautelam quotuplex, a Confeſſio vt dari poteſt.*

267 PRo cõtentis in regul Confeſſariorũ, & Pœniteium hic in vulgari poſitis,quæ ex pto vno ſupra locis opportunidbus inſeruntur, ſubſtituo illud , talia ſexdecim reſponſa totidem oue quæſitorum.Primò,quòd vltrilla ad quæ in prælu.7.num.3. dimus prodeſſe opera bona facta in pecca to mortali , proſunt etiam admplenda præcepta, & excuſandm a nouo peccato , iuxta ea quæ eximus in prin.c.1.de pœnit.diſt.nu. 45.& ad illuſtrandam mentẽ pecatoris, quò ſuum malum ſtatum agnoſcat,& eius pœniteat,c.falſas, de pænit.diſt.5.& ad quærẽdas virtutes morales,c.vides.23. quæſt.6. & ne peccatum nos ſuo pondere in aliud trahat , ſecundum Altiſiod. in 4.part.ſummæ: & ad quærẽdam cordis letitiam , iuxta illud Pauli Rom.

Ro.11, *Spe gaudentes*.& ne angelus no:er tutelaris ob ingratitudinem no omninò deſerat,& ne tam citò Des nos puniat, tardius enim puni:t Achab: quia ſe humiliauit. 3. R.5.21.Id autem qued hic diximus inulgari de actu de ſe malo fieri beum ex circunſtantia,& contra, explicatum eſt ſupra c.23. nu.1. per qod oluitur dubium.

28 Scundò,quòd firmiter eſt tenenda ſententia poſita ſup.c.26.nu.28.ſcilicet,non debere quẽ abſoluere ſacramentaliter infirmum , qui verbis vel nutibus non fuerit ei confeſſus aliqua peccata,licèt antequam obmuteſceret, vel iudicium amittet,vocauerit eum quantam libet voluntatem confitendi cum ſignis contritionis oſteuderit alij, vel alij quàm abſoluturo Tum per rationem irrefragabilẽ ibidem inſinuam.Tum quòd S.Thom. pro contraria parte citatus in opuſc.65. dicens poſſe talem vngi extremè, baptari,& a peccatis abſolui,intelligendus eſt de abſolutione alia quàm ſacramentali, puta generali deprecatiua , vel a pęna per indulgenas ei conceſſas. S. item Ant.3. parit.10.c.2. de infirmo, pro eadẽ citatus , qui ſolum ait in tali caſu ſacerdotẽ debere præbere infirmo quicquid humanitatis poteſt abſolendo reconciliando, eſt ſecundum prædicta intelligendus. Media etiam pro eadem citatus in C. de confeſ.tract. 2.de abſol.ab oblitis, potius concordat ſequendo gl. c.is qui.26.q.6.quæ,vt vbi ſupra diximus,verbum, pœnitentiã in textu poſitum intelligit de alia abſolutione , quam ſacramentali. Tum quia quamuis valeat cõfeſſio facta ſcripto abſenti,ſaltẽ ex iuſta cauſa, vt dictum eſt ſup.c.21.nu.36.non tamen ſufficit velle ſcribere illa niſi ſcribat,& id faciat animo cõfitendi ea,& non cuicunque,ſed illi presbytero, a quo vult abſolui : & ita non ſufficiet vocare confeſſarium,& dicere ſe velle confiteri,immo neque confiteri peccata coram alio, niſi ad ſummum quum confiteretur omnia ei mandando vt deferret illa tanquã nũcius ad presbyterum cum abſoluturum. Tũ quia contra Cõc.Trid.& omnes receptas ſententias eſſe videtur dicere,quòd voluntas confitendi abſque confeſſione,vel confeſſio facta vni præſertim nõ presbytero,vel aliter quàm ſacramentaliter, ſufficiat,vt abſoluatur ab alio,qui eã nõ audiuit,& iudicialiter debet abſoluere ; cum voluntas non feratur in incognitum,ſecundum Auguſt. in lib. 9.& 13.de Trinitate.& probatur in c. 1. 29.q.1.præſertim iudicis(qualis eſt confeſſarius.) l.de qua re.ff.de iudic.Tum quia non vẽdicat ſibi locum eadem ratio in hoc ſacramento,quę in baptiſmo,euchariſtia , & extrema vnctione:nam illa non miniſtrantur iudicialiter,& cauſa cognita, vt hoc : nec vllius eorũ pars eſſentialis eſt cõcurſus vllius actus actualis illa ſumpturi quo ad eorũ miniſtrum: immò ſufficit voluntas præcedens ea ſuſcipiẽdi,in hoc autem non ſufficit voluntas confitendi,& accipiendi abſolutionem,immò confeſſio eſt eius pars ſubſtantialis,vt definit Conc.Trident.ſeſſ. 14.cap.1.3.& 5.& cano.4.Tum denique quòd ſi maior cognitio peccatorum

Digitized by Google

torum non requireretur ad abſolutionem, non concluderetur confeſſionem eſſe iure diuino præceptam, per illud Ioan. 21. *Quorum remiſeritis,* &c. vt ſubtiliter inſinuauit Medina vbi ſupra, quod eſt contra veritatem declaratam in Cōc. Triden. ſeſſ. 14. cap. 5. & cap. 3. & 9. de ſacram. pœnit.

270 Tertiò, quòd confeſſarius abſoluere, & ſi moriatur in ſacro ſepelire non debet vllum religioſum etiam canonicum regularem (qui omnium laxiſſimæ regulæ ſeruit, c. quod Dei. de ſtat. monac.) teſtātem, vel teſtari volentem, niſi a propoſito deſiſtat, & ſi quod teſtamentum fecit, reuocet illud, aut certè efficaciter reuocare proponat, arg. c. non dicatis. 12. q. 1. c. 1. de teſta. c. monachi. & c. ſuper eo. & c. cū ad. de ſtat. monac. latè tradit admodum Reuerendus Pater Ioan. Trullus erudi tione, ac pietate inſignis, ſimul Prior ſanctæ Chriſtianæ canonico rum regularium Aragoniæ, de ordine ſuo optimè meritus, in c. 22. lib. primi ex quatuor libris de eodē ordine canonicorum regulariū piè valdè, ac eruditè ſcriptis, in c. 40. n. 11. ait cauendum eſſe cuiuis Canonico regulari. & a fortiori cuilibet alij monacho, a ſcribenda ſcheda, vel memoriali ſignificante ſuam de vllis rebus ſuis vſibus deputatis ſic, vel ſic diſtribuendis voluntatem, vel intentionē vltimam: quod tamen ſolùm intelligendum eſt de faciente illa ea mente, vt ſint teſtamentum, codicillis donatio mortis cauſa, vel alia vltima voluntas vim ex ſua diſpoſitione trahens, non autem de illo qui expreſſe, vel tacitè proteſtatus nolle teſtari, vel nullatenus diſponere, ſolùm rogat ſuū Prælatum, vel Conuentum, vt pro ſua libera volūtate, illud, aut illud pietatis, aut miſericordiæ opus illi aut illi faciat, quum hoc nullatenus ſit diſponere, ſed ad pie diſponendum alium piè rogare aut exhortari, quod cuilibet religioſo, etiam Franciſcano licet, quia miſericordia eſt virtus omnibus, etiam pauperrimis, communis, c. in ſingulis. 86. diſtin. quæ quotidiana concluſio eſt, quam nuper paulo latius tradidimus in tractatu de paupertate, ſuper c. non dicatis. 12. quæſt. prima.

271 Quartò, quòd hæres eius qui moritur abſolutus a peccatis, & ſuſceptis aliis ſacramentis, & in loco ſacro ſepultus, licèt poſtea credat eum obiiſſe excommunicatum, non tenetur petere abſolutonem. Tum quia mortuus propriè & quo ad Deum, nec abſolui, nec excommunicari poteſt: quia non eſt homo mortalis, quem ſolùm excommunicari poſſe ſupradictum ſt. Nec obſtat c. ſi quis. de hæret. per quod gloſſ. eius contrarium dixi per illa verba, Dicatur mortuo, anathema. quia non ſignificauit quòd excommunicetur, vt putauit gl. am Pan. ibid. ſed quòd fiat ei maledictio, qua declaretur deceſſiſſe anathematizatus, vt pulchrè ait Caren. li. 2. de iuſta hæret. punit. cap. 3. nec abſolui: quia ille ſolus poteſt abſolui qui excōmunicari, & e contrario, per ſupradicta. Nec obſta prædictū c. a nobis. in 2. quia ſenſu non eſt, quòd excōmunicatus mortuus proprie quo ad Deum abſoluatur, ſed

quòd

quòd denficiatur Eccleſiæ deceſſiſſe quo ad Deum abſolutus, ità vt liceat ei nominatim orare pro illo, ſecundùm mentem Pan. & Com. ibi, & Caſt. vbi ſup. c. 20. Tum quia ſi quo ad Deum, & culpã per pœnitentiam fuit abſolutus, non indiget abſolutione quo ad illa: & quũ excommunicatio eſſet occulta, non indiget etiam quo ad Eccleſiam, quæ non iudicat de occultis, cap. ſi omnia. 6. q. 1. & ſi per pœnitentiam non fuit abſolutus, nil prodeſt quo ad Deum abſolutio. Tum quia ſolus denuntiatus excommunicatus indiget abſolutione quo ad Eccleſiam, per d. extrauag. ad euitanda. & hic de quo quæritur, non erat denunciatus; nõ inquam, tenetur, immò nec expedit petere: quia nil prodeſt animæ quo ad Deum, & nocet honori quo ad homines.

172 Quintò, quòd idem omnino dicendum eſt de hærede illius qui ſine abſolutione cum ſignis tãtum contritionis in excommunicatione occulta moritur, arg. c. fin. de ſepult. & c. in literis. de raptor. nõ autem de hærede excommunicati denunciati: quoniam is debet quærere abſolutionem ab eo, a quo viuus & ſanus erat abſoluendus, ſi non fuit abſolutus ſaltem ab aliquo ſacerdote ſimplici in articulo mortis, d. c. a nobis. qui tunc poteſt abſoluere vt clarius quam omnia alia iura antiqua definit Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 2. in hæc verba, *In articulo mortis omnis ſacerdos quoſlibet pænitentes a quibuſlibet peccatis & cenſuris abſoluere poteſt.*

Sextò, quòd per hoc videtur, quòd omnis ſacerdos poteſt abſoluere ab excommunicatione in articulo mortis, etiam non confeſſum, modo ſigna contritionis præcedãt: quia in tali articulo non ſolum habet facultatẽ abſoluendi a peccatis, etiã reſeruatis, ſed etiam a cenſuris, vt per prædicta verba patet, quòd clarè ſentit Pan. in d. c. a nobis. nu. 10. dum ait, quòd præſuppoſito quòd laicus poſſet abſoluere a cenſura in articulo mortis, illa prodeſſet, ne iterum oporteret eum abſolui. Et conſtat ſecundum omnes non poſſe laicum abſoluere a peccatis. ergo a fortiori abſolutio ſacerdotis ſine abſolutione a peccatis prodeſſet. Præſuppoſitum tamen Pan. non eſt verum, vt dictum eſt ſupra cap. 26. quod ipſum poſtea videtur confirmaſſe prædictum Conc. Trident. per prædicta verba, quæ non habẽt, omnis homo, ſed (omnis ſacerdos) ſignificando non poſſe id facere etiam alium clericum, etiam ſacris initiatum, quando minus laicum.

Septimò, quòd per eadem verba auſim dicere, quòd ſacerdos etiam excommunicatus, & denunciatus poteſt hodie abſoluere licitè conſtitutum in prædicto articulo, ſicut non excommunicatus. Tum quia Concil. vniuerſaliter nullum excipiendo loquitur. Tum quia non obſtat, quòd per excõmunicationem tollatur, vel certè ſuſpendatur iuriſdictio, quam ſaltem habitualem habet iure diuino, §. ecce. 16. q. 1. ſine qua non poteſt conſiſtere abſolutio: quia probabiliter credi poteſt piam matrem Eccleſiam non auferre illi, nec ſuſpẽdere iuriſdictionem quo ad talis articuli tempus; licèt

Digitized by Google

licèt, vt proximè dictum eſt, non debeant credi, quòd laico eandem quo ad eundem articulum videatur concedere: quia quo ad eum non agitur de non tollēda, vel non ſuſpendenda iuriſdictione, ſed de nouo danda, quod eſt difficilius, cap. quemadmodum. de iureiur. præſertim incapaci, qualis eſt laicus, talis iuriſdictionis. cap. tuam. de ord. cogn. & c. 2. de iud. Auſim, inquam, id nunc dicere, quamuis ante prædictum Concil. Communis contra tenuerit, in c. non eſt. de ſponſ. & S. Thom. in 4. lib. ſent. diſt. 17. quæſt. 3. & 3. part. q. 82. art. 7. ad 2. quã ipſe quoque immemor prædicti Concilij ſequutus fui, ſupra c. 26. num. 26. Cæterum faceſſat ſubtilis illa nouitas differentiæ quorundam inter articulum mortis, & periculum mortis: eadem enim ſunt quo ad iura facientia facultatem abſoluendi in eis, vt ſatis probat c. eos. de ſent. excom. lib. 6.

Octauò, quòd illud dictum de collatione beneficij facta alicui excommunicato, quòd ſit nulla, procedit etiam in eo qui ſe excommunicatum ignorat, ſecũdum gl. Pan. & com. in c. pen. de cler. exc. mini. Nam licèt ignorantia excuſet a pœna tranſgreſſionis, non tamen efficit capacitatem acquiſitionis, cuius excõmunicatus eſt incapax, c. poſtulaſtis. eo. tit. ſufficeret tamẽ diſpenſatio Epiſcopi, ſi ad eum ſpectabat collatio, ſecundũ omnes; non tamen ſi ad aliũ, quidquid dicat Pan. in d. c. poſtulaſtis. q; tamen non procedit in collatione facta a Papa, vel Legato cum clauſula abſolutionis quo ad effectum præſentium conſequendum in literis eorum apponi ſolita, de qua Fel. in c. apoſtolicæ. col. 1. de except. & alij alibi.

273 Nonò, quod non eſt tenenda opinio Bart. in l. 1. nu. 45. C. de ſum. Trin. cõmuniter recepti a Legiſtis, vt tradit Hippol. in l fi. ff. de iuriſ. omn. iudi. nu. 142. ſcilicet quòd excommunicatio Epiſcopi ligat extra Epiſcopatum ipſo id volente. quia irrefragabiliter confutatur, per c. 2. de conſt. lib. 6. & fortius per rationem eius ſumptam ex dict. l. fin. vt rectè affirmat Panor. in c. a nobis. 1. nu. 11. de ſent. excom. Nec obſtat l. fin. ff. de decret. ab ord. fac. qua magno colore motus fuit Bart. quia eſt male traducta è græco in latinum, vt teſtatur eruditiſſimus And. Alciat. lib. 2. diſpunct. cap. 18. ſecundum cuius tranſlationem nihil facit pro Bar. & ſequacibus.

Decimò quòd excommunicatio conditionalis impleta conditione nõ retrotrahitur: quia fictio retrotractionis non habet locũ in cenſuris. Tũ arg. c. licèt. de ſent. exc. lib. 6. Tum quia fictio fundatur in æquitate l. qui in vtero. ff. de ſtat. hom. tradit Bart. recep. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſuc. nu. 67. & nulla æquitas ſuadet, vt qui iuſtè cõmunicabat ante conditionẽ impletam cenſeatur iniuſtè tunc communicaſſe: id enim eſſet fingere impoſſibile ſecum pugnans contra l. vbi repugnantia. ff. de regul. iur.

Vndecimo, q; ſicut excommunicatio lata ſub conditione non ligat ante eam impletam, ita poteſt quis appellare ante illã impletam, etiam

etiam poſt decendium: ita quod ſine ſcrupulo poteſt communicare, etiam ea impleta, vt ſentit gl. quam contra Panor. ſequitur communis. in c. præterea. 2. de appellat.

274 Duodecimò, quòd penſionarius qui perſonaliter conſentit conſtitutioni penſionis, non ſoluens eam die ſtato, incidit in cenſuram etiã ante intimationem literarum, ſecus, ſi conſentit per procuratorẽ, iuxta ſtilum Curiæ, de quo teſtatur Caſſiad. deciſ. 2. tit. de penſ. ſuper regul. Cancel. & 12. de reſcript.

Decimotertiò, quòd pro communi opinione, quam tenuimus ſupra nu. 16. contra gloſſ. 2. c. a nobis. 2. de ſent. excom. ſcilicèt, quòd ignorantia probabilis excuſat ab excommunicatione ſtatuti, pro facto damnato, vltra ibi dicta facit, quòd licèt non requiratur conſenſus delinquentis in pœnam, vt obligetur ad eam. quia obligatio nõ nititur eius conſenſu, ſed poteſtate legiſlatoris imponentis eam, requiritur tamen conſenſus in cauſam, ob quam imponitur, vt dixit S. Tho. 2. 2. quę. 64. art. 8. & vt quis dicatur conſentire in cauſam alicuius, nõ ſufficit quòd conſentiat in eo, quod eſt cauſa, ſed requiritur quòd ſciat vel ſcire debeat id eſſe cauſam. argu. l. in delictis. §. 1. ff. de noxal. & qui ſcit aliquid eſſe malum, & ignorat pœnã ob id impoſitam, ſcit quidem id quod eſt cauſa illius, non tamen cauſam illius. Nec obſtat, quòd ex eo ſequeretur quòd mulier, ruſticus, & alij qui probabiliter pœnas legum ignorant, in nullam earum inciderent; reſponderi enim poteſt negando quidem ſequelam, quo ad pœnam ordinariam, & mediocrem proportionatam delicto, ſecundum naturam eius ſtatutã, vel prudentia communi imponẽdam, quam quilibet diſcretus paulo plus minus prȩuidere poteſt, ſaltem hallucinãdo per legem naturalem dictantẽ delicta mediocriter punienda l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. concedendo vero ſequelam quo ad pœnam extraordinariam, & exorbitantem, & auctam vltra naturam ſuam nude conſideratam propter frequentiam, vel alias circunſtantias, perſonæ, temporis, loci, &c. ea ratione diuerſitatis, quòd quicũque ſcit, vel ſcire debet aliquid eſſe malum, ſcit vel debet ſcire id eſſe puniendum iuxta naturã eius: & ita non ſolũ conſentit. in eo quod eſt cauſa eius, ſed etiã in eo quod ſcit vel debet ſcire eſſe cauſam eius: ſecus tamẽ eſt de pœna exorbitanti aucta, & addita vltra naturã eius: ob frequentiã & alias circunſtantias, quia nec ſcit, nec ſcire, debet illud malũ eſſe cauſam illarũ, cuius generis eſt excõmunicatio, & eo magis quo ſola ratio naturalis, quæ docet pœnã debitã malo, non pertingit ad illã ſine lumine fidei. Quæ eſt ratio germana c. 2. de cõſtit. lib. 6. per quam extenditur ad quaſcunque alias pœnas exorbitãtes, ſola natura delicti conſiderata. Per eandem rationem idem cenſeo cum Sylu. verb. ignorantia. §. 8. de excommunicatione lata per legem communem Pont. Max. vt prebo in commenta. cap. fraternitas. 12. q. 2. cum multis eruditis Curiæ, putantibus multas Extrauagantes cũ cenſuris grauiſſimis latas ſuper crimini-

criminibus damnatis, quarum noti-tia nunquam tranſiit Pyręneum, nec Alpes, non excommunicaſſe Hiſpanos eas penitus ignorantes. Nam & percutiens clericum, aut patrem, aut dominum, & interpellans monialẽ, vel virginem ignorans probabiliter eorum qualitates, quas ſciens id non feciſſet, non incurrit pœnas extraordinarias pro illis additas, cap. ſi verò. 1. de ſent. excom. & l. ſi quis ignorans. ff. loca. quia etſi ſciat eſſe malum id quod facit, neſcit tamen, nec ſcire debet tantam pœnam pro illo malo impoſitam: & minus peccat, qui frangit legem grauiſſimis, & extraordinariis pœnis munitam ignorando eas probabiliter, quàm ſciendo: ſicut minus contemnit, & peccat qui ingreditur hortum leui ceſpite ſeptum cauſa furandi, quàm qui alto pariete cinctum.

275 Decimoquartò, quòd nullus præter Papam ſine eius cõmiſsione ſpeciali, poteſt abſoluere ab hęreſi, & cenſura ei annexa, etiam occultiſsima: quia Papa eam ſibi reſeruat in bulla Cœnæ: quamuis Concil. Trid. cap. 6. ſeſſ. 24. de refor. concedit Epiſcopo, vt per ſemetipſum in ſuo Epiſcopatu poſſit abſoluere ſubditos ſuos ab occulta hęreſi: quamuis item poſſit contendi, quòd non ſit derogatum quo ad hoc illi per bullam Cænæ; quia S. D. N. Gregor. XIII. & & Pius V. adeo id expreſsè declararunt, vt etiam ſummo Pœnitẽtiario negauerint illam facultatẽ, niſi cum certis modificationibus, ſine quibus nec hic abſoluit ſine maxima cauſa, nec ille dum vixit abſoluebat, etiam cum illa. Per quod & arg. cap. fin. de off. vic. lib. 6. & cap. in generali. de reg. iur. eod. lib. moueor ad credendum, quòd nec virtute Iubileorum, nec bullarum Cruciatarum, in quibus non datur ſpecialis facultas abſoluendi ab hæreſi, poteſt quis abſolui ab ea, licèt expreſsè detur facultas abſoluẽdi à caſibus bullæ Cœnæ, argum. cap. frater noſter. 16. quæſt. 1. iuncto dicto S. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 77. §. j. ſ. quòd facultas generalis abſoluendi ab excommun. non includit abſolutionem illius, quæ ſpecialiter non fuiſſet conceſſa.

Decimoſextò, quòd confeſſarius eo quòd ſit munitus facultate diſpenſandi ſuper voto, non poteſt diſpenſare ſuper iuramento etiam eiuſdem materiæ. Tum quia iuramentum videtur continere duo vincula, promiſſionis, & iuramenti, quæ ſunt fortiora vno cap. 1. de treug. & pac. qua ratione S. Tho. 2. 2. quæſt. 89. art. 8. ait votum iuratum eſſe firmius non iurato. Tum quia ſecundum eundem alia ratione ligat iuramẽtum, quàm votum. Iuramẽtum enim ligat, quia eſt ſacræ rei atteſtatio, ratione reuerentiæ, qua quis debet implere, quod per nomen eius promittit. Votum vero ratione fidelitatis, qua quis debet implere quod Deo promiſit. Tũ quia ſecundum omnes, votum vt votum, non eſt iuramentum, nec contra: nam diuerſitas nominum, definitionum, & titulorum de iureiur. in 2. Decret. & de voto in 3. & rationum obligandi ſupra dictarum, concludit eſſe diuerſæ ſpeciei iuramentum & votum, & facultas diſpenſandi ſuper vna ſpecie, non extẽditur ad aliam, arg. cap. cui de non ſacerdotali. de præb. lib. 6. quatenus probat, virtute mandati, vel priuilegij de conferen-

Digitized by Google

do beneficio valoris maioris, non poſſe conferri beneficium minoris. Tum quòd Abbates habentes poteſtatem abſoluendi a ſententia canonis ſi quis ſuadente. iuxta cap. cũ illorum. de ſent. excom. non poſſunt abſoluere a multis aliis excommunicationibus minoris authoritatis, iuxta Fed, conſ. 14. Monachus Peruſinus, quia exorbitantia a iure communi non ſunt extendenda de alio ad aliud, reg. quæ a iure. lib. 6.

6 Hoc ipſo die, quo hæc in prima editione latina excudebantur puta, pridie Idus Octob. An. 1573 (quo ſui ſacræ Pœnitentiariæ Prætorij primum habuit conuentum illuſtriſ. & Reuerendiſ. Card. Staniſlaus Hoſius poſtea quam fuit in ſummum Pœnitentiarium a S. D. N. deſignatus, magna cum laude, & gloria vtriuſque, vt potè gratis & abſens, nilque minus præuidens, ob ſolam eãdemque celeberrimam pietatis, integritatis, & eruditionis famam, qua non ſolum Vrbi, ſed orbi toti chriſt. etiã ante purpuram fuit notiſ.imus) tractum fuit, an qui Hiſpanus probabiliter ante 20. annos vouerat ingredi religionem fratrum minorum Conuentualium, qui poſtea a fel. re. Pio V. in tota Hiſpania abrogatus fuit, teneretur quærere extra illam, vbi non eſt abrogatus monaſterium in quo reciperetur? Et videtur non teneri, tum per dicta ſupra capit. 12. num. 48. Tum quòd actus agentium non operantur vltra fines eorum l. non omnis, ff. de reb. cred. Et orator non intenderat intrare extra Hiſpaniam.

277 Eodem die rogatus de poteſtate abſoluendi ad cautelam confeſſarij electi per confeſſionalia, Iubilæa, & alias bullas Apoſt. dico tumultuariè primò, quòd abſolutio excõmuni. ſimplex eſt abſolutio integra excom. quæ ſcitur eſſe lata, & valida. Abſolutio vero ad cautelam eſt quæ non eſt talis: & ita eſt triplex, dimidiata, quæ ad certum tempus, vel actum ſit, & integra, eius, quæ dubitatur eſſe lata: & eius quæ ſcitur eſſe lata, ſed dubitatur an valeat. Quæ colliguntur ex cap. ſolet. de ſent. excom. lib. 6. & ſcribentibus ibi, præſertim Innoc. & cap. veniens. in 2. iuncta gloſſ. vlti. de teſtib. & Ioã. And. & Panor. ſuper ea, & aliis alibi.

Secundò, quòd præfatus electus confeſſarius non poteſt dare primam harum, & ita non poteſt abſoluere cum reincidentia. Tum quòd illa non eſt integra. Tum quod in effectu eſt quædam ſuſpenſio, vt ait Inno. in cap. cum bonæ. de ætate. & qualit. & Dec. conſi. 145. & confeſſario huiuſmodi non eſt poteſtas dimidiandi abſolutionem, nec ſuſpendendi. Tum quia eam dare eſſet ferè abſoluere purè, & excommunicare ſub conditione, ad quod faciendum nulla eſt illi poteſtas: nec poteſt abſoluere ad certum tempus, vel actũ: quia id effectu eſſet abſoluere cum reincidentia.

Tertiò dico, quòd poteſt dare ſecundam, quam paſſim dant confeſſarij confeſſis ignorantibus ſe eſſe excommunicatos per verba illa. Si teneris vinculo excommunicationis &c. Per quam abſoluitur ab ea, vel eis in quas poteſtas eius extenditur.

278 modo præmiſerit ſatisfactionẽ, vel aliud quod Bulla requirat, vel certè eo ſit animo, quòd faceret illud,

illud, ſi meminiſſet ſe eſſe excommunicatum, & faciet cum primum meminerit. Tum quia attenta ſua ignorantia, ſatis videtur facere quod poteſt, & facienti, quod poteſt, non eſt neganda abſolutio. Tum quia paſſim ita abſoluunt confeſſarij laudati ob hoc ab eruditis, vt etiam prædictum eſt in cap. 26.

Quartò dico, quòd non poteſt dare tertiam ſine præuia ſatisfactione, ſi confeſſus agnoſcit eſſe veram offenſam, ob quam eſt excommunicatus: quia quum offenſa eſt manifeſta, non poteſt dari illa etiam cum cautela ſufficienti ſine præuia ſatisfactione, dicto cap. ſolet. Poteſt autem dare, ſi dicat ſe non offendiſſe: ſed ſi dicat ſe dubitare de offenſa, videtur quòd non poſſit: quia commiſſa ſimpliciter abſolutione non cenſetur commiſſa abſolutio ad cautelam, iuxta gloſſ. ſing. cap. capitulum. de reſcript. Non obſtat quòd ſemper tenuerim & teneam, quòd delegatus, cui commiſſa eſt cauſa, poteſt partes abſoluere ad cautelam, cum Aretin. in dicto cap. de teſtibus. columna 3. recepto frequenter a Decio, & nobis contra gloſſ. communiter recept. in d. cap. ſolet. quia gloſſ. loquitur de commiſſione abſolutionis ab excommunicatione quæ tractari poteſt commode ſine abſolutione ad cautelam, & deciſio Aret. & vſus loquitur de comiſſione cauſæ. quæ ſine abſolutione partium ad cautelam non ſatis commode poſſet tractari. Adde iis illa, quæ ſcripſimus in cap. 1. in prin. a num. 6. de pœni diſtin. 6.

Quintò dico, quòd confeſſarius, cui committit Sacra Pœnitentiaria, vel alius ſuperior, vt abſoluat latorem ad cautelam in foro conſcientiæ tantum, non tenetur ſeruare formam d. cap. ſolet, quia illi foro non congruit citatio partis, quam illa requirit, ſecundum Inno. recep. in d. cap. ſolet. ſed ſatis eſt quòd conſtet ei per confeſſionem partis, preces veritate niti.

Sextò, quòd confeſſarius cui ſimpliciter, vt ſimplici confeſſario, committitur abſolutio ad cautelam in vtroque foro, debet antea accipere cautionem ſufficientem, iuxta d. capit. ſolet. licet non debeat citare partem, nec audire excipientem de manifeſta offenſa, ſaluo, ſi aliquid amplius, vel minus faciendum ei præcipiatur: quia vno onere ſublato, non cenſetur ſublatum alterum capit. ex tuatum. de aut. & vſu pall. & ita cum abſolutio ad cautelam requirat citationem, & ſufficientem cautionem, etiamſi ſit dubia offenſa, per d. capit. ſolet. licet onus citandi tanquam incongruum foro pœnitentiæ tollatur, ſatisfactio tamen, vel cautio ſufficiens, quæ etiam illi foro congruit, non videtur tolli: adeo vt putem, quòd ſi excommunicatus agnoſceret offenſam eſſe veram, deberet eum cogere ad prius ſatisfaciendũ. Dixi, *In vtroque foro*: quia ſi committeretur quo ad forum conſcientiæ tantũ, putarem ſufficere ſeruare propoſitum firmum ſatisfaciẽdi debito, vel offẽſo, ſi apparuerit eã valere, quum quo ad illud cor magis reſpiciatur, quã manus, c. ſi quid inueniſti. 14. q. 5. Dixi, *Niſi plus, vel minus præcipiatur*: quia ſi præciperetur,

Digitized by Google

vt ſine vlla cautione, vel cum ſola iuratoria, vel ſatisfacto dimidio, vel toto abſolueret, id eſſet ſeruandum, cap. cum dilecta. cum notat. ibi a Felin de reſcrip.

Septimò, quòd confeſſarius, cui committitur abſolutio ſpecialis alicuius ad cautelam in vtroque foro, deberet abſoluere coram notario & teſtibus, vel ſaltem teſtibus, vt abſolutus poſſet probare aliis ſuã abſolutionem, quæ non præſumitur, niſi probetur cap. ſicut nobis. de ſenten. excommu. & gloſſ. cap. propoſuiſti. de cler. excom. mini.

Octauò, quòd excommunicato, denunciato, & abſoluto a confeſſario, ſiue ſimpliciter, ſiue ad cautelam quo ad forum conſcientiæ tantum, non tenētur communicare alij præſertim publicè, neque iure poſſunt, niſi probabiliter illud credētes: quia limitata cauſa limitatum producit effectum, l. in agris. ff. de acq. rer. do. nec abſoluto quo ad vtrunque forũ, niſi legitime id oſtendatur, vel probabiliter credatur, per d. cap. ſicut nobis. & per d. gloſſ. d. cap. propoſuiſti.

Miſcellaneum III. de ſcientia, credulitate, opinione, dubitatione, & ſcrupulo.

SVMMARIVM.

279 *Scientia, fides opinio, dubium, & ſcrupulus quid, vt differunt, & conueniunt, & ſeq.*

280 *Conſcientia quid, quotuplex, ad quid obligat, ſcrupuloſa quam mala, naſcitur ex ſex cauſis, & curatur 10. medicinis, a nu. 282.*

281 *Dubiis in rebus pars tutior an neceſſario eligenda,*

283 *Legis rigor temperatur per æquitatem quinque modis.*

284 *Intellectus illius dicti.* Bonæ mentis eſt culpam timere, vbi non eſt.

279 Dicimus primo, quòd ſciencia, fides opinio, dubitatio & ſcrupulus, in quibuſdam conueniunt, & in quibuſdam differunt, vt reſolutius alias tradimus in cap. ſi quis autem. de pœnit. diſt. 7. a nu. 9. Quorum ſumma eſt, quòd ſciencia eſt cognitio viſiua rei, gloſſ. ſing. in l. 2 §. antep. ff de aqua plu. arc. tam intellectus, quàm ſenſus, vt prælud. 2. & 3. dictum eſt. Fides eſt cognitio, qua firmiter ita eſſe iudicamus, id quod non videmus, iuxta illud Auguſtini. *Fides eſt credere quod non vides.* cap. in domo. de pœn. diſt. 4. iuncta gloſſ. 7. quæ citat illud Greg. *fides non habet meritum, vbi ratio humana præbet experimentum.* Opinio eſt cognitio qua iudicamus aliquid eſſe vel non eſſe, quod nõ videmus, nec firmiter credimus ita eſſe, ſed cum formidine ne contrariũ ſit verũ, facit gloſſ. d §. antepe. & gloſſ. in l. ſi duo §. pen. ff. vti poſſidet. Dubitatio eſt cognitio duarum rerum contrariarũ neutram earum iudicando veram gloſſ. recep. l. de ſtatu ff. de teſta. & gl. rub. ff. de iur. & fact. igno. quæ dubietatē appellauit titubationem. Scrupulus eſt cognitio argumenti apparentis contra prædicta. Ex quibus infertur, hæc quinque cõuenire in hoc, quòd ſunt cognitiones & actus potentiæ cognitiuæ, & non appetitiuæ, vt ex verbo cognitio, apparet, & quòd differunt in eo, quòd ſcientia eſt firma & euidens cognitio. Fides firma non tamen euidens, ſed obſcura,

cap.

cap. firmiter. de ſum. Tri. Opinio autem nec euidens, nec firma, quamuis ſic iudicatiua. Dubitatio vero nec euidens, nec firma, nec iudicatiua. Scrupulus autem eſt ſolum quoddam argumentum contra aliquam prædictarum. Eoquod quatuor prima ſunt contraria, quæ non poſſunt ſimul ineſſe vni, & eidem perſonæ id. reſpectu. Scrupulus autem cum qualibet aliarũ quatuor eſſe poteſt.

Miſcellaneum 4. de conſcientia.

280 Conſcientia, vt definit & diuidit S. Thom. 1. part. q. 79. art. 13. non eſt potẽtia, nec propriè habitus animæ, ſed actus eius iudicatiuus, interdum teſtificans quod illud fecimus, vel non fecimus, iuxta illud Eccl. 7. *Scit conſcientia tua te crebro maledixiſſe alijs &c.* interdum accuſans, vel excuſans dictando aliquid benè, vel malè factum eſſe, iuxta illud B. Auguſt. *Senti de Auguſtino quidquid libet, ſola me in oculis Dei conſcientia non accuſet.* cap. ſenti. 11. q 3. & interdum dirigens dictando aliquid faciendum, vel non faciẽdum eſſe, cap. per tuas. 2. de ſimo. & ita hic accipitur, definiriq; poteſt eſſe ſcientia, fides, opinio, aut dubitatio, de aliqua re facienda, vel non facienda, ſecundum Com. in locis proximè citatis, & eſt duplex. Vera quæ verè iudicat aliquid eſſe faciendum vel non faciendum. Et erronea, quæ falsè iudicat eſſe faciendum, ve. non eſſe faciendum, d. c. per tuas. c. inquiſitioni, de ſent. excom. Eſt & aliter triplex. Certa, quæ pro certo iudicat. Dubia, quæ nullatenus iudicat, & Scrupuloſa, quę contra id quod iudicat habet argumenta, Porrò, quælibet conſcientia certa ligat eam habentẽ. Quantũ autem quælibet harum obliget dictum eſt prælud. 9. a num. 9. Quibus addo, non ſemper eſſe neceſſarium partem tutiorem eligere: quia ſatis eſt quoad præcepti implementum tutam eligere, vt latè in d. cap. ſi quis autem. a nu. 34. probauimus, etiam in his quæ ad fidem, & mores pertinent: in aliis enim nec de conſilio quis tenetur eligere tutiorem, vt ibidem probatur.

Miſcellaneum 5. de cauſis, ex quibus fit conſcientia nimis ſcrupuloſa.

281 Dico primo, quòd conſcientia nimis ſcrupuloſa naſcitur ex vitio naturali vel acquiſito.

Secundo dico, quòd conſcientia nimis ſcrupuloſa gignit multa mala. ſ. inconſtantiam, augmentum peccatorum, animi paruitatem, nebulas intellectus, inquietudinem mentis, accidiam, & id genus alia.

Tertiò dico, quòd huius vitij cauſæ, ſecundũ S. Ant. 1. part. tit. 3. c. 10. §. 10. ſunt complexio timida, melancholia & mania, dæmon tranquillitatis oſor, vigiliæ, ieiunia immodica, & conuerſatio cum ſcrupuloſis.

283 Quartò dico, quòd decem ſunt huius ęgritudinis medicinę, ſecundũ S. Ant. 1. par. tit. 3. cap. 10. § 10. Prima Deus per ſuam gratiam intus habitans, & foris benignè aſſiſtens. Secunda pharmacum contra melancholiam, maniam, & alios malos humores, iudicium debilitãtes. Tertia auerſio cogitatus a re ſcrupuloſa.

Quarta ſubmiſsio ſui aliorum iudicio. Quinta contrauentio ſcrupulorum. Sexta vſus epijciæ ſiue æquitatis circa leges, de qua S. Thom. 2.2. q.120. perſuadendo ſibi non peccare qui implet legem ſecundum mentem authoris, licèt verba offendat S. Thom. ibi. art.1. neque qui eam in ſenſu benigniore ſeruat, quamuis in duriore violet l. benignius. & l. ſeq. ff. de leg. neque qui eam non ſeruat vbi, & quando eſt impoſsibile, vel valde difficile, S. Ant. vbi ſupr. col.6. neque qui eã non ſeruat, vt pro ſtulto non habeatur: nec qui in rebus dubiis ſecundum cõmunem bonorum vſum ſeruat, arg §. leges. 4. diſt.
284 & l. minimè. ff. de leg. Septima rectus intellectus illius vulgati, *Tutior pars eſt eligenda in dubio.* cap. ad audientiam. de homic. c. ſi quis autem. de pœn. diſt. 7. nempe, in eo quod eſt propriè dubium, quale non eſt cum ſufficienti authoritate, aut ratione altera pars creditur: neque cum ex multis opinionibus vna pro vera eligitur. Octaua rectus intellectus illius cap. ad eius. 5. diſt. *Bonarum mentium eſt etiam culpas agnoſcere, vbi culpa non eſt.* cuius vnus verus ſenſus eſt, generaliter ſe culpam agnoſcere, licèt non meminerit ſpecialiter culpam, iuxta gloſſ. d. cap. ad eius. iuxta latè tradita a S. Antonino 1. parte. tit. 3. cap. 10. col. 6. Alius, qui viſus eſt. 2 part de nat. & qualit. conſcien. alphab. 2. Ioan. Gerſon. aptior ſignum animæ in bonum propenſæ, timere ne ſit culpa, quod nõ eſt tale: quamquam hoc non eſt bonitas, immò ſcientiæ, aut probi iudicij defectus.

Quæ opinio deligenda.

SVMMARIVM.

285 *Opinio communis, quæ & quando alteri præiudicat.*

286 *Opinio quæ deligenda latè, & reſolute*

288 *Opinio deponat dubium antequam iudicet, conſulat aut operetur.*

290 *Scrupulos mitigat ſibi parum & multum Chriſto fidere, & eum talem imaginari.*

290 *Auxilio ſine ſpeciali Dei quæ bona moraliter agi poſſunt*

291 *Deus, vt Deus nullius figura, vt homo, gratioſiſsima, & benigniſſima.*

285 NOna medicina eſt electio bona ex variis opinionibus & quieſcere in ea. Electio autem bona fit ſecundum Matth. Matheſ. lib. de elect. verior. opin. 1. volum. tract. & alios alibi eligendo primo conſuetudine receptam l. minime. cum gloſſ. ff. de leg. & cap. cum dilectus. de conſuet. niſi ſit cõtra legem naturalem vel diuinam certam, contra quam conſuetudo nihil poteſt cap. mala. & cap. fruſtra. 8. diſt. Dixi,
286 *Certam*: quia dubiam interpretari poteſt conſuetudo, & eius interpretatio ſeruanda eſt iuxta Pan. in cap. j. de iudi. Secundo ceſſante conſuetudine eligendo eam, quę nititur alicui textui, cui contraria licèt ſit communis nequit aptè reſpondere, etiamſi quæſtio principalis ſit vnius iuris, & textus alterius, per citata a Philip. Franco in princ. cap. ſi pater. de teſta. lib. 6. Tertiò eligendo eam, quæ nititur aliquo argum. cui apte reſponderi non poteſt, cap. capellanus. de feriis. Quartò ceſſantibus his eligendo communem ſi ſcitur eſſe talis, arg. cap. prudentiam. de

de offi.deleg.cap. de quibus.20.diſt. Quinto ceſſante cõmuni eligendo eam quæ pluribus fundamentis, & rationibus nititur,quãuis ſatis apte diſſolui queant: quia cęteris paribus
287 funiculus duplex aut triplex difficilius rumpitur. Eccleſ.4. cap.1. de treug.& pac. Sextò ceſſantibus prædictis, eam quæ benignior, aut fauorabilior fuerit l.ſemper in dubiis. ff.de regul. iur. Qualis eſt quæ iuramento fauet, arg. cap. quamuis. de pact.lib.6. & cap.cum contingat. de iureiur. Et quæ matrimonio, doti, teſtamento aut libertati l. quoties dubia.ff.de reg.iu.cap.fin.de re iudi. aut aliis piis, & religioſis rebus, l. ſunt perſonæ. ff. de relig. & ſumpt. fun. aut pupillo, viduæ, peregrino, aut alteri perſonæ miſerabili, argu. totius diſt.85. Qualis etiam quæ priuato cõtra fiſcum fauet l.non puto. ff.de iure fiſ.ſecundum Matheſi.not. 13. cum fiſcus in delicto priuati fundatur, aliàs ſecus l.2. C. de iure fiſc. lib.10. vt rectè Decius declarauit in l.in ambiguis pro dote.ff.de reg.iur. aliàs ſecus. Qualis etiã eſt quæ valorem actus defendit, ſiue actus de cuius fauore agitur, ſit vltima voluntas l.quoties ff. de reb. dub. ſiue contractus l.quoties.ff.de verborum ſignific. ſiue libellus, litis conteſtatio, ſententia, aut quilibet actus iudicialis, reſcriptum aut priuilegium Math.in d.tract.colum.4 quia præſumptio pro actus valore præponderat aliis l. in contrahenda. quam ad hoc ibi ponderat Dec.num.6. de reg.iur.quãuis valor actus in actoris fauorem & damnum rei redundet, argum. l. inter pares. ff. de re iudic. Septimò prædictis deficientibus illam quæ reo fauet, argum.cap. cum ſunt iura partium. de reg. iur. lib.6. & l. fauorabiliores. ff. eod. Octauò ſi nullo modo prædictorũ alia opinio aliam ſuperat, illam quam affirmant Doctores authoritate, & ſcientia in materia de qua agitur præſtantiores, argu.l.ſeptimo menſe.ff. de ſtatu hom.& eorum quę per eam ait Dec.in cap. propoſuiſti. num. 11. de proba. & ita quam tenent Theologi, ſi quæſtio eſt theologa, & quã Canoniſtæ, ſi pontificia, & quam Legiſtæ ſi ciuilis, argumen. d. cap. propoſuiſti.cum not. per Panormit. & alios.

288 Quatuor autem nobis videntur addenda omnibus qui hac de re tractarunt quo ad forum conſcientiæ. Primum quòd Iudex, Conſultor aut agens, qui in re dubia iudicaturus, conſulturus, aut facturus eſt aliquid, antequam id faciat debet, vt non peccet expellere, ex animo illam dubietatem, & credere aut certe opinari opinionem dicto modo electam eſſe veram, & ſecundum eam debere in eo caſu iudicare: quia ſi priuſquam id faceret, & dubius iudicaret, conſuleret, aut faceret, peccaret contrauenìendo conſcientiæ dubiæ per dicta ſupra.num.277. Secundum eſt quòd in vtroque foro vnus & idem de vna & eadem re poteſt, & debet credere aliquid eſſe verum quo ad vnum effectum propter vim alicuius rationis, & contrarium quo ad alterum propter vim alterius, arg. cap. Dominus.de ſecund.nup.& cap. inquiſitioni.de ſenten. excommu.& multorum quæ pro eius vera concordia adduximus in d. cap. ſi quis. a num.101. Per quæ probatur vnam

Digitized by Google

& eamdem mulierem poſſe, & debere credere ſuum maritum eſſe illum, cui cohabitat, quò reddat debitum, & contrarium ad effectum exigendi. Tertium quòd quamuis in foro contétioſo regulariter prædicta obſeruari debeant, in foro tamen conſcientiæ ad effectum non peccandi ſufficit eligere pro vera eius opinionem, quem merito cenſemus eſſe virum idonea ad id ſcientia, & conſcientia præditum, iuxta
289 dicta nu. 282. quibus adde gl. 2. cap. capellanus. de fer. adiuncta doctrina Pan. Quartum, quòd non videtur vna opinio appellanda communis ad effectum præiudicandi alteri eo ſolo, quòd plures eã ſequantur tanquam oues aliæ alias, quæ præcedunt ſine iudicio ſequentes: velut aues quę vnam volantem aliæ omnes ſequuntur ſecundum Dec. in conſi. 494. incipiente, Quod ſup. &c. col. fi. Communiorem enim ad hoc exiſtimarem illam, quam ſex vel ſeptẽ Authores claſsici rem ex profeſſo tractãtes aſſererent, quam probatam a 50. ſola fere authoritate priorum ductis. Opinio enim communis non ex numero opinantium, ſed ex pondere authoritatis fit, vt dicit Alex. conſi. 202. lib. 7. num. 6. relato à Ludo. Gomez. in quæſt. 2. procemij regul. Cancellariæ. quin & arbitror vtramque ad hoc poſſe dici communem quãdo vtraque habet. 8. vel 10. aſſertores graues, & cum iudicio eam deligentes. Quo fit vt non ſit multum laudanda diligentia quorundam recentiorum inquirentium vtram teneant plures: doctrina enim præfata Ioan. And. in cap. 1. de conſti. de ſequenda communi, intelligenda videtur, cum pauci reſpectu aliorum teneant contrariam.

290 Decima ſcrupuloſi medicina colligitur, conſiderãdo primo, quòd opinio quæ videtur eſſe S August. & aliorum antiquorum, (quam ſequitur Greg. Arim. 2. lib. ſent. diſt. 21. & in quam inclinat S. Tho. 1. 2. qu. 109. artic. 6. & S. Bonau. diſt. 28. quamque munit ibi Maior 24. argumentis) tenet neminem poſſe ſolo libero arbitrio, & concurſu Dei generali, ſine auxilio eius ſpeciali etiam moraliter tantum bene operari. Et quòd licèt contrariam teneat Guil. Ocham. d. diſtin. 28. & videatur receptior apud recentiores: licèt item, noſtra ſententia, ei ſit locus in operibus bonis, quæ ſuapte natura, & ex propinquo, ad ſolos virtutum moralium fines attingendos ratione naturali duce diriguntur (qualia ſunt ſecundum rationem naturalem, honeſte viuere, alterum nõ lædere, ius ſuum cui tribuere: quale, quid liceat, quid deceat, quidue expediat, iuxta naturalem captum & rationem prouidere) neceſſariò tamen tenenda eſt antiquiorum ſententia in actibus moraliter bonis, quæ ex propinquo ſpectant ad iuſtificationem: qualia ſunt bene credere, ſperare, diligere, pœnitere, qualia percupere cœleſtia, contemnere terrena, & horrere inferna, & id genus alia, arg. in directo ſenſu can. 3. ſeſſ. 6. Conc. Trid in hæc verba. *Si quis dixerit ſine præueniente Spiritus Sancti inſpiratione atque eius adiutorio hominem credere, ſperare, aut pœnitere poſſe ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.* Qui ſacer canon argum. a contrario ſenſu ſatis etiam probat opinionem

recen

recentiorum quo ad alios actus moraliter bonos. Secūdò conſiderando, quòd bona pars ſcrupulorum naſcitur ex quadam nimia confidentia propriarum virium, per quam fere quis putat ſe poſſe ſolis illis bene pœnitere, confiteri, communicare, bene precari, & alia id genus operari, & videns ea non tam rectè, ac vellet facere, pluries iterat ea non implorato, vt deberet à Deo auxilio diuino, & poſtrema facit imperfectius quàm prima: & ita nunquā ſibi plenè ſatisfacit, & turbatur triſtitia erratorum, & timore errandorum. Huiuſmodi ergo ſcrupuloſi medicina fuerit conſiderare paruitatem & infirmitatem ſuam, & omnium communem, ob quam vix quis poteſt etiam moraliter tantum bene agere ſine gratia gratum faciente, vel auxilio ſpeciali Dei: & ita reputare ſua opera qua parte ſua ſunt, non poſſe fieri tam perfectè, vt ſint digna tanta maieſtate & conſequenter diffidere ſibi & fidere infinitæ bonitati eius, qui pronior eſt ad miſerendum quam vlciſcendum. Et quòd vt eſt auſterus in eos, qui nimium ſibi fidentes, & ſine illo ei bene ſeruire poſſe putantes, & ſic non ſatis de ipſius auxilio curantes, omnia perfectè ſuis viribus facere nituntur, & non faciunt: ita eſt clementiſsimus erga eos qui memores ſuæ imbecillitatis, & ipſius auxilij neceſsitatis, ſine quo ei placere non poſſunt, illi ſe totos ſubiiciunt, & pro naturalibus ſui liberi arbitrij vinculis, ac pro auxilio ab eo ſuperaddito, bona fide obſeruantiæ legum eius & Eccleſiæ ſuæ ſtudent, ſperantes eum boni æquique conſulturum eam, quæ mediocris fuerit, etiamſi non ſit exacta. Qui enim hæc pio animo ſecum voluerit, contentus erit, quòd vel mediocriter obligationi ſuæ ſatisfecerit, & gratias aget Deo, quòd ad id ita ſua diuina bonitate eum iuuerit, deſiderans, ſperánſq; fore, vt in dies maiore ope auctus, melius id faciet, ſcrupulos abiget, animū́q; ſerenabit.

291 Et quia Deus vt Deus nullam figuram, & ita neque vultum ſeuerum, neque gratioſum niſi metaphoricos habet, quippe qui longè, imò infinite ſimplicior eſt, quàm anima & Angelus, plurimū ſcrupuloſo conducet imaginari vultū illum ſpecioſiſsimum, & benigniſsimum Reuerendiſsimæ & benedictiſsimæ humanitatis D. N. Ieſu Chriſti, qualem Sancti contemplãtur eum cum olim doceret, concionaretur, & conuerſaretur, exhibere ſolitum, nempe ſerenum, ſubhylarem, in ſui amorem rapientem conſolantem, & lætificantem: immò & promittētem ſe a nobis fragilibus & humilibus noſtræ paruitati parum fidentibus, eiúſque magnificentiæ plurimum confidentibus, & bona fide ſibi ſeruientibus, non exacturū adeo ſeueram rationem, qua nos condemnet, ſed adeo beneuolam qua ſaluet. Amen.

Quoniam vero in cap. 21. num. 5. promiſimus inſerere hic tenorem cuiuſdam Bullæ fœl. rec. Pij V. & moderationis eorum, de quibus in ſubiecta Greg. XIII. Bulla ſi exiret interea: quæ quia non exiuit, ſolam hanc illius ſummam ſubiicimus.

FINIS.

GREGORIVS
EPISCOPVS
SERVVS, &c.

Ad perpetuam rei memoriam.

IN tanta negotiorum mo'e, qua Roman. Pont. aſſiduè præmitur, vix vitari poteſt, ne aliqua interdum exiliant, quibus poſtea recognitis neceſſe eſt moderationis remedium adhibere. Cum itaq; aliàs fæ. re. Pius PP. V. prædeceſſor noſter auditis grauaminibus quæ Fratribus ordinum Mendicantium ab Ordinarijs locorum, & parochialium eccleſiarum Rectoribus multis modis inferri dicebantur ſuper ſacris concionibus & lectionibus habendis, confeſſionibus audiendis, pænitentiis iniungendis, Fratribus ad ordines promouendis, celebratione Miſſarum, cura animarum, ſacramentorum miniſtratione, ſepulturis, quarta funeralium, legatis, donationibus, eleemoſynis, collectionibus, aliiſque huiuſmodi iuribus, necnon decimis, & diuerſis oneribus, ac etiam ſuper ſtatu, & regimine ſanctimonialium ipſis fratribus ſubiectarum, formatione proceſſuum, cenſurarum publicatione, proceſſionibus, præcedentia, locorum acquiſitione, certiſque aliis rebus tunc expreſſis, multa per quaſdã ſuas litteras pro dictis Fratribus

non

Digitized by Google

non modò ſtatuerit, ſed & quæ iam in Concilio Tridentino decreta fuerant ad hæc pertinētia declarauerit: multaq́; præterea priuilegia eiſdem 17. kal. Iunij, Pontificatus ſui anno ſecundo, & deinde illa diuerſis ordinibus, &c. conceſſerit. Poſtea, de Vicarijs perpetuis eccleſiarum quæ illis ſunt vnitæ &c. decreuerit. Demum animaduerſo quòd illa multas lites &c. inter eos, & Ordinarios concitauerant, primum ille reſtrinxerit. Deinde plenius prouidens priores litteras moderatus fuit, & alias inſtar earum conceſſas reuocauit, lites ad ſe aduocando. Poſtremo circa Confeſſariorum regularium approbationem aliqua declarauerit. Nos hac varietate cognita, & infra. Statuimus, de prædictis, & alijs omnibus litteris, & conſtitutionibus, quæ ab eodem prædeceſſore eiſdem de rebus pro quorumcunque regularium, etiam Mendicantium Ordinibus, & Congregationibus quomodolibet emanarunt, ac omnibus, & quibuſcunque in eis contentis, eam deinceps diſpoſitionem atque deciſionem pro ſubiecta materia futuram eſſe, quæ ſiue ex iure veteri ſiue ex ſacris dicti Concil. decretis, ſiue aliàs legitimè ante dictarum litterarum, & conſtitutionum editionem erat, & ſi ipſa non emanaſſent futura fuiſſet, ad quam diſpoſitionem & deciſionem ſuúmque priſtinum ſtatum, illa omnia reducimus. Quinetiam abrogamus omnia irritantia, & alia decreta, & quæcunque alia noſtris ſtatuto, ordinationi & reductioni aduerſantia. Decernentes illa pro infectis haberi, ac omnes lites, coram quibuſuis iudicibus, &c. motas necdum deciſas, & iam deciſas, ſi modò tractum habeant ſucceſſiuum, & futura dubia quandocunque orientur, ad nos referenda eſſe. Necnon irritum, &c. Dat. Romæ Pont. noſtri Anno primo.

Digitized by Google

INDEX

COPIOSISSIMVS EORVM QVÆ IN HOCCE MANVALI CONTINENTVR.

ABortiens, vel aborendi periculum ſubiẽs, vel procurans. num. 14. cap 15.

Abſoluatur pænitens ab omni excommunicatione maiori, & minori ſic. nu. 10 ca. 26

Abſoluendus quando quis, licet peccandi occaſionem non vitet. num. 17. cap. 3.

Abſoluendus non eſt miſcens ſe catui laſciuo. num. 25 ibid.

Abſoluenda quæ familiares peccantes cum cognatis, & heris. nu. 21. ibid.

Abſoluendi qui aulici non ſunt Reginarum menſis præſentes. nu. 23. ibid.

Abſoluendi poteſtas a cenſuris, & pœnis non extenditur ad irregularitatem. nu. [redacted] cap. 27. [redacted] 254

Abſoluere omnes omnis ſacerdos iure diuino poteſt. nu. 260. cap. 27.

Abſoluere quis poteſt à ſuſpenſione lata a iure, vel ab homine. nu. 161. cap. 27.

Abſoluere ab omnibus etiam reſeruatis in articulo mortis quilibet presbyter poteſt, nu. 26. ſine pœnitentia exteriori conſulendo hoc. nu. 33. ad petenda alia ſacramenta inducendo. nu. 34. cap 26.

Abſoluere non poteſt Laicus excommunicatum etiam in morte. nu. 272. cap. 27.

Abſolui, vel communicari an debeat proximus morti vel alias loquela priuatus. nu. 17. cap. 26. & 269 cap. 27.

Abſolui non debet ſacramentaliter non confeſſus etiam non valens. num. 218. cap. 27.

Abſolui quis poteſt ob impedimentum a reſeruatis Papa. num. 89. ibid.

Abſolui qui poſſunt ab Epiſcopo a can. ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 4. ob enormem percuſſionem. & qui ob mediocrem: & quòd omnes poſſunt ob leuem. nu 87. & ſeqq. ibid.

Abſolutio cenſuræ bullæ Papæ reſeruatæ non continetur etiam in ſua generali. nu. 72 cap. 27.

Abſolutio peccatorum detur in hac forma, quamuis ad ſubſtantiam eius minus ſufficit. num. 11. cap. 26.

Abſolutio excommunicati ad cautelam quotuplex, Confeſſario vt dari poteſt. num. 27. cap. 27.

Abſolutio conditionalis non detur. num. 12. & data a peccatis, cenſuris, & irregularitatibus, ab eo qui pœnitentem poterat abſoluere ab omnibus, quas incurriſſet etiam oblita includit, &c num. 13. & cum datur ab eo qui non poterat, quid fiat, & an abſenti dari poſſit. num. 14. cap. 26.

Abſolutio etiam iniuſta valet, niſi adſit defectus

Digitized by Google

defectus ſubſtantialis.num 2 cap.9.
Abſolutio a peccatis etiam iniuſta excõmunicati communiter valet.num 4. & 5.ibid.
Abſolutio carentis iuriſdictione non valet.nu.6.& 7.cap.9.
Abſolutio ſacramentalis, quòd ſit actus iudicialis eſt de fide.num.16.cap.4.
Abſolutio male abſoluentis a cenſura bullæ,cur non reſeruata.nu.74 cap.27.
Abſolutio per bullam, quam formam requirat,& an extra confeſſionem detur. nu.31.cap.26.
Abſolutio a cenſuris quid proſit mortuo. nu.32.ibid.
Abſolutio excommunicationis præcedat peccatorum abſolutionem,ante illam faciat hoc,& hoc nu.7.8 & 9.cap.26.
Abſolutio excommunicationis a quo delegatur.num.44.& 45.vide alia, verbo, excommunicatio.cap.27.
Abſolutio ad cautelam triplex, & quis, & quomodo poteſt eam dare in vtroque,vel altero foro.nu.272.cap.27.
Abſoluitur Epiſcopus non poteſtate a ſe data.nu.260.cap.27.
Abſolutus ob impedimentum,vel a Papa cum onere præſentandi ſe,faciat hoc nu. 46.ibid.
Accidia quid, cur ita, & pigritia dicta, filias quinque parit.nu.124.cap.23.
Accuſare qui aut denuntiare recuſat' quando debet,&c. nu.25.cap.14.
Actio, & paſſio eiuſdem rei dantur contraria bona,& mala.nu.247.cap.17.
Actionis mater obligatio.nu.22 præl.7.
Actor aut accuſator, vt peccat mortaliter mouens,aut proſequens litem iniuſtam, aut ob malum finem, ſententiæ iniuſtæ vtens,diſcedens a lite,num 31, aut falſo iurans, mentiens etiam pro iuſta lite, non accuſans, iurans non accuſare. nu 32.cap.25.
Actus manens idem in genere entis nunc bonus,nunc malus nu.16.præl.7.
Actus nullus ſimul bonus, & malus,etiam diuerſa ratione nu.17.præl.
Actus bonus,& malus ſimpliciter,& quis bonus ſiue ordinatus ſimpliciter: & quare nullus in indiuiduo indifferens, & quis ordinatus.nu.1.cap.23.
Actus humanus malus, & peccatum morale idem.nu.4 præl.7.
Actus humanus & moralis idem,& quid num.1 præl.6.
Adulter poteſt non credere eſſe filiũ ſuum. num 49.cap.16.
Adoratio imaginum,quæ illicita. num.32. cap.11.
Adultera de eccleſia non extrahitur ſine debita cautione.nu.91.cap.17.
Adulterans perdit ipſo iure ius exigendi debitum, licitè tamen petit. num.23. cap.32.
Adulterans perdit ius negandi debitum adulteranti.num.23.ibi.
Adulterantis coniunx quando religionem ingredi poteſt.num.24.ibi.
Aduocatus,vt mortaliter peccat,neceſſaria ignorans, aut ſcienter litem iniuſtam defendens, num. 28. Aut eſt in cauſa, quod aduerſarius ſuam iuſtam cauſam perdat, aut ob nimias dilationes, & illicitas ſubornationes teſtium notabiliter illi officiens,&c.aut aduerſario ſecreta ſuæ partis pandens: aut pauperi non ſubueniens. num. 29. Aut ſtipendium immoderatum: aut ex eo, quod non debet,accipiens. Aut aduerſa parti fauens. Aut de ſuo ſtipendio ſic, aut ſic conueniens.nu.30.cap.25.
Aeſtimabile aurum etiam maximum, fama licet minima non item. num.91.cap. 17.
Affinitas quid, & quantum reſtricta per Concilium Trid.nu.42 cap.22.

Digitized by Google

Aliena res male retenta cui perit. nu. 26. cap. 17.
Amandi proximi praeceptum in malo ſtatu vt impletur. nu 8. 9. & 10 cap. 14.
Amans inſequens amatam, vt peccat. nu 15. cap 16.
Amari ſe velle amore mortali mortale. nu. 1. cap. 19.
Amat qui firmius aliquid, quàm Deum, peccat, non qui ferventius, nu. 18. cap. 11.
Amat quiſnam Deum ob alia, quam ob ipſum, & quando amandus. nu. 18. ibi.
Amat qui plus ſe, aut corpus quàm animam ſuam. 23 cap. 14.
Amat qui ſeipſum vel proximum cum offenſa mortali Dei. num. 24. ibi.
Ambitio quid. nu. 11. & quæ mortalis. nu. 15. cap. 23.
Ancilla qua dominus abutitur ſeparetur ab eo nu. 22. cap 16.
Amor proximi charitatiuus & naturalis, qui etiam eſt duplex. nu. 6 cap. 14.
Amor honeſtus inter virum & vxorem, per quid conſeruetur. nu. 10. ibid.
Amor ſui, huius mundi, horror futuri, qui mortifer nu. 114 cap 23.
Amor Dei debet eſſe maximus quo ad firmitatem, ſed non neceſſariò quo ad intentionem, & feruorem qui eſt ſuper omnia, & obedientialis eſt virtualis contritio, nu. 2. 3. & 4. cap. 1.
Anima quid ſit definitur. nu. 1. præl. 1.
Animæ potentia quid, & quot. nume. 1. præl. 2.
Anima rationalis quas potentias habeat num. 1. præl. 3.
Anima, & memoria non differunt re, nec intellectus, & ratio. nu. 2. ibid.
Anima plura noſcit vi rationali, quam ſenſibili. nu. 13. ibid.
Anima vt ſe, & Angelos & vtriuſque actus noſcit. nu. 14. ibid.
Anima rationalis quem in finem creata. num. 6. præl. 1.
Anima, & Angelus non cognoſcunt per ſeipſos vt Deus. num. 15. præl. 1.
Anima cur appellatur intellectus, memoria, intellectus agens, intellectus poſſibilis, & ratio tum ſuperior, tum inferior. nu. 4. ibid.
Anima ratione appetitus & intellectus varie appellatur. nu. 5. ibid.
Anima tota in toto corpore, & tota in qualibet eius parte. nu. 10. cap. 1
Anima ſola rationalis habet liberum arbitrium. num. 9. præl. 3.
Anima rationalis diſtinguitur a potentiis ſenſitiuis nu. 4 præl. 2.
Anima rationalis habet vim appetitiuã animæ ſenſitiuæ. nu. 2. ibid.
Animæ ſedem eſſe cor, & illam in ſanguine habitare, & creſcere, vt intelligendum, num. 14. præl. 1.
Animæ rationalis potentia quid: & quod omnes potentias, & vires animæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ habet anima rationalis num. 1. præl 2.
Anima proximi ſalus præferenda corporis proprij ſaluti. nu. 9. cap. 24.
Animam, Deum, & Angelos putans corporeos, an peccet, & ſit hereticus. num. 15. præl. 1.
Animam qui dixere corpoream, aut mortalem, heretici nu. 2. ibid.
Animam vnam tantum eſſe in homine, contra gloſſ. num. 4. ibidem.
Animam rationalem veram formam ſubſtantialem corporis eſſe. num. 4. ibid.
Animam humanam imaginari paruulis membris diſtinctam, error. nu. 10. prælud. 1.
Animam rationalem non eſſe formam eſſentialem hominis dicere, hæreticum. num. 12. ibid.
Animal laqueo captum inuentum cuius ſit. nu 176. cap. 17.

Digitized by Google

Animalia aliena qui ferit, occidit, vel includit. nu 120. & 128, cap. 17.
Antropophagi carne humana veſcuntur. num. 122. cap. 23.
Apes & examina earum capiens. nu 128. cap. 7.
Appellans ad futurum Concilium excommunicatus bulla Cœnæ. nu. 58. cap. 27.
Appellatio ab interloqutoria in quibus cauſis criminalibus hodie ſublata. num. 15. cap. 25.
Appellatur ab excommunicatione durante conditione etiam poſt diſcendium. nu. 273 cap. 27.
Appetendi vis rationalis diuiditur, ſicut ſenſualis. nu. 8. præl. 3.
Appetendi & noſcendi vis intellectiua, vt differt a ſenſitiua. nu. 6. præl. 3.
Aqua vt benedicenda, & vſui adhibenda tempore interdicti. nu. 174 cap 17.
Argumentum a contrario ſenſu quando validum. nu. 71. cap. 17.
Arma bellica quæ, & ſunt offenſiua & defenſiua. nu. 63. cap. 27.
Ars magica vetita. nu. 28. cap. 11.
Ars mechanica, licet ſit occaſio malorum, vt bona. nu. 43. cap. 14.
Ars notoria illicita, & quæ ſit illa. nu. 38. cap. 11.
Articulus mortis quis dicitur. nu. 31. c. 26.
Articuli fidei qui ſint explicite credendi. nu. 22 cap. 11.
Aſſaſinus quis ſit proprie, & quis improprie. nu. 136 cap. 27.
Aſſecuratio licita & vtilis. nu. 285. ca. 17.
Aſſecuratur vt ſors & lucrum in ſocietate. nu 254 & ſeq cap. 17.
Aſſecuratur quomodo capitale cum lucro. nu. 254. & 255. ibid.
Aſtutia quid, & quod duobus miniſtris vtitur. nu. 77 cap. 23.
Attentio ad horas ſufficiens triplex, & ſufficit virtualis. num. 105 cap. 25.
Attritio duplex, & quæ ſufficit ad abſoluendum pœnitentem. num 33 34 & 35. cap. 1.
Attritio quæ agnoſcitur non eſſe contritio non ſufficit baptizando. numero 37. capit. 1.
Attritio, quæ ſufficit ad Euchariſtiam nō valenti confiteri, & quæ ad abſoluendū valenti confiteri. nu. 44 ibid.
Attritus, vt ſit contritus, & non attritio contritio. nu. 38. cap 1.
Auaritia quid, & quæ contraria eſt iuſtitia, & charitati. nu. 69. & 71. cap. 23.
Auaritia capitale vitium has ſeptem habet filias nu. 72. cap. 23.
Auaritia in retinendo ſuperflua, quæ mortalis. nu 73. cap. 23.
Auguriis non credendum. num 37. cap. 11.
Author ob nullas occupationes, vel morbos, omiſit horas, niſi bis. 70. annis quibus recitat. nu. 101 cap. 25.
Authorum dicta, de paſsionibus animæ vt interpretanda. num. 8. præludi. 5.

B

B*Aptiſmus quid: & quotuplex, & quæ illi ſubſtantialia. nu. 5. ca. 22.*
Baptiſmus a quocunque collatus valet. nu. 7. ibid.
Baptiſmus ſine concurſu materiæ, formæ, & intentionis non valet. nu. 7. ibid.
Baptiſmi errores Tridenti damnati. nu. 6. ibid.
Baptiſmum miniſtrans, vel ſuſcipiens in mortali, peccat. nu. 6. ibid.
Baptizans chriſmate veteri, vel non ſubditum, vt peccat. nu 7. ibid.
Baptizatus, aut baptizans vt irregularis. nu 246. cap. 27.
Beatitudo quid, & quotuplex. nu. 6. prælud. 4.

Beatitudo

Digitized by Google

Beatitudo actus eſt non habitus, non poten tentia, num. 8. prel. 4.

Beatitudo ſine cognitione & amore Dei eſſe non poteſt num. 9. ibid.

Beatitudo duplex, perfecta & imperfecta. num. 10 ibid.

Beatitudo ab omnibus intenta paucis eſt nota. nu 14. pral. 4.

Beatitudo creatura obiectiua increata ſed eſſentialis creata nu 11 ibid.

Beatitudo perfecta ſatiat animam cūctis cupitis. nu. 19. ibid.

Beatitudo eſſentialis eſt actus intellectus S. Thoma, & actus voluntatis. Scoto, nu. 5. pral. 4.

Beatitudo & beatitas olim nomina ſubdura, & quid, & quotuplex. nu. 5 ibi.

Beatitudo perfecta vt ſecura, & quid imperfecta nu. 12. pral. 4.

Beatitudo ſumma, & miſeria ei contraria, ſunt explicite credenda. nu. 24. pralud. 4.

Beatitudinis & miſeria perpetua notio ad pœnitentiam calcar. num 1. pral. 4.

Beatitudinem perfectam viribus naturalibus quari aſſerere hareticum. num. 16 ibid.

Beatitudinem perfectam non facit cognitio Dei confuſa, neque demonſtrata, neque fidei, ſed intuitiua. num 11. ibid.

Beatos non videre Dei eſſentiam aſſerere hareticum. ibid.

Bellum ad iniuſtum pergens, vel in eo militans. nu. 15. cap. 15.

Beatitudo humana duplex perfecta, & imperfecta. num. 17. ibid.

Beatitudo imperfecta qua magis ad perfectam accedat. nu. 18. ibid.

Benedicat quis veſtes ſacras, ſtola pro cingulo ſeruit nu. 84. cap. 25.

Benedictio nubentium quibus danda, & an pramittenda copula. nu. 83. cap. 22.

Beneficiarius clericus vt mortaliter peccat per ſimoniam in beneficio propriam, num. 112. vel alienam. num. 113. beneficia ſine iuſto titulo habens, vexationem, vel penſionem male redimens, nu. 114. per ſimoniam acceptum nō reſtituens, non relinquens incompatibile. num. 115. capiens beneficium curatum, aut dignitatem ante 25. annum, non ſuſcipiens presbyterium intra annum poſt beneficium curatum obtentum, aut ſine propoſito ſumendi presbyterium: & quid de dubitante, & accipiente non curatum, num. 116. & 118. vxore ducta beneficium retinens, ſponſalia contrahens. nu. 120. damnificans bona beneficij. nu. 124. locans illa vltra triennium. num. 130. cap. 25.

Beneficiarius qua profanè impenſa non reſtituat 94. cap 17.

Beneficiarius vt peccat, neſciens neceſſaria & qua ſunt illa, non iuuans peſte infectum, capiens beneficium in excommunicatione, & irregularitate, & mortali. num. 132. non miſſans quoties, vbi, & quomodo tenetur, num. 134. cap. 25.

Beneficiarius ſuperflua retinens, vel profanis impendens, peccat mortaliter. nu. 74. cap 23.

Beneficiarius non perdit fructus ob peccatum regulariter, niſi quum eſt excommunicatus, vel non recitat, & tunc cui reſtituet, & an ſibi pauperi retinere poſſit nu. 123. cap. 25.

Beneficiarij regularis & ſecularis qua impenſa recta num. 94. cap 17.

Beneficiariorum malus elector vel collator cui reſtituet nu. 73 cap. 7.

Beneficium appetendo quomodo quis peccat. num. 15. cap. 23.

Beneficium ſpirituale in quem ſenſum eſt venaibile à Papa. nu 108 ibid.

Beneficium vendi quo ad partem temporalem, vt calix, & ſacra. num. 108. ibid.

Digitized by Google

Beneficium quodlibet reſidentiam requirit, & quæ ab ea excuſent. num. 121. cap. 25.
Beneficium vnicum ſufficiens habendum, & quæ ex cauſa plura. num. 125. & 2. ſeq. cap. 25.
Beneficium ad retinēdum, tam prodeſt conſuetudo quàm diſpenſatio. nu. 125 ibid.
Beneficium ad nullum detur acceſſus, regreſſus, mandatum, coadiutoria. nu 128. cap. 25
Beneficij collatio excommunicato etiam ignoranti facta nulla. nu. 271. cap. 27.
Beneficij habendi ætas, curatus prædicet, & profiteatur fidē, quod requirit gradum & ordinem ſacrum. num. 135. & 36. cap. 25.
Beneficij collatio, vel procuratio non eſt debiti reſtitutio. nu. 81 cap 17.
Beneficia incōpatibilia, vel plura quorum vnum ſufficit, non licet nu. 15. cap. 23.
Bigamia quid? eſt triplex, & qualibet iuris humani, delebilis a Papa, & ſimilitudinaria etiam ab Epiſcopis: quæ non contrahitur a laico contrahēte nulliter cum vidua. nu. 195. & 2 ſeq cap. 27.
Blaſphemia quid? & eſt duplex mentalis & vocalis. nu. 81. ibid.
Blaſphemia eſt contraria confeſsioni fidei. nu 82. & 2. præcepto. nu 84. cap 12.
Blaſphemus an ſit, qui cantilenas profanas diuinis admiſcet. nu. 87. cap. 12.
Blaſphemus qui iocando, aut turpiter nominando vt peccat. nu 85 cap 12.
Blaſphemi abſolutio vt facienda. nu. 362. cap. 27.
Bina quæ non omittenda ob ſcandalum. nu. 44 cap. 14.
Bona quæ nullius, & quæ derelicta. n 170, & 176 cap. 17.
Bona facta in peccato mortali ad hæc multa proſunt, a nu. 267. cap. 27.
Bona vitæ, ſalutis, libertatis, & famæ, ineſtimabilia quæ non eſt neceſſe reddere pro æſtimabilibus: licet ſit interdum vtile. nu 87 cap 17.
Bona incerta quæ? nu 92. cap 17.
Bona in peccato mortali facta quantum proſunt. nu. 3 præl. 7.
Bona in malo ſtatu facta proſunt etiam ad præuia gratia. nu. 8. cap. 3
Bona honoraria quot, & quæ, & appetere illa de ſe non malum. nu 9. cap. 23.
Bona trium ordinum, vitæ, famæ, & pecuniæ multum differre. nu. 89 cap. 17.
Bonu in agendu ne ſint mala, magna cura adhibenda. nu. 18. præl. 7.
Bonorum incertorum reſtitutio vt fieri poteſt a tenente ea, neque id Epiſcopus vetare poteſt niſi, quatuor caſibus. nu. 92. cap. 17.
Bonis in quinque honorarijs nocens vt peccat. nu 17. cap. 18.
Bonum abſolute conſideratū obiectum potentiæ concupiſcibilis, & conſideratum vt arduum, potentia iraſcibilis. num. 4. præl. 5.
Bonum ſpeciem mali habens omittendum, aut excuſandum. nu. 44. cap 14.
Borbonium, qui Ducem vrbem vaſtantem iuuit quantum reſtituet. nu. 20. cap. 17.
Bulla Pij V. de Cambijs. nu. 300. & 301. cap. 17.
Bullæ indulgentiarum, per incuriam quibuſdam in morte non proſunt. num. 30. cap 26.
Bulla quæ primo vſu expirat. num. 31. cap. 26.
Bulla Pij V. de confidentia cum. 12. adnotationibus. nu. 110. cap 23.
Bulla Cœnæ Domini quæ. num. 52. & iterata non multiplicat cenſuras. num 55. cap. 27.
Bulla Gregorij xiij reductionis litterarum Pij V. pro mendicātibus &c. ad terminos iuris communis &c. nu. vlt. cap. 27.

QQ

Digitized by Google

C

Caecitas, praecipitatio, inconſideratio, & inconſtantia, quae mortifera. num 114. cap. 23.
Cambia vſitata pecunia minoris pro maiore vt liceat. nu. 297. & ſeq. cap. 17.
Cambium tertium per literas licet, quatuor ſeruatis, & quòd merces cambientis incerta. nu. 289. cap. 17.
Cambium tertium de vno loco ad alium valet, ſed non de tẽpore ad tempus. num. 290 ibid.
Cambium quartum translationis realis licet. nu. 291. ibid.
Cambium quid, & quid ſit ſiccum, & eſt ſeptuplex nu. 286 cap 17.
Cambium quintum ratione intereſſe veri, ſed non falſi lucri. nu. 292 cap. 17.
Cambium ſextum per cuſtodiam pecuniarum licet. nu. 293. cap. 17.
Cambium ſeptimum praeſenti pecunia pro abſente licet hoc ſeruato. nu. 294. ca. 17.
Cambium primum per officium mutuandi licet, ſed non eſt in vſu. nu. 288. cap 17.
Cambium ſecundũ per minutũ licet etiam priuatis, etiam in Hiſpania. num. 288. ibidem.
Cambium etiã pecunia pro pecunia vtriuſque valorem aequalem requirit. nu. 287. cap. 17.
Campſor capit & reddit pecuniam dupliciter, re, & chyrographo. nu. 293. cap. 17.
Caritate annona gaudens an peccet. nu. 23. cap. 20.
Charitatis legem violans non reſtituit. nu. 19. cap. 24.
Carne humana veſci non licet. num. 122. cap. 23.
Canonicus regularis arma geſtans an excommunicatus. nu. 239. cap. 27.
Caſtitas quibus modis ſeruatur. 113. ca. 23.
Caſtitati ſeruandae haec vera remedia. 195. cap. 17.
Caſus reſeruatus quid, & quotuplex. num. 259. cap. 27.
Caſus reſeruatus dicitur quia tollitur, non quia non datur. nu. 259. ibid.
Caſus nullus reſeruatus Papa ſine cenſura, qua ſublata ceſſat reſeruatio: ſecus in epiſcopali. nu. 261. ibid.
Caſus quot, & qui reſeruantur Epiſcopis. 262. ibid.
Caſus fortuitus quid, & idem vni caſus, alteri non. nu. 178 De quo nemo, niſi in tribus caſibus tenetur. nu. 178. cap. 17.
Cauſa etiam remota quae obligat reſtituere. nu. 49. cap 16.
Cauſa propinqua deformationis quid, & quotuplex, & multa illata. nu. 211. & ſeq. cap. 27.
Cauſa limitata limitatum producit effectũ nu. 62. cap. 17.
Cauſa quae iuſta excuſat circa legem humanam. 16. prael. 9.
Cauſa propinqua deformationis non e deffinita. nu. 219 & ſeq. cap. 27.
Cauſa non omnis ſine qua non fieret actus eſt principalis. nu. 101. cap. 23.
Cauſae ſunt quatuor, efficiens, formalis, materialis, & finalis. nu 119. cap. 27.
Cenſura quid, & eſt triplex. num. 18. cap. 27.
Cenſurae non incurruntur per ſolum conſenſum. nu. 15. cap 11.
Cenſus vt reſtituendus. nu. 234. cap. 17.
Ceſſatio à diuinis quid, & eſt duplex, & in his differt ab interdicto, nu. 188. cap. 27.
Ceſſatio qualis, & cur ponatur poſt interdictum. nu. 189 & 190. ibid.
Ceſsio qualis bonorum excuſat à reſtituendo. nu. 86. cap. 17.
Chriſti anima quo tempore iuſta effecta & beata. nu. 9. prael. 1.
Chriſti corpus totum in tota hoſtia, & totum in qualibet eius parte. num. 11. prael. 1.

Chirur-

Chirurgus monachus.nu.22.& 228.ca.27.
Circunſtantia alioqui neceſſariò confitēda, quo caſu tacenda. nu.3.cap.7.
Circunſtantia quid.num.1.& quæ ſint eius ſpecies. nu.2. cap.6.
Circunſtantia mutans ſpeciem neceſſario confitenda. nu.3.ibid.
Circunſtantia ꝓhibita alia lege, quàm ipſum peccatum, vt confitēda. nu.4.ibi.
Circunſtantia extenuans peccatum, quando confitenda.nu.5.ibid.
Circunſtantia perſonæ & religionis quando confitenda nu.13.ibid.
Circunſtantia conſcientiæ contrariæ quando confitenda. nu.14 ibid.
Circunſtantia numeri non eſt propriè circunſtantia.nu 15.ibid.
Circunſtantia, oblita poteſt confiteri peccato non confeſſo.nu.20.cap.6.
Circunſtantia, cuius defectu omnis actus fit malus. nu.24.præl.7.
Circunſtantia quæ neceſſario confitenda. nu.6.7.& ſeq.cap.6.
Clerici etiam alieni admittuntur ad diuina tempore interdicti, & an coniugati. nu.174.cap.27.
Clerici percuſſio quæ excōmunicat. nu.77. & quæ non, a num.80.& quis clericus quo ad hoc.nu.79.cap.27.
Clericis quibus quæſita ſint quaſi caſtrenſia.nu.142.cap.17.
Clericos qui grauantes gabellis excommunicantur. nu.201. cap.17.
Clericus vt peccat ducens vxorem, cohabitans fœmina. num.108. eam inuiſens. nu.109. Monaſteria frequentans, habitum & tonſuram non deferens, arma geſtans, ludens, medicans, lanius, tabernarius, mercator, aut menſam non benedicens, aut faciens, quæ antiquo, & nouo iure hic relato vetantur, in quibus ſunt omnia officia ſecularia, cum arte medica.nu.110.& 111.cap.25.
Clericus vt peccat alios clericos ad diuina officia admittens.nu.94. interdicta non ſeruans, excōmunicatos ſepeliens, abſoluens indebite confeſſum & non monens eum.nu.95.male vota cōmutans.nu.96. omittens aut volens omittere horas canonicas, aut partem earum, male eas recitans non attēdens ad eas &c.a nu.69. vſque ad 103. Hoſtias multas conſecrās nu.91.cap.25.
Clericus, vt peccat ſacramenta in mortali miniſtrans, ſacra tangens, aut poſt notorium peccatum, etiam acta pœnitentia miſſans.nu.73 & 74. cap 25.
Chriſtere quis fundens non abſoluendus. nu.26.cap.3.
Cognatio ſpiritualis non naſcitur ex ſolennitate ſupplente baptiſmum. nu. 39. & 40.cap.22.
Cognatio ſpiritualis quid. num.36. & ad quos Tridenti, reſtricta.nu.37.cap.22.
Cognatio legalis quid. quotuplex & quouſque impedit & dirimit.nu.44.& 45. cap.22.
Cognatio ex catechiſmo non dirimit, & an reſtricta Tridenti. nu.72.cap.22.
Cognatio ſpiritualis ſpontanea vt maior coacte contracta. nu.34.cap.16.
Collatio beneficij pura quod non poſſit pendere fallit hic.nu.104. cap.23
Collatio beneficij facta irregulari nulla. nu.249.cap.27.
Collatio beneficij facta excōmunicato quæ valida.nu.272.cap.27.
Columbarium quod licitum. num. 126. & 127.cap.17.
Comedens, vel propinās notabiliter noxia. nu.13 cap.15.
Comedit qui in finem, &c nu.15.cap.16.
Commiſſio, ſicut mandatum expirat morte committentis nu 253 cap.27.
Commiſſum capitur iuſte in conſcientia, & etiam taceatur. nu.64. cap.23.

Commodans vt peccat ante tempus repetēs. num.182. cap.17.

Commodatarius vt peccat non reddens, aut vtens, &c. nu.183 & 184. cap.17.

Commodatarius remittēs per nuntium non reddentem nu.185. & 186 ibid.

Commodatum a mutuo in eius redditione longe differt, nu.186. & ſeq. ibi.

Communem fieri, & communicandum longe differre. nu.61 cap.17.

Communicari ; cteſt atq; confeſſione inopia confeſſarij. nu 6 cap.7.

Communicandum in Paſcha aut ante, vel poſt octo dies, niſi, &c nu. 45. cap.21.

Communicet quàm citius poterit non communi ans in Paſchate. nu.46. ibidem.

Communicans alienum parochianum peccat niſi, &c. nu.52. ibid.

Communicans vel celebrans pluries quàm ſemel in die peccat. nu.54 ibid.

Communicare bene quis cenſura ligatus poteſt. nu.48 ibid.

Communicare non licet paruulis, nec alijs ſub vtraque ſpecie, niſi celebrando. nu.57 ibid.

Communicare qui tenetur pluries in anno, & quoties expediat & deceat. num.57. ibidem.

Communicat quis ſciēter in mortali & ob id peccat. nu.46. ibid.

Communio confeſſionem actualem mortalium prærequirit, niſi, &c. num. 49. ibidem.

Communio quo eſu vel potu eodem die præſumpto, impeditur. nu.53. ibid.

Communio quando ob peccatum occultum malè & ob publicum rectè denegetur. nu.55. & 56. ibid.

Communio Chriſtianorum triplex, quamnam tollit principaliter excommunicatio. nu.18. cap.27.

Communio, quod non requirat confeſſionem, diſputare malum. num.10. cap.22.

Communionis omiſſio ob odium, &c. qua mortalis. nu. 50. ibid.

Communionem quæ copula vel pollutio licita, vel illicita impedit. nu.51 ibid.

Communionem non procurans ijs quorum curam gerit quando peccet. nu.57. ibid.

Commutatio omnis æqualem valorem commutatorum requirit. nu 187. cap.17.

Compoſitio de incertis, quæ iuſta. n.93. c.17.

Compenſatio quæ fit pro vita, & fama non facit eas æſtimabiles. num. 90. cap. 17.

Concilio non derogatur, niſi expreſſe. num. 265. cap. 27.

Concubinarij clerici pœnam innouat Concilium Tridentinum, addens nouam. num.109. cap.25.

Concubinarij, vt plurimum excōmunicati. num.23. cap.16.

Concubinarius verus, aut pro tali habitus, quis non debet abſolui. num. 20. & 21. ibidem.

Concubinarij, qui non poſſunt abſolui, & qui ſic num.19. cap.3.

Concubinarius clericus, & fornicarius vagus, pares, non humantur in ſacro. nu.77. & 78. cap.25.

Concubinarius notorius, quis euiandus. nu.80. ibid.

Concupiſcētia inordinata rei notabilis mortalis eſt. nu 1. cap.20.

Conditio non omnis impleta quo ad Eccleſiam impletur. nu 66. cap.22.

Conditio quid, & quotuplex in matrimonio quæ ſuſpendit, quæ annihilat, quæ reijcitur, & quo differt a cauſa, modo, & demonſtratione. nu.61. & 62. ca.22.

Conditio ſi N. voluerit, an eo ſemel renuente, vel tacente impleatur. nu.63 ibid.

Conductor partiarius non partiens domino locanti arbores. nu.199. cap.17.

Conductor non ſoluens, vel damnificans, &c. nu.198. cap.17.

Confeſſarij

Confeſſarij cur furi non iubent ſoluere impenſas iſtas.nu.140 cap.17.
Confeſſarij dictum qui reuelans, peccat mortaliter.nu.44 cap.12.
Confeſſarij caueant, ne reos animas, vel vitas perdere faciant,nu.36.cap.25.
Confeſſarius confitentem paſſiones, quid monebit nu.11.pral 5.
Confeſſarius quis perfectus, & quis ſufficiens.nu 8.cap.4.
Confeſſarius debet habere poteſtatem,ſcientiam, & bonitatem. nu.1 cap.4.
Confeſſarius doceat confeſſum hoc, & hoc, alium ad aliud exhortetur, alium laudet,alij nihil dicat,nu 1.hoc praſtari faciat quinque caſibus.num 2. facile non iudicet eſſe mortale. quod eſt controuerſum,quid tunc faciet. Non abſoluat nolentem facere neceſſaria nu.3 Quid faciet quando pœnitens contrarium ſua opinionis habet.nu.4.quid quādo vereque. Quid dicet ei,qui reſtituere debet. Quid ei qui alia vice reſtituturum ſe promiſit, & non praſtitit.num.5. Quid faciet in abſolutione peccatorū reſeruatorum cum breui reſolutione.nu 6 ca.2.
Confeſſarius audiens ex pracepto minori ſcientia indiget quàm audiens ſponte. nu.9.& 10.cap.4.
Confeſſarius poteſt eſſe quis idoneus vni loco & non alij nu.11.ibid.
Confeſſarius non eſt ſufficiens abſq; iuſta ſcientia, & abſoluendi poteſtate.nu.12. ibidem.
Confeſſarius imperitus qui excuſatur a culpa. nu.13.ibid.
Confeſſarius audiens multos pueros,vt peccat.nu.13 cap.8.
Confeſſarius an abſoluet eum, qui ſemel iuſſus non reſtituit.nu.59.cap. 17.
Confeſſarius quando iuſte differt debitori ſolutionem. nu.65.ibid.
Confeſſarius deponens de ſibi confeſſis, qui frangit Sigillum.nu.15.cap.8.
Confeſſarius dicens in tali loco committuntur grauia peccata male agit.nu.16.ibi.
Confeſſarius quas pœnitentias imponit prudenter. nu.17.ibid.
Confeſſarius ſic recipiat pœnitentem,& hac interroget.nu.1.& 2.cap.10.
Confeſſarius qua dicet in principio, medio, & fine.nu 3.cap.10.
Confeſſarius quid admonebit cōfeſſum non ſatis contritum. nu.4.ibid.
Confeſſarius quis per bullam electus tollit irregularitatem.254 cap.27.
Confeſſarius qua debet interrogare ſub pœna culpa mortalis.nu.1.& 2.cap 5.
Confeſſarius interrogando hac tria ſeruet. nu.3 & circa peccata carnis hac.nu.4. ibidem.
Confeſſarius non potens confiteri peccatum niſi reuelando confeſſionem taceat illud. nu 6.cap 8.
Confeſſarius abſoluens in peccato peccat: ſed abſolutio valet nu 15.cap.4.
Confeſſarius quid de impenſis beneficij iudicabit. nu.94.cap 17.
Confeſſarius pœnitenti abſoluto hac conſulat.nu 25 cap.26.
Confeſſarius ſic admoneat pœnitentem,qui votum violauit,&c.nu 331.cap 12.
Confeſſarius quantum debeat interrogare, circa peccata luxuria. nu.4.cap. 6.
Confeſſarius vt ſæpe confeſſionem detegit. nu.9 & 10.cap.8.
Confeſſarius antequam pœnitētiam iniungat,dicat hac. nu 19.cap.26.
Confeſſarius quis prodeſſe poſſit, & non obeſſe.nu.7 cap.7.
Confeſſarius dubius an confeſſa ſint mortalia,quid faciet.nu.21.cap.23.
Confeſſarius quos reos ſe & conſortes reuelare iubebit nu. 8 cap.18.
Confeſſor vt ſcandalizari poteſt ratione circunſtantia.nu.4.cap.7.

Digitized by Google

Confeſſor vt iuſte negat adulteram non eſſe ſibi confeſſam adulterium.num.19. cap.8.
Confeſſor non oſtendat pauorem, nec ſinat nominare complices.num.6.cap.10.
Confeſſor pœnitentem volentem paliare peccata quid monebit.nu.7.cap.10.
Confeſſor interrogando pœnitentem vnde incipiet.nu.8.cap.10.
Confeſſor poteſt dicere hæredi reſtituenda mortui.nu.23.cap.17.
Confeſſio ſimilitudinaria non inducit ſigillum.nu.18.cap.8.
Confeſſio, quæ multis videtur & non eſt ſacramentalis.nu.55.cap.18.
Confeſſio facta vni non ſufficit, vt alter abſoluat.nu.269.cap 27.
Confeſſio ſacramentalis qua lege debet eſſe integra.nu.1.cap.7.
Confeſſio omnium mortalium intra annũ per ſe ipſum neceſſaria, & interdum ante Quadrageſimam: venialium vero vtilis tantum, niſi &c.nu.33.& trib. ſeq.cap.21.
Confeſſio talis qualis eius finis, & quis principalis.nu.40.ibid.
Confeſſio facta excommunicato, ſuſpenſo, vel interdicto, quæ valet. num. 8.9.& 10.cap.9.
Confeſſio facta Curato carenti omni titulo non valet.nu.11 cap.9.
Confeſſio facta neſcienti, aut nolenti abſoluere vt conuenit nulla num.18.ibid.
Confeſſio ſine propoſito vitandi futura, vel non integra nulla.nu.13.ibid.
Confeſſio omittentis aliquid confiteri iuſta de cauſa valet.nu.14.ibid.
Confeſſio ſine debita cura reminiſcẽdi quæ non valet.num.16.ibid.
Confeſſio non eſt iteranda ob pœnitentiam non impletam, neque &c. num.17.& 18.ibid.
Confeſſio ſacramentalis.quid.nu.1.cap.2.
Confeſſio non fuit inducta iure naturæ ſed diuino Ieſu Chriſti D.N.nu.3.ibid.
Confeſſio facta laico, non eſt ſacramentalis.nu.4.ibid.
Confeſſio ſacramentalis exigit multa in quibus multi errant. nu.5.6.7.& 8.ibi.
Confeſſio quo tempore facienda lege diuina, quo humana, & quo extra illa.num. 9.& 10.ibid.
Confeſſio ſacramentalis: fuit inſtituta à Chriſto de omni mortali, & eius circunſtantiis.num.12.cap.2.
Confitendo qui mentiens, vel nolens integre fateri peccat mortaliter. num.37.& ſeq. cap.21.
Confitens, qui laico, vel qui confeſſionem iterans peccat mortaliter.nu.41.ibi.
Confitens ei cui male confeſſus eſt, non tenetur confeſſa reconfiteri.num.19.
Confiteri peccatum mentis ſine operis, non ſufficit, ſed contra ſic.num.30.prælud.7.
Confiteri an debeat qui negauit, & ad mortem damnatur.nu.38. cap.25 cap.9.
Conficiens inſtrumentum de re illicita, ſcribens ſtatuta vſuraria, non retinens prothocollum ſiue regeſtum, faciens teſtamentum inſano, ſtipendium nimium capiens, literas ordinum carius tradens. num.54 cap.25.
Confidentia quid, quotuplex.num.109. cap.23.
Confidentia plus nocet, quam ſimonia etiã realis.num.109.ibid.
Confidentia inducit nouam reſeruationem. num.109.ibid.
Confidentiæ huius mediator excommunicatur ſicut ſimonia.nu.109.ibid.
Confidentiam hanc non facit promiſſio cõferendi.num.109.ibid.
Confirmatio quid, & quod eſt verè & propriè ſacramentum.nu.8 cap.22.
Confirmatio Patrinum requirit, & ordinem præcedit.nu.9.ibid.

Confirmatio

Digitized by Google

Conſirmationis miniſter ordinarius Epiſcopus, & quando presbyter. num. 8. ibid.

Conſirmando, ſic, vel ſit peccat Epiſcopus. nu.9.ibid.

Conſirmans exiſtens in mortali, vel omittens ob contemptum, vt peccat. num.9. ibid.

Coniuges qui ſe impudicè tangentes & extraordinariè polluentes nu.42.c.16.

Coniux vt peccat vetando coniugi miſſam, & ieiunium. nu.19.cap.14.

Coniux percutiens, vel verbis infamans coniugem nu.14 ibid.

Coniux notabiliter contemnens coniugem. nu.20.ibid.

Coniux prouocans coniugem ad magnam iram, vel ad blaſphemandum. num.20. ibidem.

Coniux cognoſcens ſuam, vt non ſuam, vt peccat. nu.23.& 24.cap 16.

Coniux rectè reddit debitum male petenti interdum non. nu.34 ibid.

Coniux negans ſine iuſta cauſa coniugi debitum petitum. num 25.& 26.cap.16.

Coniux non diſcedens a coniuge adulterāte vt peccat. nu.28.ibid.

Coniux conceptionem impediens, & ob id ſemen extra vas fundens. nu 33 cap.6.

Coniux qui ſit patrinus filij per ignorantiam vel malitiam. num.34.ibid.

Coniux cognatam noſcens, vel cōiugi adulterandi licentiam dans. num.35.ibid.

Conſanguinitas quid, & impedit & dirimit intra quartum gradum. num. 41. cap.22.

Conſcientia quid, quotuplex, ſcrupuloſa quam mala, naſcitur ex ſex cauſis. nu. 280. & curatur decem medicinis. num. 281.cap.27.

Conſilium quis dicitur dare, & quod nocet danti. nu 51.c.27.

Conſcientia contra legem quis dicatur peccare. nu.9. prælud.9.

Conſecrari quæ monacha non poteſt. num. 3.cap.16.

Conſilium doloſum, vel damnoſum, quod mortale. num.1.cap.24.

Conſilia ſpernens, vel non implens quando peccat mortaliter. num.20.cap.20.

Conſilia Chriſti præparatione animi ſeruanda. nu.21.ibid.

Conſulens ſuæ ſcientiæ ob hoc non multum confidat. num.132.cap.17.

Conſultum a Chriſto ſtatum, non eſſe tam bonum ac contrarium aſſerere, hæreſis. nu.21.cap.20.

Conſilium contra Chriſti an peccet monachus caritate annonæ gaudens. nu.22. ibidem.

Conſuetudo etiam circa ſacramentalia induci poteſt. nu.83.cap.22.

Conſuetudo dicendi, Dæmon te arripiat, diabolica. nu.10.c.14.

Conſuetudo optima legis interpres. nu. 59 cap,23.

Conſuetudo excuſat a pœna, licèt non excuſet a culpa. nu.106.cap.27.

Conſulere pro lucro an liceat feſtis. nu.12. cap.13.

Contemptus legis verus quid, & quis præſumptus. num 42. c.23.

Contentio quid. num.11. & quæ mortalis. nu.34 cap 23.

Contractus per quoſdam tranſit dominiū, & per quoſdam non. nu.180.cap.17.

Contractus magis obligat eum, cuius gratia ſit. num.179 ibid.

Contractus nominati, & innominati in hoc pares. nu.194.ibid.

Contritio quàm ſingularis requiratur de ſingulis peccatis. nu.22.& 23.cap.1.

Contritio ſingularis non neceſſaria de venialibus. nu.24.cap.1.

Contritio delet omne peccatum, etiam ante confeſſionem. nu.24. quæ ſemper fuit

Digitized by Google

neceſſaria:non tamen ſtatim poſt peccatum.nu.25.& 26.cap.1.
Contritio in quibus caſibus,& quando neceſſario habenda.nu 27.& 28 ibi.
Contritio vt habetur ſine memoria peccati nondum remiſſi.nu.29.ibid.
Contritio quid?nu.1.vt non eſt eſſentialiter dolor.nu 3 & 4.ibid.
Contritio quem,de quo, & quantum dolorem requirat.nu.6.ibid.
Contritio non eſt neceſſaria de futuris: ſed propoſitum ea cauendi.nu.7.ibid.
Contritio carens debitis circunſtantiis non eſt contritio.nu.32.cap.1.
Contritio perficitur gratia, & ad eam mouent ſex.nu.39.ibid.
Contritio,quod non ſit pars pœnitentia,vel attritio ſit mala hereſis.nu.41 ibid.
Contritio quæ ſufficit, & quæ non ad abſoluendum.nu.44.& 45.ibid.
Contritionis effectus qui ſint.num.40.ibid.
Contritus non eſt, qui non odit peccatum pluſquam alia mala.nu.16 ibid.
Contritus virtute, vt tenetur conteri actu. nu.11 ibid.
Contritus vt eſt, qui conatur eſſe contritus, & non eſt nu.18 ibid.
Contumelia, conuitium, & improperium quid.nu.10.cap 18.
Copula carnalis perfecta quid, & quæ generat affinitatem.nu.43.c.22.
Correctio iuſta qua contumelia carere debet nu.12.c.18.
Correctio fraterna quid & qui ad eam tenentur.num.12.cap.24.
Correctio fraterna quando non neceſſaria. nu.16.c 18.
Correctio fraterna de ſolis mortalibus facienda.nu.13.cap 24.
Correctionis fraternæ ordo, & quando non ſeruandus.nu.4.c.24.
Corrigens intẽtione mortali, vel cum damno notabili,vt peccat.nu.25 ibi.
Credens quemlibet ſaluari in ſua lege vt peccat.nu.22.cap.11.
Credens patrem in diuinis maiorem eſſe filio vt peccat.nu.21.ibid.
Culpa quid,& quotuplex.nu.177.c.17.
Curioſitas quid, & quod ſemper eſt peccatum,& quando mortale.num.24. c.23.
Cuſtos qui non bene cuſtodit nu.136 c.17.
Cuſtos,apparitor,& merinus, vt mortaliter peccant, non accuſando inuentum, aut damnum non intimando, aut non reſtituendo hoc & hoc.nu.34.cap.25.
Cuſtos paſcui,venatus,& piſcatus &c.nu. 121 & ſeq c.17.
Cuſtos ex officio vt plus tenetur quam alius.nu.136.ibid.

D

Damnum datum a multis diuiſis, vel vnitis ſub duce, vel ſine illo. num. 130.cap.17.
Damnum impedire cum periculo, qui etiã iudex non tenetur.nu.21 cap.17.
Damnum proximi etiam mediocre quando impediendum.nu.22.cap.24.
Damnum proprij boni, & lucri non reſtituere alienum.nu 59.cap.17.
Damnum debitoris,& creditoris.quod differt reſtitutionem.nu. 62.ibid.
Damnum quod formidatur reip. excuſat a reſtitutione.nu.63.ibid.
Damnum dans aliquid laudãdo, aut aliàs animans.nu.132 ibid.
Damnum qui dat miniſtrans aliena hæc faciat.num.137.ibid.
Damnum datum cum impenſis, & intereſſe eſt reſtituendum.140 ibid.
Damnum dandum qui impedit volentem illud impedire, & qui mittit ad terrendum ioco, ſi per incuriam damnum datur.num.140.ibid.
Damnum quod debitoris,cum a reſtituendo excu

do excuſet.num.59.ibid.
Dæmones biſariam inuocantur, expreſſè, & tacitè.nu.25.c.11.
Dæmoni herbam, & muſicam nil reſiſtere nu.38.ibid.
Datum ob maleficium, quo titulo retineri poteſt.num.3 . c.17.
Debitor creditori poſteriori prius petenti cur prius ſoluit.nu.53 cap. 7.
Debitor quoties nouè peccat non reſtituendo.num.53.ibid.
Debitor ſciens ſe talem antequam damnetur reſtituat.nu.64.ibid.
Debitor differre non poteſt ſoluendo paulatim.num.66.ibid.
Debitor non liberatur ſpecie perempta.nu. 80.ibid.
Debitor non omnis ſecurus per condonationem quo ad peccatum,num.78.ibid.
Debitor non excuſatur licèt debitum non petatur.nu.79.ibid.
Debiti remiſſio ſolutio quædam eſt. nu. 45. & 46.ibid.
Debitum facilius remittitur, dum res ſoluenda præſens non eſt.nu.46.ibid.
Debitum ex contractu, vel quaſi ſoluatur vbi dictum eſt, vel petitur. num.43.cap. 17.
Debitum ex delicto, aut quaſi ſoluatur vbi damnum paſſo fiat ſatis.nu.43.ibid.
Debitum tantum legale recuperationem occultam iuſtificat. nu.114.c.17.
Debitum in foro animæ, non debetur adulteranti.nu.22.c.22.
Debitum condonatis, cui principaliter debetur.nu.46.c.18.
Debitum vt negatur ob menſtruum, aut locum ſacrum.nu.32.c.16.
Debitum negandi coniugi quæ iuſta cauſa.nu.27.ibid.
Debitum in India petitum alibi an cambiis minuendum.nu.43 ibid.
Debitum omne ſoluendum ſi poteſt, ſin minus prius certum, quàm incertum. num. 47.& 40.& prius res ſua domino.nu. 49.quàm illud, & illud.50 & 51.& prius talium, & talium contractuum, quam vſurarum.nu.52.c.17.
Debitum ex delicto, & contractu quoad quæ paria.nu 58.ibid.
Debitum granum, qui non petit donec plu ris valeat.125.cap.17.
Decalogus continet ſummam eorum, quæ agere & vitare tenemur.nu.3.c.11.
Decalogus etiam nunc durat, & eſt ſpeculum baptizatis nu.2.ibid.
Decimas ob retentas quis religioſus incurrat excommunicationem.num.138.c.27.
Decima quo ad quotam, iuris humani, quo ad ſuſtentationem diuini, nu.28.& ita quo ad illam tollitur conſuetudine, & non quo ad hanc.nu.30.c.21.
Decima triplex, prædialis, perſonalis & mixta.nu.29.ibi.
Decimam inſolitam non imperat Papa. nu.30.ibi.
Decima perſonalis in quo a prædiali differt, & non ſoluitur.nu.31.ibi.
Decima ſoluenda non deducta impenſa, nec ſemine.nu.31.ibi.
Decimas debens, vel impediens, ante reſtitutionem non abſoluatur.nu.32.ibi.
Defendere omittens peccat, ſi conſentit. & etiam diſſentiens ſi tenetur, etiam cum incommodo,nu.17 cap.24.
Defendere vitam & bona proximi, & impedire damna, vt tenemur.nu.17.ibi.
Defendere qui lege iuſtitiæ tenentur. num. 18. ibi.
Defendere omittens, non omnis conſentit, & quis præſumitur conſentire.nu.18.ib.
Defendere omittens opitulando, peior ſimpliciter omittente.nu.19.ibid.
Defendere quo omittit conſentit, vt verum triplici opinione confutata.nu.20.ibi.
Defendere omittens quis præſumitur con-

Digitized by Google

ſentire, & opitulari. nu. 19. ibi.
Deſendere proximum a damno magis præceptum, quàm ſubuenire ei ad lucrum, nu. 28. cap. 24.
Defenſio iuſta inculpata tutela. nu. 3. c. 15.
Defenſionis ex charitate omiſſio cur impunis in foro exteriori. nu. 21. c. 24.
Defenſionis quæ omiſſio irregularitatem, & cenſuras inducit. nu. 22. ibi.
Defenſionis omiſſio etiam ſine conſenſu cur peccatum. nu. 20. ibi.
Definitio genere, & differentia conſtare debet. nu. 2. prælud. 1.
Definitio hæc peccati cur eligitur. num. 8. præl. 7.
Deformare hic capitur pro occidere, vel mutilare circa irregularem ex homicidio. nu. 206. & ſeq. cap. 27.
Delectari quis poteſt de bono naſcente de alterius morte. nu. 10. cap. 15.
Delectatio præſens de copula præterita, vel ventura, quando peccatum. nu. 10. c. 16.
Delectatio quæ moroſa, & concurrentibus quatuor mortalis. num. 13. c. 11.
Delectationi malæ reſiſtere eſt virtus, & conſentire peccatum. nu. 4. ibid.
Delectatione, quam cogitando percipit, ſi lætatur. nu. 10. c. 16.
Deliberatio quæ ad obligationem ſufficit. nu. 7. c. 18.
Delinquens non excuſatur eo, quod alius id feciſſet. nu. 20. cap. 17.
Dæmonis herbam & muſicam non reſiſtitur. num. 38. cap. 11.
Dæmones bifariam inuocatur. nu 25. c. 11.
Denunciator, vt mortaliter peccat denunciando, quod, aut quo fine, vel modo non debet, aut non denunciando quod debet, cum exemplis. num. 33. c. 25.
Denunciator ſecum & cum alio teſte probat. nu. 33. ibi.
Deponens pecunias cum pacto, aut intentione lucrandi. nu. 42. cap. 17.
Deponens pecunias in ſcriptura mutui vel depoſiti, vt peccat. nu. 260. ibid.
Deponeas qui apud campſorem gratis cuſtodientem vſurarius. nu. 293. ibid.
Deponens mutuabile cum facultate vtendi, &c. nu. 180 ibi.
Depoſitarius ne de dolo teneatur, pactum non valet. num. 181. ibid.
Depoſitarius vt peccat non reddendo, vel vtendo. nu. 181. c. 17.
Depoſitarius ſe offerens, non ad plus tenetur, niſi, &c. nu. 181 ibi.
Deriſio quid & quæ blaſphemia, & quæ mortalis. nu. 15. c. 18.
Deſperatio filia accidiæ, quæ mortalis. nu. 125. cap. 23.
Detectio mali proprij, & neglectio famæ quæ mortalis. nu. 61. cap. 18.
Detractio quid? & quotuplex & quæ mortalis. nu. 17. & 18. ibi.
Detractor, qui ſuum crimen detegit etiam tortus. nu. 29. ibi.
Detractor non eſt accuſator, aut alias iuſte crimen detegens. nu. 30. & 31. ibid.
Detractor, qui inuentor libelli famoſi illum legens. nu. 34. & ſeq. ibi.
Detractor quis audiens vel referens mala, vel bona tacens. nu. 36. 37. & 38. ibi.
Detractor quis iudex inquirens, nu. 38. interrogans, vel iubens denunciari. num. 39. vel viſitans aut procurans occulta ſcire. num. 40. & 41 ibi.
Detractor qui falſum imponēs peccat mortaliter. nu. 21. 24 & 25. ibi.
Detractor qui ſecretum detegit peccat mortaliter. nu. 26. & 27. ibi.
Deus totus in toto orbe, & totus in qualibet eius parte. nu. 11. præl. 1.
Deus vt Deus, nullius figura, quatenus homo gratioſiſſima & benigniſſima. n. 291 cap. 27.
Dei viſio intuitiua inſeparabilis a gaudio, & delectatione. num. 13. præl. 4.

Deo

Deus eſt quicquid in eo eſt. nu.7. pral. 4.
Dijs Deabusque gentilium, aut planetis aliquid tribuere diuinitatis impium. nu.41.cap.11.
Diſcordia quid. nu. 11. & qua mortalis. nu.33.c.23.
Diſpenſat Papa aliter quàm inferior, etiam in quo vterque poteſt.n.74.c. 25.
Diſpenſat vt Epiſcopus in irregularitate peccati notorij.nu.77.ibid.
Diſpenſatio danda gratis cum aliqua triũ cauſarum,aliàs non, nec cum ea in ſecundo niſi,&c.nu.87.c.22.
Diſpenſant ſoli Prælati Eccleſiaſtici circa vota.nu.75.c.12.
Diſpenſare poteſt,ſed non ſolet Papa in irregularitate homicidij voluntarij, nu. 239.c.27.
Diſpenſare,commutare,& irritare votum differunt.n.63.c.12.
Diſpenſare qui poteſt ſuper voto, cur non poteſt ſuper iuramento,nu.275 cap. 22.
Diſpenſare nequit Epiſcopus cum irregulari ex homicidio iuſto. nu.217. & cum male ordinato ſic.nu.245.cap.27.
Diſpenſatio qualis excuſat a mortali. nu. 13.pral.9.
Diſpenſatio alia iuſta, alia iniuſta, alia nulla.nu.14.ibi.
Diſpenſatio ſine cauſa,quæ non eſt mortalis,nu.14 ibid.
Diſpenſatio inferioris circa legem ſuperioris,quæ valet.nu.15.ibid.
Diſpenſat vt Epiſcopus in irregularitate notorij criminis, & in nulla Confeſſarius. nu.25.cap.27.
Diſpenſans & diſpenſatus ſuper voto abſque iuſta cauſa, vt peccant.num.76. cap. 12.
Diſpenſandi vna cauſa in voto, eſt leuitas vouendi.nu.77.ibid.
Diſpenſatus ſuper voto per falſam aut iniuſtam cauſam.nu.57.c.12.
Diſpenſat quis ad ordines, & cum male ordinato.nu.69.c.25.
Diſpenſatio difficilius datur in contracto ſcienter, quam ad contrahendum. num. 86.cap.22.
Diſpenſans ſuper voto, vel commutans illud,qui peccat.nu.72.c.12.
Diſputare de fide laico illicitum. num. 27. cap.11.
Diuertere ob quæ poteſt, & debet coniux a coniuge.nu.22.cap.22.
Diues qui non tenetur quærere pauperes. nu.13.pral.7.
Doctor vel Magiſter vt peccat mortaliter, lauream immeritam, vel principaliter eam ob honorem petens, vel ſuſcipiens.
Docens Theologiam in peccato mortali notorio,
Admittens excommunicatos, vel malos ſcholaſticos.nu.55.& 56
Aut admittens religioſos, vel presbyteros.
Approbans ad lauream indignum, falſa docens, vel inutilia, aut malo fine mortali præſertim vltimo.
Subornans auditores,procurans, vt indignus ad munera ſtudij deligatur. num.57.
Prælegens die feſto, ſeruãs nouũ feſtum, ſtipendium priuatum accipiens, vel beneficium cum pacto legendi.
Caſtigans diſcipulos, aut contemnens ſimplices,nu.58.ſeq.cap 25.
Doli actio non datur ob omnem quantitatem quæ mortalem culpam facit. nu. 3. cap.17.
Dolia,& alia vaſa vitioſa ſciens vendens, aut locans.nu.196.cap 17.
Dolor qui pœnitentis vt non debet eſſe nimius.nu 20.& 21.cap.1.
Dolus quid,& quotuplex.nu.177.c.17.
Dolus & fraus quid,& ſunt genus & ſpecies.nu.77.cap.23.

Dominus

Digitized by Google

Dominus vt violat. 4 præceptum erga ſubditos ſuos. nu. 21. cap. 14.
Dominus, cui reſtituenda ſua res eſt, quis dicatur. nu 28. cap. 17.
Dominus conſumens ſuam rem interdum reſtituere tenetur, nu. 62 ibid.
Dominus non fit rei, quæ vſu conſumitur, & quod iure eam conſumat. nu. 62 ibi.
Domini terrarum a Sarracenis cultarum eis decimantibus hoc agant. num. 27. cap. 26.
Domino reſtituendum quando cuſtos eſt ſuſpectus, nu. 28 cap. 17.
Domino ſuo reſtituenda res regulariter: ſed fallit hic, nu 29. ibid.
Dominium directum, & vtile definitur. nu. 74 ibid.
Dominium rei quæſitæ per vſuras quærit vſurarius, nu. 265. ibid.
Dominium rei emptæ ab vſurario quærit emptor, nu. 265. ibid.
Dominij tranſlatio per ſimoniam ſolo iure diuino non impeditur, nu. 104. c. 23.
Donatio à patre filio facta quatenus reuocanda, nu 14[illegible]. cap. 17.
Donatio facta à patre quæ valet, nu. 144. ibid.
Donare licet vt reddat duplum, ſi moriatur intra tale tempus. nu. 222. ibid.
Donatio coniugis facta coniugi, quæ valet. nu. 149 ibi.
Dos tota vxori reddenda licet ornatus eius fuerit nimius, nu. 155. cap. 17.
Dotem ab vſurario datam retinendi remedium nu. 271. ibid.
Dotis ob ſolutionem dilatam, quid lucri capere liceat, nu. 213. ibi.
Dubia in meliorem ſenſum interpretanda & in claris non eſſe locum coniecturis, nu. 9, præl. 5.
Dubium de fide non facit ſcrupulus nec ſubreptio nu 22. cap. 11.
Dubijs in rebus pars tutior an neceſſario eligenda, nu. 284 c. 27.
Dubius, credens & ſciens, in hoc pares. nu. 55. c 22.
Dubius deponat dubium antequam iudicet, conſulat, aut operetur, n. 288. ibi.
Duella mala, vel torneamenta iniens, vel eis adſiſtens nu. 9. c. 11.
Duella quæ inter particulares milites exercituum licent nu. 27. ibid.
Duella illicita exceptis duobus, & quæ prohibita per Conc Trid. nu. 39. c. 11.
Duritia cordis quæ mortalis, & vt confitenda, num. 76. c. 23.

E

EBrietatem ſcienter ſibi vel alijs procurare, mortale, nu. 121. c. 23.
Eccleſia vt dicatur polluta in 6. caſibus, nu. 256. & ſeq. c. 27.
Eccleſia non punit interiora, nec exteriora ſola intentione mala, nu. 101 c. 23.
Eccleſia Rom. iura & bona nulla taciturnitate, vel patiẽtia perdi, n 71. c. 27.
Eccleſia immunitate qui gaudent. nu. 17. & 18. cap. 25.
Eccleſia immunitate gaudet regulariter omnis christianus tantum, & non alij. nu 19 ibid.
Eccleſiæ facies, quæ olim, quæ nunc, quando extra eam etiam cum cauſa non contrahitur, nu. 70. c 12.
Eccleſiam non turbent ſtrepitus deambulatio & colloquia profana, n. 10. c. 11.
Eleemoſyna actus miſericordiæ, cur dicatur charitatis, nu. 3. cap. 24.
Eleemoſyna ſpiritualis præſtat corporali, quando vtraque præcepta num. 5. & 8. ibid.
Eleemoſina in vita potius quàm poſt eam agenda. nu. 8. ibid.
Eleemoſyna ſpiritalis, quando cum vitæ periculo præcepta, nu. 9. 10. & 11. ibid.

Digitized by Google

Eleemoſina a danda egenti extremè nullum votum vel præceptum excuſat, nu.11.ibid.

Eleemoſina octo caſibus vxor largiri poteſt, nu.153.& ſeq.c.17.

Eleemoſyna cur neceſſario fiat etiam inuito non egenti illa extreme, n.23.c.24.

Emendatur c. non in inferenda. 23.q. 3. nu.15.c.24.

Emens rem ab eo, quem ſuſpicari debet furem caueat ſibi, nu.84.c.17.

Emens triticum, vinum, aut oleum quod elegerit, nu.227.ibid.

Emens minoru debita lege poſt ſoluenda, 230 & 231 ibid.

Emens vel vendens aliud pro alio, vel vilius pro pretioſiore, vt peccat, nu.89. cap.23.

Emens triticum, vel vinum tempore meſſis, vel vindemia vt excuſetur. num.91. ibidem.

Emens vel vendens monopolio, vel ſolus priuilegio, vt peccat. nu.92.ibi.

Emi, obligari, ſtipulari poſſunt futura, nu. 104.cap.23.

Emphyteoſis quæ perditur biennio non ſoluendo, nu.193.cap.17.

Emphyteuſis amiſſio pendet à voluntate Domini cui amittitur, nu.104.c.23.

Emptio liberi hominis aliqui perituri, licita, nu.98.ibi.

Epiſcopalem iuriſdictionem habens, an in hoc æquetur Epiſcopo, num.95.c.12.

Epiſcopi abſolutionem eius, qui bona incerta habet vt reſeruare poſſunt, num. 92.c.17.

Epiſcopi inquirant, an clerici gabellis grauentur nu.202.ibid.

Epiſcopus ordinans alienum aut ſuum ſine titulo, vt peccat, nu.18.c.22.

Epiſcopus intra quot menſes ſub duplici pœna conſecrandus, nu.118.cap.25.

Epiſtola clauſa quæ apertio mortalis, nu. 53.c.18.

Error multiplex perſonæ, conditionis, fortunæ, & aliarum qualitatum, nu.32.& 33.cap.22.

Error perſonæ, & conditionis dirimunt: ſed non alij, nu.34.ibid.

Error perſonæ vel conditionis ſeruilis annihilat matrimonium, nu.31.c.22.

Euagatio mentis quæ mortalis. num. 125. cap.23.

Eucharistia ſacramentum polynomium, & quid, nu.10.c.21.

Eucharistia circa ſacramentum errores, nu.10.ibi.

Excommunicatio conditione non trahitur retro, & appellatur ab ea durante conditione etiam poſt dicendium, num. 273.cap.27.

Excommunicatio quid, diuiditur in maiorem &c. & minorem, quæ ſint illæ, & quòd in dubio ſignificatur maior. Diuiditur etiam in generalem, & ſpecialem & generalis in latam à iure, & latam ab homine, nu.1 quo differant. Diuiditur etiam in iuſtam, & in iniuſtam. & quid, & iuſta quid eſſi it, nu 2. cap.27.

Excommunicatio iniuſta, quæ diuiditur in iniuſtam validã, & in iniuſtam nullã, iniuſta valida in quo, quæ differũt ſic. iniuſta nulla quid operatur, nu.3.ibid.

Excommunicatio iniuſta eſt nulla in his quinque caſibus. nu.4.ibid.

Excommunicatio maior non feratur, niſi propter contumaciam mortalem, aut peccatum futurum &c.nu.9.ibid.

Excommunicatio quæ ſine monitione, ſententia, & clauſula iuſtificatiua eſt nulla, nu.10 & 11.ibi.

Excommunicatio de rebus perditis a ſolo Epiſcopo danda, & alia non niſi in ſubſidium, nu.10.ibi.

Excommunicatio annalis ſuſpectum hæreſeos facit, nu.10.ibi.

Digitized by Google

INDEX.

Excommunicatio quibus verbis fit nu.12. & conditionalis vel ſine intentione ligandi: an liget, nu 11 ibid.
Excommunicatio, vt tollat communionem interiorem, & exteriorem, & mixtam. nu 17. & priuet a ſacramentis, & ſuffragiis nu 18 diuinis officiys. nu. 19. & omni contento hoc verſiculo, os, orare, &c. nu. 20. facit & alia vndecim. nu. 20 & 3. ſeq ibid.
Excommunicatio, & abſolutio conueniunt in his. nu. 37. & differunt in his. nu. 38. ibid.
Excommunicatio ſine cauſa parum nocet, abſoluto multum prodeſt, an falſa vtrãque annihilet nu. 38. ibid.
Excommunicatio minor ſolam participationem paſsiuam ſacramentorum tollit, non miſſæ auditionẽ, &c nu. 24. & 25. ſic incurritur non æquatur mortali, tollitur à quouis presbytero, nu. 26. nõ incurritur in his caſibus nu. 26. & 27. ibi.
Excommunicatio generalis non ligat impotentem parere neq; eum qui ſcit &c. nec etiam ſpecialis termino prorogato, nec tunc &c. nu 14. & 15. ibid.
Excommunicatio non ligat ignorantem eam, etiam ſuper re illicita. nu. 16 ibid.
Excommunicatio vt interpretanda, & lata in facientem non includit regulariter conſentientem. nu. 51. ibid.
Excommunicatio non obligat eum qui clam ſua recuperat. nu. 114. c. 17.
Excommunicatio pura quod non poſsit pendere. fallit hic. nu. 104. cap. 23.
Excommunicatio lata a iudice in participantes excommunicato a ſe, ſine iſta monitione nulla. nu 36. cap. 27.
Excommunicatio prima reſeruata Papæ extra bullam Cœnæ, in canonum tranſgreſſores. nu 75 ſecunda in percuſſorem clerici. nu. 76. ibi.
Excommunicatio prima bullæ Cœnæ in hæreticos. nu. 56
Secunda, in ſchiſmaticos. nu. 57
Tertia in appellantes ad futurum Concil. nu. 58
Quarta in Pyratas. nu. 59
Quinta in accipientes naufragorum bona nu. 60
Sexta in imponẽtes noua pedagia. n. 61
Septimo in falſarios nu. 62,
Octaua in deferentes arma turcis. n. 63
Nona in impedientes neceſſaria Romam adducentes. nu 64
Decima in male tractantes venientes, & recedentes a curia. nu. 65
Vndecima in male tractantes Romipetas nu 66
Duodecima, in iniurios Cardinalibus. nu 67
Decimatertia in impedientes curſum cauſarum Curiæ. nu. 68
Decimaquarta, in vſurpantes fructus, &c. nu. 69
Decimaquinta, in laicos cognoſcentes de criminibus clericorum. nu. 70
Decimaſexta, in occupantes bona Sed. Apoſt. nu. 71
Decimaſeptima, in male abſoluentes a cenſuris bullæ, quæ tamen non eſt reſeruata nu. 74 ibid.
Excõmunicatio prima nemini reſeruata in ſeculares nõ reddentes ius eccleſiaſticis.
Secunda, in conſentientem electioni de ſe in Papam male factæ.
Tertia, in eũ qui ſic ſuſcipit munus adminiſtrandi partẽ talis epiſcopatus.
Quarta, in ſcolaſticos Bononiæ, qui ſic conducunt. nu. 114.
Quinta, in imponentes tributa, &c. eccleſiaſticis nu 115
Sexta, in certos clericos qui audiunt leges aut medicinam. nu. 116
Septima in clericos ſuſcipientes præfecturas ſeculares.

Octaua,

Octaua, in ſchiſmaticos.

Nona, in capientes bona naufragorum. nu.117

Decima, in ſeruantes ſtatuta contra libertatem Eccleſiæ. nu.118

Excōicatio vndecima nulli reſeruata, & prima Sexti, ĩ eos q̃ ſecreto mittũt. &c. Cardinalibus quando ſunt in Conclaui ad eligendum.

Duodecima, in dominos &c qui in electione Papæ non faciunt obſeruari, &c num.121

Decimatertia, in eos qui moleſtia afficiunt electores, eo quòd non elegerint optatum ab eis nu.122

Decimaquarta in noue vſurpantes ius cuſtodiendi aliquam eccleſiam ſede vacante &c. nu.123

Decimaquinta, in directorem electionis monialium, qui hoc vel illud facit, num. 24

Decimaſexta, in eum qui procurat ſuũ conſeruatorem &c.

Decimaſeptima, in facientes ſe metu abſolui à cenſuris.

Decimaoctaua, in fingentẽ aliquid quo iudex vadat ad mulierem. nu.125

Decimanona, in compellentes ſubmittere bona eccleſiaſtica, nu.126

Vigeſima in inuentores nouarum religionum. nu.127

Vigeſimaprima in exigente ab eccleſiaſticis portoria nu.128

Vigeſimaſecunda, in ſic impedientes iuriſdictionem eccleſiaſticam nu.129

Vigeſimatertia, in dominos qui prohibent ſubditis ne vendant, neue emãt à clericis &c. nu.130

Vigeſimaquarta in religioſos temere habitum deſerentes. nu.131

Vigeſimaquinta in religioſos ad ſtudia ſine licentia euntes, &c. nu.132

Vigeſimaſexta, in Doctores docentes leges religioſos. nu.133

Vigeſimaſeptima in ſepelientes hereticos. nu.134

Vigeſimaoctaua in iudices non auxiliantes contra hereticos &c. nu.135

Vigeſimanona, in interficientes per aſſaſſinos nu.136

Trigeſima ĩ p̃mittẽtes fœneratores. n.136

Trigeſimaprima in dantes repreſalias contra eccleſiaſticos. nu.136

Trigeſimaſecunda in negligentes perſequi iniurias Card. nu. 136. ibi.

Excommunicatio non ligat extra Epiſcopatum etiam ipſo volente. nu.273.c.27

Excommunicatio trigeſimatertia non reſeruata, & prima clem. in frangentes ſequeſtrum, vel impedientes &c. nu.137

Trigeſimaquarta in ſepelientes in loco interdicto. nu.137

Trigeſimaquinta, in religioſos qui ſibi approprijant decimas. nu.138

Trigeſimaſexta, in religioſos adeuntes Aulas ad nocendum nu.138

Trigeſimaſeptima, in monachos habentes arma in monaſterio. nu.139

Trigeſimaoctaua, in impedientes viſitationem monalium. nu.140

Trigeſimanona, in imitantes ſtatum beguinarum. nu.140

Quadrageſima, in contrahentes matrimonium in ſex caſibus. nu.141

Quadrageſimaprima, in Inquiſitores pecuniam accipientes. &c nu.142

Quadrageſimaſecunda, in facientes ſtatuta ad ſoluendum vſuras nu 143

Quadrageſimatertia, in mendicantes, accipientes domos num 144

Quadrageſimaquarta, in religioſos diſſuadentes decimas. nu.145

Quadrageſimaquinta, in negligentes ſuadere decimas, &c. nu.145

Quadrageſimaſexta, in religioſos non ſeruantes interdictum. nu.146

Digitized by Google

Quadrageſima ſeptima in impugnantes litteras Papæ electi,nu.247.
Quadrageſimaoctaua in interpretantem clementinam Exiui,nu.147
Quadrageſimanona , in Bizochos aut Beguinos,nu.148
Quinquageſima,in imprimentes libros ſine examine.nu.148
Quinquageſimaprima , in impedientes Nunciorum receptionem,nu.149
Quinquageſimaſecunda , in alienantes vel locantes bona eccleſiaſtica.n.149
Quinquageſimatertia , in mulierum raptores,&c.
Quinquageſimaquarta, in cogentes ad matrimonia minus libera.
Quinquageſimaquinta,in cogẽtes virginem,&c.ingredi monaſteriũ, &c.
Quinquageſima ſexta , in impedientes Virginum ſanctam veli accipiendi voluntatem,&c.
Quinquageſimaſeptima,in concedentes locum ad duellum,&c.
Quinquageſimaoctaua , in comittentes duellum,&c.
Quinquageſimanona,in dantes conſiliũ in cauſa duelli, & illius ſpectatores.
Sexageſima,in non habentes pro authẽticis libros ſacrorum bibliorũ,&c.
Sexageſimaprima , in mulieres ingredientes clauſtra monaſteriorum.
Sexageſimaſecunda, in male tractantes miniſtros Inquiſitionis.
Sexageſimatertia in ſcientes & non reuelantes iniurios Cardinalibus.
Sexageſimaquarta,in capientes fructus beneficiorum primi anni,&c.
Sexageſimaquinta,in moniales exeuntes monaſteria,&c.
Sexageſimaſexta,in capientes Chriſtianos in ſeruos.
Sexageſimaſeptima, in non parentes inquiſitioni generali.nu.150.c.27.
Excommunicationis abſolutionem huiuſmodi ſatisfactio præcedat. num. 47. & ſeq.cap.27.
Excommunicationem qui procurat in fine,vt proximus damnetur. nu.24.c.14.
Excommunicatione a minore , & maiore lata à iure, vel ab homine hic abſoluit, num 39. & 40.etiam ſola tonſura initiatus licèt non ſoleat fieri cum magno interdũ incõmodo.nu.41.& ſeq.cap 27.
Excommunicationes iuris antiqui pauca, noui multa, nouiſſimi quamplurima, nu.49.ibid.
Excommunicationes Epiſcopo reſeruatæ ſunt tres, & aliæ duæ aliquãdo,nu.112. & ſeq.ibid
Excommunicans ſine facultate , cauſa, ordine , ſcriptura , vel monitione peccat. num.8.ibid.
Excommunicare poteſt regulariter omnis qui habet iuriſdictionem eccleſiaſticam, ordinariam , vel delegatam in foro exteriori.nu.5.ibid.
Excommunicare nequit Epiſcopus extra ſuum epiſcopatum nec Laici , nec mulieres neque quis ſe ipſum.nu.6.ibid.
Excommunicare an poſſit conſuetudo , aut excommunicatus ,ſuſpenſus , aut interdictus.nu.7.ibid.
Excommunicato ſpecialiter non denunciato præſente quæ miſſa cõtinuãda. nu.33. & 2.ſeq. ibid.
Excommunicato ob iuſtum timorem participari poteſt ſic, & non ſic.nu.36.ibid.
Excommunicato non declarato quali confiſcatur beneficium.nu.105 cap.23.
Excommunicato pro denunciato orari poteſt oratione priuata,non publica,&c. num.36.ibid.
Excõmunicato participare veniale.nu.29. niſi ſex caſibus.nu.30.& ſeq.ibid.
Excõmunicati mortui cuius abſolutio non petenda nu.271.cap.17.

Ex

Digitized by Google

Excommunicari ſolum poteſt homo baptizatus, & mortalis habens ſuperiorem prouinciæ; nec diabolus, nec Papa, nec infidelis, nec locuſta, licet poſſit adiurari, nu.13 ibid.

Excommunicatus eſt iumentum Diaboli, præter illum, & illum, nu.18. & 19. ibi.

Excommunicatus vt vſ. mu. nu.21. & vt perdit debita ſeruitia nu 22. & 23 ibi.

Excommunicatus eſt, qui dicto vel ſcripto affirmat contrariũ fidei, nu 22 cap. 11.

Excommunicatus cõmunicat cum vxore, filijs, & famulis, non eſt vitandus donec denuncietur, nu.27 cap 27.

Excommunicatum etiam non confeſſum abſoluit ſacerdos etiam excommunicatus in morte. nu.271 cap.27.

Excommunicatus notorius quis euitandus. nu.80 cap.27.

Excommunicatus qui clericus ſeipſum percutiens. nu.11. cap.15.

Excommunicatus an ſit exterius faciens opus infidelitatis. nu.26 cap.11.

Excommunicatus contrahere & teſtari poteſt, vt cæteri. nu 36. cap 27.

Exemptus hodie multo plus ſubiacet ordinario quàm olim. nu.13 cap.25.

Executor teſtamenti, vt mortaliter peccat, non ſoluens legata & debita, vel nimis tarde. & qui ob hoc excommunicatus. num.65. non ſeruans rem pupilli. nu. 66. eius pecuniã lucro iniuſto deputans, tranſiẽ ad ſecũda vota. nu.67. ibi.

Extrauagantis Pij V. edita ſuper cenſibus tenor. nu.233. & ſeq. cap.17.

Extrauagantis, ad euitanda veteris tenor. nu.35. cap 27.

Extrema vnctio quid, & vnctio cum verbis concurrat. nu.12. cap.22.

Extrema vnctio quas partes tangit, & quibus ſit verbis. nu 13. & quare morbo & nõ violẽter morituris datur. n.14. ibi.

Extrema vnctionis de ſacramento multa veritates Tridentina. nu.15. ibid.

Extrema vnctionis contẽptus, vel in mortal. ſuſceptio mortalis. nu.16. ibid.

Extremè petienti ſatisfit etiam non donando. nu.61. cap.17.

F

FAllacia ſpecies doli. nu.177. cap.17. Falſarius cui reſtituet, qui nummos in ſubſtantia falſauit. nu.167. Qui circuncidit, aut attenuat nummos. Qui ſcripturam, põdera, menſuras, aut ſigillum. nu. 67. cap.17.

Falſarij bullarum qui excommunicati. nu. 169. ibidem.

Fama quid, vt hic accipitur, & quotuplex. nu.19. cap.18.

Fama proximi ſeruãda quando aliter ipſe poteſt ſeruari nu.56 ibid.

Fama bonitatis ſola inæſtimabilis nõ alia. nu.91. cap.17.

Fama per æquiualens nequit reſtitui ſecundum S.Tho. nu 90 ibid.

Fama, vita, & libertas, & conueniunt, & æſtimari non poſſunt. nu.89 cap 27.

Fama non æſtimatur pluſquam vita, licèt ſic vt illa compenſetur. nu.90. ibid.

Famam mulier proba pluris, quàm libertatem æſtimat. nu. 90 ibidem.

Famam qualis relator mali non reſtituit. nu 50 cap.18.

Famam non læſam tentãs eam lædere, non reſtituat etiamſi: &c. nu.44. cap.18.

Fama læſa mendacio, aliter quàm læſa vero reſtituenda. nu.45 ibid.

Famæ reſtitutio condonari etiam iuſtè poteſt, niſi, &c. nu.46. ibid.

Famæ damnum notabile quid. nu.20 22. & 23. ibid.

Famæ ablatio an compenſetur ablatione reciproca. nu.46 ibid.

Famæ debitum non tam facilè tollitur, ac actio iniuriarum. nu 47. ibid.

Famæ reſtitutio excuſatur vita vel ſalutis

Digitized by Google

periculo.nu.47. & obliuione.nu.48.& ſeq.ibid.
Fœminam quis manu duceſ non abſoluendus.nu 27.cap.3.
Feſta ſanctorum non thauris ſed his exhilaranda.nu.10.cap.15.
Feſta vt potius relaxatur ob neceſſitatem, quam ob pietatem.nu.4.cap.13.
Feſta inducunt,tollunt,& moderantur lex & conſuetudo.nu.5.ibid.
Feſta ſui omnis regio & morantes in ea debent obſeruare.nu.5.ibid.
Feſto dies, quos viator ſeruare teneatur. num.5.ibid.
Feſti dies omnes Chriſtianorũ, ſunt lege humana introducti. nu.1.ibid.
Feſti obſeruatio nunc non tam ſtricta, ac olim. nu.2.ibidem.
Feſtis diebus præcipimur audire miſſam, & vetamur opus ſeruile facere.n.2.ibi.
Feſtis S. Cruc. Michaelis, Innocentium, & Syluestri,licitè quis laborat.n.15.ibi.
Feſtis contritio bona, ſed non neceſſaria. num.17.ibid.
Feſto de violato, quædam accuſandi conſuetudo mala, nu.16.ibid.
Feſtum an violat mulio qui in eius vigilia mittit iumẽta operatura. nu.12.cap.13.
Feſtum an violat,ob pietatem, vel neceſſitatem,vel ſine illa, tranſcribẽs librum, pulſans lyrã, anẽs, &c.n.13 & 4.ibi.
Feſtum an violat, ob neceſſitatem laborãs, qui ludit,ſaltat,venatur,& otioſè tota die vagatur.nu.15.ibid.
Feſtum an violet qui omittit in eo opera præcepta.nu.10.cap 13.
Feſtum qui violat P. M.niſi aliquod horũ excuſet.nu.6 ibid.
Feſtum qui violat, vi, metu, præcepto, vel coactione,vt peccat.nu.6.cap.13.
Feſtum qui violat iter agendo, deferendo onera, &c.nu.7.ibid.
Feſtum violat,qui vendit,emit,commutat, &c.num.8. ibidem.
Feſtum an violat,tonſor,piſcator, molitor, num.9.ibid.
Feſtum an violat, qui laborat pro pauperibus, nu.10. pontibus, & vijs reficiendis. num.11.ibid.
Fidei articulos expreſſè, & in particulari non credens,quando peccat.nu.22. .11.
Filiæ renunciatio cum enormi læſione vt valet.152. cap.17.
Filius,qui patri nõ obedit quoad regimen, & bonos mores,nu.12.ibid.
Filius qui parentibus in magna neceſſitate conſtitutis non ſuccurrit.nu. 3.ca.14.
Filius,qui ob parentum ſubuentionem,non egreditur religionem.nu.14.ibid.
Filius,qui non ducit vxorem, quem pater vult. nu.19. ibid.
Filius qui parentum male parta non reſtituit, neq; legata adimpiet.nu.16.ibid.
Filius vt peccat, qui de bonis patris eo nolente aliquid accipit, vel eo volente,vel donante vltra dimidiam. num. 158. & ſeq. cap.17.
Filius fruens fructibus, vel pecunia patris cum fratribus.nu.168.ibid.
Filius vt peccat mortaliter odiendo parentes,aut eis malum cupiẽdo, aut eis amoris ſigna non monſtrando.nu.11.cap.14.
Filius parentes feriẽs, ad iram prouocans, eos accuſans,execrans,contemnens,mortem exoptans,vel non liberãs e carcere. num.11.ibid.
Filius,quæ alimenta ſtudij computat in legitimam.num.159.cap.17.
Filius donatum patris intuitu nolens conferre nec fratris impenſas ſtudij ſoluere, nec perdita ludo,vel pœnam delicti non computat in legitimã. n.162 & ſeq ibi.
Filius matrimonij putatiui qui legitimus. nu.54.cap.22.
Filius patri ſeruiens quale mixtum peculium habeat. nu.144.cap.17.

Filius

Filius, qui plus alijs patri ſeruit, quid plus habet. nu.148. ibid.
Filius ſtudiorum impēſam à patre factam an conſtituat. nu.159. ibid.
Filij legitimam non minuit ornatus ſibi à patre datus. nu.159. ibid.
Filij lucra de patris pecunia facta, nu.161. & ſeq. ibid.
Filij proprij ſuſceptio qua impedit matrimonium. nu.74. cap.22.
Finis vtilis animæ, & bonis domini excuſat à furto. nu 5. cap.17.
Finis malus, & bonū ex malo natum differunt. nu.30. cap.12.
Finis præcepti alius ab eo non eſt in præcepto. nu 2. cap.13.
Finis principalis operis boni, licèt non poſſit eſſe bonū eo minus: poteſt tamen eſſe minus principalis, modò non ſit malum culpæ. nu.33. cap.14.
Finis quid. vltimus & medius, & quid vterque. nu.3. prælud.4.
Finis multiplex, verus, falſus, cuius, & quo, & quid ſint. nu 4. ibid.
Finis vltimus, & beatitudo idē. nu.4. ibi.
Finis aptus ſpiritualium nil temporale eſt. nu.13. & 15. cap.22.
Finem vltimū non ponit in creatura quiſquis mortaliter peccat. nu.19. prælud.9.
Fornicandi deſiderium & delectatio moroſa quando peccatum. nu.9. cap.16.
D. Franciſcus a Nauarra olim prior Roncaualis, poſt Archiepiſcopus Valentinus laudatus. nu.135. cap.27.
D. Franciſcus Toletus ſocietatis IESV inſigniter laudatus. nu 239. ibid.
Frāciſcus Azpilcueta Xauier Societatis IESV, laudatur. nu.10. cap 24.
Fraus ſpecies doli. nu.177. cap.17.
Fructus pignoris quando bene capiantur. nu.217. & ſeq. ibidem.
Fugere quis an teneatur. nu.4. c.15.
Fundi pignorati fructus qui bene capiantur. num.217. ibid.
Fur, & alij rei, etiam puniti publica pœna reſtituant damna. nu.25. cap.15.
Furantem non impediens quis reſtituet, nu 21. cap.17.
Furi cui non reſtituenda res furtiua. nu. 29. ibid.
Furatur qui aliquid ab eo qui illud petitū dediſſet, aut multa parua. nu 139 ca 17.
Furtum quid, & diuiditur in mentale & reale. nu.1. ibid.
Furtum genere ſuo mortale ſed excuſat ab eo paruitas. nu.2 ibid.
Furtum ad cauſandum mortale, quanta quantitas requiratur. nu.2 ibid.
Furtum notabile, & furtum notabiliter nocens differunt. nu.2. ibid.
Furtum pauperi & diuiti factum, qualiter metiendum. nu.2. ibid.
Furtum propter omne mortale non fertur excommunicatio vbique. nu.3. ibid.
Furtū mortale hæc quātitas facit. n.4. ibi.
Furtum à mortali culpa ſeptem excuſant. num.4. & ſeq ibid.

G

Gabella rerum quas homines ad ſuam neceſſitatem ferunt. nu.202. ca.17.
Gabellas ob merces debens, ſic verum pandat. nu.202 ibid.
Generatio, & proceſſio in diuinis ſpiritualiſſima. nu. 9. prælud.3.
Gloria vana quid. nu. 10 quot, & quæ filiæ eius. nu.11. & 12. cap.23.
Gloſſare Clementinā Exiui, de verb. ſign. an prohibitum. nu. 147. cap.27.
Gratia gratum faciens quid, & quanti valoris. nu 2 præl.7.
Gratia in diuina ſe eſſe nemo ſcit, & quis piè credit eſſe in ea. nu.47. cap.21.
Gratia & operibus & nō ſola fide ſaluari homines. nu.5. præl.1.
Gratiam vel gloriam æternā arbitrio libero quærere præſumptio. nu.14. cap.23.

Digitized by Google

Gratiam quæ taciturnitas annihilat, & quæ expreſsio. num.86.cap.22.
Gratiam gratum facientem primam nemo de condigno meretur. nu.11. prælud.3.
Gratia Dei quæſita ſine dono perſeuerantia non perdurat, nu.12. ibid.
Gratiam primã nemo de condigno meretur. nu.8. prælud.1.
Gratis, qui debet facere, turpiter pro illo accipit 34. cap.17.
Gregorius XIII. fœliciter cœpit, fœlicius proſequitur, fœliciſsime perfecturus. nu. 54. cap.27.
Gula quid, & habet quinque ſpecies, & filias quinque. nu.119. cap.23.
Gula non eſt edere carnes in terra aliena, vbi id licet. nu.120. ibidem.

H

HAbitus quid, & quotuplex. num.12. præl.5.
Hæres cuius excommunicati abſolutionem quærere non debet. nu.272. cap.27.
Hæreſis & hæreticus quid, & vt excommunicatus. nu.22. cap.11.
Hæreticis credentes, fautores, & receptatores, qui. nu.56 cap.27.
Hebetudo mentis quæ mortalis. 123. ca.23.
Homicida liberi vel ſerui quid reſtituere debeat. nu.22. cap.15.
Homicida an teneatur ſe carceri offerre. num.23. ibid.
Homicida quid teneatur ſoluere cognatis. nu.24 ibid.
Homicida quas impenſas tenetur reſtituere. nu.23 ibid.
Homicidium voluntariũ exactè definitum. nu.239. & cum quo diſpenſat Epiſcopus. nu.240. cap.27.
Hominis liberi emptio regulariter illicita. nu 95. cap.23.
Homo imago Dei, quo ad naturam, potentias & actus. nu.18 præl.3.
Homo qua via, Deum vnum, & trinum melius cognoſcit. nu.19. ibid.
Homo eſt imago Dei quo ad mentem, & non quo ad corpus. nu.16. ibid.
Honor quid, & quæ inhonoratio mortalis. nu.11. cap.18.
Honorem ob tuendum, vt licet alium percutere. nu.4. cap.15.
Horaria preces ob quas cauſas iuſtè omittuntur. nu.101. vſque ad 105. cap.15.
Horas ad quas tenẽtur clerici ſacri. nu.96. & ad quas minores. nu.108. ibid.
Horas non recitans etiam penſionarius, cui reſtituet, & per extrauag. Pij V. num. 122. ibidem.
Hoſpita ſolens polui cum hoſpite quomodo poteſt abſolui. nu 20 cap.3.
Hoſpitalarius vt mortaliter peccat. nu.67. cap.25.
Humilitas ad ſui eſſentiam, non requirit expreſſam ad Deum ſubiectionẽ. nu.6. cap.23.

I

IAcobus Sabellus Cardinalis multis nominibus ſuſpiciendus. nu.82. cap.25.
Iactantia filia prima Vanæ gloriæ, quid. nu.11. & quæ mortalis. nu.16. cap.23.
Ieiunij die quis miniſtrans cibos peccat. nu.26. cap.21.
Ieiunare quis, licet edat mane, teneatur. nu.27. ibid.
Ieiunium frangit præueniens horã, ſed non veſperas, aut nonam. nu.27. ibid.
Ieiunet famulus ſed nemo die Dominica. nu.27. ibid.
Ieiunia determinantia ius naturæ omnia iuris humani. nu.11. & 12. cap.21.
Ieiunium non frangit potus, nec medicina, nec præguſtatio. nu.13. ibid.
Ieiunium bina comeſtio, & collatio matutina frangit. nu.14. ibid.
Ieiunijs qui cibi vetiti. nu.15. ibid.
Ieiunio a ſeruando triplex cauſa, quos excuſet, nu.16. ibid.

Ieiunio

Digitized by Google

Ieiunio liberat bonum etiam mercede ſic exercitum. nu.17.ibid.
Ieiunium, quæ & peregrinatio, & cum vxore diſcordia tollit.nu.18.& 19.ibid.
Ieiunio non omnis ſolutus poteſt edere carnes.nu.23.cap.21.
Ieiunium ad frangendū quis inuitans peccat.nu.24.& 25.ibid.
Ieiunium, quæ cauſa tantum putatiua & dubia tollit.nu.20.cap.21.
Ieiunia circa,etiā Epiſcopus, & alij Prælati ſic diſpenſant.nu 21.& 22.ibid.
Ignorantia quæ facit actum non eſſe humanum.nu.8.præl.6.
Ignorantia, quæ excuſat.nu.10.præl.9.
Ignorans cur non incurrit pœnam extraordinariam.num.174.cap.27.
Ignorantia quotuplex, & quæ vnaquæque illarum.45 & 46.cap.23.
Ignorantia interdum excuſat a pœna legis, & ab ea.nu.47.ibid.
Illegitimus capiens beneficium ſine diſpenſatione, vel penſione nu.517.cap.25.
Imago Dei eſt mulier,ac vir.nu.17.præl.3.
Impedimentum ob quod abſoluit quis a cenſura reſeruata.nu.89.cap.27.
Impedimentū impotentiæ quid, & dirimit, quid faciet ſic impeditus. nu.59 cap.22.
Impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis quid, & quam reſtrictum ſit Tridenti. nu 57. ibid.
Impedimenta dirimentia aut tollat conſuetudo.85 cap.22.
Impediens malo animo cur non reſtituit, impediens autem metu,ſic. nu.73.ca.17.
Impediens a conſequendo aliquo bono, quis tenetur reſtituere.n.69.70.& 73.c.17.
Impediens curſum cauſarū Curiæ, vt excommunicatum.nu.68.cap.27.
Impedire furtū quis & quomodo tenetur. nu.136 ibid.
Impenſa omnis inordinata peccatum, ſed magis clerici, quam laici.nu.94.cap.17.
Impenſa quæ, & quomodo commodatario ſoluendæ.nu.186.cap.17.
Impreſsio & editio librorum vt prohibita. nu 148.cap.27.
Incantatio prohibita, & fide indigna. nu. 31.cap.11.
Inceſtus gradum cur neceſſario a confeſſo exprimendum.nu.3.cap.16.
Inceſtus tam cum cognata quam affine impedit matrimonium, ſed Epiſcopus diſpenſat.num 74.& 75.cap.22.
Indignatio quæ christiano mala.nu. 118. & quæ mortalis.nu.11.cap.23.
Infante cum tenero in eodem lecto dormiens.nu 13 cap.15.
Infantis hoſpitali expoſiti expēſas quis ſoluet.nu.48.cap 16.
Infidelis duplex poſitiue & negatiuè, hic non peccat, ille ſic nu 21.cap.11.
Inimico an quis debeat amoris ſigna oſtendere. nu.25.cap.14.
Iniuria non omnis affectus eam remittere poteſt.nu.25.ibid.
Iniuriam inferre imbecillitas, propellere virtus. nu.16.cap.24.
Iniuriæ veniā vter offenſorum petere debeat.nu.25.cap.14.
Iniuſtitia omnis genere ſuo mortalis.n.72. cap.23.
Inobedientia quæ mortalis. num.35. & 36. cap.23.
Inquiſitores ob acceptam pecuniam quomodo excommunicati. nu.143.cap.27.
Inſtrumenta ad viuendū neceſſaria quando non reſtituenda.nu.59. cap.17.
Intellectus cap. de hoc. de ſimon. num. 32. cap.37.
Intellectus, & inductio cap.officij de pœniten. & remi.nu.90.ibid.
Intellectus dicti Pauli de interiore & exteriore homine nu.15.præl.1.
Intellectus nouus. cap. quanta. de ſenten. ex:commu.nu.21.cap.24.

Digitized by Google

Intellectus l.1.§.deniq;.1.ff. de aqua pluui. arcen.nu.71.cap.7.

Intellectus vetus cap.fin.de ſimo. & cuiuſdam dicti S.Thomæ.num.102.cap.23.

Intellectus an potior voluntate, vel voluntas intellectu.nu.7.prel.3.

Intellectus nouus cap.per veſtras. de donat probans lucrum ſine periculo. num. 256.cap.17.

Intellectus illius dicti, Bonæ mentis eſt timere culpã, vbi nõ eſt.n.284.c.27.

Intellectus l.4.§.ſed & quod meretrici. ff. de condict.ob tur.cau.nu.14.cap.17.

Intentio virtualis ſpecialior neceſſaria ad irregularitatem iuſtam, quam iniuſtã. num.213.cap.27.

Intentio ſecundaria nec vſuram, nec ſimoniam facit.nu.209.cap.17.

Interdictus ingreſſu eccleſiæ.nu.73.rebaptizandi, chriſmate veteri vngens, poſt cibum celebrans.nu.75.non confeſſus, concubinarius notorius. nu.76.cap.25.

Interdicto in loco, & etiam in eccleſia clerici recitẽt. horas nu.175 & 170. & vt campanæ pulſatio, Epiſcopi benedictio, & ſacramentalium vſus liceant, confeſſio item, & alia plurima. nu.177. & 178 cap.27.

Interdictorum multorum priuilegia an proſint 189.ibid

Interdictũ iure ſuſpenditur quatuor feſtis, & an priuilegio alio. n.182. & 183.ibi.

Interdictum non denunciatum nõ obligat neque nullum, & quando tale & validum violando qui laici & moniales peccent.nu.187.ibid.

Interdictum hic non generaliter ſed ſpecialiter ſumitur: quo conueniat, & differat, ab excommunicatione, & ſuſpenſione, num.164 & 165 cap.2.

Interdictum triplex, & quid vnumquodque includat.num. 66 & 67 ibid.

Interdictum ciuitatis includit ſuburbia, & eccleſias, ſacella, & cœmeteria contigua.num.167 ibid.

Interdicit communiter qui excommunicat, & ſuſpendit, & contra.nu.168 ibid.

Interdictum fertur ob culpam alienam, ſed non ob culpam debiti. num.168. & 169.ibid.

Et ponitur ipſo facto a iure his caſibus.n. 169. Et quæ opera prohibeat.n.170.ibi.

Interdicta quæ priuilegia particularia relaxant.179. & duob ſeq.ibid

Interdicto vetantur omnia diuina, ſacramenta, & ſepultura præter expreſſa.nu. 171.ibid.

Intereſſe quid, quotuplex & quod peti poteſt.nu.211.cap.17.

Intereſſe lucri ceſſantis petitur ſine his conditionibus.num.212.ibid.

Interrogatus quod ſcit, qui vt iuſte negat. nu.88.cap.12.

Inuentio nouitatum ſecunda filia vanæ gloriæ, quid.nu.11. & quæ mortalis.nu. 18.cap.23.

Inueniens aliquid vi fluminis in ſuum fundum tractum.num.17 cap.17.

Inueniens aliquid vt peccat, ſi non reſtituit, aut non quærit.num 170.ibid.

Inuidia quid, & genere ſuo mortalis.num. 118.cap.23.

Inuocatio Dæmonum tacita fit quinque modis.nu.25.cap.11.

Ira ſæpius paſſio, & eſt vitium capitale. num.115.cap.23.

Irregularitas quid, humanum inuentũ eſt, tollitur manente peccato. n. 9. & 192. & eſt quintuplex, nulla mentalis tantum.num.192.cap.27.

Irregularitas ex quali defectu mẽbri, vel viſus naſcatur.n.198. & quæ quoad vnũ officiũ & non quo ad aliud. In quæ ſolus Papa diſpẽſat.n 199. & 200.c.27.

Irregularitas illegitimitatis quos notat, & a quo tollitur.nu.201.ibid.

Irregula

Digitized by Google

Irregularitas non tollitur abſque commiſſione ſpeciali.194.c.27.

Irregularitas pœna maior, quam excommunicatio minor.nu.249.ibid.

Irregularitatem non duplicat celebratio, nec tollit bulla communis.nu. 94.ibid.

Irregularitatem quis confeſſor per bullam electus tollit.num.250.ibid.

Irregularitatē an cōtrahit excōmunicatus ignorans, vel non declaratur.105.c.23.

Irregularis an omnis incapax beneficij nu. 251.cap.27.

Irregularis per deformationem illicitam eſt omnis & ſolus ille &c.nu.318.c.27.

Irregularis fit quis propter abortum procuratum.num.14.cap.15.

Irregularis vt ſit ordinatus, aut ordine vtēs in cenſuris, aut ab Epiſcopo cenſurato, aut extra tempora, aut vtens ordine nō habito.num.241 & 2.ſeq.cap.27.

Irregularem facit omnis deformatio illicita mere intenta, & nulla mere caſualis, mixta vero facit contentum in hac regula 28.Corollariis ornata a num. 210. de monacho chirurgo, abortiente vulnerante. & non deformante, miniſtrante arma, iuuante & hortante, accuſante ſine proteſtatione, detinēte furem, alente feram, medico, dormiente & ebrio, non contradicente, conſulente &c. de non denunciante, magiſtro caſtigante, ludente illicite, clerico venāte, cordigero equitante, & de adulterante a num. 221. vſque ad num. 239.cap.27.

Irregularis eſt ex defectu perfectæ lenitatis omnis & ſolus qui &c. num.207. & 208. & ita iudex accuſator, teſtis &c. qui fuerunt cauſa deformationis ſequuta num. 09 & ſeq.cap.27.

Irregularis non eſt ſic dans arma, hortans, pugnans &c contra Aluarū Pelag. nu. 214. Et quis ferens ligna, parans funes, & alia ad deformandum. nu.215. c.27.

Irregularis deformans ob defenſionem parentum & patriæ &c. non autem denuncians &c.nu.219.cap.27.

Irregularis quis minor.num.202. æger, obſeſſus, lunaticus furioſus, hermaphroditus.num.203. ſeruus, infamis & abſtemius.num.204.cap.27.

Irregularis eſt bis baptizans, aut bis baptizatus.num.246. & 247.cap.27.

Irregularis non eſt ſimpliciter conſentiens homicidio facto, vel faciendo. num. 16. cap.24.

Irregularis quis Idiota, Neophytus, & Infidelis, & quis diſpenſat. num.205 c.27.

Irregularis vt ſit cenſuratus celebrando, aut actum ordini proprium agendo.nu. 244.cap.27.

Irregularis eſt occidens maritum alicuius fœminæ ob ſui defenſionem. num 7.c.15.

Irregularis nemo in dubio iudicandus in foro exteriori, ſed ſic in interiori.num. 193 cap.27.

Irregularem ſola enormitas peccati non facit. num 248. quid aliud requiratur. num.249.cap.27.

Iudex non cogens reſtituere reip. aut priuato.num.156.cap 17.

Iudex qui reum de ſe & conſortibus interrogando, & torquendo peccat. num.59. cap 18.

Iudex ſecularis eiiciens Epiſcopum a ſuo Epiſcopatu, &c.excommunicatus. num. 67.cap.17.

Iudex non auxilians contra hæreticos vt excommunicatus.num.35.cap.27.

Iudex vt peccat mortaliter ſuſcipiendo officium, cui eſt impar num.11.cap.25.

Iudex iudicans iniuſtè aut accipiens pretium pro ſententia etiam iuſta, vt peccat.nu.12.ibid.

Iudex vſurpans iuriſdictionem non ſeruans ordinem iudiciarium, vt peccat. num.13.ibid.

Iudex male capiens, & victum non condẽnans in expenſis peccat. num 13 ibid.

Iudex non ſatis ſtudens, nec conſulens, affectu condemnans, & miſeris non aeſquens vt peccat. nu 13 ibid.

Iudex appellationi non deferens, vel eam non admittens, vt peccat. num 14. ibid.

Iudex pœnam legis augens, vel diminuẽs, vt peccat nu. 14 ibid.

Iudex ſententiam nullam ſuperioris exequens, vt peccat. nu. 15. ibid.

Iudex non obediens Eccleſiæ, non ſeruans interdicta, prahendens iudicem eccleſiaſticum, qui eum excommunicauit, cogens abſoluere, libertatem Eccleſiæ minuens, res intra eccleſiam capiens, vt peccat num. 16. ibid.

Iudex extrahens quem ab eccleſia, approbans falſitatem officiarij, negans damnato confeſſionem vt peccat. nu. 17. & ſeq. ibid.

Iudex partibus æquales aduocatos non aſsignans, nõ viſitans carceres, excommunicatum admittens, clericum ſuo iudici non reddens, iudicans die feſto, iura nimia exigens, fingens quo fœminam adeat, procedens ſine accuſatore, vt peccat. nu. 24. & ſeq. ibid.

Iudex non inquirens generaliter, non interrogans, & inquirens ſpecialiter, vt peccat. nu. 25 ibid.

Iudicium temerarium quid? & crebro parit mendacium. nu. 9 cap. 18.

Iulius Ant on. Sanctorius Cardinalis S. Seuerinæ laudatus num. 83. cap 22.

Iuramentum ſine tribus comitibus peccatum, & eſt duplex nu. 3. cap. 12.

Iuramentum rei paruæ, an obliget ad mortale. nu. 10. ibid.

Iuramentum conditionale quod ligat. nu. 11 & 12. & quod factũ ſine animo adimplendi nu. 13. & quod factum contra conſilia n 15. & 16. & quod doloſum, n. 13. 14. & quod factũ de re vana. n. 17. 18.

Iuramentum de redeũdo in carcerem, quod ligat. nu 18. & quod factum ſecundum intentionem remotam eius cui iuratur. num. 19. ibid.

Iuramentum de ſecreto ſeruando, quando ligat. nu. 22. & 23 ibid.

Iuramentum, quod ligat poſt, ad quod non ligat cum fit. num. 89. cap. 12.

Iurans falſo vt peccat. nu. 4. & ſeq. c. 12.

Iurans ſoluere ludo perdita, quid faciet. n. 17. cap. 20.

Iurare quid ſit num. 1. & eſt actus latriæ, & religionis. num. 2 cap. 12.

Iurare nunquam licere dicere hæreticum. nu. 4. ibid.

Iurare per creaturas quando blaſphemia. nu. 4 ibid.

Iurare ſecundum ſuam intentionem, & non illius cui iuratur, vt peccatum 3. & 4. ſeq. ibid.

Iurat vt per falſum Deum & ethnicus velle malum: ſed non vt ru e iis i eat iuraturum per falſum Deum. num 39. cap 14.

Iurium illicite impoſitorum exactor vt peccat. nu. 201. cap 17.

Iuriſdictionem alienam vſurpare mortale. nu. 14. cap 23.

Iuſtificatus nullus niſi per merita Chriſti, neque per illa lege priuata, niſi fi , & ſic communicata. nu 5. præ 1.

Iuſtitia diſtribuendi beneficia & officia publica multum differt iuſtitia diſtribuendi communes pecunias Communitatis ſingularibus eius. nu 72. cap 17.

Iuſtitiam originalem ſibi & poſteris perdidit Adam. nu. 5. præl 8.

L

LAtro diurnus & nocturnus in quo differant. nu. 5. cap. 15.

Laude falſa vel alias inordinata gaudere non ſemper malum. num. 13 cap. 23.

Laudantium

Laudimium ſoluere non tenetur donans, ſed ſic vendens.nu 65. ibid.
Laus, honor fama gloria, & reuerentia, quid.nu.9 cap.23.
Legare nummos, vt de reditu miſſa dicantur, an liceat.num. 257 cap 17
Legatum a patre relictum filia cui dos debetur, an compenſetur.nu.150.cap 17.
Legatum pium male ſolutum.nu.117.c.17.
Legati qui impedit receptionem eſt excommunicatus.nu.149 cap.27.
Legitima filiorum varia in variis Regnis. num.50 cap.16. & 158.cap.17.
Lætitia nimia quæ mortalis.num.123.23.
Lege Nauarrorum & Aragonum pater filium ſine cauſa cur exheredare queat. nu.38 cap.16.
Legem non arguit malam malus eius vſus.num.43 cap 14
Legis intentionis optima interpres conſuetudo.nu.59.cap 23.
Legum duarum contrariarum, vtra potior.num.1.cap.7.
Leges multæ naturales ad ſolum veniale obligant.nu.51.cap.23.
Legis nullum vnicum verbum originario ſignificatu ſignat mortale.50. ibid.
Legis rigor temperatur per æquitatẽ quinque modis.num.282.cap.27.
Legis obligantis ad mortale etiam recepta transgreſſionem, quæ excuſant.num.43. & 44.cap.23.
Lex æterna quid & quid ei contrarium.
Lex non ceſſat ceſſante fine: ſed ſic ceſſante inconueniente legis.nu 36. cap 16.
Lex ſuper metiente trahitur ad menſum, ſi eſt eadem ratio.num 72.cap.22.
Lex an vlla iuris communis ludi obliget ad mortale.nu.6.cap.10.
Lex concepta verbo conſtitutiuo & non præceptiuo quid faciat.nu.49.cap.23.
Lex par in te recepta ad eam tãtum ligat. nu.69.cap.23.
Lex eccleſiaſtica verbis præceptiuis maxime iſtis vtens, ad mortale obligat, ſecus de ſeculari: quæ tamen non tollit pœnã per aliam ſtatutam.nu.59. & 5 ſeq. ibi.
Lex pure pœnalis, & mixta, vt differunt. nu.56.ibid.
Lex quod nemo vendat prædium niſi tributario valida.nu.130.cap.27.
Lex quæ amiſſum in mari tribuit &c.N. iniuſta.num 117 ibid.
Liberalitas virtus, inter quæ vitia media. nu.69.& 70 cap.23.
Liber homo quis vendi poſſit a ſe, licèt non poſſit ab alio.nu.28.cap.17.
Libertas eccleſiaſtica quæ, quis eam violat. num.119 & 120.cap.27.
Libertas animi non tam minuitur blanditiis, ac metu num.16 cap.17.
Liberum arbitrium vt ſufficit ad cadendũ non ad ſurgendum.nu.10.præl.3
Libri qui purgandi, & qui prælegendi pueris.nu.30 cap.23.
Litera Apoſtolica an dicatur ſignatura: & aliud falſare, aliud falſis vti. num. 62.cap 27.
Locans domum in malos vſus. nu. 195. vel dolium vitioſum.nu.196.cap.17.
Locat qui bona eccleſiaſtica vltra tres annos an excommunicatus.nu.147 c.27.
Locare domum Meretrici, aut alii peccaturo in ea, vt liceat nu.195 cap.17.
Locator non reddens penſionem pro relocata perdita.nu.187.& ſeq ibid.
Locator quatuor caſibus poteſt auferre locatum.num 193.ibid.
Ludens ludo vetito ſibi, lege ad mortale obligante, & etiam licito ab impotente donare, vel coacto, vel dolo, mortaliter peccat.num.5.& 12.cap.10.
Ludens, diſſimulans peritiam, fallens, & non monens, vt peccat.nu 17.ibidem.
Ludens credito ni iuret, non ſoluat, & tunc &c.nu.17.ibidem.

Digitized by Google

Ludentium ſuſceptores &c. vt peccant.nu. 15.cap.20.

Ludere quis dicatur coactus,nu.13.ibid.

Ludi ſpectator clericus magis peccat quàm laicus.num.14 ibid.

Ludo quæſita non reſtituenda,niſi &c.nu. 8.& 19 cap.20.

Ludus quid,& duplex, & quis venialis, & quis mortalis,num.2 ibid.

Ludus cauſa p incipali lucrandi, negociatio:& communiter mala.num.3 ibid.

Ludus omnis aleæ, & principaliter ob lucrum,prohibitus.num.7.cap 20.

Ludus omnis etiam induſtriæ principaliter ob lucrũ, aliã venialis. n.7.& 8.ibi.

Ludus aleæ rei notabilis clerico ſacrato, & monacho mortalis.nu.9 & 10.ibi.

Ludus de ſe nullus laico mortalis, & quis ei glorioſius.num.11.cap.20.

Luxuriam an ignorantia, metus, aut vis excuſent.num.1 cap.16.

Luxuria omnis reducitur ad has ſex ſpecies, & an ſint plures,& admiſſa cũ moniali vt eſt varia ob varias cauſas.nu.3 ibi

Luxuria loci & perſonæ ſacræ eſt ſacrilegium.num.3 cap.16.

Luxuria quid in genere & quid in ſpecie. num. 11.cap.23.

Luxuria vitium capitale gignit has octo filias.num.113.ibid.

Luxuria quibus modis maxime reſiſtitur. num.112.cap.23.

M

MAgiſter poetas gentiles prælegens vt peccat.num.40.cap.11.

Maledicens creaturas quis blaſphemus. num 86 cap.12.

Maledictio ſui, vel Diaboli, vel irrationalis creaturæ, quæ mortalis.nu.117 c.23.

Maleficium an maleficio tolli poſſit. num. 29 cap.11.

Maleficio pro aliquo quod limitatur.num. 41.cap.17.

Mandans vel conſulens hoc differunt, nec refert an cito, an tarde executio fiat.nu. 353.& ſeq.cap.27.

Manifeſtare aliena peccata,qua lege prohibitum.num.1.cap. 7.

Mariæ, Ioannis, & Ieremiæ animæ quando iuſtæ factæ.num.9.præl.1.

Maria a Mendoza laudata. nu.39. c. 26.

Maritus cur non nocet vxori in paraphernis,vt in lucris.nu.155 cap.17.

Maritus vt peccat ſi accipit ex bonis vxoris paraphernis.num.153 cap.17.

Maritus vxorem in quibus caſibus accuſare poteſt.nu. 29.cap 16.

Maritus ſine vxore quid poteſt, vbi omnia bona communicantur.num.155 c.17.

Martyrio ſe ob tædium vitæ offerens, aut optans ſe non fuiſſe natum.num.12.c 15.

Martyrium pati quando crimen mortale. num.40 cap.11.

Mater, quæ filium paruulum ſecum admittit in lecto.num.13.cap. 5.

Mater quæ filios non lactat propriis vberibus vt peccat.num.17.cap 14.

Matthæus Cantarellus Card.& S.D.N. Datarius laudatus.num.150.cap.27.

Matrimonium conditionale ſolus per purũ ante conditionem impletam.n.64.c.22.

Matrimonium clandeſtinum quando licet.nu 37.cap.16

Matrimonium nolle publicare cur peccatum.num.38.cap.16.

Matrimonium cum duabus contrahens quid faciet.num.39.ibid.

Matrimonio ab erroneo qua auctoritate receditur.num 33.cap.22.

Matrimonio ſeruorum conſentiens dominus liberat eos:& an vendere poſſit eos & arcere à debito reddendo. n.34. ibid.

Matrimonio ſufficit conſenſus diuerſo tempore ſic datus.num 80 ibid.

Matrimonio inualido coniuncti, vt poſſunt licitè cohabitare.nu.16.cap.3.

Matrimonio

Digitized by Google

Matrimonio qui occulte ante benedictionem vtitur nu.38.ibid.

Matrimonium, quæ occiſio, & quod adulterium impedit, & dirimit. nu. 46. & 47 cap.22.

Matrimonium contra ſimplex caſtitatis votum contrahens, vel conſumans. nu. 30 cap 16.

Matrimonium ficte contractum nullum coram Deo, & quo validatur, & quo creditur deceptio nu.76.cap.22.

Matrimonium ſecundum contrahens, decepta quid agere debeat.nu 77.ibid.

Matrimonium vel ſponſalia à parentibus contracta quando valent nu.58 ibi.

Matrimonium metu iuſto contractum, imo conſumatum, nullum.nu.50.ibid.

Matrimonium impediunt ſed non dirimũt ſeptem delicta, & quæ ſint illa, num. 74.ibid.

Matrimonium clandeſtinum contrahens ſine iuſta cauſa, & quæ ſit illa.nu. 36. & 37 cap.16.

Matrimonium qui cum duobus contrahit, quid faciet.nu 39.ibid.

Matrimoniũ contrahens ante ſcitam cõiugis mortẽ quid faciet nu 40.& 41 ibi.

Matrimonij omne fere impedimentum humanum, & cur Papa ſemper non tollit.nu 84 c 22.

Matrimonij omnia impedimenta non dirimentia tollit Epiſcopus.nu.85 ibi.

Matrimonium clandeſtinum de licentia Epiſcopi hodie contrahitur.nu. 85. ibi.

Matrimonium impedimento ſublato denuo contrahendum.nu.86.ibid.

Matrimonium quatenus ſacramentum quid, & quale eſt apud infideles. num. 19.cap.22.

Matrimonij ſacramentum conferre gratiam eſt de fide.nu.20.ibid.

Matrimonij materia, & forma quæ cum exemplis.nu.20.ibi.

Matrimoniũ indiſſolubile regulariter ſic in totũ ſic in partem ſoluitur.nu.21.ibi.

Matrimonium clam, vel contra interdictum ſuperioris contrahens, vt peccat. nu.68.cap.22.

Matrimonia clandeſtina, quæ hodie nulla, cum alijs Tridenti ſtatutis.nu.69.ibi.

Matrimonium & ſponſalia contrahendi quæ ætas legitima.nu.29.cap.22.

Matrimoniũ regulariter omnis iuſtæ ætatis iudicij contrahere poteſt,nu. 29. ibi.

Matrimonij impedimenta quot, & quæ dirimunt & quæ non,nu.29.ibid.

Matrimonij circa ſacramentum errores Tridenti damnati.nu.30.ibid.

Matrimonium contrahens peccat ob ætatis defectum.nu.31.ibid.

Matrimonium quæ infidelitas impedit, quouſque dirimit,nu.48.& 49.c.22.

Matrimonium quod inter infideles nullum, & quod annullandum. nu.49.ibi.

Matrimonium contrahens cum ſecundo viuente prima clam ducta vt peccat: & quid aget fama mortis prioris audita.nu.53.& ſeq.c.22.

Matrimonium contrahens ſecundo, putãs mortuam primam, quid aget pulchrè, nu.54.ibid.

Matrimonium præſumptum ceſſat & coram quo parocho contrahendum, ſine cuius præſentia contractum nullum, nu.144.c.15.

Matrimonium contrahens religioſus vel cognatus vt excommunicatus. num. 244.c.27.

Matrimonium cõtractum à credente illud non valere, an valeat,nu.56.cap.22.

Matrimonium contrahens ſeruus, an dominum vxori præfert.nu.34.ibid.

Matrimonij contractus, qui ob finem malum mortalis vel venialis. nu.79. ibid.

Matrimonio ſufficit conſenſus diuerſo tempore ſic datus.nu.80.ibi.

Matrim

Digitized by Google

Matrimonij contractus in excommunicatione vel mortale peccatum, eſt ſed valet nu 82 ibid
Matrimonij vſum impedit ſcientia nullitatis eius ſuperueniens nu 82 ibid
Matrimonij impedimẽta nõ denũcians, vt peccat, & vt id facere debeat, n. 83. ibi.
Matrimonij contractus in excommunicatione, vel mortali, eſt peccatum, ſed valet, nu 81 ibi.
Mediator ſimoniæ, & capiẽs ſibi vt roget, ſimoniacus nu 106 c 23.
Medico mutuare, vt medeatur gratis an liceat nu. 223 c. 17.
Medicus, & chirurgus vt mortaliter ob ignorantiam peccant nu. 60 c. 25.
Medicus non curans ſecundum præcepta, & negligens viſitare, vel ſtudere. ibi.
Medicus præbens medicinam dubiam, & deſerens ægrotum, vt peccat, ibid.
Medicus abſcindens membrum, minuens ſanguine, & non admonens confeſſionem, vt peccat nu. 61. ibid.
Medicus medicinas non eligens, aut curationem differens nu. 61 ibid.
Medicus conſulens, vel concedens animæ noxia pro ſalute corporis, nu. 62. ibi.
Medicus non admonens mortem vicinam, & tali caſu nimium ſtipendium petens. nu. 63. ibid.
Medicus nimias medicinas ordinans, pauperi non medens, aut diuiti nolenti ſoli viuere, vt peccat. nu 64. ibid.
Medicus detrahens alijs medicis vt peccat nu 65. ibid.
Mendacium quid? quotuplex, & quod mortale, etiam in iudicio nu. 3. cap. 18.
Mercator quis, qualis non eſt monaſterium aſportans terram &c nu. 128. c 27
Mercenario & famulo male ſoluens nu. 103. vſque ad nu. 112. c. 17.
Meretrix, neque aliæ mulieres ſolutæ, cõiugatæ vel ſacræ tenentur de præcepto ad reſtitutionem, nu 31 & 34. c. 17.
Meretricis opera an aliquid valeat in genere entis, licet non in genere moris. nu. 35. cap. 17.
Meretricum permiſſio vt licita & domus eis vt locanda, & an id expediat, num. 195. cap 17.
Meretrices peccant accipiendo, ſed non tenentur reſtituere nu 38. ibid.
Meretrici & impudico confeſſarũ conſulant circa eis promiſſa nu 41. ibid.
Meritum quid, & quotuplex nu. 1. præl. 7.
Merx penes vnum cur pluris valet quàm penes alium. nu 75 cap. 23.
Metus minor iuſto attenditur in foro cõſcientiæ. nu. 1. cap. 1.
Metus infamiæ, vt excuſat adulteram vel ſupponentem partum nu. 90 ibid.
Metus iuſtus à teſtificando, & denunciando, vt excuſat. nu. 133. cap. 27.
Metu facta regulariter valere, ſed reſcindi poſſe, niſi &c. nu 4. præl. 6.
Metus quis iuſtus none definitus & declaratus. nu. 51. c. 22.
Metus qualis excuſat quo ad forum conſcientiæ. nu 29 cap. 17.
Metu factum reſcinditur non autem blanditijs extortum. nu. 7. præl. 6.
Miles, volens redire ad bellũ, quod credit iniuſtum, non eſt abſoluẽdus, nu 18. c. 3.
Miles, & negociator non tenentur abſtinere ab arte ſua. nu. 11 cap. 3.
Miniſtrum à reſtituendo non excuſat iuſſus domini. nu. 19. cap. 17
Miracula falſa & vitam Sanctorum fictam prædicans nu. 5. cap. 18.
Miſericordiæ opera ſpiritualia ſeptem, corporalia totidem nu. 4 cap. 24.
Miſericordia quid, & eſt virtus moralis maxima. nu 2. ibid.
Miſericordia, quæ eſt virtus, cõiuncta charitati non eſt pietas nu. 8. c. 14.
Miſericordia omnibus etiam pauperrimis

communis.nu.270.c.27.
Miſeria quid,& quotuplex, & eius partium definitio.nu 20 præl.4.
Miſeriam inferni interminabilem eſſe, de fide eſt nu.22.ibid.
Miſeriæ ſumma quatuor gradus n. 23.ibi.
Miſſam extra locum ſacrum celebrãdi facultas non datur, & vt peccat ſi celebrat intra illum. nu. 82. & vt ſi in Eccleſia interdicta, ſi ſuper aram fractam, ſi ante preces matutinas nu.83. ſi ſine aliis neceſſariis, etiam timore mortis. n. 84. ſi ſine lumine, aut aqua, ſi in pane, & vino corruptis, ſi in omphacio, ſi noctu. ſi poſt meridiem nu. 85. & 89. ſi pluries quã ſemel eodẽ die, niſi his ſeptẽ caſibus.nu.87. ſi nõ bis aut ter in anno, ſi effundit ſanguinem, ſi reliquias corporis poſt ablutionem ſumit n.89.c.25.
Miſſa quid, non eſt dictio noue ficta, vnde deducta.nu.111.c.25.
Miſſa vna ſingulis hebdomadis licita in interdicto ſpeciali.nu.173.c 27.
Miſſa pro noua nil detur, nec merces pro aliis, ignotus non miſſet, nec quis extra ſacrum.nu.68.c 25.
Miſſa cui & quomodo applicanda.nu.92. Non dicenda à ligato cenſuris. nu 93. nec coram interdictis.nu.94.ibid.
Miſſa pro dicenda non poteſt ſtatui quid certum.nu.106.c.23.
Miſſæ triplicis facienda die Natiuitatis quis optimus modus nu 87.c 25.
Miſſam quotidie audiat Epiſcopus, nemo eam niſi ſemel in die faciat, niſi his ſeptem caſibus, nec in his vnquam ter. nu.87. nec ſemel die Paraſceues & ſabbato ſancto nu 88 ibid.
Miſſam audire ſine attentione debita non ſufficit, nu.6.& 8. 21.
Miſſa ab audienda excuſatus an teneatur ſupplere &c.nu 7.ibid.
Miſſa ab audienda quæ familia, vel monſtruoſa excuſatur nu.9.ibid.
Miſſã tangentes plurimi errores.n.10.ibi.
Miſſa & diuinorum cantui nulla laſciua & profana miſcenda nu.10.ibid.
Miſſam vnam totam non audiens ſine veſperis, vt peccat.nu.1.ibid.
Miſſæ quæ pars notabilis, & tantum feſtum audienda neceſſario.nu 2.ibi.
Miſſæ omittendæ, quæ cauſæ iuſtæ, & an interdictum nu.3 ibid.
Miſſa ab audienda quæ vidua excuſatur, vel laudatur nu.4.& 5.ibid.
Miſſa an audienda in parochia, nu.5 ibid.
Miſſam concubinarii audire vt mortale, & cur melior boni quam mali. nu. 78. & 79.c.25.
Miſſæ triplex valor, quis cui applicandus, quid de vna dicta pro multis n.92.ibi.
Miſſas conſtitutas Epiſcopus, Generalis, & Abbas, minuere poſſunt n.137.ibi.
Miſſans pro duabus pitanthiis non alẽdus ob miſſam.nu.92.ibid.
Miſſans cui ſanguis effunditur quid aget. nu.89 ibid.
Miſſam quis irregularis iuſte dicat n.239. cap:27.
Miſſans poſt cibum vt peccat, n.75.cap.25
Miſſans ſic ſumat reliquias calicis, patenæ, & oris.nu. 90 & ſuppleat defectũ vini, nu.91.ibid
Miſſæ præcepta tempore canens, ſaltans, &c nu 36.cap.14.
Mohatra qua res credito emitur, vt ex reuenditione pecunia cogantur, num 91. cap.23,
Moniales an incurrant ſimoniam ob pacta ingredientium nu.106.cap.27.
Monitio extraiudicialis non debet eſſe neceſſario trina.126.c.27.
Monitus ſub excommunicatione denuntiare, vel reuelare, quid faciet nu.134 cap.17.
Monitus reuelare ad plus tenetur, quàm

monitus denunciare.135.ibid.
Montes pietatis liciti.nu.213.cap.17.
Moriens qui non ſepeliendus.nu.32.quid admonebitur, ad quid inducetur. num. 33.34.35.cap.26.
Moriens ſine loquela,cur non abſoluendus ſacramentaliter nu.270.cap.7.
Mortui excommunicati hæres, vt debet vel poſsit petere abſolutionem. num. 271. ibidem.
Mortis articulus, & mortis periculum eadem,cum multis ad conditionalem cenſuram ferendam vel ſoluendam pertinentibus.nu.271.& ſeq ibid.
Mors triplex animæ ſignata per tres mortuos ſuſcitatos.nu.3.præl.9.
Mors aliena pro medio defenſionis propriæ,an ſit licita,nu.3.cap.15.
Mortem alienam deſiderans, vel ea ſe delectans.nu.10.& 12.cap.15.
Mortem propriam iratus exoptans, aut vitam abbreuians nu.10.ibid.
Mortem ad iniuſtam pergens, vel ab ea non liberans nu.16.& 17.ibid.
Mortuus abſolui & excommunicari an poſsit.nu.27.cap.27.
Mulier fingens ſe prægnantem, vt abſoluitur.nu.43.cap.16.
Mulier teſtans vt poteſt iuſte ſpurium filium appellare num.48.ibid.
Multiloquium quod mortale. num.123. cap 23.
Mutuans pecuniam argenteam pro aurea, vel e contrario.nu.226.cap.17.
Mutuans mutuo accepta pro vſura ob illa promiſſa.nu.232.ibid.
Mutuans ſub vſura pro re pauperi danda, vel pro iniuria remittenda num.238. ibidem.
Mutuans pecuniam alicubi, quando plus recipere poteſt alibi.nu.295.ibid.
Mutuare regibus ſub vſuris vt licitum. nu.vlt.ibid.
Mutuare aut vendere granum pro grano, vt liceat.num.225 cap.17.
Mutuum qui non ſoluit æque bonum, & ſtato die,vt peccat.nu.214.ibid.
Mutuum duplex verum,& palliatum,& differt à commodato.nu 206.ibid.
Mutuum quoduis cum pacto, vt mutuans aſſecuret,vſura.nu. 284.ibid.
Mutuum pecuniæ ab vno numerata aſſecurando eum abſque pacto.n.285.ibid.

N

Naufragorum bona accipientes excommunicati.num. 60 etiam ante monitionem reſtituendi.nu 117.c.2[illegible].
Neceſsitas extrema,quæ ſit. nu.5.cap.24.
Neceſsitas extrema excuſat à peccato, ſed non à reſtitutione n 118 & 119.c.17.
Neceſsitas differt, ſed non tollit reſtitutionem nu.60.& 61 cap.17.
Neceſsitas extrema non tollit reſtitutionem,etiam eius quod in ea capitur, & ea maior minus.nu.62.ibid.
Neceſsitas decentis ſtatus differt reſtitutionem nu.62 ibid.
Nemeſis quid, & quæ mortalis. num. 118. cap 23.
Notarius vt peccat. num. 52. faciens inſtrumentum falſum, reſcindens vel delens verum, male componens, non tradens illud, non informãs ſatis renunciãtem, tranſcribens die feſto, non ſeruiens pauperi vt debet nu. 52.& 53.c 25.
Notarius cum ſit quæ, & quot capitula iurat.num.52 ibid
Notarius conficiens inſtrumentum de re illicita, ſcribens ſtatuta vſuraria, non retinens protocolla ſiue regeſtum, faciẽs teſtamentum inſano, ſtipendium nimiũ capiens, literas ordinum carius tradens. nu 54.cap 25
Notorium quid dicatur.nu.73.cap.25.

Digitized by Google

Nuptias benedicēdi tempus Tridenti ampliatum. nu 71 cap. 22.
Nuptiæ primæ benedicendæ, ſecundæ non item. nu 83. cap. 22.

O

Obedientia, & innobedientia ſpecialis & generalis quid nu. 25. c. 29.
Obediendum in quo non eſt ſuperiori. nu. 37. & 4. ſeq ibi.
Oblatio in miſſa quando neceſſaria num. 19. cap. 13.
Obligatio quæ lapſu termini implendi præceptum finiatur nu. 45 cap. 21.
Obſeruantia virtus coniuncta iuſtitiæ. nu. 2. cap. 14.
Obſtetrix ignorans formam baptizandi peccat. num. 6 cap. 22.
Occaſio, quæ neceſſariò vitanda pœnitenti vt abſolui poſſit nu 3. cap. 14.
Occaſio, quæ eſt propinqua peccandi vni, non ſemper eſt alteri. nu 12. c 3.
Occaſio peccandi propinqua cauenda, non remota nu 10. ibid.
Occaſio propinqua ſtudioſe definita. num. 14. ibidem.
Occaſione de qua credendum, quod raro inducet ad mortale nu. 15. ibid.
Occaſionem dare ad veniale veniale tantum eſt. num. 35. c. 14.
Occaſio peccandi per actus de ſe bonos quæ vitanda nu. 25. cap. 14.
Occidens, feriens, procurans, & eo gaudēs: niſi id faciat ſe vel alium, vel ſua bona defendendo, vel ſit latro, nu. 4. cap. 15.
Occidens caſu, & exponēs ſe periculo mortis corporalis. nu. 6 ibi
Occidens, aut feriens miniſtros iuſtitiæ, etiam ſe defendendo nu. 8. ibid
Occidens defendendo ſe ſine moderata tutela punietur mitiùs, quā aggrediens, ſed reſtituet quantum ille nu 26 ibid.
Occidun: iuſtè bellans iuſtè, & ſe vel alium defendens nu. 2 ibid
Occultum, & pene occultum quid, & quotuplex nu 255. cap. 27.
Odium Dei vt genere ſuo maximum peccatorum num. 18 cap 11.
Odium & rancor duplex nu. 25. cap. 14.
Odium, aut rancorem malum quis dicitur habere nu 25 ibidem.
Officium per profanum quando fit reſtitutio num 81 cap 17.
Officium vel artem ſine peritia, & ſciētia iuſta exercens quu peccat. nu. 48 c. 23.
Officia diuina quæ. nu. 172 & permiſſa vt in interdicto generale. 174 ca. 27.
Omiſſio pura quid nu 3 præl. 6.
Omiſſio pura cur dicitur factum negatiue. nu. 6. præl. 7.
Opera meretricis & aliorum delinquentium in foro Dei æqualis. nu. 36. & 39. & permiſſa in foro exteriori tantum quo ad hoc æquuntur nu 37. cap 27.
Operarius qui non laborat iuſtè conductori nu. 196 cap. 17.
Opinio communis quæ, & quando alteri præiudicat nu. 285 cap. 27.
Opinio deponat dubium antequam iudicet, conſulat operetur nu. 286 ibidem.
Opinio quæ deligenda late & reſolute. nu. 286. cap 27.
Opitulans damnum danti, qui totum, qui partem qui nihil reſtituat. nu 20 c 17.
Oratio Dominica continet ſummam petendorum a Deo nu 1. cap. 11.
Ordinando prima tonſura hæc ſunt neceſſaria, & hæc ordinando minoribus ſacris nu 68 cap 25.
Ordinando cui Capitulum, vel alius ſedè vacante non poteſt dare licentiam. nu. 68 ibid
Ordinandi facultas Papæ quæ legitima, & qualiter intelligenda, nu. 68. ibid.
Ordinandi ætas mutata, & multa noua ab ordinatis, & ordinandis facienda, num 68. ibid.

Ordina

Digitized by Google

Ordinatus ſub Epiſcopo titulari, vel contra Prælati voluntatem vt peccat nu. 18. cap. 22.
Ordinatus non renunciet nec alienet titulum niſi ſic &c nu. 18 ibidem.
Ordo in genere quid, & quis eccleſiaſticus, & quid ordo ſacramentum nu. 17 ibid.
Ordo Theologis ſeptemplex, Canoniſtis nouemplex, nobis octuplex nu. 18. ibi.
Ordinis circa ſacramentum errores Tridenti damnati. nu. 18 ibid.
Ordo ſacer cur impedit, & dirimit matrimonium, &c. nu. 52. ibidem.
Ordinem ſumens vt peccat, ſi eſt indignus ſi per ſimoniam. nu. 68. ſi ab Epiſcopo excommunicato, ſi exiſtens illegitimus etiam occultus nu. 69. Si extra tempora legitima, ſi ante iuſtam ætatem, ſi ſine iuſta licentia, ſi furtim aut per ſaltum, nu. 69 ſi non ſupplet ſupplenda, ſi eodem die multos ordines ſumit, nu 71. ſi deformis, ſi energumenus, epilenticus, aut inſanus, excommunicatus, aut mortali infectus. nu. 72. ibid.
Ordinem, & eius vſum, quod peccatum notorium impedit, nu 73. ibid.
Ornans ſe, & inſidens feneſtris cantans, aut videns quis peccat. nu. 14. c. 16.
Ornans ſe vt in coniugem appetatur, vel veſte incongrua ſexui quis peccat. num. 22. cap. 23.
Ornans ſe ornatu ad peccandum prouocante nu 37. cap. 14.
Ornatus ſuus, fictio, & auctio pulchritudinis quare mortalia. nu. 20. cap. 23.
Oſcula quæ peccata. num. 11. & 12. cap. 16.
Otioſum omne malum, 24. præl. 7.

P

P*Actum ne depoſitarius de dolo teneatur, non valet, num. 181. cap 17.*
Pactum de retrouendendo quid. Quod iuſtum, & quod vſurarium, & minuit de pretio, ſed fructus non admit ementi. num. 248. & ſeq. ibidem.
Papa, & alij Prælati vt poſſunt ſpiritualia profanare nu 108 ca. 23
Papa, & Epiſcopus vt poſſunt rem ſpiritualem integram vendere, nu. 108. ibid.
Papæ beneplaciti reſeruatio nil prodeſt antequàm ei placeat nu 1 8. ibid.
Papa iuriſdictionem immediatè ſumit à Deo in omnes. nu. 26, cap. 7.
Papa abſoluit ab omnibus ſibi & aliis reſeruatis nu. 263. ibid.
Papa à quo & qua poteſtate abſoluitur. nu. 260. ibid.
Papa ſolus diſpenſat ſuper voto ſolemni, & alijs quinque. nu 75. cap. 12.
Papa ſimul ac electus eſt, eſt confirmatus à Deo. nu. 147. cap. 27.
Paraphernalia bona quæ ſunt. nu. 153. c. 17.
Parochus non miniſtrans ſacramenta ſubdito ad ea non obligato remiſſius. nu. 14. cap. 25.
Parochialis eccleſia, etiã reſeruata per concurſum conferatur. nu. 139. cap. 25.
Paruitas rei vt excuſat, & quæ ſit illa remiſſiue. nu. 12. præl. 9.
Paſſio animi quid, & nulla eſt propriè in appetitu intellectiuo. nu. 1. præl. 5.
Paſſiones principales quatuor, & aliæ quot & quæ. nu. 2. ibid.
Paſſiones ſex in appetitu concupiſcibili ſenſitiuo, & quinq. in iraſcibili, & earum ſubordinatio. nu. 3. ibidem.
Paſſiones animi omnes eſſe morbos falſum, nu. 7. ibidem.
Paſſionum cõfeſſio ſacra qualis eſſe debeat. nu 10. ibid.
Paſſionum alia bona, alia mala ſua pte natura. nu. 5. ibid.
Pater minuere non poteſt legitimam vere donando: ſed remunerãdo, & faciendo pia ſic nu. 39. cap. 26.
Pater an ſolus ſuccedat filijs. nu. 143. ca. 17.

Pau

Pater cur non tenetur praeligere filium digniorem, vt gubernator publicus, numero 31. cap.26.
Pater circa bona filiorum peccat his modis mortaliter. nu.151 cap. 7.
Pater, & mater peccant non ſuccurrendo filijs. nu.17 cap.14.
Patres in tribus honorandi ſunt, ſed minus quàm Deus nu.4. cap.14.
Patres, qui exponunt filios ad ianuas aliorum, vel Xenodochiorum. nu.17. ca 14.
Patres, qui irritant vota filiorum, in quæ iam conſenſerant. nu.17. ibid.
Patres, qui dolo, aut timore filios extrahũt à religione, aut in eam inducunt. nu. 7. ibidem.
Patres qui cogunt filios ad matrimonium contra eorum vota. nu. 17 ibidem.
Patres, qui ſinunt filias ſuas amare, vel amatari ob malum finem, vel iam deſponſatas, habere tactus impudicos. n.18. ibi.
Patres qui dicantur in hoc quarto præcepto. nu.3. cap.14.
Patris hæredes quod damnum datum filio reſtituent nu.151. cap 17.
Patrini ſunt ſolũ hodie deſignati, & quot deſignandi. nu 37. cap 22.
Patrinus an fiat omnis tangens cum nemo deſignatur. nu.40. cap.22.
Paulum, & Moyſem non fecit beatos viſio Dei tranſitoria. nu 52 præl.4.
Pauper pauperi reſtituẽdum an poſſit ſibi reſtituere. nu.171 cap.17.
Pauperem dici omnia pia opera, & pro ſuo ſtatu egentem. nu.93 cap 17
Pauperibus reſtituẽdum, vt poteſt tenenti reſtitui nu.93 cap 17.
Peccare facientes qui, & quid reſtituet. nu. 14 cap 17.
Peccata omnia eſſe mala, quia prohibita, vt defendatur. nu.12 præl.7.
Peccata futura in ludit poteſtas abſoluendi. nu.80. cap.12.
Peccata an ſint vrbanè dicta in peccata mouentia. nu.42. cap. 4.
Peccata oris, cordis, & operis eiuſdẽ ſpeciei. nu.9. cap.16.
Peccata in Spiritum ſanctum ſunt deſperatio, præſumptio, impœnitẽtia obſtinatio, impugnatio agnitæ veritatis, & inuidia fraternæ gratiæ, & cur irremiſſibilia. nu 126. cap.23.
Peccatur quibus modis circa peccati cognitionem. nu 25. præl 7.
Peccatur quibus modis circa credenda de anima. nu 16. præl 1.
Peccatum quoddã ſimplex, quoddam multiplex. nu.10 præl 9.
Peccatum vt aliud in genere naturæ, & aliud in genere moris nu.15. præl.7.
Peccatum originale quomodo volũtarium. nu.10. præl 7.
Peccatum originale non eſſe reatũ, & cum eo naſci omnes. nu.6. præl.8.
Peccatum originale non eſt ea multa quorum nomine appellatur nu.7. ibid.
Peccatum originale excludit omnes à vita æterna. nu.8 ibid.
Peccatum mortale, & veniale ſpecie differunt. nu.3. præl.9
Peccatum veniale qua ratione vere peccatum. nu 11. præl 7.
Peccatum ad mortale poſſunt obligare leges humanæ. nu.8. ibid.
Peccatum veniale peius omni malo pœna, & diſponit ad mortale. nu.37 cap.14.
Peccatum mortale eſt contemptus conſilij diuini. nu.17. & ſalutis proximi, nu.18. præl.9.
Peccatum in Spiritum ſanctum quid, & eſt ſeptuplex, & cur dicatur irremiſſibile. nu.126. cap 23.
Peccatum duplex, originale, & actuale & quod originale. nu.1. præl.8.
Peccatum aptius genus ad originale, quam carentia iuſtitiæ originalis. nu.2. ibid.

Digitized by Google

Peccatum originale tollitur per baptiſmũ, ſed non carentia, &c.nu.3.ibid.

Peccatum quod primi parẽtu & vt transfertur in deſcendentes.nu.4.præl.8.

Peccatum actuale quid.& quæ eius ſpecies noſcendæ confeſſario.nu.1.præl.9.

Peccatum diuidi, ut ſeptẽ modu, in cordis, oris, & operis.nu.2.cordis, facti & conſuetudinis nu.3. & in ſeptem capitalia. nu 4 In Deum proximum,& ſe ipſum. nu.5. In peccatum per exceſſum, & defectum.nu.6. & in peccatum mortale, & veniale.nu.7.ibid.

Peccatum licet contritum, eſt tamen confitendum.nu.10.cap.1.

Peccatum rectè cõfeſſum ſemel, non eſt neceſſe iterum confiteri.nu.1.cap.9.

Peccati numerus vt augetur iterando continuando,vel interrumpendo.nu 16.17. & 18.cap.6.

Peccati diuiſiones in quod proſunt confeſſarijs. nu.2. præl 9.

Peccati cauſam,qui dat arma,vel alia commodando. nu 38.cap.14.

Peccatum. & delictum, in propoſito idem. nu.9. præl.7.

Peccatum vſura duplex,ſed neutrũ vſuramentalis.nu.208.cap 17.

Peccatum mortale alterius, qui non impedit cum poſſit abſq; ſuo nocumento, numero 27.cap.14.

Peccatum per minus arcere à maiori vt bonum.nu.40.cap.14.

Peccatum non eſt ad minus peccatum inducere. nu 263.cap.17.

Peccatum cordis,oris, & facti in genere mortis vnum tantum eſſe.nu.19. præl.7.

Peccatum verborũ ſeptuplex, & præcipuè ex intẽtione iudicandũ.nu.3. &.4.c.18.

Peccatum quod non eſt omne in Deum poteſt referri.nu.23.cap.20.

Peccatum quãdo non eſt inuitare ad actũ, qui peccatum eſt.nu 25. cap.21.

Peccatum mortale vt ſolum repugnat charitati.nu.15.præl.5.

Peccatum non eſſe, licet aliquando ſic vocetur.nu.3.& 21.præl.7.

Peccatum non eſt vniũ, & quibus conſtat. num.14.ibid.

Peccatum mortale quid latè.nu.5.præl 7.

Peccatum circa originale qui ſic.& ſic erãt haretici.nu.10.præl.8.

Peccatum reſeruatum cui & quomodo confitendum, & ſoluendum.nu.6.cap.25.

Peccati alterius, qui eſt cauſa niſi, &c. nu.27.ibid.

Peccato originali vt caruit Chriſtus, & mater eius. nu.9.prælud.8.

Peccat qui mortaliter, vel ſpeciem eius rei præſtat,vt alius ita peccet. nu.28.ca.14.

Peccat qui venialiter,vt alium ſic peccare faciat. nu.29.ibid.

Peccat ſuadens alij peccatum licet nolit vt faciat illud.nu.38. & 42 cap.14.

Peccat quando petens bona ab eo,qui dando peccabit.nu.40 ibidem.

Peccat mortaliter, qui proximi mortale non impedit. nu.23.cap.24

Peccat petẽs quod peccatũ eſt, etiã ad id parato,& alioquin benũ.n.39.& 40 ibi.

Peccantium miniſtri quando peccant. numero.6 cap.20.

Peculium filiorum quadruplex. num. 141. & ſeq.cap.17.

Pecunia præſens tanto plus valet abſente, quanto diſtantior.nu.295.& 296.ibid.

Pecunia dicitur numerata, & quicquid ea eſt æſtimabile nu.71 cap 23.

Pecunia eadem numerata, plus alij quam alij valet.nu.286 cap 1.

Pecunia vt merx eſt vendibilis,ſed non vt eſt pretium.nu.291 ibid.

Pecunia cur maiori pretio preſixo exponi poteſt.nu.288 ibid.

Pecunia vna octo de cauſis plus valet quã alia. nu.294.ibid.

Digitized by Google

Pecunia pretium authoritate priuata vt mutari poteſt. nu.295.ibid.
Pecunia finis peculiaris quis, & qui alij ſeptem in quos locari poteſt pretio, licet non mutuari vel cōmodari.nu.287 ibid.
Pecunia publica Cuſtos ea emēdo & vtendo vt peccat.nu.9 ..cap.23.
Pedagia noua quis poteſt imponere, vel augere.nu.61.cap.27.
Penſio, cui quis per ſe cōſentit, ſtatim tenet. nu.274 cap.27.
Penſio conſtituta perſonaliter, in quo grauior conſtituta per alium.nu.272.c 27.
Penſio quanta poni poſſit ſuper Epiſcopatu, & parochiali.nu 137. cap.25.
Penſio à Papa ob paupertatem cōceſſa laico licita, & quare. nu 119.ibid.
Penſio emphiteuſis duplex, & qua minuitur.nu.190.cap.1 .
Penſio beneficialis non poteſt emi.nec redimi,ſed remitti ſic: quia eſt ſpirituale dependenter.nu 111 cap.23.
Penſionarius ſolo lapſu termini non excommunicatur. nu.104.cap.23.
Penſionis emptio ſi ſimoniaca eſt nō valet: ſed non excommunicat.nu.111 ibid.
Percuſſio enormis, m diocris, & leuis, quæ dicantur nu.91.& 92 cap 27.
Periculo peccandi ſe exponens, vel agens contra conſcientiam nu 26.cap.14.
Permiſſio peccati nulla cum participatione lucri licita nu. 95.cap.17.
Permutatio antiquior emptione, & licita etiam in pecunia.nu.287.ca.17.
Permutatur id quod eſt pro eo, quod nondum eſt.nu 28 .ibidem.
Pertinacia quid.num.11.quando mortalis. nu.31.cap 23.
Pertinax quiſnam ſit.nu.22. cap 11.
Peſte infectum non iuuans qui peccat. numero 131. cap.25.
Philtra quæ illicita.nu 32.cap.11.
Pietas quæ eſt virtus annexa iuſtitiæ, non eſt miſericordia.nu.1.cap.14.
Pignoris qualis vſus peccatū. nu 203 c.17.
Pignoris fructus quando bene capiantur. nu.217 ibid.
Pignoris fructus capere quando vſura.numero 203.ibid.
Pignus cum pacto commiſſorio capere an liceat.nu.204 ibid.
Pignus vendere an liceat, & quo ordine. nu 204.ibid.
Pignus ab vſurario emptum reſtituēdum. nu.265.cap.17.
Pignore vendito minoris vel maioris debito, &c.nu.205 ibid.
Pignoris induſtrius culti fructum retinere an vſura.nu 216.ibidem.
Piſcatorum ac diuitum eiuſmodi ſocietas vſuraria.nu.282. & 283.cap.17.
Pœna peccati temporaria in quam æterna mutatur an per bona opera in malo ſtatu facta tollatur.nu 7 cap.3.
Pœna vnius correlatiui extenditur ad alterum ſi eadem eſt ratio nu 74 cap.22.
Pœna ſumme miſerorum ſupremi gradus ſeptuplex. nu.24 prel.4.
Pœna ipſo iure incurſa quando ſoluenda in foro conſcientiæ.nu 118.cap.25.
Pœna excluſionis a collegio ipſo iure incurſa non tenetur quis in conſciētia.nu.63. cap.23.
Pœna etiam ipſo iure impoſita non debetur in conſcientiæ foro niſi, &c. nu.66.ibid.
Pœna magna vt poteſt eſſe iuſta ſine culpa.nu.57.& 58 cap.23.
Pœna cuius ſtatuta ignorātia excuſet ſcientem ſtatutum.nu.272.cap.27.
Pœnam qualem ignorans non incurrit. nu.2 2.cap.27.
Pœnitēs, quod officiū relinquet.n.24.c.26.
Pœnitens non tenetur credere ſe non peccaturum in arte ſua.nu 13.cap.3.
Pœnitens quomodo confeſſionem inchoabit.nu.19. cap.10.

Pœnitens quis debet petere facultatem confitendi alteri.nu.5.cap 7.
Pœnitens quando mutato habitu confitebitur.nu.5.ibid.
Pœnitens non debet nominare perſonam cum qua peccauit. nu.2.ibid.
Pœnitens volēs peccare data certa occaſione non abſoluendus.nu.19. cap.1.
Pœnitens poteſt vel vnico verbo mille peccata confiteri.nu.19.cap.16.
Pœnitens non tenetur credere ſe mortaliter non peccaturum. nu.10.cap.1.
Pœnitētia quid generaliter & aliqua ſine dolore, & aliqua cum eo.nu.1.præl.10.
Pœnitentia verbum latinum, quid propriè & quid impropriè ſignificat. nu.2.ibid.
Pœnitentia alia mala, alia bona.nu 3.ibi.
Pœnitenti pro ſe, & contra ſe in foro conſcientia creditur.nu 240.cap.17.
Pœnitentia ſollennis vt impedit matrimonium.nu.74.cap.22.
Pœnitentia ſatisfactoria alia neceſſaria culpa delenda, & quæ earum acceptanda.nu 20.cap.26.
Pœnitentia, ex cauſa diminui & mutari poteſt.nu.21.& 22.ibid.
Pœnitentiam per opera aliàs debita fieri. num 23.ibid.
Pœnitentia iuſta eſt imponenda, alia cur falſa dicta: omnibus eadem leuis neceſſaria, & alia grauis indiſcretè ponitur. num.15.ibid.
Pœnitentia iuſta quid eam Deus ſolus nouit. nu.16. & ſeptennis vnicuique peccatò mortali non debetur in foro interiori. nu 17.ibid.
Pœnitentia arbitrio confeſſarij relinquitur non ad hunc effectum ſed ad iſtum & in imponenda conſideret hæc: ſi conueniens, quales non ſunt hæ.nu.18.ibid.
Pœnitentia quid, & quot, & quæ partes eius nu.22.cap.22.
Pœnitentia circa ſacramentum multa definita Triden.nu.11.ibid.
Pœnitentiam in mortali ſumens, vel ab eo qui eſt in illo, vt peccat.nu.11 ibid.
Pœnitentiam iniunctam, qui non implens peccat mortaliter. nu.43.cap.21.
Pœnitentia ſacramenti a Chriſto inſtituti tres actus de fide eſt.nu 4.præl.10.
Pœnitentia minor ſufficit baptizando, quàm abſoluendo.nu.36 cap.1.
Pœnitudo peccati eſt nolle admiſiſſe. nu.2. ibidem.
Pœnitudo maior de maiori peccato bona, ſed non neceſſaria.nu.35.& illa quæ caret debitis circumſtantijs non eſt contritio.nu.36.cap 17.
Polluta Eccleſia, pollutum eſt cœmeterium contiguum, ſed non contrà.nu 257.c.27.
Pollutio vel copula carnalis, quæ cōmunionem impedit.nu.51.cap.21.
Pollutio voluntaria, & inuoluntaria variorum caſuum.nu.6. & 7.cap.16.
Pollutioni incurrēda periculo conſentiens. num.6. ibid.
Pollutio dormienti adueniens &c. an poſſit placere ob finem bonum.nu.7.& 8.ibid.
Pollutio præterita & futura in quo differant.nu.8.ibid.
Potentia ſentiendi exteriores quinque interiores quatuor.nu 2. & 3.præl.2.
Præcepta de diligendo Deū, & proximum maiora omnibus præceptis Decalogi, & quando adimplenda,nu.6.& ſeq.cap.11.
Præcepta Dei non impleri poſſe in ſtatu malo,in quo ſenſu eſt de fide.nu.17.c.11.
Præcepta affirmatiua, & negatiua non æque ligant.nu.54.cap.17.
Præcepti tranſgreſſio omnis mortalis: niſi, &c.nu.4.cap.11.
Præcepti tranſgreſſio etiam mentalis tantum,quæ mortalis.nu.11.& 12.ibid.
Præceptum de diligēdo Deum ſuper omnia, & proximum ſicut ſeipſum cur non ſit de decem Decalogi. nu.5.cap.11.

Præce

Digitized by Google

Præceptum diligendi Deum quis frangit. nu.18.ibid.
Præceptum ſextum de non fornicãdo, vel decimum quis frangit. nu.5.cap.16.
Præceptum de colendo Deum frangitur: 38.modus præter participantes, a nu.26. vſque in finem.cap.11.
Præcepti de diligendo proximo ad quid pro ſemper obligare nu.7.cap.14.
Præceptum colẽdi Deum, vt differt à præcepto diligendi, & credendi.nu.22.c.11.
Præceptum credẽdi, & præceptũ diligendi differũt vt fides, & charitas.nu.21.c.11.
Præceptum credẽdi frangit, qui credit non eſſe catholicũ, quod credere tenetur eſſe tale.nu.21.cap.11.
Præceptum diligendi proximũ non eſt ex decem, & vt ex eo ſeptem naſcuntur. nu.55.cap 14.
Præceptum Eccleſiæ totum, aut pro parte qua poteſt, ſeruandus.nu.22 c. p.21.
Præceptum non furandi, quæ & quod prohibet, nu.1.cap.17.
Præceptum octauum quid principaliter, & quid ſecundario prohibeat. nu.1.c.18.
Præceptum quintum vetat mortem corporis, & non animæ. nu.5.cap.15.
Præceptum ſextum de non fornicando, & de non concupiſcẽdo quæ vetãt. n.1.c.16.
Præceptum ſecundum Decalogi quid per nomen Dei comprehendat. nu.1.cap.12.
Præceptum contra ſeptimum peccat mortaliter, qui accipit alienum. num.95. & ſeq. cap.17.
Præceptorum multorum tranſgreſſio, quæ vnicum peccatum. nu.4.cap.11.
Prædicans vt peccat, ſi id facit ſine facultate quam is dare poteſt, & aduertens ſe eſſe in mortali, mentiens.nu.141 c.25.
Prædicans vt peccat miſcens ridicula, detrahens prælatis, decimare diſſuadens. nu. 142. ſi religioſus ſine conſenſu Epiſcopi.nu.143.cap.25.
Prædicandum quid, quoties, quibus & à quibus.nu.143.ibid.
Prædicant prophetias non ſacras an excommunicatus. nu 143.ibidem.
Prælato diſſipanti quæ res eccleſiaſtica reſtituenda nu.29.cap.17.
Prælato præcipienti audire cõfeſſiones quis ſubditus non paret. nu.14.cap.4.
Præſcriptio quæ à reſtitutione excuſat. nu.85. cap.17.
Præſentatio fratrum ad audiendas confeſſiones &c à nu.260. vſque ad nu.269. cap.27.
Præſentatus ſemel, & admiſſus noua præſentatione non indiget.nu 266.cap.27.
Præſumptio quid. nu. 11. & quæ mortalis. nu 14. cap.23.
Præuaricator eſt aduocatus, qui parti aduerſæ fauet.nu.29.cap.25.
Præsbyteri cidium, vt impedit matrimonium.nu.74.cap.22.
Pretium auget, nec minuit dilata ſolutio. nu.82.cap.23.
Pretium non augetur periculo recipiendi rem creditam.nu.81.ibidem.
Pretium auget vtilitas venditoris, ſed non vtilitas, vel neceſſitas ementis.nu.83.ibi.
Pretium rerũ iuſtum quid, & eſt triplex. nu.78 cap.23.
Pretium minuit copia venditorum, & auget paucitas eorum.nu.84.ibid.
Pretium quando taxãdum, & taxatum, vt ſeruandum, nu. 85. ibidem.
Pretium iuſtum triplex, imum, medium, ſummum, nu.218 cap 17.
Pretio maiore vel minore dimidio vt peccatur.nu.85. cap.23.
Pretio minore iuſto emens, quis non peccat. nu.87.ibid.
Primitiæ vt decima ſoluenda.nu.32 ca 21.
Priuatio præſupponit habitum.nu.69 c.17.
Priuilegium remuneratorium, & per contractũ iuſta de cauſa tollitur.n.73.c.27.

Prodigalitas quid, & quæ mortalis. num. 70. cap. 23.
Prodigitas etiam famæ regulariter non eſt mortalis. num. 28. c. 18.
Profeſſio nulla vt tacitè ratificetur. nu. 31. cap. 12.
Promiſſio quæ obligat ad mortale late. num. 6. cap. 18.
Promiſſio reciproca ſiue ſcommeſſa vel apueſta quæ licita. num. 18. cap. 20.
Propoſitum virtuale vitandi futura, quãdo ſit pœnitenti, & quod ſatis eſt oranti, ſacrificanti, & bona in Deum referenti. num 11 & 13. cap. 1.
Proteſtatio contraria facto inualida, & quæ nocet matrimonio. num. 78. c. 22.
Proxeneta vſurarum qui peccat. nu. 266. cap. 17.
Proxeneta vendens pluris quam ſit mandatum quando illud reſtituet. num. 97. & 98. c. 23.
Proximus, qui deſiderat, vt aliquis mortaliter peccet, vel condemnetur. nu. 24. cap. 14.
Proximi quonam pacto comprehendantur in quarto præcepto. num. 3. ibid.
Proximus, qui non diligit ſe aut proximum, cum tenetur. num. 33 ibid.
Proximus, qui alium excipit à ſuis orationibus generalibus. num. 23. ibid.
Proximus, qui non diligit proximum cum tenetur. num. 13. ibid.
Proximus, qui facit aliquid, ob quod credit aliũ mortaliter peccaturũ. nu 30. ibi.
Proximus familiaris alicuius cum ſcandalo alterius. num. 30. ibid.
Proximus qui rancorem, aut odium non remittit, ne ſibi detrahatur. num. 31 ibi.
Proximus, qui ſcandalum præbet edendo carnes, vel non inſinuans. num. 31. ibid.
Proximus non honorans, quis violat hoc quartum præceptum. num. 23. cap. 14.
Prudentia vera carnis, ſeu mundi quid, & quo differant. num. 77. cap 23.
Publici conuentus in bonum finem iuſti & boni. num. 44. cap. 14
Publicum quid, & quotuplex. num. 255. cap. 27.
Puſillanimitas filia accidiæ quæ mortalis. num. 125. cap 23.
Pyrata qui excommunicati in bulla Cœnæ. num. 59. cap. 27.

Q

Qualitas iuncta verbo iuxta eius tẽpus intelligitur. num. 255 cap. 27.
Quæſtus turpis reliquiarum quis eſt. num. 169. cap. 17.

R

Rancor & odium duplex. nu. 2. c. 14.
Rancor filia accidiæ quæ mortalis. nu. 225. cap. 23.
Ratum habens damnum ſuo datum. num. 133 cap. 17
Ratificans ſuo nomine factum delictũ ſemper punitur. num. 133. cap 17.
Raptus vt impedit matrimonium. nu. 74. cap. 22.
Reatus quid propriiſſimè, & ad quæ trãsfertur. num. 2. præl 7.
Reatum pro obligatione ad pœnam eſſe filiam peccati, & triplicem. num. 23. ibid.
Reincidentia cum onere quis poteſt abſolui. num. 272. cap. 27.
Religio eſt virtus annexa iuſtitiæ. num. 1. cap. 14.
Religio aliquando vocatur pietas, imo & obſeruantia. nu. 2. ibidem
Religionis de ingreſſu an conſulendum. nu. 49 cap. 12.
Religionis habitum qui relinquit quando peccet M. & eſt excommunicatus. num. 132. cap 27.
Religionem relaxatam ingrediens. nu. 50. vel in eam filios intrudens. nu. 51. ibid.
Religionem ſpectant tria præcepta, quatuor pietatem, & obſeruãtiam. n. 2. c. 14.

Regularis

Regularis beneficiarij impenſa quæ iuſta, & quæ non.num.94.cap.17.
Religioſus & Canonicus teſtari nequit, ſed tale memoriale facere ſic.nu.270.c.27.
Religioſus vt frangit votum paupertatis remiſſiuè.nu.140.cap.25.
Religioſus qui teſtans non abſoluendus. num.270.cap.27
Religioſus diſpenſatus per hanc ſubreptionem.num.72.cap 12.
Religioſus quis exire poteſt ob parentes inopes.num.14.cap.14.
Religioſi Doctor qui excommunicatus. num.134 cap 27.
Religioſus quis loca ad habitandum accipiens excommunicatus.num.144.ibid.
Religioſus quis diſſuadens vel non ſuadens decimas eſt excommunicatus. n.145.ibi.
Religioſi non ſeruantes interdictum eccleſiæ matricis excõmunicantur.n.146.ibi.
Religioſus adiens Regiam ad nocendum prælato vel monaſterio.num.138.ibid.
Reliquias, nomina, & breuia, vt geſtanda. num.34.& 35.cap 11.
Reliquiis vel miraculis falſis, vel veris in malum finem vtens.nu.169.cap 17.
Remiſſio ſiue res ſoluenda præſentia ſufficit ad reſtitutionem.num.44.cap.17.
Renunciare beneficio intentione vt detur. N.licet, eo non expreſſo.nu.107 c.23.
Renunciatio per ſimoniam realem facta non valet.num.105.cap.23.
Repreſalias quis concedat contra clericos &c.num.136.cap.27.
Reſeruatio cenſuræ hæreſeos, in quo maior aliis.num.273.cap.27.
Reſeruari non poſſe caſum contra ius diuinum eſt.nu.254.cap.27.
Reſidentia epiſcopo & curato iuris diuini, & quæ excuſant ab ea.nu.121.c.25.
Reſtituenda rei, ſi valor incertus eſt, quid fiet.num.27.cap 17.
Reſtitutio quid cum diffinitionis declaratione.nu.6.cap.17.
Reſtitutio duplex formalis & virtualis, qualis eſt remiſſio.nu.11.ibid.
Reſtitutio eſt actus iuſtitiæ veræ.num.6. & 7.ibid.
Reſtituenda res aliena etiam non reſtituto pretio.num.7.8.& 9.ibidem.
Reſtituenda ipſamet res aliena ſubrepta. num.10.ibid.
Reſtituendi neceſſitas ex qua lege naſcitur. num.11.ibid.
Reſtitutio ſtatim facienda niſi hæc excuſent.num.54.ibid.
Reſtitutio qualis facienda patri ab eo qui eius filiam defloràuit.num.19 cap.1.
Reſtitutio bonorum incertorum vt reſeruata epiſcopo.num.92.cap.17.
Reſtitutio bonorum incertorum cui & à quo facienda.num.92.& 93 ibid.
Reſtitutio pauperibus debita, an eccleſiis fieri poſſit.num.29 cap.26.
Reſtitutionem excuſat metus probabilis peccatorum.num.63.cap.17.
Reſtitutio facienda eo modo, quem cauſa cur debetur poſtulat.num.44.ibidem.
Reſtitutionem debiti qui fauore vel conſilio impedit.num.131.& 132.ibid.
Reſtitutione a debita excuſant hæc nouem.num.75.ibid.
Reſtitutione ob qualem ignorantiam quis excuſatur.num.82.& 83.ibid.
Reſtitutio pauperibus facienda quando de præcepto.num.30.ibid.
Reſtitutio rei alienæ fiat vbi ſita eſt, ſi bona fide poſſidetur.num.42. ibidem.
Reſtitutio rei lucriſactæ in bello iniuſto. num.15.cap.15.
Reſtitutio præſupponit debitum legale.nu. 69.cap.17.
Reſtituere non obligant opera ſola intentione interiore mala.num.103.c.23.
Reſtituere famã vel aliis compenſare læſor & hæres tenentur.n.42.& ſeq.c.18.

Reſtituat teſtis, aut iudex acceptum, pro teſtimonio, aut ſententia. nu. 34. cap. 17.
Reſtituere plus tenetur delinquens, quam contrahēs, & conſentiēs. n. 17. & 18. ibi.
Reſtituetne non obſtans maiori partis capituli aut vniuerſitatis. nu. 15 ibid.
Reſtituet quis confeſſarius negligens. nu. 22 & 23. ibid.
Reſtituere qui domini iubent inutiliter. num. 121 ibid.
Reſtituatur alienum, idem ipſum & fructus, & intereſſe. num. 24. & 25. ibid.
Reſtitui non debent boni minoris ordinis cum damno maioris. num. 57 cap 17.
Reſtitui cur non debeat damnum ob eleemoſynam denegatā conſecutū. n 7. c. 24.
Reſtituendum omne quod accipitur pro eo quod gratis tenetur dari, vel debet fieri. num. 33 cap. 17.
Reſtituendum quod male accipitur, ſed non male datur. num. 32. & 33. ibid.
Reſtitui non debet res familiaris cum famæ propriæ iactura. num. 44 cap. 16.
Reſtituatur quanti æſtimatur damnum certum aut arbitrarium nu. 27 cap. 17.
Reſtituat damnum, qui tradit filiū ſuum ad partum ſupponendum. num. 48. c. 16.
Reſtituet quis per alium quando, & per quem faciet. num. 67 cap. 17.
Reſtituere cur magis tenetur qui accipit, pro eo quod tenetur facere, quam quod accipit pro eo quod tenetur non facere. num. 31. cap 17.
Reſtituent qui ſuffragantes ſiue votantes. num. 74. ibid.
Reſtituere quis teneatur late. num. 12. 13. & 14. ibi.
Reſtituere contra ordinem prædictum non ſufficit. num. 52 ibidem.
Reſtituendi obligatio non contrahitur ſolo conſenſu. num. 16. cap. 11.
Reſtituendum an regulariter male datum & male acceptum. num. 30. cap. 17.
Reſtituet quo pacto, qui proximum damnificauit in bonis animæ. num 45 cap 14.
Reſtituat fur & malefactor impenſas factas ob ablata, & intereſſe. n. 140 c. 17.
Reſtituetur quantum filio læſo ob ſpurium ignotum. num 50. cap. 26.
Reuelatio mali, & neglectus famæ quæ mortalis. num. 61. cap. 8.
Retrouendendi pactum minuit pretium. num. 86. cap 23.
Reus negans quin nō infamat accuſantem. num. 49. c. 18.
Reus quis crimen confitendo nō peccat. nu. 57. cap. 18.
Reus qui conſortes tegere aut detegere debet. num. 58. ibid.
Reus accuſatus, & in carcerem coniectus, vt mortaliter peccat cauſam iniuſtā defēdēs. nu. 35. & qui interrogatus negat veritatē. n. 35. & 36. & nō detegens tales, & tales ſocios, aut non parens iteris excommunicationis ſolitis. nu. 37. & 38. aut ſe mendacij defendens, aut a iuſta ſententia appellans. nu. 39. cap 25.
Rex vt peccat aliena capiens, capta non reſtituens, male, vel ob malum finem gubernans. nu. 1 cap. 25.
Rex ſeditiones excitans, vel ſubditos non exercens peccat. num. 1. ibid.
Rex arces non muniens, vel armentis carens, vt peccat. nu. 2. ibid
Rex legem pœnalem ferens vel vias, & lites negligens, vt peccat. nu. 4. ibid.
Rex diſponens circa legem naturalem, vel ſuam, vt peccat. nu. 5. ibid.
Rex tollens ſubditis bona, & libertates vt peccat. num. 6. ibid.
Rex bellans iniuſte, vel malo fine vt peccat. nu. 6. ibid.
Rex iura noua indicens, & viſitantes impediens vt peccat. num. 6. ibid.
Rex cogens operari ſubditos, & eorum delicta non puniens vt peccat. n. 7. & 8. ib.

Reus

Rex officia ſua vendens & indignis conferens peccat.nu.8.ibid.
Rex matrimonium contrahere cogens vt peccat.num.8.ibid.
Rex beneficia indignis cōferēs, & malā cōſuetudinē ſeruans vt peccat. nu.9.ibid.
Rex damnans inauditum,vel auditum male peccat.num 10.& 11.ibid.
Regis operibus Præfecti, ſæpe hoc modo peccant.num.263.cap.17.

S

Sacerdos in articulo mortis ab omnibus abſoluit, & a nullis laicus. nu. 271. cap.27.
Sacerdos non omnis poteſt audire confeßiones.num.2.cap.4.
Sacerdos non omnis habet iuriſdictionem actualem.nu.3 ibidem.
Sacerdos in articulo mortis quoslibet abſoluit.n.4.& quē extra illum, n.56.ibi.
Sacerdotis mali ad miſſandum inductio, qua peccatum.num.41.cap.14.
Sacramentum quid & vt gratiam ex opere operato confert,num.1.cap.22.
Sacramenta ſeptem, tria non iterabilia, quatuor autem ſic.num.2 ibidem.
Sacramenta collata excommunicato regulariter valent nu 3.cap.9
Sacramenta circa ſeptem vndecim errores Tridenti damnati.num 2.cap.22.
Sacramentis alia ſunt de eſſentia eorum, alia de præcepto.num.2.ibid.
Sacramenta non credens vt dēt, ea dans, aut ſumens in mortali peccat.nu.3. ibid.
Sacramenta ſumens ab excōmunicato &c. & dans vel ſumens in mortali,& inuitans malum ad dandum. & inhonorās ea verbo,aut facto,vt peccat.nu.4. ibid.
Sacramenta baptiſmi per ſe tendit in peccatū,Euchariſtia per accidens. n.43.c.1.
Sacramenta,quæ metu facta, valent.num. 6.præl.6.
Sacrilegium cur non ſit violatio dormitorij, & eccleſia ſit.num.3.cap.16.
Satisfactio quid ſit.nu 1. & eſt neceſſaria etiam poſt reſtitutionem.num.2. cap 3.
Satisfactio ſit etiam operes aliàs debito, & cur melior,impoſita num.4.& 5 ibi.
Satisfactio ſacramentalis in mortali peccato facta quid prodeſt.num.1.ibid.
Satisfactio vna penſat offenſam factam. alteram cauet faciendam.num.9.ibid.
Satisfactio triplex non eſt neceſſaria ob triplex genus peccati.num.3.cap.3.
Scandalum ob quod non omittenda præcepta,vel conſilia.nu.44.cap.14.
Schiſma quid,quo differt ab hæreſi, & excōmunicatur in bulla Cœnæ.nu.57.c.27.
Scientia ſola app ratus delicti, cur interdum morte plectitur.num 21.cap.24.
Scientia,fides,opinio,dubium, & ſcrupulus quid,vt differunt,& conueniunt. num. 279.& ſeq.cap 27.
Scientia licèt ob eas dentur gradus, & cathedra licita,num.43.cap 14.
Scientia malus vsus non efficit eam malam.num.43.ibid.
Scholarum gradus, & præmia Mineruallia cur licita.num.47. cap.14.
Scholaſticus vt mortaliter peccat, ob finem mortalem ſtudens, non ſeruans præcepta ſtudij,diſcens vetita, auocans auditores concurrētis,negligenter ſtudens,male inſumens viaticum,non ſoluens ſalarium, arrogans falsè gradum.num.59.cap.25.
Scrupulos mitigat ſibi parum, & multum Chriſto fidere, & eum talem imaginari.nu.290.cap.27.
Scurra,vel alius peccans cauſa nimis vidēdi,bibendi.&c.nu.37.cap.14.
Scurilitas quæ mortalis.num.113.cap.23.
Secretum confeßionis non reuelandum,etiā metu mortis,niſi vno caſu. num.51 c.18.
Secretum quid,& quotuplex, & cuius detectio mortalis.num 51.ibid.
Secretum nulli noxium, etiam iudici iubēti

SS 5

non reuelandum.num.60.ibid.
Secreti promiſſi detectio peior quam non promiſſi num.62 ibidem.
Secreta perniciosa reuelanda, non autem alia.num.54.ibid.
Senſualitas vocatur vis appetens ſenſibilis, concupiſcibilis, & iraſcibilis, & vt rationi parent.num.5. pręl.2.
Senſus exteriores quinque, & quis eorum vſus malus, & mentalis.num.1.cap.14.
Sepeliens excommunicatum, vel notoriè malum, vel ad ſepulturam adigens &c. num.132. cap.25.
Sequeſtra infringens cur hodie excommunicatus.num.127.cap.27.
Seruilia opera quæ ſint.nu.2.cap 13.
Seruilia ſeptem opera permittuntur, quinque non ſeruilia prohibentur.nu.3.ibid.
Sigillum confeſſionis etiam poſt mortem durat.num 7.cap.8.
Sigillum confeſſionis quando non violatur, num.11.12 & 14.ibid.
Sigillum confeſſionis quid ſit, & quare ita vocetur.num.1.ibid.
Sigillum ſecreti duobus modis ſumitur, & quid ſit.num.2.ibid.
Sigillum confeſſionis quæ includat. num.3. & quos obligat.num.4.& 7.ibidem.
Sigillum omne confeſſionis eſt ſigillum ſecreti non è contrario.nu.5.ibi.
Simonia omne datum ſpirituale pro pretio. num.100.cap.23.
Simonia non eſt dare pecuniam pro alimēto, pœna, vexationis redemptione, miſſu, precibus, vel laude.num.102.ibid.
Simonia triplex mentalis, conuentionalis, & realis.nu.103.ibid.
Simonia mentalis duplex, & vtraque mortalis nu.103.ibid.
Simonia mentalis nō obligat ad reſtitutionē, et ſi ſit diuinitus prohibita.n.103.ibi.
Simonia abſque temporali formaliter inuenitur.num.100.ibid.
Simonia non eſt emptio, vel venditio artis, vel conſilij num.100. ibid.
Simonia realis quid, & in quo peior mentali.num.105. ibid.
Simonia realis omnem diſpoſitionem beneficialem annihilat.num.105.ibid.
Simonia conuentionalis non ſit realis, niſi ſit vtrinque completa.num. 04.ibidem.
Simonia conuentionalis eſt promiſſio ſine animo ſoluēdi, & quādo realis.n.106.ib.
Simoniæ definitio declarata.nu.100. ibid.
Simonia quædam vſitata in curia inter præſentes, & abſentes.num.107. ibid.
Simoniam nullam mentalem obligare reſtituere deſcnſum.num.103.ibid.
Simoniam vt non facit cauſa minus principalis.num.101.ibid.
Simoniam an faciat obligationis antidoralis remiſſio.num.106.ibid.
Simonia cōuentionalis quid, & peior mentali tantum.num.104.ibid.
Simoniacus non eſt conferens ob conſanguinitatem, amicitiam, vel preces etiam indigno niſi, &c.num.107.ibid.
Simoniacus ante complitam vtrinque celebrans, an irregularis.num.104.ibid.
Simoniacus quis ipſo iure ſuſpenſus vel excommunicatus.num 111.cap.23.
Simonia omnis mortalis: quæ ſuſpendit, quæ excommunicat, quæ dimittere obligat num.111 ibid
Simonia quædam vſitata in Curia, inter præſentes, & abſentes num.107 ibid.
Simoniam committit emens carius ob ſpirituale annexum, ſed non excommunicatur.num.111.ibidem.
Simoniam interdum Papa incurrit, pœnā eius nunquam.num.108.ibid.
Simoniam quàm Papa incurrit.num.108. cap.23.
Simoniacus an ſit qui conſtituit certum ſalarium donec conferat ei aliquod beneficium.num 113.cap.25.

Somnii

Somnijs, quibus non credendum. num. 33. cap. 11.
Simulatio & hypocriſis mendacia facto-rum, & quæ mortales. nu. 8. cap. 18,
Socius induſtriam adhibens quid de ſuo impendere debeat. nu. 283. c. 17.
Societas in animalibus, & locatio eorum quæ licita, nu. 260 & 261 cap. 17.
Societas quid & quæ licita. nu. 51. & vt. ineunda. nu. 252. & ſeq. ibid.
Sodomita non eſt irregularis, ſed hodie gra uiſſimè punitur. nu. 249. cap. 27.
Sorte ſalua qui lucratur in Galliā, & Italia, nu 257. cap. 17.
Sortes quæ prohibitæ, & quæ licitæ. num. 30 cap 11.
Spirituale etiam vt hic ſumitur multiplex nu. 99. cap. 23.
Spirituale alterum à Deo ſolo, alterum ab eo & homine, ſed vtrunque iure diuino vendi vetatur. nu. 99. ibid
Spirituale humanum antecedēs, & conſequens nu 99 ibid.
Spirituale purum, & mixtum, & hoc vt vendi poteſt. nu. 99. ibid.
Spirituale pro præſtito dare cōſuetum poteſt cap. nu. 106 ibid.
Sponſa Dei eſt anima viri ſicut & fœminæ. nu. 3 cap 16.
Sponſalia quid & quibus modis ſoluuntur nu. 25. & ſeq cap 22.
Sponſalia omnia ipſo iure ſoluuntur per cauſam notoriam. nu. 28 ibidem.
Sponſalia duobus modis tranſeunt in matrimonium nu 28. ibid.
Sponſalia clandeſtina poſt Concil. Trid. complens, & vtens matrimonio præſūpto, &c. vt peccat, nu. 144. cap 25.
Sponſalia inualida etiam publica, nō impediunt matrimonium vllum, num. 58. cap. 22
Staniſlaus Hoſius Cardinalis, ſummus Pœnitentiarius, laudatus, nu. 272. cap. 27.
Status decenter conſeruandus, vel mutandus, nu 7. cap. 24.
Sterilitas quæ & quando minuit penſionem. nu 198 & ſeq cap 17.
Sterilitas non dat remiſſionem his caſibus. nu 198 cap 17
Stipendium aduocati quale iuſtum quando in pactum deduci poteſt. nu. 30 c. 25.
Striges & ſagas reprobatas. nu. 38. c. 11.
Subditus an excommunicetur extra epiſcopatum, & alia de excommunicatione conditionali, nu. 6 & 272 c 27.
Subreptio, quæ excuſat. nu 11. prel. 9.
Superbia quid, & quotuplex & eius etymol nu 5 cap 23.
Superbia ſola de ſe mortalis comtemptum ſubiectionis Dei actu requirit. nu. 6 ibi.
Superbiæ quatuor ſpecies quæ potius ſunt eius effectus, & interdum hereſes. nu. 8. cap 23.
Superfluum duplex, natura tantum, & natura & ſtatus nu. 6. cap. 24.
Suſpenſio ab vno non eſt ab alio, & ſic a iuriſdictione non eſt ab ordine, nec contra, & a beneficio non eſt ab ordinibus vel iuriſdictione, nec quæ ab officio eſt a beneficio. nu. 160. & 161 cap 27.
Suſpenſio quid, an peccatum, excommunicatio, irregularitas, vel depoſitio. num. 151. & 152. cap. 27.
Suſpenſionis tranſgreſſor quis irregularis. num. 162. & vt peccat participans. nu. 163 ibid.
Suſpenſio vera non tollitur ſola pœnitentia. nu. 153 & eſt triplex. nu. 154 ibid.
Suſpendere & ſuſpendi quis poteſt requiritur monitio ſcripta, & peccatum, non certa verba, generalis non incurritur ab Epiſcopo, qua forma tollitur. num 159. & 160 cap. 27.
Suſpēditur ipſo iure clericus notorius fornicarius, eligens talem in Epiſcopū, ordinatus ſine licētia, vel extra tempora, vel ſine

Digitized by Google

vel ſine legitima ætate.nu.155.& 156. An in duello pugnãs, excommunicatus ſine monitione vel ſine ſcripto, capiens fructus vacantis eccleſiæ. nu 5?. Conſeruator excedens, Iudex eccleſiaſticus malè iudicans concurrentibus quatuor, admittens ad ſacramenta tempore interdicti, mendicantium Prælatus admittens ad profeſſionem ante annum. Clericus veſtem verſicolorem deferens. Religioſus ſic alienans.num.157.ordinatus cum pacto non petendi alimenta num 158 cap 27.

Suſurratio quid quæ mortalis, & differt a detractione & contumelia. num. 13. & 14.cap 18.

Superſtitio eſt maximum vitiorum mortalium nu.23.cap 11.

Superſtitio quadruplex & qualibet lethalis præter primam nu 24.ibid.

Symbolum Apoſtolicum eſt ſumma Chriſtiana credendorum.num 1 cap.11.

Synagogas, Mezchitas, & idola, qui facit, aut reficit, nu.36 cap.14.

T

TActus quæ peccata num.13.cap.16.

Tactus mamillarum, & quidam alij qualis occaſio peccandi.nu.42 cap.14.

Taurorum agitatio Galiis, & olim Nauarris inconſueta.nu.18.cap.15.

Taurorum agitatio quando Auctori viſa valde crudelis nu 18.ibid.

Taurorum agitatio per Pium V.prohibita vt intelligenda.nu.19.ibid.

Taurorum agitationi duellis æquata, qui prohibentur intereſſe nu.19.ibid.

Taurorum agitatio torneamentis æquata, & moderata licet nu.50 ibid

Tempus decem annorum eſt longum tempus.nu.126.cap.27.

Tentare Deum illicitum etiam per martyrium nu.40.& 41.cap.11.

Teſtamentum cur a ſano, vel initio morbi & ſtatu gratiæ faciendum.nu.36.c.26

Teſtamentum vel legatum qui facit mutari, tenetur reſtituere.nu.70.cap.17.

Teſtans ignotum eſſe verum vt peccat.nu. 2 cap.18.

Teſtanti, qui poteſt ſtatim reſtituere non ſufficit legare nu.68.cap.17.

Teſtari impediens vt peccat, & quibus cognatis pauperibus teſtabitur.n.26 c 26.

Teſtis nocens alij tacendo verum, vt peccat. nu.123.cap.17.

Teſtis vt mortaliter peccat aſſerens falſum, tacens verum, dubitans, non reuocans ſuum dictum.nu. 40 verum quod putat falſum teſtans, iurans ſe teſtē non fore, excuſans ſe illicitè, abſentans ſe. num. 41. detegens quod non debet nu. 42. mercedem accipiens num. 45. non parens edicto iubenti teſtari ſine aliqua octo excuſationum. quibus non ſe excuſat inhabilis.nu 45.& 46.cap 25.

Teſtis quid faciet interrogatus de eo, quod tacere debet, nu.43 ibid.

Teſtis quis tenetur ſe offerre, & quis tenetur non ſe offerre, & quis poteſt & non tenetur.nu 48 49 & 50 cap 25.

Teſtes quando dicuntur deeſſe, vt admittantur inhabiles & cogantur priuilegiati.nu 49.ibid

Teſtis falsè teſtans non reſtituit fiſco bona quærenda ei, ſi verum teſtatus fuiſſet nu.51 ibid.

Teſtem ad condemnandum nemo tenetur ſe offerre nu.17.cap 15

Theſaurus quid, & inuentus cuius ſit nu. 172 & ſeq cap.17.

Theſaurus non eſt pecunia omnis abſcondita nu 75.ibid.

Theſaurum prædij empti non reddit emptor etiam ſciens.nu 175 cap.17.

Theſauri reſtitutio, etiam ante ſententiam faciendam nu 175 ibid.

Torneamēta quædā ſunt licita.n.9.c.15

Tributo

Tributa & iura Regia, qui non ſoluit vt peccat nu. 200 cap 17.
Tributa ſine auctoritate imponens, aut exigens, vt peccat. nu. 201. ibid.
Tributum Meretricum tanquam fœdum ab Anaſtaſio ſublatum. nu 195. c. 17.
Tyrannum rogare pro iuſtitia vel gratia non eſt peccatum nu 31. c 14

V

VAlor rei iuſtus eſt: quo præſenti pecunia vendi poteſt nu. 80 c 23.
Venator quis violat feſtum nu 11 c. 13.
Venatus & piſcatus prohibitus, & an reſtitutio excuſet. nu. 220 & 125 c. 7.
Vendens alicui, quod reuendendum eſt, & emens illud nu. 141. cap 17
Vendens equum maioris, quam valet licet poſtea tantum valeat nu. 243 c 17.
Vendens vetita Infidelibus vt peccat, & eſt excommunicatus. nu. 93 cap 23.
Vendens arma iniuſtè bellaturo, vel alia nociua vt peccat. nu. 90. ibid.
Vendere pluris ob dilationem, aut minus ob anticipationem. nu. 212. cap. 17.
Vendere quis tenetur minus quàm emit, nu. 228. ibi
Vendere vt plus Moio valebit. ſit contentus medio eius, quod toto valebit, num. 239. cap. 17.
Vendere per ſe vt ſit inuendibile ratione adiuncti. nu. 40. cap. 17.
Verecundia non eſt iuſta cauſa adeundi extraneum confeſſarium. nu. 8 cap 7.
Verba illa dictum, factum & concupitum quomodo accipiantur nu 7. præl. 7.
Veſtitus qui licitus, qui venalis, & qui mortalis, nu. 18 & 19. cap 23.
Veſtiens ſe habitu religioſo quis mortaliter peccat, 22 & 23 ibid
Vicariæ ſpiritualis venditio ſimoniaca, ſed non excommunicat, nu. 111. ibid
Vicarii alius iuriſdictionis ſæcularis emptio valet. ibid.
Vidua fornicata peccat fruendo re a marito relicta vt caſte viuat nu 62. ibid.
Viduus, aut vidua cui aliquid relinquitur quoad caſte vixerit, num 65. cap. 25.
Vindictã non vetans, conſentiens illi, vel morti aliquo ex nouẽ modis nu. 17. c. 15
Violentum quid, & quo a metu differt, num. 2 & 5 præl. 6.
Violentus nullus eſt actus elicitus, ſiue interior num. 5 præl. 6.
Virginem, qui deflorat qd reſtituet ſi dolo, aut importunitate, &c. n 16. & 17. c. 16
Virgini qui promittit ſe eam ducturum in vxorem, num 8. ibidem.
Virgini corruptæ, quæ putatur virgo, & æque bene nubit vt reſtituetur n 9. ibi.
Virtus quid, & quomodo non repugnat peccato nu 14. præl. 5.
Virtus vitium & habitus quid, & quotuplex. nu. 1. cap. 23.
Virtutes in medio vitiorum, ideoque illis duplo pauciores nu. 2. cap. 23.
Viſitationem monialium impediens eſt excommunicatus, nu. 140. cap. 27.
Vita proximi quando plus æſtimanda, quam res propria, nu. 3. cap. 15.
Vita non eſt amittenda propter famam illuſtris familiæ, nu. 91. cap. 17.
Vitia capitalia, e quibus non eſt ſuperbia, ſeptem hoc verbo ſignata, num. 3. & 4. cap. 23.
Vitium quid, & quomodo non repugnat merito, nu. 14. prælu 5.
Voluntas, & intellectus vario modo animam mouent, nu. 7. præl. 3.
Viuere, qui vult ſemper hanc vitam peccat, nu 20 cap. 11.
Voluntarium ſimpliciter, & ſecundum quid, nu. 3 præl 6.
Voluntas etiam à Deo non cogitur violenter, num. 7. ibid.
Voluntas non fertur in incognitum, num. 269. cap. 27.

Vota

Digitized by Google

Vota ſæcularis per profeſſionem tolluntur. nu 65 cap. 2.
Vota religioſorum, quæ valida, & quæ a nutu pendent ſuperioris nu 67. ibid.
Vota religioſorum, & minorum quomodo differant & conueniant 65 ibid.
Vota inualida ratificantur niſi &c. num. 71 ibid.
Vota nouitiũ nõ irritat ſuperior. n 65 ibi.
Vota defuncti qui non adimplet adiunctis exemplis nu 36 ibid.
Vota futura includit poteſtas diſpẽſandi. nu 80 ibid
Voto res obligata, cui debetur, facta diſpẽſatione nu. 78 cap. 12.
Votum qui commutare poteſt, an poſſit diſpenſare nu 79. ibid.
Voti commutatio vi cruciatæ facienda eſt in eius vtilitatem. nu 80. ibid
Voti quem pœnitet, vel dubitando de voto an valeat, ipſum violat. nu 54 ibid.
Votum qui non adimplet per alium, quod per ſe ipſum non valet. nu. 55 ibid.
Votum ab alio factum, & a ſe ratum non implet nu. 73 ibid
Votum de non nubendo minus eſt voto continentiæ, nu 76 ibid
Votum irritatum non iterum reſurgit per mortem irritantis, nu. 6. cap 12.
Votum potentium ad matrimonium, quæ irritari poſſunt. nu. 70 ibid.
Votum caſtitatis bis frangit, quæ nubit, & conſumat, nu 80 ibid.
Voto a quolibet diſpenſandi poteſtas, non extẽditur ad iuramentũ, nu. 273 c. 27.
Voto caſtitatis de conſenſu coniugis aſtricto coniux qui petit, vel reddit debitum peccat: ſecus ſi abſque coniugis conſenſu vouit. nu. 31 cap 16
Votum ſimplex caſtitatis non dirimit matrimonium, & quatenus ſeruandum. nu. 73 cap. 22.
Votum religionis impediens, vel ab illa abſtrahens, ad quid tenetur, nu. 44 c. 12.
Votum religionis ſuadens, vel ingreſſum ordinis diſſoluti &c. nu 45. ibid.
Votum mariti & vxoris ſine licentia, quãdo valet, nu 10 cap 12.
Votum propriè non eſt malorum renunciatio quæ fit in baptiſmo nu 32. c 12.
Votum eſt duplex nempe ſolenne & ſimplex, nu. 32 ibid
Votum plus obligat quam iuramentũ, cum concordia contradicentium, nu. 32 ibid.
Voti opus melius eſt, quam voluntarium, quod ſic eſt limitandum nu. 31. ibid.
Votum ſolenne caſtitatis impedit, & dirimit matrimonium, nu. 35 cap 22.
Votum poſt ſolenne contrahens nulliter cõtrahit, & excõmunicatur, nu 35. ibid.
Votum quid ſit, de re mala non valet: ſed de præcepta ſic nu. 24 ibid.
Votum obligat ad implementum ſui ſub reatu mortalis culpæ, nu. 26 ibid.
Votũ non facit propoſitũ ſolum, nu 26. ibi.
Votum mentale quid ſit, & qualem deliberationem requirat. nu. 26 ibid.
Votum coniugum de abſtinendo, & pacto an parta, nu. 59. & 60 ibid.
Votũ de ingreſſu religiõis generale an tollat refutatio vnius ſuperioris, n. 62 ibi.
Votum de nunquam peccando venialiter non valet, nu. 65 ibid.
Votum de nunquam peccando mortaliter valet: ſed facile ſoluitur nu. 65 ibid.
Votum de non peccando hoc, vel illud veniale vt valet, nu 65. ibid.
Votum religioſi de non peccando irritat ſuperior nu. 65. ibid.
Votum qui ſuperior poſt approbatum irritat, nu 73 ibid.
Votum, vel partem eius, qui recte frangit ob cauſam, nu 39 & 40. ibid.
Votum abſq; animo adimplendi quomodo obligat ad ſui cõplementũ, nu. 26 ibid.
Votum de re neceſſariò futura, & de re

illicita, & de indifferenti vt indifferens eſt, & de eo, quod eſt contra conſilium Chriſti non valet, nu. 28. & 29. ibid.
Votum in finem malũ non valet, ſed ſic in bonum ex illo exortum n. 30 & 31. ibi.
Votũ omne tollit pfeſſio religiõis. n. 78 ibi.
Vouens ingredi religionem & quia non recipitur vt ipſe vult &c. nu. 46. c. 12.
Vouens intrare religionem, an teneatur extra prouinciam. nu. 276. cap. 17.
Vouens ingredi & profiteri, & poſtea exit. nu. 47. ibid.
Vouens religionem ſtrictiorem, & laxiorem intrat. nu. 48. ibid.
Vouens rem mortalem, vel venialem, vt peccat. nu. 2. cap. 12.
Vouens item id quod eſt præceptum, vel contra conſilium, nu. 34. 35. & 36. ibi.
Vouens ſtulta vota vt non pectendi ſe, non lauandi, nu. 37. ibid.
Vouens, quod ſciebat ſe non poſſe præſtare, nu. 38. ibid.
Vouens præ timore mortis ſpiritualis, aut corporalis, vel alterius mali. nu. 52. ibi.
Vouens rem dignam voto, quæ tamen maius bonum excludit, nu. 53. ibid.
Vouens nõ bibere vinũ, & crebro id violat, vel facere aliquid in tempore certo, quo trãſacto id nõ adimpiet. n. 54. & 55. ib.
Vouens qui tenetur ſtatim implere, vel ad certum tempus nu. 41 ibid.
Vouens ſub conditione, & ſatagens ne adimpleatur illa, nu. 42. ibid.
Vouens ſi perpetrauerit illud aut illud crimen, nu. 42. & 43. ibid.
Vouens ob malum finem, vel ob bonum, quod naſcitur ex malo nu. 43. ibid.
Vouens virginitatem, & eam poſtquam violauit non obſeruat, nu. 43. ibid.
Vouens ſe vxorem ducturum, & poſtea nõ ducit, nu. 43. ibid.
Vouet qui ligatus eſt matrimonio, abſque coniugis præiudicio, nu. 61. ibid.
Vouens cũ licentia coniugis, vel ſine illa terræ ſanctæ auxiliũ præbere, n. 62. ibid.
Vouentem religionem an ſtatim ligent onera eius nu. 46. ibid.
Vouere qui pertinaciter tenet eſſe malum, nu. 58. ibid.
Vouere poteſt, qui poteſt peccare vel mereri, nu. 68. ibid.
Vſura quid, duplex, vera, & palliata, nu. 20. cap. 17.
Vſura vtraque pagina ſpeciatim vetita, eam probans hæreticus, nu. 207 ibid.
Vſura emere a non habente, & eidem locare, nu 229. ibid.
Vſura quando emere vel locare rem minoris quã valet &c. nu. 230. & 231. ibid.
Vſura eſt lucrum ob dilationem ſolutionis. nu. 210. ibid.
Vſura mutuare pro re pauperi danda, non pro iniuria remittẽda, &c. nu. 237. ibi.
Vſura dare ad lucrum ſalua ſorte, vel non negotiaturo, nu. 258. ibid.
Vſura non eſt marito vſus pignoris pro dote dati, &c. nu. 273. & 274. ibid.
Vſura centeſima quæ &c. nu. 208. ibid.
Vſura circunſpecte definita, & declarata, nu. 214. ibid.
Vſuras qui iudex iubet ſolui aut non reſtitui, & aduocatus, procurator, & teſtis, qui ad id auxilium præbent, reſtituere tenentur, nu. 271.
Vſurarius confiteatur quoties voluit fænerari, nu. 214. ibid.
Vſurarium inſtrumentum faciens, vt peccat nu. 276. ibid.
Vſurarius vſuras & fructus pignoris reſtituat, nu. 278. ibid
Vſurarius quis manifeſtus, & a quo abſoluendus, nu. 289. ibid.
Vſurarij teſtamẽtum nullum niſi hæc præcedant, nu. 279. ibid.
Vſura an ſit mutuare rem, vt reddatur cũ pluris valebit, nu. 219. ibid.

Vſurario

Vſurario manifeſto nullum detur ſacramentum niſi &c nu 279 ibid.
Vſura vt ſit mutuare, vt molatur in ſuo molendino &c nu. 220 & ſeq. ibid
Vſura minoris emere ob ſolutionem anticipatam, vel pluris ob dilatam. nu. 228. ibidem.
Vſuram qui non credit eſſe peccatum mortale hæreticus nu 214 ibid
Vſurarius confitatur quoties voluit fœnerari, nu. 214 ibid.
Vſura quando mutuare, propoſita pœna &c nu 215 ibid
Vſura non eſt mutuare ob intereſſe damni, aut lucri. nu. 239 ibid
Vſura quando non eſt vendere carius propter impenſas. nu 239. & 240. ibid
Vſura quando non eſt vendere vno tempore, quo ſoluitur alio, n 241. & 142. aut pretio maiore quam præſenti ob dilationem nu. 242. ibid
Vſura in deponendo & a depoſitario accipiendo nu 242 & ſeq ibid
Vſura ſoluere famulis alicuius, vt poſt auctarium capiat nu. 244. ibid.
Vſura ſoluere ante diem ſtatum ob lucrum, nu 24, ibid.
Vſuram iuratam non ſoluere quando peccatum, nu 240. ibi.
Vſura lege ciuili vetita, ſed valde clam exercita, quæ num 208 ibid
Vſuram quæ intentio ſine facto faciat. nu. 208 ibid.
Vſuras iuſticas eſſe nunc vetitas quo ſenſu. nu 285 ibid.
Vſura non eſt aliquid pro fideiuſſione accipere. nu. 286. ibid.
Vſuram qui ſuadet, aut ſub ea pe[illegible] cat. num 261. & 263 ibid.
Vſurario a non volente reſtituere, qui accipit ſolutionem crediti in malos fines, vel impedit, ne gratis mutuetur. n. 262. 264 ibid.
Vſurario rem vt vendicat, qui dedit. num. 265. ibid.
Vſurarij bona non ſunt obligata, & ſunt ementis nu 265. ibid.
Vſuras pro alio exercens etiam famulus obligatur nu. 266. & 267. ibid.
Vſurarij vxor quæ peccat viuendo de bonis ſui mariti. nu. 268. & 271. ibid.
Vſurariorum filij & famuli qui peccant de bonis eorum viuendo. num 270. ibid.
Vſusfructus nummorum legatur, & vſi ſit perpetuus. nu 257. cap. 17.
Vſurarij gener recipiens ab eo dotem, vt peccat. nu. 271. ibid.
Vſurario cauenti pecunia commendans illam vt peccat. nu. 40. cap. 14
Vxor tollens obedientiam marito, nolens ire, quo ille vult. nu. 20. cap. 14.
Vxor quid faciat vt non ſe infamet, & iniuſto filio non noceat. nu. 44. cap. 16.
Vxor etiam valde dotata non poteſt donare 40. ſcuta. nu. 155. cap. 17.
Vxor quorum localium domina, & quorum vſuaria nu. 165. & ſeq. ibid.
Vxor vt peccat, ſi accipit ex bonis mariti etiam ad pia, niſi octo caſibus. num. 155. & ſeq.
Vxoricidium, & mariticidium impediunt matrimonium. nu. 74. cap. 22.

FINIS INDICIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

187 SEptuageſimoquinto, qui locat aliquid & penſione accepta ob crimẽ commiſſum ſua bona perdit, & non vult reddere penſionem ſaltem pro rata temporis conductori, qui eo nõ potuit, vt conuenit vti, l. ſi fundus. ff. loca. quæ vna cum gl. & communi ſententia probat, locatorem teneri ad reddẽdam conductori totam penſionẽ, vel pro rata temporis, ſiue fundus publicetur ob maleficium, ſiue detur militibus: licet non teneatur ſoluere illi intereſſe damni emergentis, aut lucri ceſſantis; eo quod non fuit vſus toto illo tempore, ad quod cõduxit. Idem de locatore, qui compellit ad ſoluendam integram pẽſionem domus locatæ cõductorem eam relinquere coactum ob peſtem, & aliam iuſtam cauſam ſuperuenientem ante definitum tempus. Quia ſolum pro tempore, quo ea vti potuit ſoluere tenetur, c. propter ſterilitatem. cum ei adnot. de loca. Idem de locatore, qui non vult deducere partem agricolæ debitam, propter ſterilitatem fortuitam, quam nec fertilitas anni præcedentis, nec ſequentis compenſare poteſt, d. c. propter. de loca. l. ex conducto. §. ſi vis. ff. loca. quamuis ad id nõ teneatur eo ſolo, quod fructus iã percepti damnificentur, ſurripiantur, aut pereant; quia id ſterilitas dici non poteſt. l. damnum. C. de loca. Idem, de quolibet locatore, & conductore, qui non ſeruat, vel non vult ſeruare leges locationis, & conductionis expreſſas vel tacitas, quæ colliguntur ex infraſcriptis ſex notabilibus. Primo, quòd iuxta leges Luſitaniæ Catholicæ fidei propugnatricis conſultiſsimas, præfatæ

remiſſioni locus non eſt: quia
las ad tollendas mille diffi
circa hoc occurrentes ſapie
tutum eſt, lib. 4. ordin. tit. 6
agricola nullam penſionem
quando nulli fructus extite
quando alicui fuerint, quam
ci ſint, integram ſoluat, aut
fructus domino relinquat,
ſemente deducta, ſi eſt præd
eodem ſatum, aliàs nihil. Di
Remiſſioni, quia compenſati
ni fertilis cum ſterili ibi etia
aliis Regnis iure commun
eſt, vt eo. tit. 61. cauetur.

188 Secũdò, quòd ſterilitas
ta eſt quæ cõtingit ex inſoli
re, frigore, tẽpeſtate, terræmo
gna alluuione, locuſtis, bruc
genus aliis, quę abſque aliq
agricolę eueniunt, prædicto

Et quamquã multæ ſunt
nes circa definitionẽ ſterilit
dictę, omnibus tamen perpe
vero propior videtur, quæ
eſſe illam, quam cõuentio p
aut conſuetudo, vel commu
nio regionis probat: & quo
tibus his eligatur illa Bart
ſi vis. & Ioan. And. in c. pro
cet, quę eſt tãta, vt ex tri
bus, quæ communiter coll
vix duæ tantum colligan
ſolent colligi quindecim
menti, & non colliguntur
cem, quo caſu ſi prædium
ductum tribus ſcutis, duc

189 Quanquã item aliqu
tunc ſterilitas vnius anni
ſanda eſt cum fertilitate a
in præcedenti anno, aut ſe
plo plus ſolito colligatu
tamen videtur ſufficere,

e principale, neque
le lucrum tamquam
ex mutuo expectari
men tamquam anti-
neratorium de gra-
uſtitia debitum. Ibi
mmuni aſſeruimus,
ipaliter, quàm ſecū-
ſperare lucrum ami
inis ex mutuo: &
r, quàm ſecundario
ium ex illa amici-
ne: ſed non niſi mi-
, & ſecundario lu-
ratione mutui. Et
uòd qui poſtquam
opter lucrum mu-
ccatum agnoſcens,
em mutat in inten-
rincipaliter accipiē-
is datum accipiat,
, vt recte dicit Ang.
ta non ſunt vſurarij
e lucri mutuāt, ſine
ent: quia poteſt eſſe
cipalis amicitia, vel
utis, & lucrum mi-
Nam, vt aliquis finis
lis alicuius actus, nō
e nō fieret ſine illo:
iòd pluris vel tanti
us finis propter quē
obamus in d. c. cum
37. & ſupra proxime
e etiam peccat, qui
ipaliter ob lucrum,
l accipiendo a mu-
ans id ſibi amanter
dari, licet id non
tudinem, quàm ob
nia a ſe reperatur,
mutuum denege-
ſtea id intelligeret,
teneretur

... annorū lapſum ... ſed ...
... re non poteſt propter ...
... ſpatiū ... fin. C. de iure ... Sed
... minus ...
... rum, quantū ...

Cc